

Upsala Univ. Bibliotek

32:14.

32:14.

Aristoteles. 2°

Opera lat. c. comm. Avicoris.

Universia, Andreas Torresanus

De Natura et Bartholomaeus

Alexandrinus "de Blavis,"

2 febr. - 25 ault. 1483. d. 2.

Han 1660. Boet 470.

Collectet: Cat. gen. 1178.

Ms. Östnungen mela & other

arbeten af Arist. han

apriland!

Ink. 32:14

Collin 158

Nil primo tractata istius libri primum decē sume magne. Prima est de substantia istius artis. Secunda de diffinitio corporis nālis: eo q̄ ipsum solum inter omnia alia corpora est p̄pletum. Tertia in demonstratione q̄ mundus est perfectus. Quartā in demonstratiō eius q̄ est corpus esse simplex: rotundū: consumū naturae cuiuslibet corporis simplicium motu recto. Quinta in demonstratione q̄ hoc corp̄ nō est graue neq̄ leue. Sexta in demonstratione q̄ nō accipit generationes: neq̄ corruptionē neq̄ aliquā sp̄erū motuū: nisi localē tristis et q̄ numerā simplex est quinq̄. Septima q̄ totum est, finite quantitatib⁹. Octaua q̄ mundus est vñ numero m̄. Nonā q̄ nō est extra mundū neq̄ vacuū neq̄ plenū. Decimā in demonstratione q̄ mundus neq̄ grābilis ē: neq̄ corruptibilis: neq̄ habet potētiā corruptionis et q̄ impossibile est aliquid grābile esse incorruptibile: neq̄ aliquid non generabile esse corruptibile.

In natura sc̄ientia fere plūma videt circa corpora et magnitudines et hominē existens passiones motus: Atque autē et ea principia quecumq; substantiae sunt. nā. n. instantiū: hec quidem in corpora et magnitudine corporis et magnitudine.

Hec autē principia habentium sunt.
Arrima cognitio nāe et sc̄ientia demonstrans ipsam est in corporibus et in aliis magnitudinibus et in passionibus et in motibus eoz: et in principiis cuiuslibet qd̄ assimilatur isti nature. Etiam nālūm rerum quedam sunt corpus et magnitudo. et quedā habent corpus et magnitudine. et quedā sunt principia habentū corpora et magnitudine.

Prat. **C**ula iste ē liber p̄imus i quo loquit̄ de rebus sensibilibus naturalib⁹. s. singulis p̄ibus illi mūdi quaz quelver cōmetur i uno libro de suis libris i hac sc̄ientia. Incipit primo narrā uel dicere subiectū istius artis. et dixit. q̄ maxima cognitio nature et sc̄ientia demonstrans ipsam et ē. vñl. dicere q̄ sc̄ientia nālis maxime est in corporibus et magnitudinibus et in consequenti bus istorum et in motibus eoz: et cā omniū illoꝝ. Et dixit maxima cognitio. quoniā artifex in hac facultate considerat etiam in rebus extra istas: sicut de vacuo et de infinito et de loco et sibi similibus. ex: eiis que dicta sunt in libro p̄dicto. et intēdebat dicere p̄ cognitionē: cognitionē certā. et per naturam: nālia. et intēdebat per sc̄ientiam demonstrā tem ipsam: sc̄ientiam certificatā que acquirit per demonstratiōnē: et videtur nobis q̄ nomē cognitionis et sc̄ientie non viciatur synonyma. quum doctrina demonstratiō non viciatur talibus nominibus. intēdebat igitur per cognitionē

nem intelligere imaginationem. et per scientiam fidē: aut intēdebat per cognitionem: p̄imā cognitionē: et per sc̄ientiam: cognitionem p̄uenientem a p̄imā cognitione. s. acq̄ sitam per rationē. Quapropter inquit sc̄ientia demonstrā tem ipsam. et nō dixit sc̄ientia eius. et intēdebat dīcē quim dīxit erit in corporib⁹. corpus diuisibile i tres dimensiōes. et quia magnitudo diuiditur in corporis superficiem. et linea am. dixit et in alijs magnitudinibus. s. q̄ ista ars cōsiderat in corporo q̄ est vñus modorum magnitudinis: et in alijs magnitudinibus. Unde potes scire ex: alijs libris quō naturalis cōsiderat in magnitudinib⁹: et quomodo mathematicus enīm cōsiderat in eis secundū et sunt ultima materia: ut determinatum ē i alijs locis: et quim narravit et maxima cōsideratiō istius artis est in tribus magnitudinibus inquit. et in passionibus et motibus eoz. et intēdebat per passiones qualitatis essentiales q̄s sunt naturalia. et intēdebat per motus eorum vias ducentes ad generationes istorum. omnia enim entia aut sunt substantiae aut accidentia: aut sunt ad esse istoz: et sūt vñiuera litter transmutatio. Themistius aut̄ dicit q̄ Ari. intēdebat per motus: motus locales quibus nō mutatur substantia rei mota et intēdebat per passiones mutatiōes quibus mutat substantia rei. et p̄lementū istaz transmutationē sunt qualitatis sensibiles. et quociq̄ sit. isti p̄mones propinquū sunt. Deinde dixit. et in principiis cuiuslibet qd̄ assimilat isti nāe. i. et nāles considerant etiā in sua cōsideratione i corporibus nālibys et in accidentib⁹ eoz. et in causis omniū istoz. s. in causis corporum et accidentiū. Sc̄ientia. n. modoz corporis nālūm et consequētū eorum nō cōpleteur nisi p̄ sci entiam caſaruz: et quū dixit. in p̄ncipijs cuiuslibet assimilatur isti nāe intēdebat q̄ considerat naturalē in causis isto rūm̄dictiorum. et in causis omniū grātorū ab eis q̄dixit Ari. nālūm enīm quedam sūt corporis et magnitudo: et quedam habet corpus et magnitudinē. et intēdebat quū dixit quedā sūt corpus et magnitudo: corpora simplicia et precipue habentia animas. D. d. quedam sunt principia habentium corpora et magnitudinē. intēdendo q̄ caſarū quedam sunt cause simplicium: vñ mā. et forma: et quedam cause compositoꝝ: ut elemēta ex quib⁹ p̄ponuntur res cōſimilium partū: et intēdebat demonstrare p̄ hoc q̄ nālis considerat in duobus modis corporū nālūm. i. simplicium et compositoꝝ: et dāt cas eoz. et cas accidentiū eoz.

Continuit̄ quidē igitur ē quod ē diuisibile i semper diuisibiliā. corp⁹ aut̄ qd̄ omni q̄z ē diuisibile. magnitudinis autē quod quides ad vnum linea: quod autē ad duo planū. qd̄ aut̄ ad tria corp⁹. et preter bas nō ē alia magnitudo propter tria esse omnia et ter omniūq; quēadmodum. h. pythagorici totum et omnia trib⁹ de terminata sunt: cōsumptum enim et medium et p̄cipiū numerū bñt cū qui oēs hic autē eū qui trinitatis ppter qd̄ a nā accipietes tāq; leges illi⁹ et ad sacrificiōes deoꝝ vñiūr numero. Assū gnamus aut̄ et appellationes sc̄on modū bñc q̄ em̄ duo ambo dicim⁹: et duos ambos: oēs at nō dicim⁹: led de trib⁹ hāc p̄dicationē dicim⁹ p̄mū. hoc aut̄ quēadmodū dīctū ē. ppter nām ipsa sic inducere lequuntur.

Et continuit̄ quidē ē qd̄ ē diuisibile in recipiētā diuisiōes successiū. corp⁹ aut̄ ē diuisibile secundū oēs mēturas. magnitudinis vero qd̄ ē vñ mētura ē linea. quia qd̄ duaz. sup̄ficies. triū aut̄ corporis et post istā nulla mētura est. omnia. n. sūt tria et diuīla in. mēturas et similiū inquit p̄thagorici q̄ cause et res terminant̄ tribus mēturiis

finem medio: tunc pncipio. t hoc est numerus cuiuslibet: t est demonstrans trinitatem regnorum. t non invenimus istos numeros nisi ex natura t sustinemus ipsum quasi legem nobis secundum istos numerum tene-
mur magnificare deum creatorum remonstrare modis
creaturem etiam appellamus istos numeros secundum
hunc modum: dico quod numerum duos numeros
duo: t duos viros: duos viros t non dicimus oves.
sed hoc omne non dicitur nisi de tribus. t per ipsos
nominant tria: primo t hoc sicut dictum est quod natu-
ra naturata ita fecit: t nos sequimur ita sicut opus
sicut prius narravimus.

¶ Qum ite debat describere magnitudine q̄ e corp⁹ quim
ē subiectum vniuersale istius artis: quoniaz oportet quē
ber artifice p̄us describere genus in quo cōsiderat. In dis-
tinctione at corporis accipitur p̄tinuum qum sit quasi genus
ipsius. Incepit diffinire continuū dicit̄ p̄tinuum ē q̄o et
diuisibile in recipienda divisionem succelue. i. q̄ p̄tinuum
est illud quod diuidit̄ in res diuisibiles semper & non
quam terminabit̄ diuisio: sicut declarati et in lexo de
auditu nāl. 7 hec est differentia inter quātitate discretam
et continuam. continuū aut̄ ē quasi genus corporis. quoniam
cōtinet in se corpus & locū & tempus: & superficie: & linea: et
motum quapropter incepit diffinire ipsū antequā diffini-
ret corpus. Deinde incepit diffinire corpus dicendo. & cor-
pus ē diuisibile secundū omnes mensuras. & corpus diui-
dit̄ in tres partes in longitudinē: latitudinē: & sp̄issitudi-
nē. s. q̄ corpus est illud qd̄ possibile ē ponere in eo tres
diametros secantes se. Dixit aut̄ secundū omnes mensuras
in loco trium mēsuraz. quoniam nō ē mēsura quarta ī quā
diuiditur magnitudo. 7 sic diffinit corpus: diffinit superficie
& longitudinē ut demonstraret q̄ quātitate sunt tres: dixit
q̄ linea non diuiditur nisi in una parte. i. in longitudinem
& q̄ nō est in ea nisi mensura que est longitudi. D. d. q̄ est
duarum mēsurarū et superficies. s. secundū longitudinē et
latitudinē. D. d. trium autē mēsuraz ē corporis. s. q̄ corp⁹
diuiditur in tres mensuras. magnitudo enim aut longitudi-
nis tātu erit: aut lōgitudinis & latitudinis: aut lōgitudinis
& latitudinis & sp̄issitudinis: & q̄a māstestū ē p̄ se ex hac di-
uisione q̄ nulla mēsura ē quarta: dixit & post istas nulla
quantitas est: deinde redidit cām illius dicendo. omnia. n.
sunt tria: & diuisibilit̄ in tres quantitates: est intelligere
sic: necesse est vt nō sit magnitudo quarta. quoniam omnes
dimensiones sunt tres. quoniam diuiduntur in tria. s. in
longitudinem & latitudinem & sp̄issitudinem: & nō ē plura: &
ista ratio non est accepta per locum a diuisione quo vñit
ad declarandū ea que sunt latentiora p̄mis cognitionib⁹
& apertio: a p̄mis questionibus & similiiter inductione nō
vñtur nisi ad declarandū talia occulta. Et quz dedit in h
rationem inducentē ad certitudinem dedit rationē famo-
sam secundū suam consuetudinem in dando rationes fa-
mosa post rationes certificantes & dixit & similiiter dixerūt
Pythagorici: q̄ cāe & res terminant̄ tribus mensuras: fine
principio: & medio: & hoc ē numerus cuiuslibet rei: t̄ sic
intelligere: & testatur hic sermo pythagoricus q̄ tria termi-
nant numerz totius & omnis: totum enim & omnia habet
principium: & mediū: & finē: & tria tñ habet istos tres mo-
dos. Et ideo dixit hoc est numerus cuiuslibet. s. tria. D. d.
& est demonstrans trinitatem rez. s. q̄ hoc significat q̄ nā
omniū rez est tria. Deinde dedit ēt alia rationē famosaz
q̄ hoc fuit causa ut lex apud eos preciperet vt orationes
eorum essent tres: aut sacrificia & dixit: & non inuenit legis
latōz hominib⁹ istū numerū. nisi ut sequeret naturaz ve-
sta lex sit quasi sequēs nām. D. d. et secundū istū numerū
tenemur magnificare creatorem remorum a modis crea-
turarum in orationib⁹ & sacrificijs nām omnia ista non sūt

nisi ad magnificandū creatorē. D. d. et ē narrālīmus numerū secundū hūc modū: dico q̄ duos numeros narrāimus duo: et duos viros: duos viros et nō dicimus omnes: nomē enim omnis non dicit nīsi de tribus: et per ipsū nominatur prius tria: et ista rāto ē famolī grāmatice. Vide-
mus. n. idiomata poner singulari vñsi nomē scilicet Soz.
uel Platoni. et duobus nomen propriū: pluribus no-
men propriū: paucior: numerus quē poterūtū numerā
re numero plurali ē tres: hoc igitur q̄o dicit q̄ nominant
duo numerū: duo: est intelligere q̄ due res nō dicuntur nu-
merus: sed tantū duo. et duo viri, duo virt. et nō numerus
splex. D. d. et hoc fuit ita qm̄ nā naturata ita fecit: et nos se-
quimur suum opus. s. q̄ in rebus voluntariis inuenīt trī-
nitas qm̄ nā ita fecit in rebus nālibus: quapropter volun-
tas sequitur ipsā in lege et in grāmatica. s. q̄ nos sequimur
opus ei⁹ in eis que ponim⁹ p̄ legē et institutionem. Lex. n.
et institutio sunt voluntarie. et res voluntarie q̄ vēf
ponunt: assimilant nālibus: et consequuntur opus eius.
Itaq̄ qm̄ omne et totū et pfectū secundū spēcie nō
differunt ab inuicē: sed siquid vtiq̄. in materia et
in quibus dicunt corpus vtiq̄ erit magnitudinē
perfecta: solum. n. determinatū ē tribus: hoc at
est oē circūquaq̄ exiſtes diuīſibile. omniquaq̄
ē diuīſibile. alioq; aut hoc quid ad duo: hoc qui
dē ad vñū: vi. n. numer⁹ adepiā sunt. sic et diuīſio
nē et p̄tinuitate hoc quid ad vñū p̄tinuit. hoc at
ad duo. hoc aut̄ on
Sicutus ēt q̄ rei
runt secundū formā:
manifestū est igitur
ciue omnibus ma-
rinā p̄ tres mētu
mensururas. alia ai-
tum et quedā vñius
quātitas. ita dicitur
tio habēs enī vñā n
aut duas: dñs discre
Cultus dices q̄ magis
et perfectum significant
sed secundū mām. subi-
discreta dicitur omne. 1
in forma et qualitatibus dicit pfectū. D. d. manifestū est q̄
solum corpus ē perfectū tē. et intelligetur q̄ cum declara-
tum est q̄ numerus perfectus ē trinarius: mediu⁹ ē q̄ solū
corpus et perfectus. corpus. n. solū diuīſidunt in tres mētu
ras: alioq; aut magnitudinē nō sūt perfecte quā nō diuīſā-
tur in tria: sed quedā diuīſidunt in duas mēturas. s. superfi-
cies et quedam in vnam mētuā ut linea. D. d. et secunduz
de eis dicitur mētura. sic dicitur de eis p̄tinuitate: aut
discretio. potest hoc intelligi q̄ illud q̄ ex eis haber unam
menurā dicitur esse p̄tinuit secundū vñā partē et dis-
cretū secundū aliā. ut linea. linea. n. p̄tinua ē secundū lōgitū
inē: et discreta secundū diuīſibilitatē: qd aut̄ haber duas
mensururas. dicitur esse p̄tinuit secundū duas p̄res et discre-
ta secundū duas q̄ est continua in longitudinem et lati-
tudines. et diuīſibile in eas. quapropter describitur in his
tabus descriptionib⁹. corpus aut̄ discretum ē in tribus
partibus. et p̄tinuit in tribus: et potest intelligi per descri-
ptionē p̄dictā. descrip̄tio vñū corp⁹ ē i diversas mētuas
secundū hoc erit linea p̄tinua tm̄ nō discreta quā nō diuī-
tur in alia magnitudinē: erit et superficies discreta scđm
so. s. longū et lani⁹. corpus aut̄ erit discretū in tres magni-
tudines. et hoc ē apertus. dicit. n. post hoc hñs viam mē-
rā dicit p̄tinuit: t̄ qd hñ duas: dicit discretū. corpus aut̄
cipit duo noſa. q̄ lines in quātū nō diuīſit in alia ma-
gnitudine dicit tm̄ p̄tinua: et superficies i quātū diuīſit i alia

dimensionē dicitur discretā cum hec diuisio sit opposita continuationi linee inquit non diuidit in aliā dimensionē corpus aut recipit duo noia, i.e. q̄ corporis diuidit in superficiem et spissitudinem. spissitudo autē est linea: contingit et ratione corporis producit ex superficie et linea. inquit igit continet in se linea dicitur continuū nō discrem. scđm q̄ in linea dicitur continuū et inquit continet in se superficie dicitur discrem continuū scđm q̄ de ipsa superficie dicitur.

¶ Quocunq; igitur diuisibilia magnitudinē et continua bee. si autē continua omnia diuisibilia nondū manifestū ex his que nunc. sed illud qđē palā qm̄ non est in aliud genus trānsitio quād modū ex longitudine in superficiem. in corpore at ex superficie. non autē adhuc talis pfecta erit magnitudo. necesse enī ferri extū secundū defectio nem. non est autē possiblē perfectū desicere omniāq; enim est. partitū quidē igit corporū scđm rationē vñuquodq; tale est. omnes enī habet dimensionē: sed terminatū ad p̄ximū tactū: propter qđ modo quād multa corpora vnum quodq; totum autē cuius hec p̄tes pfectum necessario est esse. et quādmodū nomen significat omniāq; et nō bac quidē bac autem non. de totius quidē igit natura liquidē infinitū sit: sive est scđm magnitudinē sive finitū scđm totā mōlem posterius intendendum.

¶ Et dicimus etiā q̄ omnis magnitudo discrete necessario etiā est p̄tinua: vtz autē p̄tinuū sit discretū aut non adhuc nō est manifestū: quod vñ est notum et manifestū est hoc. s. q̄ impossibile est ferri aliud genus sicut linea fert in planis: deinde planities in corpore. si autē possiblē est ferri in aliud genus hinc nō erit corporis magnitudo pfecta sed ipse: talis igit latio nō existit necessario nisi in imperfecto: pfectum igit impossibile est esse imperfectū. discretū vñ est in omnibus mēsuris scđm omnes q̄stitates. vñuq; autē alioz corpora que sunt sicut p̄s in suis formis pfectum. Et sic dicitur dicitur de diffinitione pfecti: quodlibz enī illoz haberet tres mēsuras tamē habet terminū quo rāgit illud quod ē post ipsū ex corporibz: quapropter nunq; corpora est plura. totū autē cuius corpora hec sunt p̄tes necessario est pfectū que ē sicut nomē eius significās totū significatione perpetua et nō est quibusdā rebus totū et quibusdā rebus nō totū. et nos dicemus post naturā totius et vñ habeat finem.

Dicamus ēt cū dicit q̄ manifestū est per se et omnis magnitudo recipiens diuisinōem est continua sed si omne continuum recipiat discretionem non est adhuc manifestū. s. conuerſie. quapropter non vere diffinatur corpus hac diffinitione. s. q̄ si diuisibile secundum omnes dimensiones donec declaretur q̄ nullum corpus sit indiuisibile. quapropter ipsum est q̄ quāvis geometria ponat hanc diffinitionem. tamen naturalis experitur probare. quoniam autem nulla pars est indiuisibilis. declarātū est in sexto de auditu naturali. unde continuum diffiniebatur superius q̄ est continuum illud quod est diuisibile in recipientia diuisionem. D. diffinuit corpus. et alias mēsuras. et quā narravit quid sit manifestū de natura continuum et quid non. Incepit dicere et voluit ostendere de diffinitione corporis. et est quod est perfectum. quā sit manifestū et impossibile ē ferri in aliā naturam: sicut fert superficies in corpore. et linea in superficiem. et dicit quod autem est notum est hoc et cetera. sed impossibile est ut corpus feratur i quartam magnitudinem addita quarta mē-

sura quā nulla quarta mensura sit per quam corpus feratur. sicut linea fert in superficiem per mensuram additā et superficies in corpus per aliam mensuram additā et voluit demonstrare per hoc q̄ solum corpus est perfectum. perfectum enim est q̄ non recipit additionem: nec fertur in aliud esse. D. d. si autem impossibile ē ferri in aliud et ē. s. si possibile est. s. ut corpus feratur in aliā magnitudinem: sicut est possibile in linea et superficie. tunc non erit corpus perfectum sed diminutum. D. d. talis autē latio nō exprimit nisi i imperfecto necessario. s. q̄ necessarium est ut corpus sit diminutum. si possibile est ipsum ferri. oē. n. latibile est diminutum. quoniam possibile est in eo additio. D. d. impossibile ē igitur ut perfectum sit diminutum discretum est enim secundum omnes quantitates et hec est quasi corroboratio cause propter quam perfectum nō est diminutum. D. d. unūquodq; autem aliorum corporum que sunt sicut pars in suis formis perfectum est sicut diximus in dispositione perfecti. et quā declaratum ē diffinitio ne corporis quod est perfectum. et quād corporum non continentur i aliis et corporis totius mūdi. et quedam continentur et sunt corpora que sunt partes corporis totius mundi aut sunt in suis formis sicut partes eius. Manifestum est q̄ i corporibus que sunt partes mūdi ē perfectio que uidetur esse in corpore inquātū ē corporis et ē q̄ ī possiblē ē in eo ipsum ferri. Unde dixit quodlibet enim eorum habet tres mēsuras. D. d. in habet terminū cōtingēt illud quod est post. i. sed in iste partes q̄ sunt partes totius habent ultima superficies tangentes superficies corporum continentū. et ē intelligere quoniam secundū hunc modum sit sūt diminuta et possunt recipere additionem. Deinde. d. quapropter unūquodq; corporum per se multū ē. i. propter quod corpora que sunt partes totius nō sunt multa nisi quā pars sunt continentis et q̄ inuenit et eis plures q̄ unum est diminutum. quā si esset perfectum sufficeret esse unum sicut ē in mundo. et hec ē causa esse multorum indiuisuorū unius speciei. s. q̄ propter diminutionē nō sunt natura contenta esse unius. D. d. totum autem cuius corpora hec sunt partes est perfectum necessario non diminutū. i. q̄ totus mundus ē perfectus omnibus modis perfectionis. est enim perfectus secundū et partes eius sunt perfecte. et ē perfectus quoniam nihil continet ipsum. et non est plures vno indiuisu: sive illud totū ponat finitū sive infinitū necessario cōtingit ut nihil contineat ipsum. si enī ponat infinitū manifestū est q̄ nihil continet ipsum: et si ponat q̄ aliquid patinet ipsum tunc erit p̄s non totū: sed possum est totū. s. q̄ hoc nomē totū qđ dicit de toto mundo significat hanc intentionē vere quā nunq; patinet ē diminutio que patinet totū in partibus inquitur continent in aliquo et corūpunt. Unde dicit significāce pfecta. s. q̄ non est aliquādō totū et aliquādō non totū: sicut est totalis in rebus generabilibus et corūpabilibus et q̄ non manifestū est adhuc de toto qđ est mūdus virtū sit finitus aut infinitus. prūsū declarare q̄ finitus est et dicit et nos dicemus post naturā totius et vñ habet finem aut non in magnitudine. i. q̄ ipse perscrutabitur vñrum mundus sit finitus aut infinitus.

¶ De his autē q̄ scđm sp̄em ipsius p̄ibus nūc dicamus principiū faciētes hoc. oīa enī phisica corpora et magnitudines scđm sc̄pia mobilia ēē dicimus scđm locū. naturā. n. principiū motus esse dicimus in ipsi: oīa autē motus scđm locū quē vocamus latiōnē: aut rectus: aut circularis: aut ex his mixtus: simplices. n. hi duo solitā ēē quā et magnitudines iste simplices sole et qui ē rectus et qui ē circularis. Circulatio qđē igit est qui ē circa mediū: rectus autē qui sursum et

deorum. dico autem sursum quidem eum qui a medio: deorum aut eum qui ad medium.

Primo autem volo dicere prius totius diversarum formarum: et incipiatur sic. omnia corpora natura lia et imaginatones mouent per se motu locali. natura. non est principium motus in causa: et ois quidem motus localis aut equalis est: aut circularis: aut compositus est ex istis: et isti duo motus sunt unius simplices: et causa illius est quod corpora simplicia sunt ista longum et rotundum. Motus autem circularis est circa medium: motus autem equalis aut est superioris aut inferius: et est dicere ad superiorius motu a medio: et ad inferius motu ad medium.

Dum dicit et diffiniunt corpus quod est universalius sub lectoz eius et declaravit ipsum esse perfectum et quod manduca qui est totum est perfectum duobus modis. scilicet si est corpus et sicut nihil prius ipsum: incepit loqui de suis simplicibus et primo de nobiliore corpore et est corpus quod mouet circulariter et incepit apponere ea ex quibus apparer natura istius corporis. esse enim eius sensibile est per se. et dicit ois corpora naturalia recte. et manifestus est per se quod ois corpora naturalia mouent sicut locum per principium existens in eis quod dicitur natura: et corpora dicuntur naturalia ista per ipsum: et hoc fundatum est super hoc. scilicet quod natura esse in rebus natura libus notum est per se: et quod mouens in istius corporibus aliud est a motu et existimat quod hoc declaratus est in principio octauum naturali auditum quim declaravit quod omnium motuum per se haber mouens in se: rursum corpus celeste quod mouet per se aut puerum ad mortuum per se: aut non: si per se necessarie est ut sit in eo principium quo mouetur per se et quod illud sit aliud a motu sed cum hoc ponitur primitus quod corpus celeste sit copiosus ex natura et forma: quapropter primitus ut sit generabile et corruptibile. et si posuerimus hanc formam in eo non persistente per naturam. scilicet formam que declaratur in fine. viij. physi. non esse per naturam: quod igitur primitus ex diversitate motus ut diversitas naturae moti. naturae. non moti non diversitas nisi propter diversitatem sue forme: et hoc non invenimus nisi in forma ex parte naturae. Uero quia ignis non differt a terra in motu nisi propter diversitatem suarum formarum. scilicet terra est grauis et ignis leuis. non est ergo intelligendum hoc quod est quod natura in corpore celesti est causa motus esse formam: forma non abstracta non significat naturam corporis neque in corpore celesti est forma malis que sit causa motus ipsius in quo Aris. dicitur neque esse graue neque esse leue. Queret igitur aliquis quod si ita esset necessario corrumperetur corpus celeste: aut in eo est potentia corruptionis: sed nos post declarabimus hoc esse impossibile quoniam ita sit sed forte intelligendum est in hoc loco de natura que est causa motus subiectum simplex forme corporis abstracte corporis celestis: et hoc ipsum corpus non habet in se formam corporalem: et iste locus est fortior locorum facientium errare opinantes quod corpus celeste coponit ex modo et forma qua deinde non esse graue neque leue: sicut ex forma ignis deinde ignis leuis: et terra ex sua forma grauis: secundum hoc igit possumus intelligere hoc nomine natura que deinde de corpore celesti et de alijs corporibz simplicibz: graibus. scilicet leibus et est hoc equiuocum. Aut dicemus quod forma abstracte sicut et sunt forma abstracte inata sit ut quod illud quod ab eis mouet sit corpus neque graue neque leue: sicut inata sit ut motu ab eis sit rotundum: et sicut innata est forma ignis ut habeat materiam propria. deinde igit hoc nomine natura sicut hoc de forma sicut de formis aliorum corporum simplicium et post per scrutabimur plus de hoc: et quoque modo sit non debemus

intelligere de natura que non est grauis neque leuis nisi natura corporis simplicis non natura composta ex massa et forma: et forte hoc est manifestius: et iste due explanatioes sunt proprie. et quod posuit hanc positionem dicentes quod natura est principium motus et causas in oibus rebus mobilibus sicut locum ad perambulandum et causam diversitatis motuum sicut genus aut species est diversitas naturalium agentium: et quod impossibile est unius et tandem naturae habere diversos motus sicut in specie. Incepit narrare diversos motus ad demonstrandum quod numerus naturalium debet esse sicut numerum motuum sicut locum: et dicitur et ois motus locales aut sunt aequales aut circulares recti. Dicitur. et isti sunt simplices. scilicet aut rectus aut circularis. Deinde reddit cum propter quam necessario motus simplices dividuntur in ista duo: et dicitur quod etiam illius est quod corpora simplicia sunt ista. scilicet longum et rotundum. scilicet et necessario dividuntur in ista duo: quod magnitudo continua que est causa motus continua divisionis dividitur et in ista duo. scilicet in rectum et rotundum et non est explicandum quod propter divisionem magnitudinis super quam est motus in ista duo dividitur motus: in ista duo. scilicet propter divisionem ipsius magnitudinis more sicut in ista duo. scilicet quod omne motus necessario aut est corpus rectum et divisionem aut rotundum quod nulla divisione sit tertia: et iam declaratum est in vii. physi. quod omnis motus est corpus et quod ostendit modos motuum simplicium et reddit causam propter quam sunt tot. Incepit describere motum circularis et rectus sicut et sunt motus natales sensibles: et in corporibus naturalibus motus natura: non violentia: et dicitur motus autem circularis est circa medium recte. et manifestus est sensus quod motus circularis naturalis est eorum quod circa medium mouentur. Dicitur nam hoc quod motus circularis est terminatus non propter terminationem medie. motus autem natales dicuntur esse terminati. alii autem motus circularis quod sequitur non sunt natales quod non habeant terminatum: et id videmus episodiis quos ponunt astrologi sunt falsi et forte sicut est de eccentricis essentia magis motus autem equalis est superior aut inferior. scilicet motus duorum elementorum leuius et grauius: motus non leuius est rectus et superius. scilicet aeris et ignis et grauius ad inferius. scilicet aquae et terre. et quod superius est superior natale et inferior sicut descriptum est ea et dicitur: et dicere superius est motus a medio. scilicet a medio mundi quod est certus ad suam circulerentiam et ad medium scilicet a circulerentia mundi ad ei medium quod est certus iste: deinde aqua.

Istaque necesse omnime simplicem esse rationem hanc quidem a medio: hanc autem ad medium: hanc autem circa medium. et videtur sequitur sicut rationem hoc his quod a principio corporis corpus pfectum est in tribus et motu ipsius.

Manifestus est igitur quod ois motus simplex aut a medio aut ad medium aut circa medium est: et hoc sequitur hoc quod diximus superius quod corpus componitur ex tribus mensuris: quapropter et motus corporis sunt tres.

Hoc quod dicit manifestus est ex positio: quod non posuerimus motus simplices esse duos. scilicet rectum et circularis: et manifestus est sensus quod motus rectus natale dividitur in duos motus contrarios: hoc autem non videtur in circulari. circularis. non non contraria circulari: manifestus est ex his quod motus simplices sunt tres: et post declarabimus tertius qui declarauerimus quod motus circularis non contraria circulari. Deinde testificatur super hoc et dicitur: et hoc sequitur hoc quod dicitur superius quod corporis coponit ex tribus mensuris: et oportet motus simplices esse tot: hoc quod prediximus. scilicet corporis coponit ex tribus mensuris. scilicet corporis coponit ex tribus mensuris. scilicet trinarius et numerus pfectus igitur dicitur quod isti motus sunt tres: scilicet trinarius est numerus pfectus: et corporis quod coponit ex tribus mensuris. scilicet causa eadem est: et est quod trinarius numerus pfectus est non quod mensura sunt tres in quantum mensura sunt motus tres: et sic intelligendum est.

Quoniam autem corporum hec quidem sunt simplicia hec autem composita ex his. dico autem simplicia

quecumq; motus principiū habent fin naturā: puta igne & terrā & horū spēs & cognata his. necesse est & motus essetios qdē simplices: hos aut̄ motus aliquiter. simpliciū qdē simplices: motus aut̄ cōpositoꝝ moueri aut̄ fin predominā.

Et quā corporoꝝ hoc quidē simplex est: hoc qdē cōpositū ex simplici. & est dicere corpus simplex omne corpus i quo est principiū motus naturalis. v.g. ignis & terra & similia formis eoꝝ & generi & etiā necessario motuū. hic qdē simplex hic aut̄ cōpositus: & motus corporoꝝ cōpositoꝝ erūt diuersi: sed nō mouentur fin motum corporis simplicis in eis dominantis.

7 Quid posuit motus naturales simplices sensui mani festos esse tres: voluit demonstrare qd̄ esse motuū simpliciū est simplicitas corporoꝝ mouentiū: v.d. quā corporoꝝ &c. idest & quā qdā corporoꝝ sūt simplicia & quedā cōposita. necesse est vt quidā motus sint simplices & quidā cōpositi. & oicit: est simplex omne corpus &c. i. omne habēt principiū aliquid in se principioꝝ nāliter mouentiū fin locum & non est querit qd̄ descriptio corporis cōpositi est intellecta ex hoc etiā. Vt est in se habet principia plura vno. & quā manifestū est corpora sunt aliqua in quibus non ē nisi principiū vnu tñ principioꝝ mouentiū: vt & ignis & terra & sibi similia. s. t̄ est sicut diximus fin formas corporis: manifestū est qd̄ alia corpora sunt simplicia: & quā sint corpora simplicia sūt motus simplices. motus. n. simplices sūt simpliciū corporoꝝ & cōpositi cōpositoꝝ. & quā quedā cōposita non mouent nāliter nisi a simplici dñante: & si in ipso sint diuersa quās existinet p sensu in pluribꝝ eoꝝ esse eglem motu & vnu. & pōt̄ alijs dicere singula. qd̄ ita est in motibus elementoꝝ. Dicit: t̄ motus corporoꝝ cōpositoꝝ erūt diuersi sed nō mouent fin motu corporis simplicis dñantis idest & motus eoꝝ erūt fin naturā corporis simplicis dominantis. Impossibile est. n. in corporibꝝ cōpositis aliq̄ cōponi equaliter: & nos post declarabimus. & si esset aliq̄ cōpositi equaliter ptingeret qd̄ aliq̄ corpus nō moueret oīo sed staret in quocūq; loco ponere: sed staret aut superius aut inferius aut in medio duox ptingoꝝ & moueret in ceteris qd̄ nō inueni. & dicit: totū hoc ne aliquis singulet. qd̄ ista elemēta. llii. nō sunt simplicia & quā motus eoꝝ sit fin partē dñantē erit rectus fin diuinū abundātis. aut erit incurvus: aut ad inferius: ut turbines descendētes ex aere ad terrā. aut ad superficiem: ut turbines ascēdētes. aut circa mediuꝝ: ut motus ventoꝝ: & etiā sunt septentrionales & destrī & sinistri: & ad ante & ad retro. omnes. n. & istū pter ad superioris & ad inferius sunt compositi.

Siquidē igit̄ est simplex motus qui in circuitu corporis motus & simplex motus simplicis corporis. etenim si cōpositus fuerit fin predominans erit necessariū esse aliquod corpus simplex qd̄ natū est sicut circulari motu h̄ suūp̄sūt nām.

Et quā motus rectus sit simplex & motus circularis sit simplex: corporis simplicis est mot: & mot̄ simplex b̄z corp̄ simplex. si ergo corpus cōpositū habuerit motu simplice erit ille mot̄ corporis simplicis dñantis in illo. manifestū est igit̄ ex his que dixim⁹ qd̄ necessario est corpus simplex qd̄ p naturā ei mouet motu circulari.

8 Et qd̄ eadē nā est principiū motus vniuersi: necesse est vt eadē natura habeat eundē motu & ecōverso: & qd̄ corp̄ simplex est habēt eadē naturā oporet ut corpus simplex habeat eundē motu. & qd̄ nature plures vna necesse ē ut habeant plus vno motu. corpora in quibus sunt plures vna oīoꝝ: ut habeat plus vno motu. & sorte si habuerint vnu motu erit fin corporis dñans simplex non fin qd̄

est cōpositū: qm̄ si eē ita ptingeret ut cōpositū sit simplex motus. n. vnu non puenit nisi ab vna iū: & habēt vna nām necessario est simplex. & cum hoc posuit est sic. & etiā qd̄ motus sint simplices oporet ut corpora simplicia sint fin numerū modōꝝ motui simpliciū. & quā posuit est qd̄ motus circularis circa mediū est simplex necesse est qd̄ corporis qd̄ mouet illo motu sit simplex necessario. Aris. igit̄ quā posuit qd̄ natura ē principiū motuū corporis. i. motuū localiū: & posuit qd̄ corpora simplicia habēt principiū vnu motus: cōposita autē habent plus vna nā: ex quibus declaratū fuit qd̄ corpora simplicia non habēt nisi motu simplices. posuit ēt qd̄ cā motuū simpliciū ēē corporis simpliciū. & quā hoc vltū sit & descripsiū sit modi motuū simpliciū posuit etiā qd̄ sequit ex his: & qd̄ si inueni est motus simplex oporet ut habeat corpus simplex. i. manifestū est ex his que dixim⁹ quā motus simplices sint & vnu eoꝝ est motus circularis: & omne corpus simplex habet motus simplicē: & oīs motus simplex habet corporis simplex: necesse est vt motus circularis habeat corporis simplex: & nā tacuit psequēs istius ppositiū qm̄ sequit a psequēt pte qd̄ sequit ab hoc qd̄ posuit pcedēt & posuit psequēs hoc corporis simplex habeat motuū simplicē: & motuū simplex habet corporis simplex. & qd̄ sequit ab hoc qd̄ posuit pcedēt: & pōt̄ accēptū fuit cū pcedēt. qd̄ pcedēt clūderet pclusiones quesitā. & qd̄ ppositio dices qd̄ motus simplex est corporis simplicis que est pars pcedētis pōt̄ p̄dici ab aliquo dīente. Vt motus simplex est corpus cōpositi. D. respōdēdo Si ergo in corporoꝝ cōposito inueniāt motus simplex ille motus erit corporis simplicis dñantis in eo. i. & quocūq modo sit necesse est qd̄ omnis motus simplex habeat corporis simplex: aut singulare p se: aut p̄s cōpositi. & voluit dicere. Vt quā inueniāt p̄s cōpositi necesse est qd̄ inueniāt p se: & quā ita est necesse est vt numerus corporoꝝ simplicium sit fin numerū motuū simpliciū. & qd̄ p̄cōlo sicut diximus collocat in syllogismo potentia p̄pinq̄a: narravit illō qd̄ declarabilis ex hoc. q. d. ipsam actu. & si non dixit dicendo manifestū est igit̄ ex his que diximus qd̄ necesse est qd̄ corporis simplex qd̄ per naturā eius moueat circulari motu. Et iam apparuit ex sermone nostro qd̄ hoc sequit necesse lario ex ppositionibus positis. Et laborauit Joānes grāmaticus fin qd̄ narravit Alfarabius in p̄dicendo ppositiōnī dicentī qd̄ oīs motus simplex idē fin spē est corporis simplicis eiusdē fin spē: ex hoc qd̄ corporis cōpositis diuersi fin spē: inveniūt vnu motus spē. U. g. qd̄ in aere & igne inueniūt vnu motus in spē. similī singit de terra & aqua: quapropter non sequit ut oīs vnu motus in spē habeat vnu corporis in spē. p̄pinq̄a. & hoc quidē qd̄ dixit non est ita motus. n. ignis ēē idē cū motu aéri si mouerent ad eadē locū spē: qd̄ iā dicitū est qd̄ morū vnu spē qui ad locū vnu spē est. locus autē ignis necessario differt a loco aéri. & iō si aer ponere loco ignis descendēret ad inferius. similiter de motu terre & aque. s. t̄ specie differunt in se propter diversitatē suorum locorum.

Violētia quidē. n. sunt eo qd̄ alterī & alterius fin naturā aut̄ impossibile. siquidē vnu vnu sc̄lūtū motus qui fin naturā simplicium.

Et etiā qd̄ possibile est vt aliq̄ corpus moueat motu accidētali. manifestū est igit̄ qd̄ in alio corpe sit motus nālis ita qd̄ impossibile ē vt illius corporis sit nātūra etiā alius motus.

9 Quā posuit qd̄ motus circularis sensibilis in corpe certi circa mediū est simplex nālis. Ut seqr̄t qd̄ corporis simplicis: voluit affirmare hanc démonstrationē qm̄ alijs pōt̄ dicere sorte est iste motus in hoc corpe accidētali: nō ē vnu elemētoꝝ. llii. quare dixit r̄ndendo: manifestū ē qd̄ si

aliquis motus inveniat in aliquo corpore accidentaliter necesse est quod in aliquo corpore sit naturalis ita quod illud corpus non habeat aliud motum naturale. et quod quatuor corpora habeant motum naturale propter circulariter necesse est ut sit naturalis ali corpos: et hoc ostendit per suum sermonem dicente etiam possibile est ut aliud corpus recte. et iste motus circularis si existimat esse in hoc corpore accidentaliter ita quod sit ignis aut aer manifestus est quod necessarium est ut inveniat naturaliter in alio corpore carente alio motu naturali: quod sit impossibile in simplici corpore duos motus esse natales et quod uniusque istorum elementorum habet motum natalem manifestum est quod si motus circularis sit in aliquo illo accidentaliter quod necessarium est ut natale sit in quinto corpore: et iste modulus demonstrationis post affirmabit fin quod existimatur. et videtur probare sic quod iste motus aut erit in hoc corpore natale aut accidentaliter posita vnu esse elementorum: igitur cum sit aut natale aut accidentaliter si naturaliter necesse est ut in corpore simplici sint duo motus natales: ergo accidentaliter. et si accidentalis necesse est ut in alio corpore sit naturalis: ita quod in illo corpore non sit aliud motus naturalis: quapropter necesse est ut sit aliud corpus quintum.

Aduic sicut propter naturam contrarius ei qui fin naturam et vnu contrairetur necesse: quoniam qui circulo similes si non erit fin naturam lati corporis propter naturam ipsius esse. si igit ignis aut aliquod aliud talium est circulo latum contraria que fin naturam ipsius latum erit ei qui in circuitu sed vnum vnu contrairetur. Que autem sursum et deorsum inueniem contrarie.

Et etiam motus naturalis contrarius est motui accidentaliter: et regula est maxima ut vnu non habeat contrarium nisi vnu: et quod motus circularis est simplex. si ergo iste motus non naturalis est in corpore moto necesse est ipsum esse accidentaliter hoc quidem corporis quod mouet hoc motu circulari aut est ignis aut est aliud corpus aliorum corporum sicut: ita igit erit motus: ergo motus naturalis contrarius est motui circulari. et iam diximus superius quod vnu est contrarius vnu: motus ergo ad superioria est contrarius motui ad inferius: non contrarius motui circulari.

10 Hec est alia demonstratio propter demonstrationem predictam. demonstratio autem prima fundata est sup duas propositiones: quarum una est quod motus circularis est simplex: secunda autem est quod omnis motus simplex est corporis simplicis: et ex his excluditur quod motus circularis necesse est corporis simplicis propter corpora motu recto mouent. hec autem demonstratio fundabatur super hec quod iste motus circularis necesse est naturalis alicui corpori: aut alicui elementorum sicut: aut corpori quinto: si alicui corpori: iuxta. U. g. ignis aut dicunt amici qui erit accidentalis ignis: quoniam si non esset accidentalis pertinet ut haberet duos motus proprios. s. motus ad inferius et ad superius: et iam dicitur est quod vnu proprias vnu et cum accidentalis est vnicuique: necesse est quod motus corpori quinto et hoc manifestum est ex verbis magistrorum: quibus sunt difficultas et quae ista phantasia est ad affirmandum propositionem minorem sumptra in syllogismo primo. s. quod corpori celesti inveniuntur motus naturalis circularis. et propositum maior est eis duobus syllogismis. s. quod qualibet motus natus simplex est hinc corpus simplex proprius: sed in hac phantasia est ambiguitas non pauca: quia ipse posuit quod motus quo mouet corpus non est ei natus est extra naturam. Deinde posuit quod illud quod est extra naturam est in ultimo egressio. Sed potest aliquis dicere quod motus corporalis est isti corpori accidentaliter: scilicet est ignis et aer. et corpus illud est ignis vel aer. et hanc proprietatem quod est medium non sequitur positione sue in corpore moto recto ut vnu

habeat proprium plusquam vnu nisi sit posita in ultimo remotus et in distante. et propter hec videtur quod motus circularis corporibus motu recto est medius inter motum natum et propria naturae lapidis molcularum sicut dictum est in secundo de auditu natum hunc duos motus extra naturam ad sursum et ad terram videtur et circulariter et est quod medius inter duos motus. Et nos dicimus quod ex isto sermone apparet quod iste motus corporibus motu recto non est neque natus neque extra naturam: non si surset ex terra naturam sequeretur: quod vnu est hunc plusquam vnu: et illud quod est extra naturam vnicuique corporis est contrarium naturali: quod qui posuit quod omnis motus simplices isti corporibus quatuor sunt proprii: quod ista corpora sunt proprias eorum quod si aliquis istorum motus simplices inveniat in alio corpore cui non est natus ut sit contrarium naturae: quod quoniam est natus proprius hunc suo motu natus. et quod verificatur hoc de motibus simplicibus principiis istis qui sunt simplices et vnu vni non abierat enim propter negationem ei finem naturam: si autem est natus oportet ut vnu sint plura proprias. et si est fin naturae necesse est corpori simplici inesse duos motus quod est impossibile: motus autem circularis aeris ignis et aquae est equoce quod est circularis corporum rectis non corpori rotundo: et propter hoc non est proprietas alicui corporum habens proprium natus: nec ipsum est natus sicut sequitur ex sermone habitu de motu simplici proportionario quartuorum corporum. et propter hec posuit Aris in propositionibus quas posuit ad manifestationem huius scientie quod motus circularis est simplex: et quod motus elementorum circularium non est simplex neque circularis: et ista questione grauis. Ut Prolemeus pedit vel assertus quod in celo sunt spissi quae poli sunt prorati quod est impossibile: quod impossibile est quod alii mouent circulariter finem naturam nisi spera: et spera hunc contrarium et duos polos: certum quod in loco uno mouet natale: polos quod mouent finem naturam disperguntur. et hoc manifestum est quod planetae sunt pars corporis rotundi nec mouent motu locali per se: s. variando locum sicut proponit esse qui aliud opinantur: et hoc probatioe virus est sicut p. in assertione maioris propositionis prima demonstrationis: nam propositum maior in illa figura dicebat quod liber motus natus haberet proprium corporis natus. Et potest aliud dicere quod non est remotum quod iste motus est naturae insit vnu elementorum. Manifestum in illo finito quod sequitur quod vnu corpus natus habeat duos motus naturales: et virtus huius loci hunc vnu per syllogismum ad impossibile cuius categoricae compositionis est ex duabus syllogismis: et propter hec posuit propositum maius et incepit a proposito maior quod est in uno duorum syllogismorum categorico percludentium impossibile dicens. Dico autem etiam quod motus natus est per in certum accidentale. et iste syllogismus sicut componit corpus motu recto mouent motu circulari accidentali: s. extra naturam: et omni motu accidentali proprius est motus natus: percludit ex hoc quod circularis est proprius natus in corpore moto: et quod adiungatur ad hoc quod corporis motu recto hunc motu rectu accidentaliter: et accidentaliter est proprius natus qui est in ipso: s. vnu sequitur ex hoc quod vnu habeat proprium plusquam vnu: quod motus non natus alicuius istorum corporum est natus proprius illius corporis. et quoniam recordatus sicut propositum maioris vnu duorum figurarum categoricarum asservat propositum cuius h. dicotomia est vera ad quam formam dicitur syllogismus ad impossibile: et dicitur quod in canone maior est quod vnu vnu est proprius: et canon maior appellatur prima philosophia. et quod dicitur quod motus circularis est simplex non est propositum quod sit per syllogismum ad impossibile hic positi: s. posita fuit illa propositum ut cognoscetur per ea quod motus de quo dicitur hoc est simplex et quod motus sensibilis elementorum circularia non est simplex: et quod circularis de eis de equoce. Et quis posuit propositum quod vult ut in isto syllogismo ad impossibile: et dicitur si iste me est non est natus in corpore moto erit accidentaliter: et hec est hypotheca syllogismi ad impossibile: et postea posuit propositum quod iste h. dicotomie vel proprius percludat impossibile: et dicitur corporis quod

mouet isto motu: aut erit ignis: aut aliquod corporum similius igni: et vult per similitudinem mouentem motu recto: et dicit: erit ergo motus similis huius motui circulari. id est quoniam aliquod corpus motorum motu recto ex necessitate deinceps habet motum rectum natus: et cum ita sit oportet ut habeat motum natum huius motus circulari: propterea quia motus accidentalis rectus in ipso est prius natu operatus quam viri sunt plura huius quod est impossibile. Et hoc significatur: ut si moueremur sub dicto quod vnu yni est huius. Dicit: erit ergo motus sursum huius motui deosculi: motus autem circularis non habebit huius. id est propter istud impossibile quod sequitur: et quia motus circularis non habeat huius non est possibile in illis corporibus quae mouentur motu circulari accidentali: quod quia mouibile eo est motu nataturaliter et corpus quintum: hic est aliud syllogismus quem adiunxit syllogismo ad impossibile: et videtur syllogismus hypotheticus antecedens huiusmodi falsus: non aut est quia motus sursum est prius motui deosculi. sed si ponimus quod istud corpus sit ignis aut excoecus sit terra. Deinde tacuit suu intentione quod est prius antecedens quod manifestavit dictum quod circularis non est ignis neque aliqui motorum motu recto: nec naturalis nec contra naturam.

Si autem alterum est corpus aliquod circulariter latum circulariter preter naturam erit alius ipsius aliis motus sive natura hoc aut impossibile. siq d.e.n. qui sursum ignis erit aut aer; si autem qui deorsum aqua aut terra.

Si ergo aliud corpus preter ista corpora predicta non mouci circulariter sim acciⁿs necessario habet aliu motu nālez qd est impossibile. crit.n. aut motus ad superioris: tunc erit aut ignis aut aeris aut motu ad inferi: tunc aut iq aut terre.

Quoniam declarauit quod impossibile est ut iste motus circutaris sit alicuius corporis simplicius recti motus: neque natura negat accidentem. et potest aliquid dicere quod est accidentalis aliud corporis ppter ista corpora mota motu recto: et oportet non erit naturalis corporis moto finis circulatio. hoc in possibilite est ponit in loco propinquio minoris dicentis in prima demonstratione quod iste motus circularis est naturalis corpori naturali: quoniam potest aliquid dicere quod est ei accidentalis sine utruum elementorum suorum aliud aut naturaliter ita quod sit unum elementum ipsum suum. et quod prima pars demonstrationis incepit delectuere istos argumentos modos considerando suam demonstrationem: et dicit tres demonstrationes contradictiones istis modis: et quedam eorum sicut diximus auferunt dubitationem prouincientem in minori proposito et quedam in maiori primo demonstrativa per quam probavit quintum corpus esse. finis hoc ergo intelligendum est huc locum ut quelibet ultimam demonstrationem sit sufficiens per se. prima nam demonstratio dat quod iste motus circularis est esse corporis naturalis natura: et oportet diximus post ex tribus sermonibus sunt et firmatae primi sermones. Quis ergo dixi si ergo corpus aliud ppter ista recte vult dicere si aliquis dixit quod iste motus potest esse accidentalis aliud corpori ppter ista quod recte mouens necessario pertinet ut hoc corpus habeat motus naturalis ppter motu isto. tamen corporis sed hoc est impossibile. non enim est motus rectus naturalis nisi aut ad superiorum aut ad inferiorum. si autem ad inferius necessario erit aut aqua aut terra: si ad superius erit motus necessario aut ignis aut aer. si ergo iste motus erit accidentialis alicuius corporis impossibile est ut sit aliud ab uno isto elementorum.

Sed adhuc et primā necessariā esse tales latio
nem. pfectu. n. prius natura ipfector: circuitus aut
psector: recta aut linea neq; vna: neq; enim que
infinita. habebit. n. vtiq; finē et terminū neq; inī
tarū neq; vna: ouiz eni erit aliquid extra: augeri
eni ptingit quācūq;. Itaq; siquidē prior motis
prioris natura corporis: qui autē in circuitu prior
recto: que aut in recta simpliciū corporoz est: etenī

ignis ad rectā sursum serf: et terrea corpora decorsū
ad medium necesse circularē motū alienū simplicē
cū esse corporū mixtoꝝ n. lationē dicibam' sū
predominās in mixtura simplicium.

Et etia^m motus circularis est primus motus motu^m necessario. pfectu^m. n. t spctu^m est aī diminutū: t est prius eo prioritate nature: t q^m circu^m est pfectio^m figurarū: sed linea^m equaliū nulla est pfecta sive finita sive infinita. si aut infinita erit di- minuta non pfecta: nō. n. habet cōplementū neq^m finē. Perfectu^m. n. habet cōplementū t finē. si finē tā etiā erit diminuta quā habeat pfectu^m t finē. q^m ppter possibile ē eā augeri in omnē parte: t erelce re: t etiā reuertantur t dicamus q^m si prim^m mo- tūs est naturalis primo corpori t mons circu- laris est principiu^m motus equalis simplicib^m. cor- poribus: re est ignis radens ad superius equalit^m t terra descendens ad inscribus. s. ad inclin.^m t ne- cessario erit motus circularis quoūdā corpora^m simpliciū. t iam diximus superius q^m corpora cō- polita sunt sive corpus simplex existens t domi- nans in eis.

Hec est alia demonstratio predicta: et vult declarare quod motus circularis est naturalis corpori moto hoc motu: et incepit dicere: et enī motus circularis tē. i. q̄ motus circularis prior fin nām in oībus motibus nālīb⁹. Deinde edat cām p̄ quā declarabat hec ppō dicēdo: pfectū. n. et compleū tē. i. q̄ motus circularis est p̄mūs oīus motū. n. ē pfectus et alijs mot⁹ diminutus: t̄ qd̄ est pfectus est p̄us di-
minuto q̄ motus circularis est prior retro. Et quz hec ppō
dicēs q̄ motus circularis est pfectus et rectus diminutus nō
est manifesta p̄ sc̄cepti declarare cā et dicit: q̄ circularis
est pfectioñ figuraz. i. q̄ mot⁹ circularis est pfectioñ motū
pp̄us. n. est corpori circulari: t̄ qd̄ ē circulare ē pfect⁹ figura-
ri: ex qbus p̄tingit q̄ mot⁹ circularis ē eo qd̄ ē pfectio-
nis figure: t̄ qd̄ est pfectioñ ē pfect⁹ ē mot⁹ circularis ē pie-
fectissim⁹ motū tē. t̄ quz ppō dicēs q̄ circulare ē pfect⁹
fin figurā recte incepit declarare cā dicēdo: Lineā autē
equaliū nulla ē pfecta tē. i. q̄ corpus circulare differt a re-
cto qd̄ ē finitiū: et ipsoſibilis est in eo additio corp⁹ aut re-
ctaz dimēſionū ē diminutū sive finitiū sive nō. D. incepit
declarare hoc dicēdo: qn̄ si finitiū ē et diminutū nō pfectū
tē. et cōpositio ill̄ finitiōis est in secūda figura: ita q̄ de cor-
pus finitiū nō h̄z cōplēmentū neq̄ finitū: et omne corp⁹ pfectū
h̄z cōplēmentū t̄ finitū ē corp⁹ infinitū nō ē pfectū. D. d. si fini-
tiū ē et diminutū tē. i. t̄ si posuerim⁹ corp⁹ rectaz dimē-
ſionū finitiū nō erit finitiū nisi pp̄ter corpus p̄tinens ipsaz
exterioris q̄ possibilis ē additio in eo inq̄nto corp⁹: et omne in
q̄ possibilis est additio et diminutus: t̄ qd̄ ē diminutus nō
est pfectū. corpus igit̄ rectū ē impfectū: et omne hoc qd̄ afflu-
mant ī corp̄e recto intelligendū ē p̄ negationē in circulari-
to: p̄. n. circulari videt nullo mō posse recipere additionē et
maxime ex sua paucitate: qre ē pfectū: et difficultē ē imaginari
corp⁹ circulare finitiū nulli ex pte ſuſciei extirſice: t̄ ipse
post declarabit q̄ corp⁹ circulare ipſosibile ē vt sit finitiū
ex pte ſuſciei extirſice: t̄ vlr̄ qd̄ h̄ aparet p̄ncipaliē ē q̄
corp⁹ rectū ē diminutū ex his oīb⁹ modis: t̄ q̄ rotundi ē
pfectū ex pte ſuſcia tē ē dubiū in gibbositate: t̄ quz dela-
ravit q̄ mot⁹ circulario ē p̄m⁹ motū in nā: incepit decla-
rare ex hoc illō qd̄ ſt̄edebat declarare. t̄ ē q̄ mot⁹ circula-
ris exiſt̄ h̄z nāz ī corp̄e qd̄ mouet eo: t̄. d. ē reuerſatur
et dicam: Itē h̄no ē q̄ ſylogiſin hypothēſis t̄ ſi posuit
ſi eius pfecteti maloñ: ppoes q̄ p̄t̄ eſſe p̄ ſi ē ſylogiſmo ca-
thegozi: t̄ ab eo p̄clūdit qd̄ ē p̄p̄t̄ maio: ſi mot⁹ p̄m⁹
est nālis p̄m⁹ corpori: qn̄ qn̄ huic pp̄t̄ ſuſci adiusta hec
alii. ſ. oī mot⁹ circularis ē b̄m⁹ erit qd̄ q̄ mot⁹ circularis

est naturalis. alia autem accepta in precedente faciunt perfe-
ctum precedentem per se in syllogismo hypothetico facio-
nem confirmato per locum a digniori. si motus circularis est
prior naturaliter motu recto. et motus recti existit naturaliter
in corporibus simplicib[us] tunc multo fortius motus
circularis existit in corpore simplici: hoc non significat po-
steriori motu recto: nisi quia inuenitur in eo ex predicto: et
hoc locus iste est necessarii in predicto et posteriori naturae. et
quod dicitur dicitur superius quod corpora composta recte dicitur mu-
niendo se ab aliis dicere quod motus simplices inueniuntur in cor-
poribus comppositis et hoc iam dicebat superius sicut dicit.

*Ex his quidem utique manifestum quod natura est que-
dam substantia corporis preter eas que hic consue-
tias diuinior et prior barum omnium.*

*Quoniam igitur hoc corpus aliud est in alia sub-
stantia preter ista corpora que nobis vicinantur. et
est substantia et corpus volubile et gloriolum. et est
primum istorum corporum manifestum est.*

*3 Manifestum est ex demonstrationibus predictis quod hoc
corpus celeste neque est unum elementorum quatuor: neque fac-
tum est neque compositum ex eis: sed est alia natura pre-
ter istas naturas: et est corpus diuinum: non nam generat neque
componit ut declaratur est in physica: et ut declarabitur hoc
quaesopter est primum corporum simplicium et compositum quo
sit ingenerabile et incorruptibile: et finis pars et finis totum.
aliam autem que sunt sub eo sunt generabilia aut finis totius
aut finis pars.*

*Et utique si quis adhuc accipiat omnem esse sim-
plicem motum aut finem naturam: aut preter naturam:
et cum qui alii preter naturam: aut finem naturam
quale qui sursum et qui deorsum passi sunt. hic enim
ignis: hic autem terra preter naturam et finem naturam:
quare necessarium est circulationem motum quoniam
bius preter naturam alteri cuiusdam esse est natus.*

*Et si aliquis dixerit quod omnis motus aut est
naturalis aut accidentalis: motus autem est naturalis
quibusdam corporibus erit accidentalis alicuius
alii corporum. v.g. ascensus et descensus. motus aut
ad superiorum est naturalis alicuius corporum et accidente-
talis alicuius. Ignis vero naturalis: terra vero acciden-
tialis. similiter motus ad inferius terra naturalis
igit accidentalis necessarium est dicere: et quod motus
circularis est accidentalis hinc corporibus
non est dubium quoniam sit naturalis alicuius corpori.*

*4 Deinde demonstratio sexta aut quinta ad verificandum
motus circularis esse naturalem corpori moto per ipsum: et est
ppositorum minor: prima demonstrationis super quam sustentatur
in hoc loco: et appareat ex ea quod est demonstratio finis conser-
vationis aduersarii: non quia est demonstratio in se non est
ita quia non induxit ipsum nisi talis modo quod si fuerit pessus
contingentem pessum: quia manifestum est quod aduersarius omnino
confitebitur. Dicitur si aliquis dixerit recte: et si alius dixerit quod
omnis motus aut est naturalis aut accidentalis: et confessi
fuerint quod in qualibet modoz motus erit motus
naturalis et aliis extra naturam. U.g. quod in motu ad su-
perius est naturale et accidentalis: et similiter est in motu ad
inferius. D.o. et motus qui est naturalis quibusdam est acci-
dentalis alii corporum. et quod posuerit iste deus alii ppositorum
esse concessam a nobis: et est quod unus motus specie na-
turalis alicuius corporis est accidentalis alii: et econtrover. U.g.
quod motus ad superius est accidentalis terre et naturalis ignis
similiter motus ad inferius terre naturalis et ignis acciden-
talis. D.o. necessarium est nobis dicere quod quod motus circu-
laris recte: et quod dicitur pessus fuerit istas ppositions con-
tingent ei in quantum motus circularis est vir motus simplicius
et si alicuius corporis fuerit accidentalis. U.g. ignis autem acri aut*

alii corporis necesse erit quod alii corporis sit naturalis. Iaz. n.
possumus quod ois unus motus specie si fuerit accidentalis
alicuius corporis est naturalis alii: quod magister non posse-
rit nisi conuersum: sed tamen intendebat dicere conuersum.
Quod n. positum fuerit quod omnis motus naturalis alicuius cor-
poris necessarium est ut in alio corpore sit accidentalis. s. in eo
de modo motus continget necessario per locum a digniori
quod si motus accidentalis fuerit in aliquo corpore quod sit na-
turalis in alto: et si non contingat ut species motus esset finis
accidentis tamen non naturaliter omnino quod est impossibile
naturale enim est prius accidentalis. et Alixemina renuit haec
propositionem dicitur quod noluit ipsas concedere sed esse mo-
tus circularis in corporibus mons recte finis accidentis quod
intelligit ex accidente motus contrarii motui naturalis
contingat ut idem habeat plura contraria uno: ut dicit
Aristoteles. et ideo videmus quod confessus inducit istam demonstra-
tionem. s. quod si concessum est aduersario quod in corporibus mo-
tus recte est motus circularis accidentaliter: ppositio autem
dicens quod motus accidentalis quibusdam corporibus neces-
sarium est ut sit naturalis alii corporis creditur vniuersalitatis
ut quod confessum fuerit quod ignis in circuitu mouetur finis acci-
denti: similiter aer: et ideo confessus haec ppositio quod re-
nuit Alixemina continget quod est: et forte intendebat Aristoteles
per motus accidentaliter vniuersalitatem predictum. et oppositus
estensit: ut contrarii naturali motus non contrarii na-
turali non inueniuntur nisi in aliquo quatuor corporum simplici-
tum: oppositus autem estensit in pluribus corporum et
vno. ignis. n. et aer mouentur in circuitu. s. quod motus eorum est
compositus ex recto et circulari: et quod fuerit positum hu-
ius accidentis sequitur ut resum est motus circularem esse na-
turali corporis circulari. ppositio autem dicens quod motus
accidentalis corporis alicuius necessario erit naturalis alicuius
corporis est verum naturale enim in aliqua specie necessarium est
ut sit prius accidente: et impossibile est ut posterius sit sine
priori: et quod aliquod sit accidentaliter et non est essentialiter:
sed tamen non videmus quod circulare sit in aliquo accidentaliter
quaesopter non est verum quod omnis motus naturalis sit
accidentalis alii corporis: et conuersus est verum nisi intelli-
gitur ex accidente oppositus estensit.

*5 Adhuc autem siquidem est circularis alicuius
latio finis naturam palam quod erit utique aliquod cor-
pus simplicium et primum corporum quod
natum est quemadmodum ignis sursum et terra de-
orsum et illud circulare finis naturae. si autem pre-
ter naturam scrupulata circulare finis peripheriaz mira-
bile et omnino irrationabile solus est continuus
hunc motum et sempiternum existentem preter na-
turam. videtur enim in aliis citissime corrupta
que preter naturam. Itaque siquidem est ignis quod
circulatur quemadmodum aiunt quidam. nihil
minus ipi preter naturam motus est iste quod qui de-
orsum. Ignis enim motum videmus esse a me-
dio finis rectam.*

*6 Et etiam si motus circularis sit naturalis: ma-
nifestum est quod aliquod corpus primum simplici-
cum mouetur motu circulari naturali: sicut ignis
motus ad superius: et terre motus ad inferius. si
ergo corpora mota motu circulari non mouentur
nisi accidentaliter hoc est mirabile et extra ratio-
nem omnino. s. ut motus accidentalis tamen sit con-
tinuus et eternus et infinitus. sed visus testaf co-
trarium. videmus enim res accidentales corpori
et fini cito: et etiam si illud quod circulariter
mouetur est ignis ut quidam dicunt accidente-
lis est ei. videmus enim quod motus ignis est ascen-
dere equaliter ad superius.*

hec est demonstratio sexta aut septima ostendens motum circularē esse naturale. et dicit: et enī si motus circularis tē. i. et hoc manifestū est qm̄ omnis motus simplex est p̄ prius corpori simplici esse autē motu circularē naturale ipse declarat in hoc loco dicendo. Si igit̄ corpora motu circulari tē. i. et impossibile est ut iste motus sit accidentalis eo: posū rotundo. declaratū est. n. in libro predicto q̄ iste motus est contrarius et p̄petuus: et impossibile est et inveni p̄petuū esse accidentalē. Deinde ostendit ipsum esse et inveni per sensū: et dicit: et visus testaf tē. i. celū non videt corruptibile neq̄ consup̄ibile p̄ sensum. hoc autē est de p̄positionib⁹ de quibus dicit Albumaser qd̄ nō induc̄t ad prime certitudinē ordinē: sed tñ nullus sensus contradic̄t eis neq̄ ratio. D. o. et enī si illud qd̄ mouet motu circulari tē. i. et hoc apparet q̄ impossibile est ut hoc corpus qd̄ mouet circularis sit ignis: quoniam si esset ignis esset motus circularis ei accidentalis. motus enim ignis naturalis est ascendere superiori: et in eodē corpore nō sūt duo motus naturales quz non habeant nisi vnam eamdem naturam.

Propter quod ex omnibus vtqz his alijs syllogicans credit q̄ est aliquod preter corpora que hic et circa nos alterum segregati tanto honorabiliorē habens naturā q̄toquidē plus elogatum est ab his qui hic.

Et habens rationē potest ex omnibus predictis rationari q̄ per aliud corpus est preter illa corpora inviantur et cōtinentur nos separat ab eis cuius nulla nobilior est naturis eoz sūm suā remotionem ab eis: et elongationem eius super ipsam.

16 Id est bene possunt illi quibus innatū est intelligere rationes congregare in oībus istis vna rationē extra quam pertinet necessario q̄ est aliud corpus preter corpora quaerūt cuius natura est nobilioz tē. i. q̄ est prius eis natura liter cōterminans eam sūm longitudinē. i. quia natura ei⁹ est glorioſior: eis sūm remotionē in loco: et remotionē duarū naturarū abinuēt in substātia: et sic remotionē eātū in loco: quapropter videmus q̄ vniuersus eoz est terra: et nobilis est ignis: et non tm̄ elemēta succedit sibi in hoc s̄z enī in corporibus celestibus. Ut Aris. in libro de aīalibus dicit q̄ natura lune similiſ est nature terre.

Quoniam autē hec quidē supponunt: hec autē ex dictis ostenta sunt manifestū q̄ neq̄ leuitatē neq̄ grauitatē habet corpus totū. oportet autē supponere quid dicimus graue et quid dicimus leue. nūc autē sufficiēt ut ad presentē necessitate diligētis autē iterū quz cōsiderabim⁹ de substātia ipsoz graue quidē igit̄ sit qd̄ ferri natū est ad mediū: leue autē qd̄ a medio: grauissimum autē qd̄ oībus substātia deorsū latissimū autē qd̄ oībus superfīcēt superlatissimū. necesse autē omne quod serf deorsū aut sursū aut leuitatē habere aut grauitatē: aut ambo: non ad idē autē. adiunice enī sunt grauius et leuius: puta aer ad aquā et ad terrā aqua. qd̄ autē circūferit corpus impossibile est habere grauitatē aut leuitatem.

Manifestū est ergo ex p̄positionib⁹ predictis: et ex his demonstrationib⁹ q̄ primū corpus volubile qd̄ circulariter mouet neq̄ habet grauitatē neq̄ leuitatē: quapropter videt rectuz declarare graue et leue que sunt et differere i eis sūm necessitate in hoc loco ab eis. demonstratio autē sufficiens et p̄scrutatio abundans erit in futuro quz note fuerit substātie eoz. ponat ergo q̄ graue sit descendēt ad mediū: et leue ascendēt

a medio: et ponamus grauissimum descendēt sub omnibus descendētibus ad inferius: et levissimum qd̄ super omnia ascendētia eleuat. quz igit̄ ita ē omne corpus precedēt ad superiori aut inferi necessario habet grauitatē seu leuitatē: aut ambo insimul nō eodem modo sed in respectu sicut in respectu aeris ad aquā: et aque ad terrā.

Ora declarari q̄ natura corporis qd̄ circulariter mouet differt a natura corporis que recte mouent: vult mō declarare que natura est eius declarando eam esse naturā neq̄ grauem neq̄ leuem: et q̄ corpora non dividunt tm̄ i illa duo opposita ut existimatur: sed in tres alias naturas grauem leuem: et neq̄ graue neq̄ leuem: ut est in substantijs que non sunt innate dici esse in altero contrariorum. verbi gratia: lapis neq̄ dicit esse loquens neq̄ mutus: et puer neq̄ dicit sapiens neq̄ insipiens. et quz hoc non bene appareat quousq̄ declaratum si quid sit graue et quid sit leue. Incep̄t prius describere eas postq̄ demonstrauit qd̄ ex sermonib⁹ predictis apparat hoc. i. ex eis que declarata sunt q̄ impossibile est q̄ illud quod circulariter mouet moueat recte: et ex illo quod post dicit q̄ leua et grauia mouent recte. et dicit: manifestū est ergo tē. i. manifestū est q̄ corpus circularē neq̄ est graue neq̄ est leue: qm̄ qn̄ adiūtū fuerit ei qd̄ declaratum est: et q̄ nō mouet neq̄ ad superiori neq̄ ad inferius qd̄ haber grauitatē aut leuitatē mouet his duobus modis: concludit in secunda figura q̄ corp⁹ circularē neq̄ est graue neq̄ leue: et id dicit post vñū est nobis esse rectū graue et leue declarare que sunt. i. q̄ hoc nō declarabilis an̄y nouū sit quē sint graue et leue: et dicimus in eis sūm necessitatē: tē. i. q̄ in hoc loco non loquuntur de diffinitionib⁹ eoz nisi qd̄ mō sufficiet p̄scrutari aut de eis q̄ dicere opinione antiquoz definiūt substātis erit in quarto tractatu isti libri. D. o. ponam mō q̄ graue est descendēt ad mediū et leue ascendēt a medio: et hec descriptio vniuersali videt graue et leui simpliſ. igni et terre: et graui et leui in respectu. s. aeris et aque. aq̄ enī graui est in respectu aeris et leuis in respectu terre: et id si esset in centro mundi. s. in loco terre naturali moueret ad grauitatē aeris. similis aer est grauius in respectu ignis leuis in respectu aque. aqua ḡ collocat sub descriptione grauius vno mō et sub descriptione leuis alio mō: quis magis abūdat in eo grauitas. est enī grauius in duobus locis ignis et aeris: et leuis in loco terre. similis et aer collocat sub descriptione grauius et leuis: et descriptio aeris dñat in eo. est. n. leuis in duobus locis terre et aque: et grauius in loco ignis. et intelligendū est ex descriptiōe grauius et leuis naturā que innata est ad mouēdū ad mediū vel a medio. s. habūtū et formā ex qua p̄cedit hec operatio: si hoc nomine grauitas et leuitas non dicant vulgarē nisi de accidente. Deinde descriptio graue et leue alia descriptiōe et dicit: et ponam graue tē. i. describimus etiā graue q̄ est illud qd̄ grauitate precedit: oia grauius et residet sub oībus descendētibus ad inferius. i. quiescit sub eis. hec quidē descriptio ē accepta et quiete in loco. p̄sio: p̄ma autē et motu. et quz dicit: residet sub oībus est descriptio grauius simpliciter. s. terre: aqua. n. nō residet sub oībus. similis quz dicit: illud qd̄ precedit oia grauitate: est descriptio grauius simpliciter: et enī videt q̄ hec descriptio ostinet in se etiā duas descriptiones quoz altera est illud quo precedit: altera residet. Deinde ē dedit duas descriptiōes leuis simpliſ et dicit: illud qd̄ habet leuitate. i. oia leuius. D. o. qd̄ eleuat sup oia alcē dētia supi: et forte intēdebat p̄positionē vna ex duab⁹ ut esset manifestos nō q̄ ex vtrāq; p̄prias esset coniuncta graui ita q̄ faceret vna descriptiōe. D. o. si igit̄ ita ē: omne corpus vadens ad superi⁹ tē. i. hoc qd̄ dicit: manifestū est qm̄ hec descriptio conuertit super se sicut innatum est de-

scriptionibus quin si graue est illud quod ad inferius descendit necessario omne descendens ad inferius est graue: et similiter si leue est illud quod ascendit ad superius necessario omne ascendens ad superius est leue, et si simplex: simplex: et si in respectu: in respectu: similiter de graui. Quapropter dicit non eodem modo si in respectu recte: i.e. et qui dixerimus quod omne descendens est graue non est intelligendum eodem modo sicut graue simpliciter sed intelligenter ex eo illud quod intelligendum est de descensu. Si igitur descensus simpliciter: graue simpliciter: et descensus in respectu etiam graue in respectu: et de ascensu et leui similiter.

Quod autem circuferit corpus impossibile habere gravitatem aut levitatem est. Neque enim secundum naturam neque preter naturam contingit ipsi moueri ad medium vel a medio. secundum naturam quidem enim non est ipsi que in rectu latitudine una non erat vniuersitatis simpliciter quare erit idem aliquid sic latopere: preter naturam autem latitudine que deorsum preter naturam que sursum erit secundum naturam. si autem que sursum fieri naturam que deorsum secundum naturam possumus enim contraria per altera preter naturam alteras esse secundum naturam.

Dicitur ergo modo etiam quod corpus rotundum non habet gravitatem neque levitatem. impossibile est nam moueri ad medium neque a medio motu naturali neque motu accidentali. motus enim equalis non est ei naturalis quam non est proprius nisi corporibus simplicibus. si ergo mouerentur eo motu erunt enim illo corpore idem: et si corpus rotundum moueretur motu accidentali aut esset motus eius ad inferius motus accidentalis: et motus eius ad superius motus naturalis. aut mouerentur ad superius motu accidentali et ad inferius motu naturali. etiam diximus cum alter motuum contrariorum fuerit naturalis et alter ert accidentalis necessario et corpus rotundum non habet aliquid contrarium omnino.

Qum declarauit quod omne leue aut graue mouetur: aut a medio aut ad medium. ita declarauit erat quod corpus rotundum non mouetur neque ex medio neque ad medium: neque naturaliter neque accidentali: scilicet ex hoc quod corpus rotundum neque est graue neque leue et dicitur: manifestum est in modo recte. Dicitur etiam minor est propositione quam maior esset iam declarata. Dicitur etiam determinare eam et dicitur: motus enim equalis recte: i.e. et in hoc est quod motus rectus non est ei naturalis: quam illi motus non est naturalis nisi aliquid corporis simpliciter. scilicet elementum: i.e. iste motus non est nisi naturae corporis elementum nec naturae corporis rotundi. Deinde dicit ratione dicendo: si ergo moueretur hoc motu et idem cum illo corpore. et si hoc corpus rotundum moueretur motu recto natura esset corpus rotundum. idem cum illo corpore quod naturaliter mouetur illo motu. esset ergo corpus rotundum unus elementorum quatuor quod est impossibile. unus enim motus in specie non est nisi unus corporis in specie: et qui declarauit quod impossibile est corpus equaliter rotundum moueri motu naturali et recto incepit destruere secundum primum et est quod etiam impossibile est moueri motu recto extra naturam. scilicet violentia: et dicitur ergo corpus rotundum mouetur motu accidentali recte: i.e. si hoc corpus rotundum mouetur recte extra naturam: et simpliciter extra nam aut erit iste motus ad inferius extra naturam: quapropter necessario contingit ut et motus eius naturalis esset ad superius et tunc etiam necessario aut ignis: aut aer: quod est impossibile. Dicitur etiam dicitur: aut mouetur ad superius recte: i.e. mirum est si motus eius est ad superius necessario esset accidentalis: ut esset motus eius ad inferius naturaliter: quapropter tunc erit aqua et terra. et qui posuit quod qui ponere

haberet unum motum istorum motuum accidentalis contingit ut oppositus motus esset naturalis: sicut remouere illud ex quo apparuit hoc et dicitur: et iam prediximus quod alter motum recte: i.e. et iam prediximus et apparet ex potentia nostri sermonis quod quando posuerimus alterum duorum motuum contrarios simpliciter in aliquo corpore naturaliter contingit quod alter sit accidentalis in eo: et si non contingit duos motus esse in eodem corpore naturaliter et iam posuit in sermone predicto quod impossibile est duos motus esse naturales in corpore simpliciter. et intentio eius ex ista propositione non est nisi eius conuersa dicens: quod qui in aliquo corpore posuerimus alterum duorum contrarios esse accidentalem necessitate est ut alter sit ei naturalis. et hec conuersio magis est occulta quod prima potest enim aliquis dicere non est remotum ut in corpore rotundo sint duo motus recti insimil accidentalis. scilicet motus ad superius: et motus ad inferius: et naturalis sit ei circularis. et qui subintellexit hoc Aristoteles: et corpus rotundum nullum contrarium habet omnino. scilicet si aliquis duorum motuum rectorum esset in eo accidentalis oportet ut co:pus in quo est naturaliter esset contrarium: et non declarabimus quod corpus rotundum non habet contrarium.

Quotuam autem in idem seruunt totum et pars secundum naturam puta terra et parvus bolus. ac cedit autem parvum quidem neque levitatem habere ipsum neque gravitatem. neque unam aut ratiem ad medium aut a medio possit ferri secundum suumius naturam. Deinde quia impossibile moueri eo qui secundum locum aut sursum aut deorsum detracatur: neque enim secundum naturam contingit ipsi moueri motu aliquo neque preter naturam neque ipsi neque particulum unum nullum. eadem enim ratio de toto et partibus.

Et etiam locus terre totius idem est cum loco motus partium eius. verbi gratia tota terra et una gleba inuenientur ad eundem locum et cum sint simili: dicitur non est dubium quod corpus rotundum neque habet levitatem neque gravitatem omnino nam si haberet gravitatem aut levitatem possibile esset ipsum moueri a medio vel ad medium manifestum est esse quod corpus rotundum primum impossibile est moueri motu locali: neque ad superius: neque ad inferius: neque alio motu accidentali: neque secundum totum neque secundum partes. sermo enim de toto et parte idem est sicut iam diximus superius.

Quia fundamentum demonstrationis est quod corpus rotundum non habet gravitatem neque levitatem est super duas propositiones. Quarum altera est quod corpus rotundum non mouetur neque a medio neque ad medium. altera autem est quod illud quod ita mouetur est aut graue aut leue: et iste sunt iam declarata ratione: vult declarare minor est sensu et rone et fundamentaliter est super duas propositiones: quartu altera est intelligibilis. illud quod locus totius corporis grauis ac leuis idem est et pars ad quod enim mouetur graue quod fuerit extra centrum illuc moueretur terra tota si esset extra suum locum natura aut pars corporis similiter eadem est cum natura totius distinctione: et qui sit eadem distinctione eadem est forma: et qui forma eadem actione proveniente ab illa forma. Si igitur actiones provenientes a graui et leui sunt isti duo motus: necesse est ut sic proveniant a parte sicut a toto. Secunda autem propositione est accepta a sensu: et est quod nec appareat in partibus corporis rotundi motus neque a medio: neque ad medium: ergo neque levitas neque gravitas. et est non in partibus ergo neque in toto. et quoniam sicut quod diximus non est dubium recte: id est et qui sit corpus celeste secundum hoc scilicet quod partes eius non videntur moueri a medio neque ad medium: manifestum est

q[ue] nech est graue nech est leue. D.d. nam si haber grauitatem aut levitatem possibile ester t[em]p[or]e. I possibl[e] ester in isto longo tempore ut partes eius viderentur moueri vel a me dio vel ad medium; qua proprie[n]tate neq[ue] levitatem. t[em]p[or]e stelle cadentes no[n] sunt celi ut existimant q[ua]da. Stelle. n. celi note sunt no[n] transm[ut]abiles; t[em]p[or]e si stelle caderet a celo diminuerentur in isto l[og]o tempore. t[em]p[or]e post dictetur de causa calefactionis solis quia no[n] sequitur ut omne calescatur sit ignis t[em] Alexander secundus q[ui] Therinus narrat de eo. Dicit q[ui] Ari. dixit secundus hunc sermonem oppo nendo t[em]p[or]e contradicendo dicentibus celum delatum super totum t[em]p[or]e q[ui] si hoc no[n] esset: caderet respondendo q[ui] si esset ita oportet q[ui] in isto longo tempore caderent eius partes. quoniadigitur corpora celestia no[n] sunt vni quatuor elemen torum bene manifesta est ex isto sermone. q[ui] autem no[n] sunt posita ex eis ut plures antiquorum putabant manifesta est ex his q[ui] sunt esse: motus eorum aut ad superioris ignis: aut ad inferius. s. terre. omne. n. positus tendit ad locum partis dominata. t[em]p[or]e etiam si esset in loco necessario haberet continet ipsum extrinsecus. q[ui]m hec sit natura loci.

Similiter autem rationabile existimare de ipso et
ingenitum et incorruptibile et in augmentabile
et in alterabile, propter fieri quidem omne gene-
rabile ex contrario et subiecto quodam et corru-
pi similiter supposito quodam et a priori in contra-
rium, quemadmodum in primis dictu[m] est sermonibus.
contrario et autem et lationes contrarie, si autem hunc
nihil contrarium contingat esse, eo quod circulationi
alicui non est contrarius motus; recte videtur nam
futurum ingenitum et incorruptibile exemisse a priori,
inter contraria, n. generatio et corruptio.

¶ Et oportet nos dicere quod corpus gloriosum non est factum: neque generatum ab aliquo: neque cadit sub corruptione: neque recipit augmentum: neque diminutionem: neque alterationem: neque aliquam transmutationem. omne enim naturale generabile non generatur nisi ab aliquo fabricato ei contrario: neque corruptum in suo proprio tempore dimitur: quod inctus proprio tempore corporis sunt propriarum et quia ita sit nullum proprium habet corpus proprium sicut etiam naturae. Proprium motum habet motus circularis. coniunctus igitur bene fuit natura quoniam fecit hoc corpus gloriosum non generabile. et removit ipsum a proprio tempore. generatione. non tamen corruptio necessaria sustinet proprius.

20. *Qum declarauit q̄ corpus qđ circulariter mouetur ē nature quinte, quoniam natura mouens circulariter est a alia a natura. s. motus equalis t declarat ipsum: neq̄ graue: neq̄ leue, vult etiam ostendere q̄ non est generabile: neq̄ cor:upnibile: neq̄ augumentabile: neq̄ diminuibile: neq̄ transmutabile: neq̄ alterabile alteratione passiuā. ⁊ dixit. neq̄ generabile ab aliquo. ⁊ nō dixit: neq̄ generabili simpliciter. quoniam hec est differentia inter opinantes q̄ hoc corpus est creatum a prima causa t opinantes ipsum esse primum causam. s. q̄ videntes esse primum causam opinantur ipsum nō esse generabile simpliciter. ⁊ dicentes q̄ est causatum a prima causa: opinantur q̄ nō est generabile ab alio. ⁊ q̄ si diceretur esse generabile a nullo t in nullo tempore bene posset hoc institui: secundū vocem t secundū transumptionē, generabile uero est terminatum tēpose t generabile ab aliquo: ⁊ hoc nomen generationis ē vulgariter quod Ari. vult remouere a celo. ⁊ intelligit p̄ trā sumptionē, qđ est generabile tribus modis, t intelligit p̄ alterationem: alterationē quā sequitur generatio t corporatio. alteratio enim quē ē illuminatio nō ē impossibilis t quin dicit hoc. incepit ponere propositiones ex quib⁹ hoc apparet. omne enim generabile nō generatur nisi ab*

aliquo ente ei contrario. et hoc propositio est vera in generatione simplici et composita. si in generatione quatuor simplicium corporum ab inuicem. et in generatione compositorum ab eis. sed compositum est ei contrarium ex quibus componiuntur. sicut medius dicit prius extremis tria. ex quibus compositione non mediata aliqua possumus. ut positio mineralium et plantarum que non sunt a semine. sed ab elementis. et generatione animalium. que perputracione generantur. componitur autem a primis triis mediata secunda composito: ut genratio sanguinis a pane et membrorum a sanguine est ei prius ex quo fit secundum quod media que sunt inter extrema tria sunt. sicut se ab inuicem. cum inter extrema fuerit plura vino medio: sicut triquetus colorum qui sunt inter album et nigru ad inuicem. manifestus est igitur sive in positivis sive in simplicibus quod generatur generatio a trio. et hoc affirmatur per inductionem ratione. generatis. non similis est genito et trius ei ex quo fit generatum. nam non agitur in maxima generanti nisi in quantum est triu. sed illud ex quo est generatio esset simile generato. non posset generari agere in maxima generandi. nihil. non agit in suum simile sed in trio. Deinde posuit propositio secundam. et dicit etiam diximus quod motus triu corporum sunt trii. et quod motus triorum corporum simplicium est trius. et non est dubitandum quoniam praeludatur ex his duabus propositionibus qualiter iste non possit palauit hoc. quia motus omnis generati simplicis est trius motus eius ex quo generatur est. si ergo motus aliquis corporis non habet triu. neque illud corpus habet triu et quoniam non habet triu. neque est gnabilis neque corruptibile. quapropter dicit. post et quoniam ita corpus primu non habet triu omnino. non non. motus circulari habet motu triu. et declaratur et ex suo sermone. non quod hoc sit manifestum per se. Dicit bene si sit fuit nam quoniam posuit recte. et inuitus per hoc quod impossibile esset hec generatione et corruptione. si non esset corporeum non gnabilis vel corruptibile. hoc est sensu primu ex operatione nature. sensu autem secundum est quoniam volunt facere corpus neque gnabilis neque corruptibile nec fecit et triu neque grauit ipsu ex trio. quoniam si haberet triu coruperet ipsu omnino. quia propter necessitate est ut res gnabilis sit corruptibile et ex hoc apparere bene quod corporis esse non est propositum ex materia et forma: sicut sunt quatuor corpora simplicia. et quae sunt simplex. forme. n. que sunt in maxima triu sunt: et si esset forma in maxima sine triu non poterit esse. non sit aliqua potentia omnino. In materia non est potentia nisi apud separationes eius a forma. si igitur substantia materie est in potentia et fuerit aliqua maxima eius potentia nunquam exit ad actum ita potentia est oportens et superflua. et si non esset generatione et corruptione non sit et operatio istius virtutis. s. potentie. operatio. n. istius potentie quod est ea quae est abscessio ex acuminis gladii. est generatio et corruptione. si ergo ita potentia esset sine generatione et corruptione contingenter ut aliquid ens esset sine actione proprieta fuit ens. quod est impossibile.

At vero et augumentabile omne auget a co-
naturali aduenienti et resoluto in materias. huic
autem non est ex quo factum est: si autem est et in
augumentabile et incorruptibile eiusdem intellectus
est suscipere et inalterabile esse. est quidem enim
alteratio motus secundum quale. qualis autem
habitus quidam et dispositiones non sine his que
secundum passiones sunt transmutationibus put
ta sanitas et langor secundum passionem autem
quocunque transmutantur physis et corporibus
habentia omnia et augmentum et decrementum
puta animalium corpora et partes ipsorum et plati
tarum. et similiter elementorum.

Etiā oē qđ augēt z oē qđ corumpit. nisi ex aliquo bōgeneo qđ serf i ipsum. diminuit ergo

paratu ad corruptionem sua mā: cōp^a aut glorio sū nō ex aliquo oīno: t si nō recipit augmentationē & additionē pp hoc ē recepit transmutationē. neq^b lationē. transmutatio autē ē motus qualitatis. & qualitates habet dispositiones & formas: q̄ nō sunt sine alteratione actiua. v.g. sanitas & egritudo & visum ē q̄' omne corpox nālūm alteratio ne alteratur per quā recipit additionē & diminutionē: sicut corpora animalia: & partes eoz: & corpora plātaz: partes eoz similiter alteratio elemētoꝝ mutatorum ad inuicem.

Quoniam declarauit q̄ corpus celeste non recipit generationē neq̄ corruptionē quia nō haber mām neq̄ haber contrarium: vult declarare q̄ neq̄ augmentuz neq̄ diminutionē neq̄ iuuentū: neq̄ senectū: & dixit. omne quod augetur: t.c.i. omne quid augetur & diminuitur nō augetur neq̄ diminuitur nisi propter nutrimentū. nutrimentū autē oportet esse homogeneū cū nutritiō quin in ipso alteratur. quapropter nutritiū vltimū rē debet esse equale in specie cū in ē eius et qua sit propinquā. v.g. quia sanguis est materia animaliū contingit ut sit nutritiū propinquū. diminuitur ergo qd̄ preparatū ē coruptioni. i.q̄ si nutritiō nō fuerit preparatū corruptioni au gumentabili propter nutritiū aduenies. si autē fuerit preparatū corruptioni diminuitur per ipsa elemēta donec dis foliatur in mān ex qua componitur aut in mās. D. declarauit q̄ corpus celeste nō haber homogeneū. & dixit. corpora aut pīm̄ gloriōsū nō est ex aliquo omnino. i. t omne homogeneū alium in quānū est alterato & transmutatio ī substantia alterius est nō homogeneous nisi propter nām cōmūnem illū: sed corpus celeste nō haber contrarium. & quā declarauit q̄ non recipit augmentationē neq̄ diminutionē quā intēdebat per corruptionē: nisi sit error scripture. Incepit narrare q̄ nō recipit transmutationē. & dixit & si nō recipit augmentationē & additionē propter hoc non recipit translationē: transmutationē: neq̄ latiō nem: & intelligit per transmutationē: mutationē qualitatū existentia in eo quā propter dixit: neq̄ lationē: et non quia nō recipit augmentationē non recipit immutatiōnē: sed propter causam propter quā non recipit augmentationē nō recipit transmutationē in qualitate. quapropter illā causā nō recipit transmutationē. D. incepit ostendē modū ex quo apparet q̄ nō recipit transmutationē: & dixit transmutatio ē motus qualitatis t.c.i. nō recipit transmutationē: quia transmutatio ē motus in predicamento qualitatis: genera autē prima qualitatis sunt sine alteratiōne & genus qd̄ est animatus in eo qd̄ est inanimatus & genus quod dicitur potentia naturalis: & genus quod est in fūitate ī qd̄ fūitate nō transmutat neq̄ alteratiōne. alteratio enim non est nisi in habente subiectum. corpus autē celeste non transmutatur omnino in qualitatibus que sunt per alterationē. Illuminatio autē & similia sibi ex qualitatibus que non sunt per alterationē non est impossibile & ideo dixit in qualitatibus tamen sunt dispositiones que nō sunt sine alteratione. s. quorūdā. s. quattuor generum notōrum. quia propter nō est intelligendū per transmutationē in hoc loco transmutationē que sit sine temporē que intrat in caplū relationis vel illuminationis. D. d. & visum est quod omne corpus corporum naturalium t.c. i. & testatur q̄ alteratio ē ex contradictionib⁹ augmen ti & diminutionē. q̄ nos videmus q̄ omne quod augetur ex corporib⁹ animaliū & partibus eoz in corporib⁹ plantaz & partibus eorum non augetur neq̄ diminuitur nisi per alterationē. & hoc nō est tantū in cōpositis h̄c in simplicib⁹ quod apparet ex eis quia nō trāmutantur ad inuicem nisi per alterum. concludit ergo ex istis q̄ oē

generatum & omne augmentatum alteratur alteratione passua. s. a qualitatibus actiuis que sunt calor & frigus: & humidum & siccum: t sunt unū quattuor genēz qualitatēs & hoc ergo impossibile est esse in corpore celesti & silt q̄ sequitur hoc: ut sanitas: iuuentus & senectū: & omnia accidentia animalium prouenientia ab istis qualitatibus. & etiam impossibile ē in eo esse mutatio qualitatū que fit per alterationem: t nō ē impossibile ut in eo semper sit vt figura. qualitates autē quāz alteratio non ē contradictionē secundum suum esse non est possibile: ut sint i eo secundum mutationem & secundum esse.

Itaqz siquidem circulare corpus neq̄ augmentum habere contingit: neq̄ decrementū rationabile & inalterabile. Quod quidē igit̄ séptemtū & neq̄ augmentū habens neq̄ decremen tu: sed infensibile: & inalterabile: & impassibile est pīmū corpox si quis suppositis ex dictis manifestum est. videſ aut & ratio apparentib⁹ testificari & apparētiō rationi. Omnes n. homines de diis habent existimationem. & omnes eum q̄ sursum deo locum attribuunt: & barbari & greci quicūq̄ putant deos: palam ut immortale immorta li coaptatiū sit impossibile enim aliter. siquidem igit̄ ē aliquid diuinū quādmodū ē. & nūc dīcta de prima substātia corporis: dicta sunt bene. accedit autē hoc & per sensum sufficiētē vt ad humānā dicere fidem. in omni enim preterito tēpo re secundum traditam inuicem memoriaz nūbil videtur transmutatum neq̄ secūdū totum extremū celum: neq̄ secūdū partem ipsius propiōrum nulla. videtur autem & nomen datum esse ab antiquis vīcī ad tempus presens hoc modo existimantibus. quo quidē & nos dicimus. nō enim semel neq̄ bis sed infinites oportet putare easde opīniones aduenisse ad nos: propter qd̄ tanq̄ altero quodaz existente pīmo corpore pīter terram: & ignē & acriē: & aquā ethera appellauerunt supremū locum accurrere semper se pīerno tempore ponētes denominatiōē ipsi. Bhāxagoras autē vītūt hoc nomīne nō bene nominat enim ethera pro igne.

Et etiam si corpus rotundū nō recipit ad ditionem neq̄ diminutionem. dignum est vt nō recipiat nec transmutationem neq̄ alterationē: quia igit̄ corpus gloriōsū ē permanēt semper propter hoc etiam non recipit additionē: neq̄ diminutionē: neq̄ ipsum intrat senectus: neq̄ recipit passionē: & hoc bene manifestum est ex eis que diximus eis qui voluerunt credere & suscipere & considerare propositionib⁹ & syllogis mis predictis: & super ea ratio testatur visu & vi sū rationi. omnes enim homines conuenerunt in hoc q̄ hoc corpus gloriōsum pīmū: est loc⁹ supremū. s. greci: & alii primaz gentium qui cognoverunt deū & diuinū eius: & dixerunt hoc. quoniā illud super quod non cadit corruptio: neq̄ latiō debet esse in loco qui non corruptitur neq̄ diminuitur neq̄ transmutatur: neq̄ alterat & oportet esse sicut est in loco qui non diminuit neq̄ corruptitur: neq̄ transmutatur neq̄ alteratur: neq̄ fertur carere additionē: diminutionē: alterationē: corruptionē & transmutationē: lationē: & creare quod unq̄ recipit: & patiūt additionē & corruptionē: & transmutationē: lationē: & alterationē: & impossibile est ut sit contrarium eius qd̄ diximus: & recte

dixerunt in hoc qm̄. hoc corpus gloriosum per petuum est. iam ergo declarauimus et demonstrauimus sufficienter et perfecte in prima substantia corporis; et inducemus testimonium de visu et sufficiemus homibus per ipsius sufficiens pfecta. non enim cessabit hoc corpus. s. celeste p secula ppterita finem p creditabili hoico ymus post alterum permanendo in suo esse; neqz transmutat neqz alterat; neqz finem totum neqz finem partem oio. antiqui aut hoc videbant et in hoc conueniebant finem opinionem nostram; et dixerunt in eo qd nos diximus non semel neqz bis sed plures et puererunt ad nos. videbant igit et dicebant q pum corpus est aliud a terra et ab igne et ab aere et ab aqua; et appellabant istum locum octauum etherei nomine deriuatum in sua actione. est enim in motu eterno velocissimum permanens sine diminutione per se; neqz cum transmutatione neqz cum alteratione in se; neqz corruptione neqz latrone accidente ei in se. Anaximandro autem non vtebat hoc nomine finem suam veritatem; quia vocauit ignem ethereum et peccauit in sermone suo.

22. Vt ostendere in hoc capitulo conuenientiam inter sensum et rationem de isto corpore et conuenientiam testimoniorum antiquorum et verba eorum obscura et antiquo teste dicta; et incipit dicere et etiam si corpus rotundum tecum. i. omne quod non recipit augmentum neqz diminutionem necesse est ut non recipiat transmutationem neqz alterationem. omne. n. augmentabile est alterabile et non conuertit. et est intelligere q si non recipit additionem et diminutionem propter quam quod diximus s. q caret subiecto necesse est ut ppter illam quam non recipiat transmutationem neqz alterationem nisi large intelligatur additio et diminutio. i. additio in quantitate et diminutio in ea; qd est tribus modis: aut finis augmentum vero et diminutionem vera: et hoc tamen est in plantis et animalibus; aut finis alteratione ut accidat aqua et aeri qd quod insufflant sunt motio et qualitas; et hoc multum inveniunt in corporibus consilis nature: ut accidat in mixto: tertius autem est additio finis accumulationis et hoc inveniuntur in corporibus similiis partium compositis: ut in mistis actris: et inveniuntur etiam in elementis et est ut super re addant aliquam alia extrinseca et pertinet cum prima: et finis hoc dicitur qd ignis augeret a predictis. omne qd non recipit augmentum neqz diminutionem non recipiat alterationem neqz transmutationem. omne. n. transmutable et alterabile recipit additionem et diminutionem hoc modo. finis ergo pueris qd contrarie ptingeret ut omne qd non recipiat additionem hoc modo: neqz diminutionem non recipiat alterationem. et quod declarauit hoc dedit pueris et dixit: si igit hoc corpus gloriosum semper permanet tecum. et hoc manifestum est sine dubio: qm si reciperet additionem et diminutionem non semper permanet: qd semper permanet nunquam recipit additionem neqz diminutionem. D. d. neqz intrat ipsius senectus tecum. qd illud cui non ptingit additio neqz diminutio: neqz ptingit ei senectus neqz transmutatio neqz recipit qualitates actiwas. et ceterum hoc est qd caret mā. et videtur qd non posuerit priuationem additionem nisi ad significandum qd non recipit senectutem: et universaliter neqz alterationem manefestum est. n. sensu qd non recipit alterationem neqz diminutionem: qm considerares stellas in tempore antiquo semper inuenientur corpora eorum in eadem qualitate: et hoc manifestum est sensu. D. d. et hoc manifestum est sensu tecum. et dixit hoc qm multi homines non possunt recipe primas ppositiones aut propter diminutionem innataz in natura: aut propter paucitatem exercitationis: aut propter pessimā studiū que radicata est in eis: ut videmus accidere eis qui pmo accipiunt doctrinas apparentes: sed tamen falsas: qm isti negant

necessarium esse et possibile et impossibile nisi in deo tamen in omnibus aut alijs non procedunt neqz necessarium esse neqz possibile neqz virtutes agentes in corporibus neqz passiū: et omne hoc est error: atque peccatum. D. d. et ratio testat visum et visus ratio: et quod tales ppositiones in eis dicitur. Alium aceret qd fides est ppinquissima veritati certe. et quod Galienus existimat qd nullus potest scire mundum esse eternum nisi propter has ppositiones quaz origo a sensu et testimonio veteristarum dicitur in suo libro quem coposuit in eis que credit qd nullus certus habebat de mundo vt ppter novus aut antiquus: et manifestum est qd ipse non vnde in antiquitate mundi nisi talibus ppositionibus ex verbis suis in libro suo quem appellavit demonstrationem. et quod dicitur qd sensus testat rationem: hac ratione incepit dare significaciones ex ppositionibus famosis apud plures gentes dicendo: omnes hoies conueniunt tecum. et testat huic quod dicitur qd omnes gentes que procedunt deum esse conueniunt in hoc spiritu celo est locus dei et alio spiritu qui vulgariter dicitur angelus: similiter inueniuntur in oibus legibus que sunt in hoc tempore. leges autem non differunt a legibus grecorum nisi qd iste leges dicunt angelos esse corporeos. et quod dicitur qd omnes gentes que coedunt deum esse conueniunt in hoc spiritu et alijs spiritu sunt in celo. D. quo sequitur sermonibus eorum qd celus est ingenerabile et incorruptibile. D. d. et dixerunt quoniam illud sup quod non cadit tecum. et ptesti fuerint eternitate celum spiritus et apparuit ex suis verbis: qd credebat deum et alia spiritalia esse sine generatione et corruptione: et ideo viderunt qd necessarii sunt qd locus eorum sit huiusmodi et debet sciri deum in celo esse et corpus in loco et aqua in vase: et iam declaratum est hoc in fine viij physi. modus finis quem deum esse in celo et post declarabit magis in scientia divinali. D. d. et oportet sicut est in loco tecum potest intelligi hoc ppter principiis: et potest intelligi per celum: qm ambo possunt esse vera et intendebat dicere qd illud cuius non recipit additionem neqz diminutionem et alia oportet agere transmutationem et ceteras alias mutationes: et non tamen agit has transmutationes sed et recipientia has transmutationes. D. d. impossibile est ut sit contra: et inveniunt p hoc ligamenta inter generabilitatem et corruptibilitatem: et corpus ingenerabile et incorruptibile et ligamentum istius corporis cum ente eterno non corporeo necessarium est. n. ut sit corpus ingenerabile et incorruptibile qd nunquam in sua substantia transmutata nisi tamen in loco ita qd ipse transmutato semper in loco remanente substantia non cesset agere alias mutationes predictas in corporibus que sunt sub ipsis: et etiam non cessat generare recipientia ista: necessarii est. n. ut inter principia eterna et res generabilis sit ens talis modis: et si non esset ita impossibile esset qd a principiis eternis pueriret alia actio temporalis actio. n. eterna est necessario: et hoc innuebat quod dicitur: Impossibile est ut sit e contrario: hoc est ergo quod dixerunt antiqui et est manifestum in se: et ideo via loquuntur de lege nostra ad pbandum deum esse non inducit eas nisi ad corpus eternum necessario: qm quod poluerit mundum esse nouum ptingeret necessario ut inquit est nouum sit generatum: et quod omne generatum haberet generans: et omne generatum non generaret nisi postquam pmo alterat in qualitate agente necessario est qd alterans ipsum sit corpus. quapropter necesse est ut ante mundum esse corpus alterans ipsum. tamen ponat illud corpus generatum contingere ut prius esset aliud corpus et sic in infinitum. necessario qd oportet ut sit corpus alterans non alterabile neqz generabile oio: et pscrutat de hoc corpore. apparet autem qd impossibile qd sit semper mobile p se nisi p principia extrinsecum non corporeum: neqz qd sit virtus in corpore. Reuertatur ergo ad sermonem nostrum: iam qd declarauimus in prima illius corporis. i. declaratus est ex hoc qd primum corpus oportet esse huiusmodi. s. ut non recipiat pinacum

nē neq; alia q; si non esset ita non esset primum alterans
D.o: r inducemos testimonia ad illud rē i.ad hoc qd; ap-
paret ratiōne ex hoc qd; apparet sensui: r dixit sufficiemus
per ipsum qm; sufficere p; illud fatere qd; sensui videt: r nō
apparet aliqua hora aliquod contrariū iti sufficientis sed
semper permanet in eodem loco in sufficientia pfectissima:
r talis sufficientia qm; non fuerit sustentata per aliquid est
de modis propinquis veritati certe. quz autē fuerit sufficie-
tia p; demonstrationes certas erit cōplementuz illoz ser-
moniū: qm; ex contradictione sermonū demonstrabilū est
puenientia sensus. qm; autē differentes sunt demonstratio-
nes quarū altera testat sensus r altera non: aut quia non
est innata sentiri: aut qz non possibilis vt sentias. fides pā-
me demōstrationis erit magis pfecta r appellauit hāc suf-
ficienzia: qm; hic modus credendi cōpositus est ex sensui
testimoniō: quapropter est sufficientis sermonibus. pba-
bilibus: r hñguz intrat ipsum testimoniū descendit a ser-
monibus demonstrabilibz: quapropter dixit: r inducem
in hoc testimoniū pēr yisum rē. r hoc qd; dixit est verū: r
cōueniūt in hoc omnes gentes qm; nūq; sicut relatu ab ho-
minibus alicuius seculi q; ipsi viderent trānsmutationē in
celo neq; sūm totū neq; sūm parte: r qui ipse sūl pmo di-
cens ex physicias grecis q; celū esset ingenerabile: dedi te-
stimoniū ex caldeis. dicit. n. q; philosophia pfecta erat tpe
eo p; sicut tempore Aris. r dixit: r hoc intendebat antiqui
r in eo puererū rē. i. r illud qd; relatu est ab antiquis in
natura istius corporis: cōuenient ei quod in eo dixim⁹. l. q; ē
natura quinta. dicebant. n. q; aliud est. iij. elementis r veri
uauerunt ei nomē a voluntate motus r eius permanētia
s. ethereū: quapropter credimus q; illi dixerūt ipsi esse na-
tura quinta: q; quia sū natura quinta non habet hñū: si
enī haberet contrariū esset natura sexta. contraria. n. dicit
esse paria sicut in corporibz simplicibz. iij. elementibz
r quia non habet p̄traria non habent naturā: neq; est ge-
nerabile neq; corruptibile. r quia quidā antiquoz pecca-
uerūt in intellectu huius nois. i. ether: ostendit Aris. pec-
catū suū dicendo: Anaximandros non vtebat rē. i. q; nō
vtebat hoc nomine sūm verā interpretationē: quia existi-
nabat q; hoc nomē simpliciter non erit nisi de igne: r cre-
dit propter hoc q; celum esset ignis: dixit: r est error in
idiomate. l. q; hoc nomen non erit de igne sed de velocit
motis. r quis ignis est leuis est velocis motus: existimauit
q; hoc nomen diceretur de eo.

Manifestauit autem ex dictis non numeruz
esse pluralem dictorū corporoz simpliciū. simplici-
s. n. corporis necesse simplicē motū esse. folos
autem hos esse simplices dicimus qui circuz: r
eū qui in rectū r huius duas pte: hunc quidez
a medio: alterum autē ad medium.

Manifestū est igitur ex hoc quod diximus
q; hec corpora simplicia est impossibile vt essent
plura: r iam diximus q; motus corporoz simpliciū
est simplex necessario. dicimus etiā q; mot⁹
simplices sunt duo. l. motus circularis r motus
rectus: r q; motus equalis istoz duoz motus
aut est ad medium aut a medio.

Idest declaratū est iam ex omnibus istis sermonibus
predictis q; corpora simplicia sunt quinq;: quatuor mobi-
lia motu recto: r vnu mobile circulari. r quz dixit cōclu-
sionē dixit ppositiones radicales ex quibus pcludebatur
r dixit: r iam diximus etiā q; motus corporoz simpliciū rē.
i. r hoc quod diximus declaran⁹ est ex ppositionibz ppo-
sitis. l. q; motus corporoz simpliciū oportet q; sit simplex r
ecueroſo. l. q; motus simplices oportet q; sint corporoz sim-
pliciū: r possumus cu hoc q; motus diuidi primo in duo
l. in circularē r rectū: r q; rectus diuidi in duo: aut a me-

dio aut ad mediū: r vterq; istoz autē pfectiōne aut in re-
spectu: quapropter motus simplices debent esse quinq;:
quatuor recti r unus circularis corpora q; simplicia sunt
quinq; cu numerus eoz sū finiūnez motū simpliciū.

Quod autē non est circulationi contraria alia
latiō. ex multis vniq; quis accipiet fidē: p̄imum
quidem quia circulari rectuz opponi ponūs
maxime.

Et motus circularis non habent contrariū
omnino. r potest cōsiderans in hoc sufficere ex
multis: quoq; vnu est qm; si posuerimus motū
circularē habere motū contrariū erit motus re-
ctus dignus vt sit contrariū.

Qum p̄imū posuit sine demōstratione q; corpus ro-
tundū non habet contrariū: ex quo declarat q; non habet
subiectū r q; nō est generabile neq; corruptibile: r q; nū
corpus est sextū: vult modo illud declarare qd; posuit:
r pōt hoc p̄sideranti sufficere ex multis: r intelligit h̄s suf-
ficiētiā fidē perfectā: non abūdantia existimatōis: r hec
demōstrationē est accepta loco maioris si motus circularis
habet contrariū: erit dignus vt motus rectus sit contrariū
eius q; circularis: r quz motus rectus non est ei contrariū
ergo p; locū a maiori: nec circularis erit ei contrariū. r hoc
sunt necessarii: qm; motus rectus differt a motu circulari
fin spēm. circularis autē a circulari non differt fin spēm: r
contrariū differt a contrario: q; illud quod differt fin spēs
dignus est vt sit contrariū q; illud qd; conuenit fin spēm
r manifestū est q; q; motus rectus non est contrariū motū
circulari: qm; duo p̄traria dicunt esse in eodē ordine h̄s
genus quod diuidit per ipsa: r vt sit remotio inter ea vlti-
ma in fine remotionis: r remotio inter motus non est nisi
fin locū: r quia non est p̄trarietas inter locū motus circu-
laris r recti: q; nec est inter motū. istud. n. qd; revoluſe circa
mediū non contrariat ei qd; mouet a medio uel ad mediū
sicut est contrariū illud qd; mouetur a medio ei qd; est ad
mediū: r hoc motū est per se: r etiā si inter corpus celeste
r elementā esset p̄trarietas oportet q; corrumperent ab
inuicem sicut est in elementis: sed apparer hñūz corpora. n.
celestia conseruāt elementā r p̄tinent ipsa r vniuerraliter
sunt in eis quasi forma: r hoc oīo scitur q; inter ea r ea q
sunt sub eis non est p̄trarietas oīo: r quia ita sit dignus ē
vt inter corpora celestia non sit contrarietas.

Coficauū. n. r gibbosum non solū adiuuice
oppōt vidēt: sed r recto cōbinata r iuxta se po-
sita. Itaq; siquidem aliqua contraria est eam que
in recto maxime necessariū contraria esse ad eū
qui in circuitu motum.

Motus autē concavus qui est in ventre ar-
cuerūt motus gibbosus qui est super dorsum ar-
cuerūt motus contrariū: r sunt contrariū motui equali
in suis formis r suis cōpositionibz. si ergo mo-
tus contrariū inueniat motui equali preter ista
necessario habebit motus circularis contrariū.

Qum posuit autē si motus circularis habeat hñūz
dignus est vt sit motus rectus. vult declarare modū fin
quē est dignus: r est q; circularis differt a recto duobus
modis oppositis. l. gibbositate r cōcauitate arcus: circula-
ris autē a circulari non differt in aliquo modo modoz
oppositoz: Dicit motus autē concavus rē. intelligit per
contraria opposita fin relationē. hec. n. dispositio est gib-
bosū ei concauq. Et quz dixit q; isti duo modi sunt oppo-
sitū: incepit declarare q; differunt a motu equali in diffini-
tionē r forma: r hoc intelligit quz dixit: In formis suis r
cōpositionibz. l. q; circularē non est contrariū recto q; quis
differat ab eo his duabus oppositiōibz dignus est vt non
sit ei contrariū circularē. D.o. si igit inueniat aliq; motus

contrarius motui $\tau\epsilon$. i. et quod motus rectus sit dignior ut sit contrarius circulari et aliud manifestum est si inueniat aliquis motus contrarius motui circulari ppter rectum. q.d. aliud circularis signus est ut rectus sit eius ppter. et hoc voluit dicere quod dixit: necessario est etiam motui circularis ppter. i. necessario erit motus rectus ppter circulari. Dicitur declarare quod motus rectus non est contrarius ad percludendū oppositū pcedentis. s. quod motus circularis non habet contrarium omnino.

Que autem in recto adiuicē opponuntur propter loca: quod enim sursus ei quod deorsum et loci est differentia et contrarietas.

Ei iam diximus multotiens quod motus equalis est contrarius sibi ad iniuicē propter loca: superius autem et inferius sunt nomina cadentia super diuersitatem locorum et ppteratatem eorum.

26 Ideo et significatio quod motus equalis non est contrarius motui circulari: est quod diximus multotiens quod motus recti sunt huius sibi ad iniuicē quoniam loca eorum. s. superius et inferius sunt huius: et quod motus recti sunt huius sibi ad iniuicē: impossibile est ut sint contrarii circulari: quoniam tunc essent duo huius unum: et hoc est quod dixit: est manifestum sensui: quoniam si corpora celestia essent omnia elementis corrispererūt modis statim: ppter augmentū corporum celestium etiam in magnitudine ad elemēta: quoniam sicut dicit Aristoteles in primo meteorozo: quoniam si celum esset ignis destrueret omnia in tempore brevi.

Deinde si quis existimat eandem esse rationes quam et in recto et in circulari. eam enī que ab a. ad b. lationē contraria ei que a.b.ad.a. eam que in recto dicit: he enī finite sunt: circulares autem infinitae utique erunt circa eadem signa.

Qui ergo dixit quod sermo de motu equali et motu circulari est idem: peccauit: motus. n. ab. a. ad b. contrarius est motui. a.b.ad.a. et voluit dicere per sermonem suum hoc nec propter coniunctionem que est linee recte et circularis sup eadē puncta. et non dixit per sermonem suum quod motus equalis habet vniuersum. circulus autem non habet finem sup puncta: et non intendebat eos per sermonem cuius: et sic haec figura. b.a.

27 Hec est alia demonstratio iterata post predictā ad defruendū existimationē dicentes quod motus circularis in hoc est equalis recto. s. quoniam sicut motus rectus est contrarius motui recto: et qui incipit a loco ad quem aliud intendit. s. quod si sit in circulari. s. quod motus ad aliquā partē est ppter motui ab illa pte: et dixit: qui ergo dixit quod sermo. i. que id est quod pertinet eis. s. quod contrarietas inuenit in eis sic peccauerit. Et quod narravit quod dices hoc peccat: incepit declarare modū ex quo apparet quod motus rectus differt a circulari in hoc dicendo. Motus enī ab. a. ad. b. v. g. si aliquis ponat quod motus ex. a. vñq; ad. b. super arcū. a.b. est contrarius motui ex. b. ad. a. sicut aliqua pōt existimat. D. o. et voluit dicere $\tau\epsilon$. i. dices hoc non existimat hoc quod motus qui ē ex. a. v. b. super arcū. a.b. contrarius est motus ex. b. ad. a. super illius arcum $\tau\epsilon$. nisi quod motus qui ē ex. a. ad. b. super cordā arcus vere contrarius est motus motui qui ē super illā eandē cordā ex. b. ad. a. et propter hoc existimat quod sicut inuenit hoc in linea ita inuenit hoc in arcu. ppter coniunctionē linee recte cum circulari. D. o. rationem ex qua apparet quod motus ex. a. ad. b. super lineā rectā et ex. b. ad. a. sunt contrarii motus unū: et quod motus qui sunt inter ista super linea circularē non sunt contrarii: et fundatur ipsa super duas radices: quaz una est quod contrariū non huius vniū contrariū et scda est quod una contrarietas non inuenit nisi super linea rectā: et cā illius est quod inter duo puncta non possunt cadere nisi una linea recta. contrarietas quod non inuenit nisi in lon-

gitudine recta: longitudo autē recta est motus recti, ppter itas quod non inuenit nisi in motu recto. longitudines autē non recte inter duo puncta sunt infinitae: quapropter in motu sup illas non inuenit huius: quoniam si ita esset haberet vna infinita contraria. et omne hoc intendebat quod dixit quod motus equalis habet finem. et opposita earū sunt sup vnam longitudinem tamen circuli autē sunt infiniti super puncta. i.e. culi cadentes inter duo puncta possunt esse infiniti. possibile est n. ut ab altero punto ad alterū exireant linee circulares infinitae et vna tamen recta.

Similiter autē et qui in semicirculo uno: puta a. g. ad. d. $\tau\epsilon$. a. d. ad. g. eades enim que in diametro est semp vniūquodque distare finē rectū ponimur.

Similiter etiam erit in medio circuli in motu qui est ex. c. ad. d. etiā ex. d. ad. c. et iste motus exi sit in diametro super puncta diversa. et hic est forma vel figura.

28 Quoniam posset aliquis dicere quod non est possibile ut in duo puncta cadant circulares linee infinitae nisi quoniam linea circularis non sit semicircularis: quoniam autē est semicircularis non potest cadere inter ea nisi unus arcus unū qui est arcus semicirculi. Respondedo. Similiter autem erit in medio circuli $\tau\epsilon$. i. et sic contingit in duobus motibus oppositis qui sunt ex duobus punctis oppositis qui sunt super semicirculum et non sunt contrarii: quoniam non erit inter illa duo puncta nisi illa medietas tamen. D. o. et iste motus existit in diametro sup puncta diversa: et non existimauit dicens quod isti duo motus qui sunt super eundem arcum qui est semicirculus sunt contrarii nisi quia sunt super diametrum. i.e. quod sunt inter extrema linee recte. sunt ergo oppositi in quātū extrema sunt extrema linee non in quātū recte sunt duo puncta in circūferentia circuli quoniam non opponuntur in quātū sunt in circūferentia circuli: huius in quātū sunt extrema distantes: et hoc quod inuenit in oibz punctis qui sunt in circūferentia circuli. quoniam quoniam contraria sunt ea inter quae est maxima remotio in loco. Et maxima remotio non est mensura nisi finis linea recta. vñ dī in descriptōne linee recte quod est linea brevissima inter duo extrema copulata. quod est remotio in fine non inuenit nisi in recto in quātū rectū: et huius sunt ea que sunt in fine remotio: quod ppter non inuenit nisi in linea recta. et quod adhuc fuerit aggregatus: et ea que mouent sup extrema diametri sunt contraria: continetur necessario quod contrarietas eoꝝ sit propter diametrum non propter circūferentiam.

Similiter autē et vñq; si aliquis circulū facies eam que in alterutro semicirculo lationem contrariam ponit ei que est in altero puta in toto circulo eas que ab. c. ad. z. eius qui. i. semicirculi ei que a. z. ad. c. in. r. semicirculo. si autē et iste contrarie sed nunq; et que in toto circulo latōes in uicem propter haec contrarie.

Et similiter descripsit circulū et ponit motus semicirculi contrarii motui medietatis residue et haec est figura. ponamus ergo circulū integrū et sit semicirculus. b. T. motus ex. b. ad. c. contrario motui motui semicirculi. a. qui mouet ex. c. ad. b. si ergo isti motus fuerint contrarii non erit omnes motus circuli motus totius circuli contrarii per illos motus.

29 Quoniam illud quod mouet vniuersaliter sup lineā circularē necessario est ut sit circularē: oportet intelligere ex suo sermone quod illud quod mouet circulari non est nisi illi quod mouet circularis corp. s. rotundazz dimensionē non est corpus rectarū: sed quod ipse posuit quod duo mota opposita a duobz predictis sup arcū non sunt contraria finē existimationē nisi in quātū mota sup linea rectā sunt contraria apparēt ex sermone

sed q̄ illa duo mota sunt rectariū dīmētōniū nō rotatiū. Clarū rotundas ḡ dīmētōnes ī possiblē est moueri sup līnēa rectā; quā propī modo posuit monū partē rotatiū; q̄m̄ possit eis aliquis dicere q̄m̄ nō est existimandū in duob⁹ mobilibus ex duobus pūctis diversis esse p̄ rectatē inq̄tū motus coꝝ sup cordaz arcus est. H̄tius n̄i s̄i q̄i duo mota fuerint rectariū dīmētōniū si aut̄ fuerint arcualia non erit p̄ rectas in eis pp̄ rectatē motus sup līnēa rectā q̄m̄ sit impossibile in motu arcualia dīmētōniū moueri p̄ rectatē; qui propter dixit; t̄ s̄i r̄ qui descripti cīrculus t̄z i. sumilē p̄tingit ei q̄i descripti cīrculus t̄ posuit sup ipsū moueri ad p̄as oppositas duos semicirculos aut̄ duos arcus cir-
culi; q. d. p̄imo q̄i mota in duas oppositas ptes super arcui cīrculi impossibile est vt sint p̄ia n̄i pp̄ter motum sup diametruꝝ aut̄ cordā. si arcualeſ. V. g. semicirculus ita q̄ vtrīq̄ motoꝝ moueāt ī reliquū donec cōplexū circu-
lus nō p̄tinger ex p̄cessione p̄ietatis ī motu semicirculoꝝ vi cīrculi sunt p̄ia n̄i semicirculi. n. vlt̄ sectiones circuloꝝ non sunt circuli sicut p̄es līneae rectae; q̄s p̄ter morus op-
positi sup līnēa rectā sunt p̄ia p̄m̄ p̄es & totū. si fuerint cō-
trari p̄ finē cōtinger vt sint p̄ia p̄m̄ totū; t̄ non ita est in
circulis & p̄ibus coꝝ; t̄ hoc intendebat quis dixit; si ḡ s̄i
mota sunt contrariā ad inuicem nō erunt motus om̄is circu-
li p̄ia. i. si aliquis posuit motus semicirculi p̄ios nō erit
circuli faci a motibus illarū medietatum contrarī. non
enim semicirculus est cīrculus.

Et vō neq̄z que ab.a.ad.b. circulatio cōtraria ei que ab.a.ad.g. ex codē enī in idem motus.cōtraria.n.determinata est latio ex contrario in cōtrarium esse.

Et enī motus totius circuitū qui est ex. a. ad. b.
nō est contrarius motui qui est ex. a. ad. c. qm̄ mo-
tus qui est in circulo est sup vñū punctū qd̄ non
mutat illū locū t̄ hec est figura circuitū t̄ iāz dixi-
mus superius qd̄ motus p̄trarij sunt super pūcta
diuersa in locis diuersis.

Hec est demonstratio tertia fundata sup duas ppnones
quarum altera est q̄ motus oppositi sup vñ circulū. s. q̄z
q̄libet facit vnā revolutionē cōpletā q̄ mouet ab uno lo-
co locoz ex quo mouet q̄libet eoz ad eundē punctuz.
motus autē contrarij sunt q̄ui mouent sup puncta diversa
ergo motus sup circulū non est contrarij motui sup circu-
lū. t̄ incipit dicere enā metus rotius circulū r̄t.i. motus
diversi qui sunt in toto circulo nō sunt contrarij. U.g. sit cir-
culus sup quē mouet aliqd a puncto. a. in p̄c. b. donec re-
uerterat ad. a. t̄ aliquid mouet a p̄cuto. a. in p̄c. c. opposito
b. donec reuerterat ad. a. dico q̄ motus ex. a. p. b. ad. c.
ad. a. non est h̄etus motui ex. a. p. c. ad. b. ad. a. duo. n. mo-
tus sunt ab eodē puncto a. s. a. t̄ ad idem. s. a. t̄ hoc inten-
debat q̄ dixit: motus. n. qui est in circulo est sup punctū
vnū qđ r̄t.i. q̄m motus qui est sup circulū incipit a pun-
cto t̄ puenit ad ipsū t̄ nūq̄ murat illā locū; sed semp a q̄
mouet ad ipsū reuerterit. D.o. t̄ lā diximus superius r̄t.i.s.
q̄ ex quo est motus t̄ ad qđ sunt p̄via. t̄ quis polūum bas-
duas ppnones p̄ledefit in scđa figura q̄ motus circulares
nō sunt contrarij. t̄. ppnones dicentes q̄ motus circulares sup
rotundū non sunt ex loco ad suū oppostū: t̄ dicentes q̄
motus rectus qui est sup dimensiones rectam est ex loco
ad suū oppositum.

Si aut̄ et esset in ea que circuī et que circuī contraria:frustra vtiq; esset altera:ad eadē enī:quia necesse qd̄ circuī et vnde cuq; incipiēs in oīa silv aduenire p̄traria loca:sunt aut̄ loci p̄rietates sur̄ suz et deorsuz:ante et retro:extremū et sinistrū:latiōnis aut̄ p̄rietates fin̄ locoz sunt p̄rietates.

Etiā si motus circularis esset cōtrarius motui

circulari esset alter eoz oculos: etiam eoz quod circulariter mouet equaliter mouet in oibz locis diversis contrarijs a quoque loco incepit. etiam diximus qd diuersitas locoz est superior et inferior: et anterius et posterius: et dextru et sinistru et qd diuersitas motu est fin diuersitate locoz.

Hoc qđ primo dixit: post declaravit ipsū: t̄ qđ incipit dicere hanc p̄pōne translūst̄ se ad altā demonstrationē dicēdo: t̄ erāz̄ cōpus quod circulariter mouet r̄t̄. t̄ qđ cōpus rotundū mouet p̄ suas p̄tes in locis diuersis. i. sur lūz t̄ deoslit̄: t̄ ante t̄ retro: t̄ dextrā t̄ sinistrā: nō p̄tingit̄ a motu suarū partī in istis locis vt motus eius sit p̄t̄ius qđ non moueant̄ in illis totatis sed partialit̄. t̄ dixit hoc: qđ ipse uidet t̄ plures antiquorū qđ celū habet dextrā t̄ si- nistrā: t̄ ante t̄ retro: t̄ sur lūz t̄ deoslit̄ ut post declarabili- t̄ cō prop̄ qđ non diuersa motus partī celī propter di- uersitatem esse eoz in istis locis est: qđ celū non mutat tota liter suū locū numero q̄uis muter ēū fīm formā t̄ hoc ap- paruit in physicis. sī ḡ p̄tes eius essent p̄trarie ppter p̄te- ratē loci tunc natura fecisset octōs quoddā t̄ res esset cō- traria sibi. t̄ reputo qđ non int̄ēdat vt hec sit demonstratio p̄ sc̄: sed intendit declarare per hāc p̄pōnes per qđ sūce- pit suū sermonē. i. declarare quo p̄tingit̄ illud impossibile si ponimus circulares motus esse p̄trarios p̄ hāc p̄pōnes t̄ sic erit cōtralligendus sermonē eius ita t̄ qđ diuersitas mo- tūt̄ est fīm diuersitatē locorū. i. t̄ lá diximus qđ motus cō- trariā sunt qui s̄t̄ianū p̄ sex loca. motus aut̄ qđ nō propera loca s̄t̄ianū. sī circularē non sunt p̄trariū qđ si haberet cō- trariatē ppter loca p̄tingeret vt aliqd esset p̄trariū sibi t̄ p̄t̄ esse demonstratio p̄ sc̄: sed manifestius est t̄ erit in- telligere qđ corp̄ rotundū nō habet p̄triatē ppter cursus in locis contrariis: t̄ qđ cōtraria sunt ea que habent cōtra- riatē ppter cursus in locis contrariis.

Siquidem, n. cquales essent nō esset vtiqz mot⁹ ipsarū. si autē alter motus dñarec alter vtiqz nō esset; sed si ambo essent frustra vtiqz esset alteruz corpus non motū eodē motu frustra. n. calcia- mentū hoc dicimus cuius nō est calciatio. Be⁹ autem t̄ natura nihil frustra faciunt.

Et etiā si motū circuli diuersitas esset equaliter oso non moueret circulus, & si quidā motū esset fortior quodā oīo nō esset motus virtutis: & si ita esset esset aliqua ps circuli ociosa: vel motus eius nō est p s rī dicimus q̄ sotular est ociosus quem non fuerit eo aliquis calciatus: natura autem nihil facit ociosum.

52 Quia motus circularis non differt a motu circulari finis spem: necesse est si haberet quietatem ut sit in eodem individuo s. qd necesse est qd in eodem corpore rotundo sint due pres prie et dicitur etiam si esset diversitas motuum tunc i. et quin sic contingit ex istis locis ut in eodem circulo sint due pres praecepsit in hoc alterum duorum: aut qd potentia virtutisque prius circuiti priorio sit equalis: et tunc phibebit altera alteram quapropter non mouebilis circulus cum opposito mouemento eius pres: et hoc intendebarat quod dicitur: si diversitas motuum circuli esset equalis: oportet circulus: aut altera pars partiis esset debilius: et altera duarum partiis erit fortior altera: et tunc phibebit pars debilius a motu semper. Natura igit feccit omne ociosum quoniam fecit ens sine actione oportet: et hoc intendebarat quoniam dicitur: qd si esset quidam motus fortior quodam oportet motus vicius. i. qd altera duarum partium priarum que sunt in circulo esset fortior altera non posset moueri pars viciam oportet. D. o. et ita esset tunc esset aliquid pars circuli ociosum. i. vicius motus non eius semper est violentus non nullus: et hoc intendebarat quod dicitur: qd motus eius non est pars. i. non est nullus et etsi pars rotundus ociosus cum

nō haberet actionē: sicut rotulari quin non calcias: et si hanc explanationē intēdebat occulētū in hac dēmōstratiōe p̄pōneā dīcētē q̄ si in corpore rotundō esset ḥrētas opoz̄ter ut in eodē individualiō essent due p̄tes sp̄ie. oīa. n. rotunda sunt p̄ueniēta fī sp̄ēm. Et p̄t̄ etiā apud me inteligi q̄ fundamēntū dēmonstratiōis est si alia intentionē p̄pinq̄ioz̄ ista: et est q̄ si corpus rotundū esset ḥrū corp̄i rotundo. U.g. illud qđ mouet ab orīere ad occidētē est p̄trariū illi qđ mouet ab occidētē in orientē: necesse est ut esset sup̄ duos polos et vnu centrū: et si ita esset ḥrārent sibi inuicē in motu: et phibēret se ad inuicē: aut vnu illoz̄ esset sup̄ vnicū et tunc esset ociosū. et quīs hec intentionē apparerat monstrauit ipsaz̄ dicendō: et quīz etiā corpus qđ mouet circulariter c̄sūlēt̄ mouet in locis contrarijs a quoēc̄p̄ loco incepit. i. et corpora celestia mouent in locis contrarijs eodē motu: et si esset in eis contrarietas esset in p̄tibus diuersis: et tunc phibērent se ad inuicē: sed nō vide mus ea moueri in locis contrarijs motibus nō contrarijs: quapropter necesse est ut non sint contrarij ad inuicē: qm̄ si essent ḥr̄j opoz̄ter ut p̄tes diuerse in dbus mouent in uerent sup̄ eodē polos et idē centrū essent se phibēres ad inuicē si esset fortitudiō in illis equalis: aut si esset vincens in altera: pars victa nūq̄ suo motu moueret: et si ita esset tunc natura feciss̄ aliquid ociosum hoc ḡ est qđ mībi videt de explanationē illius loci: et verū est p̄ se et valde manifestū. Themistius aut̄ explanauit hunc locū et non addidit sup̄ intentionē quas dixit Aris. aliquid neq̄ ostendebat modū ex quo verificabat dēmōstratiō Aris. et inq̄ q̄ Alex. explanauit ipsūz̄ alia explanationē s̄ nō dixit illā et p̄cessit q̄ est locus valde difficultis. Et fundamēntū eius dēmōstratiōis est sup̄ duas ppōes quāz̄ altera est q̄ si motus circularēs essent contrarij p̄tingeret et essent sup̄ idē centrū et eodē polos et hec ppō ē manifesta. Spera.n. que mouet sup̄ diuersis centrūs ab eo sup̄ qđ mouet alia spera non ē p̄ia illi: s̄lī etiā mouens sup̄ idē centrū et super polos diuersos: qm̄ tales non phibēnt se: et ḥrā sunt que se phibēnt: et ex hoc declarat̄ q̄ il̄ud qđ Aris. intendebat p̄ hāc dēmōstratiōē est valde manifestū. ego aut̄ longo tpe feci moz̄ā in quo non intellexi explanationē illius loci ultimā sed deus induxit me ad veritatē et si hanc explanationē erit intēctio sermonis Aris. q̄ motus circularis non habet p̄trariū non in eo q̄ est motus abstractus a corp̄o: nālibus sed in p̄tū est in corpore moto fī naturā: qm̄ si eēt acceptus motus in imaginatōibus abstractus a moto nō p̄tingit impossible ponēdo eos p̄trarios et eodē fī sp̄ēz̄ U.g. qm̄ imaginauerim̄ duos motus sup̄ eundē poloz̄ et idē centrū ad duas p̄tes diuersas: p̄tingit necessario ut phibēant se et p̄trariey se: et si hunc modū possibile est existimare q̄ in motu circulari sit ḥrētas. et qm̄ isti duo motus fuerint positi in corporib⁹ naturalib⁹ reuertē possibile et impossibile. s̄ esse ḥrētas in eadē sp̄ē: q̄ nō cōtingeret ut una res destrueret se et sic nā faceret ociosum. U.g. et si hanc p̄sideratiōē geometri: in superficie et p̄sura posunt se p̄tingere super punctū et quāz̄ fuerint in corpore nālū nō possunt se tangere nisi super partē diuisibilem.

Sed qm̄ manet de his de reliquis intendēdū et primo vnu est corpus infinitū quādmodum antiquoꝝ p̄boꝝ plurimi putauerunt: aut hoc ē vnu aliquod impossibilium. sic enī aut illo modo habere non aliquod modū: s̄. sed totū differre facit: et omne ad eam que de veritatē speculationez̄ ferē. n. hoc omnī p̄ncipiū p̄tradictionū enūciātib⁹ aliquid de tota natura et fuit et erit vniꝝ. si quidē quis modicū trāgressus fuerit a veritate discedēs sit longe plus decies millies: pura sigs̄ minūmā esse dicat aliq̄z̄ magnitudinem: sic enim

minūmū introdūces: maximā vnuꝝ amouebit mathematicoz̄. buī: aut̄ cā q̄ p̄ncipiū virute maius q̄ magnitudine: quapropter quod in p̄ncipio modicū in sine fit multū magnū. Infinitū aut̄ p̄ncipiū h̄z veritatē et quātū maximaz̄: itaq̄ nihil inēdueniens neq̄ irrationabile mirabilem esse differentiā ex eo quod sumit̄ quod est aliquid corpus infinitū: propter quod de ipso dicendūz̄ a p̄ncipio resumentibus.

Et quā declarata sunt ista et bene determinata volumus p̄scrutari dē hoc quod remanet. p̄mo igit̄ incipiamus vnuꝝ aliquid corpus possit esse sine fine ut plures antiqui dicunt: deinde p̄scruta bimur de mundo vnuꝝ sit vnuꝝ aut plures: qm̄ si hoc fuerit aut cōtrariū non est parua differentia immo valde magna. differentia. n. cadens in p̄ncipiū mūdi et in toto mūndo facit cadere diuersitatem in corpore: endendo veritatē. hoc est ergo p̄ncipiū oīa diuersitatis. s̄. ppter quas diuersificati sunt in narratiōne totius nature in p̄terito et ilī qui diuersificabant̄ in futuro et non habent tātā diuersitatem nisi quia parū p̄transit de veritate mille milles p̄saltabit veritatē post: sicut ille qui dixit corpus minimū esse: qm̄ quādō ī suo sermōne posuit minimū mouebit et excitat̄ maximā dispositionē inter hostes. et causa illius est q̄ p̄ncipiū est magnū: aut in potētia: aut in acu: aut magnitudine. Maximū est igit̄ q̄ minimus error in p̄ncipiū rei multiplicat̄ in fine. infinitū enim valde magnū est: et habēs magnā potentiam et magnā quātitatē maximā in magnitudine. est ē iū p̄ncipiū rerū: nō est ergo mirū neq̄ extra rationē si diuersitas in hoc sit valde mirabilis.

35. Et quā declarata sunt ista tē: quā declarauit q̄ co:p̄ rotundū est natura quinta: et q̄ est neq̄ grāve neq̄ leue: neq̄ generabile neq̄ corrupibile: rūt̄ modo p̄scrutari de accidētibus quesitiis ī oī vnuꝝ sit finitū aut infinitū: aut vnuꝝ aut plura: et p̄scrutatio vnuꝝ de esse infinitū ī actu firmior. ī hoc loco. n. sic vertebat p̄scrutatorē suā ī corporib⁹ tīm̄ et nō dūiuit ipsū ī potētia et actu: sicut se cit̄ ibi quāz̄ posuit p̄scrutatiōē tīm̄. et p̄positib⁹ q̄dēcūz̄ corporis sit: et dixit: et primo incipiemus p̄scrutari tē: et p̄scrutatio de hoc est propinquior: qm̄ qm̄ declarabit̄ quod sunt corpora simplicia sicut p̄scrutatio de hoc ī singulis eoz̄ deinde p̄scrutabilis post hoc de hoc cōposito: qm̄ post declarationē quod sunt sp̄es corporū simpliciū erit dēmōstratio perfectio: et p̄prio: et firmior. quāz̄ autē nūerū sp̄ētū corporū simpliciū est ignotus p̄scrutatio est diminuta: q̄ ppter reuertebat p̄scrutari hic de eo. D. d. p̄scrutabimur hoc dēmōstrando vnuꝝ sit vnuꝝ aut plura. i. quāz̄ p̄scrutari facimus de mūndo vnuꝝ sit finitus aut infinitus ī magnitudine p̄scrutabili de eo vnuꝝ sit vnuꝝ aut plures. D. d. qm̄ si sit aut cōtrariū tē. i. q̄ diuersitas cadit ī illis questionib⁹ p̄uenit ad magnā diuersitatem. ē. n. aut ī p̄ncipiū mandi aut ī eius toto: et diuersitas ī p̄ncipiū mūdi. i. in elemētis aut vñlī in totalitate eius. s̄. vnuꝝ sit vnuꝝ aut plures: aut finitus aut infinitus: est cā diuersitatis huiusmodi hominū ī cōp̄hēsiōne veritatis que est p̄mū p̄ncipiū et ī cōp̄hēsiōne veritatis ī oīb⁹ rebus. et hoc quod dixit est manifestū per se qm̄ qui dixit mundū esse infinitū ī p̄tate nō videt ipsū habere neq̄ p̄ncipiū neq̄ ererū neq̄ nō eternū. et qui dixit q̄ mundū sunt plures p̄tingeret et credere multa p̄ncipiā. s̄lī etiā nō est parua dīa īter credētēs ipsū esse nouū et antiquū. dīctēs. n. ip̄sum esse nouū nō possunt ponere generas nūli corporis generas. aut̄ est alterās: alterās aut̄ est corpora: et si cōtingit q̄rere

de illo corpore vir sit generatū aut eternū. si generatū sī a corpore generatē t̄ sic ī infinitū. si eternū: est q̄stio quare generatur ipsū in hac hora t̄ nō in alia: quapropter cogit dicere ipsū motū esse motu h̄o eterno qđ ē impossibile nisi in corpore qđ circulariter mouet ita qđ quā fuerit p̄d p̄iniquū isto mundo erit cā generantōis: t̄ quā sit remouēt in aliqua hora erit cā corruptiōis: p̄tingit qđ ex hoc qđ mādūs sit p̄ mundi existētis extrinsecus cōtinētis ipsūs eternū t̄ omne hoc est impossibile. D. d. hoc igit p̄ncipiū est omnī diuersitatē: i. qđ diuersitas cadēs inter hōies nālī in p̄ncipiis mundi t̄ in narratiōe sue nature est cā diuer-
sitas in virtute in p̄terīa t̄ in futuro: t̄ bene potest scri sc̄ri hoc nō tm̄ de philosophia sed ex legib⁹. leges. n. nō ponunt nisi fin existimationē ponētis legē in p̄ncipiis mū-
di: aut fin illud qđ videt melius esse hoībus in fide: s̄ debet tñ ponere fidē ppalatā vulgo in p̄ncipiis sunlē fidē
cius si videt qđ illud qđ ppalandū est hoībus est aliud a uero. si aut̄ videt qđ non est ppalandū vulgo nisi veritas tñc illud qđ ponet in lege est fides eius: t̄ ppter hoc dixit qđ illud qui p̄saltat veritatem p̄tēr erit elius remorū mille-
sies. i. qđ qui p̄saltat veritatem p̄z in p̄ncipiis post remouē-
būt a veritate magna remorōe: sicut diximus post: qđ mi-
nimus erro: cadens in p̄ncipio viē itineris inducit erratē
post in erro: maiorē: t̄ sicut etiā dicit qđ minimus motus
accidens malo: silt minimus erro: cadēs in p̄ncipiis est cā
maioris erroris in eis que sunt post p̄ncipia. D. d. exēplū
dicēdo sicut dicentes corporis esse minimū rē. i. sicut dicen-
tes qđ corpora cōponunt ex partibus indiuisibilib⁹: qm̄ po-
nendo partē minimā esse mouet magnā dispositionē t̄ ex-
cuti maximā diuersitatē in reddēdo cās dispositionē en-
tū: t̄ pōt̄ intelligi sic qđ hoc mouet magnā dispositionem.
dicere. n. partē indiuisibile valde est sufficiētē t̄ difficile de-
strui. sunt. n. plures rationēs ex q̄bus existimant esse: t̄ alie
ex quibus non esse. hec igit questio qđ us sit in radice in qđ
diuersitas est cā diuersitatē in pluribus rebus: est in se tñ
disparabilis nāliter: quapropter duobus modis est causa
diuersitatēs. s. ppter suā naturā. t̄ qđ est p̄ncipiū t̄ ppter
hoc inducit exemplū ex eo: t̄ quā pars minimā faciat tñz
magnā diuersitatē: quid ḡ est in eis de diuersitate esse ma-
gitudinis infiniti. D. d. manifestū est qđ qđ minimus erro
in p̄ncipiis vñt in p̄ncipio rei est magnus in ultimō: t̄ non
induit hoc nisi vñ ostenderet oīo esse p̄siderādū de p̄nci-
piis t̄ habere magnā sollicitudinē circa ea: t̄ id sermo de
p̄ncipiis est sermo de oībus. s. in potentia. D. d. infinitum
enī magnū est valde rē. i. qđ ille qui ponit corpora esse mi-
nimū nō solū ponit diuersū ab eo qui ponit infinitū: in oī
oppositi. potentia. n. infiniti martina est potentia qđ ouim
corporis quis sit maioris q̄ptitatis diuīz corporis. potestē. n.
corporis sequitū magnitudines eoz. D. d. ē. p̄ncipiū renū
rē. i. si em̄ est necesse ut sit p̄ncipiū renū: t̄ si ut sit non est
impossibile neqđ extra rationē ut in ipsū cadat diuersitas
qui p̄serutatio dignit̄: est ut sit in rebus huiusmodi: t̄ ut
diuersitas hoīus in eo nō sit mirabilis sed naturalis.

Necesse itaq; omni corpus aut simplicius esse
aut cōpositoꝝ:quare t infinitus aut simplex erit
aut compositū. sed adhuc t q̄ finitus simplicius
necessitū esse cōpositū. palam ex finitis enī
t multitudine t magnitudine cōpositū finitū est
t multitudine t magnitudine: tantū enim est ex
quantis est compositum.

Et qui quidam antiquorum dixerunt corpus infinitum esse possibile volumus modo perscrutari de sermone nostro et dicere in eo profecte; sed primo reuertamur ad quid de quo loquebamur quandoque sit completus antequam incipiamus tradicere eis. Deinde incipiamus contra sermonem illorum

*t cōpleamus p̄tra ipsum. dicamus ergo q̄ om̄ne
corpus aut est simplex aut cōpositū. corpus aut
infinitū aut est simplex aut cōpositū: t etiā si cor-
pora simplicia sunt finita ergo t compositū ex-
eis: t hoc manifestū est. corpus ergo compositū
et partib⁹ infinitū multitudine, t magnitudine
est etiā infinitū multitudine t magnitudine: qm̄
debet esse in multitudine t magnitudine s̄z mul-
titudinē corpor̄ ex quibus componuntur t ma-
gnitudinem eorum.*

34 Qum dixit cām formādī pscrutatiōnē de īfinito: t
qz quidā antiquoz credebat ipsuz else īmo magnifica-
bant ipsū s faciebat ipsuz principiū sic narravit de eis in-
physicis Dicit etiā t quidā antiquoz tē. t cū cāis co-
gentibus nos ad pscrutandū de īfinito est qz quidā ant-
iquoz dicunt ipsum est: quapropter oportet nos pscrutari
de sermone suo. i.e. de nō finē quē dicit īfinitū else. antiqu-
eni dicētes ipsuz estē dīferat inter fe: hi quidē s̄bam col-
lētē dicunt ipsuz esse: hi autē corpus. t qz pscrutatio de
sermone antiquoz in eo est alia pscrutatiō de īfinito
in se: t ē vt̄z corpus īfinitū est impossibile aut nō: dicit
sed p̄mo reuertamur tē. t sed anteqz pscrutamur de finē
nib⁹ antiq⁹ t rōnib⁹ eoz in hoc reuertamur ad nostrū
qđ est querer vñz corpus īfinitū sit possibile aut nō. De
inde pscrutabimur de hoc qđ dicunt antiqui in hoc t re-
cū est finē sermone antiquoz post terminari. contradiccio
enī p̄tra antiquos in hoc erit plementū sermonis h̄z non
necessario: quapropter premitendū est necessariū q̄uis i
hoc libro nō videt ipsum pscrutari de sermonib⁹ antiquoz in hoc: sed in ity. physi. t y. metaph. t in illo loco
physice est hoc enī p̄ncipiū t maxime ponētibus ipsuz cē
s̄bam p se. Deinde dicamus modo q̄ om̄e corpus tē. i. di
cam̄ modo in ista questioō sermone p̄tinui t nō curem̄
nō de p̄dictione p̄tra antiquos: t hec pp̄o a qua incepit
in cōsideratiō est in p se. Usus est. n. q̄ oia corpora q̄
sunt int̄ nos: aut sunt cōposita ab uno corpore aut plurib⁹
cōpositib⁹: aut sunt vñi. s. non cōposita ex corpore: qñ
quidē hi duo modi existent in hoc modo: manifestū est p
se hec diuīsio: aut hec mā est per intellectu. t nō p̄t alijs
dicere q̄ nullū corp⁹ est simplex: plura enī cōpora dissol-
uit in alia sed nō p̄edit hec dissolutio in īfinitū: quapropter
necessario est vt̄ sunt corpora simplicia: t etiā iam̄ de-
clarauit prius corpora simplicia esse: ppter morus sup̄ pli-
ces t q̄ sunt quicqz hec aut ppositio aut est nota p se age-
ta declarata est. D. d. corpus om̄e īfinitū aut est simplex
aut cōpositū t hoc est manifestū p se: qñ si om̄e corpora ē
aut est simp'x aut cōpositū: t posuit alijs corpora ēt̄e in
finitū necessario erit aut simplex aut cōpositū. D. d. si cor-
pora simplicia tē. i. t manifestū est p se tē. si oia corpora
simplicia sunt finita i magnitudine t nūero: qđ necessariū ē
q̄ simp'x oportet ex eis sūt etiā finita i magnitudine t nū-
ero: declarauit nobis q̄ oia sunt finita. D. d. iudicat nos ad mo-
di ex q̄ verificat hec pp̄o. q̄ cōpositū a finito ē finitus:
t d. corp⁹. n. ppositio ex corpib⁹ finitis tē. t hoc nō ē mani-
festū p se. cōpositū. n. non intelligit ēt̄e īfinitū nisi q̄ aut
vñi simpliciū ex q̄bus cōponit: aut p'ura vno est īfinitū
magnitudine: aut q̄ est cōpositū ex simplicib⁹ īfinitis nu-
mero q̄uis sunt finita magnitudine: t hoc int̄debat qum
dixit: qñ erit i multitudine t magnitudine tē. i. q̄ nō fuit
necessariū vt̄ cōpositū sit īfinitū propter simplicia ex qui-
bus cōponit q̄z fuerit īfinita: aut magnitudine: aut nū-
ero: aut vtrqz nisi q̄ multitudine t magnitudo cōpositi cō-
sequit multitudine t magnitudo corporū simplicium: t
hec pp̄o manifesta ēt̄e in cōposito ex elemētis in actu: vt̄ cō-
positio dictionis ex literis: t sūt videt ēt̄e in cōposito s̄z
mistiōjē magnitudo. n. ad. iut̄a nō est nisi expter iut̄a: iut̄a

dinem rerum mistarum. si ergo misit sicut infinitum: & aut unum ex quibus coponit: aut est infinitum magnitudine aut plura vno: aut omnia finita in magnitudine sed infinita numero.

Restat igitur videre utrum contingit aliquid similiū infinitū esse magnitudine aut hoc impossibile. p̄argumentatione autem de primo corpore sic intendā & de reliquis. qd̄ quidē igit̄ necesse est cū corporis finitū esse omne et his palā. si enī infinitū qd̄ circūferi corpus infinite erunt que a medio egrediētes. infinito autē distantia infinita. infinitū autē distantia linearū dico cuius nullam est extra sumere suā magnitudinē tangētem linearū. hanc igit̄ necesse est infinitū esse: finitū enim semp̄ erit finitū. adhuc autem semp̄ est data maiorem accipere. itaq̄ quēadmodū numerū dicimus infinitū qd̄ maximus non est eadē ratio & de distantia. si igit̄ infinitū non est p̄transire infinito autē ente necesse distantia infinitā esse. non p̄tinget circumoueri. celū autem videmus circūnolui & ratione determinauimus qd̄ est aliquis circularis motus.

Oportet nos ergo querere utrum sit possibile qd̄ aliquod corpus simplex sit infinitum magnitudine aut sit impossibile: sed oportet ponere p̄scrutationē nostrā p̄mō de primo corpore & simplicium deinde de alijs. & dicamus qd̄ necessariū est vt totū rotundū corpus sit finitū per hāc demōstratiōnē: qm̄ si corpus rotundū sit infinitū ergo linee exēentes a medio erunt infinite etiā: ergo & biles linearū infinitarū infinita est. & est itēligere p̄ diversitatē distantia linearū ab inuicē: ergo nō inueniēt magnitudo extrīsco inter linearas infinitas. hec ergo diversitas nō habet finē necessario corporis. n. habēs finē est finitū: & etiā si distantia linearū sit distantia qua maior alia nō possit reperi ri ut dicit qd̄ numerus infinitus est ille qui caret termino in multitudine: si ergo infiniti distantia est carens termino in distantia. & etiā si impossibile est ut corpus infinitū absindat p̄ transitū & corpus infinitū sicut ens: necessario erit diversitas & distantia infinita: & quoniam ita sit manifestum est qd̄ impossibile est qd̄ sit motus circularis: visus autē testarū: videmus enī celum moueri motu circulari & iam declarauimus hoc ratione quoniam diximus qd̄ motus circularis est quoūdam corporum simplicium.

Quā declarauit qd̄ si corpus infinitū ē aut igit̄ cōpositū aut simplex: incepit prius p̄scrutari hoc in simplicibus: & p̄mo de nobiliori corpore qd̄ est corpus quintū: & dixit qd̄ corpus rotundū est finitū necessario &c. i. qd̄ corpus qd̄ circūlari mouet cuius esse est determinant necesse est ut sit finitū magnitudo. D. o. per hāc demōstrationē &c. & hoc manifestū est qm̄ si ponit rotundū infinitū p̄tinget ut linee exēentes a centro sit infinite quā infinitū careat circūferentia: & linee exēentes a centro nō terminant nisi p̄ circūferētiā. D. o. diversitas autē linearū &c. i. qd̄ si linee exēentes a centro sunt infinite: necesse est ut distantia que sunt inter illas sit infinite: & hoc necessariū est qm̄ qd̄ a centro exērunt due linee necesse est ut p̄to magis extēriū due linee tāto magis magnificet distantia inter eoz extēma. si autē illa linee duæ sunt infinite exēndo necesse est ut distantia inter ea sit infinite. quā igit̄ distantia terminat aut ponit distantia finita inter extēma istaz linearū duarū: necesse est ut due linee terminant. Deinde explanauit diversitatem & dixit: & est intelligere diversitatem &c. & quā dicit qd̄ distantia

que est inter linearas infinitas necesse est vt sit infinita: dicit nō inuenit qd̄ magnitudo ex extrīsco inter linearas infinitas &c. i. qd̄ si distantia inter linearas infinitas est finita cōtingeret ut nō inueniat magnitudo finita ex extrīsco corporis rotundi inter linearas infinitas finitū & sunt infinites: qm̄ si inter eas esset magnitudo finita oportet ut qd̄ est inter eas sit finitū: & siquid est inter eas finitū esset: essent linee finite. Preversus fuit ad declarandū qd̄ ista distantia que est inter linearas infinitas est infinita: & dicit: erit qd̄ hec distantia &c. i. qd̄ necessariū est qd̄ hec distantia sit infinita: quapropter & magnitudo que est illi sit infinita. magnitudo n. habens finē est finita. & terminata: & huius p̄ hoc de distīnūtione esse infiniti. s. qd̄ est manifestū omnī p̄tūatū. qui igit̄ d. qd̄ nō est necesse qd̄ ista distantia sit infinita nisi qd̄ ista distantia est maior omni distantia posita: & qd̄ ita est necessario ē infinitū: quapropter dicit post & enī si distantia linearū est distantia &c. i. manifestū est qd̄ si distantia istarū linearum infinitarū est talis qd̄ nulla alia distantia inueniat maior: qd̄ est infinita. & si est infinita qd̄ nulla alia distantia inueniat maior sicut numerus infinitus est in quo nullus finitū inuenit in multitudine & ecōuerlo. & nō voluit ostēderē nūl cōuerlus ut ostēderet nobis diffīnitionē p̄ueri cum diffīnito. i. qm̄ sicut numerus est infinitus qui caret fine & ecōuerlo: ita enī distantia est infinita illa que caret fine & ecōuerlo: & nō inducit hoc exemplū nisi ad demōstrandū cōuerſionē ē ē in diffīnitionē distantie infinite sicut in nūero infinito: & ita format suū syllogismū. s. distantia que est inter linearas infinitas est tāta & nulla alia inuenit maior & qd̄ est huiusmodi est infinitū: qd̄ distantia que est inter linearas est infinita: & qd̄ declarauit qd̄ necessariū est qd̄ ultra distantia que est inter linearas est infinita: & p̄ hoc p̄tinget ut magnitudines que sunt inter eas sunt infinite. p̄tinget ad has alijs. ppōgē ex quibꝫ p̄tingit impossibile: dicēdo enī si impossibile est qd̄ corp̄ infinitū ab' cīndat trāstū &c. i. si manifestū est qd̄ imposibile est qd̄ corp̄ infinitū ab' cīndat. i. p̄trāseat corp̄ etē & posuim̄ corp̄ rotundū finitū esse ex cuius positōe cōtingit ut diversitas inter linearas exēentes a cētro sit infinite manifestū est ut sit impossibile qd̄ sit motus circularis cōtingeret. n. qm̄ corpus rotundū moueret ab aliquo p̄fecto quousq̄ reuertetur ad idē qd̄ linee p̄trāsēt distantias infinitas: qm̄ vnaqueq̄ earū reuertetur ad suū locū: & enī p̄tingeret ut p̄mutarent. s. ut vnaqueq̄ ea p̄ moueat quousq̄ veniat ad locū sui cōpariā. & qd̄ distantia inter eas est infinita p̄tingeret necessario ut p̄trāseat magnitudinē infinitā in tpe finito sicut demōstrat in. vi. physi. quā qd̄ corpus rotundū infinitū fuerit positū impossibile est ut moueat motu circulari cōpletō. D. o. sed visus testat p̄trariū. vidēm̄. n. qd̄ celū mouet motu circulari. s. cōpletō: & qd̄ celū omne nō est nisi p̄ rationē: & fuit declaratū p̄ rōnes esse huiusmodi motū. D. & iā declarauimus hoc rationē supēr cī dixim̄ &c. i. & iam declarauimus corpus esse qd̄ nāliter mouetur motu circulari. inducam̄ qd̄ huiusmodi rationē fin doctri nā aspectabili & sit corpus rotundū infinitū cuius centrū est. b. & cuīus p̄caūū circuli. a. b. & extrābēm̄ linea. b. b. in infinitū & h. a. distantia qd̄ maxima est infinita inter eas. qd̄ igit̄ linea. b. a. mouebit donec supponat super linea. b. b. necesse est ut p̄trāseat spatiū infinitū in tpe finito p̄toma gis quā mouebit donec reuertatur ad locū suū. s. qd̄ spatia infinita debet p̄trāsēre in tpe finito. p̄trāsēt. n. spatia infinita in nūero & qd̄libet illoz̄ est infinitū in magnitudine & in numero: qm̄ linee exēentes a cētro sunt infinite. si qd̄ inter quālibet duas lineas aliq̄ distantia. si qd̄ linee sunt infinite ē nūero cōtingit ut hec spatia sunt infinita in numero. & qd̄ omnes linee istarū linearū sunt infinite cōtingit ut oīs distantia que est inter ea sit infinita quāritate quod est val de impossibile & inopinabile.

Adhuc autem a finito tpe si auferas finitum temporis necessitate est reliquum esse finitum & habere principium si autem tempus incessus habet principium: est & principium motus quare & magnitudinis que mota est similiter autem hoc & alio sit itaque linea infinita in qua a.g.e.ad altera partes que eque autem b.b.ad utramque partem infinita si itaque scribat circulum que a.g.e.a.g.cetero incidat per quicunque ferat circuitum per eas que b.b.a.g.e.in tpe finitus omne enim temporis in quanto circulo latu est celus finitus est & ablatus: igitur quo incidens serebat. erit igitur aliquod principium quo primum que a.g.e.ca que b.b.incidit sed impossibile non pertinet igitur circuuiolum infinitum: quare neque mundum si erat infinitus.

Et etiam si ex tempore finito accipias tempus infinitum remanet tempus finitus & haber principium. & quoniam tempus rei haber principium: ergo & motus habet etiam principium: & propter hoc magnitudo habet etiam principium & etiam in quo est res: & finis hoc erit in aliis oibus etiam. sit igitur linea infinita a.c.b.sed extremum.b.Solum sit infinitum & sit alia linea c.b. finita in duobus extremitatibus & sint due linee in circulo qui chordae sicut ista figura. Dicamus ergo quod a.c.b.abscondentes circulum ex a.c.abscondit lineam b.c.donec moueat motu circulari: tempus autem abscondit a.c.b.iam fuit finitum. motus enim celorum que sunt in eo est motus circularis finitus: quapropter & tempus acceptum ex eo in quo est motus circularis abscondit circulum & linea infinita in virtutibus extremitatis est finitus: & quoniam ita est: est ergo principium absconditum linee a.c.b.per lineam c.b. quod est impossibile. manifestum est igitur quod corpus infinitum impossibile est ut moueat motu circulari: & quoniam ita est manifestum est quod impossibile est ut mundus sit infinitus.

36 Hec est alia demonstratio preter predictam & ipse ponit hunc demonstrationem. propones quarum una est quod si accipias ex tempore finito tempus finitum remanet tempus finitus & haber principium. i.e. quod hoc tempus remanens haber principium & finem. hoc enim est disproprietas cuiuslibet finiti: & hoc intendebat quod dixit: et etiam si ex tempore finito accipias tempus. Dicitur alia propones & dixit: & si tempus rei haber principium & etiam locus & spatium: & hoc intendebat quod dixit: et etiam hoc in quo est res. i.e. sicut contingit & spatium in quo est motus finitus sit finitus & habet principium & finem: & propter hoc explanatur magnitudo eius. re mortalem. D.o. & finis hoc est in oibus alijs. i.e. quod iste propones sunt in oibus mobilibus. s. & si moueat in tpe finito sunt finitas in magnitudine finita & in motu. & quod posuit maiores propones istius syllogismi: dedit propones quibus siue pista debet impossibile: & videntur in hoc exemplo. s. argumendo exemplari loco sermonis universalis ut dicere breuer. qui igit dicit: & quod hec propones sim manifeste: quod posuimus corpus rotundum esse infinitum possibile est ut in circulo cadere in certum coacum ponamus chordam & extraham extrema eius in infinitum & imaginem habet chordam eam extra certum. non dividet & circulum in duo inaequalia. quoniam & imaginari fuerint linea excentrica a centro in infinitum in parte chordae. s. posuimus circulum illud aut linea sit quiescens aut mota ad variis illius pars necessaria. praeferit linea infinita in virtutibus extremitatibus in tpe finito. tempus n. ois revolutionis finitus est: & tempus in quo p-

transibit linea infinita in altera duarum extremitatum suarum partem circuli: cui parti non occurrit linea infinita in duobus extremitatibus est finitum necessario: & illud quod remanet est finitum necessario: & est tempus in quo praeferit linea finita in altera duarum extremitatibus linea infinita in duabus extremitatibus: & linea praeferit in isto tpe est finita. omne autem finitum habet principium & finem: linea & possita infinita est finita: & possita era infinita. deductum est & ad impossibile: & hoc impossibile accidit ex predicto falso positivo: & falsum est ponere corpus rotundum esse infinitum. Sed Aristoteles induxit demonstrationem in exemplo & dicit: sit ergo linea a.c.b. &c. i. U. g. si corpus rotundum sit infinitum possibile est ponere in suo centro circulum in quo si linea infinita sic extens a centro. sit & certum huiusmodi circuli. a. & sit linea exies a.b. a.p. c. ad b. & sit infinita in tpe. h. deinde dicit: & sit alia linea. t. b. infinita in duobus extremitatibus. D. d. dicamus quod linea a.c.b. &c. extra certum: & in tpe opposita part in q est linea infinita exies a centro. sit & linea c.b. i. & ponamus illam lineam infinitam in duobus extremitatibus. i. dicamus quod linea exies a centro in infinitum sit a.c.b. quoniam mouebit quousque compleat revolutionem: necessarium est ut praeferat linea infinita in duobus extremitatibus. s. t. b. quis extremum eius fuerit quiescens. s. centrum: & fuerimus imaginari ipsam motu sup circuiterentia circuli & illa linea fuerit imaginari quiescens. s. infinita in duobus extremitatibus. D. o. & hoc fuit tempus linee a.c.b. finitum. i. & tempus in quo mouet linea a.c.b. quousque perficiat suam revolutionem necessaria est finitum. Deinde dedit causam inesse hoc tempus finitum dico: tempus non motus celorum. i.e. hoc tempus. s. tempus in quo revolutum linea a.c.b. que est infinita in duobus extremitatibus non continet ut sit finitum nisi quod posuimus ipsam motu circulari lineam s. p. motu celorum. sed quod celum & omne rotundum corpus pertinet ut tempus sue revolutionis perficiat finitum: similiter pertinet in oibus mobilibus in ipso ut ista linea quam ponimus mobile in eo. D. d. quapropter tempus acceptum ex eo & cetero. i. & quod tempus revolutionis est finitum & tempus in quo linea infinita in altera duarum extremitatibus praeferit linea infinita in duobus extremitatibus est pars eius: necessaria est ut hoc tempus sit finitum. p. enim finitum est finita necessaria. & hec propositum & appareat est alia s. proponere quam posuit: ista enim propositum quod quis a tpe finito abscondit tempus finitum remanet finitum: hoc autem est quod par finitum est finita & est propositum illud: & ambo sunt vere & habent eandem potestem. D. o. & quod ita sit principium igit praeferit linea a.c.b. p. linea t. b. i. & si hoc tempus in quo praeferit linea a.c.b. per linea t. b. sit finitum: & ut tempus linea est finita: & hoc intendebat quod dixit: inuenient igit principium praeferit linea a.c.b. p. linea t. b. quoniam quod tempus fuerit finitum necessaria est ut praeferat & praeferat finitum: & necessaria est ut inuenient principium praeferit unum eorum ab altera finitum enim non haber principium. s. quoniam si posuimus ipsas esse infinitas non inuenient punctus qui est principium occursum unum corporis alterius non autem ponimus ipsas finitas: necessaria est ut iste punctus inueniat & est punctus qui est in extremo linea: linea enim que sunt huiusmodi non occurrit sibi primo nisi sup puncta extremitatibus & visus est ex quo impossibile est inuenire hunc punctum in duabus lineis infinitis & impossibile est praeferre linea unam illarum per alteram neque in tempore finito neque in tempore infinito: & hec est alia demonstratio a predicta: & Aristoteles videt ea post.

¶ Adhuc autem ex his manifestum est infinitum impossibile moueri. sit enim que a. lata iuxta eas que b. finita iuxta finitam. necessaria igit similitudinem & eas que a. ab ea que b. absoluunt. & eam que b. ab ea que a. quantu. n. altera accepit alterius: & altera illa tantum. Siquidem igit ambo mouentur in contrariis velocitatibus distinguuntur. si autem iuxta manent se rati tardius eadem celeritate mota ea que iuxta fertur.

¶ Et etiam corpus infinitum impossibile est moueri

z hoc manifestū ē ex hoc qđ dicemus. sūt ergo due līnēe quāz altera sit. a. z altera. b. z sūt finitē z cat līnea. a. finita ad līneā. b. finitā: sicut vides i figura: z cat līnea. b. finita ad līneā. a. finitā sicut vides: qm̄ qm̄ fuerit huiusmōi erit separatio vniusq; earū a suo cōpari insimul. qm̄ sicut alter du ouū motū occurrit alteri sic alter ponit. si ergo due līnēe mouent insimul vna ptra alterā separabit vna earū ab altera in illa pte separatiōe loci z si altera earū mouet z altera nō: z mobilis eat ad quiescentē erit separatio earū tarda qm̄ li nea mobilis sicut vni dispositiōis i velocitate.

37 Apparet ex hoc sermone qđ est vniuersalior illud qđ intendebat declarare: z est qđ corpus ronduū impossible est ut sit infinitū: qm̄ motus eius esset infinitus in tpe finito est motus corporis celestis est infinitus: z videt nobis qđ ipse intendebat inducere demonstrationē generalē. s. qđ omne infinitū nō pot̄ moueri oīo. sunt ḡ due līnēe r̄. i. sūt ḡ due līnēe more p̄ duas dīmisiōes eque distatēl in duabus diuersiōib. D. o. z cat līnea. a. finita ad līneā. b. finitā sicut video. i. z moueat līnea. a. finita ad partē. b. finitā quousq; eque distat ei. sicut imaginemur etiā līnea. b. finitā moueri ad partē oppositā ad quam mouet līnea. a. D. o. qm̄ qm̄ fuerit huiusmōi r̄. i. qđ vtrāq; illar̄ exhibet ad eq̄ distantia sue cōparis in eode instān. D. o. causaz hoc r̄. o. qm̄ si occurret alteri r̄. i. z separatio eoz nō sit insimul nisi qm̄ sicut altera earū separat ab altera: sic ista a pāma. z qm̄ dixit qđ separatio vniusq; illar̄ ab altera fuit insimul dicit: qm̄ sicut alter duoz motorū occurrit r̄. i. z hoc sicut qm̄ sicut alter duoz motorū venit ad suū cōparē z secat il lum: sic alterz venit ad istū z secat euz. z cā illius est qđ illō qm̄ secat aliqd secat ab eo: z qđ mēsurat aliquid mēsurat ab illo. hoc enī est qđ ex reuolutiōe sue alterū sit motum sue alterz sit quiescēs: quapropter dictū fuit post hoc qđ si due līnēe mouent insimul vna ptra alia r̄. i. qđ separatio vniusq; eaz a suo cōpari qm̄ insimul ambe mouēt est velociō: qđ qm̄ altera est mota: altera vō quiescēs: qm̄ sicut motus alterius moti illarū cū quiescēt eālis motū eius cū altera mota: quaproprī dixit: si aut altera eaz mouere altera autē nō. i. qđ pertransitus nō erit tardior: nisi qm̄ mota vadēs ad partē quiescentē fuerit in eadē dispōne velocitatis quā habebat qm̄ mouebat ad partem moti: z iō pponit han̄ ppositionē z dixit: manifestū est.

Sed illud quidē manifestū quā impossibile i finitā pertransire in tēpore finito. in infinito igitur ostēsūz enī hoc prius in his que de motu. vtrūz autē nihil aut infinitā ferri iuxta infinitā aut infinitā iuxta illā. cū enī illa pmutef iuxta illā similitū mota: vtrūz enī iuxta moueant ambe velocius absol uenit qm̄ nihil. phibet. mota iuxta quiescentē velocius ptransire qz ptra mota. si quis fecerit contra motas quidē ambas latae lente. ea autē que iuxta quietam multo illis velocius latā. nullum igit ad rationē impedimentū qz iuxta quietā. qm̄ quidē mota cōtingit cā que. a. iuxta mota eaz qz b. tardius ptransire. si igī infinitū tēpus quo finita absoluīt mota: z in quo infinitā p infinitā mouebat necesse infinitū esse. impossibile est igī infinitū per infinitū moueri totū. si enī z p minimū moueat necesse infinitū fieri tēpus. sed tñ celuz circuit z vertit totū in circuitū i tpe finito: quare cōtinet totā que intus puta eā que. a. b. finitam. impossibile igī infinitū esse quod i circuitū.

Manifestū est igī qđ impossibile est vt motus finitus eat z pertransire motū infinitū in tēpore finito. z qm̄ impossibile est ergo ptransire cum i

tēpore finito: z iā declarauim̄ hoc in libro quēz fecimus de motibus z determinauim̄ ipsūz bñ modo autē dicamus qđ siue motus finitus iuerit ad motū infinitū siue infinitus ad finitū non est ibi differentia: qm̄ qm̄ alter duoz motū separabit ab altero z tunc alter ab isto siue sit quiescēs siue nō: sed tñ separatio eius est velocior si ambe moueant z sicut hoc forte nō est impossibile ut separatio moti sup quiescentē sit velocior separatio moti sup motū motu opposito diuerso: z hoc est qm̄ duo-mota motu opposito erit tarda z motus moti sup quiescentē fuerit velocior.

Reuertamur modo z dicam⁹ qđ sermo noster nō erit impossibilis quz diximus etiā qđ motus separabit a quiescēt ad motum: qm̄ possibile ē ut līnea. a. moueat ad līneā. b. z ipsa moueat etiā motu tardo tardiori qz motu eius ad līneā. b. quiescentem. reuertamur ergo z dicamus si illō tēpus quod est infinitū i quo pertransit motus finitus in motū infinitū z separabitur ab eo z quo iuit motus infinitū z pertransit motū finitū: tunc partes eius sunt infinitū necessario. Manifestū est igitur qđ corpus infinitū impossibile est ut moueatur totum. aut pars eius: quoniam si moueatur aut pars eius etiā erit hoc necessarium in tempore infinitū quod est impossibile: quoniam totum celum revolutū est et iuit in tempore finito. z iuit pertransitus eius in omni quod est intra ipsum. s. līnea finita sup quā est. a. z certe manifestū est modo corpus rotūdum ut sit infinitū.

38 Qm̄ posuit qđ cum līnea secauerit līnea fm̄ eque di stantia per motum vnius z quietem alterius: aut motus eius ad oppositū motus alterius līnea z fuerit vtrāq; finita necessario secant ad inicem in tempore finito: z separatio illarū ab inicēt ad eque distantia aut contactū ē in tempore finito. Dixit igit̄ manifestū est qđ impossibile est r̄. i. qm̄ ista propoſitio sit manifesta: manifestū est qđ qm̄ posuimus duas magnitudines fm̄ figurā p̄dictaz quā altera sit finita: altera autē infinita: impossibile est ut pertranscat magnitudo finita per suū motū magnitudinē infinitā in tēpore finito: z hoc est manifestū ex pueri one propoſis quam posuit: qm̄ cōversum eius est qđ mag nitude que pertransit alia magnitudinē per motum ei⁹ in tēpore finito est finita. z iam ponimus han̄ magnitudinem infinitā esse. s. alteraz duarū magnitudinū ergo cōtingit impossibile r̄. i. qm̄ declarauit qđ due magnitudines huiusmōi. s. quā altera est infinita z altera finita nō possunt pertransire se in tēpore finito. D. o. si hoc igit̄ ē impossibile r̄. i. illud quod pertransit motu aliquā magnitudinē aut mouet super aliquā magnitudinē necesse est ut pertranscat ipsūz aut in tēpore finito aut in infinito. sed iam declaratum est qđ impossibile est esse motum finitū super spatiū infinitū: aut in directo līneē infinitē aut motum infinitū super spatiū finitū: aut in directo līneē finitū in tempore finito. remanet igit̄ ut pertranscat ipsūz in tempore finito. D. dixit: z iam declarauimus hoc r̄. i. iam declaratū est in vi. physi. qđ motus infinitū nō est nisi in tempore infinitū. z hic liber vocal de motu: aut quā finis eius est p̄scrutari de motu: aut quā plura qđ continent in eo sunt de motu: aut quā finis eius sunt ista duo. D. o. volumus declarare qđ impossibile est in talibus duobus iūis motibus quos posuimus pertransire se ad inicem in tēpore infinitū nedū in tēpore finito. z qm̄ dixit: qđ siue motus finitus est lens r̄. i. manifestū est per se qđ nulla differētia est in hac positōe. s. qđ alter duoz motorū

sit finitus; alterum autem infinitum; et enim alterum duorum motuum ad alterum et alterum quiescentem; aut etiam sit motus finitus illud quod mouet ad magnitudinem infinitam; aut etiam sit magnitudo infinita illud quod mouet ad finitum; et primum cuius motus est loco rei motus; quoniam sequitur rem motaz in priuatione finiti in eo quod dicitur; siue sit motus finitus. id est motus qui est in re mota finita. similiter intellexit quod dicitur; siue sit motus infinitus. id est in re mota infinita. et quoniam narravit quod nulla differentia est inter has duas proportiones dedit eam et dicitur; quoniam enim alter duorum motuum separabit ab altero recte. id est nulla differentia sit inter has duas proportiones in eo quod intercedimus declarare quod quae altera illarum duratur magnitudinem separat a suo copari contingere necessario ut alterum separetur ab illa; siue sit finitus illud quod mouet siue infinitum. Dicitur. siue moueat siue non. id est nulla ratio est in hac proportione; uel si ponatur altera istas quiescentem et altera mota; aut ambo motu. Dicitur nam rauuit quod similes sunt in eo quod intellexit declarare; incepit dicere rationem inter istas ut appareat et hoc quod in hoc non sit aliqua ratio; et dicitur; sed in quod separatio ex eis est velocior quam ambo mouentur. id est ista ratio que est; quod si unum duorum fuerit motu et alterum quiescentem; aut ambo mota nullam facit vim in eo quod intercedimus declarare; et quod enim si altera illarum magnitudinem separabit a suo copari suum copiar separatur ab ea. Dicitur. et hoc forte non est impossibile recte. id est cum ambo magnitudines mouantur una ad oppositum sui copiarum; et hoc erit quod motus rei motu duratur magnitudinem fuerit velocior motibus ex aliud in infinitum. sicut vero illarum mouent ad oppositum sui copiarum; et hoc intendebat quoniam dicitur; et hoc erit quod due res motu opposito erunt tarder recte. sicutque due res motu fiant oppositum mouentur tarde. et res mota que mouet super quiescentem mouet velociter. id est velociter quod motus plenus duorum rerum motuum fini oppositum; et quod dicitur hoc incepit universaliter ut hoc exemplo dicendo; reuertatur modo et dicamus quod sermo noster impossibilis non est recte. id est dicamus quod iste sermo non est impossibilis in duabus istis magnitudinibus quas ponimus; una finita et altera infinita quoniam possunt fieri etiam altera illarum praesentem alteram. sicutque accidat illi quod mouet ex eis ut separetur a quiescentem super quod mouet velocius et separetur illud quod mouet ex eis ab altero motu. sicutque mouet in oppositum sui copiarum; et quod dicitur; quod hoc non est etiam impossibile; dicitur; possibile est. non ut moueat linea a. ad lineam b. recte. et hoc non est impossibile; quoniam non impossibile est imaginari rem motam. sicutque que mouet ad aliam rem motam. s. b. et illa res mota mouet ad oppositum pente et secatur universaliter illarum suum copiarum in longiori tempore quam in quo secatur res mota rem quiescentem; et quod hoc non est impossibile in duobus motis finitis; possibile est etiam quod alterum fuerit finitus et alterum infinitus; quod cocesserimus et altera illarum praesentem alteram; et quod declaratur hoc reuertetur ad illud in quo stabat. id est quod si res mota finita secaverit in praesentia quiescentem in infinitum; aut res mota infinita quiescentem finitam oportet secatur ipsa in tempore infinito; et dicitur; reuertatur etiam et dicamus quod si hoc tempus sit infinitum recte. id est et quod possumus quod tempus in quo secatur res mota finita magnitudinem non finita sit infinitum; aut tempus in quo secatur res mota infinita magnitudinem finitam; aut spatium finitum contingit universaliter ut res mota infinita secetur magnitudinem finitam in tempore infinito; secatur enim pars aut totum et sicut contingit in re mota finita que ponitur secatur quod secatur res mota infinita; id est pars eius necessario secatur motus rem in tempore infinitum in tempore infinito. et quod pars secatur in tempore infinito; et quod secatur in tempore infinito est infinitum; neesse est ut pars motus per quas secantur suum totum sint infinitae; et hoc intendebat quod dicitur; quod pars eius necessario erunt infinitae. s. pars motus universaliter; et potest intelligi quod possumus partem vel corpus infinitum secantem vel collocantem rotundum necessario erit finitum ex continuo et infinitum ex conexo;

et quod ita sit contingit ut pars eius corporis sint infinitae; quod enim pars rotundus sit infinita ex conexo et finita ex continuo necessario est ut pars eius sit infinita ex conexo. si ergo ponimus aliquod magnitudinem ex illa secantem magnitudinem infinitam contingit ut secetur totum eius in tempore infinito; et similiter pars huius partis illius magnitudinis. et quoniam ita sit erit totus medius infinitus et sicut quelibet pars eius. et quod illa ex planatio sit priuatarior et quod post dicitur et priuatarior verbis suis. quod autem dicit post est hoc manifestum est igitur quod corpus infinitum impossibile est ut moueat; neque totum neque pars eius; quoniam si totum moueretur aut pars eius erit necessario in tempore infinito. id est corpus rotundum si ponatur infinitum ex parte conexo; contingit ut totum et partes sint infinitae; ut declaratur est in prima demonstratione; quoniam imaginare fuerint partes distincte existentes a centro in infinitum. et potest intelligi ex hoc sermoni finis prima explanatione quod quoniam possumus quod corporis rectum siue rotundum secetur corpus infinitum in tempore infinito; aut secetur corpus infinitum corporis finitum contingit ut secetur pars eius in tempore infinito. propositio. n. infinitum ad totam magnitudinem quod secatur et ad minimam partem eius est eadem proportionem et quod ita sit impossibile est ut infinitum secetur aliquid in tempore finito neque pars neque totum; quoniam si ponatur quod secetur ea erit in tempore infinito. s. totum et partes; sed celum secatur oia semper que revoluatur in tempore finito et sicut secatur pars eius super quam revoluatur ergo non est ut infinitum. sed finis prima explanatione est in tempore sermonis eius que est manifestum est igitur quod corpus infinitum impossibile est ut moueat totum aut pars eius. id est corporis infinitum impossibile est ut moueat sup aliquam magnitudinem neque super totam; neque super partem; et finis hoc erit intentio sermonis eius; quoniam celum totum revoluatur et iuxta circulariter recte. id est quod celum sit infinitum contingit ut secetur magnitudinem positionem sup finitam. Et g. a. in tempore infinito similiter contingit ut secetur totam terram cuius magnitudo est pars. s. tempore infinito; et hoc est recte sensus. videmus. n. totum celum secare lineariter positionem super faciem terre; et similiter totam terram. et finis explanationis postrem est intentio quod nos inuenimus partem celum secare partem terre in tempore finito; et totum totam terram. et si esset celum infinitum contingenter ut pars eius secaret partem terre in tempore infinito; pars. n. ei est infinita ex conexo; et similiter contingenter ut secetur totum eius totam terram in tempore infinito; et totum hoc est contrarium sensu. et quia hic sermo continet in se duos modos demonstracionis. s. universaliter et particulariter. s. quod declaratur ex eo quod impossibile est corpus infinitum simpliciter moueri neque infinitum rotundum; quoniam impossibile est ut per totum eius secetur aliquid; quoniam quoniam res mota non possit moueri nisi secetur pars aut totum infinitum; aut neque secetur totum neque pars; manifestum est igitur quod est immobile. id est quod ita sit dictum; et certum manifestum est quod corporis infinitum est nullo modo. id est hec intentio est manifesta ex hoc sermone valde et bene.

Aduic quoadmodum lineariter cuius finis est impossibile esse infinitam sed siquidem ad longitudinem et superficiem; et similiter cuius finis non contingit. quoniam autem determinatur nusquam figura tetragonum infinitum aut circulum aut spatium quoadmodum neque pedale infinitum. si igitur neque figura neque figura tetragonum neque circulus est infinitus; non existente autem circulo neque figura universaliter contingit aut neque infinito ex parte non figura erit infinita. si neque circulus infinitus est non figura mouebitur circulariter infinitum corpus.

Hec etiam linea finita non potest esse infinitam; si autem sit possibile ergo in altera duratur extremitatem. s. extremitate precedente finis longitudinem infinitam; et similiter superficies etiam impossibile est ut sit infinita in omnibus partibus nisi in

dimensione infinita: superficies autem est prior figura: tunc enim est impossibile ut sit quadratum infinitum in aliqua dimensione neque circulus neque orbis neque circulus sit infinitus. sicut ergo est impossibile ut sit figura pedis infinita. si ergo neque orbis neque circulus sit infinitus: neque motus circularis omnino erit infinitus.

39. Et hec est demonstratio quarta preter tres predictas: et vult dicens quod linea non potest imaginari infinita propter suas duas partes ex quibus dividitur. scilicet quia est longitudine sine latitudine: sed non imaginari esse infinita nisi propter viam tripli. scilicet longitudinem que est in ea quasi materia et genus. illud autem quod est in ea quasi differentia. scilicet alia propter descriptionis facit ipsum esse finitum. scilicet esse longitudinem sine latitudine. et similiter superficies non est infinita nisi ex parte generis que est longitudine et latitudine: ex parte igitur forme quod est sine profunditate est finita. et similiter corpus non potest imaginari esse infinitum nisi propter magnitudinem que est in eo quasi genus: propter autem illud quod est in eo quasi forma et est numerus dimensionum. scilicet descripsi corporis est quia magnitudo est divisibilis in tres dimensiones non potest imaginari habere quartam dimensionem neque habere dimensiones infinitas: et non est possibile ut imaginemur in eo infinitum nisi ex parte generis quod est magnitudo. et cum totu[m] hoc sit sicut narravimus et genus figure est superficies: manifestum est quod non potest imaginari infinitum nisi propter genus quod est superficies non propter differentiam que est ab una linea vel a pluribus. et similiter figura corporeae non potest imaginari esse infinita nisi ex parte generis accepti in sua descriptione. scilicet corpus simplex. ex parte autem differentie per quam est figura impossibile est imaginari esse infinitam nisi esset possibile imaginari finitum esse infinitum secundum quod est finitum. scilicet finis dictum est in distinctione eius quod est corpus contentum superficie aut superficiebus. et cum corpus rotundum infinitum non sit impossibile est ut corpus celeste sit infinitum: et ideo dicit Aris. Dicamus etiam quod linea finita impossibile est ut sit infinita. scilicet quod linea impossibile est ut sit infinita simpliciter: quia aliquo modo est finita et quoniam dicit quod impossibile est inuenire lineam infinitam oibus modis dicit: manifestum est quoque possibile est imaginari ipsum esse infinitum: et dicit: si igit[ur] possibile sit erit in altera duarum extremitatum recte. scilicet quod linea in quantum priuatur a latitudine impossibile est ut imaginetur in infinitum: et est modulus quod est in ea quasi differentia. in quantum autem longitudine possibile est ut imaginetur infinitum: et est pars que est in ea quasi genus. et quod dicit quod linea non imaginari infinita nisi uno modo: dicit quod superficies etiam impossibile est ut sit infinita in oibus dimensionibus nisi in dimensione infinita. scilicet quod superficies etiam non potest imaginari infinita in omnibus dimensionibus: et non est possibile hoc in ea. scilicet existimationem nisi in duabus dimensionibus tripli. scilicet longitudine et latitudine que sunt in ea quasi genus ex profunditate: aut non imaginatur quoniam caret ea et hec priuatio est in ea quasi differentia. Dicit: superficies est prior figura. scilicet finis quod est differentia corporis. corpus enim finitum est quod continetur ab una superficie aut a pluribus. superficies igitur sunt in distinctione corporis quasi differentie. Deinde dicit: tunc enim impossibile est ut quadratum sit infinitum recte. scilicet et cum figuratum corpus habuerit superficies terminatas impossibile est corpus figuratum infinitum esse. impossibile est enim quadratum esse infinitum in aliqua parte neque aliam figuram: quoniam si hoc esset non remaneret quadratum. Deinde dicit: quoniam neque circulus neque orbis recte. et impossibile est ut imaginetur corpus rotundum infinitum: sicut est impossibile ut imaginetur pes infinitus. non enim

est pes nisi per eius figuram: et si imaginetur esse infinitum in aliqua parte tunc non erit figuratus. Deinde dicit: si ergo orbis non est neque circulus infinitus: et etiam neque motus circularis infinitus. scilicet si aliquis posuit ipsum in re motu infinito in tempore infinito. Potest enim aliquis dicere quoniam potest et celum impossibile est ut sit infinitum quia motus eius est in tempore finito: tam non erit remotum ut extra ipsum ut corpus rotundum continens ipsum cuius motus est infinitus et in tempore infinito: quapropter dicit respondendo quod cum omne rotundum sit infinitum necesse est ut motus eius sit finitus et in tempore finito.

Aduic autem si. quod centrum sit que autem a. b. infinita et que. e. ad rectum infinita. et que. d. g. motu nūquam absoluatur a. b. e. sed semper se habebit quoadmodum. g. e. incidit enim que. z. non igit circuitum que infinita.

Et dicamus etiam aliud quod corpus quod mouetur circulariter impossibile est esse infinitum: sit igitur centrum. c. et sit linea. a. b. infinita: et linea b. z. infinita et mouetur etiam linea. c. d. quoniam cum mouebitur impossibile est separari lineam. b. omnino: sed erit simile linea. d. z. et secat lineam. b. in puncto. z. et cum ita sit impossibile est ut motus infinitus sit in corpore rotundo omnino.

40. Hec est demonstratio quinta quod corpus infinitum impossibile est moueri circulariter. sit ergo c. centrum. i. manifestum est quoniam posuimus quod corpus rotundum mouetur circulariter necesse est ut habeat centrum sive sit infinitum sive finitum. ponatur ergo infinitum: et centrum eius sit. c. deinde dicit et sit linea. a. b. infinita recte. i. quoniam ita sit possibile est ut ponatur linea infinita transire per eius centrum et infinita in duobus extremitatibus. sit ergo illa linea. a. b. d. o. et sit linea equalis recte. i. extrahamus super hanc lineam non super centrum perpendiculariter et sit etiam infinita in duabus extremitatibus. sit igit linea huiusmodi. b. z. d. o. et mouetur linea. c. d. i. et extrahamus a centro. c. lineam infinitam in extremo uno. sit ergo c. d. secans lineam. b. z. et imaginemur hanc lineam. c. d. moueri per motum corporis quod circulariter mouetur et duas lineas secantes se quietesceres. D. dicit: quoniam cum mouebitur impossibile est separari a linea. b. omnino. i. et quoniam imaginati fuerimus lineam extensem a centro que est infinita in uno extremo. scilicet d. que secat lineam infinitam in duabus extremitatibus. b. z. motu et secante linea. b. z. manifestum est quod non separabilis ab illa linea. scilicet non separabilis ab ea nisi in ultimo punto eius sed finis quod est infinita non habet ultimum punctum. i. in parte. d. o. dicit sit linea. o. z. i. sed oportet secare arcum simile arcui. d. z. d. et secat lineam in puncto. z. i. quod linea. c. d. secat lineam. b. in puncto. z. et secat totum circulum: quod necesse est ut tota linea infinita secat lineam. b. z. infinita quod est impossibile. D. o. et quoniam ita sit impossibile est recte. i. quod motus infinitus non possit et motus corporis rotundi possit: quod motus corporis infiniti est infinitus et motus corporis rotundi finitus est: ergo corpus rotundum impossibile est esse infinitum.

Aduic siquidem infinitum celum mouet autem circus in tempore finito: infinitum erit pertransitum. erit enim hoc quidem manens celum infinitum: hoc autem in hoc motu equale. itaque siquidem circuunt infinitum ens: infinitum egle ipsi praesulvit in tempore finito sed hoc erat impossibile. Et etiam si celum esset infinitum et motus eius circularis necessario secutus est in tempore finito corpus infinitum. sic igit celum sit et aliud intra ipsum sive in magnitudine motu dico quod si corpus quod est intra celum est infinitus et totum celum moueat circulariter tunc corpus infinitum praesulbitum simile in tempore finito.

41 Hec est demonstratio sexta. i. qd si celū sit infinitū et motus eius sit circularis necessario corpus infinitū præsabit spatium infinitū in tpe finito: et hoc intendebar quā dixit: necessario secut in tpe finito corpus infinitū: et intendebar per corpus vacuū ī quo imaginari esse celū. D. incepit declarare hāc p̄sequentiā: et dicit: et sit celū ī gā fixū et. i. imaginemur celū ī vācuo equali ei: et hoc intendebar quā dixit: et sit aliud intra ipsū sibi simile ī magnitudine. D. d. dicēdo qd corporis intra celū et. i. qd si celū sit infinitū vacuum et dimēsio in quo est celū erit infinitū. quā ḡ celū moueat in hoc vacuo infinito quousq; coples revolutiones: tunc præsabit corpus infinitū vacuū infinitū: et hoc intendebar quā dixit: tunc præsabit corpus infinitū simile ei ī tēpōre finito. i. tunc præsabit corpus infinitū aliud corporis infinitū ī tēpōre finito ut dictū est in physicis. et qđā dicit qd hec demonstratio non est vera nisi ī fin sermone qd locutus est dimēsio et inane: et quā nulla dimēsio et inane sit in qua sit celū: ḡ hoc imaginari est falsū. impossibile ḡ nō sequit nū ab hac positiōe falsa nō ab alio quod vult destruere. dicamq; qd quā poneat corpus infinitū et poneat qd oris corporis h̄z locū cōtinget necessario ut locus sit inane quā inane diminuat fin dimēsionē corporis et secut eq̄ liter inco[n]tinent: aut non sequit ut corpora sint finē ab equalitate eius: qui ḡ nō sequit hoc ab ista positiōe nū qd p̄celia est et cōcludit impossibile t̄ nō posuit ipsaz quoniam est possibilis in se: sed quia sequitur a sermone eorum. s. ponentium infinitum.

Et autē et conuertib[iliter] dicere qd si finitum tēpus in quo revolutū est et magnitudinē que p̄transita est necesse est esse finitā. equale autē ipsi p̄transiuit finitum igitur et ipsum.

Et possimus cōuerter sermonē nostrum si tēpus in quo p̄transiuit illud corpus celū fuerit finitū erit necessario magnitudo etiā ī qua p̄transiuit finita: per præsabit necessario corpus sibi simile ī magnitudine.

42 Hoc non est cōuersuz sermonis predicti īmo puerum sue potentie. sermo. n. qd si tēpus in qd p̄transiuit illud corpus inane fuerit finitū necessario erit illud inane et corp̄ quod est ī eo finitū est cōuersuz sermonis: qd si corpus et inane ī quo est fuerit infinitū necessario erit tēpus ī qd per transit ipsū infinitū. hoc quidē nō fuit positiū ī demonstratiōe predicta: quā induxit ipsaz ī mō ducēdi ad ipso possibile non mō recto: qm̄ ista demonstratio quā inducit hoc modo erit ī syllogismo hypotheticō. et quin destruxerimus qd quā sequit oppositū antecedētiū. s. qd quā destruxerimus ipsaz p̄transire ī tpe infinito ut vīsum est p̄tinger necessario ut corpus inane nō sit infinitū: et iō ponit qd tēpus finitū sit et dūgit cōpōneat quā intendebar destruere: quapropter p̄tingit ipso possibile qd est p̄diciorū illius qd sequit ex hypotheticā dīcte: qd si corpus infinitū p̄transit spatium infinitū necessario erit ī tpe infinito: ipso possibile ḡ p̄sequēs quo vrebā Aris. in hac demonstratiōe est p̄diciorū p̄tis hypotheticā quod est ī potēcia illius sermonis de quo dicit qd possimus puertere ipsum.

Quod quidē igit̄ cōrculo motum non est terminatū neq; infinitū sed habet finē manifestū.

Manifestum est modo qd celū est finitū et qd corporis rotundum impossibile est ut sit sine vītimo et sine fine. modo ergo volumus dicere de alijs corporibus simplicibus.

43 Manifestū est ex sermone nostro qd celū est finitū et nō ī celū: sed declarānū est qd oris corporis rotundum impossibile est ut sit infinitū quodcūq; corpus sit. operet nos igit̄ declarare hoc ī alijs corpib; simplicibus qd recte mouēt: qd. n. erit verificatū qd om̄e corp̄ simplex ī finitū.

Sed adhuc neq; qd ad mediū neq; qd. a me dīo fertur infinitū erit. cōtrarie enī latōnes qd sursum et que deorsum: cōtrarie autē ad cōtraria loca. p̄trarioz autē si alterum determinatū est et alterū determinatū erit: mediū autē determinatū est. si enim vnde cūq; serat deorsum quod substat nō cōtingit p̄transire longum medio loco. determinato īgū medio loco et ēū qui sursum locū necesse determinatū esse. si autem loca determinata sunt et finita et corpora erunt finita.

Columbus modo dicere de alijs corporibus qd impossibile est ut sint infinita: neq; corpus va dēs ad mediū neq; a medio: motus enim diuersus est superius et inferius: et motus diuersi sunt ī locis diuersis. Dicam ergo qd si alterū p̄trarioz fuerit terminatū alterū etiā erit terminatū. mediū autē terminatū est. qd enī vadit ad inferius ab oī pte impossibile est ut p̄transeat mediū neq; plōgef a medio. si ergo mediū erit terminatū et superius erit terminatū necessario: et si loca sunt terminata corpora erunt finita oī omnino.

44 Vult declarare qd corpora simplicia recti motū sunt finita. et p̄mo declarat qd corporis inferi. s. terra est terminatū et sibi corpus superius. s. ignis aut aliud. D. declarat qd ea que sunt inter ista duo terminata sunt. quā ergo dicit neq; corpus motū ad mediū intendit terrā: et quin dicit: neq; corpus tendēs a medio intendit ignē. quā ergo dicit: motus enī diuersus finē p̄taret et est superius et inferi. i. qd loca ad que erunt hec corpora mora diuersant finē p̄trarietate et est superius et inferius. D. d. mutationes diuersae sunt ī diuersis locis. i. et hoc sicut quia motus cōtrarij sunt ad loca cōtraria. et quā posuit qd motus horū corporū simpliciū cōtrarij sunt ad loca cōtraria: dicit qd si alterū p̄trarioz fuerit terminatū alterū erit terminatū. i. quā radix p̄dīcta est posita. s. et loca istoz corporū sunt cōtraria ponamus secundā radicē dicente qd si alterū duoz p̄trarioz fuerit terminatū necessario erit secundū terminatū: et hoc manifestū est ex descriptiōe contrarioz que sunt ī fine remotionis. et quā virtūs eoz maxime distet necesse est ut sit equaliter ī p̄trarietate. s. ut neutrū sit fortius reliquo. sed quā posuimus alterū eoz finitū et alterū infinitū tunc nō cōtrariabunt sibi equaliter: qm̄ forma contrarietatis que est ī altero eoz non est equalis forme cōtrarietatis alterius finē qd sunt contraria. et manifestū est per se qd sunt ī eodem gradu cōtrarietatis: et si non: non ī fine distabunt possibile enī esset addere super minōe ut esset magis contrariū: et tunc idem habēter plura cōtraria: et illud quod erat positiū ī maxima distantia non est ita: qd est cōtrariū positiōis: et etiā nō essent opposita finē qd sunt extrema s. qd p̄positio alterius eoz ī cōtrarietate ad alterū nō ēt sicut propozitio alterius ad prīmū: sed notum est per se qd propozitio ignis ad aquam ī contrarietate est sicur aqua ad ignem: et quā posuit istam radicem posuit tertiam radicem dicentem mediū esse. s. terminatū. Deinde induxit demonstratiōē eius et dicit: et mediū autē est terminatū et intendebar per mediū locum inferiorē. quia est enī mediū: manifestum est qd est terminatū. q. d. et significatio est qd locus vocatus inferius est terminatus quia est medium quā omnes lapides non p̄transērāt ipsum: quā ergo locū inferius est medium: mediū autē est terminatū: ergo locū īferius est terminatū. et significatio qd corpora grauiā non p̄transērāt medium ēt qd corpora grauiā descendūt ex oī parte celi descensu p̄simili: quapropter videtur qd eundem locum intendant et vniuersaliter si p̄transirent medium mouerēt a medio non ad mediū: et hec p̄positio appetat ex casu lapidis finē angulos rectos ad superficies rotundas

que sunt super terram ex omnibus partibus celum ex quo videt quod ola intendat punctum unum: et antiqui dixerunt in spe ra hoc enim non accidit nisi in spera: hoc enim non videt esse manifestum nisi in spera: sed tamen hec propositum non videt esse manifestum nisi procedat celum esse speratum: qui autem dicunt celum non esse speratum non procedunt quod in celo locus sit inferior loco: et quod sic ita pertingeret ut descendens lapidis sit super lineas eque distantes oio: quia proprium non occurrit oio: et quod non occurrit per trahit medium et locus inferior non erit determinatus: et necessarium est ponere partes celum esse diversas: et tunc perificabili nobis hec propositum: sed tamen hoc videt esse manifestum per sensum: celum enim videt aut spera per se aut pars spere: sicut medias spere: et cum motu sit per se manifestum est quoniam partes illius sunt diversae: et quod videtur quod omnes lapides descendunt finem eundem situm ex partibus diversis celum scimus quod descendunt super lineas percurrentes in puncto uno: ille ergo est locus infinitus. Dicitur. si ergo medium est terminatus. ergo superius est terminatus: quod necessarium est quod locus inferior sit terminatus necessarium est ut locus superior sit terminatus inquit ergo est per trahit iam enim diximus quod quin alterius per trahit sit terminatus alterum erit terminatus: et potest aliquid dicere quod loco inferior non videt terminas donec procedat quod celum sit pars per se: hoc posito possumus est esse omnem terminatum arcu: ita ergo accepta est res in declinatione sua. dicamus ergo quod locus superior quem vult declarare esse finitus non est quod est inter terram et celum: manifestum est enim quod hoc est finitus: sed vult declarare quod iste locus cuius loco celum non est finitus: celum enim si sit in loco est in superiore: sed si iste locus est infinitus pertingeret ut locus inferior sit infinitus: sed locus inferior est finitus quod locus superior.

Adhuc si sursum et deorsum determinata sunt et intermedium: necesse determinatum esse. si enim non est determinatum infinitus erit utrumque motus: hoc autem quod impossibile sit ostium est prius: determinatum est ergo medium: quare et quod in hoc corpus aut existens aut fieri possibile: sed adhuc quod sursum et deorsum sicut corpus potest in hoc factum esse: natum est enim hoc quod in medio moueri hoc autem ad medium.

Et etiam superius et inferius sunt terminata ergo medium terminatum: si ergo non sit terminatum invenientur motus infinitus: sed iam diximus quod impossibile est motu esse infinitum: et quod ita sit medium ergo est terminatum: ergo quod est intra ipsum et quod potest esse in eo est terminatum. sicut corpus intendens ad superius impossibile est quod sit in eo: alterum. nam et corporis mouere a medio et alterum ad medium.

Quod declarauit quod terra et ignis sunt finiti quod loca eorum sunt finiti: vult declarare quod aqua et aer sunt finiti dicendo et enarrans quod superius recte: et quod declaratum est quod locus superius et inferius sunt terminati: et finiti necesse est ut locus qui est inter ea sit terminatus: et hoc intendebat quod dixit: ergo medium quod enim duo extrema sunt terminata necesse est ut medium sit terminatum: quoniam si illud quod est inter locum terre et locum ignis esset infinitus: et ignis moueretur a terra usque ad suum locum: pertingeret quod non veniret usque ad suum locum: esset ergo in perpetuo motu et sic motus rectus esset infinitus: quod declaratum est esse impossibile in libro predicho. Dicitur: et quoniam ita sit medium quod est terminatum: et quod impossibile est ut inter locum ignis et terre sit motus infinitus necessarium est ut iste locus sit finitus. sicut medium quod est inter duo extrema: medium enim in hoc sermone dicit finem tres intentiones: finem locum inferiorem: et finem medium spere: et finem medium quod est inter duo extrema: et hoc intendebat quod dixit: ergo medium terminatum. Deinde dicitur ergo quod est intra ipsum et quod potest esse terminatum et necessarium est quod existat modo in eo et que erunt in futuro seculo sunt terminatae. sicut finita. Deinde monstrauit quod sunt ista corpora: et dixit. sicut cor-

pus tendens ad superius recte: et quod impossibile est ut in hoc loco sit motus nec corporis quod est a medio mouetur. signum: nec corporis quod ad medium mouetur. sicut terra quia est finitus et motus existit in eo manifestum est quod finitus ergo corpora que sunt in eo sunt finita.

Ex his itaque manifestum est quod non pertinet corpori esse infinitum: et adhuc si gravitas non est infinita nec utrumque horum corporum nullum erit infinitum. necesse est enim infiniti corporis infinita esse gravitatem: eadem autem ratio erit et in levi. si enim est infinita gravitas est et levitas si infinitum sit quod supfertur.

Manifestum est igitur ex his que diximus quod impossibile est ut aliquod ponderosum sit infinitum et oio impossibile est aliquid istorum corporum gravium sit infinitum. corpus non infinitum infinita habet gravitatem: et similiter de levi. si igitur gravitas infinita sit ergo et levitas infinita: et hoc erit si corpus inueniatur ascendens in infinitum.

46 Hec est demonstratio fundata super tres propositiones. Quatuor rima est quod omne corpus motum rectum habet gravitatem aut levitatem. Secunda est quod omne corpus infinitum gravis aut leue habet gravitatem aut levitatem infinitam. Tertia est quod impossibile est gravitatem aut levitatem esse infinitam: et dicitur manifestum est igitur ex his que diximus: et potest intelligi quod ista declaratum est quod motus rectus impossibile est ut sit infinitus: ergo impossibile est ut gravitas sit infinita qualiter ipse post addit in declaratione istud. Deinde dicitur et omnino est impossibile recte: et quoniam declaratum est quod impossibile est gravitatem esse infinitam: manifestum est corpus gravis impossibile esse infinitum. Deinde dicitur: corpus enim infinitum infinitam habet gravitatem. et quod necessarium est quoniam gravitas infinita non sit ut corpus gravis infinitum non sit. corpus enim infinitum habet gravitatem infinitam. Deinde dicitur: et sit de levitate. et sit diximus de levitate et corpus leui sicut de gravitate et corpus gravis. sicut non gravitas infinita et levitas et si impossibile in uno et in altero. Dicitur: et hoc erit si inueniatur corpus ascendens in infinitum. et quod non inueniatur levitas infinita nisi inueniatur corpus ascensio super omnia corpora in infinitum. similiiter non inueniatur corpus leue in infinitum nisi inueniatur levitas infinita.

Palam autem ex his sit enim finita et summa infinitum quidem corpus in quo. a. b. gravitas autem ipsius in quo. g. auferatur igitur ab infinito finita magnitudo in qua. b. d. et gravitas eius sit in quo est. itaque. c. eo quod minus erit. minor enim gravitas minor. mensuratur autem minus quotiensque et ut gravitas minor ad maiorem. b. d. ad. b. 3. fiat pertinet enim auferri ab infinito qualiterque. si igitur proportionat magnitudines gravitatis minores aut gravitas minora est magnitudinis: et maior utrumque erit maior: equalis enim igitur finita et infinita gravitas adhuc autem si maioris corporis maior gravitas eius quod est. i. b. maior gravitas erit quam 3. b. quare finita gravitas erit maior quam infinita: et inequaliter magnitudinum eadem gravitas erit inequaliter enim finito infinitum.

Et verificatio eius est finis quod narrabo: sit ergo gravitas corporis infinita: deinde perscrutemur utrum sit possibile aut non. ponamus ergo modo corpus infinitum lineam. a. b. et sit sua gravitas c. et extrahamus a corpore infinito magnitudinem finitam: et sit. b. d. et gravitas eius sit. b. erit ergo gravitas. b. minor gravitate. c. gravitas ergo minoris corporis minor est gravitate maioris corporis et numerus maiorum per

minorem sit similitudine in grauitate quousque: et sit numerus corporis minus per minus, scilicet per corpus b. d. corpora b. s. possibile est enim extrahere a corpore infinito quodcumque voluerit extrahendere et extrahere; erit ergo proportionem b. ad. c. sicut proportionem b. d. ad. b. s. et hoc volebam declarare.

47. Vult declarare quod omnis corpus grauitatibus eius infinitus sit: aut leuitas infinitus necessario habet infinitam grauitatem aut leuitatem: et poterit huius demonstrationem est in syllogismo hypotheticō sic formata: si corpus infinitum habens motum rectum sit necessario habere grauitatem aut leuitatem infinitam: sed neque grauitas neque leuitas est infinita: ergo neque corpus habens motum rectum est infinitum: sed quod constructione et similitudine destructionis non sit manifeste per se: incepit declarare punctionem per viam ducentem ad impossibile. Deinde declaravit destructionem et dicit: si ergo grauitas corporis infiniti infinita sit: ponamus prædictorum eius quod est quod corpus infiniti habet potentiam infinitam: deinde querimus utrum sit impossibile aut non: ponamus ergo corpus graue infinitum et sit a. b. et sit grauitas finita ex his in hoc corpore linea extensa ab ea. s. c. et accepte loco grauitatis linea quoniam est diuisibilis. D. d. et extrahamus a corpore finito magnitudinem infinitam. s. b. d. i. et secemus ex corpore finito corpus finitum et hoc possibile est. U. g. secemus ex linea a. b. que est infinita linea. b. d. finitam: et hoc quod dixit possibile est in aliquo infinito sive sit finitum in una parte sive infinitum ex oibas probatur. D. d. et sit grauitas eius linea. b. i. ponamus grauitatem istius corporis infiniti linea. b. deinde dicit erit tunc. b. minor. c. i. quod ex hoc sequitur necessario quod grauitas corporis finiti quod est b. d. s. b. est minor grauitatis corporis infiniti quod est a. b. s. c. Deinde redidit eam in hoc et dicit: grauitas si corporis minoris est minor grauitate maioris corporis. i. quod manifestum est quod grauitas prius est minor grauitate totius: finitum autem est per infinitum manifestum est quod grauitas finiti est minor grauitate infiniti. Deinde dicit: et similiter numerem grauitatem maioris per minorem et. i. mensuram grauitates maioris per minorum multorum. i. duplum eius minorum grauitate multorum quousque sit equalis grauitati maioris aut maior minori. Deinde dicit: et similiter mensuram corporis maius per minus et. i. et quod imaginari fuerimus mensuram maioris per minorum grauitatem quousque consumat manifestum est quod mensuramus etiam per corpus minus in quo est grauitas minoris. s. corpus. b. d. magnitudinem ex corpore finito maioris finiti que quidem est b. s. possibile est. n. secare ex corpore infinito fin mensuram minoris infinites: necessaria ergo quod quis puenit ad grauitatem equaliter grauitati corporis infiniti peruenientem? ad corpus finitum: et hoc invenit debet quod dicit: possibile est etiam extrahere a corpore infinito: quod quoniam volunt extrahendere in eo. i. possibile est. n. diuidere ex eo equali minori corpori et non cessare hoc quousque pueniamus per punctum ad grauitatem. c. que est infiniti et ad corpus finitum quod sit pars corporis infiniti. quod enim additio pcedat supra corporis minus infinitum et poterit augmentata per augmentationem eius: necessario pueniemus ad corpus finitum. s. quod pueniemus ad potentiam equaliter poterit. c. quod possumus infinitum. D. dicit: et ita ergo proportionem b. ad. c. et ponamus corpus ad quod perueniemus per duplicationem corporis. b. d. minoris corporis. b. s. grauitatis: ergo istius corporis necessario est grauitas. c. que erat infiniti. erit enim proportionem grauitatis. b. que est grauitas corporis infiniti eadem cum proportionem corporis finiti maioris quod est. b. d. ad corpus finitum maius quod est. b. s. et finis permutatio rem proportionis erit proportionem grauitatis. b. ad corpus b. d. sicut proportionem grauitatis. c. ad corpus. b. s. sed grauitas. b. est ratio corporis. b. d. minoris ergo grauitas. c. est totalis corporis. b. s. maius. sed tam puenimus istam graui-

tatem esse corporis infiniti: erit ergo grauitas eadem corporis infiniti et finis insunum quod est impossibile. et hoc invenit debamus declarare sed inducit hoc impossibile post hoc et ipse qui ponit quod cum duplicata est minor grauitas quo usque perueniat ad equaliter grauitati maioris necessariam est ut perueniat apud duplicationem ad corpus finitum. deinde declaravit finis viam proportionis quod necessarium est quod grauitas maior sit omnium partium istius corporis finiti. s. quod grauitas. c. sit corporis. b. s.

Nihil autem differt grauitates commensuratas esse: aut incomensuratas esse: etiam non cum mensuratis existentibus eadem erit ratio: puta si in tertio mensuram excedit. g. grauitatem. magnitudinibus enim. b. d. tribus totis sumptris maior erit grauitas quam que in quo. g. quare id est impossibile.

Revertamur etiam et dicamus quod si magnitudo corporum sit finis grauitatis eorum: et grauitas minoris corporis sit minor: et grauitas maioris corporis sit maior: erit grauitas infiniti et corporis finiti equaliter quod est impossibile: et etiam si grauitas maioris corporis est maior grauitate corporis minoris erit grauitas. b. s. maior grauitate b. s. erit ergo grauitas corporis finiti maior grauitate corporis infiniti: et erit grauitas etiam corporum iniquum in magnitudine eadem quod est impossibile.

48. Vult demonstrare quod impossibilita existentia in hac conclusione sunt: et numerare etiam impossibilita pertinetia huic positioi et quibus principiis probatur hoc impossibile: et dicit: reuertamur modo et dicamus. i. et quod declaratum est quod sequitur ab hoc positioe inveniri grauitatem infinitam in corpore finito et infinito. revertamur ergo et dicamus impossibilita sequentia ab ista conclusione. quod non notum est per se quod magnitudo corporum est finis eorum grauitatis. s. quod corpora superant se in grauitate finis exuperationem eorum in magnitudine maxime evuldez spiritus: et quod grauitas minor est minoris corporis et maioris et everso: etiam. s. quod corpus minor habet minorum grauitatem: et maiorum maior est manifestum est quod sequitur ab ista positione etiam contra dictum hoc principiis. s. quod poterit etiam corporis et minoris sit eadem. i. equeles uno impossibilius est poterit finitum et infinitum sit equalis que est maior duplicitum infinitum. D. incipit dicere aliud impossibile sequentes ab hac positione inopinabilius et dicit: et etiam si grauitas maioris corporis sit maior grauitate minoris corporis et. i. manifestum est per se sicut dicitur quod corporis maioris maior est grauitas grauitate minoris corporis: manifestum est quod possibile est duplicare corpora minus quousque aggregetur corpus maius corporis finiti: cuius grauitate invenimus equaliter grauitati corporis infiniti: et quod ita sit manifestum est quod corporis huiusmodi grauitas est maior grauitate corporis cuius grauitas est equalis grauitati infiniti. sit ergo hoc corpus. b. s. b. et. b. s. quod est minor. b. b. est illud in quo secutum est in finione predicto ut grauitas eius sit equeles grauitati corporis infiniti: et quod grauitas magnitudinis. b. s. b. sit maior magnitudinis grauitate. b. s. grauitas autem magnitudinis. b. s. est equeles grauitati corporis infiniti: ergo grauitas. b. s. finita est maior grauitate nisi sit non tamen equeles quod est impossibile: et hoc reducat in hoc. s. quod grauitas corporum diversorum sit eadem quod est impossibile: propter dicit post et etiam erit grauitas corporum iniquum eadem.

Aduh autem etiam prout mensuratas sumuntur nihil enim differt incipere a grauitate aut a magnitudine puta si sumatur mensurata grauitas ei quod est. g. quod in quo. e. et ab infinito auferatur habens grauitatem in quo. e. puta. b. b. deinde ut grauitas ad grauitatem. b. d. ad aliam sit magnitudinem puta ad. b. s. contingit. non infinita exstante quousque ablatur esse: his enim sumptris commensurate erunt magnitudines et grauitates inuicem.

Et etiam quod corpus sit non consumilium partium nisi nulla differentia est in eo quod diximus. sermo enim de ipso similis est sermoni de corpore consumilium partium. et possimus recipere de corpore finito multas partes equales in gravitate sicut fecimus ibidem. si ergo volumus addemus: et si volumus minuimus quod acceperimus ex isto corpore sicut videtis in figura ista.

¶ Quin non sequatur quod gravitas maioris corporis sit maior nisi in eodem corpore similium partium in corporibus aut diversis non sequitur. U. g. quod corpus plumbum est gravius maior se terreo et maximo ligneo: quapropter aliud potest dici forte corpus infinitum cuius potentia est finita erit similium partium: quapropter non sequitur ut proportio gravitatis ad gravitatem sit sicut pars ad partem. U. g. quod si idem corpus peripheri cuius altera pars sit terrea: alia lignea: et alia cuprea. Aristoteles dicit respondendo quod nulla dicitur in sequendo impossibile vel si ponat hoc corpus esse similium partium: nol non. non est. n. quod corpus dividitur finitam gravitatem et quod possibile est nobis dividere ipsum in pars equalis gravitatis quod non sunt ceteris magnitudinis: et quod si duplicaremur tales pars in infinitum pueniremus ad corpus quod poterit sit ceteris ceteris potestate finite posite: et quod ita sit deducitur est ad impossibile perducitur. et quod dicitur: quod corpus non sit similium partium nulla pars est in eo quod dicitur: potest intelligi quod si pars istius corporis infiniti ceteris gravitatis possunt finita sicut dissimiles ad invenientur. i. non eiusdem speciei: quoniam quae fuerint dissimiles non augmentabuntur in eo. scilicet corporis gravitas finitam proportionem augmentari finitam eandem: pars quod possimus puenire in eo duplicando ad corporis cuius positorum erat equalis ceteris potestate posite per se absque sensu illius proportionis predicitur. quod enim corpus fuerit dissimilium partium non contingit quod proportio illius minoris pars ad maiorem sit sicut gravitatis ad gravitatem: et id dicitur: possimus. n. accipere ex corpore infinito multas pars ceteras in gravitate diminuendo et augendo in pluribus diversis quoque argumentis ex hoc habebantur gravitatem equaliter gravitatem alterius et hoc intendebar quod dicitur: et voluerimus addemus: et si voluerimus diminuimus. q. h. d. quod bene possumus accipere quod corporis cuius pars sunt ceteras pars ceteras in actu: quoniam in nobis est diminuere et addere in eo quod acceperimus. et hec demonstratio fundata est in eo quod declaratur et in prima analycorum. s. quod falsum in possibile non sequitur ex falso possibile. quoniam non ponit hoc sine diminutione est falsum possibile.

Nec ratiocinatio magnitudinem omniomeram esse aut an omniomeram nihil differt ad demonstrationem semper enim erit sumere equaliter gravitas corpora ei quod est. b. d. ab infinito: quoniam ceteris autem afferentes aut apponentes: quapropter manifestus et dictum quod non est infinitum corporis finita gravitas infinita igitur. si igitur hoc impossibile et infinitum aliquod esse corpus impossibile.

¶ Non sequitur est igitur ex hoc quod diximus quod impossibile est quod gravitas infiniti sit finita. si ergo impossibile est ut sit finita necesse est ut sit infinita. si ergo impossibile est ut sit et hoc est impossibile. s. gravitatem esse infinitam impossibile est corpus esse infinitum.

¶ Quoniam declaratur est quod impossibile est corpus esse infinitum habens gravitatem infinitam et necessarium est ut omne grane sit aut finitum aut infinitum necesse est si corpus sit infinitum ut sua gravitas sit finita. et si post hoc declaratur fuerit quod impossibile est esse gravitatem infinitam: erit manifestum corpus esse finitum.

Sed adhuc quoniam infinita esse gravitatem immobile est ex his manifestum. si enim tanta gravitas tantum in hoc tempore mouet maiorem quam adhuc in numero et analogia quoniam gravitates habent: tempora conuerso habeantur: puta si media gravitas in hoc duplo in medietate eius.

Et etiam dicimus quod impossibile est esse gravitatem infinitam et demonstratio eius est ex hoc quod dicimus: et est quod si quantitas huius gravitatis mouetur per hoc spatium in hoc tempore: mouetur alia qualitas gravitatis in minori tempore et etiam in minimo tempore. dicamus mox et coniunctio temporum ad invenientur est finis coniunctione gravitatis ad invenientur. sed coniunctio temporum differt a coniunctione gravitatis: et dicitur mouetur alia qualitas maior: pura per illud spatium primum in minori tempore. Deinde. o. et etiam in minimo tempore. i. et quoniam acceperimus tertiam qualitatem maiorem secundum invenientur eam moueri per illud idem spatium in tempore minori secundo: et similiter de quarto: et sic in infinitum. et quoniam posuit quod hoc accidit. s. gravitas et levitas finitam parvitudinem in corporibus diversis quando mouebuntur in eodem medio: incipit dicere quod appareat ex hoc sensu quod necesse est in his gravitatibus quod proportio gravitatis ad gravitatem sit sicut tempus: et dicitur: quod coniunctio temporum est finis rectus. i. quoniam coniunctio temporum inter ea sicut proportio gravitatis ad invenientur: sed in proportio maioris gravitatis ad minorem non est sicut proportio maioris temporis ad minus: sed conuerso et diximus.

¶ Adhuc finita gravitas omnem finitam mouet in quoniam tempore finito. necesse igitur ex his siquidem est infinita gravitas moueri quidem finitam tantum quam finita. et adhuc non moueri quidem eo quod proportionaliter potest finis excellentias moueri. contrarie autem maior in minori: proposito autem nullum est infiniti ad finitum: minoris autem temporis ad maius finitum sed semper in minori minimum autem non est.

¶ Et etiam gravitas finita mouet per omne spatium finitum in tempore finito. et quoniam ita sit si gravitas infinita invenientur necesse est ut aut moueat aut non. si igitur mouet per aliquod spatium mouet finis motu qualitatibus gravitatis finitis: sed tamen mouebitur per illud spatium in minori tempore. gravitas non mouetur in velocitate et gravitate huius magnitudinem corporis quoniam corporis fuerit magnus tunc gravitas mouebitur in minori tempore motus gravitatis minoris corporis: tempus autem minus attribuit gravitati maiori. et iam diximus superius quod gravitas infinita oportet non moueri: nam laetitia comparatio est inter gravitatem finitam et infinitam: nam gravitas finita mouetur per spatium finitum in tempore finito.

52 Dicamus quod principio positorum ad declarandum hoc est: quod grauitas finita per se sit spatium finitum in tempore finito. Dicitur: et quod ita sit si inuenientur recte et quod hec propositio fuerit certa et manifesta eiusmodi esse infinitam necessitate est ut moueat et ut non moueat: moueat per positionem: ut non moueat per impossibile quod sequitur ad ponendum illud mobile. Deinde incepit declarare quod pertinet ut non moueat: et dicitur: si non moueat per aliquod spatium recte. id est si grauitas infinita contingat ut moueat per spatium equaliter per quod mouet grauitas finita: pertinet ut moueat per ipsum in aliis temporibus qui sunt valde minima. ostendit: motu mouet in tempore. Dicitur: incepit notificare quod sequitur ab hac positione ut moueat et non in tempore ovo: et quod positum est mobile et immobile: et dicitur: grauitas non mouet in velocitate et tarditate recte. id est necessaria est ut grauitas infinita moueat et non moueat ex hoc. velox enim est quod in tempore minori mouet in quo mouet tardius: et corpus grauius velocius est minor: et proportio grauius ad grauem est sicut proportio tarditatis ad velocitatem: et sicut proportio temporis ad tempus. scilicet tempus minoris est maior: grauitas: et per finem magnitudinem eius est parvitas temporis. Dicitur: et iam diximus superius recte. id est quoniam positum est quod proportio grauitatis ad grauitatem in grauiis immobilibus est sicut proportio temporis ad tempus si posita fuerit grauitas infinita manifestum erit ex eo quod diximus. scilicet quod si posita fuerit infinita et grauitas ovo non mouebit omnia. quod mouet mouet in tempore: et omnis tempus haec proportionem ad aliud tempus maius quod est sicut proportio grauitatis ad grauitatem. sed quod inter grauitatem finitam et infinitam nulla sit proportio contingens ut nulla proportio sit inter duo tempora: quia propter in nullo tempore mouebit in infinitum: et hoc intendebat quod dicitur: nulla enim est proportio recte. Dicitur: nam grauitas finita mouebit per se recte et grauitas finita mouet per omne spatium finitum in tempore finito. infinita autem grauitas in nullo tempore mouet per spatium quod est impossibile. declaratur est: nam in vi physico: quod omne quod mouet in tempore mouetur: et omnis tempus est divisible.

Necque si esset que ratiocinatio esset validitas alia. non contra finem suum in eadem proportione in qua infinita ad alteram maiorem: ratiocinatio equaliter tempore equaliter moueret infinita finita sed impossibile. sed adhuc necesse siquidem in qualiter tempore finito mouet infinita et alia in hoc ipso infinitas grauitatem mouere quodam finitam.

Grauitas autem finita non mouet ovo per illud spatium neque in tempore: et si mouet nihil praeferit in ponendo quod grauitas infinita mouet: quoniam si ita esset esset alia grauitas finita que moueret per illud quod mota est grauitas infinita. contingat ergo quod grauitas finita et infinita mouent per idem spatiū in eodem tempore quod est impossibile. scilicet non grauitas infinita moueretur per aliquod spatium in aliquo tempore finito grauitas pambularit idem spatium in illo tempore quod est impossibile.

53 Cum declaratur est quod si sit grauitas infinita necessitate est quod moueat in instanti quod est impossibile. vult declarare etiam quod sequitur impossibile: quoniam potestur quod mouet per spatium in tempore: et hoc intendebat quod dicitur: et si moueret nihil praeferit. si potestur quod grauitas infinita pertransire spatium si finitum in tempore nihil praeferit eis qui volunt posse. scilicet grauitas infinita impossibile est moueri: et quod non potest impossibile exponendo ipsum esse mobile. Dicitur: impossibile quod sequitur ex positione eius quod est grauitate esse infinita et mobile. secundo quod motus eius est in tempore: et dicitur: quod si ita esset esset alia grauitas magna recte. quoniam si possumus grauitatem infinitam moueri per spatium finitum in tempore finito erit possibile inueniri grauitatem finitam que moueret per idem

spatiū in eodem tempore. quapropter pertinet inveniri grauitatem finitam et infinitam que moueret per idem spatium in eodem tempore quod est impossibile. Deinde incepit dicere quod inuenientur hoc possibile et dicitur: si non grauitas infinita recte. et hoc pertinet quare si posuerimus quod grauitas infinita pertransire spatium finitum in tempore finito possibile erit inueniri aliquam grauitatem finitam pertransire per idem spatium in illo eodem tempore: et hoc quod dicit appareret fin viae. propositio quoniam quod posuerimus grauitatem parvam finitam necessario pertransibit illud spatium in tempore maiori tempore in quo pertransiuit ipsum grauitas infinita. quod ergo accepimus ex grauitatibus aliisque cuius propositio ad illam grauitatem finitam sit sicut: proportio minoris temporis ad maius tempus in quo pertransiuit spatium grauitas infinita ad tempus in quo pertransiuit minus grauitas illud spatium necessaria est ut ista grauitas maior finita sit. cuius propositio ad minorum grauitatem est sicut: proportio minoris temporis ad maius fecerit illud spatium pertransiendo in tempore in quo pertransiuit ipsum grauitas infinita quod est impossibile.

Impossibile quidem igitur infinita esse grauitatem similiter autem et levitatem et corpora infinita grauitatem habent et levitatem impossibile. quod quidem igitur non est infinitum corpus palam per ea que sunt pars speculatibus hoc modo et vniuersaliter aliter intentibus non soli sunt rationes casus in que dicitur nobis circa principia determinatum est. nam ibi vniuersaliter prius de infinito quod est et quod non est: sed et nunc alio modo.

Ostensus est ergo et declaratum quod impossibile est esse grauitatem infinita: similiter et levitatem infinitam. et dum ita manifestum est quod neque corpora levia aut grauias possunt esse infinita. et etiam declaratum est ex his sermonibus particularibus corporis nullum modo esse esse infinitum. et etiam declaratur est vniuersaliter ex his in libro quem fecimus de principiis mundi: illuc enim diximus quod corpus est finitum et quomodo infinitum: hoc autem diximus secundum similitudinem et secundum speciem.

Recapitulabat ea que dixerat. scilicet quod nulla est grauitas infinita et quod eandem demonstrationem habet grauitas et levitas: et quoniam sit declaratum etiam quod si corpus infinitum grauitate et levitate inuenientur necessaria est ut grauitas aut levitas eius sit infinita manifestum est ex his duabus fundamentis quod corpus grauitate aut levitate infinitum est esse: et hoc intendebat quod dicitur manifestum est quod impossibile est ut sint corpora grauitate aut levitate infinita. id est quod hec propositio scilicet grauitas aut levitas infinita impossibile est esse infinita ratiungem. propositio hypothetica que prius declarata est. scilicet si corpus grauitate aut levitate sit infinitum necessaria est ut grauitas eius aut levitas sit infinita. manifestum est quod corpora grauitate aut levitate impossibile est esse infinita. et quod ex hoc apparent quod omnia corpora sunt infinita. corpora non simplicia sunt tria et in unoquoque eorum determinatum est quod finitum est. omne igitur corpus est finitum. et quod mundus postea ex his simplicibus finitis quantitate et numero et mundus non cessario finitus est. et quod hoc declaratum est in physicis alio modo demonstratur hoc ne aliquis existimaret esse repetitionem eiusdem: et dicitur: et etiam declaratum est ex his sermonibus particularibus recte. id est dicamus etiam quod de ista inter haec demonstrationem quam diximus in libro in quo diximus proponeamus vniuersales entia est quod hec demonstratio est particularis: illa autem vniuersalis. scilicet quoniam hic est particularis et illuc videlicet deinde dedit modum per quem demonstratio fuerit illuc videlicet et hic particularis: et dicitur: illuc non diximus quod corpus est in finitum recte. id est quare in physicis consideravimus de infinito: et declarauimus quod potuit esse et quod non: in potentia quidem in actu autem non: hic autem declarauimus quod idem mundus est

finitus in actu: qd etia ppones p quas fuit hoc declaratus illle sunt vniuersales illis t etia subiectum est vniuersalium illic subiecto hoc. illle enim declaratus est qd impossibile est inueniri corpus nle simplici infinitu cuiuscum fuerit natura hic autem declaratus est qd iste mundus finitus est ens in actu t: t hoc fuit declaratus p ea q sunt pprta vniuersalium corpori t illi g vniuersaliam: t hoc intendebat quz dixit: hic autem diximus fm spem t aliud modu. i. hic autem dicitur hanc questionem specialiter t magis proprie quam in priori loco t fm alium modum demonstrationis.

Post hoc autem intendendum viru si non infinitu quidem corpus qd omnes: sed t adhuc tantu ut possint celi esse plures forae enim vtiqz quis hoc dubitabit: qm quoadmodum qui circa nos mundus constitutus est: nibil prohibet t alios esse plures quid vno non tam infinitos.

Volumus etiam perscrutari alio modo de mundo viru sit vnu aut plures dicendo qd si impossibile est vt corpus vniuersale sit infinitu possibile est cplures esse celos: forte igit aliquis perscrutabis de hoc t querer ipsum finitum dicendo sicut mundus continens nos est ens permanens non est prohibitus qd etiam sint alijs mundi plures vno non infiniti in multitudine.

55 *Qum declaratus sit qd partes istius mundi sint termite numero t etiam finitae: declaratus est necessario qd iste mundus est finitus. t qd aia non desiderat magis post hoc qd scire viru sit finitum aut infinitum. s. scire viru sit vnu aut plures: dicitur qd vult perscrutari de hac questione: t vult studere in ea ppter nobilitatem illius. t qd est principi magnu in positione principioz mundi mundi. n. si essent plures principia esset plura. Dicitur etiam si impossibile est vt corpus vniuersale sit infinitu possibile est vt celi sint plures. i. pot aliquis querere t dicere qd quis sit declaratus qd corpus qd est totus istius mundi impossibile est vt sit infinitu: quid g. probet vt sint plures mundi: qm celi de tribus modis dicitur. Dicitur. n. de toto mundo t etiam de corpore rotundo celesti: t etiam de superiore orbe: t hoc in lingua grecoz fm qd Aris. dicit post. D. o. non infiniti in multitudine. declaratus est. n. vlt qd hoc impossibile est. s. corporis infinitum esse in actu. D. o. sicut mundus primus t. hec est ratiocinatio accepta extrice t no p se t mouet hominem nauter ad perscrutandum de hoc t dat supficialiter hoc qsi esset possibile. videmus. n. qd de individuis pluribus inuenit plusq vnu: quapropter aliquis existimat hoc de mundo quz mundus sit vnu individuum t vulgus opinatur esse possibile t plures antiquoz existimauerunt hoc esse necessarium.*

Primum autem vniuersaliter dicamus de infinito necesse itaqz corpus omne aut infinitu esse aut finitum. t si finitum: aut anomiomerum totum: aut omni omitem. t vtiqz si anomiomerum: aut ex finituis speciebus aut ex infinitis.

Sed tam opere nos incipere prius: t perscrutari quid est corpus infinitus: t dicamus qd omne corpus aut est finitum aut infinitum: aut totu erit consumul partiu aut dissimili partum: si non consumulum: aut erit ex forma finita: aut ex forma infinita.

56 *Qum declaratus est qd mundus est finitus: deinde volunt declarare viru sit vnu aut plures t iam declarabat in libro pdicto de infinito speziali t illud qd declaratus fuit illic de esse infinitu in potentia fuit pfectum t bene dicendum. omne aut corpus nle in actu t infinitu impossibile esse declaratus est etiam illle vlt: fed qd illle non declaratus fuit ab eo qd sunt corpora simplicia: neqz qd sunt loca nulla: neqz qdlibz illorum est finitum pprte sicut est declaratus hic. t fundametu*

demonstratiois in ea est sup hoc qd si inuenias corpus infinitum: aut erit copositum aut simplex. hoc autem declaratum est ab eo qd sunt spes simplici corpora: t etiam declaratum est in unoquocqz ipsorum esse finitum: sed qd ita est vidit qd si reauit illa demonstratio quz induxit in pdicto libro erit ppositio eius magis confirmata: t erit demonstratio eis pfectior t pprta: in hac questione. id est dicitur: s. in operi pter prius perscrutari quid est corpus infinitu: i. t quz puenemus ad hoc de cognitione spes corporum mundi: t qd vnu qdque eorum est infinitum: oportet nos antecep perscrutemur viru sit vnu. s. oportet nos iterare perscrutationem vnu. s. viru corporis infinitum sit simplex aut copositum. declaratio n. istius intentionis est firmior declaratio pdicta. perinde incepit diuindre syllogismu hypotheticu disjunctu: t est id est cu co qd est in physicis sed firmior: t dicitur: omne autem corpus aut finitum aut infinitum. si infinitum: aut simplex aut copositum. si copositum: aut ex simplicibus finitis in specie t forma aut infinitis in specie: t hoc intendebat quz dixit: aut erit forma finita aut infinita.

Quod quidem igit non possibile est ex infinitis manifestu si quis nobis sinat manere pmas hypotheses. finitum. n. primis motibus entibus necessitate spes simplici corporum esse finitas. simplex quidem. n. qui simplicis corporum motus: simplici es autem finiti motus sunt. necessitate autem semper motum habere omne corpus physicali: sed t in siquidem ex finituis erit infinitu: necessitate t partiua vna: quicqz esse infinita: dico autem puta aqua aut igne sed impossibile. ostensu est. n. qm neqz grauitas neqz levitas est infinita.

Dicamus ergo qd impossibile est ut sit ex formis infinitis t hoc manifestu est ei qui concesserit t ccoopererit. ppositioene predictas positas t syllogismos puenientes fundametus. Dicamus igit si primi motus infiniti sunt: erit corporum simplici formae etiam finitae necessario: nam motus corporum simplicium simplices sunt: motus autem simplices sunt finiti: t omne corpus nle habet motum necessario.

Dicamus ergo qd si corpus infinitum sit et formis infinitis erit quelibet partiu cuius infinita necessaria: ut aqua t ignis quod est impossibile oio. t enim declararimus qd neqz grauitas neqz levitas sunt infinite.

57 *Qum dicit modus omnes destruendi sui syllogismi caput destruere quelibet corpore ut concluderet hoc qd intendit: tacuimus hoc qd manifestu est esse destrutus: t illi tacuit hoc qd est iam iteratum: t hoc non est vnu syllogismus: sed plures hypothetici. q. g. d. q. omne corpus aut est finitum aut infinitum: manifestu est qd si impossibile fuerit esse infinitum necessario erit finitum. D. o. sed si fuerit infinitum aut erit simplex aut copositum: sed simplex impossibile est esse omne. n. simplex aut est graue aut leue aut neutru declaratus est aut qdlibet corpore est finitum. si non est simplex necessitate est esse copositum. si copositum t finitum: aut ex simplicibz t infinitum in specie: t oia ea erit finita in magnitudine: aut ex infinitis in specie: t quedam corpore aut oia huiusmodi. s. infinita in magnitudine: sed impossibile est ut sit ex simplicibz infinita in specie. iam. n. declaratus est qd modi simplicium corporum tres sunt: simili impossibile est etiam ut vnu corpore aut plura vno sint infinita: qd declaratus est qd omnia simplicia sunt finita. corpore igit infinitu impossibile est simplex: et aut copositum t oibz corpore aut est simplex aut copositum: necessario tale corpore non erit. D. o. ex formis infinitis. i. ex corporibz simplicibz infinitia. D. t hoc manifestu est illi qd pfectum t. i. t illi corporibz simplici finita in specie t forma manifestu est ei cuius non est comprehensiva pmas ppones quas dixim t cognouerit*

modis in logio non quod ponimus concludere ut recte
et hoc inveniamus qui est in trilogiis meo dicimis ea in huius
tardioribus et perpendam tamen quod nesciunt perducere prius
ppositionib[us] in veritate D[icitur]. ppotiu[m] ex quibus ap-
paret corpus simpliciter sunt. et dico divinum n[on] si p[er]
mutatio[n]em. et i[n] vnu[us] ceremoniis q[uod] prius possumus ad
declarari. hoc est. si motus simpliciter sunt finitimi necesse
est ut forme corporum simpliciorum sunt finiti. Deinde dat tam
necessitate d[icitur]. motus n[on] simpliciter q[uod] prius sunt simplices. et
q[uod] si necesse est ut quilibet modo de corpore simpliciter habeat mo-
tu[m] simplicem q[uod] unum corpus naturale habet mo[ti]vum et in
corpo simplici non intereat motus corporis. et q[uod] si de-
dat causa m[oti]vi punctum posuit antecedens et concludit
necessitas et dicitur motus enim simpliciter sunt finiti. tam de-
clarari et superius q[uod] motus simpliciter sunt finiti immo tre-
tum et quia si necesse est ut corpora simplicia sunt finita: et
hoc q[uod] dico q[uod] omne corpus naturale habet motu[m] necel-
lato: dico hoc ne alijs dicere et q[uod] non sequit ut numerus
corporum simplicium sit sicut numerus motuum: q[uod] est impossibile
corpus naturale simplex esse immobile. s[ed] semper quiescescet ipse
eo dico qui respondet q[uod] hoc est impossibile finis fundamen-
ta polita in hac arte et si fuerit hoc possibile in toto illo
corporis simplicis non est possibile in publice: sicut est ter-
ram que ratione est quiescens in fini partes est mobiles. D[icitur].
i[n] corporis infinitu[m] est ex formis finitis et i[n] quod declaratur
est q[uod] modi simplicium sunt finiti in numero. si aliquod corp[us]
movat seipsum et sic infinitu[m] necesse est ut hec sim-
plicia et quibus copontur sint infinita in magnitudine quae sunt
tanta in specie s[ed] i[n] vnu[us] corp[us] aut plura vna sunt infinita i[n]
magnitudine quae sunt finita in specie q[uod] si simplicia elementa si-
nt in specie et in magnitudine necessario et copolitum est et
vnu[us]. Deinde feci rememoratione de hec q[uod] iam decla-
ratus et corde simpliciter infinitu[m] in magnitudine impos-
sibile est et dico dico q[uod] est impossibile. tam n[on] declaratum
et i[n] corpore corporis copolitum sicut finiti aut est necessario
et debet et grauitate et levitate sicut finis compositionis aut finis vicini-
tatis partis paratu[m] corporis n[on] celeste nulli est elementum
sicut et inde et elem[en]tum. et videlicet q[uod] n[on] dico q[uod] sequitur in
vnu[us] corp[us] et quibus copontur corporis infinitu[m] esse in
magnitudine nisi q[uod] elementa sunt omnia. et quod vnu[us] corp[us]
infinitu[m] est et alteru[m] sit infinitu[m] nisi infinitu[m] corru-
peatur et infinitu[m] sit aliquis dico q[uod] impossibile est inueniri
in corporis copolitum infinitus ex elementis finitis in forma et
magnitudine sed infinitus in numero. i[n] individua inueniri
causam spati infinita. v.g. terra infinita dicemus respondendo
q[uod] destruendo usus sermonis apparere et potentia illius ser-
monis. si enim terra infinita inuenirentur possibile esset inueni-
runt et eis una terra cōtata et additio ad innūc. et quod ita
sit possibile erit inueniri grauitate infinita: et ipse ppala-
bit hoc post: et declarabit ipius pfecte quod determinauerit
et locus elementorum est vnu[us] numero et post hoc declara-
bitur q[uod] vnu[us] mundus est.

Aduic autem necessariu[m] infinita magnitudi-
ne esse et loca ipsarum: quare et motu[m] infinitos esse
omnium. hoc autem impossibile si ponamus reras
esse primas hypotheses: et neq[uod] q[uod] deorsum ferri
in infinitu[m] continget ferri: neq[uod] q[uod] sursum fin
eandem rationem possibile. n[on] ferri q[uod] non contingit
factu[m] esse: similiter in tali et tanto et ubi. dico autem
si possibile est factu[m] esse albu[m] aut physicale aut i[n]
egypto: et ferri horum aliquid impossibile: impossibili-
tate igitur et ferri illuc nisi nullum quod ferri pos-
sibile peruenire.

Et etiam si forme sunt infinite et loca earum crut
infinita in magnitudine necessario. et quod ita sit et
motus eorum erunt infiniti quod est impossibile si

et concessimur ppositiones prime. s[ed] q[uod] corpus
vadens ad inferius impossibile est ut in infinitu[m]
vadat et corpus vadens ad superiorius impossibile
est ut in infinitu[m] vadat: q[uod] impossibile est ut sit q[uod]
impossibile esse. hic autem sermo suscepimus equaliter
in quantitate et qualitate et situ: et ideo dico si
corpus non sit albu[m] aut vnu[us] cubiti aut currere
impossibile est transmutari in aliquod ex his. q[uod]
diximus: et impossibile est ire ad locum ad quem
impossibile est peruenire.

Vult declarare in hoc capitulo q[uod] impossibile est q[uod] aliquod
corpus simplex sit infinitu[m] in magnitudine p[er] altitudinem demon-
stratione quod sit vnu[us] salvo p[ro]prietate: et dico: et eni si for-
me sunt infinite. i.e. si forme corporum simplicium sunt infinita
in magnitudine: necesse est ut loca eorum sint infinita. et si hoc
est: motus eorum infiniti necessario erit aut in seipsis aut in
suis partibus: necesse enim q[uod] p[ro]p[ter]e corporum simplicium mobilium
mouantur in infinitu[m] non enim mouere nisi ad locum totius.
quod igit[ur] locus totius sit infinitus pertinet q[uod] p[ro]p[ter]e mouebit
in infinitu[m] motus autem illius q[uod] in infinitu[m] mouet necesse
ratio est infinitus: p[ro]p[ter]e enim mouet ad totum non finem q[uod] est totum
sed finem q[uod] est in suo esse naturali: et locus p[ro]p[ter]e et loci totius
corporis p[ro]p[ter]e est idem: et quod posuerit q[uod] necessarium est si
elementa sunt infinita in magnitudine q[uod] motus p[ro]p[ter]e eorum
sunt infiniti: dico: q[uod] impossibile est et i[n] et ponere motu[m] in
finitu[m] impossibile est finem q[uod] apparet apud illum qui co[n]fessit
p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e quas nulli habemus in hoc. videt. n[on] p[ro]p[ter]e
naturae est nobis notum q[uod] omni motu f[ac]tum rectitudinem non mouet
nulli ad aliquod ad q[uod] quod p[ro]p[ter]e quiescat nulli motus eius
est et dico: et quod ita sit manifestum est q[uod] quod videtur lapit
de motu ad inferius et igne ad superius sciemos q[uod] non mo-
uentur nulli ad loca extra que sunt: et quod p[ro]p[ter]e quiescent ad loca
illa quiescent. videt igit[ur] q[uod] hoc intendebat qui dicit: si nos co[n]fessimur
et co[n]ceperimus p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e
et hoc explanatione erit sermo eius. s[ed] q[uod] corpus vadens ad inferius et ad
superius impossibile est ut vadat in infinitu[m] in his p[ro]p[ter]ibus
et p[er] intelligi q[uod] qui co[n]fessit p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e
erit si corpus vadens ad inferius aut ad superius impossibile
est ut vadat in infinitu[m]: et hec explanatione est convenienter
manifesto sermone ipsius. post. n[on] dat medium tamen quo declarat
hoc impossibile est dicit: impossibile enim est. s[ed] q[uod] ponere
motu[m] infinitu[m] est ponere mobile ad finem ad quem non potest
p[ro]p[ter]e impossibile est igit[ur] ponere motu[m] huiusmodi. impossibile
est. n[on] incipit esse q[uod] impossibile est ut sit: et hac eadem
demonstratio ritebat in fine. vi. physi. et quod dedit p[ro]p[ter]e
dicens q[uod] impossibile est ut sit impossibile est incipit: incipit
verificare hanc p[ro]p[ter]e p[ro]p[ter]e oia p[ro]p[ter]e oia p[ro]p[ter]e oia
hic autem sermo suscepimus est equaliter in qualitate et quantitate
et loco et in situ. i.e. hec p[ro]positio vera est in oibus p[ro]p[ter]e
metris: vera est igit[ur] in vbi et mouet sicut in qualitate et in alijs
p[ro]p[ter]e metris. D[icitur]. dedit exemplum et dicit: si impossibile est ut
corpus sit albu[m] neq[uod] vnu[us] cubiti neq[uod] currere terminet: im-
possibile est transmutari in aliquod ex his que diximus. V.g.
de qualitate. i.n[on] impossibile est q[uod] aliquod corp[us] fiat albu[m] im-
possibile est transmutari in albu[m]. et sicut si impossibile est q[uod]
aliquod corp[us] sit aliquo[rum] cubito[rum] impossibile est transmutari i[n]
alia aliq[ue] hora inesse illo[rum] cubito[rum]. et sicut si impossibile est
q[uod] aliquid p[ro]p[ter]e currere et ambulando ad aliquid non
inuenitur incipiens currere ad illum locum.

Aduic si et discretu[m] sunt nihil minus contin-
get vnu[us] et omnibus ignem infinitu[m] esse: sed cor-
pus erat vnu[us] distensiones habens.

Et etiam si forma corporis ignis inueniat sepa-
rata et disiuncta adiunxit ut quidam antiquorum
inquirebant erit ignis compositus ex omnibus
diuersis formis infinitis.

59 Quod declarauit quod impossibile est inuenire corpus simplex infinitum in magnitudine: et quod impossibile est inueniri corpus copositum ex ea unum, et aliis potest dicere forte est impossibile inueniri unum corpus unum infinitum. discreta autem pars est possibile ut antiqui dicebant de corporibus individualibus, eruntque individualia ignis infinita et unumquodque ex parte finita, et quod ita sit dixit respondendo quod contingit impossibile predictum non impossibile est ponere istas partes segregatas: quapropter contingit magnitudinem unam infinitam esse: et iam declarauimus hoc impossibile esse: et hoc intendebat quod dicit: erit igit corpus copositum ex oibus diversis formis infinitas. et quod si partes infinitae separare ab inuenient possibile est continuari ad infinitum; et sic pueniet ex eo magnitudo infinita quod est impossibile: impossibile autem non sequitur ex possibili: illud est quod potest possibile est impossibile, et quod contingit et possibile sit impossibile: contingit et possumus propter quod possibile sit impossibile sit possibilis.

60 Itaque quomodo possibile est plura quidem dissimilia esse, unumquodque autem isto et infinitum esse vndeque, non unumquodque oportet infinitum esse.

Et iam diximus superius quod corpus radit per omnes mensuras, si igit ita sit quomodo erit possibile quod plura corpora dissimilia sint infinita ita quod unumquodque eorum.

61 Intendit per omnes qualitates tres dimensiones que sunt ad medium et a medio et circa medium, et quod cum declaratur est quod motus sunt tres et causa illius est quod dimensiones tres sunt et necesse est quod corpora simplicia sint secundum numerum motuum simplicium: et dimensiones enim sunt finitae in declaratu sunt prius, quoque existimant corpora dissimilia esse. Simplicia diversarum formarum et infinita: et quia in demonstracione predicta non propletuit declaracionem in unoquoque modo corporum simplicium quod impossibile est, ut sit infinitum: sed tamen fecit hoc in simplicibus mobilibus recte: quoniam quod per literaturam sunt de corpore infinito et divisus ipsius in simplex et copositum non incepit prius coplere divisionem simplicium modorum et destruere unumquodque esse infinitum. Deinde post hoc destruere corpus copositum esse infinitum ut oportet in recto ordine sed dumquis loquitur de modis corporum simplicium et intendebat destruere hoc in corpore copposito: quoniam in eo est destructionem enim in hoc corporis simplicio: et hoc est quod dicit: quod copositum infinitum aut est infinitum quod unumquodque simplicium ipsum est infinitum in magnitudine: aut quod sunt finita magnitudo et infinita species. videt igit quod bonum est et rectum facere hoc: sed quod corpus celeste est corporum simplicium et nullum est copositum ex eo non intrat ista destructionem. sicut inueniri corpus infinitum corporum simplicium que sunt elementa corporum complicitorum: quapropter reuerteretur hic ad comprehendendum modos corporum simplicium: et ad declarandum ex predictis quod impossibile est quod aliquod illoque sit infinitum in magnitudine sive sit elementum sive compositum sive non.

Sed adhuc neque totum omniuersitatem contingit esse infinitum: primum quidem quod non est aliud preter istos modos. habebit igit unum horum: si autem hoc accidet aut gravitatem infinitam aut levitatem infinitam esse. sed adhuc non possibile corpus quod circumscribitur: impossibile. non infinitum circumscribitur, nihil enim differt hoc dicere quod celum dicere infinitum esse: hoc autem ostensum est quod non est possibile.

Et etiam si forma corporis sit communis impossibile est, non ut sit infinita, primo quod si motus alius a motibus predictis non sit necessario: hoc corpus habebit aliquem motum horum motuum: et si ita sit necessario est gravitas infinita et levitas infinita. et iam diximus quod esse hoc est impossibile: et etiam

non assimilat corpori cuncti circulariter in infinitum impossibile est, non corpus infinitum ire circulariter qui ergo dicit motionem circularē esse perpetuam similius est dicenti celum esse infinitum: et iam declarauimus superius hoc esse impossibile: et etiam quod corpus infinitum impossibile est moueri omnino.

62 Jam diximus nam propter quam iteravit sermonem de destructione corporis simplicis infiniti in magnitudine: et dicitur si forma corporis recte, et quod forma corporis fuerit communis, et simplex non copposita impossibile est ut forma sit infinita, et hoc exigit quod cum ea finitatis magnitudinem est forma necesse est si magnitudo sit infinita et forma sit infinita. Dicitur quoniam si aliis motus a motibus recte, et quod declaratur est quod nullus motus est simplex propter tres motus quos numeramus et omne corpus simplex habet motum simplicem necesse est ut hoc corpus possumus infinitum habeat aliquem motum horum motuum. Dicitur et si ita sit necessario erit gravitas infinita, et si necessariu[m] fuerit ut hoc corpus infinitum habeat motum simplicem aut erit circularis aut rectus, si rectus aut ad medium: et tunc erit graue: aut a medio: et tunc erit leve: si autem corpus infinitum fuerit graue necesse est ut sua gravitas sit infinita secundum quod prediximus: et sicut de levi, et iam declarauimus superius quod impossibile est inueniri gravitatem infinitam aut levitatem infinitam. Dicitur et etiam non assimilat corpori cuncti circulariter: et impossibile est etiam ut motus isti corporis simplicis sit circularis ut sit simile corpori rotundo, et sicut species corpori cuius motus est circa medium, impossibile est, non corpus infinitum moueri motu circulari, et quia motus circularis est finite revolutionis: motus autem corporis infiniti est infinitus. Dicitur quod ergo dicit motionem circulariter esse perpetuam recte, et quod sermo dicens motu circulari esse infinitum est similis in poneat sermoni dicens corpus mobile circularis ut celum esse infinitum. Dicitur et iam declaratum superius hoc esse impossibile, et quod corpus rotundum impossibile est esse infinitum quod declarauimus: et quod corpus infinitus impossibile est moueri neque motu recto neque motu circulari: aut intendit et iam declarauimus enim uniuersalius hoc quod corpus infinitum impossibile est moueri omnino aliquo modo motuum.

Sed adhuc non contingit infinitum moueri aut enim secundum naturam mouebitis aut violentia: et si quidem violentia est ipsius qui secundum naturam quare et locus aliis equalis in quod seratur: hoc autem impossibile.

Et etiam si possibile est corpus infinitum moueri aut naturaliter aut violentie, si violentie omnino habet alterum motum naturalem: habebit ergo alterum locum quo eat naturaliter sicut in quo ut violentie quod est impossibile.

63 Hec est demonstratio alia a predictis et propter corporibus motis recte et quod laborat in ea ad perficiendum et divisione motus illud quod non fuit positum in demonstracione predictis. demonstrationes enim predictae fundate sunt super hoc quod corpus infinitum mobile in recto impossibile est moueri motu naturali: si enim moueat motu naturali non mouebitis nisi per declinationem que est in eo, secundum gravitatem et levitatem, declaratur quod si moueat per gravitatem aut levitatem necessarium est inueniri illuc gravitatem aut levitatem infinitam. deinde ostendit hoc esse impossibile propter hoc quod declaratum fuit infinitum impossibile esse moueri naturaliter: quod igit aliquis posset dicere forte mouet violentie, propter quod dicit respondendo quod si mouet violentie necessario habet motum naturalem: violentia enim non inest nisi in respectu nature: et si res non habuit motum naturalem non intelligeretur habere motum violentum. Dicitur habebit igit alterum locum, et secundum quod videt per locus in quo mouet idem corpus mobile violentem alius est a loco in quo mouet naturaliter et non inuenit ita in corpore simplici: sicut videtur.

q[uod] locus in quo mouet terra violenter est idem cum loco in quo mouet naturaliter; sed motus naturalis non differt a vi oleo nisi fin modum tunc. monus. n. in aere si fuerit ad superius erit violenter: si ad inferius naturalis. sed in visu est q[uod] non intendebar per locum motus locum in quo mouetur fin locus quo mouetur: quasi igit[ur] diceret: erit igit[ur] alter locus quo mouet naturaliter.

Quod autem oportet impossibile est infinitum a finito pati aliquid aut facere finitum ex his manifestum sit enim infinitum in quo. a. finitum autem in quo. b. tem pug autem in quo mouet aliquid: aut motu est. g. si itaque a. b. a. calefactum est: aut latu est: aut ad aliquid passus est: aut et quocunq[ue] motu est in tempore in quo. g. sit. d. eo q[uod] est. b. minus et minus in eis tempore minus moueat: sit autem q[uod] in quo. e. ab eo q[uod] b. alteratum: q[uod] itaque est. d. ad. b. e. erit ad finitum aliquid.

Et dicamus q[uod] corpus finitum impossibile est agere in corpus infinitum et recipere: et ea recipere actione ad inuicem oportet et demonstratio huius est sic: sit igit[ur] corpus infinitum. a. et finitum. b. et sit tenuus in quo mouet aut mouet. c. expellat corpus a. et recipiat aliquam formam. b. in tempore. c. et sit. d. minus q[uod] b. et hoc minus moueat per alteram magnitudinem minorem in tempore equali primo et sit. h. q[uod] mouet ex. d. dicamus q[uod] propotionio. d. ad. b. est sic propotione. h. ad aliud minus. a.

65 Hec est demonstratio inuersalis omnibus corporib[us] rectis et rotundis et simplicibus et compotis omni enim corp[us] aut est agens aut patiens aut virtus participes. et quod ita sit potest declarare corpus infinitum non esse: nam quoniam possumus q[uod] omne corpus aut est actuum aut passuum aut actuum et passuum simul: et quod possumus q[uod] corpus infinitum impossibile est agere aut pati: coeludit enim in secula figura q[uod] nullus corpor[us] est infinitum: sed q[uod] propotione dicitur q[uod] omne corpus aut est actuum aut passuum manifestum est per se. corpora n. celestia videntur agere in ea que sunt sub cielo: ista autem videntur agere et pati ad inuicem et altera propotione non est manifesta. s. dicitur q[uod] infinitum impossibile est agere aut pati. i. hec autem propo- dicitur in duas: quae una est q[uod] infinitum impossibile est pati alia est q[uod] infinitum impossibile est agere in rem finitam. unde incepit declarare propone dicentes q[uod] corpus infinitum impossibile est pati a finito: et accepti eadem exempla virtutibus questionis. Deinde diuinit demonstratione: et dicitur: sit g[eneris] corpus infinitum. a. et. i. si aliquis finixerit corporis infinitum repetiri partes aut agentes corporis infinitum sit. a. et ponamus alio corpus finitum et sit. b. et sit tempus. c. Deinde incepit demonstratio non alterius isto modo duorum et est ut. a. infinitum patiat. a. b. finito in tempore. c. s. fini totum: et dicitur: et expellat. et recipiat aliquam formam. b. i. impossibile est ut corpus infinitum patiat a finito. q[uod] si possibile sit ponat q[uod] a. infinitum ponatur fini totum a. b. finito in tempore. c. positio. et quod posuisse est positione quam intendit destruere prius illi propone possibiliter et dicitur et sit. d. minus. b. i. et prouidimus huic propone posse hoc. s. ut aliud corpus sit finitum et minus corpore finito q[uod] est. b. hoc autem corpus sit. d. i. q[uod] ista potest sit possibiliter et non prouiditur ex ea per se aliquod impossibile. D. et mouet hoc minus per aliquam magnitudinem minorem incipit equaliter primo et. i. et ponamus q[uod] corpus agentes q[uod] ponimus minus corpore agentes q[uod] est. b. s. d. patiat ab eo aliud corp[us] fini totum in tempore in quo ex. b. finito patiat. a. infinitum. s. in tempore. c. et sit. h. hoc corpus q[uod] patiat a minori agente. f. d. et omne hoc est possibile. et quod possumus hoc possibile posuisse q[uod] sequitur ex eo et dicitur q[uod] propotione. d. ad. b. est propotione. b. ad. min[us] fine s. i. dico q[uod] necessarii est q[uod] propotione minoris agentis. s. d.

ad maius agentem. s. b. sit sicut propotione agentis ex. d. minoris s. b. ad corpus alterum agentem minus corpore. a. infinito. et quoniam posuit q[uod] hec propotione est necessario ita incepit declarare hoc et dicitur:

Sit itaque equale quidem in equali tempore alteras minus autem in equa i minus: maius autem maius tantum autem quantum analogum erit quocunq[ue] maius ad minus. non igit[ur] infinitum a nullo finito mouebit in nullo tempore. minus enim aliud in equali a minori mouebit ad quod quidem analogum finitum est. infinitum enim ad finitum in nulla propotione est.

Et dicamus q[uod] corpora equalia in magnitudine mouent et transmutantur equaliter in tempore uno et propter hoc corpus minus mouet in minori motu in illo tempore. et corpus maius mouet motu maiori in illo tempore. mouet. n. finis suam magnitudinem magis q[uod] motu minori temporis. iam ergo ostendit est nunc q[uod] corpus quia est infinitum non possibiliter ut moueat corpus aliquid ex corporibus finitis oportet neque in aliquo tempore q[uod] enim erit aliud corpus parvum quod mouebit aliud corpus minus se fin modum sue paruitatis in illo tempore ergo erit hoc iterum corpus finitum. nam non est inter corpus finitum et infinitum propotione neque propinquitas neque comparatio.

Iudeo q[uod] videmus agentia equalia in patientibus equalibus: partium ab eis in cibis pribus in tempore equali: et videamus maius agens agere in patientia eius in eodem tempore magis q[uod] agens minus: et agens minus: minus. et sicut agens maius partis ab agentibus equalibus minus et minus magis. et quoniam pertinet ex hoc q[uod] quoniam ab agentibus diversa patientes diuerfa patientia q[uod] propotione agentium ad agentia sit sicut propotione patientium ad patientia. quoniam enim ex his fundamentis positis declaratur quod intendit declarare apparet sic: quod enim possumus q[uod] agentia equalia agere in patientia eius eadem actione in eodem tempore: apparet ex hoc q[uod] agentia eius quod propotione ad inuicem est sicut propotione patientium ad inuicem agunt actiones eaeles in tempibus equalibus. agentia enim eius et patientia eius sunt huiusmodi. s. q[uod] propotione agentium ad inuicem est sicut propotione patientium ad inuicem est sicut propotione patientium ad inuicem: sed tamen ista sunt in equali propotione: alia autem in alijs propotionibus. et quoniam hoc apparet in uno modo modorum propotionalium apparebit in alijs propotionibus. et quoniam hec propotione est verificata. s. d. q[uod] actiones omnium agentium quod propotione ad inuicem est sicut propotione patientium in inuicem in patientia respondentia eis. s. actio secundaris agentis in secundis agentibus: et secundis agentis in secundis agentibus sunt actiones propotionales in tempibus equalibus. et quoniam in qua ita sit manifestum est q[uod] querenda est eius quies: et est q[uod] agentia et patientia in tempibus equalibus sunt propotionalia dicamus q[uod] quoniam ita est. U. g. ponamus duo agentia quod alterum sit. a. alterum autem. b. et duo patientes quod alterum sit. c. et alterum. d. et ponamus quod totum. c. patiat ab. a. et. d. a. b. i. eodem tempore: et sit tempus. g. dico g[uod] g[uod] propotione agentis ad agens est sicut propotione patientis ad patientis. s. q[uod] propotione a. ad. b. est sicut propotione c. ad. d. et eodemmodo: et ecce quod demonstratio eius est sicut q[uod] si propotione a. ad. b. non fuerit sicut propotione c. ad. d. sit ergo maior aut minor. si igit[ur] propotione a. ad. b. sit minor propotione c. ad. d. fecerimus ex. a. aliquid cuius propotione ad b. sit sicut propotione c. ad. d. sit g[uod] propotione a. b. ad. b. sicut propotione c. ad. d. erit g[uod] passio. d. ad. b. a. et. d. ad. b. in eodem tempore sit g[uod] illud tempus. c. sed tamen ista possumus q[uod] in eodem tempore patiat c. ad. d. fini totum. a. catus. b. erit ps. g[uod] in eodem tempore patiat id est patiens eadem passione a duobus agentibus quod vnuus est maius: alterum autem minus q[uod] est impossibile. et propter hoc dicitur plus Aris. q[uod] maius agit actionem maiorem in eodem tempore q[uod] minus. s. in idem patientis. et Aris. quasi sicut patiens in hac

demonstratio et positione propositum ex quibus sequitur hoc. omne ergo hoc videt quod obmisi ad eo quod sequit ex eis que posuit; sed non omisit hoc in sermone uno immo omni sit per mutationem propria et impossibile contingens. quia non permutauerimur. proportionem pertinet quod proportio primi agentis ad patiens primum sit sicut proportio agentis secundi ad patiens secundum. scilicet quod est pars infiniti sit sicut proportio d. quod est agens secundum. ad h. quod est patiens secundum et quoniam ita sit pertinet ut in eodem tempore et ab eadem re et ea de passione patientis duo corpora quoque alterius est finitus. scilicet a. h. et alterius infinitus. scilicet totius. a. quod est impossibile et tunc apparet ex his proportionibus et corpus infinitum non agit in corpus finitus. Dicitur: manifestum est igitur quod corpus infinitum impossibile est mouere aliud corpus finitorum oportet; neque in alio tempore id est et manifestum est ex his que diximus de proportione. quod secunda quam intendimus et est quod impossibile est corpus infinitum agere in corpus finitus in aliis temporibus; quoniam quod duo agentia diversa agunt in idem patiens eadem actione pertinet ut sit in eis proportionibus diversis et ut sit proportionatio agentis ad agens sicut proportionis ad tempore. si ergo possumus alterius agentium finitus et alterius infinitus pertinere ut finitus agat in nullo tempore; igitur nullam proportionem habebut in actione quoniam nullus habeatur in quantitate. et quoniam possumus ipsum moueri in tempore scilicet infinitum mouere finitus; possibile est repertus aliud corpus finitus quod in illo eodem tempore ager actionem infiniti finis modi predicti: et sic igitur inveniemus duo agentia quoque alterius est finitus et alterius infinitus que agentia in eadem actione et in eodem tempore: et hoc intendebat quoniam dixit: erit enim alterius corpus parvum quod mouet alterius minus in tempore illorum: et erit hoc etiam finitus. quoniam quoniam possumus corpus infinitum mouere aliquod corpus finitorum in aliquo tempore possibile est invenire alterius corpus finitus. scilicet minus quam infinitum mouere corpus minus quam quod mouet infinitum in illo eodem tempore quoniam duplicamus agentem scilicet moueri finitum possibile est peruenire ad corpus finitum quod mouebit in illo eodem tempore corpus scilicet motu ab infinito proprius illam proportionem quam diximus de agentibus et patientibus: sicut in eodem tempore ager eadem actione et in idem corpus duo agentia eiusdem speciei quoque alterius est finitus alterius infinitum. Dicitur: nullus habet corpus finitus et infinitus proportiones aut vicinitatem neque comparationem. et hoc impossibile non contingit nisi confessi fuerimus proportionem habendam. quoniam non cedemus corpus infinitum agere in tempore cedemus habere proportionem ad finitum; sed in rei veritate nullus habent proportionem sicut dicitur: quapropter contingit necessarium ut actio eius sit in nullo loco vel in tempore.

Sed adhuc neque infinitum in nullo tempore mouebit finitum. sit enim in quo. a. infinitum. b. vo finitum tempore in quo. g. igitur. d. in. g. minus eo quod est. b. mouebit sit. z. quod itaque. b. z. totius ad. z. c. est habebas eam proportionem ad. d. mouebit igitur. e. b. in. z. g. infinitum igitur et finitus in equali tempore alterabitur; sed impossibile in minori enim quam maiori supponebat: sed semper sumptum tempus id est facit: quare non erit tempus neque unum in quo mouebit; sed adhuc in infinito tempore non est mouisse neque motu esse: sicut non non habet: factio autem et passio habent.

Et etiam corpus infinitum non mouet corpus finitum in aliquo tempore. sit ergo potentia infinita in linea. a. et corpus finitum in linea. b. z. sit tempus in quo sit motus in linea. c. d. igitur mouet minus quam motus. b. z. erit ergo proportionem totius. b. z. ad. z. si est proportionem motus. d. ad. a. h. et cum ita sit contingit quod corpus finitum et infinitum moueant idem et in eodem tempore quod est impossibile. itaque non dicitur quod corpus maius mouet aliquid in minori tempore quam minus. et hoc erit in omnibus tempore in quo venit actio

qua agit per corpus finitum corpus infinitum et corpus finitum et impossibile est ut moueat aliquid in tempore infinito quoniam non habet finem. motus autem est actio que non recipit formas.

65 Quid reutetur quod ex proportionibus positis potest declarari secundum quod impossibile est ut corpus infinitum transmutetur corpus finitum: incepit declarare hoc per lineas dictas: si ergo potest in finita in linea. a. i. sit corpus infinitum in potentia et magnitudine; quoniam illud quod est infinitum in magnitudine est infinitum in potentia. scilicet corpus agens in linea. a. d. o. et sit corpus finitum linea. b. z. et i. et sic corpus finitum patiens ab infinito linea cuius una pars est. b. z. et reliqua pars est. z. et tempus est quo patiens totius. b. z. finitum ab a. infinito linea. c. Dicitur. id est mouet in c. minus motu. b. z. i. et ponamus aliud corpus scilicet quod agat in tempore. b. z. finitum in quo agit. a. infinitus in illo eodem tempore. scilicet necessarium igitur erit actio. d. in tempore minori actione. a. cu. d. sit finitus. a. autem infinitus. scilicet quod agit in alterius partem. b. z. non in virtutem. U. g. aut in partem. b. aut in parte. z. et hoc intendebat quoniam dixit. Dicitur mouebit in c. minus quam motus. b. z. i. quod d. agens finitum agit in tempore. c. i. patiens. b. z. actione in parte minori eiusdem partium. b. z. scilicet agit in hoc tempore in alterius parte. b. z. et non in toto. Dicitur igitur proportionem totius. b. z. ad. z. b. sicut proportionem d. ad. h. et a. i. erit proportionem maioris patientis quod est. b. z. et aggregata ad minus patientis quod est. b. sicut proportionem minoris agentis quod est. d. ad. partes agentis corporis infiniti et sit. a. b. et intendit quod per mutationem proportionem erit proportionatio agentis quod est. d. ad. patiens minus quam infinitum quod est. b. sicut pars. b. z. sicut proportionem maioris agentis quod est. a. b. ad. maius patientis quod est. b. z. congregata. et quoniam ita sit pertinet necessarium ut. b. z. patientem ex. a. b. finito in tempore c. in quo pariebat ex toto. a. infinito. patiens igitur totius. b. z. patientem in tempore c. a. duobus agentibus quoque unum est finitum. scilicet a. b. et alterius infinitus cuius. a. b. est pars quod est impossibile: et hoc intendebat quoniam dixit: et si ita sit contingit quod corpus infinitum et finitum moueat idem quod est impossibile eodem motu et in eodem tempore: et proportionem in litteris que consideratur in litteris a quo transstulimus illud ex conuersa. posuit. n. proportionem maioris patientis ad minus sicut proportionem minoris agentis ad maius: et hoc non potest esse immo potest ponere proportionem minoris patientis ad maius patientem sicut proportionem minoris agentis ad maius agentem patientem. nam magis est ignoratum quod vult invenire per proportionem. Dicitur. enim diximus quod corpus maius mouet idem in tempore minori quam minus. i. hoc fuit impossibile quod latet diximus quod manifestum est per se quod maius faciat actionem quam faciat corpus minus in tempore minori quam faciat corpus minus nedum faciat eandem actionem in eodem tempore agentis finitum et agentis infinitum. Dicitur. et hoc cit in omnibus tempore in quo erit actio quod agit per corpus finitum et corpus infinitum et corpus finitum. i. et pertinet finis hoc ut hoc invenientur in omnibus tempore in quo agit per corpus finitum corpus infinitum et finitum. scilicet ut tempus sit equalis. Dicitur. et etiam impossibile est mouere alia rem in tempore infinito quoniam non habet finem. i. et si quis posuerit quod finitum mouet in tempore infinito hoc enim erit impossibile. quoniam enim mouet in tempore infinito mouet ad nullum finem et quod mouet ad nullum finem oportet mouet. hoc enim non pertinet nisi in his quod sunt prius motu situale et in localibus eiusdem in motu recte. Itaque non declaratum est quod prius mouens tempore infinito mouet nam virilitas huius motionis et continuatio et perpetuitas essendi: quoniam opere necesse est ut sit infinitum: sed quoniam declaratum est impossibile est ut tale mouens sit corpus: quoniam si corpus esset moueretur in nullo tempore ut declaratum est in ultimo. viij. physi. intendebat. non quod impossibile est in tempore infinito. i. agere in idem numero tempore infinito: quoniam si generans est non copribilis sua generatio: et si sufficiens est non copribilis sua qualitas: et si sit mouendum non peruenit ad finem quem intendebat.

t hoc sequit in corpore celesti sicut et in alijs. f. q est impossibile ut corpus celeste moueat aliquod ex his que sunt sub eodem tempore infinito. U. g. aliquid ex dece pdicametoz D. o. motus autem est actio que non recipit affectiones.

Necqz infinitum utiqz ab infinito contingit nihil patitur. n. a. infinitum. t. b. tempus autem in quo patitur est. b. ab. a. in quo. g. d. qd autem in quo. c. infiniti pars quia totu. b. passum est non in equali tempore hoc ipsum mouet. supponet enim in minori tempore moueri minus. sit enim motu ab. a. in. d. q. itaqz. d. ad. d. g. e. est ad aliquid eius qd est b. finitus. hoc igit necesse est ab. a. motu esse in. g. d. tempore. ab eodem enim supponit in pluri et mori tempore maius et minus pati quecumqz proportionat temporis diuisa sunt.

Dicamus igit q corpus infinitum impossibile est mouere aliquid corpus infinitum neqz agere in ipsum aliquod. sit ergo corpus infinitum agens linea. a. et corpus patiens infinitum linea. b. et sit tēp in quo agit corpus agens. c. ad. 3. et moueat ab. a. corpus finitum et sit. a. igit agit in totu. b. et. b. sed hoc impossibile est in eodem tempore. agit. n. in minori tpe in minus corpus. a. igit mouet. b. b. in. d. tñ. Dicamus igit q sicut est. pportio. d. ad. c. ita est. pportio. h. ad aliquam partem. b. que est finita in tpe: tunc igit mouet. a. istam litteram c. quandam partem in. b. in tpe. c. d. et similiter agit. a. i. corpus maius et minus non q actionis eius est in tpe maior aut minori et hec est figura.

66 Quid declarauit q corpus finitum impossibile est ut agat in infinitu neqz ecouerlo: vult declarare q neqz infinitu in infinitu et potius corpus agens infinitu. a. et patiens infinitu b. et repus in quo cōplet actio. e. d. qd diuisum est in duas partes. f. c. t. d. et hoc manifestu est ex sermone eius: t quz hoc posuit sicut diximus: et sicut est manifestu ex suis verbis: dicit: et moueat ex. a. corpus finitum quod est. b. i. et ponamus corpus finitum qd est patiens ab agente positio infinito. f. a. et sit hoc corpus. b. D. d. erit igit corpus. a. agens in totu. b. t. l. necessariu est ergo ab hac positio ut a corpore agere infinito. f. a. patiantur finitum duo agentia: quoqz vnu est infinitum. f. b. et secundum finitum. f. h. et posuit hoc corpus parte finiti. f. posuit corpus. h. parte. b. U. g. p parte b. h. et impossibile est ut hec duo corpora patiantur ab eo in eodem tpe finitum. principiu enim est q ab eodem agente patitur minus patiens in minori tpe nedu alteru patientiue fuit finitum et alteru infinitum. a. igit mouebit. b. in. d. tñ. I. seq ergo ut corpus agens est infinitum. f. a. moueat corpus. h. finitum qd est pars. b. patiens infinitum in tpe qd est pars temporis. c. d. in quo mouer infinitum totum. ponamus ergo ista partem. d. et quid posuit ista parte dicit: et pportio. d. ad. c. est sicut pportio. h. ad quandam partem. b. et infinita. i. scilicet hoc fin hoc q propotionis qd est pars temporis totius. c. f. d. ad totum tempus. f. c. d. sit sicut propotioni patientis finiti. f. h. qd posuimus partem. b. infiniti ad illa partem b. finitam cuius corpus. h. est pars. i. q propotion. h. ad ipaz est sicut propotion temporis. d. ad tempus totu. o. c. et ista pportio apparet ei q concessimus q ab eodem agente patiantur agentia equalia in tpe equali et minus in minori. t quid sit erit propotion agentis ad agens sicut propotion temporis ad tempus: qm si ita fuerint pportionalia equalia propotione prtinget necessario ut sit eadem in alijs proportionibus: t iam diximus de hac proportione. D. o. qui igit a. mouebit hanc litteram. f. quandam partem. b. in tpe. c. et. d. i. necessariu est igit ut agens infinitum. f. a. moueat partem. b. finitam cuius propotion ad partem minorem. b. f. b. h. est sicut propotion totius temporis. c. d. ad partem sui. d. in tpe. c.

d. in quo. a. infinitum mouet. b. infinitum. D. o. et similiter agit in corpus magis et minus t. c. i. et contingit ex hoc ut ab eodem agente patiantur maius corpus et minus in eodem tempore non in temporibus diuersis qd est impossibile.

In nullo igit tempore finito possibile infinitum ab infinito motu esse in infinito igit: sed in finitum tempus non habet finem: quod autem motum est habet.

Manifestuz est igit q impossibile est ut corpus infinitum moueat corpus infinitum in tempore finito. et si hoc est impossibile possibile est igit ut sit in tpe infinito. i. et si aliquis dixerit q si hoc est impossibile in tempore finito forte est possibile in tempore infinito. et hoc qd dicit haber sufficientiam: qm quid posuerit patiens infinitum contingit necessario ut eius passio sit infinita: et si posuerit patiens infinitum et passione finita est qd possit pportio sibi. et dicendum est ab aliquo. q ponens hoc petit principiu existimandum enim est q nulla differentia est sive ponat pmo finitu quod est dicens quod sit finita. et quid sit dicit respodendo et iaz diximus qz tempus infinitum. t. i. et iam diximus in physcis q tempus est infinitus et q non habet finem. et quid posuimus hoc infinitum pati in tpe infinito tunc eius actioni non habet finem ad quem perueniret. erit q aliquid qd semper generabitur et nūq complebitur: et declaratum est contrarium in. vi. physicoz.

Si igit omne corpus sensibile habet virtutes actiua aut passiuam aut ambo: impossibile corpus infinitum sensibile esse.

Et etiam omne corpus sensibile habet potentiam actiua et passiuam insimul. et quid ita sit impossibile est corpus sensibile esse infinitum.

67 Quid declarauit q impossibile est in corporibus infinitis neqz agere neqz pati: ponit secundam pponit ut coludat q nullu corpus est infinitum: et hec quidem ppositio est q omne corpus naturale aut est actiua aut passiuam aut ambo: hoc aut videt sensui. corp. eni celeste videt agere i ea que sunt apud nos: alia aut que sunt sub eo vident agere et pati insimul: et cōponit sic in secunda figura: omne corp. aut est actiua aut passiuam: et nullu corpus infinitum est actiua aut passiuam: q nullu corpus est infinitum. et intdite q sensibile: sensibile tactu: et tacuit corpus celeste: qm omnes antiqui no credebant ipsum esse no patiens immo omnes dixerunt ipsum esse aut ignem aut cōpositum in quo dominatur ignis et maxime de stellis.

Sed tñ et quecumqz quidem corpora in loco oī sensibilia non est igit corpus infinitum extra celum neqz vnum neqz simpliciter neqz fini quid: nihil igit omnino corpus extra celum. nullu siquidem enim intellectuale erit in loco. si vero sensibile erit in tempore: extra eni et intra locu significat: it qz erit et sensibile: sensibile autem nullum no est ens in loco.

Et etiam omne corpus qd est in loco est sensibile et quid ita sit nullu corpus infinitum est extra celum qm illuc neqz est locus neqz corpus finitum. manifestu est igit q nullu corpus extra celum est oī. si enim aliquis dixerit possibile est q extra celum sit aliud corpus spirituali necesse est ei dicere q illud

corpus est in loco: extra enim et intra notant locum: quapropter erit sensibile etiam et nullus corpus sensibile est nisi in loco.

69 Quis posuit quod omne corpus aut est actuū aut passiuū et hec p̄positio est accepta a sensu: potest alius dicere quod omne corpus infinitū possibile est esse extra mundū: et quod sit neq; agens neq; patiens: et propter hoc videt mibi quod inducit hunc sermonē post illā de nostranōne: et fundauit ipsū super duas p̄ponēt: quaz altera est quod omne corpus quod est in loco est sensibile secunda est quod corpus quod est extra mundū est sensibile Deinde posuit quod omne corpus sensibile est non infinitū quod est actuū aut passiuū: sed non est extra mundū corpus infinitū: et finis hoc explanauit hunc locū Themistius. ipse autem Aris. videt finis hanc p̄clusionē nō p̄palasse nisi duas p̄ponēt: quaz altera est quod omne corpus quod est in loco est sensibile: et est maius p̄pō in syllogismo: qm̄ dixit Themistius et nō manifestauit secundā dicentē quod omne corpus quod est extra mundū in loco est: neq; p̄ponēt dicentē quod omne corpus sensibile est infinitū: sed videmus ipsum postē dixit p̄ponēt dicentē quod omne corpus quod est in loco est sensibile: dicit: et quod ita sit nullus igit̄ corpus infinitū est extra mundū: et est cōclusio ista. D. o. alia p̄ponēt quā posuit causam istius p̄ponēt: et dicit: qm̄ nullus locus est illuc et illa p̄pō non habet cōitatem in aliquo cuz p̄ma que dicit quod omne corpus quod est in loco est sensibile nisi intelligat sermo eius cōueniri. s. et omne corpus sensibile est in loco qm̄ qm̄ adiungebat huic quod est extra mundū nō est locus: p̄cludit quod non est extra mundū corpus sensibile: et quod huic p̄iungit si extra mundū est sensibile cōcludet quod si extra mundū est corpus est in loco. Deinde destruet quod illuc non est alius locus et cōcludit quod nullus corpus est illuc: et hoc apparet esse quod intendebat: et dat signū quod intendebat cōuersationē istius p̄pō dicitē quod omne corpus quod est in loco est sensibile: et quod post hoc dixit forte si aliquis dixit possibile est quod extra mundū sit corpus aliud spirituale. i. si igit̄ cōcessit non fuerit hoc nobis. s. et si extra mundū sit corpus sensibile quod omne sensibile est in loco. Et dicit alius forte illuc est corpus spirituale non sensibile propter quod nō cōtingit ut sit in loco. Rēspōdēmus et quod necesse est dicere quod illud corpus est in loco: qm̄ per extra et intra notant locū ut declaratū est in physicis: et quoniam est in loco est sensibile: et id posuit prius hāc p̄ponēt. D. o. et non est corpus sensibile nisi in loco: et ipse declarauit post p̄positionē dicentē quod extra mundū non est locus.

Rationabilius autem est conari et sic neq; enim in circuitū possibile est moueri infinitū omnium rerum ens. manifestū quidem enī infinitū nō est quod autem in circuitū circa mediū mouet sed et neq; rectum possibile est ferri infinitū: oportebit enī alterū tñ esse locum infinitū in quem fertur fin naturam: et alium tñ in quē p̄ter naturam.

Et etiā volumus perscrutari ad verificandum hoc quod diximus et dīemus in hoc sermonē rationabile quod corpus infinitū impossibile ē moueri circularē qm̄ non habet oīo mediū: et etiā quod corpus rotundū mouet circa mediū: et etiā impossibile est moueri hoc corpus infinitū motu equali: qm̄ si moueret motu equali indigeret aliquo loco infinitū et sine fine et indigeret loco ad suū motum accidentalem fini substantias sui loci motus naturalis.

70 Hec est alia demonstratio a predictis et est logica. s. quod est ex veris p̄pōibus sed nō proprijs immo generalibus. et compendium sermonis sui est: quod si hoc corpus ē infinitū aut est circulare aut rectū: et qualecuq; sit possibile ē moueri

si enī fuerit rotundū infinitū non habet mediū circa quod mouet: aut quod omne habēs inmediū habet extrema: aut quod circa mediū revoluit corpus rotundū: et quod revoluit circa finitū est finitū: et hec est cā magis propria quod prima. et si fuerit rectū et infinitū necesse ē ut locus in quo mouet sit maius et minor: et erit ḡ infinitū maius infinito: et hoc intendebat quoniam dixit: indigeret loco infinito et sine fine: et etiā non int̄ indigeret vno loco sed etiā duobus infinitis. s. loco in quo mouet naturaliter et loco in quo mouet violēte et viroq; in finito: et hoc intendebat quoniam dixit: fini substantiā loci sui motus naturalis. i. eiusdem modi infinitatio: erunt ḡ duo loca infinita quod est impossibile. et nō intendebat quod locus motus naturalis corporis est aliud a loco sui motus accidentalis: qm̄ locus in quo lapis mouet naturaliter vel aqua vel aer est idē cu eo in quo mouet violentē: immo intendit quod locus ad quem lapis mouet naturaliter est aliud ab eo in quē mouetur violentē: hoc est manifestus de motibus simpliciū corporis: sicut est manifestū quod locus in quo corpus quod recte mouetur quiescit naturaliter est aliud a loco in quo mouet: et lā declarauimus hoc ante.

Aldhuc siue natura habet motus eius quod in rectum siue violentiam mouetur viroq; modo oportebit infinitam esse mouentem potentiam. que enim infinita infinitū et infiniti infinita virtus: quare erit mouens infinitū: ratio autē in his que de motu nullā habet infinitam virtutē finitorū neq; infinitoꝝ finitam. si igit̄ fin naturā et preter naturā cōtingit moueri erunt duo infinita: quod qui de mouēs sic et quod mouetur.

71 Et etiā si motus corporis infiniti fuerit equalis aut erit naturalis aut accidentalis: et erit potentia mouēs ipsūz istis duobus moribus. infinita enim potentia corporis infiniti est infinita: et cor pue potentie est infinita infinitū: et oīo mouēs in infinitū: et iam diximus in libro de moribus quod impossibile est quod in aliquo corpore infinito sit potentia finita. si ergo corpus infinitū potest moueri naturaliter et accidentaliter erunt res infinitae fini duas potentias.

Compendium huius sermonis est quod si corpus rectarum dimensionē est infinitū habebit duos motus. s. naturales et accidentalē. et cōtingit ut due potentie mouētes finis istos duos motus sunt infiniti. mouēs enī corpus infinitū oportet esse potentia infinita. declaratū est enī quod potentia corporis infiniti sunt corporis infinitoꝝ. et quod ita sit cōtingit quod corpora infinita sunt duo. s. corpus habēs potentia infinita mouēt naturaliter: et corpus habens potentia infinita mouēt accidentaliter: et hoc intendebat quoniam dixit: erunt res infinitae fini duas potentias. s. fin duas naturas naturā que mouet naturaliter: et naturā mouēt aliā ex triplex violentē. necesse enī est quod mouēs violēte sit aliud a mouē naturaliter: et quod deferens alterā potentiaꝝ sit aliud a deferente aliā. et manifestū est quod hec demonstratio est alia a demonstratiōibus predictis quās vtratur in ea via p̄pōnūz declaratāru in physicis. s. et corpus infinitū impossibile est habere potentia finita. et intendit per libz de motu librum de physicis. et iam declarauimus hoc in hoc tractatu. s. quod impossibile est reperire potentiam finitam in corpore infinito.

Aldhuc mouēs quod infinitū aliquid siquidē enī ipsum scipius animatum erit. hoc autē quo modo possibile infinitū esse animal. si autem aliud aliquod mouēs: duo erunt infinita: et mouēs et quod mouēt differentia fini formam et virtutem.

Et etiam quod mouet corpus infinitum aut est animatum aut non. si est animatus quo erit ait infinitum. si mouens est aliud non ait aitum erunt duo infinita: mouens. et motum: et differunt in forma propter potentiam.

72 Id est quod mouet corpus infinitum aut est aitum aut non. quia necesse est ut sit infinitum quoniam est potentia sit infinita: oportet si fuerit aitum ut sit animal infinitum quod est impossibile: et si fuerit inanimatum erunt duo corpora virumque infinitum mouens et motum: et hec differunt secundum naturam: et hoc intendebat quoniam dixit: sed differunt in forma et innuebant per hoc aliud impossibile: et ergo si natura aliquae forme fuerit innata esse in corpore infinito: necesse est quod ut natura istius forme sit eadem: forme enim diversarum naturalium innata sunt habere materias diversas quantitatis: quoniam diversitas formarum sit causa diversitatis quantitatum et magnitudinum recipientium formas: et manifestum est quod si sit erit mobile per se: si igitur fuerit rectum prangeret ut sit aut aitum aut inanimatum. et si erit aitum erit animal infinitum et si fuerit inanimatum et fuerit rectum prangeret ei disponeat predicate: ideo tacitum copulet istas dimensiones.

Si autem non continetur totum sed quadammodo Democritus et Leucippus determinat vacuum non necessarium esse omnem motum: determinata quidem enim sunt figuris: natura autem ipsum esse dividunt unam quemadmodum si aurum unumquodque sit segregatum: hoc autem quemadmodum dicimus necessarium esse eundem motum. ubi enim unus bolus est tota terra sicut: et totus quidem ignis et scintilla in eundem locum: quare neque leue simpliciter nullus erit corpus: si omnia habent gravitatem: si autem leuitatem graue nullum erit.

Et etiam si corpus totius non fuerit continuum et fuerit discretum separatarum partium ut Democritus et Leucippus dicebant necessario erunt motus omnium partium totius consimilis: separatio n. et discretio earum fuit per figuram carum: natura autem est eadem sicut aurum est separatus in partibus diversarum figurarum: et omnes partes sunt auree: si ergo natura omnis partium est eadem erunt motus etiam omnes eorum idem necessario: sicut diximus superius quod quo mouet gleba et tota terra et quo mouet scintilla et totus ignis et in illo loco: declaratum est etiam quod si hec corpora omnia fuerint discreta grauia nihil erit in eis leue: et si omnia fuerint leviora nihil erit in eis graue.

73 Nam declarauit quod corpus infinitum impossibile est esse quoniam si fuerit: aut est simplex aut compositum: et declarauit quod si compositum fuerit necesse erit in eo simplex infinitum in magnitudine: aut unum aut plura: si fuerit compositum ex singularibus finitis in specie: aut finita fuerint in magnitudine erunt necessario infinita in specie: et si nonnullus motus esset proprius quod compositum esset infinitum: et quod aliquis posset dicere quod possibile est compositum esse infinitum ex corporibus finitis in magnitudine et finitis in specie ita quod sint infinita in individuo: ut partes individuales quas fecit Democritus: ille enim posuit eas esse eiusdem naturae et infinitas: sicut individuum: immo etiam ponit eas discretas non contingentes: et ideo incepit contradictione huic sermoni ut compleat sermo de constructione infiniti: et dicit: et etiam si corpus totius sit et si aliquis dixerit quod corpus totius est infinitum non quia est continuum sed quod partes eius sunt infinitae sicut individuum separate in loco: ut ponit Democritus et Leucippus necessario erunt motus istorum omnis partium consimilium: et aut ad superiorum: aut ad inferiorum: et cum hoc non sequitur nisi ad sermonem eorum: notificauit hoc dicendo n. et separatio eorum est per figuram: natura autem

earum est eadem: et contingit ut motus earum sit idem in specie quam facientes hec corpora ponunt ea eiusdem nature in specie et non differunt individua eorum nisi secundum figuram ut frustra aut diversarum figurarum omnia enim sunt eiusdem nature: s. au ree. D. d. ergo natura omnium partium sit eadem: et i. ut declarauit in primo huius tractatus quia ab eadem natura non puenit nisi unus motus: ideo quo mouet una gleba et tota terra si esset imaginata extra suum locum: et quod declarauit quod necessarium est quod motus corporum istorum sit idem in specie dicitur: manifestum est igitur etiam quod manifestum est quod si motus istorum sit idem in specie corpora fuerint secundum necessarium erunt alterius duarum naturarum: s. aut omnia erunt grauia aut levia: si grauia impossibile est leue corpus esse: si levia impossibile est corpus graue: et hoc quod dicit sequitur positionem quod ista corpora sunt infinita: sed sequitur positionem quod sunt elementa totius propter quod existimat quod non proprie sequitur: et hoc sequitur ex positione eorum quod sunt infinita quia cum fuerint infinita nihil reperiatur extra ea: et propter hoc dixit Themistius in hoc loco quod non sequitur ex hoc sermone conclusio quam intendebat concludere: sed sequitur quod nulla partium individualium non est una.

74 Adhuc si grauitatem habet aut leuitatem erit aut extremitate aliquid totius aut mediū: hoc autem impossibile infinito ente: totaliterque ubi non est medium neque extremitate neque hoc quidem sursum: hoc autem deorsum: nullusque locus corporibus latius: hoc autem non existente motus non erit: necesse enim moueri aut secundum naturam aut preter naturam: hec autem determinata sunt locis: propria et alienis.

Et etiam corpus infinitum aut est graue aut leue: est ergo aut in orizonte totius aut in eius medio: quod est impossibile: quoniam est corpus infinitum: et omne corpus carēs medio caret orizontem quoddam eius est superior et quidam inferius: et quoniam ita sit nullus locus erit motus corporum: et quod non habent locum non habent motum omnino: corpora enim mouentur aut naturaliter aut accidentaliter necessario et sunt in suis locis terminatae et in aliis locis citantur.

Manifestatio istius sermonis est quod vult declarare quod si corpus infinitum fuerit tangibile aut est graue aut leue: si graue est in medio: et illud quod est in medio est extra aliud corpus: et extra quod est aliud corpus terminatus est: et exterior terminatus est finitus: si autem erit leue est in orizonte totius et quod est in orizonte totius est terminatus ab orizonte continente ipsum: et quod est huiusmodi est finitus: et quod ita sit nullus infinitus corpus est tangibile. q. g. d. omne corpus graue aut leue est contentum ab extrinseco: corpus autem infinitum non est praenit ab extrinseco. D. d. et omne corpus carēs medio caret orizonte omnino: et manifestatio huius est quod alia declaratio est: s. quod non sequitur a positione corporis tangibilis esse infinitum ut sit finitus: propter locum: immo et per positionem eius quod est corpus esse infinitum negat esse locus oio: locus autem est aut mediū aut orizon: et quoniam possumus corpus esse infinitum secundum tres dimensiones necessario est infinitum secundum omnes dimensiones: et quod fuerit infinitum secundum tres dimensiones non habebit mediū: et quod non habuerit mediū non habebit orizontem: et quod non habuerit mediū non erit locus: et quoniam non fuerit locus non erit motus neque naturalis neque accidentalis: quoniam ergo possumus corpus infinitum non erit motus oio.

Adhuc si non preter naturam aliquid maneat servari: necesse cuiusdam esse alterius hunc motum secundum naturam: hoc autem credibile ex inductione: necesse igit neque omnia grauitatem habere aut leuitatem sed hoc quidem hoc autem non: quod quidem agitur non est corporis oio infinitum ex his manifestum.

Et dicamus quod si aliquid istorum corporum separatum fuerit sicutum aut vadens ad aliquem locum accidentaliter hoc accidens erit naturale illi corpori et verificatio illius est: quoniam iste sermo conuertit. dicamus igitur quod omnia corpora non sunt levia tamen et grauia: sed quedam grauia et quedam levia. manifestum est igitur ex propositionibus et syllogismis quos diximus quod corpus totius habet finem et quod impossibile est esse infinitum.

75. *Vide* quod sermo iste est ad affirmandum quoddam proponeas quas diximus ante. accepit enim ante; quod omnis motus aut est a medio aut ad medium: et aliud potest concedere hoc in motibus naturalibus: et negare in accidentalibus: et concedere. scilicet quod superius. scilicet et inferius sunt loca motus naturalis et non accidentalis: quoniam negando superius et inferius negat motus naturalis et accidentaliter: proprius quod dicitur: dicamus quod si aliquid corpus recte. et quod verificatio quod loca motuum accidentali sunt eadem cum locis motuum naturalium est: quia quod possumus aliquod corpus quiescere in loco accidentaliter aut etiam motu accidentaliter necessario iste motus aut quies accidens talis sunt alii corpori in loco illo naturales. loca enim motuum accidentali sunt loca motuum naturalium et conuerso. scilicet quod si possumus corpus aliquod quiescere aut motu in aliquo loco naturali: necesse est ut quies aut motus in illo loco sunt alii corpori naturales. et quoniam verificatio fuerit nobis ita conuersio verificabitur quod loca motuum naturalium eadem sint cum locis motuum innaturalium. quoniam enim verificatio fuerit nobis quod ybicumque fuerit iniunctus motus accidentalis invenire naturalia et conuerso: verificabitur quod loca motuum naturalium et accidentali sunt eadem: ideoque vide mihi eo quod dixit: et verificatio illius est quod iste sermo conuertit. dicamus igitur quod omnia corpora recte. et hoc est contrarium ei quod sequitur a positione eius quod est corpus esse infinitum et est utrumque omnia corpora sint eiusdem speciei: aut enim sunt diversae speciei: aut non sicut loca diversa: quia enim est volunt per hoc dicere quod ponens hoc non potest ponere corpus simplex esse infinitum: negat enim multitudinem locorum et multitudinem corporum: et quod declarauit hanc questionem proprie et generaliter dixit suam primam intentionem proprius quod declarauit hoc recte: quod corpus istius mundi est congregatum ex sensibilibus corporibus impossibile est ut sit infinitum in magnitudine: et dicitur: manifestum est igitur ex propositionibus et syllogismis factis ex illis propositionibus quod mundus est finitus in magnitudine: et quod impossibile est esse infinitum in magnitudine.

Quia autem neque plures possibile est celos esse hoc enim dicebamus hic: intendendum si quis non potest universaliter ostensum esse de corporibus quod impossibile est esse extra mundum. scilicet de quocumque ipsoque sed solu in infinite positis dictum esse ratione: omnia enim mouentur et mouentur secundum naturam et violentiam. Et secundum naturam quidem in quo manent non violentia et seruntur et in quibus seruntur et manent in quo aucter violentia et seruntur violentia et in quibus violentia seruntur violentia et manent.

Omodo igitur volumus perscrutari utrum celi sunt plures et ut promissum: omnia enim corpora aut mouentur aut stant. si mouentur: aut naturaliter aut violenter. si stant: similius aut naturaliter aut violenter. et etiam dicamus animalia ad locum in quo corpus stat non violentia: mouentur non violenter: et in loco in quo mouentur non violentia stat non violenter. et etiam si iste motus fuerit violentus contrarium eius est naturalis.

76. *Q*um declarauit mundus esse finitus in magnitudine incepit perscrutari utrum sit unus aut plures: et hoc intendebar per celos. celum enim dicitur grece tribus modis. dicit enim

de toto mundo: et dicit de parte eius quae circulariter mouet: et etiam de parte stellarum fixarum. et manifestum est quod recte ordinis sunt hec perscrutatio post alteram: quoniam non considerat aia sciens hoc nisi post scientiam ipsius que est ipsum esse finitus in magnitudine: quis sit questionis nobilior prima et difficultas: et ipse proponit propones propter hoc: quarum una est quod corpora naturalia aut sunt mortalia aut quiescentia et hec propositio manifesta est per se. secunda autem est quod omne quod mouet ex eis: aut mouet violenter aut naturaliter: et hec etiam manifesta est per se similiter de quiescentibus. scilicet quod aut naturaliter quiescunt aut violenter: et hec etiam manifesta est per se. Deinde addidit aliud proponem et dicit: et etiam ad locum in quo corpus stat recte. et manifestum est etiam quod ad locum in quo corpus quiescit corpus naturaliter non violenter mouet illud corpus quoniam extra ipsum fuerit naturaliter et non violenter: et est etiam manifesta per se: quoniam quoniam status terre naturaliter est in medio necessaria est ut motus eius sit naturaliter ad medium: et similiter de igne. et conuersio istius proponis manifesta est per se etiam: et est quod omne quod mouet ad aliquem locum naturaliter quiescit in eo naturaliter. Deinde adduxit alteram proponem: et dicit: et etiam si iste motus fuerit violentus contrarium eius erit naturale. et etiam manifestum est per se quod quoniam aliquis fuerit motus violentus alicuius corporis simplicius erit motus proprius illi motu naturali illi corpori. Ut ergo quoniam quoniam motus ad superiorum est non naturalis terra: erit motus ad inferius ei naturalis.

Ad medium itaque quod hic si inseratur terra inde hinc seretur illuc secundum naturam: et si manet hic inde non violentia: et seretur secundum naturam hic: una enim secundum naturam.

Et etiam si terra que est extra istum mundum mouetur ad medium istius mundi violenter: mouebit a medio istius mundi ad illud medium naturaliter et si motus eius a medio istius mundi ad medium istius mundi fuerit violentus erit motus eius a medio istius mundi ad medium istius naturalis.

77. *Q*um posuit quod omne corpus naturale aut est motum aut quiescere: et quod omne motus aut naturaliter mouet aut violenter: et quis posuit quod omne corpus quod violenter mouet mouet naturaliter secundum contrarium istius motus: vult declarare impossibile consequens a positione duorum mundorum aut plurium: et est quod si possumus duos mundos esse et possumus etiam secundum mundi moueri posset ad medium istius mundi: sicut mouet in isto mundo ad suum medium: necesse est ut motus eius a medio illius ad medium istius sit aut naturalis aut violentius: quoniam possumus tamquam nullus motus fugit istos duos modos. si enim motus eius a medio istius mundi ad medium illius fuerit violentus: quod igitur impossibile est moueri a medio illius ad medium istius antequam moueat ad circumspectentiam mundi in quo est: et non est quod motus eius ad circumspectentiam est violentus: necesse est ut motus eius in hoc mundo ad medium est violentus: id est enim cum motu a medio illius mundi motus eius ad circumspectentiam eius. et ita diximus quod iste motus est violentus: ne cessario erit motus eius ad medium violentius: et quoniam ita sit contingit ut alia terra mouebit ad medium violenter quod est impossibile: et si possemus quod motus eius ab isto medio ad illud medium est violentius erit motus eius ab isto medio ad illud medium naturalis. motus nam a medio secundum istius est illi qui est ad medium: et tam diximus quod si aliquis motus fuerit violentius alicuius corporis: necesse est ut secundum illius motus sit naturalis illi corpori. contingit etiam quod alia terra moueat a medio naturaliter: et similiter si possemus motus eius a medio secundum istius mundi ad medium secundum istius naturalis: et hoc est impossibile contingit si possemus mundos esse plures. et quod

hoc non pingit nisi post verificationem qd natura elementorum existentium in aliquo mundo est eadem nature istorum elementorum sive spem: et qd loca mundorum etiam sunt eadem sive spem incepit verificare hoc.

Aduer necesse est omnes mundos ex eisdem esse corporibus. similiter quidem existentes sive naturam: sed adhuc et corpora vniuersaliter necessariam eandem habere virtutem: uppata dico ignem et terram et intermedia horum: si enim equiuoca hec et non sive eandem ideam dicunt que ibi his que apud nos et totus equiuoco vniuersaliter dicit mundus. palaz igitur qd hoc quidem a medio ferri natum est: hoc autem ad medium ipsorum siquidem oportet sive ignis ignem: et alioz vniuersaliter quodque admodum et que in hoc partes ignis qd autem necesse sit habere ex his que circa motus suppositis manifestetur. motus enim finit et vniuersaliter elementorum dicit sive manifestetur et qd partis mundi possit extra mundum istum: quedam mouent a medio: quedam autem ad mediuum: et quedam circa mediuum: erit ergo illius corpus celeste et elementa quatuor. D. o. et iam declarauimus hoc quod posuimus tunc: et hoc apparet ex eis que declarauimus prius de numero partium istius mundi et numero motuum quod declarauimus qd isti motus recti sunt finiti et ad loca terminata et ex locis terminatis: et quum ita sit et necessariu[m] si aliud mundus sit ut contineat isti mundo: necesse est ut partes eius et partes istius sint eadem in specie et manifestetur est qd esse isti mundi ex istis partibus est necessariu[m] et impossibile est alter: et debemus scire qd qui fuerit assuetus verbis loquentium difficile autem oportet coedere istam proponeat et sibi similes. isti. n. opinant qd omnia sunt possibilia et necessariu[m] nihil est. Et paup[er]is philosophus deberet destruere verba omnium sophistarum quorum sapientia est negare prima principia et destruere sapientiam.

Et etiam si celi et mundi sucrin plures sunt ex partibus cōsimilibus in natura necessario et potentia cu[m]libet corporis eorum assimilat ad inuicem. Ignis terre et eorum que sunt inter ea. potentia enim illius ignis assimilat potentiam istius: et potentia terre illius assimilat potentiam istius. si ergo partes mundorum pluriū non fuerint huiusmodi erunt partes corpora illos mundorum similes partibus istius mundi totius huius tamen non forma. si igitur sit ita erit ergo totu[m] simile. s. mundus illi similis nomine non in forma: et si corpora mundorum sunt similia ad inuicem sicut diximus superius qd ille ignis assimilat isti et similiiter de aliis corporibus. Manifestetur est qd quedam corpora mouent ad medium et quedam a medio. et iam demonstrauimus hoc quod posuimus motus corporum et determinauimus ipsos et diximus qd necessario motus eius corporum sunt finiti.

28 Qum posuit qd si posuerit duode mundos contingat ut corpora naturalia mouantur naturaliter duobus motibus propriis insimilis: quoniam terra in proprio terra mouet ab illo mundo ad mediu[m] istius mundi: prouiderat ut moueat a medio et ad idem mediu[m]. a medio quidem illius mundi quod mouetur ab isto mundo ad mediu[m] istius. ad mediu[m] autem quod est in illo mundo quod mouet a medio quod est hic ad illud mediu[m]. et qd hoc non sequitur nisi quoniam posuimus qd natura elementorum mundi possit eadem est cum natura elementorum illius mundi: incepit demonstrare hoc et intendebat per celos corpora rotunda: et per mundos corpora residua. et quod dicit: sunt ex partibus similibus in natura inveniuntur ex partibus quoniam tibus in specie. et hec propositum non sicut manifesta per se sed acquiritur demonstratione. quod enim fuerit demonstratum qd impossibile est inuenire corporis naturale simplex nisi mouatur ad mediu[m] vel a medio vel circa mediu[m]. manifestetur est qd medium non est nisi per corpora specia et corpora specia non sunt nisi per corpora existentia in medio: et quum ita sit manifestetur est qd si ponat alius mundus esse ut sit ex corporibus simplicibus necessario est ex mobilibus a medio et ad mediu[m] et circa mediu[m]. et quia inopinabile est existimare ut sit alius mundus nisi contineat isti nisi in nomine sicut est inopinabile existimare ut sit alius homo non convenienter isti homini nisi in nomine tamen: quoniam qui tale ponit non ponit aliud terminatum neq[ue] distinguuntur: quapropter sequitur qd si aliquis posuerit aliud mundum ut ponat ipsum vniuersum cum hoc: et quia hoc est manifestius et probabilius acceptum hoc Aristotelem in hoc loco: quoniam illud quod diximus collocatum est in potentia in predictis et ipse innuerit ipsam post: et dicit: si ergo corpora mundorum pluriū tunc: et si inuidua mundorum

pluriū non fuerint sive inuidua istius mundi erunt partes inuidua et illos mundos coenientes cum inuiduo illo mundi in nomine tamen. D. o. si igitur ita sit erit etiam talis tunc: et quoniam partes mundorum que sunt extra mundum istius non pertinunt cum partibus istius mundi nisi in nomine tamen: contingat qd inuidua istius mundos non coenientur cum inuiduo istius mundi nisi in nomine tamen: in formis autem differunt quod est inopinabile et quasi impossibile: et quoniam posuit qd si aliud mundus sit necesse est ut sit vniuersus cum isto: dicit: et si mundi sunt similes adiuvicem tunc: et quoniam posuerimus qd partes mundorum necesse est ut sint eiusdem speciei manifestetur est qd partis mundi possit extra mundum istum: quedam mouent a medio: quedam autem ad mediu[m]: et quedam circa mediu[m]: erit ergo illius corpus celeste et elementa quatuor. D. o. et iam declarauimus hoc quod posuimus tunc: et hoc apparet ex eis que declarauimus prius de numero partium istius mundi et numero motuum quod declarauimus qd isti motus recti sunt finiti et ad loca terminata et ex locis terminatis: et quum ita sit et necessariu[m] si aliud mundus sit ut contineat isti mundo: necesse est ut partes eius et partes istius sint eadem in specie et manifestetur est qd esse isti mundi ex istis partibus est necessariu[m] et impossibile est alter: et debemus scire qd qui fuerit assuetus verbis loquentium difficile autem oportet coedere istam proponeat et sibi similes. isti. n. opinant qd omnia sunt possibilia et necessariu[m] nihil est. Et paup[er]is philosophus deberet destruere verba omnium sophistarum quorum sapientia est negare prima principia et destruere sapientiam.

Quare siquidem et motus ibidem et elementa necesse esse vnu[m] elementorum dicatur habere ut motus corporum omnium mundorum fuerint idem erunt elementa omnis mundorum eadem necessario: et si ita sit erit terra istius mundi mobilis ad mediu[m] istius mundi: et ignis istius mundi ad superiorius istius mundi mobilis et hoc est impossibile: quoniam si motus ignis et terre qui sunt in illo mundo sunt sicut narrauimus tunc mouebitis terra ad superiorius necessario: et quod mouebitis desiderans suu[m] mundus: et ignis mouebitis ad medium: et similiiter erit motus istius terre ab isto medio ad illud mediu[m] motu naturali: media enim et extrema mundorum similia sunt ad inuicem.

29 Qum declarauimus qd necesse est ut partes mundi possit sunt similes partibus huius mundi: reuertitur et declarat hoc esse necessario ex predictis: et est modus declaratio[n]is quod superiorius inuenimus: et dicit: si igitur vniuersaliter elementorum tunc: et si necessariu[m] est qd quolibet elementum sit positiu[m] in illo mundo: debet habere unum motum istius mundi. s. a medio aut ad mediu[m] aut circa medium: dicamus qd si motus omnis corporum mundorum tunc: et hoc quod dicit manifestetur est qd si motus plurium corporum plurimum mundorum fuerint idem in specie. s. qd in quolibet mundo sunt tres motus a medio: aut ad mediu[m]: aut circa mediu[m]: necessariu[m] est qd partes omnis mundorum sunt eadem in specie. Deinde reuertebat dicere impossibile quod sequitur ex hoc et iam viebat ipso p[ro]pus a[n]q[ue] posuisse. proponeat et quibus sequitur: et dicit: et si ita sit erit terra illius mundi tunc: et hoc quod dicit necesse est s. qd si

natura terre illius mundi posite eadē fuerit cū natura isti^o terre: necessariū est vt moueat ad mediū quo mouet ista terra: & similiter de igne. s. q̄ si fuerit cū isto idem in specie necessariū ē vt moueat ad oxījōta isti^o mundi: & nō pot̄ ali-
q̄s dicere q̄ na ignis qui est in medio istius mundi sit mouerū ad superius illius mundi: & qui est in isto mundo moue-
re ad orizontā istius mundi: & silt̄ de terra que est illi^o & ter-
ra que est hic: p̄tingit enī ex hoc q̄ natura ignis que est i
medio illius mundi in illis mundis estē natura terre istius
mundi: qm̄ qd̄ mouet ad orizontā illius mundi & qd̄ mouet
ad mediū istius mundi: mouet ad idē, & similē qd̄ mouet
ad mediū illius mundi necessario mouet ad mediū istius
mundi: p̄tingit q̄ & motus istoz elementoz sit acciditalis:
aut qz eadē natura mouēatur motib^o contrariaz. & q̄ de
clarauit q̄ necessariuz est q̄ elementū graue illius mundi
moueat ad mediū istius mundi: & silt̄ q̄ ignis istius mun-
di mouet ad orizontā istius mundi: & dixit: & hoc est imposs-
sible r̄c. i. & si necessariū est q̄ terra illius mundi mouerur
ad mediū istius mundi: qz eadem est natura huius & illius
terre: p̄tingit vt terra moueat in illo mundo ad superius
necessario: non enim potest venire ab illo mundo ad illum
anteq̄ moueat in illo mundo ad suū orizontā. D. o. quia
mouet desiderans ad suū mundū. i. qum fuerit natura isti^o
us terre & terra que ē hic mouet desiderio ad mediū isti^o
mundi: contingit silt̄ ut ista terra moueat ad mediū istius
mundi: & dixit ad suū mundū qz: potest aliquis dicere q̄ su-
us mundus non est nisi mundus in quo est: qz quz posue-
ritus ipsum de natura istius terre erit suus mundus ite-
mūdus necessario. s. mūdus terre que est hic & est iste mu-
ndus necessario. & ex hoc apparet q̄ est impossibile vt ele-
menta habeant nūl vñl mūdū: qm̄ si plures mundi cēnt
non esset superius naturale neq̄ inferius sed in sola cōpa-
ratione. & si ita esset tūc non diuersaret natura elemētoz
proper diversitatē motus: uno esset de motibus natura-
libus sicut de motibus aīalī. s. quia animal mouet ad lo-
ca opposita. D. o. & silt̄ erit motus isti^o terre r̄c. i. cōtinget
q̄ terra illius mundi mouet a suo medio ad mediū illi^o mu-
ndi. mundoz. n. mūdū nature necessario dicunt ecēdē in mo-
uendo terrā ad ea quz fuerit extra ea: qū igī fuerit extra
ea mediū qd̄cū illud mediū fuerit: terra in medio istius
erit extra mediū illius mundi. & qum fuerit extra mediū
qd̄cū mediū fuerit p̄tingit vt moueat ad ipsū: & silt̄ con-
tingit q̄ terra que est in medio illius mundi qum sit extra
illud medium vt ad ipsum moueat.

Aut enim non ponendū eandē esse naturam simpliciū corporōz in pluribus celis: aut dicētes sic mediū vnum necesse est facere et extreum.
Si igit̄ mundi nō fuerint huiusmodi nō erunt nature corporōz simpliciū que sunt in celis z pluribus mundis eedē. si ergo fuerint huiusmodi erit natura corporis eadē: et cōcedunt dicētes mundos eē plures hoc necessario si posuerit mediū et orīonta esse vnum. s. q̄ mediū oīus mundoꝝ et orīonta oīus mundoꝝ sint eadē: et quā ita sit im possibile est q̄ muudi sint plures vno.

80 **U**ult in isto capitulo coniungere p^{ro}p^{ri}e demonstratio
nis cu^m p^{re}clusione ut sint p^{re}sentes co^ma c^{on}siderate. s. ut sint
apud intellectu^m sicut sensum: t^{em} incepit dicere si igit mundi
non fuerint huiusmodi t^{em}. manifestu^m est si omnes mundi
politi non fuerint s^{ed} modi qu^e narrauimus q^{uod} in illis o*b*
us sunt mobilia a medio: s. ad mediu^m: s. circa mediu^m: co-
tinger^t q^{uod} natura p^{ri}u^m mundo^m non sit eadem. D. o. si igit s^{unt}
erint huiusmodi t^{em}. si necessariu^m fuerit in eis ut sint mo-
bilia istis motibus est necessariu^m q^{uod} natura corpor^e ex qui
bus plures mundi p^{re}tes p^{re}s^{ent} sit eadem natura. D. o.
pcedunt dicentes plures mundos esse necessario hoc. L. t^{em}

singit dicitur plures mundos esse procedere hoc necessario. s.
et corpora ex quibus partes mundi coponantur sunt eiusdem
nature. D. si posuerint medium et orizonte esse unum. i.e.
contingeret eis quod posuerint corpora simplicia ex quibz mudi
di constituantur esse eadem coedere et orizon sit vnu et medium
vnus. s. hinc quod mihi videtur: quod quo totu[m] motu mouet et qui-
elat illuc mouent partes et quietescunt: aut intendit quod non
contingit eis quod non posuerint vnu orizontem et vnu medium
et posuerint naturam elementorum in pluribus mundis ex una
vir elementa moueant contra suam naturam: et dicitur: et procedunt
dicitur et cetera. i.e. et coedunt mundus esse vnu: et id contingit con-
cessione eius quod est mundus esse eiusdem nature. s. alia coe-
ssione. s. quod orizon sit vnu et medium vnu: propter quod dixit
si posuerit medium et orizonte esse vnu. s. si coesserint quod se-
quit a positione partium mundo: esse eiusdem nature ut or-
zon et medium sint vnu: et dicit hoc quod si coesserit has duas
propones necesse coedet mundus vnu esse: et propter hoc
dixit post: et quum ita sit impossibile est ut mundi sint plu-
res. i.e. quod medium sit vnu et orizon sit vnu impossibile est
ut mundi sint plures. hic autem induxit tres propontes quibz
nullus potest contradicere: quaz prima est quod p[ro]tes mundorum
necessario sunt eiusdem nature. et secunda est quod orizon et me-
dium partium que sunt eiusdem nature est vnu numero. et tertia
est quod medium fuerit vnu numero et sit orizon: mudi
erit vnu numero: et omnes iste demonstrati sunt hic.

I. Hoc autem existet inconveniens impossibile est esse mundos plures uno. significare autem aliam esse naturam simplicium corporum si distat minime vel plus a propriis locis irrationabile. quid nam dissertat tanta quidem dicere distare longitudine aut tanta: dissertem ratione quanto plus magis species erit eadem.
¶ Et si aliquis dixerit quod natura corporum simplium que sunt in pluribus mundis est diversa secundum remotionem a locis eorum sunt magis et minus dicentes quod hic sermo est extra normam. corpus namque remoueat a suo loco parum vel multis non diversatur in sua forma oio: sed solummodo in quantitate remotionis in forma autem non: siue appropinquet suo loco siue remoueat: sed si appropinquaret aut remoueat omnino remouebuntur et motus eorum sunt manifesti: et hoc non indiget disputatione.

81) Quia posuit quod si diversitas motuum corporum mobilium
si motus eorum a locis oppositis est diversitas numeri: et posuit
quod si inveniret i' eis ex locis oppositis pluscum unum contingat et quod
eadem non moueret duobus motibus oppositis: et proprius contingat
quod non simplex non diversa est diversa non diversa propter
positionem: diversa propter hoc quod mouet ad duas: s. a medio
ad medium finitum et dictum fuit quod contingat si media fuerint plura
uno. et quia hoc fecit induxit quoniam praedictam diversitatem
centrum huius quod ab his naturis simplicibus non punit nisi
unus motus isti: et dicitur isti quod aliquis dixerit recte: si aliquis dire-
rit quod non contingat quod terra illius mundi moueat ad medium istum
ut neque eccliesia quoniam habeat eandem naturam in duobus modis
dis sursum de alijs simplicibus: corpore: n. id est ex eis non equaliter est
propinquus in duobus locis plurimilibus: quod sunt in duobus mun-
dis. et quoniam igitur sit unus: non semper mouet ad propinquiorum du-
orum locorum plurimilibus. Ut ergo terra istius mundi propinquos est suo
medio et medio alteri: et proprius mouet ad illud medium non
ad illud: et si est in illo mundo moueret ad suum medium: moue-
ret igitur duobus motibus: quoniam quoniam sit eiusdem non proprius: propinquus
quitatur et remotione ab alio duorum locorum plurimib' in spe op-
positorum habet vbi. Ut ergo quod si motus a medio isti: ad medium illius
quoniam sit oppositus motu a medio illius: ad medium isti: et corporis
simplex est quod est simplex: impossibile est moueri duobus oppositibus mo-
tibus: non est possibile hoc fini appropinquationem et remotionem.

appropinquatio. n. & remotoe aliquid addunt supra simplicia. prout & simplicitate sit cōpositū ex sua natura. & ex eo quod ei pertinet ex appropinquatione & remotoe & ut cōpositū habeat duos motus oppositos in duabus horis. & Aris. dicit respondēdo q̄ iste sermo est extra normaz. i. q̄ diversitas motū corporū non est nisi propter diversitatem formarū substantialiū nec propter diversitatem in relatione: aut q̄tate neq; in alio p̄dicamento. diversitas autem sim appropinquatione & remotione non est in substantia & debet esse q̄ appropinquatio & remotoe nō operantur nisi in motibus rerum quarti mouens est extrinsecus: sīm appropinquatione & remotione a mouente: quapropter ē verificare hoc in loco q̄ motus elementoz non est ab extremitate q̄uis manifestū sit per se: tñ ipse induxit sermones contradicentes sermonibus antiquoz de motu & quiete elementoz & maxime de terra. antiqui. n. ponunt causas exemplares ex contrariis in quiete terre & in introitu eius actione: que est apud vniuersam terrā & locum vniuersae terre. & manifestū est q̄ non mouet terra ad vniuersam terraz vbiq; fuerit: qm̄ si pars eius moueret ad vniuersam terram contingenter ut esset sicut motus ferri ad magnetem. & si ita esset esset possibile ut terra moueret natura ad superius. & vniuersalit vident si motus terre non fuerit sīm attractione aut propter naturā loci: aut propter naturā corporis: quod est in loco neq; sīm expulsione propter motū celestē: manifestū q̄ hoc qd̄ dixit Aris. In hac demonstratiōe est vera. & scire hoc. s. q̄ terra & elementa nō mouent neq; attractione neq; expulsione est propinquum principiū naturalib;: & hoc erit qm̄ scierim⁹ causas attractiōis in alijs corporib; attractiōis & vidimus ipsum fugere res in quibus existimant q̄ aliquid trahant elemēta: & similiter manifestū est etiā q̄ neq; sīm impulsionem. impossibile est enim inuenire corpus naturale cuius motus non sit naturalis. & vniuersaliter manifestū est q̄ motus eoz est per se: & ideo dixit: sed si appropinquauerint locis eoz: aut remouant omnino mouebuntur & motus eoz sunt manifesti & non indiget disputatione. i. q̄ non in dicimus disputatione ad hoc. q̄ motus eorum sit per se naturalis.

Sed adhuc necesse est esse aliquem motum ipsoz: q̄ quidem enīm mouet manifestū. vtrum igit̄ in omnibus dicamus moueri etiā cōtrarijs. sed qd̄ non natūrālē moueri: impossibile est moueri violētē. si igit̄ est aliquis motus ipsoz necesse est eoz que similis speciei & singulorū ad vnum numero locum existere motum putat ad hoc aliquid medium: & ad hoc aliquid extremum.

Volumus modo perscrutari vtrum motus corporoz non sit violentus aut motus eoz naturales sint violenti etiā. dicamus igit̄ q̄ corpus qd̄ impossibile est moueri omnino: impossibile est moueri violētē. si igit̄ motus corporoz mundoz sit naturalis: erunt motus partū cōsimiliū formarū necessario ad eundē locum. s. aut ad ali quod medium aut ad aliquem finem.

Quia fundamentū hui⁹ demonstratiōis est super hoc q̄ elementa habent motus naturales: incepit perscrutari vtrū motus oīus corporoz est violentus: aut omne corpus haber motum naturalem. D. o. dicamus q̄ & corpus rē. i. corpus quod impossibile est moueri oī naturaliter: impossibile est moueri violētē: & dixit hoc quia quod violentē mouet mouēt cōtra suam naturā: qd̄ ergo caret motu naturali caret violento. D. o. si ergo motus corporum mundoz rē. i. & quz posuim⁹ q̄ motus corporoz simplicitā sit naturalis eis continget q̄ corpora simplicia cōuenientia

in specie que sunt in pluribus mundis moueantur ad eadem loca. s. q̄ grauita eorum moueant ad media levia aut ad fines. & hoc intendit. & cum ita sit contingit impossibile predictum. s. q̄ idem corpus mouebitur duobus motibus contraria a medio. s. & ad medium.

Si autē aliquid specie eadē plura aut quia etiā singularia. plura quidem specie aut vniūquodq; indifferens non huic quidem huic autē non tale erit partū sed similiter omnibus. similiter. n. oīa sim speciem indifferens ab inuicē numero aut̄ alterū quodcūz a quoēcūz.

Si ergo aliquis dixerit q̄ corpora que sunt in mundis. s. terra & alia elementa sunt eades in forma in numero aut plura quoniam nō assimilatur ad inuicem: neq; vniuersum vniuerso: sed assimilantur ad inuicem. s. q̄ partes istius mundi sunt similes partibus illi⁹: & similiter partes ceteroz mundoz: quapropter non diversantur in forma sed in numero tñ. ignis enī istius mundi est aliis ab igne illius mundi in numero. & quā corpora mundoz differunt in numero: differunt etiā in locis: qm̄ partes corporis istius sunt similes partibus corporis illius mundi & eadē in forma. U. g. quoniam partes istius terre assimilantur terre alterius mundi.

83. Hec est quies secunda q̄ mundi sunt plures. pot̄ enīz aliquid dicere q̄ sicut videmus in hoīe q̄ est vnu in specie plura individua: ita est de mundo & suis partib;. sed quā posuerim⁹ sicut dicit⁹ q̄ p̄es mūdoz sunt filii ad inuicē necesse est q̄ mundi & partes eoz sunt idē in specie: & sūl de locis. & quā ita sit necesse est ut mundi sint plures idū duo. & quā posuit hanc questionē incepit dissoltere ea.

Dico autē hic quoniam partes que hic ad inuicem & que in altero mundo similiter se habent. sumptū igit̄ hinc nihil differt per cōparationem ad aliquid carum que in aliquo alio mūndo partū respectu earū que in hoc ipso sed similiter differunt enī specie nihil ab inuicem:

Si igit̄ diversitas corporoz in numero esset causa diversitatis locoz oportet ut partes istius terre diuerse in numero & grauitate q̄ quodlibz corpus corporoz eius haberet medium quo vadit quod est impossibile.

84. Et responderit huic questioni si causa multiplicationis locoz. s. esse plura media in numero & plures orizōtes cōnta plura elementa in numero. U. g. effēt. n. plures ignes in numero. s. q̄ ignis istius mundi sit aliis ab igne centroz mundoz in numero: & sūl in alijs elementis cōtingeret ut mediū in numero diuerfaret in eodē mundo. p̄p̄i diueritatē p̄tū elementoz in numero. U. g. si causa in essendo duo media in numero in duobus mundis essent quia terra istius mundi est alia a terra alterius mundi in numero oportet ut quelibet pars terre in eodē mundo haberet p̄p̄ium medium. essent ergo media fini nūero individualiōz partium terre qd̄ est impossibile. vide. n. g. loca cuiuslibet p̄tū horū elementoz sit idē nūero: immo idē ē nūero locus toti⁹ & p̄tū: impossibile est q̄ & plura elementa nūero sit cā i essendo plura loca nūero. s. plura loca q̄ sit mediū & orizō.

Itaqz necessarium aut amouet has suppositiones aut medium vnum esse & extremū. hoc autem existente necesse est & celum vnum solum esse & non plures. cōsidem bis augmentis & cōsidē necessitatibus.

Si ergo contradicens non poterit contradicere istius sermonibus & rationib; necessario est medium vnum & vnum orizō. si ergo medium

fuerit vnu et oricon vnu et celum etiā erit vnum
etia per istos sermones et necessitates.

*85 Vult affirmare in hoc sermone et quietere in hoc qm
dignū est qdum nullus poterit contradicere sermonibus
affirmantibus mediū esse vnu numero; et similiter oricona
coedidit celū esse vnu; et ille locus est probabilis. s. verificare
rem qm nō inuenias ei tradicē fin suā cōsuetudinem
qui semp̄ inducit sermones probabiles terminos demon
stratiuos. Aris. n. vñs ei⁹ ouob⁹ modis: aliquando pndu
centes eos ante demonstrationē ad exercitandū et dubi
tandū; et aliquo post ut faciat conuenire.

Quod autē est aliquid quo nata est terra ferri
et aqua palam et ex alijs oīo enī quod mouetur
et quadam in quiddā transmutat; et hoc ex quo
et in quod specie differunt. oīs enim finita trans
mutatio: puta quod sanā ex infirmitate in san
itate; et quod augmentat ex paruitate in magnitudi
nē; et quod fert igitur etenim hoc sit. vnde quo
opoter itiḡ specie differre ex quo et in quod na
tum est ferri. quādmodū quidē quod sanā nō
vbi cōtingit neqz vbi vult mouens. et ignis igit
et terra nō ad infinitū ferunt: sed in opposita: op
ponitur autē fin locum sursum ei qd deorsum:
quare ista erunt termini lationis.

Et etiā terra vadit ad aliquē locuz et ignis etiā
vadit ad aliquē locum. et hoc manifestū est. omne
enī mobile alterat ab aliquo in aliquid. alterati
ones autē diversant fin formā. forma enī ex qua
corp⁹ mouet ad aliā diversat; et omnis alteratio
habet finē. U. g. sanabile enī alterat ex infirmita
te ad sanitatem; et similiter augmentabile alteratur
ex paruitate ad magnitudinē; et similiter mobile
in loco alterat ex quibusc̄ locis diversis in for
ma ad quedam et vadit ad locuz qui est finis nō
ad alteruz. v. g. quia corpus sanabile mouet fin
transmutationē neqz vbi cōqz voluerit mouens
sed vbi est finis motus. s. sanitatis. et quz ita sit cō
tingit qd motus terre et ignis non sint in infinitū
sed ad finem. s. ad loca diversa illis locis ex qui
bus mouent locus superior est diversus ab infe
riori. ista autē duo loca sunt oricones motū.

*86 Quum accepit in demonstratiō qd mundus est vnu et
qd motus simplices habent loca propria: hoc autē fundatū
est super hoc qd motus simplices sūt finiti. incepit affirmati
onē hoc: et dixit: etiā terra mouet zc. i. et etiā vna p̄pōnū
receptarū in hac demonstratiō est: qd terra et ignis mouet
ad loca terminata: et sūt aqua et aer: et nullū hoz mouet
in infinitū neqz ad quēcūqz locū in aliquo ad aliquod. et
intendit per aliez transmutari in aliquo terminato in ali
quod. Deinde incepit declarare hoc et dixit: omne. n. mo
bile alterat ab aliquo in aliquid: et intendit per alteratur
transmutari ab aliquo terminato in aliquo terminato. i. a
contrario in contrariū: et hoc declaratū ē in physicis in
motibus rectis. D. d. alteratiōes diversant hz formās. i. et hoc
est qdā diversitatē modo transmutationē. s. qdā
corp⁹ sunt in vbi: quedā in quantitā: quedā in quale. forma
enī ad quā peruenit transmutatio diversat in vnaquaqz
transmutationē: et hoc voluit notificare: qm nō quodcūqz
transmutat in quodcūqz. D. d. forma enī ex qua mouet
corpora ad aliā formā diversant: et hoc est qdā alteratiōis qd
sunt finiti. et qm declarauit ratioē qd transmutationēs sūt
finiti fin qd sūt in contrarijs et in contraria: incepit declara
re hoc per inductionē. s. declarare esse contrariās autē fi
nitās: et dixit: oīs alteratio habet finē et intēdit per altera
tiōē transmutationē trib⁹ motibus: qm vnuquisqz istoqz
motuū habz finē terminatū et est ex contrario in contrariū.

Cl. g. qd transmutatio in qualitate est ex sanitate in infirmi
tate et inquantū ex parvo magnū aut ecōterio. et qd inue
nire contrarietatē in motu locali est magis occultū qd in al
terationē dedit exemplū in motu alteratiōis ut videat co
siderans qd ita debet esse in motu locali: et dixit: et similiter
mobile localiter. i. et similiter est de mobili naturali in loco
ex corporibus simplicibus qm transmutant ex loco contrā
rio ad locū contrariū. i. ex superiori ad inferius aut ecōuer
so. D. d. et non vadit nisi ad locū qui est finis. i. et manife
stū est qd mobile in loco nō mouetur nisi ad locū diuersū
a loco ex quo mouetur sicut est de alterationē: et vñtū
saliter necesse est in omni transmutatione ut a quo est sit
diuersum ab eo ad quod est nisi transmutatio sit oīosa.
Deinde. o. mouetur neqz per transmutationē zc. i. fin qd
mibi videtur nisi in verbis occidetur error qd manifestū
est ex sanatione et sibi similibus qd nō transmutantur ad
quācūqz transmutationē transmutatas voluerit ut in habē
ribus animā sed ad finē naturalē. et iam declarauit qd mo
tus locales recti sunt finiti in pluribus locis: et qm veri
ficauit ppositionem dicentem qd omnis transmutatio est
finita: dedit conclusionem et dixit: et si ita sit erit motus
ignis et terre non in infinitū: et ita cōponitur syllogism⁹
ignis et terra et alia simplicia sunt transmutabilia et omne
transmutabile transmutat ex contrario in contrariū: ergo
ignis et terra transmutant ex contrario in contrariū: sed
omnia transmutabilia ex contrario in contrariū sunt fini
te transmutationēs: ergo ignis et terra et alia sunt finite trā
mutationēs: ergo habent loca naturalia ad que transmu
tantur fin naturam: et ex quibus transmutantur et opotet
ut sint contraria. et qm ita sit opotet ut om̄s partes vni
uscuiqz corporis eoz mouentur ad eandem partem: ma
nifestū est qd locus omnū individuoz terre est vnu nu
mero et similiter de alijs elementis: et hoc intendebat quis
dixit: et ista duo loca sunt oricones motū. i. et superioris
et inferius sunt illa duo loca que apparent esse finita. duo
enī elementa levia mouentur ad superioris: altez quidez
simpliciter: alterum autem in respectu: et similiter grauia
ad inferius aut simpliciter aut in respectu.

*87 Quoniam autē et qui circū habet aliquāliter op
posita ea que fin diametrū totū autē non est con
trariū neqz vnuū: quare et ex his modo aliquo
motū in opposita et finita. necesse igit̄ esse aliquo
finem et nō in infinitū ferri.

Et fin aliquē modū est in motu circulari con
trarietas per diuersitatem. s. motus existentes in
diametro circuli. motus autē totius circuli non
habet contrarium oīo. manifestū igitur est qd
motus partiū reuolutionis sunt ad loca diuersa
finita: verificatū est modo sermonibus necessa
riis qd motus omnī corporoz habent finem et qd
non vadunt ad infinitū.

*87 Quum posuit qd omnis motus necessario fin qd est mo
tus est ex contrario in contrariū: et hoc vñversalē in omni
motu. et iam declaratū sūt in motu circulari qd nō haber
contrarietatē neqz est ex aliquo ad aliquo: et hoc facit qdīo
nē: incepit dissoluere ipsam in demonstrando qd in motu
circulari est contrarietas fin aliquē modū: fin autē altez
non. s. qd in partibus eius inuenit contrarietas fin aliquē
modū et fin alium non. qm autem mouebit eadem
ps et ex aliqz extremo diametroz circuli ad extremū cir
culi erit p̄tieras. qd autē mouebit aliqz pars ab aliqz p̄cto
qz op̄ revertit ad idē p̄ctū nō erit p̄tieras: et hoc fitēdebat
quis dixit: et etiā fin aliquē modū est in motu circulari p̄tie
ras fin diuersitatē. i. qd in motib⁹ partiū reuolutionis p̄tū
erit p̄tieras. i. ex quo et ad qd in p̄tū ps incepit ex extremo
diametri et peruenit ad extremū secundū: quapropter

stella in uno extremo dicit ascendet et in altero occidet et ascendet dicit contrarium occidet. D. d. motus autem totius circuli non habet contrarium. i. motus autem partium quaz motus est revolutione completa non habet contrarium omnino quia ex puncto ex quo incepit ad punctum ex quo incepit puenire. D. d. manifestum est igitur quod motus partium revolutionis estiam sunt ad loca diversa. i. manifestum est modo quod motus partium circuli sunt ad loca diversa ab eis ex quibus sunt: quaz non complete int revolutionem; sicut ab extremo diametri velocius ad extremum oppositum: et hec contraria non inveniuntur in circularibus nisi propter diametrum: diameter enim est linea recta: et contrarietas non invenitur nisi in duobus extremitatibus longitudinis recte ut in iij. phys. declaratum est et in principio huius libri.

Argumentum autem est eius quod non infinitum fertur et terram quidem quanto ratione propinquior sit medio velocius fertur. ignis autem quanto ratione quod est sursum. si autem in infinitum esset infinita ratione et velocitas: si autem velocitas: et gravitas et levitas ut enim amplius descendente velocitate alterum gravitatem ratione erat velox: sic si infinita erat huius nodi additione et velocitatis additione infinita ratione esset.

Et signum quod mouens non mouet in infinitum est terra. terra enim quantumcumque appropinquauerit medio citius mouet. similiter ignis quanto magis ad superius tanto citius mouetur. si ergo motus esset infinitum velocitas esset in infinitum. si igitur velocitas esset finis hoc gravitas et levitas finis hoc essent. i. infinitum et sicut eorum que ad inferius mouentur quedam mouentur citius finis diueritatem in gravitate ita esset si additione gravitas esset in infinitum.

88 Hoc est signum aliud a predictis quod motus elementorum: uero sunt finiti quia via in hoc quibusdam propriis predictis ponit est primo quod manifestum est per se quod motus terre et ignis et aliorum elementorum videntur quod appropinquauerint locis propriis citius moueri: et quod ita sit necesse est ut medius sit finitus similiter superius. quod autem sequitur hoc ex predictis partibus et non est per se: quoniam si motus eorum esset in infinitum ptingeretur ut velocitas eorum esset infinita: quoniam superius et inferius ponuntur infinita: et si velocitas esset infinita: gravitas et levitas essent infinita: quod est impossibile finis declarauimus quoniam igitur dicitur: si igitur motus eorum esset in infinitum: velocitas esset infinita: intendit. et quod possumus quod quarto magis intrauerit illa pars ad quam mouet tanto magis mouet citius. et quoniam possumus quod ista pars in quam mouet est infinita contingit quod velocitas transeat in infinitum et si inveniatur velocitas infinita inuenietur gravitas aut levitas infinita: et hoc intendebat quod dixit: si igitur velocitas est finis hoc graue et leue erunt finis hoc. i. in infinitum. Sed potest alius dicere quod hoc sequitur a positione quod graue et leue mouentur in infinitum. i. gravitatem esse infinitam quia non ponat quod quarto magis appropinquauerit mouenti tanto citius mouebit: quid est predicere propriis istius positio. dicamus ergo quod ipse voluit notificare quod cum declaratum est quod si motus eius ponat infinitus contingit ut virtus mouens sit infinita: necesse est et dignius quod ponat motus transiens in velocitate in infinitum ut sit a potentia infinita: id dicitur: et si igitur velocitas finis hoc et gravitas et levitas essent finis hoc in infinitum. D. d. et sicut eorum que mouentur ad inferius et. i. et monstrantur finis hunc sermonem cum proprieta quod si velocitas fuerit infinita et gravitas et levitas sint infinitae. et est quod si causa rerum diversitas in velocitate est diversitas eorum in declinacione. i. in gravitate et levitate: sequitur quod quanto magis fuerit graue aut leue tanto magis erit velox. et man-

festum est quod hoc pertinet. s. quod quanto magis fuerit velox tanto magis graue et leue: et quoniam ita sit et fuerit velocitas infinita necessario erit gravitas et levitas infinita.

Sed adhuc neque ab alio fertur ipso: hoc qui dem sursum: hoc autem deorsum: neque vi quemadmodum quidam aiunt extrusione. tardius enim ratione mouere: maior ignis sursum et maior terra deorsum: nunc autem contrarium semper maior ignis velocius fertur: et maior terra in eum qui ipso loquitur: neque velocius ratione in fine seretur si vi et extrusione. oia enim a vii inferente longius facta tardius fertur et unde vi illuc fertur non videtur.

Et etiam corpus vadens ad superius et corpore vadeamus ad inferius non vadunt ex alio mouente violentemente sicut inquit quidam homines: et elementa mouentur per constructionem. et si ita esset motus ignis magni esset tardius ad superius: et motus terre magne ad inferius: sed videmus contrarium: ignis enim magis citius mouetur ad suum locum: et eniam si motus elementorum esset cum constrictione non esset motus terre: et ignis quem appropinquauerit suis locis velocior. omne. non quod a suo expellente mouetur tarde mouetur. et dicimus quod ad locum ex quo elementa mouentur violentemente mouentur naturaliter.

89 Quia una propositionem ex quibus coponit demonstratio est quod corpora simplicia mouent per se naturaliter. s. a principiis intrinsecis in eis non ab extrinsecis: potest alius dicere quod non mouet ad superius et ad inferius nisi ex causis extrinsecis violentis: ut plures antiqui credebat de terra et violentia stat in medio: et violentie mouet ad medium proper motu circulari: incepit pradicere hunc dictum quoniam dignum est ut sit questione de motu per se quod manifestum est hoc ista mouent per se. s. corpora simplicia: et postea priusque super hoc. s. quod si terra mouet ad inferius violentemente et a mouente extrinseco oportet quod terra maior moueretur tardius: et nos videmus quod ratione magnitudinali tanto citius mouet ad inferius: et hoc sequitur quoniam mouens violentia ponit idem. s. quoniam idem mouens quoniam moueretur duo corpora quoque alterum est maius alterum aut minus: quod maius est mouet motu tardiori. et dictum haec sententia procedunt quod costringens elementum est idem: quoniam si ponat quod sit motus tenuis erit idem. s. si ponat quod quedam costringunt quedam in eorum est motus tenuis. Deinde dedit secundum rationem et dicitur: et etiam si motus elementorum tunc. et iste sermo coponit in prima figura et secunda. in prima quidem sic: motus violentiae quanto magis appropinquauerit suo fini tanto minus est velox: et quanto magis appropinquatur fini suo tanto magis tardat in suo motu: et tanto tardius mouet quanto appropinquior suo fini. Deinde accipit hec conclusio et coponit in eis figura sic omnia elementa quanto magis appropinquauerint suo fini tanto magis velociter mouebuntur et mobilia violenter non velocificantur quoniam appropinquauerint suo fini: et elementa non mouent violentiae. ipse autem inducit ipsius in modum hypotheticum sed continuo declarat et hoc quod dicitur. s. ipse dedit causam propter quam motus violenter quanto magis appropinquauerit suo fini tanto tardius mouetur que est remoto a mouente extrinseco. Deinde dicitur et dicimus quod ad locum ex quo elementa mouent violentiae mouentur naturaliter. i. quod talibus rebus non indigentur declarari ratione: quoniam manifestum est per se et quod ad omnes locum ad quem elementum mouent violentiae mouetur eius contrarium naturaliter. U. g. quia terra mouetur ad superius violentiae: ignis mouetur ad superius naturaliter.

Istaqz ex his speculantibus est accipere fidez de dictis sufficienter: adhuc autem et per eas que ex prima philosophia rationes ostendere vniqz et ex eo qui in circuitu qz necessarii sempiterni similiter et his esse et in alijs mundis, palam aut sic sicut intendentibus: qm necesse vnu e celum.
 Oportet igitur aspiciere in istis rebus et que rente eas concedere hoc qd diximus ex istis opinionibus et ppositiobus concessione non dubia et qd sit sufficiens et intentus sermonibus physicis prius quod scripsimus. qm iam scripsimus hoc et dixim⁹ qd motus circularis vnu est sine principio siue si in hoc mundo siue in alijs mundis dicinde inuenimus ex isto motu qd celus est vnu et mundus est vnu et no plures ut alij inquit.
 90 Qdiam declarauit qd mundus est vnu ex ppositis naturalibus et hoc etiam apparet ex ppositis divinis: incepit declarare quo apparet hoc ex duabus scientiis et qd opere ppter hoc credere hoc possit: et dixit: oportet qd aspiciatur itc. i. et dixit qd plures hoies non possunt credere principia prima propter clementem eoz in opinionib⁹ falsis ex qd insigunt in eis pponentes probables pttarias eis: aut propter existimationem et principia istius artis debent esse in fide si cut principia geometrie. ista n. duo faciunt dubitationem in ppositis naturalibus: et cum dixit: qd hoc apparet ex rebus oictis in scientia diuina: incepit dicere hoc et dixit: qm scripsimus iam illuc et diximus qm motus circularis itc. idest iam declarauimus in sermonibus positivis. qd fundamenta in scientia diuina qd motus circularis debet esse vnu si ne principio et sine fine: et alij motus reducunt ad istum motum. ad motu circulari siue ponamus istos motus accidentales in isto mundo siue in altero modo. s. qd necessarium est ut reducant in unoquocq mundorum ad talis motum: et hoc qd dicit declaratum est in viii physi. qm hoc non declarat in scientia diuina sed ponit: qd hoc debet intelligere hoc quod dixim⁹. s. iā scripsimus in scientia diuina et declarauimus in scientia naturali. s. qd motus naturalis debet esse in hoc mundo sine principio et sine fine et sit in quocq mundo. qd dixit hoc dixit: deinde iuuenit ex isto motu qd celum est vnu et mundus vnu necessario. i. et cum verificatur est nobis hoc fundamentum positivum in scientia diuinali et declarauit qd motus localis circularis debet esse vnu et eternus: et qd mouens et faciens motum non debet esse in materia et impossibile est ut iuueniant ex eo plusq vnu ens numero. s. qd impossibile est ut iuueniant ex eo duo. et declaratum est illuc qd ab uno mouente non iuueniat nisi vnu motum: et quod ita sit necesse est ut celum sit vnu numero: ergo necesse est ut mundus sit vnu numero: et hoc intendebat cum dixit: deinde venimus ex hoc motu qd et mouens vnu et qd vnu mouens non facit nisi vnu motum. et potest aliquis dicere cum declaratum est qd mouens non mouet celum nisi desiderio existere in celo propter intellectus eius quid prohibebit ergo qd non sunt plures celum et vnu quod eorum desiderat hoc primum mouens eiusdem modi intellectus sicut in nobis vnu intellectus mouet plura imaginata. Ut g. cibum esse vnu mouet omne famelicum ad cibum et forte sic erit de celis: dicimus ergo qd declaratum est itaqd imaginatum est illuc idem imaginatum ex omnibus modis: et cum ita sit imaginatio est eadem sicut imaginatum est idem: et quod imaginatio sit eadem non inueniet nisi in codice

imaginatio in hominibus autem imaginatio non est imaginatio eadem ex omnibus modis: quapropter possibile imaginari idem imaginatum pluribus imaginationibus et a pluribus imaginantibus. fin hoc igitur debemus intelligere imaginationes corporum celestium: et iam declarauimus in eo qd scripsimus in ea scientia.

Tribus enim entibus corporalibus elementis tria erunt et loca elementorum. vnu enim qui subsistentis qui circa medium: aliud autem qui circularis qui quidem est extremus: tertius autem qui medium horum qui medius corporis: necesse enim in hoc esse quod superestetur. si enim non in hoc extra erit sed impossibile extra. hoc quidem enim sine gravitate hoc autem gravitatem habens magis deorsum autem qd gravitatem habentis corporis locus non est. siquidem qui apud medium grauius: sed et neqz preter naturam: aliij enim erit fin naturam: aliij autem non erit: necesse igitur in intermedio esse. huius autem ipsius que sunt differentiae posterius dicemus. De corporis quidem igitur elementis que quidem sunt et quot et quis vniuersitatisqz locus. adhuc autem vniuersaliter quomodo et quot sem multitudinem loca palam nobis ex dicitur.

Nodo autem dicamus qd elementa particula ria sunt tria: ergo et loca eorum sunt tria: quorum vnu est locus corporis descendenter ad inferum secundus autem corporis rotundi et est ultimus tertius est medium inter ista duo loca: et est cor pus leue existens in isto loco necessario. quoniā si non fuerit in isto loco erit in alio loco extra predicta quod est impossibile. si ergo locus medium est accidentalis corpori leui erit naturalis alijs corpori: sed nulluz corpus est preter ista tria corpora. et cum ita sit erit locus istius medium corporis locorum necessario. sed nos dicemus post diversitatem istius corporis. iam ergo declarauimus qualitatem elementorum particularium et etiam quantitatem locorum et numerum et perfecte et sufficienter: volum⁹ dicere modo qd mundus est vnu: et non est possibile qd sint multi mundi: et ostendam iterum qd sempiternus est et non est factus ex aliqua re et non cadit sub corruptione.

9. Intendit per elementa particularia corpora simplicia que non sunt ex corporibus prioribus eis: et sunt tres: graue: leue: et neutrum. et cum manifestum est qd corpora simplicia sunt tria: necesse est ut loca sint tria: et hoc non contingit ei nisi qui possit qd omne corpus est in loco essentialiter: et Alexander voluit hoc etiam Arist. o. qd celum non est in loco essentialiter: quoniam ergo dicit qd loca sunt tria: dicimus ergo qd quod dicit in physicis qd celum non est in loco sicut illud super hoc qd nihil est extra celum: et hoc sicut acceptum illuc pro postulante: et in hoc loco declaratum est: qui ergo ponit qd mundus est plusq vnu: necesse est ei dicere qd celum est in loco. et quod declaratum fuit qd mundus sit vnu declarabilis qd extra ipsuz nulluz corpus est: et quod huic pluengas qd declarabilis in physicis. i. qd corpus qd non est in loco est extra qd non est aliquid: declarabilis qd celum non est in loco. videt igitur qd dicit hoc qd sequitur dicentes mundos eam plures. s. qd celum est in loco: et qd ex istis tribus locis non inueniant plura numero: et si ex eis inueniant plura numero: pranger qd ps et totu mouent ad eundem locum numero: et metu et moro: recte igitur hec tria loca sit eadem numero: qm duo vtrumq sit vnu numero. s. loc⁹ grauius aut leuis: et rigore qd locus tertius sit idem vnu numero: et est loc⁹ corporis neutrivs.

et quod mundus non inueniat nisi in his tribus locis et sunt eadē numero: et mundus existens in eis erit idē nūc. D. d. vñ est locus corporis descendētis ad inserviā qd ē in me-
dio. i. loc⁹ terre et aquæ. et qm̄ hec duo elemēta numerant̄ in graui et ille locus in rei veritate est ultimus aeris. D. d.
et locus secundus et. i. lōgit uđo in qua imaginat̄ corpus c̄
celestē. et pōt̄ etiā intelligere per locū tertius hic illud quod
est ultimus corpus corporis celestis: q̄ oia que sunt extra il-
lud sunt essentialia in loco. D. d. et est ultimus loco: potest
intelligi loco: imaginato: ut loco: partis celi p̄ter ultimā partē. U. g. p̄ter sp̄as stellaz fitaz. D. d. et locus
tertius et. i. locus duoz corporoz leui. i. ignis et aeris: que
sunt media inter graui et neutra. D. d. qm̄ si nō fuerit in
loco et. i. necessarium est ut corpus leue sit in medio inter
duo extrema. s. inter corp⁹ graue et neutrū: nō enī est quar-
tus locus: et q̄ dixit: q̄ hoc est impossibile. et potest alijs
dicere forte iste locus est ei accidentalē: dixit: si ergo loc⁹
medius fuerit accidentalis corpori leui erit naturalis cor-
pori: sed ultimus corpus est p̄ter ista. i. impossibile est ut
iste locus medius sit accidentalis huius corporis: qm̄ si ei fue-
rit accidentalis p̄tingeret ut alij sit naturalis: sed nō est cor-
pus quartū cui sit ille locus naturalis. locus enī naturalis
non habet nisi vñ corpus naturale et cōuenio: et iō si eēt
ei accidentalis p̄tingeret ut haberet alij locū naturales: et tūc
continget ut loca essent quatuor: quod est impossibile.
D. d. et nos dicemus post cōuerſitatē illius corporis. s. cor-
poris leuis. i. quia diuidit in corpus calidū et frigidiū: et sic est
ignis: et in corp⁹ calidū et humidū: et sic est aer: et dixit hoc
de leui tm̄ quoniam diuisio graui in duo manifestū est per
se: diuisio aut̄ leuis in duo cōprehensionaz est per rotunduz:
quapropter Alexander dicit q̄ corpus qd est illic non d̄
ignis cū hoc nisi equivoce: et iō percutati sumus de hoc
in determinatiōibus methozoz: et in viis et in determina-
tiōibus generatiōibus et corruptionib⁹. D. d. iam q̄ declara-
vimus et. i. et hoc quod hic accepim⁹ pro fundamento in
declaratione istius q̄stionis de cognitiōne qualitatū elemē-
toroz et in numeris corp⁹ et loco: iam declaratiū est a nobis
p̄ius: et voluit rememorari per hec oia que declarauit de
partibus mundi vñq̄ ad hunc locū: et ideo debemus intel-
ligere ex sermone eius in quāritatē eoz. i. esse finita in ma-
gnitudine: et proper hoc dixit: volumus etiā modo reme-
morari et dicere: et quis diximus hec oia volumus modo
cōplete sermonē perpetuū aut aliqd eternū q̄ mundus sit
vñs per declarationē ducentē maiorem dubitationem.
Deinde soluimus eam. deinde declarabimus mundū esse
vñs et eternū qui semper fuit et semper erit: et hoc intēdit
quis dixit: et declarabimus ipsuz esse etiā eternū perpetuū
et nō generanū neq̄ cadentē sub corruptionē: et ipse p̄lera
bis de hoc: qm̄ quidā antiquoz opinant̄ q̄ aliquid potest
generari: deinde potest remanere p̄petuū: aut aliquid eēt
eternū qd semp fuit et pōt̄ corrupti tamē post.

Quod autē non solū vñs est sed impossibile
est fieri plures. adhuc autē q̄ sempiternus incor-
ruptibilis existens et ingentilis. dicamus primū
dubitantes de ipso: videbūt enī vñq̄ sic intendē-
tibus impossibile vñ et solū esse ipsum. in oīb⁹
enī et his que natura et his que ab arte cōstan-
tibus et generatis alterū est ipsa sūm̄ se ipsam for-
ma et mūta cū materia: puta sp̄era: iterū species
et aurea et erea sp̄era: et iterū circuli altera forma
et erea et lignea circulus q̄ quid. n. erat esse di-
centes sp̄era aut circulus: non dicemus in ratione
aurea aut eternū tanq̄ non existētibus his de sub-
stantia. si erea aut aurea dicamus: et si non possu-
mus intelligere neq̄ sumere aliud aliqd p̄ter
singulare. qm̄ enī nūb̄l prohibet hoc accidere

puta si solū assumat̄ circulus. nūb̄l enim minus
erit aliud circulo eēt et huic quidē circulo et hec
quidē sp̄es. hec aut̄ sp̄es in materia et singulariū
qm̄ igitur est celum sensibile singulariū vñq̄ erit
sensibile enim omne in materia existit: si autē sin-
gulariū alterum vñq̄ erit: huic quidē celo esse et
celo simpliciter. alterum iūl hoc celum et celum
simpliciter et hoc quidē vt sp̄es et forma: hoc
autē ut materia mistum. quorum autem est for-
ma quedam et sp̄es aut sunt: aut contingit plura
facta esse singularia. sive enim sint species quēad
modum dicunt quidam necesse hoc accidere: si
ue etiam separatum nulluz talium vel minus. in
omnibus enim sic videmus quorūcūq̄ substanciā
in materia est plura et infinita entia que eiusdem
speciei. itaq̄ aut sunt plures celi: aut contingit esse
plures. ex his igit̄ suspicib̄l vñq̄ aliquis et esse
et q̄ contingit plures celos esse.

Sed volumus anteq̄z declaremus hoc que-
re et perscrutari de hoc. potest enī aliquis que-
re et dicere q̄ impossibile est in mundū esse vñus
qm̄ in quolibet qd sit ex natura aut arte disposi-
tio forme solius est alia a sua dispositione cū ma-
teria. v. g. orbis. forma enī orbis sūm̄ suam dispo-
sitionē est alia cum fuerit cūz cupro et auro. et for-
ma circulationis est alia a cuprea vel aurea. quim
enī diximus rectitudinē non colloca in ea cu-
piū aut aurū: qm̄ non est substantia aurī neq̄ cu-
piū. si ergo diximus rotunditatē auream aut cu-
preatūcū inducimus formā cū materia in simili
si aut diximus tm̄ rotunditatē non manifestabit̄
omnino materia. obicitatē enī possibile est esse
in diversis materiali. quz igit̄ dixerimus orbi-
tatem aut rotunditatē non intelligamus nisi for-
ma tm̄ et qm̄ diximus rotunduz intelligimus
formam cū materia: et sic debet esse in quolibz
et qm̄ ita sit et celū sit sensibile: ergo est pars par-
tium mundi: et omne sensibile est sensibile vñliū.
si ergo celum est vñum particularius. qm̄ ergo
diximus celum simpliciter esse aliud q̄z cum di-
ximus hoc celum. celum ergo simpliciter est for-
ma sola. hoc autem celum est forma cum mate-
ria: et omne habens formā et figuram aut est plu-
ra aut possibile esse plura. et iste sermo sequitur
sermonem de exemplari mūdi: sicut dicunt quidam
q̄ mundus habet exemplar eternuz apud
creatozem. et iste sermo intelligitur qm̄ mun-
dis non habuit exemplar. videmus enim q̄ om-
ne quod est forma in materia habet plures par-
tes consimiles infinitas: manifestum est igit̄ ex
hoc sermone q̄ celi aut sunt plures aut possibi-
le est esse plures. ex his igit̄ opinionibus et p-
ositionibus potest aliquis existimare et dicere
q̄ dei sunt multi aut possibile est ut sint multi.

Hez est fortissima questionum opiniatis mundos plu-
res esse et proper difficultatem questionis huius dubita-
vit Galienus. et fundamentum huius sermonis est super
propositiones: quarum vna est q̄ omne corpus naturale
cōponitur ex materia et forma: et celum naturale est: ergo
est ex materia et forma: et huic coniungatur q̄ de eis sunt
que sunt ex materia et forma aut plura vno indiuiduo in
ueniuntur aut est hoc possibile. forma enim innata est pre-
dicari de pluribus et inueni in pluribus materiis: aut nu-
mero: aut specie. et q̄ ita sit contingit inq̄tū mundus cōpo-
nit ex mā et forma ut inueniat̄ plura vno idividuo: aut hoc
sit possibile. is. n. intellectus cuiuslibet forme: et ideo dicit̄

in dissolutione yniuersalis q̄ sit natū dici de pluribus, for
ma enim est subiectū yniuersalitatis: & dixit: oia enī que
sunt ex natura & arte. i. oia que sunt aut ex natura aut ex
arte habent formā & materiā. Deinde. o. & dispositio forme rē. i. & diximus q̄ omne naturale aut artificiale cōpo
nit ex mā & forma. & quoniam ita sit videmus q̄ in omni sub
iecto est aliqd cuius dispositio abstracta apud intellectuz
est alia a sua dispōne extra intellectū. i. inesse. U. g. rotun
dū qum. n. nos acceperimus ipsum intellectum abstractum
a materia dicit rotunditas cum materia etiā. U. g. in au
to aut cupio dicit rotundū: & hoc intendebat quz dixit:
U. g. orbis rē. i. forma. s. rotunditas intellectus est per se. i.
Fin q̄ forma est alterius dispōnit q̄ q̄ sit in cupio aut in
auro. D. o. & forma rotunditatis est alia a rotudo & a cu
pro. i. quz declaratū est q̄ forma rotunditatis est alia a ro
tundo & a cupio: manifestū est q̄ hoc individuū cōponit
ex duobus: mā. & forma. D. o. qum. n. diximus rotundi
tate rē. i. signū eius est q̄ quoniam nos dissimilamus rotundi
tate non recipiemus aliquā materiā oio. natura enī rotū
ditatis non est substatē auree neq̄ alicuius materie: sed
manifestū est q̄ substatā forme alia est ab essentia mate
riæ. D. o. si igit diximus rotunditatē aureā rē. i. ex quo de
claratū est q̄ quoniam nos diximus rotunditatē aureā: nota
bimus per hūc sermonē formā & materiā. & si rotunditatē
non demonstramus nisi formā. formā enī cōpositio possibi
le est inueniri in diuersis materiis: & sic est de oibua. s. que
cōponunt ex materia & forma. D. o. & si ita sit & celū ē sen
sibile: q̄ est pars partū mundi & non est sensibile nisi per
materiā. & quoniam manifestū est q̄ omne sensibile cōponitur
ex mā & forma. impossibile n. est sensibile esse per formaz
q̄ est intelligibile fin formā: & sensibile fin materiā: & sit
est de oibua partibus mundi. & q̄ celū est sensibile & vna
partiū mundi necessario cōponit ex materia & forma. D.
incipit dicere q̄ mundus ex quo apparet in partibus mū
di & celo ne aliquis dicat q̄ in hac inductione nō fuerint in
ducta oia p̄ticularia: & d. o. si igit celū sit vnu p̄ticulariu
rē. i. si igit est vnu individuo: seu sensibiliū necessariū est
ut componat ex mā & forma. celitas enī est aliud q̄ dicere
hoc celū. celitas enī dicit de pluribus individuis: & sicut
hoc inuenit in pluribus partibus huius celū: ita non ē dō
ge quin inueniantur plura vno individuoz totius celū. & quā
dixit: celū enī absolute est sola forma intēndit illud quod
dixit intelligit de celo inqntū celū est sola forma per sensu
aut cōp̄zehendit formā cū materia: & quz affirmauit q̄ ce
lū cōponit ex materia & forma dicit: omne enī habens for
mā & figurā rē. i. & oibz habentū formā aut in actu forma
dicit de pluribus nūero: aut hoc erit possibile q̄ uis illa
pluralitatem non fuerit in actu: & cōtradictio est q̄ forte hoc
est possibile fin formā īimpossible fin materiā: quoniam pos
sibile sit q̄ tota materia sit inclusa in hac forma fin Aris.
ut dicit post in dissolutione huius questionis. si q̄ demon
stratū est q̄ impossibile est mundos esse plures necessariū
est opinari q̄ materia eius inclusa est in forma. D. o. & iste
sermo sequit̄ sermonē rē. i. & testa huic sermoni. s. mūdos
esse plures qui ponit in creatore mūdi exemplar fin &
serit mundū: dicens enī exemplar esse p̄tinget ei necessario
dicere ut mundus habeat plura individua: & q̄ quod cō
tingit ab aliquo est sequens ipsuz: dicit: & iste sermo seq̄
sermonē rē. i. & inuit̄ Platōnē. quoniam enī. o. exemplar eter
nū esse fin & creator fecit mundū & mundus est nouus
continget ei necessario possibile esse creare plures mūdos
D. o. & etiā certificat iste sermo quz mundus nō habuit ex
emplar. i. iste sermo sequit̄ hoc quod dixim⁹ cōpositio
mundi ex materia & forma. s. ut aut sint plures aut hoc q̄
sit saltē possibile q̄ uis non dicamus exēplaria platonis: &
dixit hoc ne aliquis dicat ei quare inducas rationē ex eo

q̄ non opinaris qui multotiens detraxeris exemplaria
esse. D. o. U. g. & nos videm⁹ q̄ omne qđ est forma ī ma
teria rē. i. bene potest quilibet p̄cedere inductionē ex oio ha
benti formā ī materia inueniunt plura individua aut in
finita. D. o. manifestū est igit per hunc sermonē q̄ celi sūc
plures p̄cipaliter. i. q̄ iste sermo nō prestat oio esse plu
res: sed tñ dat alterū duo: aut plures esse actu aut potē
tia: & sufficit in hoc sermone q̄ est inducio ī qua nō in
ducunt omnes sp̄es habere istud iudiciū. ex istis q̄ opinio
nibus & ppōnibus potest aliqd existimari. i. intendit fz q̄
mibi videb̄ opiniones opinionū platonis de exēplariis
& per ppōnes hanc inductionē quā affirmauit & rationē
per quā induxit cām esse p̄dicati ī subiecto. quoniam p̄mū
declaratū fuerit p̄dicatū īneſe subiecto inductionē: & su
stentatū fuerit hoc per cām esse p̄dicati ī subiecto erit
magis sufficiens. hec autē causa est que dicit quia cā effen
di plura individua ex his cōpositis est q̄ res que p̄ponit
ex materia & forma nō est īnata habere hāc materiā fo
lā ideo iste sermo est valde sufficiēs & virtus imaginatiā
valde iuuat: & hoc n. possumus īmaginari extra mundū
vacuitatē p̄tinentē ipsuz: & q̄ ī nulla vacuitate possibile
est aliū mundū esse sicut est dispositio ī oibus individuis
que sunt huiusmodi: qm̄ quodlibet eoz existit ī vacuo
& extra ipsum inuenit aliud individuum. aer enī p̄prehēdit
vīsu & hoc inducit plures dicere esse vacuū: & q̄ūm īmag
inatio assimilat̄ intellectū: exīstībant aut̄ loquētū no
stre legiā vacuū ēsse intellectū p̄mū: & est necessarium
hoc dīctū q̄ mūd⁹ fuit postq̄ nō fuit. i. vacuū. s. dicere ee.

Considerandū autē itez quid hoc dicit bene:
& quid non bene. alterā quidem igit esse rationē
eam que sine materia & eam que ī materia for
me. bene quidē igit & sic hoc verū: sed nūbolum
neq̄ vna necessitas ppter hoc plures esse
mundos neq̄ cōtingit plures factos esse. siquidē
iste ex tota ē materia sicut est quēadmodū ē.
Necesse est ergo nobis quoniam fuerit sollicitudo
nostra circa hanc intentionē querere de his opi
nionibus donec sciamus quid eoz est rectum &
quid non. dicamus ergo quia bene dicit dicens
q̄ aliquod fin formā īuā tñ est aliud q̄ fin suā
formā & materiā: & iste ē sermo rectus īne cōtra
dictionē: sed tñ celi non sunt plures propter hoc
neq̄ propter hunc sermonem p̄cipaliter: & ce
lum. n. factū est ex tota materia.

93. Vult declarare quid est in hoc sermone p̄dicto de veri
tate & quid de falsitate: & incepit dicere q̄ ille cuius sollici
tudo est p̄scrutari de hoc oibz p̄scrutari de hac qōne & cu
bitane: & dicit: op̄oster igit nos q̄ū sollicitudo nra est rē.
intēdit p̄ intentionē hoc qđ declarauit q̄ mūdos est vnu
& intēdit p̄ opinionēs ppōnes positas ī hoc finē. & q̄ iste
sermo p̄nītē ī se vlt̄ duas ppōnes: quaz altera ē q̄ oē
sensibile cōponit ex mā & forma quz tñ forma aliud ē ab
habēte formā. i. q̄ nūḡt ex mā & forma: altera aut̄ est ut
eo q̄ cōponit ex mā & forma inueniunt plura vno indivi
duo aut hoc ē possibile: incepit dicere q̄ p̄mū. ppō sit vla
& dicit: dicam⁹ modo rē. i. dicamus modo q̄ facies q̄li
one bene dicit ī hoc qđ dicit: q̄ forma cuiuslibet ē aliō
a cōposito ex mā & forma. vñ declaratū fuit ipsuz ē cōpo
sitū ex mā & forma. & q̄uis ista ppō sit vla: tñ p̄clusio quā
p̄cludit q̄stionē facies nō est vera q̄ altera. ppō est falsa: &
dixit: si tñ celi nō sunt plures rē. i. q̄uis her. ppō sit vla tñ
p̄clo nō ledit. sc̄da enī ē falsa & ē: q̄ ex oī facto ex mā & for
ma inueniunt plura idividua aut ē possibile: hoc enī nō est
verū nisi ī eo quod factū est ex quadam parte materie ei
p̄uenit̄. quod autē sit ex tota mā īimpossible est reperire
duo idividua ī actu: & hoc qđ dicit̄ intellectū est q̄ se.

Sic autem forte magis quod dicitur erit manifestum si enim est similitas curvitas in naso aut in carne et est materia similitatis caro. si ex omnibus carnibus fiat una caro: et existat in hac sumum nihil unde erit aliud neque sumum neque continget factus est. similitus autem et si homini sunt materia carnes et ossa si ex omni carne et oibus ossibus hoc fiat: impossibile existens dissoluta esse non videtur continget esse aliud hominem omnino enim quocumque est substantia in subiecta quadam materia: hoc non habet contingit factus esse non existente quocumque materia.

Et nos inducemos exemplum ut sermo noster sit magis declinans et propinquior manifestatio. dicamus ergo quod similitas est profunditas in naso: ergo similitas est materia in carne. si igitur ex tota carne formetur una caro in qua sit similitas nullum aliud membrum erit membrorum corporis sicut nisi illa caro tamen et impossibile est esse in alio loco oio et sicut si materia ossis fuerit caro et os tunc hoc debet esse totaliter ex carne et ossibus. si igitur fuerit impossibile ut caro et ossa non dissoluantur neque diminuantur impossibile est etiam aliud hominem esse oio: et sicut de oibus aliis: et universaliter ois substantia composita ex materia impossibile est inveniri si ex ea sibi simile nisi fuerit alia materia similis materia ex qua composita sunt.

Quum narrauit et impossibile est inveniri ex eo quod factum est ex tota sua materia aliud individuum existens cum eo in actu: vult declarare per exemplum ut coelum sit manifestum: et dixit: nos inducimus ex exemplo recte. ut sermo noster sit magis declinans ad declarationem. Dicitur. si similitas est profunditas in naso aut in carne: et similitas est materia in carne. I. V. g. quod diffinitum similitatis est profunditas in naso: nam autem est carnis quod materia similitatis est caro. Dicitur. si quod formetur ex tota carne recte. I. si igitur possumus quod tam formetur ex tota carne nisi unus natus sumus: impossibile est aliud hominem esse cuius natus sit simius. similitus enim non existit nisi in carne propria sed totam illam aliam carnem possumus in illius nasciturum: et quod dicitur nullum membrorum corporis erit simili: intendit ut nimirum videatur quod nullus natus corporis hominis erit simius aliud quam iste natus in quo conclusa est illa caro recipiens similitatem: et quod dicitur: impossibile est esse in alio loco oio: potest intelligi quod similitas impossibile est esse in aliquo materia. et potest intelligi quod similitas non erit in alio membro nisi in uno nalo. quod igitur similitas non potest esse nisi in uno nalo. quod igitur similitas non potest esse nisi in uno nalo et quod tota caro simili sit conclusa in uno nalo non invenietur natus simius nisi unus tamen. et quod dicitur exemplum de nalo sumo: dedit enim de hoie et demonstravit enim conuersione huius sermonis: et est quod ex illo ex quo non invenietur nisi unus individuum tamen in quo mā est conclusa necessaria sicut est necessaria quod ex illo in quo est materia conclusa non inuenietur nisi unus individuum: et dicitur: et simili si mā ossis fuerit caro et os recte. I. et simili si mā hoīs fuerit caro et os: et possumus quod iste hoīs possumus esse creatū ex tota mā hominis impossibile est corrupti et dissoluti in ea ex quibus componebatur impossibile est fieri aliud hominem oio: et totū hoc manifestum est. Dicitur. et sicut pertinet in generatiōne alias res id est quod cum possumus aliquā mās coelum in aliis ente impossibile erit ex eo esse plusquam unus individuum: et quod fuerit non conclusa in eo possibile est invenire plusquam unus fūz possibilis est in illa mā partitio. et id quod fuerit necessarium individuum esse infinita generalib[us] et corruptibilis materie

aut impossibile est ut sint infinitae in actu: necesse est ut sit hoc secundum successione. I. quod in una mā succedunt plura individua uno infinita. et id quod materie divisibilis sunt in actu in partes infinitas et est possibile ut succedant in qualibet mā individua infinita necessaria est ut sit dispositio individuorum generatorum et corruptorum in qualibet specie. inveniri ex qualibet generatori plura individua finita in actu. infinita secundum successione eoz. et quod illud non copibile in istis individualibus nisi inveniantur esse partes alterius individui quod est totus mundus contingit in hoc individuo ut sit unus numerus: quoniam si fuerit plus uno erit pars alterius mundi et iste alter mundus si esset unus uno esset pars alterius et sic procederet in infinitum aut inveniret unicus mundus numero ingenerabilis et incorruptibilis: quod propter contingit ut mundus sit ingenerabilis et incorruptibilis et quod eius materia sit conclusa in eo. et propter hoc dicit post et universaliter et ex oī substanciali composta ex mā impossibile est ut sit alia sensibilis nisi fuerit alia mā simili illi: ex qua componebatur id est et universaliter diximus quod omnē individualium compotū ex mā et forma quod non fuerit extra ipsum materia sicut mā ex qua componebatur illud individuum impossibile est ut cum eo inveniatur aliud individuum sibi simile. et si ipse fuerit ingenerabilis et incorruptibilis impossibile est inveniri ex eo aliud individuum simplex. scilicet neque in alia hora.

Celum autem est quidem singularium et eoz que ex materia sed non ex parte ipsius constat sed ex omnibus: esse quidem ipsum celo et huic celo alterum est: non tamen neque videtur etiam aliud neque videtur contingere factos esse plures propter omnē materialē comprehendens et esse hoc igit ipsum restat ostendere quod ex omni naturali et sensibili constat corpore.

Reuertamur igitur et dicamus quod celum est unus compotū ex sua materia sicut alia corpora composta. si igitur non fuerit compotū ex medietate materie sed ex tota erit tunc unus non plures: et quod dicitur celum absolute est aliud quod quod dicitur hoc celum. impossibile est igit secundum hunc sermonem ut sint plures celum neque sint plures oio: hoc nō celum continet totā materialē ex qua sit remanet ergo declarare nobis de celo quoniam sua essentia sit composta ex toto corpore naturali sensibili.

Quum declarauerit quod impossibile est inveniri duo individua insimilē et quod compotū ex tota sua materia propria: vult declarare et mundus est compotū ex tota sua mā: et ipse vult anteponere quod mundus est compotū sicut alia corpora composta: et dixit: reuertamur et dicamus quod celum est compotū in sua mā sicut et alia corpora composta. et intelligit per celum totum mundum. I. manifestum est quod totus mundus est compotū ex forma et mā sicut alia corpora composta. et videtur si intellexerit per celum in hoc sermone totū mundū quod sit illud quod est in eo quod forma corpus neutrum: et quod est in eo quod mā corpora graui et levia. corpus n. neutrum non habet materialē et qua coponitur quoniam si haberet haberet parvum et esset generabile et corruptibile: et in principio istius tractatus probavit quod corpus neutrum caret subiecto et contrarieitate sed habet questionem videtur res intellecta ex hoc corpore est hoc sensatum aut aliud. si erit hoc sensatum tunc erit res intellecta eadem cum sensata. si aliud pertinet ut sit compotū ex mā et forma: et habet potentiam ut corruptibile. dicamus quod ista natura neutra est non existens per se in actu: sed est mā corporis celestis que est in actu. si igit ista mā non fuerit compotū non habebit formā ita ut sit intellecta: sed est una numero et individualiter per se et est intellecta respectu ad aliud sicut est de coī materia. scilicet quod non operatur per corpus celeste nisi inceptum est subiectum forme operationis intellectus sicut intelligitur materia inceptum est substantia forme

et in prima materia est in potentia; et ista est in actu: et ideo in hac nulla potentia est que denudari possit a sua forma et non habet nisi potentiam ad ubi. debemus ergo intelligere de corpore celesti ipsius esse neutrum: hanc naturam que est subiectum intellectus non est aliud habens formam et materiam: quoniam si ita esset graue aut leue esset. Dicitur et si non fuerit composta ex medietate sue materie recte. sive si quid mundus non fuerit compitus ex quadam parte sue materie impossibile est inuenire in aliis mundis. et dicit medium proprie: quod si ponat ipsum generatum ex plus quam medio impossibile est inueniri aliis mundi: quoniam materie plurimorum individuum terminata sunt quantitatibus. sive necesse est ut sit quantitas materie formae equalis naturali quantitatib[us] materie platonica. et si fuerit excessus inter eas erit terminatus: quoniam sicut non ex qualibus quantitate massae sit quodlibet ens sic est de quantitate. Dicitur et si hoc cum celum dicit absolute est aliud recte. sive aliud quod querit hoc celum modo revertitur ad hoc ex quo declarauit quod celum componeatur ex aliquo. q. materia: et ex aliquo. q. forma: et quoniam dicit Arius si mundus fuerit compitus ex tota materia necesse est ut sit unicus: voluit declarare hoc etiam in mundo ut declaret ex hoc ipsum esse unius: et remanet nobis ultimo declarare de celo recte. sive quod declaratum est quod celum. et mundus compitus est ex materia et forma: et declaratum est etiam quod ille mundus compitus est ex tota sua materia est unicu[m]: remanet nobis declarare quod mundus est compitus ex tota materia et differat hec demonstratio a demonstracione predicta. in hoc sensu ista demonstratio est propter quid: prima autem quod aut demonstratio duces ad inconvenientias demonstraciones autem contentas ad impossibiliter sunt generis signorum: sed declaratio eius quod est ceterum esse accepta pro medio termino in hac demonstracione accipitur ex demonstracione predicta. demonstratio igitur predicta aut predicte prestant mundus esse unicu[m]: et cum hoc causaz. propter quod mundus est unicus: et scire ceterum nobis scientia huius rei cum sua causa quod est perfectissimum mundus fidei: quapropter dissoluit quod accidens in hoc.

IDicamus autem primum quid dicimus esse celum et quoniam magis nobis manifestum fiat quod queritur. uno quidem igitur modo dicimus celum substantiam extremitate totius circumferentia aut corporis naturale quod etiam in extrema circumferentia totius. consuenumus. non extremitate: et quod sursus maxime voca re celum in quo et divinum omne locatum esse dicimus. alio autem rursus modo continuum corpus extreme circumferentie totius in quo luna et sol et quedam astro et etenim hoc in celo esse dicimus. ad huc alter dicimus celum continentum corpus ab extrema circumferentia. totum enim et omne consuenumus dicere celum.

Et remanet nobis declarare de celo cum sit compitus ex toto corpore naturali sensibili: sed anteceps hoc faciamus volumen hic perscrutari prius quid intendimus quod dicimus celum et quod modis dicit celum ut sit illud quod querimus de hoc magis de hoc declaratum et magis manifestum ei quod dicit qui dicit per nos per signum manifestum super viam nostram ad quam clamamus ignorantes ipsum et vadit in rectum qui intendit ipsum. Dicamus ergo quod celum dicit simus unius modum ultimum motum totius et corpus naturale quod est in ultimo motus totius. assueti sumus igitur appellare orizonta mundi et superius celum et dicimus quod illic habitant spiritualia. dicamus etiam simus aliud modum celum corpus continuum cum orizonte motu totius mundi ubi sunt sol et luna et quedam stelle. consuetudine igitur habemus dicere quod sol et luna sunt fixi: et etiam dicit alio modo illud corp[us]

contentum ex ultimo motus totius. et assueti etiam sumus appellare perfectum et totum celum et mani festum est igitur quod celum dicit tribus modis.

Non videtur declarare quod nihil est extra celum et quod materia celum est conclusa in eo: vult ante narrare finis quod modos dicit celum apud eos ut sermo eius sit magis manifestus dicit quod celum dicit uno modo recte. et intendit per corporis totius neutrum quod mouet finis motus motu diurno: hoc nomen corpus est finis motus corporis naturalium motorum et mobilium recte et hoc intendebatur quod dicit: ultimum motus totius et corpus naturale quod est in ultimo motus totius. et ipsum est corpus naturale in quo finis motus corporis motorum mobilium ad superiorius. aut intendit et ipsum esse corpus naturale cuius motus est ultimus motus totius. motus. non celum totius est ultimus omnium illorum mobilium que sunt apud nos: non vero est primus motus. Assueti sumus igitur dicere orizonta mundi et suum superius celum: dicit et hoc nomen celum dicebat apud eos de eo quod est supremum de toto mundo: et forte hoc erit magis famosus: ideoque dedit eam et dicit: dicitur quod illic habitant oia spiritualia. et etiam quod celum dicit grecorum de corpore ultimo quod circulariter mouet est quia continuo grecorum est dicere quod in celo habitant spiritualia. Dicitur et celum alio modo recte. id est orbis stellarum mobilium et fixarum quoniam hoc corpus est continuus et sine motu omnium partium mundi que circulariter mouentur: et propter hoc dicitur continuus cum orizonte totius mundi ut sol et luna recte. et quod est continuus cum fine motus corporis que sunt sub eo ex corporibus celestibus in quibus sunt sol et planete. Dicitur et habemus ceterum dicere quod sol et luna recte. hec est significatio quod hoc non est celum dicit de orbe ultimo continentem totum: quoniam stelle sunt in eo fixe vere et quod hoc nomen celum non dicebat apud eos nisi de corpore in quo sunt stelle fixe. Dicitur et etiam celum dicit alio modo recte. et dicit celum de toto mundo: et ideo de scriptis ipsum est corpus contentum ex motu totius. et etiam quod continuus sub ultimo motu: et hoc dicit apud nos mundus non celum: et hoc intendebatur in hoc declarare esse unicum quia extra ipsum nihil est ex sua materia: et quod de hac dicit simpliciter et absolute totum et complementum ut in principio dicit est: et nomen celum dicit etiam apud eos simpliciter et complementum dedit rationem quod hoc nomen celum dicitur de toto mundo.

Tripliciter autem dicto celo totius ab extrema circumferentia continentum ex omni necesse est ostendere naturali et sensibili corpore propter neque esse nullum esse extra celum corpus neque contingere factum esse. si non est extremitas peripheria corporis physicum necessarium ipsum aut simpliciter esse corporis aut complicitorum aut fin naturam aut praeter naturam habere. simpliciter quidem igitur nullum utrumque est quod non contingit permuteare sui ipsius locum: sed et neque quod a medio possibile neque quod in medio substituatur naturam quidem enim non utrumque erit. alia enim ipsorum propria loca. praeter naturam autem quidem sunt: alii cuiusdam sunt fin naturam et qui huic praeter naturam necessarii alii esse fin naturam. sed non erat aliud corpus praeter hoc non igit est possibile nullum simpliciter extra celum corpus esse. si autem neque simpliciter neque misto necesse enim est simplicia mixta exire.

Dicamus ergo quod totum continentem ex ultimo motu et unius est compitus ex toto corpore naturali sensibili necessario: quoniam extra celum nullum corpus est neque est possibile ut sit oio. volumus modo perscrutari de hoc etiam utrum extra celum est corpus: aut est possibile ut illuc sit corpus. dicamus igitur quod si extra celum sit corpus: aut est

ex corporibus simplicibus aut ex compositis: aut erit illuc naturaliter aut accidentaliter: sed extra celum nullum corpus simplicium est oio: iam enim declarauimus et diximus superioris quod possibile est corpus rotundum mutare locum suum: et etiam impossibile est ut illud corpus sit corpus que mouent a medio neque ad medium: quoniam si esset aliquid istorum corporum tunc ille locus non esset naturalis ei: loca igitur istorum corporum simplicium sunt alia ab illo loco et sunt cognita et manifesta: si ergo ille locus qui est extra celum fuerit accidentalis illi corpori erit naturaliter corpori necessario: diximus enim multotiens quod cum aliquis locus fuerit accidentalis alicui corpori necessario erit naturalis alius sed non videmus aliud corpus ab istis corporibus simplicibus: s. a corpore rotundo et a corpore quod vadit ad medium et a medio: et quod ita sit impossibile est ut aliquod corpus corporum simplicium sit extra celum: et quod hoc est impossibile: impossibile est etiam quod illuc sit aliquod corporum compositum: quoniam quod aliquod corpus compositum fuerit necessario erunt illuc corpora simplicia.

97. Quoniam declarauit quod individuum cuiusdam in eo est conclusa est vincula numero: vult declarare quod hec est dispositio mundi: et dicit: dicamus ergo quod totum continens omnia corpora naturalia quod est ultimum rerum motarum quod est continens omnia que sunt in eo est positum ex oibusc corporibus naturalibus sensibilibus que sunt materia eius. D. d. c. am: et dicit: extra enim celum corpus nullum est neque est possibile. i. et hoc est necessarium quod nos declarabimus quod nullum corpus est extra celum neque posse esse in futuro. Deinde incepit declarare modo quod nullum corpus extra celum sit: si enim extra celum est aliquod corpus: aut est compositum aut simplex: si simplex: aut in loco ei naturali aut accidentaliter. D. d. et dicamus r. c. i. dicam: quod impossibile est inveniri corpus simplex extra mundum: corpus enim aut circulariter mouet aut recte: si circulariter mouet impossibile est ut sit in alio loco accidentaliter: declaratur est enim quod impossibile est quod corpus quod circulariter mouet impossibile est transferri a suo loco cum possibile est ipsorum moueri violente: et tacuit ipsum esse possibile illuc naturaliter: quoniam si extra mundum esset corpus celeste loco naturali absque hoc contingere ut illuc esset aliud mundus extra hunc mundum: quoniam de necessitate esse corporis celestis est esse corporis quietientis circa quod revolvitur: et ex necessitate esse corporis quietientis non est principialiter corpus mobile esse signum: et ex necessitate essendi extrema est medium esse. s. a. rem et aqua: et quoniam declarauit quod impossibile est ut extra mundum sit corpus rotundum: incepit declarare quod impossibile est illuc esse corpus quod recte mouet et dicit: et dicam: quod impossibile est quod illud corpus r. c. i. dicamus etiam quod impossibile est ut extra mundum sit corpus simplex: s. q. recte mouet: s. aut graue aut leue: quoniam si illuc esset aliquod corpus istum esset aut accidentaliter aut naturaliter: si naturaliter impossibile est: locus enim totius id est cum loco prius numero: neque enim accidentaliter: quoniam prangeret ut alii esset naturalis ut videat de corporibus recte motis. U. g. quia superior est accidentalis terre: naturalis signum: et exterior de interior: et si esset naturalis alicui contingere et duo loca numero inveniri unum corpori simplici quod est impossibile ut ann declaratur est: et quod pertinet est ex hoc quod apparet esse impossibile quod locus sit naturalis alii corpori ad propalandum propria divisione istas duas partes oppositas sicut nos fecimus: s. ad dicendum quod si illuc esset corpus simplex recte: aut illuc esset naturale aut accidentale: quoniam posito illuc esse ipsorum accidentiale contingere ut alteri esset naturale: et ideo excusat?

fuit a proportionatione istius divisionis: et quod declarauit quod impossibile est esse illuc corpus rotundum aut rectum: et ante non propalauit in sermone suo quod omne corpus simplex necesse est ei esse alterius istorum duorum modorum: et propalauit hoc modo et dixit: sed nos non videmus aliud corpus r. c. et hoc iam declaratum est in principio huius tractatus. s. corpora simplicia esse tria: motus enim tripes est. D. d. et quod ita sit impossibile est r. c. i. si omne corpus simplex aut circulariter mouet a medio aut ad medium: et quod declaratur est modo ut aliquod istorum sit extra mundum est impossibile: ergo impossibile est ut corpus simplex sit extra mundum oio: et quod non sit simplex ergo neque compositum: et quod dicit intelligendum est per se: quia compositum non sit nisi a simplici.

Sed et neque factum esse possibile: aut enim similitudinem aut praeter naturam: et aut simplex aut multiplum: quare iterum idem veniet sermo: nihil enim differt considerare si est aut si factum esse possibile. manifestum est igitur ex dictis quia nec est extra neque contingit factum esse corporis moles nullus ex omnibus enim etiam propria materia totus mundus: materia enim erat ipsius corpus naturale sensibile: itaque neque nunc sunt plures celi neque fuerint neque contingit fieri plures sed et soli et perfectum est istud celum.

Et impossibile est quod extra celum sit corpus aut enim si esset crit corporum simplicium sicut dicitur superius: aut positum aut illuc naturaliter aut accidentaliter. sermo ergo et ratione et impossibile est illuc esse corpus est sicut sermo nostro superius: de ea: ratio enim eadem est. s. q. nullum corpus est extra celum neque est possibile omnino manifestum igitur ex his quod extra celum non est corpus neque est possibile ut sit in eo aliqua magnitudinem corporum: totus enim mundus est compositus et sua tota materia convenienter: et quia iam diximus superius quod materia mundi est corpus naturale sensibile: si igitur ita sit: manifestum est celos non esse plures modo neque in praeterito neque in futuro: hoc igitur celum unum est perfectum sine simili.

98. Quoniam declarauit quod extra mundum impossibile est repetire modo corpus in actu neque simplex neque compositum vult declarare quod non solummodo hoc determinet ex hac demonstratione: sed et impossibile est etiam reperiri in alia horae: et quod incepit declaratione istius quæritur redire ad demonstrationem predictam qua declaratur quod impossibile est reperiri in actu et quoniam peruenit ex ea ad aliquantulum r. c. i. et quia complevit contradictiones quas diximus in syllogismo hypotheticō quo destruxit voces predictas. s. q. declaratio quia est necessariū accipere opposita: omnes istarum contradictionum est eadem cum declarationibus predictis in demonstratione quā induxit super primā questionem dixit: erit ergo sermo et ratione r. c. i. finis hanc viae compositionis demonstratio super hoc: s. finis viam qua complevit super prius quæsumus: ratione et quod extra mundum non est corpus: aut quod impossibile est ut non sit eadem est: quoniam enim impossibile est corpus esse in actu impossibile est esse non posibili posito non sequitur impossibile: et hoc posito contingit impossibile: et quod declarauit quod extra mundum non est corpus simplex aut compositus: necessariū est ut ista mā sit conclusa in eo: quapropter necesse est unum esse: et quoniam declarauit quod nihil est extra mundum dedit cām et dicit: totus enim mundus compositus est r. c. i. quia mundus compositus est ex tota sua materia. Deinde declarauit que est hec materia et dicit: et iam diximus superius quod materia mundi est corpus

naturale. i. corpora sive platica tria: quoniam ista sunt eius materia et quoniam declaratum est quod nihil ex eis extra ipsum sit: declaratur quod eius materia est conclusa in ipso. i. in eo ipso. Dicitur manifestum est igitur id: i. et intendit per celos mundos: yul declara: et nunc sunt plures: quoniam in quaevum hora coniunctur plures contingit impossibile: quia igitur entia sunt plura uno individuo propter divisionem sui esse quoniam intentione fuit in hoc ut remaneret in specie eterna quod impossibile fuerit numero: necessarii est ut illud quod non invenitur in eo. vnu. unum individuum ut sit perfectum in esse. Ideoque hoc igitur celum est unum perfectum sine simili.

Similiter autem manifestum quia neque locus neque vacuuus neque tempus est extra celum. in omni enim loco possibile est existere corpus. vacuuus autem dicunt in quo non existit corpus possibile auctus factum esse. est autem tempus numerus motus motus autem sine physico corpore non est.

Et etiam nullus locus est extra celum neque plenus neque vacuus neque tempus: et hoc manifestum est: possibile est enim ponere corpus in omni loco. vacuuus autem descriptus est ab antiquis dicituribus quod est illud in quo nullum corpus est omnino et possibile esse tempus autem est numerus motus et motus non est sine corpore naturali.

⁹⁹ Quoniam declaratum est quod extra mundum non est corpus: declarabitur itaque quod illuc neque est locus vacuus aut plenus. si. illuc est locus aut illuc est corpus aut possibile est. sed itaque declaratum est quod illuc non est corpus neque hoc possibile est: quod neque locus: neque possibile est etiam ut illuc sit vacuum. dicentes. n. ipsum describunt ipsius quod est illud in quo possibile est esse corpus. si igitur etiam illud impossibile est esse corpus sicut declaratum est: ergo et vacuuus et similes de tempore. n. est actuum motus: et ubi non est corpus non est motus: et etiam ubi non est locus ibi non est motus. omnium enim motus est in loco.

Extra celum autem ostensum est quia neque est contingit fieri corpus. manifestum igitur quoniam neque locus neque vacuuus neque tempus est exteri. propter quod quidem neque in loco que ibi aptata nata sunt: neque tempus ipsa faciet senescere: neque est nullus neque una transmutatio eo quod que super eam: que maxime extra ordinata latitudo sed inalterabilis et impassibilis optimam habet eternam et per se sufficiens et optimam persicuit otio eterno. etenim hoc nomine diuine enunciatus est ab antiquis. finis enim continens id quod vniuersitatemque videtur tempus cuius nihil est extra finem naturam eternam vniuersitatemque vocatum est: sed eandem rationem et totius celum finis: et omne tempus et infinitate continentem perfectio eternum est et semper esse summae denominationes immortalis et diuinus: unde et alijs comunicatus est: hic quidem clarissimus quod est obscurius esse et vivere. etenim quaeadmodum in enkidio philosophico circa diuina multotiens declaratum est rationibua quod diuinum intransmutabile necessarium est esse omne primum et summum. quod sic hic testificatur dicitur: neque enim aliud melius est quod mouebit. illud enim vires erit diuinus neque habet paruum nihil neque indigena eo quod que ipsum bonorum nullo est. et incessabiliter itaque motu mouet rationabiliter. omnia enim quiescent que mouentur quodammodo venerint in locum proprium eius autem quod circu corporis idem locus unde incepit et in quem consumat.

Et iam declarauimus superiorius quod extra celum

non est locus neque vacuuus neque tempus: quapropter quod est illuc non est in loco neque tempus potest corrumperem ipsum et nullus extrinsecus ab ultimo motu potest alterari et transmutari oio sed semper est permanens non transmutabile neque passibile. vita ergo est illuc semper permanens per eternam perpetuitatem seculi seculorum quod non finit neque destruit et est vita nobilissima. et bene dixerunt antiqui in explanatione huius nomis seculum. dixerunt namque finis et origo continens tempus vite cuiuslibet rei vita post quod et retro quod non est tempus aliud naturale est seculum illius rei. finis igitur hunc modum dicimus quod finis originis totius celum et finis continens totum tempus per eternum est seculum celum. et hoc nomen derivatur a suo actu: quoniam semper est perpetuus et in quibusdam rebus semper est manifestum et in quibusdam parum. et iam dicimus in libris de philosophia extranea quam possumus vulgo: quod operet spirituale ut non transmutetur neque corruptatur: quoniam est causa omnium esse et post ipsam non est alia causa. et est finis hunc modum neque transmutabile neque alterabile: perfectum et completum et eternum per secula. supra ipsum enim non est alia causa nota ut moueat ipsum. si igitur inueniatur alia causa tunc erit etiam perfecta existens eterna et post ipsam non erit alia nobilio: et etiam dicimus quod non recipit aliquam occasionem illud spirituale: et motus eius est perpetuus sine abscissione: et dignus est habere hunc motum quoniam omnes res quiescent per motus quod peruenient ad suum locum. hoc autem corpus nobile non qui est omnino per suum motum: quoniam locus istius corporis rotundi est unus. s. et locus principis motus est locus finis motus eius: quapropter est perpetuus motus et non quiescit omnino.

¹⁰⁰ Et si declaratum est quod extra mundum non est locus neque tempus necesse est ut etiam que sunt illuc non sint in loco neque in tempore: quapropter tempus non potest corruptere. s. quia non accidit eis transmutatio et corruptio accidens temporibus: et cum dixit que sunt illuc possimus intelligere priam causam et prium orbem continentem. totum enim est finis ratione Aris. unde rationabile est et iam dixit Themistius quod Alexander dicit manifestas duas explanations intelligi ex sermone. et quod intellegitur ex eo priam causam attribuit ipsum continentem Aris. quoniam motus eius apparuit illuc prius: et ideo dixit: in fine. viii. physi. mouens igitur est illuc. s. in conexo spe re. et hoc manifestum est quod non est in materia non est in loco neque transmutatur quoniam non sit in tempore si autem intellexerimus ipsum orbem manifestum est etiam quoniam Aris. non est in loco: omne enim quod est in loco continet sub corpore: sed extra orbem non est corpus: ergo non est in loco et etiam neque in tempore. orbis enim est causa temporis: et non terminatur tempore quoniam illud quod est semper durans super quod non superat successio non est in eo: quoniam cum dicitur hoc est in hoc necesse est ut continetur ab ipso: et omne quod est in tempore oportet quod tempus continet ipsum et succedit in duabus extremis. si ergo orbis non continetur a tempore: ergo non est in tempore. sed hoc quod intelligimus de orbe non est aliud quod illud quod intelligimus de prima causa. s. dicere ea esse non in tempore et Alex. dicit finis quod narravit Themistius quod ex hoc sermone apparebat mundus esse eternus. quoniam enim omne generabile et corruptibile terminat a tempore: ergo quod non terminatur a tempore est ingenerabile et incorruptibile.

D.o. et nullum exiens ab ultimo motus alterat aut transmutat omnino: et intendit per ultimum motus superficies superioris orbis continentem rotum. i. et nullum quod est in hoc loco si dicit ibi locus alterat aut transmutatur: ex hoc magis appetet in prima causa quod in orbe: et potest intelligi de orbe: et tunc intelligit per ultimum motum finem motuum corporum rectorum. D.o. sed permanens tecum et possumus intelligere virtus que est in orbe et vita que est extra orbem si dicitur quod est in illa continetur hoc ipsum extra. D.o. et bene dixerunt antiqui. i. ex hoc quod diximus appetet quod antiqui dixerunt bene in nominatio eius quod intendunt per hoc nomine seculum dicunt. n. quod finis et orizon. i. quod ipsi appellabat tempus rei continens esse eius et durans cum eo et cum vita eius aut esse rei perdurans cum hoc tempore ex quo non succedit tempus in quo sit illa res neque ante neque post seculum illius rei et eternitatem eius. D.o. finis igitur hunc modum diximus quod finis tecum. i. finis igitur hunc modum recte nominamus esse celum continens temporis seculum celum. per finem autem et orizontem intendit ultimitatem rei primo. sed quod tempus rei perdurans cum suo esse aut suum esse perdurans cum sua vita si haberet virtus est quasi terminas suum esse dicitur orizon et finis: ille orizon et finis dicitur seculum illius rei. seculum igitur celum est unum terminus esse omnium que continet celum sicut seculum rei est suum esse terminas omnes partes sui esse. et si celum non sit in tempore et seculum primi principii est suum esse terminas esse omnes entia quibus non sit in tempore et propter hoc Plato notabat illud quod fuit antecipatum fuisse seculum: quod tempus nouum est apud ipsum: et intendit per seculum esse terminans omnia entia que sunt ante tempus. D.o. et hoc nomine derivatur a sua operatione quam est semper perpetua. i. et non dicit eternum et perpetuum nisi ex sua operatione perpetua. D.o. et in quibusdam rebus manifestum est tecum. i. ut mihi video quod nominatio rerum ex suis operationibus est manifesta in quibusdam et in quibusdam non: aut quod operationes rerum sunt manifeste in quibusdam et in quibusdam non. D.o. et iam diximus in libris tecum. et testam huic propone quod diximus in libro nostro de philosophia vulgaris: et est quod spirituali non contingit transmutationis neque corruptio. transmutationis: non accidit nisi propter corporis naturam. D.o. est. i. causa omnis esse et post ipsam non est alia causa: et iste sermo est quasi ratio per se et quod causa omnium est opere quod non sit generalis neque corruptibilis nisi habeat aliam causam. et potest intelligi quod necessaria est spiritualiter non transmutari neque alterari quod est causa causarum: et de hoc sermone possumus intelligere primam causam et possumus intelligere orbem. D.o. et est finis hunc modum tecum. i. quoniam sit huiusmodi necessarium est neque transmutari neque alterari et quod sit perfectum: alterabile. i. non est perfectum. D.o. quod supra ipsum non est alia causa ut moueat ipsum. i. et necessaria est quod causa causarum sit huiusmodi: quod nescimus aliam causam esse supra ipsum ut transmutari et alterari ipsum quoniam nihil possit transmutari absque causa transmutante: et omnes proponeamus cum eo quod sunt famosae sunt vere. et video mihi quod iste sunt proponeamus quas dixit in philosophia extranea. D.o. et si igitur inuenias alia causa videtur quod inducit hoc quia sermo eius est de orbe: quia quod dicitur quod necessarium est ut orbis non sit transmutabilis fin alteracione aut divisione: quia ipse est causa omnis ratione alterabilitatis: et necimus aliam causam hic dixit: aut primum principium super cuius esse surgit demonstratio. si igitur inuenias hec causa finis aliam viam: et causa etiam est dignior ut sit permanens non transmutabilis: et quod sit causa causarum simplex: et quod non sit alia causa nobilior ea. hoc igitur possumus intelligere de hoc sermone: et etiam possumus intelligere ipsum esse responsum dicitur forte hec est causa corruptibilis prior orbe et est causa transmutationis orbis: et alia hora: et ipse dicitur quod si ita sit oportet ut sit hec causa corruptibilis non transmutabilis a causa transmutati-

onis non existens in hoc orbe et in omnibus eius. quo cunctus ergo modo ponatur necessarium est ponere inuenire corpus non alterabile neque corruptibile: et hoc est necessarium quia alterans oportet esse corpus mobile necessarium. D.o. et diximus etiam quod non recipit aliud occasionem tecum. i. et hoc est manifestum in orbe quod in principio inceptum narravit ipsum esse mobile: finis hoc intendit per spirituale corpus spirituale. D.o. dignum est tecum. i. dignum est hoc corpus habere eternum motum quia corpora quietentia non mouent nisi qui fuerint extra suum locum naturalem et quietantur quoniam peruenient ad ipsum. hoc autem corpus quia non habet nisi unum locum et est medium circa quod revolvitur: necesse est moueri in eternum: quoniam ad locum ex quo incepit si incepit reueteretur: quia ergo loca eius sunt infinita impossibile est quietescere in hoc situ et non in alio: aut in hoc loco et non in alio si non minet illi situ loca: necesse est igitur ut sit motum in omnibus: et hoc intendebat quoniam dicitur quod locus principij motus eius est idem cum loco finis motus eius. i. et cetero corporibus que naturaliter quietescunt: et debes scire quod hoc quod dicit de causa eternitatis motus eius non est causa completa quoniam si ita esset in corpore finito inuenire virtus infinita: et est causa finis necessitate materia istius corporis. s. quia necessarium est ut hoc corpus moueat semper necessarium est ut materia eius sit huiusmodi. s. ut suus locus sit vincitus: quoniam si non esset ita oportet ut moueretur violenter: et si moueretur violenter motus eius non esset perpetuus: et si mouens ipsum non esset in non materia: et oportet ut quietesceret violenter. i. et ut cingeret ei necessario labor: natura ergo materia eius est innata non moueri violente et non quietescere naturaliter: et natura mouentis est innata non quietescere violenter: et quoniam non quietescit violenter aut naturaliter necessario erunt perpetui motus.

Illiis autem determinatis dicamus post hoc vitrum ingenitus aut genitus: et vitrum corruptibilis aut incorruptibilis pertransentes prius aliorum suppositiones: contraria enim demonstrationes: dubitantes de contrariis sunt. simul autem et magis vitrum erunt credibilius dicenda praedictis dubitatores sermonum iustificationes. gratis enim condonare videtur vnuus vitrum nobis existet etenim oportet disquisitores: sed non inimicos esse iudicatores verum sufficienter.

Et cum declarauimus et diximus hec voluntus perscrutari de celo vitrum sit generatus ab aliquo aut non: et vitrum sit corruptibile aut non: sed ante dicamus sermones antiquorum de hoc vitratis contradictiones sunt questiones contradictiones eis ex aduersariis eorum: et nos quoniam hoc fecerimus tunc sermo noster erit dignior ut reciperiat apud eos qui sunt bone discretionis vel considerationis in discretione ipsis vel intellectu: et maxime cum audierint rationes contradictiones et iam scimus quod cum nos dixerimus in aliquo necesse est ut sic sit aut sic vitrum est nobis: et cuicunque bac opinione et necessitate non dixerimus rationes contradictiones in eis tunc minus erunt recipiendae apud audientes ex distinctionibus propositiones signorum et contemplationes intellectu et oportet qui voluerit iudicare vere ut non sit contradicens et odians cum qui contradicit: sed oportet esse diligentem ipsum et pacificum ei: et ex pacificatione est utcedat ei sicut concederet sibi de sermonibus recte et de scientia apud terminos demonstrationum.

Oporet ponere questionem per se vitrum mundus sit generatus aut non quoniam determinatus sit ex predictis: sed

tamē volumus ut sermo sit perfectior de hoc ponere quae ratione per se. et quae complementū sermonis est destruere rationes prædicentia; vult modo incipere perscrutari de hoc et ponere rationes eoz questiones per se ut destruere eoz sit manifestior; et hoc int̄debat quod dixit: ut rationes contradicentia sunt questiones h̄dicentibus eisdē ex aduersariis eoz. i. ut sermo in destructione eoz non sit finis defensionē aliquius opinionis sed ad querendā veritatem in se. plures & sermones aduersarioz in destructione suarū rationum non sunt nisi ad vincendū nō ad sciendū veritatem in se. D. igit̄ qd̄ vult perscrutari de rationibus eoz non fin qd̄ sunt eius aduersarii sed fin qd̄ sunt questiones querende. D. o. et quod hoc fecerimus r̄c. i. et quod ante nos destruimus rationes aduersarioz demonstratio nostra erit magis recipienda; et quod hoc sit viuiss ante audiū demonstratiois qd̄ post audiū. D. et maxime quod audierint rationes prædicentia p̄mo; et causa eius est qd̄ rationes prædicentia sunt contrarie r̄onibus nostris; et ideo parat⁹ manifestius erit quod adiunctū fuerit ali⁹ contraria suo; et maxime quod ante fuerit audiū viuiss contrariū anteq̄ nobiliss. et quod dixit hoc dedit rationē sup hoc; et dixit; et nos scimus r̄c. i. quia manifestū est per se qd̄ quod aliqua dixerit de aliquo qd̄ ita est aut non est et dederit demonstratio; et quod hoc nō dicit rationes contradicentes neq̄ destruções eoz. demonstratio eius tunc ex debilius apud audientes ppter paucitatem exercitantia in destructione demonstratioi et pponit dantū fidē; et hoc int̄debat quod dixit; ppones signoz. Deinde dat alia proprietate finis quā debet homo stare cū suo aduersario si voluerit scire veritatem et est ut non habeat et odio suū aduersarii sed sū pacificus in suis sermonib⁹ maxima. n. causa diversitatis est amicitia et odii. deinde demonstrauit quid sū pacificū; et est ut recipiat ex sermonibus aduersarii sui sicut ex suis. s. ut recipiat ex suo aduersario demonstrationes que sunt finis contradictiones finis quas ipse recepit ipsas sibi; et hoc int̄debat quod dixit; et scientia apud terminos demonstrationū.

Genitum quidez igitur omnes esse dicunt; sed genitū bi⁹ quidem sempiternū; bi⁹ autē corruptibilem; quēadmodū quodcuq̄ aliud cōstituioz bi⁹ autē vicissim quandoq̄ quidem sic qfīq̄ quidē aliter habere corruptum et hoc semper persicere sic quēadmodū Empedocles agrigettinus et Heraclitus ephesiū factum esse quidē igitur sempiternū tñ esse dicere impossibilium. sola cūm hoc ponendum rationabiliter quecuq̄ in multis aut omnibus existentia de hoc autes accidit contrariū; omnia enim que generantur et corrup̄ti videntur.

Incipiamus modo et dicamus qd̄ omnes antiqui cōuenient qd̄ celū est generatum. sed quidā eoz dicunt qd̄ non habuit principiū neq̄ finem in tempore. quidam autem dicit ipsum habere finem in tempore et cadere sub corruptione ut alia corpora generata. quidā vō dicunt ipsum aliquā corrumpti aliquando generari et qd̄ ita est semper sine fine et sine abscissione ut Empedocles agrigettinus et Heraclitus ephesiū dicamus ergo qd̄ sermo dicentis celum esse maximū mundum et qd̄ ipsum generat res et qd̄ perpetuum est sine fine et principio est impossibile. non enī concedimus nec creditimus aliquam dispositionem nisi videtur in ipsam in omnibus rebus aut in pluribus hec autem dispositio. s. celi dicere qd̄ est generatum et qd̄ non corruptibile neq̄ cedit sub corruptione nos videmus contrariū in rebus; quoniam oīa generata corruptiū.

102 Quod narravit qd̄ vult perscrutari de sermonibus adversarioz de mundo: incipit numerare opiniones eoz: et primo de col. omnes enim cōuenient in hoc qd̄ celum est generatum et nullus ante ipsum. o. qd̄ celum non est generatum. D. incepit narrare opiniones p̄prias. r. o. sed quidā dicit ip̄z nō habere principiū aut finē in tpe. i. sed quidā dicit qd̄ nunq̄ corrup̄tē neq̄ habebit finē ita qd̄ tēpus succedat ei in futuro. et quod dixit non habere principiū aut finem in tempore: intendit qd̄ nullū tempus veniet in quo dissoluet in suum principiū ex quo generatus est: neq̄ esse eius haber finē in tēpoze futuro: et hec est opinio platonis de mundo: videt enim qd̄ generatus est postq̄ non fuit in est incorruptibile. D. o. opinione secundā r. o. qd̄ quidā dicit ipsum habere finem in tempore. i. qd̄ fuit inuenitus mundus in tpe terminato et qd̄ corrup̄tē; et hec opinio ē Anaxagore sicur narravit de eo in principio physicoz. Anaxagoras. n. vider mundū esse generatum postq̄ nō fuit et corruptibilem ita qd̄ nullum ens erit ex eo oīo. D. o. sicut alia corpora generabilia. i. qd̄ hoc est magis finis cursuz nature. s. qd̄ quoniam ponit generatum oportet ut ponat corruptibile quoniam plures partes eius sunt bulusmodi ppter celum. D. o. tertia opinione famosam in eius tempore: et dicit: quidā vō dicunt ipsum aliquādō corrup̄tē et aliquādō generari. i. qd̄az dicunt qd̄ aliquā corrumptur et aliquando generat et temp est huiusmodi. et sustinetes hanc opinionē dicunt iā generabatur infinites et cozmepatur infinites et generabit et corrumpet infinites: et sic dicit Empedocles. opiniones autē de mundo sunt quatuor: aut credere ipsuz nō generabile et non corruptibile: et hec est opinio Aris. et ipse fuit primus dicens hoc philosophoz grecoz; et hoc tenebat lex chaldeoz antiqua. et hoc intelligit ex verbis occulta chaldeoz: aut credere ipsuz esse generabile et corruptibile et hec est opinio Anaxagore in physicis: et hec sustinet tres leges que sunt modo note. s. mauroz et christianoz et iudeoz. opinio vō tercia est Platonis et est qd̄ sit generabile et non corruptibile. quarta vō est credere nō generabile sed corruptibile: sed hoc nullus dicebat inquit scimus nū loquētes nostre legis: quis sit hoc tñ vñu extra naturaz et quod dixit opiniones de mundo incepit dicere quid contingit cuiuslibet opinioni de impossibili: et dicit: dicam' mō qd̄ sermo dicentis celum r̄c. i. sermo dicentis qd̄ celū quod ē mundus maximus est generatum postq̄ nō fuit: et qd̄ ipsum generauit res quā generauit ipsum creatur et qd̄ est perpetua sine fine in tempore futuro: et qd̄ nō inuenit in eo vñtu neq̄ principiū in quod dissoluit est sermo valde impossibilis quia contradicit sensui. D. o. causam de hoc: et dixit: nō enī cōcedimus et credim' r̄c. i. et qd̄ iste sermo nō credit quia inducit omnia particularia cōtradictū huius opinioni. sentimus enim qd̄ omne generabile est corruptibile. hoc ergo iudicū. s. aliquid est generatum et insimul nō esse corruptibile nō sentitur neq̄ in omnib⁹ neq̄ in pluribus sed contrariū et omne quod est generatum est corruptibile. et hoc quod dicit est sufficiens. s. qd̄ nō debemus credere aliquid habere aliquā dispositionē donec inueniam in maiori parte illius rei aut in omnibus. iudicū autē huius affirmatur per inductionē et per demonstrationem et iam affirmatum est. quis nō sentiat in quibusdam neq̄ in omnibus: sed tñ videt qd̄ int̄debat dicere qd̄ dispositio credenda est tñ possibile est ut eius contrariū sit in quibusdam illius rei aut in omnibus nobis credentibus qd̄. d. quoniam fides dispositio quarundam rerū est sentiēdo illa dispositio existente in omnibus illius rei aut in pluribus: impossibile est igitur habere fidem de re cuius contrarium sentiat in omnibus illius rei.

(Adhuc autem non habemus principiū eius quod est habere sed impossibile aliter habere)

prius & per omnia secula impossibile transmutari erit enim aliqua causa que si existit prius possibile utique erat aliter habere impossibile aliter habere. si autem prius ex aliter habentibus consistit mundus: siquidem semper sic habentibus & impossibilibus aliter habere non utique fieret. si autem factus est necesse. s. illa possibilia esse aliter se habere & non semper sic se habere. itaque constituerunt prius & hoc insinuitis: aut sic se non habebat aut possibile erat. si autem hoc non utique erit incorruptibilis: neque si aliter habebat aliquando neque si possibile aliter habere.

Et etiam dicimus quod res in qua non est potentia qua alterari ex sua dispositione necessario fuerit alterationis est causa ut alteretur. dicamus ergo quod si mundus fuit compositus ex rebus quae dispositiones sunt primo aliter a dispositione mundi & fuit impossibile illas dispositiones mutari impossibile est ut mundus fiat ex eis oio. si ergo possibles sunt alterari & transmutari necessario & non sunt enim ratione perpetua si ita fuerint quae alterabuntur ille res possibles erunt dissoluti & diminui etiam. si ergo dissoluantur & ponuntur etiam erunt: ergo enim hunc modum dissoluti & componi in infinitu. si ergo hoc ita sit enim hunc modum mundus cader sub corruptione non sicut dixerunt ipsum esse extra corruptionem & consumptionem.

Idest quod res carentes potentia transmutationis & alterationis impossibile est ut transmutentur in aliqua hora: quoniam si ita esset tunc alteratio esset causa sui ipsius. i. esset alteratio sine possibilitate. & intendit per alterationem transmutationem simplicem. & quoniam posuit hanc compositionem id est illud quod impossibile est alterari oio non alterabitur nisi idem esset causa sui ipsius. i. esset causa & causatum idem ut inueniret aliquid sine causa. Dicitur mundus fuit compositus &c. i. manifestum est per se quod ea ex quibus fuit compositus mundus sunt & singulare habebant propriam dispositionem illi quam post habebat & quod iste disponens mutabantur in alias. s. q. dicens quod ante mundum carebant compositione & post habebant compositionem. si igit ante quod ex eis coponebat mundus fuit impossibile componi ex eis: non fuit possibile componi ex eis nisi esset possibile ut idem esset causa sui ipsius. & quoniam posuit quod mundus non generat nisi a rebus possibiliibus recipere formam mundi antequam recipere ipsum: dicitur: si igit res possibles sunt alterari &c. i. si igit ille res ex quibus sit mundus possibles sunt transmutantur in formam mundi & non remanere enim eandem dispositionem alterabuntur: contingit quoniam alterabuntur in formam mundi ex forma habita & sunt possibles alterari ex forma mundi in formam priuam quam habebant. & hoc intendebat quoniam dixit: si igit ita sit &c. i. si igit ille res sunt possibles alterari in formam mundi contingit quod utique alterabuntur in formam mundi enim & elementa alterantur ex priuata compositione in compositione quae sunt possibles dissoluti ad priuam compositionem. Dicitur. & si dissoluantur coponuntur. i. & si possibles sunt dissoluti dissoluentur quae fuerint possibles compositioni componentes. non igit est manifestum mundus esse in generatione & corruptione perpetua. Dicitur. & si igit dixerunt ipsum esse extra corruptionem: idest contingit ei ex contrario sermone eorum sicut dixerunt ipsum esse generatum: & cum hoc inveniret a corruptione & declarabatur post quod impossibile est ut possibile non exeat ad esse in tempore finito.

Auxiliu autem quod quidam conantur scribere sibi ipsius dicentium incorruptibile quidem esse: sa-

ctum autem non est verum. similiter enim dicunt his qui descriptiones scribunt & seipso dixerint de generatione non tanquam generato aliquando: sed de crine gratia tanquam magis intruientes velut de descriptione genitum aspicientes.

Ratio autem quam dixerunt quoniam laborant in affirmando mundum esse generatum & non coram probabile non est vera & destruit per veram demonstrationem. dixerunt enim sicut geometri faciunt in figuris copolis ex pluribus lineis ita facimus nos in mundo. geometri enim quoniam voluerint dicere quoniam figura sunt dicunt quod ista figura coponitur ex ista linea. deinde ex ista ad demonstrandum hoc discipulis: ita secundus nos cuiuslibet qui dixit quod mundus sit non quia tempus fuit & mundus non fuit: sed ut doctrina sit manifestior discipulis quod ex hoc generabatur prius: deinde ex hoc sicut fecimus in figuris.

*104. *Quoniam contradicunt dicenti mundum esse generatum & non corruptibile: incepit contradictione exemplo doceatur. scilicet quoniam imaginatur generabile non in tempore: tempus enim apud Platonem dicentem hunc sermonem sequitur motum celorum apud Aris. & quoniam ita sit contingit ei aliquid impossibile. scilicet ut aliquid generetur non in tempore: quapropter plato dat rationem in hoc de generatione figurazz de superficiebus & lineis: dicendo: non dicitur quod mundus sit ex rebus simplicibus ex quibus coponitur ita quod simplicia sunt priora compositis tempore. videmus n. & tempus sequitur motum celorum: sed volumen dicere quoniam sunt priora mundi. scilicet hac forma positiva: quoniam sicut geometri docent volunt quoniam figura & superficies sunt priora figura & quod figura componitur ex eis: & quod nullus intelligit per hanc prioritatem prioritatem temporalem ita non est intelligendum ex sermone nostro quod res ex quibus mundus sit sunt priora mundo enim tempus est priora mundi. & quoniam attribuunt tempori inueniuntur in eo insimilis sicut est dispositio de lineis cum figuris. quod igitur volunt declarare ex hoc quod omne in quo dicitur esse prius alio non dicitur enim tempus oio: & vero est hoc sed contingit ei si hoc prius non fuit in tempore ut sit prius inesse mundum: sed res priores inesse sunt insimilis in tempore & sunt eternae sicut dispositio de superficiebus & lineis cum figuris est quod non sit tertius modus prioritatis. plato autem ponit illas res ex quibus mundus sit priora mundo enim seculum: & nos loquemur de hoc quoniam Aristoteles contradicere huic.**

Hoc autem est quemadmodum dicimus non idem. in factione quidem enim descriptionem positionis omnibus esse simile idem acciderit. in demonstrationibus autem hoc non idem sed impossibile que enim accipiuntur prius & posterius subcontraria sunt.

Et nos contradicemus ei dicendo quod hoc exemplum non contineat eis ex quibus sit mundus in factura cum figurantur & ex compositione earum figura non sit perfecta & completa nisi per omnes lineas ex quibus coponitur. & figura non sit figura nisi per alteratorum linearum ex quibus coponitur neque etiam sit figura nisi omnes linee sint insimilis si ergo voluerit dicta eorum affirmare & verificare ipsum non manifestabuntur omnes linee semel: sed declarabit lineam post lineam donec perficiant omnes lineas totius figure.

Dicitur quod hoc exemplum de generatione mundi ex simplicibus ex quibus coponitur non contineat compositione figurazz ex superficiebus & lineis ita quod altera diversa compositionem non assimiles alteri tribus modis. Quoz vnuus est quod figura non

invenit in aliqua hora diminuta in qua linea linearum ex quibus componit essendo figura in actu: et hoc intendebat quoniam dixit: figura non erit perfecta nisi per omnes lineas. sed et figura non sit in aliquo hora actu si fuerit diminuta in linea aliqua: et non intendebar per coplera perfectionem ultimam. in hoc enim assimilat figura et generatum. Secundus est quod figura non sit ex lineis per alterationem et transmutationem sicut generatum sit per alteracionem et transmutationem eius ex quo generatur. Tertius est quod linea non inveniuntur in aliqua hora absque figura: elementa autem generari inveniuntur ante generatum: in rendit per totum hoc quod generatum inueniuntur in ipsis istis dis politibus e contrario figure. fit enim per alteracionem eius ex quod generata et inveniuntur generatum in actu ante complementum ultimum: et inveniuntur elementa eius ante ipsum tempore: dicitur: et si volunt dicunt eis assimiilari tecum. et si volunt inveniassimilare generationem mundi non compotiti figura ex lineis in se sed compositione in doctrina: quoniam geometrae qui vivunt compositione ad docendum erit compotitio tralis: quoniam quod declarat ex hoc est aliquid post aliquid. q. g. d. et hoc exemplum aut intelligit per hanc compositionem. s. compositione in doctrina: aut compositione in se. si igit intenderet compositionem in se: et contingit quod ipsa ex rebus ex quibus componit sit insimul. generatione aut non est ita si in doctrina erit compotitio tralis: sed ipsi non procedit generationem mundi esse in tpe. quod si posuerit quod mundus cum ipsis ex quibus generatur non est simul: et posuit quod ante mundum non est tempus contingit eis ut sit prius et posterius sine tpe: et tunc non erit assimilatio eius compotitione figura ex linea vera. defendentes autem platonem dicunt quod assimilatio generatio mundi ex suis elementis generatione figura ex lineis et sufficiebus a platonem significat quod mundus semper fuit apud platonem: et quod ipse non intendebat per hunc sermonem nisi quod partes eius sunt priores naturae vero non quod ipse fuit generatus vere. et si hoc intendebat nihil differt ab Aris. sed in male fecit in dicendo mundum esse generatum et non corruptibile: hoc enim non intelligit ex generatione nisi cum difficultate: et maxime quod dicitur quod fuit quod efficit ex non ordine in ordinem.

Ex inordinatis quidem enim ordinata facta esse dicunt. simul autem idem inordinatum esse et ordinatum impossibile sed necesse generationem esse separantem et tempus. in descriptiōibus autem nibil tempore segregatum est. quod quidem igitur impossibile ipsum sempiternum esse et factum esse manifestum.

Compositio autem mundi non est huiusmodi per ea autem ex quibus componitur iuuabunt in rationibus nostris dicendo quod mundus post generatur et hoc deinde post hoc igitur duo sunt sermonem differunt in se. res enim erant sine ordine: deinde ordinabantur et sic ex eis mundus: et impossibile est ut ordinatum et non ordinatum sint insimuli: quoniam inter ea est tempus et generatio. linearum autem que sunt in figura nulla est ante alteram: et prima earum non est alterius dispositionis ab alia. manifestum est igitur quod impossibile est quod mundus sit generatus et per perpetuam sine consumptione et corruptione.

¶ Quom narravit quoniam figura componit ex lineis et res proprietas huic compositioni: incepit notificare quid pertinet eis. sed et compositione mundi est contraria huic compositioni: et dicit: compositione aut mundi tecum. et compositione quoniam fingit habere mundum quia sit generatum non est secundum modum compositionis figurarum. Deinde incepit narrare differentias inter duas compositiones et dicit: per ea enim tecum. ut mihi videatur quod natura rerum ex quibus mundus componit secundum quod fingit differt a natura linearum ex quibus componuntur figura. appareret enim nobis ex

hoc error exempli eorum et surget nobis ratio contra eos: quoniam ea ex quibus mundus sit quia sunt corpora existentia in actu: contingit ut sit in loco et tempore. et quoniam ita sit necesse est ut sit priora mundo: et ideo nulla ratio est in sermone platonis qui ponit ea priora per seculum mundo. quod in natu est igitur repetiri in tempore non inveniunt sine tempore. et quod non est natu inveniunt in tempore non habet prius et posterius nisi secundum est quod est de lineis cum figura et magis de rebus abstractis: quoniam si aliqua generatione fuerit ex rebus non ipsiibus tunc illae res non erunt priores nisi in esse mundi. si igit intendebar quoniam dicebat mundus esse generatum quod est ex causis prioribus in esse erit verum: sed verba eorum non coepiunt hoc: aut est peccatum: aut hoc deviant a veritate: aut male docent: et quoniam dicit quod ex natura stellarum rez appareret differentia inter virtutem. s. exemplum et exemplar: incepit demonstrare hoc et dicit: quod mundus primo generatur ex hoc: deinde ex hoc. i. ut mihi videatur quod pertinet eis ut illae res inquit sunt entia sunt aliquibus qualitatibus quam inducunt esse in ordinatione. componit quod ex qualitate et qualiter deferunt et delato et simili materia et forme. erunt igitur illae res primo generare ex aliquo quod est ex eis quasi mater et erit iste mundus individualis primo generatus ex ipsis rebus. Dicitur. hec igitur duo differunt ut dicunt. i. pertinet eis ut ea ex quibus mundus sit differat a mundo naturaliter sicut differunt. Dicitur. res non erat sine ordine tecum. i. et similiter dixerunt ipsi in rebus ex quod mundus generabat cum mundo. dicunt enim quod ea ex quibus mundus sit erant inordinata. Deinde ordinabantur et factus est ex eis mundus. i. quod erat non intelligibilia neque recipiuntur definitione. Dicitur. efficiebat recipientia distinctionem. Dicitur. et impossibile est ut ordinatum et non ordinatum sint tecum. i. et impossibile est ut eadem res sint recipientia distinctionem et non insimuli quoniam oportet priuatione distinctionis prius tempore habitu distinctionis: et non est ita de lineis que sunt: et intendebar per hoc quod quoniam mundus esse factus pertinet ut ea ex quibus sit priuata eo tempore. et intendebar per hoc quod dicitur quod generatione tecum et prius sunt inter eas. i. et quod transmutatione eorum ex inordinatis ad ordinatum est generatione et oportet generatione est in tempore. Dicitur. linearum autem tecum. i. quod linea non sunt priores figura in tempore quoniam extra animam non inveniuntur nisi per figuram. intellectus autem ab stirabit eas a figura et non est prima eorum tecum. et non inveniuntur lineae primo. i. per secundum dispositionem oppositam dispositio habite quod fuerint in figura: contingit igitur ut transmutatione eorum a prima dispositio multum sit alteratio et quod sunt priores figura et tempore. Dicitur. manifestum est igitur tecum. i. ex hoc quod primo dicitur est quod omne generabile oportet esse corruptibile. dicere autem mundum esse generatum a nihilo sicut loquenter dicit pertinet eis ut non sit generatum. generatione non est ex priuatione essentiali nisi contraria recipiat suum priuationem. quoniam igitur priuatione non recipit esse quod essentialia priuationis non transmutantur in esse: aut mundus erit modo priuatus: aut semper fuit: sed impossibile est ut sit priuatus et semper fuit: ideoque nullus antiquorum dicebat hoc quoniam est impossibile et inopinabile.

Ceterum autem constare et dissolvi nihil aliud facere est quod astruere ipsius semperitum quidem: sed transmutantur formam quemadmodum liquis ex pueri virum factum: et ex viro puerum: quodammodo enim corrumptus quodammodo esse potest. palam enim quod ad iniucem convenientibus elementis non contingens ordo sit et constitutio sed eadem. Alterumque et secundum eos qui dixerunt hunc sermonem qui dispositionis virtutibus causant contrarium. itaque si totum corpus continetur ens: quodcumque quidem sic quandoque autem illo modo disponitur et aptatur totius autem consistentiae mundus et celum non utique mundus generabitur et corrumpetur: sed dispositiones ipsius.

Dicentes autem mundū generari aliquā et corrupti volūt ponere; mundū semper esse sine corruptione; sed forma eius alterat et transmutat successione de forma in formā. U.g. ex pueritia in virum: ex virō in pueritā. aliquando igit̄ corruptitur puer et sit vir: sed aliquando corruptitur vir et sit puer. dī. am⁹ igit̄ q̄ iste sermo est falsus: quia enim elementa veniunt ad inuicē non sunt ex eis dispositions diuersae: sed una ordinatio et una dispositione: et ipsi cōcedunt hoc quia ponit generationi et corruptioni causas: sed in causam corruptionis contraria esse generationis. dicamus ergo q̄ si corpus mundi est continuū totū et aliquādo fuerit sicut hanc dispositionē et aliquādo sicut aliā et semp reuolutū sicut hunc modū et fuerit cōpositio mundi et celi sicut quācūq̄ dispositionem sic tunc mundus non erit generabilis: neq̄ transmutabilis: neq̄ corruptibilis: sed dispositions eius sunt que cōsumunt et corrumptuntur.

107 Qum cōplete oratione opinionis dicētis mundū esse generati sed nō corruptibile: et contradictionē contradicētē exp̄loz vere: incipit contradicere opinioni dicentes ipsum esse generabile et corruptibile in revolutione. s. q̄ semp transferit ex generatione in corruptionē et ecōuerit: et dicit: dicentes autē mundū tē. i. cōtingit eis qui hoc dixerunt. s. q̄ mūdus sit perpetuus sicut formā sibalem sine corruptione et generatione in substantia q̄m trāmutatio nō est de forma in formā sed de accidēte in accidentis. i. de dispositione in dispositionē: et hoc intēdebat quod dixit: ex forma in formā et signū eius est qđ dixit prius. U.g. ex pueritia. i. hoc qđ dixit de mundo est quācūmodū diximus in aliquo individuo ipsū esse eternū: sed aliquando trāmutatur ex pueritia in iuuentutē: et aliquā ex iuuentute in pueritā. Deinde incepit narrare modum ex quo cōtingit eis hoc et dixit: dicāt nos q̄ iste sermo tē. i. qm dicētes hoc singulant q̄ elementa ex quibus sit iste mundus cōgregant et aliquā separant ex quibus sit generatio et corruptio. et qm ita sit iste nō erit generatio et corruptio: quia diffinitio elementoz et ordinatio sit eadē apud cōgregationē et separationē. videt igit̄ q̄ intēdebat dicere quid dicit: nō erat ex eis dispoñes diuersae. i. forme diuersae: et signū huius est q̄ dixit q̄ ex eis erat una ordinatio. pō intelligi q̄ dispoñes ex quibus trāmutantur elementā nō erant infinitē in specie sed ex eis erūt et dispoñes eedē in spē et diffinitio que semp iterant in elementis sicut reciprocationē: et intēdebat p̄ hoc q̄ si dispoñes essent infinitē in spē p̄tingeret ut oī dispositio eārū esset corruptibilis sūmpt̄ q̄m nūq̄ reuertat: quasi igit̄ vult demōstrare q̄ p̄tingit sustinētibus hāc opinione q̄ individualis mūdus sit eternus in sibā et in accidentibus eternus in spē: et dixit hoc q̄ si accidēta eius nō essent nō eterna in specie possibile esset dicere ipsū alī mō corruptibile: et necesse fuit ut accidēta sint eterna in spē tū illa accidēta sunt opposita et iterāda super mundū ut congregatio et separatio quā dicit domin⁹ istius sermonis. et ipse innuebat quod dixit: ur ipsi cōcedunt hoc q̄ possunt tē. L. quia Empedocles cōcedit istas dispoñes p̄trarias: et ponit dispositions quā dixit generationē causā alī a causa quā ponit dispositions quā. d. corruptionē. l. q̄ ponit causā generationis amicitia: et causā corruptionis litē: et qm narravit q̄ cōtingit eis q̄ elementa sunt eterna individua in sibā eterna spē in dispoñib⁹: incepit demōstrare q̄ tale nō debet dici absolute neq̄ esse generationē mūdus neq̄ corruptionē: et dixit: dicamus etā q̄ si corpus et quibus mūdus cōponit fuerint neq̄ generabiliā neq̄ corruptibiliā: et hoc intēdebat quia dixit continuū sicut: et huiusmodi corpora aliquā

inueniunt sicut aliquā dispoñem: et aliquā sicut aliā et semp reciprocant: necesse est ut mundus sit eternus. vñus est igit̄ q̄ intēdebat quod dixit: t̄ erit cōpositio mundi et celi sicut quācūq̄ dispositionē sit. i. ex his duabus dispositions reciprocantibus. s. ut intelligatur per dispositions cōpositio que est in ipso mundo. et possumus intelligere hoc p̄ dispositions aliquā aliā intentionē. s. cōpositionē corporis ex quibus constat mundus nō compositio mundi ex eis. i. dum nō dissoluit cōpositio illoz corporis simpliciū ex quibus sit mundus sicut quācūq̄ modū sit cōpositio eorum. s. aut ex materia et forma: aut ex partibus indissolubilibus hec autem corpora nō trāmutant in dispositions nisi propter cōtinuationem aliquādo et separationē aliquādo cōtingit enī ex hoc q̄ mūdus sit eternus neq̄ generabilis neq̄ corruptibilis in substantia. D.o. sed nō dispositions eius sunt que corrumptunt: et potest intelligi cōpositio corporis simpliciū sicut diximus ad inuicē apud cōgregatiōnē et separationē quas dixit Empedocles. et possumus intelligere per dispositions cōgregatiōnē et separationē et per cōposita et per cōpositio corporis simpliciū in se nō tū ad inuicē. hec n. cōpositio p̄tingit eis ut sit eterna quā nō sunt corpora simplicia in que fiat dissoluto istoꝝ corporis simpliciū ex quibus mūdus compenit. necesse est igit̄ ut cōpositio corporis simpliciū ex quibus mūdus compenit sit cōpositio necessaria. cōpositio autem mūdū ex illis corporibus nō est necesse apud eos ut sit necessaria: sed dissoluto huius compositionis nō est generatio neq̄ corruptio quā generatio et corruptio apud omnes nō est nisi in compositione corporis et quibus mundus cōponit et propter hoc contingit eis sicut hanc opinionem ut mundus non sit generabilis et corruptibilis in substantia sed in accidentibus.

Totaliter autē factum corrumpti et non reflecti existente quidē uno impossibile est. p̄iūlq̄ enī fieret semper existebat que ante ipsum consistētia qua non facta nō possibile esse dicimus trāmutari. infinitis autem entibus mundus cōtingit magia: sed tamē t̄ hoc vtrū passiblē aut imp̄assibile erit manifestū ex posterioribus.

Dicētes vō q̄ mundus sit corruptibilis et non reuertetur omnino ad generationē respondēmus eis q̄ si mundus sit vñus impossibile est ut sermo eoz sit verus oīo anteq̄ mundus fuerit sicut illud ex quo cōponebat. et nisi illud esset ante generationē nō dicēmus q̄ illud alteretur in ipsum. si igit̄ habuit potentia ut alteraret possiblē est ut mundus ex eo reuertat. si autē mundus non sit vñus sed plures tunc forte verum dicunt de mundo. sed nos dicēmus post vtrū est possiblē an non.

Modo vult contradicere opinioni dicētū mundus esse generabile et corruptibile corruptione eterna sine generationē: et dixit: dicētes vō q̄ mūdus tē. i. dicētes autē q̄ mūdus corruptus post generationē: et q̄ mūdū reuertet ad generationē: mentiunt̄: et sic destruemus sermonē eoz. s. q̄ mundus non corruptus nūl in ea ex quibus generalē et hoc erit quām fuerit vñus individuo necesse est ut reuertatur ad generationē quām hanc dispositions habeat ante generationē. ea enī possiblē sit ut ex eis sit mūdus post corruptionē sicut post generationē vel an. et nisi essent possiblē ut ex eis fieret mūdus nō esset mundus. qm ergo possumus hoc esse possiblē post corruptionē q̄ ante est possiblē necessario exhibet in actuū et si nō possiblē reuertet in impossibile: necessariū est ut generatio mundi reuertat: et hoc intēdebat quod dixit: et nisi illud esset ante generationē tē. i. nisi illud ex quo generatus fuit esset possiblē

bile ut mundus sit ex eo ante generationem mundi non obseruemus in eo quod alteraretur et transmutaretur in mundum. Dicitur. si igitur habuit potentiam ut alteraretur id est. si igitur illud aut illa ex quibus mundus generatur habebat potentiam alteracionis in mundum necessario alterabantur in ipsius post corruptionem sicut ante generationem mundi quod reuertetur post corruptionem multo tempore. Dicitur. si autem mundus non sit unus id est. si autem mundus corruptatur sicut mutatione ex hac forma in formam illam contraria dissimilitudo: ista autem forma secunda remaneat eterna aut transmutetur in formam eius et prima contraria. scilicet tertiam et sic in infinitum non reuertetur ista forma. Dicitur. et nos dicimus post id est hoc quidem iam dixi superius. scilicet quod impossibile est ut mundi sint plures uno et quod impossibile est transmutari ad formam pratoria; sive formam: et forte rectum est reverti ad sermonem hoc et completere traditionem huius positionis ex propriis illius. scilicet eius qui ponit plures mundos diversos in forma. et sic declaratum est hoc esse impossibile quoniam sit impossibile esse corpora simplicia alia ab his corporibus: et impossibile est ut ex eis componatur mundus compositione alia ab hac compositione.

Sunt autem quibus contingere videtur et ingenitum aliud ens corrumpti et ingenitum incorruptibile perdurare sicut enim in tempore. ibi enim autem celum factum quidem esse non solum: sed et forte de cetero semper tempore ad quos naturaliter quidem de celo soli dictum. vniuersaliter autem de omnibus speculatibus erit et de hoc manifestum.

Sunt autem alii qui dicunt possibile est ut aliud non generetur et corrumperetur: et possibile est ut aliud generetur et non corruptatur ut dictum est in tempore et celum generatum est et est perpetuum in certis temporibus sine corruptione et consumptio ne. nos vero dicamus quod illi non celum disponunt nisi in sermone naturali: et nos perscrutabimur de huiusmodi rectificatione perscrutatione continentem omnia. si enim hoc secerimus manifestabitur tunc nobis utrum celum sit generatum sine corruptione.

Dum demonstrauit mundus non generabile aut corruptibile: vult perscrutari virum cum hoc sit in eo potestia ad corruptionem: quoniam qui cocedit quod in eterno erit potestia ad corruptionem possibile est apud eum unum aliud generetur et remaneat post eternum vel perpetuum ut plato in tempore: tunc enim non habebitur potestia ad corruptionem absque corruptione quoniam antea generabatur et corruptibile in actu. quod igitur generatum sicut corruptibile est in potestia. et sicut possibile est sicut hanc opinionem quod aliud quod in praeterito semper fuit in futuro non corruptibile potestia. non corporis in eo tempore infinito fuit. scilicet praeterito: deinde exhibet in actu post tempus infinitum: et dicitur in sermone dicunt quod celum est generatum et non corruptibile quod non disponet de celo dispositione naturali: quoniam manifestum est per inductionem vniuersale et omne generatum est corruptibile: et dicitur nos autem perscrutabimur de hac perscrutatione continentem omnia: quare qui volueritis de hoc perscrutari in celo et dimiseritis perscrutari de hoc si eo quod est vniuersalitas. scilicet omnibus entibus: et est ille qui perscrutaretur de tribus angulis et debet esse aequalis duabus rectis in triangulo equilatero non de triangulo simplem integrum triangulum. declaratis est. non. et tales proportiones non sunt prima neque essentiales: ideoque dicitur quoniam igitur hoc fuit unus. scilicet quoniam perscrutabimur de hoc per propositiones essentiales.

Primum autem dividendum quomodo ingenitum et generabile et corruptibile dicimus: et corruptibilitum et incorruptibilitum multipliciter ens dicitur: et si nulla differentia ad sermonem necesse est intellectum confusum

habere. si quis diuiso multipliciter tantum individuo vitatur in manifestum enim sicut quod natura ipsi acciderit quod dicitur est.

Sed antea hoc faciamus diuidamus post intentionem generatioem et corruptionem et declarem quid est dicere generabile aut non generabile aut non corruptibile aut corruptibile: quoniam quod id est fuerit recipiens diversas intentiones que non distinguuntur: et aliquis considerauerit illud sine distinctione et sine divisione stupefiet in intellectu: et dicet de eo sermonem sine distinctione et sine distinctione necessario neficit. non de cuiusmodi natura dicitur illud et cuius intentio.

Quia vult perscrutari utrum aliud sit eternum et deinde post corruptibile: aut aliud sit generatum deinde post remaneat eternum. generabile aut corruptibile: et non generabile et non corruptibile dicuntur multis modis. vult post determinare finis quot modos dicuntur hec nominantur deinde ostendere illud quod intendit: quoniam si hoc non fuerit pueniret error: sicut dicitur: et dicitur: quoniam enim id est recipiens plures intentiones: et potest intelligi per idem dictio: et quasi dicitur: quoniam quod aliquis dictio significet plures intentiones: et potest intelligi per idem subiectum istius questionis: quoniam quod idem subiectum fuerit diversis intentionibus et non distinguuntur illae intentiones ut accipiunt quasi eadem: necessario apparet illud subiectum habere dispenses diversas: quoniam tunc erit propone non eadem ut dictum est in perscrutinatione: et hec exppositio est quasi apertior. Dicitur. nec sunt. non. et. i. quia necesse est de cuiusmodi natura de unaqueque earum intentionum quoniam illae intentiones dicant de naturis diversis.

Videtur autem ingenitum uno quidem modo si sit aliud nunc prius non ens sine generatione et transmutatione quemadmodum quidam tangi et moueri dicunt. non esse enim generari dicunt tactum neque motum uno autem sicut id est contingens fieri aut non fieri non est: similiter enim et hoc ingenitum quod contingit non fieri. uno autem sicut omnino impossibile fieri ut et qualiter quidem sic quandoque autem non impossibile autem dicitur duplicitate: aut enim simplicitate non verum est dicere quod sicut utique: aut non facile neque citio aut bene.

Dicamus modo quod aliud dicitur non generabile multis modis: quorum unus est quoniam primo fuerit in non esse: deinde in esse sine generatione et sine alteracione ut quidam dicunt de tactu et motione. dicunt enim quod tactus et motio non sunt generabiles. dicitur etiam alio modo cum antea fuerit est possibile ut sicut sed non sunt nisi per generationem: et dicitur etiam non generabile alio modo quoniam fuerit impossibile generari et sine potentia in eo ad generationem et non sit aliquando et aliquando sit.

Intendit per esse formam et per non esse priuationem forme. quasi igitur dicitur: dicitur non generabile quoniam aliud quid fuerit prius priuatum: deinde post fuit ens quoniam existens eius a priuatione ad esse fuerit sine transmutatione et sine alteracione: scilicet et generatio eius est sine tempore: et hoc intendebatur quoniam dicitur et sine generatione et sine alteratione: sicut dicunt quidam de tactu et motu illorum non esse generabiles quia carent eo quod necesse est in generatione scilicet et existens eorum ad non esse ad esse sit non esse ad esse et per transmutationem et in tempore et illud quod plus inveniuntur huiusmodi est in rebus relationis. et manifestum est quod hoc non dicitur non generabile nisi

per similitudinem quod omne quod potest non esse est necessarium est generatum: et appareat ex hoc quod non de ipsius non generatur proprietas nisi apud suum esse. Themistius autem dicit: quod dicatur in ambabus. scilicet apud esse et non esse. Dicit enim alio modo et generatum. id est dicendum non generatum de aliquo non ente sicut et possibile est esse per transmutationem et in specie: et dicit hoc: quod illud quod non est ens apud suum non est potest dici non generabile: sed tantum conditionatum in eo ut sit possibile esse ad differentiationem eius ad impossibile. impossibile enim dicit semper non generabile: hoc autem non de non generabile nisi in aliquo specie: sed tamen hoc non generabile et quod dicendum est hic non opponit generabilitatem: quia propter ipsum est quod affirmatur numerantur hanc intentionem de intentionibus non generatis et dimidit intentionem de quod non generabile apud suum non esse quod fuerit possibile: sed si suum est est sine causis generatis: quoniam quod fuerit ens non dicit generabile sed est dicit non generabile. quod dicit vult hic nuerare de modo non generabilis illud quod in sua compositione de generabile: quoniam illud de quod vult habere priscritum sit huiusmodi generis. Themistius autem dicit quod non dicit possibile in eo nisi ad distinguendum inter ipsum et impossibile: et intendit per possibile possibiliter. Dicit etiam de non generabile alio modo quod aliquid fuerit impossibile generari. id est de aliо quanto ente esse non generabile quod fuerit impossibile generari: quod careret potentia ad generationem: et hoc vel quod aliquam intentionem ens aliquum non ente: et hoc intendebat quod dicit: sicut potentia que sit in eo ad generationem et non sit aliquam et aliquam sit. et addit hanc conditionem: quod aliquod ens non est impossibile generari nisi cum eo fuerit potentia ad generationem: et hoc est de quod vere de non generabile. scilicet quod non est non generabile impossibile sicut intellexit Themistius: sed dignus est ut videmus quod Themistius intellexit ex hac tertia intentione impossibile. hec enim tertio dividitur in duo: quod alterum est quod in eo non sit potentia aliqua oportet: et hoc est impossibile alterum autem est ut in eo non sit potentia nisi difficultas: sed ipse Themistius dicit quod haec intentionem secundum earum duarum divisionum oportet intelligere ex secunda intentione prima in qua. scilicet dicit etiam non generabile alio modo: et singuliter quod Alexander explanabat hunc sermonem sicut intentione qua nos explauimus. id est res generabilis antecedens generari. et quod explanatur fuerit sicut in Themistio tunc non generabile de tribus modis. dicitur. nam de eo quod sit ab causa generationis et de difficultate generationis non possibilis: et de impossibili generationis: et sicut hoc dividitur ex eis de quibus dicitur non generabile illud quod est magis famosum dicitur etiam illud quod intenditur. scilicet eternum quod non est generabile nisi finitum. et dimidit ex hoc illud quod non est generatum: non possibilis est facile generari. illud enim de quod non generabile aut non vere aut non non vere dicitur. si non vere dicitur de generato ab aliis causis generationis: et de eo quod est difficultas generationis. dicitur. nam non vere quod colloquatur sub distinctione generationis quod est ens postquam ens non fuit. de his igitur duobus de non generabile non vere. vere autem similius de de aliis duabus. scilicet de non generato in actu. id est in aliquo specie et de non generato simpliciter sed neque in aliqua hora: et hoc quidem de eo quod semper est et de eo quod semper non est. triangulus. nam non est generatum simpliciter: et habere plus quam tres angulos est non generatum etiam simpliciter. in re veritate sunt quinque modi. videatur ergo quod forte Aristoteles congregavit ens simpliciter et non ens simpliciter sub tertio modo: et congregavit non ens in aliquo tempore quod est difficultas generationis et facilis generationis sub secundo modo: et sicut hoc erunt intentiones quas dicit tres in vere sunt quinque et hoc secundum proprium biseuologum.

Eodem autem modo et genitum. uno quidem si non ens prius: posterius sive genitum sive generationem. quandoque quidem non ens iterum autem ens uno autem si possibile sive per verum determinatur.

minato possibili sive per facile. uno autem si sit generatione ipsius ex non ente in ens: sive ita existente per fieri aut existenter: et sive etiam nondum existente sed contingente.

Similiter dicit generabile multis modis: quoque unus est quod aliquid fuerit impossibile generari deinde fuerit in postremo non ens aut per generationem aut sine generatione: et est aliquando ens et aliquando non ens. et dicitur etiam generabile alio modo quoniam aliquid quod non fuerit est possibile generari. et etiam dicitur generabile alio modo quoniam aliquid non sicut et deinde sicut per generationem.

Si. Quoniam fuerit de numeracione intentionum de quibus dicitur non generabile vult dicere de quibus dicit generabile. et quod una intentionem de quibus de non generabile est illud quod est possibilis generationis quod adhuc non est: hoc autem est duobus modis: aut ad fiendum per causas generationis: aut sine causis et quod hoc est oportet ut hoc nomine generabile dicitur etiam de oppositis harum duarum intentionibus. scilicet de eo quod est in actu post non esse absque causis generationis: et hoc incepit et collocavit has duas intentiones in uno sermone et dicit: et similiter de generabile multis modis: quoque unus est quoniam aliquid fuerit impossibile generari. Deinde fuerit in postremo non ens aut per generationem aut sine generatione. id est generabile de de eo quod fuit in actu postquam non fuit. Deinde post non est: et hoc est duabus modis: quoque unus est ut fiat sine causis generationis alius cum causis: et dicit: quoniam aliquid fuerit impossibile generari. id est de non in istis esse non generabile nisi finitum statum in quo non est generandum. scilicet quod fuerit in actu: quoniam quod aliquid fuerit completum in generatione impossibile est generari. et iste due intentiones in quas prius diuiditur sunt non generabile sunt contineat hic in prima diuisiōe: et utrumque istaz diuisionem dicitur sunt opposita duarum intentionibus de quibus de non generabile. scilicet sive explanationis et scie: et possibile est generabile et non generabile ex eis dicit de una intentione sicut diuersis modis generationis. nam absque causis generationis possibilis est deinde apud suum esse generabile et non generabile insimil. non generabile vero est quod sine causis generationis. generabile autem quod est postquam non fuit: sed tamen melius est ut non dicitur non generabile nisi apud non esse et generabile apud esse: quia propter dicitur quod aliquid fuerit impossibile generari et dicit haec intentionem huius non generabile quod opponit duarum primis intentionibus huius non generabile. dicitur etiam sicut intentionem generationis et dicitur et hoc intenditur alio modo et dicitur et de non generabile et de eo quod generatum est potentia non generatum actu. et Themistius intellexit ex hac intentione illud quod est difficultas generationis. id est dicit quod haec secunda quod dicit ex hoc nomine generabile eadem est cum opposita secunda intentionis quae dicitur ex eis de quibus de non generabile. scilicet quod est difficultas generationis finitum sicut sententia Alexandri. Dicitur tertia intentionem et dicitur et de non generabile alio modo et dicitur et de non generabile de eo quod est generabile in actu vere: et est illud quod fuit non ens deinde fuit ens via generationis et explicatione hoc esse colloquatur sub primo diuideatur. et quod dicitur in eo cernitur aut per generationem aut sine generatione: tamen videtur quod non vocatur ipsius hoc generabile nisi in quantum ens est post non ens per causam generationis quod intenditur in primo modo. et Themistius dicit quod intenditur in hoc illud quod necessario generatur: sicut in voto est quod illud quod necessario generatur non sit finitum via generationis sed per alterationem.

Et corruptibile autem et incorruptibile sive enim sive aliquid ens posterius aut non est aut non est corruptibile esse dicitur sive corruptum aliquando et transmutatum sive non est autem et quod per corruptum contingens non est corruptibile esse dicitur.

t adhuc aliter qd facile corruptitur qd dics vtiqz aliquis eulcarton.

Et similiter corruptibile dicit multis modis quoqz vnuus est qm aliquid fuerit primo ens et postremo non sive per alterationem sive non. et forte dicit corruptibile alio modo qm aliqd fuerit possibile ut non sit non ens per corruptionem. et dicitur corruptibile alio modo etiam qm aliquid fuerit velocis corruptionis ut illud quod est facilis corruptionis.

iij Ideoqz est vnuus qm aliquid fuerit pmo ens deinde fuerit no ens post olic enim ea apud no esse suu conseques esse quod est corruptibile et quod la corruptum est si ne suu non esse fuerit per alterationem. s. corruptione vera aut sine alteratione t hoc est corruptione in actu. D.induxit secundam intentionem t. d. et forte vocabimus aliquid corruptibile alio modo t. i. et forte dicamus corruptibile qm aliquid fuerit possibile non esse no per aliquam causam causa corruptionis ad demonstrandum qm hoc nomine corruptibile dicit de eo qd est in potentia huius. s. et intrat ipz no e sine causis corruptis dignis est dicit de eo qd e in potentia no ens qm fuere non ens p casis corruptis. et themis f3 et reputo intelligit ex pncipiatrice huius corruptum qm corruptum sine alteracione t sine corruptione fluui magni qz transmutatur de loco in locum. Deinde dat tertiam intentionem: et illud quod no est corruptum in actu sed est facilis corruptionis: de hoc enim dicit corruptibile etiam: et dicit et dicit etiam corruptibile alio modo t. intendit dicere qm illud quod est in potentia dicit duobus modis de difficultate: et hoc raro t in similitudine remota t de facili corruptibili: et hoc magis in vnu: et abbreviatio huius est qm corruptibile dicit de corrupto in actu t in potentia. in actu dicit de eo quod corruptum per alterationem substitutum sive transmutationem: et de eo quod corruptum per transmutationem alterius t eius transmutationem in potentia dicit de eo quod e difficultis corruptis t de eo qm est facilis corruptis.

Et de incorruptibili eadem ratio: aut eni qd sine corruptione quandoqz quidem ens: qmqz aut non ens putat tatus quia sine corrupti prius erit stentes postremo non sunt aut ens quidem impossibile aut non fore aut non futurum aliqui. nunc autem ens tu enim es t tatus nunc sed t corruptibilis quia est aliquid quidem non est verti t dicens quia es neqz hoc tangi: maxime autem prie ens quidem: impossibile autem corrupti sit ut t nunc ens postremo non sit: aut contingat no e t si nondum corruptum contingens autem postremo non esse. videtur aut incorruptibile t quod non facile corruptitur.

Et similiter dicit quod non cadit sub corruptione multis modis quoqz vnuus est qm aliquid fuerit aliquando ens aliquando non ens ut taliter. aliquando enim est ens t aliquando no ens absqz esse sub corruptione: et dicit etiam no corruptibile illud alio modo illud quod est ens t habet potentiam ad non esse vel illud quod in futuro erit non ens sive hoc cadiens sub corruptionem: nunc autem est ens t est sive hoc cadiens sub corruptione: in futuro enim erit non ens. modus autem verus. s. quod non cadit sub corruptione est ut illud quod modo est ens t habet potentiam ad corruptionem ita qm sive modo ens t no ens. et dicit etiam alio modo quz ree non corruptatur adhuc t possibile est postremo ut sit non ens: et etiam dicitur non corruptibile alio modo qm

aliquid non cadit velociter sub corruptione sicut illud quod non est facilis corruptionis.

iv Ideoqz corruptibile dicit illud cuius corruptio e sine causa corruptionis: sive dicit non generabile illud cuius generatio est sine causa generatiois. iste autem modus potest dici corruptibile t no corruptibile duobus modis diversis: corruptibile vo inquantum non est post esse: non corruptibile autem quia suu non esse non est per causas corruptionis. ista autem sunt sicut dicit que aliquando sunt t aliquando no sunt quoqz esse no est per causas generationis: t quoqz no esse non est per causam corruptis. Q. g. sensus tactus. sensus enim tactus non est transmutatio ut stat aut coquuntur in tempore sed est consequens transmutationem: vnde est non in tempore t similiter omnia elementa. D. o. et dicit enim no corruptibile alio modo. i. dicit corruptibile de eo quod est corruptibile in potentia t est ens in actu t est possibile ut non sit post. D. o. aut illud quod in futuro no est: modus autem est: t est altera pronunciatio eiusdem intentionis. s. corruptibilis in potentia. D. o. et e modus t. i. modus autem de quo dicit no corruptibile veterior nomine est illud quod est ens in actu quo no est potentia ad no esse ita t aliquando sit ens t aliquando non ens. D. o. et dicit etiam non corruptibile alio modo qm aliquid adhuc no corruptatur t possibile est in postremo ut sit non ens t post hoc esse illud quod in postremo est no ens sine casis corruptis: t differt per hoc ab eo i quo pmo dicit qm aliquid fuerit ens t habet potentiam ut sit no ens. D. o. et dicit etiam no corruptibile alio modo qm aliquid no corruptatur t possibile est in postremo ut sit non ens t post hoc esse illud quod in postremo est no ens sine casis corruptis: t differt per hoc ab eo i quo pmo dicit qm aliquid fuerit ens t habet potentiam ut sit no ens. Et hoc manifestum est esse qm est aliud codicendum a predictis. et abbreviatio huius sermonis est qm incorruptibile dicit aut qm corruptio eius sit sine causa corruptis: aut qm est no corruptum in actu t possibile est corruptum in futuro: t hoc duobus modis: aut sine causa corruptis: aut cu causa. of itaqz hoc no corruptibile de duabus intentionibus: prima. s. et secunda. tertius autem est verus t est illud quod est ens in actu t no haber potentiad ad corruptionem: neqz est possibile ut in aliqua hora sit corruptum: quartu vo e id qd est difficilis corruptis.

Itaqz hoc sic habenti considerandum quomodo dicimus possibile t impossibile. propriissime. n. dictum eo qm non possit corrupti: neqz aliquando quidem esse aliquando autem non. vide autem t in genitum qm impossible t qm non potens fieri sic ut t prius quidem non sit posterius autem sit prius diametrum simetrum.

Et quim de generatione t corruptione t suis intentionibus iam diximus aperte; perfruitemur modo de illo de quo dicimus ipsum habere potentiam aut non habere potentiam. incorruptibile vo vey est illud in quo non est potentia ad recipiendum corruptionem neqz habet potentiam ut aliquando sit ens t aliquando non ens illud autem quod non generatur est illud quod non habet potentiam ut sit temperatum naturaliter.

v Ideoqz pscrutatio e an introitum in eis qm intedem qd est dicere hoc h3 potentia aut no h3 illud nisi de qm vere dicit no corruptibile e qm no h3 potentia ad corruptionem: neqz etiam e possibile ut aliquid sit ens t aliquid no ens. D. o. illud aut qm aliquid no generatur t. i. illud aut qm vere no generatur e qm no e in potentia in aliquo tempore: t quod ita sit: est itaqz illud in qm no e potentia ut sit ens in qm est potentia ut generetur quod generabile no habet ita potentia ad generationem: illud g qm no generatur no h3 potentia ad generationem: t hoc intedebat quod dicit: no h3 potentia ut sit equale nulli. i. qm semper fuit equalis p maz t intedebat p equale nulli illud quod est in sua perfectio.

et innuit ex hoc simus et repeto opinionem platonis dicentis
et mundus ante hoc fuit equalis per naturam, et equaliter
in potentia. Dicit hoc fuit equalis per naturam, et hec est
ordinatio quam intendebat cum dixit et mundus prius
fuit inordinatus; deinde post venit ad ordinatum; et voluit hic
notificare quod mundus non semper fuit ordinatus quia non
est in eo potentia ad ordinacionem, et si venit ex inordinatione
et non ordinacionem.

Si itaque aliquid potest mouere centum stadia
aut leuare pondus semper autem plurimum dicimus;
puta talenta leuare centum; aut stadia ire centum;
etiamque et partes potest que intus, siquidem et super
abundantiam ut nominet ad finem et excellenter vir
tutem, necesse igitur potens sim excellentiam tantum et
que infra posse; puta si talenta centum tollere et
duo; et si stadia centum et duo posse ire, virtus autem
excellenter et utique siquidem impossibile tantum sim ex
cellentiam dicetibus et plura impossibile; puta non
potens mille ire stadia; manifestum quia mille
et vnum.

Dicamus modo quod si potentia alicuius fuerit
moueri per centum miliaria et ferre per centum
aurenae potest et etiam in partibus que sunt inter
ea; oportet ergo nos diffinire potentiam, dicamus
ergo quod diffinitio potentie est ultimum potentie rei
quod enim potest ambulare per centum leucas po
test ambulare per duas leucas; et quod potest ferre
centum libras potest ferre duas libras, manifestus
est igitur quod potentia diffinita est in fine eius quod
potest, debile autem diffinit per minus quam potest; quoniam si
aliquid non potest ferre aliquod pondus non po
terit maius. C. g. si non potest ferre centum libras
non potest ferre centum et vnam; et quod non potest
ambulare mille leucas non potest ambulare
mille et vnam, sit ergo tres potentie finis potentie
eius ultimum eius potentie sim magis.

Quum narravit et oportet perscrutatorum de potentia
ante quid est dicere hoc habet potentiam super hoc; aut non
habet; et vnum quin de aliquo dixerimus ipsum habere po
tentiam ad esse est in toto tempore sui esse; aut est in ultimo
istius temporis, et similiter quum dixerimus quod aliquid non
habet potentiam ad esse utique sit in toto tempore sui non esse aut
in sui eterno vel suo principio, et dicitur dicamus modo etiam
quod quin potentia alicuius fuerit in moueri per centum leucas
et cetera, et quum manifestum est per se quod si aliquid potest est aliquae
actus et potest illud quod est sub eo; manifestum est quod poten
tia eius non est diffinenda nisi per ultimum istius actuum; et
quum ita sit manifestum est quod potentia res non terminatur
nisi per suos fines; et per eos distinguuntur quilibet potentiarum
rerum habentium potentias diversas. C. g. quod quum voluerimus
diffinire potentiam illius quod potest moueri per centum leu
cas non dicemus quod habet potentiam moueri per minus quam per
centum, et quum ita sit potentia igitur non diffinitur nisi per fines
sui actus non per illud quod est ante fines, et quum demon
stravit quid est dicere hoc habet potentiam; et quod ipse inten
debat per hoc finem potentie non quicquam; incepit dicere
modus ex quo diffinatur debilitas potentie et suu defectu
et dicit debile autem terminat minus quam potest, et defectus po
tentie terminat per minimum in posse, quum enim non potest
minus necessarium est ut non possit magis econtrolo de
terminari actionis potentie, et quod potentia diffinatur ex
fine sui actus, defectus autem eius diffinatur ex primo in
posse, quum enim non poterit ferre quinque libras quod est
plus dicemus et est impotens ferre quinque libras et plus.

quoniam si quicquam non potest plus necessario non potest, et quoniam
ita sit manifestum est quum dicimus hoc habet potentiam
intendimus tamen potentiam, et finem, et similiter quum dixit hoc
non habet potentiam non intendit nisi terminum.

Nihil autem nos turbet: determinemus enim finem
excellenter terminum dictum, et propriete possibile
forstam enim instabit quis utique quasi non sit ne
cessus quod dictum est, videtur enim stadiis non
utique quod innus videbit magnitudines sed contra
rium magis, potens videre punctum aut audire
parvum sonum et maiorem habebit sensum, sed ni
hil differt ad rationem, determinetur enim aut in
virtute aut in re excellentia: quod enim dicitur ma
nifestum, visus quidem enim qui minoris exce
dit: velocitas autem que maioris.

Sit igitur terminus potentie finis sue potentie
sim magis, non igitur existimetis si aliquis dixe
rit nobis quoniam forte aliquid contradicit sermoni
quod diffinitio per quam diffinimus potentiam non
est necessaria neque recta, qui enim videt aliquid
per distantiam vnius leuce potest videre minus
ex distantia minori vna leuce, sed tradidit huic
sermoni quia qui potest videre punctum vel au
dire minimum vocem potest videre plus quam pun
ctum et audire magnam vocem, dicamus ergo
quod hoc non destruit nostrum sermonem de dif
finitione potentie quia diffinatur aut in fine rei
aut in ultimo sui potentie.

Iudeo si ergo ista potentie sim magis quod est finis sue ac
tions; et quod in hoc quod dixit de potentia est quod incepit
minimae hoec illa questione ad demonstrandum ei, con
tradictoriam; et dicit: non igitur existimetis ipsum esse fa
ctum propter sermones alicuius contradictoris quia qui
diffinit potentiam per magis non recte facit, qui enim vi
det aliquid quantum terminatum ex spatio terminato potest
videre minus ex minori spacio; et non potest videre illud
minus ex spacio ex quo videt maius, non ergo omnis po
tentia que magis comprehendit potest minorum compre
hendere; ne etiam omnis potentia habet finem termina
tum in sua actione: nam qui aliquid ex una leuce comprehen
dit comprehendit magis ex illa leuce et magis minori
et sic in infinito; et hoc intendebat quum dixit qui enim vi
det aliquid ex leuce potest videre minus ex minori leuce
ideo et non potest videre illud minus ex leuce et videt ma
ius ex illa leuce; sed huius est contradicatio sermoni et ceteri, et hoc
quod apparet de visu dicto est contrarium, iam enim
dictum est quod illud cui data est aliqua potentia non potest
agere plus illa potentia; et hoc apparet de potentia visus
e contrario: quoniam si minus comprehendit maius com
prehendit; similiter de voce, si autem qui aliquam vocem
ex aliquo spacio audierit audit maiorem ex illo eodem
spacio, deinde incepit dissoluere hanc questionem dicen
do: dicamus igitur quod hoc non destruit nostrum sermo
nem, et hoc exemplum destruit vniuersitatem sermonis
predicti, omnis enim potentia aut est activa aut passiva.
Si activa terminatur per ultimum finem eius quod agit, si
passiva per minimum eius a quo patitur, nam quum a mi
noribus patitur, patitur a maiori; et potentia que est fortio
ris passionis patitur a minori, hec quidem est dispositio
potentie visus, quum enim patitur a grano milii ab aliquo
spacio patitur a maiori ex illo eodem spacio, sensus igitur
fortes sunt qui comprehendunt minimum eorum que sunt
possibilis ut comprehendantur de spatiis ex quibus sepa
ratur visio, et quum ita sit potentia non terminatur nisi ex
suo fine sive fuerit activa sive passiva.

Determinatis autem his dicendū quidem deinceps. Si itaq; sunt quedam possibilia et esse et non esse; necesse est tempore aliquo determinatus esse plurimum et eius quod est esse et eius quod non. Dico autem non possibile rem esse et ens possibile non esse sicut quācunq; predicationes puta hominē aut album aut tricubitum aut aliud quācunq; talium. si enī nō erit q̄stuz aliquid sed temp plus proposito et nō est cuius minus in infinito erit tempore idem possibile esse et non esse alio infinito: sed hoc impossibile.

Columbus mō postq; hoc distinximus. s. potētiam et debilitatem determinare residua per ea q; sunt simillima. dicamus igit̄ q; si aliquis habuerit potentiam ad esse et nō esse omnino est tempus distinguens inter suum esse et suam destructionē scilicet tempus in quo illud habet potentiam ad esse et non esse. et hic quidem sermo ē in omnibus p̄dicamentis: vt homo et album et tricubitum et alijs p̄dicamentis. si igit̄ hec potentia nō fuerit in aliqua hora temporis: et iēpus eius fuerit continuum et nō inueniat ei tempus: neq; modicum neq; multum: illud tunc habebit potentiam ad esse et non esse in tempore infinito: quod est impossibile:

118 Qum declarauit potentiam ex ultimo sue actionis et defectum potentie ex prima re que nō potest facere aliqd et hoc in rebus actiuis et passiuis: vult ostendere q; similiter cōtingit in rebus generabilibus et corruptibilibus. entia enim per potentiam que est in eis ad generationē generant et per potentiam que est in eis ad esse sunt: et corruptibili per defectum istius potentie: et hoc intēdebat quā dixit: determinare residua per ipsum quod est simile. i. per mutationes iudicii in hoc ad generabile et corruptibile. D. d. et iste sermo est in omnibus p̄dicamentis. i. et hec intentio potētiae defectus est eadē in omnibus p̄dicamentis in substantia s. ut homo in hominē: et dicitur ipsius habere potentiam ad esse centum annos et non habere potentiam esse plusq; centum annos. et similiter de qualitate et quantitate et alijs p̄dicamentis qm attribuimus eis potentiam. s. q; terminamus omnes has potentias ex ultimis suaz actioniū in tempore. s. ex ultimo tempore in quo possibile est ut istud remaneat ens corruptionē aut terminās ex primo tempore in quo possibile est coruipī. et similiter terminamus potentiam generandi ex primo tempore in quo possibile est generari: quem hoc generari in hoc sit hoc coruipī. et quā demonstravit hoc de potētiae dixit: si igit̄ hec potentia nō fuit in aliqua hora temporis et c. i. et cum apertum est de potentia et tempore eaz sunt terminata. si igit̄ alijs finierit potentiam esse non terminata in aliquo tpe. s. non habere principiū neq; sine erit utraq; potētiae que est ad aliud quid et ad suū oppositū infinita: qd est impossibile.

Principiū autem sit hinc impossibile et falsū nō id est significante autem impossibile et possibile et falsū et verum: hoc quidem et suppositione. dico autem utputa trigonum impossibile duos rectos habere si hoc: et diameter cōmensurabilis si hoc. sunt autem simpliciter et possibilia et impossibilia: et falsa et vera: nō autem idem ē falsum aliqd esse simpliciter et impossibile simpliciter: te enī non stantē dicere stare falsum quidem non impossibile autem. similiter autem citharicantē non cātamētē autem: cantare dicere falsum ē: non autem impossibile. simul autem stare et federe et diametru cōmensurabilem esse non solum falsum sed impossibile: non itaq; idem ē supponi falsum et impossibile.

sibile. accidit autem impossibile ex possibili: hoc quidem igit̄ sedēre et stare simul habet virtutem: quia quādoq; habet illam et alteram: sed nō ut simul sedēat et stet sed in alio tempore.

Incipiamus mō et declaremus quomodo est impossibile: et dicamus q; falsum et impossibile non sunt idem. sunt enī quatuor: impossibile et possibile: et verum et falsum. possibile est non triangulum esse isochelē: impossibile vero ut diametrum esse equalē coste. falsum enī et verum non sunt idem sicut diximus superius. qui ergo dicit aliquem surgere qm non surgit falsum dicit sed nō impossibile: qui de cantore dicit ipsum cantare dum non cantat falsum dicit sed nō impossibile. dicere autem idem surgentem esse et sedētē simul non tm falsum sed impossibile. im possibile enim est hominē habere potentiam quā sit surgens et sedēns insimul in eodem tempore: quia in eodem tempore habet duo tamen non in actu: sed surrectio in uno tpe et sessio in alio.

119 Qum declarauit q; cōtingit dicenti q; in aliquo quod est ens per tempus infinitū est potētiae ad non esse ut due potētiae insimul sint infinite. et quia tempus actionis unius potētiae non sit aliud a tempore secundū potētiae: et narratū q; ab hac positione sequit impossibile: incipit dicere quā sequit et p̄posuit hanc ppōnem. s. q; falsū est duob; modis impossibile. et non impossibile: et q; falsū quod non est non impossibile est illud quod est possibile: ut sit quando ponit ens in actu anteū sit. U. g. q; si posuerimus sortem qui est surgens esse sedētē est falsum possibile et nō impossibile et vniuersali quādmodū dicit: que sunt quatuor intentiones: falsū; possibile; impossibile; verum. D. d. dedit exemplū de possibili ut triangulū esse isochelē quod est possibile esse: et iō laborat geometre declarare quā possit inueniri: possibile aut ē ut diametru quadrati esse cōmunicante coste. et hoc intēdebat quā dixit equalē. D. d. falsū autē et vez non sunt idē: ita fuit in libro p̄mo sed debet ēē. falsū autē et impossibile nō sunt idē sicut diximus superius. impossibile. n. est falsū sed nō puerū sicut dixit in surgēre qui nō est surgēs: q; falsū dicit: nō tm impossibile q; possit quidē surgere qui ante dixerit idē surgentē et fedētē simul falsū dicit et impossibile. falsū ē est duob; modis: falsū possibile: et falsū impossibile. D. d. q; in tpe in quo et c. i. in tpe in quo habet vnu oppositū nō habet in illo tpe nisi potētiae ad secundū oppositū nō potētiae ad oppositū in actu: qm qd habet in actu nō haber potētiae ad ipsius quā datur illa oppositio et habuerit scđm oppositū cōuerteret hoc q; nō inuenient in eo due potētiae insimul: sed qm inueniant in eo due actiones insimul in eadē tpe. et voluit ostendere per hoc q; sic est de potētiae ad oppositū sicut de ipsis oppositis. s. q; duo opposita nō p̄gregat insimul: sic et taz potētiae nō simul p̄gregant in eadē materia.

Si itaq; aliquid infinito tpe p̄arimū habet virtutē non est in alio tpe sed hoc simul: quapropter siquidē infinito tempore ens corruptionē est virtutē habebit utraq; eius quod est nō esse. si itaq; simili in tpe ē sic existēs qd p̄t nō ēē simul. igit̄ erit et nō erit sim actū. falsū quidē igit̄ accidē utraq; q; falsū possit ē: sed si non impossibile erat nō utraq; et impossibile esset quod accidit omne igit̄ semper ens simpliciter incorruptionē.

Si igit̄ aliquis dixerit aliquid habet potētiae ad plura in tempore infinito significauit q; illud non facit illas actiones in tempore sed omnes in eodem tempore insimul et si ita est: sed dixit erit aliquid eoz cadentū sub corruptionē semp in

tempore infinito habet potentiam ut non sit sub corruptione semper ad infinitum: quoniam illud quod habet potentiam ut non sit est etiam: et si ita sit erit illud generatum et non generatum infinitum in actu: et hoc est falsum non possibile est quidem falsum: quia eius propositio sicut falsa et ubi est falsa et impossibile infinitum: conclusio non esset impossibilis. manifestum est igitem quod omne eternum in esse non cadit sub corruptione neque sub generatione: quoniam si caderet sub corruptione et esset generatum haberet potentiam ut non esset de tempore.

i 20 Quoniam declarauit quod potest que inuenientur in eadem re ad esse et non esse sunt finitoz tempoz et diuise: et dixit: quod si inuenientur in aliquo potente ad oppositas res non terminatoz tempoz sed tempus cuiuslibet potentiæ est infinitum: contingit ut ille potente agant suas actiones in eodem tempore infinito: non quod vnu ex agat in tempore aliquo a quo tempore ager secunda: et hoc intendebat quod dixit: si aliquis diversit aliquid habere tecum. si aliquis fixerit aliquid eternum habere potentiæ ad corruptionem: sicut et aliquid habebit potentiæ ad res oppositas in tempore infinito. potentiæ non ad esse et non esse inuenientur in eo per tempus infinitum. et qui fixerit quod in eodem inuenient potentiæ ad res oppositas in tempore infinito: ponet quod illud non facit illas actiones oppositas in temporeibus diuersis sed in eodem tempore infinito quod est impossibile. scilicet actiones contrarias in actu extre. et quia dicuntur aliquid eternum habere potentiæ ad corruptionem ponit non ipsum corruptum in actu: incipit narrare quod sequitur impossibile hanc potentiæ et est: quod sequitur dicentem hoc ut posse duarum actionum infinitum sit falsa possibilis non falsa impossibilis: dicit: et si sit sic ut dixit erit aliquid cadentium sub corruptione semper ad infinitum: quoniam illud quod habet potentiam et non sit est. et quod determinate sunt. propones he: si ita fuerit sicut sicut hic dicens. scilicet aliquid esse in quo est potentia ad corruptionem: et illud esse semper infinitum necessariu est ut habeat potentiam ut non sit in tempore in quo existat in actu. positio eius quod sit non existens in actu est falsa possibilis sed si ita fuerit contingit ut sit ens et non ens quod est in falsum impossibile. sed falsum impossibile non sequitur ad falsum possibile: ut dictum est in analectis. illud ergo quod postum fuerit possibile. scilicet eternum coquimi impossibile est: et hoc intendebat quod dixit: et si ita sit illud erit generatum et non generatum in actu: quod est falsum impossibile. scilicet si in eterno esset potentiæ ad corruptionem esset tempus actionis potentiæ cuius tempus sit non esse idem: quapropter necessariu est quod positio eius non esse ipsum tempus in tempore cuius sit falsa possibilis. sed est falsum impossibile: et falsum impossibile non sequitur et impossibile. syllogismus autem ita coponit mūdus est eternus et corruptibilis: ergo aliquid eternum est corruptibile quod est impossibile: et illud ex quo sequitur et impossibile. scilicet mundu esse corruptibile: impossibile. non sequitur falsum possibile. Dicit manifestum est igitem quod omne eternum tecum. manifestum est igitem quod omne eternum caret potentia ad corruptionem ex sermone. quoniam autem est impossibile ut aliquid sit eternum postquam generabatur apparet ex eo quod ad hoc quoniam si fuerit non ens in actu in aliquo tempore erit non ens in potentiâ quod fuerit ens in actu. necessario igitur erit in eo potentia sicut dixit ut non sit: et quod in futuro inuenientur eternum habebit potentiâ ut non sit per tempus infinitum: et ut sit infinitum et sequitur possibile predictum. et non debet aliquis dicere forte: quoniam fuerit ens in actu non habebit potentiâ ad non esse: quoniam dicens quod quod caret potentiâ ad aliquid impossibile est oportet ut sit in eo. si igitur caret aliquid potentiâ ad non esse

impossibile est ut aliqut tempore sit non ens. sed ita possumus esse finitum possibile est ut in aliquo tempore sit non ens. quod est impossibile est non esse possibile est non esse quod est impossibile. et etiam diximus quod quoniam sit non ens in actu et ens in potentiâ: verum tempus sui non est actu et esse in potentiâ sit idem tempus. si igitur dicas ipsum esse idem erit non impossibile ut ponam non ens et ens infinitum et hoc est falsum impossibile non possibile. et si tempus non esse fuerit aliud a tempore actionis potentiæ ad esse tunc erit tempus duarum potentiarum necessario terminatum. et debet scire quod potentiæ ad aliquid esse non est infinita in præterito tempore quem fuit accepta in loco propinquorum generationi. scilicet finita ex duobus extremis: si autem potentiæ ad aliquid fuerit accepta in prima materia tunc eterna fuit in præterito: sed in ista potentiâ que semper fuit in prima materia est individui entis per accidens vel accidentis. et quod quidam homines acceperant habent potentiæ que per accidens: vel quasi essentialiter tenetur esse possibile ut aliquid non sit per tempus infinitum in præterito. Dicitur post erit quapropter est potentiæ ad suum esse infinita: et quod putaverit quod potentiæ ad esse possibile est ut sit infinita existimauerit et quod possibile est quod potentiæ ad corruptionem in aliis sit infinita in futuro. error igitur horum est quod accipit essentialiter et accidens. Deinde assimilauerunt essentialiter potentiæ ad corruptionem accidens potentiæ ad generationem impossibile. non est in aliis inveniri potentiæ ad corruptionem infinitam neque essentialiter neque essentialiter potentiæ at ad generationem possibile est infinita reperti accidens non essentialiter. Nam igitur hunc modum fuit error istorum hominum in hoc loco.

Similiter autem et ingenitus. scilicet non genitus erit possibile tempore quodam non esse. corruptibile quidem enim est prius quidem ens: nunc autem non ens: aut contingens quandoque posterius non esse. genitus autem ens quod contingit prius non esse: sed non est in quo tempore possibile quod semper ens ut non sit: neque finito neque infinito. etenim finito tempore potest esse siquidem et infinito. non igitur contingit idem et vnu temporeque posse esse et non esse sed et neque negatione puta dico non semper esse. impossibile igitur quidem aliquid esse corruptibile autem esse similiter autem neque genitum duobus enim terminis si impossibile posterius sine primo existere: et illud impossibile existere et quod posterior itaque si semper ens non contingit quandoque non esse impossibile et ingenitum esse.

Dicamus ergo quod illud quod cadit sub corruptione est illud quod primo fuit ens. deinde modo non ens aut possibile ut sit non ens in futuro: generatum autem est illud quod primo fuit non ens. deinde post est ens et quod est eternum quidem non habet potentiam ut sit non ens in tempore infinito: neque in tempore finito. impossibile est igitur ut idem habeat potentiam qua semper sit ens: et semper non ens: et impossibile est aleatorium ut sit vero ut dicimus. quod impossibile est idem esse ens semper et non ens semper. et quod ita sit impossibile est ut aliquid sit semper ens: et cum hoc cadat sub corruptione. Sunt igitur duo termini quorum unus ante alterum: et impossibile est ut alter terminus sit absque essentia primi: quoniam si primus non fuerit non erit alter omnino. et quoniam ita sit et res eterna perpetua quod impossibile est ut sit in aliquo tempore fuerit non ens impossibile est ut sit generata omnino.

i 21 Ulult declarare quod ex definitione generalibilis et corruptibilis apparet quod impossibile est ut aliquid generalibile sit non corruptibile neque corruptibile non generalibile: et dicit: dicamus igitur tecum. id est dicamus modo quod

Liber primus.

corruptibile dicatis duobus modis: in actu. s. et in potentia. In actu est illud quod sicut in tpe p̄terito ens et modo non ens. In potentia autem est illud quod modo est ens potentie. et quod dis finuit corruptibile disfunxit generabile: et dicit: quod genera ble re. i. generabile autem est quod in tpe p̄terito est non ens: modo autem est ens. D. d. et res eternae q̄ditatatis non habet potentiam. t̄c. i. et quod declaratum est quod generabile et corruptibile p̄ueniunt in hoc quod in aliquo tpe non sunt: et quod est prius modi haber potentiam finita ut corruptibile. s. i. tpe finito. etenim autem non habet potentiam ut corruptibile: neque in tpe finito neque in tpe infinito. et intendebat per hoc quod si in eo inuenientur potentia in tpe infinito p̄tingit: predictum impossibile videt igitur quod in primo sermone posuit quod si in eterno inuenientur potentia ad corruptionem: p̄tingit ut sit infinita. in hoc autem posuit quod si in eterno inuenientur potentia ad corruptionem aut est finita aut infinita. si finita p̄tingit ut eternam sit non eternam. sed infinita consequitur ex possibili impossibile. D. d. impossibile est ut alecone sit vero. t̄c. i. impossibile ut contraria inueniantur insimil ut diximus quod impossibile est ut aliquid sit non ens sempiter etens semper. et videtur quod induxit hoc ad demonstrandum: quoniam sicut est impossibile et contraria inueniantur insimil in actu ita est impossibile ut due potentie inueniantur insimil ad duo contraria. s. immedietate: sed potentie succedunt in subiecto sicut tria. et quod dicit hoc videtur propter hanc intentionem et p̄pter illud quod predixit. s. quod in eterno non est potentia infinita neque finita ad corruptio nem. q. g. d. et signum quod in eterno non est potentia ad corruptio nem neque in tpe finito neque infinito quod est impossibile ut cōgregent contraria insimil. D. d. et quoniam ita sit impossibile est t̄c. i. et si impossibile est ut contraria p̄gredentur impossibile est ut aliquid sit sempiter ens et sit corruptibile in aliqua hora: aut ante quod generatur ut dicunt factores eternū generari: aut post ut qui ponunt eternū esse in futuro corruptibile infinito. D. d. sicut igitur t̄c. et intendit per terminos duos generabile et corruptibile. res enim primo est generata postea corrupta. et quod posuit eternū esse corruptum in postremo ponet et posterior terminus inuenit absque primo quod est impossibile. D. d. et quoniam ita sit et res eterna t̄c. i. et quod p̄tingit quod corruptum non sicut ante generatum: et generatum est illud quod in aliqua hora non sicut generatum eternū: aut est illud quod est impossibile ut aliquo tempore sit non ens: manifestum est quod eternum nunquam sicut generatum: et quoniam non generatum non corruptibile est.

Quoniam autem negatio eius quidem quod est semper possibile esse est non semper possibile esse. semper autem possibile non esse contrarij: cuius negatio non semper possibile non esse necesse negationes ambarum eidem existere et esse medium lemp entis et semper non entis: quod possibile esse et non esse. virtusq. n. negatio quādōq. existet si non semper sit quare et non semper non ens erit quicquid et non erit et non semper possibile esse simili: sed quoniam ens quare et non esse idem igitur possibile esse et non hoc est amboz medium.

Ectetia dicamus quod alecone eius quod habet potentiam ut semper sit ens et eius quod non habet potentiam ut semper sit non ens. dicamus igitur quod possibile est ut inter ista aleconem sit aliquid medium quod possibile est ut sit ens et non ens in tpe et tempore boce: quoniam alecone virtusq. eoz est non ens in tpe ens erit non ens erit ens et in tpe ens non erit ens: et hoc erit illud quod non habet potentiam ut semper sit non ens: sed in alio tpe ens et in alio tpe non ens. erit

igitur in aliquo potentia ut semper sit non ens: et quod sit in aliquo tempore ens et in aliquo non ens et hoc est impossibile. erit igitur in eodem potentia ut sit ens in tempore et tempore. et est medius aleconem si cut diximus superius.

i.22 Hec est demonstratio tertia: sed p̄sequar ipsaz p̄ prima demonstrationem. oēs enim demonstrationes quod inducit in hac questione p̄sequitur p̄ demonstrationem ducentem ad impossibile dicente quod potentia eternae quod sit non ens est falsa non impossibile: et dicit: dicamus etiam quod alecone eius quod habet potentiam ut semper sit ens t̄c. i. et dicamus quod contradicitorum sermōnū dicētis quod aliquid habet potentiam ut semper ens est quod non habet potentiam ut semper sit ens. istoꝝ enim duox si alterꝝ fuerit falsus; alterꝝ erit vere. D. d. huius autem istius est illud quod huius potentiam ut semper sit non ens. i. huius autem sermōnis quod est et hoc huius potentiam ut semper sit ens hoc huius potentiam ut semper sit non ens: et intendebat per hoc quod tria habet medium: dicitur autem non. D. d. alecone isti est t̄c. i. sit ut tria eius quod huius potentiam ut semper sit ens est quod non habet potentiam ut semper sit ens. sicut enim est contradictionis cuius quod habet potentiam ut semper sit non ens: quod non huius potentiam ut semper sit non ens. et quod declarauit p̄dictorū duorum huius p̄ponit huius. s. hoc quod huius potentiam ut semper sit ens et huius potentiam ut semper sit non ens: ex quo declarauit eas esse trias non p̄dictorias dicit: dicamus igitur quod possibile est ut ex eis alecone sit aliqd medium. i. et quod declaratum est quod dicere hoc huius potentiam ut semper sit: et hoc huius potentiam ut semper non sit ens ex quo declarauit eas esse trias non p̄dictorias non sit semper dicere hoc. s. tria sunt. et quod in pluribus trias existit medium possibile est ut in istis inueniantur medium et non ens. s. habebat potentiam ut sit et non sit non in eodem tpe: et hoc intendebat quod dicit: possibile est ut sit ens in tpe et tempore. D. redit cum huius possibilitatis: et dicit: quod alecone virtusq. eoz erit non ens. s. quod p̄dictorū fons est hoc est ens in alio tpe est quod non est ens in illo tpe: et voluit per hoc demonstrare quod non est impossibile dicere de eodem esse in aliis tpe et non esse in aliis tpe. et quod demonstrauit hoc non esse impossibile: dicit: quod est talis natura: et dicit hoc erit illud quod non huius potentiam ut semper sit ens vel semper non ens: sed in aliis tpe ens et in aliis tempore non ens. i. et hoc medium est illud quod non huius potentiam ut semper sit: sed in quibusdam horis sit et in quibusdam non sit. D. d. habebit igitur idem potentiam ut sit semper non ens et ut sit in aliquo tempore ens et in aliquo tempore non ens. f. 3. et repudio quod si aliquis posuerit quod ineat qui posuit eternum generabile aut corruptibile aut virtusq. iudicium medium inueniri in uno duorum extremitatibus. U. g. in eo quod non est semper contingit ut id habeat potentiam ut semper sit non ens: et potentiam ut in aliquo tempore sit non ens et in aliquo tempore ens: quod est impossibile. D. dicit: habebit igitur idem potentiam ut non sit ens et ut sit ens in tempore et tempore. i. et est medium aleconem sicut diximus. i. quoniam impossibile est ut habens potentiam ut in aliquo tempore sit ens et in aliquo non ens sicut illud quod habet potentiam ut semper sit ens: aut illud quod habet potentiam ut semper sit non ens: operatur quod sit medium inter hec duo extrema contraria: sicut superius diximus et intendebat per hoc quod potentia que dat alicui non esse est in aliquo tempore non reperitur in eo quod semper est non ens.

Ratio autem universalis hec. sit enim. a. et b. nulli eiēdē possibilia existere. oportet autē. a. aut. g. et b. aut. d. necesse itaq. cui neque a. existet neque b. omni existere. g. d. sit itaq. e. itermedium eoꝝ que a. b. contraria eni quod neque medium: buic itaq. necesse ambo existere. t. g. et d. oīum enim. g. aut. a. quare et ei quod est. e. quoniam igitur a. impossibile. g. existet. eadem autem ratio et in d.

Sunt ergo. a. & b. contraria non cadentia in eodem insimul: et sit. c. contrarium ad. a. & d. contrarium ad. b. et dicamus quod illud quod non est in a. neque in b. erit in toto. c. & d. sit ergo. b. quod est inter. a. & b. illud. n. quod non est alterum duorum contrariorum medium est inter illa. erit ergo. b. sit c. & d. necessario.

133. Quid declarauit ratione quod illud quod non habet potentiam ut sit in alia hora et non sit in alia hora non est illud quod habet potentiam ut semper sit: neque illud quod habet potentiam ut semper non sit: sed medium vult declarare hec litteris: et dicitur: sunt g. a. & b. & c. i. sit illud quod habet potentiam ut semper sit. a. & eius praeceps quod semper non sit. b. et sunt quod impossibile est ut cogregent in eodem insimul. D. d. et sit. c. contrarium ad. a. & d. contrarium ad. b. i. et ponamus praeceps quod est quod sunt in hoc sermonе. U. g. illud quod est ens in aliqua hora: et non est in alia hora. c. & d. et sit. c. contrarium ad. a. quod possumus semper ens existere. ergo intelligendum est illud quod non est in aliquo tempore et enim d. quod est ens in aliquo tempore contrarium ad. b. quod est semper non ens: erunt ergo tria semper ens. s. a. & semper non ens. s. b. et esse et non esse. s. b. & t possumus hoc cum sunt de qua re non dicat esse et non esse ad demonstrandum quia cum non dicat de extremis necesse est ut dicat de media inter duo extrema: et dicitur: dicamus igitur quod non est in. a. neque in. b. est in toto. c. & d. i. et quoniam ita sit si posuerimus aliquid ens de quo non dicat. a. quod semper est neque b. quod semper non est necesse est ut dicat de eo. s. t. c. s. ens in aliquo tempore et non ens in aliquo quoniam inquantum non est ens semper oportet ut sit ens in alia hora: et hoc intendebat quoniam dicitur: sic igitur h. & c. i. et contingit in ista natura que est. b. ut sit media inter. a. & b. D. et igitur h. sicut. c. & d. necessario. i. inveniens in. a. hec duo. s. entia in aliquo tempore et non entia in aliquo tempore.

Necque itaque semper existens genitum est neque corruptibile neque semper non ens. palam autem quia et si genitum aut corruptibile non semper non simul. n. erit possibile semper esse et possibile non semper esse. hoc autem quod impossibile ostenditur est plus.

Reuertamur modo ad nostrum sermonem et dicamus quod illud quod est semper ens neque est generabile neque corruptibile: et quoniam ita sit manifestum est quod illud quod est generabile et corruptibile est non ens per perpetuum eternum. si enim esset per perpetuum haberet potentiam ut semper esset ens et semper non ens quod est impossibile omnino sicut superius diximus in eis que declarauimus.

14. Quid declarauit quod illud quod dicitur non ens in aliquo tempore oportet dicere ens in alio tempore: quoniam illud quod dicitur non ens in aliquo tempore impossibile est ut semper dicatur non ens: aut semper ens. dicitur quod in aliquo tempore ens: et in aliquo non ens. et quia potest aliquid dicere quod hoc non est nisi ex sermonibus insufficientibus: quoniam possibile est ut aliquid sit generatum. Deinde nunquam corripuit et hoc quod manifestabitur ex hoc sermone est quod illud quod est ens semper in praeterito et futuro: impossibile est ut non sit in aliquo tempore: et similiter illud quod semper est non ens in praeterito et in futuro: impossibile est ut sit in alio tempore: quod autem sit non ens semper in praeterito non est impossibile ut sit in futuro: quemadmodum non est impossibile quod illud quod est ens semper in praeterito sit in futuro: et propter hanc questionem contingente sue demonstrationem confirmavit demonstratio illa ppter patrum demonstracionem quoniam illa demonstratio sit firmior: et illa est suu testamentum huius quatuor: et dicitur: dicamus quod illud quod semper est ens. & c. i. dicamus igitur quod si aliquid possumus fuerit semper ens: ptingeret ut semper sit in toto tempore et quod illud quod

in eius natura est recepcionis eternitatis non recipit eternitatem in praeterito absque futuro: neque in futuro absque praeterito. Deinde fecit memoracionem pdcie demonstrationis: et dicitur: si igitur eternus haberet potentiam. t. c. i. quoniam sit ita esset si posueret corruptibile esset falsum possibile: sed est falsum impossibile: et illud quod positum fuit possibile est impossibile. et debet scire quod impossibile est imaginari ens habere potentiam ab esse et non esse infinitum in tpe praeterito absque futuro: neque in futuro absque praeterito nisi infinitum adderet super infinitum quod est impossibile. quoniam etenim contingit si aliquid infinitum habens potentiam infinita ut actio illius potentiae sit in toto reponit: si igitur potentia ad non esse sit infinita contingit ut sit non ens in omni tpe: et si potentia ad esse fuerit infinita: contingit ut sit ens in toto tpe: et si aliquis posuerit aliquid esse ens in toto tpe sed in eo est potentia ad corruptionem absque eo quod corruptibile contingit ut due potentiae inuenientur infinitum infinitum. s. potentia ad esse et potentia ad non esse. et igitur altera earum oculosa: quoniam nulla actio pueniat ex ea et in hoc non erat nisi quod existimat hoc non esse impossibile. ppter hoc quod res non exeat ex potentia in actu nisi ppter agens. quod si igitur agens non agat non est remotum ut remaneat et non exeat in actu: et hec quidem imaginatio inducit platonem in hunc sermonem et tunc non est remotum dicere in responsione huius sermonis. s. sermonis Aris. quod si ita esset opere et aliquid possibile si posueret in actu ens esset falsum impossibile non possibile falsum: impossibilitas. n. hec non sequitur naturam possibile sed sequitur defectum actionis agens: quoniam corruptione mundi ut dictum possibilis est ex parte materie: impossibilis quo ad agentem: aut quod agens aliquod non est innatus corrumpere ipsum: aut quod agens sapientia non est innatus corrumpere suum factum: aut quod corripens est contrarium generatum: aut quod non corripens oculum: et quoniam intuebimur istas oculos quoniam aparet destruacio eorum ex demonstratione Aris. hic ppter quam incipit declarare hoc quatuor: possibile. n. autem est possibile ex se et ex rebus extrinsecis ut notum est de possibili. sumptus autem quod aliquid diceret aliquid esse possibile in se et impossibile ex extrinseco: huius opinionem dicentis mundum esse possibilis corruptionem in se et impossibilis quo ad extrinsecum: manifestum est igitur finis Aris. quod potentia aliena possibile ex se et in possibilis ex extrinseco est potentia huiusmodi diffinitio possibilis. dictum est. n. quod cum possibile posueret esse ens non sequitur impossibile sed quod est falsum possibile non impossibile falsum: sed quod posse fuerit et diffinitio cuiuslibet possibilis est huiusmodi: si aliquis posuerit aliquid possibile esse. s. et se et impossibile ab extrinseco: ptingeret et eius potentia in actu sit falsa impossibilis non falsa possibilis. et intendit Aris. ad declarandam hanc intentionem ppter possibile hoc: quod notum est ppter illud quod est possibile ab extrinseco est possibile per se: sed ppter latet. s. quod illud quod est possibile ex se est possibile ab extrinseco: estimatum est. n. quod non est impossibile et aliquid sit possibile in se impossibile ab extrinseco: et dispositio in hoc de possibili est quasi praevaricatio: et que est de impossibili quod posse est et quod est impossibile in se est impossibile huiusmodi: et non est posse quod est impossibile et extrinseco impossibile est ex se: id est intendit Aris. ista declarationem quoniam diximus: et etiam possibile non est possibile in respectu agentis et patientis: et impossibile est imaginari aliquid esse possibile in respectu patientis: et impossibile respectu agentis: quoniam ptingeret ut sit patientis possibile. i. possibile impossibile: et possibile est ut in hac demonstratione accepta ex loco a dicitur: et est quod impossibile et se est huiusmodi possibile ex se: et impossibile ex se est impossibile quo ad extra: et possibile ex se est possibile quo ad extra. s. quo ad omnes casus extrahentes ipsius: huiusmodi demonstrationem Aris. est firmior: quod est sumpta a diffinitio: hec autem est contraria quoniam iste locus inter scientias aliquo modo. s. quoniam predicatum

Liber primus.

fuerit contrariū predicato proprio: et subiectū habuit aliquid contrariū et nunc necesse est ut contrariū predicati inueniatur in contrario subiectū.

Igitur si ingenitū est ens aut hoc necesse est sempiternū esse: similiter autem et si incorruptibile ens autem. Dico autem ingenitū et incorruptibile quod proprie dicuntur. ingenitū quidē quod est nunc et prīus non vere erat dicere non esse: incorruptibile autem quod nūc ens posterius non vere erit dicere non esse autem siquidē hec adiuniciem sequitur. et quod quidē ingenitū incorruptibile et quod incorruptibile ingenitū necesse est sempiternū utrumque consequi et siue aliquid ingenitū sempiternū sine incorruptibile sempiternum.

Dicamus etiam quod illud quod non cadit sub generatione. s. illud quod non est generabile est eternū sine principio et sine fine necessario: et similiter illud quod non cadit sub corruptione est eternū. et dico non generabile et non cadens sub corruptione vera intentione mei sermonis quod illud quod est ens vere est non generabile: et illud quod est vere non ens cadens sub corruptione modo igitur volumen diffinire ea et dicamus quod illud quod est non generabile est modo ens et non dicitur quod non sicut primo ens: neque dicitur quod postremo erit non ens: et quoniam ita sit erit alterū hoc quo consequens alterī illud enim quod non est generabile non cadit sub corruptione et omne illud quod non cadit sub corruptione est non generabile: et etiam utrumque ex necessario est eternū: quoniam si aliquid fuerit non generabile erit semper eternū: et si aliquid non cadit sub corruptione erit semper eternū: et hoc manifestū est et existens: et sunt ea que superius diximus.

Quoniam declarauit quod impossibile est aliquid eternum corruptibile manifestū est et quod non est generabile erit eternū: et quoniam declarauit quod impossibile est ut aliquid sit generabile non corruptibile: manifestū est et quod non corruptibile est eternū: et quod declarauit sicut non corruptibile est eternū: et quod non generabile est eternū declarauit per hoc quod non corruptibile est non generabile et cōuerso: et hec est sua intēdit in hoc capitulo: et dicitur: dicamus etiam quod illud et ceteris. et hoc est quod ante declarauit: et est via duarū proponit quod posuit ad declarandū conuersiōnē. D. o. secundā proponit et dicit: et similiter illud quod non cadit et ceteris. et similiter declarauit est ex nostro sermone quod illud quod est non corruptibile est eternū quoniam demonstrans est quod impossibile est aliquid esse generabile et non corruptibile: et quoniam posuit has duas proponit. s. quod non generabile est eternū: et quod non corruptibile est eternū que multis modis dicuntur. D. o. non intendit in hoc loco nisi veram intentionē inter alias intentiones et dicit: dico quod non generabile et ceteris. et intelligendū est ex nostro sermone non generabile et non corruptibile vera intentionē. o. explanauit illā intentionē: et dicit: quod est vere ens et non generabile. i. et illud quod ante diximus quod vere est ens est non generabile: et est illud quod ante diximus quod illud est vere ens. s. existens non potest non esse dicitur non generabile vere: et premunit nos etiam in hoc quod non generabile etiam dicitur de non generabili quod est sine causis generationis aut difficultis generationis: et sicut non est generabile illud cuius generatio est finita in hora qua finiebat. intendit igitur per non generabile illud cuius esse non precedit non esse non illud quod est impossibile de quo et dicitur non generabile. D. o. explanauit intentionē non corruptibilis: et dicit: et illud quod vere est non ens est cadens sub corruptione. i. et debet intelligere per hoc non corruptibile illud quod est oppositū ei quod vero est corruptibile: et illud est quod deficit post esse. q. g. o. oportet intelligere per

non generabile illud quod opponit vere generabile. s. enti post non esse: et per non corruptibile illud quod opponit vere corruptibile. s. non enti post esse. et quod posuit has duas proponit: dicitur modo igitur volumen diffinire et ceteris. et manifestū est ex nostro sermone et diffinitorum non generabilis est illud quod modo est ens et ante non sicut ens neque in futuro non erit non ens. hec n. diffinitorum est generabilis quod cōuersis. D. o. et quod ita sit et ceteris. i. quod non generabile et non corruptibile pertinet ad iniūcē. D. o. incepit declarare et hec cōuersio apparet ex duas proponitibus quas predixit. s. quod non generabile est eternū et quod non corruptibile est etiam eternū: et dicit: et virtus eius est necessario eternū. i. et signum puerionis eius est quod eternū predicit de vitroque illoque p̄dicatione puerionis: et quoniam ideo p̄dicit de duobus p̄dicatione conuersionis necessario illa duo cōuentū ad iniūcē: et hoc intendebat quod dicitur: quoniam si aliquod non generabile fuerit est eternū et ceteris. i. et quoniam de non generabili p̄dicas eternū p̄dicatione cōuerionis sicut etiam de non corruptibili: manifestū est quod omne non generabile est non corruptibile: et quod omne non corruptibile est non generabile. et quod hoc declaratur est in analectis: dicitur: quod manifestū est declaratio quidē sit existit: omne non generabile est eternū: et omne eternū est non corruptibile: et omne non generabile est non corruptibile. D. o. diximus omne non corruptibile est eternū et omne eternū est non generabile: et omne non corruptibile est non generabile: que est cōuersa p̄me: et hoc declaratum est in analectis. s. quoniam tres termini conuertunt ad iniūcē necesse est ut conclusio cōuentū.

Necesse autem et ex determinatiōne ipso est enim necesse corruptibile genitū: aut enim genitū aut ingenitū. si enim ingenitū et incorruptibile supponit. et si genitū aut corruptibile necesse. aut. n. corruptibile aut incorruptibile: sed si incorruptibile ingenitū supponit. si autem non conseqūatur ad iniūcē incorruptibile et ingenitū non necesse neque ingenitū neque corruptibile sempiternum esse.

Dicamus igitur quod si aliquid corruptibile fuerit necessario erit generabile: et si fuerit non generabile non erit corruptibile. et si aliquid fuerit generabile necessario erit corruptibile. et si non fuerit corruptibile erit ergo non generabile: sicut diximus superius.

Uult declarare in hoc capitulo et generabile et corruptibile cōuentū: quoniam declarauit est quod non corruptibile et non generabile cōuentū: et d. o. dicitur igitur quod si aliquid et ceteris declarauit est quod non generabile et non corruptibile conuertunt: manifestū est quod omne generabile est corruptibile: demonstratio eius quod si non fuerit corruptibile est non corruptibile. omne. n. aut est corruptibile aut incorruptibile. si igitur non corruptibile est non generabile: sed iam ponimus ipsum esse generabile sed hoc est impossibile: et quoniam omne corruptibile est generabile: demonstratio eius quod si non sicut genera bil est ingenerabil est quodlibet enim aut est generabile aut ingenerabile: et si fuerit non generabile ergo non corruptibile et iam sicut posuit corruptibile. D. o. et si aliquid fuerit generabile necessario est corruptibile. i. et etiam diximus quod omne generabile est corruptibile et cōuerso primo. D. o. induxit demonstrationē. et d. o. si igitur non fuerit corruptibile est non generabile. i. et demonstratio eius est quod si non fuerit corruptibile est non corruptibile: et si fuerit non corruptibile est non generabile: et incōuenientē: et hoc iam declarauit est in analectis esse locū generabilē. s. quia quoniam fuerit duo termini oppositi diuidentes verum et falsum et fuerit alterū vnius dictiōis pueribile cuī uno alterī dictiōis et reliquā reliq. Quod autem necesse cōsequit ex his manifestū genitū enim et corruptibile cōsequit ad iniūcē

hoc palam autem hoc ex prioribus. semper enim entis et semper non entis est intermedium cui neutrum consequitur. hoc autem est genitum et corruptibile. possibile enim et esse et non esse determinato tempore virtutum. dico autem virtutum et esse quanto quodam tempore et non esse.

Si igitur non generabile et non corruptibile non sequuntur ad inuitos ergo non sunt eterna. et verificatio huius est quod alterum illoque consequitur alterum quemadmodum ego sum dicens quod generabile est corruptibile et omne corruptibile est necessario generabile. et verificatio huius est illud quod diximus superius quod ex illo quod est semper ens: et ex illo quod non semper ens est aliquod medium diuersum ab utroque illoque et est illud quod est generabile et quod est corruptibile. habet enim potentiam ut sit ens et ut sit non ens: sed tamen in tempore et tempore. s. ut in tempore ens et in alio non ens.

127 Quid declarauit quod non corruptibile et non generabile non conuertunt nisi ex eo quod declaratur est quod virtus eius est eternus: fecit de hoc rememorationem: et dicit: si igitur non generabile est etiam quod posuerimus quod omne generabile est corruptibile et quod hoc couertit. s. quod non generabile est non corruptibile et quod hoc couertat: et hec est concordia prime demonstrationis voluit couertere secundum s. ut prima declarat quod omne generabile est corruptibile et coeverso. Deinde ex hoc declarabit quod omne non generabile est non corruptibile et coeverso: et dicit: et verificatio huius est quod alterum illoque sequitur alterum quemadmodum ego sum dicens. i. et iam declaratur est quod non corruptibile est non generabile et quod hoc couertit ex eo quod generabile et corruptibile couertunt: et hoc est concordia prime demonstrationis et non est petitio principij: quoniam ponentes quibus vult in una non vult in altera. et quod in hac declaratione vult ponere coeversionem generabilis et corruptibilis esse fundamentum ad conversionem non generabilis et non corruptibilis: incepit declarare quod generabile et corruptibile couertunt: et dicit: et verificatio huius est quod superius diximus quod ex eo. i. et verificatio huius est quod generabile et corruptibile couertunt ex eo quod diximus superius. s. quod impossibile est ut generabile sit non corruptibile: aut ut corruptibile sit non generabile. hec enim duo sunt media inter illud quod semper est ens et inter illud quod semper est non ens et non est alterum eorum: sed habet potentias ut sit ens quin dicitur: et hec duo sunt media inter illud quod semper est non ens et inter illud quod semper est non ens in alia hora et non ens in aliqua incepit declarare hec litteris.

Si igitur est quod genitum aut corruptibile necesse hoc intermedium esse. sit enim a. semper ens. b. aut semper non ens. g. autem genitum. d. autem corruptibile necesse itaque g. intermedium esse. a. et b. his quidem enim non est tempus ad neutrū terminū in quo. a. non erat aut. b. erat. genita autem necesse aut actu aut potentia esse. his autem que a. b. neutro modo quanto igitur quodam et determinato tempore et erit et iterum non erit. g. similiter autem et in d. genitum ergo et corruptibile virtutum: coequuntur ergo ad inuenientem genitum et corruptibile.

Dicamus quod omne corruptibile necessario est medium inter duo sicut diximus superius. sit igitur a. illud quod semper est ens et illud quod semper est non ens. et c. generabile et d. corruptibile. manifestus est igitur quod c. est inter. a. et b. a. enim t. b. non habet finem neque ultimum in tempore. generabile enim habet finem et ultimum in tempore aut in actu aut in potentia. a. vero t. b. non habent finem in tempore neque in actu

neque in potentia: quoniam non sunt in aliquo tempore ens et in aliquo non ens sed alterum eorum est ens in tempore infinito: et reliquum non ens in tempore infinito. et similiter d. habet finem et ultimum ut c. aut in actu aut in potentia. omne igitur generabile est corruptibile. declaratum est igitur quod generabile et corruptibile sequuntur.

i. 28 Dicitur dicamus etiam quod omne corruptibile necessario est medium inter duo. et intendit per duo illud quod est ens semper et illud quod est non ens semper. Dicitur demonstrare hoc lysis et dicit: si ergo t. c. d. manifestum est igitur quod c. est inter. a. et b. i. et quoniam ita posuerimus manifestum est igitur quod c. quod est generabile cadit inter. a. quod est semper ens: et inter. b. quod est semper non ens. Dicitur demonstrare super hoc quod cadit inter duo extrema et dicit: a. ens et b. non habent finem tamen. i. quod est ens in aliquo tempore et non ens in aliquo: et iste sermo coponit sic in secunda figura: sequitur. n. ex hoc quod illud quod est habet generationem non est semper ens: neque semper non ens: g. necessario est medium coitionem. n. habet cum non esse quod invenit post non esse et haber coitionem cum esse quod exit a non esse: et dicit: generabile autem habet finem aut in actu aut in potentia: quod generabile quia ponat perpetuum primit ut sit corruptibile in potentia quod non corruptibile in actu: et potest intelligi quod si quisque habet et altera istarum dispositionum: aut aliquando in actu: aut aliquando in potentia: et est dignus quod non intendit per hunc sermonem declarare quod generabile in actu est corruptibile in actu. et quoniam posuit quod generabile habet finem in tempore: aut in actu: aut in potentia: dedit proponit secundum ad ea declarandam et est quod postposuit: et dicit: a. aut t. b. non habet finem in tempore. i. illud quod est semper ens et quod est non ens semper. Deinde dedit declarationem super hoc et dicit: quod non sunt in aliquo tempore non ens: et quoniam declaratur ei quod necessarium est ut generabile sit medium inter non ens semper et non ens semper: declaratur etiam quod corruptibile necesse est ut sit medium per illam eandem declarationem: et dicit: et t. et similiter est. d. et t. et illi est. d. quod est corruptibile habens finem in tempore: aut in potentia: aut in actu e contrario illi quod est semper ens et quod est semper non ens: et quoniam declaratur quod generabile est medium inter hec duo: et similiter corruptibile coelus est quod generabile est idem cum generibili. s. quod omne generabile est corruptibile et coeverso: et hoc non verificatur nisi quoniam coelum fuerit et inter non ens semper et non ens semper est non in tempore: dicitur autem ens semper in praeterito sed in posterio corruptibile et generabile: sed praeteritum in futuro ponunt tria media inter hec duo. s. generabile et corruptibile: et generatum non corruptibile: et corruptum non generabile. s. videtur quod Aris non inducit tales declarationes nisi ad iuuandum: et fortitudo eorum non est nisi fortitudo inductionis in qua praecipua particularia et primus ordinis certificationis et ideo prouerbit ipsam per praecipua declarationem que est substantia huius capituli. et visum est hoc confirmare dicendo quod illud in quo est potentia ad esse aut non esse infinita ad impossibile est ut sit in praeterito absque futuro nec in futuro absque praeterito: infinitum autem coprehendit duo tempora necessaria: nisi esset infinitum maius infinito. ponens autem eternum corruptibile aut generatum praeteritum ponit potentiam infinitam non coprehendentem duo tempora quod est impossibile. et quoniam ita sit generabile igitur est ens in tempore finito et non ens in tempore finito. et quoniam ens in tempore finito et non ens in tempore finito conuertant necesse est ut conuertant inter se.

Si itaque in quo. c. ingenitum quod autem in quo. s. genitum: quod autem in quo. l. incorruptibile autem quod in

quo. t. coruptibile. que itaqz. s. t. ostensum est q̄ cōsequunt̄ inuicē. quando itaqz sic positiū fuerit ut hec que quidē. s. t. que. t. cōsequētia que autē e. t. s. nulli eidē: omni autē alterz. similis autē t. q̄ i. t. necesse t. que. t. e. cōsequētia inuicē. sit enī qd̄ i. e. non consequens. s. igit̄ cōsequēt. omni enī. e. aut. s. infint cui. s. t. ei igit̄ qd̄. i. t. cōsequēt. sed supponebat impossibile esse. eadē autes ratio t. qd̄. i. e. qd̄. e. sed t. sic habeat ingenitū i. que. e. ad genitū in quo. s. t. incorruptibile in quo. i. ad corrupibile in quo. t.

Sit etiā non generabile. a. t. generabile. c. t. nō corruptibile. b. t. corruptibile. h. dico q. c. t. b. cōsequunt̄. c. qum fuerint fm q̄ narrabo ex lris his quas dicāt: quia. c. t. b. sequunt̄. c. a. aut̄ t. c. non cadunt super idem sed hoc super rez t. hoc super alia. t. similiter. b. t. b. si igit̄ ita sit erunt. b. t. c. cōsequētia se. sit igit̄. b. non cōsequēt. a. n̄c igit̄ erunt. c. cōsequēt. a. b. n. t. c. non cadunt si mul super idem. b. aut̄ t. c. cadunt. b. ergo conse que. b. quod est impossibile. ppter hoc qd̄ su perius diximus. t. similiter erit actio de. a. t. b. propter hoc q. a. sequitur. b.

Vult in hoc ca. declarare q̄ q̄ fuerint duo termini opposita diuidēter verū t. fallūz in oibus entibus t. duo alij. similis t. cōuerit vnu vnius dictiōis cū uno alterius tūc necessario reliquō cū reliquo: t. vult declarare hoc generaliter sicut fecit in analecticis: ideoq; accepit lras loco oppositorz: t. qum declarauit hoc declaratioē vniuersalit: dicer q̄ generabile t. nō generabile: t. corruptibile t. non corruptibile sunt ex huiusmodi oppositis: quapropter con cludet q̄ q̄ vnu duoz terminoz ex vna diuisiōe horū quatuoz. s. generabile t. corruptibile: non generabile t. nō corruptibile cōuertet cū aliū termino secundē diuisiōis necessere est ut reliquō cū reliquo. Incepit igit̄ p̄ius t. posuit q̄ sicut qd̄ declarare intendit t. d. sit igit̄ generabile. a. t. c. i. t. manifestabil modo q̄ generabile t. corruptibile: t. non generabile t. non corruptibile: si vnu p̄sequit̄ vnu t. reliquō reliquo ex eo qd̄ dicas. D. d. dico q. c. t. h. cōsequēt̄. t. i. t. dico q̄ generabile. s. c. t. corruptibile. s. b. necessariū est ut cōuertat: quz posuimus q. a. s. nō generabile t. b. s. nō corruptibile cōuertunt̄: t. huiusmodi declaratioē est fm q̄ narrabo qum accepim̄ loco litterarū opposita. t. qum declarauerit̄ hoc in eis t. mutat̄ declaratioē ad opposita in eo q̄ sunt opposita q̄ q̄ hec intēto verificabit̄ in oppositis verificabit̄ etiā in eis que sunt sub oppositis t. fecit hoc ut demonstratioē ess̄ essentiale: t. pura ut declaratioē est in posterioribus analecticis: qm̄ si hoc declarasset in generabili t. nō generabili t. corruptibili t. nō corruptibili esset demonstratioē acciditale: t. quasi declararet q̄ triā gulus isochelēs haberet tres angulos duobus rectis eq̄les hoc igit̄ intēdebat q̄ dixit: q̄ fuerit fm q̄ narrabo ex literis istis quas dicit̄ modo. i. q̄ accepim̄ has lras loco oppositorz simpli: t. est illud qd̄ narrauit̄. D. d. t. etiā. t. b. p̄sequunt̄ se. i. dico q̄ accepim̄ has lras quas acceptim̄ loco generabili t. nō generabili: t. corruptibili t. nō corruptibili loco oppositorz simpli ita q. a. t. b. quer tant̄ t. tūc. c. t. g. cōuertent̄. conditōes aut̄ in istis oibus sunt due. s. vt vtraqz diuisio diuidat verū t. fallū in oibz entibus: t. ut vnu vnius diuisiōis querat cū uno alterius. t. qum posuit q̄ quz. a. t. b. cōuertant̄ necessariū ē q̄ b. t. c. cōuertant̄ q̄uis ipse nō p̄palauit illud qd̄ est quasi p̄cedens: sed illud qd̄ est quasi cōsequētia induxit demonstratioē sup̄ hoc t. dixit: a. autē t. c. i. non cadūt super idem sed hoc sup̄ rem t. hoc super alia rem. t. demonstratioē bu. ut p̄ponam̄ huic qd̄ preponendū est ex eis que p̄posuium̄

t. est q̄. a. s. vnu oppositorz t. c. s. alterū oppositorz nō ol cant̄ insimul de eodē t. super alia duo opposita. s. b. t. b. t. c. qum posuit has duas ppōnes dicit: si igit̄ ita sit. b. t. c. sunt cōsequētia se qum posuim̄. a. t. b. p̄sequētia se. D. d. demonstratioē hui⁹ ducentē ad incoūtentē: t. d. sit igit̄. c. nō p̄sequens. b. t. c. i. q̄ qum. c. nō sequat̄. b. t. q̄. c. nō ol cas de. b. necesse est ut dicat de hoc oppositū qd̄ est. a. cu. c. t. c. a. nō dicant̄ insimul de eodē neḡ denudet ab altero eoz ens. t. quz. p̄posuit q̄ si. c. nō dicat de. b. necesse est ut ipse dicat. a. t. ipso: cōiungit huic ppōni quā p̄mo posuit t. est q. a. t. b. dicunt̄ de se inuicē: t. dicit. a. aut̄ t. b. cōdūt super idē t. in vitroz illoz ideo posuit̄ est cōuerti cū suo cōpari q̄ dicant̄ de eodē qd̄ est eoz subiectū. D. d. cōsequit̄ igit̄. b. ad. b. qd̄ ē impossibile. i. qum posuim̄ q̄ b. cōsequaf. a. t. b. etiā. o. p̄sequaf. a. necesse est ut. b. cōsequaf. b. i. q̄ s. b. fuerit. b. erit. s. i. q̄ posita fuerūt opposita nō cōuenientia eidē: qd̄ est impossibile. t. q̄ declarauit q̄ si. a. t. b. p̄uertant̄ necesse est ut. c. t. b. p̄uertant̄. incepit declarare p̄uersuz. s. q̄ si. c. t. b. cōuertant̄ necesse ē ut. a. t. b. p̄uertant̄: t. dicit: t. similiter erit actio de. a. t. b. i. t. simili liter coparabunt̄ in demonstratioē q. a. t. b. cōuertantur ad inuicē: q̄ posuimus q. c. t. b. cōuertantur.

Dicere itaqz neḡ nūbil probibere factuz esse qd̄ incorruptibile t. ingenitū q̄ corrupti semel ex istente huic quidē generaōe huic autē corruptione perimere est datoz aliquid aut enī infinito aut quātū quādā determinato tempore possit omnia aut facere aut pati: aut esse aut non esse: t. infinito. propter hoc quia determinatū est aliter infinitū: qum non est possibilis q̄ autē in quo. in finitū neḡ infinitū neḡ determinatum.

Dico ergo q̄ nō generabile. s. a. differt a generabili. s. c. t. q̄ nō corruptibile. s. b. differt a corruptibili. s. b. t. a. t. c. nō cadunt insimul sup̄ idē neqz. b. t. b. cadunt etiā insimul sup̄ idē sicut diximus superioris. impossibile ē enī ut idē sit facū noue t. semper eternū: t. impossibile est etiam ut idē sit corruptibile t. non corruptibile fclicit semper infinitum.

Qum declarauit hanc cōuersionē in oppositis fm q̄ sunt opposita: vult demonstrare q̄ in generabili t. nō generabili: corruptibili t. non corruptibili inueniunt̄ p̄ditōnes que qum inuentant̄ in oppositis inueniēt in eis conuersio ut concludat q̄ in generabili t. non generabili: corruptibili t. non corruptibili inueniat̄ cōuersio: t. d. dicamus mō q̄ nō generabile. t. c. generabile t. nō generabile sicut opposita: t. similis corruptibile t. nō corruptibile. D. d. t. non cadunt. a. t. c. super idē. i. t. diximus q̄ generabile t. nō generabile sunt opposita: qm̄ nō cadunt in idē insimul neḡ est aliquid absqz altero: t. similis de corruptibili t. nō corruptibili. Deinde affirmauit ea nō cōuenientia idē: t. d. im posibile est enī ut idē sit factū t. eternū t. c. i. t. diximus q̄ generabile t. nō generabile nō cōciant̄ in eodē: qz notū ē per se q̄ impossibile est vt idē sit factū noue t. non factū: t. similiter de corruptibili t. nō corruptibili. i. quia impossibile est ut idē sit corruptibile t. incorruptibile in eodē tempore.

Aduic autē magis in hoc signo semp̄ ens p̄us corruptum est aut̄ nō ens infinito est. si enī nūbil magis factū infinita autē facta sunt signa. palam quia infinito tēpe erat aliqd̄ generabile t. corruptibile. p̄t igit̄ nō esse infinito tpe. simul igit̄ ha bedit virtutē eius qd̄ nō esse ad esse: hoc quidē p̄us si corruptibile: hoc aut̄ posterius si generabile. itaqz si existere ponamus que posuunt op̄ posita sumū existunt.

Manifestū est igit̄ q̄. c. t. h. cōsequūt se & ca-
dunt sup idem: idēz enī pōt esse generabile & sub
corruptōne: omne ergo generabile est corrupti-
bile: & omne corruptibile est generabile. & similē
a. t. b. cadunt super idē & cōsequunt se: qm̄ idem
pōt esse non generabile & non corruptibile. sicut
igit̄ est nō generabile erit nō corruptibile: & sicut
est nō corruptibile erit etiā nō generabile.

i 31 **D**um declarauit hanc conuersiōnē in oppositiō sim-
pliçiter: deinde in generabili & nō generabili: corruptibili
& non corruptibili: dedit cōdūctiōnē quā intēdebat deca-
rare & dixit: manifestū est igit̄ t̄. i. & intēdebat per. c. t. h.
generabile & corruptibile non oppositiō simpli sicut fecit
ante: & signū huius est hoc q. d. qm̄ idem erit generabile
sub corruptione. i. declaratū est igit̄ ex hoc q̄ omne gene-
rable est corruptibile: & omne corruptibile est generabile:
& qm̄ declaratū est q̄ termini qui cōuenient ex talibus
oppositis in eodem: si vñ par cōvertit & reliquā par con-
uerteret. D. d. & similiter. a. t. b. i. & similiter appetit q̄ non
generabile & nō corruptibile pertinet ita q̄ esse non gene-
rable & non corruptibile & conuerto.

Adhuc aut̄ & hoc simul in omni signo existit
quare infinito tēpe eius qđ non esse & esse habet
virtutē: sed ostensuſ est quia impossibile est hoc
ad huc autē si prius virtus existit actu omni exi-
stet tēpe & ens ingenerabile aut etiā non ens infinito
tēpe: sicut autē possibile simul autē nō esse &
eius qđ est esse virtutē habebat & hoc quoq̄ cē
& posterius infinito tempore.

Dicens autē non esse impossibile ut aliud ge-
neratur sit non corruptibile & aliquā antiquū cor-
ruptū quādam destruit propositiones quas po-
suimus & syllogismos quos fecimus. facit. n. nō
corruptibile generatum & antiquū non genera-
bile facit corruptum.

i 32 **C**ontradicit per hunc sermonē dicentibus generabile
esse eternū aut corruptibile esse eternū: & dixit: q̄ qui hoc
singul necessariū est ei destruere. ppositiones & syllogismos
quos declarauit. dicens enī contradictioni diuari illarum
ppositionū qm̄ proponeat & syllogismi quos induxi mus-
tant ut eternū impossibile est esse generabile aut cor-
ruptibile.

Manifestū autē & aliter q̄ impossibile corru-
ptibile ens non corruptū esse qm̄q; semper & nō
erit corruptibile simul & incorruptibile endele-
chia: quare simul erit possibile: & semper esse & nō
semper. corruptū igit̄ quandoq; corruptibile
& si generabile factum est. possibile enim faciū
esse & non semper quidem esse.

Perscrutandum est igit̄ de hoc dicēdo q̄ qui
libet habet potentia aut patiendi aut agēdi aut
ut sicutens aut̄ vbi sit nō ens: & hoc aut̄ in tēpe infi-
nitio: aut̄ in tēpe finito habente principiū & finem.
tempus aut̄ infinitū est etiā terminatus qū post
ipsum non sit tempus neq; inuenitur tēpus ma-
ius illo. infinitū vñ in aliquo tēpe nō est eternū
infinitū: neq; etiam est terminatus habens prin-
cipiū & finem.

i 33 // **V**ult etiā pscere ratōes istius capitulo. s. q̄ impossibile
est ut aliquid sit genitū & post eternū: & ut aliquid sit eternū
& post corruptū: & hoc intēdebat qui dixit: pscerandū ē. i.
psicēde sunt ratōes: & dixit: quilibet habet potentias aut
patiēdi t̄. i. potentia & actus attributū rei quartuoz mo-
dis: potentia vñ duobus modis: aut potentia que agit. s.
actuas: aut que patit. s. passiva. D. d. aut̄ est non ens aut̄ ē
ens. i. actus vñ aut̄ datus est ad effe aut̄ ad nō effe. s. aut̄ ē

nō ens in actu: aut̄ ens in actu. q. g. d. q̄ res aut̄ erit in actu
aut̄ potēcia: & que est in actu aut̄ est ens aut̄ nō ens: & q̄ in
potēcia: aut̄ patiendi aut̄ agēdi. D. d. & hoc aut̄ in tēpe infi-
nitio t̄. i. & hec divisio nota est p̄ se. s. q̄ inter finitū & infi-
nitū nō est mediū, & q̄ dicitur generatiō remanere eternū
& nō corruptū in postremo & eternū in futuro & corruptū in
preterito faciū tempus infinitū tribus modis: incepit de-
struere hanc opinionē de infinito: & dicit: & tēpus infinitū
est terminatus t̄. i. & impossibile ut sit tēpus maius tēpe in
finito: qm̄ si esset tēpus infinitū maius infinito: & hoc sedē
dicens esse infinitū & hec in tēpe preterito: & finitū in fu-
tuor: aut̄ ecōuerso. & non debet al. q̄ dicere q̄ hec intentio
non est delecta in tēpe qm̄ si inuenimus hoc tēpus pscens
inuenimus q̄ tēpus qđ est ante ipsuſ est infinitū: & qđ est
post ipsuſ est infinitū sicut sentēcia dicitur mundū esse eter-
nū: qm̄ nō inuenit hoc in tēpe nisi accītaliter q̄ nihil ex
tēpe existit in actu. qđ aut̄ est impossibile ut infinitū sit in
actu maius infinito: & hoc aut̄ potēcia aut̄ in esse: qm̄ po-
tentia que remanet in infinito in tēpe preterito absq; fu-
tuor: aut̄ in futuro absq; preterito est potēcia que pōt facere
aliquid infinitū. impossibile est igit̄ ut ponat in preterito
absq; futuor: aut̄ in futuro absq; pscerit vbi potēcie infi-
nitē adderēt supra se qđ ē impossibile. & ideo dixit: q̄ tēpe
infinitū est terminatus. & impossibile est ut aliqd addat su-
p̄a ipsuſ. s. tēpus eiusdem potēcie infinitē. & q̄ ita sit ois q̄
potēcia aut̄ agit in tēpe finito aut̄ infinito: & que agit in tēpe
infinito est eadē potēcia tñ. & manifestū est q̄ hec demon-
stratio dicit p̄ dictis demonstratiōibus. D. d. infinitū aut̄
in aliq̄ tēpe nō est eternū infinitū: neq; etiā est terminatus
habēs p̄incipiū & finē. i. illud qđ habet potēciā infinitaz
in tēpe terminato aut̄ in pscerito tñ aut̄ in futuro tñ non ē
in tempore eterno qđ nō h̄z tñ in tēpe terminato: & t̄ inter
eternū & terminatus non est medium.

Est autē & sic videre q̄ impossibile aut̄ qđ fa-
ctum est quandoq; incorruptibile aliqd pscere
aut̄ ingeniū ens & semp̄ prius ens corruptū neq;
enim a casu neq; incorruptibile neq; ingenera-
bile possibile esse.

Et etiā q̄ in primo est eternū enī deinde sunt
corruptū in tēpe eius qđ est infinitū. s. in tēpe
eius qđ nō fuit primo non ens: deinde in po-
stremo fuit non ens & in alio tēpe. si igit̄ tēpa nō di-
uersant quia sunt infinita: manifestū est exquo
diximus q̄ aliiquid generatiō fuit in tēpe infinito
& q̄ aliiquid fuit corruptibile & est eternū infinitū
in tēpe qđ est impossibile. generabile. n. imposs-
ibile est ut sit eternū: similē & corruptibile imposs-
ibile est ut sit eternū: sed tñ possunt esse ens & nō
ens: qm̄ corruptibile habet potentias ut non sit
ens in postremo & generabile habet potentiam
ut sit non ens in primo.

i 34 // **I**dest q̄ illud qđ est eternū in preterito deinde in po-
stremo ē corruptū habet potentia ad corruptionē in tēpe
in finito: & est tēpus in tñ fuit eternū: & hoc intēdebat qū. d. s.
in tēpe eius qđ non fuit p̄mo nō ens. Deinde in postremo
fuit non ens. t. d. q̄ illud qđ p̄mo fuit nō ens: deinde post
fuit ens et generatiō. D. d. si igit̄ nō diversant t̄. i. & si ali-
quid inueniat generatiō postq; fuit non ens in tēpe infinito
aut̄ aliquid nō ens postq; fuit ens in tēpe infinito: tñ inue-
nit in generatiō potentia generatiōis cū tēpe infinito & in
corruptibili potentia corruptibili in tēpe infinito: sed tēpus
infinitū nō diversat ita q̄ possumus dicere q̄ tēpus poten-
tia aliiquid in eo est & aliud a tēpe actiōis: quapropter ne-
cessariū est ut illud qđ est non ens semp̄ nō sit generabile
& qđ est ens semp̄ sit nō corruptibile. distinguendū est enī
tēpus esse a tēpe eius qđ est nō esse: & quā posuerūt tēpus

esse aut non esse infinitum non inueniet tempus quod dignius sit ad esse quam ad non esse aut ecoruerso. necesse est igitur ut illud quod est non ens in tpe infinito sit non ens semper. s. in toto re posse: et si illud quod est non ens in tpe infinito sit ens semper. d. d. generatum impossibile est ut sit semper. et potest intelligi et propter hoc generatum impossibile est ut sit semper non ens quoniam tunc est non generatum et etiam eternum: impossibile est ut sit corruptum quoniam tunc est non corruptum et potest intelligi quod generatum impossibile est ut sit semper ens quod tunc est non generatum quod tunc non est in eo distinguuntur a tpe esse. et quod tps esse est infinitum videtur dixit quod generatum impossibile est ut sit semper sit ens: et quod illud quod semper est ens impossibile est ut sit corruptum: demonstravit quod generabilis contingit contrarium et est ut aliqui sit ens et aliqui non ens et sit corruptibili: et dicit: sed non possunt esse ens et non ens. i. aliqui ens aliqui non ens. d. dat differentiam inter generabile et non ens in hoc. s. quod ingenerabile creditur tps non esse ad tps eius quod est non esse: et ecoruerso in corruptibili: et d. q. corruptibile habet potentiam et. i. sed corruptibile differt a generabili in hoc quod corruptibile habet potentiam ut in postremo sit non ens: generatum autem habet potentiam ut post sit non ens: et finis hoc quod explanauimus erit demonstratio principii: quod quoniam generabile ponat ens in tpe infinito: contingit ut non sit generabile. et quoniam ens in tpe infinito ponat corruptibile contingit quod non sit corruptibile. corruptibile enim aut generabile est cum tpe sit esse quoniam distinctus a tempore sui non esse. fundamen- tum demonstratiois est quod nulla potentia est media inter finitum et infinitum: quoniam potentia infinita est una in potentia. demonstratio est in hoc ca. super hoc est alia a demonstratio p- dicta in predicto ca. Thesimilus autem explanauit predictum ca. alio modo. dicit enim quod primo declarauit in eo Aristoteles quod potentia est finita sive fuerit in tpe finito sive fuerit in tpe infinito: et sit que est in tempore infinito est etiam infinita. d. posuit quod in generabili eterno et in corruptibili eterno contingit ut potentia sit infinita. et quod ois potentia est infinita sive positiva istius potentie est impossibilis: et quoniam non sit potentia non est generatio neque corruptio. potentia enim est generalis et corruptibilis. d. declarauit in scđo ca. quod potentia quod est in generabili et eterno corruptibili recessit ut sit infinita et est una propria acceptari in demonstratione prima modi: igitur erunt due demonstratioes: et finis hanc explanationem non intendebat quod dixit in primo ca. et tps infinitum est terminatus; declarare quod impossibile est quod potentia infinita sit maior: potentia infinita ut nos explanauimus: sed intendebat dicere quod potentia que est in tempore infinito in duobus extremis est aliquo modo finita. q. igitur d. quod ois potentia est finita: quoniam autem est in tpe finito aut in tempore infinito: et quocumque modo sit erit terminata. tps enim infinitum est terminatum aliquo modo: et finis hoc est interior sui sermonis etiam infinitum aut in aliquo tempore et. i. illud autem quod est extre- mū in aliquo tempore potentia eius non est finita sicut potentia eterni in oibus tibus neque potentia eius est sicut potentia eius quod est in tempore infinito. d. incepit post hoc in eo quod est eternum in aliquo tempore: et d. et etiam illud quod in primo est eternum ens et. i. d. dicamus etiam quod potentia eius quod semper fuit in pterito et in postremo est corruptio ad corruptionem est infinita potentia: et sit potentia eius quod generat postquam non fuit in tempore infinito ad generationem: et perclusus ex hoc quod in hoc modo ens non est potentia ad generationem neque ad corruptionem: et hoc explanationem est, p. in qua nostra explanationis: sed differunt in predicto ca. nos vero ponimus ipsius ca. declarauit per se. Thesimilus autem posuit ipsius dependere cum scđo: et bene tolerabiles sunt ambe explanationes.

Quod quidem enim causale aut fortuna preter semper et ut frequenter: aut est aut sit. quod aut infinito tpe: aut simpliciter aut a quadam parte est: aut sem-

per aut frequenter existit ens.

Dicamus autem quod contraria non conuenient in simul in aliqua hora temporis infiniti: quoniam si in aliqua hora conuenirent tunc idem haberet potentiam ut esset et non esset in tpe infinito: quod est impossibile sicut declarauimus superius.

135. Quod induxit hanc declarationem confirmavit ipsum per declarationem super quam sustentat in hoc: et est quod ponenti hoc primit ut possibile sit impossibile: et d. o. p. contraria non conueniunt et. i. quod quoniam posuit fuerit tps esse virtus dictorum duorum contrariorum et potest ad eum alterum contrarium temporis infiniti primit ut duo tempora eorum sint idem: si igit ponat potentiam illo tempore in aliquo tpe esse ens: primit ut contrarium est in aliquo tpe sit ens: quod si non esse est etiam infinitum in tpe: et quod ita sit positione eius erit ad esse ens in actu falsa impossibilis: et illud cuius exitus in actu fuit impossibilis nullam potentiam habebit. d. o. quoniam si conueniunt in aliquo tpe tunc illud idem habebit potentiam ut sit et non sit in tpe eodem: et primit ex hac positione duo contraria in actu esse in eodem tpe quod quoniam posuerimus aliquod ens habere potentiam ad esse in tpe infinito et ad non esse tps exitus duratur potentiarum in actu idem tps: et igit idem habens potentiam ut sit et non sit in eodem tpe. Cl. g. quod si in sorte est potentia ad surgendum et ad sedendum in eodem tpe necessario inueniet in eodem tpe sedes et surgens insimul. et si posuerimus hoc in eo cadere in tempore altero a tempore sui casus erit falsum possibile non falsum impossibile: quod est inconveniens.

Necessitatem igitur natura talia quoniam quidem esse quoniam sunt non talium autem eadem potentia contradictionis et materia causa quod est esse et non: itaque necessitatem est etiam simul existere actus opposita.

Et etiam dicamus quod potentia est ante actum. s. quod res habet potentiam ut sit aliqd antecedit faciat ipsum et si ita sit erunt res finis quod dicunt semper sine fine. s. illud quod semper ens et illud quod in postremo fuit ens ut semper sit sine fine semper erunt res habentes potentias ut sint: et non habent potentiam ut sint ens in tempore et ut sint non ens in tempore infinito insimul.

Cl. g. quod qui declarauit quod impossibile est ut aliqd quod semper fuit et semper erit habere potentiam ad corruptionem aut ad aliqd quod semper fuit non ens et semper erit non ens habere potentiam ad esse: primit enim ex hoc quod possibile reuerterat ad impossibile: vult mutare hanc declarationem ad illud quod posuit est semper esse in pterito sed in postremo corruptum et illud quod ponit generatum quod semper est ens in futuro et ponit hunc proprium pteritum et est: quod necesse est ut potentia eius quod generat aut corruptum sit precedens finis tps generatum aut corruptum: et hoc intendebat quod dixit: et dicamus etiam quod potentia et. i. d. et quod potentia generativa aut corruptiva creditur tpe generationem aut corruptionem: contingit ut res que semper fuerint et in postremo corruptum habeant potentiam ad corruptionem in tpe infinito. et sit necesse est ut res que generat postquam non erat in tempore infinito habeat potentiam ad generationem in tpe infinito. et quia hoc non primit ei nisi propter hoc quod ponit generatum semper remanere in futuro: et corruptum quod semper fuit in pterito dicit: finis quod dicunt semper sine fine. et quod dicunt res de monstrauit in quibus rebus contingit hoc et dicit. s. illud quod semper fuit ens et. i. et intelligo per res in quibus contingit ut sit potentia: aut res que semper fuerint et in postremo non sunt et res que semper non fuerint et in postremo sunt. s. quod per potentiam eorum in his duobus ut sunt semper sine fine: contingit ut sit in eis potentia infinita: in uno vero eorum post generationem in altero aut ante corruptionem: et hoc intendebat quod dicit: ut sunt semper sine fine: et hoc quod dicit: semper habent

potentia ut sit est predictus illius qd. d. erat res fin qd. dicunt. q. g. d. et quod ita sit erunt res fin qd. dicunt semp sine fine sive habentes semp potentia ut sit. et intelligo p res il lud qd semper sicut ens et in postremo corrupit: et istud qd semper sicut non ens et in postremo generat. et intelligo p hoc qd. d. fin qd dicunt semp sine fine ut sit huiusmodi sepius infinita. vna autem eoz est non ens in pterito et infinitum et ens in futuro in infinitum. alterum vero ens in infinitum in pterito et non ens in futuro in infinitum: et vult declarare p hoc qd contingit huic positioni ut iespus potest et actus sunt idem et non idem non idem vero qd iespus potentia est aliud a tpe actus. idem vero qd iespus actus est infinitum et similiter iespus potentia. et forte intedebat p hoc qd dicit cōplete declaracione p̄dicta s. qd positio possibilis sit impossibilis. s. posuit eius esse non ens in tpe potest. et hoc videt qd non intedebat nisi ad distinguendū ipsos potentias a tpe actus: ut sit verificari qd positio eius esse ens est possibilis: quoniam qui ponit potentias cum actu non ponit possibilitate ad actu esse ante eius esse quapropter cōpletur actu demonstratio

Sed adhuc neqz verū dicere nunc qd est annus prior neqz annus post qd nūc est. impossibile ergo non ens aliquā posteri semipertuum esse habebit enim posterius et eius qd ē non ē virtutē.

Et dicimus etiā aliū sermonē per quē declarabimus errorē dicēt qd possibile est aliqd esse non generabile qd possibile est ut sit non generabile et cuī hoc sit corruptibile: et qd corruptibile possibile est ut sit generatum. erit ergo corruptibile hz qd dicunt non corruptum in alio tpe: quoniam si non corruptum erit corruptibile et non corruptibile in actu tunc igit possibile est ut idem semp sit ens et non sit semp ens: et si hoc impossibile est ergo corruptibile corruptibile corruptum in alio tpe. et sicut igit generabile sicut in tpe et non sicut omnino possibile. et ergo ut aliiquid sit generabile et non sicut semp ens.

157. Hec est quasi vera demonstratio qd impossibile est ut aliqd qd semp sicut habeat potentia ad corruptionē absqz hoc qd corruptum: hoc enim prtingit dicēt aliqd esse generatum sed post eternū: et sicut aliqd esse eternū hz post corruptum manifestius in hoc: et d. dicamus etiā aliū sermonē tē. D. est g fin qd dicūt: illud qd est corruptibile non corruptum in alio tpe. i. et prtingit eis ppter hoc qd dicūt qd in aliquo eterno ē potest ad corruptionē absqz eo qd corruptum ut illud in quo est potentia ad corruptionē non corruptum in aliqua hora. D. d. quoniam si non corruptum tē. i. et impossibile est ponere aliquod habens potentia ad corruptionem absqz hoc qd corruptum: quoniam prtingit ei si non corruptum in aliquo tpe ut non sit in eo potentia ad corruptionē. hec enim est diffinitio eius in quo non est potentia ad aliquid. s. ut nūqz exeat ad actu. D. d. nūc igit est possibile ut idem tē. i. et continet huic positioni si p̄cesserimus in eo esse potentia ad corruptionē ut sit in eaē potentia ad semp sit ens et ut non sit semp per ens: et hoc est qd posuerimus in eo potentia ad corruptionē esse in eo potentia ad semp esse: quoniam ex potentia corruptione non semp est et ex potentia ad esse est semp: igit est in eo in potentia ad esse semp et ad non esse semper: qd est ipsosibile. D. d. et hoc est impossibile tē. i. et qd posuimus aliqd habens potentia ad corruptionē absqz hoc qd corruptum sequitur hec impossibilitas. s. ut in eo sit potentia et non sit potentia aut in eo sit potentia ad duo opposita insimil. s. ut sit semp et ut non sit. necesse est igit ut habens potentia ad corruptionē corruptum in postremo. D. d. et sicut igit generabile sicut tē. i. et qd vez est qd omne habens potentia ad corruptionem oī corruptionē non est verus sermo dicēt esse generatum sed non corruptibile: quoniam generatum in alia hora sicut non ens in alia hora in actu. s. anqz generabat: et qd ita sit generatum ē

ens et in eo est potentia ut non sit semp ens: et hoc intedebat qd dixit: possibile est igit ut aliqd sit generabile et non sit semp. i. possibile est ut generabile non sit semp ens et euīz eo sit potentia ut non sit: et idem demonstratum est qd illud in quo est potentia ut non sit oī exhibit in actu: g omne generabile corruptibile est necessario.

Ceterū non eius qd tunc non esse existit enīm actu ens sed in anno priore et in preterito tpe. sit itaqz cuius habet virtutē existens actus: erit igit verū dicere nūc qd non est annus prior sed impossibile neqz vna enī virtus eius qd est factus esse sed eius quod esse aut futurū ēse.

Volumus aut̄ p̄scrutari de sermōe illoꝝ quoꝝ dicamus qd impossibile est ut non generabile cadat in aliquo tpe sub corruptione: et impossibile est enī ut aliqd non generabile et corruptibile sit at sine factorē casu: facta enī sine factorē raro sit et qd fuerit cito distracta et plumbata. permanē autē in eternū et permanē in tpe infinito non sit sine factorē oī: et qd ita sit natura est facies oī eterna necessario: et ipsa facit ut idem sit ens et ut sit non ens in tpe et tpe: et ut quedā sit semp entia et que dā non entia semp in tpe infinito et cā illius est fortitudo illius nature. non est ergo possibile ut aliqd semp sit non generabile et semp corruptibile qd si fuerit possibile tūc cōtraria erit in actu necessario: qd est impossibile. dicēs enī qd mō ē annus pteritus et qd annus pteritus est modo mentis in suo sermōe: et appetit sua falsitas in suo sermōe qd aliqd sit eternū et corruptum in alio tpe qd habet potentia ut sit ens in alio tpe sed non ēst in tpe predicto non ens neqz in tempore in quo estens in actu.

Abbreviatio huius sermonis est qd si aliqd est non generabile sive ponat corruptibile sive non: et aliqd fuerit non corruptibile sive generatum sive non: manifestū est qd impossibile est qd sit casu. nā sicut qd sit casu raro sit: ita enī existit parū sicut dixit qd cito consumit. et qd ita sit illud quod semp est non ēst semp nisi ex natura innata ad hoc: et est natura eius per quā est qd ēst natura. n. rerū dāt eis aut ut sit semp aut ut non sit semp: aut ut aliquā sit: aut aliquā non sit. si qd aliqd inueniet generabile eternū non corruptum aut eternū corruptum enī ēst possibile ut non possiblū transfundat in necessariā: et necessaria ē possibilē in agere et recipere qd ē impossibile: et d. impossibile enī ut aliqd sit non generabile tē. i. impossibile ē ut aliqd sit non generabile aut non corruptibile casu. sed necessariū ē ut hoc sit ex natura faciente: quoniam oī existēta casu non permanēt nisi parū sicut non sicut nisi raro. D. d. permanē aut̄ in eternū tē. i. non sit nisi qd sit et essentia eius dāt ei permanentia. D. d. et ita sit natura est tē. i. et cā esse aut non ēsse rerū naturalū sit ex nā. naturalū aut̄ sunt tribus modis: aut quoꝝ nā dāt eis ut semp sicut: aut ut semp non sit: aut ut sit in duab̄ dispolibus. i. et nulla natura dāt ut sit semp et non sit: nisi necessariū transmutat impossibile. D. d. et cā istius est potentia istius nature et elementū eius. i. et cā diversitatis entū in istis dispolibus est cā diversitatis nature in sua sua. D. d. non est g possibile ut eadē natura det eidē ēsse semp et non ēsse semper: hoc autē contingit dicēti hoc aliqd ēsse generatum et post ppterū: aut aliqd non generabile et post corruptum. s. qd necessē ē ei ponere aliqd cui nā dāt ei ut semp sit et sicut non sit. D. d. affirmat hoc p̄ demonstrationē p̄ quā suā sc̄iat ē in his demonstrationib̄: et d. si qd fuerit possibile tūc erit h̄ria in actu necessario qd ē impossibile. et si aliquā posuēt qd impossibile est ut in aliquā eterno sit potentia ad corruptionē absqz eo qd corruptum: prtingit ei qd in illo sit due

potentie p̄trarie existentes. s. ad esse et potentia ad non esse in actu. si q̄ actio unius potentiæ fuerit in actu: necessario est altera in potentia: q̄ impossibile est ut actio datur potentiæ sicut insimul. s. non esse in actu et esse in actu nisi idem sit et non sit in actu: q̄ est impossibile. et si una illarum fuerit in potentia primo respectu sue actio q̄ sit in actu falsa et non possibilis sed est falsa impossibilis q̄ inducit ad esse actionum daturum potenteriarum insimul in actu: q̄ illud q̄ positum fuit. s. potentia esse ad contrarium non esse in eterno falsum est et nihil: qm̄ impossibile est p̄trari possibilis: et ex quo sequitur impossibile est impossibile: et etiam q̄ hec destruetio non cōp̄lebitur nisi in eo q̄ ponit aduersarius generatum et post eternum ira q̄ procedet et potentia est in eo apud suum esse respectu futuri et sicut pertinet in corruptio et ponit ut apud suum non esse fuerit in eo potentiæ ad esse in eo in respectu futuri. et q̄ dicitur hoc duos sermones phibere et potentia ad non esse in non ente non est in respectu futuri neq; potentia generatio in coru pro etiam apud suam corruptionem est in respectu futuri. D. im possibile est. n. q̄ sequitur ex sermone et dicitur. n. q̄ mō. q̄. idem et qui dicit q̄ in generabilis non sit potentia ad non esse apud suum esse in respectu futuri dicit impossibile. i. q. o. aliquis q̄ instans p̄terit et plena est idem. D. quo sequitur hoc impossibile ex suo sermone: et apparer falsitas eius r̄c. i. et hoc impossibile sequitur dicente aliquid esse eternum et q̄ in p̄terito fuit non ens et quod. s. in sui esse tpe: non enim est in eo potentia ad non esse in futuro: qm̄ illud q̄ erat non ens in actu in aliquo tempore. D. exiuit in actu suum fuit apud suum non esse non ens in actu et apud suum esse non ens in potentia: et qm̄ ipsibile est ut hec potentia ad non esse inveniat in eo et in tpe p̄terito: qm̄ in tpe p̄terito fuit non ens in actu neq; etiam in tpe presenti in respectu futuri: qm̄ pertinet p̄dictum impossibile remanet q̄ ut sit in eo in plena in respectu p̄teriti: et q̄ dicit q̄ aliquid h̄z potentia ad tpe p̄teriti facit de p̄terito futuru aut plena potentia eni non intelligit nisi in respectu futuri. et d. ut aliquid sit eternum et corruptibile in tpe. i. et est cadens sub non esse in aliquo tpe: sicut contingit dicere esse generatum et perpetuum: qm̄ ipsum positum eternum et in alio tpe fuit non ens. et qm̄ dixit hanc positionem. d. quod contingit dicere ipsaz dicere et eternum habet potentia ad non esse: et d. h̄z. n. potentia in tpe ut sit non ens. i. et necesse est dicere de tali eterno q̄ in eo est potentia ad non esse q̄ ita fuit non ens in actu in alio tpe. D. o. sed non est in tpe p̄terito neq; in tpe in quo est ens in actu idem: sed ista potentia non est respectu p̄teriti tpis: neq; tpis in quo est ens in actu: quasi igit̄ int̄edit et pertinet huic monitioni ut non sit in eo potentia ad p̄teritum sed ad futurum.

Similiter aut si prius ens sempiternum posterius non erit habebit. n. virtutem cuius actus non est itaq; si ponamus possibile verum est dicere non q̄ est annus prior et universaliter in p̄terito tempore.

Si igit̄ aliq; dixerit q̄ illud q̄ est in potentia possibile est etiam q̄ sit in hoc. dicem⁹ q̄ si hoc possibile est potentia eni non est in tpe p̄terito et in tpe futuro. et sicut dicit⁹ q̄ in eo q̄ est primo eternum ens: deinde sit posterior ens: habet eni potentiam in tempore in quo non est in actu ut sit ens. si igit̄ hoc aliq; dixerit est possibile dicem⁹ q̄ modo est annus p̄teritus.

139 hoc q̄ incepit dicere est quasi obiectio p̄tra id q̄ pre dixit. s. qui posuit potentiam ad non esse que est in generato per se et potencia: q̄ si non fuerit potentia in respectu futuri: pertinet ut non exhibetur in actu: et quoniam non exhibetur in actu non erit potentia. q. ergo hoc. o. contradictione huic sermoni dicendo et bene scimus q̄ ois potentia possibile est ut exeat ad actu et eius exitus in generato eterno in p̄teritum et non est ipse futurus: et nulla differentia est in hoc q̄ exitus eius ad actu sit anteq; non sit: q̄ potentia non est nisi in respectu

actus: qua proprie ipse dicit respondeo: dicem⁹ modo q̄ si hoc possibile est ut q̄ potencia non est in tpe p̄terito. i. dicem⁹ respondeo: si omne q̄ est potencia possibile est ut exeat ad actu: q̄ potencia et potestas non sunt nulli in respectu futuri: qm̄ nihil pot in respectu p̄teriti: qm̄ actio q̄ fuit in p̄terito la p̄terit: et impossibile est ut revertat nūc: quapropter nulla potentia est ad ipsiū oīo: et potencia non est nulli ad eius simile in futuro secunda vice: et indifferenter siue possibilis fuit ad esse aut ad non esse: et q̄ hoc q̄ dicit de potentia: maius enim est in eo q̄ ponit eternū et in postremo corruptum. s. q̄ appetat in eo q̄ potencia ad non esse est in eo in respectu futuri ecōtra illi qm̄ existimat de generato p̄petuo. D. et similiter dicimus de eo q̄ est primo sempens: deinde in postremo non ens. i. et similiter dicem⁹ nos et aduersari nostri i eo q̄ ponit non generabile et in postremo corruptum. s. q̄ potencia ad corruptum non intelligit in eo nulli in respectu futuri. D. d. h̄z. n. potentiam in tpe in quo non est in actu ut sit non ens. i. q̄ potencia que est in eo ad corruptionem non est nulli in respectu tpis in quo non est ens in actu. s. in futuro. D. o. si igit̄ aliq; dixerit et possibile est. i. et si aliq; dixerit et possibile est ut potencia ad non esse in generato perpetuo sit potencia ad non esse precedens: dicem⁹ q̄ possibile est ut nūc ut p̄teritum sit futurum aut praesens.

Et naturaliter autem et non universaliter intendebitis impossibile aut sempiternum ens prius corruptum: posterius aut prius non ens posterius semperitum esse: corruptibilita et generabilita et alterabilita omnia. alterantur autem a contrariis et ex quibus constant natura entia et ab eiusdem ipsis corruptuntur.

Et possumus perscrutari de hoc sermone et declarare errorem dicentis ipsum sermone naturaliter non universaliter: sicut secundus aste. dicimus ergo q̄ impossibile est ut aliquid primo sit eternum ens: deinde post corruptum ut aliquid primo sit neq; ens: deinde post sit ens eternū. oia eni generabilita et corruptibilita alterantur et transmutantur: et non alterantur nisi ex suis contrariis ex quibus componuntur et generantur generatione naturali: et ea consumuntur et corruptuntur etiam.

140 Uocauit illa demonstratione naturale predicā universale: qm̄ hoc est ex prop̄ibus nature: illa autē ex prop̄ibus logici ut hoc qd̄ dicit: qm̄ falsum impossibile non sequitur ad falsum possibile. he autem prop̄nea sunt naturales s. q̄ omne q̄ generatur a suo simili generatur: et omne q̄ corruptum a suo p̄trario corruptum. omne igit̄ generabile habet p̄trarium et omne corruptibile simili: et qm̄ p̄tungit huic et omne generabile habet contrarium: et omne generabile est corruptibile et sicut si coniungit huic simile et omne corruptibile habet simile: omne habens simile est generabile: p̄tungit et omne corruptibile est generabile. habet igit̄ contrarium impossibile est ut remaneat p̄ tpis infinitum: neq; in p̄terito neq; in futuro si igit̄ mundus fuit primo non ens: deinde generatus fuit post non esse necesse est huic p̄trario ex quo fuit non ens anteq; generabat: et qm̄ ei est contrarium necessario corruptum post generationem: et q̄ hec current finis ordinis et sequitur ex hoc ut iste mundus sit ex alio mundo: qm̄ si ita non esset quare q̄ dicit in aliquo suu p̄trarii in aliquo tpe et corruptum et in alio generatur: contingit q̄ necessario ut mundus reducat ad cas ad quas ascendit oia generabilita et corruptibilita. s. finis q̄ est dictum in libro de generatione et corruptione. dicitur q̄ et mundus generatus fuit postquam non fuit omnino et q̄ est corruptum corruptibile sine regressu non naturaliter loquitur. et simili liter dicens ipsum esse generatus non corruptibile aut non generabile et corruptum postremo.

Cod quidem igitur neque factum est omne celum neque contingit corrupti quemadmodum quidam dicunt ipsi; sed est unum & sempiternum principium & plenificationes habens totius eterni non habens autem & continens in seipso infinitum tempus ex dictis licet accipere fidem & per opinionem eas quae ab aliis dicentibus & generantibus ipsum. si. nam sic quidem habet contingit sicut quae aucte illi factum esse dicunt non contingit magnam rationem habebit & hanc inclinationem ad fidem de immortalitate ipsius & sempiternitate.

Jam declarauimus sermonibus sufficientibus & sortibus demonstrationibus quod celum non sit ex elemento: & quod impossibile est ut cadat sub corruptione sed semper erit eternum & fuit sine principio & sine fine per omnia secula. & est causa ipsius infiniti & est continuus ipsum. desiderans autem bene poterit scire quod celum est sicut diximus ex verbis dicti celum esse sub generatione. si enim possibilis est ut celum sicut diximus & impossibile est sicut quod alii dicunt hoc etiam confirmat sermonem nostrum quod celum sit eternum non corruptibile.

Contra. Ideo hoc quod dicit quod non sit ex elemento duo modis intelligit: aut quia non componitur ex materia & forma sicut alia corpora simplicitate: aut quia non componitur ex elementis in actu. compositione aut prima non est in eo per id quod dicitur est in libro primo. s. q. corpus celeste non habet contrarium & ex fine ciudem. s. q. in corpore celesti non est potentia finis suam: quoniam si esset posset fieri transmutatio finis eam: quapropter esset generabilis & corruptibile. compositione vero secunda non est in eo quoniam est simpliciter: & etiam quia est non generabile neque corruptibile. compositione vero ex simplicibus est compositione ex contrariis & compositione ex contrariis est generabile & corruptibile: & si est ex contrariis non mouetur naturaliter circulariter. nam omnia ista determinata sunt prius. & intentio istius tractatus presentis est perscrutari de actibus huius corruptionis & aliorum quatuor.

U. g. declarare quod habet decretum & finitum: & sursum & descendit: & ante & retro: & quod sphaera sit eius figura & alia que querunt de eo & dicit: sine principio & sine fine. i. q. suum esse non habet principium in tenebris neque finem quoniam ipsum sit causa ipsius & prius ipsum: & id dicit continuus ipsum quod est causa temporis est. q. terminans ipsum: quapropter id quod est extra corpora celeste non est in tempore ut deus & intelligentia. D. o. considerans autem tamen intendit declarare hoc sermonem quod celestis non est generabile neque corruptibile: quoniam quoniam aliqua inveniatur sermonem Aristoteles & aduersarij eius in hac questione: & iuenerit sermonem aliorum sequi plura impossibilita & inveniuntur sermonem Aristoteles. non sequi aliquid impossibile acquirere fidem maiorem quam habuerit prius ex ratione: & id dicit Alex. nos autem non sumus lusitanti super sententiam huius nominis inter omnes alios non quod videmus ipsas minoris ambiguities & remotorum contradictiones.

Propter quod bene habet persuasiblemente ipsum exhibere: antiquis & maxime patrum nostrorum credere esse sermonem ut sit immortale aliquid & diuinum habentum quidem motu. habentum autem taliter ut nullus sit finis ipsius sed magis iste alioz finis eterni finis continentium est & ipsa circulatio perfecta ens continet imperfectas

& habentes terminum & quietem ipsa quidem nullum neque principium habens neque finem: sed incessabit in ens infinito tempore. alioz autem hoc qui dicit in causa principij hoc autem lucipiens quietem. celum autem & eum qui sursum locum antiqui quidem dicit attribuerunt velut existens totum solum immortale.

Et dicamus quod oportet nos credere sermones antiquos verissimos & maxime quia sunt partes nostri. dixerunt enim quod aliquid est velocissimum mobile eternum non corruptibile: & cuius motus non habet finem sed ipse finis est cuiuslibet finis & ultimum cuiuslibet ultimi & continens omne continuum: & ille motus est perfectus continuus omne diuinum non perfectum & omne finitum & generalitatem: ipse autem non habet principium neque finem sed eternum in tempore infinito. alioz autem motus qui dicitur quo primum principium est iste motus eternus. & quidam sunt quorum recipiente quietem eorum est iste motus eternus. & dicimus quod omnes antiqui posuerunt celum esse locum creationis propriam incorporeitatem & eternitatem.

Testaf supra suum sermonem per sermones chaldeos & antiquos: quoniam hoc quod dicitur quod aliquid est mobile velocissimum eternum non corruptibile id est cum opinione Aristoteles de corpore celesti. & quod demonstratum est surmitem in libro physico declaratum est enim illud quod iste motus est eternus non corruptibile neque generabilis. quoniam autem est velocissimum motus declaratum est ex predictis & etiam ex mathesi. & etiam declaratum est in primo tractatu quod est continuus omne continuus: quoniam extra ipsum non est locus neque tempus & quod est perfectum: & hoc quod dicitur. alioz autem motus quidam sunt recte. intendit quod motus eternorum quidam sunt facientes motus generatores entium & quidam sunt obseruantes eius esse cuius generatio perficit: & hoc intendebat per quietem motus non generatores qui sunt enim perfecti. i. & motus eternorum quidam sunt generatores etiam: & quidam obseruantes: & hoc intendebat quod dicit: & recipiens: quod mouens quoniam reperit motum recte qui elicet a motione & tunc obseruat ipsum. D. o. quod omnes antiqui faciunt recte. i. & testaf hoc quod omnes lege coenunt in deum esse in celo & deum esse eternum: locus autem eternus est eternus.

Nunc autem testificatur ratio quod incorruptibile & ingenerabile: adhuc autem impossibile omnis mortalitas difficultatis est: adhuc autem sine labore propter neque una indigere violenta necessitate que detinet probabilitas ferri aptum natum ipsum alter omne tale magis laboriosum quanto quidem ratione semper sit & dispositio optime expers: Ratio autem quam complemus dicere testaf quod celum non est corruptibile neque generabile neque recipiens passiones remorum ab omni occasione & coniunctione. & quoniam hoc quod diximus non est corruptibile neque fatigabile. non enim habet alium motum nisi suum naturale: quapropter indiget virtute nature probabilitate ipsum ab illo motu. s. motu naturali: & omne quod est huiusmodi est fatigatur quanto magis fatigatur tanto magis caret bona dispositione.

Quod demonstrare quod in hoc quod dicitur puenit pluribus actibus que in eo apparent. d. o. ratio autem recte. intendit per rationem syllogismi ex quo scimus quod motus eius est eternus: & syllogismi ex quo scimus ipsum esse simplicem & non habere contrarium. ex his ergo scimus quod non generabile neque corruptibile neque senescit. D. o. & in hoc quod dicitur non fatigat etiam. i. apparat ex hoc quod declaratum est ex sua natura

Liber secundus.

q; in hoc motu non cessanti nō accidit ei labor neq; fatigatio: et causa illius est q; causa fatigatiois in animalibus nō est in eo. causa. n. fatigatiois in animalibus est q; i; eo est prius cipiu; motus contrarii motui aie. f. pars grauis que est in eis. hec autē mouet nos multū ad contrariā partem illi q; intendimus moueri ex anima nostra: quapropter accidit nobis labor et fatigatio: et hoc est qd; dicit: non enim haberet aliū motum nisi suū. i. quia celum non haberet motum naturalē aliū a motu voluntario. et iste motus in ipso nō p; uenit a natura sicut motus elementorum: qm; si esset natura le contingenter q; esset copositū ex materia et forma ergo generabile et corrupibile. et virtus que est in hac natura est similia forme naturali et similis forme abstracte. assimilat enim forme materiali q; ipsa dat huic corpori motu circularē et est in corpore qd; mouet per ipsos et assimilat formē abstracte quia non dividit per divisiones corporis in quo est: quapropter non habet subiectū neq; contrarium sicut declarant est superius. recipiens autē istam formam qd; adunat cū t. et corpus celeste incorruptibile ad qd; se quietū dimit. p; co-pales et alia accidentia que in eo inueniuntur: et ideo forma et formatū sunt in eo idem numero: sed sī dispositionē magis diminutā qd; sit adunatio recipientis et recepti in forma abstracta. et causa istius adunctionis inter istam formā et suā materiam est quia non coheret sue materiē mediabitibus dīmē: sionibus sicut formē generabiles et corruptibles: quapropter hec materia carer potētia. et iam declarauimus hoc in tractatu quez secimus propter hoc qd; iste formē non sunt divisibiles fin divisionē corporis recipiūt intellectū: quapropter hec corpora sunt intelligentia et aiata fini uniuersū: propter hoc non recipiūt laborem neq; fatigatioē: et propter illud quod in sua actione est minus fatigatū et nobis melius. bonum autem simpli est illud cui non accidit in sua actione fatigatio.

Dicit propter quod quidem neq; fin antiquam fabulam suspicandū habere qui dicunt atlante quadam ipsi opus esse ad salutem. vidēnē enim et hunc constituents sermones candem habere suspicionem his qui posterius. ut enī gravitatem habentibus et terrenis omnibus his que surius corporibus substituerunt ipsi fabulose necessitatē animata: neq; vtq; hoc mō suspicandum.

Et propter hoc non dicimus in hoc corpore nobili neq; opinātur in eo illud qd; quidā antiquoz opinabantur: et dicunt qd; celum indiget aliquo deferente ipsos appellato atlas ut seruet ipsum et non dimittat ipsum cadere. isti autē qui hoc dicūt assimilantur istis qui sunt in tempore nostro: et qui putant omnia corpora supiora gravia: et propter hoc dicunt qd; indigent necessario anima mouente ea. et sermo ille eoz non sicut vera ratione sed casualiter.

Dicit et signū qd; opinio nostra de substātia celī est vera est qd; non sumus coacti in dando causas eoz que apparet in celo dicere impossibilita que dicunt multi antiquorum per coactionem. U. g. quasi dicaret celū est graue operat dicere esse aliquid deferre ipsum ne caderet qd; dicere atlas. D. o. qd; sermo istoz est similis sermoni dicēt qd; celum haber animā qua mouetur hoc motu. et intendebat dicere qd; quis sermo istowm est verus. f. qd; celum est animatum: mī ratio eoz non est vera. isti autem non dicūt celum habere animā nisi quia est graue et dicit nō vera ratione quia propositiones eoz sunt false: qm; melius est dicere celum esse leue ḥ graue. et iam declaratum est qd; celum neq; est graue neq; leue sed nature tertie. et intendebat qd; qui opinatur celum esse tertie nature indiget ut po-

nat ferens: aut animā aut aliquid extrinsecum: tamen quis ponatur habere animā non sufficit quantū graue habens animā quis anima sustinet ipsos et deterat in indiger alio extrinseco deferente ipsum.

Neq; propter circungyrationem celerioris existentem latitudine propria inclinatione: adhuc buc saluari tanto tempore quemadmodum em pedocles inquit.

Neq; etiam stabilitas celī et eius permanentia est sicut dixit empedocles. dixit enim qd; celū est fixum et stable propter eius motus velocitatem. quoniam motus velocitas retinet rem totam et non dimittit rem motū recedere a loco proprio et sic non cadit. nos autem dicimus qd; si ita esset non permaneret tempore infinito. sed dico propter velocitatem motus sui motus: quoniam iste motus est violentus non naturalis. motus autē violentus non est infinitus neq; perfectus sicut se declarauimus.

Dicit et signū veritatis nostre opinionis est etiam quoniam non sumus coacti dicere causam subtilitatis celī quam Empedocles dixit. ille enim dicit qd; causa qua celū non cadit est velocitas sui motus. apparent enim qd; res velocis motus. f. circularis permanet in suis locis. Deinde dixit nos autem dicemus rē. i. qd; si causa subtilitatis celī in eodem loco essendo graue est velocitas motus non duraret in infinitum stando in uno loco neq; motus eius est infinitus. Deinde declarauit hoc et dicit: quoniam iste est motus rē. i. velocitas motus non est causa subtilitatis celī quia est motus violentus. motus autem violentus impossibile est ut sit eternus aut perfectus: et ideo declarauimus qd; motus iste est perfectus et eternus. et syllogismus quidem sic componitur in secunda figura: motus celestis est eternus et perfectus: motus qui est causa stabilitatis moti non est eternus neq; perfectus: ergo motus qui est causa rei motu stabilitatis non est motus celestis. Deinde declarauit propositionem dicēt: qd; motus qui est causa permanēt rei motu in eodem loco non est eternus. Deinde declarauit propositionem maiorem sic: quod violente mouetur contrarium est suo motor: et omnis motor habens contrarium non semper mouet: ergo omnis motor motoris violente non est eterna. et qd; huic coniuncta fuerit qd; omne cuius motio non erit eternum: illud qd; ab eo mouet non erit eternum: concludet qd; illud quod mouet a motori violento non est eternum.

Sed adhuc neq; ab animā rationabile cogente manere sempiternū: neq; enim anime possibile esse talē vitam sine tristitia et beatam. necesse enim et motu cum violentia existente liquidez mouet fieri apto nato primo corpore alter et mouere continentie sine vacatione esse et omni carens remissione prudenti liquidez neq; ut anime mortalium animalium est requies circa somnum facta corporis remissio. sed necessariū subuentatis cuiusdam partem retinere ipsam sempiternam et incorruptibilem. si itaq; quemadmodum diximus contingit dicto habere modo de prima latitudine non solum ipsius de sempiternitate sic existimare melius sed et diuinatio ei que est dīs solum vtq; habemus enunciare concordes sermones. sed talium quidem sermonū satis sit nunc.

Et dico qd celum non debet esse eternum per manens propter animam quam habet. quidaz enim dicunt qd celum est eternum permanentis ei sentie: qm habet animam & qd anima cogit ipsum ut sit eternum permanentes: & iste sermo est impossibilis quia ista vita impossibile est ut sit sine satiatione & sine labore: & impossibile est ut sit laudabilis bona quia mouet corpus sicut aliud modum a suo motu proprio: & sic erit necessarium in negocio & carens no omni vexatione existente ex habenti intellectum. & quoniam ita fuerit omnino no habebit non vexationem neqz assimilat no vexationi animalium in somno: & tunc assimilatur fabule antiquorum de equis: quod est eternum & semper mouetur violente sine sine & sine quiete: & dico qd sermo eoz in isto motu & sine ratione sicut sermo eoz de multitudine deorum. & non oportet nos iudicare res per sermo nem dicentes sed per verum sermonem & similitudinem. volumus igitur fugere istos sermones & fabulas & reuertiri ad narrandum hoc quod remaneat de dispositione huius nobilis corporis scilicet celi.

6 Quia aliqui dicunt qd permanentia celi & permanentia sui motus est propter animam: vult prædicere eis quoniam in sermone contingat impossibile: quia motus corporis ab anima quod est huiusmodi est motus violentus: & similiter suus esse vnicum: & similiter quod mouit dicentes hoc ad credendum hoc quod est apparere qd causa permanentie istoz que sunt apud nos in vita quodam tempore non est nisi coniunctio anime cum corpore: & vniuersalit generabilis: & hoc est in oibus entibus que sunt apud nos. s. qd forme eoz sunt cause sue permanentie in aliquo tempore. isti igitur qui credebant hoc & videbant qd entia sunt durabilitas alios. s. qd quatuor agis forma fuerit perfectio: tantum magis remanebit ens: dixerunt qd anima celi est nobilissima anima corporis & est corpus nobilissimum omnium corporum: dixerunt qd anima est causa permanentie eius eternitatis: ipse vult contradicere eis. & qd contradictione est inter eos qui ponunt hoc corpus habere contrarium motum motui anime dicit: & iste sermo impossibilis est. i. & sicut modum a suo motu naturali: & no debemus intelligere ex hoc motu sicut sed etiam durabilitate essentie illius entis animati. s. qd durabilitas essentie in eo fin modum quo est recipiens animam est propter animam. D. o. si ergo est sic erit semper in negocio eti. i. & si motus celi est propter animam & habet in se nobilitatem contraria mouit anime tunc celum quia motus eius est eternus caret omnino vexatione existente in omni quod mouet ab intellectu & erit semper in negocio & labore quia non inuenit in eo quies que inuenit in animalibus. s. somnus & quies. somnus. n. & quies in animalibus necessario sunt in eis propter laborem. labores autem non est nisi quia in eis existit principium contrarium motui anime: ideoqz dicit: & quoniam ita fuerit no habebit non vexationem oio eti. & necessario est ut non habeat quietem quia non habet dispositionem similem illi que est in animalibus apud somnum. & iste sermo eoz in celo si miles sermoni antiquoz & dicentibus aliquid esse motum motu violento sine principio & sine fine quod vocabitur sic. s. aquitez. D. o. & dico qd sermo illoz de illo motu eterno est sine ratione. i. quia hoc quod dixerunt de hoc ente ipsuz esse huiusmodi est sermo dictus sine ratione: sicut dicebat qd dñ sunt plures sine ratione. & quia omnia ista sunt apoloquos ponunt ponentes leges ad rectificationem cuius a veritate autem sunt remota & ab intellectu humano dixit volumus igitur fugare eti.

Quoniam autem quidaz sunt qui dicunt esse aliquid dextrum & sinistrum celi quemadmodum vocati pythagorici: illoz enim iste sermo est considerandum viruz hoc se habetur illi dicunt aut magis aliter. siquidaz oportet adaptare toti corpori hec principia. consensim enim si dextrum existit & sinistrum adhuc prius prædicta existimandū principia existere in ipso. determinatum est quidem igitur de his in his qui circa animalium motus propter propria nature illoz esse. manifeste enim in animalibus existentia videntur his quidaz omnes tales partes dico autem puta & dextrum & sinistrum his autem quedam: plantis autem sursum & deorsum solum:

7 Dicamus igitur qd aliqui antiquoz dixerunt celum habere dextrum & sinistrum. s. secta pythagoricoz: quidam enim eoz hoc dicunt & volumus perscrutari de hoc & dicamus ergo qd si oportet attribuere corpori totius ista principia dextrum & sinistrum & qd attribuemus corpori principia priora istis necessario. s. superius & inferius & ante & retro. & hec quidem principia distincta sunt in libro quem fecimus de motibus animalium: ille autem dispositiones sunt coenientes naturam animalium & in eis sunt manifeste. sed alia quedam habent hec omnia. s. dextrum & sinistrum: sursum & deorsum: ante & post: & quedam habent retro vegetabile autem non habet nisi superius & inferius tamen.

7 Omne quod predixit est quasi prologus istius tractatus: & modo incepit dicere utrum celum habeat dextrum & sinistrum: & dixit: qd si oportet attribuere eti. i. qd si necessariu est ut ista duia principia sint in celo: necesse est ut habeat alia principia que sunt priora istis naturaliter. videtur enim qd omne habet dextrum & sinistrum etiam habeat ante & retro & sinistrum & dextrum: & non conuertit: omne habens ante & retro videt habere dextrum & sinistrum: forte propter animalia immobilia que non habent dextrum & sinistrum & habent ante & retro: sursum & deorsum quod est manifestius qd hoc existit in eis que habent sursum. & qd hec principia sex sunt valde manifesta in animalibus: & locus perscrutandi de his est qui fuerit perscrutatio de motibus animalium: ideoqz dicit hec quidem principia tamen distincta sunt in libro primo & est qd consideratio de eis non est nisi apud considerationem de animalibus.

Si autem oportet celo adaptare aliquid taliū & primum quemadmodum dixit in animalibus existens irrationaliter existere in ipso: tribus enim entibus vnuquodqz velut principium quoddam est. dico autem tria sursum & deorsum: & anterior & oppositum: & dextrum & sinistrum. has enim distensiones rationabili existere corporibus perfectis omnes. est autem sursum quidem longitudinis principium: dextrum autem latitudinis: anterior autem profunditatis. adhuc autem aliter sicut motus principia autem dico hec vnde incipiunt primum motus habentibus. est autem a sursum quidem augmentatio: a dextris autem qui sicut locum: ab anterioribus qui sicut sensum. anterior enim dico in quo sensus.

Reuertamur ergo & dicamus qd si in celo possumus dextrum & sinistrum necessario pone' mus ante. ista autem principia sicut diximus in libro de motibus animalium: & dicamus etiam qd iste dispositiones sunt tres necessarie est ut quelibet earum habeat principium:

7 intelligo per dispositionem sursum et deorsum dextrum et sinistrum ante et retro. et deberent esse omnes iste mensurae in perfectis corporibus. dicamus ergo quod superius est principium longitudinis: et dextrum est principium latitudinis. ante est principium profunditatis. et voco principium illud ex quo incipit motus in corpore moto. principium enim motus clementi est superius: et principium motus localis est dextrum: et principium motus sensus corporalis est ante. et est dicere ante ubi sunt sensus.

Dicit et manifestum est quod si possumus in celo dextrum et sinistrum necesse est ponere alia: et hoc quod dicit verificat inductionem et verificat ex diffinitiobus harum partium. D. o. et dicamus etiam quod si iste dispones sunt tres recte. et manifestum est quod si iste tres dispositioes existat et quilibet eas distinguit a suo copari in hoc quod sunt principia motuum diversorum. et intendit per tres dispositioes nobiliores earum. scilicet dextrum et ante et sursum: et propter hoc posuit eas tres: non in explanatione inducit se. Deinde narravit quod iste partes non inveniuntur naturaliter nisi in pectus corporibus. scilicet animalia et dicit: et necesse est ut omnes iste mensurae sint in corporibus pfectis et intendit per mensuras sex superficies existentes in corporibus quin fuerint habentia virtutes distinctas in natura sicut in animalibus. Deinde incepit describere eas ex motibus propriis et dicit quod superius est principium longitudinis. scilicet principium motus qui est in longitudine et est motus rei. scilicet clementis. dextrum autem est principium latitudinis. et principium motus qui est ex uno duorum extremitatum latitudinis. et principium motus animalium dextrum pede deinde sinistrum ut super hoc sustinet. pes autem motus essentialiter est dexter: motus autem sinistram non est nisi motu accidentali. et non est dubium quod principium duorum motuum pedum est ex duobus extremitatibus latitudinis corporis. ante autem est pars in qua sunt sensus et ad quam est motus: et retro est oppositum huic: et hoc intendebat quod dicit: et voco principium illud ex quo est primus motus in corpore moto principium longitudinis et latitudinis et principium ante. Deinde incepit narrare quidam motus cui primo principio appropriat: et dicit quod principium motuum clementis est superius. et quod superius est principium motus quia superius est principium motus clementis in animalibus et clementis in plantis et animalibus. D. o. et principium motus localis ad dextrum. et dicimus quod dextrum est principium motus latitudinis quia principium motus localis est extremitas latitudinis quod est dextrum. D. o. et principium motuum sensibilium est ante. et dicimus quod ante est principium motus quia est principium motus sensuum: aut quod est illud in quo sunt sensus: et universaliter est pars opposita parti quia est motus locum quia est locus sensuum.

Propter quod et non in omnibus corpore sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum: et anterius et posterius querendu: sed quecumque habent motus principium in ipsis animata entia. Inauctor enim in nullo videmus unde principium motus. hec quidem enim omnino non mouent hec autem mouent quidem: sed ab omnibus parte similliter: puta ignis sursum solum et terra ad medium.

Propter hoc igit et eius simile non querimus in omnibus corpore sursum et deorsum: et dextrum et sinistrum: et ante et retro: sed querimus istos motus in omnibus corpore animato habente in se principium motus: quoniam non videmus in corporibus carentibus anima unde incipiat motus eorum. et dicamus etiam quod quedam corpora mouent ex omnibus partibus equaliter: ut ignis qui mouet terram ad superius

et terra que ad medium mouet terram.

9 Proprius hoc quod declarauit quod in partibus istis sunt principia propriorum motuum. dicit hoc igit recte: hoc quod dicit manifestum est quoniam quum non appareat in corporibus in animalibus principium motus in longitudine neque in latitudine neque pars propria qua sit motus manifestum est quod hec principia non sunt in eis querenda: et non est dubium in aliquo eorum viru in eo sit aliquod principium istorum aut non in animalibus aut forte est dubium: aut in omnibus partibus aut in quibusdam. et quia intendebat dicere quod corpus celeste est animalium oportet dubitare in eo et querere hanc questionem: et hoc intendebat recte: quoniam non videmus in corporibus recte. et dicimus quod corpora inaucta non habent partem quia non invenimus in aliqua parte eorum principium motus proprium illi parti. et signum quod corpora inaucta que naturaliter mouent non habent partem est quia invenimus ea moueri motu suo naturali ex omnibus partibus equaliter id est ex quacunque sit parte. Ignis. n. Et quocunq; situm fuerit positus hic mouetur ad superius: principium ergo istius motus non est ex parte propria: et similiter de terra.

Sed in his quidem dicimus sursum et deorsum et dextrum et sinistrum ad nos referentes: aut enim finis nostras dextratas quae admodum divisiones: aut finis similitudinem nostram quae admodum que statua aut que contraria habentia positione. dextrum quidem enim quod ad nostram sinistram: sinistrum autem contrarium: et posterius quod ad nostrum anterius: in ipsis autem his nulla videmus differentiam. si enim ex contrario vertantur contraria dicimus dextrum et sinistrum et sursum et deorsum: et posterius et anterius.

Et dicamus etiam quod corpora inaucta habent superius et inferius: et dextrum et sinistrum quo ad nos ut faciunt augures vocates autem que est in nostro dextro dextrum: et in nostro sinistro sinistrum. et sicut res posite ecouero situ nostro ut imago: sinistrum enim imaginis est oppositum dextro asperciens: dextrum sinistro: et universaliter dico quod si situs imaginis qui est contrarium situ nostro est dextrum et sinistrum imaginis: et ante et retro: et nulla harum dispositio nisi est in essentia imaginis: quoniam enim conuertetur situs tunc vocabimus ipsum ecouero: sinistrum. n. sicut dextrum: et dextrum sinistrum: et sic de aliis.

10 Quia istarum partium quedam inveniuntur essentialiter et vere: quidam in respectu et non vere: et dicit: et dicamus etiam recte quod corpora inaucta habent superius et inferius: et dextrum et sinistrum quo ad nos vocamus. n. que sunt ex sinistro nostro sinistrum: et ex dextro dextrum ut faciunt augures. D. o. et sicut res posite recte. et dicunt habere prius finis similitudinem nostram ut est in imaginibus: quoniam sicut sinistrum fortis quis fuerit oppositus nobis est oppositum nostro dextro: et nostrum dextrum opponit suo sinistro: sic dicimus de nostris imaginibus: et hoc non accidit de imaginibus nisi quia assimilant formam homini: et simili iste modus non est ex respectu sed ex similitudine: et magis quod dicit superius et inferius in corporibus non aitatis dicit in respectu ad superius et inferius que sunt naturaliter in mundo. scilicet ad locum ignis et terre. et quae iste partes non vere sunt in imagine: demonstrauit hoc et dicit: ovo universaliter recte. et non imaginatur istas partes esse in imagine nisi quia assimilantur homini: et quia non est nisi terram in figura: et non est illuc pars nisi in figura terrae. Deinde dedit super hoc rationem et dicit: etiam enim non conuertitur recte: et iste partes quas dicit sunt partes in respectu in imagine et non sunt finis similitudines partibus hominum. ille enim non diversificant finis diversitatem situs imaginis quemadmodum partes hominum non diversificantur

properter diuersitatem situs eorum ad innicet. et quia voluit inuenire per hoc quod habentia veras partes non attribuuntur partibus que sunt in respectu. si igit simulatio cuius partes assimilantur veris partibus haberent partes veras non attribuerent partibus in respectu.

Propter quod et pythagoricos ratiq; q; ad mirabitur quia duo hec sola principia dicebant dextrum et sinistrum: quatuor autem dereliquerunt nihil minus principalia entia. nihil enim minorum differentiam habent que sursum ad que deosum: et que anterius ad que posterius: q; dextrum et sinistrum in oibus animalibus. hec quidem. non virtute differunt soli: hec autem et figuris: et sursum et deosum omnibus animatis similiter et animalibus et plantis: dextrum autem et sinistrum non existit in plantis.

Mirandum est de pythagorici qui dicunt quod principia motuum sunt tria duo. scilicet dextrum et sinistrum et dimittunt quatuor residua que non sunt minorum q; ista duo. differentia. non inter ante et retro non est minor ea que est inter dextrum et sinistrum que sunt in omnibus animalibus. nam dextrum et sinistrum tria in potentia differunt: residua autem etiam sibi simili figuris.

Dicitur quod inuenient in pythagorici manifestum est. ponunt enim in primis que opinantur esse principia omnium dextrum et sinistrum: et dimittunt alia que non minus habent contrarieitate quod ea. si ergo contrarietas que est inter dextrum et sinistrum prestat eis esse principia: necesse est eis ut contrarietas inter ante et retro sit causa eorum que sunt principia. Dicitur quod sinistrum et dextrum tria in potentia differunt et manifestetur ea que est inter sinistrum et dextrum: q; dextrum differt a sinistro in hoc quod virtus dextra differt a virtute sinistri non in figura. eadem enim habent figuram. ante autem et retro differunt etiam in potentia et in figura. scilicet figura ante differt a figura retro in habemant ante et retro etiam differunt virtute.

Aduerunt autem ut longitudo latitudine prior sit sursum longitudinum principium: dextrum autem latitudinis. prior autem principium prius. prius vero ratiq; erit sursum dextra secundum generationem: quoniam multo tamen dicitur prius: adhuc autem sursum quidem est unde motus: dextrum autem a quo: anterioris autem ad quod saltem sic ratiq; habebit quandom virtutem principij que sursum ad alias species: ideoque quia dereliquerunt principia et principia: iustus est ipsos increpare: et quia hoc in oibus similiter putabant existere.

Et etiam sursum et deosum in omnibus animatis et ex animalibus et plantis. dextrum et autem et sinistrum non sunt in plantis. et etiam dicamus quod longitudo est ante latitudinem et principium eius et quod superius est principium longitudinis: et dextrum principium latitudinis. reuertamur ergo et dicamus quod si longitudo est ante latitudinem necessario superius erit ante dextrum in sua generatione. et dico in sua generatione quia principium dicitur multis modis. et dico etiam quod superius est ubi est principium motus et dextrum est locus exitus motus: et ante est finis motus. et quoniam ita sit necessario superius habet potentiam propriam principij inter alios motus. oportet igitur nos inueniri contra pythagoricos quoniam dissenserunt priores principia: et dixerunt tria dextrum et sinistrum et quoniam opinabatur hec duo sunt in omnibus rebus habentibus motus principium equaliter nos autem dissolvimus has virtutes super et

diximus quod sunt in rebus quibus est principium motus:

12 Pythagorici peccat in hac questione in duobus: quoz alteri est quia ponunt in omnibus dextrum et sinistrum: et secundi est quia non ponunt in eis sursum et deosum. in primo autem simili peccant quia manifestum est ex diffinitio ne dextrum et sinistrum: in seco autem erant quod modo vult declarare: et o. dicamus etiam quod sursum et deosum et non. dicamus et sursum et deosum necessario est ut sint in omni habenti dextrum et sinistrum. videmus enim quod omne habens dextrum et sinistrum habet sursum et deosum: et non conseruatur sola autem animalia habent dextrum et sinistrum in quibus inueniuntur sursum et deosum. planta autem sursum et deosum sed non dextrum et sinistrum. et vult declarare hoc quod sursum et deosum sunt priora naturae dextra et sinistra. et quem posteriorum inuenient necessario est etiam ut anterius inueniatur. Deinde incepit declarare hanc rationem dabo causas quia superius et inferius sunt priora naturae dextra et sinistra: et dixit: reuertamur etiam et dicamus. et apparatur sursum est ante dextrum: quia si longitudo est prior latitudine necessaria est ut motus in longitudine sit prior motu in latitudine. et quoniam alter duorum motus sit prior motus posterioris: et ut principium motus prioris sit prius principio motu posterioris: sed principium motus prioris est superius et principium posterioris est dextrum: ergo superius est prius dextra. Dicitur et quod in generatione etiam non debemus intelligere et hoc prior nisi prius in natura: et quoniam dedit haec causa dedit etiam aliam rationem: et dicit: quod superius est ubi est principium motus. et dicimus quod manifestum est ex predictis quod superius est principium motus: et quod dextrum est locus exitus motus a corpore non principium: et volunt per hoc quod declaratur est in libro motus animalium. scilicet principium motus animalium est a corde. et quod ante est locus finis potest intelligi finis motus visus a visibilibus: visibilia autem mouent media quoque motus eorum peruenient ad virtutem corporalem. et potest intelligi quod ante est pars finis eius rectitudines et oppositiones erit finis motus localis: potest intelligi quod autem est finis motus prouenientis a corde. et quoniam posuit has positiones et dixit: et si ita sit necessario etiam et intendebat per hoc principium motus sursum est aliud a principio motus dextra: et aliud a principio motus ante: et est manifestum per se: et iam possum est in sermone predicto. et si intendebat declarare quod principium motus sursum est prius principio motus dextra: et principio motus ante: haec aliquas difficultatem: quoniam si motus esset unicus necessario esset ut locus sui principij esset prior loco sui exitus et loco sui finis: nisi aliquis ponat quod principium motus alicuius sit in quo est principium motus animalium in loco est in eo ante principium motus localis. scilicet principium rei in corde est prius principio motus animalium. scilicet locali. et declaratur ex omnibus istis modis quod principium sursum debet esse prius dextra: et dicit: opere igitur nos inueniri et intendebat per predicta principia sursum et deosum: et inuenitur in eos sicut dicit: propter illa duo predicta. Dicitur et nos autem iam dissimilamus istas virtutes superius: et diximus quod sunt in habentibus principium motus. et nos autem non dicimus finis quod dicuntur: sed dicimus quod iste partes et hec principia epistur in rebus habentibus principia motus et ex partibus predictis.

Mobis autem quoniam determinatum est prius quod in habentibus principium motus tales virtutes existunt. est autem celum animatum et habet motus principium: manu estum quoniam habet sursum et deosum: et dextrum et sinistrum. non oportet enim dubitare propter speciem esse figuram totius quoniam erit huius: hoc quidem dextrum: hoc autem sinistrum similibus eiusdem partibus omnibus

Liber secundus.

et motis omni tempore. sed intelligere oportet si cui vtqz si quis in quibus habet dextrum ad sinistrum differentiam figuris. Deinde circuponat spem ram. habebit quidem enim virtutem differentem. vide bis autem non propter similitudinem figure: eodem autem modo et de principio eius quod est moueri et non si nequaquam incipiat: tamen habet necessarium per eipsum unde incipit si incipiebat moueri quod mouetur: et vtqz si steterit mouebit vtqz iterum.

Et dicamus etiam quod si celum habet animam et principium motus necessario habet sursum et descendit: dextrum et sinistrum: et non debet aliquis sugere hec per rotunditatem figure totius et quomodo quidam erunt eius dextrum et quidam sinistrum: et omnes partes eius sunt consimiles et note in eterno. sed ut imaginem homo habens dextrum et sinistrum diversa in figura qui supercircumdat ab orbe: quapropter ille orbis habebit virtutem et diversas necessariis dextrum. et sinistrum quod habet loca principiorum et finis ex operatiis sui agentis. et similiter est intelligendum in initio motus orbis: quoniam et si motus eius non est in tempore sed in motu eius habet principium necessario: quoniam si in principio mouetur necessario motus habet locum ex quo incepit. motus igitur orbis habet principium.

Quia haec partes non distinguunt nisi propter distinctio nem motuum diversitas. non motu in rebus aiat: ostendit nobis diversitate illoz principiis: et diversitas illoz principiorum ostendit nobis diversitate illarum partium: et quia ita sit necessario est si celum habeat principium motus diversorum in primis diversis ut habeat illas partes et maxime quod posuerimus celum esse aitum: et hoc intendebat quod dixit: dicamus etiam quod celum et ceterum. quod si celum habet alias et appareat in eo principium motus ex parte propria necessere est ut habeat dextrum et sinistrum: et sursum et deorsum ut declaratur et superiorum: et etiam ante et retro: et hoc quod dixit quod mouet ex parte propria manifestum est per se: et hoc quod posuit ipsum esse aitum manifestabit in alio loco. et forte quod mouebit ex parte propria necessarie est ut habeat dextrum et sinistrum et quod sit aitum: sed tamen Aristoteles vult in isto loco accipere pro constata causa: propter quam habet dextrum et sinistrum. et esse aitum: et qui habet dextrum et sinistrum necessarie est ut habeat alias partes: et pars ex qua celum mouet proprie est pars orientis. Dicitur questione super hoc et dixit: et non debet aliquis recte: et non debet aliquis sugere hoc quod diximus quod celum habet dextrum et sinistrum: dicendo quod figura celum est sperica: et quod possemus dicere quod pars sperice sunt dextra et quedam sinistra cum omnis sint similares. et ista principia non distinguunt nisi in quod post quae tenet mouet. id est autem quod semper mouet quod distinguunt pars propria. Deinde dare solutionem et dicitur ut imaginem homo recte: et imaginatio nostra quod orbis habet partes istas est sicut imaginatur aliquis homo quod circumdat orbem in se et inciperet mouere orbem ex oriente in occidente: et cum hoc autem ipse rotabat cum eo orbem aut erit iste homo fixus et mouerit ipsum per suum dextrum et sinistrum. iste homo necessario habebit caput suum apud polum meridianum: et pedes apud polum septentrionale: et eius facies ad superiorem terrae habitabilis. et dextrum est in oriente: sinistrum in occidente: quoniam si homo iste ponatur in alto situ impossibile est ut moueat orbem ex oriente in occidente: et ita quod motus eius sit versus superiorius terre: quoniam ponendo in hicie duas conditiones oportet si moueat orbem ex oriente ad occidente et motus eius primo sit ad superius terrae. et quod sit prior natura motu sub terra: et quod iste due disponentes ponantur in orbe. et quod motus eius ex oriente absit eo quod sit ad occidente: et quod motus eius sub terra est propter motum super terram quoniam esse supra terram sit nobilis?

necessare est ut in orbe sint omnes iste sex virtutes. et sicut homo quem revolvet essendo fixus in eodem loco inciperet motus eius ex vestro ad partem propria ita est in orbe: et hoc manifestum est sicut videt. Dicitur. ita debemus imaginari etiam in initio motus orbis: et quod in orbe apparatur principium motus ex parte propria et ad partem propria: et si nos revolueremus orbem super hominem et moueremus ab hoce contingenter ut moueret ipsum a parte propria et ad partem propria: quoniam iste mouens habet dextrum et sinistrum: et ante et retro: ita debemus credere in orbe. et quod habet virtutes diversas in partibus diversis quoniam iste virtutes non sunt in partibus diversis figure aut copulate in partibus non diversis figure: et diximus autem copulate quia iste virtutes non sunt materiales ut forae visus est finis et scrutabimur. Dicitur. et si motus eius non est in tempore recte: et quod motus orbis non habet principium tempore non non sequitur ex hoc ut non habeat principium in magnitudine. principium enim finis magnitudinis est aliud a principio finis temporis. et dixit hoc ne aliquis putaret quod vestrum non esset principium tempore non est principium in magnitudine: et hoc intendebat quod dixit: quod motus eius habet locum ex quo incipit. et quod hoc non habet principium tempore non prohibet quod habeat principium in parte propria et in loco proprio: et scrutabimur post que est differentia inter primum et locum: et virtus sunt synonyma an non. Dicitur. ergo motus eius habet principium in magnitudine et principia in loco. et quod habet locum in naturalem et partem naturalem.

Dicimus autem longitudinem quidem ipsius que sunt polos distantiae: et poloz hunc quidem sursum hunc autem deorsum. differentiam enim in his solu videmus hemispherio per non moueri polos. similiter autem et collocuimus dicere latera in mundo non quod sunt sursum et deorsum sed quod iuxta polos tangunt hoc longitudine existente. quod enim ad latum est quod iuxta sursum et deorsum: poloz autem qui super nos apparet est deorsum per eum. qui autem nobis imantiscit quod sursum.

Et dicamus etiam quod longitudine orbis est dimensionis cum in qua sunt orbites: et quod orbium quidam sunt superius et quidam inferius: et iste locus. et remoto orbium ex omnibus medietatebus orbium eius est tamen diversus. orbites autem qui sunt in mediata etate istius orbis non mouentur oculo. et assuetus sum vocare latera mundi in respectu orbium istorum non in respectu ad superius mundi et eius inferius: quoniam ista loca sunt tamen longitudo. et dicamus etiam quod quod est orbis videtur super nos est per se inferior primi orbis: et quod non videtur est pars superioris primi orbis.

I4. **E**t quoniam declaravit quod orbis habet dextrum et sinistrum: quapropter habet sursum et deorsum: et ante et retro: et propter hoc habet longitudinem et latitudinem et profunditatem: incipit demonstrare que sit longitudine orbis et quod extremus est superius longitudo et quod inferius: et dicitur etiam quod longitudo orbis. et dicamus etiam quod longitudo orbis est dimensione que est in uno duorum poloz ad alterum: quoniam quod principium motus est ex extremo proprio necesse est ut locum principij motus sit extrema latitudinis. et quoniam ita sit necesse est ut longitudo sit ex meridie ad septentrionem: et quod necessarium est quod habeat dextrum et sinistrum ut non tamen habeat longitudo sed sursum et deorsum quod sunt principia longitudinis. Dicitur. non quod sunt recte: et ipse fundatur sua demonstratione super hoc quod hinc dextrum et sinistrum: et invenit per dimensionem in qua sunt orbites arce orbium finis quem revoluuntur. Dicitur. et iste locus est. et remoto orbis recte: et iste locus orbis est. et remoto a mediata orbis est eis est sicut et sicut in sua potestia: et intendebat per istum locum polos. poloz: et remoto a mediata orbis est eadem: et est dicere medietatem orbis circulum secundum axem per duo media super angulos: et intendebat quod locus unus poli est super orbem: et locus alterius infra orbem.

D. o. qm̄ orbes qui sunt in medietate orbis nō mouent. i. qm̄ pars orbis que habet talē dispōnēt et medietatē orbis. s. ḡ remoto eius ab ea ex oībus partibus est equalis et nō mouet oī sed est quiescēs: i. intendit per hoc polum polus enī dī quiescēs geometrīce et nō vere. nulla enī ūba est in orbe in actu que nō mouet: sed punctus qui est indi uisibilis et nō existens in moto qd̄ mutat locū per naturā non dī motus neq̄ essentialiter neq̄ accidentaliter. p̄t̄c̄s. n. dī esse motus accidentaliter qm̄ fuerit in re mota: et sīt̄ dicit quiescēs qz̄ est in re quiescēre. et qz̄ descriptio moti est famosa. s. illud qd̄ mutat suū locū: et qz̄ pars orbis in qua ē iste punctus nō mutat suū locū per naturā nīl mutatiōne nō sensibili: et qz̄ mutatio eius esset per formā dicere esse quiescēs: qm̄ partes orbis preter partes in qua est polus mutat locū in forma et materia ut videt̄ pars aut̄ in qua est polus qz̄ magis apparet qz̄ mutat locū in forma nō in materia. qd̄ aut̄ mutat locū in forma sicut est orbis fm̄. qz̄ declarari est in physicis dī esse quiescēs fm̄ totū: ppter hoc dī in parte orbis que nō sentit mutare locū in materia. s. quia mouet super axem esse quiescēs: ita aut̄ pars i. qua est polus. et manifestum est qz̄ ista pars est diuisibilis qm̄ in sensu nō diuisibilis. fm̄ hoc iḡt̄ debemus intelligere quie tē polo: nō qz̄ illic sit pars quiescēs in rei veritate neq̄ essentialiter neq̄ accidentaliter qm̄ quiescēs accidentaliter nō est nisi. ppter quiescēs naturaliter siue essentialiter. D. o. et assueti sumus appellare loca orbis que mouent. i. que mutant loca in materia et forma partes quatuor mundi dextrū. i. sinistrū: et ante et retro: et non sursum et deorsum ista. n. sunt tñ loca in lōgitudine. D. o. dicamus etiā qz̄ illic id qd̄ ex orbibus videt̄. et intendit per illud qd̄ non videt̄ polum meridionale et p̄ primū orbē stellaz qui videt̄ in motu diurno. et intendit per illud qd̄ videt̄ polum septentrionale: et posuit septentrionale inferius et meridionalis superior: qz̄ cum imaginari fuerimus hominem cuius dextra sit in oriente et sinistra in occidente et facies ad partē celi que est super terrā necesse est ut caput eius hōis sit in polo meridionali pedes autē in septentrionali: et qz̄ imaginatio est necessario in orbe quia motus eius est ab oriente ad occidentē nō ecōuerit. et quia motus eius primo est ad supra terraz et secundo ad sub terrā: necesse est ut virtus qz̄ est in polo meridionali sit simili virtuti que est in superi orbi hōi: et que est in septentrionali simili virtuti que est in inferiori hōi: et quia nos non habitamus nisi in medietate orbis in qua est polus septentrionalis necesse est ut habatio nostra sit in parte inferiori orbis: et hoc intendebat declarare in hoc capitulo.

Dextrū enim vñiquodqz dicimus unde p̄cipiū cūis qui sīm locū mot. celi autē principiū circulatiōis unde ortus astroz quare hoc vñiqz erit dextrū vbi aut̄ occasus sinistrū. si iḡt̄ incipit incipit a dextro et a sinistrā cūcūferit: necesse qz̄ sursum esse imanifestū polū. si iḡt̄ erit manifestū a sinistra erit motus qd̄ non dicimus.

Dicam̄ etiā qz̄ nō vocamus dextrū in omni habente dextrū nisi vbi est principiū sui localis motus. et qz̄ ita sit et initū est motus celi ex pte a qua ascendunt stelle nec: ssario iste locus erit dextrū celi: et vbi cadunt erit sinistrū celi. Si iḡt̄ celum incipit moueri ex dextro et revoluit ad dextrum tunc orbis superior necessario latebit nos et non videbimus ipsuz: et si locus superior sit cedēs sub visu necssario erit motus celi ad si nistrum qd̄ nō dicimus esse omnino.

Uult declarare que pars est dextera in orbe et que sinistra: et. o. dicamus etiā tē. i. manifestū est per se qz̄ vocam̄ dextrū in habente dextrā partē ex qua incipit moueri in

loco: et hoc manifestū est in aliib⁹. D. o. et quz̄ ita sit tē. id est et quz̄ dextrū est pars ex qua incipit moueri et pars ex qua ascēdit stelle fixe: ḡ illa ps est dextrū celi: oppositū autē sinistrū celi: sed habet quandam questionē qm̄ si intelligit dicere per hunc locū et est dextrū celi aliquē locum orbis in quo est principiū potentie istius motus propter quē motus est ex oriente in occidente: sinistrū est pars orbis in qua est potentia opposita illi potentiæ necessario illa pars mutabilis. aliquādo liḡt̄ erit in occidente et alioq̄ in oriente et alioq̄ super terras et alioq̄ sub terra: quo igit̄ dicit qz̄ orientis est locus dextrū celi et occidens est locus sinistrū celi et visum est mihi dicere in hoc qz̄ dextrū celi attribuitur orienti quia est locus in quo quā fuerit dextrū celi. i. locus in quo est potentia principiū motus erit pars celi in qua ē potentia ad ante super terrā. qm̄ vo dextrū celi fuerit in occidente tunc pars que est super terrā est posterius celi: et hoc ē vñ de his que possumus intelligere qz̄ orientis ē dextrū celi: et intendit hoc per orientē primū carū que ascendunt super primū orizontem istius habitabilit̄ ex occidente et per occidēta ultimū occidens ex orientib⁹ habitabiliis terre est habitatio naturalis: et qz̄ impossibile ē transmutari ad aliū locum: et forte hoc purauit Albusmaſar. sed continet̄ huic ut in oriente sunt infinita virtutes: et materiales. i. et si materiales ergo corporales: et si non corrupunt tunc possibile redditur impossibile. et iā ostensū est qz̄ eternū nō haber potentiam ad corruptionē: quapropter credendum est qz̄ iste potentia nō sunt materiales et nō dicuntur dextrū et sinistrū nisi per similitudinē: et motus assimilatōis ē quā appareat in orizontib⁹ terminatis: erit ḡ locū ortus primū inhabitalib⁹ locus in quo primo apparet virtus motionis: sicut si imaginaueris in isto loco extremitate qm̄ illuc neq̄ sit extrinsecū neq̄ intrinsecū: et hoc simile est illi qd̄ dicit Aris. in vñrno. viii. physi. quia mouens orbem est in maximo círculo qui ē in eo quia ē velocissimus círculoz qui sunt in orbe. et similē dicit hoc qz̄ mouēs orbē est in oriente: et nō mutabilis dextrū qm̄ pres orbis mutabunt: quādmodū si mouēs esset extrinsecū et ē sine dubio ī medio orientis. in physicis. n. deteriat̄ círculū ī qz̄ apparet potentiā eī: hic vñ deterauit locū círculi ī qz̄ apparet potentiā mouēdi et ī respectu isti loci ī loco oppositū et sinistrū et loco circa quē est iste motus qui incipit celi dī ante celi et eius oppositū dī retro: et sīt̄ et alter duoz̄ polo: supius celi et alī inferi: et p̄ hāc explanationē remouēt̄ oī obiectiōes p̄ Aris. D. o. si iḡt̄ celū incipit tē. i. in hoc p̄paluit qz̄ intē debat p̄ dextro orizōta orientale p̄mū nō p̄pīa p̄t̄ orbis: et iō dixit: incipit ī dextro et revertit ī dextrū. i. incipit a loco et qz̄ apparet potentiā mouēdi: et appropiat̄ mouēs p̄t̄ p̄pē donec revertit ad ipsū: et hoc impossibile est imaginari sicut dixim̄ nisi potēta ē ī loco sit separabilis a corpore orbis. et declaraf̄ p̄ hoc qz̄ loco oppositū ē ī sinistrū: et qz̄ pol̄ latē ē supī et apparet̄ inferi. et ē dicere ī hoc loco supī et inferī et noble et ignobile. non sedet̄ ex hac positionē qz̄ ī orbe sit p̄ nobilio: alta ut sit cōpositū ex p̄t̄ diuersis. stelle. n. sunt p̄ nobilio: celi: et ideo manifestū qz̄ non cōponit̄ ex contrarijs: et non sequit̄ ut successio sit semper ī mistiōne contrarij sicut dicit Alex. ī multis locis.

Manifestū iḡt̄ qz̄ imanifestus polus est qz̄ sursum: et ibi qdē habitantes ī eo qz̄ sursum sūt hemi spērio et apd̄ dextrū: nos autē ī eo qz̄ deorsum et apud sinistrū: et quā ī pythagorici dicūt̄ illi enī nos sursum qdē faciūt̄ et ī dextro pte. hos autē qz̄ ibi deorsum et ī sinistro: accedit̄ at̄ h̄iū s̄cēdē qdē cūculatiōis puta eius qz̄ planetaruz nos quidem

in his que sursum et in dextris sumus. illi autem in his que deosum, et in sinistris, econtrario. n. in his principiū motus est propter contrarias cētationes: ut accidat nos quidē esse apud principiū illos autē apud finem. de his quidē igit̄ que fin distensionem partibus et fin locum determi- natis tanta circa sunt.

Manifestū igit̄ q̄ orbis latens est orbis su- perior: et q̄ habitates illic sunt illi q̄ sunt in medi- etate orbis superioris in dextro: nos autē habitam⁹ i medietate inferioris orbis i sinistro ecōtra ei qd̄ dicunt pythagorici qui ponunt nos in medietate superioris orbis in dextro: et ponunt illos qui ha- bitat illic i medietate inferioris orbis in sinistro: manifestū est ergo ex hoc qd̄ declarauimus co- trarium eius qd̄ dicunt: sed tñ in motu et reuolu- tione secunda. i. motu stellarū erraticarū nos ha- bitamus i medietate superioris orbis: et in dextro illi ali⁹ aut i medietate inferioris orbis i sinistro. motus enim istoz orbium contrarius est motui primi orbis. accidit ergo ex hoc quod diximus ut nos sumus in parte principiū mot⁹ celi: illi aut̄ in parte orientalis motus celi. iam ergo determi- nauimus ex hoc quod declarauimus dimensiones partiū celi et loca earum terminata.

Quod dicit manifestū ex predictis et est medietas orbis in qua est polus meridionalis est supra orbē vel superioris orbis: et q̄ habitates illic sunt i medietate superiores orbis. et ex hoc apparet q̄ ipse opinat illic esse habitationē sicut declarauimus: et intēdit p̄ partē orientalē partē dextrā. D. o. nos aut̄ habitam⁹ i medietate inferioris orbis in sinistro: et hoc qd̄ dicit p̄ siderandū est locus enī habitabilis terre dividit in duo equalia: quoq; vnu est orientale: alterq; occi- dentale. qui enī habitat in orientali est in parte dextra: et quedā pars eius superioris quedā inferioris. si igit̄ sit in pte septentrionali est in inferiori: si in meridionali est in superiore. Qui vō habitat in occidentali est in sinistro: et quedā superius quedā inferioris. habitat autē in pte meridionali in qua eleuat polus meridionalis est ecōverso. f. qd̄ quidā ha- bitat in dextro et in superioris: quedā in sinistro et in inferius et quim ita sit quo ergo dicit Aris. absolute q̄ habitantes in septentrionali sunt in inferio: et in sinistro celi: et q̄ ha- bitates in meridionali se habet ecōverso. forte ḡ intende- bat dicere: nos aut̄ habitamus in medietate inferioris or- bis et in sinistro. i. greci et habitantes istas medietates terre sed tñ illi qui sunt in ista medietate partis que est sub po- lo meridionali sunt etiā in sinistro celi. quis sunt superius illi aut̄ qui opponunt istis sunt illi qui sunt in opposito lo- co in medietate orientali et habitabili dicit. s. qui sunt i polo septentrionali sunt in dextro celi quis sunt inferiori: et ideo in hoc sermone est ambiguitas nisi sit fin q̄ dixim⁹. et q̄ py- thagorici. vocant enī pythagorici superius partē dextrā et in- ferius sinistras: et forte medietas orbis que est superior est dignior ut sit dextera: et medietas orbis que est inferior: ut sit sinistra et sit nō in rei veritate est fin q̄ dixim⁹. et q̄ py- thagorici dicit hoc in istis partibus contraria ei qd̄ osten- sum fuit hic. pythagorici. n. dicit q̄ habitantes sub polo septentrionali. s. nō sunt supra celi et in dextro: narravit q̄ serino eoz nō est verus et forte pythagorici nō credunt q̄ iste locus est superius nisi quia credunt ipsū habitabilem naturaliter ppter illud quod apparz in hac medietate ex multitudine stellarū fixarū. Aris. n. declarauit in alio loco q̄ stelle sunt nobiliores partis totius orbis. et quim ita sit pars ḡ in qua sunt plures stelle est nobiliores nisi aliquis di- cat q̄ pars meridionalis facit illud qd̄ facit pars septentrion-

alis: et p̄ pauciores stellas proprias magnitudine sue potē- tie: et ideo non prouent obiectio super Aris. ex hoc: et q̄a motus aliarū stellarū erraticarū contrarius est motui stellarum fixarū in parte: narravit q̄ necesse est ut sumus fin motū erraticarū in sursum et dextrū. et quia habitantes in polo meridionali in respectu istoz orbū sunt in deosum et sinistrū ita q̄ natura non p̄gregat in alia parte ut habi- tates eam sint in dextro et sinistrū fin omnes orbēs. et est locus huiusmodi cōsiderationis que pars sit nobiliores: qm̄ illi qui sunt sub polo meridionali sunt fin orbēs erraticos in dextro et sinistrū: et fin fixarū in sursum et deosum: nos autem econtrauerso. si ḡ motus stellarū fixarum sit nobiliores omnibus istis motibus: ergo et locus earum est nobiliores: et forte sunt nobiliores propter magnitudinem earum: et ve- locitatē motus earū: fed intellectus humanus nō potest cōprehendere verificationē istius operatiōis. D. o. iam ḡ declarauimus t̄c. et intēdit per dimensiones partes celi. s. dimensiones que dūersificant fin diversitatē potentiarū que in eis apparent dextrum. s. et sinistrum et alia. et inten- dit per loca ea que copulantur cum istis partibus orientalibus. s. loca tēre que recipiunt istas dimensiones celi. et videntur mibi q̄ non vocavit illas dimensiones nisi quia sunt vna in forma transumptive fin partes quēadmodū diximus de dextro et sinistro. s. q̄ virtutes propter quas ista loca celi nominantur hac nominatione sunt virtutes separabiles.

Quoniam aut̄ non est contrarius motus qui circū ei qui cīcum considerandum propter qd̄ plures latiōes sunt. et quidē a longe tentantibus sacre questiohem: longe autem non sic tan- to. multo autem magis eo q̄ accidentium ipsis de omnino paucis habeamus sensum: attamen dicamus. causa autem de ipsis hinc sumenda: vnumquodq; enim est quorum est opus gratia operis: dei autem operatio immortalitas. hec aut̄ ē vita sempiterna itaq; necesse deo motū semp̄i ternum existere. quoniam autem celum tale: cor- pus enim quoddam diuinum: propter hoc habet circulare corpus qd̄ natura circumoueatur semper. propter quid igit̄ non erat totius celi cor- pus tale quia necesse est manere aliqd corporis circulanti quod in medio: huic autē nullam pos- sibile manere partem: neq; vniuersaliter neq; in medio.

Amodo ergo volumus pscrutari de ceteris q̄ pscrutanda sunt. iam enī diximus multoties q̄ motus circularis nō est contrarius motui circula- ri. pscrutemur ergo de motib⁹ quare sunt t̄ i quo sunt mot⁹ circulares plures: et taz. pmissim⁹ q̄rere superius de istis motib⁹. dicam⁹ ergo q̄ cā mul- titudinis motū circulariū ē q̄ omne habēs acti- onē est. ppter suā actionē et q̄ actio rei diuine est eternitas q̄ ē vita eterna: et si ita sit necessario res diuina habet motū eternū: celū aut̄ est huiusmo- di q̄ est corpus spūiale rotundū motū motū cir- culari nāli eterno. et dicam⁹ etiā in eo q̄ totū cor- pus celī nō mouet vno motu q̄ corpus q̄ circu- lariter mouent: mouet necessario sup mediū fixū et nulla p̄ partū corporis rotundi est fixa oīo: et nūl ex eo mouet ad mediū: qm̄ si aliqd ex eo moueret ad mediū est mot⁹ ei⁹ naturalis ad me- diū h̄ dixim⁹ ipsū moueri motū circulari nāliter et q̄ si esset ecōtrario motus ei⁹ esset nō eternus. qm̄ omne qd̄ est extra naturā nō est eternū: et ac- cidentale est post naturale et est remotō naturalis ad accidens: qd̄ est extra naturam.

i7 Vult perscrutari hoc de causa finali qua celum habet plures motus: & vult dare cām ex eis que hic apparent. apparer. n. q̄ propōzitio eoz que sunt ad corpora celestia est sicut p̄portionē facti ad faciēs. & q̄ factū est de operatio nibus sc̄ientiis sicut finis: incepit dare causā multitudinis eoz ex factis hic. & q̄ nulla factor̄ nō sequit̄ nisi ex necessitate a corpore celesti: & corpus celeste ex necessitate a motu ītē ipsuz: incepit declarare quō p̄sequit̄ se ad inuicē. t. d. modo igit̄ volumus p̄scrutari. t̄c. i. dare cām oīz acciden̄tiū que ītē eis apparent: & p̄mo cām finalē ī multitudine motū ex eis que hic apparent & nō ex ipsa re. In diuina aut̄ scientia p̄scrutari de hoc: q̄m ibi declarat & hic non sunt propter ea que sunt hic nō sed intētione nō p̄ma: & q̄ sunt duo fines: vna. l. fm primaz intētione: & altera fm secundam. sed q̄ hoc nō declarabili in hac sc̄ientia: incepit dare illud q̄d est equivalēs in hac sc̄ientia: & est illud q̄d apparet hic ex solitudine circa res generabiles & corruptibiles q̄ est finis sc̄ēa intētione q̄uis hoc nō apparet hic fm ipsuz esse finē tñ: & incepit dicere & l̄ dixim̄ multoties q̄ motus circularis t̄c. l. id declarans est superior & nulla contraria rictas est inter motus circularēs & impossibile est ut causa eius sit contrarietas suarū ſtabz: & causa eius est causa finalē nō efficiens nec m̄ilis. p̄scrutamus igit̄ quare sunt sic ita q̄ illud q̄d querit̄ sit hoc genus tāz & nō aliud. & q̄ dixit quare sunt: incedit cām finalē. & qui dixit̄ quo sunt: intēdit res subiectas huius fini q̄ in illis rebus sit huiusmodi: & propter illas res sit & motus ex quo sit in eis est aliud a modo ex quo sit q̄uis duo modi sunt vñū subiecto: q̄m om̄e quod facit alioꝝ actionē propter aliquid facit illā actionē propter alia rem: & hoc est qui finis fuerit paſſio & nō actio. fines enī alioꝝ sunt actōes tñ: & alioꝝ actōes in paſſiuis: & q̄ fines istoz motuū sunt actiones in paſſiuis. D. quare sunt in quo sunt: dixit: q̄ cām multitudinis motuū. l. & hec quidē habet multas cāas diversas fm prius & posterius: & a quacūq̄ extremitate incepit sequit̄ alie cause ad inuicē se. l. q̄ si icerperit ex extremitate principiū sequit̄ secunda: & ex secunda tercia quousq; pueniat ad cām p̄pinquā. & similis si icerperit ex ultima extremitate pueniat ad primā cām: & propter hoc incepit Aris. de p̄ma cauſa. D. descedit ad cām questā & p̄ssibile est facere ecōuerſo. U. g. quare motus celestes sunt plures. s. propter generatiōnē: & generatio propter qd est p̄pter contrarietatem elemen̄tor̄: & elemēta contraria q̄ sunt propter motuū celi & motuū celi: quare est propter actionē diuina eternā & hic quiescit desideriū humānū. & si incepimus ex prima extremitate faciemus sicut fecit Aris. & dicemus q̄ motus celi est ex necessitate propter actionē rei eterne diuina: quoniam om̄ne ens habeat actionē & elemēta sunt propter motuū celi & sic donec pueniat ad ultimā causam que est generatio: sicut fecit Aris. & hoc qd dicit q̄ om̄e habēs actionē est p̄pter sua actionē: est p̄positio vera. sed si actio rei in alteruꝝ fuerit p̄ma intētione erit in se propter se & erit actio eius est in alteruꝝ secunda intētione. om̄e. n. habēs actionē in se habet actionē in alio: & qd habet actionē in se est sp̄uole nō corporeū. s. q̄ hec diuīs nō est manifesta hic: locutus sum vniuerſalit̄. & pos̄p̄ posuit q̄ oīz ens est p̄p̄ sua actionē. D. & actio rei diuina est eternitas. i. sequit̄ ex istis p̄ponib; q̄ res diuina non inueniet̄ nisi p̄pter eternitatē: & necessitate est ut actio rei diuina sit eternitas. actio enī rei diuina est ipsa & suū esse quoniam nō sit p̄pter aliud. & q̄ appropiat ab alioꝝ entibus & distinguunt̄ in esse p̄tingit q̄ actio eius qd est suū esse non est nīl. p̄pter eternitatē. & eternitatē sui esse. actio aut̄ alioꝝ entiū que nō sunt eterna nō est p̄mo nīl. p̄pter eternitatē. entiū tñ: q̄uis illoꝝ esse sit p̄pter aliud. U. g. q̄ actio hoīs p̄ma intētione est p̄pter suū ē & ipse triā non ē

nīl. p̄pter cōplementū diuīsionis huius esse fm hoc est actio huius p̄ma intētione p̄pter aliud: secunda p̄pter se. in rebus aut̄ diuīs nō est ecōuerſo. l. q̄ actio eoz p̄ma intētione est propter suū ē & secunda propter aliud: & hoc ē qd ponendū est & declarandū in sc̄ientia diuinali. D. o. & si ita sit necessaria res diuina habet motuū eternū. i. quā res diuina nō est nisi propter eternitatē sue actionis: & posuit̄ q̄ necessite est ut ex rei diuine cul̄ actio ipsa surerit etiaꝝ res diuina. i. eterna cuius actionis est aliud ab ipsa: necessite ē ut res habeat motuū eternū & q̄ nō inueniet̄ nisi propter motuū eternū. D. d. celū aut̄ est huiusmodi. i. ergo oportet ut actio eius sit eterna & propter eternitatē sit p̄ma intētione nō propter aliud. & q̄m posuit̄ has p̄ponib; o. o. dicamus etiaꝝ in eo q̄ corpus celi nō mouet̄ uno motu. i. q̄ sita sit bene possum̄ dare cām multitudinis motuū celi. & q̄ posuit̄ q̄ celū non inueniet̄ nisi p̄pter actionē secundā eternā: incepit querere illud qd ex necessitate sequit̄ a celo: t. d. q̄ corpus qd circulariter mouetur t̄c. i. necessite est ut motus celi sunt diuersi ex hoc qd dicit̄ & est: q̄ celū mouet circulariter necessite est corpus fixū esse in medio circa qd mouet. Declaratū est. n. i. libid. de motibus: q̄ om̄e quod mouet mouet supra quiescēs & potētia quiescēt addit̄ super potentia mouēt̄ nīl quiescēs moueat̄ a mouenti. D. d. & nulla pars partū corporis rotūd. t̄c. i. & hoc cor- pus qd debet esse quiescēs impossibile est ut sit quiescēs corpus. n. celeste impossibile est quiescēre ut declaratū est superior. D. d. & nihil ex eo qd mouet ad mediū: p̄t intel- ligi q̄ hoc corpus quiescēs qd apparetur ratiōne: necessite est si ponat̄ extra mediū ut moueat̄ ad ipsū p̄tinū: q̄m nō apparet̄ extra mediū naturaliū impossibile est moueri ad me diū aut̄ quiescēre in eo. & corpus celeste impossibile ē moueri ad mediū: & corpus quiescēs in medio nō est celeste. & p̄t intelligi q̄ p̄positio dicēs q̄ corpus qd est in medio mouet ad ipsū naturaliū sit accepta a sensu: q̄m nō apparet̄ in medio corpus quiescēs cōueniens ei qd apparet̄ ra- tione nīl terra. & q̄ posuit̄ q̄ corpus qd est in medio mo- uet ad mediū: & corpus celeste nō mouet ad mediū ad cō- cludendū & illud qd est in medio nō est celeste: incepit de- clarare p̄ponēd dicentem q̄ corpus celeste nō mouet ad mediū: t. d. q̄m si aliquid ex eo moueret ad mediū t̄c. i. & necessite est ut motus corporis celestis nō sit ad mediū: q̄m si ita est pos̄teret ut motus eius esset naturalis ad me- diū: & id declaratū est q̄ est circulariter igit̄ impossibile ē moueri ad mediū. i. q̄ impossibile est ut aliquid habeat duos motus naturales. D. incepit declarare q̄ motus circularis naturalis est t. d. q̄m si est ecōterario nō est motus eternus idē: q̄ impossibile est vt violēt̄ sit eternus. D. dedit cām in hoc t. d. q̄m illud qd est extra naturā nō est eter- num t̄c. i. illud qd est extra naturā est accidētale. accidēta- le aut̄ est post naturale & est recessio rei naturalis ad rem accidētalem extra naturā. i. si quid inueniret̄ in aliquo acci- dentialiter & eternē est possibile ut aliquid extra naturā inueniret̄ in aliquo absē eo & inueniret̄ naturale: qd est impossibile.

Etenim si fm naturam motus erat ipsius ad mediū natura aut̄ cōrūmouetur. non vñiḡ crū semperū motus. nihil enī p̄pter naturā semperū: posterū aut̄ qd p̄pter naturā co qd sī naturā. & excessus quidē est in generatiōnē quod p̄pter naturā eius qd fm naturā. necessite igit̄ terrā est. hoc enī quiescit ex medio: nunc quidē igit̄ supponāt hoc: posterius aut̄ demonstrabitur de ipso. Sed adhuc si terrāz necessite & ignē esse: contrarioz̄ enī si alterū natura necessite est & alterū esse natura. si vñ si contrariū & esse quan- dā ipsius naturā eadē enī materia contrariorū.

et priuatione prius affirmatio. dico autem puta calidum frigido. quies autem et grauitas dicunt per priuatione levitatis et motus.

Reuertamur ergo et dicamus quod si necessarius est per motus circularis sit circa aliquod quiescens fixum; necesse est ut sit terra quoniam est quiescens in medio. si ergo sicut hoc quod diximus et post loquemur de alijs elementis copendio: nam quod dicamus quoniam cum alterum contrarium fuerit naturale; et reliquum erit naturale necessario: quoniam materia contraria eadem est: et quod habitus est ante priuationem ut calidum et frigidum; quies vero et grauitas non dicunt nisi priuatione levitatis et motus.

Quoniam declarauit et posuit quod si necesse est ut sit celum motu necesse est ut sit fixum corpus circa quod est motus in medio. dicitur quod necesse est ex ista positione quod hoc corpus sit terra nullum enim corpus est huiusmodi nullum terra. et corpus quiescens in medio: et hoc intendebat quod. dicitur hic igitur quiescens est terra: et quod indiget in hac declaracione declarare quod necesse est ut terra habeat contrarium quod indiget sermonem per se. et similiter hoc quod diximus quod celum indiget in suo motu terra. dicitur si hic igitur sicut diximus recte. et si modo positum nobis quod terra habeat contrarium et quod elementum sit plura vnde quoque determinemus quoniam sunt elementa et quam naturam habet vnde quod est. et invenimus per hoc quod dicitur quod celum indiget aliquod fixum quod est terra: quoniam sermo in hoc magis indiger divisione et distinctione. et quod ponit in sermone quod terra habet contrarium quod non declarabit pfecte nisi considerando de elementis. et post loquamur de terra et de alijs elementis. et quod sufficit in hoc loco posse quod haberet contrarium. dicitur mox autem dicamus quod si alterum contrarium fuerit naturale recte. et hoc est etiam in terra et in contrarium dicamus quod si forma que habet contrarium fuerit naturalis forma necesse est ut sit forma contra illi sit naturalis suo formato. Uero quod si grauitas erit forma terre et fuerit naturalis terre necesse est ut corpus sit leue in quo levitas sit naturalia. et hoc quod diximus quod materia contraria sit easdem est ea etiam forma naturalis: quoniam quae recipiunt duo contraria fuerit idem habebit ad ipsius eandem proportionem: sed si alterum sit erit naturalis subiecto et reliquum. dicitur dicitur et quod habitus est omnis priuationem ut calidum et frigidum. et quod habitus est omnis priuationem ut calidum frigidum. et quod necesse est ut sit alterum contrarium quod est priuatione priuatione fuerit ut sit alterum: quoniam alterum contrarium est habitus et forma: aliud autem priuatione istius formae: sed forma est ante priuationem ut calidum et frigidum. frigidum enim est priuatione caidi sicut est graue priuatione levitatis: et quies priuatione motus. et intendebat quod si contrarium quod est priuatione priuatione fuerit dignus est ut sit contrarium quod est prius et hoc quod est dispositio terre cum igne. terra enim grauus est: ignis vero leuis. si igitur graue est dignus est leue quod admodum si quies est dignus est ut sit motus et si frigidus est dignus est ut sit calidum.

Sed adhuc siquidem est ignis et terra necesse et intermedia ipsorum esse corpora. contrarietatem enim habet vnde quod est ad vnde quod est elementorum supponat autem et hoc nunc posterius autem tentandum ostendere. his autem existentibus manifestum quoniam necesse generatione esse eo quod nullum ipsorum possibile est esse sempiternum. patiens enim et agit contraria ad inuicem et corruptiva inuicem sunt.

Reuertamur modo quod si necessario sunt terra et ignis ergo et alia corpora que sunt inter ea. si ergo sicut diximus et post pscrutabimur in hoc sufficienter modo autem dicamus quod si ecouerso sunt duo manifestum est quod generatio est ex eis necessario impossibile non est ut aliquod elementorum sit semper permanens: quoniam contraria agunt et patiuntur.

Quoniam declarauit quod si necesse est per corpus quod circularis

moveat esse per necesse erit corpus graue semper quiescens est. et terram. et si terra et ignis: et quod hec duo sunt in fine contrarietas: prout ut sunt in fine remota in loco. prout per unum inter ea sunt alia elementa: et propter hoc dicitur reuertamur modo recte. et quod ita sit necesse est ut inter ea sint alia corpora aut plura aut vnde. et oportet ut hec omnia corpora sint contraria: quoniam quodlibet elementum necesse est ut sit contrarium alteri. et quod hoc non est manifestum in hoc loco: sit enim per diximus recte. dicitur dicitur mox autem dicamus recte. et non dicit hoc nisi quod in hoc loco non appetat: quod contraria sunt plura modis pfecte. quod est dicitur. et si non procedat nobis quod contraria sunt nisi duo in manifestum est per necessitas vel si generatio corpora enim contraria impossibile est ut non agat et patiantur adiuicet: quapropter generant ad inuicem ex his entia media necessario.

Aduic autem non rationabile esse aliquod mobile sempiternum cuius non prout est finis naturale motus sempiterni. hoc autem est motus. quod quidem igitur necesse est generatione ex his manifestum si autem generatione necesse est et alia esse latrone unde aut plures. finis enim eam que totius similiter necesse habet et elementa corporum ad inuicem. dicitur autem et de hoc in sequentibus plausus.

Et dicamus etiam quod impossibile est ut sit motus eternus quoniam non habuerit motus circulum naturale necessario erit non permanens. manifestum est igitur quod necesse est generatio. et si generatio est necessario erit sicut motus circularis: unde aut plures necessario. finis enim dispositione totius erit dispositio elementorum ad inuicem: et post declarabimus hoc manifestum:

Hoc quod diximus est quasi rememoratio de sequenti quae narratur. quod dicitur et manifestum est hoc quod diximus: quod si motus eternus est necesse est ut sit motus eternus: nisi motus eternus inueniat non eternus. et quod motus eternus est igitur quiescens eternus. et quod hec duo contraria sunt generatio ergo erit et corruptio: quapropter dicitur manifestum est igitur quod generatio est necessaria. dicitur dicitur et si generatio necessaria est recte. et si generatio sequitur a motu circulari necessario necesse est ut sit eterna sicut motus circularis. si enim motus eternus circularis fuerit vnde tunc generatio erit vnde species et si plures plurius: et ideo tunc dicitur finis enim disponit totius erit dispositio elementorum ad inuicem. et quod diversitas celorum motuum facit diversitatem modorum generationis et corruptiois. et quia hoc declaratur in secundo perigenes. dicitur et post declarabimus hoc manifestum.

Maius autem tamen manifestum est propter quam causam plura sunt circularia corpora quia necesse generatione est. generatione autem siquidem et igne. hunc autem et alia siquidem et terra. hanc autem quia necesse manere aliquid semper siquidem moueri aliquid semper.

modo autem volumus dicere quare corpora rotunda sunt plura. dicamus igitur quod sunt plura propter generationem et quod generatio necessaria est et generatio impossibile est ut sit nisi per ignem aut alijs elementis. et quia terra non est nisi quia est necesse. si aliquid motus est eternus ut sit aliquid fixum semper quiescens.

Quoniam omnia ista declarauit potuit dare causas. propter quae motus celorum fuerunt plures et vnde in hac questione praedicte sequitur: et incepit ex multitudine motuum corporum celestium et pertinet ad primum principium: et modo vero volumus dicere recte. et quod declaratum est hoc: possimus dicere quia de ceteris motibus celestibus sunt plures recte. quod necesse est ut sit generatio: et prout est divinitus ut inueniat finem ordinem quod non perficit nisi ex multitudine motuum celorum que praestant

ordinē et continuationē generatiōe: necesse igit propter hāc sollicitudinē ut corpora celestia sūt plura: qm̄ manifestū ē q̄ generatiōe cuiuslibet sp̄ē illius mudi non p̄sūt nūl per aggregationē motū corpora celestia: qz nūl essent plures mouēt eoz essent ociosi: qd̄ est impossibile: et debes scire q̄ esse plures motus per ordinatiōē in generatiōē nō est prima intentiōē sed secūda: corpora enī celestia nobiliōra sunt his et propter qd̄ aliqd̄ inueniuntur esse est nobiliōrū corpora prima intentiōē. et declaratiōē est in scientia diuinā q̄ ista non inueniuntur nisi ppter se prima intentiōē: sed illud qd̄ inueniunt ppter se prima intentiōē necesse est ut inueniatur ppter aliud secunda intentiōē nisi illiciū esset natura innata ad largiendū. d.o. generatiō. n. impossibile ē ut sit nūl per ignē et alia elemēta. i. et si aliquis querat quare est generatiō: dicimus qm̄ ex necessitate: quia ignis et alia elemēta sunt: ita est intelligendū nō fz q̄ appetit ex suis verbis q̄ generatiō impossibile ē ut sit nūl per ignē: qm̄ hoc manifestū est: sed ipse nō intēdebat inducere illud qd̄ sequit ad generatiōē: sed illud ex quo sequit generatiō: led accipit illud qd̄ sequit ad generatiōē in loco eius a quo sequit generatiō. q. g. d. necesse est ut generatiō sit q̄ ignis est et alia elemēta: qm̄ cōsequētiā cōvertit. l. q̄ si generatiō est ignis est: et alia elemēta et ecōuerso. et intēdebat per hoc fz q̄ reputo demōstrare q̄ a priori in illis sequit posterius et q̄ a posteriori sequit prius: dicit hoc qz qm̄ posterius in rebus generabilib⁹ inueniat: inueniet prius: et si prius inueniat non est necesse ut inueniat posterius. U.g. si domus ḡ lapides: et si lapides non est necesse ut domus sit. quare ḡ aliquis pōt dicere q̄ hoc qd̄ vixit hic est ecōuerſo de generantib⁹: qm̄ enī generatiō est et aut elemēta: et non sequit q̄ si elemēta sunt q̄ sit generatiō: tu aut posuisti ecōuerso. l. q̄ si elemēta sunt generatiō est: et quia hoc ē ad dendū voluit declarare q̄ cōuersio in illis est ex duobus extremitatibus: et qz ipse nō posuit cōsequētiā ex uno extremo tm̄ in quo apparet p̄fēquentiā esse impossibilē. l. cōsequētiā posteriorioris ex priori. aduersariuſ. n. pōt inuehi dīcēdo q̄ illud qd̄ est notū est cōsequētiā prioris ex posteriori nō posteriorioris a priori: tu aut posuisti q̄ posterius in generatiōe sequit a priori non prius a posteriori: et propter hoc respōdit q̄ p̄sequētiā hic inuenit in duabus partibus. D. d. et terra non est zc. i. motus celestes sunt plures propter generatiōē: generatiō enī est ex necessitate propter ignē ignis aut necessario sequit a terra. terra vō a corpore circulariter moto: et tacut p̄fēquentiā residuū qz ē nota per se et q̄ corpus qd̄ circulariter mouet est: ppter illud qd̄ mouet ipsuſ: et qm̄ sit impossibile in eo cuius substantia est ut semper moueat ut nō moueat nisi suū esse esset ocio sum: qm̄ in substantia ignis est ut cōbūtatio necessario: et ut aliqd̄ recipiat cōbūtationē nisi ista potētia esset ociosa.

Figurā autem spēriā necesse est habere celuz hoc autē prop̄priissima et substantia et natura prima. dicamus autē vniuersaliter de figuris que ē prima et in planis et in solidis. omnis itaqz figura plana: aut rectilīnea est aut circularis. et rectilīnea quidē a pluribus cōtinet lineis. circularis aut ab vna. qm̄ autē prius natura in rnoquoqz genere vnu multib⁹ et simplex compositio. priua vnuqz erit planaz figurarum circulus.

Et dicamus enī q̄ figura celi rotunda est necessario: qm̄ illa figura est cōueniens substantie et nature celi. et volumus mō querere de figuris et que sunt prius in superficiebus et corporibus dicamus ergo q̄ omne superficiale aut est linea equalis aut circularis. figura autē circularis illa quā cōtinet vna linea: figura autē equalis quā cōtinent plures lineas: et si ita sit et vnu in omni gene-

re est ante plura: et primū coꝝ naturaliter: et simplex est ante cōpositum: ergo circulus est ante et prius figuris superficialibus.

Quāus declaratiō est ex predictis q̄ figura celi est rotunda qz motus circularis non existit naturaliter nisi in figura rotunda: tm̄ in hoc loco vult ponere hoc quicunqz per se: qm̄ declaratiō eius superius nō fuit prima intentionē: fz cōsequebat ex illo quod intēdebat declarare: et propter hoc reuerlus est ad p̄scrutandū iterū de hac intentionē: et d.o. dicamus etiā q̄ figura celi zc. i. et volumus mō declarare q̄ figura celi ē rotunda: et hec natura est convenientis nature substantiae eius: proportionē enī istius figure ad alias figuras ē p̄positio sive celi aut corporis celi ad oia corpora. et quz hoc intēdebat. d. volumus mō p̄scrutari de figuris zc. i. et in hoc declarabit ex duabus p̄pōbus: quarū altera ē q̄ corpus primū habet primā figurā. secūda est q̄ figura rotunda ē prima figurā. et qz prima p̄positio ē manifesta dimittit eas et incepit declarare scđam: et d. volumus igit p̄scrutari zc. et dicit hoc qz sunt cōsimiles: quz p̄pōtio p̄scrutari ad figuras superficiales est sicut figure spēcie ad figuras corporreas: et qz hoc magis appetit in superioribus et enī videt ppter hoc qz esse huiusmodi intentionē. Et circulo ē causa sui esse in figura spērica: qm̄ superficies ē prior corporis: et linea prior superficie: propter hoc posuit declarationē in superficiebus. t.d. omne superficiale aut est linea zc. i. ois superficies cōtinet aut linea recta aut circulari. D. d. superficies aut circularis cōtinet ab una figura: et superficies que cōtinet a linea recta cōtinet a pluribus duabus. D. d. et qm̄ ita sit zc. i. et qz posuimus q̄ figura q̄ cōtinet ab yna linea et in genere figuraz sicut vnu in numero et simplex in genere oī. et q̄ figure que cōtinent a plurib⁹ figuraz sunt sicut multitudo in numero et sicut cōposito in alijs generibus. et qz posuimus q̄ vnu in quolibet genere est prius multitudine. et qm̄ simplex est prius cōposito necesse est ut figura superficialis rotunda sit prior figura superficiali multo p̄ laterū. et quz hoc est necesse in superficiebus necesse erit in corporib⁹ figura vō spērica ē prior: et intendit p̄ hoc q̄ figura rotunda est prior triangulo: qz figura rotunda est vnu linea et triangulus triū. et qz triangulus est prior certis figuris quaz linee sunt recte: necesse est ut illud qd̄ est prius eo sit prius istis. et videt q̄ qui dixerimus q̄ superficies rotunda sit prior nō rotunda sit aliquo modo q̄ qd̄ dixerimus q̄ simplex est prius cōposito. superficies enī rectoz laterū nec cōponit ex rotundo neqz dissoluit i ipsū sicut alie figure dissoluit in triangulos: sed inuenit in ea simile dissolutionē et cōpositiō in eo q̄ triangulus cōponit ex tribus lineis: circulus et vna. si igit linea ex qua cōponit circulus est eiusdem spēi cū ea ex qua cōponit triangulus: tunc positas circuli ad triangulū est sicut prietas simplicis ad cōpositū. sed in rei veritate circulus est prior trianguli sicut linea circularis est prior linea recta: qz circularis est pfecta et recta dominatū: et ppter hanc divisionē accidit ei ut recta nō possit cōtinerē finitū. sed tñ Aris. non accepti prius in demonstrationē ista fm̄ hunc modū fz fm̄ prioritatē simplicis ad cōpositū: non vē sed p̄ similem qm̄ linea circularis non est de genere recte: fm̄ hoc igit ē intelligēda ista p̄positio. p̄positio autē dīcēs q̄ figura poterēt esse in corpore pōt ē manifesta: qz posuimus q̄ prius fm̄ sbam dīcēs prius: fm̄ accidentia essentialia p̄pia. l. accidētib⁹ eius qz est posteri sicut ē prius eo p̄ sbam corpori et qz posuimus q̄ figura ē accidēs qd̄ sequit ad sbam corpori et qz ita sit necesse ē vt figura celi sit pōt alijs figuraz: qm̄ figura celi nō est in eo accidēt: sicut in elemēta in qb⁹ intēdebat receptio multarū figurarū: qz esse elemētoz sit ppinqz ad esse materię p̄ ad esse formę. corpus autē celeste ecōtrario: qm̄ suū esse est ppinqz formē.

Aduic autem siquid est perfectum cuius nihil est extra accipere eorum quae ipsius possibile quae admodum determinatum est prius, et recte quidem appositi est semper circulari aut nequaquam manifestum quod perfecta vnam erit continens circulum itaque si perfectum prius imperfecto equidem propter hoc prius vnam erit figuram circulus. Similiter autem et spera solidorum: illa enim sola continet vnam superficie rectilinee aut pluribus. sicut enim se habet circulus in planis: sic spera in solidis.

Dicamus etiam quod completem est illud quod non inuenit nec possibile est inueniri post ipsius neque extra ipsum aliquid sicut prius determinatum sed possibile est addere semper in linea recta et non est possibile addere in linea circulari omnino. et quoniam ita sit manifestum est quod linea circularis est completa et perfecta. si igit linea circularis est perfecta: et perfectum est ante diminutum necessario erit propter istas propositiones predictas: circulus ante istas figuram et primus eorum corpus ergo sphericus est ante alia corpora equalium linearum: quoniam ipsum solum continet a pluribus superficiebus. et dicamus etiam quod sicut circulus in superficiebus ita sphericum in corporibus.

23 Dicitur etiam demonstratio quod figura circularis est prius natura non circulare et quod ipsa sola est perfecta: et declaratur quod figura circularis est perfecta: prout declaratur quod figura rotunda impossibilis est additione et diminutione: et secunda est quod perfectum est illud in quo est impossibilis additione et cum hoc covertat quia hec est definitio perfecti. coelum debet in secunda figura: quoniam sit ex duabus affirmatis: quia maior covertit quod figura circularis est perfecta: sic in figura circulari impossibilis est additione et diminutione: et quod est huiusmodi est perfectum: quod figura circularis est perfecta: prout non circulare est diminutum: et declaratur duabus proportionibus in secunda figura sic: in eo quod non est circulare possibilis est additione et diminutione: et quod est tale est imperfectum: illud quod non est circulare est imperfectum. dicitur et si circulare est perfectum. i. finis et manifestum est ex hoc sermone quod perfectum est ante diminutum: erit necessario propter haec proportiones et intendit per proportiones primam demonstrationem et secundam quoniam in virtutem demonstraret quod figura circularis est ante rectam in prima autem quia est simplex: in secunda autem quia est perfectum. dicitur igit corpus sphericus. et quoniam mutata demonstratione de superficie rotunda ad corpus rotundum quod hoc esset sua intentio. et per demonstrationem ex qua apparet quod circulus est prima figuram superficiale: et apparent quod figura sphaera est prima ceterarum figurarum corporum: quoniam sicut circulus est prius quam est simplex ex una linea. alle autem figure superficiem sunt composite: ita est de spera cum alijs figuris corporalibus. dicitur etiam declarare quod illud quod sequitur in figuris superficiem sequitur etiam in figuris corporum ex proportione: et est iste modus declaracionis in corporibus: aliis est a declaracione in qua sicut vnam ante mutationem et dicitur etiam quoniam sicut circulus est in superficie ita est spera in corporibus: sed notum est quod proportio circuli ad alias superficies est sicut proportio sphaerae ad alias figuram. et declaratur quod circulus est prius alijs superficiebus quam figura sphaera est prius alijs corporibus.

Aduic autem dividentes ad planas et ex planis corpora generantes testificari vident his solidorum enim solidorum non dividunt speram tanquam non habentem plures superficies quam vnam. Divisio. n: ad planas non ut vnam incidit quis in partes dividet quasi totum hoc dividat modo: sed ut ad al-

teram speciem: quod quidem igit prima est spera solidorum figurarum palam.

Dicamus etiam quod corpora facientes ex superficiebus et dissoluentes ea in ipsas testant nobis bi vo dissoluunt corporis sphericum inter alia corpora: quoniam non haber plures superficies et non est dissolutione corporum in superficiebus sicut dissolutione totius corporis in partes. dissoluto enim corporum in superficiebus erit in formas diuersas: manifestum est igit quod figura corporis sphericus est ante figuram aliorum corporum.

24 Non intendit per hoc quod sermo istius sit verus et ipse enim contradicit in hoc tractatu istius libri illius: sed vult demonstrare quod ipsa natura rei cogit dientes corpora esse composita ex superficiebus ut non coporant corpus sphericum. et hoc quidem non accidit eis nisi quia figura eius est simplex. dicitur et non est dissolutione corporum recte potest intelligi quod velit dare differentiam inter dientes et corpus componit ex partibus indissolubilibus et dientes quod ex superfciebus. Dientes enim corpus componi ex indissolubilibus non est apud eos corpus simplex: componentes autem ex superficiebus possunt dicere corpus esse simplex: compositione enim corporum ex superficiebus ut dicunt est multis modis. dicunt. n. quod figura enea componit ex tribus triangulis. i. octaedron componit ex octo triangulis et icosaedron componit ex viginti triangulis: et quia apud eos causa compositionis corporum est multitudine superficieum necesse est eis dicere quod corpus sphericus est simplex: quoniam sit ex una superficie: et quia compositione corporum ex superficiebus sit multis modis: possibile est inueniri corpus sphericus caret omnibus istis modis. et quia compositione ex partibus eiusdem modi est in omnibus corporibus impossibile est finis suam existimationem inueniri corpus simplex: hoc igit intendebat finis et puto quod dixit quod dissolutione corporum in superficiebus erit in formas diuersas. i. quod dissolutione corporum in superficiebus imaginatur diuersis modis finis numeri modorum compositionis. dissolutionis autem corporis in partes est eiudem modi in omnibus corporibus.

25 Est autem et finis ordines assignantibus sic positione rationabilissimum circulum quidem finis unum trigonum autem finis dualitatem quoniam duo recti. si autem finis trigonum unum circulus non erit figura.

Et dicamus quod si figura corporis sphericus est etiam in numero et termino ante figuram aliorum corporum sphericorum enim habet vnam lineam. trinarius enim habet duas: et vnum ante duo et prius in numero et in termino: ergo figura corporis sphericus est ante figuram corporum.

Intendit per terminum distinctionem. et q. d. quod figura sphaera est similia uno. et quia unus est prius in distinctione et numero: necesse est ut figura sphaera sit prius figuris numero et distinctione. et hoc manifestum est quoniam in distinctione numeri accipit unus: sed non in distinctione vnius accipit numerus. distinctione et vnius est prius distinctione numeri. in figura autem sphaera non inuenit hic nulli finis similitudinem si cut diximus quemadmodum non inuenit in eo simplicitas et vnitatis nisi finis similitudinem. et quia prius distinctione et numero est alia a prioritate finis singularitatet et vnitatem propter hoc est ista demonstratio alia a predicta demonstratione. et hoc quod dixit quod orbis habet unam lineam intendebat circulum. i. quod figura sphaera assimilabat vnius in uno aut inueniunt trema modi positatis. i. quia est vna simplex et quia est prius distinctione: et quia est prius numero. i. in ordine numeri necesse est ut figura sphaera sit prius his tribus modis ceteris figuris cum modo quarto prioritatis:

qua haber pplic. s. prioritate perfecti respectu diminuti. et
et hec quidem prioritas est magis ppria qd non dicitur in eo fin
similitudinem. et propter hoc videtur mihi qd hec demonstratio
est firmior inter istas.

Quoniam autem prima quidem figura primi cor
poris, primum autem corpus qd in extrema circuse
rentia spericu vtiq; erit qd serf. circulatone. et co
tinuum igit illi. spericu enim continuum spericu: simi
liter autem que ad mediū horum que in sperico co
tenta et contacta tota sperica necesse est esse. que
enim deorum planetarum tangent ea: que supra
esperant quare sperica vtiq; erit omnis latio. oia
enficiantur et continua sunt speris.

Dicamus etiam qd si prima figura est in primo
corpo: et primum corpus est illud qd est in primo
oriente motus totius: necesse erit illud qd cir
culariter moueretur rotundum: ergo et corpus qd
sequitur ipsum erit etiam rotundum. corpus enim co
pularum cum corpore rotundo etiam est rotundus
nam corpus quod est in medio est etiam rotundum
omnia enim corpora que continent et copulantur
cum corpore rotundo sunt rotunda necessario: et
quod ita sit et corpora que sunt sub orbibus errati
cis copulata cum superiori motu necessario erit
totum rotunde figure: qm omnia corpora conti
nua et contingentia orbis erraticos: orbis autem
erratici tangunt orbem ultimum.

Qum declarauit qd figura sperica est prima figuraru et
interio ei fuit declarare qd figura celi est sperica vtiq; huic
pponi qua declarauit. ppositio nota per se: et qd prima
figura debet esse in primo corpore: et quod tangat huic qd ce
li est primum corpus sequitur necessario qd figura celi est pri
ma figura: sed prima figura est sperica: qd figura celi sper
ica est: qm post celi est corpus manifestum est per se: et qum
dicit qd corpus primum est in oriente totius potest intelligi
orbis stellarum: et potest intelligi rotus orbis qui continetur
a superficie orbis stellarum et a superficie ignis: et qd vniuersa
liter mouetur motu diurno: t.d. qd corpus quod sequitur
ipsum est rotundum: et si intellecerimus ex hoc totum celum
intendit per illud qd sequitur totum ignem et aerem: si intelleceri
mus orbem stellarum intendit per illud qd sequitur ipsum orbem
saturni: et magis manifestum est qd intendit per illud qd se
quid ignem et aerem et per corpus qd est in medio terram: et hoc
est melius dicere qm figura sperica est in oibis corporibus
celestibus essentialiter et in elementis accidentaliter qd exi
stunt in rotundo: et qd vacuu non est: si qd dixerimus qd or
bis saturni est rotundus qd est in rotundo: et qd non est ali
quid vacuu est causa accidentalis: quoniam autem dixerimus qd
ignis est rotundus quia est in rotundo est causa essentialis: et
qm declarauit qd vniuersum id est corpora est rotundum et
quedam ex suis naturis et quedam ex naturis eorum in quibus
existunt. D. et qd ita sit et corpora que sunt t.c. et intendit p
corpora que sunt sub orbibus erraticis quatuor eleminta
et intendit per erraticos orbis stellarum septem. Sed aliquis
potest querere et dicere verum est qd illud qd est in concavo spe
rica necessario deberetur sperice coniunctione: qd autem spe
rice concavitas non est necessaria. Ut g. qd ignis est in conca
uo orbis lumen tangit necessario ut habeat superficie pueram
ut autem habeat superficie pueram non est necessaria: g. non
manifestabit et hoc sermone qd aer sit spericus aut aqua
aut terra. Et dissolutio huius est qd ex substantiis horum cor
porum est ut figurent sperice quae fuerint in locis suis natura
libus: sed qd declaratum erit qm considerauimus de figuris
eorum proprie: qm quod posuimus qd motus eorum a centro et
ad centrum est motus equalis ex oibis partibus. i. qd inten
dit dimensiones equales et quicquid in dimensionibus equa
-

ibus a loco motus: contingit necessario ut figuretur figu
ra sperica.

Adbuc autem qm videtur et supponit circulariter
circumferri totum ostensum est autem qd extremitate cir
culatiis neque vacuu est exterius neque locus ne
cessus et propter hoc spericum esse ipsum. si enim erit
rectilineum acciderit et locum extra esse et corpus et
vacuu circulo versum rectilineum nequaquam eidem
memorabit regionem: s. ubi prius erat corpus nunc
non erit: et ubi nunc non erit iterum erit. propter per
mutationem angulo. similiter autem et vtiq; et siq;
alia figura sit non equalis habens ex medio li
neas puta lenticularis aut ovalis. in omnibus enim
contingit et locum extra et vacuu esse latonis pro
pter non eandem regionem detinere torum.

Et dicamus etiam qd cum illud qd diximus vi
deatur cadere sub visu necessario est permanens et
manifestum est qd figura vniuersalis radit circulariter: et iam declarauimus etiam rationabiliter qd
extra ultimum orbem non est vacuu neque locus: et quod
ita sit figura rotunda propter has dispositiones
quas posuimus in eo necessario: qm si ultimus
orbis fuerit linea equalis non rotunda necessa
rio erit extra ipsius vacuu et locus et corpus: qm
linea equalis quod mouetur motu circulari: et motu
eius non fuerit in eodem loco sed in diversis locis
recedit a suo loco in quo aliquando fuit et aliquando
non: et locus in quo non est aliquando est aliquando:
et hoc non erit propter diversitatem angulorum: et si
multiter erit in alijs figuris que non sunt circula
res et quarum linee excentes a medio non sunt equalis
ut figura lentis et oui: qm cum orbis fuerit fi
guratus aliqua istarum figurarum: et deinde motus
fuerit motu circulari erit vacuu et locus: qm cir
culo totius et eius uero non erit super unum lo
cus semper sed super loca diversa sicut diximus
superius.

27 Hec est demonstratio alia accepta a visu: videtur enim qd
motus corporis vniuersalis peritentis qd vere motus cir
culariter: qd videtur qd vnaque stellarum mouetur a loco
ad illum locum eundem absque remouere et reuertere ad primitam
partem ad quam mouetur: et illum quod mouetur ab aliquo: et ad il
lud idem absque eo quod reuertitur mouetur circulariter: hoc igit
intendebar qd. et dicamus etiam t.c. et intendebat per figuram
vniuersalem corpus peritentis rotum: t.d. cum hoc quod diximus vi
sum est sensus quod non indiger ratione quod manifestum est per se: et
sic copionat ratio hoc quod dicitur quod motus rotulus est circu
lariter est manifestus sensus: et quod manifestus est sensus est per
manens et notus et non indiger declaratio: et qd motus celi est
circularis est manifestus per se. D. d. secundum pponez t.d.
et iam declarauimus t.c. i. et qm posuimus qd motus celi est
circularis et posuimus illum quod declaratum est in principio
libri. s. qd extra orbem continet totum non est vacuu neque ple
num neque locus apparebit ex hoc qd impossibile est qd figu
ra corporis peritentis totum sit non sperica: et intendit per ratio
nabiliter fortem demonstrationem. D. d. et qd ita sit t.c. i. et in
tendit per dispositiones hoc quod mouetur circulariter: et quod
extra ipsius non est corpus neque vacuu: et quoniam narravit qd
ex istis ppobibus sequitur ut figura eius sit rotunda: incepit
declarare quod sequitur: t.d. qm si orbis ultimus t.c. i. qm si
posuimus qd figura orbis est copulata ex lineis rectis et
qd continet sub superficiebus rectis tunc motus partium eius
non erit in eodem loco sed in diversis finis magis et minus: qm
loca in quibus mouentur anguli figure que sunt extra erunt
necessario plures locis in quibus mouentur pres que sunt
inter angulos: et causa huius est quia linee excentes a centro

vlos ad superficies non erunt equeales: quapropter linea malorum mouet in loco maiori loco in quo mouet linea minor: illo cuius igit̄ minoris necessariolum erit obliuetus a loco maiori. D.o. recedat & a suo loco 7c. i. & quā corpus fuerit rotundū ptinger & quelibet pars suarū partium recedat ab eodē loco existēti in actu semp in quo ante nō fuit & in quo post nō erit & est idē nūcero: sic ptinger et ut vadat ad locum existētem semp in actu in quo ante non erat & in quo post non erit: & est idē q̄ non sit quā corpus trāsmutat in eo & intrat ipsu3 neq̄ corripit quā recedit ab eo: & hoc nō accidit nisi in corpore sp̄ericō, pp̄t. n. locis ad quā mouet alia pars eius idem est cū eo a quo recedit: & sicut loc⁹ remanet idē numero & pars permutant absq̄z corripio ut fluui cui⁹ ptes mutant eadē formā remanēte. corpora autē non sp̄ericōz accidit part⁹ ut locus eius non sit existēti in actu ante quā sit in ipso quin locus non sit in actu nisi corpus faciat in eo. q̄ igit̄ locus a quo recedit aliqua pars differt a loco in quo existit alia pars, pp̄ter hoc nō mouebit pars eius ad locum existētē ante & post. & hoc intendebat quā dixit: & hoc non erit, pp̄ter diuersitatem anguloz & vniuersalit cōuenient necessario quā corpus nō sp̄ericū mouebit ut partes eius impletā locū & evacuent ipsū: quapropter necessario sequit ut extra ipsū sit locus aut corpus aut vacuū: q̄ non est non sp̄ericū. D.o. & sīl erit in alijs figuris 7c. i. & similē cōuenient in figuris quarā linee extētūt a cētro vlos ad circūferentia non sunt ecclēs quās non ptingant a superficie recta ut figura lenti & ou. l. & in figura celi fuerit vnius istaz figurarū: ptingit ut extra ipsū sit locus sive corpus sive vacuū: & hoc intendebat quā. d. qm̄ quā orbis fuerit 7c. & quā dixit hoc dedit cām eius 7. d. qm̄ circulatō 7c. & hoc q̄ dixit non est manifestū in istis figuris. ou. & lētis: qm̄ quā axis corripioz cui⁹ fuerit in longitudine tunc erit sicut corpus sp̄ericā. & ptes eius nō impletūt neq̄ evacuatūt & similē de corpore leīis: qm̄ quā eius axis fuerit ex parte terii tūc partes eius non impletūt locū neq̄ vacuū: & 7o d. Themistius q̄ intelligēdūt est sermo Aris. in interpretatiōne in bonū: & est: q̄ quoquā modo axis positus fuerit in spera: ptingit non cōplere locū aut evacuare: ceteris autē si guris ptingit contraria: qm̄ quedā quā mouent impletū & vacuant quoquā modo mouent: & quibusdā ptingit hoc in quibusdā sitibus. & vide p̄t inuīt p̄t hoc q̄ declaratū est in physice q̄ corpus sp̄ericū atīnes totū nō est in loco quā nihil sit extra ipsū quā est perfectū: alia autē corpora necessario sunt in loco: & necesse est ut extra ea sit aliquid locus. n. sp̄e naturaliter est cōcauū cēntrū: quapropter nō habet locum vere.

Adhuc autē siquidē motū mensura que celi latio quā est sola continua & regularis & sempiterna. in unoquoqz autē mēsura q̄d minimū: mēnus autē motū qui velocissim⁹: velocissimus vlos erit oiu3 motū celi motū.

Et dicamus q̄ numerus oiu3 motū est mor⁹ celi: p̄t enim solus est cōtinuus equalis & eternus & etiā principiū numeri cuiuslibet rei quam est ex minimo: & quā ita sit & minimū motū est velocissimus: necessario erit mor⁹ celi velocissim⁹ omnium motuum.

Et est demonstratio tertia & fundamentū eius est sup̄ hoc q̄ declaratū est in iūg. physi. q̄ p̄t motū celi nūcēt oēs motū. & q̄ illud per q̄d numerat aliquid est minimū in illo genere: q̄ motū celi ē minimū motū: & velocissimus motū. ois enim motū non mēsurat nisi per velocitatem se. & dicamus q̄ nūcēt motū 7c. i. & est dignior ut sit p̄mūs. est enim p̄mūs & equalis & eternus: & p̄t p̄mūs huāsimodi necessario est p̄mūs motū: & motū p̄mūs necesse est huāsimodi esse & econverso ut declaratū est in

physice. D. incepit declarare ex hoc q̄ necesse est ut sit velocissimus motū: & dicamus q̄ principiū numeri 7c. i. & quā declaratū est & iste motū est principiū motū: & cō principiū est minus in illo genere si indiuisibile in eo necesse ē ut iste motū sit minimū motū. & quā ita sit necesse est ut sit velocissimus motū: & int̄edebat quā. d. & quā ita sit 7c. & addidit istā cōsēcutionē in conseq̄ētē cum hoc q̄d. & q̄ si motū fuerit minimū est velocissimus ad demonstrandum q̄ illud quod ex sensu appetit est p̄uenies rationē.

Sed adhuc earam que a seipso ad seipsum minima est que cūcili lineā, sed minimā autē velociissimus motū. quare si celū cūcūserit & velocissime mouet sp̄ericū ipsū necesse est esse.

Et dicamus etiā q̄ minimā figurarū incipientiū ex eodē loco & peruenientiū ad ipsū est linea cūcilaris. si igit̄ linea cūcilaris est minimā omnium linearū figurarū necessario est motū cūcili velocissimum omnium motū. & quā ita sit & motū celi est rotundus cūcilaris & velocissimus oiu3 motū: necessario igit̄ erit celū sp̄ericū & rotundum.

Quā declarauit q̄ motū celi est velocissimus motū vult declarare q̄ necesse est ut in corpore velociorū sia figura minor: quā velocis sit illud cuius revolutio est cōplera in tpe minori. revolutio autē figure minoris cōpletā in tpe minori 7c. sit ipsū in quo cōpletā revolutio eius est q̄d in equale ei & motū quā cūculus eius fuerit maior manifestū est p̄t se q̄d duo motūs cūcilares & equalū in velocitate fuerint: & cūculus alterius eo & fuerit maior necesse est us maiorē habens cūcūlū p̄tērēat ipsū in tpe maior: q̄d p̄tēr est tardius habēt minorē cūcūlū: & quā ita sit necesse est ut corpus de quo intendebat esse velocissimum motū p̄tērēat super spatū brevissimum spatioz corporoz eq̄liz ei in magnitudine: qm̄ quā rotundū p̄tērēat a superficie minori superficieb̄ p̄tēnētibus corporis rotundū q̄d est eq̄le ei in magnitudine pater. manifestū est. n. ex hac geometria q̄ corporis sp̄ericū est maius corpore equali ei in cūcifētia corpore. s. recētū dimensionū: q̄ cūcifētia corporis recipiā dimensionū q̄d est equalē ei in magnitudine ē maior cūcifētia corporis rotundi: q̄d cōpletā revolutio eius in tpe maiorū necessario. D.o. & dicam q̄ minimā figurarū 7c. & q̄ minimā cūcifētariū superficies equalū ē in se in magnitudine ē cūcūlū: 7. d. s. figurarū que incipiunt 7c. i. quā magnitudo earū fuerit equalis ē in superficie linea cūcūlū. & quā fuerit manifestū in cūcūlū: & manifestū erit ē sp̄ericō. D.o. si igit̄ linea cūcūlū ē minor 7c. idest erit motū cūcūlū velocio: & superficies que est eq̄lis cūcūlū ē in suo spatio: quā ita superficies mouet circulariter. & q̄d motū eius ponat equalis motū circulari tñ quā cūcifētia eius ē maior cūcifētia circulari que ē eq̄lis ei ē in mēsura: ptingit necessario ut revolutio eius cōplete ē in tpe maiorū longitudo: & quā declarauit hoc in cūcūlū mutauit declaratiōne ad corpus sp̄ericū: 7. d. & quā ita sit 7c. i. & quā manifestū est & ita est de corporebus sicut de superficiebus & motū celi ē circularis & velocissim⁹ motū. & sit necesse ut cūcifētia velocissimi motoz cūcūlū riter sit minimā cūcifētariū: ptingit necessario ut celū habeat figurā sp̄ericā. & Aris. cōpletā sermonē suū dicendo omnes p̄ponēt ex quibus sequit̄ hec cōclusio: & Aris. ponit eas quasi p̄cedētēs: & cōclusionē quasi p̄sequētēs. & debes scire & fundātūm itūs ēt super hoc q̄ mundus īm̄ possibile ēt ut sit minor aut maior: qm̄ si possibile esset ut esset minor esset possibile ut contineretur a superficiebus non rotundis & ut iste essent equalēs superficieū rotundis. s. cōtēnētū suū totū.

Sunet autem utique quis et ex his que circa mundum collocatis corporibus hanc fidem. si enim aqua quidem est circa terram; aer autem circa aquam. ignis autem circa aerem et superiora corpora. sed eandem rationem continua quidem enim non sunt: tangunt autem hec superfcies aut aquae sphaera est. quod autem sphaericum contigit aut motu est circa sphaericum ipsum. tale necessarium est esse: quare et propter hoc manifestum: quoniam sphaericum est celum.

Et posset aliquis credere quod celum est rotundum circulare ex corporibus in medio existentibus. aqua enim existit super terram etiam et super aquam et ignis super aerem: sed super hec corpora celestia et illa corpora superiora non continua sunt cum istius inferioribus: sed contingunt ea tamen superficies propter aquae est rotunda: quoniam quod tangit aliquid rotundum est rotundum etiam. manifestum igitur est quod celum rotundum et sphaericum. propter hoc quod diximus.

Hec declaratio est quod terra sit rotunda et tangens et contingens rotundum est rotundum: et est aqua rotunda. et sic de aere et de igne. et quoniam possumus quod corpus celeste tangit ignem debet esse rotundum ex parte conuexa. Sed aliquis potest querere quod illud quod tangit rotundum debet esse rotundum ex parte concava sed non propter hoc debet esse rotundum ex parte conuexa. dicamus ergo quod aqua est rotunda in conuexo: quoniam aut hoc declarabis per illam declarationem per quam declaratur fuit quod terra est rotunda in conuexo. et sicut potest apparere ex parte declarationis de terra: et quod aer et ignis debet esse rotunda in conuexo. quoniam sicut defensus omnis partium corporum gravium ad motum totius cogit nos picere ea esse rotunda ut post dicimus: ita motus corporum levium a centro ad circumferentiam equaliter cogit nos dicere quod circumferentia est rotunda. quoniam igitur necesse fuerit ut concavitas corporis celestis sit rotunda propter rotunditatem confectionis ignis necesse est ut conuexitas eius sit rotunda: quoniam figura est in eo naturalis: quoniam sicut in elementis: quapropter necesse est ut concavitas eius sit naturalis: et quoniamque: et verba eius sunt manifesta ex hoc quod diximus.

Sed et aquae superficies talis manifestum super positione sumetibus: quia nata est semper fluere aqua in magis concavum. concavius autem quod centro propinquius. ducatur igitur ex centro. a. que. a. b. et que. a. g. et adiungat i. qua. b. g. ducta igitur ad basim. a. d. minor est earum que ex centro. propter dicitur igitur locus: quare circulans aqua donec periret queat. equalitas autem his que ex centro que a. e. itaque necesse apud eas que ex centro esse aquam tunc enim quiescit: tuncque autem eas que ex centro circularis sphaera ergo aequaliter superficies in qua. b. e. g.

Et nos declarare videntur terra sit superficies aequaliter dicamus igitur quod manifestum est quoniam possumus quod aliquid currit ad inferius locorum: et quod inferius locorum est propinquior locus centro. dicamus igitur ad centrum. d. lineas quarum una est ex. a. ad. b. et altera ad. c. et complemus eam per lineam. b. t. c. quod est basile: dico quod linea. a. d. est minor: duabus lineis excentribus a centro: et hec est figura. et quoniam ita sit erit igitur locus ille inferior: inferiorius et minus profundus: et quod aqua currit ad ipsum necessario donec illa linea. s. basis cum duabus lineis excentribus a centro equabitur. tunc igitur erit illa linea ad b. equaliter duabus lineis excentribus a centro ad duo latera necessario: et quoniam aqua puenit ad illum locum quiescer et non currere: et erit linea tangens duas lineas excentribus a centro circulari. si igitur ita sit tunc superficies aquae erit necessario rotunda sci-

licet linea. b. c.

Dum posuit quod si terra aut aqua fuerit sphaera necesse est ut omnia continua et sunt sphaerae: vult declarare quod in aqua necesse est ut sit sphaera naturalis: et demonstravit hoc in aqua non in terra quod est propinquius. videlicet. n. quod magis recipiat sicut propinquia proprie suum descendit ad centrum de facili quod terra quod est corpus liquidum: et post in fine istius tractatus declarabit figuram terre posse ponere quod mundus est sphaera hic autem vult dicere quod mundus est sphaericus quod aqua est sphaera: t. d. et oportet nos recte. i. oportet nos declarare et bene possumus quod aqua est sphaerae questionis quoniam possumus quod aqua est super terram et quod pertinet ipsam et circundat et cooperit eam circu quoque et indifferenter in hoc sermone sive ponat quod figura terra sit sphaera sive non. D. o. dicam igitur quod hoc manifestum est quoniam possumus recte. i. et hoc manifestum est quod continetur in aqua currit ad inferius suorum locorum: et queritur etiam sive cursus et descendit propinquissimum locorum centro quod est medius tortus quem habet naturalem. et quoniam dicit ad inferius locorum quoniam hoc est in omni corpore graui sed in aqua non: quoniam inferius locorum terra est centro non propinquissimum locorum centro: et sicut etiam est intelligendum quod cum ista legitudo non fuerit terminata non inuenientur propinquissimum locorum centro. D. o. dicamus igitur recte. i. imaginem modo quod aqua est super terram et sit a centro terre et excedat due lineas ab a. et pueniat ad superficiem aquae que vicinat aeris: et sint extrema linearum. c. b. et dicamus lineam in ipsa superficie ab uno punto ad alterum et sit. b. c. D. o. ergo basis recte. i. s. quoniam possumus quod si una linea que est in superficie aquae est recta non arcuatis tunc sit triangulus cuius basis est. c. b. et ratiorem eius a centro perpendiculariter super lineam. b. d. et sit. d. linea: g. a. d. minor est quod linea. a. c. et ab angulis enim a. d. c. rectus est maior angulo a. c. b. acutus. et similiter declaratur etiam quod linea. a. d. est minor. a. b. D. o. et quoniam ita sit recte. i. et quoniam a. d. est minor duabus lineis. a. c. t. a. b. erit linea a. d. propinquissima centro. punctus igitur d. est inferius in loco quod duo puncta. c. b. et magis profundus: quapropter pertinet ut aqua non quiescat in duobus punctis. b. c. sed currans ad punctum d. quod est magis infinitum et sic equabilis legitudo omnis punctorum a centro: quapropter couenient ut aqua quiescat et quod linea. c. b. d. sit circumferentia circuli cuius centrum est centro terre: et hoc intendebat quoniam dicit: quoniam pueniet aqua ad locum illum recte. et intendebat per lineam tangentem lineam c. b. et vocavit ipsam lineam tangentem quia est super superficiem. D. o. et quoniam ita sit superficies aquae rotunda necessaria. s. erit linea que est in ea circularis. s. linea. c. b.

Quod quidem igitur sphaericus est mundus palam ex his quod secundum diligentiam ornatus sic ut nihil nequam chirotrunitio habeat similiter: nequam alio nihil nobis in oculis apparentium. ex quibus enim constitutione accepit nihil sic possibile regularitatem accipere et diligentia non circularis corporis natura. manifestum enim quod proportionem habet quemadmodum aqua ad terram: et plus semper distantia elementorum.

Manifestum est igitur ex hoc quod diximus quod totus mundus est rotundus et est sphaericus: et quod sapienter est factus: et impossibile est ut aliquid factum manifestum sit simile ei in sua rotunditate: nequam aliquid visibile omnino. nequam est possibile ut aliquid sit ita leue et equaliter sicut equalitas huius corporis et levitas: nequam spissitudine istius corporis affluit latet alicui spissitudinem obo. et hoc manifestum est

quā sicut inter spissitudinē aque & spissitudinē terre, & sicut remoto spissitudinis corporis celi ab alijs corporibus elemētoꝝ que multū remouet inter se: ita est remoto spissitudinis corporis celi ab alijs corporibus.

32. Qum declarauit q̄ si aliquis posuerit q̄ terra & aqua sunt rotunda necessario: p̄tinger ex hoc q̄ mundus totus sit rotundus: declarauit q̄ aqua est rotunda. deinde fecit de hoc rememoracionē: t. d. manifestū est igit̄ t̄c. i. & dixit q̄ levitas conuenientia mūdi nō assimilat levitati alium rei naturalis aut artificialis: qm̄ vera rotunditas nō existit in materia generabili & corruptibili quā non possit recipere ipsas nūlū similitudinē ad corpora supercelstia: quapropter quātumagis appropinquauerit natura elemēti ad corpus celeste tārō magis recipit p̄uenionē & levitatem videt. n. q̄ natura terre est remotoꝝ a corpibꝝ celestibus q̄ alia: & hoc non inuenit̄ nisi in elemētis sed in corpibꝝ celestibus: t̄c dixit Aris. in libro de aialibꝝ q̄ nū lune cōicans est cū natura terrea, ppter defectū luminis in se. & q̄ si sit ergo illud q̄ luminosū nūlū est per se habet naturā cōicantē nature ignis: & illud q̄ est ex partibus eius est diaphanū non luminosū per se neq̄ recipiente lumen h̄z naturā cōicantē nature aeris & aque. & hoc intendebat q̄ dixit: qm̄ aut̄ inter spissitudinē aque t̄c. i. qm̄ sicut in spissitudinē aque terre & levitate & rotunditate est magna differētia & multa remotoꝝ: & inuenit̄ sicut inter spissitudinē elemētoꝝ remotoꝝ ad inuenit̄ maxime. U. g. inter ignē & terrā est magna differētia ita est de corporibꝝ celestibus cū alijs elemētis: uno remoto hic debet esse maior q̄ natura corpibꝝ celestibꝝ maxime differat in nobilitate a natura hocz corpibꝝ simplicit̄. & similiter est intelligendū de spissitudinibus corpibꝝ celestibꝝ ad inuenit̄: & maxime corporis superioris. hoc enī corporis maxime debet esse perfectū in rotunditate & levitate quā nihil sit extra ipsum: qm̄ si rotunditas eius esset non perfecta necesse esset ut extra ipsam esset aut plenū aut vacuū: & ex hoc apparet q̄ hoc qd̄ dicunt mathematici de ecētricis est impossibile contingit enī ut in corporibꝝ celestibꝝ essent corpora non vere rotunditatis neq̄ habet actionē fed̄ qm̄ replēta ut inuenit̄ in cōplexione aialibꝝ: & hoc est valde remotoꝝ ab alijs corporibus. & nihil est in libris mathematicoꝝ nisi hoc qd̄ apparet in luna de eclipsibus: & forte impossibile est inuenire astronomiā p̄uenientē esse huic qd̄ appetit de luna sive orbe eccentrico.

Quoniā autē & duplicitate in circulo moueri utputa ab. a. hūc quidē ad. b. hunc autē ad. g. q̄ quidē igit̄ non sunt contrarii isti prius dictū est h̄z si nihil ut contingit neq̄ a casu evenit in sempiternis esse. celū autē sempiternum & circulatio: propt̄ quā quidē causam ad alterā fertur sed nō ad alterā. necesse enim & hoc aut principiū esse aut cē ipsius principiū.

Columus etiā p̄scrutari de motu primi corporis mobilis: & dicere q̄ possibile ē ut corpus rotundū moueat duobus motibꝝ: quoꝝ vnuus est ex. a. ad. b. & alter ex. a. ad. c. sicut igit̄ diximus superius q̄ isti motus non sunt contrarii: dicam̄ igit̄ q̄ si impossibile est ut aliquid sit ocioso: impossibile est ut res eterne sint absolute sine causa & celū est eternus: qua de causa ergo motus celī sūt ex quibusdā p̄tibus & nō ex alijs: t̄ iste motus aut est cā aliquid aut habet causam.

33. Qum cōpletū sermonē de figura celi: vult p̄scrutari de alio questio desiderato: t̄ est quare celū mouet ad p̄tibꝝ p̄priā. U. g. quare mouet ab oriente ad occidentē & alijs orbitas ecōtrario. & q̄ difficultas istius questionis nō apparat

nisi q̄ possumus possibile q̄ omne corpus spēciū potest moueri duobus motibus diversis equali: & q̄ vnuus motus non est in eo possibilis magis q̄ aliis: qm̄ nō sunt contrarii sicut motus elemētoꝝ: motus enī elemētoꝝ diversi q̄ sunt contrarii non est possibile ponere q̄ duo motus sunt possibiles esse in eodē corpore equali: sed vni eorum est naturalis. & alteri est accētalis. impossibile enī est ut ignis moueat ad inferius sicut ad superius: neq̄ terra ad superius sicut ignis: qm̄ cū isti motus sunt contrarii forme eoz sunt contrarie. & possibile est dicere q̄ cā contrarietatis istoꝝ motuꝝ est contrarieas formaz corpibꝝ motoꝝ: quia vno motus corpibꝝ celestibꝝ non sunt contrarii: quapropter eoz litter sunt possibiles vniūq̄ eoz difficile est dare cā p̄pter quā quedā mouent ex oriente in occidente: & quedā ecōtrario: quapropter incepit demonstrare q̄ duo motus diversi equaliter sunt possibiles in corporibus spēciis: t. d. dicamus q̄ omne corporis spēciū possibile ē moueri duobus motibus ex duabus partibus diversis. U. g. imaginem circulū ex cōvexo centri spere circa qd̄ revolutū & imaginem sup illū duo puncta. s. a. b. possibile enim ut ista spera moueat ex. a. ad. b. & ex. b. ad. a. sup illū eundes arcū. D. dicit demonstrationē sup hoc qd̄ dixit: iam igit̄ diximus superius q̄ isti motus non sunt contrarii: t̄ dicas nō necesse est ut in eodē corpore corpibꝝ spēciis sunt duo motus diversi possibiles equali: q̄ iā determinatus est q̄ isti motus non sunt contrarie. quapropter diversificariē nature motoꝝ quēadmodū accidit in corpibꝝ simpliibꝝ que recte mouent. & q̄ dedit rationē q̄ duo motus diversi sunt possibiles in oī corpore celesti: dedit rationē q̄ non debet ita esse: t. d. dicamus igit̄ q̄ si impossibile est t̄c. i. sed iā declaratū est q̄ isti motus sunt eterni & necesse rū. necessario q̄ isti motus sunt similares in eodē moto. in necessario. n. nulla est possibilitas: q̄ alter eoz necessarius est ei: & oē qd̄ est necessariū habet causam. si ergo motus diurnus ex oriente in occidente ē necessarius impossibile est ut sit sine causa. & similiter si motus alicuiū stellarū contrarie ei est necessarius: impossibile est ut sit sine causa. & si hoc est propriū aliquā causam: causa autē non est diversitas naturarū motarū quā isti motus non sunt contrarie. difficile. n. est igit̄ dare causā in hoc. D. d. & isti motus aut sunt causa alicuiū aut habent causam. i. necesse ē ut quā diximus q̄ celū mouet ad partem propriā q̄ hoc sit in celo propter causam: aut ut celum sit causa eius que sunt sub ea existentibꝝ. i. impossibile est ut esset causa istis nisi propter illum motum. q. g. d. motus celi ad partē propria: aut erit causa alicuiū ex istis que sunt hic: aut habet causam in se.

Soste quidē igit̄ de quibusdā enunciare aliquid tentare & de omnibus & pretermittere nūbil. forsitan vniq̄ videbis cē signū aut multe stulticie aut multe promptitudinis: non tamē iustus quidē omnes similiū increpare: sed videre optet causam dicendi que est. Adhuc autē qualiter habens in credendo prius humano modo aut firmius. certiores quidē necessitates qm̄ quis attigerit tunc gratia habere oportet inuenientibus nūc autē qd̄ videt dicendū: si enī natura semp facit cōtingentū qd̄ optimū: est autē quēadmodū eā que in rectum latitudinē que ad superiorē locū honorabilior. diuinior. enī locus qui sursum eo qui deorsum. eodē modo que ad anterius ea que ad posterius se habet. siquidē ad dextrū & ad sinistrū quēadmodū dictū est prius: & testifīcatur etiā dicta dubitatio qm̄ habet prius & posterius. hec enī causa soluit dubitationē. si enim habet ut contingit op. īme hec vniq̄ erit cā dicti

optimū enī moueri simplicem motuz et incensabilem et hoc ad honorabilius.

Et dicamus quod labor in querendo causas aliquarū rerū difficultū et perscrutatio de causa cuiuslibet rei et non dimittere aliquid sine perscrutatione: existimat esse aut ex inuercendia ex paucitate sui intellectus: aut ex malitia considerādi et satuitate: aut multo desiderio ad sciendū casū rerū finitimatē, et non debemus cauere cognitionē omnīus causarū equaliter. sed oportet nos considerare primo quod aliquis dicit de causa rei et quomodo sufficit audienti aut sufficientia humana debili: aut sufficientia fortī sine contradictione quoniam quod inuenierit aliquis necessaria propria sufficientia tunc debet laudare vnu coz. nos aut volumus reuerti et dicere causas manifestas visibilēs. I. causam ppter quā celū mouet ex aliqua parte et non ex alia. dicamus igitur quod natura innata est sacre melius et nobilior in eo: quod est possibile fieri. et quoniam ita sit et in rebus que equaliter mouent locū superior est nobilior loco inferiori: et ante magis quod retroz dextrū quod sinistrū. et tertia super hoc. I. quod primum celū et ultimum. I. nobilior. et melius est quod diximus superior. causa enī istius questionis dissoluta et explanata ipsam: quoniam si natura fecit in celo idem quod est nobilior et melius est causa questionis et eius solutio. melior enim et nobilior est ut celū moueat semper sine cœlatione: et quod motus eius sit ex nobilissimo loco: quod est dextrū. manifesta est igitur quare celū mouet ex oriente ad occidente et non ecōuerio.

34. Quia hec questione est valde difficultas et visu est quod querere de rebus difficultibus ē error: incepit demonstrare modos propter quos accidit querere de hismodi. et quidā illoz modoz est laudabilis et quidā non: quoniam qui queret de talibus: aut facit hoc propter inuercendia: quoniam sciat quod impossibile est ut comprehendat verū de hoc: et hoc intēdebat quod. d. ex inuercendia ex paucitate intellectus: aut facit hoc propter errore accidentē ei purā quod oīa cōprehensibilia sunt et nota certe: et hoc intēdebat quod. d. aut ppter maliciā considerādi: aut facit hoc quod ignorat difficultates existimando in eo quod difficile est quod sit facile: et hoc intēdebat quid dixit: aut ppter maliciā considerandi ex abundātia considerādi ex satuitate. quartus modus est quod sit desiderium ad sciendū cā rei: et iste modus ē laudabilis. Deinde incepit demonstrare que cause sunt cauēde in talibus et quod non: et d. et non debemus cauere et cā. et non debemus dimittere considerationē ppter difficultatē istarū rerū et ppter debilitatē causarū: quas dicunt quidā hoīes: sed oportet nos quoniam aliquis dixerit aliquā cām in aliqua re: et sufficeret nobis aliquo mō sufficientē considerare illā cām vnu sit sufficientia sūn quod apparet: et est causa que est nō necessaria neqz substancialis: sed cā finitimationē aut est cā necessaria substancialis nō contradicēt aliquo mō: et intēdebat ppter sufficientia humana. I. rhetorica: quoniam sīde eius nō est nisi ppter animā non ppter res in se. D. d. quoniam cum alijs inuenierit et cā. et quoniam rectū est ut nō dimittamus querere de talibus: et ut non recipiamus in hoc nisi demonstrānes veras opozit nos quoniam inuenierimus aliquē qui dat in talibus rebus difficultibus demonstrationē verā primum et sufficientē laudare ipsum: ppter ipsum. D. d. nos aut volumus reuerti et cā. et quoniam declarauerimus oportet nos querere in istis rebus causas manifestas que sunt cause accepte ex visu ut queramus de cā ppter quā videmus celū moueri ex vna pte nō ex alia. Deinde incepit declarare cām istius rei: et dixit: dicamus igitur quod natura est finita et cā. I. dicamus quod si manifesta

est per se quod natura facit nō tñ necessariū: sed etiā illā quod est melius. et hoc quod dicit manifestū est de arialibus quod natura per diuinā sollicititudinē posuit in eis aliquas res non ex necessitate sed ut esse illius aialis sit melius et perfectius. U. g. possibile est ut arial sit sine visu et cū esse dimittitur tñ natura largis et visu non ex necessitate: et quoniam ita sit est de rebus generabilit̄ et coagibilitib⁹ quātum agis in rebus eternis. sed tñ differunt in hoc quod melius in arialibus est possibile: sed tñ melius duoz possibilium ē in eternis necessariū possibile enim in rebus eternis est necessariū quoniam nullū possibile est in eis vere. et cā huius ē quod nulla potentia est in eterno ad recipiendū eius contrarium quod habet et totū hoc est determinatū in principio istius libri. et quoniam possuit hanc ppositionē. d. et quoniam ita sit et cā. et quoniam declaratū est quod natura semper laborat ut entia sint finitima meliorē et perfectionē: nobilior autē est in rebus que mouent ut mouant in loco meliorē et ex parte meliorē: et locus superior est nobilior et inferior: et ante nobilior retro: et dextrū et sinistrū. et quoniam ita sit necessarie est ut omne in quo inueniatur meliores et nobiliores presur eis sit melius moueri in loco meliori et ex parte meliori. et quoniam possuit hanc ppositionē dicente quod ē in quo inueniatur melius et nobilior suū esse melius est ut sit finitima meliorē: possuit scđam ppositionē et est quod in celo inueniatur melius et min⁹ bonū ut pcludat quod motus celi non inueniatur ex parte meliori nisi ut sit finitima melius. et hoc intēdebat quoniam d. et testaf super hoc et cā. et intēdebat per questionē illud quod determinauit prius quod celus habet dextrū et sinistrū et alias partes. et quod respōsio in istis fundata est super illā questionē. d. quod ista questione dissoluta ista et explanata. et debes intelligere per dextrū et sinistrū illud quod p̄diximus: et residuum sui sermonis in hoc capitulo est intellectum.

¶ De motu autē ipsius quia regularis est et nō irregularis. Deinceps virgō dicitis erit per trānitū dico autē hoc de primo celo et de prima latione. in his enim que de subtilis plures iam lationes conueniērunt in vnu. si enim irregulariter mouet manifestū quod intensio erit et virtus et remissio latiōis. oīa enim irregularis latio et intensio habet et remissio et virtute. virtus autē est aut unde fertur: aut quo aut circa medium: puta forte his quidem qui finitiam naturā quo seruntur: his autē qui preter naturā unde seruntur: proiectis autē circa medium: puta forte his quidem que finitiam naturā ad quod seruntur: his autē que preter naturā: unde circulatiōis autē non est neqz vnu neqz quo est medium: neqz enim principiū neqz finis neqz medium ipsius ē simpliciter tempore enim semper tenuis et longitudine diversa simul et infrangibilis: quare si nō virgō ipsius lationis neqz irregularitas erit. irregularitas enim ppter intensio et remissio.

¶ Et volumus etiā perfrutari i futuro de motu celi et quod est equalis sine diversitate: et hoc erit in primo celo et in primo motu. motus autē orbis qui sunt sub primo sunt plures p̄gregati in eodem dicamus igitur quod si primum celū mouetur motu diverso nō equali necessario motus eius habebit fortitudinem et flexibilitatem. fortitudo autē motus et etiā flexibilitas eius: aut erit in principio motus aut sine aut medio: ut animalia que ad latram mouentur. non igitur inuenimus in motu circulari fortitudinem neqz in principio: neqz in medio neqz in fine. non. n. habet principiū neqz finem neqz medium: quoniam est eternus in tpe p̄gregate longitudinis. reuertamur ergo et dicamus quod si celum non habet fortitudinem non erunt diversi motus

necessario. diuersitas enim motus prouenit ex fortitudine et flexibilitate.

55. *Dum declarauit causam finalē proprietatem celū mouet ad partē propriā: vult determinare q̄ motus eius est equalis: t̄ non est velocius in uno loco et tardius in alio: t̄ d. t̄ hoc erit in p̄mo celo et in p̄mo motu. i. t̄ hoc apparet sensu in orbe stellato et in motu diurno. t̄ q̄ in orbibus qui sunt sub isto aliq̄ est velocitas et aliquā tarditas: dedit cām de hoc neq̄ obijceret ei t̄ dixit: motus aut orbū. i. t̄ motus orbū qui sunt sub eo apparet diuersus: q̄m q̄ apparet ex hoc nō est unus motus sed plures qui congregant ad mouendūstellā t̄ h̄z vñā intentionē: t̄ hoc int̄debat q̄. d. t̄ cōgregant in eodē. t̄ debet scire q̄ et hoc sermone eius apparet q̄ ipse nō opinat q̄ cā eius q̄ apparet ex diuersitate ī motibus planetarū sūt in orbe ecētrico aut epicyclo: q̄m qui ponit cām diuersitatēs haec duas: cās nō dicit q̄ cā diuersitatēs sunt plures motus ex quibus sit unus mot̄ diuersus stelle ī velocitate et tarditate et p̄fessione et retrogradatōe. t̄ ex hoc ḡ declaratū est in hac scia apparet esse impossibile epicyclū esse. impossibile. n. ē q̄ co-pus q̄ circularis mouet moueri nisi ī circuitu cēri. t̄ sit impossibile ē de ecētrico nisi esset possibile q̄ inter corpora celestia esset aut vacui aut corpora replēta non rotunda naturali neq̄ mota: cū hoc q̄ mediū debet esse vñū corpus q̄ circularis mouet: q̄m sicut locus tortus et pris est idem cū corporib⁹ grauius et leuib⁹: ita d̄ esse in corporib⁹ celestib⁹. s. q̄ locus eoz qui est medius sit idē: imo magis debet esse hoc in corporib⁹ celestib⁹ q̄ in elemētis: t̄ ideo p̄fectius inuenit hoc in corporib⁹ celestib⁹ q̄ in elemētis q̄ sunt ex eadē nā t̄ non habet p̄trarietatē: elemēta autēs habent p̄trarietatē: q̄ prop̄i nō habent eundē locū. t̄ si locus elemētōz esset idē ph̄ibserent se ad inicū ī loco q̄d non p̄tingit ī corporib⁹ celestib⁹: imo oīa reuoluent circa eundē locū numero. t̄ non debet aliq̄ dicere q̄m sicut elemēta habēt loca diuersa: sicut corpora celestia habent cētra diuersa: loca enī corporōz nō diuersant nisi inq̄tū sit in dimensionib⁹ rectis et corporib⁹ rectarū dimensionū. loca enim corporū celestū impossibile est ut diuer-sent inquantū sunt in dimensionib⁹ rectis. in mathe-maticā vñ nihil apparet ex quo est existimandum epicy-clos esse aut econtricos. isti enim orbēs quos ponunt astro-logi sunt res priores ex quibus sequuntur posteriores que videntur per sensū et non demonstratur illīc q̄ ab illis posterioribus sequuntur necessario illa priora. t̄ iam decla-ratū est in logicis q̄ demonstrationes sunt in quibus itur ex notiori ad latenter. si igit̄ notius fuerit posterius de-monstrationes erunt: quia t̄ si notius fuerit prius t̄ laten-tius fuerit suum esse t̄ sua causa notior erit demonstratio-absoluta que dat causam et esse. t̄ si latenter fuerit causa rei q̄ suum esse erit demonstratio proper q̄id tm̄. t̄ quia prius in istis est latenter nullus modus est modorum de-monstrationū quā. f̄r̄ prioribus non sequuntur nec-cessario posteriora illa sed ponuntur ab astrologis: t̄ si sunt ignota. t̄ cum tu consideraueris posterioria ex quibus astrologi ponunt hos orbēs nihil inuenies ex quo essentia-liter et necessario sequitur ut sit ita. t̄ quia quā possum fuit illud quod est prius ignotum sequetur ab eo poste-rius existimatur q̄ hoc conuerit: t̄ non est ita nisi sit hoc quod apparet in luna. singunt enim q̄ demonstrat lunaz habere eccentricū hoc q̄ inueniunt ipsam in eodē loco zodiaci eclipticā: aliquando maius aliquando minus: quapropter dicunt q̄ dicendum est q̄ causa in hoc est q̄ transit per pyramide vībre per loca diuersa finē eleua-tionē et depressionē. t̄ potest accidere ei etiam hoc p̄pter diuersitatem sui situs ex loco quā imaginati fueri-mus q̄ poli sui motus orbis mouentur super polos alteriū*

rius. t̄ si deus prolongauerit nobis vitam nos perscruta-bimur de astrologia que erat in tempore Aristō. videtur enim q̄ illa non contradicit physice t̄ sunt motus qui di-cuntur laudabiles ab Aristō. t̄ ille motus fm̄ q̄ repudio est q̄ polus vñius poli orbis mouetur super polos alterius orbis. accidit enim in suo ipso motu ut mouantur super lineam levilem sicut est motus solis cum motu diurno. t̄ forte per istum motum possibile est dare hoc quod ac-cidit in planetis ex diuersitate motus. Reuertamur ergo ad sermonem nostrum: t̄ quā. d. hanc questionem: incep-tit demonstrare eam t̄ dixit: dicamus ergo q̄ si p̄imum celum mouetur diuersimode non equaliter et necessario motus eius habebit fortitudinē et flexibilitatē aliquādo et tarditatem et velocitatem aliquādo: t̄ hoc manifestus est p̄ se. Deinde incepit declarare q̄ hoc est impossibile in celo ponenda propositionem concessam: t̄ est modus qui aliquādo vigoratur et aliquādo debilitatur. causa eius est diuersitas dispositionis moti in eo q̄ est motus et apud quem est motus: t̄ video videmus q̄ quedam mota velocescunt ī principio motus: t̄ tardescunt cum mo-uentur ab eo: t̄ quedam vigorantur cum appropinquant fini proper maximum desiderium ad finem: t̄ quedam proper calefactionem motus: t̄ hoc intendebat q̄m di-xit: t̄ fortitudine motus et debilitas: aut erit in principio t̄c. ea etiam quocum motus vigorantur in principio sunt ea que elicuntur et expelluntur: que autem in fine sunt cor-pora que naturaliter mouentur scilicet grauius et leuius: que autem in medio sunt a necessitate mota. Deinde incepit dicere q̄ motus circularis non habet principium neq̄ si-nem neq̄ medium non habet vigorem neq̄ debilitatem t̄ dixit: nos autem non inuenimus in motu circulari t̄c. t̄ hec enī ratio composita est in secunda figura sicut mo-tus circularis non habet principium neq̄ finem: neq̄ me-dium et habens velocitatem et tarditatem haber principiū et finem: ergo motus circularis non habet velocita-tē neq̄ tarditatem: propositio autem dicens q̄ omne ha-bens velocitatem et tarditatem haber principium et finem est illa in qua incepit. propositio autem que dicit q̄ mo-tus celi non habet principiū neq̄ finem est declarata ab eo per hoc quod dixit: quia est eternus in tempore con-gregare longitudinis. t̄ intendit per congregatam longi-tudinem quia spatium super quod mouetur non habet principium neq̄ finem: t̄ est circulare: quasi ergo dicat: quia extremitates longitudinis in eo non diuer-sant neq̄ separantur idest non habet extrema distincta. hec enim est dispositio longitudinis circularis scilicet extre-mum eius sunt adunata: immo in rei veritate non habet ex-tremum.

¶ Adhuc q̄m omne q̄d mouetur ab aliquo mouet neccesse irregularitatē fieri motus: aut pp̄t mouens: aut proper motu: aut proper ambo: siue n. motus non eadē virtute moueat: siue mo-tū alteret t̄ nō permaneat idē siue ambo trāsmu-tent nihil prohibet irregulariter moueri q̄d mo-uēt: nihil aut h̄oꝝ possibile circa celū fieri: q̄d quidē mouēt ostensus est. q̄ primū et simplex et ingeniū et incorruptibile et totaliter intransmutabile. mouēs aut multomagis irrationalib⁹ ec-tale. primū enī primū: et simplex simplicis et incor-puptibile et ingeniū incorruptibilis et ingeniū motiū. q̄m igit̄ q̄d mouēt nō transmutat corp⁹ existens: neq̄ virūq̄ mouens transmutabitur in-corruptibile existens.

¶ Et dicamus q̄ si omne motum mouēt a mo-tore necessario diuersitas motus aut erit pp̄ter rem mota aut pp̄ter motore: aut pp̄ter virūq̄

erit. hoc autem quod motor non mouet una virtute aut quia res mota transmutat et non remanet in eadem dispositione aut propter dispositionem moti et motionis, et quoniam ita sit non est impossibile ut motu moveatur motu diverso non equali et non erit in celo alii qua harum dispositionum quas diximus. Nam declaratio superiorum per primum motum non est factum neque genitum neque corruptibile neque transmutabile neque alterabile oculo, et quoniam ita sit dignius est ut motor per primum sit huiusmodi. nam enim prima movere per primum causatum est: et simplex mouet simplex et non genitale neque corruptibile mouet non transmutabile neque corruptibile, et quoniam ita sit corpus primi motu non est genitale neque alterabile: nec satio erit motor istius corporis non alterabilis et maxime quoniam sit spiritualis non corporeus.

37. Hec est demonstratio secunda alia a predicta et est summa demonstracionis quibus vis in hac questione. fundatur enim super duas proportiones valde firmas: quarum una est quod oportunitas accidentis in motibus naturali accidit per diversitatem proportionis potestis motorum ad potentiam moti: quoniam in omni moto est aliquo modo potentia moti diversa a potentia motorum velocitas. nam et tarditas non sunt nisi per proportionem potestis motorum ad potentiam moti. quanto igitur fuerit maior proportione tanto magis erit motus velocius: et quanto proportione minor tanto motus erit tardior. si ergo possumus idem motum ab eodem motorum aliquo velocius et aliquo tardius necessarii accidit propter diversitatem illius proportionis quod est inter rem motu et motorum: quoniam aliquo maior apud velocitatem et aliquo minore apud tarditatem. diversitas autem proportionis accidit propter transmutationem contingentem motorum siue debilitatem siue vigoris: aut propter transmutationem contingente moto: aut propter virtutem. sed quod declaratur est in physicis quod motor istius motuum sive celorum non accidit ei transmutatione oio quoniam abstractas a materia. et declaratur et illuc quod motus superioris ab isto motorum necessarie est ut sit non transmutabile oio: manifestum est quod isti motus non accidit transmutatione per additionem aut diminutionem quoniam additio et diminutio motu sequuntur additionem et diminutionem: aut in motorum aut in moto: aut in vitro. hoc namen est sua declaratio quod integrabatur in hoc sermone: et sermo eius in hoc est intellectus per se. et quoniam hoc erit aut quod motor non mouet una virtute: integrabitur quod non semper mouet una virtute sed aliquando augmentetur eius potestis et aliquando diminuitur. quoniam non potestis augmentare aut diminuere non est eadem et indifferenti siue additio siue diminutio fuerint ex extremitate siue ex essentia maioris: ut vistum est in rebus motis per se: quoniam aliquo sunt velociores per suam velocitatem et aliquo tardiores absque quod accidit transmutatione in motorum aut in moto et non est ita: quoniam autem quoniam mouet motu aliquo et in natura eius est moueri velocius tunc non mouet suum corpus nisi per quandam partem instrumenti: et per quoniam mouet suum motu suum corpus. et calorem naturalem: et quoniam moueat suum corpus in fine velocitatis in quam ultimum poterit: nunc mouebit suum corpus per calorem naturalem: et quoniam moueret suum corpus per totum illud instrumentum: et quoniam idem motor aliquo mouet per quandam partem instrumenti et aliquo per totum instrumentum: tunc mouebit per duas potentias quod est impossibile in corporibus celestibus: quoniam hec transmutatione in motorum est alteratione que est impossibilis in motibus corporum celestium: et etiam declaratur est quod motor corporis celestis non mouet per instrumenta. et quoniam autem quia res mota transmutat integrabitur quod sua receptione transmutata in magis aut minus: et hoc accidit necessario propter transmutationem motu in se per alterationem: quoniam quando magis receperit tantum magis erit velocius: et quando minus receperit tanto erit tardior: et quoniam de-

claravit hoc dixit: et quoniam ita sit non est impossibile recte. et quod motor et res mota possunt recipere transmutationem et alterationem non est impossibile ut motus pueniens ex eiusdem diversitate non equalis: quoniam autem non recipiat transmutationem sive motor et res mota tunc motus qui ex eis puenit impossibile est ut sit diversus. Unde impossibile est ut sit in celo alia ista et disponit aut aliq[ue] istarum transmutationum quod facit velocitatem et tarditatem: aut in motorum: aut in moto: aut in vitro. Unde dicitur enim declaratur in recte. et integrabitur per primum motum per primus celum. Declaratur etiam in physicis quod ipsum est prima res mota et primo motore: et integrabitur per non factum: et non compositum ex materia et forma: aut etiam alia corpora simplicia aut composita: et ratione hoc declaratur est in principio istius libri. et integrabitur per transmutationem per se et reputo et augmentationem et diminutionem: et per alteracionem transmutationem in qualitatibus: et dicitur quod declaratur est quod prima res mota non transmutat transmutatione alterabilitate per dicere quod hoc minus est esse in primo motore etiam: et dicitur quoniam ita sit recte. et quod declaratur est de primo moto quod non est transmutabile neque alterabile: et dignus est ut motor per primus nullo modo possit esse transmutabilis. Unde dicitur etiam prima recte. id est et necessarie est ut motor per primi motus sit non transmutabilis quod motor per primi motus est per primi motus et ens simplex est quod mouet motum simplex: et motor non generabilis neque corruptibilis est illud quod mouet motum non neque generabilis neque corruptibilis id est et quoniam per primus motor simplex necessario est ut non sit mobilis aut corruptibilis vel transmutabilis: et ratione hoc declaratur p[ro]p[ter] in viij. physi. Unde dicitur quoniam ita sit recte. et quoniam ita est ut motor simplicis sit simplex: et motor est quod non est non generabile neque corruptibile: et in generabile et incorruptibile: et corpus celeste est simplex non generabile aut corruptibile necessario est ut motor celum sit simplex: nec generabile nec corruptibile: et maxime quoniam posuerimus ipsum esse spiritalem non corruptibile: ut declaratur in viij. physi.

Quare ratione impossibile irregulariter esse. etenim si fiat irregulariter aut tota transmutatio: et quoniam quod est fit voluntate quoniam autem tardior. iterum aut partes ipsius p[ro]t[er]a quidem ipsius quod non sunt irregulares manifesti. iam enim ratione facta fuisset distantia astrorum in infinito tempore: hoc quod velocius motor hoc autem tardius non videtur aut nihil aliis est elongationibus: et etiam neque totam accidit transmutatio: remissio enim ratione manifesta sit propter impossibilitatem. impossibilitate autem preter naturam eternam in anima lib[er]tae impossibilitate oculi preter naturam sunt putata sensus et decrementus. tota enim consistentia animalium forte ex talibus constat que differunt propter locis. nulla enim partium ipsius habet eam que ipsum regionem. si igitur in omnibus non est quod preter naturam simplicia enim et immuta et in propria regione et nihil ipsius contrarium neque ratione in potentia erit quare ratione neque remissio neque intentio. si enim in ratione et remissio.

Impossibile est igitur ut motor celum sit diversus non equalis. si igitur motor celum fuerit non equalis aut ratione manifeste transmutatur: quapropter motor eius erit aliquando velocius et aliquando tardior: aut prot[er]a eius esset huiusmodi: et motus partium celum non sunt diversi et hoc manifestum est: quoniam si sunt diversi necessario in longitudine seculi remiserentur stelle ab iniunctione. quedam enim essent in parte celum que mouent motu veloci et quedam in motu tardo: quapropter stelle elongarent ab iniunctione quod est impossibile in preterito seculi. neque celum transmutatur etiam quoniam flexibilitas cuiuslibet rei est propter suam debilitatem. debilitas autem est extra naturam. est enim accidentes quod

accidit ei: qm̄ debilitas existens in omnibus animalibus est accidens extra naturā ut senectus etiā p̄sistit: et hoc accidit per generationē aialū que si sunt ex rebus contrariis diuersorū locorū et nulla pars animalis est in suo loco: quapropter animal cito senescit. reuertatur ergo et dicam⁹ q̄ si act⁹ qui sunt extra naturā nō sequuntur corpora prima que sunt simplicia nō admittunt et sunt i suis locis naturalibus et nō habent contrariū oīo necessario nō accidit eis debilitas: et si debilitas nō accidit eis ergo motus eoz non habebūt rigiditatem neq̄ flexibilitatē, vel non velocitatem vel tarditatem: qm̄ si motus hoz habuerint rigiditates habent flexibilitatē necessario.

³⁹ Hec est demonstratio tertia in qua vult declarare q̄ motū celī nō p̄tingit velocitas q̄ sūt ex iuuenture aialū: neq̄ tarditas que sit ex senectute aialū: et d. si q̄ n̄c̄. i. si q̄ motus celī nō equalis fuerit in velocitate aut totū celū erit diuersus in motu aut finē pres. et intēdit per motū totaleū motū diuinū: et per motū co:poz motū stellarū fixarū: qm̄ aliquis pot̄ dicere q̄ forte iste stelle sūt in orbib⁹ propriis: et habz in se motus diuersos sed nō apparer hoc in lōgo tpe. ipse aut̄ tradidit huic positioñ ex eo qd̄ apparet in p̄sideratōb⁹ p̄dictio. s. q̄ longitudines istaz stellarū sunt ecedē in antiquo tpe et in nostro: et hoc intēdebat quin. d. qm̄ si essent diuersi t̄c. i. qm̄ p̄ueniret ex hac positioñ ut remouerent ab inuicē in aliquo tpe: et sic essent longitudines p̄siderate ab antiquo diuersa a longitudinibus quas hodie videmus et nō est ita. videmus vulturē volantē vulturē cadentē et alias stellas habentes figurā terminatas in eōdē situ et in eōdē longitudinibus in quib⁹ antiqui posuerūt ipsam. et q̄ dicit contradicit sensu singulib⁹ q̄ iste stelle habent motus particulares diuersos p̄ter motū universalē p̄pter quē dicunt fixe: incepit declarare q̄ impossibile est ut motus inequalis inueniat in toto celo. t. d. neq̄ celū transmutat t̄c. i. neq̄ motus totius celī pot̄ tardari et flecti in tpe futuro. flexibilitas enim motus erit in aialibus ppter debilitatē. debilitas autē est extra naturā q̄ p̄tingit q̄ hoc est accidens in aialibus ex p̄ma generationē: et quia causa q̄ trānsmutatio et corruptio accidat aialibus est quia generans ex elemētis contrariis. et q̄ hoc sit in eis nō sunt in suis locis pp̄ijs: et hoc intēdebat per hoc q̄ corruptio et transmutatio p̄tingit ppter ista duo: qm̄ ppter contrarietatē transmutant ad inuicē. et q̄ nō sunt in suis locis ap̄ penit separationē et reuerti ad sua loca naturalia. et intēdebat per hoc q̄ si celū non est cōpositū ex contrariis neq̄ ex rebus que sunt in eo non in suis locis necesse est ut nō accidat ei debilitas nec corruptio in aliqua hora: et hec cōsequētū est manifesta per se. et q̄ declarauit q̄ impossibile est ut in celo accidat debilitas: declarauit q̄ impossibile est ut accidat ei rigiditas aut flexibilitas: t. d. si igit debilitas nō accidit ei t̄c. et hoc q̄ dixit manifestū est ex eo qd̄ potuit q̄ fortitudine et debilitas est cā rigiditatis motus et flexibilitatis et debilitatis: et hoc est q̄ sit cā velocitatis et tarditatis que accidit ex naturā. quē autē sit ex velocitate in aialibus haber speculationē. s. q̄ necesse est ut aial qd̄ festinat et tardat volitare sit ex aialibus in quib⁹ p̄tingit debilitas cū apprebenſōe: et ex hoc apparet q̄ cā in aialibus est quare aliqui festinat voluntarie et tardat: qz aliqui mouet ex extrinsecis: q̄ illud extra qd̄ nihil ē qd̄ moueat ipsū impossibile est ut aliqui festinat aliqui tardet ex se: et si aliqui dixerit forte magis cōueniens est in istis rebus generalibus et corruptibilibus et corpora celestia mouent aliqui tarde aliqui velocit: et hoc est ppter sua imaginationē in actu per intellectū: q̄ sit determinātū q̄ cogitēt p̄ intellectū: et q̄ habeat sollicitudinē erga nos. et sicut videm⁹ q̄

artifex aliqui festinat: aliqui tardat: forte ita est in corpib⁹ celestib⁹ cū eis que sunt sub eis. dicamus igit̄ q̄ hoc nō est possibile nisi esset possibile q̄ haberet imaginationes aliqui in potentia et aliqui in actu. et q̄ declaratū est q̄ imago generationē semper sunt in actu: non cōtingit ut motus ex eis sit mutatus: et in hoc errauit Auicena q̄ putauerit q̄ corpora celestia habent phantasiam: haberet enim instrumentū sensus: et si haberet instrumentū sensus essent eis proper salutem: et si propter salutem possent eis accidere occasioñes.

Adbuc autē et irrationalib⁹ et infinito tpe potens esse mouens et rursus alio infinito et potes nūbil. n. videt existens infinito tpe preter naturas in potentia aut̄ est preter naturā: neq̄ equali tpe preter naturā: et fin naturā neq̄ totaliter potes et potens: necesse autē si remittit motus infinito tpe remitti. Sed adhuc neq̄ intendi semper aut̄ itez remitti possibile: infinitus enīz vtq̄ erit et in determinatus motus. omne autē ex aliquo i ali quid esse et determinatum.

Dicamus etiā q̄ impossibile ē ut aliquod motū aliqui sit forte et rigidū in tpe infinito: et aliqui debile in tpe infinito. non enī videturus aliquid extra naturā accidens ei eternū in infinito. debilitas autē est accidens extra naturā: quapropter impossibile ut res mota sit debilis in tpe infinito: et impossibile ē ut motū sit fz dispōnē nāle et ex dispōnē naturalē sit in equali tpe. s. q̄ non erit rigidus et debilis insit in tpe infinito: qm̄ motū q̄ de bilitatē et flectit flectioē eterna erit in tpe infinito: qd̄ est impossibile: qm̄ res accītalis que ē extra naturā nō erit equals in tpe rei naturali: neq̄ ē possibile ut motor etiā vigorecat in suo motu vigoratioē eterna: et flectat ipsū flectionē eterna: qm̄ si ita esset inueniret motus infinitus et nō terminatus. et iā diximus q̄ oīo motus nō erit nulli de loco ad locū et q̄ est terminatus et finitus.

Hec est demonstratio quarta q̄ celum non habet tarditatem que sit ex debilitate et senectute: neq̄ velocitatem que sit ex iuuenture: t. d. dicamus etiā q̄ impossibile ē t̄c. Id est quis posuitus q̄ celū semper mouet: et posuitus q̄ accidat ei tarditas ex debilitate: p̄tingit ut motus debilitatē in tpe infinito: et similē p̄tingit si motus eius intēda ut rigiditas motoris predat in infinito: et cum ita sit necesse est ut potētia motoris augeat augmēto infinito: et diminuit diminutio infinita. et q̄ posuit q̄ hoc p̄tingit si posuit⁹ q̄ celū flectet in suo motu semp̄: incepit narrare impossibilitatē que p̄tingit huic: t. d. non. n. videmus. t̄c. i. impossibile ē ut potētia semper diminuat et semper debilitatē in infinito diminuit enim est debilitas: et debilitas est extra naturā et hoc est accidens ei fin q̄ est extra naturā: impossibile est ut semper inueniatur. D. o. quapropter impossibile est ut res mota sit debilis in tempore infinito. i. quapropter impossibile est ut debilitas motoris augmentetur in tempore infinito. Deinde dicit aliud impossibile quod sequit hanc positionē: et dicit: q̄ impossibile est ut motus sit fin suam dispositionē naturalem et extra suam dispositionē naturalem in tempore equali. i. et intelligit per tēpus equa le tempus infinitum. tempus enim infinitum dicitur alio modo esse equale infinito: quoniam infinitum non sit maius infinito: et etiam contingit ut sit rigidum et debile insimul in tempore infinito: qm̄ quoniam infinitum non addit super infinitum: contingit ut tempus debilitatis sit idem cū tempore rigiditatis ut p̄tingit esse in habenti potentias contrarias in tempore infinito ut dictum est in primo tractatu: et hoc intēdebat q̄ dixit. s. q̄ erit rigidū et debile insimul in

tpe infinito: et non est explanatio ei⁹ qđ p̄dixit: sed aliud im-
possible: sed vlt̄ huic sermōi p̄tingunt impossibilita qđ
vnū est ut tēpus ipsius qđ est extra naturā sit equale tpi
disponis naturalis qđ est contrariū sensu: alterū vō est ut
idē sit rigidū & debile insimil in tpe infinito: videt qđ sit
incipit p̄tū impossibile. D. explanās ipsū p̄ impossibi-
le qđ sequit ab eo: qđ reuerit ad declarandū p̄tū ipsos
sibile t. d. qđ motus qđ debilitatē t. i. & qđ posuit hec
duo impossibilita inducit tertū impossibile qđ sequit ex
haec positione: t. d. & impossibile est ut motor vigorecat in
suo motu t. c. i. & qđ impossibile est ponere qđ motor pot̄
augere suū motu & festinare ipsū in infinitū ita qđ si modo
mouet aliquo motu: post mouedit velocius & post veloc?
& sic in infinitū: qđ si ita esset nō esset hic motus termina-
tus nāliter in velocitate & tarditate. D. d. & iā diximus qđ
oīs motus erit de loco ad locū & qđ est terminatus & fini-
tus. i. & iā diximus qđ motus nāliter sunt terminati: si enim
recti fuerint terminant ouobus modis qđ sunt ex loco ter-
minato ad locū terminatum: t̄ qđ habet velocitatē termina-
tā. s. qđ in eis impossibile est ut sit maior velocitas: si autē
circulares fuerint terminatā qđ habet velocitatē terminatā
& necesse est istū locū intelligere sic determinatū: erēni ē qđ
nō est motus circularis a loco terminato ad locū termina-
tū nāliter qđ nō sit inter duo opposita qđ declaratū ē in
physicis: t̄ ob hoc quidē necesse est ut oīs motus nāliter &
voluntariū habeat velocitatē terminatā: qđ oīs motus h̄z
motorē terminatū: t̄ si esset possibile inuenire velocitatem
nō terminatā tunc motor non haberet potentia termina-
tā & neqđ naturā terminatā: qđ sic intelligerent ex suo esse
res proprie et. sed iā declaratū est qđ motores celoī differ-
unt: t̄ in potētia: t̄ in esse: t̄ cū hoc vñūquodqđ eoz mo-
uet per infinitū non ligat remanet ut differat nisi ppter di-
versitatem p̄portioī inter vñūquodqđ eoz & corpus qđ mo-
uet. & si potētē eoz essent infinite in vigore mouendi nō
erit proportio inter motorē & rem motā: t̄ si hoc esset nō
esset differētia inter eos neqđ eē illīc multitudō oīo. U. g.
qđ motor orbis saturni & motor orbis rotius moueret tpe
infinito. si ligat non differat in hoc & si quēadmodū nō dif-
ferunt in hoc nō differunt in potētia motoris: t̄ si nō dif-
ferunt in potētia motoris nulla potētia esset inter motorē
nēdū ut qđlibet eoz habeat potētia mouendi in infi-
nitō: t̄ si ita esset inueniret motus in instanti: t̄ oē hoc ē im-
possibile: t̄ id optimandū est qđ potētia mouentia separa-
lū alterū a materia sunt finite uno mō: t̄ infinito alio mō
& qđ ex hoc apparat post hoc dicit Aris. qđ si cereri or-
bes habuissent ex multitudine stellaz qđ habet orbis stel-
laris tūc motor eoz non posset mouere eos in velocitate
quā modo habet: t̄ sūt esset si oībis esset maior qđ sit: t̄ id
credendū est qđ potētia mouentia sunt terminatae p̄portioī
ad corpora mota & qđ infinitas nō inuenit in eis nisi prop̄
eternitatem: cā enī abstensionis & primitutatis esse & eius eterni-
tatis non est materia: qđ ḡ motor & res mota ex illis ab-
scindunt a prima mā non abscedet suū esse neqđ suū op̄
qđ est mouere & moueri. t̄ qđ cā in terminatae p̄portioī
qđ sunt inter potentias motorē & rez motarū ab eis est di-
versitas formarū: p̄tinget ut hec infinitas si coīs formis qđ
sunt in mā & formis que non sunt in mā: t̄ hoc plus mani-
festabit apud questionē quā queret Aris. quare orbēs qui
sunt sub maiorē oībe mouet vñā stellā & vnaqueqđ suā: &
oībis maior mouet plures stellas.

Adhuc autē siquias accipiat esse aliquod tpus
minimū cuius nō p̄tingit in minori moueri celū
sicut n. neqđ citharicāre neqđ ire in quoēqđ tpe
possibile: sed e vñūsciuīqđ actus determinatū
minimū tempus ad nō excedere sic nec moueri
celū in quoēqđ tpe possibile. si ligat hoc verum

non vñiqđ erit semp intentio latōis. si autē nō intē-
sio neqđ remissio: fūllit. n. ambo & alterū siqđes
eadē intēdī velocitate aut maiori & infinito tpe
Et dicamus etiā qđ motus celī habet tpus de-
terminatū minimū in cuius minori non potest
moueri: sicut nec p̄t ambulans ambulare neqđ
musicū tāgere chozdū in minori tpe eo ī quo sit
ambulatio & tactus: qđ oīs operatio h̄z tpe
minimū terminatū qđ non p̄trāst: ita motus ce-
li enā habet tpus mod. cū in quo mouet suo mo-
tu circulari vlt̄a cōdō non p̄cedit. & qđ hoc sit in
hoc mōdo impossibile est ut motus habeat p̄-
petua flexibilitate: qđ qđ impossibile fuerit alte-
rū hoc: impossibile est alterū t̄c. s. qđ possibi-
le fuerit ut motus celī semper addat in vigore
possibile est ut semper addat in flexione. & qđ
possibile est ut motus eius semper addat in fle-
xione possibile erit ut semp addat in vigore: qđ
est impossibile ut declarauimus superius.

40 Hec demonstratio nō est alia a p̄dicta sed ē syllogismus
p̄ quē verificat destructionē quā posuit in isto syllogismo
hypotheticō. syllogism⁹. n. sic cōponit: si mot⁹ celī h̄z velo-
citatē & tarditatē: aut vigorabit in infinitū: aut debilitabit:
aut tardabit aliquā & aliquā festinabit. D. destruxit t̄ nō vi-
gorat in infinitū dual⁹ demonstratib⁹: quarū vñā est qđ
si ita esset hic motor nō esset motor: huius motus termi-
natus: sed iā declaratū est qđ oīs motor̄ terminatus. Secunda
est quā vult mōstrarē ī hoc ca. t. d. & dicamus etiā qđ mo-
tus celī t̄c. i. manifestū est hoc inductionē qđ motus celī h̄z
tpus terminatū: t̄ ipossible est ut celū moueat in tpe mino-
ri illo t̄ hoc manifestū est ex inductionē: qđ sicut ambulās
h̄z tpe minimū in cuius minori nō pot̄ ambulare spatiū
terminatū: t̄ musicus h̄z tpe in cuius minori impossibile ē t̄
tātē aliquid: t̄ sūt in oī motu & in omni operatōe: t̄ mani-
festū est qđ celū oīs ita esse qđ sit vñū rerū motarū: t̄ nō oī
aliquā p̄radicere huic inductioni in dicēdo & hoc nō est nisi
in potētia finitū mōbus. vos autē dicetis qđ potētia mo-
toris celī est infinita: qđ nos nō intēdimus p̄ infinitū nisi
in infinitatē motiōis. i. qđ motio eoz nō cessat: infinitas autē
intētōis ut illīc nō sit p̄potio inter potētia motoris & mo-
ti ipossible est in formis inq̄tū sit forme: & declarauit qđ
ipossible ē ut mot⁹ vigorat semp: declarauit qđ sequit ex
hoc ut ipossible ut mot⁹ remittat semp: & qđlibet isto p̄
posito sequit ex suo copari. f. qđ si semp vigorat ē possi-
ble: possibile ē ut semp remittat & ecōverso. t̄ si ipossible
ē ipossible ē & ecōverso: t. d. & si hoc sit in mōdo ipossible
t̄c. i. & si ipossible ē qđ mot⁹ ist⁹ mōdi augmētē ī infi-
nitū ipossible ē ut reflectat ī infinitū: t̄ cā ist⁹ ē qđ potētia
motoris est terminata & qđ nō mouet qđlibet sit nec ī qđlibet
velocitate sed si potētia motoris remittat necesse ē p̄uenire
ad terminū in quo ipossible est mouere. t̄ si intēdat ne-
cessē ē p̄uenire ad terminū in quo ipossible mouere
maiorē motu. & residuum sui sermonis manifestū est per se.

Relinquit itaqđ dicere vñiscūm esse motus ad
velocius & tardius: hoc autē penitus irrōnabile
& simile fictiōi. adhuc autē t̄ nō laterē ī his rōna
bilius. sensibilia. n. iuxta inuicē posita. qđ quidē
igat vñū & soluz est celū & istud ingenitū & semi-
p̄ternū. adhuc autē motum regulariter intantū
nobis dictum sit.

Reمانet ergo dicere qđ motus celī aliquan-
do vigoratur & aliquādo debilitatur: t̄ qđ isti mo-
tus sunt successivi. s. qđ celum aliquando est ve-
locius aliquando tardius. & simile enim est sa-
bulē: si ita esset non lateret nos casus eius sub
vñū: qđ quām contraria posita fuerint vñum in

opposito altero citius cognoscuntur et facilius sentiuntur. declaratum est etiam per ea que diximus ex propoibis et syllogismis quod celum est vnu trinum: et quod non est factum neque generatum: et quod est eternus et quod motus eius est equalis sine aliqua diversitate omnino.

40. *Q*um posuit quod motus celi non fuerit diversus et eternus aut vigoreret in infinitum aut debilitate in infinitum: aut aliquid intendatur in seculo: et aliquando remittatur et destruxit duas predictas divisiones. dicit hoc impossibile non est et simile fabule. tamen quod non est nisi in rebus quarum consideratur et imaginatio diversantur: quod est impossibile in celo. causa enim diversitatis desideratur et imaginatio non est nisi diversitas pertinet ex extrinseco et diversitas positiva corporis ex parte ab eis. si igitur celum non continet ab aliquo extrinseco neque parte necesse est ut eius consideratur et imaginatio non diversetur et neque suis motus. dicit testimonium et sensu quod nullus dixit quod motus diurnus fuit in aliquo tempore velocius: aut tardior: quod si esset appareret sensus: quoniam velocitas et tarditas sunt contraria: et quod praeceps aliquod coniungat suo proprio est manifestum sensus: et ille modus declaratio est in maiori ordine fidelis: et illud super quod sustinetur est predicta declaratio. dicit. dicit declaratum est igitur etiam. i. non autem haec quatuor questiones et est prima quod celum est vnu: secunda quod non factum neque generatum: tercua quod motus celum est eternus: quarta quod est equalis et quoniam fecit rememorationem de istis questionibus: quoniam de his sunt vires sequentes in cognitione substantiae celum et sibi sui motorum: et hec est dispositio accidentium essentialium. scilicet quod cognitio corporis sequitur cognitionem substantiae. i. et cum substantia rerum fuerint cognitae cognoscuntur accidentia essentialia contingentes eis: et hoc est quod motor celum est separatus a materia et quod celum non continet et materia et forma.

*D*e vocatis autem astris consequens utique erit dicere ex quibus constant et in quibus figuris et qui motus eorum. rationabilissimum autem et dictis consequens nobis vnuquodque astro sacre ex eo deinde corpore in quo existit latitudine habens: quoniam dicebamus aliud esse quod circuferri natum est. sicut enim ignea dicentes esse propter hoc dicunt: quod sursum corpus ignem esse dicunt ut rationabile existens vnuquodque constare ex his in quibus vnuquodque est similiter et nos dicimus.

Volumus modo perscrutari postquam copulatus sermonem de primo corpore de stellis et eius corporibus et de earum figuris et suis motibus. dicamus igitur quod oportet nos preferre ea que diximus superiorius ponere quamlibet stellarum ex illo corpore in quo mouetur. diximus enim superiorius quod hoc est corpus aliud ab aliis quatuor corporibus: quod circulariter mouentur. et dicamus quod quemadmodum dicentes quod stelle sunt ignea non dicebant hoc nisi quod corpus altissimum ponebant ignem: et dicebant quod necesse est ut quodlibet corpus sit ex natura corporis in quo est positum et fixum: ita dicimus nos quod stelle sunt ex natura quinti corporis: quod ponunt in eo fixe.

41. *Q*ui demonstrauit sibi celum que sit vniuersalitatem et demonstrauit accentia consequentia suam sibi: vult similius facere de stellis. sicut demonstrauit suas suas que sunt: deinde suas figuras: deinde suas motus: et dicit. volumus perscrutari modo etiam: postquam copulatus sermonem in totalitate corporis celi: volumus perscrutari modo de stellis in tribus de sua: de figuris: de motibus: et prius de sua. dicit: quod oportet nos recte. id est postquam copulatus sermonem in totalitate corporis celi: volumus perscrutari modo de stellis in tribus de sua: de figuris: de motibus: et prius de sua. dicit: quod oportet nos recte. id est necesse est credere quod non cuiuslibet stelle est ex natura cuiuslibet corporis in quo mouetur. dicit: fecit rememorationem de finione predicto quod cogit ipsius ad credendum hoc: et dicit: enim diximus super quod necesse est opinari quod sua stellarum est neque grauis neque

leuis: quod determinatum est quod necesse est quod corpus oculum sit huiusmodi cum stelle sunt pres. hoc enim corpus non est sensibile: sed ratione comprehendit ex comprehensione stellarum. stelle non sunt moueri circulariter quod non potest esse per se et singulariter necesse fuit ut iste motus esset in corpore circulari. et quod corpus rotundum inquantum motus eius est circularis natum necesse est ut sit neque graue neque leue. et quod stelle sunt partes istius corporis necesse est ut sint naturae eius quae sunt ex nobilioibus partibus eius: et quod illud quod est nobilis in aliis non dignus est in illa natura. et quod iste sermo pertinet in se duas propositiones: quaz una est quod oculum est pro corporis natum est ex natu istius corporis. secunda est quod stelle sunt partes celi natum: et claudet ex hoc quod stelle sunt naturae celi: et iste propositiones sunt intelligibilis et famosae. vult ergo demonstrare quod iste propositiones cum hoc quod sunt intelligibilis concessae sunt ab omnibus antiquis: et dicit: et dicamus recte. id est quod ista propositione dicitur. dicit: et stelle dicuntur esse nature sibi celi: concessa est a dicentibus sibi celi esse ignea: hic enim dicuntur stellas esse ignea quod opinantur celi esse ignea quod videbant quod in hoc est quod celi est ignis: melius est non dicere quod opinantur celi esse ignea quod videbant stellas esse igneas: et quod videbant calefactionem eorum: et hec est progressionis progressionis istius propositionis. quod totum deber est nature partis: et qui hoc concedit concedit etiam conuersam.

*C*alor autem ab ipsis et lumen generat attrito aere ab illorum latitudine. nam enim motus ignis et ligna et lapides et ferrum. rationabilissimum igitur propinquius ignis: propinquus autem aer velut et in latitudine sagittis. hec ipse enim ignis sic ut liquefactus plumbum et quoniam ignis unitus iste necesse est ei qui in circuitu ipsarum aerenum hoc ipsum pati: hec quidem ipse incandescentem proprieatem aeris qui propter plagas motu fit ignis. et quod autem que sursum vnuquodque in spera ferit ut ipsa quidem non ignantur. aere autem subcircularis corporis spera existente necesse est lata illa incandescente: et hanc maxime cui sol extat infelixus propter quod approximante ipsis et oriente et super nos existente generatur calor. et quidem igitur neque ignea sunt neque in igne seruntur tamen nobis dictum sit de ipsis.

*C*alor autem veniens ex stellis sit ex cōficiatiōē acriis quod sit ex motu eorum. motus non innatus est calidificare lignum et ferrum et lapide. et quoniam ita sit illud quod est propinquius ignis est dignus calefacientis quod alia: et propinquissimum rex ignis est aer. motus ergo necessario calefacit aerem. et verificatione huius est quod motus calefacit plumbeum sagittam: quoniam quod sagitta exirebit a sagittario calefacit plumbeum et liquefit a sagitta. reuertantur ergo et dicamus quoniam stelle sunt calefactae ex motu calefacti aer qui est in circuitu eorum necessario ille autem stelle non calefacti nisi quod mouentur in aere. et cum aer findatur ex motu stellarum sit ignis: et sic stelle calefactae ex eo. stelle autem que sunt in superiori orbe procedunt in suo orbe. Et propter hoc non calefactae: et stelle non calefactae nisi quia aer est sub superiori orbe rotundo. quod igitur ille orbis mouebit calefacti aer: et maxime aer qui est propter ligamentum solis: quod propter calor solis est sibi suā propinquitatē et remotionē a non stellis capiuntur. declaratum est igitur quod stelle non sunt ignea et quod lux earum non est ignea et propter hoc non cadit sub visu.

42. *Q*um narravit quod stelle dicuntur esse nature celi et dicit: etiam demonstratur est quod celi est neutrum quapropter et stelle: et hoc quod apparet ex calefactione stellarum et ex lumine eorum in ductus in hoc non modice dubitationem. Existimat enim non quod sicut oculi ignis est calefacientes et rex: et ita est versus querens: et sicut de lumine quod oculi ignis est luminosus et oculi luminosus est

ignis. questione. n. cōponit sic: stelle sunt. calefactiores: & oē calefaciens est ignis: & sunt ignis aut igne. & q̄ natura totū debet esse nāe p̄ttingit q̄ celū aut erit ignis aut igneū & iō vult declarare. ppter hoc q̄ positio hec nō querit calefactio. n. inuenit ex igne & corpore nō igneo q̄ mouerit aut mouebit: & incepit dissoluere questionē. & o. calor aut veniens ex stellis r̄c. i. cā aut calefactiois que sūt aere & ex stellis & p̄cipue a sole nō est q̄ sol & stelle sunt igne: q̄ declaratū est q̄ ignis ē leuis & q̄ hoc corpus neq̄ leue est neq̄ graue: sed cā calefactiois aeris a sole & stellis ē cōstrictio partii aeris ad inuicē ppter motū solis & stellarū in hoc aut qđ dicit q̄ est questionē nō modica. sol. n. & stelle nō tangit aere neq̄ igne q̄ est li cōcauū orbis lune. The mistus aut singit q̄ huic questionē responderet Alex. qm̄ nō est impossibile ut aer calefact mediate corpori celesti q̄uis corpus celeste non calefact: sic p̄ficiō mortificans maius p̄ficiatoris q̄ cediderit i rete mediate reti: & si rete nō mortificat: ita nō est impossibile ut stelle & sol calefactant aērem q̄uis corpus celeste qđ est inter eos non calefact. & The mistus dicit q̄ hoc exēplū nō est recti. rete. n. partit a p̄fice q̄uis nō passione sūlī passioni manus: q̄ proper p̄tingit oī cere: q̄ corpus celeste partit a stellis aliquā passionē: & si nō sit simili passioni aeris: que ē igis hec passio: Dico ego q̄ difficultas huius questionis addit ex hoc etiā: qm̄ impossibile ē ut aliqd moue at aliqd in loco mediate aliquo nō mouo a p̄mo mouē. si igit pars aeris q̄ opponit soli mouē a sole mediate pte celi que ē inter aer & sole mouē locali: necessario est ut illa pars celi moueat a sole motu locali qđ ē impossibile. hec est igit questionē cadens in hoc finē. Dicamus igit nos q̄ partes orbis vicināces aeris necessarie ē ut diversent in suis opatōibus in motu aeris & eius calefactioē fin̄ diversent carū in raritate & densitate. in corpore. n. celesti inuenientur hec quātus q̄us ex quo dicantur i eis & in elementis. & q̄ū ita sit & pars que vicinat aeris non agit in aerē nūlī p̄ sua totā potentia existente in tota p̄funditatem illius corporis. & iō q̄ū duo corpora tangit aliud & suerit vnu eoꝝ p̄funditus altero: necessarie est ut actio p̄funditoris & sp̄issitoris in corporis qđ rāgiū sit maior: q̄us eius sup̄ficie qua rāgit ipsi sit equalis sup̄ficiei qua rāgit ipsum illud qđ est minoris p̄funditatis. nā potētia diuidit fin̄ divisionē corporis. & sūlī q̄ū uno corpora fuerint eōlī & alterz eoꝝ fuerit densius alio: necessarie est ut densius fuerit fortioris actiois. & q̄ū ita sit p̄ orbis in q̄ est stella maioris actionis est in aerē vicinātē illi q̄ p̄ in qua nō est stella maioris actionis. l. p̄s equalis parti in qua non est stella: q̄us stella nō tangit corpus passiuū p̄ se. corp. n. agit i corpora per totā suā potentiam q̄ diuidit p̄ sua divisionē: & iō quia sol ē maximus stellarū & densior: & magis luminosus p̄tingit ut actio partis orbis in quo est sol sit fortior. sol enī in motu diurno & alie stelle sunt quasi p̄ totius. l. p̄s orbis cuius coniunctus est coniunctū mūdi: & cōcauū & cauū mūdi: qm̄ iste torus orbis ē vnu orbis in veritate: q̄ū motus vnu in numero equalis sūt ille motus. rotus enī orbis est q̄ī vnu aīal: & iste motus est q̄ī motus localis in aīalibus. & alii motus qui existunt in orbib⁹ qui sunt p̄res illius sunt sicut motus p̄ticulares qui sunt in mebris aīalū. & quoniam ita sit determinatū est q̄ motio q̄ est in aere a pte orbis in qua est stella est maioris actionis cuī calore in aerē q̄ pars orbis in qua nō est stella. & q̄ sol est maximus stellarū in hoc. l. in densitate & lumine contingit ut pars orbis in qua est sol sit maxima partis in agendo calorē i aere q̄ mouerit ipsū declaratū est & ex hoc quō dī q̄ stella mouet aerē motioē quia agit ex calore plus p̄ agat partes in quibus non sunt stelle: & q̄ iste sermo h̄z naturā est & non p̄tingit in eo qđ Alex. dicit: neq̄ indiget motus: qm̄ per ipsū nō dissoluīst ista questionē. actio enī & motio quā Aris. attribuit stelle nō ar-

tribuit ei ita q̄ faciat p̄ se & singulariter: qm̄ hoc nō est possibile nisi stella tāgeret aerē sed attribuit hoc stelle q̄ p̄ orbis in qua est stella facit hāc operationē per stellā que est in ea que stella est p̄ eius: & potētia totius orbis ē cōgregata ex potētia partii. qm̄ quādmodū virtutū corporalium successio & additio vnius post alterā est fin̄ successionē corporoz in magnitudine & paritate: sic ert̄ successio & additio virtutū celestium corporoz equalium eiusdem spēi fin̄ suā successionē in densitate & raritate. & qđ. o. & calefactio stellarū est ppter motū earū: dedit testimonium sup̄ hoc & dicit: motus. n. innatus est. l. & dixim̄ q̄ p̄tes orbis in quibus sunt stelle calefactūt aerē p̄ motus: q̄ ipse motus calefact ferū & lapidē. & q̄ū motus calefact ferū & lapidē q̄uis sunt multū remota a natura ignis dignior: est calefact aerē qui est. pp̄inquisimū nature ignis. D. o. exemplū de plūbo sagitte: & hoc nō est exemplū stelle in orbis modis. p̄s. n. in qua est stella necessario calefact aerē per suā motionē: sed ipsa nō calefact sicut calefact sagitta: sed tñ hoc nō impedit in hac declaratioē. sagitta enī nō calefact aerē fin̄ suū motū in eo q̄ ipsa calefact ex aere: qm̄ fin̄ q̄ calefact est passiuā & fin̄ q̄ calefact est actiuā: & q̄ ipse nō calefact per motū nūlī fin̄ q̄ est agēs & stella ē agens in aerē: q̄ nō calefact ipsū nūlī fin̄ q̄ est agēs. & iste motus tñ existit in eo q̄ corpus celeste tñ est actiuā. D. o. reuertatur ḡ r̄c. & iste sermo p̄ intelligi duobus modis: quod vnu ē ut loquamur de stellis que vere sunt stelle q̄ neq̄ sunt graues neq̄ leues: & o. & stella nō calefact q̄ fuerit fin̄ quātūḡ remotionē: sed nōn calefact nūlī poneremus alius corporis calefacti ppter suū motū i aere ex aere: qm̄ q̄ū posuerim̄ q̄ stella esset. pp̄inqua aerē talli pp̄inquantate s. q̄ si esset aliud corporis cuius nulla effigie diversa a natura stelle tñc stella calefact ex motu aeris: tunc necessarie est ut stella calefact aerē p̄ suū motū. D. o. cām. r̄c. & ille stelle nō calefact r̄c. & necesse ē dicere i istis stellarū. l. pp̄inquis aerē & si essent alterius corporis necessario calefactēt: qm̄ q̄ū mouerent in aere mediate corpore in quo sūt aer mutabili in igne ex suis motibus: q̄ proper necesse ē ut calefactēt si reciperēt calefactionē. & si explanauimus q̄ corpus ē nētrū. D. o. stelle aut que sūt in orbe superiori r̄c. i. stelle aut remote ab aere que sunt in orbe superiore tñ sūt remota ab aere: qm̄ si essent alia corpora nō calefactēt ab aere ppter remotionē. & q̄ū ita sit nō p̄tingit ei calefactare aerē p̄ suū motū sicut illa. pp̄inqua. D. o. stelle aut nō calefact idest stelle aut pp̄inque aerē si essent alia corpora calefactēt q̄ aer ē pp̄inquo cū sub cōcauū orbis primis aerē. qm̄ igit̄ mouebit iste orbis q̄ rāgit aerē calefact aerē ex motu illius orbis ex pp̄inquantate stellarū eius tagēt aerē: & p̄cipue aerē quē rāgit pars orbis in opposita pte solis. illa. n. pars orbis cū eo qđ h̄z de magnitudine solis & sua pp̄inquantate sup̄ficiei sue inflāmat aerē violēta inflāmatōe. & hoc intēdebat qđ. o. & tñ ille orbis mouebit r̄c. & intēdit p̄ aerē q̄ rāgit parte orbis oppositā soli. illa. n. est q̄ appropinquat partis in q̄ est sol fixus. & hoc intēdebat p̄ ligamentū: nō qđ sol ē fixus cū ligamentū: qm̄ si ita ēt̄ grauius esset: qđ ē possibile. si autē posuerim̄ sermone eius in stellis que dicantur subhū manifestū ē qđ. o. & tñc inducer ipsū in testimonio q̄ aer calefact ex motu corporis celestis: qm̄ genera illaz stellarū significat q̄ aer calefact ex motu: & p̄p̄i hoc significat abundātia siccitatē: & h̄z hāc explanationē intēdebat p̄ stellas q̄ sunt in sup̄pozītō orbe veras stellas: & p̄ superiorē orbe totū celū. & q̄ū narrauit q̄ sol habet pp̄ueratē calefactientē plus q̄ alie stelle: Incepit narrare q̄ pp̄inqas & remoto sunt cāe intēs calefactēdē & remise: r̄c. & iō calo: sol r̄c. i. pp̄i pp̄inquantatē & remotionē quas habēt stelle cū aere: contingit in aere ut sit causa calefactēdē. est. n. calefactio solis fin̄ propinquatatem & remotionem eius a zenī

nostrī capitīs. & quā sit remotus ab aere qui ē in cōcauo
orbis eadem remotione. & hoc qđ dicit manifestū est: qm̄
quātumagis appropinquauerit sol puncto qđ est centru
tātomagis līneē erū breuiorēs fm̄ qđ determinatū est in
geometria. & existimatū est enī alia cām esse in calefactio
ne ppter p̄pinquitatē & est: qđ anguli radioz sūt recti aut
serē. videt enī qđ tātomagis angulū radioz appropinquatū
ur sūt recti tātomagis calefaciēt: & qđ magis reflectuntur
sup se tunc erū finis calefactionis. & quātumagis reflectio
radioz m̄ltiplicata fuit tātomagis erit calefactio: & hoc
erit in speculo cōbūrenti manifestū: radij enī istius specu
li oēs reflectunt ad vnu punctū r̄p̄dāt et hoc qđ lumen ē
calefaciens per se motu & lumine: & magis appetet hoc qđ
videmus loca vmbre esse frigida. quā igit̄ posuerimus
corpus tersum & quo radij reflectunt ad locū in quo ra
diq̄ non erant ante videmus illū locū calefieri & erat ante
frigidus: & si illud corpus terzus auferamus auferet refle
xio & refroidib⁹ locus: igit̄ ex hoc appetet qđ radij cale
faciūt per se & nō esse corpus eos. declaratū est nedum ut
sint corpus calidū: & omne calefactiōs p̄ se essentialiū ē cor
pus calidū. & ita dubitatio eadē contingit in motu. Quā
qđ posuerimus qđ calidū nō generat essentialiū nisi corp⁹ ca
lidū simile ei: quā igit̄ dicimus qđ motus ē calefactiōs & qđ
corpus motu calefacit illud in quo mouet: & lā dictū ē qđ
omne generatiōn non generat nisi uia simili sp̄ aut gene
re. calor igit̄ non generat a motu nisi acciditū. Et respon
sio est qđ non sequit̄ nisi in substātijs: id acciditū aut nō
non enī sequit̄ ut omne accidit̄ fiat ex suo simili ex sp̄ vel
genere. U. g. nigredo a calore aliquā & aliquā a frigiditate. &
quā ita sit a calor generat a calor aliquā & aliquā a motu:
quis igit̄ motus iste est: videmus. n. qđ Aris. dicit qđ motus
ex quo generat calor ē quasi vita omnī que sunt fm̄ na
turā: & hoc videt manifestū in igne: qm̄ qđ nō mouet ex
tinguit. & fm̄ hoc motus est pfectio corporis calidi. qđ igit̄
corpus calidū fuerit motu erit in ultima sua pfectione. &
quā fuerit in ultima sua perfectiō tū calor erit i eo in sua
ultima pfectiō erit in calore in sua ultima pfectiō: & sic
ultra appetet qđ aut est causa acciditū sicut de motu aut
erit causa plurimis p̄ se. puenit nobis ex motu stellaz
qm̄ non est remotū ut ita forma cōpleat cū lumine &
reflectat cū sua reflectiō & absindat cū sua absclisione: qm̄
opinandū est quā corpora sup̄celestia sunt neutra: n̄ in
qđ sunt corpora habēt cōcōlaciōnē cū elemētis in diapha
nitate & illuminatiō & obscuritate: & ideo dicit Aris. in li
bro de aliib⁹ qđ natura lune est similis naturae terre. ppter
obscuritatē que est in ea: qđ pars luminosa orbis est si
milis naturae ignis: & iō cōsideratē operationē stellarū in
aliquo tpe attribuit̄ quibusdā eaz̄ calorē & siccitatē ut
solt: & quibusdā frigiditatē & humiditatē ut lune: quibusdā
frigiditatē & siccitatē ut saturno: & quibusdā masculinitatē
ut saturno: & quibusdā femininitatē: quā in rei veritate
nō agunt frigiditates sed calores similes vniuersi elemē
toz. sed hoc manifestū est in luna que operatur in aquis
manifeste: & existimo qđ Autēna dicit qđ faciūt frigiditatē
& calefactionē: & hoc est remotū & extra fundamentū. si si
fuerit erit fm̄ cōparatiōnē. D. o. manifestū est igit̄ qđ stelle
ideat manifestū ē ex hoc qđ stelle non sunt ignis nec ignee
& qđ lumē eaz̄ non sunt qđ sunt ignis qđ non sequat̄ qđ oē
luminosū sit ignis neq̄ oīs ignis sit luminosus. existima
tū est: n. qđ ignis est in ebere & non est luminosus. & quā
dixit: & non cadit. ppter hoc sub visu intelligit qđ lumen
eaz̄ nō cōprehendit̄ a visu quia sunt ignis.

Quoniam autē vidēnt̄ & astra trāslata & totū celū
necessariū aut quiescētibus vtrīq̄ fieri translati
onē aut motus: aut hoc quidē quiescēt̄ hoc aut
moto. vtrīq̄ quidē igit̄ quiescēre ip̄ossible qui
escēt̄ & terra. neq̄ enī vtrīq̄ fierent que vidēt̄
terra autē supponatur quiescēre.

Et dicamus etiā qđ stelle qđ vidēnt̄ transferri &
totū celū necessario erit. hoc autē ambob⁹ quī
escētibus: aut ambob⁹ motis: aut hoc quie
scēt̄ hoc moto. & impossibile est ut sint ambo
quiescēt̄ quā terra sit quiescēs. qđ si ita esset nō
vidēmus hoc quod vidēmus de stellis. sit ergo
mō terra quiescēs donec de ea i futuro p̄fūctē.

43. Qum declarauit p̄mā questionē triū quas promisit
determinare: incepit secundā. s. de cognitiōne modi motus
earū: & hoc quās appetet ex predictis: qm̄ declaratū est qđ stel
le sunt pars rotundi & qđ est impossibile ut stelle mouēt̄
localiter per se: qm̄ si ita esset mouere recte: & hoc mani
festū est ex predictis. si voluerit ponere perscrutatiōnē de
hoc quasi in initio: t̄ dicit: & dicamus etiā qđ stelle qđ mo
uent̄ r̄c. i. quā posuerimus qđ stelle sunt more fm̄ vñlūm
sensū & qđ sunt pars celi & qđ celū mouetur ut existimat̄:
contingit ut aut stella & orbis ambo moueantur insimul
p̄ se & terra ē imota: aut stella erit mota & orbis erit quie
scēs dividendo orbem: aut stella quiescēs & orbis mo
tus. & debes intelligere per hoc qđ dicit: videntur in stel
lis per sensū & in celo per existimationē: & forte dicit̄ hoc
in celo proper hoc qđ appetet in astrologia. appetet enī
sensū & stelle errante habent duos motus. s. ex oriente in
occidentem & ex occidente in orientem: & hoc impossibile
est nisi in altero duorum motuum sit pars motu mota. D.
o. dicamus igit̄ qđ impossibile est ut ambo r̄c. i. imposs
ibile est ut stelle & celi appareat transferri & in rei veritate
sunt quiescentes. sed causa huius apparentie est motus ter
re: quoniam notum est per se qđ terra est quiescēs & stel
le mouentur. & quā sophiste dubitationē faciunt in hoc
ex hoc qđ videtur qđ ambulantes in fluvio appetet eis qđ
mouentur per motus fluviowm: & dixit: & si ita esset non
vidēmus hoc quod vidēmus de stellis. i. qđ si ita esset si
cū illi dicunt de quidditatē stellarum non appetet hoc
quod appetet de motibus earū ex occidente & retrogra
datōne & progressionē earū. & quā vult p̄fūctari de hoc
posuit hoc in hoc loco p̄ constanci: & d. o. si qđ terra modo
quiescēs. i. ponamus modo qđ terra sit quiescēs quās ad
uersariū forte contradicet.

Relinquitur autē aut vtrīq̄ moueri aut hoc
quidē moueri hoc aut quiescēre. siquidē igit̄ am
bo mouebūt irratoabile easdē velocitates astro
rū esse & circuloz. vñlūq̄dā enī eque velox erit
circulo fm̄ quē fert. videt enī simul circulis cōsi
stentiā iterū in idē. accedit igit̄ simul astrūq̄ per
trāslisse circulū & circulū allatū esse ea que ipsius
latione pertransiente eamq̄ ipsius perferiam: Nou
est autē rationabile eandem rationem
habere velocitates astroz & magnitudines cir
culoz. circulos autē nihil incōueniēt̄: sed necessa
riū analogice habere velocitates magnitudinis
astroz vñlūq̄dā qđ in his non valde rationa
bile: siue enī ex necessitate maiorū circulo latū ve
lociū erit. palam quā & si transponant̄ astra in
eos qui inuice circuloz: hoc quidē erit velocius
hoc autē tardius. sic autē nō vtrīq̄ habēt p̄priū mo
tū sed ferēt̄ vtrīq̄ a circulis siue a casu contigerit.

Remanet nobis dicere aut ambo sunt mota s. stella et celum: aut hoc motu et hoc quiescens. si ergo ambo sunt mota consumilē habebunt velocitatem qd est extra rationē ut motus sit idē motuū celi. idē enī esset velocitas motus cuiuslibet stellarum similiū motuū orbis in quo mouet et perueniūt cū suo orbe ad eundē locū in eadē hora: et tunc accideret ut locus stellarū revoluerit circulo et revoluens moueret revolutiō et revoluere cū stella in eodem tpe: et nō oportet ut velocitas motus stelle sit fin magnitudinē stellā rū. velocitas autē motus circulorū nō est ignotus ut sit fin magnitudinē sua. sed hoc est necessariū et nō oportet qd hoc sit in stellis que sunt in circuitis. ut velocitas motus stelle sit fin magnitudinē sui orbis: qm̄ si stella ptransiret maiorez orbēz cito fin suā magnitudinē necessario stelle irascerent ex suis orbibus in alios esset motus quarundā tardior et quarundā velocior. et sic stelle non haberent motum propriū sed circuli deferrent eas et moverent eas.

44. Quoniam autē iste sermo est de motu diurno: manifestū est vix vo sit de stellis erraticis tm̄: aut de eis et fixis ē dubiū tm̄ manifestū est in erraticis. et ex hoc qd. d. qd velocitas motus orbis debet esse fin suā magnitudinē apparz qd loquī de motu diurno: qm̄ qd mouerent orbēz quartū dā. s. stellarū inter quādā vna revolutiō et sup eundem axem: oportet vt maior sit velocitas motus et minor tarditas. s. stelle mouent revolutiō diuersa: non d. qd velocitas earū est fin suā magnitudinē nisi in hoc qd dicūt astronomi et est nihil. qm̄ autē iste sermo est manifestior in erraticis qd in fixis. manifestū ē qd ponit cuiuslibet stelle orbē propriū. et famosū est qd stelle fixe sunt in eodē orbe: et si fuerint posite in eisdē orbibus demonstratio erit etiā de eis. et abbreviatio sui sermonis est: qd si quodlibet eoz fuerit motu p se. s. stella et orbis non poterit hoc esse imaginatiū nisi motu stelle fuerit equalis motui orbis ita qd stella cōplete vna revolutoriē: et orbis tunc vna revolutiō et sic necessariū est aut qd hoc sit casu. s. qd velocitas motū naturalis stelle sit casu equalis motui naturali orbis: qm̄ ois orbis debet habere motū naturalē: aut erit hoc accidentale stelle. s. fin orbē in quo est. si igit fuerit casu ptingit ut in celo sit casu: qd ē impossibile. amplius autē qd casu sit raro sit: et si continget ptingeret in uno orbe et vniuersali in paucis et nō in pluribus. et nos videmus qd hoc est in oib⁹. impossibile autē est ut casu sit in vniuerso alio spē in cuius genere cadit casus nedū in spē in qua est impossibile cadere casum. casus enī nō inueniūt nisi in possibilibus: in necessarijs autē non ut declaratur est in physicis et si posuerimus qd velocitas motus stelle sit fin orbē in qd mouet ptingeret impossibile. s. ut stella nō habeat motū naturalē p opū ita qd si imaginati fuerint hāc stellā que est in hoc orbe esse in orbe maior: ptingeret et qd motu eius esset velocior et in minori tardior. et impossibile est ut corpus sit simplex nō habēt motū naturalē: t. d. est igit velocitas cuiuslibet stelle t. i. qd motus cuiuslibet stelle equalis est motui orbis in quo est: et hoc erit in motu diurno. D. d. et non est necessariū ut velocitas motus stelle sit t. c. et in tendit p circulos circulos orbū qui mouent in motu diurno et cōtinēt se ad inuicē: t. d. qd necessariū est in circulis ut velocitas cuiuslibet circuli eoz. s. cuiuslibet orbis sit equalis suo circulo: qm̄ qd imaginati fuerimus orbēs continētes se ad inuicē et omnes cōplentes vna revolutiō nē ad inuicē contingit necessario ut maior sit velocior minor. qm̄ n. duo m: ta ptransirent in eodē tpe duo corpora diuersa necesse est ut illud qd magis ptransit sit velocius

et residuū suoz verboz est intellectum. sed tm̄ etiā ppalauit in eo destructionē divisionis i qua posuit qd stella movent naturaliter motu equali motui sui orbis et ipse destruēt eam in capitulo sequenti.

Neqz sic rationabile ut et in omnibus simul circulus quidem sit maior et latius velocior eius qd in iron astri. vnu quidez enim aut duo hunc motus habere nihil incoueniens. oia autē similitudinē fictiō assimilant. simul autē et non est in his quē natura qd ut contingit neqz vbiqz et in omnibus existens qd fortuna.

Dicamus etiā qd si stelle et orbēs essent nō causati si essent sine causa et agente nō esset oio necessariū ut orbis esset magnus in omnib⁹ stellis et motus stelle esset in eo velox fin magnitudines orbis. si igit vna stella aut due essent huiusmodi non esset inopinabile tm̄. quin autē omnes stelle sint huiusmodi iste sermo est fabulosus: et nō est aliquid in rebus naturalibus et habens aliquaz dispositionē casualem. casus etiam impossibile est ut sit in omnibus rebus. s. ut res non habeat causam.

45. Qum posuit qd si posuerimus duo mota: stellam. s. et orbē: ex sua positione sequit̄ duo: aut ut stella nō habeat motū propriū sed qd mouet positione oportet fin orbēm in quo est: aut qd stella habet motū naturalē et cedat casu qd motus stelle sit equalis motui sui orbis. et qd Aris. de struxit primā divisionē: incepit hic destruere secundam: t. d. et dicamus etiā t. c. et si stella habeat motū naturalem et hoc sit sine causa et sine agere possibile esset ut hoc eet in oib⁹ stellis casu. s. ut accideret casu in oī stella ut sua velocitas esset fin magnitudinē sui orbis. et hoc intendebat qd dixit: nō esset oio necessariū t. c. et nō eet necessariū dicere de oib⁹ stellis qd casu accidit ut quelibet earū habeat velocitatē fin magnitudinē sui orbis: qd si hoc inueniret in vna stella aut duabus nō esset inopinabile. casus enim nō accidit nisi in paucioribus spēi in qua inueniūt casus. U. g. hominē generari lex digitoz. et dixit hoc concepido qd casus inueniūt in corporibus celestibus. et vix est qd illic nō est casus qd non sit illic materia: qd declarauit est superius. D. d. qd nihil est in rebus naturalibus t. c. et impossibile est ut in rebus naturalibus ut omnes aut plures habeant aliquā dispositionē casu. D. d. et casus etiam impossibile est ut sit in oib⁹ rebus. s. ut res non habeat causā: et hoc est cōuersum sermonis pdicti: t. q. d. manifestū est qd positiones que sunt in oib⁹ rebus naturalibus non sunt casu: neqz casus est in oib⁹ rebus. et forte est syllogismus ad probandū hoc: qm̄ cōuersus sermonis pdicti est manifesta per se: t. d. qd dispōnes naturales in eib⁹ naturalibus non sunt casu: qm̄ dispōnes naturales inueniūnt in oib⁹ rebus: casus autē non .D. d. s. ut res non habeant casu. i. cū dicemus hoc sit casu: intendimur hoc sit sine causa agere: et forte hoc vult probare hac ratione: oia naturalia habēt agēs: que autē habēt agēs nō sunt causa: ergo nulla naturalia sunt casu.

Sed adhuc iterum siquidem circuli manent astra autē mouenteadē et similiter erit irrationalibilia. accidit enim velocius moueri que extra et velocitates esse fin magnitudines circulorū: qm̄ quidē igit̄ neqz vtraz moueri rationabile neqz astrum solū. relinquit̄ circulos quidem moueri astra autē quiescere et iūfixa circulus ferri. solum enī vtraz sic nullū irrationalibile accidit. celeriore enim esse maioris circuli velocitatē rationabile eoz qui circa idē centrū collocatoz: sicut enī in alijs manū corpora velocius serf propria latiōe

sic et in circularibus, maior enim ablatarum ab his
que ex centro maioris circuli decisio.

Reuerterunt igitur dicamus quod si sunt circuli
quietes et stelle motae erit etiam inopinabile et ex-
ratione properat causa quam diximus. accidit nam
ut motus stellarum sit secundum magnitudinem circulorum
dicamus igitur quod declaratur est et manifestum quod non
est possibile ut circuli et stelle moueant insimul
neque ut stelle moueant. remanet igitur dicere ut
circuli moueant immo et stelle sunt quietes fixe
in circulis et circuli deferunt eas: quoniam quoniam fuerit
huiusmodi non accidit ut iste sermo sit extra ra-
tionem quoniam necessarium est ut velocitas motus orbis
maiorum orbium positorum in eodem loco sit secundum mo-
tum magnitudinis sue. sicut igitur in aliis corpori-
bus circularibus corpus maius mouetur ci-
tius: sic et de corporibus circularibus: dico quod cor-
pus maius earum mouetur citius secundum ma-
gnitudinem.

46. Quā posuit q̄ dispōnes stellarū cū suis orbib⁹ sūt tres: aut ambo sint mota: aut orbis quiescēs & stella mota: aut tertius quod intendit pbare. s. q̄ stella sit fixa & orbis motus. & q̄ destruxit primā diuīsionē: īcepit destruere sc̄daz & dixit: reuerteramur īḡt r̄c. i. q̄ idē impossibile sequit̄ bāc positionē & positionē predictā. s. q̄ stella nō habet motu⁹ propriū sed motu⁹ eius erit fīm magnitudinē circulū in q̄ mouet ita q̄ si stella que ē in maiori cirkulo esset in mīozi reuertet tardius & etōuerso. sed forte pōt aliquis dicere q̄ hoc non sequit̄ nisi posuerimus ipsos motus insimul: qm̄ qum posuerimus motū vtriusq; ipsorū naturalem ei & terminatū p̄tingit ut equalitas motus in āmbobus acciderer casu: & q̄ hoc est impossibile p̄tingit ut motu⁹ stellū si fīm motu⁹ orbis pp̄iū. in hac vō diuīsione q̄z orbis non habet motu⁹ non est remotu⁹ īmaginari q̄ oīs stella mouet super circulū pp̄iū motu naturali in quo est possibile velocitas aut tarditas: qm̄ in prima diuīsione non fuit hoc impossibile nisi q̄z cōplēmentū sue reuolutiōis cū reuolutiōe orbis in quo est p̄tingit ut sic casu. in hac autē positionē non sequit̄ hoc qum orbis in quo est stella ponat esse quiescēs. Et responsio est q̄ Aris. nō cōsiderauit tñ caſū qui sit inter orbē & stellā in quo est: sed casu⁹ qui sit int̄ quālibet stellarū & alias. videm⁹ enī q̄ stelle cōplētū suā reuolutiōes in eodē tpe: quāuis orbes earū māxime differeant in magnitudine & paruitate. s. in reuolutiōe diurnā. si igit̄ motu⁹ cuiuslibet earū est naturalis q̄z omnes faciēt vñā reuolutiōē ī eodē tpe necessario erit casu: qđ ē impossibile: & q̄ hoc est impossibile necessariū est ut motu⁹ cuiuslibet earū sequat magnitudinē & paruitatē suoz cirkuloz. q̄ sequit̄ etiā aliud impossibile: t̄ ē: vt stelle nō habeant motu⁹ pp̄iū: hoc igit̄ intendebat q̄ dixit: pp̄ter casuā qā diximus. i. pp̄ter cām similem illi qā diximus & q̄ destruxit vtrāq; diuīsionē cōcludit tertia. s. ut stelle sunt quiescētes & orbes moti: & iō dixit: op̄oz tēs nos īgit̄ dicere q̄ circuli mouent̄ tē. & non debes intelligere q̄ fixiōne ut intelligas ex fixione fixio rerū grāui q̄llā copia sunt fixa in locis nō pp̄iā. hoc autē copia non est nisi ī suo loco: nec pōt recipere motu⁹ rectu⁹ neq; violēt neq; naturali⁹: qm̄ si reciperet eū violēt recipere eū naturali⁹: & iō appetet q̄ non recipiat diuīsionē: qm̄ si reciperet ea⁹ aciperet & corripionē. D. o. necessariū est. n. vt velocitat̄ r̄c. i. & hoc qđ dixim⁹ est necessariū: qz necessariū est vt ve locitas maiori⁹ orbis sit fīm sua⁹ pp̄otionē ad orbes ex quibus p̄tinet q̄ fuerint moti in eodē loco super eundem polū & idem centri: & hoc non p̄tingit ī stellis necessariū cū orbib⁹ nec ī eis ad inuicē nūl casu: quapropter necessaria est ut stelle sint descētes ī isto motu diurno & orbes moti

et quod dicitur de orbis qui continet orbes qui mouentur insimul
 necesse est ut motus eorum sint in eodem loco. sed super idem certum
 et eundem polum. et quod hoc est causa proportionis velocitatis
 motus eius ad motum eorum sicut proporcio sue quantitatis
 ad quantitatem eorum. Incepit dicere quod similiter sequitur hoc in
 corporibus rotundis sicut in rectis: quoniam si effirmitudo de cor-
 poris praeleuntia duo spatia in ipso equali: necesse est ut pro-
 portione velocitatis ad velocitatem sit sicut spatium ad spatiuum
 et quod hoc sit in circulari sicut in recto. et quod spatium in circula-
 ri est magnitudo ipsius corporis: necesse est ut proporcio velo-
 citatis ad velocitatem sit sicut in recto. et quod spatium in circu-
 lari unius ad alterum sit sicut proportio magnitudinis unius
 ad alteram: hoc intendebat quod dicitur: et sicut in alijs corporib;
 et ceteri: et sicut corpus maius. et spatium maius quam posuerimus
 pertransiri ab aliquo moto in aliquo tempore in quo aliud mo-
 tum pertransit maius spatium: contingit ut pertransiens corpus
 maius sit velocius: ita autem est de corporibus spericis. scilicet quod
 corpus maius mouebilis in moi in eodem tempore: necesse
 est ut motus eius sit velocior: minorum enim proportionem sue
 magnitudinis ad ipsum: magnitudines non in istis scilicet circula-
 tribus sunt sicut spatia in rectis.

Itaqz rationabiliter in equali tpe maior circu-
seret circulus et no diuelli celu ppter hoc accidz
et qz ostensum eni cōtinuū ens totum.

*Et dicamus etiā q̄ quā circuitū mouebūtur
non stelle nō diuidit celū neq̄ sīndetur. t̄ iaz de
clarauimus superius q̄ totū celum est cōtinuuū
non separatū omnino.*

47 *Hec est alia demonstratio accepta a ppobus predictis declaratu est n. q corpus celeste non recipit divisionem: qm si recipere divisionem recipere corruptionem: etiam si recipere divisionem recipere motu rectum: et necesse est ex hoc ut stelle non sint motu et obiectu quiescentes: et necesse est celum esse continuum vnum: qz necessarium est motu esse vnum continuum et unus motus continuus debet esse in uno moto continuo qd est celum: et ex hoc bene apparet ut non recipiat divisionem in partibus sicut d. et sup hoc est sustentatus.*

Ad huc autem quin sperica altra quæadmodum et alijs dicunt: et nobis confessum dicere ex illo cor-
poore generatibus. Sperici autem duo motus sunt
per se: voluntatis et circuigyratio. siquidem enim mo-
tus altera per se ipsa altero viis mouebuntur hocque:
et neutrō videtur. Circuigyrata quidem enim viis
mannerent in eodem et non transierent loco: quod et vi-
deatur et oculis dicunt. Ad huc autem omnia quidem
rationabile eodem motu moueri. solus autem videtur
astroz sol hoc operari orientis et occidentis: et iste
sol, propter ipsum sed propter elongationem nostris visus
visus enim distans longe nutat. propter infirmitates
que causa forte et eius quod est scintillare videri stellas
fixas planetas autem non scintillare: planete quidem
enim propter sunt. Quare potens ex his ad ipsos per-
ingit visus. ad manentes autem tremit. propter longi-
itudinem per rectus valde longe. tremor autem ipsi
astrorum facit videri esse motum. nubilum. difficit moue-
re visum aut quod videtur.

*Et dicamus etiam q̄ stelle sunt sperice rotunde
antiquo hoc dicebat: nos aut̄ sitemur hoc quā
posuerimus eas ex corpore quanto sphericō. Et dicam
us etiam q̄ corpus rotundū h̄z duos motus:
quox vnu est reuersus & alter sim revolutionē.
Si igit̄ stelle mouerentur necessario erit mot⁹ eaz
vno istoz modoꝝ. si igit̄ motus eaz esset cir
culariter oīo essent fixe i suis locis: t̄ nō videm⁹
eas mutari a suis locis & oīes hoīes pcedēt hoc
& si mot⁹ eaz esset buiūlūmōi oportere ut motoꝝ*

omnium stellarum esset talis: motus vero solis tamen videlicet moueri isto motu apud suam ascensionem et occasum. Existimat autem esse talis dispōnis non esse sed quia valde remotus est a visu. visus enim quod multum sicut remotus et extensus revolvet, propter suam debilitatem: et ideo motus totius solis existimat esse secundum revolutionem. et propter hanc causam etiam et stelle fixe vident scintillare, stelle autem errantie vident non luminosae quod appropinquat non bene: et propter suam propinquitatem comprehendunt a visu et peruenit ad eas sortiter quod non potest in stellis fixis si non annihilarentur, propter suam remotionem: et quoniam visus revolvet videbitur quod stella est que moueri isto motu qui est secundum revolutionem et conuersionem: et non est inopinabile ut visus vel videns moueat visum.

48 Hec est demonstratio tercii fundata super duas propontes quas post declarabit et est: quod stelle sunt rotundae: ex quo declaratur quod stelle sunt quiescentes sic: si stelle mouentur aut circulariter necessario aut titubando. Declaratur quod nullo isto modo mouentur: quod stelle sunt fixe: quod autem stelle non circulariter mouentur: videtur sensu: et etiam si ponentes circulariter mouerintur: fixe essent in suis locis: quoniam non mutari locum totaliter est particulariter: hoc intendebar quoniam. dicitur: si ideo motus earum esset circularis essent fixe in suis locis. i.e. si mouerentur motu circulari non viderentur transferri. dicitur: et si motus earum esset huiusmodi: et quod oculi stelle eiusdem naturae sunt specie in corporibus celestibus: quod debet apparere iste motus in oibus sive in re motis sive in propinquis. et ex hoc potest sciri quod motus quod appetere in quibusdam non est verus: qui iste motus appetere in remotis non in propinquis: et ideo verificatur quod cum eius quod visus est de mortis solis et stellarum fixarum est remotio eorum: quoniam si nuliter mouerentur circulariter. Et si hoc quod videtur esset verum necesse esset ut hoc esset cetero alijs stellis: et si ita esset propinquiores essent digniores habere istum motum: sed non est ita: quod illud quod appetere in remotis est visus tamen tremore et motus qui appetere in eis: et quod significat hoc sumiter est quod appetere in sole. sed enim moueri apud ascensionem et occasum: et non quod fuerit in medio celum: quod autem remotus videtur moueretur: et quod locus forme rei qui non figuratur apud diversitatem motus oculi: et ideo hoc quod aspicit aliquid prostringendo oculum subtus videbitur illud in illo loco alio in quo prius videbat illud: et sicut si aspicit ipsum uno oculo finis permutationem et frequenter fecerit hoc videbitur ipsum quod motus: et quod propter diversificationem oculi videtur quod motus: et sicut si ipsa comprehensionis diversificatione propter remotionem spectat: quoniam propter remotionem abscedit et non est similitudo: et sicut si stella videtur quod motus et quod stella fuerit propinqua est comprehendens ipsum: et sic non appetere diversificatione in re visa. hoc igit intendebar propter debilitatem visus et suam remotionem: quoniam quod visus futurum propter remotionem rei visa tum mouebitur visus finis eandem disponit: et non accidet ei diversitas aspectus propter motum medium quod est inter visum et rem visum: neque diversitas disponit et quod fuerit remotio tunc remotione eius erit debilis: et tunc accidet ei ut careat similitudine propter diversitatem dispositioem medium: et quod sit illud quoquo modo vicaria: et actionem in motu recipiente et recipiente sic motio non erit equalis: et ideo quod fuerit debilis non erit motio eius equalis: et hoc quod dicitur ei diversificatione quod appetere in sole hoc questionem: quoniam sol est propter quibusdam stellis et maius: tamen in his stellis non appetere diversificatione. remotione igitur non est ei diversificationis in sole: sed ei eius est debilitas visus aut apud fortitudinem luminis solis: sed hoc apparuit apud ascensionem et occasum et medianionem apud similitudinem medium: sed hoc apparuit apud ascensionem et occasum.

Sed adhuc quod neque volunt astra: quod enim videtur verti necesse est. lumen autem semper patens est quod vocatur facies. Itaque quoniam mota quidem per se ipsa, propter moueri motibus rationabiliter. his autem non videntur mota: palam quod neque volunt mouentur per seipso.

Dicamus etiam quod stelle non mouentur motu titubando: et hoc manifestum est: quod illud quod titubat necessario revertetur. facies autem lumen semper est quod nos et respiciunt nos. Revertantur ergo et dicamus quod stelle si mouerentur per se necesse esset ut mouerentur per motu eorum eternum: et sunt illi duo motus quos diximus superioribus: sed non videntur moueri istis motibus: ergo motus eorum non est per se omnino.

49 Quod declaravit quod stelle inquantum sunt rotundae necesse est si moueantur ut mouent circulariter: aut titubando non ut moueantur secundum vim suum ut arialla: et declaravit quod non mouent circulariter: si si mouent circulariter nihil praesertim in hoc quod appetere in motu earum ab oriente in occidente: et hoc quod fecit incepit in hoc causa destruere secundum divisionem. quod non mouerentur secundum titubationem: quoniam si ita esset necesse esset ut inueniret in oibus quoniam sint eiusdem naturae species: et si ita esset inueniret in luna: sed manifestum est quod luna non mutatur neque reuelatur super se ex eius forma que appetet in ea que dicitur eius facies. hec enim forma est in parte eius et semper appetet eiusdem dispositionis oibus. sicut aperte in huic et plures sermone: et recior est quod sit aliq. forma in superficie lune ita quod illa pars eius non recipit lumen a sole finis motus recipientis aliarum partium: et hoc non est prohibitus a corporibus celestibus: quoniam sicut in eis inuenitur luminosum aliquo motu obscurum ut luna. vni. dicitur. in arialla: quod nam lumen sicut est nature terre: et intendebar quod nam eius non est luminescens nisi ab aliquo sicut terra ab igne: quod non est ita sicut appetet in alijs stellis: et quod diversen partes corporis celestis finis operationis et non diaphanitarum: et illuminationem et non illuminationem non est remotus ut pars lumen diversent in receptione luminis a sole. determinatus est. n. de luna quod eius lux acquisita a sole non est finis fractionis. hoc n. determinatus. Autem marcha in tractatu singulari: sed illuminationis eius est finis et luminosus illuminans per se: et quod ita sit primo sit illud visum a sole. dicitur. puenit ab eo finis et lumen puenit ab alijs stellis scilicet ut ab oculo puncto eius exeat radium infinitum: et si illuminationis eius esset finis reflexione non illuminarentur ex terra nisi loca terminata finis suum situm. nam reflexio non sit nisi finis angulos terminatos: et primitus ex hoc in quibusdam situibus ut lumen eius non puenit ad terram: et totum hoc est manifestum et aspectibus. Dicimus autem quod et illius forma est aliquod corpus mediis inter ipsius: primitus ut ista forma habeat diversitatem aspectus. declaratus est. n. quod luna habeat diversitatem aspectus: et sicut primitus si ista nigredo que appetet et ea esset idolum forme corporis que sunt hic: sicut quida finguntur et illud est idolum forme montium aut mari: quoniam si ita esset accideret ei diversitas appetitus: quoniam etiam non esset nisi reflexio: et reflexio non est nisi ad loca terminata. et quod declaratur quod stelle non mouentur titubando: et ita declaravit ante quod neque circulariter. dicitur. revertantur quod dican: et syllogismus sic coponitur: si stelle mouentur per se mouentur aut titubando aut circulariter: sed non mouentur vel circulariter vel titubando: et non mouentur per se. confutatio autem manifesta est ex hoc quod posuit quod stelle sunt rotundae. destructione vero manifesta est ex hoc quod posuit. s. quod si stelle mouentur uno isto per se motu: non cesset esset ut inueniret in oibus: et si inueniret in oib: inueniret in luna: sed non inuenit in luna: et nec in alijs stellis. et hoc non est exemplum sed demonstratio fundata super hoc quod stelle sunt eadem in specie non in genere sicut putat Alcidena

¶ hoc manifestū est ex fundamētis datis in sua celestib⁹ corporib⁹: qm̄ iste opinat in celestib⁹ corporib⁹ ea esse idē generē & diuersi spē ppter diuersitatē partū suoz motuū & diuersitatē suoꝝ centroꝝ: & si essent eadē genere plura spe essent cōposita ex mā & forma diuersorū: & si ita essent generabilita & corruptibilita essent: & ab aliq: & essent illic corpora p̄oza eis: & om̄e hoc est impossibile. Diversitas autē partū motuū nō facit diuersitatē formaz specificarū: qm̄ diuersitas motuū est ex mō diuersitatē aialib⁹ in pte dext̄a & sinistra. & manifestū est q̄ iste diuersitates inueniuntur in eadē spē eius. i. in hōe. hoc aut̄ qd. d. ex diuersitate cētroꝝ vēz ē. q̄ si cētra eoꝝ essent sicut. d. oportet q̄ eent diuersa in spē sicut diuersitas ignis & aeris: quis loco eoꝝ sunt eadē genere: & sit de terra & aqua. & si ponant centra diuersa accider̄ ipsoſible qd̄ diximus: & hoc qd̄ faciat thematici & ponat ecētricos nūq. d. hoc Arif. s̄cā diuersitatē apud ipsū sunt motus lēbab: sed tñ debem⁹ intelligere q̄ diximus ea esse puenientia in spē: puenientia sūm̄ p̄us & posterius nō fm̄ unionē: & iō natura cuteslibet indiuidui eoꝝ ē alia a natura alterius aliq mō: & naturae que mouent ea sunt cōuenientes huiusmodi cōuenientia & diuerſe huiusmodi diuersitate.

i. Adhuc autē irrationab̄le nullū organū ipſis decidisse naturā ad motū. nūbil enī ut cōtingit facit natura: neq; de aialib⁹ curasse sic ante preciosa desperxisse: sed videt quēadmodū studioſe factū ex auferre oia per que cōtingebat. pcedere per ſeipſa: & q̄ plurimū distant ab habentibus organa ad motum.

¶ Et dicamus etiā q̄ extra rationē est ut natura ponat ſtellās motas & nō dedit eis inſtrumentū motus. natura aut̄ nūbil ponit ocioſe ſine cauſa. & imposſible eft ut natura eſſet ingenita in aialib⁹ & diuiliſſet hec corpora babetia viles diſpones & abſtuliffet eis ea p̄ que poſſent moueri p̄ ſe & remouit eas a rebus h̄bitib⁹ inſtrīm̄ motus.

50 Decē alia demōſtratio & quaſi ſuſdat ſup hoc q̄ aduersarius non cōcedit q̄ ſtelle ſunt rotunde neq; pcedet eis eſſe ſimplicē & q̄ ſunt trāſlate in loco & aiaꝝ. qui aut̄ hoc poneat ptinger ei dicere q̄ nā dedit aialib⁹ inſtrā quibus poſſunt trāſterri eſſentialib⁹ in loco & nō dedit ſtellis q̄ ſunt nobiliores. & iā intēndiſſet ut eſſent mobiles ſine inſtrō intentio eius eſſet ocioſa ſicut ſi intēndiſſet in aialib⁹ ut eſſent mobilea ſine inſtrō: & hoc intēndebat qū. d. natura aut̄ nūbil ponit ocioſū. i. nā non ponit in aliq aiaꝝ habeti virtutē mouētē niſi cū inſtrō quibus poſſunt moueri: aut quibus melius mouent aut facilius. & ipſoſible eft ſicut d. ut natura habeat ſollicitudinē circa aialib⁹ dando inſtrumentū motus: & diuittat ea que ſunt nobiliores ſine inſtrumentō: t. d. totū hoc: q̄ manuētū eft p ſe & aduersaria ſiuſ nō pceſſerit q̄ ex neceſſitate motus localis cuteslibet aiaꝝ ſunt inſtrā quib⁹ mouet: ptinger ei cōcedere q̄ motus eius per inſtrā eft melior & facilior. & qu. d. ponat ſtelle motas & non dedit eis inſtrā motus: ſi intellexerim⁹ ex eo q̄ dedit eis inſtrā propter melius debemus intelligere ex hoc q̄. d. motas. i. motas in actu: & ſi intellexerimus ppter neceſſitatē intelligent⁹ motus in potētia. i. poſuit in eis potētias p̄mas mouētēs: & totū hoc manuētū eft exercitatis in hac ſcientia. & ſignificat hoc qd̄. & abſtuliffet eis ea. i. inſtrumenta quibus poſſunt moueri ex ſe non ex extremitate ſicut mouent non animata.

¶ oportet qd̄ & rōnabiliter videbiſ vñiqz totū celum ſperciū eſſe & vñūquodq; astroꝝ. ad euz quidē. n. qui in ipſo motu ſpera figurarū maxime vñliſ: ſic enī vñiqz & velocissime mouebit & maxime retinebit ſuūpſius locū. ad euz autē qui in

anterius inepitissima: nequaq; enī ſimilis motis per ſeipſa. nūhil. n. dēpreſſuſ habet neq; emines ſicut reciſilinei: ſed plurimū diſtaſ a figuraꝝ proceſſiuꝝ corporū. Qm̄ iſiſ oportet celū moueri eo qui in ipſo motu: alia autē aſtra nō pcedere per ſeipſa. ratōnabiliter vñiqz vñūqz eft ſperciū ſic. n. vñiqz maxime hoc qd̄ mouebitur hoc autē quieter.

¶ Et dicamus etiā q̄ oportet ſm̄ hunc modum omnes pſcritatē de iſis rebus eſſe cōtentos. & dī q̄ totū celū eft ſperciū & q̄ ois ſtella eft ſperi ca: & q̄ figura ſperciā eft cōuenientioꝝ oibus ſiguris motuū celū: qm̄ qm̄ ſuerit ſperciū mouebit motu veloci remanēdo in ſuo loco. nō receſſendo ab eo oſo. & ſi figura circulariſ etiā nō eft cōueniens motuū qui eft ad ante. ſ. locati: ſed cōuenit linea equalis ſicut remotū a figura corporū motoꝝ motu locali dico ad medium & a medio. ſi iſiſ ita ſit & neceſſario eft ut celuz moueat motu circulari & ſtelle non ſunt mote per ſe: & recte eft ut quelbet ſtellarū & celi earum ſit circularis ſperciā: & tunc alterum eoꝝ eft motum & alterum quiſcens.

51 Ulit in hoc ca. declarare cōuerſū eius qd̄ declarauit in ca. predico. Illuc enī declarauit q̄ ſtelle ſunt fixe qz habet figura ſperciā: hic vō & figura habet ſperciē qz ſunt fixe: & in hoc non eft circularis. ppō. iam. n. determinatū eft q̄ ſunt fixe: nō qz habet figura ſperciā ſed ex alijs. & abbreviatio ſui ſermōis eft q̄ corpora celeſtia a duobus exiſtunt aut ex motu circulariter tñ: aut ex quiſcētibus: & quā ſit neceſſe eft ut figura eoꝝ ſit circularis. Eoꝝ autē que mouent circulariter mouent fm̄ orbes: manuētū eft quā declarauit ſit qz qd̄ circulariſ mouetur debet habere figura circularē. quiſcētū vō. ſ. ſtellarū eft q̄ corpora rectaz dimensionū ſunt ea que recte mouent: & ea que non recte mouent nō ſunt rectarū dimēſionū ſed rotunda: & quā huic adiūgat q̄ ſtelle nō recte mouent qz ſunt quiſcētēs. ſ. ut dimēſiones eaꝝ nō ſunt recte: & neceſſario erunt rotunde t. d. dicamus etiā q̄ oportet tñ. i. oportet cōcedere ex his ppteribus quas modo dicemus. & qū. d. hoc incepit facere rememorationē de quibusdā rebus p̄dictis ex quib⁹ declarauit q̄ celū eft rotundi. t. d. q̄ figura ſperciā eft cōuenientioꝝ tñ. i. & oportet credere q̄ figura celi ē ſperciā: qz bene appetat q̄ ſperciā figura eft cōuenientioꝝ motuū circulariſ & alie figure: qz iſe motus eft velocissim⁹ motuū: & obzē debet habere figuraꝝ que eft velocissima ſigurariū in reuelutione: qm̄ figura celeſtēs & circuſerētā earū maiori eft eis ſ. nō circularibus: q̄ ppter reuelatio ſaz cōplebit neceſſario in tpe maiori q̄ corpora celeſtū circulariū. ſ. cōtinenti corporis equale corpori qd̄ cōtinet nō circularē. & quā reuelationis motus ſit in eis equalis: cōtingit ut cōpletat reuelationē in tpe minori: qz magnitudo eius eft minor & ſpatiū ſup qd̄ mouet eft minus: tā diximus hoc. D. d. remanēdo in ſuis locis: t. d. hoc qz circularare nō habet nām moueri circulariſ ſed recte. quā iſiſ hoc corpus nō mutat loci rotatiſ ſum in rei veritate non ſit in loco. ppter hoc ſuit ſperciā figura. ſpera autē habet naturā ſalē ut nō moueat ſm̄ totū ſed ſm̄ partes: & iō neceſſe eft ut corpus qd̄ ſm̄ totū nō eft in loco quā nūbil ſit extra ipſuſ ſit ſperciū. D. ſi iſiſ figura circularis etiā nō eft puenēt ſ. i. & ſi figura circulariſ nō puenit motuū recto. ſ. qui ad mediū eft & a medio debet cōuenire ei q̄ recte mouet: & qd̄ non recte mouet: aut mouet circulariter: aut quiſcēt. Et pcludit ex hoc q̄ figura circulariſ conuenit ei quod circulariſ mouetur ſ. corpori celeſtū: & eis que ſemper quiſcēt ſcīlīc ſtelliſ.

Obanifestū autē ex his qm̄ t dīcere fieri latōz armoniam tāqz consonantib⁹ factis sonis: le- iuter quidē dictum est t superflue a dīcentibus non etiā sic se habet veritas. videtur autem qui- buldā necessariū esse tantis latis corporib⁹ sie ri sonū: quoniam t his que apud nos neqz moles habentibus equales neqz simili reloquitate lati solis t lune. adhuc autes tantoz multitudinem astroz t magnitudinē latōz velocitate tali lati- one impossibile non fieri sonū difficile quandaz magnitudinē. Supponentes etiā hoc t velocitati- es elongatib⁹ habere consonantiarum ratōes armonicā dīcunt fieri vocez latōz in cir- cuitu astroz. Qm̄ autē irrationabile videtur non coadire nos vocem hanc. causam hoc dīcunt esse genitus cōfusum existere sonū. quare nō per- manet esse ad contrariū silentiū. ad inuicem enīz vocis t silentiū esse diūdicationem. itaqz quēad modū crīs malleatorib⁹ propter cōsuetudinē nibil videſ differre t hominib⁹ idē accidere. hoc autē quēadmodū dīcūt est prius allicent quidem dīcunt t mulice: impossibile autē hunc habere modum.

Et dicamus q̄ manifestuz est etiā ex eis que dīximus etiā in sermone dīcēntis q̄ accidit ex motu orbium t stellarū vox musicalis propter consonantia collisionis motus orbium t stellarū t dicens hoc dīcīt hoc inuercunde t satieſ ve- ritatis eius est in opposito. quidā enīz existimant q̄ ex motu corpōz maximoz accidit col- lisione necessaria. videmus. n. q̄ corpora que non sunt in magnitudine solis t lune neqz in sua ve- locitate: quum mouebunt accidit ex motu eoz magnus sonus necessario. t dīxerunt etiā q̄ im- possibile est q̄ motus istarum stellarū multarū t magnarū sit ita velox sine sono t voce. t quum hoc impossibile est t velocitas earū est sūmā sua z revolutionē ad inuicem: necessario erit sonus q̄ accidit ex motu corpōz habens formā musicalē ex traneā. sed illi bene sciunt q̄ suis sermo est extra rationē. s. ut ita habeant magniū sonū t nos nō possumus audire: t inquietū q̄ causa eius est q̄ quum nati sumus cadit in auditū nostrum sonus orbū t stellarū t replet ipsiū: t propter hoc nō possumus distinguere istum sonū a silentio. con- gressio. n. soni non est nisi propter suū cōtrarium t dico t silentiū significat cognitionē soni: t te- stan̄t hoc malleatores: illi enīz nesciunt nec scire possunt distinguere inter sonum t silentiū: t qā auditus corpōz sunt pleni silentio: t hoc etiā acci- dit hominib⁹ qui nō possunt distinguere rem in qua sunt assūti a suo contrario sicut distin- guunt non assūti.

S2. Quā declarauit q̄ impossibile est ut moueant stelle p- le: t ptingeret si mouerent per se. ppter magnitudinē eoz t velocitatē t ppter divisionē corporis in quo mouentur ut haberent magnū sonū: narravit q̄ ex hoc qd̄ declarauit q̄ impossibile est ut moueant per se declarabat error singentiū q̄ stelle t orbēs habent sonos: t. d. manifestū ē ex eis que dīximus. s. error dīcētū q̄ ex motibus stellarū t celi fiant soni consonantes: t dicens hoc est valde stultus. Est. n. dicere q̄ habet sonos sed sonos consonantes: est val- de remotū. Deinde inducit ratōes corpōz: t. d. quidā. n. ex- stimat t. d. t dīcētēs hoc dīcunt ratiochādo. dīcūt enīz q̄ nos videmus corpora que sunt minora in magnitudine t velocitate facere q̄ mouent sonos magnos: q̄ per locū a-

maiori cōtinget q̄ ex motibus corpōz corpora sunt soni etiā t q̄ necesse est ut ex motibus corpōz sunt soni qui dīcūt ē sūmā magnitudinē eoz ad inuicem t fz velocitatem eoz ad in- uicem. t iste quātitates inueniunt in eis sūmā proportionē que niētes: necesse est ut illi soni sint consonantes. D. o. sed illi bene sciunt t. d. t dīcētēs hoc bene sciunt q̄ magna q̄stio accidit eis. s. ut talia corpora habeat sonū t nō audiatur. D. dīcīt rationē eoz: t. d. t inquietū q̄ cā t. d. t rectū est ut nō audiamus sonū quia a principio natiūtatis cadunt in nostrū auditū isti soni t replet ipsiū: quapropter non possumus distinguere ipsiū a suo contrario qd̄ est eius pri- uatio: t nibil cognoscit nūl per suū p̄trariū. t qd̄ nō cōpē hēdim⁹ in alia hora silentiū qd̄ est priuatio istoū sonorū necesse est ut nō cōp̄chendamus hunc sonū. t dant rōnes: in hoc qd̄ accidit malleatibus qd̄ nō possunt distinguere inter mallei sonos t eius silentiū ppter cōsuetudinē.

Noni enīz solum nibil audire incōueniens de quo soluēndi assumptū causam sed t nibil pati sensu. excellētēs enīz soni destruunt etiā inanimataz corpora moles: puta qui tonitrui dissipat la- pides t durabiliora corpora. tantis autē latiss. t sono pertransiente ad eam que fertur magnitu- dinē multo magis necessariū ptingere lucē t va- liditudinē intollerabilē esse violentie.

Et dīxerunt hoc stulte sicut dīximus superius t sermo eoz impossibilis. s. q̄ motus corporū altissimoz faciat sonū t non audiatur. t cā quāz dīxerunt in hoc est valde debilis q̄uis non au- diamus sonū motū orbium t stellarū ppter causam quā dīxerunt quā debent operari in nobis aliquid q̄uis non sentiremus ipsa. soni enīz magni operant̄ s. spissitudinē corporū. U. g. sonus tonitrui scindit lapides t corpora fortia. Si igit̄ sonus tonitrui faceret hoc dignior est sa- cere hunc sonum qui fit ex motu corporū multo rum t magnoz: t q̄ pueniat ad nos necessario t nos nō possumus iustinere t q̄ fugiamus ab eius victoria.

S3. Dīcīt q̄ questione que cōtingit eis est valde magna: t dis- solutio eoz est debilis valde: qm̄ malleatibus accidit ut nō audiant sed nō ut patiant nec noceant ab eis. t qui narravit q̄ cā eoz est debiliū ppter hoc. d. impossibilitatē que cōtingit eis: t. d. qm̄ quis nō audimus t. d. t si cōcēs serimus eis hāc cām nō necesse est ut illi soni operent ali- quid in nos q̄uis nō audimus eos. soni enīz sunt ex mo- tu in aere a pertinente ipsum. D. dīcīt rōnes super hoc qd̄ o. t dīxit: soni enīz magni t. d. t signū si corpora altissima haberent sonū diuidente aerē necesse esset ut oia que sunt hic eoz cōcupērent ex timore: qm̄ sonus tonitrui magni scindit lapidē t terrā diuidit: t corpora stellarū si haberent sonū digniora sunt facere plus q̄ faciat tonitrui: qm̄ nul- la ppterō est inter magnitudinē corporū celestū t magni- tudinē corporū facientū tonitrū nec in magnitudine: neqz in violētū motū: nec in velocitate: qd̄ t Thēmisi dīcīt in hoc loco. s. q̄ ppter remotionē non operant nihil oīo. nulla enīz est ppterō inter magnitudinē illoū corporū t remotionē eoz. s. q̄ magnitudinē illoū ē multiplex ad remotionē. nos autē videmus q̄ soni pueniunt ex spatiis multo maiores q̄ sunt corpora facientū illos: t hoc erit quāz puerimus q̄ habentia sonū sunt ista corpora celestia. Si autē dīxerūt q̄ stelle tm̄: ptingit eis similiter ut ex violen- tia suoz morū. videmus. n. q̄ violētia motus est cā forti- tudinis soni sicut ē magnitudō moti. si igit̄ motus stellarū est velocissim⁹ motū t maxime in motu diurno: necesse est ut si diuiderēt corpus i isto motu maxime velocē: t ha- berēt maximū sonū: qm̄ quāto magis orbis fūrit maior

ranto magis stella erit velocior. et cum magnitudo et multitudo stellarum que sunt in orbe fixo sicut mathematici dicunt et fuerint considerate; et fuerit etiam consideratum hoc quod dicunt naturales quod iste motus est velocissimus motuum quae illud spatium sit maximum spatiorum; et ictus est minimum tempore in quibus orbis copulent suos circulos; necesse est si haberent sonos ut peruenirent ad nos. et universaliter destruerent illius sermonis apparer multis modis: impossibile igitur est ut peruenirent ad nos calos qui fit ex motu eorum et non peruenient sonus qui fit ex isto motu.

Sed rationabiliter neque audimus neque pati entia videlicet corpora violentia nullam passionem propter non sonare. Similiter autem erit et causa horum manifesta et testimonium dictorum nobis sermonum quae sunt veri dubitatum enim et faciens pythagoricos dicere symphoniam latorum nobis erit argumentum. quicunque quidem semper serunt faciunt sonum et plagam: quicunque autem in lato fixa sunt aut existunt: queadmodum in nauis partes non possibile est sonare neque rursus nauis si serat in fluvio. Et dicamus etiam quod nos non audimus ex motu orbium et stellarum sonum: et quod corpora nihil timorosus recipiunt ex motu orbium neque aliquam passionem quam non habent sonum neque rugitus. Et causa eius est manifesta ex predictis: et verificatur nos sermo: et cederetur ex sermone dicentis quod si omnes stelle sunt fixe. Pythagoricos autem induxit error ad dicendum quod motus superior habet motum musicalem ex hoc quod vident apud nos quod omne figuratum facit sonum et rugitum: et quod omne quod illuc est est sumum et ligatum in motu: ut partes nauis non faciunt sonum neque rugitum neque ex motu nauis accedit etiam sonus quem mota fuerit in fluvio currente velocis motus.

54 Quum declarauit quod stelle et universaliter corpora alii summa non habent sonum quam si haberent sonum audiret: et iste sermo est sermo quo vult declarare in hoc sermone quod sit quasi ppter quid: id est dicamus etiam recte. dicamus etiam nos quod sonus stellarum non audiatur neque operari per suos motus in nos operatione qua corripent ppter causam quam diximus superiorum. et hoc intendebat quod dicitur. et causa eius est manifesta ex predictis. et causa ppter quam apparet quod stelle non habent sonum neque operantur operatione extra naturam: et hoc est quod est iam declaratum. sed quod stelle non mouentur. Deinde dedit testimoniū ex sermone antiquorum qui conueniunt ei in hoc sermone et dicitur et verificatur nos sermo ex sermone antiquorum quod stelle sunt fixe: et in hoc conueniunt mathematici omnes. Deinde dedit aliam rationem id est dicitur. et pythagoricos intrat error: et hoc manifestum est ex hoc modo: et est quod omne corpus habens figuram per se quoniam mouebitur ex se in corpore quiescente facit sonum: et quod omne corpus ligatum cum aliquo quoniam mouebitur per motum istius alterius non habebit sonum: ut partes nauis in nave: et quod omne corpus etiam motu per se quoniam mouebitur in moto equali suo motui aut velociori non facit sonum sicut est de nave quoniam currit in fluvio velocis motus.

Quoniam etsi de rationibus virorum habebit dicere quod inconveniens sit non qui fertur malus et puppis facit sonum multum tante nauis: aut iterum ipsa nauis mota quod autem in non lato fertur facit sonum in lato autem continue et non faciet plagam impossibile sonare.

Si igitur aliquis dixerit quod impossibile est ut non aliquid accidat ex motu pectoris nauis et perdis eius magnus rugitus: et ut non accidat etiam sonus ex motu nauis. Dicimus quod si delatum est

quod est distinctum a latore accidet ab eo sonus. si igitur delatum fuerit continuum cum latore non accidet sonus neque rugitus.

55 Quum posuit quod a corpore ligato cum alio corpore non acciderit sonus. et aliquis posset obiectare de pede nauis et perlatorem: quoniam utrum ligatum est cum nave et facit sonum: dedit respondens id est dicitur quod si delatum fuerit quod est distinctum recte. id est si illud quod est ligatum quoniam mouet per motum rei cuiusquam ligatum fuerit extrinsecus a latore. id est in aqua aut in aere: et hoc intendebat quod dicitur a latore habebit vocem: et si non fuerit extrinsecus non habebit vocem: quoniam aliae partes nauis qui non sunt extrinsecus ab ea neque in aere neque in aqua non habent vocem nauis: aut est delata in fluvio et copulata cum ea ligata: quapropter non dat sonum. sonus autem erit cum curvus aque colliditur cum naui. sed quoniam nauis intrat aquam dividens eam.

Quare hoc dicendum quod siquidem ferebantur corpora horum: sive in aeris multitudine expansa per totum: sive ignis: queadmodum omnes necessariae facere super naturale magnitudinem sonus: hoc autem facto et huc pertingere et permovere itaque quoniam non videtur hoc accidens neque virtus animata neque violentia ferretur ratione nullum ipsum velut futurum prouidente natura: quoniam non hoc modo se habente motu nihil viribus erit circa hunc locum similitudines habebus. Quod quidem igitur sperica sunt altra et quod non mouentur per se ipsa dictum est.

Si igitur ita sit dicamus etiam quod si motus corporum superiorum esset in aere multo revolutio in virtute aut igne: sicut dicunt singentes hoc: accideret necessario ex motu eorum sonus et rugitus et non perueniret ad nos iste sonus et operabitur in nos et dividet corpora mortalia: quoniam quoniam non factum est comparatione de hoc quod diximus in istis corporibus que diximus: et est apud nos ex motu illorum corporum superiorum manifestum est quod stelle non habent motum olio neque animatum neque violentum necessarium: tunc autem natura stetit quoniam fecit stellas non motas: quasi scire hoc quod accideret ex motu earum: quapropter fuit ingenita hoc in genio et fecit ipsas fixas remanentes fixas. sed firmas: quoniam si mouerentur nihil sigeretur ex eis que sunt apud nos in sua dispositione: et oia corpora rumpentur ex fortitudine sui soni et rugitus: manifestum est igitur quod figura stellarum est specie rotunda et quod stelle sunt fixe et firmate non motte omnino.

56 Quum declarauit quod motum quod debet habere sonus est motum quod habet figuram terminatam quoniam mouebitur per se in aliquo et divisione et scindere ipsum: et quoniam fuerit motus per motum alterius si fuerit ligatum cum illo altero non faciet sonum. sed quoniam fuerit pars non pueniens et pueniens a moto per se: et quod motus per se si mouebitur in moto non faciet sonum: ut nauis in fluvio que est velocioris motus quam nauis. Apparuit nam ex hoc quod si positus fuerit motus stellarum facere sonum necesse fuit ut sint motes per se in aere copulato nobis aut in igne copulato cum isto aere: et hoc intendit quod dicitur: si igitur ita sit dicamus recte. id est quoniam declaratum est quod nullus sonus accidat ab aliquo modo motorum nisi ex habentibus figuris quoniam fuerint mota per se in corpore continente ea recipiente motum. Ut ergo aut aere et illud corpus faciat quod est ligatum cum talibus istorum corporum non faciet sonum neque mouet ex eis in moto velociori suo motu: manifestum est quod si stelle habent sonum quod necesse est ut mouantur per se in aere aut in igne et quod non sunt ligatae cum

altero: et quoniam ita sit necesse est ut dividant istum acrem & ignem per magnus sonum & maximu[m] rugitu[m] propter magnitudinem suorum corporum & velocitatem motus: et quoniam ita sit necesse est ut non concedat motus eorum: et quod non sit ita necesse est ut stelle non habeant motus per se o[mn]is naturalem neque animalium. Deinde dedit causas finalis propter quam ne cesset est quod iste stelle non mouentur omnino per se: et quod hoc impossibile est in eis ex natura eorum: tamen illud quod est et necessitate conueniet ei quod est ex fine: et dicit natura quoniam fecerit stellas non motas etc. et quod creator posuit eas partes motas processit via qua conservarent oia que sunt hic: quoniam si essent motes per se necessario conseruerent ea que sunt hic: et si uerbo in hoc est intellectus per se: et non est intelligendum ex hoc quod sicut possibile ut faceret eas motas per se: quoniam non est in naturis eorum moueri in motu recto. et si essent motes per se mouenter motu recto: sed creator optime fecit quoniam posuit substantiam eorum convenientem salutem eorum que sunt hic quasi sciret quod accideret ex hoc. sed si substantia earum esset alia substantia. Et debet scire quod hoc quod ponit hic est sicut consequens convertibile. sed si essent non ligatae facerent sonum: et si non facerent sonum essent ligatae: et est consequio contradictionis prima. Theologus autem dixit quod hoc neque est consequens neque convertibile. possibile est. nam apud ipsum ut illud quod non est ligatum non faciat sonum: quoniam non omne quod est ligatum faciat sonum. similiter & possibile est ut illud quod non faciat sonum sit non ligatum. cause enim soni & priuationis eius non est priuatum ligamenti aut ligamentum ut declaratur est in libro de anima: sed iste sermo non conuertit neque est verificatus nisi quoniam acceptus fuerit in stellaribus propter velocitatem & magnitudinem & multitudinem earum. dicitur autem declaratum est etc. quod utrumque illoz determinatur est ex secunda intentione: non quia declaratio in hoc est circularis. sed ex eadem parte: sed ex duabus partibus diversis.

De ordine autem ipsis quod quoquidem modo singulariter ponuntur. et hec quidem esse priora: hec autem posteriora: et quomodo se habent ad inuicem etiam galiosibus ex his que circa astrologiam considerantur enim sufficienter.

Et dicamus etiam de ordine stellarum & expulsione earum & de situ cuiuslibet earum que sit prima & que posterior: & de remotione earum ab inuicem: et iam diximus oia ista in nostro libro qui vocatur astrologia.

Sed intendit per ordinem stellarum hoc. scilicet superioritatem & inferioritatem: et intendit per expulsionem quantitatē motuum earum & numerū: et intendit per situū: situū cuiuslibet orbis in respectu orbis stelle que est supra ipsum: situū enim in specie innenit duobus modis. scilicet finis quod continetur ab alia spera si fuerit huiusmodi & finis spera quam ipsa continet: et hoc necessario est in oī spera motu. scilicet quod continet corpus spirituū ut predictū est in libro predicto: et cognitio huius est sequens ex cognitione ordinis: cognitio autem remotionis earum est cognitio quantitatis spissitudinis que est inter utrāque stellā: et in hac scientia concedunt omnia ista sicut ab astrologo. Deinde laborat in dicendo casus istoz ex natura istoz corporum & natura suorum mouentium. naturalis vero & astrologus coicant in consideratione starum questionū: et non astrologus in maiori parte dat: quia nihil non dat propter quid & quod dat astrologus in maior parte non est nisi ex eis que sensui apparent. scilicet de ordine & qualitate motuum & de numero & situ earum ad inuicem. U. g. quod astrologus scit ordinem earum ex eclipsatione earum ad inuicem: naturalis autem laborat in dando causam propter quam hoc est supra ipsam & quia naturalis non considerat de istis rebus nisi in causis earum quarum esse determinatum est in astrologia. Deinde

et iam diximus oia ista etc. et non est remorum in pluribus istoz & astrologus dat alias causam a causa naturali: sed tamē determinatum quod modus causarū de quibus considerat naturalis aliis est a modo causarū de quibus considerat in astrologia. astrologus autem considerat de causis abstractis sermone. scilicet ratione a materia. scilicet causa doctrinalibus naturalibus vero de causis que sunt cū materia. U. g. i. utriusque scientia querit quare celum est speratus: naturalis dicitur quia est corpus neque graue neque leue: astrologus dicitur quod lineae exentes a centro ad circumferentias sunt equales.

Accidit autem sicut rationem fieri vniuersitatem quod motus elongatiōibus: propter hos quidem esse velociores: hos autem tardiores. quoniam enim supponitur extrema celi circulationē simplicem esse & velocissimam: alioz autem tardiores & plures vnuquodque enim contraversur celo sicut suūp[er]ius circulum. rationabile iam propinquissimo quidem simplici & primum circulatōni in plurimo tempore pertransire suūp[er]ius circulum: maxime autem distantiam in minimo: alioz autem propinquius semper in plurius distantius aut in minori: propinquissimo namē maxime preualet: distantiam autem maxime omnium minime propter distantiam: intermedia autem sicut rationē iam distantie sicut etiam ostendunt mathematici.

Onodo dicamus quod recte accidit cuiuslibet stellarum ut motus eius sit sicut suam remotionem: et dico quod earum quedam habent unum motum levem velocem: et quedam habent plures motus tardos: et quilibet stellarū mouetur in suo orbe & contrario motui primi celi: et hoc sicut recte. dico quod stella que est posita prope primū motum sicut simplicem facit suam revolutionē in maiori tempore & stella posita a remotis a primo simplici facit revolutionē in tempore minori: cetera autem stelle que appropinquant primo motui simplici faciunt in maiori tempore: et que appropinquant illi motui faciunt in tempore minori: et hoc recte sunt quoniam in eis que appropinquant primo motui simplici contingit plus: et que remouentur contingit debilitas propter remotionem: et que sunt inter se sequi a primo motu & simplici sicut propinquitatem & remotionem sicut declarauerunt mathematici. sicut almagesti.

Vult dare in hoc capitulo causam eius per quam unus orbis est remor: et alioz: et dicitur quod hoc accidit cuiuslibet stelle ut motus eius sit sicut suam remotionem. scilicet recte accidit quod diuersas motus stellarum in velocitate & tarditate sit sicut distantiaz ab orbe qui revoluit in motu diurno. et intendit sicut et appareret velocitatem & tarditatem motum proprium qui est ab oriente in occidentem. videmus enim quod orbis saturni qui est superior est tardior: et orbis lune qui est posterior est velocior: et medij medij: sed hoc non currit sicut ordinem nisi sicut opinione dicentes quod sol est sub mercurio & venere & non supra: et hic in hoc diuersi sunt oī astrologi: et adhuc non verificat quo modo est: et potest intelligi sic quod motus cuiuslibet stelle est sicut suam remotionem. sicut duos motus quos haberet quilibet stella. scilicet orientem & occidentem: quoniam que magis propinquia fuerit primo orbis eius motus orientalis erit velocior: et ideo quanto magis est remota tanto magis est tardior: sed quanto magis est propinquia tanto corpus eius est maius: et quanto magis remota tanto corpus est minus. et in hoc non accidit dubitatio: et dispositio earum in isto motu est contraria in dispositiōne motus accidentalis. scilicet quanto magis fuerit propinquus primo orbi tanto magis est tardior: et quanto magis

Liber secundus.

remota tanto magis velocior. D. d. et dico quod earum quedam habent unum motum rectum. et dico universaliter quod visus est de his stellaribus que se habent quod una est sub altera: et diuersant in velocitate motus et multitudine et in paucitate motus. que enim appropinquat magis est tardior et paucior motus et quod magis remouet est velocior et plurimi motus. Deinde dedit causam in hoc. scilicet causam primam remotam: et dicitur quodlibet stellarum mouet in suo orbe et contrario motui celi idest et prima causa in hoc. scilicet quare illud quod est propinquum primo est tardius: et quod est remotius est velocius: quia omnes mouentur et contrario motui primi: et quia remanet ei dare causas propinquam in hoc: incepit positione illius: et dicitur hoc sit recte. id est ista causa verificata ex hoc quod dico. id est hoc quod videt de motibus eorum: quoniam ponere esse et est illud a quo sequitur in hoc modo demonstrationem necessitas attributionis cause ad ipsum. scilicet ad quoniam non sufficit in dabo verae causae ut sint res: quoniam ponatur esse erunt cause earum entia: sed quoniam fuerint posite illae res entes: pertinet ut causa earum posite sint causae entes: et propter hoc proponit in dando causas istarum rerum hoc quod appetet ex consequentiis inter consideratas res: et hoc quod ipse dat ex causa. Et incepit iam sermonem suum: et dico quod stella posita recte. et hoc quod dico in dabo hanc eam verum est. scilicet causa de qua dicitur quod mouet et contrario primo moto: quod manifestum est in astrologia quod motus stellarum stellarum sic est. scilicet et sicuturnus est tardior: et medius: et luna velocius: et hoc significat quod ipse opinabatur sole esse sub mercurio et contrario prolemedo. D. o. et hoc fuit recte recte. id est ex hac causa: quoniam haec stelle mouentur et contrario primo motui: necesse est ut iste quod sit propinquus sequitur primum motum fortius consequitur ab oriente in occidente per fortitudinem primi motus: quapropter illa consequentia probabit illas a suo motu ab occidente in orientem. que autem sunt valde remote consequuntur primum motum debitus proper suam remotionem ab eo: et media inueniuntur in dispositione media: et hoc significat quod astrologi determinant in suo reperio quod sol erat supra luntam: et venus et mercurius supra sole: et verificatur apud me in dando causa quod sol est supra mercurium et venere: quoniam non sequitur ex hoc sermone nisi quod illud quod est remotius sit velocius: et quod est propinquum sit tardius. et non sequitur ut hoc sit secundum ordinem ita ut quanto magis fuerit inferius tanto magis sit velocius. sicut non sequitur ut velocitates eorum sint proportionales. U. g. ut proportionalis motus saturni ad motum martis sit sicut proportionalis distante saturni ad distanciam martis: quoniam hoc non sequeretur nisi potentie illarum stellarum et distarum illarum essent proportionales. non est igitur remotius ut sit in medio aliqua stella cuius motus sit velocior motui eius quod est sub ea: propter abundantiam sine potentie supra potentiam alterius. et secundum hoc non est inconveniens quod motus solis sit velocior motui mercurii et venere quamvis sit supra: et hoc erit propter abundantiam sine potentie supra potentiam earum: et non debet intelligere ex hoc quod motus diuinorum prohibetur alios motus: probabit enim si violenter et non est illuc motus oio: sed illi motus sunt ex desiderio rationali. quod igitur magis propinquum est primo ordinis habebit maius desiderium: quoniam propinquitas in loco illuc est similis propinquitati essentiarum ad inuicem que est propinquitas in scientia et in intellectu rationali. quanto enim magis intellectus primi moti est fortior tanto magis desiderium erit perfectius: et quanto magis desiderium est fortius tanto motus eius erit velocius.

Figuram autem universaliumque astrovum spericam maxime vniuersaliter rationabiliter existimat. Quoniam enim ostensum est quia non natura sunt moueri per seipsa: natura autem nihil ratio naturaliter neque frustra facit. palam quia et figuraz tales dedit in mobilibus que minime est motiva.

minime autem motiva spera propter nullus habere organum ad motum. palam quia vires spectra erunt mole. adhuc autem similiter quidem omnia et unum. luna autem ostenditur per ea quod circa viuum quoniama spectrica. non enim vires fierent crescentes et deficiens plurimum quidem lunaris aut amphibitoris simul autem et dicotomos. Et iterum per astrologica quia non vires essent solidi eclipses lunares. itaque siquidem viuuus tale: palam quia et alia vires erunt spectrica.

Columbus modo dicere de figuris stellarum quod oportet considerantem in huic modo dicere quod figura cuiuslibet eorum sit spectrica. Et iam declarauimus quod stelle non mouentur omnino per se: et quod natura nihil facit ociosum et sine fine: recte ergo fecit ea quae non mouentur figura immobili omnino: stella autem non mouentur quia nihil habet ex instrumentis motus. Manifestum est igitur quod spectrudo corporum stellarum rotundatum est spectrica equaliter et indifferenter: et verificatio huic quod diximus est luna. luna enim alijs stellaribus magis spectrica per suam faciem. si enim non esset spectrica non esset illuminatio arcualis et modo matris et modo quadrata. Et iam declarauimus hoc in astrologia quia si sol non esset spectrica eclipsis eius non esset arcualis. et si una stellarum esset spectrica manifestum est quod omnes debent esse spectrici.

59. Quoniam dixit demonstrationem quod figura stellarum sunt spectrica: et demonstratio eius est quod stelle non mouentur in quantum sequitur a premisis non quia fuit quesitum per se. rursum ergo modo perscrutari de hoc in quantum est quesitum per se et perficie doctrinales demonstrationes huic intentionis et demonstrationis naturalem: et primo incepit dicere demonstrationem predictam consequentem a quiete stellarum. Deinde dedit demonstrationes doctrinales. deinde demonstrationem compositam ex virtutibus scientiarum: et demonstratio stellarum fundatur super duas propositiones quarum una est quod stelle non mouentur recte: et secunda est quod non mouentur recte non est recte figura: et hec positione est manifesta: quia est conuersus contrariae positiones dicentes: quod omne quod est recte figura mouetur recte: et dicitur iam diximus quod stelle non mouentur omnino per se. id motu locali: et diximus quod natura nihil facit ociosum. id est declarauimus hoc ex hoc quod natura nihil facit ociosum: quoniam si mouentur motu locali essendo animate tunc natura saceret ociosum: quem non dedisset eis instrumenta quae ad modum fecit in animalibus. et quod posuit quod stelle non mouentur recte. id est igitur figura aut ea recte. igitur natura fecit stellas non motas motu locali recte figurantur figura non mobili recte mobile enim motu circulari naturaliter debet habere figuram circulari: et similiter quod non mouetur motu circulari neque locali: sed omne quod non mouetur motu locali: aut quiete: aut circulariter mouetur et virtus debet habere figuram rotundam. Et cum dedit hanc demonstrationem induxit demonstrationes doctrinales in hoc: quoniam non sunt innate possunt in hac scientia: et dicitur hoc appareat valde in luna ex hoc quod appetet ex figura illuminatio eius que in primo est arcualis quam continent duo circuli: quod viuuus est ex pyramide viuuus: et alter ex pyramide solis: et quia in primo appetet hic figura arcualis. Deinde magnificatur donec sit circulus viuuus quia illa superficies convexa est superficies spere necessaria. et universaliter hoc appetatur ex lumine eius primo arcualis: deinde semicirculus: deinde circulus perfectus. scilicet significat quod est coniunctum spere non

conuicuum figure ostendit etiam lente nec figurarum aliarum et propter hoc dicitur: et aliquando finis medietatem. Deinde dedit aliam demonstrationem doctrinalem: t. d. et iam declarauimus et in nostro libro de astrologia quod hoc quod apparet in eclipsi solis est quod arcuatis significat quod sol et luna sunt speric. quoniam non duae spere sequuntur secundum eam est circularis: et quoniam ita sit debet fieri ex sectione duarum sperearum figura luminaris contenta duabus circulis: quod enim est secundum eam duabus spereis: et secunda circulus qui est in conuicuo spere. Deinde dedit demonstrationem naturalem: t. d. si igit inuenientur una stellae spericae necesse est ut omnes sint spericae: et hoc non est exemplum sed demonstratio fundata super hoc quod omnia corpora celestia sunt eiusdem nature specie. Et cum ita sit necesse est quod illud quod existit in aliquo individuo speciei ex rebus essentialibus existit in omnibus individualibus eiusdem specie. Et iam declaratur est quod figura est ex rebus essentialibus in corporibus celestibus quia sunt animata. Et igitur haec propositiones verificatur iste sermo: et non est sicut dicitur per exemplum.

Duabus autem dubitationibus entibus de quibus merito ratione quilibet dubitabit tentandum dicere quod videtur dignum esse reputantes proprie titudinem magis imputari verecundie quam auctoritate. si quis propter philosophias stare et parvas sufficientias olligat de quibus maximas habemus dubitationes, adhuc autem multis existentibus talibus non minime mirabile, propter quam quidem causam non semper plus distantia a prima latrone mouentur pluribus motibus sed inter media plurimis. Rationabile ratione videtur esse primo corpore una latitudo propinquissimum minimis moueri motibus prout duobus habitu autem tribus aut aliquo alio tali ordinem: nunc autem accidit contraria, paucioribus autem sol et luna mouent motibus quam erraticorum astrorum quedam: quam longius a medio et propinquius primo corpori super ipsius, palam autem hoc de quibusdam etiam videntur factum est. Lunas enim videntur dicotomam quidem existentes: subintrantem autem astrorum martem. et occultatum quidem finis nigritum ipsius: excentrum autem finis clarum et lucidum. similiter autem et de aliis astris dicunt qui diuidi obseruauerunt ex pluribus annis egypti et babylonici a quibus multas credulitates habemus de quoque astrom.

Et volumus modo perscrutari de duabus propositionibus de quibus opotest perscrutare et perscrutari. Et dicimus in eis finis nostrae conscientiae et nostram opinionem: et non debet aliquis videre hoc in nobis quod sit et inuercundia nostra et audacia: sed opotest mirari ex nostra inquisitione in philosophia et ex nostra dilectione ad eam. Et quoniam nos quesiuimus questiones dubitabiles et potuerimus dissoluere eas parua dissolutione: tunc audienter opotest esse bilarem et infrigidari in pectore. Prima igit questione est quod mirabilis nature sunt plura: et hoc est unum eorum et non minus ceteris. dico volum scire qua de causa omnis orbis remotus a primo orbe non mouet pluribus motibus eternis: quoniam necesse est ut existimat si primus corpus mouetur uno motu ut orbis propinquus ei moueat paucis motibus aut duobus aut tribus. Secundo autem eius contra nunc accidit eis: quoniam sol et luna mouent paucioribus motibus quam sunt motus stellarum erraticorum et loca earum quoniam hec sunt remota a medio et

propinquia primo corpori: et hoc manifestum est et sensibile in quibusdam stellis erraticis. iam enim vidimus lunam finis medietates intrasse sub marte et eclipsari martem ex parte nigredinis lune, deinde apparuit et exiit ex parte albedinis lune et luminis eius. et similiter dicunt de aliis stellis babylonicis et egypti, qui considerauerunt hoc in multis et addiscimus nos ab eis et creditimus eis et scientiam scientiam valde nobilis in qualibet stellaz.

Quare propositioes que sunt in nostris manibus in talibus questionibus sunt paucae et sere dicuntur equivoce quod excepte sunt ab animatis que sunt hic. et de istis et de illis dicunt animatus sere equivoce. sed tamen quia non possumus habere in hoc nisi huiusmodi propositioes: et opotest homini dicere in quolibet finis quod est in natura hois dicere in illa re non finis ipsius rei quoniam in pluribus non possumus dicere nisi finis potentia nostra naturalis. et propter hoc incepit Anni excusare se dicendo quod non debet tenere hoc in nobis inuercundia; quoniam qui ignorat haec duo. scilicet perfectio hois et virtutis eius iniquitatem est homo non est nisi dicere in istis rebus nisi finis quod est in sua natura. et quod impossibile est dicere de istis finis suas naturas multitudines attribuit loquiti in istis rebus stultitiam et inuercundiam. qui autem ista scribitur et sua diligentia ex philosophia: et est ex extraneitate sermonum quos addiscit in istis rebus et difficultate corit: quoniam non sunt demonstratioes perfecte fidei: tamen quia subiectum eorum est valde nobile sunt nobiliores illis. modicum enim non nobilium est multo ignorabilis: et vocavit eas questiones dubitabiles. propter suam difficultatem et diversitatem sermonum contraria dictorum eis. Et deinde incepit de prima questione: t. d. prima vero questione est quod i. et audiens ista questionem et hoc quod dicitur est in ea debet esse haberes sollicititudinem circa naturam quoniam appareat ei quod mirabilis nature sunt plura et diversa ei. et quod haec questione sit una carum: et tunc de opinione hoc quod dicimus de causis harum questionum. Deinde dedit primam questionem et dubitationem pertinente illi: et sermo eius est intellectus per se. et abbreviatio eius est quod aliquis potest querere quare orbis remoti a primo orbe mouent paucis motibus ut sol et luna: propinquus autem illi mouent multis motibus: et existimamus est hoc et contrario quoniam paucis orbis quia mouet uno motu: existimandum est quod illud quod est propinquus ei debet moueri paucioribus motibus quam remotius: et hoc quod dicitur fundatur et super hoc quod antiqui opinabantur ante ptolemeum quod luna habet tamen tres motus: et sol sequitur lunam in ordine. Ptolemeus vero dedit lumen amplius duos motus: quoniam vnde dicit distans duplicata: et alter motus secundus: et finis hoc non compleat ista questione. sed tamen in hoc quod dicitur. Ptolemeus non est famosus apud nos: et forte accidit ei ex instrumentis. et quia haec questione fundata est super hoc quod ordo stellarum est iste ordo quem dicitur: et quod motus earum est huiusmodi: et quod plurimam huiusmodi sunt famulae: et incepit dicere quod ipsa sensit et hoc quod quoniam sit recedit et in hoc certitudinem. Deinde dedit testimonium super hoc quod posuit ex ordine orbium et diversitate eorum in motibus egyptiis et babyloniciis: quoniam isti habuerunt magnam sollicititudinem circa scientias et dixit: iam enim videntur lunam intrare finis medietates sub natura martis: quapropter debet esse sub eo: et id est conuenienter in hoc astrologia quod luna est inferior: et est ex planetis. Et hoc itaque merito dubitabit aliquis propter quam quidem causam in prima quidem latitudine multa est astro et multitudine ut arithmeticorum esse videtur omnia ordo. in aliis autem vnde sunt soli singularare duo autem et plura non videntur in eadem infra latrone. de his quidem igit querere bene se habet: et ad eam que ad plus intelligentiam. et quidem modicas habentes causas et tanta elongatio dista-

res ab his que circa ipsa accidentibus tamē ex his contemplantibus nihil irrationabile viisq; vi debitur esse quod nunc dubitatur. sed nos ut de corporibus ipsis solis & solitariis ordine quidē habentibus inanimatis autem omnino percurrimus, opozet autē tantum participantibus existimare actionē aut vita, sicut enim nihil videtur preter rationem esse accidens.

Secunda aut̄ questio est t̄ volumus scire qua-
de causa in primo orbe sūt plures stelle innume-
rables t̄ in unoquocq; alio orbe est vna sola stel-
la; dicamus igit̄ q̄ oportet inquīrente cognitio-
ne rerū perscrutari de hoc; hoc enī augmentat
virtutem intellectus; q̄zīs scientia istarū rerum
sit difficultas propter paucitatem causarū cogniti-
onis earum t̄ remotionē t̄ nobilitatem earum;
sed tamē cum hoc perscrutamur eo q̄ est in eis
t̄ nos dicemus eas modō: qm̄ ista questio nō
sit extra rationē: neq; eius cognitio pertransitur
sed t̄ nos non intelligimus hec corpora nobil-
ita t̄ opinamur ea esse in corpora t̄ habere no-
bilitatem t̄ ordinem sine anima oīo. dicamus er-
go q̄ oportet nos intelligere ea esse viua; t̄ ha-
bere actionē animalē, q̄z enī nos intelligerim̄
ea huius dispositionis: tunc motus eoz non in-
veniuntur aciosi t̄ non pertransit scientia illa;

5) **H**ec est questionis secunda et difficilior prima: et propter difficultatem eius reverus est in sermone in quo demonstratur quod necessarium est demonstratio in huiusmodi questione; et incepit dicere quod oportet querentem respondeat. Dicitur quod scire illarum rerum respondeat. i.e. quod scientia illarum rerum est valde difficultis propter paucitatem causarum. et causa eius est in hoc remoto earum a nobis et diversitas earum respectu ab omnibus rebus in nobilitate. et quod narratur quod oportet considerantem considerare in istis rebus quod sunt difficultas et demonstratur eas difficultates earum: incepit narrare etiam modum ex quo possibile est considerare in istis corporibus quod sunt valde remota a nobis. Dicitur sed tu responde. i.e. quod sunt difficultes in consideratione tuis si viramur in eis principiis motus naturaliter non pertransire cognitione eorum: et propter hoc necesse est dicere illam questionem quod non sit extra rationem. i.e. quod non sit extra genus questionum de quibus possibile est ratificari. Dicitur sed tu nos non intelligimus responde. et dicamus quod cognitionis talium rerum est impossibilis quod non opinamur quod ista corpora sunt in corpora sine alia opinando ea esse nobilitiora omnibus corporibus quod sunt hic: quod necesse est ut nobilitas alia sit alia nec esset. i.e. verum est quod impossibil est cognitionis istarum rerum si essent in aliis opinati in eis ea esse in corporibus: modo vero quod credimus ea esse alia est possibile. Dicitur dicamus quod oportet nos intelligere ea esse viua et habere actionem animalium. i.e. quod cum necesse sit ut sint animatae necesse est ut motus eius sit animalis non naturalis. et potest intelligi immo oportet nos credere ex motu eorum in loco ea esse viua necessarium. omne enim habens figuram terminatum quod est loco mouet est animata nec esset: et corpora celestia sunt huiusmodi et hec est declaratio quod scimus: quod viratque declaratio est declaratio quia: demonstratio autem simpliciter in hac scia fundatur est super propria acceptas et scia naturali et divinali declaratur. n. et in physica quod motus corporum celestium non est in mensura et declaratio est in libro de anima: quod illud quod est huiusmodi est intellectus. et declaratio est in tractatu primo quod forma intelligibilis non mouet nisi secundum desiderium quod sit a suo intellectu: quod oportet necesse est ut sit suum imaginatum etiam est corpus celeste habens desiderium. et quod declaravit quod necesse est ut habeat anima. dicitur quod non intellexerim et huiusmodi disponimus respondeat. i.e. quod opinari fuerimus ea esse animata: tunc necesse est ut motus eorum diuer sit in multitudine non sit ociosa. Atque et diversitate motuum in scialibus quod sunt hec et quod ita sit possibile est stare cunctum in hoc-

Uideatur autem quidem habenti existere et
bene sine actio[n]e propinquissimum aut per paucam
et unam: his autem qui logius per plures: quae ad modum
in corpore hoc quidem neque exercitatum bene habere hoc
aut modicu[m] de cibulis: hoc autem et cursu idiget et
luctu et pugna. iterum autem alii neque esti tunc neque labo
rari hoc videntur adhuc existere bonum sed alterius aliqd.

Incipiamus mō t dicamus q illud qd ē nobile pfecte cōpletū est: qd est nobile sine aciōē t sine opatiōē qua acquirūt nobilitatē, t illd qd est ppinqū nobili ē illud qd acquirit ipsū vna actionē parua, t quia est valde remotū a nobili ē qd acquirit ipsuz pluribus actōibus ut in corporib⁹ hominū, quidā enī sanus est sine actōē t sine aliqua formarū: t quidā non acquirūt sanitatē nisi per cursū t laboreē t multū exercitū: t he sūt q suspicuntur sanitatē qzis labor ē t exercitū multū tsi incipiāt cupiditate tota.

52 Illud qd acqrit pfecta nobilitate sine actioe est i rei vita
te illud cui actio e sua sda. s. intellectus abstractus est oia qd vi
cunt ecce huic simili non dicunt nisi p sicutudine illius. sic dicitur qd
qd hō acqrit scia sine additioe et hō sanitatem sine exercitio
D. d. qd illud qd ppinqutur t. i. t manifestum est etiam p se qd il
lud qd e ppinqut nobilis i altius illud qd acqrit nobilit
tate qd in illo genere modica actioe; s. nobilis pfectu illius
generis acqrit ea sine actioe t sine labore. D. d. qd illud
qd remouit est t. i. t māfestum est etiam p se qd illud qd remouit. u
a nobili in genere rex hōtū alias non acqrit nobilitate qd in
genere illo nisi p multa actione. D. dedit exēpla ista p
trū ppōnū: t. d. ut i copib' hoīus t. i. t corp' qd non in
diget i pfectuōne sue sanitatis exercitioe; t racuit exēplū eius
qd acqrit sanitatem modica actioe qd sicut scđe, ppōis. D. d.
exēplū tertie, ppōis qd e corp' qd acqrit sanitatem pfecta ma
gno exercitio t multo labore. D. d. exēplū qd possuit loco
ppōis generali qd: t. d. qd non acqrit sanitatem i mult
tu labore. i māfesitū e p se qd alius generis siam non
pot acqre sanitatem simplicē neqz p magnā actionē t non
acqrit alia nisi sanitatem. t intēdebat p hoc qd pīmū celū qd
mouet motu diurno qd est nobilis eoꝝ qd sūt illi generis;
neccesse est ut acqret nobilitate qd in illo genere vna actioe
t qd illud qd e valde remouit ab eo; aut acqrit pīmū magna
opatiōne; aut oio non acqrit ea opatiōne magna neqz parua;
s. acqrit nobilitate de qd hō nāz ut acqret; t ea qd sūt media
acqret opatiōne media. s. si eō fīno gūal nō puenit mons
obīus i ordine fz prolemeat. Prolemeat. dedit quāz mo
tus luna; t mercurio nouē; t ceteris pīter solez octe. si
ita esset opozet credere qd successio eoꝝ in nobilitate non
sit fm ordinem in situ sed fm ordinem in mobilitibus. s. qd
illud quod mouet paucioribus motibus est nobilis vbi
cūqz fuerit in ordine: quoniā si ita non fuerit imposibile
erit ponere qd sol nō acqret nobilitate pfecta neqz plibus
motib' neqz paucis qd seq̄t a postōe ei remota a pīmo
de. s. si posīt fuerit supra lunā; neqz etiam si fuerit posīt in
orde qd: qd supra ipsū ē saturnus iuppiter t mars qd hōtū
ples mot' eoꝝ t sōt eo mercurio t venus qd hōtū etiam ples mot'
eoꝝ: s. mot' necessarij i istia reb' adhuc nō sūt demonstrati
i hac scia. isti n. mot' qd pōit prole. fidūdū sup̄ duo fidūdēta
qd nō augēnt scie nāli ecclēsiā t epicyclū qd vtrūz ē salſū.

*Est autem difficile dirigere aut multa aut multo
potius puta mirias astragallio kios iacere diffi-
cile: sed vnu aut duo facile: et iterum quod hoc quidem
indigerit huius gratia operari: hoc autem alterius
et hoc alterius in uno quidem aut duabus facilis
adipisci: quod autem utriusque per plura difficulter: pro-
pter quod opotest putare et astroz actionem esse ta-
lentum quale quidem animalium et platarum: etenim hic
bonis plurime operationes multorum enim co-
rum*

que bene possunt adipisci ut et multa operentur et aliorum gratia.

Et dicamus etiam quod perficere unum est facilis quod perficere plura, et perficere aliqd semel aut bis: est facilis quod perficere multotius, et quod aliquid acquirit una actione aut duabus facilis est eo quod acquirit pluribus: et quod acquirit pluribus est difficilis. Sim hoc igitur intelligende sunt operationes stellarum dico quantitate operationum astrarum et plantarum, operationes enim hominis plures sunt et eius actiones infinitae quoniam potest perficere plura: quod propter actiones eius multiplicantur: et operationes eius non sunt propter se sed propter aliud: quod est per se nobilitas non indiget operatione quam sit nobile nam ipsum est illud, propter quod sit ois operatio: et omnis actione et perfectio operationis erit per illud quod facit operationem propter aliquid et per illud propter quod est actione facientis.

63 Omne hoc est quasi causa eius quod dicitur quod illud quod acquirit nobilitatem paucis operationibus est nobilis et econverso: et quod causa eius est quod perficere necesse est quod facere unum beneficium est leius quam plura. Dicitur et quoniam aliquid acquirit una actione necesse est et quoniam una actione sit facilis pluribus actionibus: igitur quod acquirit nobilitatem que est in alio genere una actione facilis et melius acquirit ipsa quam que acquirit pluribus. Quod dicitur quod illud quod acquirit nobilitatem una actione est nobilis. et queritur quare facilis acquirit nobilitatem quod una actione est facilis quam plura. Dicitur. Sim hoc intelligende sunt operationes stellarum. et quod illud quod acquirit nobilitatem una operatione facilis acquirit et nobilis est. sed hoc habet questionem quoniam que faciliter aut que difficulter est in operationibus corporum celestium quoniam non sit illuc proprietas corporum celestium que sunt hic: et si est nihil operari: quod declaratur quod potest motus illius sunt infinitae dicamus igitur quod contrarietas que est inter numerum motorum et motus. inter naturam eius quod est in actu et in ratione quod est in potentia est inter motorum et motus est in istis corporibus tamen et quoniam ita sit visum est quod proportionem est terminata in corporibus celestibus: et id non quicquid ex motoribus sit moueretur quod corpus sit nequam in quaocunque velocitate nequam in magnitudine corporum: quoniam si esset in magnitudine corporum et motuum multitudine et velocitate motuum esset possibile invenire motum non in tempore: et corpus motu infinito quod est impossibile: et quod est possibile ex istis non est nisi motione esse infinita simus quod est per potentiam istorum motorum sunt infiniti. Dicitur induxit post hoc sermonem et forte ad comprehendere primam declarationem quod acquirit nobilitatem paucam actionem est nobilis: et forte est declaratio per se: et dico quantitatem actionem necesse est et hoc quod diximus quod illud quod est plurimum actionem est perfectus. et si fuerit in eo impossibile acquirere nobilitatem illius generis plurim actionibus non inveniuntur in eo nisi paucae actiones ut in actionibus animalium et plantarum. actiones autem hominis inter alias sunt plures actionibus animalium: et sicut ita quod

possibile fuit ut faceret et perficeret plura: et non fuit possibile in alijs animalibus et plantis. sicut est nobilior eorum. Dicitur et actiones eius non sunt propter se necesse est et non sunt plures nobilitatis quod est actionis eius sit aliud ab eo. Dicitur illud quod est perfecte nobilitatis et illud quod est perfecte nobilitatis eius a substantia eius est actionis. hinc autem non indiget actione qua sunt nobilitas: quoniam propter talia entia sit ois operatio. Dicitur et perfectio operationis necesse est et rerum quarum nobilitas est in actione sunt diminuta respectu eorum: quorum nobilitas est in ipsis quod est actionis non existit nisi in rebus quorum nobilitas est in actione ut habeat agens: et illud agens erit propter aliquid. sicut propter actionem: et ista actione erit propter aliud: et intendebat declarare per hoc quod ea quoniam nobilitas est in actione sunt diminuta: quoniam non acquirit nobilitatem per se: sed operari ut aliquod habeat exemplum sicut quod dedit ei illud propter quod est actionis: et etiam quia sunt propter illud quod facit ipsum: et illud propter quod fuit illud quod est factum. vide etiam sicut diximus ut in primo sermone declaravit quod nobile est infinita nobilitas ex rebus quarum nobilitas est in actione quae sunt in primo ordine acquirit nobilitatem paucis operationibus. et quod sequitur ipsum in ordine est illud quod acquirit nobilitatem pluribus actionibus. in hoc autem sermone declarat quod sub secundo ordine nobilis est illud. sicut in quo acquiritur nobilitas pluribus actionibus est secundus ordo. ea autem que habet paucas operationes quoniam impossibile sit in eis acquirere nobilitatem pluribus operationibus sunt minus nobilia hoc intendit Themistius. sicut iste sermo est pars primi sermonis: et dicebat quod si esset sermo per se ut dicit Alex. in sua expositione esset contradictorium primi sermonis. in primo enim sermone posuit quod illud quod est paucorum actionum est melius in isto: aut ponit quod illud quod est maiorum actionum est nobilis eo quod est minorem actionem. nos autem diximus simus quod dixit Alex. quoniam non peruenit ad nos suus sermo: quoniam primus sermo apud me est in corporibus celestibus. sicut illud quod est paucorum actionum est melius quam illud quod est plurimum actionum. et quod ille sermo est in eis que sunt sub corporibus celestibus. sicut illud quod est plurimum actionum est nobilis quam illud quod est paucorum: et ideo nobilissimum est homo et vilissimum elementum. et manifestum est ex hoc sermone quod contingit rebus existentibus nisi non dividantur ita sermones hi fuerint accepti quoniam unus sermo erit possibile existimare quoniam in corporibus celestibus aliquod est corpus quod est paucorum actionum: et vilius etiam in eis que sunt sub corporibus celestibus est aliquid quod est paucorum actionum et nobilis quam plurimum: ergo duo sermones non sunt idem sed duo: et de duabus naturis diversi.

Quod autem est ut optime habens nihil indiget actionem etenim ipsum cuius gratia. actionis autem semper est in duobus: quoniam et cuius gratia sit: et quod huius gratia: alioz autem astrarum pauciorum: plantarum autem parua quedam et una forte: aut enim unum aliquid est quod sortitur velut quemadmodum et homo aut et multa alia praevia sunt ad optimum. hoc quidem igitur habet et participat optimo: hoc autem attingit prope per paucos motus: hoc autem per multis: hoc autem neque participat sed sufficiens ad proprieatem venire: puta si sanitas finis: hoc quidem semper sanum est: hoc quidem extenuatum: hoc autem et extenuatum: hoc autem et aliud aliquid operari currendi gratia quare plures motus.

Dicamus igitur quod quidam acquirunt nobile una actionem et quidam pluribus: quoniam et plures actiones ducunt:

Ipsum et faciunt ipsum ascendere et peruenire ad illam nobilitatem. nobile non perfectum est vnu: sicut di ximus superius non indigenus operatione quia sit nobile: et quedam que sunt propinquia ei multa operatione: et quedam que sunt impossibile ut sunt propinquia ei oio: et sunt contenta quia sunt propinquia alii rei et propinquum nobilitat sicut diximus quia sanitas est finis ut complementum: et quedam corpora sunt propinquia sanitati perfecte paucia operatione et sicut sana: et quedam sunt sana per diminuti onem corporis: et quedam sunt sana per multum exercitium: et quedam non acquirunt sanitatem per exercitium sed per alias operationem. motus igitur quibus corpora fierint propinquia sanitati perfecte sunt plures et non plures et pauci et minimi.

In hoc sermone coniungit pponens prime demonstratio nis et secunda: et dat exemplum de sanitate quae continet in se omnes divisiones virtutum sermonis: et post hoc laborat faciendo conuenire illas divisiones istis entibus et illis: t.d. quod quidam acquirunt nobile tecum et intelligent quod illud quod acquirunt nobilitatem paucia operatione existit in corporibus celestibus: et illud quod acquirunt nobilitatem multum operationibus inuenit in corporibus celestibus et in nobilissimo eorum que sunt hic scilicet hoie. D.o. causas super hoc quod dicitur quod quidam acquirunt nobilitatem pluribus operationibus: et dicitur plures operationes inducunt tecum et quod ex pluribus actionibus quartu s unaquecumque est diminuta respectu actionis qua ens perfectum acquirunt nobilitatem et gregabili aliiquid equale: aut fere in nobilitate illi unum actionem quod plures actiones debiles faciunt per quantitatatem illud quod facit una actio fortis per qualitatem: et quod omnia entia non intendunt per suas operationes nisi ut assimilent perfecte nobilitatem quod est deus sed in natura eorum est acquirere de assumptione: t.d. posse quod plures oppositiones faciunt ipsorum actionem in sua nobilitate. nobile enim perfectum est vnu. et quod plures operationes valent ei ut assimilent perfecte nobilitatem valent actionem valde nobilis enti quod assimilat nobilitatem perfecte una actione. illud autem quod est nobile et perfectum est sicut dicitur quod non indiget actionem in acquisitione nobilitatis. D.o. et quedam sunt propinquia et paucia actione: et quedam multa. s. quedam acquirunt propinquitate palmarum quod est deus paucia operatione: et hoc est orbis rotum continens: et quedam pluribus actionibus sunt certiores orbis. D.o. et quedam impossibile est tecum et impossibile est ut sunt propinquia primo principio neque pluribus actionibus neque paucis sed sunt contenta appropinquari ei quod est propinquum: aut ei quod est propinquum propinquum: quoniam distatentem in hoc sunt valde diverse. D.o. exemplum ex sanitate et ponit ipsam sanitatem ei quod est in fine nobilitatis: t.d. sicut diximus quod sanitas est finis et perfectio. i.e. accipit in loco nobilitatis simplicis que est finis omnibus et complementum sicut ante fecimus sanitatem: et quoniam ponimus quod sanitas simplex est in loco perfecte nobilitatis que acquirit sua actionem dicimus quod sicut corpora sanctorum quedam sunt propinquia similitudinem sanitatis que non est in materia paucia operatione. s. motu et dimensione: ita est etiam de entibus nobilitibus respectu primo nobilis: et quedam sunt propinquia sanitatis multa operatione: et hinc est tertius ordo: et quedam non acquirunt sanitatem immo exercituum quoniam sit multum: sed per medicinas et alia quasi possunt divisiones quatuor illud. s. et acquirunt sanitatem paucis motu: et illud quoniam acquirit sanitatem per extenuationem. d. per exercitum forte: deinde per medicinas et euacuationes: et intendit per hec diuersitatem corporum celestium in multitudine motuum et in qualitate: quoniam quedam acquirunt nobilitatem uno motu simplici: et quedam uno motu compósito: et virtutem autem pluribus: et ideo dicitur ut reperto erunt igitur motus quibus corpora appropinquant perfecte sanitati tecum. videt

legit quod intendit per plures et non plures motus diversos in quantitate convenientes in qualitate: et intendit per paucos et minimos motus simplices et compósitos simplices. s. sicut minimi: et sic forte intendit per istos ordines immo in quantitate.

Altet autem non potest ad sanari paucis: sed ad curare soli aut exterminari et hoc alter sine ipius.

Et dico etiam quod corpora quedam non possunt esse sana: sed possunt currere tamquam et quedam non possunt currere sed possunt esse contenta quadam extenuatiōne: et omne corpus eorum corpora habet similitudinem a fine sui corporis.

Dicitur dicitur extra ordinem eorum quod acquirunt nobilitatem propinquam perfecte nobilitati perfectis diversis actionibus: aut paucis: aut pluribus: vult dicere etiam extra ordinem eorum que impossibiliter est ut acquiratur propinquam nobilitatem perfecte nobilitati: neque actionibus paucis neque pluribus: quoniam ista etiam quoniam non habeat naturam acquisitam perfecte nobilitatem: non habet nam acquisitam non nobilitatem. propinquam perfecte nobilitati: ita etiam acquirunt ea diversis operationibus sed universaliter paucis quod nobilitas quam acquirunt est paucis: t.d. et dico etiam tecum et sicut corpora animalia quedam non possunt acquirere perfectam sanitatem: neque pluribus operationibus: neque paucis: neque in extenuatione: neque in meditatione: sed hinc nam acquisitam aliquam sanitatem diminutam per exercitium et motum modicum: et quedam possunt acquirere istam sanitatem diminutam per alias extenuationem modicam: et hoc ostendebat quod dicitur et quedam non possunt acquirere tecum et quedam non possunt acquirere sanitatem diminutam per motum: sed sicut erit tenacitas: et iste ordo est magis diminutus quod primo. D.o. et quodlibet istorum corporum fines habet tecum potest intelligi quod intendit per virtutem motum. s. quod hinc non diminuta sanitatem acquisitam et forte intendit per eum operatio diversarum et istis corporibus animalium in quantitate et qualitate diversarum finium quod acquirit per diversitatem illarum actionum: et in rei virtute diversitas finium est causa diversitatis actionum: et quoniam possunt hic sicut trevis: aut nobilitas simplex quod non acquirit per operationem: aut nobilitas propinquam simplicem: et ista acquirunt diversis operationibus: et sicut ordinem: aut nobilitas diminuta: et ista acquirunt paucis operationibus: et forte quedam istaz actionum sunt perfectiores quibusdam: et ille etiam habet laetitudinem: sicut hoc igitur intelligendum sermo Aristotelis.

Quartum quidem non illo sortiri sine optimo omnibus sed autem non semper melius erit: quanto vero quod propinquum sit optimo: et propter hoc terra quidem totaliter non mouetur: propinquum autem paucis motibus: non enim attingunt ad extremum: sed usquequo possunt sortiri diuinissimum principium. primum autem celum certissimum sortitur per vnum motum que autem in medio primi et extremorum attingunt quidem per plures autem attingunt motus.

Dico etiam universaliter quod perfectio cuiuslibet rei est acquisitione complementi et finis: et si hoc non poterit nobilis est et melius ut sit propinquum complementum: et quanto magis erit propinquum tanto magis erit nobilior: quapropter terra non mouetur oio et corpora propinquum eius mouent paucis motibus quod non pertinet ad finem: sed acquirunt illud quod possunt acquirere ex causa prima diuina similius posse et potentiam. primum autem celum acquirit hoc uno motu veloci corpora vero media inter plurimum corporum et ultimum acquirunt hoc pluribus.

Dicitur et dico universaliter hoc quod si omnes res haberent naturam acquirendi complementum et finem vere ei: sed quod quedam non possunt peruenire ad finem sicut melius facere ea acquirere aliquod propinquum complementum: et hoc intendit quod dicitur et si non poterit tecum melius est quod non esse propinquum omnino. D.o. et quanto magis tecum et quanto magis habet naturam appropinquandum complementum tanto magis erit nobilis et

e contrario. et quod terra valde distat in hoc quod dicitur, quapropter terra non mouet. et quod terra est valde remota in receptione motus a re nobis non sunt mota oio quod non possit acquirere motum qui est nobilio quiete; neque aliquid nobile quod comprehendet motum; illud quod recipit apprehendit ipsum quiete propter suam quietem et alia elementa e contrario: et maxime ea quod habent motum circularis dico igne et aeris et pluribus partibus aqua autem habet motum in pluribus partibus: terra vero in paucioribus: et hoc intendebar quod dicitur corpora ei propinquum movementum paucius motibus: et quod non possint acquirere illud quod appropinquat nobili pluribus motibus: et secundum hoc quod dicitur ordinis videtur quatuor: et quilibet ordo haberet latitudinem preter ultimum ordinem. Ordo igit primus est ordo entium quod comprehendet nobilitatem perfectam sine operatione: et diversitas secundum magis et minus: hec autem sunt entia abstracta. Secundus autem est eorum qui appropinquant pfecte nobilitati per operationem: et hec sunt duobus modis: aut per modicam operationem: et hoc non invenit nisi in corporibus celestibus: aut per multas operationes: et hoc invenit in corporibus celestibus et in homine. Tertius est eorum qui non possunt comprehendere propinquam nobilitatem nobilitati pfecte: neque multa operatione neque modica: sed tamen apprehendunt nobilitatem minorem propinquam perfecte nobilitati: et hoc per modicam operationem: et hoc non invenit in corporibus celestibus: et quilibet istorum trium habet latitudinem. Quartus vero est terra que non potest comprehendere nobilitatem per operationem sed sine. scilicet per quietem suam: et iste ordo valde distat a primo quod utrumque sit sine operatione: et in primo fuit, propter nobilitatem sui et sui finis hoc autem propter suam quietem et sui finis: quoniam sicut finis nobilis quartum magis erit nobilior tamquam comprehendens maiorem operationem: et ita est vultus finis quartum magis fuerit vultus tanto magis comprehendens minorem operationem ita quod illud quod est valde vultus comprehendens sine operatione oio. dicitur. sed quod acquiritur istud quod possunt acquirere etiam elementa absque terra requiri ex prima causa modicam quod non habeat naturam comprehendendi multum. dicitur. celum autem primum et ceterum comprehendit ex illa nobilitate quod est etiam propinquum. dicitur. corpora autem media et cetera potest intelligere per corpora primi primum celum: et per ultimum elementum. scilicet corpus quod recte mouet. impossibile est enim ut intendat per ultimum corpus terram: quoniam elementum movementum paucius motibus et non habet naturam acquirendi ex isto nobili aliqd. et potest intelligi per ultimum corpus orbis lune et per ultimum elementum. scilicet luna habet paucos motus.

De dubitatone autem quare secundum primum quidem una existente ratione magna constat multitudo astrorum: aliorum autem ligillatim uniuersorum accipit proprios motus.

Columbus modo dissoluere secundam questionem quare in octavo corpore orbe propinquum orbem primo habente motum unum sunt plures stelle non numerate et in aliis orbibus unoquocumque habent plures motus est una stella.

67 *Hoc quod dixit quod octauus orbis est propinquus primo orbitali inuenimus scriptum. et opinio antiquorum est quod orbis octauus stellatus est primus orbis: et Ptolemeus posuit nonum quod dicebat quod ipse invenit in stellis fixis motu tardio secundum ordinem signorum: et ab eo dicitur quod iste motus est motus antecensus et retrocessus et non est perfectus: et ponunt quod iste motus est virtus a babylonica antiquis. si ergo istud quod inuenitur in isto libro sit vere dixit ipsum inueniendo opinionem babyloniorum: et eius questione est intellecta per se.*

Propter unum quidem rationem quis primum rationabiliter existimabit hoc existere. intelligere enim oportet vite et principiis uniuersorumque multam esse excellentiam prime ad alias.

Bicamus igitur quod recte hoc fuit. scienduム igitur est quod primus orbis principium est potentia: et causa in vita cuiuslibet viuorum plus quam aliis orbibus: quapropter primus orbis mouet plura corpora: et viuusquisque ceterorum mouet unam stellam.

68 *Dicitur quod causa in hoc est quod primus orbis est principium et causa in dando cuiuslibet viuorum suam vitam fortius et plus quam principia ceterorum corporum diuinorum. et quod in hoc minus illo nobilitant in posse nobilitant simul in hoc. scilicet in mouendo plures stellas. isti enim orbis non sunt causa vitae eorum que sunt illuc nati: sed stellas quae sunt viulum quod nobilitant que sunt illuc sunt stelle. quod est causa in hoc est quod principium vite quod est in orbe hoc quod est causa cuiuslibet vite est fortius alijs principiis vite existentibus in alijs orbibus principiis non que sunt in istis orbibus sunt viua et sunt principia vite que est hinc: ideo antiqui dicebant ea esse deos: et babylonici dicebant ex hoc quod considerauerunt quod quelibet stellarum illarum habet operationem propriam in generibus propriis entium: et operationes coes in generibus coibus et non tantum in corporibus sed in animalibus. scilicet dant saturno plantas et mineralia et omnem terram frigidam et sicciam: et dant considerationem et in bonitate et in finibus rerum: et alia scripta sunt in suis libris quae non sicut dupli et maior pars sit delecta. Auctus autem fecit librum de hoc qui est de regimini bus celestibus.*

Erit autem ratione secunda secundum rationem prima quidem enim una ens multa mouet corpora diuinorum rurum. multe autem viuunt unum solium: et namqueque errantibus enim viuunt quodque pluribus fertur rationibus. Sic quidem igitur adequata natura et facit ordinem viuorum qui deminutum multa tribulans corpora: viuunt autem corpora plures motus.

Et dico etiam quod recte primus orbis est viuus et mouet plura corpora spiritualia: et isti orbis qui sunt plures viuusquisque mouet viuus corpus terrae: quoniam ois orbis orbium erraticorum mouet viuus pluribus motibus et primus orbis viuus: et secundum hoc se cit viuere natura quoniam posuit in eis ordinem: dico quia dedit viuus motui plura corpora: et viuus corporum plures motus.

69 *Dicitur quod ut iuste posuit quod dedit ei quod est impossibile moueri nisi mouet viuus plures stellas quae mouuntur illo viuente et per illam viuunt motu faciat plures operationes: et dedit ei quod impossibile est mouere nisi viuam stellam plures motus: ita quod quemadmodum primus facit per viuum motu plures operationes: illa secundum enim facit per viuam rem motu plures operationes: et dicitur enim quod recte etiam quod recte sicut hoc quod diximus: quoniam si ois orbis orbium erraticorum est possibile ut moueat plures motibus: et impossibile est ut moueat plures stellas: orbis autem stellarum impossibile est ut moueat plures motibus: et possibile est ut moueat plures stellas viuente et quod demonstravit hoc dicitur. et secundum hoc iuste se cit non secundum et quod possibiliter est in eis his: non duobus modis diversus iuste fecit nam quod dedit nam cuiuslibet eorum in actu quod possibile fuit in eo et dedit viuiscum eorum terminum in eis aliis a suo comparati. dicitur explicavit hoc et dedit viuus mouens plura corpora: et viuus corporum plures motus: et debet intelligere quod fecit hoc causa sicut fuit ut alterum non faceret.*

Aduic propter hoc quidem viuunt habent corpora alie latentes quod multa corpora mouent que per viuente et viuunt habent in multis. scilicet viuente spera corporis eti sicut ens. illius quidem igitur coe erit opus: hoc quod est enim singularis propriis per naturam latio.

Bicamus etiam quod in quolibet orbem habent plures motus diversos sunt viuunt stellas: quod quilibet eorum mouet plura corpora. scilicet orbis orbitas orbium stellarum erraticarum quae sunt in eo: quoniam viuunt. scilicet continentes

stellas erraticas mouentur et firmatur in orbibus et omnis orbis eorum mouentur et firmantur in pluribus orbibus; et omnis orbis eorum est corpus; et operatio orbium qui revoluunt stellae erraticae sit vniuersalis operatio; et ut quilibet corpus habeat motus et operationem propriam.

20. Hec est alia causa a predicta et est quod oes orbis que mouent stellam unam erraticam habent orbem a quo continentur et ille orbis mouet oes alios orbem et contrario suis motibus. s. ex oriente in motu diurno; et quod ita sit contingit ut oes orbis qui mouent stellam erraticam sunt quasi prohibiti a suis motibus propter illius orbem mouentes eos et contrario suis motibus. et quod isti orbis sunt quasi prohibiti a suis motibus non omnes possunt mouere nisi una stellam. orbis autem stellatus se habet et contrario quod non sit prohibitus a suo motu quod non habet aliud motorum a quo prohibetur a suo motu. t. d. quod in qualibet orbem et ceteris. quilibet orbis continens orbem erraticum habet in se plures oes et mouet unam stellam; quod iste orbis continens mouet illas plures orbem et contrario suo motu. t. hoc intendebat quoniam. d. quod quilibet eorum mouet plura corpora et ceteris. quod mouet oes orbis illius stellae et contrario suo motu. p. ex oriente in occidente. d. o. causam in hoc quod mouet per suum motu plures oes. t. d. quod ultimus orbis. s. continens stellas erraticas. et necesse est ut oes orbis stelle moueat per motum orbis continenter eos quod ille orbis est quasi ligatus in orbibus orbibus qui mouent sequentes ipsum. et non debet intelligere nisi ligatione per motum et consequentiem intantum. d. o. et ois orbis eorum est corpus ut operatio et ceteris. et posuit in orbibus orbibus erraticis et unum corpus continens eos et motus eos et contrario suo motui ut oes orbis mouentes stellas habent duas operationes. s. duos motus; quod unus est vniuersalis orbibus illius stellis et est in quo sequitur motum diurnum; et alter est proprius et est motus appropriatus stelle.

Hoc autem velut apponitur: omnis autem finiti corporis ad finitum virtus est. sed de circulari qui deinde motu latere astris dictum est qualia quedam sunt finis substantia et finis figura sunt; et de ratione et ordine ipsorum.

Et si in aliquo orbe orbium erraticorum essent plures stelle esset ultimus orbis in labore quoniam mouet orbem qui sunt post ipsum motu diverso et revolvunt ipso et in qualibet eorum sunt multe stelle et iam diximus multotiens quod omne corpus finitum habet potentiam etiam finitam; propter hanc causam igitur fuit in qualibet orbe orbium erraticorum una stella una. iam igitur complevitum sermonem de scilicet et quomodo mouentur et quae substantiaz habent et figuram; et de locis et ordine eorum sermonem sufficiemus.

Quia orbis primus est qui in motu diurno revolvit oes orbis stellarum ex oriente in occidente cum stellis que sunt in eis. d. quod si in qualibet orbe orbium erraticorum essent plures stelle non est possibile ut primus orbis moueret eas ista velocitate; aut non est possibile mouere eas oio quoniam si declaratur quod potentia cuiuslibet corporis est finita; et sermo eius est intellectus per se sed habet multas dubitationes; quod una est quod dicitur est orbis in labore; et iaz declaratum est quod illis corporibus non potest laborare et secunda est hoc quod dicitur quod primus orbis mouet alios oves; quoniam corpus non mouet corpus nisi tactu. etiam declaratum est quod alia corpora non mouent se finis tactu; neque expulsione; neque attractione; sed finis desideri; et etiam si cibelli fuerimus quod primus orbis mouet alios quemadmodum corpora mouent se ad inuicem; quod g. dicimus quod istis corporibus erit potentia finita; et iam determinatum est quod semper mouet. et si aliquis responderit quod iaz determinatum

est in principio istius libri quod potentia cuiuslibet corporis agens aut patientis est finita; et hec non acquiritur operatio nisi ex potentia infinita que mouet ea; ut Alex. et Aquinum responderet: contingit ex hoc ut aliquod sit possibile corrupti quod nunquam corrumperet. Joannes autem dedit hanc questionem peripateticis tali modo quod non possunt evadere ex ea finis quod procedant quod in isto corpore celesti est potentia finita; quoniam si illuc sunt due potentiae finitas s. et infinita; contingit ut finis finita sit corruptibile de infinitate virtutis et finitatem et finis infinita incorruptibile. dicamus ergo nos quod hoc quod dicitur orbis ultimus est in labore. intendebat quod potentia motoris ex eo adderet supra potentiam suam naturalem; quoniam causa laboris in animalibus est ut addat potentiam moti super potentiam motoris; quoniam potentia moti necessario est opposita potentiae motoris. hoc igit intendit per labore. et enarrat potentia moti in eo adderet super potentiam motoris; tunc monus eius est violentus; et quod violenter mouet impossibile est ut recipiat eternitatem motus a potentia infinita. s. mouente que non est in materia. et quod necesse est in eo ut non recipiat eternitatem necesse est ut labore. De alia autem dubitando in qua dictum est quod ultimus orbis non mouet alios per suum corpus ita quod dicatur in eo quod si essent plures aut maiores contingat ei labore quod non mouent alios orbis nisi per desiderium aut motus primi orbis. dicamus quod hoc debet intelligi quod primus orbis est mouens eos quod torus orbis est quasi unus animal quasi ligatum multis ligamentis sicut animal dissimili partum; sed est ligatum prima potentia spiritualis divisa in suo torso. hoc igit unus corpus per unam potentiam spirituale que est in eo debet habere magnitudinem terminata necesse est ut post dicatur; et quoniam haberet magnitudinem terminata necesse est si haberet plures stellas ut motus eius esset violentus; et similiter si contingeret plures motus aut maiores oves. et similiter intelligendum est quod ultimus orbis mouet alios oves. s. sicut dicitur quod nobilis mouet totum; quoniam ista prima potentia spiritualis non dividitur in alijs orbibus nisi quod potentia dividitur in infinito orbe quemadmodum potentia mouens animal non dividitur in alijs membris nisi quod primo dividitur in corde. et mirum quod hec potentia dividitur in membris dissimili partum non quod dividitur in partibus vel membris dissimili partum materie. divisione enim eius in istis est ingeniosa. s. per ligamentum; illis autem sine ingenio sed naliiter et non indiger illis ligamento donec fiat ex eis una res mota sicut hic indiger; quod proprius aliud ligamentum et aliud dividitur non ligatum non dicuntur esse unum nisi equo; determinatum est. e. n. s. et unum motus simplex et verus est unum motus diurnus; et quod unum motus est in uno moto; sicut illud quod habet in rei uitate unum motum est una res mota in rei veritate. de tercia autem questione et est quod de corporibus celestibus que sunt eterna dicuntur hinc potentias finitas. Dicamus quod etiam quod corpora celestia habent finitas potentias in qualitate infinitas in ipso. s. quod oes corporum celestium habent finitum motum terminatum in velocitate; et non potest moueri neque tardius neque velociter; et diversitas in motu habet diversitatem suarum naturarum. et conuenienter in hoc quod sunt infiniti in ipso; quoniam oes motu habent finitum motum in velocitate terminata necesse est habuerit formam maleam sive non. et sicut oes motu habent finitum motum et finitam formam maleam sive non; sed appropositum habent formam maleam quod motus eorum est finitus et absoluus; et vniuersaliter actio et passio eorum. carceribus autem forma materiali approposita quod motus eorum et vniuersaliter actio et passio sunt eterni. et quia corpus celeste est motus necesse est ut habeat velocitatem terminatam et vniuersaliter actionem et passionem terminatam finis qualitatem. et quia non habet naturalem formam necesse est ut actio et passio eius sint eternae; ergo non est in eo potentia finita ut moueat vel ut moueat ex quo contingat predica questione

est quo inuenias eternū in quo sit potētia ad corruptiōnē. et qđ determinātū est in primo tractatu istius libri. s. qđ haber potētia finitā. ppter suā actionē et passiōne nō intendit nisi quēdmodū ad suā qualitatē. s. qđ actio eius et passio sīt finite in vīgorē. et cā clus est qđ sīt finis in magnitudine. et ppter hoc determinātū est qđ actio eius ē finita qđ ideo ē qđ sīt finitū in magnitudine. et qđ isti nō possūt distinguer finitū in qualitate a finito in quantitatē in tēpe. accidit eis ista pplexio: et ppter hoc opinandū est qđ corp̄ celeste ē simplex nō copotit ex materia et formā et qđ forma que mouet nō est materialis oīo. et qđ ita sit determinātū est quo Aris. de obz. oīo. qđ si in eo sīt plures stelle sīt in labore si omne corpus habet potētias finitam. D. d. lā ḡ cōpletūm sermonē de stellis et qđ mouent. i. qđ sunt fixe in orbib⁹: et orbēs mouent: et quā ſtam habet qđ sunt in nature quinque: et de figuris qđ sunt ſperice: et de locis. i. qđ cauſa diuersitatis motū eoz est fm diuersitatem ordinis ſitus. f. carū ad inuicē. et pōt intelligi qđ iam declarauit ſitus carum quā. d. qđ conſiderauit lunam et inuenit ipsam eclipticā.

Reliquā autē de terra est dicere vbi extat poſita: et vt̄ quiescentiū est aut motoꝝ: et de figura ipſius. de positione quidez ignē non eandem habent omnes opinionem: sed pluribus in medio positioni dicentibus: quicquid totum celum finitū esse aīunt. cōtraria qui circa italiā vocati pythagorici dicunt: in medio quidez. n. ignē ēſſe in quint terrā autē vnu astroꝝ existente circulariter lataz esse mediū nocte et diē facre. Adhuc autē oppoſitā alia huic aſtruit terrā quam antītōna noīe vocant: nō ad apparentiā ratōnes et cauſas querentes: sed ad quādā ratōnes et opiniōnes ipsoꝝ apparentiā attrahētes et tētantes adornare.

Volumus mō dicere de diſpone terre et pſcrutari de ea et de loco eius: et vt̄ sit quiescere: aut mota. dicam⁹ ergo qđ antiqui diuersi sunt i loco eius. et omnes dicentes qđ celum est finitū dicunt terrā ēſſe posita in medio. pythagorici autē habitantes italiā tradicunt illis qđ ignis ēſſe positus in medio: et qđ terra est stellarū ſtella. et reuoluī circulariter et ex motu eius circulari sit noctis et dies et faciunt alia terrā quā vocant antugamoniani: et dicunt hoc et opinant qđ nō querunt cognitionē cauſarū rex et sermonum in eis ex viſu ſed mutant viſu ſim ſuas voluntatē: deinde laborat in confirmando illam voluntatē.

72 Dicit volumus dicere de diſpone. i. de figura terre et pſcrutari de ea. i. de ſua natura: et vt̄ ſit quiescere aut mota. f. ſim totū. deinde incepit dicere opiniōes antiquoꝝ de loco eius. et qđ opinio remotissima in terra est diuentis qđ non ēſſe in medio et reuoluī circa mediū: incepit dicere sermonē eoz. et d. oīo qui dicit celū ēſſe finitū. i. celū ēē ſpericū dicit terrā ēſſe in medio. D. d. pythagorici autē rē. idest qđ pythagorici tradicunt oībus antiquis: et dicunt qđ ignis ēſſe positus in medio: et videt qđ ipſi opinant eū hoc qđ celū ſit ſpericū: et videt ex hoc qđ dicunt qđ terra ſit alia stellarū et qđ mouet circa mediū qđ nō opinabant terram ēſſe mota circa ſe. f. ſim partes remanentes ſim ſe totū ut dicunt alii antiqui. et viſum est qđ opinabant qđ ſtelle mouet cuī eo qđ terra mouet ppter motū diurnū quē attribuunt terre: et iō dixerūt qđ ex motu ei⁹ ſit noctis et dies: et incedunt ſim qđ credo qđ mouet ſim totū in circulo. et appetat ex hoc qđ faciunt alterā terrā oppoſitā: et ipſi opinabant qđ in circulo ſup quē mouet terra ſit altera terra oppoſita iſi: et qđ mouet motu equali: et forte opinabant hoc ppter eclipses: qđ aliq̄ pōt imaginari hoc propter eclipses ſolis et

lune. et vniuersaliter non poſſimus imaginari oīs opinio‐nes antiquoꝝ neqđ pſcire eas quā nō ſunt famoſe apud nos ſicut apud Aris. D. d. cām ppter quā accidit illis hominibus tales sermones dicere qui ſunt cōtrarii ſenſui: et d. et dicunt hoc et opinant hanc opinione qđ nō acquirūt rē. i. qđ cōſiderauerūt de cauſis rex non querunt ut il lud qđ dicunt ſit cōueniens illi qđ ſenſui appetat. f. faciunt ecōuerſo. i. qđ nolunt pbari ſenſibilia per ſuas opiniones et qđ viderunt ea cōtraria ſuis opinionib⁹ attribuūt huic errore ſenſus qđ vident qđ sermones vniuersales ſunt veriores qđ ſenſibiles: et vniuersali eoz in cōtrario nō ſit querere ipſam veritatē ſed verificare ſuas voluntates.

Quālitas autē vt̄q; et alteris ſimil ydebleſ nō oportere terre mediū regionē assignare credibile nō et apparetib⁹ cōſideratib⁹ ſed ex rōib⁹ honoraſibilissimo. n. putat cōuenire honoraſibilis ſimā exiſtere regionē. eſſe autē ignē terra quidez honoraſibiliorē: terminū autē intermediuſ: extremū autē et mediū terminos: qđ ex his recogitātes non puitāt in medio ſpere ponī ipſam ſed magis ignē. adhuc pythagorici quidē ppter maxi‐mo cōuenire ſeruari pnc palifſimum totū. medium autē eſſe tale iouis carcerē nominat hanc habentem regionem.

Et alii plures antiquoꝝ dicunt hoc etiā qđ iſi dicunt et non ponunt terrā in medio neqđ cōſi‐mant sermonē ſuū ex viſu neqđ ex ratione: f. qui buſdā ſermonib⁹ antiquoꝝ qđ opinabant qđ oē nobilis dī ſit in loco nobilitat: et qđ ignis ē nobilior terra: et ſi ſis loci ſit nobilior medio: et qđ vlti‐muſ mediū mūdi ē ſinis. et ex iſi ſis modis quos di‐xiſ rationant: et nō pcedūt qđ terra ſit fixa i me‐dio orbis: fed ignis ē poſitus i medio orbis: ſed etiā pythagorici dicunt ppter hāc cām quā nos di‐cemus qđ ignis ēſſe in medio: qđ res nobilis cō‐ſeruāda eſſe qua nibil ē nobilis. f. ignis et qđ me‐diū ſit pſeruāda reſ: quapropter antiqui vocabant ipſum genus equale. f. locum quietis.

Quā. d. qđ hec opinio attributa eſſe pythagorici. d. etiā qđ plures antiquoꝝ cōueniunt cuī eis in hoc et qđ idē accidit eis qđ accidit pythagorici. f. qđ nō cōſiſtāt ſuas opinioes neqđ ex ſenſu neqđ ex ratione cuius ppōneſ ſunt ſumptue ex ſenſu. D. d. rationē eoz: et d. opinabant. n. qđ res nobilis et. i. qđ dicunt qđ res nobilior debet eſſe in loco nobili‐or: ſed ignis eſſe nobilior: terra: et ignis debet eſſe in loco nobilior: f. loci nobilior: ē mediū mūdi qđ ē ſinis ſpere vī figure: igit ignis ē poſitus i medio: et hoc ē qđ. d. qđ ſinis loci ē nobilior ſic in ſcriptura: et ſi vā: incedit et nobilissimum mediū mūdi qđ ē ūia qđ ſit i ſobie ē et ſinis. f. cētrū. i. mediū iſi ſis mūdi in qđ ſpera ſinif et cētrū. et qđ ratio pythagorici eſſe ppter ſuū rōni. d. et pythagorici etiā dicunt qđ pp̄ hāc cām rē. i. et pythagorici etiā ratiocinant rōe ppter ſuū rōni antiquoꝝ: et dicunt qđ etiā ignis ē nobilissimum entiū: f. dī cōſeruari: et debet eſſe in loco cōſeruatiōi: et locus cōſeruatiōi ſit mediū torius: et debet ignis eſſe in mediū torius: et iſta ratio ē alia a pma. antiqui. n. ponebant ignē in mediū pp̄ ſuā nobilitatē qđ nobilior: dī eſſe in nobilior: ſi autē ponebat pp̄ ſuā cōſeruationem.

Tanq̄ mediū ſimpli ſic dicunt et qđ magnitudi‐nis mediū et rei exiſti mediū et nāe. qđ uis quēad modū i aſalib⁹ nō idē aſal et corpiſ mediū ſic exiſtādū magi et circa totū celū. pp̄ qđ hāc igit cām nibil eos oī ſimere circa totū neqđ addūt cere carcerē ad cētrū. ſed illud querere mediū quale quid et vbi aptū natum eſſe illud quidē enī pncipī qđ mediū et honoraſibile: loci aut mediū

assimilat ultimo magis q̄ principio. qd̄ quidem enī mediū determinatū est: qd̄ autē determinans finis. honorabilius autē p̄tinēs et finis q̄ finitus hec quidem enim materia: hec quidem substantia consistentie est.

Et dixerūt hoc qd̄ ignorabat: quid est mediū. mediū. n. similiter dicit duobus modis. dicit enī de medio corporis et magnitudinis: et etiam de medio nature. isti autē dicebat medium quasi uno mō: nos autē dicimus q̄ mediū aīlis et mediū corporis non est idē: et sic oportet nos intelligere de toto celo etiā. et propter hanc cām quāz diximus etiā non debet dubitare in dispōne toto loci videtur esse vñium non primū. medium enī est terminatū: orīzon autē est terminans.

74. Qum declarauit sermonē qui induxit eos ad credendum q̄ terra non est in medio: cepit destruere illū. sermo enī eoz est fundatus sup quinque p̄positōes: quāz altera est cōs̄is duabus opinōibus. s. d. q̄ ignis est nobilis: terra secunda est qua vtebant antecessores pythagoricoz loco istius. s. dices q̄ nobilis debet esse in loco nobiliori. et hec tres p̄positōes cōcedunt ab Aris. quarta et quinta sunt q̄ mediū mundi est nobilis: et q̄ mediū mundi est conservantius: et ex his duabus ppōnibus. d. Aris. q̄ cedit corruptio in hunc sermonē qui mediū dicat equiōce. aliquādo. n. dicit de medio mūdi: et aliquid de medio quod eligit a natura. s. nobili. et iō. d. q̄ ignorabant quid medium esset. cedit ḡ cōs̄is q̄ nobilis debet esse in loco nobiliori: sed nō concedit q̄ mediū in magnitudine est nobilis sed mediū qd̄ eligit a natura: et pp̄ter hoc. d. nos autē dicim⁹: et. i. q̄ mediū qd̄ est in animali fin electione et nobilitate non est mediū in magnitudine sed est mediū in substantia et iste sermo quasi p̄tradicit peripatetico de corde et fmōi ipsius. d. n. q̄ eoz est nobilissimum mēbōz: ḡ debet habere locoz nobilissimum qd̄ est mediū pecto: sicut p̄inceps p̄ habere mediū in ciuitate ut habeat regnum equale. sed n̄ videat q̄ non est de aīli magnō. s. de mundo: sicut de animali paruo qd̄ est generabile et corruptibile: qm̄ orīzon in mundo est nobilis centro: orīzon. n. est terminans: et cētrū est terminatū: et etiā entia nobiliora sunt in celo qd̄ etiā nobilissimi loco: videt ḡ q̄ mediū aīlis generabilis et corrupibilis est contrariū medio aīlis eterni. et p̄positio quā accipiūt illi fuit accepta vniuersalē in aīli simplē: et. i. q̄ mediū animalis et mediū corporis nō sunt idem. i. mediū animalis in eo q̄ est aīli siue eternū siue non. i. q̄ mediū substantiae nō sequit mediū magnitudinis. in quodā. n. eius inuenit mediū substantiae in medio magnitudinis: et in quodam non: et propter hoc. d. et sic oportet nos intelligere de toto celo. i. q̄ mediū in eo nō est mediū in corpore. D. d. et pp̄ter hanc cām non debet. t̄. i. et propter hoc qd̄ dicim⁹: scilicet q̄ mediū s̄be non cōsequit mediū magnitudinis non debet dubitare in dispositōne totius mūdi et existimare q̄ ita est de eo sicut de particulari. s. q̄ mediū in eo est in loco medio corporis. oportet ḡ eos ut nō iudicet sup mundū de hoc qd̄ vident in aīli: fed oportet eos p̄scrutari de medio mūdi qd̄ est mediū in s̄ba quomō est et in quo loco est. D. d. et q̄ mediū necessario. i. et debent credere q̄ mediū in rei veritate est mediū in s̄ba: et q̄ mediū in magnitudine aliquā p̄sequit hoc mediū aliquā autē non: et hoc intendit qd̄. d. mediū vñ loci videt esse postremū. i. q̄ mediū in s̄ba inest prius mediū in eo in magnitudine: et intendit per hoc q̄ locus qui est in orīzonte est nobilior loco q̄ est cētrū mundi. D. d. mediū enī est terminatū et orīzon ē

terminas. i. necesse est q̄ orīzon sit nobilis medio q̄ mediū est terminatū ab orīzonte: et orīzon est terminas ipsius et terminans est nobilis terminato qd̄. pp̄positio terminatis ad terminatū est sicut forme ad materię: forma autem est nobilior materia.

De loco quidē iḡi terre hanc quidē habent opinionē: similiter autē et de mansione et motu. non enī codē mō omnes suspicant: sed quicq̄ neq̄ in medio ponit autē ipsaz moueri in circu- tu circa mediū: nō solum autē hanc sed et antītona quēadmodū diximus prius. quibusdam autē videat et plura corpora talia cōtingere ferri circa mediū nobis imanifesta. ppter luppoltio- nē terre: ppter qd̄ et lune eclipsē plures q̄ solis fieri iniquū. latoy enim vñū quodq̄ occultare ipsam sed nō solū terrāq̄ enī non terra centrū sed distat per hemispheriū ipsius totū nibil. ppter bare putant apparentia accidere similiter non ha- bitatibus nobis in centro quēadmodū et si in me- dio esset terra nibil neq̄ nunc facere manifestuz p̄ medietatē distans ab his que diametri. quidā autem et positā in cētro dicūt ipsaz reuolutū et mo- ueri circa eum qui semper statūt polum quēad modum in timeo scriptum est.

75. Id est cōpleuius sermonē de motu terre: volūm̄ mō dicere diuersitatē antiquoz de qete et motu terre. antiqu. n. differtūt in hoc. qdā. n. dicūt q̄ terra nō ē in medio: et dicūt etiā q̄ mouet circa mediū: deinde dicūt q̄ nō tm̄ ipa terra l̄z et astra q̄ dī astaricon sicut dixim⁹ superius. et quidā dicunt q̄ possibile ē plura corpora. s. terras siles isti terre esse q̄ mouent circa mediū esse: et latēt nos q̄ ista terra cooperit eas et hoc nō facit ista terra sed terra faciūt hoc: et dicūt etiā q̄ si terra nō est centrū et est remota a suo semicirculo tñ nō ppter hoc. ppter qn stelle apparentes cadat sub visu qñ nō habitam⁹ centrū. et si terra ē et posita l̄ me- dio nō laterēt nos stelle que sunt in lemidicculo q̄ sumus remoti a polo. quidā. n. dicūt q̄ terra ē posita in cētro et q̄ mouet et reuolutū sup. orīzōbe qui dī orbis supextensus: ut dicūt est in timeo.

Id est cōpleuius iam dicere opinionē antiquoz de loco terre: opinionē. i. dices q̄ est in medio: et dicentis ter- ra esse extra mediū: et mō volumus dicere de opinionib⁹ eoz de motu et quiete. D. d. quidā. n. dicunt q̄ terra est t̄. i. dices autē q̄ terra non est in medio dicunt q̄ mo- uet circa mediū sicut stella. D. dicunt hoc t̄. i. et dicentū q̄ terra mouet circa mediū q̄ altera terra que ei oppo- nit. quidā. n. dicunt q̄ possibile est q̄ plures terre sunt si- miles huic terre mote circa mediū sicut ista: sed latēt nos q̄ ista terra distinguat nos ab illis ita q̄ ista nō ē illa q̄ sa- cit motu circa mediū tm̄: et oēs ille terre: et hoc intēdebat qd̄. d. et nō facit hoc ista terra tm̄ t̄. i. q̄ tota terra mouet circa mediū: et q̄ huic positōi p̄tingit ut de circulo signoz videat esse maior medietate: et nō appareat ex stellis nisi q̄ sunt in miōz semicirculo: dicunt excusando se q̄ quis terra nō sit in cētro tñ nō ppter qn stelle videant. s. ex signa q̄ sunt in medietate orbis declinis quā sunt remota a suo semicirculo: sicut si esset sup terrā. s. in cētro et nos magis vicinates alteri duo: poloz q̄ reliquo. et intēdebat q̄ di- cēs terrā esse i medio q̄ in oīb⁹ habitatib⁹ appetet semi- circul⁹ signoz quis habitatores sunt viciniores vni polo: q̄ reliquo nos non habiem⁹ in ipso cētro. et causa illius est q̄ ista cōtritas quā facit diuersitas polo: in propinquitate et in longitudine non est sensibilis respectu magnitu- dinis orbis apud nos: ita quantitas fm̄ quam circulus

terre egreditur a centro fm nos nō facit ut videat de si gnoꝝ círculo minus qꝫ medietas in respectu orbis. et hoc intendebat qū. d. et dicunt qꝫ si terra non est centrū rē. i. et qū narravit opinione dicentū terrā esse morā circa cētrū narravit sermonē dicentū etiā eam esse motam in centro dicentes enim terram esse motam fm totum non dicunt nisi istos duos modos.

Similiter autē qꝫ de figura dubitabīt. his quidē. n. videat esse spērica: his autē lata et figura tympani. factūt autē argumentū qꝫ occidens et oriens sol rectā et non: circularē occultationē videat faciens a terra tanqꝫ opportunū siquidē spērica esset circularē fieri a terra abscissionē: non attendēt elongationē solis ad terrā et rotunditatis magnitudinē: quō in apparenētibus paruis circulis recta videat a longe. propter hanc quidē igit̄ phantasiā nūbil ipsos discredere oportet non rotundā esse molē terre. sed adhuc opponunt et dicunt propter quietē necessariū ipsam hanc habere figuram. etenim de motu et mansione dicti modi multi existunt.

Et dicamus etiam qꝫ antiqui diuersi sunt ut dīctimus in figura terre. quidam enim dicunt qꝫ terra est rotunda spērica: et quidam qꝫ est lata ut figura tympani qū fuerit in parte cōueniēt et dīcūt qꝫ signū huius est qꝫ qū sol occidit et oriens later a terra fm longitudinē non fm circularitate. et si esset rotunda deberet latere a terra fm circulū. et dicunt hoc qꝫ dimittunt cogitare in remotione scolis in magnitudine sue revolutiōis: et qā videat ex remoto longius ut accidit hic paruis circulis qui videat a remotis plani et oportet eos ut nō opinarent qꝫ figura terre est rotunda: et hoc qd̄ dīctimus de errore sensuū et sic ponunt eaꝫ eē rotundaz. sed dimittunt credere hoc et etiā volunt confirmare sūmū sermonē dicendo qꝫ figura terre ē figura tympani propter quam figuram quiescit necessario.

76. Vult dicere opinione antiquoz de figura terre qm narravit opinione coꝫ de motu et quiete eius r. d. qꝫ antiqui diuersi sunt ut dīctimus. i. quēadmodū diuersant in loco et in motu et in quiete eius. D. d. et singulam eius est rē. i. et dicentes qꝫ figura terre est tympani: qꝫ ē medietas spērē. i. nos sumus in plantiē eius: dicūt rationē ex hoc qꝫ qm videmus qꝫ sol qū occidit aut oriſ secat superficiē terre super linea rectā. et si terra spērica esset nūc superficies solis secat superficiē terre sup linea arcuālē sicut luna secat solē apud eclipses solis. D. d. et dicunt hoc quia dimittunt cogitare rē. i. et existimāt hoc signū esse verū qꝫ dimittunt cogitare et volunt scire qꝫ linea parue circulares ex magnis circulis appetit ex remoto recte: r. d. qā non cogitant in remotione scolis et magnitudine sue quietarie: ut determinatū est in astrologia cuꝫ hoc qꝫ appetit vīlū et paruitate sue quantitatē videat qꝫ remoto eius a nobis sit valde magna: et ppter paruitate sui circuitū apud vīlū et magnitudinē circuli terre oportet ut arcus terre qui fit a lectioē superficie terre et superficiē scolis sit paru⁹. s. arcus super quē appetit qꝫ superficies terre secat superficiē scolis propter magnitudinē spēre terre apud vīlū et paruitatē spēre scolis. et qū circulus magnus secat circulū paru⁹ apparebit iste arcus circuli magni rectus ex remoto: et maxime ex maxima remotione: et hoc nō accidit i clīpī solis et lune qꝫ corpora eoz sunt ppinqꝫ in quantitate. D. d. quēadmodū hic accidit circulus paru⁹. i. qm fuerint absit a circulo magnis. et intēdebat qꝫ si hoc accidit sensuū non deberent dicere qꝫ terra haberet talē figurā. et dicere

deberent qꝫ hec est visio solis ex hoc qd̄ demonstratū est a mathematicis: qm̄ si ambulauerim̄ in septentrione aut meridiē apparet stelle que prius non apparetant. et qꝫ ortus stellarū in orisōtibus diversi at fm prius et posterius et si terra esset plana tunc ortus solis super ultimū orientē esset idē cū eo qd̄ est super ultimū occidentē: et hoc intēdebat qd̄. d. et oportet eos ut nō opinarent rē. i. et debebant recipere ratioē astrologoz in hoc et non cōsidere in hoc signo qd̄ nō impossibilis sit ut sit error in sensu. D. o. sed isti dimittunt credere rē. i. dimittunt demonstratiōes doctrinales: et volunt cōfirmare qꝫ figura terre sit spērica et sua quiete. singulū enī qꝫ terra non staret in medio. nūlī qꝫ figura eius est talis: quapropter non potest dividere acērem et sic deseruit ipsam. et si verū esset qꝫ hec esset cā in quiete terre nō esset necessariū ut figura eius esset figura illa qꝫ eius posterius sequit qꝫ priori. s. figura a quiete: et a posteriori non sequit prius. s. qꝫ qm̄ potentia fuerit quiescēt in medio nō sequit necessario ut figura eius sit lata: et hoc si cocesserimus qꝫ figura eius fuerit tympanica qꝫ debet quiescēt: et propter debilitatē huius sermonis dimisit cōtradicere ei quānū post contradicere ei.

77. Eleuare quidē igit̄ omnibus necessariū supuenire. forsan enī irrationabilioris mentis nō mirari qd̄ quādoꝫ quidē parua particula terre si eleuata dimittat fertur et manere non vult et plus semper velocius. totā autem terra si quis dimittat qm̄ eleuauerit non vīlū fertur nūc aut quiescere totā gravitatem. Sed adhuc vīlū siqꝫ latis particulis ipsius ante cadere amoueat terram ferentur deorum nullo resistente.

Dicamus nos vniuersaliter qꝫ opiniones qm̄ antiqui dixerunt in motu et quiete terre valde multiplicant. illud autē in quo omnes antiqui diuersificati sunt et dubitantes oportet nos dicere. dicamus igit̄ qꝫ debet homo mirari nūlī habeat cognitiōē brutalement: quō qm̄ accepētūs ptez paruam et eleuauerimus eā et dimiserimus eam qm̄ non stat in suo loco neqꝫ sigit in loco aeris i quo dimiserimus eam: sed descendit ad inferius et quanto magis illa pars terre erit maior tanto magis erit velocitas descensus. et si aliquis accepēt totam terram et dimiserit eam stabit et non recedet a loco suo et non ibit ad inferius. et quō figuratur duplex totius grauius mīrū ē. et dicamus etiā qꝫ si homo accepēt partē totius terre et eleuauerit ipsam super terram deinde dimiserit eā et secerit eam recedere a suo loco anteqꝫ ille pies cadunt super terram non remanebit in suo loco aeris i qua dimisibat: neqꝫ quiescet ei iā in loco super quē cadet postqꝫ partes recesserint sed vadit ad inferius qm̄ nūlī p̄hibeat ipsa a delētū suū sempiterno dū aliqd non impeditat eam.

Quā dīct opinione antiquoz in loco terre et quiete tem et motu eius et figuraz: incepit dicere qꝫ illud qd̄ est magis desideratū et naturale magis p̄scrutari: quare terra fm totū quiescēt in medio: et fm partes mouet dū non impeditat. i. r. d. dicamus nos vniuersaliter rē. i. quia sunt opinione corrupte dicentū. s. qꝫ terra non est in medio: et qꝫ terra mouet fm totū. D. d. illud autē in quo antiqui rē. idest questio magis difficultis et magis desiderata naturalis est hec quā dico. desideratū est. n. ab hoīe et ei mīrum naturaliter: et videt qꝫ oportet nos p̄scrutari si non habuerit cognitionē bruti: qm̄ huiusmodi cognitio nō desiderat aliquā cognitionē. o. demonstrauit quid esset illud desideratū: r. d. videmus. n. qꝫ qm̄ accepētūs partē paruā terre rē. i. et loca aeris in quo eq̄ilia sūt. s. qꝫ lapis nō facit hoc

in hoc loco tñ sed in oibus locis. et videmus totam terram in aliquo loco aeris stare quis sit maior: si parte suarum partium: et ita est ut defensus maior sit velocior in aere. si igit necesse est ut idem habeant iudicium totu: et pars terre et sili loca aeris idem habeant rc. tunc necesse est ut aut terra non stet in aere: aut partes vbiq stet: et hec est una questione. d.o. scdām questionē: d.o. dicamus etiā q̄ si aliquia accepterit parte terre rc. i. et etiā est quod in hoc qm̄ non videt q̄ quā partes perueniunt ad terrā et quiescunt in loco aeris eū quo terra quiescit nisi si dixerimus q̄ iste locus aeris habet aliquā propriū ppter quod terra stat in eo: sed quā terra que est sub parte cadente recesserit: mouebit etiā ista pars cadens ad inferius quousq̄ terra aliq̄ impedit eā: et si ista terra nō impedit eā mouebit etiam ad inferius illa p̄s ita q̄ existimadū est q̄ partes terre habent naturā etiā semp̄ moueri ad inferius dū non impediant: et hoc intendit q̄ d.o. i. et vadit ad inferius. i. sed existimatur q̄ semper vadit ad inferius non q̄ hoc sit necessarium in partibus.

Quare stupore quid omnibus merito factus est philosophia. omnibus solutiōes aut de hoc non magis incōuenientes esse videri dubitatione mirabilis vtiqz aliquis h̄i quidē. n. ppter hoc infinitū q̄ deorum terre esse aiunt quēadmodum xenophantes colophonius ut nō negotiatur querentes causas: ppter qd̄ t̄ Empedo. sic obstu puit dicens: siquidē infinitē terre p̄funditatis et immensus ether q̄ et per multoz lingua dicta vane effusa sunt modicū totius intelligentiū. hi autē in aqua ponit: hunc autē antiquissimū lāscē p̄imus sermōne q̄ aiunt dicens Thalē milesū tanq̄ ppter natationē esse manentē quēadmodū lignū uel aliquid: tale alterū etenī horū in aere quidē nihil natū est manere sed in aqua tanq̄ non eadem ratōe existēre de terra et aqua sustinē te terram. neqz. n. aqua nata est manere eleuata: sed in aliquo est.

Dicamus igit̄ q̄ hoc quod antiqui querunt de causa cognitiōis istius rei et est vera philosophia. dissolutiōes autē quas antiqui dicunt sunt inopiables et deb̄ omnis homo mirari pluq̄ de questione. quidā. n. dicunt q̄ profundū terre et eius inferius est infinitū quia suū fundamenū est ad infinitū ut plures homines dicunt. s. malacenses. Empē. autē resistit eis t̄. d. q̄ iam exierunt et diuiserunt in mūdo recte oēstiora mēdiacia qm̄ dicunt terrā carentē profundō quia parū cognoscit de essentia ipsius. quidā autē dicunt terrā fundatā esse super aquas et acceperunt istum sermonē ex viro antiquo et est bebas de ciuitate rīnor: et q̄ terra natat super aquas ut lignum est: et simile simili non figit super aērem: sed super aquam.

78 Dicit q̄ omnes cause quas antiqui dicunt in quiete terre sunt impossibiles. quidā enī dicunt q̄ causa in quiete terre est q̄ est infinita: quapropter non haber locū ad quem mouet et q̄ ipsa sustinet se: et Empedocles resistit contradicentiōib⁹ hunc sermonem.

Ahdūc autē quēadmodū aer aqua leuior et terra aqua quare quomō possibile ē leuius magis deorum ponit grauior si fin naturā. adhuc si quidē tota cit̄ nata manere in aqua palā quia et particularū vnaqueq̄ ipsius nūc autē non videtur hoc factus sed quelibet particula fertur in fundū et velocius maius.

Et oportet ut dicatur dicentiū hunc sermonem

vtrū p̄icat de terra et de aqua deferente q̄ sit idē aqua non figuratur in aērem sed stat super aliquod deferē ipsum. et dicamus etiā q̄ aer est leuior aqua: et aqua terra: et si ita sit quā leui est sub graui. et dicamus etiā q̄ si tota terra potest stare super aquaz necesse est ut quelibet partū eius stet super aquā sed nō videt hoc: sed quectū pars est terra si posita fuerit super aqua descendit quouq̄ perueniat ad p̄fundū aquae: et quāto magis terra fuerit maior tanto velocius descendit ad profundū.

79 Qum. d. opinione dicētis q̄ cā in quiete terre est quia est infinita: et opinione dicētis q̄ causa in hoc est q̄ natat super aquā: sed sermo dicētis q̄ causa in hoc est quia est infinita et sermo nō naturalis: qm̄ si fuerit causa erit causa accidentalis. et etiā declarat̄ est q̄ est impossibile ut corp̄ infinitū sit neq̄ elementū neq̄ aliud: et ppter hoc voluit p̄tradicere huic opinioni et p̄tradixit scđe: t̄. d. oportet igit̄ ut dicat rc. i. in p̄mo debem⁹ dicere eis q̄ hoc qd̄ tu dicas de terra et de aqua debes dicere. aqua enī ē ita graui si cut terra et ita descēdit in aere sicut in terra: quare igit̄ magis aqua q̄ terra defert et sigil in aere et non descendit et hec est contradictionē vera quoniam transmutat in aquam. D. d. scdām contradictionē: t̄. d. dicamus rc. i. et hoc qd̄ d. necesse est eis q̄ cōscēsum fuerit q̄ aer leuior est aqua: et aqua terra: et forte posuit hic positionē donec declarat̄ dispositionē de graui et de leui: et videt q̄ hoc si magis appetitas in aere et aqua q̄ in aqua et terra. videt enī q̄ aqua mouet in loco aeris quiescere aere in loco suo: et etiā mouet aer in aqua ad eius superficiē ubi fuit aqua. atq̄ igit̄ est leuius in aqua: et aqua grauius in aere: ergo aer est leuior aqua: terra autē mouet in aqua sicut aqua in aere. si igit̄ hoc qd̄ sentimus esset in suo loco naturali et non esset in eo violenter: tunc necessariū est ut dispositio aque cū terra esset si ei dispositio aque cū aere: et similiter si sentierimus aquā in loco terre naturali moueri ad superiorū tunc nulla dubitatio accideret si non sentimus ipsaz in suo loco naturālē: tñ quātū demonstrato sit idē impossibile est ut loca multoz corporū naturaliū sint eadem: et q̄ impossibile est ut loca eoz in quo sentiuntur sint loca violentia: et videt q̄ terra sit grauior aqua: manifestū est q̄ locus eius est inferior loco aque qm̄ aqua mutat aquā ut pueniat ad locū inferiorē: et existimat̄ q̄ et hoc magis mouet aer in aqua quā aqua non fuerit in loco suo naturali. D. reuefus ē ad tertiam contradictionē: t̄. d. dicamus etiā rc. i. et hoc manifestum est quia natura totius et partis eius est eadem: et hoc q̄ apparet qd̄ ex statu valis cuprei super aquam quā ipsaz cupraū descēdar in ea tñ est figura valis. s. penetratio aeris in eam. D. d. et quāto magis fuerit maior: rc. i. et sequitur ex hoc q̄ terra tota sit velocioris defensus in aqua q̄ quelibet pars eius.

Sed vniuersaliter vſqz ad aliquid querere sed non vſqz quid ubi possibile dubitatiōis: oibus enī nobis hoc cōsuetum non ad rem fieri questiōē sed ad contraria dicētē etenī ipse in seipso querit vſqz quo vtiq̄ ut nō amplius habeat contradictionē ipse libiūp̄si propter qd̄ oportet questionū bene instantē esse per proprias instantias generi. hoc autem est omnes considerasse dīserentias:

Et perscrutantur et querunt de causa istius rei fin posse sui finē non finē questionis: et hec ē cōsuetudo oīuz nostrū. s. quia non querimus de aliquo sermone fin questionē et illud de quo perscrutamur: sed fin potētiam loquētis et contradictionē nostro sermoni. et similiter quā nos querim⁹

de aliquo pscrutabimur de eo quousq; perueni amus ad aliquid qd non possuntus negare sup nosipos. oportet ergo volentē de aliquo querere pscrutari cōtradicere sibi contradictione vera cōuenienti generi questionis: et hoc potest facere quz fuerit pscrutatus et cognouerit omnes differentias illius generis.

80. Ut sit demonstrare in hoc ca. causa propter quā accidit antiquis error: t.d. qd illi hoies secerūt contra veritatem qz querūt finē virtutis disputatōe autē finē sui posse in disputatōe non finē suē potentie demonstratiue, finis autē potētie hoies in disputatōe est ut qum de aliquo quesicit si non inueniet cōtradictionē et tunc cōfirmat ipsum et hoc autē finē ipsam potentia disputatīa qd est firmius: aut finē ipsuz disputatorē qd est debilis: t.d. sed querunt tē i. non intendit qd ipsi querunt de talibus per finem sui posse naturalē non finē sine rei in se quz cognitio plectat in pluribus rebus non est nisi finē qd est in posse hoies ut veniat ad ipsam per demonstrationē non finē rem in se. et hoc qd. d. querunt finē sui posse intendit in potentia disputatīa non finē potentia demonstratiua. et qum. d. non ad finē questionis intendit non ad virtutis finē demonstratiue: qm finē virtutis est finis questionis. finis autē virtutis disputatīa est finis questionis finē disputatorē non finē questionis: et qz finē potentie disputatīa: aut est inter duos: aut inter hominē et se: et qum fuerit inter duos confirmat qd aduersarius non poterit cōtradicere. et qum fuerit inter hominē et se: cōfirmat qd non inueniet contradictionē: et hoc intēdebat qd. d. sed finē loquenter. i. qd in tantū pscrutant̄ ita qd aduersarius non poterit cōtradicere. hoc igit̄ est finē potentia disputatorē nō finē questionis et similē si aliquis fuerit pscrutatus in se donec nō inueniat cōtradictionē tunc cōfirmabit rem finē suā potentia disputatīa non finē rem in se: et hoc intēdebat qd. d. et similiter si nos quiescuerim⁹ tē. d. incepit demonstrare viā per quaz qum quis pcessit necessariis ad finē questionis in se nō ad finē potentie pscrutatoris: neq; ad finē potentie disputatīe: t.d. oportet igit̄ tē. i. oportet cū qui voluerit pscrutari de aliquo finē se cōtradicere illi qui ponit ppōnes essentiales questioni. cōtradictio. n. fer tales ppōnes essentiales questioni verificat questionē finē se non finē nostrū posse. D. d. et posuimus hoc tē. i. et viā est ad querendum ppōne essentiales ut queramus omnes differentias existentes in illo genere: qm ex cognitiōe differentiarū scitur oīus esse speciez illius generis et cause accidentiū illarum speciez. differentie enī sunt cause sp̄ez illius generis: et cē accidentiū illarū sp̄ez. causa enī in quiete terre non ē nisi eius differentia. I. grauitas simpliciter.

Anaximenes autē et Anaxagoras et Democritus latitudinem causam esse dicunt manendi ipsam. non enī dividere sed superequitare aerez qui de subtus: qd videntē fictionē habentia corporeū facere. hoc enī et ad ventos habent difficile mobiliter. ppter resistentiā: hoc ipsuz vtqz facere in latitudine terrā ad suppositū aerē: non habentē autē quo transferat locū sufficiens multo eo qd deoīuz quiescere quēadmodū in clepsydris aqua. qd autē possit multā grauitatē ferre cōpressus et manens aer argumēta multa dicunt primū quidē si non lata figura terre est propter hoc quidē nō vtqz quidem quiescat.

Columbus igit̄ reverti et dicere qd pythagorici et demo. dicunt qd latitudō figure terre est causa sine quietis qm̄ non abscondit aerē qui est sub eo sed natat sup eū ut faciūt alia corpora lata que figurū et stat et non mouet a ventis: et sic facit ter-

ra super aerem qui est sub ea. aer enī non habet a quo exeat et sic quiescit terra super ipsum et stat ut accidit aque quz fuerit in vase super quā dicit̄ falsaz et est furens aquā. et cōfirmat suū sermonē p multa signa. et qd aer potest deferre ponderosū quā suerit retentus et quiescit et stat. si igit̄ terra nō est lata ut est retenta super aerem non staret super ipsum.

81. Hec est opinio tertia. isti enim dicunt qd cause in quiete terre sunt due: quarū una est qd lata est terra: quapropter non potest dividere aerē et sic natat super ipsum. secunda est qd aer non habet locū ad quē trāfert sic ut accidit aque in illo vase: et cōfirmat hōc ppter hoc qd appetit aeris per hoc qd defert ponderosū quando fuerit consti tūs et nō habuerit locū ad quem transferatur.

Quāuis mansiōis nō latitudo causa ex quibus dicunt sed magnitudo magis propter coarctationem enim non habens transitū aer manet propter magnitudinē. multa autē est aer propter magnitudinē multā cōprehēdiū: quare hoc quidē existet. et si sphaera quidē sit terra tanta autem finē magnitudinē manet enī finē illoꝝ rationē.

Dicamus igit̄ finē suū sermonē non est latitudo eius sed magnitudo eius est dignitas: ut est causa sue quietis. dicunt enī qd aer qui astringat et non habuerit locū a quo exeat stabit. pstricō enim aeris est ex magnitudine terre. et qum ita sit dicamus etiā qd hec cōstricō erit qz̄uis terra non sit lata sed sphaera: rotunda tñ in sua patina magnitudine. quapropter quietescit et stabit super aqua finē suā rationē.

82. Dicit qd dicunt qd cō quietis terre est qd aer defert ipsum quz non habeat locū ad quē transferat est insufficiens in dando cām sue quietis: et hoc qd addunt qd est lata est superfluū: qm̄ causa quietis ppter latitudinē alia ē a causā ppter cōstrictionē aeris. quies autē ppter pstricō aeris in amplitudine mūdi cōtinēti ipsuz videt̄ esse ppter magnitudinē terre: et hoc intēdit quz. d. pstricō enī aeris est ppter eius magnitudinē. i. qd propter magnitudinē terre astringit aer in orbe sicut astringit in vase in quo ponitur aliqd corpus extrinsecum: et ppter hoc aer qui est in vase non pot exire quā stringit et sustinet vas intrinsecus super positiū ipsi. D. d. sed est finē suā patinā magnitudinē: et intēdit ut reputo: sed finē suā patinā magnitudinē debet stare super aquā: t.d. hoc qm̄ loca vicināta aeris sūt abdita super patinā magnitudinē terre. q. d. et ptingit eis finē hoc ut terra nō sit nisi super aquaz non super aerē: et aqua stat super aerē. s. ppter cōstrictionē aeris. t.q. dimisit cōradicere huic sermoni qd contēsus fuit in hoc cōtradictiōibus faturis. et qd aliquis cōsiderauerit hunc sermonē videbit qd impossibile est ponit nisi qd fuerit aer ita imaginatus qd nō possit cōstringi cū ponderositate terre exēndo a suo loco: neq; est minimum: qm̄ si fuerit imaginata a terra cōstrin ger nimis et mouet terra a suo loco parū statim aer veniet a illi locū quē dimisit: et impossibile est ut cadat eius recessio donec recedat a suo loco rōto nisi quis ponat qd aer ita sit pstricō a terra qd nō possit expelli ab ea: qm̄ si possum̄ qd possit recedere a suo loco saltē paulū: possibile esset recedere finē totū: sicut videmus in corporeibz qd sunt in aqua que mouent̄ in ea tñ aqua nō expellit finē totū neq; addit̄ in suis diametris. s. qd qum posuerimus corp̄ in aqua et impleuerit eū aqua cū illo corpore vas patinē addit̄ illis diametris p corpore adueniēt. et si illud corpus qd est in aqua moueat ad alium locū non siet expellit ex hoc in rotā aqua: neq; addit̄ in suis diametris sicut si ex corpore adueniēt ab extrinseco. et impossibile ē ut aqua

7 ac habeat talēm cōstrictionē ex alio corpore extinseco
in eis ut sit impossiblē ut istud corpus trāferat in eis. 7 si
esset in fine p̄sticō 7 cōtingeret hūc positiō ut in aere
7 in aqua nō occuparet aliud corp' nisi ipsū. s. terra corp'
addens super terrā; 7 totū hoc est impossiblē.

Totaliter aut ad sic dicentes de motu non de
parre est dubitatio sed de toto quodā 7 omni. a
principio. n. determinandū vtr̄ est aliquis cor
poribus natura motus; aut nullus. natura autē
non est; violentia autē est. qm̄ autē de his deter
minatū est prius quecūq; em causaz que aderat
virtutē habuimus videntū ut existentibus. si enī
nullus naturalis motus est ipso; neq; violentus
erit. si autē non est natura neq; v̄ totaliter nihil
mouebit. de his. n. quia necessariū accidere de
terminatum est prius.

Volumus igit̄ contradicere illis qui diuersi
cati sunt in totalitate terre nō in suis partibus. 7
dicere vtr̄ corpora habeant aliquē motum na
turale; aut nullū motū oīo: deinde si nō habeat
motū similē vtr̄ habent motū violentum: 7 iāz
distinximus hoc superius tñ dicemus modo in
quantū indigemus. 7 dicamus q̄ nos dam' eis
motu: 7 si nō habuerint motū naturalē nō ha
bebunt motū violentū oīo: 7 si nō habebunt na
turale nec violentū nihil mouebit. 7 iam distinximus
omnia ista supert̄ 7 accidit corporibus
necessario.

83. Qum. d. opinōes antiquoz in quiete terre: incepit co
tradicere eis vniuersali qm̄ non cōplet de quibulā nō
post cōplesbit: 7. d. volumus mō rē. i. volumus mō indu
cere sermonē vniuersalē p̄tradicētē eis. 7 dicūt hoc quia
videant q̄ causa in quiete partis est manifesta. s. q̄ tota
terra impeditas a motu: 7 ppter hoc quererat causam
violentie in tota terra sicut vident in parte. 7 q̄ sere oīs
antiqui in hac cā conniueniūt incepit contradicere eis: 7. d.
dicamus vtr̄ corpora habeat motū naturalē rē. i. debe
mus p̄scrutari vtr̄ omne corpus simplex habeat aliquē
motū naturale; aut nullū corpus naturale habeat motū
naturalē. p̄pū. 7 diuisit questionē in hec duo contraria
q̄ impossiblē ē ut quedā corpora naturalia habeat mo
tū. p̄pū: 7 quedā non. corpora. n. naturalia sunt natura
lia cōdē mō: 7 impossiblē est ut in illo mō inueniant diffe
rentie p̄trarie. D. d. 7 si nō habeat motū naturalē rē. D.
d. dicam' q̄ nos damus. i. 7 principiū p̄scrutatiōis est q̄
debenus ponere corpora nūlia habere motus: 7 sic p̄side
ratio erit. naturales enī ponūt naturaz esse 7 nūlia. q̄ si sit
hoc notū per se. D. d. 7 si nō habuerit motū naturalē rē.
7. d. hoc q̄ motus violentus non intelligit in corpore nisi i
respectu naturalis: 7 q̄ posuit q̄ si corpora nō haberent
motū naturalē tunc nō haberēt violentū: 7 cōtingeret ut
corpora naturalia nō haberent motū oīo: qđ est cōtrariū
positiōi. D. d. 7 si nō habuerit motū naturalē neq; violen
tum nihil mouebit motu locali: qm̄ hec diuisio in ceteris
motibus h̄z questionē cuius p̄scrutatio est in. v. physi.
diuisio ceteroz motū in nāle 7 violentū. 7 q̄ breui
sunt locutus de hoc in isto libro dixit q̄ iam declarauit in
alio loco quia motus naturalis deb̄t ep̄stere in omni co
pore necessario.

Et adhuc quia neq; quiescere contingit: sicut
quidē enī motus existit: aut vio. etiā: aut natura
le 7 quies. sed adhuc siquidē est motus sup nāz
non vtr̄q; violentia erit latio solis neq; quies.

Et dicamus etiā q̄ possibile est quietem esse: 7
signū hūius est hoc quod dicimus q̄ motus est
aut naturalis: aut violentus: 7 similiūt quies est

aut naturalis: aut violenta. si igit̄ motus natura
lis inuenias impossiblē est ut motus violentus
tñ sit aut quies violenta tñ.

84. Qum declarauit q̄ omne corpus naturale rectaz di
mensionū semp̄ debet habere motū naturalē: vult decla
rare etiā q̄ debet habere quietē: 7. d. sicut naturalis ponit
q̄ necesse est q̄ corpora nūlia habet motū si ponit q̄ ne
cessē est ut corpora naturalia habeant quietē naturalē in
eis que nata sunt moueri 7 quiescere. dicūt est enī in diffi
nitōte nature q̄ est principiū motus 7 quietis: 7 signū eius
est q̄ finis motus in illis que nata sunt moueri est quies.
7 q̄ motus ē duobus modis: naturalis 7 violentias: 8. 7 q̄ est
naturalē 7 violentia: qm̄ 7 hoc iō corpore simplici qđ recte
mouet. D. d. 7 si inuenias motus naturalis rē. i. 7 si aliqd
moueret motū naturali impossiblē est ut ille motus iō co
sit violentus: 7 erit quies ep̄stes quā habet in loco in quo
mouet naturaliter: 7 si fuerit necessario violentia 7 quies in
loco in quo mouet violentia erit naturalis necessario: 7 vo
luit demonstrare q̄ si dixerimus terrā moueri et medio
ad mediu naturali necessē est ut quies eius extra mediū
sit violentia: 7 si a medio mouet violentia ut apparet necesse
est ut quies eius sit in eo naturalis: 7 si non haberet quie
tem naturalē omnino.

Quare si violentia nūne terra manet 7 venit ad
mediū lata. ppter circumgyrationē. omnes enīz
causalz hāc dicunt ex his que in liquidis 7 circa
serem. accedentibus in his. n. semp̄ ferunt māo
ra 7 grauiorā ad mediū gyrationis: propter qđ
vtr̄q; 7 terrā omnes quorū celū generant ad
mediū venire dicunt. qm̄ autem manet querunt
causalz 7 dicūt h̄i quidē hoc mō: qm̄ magnitu
do 7 latitudi ipsius causalz est. h̄i aut̄ quēadmodū
Empe. cel. latiōne circūposita 7 velocius la
tam terre latiōne prohibere quēadmodū aqua
in cyathis. etenī hoc iō circuitu cyatho lato māl
totiens ad inferius erit facta: tñ non fert decūlū
nata ferrī deorsuz. ppter eandē causam.

Et si ita sit terra est p̄manens 7 statim violenter:
aut vadit ad mediū 7 statim. ppter rotunditatē
qm̄ omnes cōueniunt q̄ causal quietis terre ē ro
tunditas: 7 dicērunt q̄ viderunt hoc qđ accidit
in humoribus 7 aere. corpora enī grauiā 7 ma
gna existentia in aere aut in aqua mouentur ad
lūū mediū propter revolutionē aque 7 rotundi
tatē acri: 7 ideo quilibet dicens q̄ celū est gene
ratum dicit q̄ terra est posita in medio 7 q̄ terra
expellit ad ipsuz. ppter velocitatē motus celī: tñ
querebat cām quietis eius in medio. 7 quidam
eoīz dicēbant hoc mō. s. q̄ cā quietis terre 7 star
tus est eius magnitudo 7 latitudo. 7 quidam di
cunt q̄ causal quietis terre 7 sue permanentie est
motus celī ut Empedocles enim dixit q̄ celum
mouetur circa terram motu veloci valde: qua
propter non mouet ut accidit de aqua existente
in vase. aqua. n. reuoluīt inter vas 7 cupuz eri
stens in aqua non descēdit inferius propter ca
sam hanc. s. reuolutionē aque q̄z quis cupuz sit na
tum descendere.

85. Qum. d. opinōes antiquoz in quiete terre p̄ponit
ex quibus sc̄i error oīuz corp: in hoc ca. vult dicere i quo
cōuenient 7 in quo differunt: 7. d. 7 si ita sit rē. v̄p̄ est q̄
omne corpus simplici qđ recte mouet h̄z motum naturalē
7 quietē nāle. D. d. 7 terra stat violentia rē. i. 7 terra quietē
est in medio violentia 7 mouet ad ipsuz violentia. 7 si aliqd
hoc dixerit: aut mouebit ad medium violentia 7 quietē in
ipso violentia. ppter reuolutionē orbis. reuolutio. n. orbis

naia est facere virtusq. D.o. oes eni cōsentitūr tē. intēdit fz
q̄ repū p̄ter dīcēt q̄ cā quietis eī in medio ē sua latitu
do. D.o. & hoc dīcēt q̄ videbāt tē. i. & dīcēt hāc cāz ex
hoc q̄ vidēt q̄ corpora grauiā ejēciunt in hūndo. & ali
q̄ reuoluēs qd̄ reuolut ea ad exprimēto ut aq̄ & aer ex
pellent a medio illī būsidī & stabūt illuc. ppi motū circu
larē. D.o. & ppi hoc. ois dīcēs q̄ celū est generatū tē. i.
& q̄ terra mouet ad mediū ppter reuolutionē. & ois
D.o. q̄ celū est generatū q̄ ip̄ossible ē hoc dicere nisi facies
celū esse generatū quz ip̄ossible est imaginari talē expul
sionē & starū dicentē celū ee generatū. oē. n. violētē ip̄os
sible ē ut sit eternē. D.o. l̄z q̄rit cām q̄tis tē. ex hoc finō
apparet q̄ oes videbāt q̄ cā expulsiōis terre ē reuolutio. &
D. ouerfab ant in cā q̄tis. quidā. n. ponebat cām in hoc
ipsā reuolutionē. & quidā vtrūq. s. & reuolutionē & latitu
dinē & magnitudinē. & h̄c nō dīcēt sibi hoc qd̄. oes
enī pueniūt tē. & hoc qd̄. o. pofit. h̄z cām q̄rit q̄tis tē. i. q̄
dīcēs h̄c sermonē ponit statū cū reuolutionē istā cāz sc̄daz
& forte per hoc q̄. o. oes. n. pueniūt tē. intēdit. n. ppter dīcē
tē q̄ cā in q̄tē eī est latitudo eius sicut p̄s dīxim⁹. & hoc
apparet ex sermōe corp̄ q̄ oes pueniūt in hoc q̄ cā mot⁹
terre ad mediū ē reuolutio. cā aut̄ sue q̄tis quidā ponut
latitudinē tē; aut̄ cū reuolutio. cā quidā vō ponut eā dē cāz
s. reuolutionē i motu ad mediū & t̄ q̄tē i medio. s. Empe.
& dīcēt opinionē suā ut. d.o. & dīcēt quidā q̄ cā manētē
terre ē motus celū ut Empe. D.o. rationē Empe. & o. dīcēt
enī q̄ celū mouet circa tertīā cīrcūquaq̄ tē. i. q̄ cā in q̄tē
terre in medio ē velocitas motus celū; & aeris velocitas q̄
circularis mouet p̄ motū eī. q̄m̄. ppi vigozē motus in re
volutionē ip̄edit terra ut dīfūdat ipsū p̄ suū pōdūs & ut de
scēdat & recedat a medio ut accidit in vase pleno aqua q̄
in eo fuerit corpus pōderosū & fuerit motu in reuolutionē
fortis; q̄m̄ illud corp̄ stabit i medio; & manifestū ē q̄ cā ex
pulsionis illī corp̄o ad mediū & sui starū nō est in eo
nisi fortitudo illius aque in reuolutionē. h̄z isti quidā fūgit
& sūlē accidit terre cā aere; & si ita esset tūc mot⁹ terre ad
mediū cāt̄ violētēs & q̄s eī in medio esset violenta.

Quāuis neq̄ gyrationē prohibētē neq̄ latitu
dine sed supuente aere aliquid fert. ad mediū
quidē. n. violētē fert & manet violentia sm tra
turā q̄t necessariū esse aliquā ipsū latitōne. hoc
iḡi vtrū sursum aut deorsū aut alibi est. esse enī
quandā necessariū. si aut̄ nibil magis deorsum
q̄ sursum aer; aut qui sursum non prohibeat eā que
sursum latitōne. neq̄ vtrū qui sub terra prohibebit
eām que deorsum. easdē enī eorundē necessariū
esse causas eisdem.

Dicamus mō q̄ velocitas motus orbis; aut
latitudo terre ē mō impeditū motum terre; deinde
ex aere super ipsā; q̄m̄ tunc mouebit ad quēdā
loco; q̄m̄ si motus eius ad mediū fuerit violē
tē; & quies eius fuerit violētē necessario habe
bit locū naturale & motū naturale. D. iḡi vtrū
sit sm sursum vel deorsū; q̄m̄ necessariū est ut ha
beat locū. si iḡi deorsū non fuerit dignius ut sit
locus eius q̄ sursum & aer superior; nō phibucrit
ipsū quin moueat ad superior; neq̄ aer qui est
sub ea qui moueat ad inferius. omne enī cōsi
miles & ecēdē sunt causatoꝝ cōsimiliū.

Qum dedit opinōes antiquōz in quiete terre & pī
sit p̄ponēs in quiete terre. s. q̄ oē corpus nāle qd̄ recte mo
uet h̄z motū & quiete nāle incēpt̄ dīcēre eī. t. o. q̄ si po
suerim⁹ q̄ velocitas mot⁹ orbis nō est neq̄ latitudo neq̄
magnitudo terre p̄tinger necessario ut nō phibucrit terraz
a motu eius nāli aer cōtinēs. illī enī nō possūt eā impeditū
a motu nisi ppter latitudinē terre; aut magnitudinē; aut

ppi motū aeris in vigore; & intēdit q̄m̄. d. q̄ velocitas mo
tus orbis aut latitudo terre tē. i. & dicamus q̄ neq̄ velo
citas motus; neq̄ latitudo terre ip̄edit terra a motu eius
a loco in quo est. D. ex aere. i. in eo: q̄m̄ q̄ posuim⁹ q̄ mo
tus eius nō est neq̄ latitudo; neq̄ magnitudo; neq̄ reu
olutio necesse est ut q̄s eē sit violētē & moueetus ad ip̄m
in loco in quo sit violētē in quo quiete sit violētē; & q̄ illic
quiete necesse est ut habeat locū motū ab illo na
turalē & quiete nāli in loco ad quē mouet nāli; & hoc in
tēdōbar q̄m̄. d. q̄m̄ si motus eī ad mediū fuerit violētē tē.
& q̄ locū nāli sunt duobus modis sursum & deorsū. d. dico
q̄ vtrū si sursum & deorsū. i. q̄m̄ quiete eī in medio ē violē
ta necesse est ut habeat locū naturalē ad quē mouet nat
urāli q̄m̄ qui fuerit extra ipsū & in quo quiete nāli qui pue
niet ad ipsū; & necesse ē ut ille locus sit; aut sursum; aut de
orsū. h̄z si locus inferior est mediū in q̄ ponebat nāli
olētē necesse ē ut locus nāli eis sit motū ad circūferētiā
ad superi⁹. q̄m̄ p̄ter ignis. & q̄m̄ vidēt q̄ impossibile o
aliquā posuerit q̄ quiete eī in medio ē violētē ut ponat & el
locus nāli. d. si iḡi inferi⁹ nō ē dignū tē. i. & si dīcēs hunc
sermonē si p̄cesserit q̄ h̄z locū nāli neq̄ sursum neq̄ deor
sum; nō erit innata moueri a medio; neq̄ ad partē no
stroꝝ capitū; neq̄ ad partē nostrōꝝ pedū; & hoc intēdit p
deorsū; & q̄z nō est innata moueri ad partē nostrōꝝ ca
pitū; neq̄ nostrōꝝ pedū; manifestū est q̄ aer cōtinens ex
parte nostra nō ip̄edit ipsā moueri ad superi⁹. s. ad p̄tem
nostrōꝝ capitū; sicut nō ip̄edit ipsā aer ex parte oposita
istī moueri ad partē nostrōꝝ pedū; & sic cā eius starū i me
dio nō erit neq̄ reuolutio; neq̄ latitudo; h̄z defect⁹ mouē
& q̄ cōparatio aeris p̄tinētis ipsā ex parte eī; supia quam
sumus est eadē cū cōparatiōe aeris p̄tinētis eā ex pte ip̄o
opposita illī etiā; & aer q̄ ex nostra parte nō ip̄edit ipsāz
moueri ad circūferētiā q̄ illī p̄cedūt hoc. & q̄ si ip̄edit
impedit etiā ignē moueri ad pte nostrōꝝ capitū; necesse
est ut aer q̄ ex parte opposita istī parti nō ip̄ediat ipsā mo
ueri ad circūferētiā. motus enī a medio a q̄cūq̄ fuerit est
ad circūferētiā; & hoc intēdit q̄m̄. d. cā. n. eedē & p̄siles tē.
& intēdit per eās p̄siles p̄similitudinē aeris p̄tinētis ex du
abus p̄ibus; & intēdit p̄ cāz; p̄simile motū eī a medio ad
circūferētiā a q̄cūq̄ parte fuerit. q. g. d. si iḡi inferiorē nō
fuerit dignius ut sit locū eius p̄ superi⁹ nō mouebit a me
dio oio neq̄ phibucrit ipsā aer ex aliq̄ parte q̄m̄ qui fūgit
innata moueri. & etiā si p̄fuerit q̄ innata ē moueri ad pte
circūferētiā q̄ ex parte opposita nobis necesse ē ut mou
erit ad oēs partēs ppter cōsimilitudinē istī parti. quz iḡi
nō impedit ipsā aer qui ē supia ipsā moueri ad partē no
stroꝝ capitū q̄ idēt̄ ignē moueri ad istā partē. & q̄ illī
nō p̄cedūt hoc ut ip̄edit ipsā aer q̄ est sub eo moueri ad
partē opositā; q̄ motus ex oib⁹ pub⁹ mediū sunt p̄siles; &
sic erit ille sermo quasi alia ratiocinatō. & ppter hoc indu
xit associationem t. o. & aer superior nō impeditur & non
induxit ipsum in forma ratiōnē.

Adhuc autē ad Empe. illud vtrūq̄ quis. q̄m̄. n.
elemēta distabat seorsū a līte q̄ caufa terre man
sōis erat. nō. n. vtrūq̄ & tunc causabili gyrationē
incōueniēt autē & nō cōserre q̄ p̄s quidē ppi
gyrationē ferabat ptes terre ad mediū; nūc aut̄
vtrūq̄ propter quā cām oia grauitatē habētia fe
runt ad ipsā; nō enī gyrationē ppinquit ad nos.

Dicamus etiā q̄ aliquid bene p̄t cōtradicere
sermoni Empe. & dicere dīcēdo eī; demōstra no
bis anteq̄ elemēta essent segregata ad inuicē q̄
caufa erat in quiete terre; nō enī p̄t dicere q̄ cā
quiete terre fuerit reuolutō; & debebat intelligere
q̄ ptes ip̄ossible est ut sint mote in pūcto aliud
in medio & fuerint aggregate i ea p̄ reuolutionē

Liber secundus.

et quod ppter ipsam causam, modo etiam omnia corpora grauia mouent ad ipsam, scilicet terram et ideo resolutio eiusdem est remorum a nobis non propinquum.

87 Quin dicitur vniuersales opinioibz dicibus quod ea quicunque terre est latitudo; et dicibus quod est resolutio vult in modis dicere Empere, ppter ex sua opinione, scilicet si suu sermo ne non sicut in re potest enim alijs querere ab Empere, tu videtis quod terra et alia elementa quae sunt in terrae parte, tunc enim non erat resolutio quod videtis quod motus, scilicet sit unus per alterum hoc intendit quod dicitur, et dicamus quod alijs est id. Dicitur et debet intelligere recte, et debebat intelligere quod non est possibile quod ea in motu partium terre ad medium quod corpus superius incepit, et motus est quod aer motus expulit eas ad medium et quod ipsa non est ea motus partium eius modis etiam ad medium, quoniam querit ea motus carum ad medium antequam fuerit in aere, quoniam appellatur Empere, turbina, quare ergo pres terre modis videntur moueri ad medium et sunt extra turbina, scilicet aerem motum propter motum celorum, et hoc intendebat quod dicitur, quod non est resolutio nisi recte, et quod aer removet a terra quod est quod expulsio corporum grauium ad medium non est, ppinqum nobis, et corpora grauia videntur a nobis expelli ad medium in aere, ppinqum nobis, et quiescere Alex, autem dicitur ptingit Empere, ut turbo, scilicet motus aeris non sit ea quietus terra in medio sed expulsio eius est ad medium, quies autem eius hinc aliam cam, et hoc quod Alex dicit vero, videmus, namque corpora sunt in hunc modo resolutio non descendunt et non resolutio cum isto hunc modo sine separatio loco, sic debet terra moueri, et resolutio in loco ad quem expulsa sunt, ppter motum aeris.

Aduic autem et ignis sursum fertur propter quam eam, non enim ppter generationem, si autem hic ferri aliquibi natus est palam quod terram existimandum.

88 Dicamus etiam quia de causa ignis mouetur ad superiorius, ille igitur non potest dicere in hoc quod hoc non est, ppter resolutio, si igitur terra innata est moueri ad aliquem locum manifestum est quod debemus dicere quod reliqua terra est ad aliquem locum.

Dicitur quod contingit Empere, quod opinatur quod resolutio est ea motus corporis grauius ad medium terrae quod non potest dicere quod de causa pars leuis mouet a medio, quoniam non potest dare causa ex resolutio ex quo visus est quod motus naturalis est quod pars eius non sit resolutio. Dicitur, si igitur terra innata est recte, potest intelligi quod debemus etiam nos dicere quoniam dicimus quod rotunda terra, et non innata est moueri naturaliter ad locum, dicere etiam quod aliae partes terre mouent naturaliter ad illius locum, quod igitur erit idem locus partis et totius, et intendit etiam per hoc demonstare difficultatem illius questionis, et potest intelligi quod quae manifestum est quod quaedam partes terre mouent ad medium naturaliter in aere quiescere, manifestum est quod aliae partes terre innatae sunt moueri oves ad medium si essent extra ipsum, hec est exppositio quasi convenientioris hunc loco.

Sed adhuc nego quod gyratione graue et leue determinatum est sed prius existentibus grauius et leuis, hec quidem ad medium veniunt, hec autem sursum conantur, ppter motum erat igitur et ante ferri gyratione graue et leue, que quodammodo determinata erat et aliqualiter apta natura erat ferri, aut aliquibi infinito enim ente impossibile est esse sursum aut descendere, determinata autem sub his graue et leuis, plurius quidem igitur circa causas has determinata sunt.

Et dicamus etiam quod necessario quod resolutio et motus equalis non faciunt graue et leue, sed prima corpora fuerunt grauia et levia, et quedam veniunt ad medium, et quedam natant non, ppter motum necessarium igitur est ut quedam corpora fuerint grauia et

quedam levia antequam eis accideret resolutio, et quoniam sit oportet nos perscrutari quod corpora fuerint distincta ante resolutione, et quod mouebantur, impossibile enim erat moueri ad superiorius aut ad inferius, quoniam res quoniam non habuerint sine possibile est ut illis sit aut ad superiorius, aut ad inferius, loca enim non inueniuntur nisi in graui aut leui sicut diximus multo tenuis.

89 Dicitur et dicitur etiam quod motus circularis non facit graue esse motum ad inferiorius, neque leue ad superiorius, ita quod motus circularis sit ea grauitatis aut levitatis in corporibus grauius et leibus, sed grauitas et levitas sunt ea isto duorum motuum in corporibus simplicibus extiterunt, anque motus circularis inueniret, Dicitur et resolutio quod sequitur ex hoc et dimisit proponebat quodbus sequitur, et dicitur quoddam veniunt ad medium recte, et proponebat quodbus apparerent sunt sic manifestum est quod graue describitur, et quod illud ex quo sit motus ad medium, et leue illud ex quo sit motus ad superiorius, et motus circularis non describitur altera istarum duarum descriptionum, et motus circularis non est per graue neque leue, sed ea omnes moti ad superiorius et ad inferiorum est grauitas et levitas, et motus circularis non est ea moti ad inferiorum, neque ad superiorius, et quod hec proponebant manifeste diuulgit ipsas, Dicitur, necesse est ut quedam corpora grauia fuerint recte, et quod huic pertinet quod grauitas et levitas sunt necessario existentes in corporibus simplicibus ut appareret, quod corpora simplicia apud Empere, sicut priora motu sicut tempore necessario, et quedam corpora fuerunt grauia et quedam levia, anque motus inciperet, Dicitur, et quod ita sit recte, et quod contingit eis quod corpora grauia et levia erant ante motum celorum, oportet eos dicere quod fuit possibile ut hec corpora essent ante motum celorum cum his differentibus et virtutibus, et quod est possibile eos habere motus consequentes illas virtutes, quoniam si fuerint aenaria corpora celeste tunc non erit superiorius neque inferiorius, quoniam illuc non est finis in loco, et quod superiorum non est neque inferiorum, non erit motus neque graue neque levis, leue enim et graue describuntur sicut, dicitur per superiorum et inferiorium, et quod non fuerit motus non erit graue et leue, et quoniam non erit graue et leue non erit corporis simplex prius corpore celesti, hec igitur fuit sua intentio in hoc capitulo.

Sunt autem quedam qui propter similitudinem dicunt ipsam manere sicut antiquorum anaximandros, magis quidem, non nihil sursum aut deorsum aut in plagiis ferri contingit quod in medio collocatum, et similiter ad extrema se habens, similiter autem ad impossibile ad contrarium facere motum, quare ex necessitate manere.

90 Dicamus etiam quod sere omnes antiqui errauerunt in cognitione istarum causarum per tota vitam suam, et quedam dicebant quod terra est quiescens, ppter suam equalitatem ut Anaximandrus antiquus qui dicit oportet recte existentem in medio remotam esse ab origo corporis equaliter ut non moueat ad superiorius, neque ad inferius neque ad latera, quoniam fuit hunc impossibile est ut moueat ad loca contraria, et si hoc est impossibiliterabitur et quiescere necessario.

Iste est sermo tertius in quaere terre in medio et est magis sufficiens, et isti sermones verificantur Platon, et Aristoteles, qui quidam dicunt quod terra quiescere propter suam equalitatem, propter equalitatem suarum distantiarum ab orbe continente ex oibz partibus, et ratio eius sicut dicitur, est quod oportet quod res mora ab orizonte continente ipsarum quae sunt innatae est moueri ad ipsarum equilaterum ut figura illuc in medio, ut si imaginati fuerint corpus sphericum ferri positi in centro spere coacte ad mantere, quoniam tunc necessarium est ut illud corpus sit in centro, ppter equalitatem abstractionis, quod sit impossibile moueri motibus propriis, et impossibile est ut fundatur et dividatur, et sicut pres

7 ista opinio differt ab opinione dicentis qd cā et status eius in medio est expulsio eius a motu ex iōtis equaliter ī hoc qd dicens hāc opinionē ponit terrā habere motū naturalē et ponit suā quietē violentā. dicēs autē scđam opinonē ponit virūq; violentū. s. motū ad mediū et quietē ī eo: et id hec opinio est magis sufficiens quin non contingat ei impossibilitas contingens primo sermoni. s. qd motus circūlari sit causa motus grauius et leuis.

Hoc autē decidit persuasiblēr quidēz non vere autē. sī enī hanc rationē necessariū omne qd̄cūq; ponat in medio manere quare et ignis quieteret. quod. n. dictū est nō pprū in terra.

Et dicamus qd iste sermo non est verus: qm̄ si ita esset necesse eis ut omne qd̄ ponere ī medio quieteret ī eo: ergo si ignis ponere ī medio nō moueret oīo sed quieteret. sermo enī *Maximā* dī non est proprius terre.

Quia dicētes hāc cām opinant qd cā quietis terre ī me dio est silītudo p̄tracōis p̄tēntis circūquaq; aut eq̄litas declinatiois eius ī oībus pārtibus. s. qd non declinat ad partē p̄pī: t̄ hoc est manifestū ex sermōe eoz: declinatio ignis est ad ex iōtē: et silīt aeris. contingit igit̄ qd̄ quiete terre ī medio si est ppter equalitatē declinatiois non est p̄pī terre sed igni et alijs elemētī. elemētū. s. sunt duob⁹ modi: aut grauius: aut leuis. si ḡ graue stat ī medio ppter equalitatē declinatiois: s. ip̄lū et leue pueniat ī motione sua ad circūferētā: et quz ita sit mirū est ut qd̄cūq; corp̄ ponat ī medio ex corporib⁹ simplicib⁹ sit ī eo necessario. hec igit̄ est intentio ei⁹ qd. d. qd̄ necesse est huc positiō ut oē positiū ī medio quieteret ī eo: et si non istud qd̄ nō est innatū moueri ad cūcūferētā neq; p̄traria circūferētā nō est necesse ut sit ī medio p̄pī hāc cām ut graue fīm nostrā opinionē qd̄ innatū est moueri ad mediū p̄sō a medio. et dicitur etiā qd̄ terra qd̄ expellit ī medio a circūferētā eq̄lī: hec ɔdīctio p̄tingit et ut sit ī medio oē positiū ī eo. Them. aut. d. qd̄ hec ɔdīctio nō est vīs. s. ɔdīctio dicēs qd̄ oē positiū debet stare ī eo nīl qd̄ manifestū est sermōis Plato. ī timeo ī hac intētōne est qd̄ vniuersale ī dādo hāc. dīctū enī est ī timeo qd̄ res cōsī milis qd̄ qui fuit posita ī medio nauis nō declinabit ad alterū laterū: et huc positiōnī vīl̄ ɔdīctit Aris. et hoc qd̄ ignis mouet a medio: et quz ita sit op̄oz̄t̄ dicēt̄ hoc dare cām p̄pī qd̄ quietis terre ī medio: et hoc ɔdīctio erit fīm sermonē dicēt̄ qd̄ fīm rē ī se. fīm autē nostrā explanationē est ɔdīctio firma fīm rem ī se. Them. aut. d. qd̄ nō ē diffīle dissoluere hanc ɔdīctionē. Pla. autē nō acceptit huc sermonē vniuersalit̄. s. nō posuit qd̄ oē p̄sile quodēt̄q; sit quz fuerit ī medio positiū quieteret nō declinabit ad aliquāz partē: sed posuit qd̄ oē p̄sile qd̄ innatū est qd̄cēre si ponat ī medio r̄c̄ p̄sile qd̄cēre necessario: t̄. p̄pī hoc finxit qd̄ hec ɔdīctio non contingit et. ignis enī ip̄sibile est ut separat a motu. et ista ɔdīctio de igne ita est sicut si alij qd̄cēret ī ɔdīctionē illius sermōis qd̄ hō qd̄ positiū fuerit ī medio cōsīlīs qd̄cēre. hō enī haber nām moueri inquātū ī aīal: s. nō est necesse ut qd̄cēret inquātū tale quz fuerit positiū ī medio p̄sile: intēdit qd̄ nulla est differētā inter ɔdīctionē de igne aut de aīali ī appārētā casus istius ɔdīctionis. et hoc qd̄. d. Them. nibil ē: qm̄ si intēdit de hac. p̄pō dicēt̄ qd̄ cōsīlī qd̄ fuit positiū est ī medio p̄sile qd̄cēre qd̄ hoc nō est verū nīl io en qd̄ natū est recipere quietē. queremus ab eo virtū intēdar qd̄ hoc recipere quietē violentā: aut naturalez si violentā qd̄ ignis nō natū est recipere quietē violentā: si naturalez dicēmus ei si intēdar illud qd̄ est innatū recipere quietē nālē qd̄ fuit ī medio necesse est ut ista natura qua corpus positiū est ī medio cōsīlī recipit quietē ī medio sit cā quietis eius ī medio: nō qd̄ est t̄p̄ remōde equali-

a co:po:re p̄tinente: qm̄ hec qd̄ est necessario violēta et ita nō est cā existēt̄ ī re quietē nō extrinseco. et si intendit istud qd̄ innatū est recipere quietē nālē nō ī medio ignis ī natura est recipere quietē naturalē ī loco ex nālī. s. circūferētā: et per illā quietē cōsequit̄ ignis motū celestē. circularē: et vniuersaliter sicut dicimus est cā quietis terre ī medio est equalitas declinatiois ad oēs p̄res ī illo loco ī quo natū est moueri a medio hoc necessario existit in igne. s. qd̄ innatū est moueri a medio ad circūferētā: ɔdīctio igit̄ vera ē sine dubio. si igit̄ aliq; dixerit qd̄ ignis nō accidit eius p̄ibus ut moueat ī medio nīl qd̄ p̄res eius nō sint ī medio ad circūferētā vō: et si ponent ī mediū vēre quieteret. dicēt̄ ei respōdēt̄ qd̄ sile huic p̄tinget quz ī partib⁹ terre s. qd̄ op̄oz̄t̄ eas moueri a medio qd̄ nō sint ī vero medio et sile p̄tinget ī lapide expulso ad superius ut moueat ad circūferētā quz dimis̄t̄ ipsūz motus expellēt̄ nō ad centru. si autē fuerit p̄pīquis circūferētē versus quā expellit qd̄ circūferētē opposite.

Sed et non necessariū: non enī solū vīdet̄ mānēs sed et lata ad mediū. vbi enī quecūq; fert particula ipsius necessē est ferri et tota. vbi autēz ferri fīm naturā et manet ibi fīm naturā. nō ɔgit̄ ppter similiſ se habere ad extrema: hoc quidēt̄ enī oīb⁹ cōfērri aut ad mediū p̄pīus terre.

Vīcam etiā qd̄ sermo eius nō est necessariū qd̄ nos vidēmus qd̄ non tm̄ terra quieteret ī mediū sed etiā mouet ad ipsū et ī quocunq; loco fuerit motus aliquās partis: illīc etiā erit motus totius terre necessario: et vbi mouetur nālēt̄ ibi quieteſt̄ naturaliter. manifestū igit̄ est qd̄ terra qui est nō qd̄ equaliter distat ab ex iōtib⁹: quia hec cā cōis est omnibus corporib⁹ non tm̄ ter re: motus aut ad mediū est p̄pīus terre.

Dixit et si cā ī quiete terre ī medio est mediū: et qd̄ impossible est ut moueat ad p̄tes cōtrarias: tunc terra sī fūsset extra mediū nō moueret ad mediū quz cā motus eius ad mediū sit p̄traria cā quietis ei⁹ ī mediū: qm̄ fīm hāc opinionē cā motus exitus est ī mediū ī eo qd̄ est mediū: et cā quietis est mediū. exitus autē ī mediū p̄trar̄ est mediū sī necessario moueret ad nō mediū: qm̄ necessario est ut moueret ad circūferētā p̄pīquioz̄: et nos vidēmus qd̄ quz fuerit extra mediū mouebit ad mediū ī cā quietis eius ī mediū nō est eq̄litas p̄tracōis sicut dīctū ī ī timeo: et nō dī aliq; dicere qd̄ p̄sō terre quz fuerit extra mediū mouet ad circūferētā qd̄ est ex pte cētri. vīsūz. n. qd̄ corpora habētae declinatiois vigorez̄ ī motu quātō magis fuerint p̄pīqua loco ad quē mouent̄. hoc igit̄ est vīnū cōz fīm quē possim̄ intelligere hunc locū: et ī p̄tracōis vera Alex. autē fīm qd̄ narrat̄ Them. explanat hunc locū fīm suū modū et nō addit̄ hanc intentionē quā nos addidimus. D. enī qd̄ quz necesse ē qd̄ cā quietis terre qd̄ est mediū nō est cā motus eius ad mediū qd̄ nō est cā in quiete eius ī mediū: et hoc contingit dīctib⁹ qd̄ qd̄cēs qd̄ est ī mediū: qd̄ quz cā quietis eius fuerit qd̄ est ī mediū: et cā motus ei⁹ erit qd̄ extra mediū: et cā extra est cōtraria ad esse ī mediū: qd̄ cā motus ei⁹ nō est cā quietis ei⁹: qd̄ quz fuerit extra mediū nō est necesse ut moueat ad mediū: qm̄ op̄atiōes cāz p̄traz sunt p̄traria. sed nos vidēm̄ ipsūz quz fuerit extra mediū moueri ad mediū: qd̄ cā motus eius ī mediū eadē ē cū cā quietis eius ī mediū. s. nā grauitatis ī terra et The. ɔdīct̄ hūc explanat̄. t. d. qd̄ nō est necessariū quz mediū nō fuerit cā motus ei⁹ ad ipsum fed̄ aliud. s. exitus eius ī mediū ut non sit cā quietis eius ī mediū. fīngit. n. qd̄ quz aliqd̄ fuerit negatū ut ipsūz sit cā alterī rei nō sequit̄ ut nō sit cā alterius rei. U. g. qd̄ si virtus visibilis nō est cā ambulatoriū nō sequit̄ ut nō sit cā visiois. et multiplicant̄

sermonē in hoc t. d. q̄ illa quoꝝ cā sunt eedē t̄ cā q̄ sunt
plura diuersa habēt cās plures: q̄ si motus terre ad mediū
est aliud q̄ quies in medio necesse est ut cā motus ad me-
diū sūc cā alia a cā dicitur. t̄ id si alijs dixerit q̄ grauitas est
cā ut mouet ad mediū q̄ fuerit extra ipsū necesse est ut
sit cā innata quiescere nālī nō violē alterū istoꝝ duoz:
aut ut grauitas nō existat in ea q̄ fuerit in medio; aut sic
ut nō sit cā motus ad mediū: sed possibiliter est ut grauitas
nō existat in terra t̄ est in medio: q̄ nō est cā essentialis cā
ad mediū: sed cā cā motus ad mediū est eius exetus: t̄ q̄
cā motus eius est suus exitus a medio q̄ cā dicitur eius i me-
dio est suū esse i medio: t̄ totū hoc est falsū. quies. n. ē finis
motus: t̄ est necessariū ut cā eius q̄ est ante finē t̄ finis sit
eadē: qm̄ si nālī mouet ad mediū t̄ ab aliq̄ pñcipio p̄tingit
ut ex illo pñcipio quo mouet q̄ fuerit extra mediū qui-
escat q̄ fuit in medio: sed hec operatio inuenit in hac eadē
cā duobus mōis diuersis q̄ mōs sit cōtrari⁹ quieti: p̄tra
ria aut̄ possibiliter est ut attribuant eidē agēti eodē mō. gra-
uitas igit̄ q̄ fuerit extra mediū est cā motus ad mediū: t̄
quz fuerit in medio erit cā dicitur in medio. qui q̄ attribuit
has duas operationes dispōibus p̄s agēti nō ipsi agēti
peccat ut dicimus q̄ motus eius ad mediū quz fuerit ex-
tra mediū est exitus eius a medio t̄ causa quietis eius in
medio est suum esse in medio. Iti enim ponunt dispositio-
nem agentis loci agentis t̄ querunt aliquid t̄ stant circa
ipsū. t̄ qz dispō agēti qua agit ē pp̄quia ipsi agēti iste
sermo fuit valde sufficiēt̄ ita q̄ The. errauit in illo t̄ fecit
ipsuz errare fin qd t̄ simplicit̄: qm̄ quz inuenit grauitatem
cām simplicē motus t̄ quietis remalit ut sit cā p̄ aliquā dis-
ponēt̄: t̄ posuit q̄ dispōnes qbus est agēs sunt cāc i hoc
t̄ q̄ iste dispōnes fuerint singulares erunt cā per accīns: t̄
id si iste due dispōnes essent cā essentialiū p̄tingeret ut in-
uenirent̄ in oī posito extra mediū aut in eo. Aris. nō sūt
locutus de cā agēte motū t̄ quietē nīl cū dispōnibus suis
p̄is: t̄ id. d. q̄ si eq̄ilitas remotōis a circūferēta q̄ est me-
diū nō fuit cā motōis terre ad mediū necesse est ut nō sit
cā in sua quiete in medio. t̄ qz in hac p̄dictiōne mediū po-
suit q̄ si terra imaginata ēt̄ extra mediū necessario moue-
ret ad ipsū mediū. t̄ qz ita est incepit notificare hoc t̄. d.
t̄ nō m̄ videm̄ terrā quiescentē in medio: sed etiā mouet
ad ipsū. i. t̄ p̄dictiō huic sermōi qz m̄ quz nō videm̄ terrā
fin totū quiescere in medio sed etiā fin totū moueri ad
mediū quz fuerit imaginata extra: t̄ signū eius est q̄ vide-
mus pres eius quz fuerint extra mediū moueri ad mediū
t̄ id est motus totius terre t̄ vnius glebe t̄. t̄ q̄ posuit
q̄ cā motus eius ad mediū nō est mediū posuit q̄ necessa-
riū est q̄ illud q̄ est cā motus ad mediū sit idē cū cā quie-
tis eius in medio: t̄ si apparuerit q̄ cā motus eius ad me-
diū est: sua potētia nālī manifestū ē q̄ illa potētia erit cā
quietis in medio: t̄. d. q̄ mouet nālī illū stat nālī. t̄ quz
manifestū ē q̄ quz nō mouet ad mediū violēt̄. t̄ ab aliq̄
extrinseco sed nālī t̄ ex pñcipio in eo: necesse est ut i loco
ad quē mouet nālīter q̄escat naturaliter quz istud q̄ mo-
uet nālīter recte nō mouet nīl ut quiescat naturaliē. t̄ ista
p̄dictiō est p̄dictiō pfecta: qm̄ destruit falsū t̄ p̄firmsat ve-
rū: t̄ ppter hoc d. post: declaratiō est igit̄ ex finē. i. decla-
ratū est igit̄ ex hoc sermone corruptio sermōis dicitis q̄
mediū est cā quietis eius t̄ exitus ab eo est cā motus eius
qm̄ ista cā est cōs̄ terre t̄ alijs: sed cā quietis eius i medio
est grauitas: t̄ hoc intēdebat qm̄. d. motus autē ad me-
diū est prop̄xiū terre.

Incōueniens autē t̄ hoc quidē querere. ppter quid manet terra in medio: ignis aut̄ non querere ppter quid in extremo. Si quidē n. t̄ illi natura locus extremus; palā qz necessariū est esse qdāz t̄ terre natura locū si autē nō huic iste locus sed

pter necessitatē maneret que sicutudinis quē
admodū qui de trikō sermo locut⁹ g̃es. Sunt
lis autē vñdicqz tensi: qm̃ nō discrepet ⁊ elūcētē ⁊
sūcētē valde quidē. similiter autē ab esibilibus ⁊
potabilibus equaliter distatē. etenī hūc qſcere
necessariū g̃rendū ipsiſ de ignis māſioē in extre
mis. mirabile autē ⁊ de manisioē quidē querere:
de latiōe autē ipſoꝝ nō q̃rere. ppter quā causaz
hoc quidem fūſum feratur; hoc autē ad mediūz
nullo impeditente;

Dicamus etia q̄ sedū est ut querēs pscrutat
quare terra posita est in medio & non pscrutetur
quare ignis est positus cū orīcōe: qm̄ si orīcōn ē
locus naturalis ignis manifstū est q̄ necessariū
est ut mediū sit locus nāliū terre: qm̄ si iste locus
nō fuerit naturalis terre & fuerit fixa & pmanens
ppter necessitatē eq̄litatis ab orīcōtibus erit iste
fermo sumis sermōni extēlo circūquaq̄z extēlo
forti nō absēsa: & similis huic qd̄ dī de habente
stūm & famē valde t cibūs & vinū sunt valde re-
mota ab eo equaliter. s. q̄ necessariū est ut quies-
cat & nō moueat oīo. & oportet nos perīcūtari
enā de qete ignis in orīcōe, & mirū ē de querēte
cām quietis corpoꝝ & nō querētis cām motus
corꝝ dico qua de causa quedā mouet ad supius
& quedā ad inferius nisi aliquid impedit.

93. Dicit eti*m* non possum dare cam ppter qu*m* ignis deficit in circuferentia: *t*. ppter hoc valde est malu*m* sed ut aliq*m* querat q*m* quietat terra: *t* dat caus*m* in hoc *t* n*m* querit quare ignis quietat in o*m* s*m* ne*m* pot dare cam: q*m* c*m* rer*m* dicitur*m* dicit esse divers*m*: *t*. ppter hoc si aliquis cocesser*m* q*m* c*m* quietat ignis in circuferentia est levitas: n*m* c*m* est i*m* ut cocedat q*m* c*m* quietat terre in medio e*m* grauitas: *d* vo*m* hoc n*m* p*m* dicit non pot dare cam, ppter qu*m* ignis quietat in circuferentia. *D* reuersus est ad dicend*m* r*m* t*m* quibus confirmat erro*m* s*m*: *d*. q*m* si iste locus n*m* fuerit naturalis terra *t*. i*m* q*m* si isti n*m* dixerunt in c*m* quietat ter re in medio q*m* sit n*m* terra *t* sua forma. *f*. grauitas. *t* etiam dixerunt*m* q*m* c*m* est equalitas remotor*m* ab o*m* s*m*: *t* q*m* accidit ei ex*m* dictione ex*m* o*m* bus partibus equalit*m* ut deficit i*m* in die *t* n*m* diuidat simile est ei q*m* accidit ceifa extracta equ*m* ex*m* o*m* bus parab*m*: q*m* sic n*m* abscondit*m*. *t* simile est ei q*m* accidit habeti fam*m* *t* simile equaliter fuerit panis *t* aqua i*m* p*m* bus parab*m*: q*m* p*m* tinger*m* ei ut fier*m* *t* n*m* moueat*m*. *t* dic*m* hoc *t* dant ita ex*m* pl*m* opponendo huic q*m* contingit eis. *f*. q*m* res abstracta ex*m* o*m* parte diuidit*m*. *t* q*m* si aliqu*m* pot dicere eis q*m* si ita e*m* s*m* sicut vos singulis necesse est ut terra diuidaret*m* *t* mouerent*m* pres eius ad circuferentia ex*m* o*m* bus partibus. dicit opponendo hoc exempl*m* de circuferentia q*m* attrahit ex*m* o*m* parte *t* n*m* non diuidit*m*: *t* hoc q*m* dicunt est fals*m* immo necesse e*m* ut si potestia attrahent*m* fuerit fortior potestia qua*m* retinent*m* pres abstracti ab o*m* bus partibus ut diuidat*m*: *t* ut quis potestia retentio*m* fuerit fortior potestia q*m* est ab abstractio*m* equalis ex*m* o*m* bus partibus necesse est ut res abstracta stet in medio abstracth*m* p*m* simili*m*: *t* hoc est q*m*. *D*. The. q*m* n*m* accidit ceifa ut diuidat nisi qu*m* abstractio non fuerit p*m* simili*m* nihil est: q*m* ex attractio*m* c*m* illi non contingit nisi diuilio p*m* illis n*m* ut n*m* sit diuilio o*m* q*m* potestia attrahent*m* fuerit fortior retentio*m* potestia rei attrahere. *t* an*m* incipiat declarare q*m* necesse est si c*m* quietat terra esset hoc q*m* fun gunt necesse esset ut diuidaret*m*: *D* reuersus est etiam ad dicendum q*m* impossibile q*m* eis accidit. *Ist*. n*m* queritur cam quietat *t* n*m* inquiritur cam motu*m* h*m* i*m* in istis corp*m* simplicib*m* q*m* i*m* dicit*m* q*m* miru*m* e*m* de istis quare n*m* queritur de caus*m* quietat elemetorum*m* in suis locis n*m* alibus nisi in terra n*m*: ne*m* que runt de ca*m* etiam motu*m* e*m* sicut de quiete.

Sed adhuc neq; neruū qd dicit fin accidens
tū hoc verū q necessariū manere in medio om-
ne cui nūl magis hic q illuc moueri cōtingit.
Sed ppter hanc rationē non manet sed moue-
bit nō in totum sed discrepetur.

Et dicamus etiā q iste sermo non est verus ut
nō accidat sermoni dicitia qm omne quod non
opozet moueri buc neq; illuc sicut et stat in me-
dio necessario. dicamus igitur q propter hunc
sermonem non debet stare in medio sed diuidi et
moueri ad omnes partes.

94. Vult cōtradicere sermoni dicer q oē qd natū est mo-
ueri ad omnes partes equalit necessaria debet stare: t.d.
q ista ppositio non est vera: qm quis totū corpus habeat
sitū p̄simile respectu circūferentie: tñ partes non habet sitū
cōsimile sed q̄libet pars eā est p̄pinquiero alioī parti q̄
parti illi p̄trarie. propter necesse est ut si virtus moti aut
potēcia attractio fuerit sortioz potēcia retentioz partiu
ut diuidant et moueant insil ad oēs partes: t induxit fin
nē in forma vñ sine hac cōditioē q potēcia declinatioē q̄
est in terra videt sortioz q retentio partū terre: t iō quz ex
terra cecidit collectio magna diuidet et descendit pres. s.
quz ista collectio fuit ad superius violēta: etiā videm⁹
plures partes terre distinctas a suo toro: t si esset sicut di-
cūt oportet ut partes mouerent ad p̄pinquiero orizōtē
et The. r̄der super hoc q dicitēs terrā stare in medio p-
pter eqūlitatē remotionis a circūferentia nō dicunt q terra in-
nata est moueri a medio: t si esset sicut. d. The. pro eis est
verū uel. ppe vez: qm cā p̄pinquia in q̄te eius in medio
est q̄ est grauius: t cā grauisatis eius a medio est q̄ est val-
de remora a motu circulari. remotioni. n.a motu dat graui-
tate et quiete et frigidae: sicut vicinitas dat levitatem et
caliditatem et motum: sed oē hoc nō appetet ex sermōe eoz nisi
fin expōne remotā: t ppter hoc si intēdebat hanc intēti-
onē errabat in doctrina sua: t si intēdebat hoc q̄ videt
ex manifesto sermōis eoz simili peccant.

Eadē. n. ratio cōgruit et in igne. necesse enī po-
sito manere similiter quēadmodū terra: similiter
enī se habebit ad signoꝝ extremoꝝ qdūq; sed
tñ fert a medio quēadmodū t videat latius si non
aliquid phibeat ad extremitatē: verūq; nō totū
ad vñl signū. hoc enī necessarium solū accidere
ex ratione ea que de similitudine: sed p̄poriōda-
ta particula ad p̄poriōnatū extremitatē. dico autē
puta quartā pars ad quartā p̄tinētis partē neq;
enī punctū corpus est. quēadmodū autē t si ex
imago pueniat densitatū in mīorē locū: sic vtqz
ex paruo in maioreꝝ rarius factū. quare vtqz et
terra hoc mō moueret a medio prop̄ similitudi-
nis rationem: si non natura terre iste locū effet.

Et dicamus q iste sermo manifestus est silit
in igne. ignis enī quz positus fuit in medio sta-
bit necessario sicut terra stat: qm res equaliter di-
stat ab orizōtibus hoc mouet a medio ad supe-
riore: sicut videm⁹ q̄ facit sed nō mouet fin totū
ad idē punctū: qm si necessario p̄tingit tñ sermōi
dicitis equalitatē sed quelibet partū ignis mo-
ueret ad hūl simile partū orizōtis: dicēdo q̄ quar-
ta pars ignis mouet ad quartā partem orizōtis
et non est augmentatio corporis ad punctū nouū
ignis. n. qm strigit ex magnitudine ad parui-
tatem et qm densitat pueniat ad locū mīorē: et q̄
expādit a paruitate ad magnitudinem et rarificat
veniet ad maioreꝝ locū: t si ita sit et mediū nō est
locus naturalis terre. terra enī mouebit tali mo-
tu. propter equalitatē remotionis ab orizōtibus.

95. Vult declarare q necessario accidit partibus corporis
qd est in medio ut diuidant. pres enī nō equalit distat a
circūferentia nisi esset vñl punctū indiuisibile: tunc qd ne-
cessē est ut staret illa p̄s in medio: t dat rōne ex hoc qd ap-
paret in igne. ignis enī q̄ positus fuit in medio pres eius
mouebunt ad circūferentia: t.d. t dicam q̄ sermo t.c.i. t
dicamus q̄ hoc q̄ p̄tingit eis. s. q̄ partes terre mouet ad
circūferentia ex oībus partib⁹: t q̄ quies que sequit a pos-
titioē eaz est totū terre nō partū manifestū est in igne. tghis
enī quz positus fuit in celo stat fin totū et mouet fin pres
et p̄tingit eis dicere q̄ q̄es terre et eius mot⁹ est sicut quies
ignis et motus eius: q̄ p̄tingit eis quz terra stet in me-
dio fin totū p̄p̄ equalitatē remotionis dicere: q̄ q̄es eius
in medio est violēta: et motus eius ad circūferentia est nāl.
D. o. qm tūc erit remotus equalis ab orizōtib⁹ sed mouet
a medio ad supius sicut videm⁹ ipsū facere. i. necesse ē ut
ignis q̄fcat fin totū in medio sicut sentimus q̄ est remo-
tus ab orizōtibus egl̄i et est innat⁹ moueri ad ipsos. D. o.
si nō mouet fin totū ad idē punctū. i. t l. ignis mouetur a
medio tñ videt non motu fin totū ad idē punctū: qd cō-
tingit sermoni q̄ illud qd innat⁹ est moueri ad circūferen-
tia equalis est fin totū nō h̄s partes. s. q̄ a sermōe eoz nō
sequit nūl qd est positū in medio quiescat h̄s totū
nō fin partes: t sic inuenim⁹ accidere in igne. t intēdebat
per hoc qd accidit ignis verificare quoddā q̄ p̄tingit ser-
moni eoz: t quoddā nō. ist enī ponit q̄ terra stat fin to-
tū et partes i medio ppter eqūlitatē declinatioē: t ipse. d.
fin autē totū vē sequit ex hac positōe: fin vō pres nō est
vez: t testaf huic q̄ videt in igne qui stat fin totū i me-
dio et mouet fin partes ad orizōta egl̄i: t hoc intēdebat
quz. d. qm hoc cōtingit necessario in sermoni dicitis eq̄
litatē. necesse cōtingit sermoni dicitis q̄ remotis tre
eqūlitatēs ab orizōtibus est cā quietis eius ut quiescat totū
nō fin partes. D. o. sed q̄libet partū ignis mouet t.c.i. sed
qz ignis fuit positus in medio nō fin totū mouebit ad
eundem locū circūferentia sed q̄fcat fin totū et fin partes
mouebit ad locū orizōtis p̄simile qui distinguēt a duabus
lineis excentrib⁹ ad orbē a cērro spere ignis q̄ si ex igne
distinguēt quartā partē distinguēt ex orbe quartā: qm
fuerint⁹ imaginari q̄ centrū spere ignis positū in medio et
centrū terre sit idē apud sensu: t vñuerit falsū portioē cō-
simili partū sunt ille que idē cērroz et eisdē angulos ha-
bent. D. o. t augmētatio corporis nō est ad punctū notuz.
hec enī alia p̄dicta fundata super hoc q̄ elemēta nō habet
quālitatē terminatū: t hoc intēdebat quz. d. q̄ additō cor-
poris nō est ad punctū terminatū sed rarificat et veniat
ad magnā quālitatē et inspissat⁹ et veniat ad partē. D. o.
t qū ita sit t.c.i. t si terra fuerit positā in medio et iste locū
fuerit nō nālis ei sicut in igne p̄tingit necessario ut appare
at in ea hoc qd apparat in igne. s. q̄ rarificat quz fuit po-
sita in medio sed nō rarificat⁹ nō stat in medio ppter eqūli-
tatē declinatioē. t The. d. q̄ iste sermo est sermo sophisti
tua qm in eo sit aliq̄ sufficiētia. nō est nō possiblū ut ali-
quis pcedat q̄ simile positū in medio p̄simile rarificat⁹ ex
oībus partibus equalit sicut nō est possibile ut trāferat a
medio cū basi pponet sed cā in hoc q̄ nō trāferat neq̄ ra-
rificat⁹ est alia: t etiā quz aliquis sinerit q̄ nō trāferat p-
pter equalitatē declinatioē nō p̄tingit ex hoc ut nō rarifi-
cat⁹ sicut nō sequit⁹ ex hoc ut nō alteret: t etiā si p̄cesserim⁹
q̄ nō rarificat⁹ tñ hoc nō facit ut nō sit in medio: t etiā si
rarificat⁹ vnde sit q̄ rarificat⁹. Dicam⁹ nos ligū si p̄cessū est
q̄ eqūitas declinatioē nō est cā quietis in medio qd p̄dest
danti cā dare cā q̄ nō est nā causati: neq̄ abscondit⁹ q̄
abscondit⁹ causati. Et hoc qd. o. q̄ nō sequit⁹ ex hoc q̄ rari-
ficat⁹ necesse est ut trāferat a medio: debes scire q̄ Aris. nō. d. q̄ quz
rarificat⁹ necesse est ut trāferat: sed posuit ipossibilitatē in

raritate: et hoc potest intelligi diversis modis: quoz virius est qz posuimus ipuz esse valde rarum, ppter suum esse in me dio: impossibile est in ea puenire ad maiorem quantitatem et ad minorum: non est sensu qz ipsa puenire ad maiorem et ad minorum: et etiam si esset in fine raritas contradiceret in hoc seculo antiquam separantem partes eius: quia poterit retinere qz est in partibus quoniam non poterit resistere declinatioi et patet. in raritate et segregatio: et patet etiam in corruptio: cum raritas in terra sit causa corruptio: in ea ex virtutis igitur itaqz duorum apud me impossibile sequitur: et forte Aris, intendebat virtutem: aut eorum alterum: et hoc quod dicitur non prangit hunc positionem ut raritatem falsum est nisi ponat et causa quietis terre in medio est equalitas declinatio: et consimilitudo circuferentie et universalitatis tradictiones istius virtutis sunt fundate super hoc qz data ab istis hominibus in quiete terre in medio non est causa propria quietis simpliciter: sed etiam in medio: et tamen hoc nihil est: quoniam non sunt nisi per verba que homines non intelligebant.

Quaequeqz igitur existunt de figura ipsius suspicata et de locis et mansione et motu sere hec sunt. Nos autem dicamus primum virtutem motum habet aut manet. quemadmodum enim diximus hic quidem ipsas virtutem aliorum esse faciunt: hic autem in medio ponentes revolvi et moueri dicunt circa polum medium. Quod autem est impossibile palma sumentibus principium et siquidem seruit sine extra medium ens sine in medio necessariis ipsam vi moueri hoc motu: non. nam ipsa terra est motus: etenim virtutem particularum unaqueqz banc haberet rationem. nunc autem in recto oia seruit ad medium: propter quod non possibile semipotens esse violentum existentem et preter naturam: mundi autem ordinem semipotens.

Iste igitur opiniones et diversitates sunt inter perscrutantes et considerantes de causis rerum in figura terre et loco et quiete et motu eius. volumus igitur dicere nos et perscrutari de istis rebus: sed ante volumus querere virtutem terra moueantur aut quisuscum. quidam namque antiquorum ponunt terram unam stellarum sicut diximus superiorum: et quidam direrunt quod est in medio et quod revoluitur et mouetur super orbem medium et hoc est impossibile: et signum eius est quod si nos inceperimus dicere quod terra mouetur isto motu sicut narravit extra medium et intra necessario mouebitur isto motu violentem: quoniam iste motus non est essentialis quam si esset essentialis qualibet pars eius moueretur isto motu. nos autem videmus omnes partes terre moueri recte: et quoniam ita sit impossibile est ut iste motus terre sit eternus quoniam sit violentus non naturalis: elementum autem mundi est eternum sine absolucione.

96 *Quoniam destruxit opiniones dictas in quiete terre: vult dare eam in hoc: et prius vult contradicere dicentes quod terra mouet in ipso medio non quiescens: quoniam superiorum tradidit quod non mouet circa medium quasi stellae et modo vult contra dicere quod mouet in medio prima intentione quoniam seruo ei tradidit virtutem: et hoc quod dicitur revoluitur et mouetur super orbem medium potest intelligi quod ipsi opinabantur quod terra mouetur super corpus a quo continet ab extrinseco: et vocabatur ipsum medium quoniam celum et terra sunt extrema: aut intendit per hoc quod terra mouet super corpus quietem quoniam in rei veritate est in medio: et hoc explanationem est remora quia nullum corpus est sub terra. sed quia dictum est in timeo quod mouet circa suum centrum: necesse est ut sit spera: spera autem dividetur in duo corpora in centro et circuferentia que mouent circa centrum: et debemus considerare de hoc in timeo: et ideo contradicit huic opinioni per duas propositiones: quarum*

vna est quod si terra mouetur uno motu necessario erit motus eius violentus. secunda est quod omnis motus violentus est generabilis et corruptibilis: ergo motus terre est generabilis et corruptibilis: ergo ordinem mundi est generabilis et corruptibilis: sed iam declaratus est quod motus elementorum et ordinum eorum sunt eterni quoniam modus sit eternus: et hoc intendit quoniam dicitur elementum autem mundi est eternum. propositionem autem dicens quod motus violentus generabilis est et corruptibilis est manifesta per se. propositionem vero dicens quod motus circularis in terra non est motus essentialis sed violentus patet: quia si est essentialis est idem in toto et in parte: et motus terre circularis non est idem in toto et in parte quia motus circularis non est idem in toto et in parte quia motus partium est rectus: ergo motus circularis in terra non est essentialis terre: ergo motus violentus.

Aduhuc omnia lata ratione circulari hesitantia videntur et motu pluribus una latore preter primam quare et terram necessarium sive circa medium sive in medio posita fertur duabus motueri rationibus: si autem hoc accidit necessarii fieri mutationes et versiones fixorum astorum: hoc autem non videtur factum sed semper hec sim eadem oruntur et occidunt loca ipsius.

Et dicamus etiam quod corpora que circulariter mouentur mouentur motu diurno: et motus eorum sunt plures diversorum locorum nisi id quod est ex primo orbita: quoniam motus est idem non diversus. et si terra esset mota quod fuisse posita in medio necessario moueretur duobus motibus. et si ita esset necessario transmutaretur stelle et diversarentur stelle recte in profundo celo et non videmus quod ita sit: quoniam ex loco ex quo semel oritur semper oritur: et similiter in occasu.

97 *Dicitur etiam quod motus qui apparent in stellis erraticis non apparent in eis quia terra mouet et stelle qui escunt sunt et fingunt dicentes quod terra mouetur super se et quod quilibet stellae eorum saltant mouentur duobus motibus in longitudine. scilicet et latitudine: nisi orbis stellatus qui tantum habet unum motum. Deinde dicitur quod si igitur terra esset mota et in figura terra moueretur congerer ut moueretur duobus motibus necessario: scilicet in longitudine et latitudine et dicitur hoc quia illi ponebant in illo tempore motum stellarum in longitudine et latitudine duos motus. Themistius autem ponit unum orbem declivem. Deinde dicitur et si terra moueretur motu latitudinis scilicet ex parte alterius oriorum polorum ad secundum contingere ut transmutarentur stellae terrarum respectu terre in ascensione et occasu. scilicet quod loca terre et respicienda ea diversarentur apud orientem et occasum: ita quod accideret illi qui revolueretur in magno circulo ut revolueretur in parvo: et quod semel latet et iterum apparet: quoniam quoniam motus latitudinis in stellis facit diversitatem circumlocutorum super quos mouentur: et facit diversitatem locorum qui respiciunt ad orientem et occasum: et si ille motus esset proprius terram necessario esset ut loca terre super quae ascendunt stelle fixe diversarentur: et ita quod aliquando ascenderent super terram certi: et aliquando super terram eum: et non videtur ita: et hoc intendit quoniam dicitur quoniam loca ex quibus semel oruntur et in narratis modis stellarum erranciarum diminutos quia non sunt equales: et intendit per diversitatem: diversitatem earum in velocitate et tarditate: et motus diurnus est unus et perfectus.*

Aduhuc autem latio partium et totius ipsius sunt natura ad medium totius est: hoc enim virtutem si existat posita nunc in centro.

Et dicamus quod motus partium terre et motus totius eius naturaliter est idem ad medium totius: quoniam loca eorum est centrum.

98 Dicit quod necesse est quod motus totius terre et suarum partium eiusdem sit ad eundem locum: et manifestum est quod motus parvus est rectus et finitus ut determinatus est de motu recto: necesse est ut motus totius terre sit finitus: et ubi finit motus eius quod ibi quietatur nulliter quod est medium. et testat huic quod omnes priores terreni mouentur ad partem centrum.

Habibit utrumque aliquis quoniam idem duorum est medium ad utrumque seruntur gravitatem habentia et partes terre sunt naturae utrumque totius est medium autem quae terre. necesse itaque ad id quod totius etenim levia et ignis in contrarium lata grauius ad extremum loci continentur medium.

Et debet alijs querere quum medium totius sit idem cum medio terre cuius duorum medium mouentur grauius et partes terre nulliter: aut ad medium totius aut ad medium terrae. scilicet qui vadunt ad medium vadunt quod est medium totius: aut quod est medium terre. dicamus quod corpora grauius necessario vadunt ad medium quod est medium totius: et signum eius est quod corpora levia et ignis quoniam mouentur et contrario corpora grauius quoque veniunt ad locum ultimum medium orionis continentur.

99 Dicitur debet hoc querere quoniam centro terre est idem centro mundi et posuimus ipsorum moueri ad illud centrum utrum moueat ad ipsorum nulliter sunt quae est centrum terre aut sunt quae est centro mundi. Narravit quod non mouet nulliter ad istum punctum quod est centrum nisi quod est medium: non quod est medium terre: et hoc intedit quod. dicamus igitur quod corpora grauius mouent ad medium necessario quod est medium totius. scilicet dicamus igitur quod corpora non mouent ad illud medium necessario nisi quod est medium totius: non quod est medium terre. dicitur. et signum eius est rectum. et signum quod terra non mouet ad istum punctum nisi inquadratum est centrum totius: non inquitur est centrum terre quod ignis quoniam sit prairia terra et mouet ad circunferentiam totius ab isto punto scimus quod motus terre ad istum punctum est inquadratum est centro circunferentiae ad qua ignis mouet: et si terra moueret ad illum punctum inquadratum est centro terre necesse esset ut ignis moueret ex eo ad circunferentiam terre non: quoniam locus a quo ignis mouet est ille ad quem terra mouet: et si circunferentia ad quem ignis mouet non esset circunferentia illius centri ad quod terra mouet necessario est locus ad quem terra mouet non idem locus a quo ignis mouet nisi positio ista: et pertinet ex hoc ut ignis non esset contrarius terra.

Accidit autem idem medium esse terre et totius. seruit enim ad id quod terre medium sed sunt accidentes his quod medium habet in totius medio. quoniam autem seruit et ad terre medium signum quod lata grauius ad hanc non iuxta invenit seruit sed ad similes angulos: quare ad unum medium seruntur et quod terra.

Et dicamus quod accidit ut medium terre sit idem cum medio totius: quoniam corpora que mouentur ad inferius mouent quoniamque pueniant ad medium terre sed hoc erit accidentaliter quoniam medium terre est positum in medio totius: et signum eius est ut omnes quod mouentur ad inferius mouent ad medium corporum grauius: et quoniam mouent ad medium terre non est figura motus eorum equalis. non est equa distans sed obliqua et ita quod descensus eorum erit ad eundem angulum.

100 Quoniam posuit quod centro totius est idem cum centro terre: et quesuit utrum terra moueret ad illud centro sicut et centro totius: aut centro terre: et adhuc non fuit determinatus quod centro terre est idem cum centro mundi: incepit declarare hoc et dicitur quod accidit rectum. et dicamus quod centro totius accidit quod

sunt cum centro terre idem punctum: et cum eius est quod priores terreni generaliter omnia corpora quoniam sunt grauius simpliciter mouent quoniamque pueniant ad centrum terre nisi aliquod impedar: et accidit centro terre quod fuit in centro totius: et necesse est ut priores terreni mouant ad centrum totius quoniam locus prius similis est loco totius: et sic tota terra querit medium sic facit prius: et id si prius inferior auferatur descendat superior. dicitur. signum super hoc quod dicitur quod centro accidit quod fuit in centro totius: et dicitur. signum eius est rectum. et signum eius est quod est quod transversum ad medium terreni: et hoc est manifestum. sensum. dicitur. et quod mouentur ad medium rectum. et nos sentimus translationem ad medium terreni non super lineas eque distantes et quod hoc perpendicularares super superficies tangentes habentur: et quoniam proprie necesse est ut progressentur in eodem puncto. et manifestur est quod mota sunt quod mouentur super lineas perpendicularares super superficies tangentes terrae necessaria debet peruenire ad centrum terrae: et hoc declaratur est a geometricis: et hoc intedit quod dicitur. sed erit obliquum: quoniam perpendicularares cadentes super speram non sunt eque distantes: quoniam lapides cadentes super terram ex protinus diversis cadunt super angulos rectos: et hoc significat quod omnes intedunt idem punctum terrae. scilicet centro: et quod terra est sphaera et quod centro est medium totius quod ignis mouet ab eo ad orbem super lineas perpendicularares ad superficiem orbis quoniam vadunt a terra super angulos rectos: et id necesse est ut grauius mouant ad circunferentias orbis super lineas perpendicularares super superficiem orbis: quoniam autem ignis et terra mouentur super lineas manifestum est.

Manifestum igitur quod necesse in medio esse terram et immobile propter dictas causas. et quod via pietatis sive grauius est regulam iterum seruntur in eundem locum: et si in infinitum virtus pietatis quod quidem igitur neque mouet neque extra medium ponit manifestum ex his.

Et quoniam ita sit manifestum est quod corpora grauius mouentur ad medium terreni: et manifestum est etiam quod terra est posita in medio et quod est crescens propter eas quas dicitur et propter hanc causam est: quod quoniam corpora grauius fuerint pietatis ad superius equali proiecione frequenter stabunt in eodem loco: et si proiecione fuerit semper non mutabunt sua loca: manifestum igitur ex hoc quod dicitur quod terra est quietissima non mota: neque in medio: neque extra medium.

Quoniam autem motus terreni ac medium manifestum est apparent ex descensu lapidis super angulos rectos: et sicut manifestum est quod terra est posita in medio quod lineas super quas mouentur lapides ad centrum terreni sunt perpendicularares super superficiem circunferentiae orbis et sicut manifestum est quod defecit in medio nullus quod ex orbibus prius motus est ad medium: et proprius necesse est ut defecat in eo nullus quoniam si moueret ex eo non moueretur ad ipsum ex orbis protinus: et etiam necesse est ut in loco ad quem corpora nullus mouet nullus defecat nullus: et hoc intedit quod dicitur. propter quod causas dicitur aut supra. dicitur. alius signum rectum. et propter haec causam et rectum: quod quoniam corpora rectum. et signum quod terra defecit in medio et non mouet in circuitu sic dicitur in timeo est quod quoniam nos pedemus a supposito ad inferius frequentem ex eodem loco cadet super eundem locum terre: et hoc significat quod terra non moueretur: quoniam si moueretur accideret ei hoc quod accidit pietatis lapides ex eodem loco nauis more quam cadunt in aqua i locis diversis ita quod multoties accidit ei ut lapis cadat super se aut propter se quoniam non nauis fuerit velox.

Aldbus autem palat ex dictis causa mansios. sive natura nata est ferri ex omni parte ad medium quemadmodum videtur et ignis a medio iterum ad extreum impossibile latitudinem esse quoniamque particulae ipsius a medio non videtur passam. una enim latitudine unius et simplex simpliciter: sed non contrarie. que autem a medio ei quod ad medium praeferitur. si igitque possit partem impossibile latitudinem esse a medio: manifestum

Liber secundus.

quia et totam adhuc impossibilium ad quod enim pars nata est ferri et totum illuc natum est, itaque siquidem impossibile moueri necessarium utrumque erit ipsam manere in medio.

Et dicamus etiam quod cum quietis terre est manifesta ex hoc quod diximus: quoniam si innata est moueri ex oibus partibus ad medium motu naturali ut videmus: et motus ignis etiam est a medio ad orientem: impossibile est ut per terram moueat a me: et a oriente nisi violente, omne enim corpus habet unum motum unitum: et omne corpus simplex habet motum simplicem: motus autem a medio contrarius est motu ad medium. et si impossibile est ut aliqua pars terrae moueat a medio manifestum est quod magis impossibile est ut tota terra: quoniam ad locum ad quem motus partis terre peruenit et motus totius terrae: et si ita sit et impossibile est ut terra mouatur nisi a potentia posteriori et nobilitate: necesse est ut quietescat in medio.

102 Ideo et signum quod nos dicimus manifestabitur cum quietis terre in medio quoniam cum declarauimus: statim per plenum et terra nulliter quietescat in medio: determinatum erit quod cum quietis eius in medio est sua natura. sicut sua forma non aliud extrinsecum: et incipit declarare hoc in primis terrae. sicut incipit determinare per signa quod necesse est ut partes terre quietescant nulliter in medio. dicitur etiam iudicium ad totam terram et est locus a simili in demonstratio. et dicitur quoniam si innata est moueri et inducit istu sermonem in forma syllogismi hypotheticus: et est in rei veritate syllogismus copositus ex duabus syllogismis: et ipse abbetur sermones et ponit in ascendente duo antecedentes: quoniam posito per partes terre nulliter mouentur ex oibus pribus ad medium per se quod est necessarium ut quietescat nullum in medio: et quod non moueat ab eo nisi violenter quoniam si mouerent ab eo nullum non mouerent ad ipsum ex oibus primis: et similiter ponit etiam quod partes ignis mouent nullum a medio per se quod est terra moueat a medio violenter. motus non habet locum proprium. sicut necesse est ut in loco in quo illud motus intercedat quietus eius: et ad illum in quo hoc quietescit moueat ipsum: quoniam quod ista propositio fuerit vera et ponat quod ignis sit nullus terre et quod icerit moueri a medio necessarium per se ut terra quietescat in medio et quod moueat ad ipsum: et quod terra nullum quietescat illuc non mouebit inde nisi violenter. sed autem exponeas huius loci a Theologo. non obiectum nisi per exemplum ita quod sermo sit talis: quoniam si innata est moueri ex oibus pribus ad medium motu nullum quoadmodum videtur et motus ignis est etiam a medio ad orientem: et forte additio illa quod cedit in scriptura. sicut hoc quod dicitur. quod motus etiam ignis est a medio non est terra et sicut ab errore translatum: et forte est invenit et quod si ita est erit explanatio et quod dicitur hoc autem quod induxit in predictio. sicut ut corporis simplex habeat unum motum simplicem tamen et ecclae. sicut ut oibus motus simplex sit in corpore simplici: induxit ipsum ad declarandum quod impossibile est ut terra moueat circulariter in medio et ut apparatur ex eo etiam quod hec corpora sunt simplicita quoniam motus eorum sunt simplices: et quod motus eorum sunt proprii quod iveri non habent nisi unum motum proprium: et hoc latius dicitur in primo libro: et fecit de ipso rememorationem in hoc loco. et quod declaratum est per partes terre nullum quietescit in medio et violenter trahitur ab eo trahitur declarationem ad totam terram quod locus totius et pars sit idem numerus. sicut medium et non diversans nisi in maiori et minori: et dicitur si impossibile est ut aliquam partem moueat a medio etiam: et necesse est quoniam pars stat in medio et non mouet nullum ut totum stat illuc etiam et non mouet. causa non est quod moueat ad medium nullum existat in toto. et dicitur magis est impossibile ut moueat tota terra quam per se: quoniam si moueat non mouebilis nisi violenter a potentia dominante super ipsam: potentia autem totius nullus maior est quam potentia partis: et id necesse est ut illud quod facit violenter sit ma-

teria potenter et motus eius erit difficultor: et id est quod si ita sit et terra impossibile est ut moueat: et quod si sit per haec potentiam: potest etiam quod mouet corpus aequalis et secundum suo motu: et id est de ea quod est nobilior et fortior: et non intendit quod hec sit potentia nobilior quod mouet totam terram: declaratus est autem in libro de motibus aequalium quod oportet indiget aliquid quietescere circa quod mouet: et quod potentia est sit fortior potentia motu ne expellat et moueat ab eo: et hec est dispergendo terrae cum orbe: et hec est causa quietis eius quod finis sine: et quod oportet hic est finis formam: ut sit ipsa sibi dare hoc finis quod ageret hanc considerationem. sicut finis motus circularis: quoniam cum quod terra est grauis simpliciter est quod locum est remotissimum a corpore quod circulariter mouet quoadmodum est quod ignis est levius simpliciter quod est propinquissimum circulariter motu: et hec est causa quod volebar dicere dicentes quod cum quietis terre in medio est medium: sed tamen sonauerunt in errante aut non terigerunt quoniam medium non est causa quietis terre nisi per accidens medium. non est causa in esse corporis aut in eius perseveratione: grauus autem est causa quietis terra stat in medio: et medium non est causa in esse corporis grauus finis: et medium est medium corporis quod circulariter mouet illi autem accepterit accidens loco essentiali vel statu: et proprie hoc dicitur. Theologus finis Aris: quod terra quietescit in medio quod hoc habet nullum est finis verus: sed non dedit in hoc causam: dicentes autem quod causa quietis est in medio est medium vederunt causam: et non est sicut dicitur medium. non est causa quietis est nisi accidens: et si pessimerimus quod quod est causa remota. sicut si pessimerimus quod medium est causa quietatis: et melius est dicere quod est causa quietis quod ageret terra. non non est generata finis totius: et vult si posuerimus ipsam esse causam non erit causa finis quod est medium: sed finis quod est medium motus circularis.

103 Testificantur autem his et a mathematicis dicta circa astrologiam: apparentia enim accidentum translationis figuris quibus determinatus est astrologorum ordo tangentium in medio positiva terra. de loco quod est iverit et manifestatio et motu quoadmodum habet causa dicta sunt de ipsa.

Et testificantur nobis super hoc quod diximus quod terra posita est in medio mathematici et per dicitur in astrologia quoniam ascensiones stellarum et occasus et figure et ordines earum sunt propter terram que est posita in medio non mota. tam iverit declaratum locum terrae et terrae sunt quietescens: aut motu determinatione sufficiunt vera.

Mathematici vero declarauerunt quod ortus stellarum significat quod terra non est extra aerem in equali distante a duobus polis: quod in eadem proximitate videntur in ascensu et occasu et medio celum: quod si vicinior est occidens appareret maiores apud occassum: et si orientis apud ortum: ista enim quatuor que dicitur significant quod terra non mouet in medio: et quod est in medio etiam ascensiones aut stellarum significant quod terra non mouet quod ascendunt et cadunt super eadem loca terra sicut diximus superius figure aut significant quod stelle sunt motu non terra: quoniam si terra est motu et stelle quietescens non transmutarentur figura stellarum apud ortum et occasum: situs enim stellarum erraticarum sed inveniret appetere in triplicibus diuersis in figura diuersis: alii quoniam enim ascensiones finis oppositionis et aliquando finis quadraturae: et aliqui finis triplicitez: et si hoc quod appetere de motu stellarum est: propter motu terrae non diuersarentur figura eorum per ordinem: aut intendit situ eorum ad invenire non in longitudine et latitudine: sicut intendit per figuram hanc in superiori et in inferiori ascensiones autem demonstrat quod terra est in medio: quoniam si terra est super axem vicinior alteri duorum polorum diuersarentur ascensiones et non esset inter ascensionem equinoctialis et ascensionem tropicorum equalitas: sicut hoc manifestum est per astrologiam: et etiam si est super linearis orientis et occidentis vicinior alteri duorum partium necessario appeteret apud ortum et occasum diuersas qualitatibus: quoniam si esset magis declinans apud occidentem appeteret apud ortum parva et occasum magna: et conuenienter: et si esset super linea media celum

et terre magis tendet ad alterum istorum duorum polorum necessaria non appareret quod est in medio celi minor: quod apud occasum et orientem. et si est extra istos tres diametros perstringatur ei omnia hec acciderint aut serui. et quod isti situs sive diximus sunt impossibilis sicut apparet de astrologia necessitate est ut terra sit in loco secundum starum trium diametrorum. sive in medio: et si sit in medio non accideret luna eclipsi in omnibus punctis orbis in quo luna opponitur soli: quoniam terra non cooperaret ea omni positione a sole et cuiuslibet terra esset extra medium non verificaretur aliquid istud neque esset puenies quod comprehendit finis compitus ex motibus eorum et quod comprehendit sensus per insitum. et quod hoc manifestum est de terra: manifesta est quod antiqui querebant de terra. sive quod dicitur quod quare videtur finis totius quiescentis in presunt late super ea violentia: quoniam quaevis pars eius distinguit a toto in actu queret illum locum quem querit totum. sive distantiam eius a circumentia sit equalis: sed pars maior vincit minorē in habendo istum locum: et sic tota terra vincit partem eius in hoc.

Figurā autem habet sphaericā necessarium est ipsa
vnaqueque pars. non partium gravitatem habet ad medium et minor et maior et pulsia non potest intumescere sed competitum magis et sentire alteram alteri quoqueve rem ad medium. oportet autem intelligere quod dicitur quod ad modum virtutis si facta finis modus quod est physiologorum dicitur aliqui factum virtutum in illi violentiam quod causam ponunt eius que deorsum latitudinem melius autem ponere verum est dicere hoc accidere propter finis naturam habere ferri gravitatem habens ad medium. in potentia igitur existente gravium disgregata se rebanterunt similiter ex parte ad medium: sive igitur similiter ab extremis diuisae partes conueniant ad medium: sive aliter habentia facient idem.

Columbus non potest dicere de figura terre et quod figura eius est rotunda sphaera necessaria: quoniam quilibet pars eius habet gravitatem quoquevenient ad medium: et quod pars maior eius perstringat minorē et non potest expadiri et recedere sed costringi et congregari. et quanto magis fuerit propinquum medium: tanto magis costringetur: et ista pars expellit istas donec perueniat ad medium. et intelligendum est hoc quod diximus et possumus sicut dispositio existens in quibusdam antiquis qui dicebant naturales: sive in illi ponebant motum terre ad medium violentius nos autem diximus melius et rectius: et hoc est quoniam corpus graue habet naturam ut moueat ad medium et dicimus narrando sermonem eorum quia corpus graue sicut in potentia. deinde dixerunt corpora grauia ab alienis potentibus ea mota fuerint ad medium motu equali. dicamus etiam quod si corpora grauia mouebantur ab omnibus ad medium motu equali aut ex eorum necessario mouebuntur ad medium et non recessent ab eo.

104. In hoc ca. vult declarare tertiam intentionem quam primis de terra. sive de figura eius: et dicitur quod ex nam suu motu sequitur quod habeat nam solidam sphaericam. dicamus quod figura eius est rotunda sphaericā necessaria. Dicitur. nam in hoc dicitur quoniam quilibet pars eius et quod quilibet pars quoniam fuerit extra medium mouebitur per gravitatem quod est in ea quoniam perueniat ad medium et tunc abscondit grauitas. sive motus quod est sua forma: et id quod de gravitate intelligit hoc possibile est ut terra dicatur grauia in actu quod fuerit extra medium: et in potentia quod fuerit in medio: et hoc intendeatur quod dicitur quod quilibet pars eius habet grauitatem quoniam perueniat ad medium non habet grauitatem quoniam autem de gravitate dicitur forma quod sit motus ad medium et quiescit in eo necessario terra erit grauia in actu extra medium et in medio: et quod posuit quod in quibusdam partium terre est po-

teria quod mouet ad medium totum: sicut est notum de primitibus terre posuit enim aliud notum et quod non stat in medio expiale neque rare: sive perstringit ad medium et expellunt a partibus suis partibus. et hoc quod ex hoc sequitur ut pergeant in circuitu certi: et maxime quod fuerint imaginari motes ad certos ex omnibus partibus finis qualitatibus et numeris et remotione et aequalitate. et quod maior eorum perstringit minorē ne expadat: et hoc intendit quod pars maior perstringit minorē et i. quod pars maiores ex omnibus partibus perstringit minorē et non dimittit eas expadi neque exire a medio quod est per expellat ab omnibus partibus. Dicitur et quod magis et i. et dicitur hoc ut imaginari quod pres terre sunt quae generate ex omnibus partibus suis. sive in principio motus circularis generabat ex quilibet puncto orbis aliqua pars frequenter. Dicimus oculis ad centrum finis qualitatibus eis et multitudine aequalis et remotione eis a centro: quoniam et hoc sequitur ut pergeant in centro in figura sphaerica solida. et id est post: et intelligendum est et i. oportet imaginari hoc quod diximus ponendo quod terra sit generata sicut faciunt quoniam antiqui quoniam sic erit manifestum: sive quod imaginari fuerint quod facta sicut quod motus circularis factus fuit. Dicitur sed illi ponebat et i. sive non possunt imaginari quod sicut finis motus quem ponebat antiqui. sive motus eius ad medium fuit violentius sed finis motus melior et rectior: et est: quod quoniam generata fuit ex omnibus partibus mouebat ad medium nolam: et quod dicitur quod manifestum est imaginari ponendo medium esse generatum: et dicere de equalitate generatiois terre quod antiqui dicunt et conservare de hoc quod ponunt factum sicut voluntate: quoniam quod possunt sit imaginari hoc duobus modis: modo erro neo: et modo vero: rectius et dignius est imaginari cum modo vero sicut dicitur. et quod hoc fecit incepit dicere finem eorum de equalitate generatiois terrenae a motu: quoniam magis appareret ex hoc quod figura sphaerica existat in terra quod apud ponentes terram et mundum esse eternos: et dicitur est narrando finem eorum et i. quod illi dicebant et querebant quod omnia elementa per fuerint in hyle coi in potentia: et quod corpus celeste incepit moueri distincta fuerint corpora grauia a levibus in actu et fuit quod est quilibet corpus suu locu nolam: et motu fuerint corpora grauia ad medium equaliter et non inveniuntur ut figurarentur in centro sphaericā motu equali quod moueret et tunc in figurae sicut levia mouebantur ad horizonem. Dicitur narrare quod ex hac imaginatioe et positione sequitur quod figura terre est in medio et sphaerica. et quod in hac imaginatioe incepit propter melius quod pres terre mouebantur ex omnibus partibus in locis quibusdam et motibus quibusdam finis qualitatibus equaliter et non inveniuntur ut figurarentur in centro quod imaginari fuerint pres enim moras ab omnibus omnibus finis numeris et qualitatibus equaliter: sive quod imaginari fuerint quod in ista parte sunt plures quod in ista: quoniam quod ita fuerint pergit et partes plures perstringuntur pauciores ita quod medium totum fieri medium mundi: et dicitur hoc quod pres maior visceri minorē in hunc certum. Theorem autem perhedit Aris. in hac doctrina quia accepit in ea impossibile. sive terra et mundus sunt generati: et quomodo sequitur necessarium a positione impossibili. dicamus nos igitur quod hoc necessarium non sequitur ex impossibili in eo quod est impossibile: sed in eo quod est possibile: quoniam generatio in tota terra est eo quod est corpus possibile est: et in eo quod est possibile quilibet pars est generabile est: et est impossibile ut tota terra in quantum est unum elementum mundi declaratur est enim ita quod omnia elementa est ingenerabile et incorruptibile finis totum: et finis pres est generabile et corruptibile. Aris. igitur non posuit impossibile in doctrina in quantum impossibile sed in quantum possibile: et huiusmodi doctrina multoties virunt Aris. et Pla. multoties enim dicitur quod motus circularis est per nam omnibus motibus qui si imaginari fuerit non esse abscondetur quilibet motus. et sicut dicitur

q̄ quā motū abscedet: abscedet & t̄ p̄s. & quā ita sit q̄ p̄s existit naturaliter in rebus generabilib⁹: & in rebus eternis eodē mō pp̄i q̄d in reb⁹ generabilib⁹ cū eo q̄d ē p̄s nālē est prius in tpe: in rebus aut̄ generabilib⁹ est manifestus apud nos. & q̄ volumus intelligere ipsū in rebus eternis imaginabimur ipsū abscedi in illis rebus eternis h̄q̄tū dūpōnes sunt cōes eis & in generabilib⁹ & corruptibilibus q̄m ex hoc mō abscondi possibilis ē in eis. & q̄ inuenimus q̄ iste res abscondunt p̄ absconditionē eius iudicabimus q̄ est prius eis nālē. similiū inuenim⁹ & eodē mō necessitatis cōsequunt cāta lūas cās in generabilib⁹ & corruptibilibus & in eternis. sed in eternis ista necessitas semp fuit & semp erit: in generabilibus aut̄ & corruptibilis est ligata cū tpe essentie cāe t̄m: ut. s. quā cā fuerit erit cārum. & hoc ligamē tū q̄d est inter cās & cāta est manifestus apud nos in generabilibus & corruptibilibus q̄ in eternis: & iō forte vñt in eternis ad inducēdū certitudinē necessitate q̄ est in cās & cāta. s. ponēdo eas generatas q̄ hec necessitas q̄ est inter cās & cāta sit manifestio: apud nos in generabilib⁹. & hoc idē fecit Arīl. hic: q̄n quā voluit dare cām pp̄i quā terra fuit sperica: & ponit apud illā cām & cātū esse generabiliā & corruptibiliā: apparet q̄ ex hoc ligamē q̄d est inter ea: q̄m quā apparuit q̄ si terra esset generata: p̄tingeret ut esset sperica q̄ partes eis q̄rēt centrum: necesse est quā sit nō generata ut sit sperica. p̄ter candē illā intētōne exītē in ea si esset generata: generatū. n. & nō generatū nō differebūt in necessitate q̄ est in cām & cātū. U. g. q̄ si eēt dom⁹ eterna necessario cāe eius: lapides. s. & lateros essent eterne & hoc est valde manifestū: & iō. d. p̄s q̄ fm̄ hunc modū erit terra q̄uis partes eius non veniant ex omnibus partibus equaliter ad medium.

Quod quidē sigil similiter vñtū quodqz ab extremitatē latitudinē ad medium necessariū vñtū fieri similē molem manifestū eq̄li enī vñtū apposito eq̄liter necesse distare a medio extremitati: hec aut̄ figura sperica est. nihil aut̄ differt ad ratōnē nisi si nō ex oī parte sisiter cōuenienter ad mediū partes ipsius plus. n. sc̄mp q̄ p̄ ipso minus p̄pellere necessariū vñtū ad medium inclinationē habentibus ambobus & grauiorū propellēte vñtū ad hoc minus graue.

Dicamus etiā q̄ quā partes terre mouentur ex oībus partibus & ouçōtib⁹ ad mediū motu equali cōsili: necessario erit motū totius terre cōsiliū: & hoc manifestū est q̄m quā vñtū ex oībus partibus eq̄liter necessario erit remotionē oībus partū a medio equaliter. figura aut̄ existēs fm̄ hunc modū necessario erit sperica: & fm̄ hunc modū erit terra q̄uis cōsiliū cōsiliū non veniat ex oībus partibus ad mediū equalit̄ pars enī maior expellit minorē necessario: & supiorū inferioreū q̄uis vñtū veniat ad mediū. inātū sūt. n. p̄uenire ad mediū.

105 Quid narravit de antiquis qui dixerunt q̄ partes terre q̄ generate fuerint ad mediū mouebant: & addidit ipse q̄ necesse est ut moueant ad mediū q̄uis nō motib⁹ eq̄libus vult demōstrate q̄ hoc necesse ē etiā in tota terra quā potētia fuerit generata: quā aliq̄ possit dicere q̄ hoc q̄ antiq̄ dixerūt de motib⁹ partū ad mediū nō est necessariū nisi in vnaquaqz partū & nō in toto: & d. & dicamus etiā t̄c. i. & verificat istā imaginacionē in tota terra: q̄m quā sentierūs q̄ partes terre mouent ab oībus partibus ad mediū motu p̄sili: & motus totius & partū est idē: necesse est quā imaginari fuerintur q̄ tota est generata ut accidat totū q̄d occidit partī. s. ut moueat fm̄ angulos cōles ex oībus partibus. s. q̄ cadat sup superficies tāgentes terrā sup angulos rectos & faciat super cōtrū angulos cōles quā arcus circū

ferētē eos respiciētes fuerint cōles: & hoc intēdit p̄ morū p̄similē. D. incepit narrare q̄ ex motu oībus partū ad t̄c. p̄tingit ut figura eius sit sperica: & d. & hoc manifestū est: q̄m si vñtū ex oībus partibus cōsiliū non ex vna parte magis q̄ ex alia q̄ necesse est quā p̄gregabunt apud centrum ut remoto lūp̄ficiū eius a cōtro sit equal remotionē. D. d. & huiusmodi figura necessario est sperica. i. & q̄ remotionē lūp̄ficiū p̄tētē terrā a cōtro sit cōsiliū remotionē necessario ē sperica. oīs enī huiusmodi figura ē sperica quā hec diffinitō sit sp̄re: & q̄ posuit in hac demonstratiōne q̄ terra ē generata & opinio eius est q̄ terra nō est generata: & ex duab⁹ p̄pōibus & opinib⁹ idē sequit̄: incepit narrare hoc & d. & h̄z hunc modū erit t̄c. i. & istā figurā vñtū h̄e terra p̄pter naturā declinatioū quā habēt partes: & nō sit generata ut antiq̄ dicunt. s. ut oīs p̄s eius fuerint generata ex oībus partibus cōsiliū: deinde moueabāt ad mediū. D. d. cām in hoc & d. pars. n. magna expellit parū. i. & eadē est cā q̄ terra sit sperica: siue posuerim⁹ q̄ terra sit generata ex oībus partibus: aut posuerim⁹ ipsaz sicut ē mō eterna: q̄m p̄s terre in eo q̄ est terra oīs querunt centrum: & pars maxima expellit parū: & superiorū inferioreū: ita q̄ oīs partes vicinātes aque habent distātas equales a centro.

Qd enī vñtū quis dubitatē eandē habet his solutionē. si enī existētē in medio & sperica terra multo maior grauitas apponat ad alterū bēni sperū nō idē erit mediū totius & terre. quare aut̄ non manet in medio: aut siquidē quiescat etiā nō mediū habens: aut nata est moueri nūc.

Et p̄t aliq̄ dissoluere per hoc responsū oīs huiusmodi questionē: & dico q̄ p̄t aliq̄ q̄rēre si terra fuerit posita in medio & figura eius fuerit sperica & posuit fuerit duplex grauitatis eius in altera suaz partū ex pte medietatis orbis tunc mediū effet terra & mediū medietatis totius nō erit idē: & tunc cōtinget ut aut terra nō quiescat & stet in medio: aut si quiescat & stet in medio possibile erit ut moueat ex eo necessario.

Qui dedit cām pp̄i quā necesse ē ut figura terre sit sperica: & q̄ libet p̄s terre eundē locū q̄rit in nūero: incepit dicere q̄ ex ista cā p̄t hō dissoluere oīs questionē p̄tingentē huic fermōtē: & hoc intēdebat quā. d. & p̄t aliq̄ dissoluere t̄c. i. & oīs q̄ hoc sc̄ret p̄t r̄ndere in dissolutōne cuiuslibet hui⁹ q̄onis quā dicā: & d. q̄m dubitatio est q̄si ligamētū: & r̄silio. q. dissolutō: & r̄nūs q̄d inuit ē cā quā. d. i. figura ei⁹. D. incepit dicere illā questionē t̄. d. dicēdo q̄ aliq̄ p̄t q̄rēre t̄c. i. q̄tio aut̄ ē sic: si terra ē in medio sicut dictū ē & posuit fierit q̄ figura ei⁹ sit sperica q̄ generata fuit ab oībus partibus eq̄liter possibile ē imaginari ut illō q̄d generatū fuit ex ea ex pte aliq̄ ē manifestū q̄ alia: ut si imaginaret q̄ sup terrā rotāde figure sit additō q̄si medietas eius ex aliō parte p̄tū orbis. q. d. ex altera medietate ei⁹ ita ex medio ad circūferētiā terre ex ista pte sit duplex ei⁹ q̄d ē a medio ad circūferētiā terre ex pte opposita isti: & sic mediū terre nō est mediū totū: & hoc intēdit quā. d. & posuit fierit duplex grauitatis eius t̄c. D. d. tūc iūt̄ p̄tingit aut ut terra nō quiescat & stet in medio t̄c. i. & quā sedet ex hoc: aut q̄ terra stet nālē nō in medio: aut ut sit possibile ut moueat a loco in quo modo est quiescens si quiescēs eius nō fuerit nālē. q. iūt̄. d. & p̄tingit ut terra nō quiescat in medio naturaliter sed quiescēt extra ipsū: aut ut quiescat ē eo nālē: & extra ipsū nō nālē: & sic erit possibile ut moueat a loco in quo modo est quiescens: & totū hoc est impossibilē.

Quod quidē sigil dubitatur hoc est: videt aut̄ non difficile modicū intendētes & diuidētes q̄li- ter dignificamus quācūqz magnitudinē ferri ad

mediu grauitate habentem. palam. qd nō vñqz quo tangat centrū extreum; sed oportet pualcere q plus donec vñqz sumat luipius medio mediū vñqz adhuc enī haber inclinationē. nihil igit̄ differt hoc dicere in holo et parte contingēt; aut in tota terra. non enī ppter paruitatē; aut magnitū dñi dñctū est accidēt; sed de omni inclinationēz habente ad mediū. itaqz siue tota terra ab aliq parte cerebatur; siue similius peruenient ad hoc ferri donec vñqz vndecūqz similiter sumat mediū adequatius minoribus a maioribus propulsione inclinatōnēs.

Hec est igit̄ questio contingēa. dicamus igit̄ qd solutio istius questiois est possibilis quz nos considerauerimus pax et distinximus et declara rauerimus quō dñctūs qd venit ad mediū. sed pars maior cōstringit minorē et vincit eā veniendo ad mediū p figura et eius mediū. innata ē enī descendere quo usqz perueniat ad istū locū. s. mediū. et iste sermo cōueniens est vni glebe et parti terre et in totalitate terre. et si quis dixerit propter quid accidit hoc? dicemus qd nō ppter paruitatē corporis neqz ppter eius magnitudinē; s. accidit in oī corpore qd est innatus descendere ad mediū. et si ita sit si tota terra moueat ab aliquo loco; aut aliqua pars eius necessario mouebitur quo usqz perueniat ad mediū ex oībus partib⁹ equaliter. sed motus partii et defensus earum diuersantur; qm̄ pars magne expellunt partes paruas quo usqz perueniat ad mediū; et sic de census earū erit tardior et velocior.

107 Dicit et ista questio dissoluēt; hoc qd dñctū est si ali quis pſiderauerit quō dñctūs qd partes terre mouentur ad mediū. D. o. sed pars maior cōstringit minorē. t. i. qm̄ non diximus qd venit ad mediū m̄ et quilibet mō; s. dñctūs qd si imaginari fuerimus qd pars minor mouebatur donec stetit in medio. D. post ipaz mouebat maior; necesse est ut maior expellat minorē ita qd mediū cōgregatiōnis duarū partii perueniat ad mediū mundi et descendat superior illarū duarū partii ad partē inferiorē donec illud qd cōgregab̄t ex eis et figura spērica necessario; t. o. hoc qm̄ questio predicta cōmet in se duo. s. qd mediū terre non sit in medio; et q figura aggregata ex eis non sit spērica; qm̄ qd imaginari fuerimus qd additū fuit sup spērā terre. q. eius medietas; tunc figura terre nō erit spērica neqz mediū eius erit mediū mundi. quz̄ posuit fuit qd maior; pars cōstringit mediā et minō; et quo usqz cōgregatio duarū partii perueniat ad mediū totius; et descendat superior pars magnitudinis cōgregate ad locū inferiorē; necesse est ut illud qd cōgregat ex duabus partibus sit in figura spērica et qd mediū eius veniat ad mediū totius. ponat s. qd supra terraz sit additū quasi eius medietas ex aliqua partii orbis; necesse est enī tunc ut illud qd congregat ex medietate; et medietate addita vincat reliqua medietatem et expellat eā a centro et veniat mediū magnitudinis cōgregate ex tribus medietatibus ad mediū mundi. et sūlter necesse est etiā ut descendant partes superiores illius magnitudinis ad locū inferiorē ex duabus lateribus donec totū figuraret figura spērica. D. o. et ille sermo est cōueniens t. c. i. et hoc qd imaginari sumus in duabus partibus terre possumus imaginari necessario in tota terra; et innuit hoc qm̄ sicut uice esse est quim imaginari fuerimus duas partes terre diuerse quātitatis necesse est qd maior earum expellat minorē a medio; ita qd mediū cōgregati sit in medio totius et partes superiores descendant ad locum inferiorē donec terra fiat spērica; sic necesse ē in tota terra si fu-

erimus imaginati qd in aliq parte sit additū. q. medietas. D. o. et si aliquis dicerit ppter quid accidit t. c. i. et si aliq dicerit forte tota terra differt a partibus i hoc ppter magnitudinē et paruitatē; dicemus qd hoc qd accidit partib⁹ nō accidit eis ppter magnitudinē aut ppter paruitatē. s. qd querē cērit; s. qd habet nām ut descendat quo usqz perueniant ad cērit; t. o. nō differt tota terra a prib⁹ i hoc. D. o. et si ita sit t. c. i. qd indifferēt ē siue imaginati fuerint qd tota terra ē extra mediū; aut imaginati fuerint qd aliq pars et ē huiusmōi necesse est vt quēadmodū p̄ mouet quo usqz perueniat ad mediū nisi aliq p̄hibeat; sic accidit tota terra si imaginati fuerint qd oēs pars eius sunt extra mediū. s. qd accidat oīb⁹ eis ut veniat ad mediū ita qd mediū magnitudinis cōgregate ab eis sit idē cū medio mundi et qd hec si gurā spērica. D. o. s. qd priū et defensus eaz t. c. i. et p̄ eos nō differt ad inuitēt in hoc nūl qd p̄tes magne expellunt paruas donec mediū totū magnitudinis perueniat ad mediū mundi. D. o. et sic defensus eaz erit tardior et velocior t. c. ppter paruitatē et magnitudinē nō diuersat nisi qd magnitudine sunt velociores paruis nō inquirēdo cētrum.

Siue igit̄ facta est hoc necessariū factam esse mō; quare manifestū qd spērica generatio ipsius siue īgenita semp siue manēt eodem mō habet quo et genita vñqz primū facta est; s. m̄ hāc itaqz rationē necessariū esse figura spērica ipsius. Et quia omnia ferunt grauia ad similes angulos s. nō iuxta iuxta. hoc autē aptuz est ad natura spēricū; aut igit̄ erit spērica; aut natura spērica. oportet autē vñqzqz dicere tale qd natura vult esse et restare sed nō qd vi et preter naturā.

Si igit̄ terra fuerit generata et posita in medio sim hūc modū quō quida dicunt; necessario fuit sim motu quē narrauimus; et si ita sit manifestū est qd locus terre est spērica et semper fuit in hac dispositiōe sim quā prius fuit generata necessario figura eius erit spērica ppter sermonē quem diximus. et quia corpora grauia mouent et descendunt ad angulos consimiles. et hoc est signū qd nō descendunt hoc defensu nisi quia sunt spērica naturaliter. Si igit̄ corpus terre est spēricus natura eius erit spērica; et dicamus qd oportet ut omnes res sint sim suā dispoñē naturalem nō sim dispositiōē violentiam.

108 Id est si terra fuerit generata et venit ad mediū sim modū quē dicebat antiqui qdā necessario quz generato ei⁹ fuit cōplera sim modū quē narrauim⁹. s. qd quz generatio ei⁹ cōplebat fuit spērica; et pōt intelligi necessario venit ad cērit et mouebat sim modū quē diximus. D. o. et si ita sit manifestū est t. c. i. si figura ei⁹ ē spērica manifestū ē qd loc⁹ ei⁹ et spēficies corporis p̄tinētis ea ē spēricus. s. cōcauus aqz et pōt intelligi qd si venit ad centrum sim modū quē dixim⁹; manifestū ē qd spēficies ips⁹ loci p̄tingētis ei⁹ ē spērica; q figura ei⁹ necessario ē spērica. loc⁹. n. et nō fuit huius mō nūl qd figura ei⁹ ē spērica. D. o. si igit̄ semp fuit in ista dispositiōe t. c. i. si igit̄ terra nō fuit generata s. semp fuit in ista dispositiōe quā haberet; quz cōplera eēt si eēt generata manifestū ē qd figura ei⁹ ē spērica; ppter cām quā dixim⁹ quz nulla sit oīa siue fuerit generata siue fuerit eterna. D. o. ppter cāz quā dixim⁹ et qd corpora sunt t. c. i. ppter cām quā dixim⁹. s. qd oēs p̄tes terre defensūt p̄sūl ad mediū. s. qd apud centrum faciunt angulos eēles quz defensūt a locis i superiori circūlerēt inter que sunt arcus equales; et hoc intēdit quim dixit qd milē videtur per angulos consimiles. s. angulos respicientes arcus cōsimiles cīrculorū quorum centrum est centru mundi. et pōt intelligi p̄ hoc qd. o. ppter sermo nē quē diximus. i. qd ex oībus partib⁹ mouent ad mediū

per hoc qd. d. qz corpora intendit qz mouent ad mediu[m] consumuliter; z sic dat in hoc duas casum modu[m] sui sermonis. z p[ro]p[ter] esse ut intelligas per hoc qd. p[ro]pter sermonem qu[od] diximus alias conditiones quas dedit in descensu eaz ad mediu[m] absq[ue] descensu etiam eo z fin angulos equalis. q[ui] dedit in hoc loco hac cam p[ro]p[ter] q[ui] est ca firmissima cam in hoc accidenti. D.o. z hoc est signu[m]; z q[ui] intendit fin q[ui] apparet in littera demonstrare q[ui] hec ca quia dedit hic in figura terre est pp[ro]p[ter] s. q[ui] quis posuit fuerit q[ui] figura eius sit sperica n[on]naturale necessario partes eius venient ad mediu[m] fin angulos equalis; sicut si posuit fuerit q[ui] venturi ad mediu[m] tal modo necessario est ut figura eius sit ista figura; z intendit demonstrare per hoc q[ui] hec causa data hic est p[er]fectissima causarum. z qd. q[ui] hoc est signu[m] innuit hic q[ui] est sperica. q[ui] i[st]i d. q[ui] hoc est sperica significat q[ui] defecdat hoc descensu q[ui] sit rectu[m] dicer q[ui] descendit hoc descensu scilicet ad mediu[m] z fin angulos equalis q[ui] est rotunda n[on]naturale z q[ui] hec conuersio non sit nisi quod fuerit vero q[ui] ista figura est ei naturalis. d. z si corpus terre est spericum eius natura est sperica. l. z diximus q[ui] ista figura est naturalis ei quia i[st]a declaratur est q[ui] natura eius querit ista figura; g[ra]du[n]t n[on]naturale est sperica; sed n[on] oportet accipere h[ab]et figuram ut sit insperabilis ab eius sua n[on]cessaria in ea; q[ui] si ita esset n[on] separari ab ea ista figura sed co[un]cupisceret per suam coruptionem. z ex hoc dictu[m] fuit in aliis locis q[ui] elementa non habent figuram naturalis q[ui] recipiant omnem figuram. z quod ita sit equoce dicimus q[ui] m[od]us terra h[ab]et figuram spericam; q[ui] alii habent figuram naturalis nediu[m] mediu[m] quod dicimus q[ui] corpus celeste h[ab]et figuram n[on]naturale; fin hoc i[st]i intelligendus est isti locus accidenti. n. n[on]naturale quedam sunt separabilia z quedam no[n]. D.o. z dicamus q[ui] oportet ut ois res sit fin sua disponem n[on]naturale. hec est ratio[n]atio q[ui] ista figura est ei naturalis et contrario opinari q[ui] ea expulsiois eius ad mediu[m] est motus circularis. q[ui] i[st]i d. q[ui] n[on]esse est dicere q[ui] ista figura est ei naturalis ois eni res; aut semper; aut plures n[on]esse est inueniri i[st]a sua disponem n[on]naturale. z forte ita est in figura terre sicut de generatiu[m] et corrupti[u]m eius. s. q[ui] non est separabilis a toto; z separabilis a parte.

Adhuc autem per apparentiam fin sensu[m]. neq[ue] enim vtiq[ue] lune eclipses tales haberent decisiones nunc eni in his que fin mensuram figuratu[m] ob[o]ces accipit differentias; etenim recta sit et ap[er]bitritos et c[on]caua. circa eclipses autem semper gibbosam habet determinante linea itaq[ue] q[ui]m eclipsat propter terrae interpositionem: terra vtiq[ue] erit rotunditas figura causa sperica existens.

Dicamus etiam q[ui] signu[m] q[ui] figura terre est rotunda et hoc qd cadit sub visu; q[ui]m nisi esset sperice figura impossibile esset ut sic sececeret eclipsis luna sicut visum est. modo videmus q[ui] in omni mele figura in omnibus suis figuris; est eni arcualis et equalis et profunda. apud autem eclipsim linea continens semper est arcualis; et si ita sit et a eclipsi eius est q[ui] terra cooperit ipsam necessario non eclipsatur nisi propter rotunditatem terre; et causa eclipsis eius est rotunditas terre.

109. Quomodo complevit significations naturales vult dicere mathematicas ad confirmandum non quia innate sunt dici in hac scia: t. d. z dicamus etiam q[ui] signu[m] rotunditatis figurae terre sunt res cadentes sub visu de eclipsibus et alijs reb[us]. D.o. q[ui]m nisi esset z. et signu[m] eius q[ui] est sperica est sectio q[ui] sit ab ea. s. umbra sua in eclipsi luna inter partem luminosam et obscuram; aut in eclipsibus priibus; aut universaliib[us] antiquis p[ro]ficeret eclipsis. ista. n. sectio apparet circulariter. et q[ui] alius potest dicere q[ui] circulatio que apparet in ista figura est visio sine veritate. D.m[od]us autem videmus z. i. z no[n] debet

aliquis dicere q[ui] hoc quod apparet est visio triplex; quoniam si effet visio apparet sicut apparet ex sectione pyramidis visus ad corporis lumen in augmentacione et diminutione in mente. videtur enim linea que sit in sectione eoz aliqui apparet recta; et aliqui conuexa; et aliqui profunda. s. valde p[ro]fundam lineam autem que sit ex sectione umbrae ad corpus lumen semper videtur conuexa; et hoc significat q[ui] hoc est verum non visio. et quoniam posuit q[ui] apparet istius lineae tali modo significat q[ui] terra est sperica; incepit dicere modum significacionis t. d. q[ui] si ita sit et causa z. i. et quoniam sic sit apparet de ista linea. s. q[ui] semper apparet arcualis; et q[ui] hoc qd apparet verum est non visio; et ponimus q[ui] causa eclipsis lumen est causus lumen in umbra terrenae; necessario debet eclipsari tali figura propter rotunditatem terre; et hoc fuit necesse; quia quod ista figura est circularis necesse est ut superficies umbrae sit circularis; aut colunata; aut pyramidalis; et quocumque modo sit necesse est ut terra sit sperica.

Adhuc autem per astros apparentiam non solum manifestum quia rotunda; sed et magnitudo non existens magna. modica enim facta translatio[n]e nobis ad meridiem et arcticum manifeste alter sit oris circulus ita ut que super caput astra magna habeat transmutationem et non eadem videantur ad arcticum et meridiem transmutantibus. Quedam nam stelle in egypto quidem videntur et circa cyprum. in his autem que ad arcticum regionibus non videntur; et q[ui] semper in his que ad arcticum apparet astros in illis locis occultantur; quare non solum ex his palaz rotundam esse figuram terre sed et spere non magnam. neque enim prius sic velociter palam saceret translatis in modicum.

Dicamus etiam q[ui] signu[m] rotunditatis terre et q[ui] est sperica et non est valde magna est qd videtur de stellis; q[ui]m quoniam parum transferant ad partem mediu[m] celum; aut ad partem sarcadas tunc videbimus aliqui motu stellarum que sunt in vertice nostro et caput diuersarum eis que sunt in circuitu ex stellis: q[ui]m quoniam transferant ad mediu[m]; aut ad sarcadas videbimus stellas latentes nos in egypto et persia. et non videbimus illas in parte sarcada; et stellas quas videmus in egypto. stelle autem que videntur in sarcadas semper latet in illis primum. s. in egypto et persia. manifestus est igit[ur] ex his q[ui] terra est sperica; et q[ui] terra non est magna valde; q[ui] si eet magna non apparet nobis quoniam parum transferuntur a nostris locis alius modorum stellarum et terminorum orbium.

Dicit et demonstrat q[ui] terra est rotunda et est parua hoc qd videtur de stellis nouis nobis quoniam transferat ab illis habitato[rum] ad prece nocturnam. s. ad partem meridianam; et hoc intredit per mediu[m] celum; et ad partem poli septentrionalis; et hoc intredit per sarcadas. t. d. q[ui]m si terra est plana necessaria stelle est apparet in prece septentrionali et meridionali et in oib[us] oris circulus diuersis apparet edet stelle. s. ex stellis fixis. t. d. videbimus aliqui motu z. et intedit stellas fixas. s. q[ui] nos transferimur ad prece nocturnam; aut ad prece sarcada apparet nobis in mediu[m] stellarum fixarum diuersa a stellis q[ui] apparet in nostra habitacione. D.o. q[ui]m quoniam transferat ad mediu[m]; aut sarcada. i. U. g. q[ui] nos transferimur ad prece nocturnam. i. ad prece sarcada; a persia aut ab egypto videbimus ex stellis fixis quoniam non videtur in istis terris. D.o. et stelle q[ui] videtur in prece sarcada. i. apparet etiam q[ui] stelle q[ui] videtur non latentes in regionibus q[ui] sunt sarcadas. s. q[ui] circulus totum apparet supra terram latet in egypto et persia. i. q[ui] oriszon illic secat circumlocum eorum; et ita est de filiis maris fin q[ui] dicitur in armenia et in adem; quoniam non latent in aliquo loco armenie; neque in hispania:

neq; in armenia minozi. in adem autem latent et in oī loco cuius latitudo est sicut latitudo adem: sicut in terra barbaroz que vicinal desertis que sunt meridies in respectu nostrarū regionū que habet vna latitudinē cū adem que nō videt in armenia minozi: neq; in hispania: et videt in terra arabie & terra barbaroz que haber eandē latitudinē cū arabia: et tam vidi ego in marocche quandā stellā si xam que non appetet in hispania: et dicebat q; est cheam & latitudo istius regionis est triginta gradus fin q; narraverunt mihi veridicē: et furgunt q; in ista regione latente cū reueluent filienas: non considerauit hoc in pma vice quz fui illuc: et inspexi secunda vice et vidi ultimas stellas filiarum latere. et cum d. q; hoc qd significat q; terra est spētica: et d. qm hoc significat q; terra est parua ictip dicere modū ex quo appetet paruitas terre: et d. qm si esset magna tē: et intendit per terminatū orizonte & per alii motū aliud genus stellarū fixarū a genere qd appetet in istis habitationibus: et d. hoc quia cūrclūs qui est super conuexū terre quāto magis fuerit maior rāto magis fucit ppter qd nature: et quāto magis est ppter quōd linee recte minus magis apparebit apud motū super ipsaz ex diversitate appariotionis stellarū & apud motū super lineā que est arcus cūrclū paruit: qm si terra esset plana ita q; motus in ea est super lineā rectā nō diuersaret apparitione stellarū: et apparent duo poli insimil. sed forte aliquid queret & dicit quād paruitate intendebat: paruit enī & magnū dicunt in respectu eius: si igit intendit q; est paruitate respectu orbis non est sciens dū hoc ex hoc modo sed ex alijs: et hoc qd appetet ex cōuenientia eius qd est in instrumentis videt et morib; earum et qd est illuc ex motibus. videt. n. q; arcus qd stelle secant in instrumentis sint similes arcubus quos secant in obte. et hoc non potest esse nisi q; terra nō habet sensibilem quātitatem apud celū ita q; centru instrumenti & centru spēre sint idē punctū apud sensum: et enī ex occasu stellarū & oru earū & mediatione celi fin quātitates equeles apud sensum. oīa g; ita significat q; terra apud celū est in sensu quasi punctū centri in spēra. et forte intendit demonstrare q; est paruitate respectu stellarū ut. d. post: qm ex hoc modo extrahunt mensurā terre. s. diuiserūt orbē in ccc. & lx. gradus: et scierūt quantū caput vna propotione terre ex istis partibus per ambulationē: et inueniēt arcū simile in terra arcui qui ē gradus orbis. q. lx. miliaria: et hoc extrahunt mensurā terre. D. extrahunt ex eclipsibus quātitatem solis & lune in respectu terre & inueniēt ipsaz valde parua in respectu celi ut post dictum est.

Propter qd exterminantes coaptare cū qui circa herculeas colūnas locum ei qui circa iūdi ciū: et hoc modo esse mare. pnu non valde suspicari incredibilis videri. dicit autem argumētates ex elephantibus: quoniā circa vtraq; loca nouissima existentia genus est ipsoz velut nouissimis ppter cōuenientem ad inuicē hoc passū.

Et significat paruitatē terre q; locus qui dicit idolum herculis ostinet primū tñ terminoz inde & ideo dicunt q; mare est idem: et hoc qd dicunt non est valde inopinabile: et dicamus q; verifica tio nostri sermonis sunt elephātes quoniā non existunt nisi in illis locis: quoniā in orizontibus illoz duorū locoz & existunt in illis locis q; loca cōgregant illuc & sic inueniuntur.

Et restat paruitatē terre hoc qd dicit orizon loci terre in quo sunt idola herculis. i. finis occidentis istius partis habitabilis est. ppter qd orizon pium loci habitabilis ha bitabilū locoz orientalū & interiacet duos orizontes ma re cōtinens: et ista idola attributa herculi erant posita supra ripas mari cōtinensis occidentē ex ultimo loco habi

tabili in septētrione super hoc mare quousq; ad ultimum locoz habitabilū in meridie sup hoc mare: et vnu istoz idoloz erat in ultime occidentis hispanie quod dicebat idolum eadem uel in dī: et ego vidi ipsum elevatus. D. fuit corruptū in pecto qd crevit inter barbaros & hoīes istius insule in anno. cccc. & xxij. a predicatione Mahometi a q; busdā erigentibus se super quādā regiones inarie in illo tempore. et qd dedit testimoniu de hoc sermōe famoso. s. q; idola sunt primus terminus terminoz ultimi occidentis & q; mare interiacet hunc & ultimi termini terminoz orientis. D. etiā q; isti duo termini sunt ppter quādā q; cōuenient in generando elephātes. aitalia. n. sunt que non inueniunt in tota habitatōne terre nisi in illo loco: ppter qd sunt in illis locis: et causa in hoc est cōuenientia illoz loco rū in cōplexione cōuenientis illis aitalibus: et hoc datur nō sicut remota ab inuicē nature. n. remotoz locoz sunt diuerte. in remotis vñ latitudinem manifestū est valde fin aut lōgitudine ly latet tñ inueniēt. D. d. & verificatio nostri sermonis est de elephantibus tē. i. & verificat hoc q; elephantes generant in his duobus locis. s. in ultimo orientis & occidentis. et hoc qd. ita videt. s. in locis meridionalibus horū duoz extremonz. s. in meridionalibus & non septētrionalibus: et ideo elephātes non inueniunt in hispania neq; in terra barbaroz que sunt in meridie harū regionū: sed fin qd reputo in terra ethiopie: aut in viciniis eius: et similiter de cerause in domo regis de marocche quoniā erexit aliundis de hateno anno a predicatione Mahometi. cccc. & xlj. D. d. & extiterunt in illis locis: qm loca aggregant illuc & sic inueniuntur. i. elephantes existunt in illis locis per paruitatem uel paucitatem eoz: et inueniuntur illuc elephantes quia cōuenient in complexione cōuenienti generationi elephantum ppter vicinitatem.

Et mathematicoz quicq; magnitudinē ratiocinari attentant rotunditatē ad quadraginta dicunt esse miriāles stadioz ex quibus argumentationib; non solum sphericā molē necessariū esse terre sed & non magnaz ad aliorum astrorū magnitudinē.

Et testatur nobis etiam q; sigura terre est rotū da geometre & mathematici qui laborant ad sciendū quantitatē revolutionis terre: et dicunt q; quātitas revolutionis est. xxviii. milia miliarium terre: et sciant q; terra habet figurā sphericā & q; est parui corporis necessario in respectu magnitudinis ceterarū stellarū. iā igitur cōplevū deter minationē & declarationē de figura terre: et q; est quiescens non mota.

iij **A**bstrahunt mētū maximū cūrclū terre per viā quā narraviū: et ex mētū maximū cūrclū inueniūt mensurā spēre fin Archimēdē: et abstrahūt quātitatē terre in respectu solis & lune per eclipses lunares: et abstrahūt qd tate ceterarū stellarū per insfrim qd of habens duas regulas. istud enī instrumentū terminat angulū qui respicit diametrū cuiuslibet stelle: et cum diameter aliquius eoz est nota diametrū ceterarū stellarū erūt note. et qd diametri fuerint note erit mētū terre & mensurā lune in respectu terre & ppositionē ceterarū stellarū: aut lunā p istud insfrim scierūt ppositionē terre ad alias stellas: et ex hoc scierunt q; corpus ē valde paruu: et etiā manifestat paruitatē corporis eius figura eius rotunda. sufficiens enī nō circularis q; contineat equale ei qd cōtineat circulariter est necessario maior circularis: et hoc intēdit qd. d. & ex hoc scierūt q; terra est sphericā. et qd declarare sunt tres questiones quas promisiū dīcū: iam ergo complevū tē.

Eprimo quidem igitur celo et partibus adhuc aut de in ipso latere astris ex quibus constat et qualia quedam natura sunt. adhuc autem quoniam ingenita et incorruptibilia transiuntur prius. **O**mni autem eorum que natura dicuntur, hec quidem sunt substantiae. hec autem operationes et passiones hoc. **D**ico autem substantias quidem simplicia corpora: puta ignem et terram et coelum et ptes eius et item animalia et plantas et partes hoc. **P**assiones autem et opera motus: horum variisque et aliis quo varii sunt causa ista elementa enim virtutem ipsorum. Adhuc autem alterationes et invenientem transmutationes. **M**anifestum quod de natura historie plurimam accidit de corporibus esse. **O**mnes namque substantiae sunt corpora: aut cum corporibus generantur et magnitudinibus. **H**oc autem palam ex eo quod determinatum est que sunt natura et ex propria singula contemplatione. **D**e primo quidem igitur celo elementorum dictum est. et quale enim naturam: et quoniam incorruptibile et ingenitum. Reliquum autem de diuobus dicere. Simil autem accidet de his dicentibus et de generatione et corruptione inquirere.

Tam ergo diximus supius i nostro libro de primo celo & determinatione sufficienti et de stellis existentibus in eo cuiusmodi corporis sunt et cuiusmodi nature: et quod non sunt ex aliquo elementorum quatuor. et quod non cadunt sub corruptione. Modo autem dicamus quod naturalium quecunq; sunt substantiae: et quedam ex operatione substantiarum et passione earum. et intelligo per substantias quatuor corpora simplicia: ut terram et ignem: et duo corpora alia simplicia: et quod sit ex eis: ut animalia et plantas. et intelligo per operationes motus omnium corporum. et motus aliorum quoque hec corpora sunt caelestes et alterationes eorum: et transmutationes eorum ad unicum. Manifestus est igitur quod tota pscrutatio de natura est de corporibus: quoniam substantiae naturales aut sunt corporatae: aut cum corporib; et hoc manifestum est ex hoc quod diximus superius de primo elementorum et declarauimus naturam eius declaratorem perfectam. et quod non cadit sub corruptione: aut generatione. Et modo volumus dicere de duobus corporibus residuis. scilicet terra et aqua. et dicamus etiam de corruptione et generatione: quod hoc accidit eis propter transmutationem istorum duorum corporum: et quod dicuntur inesse generationibus: et in quibus rebus existit.

Let intentio eius in hoc libro est loqui de partibus mundi simplicibus, scilicet in demonstracione suorum accidentium in dato casu suorum essentialium. Nam locutus fuit in primo et secundo istius libri de corporibus celestibus et accidentibus eorum. Vult modo dicere de alijs quatuor simplicibus quod recte mouentur. Et incipit in hoc dicendo de eo in quo locutus fuit in duobus predictis tractatis, scilicet in natura quinta, et dicit nos autem diximus quod. et intendit per primum celum omnes motus celorum; et per partes eius et vocavit ipsum primum per equum operationem. Dicit et etiam de stellis. Et in demonstracione etiam cuiusmodi nature sunt stelle; et quod sunt de natura quinti corporis, non de natura aliorum quatuorum; nec de aliquo facto ex eis, et potest intelligi per hoc quod diximus, non de aliquo altero quatuor. I.

no de natura alicuius alterius positi ex quatuor: aut posse intelligi de substantia alicuius prius elementorum: et potius intelligi virum. D. d. q. demonstravit etiam cu hoc illud quod fuit magis necessarium ut sciretur ex accidentibus scientie licet q. est neq; generabile: neq; corruptibile: et q. scire hoc non fundatur nisi super hoc q. consideratio oibus partibus simplicibus mundi est scie naturalis: sicut demonstravit in principio libri demonstravit hoc q. dixit. Dicamus igitur q. naturalium quedam sunt. t. c. dicamus ergo q. scire oia que naturalis considerat sunt substantiae et accidentia. t. q. substantiarum quedam sunt mobilia: t. quedam immobilia. explanauit hoc. dixit. et intelligo p substantias in quib; naturalis considerat q. scire corporum mobiliu. Causa enim substantie est substantia. t. dicitur q. considerat de corpore celesti qui non est ex quatuor: neq; ex pposito ex eis. t. dicit hoc ne aliquis existimat q. consideratio ex quatuor elementis et corpore celesti non sit eiusdem scie. qui hoc sit eternum. t. hoc no. t. qui explanauit q. intendebat per substantias: explanauit q. intendebat p operationes et passiones. t. dixit. Et intelligo per operationes. t. c. t. intendebat p passiones accidentia essentialia. hoc. n. nomen dicitur coiter et pprie. communiter. n. demonstrat accidentis: siue essentia lie siue no. pprie aut demonstrat essentialia. t. vniuersaliter que existit in corporibus: aut sunt actiones: aut passiones. Et qui declarauit ea ex quibus naturalis considerat. t. declarauit cu hoc q. consideratio de elementis inquit sunt simplicia est in hoc libro. s. considerare o simplicibus. dixit. manifestum est igitur. t. c. t. intendit p substantias que sunt cu corporibus formatae que sunt in eis. q. ergo dicat q. scire ois considerato naturalis est o corporibus. quae sunt ois eius consideratio sit de substantiis. Substantiarum autem quedam sunt corpora: t. quedam sunt pares corporis. D. d. t. hoc manifestum est ex hoc q. dicimus supius de primo elemento poteat intelligi hoc q. dixit de corpore celesti in tractatibus predictis. i. t. q. omne q. necessarium est scire de corpore quinto. declaratum est t. hoc q. diximus de natura corporis quinti. qui sufficiat et declaratum est natura eius: t. q. no est nisi generabile: neq; corruptibile. o. nos loqui de corporibus ceteris simplicibus poteat intelligi q. innuit hoc q. declaratum est in primo tractatu istius libri de substantiis istius scie. i. t. hoc quod diximus manifestum est ex hoc quod diximus superioris qui locuti fuerimus sufficienter o primo elemento. t. innuit enim tractatum istius libri. quoniam in illo tractatu demonstravit natura corporis celestis: t. q. est non generabile neq; corruptibile. D. d. volumus modo dicere o duobus corporibus. s. graui q. est terra et aqua. t. leui quod est aer ignis. Et quic vult incipere loquii in eis. dixit. in quo vult incipere de eis. t. q. primo vult considerare: utrum genito sit: aut no sit. t. si est: utrum in rebus positio et in similibus. t. si est in rebus simplicibus et compositione: utrum sit in eis. ppter hec corpora simplicia: aut propter alia. Consideratio enim de omnibus istis est proprium corporibus simplicibus quartu. t. o. hec consideratio de eis differt consideratione de eis in libro o generatione et corruptione. illuc. n. non considerat de eis nisi propter consideratioem de compositionis generalibus et corruptibilibus. Hic autem considerat de eis inquit sunt partes mundi. t. considerat de generatione et corruptione: quoniam sunt accidentia essentialia eis. Hicigitur considerat in eis inquantum subiectus sunt. illuc autem inquantum sunt cause. et in hac scie debet compleri consideratio secundum istos duos modos: fm causam. s. t. subiectum. t. hoc intendebat quid dixit via hoc accidit in eis propter transmutationem illorum

duo corpora. i. qd̄ hic nō perscrutat de generatione & corruptione: nisi quia sunt accidēta primo istoꝝ duorum elementorum aut oīus elemētorum: & ceteraꝝ reꝝ propter ea. D. d. & quia dicuntur r̄c. i. & quia data sunt in causa esse generationis: & in demonstrādo ea de quibꝫ existit generatio.

Generatio enī aut qd̄ ppter. omne nō ē: aut solum in his clementiꝝ: & his que ex his est. ipsū autē primū hoc sorte considerandū: vñꝝ est: qui non est. Porū quidē igitur philosophat̄es de veritate: t ad quos dicimus nos nūc sermones & adiuicem̄ dīnerūscati sunt. Illi quidē. n. ipsoꝝ totas auferēbat generationē & corruptionem. n̄ hil enim neqz fieri aut: neqz corūpti entū: s̄ solū videri nobis: puta qui circa Hēliodum et Parmenidem: quos & si aliqua dicit̄ beneficiū non phyl̄sice: oportet putare dicere. esse. n. qd̄z entium ingenita & totaliter immobilit̄ magis ē alterius & prioris qd̄ phyl̄sice considerationis. Illi aut̄. ppter nihil quidē aliud preter sensibiliꝝ substantiam suspicari esse. Tales aut̄ quidā intellīgere prūni naturas siquidē erit aliqua cognitio aut scientia sic transtulerūt ad hoc per eas que inde rationes.

Dicamus igitur qd̄ oīno nō ē generatio: aut si est in quatuor elementis & in factis ex eis trū. i. perscrutandū est. & sciēdū est vñꝝ sit generatio: aut oīno non est. Dicamus igitur qd̄ antiqui qui phyl̄sophant̄ vera phyl̄sophia contra dicunt sibi in hoc: t etiam contradicūt nostris sermonibus quos nos modo dicimus. quidā enī dicunt qd̄ non est generatio: neqz corruptio: nihil generatur aut corūptitur in se: sed apparet nob̄m: ut pythagorici. Nos autem dicimus qd̄ iſtud bene dicat de quibusdam rebus: tamen in naturalibus peccat. Et non oportet nos perscrutari hic de rebus nō cadentibus sub generatione & corruptiōe: neqz mouent̄ oīno ē qualitate. hoc enim cōtentens lib̄o de auditu naturali in quo perscrutamur de natura. & dicūt hoc qd̄ nō cōcedunt aliam scientiam nisi viſus tm̄. & dicunt qd̄ nihil scitur nisi substantiae sensibiles. iſti. n. dicūt qd̄ nihil est generatio & corruptio: & ratiocinari sic. si aut̄ scientia aut cognitione inuenitur: necelario iſtud scitur aut cognitū debet ē pmanēs & sīrū neqz corruptibile: neqz alterabile & qm̄ hoc vi debant dixerūt de iſtis naturis qd̄ non recipiunt generationē neqz corruptionē: quia cadunt sub viſu & cognitione.

Quoniam voluit perscrutari vñꝝ sit generatio aut nō ad declarandū maiorem quāuis etiam sit manifestum. Incepit dicere hoc quod est magis famosum & magis manifestum qd̄ generatio & corruptio est necessario est in istis corporibus quatuor: & in cōpositis ex eis. & quia hoc non cōcedit nisi qui concedit generationē esse & corruptionē. & ipse locutus est cum eis qd̄ ponebat generationē & corruptionē: & dixit. sed primo est p̄ceptū dum & querendum r̄c. i. qd̄ iſta perscrutatio est prius natura perscrutatione. vñꝝ generatio & corruptio existant in ipsis elementis & in alijs propter ea. D. induxit opiniones antiquoꝝ in hoc: & dixit. dicamus igitur qd̄ antiqui primi qui philosophat̄ sunt r̄c. i. qui inquirunt defensiones legum. & dicit qd̄ illi qui perscrutatiſunt de entibꝫ inquantū sunt entia & dicunt sibi & nobis in hac questione. & iſi ſunt duplices. quidā. n. iſtoꝝ negant generationē & corruptioꝝ esse oīno. & quidā affirmat̄ in oībus entibꝫ ea. & qd̄ vñꝝ opinio vera est in parte: & falsa finit totum. D. contradicē-

tes qd̄ nihil est corruptibile: quia iſtuꝫ bene dicant in quibusdam rebus. i. in rebus que nō sunt in mā: neqz habet motum tamen peccat in natura. i. etiam in hoc qd̄ ponit qd̄ naturaliū nō habent generationē & corruptionem. & locutus fuit cōtra istos non contra alios: quāuis vñꝝ sermo sit verus fini partē: quia pars vera in sermone istoꝝ nobilior est: & paucissimi antiqui intellexerūt hoc pars ac vera in sermone dicentiū qd̄ omnis reo generalis aut corruptitur manifesta est sensui. & quia hec perscrutatio cōtinet iſe quatuor corpora naturalia simplicia & cōposita: ex eis & etiam principia reꝝ naturaliū quas declarauit esse ingenerabilia & incorruptibilia. t iam declarauit de iſtis i phyl̄sico. D. & oportet nos nō perscrutari hoc r̄c. & int̄edit qd̄ hoc primū inveni: quod declaratum est in fine octaui physicoꝝ: & prima principia in primo tractatu eius: & iſtud qd̄ circulariter mouetur: declaratum est. n. illi qd̄ in mundo est motus circularis non transmutabile in qualitate omnino: neqz fin motus alterationis neqz generationē & corruptionē. & hoc est cōueniens illi lib̄oꝝ qd̄ principia sunt ex cōmunitibꝫ rebus naturalibus. Consideratio autē de rebus naturalibus cōmunitibꝫ est de phyl̄sico auditu. & qd̄ cause vñtuerales cōtinet hoc nomen natura: dixit i quo perscrutetur de natura r̄c. d. opinione dicentiū qd̄ nihil generatur aut corūptitur. dixit rationē que animauit eos ad hoc: & dixit. & dicit hoc: quia nō concedit r̄c. i. quia nō cōcedunt qd̄ aliquid sit nisi hec individua sensibilia: propter hoc qd̄ hic opinabant̄ qd̄ scita sit & individua sensibilia. & dicebāt qd̄ nihil est generatio & corruptio: quia opinabant̄ qd̄ scientia nō est nisi de rebus sensibilibus individuis. & qd̄ scientia est permanēs & fixa nō transmutabilis. quapropter scientia debet esse permanēs nō transmutabile. s. individua & dixerūt qd̄ apparet ex hoc nō est nisi phantasia nō vera: sicut phantastica visiones. D. & qm̄ hoc opinabant̄ & dixerunt de iſtis naturis qd̄ nō recipiunt qd̄. qm̄ hoc credebant̄ & opinabant̄. s. qd̄ scientia est intrāmutabilis: & qd̄ scientia pender ex his individuis. quapropter individua sit in trāmutabilitate: & ideo dixerūt qd̄ hec individua nō recipiunt generationē neqz corruptionē. r̄c. d. dixerūt de iſtis naturis. i. de individuis: quia in hoc nō accidit eis questio. & dixerunt hoc ut possent dicere qd̄ scita est fixa. & iſi sicut dixit Aris. sunt illi qui dicunt qd̄ opiniones vñtuerales vñtūnt sensus: & hic est nos disputantium.

Alteri autem quidem velut studioſe factaz contrariait̄ his habebant opinionem. Sunt. n. quidam qui aiunt nullam ingenitam esse rerum sed omnia generari. genita autē hec quidē incorruptibilia permanere: hoc autem itez̄ corūpti maxime quidem qui circa Hēliodum. Beinde & alioꝝ prūni phyl̄sophantes hi quidez aiunt omnia generari & fluere: esse autē fixe nihil. vñū autē quoddam ſolū ſubſttere. ex quo hoc trāfieri n̄ arā ſunt. Quod quidem videnſ dicere alij multi & Hēcraclitus Ephesius. Sunt autē qd̄z qui & omne corpus generabile faciunt componentes & resoluentes ad superficies & ex superficiebus. de alij quidem igitur alter ſit ferro.

Et quidam contradicūt sermoni iſtoꝝ omnino quāuis ſi hoc tm̄ intendunt & dixerunt qd̄ omnia ſunt generata: & nihil est non generatus: ſed quedam generant̄ & non corūpuntur: ſed ſemper remanet̄. & quedam corūpuntur: ut dicunt pythagorici & alij naturales qui phyl̄sphant̄ de naturalibus primo. & quidā dicunt qd̄ omnia ſunt generata & declinabila: & nihil ē fixum permanentis in ſua diſpoſitione omnino: nūl̄ vna re ſunt que eſt fixa permanens: ſup quā

omnes cetere res figurant et generant: et est deſen-
dens eas quemadmodum dicit Heraclitus Ephe-
sius et alijs plures naturales, et quidam eoz ponunt
corpus generatum: sed compotum et laminis. si sup
ſiciebus: et diſſolutum etiam in laminis.

Quum dedit sermonem opinantur quod nihil generatur
aut coſtrupitur: dicit sermonem trium illis. s. dicentibus quod
omnis res generat: et isti sunt bipartiti. quidam. n. dicunt quod
generabilis quedam sunt generabili non corruptibilia. et que
dam generabili et corruptibilia: ut Plato i modo. et qui-
dam quod oia sunt generabili: omne generabile est corrup-
tibile: et isti etiam sunt bipartiti. quidam. n. opinant quod illud
cuſus est generatio completere est permanens et fixa quoque
corruptitur. Et quidam opinantur quod istud non est perma-
nens et fixa: et quod oia semper sunt in motu: et quod non est nisi
subiectum super quod est ista transmutatio eterna: quoniam om-
nis transmutatio debet esse super aliquod permanens. isti au-
tem non diversant in hoc: sed in eo quod est permanens. quidam
enim dicunt quod hoc permanens est ignis: ut opinio dicentis
quod elementum est ignis. quidam autem terram. quidam vero aquam.
d. d. et quidam ponunt corpus compotum et. innuit Pla-
tonem opinantem quod corpora compontur ex superficiebus
et diſſolutur in eas.

Dicentibus autem hoc modo: et oia corpora co-
ſtitutib' ex superficieb': quecumque quidez alia ac
cidit dicere contraria disciplinis promptu videre
et quidem iuftum aut non mouere: aut credibili-
ribus ipsa rationibus mouere quod suspitiones.

Dicamus modum igitur quod in futuro perſcruta-
bimus de alijs sermonibus. modo vero volumen
perſcrutari de sermone dicentium quod corpora sunt
ex laminis. Dicamus quod contingit dicenti hunc ser-
monem dicere contrarium ei quod accidit in geometria
et hoc manifestum est. et oportet dicere hoc: aut quod
non dicat hunc sermonem oio: aut ut confirmetur suus
sermo nez rationibus firmioribus et verioribus.

Quoddam autem ex ipſis opinionibus est nāle. pſcrutan-
dum est de eo in hac scientia: ut est opinio dicentis quod al-
iquid est generatum et non corruptibile: sicut ipſe fecit in fine
primi tractatus. Qui vero negat generationem et corruptio-
ne non debet: ei respondere in hac scientia nisi fini dispu-
rano nem: quoniam hoc ponat naturalia pro constanti in sua scien-
tia: fed diuinus qui verificat subiecta facultatum particu-
larium. et similiter diuinus debet loqui contra dicentes quod
nihil est permanens et fixum. ille autem negat scientiam esse
scientiam autem esse est subiectum logicum. et diuinus qui defen-
det substantia disciplinarum particularium deberet loqui cum
eo: et dicit quod perſcrutabimur de ipsis sermonibus: et inuit
hoc: et dicit post quod impossibile est ut omnis res sit genera-
bilis et corruptibilis: et quia remanet ei dicere ex opinio-
nibus propriis huius scientie opinionem dicentis quod corpo-
ra sunt compota ex superficiebus. modo vero volumen
perſcrutari et. d. d. dicamus igitur quod contingit dicenti hunc
sermonem et. i. dicamus igitur quod contingit dicenti hunc sermo-
nem trium dicere ei quod accidit in geometria. i. tria eis
que sunt principia in geometria: ut hoc quod ponunt quod om-
nis linea dividitur in duo media. et sicut quod ois superficies: et quod
quedam linee non habent proportionem adiuicem: sicut numeri
ad numeros. et manifestum est quod pars linea est linea: et quod ipſe
dicit post: quoniam sequitur impossibilita hec dicentes hunc
sermonem: et quia iste sermo in nullo est sufficiens neq; co-
ueniens natura: dicitur: et oportet hunc sermonem aut ut non
dicat ipsum omnino et. et videat quod ratio magis dicentum
hoc est quod opinant quod linea est composta ex punctis: ergo
superficies ex lineis: et corpus ex superficiebus. si non diuſſio
linee in Puncto faciat lineam compotam ex punctis: nec-

se est ut diuſſio superficiei in lineis faciat ipsam pſositam
et lineis: et similiter corpus ex superficiebus: et possibile est
confirmare hunc sermonem. s. quod linea compotur ex punctis
ex rationibus quibus utrum dicentes preesse indiuiſſibile.

Deinde palam quia eiusdem rationis est: solidum
quidem ex superficieb' compoti: superficies autem
et lineis: haec autem ex punctis: sic autem habentibus
non necessarie linee ptem linea esse. de his autem con-
ſideratu est prius in his qui de motu sermonib'
quod non sunt indiuiſſibiles longitudines.

Et dicamus etiam quod error dictus hunc sermo-
nem est manifestus: quoniam si corpora existunt ex sup-
ſiciebus: sic superficies ex lineis: et linee ex punctis
et ita sit: impossibile est ut per lineas sit linea. De
istis autem perſcrutati sum in sermone quem fecimus
de motu: et dicitur quod nulla linea est que non re-
cipit diuſſionem et partitionem.

Quia vult perſcrutari de hac opinione quam sequitur
impossibilita quod sequitur dicentes quod continuum est compo-
tum ex indiuiſſibilibus et plura impossibilita doctrinalia et
etiam alta impossibilita naturalia. Incipit dicere quod illa im-
possibilita que contingit dicenti trium enim est compotum ex in-
diuiſſibilibus contingit dicenti hunc sermonem: et hoc dictum
est in vi. physicoz. et quia dicentes quod corpora compontur
ex superficiebus: non dicitur ut mihi videatur quod linee compo-
nunt ex punctis: neque quod superficies ex lineis: demonstravit
quod necesse est dicere eis hoc: et dicit quoniam corpora existunt
ex superficiebus et. i. dicentes autem quod corpora compontur
ex superficiebus: necesse est eis dicere quod superficies compo-
nunt ex lineis: et linee ex punctis. propoſitio. n. superficie ad
corpus est sicut propoſitio linea ad superficem: et puncti ad
lineam. Et ideo si superficies sint elementa corporis: ergo
et linee et elementa corporis et puncta: et quia puncta sunt
se habentia: sicut indiuiſſibilia: et hec est dispositio prius in
indiuiſſibilibus: et in vi. physicoz. iam locutus fuit de impos-
ſibilitibus que sequitur dicentes hunc sermonem: et fecit de
hoc rememorationem: et etiam dicit quidam impossibilita con-
tingentia eis. t. o. et si ita sit et. si hoc contingit: contingat
eis necessario: ut pars linea non sit linea: neque per superficie
superficie: neque per corporis est corpus: et hoc est trium eis quod po-
nit geometri. s. quod omnis linea dividitur in duo media: et quod
diuſſio finit medietatem: pcedit in infinitum in tribus magni-
tudinibus: et quia pſcrutatus est de hoc in physicoz narra-
uit hoc: quoniam in illo libro considerauit in hoc fini terminos
continuos et cōtinuos: quod est consideratio trium inquit
in mā quod finit modū huc appropiat nāle: et similiter hoc
quod considerauit illuc est velocior et tardior est nāle. quod autem
induxit illuc de mathematicis fuit ad ostendendū: hic ve-
ro vult est hoc considerare per ppoſitiones nāles. ppter
illī materie et magis ppter: quoniam consideratio in hoc
libro sit magis ppter consideratione in physicoz.

Quicunque autem de naturalibus corporib' impossi-
bile est dicere: facientibus indiuiſſibiles lineas ad
modicum consideremus: et nāle. Impossibilita n. in
illis accidentia et naturalibus psequitur: que autem in his
in illis non oia. ppter hoc quidem ex ablatione di-
ci mathematica: physica autem ex appositione.

modo vero volumen pſcrutari modicum de
impossibili cōtingentibus corporibus naturalibus
et quod est impossibile ex sermone dicentium ptem esse
indiuiſſibile: quoniam impossibile quod accidit geo-
metricis: accidit etiam diuinis corporoz naturaliū: et non
accidit geometricis etiam esse impossibile quod acci-
dit diuinis corporoz naturaliū. corpora n. geome-
trica fuit ex diuiniſſore ex corporib' naturalib'
corpora autem naturalia fuit ex additione i super-

sciebus geometricis.

Manifestum est quod naturalia et geometria comunicantur in consideratione de tribus magnitudinibus; sed diversis modis; et quoniam ita sunt communicaentes sunt in propositionibus et conclusionibus: ergo impossibilita accidit a positione falsa in istis magnitudinibus geometricis accidunt et natus nulli sunt aliqua accidentia existentia in eis inquantu sunt abstracte a mā: et non existentia in eis inquantu sunt in mā: aut econverso. U. g. quod cum consideraverit de primo finit et est vultum corporis sensibili videtur ipsum dividere in aliquo divisible tempore: et sicut mathematicus quod consideraverit hoc inquantum est separata a mā: quoniam autem consideraverit mathematicus in ea finit additione non erit impossibile argumentare corporis in infinitu quod consideret de eo inquantu est abstractum a corpore naturali. natus autem diffinit hoc impossibile: quoniam inquantu est ultimum terminus corporis natus est quasi forma forma autem inquantu forma impossibile est augeri in infinitu. Augmentatio. n. in infinitu est ex mā non ex forma: ut determinatur in physice: et ideo dicit Aris. quod geometra obstat ponere magnitudines in quaevad quantum voluerit et cum hoc impossibilita quod contingit natūlē a positione falsa in magnitudinibus contingit etiam in geometricis in parte maior: et quod accidit natūlē non accidit geometrice: quod consideret de magnitudinibus non finit et sunt abstracte: sed finit et sunt in separatione: et quod accidit rei finit et in separatione non accidit ei finit et accidit simpliciter: et id quoniam voluerit demonstrare impossibilita que pertinet huic positioni in hac scientia quoniam demonstratur impossibilita quod pertinet ex altera scientia. d. in vero volumen percurritur pars recta: et quoniam dicit pars: dicit pars: quod non perficit impossibilita idem sit pars hec opinione in omnibus que appareret in rebus naturalibus. i. et quoniam inducunt hec impossibilita quod pertinet geometrie: volumen dicere impossibilita quod pertinet huic scientie. et quia aliquis possit dicere ei quod inveniuntur in scientia natūlē impossibilita contingit huic false positioni in doctrinalibus: quoniam consideratio virtutum scientie diuersa sit et propositiones eas sint diuersae: et quoniam consideratio in aliqua scientia est ex propositionibus primis et pruenientibus et nulla differetia est inter propositiones affirmatiwas alius et predicationis alius in istis conditionibus vel considerationibus: et hoc omnibus videtur et impossibilita pertinet alia in altera scientia: et ideo dicit respondendo quod impossibile contingit geometricis pertinet etiam natūlēbus: et hoc intelligendum est in pluribus locis non in omni loco: et quod contingit in virtutibus scientiarum pertinet ex duobus modis divisionis non eodem modo: et precipue quoniam remote fuerint iste due scientiae: s. quoniam remota fuerit consideratio simpliciter illae due scientie simpliciter quae vocantur considerationes finit divisionem a consideratione adiuncta quoniam vocantur considerationes finit additionem et quod narratur hoc dedit causa: et dicit corpora. n. geometrica recte: et causa in hoc est. s. quod impossibilita que pertinet falsis propositionibus de magnitudinibus in geometrica contingit in scientia natūlē: et non eodem modo: quod geometra considerat in hoc inquantu est diminutum ab accidentibus existentibus in eo in mā: et inquantu est simplex non adiuctum: et hoc manifestum est quoniam consideratio eius non est in corpore nisi inquantu est quantum sine illis accidentibus: natūlē autem in quantu est quantum cui certe accidentibus ceterorum predicationum: et hoc est causa vniuersitatis in quibuslibet duabus scientiis coenientibus in eodem subiecto: sed in altera eam considerat absolute et simpliciter et in altera punitur: ut geometria cum aspectu: et arithmetica cum musica: et scientia natūlē cum geometria in quibusdam partibus: quoniam valde remote sunt: sed quoque modo sit inter scientiam aliorum quam vocat Aris. diminutum: et inferiores

quam vocat additum: aliqua est copulatio: et ideo s. propter hanc copulationem que est pars ratio essentialis scientia alioz dat causam in accidentibus scientie inferioris: et quia ita sit sermo igitur dicentis quod tales propositiones quibus vntur Aris. in hoc loco non sunt essentiales est sermo non vere: et est ex ista parte vere est dicere quod omne quod accidit in superiori scientia diminuta accidit in scientia inferiori: et non continetur. s. fin modum id quod pertinet sub superiori scientia est causa eius quod pertinet sub scientia inferiori: si autem in scientia superiori accidit sive summe res que non sunt cause eorum que continentur sub inferiori: tunc non sequitur ut quod accidat in superiori accidat in inferiori: et maxime quod sive sunt remora naturarum: et hec est dispositio geometrica cuius scientia natūlē. s. quod geometria continet in se res quod non sunt causa eorum que appareret in scientia natūlē. fin hoc igitur intelligentia est communicatione inter scientias diminutas et additas quod sunt sub eis.

Multa autem sunt que ex individualib[us] non possibile existere. naturalib[us] autem necessariis: pura liquidus. n. individualis. Individuibilis. e. n. dividibile impossibile ea existere. Passiones autem dividibiles oculi duplicares: aut. n. finis specie: aut finis accidentis finis specie quidem puta coloris: albus aut. nigru. finis accidentis aut sicut existat sit dividibile: quod que eis simplicia passionum omnia sunt dividibilia hoc modo: propter quod impossibile in talibus considerandum.

Et accidit dividitur corpora natūlē necessario simile partitioni impossibile est. n. ut aliquid partiat in aliquo non receptibili partitionis. Passiones autem dividuntur duobus modis: aut per formam: aut per accidentem. forma autem ut color dividitur in album et nigru. Accidens autem est illud quod recipit divisionem: propter se sed differentem ipsius: et quoniam ita sit: manifestum est quod quelibet passio quod recipit divisionem non recipit ipsam: nisi finis huic modo quem diximus.

In hoc capitulo vult dare causam propter quam possibile est ut natūlē consideraret de accidentibus primis sive propriis scientie eius in hac questione de magnitudinibus. s. in divisione magnitudinis in aliquo magnitudinib[us]: quoniam iste modus divisionis est proprius magnitudini in eo quod est magnitudo: et dicitur: et accidit divisione recte: et possibile est ut natūlē consideret hoc corporis corporis natūlē divisione sit existens in corpore mathematico: et ca illius divisionis accidentis in corporibus natūlēbus est divisus accidentis in abstracto. U. g. quod levitatem et gravitatem non accidit divisione nisi quod existit in continuo cui divisione finis terminos est. proprius: et id dicit impossibile est. n. ut aliquid dividatur et sit in aliquo non recipiens divisionem. i. et ca illius divisionis quod existit in dispositionibus quod sunt in corpore natūlē est: quod est in aliquo dividibili primo et essentialiter: quoniam impossibile est ut quod recipit divisionem sit in aliquo individuali: et quod demonstratur quod accidentia existentia in corpore dividuntur: quod corpus dividitur et accidentia dividuntur duobus modis. d. passiones dividuntur recte: et intendebat per formam divisionem generis per duas in specie. due. n. sunt forme: et intendit per divisionem finis accidentis: quod individualia sunt essentialiter: dividibilis vero quod sunt in re dividibili naturaliter. d. d. et si ita sit manifestum est recte: i. manifestum est hoc ex hoc finione quod qualitates accidentales recipiunt divisiones et quoniam modus divisionis: et istud capitulo quoniam continet in se tria. Quorum unum est quod passiones recipiunt divisionem. Secundum

est dare causam in hoc. Tertius est quod modū divisionū recipiunt, et cum istis tribus contingit erit quartū: et est quod possibile est ut nālē cōsiderer de accītib⁹ q̄ sunt finē q̄lē tamen in hac questione: et habet qōnēm: qm̄ aliquis potest dicere: fed diuīsio qualitat̄ est p̄ accīs. Quomō naturalē cōsiderat de eis in aliqua questione. oīs. n. artifex nō cōsiderat nisi in questionibus essentialibus sui subiecti: et p̄ propositiones essentialēs. Dicamus rōspōndēdo q̄ accītia de quibus artifex cōsiderat quedā sunt q̄ exīstunt in suo subiecto: et essentialiter p̄sum: vt par et īpar in numero. et q̄dam exīstunt sub sūltitudine ad accītia exīstentia in subiecto alterius scientie naturaliū: vt arithmetica cōsiderat de numeris superficiebus et solidis: et cōsiderat geometrē d̄ superficiebus et linea: et corporib⁹ cōmunicat: et plus de hoc est cōsideratio tñ in inferioris scientie in accītib⁹ cōtingentibus suo subiecto: ppter subiectū altioris scientie: vt predictum est: et quin tu insperieris cōsiderationē natura lis in diuīsione continui inuenies ipsam esse in cōsideratione de montrata bis duobus modis q̄s diximus. Si modo per assimilationē: et mō p̄ cām: que diuīsio qualitat̄ sit si mīlis diuīsionē qualitat̄ et causa diuīsionis eaꝝ sit diuīsio quantitat̄ in eo q̄ est quantitas.

Si itaqz impossibilū ē vtrūqz nullā baben te grauitate atb̄o habere grauitatē. Sensibilia aut corpora oīa: aut quedā grauitatē habēt: puta terra et aqua vt et vtrūqz ipsi dicit: siquidē pūctū nullā habet grauitatē palaz: q̄ neqz linea. Si au tem hec nō habet: neqz superficies: quare neqz corporū nullū.

Colum⁹ mō p̄scrutari de pte indiuisibili: et q̄ impossibile contingit ex eo. dicamus igitur q̄ impossibile ē vt duo sint: quoꝝ neutra tñ h̄z grauitatem: et qm̄ cōgregant habēt grauitatem. oīa aut sensibilia habent grauitatē: ut terra et aqua et qm̄ ita sit et pūct⁹ nō habet grauitatē omnino: manifestū est q̄ neqz linea: ergo neqz superficies. et qm̄ ita sit: ergo nullū corpus habebit oīo grauitatem.

modo incepit perscrutari de pte idiuīsibili: et d. ro lumus modo r̄t. i. dicamus q̄ vna positionū quā ponim⁹ in hac intentione: est q̄ impossibile est: vt duo quoꝝ neutrum habet grauitatē habēt grauitatem quin cōgregant Alex. autē laudavit Aris. sup hoc q̄ addidit in hoc finē qm̄ congregant habebit vtrūqz horū grauitatē: et nō dixerit q̄ quin cōgregant habebit grauitatē ex eis p̄gregat̄ sed vtrūqz eoz habebit grauitatē. r̄t. d. q̄ ita additio est valde subtilis: r̄t. d. q̄ addidit cā: ppter formā et materiam quāꝝ neutra habet grauitatē: et corpus qd̄ p̄gregat ex eis habet grauitatē. et hoc qd̄ Alex. dicit est rectū: tñ ita additio nō fuit solum ppter formā et mām: s. ppter alīud vniuersaliū forma et mā. Omne. n. qd̄ nō vere dicit de singulariū nō vere dī de toto: qd̄ vnaqueꝝ priū nō ē totū: et congregatio est totū: et vnuſquisqz triū horūz non mouet nauem: et cōgregatio horūz triū mouet nauem: et si ita additio nō esset: et dixit q̄ impossibile est hoc q̄ vnuſquisqz triū horūm nō moueant nauem: triū mouet: et hoc manifestū ē qd̄ fallū est: quin aut̄ i hoc sermone additio ita addat erit verus. iste n. sermo. s. q̄ impossibile est vt vnuſquisqz triū horūz habeat potentia: qua moueat nauem q̄ se et vnuſquisqz eorum in p̄gregatione habeat potentia: qua moueat nauem per se: ita et vnuſquisqz eoz p̄ se nō h̄z potentia ut moueat nauem in actu: et quin in p̄gregatione habet potentia ipsū in actu est sermo valde impossibilis ista igitur additio nō ponebat ab Aris. ppter materiaz et formā; qm̄ hoc nō esset dicendū nisi ita additio ēt tñ nō necessaria: ppter mām et formā: et tūc esset causa illius additio-

nō possunt. n. dicere quō est possibile vt duo quoꝝ neutrum habet quātitatē quz p̄gregant cōgregatū ex eis h̄z quātitatē. Nos aut̄ diximus q̄ hoc est v̄x: impossibile aut̄ est vt quin congregant habēt vtrūqz eoz quātitatē quā ante cōgregationem nō habēt. et quin posuit hāc p̄positiōne manifestā p̄ se: et cōiunct⁹ ei secundā: r̄t. d. oīa vera corpora sensibilia habent grauitatē: vt terra et aqua. i. oīa corpora habēt grauitatē aut leuitatē: et hec p̄positio cōcessa est a cōtentibus corpora dissoluti in superficies. D. d. et quin ita sit et pūct⁹ nō habet grauitatē et. i. et quin hec due p̄positiones cōcessē fuerint manifestū est q̄ et haec sequitur q̄ linea q̄ est cōposita ex punctis nō habet grauitatē. et q̄a superficies cōponit ex linea: nō habet grauitatem. et q̄a corpus cōponit ex superficiebus nō habet grauitatē: s. iam posuimus oīa corpora habere grauitatē: et hoc tūc ē impossibile. et syllogismus ita p̄ponit: ponat q̄ corpora cōponant ex punctis que ē p̄positio dubitabilis: et p̄iūgam⁹ ei hanc secundā. s. q̄ pūcta nō sunt grauia neqz leuiā: ergo corpora cōponuntur: neqz ex grauibus: neqz ex leuib⁹: neqz habet grauitatē: neqz leuitatem: ergo corpora non habent grauitatē: neqz leuitatem: qd̄ est p̄iūrum positioni. Et q̄ aliqua istaz positionū est dubitabilis: incepit verificare eas: et dixit.

Sed et pūct⁹ nō possibile est grauitates babere manifestū. graue. n. omne et graui⁹: et leue et leuius p̄tingit aliquo esse. grauius aut̄ aut leui⁹ forte nō necesse graue aut leue esse. Quēad modū. n. magnū maius: maius aut̄ nō semp magnum. multa. n. sunt que parua entia simpliciter tamē maiora. Si itaqz quodcuqz graue ens grauius sit necesse grauitate maius esse et graue omne diuīsible: vtrūqz erit. pūct⁹ aut̄ nō recipit diuīsionem et quin nō recipit diuīsionē apud eos nō est grauius omnino.

Uult declarare p̄positionē quā inducit in p̄positiōnē predictā: et dixit: Dicamus igitur q̄ pūct⁹ r̄t. i. quoniam pūct⁹ si habet grauitatē aut leuitatem simplē et per se nō in cōparatione alterius: necesse ēt ut ēt graui⁹: alio et leui⁹: alio: quoniam omne graue et leue simplē nō in cōparatione alterius: necesse ēt ut sit graui⁹ alio et leui⁹ alio ergo omnis pūct⁹ si est grauius aut leuius: necesse est ut sit graui⁹ alio et leui⁹ alio. et qd̄ hec p̄positio nō pertinet demōstravit hoc ne alijs ererit et reputet q̄ sicut nō ē verum dicere q̄ oī grauius aut leuius alio ē de natura: grauius aut leuius simplē: ita nō est verū dicere q̄ illud qd̄ ē et nō grauius aut leuius: est grauius aut leuius alio. q̄ si aliqd

grauius et leuis alio qd sit graue aut leue per se. Et dicit grauius aut et leuis et c. i. grauius aut et leuis qd dicunt in coparatione. s. qd sunt fin relatione non fin qualitate non sequitur ut sint fin qualitate. s. ut sint de natura grauus aut leuis que dicunt per se et dicitur manifestum est qm oē de quo dicit aliud fin coparatione non est necessarium ut habeat istud per se nisi substantialiter dicetur in respectu alterius. Si igit de aliquo aliqd dicunt fuerit fin coparatione; istud existit in eo per se: necessario istud dicunt non e in eo fin qd est coparativus: s. h. qd coparatio accidit ei. Coparatio n. accio est separabile a re. res aut non semper separantur a se. Fin enim qd est respectuum haber dispositiones trias et infinitas. et fin qd est essentia non haber nisi vnu: et est qd sua esse tia: et sermocinari in hoc est supfluum. et qd hoc magis apparet in maiori et magno: dixerunt magnu et maius et c. Dicitur causam in hoc: et dicitur parva maiora alijs: et forte magis magnu est graue oē simpli qd magnu est simplici non. est magnitudo de qua dicit magnu simpli: nisi maius. s. mudi. sicut etiam sermo noster qd qd est magnu est maius alio magis manifestius sermonc. s. qd istud qd est graue est grauus alio, et causa in hoc est qd maius magis apparet fin coparatione qd simpli: grauus aut et leuis quodammodo est simpliciter et quodammodo copartive. et qd maius magis apparet fin coparatione: dicit ratione ex eo qd hec ppositio non conuerit. s. qd non est necessario dicere qd oē qd est maius in aliqua dispositione qd simpli habeat illa dispositione. Dicitur reuertatur igit et dicamus et c. i. et qm possum qd opinione graue simpli est grauus alio: et oē grauus est maius eo quo est grauus: necessario est ut oē graue simpli sit maius eo qd est maius: et non debet aliquis dicere huic: dicendo nos videmus vna pte terre grauior et pte aqua: s. sit minor et parte pluri minore: grauior pte terra maiori. Quod igitur verificabitur hec ppositio. Redemus eis qd hec ppositio non ponitur ab Aris. simpli nisi sup hoc qd graue simpliciter est eiusdem nature aqua. n. et terra non sit eiusdem nature. terra. n. est grauus simpli. aqua aut generis grauioris fin coparatione. et etiam est manifestum qd simplicitate cum copotis et copotis adiuicem non sit eiusdem nature. neq; etiam alijs potest dicere qd non est necessarium ut omne graue simpliciter debet esse maius aliquo graui simili: qm minima quantitas terre est terminata qm si impossibile qd libet pars habeat partem minorem ipsa: et sicut de alijs corporib; pars igitur minima terre: que qm dividetur corripere et non poterit remanere. Terra igit graue simpli et non est maius alio graui simili: qm Aris. non dicit qd oē graue simpliciter est grauus alio fin qd est terra: aut ignis: aut aqua: s. fin qd est graue fin. qm. n. possum fucit qd puctus sit grauus: sequitur ex hoc ut diuisio sit in eo possibilis inquit est quantum non inquantum est grauus: sed diuisio est in eo impossibili: qd non recipit diuisio ergo ex hoc in secunda figura qd puctus non est grauus: neq; leuis: et vniuersaliter quod possum fucit punctum esse graue sequitur ut graue in eo qd est graue non recipit diuisione.

Aduic si graue quidem spissius: leue aut raz est aut spissius a raro differens: eo qd inequaliter mole plura existant. si igit est punctum graue et leue est et si densius et raz: sed qd quidem spissum et diuisibile punctum aut indiuisibile.

Dicamus etiam qd graue est densum et leue est rarum: et densum differt a raro. magnitudo. n. den si potest esse sicut rari equaliter: tunc est plurim pto eo. et si ita sit: et etiam punctus fuerit leuis: aut grauus: necessario erit densus aut rarus. raz aut et densum recipiat diuisione: ut fingatur. puctus vero non recipit diuisione: ergo puctus neq; est graue neq; leue:

10 Hoc est secunda declaratio et fundat super propositiones quae via est qd oē graue est densum et oē leue raz: et hoc non est yez: lapis aut diaphanum est grauus tamē raz: nubes aut sunt densitas leues. sed hec ppositio sequitur ex sua propositione: et ideo qui ponit qd corpora componuntur ex punctis contingit ei hoc a sua positione necesse. n. est ei dicere qd densum est ex pluribus punctis: et raz ex paucioribus. s. quoniam densum fuerit equalis magnitudinis cum raro. Et contingit eis dicere qd nihil est grauus simplus: et leue simplus: sed leuis et grauus sunt dicenda a sustinente hanc opinionem qui componit corpus ex superficiebus pluribus. dicit. n. qd istud qd sit ex pluribus superficiebus est grauus. et quoniam leue fin opinione istud est raz: et densus: et raz sit ex paucis punctis: et densum ex pluribus: necesse est ut punctus non sit grauus neq; leuis. Dicitur densum. n. potest habere magnitudinem eam cum raro et c. i. fin opinione corporis: aut fin qd sequitur ex opinione corporis. Dicitur densum aut et raz recipiat diuisione: ut fingatur. i. qd ponit qd corporis est compositum ex punctis: et ex hoc est ppositio secunda et sermo cogregatus conclusionem est talis. Omne graue est densus et oē densum est diuisibile: ergo oē graue est diuisibile: sed punctus non est diuisibile: ergo puctus non est grauus. et similiter concludit qd puctus non est leuis: et hec est contradictione ad aduersarii non ad rem in se econtrario predicti peditare.

Sed autem oē graue molle aut duz: necesse est esse facile: ex his impossibile aliquid deducere. molle quidem enim qd in se ipsum cedes: qd autem cedes diuisibile.

Dicamus etiam qd oē graue: aut est durum: aut est molle necessario: aut molle est fin qd cedit s. Empedoclem. duz vero est qd non cedit: et conclusio istius sermonis est manifesta: et qd illud qd cedit et qd non cedit recipiat diuisione: puctus autem non recipit diuisione: ergo puctus non est grauus.

11 Hoc est tercia demonstratio fin rem in se: et dicit qd oē graue et oē leue: aut est duz aut molle: qm oē graue aut leue est tangibile: et oē tangibile: aut est duz: aut molle: ergo omne graue: aut leue est duz: aut molle: ppositio autem secunda est quae dicit qd duz est illud qd non cedit fin Empedoclem: et molle qd cedit: et hoc est verum qm sit accepta a definitione: et qm coniungat ppositioni primi syllogismi concludit qd oē graue: aut leue cedit: aut non cedit sed oē cedes: aut non cedes est diuisibile: ergo oē graue aut leue est diuisibile: ppositio autem dices qd cedes et non cedes sunt diuisibilita: declaratur ex diuisione eoz: cedes autem est illud qd cedit in profundu: et non cedes est illud qd non cedit in profundu: et oē qd habet profundu est diuisibile qd oē cedes aut non cedes est diuisibile: et qm determinatum est ex his ppositionibus qd oē graue aut leue est diuisibile qd puctus non est diuisibile: qd puctus non est grauus neq; leuis.

Sed adhuc neq; ex non habentem grauitatem in quantis. n. accidet et in quantis non sic determinabuntur non volentes fingere.

Et si oīs grauitas maior grauitate grauitati accidet: et vniuersaliter improprietate grauitate habere. si. n. quantior puncta grauitate habent. qd autem ex pluribus fuerit eadem grauient grauus. oīd aut grauus grauus necessario graue esse: et quoadmodum albo albius: que maius uno puncto grauus est ablato equaliter: quare et vnu puctu grauitates habebit.

Dicamus etiam qd aliquid graue non sit ex non grauibus: et errauerit etiam hoc dicentes ptes in diuisibiles in distinguendo qualitatate pntu ex quib; sit grauitas: et quod sit. s. quz distinxerit hoc sine ratioe. Dicamus ergo qd si oē graue maius alio

grauis nō ē grauius: nisi ppter a'iquā grauitates necessariū ē vt q̄libet pñū indiuisibilium habeat grauitatē: et signū q̄ hoc sit ēq̄ si q̄tuor pūctis habent grauitatē: et corpus cōpositū ex pluribus pūctis ē graui⁹ corpore cōposito pauciorib⁹ necessariū ē vt illud corpus qđ ē graui⁹ sit graue vt dicim⁹ q̄ illud qđ ē corpus albū ē albū: et si ita sit necesse ē vt corpus qđ est maius alio vno pūcto sit graui⁹: ergo necessariū est vt vñ pūct⁹ sit graui⁹ quod est impossibile.

*Q*um posuit in syllogismo ppter pūctis: neq; est graue: neq; leuis qđ tam declarauit: incepit determinare etiā illud qđ posuit in illo syllogismo: s. q̄ impossibile est vt aliqd graue sit ex nō graubus: et dixit: dicamus etiā q̄ impossibile est vt aliqd graue sit ex compōstū fin quantitatē ex rebus nō grauib⁹: et dixit fin quantitatē ad extrahendū corpora graui⁹ q̄ cōponūt ex mā et forma quāz neutra est graui⁹ aut leuis: qm̄ etiā q̄ fin qualitatē: D.o. et errauerūt etiā dicentes r̄c. i. et q̄ hoc ē impossibile: s. ut aliqd graue sit cōpositū ex rebus nō graubus: et errauerūt dicentes corpora ē cōposita ex reb⁹ indiuisibilibus in dando causam grauitatis quin nō possent eis dare singulariter cuiuslibet grauitatē: neq; etiā q̄ illud qđ cōgregat ex eis nō haber grauitatē: et ppter hoc errauerūt locū fuerit in hoc irrationalitē: qm̄ si dederūt grauitatē cōposito ex duab⁹ pribus tñ: necessario erit vt vitrac⁹ partū habeat grauitatē: et sic nō diuisibile erit diuisibile: et si hoc dederint plus duab⁹ pribus. U. S. tribus partibus necessario erit vt tres nō sint graues nisi ptem per quā addidit sup duas. Et cum dixit hoc: incepit destruere hāc opinionē: et dixit: nos aut diximus q̄ si oē graue r̄c. i. q̄ si omne graue ē grauius alio: et nō est dicere graui⁹ nisi quia addit super illud qđ est graui⁹: et p partē graue necessario est vt quilibet pūctus indiuisibilis habeat grauitatē: et grauius nō addit super illud quo grauius ē nisi p vñ prez ant per plures pres: et istud p quod addit: necessario ē vt habeat grauitatem: tūc necessario ē vt illa pñ aut partes habent grauitatē: D.o. et signū ei⁹ r̄c. i. et signū eius qđ diximus: s. q̄ est grauius addit sup illud quo ē graui⁹ p prez grauem: necessario sequit ex hoc si corpus cōponit ex partib⁹ indiuisibilibus: vt ille pres sint graue. et q̄ quā posuerūt corpus ppositū ex q̄tuor pūctis hñ grauitatē: et illi p̄fessi sunt q̄ corpus cōpositū ex pluribus pūctis ē grauius: tunc necessario est vt illud qđ addit sit graue. U. g. q̄ si quīnq; sint grauius q̄tuor necessario ē ut pūctus vñ sit grauius. D.o. adiutorium de exēplo super hoc: s. q̄ grauius nō addit sup illud quo ē graui⁹ nisi per partē graue: et dixit: et dixim⁹ q̄ illud quo corpus ē albū ē albū necessario: i. et sicut ē manūctū in aliquo q̄ ē albū alio: nō dicemus nisi q̄ addit super ipm̄ per albedinē: sicut: n. qm̄ dixim⁹ de aliqd q̄ est grauius alio: nō dicemus nisi q̄ addit super ipm̄ per aliqd graue. D.o. et si ita sit r̄c. i. et si ita sit necessario est vt corp⁹ qđ est maius vno pūcto sit grauius per illud pūctum: op̄op̄e necessario est ut ille pūctus sit graui⁹: et si nō coeserent hoc et dixerūt q̄ nō est grauius nisi plus vno pūcto: dicemus q̄ illi plures necessario bñt grauitatē: et diuidit in grauius et leui⁹: q̄ ppter singlit ei⁹ et vñ pūct⁹ habeat grauitatē.

*A*dhuc siquidē superficies solū fin linea p̄tin git pponi incoueniēt. Quēadmodū. n. et lineam ad lineā p̄trocq; mō cōponit: et fin longitudinē et fin latitudinē oportet et superficie superficiē eoderet mō. linea aut pōt linee cōponit fin linea suppositam nō solū apposita: s. et siquidē et fin latitudinem cōtingit pponi erit aliqd corp⁹: qđ neq; elementū neq; ex elementis cōpositū et sic compo-

situs superficiebus.

Dicamus etiā q̄ impossibile ē ut corpora componant ex superficiebus quās fuerint applicate ad inuicem: sicut applicatio linee cū linea et vna parte: et sicut linea cōposita cū linea fin longitudinem et latitudinem: et sit ex eis superficies: sic etiam oportet eos componere superficies: vt siant ex eis corpora. Si igit impossibile sit ut aliqd sit ex cōpositione superficie et applicatio eaz ad inuicem fin latitudinem tñ: necessariū est vt inuenitur ex cōpositione eaz aliqd corpus qđ non est elementū nec ex elemēto qđ est impossibile.

*D*ec est cōtradiccio dicentibus q̄ corpora pponantur ex superficiebus: et ē ad aduersariū nō ad rem: et dicit et dicamus etiā q̄ impossibile est: et intendit per hoc qđ dixit sicut applicatio linee cū linea ex vna pre: i. sicut suppositio linee ad lineā: i. impossibile est vt corpora sit a superficiebus fin suppositionē eaz ad inuicem: sicut ē impossibile vt superficies sit a suppositionē lineaz ad inuicem. D. d. h. sicut linea cōponit cū linea r̄c. i. q̄ isti homines si voluit cōtere q̄ corpora nālia cōponunt ex superficiebus: et superficies ex lineis: necessario est vt sermo corp⁹ in hac cōpositione sit sermo geometrē: geometrē. n. dicit q̄ quā linea cōponit cū linea vna in longitudine: et altera in latitudine siet superficies: et sicut corp⁹ sit ex cōpositione triū superficieb⁹: s. longitudine et latitudine et profunditate: et dixit q̄ oportet eos quā dicunt q̄ corpora sint cōposita ex superficiebus compositione ea vt cōponit geometrē: sed sūgunt hoc qm̄ contingit eis vt corpora nālia cēnt plena vacuo. tres. n. superficies nō complent locū in quo est corpus. Et qm̄ dixit q̄ corpus nō sit ex superficiebus fin suppositionē eaz ad inuicem: incepit dicere q̄ contingit eis in hac positione fin q̄ opināt in elementis: et dixit: si igit impossibile est ut aliiquid r̄c. i. si ex superficiebus cōponat corp⁹ fin suppositionē corp⁹: et hoc inēdēbar quā dixit fin latitudinē: contingit eis vt inueniat corp⁹ qđ nō est elementū: neq; ex elemento: qm̄ si fuerit concessum eis q̄ corp⁹ general ex superficiebus fin hunc modū: impossibile erit vt sit vñ quīnq; corpora que vident elementū esse corporum. s. figura ignea octo basiū r̄. vi. basiū. xi. basiū: et iro cedron. Istud ergo corpus nō erit elementū quā fin huc modū nullū corpora quīnq; cōponat: et qđ nō cōponit ex istis quīnq; nō est ex elemento: et impossibile est vt inueniat corpus quod nō est elementū: neq; ex elemēto.

*A*dhuc siquidē multitudine grauiora sūt corpora superficieb⁹ quemadmodū in timeo determinatū est palā q̄ habebit et linea et punctū grauitatē. Propotionaliter. n. ad inuicem habebit quēadmodū et pāns dixim⁹. Si aut nō hoc diff̄erunt modo: sed in terrā quidē esse graue: ignes aut leue erit et planoz: hoc quidē leue: hoc autē graue: et linea p̄tq; et punctoz similis. Superficies enim terre erit grauior q̄ que ignis. Totalit aut accidit nullā quidē esse magnitudinez aut posse auferri. siquidē sūt se habet punctū ad lineam: linea autē ad planū: hoc autē ad corpus. oia enim ad inuicem resoluta in prima resoluent. itaq; cōtingit vtq; puncta solū esse: corpus autē nullum.

Dicamus etiā q̄ si corpora grauiora superficiebus ppter multitudinē et cōpositionē superficieb⁹ et duplicationē eaz in eis sicut dictū est in Timeo et determinatū: et manifestū est q̄ pūct⁹ et linea habent grauitatē: quā sermo corp⁹ de altero: sicut dixim⁹ multitudines. Si igit diuersitas corp⁹ nō fuerit huiusmodi: sed sicut diuersitas terre et ignis: dico q̄ ignis

est levius et terra grauius: necessario erit quedam superficies leues: et quedam graues: et sibi quedam lince et pucta graues et quedam leues. Superficie enim terre est grauior superficie ignis: et cum ita sit tunc accidet et hoc sermone ut nullum corpus fiat et ut nullum corpus dissoluat etiam: quoniam si puctus sit similius linea: et linea superficie: et superficies corporis non esse est ut quedam eorum dissoluant in quasdam quoque punient ad primam regem: et si ita sit possibile est ut in aliquo tempore sit tunc puctus et non sit corpus omnino quod est impossibile.

14 Tunc in hoc capitulo inducere ad impossibile consequuntur dicentibus corpora esse composta ex superficiebus sive opinantur quod nihil est graue simpliciter: aut leue simpliciter: aut opinionem corpora esse grauius simpliciter: aut levia. et prius incepit distinguere quod contingit his duabus opinionibus credere de pucto et de linea: et dicit: et dicamus etiam quod si corpora sunt grauior quibusdam et nullum est graue simpliciter neque leue simpliciter: sed finis coporatione et nullum addit super aliud in grauitate: nisi super illud addat in superficiebus: necesse est ut superficies habeat grauitatem: et si habent grauitatem: ergo et linea: et hoc quod dicit quod corpora sunt grauiorae superficiebus ita inveniuntur in scriptura: et si vero est erit intentio quod si corpora sunt grauiorae aliae: propter superficies et cetera. Dicitur modus propter quem grauitas eorum est: propter superficies et cetera. propter multitudinem superficiebus et coporationem eorum. et quod dicimus corpora sunt plurimi superficiebus et maioria positionis abundanter: et quod copositione quod fuit: proposito fini superficiebus possibile erit ut proposito superficiebus grauius ad superficies levioris sive in proportione duplicata: aut in alia proportione: et omnes antiqui magnificat hanc proportionem: et dicit ipsam esse eam plurimi generatorum: et hoc est quod dicit propter multitudinem corporum quod in eis. Dicitur sermo noster in altero corpore est et cetera. et quod contingit ex esse superficiebus grauius: propter positionem eorum quod corpus quod ex eis compotus sit graue. sicut contingit in linea et pucto: propter similitudinem proportionum: sicut diximus superius. Et quoniam dicit hoc quod contingit dicentibus corpora esse composta ex superficiebus et quod grauitas et levitas in corporibus non dicunt nisi sive coporatione. sive oportebit superficies et linea sunt graues: incepit dicere quod contingit dicentibus hanc opinionem quoniam opinantur corporis esse graue aut leue simpliciter: quod non sit impossibile quod in congregent in una opinionem: et dicit: si diversitas corporum non fuerit et cetera. et si dicentes corpora esse composta ex superficiebus non opinent quod grauitas sit communis eis et quod non diversitas nisi finis magis et minus: sive opinent quod diversitas corporum est sicut diversitas ignis et terrae apud nos. sive quoddam est leue simpliciter: et est ignis: et quoddam est simpliciter graue: et est terra: contingit eis necessario ut quedam superficies sint graues: et quedam leues simpliciter. et forte contingit eis etiam quod quedam corpora sint graues et leues finis coporatione. Dicitur incepit dicere aliud impossibile contingens hanc opinionem sive opinent graue et leue et finis coporationem: sive simpliciter et dicit: et si ita sit accidit et tunc et cetera. et si corpora compontantur ex superficiebus: et superficies ex lineis: et linea ex puctis: necessitate est ut in aliquo tempore non inueniat corpus oporteat dissolucionem corporum: oporteat in non corpoream sive in superficies et lineas et pucta: et in illo tempore oporteat corpora erit dissoluta in ea ex quibus compontur: neque inueniet aliud corpus dissolueatur in ea ex quod compotus: neque oporteat corpora sunt dissoluta: et hoc intendit quod dicit: et nullum corpus etiam dissoluet: et hec impossibilitas contingit eis: quod faciunt generationem ex non corpore: et corruptionem in non corporis qui aut ponit quod corporis generatur ex alio corpore: et compotis et corrumptis in aliud corpus: non contingit ei ut aliquod tempore veniat in quod nullum erit corporis. et hoc declarabilis post: quod declarabilis quod impossibile sit ut corporis generetur simpliciter: aut corrumperetur simpliciter. Dicitur quoniam si puctus est

similius linea et cetera: et intendit per assimilationem hic conuenienter inter elementum et coposum ex eo. et si puctus est similius linea: et finis et elementum assimilat elementato: et linea assimilat superficie humanae assimilatioem: et etiam superficies corporis. sive quilibet eorum est in potentia illud quod ex eo compotis et ideo elementum assimilatur ei quod ex eo est compotus. Dicitur quoniam perueniat ad primam regem: et si ita sit possibile est et hoc est quod dicit: necessariu est eis: quoniam non est dissolutio corporis in specie in aliquo tempore cum corruptione suorum individuorum est finis hanc opinionem nisi modo accipit: et id possibile est ut in aliquo tempore non inueniat corpus: immo necessarium est si posuerimus quod primariu entia per se corporis est modo accipit: quoniam aut posuimus quod generatio est a corpore: similiter corruptio in corpore: tunc primariu corporis in specie est essentiale.

Aduic autem et si tempore sit se habeat auferet utique quodque aut pertinet tempore ablatum esse: quod non nunc indissimile velut puctum linea est.

15 Et dicamus etiam quod si finis in tempore sit similius puctio in puctis: necesse est ut inueniat aliq[ue] hora in qua non sit tempore oporteat in qua possibile est ut non sit tempore oporteat in ista. sive est puctio: et indissimile omnino.

Dicit etiam quod si finis in tempore sunt similius puctio in lineis aut compontur ex puctis: et tempore ex instantibus: et quoniam ita sit: necesse est ut in aliquo hora sit in qua tempus non sit quod impossibile est: ponitur noster hucus sermonem negat et affirmat tempus insimilis: contingit: et ut inueniat tempore in quod sit tempore aut inueniat tempore in quo non sit tempore: et hoc quod dicit necesse est in tempore si ponat compotum ex instantibus sicut est necessarium in lineis si ponant compotum ex punctis oportet. sive non compotio necessariu est ut dissoluat in ea ex quibus sit: aut saltem possibile est ut si quis non concessit dissolutionem eius in actu: et ideo dicit: aut possibile est ut non sit tempore: absolutio enim temporis ab hoc esse quod est esse possibile: impossibile est possibile. necesse est ut exeat ad actu: ut declaratur est superius. Dicitur demonstratur modus similitudinis inter ea: et in instantibus sive similius est punctum: et non dissimilis.

Id autem accidit et ex numeris constitutis eorum: et quidam naturae ex numeris constitutis quemadmodum pythagorico sunt quidam.

Et etiam accidit hoc possibile facitibus mundum componi ex numero. quidam autem componebat naturam ex numero: ut quidam pythagorici.

Intendit quod si studi quod contingit ponentibus corpora ex superficiebus: sive pucta habeant grauitatem: sicut contingit compotibus corpora natura ex numero. sive unitates habeant grauitatem et levitatem: et hoc impossibile contingit compotibus corpora natura ex numero non compotibus formas ex numero et intelligentia et anima et nam. dicitur quod componeatur natura ex numero. sive plato et alii dicentes formas esse numerabiles: sicut fecit de hoc rememoratione: quoniam dicentibus hoc non contingit hoc impossibile.

Physica quidam enim corpora videntur grauitatem habent et levitatem: unitates autem neque corpora facere est possibile: posse habere. neque graue habere.

Reuertamur ergo et dicamus quod corpora non sunt sicut dicunt facientes corpora ex superficiebus et numeris corpora. sive natura hinc grauitatem et levitatem pucta autem non habet grauitatem aut levitatem: et si ita sit: neque puctus: neque unitas habet solidationem: aut grauitatem omnino.

In isto capitulo quod collocat recapitulando oportet: et factum rememoratione de propositionibus de quibus visus est in hac declaratione. sunt duo: quod una est quod corpora naturalia habent grauitatem et levitatem: secunda est quod puncta non habent grauitatem neque levitatem: et quod reuertamur modo

* recapitulemus nō in sermone: et dicam quod corpora nō sūt cōposita ex superficiebus: neq; ex numero: et ideo dicit: et si ita sit: et inveniuntur duas p̄positiones: neq; p̄tūt neq; vni-
tas habent soliditatem: aut gravitatem oīo. i. qd ex p̄tūt: aut
vntitatib; nō sit corpus habēt gravitatem: et vniuersalit̄ cor-
pus habet actionē aliquā actionū nālūm oīo: qm̄ i libo
a quo vba eius abstrahim̄ ē scriptū: neq; p̄tūt neq; vni-
tas habent soliditatem: aut gravitatem: et forte fuit error sc̄i-
ptoris qui scripsit i loco actionis gravitatis: et forte inten-
dit per actionē illud qd ē cōmune actionibus et passionib;
puenientib; a formis corporoz nālūm: qm̄ qui corpora co-
ponit ex superficiebus: aut ex partib; indiuisibilib; nō po-
test dare cām ppter quā differunt actiones corporoz nālūm
et passiones eoz: et ideo necesse ē eis aut ponere qd he ac-
tiones et passiones existūt in superficieb; aut in partib; indi-
uisibilis: aut qd corpora nō cōponūt ex eis: aut nega-
re has actiones et passiones esse in corporib;. et ideo De-
mocritus sere declinavit ad dicendū sūle huic: qm̄ quā po-
suit differentias rēz tñi sūi. s. ordine: et figurā: difficulte
fuit ei dare ex his differētib; qd apparat in reb; quod
apparet ex colore et gustu. vnde dixit qd sunt res apparen-
tes sine veritate habita. facientes aut corpora ex superficieb;
nō p̄t dare ex superficiebus: neq; etiā vna solā dñia dñiaz
ebus corpora differunt. vñ Aris. reprehēdit dīctes superficies et
laudat dicentes p̄es idiusibilis. Dicentes autem p̄es superficies po-
nūt sicut dīctū p̄ncipia mathematicoz esse p̄ncipia nālū
um: illi aut p̄pinqūores sunt ad dandū ex suis fundame-
tis p̄ncipia nālia: quanvis vterq; nihil dedit in veritate
Themistius aut in hoc loco sui libri dixit defendēdo. pla-
tonem: et qdīcēdo Aris. qd de causa fuit s̄ iste finō con-
tradicē finō existimationē Aris. dicēt: corpora ē ex su-
perficiebus fieri nō est facile ad intelligendū n̄i aliq; vel
let esse inūstus. i. qd̄ oēs iste dīctiones qd induxit Aris. n̄
potest hō cōcedere eas esse dīctiones n̄i voluerim̄ ipu-
gnare sustinet hāc opinione. D. d. q. deridēdo Aris. s̄z
Plato hoc dicit circa hūc sermonē que dixit in Timo. s̄z
Anaxagoras dixit Socrati: si tua p̄tūt ī me esset finō intel-
lectū mee intentionē vere cōcluderet mibi. quā aut tu non
intelligis intentionē mei sermonis nō repeto mibi p̄cludi
D. reuertit Themistius: et dixit: et si n̄. Unde igit̄ Plato di-
xit qd linea cōponit ex p̄tūt: et superficies ex lineaz: aut quā
sequit ex suo sermone qd cōstitutū corpora ē ex superficie-
bus: vt dicat qd cōstitutū linea ex p̄tūt: qm̄ sicut dīctū
mus qm̄ superficies b; duas cōpositiones: quaz vna ē finō
lineā: alia finō latitudinē et cōpositionē: et similī cōpositio
lineaz cū līncis: et nō est intelligēdū qd linea ex p̄tūt: et su-
perficies ex linea nō finō applicationē. cōpositio aut corpora
ex superficieb; finō suā p̄positionē nō ē finō applicationes
s̄z finō linea. quō igit̄ sequitur ut linea fiat ex p̄tūt: quā mo-
dus cōpositio cuiuslibet istoz sit diuersus a modō cōpositi
onis alterius. et vniuersalit̄ nō ē inopinabile oīo: ut quā
quesierit aliq; de forma p̄ma qd ē ī mā: et ī h̄is tres dimē
siones in qd sequitur qlitates: relique. s. caliditas frigiditas
et humiditas et secitas: et aliæ qlitates: et in qd pp̄tūt inueniunt
figura per se: nō ē impossibile ut p̄mū erit sit superficie: et iste
aut rectāguloe: quā sint p̄es eis inquātū dāt corpori qlitata
es reliq; D. d. q. dubitado in hoc: s̄z inquātū ē figura nō
ē p̄to: eis quā corpora sit p̄us eis. forte igit̄ r̄ndendū ē Pla-
toni qd ipse posuit corpora ex superficieb; ita qd cōstitutū erit ex
eis ē finō applicationē aut finō p̄positionē: s̄z si fuerit p̄
positionē existēre in superficieb; p̄ linea illud qd terminat
inter linea nō est inūstū: neq; etiā corporē solidū p̄ su-
perficies. debet igit̄ p̄scrutari quid erat intēro. isti philosophi.
hoc igit̄ qd dicit: quaz ē vna finō linia intēdit cōpo-
sitionē superficie: quā superficies qd currunt super vna linea
nō finō rectitudinē s̄z finō p̄tinuationē obliquā. et p̄ hoc qd

dixit: et vniuersalit̄ nō ē inopinabile: quā q̄siū dō forma vni-
uersalit̄ pura: qd ē forma pura existēt in hyle inquātū est
trina dīmētio: et ē forma quā p̄sequit̄ alie qlitates existē-
tes in corpore: figura p̄ma: deinde calor: frigiditas: et hū-
ditas: et secitas: et aliæ qlitates: vt illa forma sit superficies
terminataz trū dīmētioū acceptaz in diffinitioē corporis
qd sit in mā: quā apparat ex eis qd sunt p̄to: priorēs figuris: et iō
sunt accepte in diffinitioē corporis: quā dō qd figura corporis ē illa
qd p̄tinet a superficie aut superficieb;. Et hoc apparat etiā qd su-
perficies terminataz corporis sit p̄es trū dīmētioū qd ac-
cipiunt in diffinitioē corporis. tres. n. dīmētioēs nō inueniunt
in mā in actu n̄i inquātū ē sūta: et nō ē finita nisi ppter
superficies. quā igit̄ superficies fuerint ablata dīmētioēs erunt
ablatae a mā: et quā existūt in ea existūt dīmētioēs. superfi-
cies qd sit p̄es dīmētioū trū qd sunt corporis. Superficies qd
sit p̄me forme ex qd corpora cōponit. D. d. et ille aut̄ rectā-
gulos. i. et superficies sit p̄es nālū superficieb; rectāgulē qd sit
p̄es oīb; modis superficieb; et quā Themistius induxit
rōnes in quāb; existūtādū ē qd Plato intēdebat qd dixit
qd corpora sit p̄posita ex superficieb; qd ē forma p̄ma cor-
porum. D. rōnes ex qbus existūtādū ē figura: et inquātū ē
figura nō ē p̄to: quā corpora sit p̄us eis t̄c. i. s̄z qd superficies
et figura sit posteriorē corporoz: et corporis p̄us eis possit aliq;̄
opinari qd Plato nō intēdebat p̄ p̄positionē superficieb;
nisi cōpositionē finō suppositionē. D. induxit dubitationē
prīngit̄ et dicēt qd p̄ma forma corporis sit superficies: et
ē qd superficies sit ultima corporis: et impossibile ē vt illō
qd ē inī ea sit solidū hoc nō p̄positioē: neq; etiā qd aliq;̄
sit infinitū: et hoc intēdebat quā dixit: et qd terminat̄ ixta
superficies nō ē infinitū neq; etiā corporē solidū superfi-
cies. i. qd prīngit̄ huic positioni ut illud qd terminat̄ circū-
qua qd superficieb; sit vacuū: quā nō possunt̄ dicere qd sit
plēnū superficieb; neq; etiā ē infinitū. ipso p̄t̄ nō prīngit̄
nobis dicere ipsum ē existēt in actu. s. qd quā nos possum̄
qd illud qd terminat̄ a superficieb; ē infinitū prīngit̄ ut illō
qd ē inī ea sit existēt in actu. s. aut vacuū: aut superficies
superposita sibi inueniēt ex hoc qd dixit in destrūtioē istius
explanatioē qd nō ē cōbilī eo qd dixit i p̄sumando istius
explanatioē de qd dixit qd nō prīngit̄ ei ūdīctē Aris. et iō qd
p̄fessus ē postremo qd intētū Pla. si ē sc̄ita adhuc. Ut dī-
xit: dīberet igit̄ p̄scrutari. i. et pp̄tē has qdōnes debet Aris.
p̄scrutari p̄mo intētōes qd sit Platonicē: quā dixit qd corpora
sit cōposita ex superficieb;. Dicam igit̄ nos qd Pla. nō in-
tēdebat hoc quā dixit qd corpora sit p̄posita ex superficieb;
manifestū ē qm̄ qd hoc qd explanauit Themistius credit: n̄
credit qd corpora sit cōposita tñ ex superficieb;: s̄z ex sup-
erficieb; et pura mā: ita qd superficies sit qdī forma. Plato au-
tē nihil sc̄iuit de pura mā: ne dīt̄ ut opīne qd corpora sunt
cōposita ex superficieb; et mā: et iō quā dixit qd corpora sunt
p̄posita ex superficieb; tñ: et nō posuerit p̄positionē finō sup-
positionē: et sic prīngit̄ ei ut illud qd p̄t̄ a superficieb;
sit vacuū: et iō nō voluit Aris. explanare finōnē suūtā: et
d. qd oportet eos quā voluit p̄pone corpora ex superficieb; vt
p̄poneā ea s̄z modū geometriū. s. finō cōpositionē qd termi-
nat̄ corporis. s. ex qd̄ sit figura. et etiā si cōcesserit̄ Themistius
qd Plato intēdebat qd corpora sunt cōposita ex p̄ma mā et
superficieb;: cōtingit̄ ei etiā ex ūdīctionib; Aris. plures cō-
tingent̄ eis qd quedā superficies sunt cāl leuitatis: et qdām
grauitatis: quoniam quā ignis fuerit ex p̄ma mā et superfi-
cieb; et similī terra: qd̄ igit̄ ignis est leuis et terra grauis
et superficies inquātū sit superficies sit silea in hoc. s. qd
quā vna ea sit existēt in pura mā: et dedit aliez istoz duo
rum. s. aut grauitatem aut leuitatem: nece est ut qdlibet eaꝝ sit
huiusmodi. et etiā prīngit̄ huic positioni ut superficies sit sub-
stātia: qm̄ qd̄ p̄us est substātia est substātia. s. qd̄ si figura
corporis sit superficies et corporis ē substātia: digniores sit

superficies ut sint substātie. Superficies nō videt esse nisi forma corporis mathematici et causa q̄ superficies existat in materia est: quia prima forma substātialis existit in ea s. gravitas et levitas. Et p̄scrutatio de hoc pertinet ad aliū locū.

Quod autem necessariū existere motū simplificibus corporibus nā aliquē omnib⁹ ex his manifesterū. Quoniam n. motu videntur moueri autem necessariū ut si nō proprie habent motū. violentia autem et p̄ter nām id est sed et si p̄ter naturā ē aliquis motus necesse ē et sīm nām p̄terquā hic. Et si multi p̄ter nām eū qui sīm naturā vnu: sīm nāz quidē. n. simplicit̄. p̄ter nām autem habet multos vnu quodqz.

Et signū q̄ corpora simplicia necessario habent motū nālē est hoc qd̄ dico. Quoniam si corpora simplicia mouentur necesse est ut violentē moueantur si nō mouantur essentialiter. mot⁹ autē violentius est extra nām: et si motus ē extra naturā necessario erit alius motus nālis. si mot⁹ q̄ sunt extra naturā sunt plures motus naturalis ē vnu motus tm̄. Dic. n. res b̄z vnu motū naturalē: et plures motus accītales.

i8 Quid accepit in predicta demonstratione q̄ oē corporis q̄ recte mouet est aut graue aut leue: incepit declarare hoc ad declarandū. Et q̄ indiget in hac demonstratiōe hoc q̄ oē corpus habet motū nālē: incepit declarare hoc primo: et eius sermo ē intellectus et p̄tinet tres p̄positiōes quaz prima ē q̄ oē corpus nāle necessario mouet. et hec ē manifesta. secunda est q̄ omne corpus nāle: aut violentē mouetur: aut nālē. tertia est q̄ omne qd̄ violentē mouetur habet motū naturalē: et hoc etiā declarat̄ est qz sit ipsosabile intelligere motum violentiū in corpore respectu alterius corporis: sed in respectu motus illius corporis cui at tribuitur violentiā. intentio. n. violentiā est ut res moueat̄ eōcontrario sue nature: et hec vnualiter p̄positio est manifesta. et abnegatio. Autē in ista nulla est. et cōpositio demonstrationis est talis: si oē corpus est motū: aut violentē: aut naturalē mouet: et oē qd̄ violentē mouet: necessario nālē mouetur: necesse est ut oē corpus nālē moueat̄. et per positionē oīus antecedentis cōcluder̄ cōsequēs: et cōsecutio in hoc syllogismo inter antecedens et p̄sequēs ē manifesta: et sūr antecedens positio: et hoc sicut diximus nō ē syllogismus nūl̄ in respectu abnegationis: qd̄ oē corpus b̄z motū nālē: quia ista p̄positio sit manifesta per se ex hoc qd̄ sōnat hoc nomine natura. diffinitio. n. nature est ut sit principium motus et quietis: quia igit possum⁹ aliqd̄ corpus ē naturale: necesse est ut natura sit sui motus causa et sue dēcis. motus autē et quies quoqz est causa necessaria: necessariū sunt ex hoc: et hoc qd̄. et si motus qui sunt extra nāz tē. d. hoc ne aliquis existimet q̄: motus q̄ ē extra naturā intelligitur in respectu nālis: necesse est ut motus nāles sunt plures sicut motus accidentales. cōtraria. n. existimant finē cūdem numerū: ut de sanitate et egritudine. existimandū est enim q̄ tot sunt sanitates numero q̄ egritudines. motus autē qui sunt extra nām sunt plures: qm̄ mōi qui sunt extra nām sunt plures: et modi violentiorū sunt enim plures.

Aduic autē et ex gete manifestū etenim quiescere necessariū: aut vi aut sīm naturā. vi autē manet vbi et serf vi: et secundū naturā vbi sīm naturā. Quoniam igit videt aliquid manēs in medio: siquidē sīm naturā: palā quia et latio que hic sīm naturām ipsoz. si autē vi aliquid serf phibēs siqdē quiescēs: eundē cōcludemus sīmōnē: necesse enī aut sīm naturā esse p̄mū quiescēs: aut in infinitū sit qd̄ quidē impossibile. Si autē qd̄ mouet

phibēs serf: quīadmodū Empedocles inquit terrā a gyratione quiescere alicui vtqz serf: quia in infinitū impossibile. Nullus: n. fit impossibile infinitū aut p̄trāstre impossibile. itaqz necesse stāre alicubi qd̄ serf et ibi nō vī manere sīm nām. Si autē est quies sīm naturā est: et mot⁹ sīm naturā quī in hunc locum latio.

Et signū verificationis eius qd̄ diximus q̄ corpora simplicia hñt motū naturale est quies. res enim quiescit: aut violentē aut nālē: necessario et locus in quo quiescit naturaliter illic mouet naturaliter. et si ita sit: et aliq̄ res videt quiescere in medio: et quies eius illuc ē nālis. manifestū ē q̄ mot⁹ eius illuc ē nālis. si igit illuc quies eius erit violentē: quid igit impedit ipsos a motu ad inferi⁹ semper. et si phibēs fuerit quiescēs inducēs sermonem nostrū sup̄ ipsuz: dicemus q̄ res pura qui esces: aut nālē quiescit: aut mouebit in infinitū qd̄ est impossibile. si igit primū phibēs fuerit motū semper: sicut dicit Empedocles q̄ terra est quiescēs: ppter diuisiōē. si igit mouet quis impossibile est q̄ moueat̄ in infinitū: nihil ē si impossibile est ut sit: et si ita sit: necesse ē ut res quiescat in alio loco: aut q̄ motus et quies nāles sint ad locū in quo ē quies naturalis.

i9 Hec est alia demonstratio q̄ oē corpus nāle b̄z motuz naturalem et fundat̄ super duas p̄positiones. quaz vna ē q̄ oē corpus nāle habet quietē naturalem. et oīs loc⁹ in quo quiescēs corpus naturaliter ad ipsum mouet nālē. et ex hoc sequitur q̄ oē corp⁹ naturale habeat motū nālē: et dixit: signū verificationis tē. i. et signū q̄ oē corp⁹ simpliciter qd̄ recte mouet habet motū nālē: est q̄ oē corp⁹ qd̄ recte mouet recipit quietē. D. o. res. n. quiescit: aut violentē: aut naturaliter. i. et diximus q̄ quies est signū q̄ corpora mouent nālē: qz oē quiescēs: aut violentē quiescēs: aut naturaliter. D. o. et locus in quo res quiescit tē. et hec p̄positio etiam manifesta est: quies. n. ē finis motus. si igit quies fuerit naturalis motus ad ipsum erit naturalis: et si violentia violentus. D. o. et si ita sit et oīs res tē. i. et q̄ hec p̄positiones fuerint posite et cōiungaf̄ eis alia p̄positio: et q̄ oē corpus habet quietē naturālē: ut res que vident̄ quiescere in medio si quies eoꝝ fuerit naturalis et mot⁹ eozum erit naturalis: et locus fuit p̄p̄ie de rebus quiescentib⁹ in medio inter omnia quiescentia: quia de eis dubitabat vtr̄ quiescēt illuc naturaliter: aut violentē. alia enim clementia que circulariter mouētur in suis locis et ad ea mouentur quando fuerint extra ea nō existimantur esse fixa naturaliter sīm totū in suis locis. sed de terra tē dubitant: quia cum pars inferior: eius fuerit ablata pars defēdit superior: et ex hoc existimatur q̄ sicut hoc contingit in partibus: ita in toto. et quoniam ob hoc putetur dictū est q̄ totū quiescēt illuc violentē sicut iam diximus superiorū: id igitur tē locutus fuit de terra. Et quoniam si illuc quiescēt violentē: necesse est ut si non aliquid impedit ut mouantur in infinitū motu recto: ut prius declarauit: et hoc est impossibile contingens si ponatur aliquid prohibēs ipsum a motu: et dixit: sed si quies phibēs fuerit defēctus tē. i. si possum⁹ fuerit q̄ b̄z phibēs a motu necesse ē ut illud phibēs sit aut defēctus aut motū. si autē defēctus reverteret qd̄ luḡ ipsum in hoc quiescētē vtr̄ nālē quiescēt aut violentē. si nālē: ergo in rebus grauius ponūt quies nālis et motus nālis: qm̄ mōi phibēs

Bens quin fuerit positū quiescēs nāliter in aliquo loco. D
positū fuerit extra ipsum necessario mouebit ad ipm nāli
ter. si igitur dixerit q̄ est quiescēs violēte continget ei illō
quod accidit in quiete terre: t̄ est q̄ indiget quiescente: t̄
hoc intendit qm dixit: inducem⁹ sermonē sup ipsū: s. ad
uersarium. D. d. & dicamus q̄ res pura quiescēs: aut nālit̄
quiescēt: aut mouebit in infinitū: t̄ hoc intelligit duobus
modis: quoz vnu est q̄ si hoc nō posuit q̄ secundū quiescēs
q̄ est pñm in veritate est quiescēs nāliter continget ei: vt i
eo sit potentia ad motū infinitū quod impossibile est: t̄ f̄z
hoc nō vocant ipsum pñm n̄li q̄ ē causa quietis. sed q̄
iste sermo impossibilis est ut dicat in pñmo quiescēt. s. i
totā terra: t̄ possiblē etiā ut dicat in phibēto motū sicut
ipse post dicit dignus ē vt si intentio sermonis eius. s. vt
moueant in infinitū. s. vt ita pediat in infinitū. l. vt q̄fē
sc̄d̄ prohibib̄s a motu quiescēs pñm contingit tertio
quiescente q̄ phibēt etiā ipsum a motu: t̄ tertiu eriam
indiger quarto: t̄ quartu quinto: t̄ sic in infinitū: t̄ sequit
ex hoc ut inueniant corpora quiescēta infinita. Et q̄ dixit
impossibilē quod sequit a positione phibēt terrā q̄fē
tis: incepit dicere etiā impossibilē q̄d sequit si ponat phibē
bene motū: t̄ dicit si igitur pñm phibēt semper mouet
sicut dixit Empedocles q̄ terra est quiescēs ppter diuisio
nem. i. si igitur phibēt terrā non moueat fuerit res mota:
vt Empedocles. d. q̄ fortitudō motus orbis & aeris circu
laris quā appellauit turbine est cā status terre continget
si posuimus q̄ motus circularis & turbo nō ē ut terra na
turaliter moueat in infinitū: t̄ qm finis motus recti infi
nitū nō est & motus recti nō sunt: n̄li ppter fines corp̄: ne
cessē ē ut motus qui nō h̄z finē nō sit oīo. s. q̄ nūq̄ incipi
at esse: qm̄ sicut dixit Aris. i alio loco q̄ si impossibilē erit
ut inueniat hō in longitudine capi impossibilē ē ut incipi
at generari: t̄ hoc int̄debat quod dixit: si igitur mouet quin
impossibilē sit ut moueat in infinitū t̄c. i. si incipit in mo
tu qui ē infinitus: t̄ impossibilē ē ut moueat in infinitū
necessē est ut istud q̄d impossibilē ē esse vt incipiat esse: t̄
nihil q̄d est impossibilē ut sit: incipit esse. t̄ q̄ Aris. negle
xit nominare pñs ppter destructionē eius: qm̄ dixit: t̄ n̄li
q̄d impossibilē ē ut sit erit. t̄ si nominasset ipsum pñs
legeret ita: si possiblē est ut alijs incipiat fm̄ būc modū
motus mouerit: qm̄ impossibilē ē ut moueat in infinitū
necessē ē ut aliiquid q̄d impossibilē ē ut sit incipiat genera
ri: sed oē q̄d impossibilē est ut sit nō erit. i. nō incipiet fieri
t̄ hoc ē adē demonstratio quā dixit in ultimo. v. physicoz
D. d. & si ita sit t̄c. i. t̄ si he demonstrationes sint fm̄ q̄ nar
rauimus: necessē ē ut oē corp̄ habeat locū in q̄d sc̄tar: qm̄
impossibilē ē ut moueat in infinitū: t̄ motus nālis est ad
illū locū: t̄ quies naturalis in illo loco.

Propriet q̄d t̄ Leucippo & Democrito dī
cētib⁹ semp moueri pñma corp̄ in vacuo & in
to dicēdū quo motu: t̄ qm̄ nāli ipsor̄ motus
S. n. aliud ab alio mouet violēte elementoz: s̄z
& fm̄ nāli: necessē quendā ē motū vniuersū: sc̄
q̄ pter quē violēt est: t̄ oportet pñm mouentem
nō vi mouēt: s̄z fm̄ nāli infinitū. n. ē si aliqd̄ ē fm̄
nāli mouēs pñm: s̄z semp pñr̄ motū vi mouebit.

Volum⁹ mō p̄dicere Leucippo & democri
to q̄ dicit q̄ pura corp̄ semp mouent in vacuo
& in nihil infinito. dicam⁹ ergo eis q̄ cā mouet
corp̄: t̄ quē motū h̄n̄li nāli: qm̄ si qdlibet illoz
corp̄ nō mouet n̄li a motu alteri corp̄oz:
tūc motus elementoz erit violētus: t̄ sic necessē ē
ut qdlibet eoz corp̄oz habeat motū nāli: p̄t
motū violētū: t̄ p̄t motū corp̄oz pñm: qm̄ cor
pus pñm motū nullū corp̄ mouet violētū: s̄z
nāli: qm̄ si corpus pñm nō mouet corp̄ motū

nāli: tūc motū ēt̄ infinitū. qdlibet. n. corp̄oz mo
uebit violēte ab alio corp̄e: t̄ ipm mouebit alio
corp̄ etiā violētē: t̄ sic in infinitū q̄d ē impossibile.

Quz declarauit q̄ oē corpus nāle habet motū nāle
voluit destruere sermonē dicētū sine ponentū motum
innāle ante nālem. t̄ q̄ isti sunt fm̄ duas sectas: quaruz
vna est Leucippi & Democriti: qui dicit q̄ p̄s indiuis
ibilēs mouent in vacuo motu infinito eterno. Secunda est
Platonis qui dicit q̄ quatuor elemēta mouebant anteq̄
mūdū esset motu circulari. D. qm̄ deus fecit mūdū in
duxit ea in ordinē: incepit p̄dicere lecte pñme: t̄ dicit
volamus mō p̄dicere t̄c. t̄ intendit p̄ corp̄oz pñma partes
indiuisibilēs: t̄ vocauit eas pura: q̄ apud eas sunt elemē
ta rez: t̄ intendebat per nihil nō esse. vacuū. n. et p̄atio
corp̄oz infinita: t̄ nulla differentia est inter hāc opinonē
& opinonē Platonis in hoc q̄ ponit motum innaturalē
priorē motu nāli: sed differunt in hoc q̄ ponit Plato q̄
motus nō naturalis erat in p̄terito: mō nō est. Leucip
pus aut̄ t̄ Democritus ponit q̄ isti motus in corp̄ibus
indiuisibilib⁹ semp fuit in p̄terito: t̄ ita est mō. t̄ q̄ p̄
ma corp̄oz apud ipsos sunt elemēta rez contingit eis vt
sint priora rebus que naturaliter mouent. t̄ q̄ motū ed̄z
est non nāli: contingit eis ut motus violētū sit prius nā
liter motu nāli quod ē impossibile. Et quz dixit opinōes
eoz de motu corp̄oz indiuisibilium: incepit p̄dicere eis
& dicit: dicamus igitur eis que causa mouet t̄c. i. dicamus
igitur eis si hec corp̄oz sint mota & mobilia: t̄ non mo
tum habet motorem: vt declaratum est in physicoz. quis
ergo est pñm motos istoz corp̄oz. contingit. n. apud po
sitionē motoris vt habeat motū nāle: q̄ est ergo iste mo
tus nāli t̄c. dicit q̄ necesse est ut querant ab eis iste due
q̄des: incepit dicere quid ēt̄ respondendū fm̄ ipsos i mo
toz: t̄ dicit qm̄ si quodlibet istoz corp̄oz nō mouet: n̄li
t̄c. t̄ si dixerint q̄ quodlibet istoz corp̄oz mouet a motu
aliter corp̄oz: necesse ē ut motū illoz corp̄oz sit nō nā
lē cum eo q̄ sunt elemēta. t̄ quz dixit q̄ necesse ē eis p̄ne
re q̄ corp̄ illa habeat motū nāle: dedit cām in hoc: t̄ d.
ppter motū violētū & ppter pñm motū. i. necesse ē
eis pñne motū nāle: ppter duas cas: quaz vna ē q̄ motū
violētū nō inuenit in alijs n̄li post motū nāli. Et secunda ē
q̄ quodlibet istoz corp̄oz mouet ab alio necesse ē ut p̄
ueniat ad pñm motorē q̄ se mouet: vt declaratum ē i phy
sicis: n̄li fieret p̄cessus in infinitū. t̄ quz dixit q̄ necesse est
eis pñne pñm motorē q̄ se mouet: t̄ etiā q̄ū hoc posue
rint necesse ē eis pñne hec corp̄a habet motū nāle. dedit
cām in hoc: t̄ dicit: corp̄. n. pñm motū nullū corp̄ mo
uet t̄c. i. t̄ cāc̄ hoc q̄ posuit fuerit q̄ illa corp̄a h̄n̄li aī se
purā rē motā: t̄ pñm motorē ē q̄ necesse ē pñne motū nā
lē eis ē q̄ res mota pura nō moueat aliqd̄ corp̄: t̄ ē mota
violētē: s̄z mouet ipm: t̄ ē mota motu nāli. i. quz p̄ se mo
uet: t̄ q̄d̄ violētē mouet: mouet ex alio. t̄ appetet q̄ nō i
telligēt ē ex suo finom q̄ quz dixit q̄ pñmo res mota nō
mouet aliqd̄ corp̄ violētē. i. nō mouet corp̄ q̄d̄ ex eo mo
uet motu violētē: s̄z nāli qm̄ pura res mota quz mouerit
aliqd̄ extra ipm nō mouebit ipm n̄li violētē: t̄o sermo
el̄ ē sic legēdū: qm̄ corp̄ pñmo motū nō mouet aliqd̄: t̄
ipm est motū violētē: sed mouet ipm: t̄ ipm est motū mo
tu nāli: aut dicam⁹ etiā q̄ in corp̄ib⁹ q̄ semp mouentur
a pñmo motu nō dicat q̄ mouentur motū violētē in rei
veritate. mora. n. in cui veritate est ut aliqd̄ corp̄oz mo
ueat alteroz corp̄oz ab ext̄inſeo: ita q̄ in nā illū corp̄oz
motoz nō sit ut moueat illud q̄d̄ ex eo mouet semp
sed in aliqua hora. motus aut̄ corp̄oz q̄ semper mouent
a motu pñm corp̄oz est ut motus elementoz circulare
a motu celo: nō possumus dicere q̄ si motus violētē: q̄a
semper est: nec etiā possumus dicere q̄ ē nāli: q̄ ignis nō

mouet illo motu a principio existere in eo: et sere illud idem dicimus in motu membrorum ait a primo moto quod est in eis et est calor naturalis: et videt quod propter hoc vocavit ipsum nalem. motus. non non est semper sicut diximus. Et quod dicitur quod cum posuerit puram rem motam: necesse est eis ponere motum nalem: incepit etiam dicere modum ex quo necesse est eis ponere puram rem motam: et primum motorum: et dicitur quod si corpus primum non mouerit secundum. et hoc fundat super positione: quia vero una est quod omnes motus habent motorum. secunda est quod omnis motor in loco est corpus. tertia est quod corpus non mouet nisi moueat. si igit motus habuerit corpus a quo mouetur: et illud corpus etiam aliud corpus a quo moueat: cum non moueat nisi moueat ab alio: et sic in infinitum: necesse est ut inveniantur corpora infinita contingentes se et motus infinitus: quoniam motus in magnitudine infinita est infinitus. et in differentiis sunt magnitudines fuerit infinita finis continuatae aut finis proprius. Et oia ista declarata sunt in vii physicoz et per hoc quod dicitur: si non mouent corpora motu naturali intedit finis et appareat quod primus corpus extrinsecus: quoniam fuerit motum per se mouebit corpora inferiora. et iam diximus motum ex quo possibile est vocare istum motum nalem motum: et ideo dicitur: quoniam quolibet corporum etiam quasi igit videtur quod omnino quod mouet aliud: et quoniam hoc ipsum mouet violenter quod necesse est ut moueat illud aliud violenter: et oportet mouer alius et ipsum mouet naturaliter quod mouet illud naturaliter. potest intendere per hoc et est magis apparet quod cum motor moueretur et ipse mouet naturaliter: necesse est ut motiones eius in altero quod mouet per ipsum sit naturalis: non quia illud quod mouet ab eo mouetur naturaliter: quoniam hoc quod dicitur mouet ea motu naturali: potest intelligi et referri ad actionem quae est in motionem et ad motum et potest referri ad motum illius rei motus. primi motoris: et potest referri ad motum eius quod mouetur ab eo. et melius est ut inibi videtur ut referatur ad motionem que est actionem primi motoris: quoniam cum naturaliter mouet vel mouet actionem eius in altero necessario erit naturalis: et quia motor eius in altero fuerit naturalis: et ipsius fuerit motus: motione etiam eius erit naturalis: et hoc manifestum est ex suo sermone quoniam quilibet corporum mouet ab alio corpore violenter: et mouet ipsum aliud corporum violenter: et sic in infinitum: quoniam quod violenter mouet violenter mouet. et motione eius in altero erit violenter.

Idem autem hoc accidere necessarium videtur si quemadmodum in timeo scriptum est ante factus esse modum mouebant elementa inordinate. Necesse enim autem violentiam esse motum: aut finem naturalis. Si autem finem naturam mouebant necesse mundus esset. sicut attredes velut considerare: tunc. n. primus mouens necesse mouere se ipsum motum finem naturalis. et motu non violentiam in propria quiete locis facere: quoniam qui dem habet non ordinem: que quidem gravitate habentia ad medium: que aut levitatem habentia a medio: hanc autem mundus habet dispositionem.

Et accidit hoc impossibile etiam necessario dicenti quod elementa mouebant antequam mundus fuit motu irregulari: ut dictum est in timeo. dicimus igit per dicendo quod motus elementorum tunc aut fuit violentius: aut naturalis. si naturalis necessario mundus fuit tunc: et hoc manifestum est ei qui voluit intueri in hoc quoniam primus motor mouet necessario: et mouet etiam motu naturali: et elementum quod mouent sine violentia sunt quiete locis: et ex eis fuit tunc iste ordo et elementum super quod sunt elementa. Sed dico quod elementa gravia mouent naturaliter ad medium: et hec est distinctio et ordo mundi modo.

²¹ Quoniam dicitur dicensibus pres esse indubiosos modos in vacuo motu infinito: incepit modo dicere Platoni in hoc quod dicitur quod mundus generatus fuit: et quod corpora ex q

bus est mouebant ante sine ordine. Dicitur et deus ad ordinem quem fecit mundum: et dicitur: dicamus igit per dicendo quod motus elementorum ex quibus modo mundus cōponitur: necesse est ut ante compositionem mundi esset: aut violentius: aut naturalis: quoniam nullus motus preter istos sit. Si igit elementa a generatione mouebant violenter: necesse habuerunt tunc motum naturaliter: et si tunc habuerint motum naturalis: ergo mundus fuit et est: quod est inconveniens. Dicitur et hoc manifestum est ei qui fuerit ita: et hoc manifestum est quoniam necesse est quod elementa mouebant ante mundum: ut primus motor ex eo sit motus naturaliter: sicut diximus ante superiorius. Dicitur et elementum quod mouent sine violentia tunc. necesse est ut quod primus motor elementorum inuenientur naturaliter: ut illud ex eis quod non mouet ab isto motore sit quiete naturaliter in loco naturali. iam nam declaratum est quod est quod mouetur a motore extrinsecus mouet violenter: et oportet quod mouetur violenter in illo loco quiete naturaliter. manifestum est ergo quod quoniam primus motor elementorum fuerit mouens in loco quod necesse est ut elementa in illis locis quiete naturaliter dum primus motor naturaliter potest mouens et quiete in illis locis naturaliter necesse est quod primus motor dimiserit illa mouent quod mouent et quod sunt extrinsecus ab illis locis: ut mouent naturaliter ad illa loca in quibus quiete naturaliter dum primus motor non mouerit ea: et quod in illa hora fuerit primus motor naturaliter et elementum quod quedam prae mouens ab eo violenter: et quod dimiserit mouere ea quod mouet ex eis: et quod sit extrinsecus a suis locis ut revertantur ad ipsa naturaliter et quod eleat in eis: sed ista est dispositio mundi. modo igit mundus fuit in illo tempore quod est inconveniens. et quod dicitur per quod pertinet eis ponere primus motor elementorum quod mouent motu irregulari: necesse est ut in illo tempore sit primus motus naturalis existens. s. corpore celeste: et quod quod dimiserit mouens ab eo violenter. s. extrinsecus si talis motus vocet violenter: et quod quiete naturaliter in suis locis. etiam hoc quod pertinet etiam eis secundo: et quod quedam prae mouent naturaliter ad suis loca. Iste nam tres dispositioes sunt dispositioes prius elementorum in hoc mundo. s. ut quedam corpora mouent a primo moto: et quedam quietent in locis suis: et quedam mouent ad suis loca: et sunt illa quibus accidit quod generata fuerint extra loca sua. quoniam dicitur duas dispositioes dicitur tertia: et dicitur quod elementa grauiam tunc. et universaliter quod necesse fuit ut primus motus sit s. corpore celeste: necesse est ut viriliter sit sursum et deorsum: et corpore graue quod ad centrum naturaliter mouet: et leue quod ad circulerent: et est distinctio mundi: sicut et ordo eius. et possibile est ut iste primo sit demonstratio per se: et potest esse per demonstrationem per dicere: ut nos demonstravimus: sed tamen abscondit ipsa per hanc coniunctionem. s. ad demonstrandum quod iste sermo est contentus per se.

Aduh autem tamen quare videtur aliquis ut possibilis aut non possibilis erat motus inordinatus et misceri talibus instaurari: quedam ex quibusdam existentes finem naturalis constituta corpora. Dico autem puta ossa et carnes: quemadmodum Empedocles inquit fieri amicitia. dicitur. n. quod multorum capita sine ceruice germinauerunt.

Et potest aliquis querere et dicere quod si elementa tunc mouebant motu irregulari: non est possibile ut ex monibus illis fuisse talis congregatio ex quod fuerint corpora corpora. dico ut magnitudo et corpora: neque quod dicitur Empedocles quod amicitia congregari elementa adiunxit: et ex hoc fuerunt multa capita sine collo.

²² Hec est finis et appetit alia conditio a predicta: et est quod si ante generationem mundi mouebant elementa irregulariter necesse est ut iste motus eis esset finis et sunt elementa. s. esset eis motus substantialis: et si ita esset non haberet naturam

recipienti a primo motore huc ordinem: quum illud qd haber naturam carcdi ordinem impossibile est recipiat ordinem: et hoc intendebat quum dixit nō est possibile ex motibus illis tē. i. qd si ex naturis eoz mouebant p se motu irregulari nō esset possibile ut ex motibus eoz fuerit ista congregatio corpora. n. facta ex aggregatione elementorum non sunt nisi qd elementa mouent essentialiter motu ordinato: et si habuissent nām carcdi ordinem t venēdi ad finē terminatum: nō esset possibile eis in aliq hora ad finē terminātū ut moueant qd est generatio: et sīlī Empedocles accidit: qd si elementa nō habuissent nām ut cōgregent nō congregate: et ex eis fierent capita sine collis: et colla sine capitibus. dixit etiā si quodlibet sile est cōgregatū a suo sili ut esset possibile ut amicitia faceret hoc. Themistius autē explanauit huc locū sic qd Aris. vult demonstrare qd etiā contingit eis hoc qd cōtingit prime sc̄e. l. qd mūdus fuit antē fuit alio mō a pdicto: et dixit qd qui intravit Aris. in sermonē dimisit nobis vt cōpleremus ipsum: qd quz de benuis querere ab eis: vt p̄ sit possibile in istis motibus sine ordine ut cōgregent adiuicēt fm pueniendū: et admisceantur tali admisitione nāli modo. sc̄e qui mistio qm fuit pueniāt animal aut planta. et dixit Empedocles in amicitia qd in primo fuerint capita sine collis: et alia membra per se. D. congregabantur: et ex illa cōgregatione fuerunt animalia: et alia entia. aut impossible est ut admisceantur tali admisitione: et dixit: et qum Aris. puenit ad huc locum tacuit ut nos complereremus: qm si possibile ē ut admiscerent tali admisitione: ergo plantae et alia animalia inueniebantur ante mundū: et ista sunt p̄s mūdi: immo mūdus completus ordinatū: qm esse p̄s est ligatū cū cōto: et intēdit: et si impossibile est ut admiscerent tali admisitione: tunc motus eorum non fuerunt non terminati in infinitū sed ordinari: qd impossibile ē ut transferant ab eo fm qd sunt: et si nō nihil phibeserit in hoc mō admisitionis vi motus eoz esset sine ordine. motus. n. nō terminata nō habet aliquā p̄tem localē phibitā. Et abbreviatio ista sermonis est qd debemus dicere qd mō irregularē ipsosibile est ut recipiant per se cāsum in aliq hora ordinē existē mō. s. ante mūdum in tēpōe qd fuit ante mundū infinitū: et hoc fuit possibile: ergo mūdus fuit antequā fuit. si igitur dixerūt qd hoc est impossibile ei: dicemus necesse est ut sint ordinari et irregularē. Intentio. n. inordinatio est qd sit impossibile recipere aliquā formam: et iste sermo est difficult ad intelligendū ex vbi Aris. fm trāstionē quā habemus. et explanatio nā ē verisimilior.

Hic autē qui in infinito infinita mota faciūt squide vñ mouēt necesse vna ferri latione: qd nō inordinate mouebunt. Si autē infinita mouētia et lationes infinitas necesse est. Si. n. finite ordo aliquis est: nō. n. ex nō ferri in idē iordinatio accidit: neqz enim nūc in idē ferunt oia: qd que eiusdem generis solum.

Volum⁹ mō p̄dicere dicēb⁹ qd elementa sūt infinita: et qd mouent in infinitū. dicamus igit qd si motor est vñ in: motus etiā erit vñ necessario et elementa nō mouent motu irregulari: et si motores fuerint infiniti: motus etiā essent infiniti. et si motus fuerint infiniti elementa etiā necessario fuerūt ordinata: qd oia mouent ad loca diuersa et si ordinatio et inordinatio sunt idē nō iuentem modo oia elementa moueri ad eundem locum nisi que conueniunt.

23. Ut declarare in hoc caplo qd dicēb⁹ qd ante mōdum fuerunt corpora infinita tpe infinito in vacuo mota in infinitum: contingit ut aliqua ordinatio fuerit ante ordinaciones mūdi. et dixit volumus mō p̄dicere tē. i. volu-

mus mō cōradicere eis demōstrando qd p̄tingit fm huc sermonē eoz qd aliqua ordinatio fuit ante ordinē mundi nō quā vult destruere sermonem eoz simpli. iam. n. destruxit sermonē eoz in alio loco. D. o. dicamus igit qd si motor tē. i. qd si motor isto: corpore indiuisibilium fuerit eiusdem nature et forme in oībus motus istaz p̄m erit idem in specie: ergo motus eaz nō erit diuersi: neqz consequētes subtilitas eoz: led sequente formas eoz. et qd vult demonstrare qd ordinatio erit in motibus eoz qd quis motus eoz fuerint in infinitū quā sunt idē specie. D. o. et si motores fuerint in infinitū tē. i. et si motus de quo dixerūt ipsum esse infinitū est infinitū: qd forme mouentū sunt infinite: sp̄s motuum tūc erunt infinite: et processus eorum erit infinitū. et hoc explanauit Themistius sic. i. et si fuerint huiusmodi etiam erunt ordinati: et narrauit qd Alex. non dixit hanc explanationem: sed dixit qd diminut⁹ fuit sermo et nō compleuit ipsum: qum. d. qd impossibile est qd modi motū sunt infinitū: et qd impossibile est qd motus sunt infinitū. dixit Themistius et iste sermo est turpis. s. ut quā aliquis posuerit fm positionem qd motus est infinitū inquendo quid contingit ex hoc: dicat qd sequit ex hoc ut motus nō sit infinitū. hoc. n. est sile: ac si diceret qd si hoc est animal contingit ut nō sit animal: et intēdit ut qui vult destruere aliquam positionē debet p̄siderare quid sequitur ex illa positione: et si illud nō fuerit nō erit illud positum. U. g. qd hoc est aīal: ergo Tragelaphus: sed nō est irage laphus: ergo nō est animal. et etiā dixit qd hoc qd dixit etiam Alex. nō fuit intērio Aris. in hoc finone. i. qd Aris. nō voluit destruere motus esse infinitos infinitaz formaraz et motus esse infiniti processus: sed intēdit qd contingit eis dicere qd aliquis ordo fuit ante ordinē mūdi. et intentio sermonis Themistij est qd hoc qd dicit qd corpora infinita et diuisibilia mouebant ante mūdum in vacuo motu infinito: si intēdet p̄ hoc qd dicit motū infinitū: qd illa qd mouēt illo motu fuit infinito: et diuisibilia. et qd motū cuiuslibet illo: et diuisibilia ē infinitū in processu. s. ad nullū fines si igit ista diuisibilia fuerit eadē in forma: p̄tingit ut motū eoz habeat ordinē: quā sunt idē in specie. et si intēdebāt p̄ suū finonē qd motū eoz ē infinitū: qd forme corpora p̄cūlariū infinito: fm diuisibilia sunt infinita: etiā p̄tingit ut quā motus sunt infiniti fm formas et processus infinitū. s. qd motū eoz habeat ordinē: et hec ē aliq ordinatio. diuersitas enim sp̄e: motū in hoc loco p̄sequit diuersitatē sp̄erū formaz. et si intēdebāt quā ponebat ē infinitos motū: qd a diuisibiliū p̄tū corpora sunt infinita: et forme eoz sunt infinite: et motus eoz in se sunt finiti: hoc etiā erit valde ordinatū. ista. n. ē dispositio p̄tū elemētō: apud nos: siue furent posita finita: aut infinita: s. qd forme eoz sunt finite: et qd mouēt ad loca finita in specie. q. igit Aris. fm hāc explanationē induxit aliqd. q. afcedēs: et aliqd qd p̄sequēs: et ta cuit p̄sequēs: et iō relistik ei Alex. in suo finone: et putauit qd debebat destruere motū ē infinitaz formaz et terminoz hoc. n. ipm fuit positio apud Themistij: aut potētia positionis: et hoc nō p̄tingit Alex. sermo. n. Aris. fm Alex. cōtinet in se afcedēs et p̄s ita qd sic dī intelligi. et si intēdebāt quā dixerūt motū infinitū: qd forme mouētia sunt infinite in numerō: et infinite ē motio ē alteraz: p̄tingit ei s. ut sp̄s motū: et processus eoz fuerint in infinitū: et hoc est ipsosibile: ergo est impossibile ut forme illo: corpore sunt infinite eo qd motio in altero eoz sit infinita. Themistius autē cōpositū potētiam p̄sequētia in sermonē: quē p̄pauit Aris. exinde quā potētia precedētis fuit cōsequētia apud ipsum ablāti a sermonē suo. et quā dixit Alex. qd debebat destruere cōsequētia: dixit qd contingit ei qd posuit oppositū positōis. s. oppositū ad cōsequētia positū sermo. n. Aris. s. qd si motus fuerit infinitus: et processus erit

infiniti potest intelligi duobus modis. Quoz vnu est: et hoc intendebar p sermonem suu q̄ motus est infinitus: q̄ motores coꝝ sunt infiniti sicut formā: et quodlibet coꝝ est infinitus monos. in alterz: contingit ut species mouentur sunt infiniti et processus coꝝ sit infinitus: et in hoc potest esse ut destruatur cōsequē: et cōcludat oppositū pcedend quoniam cōsequē sicut hanc explanationē est aliud a pcedenti. et potest intelligi etiam et si intendetur per finē suum motum infinitū: quia forme motuū i hoc motu sūt infiniti: nulla differentia erit inter ponētēm hāc positiōē aut ponētēm q̄ species motuū consequētū species mouētiū: et est aliqua ordinatio: et quin Themistius nō intellexit differentiā inter pcedētē et cōsequētū in sermone Aris. dixit q̄o contingit Alex. q̄ si destruxisset cōsequēs destruxisset ipsam positionem. nihil. n. est obiectio cōtra Alex. sed m̄ q̄o Alex. refutat Aris. nihil est etiā q̄ si fuerint fm explanationē Alex. tunc Aris. nō diminueret a finione nisi destructionē consequētū tñ: et multo rē fecit Aris. hoc cōsiderando q̄ audiens intelligit sicut diminuit multas ppositions manifestas p se: que igitur diminutio cōtingit in hoc Aris. n̄l Alex. cōnūctum cum Themistio. Intentio Aris. in hoc sermone suu quim fecit eis coniungē istos tres modos. s. ut ordinatio aliqua sit ante ordinatiō nem: q̄m fm hunc modum concedit eis Aris. motus ēē in finitos in specie: et infinitos i processu. Uidet igit̄ q̄ Alex. refutat ip̄i super hoc q̄ concedit eis hoc quim posset: ut n̄ concederet. Et ideo melius est intelligere suu sermonē: ita q̄ n̄ concedat eis secundā divisionē triū divisionū: et hoc n̄ destruit suā pñmā intentionē: et ut cogere eos oī cere q̄ aliqua ordinatio ē ante ordinatiōne: sicut existimat̄ Themistius. Aris. n̄ potest dicere eis hoc quod dicit̄ q̄ p̄tes infinitē habet motuū infinitū: aut dicit̄ hoc q̄ ille partes sunt infiniti: et motor sit vnu in forma: aut plures sed infiniti et motus etiam infiniti: aut intendit q̄ partes sunt infiniti: et motorēs finiti: et motus infiniti: aut vñ: aut plures infiniti prime igit̄ istaz divisionē contingit ut ordinatio sit ante ordinatiōne: et aūt divisionē reliqua sunt falsi: et quin pura divisionē remaneat: contingit ut ordinatio sit ante ordinatiōne: et hanc cōclusionē intēdebat et quin hoc destruxit motus infinitos esse in processu et spezie: et fm hoc n̄ intendit destruere motuū esse infinitū: aut partes esse infinitas: sed concedit hoc eis aliquo mō: et fecit eis contingere: ut ordinatio sit ante ordinatiōne: et apparat existit omnibus q̄ opinant̄ illas partes infinitas ēē in eadem forma: et intendit per hoc q̄ dicunt̄ q̄ motus ē etaz infinitus ut videtur intēdūr ut mihi videat: quia sunt apō eos infinitoꝝ indiuiduoꝝ: et quin ita sunt contingit eis necessario: ut motus etaz sunt eiusdem speciei: et ad eundē locum: et ista est dispositio partium eiusdem elementi apud nos. s. eiudem in forma sunt: sicut p̄tes ignis et terre: et iō videat mihi q̄ Aris. qui narrauit de eis i prima divisionē. t. d. et quod mouet in infinitū: intendit q̄ motus eoz est infinitus: quia infinita sunt in numero: non q̄ q̄dlibet eoz mouetur motu infinito: et ideo dixit post dicam: igit̄ q̄ si motor fuerit vnu tñ t. c. s. si motor istaz parvū qua rum motus est infinitus: quia sunt infiniti in numero fuit vnu in forma: contingit ut motus etaz sit idem in specie et ad eundem locum: et sic motus etaz habebit ordinatiōnem quā modo habet. et nulla dīa erit inter hāc divisionē et divisionē tertiam: sed in tercia posuit formā in q̄ iste partes mouent plure: sed finitas. in hac aut vnam. et vnuersaliter appetat ex hoc sermone q̄ d. uidit finones in tres divisionēs: destruxit et eis mediā: et fecit eis contingere in duas: ut ordinatio sit ante ordinatiōne. Themistius aut opīnat q̄ fecit eis in tribus contingere: ut ordinatio sit ante ordinatiōne: et hoc est manifestum sui finis

n̄s apud me. tercia autē divisionē ē quā dixit post secundam in qua est diversitas ut intēdebar p istā destructionē aut facere cōtingere eis in ea istud q̄o contingit eis in divisionib⁹ reliquis. q̄ aut idē intēdebat q̄o in re liquis videtur per hoc q̄o dicit̄: Si igit̄ motus fuerint i finiti necessario elementa erūt ordinata: q̄m omnia mouētur ad loca diversa. divisionē naturalis in hac positione p̄uenit ad quatuor. Itē. n. p̄tes infinitē aut forme etaz erūt finite: et motio etaz finita: et hec est dispositio rez nālū fm rei veritatem: et hoc est tertii cōdiuidens divisiones Aris. secundū autē divisionē est p̄ forme etaz mouētes sūt infiniti: et motio infinita: et hoc cōdiuidens est oppositū p̄i mo pfecto naturali ordinato: et hoc ideo fuit dubitatum de eo: utq̄z contingat eis in hoc sermone: ut ordinatio sit an ordinationē. Themistius autē intelligit q̄ Aris. n̄ induxit ipsum nisi vt p̄tingat eis hoc. Alex. autē intendit q̄ non induxit ipsum nisi vt destrueret ipsum. vnum autem duo rum cōdiuidentium que sunt inter duo opposita est p̄ forme istaz p̄tum que sunt mouētes eas sūt finite et motio finita: et hoc ē primū cōdiuidens fm q̄ explanauimus sermonē Aris. et est pp̄inquis nālū: et ideo existimat̄ q̄ induxit ipsum ut p̄tingat eis q̄ ordinatio ē prior ordinatiōe Quartū vñ q̄o induxit ē ut forme istaz p̄tū sūt infiniti: et motio sit infinita: et existimat̄ q̄ Aris. tacuit hoc cōdiuidens aut q̄ collocat apud ip̄m in cōdiuidēre in quo intēdebat dicere q̄ p̄tingat eis dicere: ut ordinatio sit ante ordinatiō nem: aut q̄ collocat sub p̄diū dēre in q̄ intēdebat destruere fm illū q̄ dicit̄ q̄ p̄ quādā istaz divisionē. onū intēdebat destruere si debeat intēdere p̄ eas destruēre fm alteram duas explanationē Alex. D. d. Et si ordinatio et nō ordi natio sunt t̄c. i. et si ordinatio et nō ordinatio ēē idē: possibilē ēē ut oīa mouerent ad eundē locū: et nō mouerent ad ip̄m. et nos videm̄ q̄ nō mouet ex eis ad eūdū locū nū ea q̄ habet cāndē formā: et hoc intēdebat quin dixit: nisi q̄ auētū. et dixit hoc q̄ demōstratio ei⁹ fundata ē super hoc q̄ ordinatio ē opposita nō ordinatiōni. et q̄ alioſ pot̄dicere ei in hoc induxit hūc sermonem.

Ahdūc autē inordine nūl ē aliud q̄ p̄ter nām. Ordō. n. pp̄ia sensibiliū nā ē. H̄z adhuc et hoc incōvenientē: et impossibile infinitū inordinatiū habere motū. ē. n. nā illa rez q̄lē hñt p̄ura et plurimo tpe. accidit. n. ip̄lis p̄tū inordinatiōez quidē ēē fm nām. ordinē autē et mūdū p̄ter nām quāuis nūl ut p̄tingit ut eoz que fm nām.

Et cīā p̄dīcīm̄ eis: et dicam⁹ q̄ istud q̄o nō h̄z ordinē neq̄z diffiūtū: est illud q̄o ē t̄c nāz diffiūtū autē essentialis in sensibiliū ē nā. et dicamus etiā q̄ impossibile ē vi infinitū habeat motū nō diffiūtū: q̄m nā rez est illa q̄ est in pluribus i laz rez: et in plurimo tpe. ponaf ergo contrariū ei lūp q̄o sunt res. modo dico ut illud q̄o est nō ordinatiū et nō diffiūtū sit nāle: et nāle et ordinatiū sit nō nāle. Et nos nō videm̄s aliquod naturale q̄o stat casu: ita q̄ sic sit.

Uult in hoc finone etiā p̄dīcē Pla. in hoc q̄o dixit q̄ res mouebat an mūdū motu iordinato q̄ infinito. et posuit duas ppositions pcedēdas: et sūt q̄ nō ordinatiū et nō diffiūtū est non naturale. et q̄ ordinatiū et diffiūtū est res naturalis existens in sensibiliū. D. d. et dicamus etiā q̄ impossibile est t̄c. i. et quin posuit est q̄ nō ordinatio est extra naturā: dicamus q̄ manifestū est q̄ impossibile est: ut aliquid indiffiūtū et inordinatum sit in tpe infinito: ut posuit Pla. q̄ res existentes in maiorū subiecto et in maiori parte temporis sunt naturales tñ: dignius est ut res naturales existant tempore infinito. D. d. ponaf igit̄ tunc t̄c. i. contingit igit̄ ex hac positione ut res que sunt

modo sunt in tria dispositione illi quā habent. i. & qui positi sunt est q̄ illa que non habent principiū in tempore. h̄ sunt inordinata sunt naturalia. p̄tingit in rebus que sunt modo: ut sunt e contrario sive dispositioni. D. incepit deca- rare hoc: & dixit. dico q̄ illud quod est nō ordinatū & nō diffinitum sit naturale r̄c. i. contingit huic positioni: ut ea que nō habent ordinem neq; diffinitione sunt naturalia quia fuerūt in tempore infinito. & q̄ habent ordinem & oīa sensibilia sunt non naturalia: q̄ sunt in tēpōe finito. D. d. & nos nō videmus aliq̄ naturale factū casu. i. & con- tingit ex hoc ut res sensibilis sit non naturalis: quia nihil videmus cuius diuisio fin suam dispositionē naturalē sit minor: q̄ fin non naturalē. U. S. quia sanitas est na- turalis: & infirmitas nō naturalis: necesse est ut temp⁹ la- nitas sit maius tempore infirmitatis. & quoniam ita sit necel se est ut omnia entia sint in hoc esse nō naturalia: & ante hoc esse non fuerunt in dispositione naturali. & intende- bat per casum tempus minus: quoniam quoniam illud qd̄ casu sit est in minoī tēpōe. accipit vñū verbū pro altero: quia si igitur dicar: nihil videtur in dispositione nālī cui⁹ tem- pus sit breuius: quoniam in diffinitione rei non naturali ita q̄ possibile est credere q̄ ita est in aliquo ente. s. & ips⁹ sui esse in dispositione non naturali est longius.

Videtur autē hoc ipsum & Anaxago. sumē bene. ex immobilibus enim inchoat mundum facere. Tētant autē & alijs congregantes aliquālī mouere & segregare. ex distinbibus autē & mo- tis non rationabile facere generationē: propter quod & Empedocles prētermittit eā que in amici- tia. neq; n. vñiq; poterat cōstituere celum ex se- gregatis quid cōstruens. cōgregatione autē faci- ens. pp̄ter amicitiā. ex disgregatis. n. constitutus ē mūdū elemētis. Itaq; necessariū fieri ex rno & congregato.

Et fin hoc bene dixit Anaxagoras quoniam di- xit q̄ mūdū fuit generatus ex rebus nō mobilib⁹ omnino. & multi hoīes alij studierūt & la- boraerūt ut saceret generationē mundū ex reb⁹ q̄ p̄mo fuerūt p̄gregatae. deīn mouebant & segre- gabāt: & dixerūt q̄ nō ē necessariū q̄ mūdū fuit ex reb⁹ mobilib⁹ segregatis. & quoniam Empedo- cles iuuabat: hoc dixit esse & amicitiā lītem: & se- cit esse generationē totius mūdi ex rebus segre- gatis. deīnde segregabat ex amicitiā: ut sageret compositionē per motū: & ideo dixerūt q̄ mun- dus fuit generatus ex vna re cōgregata: sicut di- xit superius. deīnde segregabatur.

Quoniam declarauit q̄ necessariū est ut omne corp⁹ nā- le habeat motū naturalē: & q̄ impossibile est ut in alij q̄ tempore inueniatur corporis sine motu naturali: & demon- strauit impossibilitate contingentiā dīcētis q̄ ante generatio- nem mundi erant res s̄ ne ordine: & q̄ impossibilitate conse- quitur ponētēs mundū esse generatum ex rebus que ante suā generationē erāt quiescentes. laudauit secūdos sup hoc: & dixit. et fin hoc bene dixit r̄c. i. Et pp̄ter hec ipsoſi- bilita consequētia dicentes q̄ mūdū fuit generatus ex re- bus mobilib⁹: bene fecit qui dixit q̄ mundus generarū- fuit ex rebus quiescentibus anteq̄ fuit: ut Anaxagorai dī- cens q̄ res que fuerūt ante mūdū quiescentes fuerūt tpe infinito in mixtione. D. d. distinguēbant & diuidebant ab intelligentia. D. d. & multi hoīes studierūt r̄c. i. & pp̄ter hoc vñū est q̄ homīes qui in antiquo tēpōe dicebāt q̄ mundus fuit ex rebus congregatis quiescentibus. D. mouebant & legregebat. bene studierūt in pscrutatio- ne de hac intentione quoniam percepserūt hoc impossibile q̄ contingit dicentes q̄ generatus fuit ex rebus mobilib⁹. &

quia Empedocles fugere voluit concessionem eius q̄ res mouebant ex suis naturis ante mundū: posuit lītem & ami- citiam esse causas motuum fugiendo ne concedat: & per suas naturas mouerentur & iuuabatur per hoc. Empedo- cles per amicitiam lītem. i. quoniam empedocles p̄cepit hoc quod contingit dicentes q̄ res ante mundū habebat motū ex suis naturis. & impossibile fuit q̄ ex eis generaret mū- dus nisi moueretur: nūc posuit lītem & amicitiam ee cau- las motū eaz ante generationē mūdi & post. D. narravit quonodo fecit hoc. & dixit: quoniam fecit generationem totū mūdi r̄c. i. & diximus q̄ empedocles iuuabatur hac op- nione in hoc q̄ posuit lītem & amicitiam: quia dixit q̄ mū- dus fuit ex rebus que erant ante suā generationē segregatae: & istū motū habebat ex līte. D. mouebat ex amicitia adiuuicem donec ex eis fuit congregatus iste mūdū. & se- cit hoc ne contingere et impossibilitate que contingit alij: & ideo fugit concessionem. s. & motus existit in rebus per se ante mundū: sed attribuit motum līti & amicitie. D. d. & ideo dixerunt q̄ mundus fuit generatus ex vna re r̄c. i. & propter impossibilitate cōsequētia dicentes q̄ mundus fuit generatus ex rebus mobilib⁹ dixerunt illi hoīes. s. ante Empedoclem: q̄ mūdū fuit generat⁹ ex re que ante mū- dus fuit quiescēs. D. legregebat illud vñū: & ex eo fuit mū- dus factus. Et debet scire q̄ dicentes mūdū ee generatus ex rebus q̄ erant ante quiescētes p̄tingit h̄dīcētēs similes p̄ditionibus contingentibus dicētēs mūdū fieri ex rebus mobilib⁹. Querendū ē. n. dicētē q̄ mundus fuit ex reb⁹ quiescētib⁹. vñz ille res fuerint quiescētes nāliter aut vio- lente. si violētē necessario habet quietētē nāliter. & si habet quietētē nāliter: ergo & motū nāliter. & quoniam hec duo ha- bent necessitate est ut mūdū sit anteq̄ sit. Loca. n. in quibus est quies nālis & morus nālis sunt eadē numero. mundus ergo in q̄ existit hec loca ē idē numero: & hoc declaratus est vbi declarat q̄ si loca nō essent eadē numero: cōtinge- ret ut nō essent motus nāliter ad superius: neq; ad inferius & tūc nō ē: neq; superius: neq; inferius nū fin p̄positio- nem nō nālit: & ideo oīs qui posuit mundū ee generatum ex rebus entib⁹: p̄tingit ei ut mūdū sit anteq̄ sit. & oīs an- tiqū p̄ueniūt in hoc: quoniam impossibile ut ponat fieri ex reb⁹ nō entibus nisi esset possibile ut nō ē ipm trāsmuta- reut in esse qd̄ ē impossibile. & ē maxime h̄ eos q̄ pone- bāt leges. dicit Themistius. Dicētēs autē q̄ mūdū fuit ex reb⁹ nō ordinatis: neq; nō induci erant fin q̄ oīs q̄ nō intellexit sermonē Platoniā q̄ mūdū & ordi- natio fuerūt ex reb⁹ nō ordinatis fin recitūdinez: q̄niam hoc nō intelligit ex vñis el⁹: h̄z hoc qd̄ nos narrauim⁹ mō & est nō ex ordine: & mūdū p̄ ordinē & mundū: quoniam neq; etiā ex lāntare. Sed q̄ inordinatū dī duob⁹ modis vi informatū & inordinatū: quoniam vñiq; dī duob⁹ mo- die: quoq; vñū demonstrat sedītare & dispositionē diuer- satā: & alijs demonstrat p̄sūdationē pfectā & simpli nō or- dinatā: q̄niam dī de alij hoīe q̄ nō ē ordinat⁹ oīo. Quē admodū dī nō formatū nō illud qd̄ ē formatū soīa euidē- ti: h̄ illud qd̄ carēt soīa: s. cut assuetū sum⁹ vocare māz nō formatū. Inordinatū igīt de q̄ dī q̄ mūdū fuit ex eo: oīs in- telligi ita q̄ mūdū fuit ex mā carētē q̄lītate q̄nīs nō fuit q̄lītate i alij r̄p̄: q̄nīs nō quale ē fin aliez duoz modoz nō ordinatū: cuī ordinatio sit aliqua q̄lītate: ergo nō quale & est nō ordinatū. ista. n. est nā opīo de eo: exquo mū- dus & ordinatio fuerūt: quoniam aut Plato p̄cedit etiā q̄ ordinatio ē p̄ior nō ordinatio: & nāle ē p̄ius nō nāli. ma- nifestū est etiā & torū ex plurib⁹ locis suoꝝ libroꝝ. & be- ne p̄t homo perpendere hoc ex his que dixim⁹: quoniam quoniam posuit non ordinationē ē malo. & oīs diuinū est an- tiquum in sua nā: ergo malum sicut. d. non existit sicut. d.

in divino: sed in natura mortaliū, et in eis que sunt posteriores, et oē enim quod sicut viuū fin hunc modū possibile est primo ut sit mortale. Et ut moriatur. et i alijs locis eius φ deus est eternus sine fine: et sine ordine. Non s̄ debemus inquirere de istis simonibus simpliciter: sed quasi essent dicti nō vniuersaliter. Sermo autē dicens q̄ nō ordinatio est prior: ordinatio non est verus simplus: neq; etiā finē dicentes q̄ ordinatio est prior nō ordinatio: quoniam in istis particularibus ordinatio aliquis inordinatio ē prior. et vniuersaliter oīs ordinatio est prior inordinatio. iste. n. est sermo Themistius quo defendit Platonem et tradicit Ari. et abreviatio eius est. q̄ non ordinatio dicitur duob; modis. quoq; unus est nō esse. et alijs dispositio naturalis. et q̄ Plato nō intendebat quū dixit. q̄ mundus venit ex inordinatio ad ordinatio: ex qualitate non naturali ad qualitatē nālem. sed intendebat q̄ venit ex priuatiōe qualitatis ad qualitatē. et hoc ē dispositio prime materie apō Ari. Est. n. non qualis carens forma essentia. sed ē recipies formas. deinde dedit rōnesq; Plato opinatur hoc et hoc q̄ inuenitur in libris suis ex quibus videtur opari. q̄ nāle est prius nō naturali: et q̄ ordinatio est prior nō ordinatio. D. induxit istos sermones ex quibus intelligit hoc. deinde quasi refutat Ari. sumit hoc qd̄ dixit. q̄ ordinatio est prior inordinatio. et dixit q̄ iste sermo nō est intelligēdus vniuersaliter: quū ordinatio in individuis est prior: ordinatio. p̄ ista igitur defendit Themistius Platonem. Nos autē diximus q̄ sicut ille sermo quem narravit Ari. sicut sermo ipius Platoni. s. q̄ elelita mouebantur aī generationē mundi motu inordinato: et irregulari. impossibile est vt p̄ inordinatio et irregularitatem intellēgatur intentio q̄ est priuatio alterius istorum duorum motū inordinatiois vt Themistius dixit. motus. n. non est priuatio quū non ē aliquo dicitur q̄ mouetur motu diversificato. necessario intendit q̄ mouetur motu malo. i. inordinatio. neq; hinc terminū ad quē terminetur. et hoc nō est possibile. vt hoc qd̄ dixit Themistius intelligeretur ex eo nisi si dixisset q̄ elementa venerunt ex inordinatio ad ordinem. Et nō dixisset motus. s. nō attribuisset ad ordinatio et inordinatio motum. Nomen. n. priuatiōis tria monstrat: aut priuatiōis intentionis: quaz demonstrat nomen habitus. vt quū dicitur de ceco q̄ est nō videns: aut diminutē visus: vt demonstrat hoc nomen debilis visus: aut malū visus. s. vt videatphantasmata. sed ista tria intelligenda essent p̄ inordinatio. Quū aliquis igit̄ dixerit q̄ motus elementoz ante sicut inordinatio: nō possumus intelligere ex hoc priuatiōis motu. Iaz. n. dixim⁹ q̄ mouebantur: n̄ enī possumus intelligere q̄ mouebātur motu cibili. motus. n. debilis est ex genere fortis. s. q̄ sunt idem spē: et non differunt nisi fin magis et minus: et quū ita sit non remanet vt intelligatur ex motu ordinato nisi motus nō naturalis. Etiam si p̄fessi fuerimus ei q̄ intelligēdum est non ex ordinatio priuatiōis ordinatiois. vt dixit Themistius. impossibile est vt intelligatur ex eo quod est nō ordinatus prima materia. vt isti dicunt fin opinionē Plato. neq; etiam fin nostram opinionem. non. n. est possibile vt hoc intelligeretur fin nostram opinionē: nisi sermo esset ex quattuor elementis: non de oībus partibus mundi. corp⁹. n. celeste non h̄t naturam: quū non habeat contrariū. Plato autē intendebat p̄ hec omnia elementa ex quibus totus mundus fuerit generatus nō quidam. et etiam Plato nunq̄ p̄cepit primā materiam: et nihil est etiam explanare suū monēm. ita q̄ ipse nō intendit p̄ hanc prioritatem. n̄ s̄ prioritatem fin naturā. et ipse dicit materia esse priorē formā: non fin tempus. Plato. n. posuit ips⁹ esse generatum et factū: quū apud ipsū sequitur ips⁹ motum orbis. motus autē orbis est nouus. hoc autē qd̄ re-

prehendit Ari. in hoc qd̄ dixit simpliciter: q̄ ordinatio est prior inordinatio: et non fecit dīam inter prius fin naturam: et secundum ips⁹. q̄ ordinatio qnq; inuenitur etiā prior fin tempus ordinatio in individuo. et hoc est cum sp̄tiebus generatis et generantib;. forma. n. patris prior est materia filii: tpe et natura. hoc autē iaz declarauit Ari. quū declarauit q̄ actio est prior potentia fin ips⁹ in talib; sp̄tiebus. et hoc in alio loco.

Quod quidez igitur est naturalis quidā motus vniuersitatis corporoz que nō vi mouentur: neq; p̄ter naturā manifestum ex his. q̄ autē quedam habere necessariū inclinationē grauitatis et levitatis ex his palam. moueri quide enim inquisimus necessarim esse. Si autē nō habebit natura inclinationem qd̄ mouet impossibile moueri: aut ad medium: aut a medio. sicut enim qd̄ qui dem in quo. a. nō graue. quod autē in quo. b. grauitatem habens. Feratur autē non graue eam que. g. d. quod autē b. in equali tempore eam que. g. e. maius enim fert grauitatez habens. si itaq; dividit corpus habēs grauitatē: ut que. g. e. ad eam que. g. d. Possibile enim sic habere ad aliquid eaž que in ipso partium. si totū fertur per totam. g. e. partē necesse in eodē tempore eam que. g. d. ferri. Itaq; equali fert nō graue et grauitatem habēs. quod quidē impossibile. eadem autē ratio et levitatis.

Manifestum est igit̄ q̄ quodlibet corp⁹ naturalē simpliciter habet motum naturalez: neq; violentum: neq; extra naturā. Dicamus etiā q̄ elementoz hec quidē sunt grauiā: hec autem levia. Nam enim diximus superius q̄ necessario elemēta mouent. Si igit̄ res mota nō habuerit grauitatē nālem: impossibile ē ut moueat oīno: neq; a medio: neq; ad medium. sicut igit̄ corpus nō graue. a. et corpus graue. b. et moueat corp⁹ nō graue p̄ linea. c. d. et moueat corpus graue i illo tpe p̄ linea. c. b. mouet igit̄ graue corp⁹ in eodē tpe p̄ spaciū maius q̄ corp⁹ nō graue. et secēt etiā ex corpe grauiā: fin p̄portionē. c. b. ad. c. d. possibile ē enim hoc facere: et hec sit eius figura. Revertamur igit̄ et dicam⁹ q̄ si totum graue mouetur p̄ totā linea. c. b. necessariū ē ut p̄s grauiā moueat corp⁹ nō graue. Sequit̄ igit̄ ut moueat p̄ vnu spaciū quod est impossibile: et iste sermo cōuenit parti lciū.

26. Vult declarare in hoc capitulo q̄ oē corpus naturale habet grauitatem: aut levitatem. Et incepit psalmus dicere hoc quod iam declarauit ex fundamentis positis istius opinionis. et dixit. manifestum est igitur. n̄c. i. manifestū ē igitur vt omne corpus naturale qd̄ est exī modo h̄eat motum naturalem non violentū: et q̄ impossibile est vt a liquido ips⁹ ventat in quo corpus nō h̄eat motum naturalem. sicut impossibile est etiam vt aliquod ips⁹ fuerit huius præteritum. et quū hoc posuit dixit. Dicamus igit̄ q̄ elementoz. n̄c. i. quū declaratum est q̄ omne corpus habet motū naturalem. dicamus q̄ omne corpus nō mouetur nisi fin q̄ in eo existit grauitas et levitas. et q̄ impossibile est q̄ corp⁹ nō graue: n̄ leue mouetur motu recto naturali. s. a centro: aut ad centrum. D. incepit declarare hoc. et dixit. Iaz. n. diximus superius. n̄c. i. et appetet hoc ex hoc qd̄ declaramus q̄ quodlibet elementoz mouetur motu nāli: quū fuerit extra suū motū naturale. D. d. si igit̄ corpus motū non habuerit grauitatem nālem. n̄c. i. dicimus igit̄ q̄ si corpus qd̄ naturaliter mouet ad inferius

nō habuerit gravitatem quā moueat hoc motu: et impossibile est ut moueat oīo. D.o. si igit̄ corpus nō graue i. d. monstratio eī est q̄ si sermo noster eius q̄d ē oē q̄d infēri mouet nāliter nō mouet nisi gravitate nō fuerit verus sit vēz eius p̄dictoū q̄d est q̄ aliquod corpus l̄z nō habeat gravitatem moueat ad mediū: et sit. a. t̄ ponam aliquid corporis graue. f.b. t̄ ponam q̄ corp̄ nō graue p̄tralit spatiū. c.d. in aliquid tēpore: t̄ ponam q̄ graue corp̄ in illo tēpore moueat a puncto. c. per illud idē spatiū: et manifestū est q̄ necesse ē ut moueat v̄sc ad. d. t̄ v̄lta v̄sc. h. i. necesse est ut moueat per spatiū maius in illo tēpore q̄ corporis non graue. et manifestū ē per se q̄ quin duo mota. f. graue t̄ nō graue mouant in eodē tēpore. c. ad mediū: necesse ē ut graue moueat per maius spatiū q̄ nō graue quā habebat dispositionē haber corpus graue cuī eo q̄d ē minoris gravitatis: et hoc intendebat quā dicit: mouet igit̄ corp̄ graue rē. D.o. t̄ secundū erat rē. i. t̄ secundū a graue corp̄ parte cuius p̄portio sit ad ipsum. i. ad corp̄ totū grauesi cū p̄portio spatiū per q̄ mouet corp̄ nō graue. f.c.d. ad spatiū per q̄ mouet graue corpus. f.c.d. h. i. possiblē. n. est invenire hāc p̄positionē: ut p̄bāt̄ sit in geometria. D.o. reuertantur igit̄ t̄ dicamus rē. i. t̄ quā rē corporis graue mouet in illo tēpore posito. a. c. ad. h. t̄ secundū a. b. ab eo prem cuius p̄portio ē ad ipsum: sicut p̄portio. c. b. ad. c. d. per q̄ mouet corp̄ nō graue in illo tēpore: necesse ē ut illa p̄ corporis graue moueat per illud idē spatiū p̄ q̄ mouebat corpus nō graue. f. spatiū. c. b. in illo eodē posito q̄ est pars spatiū. c. b. q̄n̄ quā duo mota: quoq̄ p̄portio gravitatis vñ? ad alterz̄ sicut p̄portio spatiū ad spatiū necesse ē ut p̄r̄seant spatiū in eodē tēpore. ponat q̄ corp̄ graue linea. b. v. t̄ secundū ab ea p̄tē. b. z. ita ut p̄portio cī ad rē corporis sit sicut p̄portio spatiū. c. d. ad spatiū. c. b. ita. f. q̄ p̄portio. b. z. ad. b. v. sit sicut p̄portio. c. d. ad. c. b. t̄ ponat ipsō in quo corpus nō graue et corpus graue mouent̄ spatiū. c. d. rē. c. b. t̄ p̄tē. g. igit̄ erit p̄portio. b. z. graue minoris ad. b. v. graue maius: sicut p̄portio. c. d. minoris ad. c. b. maius: igit̄ necessariū est ut. b. z. minus moueat p̄ spatiū. c. d. maius in tēpore in q̄ mouebat corp̄. b. v. maius per spatiū. c. b. maius: t̄ ipsō est. g. sed in isto eodē tēpore. f. g. mouebat corpus nō graue p̄ spatiū. c. d. g. per idē spatiū in eodē tēpore mouent̄ duo mota: quoq̄ alterz̄ ē graue t̄ alterz̄ nō graue: q̄d ē impossibile. Et hoc intendebat quā dixit: t̄git̄ mouent̄ per idē spatiū rē. D.o. t̄ iste sermo p̄uenit corpori leui. i. t̄ ita eadē demonstratio vñdā est in p̄bando q̄ oē corpus q̄d ē a medio mouet h̄z leuitatē t̄ q̄ impossibile est q̄ aliquid corporis q̄d nāliter mouetur a medio sit sine leuitate.

Adhuc aut̄ si erit aliquid corporis motū: necq̄ leuitatē neq̄ gravitatē h̄is: necesse hoc vi mouerit. q̄d aut̄ vi mouet infinitū facit motū. Quid enī quādā mouēs vñtū min⁹ et leuius ab eadē vñtute p̄l̄ mouebis̄ motū. Sit q̄d quādā in quo. a. non graue per ea que. g.e. q̄d aut̄ in quo. b. gravitatē habebat in equali tēpore per ea q̄. g. d. diuisio aut̄ gravitatē h̄is̄ corporis ut q̄. g.e. ad eā q̄. g. d. accidet allatū a gravitatē h̄is̄ corporis p̄g. e. fieri in eālī tēpore: quādā totū serebat p̄ ea que. g. d. velocitātē. n. babebit q̄d minoris ad hoc q̄d maioris: ut corporis maius ad min⁹. eālī igit̄ nō graue ferret corporis t̄ gravitatē h̄is̄ in eodē tēpore: hoc aut̄ impossibile. Itaq̄ quādā oī apposito maiorēs mouebis̄ distelione nō graue i. infinitū vñq̄ mouebis. Manifestū igit̄ q̄ necesse corpus oē gravitatē habere aut̄ leuitatē q̄d determinatum.

Dicam rē. cī q̄ si aliquid corporis inueniat̄ motum: neq̄ graue neq̄ leui: necesse ē ut moueat̄

violente. et si moueat̄ violēte: necesse ē ut motus eius sit infinitū q̄d est impossibile: qm̄ quā oē corporis motū nō moueat̄ nisi aliquid potētia: necesse ē ut corpus min⁹ aut̄ leuius moueat̄ maius q̄d corporis maius t̄ graue ex illa eadē potētia. moueat̄ igit̄ corpus maius nō graue: t̄ est. a. p̄ linea. c. d. in eodē tēpore. quādā igit̄ corpus graue diuisidat̄ i. duo sī proportionē. c. b. ad. c. d. cōtinget tūc ut istud corpus q̄d diuisum est ex corp̄ graue moueat̄ p̄ linea. c. b. in illo tēpore in quo corpus nō graue p̄ idē mouebat̄ totū. n. corp̄ graue mouebat̄ per linea. c. d. erit igit̄ p̄portio velocitatis motus corporis minoris ad maius corp̄: sicut p̄portio velocitatis maioris corporis ad corp̄ minoris. t̄ si ita sit p̄tiget q̄ motus corporis non graue: t̄ motus corp̄ graue sit idem t̄ in eodē tēpore: dico q̄ mouent̄ p̄ idē spatiū t̄ in eodē tēpore: q̄d ē impossibile. Manifestū igit̄ q̄ oē corporis h̄z gravitatem aut̄ leuitatem necesseario.

27 Quā declarauit q̄ oē corp̄ nālē q̄d recte mouet h̄z gravitatem: aut̄ leuitatē inquādā mouet recte: incepit demonstrare hoc. f. q̄ oē corpus q̄d ē huiusmodi dīs moueri violēte: t̄ q̄ moī̄ eius ē impossibilis sīm h̄c modū: t̄ dicit dicamus rē. i. q̄ si posuerimus corpus q̄d recte mouet̄ sine gravitate t̄ leuitate: cōtinget ut nō habeat̄ p̄cipiū um mouens. grauitas. n. t̄ leuitas significant hoc p̄cipiū quā declarat̄ est in sexto physicoz̄ q̄ oē motū habet p̄cipiū mouens: t̄ q̄ impossibile est: ut sit aliquid mouens t̄ motū eodē modo: necesse est si posuit̄ fuerit corp̄ motū sine mouente existēre in eo ut mouēs ipsū sit ext̄secum: quapropter mouebis̄ violēte. D.o. t̄ si violēte moueat̄ motus erit infinitū: q̄d ē impossibile. i. t̄ p̄tiget si violēte moueat̄ ut motus eius ab agente violentiā sit infinitū. deinde p̄posuit̄ ad hoc declarandū p̄positionē q̄ vñtū in hoc: t̄ dicit: quādā quādā oē corpus motū nō nūlī rē. i. t̄ hoc declarabilis et hoc q̄d dico. Manifestū est. n. q̄ quādā oē corpus nō mouet̄ nisi a motu: t̄ velocitas motus sit ex augmento potentie motoris sup̄ potentiam moti: manifestū est q̄ quādā aliquis motor mouerit aliquid corporis p̄ aliquid spatiū in aliquo tēpore q̄d mouebit min⁹ illo moto in illo codem tēpore per maius spatiū: t̄ cōsequit̄ hāc p̄ positionem altera: t̄ est q̄ p̄portio spatiū ad spatiū ē sicut potentia rei more ad potentiam rei more. s. vi. potētia impēdientis motorē. Et incepit declarare hoc līs: t̄ dicit: moueat̄ igit̄ corpus maius rē. i. demonstratio eius q̄ si corpus nō graue nō moueat̄ a motore corpore infinito. moueat̄ igit̄ motu finito: t̄ sit corpus nō graue. a. t̄ spatiū finitū quādā per tralit̄ sit. c. b. t̄ sit corpus graue. b. t̄ moueat̄ ab illo eodē motore in illo eodē tēpore per aliquid spatiū t̄ manifestū est q̄ debet moueri per minus illo spatiū sīm proportionē p̄dictā. sit igit̄ pars linea. c. b. f. c. d. D.o. ergo quādā corpus graue diuisidat̄ rē. i. t̄ diuisidemus ex corpore graue parte ad quādā p̄portio corporis sit sicut p̄portio spatiū per q̄d mouet̄ corpus nō graue ad spatiū per q̄d mouet̄ corpus graue. f. ut p̄portio. a. ad illā partē sit sicut p̄portio. c. b. ad. c. d. t̄ quādā ita sit accidit sicut dicit̄ ut illā pars per quādā diuisim̄ moueat̄ in illo tempore posita p̄ spatiū per quādā mouet̄ corpus nō graue. f. c. b. D. dedit causam in hoc: totū. n. corpus graue mouebit rē. i. t̄ cā huius cōsecutionis est quādā quādā corp̄ graue mouebat̄ per minus spatiū quādā c. d. t̄ motus corporis diuisi ex eo debet esse velocior: t̄ q̄ p̄portio sue velocitatis ad velocitatem sit sicut p̄portio totius ad partem: necesse ē eūz̄ diuiserimus hanc partē ita q̄ p̄portio totius ad ipsum sit sicut p̄portio spatiū corporis non graue: ad corpus spatiū

corporis grauis pueniet. pportio velocitatis pris ad velo citatem totius: sicut pportio spati ad spatium: sed iam fuit pportio spatii ad spatium sicut pportio velocitatis corporis non grauis ad velocitatem corporis graue: contingit ergo ex hoc ut velocitas pris ad velocitatem totius sit sicut pportio velocitatis corporis non grauis ad ipsam suam velocitatem: et quod duo motus sit velocitatis quod est pportio ad velocitatem cuiusdam motus est eadem pportio: necesse est ut due velocitates sintaequales. velocitas non corporis non grauis et corporis quod est pars maioria est eadem: quod propter necesse est ut praefat in eodem tempore spatium: et quod oia ista manifesta sunt praealuit ei: et hoc omne intendebat quod dixit: et si ita sit: prouget ut motus corporis non grauis tamen est impossibile ut corporis non graue habeat equaliter velocitatem velocitatem graui: quod impossibile est ut velocitas minor sit equaliter velocitatem maioris grauitatis: quem ambo moueant ab eodem motore: et quod hoc est impossibile: dignissimum est ut sit impossibile equalitatem velocitatis corporis non grauis esse ad velocitatem corporis graui: et possibile est etiam ut cōsequatur ex hoc ut graue sit velocitas non graui: quod extraherim ptem: ita quod pportio eius ad totum sit minor: ppositione spatii corporis non grauis ad spatium corporis graui: contingit. n. tunc ut velocitas pris sit maior velocitate non graui: et hoc est manifestum:

Quoniam autem natura est in ipso moto existens principium virtutis autem in alio sum quod aliud: motus autem hic quidem sum nam: hic autem violentus omnis. Eum quidem qui sum natura: puta lapidis eius quod deorsum velocitatem faciet quod sum virtute: cum autem qui propter naturam totaliter ipsa: ad ambo autem tantum organo virtutis aere: natura enim est hic: et grauius et levius esse. Eam quidem igitur que sursum faciet latitudinem sum quod levius quod sciat et sumat principium a virtute: quod deorsum itaque sum quod grauius: velut enim in primis tradit virtutis: propter quod et non assequente eo quod mouit se in motu. Si non tale aliquod corpus existet non virtus esset qui in motu. Et cum autem qui sum natura rniusqueque motus. pmodum codem in. Quidquid igitur aut leue aut graue: et cōsideretur manifestum hinc motus ex his manifestum.

Et dicamus quod non est illud quod est principium motus: potest autem est cuius principium motus est ex altero: aut per alterum: et ideo motus aut est naturalis: aut accidentalis. naturalis vero est sicut motus lapidis ad inferius. lapis enim circa mouet a potentia iuante naturam: motus autem accidentalis est a potentia non adiuuante naturam: ut motus lapidis ad superius. potentia quidem virtutis aere in his duobus motibus quod instrumento. Aer enim est grauius et levius: et lapis mouet ad superius sicut levius: quod lapis expellit. erit ergo principium istius sui motus a potentia: et ideo motus iste eius essentialis. s. ex natura. lapis autem istis duobus motibus mouet in aere: quod aer est inter graue et leue. dico quod tangit duo extrema: et ideo mouet in eo motu naturali et motu innaturali: et ideo non cōsequitur motum motorum motu accidentalium. et si non esset corpus in se leue et graue habet intentionem utrumque non est in eo violentia oīo: et adiuuat etiam oīm motus qui existit in corpore sum banc intentionem quam narravimus. manifestum est igitur et quod est corpus: aut leue est: aut graue: et declaratum est etiam modus motus naturalis: et motus motuum accidentalium.

23 Vult in hoc capitulo declarare quoniam fuerit motus naturalis et violentius: et precipue violentius quod videt et motus res violentiae mouet sed sepetur a motore: et deberet quiescere quod

motor quiescit: et in principio dedit dñiāz in motu naturali et violenti: et dicitur et dicimus quod natura est tamen et ea quod mouens per nam sunt cuius principiū motus est in se non existit. Dicitur autem tamen et ea que mouent a potentia non propter nam sunt ea que mouent a principiis extrinsecis. Dicitur et omnis motus: aut est naturalis aut accidentalis: et quod declaratur est quod omnis motus est: aut a potentia: aut a natura: et manifestum est quod ideo motus: aut est accidentalis: aut naturalis. Dicitur exemplum de naturali: et dicitur: lapis. n. cito mouet ad inferius tamen et lapis. n. I. moueat ad inferius circa a potentia extrinsecis: tamen hoc fit per adiuuamentum nature et iste motus est compōitus aut quod est positus. Dicitur et motus aut accidentalis tamen et quod est naturalis: sicut motus eius a proprieitate ad inferius: et intendit quod iste motus violentius est simplex: et non invenitur in eo motus compōitus: sicut in naturali in quo invenitur simplex et compōitus: et quod contingit quod si motus violentius a motore extrinsecis non esset simplex: ut lapis quiesceret quod proprieitate a manu proprieitate. dicitur potest quidem virtus aer in his duobus motibus quod instrumento: et intendit per duos motus naturali et violenti. tamen et aer iuuat motorem quoniam mouerit aliquid motu naturali: et iuuat faciens violentiam in motu violentio. Et querendum est hinc utrum aer adiuuat ipsum motu naturali: aut est necessarius in motu naturali. existimatur est non ut corpus naturale moueat sine aere: et sicut de motu violentio: et sicut hoc erit aer adiuuans non quasi necessarius in his duobus motibus. Qui non virtus instrumento in mouendo aliquid: aut virtus eo propter melius. i. proprium facilius: aut ex necessitate quoniam non possit mouere sine instrumento: et iste locus pistrinationis: quoniam motus impossible est ut sit per vacuum: neque in corpore quodcumque non patitur a motu. s. quod non dividitur ab eo: et necesse est ut sit in corpore habente dispositionem aquae et aeris. Sed si motus aeris fuerit necessarius inquantum dividitur: tunc non est adiuuans eius: quoniam divisione eius erit dividitur in esse motus inquantum non mouet cum motu naturali et violentie videtur adiuuans esse in duobus motibus. s. quod mouet motu etiam: et existimat esse possibile ut esset sine isto iuuamento: sed tamen istud iuuamentum est propter melius: et hoc est manifestum in eo quod violentie mouetur: sicut est etiam manifestum quod illud iuuamentum in eo quod violentie mouet est necessarius inquantum est motus post quem tem motus: dimittitur etiam pistrinatione hoc: donec completeamus expositionem capiti. Et quoniam narravit quod aer adiuuat in motu violenti et naturali dedit causam in hoc: et dicitur aer non grauius et levius. i. et ideo duos motus sunt huius: non iuuat eos: quoniam in aere existit grauitas et levitas. adiuuat naturam grauius et levius: et lapis mouet ab inferio ad superius a proprieitate mouebilis aer defers lapi dem ad superius etiam a proprieitate lapide per lapiditatem quod est in eo: et remanebit retinens se in illum motu postquam separabitur a proprieitate: et hoc per hoc quod hinc in se ex principio levitatis expellit. n. a. lapide et expelli ipsum: et precipue cuicunque in isto motu habuit lapis duos motores: naturam. i. et mouens extrinsecum: hoc intendebat quod dixit: et lapis mouetur ad superius sicut levius tamen et ideo quoniam aliquod piceatur lapidem ad superius expelleretur quasi res levius. i. quod expellit aerem secum quod est levius. Dicitur et iste motus erit eius essentialis. i. et motus lapidis ad superius est quasi naturalis inquantum est aer est levius. i. assimilatus naturali in hoc quod mouens extrinsecum quiescit et ipse mouet: et hoc quod motus eius est facilis: et intendebat quod iste motus non est violentius purus sed compōitus ex naturali et violentio. inquantum igitur est naturalis mouet lapis: et motus sit quiescens et inquantum violentius acceptum principium a motore extrinsecum. Dicitur aer non est inter graue et levius. i. et dicimus quod aer est grauius et levius: quod est medium inter graue et levius: et quod medium

invenit in pluribus grauibus explanavit hoc medium: et dixit: dico quod tangit duo extrema. id intelligo per medium medium secundum locum quem tangit duo extrema corporis grauis et leuis. scilicet et ignis. Dicitur et ideo mouet in eo naturaliter: et accidentaliter. id est ideo iuvat duos motus qui sunt grauis et leuis. Dicitur et ideo motor consequitur rem motam a motu accidentaliter id est et non necesse est ut motor sit cum moto quoque si natus mouet: sed iesi motor quieterit tam res mota mouetur: quia aer tunc mouebit ipsum: quia aer quia principium motus acceptum a motori extrinseco remanebit postquam fuerit separatus a re mota motu per se per principium naturale quod est in eo. scilicet gravitatem aut levitatem: et si hoc non esset cadet lapis quem motor separaret ab eo: quod lapis non habet in se principium levitatis. Dicitur et si non esset corpus inter graue et leue recte. et nisi aer esset medium inter graue et leue sim pli citer. id est quia natura eius est natura media inter hec duo extrema: quoniam grauitas et levitas existunt in eo ambo aliquando non esset possibile ut esset in eo motus violentus. Et hoc quod dicitur inter graue et leue non est intelligendum quod non est media: sed est syllogismus medius inter duo extrema non quia est amissa dubius extremus. Et hoc quod dicitur non est possibile ut esset motus violentus intendit quod si aer non esset non esset motus violentus oportet. et potest intelligi quod si aer non esset non esset motus violentus ita faciliter: ita quod existimat est quod lapis plectus ad sepius est leuis: quoniam videtur motus per se ad superius diu: et secundum hoc possibile est ut moueret: iesi aer non esset: sed non secundum hunc modum. id est ex vacuo secundum opinionem opinantem quod vacuum necessarium est ad motum localem. Sed quoniam demonstratum fuerit quod locus necessarius est motus: et quod locus est ultimus corporis continet: et quod terminus continens. scilicet locus oportet quod sit quiete causa apud motum: necesse est ut lapis moueat in corpore continente ipsum: sed illud etiam corpus quod est impossibile: quoniam motus existat in eo ut non patiat: necesse est ut aliqua pars eius. scilicet circumscribens moueat: et ut pars continens habeat prem quietescat. et quod cum hoc quod motus leuis habeat etiam gravitatem et levitatem motus violentus est in eo facilior. Aer. non secundum corpus passum et continens est necessarius in esse istius motus: et secundum quod est graue et leue facit motum esse faciliorum et perfectiorum: non quod sit necessarius in suo esse: aer autem est iuvans motu naturalem etiam sicut Aris. dicitur et necessarius in suo esse secundum modum quo est necessarius in esse motus naturalis. et videtur etiam ipsum esse necessarius in esse motus naturalis modo proprio: et in hoc est difficultas declaratur est. non et elementum quod non nominant in ea que mouent per se: quoniam non mouent a loco nisi a generante. scilicet ut quod ex eis fiat aliqua proportionem in actu a generante tamen existant in illa parte eius quibus constitutur ex loco proprio et alijs accidentibus propriis nisi aliquid impedit ipsorum a motu ad locum proprium quemadmodum iesi cetera accidentia existentia in re generata non existit in ea nisi generante: non mediante forma generanti que sit a generante. ita est de hoc motu. Ut. g. quoniam elementum sit ignis statim in prima pre eius in qua existit ignetas ab igne generante existit omnia accidentia existentia in igne secundum quod est ignis: et secundum eorum accidentium est motus ad superius: quoniam secundum quod est in pregenerata existere de parte leui secundum hoc existet in ea de loco corporis leuis et de alijs accidentibus partibus propriis: sed tamquam non existit a generante nisi mediante generante et motus primo et essentialiter non sit nisi a motore et nullo alio mediante: propter hoc iste motus non est primo: neque essentialis a motori extrinseco: sed a forma motu: et ideo habet proprium iste modus motus ut per eum moueat res per se quoniam alijs non impediunt ipsum a motu per violentiam. scilicet quod impediens quietuerit: et secundum istum modum assimilat ei quod mouet per se. Et quia motor essentialiter distinguuntur in esse a motu sicut in animalibus: motor. non in eo est alijs a moto: quoniam motor

sunt anima et motus sit corpus in corporibus aut simplicibus idem est motor: secundum positionem et motum: sed differunt secundum medium. lapis. non mouet se inquantum est grauus in actu: et mouetur inquantum est potentia insertius: et causa in hoc quia inuenitur uno modo in actu: et alio modo in potentia est quod componit ex in a forma: forma iesi eius mouet inquantum est forma: et mouetur secundum quod est in materia. non. non est in potentia ad insertum: nisi secundum quod est in materia: et ideo lapis non est per se motus essentialiter sed assimilat ei quod mouet per se: et ideo indiget in suo motu motore extrinseco: neque etiam nominatur inter ea que mouent ab extrinseco: quod non mouet hoc motu ab extrinseco sine medio: et hoc est quod est secundum eorum ex quibus Plato existimauit quod necesse est ut primus motor moueat se essentialiter. scilicet secundum hoc quod videtur in lapide quod motor in eo sit motus: sed iesi idem est motor: in eo cum motu non non codatur: ut Plato existimauit: sed diversum mode secundum quod apparet ex prima demonstratione in principio vii. physico: ut declarauit est quod oportet motus habere motorum. Et quod lapis sicu sicut non dividitur in motorum et re mota: ita quod virtus corporis sit existens in actu. lapis. non mouet essentialiter a se secundum quod est in materia: mouet a principio quod est in eo accidentaliter: quoniam non habet esse motus nisi per illud principium. non enim est motus lapis nisi secundum quod est potentia insertius: et est motor secundum quod est grauus. Si iesi fuerit motus essentialiter per se inquantum est grauus: et iam posuerimus quod non mouet essentialiter: quia non habet esse motus nisi per illud principium. non enim est motus lapis nisi secundum quod est potentia insertius: et est motor secundum quod est potentia insertius. Et quod ita sit est quod mouet per se accidentaliter: necesse est ut moueat se quia essentialiter mouet aliud motum a se. Ut. g. quod homo non mouet se accidentaliter in nave nisi quia mouet naues essentialiter. Et quod ita sit: lapis iesi non mouet essentialiter nisi a rem in quo est et mouet se: quod hoc quod mouet se sequitur motum aeris: sicut de homine cum nave. et quod ita sit: iesi igitur et aqua sunt necessaria in motu lapidis: et hoc est illud quod presumimus et declarauimus hoc in expositione physico: sed iste locus est pruentio. Dicitur et manifestum est iesi quod oportet in quod recte mouet recte. Et intendit per motum naturalis qualiter est eius: et per modos motuum accidentalium eas: propter quam mouet iesi motor si quietes et qualiter motus eius in utraque dispositione. scilicet apud separationem motorum a moto: et apud adiunctionem earundem: et iesi dicitur: ut vobis est miseri modos plurimi non singulariter: sicut dicit de naturali: et forte dicit hoc quia accidentes sunt plures: et naturalis est unus.

Quod autem neque oportet est generatio neque simplificiter nullius palpari ex predictis. Impossibile non oportet corpus esse generatione si non est aliquid possibile se patum. In quo non erit loco quod nunc generaliter si suisset utrumque isto prius vacuum necessarium esse nullo corpe ente. Aliud qui enim ex alio corpus fieri possibile: puta ex aere igne. Totaliter autem ex nulla alia per se magnitudine impossibile. Nam etiam enim utrumque ex potentia quodam ente corperetur actu sicut utrumque corpus. Sed si potentia ens corporis nullus est aliud corpus prius vacuum et separatum.

Quoniam autem generatio non cadit super oportet: aut oportet non sunt extra generationem. manifestum est ex hoc quod modo dico. Impossibile est enim ut aliquid corpus fiat nisi vacuum sit: et aut plenum: aut separatum ab illo corpe: quod locus in quo corpus est sicut vacuum necessarium antequam corpus fuit: et quod nullus corpus oportet fuisse: et possibile ut corpus fiat ex alio corpore: ut ignis ex aere. et impossibile sit ut corpus sit sine magnitudine et sine soliditate: et possibile est ut corpus sit in actu ab alio corpe in potentia sed corpus quod est in potentia: si non fuerit illuc aliud

corpus in actu inuenietur illuc locus vacuus separatus a corpore.

Quoniam narravit in principio iste tractatus quod opinio neq; antiquorum de generatione sunt due: quaz una est opinio dicentia quod omnia sunt generabilia. Secunda est opinio negantis generationem oīo: et attribuentis hoc errori sensus: incepit perscrutari de hoc: et dicit quoniam autē tamen. quoniam autē generatio non existit in oīibus rebus: ita quod omnia fuerint generata: manifestū est ex hoc quod dicit quod omnia non sunt generata: manifestū est sensus: et quasi intendit notificare quod illo de quo oportet querere de generatione est utrum existat in omnibus: aut in quibusdam non. utrum existat in oīibus aut in nullo. non enim sicut diversa opinio antiquorum: quoniam illa divisione non est ponenda duplicitate. sed non est querendū utrum omnia sint generabilia: aut non generabili aliquod: quod sit visus et quedam eorum sint generata: sed oportet querere utrum omnia sint generabilia: aut non omnia generabilia. Et qui dicit quod manifestū est quod omnia non sunt generabilia: incepit declarare hoc: et dicit: impossibile est. tamen. impossibile est ut aliquod corpus generetur nisi in loco. Si igit̄ mūndus totū fuerit generans: aut primum corpus necesse est ut haberet locū in quo generatur res ipso in se: aut natura. locus autē extra vacuū: aut terminus corporis continentis: sed si totus mūndus fuerit generatus non habuerit continēt: quoniam autē ipsum non erat corpus: et ante ipsum erat vacuū: et hoc intēdebat quod dixit: quoniam locus in quo corpus fuerit erat vacuū necessario idest quoniam locus in quo primum pūius corpus generat: necessario est ut esset vacuū: quoniam nullū corpus erat ante ipsum et hoc intēdebat quod dixit: et nullū corpus oīo fuit: et ante corpus positiū esse primum: et tacitū destruere possit: quia sicut manifestū. sed vacuū non est: et impossibile est ut corpus sit ex non corpore: et impossibile est ut corpus sit generatum fini totum. sed postquam non fuit oīo. Dicit et possibile ut corpus sit ex alio corpore tamen. quoniam autē generat ex alio corpore est possibile: sed non generat ex alio corpore in quantum habet magnitudinem et soliditatem in actu: sed inquantum hoc accedit corpori ex quo generatur quod sit impossibile inueniri corpus in potentia abstractū a magnitudine et corporeitate: et generatum non generat essentialiter a corpore quod est in potentia: nisi inquantum est in potentia non inquantum est in actu: sed necessariū in suo esse ut sit in actu: nisi necessariū esset ut esset vacuū. Et hoc intēdebat quoniam dicit: et possibile est ut corpus sit in actu ex alio corpore in potentia: et quod corpus non generet essentialiter nisi a corpore in potentia: non in actu: sed necessariū est ut istud corpus sit in actu: et si non esset esset vacuū: et hoc intēdebat quod dixit: sed corpus quod est in potentia si non fuit illuc tamen. et si primum corpus generatur a corpore in potentia: tamen necesse est ut illud corpus habeat magnitudinem in actu: et si non esset esset vacuū. Et quod intēdebat quod si corpus fuerit generatum postquam nullū corpus fuit oīo necessariū est: aut quod non fuit generatum ex aliquo corpore oīo: neque in potentia: neque in actu: quod est impossibile: aut quod fuit generatum ex aliquo in potentia: quapropter necessariū fuit ex hoc quod fuit vacuū. si aliquid in potentia fuerit denudatum ab actu: illud. non quod est in potentia si denudatum fuerit a forma et ab oīibus accidentib;: necessario erunt illuc dimensiones abstracte in quibus existet corpus generatum: et hoc dicit vacuū quāvis vacuū esse contingit dicēribus primum corpus generari ex non corpore simpliciter: aut non ex corpore in actu: et ideo post videmus posteriores loquuntur nostre legis dicentium mūndum esse generatum: non ex corpore neque in potentia neque in actu: quod dicit vacuū fuisse prius mūndo: antiqui autē opinabantur mūndum esse generatum ex corpore in potentia: quoniam impossibile fuit apud eos ut actio agentis penderetur aliquo non ente: et ideo dixerunt quod in non esse est aliqua essentia in qua cogatur non agens: et posuerunt

ipsam abstractā a formis quod est impossibile: quapropter contingit eis dicere esse vacuū. Et hoc quod dicit: si corpus quod est in potentia si non fuerit illuc tamen. potest intelligi quod illud corpus quod est in potentia si non habuerit formā corporalem in actu: contingit ut sit vacuū ante in quo corpus generatum generabat: et manifestū est quod hoc contingit dicēribus corpus esse generatum ex corpore. corpus non generatum stat in loco corpus ex quo generabat: et potest intelligi quod quis possum fuisse quod generatum est ex corpore in potentia et non fuēt possum illuc aliud corpus quod est in potentia: contingit ut sit vacuum: et hoc est quod manifestū. non enim cōsequit vacuū esse propter positionē quia ponit corpus esse in potentia: nec hec positionē est causa in eo. sed nisi contingatur cum actu: necesse est: et vacuū esse ponentibus corpori esse generatum antequam corpus non fuit aliud corpus propter indigentiam qua generatum indiger loco. Impossibile autē est quod contingit ponenti corpori esse abstractū a. et predicamentis est ut aliquid sit in potentia in actu insimil. hoc. non subiectū possum non est in potentia: nullū inquantum est in actu: et inquantum est in actu est pars aliquius quod est in actu. Illud. non quod non est in actu sed in potentia: aut est pars in actu aliquius quod est in actu: aut est unū predicamentorum sicut hoc subiectū careret ei: sed non est in actu aliquius oīo. suū igit̄ esse in ente in actu non est nisi inquantum est pars eius in potentia. si igit̄ inueniet per se singulariter non sicut et pars aliquia non esset ens in potentia sed in actu. ens. non in potentia non inuenit nullū in ente in actu: et si separaret esset ens differentia. non. inter esse in potentia et non esse in potentia: est quia non esse non est in actu ens neque est in aliquo in actu non distinctum ab eo: et hoc intendimus quoniam diximus in hoc loco de prima mā quod non est ens in actu: et ens est in ente in actu non distincto ab eo. Et hec est intentio mei sermonis quod est in eo in potentia: et est prolixior sermo in hoc in primo physico.

Reliquum autē dicere quoque est generatio corporum: propter quid est. Quoniam igit̄ in oīibus cognitio per primum. primum autē in existentiis elementa considerandū quod corpora sunt elementa: et propter quid sunt. deinde post hec quod et quia quedam.

Columbus mō quoniam iam declarauim⁹ hoc querere de generatione in quib; corporib; existat: et quid sit. dicam igit̄ quod si cognitione rex non sit nisi per principia: ergo principia sunt ea quod sunt in oīibus reges que sunt elementa. quoniam igit̄ modo que primum corpora sunt elementa: et quod sunt: deinde post hec de qualitatib; et quantitatibus corporum.

Dicit et quod declaratum sit quod generatio non existit in omnibus corporibus: et est manifestū quod est in quibusdam querendum est que corpora sunt in quibus generatio existit: et quid est generatio. Dicit et dicamus igit̄ quod si cognitione rex tamen. et via ad cognitionem corporum generabilium est scire principia generationis que sunt: et quae sunt principia vocata elementa cognitionis. rex non scitur nisi per cognitionem suorum principiorum: quoniam igit̄ dicit quia omnia habent principia non cognoscuntur per cognitionem suorum principiorum. principia autē rex generabilium sunt elementa: quod primo perscrutandū de corporibus vocatis elementa. Dicit et quod sunt elementa: deinde post hec perscrutemur de qualitatibus et quantitatibus corporum: et que sunt substantia elementa: et si sunt corpora et que corpora sunt: et quod sunt elementa. Dicit et perscrutemur de qualitatibus corporum per quae sunt elementa: et de numero harum igit̄ questionē quedam dicte sunt in hoc tractauit: et quedam in libro de generatione et corruptione.

Hoc autē erit manifestū supponētibus quid est elementum natura. Sicut itaque elementum corporum ad quod alia corpora dividuntur intus existentes potest: aut actu hoc. non utrummodo: adhuc dubitabi-

Si ipm autem in dividuibile est in altera specie, tale enim est elementum oē et vnu omnibus volunt dicere.

Et hoc declarabis nobis si nos scuerimus naturam elementi, dicamus igit̄ q̄ elementum corporum est illud in qd̄ corpora dissoluuntur; et sūt in eo aut potentia: aut actus: et hoc est dubium. Elementum aut nō dissoluunt alia diversa in forma: et oēs conuenient q̄ elementum oportet esse huiusmodi: et ut sit in omnibus rebus.

Si. et via ad cognitionē q̄ corpora sunt elementa: et hoc est procedere a diffinitione rei ad suū accēs. corpus aut esse elementum est ei accidens q̄ elementum dicas in copiōe ei? cui? est elementum. D. dedit diffinitionē elementi: et dixit q̄ elementum corporoꝝ tē. t. d. et sūt in eo: aut potentia: aut actus quia hoc dubium est: et ideo dixit hec hoc est dubium: quām manifestū est q̄ corpora in postremo dissoluunt in eo: et hoc est dubium. I. vñz sunt in elemento potentia: aut actus: et hec diffinitio est vniuersalis in oībus opinioneis de elemēto qm̄ elemēta sunt partes cōpositae: aut fm̄ qualitatē fm̄ dicētes generationē per cōgregationem: aut fm̄ qualitatē: aut quantitatē: vt fm̄ dicētes generationē esse trāmutationē in sua in pluribus vno corpe. Et debes scire q̄ hec elemēta de quib⁹ perscrutari sunt alia ab vniuersalib⁹ de quib⁹ perscrutari sunt in p̄mo physicoꝝ. Illic. n. declarauit elemēta vniuersalis corporoꝝ cōsimiliū cōpositoꝝ. s. p̄mam mām et formā. hic autē declarare intendi elemēta corporoꝝ cōpositoꝝ tm̄: que equivoce dicunt elemēta cum illis: qm̄ cum cōpositū diuidit nō existunt in actu: forma. n. corrupitur et materia induit alia formā: et ideo. d. elemētu aut nō dissoluunt tē. i. elemētu est aliquid in actu quz p̄positū dissoluat in ipsum: sed ipsum nō dissoluat in alia existēria in actu: deinde dixit. et oēs cōuenient tē. q̄ hec diffinitio est manifesta per se. s. q̄ elemētu est posterius in quo ē dissolutio rei essentialiter: nō est dubium sicut dicit: nisi vñz sit in potentia aut in actu: et quid est et q̄ sunt elemēta.

Si itaqz qd̄ dictū est: est elemētu necesse eē quedā talia corporoꝝ. In carne quidē enī et ligno et vnoquoqz talii ē potentia ignis et terra.

Et si hoc qd̄ diffinimus est elemētu: necesse ritū est ut in corporib⁹ sint alia corpora habentia talē dispositionē. s. ignis et terra. sunt. n. in carne et ligno in potentia: et in alijs silibus corporib⁹.

Et quām hec diffinitio est elemētu. s. illud in qd̄ res essentialiter dissoluuntur: et ipsum nō dissoluat in aliqd: et est in elemēto: et ista dispositio inuenit in ira et aqua et igne et aere: ut caro animalium dissoluat sensu in terrā et aquā et alia elemēta: silt plantæ: manifestū est q̄ ista corpora sunt elemēta. terra. n. et ignis nō dissoluuntur in aliqd: quām corrumpt: sicut accedit q̄ animalia et plantæ ex minera corrumptuntur.

Non manifesta autē hec ex illis segregata. s. igne aut caro: aut lignū nō inest: neqz fm̄ potentiam neqz fm̄ actū: segregare. n. vñz. Similiū autem neqz si vnu aliquo solū esset talii: neqz in illo: non enim si erit caro aut ossa: aut alioꝝ qd̄cūqz nōdū dicendū inesse: sed p̄considerandū quis modus generationis.

Sed p̄mo p̄scrutemur q̄ elemēta nō sunt infinita: ut quidē dicit: et p̄dicemus facientes p̄tes cōsimiles esse elemēta ut Anaxagoras. iste enim non recte disposuit elemēta: neqz all' opiniōns illud. Cidemus. n. plura corpora cōposita q̄ diuidunt in p̄tes cōsimiles: ut carnes et ligna et ossa. cōpositū. n. dissoluunt et cē p̄similiū partium. Elementum autē est illud qd̄ nō dissoluunt in alia diversay formay: sicut diximus superius.

Dum ignotus sit numerus elemētoꝝ: et sūt necesse ei qui voluit perscrutari de numero eoꝝ declarare q̄ non sunt infinita: dicit: sed p̄mo perscrutemur tē. i. s. p̄mo perscrutandū est quā sit perscrutandū de numero eoꝝ: et declarandū ē q̄ nō sunt infinita: ut dixit Anaxagoras. et q̄ dicentes elemēta esse infinita sunt bipartiti dicētes. s. partes esse indiūsibilēs: vt Democritus. et dicētes p̄tes eē cōsimiles: vt Anaxagoras et Leucippus. et dicit dicēbus partes esse indiūsibilēs: et p̄ius destruxit sermonē eōrum simpliciter. D. destruxit eoꝝ qui sunt infinita: sic agit hic. s. q̄ p̄mo destruxit sermonē eoꝝ. D. inducit impossibilia que sequuntur eos qui ponunt ea esse infinita: et ideo incepit declarare q̄ nō sunt infinita. t. d. et contradicemus facientes tē. i. q̄ isti ponunt elemēta ista eē infinita. D. d. nō recte disposuit elemēta. i. nō bene dicit Anaxagoras in hoc quod dixit q̄ cōsimiles partes sunt elemēta. elemētoꝝ. n. diffinitio nō vere dicit de eis. deinde incepit narrare hoc. t. d. plura. n. corpora cōposita tē. id est et isti homines errauerūt in hoc q̄ posuerūt q̄ elemēta oīuz corporoꝝ: sunt oēs cōsimiles p̄tes: q̄ videm⁹ q̄ plura corpora cōsimiliū p̄tū diuiduntur in corpora cōsimiliū partū: ut carnes et ossa que diuidunt in aquā aerē terram et ignem que sunt etiā cōsimiliū partū. Et intēdit qd̄ apparet ex hoc q̄ cōsimiliū p̄tū sunt duob⁹ modis. Est. n. q̄ dissoluunt in alia cōsimiliū partū. s. aquā et terrā: et iste modus cōtinet in se oīa corpora cōsimiliū partium p̄ter ista q̄ tuor: aut quedam eoꝝ. hec enī q̄tuor: nō dissoluuntur in ali quid: quāp̄p̄ necesse ē ut sunt ista elemēta: aut qdā eoꝝ aut sunt quedā. s. elemētoꝝ q̄uor: qm̄ totū hoc hic accipiatur dubium. D. d. cōpositū enī dissoluunt et oē cōsimiliū partū. i. et quā manifestū est q̄ ista p̄similiū partū que isti faciunt elemēta dissoluunt in alia: et oē qd̄ dissoluuntur in aliud est cōpositū: sive fuerit p̄similiū partū sive nō: ḡ ista sunt composita et quāo simplicia corpora: et nō cōponunt in eis sed ecōterio. et hoc qd̄ dicit: cōpositū. n. dissoluunt et oē cōsimiliū partū: intendit cōpositū. n. dissoluunt: et omne corpora cōsimiliū partū est cōpositū: et iduxit hāc p̄uersio nem ad declarādum q̄ hec ē diffinitio cōpositi. s. q̄ diffinitio eius est contraria diffinitioni elemēti. s. q̄ oē qd̄ dissoluitur in aliud est cōpositū: et oē cōpositū dissoluunt in aliō et quā posuit q̄ in manifestum ē sensu q̄ ea q̄ sunt p̄similiū partium: que illi ponunt elemēta dissoluuntur in corpora sim plicia. dicit elemētu autē est illud qd̄ nō dissoluunt in alia diversay formay: et iste sermo cōponit sic in secunda figura. corpora cōsimiliū partū dissoluuntur in alia: elemēta nō dissoluuntur in alia: ḡ corpora cōsimiliū partū nō sunt elemēta.

Anaxagoras autē Empedocli p̄zia dicit de elemētis: hic quidē. n. ignē et terrā: et coelemēta inquit esse corporoꝝ et cōponi oīa ex his. Anaxagoras autē hāc. omiōmera enim elemēta. Vi co autē putat carnē et os et vnuquodqz talii. aerē autē et ignē mixturas hoc et alioꝝ seminūm oīuz esse. n. vñz ipsoꝝ ex indiūsibilēs omiōmeris oībus congregatiꝝ: ppter qd̄ et facta esse oīa ex his. Ignem. n. et etherem appellat idem.

Et dicamus eis etiā q̄ si nobis cōcesserim⁹ et posuerimus q̄ elemēta corporoꝝ sunt ea q̄ sunt cōsimiliū partū: tamē elemēta nō erūt ppter hoc infinita possibile. n. est ut oīa sint ex diobus eoꝝ: aut tribus: ut dicit Empedocles qui fecit elemēta quāo cōsimiliū partū: deinde generavit omnia ex eis.

Dicit: et si cōcesserimus q̄ cōsimiliū partium sunt elemēta: tamē octo ponit ea infinita: quā sufficiat in generatione oīuz corporoꝝ ex eis ponere elemēta eē finita

sicut Empedocles et alii fecerunt. deinde dicit: qui fecit elementa quatuor cōsimilium partium. s. terram aquā ignē et aerem. i. posuit elementa oīus reū hēc quatuor tūm: et posuit ex eis complere multitudinē speciez generabilium: et multitudinem eoz que apparent in eis. antiqui. n. credebat ea esse infinita: quia opinabantur generationē esse eternam: et per partes cōsimiles eceunt et intrant ad inuicem intras: dicebant et si essent finita: continget ut generatio rādem finiretur. Aris. aut eis tam cōtradixit, pliue in primo physico.

Quoniam aut̄ est oīa naturalis corporis motus p̄pria. motu aut̄ bi quidem simplices: hi aut̄ misti: et misti qdē mistoz. simplices aut̄ cōsimiliū sunt manifestū et erit quedā corpora a simplicitate sunt. et motus. Itaqz palam et q̄ sunt elementa et ppter quid sunt.

Et dicamus etiā qd̄ accidit dicentib⁹ et elementa sunt corpora cōsimiliū partium ut nō generet ex eis oīa. facies enim nō fit ex alijs facieb⁹: neq̄ alia figura naturalis sit ex alia figura similis ei. manifestum est igit̄ q̄ melius est et rectius facere p̄nicipia finita et infinita: dico q̄ nō dissoluat et alia diversaz formaz: quēadmodū faciūt geometre quia faciūt principia geometrie finita; aut fin formam: aut fin numeraz.

35 Manifestatio istius sermonis est quia opinant et corporis cōsimiliū partium generetur ex se ad inuicem exēndo ad inuicem per dissolubilitatem: impossibile est eis fin hanc positionem ponere elementa corporoz nō cōsimiliū partium non. n. dissoluuntur in ea que sunt cōsimiliū partium. impossibile est enim ut facies fiat ex faciebus: aut figura ex figuris: sicut est impossibile ut os fiat ex ossib⁹: aut caro ex carnis: qñ isti opinantur et generatio est aggregatio similitudinis suae similitudinis: et corruptio et segregatio: et fin hoc nō potest generare corpora nō cōsimilia ex cōsimiliū partib⁹. The mistus aut̄ exposuit hoc caplū ita et intendebat Aristotele: narrare et isti nō possunt dicere q̄ cōsimiliū que sunt elementa: necesse est ut differentiae eoz sint infinite: et isti ponunt differentias in eis que generant ex eis quas differentias nō ponit in cōsimilibus. dicit. n. et facies nō sunt ex faciebus: neq̄ figura ex figuris: quasi igit̄ intenderet et h̄c cōsimiliū fuerit et differentiae cōpositoz ex elementis sunt et finite: tamē nō sequit ex hoc ut differentiae elementoz que sunt aqua eos cōsimiliū partium sunt infinite: dicentes enim et confimilia sunt infinite: ponunt infinitū duobus modis in quantitate et qualitate. dicentes aut̄ p̄tes esse indiuisibilis ponunt eas quantitates tūm: et ideo contingit dicentibus p̄filia plura impossibilia et dicentibus p̄tes esse indiuisibilis fūt et ponunt esse ea infinita. Fin igit̄ p̄tiam expositionem sic erit intentio sermonis. dicamus etiam q̄ accidit dicentibus elementa esse corpora cōsimiliū partium et. i. dicēti contingit et elementa sunt cōsimiliū partium corpora ut non generent oīa cōposita ex eis: qñ impossibile est eis dicere et facies generent ex faciebus: et dicitur et generatio est exitus recte a re. fin aut̄ secundā expositionem intentio est sic: et accedit dicentibus et elementa sunt cōsimiliū partium qd̄ non dicunt et oīa res generatur ex suo simili. et quia ita sit: impossibile est dicere ea esse infinita: et differentiae entiū sunt infinite: et hec intentio est difficultas ad intelligendū ex alia translatione quā mō habemus: et forte dūminutus cecidit i hac translatione ex translatoore. Nos enim non habemus nisi translationē Alkindi. translationes aut̄ veriores sūt Isaac D. o. manifestū est igit̄ et rectius est et melius et. i. manifestum est igit̄ et elementa sunt digniora positione finita et infinita quā nihil ad ponendū cogeret ea infinita. s. et possibile est ponenti ea finita complere oīa que accidit cō-

posito in quem est compositū ex elementis: et fin hoc etiā et differentiae reū debent esse infinite: et q̄ elementa sunt similitudines eoz in q̄ corporis dissoluitur: et hoc intēdebat quā dicit: et minima dico q̄ nō dissoluuntur tē. i. et dicere ē minima q̄ elementū nō dissoluuntur in corporis diversaz formaz. D. o. quemadmodū faciūt geometre: et hoc responderet sermoni quē dicit: et recti⁹ est ut principia sunt finita. i. ut potest geometre: et ideo intelligendū ē ex hoc et dicit principia finita. i. in modo noī quantitate: et potest intelligi virtutē fin q̄ dicunt. Et hoc qd̄ dicit et geometre faciūt principia finita: aut in forma: aut in numero: dicit ipsum fin et reputo et geometre principia sunt finita in forma. s. in specie: ut dissolutio oīus figuraz superficiez in triangulū: et dissolutio oīus corporoz in pyramidē: et principia oīa geometre nō sunt eadē numero. principia vō numerosū. s. unitates sunt idem numero. Et universitatis dubium est de principiis numeris virtutē sunt idē numero aut specie. nō. n. possumus dicere de unitate virtutē sit species qz nō est divisibilis in tantam unitatem et talē quā huiusmodi alteras in mathematicis nō accipitur nisi accidentaliter: nisi unitū esset unitū in forma nō unitū in numero. quia aut̄ de numero consideratum fuerit inquantū inuenit in numeratis: nūc principia ei⁹ videtur similia in forma: et quā nō ē necessariū h̄ videtur alibi.

36 Utq̄ aut̄ finita aut̄ infinita: et si finita quanta sunt numeraz cōsequētū vtqz erit considerare. primum quidē igit̄ q̄ nō infinita quemadmodū putat etē cōtemplandū.

Et dicamus et si hoc corpus non differt ab aliis corporibus nisi p̄ differentias essentialias: et ut differentiae corporoz finite sint: manifestum est et elementa sunt finita necessario.

Quā cōcedit eis et si differentiae cōpositorū essent in finitate: tūc contingit eis hoc ut differentiae elementoz ēent infinite: incepit declarare hoc et si differentiae cōpositorū essent finite et necesse est ut differentiae elementoz sunt finite: et declarauit et differentiae cōpositorū sunt finite et cōposita nō differunt ab inuicem nūl differentijs essentialibus differentiē aut̄ essentialies manifestū ē et sunt finite. Et potest intelligi iste sermo et est in cōsimilibus partib⁹ de quib⁹ illi dicunt esse elementā: et. q. o. et si differentiae corporoz p̄fimiū partium fuerint finite que ipsi ponunt elementā necesse ē ut elementā sunt finita. Themistius aut̄ dicit et dicit et declarat et dicit corporū cōsimiliū p̄tū sunt finite: et distinguunt p̄ diuersas sensū: et iam declarant ē in libro de aīa et sensib⁹ sunt finita: et qd̄ dividunt in p̄zia: et oīas p̄cetas eoz dūvidit in diuersis finitas: et dī in alia expōsitione et ipse trāstulit nos ad illud qd̄ declarant ē in physico. s. et impossibile est infinita in actu inueniri. et si differentiae essentiales infinite inuenirentur: inuenirentur in eodē genere spēs infinite in actu: qd̄ est impossibile. et potest intelligi p̄ essentialias sensib⁹: ut possit Themistius et Aris. etiā p̄oixit huic opiniōi rationib⁹ mathematicis p̄mo physico: et ex manifestatio nibus eoz est et corporis finitū sit elementis infinitis. opinaret. n. et in oī corporoz sunt p̄tes cōsiles infinite occultate i eo singulārē. et si essent infinite abscondere generatio: et cōtingit eis et hoc et magnitudo finita sit cōposita ex infinitis: quarū quelibet h̄z quantitatē et magnitudinem.

Et primum oīa omniomera faciētes elementa quemadmodū et Anaxagoras: nullus. n. dignificātum recte sumit elementū. vidēt. n. multa etiā mistoz corporoz in omniomera diuisa: dico aut̄e p̄puta et carne et os et lignū et lapidem. Itaqz qd̄ cōpositū nō est elementū nō oīe erit et omniomera elementū: sed indiuisibile ad altera specie quēadmodū dictū ē p̄p̄. Adhuc aut̄ sic sumētes elemētuū nō necesse facere infinita. oīa. n. hec reddent

etiam finitis existētibus siquā sumat: idē. n. faci et t̄ si duo: aut tria solum: aut talia quēadmodū conat̄ Lēpedocles. Enoniā. n. t̄ ut ipsi accidit nō oia sacre ex omniōmeris; faciem. n. nō ex faciebus faciunt: neq̄ aliud fīm naturā fatigatoꝝ nibil. manifestūz quia multo melius finita sacre principiū alia līfa: t̄ hec ut mīnima oībus cīlēt̄ futuris ostendit: quēadmodū t̄ dignificat̄ t̄ qui i disciplinis: semper. n. finita sumunt principia: aut specie: aut quātitate. Abuc si corpus a corpe alterꝝ dīcū fīm p̄prias differentias: corpox autem differētie finite. differūt. n. sensibiliꝝ. hec aut finita sunt. op̄oret aut hoc ostendi. manifestūz q̄ t̄ elemēta necesse finita esse. Sed adhuc neq̄ ut alteri quidā dīcū: putā Leucippus t̄ Democrit̄ abderites rationabiliꝝ accītū. inquit. n. esse p̄mas magnitudines mītūdine infinitas: magnitudine aut indiūsibiles: t̄ neq̄ ex uno multa fieri: neq̄ ex multis vnu: sed hoz applicatione t̄ cīlēt̄ cūpulsione oia generari: modo aut quodā t̄ isti omnia entia faciūt numeros t̄ ex numero: etenī si nō plane offēdūt̄ volūt̄ hoc dicere: t̄ adhuc qm̄ differunt corpora figuris: infinite aut figure infinita t̄ simplicia corpora aut̄ esse. qualis autē t̄ q̄ figura elemētoꝝ nibil determinauere: sed solum igni sperā assignauerūt̄: aerez autē t̄ aquā t̄ alia magnitudine t̄ paruitate diuiserūt̄: ut entē ipoꝝ naturā velut pauperimā oīw̄ elementoz.

Dicamus etiā q̄ nō est rectū q̄ elemēta sint sicut Leucippus t̄ Democrit̄ dīcū: accītū. n. sermoni suo esse impossibile. dīcū. n. q̄ p̄ma corpora sūt infinita in multitudine: t̄ q̄ no recipiunt diuisionē i magnitudine: t̄ q̄ ex uno nō sūt plura: neq̄ ex pluribꝝ vnu: s̄ oia sūt per coaceruationē eoꝝ. Dicam' igit̄ q̄ isti ponūt oia vnu t̄ generāt ea ex eo: sicut arithmeticci: sed non explanauerūt hoc mō sed dixerūt obscure. t̄ dixerūt etiā q̄ si corpora differunt ab inuice figuris: figure aut̄ sur infinitē: ergo corpora simplicia sunt infinita: t̄ nō distinxerūt oīno q̄ est in figura cuiuslibet corporis illoꝝ corporoꝝ: neq̄ dixerūt q̄ sūt figure elemētoꝝ sed posuerūt figurā ignis sp̄icas t̄m̄: aerez autē t̄ terrā t̄ alia corpora distinxerūt distinctes q̄ quedā eoꝝ cōposita fuerūt ex partibꝝ paruiꝝ: t̄ quedā ex partibꝝ magnis: t̄ ex eis posuerūt naturā illoꝝ corporoꝝ paruoꝝ reducēdo omnia ad elemēta.

77 Quid cōp̄leuit dicentibus elemēta ec p̄siles pres infinitas: vult mō p̄dicere dicentibꝝ elemēta esse corpora infinita indiūsibiles. t̄ primo narrat eoꝝ sermonē t̄ opinionē in generatione. s. t̄ corruptionē. s. quō generatio t̄ corruptionē sit in eis t̄ in omnibus que apparet in cōpositis. Isti enim sicut dixit in libro de generatione magis p̄nt dare causas q̄ alij eoꝝ que apparet in cōpositis ex hoc qd̄ ponunt ex istis corporibus: t̄ ideo fīmo eoꝝ ē magis nālē: t̄ dīxit: dicamus t̄. i. sermo eoꝝ inducit eos ad plura impossibilita: immo ad negandū plura principia geometrie. ex principiis enīz geometrie est q̄ oē corpora est indiūsible: t̄ q̄ oē corpora diuidit̄ in quoctē pūcto: apud istos autē nō diuidit̄ corpora cōpositūm nū super terminos qui imaginātur inter alias partes indiūsibiles nū sup alia illaꝝ. priū indiūsibilis: ideo dīcūt̄ q̄ ex uno nō sūt plura: neq̄ ex pluribꝝ vnu: sicut narravit de eis: qm̄ quis apud eos est vnu in rei veritate p̄ indiūsibilis: impossibile est tūc vt

ex eo sicut multitudo oīo: neq̄ ex multis partibꝝ fīat vnu: t̄ fīm hoc negauit naturā cōtinui. cōtinui. n. est vnu t̄ diuidit̄ in plura: t̄ sīt̄ negauit cōpositionē que fit p̄ admīstionē: sicut vidit Aris. qm̄ apud ipsum ex pluribꝝ fit vnu D. d. sed oia sūt per coaceruationē t̄. i. q̄ ipsi opinabant̄ q̄ generatio substātiaz est et cōgregatiōe partū: t̄ diueritas differentiaz fīaz est ex diueritate figuraz partū: t̄ q̄ diueritas aliquoꝝ accītū fit ex diueritate sinus t̄ ordīnis t̄ figure partū: t̄ qm̄ narravit modū ex quo redēbant causas generationis t̄ corruptionis t̄ aliquoꝝ accidentium ex istis elementis: induxit impossibile qd̄ cōtinigt dicenti hunc sermonem. t̄ est impossibile q̄ contingit ponenti numeros elemēta entium. Jam enim dīxit hoc impossibile in alijs locis: t̄ dīxit: dicamus igit̄ q̄ isti ponebant oia numerū t̄. t̄ quia isti dixerūt quomō differentie entium consequūt̄ differentias numeroꝝ: t̄ isti nō declarauerunt modū quomodo differentie compositoꝝ diffirent in se ppter compositionem eoꝝ ex partibus indiūsibilibus. s. quia nō dixerūt q̄ lapis sit de tali numero istaz partū: aut de tali numero sicut fecerūt arithmeticci: neq̄ xp̄alauerunt q̄ natura illaz partū sit sicut natura vnu tum: qm̄ ponūt eis figuraz t̄ stūe: dīxit: sed nō explanauerunt hoc t̄. i. sed nō dixerunt in istis rebus sermonem determinatiū: qm̄ nō dederūt aliam demonstrationē: ne q̄ etiam dixerunt q̄ figura fact̄ aliquā differentiam: neq̄ quis ordo: t̄ stūe facit qd̄ accītū. necesse est. n. fīm opinioñem eoꝝ ut quelibet dīa differentiaz entū compositoꝝ habeat figurā p̄p̄iam differentiaz illaz partū: que figura facit illam dīam. t̄ qm̄ dīxit q̄ nō explanauerūt hoc fīm q̄ oportebat. i. sine determinatione t̄ demonstratione d. sed obscure dixerūt: t̄ dixerūt q̄ q̄ corpora differant a se figuris: figure autē sunt infinite: ergo corpora simplicia sunt infinita. i. nō dixerūt in ratiocinādo q̄ sūt infinite: sed hoc mō qd̄ dixerūt q̄ iste partes indiūsibiles q̄ differant inter se figuris: figure aut̄ infinite: ergo cōtinget ut hec elemēta. s. partes indiūsibiles sunt infinita. D. d. quid remaneat eis de hac intentione si concessum fuerit eis: t̄ dīxit: t̄ non distinxerūt oīo t̄. i. oportet eos quz posuerit diuersitatem eaz fīm figuraz: t̄ similit̄ diueritate cōpositarū differentiaz ex eis differētie que figura cui parti appropiat̄ erit illaz partū: t̄ que figura appropiat̄ figura differētiaz cōpositaz ex eis: quo:uz quedā vocamus nos simplicia. s. aquam terram ignem aerem: t̄ quedā cōposita que videntur componi ex eis quatuor: t̄ hoc intendebat qm̄ dīxit. neq̄ dixerūt etiam q̄ sunt figure elemētū idest nō dixerunt que sunt figure partū ex quibꝝ cōponūt̄ corpora quatuor que vocātur elemēta: fed mō posuerunt figuram ignis sp̄icā. i. nulli de genere. dīcūt. n. q̄ partes ex quibus componis habent figuraz sp̄icas: aut nulli de igne: qm̄ posuerunt ei figuram sp̄icā. hoc aut̄ apparz̄ de hoc sermonē fīm hanc translationē. Thēmītūs aures exposuit hūc locū alio modo: t̄ dīxit: neq̄ isti boies dederrūt partibus indiūsibilibꝝ fīm q̄ elemēta sunt figuraz p̄p̄ias: sicut fecerūt ponentes elemēta quatuor simplicia. igni enim dederūt figuram pyramidalē: terra autē figura cubi cam: duobus aut̄ alijs alias figuraz. Isti. n. non dederunt signi soli figuraz p̄p̄iam: t̄ est sp̄ica: nulli q̄ ignis citro pene trar: cetera aut̄ elemēta nō dederūt figuraz p̄p̄iaz: sed dīxerūt q̄ hec elementa differunt ppter differētiā partium indiūsibilibꝝ fīm magnitudinem t̄ paruitatem: t̄ hoc intēdebat qm̄ dīxit: aer autē t̄ terra t̄ cetera corpora t̄. i. ex hoc sermone eoꝝ quasi p̄dīxit sibi. s. dicere pres esse indiūsibiles. D. ponere eas diuersas fīm paruitatem t̄ magnitudinem: sed nō dixerūt hoc nisi q̄ non reputat̄ ē possibile vt magnitudo cōposita ex eis diuidat̄ in actu in ens. dīcūt

enim q̄ hec magnitudo composita ex eis nō h̄z naturam recipiendi divisionem in ea: sicut dictum de corpore celesti dicit. n. q̄ cā divisiones est interiacētū vacuū: t̄ q̄ magnitudines cōpositae ex istis sunt solide sine vacuo: posse ē ea recipere divisionē in illas partes: sed fin q̄ ponunt̄ eas esse infinitas: q̄ magnitudo diuidit apud eos fin totū: ut declaratū est in libro de generatione: necesse est ea ut magnitudines cōpositae ex eis dissoluant̄ in eas: quapropter magnitudo corūpetur in nō magnitudinem: q̄ est impossibile. D. o. t̄ ex eis posuerunt nām istoꝝ corpora: t̄. i. t̄ ex partibus indiuisibilibus posuerunt naturā istoꝝ corpora: quatuor: quum generat̄ oīa corpora que nos vocam̄ similitudinē: t̄ paruaꝝ ex his partibus indiuisibilibꝫ.

Primum quidem igit̄ t̄ in his hoc peccatum nō finita sumere principia habituris hec oīa dicere. Adhuc si nō infinite elementorum differentie palam quia nō erunt elementa infinita. Adhuc aut necesse oppugnare mathematicas scientias indiuisibilia corpora dicentes: t̄ multa glorioſorū t̄ apparentiū interūmer de quibꝫ dictū est p̄mū in his que de tempore t̄ motu.

Et dicam̄ nos igit̄ q̄ accidit sermoni eoꝝ error: quemadmodū accidit dicentibꝫ principia esse infinita. Demonstremus eis igit̄ sui errorē t̄ dicamus q̄ si differentie corpora nō fuerint infinite: manifestū est q̄ impossibile est ut elementa sint infinita. t̄ quia p̄dūcunt ei q̄ rectū est in geometria: quum dicit̄ partes esse indiuisibiles: t̄ contradic̄t etiam pluribus opinionibꝫ hōiūz maximoꝝ in scientia: t̄ sunt enī indiuisibiles: t̄ i. m̄ cōpleuimus sermonē de istis opinionibꝫ in tractibꝫ de tempore t̄ motu.

38 D. q̄ dicentibus hoc primo cōtingit illud q̄ p̄tingit dicentibus principia esse infinita: t̄ q̄ iam dictum est: t̄ etiam apparēt destrutio sermonis eoꝝ ex hoc q̄ differētē compōsitorū corpora sunt finite: t̄ quum differentie compōsitorū sunt finite: impossibile est ut differentie elementorum ex quibus compōnūtur sunt infinite: qm̄ aut̄ compōsitorū differentie sunt finite. Declaratū est. n. in principio istius libri t̄ in physicis: quz declarauit q̄ impossibile est ut res infinite inueniant̄ in actu. D. dedit in eis aliud impossibile: t̄ dicit̄: t̄ p̄dūcūt eis q̄ rectū est t̄. i. quia ex fundamētē geometrie est q̄ diuīsio magnitudinē p̄cedit in infinitū t̄ q̄ oīa linea diuidit in duo media. D. o. t̄ p̄dūcūt pluribus opinionibꝫ t̄. i. innuit per hoc naturales. Iti enim ponit cōplexionē esse t̄ q̄ cōposita differunt differētē ſubstantibꝫ ppter diuersitatem differentiātē elementorum: t̄ q̄ generatio est altera ab alteratione: t̄ generatio t̄ alteratio sunt in qualitate ſubstantiali: t̄ hoc in accītali: t̄ q̄ i generatio nullum exiit in actu: t̄ q̄ est aliud ab elementis ſubstantia ſorma: t̄ totum hoc est impossibile vici cum partibus indiuisibilibus. D. o. t̄ iam cōpleuimus sermonē t̄. i. t̄ p̄dūcūt iam dicentibus partes esse indiuisibiles fin contemplationē naturali de natura cōtinui. hec aut̄ opinio hic deſtruitur conſiderando in natura cōtinui in q̄ cōmunicat hec scientia cum mathematica: t̄ ex hoc modo locutus fuit de hoc in physicis: aut enī naturaliter: t̄ deſtruitur etiā hec opinio per conſiderationem de generatione t̄ corruptione: t̄ de accītibus pluribus ſensibilibus. t̄ ex h̄ modo locutus fuit de hoc in hoc libro: t̄ in libro de generatione t̄ corruptione.

Similis aut̄ t̄ cōtraria dicere ipsos ſibi p̄p̄s necesse. impossibile enim indiuisibilibus entibꝫ elementis magnitudine t̄ paruitate differre aerē t̄ terrā t̄ aquam: nō enī possibile ex inuicem fieri.

ri remanebūt enim ſenper maxima corpora ſegregata. aiunt. n. ſic fieri aerem: t̄ aquā: t̄ terram ex inuicem.

Et dico etiam q̄ necesse est ei dicere ſuum ſuo ſermoni. ſi. n. elemēta ſunt p̄tes indiuisibiles impossibile ēt ut aer t̄ aqua diſſerūt ppter paruitatem t̄ magnitudinē partū. t̄ impossibile ēt quedam hec corpora ſiant ex quibuldā: qm̄ quz ex figuris diſtincte fuerint parue t̄ extracte remanebit residuum. fin̄ igit̄ hūc modū dicunt q̄ aer t̄ aqua t̄ terra ſunt ex inuicem. ſi. fin̄ ſegregationem figurā paruaꝝ a magnis.

39 D. t̄ contingit eis impossible ex hoc q̄ dicit̄ de q̄tate generationis corpora ſimplicium ab inuicem ppter p̄tes indiuisibiles. dicit. n. q̄ terra n̄ diſſert ab aqua: niſi q̄a est composita ex partibus indiuisibilbus maioribus q̄aq t̄ ſimiliter dicunt de aere cū aqua. dicit̄ igit̄ q̄ quz terra ſier̄ aqua ep̄biunt ab ea partes magne ppter terre: t̄ remanebunt parue ppter aqua: t̄ ſic terra ſit aqua. t̄ ſimiliter quum ex aqua exierint partes parue ppter aqua: remanebunt magne ppter terre: t̄ ſic aqua ſit terra. Aris. aut̄ contradixit eis dicendo q̄ qum p̄tes magne fuerint ſegregate a terra: necesse est ut remaneat ex illis magnis residuum: quoniam aqua quum reuertit̄ in terram exiit ex ea parue t̄ remanebunt magne terre ppter. t̄ quz aqua t̄ terra componuntur ex magnis t̄ paruis: t̄ fuerint infinite ſicut dicunt: nūc magne in unoquoꝝ eoꝝ erūt equalis paruis in numero: ſic in nullo diſſerūt aqua t̄ terra. t̄ ſi dixerit q̄ in terra dominant̄ magne: t̄ in aqua parue: cōtingit ut ſint ſimile t̄ ut ſit inter paruaꝝ t̄ magnas in quolibet eoꝝ ppterio terminato: t̄ ſequit̄ ex hoc ut p̄tes diuidant̄ necſario: t̄ ut generatio cefſer. ſi. ut inueniat̄ aqua que non reuertitur in terram: t̄ terra que nō ſiat aqua quum partie q̄ exiunt ab aqua: t̄ magne que exiunt ab terra plūmunt. U. g. q̄ ſi in terra fuerit ex magnis decem t̄ paruis quinqꝫ: t̄ in aqua econuerſo. ſi. ex paruis decem t̄ ex magnis quinqꝫ necesse est quum terra reuertit̄ in aquā ut exeat et magnis quz ſunt in ea ſep̄tē t̄ diuidit̄: ita q̄ remaneant̄ in ea quinqꝫ parue t̄ due: t̄ diuidit̄ magne: t̄ nūc ſit aqua. t̄ quum iſta aqua reuertat̄ in terrā remanebit in ea ex paruis in ea vna t̄ quarta: t̄ et magnis due t̄ diuidit̄: q̄ ppter necesse est eis: aut ut p̄tes diuidant̄ in infinitum: aut ut cefſer generatio. D. o. qm̄ qum ex figuris ſep̄tē parue remanebunt residuum. i. necesse est ut quum aqua ſiat terra ut remaneat in terra partes parue: t̄ quum ex illis p̄tibꝫ ſegregentur magne tunc illa terra ſit aqua: t̄ ſic cōtingit impossibile q̄ ſit: hoc aut̄ apparet ex iſta trāſlatiōne. Themistī aut̄ expoſuit ſuū ſermonē alio mo. dicit. n. q̄ contingit eis ex hoc q̄ dicit̄ q̄ in aqua denominantur parue: t̄ in terra magne: t̄ quod aqua ſit ex terra essentialiter t̄ terra ex aqua: ut p̄tes magne generent̄ ex paruis t̄ parue ex magnis: aut per alteracionem eiusdem p̄tis ex magnitudine in qualitate: t̄ ex pūitate in magnitudinē: aut q̄ pars magna diuidat̄ t̄ ſiat parua: aut q̄ parue cōgregent̄ t̄ ſiat ex eis vna magna: ſi hūc modū cocludit eis: contingit. n. eis ut partes indiuisibiles ſiant diuisibiles aut al terabiles ad inuicem q̄d nō dicunt̄ eſſe. D. opponit Aris. dicendo q̄ nō cocludit eis niſi p̄ equiuocationē: t̄ qm̄ hoc quidem q̄d intellexit ex ſermoni eoꝝ q̄ iſte p̄tes ſiunt ex inuicem est aliud ab intentione eoꝝ. Illi. n. infēdebat q̄ dice re per hoc q̄d dicebant̄ q̄ iſte p̄tes ſiunt ab inuicem. i. q̄ ſegregabantur ab inuicem: ut quz ex uno ſegregabunt̄ partes ſubſtantiales: t̄ remanebūt grossiores: tunc vnu ſiet per alteracionem eoꝝ ab inuicem: aut p̄ diuīſionē magnarū in paruaꝝ: aut per collectionē paruaꝝ in magnas. Tu aut̄

bene potes videre q̄ ex vtricq; sermone idem contingit ei ut partes indivisibiles sunt indivisibles: sive posuerit generationem eaz; ab inuicem esse accidentaliter: cum fuit per segregationem: aut essentialiter: cum fuit per transmutationem paruaz in magnas: aut magnaz in paruas. Ciderunt ergo q̄ dicitio pfecta cōtra eos sic deber esse hoc qđ dicitis q̄ sive partes sunt ab inuicem: aut est essentialiter: aut accidentaliter. si essentialiter contingit ut partes transmutentur in inuicem magne in paruas: aut parue in magnas: aut p̄ qualitate: aut fin quantitate: et vterq; est impossibile fin opinionē coz: fin autē quantitatē puent indivisib; fin autē qualitatē puent alteratio: et vtricq; apud eos ē impossibile. si accidentaliter: s. per segregationem eaz; ad inuicem puent indivisio partium: aut absclusio generationis.

Aduic necq; fin hoz suspitionē videbis vti q̄ infinita fieri elementa: qm̄ corpora quidē differunt figuris: figure autē oēs cōponuntur ex pyrami dibus: rectilinea quidē ex rectilineis: sphaera autes ex octo paribus: necesse n. esse aliqua principia figuraz: q̄re sive vnu sive duo sive plura: et simplicia corpora tanta erūt multitudine.

Bicam' etiā q̄ si elementa fuerint sicut dicunt impossibile est ut sint infinita: qum corpora differunt figuris: et oēs figure cōponuntur ex figuris q̄ vocant pyramides. figura autē equalis linee constat ex equalibus lineis: et figura spērica cōponitur ex partibus pfectis spēcīs: ergo necesse est ut figure habeant principia propria: sive fuerit figura: autē autē plures. et si ita sit necesse ē ut corpora simplicia sint fin numerz eaz.

40. D. et dicamus etiam eis q̄ si corpora indivisibilia habent fin q̄ dicūt figuraz: contingit ut sint finita ecōtrario positioni eoz. D. o. qum corpora differant figuraz. i. qum posuerimus q̄ corpora differunt figuraz: ut isti ponunt: et dixit hoc q̄ figuraz quedam sunt essentiales cozpoz: et quedam nō: qum ergo positum fuerit q̄ figure sunt essentiales cuiuscūs speciei sunt: sive cozpoz indivisibilium: sive indivisibiliū: necessario est ut differentiae figuraz sint p̄p̄ differentiarum illoz cozpoz: et q̄ numerus illoz cozpoz sit fin numerz differentiarum illarum figurarū: et quia differentiae figurarum sunt finite: contingit ut corpora quoru; differentiae sunt finite: ut consequentes figure sunt finite. & niam autem figure sunt finitarum differentiarū ponēt: est ex hoc quod dicunt geometri. declaratum est enim q̄ omnes figure quinque dissoluuntur in pyramides q̄ continentur a superficiebus rectis: aut rotundis. Spera quidem in octo cubo: et hexa: et similierte de alijs que dicuntur in libro euclidi: et hoc intendebat qum dicit: et omnes figure componuntur ex pyramidibus. i. et omnes figure cozpoee: et q̄ posuit q̄ corpora habent figura: debent differre per differentiam figure: et posuit q̄ omnes figure cozpoee componuntur ex pyramidibus. posuit etiam tertiam p̄positiōnem. q. causam in dissolutione figurarum cozpoearum in hanc figuram: et dixit: et figura equalis linee ex lineis equalibus idest causa in dissolutione cozpoem ut pyramides est quia figura plane dissoluuntur in figuram planam primam que non dissoluuntur in alia. s. triangulum: et pyramis dissoluuntur in triangulum: ergo necesse est ut sit prima figurarum cozpoearum prima figurarum superficialium. Deinde. o. et figura spērica componitur ex partibus perfectis idest pyramidibus: et dixit perfectis quia nō dissoluuntur in alias: neq; possibile est ut super eas addatur alie ad conservandum figuram suam. et qum posuit omnes propositiones que sunt in hoc sermone. q. precedens induxit consequens: et dixit: necesse est ergo ut figure

habeant principia zc. idest: et dixit hoc modo. demonstratum est enim q̄ omnes figure cozpoee dissoluuntur in pyramides: et similiter figure superficiales dissoluuntur in triangulum: et quasi ponit q̄ elementa fuerint finita in specie composita erunt finita in specie: et confirmatio est hec. q̄ diceret: et quanvis non cocludat nobis hoc qđ geometri dicunt ex hac dissolutione: tamen concedendū est nobis q̄ omnes figure quinque dissoluuntur in figuraz finitas: aut vnam: aut duas: aut plures. Theoretius autem dicit in hoc loco q̄ manifestum est q̄ figure regulares sunt finite enormes autem sunt infinitae: et ideo si illi duo viri dixerint q̄ indivisibilia sunt huiusmodi sicut solent dicere tūc non est recum opponere eis per hunc sermonem. Dicamus igitur q̄ cum illi dicunt q̄ differentiae ilorum cozporum indivisibilium sunt propter figuram: necesse est ut figure sint huiusmodi. s. regulares: figure autē irregulares et infinite non existunt in cozpoz nisi accidentaliter. opposito autem Aristoteli est recta super hoc q̄ ponunt figurae esse differentias istorum cozpoz indivisibilium.

Aduic autem si vnicuius elementorum est aliquis proprius motus: et qui simplicis cozporis simplex non sunt autem simplices motus in finiti propter: necq; simplices rationes plures eē duabus: necq; loca infinita esse nō vtricq; erūt: necq; sic infinita elementa.

Et dicamus etiam si omne elementum habet motum essentialē: et corpus simplex habet motū simplicē: et motus simplices nō sūt infiniti qm̄ indivisio non est nisi bimembris necq; loca sūt infinita: manifestū est q̄ elementa nō sunt infinita.

Quoniam destruxit sermonē dicentis elementa esse infinita inducendo ad impossibile: incepit dare demonstratiōnem rectam q̄ elementa sunt finita. Et abbreviatio sui finitū est q̄ elementū fin q̄ apparet ex sua definitione ē corpus simplex. et quia oē corpus simplex habet motū simplicē et cōscuerit: vt declaratū est in principio istius libri necesse est ut numerus cozpoz simplicium sit fin numerz morū simplicium. et quia sunt ad loca terminata: necesse est ut numerus locoz sit fin numerz morū. Si igit̄ loca fuerint finita: motū eoz erunt finiti. et si motus fuerint finiti cozpa simplicia erūt finita. Et iam declaratum est q̄ motū simplices sunt terminati: et q̄ sunt tres. s. circa medium et a medio et ad medium: quia elementa sunt cozpa simplicia: et cozpa simplicia sunt finita: et elementa sunt finita. D. o. divisio n. zc. i. motū a medio et ad medium. Et intēdit p̄ loca surfu; et deorsum: hec. n. duo loca dividunt in eo qđ est simplicis sursum et deorsum: et in eo qđ est respectiue.

Quoniam autem necesse finita esse elementa restat considerare vrum plura aut non. Quidam enim vnum solum supponunt: et hoc bi qđem aquam: bi autem aerem: bi autem ignem: bi autem aqua quidem subtilissimam: aere autē spississimam q̄ continet autē omnes celos infinitū ens. Quicunq; quidem igit̄ vnum hoc faciunt aerem: aut aquam: aut aqua quidem subtilissimam: aere autem spississimam: si ex huius spissitudine: aut raritate alijs generant: s. latent ipsi subtilissimis aliud aliquid prius elemento facientes: est enim que quidem ex elementis generatio: compositio ut si autē que autem ad elementā resolutio. Itaq; necesse prius esse natura qđ magis subtiliz partium. Quoniam igit̄ autē omnia cozporum ignem subtilissimum esse. primum vtricq; erit natura ignis: differt autem nihil: necesse enim vnu aliquod alioz esse primum et non medium.

Dicam' clia qdum manifestū est qd elemēta fū finita necessario volum' mō pscrutari vñz elemētu sūt vñū aut plura. qdā. n. dicunt elemētu eē vñū: sūt hī vñ aquā: hī vñ aerē: hī autē terram: t quidam eoꝝ ponunt elemētu aliquod subtil' aqua: t spissius acre. nos autē dicamus qd ois q posuit elemētu vñum: aut aquā: aut aerem: aut aliqd subtilius aqua t spissius acre: t qd alia elemēta sunt ex eo fm diversitatem spissitudinis t raritatis eius. t ois qui dicit hoc ignorat suum sermonem: t oblitus ē qd ponunt aliud prius elemēto. qm̄ si spissitudo sit ex cōpositione elemētoꝝ: t raritas ex dissolutione eoꝝ: necesse ē vt rax subtile sit ante elemētu: t si ita sit: t ignis est ut dicunt subtilior aliae corporibꝝ: tunc ignis erit prior oibus rebus prioritate nāli. si ignis ignis nō fuerit subtilior oibus rebus hoc non dicit nostro sermoni. necesse est. n. ut prūmū subtile sit aliqd corpus nālium nō corpus medium.

42. Et qum declarati est qd elemēta debent esse finita cōsiderandis est vtrum sunt vñum aut plura: t si plura qd sed quorū sunt dimisit vñsp ad librum generationis: qd p̄ se existimat qd iste liber qd p̄cedit librum generationis t corruptionis. t quia dicentes elemēta esse finita: quidā dicunt ea esse vñū elemētoꝝ: aut vñū extremoꝝ: aut vñum mediuꝝ: t quidam dicunt illud esse aliud ab elemētis: quidam dicunt ipsum esse medium inter aquā t aeren: spissio aere t subtilius aqua: t quidam ut reputo dicunt ipsum ēē mediuꝝ inter ignem t aeren: t hoc intēdebat qum dixit: t quidā eoꝝ dicit ipm ēē subtilius t̄c. Et quz dixit ois opinioneſ eoz in hoc vno: incepit p̄ dicere finoni dicētis ipz esse mediuꝝ inter duo illoꝝ: t qd est vñū mediuꝝ qd vñer: qd sermo cōueniat in ponēdo elemētu mediuꝝ inter duo extrema qd est h̄ium ei qd dicitur est in diffinitione elemēti qd est simplicissimū eoz qd existunt in cōposito. Duo aut̄ extrema: aut sunt simpliciora medio: qm̄ mediuꝝ fuerit ex qualitate: aut vñū eoz erit simplicius qd: qd mediuꝝ fuerit ex qualitate: t. d. dicamus iḡ nos qd omnis qui posuit t̄c. i. qd ois qui posuit elemētu esse mediuꝝ in ſuo duo extrema: t posuit illa duo extrema esse cōposita ex ſuo elemēto oblitus est diffinitione elemēti: t qd ē ſimplius eoz que sunt in cōposito: t ſue posuerit ipm ēē vñū quatuor corporum: corpus aut̄ mediuꝝ in ſuo duo extrema: t dicit: t qd alia elemēta ſunt ex eo t̄c. qd dicunt qd generatio ceterū corporū quatuor ex hoc medio ē ſimilitatem t raritatem: t qd generatio cetero ſum corporū qd tuor: conſequit ſimilitatem eius in raritate t densitate. s. qd receperit densitatē equalem densitatē aque: erit aqua t qum terre erit terra: t qum receperit raritatem equales raritati aeris erit aer t ignis ignis: t ſit contingit ponentibus elemētu mediuꝝ: sūt vñū quatuor: t nō ſicut existimat Themistius qd impossibile nō contingit eis nūl inquantū ponunt generationē fm raritatem t densitatē: immo cōmigrat eis inquantū ponunt elemētu esse medium in ſuo ea qd generant ex eo quoꝝ modo generantur: aut cōpositiōe dissolutione: aut ſimilitate aut raritatem: que ſum apud eos congregatio t segregatio. Et qum narrauit qd dicit sibi t nō percipiūt: dicit: quoniam ſi diuersitas ſit ex cōpositione elemētorum t̄c. i. t̄d dicitio contingit eis quoniam ponunt densitatē ex congregatione: t densitatē multitudinis p̄ ſum t raritatem ex extū partium t amplitudine ſoziamnum: t necesse est ut corpus rarum qd ſit ex hoc medio ſit pauciorum partium elemēti ex quo ſit: t qd est huiusmodi ēt p̄ius medio: t dignus vocari elemētu. elemētu eniſi est et quantitate debet eſſe pauciorum partium eoz

que inueniunt in cōposito: ſed ſi ex qualitate debet eſſe ſimplicius. Et themistius dicit qd hoc nō contingit eis nūl quia ponunt generationem per densitatē t raritatē que ſunt ex capitulo quantitatis: t ſi poſuissent ea ex capitulo quantitatis nō continget eis hoc impossibile. t hoc qd dedit Themistius: ſi poſuissent t̄c. n̄ continget eis hoc impossibile quod dicit Aris. in libro de generatione: qm̄ ſi poſuerint densitatē t raritatē eſſe ex capitulo qualitatis ſubstantialis: contingit vt mediuꝝ inter duo elemēta nō habetur formam in actu: ut eſſet prima materia: aut eſſet ignis t aer inſimil: aut aer t aqua inſimil. t ſi poſuerint ipsum ex capitulo qualitatis acciſitatis: contingit alterationes eſſe: quod eſſet impossibile apud eos. D. d. t ſi ita ſit: t ignis ſicut dicit t̄c. i. t ſi illuc fuerit corpus subtilius elemēto: neceſſe eſſe ut illud corpus ſit elemētu. Si igitur ignis subtilius eſſet corpus apud eos ut dicitur: contingit ut ignis ſit elemētu: t ſi ignis nō fuerit subtilius alia corporibꝝ t dixerit aliquid aliud qd aliquod corpus eſſet subtilius hoc nō nocebit nobis: neq; proderit eis in hoc qd contingit eis illud. n. subtilius deberet eſſe elemētu: nō illud medium quod ponunt eſſe elemētu: t hoc intēdebat qum dixit ſi igitur ignis non fuerit subtilius omnibus corporibꝝ t̄c. idest quoniam ſi non poſuerit aliquid qd corpus subtilius eſſet ignis: tamen nō propter hoc euadit eb eo quod contingit eis necessario. f. qd corpus subtilius ſit elemētu: non illud medium quod ponunt ipſi elemētu. D. d. necessarium eſſe ut prūmū subtile t̄c. i. necessarium eſſe enim ut ſit ſermonem eoꝝ aliquod corpus naturale subtilius omnibus corporibꝝ: t qd non ſit corpus medium qd poſuerit: t ſic eſſit elemētu aliud ab eo qd poſuerit.

Adhuc autem spissitudine t raritate alia generans nihil differt qd subtilitate t grossitie. subtile quidem. n. raz; grossum aut̄ voluit eſſe spissū Itex autem subtilitate t grossitie idem qd t magnitudine t paruitate. subtile quidem eni qd paruum partium. grossum aut̄ qd magnaꝝ: qd eni extensum eſſe i multū subtile. Tale autem qd ex paruia partibus cōſtant: itaq; ipſis accidit magnitudine t paruitate diuidere alioꝝ ſubſtātiā. Sic aut̄ determinatis omnia accidere dicere ad aliquid: t nō erit ſimpliciter: hoc quidem ignis: hoc aut̄ aqua: hoc aer: ſed idem: adhuc quidem ignis: ad aliquid aut̄ aliud aer qd accidit: t plura quidem elemēta dicentibꝝ: magnitudine autes t paruitate diſerit. Quoniam. n. quanto determinatū eſſe vñū quodq; erit quedā ratio ad inuicem magnitudinū: qd habentia hāc rationeſ ad inuicem necesse: hoc quidē aerem eſſe: hoc aut̄ ignem: hoc aut̄ terrā: hoc aut̄ aquā: ppter inesse in maioriſbus minoꝝ rationes.

Dicamus etiam qd sermo dicentis qd omnia elemēta generata ſunt ex densitate t raritate vñū elementi non differunt a ſermonē dicētis qd omnia ſunt generata ex paruia t magnis. Subtilitas enim t paruitas partium: t spissitudo ē magnitudo partium: subtile eni ē expaſsum t dilatum: t non eſſe huiusmodi nūl componatur ex partibus paruia: t contingit eis necessario dicere qd omnia elemēta ſunt compatiua: t qd nullum elemētu eſſet ignis verus: neq; aer verus ſed in respectu quoꝝ ſunt eſſe ignis: t in respectu alioꝝ aer: t in respectu alioꝝ eſſet aqua: ſicut contingit dicentibus qd elemēta ſunt plura inſinuata: t nō differunt nūl ſimili paruitate t magnitudine partium: t ſunt dicētis ptes ēē inſinuabileſ.

Dicamus ergo eis q̄ quā distinxerūt qdāz elemēta a quibūdā sīm quātitatē necessariō erit idē elementū ignis & aer aqua & terra, partēs enim parue pueniūt in magnis necessariō: quoniam eadē p̄ videt q̄rundā partū est parua: t̄ i respectu quarundā est magna.

43. *Hec et alia cōdūcio contingēt istiōtē qm̄ plura īm possibilia contingētā dīcentib⁹ p̄tes indūibilēs: contingunt etiā eis. l. q̄ substātē corpōz simpliciū sunt ecclē: qm̄ dīcētā elementū esse vnu corpū nō p̄t̄ op̄nēre ex eo res diuersas: n̄iſi per diuisionē ī p̄tes diuersas sīm quātitatēs aut sīm positionē ī ſitum: t̄ hoc īmpossibile contingūt dīcentib⁹ partēs īſe indūibilēs: t̄ dīxit: dicamus etiā q̄ ſerme dīcentia r̄c. i. Intendit p̄ elementā corpā quatuor: q̄ niam ita vocabant r̄c. i. q̄ ſiſi dicat: t̄ dicamus etiā q̄ ſermo dīcentis hec corp̄a vocata elementā īſe cōpoſita ex vno elemēto: ſiue ex medio q̄o est inter duo extrema eoꝝ ſiue ex medio inter duo eoꝝ sīm densitatē & raritatem nō differt a ſerme dīcentis q̄ corp̄a hec ſimpliſia cōponantur ex partibus paruas & magnis: nō differūt n̄iſi ppter paruitatē partū aut magnitudinē eaz. D. dedit cauſaz ī hoc: t̄ dīxit: ſubtilitas enīm r̄c. i. ſubtilitas. n. īſe ex paruitate partū. ſp̄ſitudo aut & grossitudo īſe ex magnitudinē partū. hoc idē necesse est dicere nō ponēt ſubtilitatem & ſp̄ſitūdīnē ex caplo quātitatis vel quātitatis. D. incep t narrare quomō contingit q̄ ſubtile īſe cōpoſiti ex partib⁹ paruas: t̄ dīxit. ſubtile. n. īſe ſp̄ſitum & dilatatiū r̄c. i. & cā ī hoc q̄ ſubtilitas debet īſe ex partibus paruas īſe quia debent congregari ī eo duo: raritas: t̄ paruitas partium diſtantia. n. partū ad inuicem īſe euz magnitudine & non coruip̄ ſubtilitatē & temilitatē. ſubtilitas. n. t̄ tenuitas q̄ runt paruitatē partū ī ſundo. ſp̄ſitudo aut eaz īſe magnitudino ī ſundo: t̄ raritas etiā querit multitudinez fozamīnū & qua puenit paruitas partium. ſp̄ſitudo aut & cōtrario. necesse est īſit ut p̄tes ex quibus ſubtile cōponit ſit minorio expansionis ī tribus dimensionib⁹: qua propter ſunt minorio partibus ex quib⁹ ſp̄ſitum cōponit & contingit etiam eis aliuū īmpossible, ppter hoc q̄o p̄ſuerūt diuferatē ſit ſp̄ſitum & raz, ppter ampliatiōne fozamīnū: nō ppter paruitatē & magnitudinē ſit ī ſubtili ſit partes pauciores: ſp̄ſo plures q̄m ſunt duo corp̄a equalia: t̄ etiam raz ſicut dīximus: necesse est ut ſit plurium fozamīnū: quapropter p̄tes ſunt minorio: t̄ ex h modo nō contingit ſit ſunt pauciores eis que ſunt ī ſp̄ſito quoniam nō contingit ſit ſunt pauciores n̄iſi q̄m fuerint parutes in eis ī eadem magnitudine & paruitate: quapropter neceſſe est ut raz ſit: aut paucior ſp̄ſitum: aut minorio: t̄ ipoſible ī q̄o ſequitur: t̄ hoc vnu & idē eſt. D. o. & ſi ita ſit contingit eis necesse r̄c. i. & q̄m ſubſtātē corpōz ſimpliſium nō differūt n̄iſi sīm diuferatē partū ī magnitudine & paruitate: contingit eis dicere q̄ differētē ſbarū corpōz ſunt, ppter p̄tes paruas & magnas: ita q̄ ſubſtātē ignis nō differt a ſubſtātē terre: n̄iſi quia ignis cōponit ex partibus paruis ī ultimo: terra aut ex magnis ī ultimo. D. o. & q̄m p̄ſuerint oia ſīm hūc modū contingit eis dicere q̄ omnia elementā ſunt ī cōparationē r̄c. i. & ſi elementā nō differūt n̄iſi paruitate & magnitudine. Magnū aut & paruū ſunt relatiua: idē. n. īſe magnū & paruū ī respectu diuersoꝝ: contingit ut idē ſit ignis ī respectu maioris: & aer ī respectu minoris: & aqua ī respectu alterius: & quia hoc īmpossible accidit dīcentib⁹ p̄tes indūibilēs ſīm q̄ ponit q̄ ſte partēs differūt magnitudine & paruitate: q̄ ſta diuferatē ſit cauſa diuferatē corp̄um cōpoſitor ex eis: dīxit: ſicut accidit dīcentib⁹ elementā ſe plura r̄c. i. & dīxit: dicamus īſit eis q̄ quā distinxerūt quedam elementā a quibūdā r̄c. i. dicamus ſītis q̄*

ex hoc q̄ positis q̄ corp̄a q̄nuor ſimpliſia differāt ab inuicē ppter paruitatē & magnitudinē, paruū. n. & magnū ſunt relatiua: contingit necesse ſit idē corp̄us ſit ignis & aer aqua: qm̄ quā pſuerim⁹ q̄ aer nō eſt aer: n̄iſi q̄ p̄tes eis ſunt maiores prib⁹ ignis: contingit ut in respectu aqua ſit ignis: quā partēs eis ſunt minores prib⁹ aqua: & in respectu ignis aer: & in respectu terre aqua: & ſit ter contingūt ī aqua. D. o. quoniam partēs que ſunt ī magnis necesse hec eſt quātiſa cauſa alia a predicta. illiē enī ſecit comparationem de corp̄oſib⁹ ſimpliſib⁹ ad inuicē inquantū conſtituitur ex partibus que dicunt eē parue & magne: hic vō quātiſa compatiōne inter p̄tes exiſtētēs in eodē elemēto. Qm̄ vō hoc contingūt dīcentib⁹ p̄tes ſe indūibilēs: manifestū eſt quā opinant q̄ in eodem corp̄o ſunt parue partēs & magne infinitē q̄ exēnt ab inuicē: ptingit īgūt ut ſīm paruas ſit ignis: & ſīm magnas aqua. ſīm vō opinionem dīcentia elementū eſt vnu & q̄ generatio ſit in raritate & densitate: contingit necesse ſit ut vnu & idē elementū ſit cōpoſitū ex partibus plurib⁹. raz enim habet p̄tes paruas: ſp̄ſitum aut magnas ſed inquantū ponit q̄ ſp̄ſitum tranſmutat ī raz: & rārū ī ſp̄ſitum: contingit eis ut p̄tes ſunt parue cum magnis: ſi eut contingit illis: & nō ſolūmodo contingit eis ut idē corp̄o ſit aqua & ignis ſīm: ſed eadem pars eaz ex quibus p̄ponit illud corp̄us: in respectu enīm minoris eſt aqua: in respectu aut̄ maioris eſt ignis & ideo dīxit: qm̄ eadē pars ī respectu quarundā partū eſt magna: in respectu quarundā eſt parua: & ſic potest intelligi.

Quicq̄z aut̄ ignē ſupponūt elementū hoc quidē diſfigūt: alia aut̄ ipſis necſariū irrationabiliſſima accidere. bi quidē enīm ipſoꝝ figurā coaptant igni: quēadmodū pyramidē ſaciētēs: & horū bi quidē ſimpliſius dīcētēs: qm̄ figurāz acuſiſma pyramidis: corp̄oꝝ aut̄ ignis.

Dīcentib⁹ aut̄ ignem eſt elementū nō cōtingit hec ſed accidit: cōtingit iſtis p̄tra quos loquebaſur vñq̄z huc: ſed accidunt eis alia irrationabiliſſima. quidaz igl̄ eoꝝ dicunt q̄ ignis habet figurā pyramidalem: & quidam eoꝝ verificant hoc ſerme debili ſimpliſi: dicendo q̄ nulla figura eſt velocioris penetrationis q̄ pyramidalem: & nullum corp̄us eſt velocioris penetrationis q̄ ignis figura īgūt ignis eſt pyramidalis.

44. *Qum contradixit dīcentib⁹ elementū eſt vnu elemētoꝝ medioꝝ quatuor corp̄oꝝ: aut medium inter duo illorum aliud ab vtrōq̄z: incepit cōtradicere dīcentib⁹ elementū eſt ignem ſīm. & quā hoc dīcentib⁹ nō cōtingunt hec īmpossibilia que illis contingūt alij: q̄ ignis exſtimatur ſimpliſioꝝ quatuor corp̄oꝝ: & ideo nō contingunt eis īmpossibilia que contingūt dīcentib⁹ medium eſt quā non contingebat eis n̄iſi inquantū ponebant elementū medium: & ideo dīxit: dīcentib⁹ aut̄ ignem eſt elementū ſīm. D. o. ſed accidit eis alia irrationabiliſſima. D. o. quidam īgūt eoꝝ dicunt q̄ ignis habet figurā pyramidalem. & quā dīxit hoc: ſed dīc̄t rationem eoꝝ ſuper hoc dīxit: & quidam eoꝝ verificant hoc ſīc. ſi ſylogiſm⁹ eoꝝ ſi componit ut appetit: ignis eſt velociflūm in transiſtu omnibus alijs: & figura pyramidalem eſt velocior: alijs figuris: ergo ignis h̄z figura pyramidalem: & ſic faciūt ſylogiſm⁹ ex duabus affirmatiōnib⁹ in ſecunda figura: & etiā ſi propositio maior conuerteretur non eſet vera: quoniam non omne cuius pertransiſtus eſt velocior in corp̄oꝝ: habet figurā pyramidalem n̄iſi in eis: quoꝝ velocitas eſt in pertransiſtu propter figurā: & hoc eſt in habentibus figurās ignis quod adhuc nō eſt notum: vt ſit de habentibus figurās: aut̄ non.*

Hic autem praetrasibilis ratione adducetur: quoniam corpora compontur ex eo quod subtilissimorum prius figure autem que solide ex pyramidibus. Itaque quoniam corpora ignis subtilissimum figura aut pyramidis subtilissima et prima. prima autem figura primi corporis pyramidis utique erit ignis.

Et quidam eorum verificat hoc alio sermone: dicens quod omnia corpora sunt composta ex subtilissimo corpore: et quod melior figura est composta ex figuris pyramidibus. et quoniam ita sit manifestum est quod ignis est subtilior ceteris corporibus: et quod figura pyramidalis est minor et prior figuris: necesse est ut prima figura sit in primo corpe. ignis igitur huius figurae pyramidalem necessarium.

D. et quidam eorum verificat subi sermonem alia ratione non ita quamvis sit sufficiens: primum: dicendo quod si omnia corpora debent esse composta ex subtilibus corporibus: sunt composta ex igne: manifestum est quod ignis est subtilior corporibus ceteris et quod est prior eius natura: et etiam si habes figuram priorem omnibus figuris. spherica est composta ex corporibus pyramidibus: manifestum est quod ista figura est simplicior et prior figurae in natura. sed Aris induxit duas predicationes non simul: deinde duo consequentia insinuat: et ideo dicat quod si omnia corpora sunt composta ex subtilibus corporibus: et corpora sunt composta ex igne et tria corpora quae sunt primi corporis. sphaerica est composta ex corporibus pyramidibus: manifestum est quod ignis est subtilior corporibus pyramidibus et prior eius. et manifestum est quod figura pyramidalis est minima corporum quae sunt elementum eorum: et potest intelligi per melioram figuram: figura spherica et figura equaliter superficie et angulorum. s. quoniam dicit in geometria que sunt figurae elementorum. **D.** dicit necesse est ut prima figura sit. i.e. et quoniam manifestum est quod ignis est primus corporis: et pyramidis est prima figura: et figura prima debet esse in primo corpe: manifestum est quod ignis debet habere figuram pyramidalem. **T**hemistius autem dicit quod rationatio isto quod reprehendit Aris. eadem est cum ratione quod ipse fecit superiorius in isto libro in probando quod motus circularis debet esse in corpore celesti: posuit enim quod iste motus est primus motus: et corpus celeste primus corporis: et primum debet esse in primo. et dico etiam quod non potest ut existimat quod per istam eandem declaracionem declarauit ipse figuram celestem. posuit enim quod celum est primus corporis: et quod figura spherica est prima figura: et figura prius est esse in corpore priori: et figura celestis est spherica. dicamus nos igitur quod Aris non fundavit hanc demonstrationem: nisi super hoc quod celum. necesse est ut habeat figuram in qua est mouere per se: et inquantum est animal. et quoniam posuit fuisse ipsum habere figuram: necesse est finis demonstrationis illius ut sit spherica. nondum autem declaratus est de elementis utque habeat figuram: sed etiam non vident hinc figuram ut declarauit: et etiam declarauit post Aris.

Hic autem de figura nihil emulatur. subtilissimum autem primum solum faciunt deinde ex hoc proposito aiant facta esse alia: quemadmodum utique si ex inflata prima decisione. utrisque autem eadem accidit difficultas. siquidem non indubitate primus corpus faciunt itaque venient prius dictae rationes ad hanc suppositionem.

Et quidam alioz non fecerunt rememorationes de figura ignea oio: sed dixerunt quod ignis est subtilior alioz omni corpori tamen deinde dixerunt quod ex compositione partium ignis ad inuicem et destrutae eorum sunt alia corpora: quod nauter fuit tumulos ignis: et quoniam costringit sunt ex eo alia corpora secundum constrictione eorum dicamus nos igitur quod his similibus contingit multa impossibilia difficultas: quoniam si posuerint primus corpus prout indubitate

venient etiam predicta inconvenientia in parte indubitate.

46 **Q**um dixit quod quidam dicentum igne esse elementum dat figuram pyramidalem. dicit etiam quod quidam non datur ei figuram oio: et quod veteres conueniunt in hoc quod ignis est subtilior ceteris corporibus: et quod ex veteritate compositionis partium ignis in destruere fuit cetera corpora ex eo. Janus. n. apud eos creatus fuit tumulos naturaliter. i.e. in partibus ab inuicem in ultimo et quoniam ille partes costringunt ab inuicem et appropinquant. Si pars fiet aer: si magis fiet aqua: et plus fiet terra: et huius intendebat quod dixit: deinde dicit quod ex compositione prius ignis et i.e. et sermo eius in hoc est intellectus p. le: et potest intelligi iste sermo de his qui dant figuram igni: et potest intelligi sicut diximus de veteribus qui conueniunt in hoc quod generatio sit ex igne per densationem. Et quoniam dicit opiniones eorum ut hoc: incepit hoc dicere eis: et dicit: dicamus igitur quod accidit ex istis sermonibus plura impossibilia scilicet i.e. quoniam si dixerint quod partes primi corporis quae sunt ignis apud eos quorum constrictio est causa spissitudinis sunt partes indubitate contingit eis omnia impossibilia contingentia dictibus partes esse indubitables que iam narravimus.

Adhuc non pertinet hoc dicere nauter voluntibus considerare: semp. n. o. corpus corpori comparabile fuit quantum. Habet autem proportionaliter magnitudines quam similius prius ad inuicem: et quod elementorum: puta quod omnis aqua ad oem aerem et elementum ad elementum: sicut autem et in aliis. aer autem p. aq. et subtilissimum grossissimum: manifestum quoniam et elementum minus erit aqua quam aeris. Si igitur minor magnitudo existit in maioris diuisibili utique erit aqua elementum. sicut autem ignis et totaliter subtilissimum.

Et dicamus etiam sermonem nautem quod impossibile est ut elementum sit per indubitabile: et hoc manifestum est si ipsi plorati fuerint de hoc nauter: quoniam si hoc fuerit necesse est ut o. corpus pertinet alii corpori in qualitate et magnitudine. magnitudo. n. prius consimilium indubitabile assimilatur ad inuicem: dico quod magnitudo corporum totius aquae assilat magnitudinem corporum totius aries: et similiter de ceteris elementis: et nos non videmus hoc. s. quoniam aer est maior in magnitudine quam aqua. Et sicut enim corpus subtile est maioris magnitudinis corpore groso. et si ita sit manifestum est quod elementum aquae est minor elementum aries. Reuerteremus igitur et dicamus quod si magnitudo minoris elementi est in elemento maioris elementi: necesse est ut elementum aries cadat sub diuisione: et sicut elementum ignis et similis o. corpori subtile. declaratum est igitur quod elementum ignis est indubitabile necesse.

47 **Q**um dixit quod dicentes igne esse elementum et quod generatio ex eo sit finis densitatem: contingit ei ut sit compositus ex pluribus pribus in quantitate: et quod ille partes sunt elementum: quapropter sermo eorum est similis sermoni dicentium partes esse indubitables. si dixerint quod ille partes sunt indubitables tunc. n. contingit eis o. impossibile quod dictum est in hoc libro et in physicis. Incepit etiam hic dicere aliud in possibile quod contingit eis et est prodicatio naturalis non doctrinalis: dicit: dicamus modum sermonem naturalem et impossibile est tunc. i.e. demonstramus modum rationem naturalem et quia apparet quod impossibile est ut ignis sit compositus ex partibus indubitabilibus. **D.** et hoc manifestum est si plorati fuerint nauter de hoc. et manifestum est quod hoc est impossibile et qui nauter voluerit plorari de hoc. s. quoniam consideraverit in modo transmutationis elementorum ad inuicem. **D.** incepit dicere illum modum: et dicit: quoniam si hoc fuerit erit

tunc quodlibet corpus declinans r̄c. i. dicamus igitur q̄ si corpora simplicia: que sunt aqua ignis aer et terra: fuerint composita ex partibus indivisiib⁹bus: necesse est ut q̄libet pars aliquius eoz que generant ab aliqua pre alteri sit equalis et in magnitudine et quantitate: neq; maior: neq; minor. U. g. q̄ quā pars aeris sit ex parte aque: necesse est ut pars aeris sit equalis parti aque: et similiter de alijs. D. d. cām in hoc. r̄d. quoniam magnitudo partū r̄c. i. et hoc necesse est quoniam pres que sunt in parte elementi a qua generatio est: et in parte generata alterius elementi sunt equeles in quantitate et in numero et in specie: et hoc intēdebat quā dicit: assimilat ad inūicem. i. in numero et in quantitate et forma: quapropter necesse est ut generatus et illud a quo est generato sint equalia: quā vtr̄q sit cōpositus ex partibus equalibus in numero et magnitudine et specie et nō illuc sit vacuū: et quā dicit q̄ necesse est ut magnitudo corporū similes sit equalis: dicit: et nos nō videmus hoc ita: quoniam aer est maior aqua: et hoc q̄ dicit de elementis est manifestum. Uidemus. n. q̄ quā pars elementi spissioris transmutetur in elementū subtilius sicut maioris corporis. D. d. et si ita sit manifestum est r̄c. i. q̄ magnitudo aque est minor magnitudine aeris. et quā elementā que sunt in eis sunt equalia in numero cōsimilia in forma: et vacuum nō est inter partes ex quibus cōponitur hec corpora necesse est ut pres que sunt in corpore subtilio sicut maioris eis que sunt in spissiori: et q̄ posuit hoc dicit: revertamur igitur et dicamus r̄c. i. dicamus igitur q̄ contingit hoc et hoc q̄ pres que sunt in corpore subtilio dividiuntur in pres que sunt in spissiori: quā quāritas p̄t minoris sit parte maioris. s. q̄ minor partū illarū est pars maioris. et videt mībi q̄ intendit q̄ cū elementū alteret in elementū: contingit ut ille partes alterent ex magnitudine in paruitate si subtile alteretur in spissitudine: et ex paruitate in magnitudine si ecōverto. s. D. d. et sicut omnis pars subtiles recipit diuisionē. i. et oē corpus subtile constat ex partibus indivisiib⁹bus. D. d. declaratum est igit̄ et elementū ignis recipit diuisionē necessario: et q̄ intendit per hoc dicere q̄ contingit eis dicere: ut ignis qui est elementū habeat elementū. s. p̄ea ex quibus cōponit: et ille partes etiā habeat elementā quā recipiat divisionem: et vniuersaliter si dicterint q̄ ille pres sunt diuisib⁹les: contingit eis ut elementā sint infinita. diuisionē. n. i. magnitudinibus est infinita: et vniuersaliter si dicterint q̄ elementū est vnu corpus nō potest euadere a dicendo pres esse quoniam impossibile est ut corpus fiat a corpore nisi fm aliter istoꝝ duorum modorū: aut cōpositione: aut cōplexione sed impossibile est ut corpus fiat a corpore vno fm cōplexio nem: relinquat q̄ fm cōpositionem: et quā factū fuerit per cōpositionē necesse est ut corpus ex quo corpus cōpositum sit diuidat in pres in quibus fieri magnitudo. ppi cōpositores aliaꝝ partū: et hoc est manifestius de hoc q̄d apparet ex suo sermonē. Theoristus aut̄ exposuit hūc locū sic q̄ partes ex quibus elementā cōponuntur quā posite fuerint cōsiles in paruitate fm: ut sunt indivisiib⁹les: contingit et hoc ut quāritates corporū simpliciū sint equalēs. et quād vident inequalēs contingit ut subtile eoz sit ex partibus maioribus. s. ut nō sint equalēs vel consimiles in paruitate: et ipse opponit hūc dicendo q̄ nō contingit ut quāritates eoz sint equalēs: nisi quā partes eoz nō solūmodo fuerint equeles in paruitate sed in numero. et similiter si hec corpora similitācē fuerint cōposita diuersa in magnitudine: nō contingit ut partes corporis subtiles sint maiores: nisi si numer⁹ fuerit equalis. Nos aut̄ dicimus q̄ ex generatione vnu istoꝝ corporū ex altero: contingit ut ille partes sint in eis eedē in numero. si igit̄ generatū et illud ex quo generat nō fuerint equalēs in magnitudine contingit necessario ut pres subtiles corporis sint maiores quā fuerint equalēs in numero

partibus corporis spissioris. s. minora quāritatis: et totum hoc nō contingit eis nisi quā p̄cedūt vacuū ē impossibile.

Sī aut̄ diuisibile figura aut̄ibus quidē ignem accidet nō esse ignis partem ignem. ppter nō cōponi pyramidē ex pyramidib⁹: adhuc aut̄ non oē corpus esse: aut elementū: aut ex elementis. p̄s enīz ignis: neq; ignis: neq; altez elementū nullū.

Et dīcamus eis q̄ figurā ignē et dicunt q̄ ignis est elementū: q̄ figurā p̄sūna figurā: et dicamus q̄ si ignis est elementū q̄ figurā est in prima figura. s. pyramidale: et illa figura nō est cōposita ex multis figuris pyramidib⁹: p̄tiget eis et hoc sc̄one ut nō sit oē corpus: aut elementū: aut generatū ex elemento. corpus. n. ignis nō est ignis: neq; aliud elementū omnino.

4.8 Quid dīxit dicentibus ignē esse elementū inquantū et subtillissimū oīus corporū: incepit dīcere ponētib⁹ ignē esse elementū: quā haber figurā que ē elementū figuraz s. pyramidalem: et dīxit: et dīcamus eis r̄c. i. et dīcamus ponētib⁹ ignis figurā pyramidale: et dicentibus ipm ēē elementū corporū: et primū corp̄: q̄ haber figurā p̄sūna: q̄m sicut primū corpus habet p̄sūna figurā: ita etiā q̄d h̄z p̄sūna figuram est primū corpus. Deinde incepit dīcere eis: et dīxit: dicamus igitur q̄ si ignis est elementū. i. q̄ si ignis inquantū est ignis h̄z p̄sūna figurā: figurā s. pyramidalem: et iā declaratū est a geometris q̄ pyramidis nō diuidit p̄mō in pyramides: necesse est ut pars pyramidis que est ignis q̄ ē nō pyramidalis sit nō ignis: q̄m omnis ignis habeat apud eos figuram pyramidalem: et sic erit quedā pars ignis: non ignis quād ē impossibile: q̄ ignis nō haber figurā pyramidalem per se: et quā nō habeat figurā pyramidalem p̄ se: oīgnis est ut nō sit causa eius q̄ sit elementū: et ex hoc apparet destruktio finonis puerentū hāc p̄positionē qui dat igni figurā pyramidalem: q̄ ē elementū corporū. D. d. neq; aliud elementū oī. i. q̄ po ignis q̄ ē nō pyramidalis: ipsos̄ fuisse est dīc in eo ipsuz ēē elementū: aut ex elemēto: q̄m aut nō elementū ēē elementū apud eos ē ignis: q̄ haber figurā pyramidalem: q̄m vñ neq; ex elemēto est: quā apud eos nō componitur ex igne.

Magnitudine aut̄ determinatib⁹ p̄sū aliqd elementū elementū esse: et hoc nō in infinitū ire. si quidem oē corpus diuisibile: et q̄ minimaꝝ partium elementū.

4.9 Et dīcamus etiā dicentib⁹ q̄ elementū est vnu corp̄ subtile. accidit. n. ex hoc ut aī elementū sit aliud elementū: et ante illud aliud: et sic in infinitū: quā illud corpus. s. elementū sit diuisibile et minūmū corp̄ diuisibile sit elementū ex spissō. Ut dīcere dicentib⁹ q̄ corp̄ q̄d ē subtillissimū corporū ē tñ elementū: continget. n. eis ut aī elementū sit elementū: q̄m quā apud eos corp̄ q̄d ē subtillissimū corporū p̄ponit ex p̄ib⁹ minorib⁹ oīb⁹ p̄ib⁹ ex quib⁹ oīa corpora p̄ponuntur: et oē minū se h̄z min⁹ se: quā diuisio p̄cedat in infinitū et subtiles ē cā ēē aliud corpus elementū: et cā subtiles ē paruitas p̄tū: et paruitas partū p̄cedit in infinitū: et subtiles p̄cedit in infinitū: et q̄ subtiles ē cā ēē corp̄ elementū: q̄ corpora subtiles q̄ sit elementā sit infinita: et dīxit dīcamus etiā dicentib⁹: et quā iste fimo fm et apparet ē vniuersal dicētib⁹ elementū ēē subtillissimū corporū: sive ignē: sive aliud. D. d. accidit. n. ex hoc r̄c. i. et q̄ dīxit hoc q̄d contingit hūc positionē dedit cām in hoc: et dīxit: et illud corpus. s. elementū ē diuisibile r̄c. i. et contingit eis hoc q̄ p̄nū corpora ex quibus corporū subtiles q̄d ē elementū apud eos cōponit ēē diuisibilitā. Et p̄nū corp̄ minus. s. subtiles q̄d ē minor p̄tū q̄ illud quād est maior p̄tū: elementū corporis spissi. s. maior p̄tū: et dīxit hoc: quā ex istis duabus propositionibus

contingit eis ut elementa sint infinita: quia vna est q̄ corpus subtile quod est elementū componitur ex partib⁹ diuisibilibus: quapropter sit ex eis corp⁹ subtil⁹ sicut posito elemēto. et secunda ē q̄ subtil⁹ ē elemētu spissoris. quia vno posuerit q̄ subtile h̄z subtil⁹ sc: et q̄ subtile ē elemētu spissō contingit ut elemēta procedat in infinitū: propositio autē dicens q̄ subtile est elemētu spissō est posita ab eis: propositio autē dicens q̄ subtile est elemētu spissō est posita ab eis: propositio autē dicens q̄ de corp⁹ subtile habet subtilius sc: et si sit posita ab eis: tamen sequit ex sermone corp⁹: quia subtile cōponit ex partibus minoribus: et q̄ omnis pars parva dividitur fin eos in minorē: sequit enim ex hoc ut oē corp⁹ subtile habeat subtilius se.

Adhuc autē et h̄is accidet dicere q̄ idem: ad hoc quidē ignis sūt: ad aliud autē aer et flāz.

Et contradicam⁹ etiā eis dicendo q̄ stingit eis etiam idem dicere in respectu quorundā esse ignē: et in respectu quorundā acrem: et sī ignem et terraz.

50 Hoc qđ dixit est manifestū: quoniam quim posuerint differentias elementoz quibus differunt raritatem et densitatem sūt magis et minus: et ignis non differt ab aere nisi sūt proportionem terminatā inter eos in raritate et densitate: manifestū est q̄ si posuitur aliud corpus cu⁹ proporsio in subtilitate ad ignē sit sicut proportio subtilitatis ignis ad aerenem: necesse est ut illud corp⁹ sit in respectu ignis et ignis in respectu illius: et aer et aqua in respectu illius: aer et terra et aqua; quod est impossibile. et totū hoc accidit q̄a differentias illoꝝ ponit ex caplo quantitatis relativae.

Comune autē oībus peccatiū vnum elemētum supponitb⁹ vnuū solum facere motū nāle et oīus cūndē. videmus enim oē nāle corpus motū habēt principium. Si igit̄ oīa corpora vnuū aliquid sunt oīus vtq̄ erit vnuū mot⁹ et eodē ne cessariū. Quanto vtq̄ quidē plura siant moueri magis quēadmodū: et ignis quāto qdē vtq̄ maior fiat serf̄ velocius sursum ea q̄ iplius latio-ne. accidit autē multa deorsum ferri veloci⁹. Itaq̄ ppter hoc et adhuc qđ determinatū ē p̄ q̄ plures naturales motus palam q̄ impossibile vnuū esse elemētum.

Dicamus igit̄ vniuersaliter oēs dicentes elemēto esse vnuū peccatū manifeste. vnuū enī motū ponit tñ naturalem: et in oībus corporib⁹ cui⁹ p̄iū videt. videmus. n. q̄ oē corpus nāle habet principiū motus naturalis. Si igit̄ oīa corpora sunt eadē oīa habebūt eundem motū. et quanto magis corpus fuerit maius: tanto iste mot⁹ erit fortior. U.g. quanto magis ignis erit maior tanto magis erit velocior et motus ad superius. Et nos videm⁹ multa corpora moueri ad insert⁹ velociter etiam. Propter has igit̄ rōnes et prop̄ ea que determinauim⁹ superius: dicimus q̄ motū naturales sunt plures: et q̄ impossibile ē vnuū tñ esse elemētum.

Si Hec est p̄dictio vniuersalis oībus dicentibus elemētum esse vnuū corpora quatuor: et ideo dixit: dicamus igit̄ vniuersaliter tē. D. oīuū. n. motū necesse est tē. i. et hoc quod dixit manifestū est: qm̄ qui nullum corpus inueniatur nisi sit elementum: aut ex elemēto: et corpus qđ ē cōpositum ex elemēto impossibile est ut habeat motū naturalē: nisi motū elementū: et precipue qm̄ cōpositū nō differt ab elemēto: nisi quantitate: et qm̄ dixit q̄ necesse est eis dicere q̄ omnia corpora simplicia et cōposita non habent eundem motū: dixit: sed p̄iū videtur: videmus. n. tē. i. videmus. n. plures vno motū in corporib⁹ naturalibus ex quo videndū est precise q̄ in omni corp⁹ nāli simplici ē

principiū alicuius motus naturalis simplicie: et q̄ necesse est ut numerus corp⁹ simpliciū sit fin numerū motū simpliciū: quia numerus motū consequitur numerū suoꝝ principiū. D. o. si igit̄ omnia fuerint eadem habent eundem motū. i. si elemētum sit vnuū erit elemētum: et ea que componuntur ex elemēto eiusdem naturae: et sic corpora non habebunt nisi eundem motū: sed habent plures: ergo elemētum non est vnuū. et addidit in suo sermone: et quantum corpus fuerit maius tē. ne aliquis dicat q̄ motus naturalis est idē: et est qui existit in elemēto: et quasi dicat respondēdo q̄ motus naturales sunt plures vno. et signum eius est q̄ nos videmus ignē et aere moueri ad superius: et aquam et terrā ad inferius. et quanto magis fuerit motus maioris corporis tanto magis erit velocior motus: et hoc demonstrat q̄ isti motus nō sunt violenti. D. o. propter has igit̄ rationes tē. i. et sermo eī est intellectus per se.

Quoniam autē neq̄ infinita neq̄ vnuū plura necesse est esse et finita. Considerandū autē ē post vtrꝝ semp̄terna sunt aut generata. Hoc. n. Ostēo manifestū est quāta quedā et qualia sūt. Semp̄terna quidē igit̄ ē impossibile. videm⁹. n. et ignē et aqua et vnuquodq̄ simpliciū corpora resolutū: necesse autē aut infinita ēsser: aut stare resolutionis. siquidē igit̄ infinita erit et tps resolutionis ē finitū et itez tps cōpositionis. vnuquodq̄. n. in alio tempore resolutū et cōponitū partū: q̄re accidet extra infinitū tps aliud ē infinitū tps: quia illud quod cōpositioni infinitū sit: et adhuc p̄us hoc q̄ dissolutionis quare extra infinitū fieri infinitū: qđ quidē impossibile. Si autē statuit alicui dissolutioni āt indissolubile erit corpus in quo statuit: aut dissolubile quidē: nō tamē diuīdeſ vnuū quemadmodū videſ. Empedocles velle dicere indissolubile quidē igit̄ nō erit. ppter p̄dictas rōnes. Sed in neq̄ dissolubile quidē nūquā autē dissolūdū. minus enim corpus maior facili⁹ corruptibile: siquidē et q̄ multū corūptū ē in hanc corruptionē ut corūptū ē in minori. adhuc enim magis hoc pati rationabile minus. duob⁹ autē modis videmus corruptū ignē. a ūro enī corūptū extinctū et ipsum in se ipso marcescere. Hoc autē pati min⁹ et pluri et velocius quāto vii q̄ sit minus: itaq̄ necesse generabilia et corruptibilia ē elementa corpora.

Dicamus igit̄ q̄ quā elementā nō sūt infinita: neq̄ vnuū necessario sūt plura et finita. volum⁹ mō perserutari. p̄imo vtrꝝ elementā sūt eterna aut generabilia et corruptibilia: qm̄ quā hoc fuerit declarātū: declarabit nobis numerus corporū et natura. Dicamus igit̄ q̄ impossibile ē ut elemēta sūt eterna. videmus. n. ignē et aquam et oē corporū simplex dissolui et trānsmutari. Sed dissolutioni autē erit in infinitū: aut celsabit necessario. si autē dissolutioni erit infinitū tps dissolutionis etiā erit infinitū: et etiā tps cōpositionis etiā erit infinitū. oīis enī ps elementi dissoluit in alio tpe. contingit igit̄ ex hoc sermone ut aliō tps sit extra tēpus in infinitū: dico tps cōpositionis infinitū. Et manifestū ē igit̄ qm̄ quā ita sit: ut aliud tps infinitū sit extra tps infinitū: qđ est impossibile.

Si vero dissolutioni cessauerit et steterit. s. dissolutioni elementi in aliquo loco eius: illud corp⁹ autē erit dissolubile aut nō. si nō corruptibile ut dicit Empedocles: impossibile autē est ut sit indissolubile. ppter rōnes q̄s lam dixim⁹: h̄z etiā ē impossibile.

bile ut sit diuisibile nisi cū dissolutiōē et corruptiōē. corpus n. minus ē velocioris dissolutionis et corruptionis q̄ minus. et si minus corrupti hac corruptione. l. dissolutione in aliud corpus min⁹ dignius ē. vt min⁹ recipiat magis dissolutionē et corruptionē. videmus quidē ignē corrupti duob⁹ modis: aut a ſrō: aut diſtingua p. ſe. min⁹. n. dignus est corrupti a ſrō maiori: et quāto magis fuerit minus: tāto magis erit facilioris corruptionis. declaratū est igit̄ q̄ elementa corporū ſunt genetabilis et corruptibilis omnino.

52. Quia in hoc caplo declarare q̄ nullū corporū ſimpliū: q̄ ſunt elementa reū cōpōtiaꝝ et eternū ingenerabile et incorruptibile: ſed ſunt generetabilis et corruptibilis. fīm oēs partes ſue generatio elementaꝝ ad inuicē: et compoſitoꝝ et eis fuerit fīm diuifionē aut transmutatiōē in ſba: qm̄ qm̄ declaratiū ſuerit q̄ nulla p. reliquā ex eis que nō recipiat generationē et corruptionē: ptinger neceſſario ut generatio et corruptiō eoꝝ ſit transmutatio in ſubſtantia nō in quātitate: et ideo dixit q̄ ex iſta pſerutatiōne poſſimmoſ ſcire naturas eoꝝ: et incipit et dixit: et dicamus r̄c. i. et qm̄ hoc ideo declaratiū ē inquiram̄ vtr̄ ſint eterna r̄c. D. d. quoniam qm̄ hoc declaratiū ſuerit r̄c. i. q̄ ex iſta pſerutatiōne poſter declarari numer⁹ eoꝝ: quoniam elementa ſunt corporū ſimplicia: et in hoc oēs queſiunt. corporū aut ſimplicium ut dictū ſit quedā ſunt eterna: et quāto generetabilis et corruptibilis. Et quoniam declaratiū ſuerit q̄ elementa ſunt eterna: oportet querere numer⁹ elementoꝝ in corporibus ſimplicibus generetib⁹ et corruptib⁹ in hoc igit̄ ſit iuueniā in hac pſerutatiōē in ſcēdo numer⁹: et deus ſcit: et etiam ex iſta pſerutatiōne poſter ſcire naturas eoꝝ: quoniam qm̄ declarauit q̄ nulla p. reliquaꝝ que non ſunt generetabilis et corruptibilis: apparebit q̄ generatio et corruptiō ſint transmutatio in ſubſtantia: nō in quātitate: quoniam ſi ſuerit transmutatio in quātitate: ſi in diuifionē per quātitatē: neceſſario contingit vnuſ iſtorū duorū modorū: aut ut cōpoſitū diſſoluat in infinitū: aut ut diſſoluat i p̄es diuifibiles: ut poſt apparebit ex Arist. Et qm̄ dedit uilitatē iſtius pſerutatiōnis: incipit dicere impoſſibile ut elementa r̄c. i. manifestū ē q̄ impoſſibile eſt ut aliquis dicat q̄ q̄tuor elementa ſunt igeneretabilis et incorruptibilis ſin partē qm̄ hoc vniuersit. qd̄ aut pōtēt eſſe dubiuſ ſit vtr̄ pars que videt corruptiō in oībus partib⁹ aut in quib⁹ ſit: et ideo dicit: ſed diſſoluſio: aut erit in infinitū: aut ceſſabit neceſſario: l. ſed diſſoluſio et corruptiō que apparet in tpe corrupto in parte corrupta: aut procedunt in infinitū: aut ceſſabit apud p̄es nō corruptibiles. Et debes ſcire q̄ iſte ſermo ē vniuersalis dicentib⁹ q̄ corruptiō ſit per diuifionē cōpoſiti in corpora diuersa ſin ſormā: aut in parte diuersa ſin quātitatē: adhuc. n. nō ē declaratum vtr̄ tranmutatio in elementis ſit transmutatio ſin qualitatē aut fin quātitatē. Et qm̄ poſuit q̄ iſta tranmutatio et corruptiō que videt in pte elementoꝝ aut eſt diſſoluſio in pte: et ille in alias: et ſit in infinitū: aut ceſſabit apud partes que nō diſſoluuntur oīo: aut diſſoluuntur ſin totuſ ita q̄ diſſoluſio terminabit in illa pte elemēti que videt diſſoluſio: et dixit: q̄ diſſoluſio ſit duob⁹ modis diuifionē: l. in infinitū: et diſſoluſio: l. in alioꝝ diuifibile: ut qm̄ deſtruxit iſtos duos modos reliquaꝝ termin⁹. et incipit p̄imo deſtruere q̄ diſſoluſio impoſſibile eſt ut ſit in infinitū: r̄c. d. ſi. n. diſſoluſio ſuerit infinita r̄c. i. inredit p̄ compositionē tempus generationis: et necesse eſt ſi tempus diuifionē ſuerit poſitū in infinitū ut iſps diuifionē ſit in infinitū: q̄ videt q̄ corruptiō partis alicuius eoꝝ eſt generatio partis alterius: q̄ corruptiō p̄is aeris ē generatio partis aque: qm̄ nihil corrupti in nihil: et nihil genera-

tur ex nihil: et necesse eſt qm̄ diſſoluſio ſuerit infinita ut diuifionē tempus ſit infinitū: q̄ ſum diſſoluſio ſue ſit infinita: et eſt moſ: tēmp⁹ eius ſit in infinitū. D. d. q̄ ſum pars elementi diſſoluſit in alio tpe: l. illud qd̄ corrupti ſit corrupti in alio ab eo in q̄ generali ſin q̄ illud de q̄ iam oī ſum corrupti eſt: q̄ iam ſuit poſtq̄ ſuit: et in traſlatione Alſagare ſcripturn eſt: q̄ ſum pars elementi corrupti in tēpoze et generali in alio: hoc nō indiger expoſitione: et ideo qm̄ poſuit q̄ iſps corruptionis eſt aliud a tēpoze generationis: induxit impoſſibile qd̄ ſequit a poſitione iſtoꝝ duoꝝ corporū infinitoꝝ: et dixit: accidit iſtū ex hoc ut aliud iſps ſit r̄c. i. et qm̄ iſps cōpoſitionis ē an iſps corruptionis rei: et iſps corruptionis rei eſt infinitū: ptinger ut ante iſps corruptionis qd̄ eſt infinitū ſit tēpus infinitū: qd̄ eſt iſps generationis illius rei corrupte. D. d. manifeſtū ē igit̄ q̄ ſi ita ſit r̄c. i. inuenire duoꝝ qd̄ vtrūq̄ ſit ſinitū et ſinitū inquantū ē ſinitū: impoſſibile ē ut extra ipſum inueniāt aliquid: qm̄ illud extra qd̄ inueniāt aliquid nō eſt ſinitū in illa pte. hec ē igit̄ intēcto ſuī ſimoniſ: et inredit per iſps exprimētū iſps generationis: et p̄ iſps extra qd̄ inueniēt hoc temp⁹ corruptionis. Et debes ſcire q̄ nō ē imposſibile inuenire tempus ſinitū extra iſps ſinitū. hec n. ē diffiſſitio iſps pteriti cū futuro. l. q̄ iſps pteritā ē extra futurū: et vtrūq̄ eſt ſinitū: ſed nō ē posſible iſps ſinitū eſſe extra iſps ſinitū: niſi inquantū ponit iſps ſinitū in unoꝝ duorū extremoꝝ: et hec ē diſpoſitio iſps pteriti cū futuro. ponere aut iſps ſinitū extra iſps ſinitū i ex tremitate in q̄ eſt ſinitū eſt impoſſibile: et hoc ſequit hāc poſitionē: qm̄ qm̄ poſitū ſuerit iſps generationis ē ſinitū: et extra iſpuſ ſuerit poſitū iſps corruptionis: nūc extra ſinitū ē poſitū aliquid ex pte ex q̄ eſt ſinitū: et appetit hoc quz ſuerit iſps cōſideratū ſin ee vniuersitatis. qd̄. n. eſt impoſſibile in hoc mō imaginationis ē inuenire iſps hñs eſſe vnuſ ſinitū: et q̄ extra iſpuſ ſit iſps: qm̄ illud qd̄ hñm ut inueniāt p̄ iſps ſinitū hñ potētā q̄ agit: aut patitur actione aut paſſione ſinitū: et qd̄ ita ſit: neceſſelle ē vt extra iſps actionis aut paſſionis iſtū poſerit nō ſit iſps oīo qm̄ ſit extra iſps actionis eſſet iſps nō eſt ſinita potentia. poſtē aut ſinita nō vniuerit neq̄ inueniēt extra iſpaſ alta potentia ſinita. l. q̄ nō diuidiſ in duo: ita q̄ vtrūq̄ ſit in ſinitū: qm̄ nō inueniēt potentia ſinita maior̄ q̄ poſtē in ſinita: et hoc manifestū eſt in poſtē inquantū nō hñ extrema neḡ eſt quātitas. q̄ vō accepit inquantū ē in habēti extrema. l. iſps: tūc exiſtimabit q̄ poſſibile eſt ut actio eius diuindat per duoꝝ tpa quoꝝ vtrūq̄ ſit ſinitū. Et ex hoc exiſtimauit Plato q̄ poſſibile ē aliquid eſſe generatū non corruptibile: et aliqd nō generabile corruptū in poſtremo mutauit. n. idoli iſps ad idoli potētē: et hoc totū declaratum eſt in fine ſtū ſuī primi libri. l. ſi hoc impoſſibile eſt qd̄ intendebat nō eſſer manifestū niſi per illud qd̄ declaratū ſuit in fine primi tractatus. et manifestatio ſuī ſermo nis eſt q̄ impoſſibile qd̄ poſuit hic manifestū eſt per le. et qm̄ deſtruit q̄ corruptiō ſit in re corrupta et nō corruptarū ſin totū. d. ſi vō diſſoluſio ceſſauerit et ſtererit r̄c. i. ſi vō corruptiō ſtererit in re corrupta q̄ eſt corpus ſimplici apud aliqd nō corruptibile illud apud qd̄ ſtabit: aut eſt corpus diuifibile aut indiuifibile. et inredit p̄ elementi vnuſ pte quatuor corporū q̄ videt corruptiō q̄ ad ſenſus: et dixit hoc apud Empedoclem non corruptiunt hec elementa ad inuicem quanuis ſint diuifibiles: dixit: ſed non corruptibile: ſicut dixit Empedocles: et dixit hoc quoniam qm̄ corruptiō peruenit ad partem indiuifibilem: impoſſibile eſt vel eri poſere eam corruptibilem: qm̄ autem diuifimus que peruenit ad corpus diuifibile: tunc poſtemus corpus diuifibile quod impoſſibile eſt ut recipiat diuifionē: et Empedocles dixit i totis elementis: et ſuit necel-

sariū dicentib⁹ qđ partes elementoz sunt diuisibiles non corrupcibiles: sūt elemēta sicut fīno Empedoclis in eis ē Empedocles. n. dicit qđ partes elementoz sūt nō corruptibiles: tamen nō ponit partes elementoz elemēta eis. nulla. n. differētia est apud eos nīl qđ apud Empedocles nūla pars elementoz corruptib⁹. dices autē hāc opinōne: ponit alia partē elemēti corruptibile⁹ et alia incorruptibile⁹; et iō contingit illud qđ contingit Empedocli. Et quā terminauit sermonem in istis duabus diuisiōnibus: incipit destruere eas: et dixit: impossibile⁹ est autem ut sit diuisibile⁹. i. illud ad qđ peruenit dissolutio. D. o. cām in hoc: et dixit: ppter rōnes qđ post diximus. i. ppter impossibilias qđ contingit dicentib⁹ partē esse indiuisibile⁹. D. incipit destruere modū scđm. s. ut corruptio pueniat ad partem nō corruptibile⁹ sed diuisibile⁹. et dixit: impossibile⁹ est ut sit diuisibile⁹ sine augmēto⁹ et sine diūniūtione. i. et impossibile⁹ est ut illud corpus ad qđ corruptio peruenit sit diuisibile⁹ et nō generabile⁹ neqđ corruptibile⁹: et hoc intēdebat quā dixit: si ne augmento⁹ et diūniūtione. D. o. cām in hoc: et dixit: corpus. n. minus. tē. i. necesse est ut illud corpus ad qđ corruptio pueniat et dissolutio sit corruptibile⁹: nā p̄ minor ē faciliōris corruptionis qđ maior. D. o. si igit corpus mai⁹ corruptib⁹ hac corruptione tē. i. si posuerim⁹ qđ corruptio rei peruenit ad alia partē eius: et posuerim⁹ qđ pars mino⁹ sit faciliōris corruptionis qđ maior: contingit et hoc ut illa p̄ recipiat corruptionē in modo fin qđ recipit totū: immo dignius est ut sit illud qđ posuit sit corruptibile⁹ erit corruptibile⁹: et sic p̄cedit in infinitū: et iam declaratū est hoc esse impossibile⁹. et qđ posuit sit in hac ratione qđ minus ē faciliōris corruptionis qđ maius: incipit verificare hoc: et dixit: vidēmus illud corrupti duob⁹ modis tē. i. ex sensu et inductione possum⁹ verificare, p̄positionē dicentē qđ min⁹ est velocioris corruptionis qđ maius. U. g. qđ ignis corrumptur duobus modis: aut ex se: aut suo ſtrio: et in vitroqđ vidēmus qđ ignis part⁹ est faciliōris corruptionis qđ magis? Vidēmus. n. qđ ignis part⁹ recipit cit⁹ corruptionē qđ suū ſtrium: quod est magnū a ſuo contrārio qđ est maius eius: et hoc intēdebat quā dixit: minus. n. dignius est corrumpti a ſuo ſtrio maior: et diſpōlit ſtrium per maius: qđ ex hoc mo⁹ corruptitur. s. qđ inquantū ē maius: et intēdit p̄ hoc qđ dicit: ignis extinguit per ſe vel ex ſe. i. extinguit per defectū materie in qua retinet: et fin rei veritatē corruptionē eius. ppter cōfumptiōniē materie est etiā ex ſtrio: s. mo⁹ accītālē: quā ſtrū nō potest corrumper ipsum dum inueniērī mām cōuenientē ſibi: et dixit hoc: qđ nihil corruptitur per ſe in rei veritate: ſicut nihil generat per ſe in rei veritate. Et qđ cōpōleuit declarationē quā intēdebat: ſicut remēmorationē: et dixit: declaratū est igit tē. i. declaratū est igit qđ oīs pars eoz recipit generationē et corruptionē in oīb⁹ partibus: et hoc demonſtrat eas esse cōpositas ex mā et forma: et qđ generationē et corruptionē in eis est in forma: ut declaratū erit in alio loco.

Quoniam autē ſunt generabilitā: aut ex nō corpore aut ex corpore erit generatio. et ſi ex corpore aut ex alio corpore ab eis: aut ab inuicem.

Dicamus igit qđ quā elementā ſunt generabilitā et corruptibilitā: necesse est ut ſint: aut a nūlo corpore: aut ex corpore: et ſi ex corpore: aut ex alio corpore ab eis: aut ab inuicem.

Quia hec videt ſensu de generatione iſtoz elemētōrum ab inuicem nō est ſufficiens ut exiſtāt in habēdo certitudinē in generatione eoz ab inuicem essentialiter: ppter perſcrutari de hoc qđ quādimođ qđ videt ſensu de corruptione eoz nō est ſufficiens in certificatione: qđiam illud qđ corruptib⁹ corruptib⁹ ſin oīe praecita ē hoc qđ videt ſensu de generatione eoz ad inuicem. s. qđ nō ē ſufficiens de

certificatione in hoc: et iō cū perſcrutatus fuerit de prima intentione: et declarauit illud qđ corruptib⁹ et eis corruptitur ſin oīes partes. Et ſi illud qđ generat: incipit perſcrutari de ſecunda intentione: et eſt vtr̄ generat ab inuicem effenſtialit̄: aut non. t. o. dicamus igit qđ quā elementā tē. i. et qđ verificari est qđ elemēta ſunt generabilitā et corruptibilitā ſi oīes partes: necesse ē ut generatio eoz sit: aut ex nulo corpore: aut ex corpore: et manifestū est qđ ita qđ non ordinat nīl poſtqđ cognitū ē ſunt generabilitā et corruptibilitā ſi oīes partes: qđ ſi effent generabilitā et corruptibilitā ſin qđ dam partē: tunc generatio et corruptio effent cōpositio et diſſolutio: et ſi ita effet non quereret vtr̄ effet poſſible ea generari a nulo corpore: aut ex corpore. Et quā dixit qđ ſunt generabilitā et corruptibilitā ſin oīes partes: et ſic necesse est ut generatio eoz nō ſit ex nulo corpore in actu: ſi et alio corpore in actu: incipit diuidere altere iſtoz ueroz modo rum: et dixit: et ſi fuerint ex corpore: aut erūt ex alio corpore ab eis: aut ex inuicem: et manifestū est qđ ita diuiſio est bene diſciplinā et in eo ūdicio manifeſta.

Non ex corpore quidē igit generāt ſimo ſatū ſepatū vacuū. oē. n. qđ ſit aut ſine corpore erit in quo generatio: aut habebit corpus: et ſi eadem corpus duo ſi erūt corpore ſi eodem: qđ quidē ſatū et qđ p̄exiſtens. Si autē ſine corpore necesse vacuū ſepatū erit: hoc autē qđ ipoſſibile oīlūm est prius.

Dicam⁹ igit qđ sermoni dicentis elemēta ſi et ex nulo corpore p̄tinget dicere vacuū ēē necelſario. omne igit generatiō: aut eſt in alio nō corruptibile: aut incorruptibile: ſi incorruptibile erūt duo corpora in eodem loco. ſi corpus generatum et corp⁹ qđ ſuit ante ipsum in quo generabat. Et ſi locus in quo ſuit generaſ ſuerit nō corpore erit vacuū necelſario: et ſic ſepatā a corpore generato qđ ē ipoſſibile: ſicut declarauim⁹ ſuperius.

In hoc caplo vult deſtruere duas diuiſiones ſyllogiſmi p̄dicti ad conſirmāndū tertium: et dixit: dicamus igit tē. i. et intendit per nō corporis: nō corpus in actu. nō per priuationē ſimpliē. generatio. n. eſt motus: motus autē indiget ſubiecto necelſario: et enī res generaſ alia eſt a re qđ ſuit apta ut eēt vnu: necesse ſi ſubiectū eſte in generatione ſicut in alijs traſmutationib⁹: ſi tē in ſtrā ē in potētia: et in alijs traſmutationib⁹ in actu. Ite ſi nō qrit in hoc loco vtr̄ elemēta ſunt generaſa ex nō eſte: aut ex corpore: qđ ſi eſt p̄tingeret ut nō eſte effet illud qđ generaſ. ſi illud in qđ mo⁹ generatiōis: et iō p̄poſitio dices qđ eſt nō generaſ a ſtris et nō eēt: p̄ceſſa ē ab antiq̄: ſicut calor nō generaſ a frigore: et vniuersali ſtrū ex ſtrio. ſi qrit hoc vtr̄ elemēta generaſ in potētia ex corpore: aut ex corpore in actu: et quā dixit: p̄tingit hūr positioni vacuū ēē dedit cām in hoc: et dixit: oē. n. generatiō tē. i. qđ qđ necesse ē ut oīs generaſ ſit in ſubiecto: neceſſe ſi ut illud ſubiectū: aut nō pertiſpier corporeitatē: neqđ acīo: neqđ quātūtā: neqđ aliud: aut in eo corporeitatē: incipit dīcē ipoſſibile qđ ſequit poſitionē qđ hoc ſubiectū ē corpus in actu. t. o. ſi igit in corpore erūt duo tē. i. ſi ſubiectū generaſ ſuerit corp⁹ in actu et generaſ ſuerit corp⁹ in actu: p̄tingeret ut duo corpora pernēt ſe ad inuicem ita qđ occupat vnu et eundē locū. U. g. ſi ſubiectū generaſ ſignis ex aere fuerit aer: qđ ſi ſubiectū exiſtēt in re generaſ: iam. n. eſt pars: p̄tinget ut ignis generaſ ab aere ſit aer et ignis inſimul: et ut locus quē occūpat aer: aer: aut pars eius in hora in qđ aer occupat ipſius ſit idem cū loco quē occupat ignis in illa hora. Et quā deſtruit hūc modū: incipit deſtruere ſcđm: t. o. et ſi loc⁹ in qđ corp⁹ generaſ aſ ſi loc⁹ in qđ generaſ aſ corp⁹ nō corporis in actu: ſi eſt corp⁹ in potētia: poſſibile ē ut loc⁹ ſit ſi ſit vacu⁹ anqđ corp⁹ ſuit generaſ ſi eo. et ſi corp⁹ ſuerit i-

eo erit accidentaliter. et si hoc fuerit possibile: inuenietur vacuuū necessa: id. et quā dixit hoc: dedit cauam et dixit: et sic separabili a corpore generato. i.e. si necesse est si genera ratio fuerit ex corpore in potentia ut sit vacuuū: quia actus separabilis a potentia in generato: et sic separabili dimensione a materia: et erit dimensione separata: et hoc sonat vacuum. D.o. et hoc est impossibile: si quā declarauimus: et est in quarto physico. hoc igit apparuit ex explanatione huius capitulo. Themistius autem et Alex. intendit ex suo sermone: qd omne generatum: aut erit in loco in quo non est corpus: aut in loco in quo est corpus. D. intelligent residuum sermonis ita: et si generatum fuerit in loco in quo est corpus: contingit ut duo corpora sint in eodem loco. et si generatum fuerit in loco in quo non est corpus: contingit ut vacuuū sit. et Aris. non induxit huc sermonem apud eos nisi ad declara randū quod contingit vacuuū esse ex positione generati. et qd sit generatum non ex corpore: sed ex corpore in potentia. Et hoc non est verum ut mihi videatur: quoniam qui ponit generatum esse generatum a corpore in potentia: bene potest ut non ponat locum in quo existit generatum esse vacuuū: sed ponet qd in eo existat corpus: sed recederet omni modo ab illo loco. et sic non sequitur ut duo corpora penerent se ad inuicem. videntur enim qd omnia corpora liquida sic intrant vase. s. exente aere et intrante liquido. si autem intellectum fuerit ex sermone eius ex hoc qd dicit corrupibile et non corrupibile materia: tunc intentio eius erit demonstrare quod possumus dicere qd corpus generatum a corpore. quod autem sequitur ponentem generatum ab aliquo in potentia: ut vacuuū esse manifestetur est ex hoc qd dixit de separatione dimensionum a materia: quoniam quā illud qd est in potentia separatum fuerit ab eo qd in actu et illud qd est in potentia remaner per se: dignus est ut illud qd est in actu remaneat in se. s. dimensiones qd est vacuuū. Themistius quidē dicit qd iste locus est valde ambiguus ad intelligendum. d. enī et in sermone Aris. est difficultas et quasi trāpositio in verbis. Et ego quero ab illis de hoc qd multipliciter dixit: qd omne generatum: aut sicut generatum in aliquo non corrupibili: aut in aliquo corrupibili. si intendit locū ita qd intentio sermonis sit talis: omne generatum aut est generatum in loco in quo est corpus: aut in loco in quo non est corpus. et si generatum in loco in quo est corpus: contingit ut duo corpora sint in eodem loco. et si generatum fuerit in loco in quo non est corpus: contingit vacuuū esse. Et ego quero virtutē cōcedere et hec ppositiones possunt dici de omni generato: aut non. si igit dixerint cōtradicēdo has ppositiones esse veras: et cōcesserint vacuuū non esse: contingit ex hoc ut generatio non sit omnino. et si posuerimus generatum esse generatio ex aliquo in potentia: aut ex aliqua in actu: id est cōsequit. et hec expolitio Themistii et Alex. est apta: si veritas harū ppositionum cōsequeretur positionem generati esse generatum a corpore in potentia: et hoc qd dicitur qd intēdebat per suū sermonem qd generatum est in materia: ita qd materia non est pars eius: sed ut sit pars eius: et non sicut abstracta a corporeitate: nūl an generatione ab ea: sed intēderet qd est in materia: et ipsa ante hoc sicut non abstracta a corporeitate: tūc est sermo verus: et nū sequeretur ipsū vacuuū esse: sed non contingit ipsū vacuuū esse a generatione corporeitatis in materia: nūl quā materia fuerit posita ante generationem.

Sed adhuc neqz ex corpore aliquo contingit fieri elementa. accidit enī aliquo corpus prius esse elementis. hoc autem siquidē habebit gravitatem

aut levitatem elementorum erit aliquid. nullā enim habens inclinationē imobile erit et mathematicū. tale autem ens non erit in loco: in quo enim gesetur in hoc et moueri possibile et siquidē vī pter naturam. si autem non vī sicut naturā. Siquidē igit erit in loco: et aliquid erit aliquid elementorum. si autem non in loco nihil ex ipso erit. qd enim sit et ex quo sit: necesse simus esse. Quoniam autem neqz ex non corpore fieri possibile: neqz ex alio corpore relinquitur ex inuicem fieri.

Et dicamus qd impossibile est ut elementa sint ex alio corpore. accidit enī ex hoc ut aliud corp' sit ante elementa. et si ita fuerit: aut erit graue: aut leue: et tunc erit vnu elementorum. aut neqz graue neqz ponderosum oīno: et tunc erat vnu corporū geometricorum sine motu. et si ita fuerit: non erit oīno in loco: quoniam in loco in quo existit illuc mouetur: aut violente: aut non violente. si violente: tunc motus eius erit accidentalis et extra naturā. et si non violente et' motus erit essentialis nālis. et si fuerit in loco: erit vnu elementorum. et si non fuerit in loco nihil erit ex eo oīno: quoniam generatum et illud ex quo sit generatio: crū insimil necessario. etiā dicamus qd declaratum est qd impossibile est ut elementa sint ex corpore: aut non ex corpore. Relinquitur ergo dicere qd generantur ex inuicem.

55

Quia generatio elementorum ex corpore intelligit duob' modis: quorū vnu est essentialis. s. qd sit corpus generatum: et corpus ex quo generatio sit sicut subiectū in actu corporis generati. Secundū est ut sit generatum ex corpore in actu accidentalis. s. fin' qd impossibile est in subiecto qd ē in potentia ex qd generatio sit inessentialis ut denudetur ab actu. et qd ē destruit modū fin' qd generatio sit essentialiter: et destruit qd generatio sit ex corpore i potentia denudato ab actu. Relinquit igit ut sit ex corpore i actu: sed accidentalis: et ex corpore i potentia essentialis. Sed qd hoc dividit i duo. s. ut illud corpus sit aliud ab elementis: aut ut vnu est: incepit destruere qd illud corpus sit aliud ab elementis ad confirmādū qd elementa generant ex inuicem. et dicitur: dicamus qd impossibile est ut elementa sint ex alio corpore. Et intelligendū ē fin modū accidentalis non essentialis. sequitur enī ex eo ut duo corpora sint in eodem loco: qd si fuerit impossibile: ut sit essentialis et fuerit impossibile ut sit a nullo corpore i actu: qd se queret ex hoc vacuuū ē: necesse est ut sit ex corpore accidentalis. i. accidit subiecto ex qd ē generatio ut sit i actu: ne inueniret vacuuū esse. et fin' hoc erit generatio ex corpore a potentia essentialis: et ex corpore i actu accidentalis. et totū hoc declaratum est i pmo physi. Et qd dixit qd impossibile est ut generatio fiat ex alio corpore ab elementis: incepit declarare hoc: et dicitur: accidit enī ex hoc tē. i. qd accidit ex hoc ut aliud corpus sit pūs istis corporib' vocatis elementis. Et quā induxit hoc consequē: incepit destruere eū. t. d. aut erit graue: aut leue. i. illud corpus inquantū ē elementū: ne cesset ē ut graue et leue. et diximus inquantū ē elementū: ut exciperem' corp' celeste qd non ē elementū. D. o. et nū ē non erit vnu elementorum. i. vnu istorum qdū: simpliciū: qd ē inconveniens. D. o. aut non erit graue neqz ponderosum et i. aut illud corp' nō habet gravitatem neqz levitatem: et tunc erit corpus nō nāle quā careat motu. Et debes scire qd intēdebat p hoc qd dixit: non graue neqz ponderosum negationē simplicē cōrto illi qui dicebat ē celo: qd dixit: de eo: neqz graue: neqz leue. Illuc autem intēdebat qd celū h̄z naturā de qd dicitur graue: neqz leue. D. incepit declarare qd quā non habuerit motū nō erit i loco oīno. et dixit: qd in loco in qd existit tē. et hoc necesse ē. oīenī qd i loco ē: aut est qdēs: aut motū. et virtutēqz aut violente: aut nālter. D. o. si violente

cc

tunc motus eius erit accidentialis & extra/naturā. i. ex quo sequitur habeat motū nālem. D. o. & si nō violēre: motus eius erit naturalis. i. & sequit qū positum fuerit in loco ut moueat: & ex motu eius cōtinget ut habeat motū nālem. ergo erit corpus nāle nō mathematicū. D. o. & si fuerit in loco erit vñ elementū: & cōsiderat sūt: & sunt loca q̄tuor istorū: si igit̄ fuerit sicut dixit in loco erit aut sursum aut deorsū: & sic erit vñ corporū q̄tuor: & si nō fuerit i loco: nihil generab̄ & eo. Generatio enī: & ex q̄ est generatio sunt i eodē loco necessario: & q̄ declarauit q̄ impossibile est ut hec q̄tuor corpora generent a corpore: aut non a corpore alio ab eo fuerit necesse ut generarent ad inuicē fin reciprocationē: qū sit declarati q̄ nullū eoz est elemētū ceterū: & int̄debat qū. o. a corpore: aut a nō corpore. i. a corpore alio ab eis. D. o. reliquā igit̄ dicere q̄ sūt ex inuicē. i. fin reciprocationē. Et ex hoc apparet ut subiectū eoz sit id: & q̄ sunt cōposita ex materia & forma: & p̄cipue qū declarati est q̄ impossibile est ut generent ex inuicē fin dissolutionē & sufficiē: aut in p̄tes diuisibiles.

Iterū igit̄ cōsiderandū quis modus eius que ex inuicē generationis: vñ ut Empedocles dicit & Democritus: aut q̄cunq̄ in sufficiēs resoluentes: aut est aliq̄ altius modus ab his. Que quidē igit̄ circa Empedocle & Democriti latet ipsi seipso: neq̄ generationē ex inuicē facientes: sed apparet generationē. Int̄ enī existēt vñ q̄dēz segregari inquiūt tanq̄z vñiq̄z ex vase gene rationē existēt: & nō ex q̄dā mā sicut trāsmutata. Volumus igit̄ p̄scrutari quō elemēta generent ex inuicē. i. fin q̄ Empedocles & Democriti dicit: aut fin dissolutiones corporū in sufficiēs & laminas: aut hic modus ē & aliud ingēnū. dicimus igit̄ q̄ cōsequit̄ Empedocle & Democriti ignorauerūt & oblitū sūt: q̄ nō cōfirmauerunt generationē verā: & nō fuerit p̄fessi nūlī q̄ elemēta generent ex inuicē: sed ipsi cōfirmāt p̄ hoc generationē sophistīcā. dixerūt enī q̄ elemēta sūt in uicē clausa & cōḡ. dīctia & inuicē: sicut facere sūt: & q̄ generatio nō ē nisi exitus reū sicut ignis a lapide apud impulsione: neq̄z q̄ rea generant ex inuicē fin trāsmutationē & alterationē.

56 Quid declarari q̄ elemēta sūt generabilia ex inuicē incepit p̄scrutari fin quē generant ex inuicē. D. o. volumus igit̄ p̄scrutari &c. i. & qū declarati est q̄ elemēta sunt generabilia fin oīs p̄t: & q̄ generant ex inuicē: volum̄ p̄scrutari de modo fin quē generant ex inuicē. D. o. vñ ut Empedocle &c. i. & debet &c. i. Et qū ista qđ im possibile ē ut declare fin syllogismū hypothēciū qui opiniones q̄ sūt dicte in modo generationis elemētū sūt & dictio: incepit p̄no narrare opiniones famosas in hoc suo tpe: & dīcte eis: & hoc erit in hoc libro. dīcte inducit modū generationis: vñ in libro de generatione & corruptione: & ideo cōtingit in hoc libro ut sit q̄si p̄cedens libri generationis: & nō tñ int̄dit dīcere Empedocli & Democrito: sed oībus dīctibus generationē esse segregatiōnē & cōgregationē: qñ oīs ponēt q̄ generatio est ex subiecto in actu: necessariū est ei dicere q̄ rea generables ex inuicē generant fin modū latitationis: aut ponere q̄ generatio est in q̄litate: nō in substātia: sed tā narravit i libro de generatione: & in libro de aīa: q̄ Empedocles opinab̄ q̄ q̄tuor elemēta nō generant ex inuicē: & forte hoc nō attrahit hñ sermōne et: nisi q̄ p̄tingit ei ut elemēta sunt exst̄ta inco posita i actu mō latitationis. Et qū dīxit has duas opiniones q̄s antiqui sustinebāt in modo generationis

elemētōū: incepit dīcere dīcentibus generationē esse ex corporib⁹ in actu: sive diuisibilib⁹: sive indiuisibilib⁹ sic opinab̄ sī Empedocles. Et oī sequaces Empedoclis &c. i. & isti hoīes sicut dīxit. s. dīctes q̄ generatio est segregatio & corruptio segregatio oblitus est se q̄u fuerit p̄scrutatus de alio: & dat causa et q̄ sequit̄ dīctoriū eī qđ sonat nōmen illius de q̄ p̄scrutat̄: qñ isti hoīes q̄u p̄scrutati fuerint de modo generationis dixerūt p̄gregatiōnē obliuiscēdo hoc qđ sonat hoc nōmen generatio: & nulla obliuio est maior ista. s. q̄ q̄ aliq̄ p̄scrutat̄ de cā alicuius reī: & dat cām de struēt intentionē nos illius reī sicut isti accidit hoīb⁹. Generatio enī significat esse alicuius nō entis. Isti aut̄ dīct q̄ generatio est p̄gregatio: quapropter necesse est eis ut generatio sit eis qđ ē ens: q̄ p̄gregatio nō exsistit in p̄dicationē subfātiae: & dīxit q̄ p̄firmat generationē sophistīca: qā hoc qđ significat nōmen generationis fin rōnem eoz nō ē illud qđ significat nōmen generationis vere. Deinde d. dixerūt enī q̄ elemēta sūt p̄clusa inuicē ut mihi videtur hoc cōtingit Democriti & Empedocli: & oī dīcti generationē & coagulationē cōgregationē & segregationē. Empedocles aut̄ & Democritus nō dīct generationē eī: sed Anaxagoras & eius sequaces. s. dīctes elemēta p̄similiū partū ut dīctū est i multis locis: & dīxit sicut facere filios: qā sūlius ē clausus in matrice. D. o. q̄ generatio esset exiū: reū sicut ignis a lapide apud pulsū: nō quia res generat̄ a sua mā fin aliationē & trāsmutationē. i. & hoc qđ dīct in modū generationis: inducit hoīes opinari q̄ generatio nō ē nisi apparēta eius: & lauit: ut existimat de igne q̄ sūt clausus in lapide: & post collisionem apparuit nō q̄ res generat̄ a sua mā post alteracionē & trāsmutationē sicut videt sensu i multis generabilib⁹: & dīxit fin alteracionē & trāmutationē: qā sicut generatio est apud dīctēs generationē esse i capitulo trāstitutionis: nō i capitulo transmutationis: & exitus ignis a lapide est ex capitulo alteracionē & trāmutationis: & qū induxit sermonē de eo: p̄m̄ apparet & nō ēst ex capitulo trāstitutionis & i trāstitutione Albefagar ē aliud exēplū nobilissū: & ē illud. dīct enī q̄ elemēta sūt clausa ad inuicē & nō generant ex inuicē nūlī fin apparentia eoz ad inuicē: ita q̄ generatio nō ē nisi exitus reū sicut exitus eius qđ exiū a vase: nō q̄ generant ex inuicē fin alteracionē: & hoc est intellectū p̄ se. sed videt q̄ iste vir nō trāstu lūt nūlī fin intentionē: nō fin verba.

Deinde & sic nihil minus irrōnabilitā q̄ accidit: eadī enī magnitudō nō videt & strictione fieri grauior. necesse aut̄ hoc dīcere dīctib⁹ segregari aquā ex aere exsistentē: quin enim ex aere fieri grauior est.

Et dīcamus etiā q̄ accidunt ex hoc sermone multa extra rōnē. corpus enī qū sūt in aliq̄ quātitate: deinde in p̄issat̄ & p̄stringit̄: nihil addit̄ in sua opatione: & necesse ē hoc dīctib⁹ latitationē esse. dīct enī q̄ aq̄ clausa est i acre: & nō ēst aqua nūlī q̄ exsir ab eo: & apparuerit: sed nos videamus aquam quā exsir ab acre q̄ crit grauior q̄ in aere.

Quia int̄to eius i hoc capitulo est dīcere dīctib⁹ generationē ē exitū reū ex inuicē: sive sūt dīctes hoc manifeste: sive occulte: & dīxit q̄ accidit ex hoc sermone multa extra rōnē. i. multa impossibilia. D. o. vñ ipsoī bilū p̄tingentū eis. Et oī corporis enī qū sūt i aliq̄ quālitate &c. i. cōtingit enī eis q̄ qū corpus leue. aq̄ exire graue qū sūt i aliq̄ quālitate. D. in p̄issat̄ & diminuit̄ sua quātitas ut i eo nō appareat grauitas maior: qñ in p̄issat̄ ap̄ propinquat̄ sua quātitati corporis gratis qđ erit ab eo. U. G. qā videm̄ q̄ aer ex q̄ generalē aq̄ h̄z quātitatis p̄m̄: & qū ex eo sūt aq̄ in p̄issat̄ p̄mo & diminuit̄ sua quātitas

z sic sit aqua. si igit̄ aqua esset in actu clausa in aere nō ac eideret aeri q̄n inspissat et appropinquat aer ut esset grauior q̄z ante: q̄a nō accidit in eo grauitas noua: Sed nos videmus aērē q̄n inspissat q̄ additū in eo grauitas: et inclinavit addēdo q̄o p̄tingit hinc positionē. I. q̄ aer est grauis q̄n q̄ in eo existit grauitas i actu: est graue necessario p̄ extū aque ab eo z ante: ne alijs dicat ei q̄ leuitas q̄ est i aere resūtis aque: dū aqua includit in eo: et q̄ aqua exierit ab eo: tunc nō habebit impedīo et apparebit sua grauitas: et ideo dixit loco istius toruis q̄ iste aer q̄n inspissat videt grauior: aut fieri in eo grauitas: et adhuc aqua nō di flinguebat ab eo: neq̄ exiūtis opinie eius sit q̄ aer habet grauitatem in loco suo: nō leuitate: sed hoc q̄o dixit fuit ad cōfirmandū. D. o. necesse ē hoc dicētes latitationē. I. q̄ q̄ aer inspissat nō deber addere ei spissitudinē in grauitate: et nō videbat ita. Et si alijs quereret quō dixit i aere q̄ spissitudinē nō deber addere i sua grauitate: et q̄ aer sit leue dēcēmus ei r̄rendo q̄ aer apud ipsū h̄z alia grauitatē i suo loco: et videbat in q̄rto istius libri. D. o. dicit q̄ aqua ē clauſa in aere z. i. necesse est eis dicere q̄ grauitas q̄ est in aq: nō est nūl ppter grauitatē aque exsistens i eo q̄n igit̄ aqua exstat i eo apud spissitudinē et raritatē: quare q̄ additū grauitati aēris q̄n inspissat: et ita q̄ posuerimus q̄ aer non h̄z leuitatē in suo loco: et h̄z alia grauitatē: quō ḡ possibile est vt aqua appearat grauior: se i loco aeris: q̄ exierit ex eo. necesse est enī vt grauitas eius i aere et extra ipsū sit ea dem q̄ dixerimus q̄ aer est grauius i suo loco: et q̄ nō est in eo potēta in qua resūtis motū grauitatis: sed potēta cōueniens ei: et hoc intēdebat q̄o dixit: sed nos videm⁹ q̄ q̄ aqua z. i. necesse est eiis q̄ in aere nō est potēta imēdies motū grauitatis vt grauitas aque exsistens i aere sit sicut grauitas eius q̄n fuerit extra aerē: sed nos videmus q̄ q̄ aqua exiūterit ab aerē ē grauior: se q̄a fuerit in aere: q̄o est impossibile. I. vt grauitas aliquis rei in se sit ppter suā translatiōnē ex loco ad locū tñ diueria.

Adhuc autē mīstoriū corporū non necessitati separatiū alterū semp ampliorē locū optinere. quō autem aer statim aērē occupat locū. qd̄ enī subtilissimū partū in ampliori loco sit: ma nūsc̄tu autē hoc et in p̄mutatione, vaporatē enī et intumescēte humido rūpūnē cōtinēta molles vala p̄ coarctationē. Quare siquidē totaliter nō est vacuū: neq̄ extēdunt corpora: quēadmodū aiunt hoc dicētes manifstū: q̄a impossibile. Si autem vacuū et extēsio: ir̄trōnabile ex necessitate semp ampliorē locū occupare q̄o separat.

Et dicamus etiā q̄ corporū mīscibiliū quā separat vñ ab altero nō occupat sibi aērē lo cum ab altero. necessitati autē aer quā fuerit ex aqua: occupat aērē locū suo loco p̄sū. Corpus enī subtilius ē in aērē loco: et hoc manifestū est i alterationē et trālationē: qm̄ q̄ humiditas fuerit vapor et inflat̄ extēdit vas contiñens ipsum et frangit q̄n nō ei sufficere vas: et qm̄ ita sit: et nihil est vacuū in quo expandant corpora sicut dicit faciētes latitationē: manifestū ē q̄ impossibile est ut corpus recipiat aērem locum suo primo loco.

58 Hec est secūda p̄dicta fundata sup duas p̄ positiones i secūda figura: quarū vna est q̄ corporū clausorū in inūcē q̄ exierit vñ ab altero nō occupabit aērem loco corporis i quo erat clausa: et intelligendū est ex hoc q̄o dixit: mīscibiliū corporū clausorū in inūcē nō vere mīscibiliū. Secūda est q̄ q̄ aqua exierit ab aere occupat aērē loco aque in q̄ erat clausa. Lōcludit q̄ ex hoc in secūda figura q̄ q̄ aer fuerit generatus ex aq:

nō erit clausa i ea: et hoc intēdebat q̄o dixit: aer autē q̄ fuerit ex aq̄ z. et q̄a hoc nō appropiat generationi aēris ex aq̄: sed est cōtinue generatiōi subtilioris corporis ex corpore grossio. D. corpus enī subtilius existit i aērē loco . et hoc accidit aer: q̄a est corpus subtilius aq̄: et hec q. ē dispositio cuiuslibz subtilis generatiōi a corpore grossio se vt occupat aērē locū. et q̄ dicit hāc p̄positionē duxit nos ad rem ex q̄ cadit certitudo i vltatē istius p̄positionis et dixit: et hoc manifestū est in alterationē et trālationē. I. Et hoc manifestū est apud alterationē eiusdē corporis ex spissitudine in subtilitate et apud trālationē totius corporis grossi ad aliud corpus subtile. D. o. qm̄ humiditas q̄ sit vapor z. i. manifestū est sensu q̄ res humide liquide q̄ clarificant et appropinquāt nature aēris et sunt p̄serua te in vase aliq̄ clauso orificio fundet illud vas: et hoc manifestū ē in musto et dolio: et ideo nō p̄t alijs dicere q̄ quin aer fuerit in aqua: erit constrictus in ea: et q̄i exierit ab ea occupabit aērē locū. aqua enī nō h̄z potēta retinetē aerē in quātitate alia a quātitate sui loci nālē: sicut nō h̄z potēta impēderit eiū in aliq̄ loco nālē. videb̄ enī aer fortior omnū elementorū. D. o. et qm̄ ita sit: et nihil ē vacuum p̄ intelligi: et si generatio nō est nūl exiūs ab aere et vltatē corporis subtilis a subtili: et impossibile est vacuū esse in quo corpora expandant: et trāferunt ex magnitudine in paruitatē: cuius expansionis cā apud faciētes latitudinē et vacuū: manifestū est q̄ impossibile est vt idē corp̄ quā trāferit: occupat ampliorē locum q̄z ante: et si cōcesserit: rimus eis vacuum esse: nō est possibile eis dicere etiam q̄ quā corporis later: est minus: et qm̄ apparet: ē mīsus: sed Aris. p̄transiūt hāc partē diuisionis et verificauit hāc exp̄ositionē: q̄a hoc videmus p̄palarū in trālationē Alber farag. o. enī et qm̄ ita sit: et nihil ē vacuum oīo in q̄ corpore expandant: manifestū est q̄ impossibile est vt occūpent aērē locum: p̄mo quā exierint et apparuerint: et si fuerit vacuū cum q̄ adaptat̄ expāsiō: impossibile est ut occupent aērē locum p̄mo loco suo quā sepātū fuerit ab alio corpore. I. q̄ impossibile nō cōtingit huic positioni: sive p̄cessum fuerit vacuū esse: et q̄ ē cā trāmutatiōis corporis ex magnitudine in paruitatē: sive nō. vacuum enī ē ē nō putat̄ cā possibiliteris expansiōis corporis: ita q̄ occūparet aērē locum q̄z p̄m̄ nūl in corporibz alterabilibz ex magnitudine in paruitatē: quā autē posuerim⁹ idēm corporis trāferit ex paruitate in magnitudinē sine alteratione: sed ex ipsa trālatione sola ex interiori corporis ad suis extrinsecis: impossibile ē h̄z: et si p̄cessim⁹ vacuū ē ē q̄ō ē cā alteratiōis corporis ex magnitudine i paruitatē: et foris ista trālatiō ē aggregatio: et fin q̄ intellexit. Themistius ex isto loco. Et Themistius qm̄ exposuit hūc locū dixit q̄ Alex. exposuit ipsū alio mō: et qm̄ narravit ipsum: et ipse dixit: et nō dixit h̄z nūl q̄ q̄ sermoni dicētis q̄ corp̄ trāmutat̄ de magnitudine i paruitatē negādo vacuū ē ē: accidit q̄o quā dissoluti in physiō: voluit narrare q̄ hūc mō trālatiōi ex paruitate ē magnitudinē nō p̄tingit q̄o q̄ cōtingit: p̄p̄ negationē vacuū ē ē alteratiōe corporis eiusdē ex magnitudine i paruitatē: et cā i hoc ē vt dixim⁹: q̄ ista trālatiō ē sine alteratiōe: et p̄p̄ hoc p̄tingit ei impossibile. trālatiō vō q̄ est fin alteratiōe existimat̄ h̄fē q̄ōnē si vacuū fuerit negātū. Nos autē intelligim⁹ hūc sermonē alio mō manifestioz isto sine indigētā p̄trāsitus: et forte Alex. ita exposuit: et est: q̄ possibile ē dicētibz vacuū ē ē dicere q̄ idē corp̄ trāferit ex paruitate ē magnitudinē sine alteratione cum separatione partū ad inūcē: et amplificatione forū minū per introitū vacuū: et fin hoc si non fuerit vacuū propter q̄o corpora expandant̄ a paruitate ē magnitudinē sine alteratiōe: manifestū est q̄ impossibile est ut idēm corpus quā later in alio corpore mīnoretur: et qm̄

apparet magnificetur: et manifestum est quod sine hac intentione contradictione est imperfecta.

Necesse autem est desicere eam que ex iniuice generationem siquidem in magnitudine finita non insufficit infinita finita. Num enim ex terra aqua fiat ablatum est aliud terre siquidem segregatione generationis: et iterum quoniam ex derelicto simili. Si quidem igitur semper hoc erit: accidet infinito infinita iniuste. Quoniam autem impossibile hoc non utique semper fieri ex iniuice: quod quidem igitur non erit segregatio que iniuste transmutatio dictum est.

Et dicamus etiam quod dictis latitudinibus esse: contingit ut ex corpore remaneat aliiquid ex quo non sit aliud corpus omnino: quoniam in corpore finito non sunt corpora finita in magnitudine infinita multitudine: quoniam quod ex terra fuerit aqua: necesse est quod accipiat aliiquid ex terra: quoniam exitus sit generatio: et possibile est ut aqua exeat a terra pura: et si hoc esset: semper contingit quod in corpore finito essent corpora clausa infinita: et si hoc est impossibile: non possibile est ut elementa sint ex iniuice semper finis exitu ad apparentiam declaratum est igitur quod elementa non sunt ex iniuice finis exitum separationem.

59 Hoc et alia contradicunt a predictis fundata super hoc quod si generatio exitus est corporum ex iniuice necesse est: aut generatio fecerit: aut in corpore finito sunt corpora infinita in multitudine: et utrumque est impossibile: et dicitur: et contingit ut ex corpore remaneat recte. id est contingit quod generatio fecerit: quoniam quoniam enim hoc terra signata exierit aqua multo teneat: aut puerierit ut remaneat terra pura sine aqua oino: aut dicamus quod in terra sunt corpora aquosa infinita: hoc intendebat quoniam dicitur: quoniam in corpore finito non sit recte: et dicitur: finita in magnitudine quod corpora clausa sunt finita in magnitudine: et ea que excent a re: et impossibile est dicere quod in terra terminata sit aqua infinita in magnitudine: aut in multitudine et istius sermonis forma est quod in syllogismo hypotheticō continuo cuius compositione est talis: si generatio elementorum ex iniuice est finis exitus: necesse est ut generatio fecerit: quia continua syllogismi non est manifesta: incepit declarare et dicitur: Quoniam in corpore finito non sunt corpora infinita: id est quoniam si generatio non fecerit: contingit ut in corpore finito sunt corpora infinita: quod est impossibile. Dicit exemplum et dicit quoniam ex terra fuerit aqua recte: id est necesse est si generatio fuerit exitus ut generatio fecerit nisi in corpore finito essent corpora infinita: quoniam quoniam ex terra fuerit aqua: id est terminata exitus aqua: necesse est ut illa terra minuatur: et si hec diminutio fuerit assidua: cessabit generatio: ut in corpore finito erit corpora infinita: quod est impossibile: et quod oea antiqui querunt in hoc quod generatio est assidua. dicitur: et si hoc est impossibile: impossibile est recte: id est impossibile est ut in corpore finito sunt corpora infinita: impossibile est ut generatio elementorum ab iniuice est assidua: ergo non est finis exitus: et quoniam complete demonstrationem dicit resolutionē declarandam: et dicitur: declaratum est igitur recte.

60 Relinquit autem ad iniuicem transmutationem fieri. hoc autem dupliciter: aut enim transmutatione quemadmodum ex eadem cera fieri utique spera et circulus: aut resolutione que ad superficies: quemadmodum quidam auit. siquidem igitur transmutationem sunt accedit ex necessitate indissimilitudine dicere corpora dissimilares enim entibus: non erit ignis pars ignis neque terra terra: propter non esse pyramidis pars semper pyramidem: neque cubi cubum.

Relinquit igitur dicere ea generari ab iniuice

finis alteratione: et hec erit alteratio duorum modo rum: aut finis mutatione figurarum: sicut ex eadem cera fit rotundus: aut finis dissolutione in superficies ut quidam dicit. Si igitur finis mutatione figurarum pingit dicere partem indissimilares: et ponere prima corpora partes indissimilares: quoniam si corpora sunt indissimilares: pars ignis non erit ignis: et pars terra non erit terra: quoniam non est pars figure que dicitur pyramidis: neque pars frigoris est frigus.

Quia dicentes praeceste indissimilares non possunt dicere generationem elementorum: nisi si dixerint diversitatem prius: aut finis figurarum: aut finis magnitudinem et parvitudinem: ut iam dicitur: et aut quod hec quatuor corpora differunt ab initio finis figurarum: sive quod prius indissimilares pingant et figurant figura pyramidalis erit ex eis ignis: et si alia figura erit aer: aut aqua. Et quod primo modo pingit impossibilia quod pinguntur dicitibus latitudinem: incepit destruere primo hoc opinionem: deinde destruere sermonem dicitur quod generatio corporum simplicium ab initio est finis transmutatione in figuris: et quod substantia eorum non est nisi in figura: et quod antiqui non opinabantur in generatione elementorum nisi hec tria: sive aut exitus: aut mutatione figurarum: aut dissolutione in superficie: et videbat platonem. Relinquit igitur dicit recte. id est destruximus dictionem latitudinem: relinquimus destruere sermonem dicitur quod generatio corporum est finis alteratio quod est ex figura in figura. dicitur: aut finis dissolutione superficiem: ut quidam dicit: ut est plato. hanc igitur opinionem opinantes videntur dicere quod corpora non differunt nisi finis diversitate superficiem: figura enim ignea constat ex tribus superficiebus triangularibus: et figura cubicus ex sex quadrangulis et octo cedros ex octo triangularibus. dicitur: si igitur elementa generant ex iniuice finis intentionem figuram sive mutationem recte: id est ponentes substantias elementorum: non differunt finis figurae: contingit alterius duorum: aut dicere ignes habentes istas figuram: esse indissimilares: aut dicere esse dissimilares: et tunc pars ignis non erit ignis: pars enim pyramidis non est pyramidis: pyramidis enim non quoniam modo dividitur in pyramidis: et ideo dicitur quod dicitur figuram: contingit eis dicere praeceste esse indissimilares recte: id est necesse est eis dicere quod ignis non recipit divisionem: quia si fuerit dissimilans: non est necessarium ut dividatur semper in figuram pyramidalem: sed in alias: et quoniam ita contingit ut pars ignis non pyramidalis non sit ignis: et similiter si terra habet figuram propria: non est necessarium ut semper dividatur in illa figura: et impossibile est eis dicere quod ignis semper dividitur in figuram cubicam: quia videntur dividendi in alias figuram remanentes ignes: figura enim pyramidalis impossibile est ut dividatur in pyramidales numerates ipsam. Declaratum enim est quod pyramidis dividitur primo in pyramidem et duo superficiales: et ut utique duorum superficiem dividatur in tres pyramidem: et ideo approbat igitur quod impossibile est ut dividatur in pyramidem: sed relinquens eis co-necessariis aliquo modo non pyramidalem terram: autem que est cubicam: possibile est ut dividatur in cubicam: et ideo existimat quod potest dicere bene de terra: quod quoniam dicunt dividitur in cubicam: non possum dicere de pyramide.

Si autem superficiem resolutionem primam quidem inconvenientem non omnia generare ex iniuicem: quod necesse ipsis dicere et dicuntur: neque enim rationabile unum solum expers factum esse transmutationis: neque videtur finis sensum: sed similiter oia transmutare ad iniuicem. Accidit autem de apparentibus dictionibus non confessus dicere apparentibus: huius autem causa non bene sumere prima principia: sed oia velle ad qualitatem opiniones determinatas reducere. Oportet autem forte sensibilium quidem sensibilitate: semper eternorum autem semper eterna: corruptibilium autem corruptibilitate esse principia: totaliter autem homogenea superponentibus. Huius propter horum amorem id est facere

yidentur his qui positiones in sermonibus ser-
uant. Omne enim sustinet accidentem tanq; vera
habentes principia: tāc nullū opportunū iudica
re ex euētib; & maxime ex fine. Finis aut fa
ctiue sc̄iētiē opus: naturalis autē q; videt semper
sūm sensum principiū aliter.

Si vō elemēta fuerit ad inuicē per dissolutio
nem superficiē: impossibile est ut oīa elementa
siant ex inuicē: & hoc dicit quidā eorū: & hoc est
impossible. Nō enim est rectū ut vñū tñū elemē
tū careat translatione & alteratione: & vñus etiā
nō testat huic: sed oīa elemēta sunt vñibilis & al
terantur & trāferunt in inuicē: & cōtingit dicētib;
hoc vel dicere vel habere de vñibilib;: qd non
testatur vñus: & causa eius ē: quia nō accepert
principia rerū acceptiō pulchra & vera: sed vo
luerunt trāferre omnia ad opiniones quas he
reditauerūt ab antiquis: & fecerūt principia oīū
rerum eternā: & nō est ita: necesse est enim ut p̄n
cipia sensibiliū sint sensibilia: & eternoū eterna:
& corruptibiliū corruptibilia. Dico vñuersalite
r q; possibile est ut p̄ncipia sint similia sūb
iectis illi yero qui diligūt sua sc̄ientiā: fecerūt qd
faciunt dicētes sermonē impossible. In p̄ncipiō
enī sui sermonis vñus p̄ncipijs p̄trarij: &
q; sum posuerūt ea: cogunt ad credendū sermo
ni aduersarij cōtradicētis positioni eoū. Dic
amus igit q; necesse est iudicare quādā res ex si
ne & cōplemento eārū nō ex p̄ncipijs. Omnis
enī sc̄iētā habet cōplementū & fine. cōple
mentum enim artis & cōplementū nature est res sen
sibilis & vñibilis.

Quoniam declarauit q; generatio elemētū nō sit fin ex
tum post latitationē: neq; fin trāsmutacionē figurātū: in
cepit declarare etiā q; neq; fin dissolutionē figurāp; ad in
nicē. s. ut dissoluat figura vñū eārū in supficies p̄tingētēs
illā figura: & ille supficies dissoluant in triangulos i q; cui
dūt ille supficies: deinde ex illis triangulis cōponit supfici
cia alia: & ex ea figura alterius corporis. Et hē opiniō
platonis: ponit enī figurā ignis pyramidalē hñtē treba
ses: & figurā aeris hñtē octo: & aquā. x: & terrā cubicā:
& q; incepit ḥdicere eis: dixit impossible magis famosūz
de impossibiliib; p̄tingētib; eis: & dixit: si enī elemēta sunt
ex inuicē: t̄c. i. si vō elemētōp; generatio ex inuicē sit fin
dissolutionē corrupti in triangulos suos & cōpositionē gene
rati ex illis triangulis impossible ē ut oīē elemēta generet
ex oī elemēto. t. d. hoc: qd impossible ē ut elemētū qd ē
ex pluribus triangulis generet ex triangulo elemēto qd ē ex
pauciorib; triangulis. U. g. impossible ē ut elemētū qd ē
ex. xx. basib; generet ex elemēto triū basū: & sequit ex h
ut illud elemētū qd est pauciorū triangulōp; nō trans
mutat in aliqd: neq; aliqd in ipsū: qd relinquit ex corrupto
trianguli supflui. & qd hoc dicunt multū antiq. s. elemētū
vñū esse nō trāsmutabile: dixit: & hoc dicit quidā coī: &
est impossible. i. & quis plures antiq. hoc dicit: m̄ hoc ē
impossible. deinde narravit: quid hoc ē impossible: & di
xit: nō enī est rectū ut elemētū vñū careat t̄c. i. nulla enī
ratio dat ut vñū elemētū sit nō trāsmutabile elemētū.
& si nō: nō esset elemētū: raro debet hñtē cōpositionē &
dissolutionē. D. d. & vñus nō testat huic. i. & iste sermo est
impossible: qd sensus ḥdixit illi: & hoc intēdebat qd di
xit: sed oīa elemēta sunt vñibilia t̄c. D. d. & p̄tingētib;
t̄c. i. & p̄tingit etiā eis magnū impossible. s. dicere de
rebus sensibiliib; q; ḥdicit sensui: deinde dedit causa p̄p̄t
quā accidit hoc plurib; considerantib;: & dixit: causa eius ē
q; nō accepert principia rerū pulchra & vere. i. & causa p̄

p̄ter quā accidit eos ut rationes coī dicāt eos ad cōtradi
cēdū sensūt: & ad negandū sensibilia: & dicēdū est ea esse
ex errore sensūt: qd nō fundabant suas rōnes sup p̄
ositiones cōuenientib; huic sc̄iētiē. D. d. sed voluerūt trā
ferre oīa ad opiniones quas hereditauerūt t̄c. i. & cā qua
re dimiserūt: p̄p̄t principia: & accepert principia extra
nea est: qd narrabāt in opinionib; quas hereditauerunt
a parētib;: & p̄pter dissolutionē opinionū eārū indigne
runt defendere eas p̄ principia extranea: & dixit: & ponere
principia omnū rerū esse nō trāsmutabilia: quia qm p̄n
cipia geometrie sunt nō trāsmutabilia: & isti fecerūt ea p̄n
cipia rerū sensibiliū: cōtinget eis ponere principia omnū
rerū esse eterna & nō trāsmutabilia: deinde narravit q; non
sunt rectū hoc qd accepert a principijs: & dixit: necel
se est enim ut principia sensibiliū sint sensibilia: & eternoū
eterna: & corruptibiliū corruptibilia. Et intelligendū est: p̄
p̄inqua nō remota: qd p̄ncipia rerū sensibiliū remota: nō
sunt sensibilia ut p̄ima forma & p̄ma materia: neq; etiam
principia rerum corruptibiliū remota sunt corruptibilia. &
intendebat p̄ hoc q; res geometricae qm sunt eterne: neq;
generabiles: neq; corruptibiles: necesse est vt p̄ncipia eāz
sunt huiusmodi: & q; res sensibiles sunt generabiles & cor
ruptibiles: necesse est vt p̄ncipia eārū propria sunt huius
modi. Itē intendebat qm dixit q; p̄ncipia rerū generabi
liū & corruptibiliū sūt generabilita & corruptibilita: quia
sunt in generabili & in corruptibili: & fin hoc diximus in
forma rei & sua materia propria: qd corruptum p̄ cor
ruptionem rei: qm generabile & corruptibile non sit nisi
cōpositum ex p̄ncipijs: & diximus hoc: qd materia prima
apud eum que est materia propria istis quāz corporib;
nō est apud eum generabili & corruptibili: sed similis ge
nerationi & corruptioni: & q; forme eoū sunt generabiles
& corruptibiles: qd existunt i generabili & i corruptibili. D
d. & dico q; vñuersaliter q; possibile est t̄c. i. q; necesse est
ut principia sint similia rebus: quārū sunt p̄ncipia vt dcn
est a Socrate & platonē. D. d. illi vō qui diligunt suos ma
gistros: & inuit Platonē & suū magistrū Socratē: & ideo
videt q; plato accepit hanc opinionē a socrate. & hoc qd
dixit q; plato diligentia fecerūt qd faciūt dicētes sermonē
impossible: intendebat qd peccauerūt, p̄pter amoē: &
fecerūt sermonē ex genere sermonū sophisticoz: & intē
debat qd plato nō intēdebat facere sermonē falsū sicut fa
ciunt sophiste: sed accidit ita q; feci sicut illi propri amoē
magistrū & amoētē geometricē: & quā in suo tempore ma
gnificabāt geometriē: & quā in suo tempore ma
gnificabāt geometriē: & credebant eātē p̄ncipiū rez sen
sibiliū. D. d. in p̄ncipio igitur vñus p̄ncipiū impossible
bus t̄c. i. & accidit platonī hoc sermonē: illud qd accidit
vñib; positionib; sophisticis. accidit enī eis ḥdictoriū
illius qd ponut: sicut accidit platonī hic: qm̄ qm̄ posuit
q; esse generationis elemētōp; ad inuicē sunt supficies: cō
tingeret ei ut omnia nō generent ex omnib; qd est ḥdicto
rium positionis. D. d. necesse est iudicare sup quādā res
ex cōplemento & fine eārū: & intēdebat p̄ cōplementū: com
plementū eoz generationem: & est illud qd ex eis apparet
sensu. s. cōposita: & intendit linea actiones cōpositoū: cō
posita enī & actiones eārū manifestiora sunt apud nos q;
cause cōpositoū: sicut dixit in physicis q; de natura huius
modi sc̄iētā est p̄cedere de eo qd est notius apud nos. s. a
cōpositis & actionib; eoz ad notius in natura. s. cōposi
toū causas: ecōtrario i mathematicis. Illic enī p̄eedendū
est ex simplicib; & p̄ncipijs ad cōposita: & ideo dixit sup
quādā res: dixit hoc qd fecerūt ecōtrario & iudica
uerunt cōposita a suis causis: & oīa qui hoc faciūt iudicat
notius ex magis larenti: & sic necesse ē ei negare sensibilia.

* Accidit autē ipsiā ināxime terrā esse elemen
tum & solam incorruptib; sūt quidē indissolubile

z corruptibile est elementum: terra enim sola in dissolubilio in aliud corpus.

Reuerteruntur & dicamus qd si dixerint qd terra sola no trasmutatur: neqz altera in cetera elemēta: cōtingit eis ex hoc ut terra sola sit elementū. illud enī qd no dissoluit: neqz transfertur: neqz recipit corruptionē est vnu elementū. terra igit sola est elementū: quia no dissoluit in aliud corpus ut singunt.

62 Quid declarauit qd cōtingit eis qd aliquo elementorum debet esse no transmutabile oīno in aliud: vult demōstrare impossibile qd cōtingit eis ex hoc: qm si dixerint qd corpus qd est huiusmodi istos quo: corporū est terra: aut aliud cōtingit ut illud tñ sit elementū in rei veritate tñ: et dixit: est elementū vnu qd posuit qd elementā sit trasmutabilitā: sed tñ ascēdūt ad no transmutabile qd est prius elementū: qd dignus est habere nōmē elementi: et intendit qd cōtingit eis cōtrariū sue opinio: opinat enim qd hec qd tuor: sit elementā alioz cōposito: et qd nullū eorum est diuinus habere nōmē elementi: rōmen eius qd aliud.

Sed adhuc nihil resolutib⁹ entibus triangulorū p̄termissio rationabilis, accidit autē hoc in ea que ad inuicē trāmutatione propter ex inequalibus multitudine cōstare triangulis.

Et dicamus enī qd cōtingit eis dicere qd elementis sit triāguli quibus no indiget: et hoc no est rectū: accidit enī ut in trāmutatione elementorum ad inuicē sint trianguli ociosi: qm elementa sunt facta ex triangulis no equalib⁹ in numero.

63 D. Et cōtingit aliud impossibile: et quid debet cōcedere qd in quib⁹d elementis sunt triāguli no necessari in generatione elementorum ex inuicē: sed supflui. U. g. qd habens. xx. qui coxipit in elementū h̄s tres: remanebunt decē & sc̄pē supflui qui sunt elementū: neqz ex elemento: et si ex generet habens octo: remanebūt. xii. superflue: et si cubitū: remanebūt octo: et impossibile ut habens. xx. generetur ex aliquo eorum.

Aldhuc autē necesse hoc dicētibus corporis ex no corpore facere generationē: quid enim ex superficiebus fiat no ex corpore erit factum.

Et dicamus etiā qd necesse est dicētibus hūc sermonē ut non ponat generationē ex corpore: quoniam si generatio non sit nisi ex superficieb⁹ generatio non sit ex corpore omnino.

Quid dixit qd manifestū est visu qd corpus no generatur nisi ex corpore in actu: quis accidetaliū: qm essentiale sit ex corpore in potētia: sed illud qd est accidentalitā: h̄ impossibile est ut no sit: immo est eternū & necessariū: et p̄tingit eis hoc qd dissoluit corpus corporū: primo i superficies: deinde cōponit corpus generatū ex illis superficiebus: et finit haec opinionē no generat p̄mo & essentiale nisi ex superficiebus: et no ex corpore qd dissoluit i superficies: et finit hoc p̄tingit eis impossibilitā que cōtingit dicētibus generationē esse ex no corpore. U. g. et p̄tingit eis dicere vacuū ē & qd corpus generat ex no corpore: neqz est corp' i actu: neqz in potētia: nisi dicat qd superficies sunt corpora i potētia: et qd ligant cū subiecto & dissoluunt a subiecto: quapropter necesse est eis subiectū esse prius superficiebus: et ut superficies sunt substātia elementoz. s. q. forme.

Aldhuc autē necesse no omne corpus dicere diuisibile: sed oppugnare certissimas sciētias: ceterū intellectuale quidē accipiunt diuisibile mathematicē. hi autē neqz sensibile omne suscipiunt propter velle saluare loppositionē: necesse enim quicqz figurā faciūt vniuersalizqz elementoz: et hāc determinat substātiam ipsorum i diuisibiliā

saccre ipsa pyramide enī aut spēra diuisa aliqua liter non erit qd relinquitur spēra: aut pyramidis, quare aut ignis pars no ignis: sed erit aliqd p̄r elementō propter omne: aut esse elementū: aut ex elementis: aut no omne corpus diuisibile.

Et dicamus qd necesse eis ut non ponat qd omne corpus est diuisibile: sic cōtradicūt vere sciētiae, geometrie, ponūt enī primū sensibile diuisibile. Iti autē non p̄cedunt qd omne corpus sensibile est diuisibile ne corūpant suā positionē & suū primū sermonē. et dicamus etiā qd ponētes in omni elementō aliquā figurā & distingue tes substātias ab inuicē fini figurās: necesse ē eis ponere ea etiā non diuisibilia. figura enī pyramidalis & figura spērica quidē diuidat aliquā diuisiōnem remanebit spēricū: neqz pyramidale: et si ita sit: pars ignis non erit ignis: sed est aliqd prius elementō: omne enim corpus: aut est elementum: aut ex elemento.

65 C. D. qd necesse est eis ut non ponere qd omne corpus est diuisibile: et hoc necesse est eis ut p̄dicūt est propter duo fundāmēta. s. qd elementū est illud qd habet figurā propriā: et qd pars elementi habēt figurā no debet habere illā figurā: et sequit ex hoc qd elementū diuidit in no elementū: qd est impossibile: et ideo dixit: et dicamus qd ponētes i omni elementō tē. i. dicamus qd ponētes substātias elementoz figurās: necesse est eis ponere illas substātias esse diuisibiles s. qd si diuidant diuident i alias figurās: no enī oīs figura diuidit in partes figuratas illa eadē figura: et sic p̄tingit ut ante elementū sit corpus qd non est elementū: neqz ex elemento: et debet scire qd corpora figurata sunt i ambobus modis: modo in quo possibile est esse diuisiōnē in figurā totius. s. i. in corpora similia totū: quousqz totū cōsumat ut cubicū: et in modo in quo est hoc impossibile: ut pyramidis & spēra: sed p̄mo diuidit in habētes suā figurā: et i habētes alia. Elementū igit habens alia figurā: impossibile est ut diuidat: nisi esset impossibile inueniri corpus no elementū: neqz ex elemento. D. o. figura enī pyramidalis no diuidit in pyramidē similes totū donec cōsumat: quia quidē diuidit in duas pyramidēs & duas serratiles: quidē serratile diuidat secūdo in pyramidēs: sed no similes totū: et p̄tingit ex hoc ut ignis no diuidat: qm si no diuidit quidē diuidatur i pyramidēs: cōtingit ut pars ignis no sit ignis: sed nos videmus ipsum diuidi: qd cōtingit necessario ut diuidatur i ignē: et i non ignē: qd no est elementū: neqz ex elemento spēabile. serratile enī no est vnu elementoz: neqz factū ex elemento: illud enim serratile simplex est necessaria. Et iam declaratū est qd omne corpus: aut est elementū aut cōpositum ex elemento: corpus vō spēricū nunq̄ diuidit in corpora spērica: sed i pyramidēs. D. o. et si ita sit: pars ignis no est ignis. i. et si substātia elementoz sint si gure: et posuerimus qd figura ignis. s. que est forma eius est pyramidalis: manifestū est qd cum ignis diuidat: diuidet i in pyramidē & no in pyramidē: sicut diximus: in pyramidē autē possunt dicere ignē esse ipsum: neqz vnu elementoz neqz cōposito. D. o. sed prius elemento: s. d. hoc: quia est pars eius: et partes sunt priores totū: et sequit ex h̄: ut elementū habeat elementū: et hoc est aliud impossibile ab eo qd dixit: qd hoc corpus neqz est elementū: neqz cōpositum ex elemento. Iti vō non possunt fugere ab uno trium impossibilium: aut ut concedant qd ignis no est diuisibilis: et hoc est p̄trarium sensui: aut si concedūt: cōtingunt eis duo impossibilis. s. qd aliquod corpus sit non elementum: neqz cōpositum ex elemento: qd est impossibile Et secundū est qd elementū habeat elementū: et hoc est cōtrarium diffinitioni elementi. s. qd elementū est illud i quo

ultimo diuidit res essentialiter: et primo cōponit essentialiter.
Totaliter autē tētare simplicia corpora figurare irrōnabile est, p̄mū quidē quia accidet non repleti totū. In planis quidē enī tres figure videntur implere locū trigonū et tetragonū et exagonū. in solidis autē duo solū pyramis et cubus necesse autem plura hoc sumere propter plura elementa facere.

Et dicamus yniuersaliter q̄ studētib⁹ in figurando corpora simplicia cōtingit dicere multa impossibilita. Primo enī cōtingit eis dicere q̄ si gurari sunt quedā que cum cōponunt ad inuicem: nō implebit suū totū locū: sed relinquitur aliquid vacuū. Figure vō que cum cōponunt ad inuicem implet locū paucē sunt. figurari vō superficialiū sunt tres: triangulus et exagonus et quadratum. corporaliū vō duo: bracal. et pyramis. et si ita sit: oportet ponere figurā corporales plures istas: quia elementa sunt plura eis: t̄ hoc est impossibile.

66 *D. et studentibus in defendēdo hanc opinionē prīngit plura impossibilita p̄dicta. s. q̄ corpora que dicunt habere illas figurās quā p̄gregant nō perueniunt ad ynu corporis: quin inter eius partē sit vacuū nisi tñ in duabus figuris in pyramides. s. t̄ i cubico: q̄n̄ cum cubus diuidit in qua tuor̄ cubos: possibile est vt ex eis p̄gregat cubus cōtinuū sine vacuo: et cauſa in hoc est: quia supē ficies istius corporis est quadrata. quadrata autē implet supf. cīe: vt declaratū erit post: t̄ similiū pyramides implet locū: cete autē figure impossible est hoc eis vt i habeti octo bases: t̄ vīginti quās opinabant esse formā aque et aeris. prīngit igit̄ eis dicere q̄ aer nō impleat locū suū: neq̄ aqua. D. o. figure vō que cōponunt ad inuicem t̄c. i. cōtingit eis vt figure partū elementoz ex quibus cōponunt elementa sunt ex figuris que q̄ applicant ad inuicem implet suū locū sine vacuo interiacē: t̄ hoc erit quin vna para carū mēsuraverit totū locū: et quia corpora hīntia figurās que ponunt elementa mīdi sunt pyramis et cubicū et octocedron et icocedron et istarū nō implet locū quā applicant ad inuicem: nisi pyramides et cubi. d. figure vō que cōponunt ad inuicem implet suū locū paucē sunt: quia figure que implet sunt tres: t̄ ideo. o. paucas: t̄ forte vocavit eas paucas i respectu oīuz figurārum. t̄ quia cā in hoc q̄ corpora implet suū locū est: quia superficies eāz sunt huiusmodi. s. quia implet superficie: t̄ iste etiā sunt paucē i respectu aliāz superficiēz equilateraz. o. figura autē superficialiū est triangul⁹ et exagonus et quadrati: t̄ fecerit remēmorationē de superficiebus: q̄n̄ paucitas superficiēi impletū superficies est cā paucitas corporoz cōplentiū locū. figure vō que implet suū locū nō sunt tres: t̄ quia omniū anguloz: angulus q̄drati est rectius: t̄ similiū si aliqđ punctū cōe angulis sex trianguloz equilateroz: quia angulus cuīslaber triaguli est due tertie vnius recti quapropter illud qđ p̄gregat ex angulis sex: erit equalis angulis q̄tuor̄ rectis. t̄ similiū exagoni impletū superficie quā aliqđ punctus fuerit cōis tribus exagonis: q̄n̄ quilibet angulus eorū erit rectius: t̄ tertie recti. pentagonus autē et exagonus et ali figure impossible est vt impletū superficie: quā illud qđ p̄gregat ex suis angulis: aut est minus quam tuor̄ rectis aut maius. U. g. q̄ si tres pentagoni cōgregentur in cōdē p̄ictō pueniēt illuc tres anguli recti: tres q̄nte vni⁹ recti: t̄ si fuerint quatuor̄: stent illuc quatuor̄ recti et quatuor̄*

quinte vnius recti figureaz qnq̄ corpora: aliū equilaterarū impossibile ē vt impletū locū nisi due tñ: qn̄ quā i uno punto se secant tres linee i longitudine et latitudine et profundū super angulos rectos: fieri illuc anguli corporales: t̄ quilibet eoz est tres recti: t̄ est angulus cubi. ex quibus vō cōgregat quā corporum octa anguli cubi: aut eōles eis implet locū necessario: t̄ si maius aut minus cogreget nō impletū locū: t̄ sicut nō inueniēt ex quinque figuris famolis qđ implet locū nisi due tñ: quas p̄dixit: qn̄ quā aliqđ punctus fuerit positus cōis octo cubis impletū locum necessario: t̄ similiū quā fuerit cōis xii. pyramidibus. anguli enī sex pyramides sunt equalēs angulis quatuor̄ cuboz: qn̄ angulus pyramidis solidus ē ex duo bus rectis: t̄ angulus cubi ex tribus: erunt igit̄ tres anguli pyramidis equalēs duob⁹ angulis cuboz: qn̄ sunt equalēs sex angulis rectis. Proporatio enī anguli pyramidis ad quatuor̄ cubos: est sicut p̄portionē anguli trianguli ad quatuor̄ rectos: quā angulus trianguli sunt due tertie recti. Et quā cōsiderauerim⁹ figurās residuās. s. icocedron et duodecedron et octocedron: nō inueniēt impletū locum: quā nō cogreget ex eis equalē octo angulis cubicis. U. g. quā angulus icocedron est ex tribus rectis: t̄ tercia vnius: impossibile ē vt p̄ducant duodecim recti qui sunt quatuor̄ anguli cubicis: t̄ similiū est de octocedron et duocedron: t̄ quā ita sit: cōtingit figurābus elementa figurās essentialibus: ut sunt due figure corporales impletū locum p̄ter pyramidale et cubicū q̄ impletū locum: qn̄ elementa sunt quatuor̄: t̄ ita declaratum est i libro Euclidis q̄ nulla figura est corpora p̄ter has quinque: nem̄ vī sit figura alia impletū locū: t̄ hoc intēdebat quā dicit: t̄ si ita sit: necesse est eis ponere figurās essentialēs plures his duabus.

Deinde vident̄ osa quidē simplicia corpora figurata cōtinēte loco: maxime autē aqua et aer: propterea quidē igit̄ elementi corporis impossibile nō enim vīz alſequeret vībz cōtinēti totū sed adhuc si trā proportionē non amplius erit aqua: sed figura differebat. Itaqz manifestū: qn̄ nō sūt determinate figure ipsoz: led videt̄ natura ipsum hoc significare nobis qđ et sī rationē est: quēadmodū enī in alijs sine specie et informe oportet subiectū cē. maxime enī vīcūqz sic poterit adaptari: quēadmodū in Timo scriptum est. omne recipiens sic et elementa oportet putare quēadmodū materiā esse cōpositū propter qđ et possunt transmutari ad inuicem: separatis his q̄ sīm passiones differētis.

Et dicamus q̄ nos videamus omnia corpora simplicia figurari sīm figurā loci p̄tinentis et maxime aerē et aquā et si ita sit: nō remanebit figura elementi in sua dispositione: quoniam si ita nō esset: non tangereb̄ sīm totū locū cōtinēti circūquaqz si igit̄ tangereb̄ nō remaneret i sua figura: t̄ sic nō erit aqua omnino: si igit̄ nō sit aqua: nō p̄pter suam figurā. Declaratum est igit̄ q̄ elementa nō habet figurās terminatas: immo natura eorum significat q̄ nō habet figurās essentialēs: t̄ sic oportet vt illud subiectū deserēt alias res sī sine forma et sine figura: sed potest formari: sicut isti etiam dicunt de materia recipiente omnia: sic est intelligēdum de elementis etiam sicut de materia corporū sensibiliū: t̄ ideo possibile est ut elementa altercn̄ ad inuicem quā leparent ab eis sīe qualitatēs diluerē.

67 *Hec est tercia ratio ad destruendū elementa habere figurās essentialēs. si enim haberent: impossibile esset vt figurarent figura continentis quā differt a figura eorū nisi*

co: cōperent: sed visa sunt nō corumpit: ergo nō habent si guras essentiales: et locutus fuit de aqua et aere: quia ista sunt que facile terminant ab alienis. tertia dicitur nō ita figuratur: quia nō facile partis nisi sit puluero. s. cuius partes nō retinens ab inuicē ignis autē nō videt cōseruare figurā pyramidalem: et seruare eius in hoc intellectus est p. se. D. dicitur ita scilicet nō remanebit rē. i. et si elementa figurarentur figurae cōtinuum: quoniam figurae sunt diversae a figuris elementorum: necesse est ut figure elementorum corūperent rē. D. dicitur quoniam si ita nō esset rē. i. et signum huius est q. si nō figurarentur figurae loci nō tangerent omnes partes superficie elementi partes superficie loci: et si nō tangerer: cōtingeret ut cum esset. et quoniam posuit q. necesse est ut tangat locū totū omnibus suis partibus. d. si igitur tangaret ipsum rē. i. et quoniam necesse est ut tangat omnibus partib⁹ partes sui loci: figurae eoz sunt essentiales nō remanebūt elementa. U. g. q. si posuerimus aquā habere figurā propriā: et posuerimus ipsam tangere finē locū partes loci continentis habentis figurā aliquā: necesse est ut sic tangat locū illū ut nō remaneat aqua: tunc enim figurabit figura illius cōtinuum. et forma huius sermonis est syllogismus hypotheticus: cuius antecedens est: si corpora figurarentur figura cōtinuum et haberet figurae substanciales: necesse est quoniam figurae vt nō remaneat in suis naturis: et posuit antecedens: quia manifestū est sensu et ratione: et hoc intēdebat: quoniam dicitur: quoniam si ita nō esset: nō tangaret finē locū continentem: et tacuit impossibile qđ sequit ex hoc. s. vacuum esse: quia et hac positione sequit oppositū antecedens: et est impossibile: et destruxit ipsum: et quoniam destruxit ipsum verificauit cōsequens qđ intēdebat: et nō indigent signo ut destruuntur antecedens p. cōsequens: quia notū est intellectui nō sensu: et quia positio antecedens manifesta ē sensu tñ cōtingit et intellectus quoniam aduersari possint abnegare: p. positio sensibiles: et dicere hoc qđ singulis qđ videntur impossibile suis locū et nō est verū: et nō posuit dare rationē de igne et terra: et enī possunt abnegare hoc i. aere quoniam aer nō comprehendit sensu: et ideo cōtingit iste sermo bas interiores quas expolumus. D. dedit causam ppter quā elementa hec nō habent figurae: et dicit: sed natura eoz significat qđ nō habent figurae essentiales. i. et quoniam consideravit aliquis de his elementis in eo qđ sunt elementa et in arte alterū: videbit q. necesse est ut nō habeat figurae essentiales. D. dicit: et si oportet ut illud subiectū rē. i. quoniam necesse est ut hec elementa inquantū sunt recipiēta omnes figurae nō habeat figurae propriā. D. induxit nos ad causam et dicit: sed possunt formari. i. quoniam si haberet figura nō haberet possibilitate recipiēti formae: et hoc intēdebat quoniam posuit: quānū posse nō sonat in rei veritate nisi possibilitate que est in animalib⁹. et causa huius est qđ nihil recipit se: et si haberet figurā substancialē: contingit alterū duorum: quoniam nō recipiēt figurā oīo: aut recipiēt ipsum quoniam cozumperet sua figura: et tunc nō remaneat elementa: quoniam qđ apud generationē alterius cōrūptit finē locū nō est ei elementū: qđ elementū ē illud qđ inuenit pars elementati: et tunc hoc qđ cōtingit i. elementis. similiter cōtingit i. prima mā: et magis i. prima mā demonstrat hoc: ipsi enī cōcedunt qđ mā nō h̄z forma aut figura: et dicit: sicut enī isti dicit de mā recipiēte oīa. i. cōtingit eis dicere elementa nō habere figurā: quia dicunt primā materialē nō habere formā h̄zalē. D. d. similitudinē in hac intentione et. d. sic est intelligendū de elementis rē. i. necesse est ut habeant eandē omnē dispositionē quoniam utrūq; ē mā. et hoc tñ differt: qm̄ hec quidē sūt mā corporū sensibiliū. i. cōpositoriū. hec autē est mā corporū simpliciū p̄mo: secundū vō corporū cōpositōrū mediātibus istis elementis. et querendū est: quare igit̄ nō ponit̄ hec elementa habere figurae: et po-

nitis ea habere formas: et iam dixistis qđ prima mā nō est receptibilis formarū: nisi inquantū caret forma oīo. et disolutor est: qđ non est necessarium i. receptibili nisi vō non habeat formā qđ recipit: nō vt habeat formā oīo: quia igit̄ prima mā est receptibilis omnīū formaz: nō debet habere altam formaz omnīno. elementa vō que nō sunt receptibilia omnīū formaz qm̄ nō recipiūt se: nō debet de nudari a suis formis apud receptionē: sed ē necessarium tñ vt denudent a formis quas recipiūt. et ideo oīa mā habet formā receptibilis est quarundā formaz tñ. et ppter hoc iste materie p̄prie habet formas quas recipiūt: prima autē mā est vniuersalis qm̄ nullā formā habeat oīo. Et que rendum est qua de cā nō remanet forme eoz elementoz. In actu deserētes alias formas quas recipiunt: qm̄ lā possunt qđ nō sunt materie. p̄prie q̄busdā formis nisi p. suas formas. Dicamus igit̄ qđ si esset: necesse esset ut nullū ens generaret ab eis diuersum i. forma substanciali: sed tñ i. accidentibus: et ideo necesse est quoniam ex eis generalē una forma vt corrumpant forme eoz finē medietatem: qm̄ si corrumpent finē totū: tunc prima mā recipiet p̄mo: et essentialiter omnes formas: et non recipiet formas cōpositorū mediātibus istis corporib⁹. Si igit̄ alijs dixerit qđ sequit et hoc vt forme eoz substanciales recipiāt magis et minus et hec est accidentū nō formaz substancialiū. Dicūt est enī i. multis locis qđ forme substanciales nō recipiunt magis et minus: dicemus qđ forme istoz elementoz substanciales sūt diminute a formis substancialibus pfectis et qđ suū esse est mediū inter formas et accidentia: et ideo nō sūt impossibile vt forme eaz substanciales admiserent: et puentret ex collectione eaz alia formasicut qm̄ albedo et nigredo admissent: sūnt ex eis multī colores. Et cū hoc latuit Alucenā: et cōcessit qđ forme substanciales nō diuiduntur in magis et minus. d. qđ hec elementa nō miscent nisi finē qualitates eoz: non finē substancialis. et ex hoc contingit magnū impossibile. s. vt elementa sūt i. cōposito i. actu ppter qđ cōpositū nō habebit unā formam substancialē quid ergo est qđ diximus cōpositū esse vnum: utrū per unam formā: aut vt dictū est in rebus cōtingit et cōtinuitas eas esse vnas: sed impossibile est dicti cōpositū esse vnu finē contactū: et relinquit ut sit vnu: aut finē formā substancialē: aut finē aliquod accidentē: sed impossibile est ut sit vnu p. aliquod accidentē. Relinquit igit̄ ut sit vnu finē formā substancialē: et enī cōtingit et ut quilibet earum sit distincta ab alia. Utrum igit̄ si forme elementoz relinquuntur i. cōposito in suis pfectiōibus: utrū similiū relinquuntur i. suis aliis tñbus: p̄prias suis formis aut nō. U. g. in calore et frigore si autē remanet: contingit ut i. cōposito sit ignis i. actu. ignis enim nō est ignis i. actu nisi i. calore et siccitate que sūt in suo. si autē amittat quandā partē istarū qualitatū: ppter mixtione: et forme tñ remanent pfecte: possibile est ut forme eoz diuidantur ab his qualitatibus finē totū: pars enim et totū idē habent iudicij: idē enī iudicūt est partis et totū: et totū hoc est impossibile: paucitas vō exercitatiōis isti viri i. mālīb⁹ et bona pfectiō i. p̄prio ingenio induxit ipsi ad istos errores. Si igit̄ alijs dixerit forte sicut forme eorum recipiūt magis et minus: sic et figure. Dicemus qđ figure sunt ex qualitatib⁹ associatis formis substancialibus pfectis in hoc qđ nō recipiūt divisionē: et ideo carēt motu alterationē: vt dictū est in. vñ physi. D. d. et ideo possibile ē ut elementa alterent ad inuicē. i. et qđ forme elementoz non recipiūt seipſas qm̄ sunt eiusdem generis: contingit qđ nō generant ad inuicē nisi qm̄ re. ip̄ies exiuit formā et recipit formā recipiāt: et ideo nō sunt elementa ad inuicē: et hoc nō contingit i. receptione formaz cōpositoz. s. vt diuidet a suis formis apud receptionē formaz cōpositoz. forme enī cōpositoz sunt aliae a formis eoz: forme quidē eoz: lā sunt diuer-

se: in eodē ordīne sūt i substālītātē, s. q̄ possiblē est ut
quēdā sūt materiē cōpositoz formarū quarundā: t̄oia
ista manifesta sūt ex exercitātib⁹ in hac sc̄iētā.

Adhuc autem qualiter contingit fieri carnem: aut de: auf quodcumque corpus continuorum: neque enim ex ipsis elementis contingit propter non fieri continuum ex compositione: neque enim ex superficiebus compositionis, elementa enim generant compositionem: et non que ex elementis: quare si quis certe loqui voluntur et non ex transumptione rationes suscipere elementa: ipsos auferentes videbit generationem ex entibus.

Picamus etiam quoniam possibile est ut elementa sint caro et os: aut simile eius ex corporibus continuis: quem substantia elementorum non est ut dicunt nisi figure: et impossibile est ut ex compositione figurarum sit corpus continuum: neque ex superficiebus elementa enim rerum sunt per compositionem: accidensia vero ex elementis. s. figure nihil ex eis sit per compositionem. si igitur aliquis fuerit per scrutatus de sermone coram perfecte in elementis sciet certe quod non dicunt esse generationes: quod quamquam laborat in confirmatione ipsam tanto magis negat ipsam: et universaliter non intendit generationem omnino.

*¶ Et hoc est aliud impossibile a quatuor qd cōtingit eis
quim figurēt elemēta figuris substātialib⁹: tūc enī nō p̄t
dicere generationē ⁊ corruptionē esse in substāntia: t̄ dixit
⁊ dicamus etiā quō est possibile rē. i. ⁊ dicamus etiā quō
est possibile quin posuerit figurās esse substātia elemen-
torum vt sit ex cōpositione earū corporis cōsimiliū partū
qd ē vñū fīm formā: vt os ⁊ caro. ⁊ quā narrāvit ⁊ hoc
est impossibile.induct⁹ nos ad demonstrationē: t. d. ⁊ im-
possibile est vt ex cōpositione figure sit corpus cōtinuum:
neq; ex superficiebus elemēta enī renū sūt p̄ cōpositionē. i. ⁊
impossible est vt ex figuris cōponat vñū corpus p̄ stānu-
tionē qd ēt vñū i forma nā figure nō admīscēt ad iūicē:
ita q̄ er etiā fīat vna forma generatiū autē ab elemētis nō
est vñū in forma ⁊ stānuatione nisi per mīstionē: t̄ hoc in-
tendebat per cōpositionē: ⁊ quā dixit impossibile est ut
ex cōpositione figure int̄cdebat applicationē figurāt ad
iūicēt: figure enī nō admīscēt. D. o. accidentū vō ex ele-
mentis rē. i. illa autē que ponūt accidentia elementorū pro-
pria inqu. autū ponūt eas figurās impossible est vt ex eis
faciant aliud corpus fīm mīstionē: sicut est possibile pone
tibus accidēta elementorū in calore ⁊ frigore ⁊ humiditate
⁊ siccitate: ⁊ sic s. propria eis in quā sūt elemēta. D. d. si
igit̄ alijs pſerutatis fuerit rē. i. ⁊ vlt̄re quin alijs pſerutatis
fuerit de sermone eoz i modo generationis renū ex
elemētis: sicut de eis qui figurāt ea: sicut de eis q̄ nō: sed cō-
ponunt ex superficieb⁹ q̄ nō p̄t cōcedere generationē ⁊ cor-
ruptionē in substātia. dicētibus enī elemēta figurari figu-
ris esentialib⁹: cōtingit ut generatio eorum ⁊ corruptio sit
in accidentibus: ⁊ similiiter ponentibus elemēta esse super-
ficies.congregatio enim superficiēt: ⁊ segregatio que ē ge-
neratio ⁊ corruptio apud illas nō est generatio in substā-
tia: ⁊ similiiter dicentibus parte tēs induſtib⁹ generatio
enī apud eos nō est nisi congregatio illarū partū.corrup-
tio vō segregatio: ⁊ isti sunt sequaces Democrīt. ⁊ simili-
ter cōtingit sequacibus Anaxagore dīctēs mīstionē cor-
porū similiū partū que vocāt elemēta: ⁊ dicit q̄ genera-
tio sit per exitus eoz ab inūicē. exitus enim ⁊ latitatio sūt
accidentia: t. d. hoc omēs he opinōnes diceant
ab antiquis i mō generatiōis: ⁊ iō voluit demonstrare q̄ mul-
lus an ipsū dixit modū q̄ generatio sit in ūba: sicut nullus
dixit an insū plurā: immo seru oia istius scie ⁊ aliarū scīatū.*

Sed adhuc et ad passiones et virtutes et motus incongrue figure corporibus: ad que marime respicietes sic distribuerunt: puta quin ignis facile mobilis est et calefactiuus et incensiuus. hi quidem fecerunt ipsum speram: hi autem pyramidem. Hoc enim maxime facile: mobilia quidem proprie minima tangere: et nequaquam firmiter iacere. maxime autem calefactiuus et incensiuus: quia hoc quidem totum est angulus: hoc autem acutissimi anguli. incendit autem et calefacit angulus ut auunt.

*¶ Et dicamus q̄ figure elementorū quas dixe-
tunt nō sunt cōuenientes qualitatib⁹ eorū: neq̄
virtutib⁹: neq̄ motibus: propter quos figura-
uerunt elementū figura q̄ figurauerit: sicut nar-
ro: quoniam ignis est velocis motus calefaciens:
cōbūreens. posuerunt quidā ipsum spicere et qui
dam pyramidalē. ¶ figure enim due sunt velo-
cioris motus alijs figuris: non enim quiescent:
neq̄ implent ex loco nisi parui: t̄ sunt citā calcfa-
cientes et cōbūrentes valde. vnu enī eorū totus
est angul⁹: alterū autē ē angulus acut⁹: t̄ dixerūt
q̄ ignis nō cōbūrit et calefacit nisi p angulos.*

69 **Q**uia quā destruxit rōnes istoꝝ hominū rōnibꝫ p̄dicit: incepit in hoc capitulo dicere rōnes eorū: deinde deſtruere eas. Et incepit p̄imo dicere ſermonē vlem ad frāgēndū rōnes eoꝝ: t̄ dixit: t̄ dicam⁹ q̄ figure elemētōꝝ t̄c. .i. t̄ dicam⁹ q̄ vlt̄r signū eſt deſtructionis opinioꝝ eoꝝ q̄a accidētia ⁊ opatōneꝝ t̄ mor̄ eoꝝ nō ſequunt figurās quas ponūt i eis: t̄ dixit hoc: q̄a signa ſur̄ ſunt posterioꝝ t̄ quiſuerint poſta cōſequunt p̄cedētia: t̄ quiſ p̄cedēta fuerint poſta: ſequunt posterioꝝ. t̄ h̄ int̄cdebat q̄ dixit: nō ſūt p̄uenītēs t̄c. D.o. q̄a quiſ ignis eſt velocitatis mo‐tus caſefaciens t̄c. i. iſti hoies quidā ponūt in igne figurā ſpericā: t̄ quidā ponūt pyramidalē ex tribus posterioꝝ apparetibꝫ i igne. ſ. velocitatē motus cōbuſtione caſefaciōne. D.o. he enī due figure ſunt velocitatis motus t̄c. i. t̄ dixerit q̄ signū eius q̄d ignis habet alterā iſtarū duarū figurātū eſt q̄ ignis eſt velocitatis motus t̄ corpus ſignificatiū his duabus figuris ē velocitatis motus: q̄a nō figurent in eodē loco. figura enī ſpericā nō tangit ſup̄ficē: niſi i eo qd̄ eſt ſimile pūcto. t̄ ſilīter pyramis quiſ tagit ipſā in altero ſuoz anguloꝝ. D.o. neq; implēt ex loco niſi parū. t̄ h̄ hec eſt cā in hoc q̄ nō quieteſt. q̄. iſi dicit noſ quieteſt: q̄a nō implēt ex loco niſi parū: t̄ quiſ dixerit modū ppter que de derūt igni haſtū duas figurās ppter velocitatē motus: incepit dicere modū ppter que de derūt ei figurā ppter cōbuſtione: t̄. o. t̄ ſunt etiā caliditatis t̄c. i. dicētes ignē habere figurā ſpericā proprieſ cōbuſtione ſuā dixerūt q̄ figura ſpericā eſt cōueniens cōbuſtioni ppter velocitatē p̄traſitus in re: quā ſic quaſi haberet vnu angulū. figura autē multoꝝ angulōꝝ difficile ptransit in re: t̄ danteſ illi figurā pyramidalē ppter cōbuſtione dixerūt etiā q̄ iſta figura eſt velocis ptraſitus in re propt̄ acumen anguli. t̄ q̄a eſt paucior̄ angulor̄ alijs figuris: t̄ dixerunt q̄ ignis nō cōburit t̄ caſefaci niſi p angulos. i. t̄ dixerunt q̄ ignis nō caſefaci niſi p iſtos angulos q̄ ſūt in figura pyramida‐li quiſ ſunt acuti ⁊ vteſtantes in omniā cōcurrētia.

Primū quidē igitur sīm motū vtric̄z peccauē runt. Si enim r̄ sunt maxime facile mobilia hec figurarū: fed non ignis motu bī mobilia. Ignis quidē enī sursum & sīm rectū: hoc autē facile mobilia eo qui vocatur volutatio.

¶ Et dicamus nos contradicentes eis: quia oes-
peccant i motu. he eni due figure l sint velocio-
ris mot⁹ ceteris figuris: nō est mot⁹ sicut mot⁹
ignis. motus. n. ignis ē ad supl⁹: t̄ nō ē circularis.

motus autem istarum duarum figurarum est circularis.

70 Et dicamus quod dicentes has duas opiniones in figura ignis peccat in hoc: quia unus significat ipsum figuram pyramidalem; et alter significat propter velocitatem motus ignis. velocitas enim que inuenitur in corporibus per has duas figurarum est contraria velocitati que inuenitur in igne: quoniam velocitas ignis est in motu recto. velocitas autem corporum propter has duas figurarum in motu circulari: et hoc intendebat quoniam dicitur motus enim ignis est ad superficiem rectum. potest alio dubitare in hoc dicendum quod motus rectus inuenitur in his duabus figuris: in corporeo vero sperico non circulatione in pyramidalibus sed qui velociter transit corpus in rectitudine. Et respondendum est quod iste modus velocitatis non inuenitur in his duobus corporibus inquantum habet has duas figurarum nisi per accidens figura enim circularis non debet moueri nisi circulariter. et similiter videtur ut circularitas sit in pyramide super unum angulum ut in recto. iste enim motus proprius est et natus est in motu recto comunicans alijs figuris: et proprie figura octogona. Ratione autem istius contradictionis sic concipiatur: motus ignis est velox in rectitudine: motus autem corporum habentius has duas figurarum non est velox in rectitudine cocludit quod in secunda figura quod ignis non est velox propter has duas figurae: sed etiam syllogismus eorum est ex duabus affirmatiis in secunda figura: quarum una est: quod omne hunc alterum habent duas figurarum est velocis motus: secunda est quod ignis est velocis motus. Ex his autem nihil cocludit donec pueras propositio dicenda quod omne habet alteram istarum duarum figurarum est velocis motus: et hoc videatur concludere multa enim sunt veloces motus: non tamquam altera duarum figurarum.

Deinde si est terra cubus propter firmiter iacere et manere manet autem non ubique sed in suum locum. et aliquo enim fieri non prohibita: et ignis autem et alia similiter: palam: quod ignis et rarus quodque elementorum in alieno quidem loco spera est: aut pyramidis in proprio autem cubus.

Et dicamus etiam quod figura terre est figura frigoris propter statum et quietem eius: et terra non stat et quietur in omnibus locis: sed in suo loco minime: et mouet a loco extranco nisi aliquis impedit: et similiter ignis: et alia elementa sunt huiusmodi: sive fuerint sperica: sive pyramidalia quoniam fuerit loco propinquum: et fuerint in suis locis frigida necessario.

71 Intendo eius in hoc capitulo est: quod si elementa differunt ab inuenientibus in figura: et differunt in calore et frigore propter figuram propriam: necesse est si terra inquantum est frigida habuerit figuram propriam. Ut g. cubicam: et ignis inquantum est calidus pyramidalem et frigus sit causa quietis terre in medio: necesse est ut figura cubicam sit causa quietis eius in medio: et quod necesse est quoniam fuerit extra medium ut per haec figuram moueat ad ipsum. contingit igitur ut figura cubicam sit causa duorum huiusmodi questionis: et motus: quod est impossibile. contingit igitur ex hoc ut terra semper quietat in omnium loco: et non quietat. figura inseparabilis est ab ea: et similiter oportet ignem moueri in omnibus locis: nam causa motus nunquam separatur ab eo. et figura pyramidalis sequitur quod ex hac positione ut quoniam ignis queratur in loco suo ut figuretur figura terre: et quoniam terra mouetur extra suum locum ut figuretur figura ignis: et cum hoc nullum eorum habebit figuram substantiale inseparabilem: dicitur: et dicamus etiam quod si figura terre sit altera illarum duarum figurarum propter velocitatem motus: et velocitas motus eodemque calore: necesse est ut altera istarum duarum figurarum sit propter calorem ignis. et quoniam terra sit frigida: et frigidus est contrario calido: necesse est ut habeat figuram dantem sibi quietem que est contraria motui. D. o. et terra non stat: nec quietur in loco: et quoniam si ha-

beret figuram largientem quietem quiesceret in omnibus locis: sed non videmus ita contingere: uno videmus ipsum moueri ad suum locum quem fuerit extra ipsum: et hoc intendebat quoniam dixit: et mouet a loco extranco re. D. o. et similiter ignis et alia elementa. i. et similiter videmus ignem et alia elementa. sive moueri extra suum locum et quietere in ipso: et si haberet figuram dantem motui: aut quietem semper videtur moueri aut quietere nunquam trahens. D. o. sive fuerint sperica: sive pyramidalia: et quoniam posuerimus quod figura elementorum sive causa motus et quietis: contingit ut apud motum habet figuram propriam motui. sive sperica: aut pyramidalis: et quoniam fuerint in suis locis quieterent ut habeant figuram frigiditatis. Cl. g. cubicam: et d. o. in loco propinquuo: quia motus cuiuslibet eorum sit in omnibus locis extraneis: tamen velocius est in loco propinquuo: motus autem velocior manifestus est sensu: et hec est alia contradictione a posteriori. Adhuc autem si calefacit et ardet ignis propter angulos omnia erunt elementa calefactiua. magis autem forte alterum altero. omnia enim habent angulos: puta et quod octo basium et quod xij. basium et pyramis. Democrito autem et spera et angulus quidam ens ardor: quare differenteo quod magis et minus. hoc autem quod erit falsum manifestum. Similiter autem accidentia mathematica corpora ardere et calefacere habent enim et illa angulos et insunt in ipsis indivisibilia et spera et pyramides: quoniam tamen sunt indivisibilia magnitudine. Si autem hoc quidem hoc autem non dicendum differentia sed non similiter sic dicendum ut dicunt.

Et dicamus etiam quod si ignis non calefacit et comburit nisi propter angulos: necesse est ut omnia elementa calefiant et comburant: et quedam magis: et quedam minus. omnia enim habent angulos: ut octocedron et duocedron: et figura sperica scindit etiam ut dicit Democritus: quia est quidam angulus: et si sic se habent sunt elementa: non differunt ab inuenientibus: nisi sim magis et minus in calefactione et combustionine. et hoc est falsum manifestum: quoniam quoniam ita fuerit: contingit ut corpora mathematica calefiant et comburant: quia habent angulos: et in eis sunt partes indivisibiles: ut dicunt in corporibus pyramidalibus vel pyramidalibus. Si igitur in corporibus mathematicis sunt partes indivisibiles dicitur: quare igitur corpora naturalia calefiant et comburunt: mathematica vero non comburunt neque calefiant: necesse est eis dicere hanc causam: sed non possunt oinno.

Quoniam contradicit ei qui dicit ignem habere istas figurarum ex velocitate motus et ex quiete: incepit contradicere eis ex combustionine: et dicitur: et dicamus quod si ignis re. i. et contingit eis quod posuerint quod ignis non calefacit et comburit nisi per angulos alterius duarum figurarum quibus figurat ignem ut alia elementa sunt comburentes. Dicitur causa in hoc: et dicitur: omnia enim habent angulos re. i. nam ipsi ponunt quod calefactio non est in igne nisi per angulos. apud vero figurantes ignem figuram pyramidalem propter angulos pyramidis: quia sunt acuti. apud vero figurantes sperica: quia opinantur quod spera est unus angulus. unus autem angulus magis transit et abscondit: et hoc intendebat at quoniam dixit: et figura sperica abscondit: ut dicit Democritus: quia est quidam angulus. i. unus angulus: et quoniam posuerit hanc positionem: et posuerit quod cetera elementa habent figuram habentes angulos contingit eis sicut dixit: ut oia elementa sint comburentia: sed differunt sim magis et minus.

D. d. si igit̄ ita sunt elementa r̄c. et induxit, hoc cōseruādo se a contradictione eoꝝ, possunt enī dicere q̄ ignis nō calefacit nūl p̄ acumen angulorꝫ; aut parvitate eoꝝ: et simili corpus sp̄cū: ex quo est exstirpātū q̄ nō p̄tingit p̄tradicio quā induxit cōtra eos: sed posuerunt q̄ causa calefactionis est: quia anguli habēt alia quantitatē et elementa: quia a causis quarū natura est eadē: et nō differunt fīm magis et minus. si igit̄ anguli acuti calefactū: multū q̄ anguli minoris acuminis calefactū minus. sequit̄ q̄ ex hoc ut omnia elementa sint calefactientia: sed differunt fīm magis et minus. cause enī diversit̄ in quāritate habēt causā diversit̄ in quantitatē: et vtrūq; est ciudē speciei. sermo autē eoꝝ si esset versus ex diversitate causarꝫ fīm magis et minus. s. causarꝫ cōuenientiū i forma et essentia: et diversarꝫ fīm magis et min⁹ rōlequeret diversitas causarꝫ fīm formarꝫ: qđ est impossibile. cōtingit enī ex hoc vt ex eadē causa in forma p̄sequeretur causata diversa fīm formas: et hoc fuit ita q̄ causa nō est causa aliquia ppter quātitatē suā nūl accidētā. quātitas enim est nō terminata. cause enī agētes et patientes sunt terminatae. s. q̄ nō quelibet causa facit q̄dlibet causatum. cause enī et causata sunt terminatae. ppter suas formas manifestū est igit̄ q̄ cum posuerimus q̄ acumen angulorꝫ facit ignis et amplitudo facit aquā: necesse est vt ex eadē causa i forma sit corpora infinita diversa in forma: qđ est impossibile. diuisio enī angulorꝫ est i infinitū. quin igit̄ apud eos diversitas elementorꝫ i substāria et forma. puenit ex diversitate angulorꝫ fīm magis et minus que est infinita: necesse est vt ex eadē causa pueniant causata diversarū formarū infinita: et hoc manifestū est i logica: et i hac sc̄iencia. et q̄a figurāte ignis figura pyramidali: possunt dicere q̄ ista figura est cōburens: quia eius anguli nō diuidunt omnino in minores se. s. q̄a anguli nō sunt acutiores angulis oīus figurae que cōrinent a sup̄ficiebus equilateris et equangu- lie. accedit igit̄ hūc figure vt sit cōbustua: quia anguli sui nō diuidunt: alie autē figure q̄uoꝫ nō cōburent: cum habeant angulos diuisibiles. Iti enī anguli cōburētes differtunt ab alijs fīm formā et min⁹ quantitatē: et sic nō cōtingit vt omne habēt angulos cōburit: dixit respondēdo q̄ cōtingit eis ut pyramis sit cōburens: et nō possunt dare universaliū causā ppter quā figure mathematicae nō cōburāt naturaleo autē comburāt: et dixit: et hoc manifestū est: qm̄ cum ita fuerit: p̄tingit q̄ corpora mathematica cōburent et calefactāt. i. p̄tingit ex hoc q̄ ponit q̄ calefactū sit ppter angulos ut p̄ia elemēta sint cōburēta: ita corpora mathematica habētā angulos: et q̄a cōtra illā cōtradiccio nem p̄imā possunt dicere hoc fīm q̄ diximus. sed contra hanc opinionē secundā nūl possunt dicere: quia p̄edat q̄ in mathematicā sūt figure: quarū anguli nō diuidunt ēōno. cōtingit eis igit̄ dicere necessario causā ppter quā figure mathematicae nō cōburāt: et hoc intēdebat q̄ dixit: q̄a in eis sūt h̄fites angulos: et in eis sunt partes indiuisibiles. i. et non possunt dicere q̄ h̄fites angulos indiuisibiles nō sunt cōburentes. ponit enī in geometria etiā angulos indiuisibiles. debent q̄ dare causā ppter quā isti anguli cōburāt: illi autē nō. Et debet alijs defendere eos: dicendo q̄ magna differētia est in̄ eos: qm̄ cum anguli fuerint in materia: erunt cōburētes: quia aut̄ abstracti a mā nō erunt cōburētes. esse enī earū in mā est eis accidentalē. si igit̄ sunt cōburētes in q̄ntū sūt i mā: q̄ sūt cōbustionis pacides. Et forte Arif. pcedit h. l. q̄ acumen angulorꝫ ē cā cōbustionis p̄ accidēt in corporibꝫ cōburētibꝫ: et totū h. ē fīm nr̄am opinione: et q̄ corpora mathematica nō h̄nt ē extra intellectū: qm̄ q̄ posuerūt eas h̄re ē extra intellectū: si i intellectu: p̄tiget eis tūc necio vt figure mathematicae sint cōburētes. Et h. ut reputo opinabant̄ os̄ antiq̄ et eius antecessores.

Adhuc autē siquod ardet ignis: ignis autem est spera aut pyramidē necesse qđ ardet fieri sp̄rame aut pyramidē. Incidere quidē igit̄ et diuidere sic ut fīm rationē accidēt figure. Ex necesse autē pyramidē facere pyramidē: aut sp̄ram speras penitus irōnabile et simile: quēadmodū siq̄ dignificet gladiū in gladios diuidi: aut ferram in ferras.

Et dicamus etiā q̄ cum res cōburens est sic ignis: et est sp̄cīa: aut pyramidalis: necesse ē ut res comburens sit sp̄cīa aut pyramidalis. Et dicamus etiā q̄ si posuerimus et dixerim⁹ q̄ diuisio est in figura: nō est necessariū ut ex sp̄ce fiat sp̄cīa: neq; ex pyramidali pyramidale: hoc enim irrationabile est omnino: et ē simile ei qui ex uno cultello vult diuidere duos: et ex una ferrā duas ferras:

73

Quā p̄mo ɔ̄dit̄ p̄clusioni eoꝝ sine argumētis eoꝝ. D. ɔ̄dit̄ argumētū eoꝝ qui itas figurās ponebat iūis corporibꝫ ppter velocitatem motus et cōbustionē: incepit p̄ mo declarare q̄ ex motu veloci nō sequit̄ he figure. D. q̄ he figure etiā nō sūt cause velocitatis motus: et quin iā cōpluit̄ istos duos modos ɔ̄ditionis q̄ argumētū ex sua ve locitate motus: incepit ɔ̄dicere argumētū eoꝝ qđ sit a cōbustione his duobus modis: et primo incepit narrare argumenta eorum: et dicit: et dicamus r̄c. i. et cum posuerint ignem esse comburentē: lequeat ex hoc q̄ ignis habet alterā istarū duarū figurās: tunc ponit q̄ cōburens habet alterā istarū duarū figurās: ita q̄ syllogismus eoꝝ sic cōponit̄ ignis et cōburens: et cōburens habet talē figurā: ergo ignis habet talē figurā. Si enim nō puerent nūl cōcludent: quia tunc esset ex duabus affirmatiūs i secunda figura: et quia hec propositio est dicens q̄ cōburens deberet habere alterā istarū duarū figurās probabant hec p̄ istas duas propositiones: quarū vna est q̄ cōburens non cōbūrit: nūl per diuisiōnē que est i ultimo. Secunda est q̄ ista actio inuenit̄ in his duabus figuris: et nūc incepit destrue re sermonē dicens q̄ cōbustio sit per diuisiōnē et segregatiōnē: et dicit: et dicamus etiā q̄ si posuerimus et dixerimus r̄c. i. et dicamus si posuerimus q̄ cōbustio nō existit̄ in his figuris: nūl quia cōburens diuidit cōbustū: et facit ipsum p̄ diuisiōnē ignem: et ipsum esse ignem: et vt sit in figura faciente: necesse est vt inquantūcung diuiditur figura sp̄cīa nō diuidat nūl fīm partes sp̄cīas: et simili quantūcung diuidat a figura pyramidali nō diuidit nūl a pyramidali bus: quā omne qđ ignis cōburit facit ipsarꝫ ignem: sed nō est necessariū ut figura diuidat in figurās sibi cōsumiles: et quā ita sit: nō est igit̄ necessariū quā ignis diuidit illud quod cōburit per suā figurā vt faciat ipsum ignem: qđ est impossible. D. o. et hoc est simile illi q̄ dicit ex uno cultello r̄c. i. et repeto et sermo dicit̄ q̄ figure diuisiōne nō diuidunt nūl i figurās equales sibi: simili est sermo n̄ dicens q̄ cultellus diuidit i cultellos: et ferrā i ferrās.

Adhuc autē risibile ad diuidere solū reddere figurā igni. Ut detinat enī magis cōgregare et cōtinuare q̄s disgregare. Segregat quidē enī quā non eiusdē tribus: congregat autē quā eiusdē tribus: et cōgregatio quidē per se est: cōtinuare cēnū et vñire ignis. segregatio autē p̄ accidēt: congregans aut̄ homofilon: separat alienū. Itaq; aut̄ ab oportebat reddē aut̄ magis ad cōgregare.

Et dicamus etiā q̄ mirādū est de eo qui figurae ignis hac figura q̄ abscondit et diuidit: quā magis congregat q̄s diuidat. segregat enī omne etherogeneū: et congregat et adunat omne homogeneū. cōgregatio autē et adunatio sunt

igni essentialis. divisione enim et segregatio est ei accidentaliter: quoniam cum congregauerit et traxerit homogeneum: tunc segregabit ethereogenum: et si ita sit: oportet eos attribuere hec duo. scilicet divisionem et segregationem. ignis autem congregationem tamen que dignior est ut sit in igne quam segregatio et divisione et absens.

74. Quia syllogismus eorum ex quo dabat igni altera earum durarum figurarum fundata super has propositiones. ignis enim est ciburens: et ciburens ciburit per divisionem: ergo ignis ciburit per divisionem: et quod ciburit per divisionem habere debet altera durarum figurarum: ignis debet habere alteram durarum figurarum: et quoniam in sermone predicto contradicxit maiori propositioni priui syllogismi dicentis quod cibustio sit per divisionem vult in hoc sermone contradicere propositioni minori secundi syllogismi que est conclusio priui. scilicet dicit quod ignis ciburit per divisionem: et dicit: et dicamus quod invenimus est recte. et dicamus etiam contradicendum eis quod melius est dicere ignem esse congregantem et adunantem quam diuidentem et segregantem. Dicitur declarare hoc: et dicit: segregat enim omne ethereogenum. i.e. congregatio autem dignior est igni quam segregatio. nam ignis segregat ethereogenia et congregat hominem apud deputationem aurum et argenteum. segregat enim lapides et alia corpora ab argento et congregat argentum. et similiter facit calor: namvis animalibus in cibis: segregat enim ea que non assimilant cibos: et adunat tamen cibum: et quia quod segregat homogeneum segregat ethereogenum: dicit: congregatio autem et adunatio sunt entia. i.e. et quoniam ignis congregat homogeneum et segregat ethereogenum propter congregacionem homogeneum: tunc non segregat priua interiora: sed secunda: et omnia facta prima interiora est essentialia: secunda autem est accidentaliter: et hoc intendebat quoniam dicit: quoniam enim congregauerit recte. quoniam enim secundum congregationem in homogeneo segregabit ethereogenum per congregationem. Et non debet aliquis dicere quod forte segregatio homogenei non nullus propter segregationem ethereogeni. i.e. congregatio enim est actio alicuius similitudinis ignis et non potest nisi per segregationem: quia et si ageret segregationem nihil segregaret. in congregacione enim homogenei necessaria est segregatio ethereogeni: sed in segregatione non est necessaria congregatio: et universalis congregatio est generatio: et segregatio corruptionis: et melius est attribuere ipsum generationem quam corruptionem: quoniam non necessario segregatio est ei essentialiter: et segregatio accidentaliter: melius est dicere ignem facere congregacionem quam segregationem. illi enim volebat probare ignem habere rem priorē per aliam rem posteriō: accidentalē quod non licet. Dicitur et quoniam ita sit oportet eos recte. i.e. et quoniam videtur quod ignis segregat et segregat: oportet eos aut concedere et congregatio sit essentialis: et segregatio accidentalis: aut attribuere ei virtutem essentialium: et intentus debet quod quoque modo sit: non debet habere figurā divisionis et segregatiū: si enim concederent quod divisione est ei accidentaliter: et congregatio essentialiter: tunc debet habere figurā congregatiū non segregatiū: et si virtus est eius essentialium contingit ut habeat duas figurās insimul: et debet esse contraria: quoniam actio virtutis sit contraria: sed in figuris non iuenerit contrarietas neque ut in eis iuenerint duo contraria in eodem subiecto.

Adhuc autem quoniam calidū et frigidū contraria virtute impossibile reddere frigido figuram. oportet enim contrarium esse quod assignat. nihil autem est contrarium figure: propter quod et omnes dereliquerunt hoc: et tamē cōueniebat: aut omnia coaptare figurās: aut nullum.

Et dicamus etiam quod si calidū et frigidū sunt contraria in potentia: impossibile est ut frigidū habeat figurā. Debet enim habere figurā contraria sit-

gure calidi: sed figura non habet contraria omnino: et ideo nullus eorum dividit figurā frigido facto alio modo: et oportet eos aut omnibus dare figurās: aut nullis.

75. Hec est alia contradictione a predictis recte. quod quoniam elementū calidū et frigidū dicunt habere caliditatem et frigiditatem: et calor apud eos dat hanc figurā: necesse est eis ut frigus det elementū frigidū: aliā figurā: quod est possibile eis. Dicitur autem quod: et dicit: debet enim habere figurā contraria recte. et iste sermo est intellectus per se. et hoc quod dicitur necesse est eis: quod quoniam ignis aliquā figurā propter suā actionem: necesse est eis dare ceteris alias figurās propter suas actiones quā habent actiones diuersas: et quia actiones eorum sunt diuersae finē contrarerat: aut vent causam propter quā dederūt actionē ignis alias figurās: et nullis actionib⁹ ceteris.

Quidam autem de virtute ipsius cōstantes dicere contraria: dicunt ipsi fibiūpsis: autem enim esse frigidū magnū partū: propter cōstringere: et non per trāstire per poros. manifestū igitur quoniam et calidū virtus erit per transiens: tale quidē semper subtilissimum partū: itaque accidit paruitate et magnitudine diffondere calidū et frigidū: sed non figuris. Adhuc autem si inēquales pyramide magne virtus erit: non ignis negat causa figura eius quod est ardere: sed contraria: quod quidē igitur non figuris differat elementū manifestū ex his.

Et quidā eorum studuerūt ad dicendū aliqd in hac posetia. s. frigore: et dicit p̄riū. dicit enim quod frigidū est illud quod est maximū corpus. cōstringit enim et non per trāstire in canale: et si ita sit: necesse est ut calidū sit parvū corporis pcedens per canales propter suā subtilitatem. calidū enim et frigidū differunt in paruitate corporis et magnitudine: non in figuris. Et dicamus etiam quod si figure pyramidales non sunt equalēs in quantitate: magna earum non erit ignis: et tunc figura non erit causa cōbustionis et calefactionis: sed causa p̄riū. s. infrigidationis. declaratū est igitur quod elementū non differit ab inūicem propter figurās.

76. Et quoniam quidā istocepit quod quoniam dederit causā calorū propter figurā quod necesse est eis dare causā frigoris. ppter figurā quod necesse est eis dare causā frigoris. ppter figurā quod necesse est eis dare causā frigoris. et induxit causā p̄riū et actionem: deinde narravit sermonem eorum: et dicit: dixerūt enim quod frigidū recte. i.e. quod frigidū est illud quod habet partē magnā pars enim magna retinet in positis et canalis: et non pertransit eas: neque agit actione calidi. s. divisione. Dicitur et si ita esset recte. i.e. et prætingit eis si posuerint frigidū esse cōpositū ex partib⁹ magnis: ponere calidū quod est suū p̄riū esse posuit ex partib⁹ parvis. contraria enim debet habere causas p̄rias in eodem genere. s. quod si magnitudo partū est causa frigoris: debet esse causa laboris paruitatis partū: et hec non debet in igne. s. quod attribuet paruitati partū cōbustionem: quoniam si hec differat: ponere causā cōbustionis ex capitulo quā titulus non qualitatē et figure: et hoc intendebat quod dixit: calidū enim et frigidū differunt in paruitate recte. i.e. et prætingit ex hoc ut calidū et frigidū differant in paruitate et magnitudine partū ex quibus cōponuntur: et sic diversitas eorum erit in quantitate: non in figura. Dicitur induxit alia contradictione p̄tra eos: dicit: et dicamus etiam quod si figure pyramidales recte. i.e. et si concederimus eis quod cibustio sit per figurā. Ut g. pyramidales et infrigidatio et cibustio per magnitudinem et paruitatem partū pyramidis autem hec est magna: hec vero parua: necesse est ut magna infrigidatur et parua ciburatur: magna enim non pertransit poros. Deinde dicit: tunc igitur non erit figura causa cōbustionis et calefactionis. i.e. tunc igitur contingit eis ut figura non sit causa calefactionis: et cōbustionis: sed magnitudo

est in eadē figura: si lucerit magna infringideret: et si parua cōbureret. D. d. sed erit cā p̄t̄. s. infringidationis. s. ut reputo: et quia ista figura nō est cā calefactionis;necessaria est apud eos ut sit causa alicuius elementorū: quia actiones eoz apud eos sunt per quatuor figurās:necessaria est ut sit causa elemēti cuius actione est p̄t̄ria actioni calidi. s. infringidatio.

Quoniam autē propriissime differentie corporum que sūm passiones et opera et virtutes; prius vñqz erit de his dicendum: ut cum cōsiderauerit quis hec sūmam vniuersitatemqz ad vñquodqz differentias.

Et etiam dicamus q̄ si differentie corporum sunt per qualitates et operationes et virtutes eorum: et dicamus q̄ quodlibet eoz habet actiones et qualitates et virtutes naturales pfecte. quā enim hoc fecerimus: tunc sciemus diuersitatem cuiuslibet elementi a suo compari.

77 **Et quia iam declaratū est q̄ operationes elementorum nō sunt proprias suas figurās: manifestū est q̄ nō sunt nisi proprias formas et suas qualitates contrarias: et q̄ actiones nō differunt nisi sūm et hec duo: et intēdebat p̄ quālitas calore et frigiditate: et siccitatē et humiditatē: et p̄ virtutes formas: et posuit operationes ex diffētūs: quia cōsequuntur diffētūs que sunt forme: et quā appareat q̄ ha ber qualitates et formas et actiones diuersas. D. d. dicam q̄ quodlibet eoz habet tē. et quā quodlibet istoū elementorū habet figurā propriā et qualitatē propriā et operationem propriā: dicandū est de quodlibet istoū trium in quolibet elementorū quatuor sermonē perfecto: quoniam quā hoc perficerimus: tunc perficiet scīentia cuiuslibet eorum inquantū sunt diuersa et cōuenientia: et tacut cōuenientiam: quia intelligit ex diuersitate: et hoc qđ promisit de elementis cōtinet in secundo perigeno. primus autē cōtinet in se p̄positiones per quas potest demonstrare hoc qđ intendit in secundo: et ideo apparet etiā q̄ iste tractatus est quasi precedens ab libriū generationis. destruxit enim in eo omnes opiniones falsas i generatione et corruptione eoz et vniuersalit in potētia actionibus et qualitatibus eoz: et fecit hoc hic: et in libro de generatione: quia maior pars opinionis falsarū dictarū in eis hic nō sicut de collectione huius libri ad libriū de generatione: nō de eis inquantum sunt elemēta: sed inquantū sunt prime partes mundi: ut dicens ea esse cōposita ex superficieb: aut ex partibus indiuisibilibus: aut dicitur ea esse non generabilia: neq̄ coru pabilita: aut dicitur ea esse nō elemēta: aut dicitur ea esse generabilia et coru pabilita. Et omnes hec questiones non sunt nisi inquantū sunt partes mundi: non inquantum ele menta sunt.**

Uia intentio eius in hoc libro est loqui de partibus simplicib⁹ mundi. s. de cognitione substātiarum eaurū: et de numero eaurū: et omnibus accidentibus eaurū: et tam locutus fuit de substātiis corporis celestis in primo tractatu q̄ ipsa nō est grauius neq̄ leuis: et in pluribus suis accidentibus: et declarauit quod sunt corpora prima simplicia. In secundo autē de eis que residua fuerant corporis celestis: et in quibus dispositionib⁹ terre. In tertio autē de pluribus dispositionib⁹ corporis grauiū et leuiū: nō inquantū elementa sunt. hic vñ locutus est in cognitione substātiarū corporis grauius et leuis. s. in cognitione harū formarū grauitatis et levitatis: et quod sunt eorum forme et in omnib⁹ accidentibus corporis que continentur eis propter has formas: aut que cōtingunt his corporibus. manifestū est autē q̄ hoc cōploero perficit sermo de corporibus mundi primis et simplicib⁹: et de omnib⁹ existentibus in mundo inquantū est mundus. hec igitur est sua intentio.

Egraui autem et leui: quid est vñqz: et q̄ natura ipsorum cōsiderandum: et propter quā causam habet virtutes has: est enim que de ipsis cōtemplatio his que de motu sermonibus pro pria.

Egraui autē et leui declarandū est quā naturā habet: et qua de causa habet elemēta has virtutes. perscrutatio enī de hoc cōuenit motibus et sermonibus de eis.

Uia sicut diximus remāst ei in hoc libro dicere de formis quatuor: corporū simpliciū: et fuit manifesterum q̄ forme eoz sunt grauitas et leuitas: sed latē quas naturas habent: incepit dicere q̄ sua intētio in hoc tractatu est perscrutari de hoc qđ latē de formis horū elementorū: et est cognoscere quid est grauitas et leuitas quā ipsas esse formas horū corporū est manifestū p̄ se: et dicit: de graui autē et leui declarandū est. i. exponendo hec sunt nota. D. d. et quā de cā. i. et quā de cā iste p̄prietates. s. grauitas et leuitas sunt p̄incipia motū p̄iorū in his corporib⁹ vocatis elemēta: et hec perscrutatio nō est de cā agente: sed de formalī que facit leue moueri ad superi: et graue ad inferiū: et etiā de causa finali: prop̄ quā hoc est leue: hoc autē graue: res enī eternae nō habet agēs nisi fin similitudinē neq̄ hñt ex quatuor causis nō formale et finale et si habuerit aliqd quasi agēs nō erit nisi inquantū est forma illi et perscrutā ipsiū. D. d. perscrutari enī de hoc conuenit tē. i. et necesse ē p̄siderare in eis. nā p̄sideratio i eis sūt p̄siderationi i rebus mobilibus. s. nālib⁹: et hoc sūt necesse: quia nā est p̄incipiū motus et quietis: et graue et leue sunt p̄incipia horū elementorū: quapropter necesse ē naturali loqui de eis.

Graue enim et leue in posse moueri physica aliquāliter dicimus. actib⁹ autē nomina ipsorum ponūt nisi siquies putet inclinationē esse talē. propter autē physicū esse negū de motu. hec autē habere in seip̄is relīta suscitatiā que motus oēs quidem vñtū virtutibus ipsorum: vñtū tamē non determinauerūt preter pauca. vidētes igitur p̄imum ab alijs dicta et disquīrentes quecunqz ad cōsiderationē hanc diuidere necessarium. Sic et qđ vidētur nobis dicamus de ipsis.

Et dicamus q̄ nō vocamus graue et leue nisi illud qđ baber prop̄rietatē qua mouet motu naturali: sed nō invenimus ad actiones eoz rerum instrumentū: nisi aliqd relīta habere actionem: et omnes quidē antiqui naturales dixerūt has duas causas. sermo enī de eis cōuenit libro de motu naturali: et q̄ sunt p̄incipium motus et fundamētū eius: sed nō distinxerūt eas: neq̄ dixerunt de eis perfectem̄ valde pauci eoz. nos autem volumus adducere sermonē suū: deinde perscrutari et querere de eis que querenda sunt: et sunt necessaria perfecte et sufficienter et distinguere et determinare ea: postea dicemus nostrā opinionē de eis.

2 Quia hoc nō graue & leue dicit in maiori parte in idiomatib⁹ q̄ scimus de actione:nō de motu:puenitē ex illa potētis & habitib⁹:qñ hec duo sūr habit⁹: s. formā & actio:puenitē ab illo habitu:opōter̄ igitur ut essent duo nomina habitus: s. & actionis:puenitē ab illo habitu: & qui hoc nō p̄tingit i idiomate corū:neqz in multis idiomatibus demonstrauit q̄ hec nomina: s. graue & leue non demonstrat hicnisi habitu & formā: & qui dixit: illud qđ habet potentia: & dicitur: & dicamus q̄ nō vocamus t̄c: i. q̄ nō vocamus graue & leuenisi habitus & formā:qua mōuetur habens formā nālī motu: aut ad superius: aut ad inferius: & qđ dixit illud qđ habet potentia: intēdebat formā: nō illud qđ h̄z formā: forma enī & habitus dicunt habere potentia: & dicunt esse potētis: sed actiū nō passiue. Virtutes enī actiue & passiue differunt in hoc: q̄ actiū nō indiget quā exiūtis de potētis in actū motore extrinseco: passiuis autē est necessarius. U. S. q̄ geometri h̄z potētiā geometriā dū nō geometrat: sed q̄ geometrauit in actu: i. fecerit actionē geometre nō indiget motore extrinseco: addiscens vō geometriā h̄z potentia geometriā dā: sed indiget motore extrinseco: s. doctore. D. o. sed non inuenimus ad actiones corū t̄c: opōter̄ ut appareat dicere ipsam: & dixit hoc: qñ nō inuenimus ad habitū ex q̄ p̄uenit ista actio p̄pū: quap: op̄i necesse fuit nobis trāscire nomē actionis ad habitū & formā: hoc autē qđ dixit: nō sit error traslatōis: significat q̄ hec nomina: s. graue & leue dicebant apud eos de virtutib⁹ forma: s. & actiōe & sic erit expositio eius qđ dixit: sed nō inuenim⁹ ad actiones corū noīa instituta: i. noīa p̄pīa: sed equocā q̄ dicunt de ista forma & de actione: & hoc non est i idiomate nō: & nō intēdit q̄ i suo idiomate h̄z formā nomē: sed actiō nō h̄z: qñ si hoc intēdebat: nō intēpet demonstrare q̄ h̄z nomē graue: aut leue demonstrat potētia & habitu: & etiā hoc se re nō cadit i idiomatib⁹ idiomatiū enī sit i hoc ēt̄or̄ modi: quēdā enī sit noīa p̄pīa: sed ad habitū: & alia ad actionē puenitē ab illo habitu: & hoc ē meli: qđdā vō: h̄z nō men equocā: neqz demōstrās habitū: qñq̄ actionē: qđdā autē h̄z nomē ad habitū: sed nō ad actionē: & hoc raro inuenit: actio enī ē manifestior̄ habitū cū sensu apprehendit & habitū intellectu mediate actiōe. Quartū vō est ut actio habeat nomē & habitū ex q̄, puenit illa: actio hēat nōmen sicut i arabū idiomate & i plib⁹: D. o. nīi aliq̄s velit ea habere actiōē: i. nīi aliq̄s velit demonstrare p̄ hec duo noīa actionē: p̄pīa: nō habitū: & forte intelligit p̄ hec qđ dixit: & nō inuenim⁹ ad actiones: i. ad formas: t̄c. q. d. & nō inuenimus ad illud qđ ē in eis semp i actiū: qđ ē in forma nōmen: & forte hoc nomē actiō fuit error scriptorio: & hoc in arabica lingua que differēta demonstrat formā: & deinde d̄xit: & oēs quidē antiqui t̄c: i. & oēs nāles locū sunt de his duabus naturis: s. grauitate & leuitate. sermo enim de eis cōuenit sermoni de nālibus. D. dicit causam in hoc: & dixit: & q̄ sunt principia motū: i. & sermo de eis ē naturalē quo ad hoc q̄ sū principia motū nālū simpliū & fundamenti corū: i. qñ vñ corū de quibus dicit hoc nomē nā que diffinit q̄ est principiū motus & quietis. si liḡt natūralē: necesse est loqui de modis nature: t̄c ista sūt vñ sursum modozū: ergo necesse est ei loqui de eis. D. o. sed nō distinxerūt t̄c: & dixit hoc qđ plato diffiniuit graue & leue diffinitione dicere: vñ t̄m suozū duoz̄ modozū: s. qui d̄f̄ sim coparationē: nō illud qđ dicit simplicit̄: ut post dicem⁹ & cum narrauit q̄ isti nō dixerūt in eis sermonē p̄fēctum qñ illud qđ dixerūt: aut est error: aut dūminutum. D. nos autē volumus dicere t̄c: & hoc qđ dixit: querere de eis q̄ sūt q̄renda: & qđ intēdit: & debem⁹ q̄rere sufficiēter de hoc qđ dixerūt de eis: vñ sūt possibile p̄fēcere p̄ ea oīa q̄sita q̄ necessaria sūt sciri: & coparare debemus oēs spēs illi: ge

nerie: & dixit hoc: q̄a hec p̄positio est bonariū diffinitionū in reb⁹ diffinitionib⁹: s. q̄ p̄ has diffinitiones debet p̄fīci oīa q̄sita q̄ necessaria sunt sciri in illa re apud p̄fēcationē. D. narrauit q̄ post oīa ista dices tuā opinionē: quin talis debet esse ordinatio: & dixit: deinde dicimus post nostram opinionem de eis.

Bicis autē hoc quidē simpliciter graue & leue hoc autē ad alterū: habentū enī grauitatē dicimus hoc quidē esse leuius: hoc autē graue: p̄puta ligno es. De simpliciter quidē igī dicitis n̄bil dictū est ab his qui p̄iūs de his autē que ad alterū nō quidē dicit: qđ est graue & qđ leue. sed qđ grauius & leuius i h̄stib⁹ grauitatē.

¶ Et dicamus q̄ debes scire q̄ hoc nōmen graue dicit simpliciter: & hoc nomē leue dicit absoluē: & dicunt enī coparationē: dicimus enī q̄ grauius quedā sunt grauior̄ arvt dicimus q̄ cupū grauius est ligno. antiqui enī n̄bil dixerūt de graue & leue in coparationē: & nō dixerūt graue & leue: neqz narrauerūt ea: sed grauius & leuius.

3 Quid dixit q̄ ipse vult incipere: p̄imo de opinionebus antiquorū in duabus rebus. s. vñ illud qđ dixerūt s. sit p̄tēns & terminās omnis spēs istius nature: & vñ illud qđ dixerūt sūt dictū recte: & incepit p̄imo dicere q̄ sermo eoū de natura graue & leui est diminutus: qñ oēs sermones nō sunt tñ nīl i graui & leui que dicunt enī coparationē: nō i graui & leui que dicunt simpliciter: vt terra & ignis. Graue autē & leue enī coparationē est illud i quo nō est pura grauitas: neqz pura leuitas: sed vñ p̄pīcēt enī grauius alio: & leuius alio. U. S. q̄a cupū grauius est ligno & leuius viuo argēto: qñ autē graue & leue simplicia sunt: iam declaratū est: t̄c etiā declaratū erit post. leue vō & graue esse enī coparationē manifestū est: & sermo eius in hoc capitulo est manifestus per se.

Dagis autē crit manifētū qđ dicimus sic: hoc quidē enī semp nata sunt a medio ferri. hoc autē semp ad medium. horum autē qđ quidē a medio ferri ferūtū dico ferri: deorum autē qđ ad mediū. Incōueniens autē nō putare aliquid esse in celo: hoc quidē sursum: hoc autē deorum: quidē admodū quidā dignificant nō enī omnē hoc quidē sursum: hoc autē deorum dicunt. Siquidē ad omnē partē simile est t̄c vñdīqz antipes erit ambulans vñusquisqz ipse si bi. Nos autē totius extremū sursum dicimus q̄ & sim pos̄tionē est sursum: & natura primū.

Nos autē volumus declarare hunc sermonē sic: rerū enī quidā mouent̄ semp ad mediū: & quidā semp a medio: qđ vō mouet̄ a medio dicitur moueri ad superius: ad mediū autē ad inferius. dicentes autē q̄ mundus nō habet superius: neqz inferius: q̄ mundus nō habet superius: neqz inferius: q̄ totus mundus sit cōsimilis in omnibus partib⁹ & quā ita sit: cōtinget vt sit possibile cūlibet homini ut in quadā hora sit ambulans in oppositione loci in quo primo ambulabat: & ut pedes eius sint oppositi loco in quo primo erat. Nos autē volumus orīonta mundi superius: & dicimus q̄ est in suo loco superius: & est primū in natura.

4 Quid posuit q̄ graue dicit duobus modis simplici & sim coparationē: & similī leue. vult modo declarare vel demonstrare ex q̄ potuerū apparere graue & leue ē sim p̄lū: & quā hoc apparet ex motib⁹ naturalib⁹ corpori

simplici: quia cum inuenimus duo corpora: quod utrum
mouet semper ab eodem loco ex oibus partibus ad ptes op-
positas: et alterum mouet semper ad illum eundem locum ex oibus
partibus oppositas: necesse est ut sint duo loca hic náliter
opposita: mediū. s. qd vocat inferius: et circuferentia qua
vocat superius: nō fin coparatione supius: et hoc intende-
bat cum dixit: rerū enim qdā mouent rē. i. et signū eius qd
inferius est res p se nō i coparatione tñ ad alterū: et simi-
liter superius: quia inuenimus corpora que sunt in mundo
duobus modis: modo qd mouet ad mediū mundi ex oib
partibus: et illud vocamus graue et mobile ad inferius:
ex quo necesse est ut medium mundi sit inferius náliter: et
modo qd motus est ad mediū mundi in quocqz loco fue-
rit positus in medio quin mediū fuerit diuisibile habens
s. latitudinem: et qdā iste motus nō peedit i infinitū: scimus
quia puenit ad corpus circulans mediū: et qd illud corp
est superius náliter. D. o. quod autē mouet a medio rē. i.
ex oibus parib. s. signū dicit moueri ad supius: ergo cir-
cuferentia corporis celestis est superius qd illud corpus ad
ipsum mouet: qm qd manifestū est p se qd illud corpus or
moueri ad supius: et qd illud corpus mouet ad circuferentia
celi: ergo circuferentia celi est superius: et nō nocet huic ser-
moni si ex duabus affirmatiis in tercia figura: et simi-
liter proprii cōuerxione sermonis: quia manifestū est apud
nos qd corporis qd ex oibus partibus mouet ad mediū mū
di dicat moueri ad inferius: cōtingit ut inferius sit mediū
mudi: et quia mediū mudi et suus orizōn sit terminata na-
turaliter nō dicta fin coparatione: cōtingit ut inferius et su-
perius sint terminata náliter: ergo necesse est graue et leue
simplici esse: nō fin coparatione tñ: et nō esset fin copa-
ratione si graue moueret ad partē nostram pedū ex vna
partē: et tūc suū esse sup terrā est ex vna partē: et
tūc est celi quasi rectū super capita nostra ex parte vna
parti terre tñ: sicut imaginat vulgus: qm si ita est: tūc
nihil est graue et leue simplici. D. o. ut quidā antiqui fun-
gentes rē. i. quia isti qdā nō intellexerū de istis nominib
superius et inferius: nisi ea que sunt fin coparatione: et mun-
dus inquantū est spericus nō h̄i in se h̄ac coparatione. Judi-
cauerūt qd inferius et superius nō sunt simplici: supius enim et infe-
rius fin coparatione nō imaginant nūli i corpore plano: nō
spérico. ergo cōtingit istis qdā apud eos nō dicunt supius
et inferius nūli respectu: et mūdus nō sit spericus: negare
superior et inferior est simplici. D. o. et si ita sit rē. i. qd si supius
et inferius qd sunt i mūdo nō sunt nūli fin coparatione: possi-
ble est ut hō ambuleret in alta hora fin aliquā locā terre: deinde post hec ambuleret in aliā loco opposito illi pmo lo-
co: ramē pedes sui in secundo loco nō erūt oppositi suis pe-
dibus i pmo loco: ut nos dicimus de ambulātibus super
terrā i pte opposita loco sup quē sum: sed est possibile ut
caput ambulātū i pte opposita pti sup quā sum sit i pte
nō pmo pedū. s. ut caput ei sit ad pte terre: et pedes ad pte
aeris qd sit sup illā pte terre: qd ē impossibile: et cum posuit
orizōn ē et centrū: et orizōn vbi cōponit fuerit i terra ē
versus nostra capita: et centrū vbi pedes in oī loco terre. D.
nos autē vocamus rē. i. qdā semp situs est respectu nostrū
est supius et rē. i. qdā fin coparatione: qm in alio lo-
co redit suus situs ut sit inferius. Si igit supius est illud qd ē
versus nostra capita: et hoc ē supius cui situs nūq; mutat in
respectu nřm: manifestū est qd illud est superius nāliter nō fin
coparatione: et sitū de inferiori. et ideo dixit: et dicim⁹ qd est in
suo loco rē. i. qd ē in suo situ supius nāliter nō fin coparatione
et qd ē pmo in nā. i. qd ē pmo partū nāliter: pus enim ē in infe-
riori nāliter. Et pot̄ intelligi qd ē pus eo qd ē fin coparatione.

Quoniam autē est aliqd celi extremitū et mediū
palā: quia erit et lūsū et deorsū: qd quidē et multi
aliū: veritatem nō sufficiēter: hec autē cā: qd putat

nō simile esse vndeqz celū: sed vnu cē solū qd sup
nos hemispherii. Quoniam quidē existimatē et in
circuito tale: et mediū simuliter habere ad omne:
hoc qdē iuris dicunt cē: qd autē ad mediū deorsū.

Reuertamur postea et dicamus qd li mūcūs
habet orizōnta et mediū: manifestū est ipsū ha-
bere lūsū et deorsū: ut plures cōcedūt: qdūs nō
cōfessione firma: et cā eius est: quia putat celū nō
esse cōtingens totū circuīquaqz: sed cōcedūt me-
dictatē celi que ē sup nos tñ. Quoniam necūt ipsū
esse rotundū: et dixerūt qd eius altius ē supius et
medium est inferius.

Et declaratū est qd mundus habet orizōnta et qd pedes
nostrī vbi cōponit sunt i terra sunt vbi vbi
circuferentia: manifestū est qd mundus habet náliter supe-
rius et inferius: et hoc manifestū est apud sciētes qd celū co-
tinet totū sicut apud existimatē qd celū p̄tinet nos ex vna
parte tñ. Isti enī vulgares cōcedūt celū esse supier⁹: et ter-
ram esse inferius. D. dedit testimoniū ex vulgo: t. d. ut cō-
cedūt plures. i. et ista opinio comūnus est oibus: vulgus vi-
det et opinat qd terra est inferius: et celū ē superius. S. nō
opinat qd supius ē cōtinēs totū: et qd inferius ē mediū totū
qm̄ nō scierūt qd celū cōtinet totū: et si scirent: tunc dice-
rent sicut nos dicimus: et hoc intendebat cum dixit: et cā
eius est rē. i. et causa propriei qd vulgus opinat qd supier⁹
est ex vna parte terre est: quia nō scierunt qd celū cōtinet
terra nūli ex vna parte tñ: et si sciret qd celū cōtinet terra: et
scirent qd superius naturaliter: notū enim est per se qd celū
est superius: et dixit hoc ut puto reprehēdendo antiquos
opinantes qd celū continet totū: et dicebant cū hoc qd non
est superius: neqz inferius naturaliter.

Simplicer quidē igit leue dicit qd surū ferē
et ad extremū: graue autē qd simplicer deorsū
et ad mediū: ad aliud autē leue et leuius: aut duobus
habētibus grauitate et molē equale deorsū
sunt alterū natura velocius.

Et si ita sit: dicamus qd leue simplici est illud
qd mouet ad superius et ad orizōnta: et qd graue
simplici est illud qd mouet ad inferius et ad me-
diū: et leue autē et graue fin coparationē est: qd
fuerit duo equalia i magnitudine et i p̄sistudine
et vnu eoz mouet ad interius citius qd alterū.

Quā declarauit supius esse náliter: s. circuferentia: et in-
ferius náliter esse: s. mediū. d. qd ex hoc sequit̄ graue ē sim-
plicer. s. illud qd mouet ad inferius simpliciter qd est me-
diū: et leue esse simpliciter. s. illud qd mouet ad superius
simpliciter: et dixit: et si ita sit. i. et si superius sit simplici: nō
fin coparationē: et similē inferius: cōtingit ex hoc ut leue
simpliciter sit qd mouet ad superius qd est circuferentia: et
graue simpliciter fin mouet ad inferius qd est
medium: et hoc qd dixit: est vna descriptionū grauius et le-
uis simpliciter. Et cum declarauit graue et leue esse sim-
plicer: et declarauit cū hoc que sunt dispu. s. nōnes sicut de-
scriptiones que in talibus rebus accipiunt̄ loco diffini-
tum: quia actiones propriei istis rebus accipiunt̄ loco for-
marum et differentiarū in diffinitionibus: reuersio ē ad
demonstrandū qd est graue et leue fin coparationē: et di-
xit: leue autē et graue fin coparationē rē. i. qd cū ad grauius et
leuius fuerit coparatum: illud autē qd est minoris graui-
tatis ē ex genere grauius simpliciter: et nō differunt nūli fin
magis et minus: propter illud qd misce cum eis ex altero
contrario qd est leue: et hoc nō inueni in rebus que sunt
eiusdē specie. Grauitas enī magnitudinē equalium que sunt
eiusdē speciei respectu grauius cōglis ē: et iste magnitudines
nō sunt in grauitate nūli propter magnitudinem et paruita-
tem: magnitudines autē equales que sunt diuincie speciei

inuenient diuersitate. i. qdā carū sunt velocitatis motus ad mediū: et ideo dicitur fuit de istis ut sint eis in magnitudine et spissitudine et intēdit p magnitudine quantitate: et spissitudine grossitatem et intendebat in hoc qdō dominat in eis substantia leuis et simile huius qdō dicitur de graui finē cōparationē intelligendū est de leui. s. qdō leue dicitur finē cōparationē quoniam fuerint duo equalia in magnitudine quoq; vnuū citius mouet ad superius. h. qdō raro inueniat in cōpositis grauitas enī magia dñaf in cōpositis.

Existim itaq; qui prius venerunt ad cā que de hā cōsideratione sere plurimi de sic grauius et leuib; in tubis dixerunt solū quibusq; ambob; habentibus grauitatem alterū est leui. sic autē p̄trāentes putant determinatū esse et de simpliciter graui et leui. Ratio autē ipsiū nō cogruit.

Et dicamus sere omnes perscrutates de his duobus non fuerūt p̄scrutati: nisi de leui et graui finē cōparationē et dixerūt: quare igit̄ sunt duo: quoniam actione est equalis, et vnuū eoz̄ mouet citius ad inferius qdā alterū, et quoniam hoc determinauerūt enī putauerunt qdō determinauerūt leue et graue simpliciter. sed sermo eoz̄ nō cōuenit istis.

Enī qui declaratū est iam leue esse simpliciter: et leue esse finē cōparationē: et graue simpliciter: reuertamur igit̄: et dicamus qdō sere omnes antiqui perscrutates de istis duob; naturis. s. graui et leui nō fuerūt locuti de istis speciebus ea rum nisi de graui et leui finē cōparationē. Et hoc est manifestū ex qōne eoz̄. querit enī: quare sunt duo qdā motū est ad eandē partē. et vnuū eoz̄ mouet ad inferius citius suo cōparti: et hoc intēdebat quoniam dixit: et ideo dixerūt: quare sunt duo: qdā actione est equalis. t. et hoc sicut dixit est signum sup hoc qdā nō fuerūt locuti de graui et leui nisi tñm ī cā que sunt finē cōparationē. Omne enī qdō mouet ad eandē partē est eiusdem speciei: aut grauius: aut leuis. t. ò hoc qdō querit: quare illa qdā huiusmodi t. pater qdō loquuntur de eadē specie. s. aut ò graui finē cōparationē si illa pars fuerit inserit: aut de leui finē cōparationē si illa pars fuerit superior. t si perscrutati fuerint de graui et leui simpliciter deberet dicens: qdā quedā corpora ad inserit mouet et quedā ad superius. D. dixit: t cū hoc determinauerūt t. i. et quoniam dederūt causā graui et leui finē cōparationē et determinauerūt ipsiū putauerunt qdō de hoc facto: id determinauerūt causā graui et leui. D. sed sermo eoz̄ non cōuenit istis. i. et appetit ex hoc qdō determinauim⁹ sive narrātūs de cā qdō sermo de graui et leui. i. causis dandis nō cōuenit graui et leui qdā sive simpliciter qdā descripsimus.

Nādā autē erit hoc p̄cedentib; magis. dicunt enī graui et leui. hoc qdē quicadmodū in timeo scriptū est: grauius quidē qdō ex pluribus eiusdem cōstantia leuius aut qdō ex pauciorib; quicadmodū plumbū plumbū grauius. t es ere. Similiter autē et alioq; cū eiusdem speciei vnuūq; qdā. In superabundantia enī equaliū partū grauius vnuū quoq; ē. eodē autē mō et ligno plumbū autū. ex quibusdā enī eiusdem esse corpora et vnuū materie alterius viderit. sic autē determinatū nō est dictū de simpliciter graui et leui.

Cololumus igit̄ declarare et exponere sermonem eoz̄. quidē enī eoz̄ determinauerūt graui et leuius dicēdo: qdō graue est qdō cōponit ex pluribus cōsimilibus: leue autē ex paucis. Cetera grauius qdō frustū plumbū est grauius altero frusto plumbū quoniam magis plumbū fuerit in eo qdā in altero. Et similiter cupriū est grauius alio cupro: quoniam in eo sicut magis cupriū: ut dictū est ī timeo. et hoc dictū est ī aliis cōsimilibus formarū. cōsimilibus

quidē est illud ī quo sunt plures partes qdā ī suo cōpari est grauius semp. et similiter dicitur ī ligno et plumbō. fingunt enī qdō omnia corpora sunt cōposita ex partibus similibus ex uno elemento. et hoc putauerunt. et vnuū nō testatū cī modo. igit̄ iam determinauerūt grauius et leuius hac determinationē: et nihil dixerunt de graui et leui simpliciter.

Sicut lum narrauit qdō antiqui nō fuerunt locuti de istis nisi finē cōparationē: vult modo declarare hoc narrādo sermonē eoz̄. et dixit: quidē enim determinauerūt grauius et leui. t. et appetit qdō quoniam isti voluerūt diffinire graue et leue: non diffinierūt nisi graue et leue finē cōparationē. s. grauius et leuius. Isti enim dixerūt qdō graue est illud qdō cōponit ex pluribus elementis. et hoc intēdebat pro pluribus cōsimilibus. omnes enī cōueniunt ī hoc qdō elementā sunt cōsimilia. t qdō leue est illud qdō cōponit ex elementis paucis. et finē hanc diffinitionē graue et leue sūt eiusdem nature: et non differunt nisi finē magis et minus. et hec est dispositio grauiū ī respectu non simpliciter. iste enim due nature sunt diuersae ī diffinitionē et ī cōntia t. D. dedit exemplū ad declarandū qdō sermo eoz̄ nō est nisi ī eadem diuersa natura finē magis et minus. t. d. Verbi grauius. t. et sermo eoz̄ ī natura grauius et leuius est similiter sermoni dicens qdō hoc plumbū est grauius hoc plumbō: quia ī eo sunt ex partibus plumbī magis qdā ī altero. t. d. qdō differēta est magna inter dicens qdō hoc plumbū est grauius hoc: quia ī eo sunt ex elementis grauius plusq; ī altero: quia ī eo sunt ex partibus plumbī plusq; ī altero. D. dixit: et hoc qdō dicens ī alijs cōsimilibus formis. et hec est causa quā reddunt in graui existēti ī rebus que sunt eiusdem speciei: et ī rebus que sunt diuersae speciei. et hoc intēdebat quoniam dicens: et similiter dicunt de ligno et cupro. D. dedit causam in hoc et dicit: fingunt enī qdō omnia corpora t. et hoc qdō dant de causa grauitatis et leuitatis est idē ī omnibus corporib; sive eiusdem speciei sive diuersae speciei. opinab; aut enī qdō omnia corpora sunt cōposita ex elementis eiusdem ī specie: quapropter dicebat qdō graue ē illud ī quo sunt plura elemēta: et leue ī quo pauca. D. d. et putauerunt hoc et sensus nō testatū eis. et hoc potest intelligi qdō iste sermo ī elemētis nō cōuenit omnibus eis que vident ī corporibus cōpositis. dicens enī hunc sermonem impossibile est eis dicere quoniam corpora cōposita diuersant specialiter: quoniam elemēta ex quibus cōponuntur sunt eadē ī specie. s. quoniam diuersant formē compositorum. et alia multa contraria sensū sicut cōtingunt huic positioni. Et potest intelligi qdō hec elemēta sicut dicitur: sentirent corpora dissolui ī ea et cōponi ex eis sicut sentiū ī quatuor. et quoniam videt ex sermone eoz̄ qdō nō fuerunt locuti nisi de grauius et leuius: sicut de hoc rememorationē: et dicit modo igit̄ iam determinauerūt t. et quoniam autē isti non dedecunt nisi causam grauioris et leuioris. Et nihil cōterunt de graui et leui que dicunt simpliciter: manifestū est hoc quod diximus.

Mūnū enī ignis quidē semper leuis et sursum fertur terra autem et terrea omnia deorsum et ad mediū. Itaq; non propter paucitatem triangulorum ex quibus cōstare autē vnuūquodq; ipsorum ignis sursum ferri natus est. qdō quidē enī vnuū plus minus sc̄rū et grauius vnuū effet ex plurib; ens trigonis. nūc autē ridet cōtrariū. quāto enī vnuū sit plus: leuius est et sursum fertur velocius et a sursum autē deorsum paucis sc̄rū citius: ignis multis autem tardius.

Mūlos autē videntur qdō ignis est leuis et certe levitatis: et qdō mouet ad superius: et qdō terra et frestra

sunt grauias eternae gravitatis: mobilia ad inferius et ad medium. et quoniam ita sit: non igitur propter triangulos ex quibus elementa coponuntur mouet ignis ad superius: quoniam si ita esset sic dixerit: tunc magnus ignis esset tardioris motus ad superius: et grauior quam coponetur ex pluribus triangulis ut dicunt: sed nos videmus contrarium. Ignis enim quanto magis fuerit maior: tanto magis erit leuior: et velocioris motus ad superius: et quanto magis fuerit minor: tanto magis velocioris motus a superiori ad inferius.

¶ Qum cotingerit eis finis suam vir eadem natura: quoniam est leuis quoniam fuerit coposita ex paucis elementis: et quoniam grauius quoniam fuerit coposita ex pluribus elementis: incepit primo demonstrare quod in graui simpliciter: et leui simpliciter apparet contradictionis. s. quod omne leue simpliciter sive magnus sive parvus. sive copositus ex pluribus elementis sive paucis semper videt leue. i. mobile ad inferius. et similiter de graui simpliciter: et dicit: nos autem videmus quod ignis est leuis. t. c. i. nos autem videmus ex nostra fundamentis quod ignis omnis sive magnus sive parvus: et in qualibet hora quoniam fuerit in loco inferiori. s. medio: mouebitur ad superius quod est circumspectitia: et similiter omnes partes terre sive magna sive parva semper mouent ad medium. et quoniam posuit hanc positionem tam manifesta sensu. d. si igitur ita sit: non propter triangulos tamen. i. et si hoc fundamentum sit sicut posuimus: impossibile est finis opinionem dicentes quod quatuor hec corpora vocata elementa sunt coposita ex triangulis: dicere quod causa propria quae quedam sunt grauias: et quedam leuias est: quia leue coponitur ex paucioribus triangulis: et graue ex pluribus. D. o. quoniam si ita esset sicut dixerit tamen. i. quoniam si ea grauitatis esset multitudo triangulorum et levitatis paucitas: ita quod terra stare ex multis triangulis: et ignis et paucis: contingat ut magnus ignis esset tardioris motus ad superius quod parvus. magnus enim plures habet triangulos quod parvus: sed non ita est. ergo multitudo triangulorum non est causa gravitatis: neque paucitas levitatis. D. o. quoniam magis fuerit maior tamen. s. ignis. D. o. et quanto magis fuerit minor: tamen. i. et quanto magis ignis fuerit minor: tanto motus eius visus velut ad inferius erit facilius: et hoc contingit eis qui vobis hoc triangulum eiudem nature: et si dixerit quod quidam eorum sunt graues et quidam leues: et graue coposita ex triangulis grauib; et leue ex leuibus: non contingat eis hec contradictione: et hec contra dictio est vobis oibus quatuor elementa esse coposita ex elementis consimilibus: sive superficiebus: sive partibus indivisiibilibus: et quod grauitatis et levitatis est multitudo et paucitas eorum.

¶ Adhuc autem quoniam pauciora quidem habens homogenea leuius esse dicunt: plura autem grauius. aerem autem et aquam et ignem ex eiusdem esse triangulis: sed differte paucitate et multitudine: propter quod hoc quidem ipsorum esse grauius: hoc autem leuius: erit aliqua multitudo aeris que grauior aqua erit. accedit autem totum contrarium. Semp enim plus aer sursum ferri magis et totaliter quelibet pars aeris sursum ferri ex aqua. bi quidem igitur hoc modo de graui et leui determinauerunt.

¶ Dicamus etiam aliter alio sermone quod si corpus leuius fuerit leue: quia coposita ex homogeneis paucis: et corpus grauius fuerit graue: quia coposita ex homogeneis multis. Ignis autem et aer et aqua coponuntur ex similibus triangulis: sed distant in paucitate et multitudine triangulorum ex quibus videntur grauiora: aut leuiora se ad invicem necessarium est ut aliqua quantitas aeris in multitudine sit grauior aqua: tunc igitur debet aer moueri ad inserviendum: quod est impossibile. videt enim

quod quanto magis aer fuerit maior: tanto citius mouebitur ad superius.

¶ In prima demonstratione demonstrauit eis accidere quod pars maior ignis aut terre mouet tardius quam minor: in hac autem quod pars maior leuis elementum mouet ad partem ad quam minor pars corporis grauius mouet: et dicit: quod quoniam posuerimus quod leue inquantum est leue coponit ex elementis convenientibus in forma: sed paucis: et graue simpliciter e contrario. s. coponit ex illis eiusdem elementis: sed multis contingit ut aliqua pars aeris aut ignis sit grauior aliqua parte terre: ita quod illa pars aeris aut ignis debet moueri ad inferius. possibile est enim accipere partem aeris magnam in qua sunt plura elementa quod in terra parua: quapropter contingit ut illa pars magna aeris defecdat ad inferius: et hoc intendebat quoniam dixit: necessarium est ut aliqua quantitas aeris in multitudine tamen. i. possumus bene accipere partem aeris magnam in qua sunt plures trianguli quod in parte parua terre: quapropter debet moueri ad inferius: citius quam illa pars terre: sed huius videt quod quanto aer fuerit maior: tanto citius mouebitur ad inferius.

¶ His autem non sufficiens vobis est sic distinguere: sed equidem sic existentes antiquiores ea quae nunc etate magis nouiter intellexerunt de nunc dictis. vident enim quedam mole quidem minorem corporum: etiam autem grauiora. palam igitur quod non sufficiens dicere ex equalibus componi primis que equae grauias equalia enim videntur esse mole.

¶ Secundum igitur hunc modum distinxerunt isti graue et leue: et hac dispositio disponuerunt ea. Alijs vero displacevit ista distinctio et dispositio: quapropter distinxerunt hoc et alia scientia determinaverunt: et sunt isti priores alijs in temporibus. Et nos videmus quod quedam corpora sunt maiorum spissitudinis quam alia. corpus enim durissimum est grauius declaratum est igitur quod graue et leue non sunt ex multitudine et paucitate homogeneorum: quoniam si ita esset: tunc spissitudo in eis esset equalis.

¶ Per hoc quod dixit: finis igitur hunc modum innuit dicentes quod causa grauius et leuis est multitudo vel paucitas triangulorum. s. platonem et eius sequaces: et per hoc quod dixit: alijs tamen innuit demotri et eius sequaces: dicentes partem esse indivisiibilem. sermo enim istorum quod causa grauitatis et levitatis est multitudo et paucitas elementorum. s. corporum indivisiibilium est magis convenientis nature quod sermo platonis: et ideo dicit: quod iste sermo est prior in tempore quam alijs. i. deberet esse e contrario. sermo enim posterioris deberet esse acutio: et rectio: et in hoc comprehendit platonem. D. o. et nos videmus quod quedam corpora tamen. i. et intendit hic per spissitudinem magnitudinem: et est iste sermo contradictionis dicentibus quod causa grauitatis et levitatis est multitudo et paucitas elementorum quoniam enim tradidit huic opinioni in graui et leui simpliciter: incepit igitur tradicere ei etiam in graui et leui finis coparationem: dico et si causa propter quam quedam corpora sunt grauiora aut leuiora est multitudo: aut paucitas elementorum: consimilium: sive triangulorum sive corporum indivisiibilium: contingat ut nullum corpus minus videret grauius alio corpore maiori ut de plumbo et ferro. s. quod pars minor plumbi est grauius: parte maiori ferri. et manifestum est quod si plumbi et ferrum componuntur ex partibus indivisiibilibus: aut ex superficiebus triangulis quod minus est plurimum superficiem: aut plurimum corporum indivisiibilium: quia elementa sunt infinita in numero in copositione parvus et magnus: et in hoc omnes convenienter nisi dicantur: amina esse et vacuum: que dicunt esse quidam dicentes esse corpora indivisiibilia: et ideo putat dicere quod hec corpora esse est valde sufficiens. D. o. quoniam si ita esset tamen. i. quoniam si causa grauitatis et levitatis esset multitudo et paucitas partium: contingat

ut omnia equalia in gravitate essent equalia in magnitudine: sed contrarium videtur esse.

Prima autem et indivisiibiles superficies dicuntur ex quibus constat gravitate habentia corporum inconveniens dicitur: quibus autem solidis magis contingit dicere maius esse grauius ipsis. Compositorum autem quoniam non videtur hunc rumpere quodlibet habere modum: sed multa grauiora videantur minorata mole entia a quae ad modum lana est.

Dicentes vero quod corpora sunt composta ex partibus indivisiibilibus qui eorum componunt corpora et superficies: impossibile est eis dicere quod quanto magis superficies fuerit maior: ita magis corpus composta erit grauius: nam hoc est impossibile omnino: qui autem componit corpora ex corporibus indivisiibilibus habentibus tres dimensiones: possibile est ei dicere quod corpus maius est et grauius: sed hoc non potest dicere nisi in primis corporibus simplicibus. in compotitis autem non corpora enim composta videntur esse graua et levia sicut hunc modum. videmus enim corpora parua grauiora alijs magnis: et cupri lana.

I2 Quid narratur quod causa data ab istis in gravitate et levitate que sunt simplici sicut positionem dicentes esse elementa superficies: et sicut opinione dicentes ea esse corpora indivisiibilia. et narratur quod impossibilitas sequuntur ex hoc: et etiam quod non possunt reddere causam perfecte grauius et levis sicut comparationem. s. in compotitis: incepit demonstrare istas duas sectas in quo differunt in dabo causam gravitatis et levitatis sicut comparationem in ipsis elementis. dicentes enim elementa esse corpora indivisiibilia possunt reddere causam gravitatis et levitatis ipsis elementis sicut comparationem. scire non possunt in compotitis. dicentes autem superficies esse neque in compotitis neque in simplicibus possunt dare causam: et ideo opinio de corporibus indivisiibilibus magis est conveniens nature. ponit enim ei. s. esse diversa in quantitate: quapropter possunt dicere quod quemdam eorum corpora s. maiora sunt grauiora quibusdam. s. parviora: quoniam corpora que sunt eiusdem nature maiora sunt grauior et minorib; sed quoniam qualiter fuerit ex eis: quod quedam composta parua sunt grauiora quibusdam magnis nibil poterunt dicere: composta enim parua componunt apud eos ex partibus minoribus et sunt leviora. Ita igit posseunt dare causam gravitatis sicut comparationem in simplicibus: sed non in compotitis. dicentes autem superficies esse neque in simplicibus neque in compotitis: ut simplicibus autem quia non possunt dicere quod magna superficies est grauior parua: sicut illi possunt dicere quod corpus magnum est grauius paruo. intelligibile. n. est vi sicut diversitate corporum diversitas gravitatis: sicut autem diversitas superficies non est intelligibile quoniam gravitas non dicatur de superficie. hec igit est summa istius capituli: et dicitur: i. centrum vero corpora esse composta ex partibus indivisiibilibus. s. ex elementis indivisiibilibus: dicentes vero elementa esse triangulos dicunt partes esse indivisiibiles in compoto: quia trianguli non dissoluuntur in aliquid: sed aliae superficies dissoluuntur in eos. Deinde dicitur: quoniam componunt corpora ex superficiebus. i. dicentes enim quod elementa sunt trianguli non possunt specificare omnino has superficies: dicendo quod quedam earum sunt grauiora quibusdam: ita quod possint dicere quod corpora levia componunt ex superficiebus leuisib; et grauiora ex grauiibus. D. d. qui vero componit corpora ex corporibus indivisiibilibus et ceteri. qui autem componunt corpora ex magnitudinibus habentibus tres metras indivisiibiles possunt dicere quod quedam corpora indivisiibilia sunt grauiora quibusdam: quoniam sunt maiora eis: et proprium hoc possunt dicere quod corpora composta ex eis grauius simplici sunt ex partibus

magnis: et levia ex paruis. D. d. in corporibus autem compotis istis possunt dicere. s. quare quedam corpora composta grauiora sunt grauiora quibusdam: sicut hoc non possunt dicere dicentes superficies. Deinde dicit causam super hoc: et videtur enim quod corpora composta sunt grauiora et levia. et ceteri. et impossibile est eis sicut sicut hanc opinionem dicere: qua de causa corpora composta grauiora sunt in gravitate maiori ad se in vicem: contingenter enim eis sicut sicut hanc positionem ut grauius esset maius: sed non videtur ita. corporis enim cupri parvum grauius est corpori magno lane. et hoc quod dicitur necesse est eis: quoniam si causa excessus grauitatis corporum in gravitate est multitudine partium facientium grauitatem: necesse est quod illud quod est plurimum partium sit grauius: sed maius debet esse plurimum partium: ergo maius est grauius: cuius contrario videtur. et potest aliquis dicere quod cum dicentes partes esse indivisiibiles: dicunt quod leve simpliciter sit ex indivisiibilibus partibus parvus: et graue simpliciter ex indivisiibilibus partibus magnus: et apud eos sunt partes infinitae in corpore magno et parvo: et sic non contingit eis quod dicit Aris. s. quod corpus magni aeris erit grauius corpori parvo terre: partes enim ex quibus componitur aer apud illos sunt parvae: et ex quibus componitur terra sunt magnae: et nunquam ex paruis congregat aliquod graue: neque ex magnis aliquod leve: et si esset in fine paucitatis: et dissolutio est quod magne et parve non differunt qualitate: ita quod natura consequens illa pars sit alta a conseqente illam: sed tamen differunt quantitate: et sic revertetur sermo eorum in hoc quod graue et leve non differunt nisi per maius et minus: et contingit eis contradictiones quas dicit Aris. et necessariu est dicere eis quod corpora composta non sunt maiora se invicem: nisi quod aut contantur ex pluribus partibus aut ex maioriibus. hec igit est contradictionis eius contra dicentes hanc opinionem in graui et levii simpliciter et sicut comparationem.

Altera causa putant et dicunt quidam vacuum enim interceptum alleuiare corpora aut et facere est quando maiora leviora: plus enim habere vacuum: propter hoc enim et mole esse maiora composta multi totiens et equalibus solidis et minoribus. totaliter autem et omnis causa esse levioris. plus inesse vacuum. dicit qdem igit hoc modo.

Allii vero dicunt quod causa levias et grauius non est hoc quod isti dicunt: sed vacuum existens in corporibus quod eleuat ea ad superiora: ita quod fortissim corpora efficiunt leviora: quia in eis existit multum vacuum: et ideo sunt maiora in spissitudine: quibus sint composta sicut alia corpora eis similia equaliter in multitudine et paucitate: et universaliter dico quod isti dicunt quod causa propter quam hoc est levius: hoc est quia habet sicut maius vacuum quam hoc sicut igit hunc modum dicit grauius et levius esse.

Orum coepit contradicere dicentibus quod causa gravitatis et levitatis est multitudine et paucitas elementorum: incepit contradicere dicentibus quod causa est in hoc multitudine et paucitate vacuum existens in corpore: et primo narrat istorum opinionem: dicendo alij vero dicunt et ceteri. s. o. existens in corporibus: quia dicentes vacuum esse sunt bipartiti. quidam enim dicunt quod vacuum est consistens per se abstractum corporibus quidam autem dicunt ipsum esse profundatum in corporibus: et dicunt ipsum esse causam levitatis et plenius esse causam gravitatis: et o. quod eleuat ea ad superiora ad demonstrandum quod contingit eis quod vacuum debet moueri. nam si moueret non mouebit nisi quem moueat. D. d. ita quod fortissima corpora magna et ceteri. hec est ratio eorum: et quod dicunt: et probat hoc: quod nos videm multa corpora sensibilia leviora magna alijs parvus: et hoc non potest esse nisi vacuum existens in illis sit maius vacuum existere in corporibus parvus. D. d. et ideo sunt maiora in spissitudine. i. quod causa magnitudinis in corpore

leuiori nō est: quia in eo sunt partes plures q̄ in corpore grauiorū minori: sed causa est q̄ in eo est vacuū maius. D. q̄uis sunt cōposita tē. i. q̄ vacuū in eis est causa magni tūdinis: q̄uis hec corpora cōtent ex partib⁹ equalib⁹ partibus ex quibus constant minora grauiorū: et hoc videt in plurib⁹ corporib⁹ equalib⁹ magnitudine & paruitate. sed q̄ partes ex quibus cōponunt sūt euales: t q̄ sermo istoū est magis sufficiens sermone illozū: illi enī nō possit dicere quare hoc corpus ly videt maius est leuius: si aut possint dicere q̄ ponēdo vacuū: t q̄. d. sermonē coz diſtincte collegit ipsum. t. d. t dico vniuersalit̄ tē. i. t dicunt vniuersaliter q̄ causa propter quā hoc corpus est leuius: t hoc grauius est: quoniam in corpore leuiori est plus vacuū q̄ in grauiorū: siue i eo fuerint plures partes q̄ in grauiorū: aut euales eis aut pauciores. i. quia isti nō cōparat inter grauius & leuiū nisi ppter solūmodo vacuū: nō ppter vacuū & partes dispositio enī i hoc tribus modis: ptest imaginari: aut q̄ leue ē illud cuius pportio vacuū q̄ est in eo graui ad plenū q̄ nō est maius: q̄ pportio vacuū q̄ est i graui ad plenū q̄ est in eo: t ipse bñ pscrutabit de his trib⁹ divisionib⁹ post: t si ipsi nō dicāt nisi vñā istaz.

Necesse autē apponere sic dicētibus nō solum vacuum habere plus si sit leuius: sed & solidū minus. Si enim excedat tali analogia: nō erit leuius. Propter hoc autē t ignē esse autē leuiorē: quia plin habet vacuū. Accidet igitur modico igne multum aurū plus habens vacuū esse leuius: si nō & solidū hēbit multo plus q̄re hoc dicendū.

Nos autē dicamus q̄ dicentes hunc sermonē & distinguites has duas pprictates bac demon stratione: necesse ē eis vt nō pponat vacuū cau sam levitatis tñ: sed ut ponant causam eius q̄d in eo sit ex corpore minus: quoniam si nō fuerit ita tunc leue nō erit leue omnino. Si enī dixerint q̄ ignis est leuius: quia cōstat ex maiori vacuo: con tinget eoz sermoni ut aurū multū sit leuius igne paucio: quoniam vacuū est in eo maius: t ideo necesse erit eis dicere q̄ oportet ut in igne sit ex corpore multipliciter eius q̄d est in vacuo ita q̄ sit leuius auro fullo.

Quum hec oppositio imaginet tribus modis: quoꝝ vn⁹ est q̄ leue est illud q̄d cōstat ex maiori vacuo: siue ppter ex partib⁹ pauciorib⁹ aut plurib⁹. secundus aut est q̄ leue est illud q̄d cōstat ex maiori vacuo & minori pleno: tertius vñ est q̄ leue est illud in quo pportio vacuū ad plenū est maius: q̄ in graui: t hoc quin incepit declarare q̄ dicēt hunc sermonē ptingit cito dicere secundū. l. dicere q̄ leue ē illud in quo est maius vacuū & partes pauciores: t graue econtrario: t. d. hoc q̄ iste sermo est sufficiens: q̄ prie: l. ipse destruet vñqz: t. d. dicamus autē t nos tē. i. q̄ diffinientes leue ita q̄ p illud q̄d est de vacuo multū in eo: t graue per illud q̄d in eo multū de pleno: t cōtent sūt in diffini tione harū duaz: pprictati: necesse est eis addere i diffini tione leuius & q̄ i eo est partē de pleno: t addere i diffini tione grauius & multū de pleno. D. dedit caufam: t. d. qm̄ si ita nō fuerit: leue nō erit oī. i. cōtingit enim eis ut nō in ueniat leue simpliciter aut graue simpliciter: sed graue reuer teretur leue: t leue graue. D. d. qm̄ si dicēt q̄ ignis est leuius tē. i. qm̄ si diffinierint leue p illud q̄d in eo est maius de vacuo q̄ in graui: t fuerint cōtēti hac diffinitione: con tingit eis ut multū aurū sit leuius parvo igne: qm̄ si posui mus aliquā partē ignis in qua sit aliqua quantitas vacui maiori vacuo existēti in alia parte terre aut auri: possibile est multiplicare illā partē terre aut auri: quapropter multiplicabili vacuū q̄d est in ea donec sit vacuū in terra multa maius vacuo q̄d est in parvo igne: t sic leuior erit q̄ par-

uuus ignis: t sic terra multa erit leuis q̄d est inopinabilē. D. quapropter erit necesse eis dicere q̄ oportet tē. i. cōn get igitur eis ut ignis nō sit leuis in respectu frusti illi? au ri donec in eo sit de pleno magis q̄ in illo frusto: tūc enim cōtingit vt in eo sit magis de vacuo: t hoc necesse est huic positioni: qm̄ quā pportio vacuū ad plenū sit eadē ppor tio in corporib⁹ grauiib⁹ & leuibus: t leue sit illud in quo de vacuo est magis: necesse est vt eadē res sit grauius & leuius insimul. leuis autē in respectu eius q̄d est maioris vacui: t hoc erit quā fuerit maioris pleni. grauius autē in respectu ei⁹ q̄d ē minoris vacui: t h̄ ē q̄d fuerit minoris pleni.

Quidā quidē igitur non dicentū nō esse vacuū nihil determinauerūt de leui & graui: puta Anāgoras & Empedocles. Qui autem deter minauerunt quidē non: dicentes autē esse vacuū nihil dixerūt propter quid hec quidē simplici ter grauius: hec autē leuia corporū: t seruū hcc quidē semper sursum: hec autē deorsum. Adhuc autē de eo q̄ quedam maiorā mole entia leuiora minorib⁹ sint corporib⁹ nihil recordati sūt. neqz manifestū qualiter ex dictis confessa appa rentibus accidet dicere iplos.

Et dicamus etiā q̄ antiquozū abnegantū va cuum esse & dicentū q̄ nullū vacuū existit in mundo: quidam nihil dixerūt de graui & leui: t nullam diffunctione dederūt inter ea: ut Pytha goras & Empedocles. quidā autē locuti fuerunt de eis & diffunctionē fecerūt inter ea: sed non dif funxerunt quare hoc corpus videt graue sim plicer: hoc autē leue simpliciter: t quare illa. l. mo uentur semper ad superius: hec autē ad inferius & quare corpus quoddā l̄ sit maius in spissitudine ē leuius alio minoris spissitudinis: quoniam quā isti locuti fuerint de hoc: tamē non aperte: t etiam contradixerūt sensu: t hoc manifestū est sicut diximus superius.

Anteq̄ cōpluit cōtradictiones cōtradicētes q̄ vacuū est causa levitatis omnibus modis possibilibus dici ab eis: vult narrare quā fecerūt sc̄te antiquozū: t hoc ad demō strandū q̄ ipse addic. Erant igit̄ tres sc̄te: qm̄ quidā nō dicebant vacuū esse: t etiam nihil dicebant de causa grauius & leuius. quidā vñ nō dicebāt etiā vacuū esse: sed locuti fue runt de causa grauius & leuius: sed nihil dixerūt de causa ppter quā hoc est leue simpliciter: t hoc graue simpliciter: sed de eis que sūt fm cōparationē tñ. quidā autē dicebant vacuum esse: t sermo eius i doc capitulo intellectus est p se: t. d. t cōradixerūt sensu: quia cause quas dederūt nō cōueniūt huic q̄d appetit sensu de leui simpliciter: t est q̄ omnis pars eius mouet semper ad superius: t etiam de gra ui simpliciter. l. q̄ omnis pars eius mouet semper ad inferi⁹ neq̄ possunt facere cōuenientiā inter hoc q̄d dicūt de pau citate & multitudine partū: t hoc q̄d videt q̄ quedā corpora sunt maiorā & cum hoc leuiora. Dicētes autē vacuū esse bene possint dare caufam in hoc: q̄uis non possint dare caufam grauius & leuius simpliciter.

Necessarium autē t de ignis levitate causanti bus multū vacuū habere sere in eisdem retine ri difficultib⁹: minus quidē habebit solidū alijs corporib⁹ & vacuū plus. Sed tamen erit quedam ignis multitudo in quo solidū & plenū exceedunt cōtentā solidā in quadā modica multitudine terre. Si autem dicēt t vacuū quo modo determinabūt simpliciter graue: aut enim per plus solidū habere aut per minus vacuū. Siquidē igitur hoc dicēt erit quedam multitudine terre: sic pauca in qua solidū erit minus q̄d in

magna multitudine ignis. Similiter autem et si per uacua determinauerunt erit aliquid leuius simpliciter leuius et late semper sursum quod ferri semper deosculum hoc autem impossibile. Simpliciter enim leue semper est leuius habentibus gravitate et deorsum latum. Quod autem leuius non semper leue propter dicitur et in habentibus gravitate alterum altero leuius: puta terra aqua. Sed adhuc neque vacuum analogum habere ad plenum sufficiens soluere dicam nunc dubitationem. Accidit enim et hoc modo dicentibus similiter impossibile. In plurim enim igne et minori eandem habebit rationem solidus ad vacuum. Fertur autem velocius major sursum ignis minore: et deorum autem iterum: similiter maius aurum et plumbum. Similiter autem et alterum vnum quodque habent gravitatem: non oportebat aut hoc accidere siquidem sic determinata sunt graue et leue.

Et dicamus quod dicentes etiam quod causa levitatis ignis est multitudo vacui: necessario contingunt eis etiam hec opiniones et non possunt euadere ab eis. In igne enim minus est ex corporeitate quam in alijs corporibus: et plus de vacuo quam in alijs: et sicut hoc bene potest esse magnus ignis in quo sit ex corporeitate magis quam existat in terra pauca: et tamen est leuior ea. Si igitur dixerint quod res forte est leuius propter vacuum existens in eam non propter corpus. Respondebimus eis dicendo: quomodo diffinitis graue simpliciter. Dicent enim aut propter multitudinem corporis quod est in eo: et tunc dicemus quod bene possumus inuenire aliquam quantitatem terre in qua sit de corpore minus quam in magno igne: et tunc non erit impossibile ut sit grauius terra. Et si dixerint quod res est leuius propter vacuum quod est in eo: dicemus tunc necessario contingit ut aliqua qualitas rei que semper mouet ad inferius sit leuius: re leui simpliciter que semper mouetur ad superius quod est impossibile. Leue enim simpliciter semper est leuius rebus gravibus que ad inferius semper mouentur: leuius enim non semper est leue. Grauia autem dicuntur leuiora se inuicem ut dicimus quod aqua est leuior terra. Si igitur dixerint quod vacuum existens in re oportet ut sit equalis pleno quod est in eo: ita quod sit leuius et grauius. Dicemus quod etiam per hoc ingenium non poterit euadere a questione nostra: quoniam ex hoc sermone nostro contingit nobis impossibile. In igne enim multo et in igne paucio tantu[m] existit de corporeitate quantum de vacuo: et sicut hoc mouet ignis multus ad superius citius quam paucus: et similiter aurum et plumbum multus mouentur ad inferius citius. sed paucum: et similiter alia grauia: et non debent esse ita si graue et leue essent sicut distinctionem corrum.

Dum vero opinione dicentium vacuum esse de graui et leui: et contradixit vni modo possibilius dicitur vacuum esse causam leui: reuersus est ad contradictionem eis qui dicunt quod causa levitatis est vacuum: et ad proficiendum sermonem in hoc numerando modos sicut quos possibile est imaginari vacuum esse causam levitatis: et postea destruendo vnuquodque eorum. Et ab huncratio sui sermonis est quod dicentes quod vacuum est causa levitatis non possunt euadere a tribus modis: aut ut dicant quod leue est illud in quo est paucum de pleno: et graue est illud in quo est multum de vacuo: aut dicant quod leue est illud in quo est multum de pleno: et graue est illud in quo est paucum de vacuo: aut ut dicant quod leue est illud in quo est de vacuo plus quam de pleno: et graue econtrario. Si igitur dixerint quod leue est

illud in quo est paucum de pleno: contingit eis ut illud ex parte terre parvus quod inest de pleno minus quam in parte magna ignis sit leuius terra: quis sit terra: quod est impossibile et si dixerint modum finis est: et est quod leue est in quo est multum de vacuo: contingit eis ut pars magna terre sit leuius: parte parva ignis: nam pars magna terre costat ex multo vacuo: et si dixerint tertium modum esse: illud cuius proportionem va cui ad plenum est maior quam in graui: contingit etiam eis impossibile: sicut ut velocitas parvii ignis et magni sit equalis: quod est contrarium visum. Ignis enim magnus videt velocior: et similiter de terra: sicut ut terra magna non sit velocioris de celerius quam parva: et causa huius est quod proportionem vacui ad plenum eadem est in terra magna et parva: et similiter in igne: et dicitur igitur quod dicentes causam levitatis ignis esse multitudinem vacui: necessario contingit eis hec impossibilitas quod dicunt. Dicitur enim est de corporeitate recte: et in contingit enim eis dicere quod in leui simpliciter. Ignis oportet esse de corpore minus et de vacuo maius quam in alijs elementis. Dicitur etiam hoc est ignis multus recte: et huic autem distinctioni leuis contingit diminutio. Vident enim quod aliquid sit leui aliquo et non habet in respectu ipsius has duas dispositiones. Uero ergo magnus ignis in quo existit de corporeitate: et de pleno magis quam in terra parua est leuius: tam non inveniunt in eo hec duo predicta. Sicut ergo ignis in respectu istius partis terre non est maioris vacuitatis et minoris corporeitatis: sed maius: si vacuitatis tantum contingit igitur necessario ut sit iste modus leuis alias ab eo qui contingit sub eorum distinctione: et est quod non est leue nisi inquantum est in eo magis de vacuo tamen: et sicut hoc contingit eis quem voluerint diffinire leue diffinitione cui non contingit hec obiectio: dicere quod est illud in quo est plus de vacuo tamen: et non addere diffinitionem et minus de pleno: et ideo dicitur post: si dixerint quod res forte est leuius recte: et si dixerint quod res forte est leuius: quia in ea est plus de vacuo: quod non sit in eo minus de corpore: contingit eis ut diffinient leuis vnde sit illud in quo est plus de vacuo: et tunc quendam est ab eis quod diffinitur graue simpliciter sicut hoc haec diffinitionem. Dicitur etiam dicimus tunc: et si dixerint quod diffinitio graue sicut contingit eis est illud in quo est plus de corpore. Dicemus eis quod nos videmus aliquam partem terre parvam in qua est de corporeitate minus quam in parte magna ignis. Et sicut hoc contingit ut aliquis ignis sit grauius terra: quod est impossibile. Et quoniam dicitur diminutionem accidetem ei qui diffinient leue simpliciter per multum de vacuo: et parvum de pleno: et ei qui diffinient ipsum per multum de vacuo: quia contingit ei diffinire suum contrarium quod est graue per multum de pleno. Et quoniam dicitur impossibilita contingit huic vult etiam dicere impossibilita contingit huic etiam diffinitioni leuis: et ista contradictione differt a prima: quia in prima contradictione diffinitioni leuis per contradictionem antecedentem ad diffinitionem sui contrarij quod sequitur ab eo. in illa autem contradictione diffinitioni: et dicitur si dixerint quod leuius est res propter vacuum dicimus recte: et quoniam posuerint quod res leuis simpliciter est illud cuius quelibet pars semper mouetur ad superius: et illud in quo est plus de vacuo: possibilis est inuenire aliquam quantitatem magnam eius quod semper mouet ad inferius: et est graue simpliciter in qua sit de vacuo plus quam in parvitate leuis simpliciter: et sic erit aliqua qualitas grauius simpliciter leuius aliqua qualitate leui simpliciter quod est impossibile: quoniam leue simpliciter semper est leuius omnibus grauius que ad inferius mouent.

i. et impossibile ut aliquid simpliciter graue sit leuius
leui simpliciter: quia leue simpliciter est illud quod est leuius omnibus partibus grauis simpliciter: quia ad inferius mouetur. et quoniam impossibile est in graui et leui simpliciter. s. ut aliqd graue simpliciter sit leuius aliquod leui simpliciter: aut aliquod leue simpliciter sit grauius aliquod graui simpliciter: h. eni non est possibile nisi in graui et leui finis coparatione: et quoniam ita sit: dedit causam in hoc: t. d. leuius autem non est leue semper. i. causa propter quam idem videt grauius aliquod et leuius alio: est quia graue et grauius finis coparatione eiusdem generis sunt: sed differunt finis magis et minus: ut aqua et terra que sunt ex genere grauius simpliciter: sed differunt finis magis et minus et similius ignis et aer qui sunt ex genere leuius simpliciter: leue autem simpliciter et graue simpliciter non sunt eiusdem generis: et ideo impossibile est ut pars alium eorum sit grauius in coparatione ad aliquam partem alterius. U. g. quia impossibile est inuenire partem terre leuiorae partem ignis et grauiorae aliqua parte ipsius: et possibile est inuenire partem ignis et grauiorae partem ignis et minoris leuitatis quam alterius partis sit leuitas: et similius possibile est inuenire aliquam quantitatem terre grauiorem et alia parte sui ipsius: et leuiorae alia parte sui ipsius. et similius dicimus etiam in medijs esse grauius et leuius respectu extremitatum. U. g. q. dicendum est quia aqua est leuior: terra et vtrumque sit grauius et grauior: aer: et aer non est de genere grauius: et similius dicendum est quia aer est grauius: igne et leuius aqua: et non est ex genere grauius: graue enim et leue finis coparatione dicuntur duobus modis: aut finis coparatione eiusdem elementi partium diversae quantitates ad inuicem in grauitate et leuitate: aut finis coparatione medijs ad sua extrema ut proportionem aque ad terram et ad aerem: et aeris ad ignem et ad aquam: et quoniam destruxit sermonem dissimiliter leue quod est illud in quo est multus de vacuo et parum de pleno: et dissimiliter ipsum etiam quod est illud etiam in quo est multus de vacuo: et remansit ad destruendum quid est magis sufficiens productus. s. q. leue est illud cuius proportionem vacui ad plenum est proportionem terminata: graue autem est illud in quo est proportionem hec minor: et quoniam hoc fecit: vult loqui in eas de hoc modo: t. d. si ergo dixerit quod oportet ut vacuum existat in re sit equalis pleno existenti in re: t. c. i. si dixerint quod vacuum in qualibet parte partium rerum grauius aut leuius habet ad plenum proportionem terminata: tam ita quod proportionem vacui ad plenum in magna quantitate sit eadem cum proportione va. u. ad plenum in parua. U. g. q. si in aliqua quantitate ignis sint de pleno decet: erit de vacuo dignitatem: et si quinq; erit deinceps: et ita proportionem perferat in qualibet parte ignis sive parua sive magna: et erit proportionem vacui ad plenum in terra etiam per se: et similius in qualibet parte ipsius. s. q. semper plenum sit duplex vacui: et finis hoc vacuum et plenum in medijs inter ignem et terram erunt in proportionem equalitatem: aut prope ita quod hec media sint grauius et levia insimul finis coparatione extremitatum: et hec expositor est vna quod potest adaptari suo sermoni: in qd. q. oportet ut vacuum sit in re equalis pleno existentia: et ita quod res sit grauius et leuius: i. in medicamentibus in extrema: et finis hanc expositionem tacuit extrema: quoniam enim dispositio mediorum fuerit talis: manifestum est quod extrema erit e contrario huius positionis ita quod leue erit illud in quo est plus de vacuo quam de pleno: et graue etiam per se: est illud in quo est plus de pleno quam de vacuo: finis quod in leui est de vacuo plus quam de pleno: et putamus hoc quod dicitur ita quod res grauius et leuius potest intellegi sic ita quod vacuum sit de pleno in aliquam proportionem terminata equaliter in oibus partibus magnis et paruis: et grauius et leuius: hoc enim posito possibile est ponere graue et leue simpliciter: quoniam proportionem vacui ad plenum in oibus partibus leuius fuerit posita finis proportionem pleni ad vacuum in graui. q. igitur dicitur finis hanc explanationem quod oportet ut vacuum sit in re finis proportionem de pleno in omnibus partibus: ita ut pos-

sit inueniri aliquod graue simpliciter et leue: et hec expositor magis prius huic intentioni quam prima: et quia iste sermo est sufficiens in respectu aliorum: t. d. q. etiam per hoc ingenium adhuc non potest euadere. D. d. impossibile quod sequitur hanc positionem: est ut magnus ignis non sit velocior in motu ad superiorum quam parvus: quia proportionem vacui ad plenum est eadem proportione: sed nos videamus contrarium: magnus enim semper mouet velocius ad superiorum quam parvus: t. d. quoniam in multo igne et in paucis tantum existit de corpore proportionabiliter quantum de vacuo equaliter: i. et cum haec impossibilita consequatur eos est quia ponunt proportionem vacui ad plenum in multo et in paucis igne esse eandem proportionem. D. d. et finis hoc ignis multus est: sed nos videamus sensu et signis multus citius mouet ad superiorum quam paucus: et fluit aurum et plumbum multus citius mouent ad inferius quam paucum: et non deberet ita esse finis distinctionem eorum: sed motus magni et parvi corporis grauius et leuius deberet esse idem in velocitate quod est contrarium sensui.

Inconveniens autem est si propter vacuum quidem sursum feruntur: quod autem vacuum ipsum non est. Sed et si vacuum quidem sursum natum est ferri: deorsum autem plenum: et propter hoc alia causa latioris utriusque nihil de copiosis oportebat intendere: propter quid hec quidem levia: hec autem grauius corporum: sed de his ipsis dicere propter quod hoc quidem leue: hoc autem grauitatem habet. Adhuc autem quae causa non distare plenum et vacuum.

Et dicimus etiam quod impossibile est ut aliquid moueat ad superiorum propter vacuum existens in eo: et ipsum vacuum non mouet ad superiorum. Si igitur dixerint quod vacuum naturaliter mouetur ad superiorum: et plena natura ad inferius: et idem vacuum et plenum sunt causa motus rerum ad superiorum et inferius. Dicimus si ita esset sicut dicitur non deberet perscrutari: quare quedam copiosorum sunt grauius et quedam levia. Sed etiam deberet perscrutari quare non separant ad inuicem: ita quod unum eorum moueat semper ad superiorum et alterum ad inferius.

Hec est contradictione viuenteribus dicens: causam motus ad superiorum esse vacuum quocumque modo fuerit positum esse causam. i. et dicimus quod impossibile est ponere causam motus corporis leuius ad superiorum esse vacuum: et non ponere vacuum moueret ad superiorum dum moueret plenum. Et contingit eis hoc in vacuo: quia ponunt ipsum esse causam motus ad superiorum: nobis autem non contingit tale in forma declinatiois quae est apud eos causa motus: vacuum enim finis quod habet tres dimensiones: necesse est si mouerit ut moueat: hoc autem non est necesse in corpore nisi inquantum habet tres dimensiones. Et quoniam dicitur eis hoc inopinabile. s. ut vacuum moueat ad superiorum et plenum ad inferius quod est impossibile: quia quod mouetur deberet habere motorem. d. Si igitur dixerint quod natura vacui est moueret ad superiorum. i. si igitur dixerint quod vacuum est prima causa motus rerum ad superiorum et plenum ad inferius: sicut dicitur de formis materie prima contraria: et cocesserimus hoc eis: tam necesse est eis dare causam propter quam vacuum non separat ad pleno in eadem ratione: ita quod vacuum moueat ad superiorum et plenum ad inferius: et hoc intendebat quoniam dicitur non deberet perscrutari: i. non deberet in perscrutari de hoc: sed etiam de causa propter quam in rebus copiosis non separat vacuum a pleno: ita quod vacuum solus moueat ad superiorum: et plenum remaneat inferius.

Irrationabile autem est regionem vacuo facere tanquam non ipsum regio quedam existens. Necessarium autem siquidem mouetur vacuum esse ipsum: quoniam locum ex quo transmutatur et in quem. Adhuc autem que motus causa: non enim utrum

vacuum. non enim ipsum mouet solus sed et solidus:
Dicamus quod irrationalibile est dare locum vacuo: quasi ipse non esset locus. si vacuum mouet necessarium mouetur a loco et peruenit ad locum: et dicimus etiam quod est causa motus vacuum. Non enim poterant nisi dicere quod vacuum non solus do mouetur sed et plenus etiam et corpus.

18. Cuius modo inducere impossibilia sequentia dicentes vacuum esse mobile: et dicitur quod irrationalibile est et. id est quod posuerint vacuum esse mobile: contingit eis ut habeat locum in quo moueat: sed apud eos ipsum vacuum est locus: et apud eos locus indiget loco: et hoc procedit in infinitum: aut ponunt quod vacuum hoc est quiescens: hoc autem mobile: et tunc debet dare causam in hoc: et tunc hoc impossibile. Dicitur et dicimus quod si vacuum mouet necessarium est ut moueat a loco: et ut perueniat ad locum. ut mihi video quod contingit huic positioni ut vacuum habeat naturam propriam: locus enim a quo mouetur deberet esse ei non naturalis: locus autem ad quem naturalis: et si vacuum habeat naturam propriam: non est vacuum. Dicitur tertia contradictione: et dicitur etiam eis quod est causa motus vacuum et. id est quod est causa motus vacuum ad superiorius: et plenus ad inferius: non enim poterunt dicere quod vacuum solus est mobile: sed et plenus etiam: quoniam plenus sit causa motus ad inferius: et vacuum causa motus ad superiorius: et intendebat quod nulla causam dederunt in hoc: quoniam remaneat eis dicere. s. prius causa. s. propter quam vacuum mouetur ad superiorius et plenum ad inferius.

Similiter autem accidit utrumque si aliquis alius determinat magnitudine et paruitate facies grauior et leuiora altera alterius et alio quocumque modo assignans solam aut eandem materiam omnibus reddenet: aut plurices quidem contrarias autem solam una quidem enim existente non est simpliciter graue et leue: quecadmodum ex trigonis constitutis. Contrarias autem quecadmodum qui vacuum et plenus non sunt intermedia simpliciter levior et grauior: propter quam causam grauior et leuiora inveniuntur et eorum que simpliciter sunt.

Et dicimus quod ista obiecta pertingunt eis qui ponunt causam grauior et leuiori in paruitate et magnitudine corporum: sed ponunt materiam et fundatum istarum virtutum esse multam et contraria: quoniam si fuerit materia eorum una non coponentur corpora ex triangulis dicunt: tunc graue et leue simpliciter non erit omnino. Et si materia istarum virtutum fuerit contraria ut facientes vacuum et plenum: dicunt tunc habentia grauitatem et leuitatem: et ea que sunt inter leue simpliciter et graue simpliciter: non habent causam propter quam quedam sunt grauior et leuiora alijs rebus que sunt simpliciter.

19. Quod impossibilia contingencia opinionibus antiquorum in graui et leui quedam universalia omnibus: et quedam non. vult hic demonstrare que eorum sunt universalia et que non: quoniam per hoc completem sermo de contradictione istarum opiniorum: et dicitur et dicimus quod iste obiectio et. id est dicimus quod ista impossibilia contingencia dicuntur vacuum et plenus esse causam grauitatis et leuitatis: contingit etiam dicentibus quod causa vacuum et plenus est paritas et magnitudo elementorum ex quibus corpora coponuntur: et non intendit quod omnia impossibilitia contingunt eis equaliter: sed impossibilia contingencia eis propter naturam grauior et leuioris simpliciter: et ideo qui posuit graue et leue esse eiusdem nature: sicut dicitur. non potest dare causam grauior et leuioris simpliciter: quia due nature sunt contrarie: quoniam in quantum quodlibet elementorum apud ipsius coponitur ex his duobus: non potest dicere quare elementum

leue est contrariulemento graui: neque quare inter extremaque sunt in fine contrarietas sive media in hoc: nisi sive illud ingenitus debile probatur. sive tunc sit illud taliter proportionatio vacuum ad plenum sit maxima: et graue contrariulemento putatur enim quod huic positioni non sequitur impossibile quod contingit per naturam leuis simpliciter et grauius simpliciter: sicut contingit eis qui non ponunt hanc positionem: sed tam in rei veritate contingit eis non enim possunt etiam dare causam grauius et leuis simpliciter: leue enim simpliciter est illud quo impossibile est invenire leuius sive et leue: et similiter graue simpliciter: quoniam sunt contraria: contraria autem distant in summo ab invenientem: et quoniam possumus quod causam leuis et grauius est vacuum et plenum: pertinet necessario ut leue sit purum vacuum et graue purum plenum non copositum ex grauius et leue. omnino enim compositionem ex eis si fuerit leue propter abundantiam vacuum: possibile erit invenire leuius. s. illud in quo magis abundat vacuum: et similiter de grauius: s. sic non erit hic: neque graue simpliciter neque leue simpliciter: et quoniam extrema non sunt: ergo neque media: hec igitur contradictione est universalis omnibus opinionibus in graui et leui: et ideo dicitur et dicimus quod iste opinione pertinet dicentibus elementa esse indubitabilia: et dicentibus vacuum esse et plenum. Dicitur et dicimus quod est impossibile contingit eis: et quia impossibile contingit eis propter naturam grauius et leuis simpliciter et ligamentum inter eas: sicut de hoc rememorationem: et dicitur ita quod materia earum fuerit vina ut coponentes et. id est quod impossibilia contingencia eis ex hoc modo contingit ponentibus materiam eorum eiusdem nature sicut contingit ponentibus materiam eorum contraria. s. vacuum et plenum: et dicitur ita quod sonat finis: quia hec impossibilia magis apparent contingere ponentibus: materiam esse unam quod ponentibus illa esse contraria: et q. d. quod hec impossibilia in se continentur eis: quia etiam contingit ponentibus naturam elementorum esse contraria: et hoc impossibile contingit eis: quia ponunt utrumque eorum ex illis duabus naturis insimul res enim contrarie sunt ea que sunt ex illis contraria. s. quod cum aliqua duo fuerint contraria utrumque eorum erit ex elemento contrario altero ex quibus alterius contrarii componitur: quoniam autem duo fuerint quomodo utrumque componit ex eisdem contrariis elementis: non erit contraria: et hec est dispositio coponentis utrumque leuius et grauius ex vacuo et pleno insimul: et quod dicitur hoc impossibile contingit propter naturam grauius et leuis simpliciter ponentibus causas eorum esse vacuum leuitatem et plenus grauitatem: sicut contingit ponentibus ea eiusdem nature. d. qualiter hoc contingit impossibile dicentibus vacuum esse et plenum: et d. tunc igitur habentia grauitatem et leuitatem et ea que sunt inter leue et graue et. id est impossibile est dicentibus hunc sermonem dare causa proprie quam quedam corpora sunt grauius simpliciter: et quedam leuia: et quedam media inter duo extrema. q. igitur d. impossibile est eni in rebus grauius simpliciter et leuioris simpliciter: et in eis que sunt inter ea dicere que sunt leuiora et grauior et leuiora alijs que sunt simpliciter: et quare ea que sunt simpliciter sunt contraria in summo. Nos autem iam prediximus sermonem: quod hoc pertinet per se et unum existimat esse non contingens.

Opus magnitudine et paruitate determinare factio assimilatur maxime eorum que prius. Quod autem contingit sive universaliter quod facere differentias quatuor elementorum certius habet ad eas que ante divisiones: unam autem facere materiam magnitudinem differentium: necessariulemente hoc ipsius accidere unam facientibus materiam: et neque simpliciter esse nihil leue neque latum sursum: sed aut deficiens aut extrusum: et multa parua paucis magis grauior et terra paucia. Si autem hoc erit: accidet multum acerem et multum ignem aqua esse grauiorem et terra paucia. hoc autem est impossibile. Que quidem igitur

ab alijs dicta hoc & hoc dicuntur modos

Dōnentes autem magnitudinē & paruitatem esse causam levitatis & grauitatis: dixerunt hoc sine ratione: sed tamē magis propinquū sunt ad verum dicendū q̄ illi priores. Dicunt enī q̄ qua tuor elementa leui aut graui sūm magnitudinē & subtilitatē: & cōtingit dicentibus esse vnum ele mentum tñscēd dixerūt sūm subtilitatē & spissitudinem illud q̄ cōtingit facientibus materiae cor porozum esse vna: & ut dicant q̄ nihil est graue sum pliciter aut leue simpliciter: & q̄ nihil mouetur ad superius aut ad inferius per se: sed aut sūm ex pulsionem ex superiori: & sic descendētū est ad inferius: aut sūm constrictione ex inferiori: & sic ascendētū ad superius: & ut plura subtilia sint grauiorū paucis grossis. contingit enim ex hoc sermōe ut aer & ignis multi sint grauiorē aqua & terra paucis.

20. Antiqui opinabantur in elementis diversimode. quidā enī dixerunt q̄ quodlibet eozū est simplex nō cōpositum: & ea sunt elementa cōpositiorū: vt Empedocles & sui sequentes. quidam autē dicebant q̄ vnu m̄ eozū est tale: alia v̄o cōponuntur ex illo vnicō: & tamē diversitatem in hoc vno. hi quidem dicunt ipsum esse vnu inmediorū: hi autē vnu extremitū: alia v̄o dicit ipsum esse corpus quintū medium inter ea: quidā v̄o dicebant & hec quatuor elementa sunt compoſita: & istoū quidam cōponunt ea ex superficiebus vt plato: & quidā ex corporibus indiuisibilibus. & quidaꝝ ponunt vacuū & quidā nō. Et quid ipse destruxit causam graui & leui sūm opinionē dicentis elementa esse cōposita siue dicat vacuū esse siue nō: vult etiam destruere causam grauitatis & levitatis sūm opinionē dicentis elementa esse quatuor: simplicita nō cōposita: & d.o. ponētes autē magnitudinē corporia & intēdit per magnitudinē & par uitatem & spissitudinem & subtilitatē: & intēdit per corpora quatuor: elemēta. & potest intelligi per corpora pars indiuisibilis. & p̄mū est etiam manifestius propter hoc q̄ dīca post: & d.o. quia sunt propinquiores ad eis q̄ dicentes va cuum esse. i. quia sermo eozū est propinquior nature aut vero: est enim propinquior vero: quia non indiger vacuo q̄d impossibile est esse: & etiam est magis naturalis: q̄a de monstrations naturales debet esse ex causis naturalibus. Vacuum autē quāvis eternō esset causa naturalis. cause enim naturales nō sunt nisi quatuor: famose. D.o. dicunt enim q̄ quatuor: elemēta &c. i. & sermo eoz̄ propinquior ē veritati: quia causant grauitatē & levitatē existētes in qua tuor elementis de rebus infepabilibus ab eis a grossitate & subtilitate. corpus enim graue videt grossum & spissum & densum: leui autē videt raru tenue subtile: propter hanc igitur cōiunctionē existimāt q̄ grossities & subtilitas sunt causa grauitatis & levitatis: & in hoc valde quiete antr̄ terra enim que est grauissima elementorū videt grossior & densior: signo v̄o qui est leuissimus elementorū videt magis rarus & subtilior & media: media: & ideo videt hec opinio esse valde sufficiens: & est opinio quarta in causa gra uis & leui: & quin d.o. hoc d.o. q̄ etiā cōtingit eis cōtradictio vniuersalē cōtingens opinionibus patētis: & d.o. & cōtingit dicentibus vnu m̄ esse elementū &c. i. & similiū cōtingit cō tradictio ponentibus vnu quatuor elementorū aut omnia aut mediū inter ea: sed faciūt diversitatem eozū in se: aut di versitatem cōpositorū ex eis esse propter densitatē & raritatem: & ponūt densitatē & raritatem esse causam grauitatis & levitatis: sicut p̄tingit ponentibus hec quatuor elementa esse cōposita ex uno elementorū aut corporibus indiuisibilibus: vt Democritus: aut superficiebus: vt plato. D.o. contradictionē cōmune eis: & d.o. & q̄d dicit q̄ nihil est gra

ue simpliciter aut leue simpliciter: i. quia omnes eozū nou possunt dare causam graui & leui: ex quo cōtingit q̄ nihil graue simpliciter sit aut leue. & cōtingit eis hoc: q̄a po nentes elementa esse simplicita nō composita: & q̄ differunt fin & raritatē & densitatē: recipiunt ea esse eiusdem nature sup quā succedunt sibi hec duo. i. densitas & raritas: & ambo recipiunt magis & minē: & quā ita sit: nō erunt in elemētis due nature contrarie: ergo neq̄ graue neq̄ leue simpliciter: & hoc idem cōtingit ponentib⁹ elementa esse cōposita ex vna materia. D. dedit impossibile q̄d cōtingit et hoc q̄ ponit hīc elementa esse nō contrariū somarū: & d.o. & quia nihil moueat ad superius aut ad inferius per se &c. i. & necesse est quā hec elemēta nō fuerint contraria sed eiusdem nature ve nullū eozū moueat ad superius aut ad inferius naturaliter: sed aut sūm expulsiōne a superiori: aut p̄ constrictiōne ab inferiori: & sic habebunt eandē naturā: & isti motus erunt violēti: sed iam declarata est superius & isti motus sunt naturales. D. induxit eis etiā aliud impossibile cōmune: & d.o. & ut plura subtilia &c. i. & cōtingit quā fuerint eiusdem nature & solūmō differunt subtilitatē & spissitudine: ut corpus magnū subtile sit grauius & corpore deo parvo. U. g. vt aer multus sit grauior aqua pauca: & hoc cōtingit dicentibus q̄ causa grauitatis est multitudine partium & levitatis paucitas: & etiā cōtingit dicentibus vacuū esse sūm vnu illoū modo: hoc idem cōtingit eis qui ponunt densum & raru esse eiusdem nature: quapropter graue & leue apud eos erunt relativa: & nihil erit graue simpliciter nisi ponenter densitatē & subtilitatē esse substantias: & ponere grauitatē & levitatē esse accidentia: sed ponere den sitatē & subtilitatē sub ipsa substantia impossibile est: & cum hoc ponere grauitatē & levitatē sub accidente.

Nos autem dicimus p̄mū determinantes de quo maxime dubitant quidaꝝ: propter quid hec quidē sursum ferunt: hec autē d.eosū corporū semper sūm naturā: hec autem sursum & deorsum. post hec autem de graui & leui & accidentib⁹ circa hec passionib⁹: propter quā causam vnuquodq̄ sit.

Isti ergo sunt sermones antiquorū de grauitate & leui: & sūm hos modos. modo autē volumus narrare de leui & graui & distinguere pfecte & sufficienter: sed volumus ante perscrutari de questione quidā dicentū quare quedā corpora mouentur ad superius & quedā ad inferius insimul posita autē dicimus de graui & leui & determinabimur ea & passiones accidentes eis: & quā de causa fuit vtr̄q̄z eozū.

Qum d.o. opinione antiquorū & destruxit omnes: fecit rememorationē: & d.o. isti v̄o sunt sermones &c. i. D.o. volvimus autē modo nos &c. i. & quā iam declarata sūt impossibilita cōtingentia opinioni illoū in graui & leui: volumus narrare de natura eozū pfecte: i. ut sermo noster sit sufficiens vel cōueniens omnibus modis graui & leui: & omnibus sensibus cōtingentibus graui & leui simpliciter & cōposito: quoniam hoc perfecto verificabunt cause quas dīximus & quia principiū p̄plationis in hoc est cōsidcrare in cauis actionē prouenientiū ab his duabus naturis: i. motus ad superius & motus ad inferius. D. autē & volumus etiā perscrutari &c. i. sed visum est nobis principiū perscrutacionis. de hoc est perscrutari primo: quare quedā eozū corporū mouent ad superius simpliciter monū naturaliter ignis: & quedā mouent ad inferius simpliciter & naturaliter ut terra: & quedā ad vtr̄q̄z partē non simpliciter: ut aq̄ aer. & hoc qd. o. manifestum est: quoniam si aliquis scierit quare quedā corpora mouent ad superius: & quedā ad

inferius: et quædam ad virtutem et suis causis vniuersalibus: inducitur ex hoc illi via ad cognoscendū causas facientes istos motus: et quæ manifestū est per se q̄ grauitas et levitas sunt cause agèntes istos motus: manifestū est q̄ quoniam alii quis scierit naturas quibus sunt isti motus sciet naturam grauitatis et levitatis simplicitatem et finem coparationē: et ideo dicitur deinde dicimus hoc de grauitate et levitate i.e. deinde post hoc dicimus quid est graue et leue: et dabimus causam passionum existentium in eis: et narrabimus qua de causa habent talē naturā: et d.hoc: quia ex istis rebus potest provenire rei coniunctio perfecta.

Describitur quidē igitur in eum qui ipsius locū vniūquodq̄ similititer existimandū: quēadmodū et circa alias generationes et transmutationes. Quoniam enim sunt tres motus: hic enim sūmū magitudinem: hic autē sūmū speciem: hic autē sūmū locum: vniūquodq̄ horū transmutationē factā videmus ex contrariis ad contraria et intermedia: et non ē cōtingens a cōtingente: sed ut alterabile et augmentabile alterius sic et alterius et augmentatiū. Eodem autē modo existimandū et qd̄ sūmū locum mobile et motiuū nō cōtingens cōtingentia. Si igitur ad sursum et deorsum motiuū quidē qd̄ grauitati et levitati factiuū. Mobile autem qd̄ potentia graue et leue in eum autē qui sūmū locū ferri vniūquodq̄: et ad sui ipsius speciem est ferri: et sic magis vtiq̄ quis existimat qd̄ dicebant antiqui: q̄ simile fertur ad simile hoc enim nō accidit semper. nō enim si quis trasponat terrā vbi nū luna feret partū vnaqueq; ad ipsum: sed vbi quidē et nunc. Totaliter quidē igitur similibus et differentiis ab eodem motu necesse hoc accidere: itaq; nū natum est vna aliqua ferri particula et totum.

Dicamus igitur q̄ causa motus quorundam elementorum ad superius et quorundam ad inferius est locus: quoniam vniūquodq̄ eorum mouetur ad corpus sibi conuenientem: et verificatio huius est q̄ oportet intelligere q̄ motus elementorum sunt similares ceteris alterationibus et generationibus. quoniam enim motus sit triplex: aut in magnitudine et longitudo: aut in forma: aut in loco: videmus qd̄ quodlibet istorum motuū transffertur a contrario in contrarium: et ad ea que sunt in hoc: et quoniam non transffert motus ad quolibet motu. Et similiter res mota nō mouet quolibet motu: sed sicut alteratum aliud est ab eo quod crescit: sic alteras aliud est ab eo qd̄ augmentat. Scđin igitur hunc modū debemus intelligere rem motuū et motorē motuū localis. q̄ non quodlibet motuū sūmū locū mouet quodlibet motuū. et quā ita sit et superius et inferius sunt enī: et motoū: ad ista duo loca est illud quod aggrauiat et eleuat: et res mota ē illud qd̄ est graue in potentia aut leue in potētia. Necessariū est ut motus cuiuslibet elementorum ad suū locū sit motus ad suā formā. Scđin igitur hunc modū oportet querentē scire sermonē antiquorū dicētū: q̄ simile mouetur ad suū simile: nō sicut putauerunt quidam q̄ terra mouet ad terrā. Hoc enim impossibile est necessario: quoniam si aliquis trāsferret terram et poneret eam in loco lunae: tunc que libet pars eius nō moueret ad ipsum: sed ad locum in quo modo existit: et similiter accidit omni bus rebus cōsimilibus que eodem motu mouētur: dico q̄ pars mouetur ad locum ad quē tum mouetur.

22 Vult in hoc loco perscrutari de causa finali ppter quā horū corporū quædam mouent ad superius: et quæda ad inferius: et quædam inter ea: et dicitur dicamus q̄ causa motus et intelligenda est hec causa: causa finalis et cōplēta: pfectio nes autē sunt vniū modi fines generatiōis et alterius modi forme generatoriū: et sic intelligendū est de hoc loco. s. ipsum esse finē proprij motus sibi inquantū ē pfectio moti nō inquantū est actio cōplementi quē est forma. finis. n. dicit istis duobus modis. s. de forma et actione forme: sed actio est finis forme: et forma est finis generationis. q. igitur d. prima causa motuū elementorum hec ad superius: et hec ad inferius est: qd̄ quodlibet eorum querit suā pfectiōnē ultimā propriā quē est locus. s. superficies corporis cōtinētis. et q̄ loca sunt contraria: necesse est ut motus sint contraria. D. d. quodlibet enī eorum mouet ad corpus sibi cōuenientem. i. et id sicut locus causa motuū istorum elementorum: quia ultimā corporis qd̄ est locus vniūsciusq; eorum est cōueniens et simile et qd̄ mouet ad ipsum. i. q̄ superficies etheris est similis superficie ignis: et q̄ superficies ignis est similis superficie aeris: et superficies aerie similis cū aqua: et aqua cū terra. D. d. et verificatio huius rē. et hoc credendū est q̄ iste motus debet esse sicut motus alterationis: et transmutatio que oculatur generatio. D. declarauit vnde hoc credendū est: et d. quoniam motus sūt tres. et quoniam intēdit per motū qui est in magnitudine motū augmentationis et diminutionis: et p illis qui est in forma motū alterationis. motus enī generatiōis qui est in rei veritate in forma nō est motus: ut declaratū est in quinto physico: sed tñ transmutatio. D. d. videm⁹ qd̄ quodlibet istorum motuū est ex contrario ad contrarium rē. i. quoniam quā motus sunt tres: et videmus qd̄ quodlibet eorum transferit ex contrario ad contrarium terminatū: aut ad ea que sunt ut contraria: et sūmū videmus q̄ omne transmutabile nō transmutat quacūq; transmutationē: sed oīs transmutatio habet transmutabile et transmutans propriū. U. q. quā quemadmodū alteratio differat ab augmentatione: sic alterabile ab augmentabili: et alteras ab augmentante. D. d. et fin hūc modū oportet nos distinguere rē. Et hec est responsio sūmū pdcie: et q. eius cōtingens. et quoniam d. et quoniam motus sunt tres: et quilibet eorum sit ad finē terminatū et a more terminato: sic opinandū est de loco. s. q̄ ea que mouent in eo: mouent ad loca terminata: ita q̄ sūt fines: et iste sermo potest acipi quasi inductio: et pōt esse iudiciū vniuersale sine consideratione motuū elementorum: et tunc syllogism⁹ cōponit sic: translatio elementorum de loco ad locū est motus et omnis motus est a contrario terminato. ad contrarium terminatū qd̄ est pfectio illi: elementā q̄ trāsferunt ex contrario ad contrarium in vbi: qd̄ fin qd̄ illa ad que transffertur sūt pfectiores eis: sed si manifestū est p se q̄ elementā sūt talia: syllogism⁹ tunc erit ociosus: et si hoc fuerit latētia in elemētis q̄ in alijs motibus: tunc syllogism⁹ habet locū: sed ē latētia duobus modis: latētia que indiget syllogismo et que indiget exēplo: aut inductione cuiuslibet modi: videt latētia motus elementorum esse: et ideo antiqui nō querebāt de alteratione quare colores transmutantur de contrario ad contrarium: et querebāt hoc de motibus elementorum. et quia hoc occultū est de elemētis: reprehēdit Aris. Themist⁹ dīcendo q̄ qui responderet talū in his modib; nullā causam reddit: qui enī dixerit respondēdo huic qd̄ nō quare homo vadit ad sanitatem: quia habet naturā eundi ad sanitatem et q̄ sanitas est pfectio eius. et qd̄ est sanū in potētia nullam causam dabit: pprīā nū dicat q̄ natura est causa in hoc: aut sibi similia de causis agentibus sanitatem: et hoc qd̄. d. verum in cōpositis nō simplicibus. sanitas enim in hoc sit ex pluribus vna causa: motus autē in simplicibus non haberet nisi vna causam et simplicē. et quoniam declarauit q̄ natura locorum ē cā diversitatē istorum motuū inquantū sūt

fines & similes: incepit declarare ea loca. s. esse fines fin & sectionem & formam: & hoc proprium est eis inter omnia mobilia in loco: t. d. & quoniam ita sit: sunt superius & inferius entia t.c. i. & quoniam illa loca existant & mota in eis sit graue & leue. s. in principio generatiois: & motus est illud quod est in graui & leui in potentia ut est declaratum in octavo physico: manifestum est quod illud quod mouet ad suum locum: non mouet nisi fin & aliquid mouet ad sua formam: quod igit mouet ad formam est illud quod est in potentia formam. hec autem elementa non differeunt motu locali ab alijs motibus in loco: nisi quia illa mota sunt illa que in actu sunt ea quibus attribuuntur motus. in isto autem motu est in loco illud quod est in potentia illud cui attribuitur motus. U. g. q. si aliquid quod mouet in loco est illud quod est animal in actu: & ideo dicitur in istis quoniam mouent per se essentialiter. quod autem ex elementis mouet in loco est illud quod est in potentia illud elementum. s. quod ponit ad istum motum est in materia motu. U. g. q. potentia ad motum superius in materia est in qua generaliter illud quod mouet ad superius: & quoniam ita sit illud quod mouet hoc motu essentialiter est illud in quo est ignis in potentia. similitudo enim est de motu in istis rebus sicut de accidentibus inseparabilibus a forma que existit in re ab agentibus statim cum forma. ideoque quoniam aliquis pars olei sit ignis ab alio igne: vt Alfarabius. d. statim quoniam forma ignea prouenerit: acquiritur de motu locali fin & acquiritur de alijs accidentibus: & quoniam completa fuerint alia accidentia: complebitur motus in loco nisi aliquid impedit a motu: tunc igit accidet illi partis ignis ut potentia ad motum in eo ad superius sit in eo quod est ignis in actu. & quia hec potentia est accidentia ei propria: quoniam remouebilis impedit: & tunc ut motus suus in loco sit accidentialis autem ignis & lapidis mouebilis se accidet taliter: & est dicere quod aliquid mouet se accidentialis. i. q. non mouet se nisi propter motionem suam in medium quod desert ipsum ut gubernator: nauta mouet etiam: quoniam ipse moueat naum. & causa in hoc est: quia motor & motus in lapide & igne & alijs simplicibus non distinguuntur in actu ab inuicem: sicut distinguuntur in animalibus: sed motor & motus id est in subiecto & tam non differunt fin modum: gravitas enim in lapide est motor: fin & est forma tantum: ipsa est motu inquantum est prima materia & causa in hoc est: quia prima materia non est ens in actu: lapidis autem coponit ex gravitate & prima materia ex corvo in animalibus: que coponunt ex corpore & anima: & quia motor & motus essentialiter sunt relativi: necesse est ut sint duo fin positiones: & quia motor & motus in lapide id est sunt fin positiones: & duo fin modum: necesse est ut non sint relativi nisi accidentaliter: & quia motor essentialiter in eis sit generans & motu generatus: & ideo si auferemus medium in istis ita quod vacuum esset: non esset possibile in eis ut mouerentur ex corario illi quod putatur a quibusdam. s. q. citius moueretur in vacuo: quia assimilauerunt ea eis que se mouent essentialiter. s. animalibus. iam declarauimus in expositione quarti physico: si aliquis dixerit quod intentio Aristoteles in primo physico: quoniam declarauit quod omnis motus habet motorum sicut de elementis que mouent per se: et quod necesse est ut lapis apud ipsum sit ex rebus que per se mouent essentialiter: dicimus respondendo quod Aristoteles non intendebat per illam sermonem quem scripsit in septimo physico nisi declarare quod nihil mouet se. s. ita quod motor sit idem cum moto & eodem modo: & ideo posuit quod quicquid quiescit per quietem alterum: necesse est ut motor eius non sit nisi ab altero. i. necesse est ut motor in eo differat essentialiter & distinctione a moto: & non differat in subiecto. D. post hoc declarauit in figura: quod illud quod coponit ex motoro & motu diversio in substantia est illud de quo dicitur ipsum esse motum per se essentialiter & per omnia ista non intendit nisi ad contradictionem platonis in eo quod opinabatur quod quedam entia mouent se ita quod motor in eis est idem cum moto fini substantiae. lapis autem est unum

eorum que existimantur esse talia. iste autem sermo magis est inconveniens physici: sed proper communicatione dicimus hic: revertantur igitur & dicamus quod qui declarauit per elementa mouent ad sua loca fin & generabile mouent ad formam qua perficiunt & potest aliquis dicere quod isti motus non intendunt loca fin & sunt loca: sed totum corpus cuius motum est pars. U. g. q. motus lapidis non est ad medium sed ad terram. & ideo d. fin igit hunc modum oportet querenter sciendi quod quoniam nos dicemus quod pars terre mouent ad inferius fin & simile mouent ad suum simile: intelligentem est ad locum non ad totam terram: & ideo d. post non sicut putant quod terra mouent ad terram. D. incepit declarare quod iste sermo est impossibilis: t. d. quoniam si aliquis transferret terram t.c. i. si partes elementorum mouent ad suum uniusversum sicut simile ad simile: tunc partes mouent ad totum ubiqueque esset totum: adeo quod si terra esset in cōcauō orbis lunae: tunc lapides mouerent ad ipsum: & sic nihil esset superius aut inferius aut medium: neque corpora mouerent ad medium naturaliter & a medio & circa medium: quod est impossibile ut predictum est. D. d. sed ad locum in quo modo extitit. i. q. si terra est loco lunae: tunc partes eius mouerentur ad ipsum: sed ad locum inferius. D. d. & similitudo accidit t.c. intendit per ista quatuor corpora.

Quoniam autem locus est continentis terminus continet autem omnia que mouentur sursum & deorsum extremis & mediis. Hoc autem modo quedam sit species contenti in eum qui ipsius locum ferri ad simile est ferri. Que enim deinceps similitudo sunt inuicem: puta aqua acri: & aer igni. eodem uero autem dicere medijs est extremis aut non: puta aerem quidem aqua: aqua autem terrae. Semper enim quod superius ad id quod sub ipso: ut species ad materiam sic se habent ad inuicem.

Dicamus etiam quod locus quoniam sit orizōn rei continentis res que mouentur ad superius: & que ad inferius ultimum & medium: necessarium est ut sit in aliqua parte ultimum & medium forma rei que coheruerit: & si ita sit: necessario corpus quod mouentur ad suum locum: non mouentur nisi ad suum simile. Corpora vero que sunt inter illa loca assimilantur ad inuicem: dico quod aqua aer: & aer ignis & similiiter a superiori ad inferius. ideo quod aer aqua & aqua terra: duo autem extrema non assimilantur ad inuicem. s. ignis & terra: sed differunt sicut forma & materia: & similiiter omnium corporum semper superior differit ab inferiori si sunt materia & forma differunt.

Quoniam declarauit quod causa quare hec elementa mouent ad sua loca: non est nisi quia generatum mouet ad suam formam propriam: quoniam ea que mouent naturaliter ad sua loca sunt ea que sunt in potentia ea que appropianter illis locis: & modo vult declarare hoc idem alio modo: t. d. quoniam locus sit orizōn rei quam continet: & intendit per orbem finem: t. per ea que mouent ad superius: & ea que mouent ad inferius: intendit ea que mouent simpliciter: & d. hoc conservans se de locis mediorum: & intendit per ultimum finem orbis: t. per medium finem aquae: t. q. d. quod locus quoniam sit rebus que ad superius mouentur finis qui est ultimum totius: & rebus que ad inferius mouentur sit finis qui est medium totius: & finis qui continet rem: extrinsecus similis est forma: forma enim est finis rei habentes formam: & in hoc non differunt: quia hoc separatur: hoc autem non. & quoniam ita sit: necesse est ut finis ultimus mundi sit quasi forma corporis: & quod mouent ad superius: & finis quod est medium sit quasi forma corporis quod mouent ad inferius: & hoc intendebat quoniam dixit

necessario erit in aliqua parte tunc et intendit per aliquam partem superiorum simpliciter et inferius simpliciter: quoniam vel in mundo et suum medium sunt quasi loca et similia forme: et quod mouetur ad superiorum simpliciter et ad inferius simpliciter et intendebat declarare per hunc modum quod elementa mouentur ad sua loca quantum res mouent ad suas formas. quoniam locus sit eius similius forma que acquirit quod forma acquirit nisi aliquo impedit: in precedenti demonstratione declaratur fuit quod locus his corporibus est similius forma hoc modo. sed et illud quod mouet ad illa loca est illud quod est graue aut leue aut leue in potentia non illud quod est in actu graue aut leue nisi accidentali. in hac autem demonstratione declaratur illud ex hoc quod locus coicat formae in genere. utrumque enim est finis continens: sed illa est finis distincta: locus autem est finis distinctus. et intendebat declarare quod locus est valde similius forma in his corporibus. forma enim est finis: et illud per quod significat vel finis per eam est in potentia non in actu: et huius inveniuntur in loco horum corporum: et ideo necesse est ut motus istorum corporum ad sua loca sit ex genere motuum rerum ad suas formas: et quasi hec de declarationes cogregate reducuntur ad unam. et per similitudinem completa inter locum et formam non apparet nisi ex his duobus: et non tamen manifestat ex distinctione loci per se in his rebus est similius forma finis quod est continens: sed etiam illud quod continet vnuquodque istorum elementorum est locus. ultimum igitur concauus lumen est locus ignis: et hoc vocant ultimum: et ultimum concauus ignis est locus aeris: et aeris aqua: et aquae terre: et isti loci vocantur mediū: et quoniam declaratur quod hec corpora mouent ad sua loca finis res mouet ad suam formam: demonstratur quod ex hoc sequitur quod simile ad quod res mouet est ultimum corporis continens non totum illius rei: quoniam cum predicto sermone notificauit quod non est intelligendum hoc de simili illud totum illius rei qui mouet: sed simile ad quod est motus in his corporibus est locus: ostendit quoniam locus est similius. sed et ultimum corporis: et ideo singulares loci esse vacuum non possunt dicere locum esse simile: et dicitur si ita sit nec esset: et ut corpus quod mouet tunc. si igitur locus sit ultimum corporis continens: et corpora primitiva vnuquodque istorum corporum sunt diverse nature: manifestum est quod vnuquodque illos non proprie mouet ad continentem circumscribentem: nisi quia illa circumscribens est similia: igitur ignis non mouet ad finem concauam lumen nisi quia est simile igni: et similius terra non mouet ad finem aquae nisi proprius hoc: et manifestum est quod sicut hoc existit in duabus corporibus que sunt extrema: sic oportet esse in medijs. ignis aut assimilans aer: et aer aqua: et ideo dicitur corpora vero sunt tunc. dicitur et simili erunt cum accepterimus ex superiori ad inferius. id est quia bene possimus incipere ex superiori ad inferius. id est quod terra assimilans aquam: et aqua aerem: et aer ignem: et ignis etherem aut ect contrario. sed et ether assimilans ignem: et ignis aerem: et aer aquam: et aqua terram. et intendit per cōsimilitia hec: ea que conueniuntur in una qualitate differunt et in alia. U. g. quod aer assimilans ignem: quia conuenit in calore: sed et contradicit ipsi in humiditate: et sic de aliis: et id est extrema vero. s. ita et ignis tunc. id est quia haec duo corpora in summo sunt primitivi remotissimi: quia conueniunt una qualitate et siccitate: et contradicunt sibi in alia. et simili illa que differunt etiam in duabus qualitatibus in quibus sunt: ut ignis ab aqua calidus et siccus: et aer et terra calidus et humidus: habent enim hanc diversitatem que est inter materiam et formam: quia vnu coram continet alterum: et quod dicitur quedam elementorum istorum vicina. s. ultima in loco assimilans ad iniucem: et quedam non: et omnia conueniunt in diversitate haec: et diversitate terre que est inter materiam et formam: et quoniam declaratum est quod continens est simile forma et continens materiam: hec enim diversitas similitudine accipit vel recipitur in vicinias et in non vicinias. U. g. quia ignis est quasi forma aeris: et aer quasi forma aquae: oportet ut ignis sit quod

formam aquae: et aqua materia ignis: quia est materia sue materie que est aer: et dignus est ut materia hoc habeat: quia est materia materie sue materie: et ideo dicitur in eo que differtur quasi materia et forma: et simili in alijs corporibus. et non est intelligendum ex hac similitudine quod continens mouetur semper ad continentes: sed quoniam continens illud in quo fuerit in loco naturali: neque etiam quodlibet continens inovebitur ad continentes quodlibet: sed ad continentes vicinos cum quo conuenit in altera diversi qualitatibus.

Querere autem propter quid fertur ignis sursum et terra deorum id est: et propter quid sanabile si mouetur et transmutetur sicut et sanabile in sanitatem venit: sed non in albedinem. Similiter autem et omnia alia alterabilia. Sed adhuc et augmentabile non in sanitatem venit: sed in magnitudinis excessum. Si multiter autem et horum vnuquodque: hoc quidem in qualitate: hoc autem in quanto transmutatur: et in loco: que quidem leviora sursumque autem grauia deosunt: non quia hoc quidem in seipsis videntur habere principium transmutationis. Dico autem graue et leue hoc autem non: sed ab extra: puta sanabile et leviora augmentabile quoniam quodlibet et hoc ex ipsis transmutare: et parvo facto in his que extra motum. Hoc quidem in sanitatem venit: hoc autem in augmentum: et quoniam id est sanabile et quod languoris susceptum: si quidem moueat sicut et sanabile in sanitatem fertur. Si autem sicut quod infirmitatis suscepit principium ad infirmitatem. Magis autem graue et leue horum in seipsis habere videntur principia: propter propinquissimam substantiam esse horum materialia. Signum autem quia latio absolutiorum est: et generatione est ultimum motum: quare primus virtus erit et sicut substantia hic motus.

Qui igitur quiescerit quare ignis mouebit ad superiorius: et quare terra mouebit ad inferius: similius est quererit quare sanabile mouet et alterat ad sanitatem non in albedinem. Nos vero dicamus quod oia alterabilitas alterant ad illud quod pertinet: et non ad aliud: ut augibile quod non alterat ad sanitatem: sed ad magnitudinem et longitudinem. Et similiter aliorum quedam alterant sicut quantitate: et quedam sicut qualitatem: et quedam ad locum.orum vero que alterantur sicut locum: quod est leue transferuntur superius et graue inferius: sed eorum que dicitur: quedam habent principium transmutationis et se inferius: ut graue et leue: et quedam ab extrinseco: ut sanabile et augmentabile: et sicut hoc fortassis transmutabuntur et alterabuntur ex se cum parvo moto extrinseco: ita et vnum eorum veniet ad sanitatem et alterum ad clementem et augmentum: et idem recipit sanitatem et idem infirmitatem: quoniam si moueretur sicut sanum: et si sicut infirmum transseret ad infirmitatem. In graui autem et leviorum magis manifestabitur principium motus quod in aliis: quia materia eorum est valde propinquia suis subiectis: et signum eius est motus sicut motus eorum: quia motus est rerum existentium per se: et est in generato ultimum motum: et quoniam ita sit necesse est ut iste motus sicut grauus et leuis sit primum in substantia: dico quod propinquior est substantie elementorum alijs qualitatibus.

Quia primo incepit querere causam propter hoc elementorum mouent ad superiorius et hoc ad inferius: et dicitur respondendo: quia ita est de hoc motu sicut de alijs motibus sicut haec mouentur ad sui punctionem sicut ubi ad que

mouentur: sicut ea que mouent finū q̄litarē p̄ficant p̄ qualitates ad quas mouent: r̄ ea que mouent finū q̄ quantitatē perficunt p̄ mensurā ad quā mouent: r̄ similitudē ea q̄ transmutant ad substancialē: transmutant p̄ ficiant p̄ formas ad quas transmutant: r̄ qm̄ declarauit modū similitudinā que est in p̄fectionē elementorū in vbi: r̄ p̄fectionem transmutabilitiū i substātā: vult etiā pficerē sermonē in h̄ declarādo ea quibus hoc haber coicationē cū alijs transmutationib⁹: r̄ ea quibus differt ab eis: dicendo q̄ ista transmutatio localis in istis corporib⁹ cōcīt cū alijs transmutationib⁹: q̄ eodē modo r̄n̄: endū est querenti: quare transmutata fin locū moueant ad cōtraria: r̄ quare transmutata i substātās mouent ad formas cōtraria: r̄ quare alterabilitiū similitudē: r̄ similitudē alijs: r̄ d. qui autē quererit quare ignis r̄c̄ i. nulla differētia est: inī querentem quare ignis mouet ad superiorū r̄ nō ad inferiorū r̄ terra econtra r̄o: r̄ inter querentē: quare sanabile mouet ad sanitatē r̄ nō ad egritudinē vel aliquā q̄litarē nō opositā illi. U. g. ad albedinē: r̄ exēplificauit de albedinē: quia magis videt impossibile vt aliquid alteret ad qualitatē extra suā spēcēm q̄ ad qualitatē sibi cōtraria est eadē: possibile ē hoc vt puretur de natura faciēt duo cōtraria aut recipiēt p̄p̄inqua: quia materia: r̄ nō est ita in eis que sunt alterius generis: r̄ d. ad albedinē r̄ nō ad egritudinē. D. o. nos autē dicamus q̄ oia alterabilitiū r̄c̄ i. r̄ responsio cōmuniū om̄ib⁹ istis est dicere q̄ oia mouent ad querendū illud quod cōuenit eis: r̄ qm̄ narravit q̄ causa motus eoz̄ est querē simile: r̄ q̄ causa diuersitatis motuū est diuersitas similes dedit exemplū de q̄uoz̄ trāsmutacionib⁹: r̄ d. vt augmentabile non alterat ad sanitatē r̄c̄ r̄ intēdīt hic p̄ alterationē trāsmutacionē: alteratio enim dicit cōiter r̄ pp̄ie. i. vt augmentabile cuius trāsmutatio nō est ad sanitatē: qm̄ sanitas nō sit finis augmentabilitiū: finis enī cōuenientia augmentabili est mētura terminata in latitudine: longitude r̄ p̄ funditare. U. g. augmentū hominū nō est nisi ad mensuram nālem humanitatis: similitudē alijs: r̄ d. r̄ alijs si similitudē alterant finū q̄litarē: r̄ sicut diximus de augmentabilitiū: similitū intelligendū est in alijs trāsmutacionib⁹. D. o. eoz̄ autē que alterant fin locū si fuerit leue r̄c̄ i. eo r̄um q̄ trāsmutant fin locū si fuerit leue trāscēt ad superius q̄ est ei cōuenientia: r̄ si fuerit graue ad inferius q̄ est etiā cōuenientia ei: r̄ qm̄ d. modū finū que cōcīt iste tres trāsmutaciones: incepit dicere modū finū que motus elementorū in loco differt a ceteris motibus: r̄ d. sed eoz̄ que diximus r̄c̄ i. q̄ iste trāsmutations cōcīt inquantū transmutant ad simile: r̄ differunt i eo q̄ qdā trāsmutatio p̄ncipū habent q̄ mouet ea ex intrinseco: nō ab extrinseco: vt graue r̄ leue: r̄ quedā habent p̄ncipū trāsmutacionis et extrinseco: non intrinseco: vt sanabile est trāsmutabile ad sanitatē: r̄ augmentabile ad quantitatē: r̄ hoc q̄o. h̄ q̄nēm i octauo physico: declarauit q̄ motor in graui r̄ leui essentia est ab extrinseco: i ē facies ipsū q̄ nō mouet p̄ se nisi accidentalē: r̄ etiā existimat q̄ in plurib⁹ speciebus sanitatis p̄ncipū motionis ē ab intrinseco. i. in egritudinib⁹ q̄ sanant p̄ se sine cā extrinseca: r̄ d. in libro perigeos q̄ p̄ncipū motus augmentati est i augmentabili. r̄ dicamus nos q̄ q̄ intēdīt dice differētia inī p̄ncipia motionis in istis: nō dicendū ē ad distinguendū inī ea: q̄a h̄ est essentiale: q̄ h̄ semp̄ inuenit̄ cōs. manifestū ē enī p̄ se: q̄a facies motū alterationis i re alterabili ē extra alterabile: r̄ accidit vt purat q̄ alterabile alterat p̄ se: qm̄ i eo fuerit due partes. l. p̄ alterativa et alterabilē: vt accidit infirmo sanati p̄ se. cor enī in eo alterat mētū egrorū ad sanitatē: mētū autē infirmū ē alterabile: graue autē r̄ leue totū transmutata a toto finū: modū q̄ dicitur est i octauo r̄ q̄ dicēdus

erit h̄ post. motor: ait p̄p̄inquis i augmentabili q̄ est cib⁹ venit ab extrinseco: motor autē remotus est i ipso augmen- tabili. s. calor nālis q̄ est i mētro augmentabili. r̄ qm̄. d. q̄ p̄ncipū alterans i reb⁹: alterantib⁹ est extrinseco. o. etiam q̄ qm̄q̄ inuenit̄ similitudo i istis ad illa: qm̄ qm̄q̄ patiunt̄ mul- tū a paruo p̄ncipio extrinseco: r̄ d. r̄ fin h̄ fortassis r̄c̄ i. q̄ quāta alterant̄ plus q̄ p̄ncipū alterās ea ab extrinseco dat ea itaq̄ illud q̄ sit supia illud q̄ est ex moto: r̄ sic ut similitudēs eis q̄ mouent p̄ se. D. o. r̄ illud recipit sanitatē r̄ egritudinē. i. r̄ signū q̄ alteratio nō ē ex p̄ncipio agēti exi- stētē i alterabili fin locū est: q̄a p̄t idē accipe h̄ria: r̄ h̄ria nō p̄t accipe idē: r̄ idē nō p̄t facē h̄ria. D. o. qm̄ si mouenit̄ sicut sanus r̄c̄ i. qm̄ q̄ aliquid ter- minoz̄ moueret a paruo p̄ncipio extrinseco: trāsassertur ad finē. U. g. q̄a si alijs moueret ad sanitatē p̄ncipio extrinseco: moueret p̄ se ad sanitatē p̄fectā: r̄ sūr si aliqd fin viā in firmādi ab aliqd infirmitate mouedū p̄ se ad firmitatē p̄fe- ctam. D. o. in graui autē r̄ leui magis manifestabit̄. i. q̄ aliae trāsmutationes q̄uis cōcīt trāsmutatiōnē i loco existētē in elementis i eo: i q̄busdā maior p̄s trāsmutatiōnēs pue- nit ex ipso trāsmutabili nō p̄ naturā motoris: tñ h̄ magis manifestabit̄ i graui r̄ leui. s. q̄ p̄ncipū trāsmutatiōnē i loco ē in eis p̄ se: r̄ q̄. d. q̄ alia trāsmutabilitiū cōcīt trāsmu- tabilitiū i loco. s. graui r̄ leui: p̄ h̄. q̄a p̄ncipū mot⁹ aut ma- tor: p̄s motuū ē ex se nō ex extrinseco. D. qm̄ q̄uis ita sic tñ manifestabit̄ est h̄ i motu graui r̄ leui: r̄ d. in graui autē r̄ leui magis manifestabit̄ r̄c̄. D. dedit cām i h̄: r̄ d. q̄a ma- terie eoꝝ sūr valde p̄p̄inque suis subiectis. i. q̄a mā mot⁹ in graui r̄ leui valde ē p̄p̄inqua materie graui r̄ leui: r̄ sic appropinquant̄ sbe eoꝝ cōrto alijs accītib⁹ exītib⁹ in ea: r̄ ideo q̄ acq̄rit̄ aliqd p̄ forme graui aut leui statū cū illa p̄e acq̄rit̄ mot⁹ ad suū locū: vbi nīsli aliqd impedit̄ r̄ nō sūr ita accidētia remota a sba eoꝝ: r̄ id nō indigēt mo- tore extrinseco. U. g. vt albescat aut nigrescat aut alie q̄li- tates q̄m̄ esse nō sc̄f̄ formē necio. D. o. r̄ signū ē mot⁹ eē. s. motus eoꝝ. i. r̄ signū q̄ mā istū motus ē p̄p̄inqua substā- rijs. i. formis istoꝝ motor̄ ē modus mot⁹ in loco q̄ inuenit̄ in alijs motib⁹: qm̄ mot⁹ eoꝝ differt a motu graui aut leui. D. dedit cām i h̄: r̄ d. q̄a mot⁹ i reb⁹ p̄sib⁹ vel p̄sib⁹ tib⁹ p̄ se r̄c̄. i. q̄ mot⁹ ē gnābilib⁹ p̄ p̄fectionē: r̄ i v̄l- timo trāsmutatiōnē i graui autē r̄ leui ē p̄m̄ trāsmutatio- nū. D. o. r̄ si ita sit necio erit iste mot⁹ r̄c̄. i. q̄ iste mot⁹ ē p̄cedēs i eo q̄uis sit posterior: r̄ alijs motus sint po- steriores i vitroꝝ. s. i. ita r̄ i ip̄e: r̄ id nō firmāt̄ p̄sequētia formas causaz̄ r̄ indigēt̄ i suo eē reb⁹ extrinseca p̄ter for- mas i quibus sūt exītia. s. q̄ eē eoꝝ nō est i reb⁹ trāsmutabi- lib⁹ p̄tīgēs formas eoꝝ. ista autē mota i loco differūt̄ a mo- tis p̄ se. a. aliaib⁹: q̄a motor i istis nō differūt̄ a moto nīsli in mō: r̄ sūr idē i subiecto: r̄ putat̄ q̄ motor: r̄ motu ē r̄ dif- finitiōe: r̄ p̄p̄ h̄ nō h̄t̄ elemēta h̄. p̄p̄iū. s. q̄ motus eoꝝ nō inueniunt̄ posteriores eoꝝ a formis fin tps sicut de alijs motib⁹: r̄ id errauit̄ Jobes q̄ i uēt̄ sūt mot⁹ i sba sūt potē- tia aīcedēt̄ fin tps exītē i suis substātijōe: r̄ dictuū sūt ei q̄ potē- tia p̄cedēs hoc motu nō est i moto nīsli violētē: r̄ est in ea re ex qua sit mota res. U. g. q̄ potētia ad monū ignis in loco non est in igne: sed in illo ex quo ignis sit: vt oleo aut igne aut ligno.

Qum quidē liḡfiat ex aqua aer r̄ ex graui le- ue venit in sensu: finū autē est leue r̄ nō amplius sit: sed ibi est. Manifestū itaq̄ q̄ potētia ens in actu iens venit illuc r̄ ad tantū r̄ tale: r̄ ybi ende lechia: r̄ quātū r̄ qualis: r̄ rbi. Eadē autē causa r̄ eius q̄dā iam existentia r̄ entia terrā r̄ ignem mo- ueri in ea que ipsorum loca nullo impediēt̄: eo enī nutrimentū qm̄ p̄bībēs r̄ sanabile qm̄

retinens non sic fertur cōfertim. Non mouet autem et quod a principio fecit et impedimentū remouens; aut unde resiliuntque nemadmodū dictū est i primis ser monibus in quibus determinauim⁹ quod nihil horum scipsum mouet. Propter quā igitur causa fertur latorū vñuquodqz et sciti in sui ipsius locum quid est dictum est.

Reuertamur modo et dicamus quod aqua transmutat in aerem; tunc trāsmutabil de grauitate ad levitatem. Deinde mouetur ad superius; et tunc dicet ipsum esse leue in illo loco: non quia si et leue; sed quia ē leue illuc. Et si ita sit: manifestū est quod aqua fuit leuis in potentia; deinde transmutatur quo usqz stat in actu et superius; et mouebit illuc in aliqua mensura de qualitate ad quantitatem. Dico autē locū ad quē est possibile ire et ad quantū de eo et ad quale. Ista igitur ē causa motus aque et terre ad sua loca quoniam nihil impedit levitatem nutritibile. Cibis enim et sanitabile quoniam nullo impedimenti statim tendent ad sanitatem et nutriti mentum: omne mobile primo mouet a re agente aut a re mouente impediens et auferente ipsum obstatulū ex eorum eius quod impedit: sicut dividimus in predictis tractatibus: quod omne corpus mobile quod habet motū localē ab altero mouet non ex se. Nam igitur declarauimus qua de causa mouet omne mobile: et qua de causa vñuquodqz elementorū mouetur ad suū locū.

25 In hoc capitulo vult perficerē sermonē de modo motū elementorū: et ostendere quō mouent et determinare quod non mouent ex se in rei veritate: sed ex extrinseco: t.d. reuertitur igitur et i.ad loquendū de mortibus istorū corporū: grauium et leuiū: et ad pſcindū sermonē de eis demonstrando quō mouent hec corpora: et que est mā istius motus: et quis est istorū verus motor necessario. D.o. et dicamus quod aqua et i.manifestū est per se: quod aqua sit aer et statim transmutat de grauitate i.leuitatem et de inferiori ad superiorū insimul. et p hoc quod. d. deinde mouebit ad supi: non intēdebat deinde finē rēpus sed finē causam et causam. i. quod motor eius ad superiorū ē causatus a sua levitate. D.o. et tunc dicet ipsum esse leue et. et hoc non est nisi finē vnum motū in actu ad illū locū non finē quod sit leue ante sua trāstitutionem ad illū locū: sed quia non sit leue nisi quoniam transferre ad illū locū: et intēdebat ostendere p hoc differentiā inī illū motū in loco et alios motus locales qui sunt aialium. aial enim est aial quāvis nōdū mouet: et hoc dico essentialē. ita autem sunt fuit grauius neqz leuis donec sint in istis locis nisi accidentaliter quoniam ab aliq. phibent. et quoniam narravīt p hec corpora quoniam cōpletā habuerint formā: cōpletū habebunt motū in vbi. s. q. insimul habebit formā et vbi: t.d. et si ita sit: manifestū est quod aqua sit in potentia et i. et quis manifestū est de istis corporib⁹ quod acquisierint aliquā partē formē statim acquirēt aliquā partē vbi: ita quod quoniam cōpletebitur: cōpletebit vbi: manifestū est quod potentia in istis ad formā et vbi est i codē subiecto. s. corpora a q. est generatio. Ut g. quod aqua fuit in potentia leuis et superi: quoniam sit ignis sit leuis et superius i actu insimul et potentia ad virtūes insimul fuit in aqua non in igne moto ad superiorū nisi accidentaliter ecōtrario aialibus. D.o. et mouebit illuc finē aliquā mensurā quantitatē et qualitatē. I. quod quoniam pſcieſ generatio: pſcieſ motus ad superiorū finē quantitatē et qualitatē propriā. D. exposuit hoc et narravit de qualitate et quantitate: t.d. dico autē locū ad quē possibile ē et i. et intelligo per quantitatē finē locū ad quē est possibile ut illud motū moueat et ad quānū mouebit illius locū. et intelligo p qua latem sitū. s. suū locū propriū corporis cōtinens ipsum

quod est vbi illi. omne enī motū habet ex istis rebus res ter minaras. U.g. quod cum aqua fieri aer movebit ad locū qui est sub loco ignis: et ad quantitatē terminatā finē suā levitatem: et recipiet de corporib⁹ p̄tū gentib⁹ corpora termi nata. Non enim omne quod mouet: mouet ad quēlibet locū: neqz ad quālibet partē vnius loci in igne neqz recipit de corporib⁹ p̄tingib⁹ qdlibet corpus. D. quoniam o. hoc igitur causa motū aque et terre ad sua loca et. i. q. moto: corrum ad sua loca est illud quod eis dat substātia: et est gene rans et agens: t.d. quod quoniam nō fuerit impediens: quia quoniam aliquid impedit: tunc esset illuc alius motor p accidens et remouēs illud impedit: et tunc lapis et alia elemēta affi milant eis que mouent per se. D.o. nutritibile enī et sanitabile et. i. q. ita est in acquisitione forme: et vbi in lapide et gerante insimul sicut in acquisitione forme puenientia a ci bo et nutriti mento in mēbro nutritibili et sanitatis insimul. Li bus enī est mā istius forme mēbro et materia etiā sue sanitätis sicut igitur virtus quod generat cibū dat virtūes et insimul s. formā puenientia in mēbro a nutriti mento et sanitati: ita ē de forma corporis grauius et leuis et de vbi: sed tñ in ente differit in hoc quod possibilē ē in istis corporib⁹ vir somma ac quirat et phibet a accidēte quod ē vbi: et hō est possibilē i sanitati cū acquisitione forme puenientia i mēbro a nutriti mento nisi illa forma sit necessario diminuta. D.o. statim mouebunt ad sanitatem et ad nutriti mentū et. i. q. d. qm recipies formā corporis leuis et recipies et vbi: quoniam nullū fuerit p̄hibet statim mouebit virtūes recipies a generāte ad formaz corporis leuis et ei vbi: recipies fuit hic positiū. dico autē finē p̄partiōē: finē vlo locū sūt idē: et vñ eoꝝ p̄cedit alterū in ēc nō i tpe. s. q. p̄partio que est i subiecto ad recipiēndū formā corporis leuis aut grauius p̄cedit p̄partiōē quod est i illo subiecto ad acquisiēndū vbi i actu: sicut de forma puenientie i mēbro et a nutriti mento i mēbro et sanitati: recipiens autē formā aialis et ei motū sūt duo: et i aial mouet essentialē ex se: et est dicere nutriti mentū formā puenientie i mēbro a cibo. D.o. hec igitur est cā morus terre et. i. q. cā generans et agēs eas est cā morus ad loca eoz nisi aliqd impedit: quod si fuerit recessus impeditē erit cā morus ei p accidens: et tñc formē istorū erit mouētes etiā p accidēte: et assimilabunt etiā eis que mouent per se. D.o. cibis enī recipies la nitatē et. i. vt cib⁹ et sanitatis q. insimul vadūt ad nutriti mentū ad sanitatem a virtute nutritiūa. s. q. ait forma mēbro sanit: et qā in oī mobili p̄tingit p̄mo vt moueat a suo motori: et p̄tingit secūdo vt moueat a recessu ipedientis: et hō cōē oī bus mōrb⁹ corporib⁹ grauius et leuius et alioꝝ mobilū nāliū et hoc iā declaratū est i physicos. sicut de hoc rememoratio nē: t.d. quod omne mobile nō mouet et. i. et iā declarauimus prius quod omne mobile p̄mo mouet a motori: et secundo ab auferente phibet: et in hō loco ē intelligendū p motū omnis trāsmutatio trāmutationū quōz: sed impediēs i alijs motibus nō p̄t. phibet accidēs psequēs formā sine forma nisi tñ in motib⁹ istorū corporib⁹ simpliciū. impediēs. n. i. eis p̄t diuidere inī formā et accidēs psequēs eā. U.g. quod lapis p̄t a motu ad inferi: i. nō. phibet a forma illud autē nō mouet ad nutriti mentū et sanitati: impossibile ē vt phibet a sanitati absqz nutriti mentū: sed ab vitroꝝ phibet: aut a neutrō. et sūt ē in ſba: et intēdū p̄dīctos tractat⁹ tractat⁹ physicos. Tractat⁹. n. illi sūt q. sūt p̄mo legēdi in hac ſcia. D.o. et iā dixim⁹ quod omne corp⁹ mobile p locū et. intēdit quod iā declarauit i istis tractatib⁹: quod omne corp⁹ quod mouet i loco absqz altero mouet: aut ab extrinseco: aut a principio e. i. stente in eo alio a moto. nihil enī est quod quā idē sit motor et mouēs vt plato dicebat: et hoc iā declarauit duobus locis in ſepcio physicos: sed firmi i octauo. i. ſeptrimo enī fundauit declarationē pcedēdo p̄mū motū. q. manifestū ē p se Deinde posuit: quod quāli pars motū quererit necē ē vt totū

quiescat. Deinde coclusit q̄ necesse est ut motor sit aliud a moto. In octavo autem declarauit q̄ in omni moto p se est motor per se. D. declarauit q̄ impossibile est ut aliquid mouetur per se: ita q̄ motor sū idem cū moto. D. d. iam igit̄ declarauimus quia de causa r̄c. intendit per causā causam finalē. Causa enī finalis in motibus istōrum sūt loca puentientia: r̄ sunt aliquo modo forme quā sunt quā si perfectiua. D. d. r̄ qua de causa mouet quodlibet r̄c. I. r̄ aucta agente motum cuiuslibet istōrum ad suū locū. s. causa formalit̄: r̄ determinauit causam propter quā ista loca sūt finis: r̄ est: q̄ illud ad quod mouet omne mobile est simile ei ad quod ista mouent: quoniam quā in declaratione ista visus est propositione vniuersali: r̄ dedit in hoc causā vniuersalem: r̄ est causa propter quā transmutat omne transmutabile in illud in quod transmutat: incipit p̄mo determinare hanc vniuersalē propositionē: deinde declarare suā intentionem. s. causam propriā motibus istōrum corporū in loco. q. igit̄, d. iam igit̄ declarauimus causam propter quā omne transmutabile transmutat in illud in quod trāsmutatur: r̄ est causa propter quā hec corpora mouent ad sua loca: sed sua intentio nō fuit i hoc sermone declarare causam trāsmutacionis vniuersale: sed tamē declarauit eam ex quo intēdebat declarare de motibus istōrum corporū. r̄ Aris sermo hic fundat sup duas propositiones: quarū una est q̄ hec corpora transmutabilia sunt secunda est q̄ omne transmutabile transmutat in simile: ergo hec corpora trāsmutant in simile. r̄ quia manifestū est q̄ hec corpora mouentur ad loca propria: sūt ostensum q̄ ista nō trāsferuntur ad ista loca nisi inquantū sunt similia pfectiua. hec igit̄ est intentio istius capituli: r̄ pōt intelligi per hoc qd. d. iā igit̄ datur determinatiū quia de causa fuit motus. i. istōrum corporū: r̄ per hoc qd. d. r̄ qua de causa mouet vnuqdē elementorum ad suū motū: i. ad q̄litate motus vniuersiūs eorum ad suū locum: r̄ ex quo est iste motus. Jam enim ostēdebat de istis motibus ex quo fuit r̄ quare r̄ quo.

Differentias igit̄ autē r̄ accidentia circa ipsa nunc dicamus. p̄mū qd. igit̄ determinatiū sit quemadmodū videt omnibus graue quidē simpliciter qd̄ omnibus substat: leue autē qd̄ omnibus supereminet. Simplices autē dico i genus respiciens r̄ quibulcūs non ambo existunt: quale videt ignis quidē quecūq̄ magnitudo sursum lata si nō existat prohibens alterū: terre autē deorsum: eodem autē modo r̄ velocius qd̄ p̄ius.

Volumus modo dicere diueritatem grauiis r̄ leuis r̄ accidentia contingētia eius: incipiēmus pri mo r̄ narremus de graui r̄ leui: r̄ diffiniam⁹ ea diffinitione manifesta dicēdo: q̄ graue simpliciter est illud qd̄ descendit sub omnibus corporibus r̄ leue simpliciter est illud qd̄ natat super omnia corpora: r̄ intelligo per simpliciter genus: r̄ omne qd̄ non haber communiationē cū istis duabus virtutibus sicut ignis: vidēmus enim q̄ quelibet quantitas ignis mouet ad superius nūl̄ aliquid impediāt: r̄ quelibet quantitas terre ad inferius: r̄ quanto magis erit ignis maior: tanto veloci⁹ mouebitur ad superius.

26. Qum declarauit causam ppter quā leue est leue: r̄ graue ē graue: incipit diffinire ea r̄ dare causas accidentiū in eis: r̄. volumus modo dicere r̄c. i. r̄ quā iam diximus causas extirsecas ab essentiā grauiis r̄ leuis ppter quas contingit vi habens gravitatem sit graue: r̄ habens levitatem sit leue: modo volumus dicere quidditatē grauiis r̄ leuis r̄ p̄ficere ex hoc causas accidentiū apparentiū ex ea in corporibus simplicib⁹ r̄ cōpositis. D. d. r̄ incipiēmus p̄mo narrare de graui r̄ leui r̄c. i. r̄ p̄mo diffiniēmus graue r̄ leue

simpliciter diffinitionib⁹ manifestis p se. D. ibimus post modū ad diffiniēndū graue r̄ leue sū cōparationē ad dictas causas omnū accidentiū apparentiū in speciebus grauiis r̄ leuis simpliciter: r̄ sū cōparationē simpliciter r̄ compositiū: r̄ quā hoc promisit: incipit dare diffinitiones: r̄ d. dicamus igit̄ q̄ graue simpliciter est illud r̄c. i. q̄ diffinitio grauiis simpliciter est illud qd̄ naturaliter quieter sub oībus corporibus. leue simpliciter ē illud qd̄ quieter natura liter sup omnia corpora. quoniam autē aliqua corpora sunt huiusmodi: declaratum est superius: declaratum est enim q̄ terra quieter sub omnibus corporibus: qā mouet ex omni bus partibus mūdi ad medium. r̄ similiter est declaratum corpus esse naturaliter sup omnia corpora que recte mouentur. s. ignē: r̄ sā descriptis superius graue r̄ leue alia de sc̄riptione: r̄ ē q̄ graue est illud qd̄ mouet ad medium: r̄ leue qd̄ moueret a medio. sed he descriptions quas modo d. magis appropinquāt veritati: quia motū non accidit eis aut a medio aut ad medium nūl̄ post violentiā. quies autē leuis super omnia corpora: r̄ grauiis sup omnibus corporibus est eis naturaliter: r̄ ideo ista diffinitio magis monstrat naturas eorū: r̄ in istis diffinitionib⁹ in loco differētiaz acipiēnt actions puenētes ab eis quā differētē lateat. D. d. r̄ intelligēdo per simpliciter genus. i. r̄ intelligo p simpliciter leue in genere. s. in loco qui est genus omnū locorum nō in aliquo loco qui assimilat generi. D. d. r̄ omne qd̄ nō haber cōmunicationē cum istis r̄c. i. q̄ graue r̄ leue simpliciter est illud in quo nō inueniuntur due potētē insimul. s. grauitas r̄ leuitas: vi in aqua r̄ aere. r̄ nō est intelligendū ex hoc qd̄. d. q̄ due potētē existunt insimul in his medijs: quēadmodū contraria existunt in medio. U. g. sicut albū r̄ nigru existit in rubore: quoniam si esset ita: nūc aqua r̄ aer cōponerent ex terra r̄ igne. sed est intelligendū q̄ due potētē existunt in eis sū cōparationē ex quo nō seq̄tur ut sint cōposita. aqua enī nō dicit leuis nūl̄ in cōparatione ad locū terre: r̄ grauiis sū cōparationē ad aerē: tunc ipsa in se habet vna naturā simpliciter: quēadmodū de aliquo dicit ipsum esse dectruū r̄ sinistrū in respectu diversorū: r̄ ipsa in se habet vna naturā simplicē nō cōpositā. media vō que nō dicunt sū cōparationē sūt cōposita ex extremis contraria: sū cōparationē sūt cōposita ex aere r̄ aqua: r̄ igne. s. ignis r̄c. i. q̄ ignis nō inueni leuis i respectu aliqui loci r̄ grauiis i respectu aliqui loci: sed quelibet p̄ eius semp mouet ad supremū: r̄ ideo dicit leue simpliciter r̄ similiter de terra. D. d. r̄ quanto magis fuerit ignis maior: r̄c. i. r̄ signū q̄ ignis est leuis sine aliqua gravitate eīq̄ quanto magis ignis erit maior: tanto erit velocioris motū: r̄ si ignis esset cōpositus ex leuitate r̄ grauitate nō p̄tingit hoc: proportionē enim grauiis r̄ leuis ad leue in vitroq̄ corporē. s. magnio r̄ paruo esset eadē. qum autē i eo nō iuenit: nūl̄ sola leuitas: contingit vt quāto magis ignis fuerit maior: tanto magis potētē eius erit maior r̄ cōuerso. r̄ ex h̄ dedit signū. s. q̄ quā potētē magni r̄ parui eiusdē rei fue rit diuersa: contingit vt potentia illius rei sit simplex.

Aliter autem graue r̄ leue quib⁹ ambo exstant. Etenim supererunt quibusdēz r̄ substantia quēadmodū aer r̄ aqua. Simpliciter quidē enī neutro: horū graue aut leue: terra quidē enim ambo leuiorū: supereminet enī ipsi quecūq̄ ipso rum particula igne aut grauiora. Substat enim ipsorum quantacūq̄ viq̄ sit particula: ad seip̄a simpliciter: hoc quidē graue: hoc autē leue. Aer quidē enī quātūcūq̄ viq̄ sit: supereminet aque aqua autē quantacūq̄ viq̄ sit acrī substat.

Est etiā leue r̄ graue alio mō. s. sū cōparationē. Corpus. n. est graue r̄ leue diuersi mode. vidēm⁹ enī alia corpora grauiora igne natantia sup ea: qm̄

para eorum descendit sub igne: et sicut hoc aer dicitur leuis simpliciter et aqua grauis simpliciter sicut compositionem rnius ad alterum: quoniam quelibet pars aeris natat super aquam: et quelibet pars natans super aquam descendit sub aere.

27. *Dum dedit distinctionem grauius et leuis simpliciter: vult modo dare distinctionem grauius et leuis sicut compositionem: et dicitur enim illud quod dicitur sicut compositionem ad omnem res et ad omnia loca. Dicitur corpus enim dicit graue et leue diversis modis. i. corporis natus dicit leue et graue modis duobus: quo uero natus est simpliciter aut ad ea que sunt sub eo: ut aer aut ad ea que sunt supra se vel aqua. alias vero sicut compositionem ut ad illud quod est supra ipsum: ut aer in respectu ignis qui est aliud graue: et aqua in respectu terre que est aliud leue: et quoniam dicit graue et leue inueniuntur duobus modis simpliciter et sicut compositionem: induxit testimonium a sensu superiori compositionis: tunc dicitur videmus enim aliqua corpora recte. i. corpora aerea aer enim et corpora in quibus puerat aer inuenientur natantia super aquam et terram et descendentes sub loco ignis declaratum est enim ratione quod ignis natat super omnia corpora sicut enim est declaratum quod terra quietatur sub omnibus corporibus: quoniam autem media grauia sunt et leviora manifestum est sensu. Dicitur et sicut hoc dicitur aer leuis simpliciter recte. i. et potest bene aliquis dicere de virtutibus istis: quod aer in respectu corporis superioris est in inferius: quoniam isti duo modi in rei veritate dicuntur sicut compositionem: sed natus dicit in respectu omnium: et secundus in respectu quorundam: et iste vocatur compositionis et aliis absolutis. sed hec nominatio potest mutari: quoniam virtus sit sicut compositionem. Et quoniam narravit quod graue et leue compositionis possunt dici simpliciter in respectu corporis ad quod compositionis datur dicit causam in hoc: tunc dicitur quoniam quelibet pars aeris natat super aquam recte. i. et recte est dicere compositionis esse absoluta in respectu corporis ad quod compositionis: quia dicere est graue aut leue simpliciter: quoniam quelibet pars illius quietatur sub omnibus aut natat super omnia: et quoniam quelibet pars grauia et leuis sicut compositionem descendit aut natat super illud corpus ad quod compositionis: bene possumus dicere ipsum esse leue simpliciter aut graue simpliciter. Ut ergo quoniam possimus dicere ignis esse leue simpliciter: quia quelibet eius pars natat super tria elementa: possibile est enim dicere aer est simpliciter leue: quoniam quelibet pars eius natat super aquam: et graue simpliciter in respectu ignis: et omnia ista. ad demonstrandum quod tertius modulus est ex capitulo relationis.*

Quoniam autem et aliorum hoc quidem dicunt gravitatem: hoc autem levitatem: manifestum quia hoc quidem causa omnium que in compositionibus differunt sicut enim illa solvit: hoc quidem plus: hoc autem ministrumt hec quidem levia: hec autem gravia corporum. Quare de illis dicendum: alia enim sequuntur prima quod quidem dicebamus oportere facere: et propter plenium graue dicentes: et propter vacuum leue.

Et dicamus quod cum omnia habent gravitatem aut levitatem: necesse est ut prima corpora sint cause gravitatis aut levitatis eorum: sed differunt in hoc quod hec sunt grauiora: hec autem leviora sicut multitudinem aut paucitatem que est in eis ex primis corporibus: et si ita sit: et quedam corpora compositione sunt grauia et quedam levia propter prima corpora. et si ita sit: oportet nos determinare prima corpora. Compositione enim consequuntur ea sicut dixi.

mus superiorius: et oportet dicentes quod causa levitatis est vacuum: et causa gravitatis est plenum: determinare prius quid sit vacuum et quid sit plenum.

28. *Dum dedit essentiam grauius et leuis: remansit ei dare causas accidentium apparentium in compositionibus proprias simplicitas. et ista via uolebat procedere antiqui sed non potuerunt: dicentes enim vacuum esse causam levitatis: et plenum causam gravitatis laboraret in dando causas accidentium apparentium in rebus grauibus et leuis ex hoc modo. et similiter dicentes multitudinem et paucitatem partium esse causas gravitatis et levitatis. et quoniam ipse iam destruxit sermonem istum: dicitur ergo et sermone eius in natura isto: potest quis perficere causas eorum quae apparerent in rebus grauibus et leuis: tunc dicitur quod quoniam omnia habent gravitatem et levitatem. i. quoniam omnia composita sunt aut grauia aut leuis: et causa gravitatis et levitatis eorum est gravitas et levitas simpliciter ex quibus compositione esse est ut diversitas compositionis in gravitate et levitate perueniat ex diversitate simplicitatis in multitudine et paucitate per hoc intendit quoniam dicitur sed in hoc differunt. s. et intelligendus est hic per diversitatem duos modos. s. quod compositiones hec sunt grauia et hec sunt leuis: in eodem loco aut in diversis. causa autem propter quoniam hec sunt grauia: istis in eodem loco manifesta est. Ut ergo quia aurum non est grauissimum argento: nisi quia constat ex partibus pluribus terrestribus quod ex quibus constat argenteum: et quia iste modus est manifestus: sicut diniuersus ab aurum. In secundo autem est consideratio s. quare quedam corpora sunt grauiora: quibusdam in locis diversis: et hoc est cur causa vult modo dare Aris. et ideo intelligendus est per hoc quod dicitur in multitudine et paucitate quantitatibus et numeris rerum grauiorum et leuiorum. Dicitur et si ita sit recte. i. et si causa gravitatis et levitatis existentium in compositionibus corporibus sunt grauia et levitas existentes in simplicitibus: oportet ipsum quod vult dare causam gravitatis et levitatis in compositionibus corporibus: et quia antiqui dederunt nam gravitatis et levitatis in compositionibus corporibus. s. vacuum et plenum: et dimiserunt dicere prius quod est vacuum et quod est plenum: reprehendit eos tunc dicitur oportet dicentes recte.*

Accidit ratiōne non ybi quod hec gravia uideri esse et levia propter prius differentiam. Tunc autem puta in aere quidem grauissimum erit talenti lignum plumbum vivare: in aqua autem leuissimum. Causa autem quia omnia gravitatem habent propter ignem et habere necessariū: aqua autem ybi quod propter ignem in terra. aer autem propter ratiōne in aqua et terra.

Reuertamus igitur et dicamus quod accidit omnibus corporibus compositiones ut non in omni loco sint grauia et levia propter diversitatem primorum corporum. Ut ergo lignum ponderis. c. librarum est in aere grauissimum plumbum quarti librarum et in aqua leuissimum. et causa eius est quod omnia compositione corpora habent gravitatem nisi ea que sunt ex igne: et omnia habent levitatem nisi ea que sunt ex terra. et si ita sit: necesse est ut terra sit grauissima: et omne in quo plus est de partibus terre erit grauissimum in omnibus locis necessario: et aqua est grauissimum in omnibus locis nisi ea sola que sunt ex terra: quoniam aqua natat super ea. et similiter aer est grauissimum in igne: et in aqua autem et terra et super eas est leuissimum.

29. *Dum primitus loqui in causa eorum que apparent rebus grauibus et leuis compositionibus: et magis desideratum est sciens quia quedam compositione sunt grauiora quibusdam in uno loco et leviora in alio: incepit in his: tunc reuertamus igitur et dicamus quod oportet nos querere causam propter quam quedam corpora compositione sunt grauiora quibusdam in aliquo loco et non in alio: ut lignum cuius mēsura est. s. libra quod est grauissimum plumbum cuius mēsura est una libra in loco aeris*

in loco autem aque ecclouero. D. dedit causa i^t hoc: t. d. et cā
in hoc est q̄ oia corpora tē. i. q̄ causa in hoc est q̄ oia cor-
pora habet aliquā grauitatē i suis locis p̄ter ignē: t̄ habet
enī aliquā leuitatē i suis locis p̄ter terrā. t̄ diximus alia:
quia nō intendit p̄ grauitatē t̄ leuitatē q̄s haberet in suis lo-
cis illud q̄d intendit p̄ grauitatē t̄ leuitatē quas haberet q̄
suerint extra sua loca. t̄ qum Thēmistius ignorauit h. d.
q̄ contingit Aris. dicere q̄ elemēta stant i suis locis violēte
sunt stant i locis extraneis ubi haberet grauitatē t̄ leuitatē
verā. Grauitas autem t̄ leuitas quas haberet in suis locis nō
est nisi velocitas motus ad superius t̄ ad inferius ab eo q̄
facit violentiā. t̄ ppter hoc q̄d habet: sicut possibile vrla-
pis moueref a manu expellens pos̄t̄ sepat̄ ab eo vt de-
claratū fuit: t̄ sic grauitas que est i aere t̄ aqua est maior
leuitate q̄ haberet i suis locis: t̄ ideo q̄d aliqd expellit aerē
ad inferius factioꝝ erit motus eius q̄d ad superius: t̄ simili-
ter de aq. D. o. t̄ q̄d ita sit terra erit grauis necessario tē.
i. t̄ si ita sit: t̄ terra est grauis in oibus locis: necesse est vt
omne corpus cōpositū in q̄ terrefratis abūdat magis q̄ ac
ritas vel aquositas sit graue i oibus locis in quib⁹ mouet
vt plumbū q̄d est graue in oibus locis: quia terra abūdat
in eo: t̄ omne in q̄ dominat aqua est graue i trib⁹ locis tm̄
.l. ignis aeris t̄ aque: t̄ omne in q̄ aer dominat est graue in
duobus locis tm̄. l. ignis t̄ ipsius loco. l. aeris. t̄ sic debet i
telligere grauitatē quā h̄z elementū i suo loco sicut dixim⁹
superius. D. o. t̄ aqua est grauis i oibus locis tē. i. t̄ ideo
illud ex cōpositis in q̄ dominat aqua est graue i tribus lo-
cis: q̄a aqua est grauis i trib⁹ locis: similiꝝ quia aer grauis
est i loco ignis: t̄ erat i suo loco p̄tingit vt cōposita i qui-
bus aer dominat sim graua in istis duob⁹ locis tm̄: vt il-
gnum quod natat super aquam.

In ea enim que ipsius regione omnia grauitatem habent preter ignem etiam aer. Signum autem quia trahit plus inflatus riter vacuo. Itaque si aliquid aeris haber plusquam terre et aquae in aqua contingit levius esse quodammodo in aere autem gravius. Aerum quidem enim non superfertur: aque autem superfertur.

Et dicamus etiā q̄ omnia elemēta in suis locis habent grauitatem preter ignē solū: t̄ aer i suo loco est gravis. Et signū eius est vt vter plenus vento qui diuidit aērem magis q̄ vter vacuus. Et quia ita sit manifestus est q̄ omne in quo de aere cōsistit plus q̄d de terra t̄ aqua: possibile est in aqua sit levius altera t̄ in aera gravius altera; non enī natat sup aēre qd natat sup aquā.

Et dicamus t.c.i. declaratæ haec qd̄ postulamus q̄ oia
corpora habēt grauitatē i sūis locis p̄t ignē: r̄ q̄a hoc est
manifestū p se in terra & aqua: qum vīsu sit q̄ libet pars
terre & aque qum auferat cadet pars q̄ e sup ipsū: fed hec
non manifesta sensu i aere: declarare incepit hoc in eo: r̄
d. t̄ aer i suo loco ē grauius: t̄ signū eius est t.c.i. t̄ signū c̄
est q̄ pondus vtr̄ pleni aere & pondus vacui est grauius: r̄
Themistius abnegauit hinc sensū: t̄ quz declarauit q̄ aer
bz grauitate i suo loco. d. t̄ si ita sit manifestū ē t.c.i. t̄ aer
bz grauitatē i suo loco: ptingit vt om̄e in q̄ est aer dominat
ea grauitatis et̄ que abūdat i eo loco aeris est aer: r̄ ideo
possibile ē in eo vt nō sit grauius i loco aque & terre. aer. n.
qui abūdat i eo natac sup aquā & ipedit terrestritate q̄ est
in eo defecdere. t̄ qui ita sit: cā liḡ prop̄ quā lignū cuī p̄
dus est. c. librē ē grauius i aere plūbo cuī pond̄ est due li
bre: est q̄a lignū p̄stat i aere ex trib⁹ grauius: aere aq̄ i tra
sed magis aeris: in aqua aut̄ copónit ex r̄uob⁹ grauius &
vno leui qd̄ dominat in eo: r̄ ideo natac sup aquā. r̄ The
misius & abnegatæ aerē h̄c grauitatē i suo loco: dicit q̄
cā ppter quā lignū in aere ē grauius plūbo nō est: q̄a aer in

sub loco est gratis: sed qā terrestritis & aquositas qā sunt in eo sunt maiora: qā terrestritis & aquositas que sunt inibus libris plūbi: sed qā aer qui pūaler in eis nō impedit terrestritatē & aquositatē a motu ad inferius i aere & ipe- dir eas i aqua: z ideo lignū cuius pōdus est c.libre sicut grauius plūbo cuius pondus ē due libz: nō qā cōponit ex tribus grauib: sed qā terrestritis qā est in eo est maioria quā tūratis terrestritis plūbi: z aer dominās in eo nō impedit istā terrestritis apud aerē & impedit ē apud aquā: qā sit graue i aere & leue i aqua. Nō aut dicam: qā lignū cuius pondus est. c.libre nō sit grauius plūbo cuius pondus ē due libz i loco ignis: nūsi qā cōponit ex trib⁹ grauib: z h̄ mani sc̄fū est p se. aer enī h̄ grauitatē i loco ignis: z h̄ est domi- nans i eo: z iō dign⁹ est vt iste mot⁹ in illo loco attribuātā ei qā aliq⁹ grauib: qā aut ppter hoc lignū nō est graue etiā i aqua manifestū ē p se: z qā ita sit: qāliū igū erit dispo- sitio i loco medio int̄ aquā & igne. s.aerē: z necesse ē vt ha- beat mediocritē dispositionē. oīno qāliū erit cōpositū ex trib⁹ grauib: qāliū mediū h̄ nō sit nisi ppter diuersitatē aeris qā est in eis fin magis & mīn⁹ i grauitate. s.qā aer qā est i eo ē i lo- co ignis grauior se i loco suo. qāliū aut aer h̄ grauitatē & le- uitatem i suo loco fini motū quē dixim⁹ manifestū ē p se, p- tecūs i eo: z qā est mediū int̄ extrema: z qā ita sit cā esen- tialis i hoc qā minūm⁹ pondus terminatio de ligno ē gra- uis minimo pōderē terminato de plūbo i aere ē: qā lignū cōponit i eo ex trib⁹ grauib: z iō necesse ē vt terrestritis pmo qā est i ligno & pmo ē grauius plūbo terminato sit eq- lis terrestritis qā est i plūbo: z qā h̄ ē grauius ē vt in aere. quā n.posuerim⁹ qāddā lignū in qā exp̄it de terra: z aqua egle ei qd̄ extitit i alia pte plūbi ex eis qd̄ dixim⁹ qā aer qā dominās i eo i suo loco addit i motu duox⁹ grauiorū qā sit in eo. s.aq & terrā: z qā ita sit: necesse est vt lignū nō fuerit grauius plūbo pmo & cōntinuitā i aere nisi qā cōponit ex trib⁹ grauib: z si iueniat aliqd̄ lignū grauius aliqd̄ plūbo. ppter h̄ qā terrestritis & aquositas qā sit i ligno sūt maiores terrestritate & aquositate qā sit in plūbo h̄ erit accidentalis qā hoc nō iuenit nūsi i qhūdā rebus qā sit huiusmodi: z h̄ nō erit cā nisi habuerit societatē cū alia cā cōntinuitā & t̄ est ppter adiutoriū aeris sup duo grauita in loco p grauitate in qā h̄ in suo loco. s.qā cā graui sit grauius & cā leui leui. z qā hoc qā cā graui sit grauius magis manifestū ē necesse est vt cā cōntinuitā & infepabilit̄ i omni loco. ppter quā qā- dam sunt grauiorū i aere & leuiorū in aqā sit illa quā indu- pit Aris. z qā ei i quib⁹ aer dñat sūt cōposita ex trib⁹ gra- uib: sed Themistū accept̄ cā accītālē loco cōntinuitā & pec- cauit. cā aut erit iō: qā cā accītālē ē in infelita p se: cōntinuitā aut quā dedit Aris. est fundata sup ppōneō pōderas ex qbus p̄clusit istā cām. z qā h̄ latuit Themistū & vi- dir cām apparentē accītālē errauit & accept̄ ipsā loco cēn- tialis: z qā aer h̄ i se grauitatē & leuitatē alia ē manifestū: qā est mediū int̄ extrema: z ideo exēplū qd̄ induxit Aris. de vtre nō fuit sustentatus sup ipsū in. pbādo qā aer h̄ gra- uitatem i suo loco: sed induxit ipsū ad p̄sumandū. Si igitur illud exēplū nō fuit pcessū nibil nocebit quā sit manifestū rōnī qā huiusmodi grauitas i aere & manifestū ē ex his qā mouent̄ in inferius in aere: z pōt̄ dicē qā cā ppōneō non apparet int̄ vtre plēnū & vacuū i aere grauitas: qā h̄ later sensū: qā sensū nō possit distinguerē diuersitatē int̄ istā: z possit dici qā si inueniret aliqd̄ in qā p̄positio aeris ad aquā & terrā ē maior. ppōneō aeris qā est in vtre ad vtre: possibile erit in h̄ qā pōderat & surt̄ inclusus i eo aer vt sit grauior se: qā aer nō fuerit inclusus i eo. U.g. ipsi vtrs equalis mēlure qāto magis fuerit subtilioris cōm̄ aut sic- cōs̄tūs tanto magis apparebit in eis hec propōzitio: z ideo videtur mīhi qā vter Aris. in quo hoc testimoniu inuenient̄ fuit subtilior & siccoz̄ qā vter Themistū.

Quoniam autem est simpliciter leue et simpliciter graue: ex his est manifestum. Hic autem simpliciter leue quod semper sursum, graue autem quod semper deorsum natum est ferri non prohibitum, talia enim sunt et non quemadmodum putant quidam omnia habere grauitatem.

Iam igitur declarauimus corpus esse graue simpliciter et corpus leue simpliciter: et dicere est leue simpliciter quod semper mouet superius, et graue simpliciter est illud quod semper inferius mouetur nisi aliquid impedit: et nos inuenimus corpus esse huiusmodi: et non sicut quidam existimabant quod omnibus corporibus sit grauitas.

⁵¹ Iam igitur declarauimus tecum et deinde incepit declarare graue, et leue alia descriptione a fidicata. scilicet leue absoluuntur differunt a leui in comparatione: quia leue simpliciter mouet in omni loco ad superius: et hoc intendit quem dicit mouet semper ad superius. id quod in nulla hora mouet ad inferius. leue autem comparatiuum non semper mouet ad superius. in omni loco: sed in aliquo loco superius et in alio inferius. et similiter est de graue simpliciter cum graui in comparatione. et iam diximus quod iste descriptiones sunt accepte ex motu: et ille predicte a finibus motus que magis demonstrant naturam eorum: sed descriptiones accepte a motu magis demonstrant differentias inter absoluuntur et comparatiuum: et ideo induxit eas in secundo. et quia plures antiquorum negabat corpus esse huiusmodi: voluit couertere sermonem super illos: et dicit et nos videntur corporis esse huiusmodi tecum et sensus restat nobis quod multa corpora sunt quoam esse couenient diffinitione graui et leui simpliciter: non sicut quidam opinabantur quod omne corpus est graue: et dicit et nos quia videntur ignis sensu leui in omnibus locis: sicut videmus terram graue in omnibus locis.

Graue enim videtur quibusdam etiam alteris et semper ferri ad medium: est autem similiter et leue. vi demus enim quemadmodum dictum est prius: quoniam terrea omnibus substantia et seruit ad medium: sed determinatum est medium. si igitur est aliquid quod omnibus superfertur: quemadmodum videtur ignis etiam in ipso acre sursum latus: aer autem quiescens: palma quia hoc feratur ad extremum. Quare grauitate nullum possibile est habere ipsum. Substaret enim utique aliis: si autem hoc erit utique aliquid aliud quod feratur ad extremum quod omnibus latet superfertur. Nunc autem nullum videtur ignis igitur nullam habet grauitatem neque terra levitatem neque vnam: sicut de substat omnibus: et quod substitut feratur ad medium.

Reuertamur igitur et dicamus: quoniam antem graue simpliciter semper mouet ad medium: concessum est ab omnibus corpora enim terrestria semper videntur descendere ut dicitur superius sub omnibus corporibus: et ideo quousque pueria ad medium. medium autem terminatum est. si igitur aliquid corporis inueniretur natans super omnia corpora: ut videtur de igne qui mouetur ad superius acrius: necesse est ut ignis moueat quousque veniant ad orizontem mundi. et si ita sit manifestum est quod nullam grauitatem habet omnino: si enim habetur grauitatem defecderet sub alio corpore quod est illud quod mouet ad orizontem mundi et natat super omnia corpora habentia motum et quietem. sed nullum corporis videtur hoc facere nisi solus ignis: unde ignis nullam habet grauitatem neque terra levitatem: quoniam de scendat sub omnibus corporibus intendendo ire ad medium: et medium sit terminatum ad quod mouentur graui.

32. Quia antiqui coegerunt graue esse simpliciter terram: quia hoc manifestum est sensum: vult demonstrare quod necesse est ei concedere quod puer esse leue simpliciter. scilicet ignem. Sunt enim in igne similia eius que videntur in terra ex quibus coegerunt terram esse graue simpliciter: et dicitur reuertamur igitur et dicamus: si dicamus igitur quod abnegantes leue esse simpliciter coegerunt graue esse simpliciter: et dicitur ipsum moueri ad medium mundi: coegerunt quod medium est terminatum. et vnicum unde necesse est ut nullum corpus sit grauius terra. Dicitur demonstrare modum ex quo coegerunt corpus esse graue simpliciter quia cum viderit terram et omnia terrestria moueri ad medium ex omnibus partibus seuerius quod terra descendit sub omnibus corporibus: et quod nullum corpus descendit sub ea. Unde dicauerunt ea esse graue simpliciter: et dicitur medium autem est terminatum distinguendo ipsum ab extremis. medium enim si esset extremum possibile esset in eo fieri additionem: et si ita esset: tunc possibile esset inuenire corporis descendens sub terra. Cuiusque si terra moueretur ad centrum suum quod est extremum linee recte et esset in centro grauius illud quod mouet super lineam rectam: tunc possibile esset corpus grauius terra inueniri descendens sub ea: et si ita esset: tunc prouinciat ut sub illo corpore esset aliud: et sic in infinito. hoc igitur intendit quem dicit medium est terminatum igitur. id quod non inuenire de ipso plus quam vnum sicut est de extremis. Dicitur si igitur inueniret aliquid corporis natans tecum: et si igitur necesse est ut terra sit grauius simpliciter ex hoc quod videtur sensu moueri ad medium ex omni parte mundi: necesse est si aliquid corporis inueniret moueri ad superius ex omnibus partibus mundi ut hoc corpus sit leue simpliciter. Dicitur ut videtur de igne: et corporis quod huiusmodi videtur est ignis: videntur enim ignis moueri in loco aeris ad orizontem ex omnibus partibus mundi: sicut terra ad medium. Si igitur totus locus terre sit medium: necesse est ut totus locus ignis sit superius. et manifestum est quod nullus locus est supra locum ignis: quoniam tunc inueniret aliquid corporis aliud ab igne moueretur in aere ascendendo: aut esset vacuum quod esset impossibile: et manifestum est quod impossibile est dicere quod locus aeris continetur cum orizonte totius: quoniam quoniam ita esset non haberet locum ad quem moueretur: et sic non haberet universum ad quod partes eius mouerentur: partes enim ignis et suus motus caput ad superius demonstrat ignem esse et suum motum ad superius sicut si universum aque. scilicet mare non sentire: tunc ex hoc quod videntur quoniam omnes fluuij currunt ad medium. sciremus et hoc quod videntur quoniam omnes fluuij currunt ad medium quod est inter aerem et terram eius est locus: et quod universum aque est in illo loco. Universum igitur et partes eiuslibet triuim elementorum comprehendantur sensu in suo loco naturali. partes autem que sunt extra suum locum naturale comprehenduntur moueri ad universum: de igne autem compreheduntur nihil nisi partes. Unum notum fuit quod ille partes mouentur ad universum existentes in suo loco naturali: et hec est demonstratio: quia ad hoc perbandum aliquam speciem esse: hoc raro contingit in hac scientia. Dicitur et si ita sit manifestum tecum: et quod si aliquid corporis esset sub quo ignis descendere: tunc partes eius videntur moueri in loco aeris ad superius. Ignis enim non differt ab aere nisi quia ignis mouet in loco eius et aer quietatur in loco suo. et quia aer est calidus et humidus et corpora quae mouentur in aere sunt calida et secca: iudicamus per se quod inter orizontem et aerem qui aer est calidus et humidus existit corpus calidum et seccum: quod dicitur hic ignis non illud corpus quod illic dicitur ignis. iste enim est calidus et siccus et lucens. unde non contingit nobis quoniam dixerimus illuc esse ignem ut sit lucens. Quare igitur ista pars ignis est lucens universum non querit alium locum: et forte illuminatio sibi accidit extra suum locum: sicut cogitatio aquae contingit extra suum locum: et non est inopinabile ut accidat elementis quae fuerint extra suum locum existere a dispositione naturae. Unde Alex. dicitur quod ignis qui est habet corporis: que autem

illuc est generans: **T. d.** q̄ significatio super hoc est: quia ex diffinitione ignis istius et cōgelationis vident oppor. ut q̄ cōgelatio cōspicit omnia animalia et nihil in ea general: ergo in igne qui h̄ existit nihil generat. diffinitione enī ignis istius est ebullitio corporis calidi et siccū: et diffinitione illius est cōgelatio corporis frigidū et humidū. unde contingit q̄ ignis qui est hic est cōtrarius cōgelationi: cōgelatio autem nō opponit igni absoluto. diffinitione enī ignis absolute opponit diffinitioni aque abbsolute. **D. d.** sed nos nullū corp̄ videmus hoc facere nisi solū ignē: i. et significatio q̄ ignis ē corpus qd̄ natūrā sup omnia corpora: ē q̄ nullū corpus videret moueri in loco aeris preter ignē: et illuc esset aliud corpus natūrā sup ignē: continget ut mouere in loco aeris et ignis. **D. d.** unde ignis nullam grauitatē habet tē. i. sicut terra nullā haber leuitatē. si ignē descendens est sub omnibus corporibus debet moueri ad mediū: et mediū est terminatum: et syllogismus ita cōponit: si terra mouet ad medium: et medium est terminatum; necesse est ut terra defecdat sub omnibus corporibus. **D. incepit** verificare mediū esse terminatum.

Sed adhuc quod est mediū ad quod latio bantibus gravitatem: et a quo levibus manifestū ex multis: post quidē si in infinitū non cōtingit ferri nihil: quēadmodū enim non est nullū impossibile: et sic neq̄ sit latio autē generatio: vnde quo deinde ad similes videat angulos. Ignis quidē sursum latus: terra autē deorsum: et omne gravitatem habens: quare necesse ferri ad medium. **H**oc autē vtrum accidit ad terre mediū: aut ad tonitruum: quoniam idem est aliud sermo.

¶ Et signū eius est q̄ mediū est terminatū et ad ipsum mouen̄ grauia: et ab eo mouen̄ levia est multipliciter. Et primus est q̄ impossibile est ut aliquid corpus moueat in infinitū: sicut enī id quod est possibile: impossibile est ut sita et hoc etiā impossibile est ut sit itio. Isto autē est translatio de loco ad locū. Et dicant̄ etiā q̄ nos videamus ignē moueri ad supius et terraz ad inferius sim angulos cōsumiles: et sunlī omne graue. Et si ita sit necesse est ut aliqd corpus sit qd moueat ad medium mudi: aut ad mediū terre. Differunt enim sicut diximus superius.

Quia unum eorum ex quibus declarat terram esse graue simpliciter est; quia terra vadit ad locum terminatum finiti-
mum infinitum; incepit dare signum super hoc; t. d. et signum eius
est tunc. i. et signum eius quod medium ad quod omnia graue mo-
uent est locus terminatus est multiplex. est enim unum eorum quod
impossibile est corporeum inueniri quod mouetur motu recto in infini-
tum. Dicitur propositio super hoc; t. d. quoniam illud impossibili-
le est tunc. i. et improbatio eius est quod sic illud quod est impossibile
impossibile est quod incipiat esse. et ita est de motu infinito; quoniam quod
impossibile est ut motus infinitus perficiatur; impossibile est ut incipi-
at; et visus fuit hac demonstratione libro sexto physico; et
in isto sermone non numerauit nisi propositio maiorem et
taecut minorem et exclusionem. syllogismus autem sic coponitur: mo-
tus rectus infinitus impossibile est ut perficiatur; et de cuius
esse impossibile est ut perficiatur impossibile est ut incipiat esse; et motus
rectus infinitus impossibile est ut incipiat esse. et cum impossibile
est ut incipiat esse; impossibile est ut perficiatur; et impossibili-
le est ut sit. propositio autem dicitur quod impossibile est ut
perficiatur; impossibile est ut incipiat esse manifesta est per se. D. d.
icio autem est translatio de loco ad locum. i. et etiam motus rectus
est de proprio ad proprium; et quia propria sunt finita; et motus rectus est
finitus; et hec est declaratio secunda quod visus fuit in tertio physi-
cos; sed hoc latet in motu locali; quia propria in loco non ma-
nifestant per se; sed iam declaratum est in primo huius libri

¶ contrarietas existit in eo perfecte; etiam locutus fuit de his aliquantulius in quinto physico. D.o. et dicamus etiam quod nos videmus igne recte. hec est tertia declaratio quod locus ad quem graue mouet est finitus; quoniam videmus terram cadentem super omnem superficiem planam posita in terra perpendiculariter ex omnibus partibus mundi. U.g. qd si hoc orizonte posuerimus superficiem planam eque distantem superficiem secantem spem in duis equalibus super centrum et polos: inueniemus lapides perpendicularium cadentes super ipsam; et similius inuenientur igne ascendentes perpendiculariter ab ea: et quoniam hoc motus in alio orizonte in quo stellae apparentes sunt ale ab apparentibus in predicto orizonte similius inueniemus ignem et terram mouenter super lineas et angulos super quas mouebantur in predicto orizonte: et hoc intedit quoniam dicit angulos communes. et quia terra sicut declaratur est: sic spes: et iste superficies sunt principes spes terrenae: et perpendicularies super diametros qui diametri sunt extrahuntur: erunt perpendicularares ad has superficies: manifestum est quod terra mouet ad inferius super diametros spere terre: et ignis ad superius super esdem. et quia omnes diametri pueniunt ad punctum centrum: manifestum est quod terra mouet ad illud punctum: unde vide necesse fatio quod locus superiorius est finitus: et quia linee excentes a centro occurruerunt circumferentie linee super angulos rectos: et manifestum est quod ignis mouet ad superficiem corporis spes circumdantis terram: unde centrum terre debet esse centrum corporis istius: quoniam possumus quod motus ignis est super diametros: et possumus motu eius esse equalis: quia impossibile est ut motus naturalis sit longior: alio mouet naturali quoniam sicut anguli sunt equales: sic necesse est ut diametri sint equales: et quia ita est: necesse est ut ignis moueat ad circumferentiam corporis cuiuslibet centrum est centrum terre: et hoc est illud quod declarauit Aris in secundo istius libri quod inuit in capitulo sequenti: et Aris prepositus primo propositione ergo sequitur illud quod intendebat de terra et igne declarare: et est quod mouent ad loca finita quoniam vnuus est centrum spere et aliis est circumferentia. D.o. et si ita sit necesse est ut aliquod corpus moueat ad medium. i.e. quoniam possumus quod terra mouetur super diametros spere terre ad inferius: contingit ut pueniat ad centrum: erit sed aliquod corpus quod mouebit ad medium necessario: et quoniam declarauit quod ex motu isto corporum super angulos equales appareret graue mouet ad centrum corporis spes terrenae: et quod ignis mouet ab illo eodem puncto: incepit querere viri ille punctus sit centrum orbis lunae et est centrum mundi: aut sit extra ipsum: et quod transmittit nos ad illud quod declarauit est in tertio: et d.o. sed tamquam ad medium mundi mouet: aut ad medium terre: i.e. necesse est ut iste punctus qui est medium terre sit idem cum centro mundi: aut aliud. D.o. differunt enim sicut diximus et declarauimus: ita reperiit in libro: et si verius est erit interius istius sermonis dare causam: propter quam possibiliter est ut alterius duorum centrorum sit extra alterum: et est: quia sunt duo in esse et distinctione: non quia ipse opinat quod duo cetera sunt diversa. Jam enim declarauit horum in tertio: et forte sunt error et loquacitas qui debebat scribere: non enim differunt sicut declarauimus: quoniam hoc est illud quod declarauit in tertio istius libri: quoniam declaratus sit cum hoc et duo centra sit in esse.

¶ Quoniam autem omne substantias fertur ad medium necesse omnibus quod fertur sciri ad extremitum regionis in qua faciunt motum: contrariu[m] enim medium extremito substantias autem supereminentes: propter quod rationabiliter graue et leue duo sunt: etenim loca duo quod medium et quod extremum. Est autem sicut intermediu[m] horum: et ut vniuersi ipsorum dicitur alterius. Est enim ut extremum et medium quod ambo sunt est intermedium: propter hoc est aliud graue et leue: prout aqua et aer.

Reuertatur igitur et dicamus quod si illud quod natum super omnia corpora mouet quousque perueniat ad orizontem loci i quo mouetur utraq[ue] in simul contingit quod mediū sit contrarium orizonti: et quod illud quod semper descendit sit contrarium ad illud quod semper ascendit: et si ita sit necesse est ut leue et graue pura sint duo tunc: loca enim tunc sunt duo. Est autem aliud locus inter hec duo loca contrarius ambobus: quem comparat ad ea: quod est inter ea quasi orizontem et mediū: et ideo fuit hic aliud graue et aliud leue: ut aer et aqua.

34. Ideo et quoniam possumus quod graue et leue mouent in eodem loco: et quod leue mouet ad contrarium orbis et natum super omnia corpora: et quod terra mouet ad mediū istius coeuli: prout ut medium sit contrarium huius orizonti: dicitur quod cum isti duo motus sunt contraria: necesse est ut loca eorum sint contraria: et quod motu istis motibus sunt etiam horaria. Dicitur et si ita sit: necesse est recte. et si hec duo loca maxime distant ab inuenientia: et quae sunt huiusmodi sive duo: necesse est ut leue et graue similiiter que maxime distant sint duo: propter hoc quod declaratum est ut dictum in distinctione horiorum quod sunt etiam maxime distant in esse et loco: et causa propria quia maxime distant: est quia maxime distat in loco: locus enim est perfectio maxime in istis corporibus et forma: ut declarauit et declarabit: et quod hec duo sunt horaria in loco et esse: et necesse est ut in ea existat medium de quo dicitur esse graue et leue secundum comparationem ad virtutem extremitatis: hoc infedit quoniam dicitur et alius locus recte: et contingit et hoc ut in ea sit locus medius. sed et natura istius loci sit media inter naturas istorum duorum locorum: et si similiter natura corporis et corporis existentia in eo. Themistius autem dicit quod causa propter quam media debet esse duo non vnuanda est in libro perigenes: quoniam hoc non apparet de natura grauius et leuis: sed de natura proprietatis secundum quam considerandum est de eis in illo libro. Dicitur quod inter ea est quasi orizontes et mediū: et causa propter quam locus iste componitur ex natura duorum locorum: et quia mediū coponit ex duobus extremis que sunt hic orizontes et mediū. Dicitur et ideo fuit hic aliud graue et aliud leue ut aer et aqua. et quod in hoc loco existit natura orizontis et natura mediū mundi quod est ipsissimum admissum ad inuenientiam: necesse est ut corpora existentia in ea sint duo. scilicet aer et aqua. et ex hoc apparet contrarietas ei quod dicitur. Themistius: et hoc quod dicitur. Aristoteles est manifestum: quia enim est impossibile ut loca contraria admisceantur: et oportet ut in natura multorum inuenientiarum in centro in medio duorum extremitatum: necesse est ut loca que sunt in uno extrema sint duo tunc: quoniam autem centrum terre idem est etiam centro mundi: manifestum est ex hoc: mediū enim quod est locus terre non est contrarium orizonti quod est locus ignis nisi inquantum est medium orizontis: et mediū orizontis est mediū corporis celestis. scilicet centrum eius: et medium corporis celestis est mediū mundi et terre.

Inquirimus autem continentes speciei esse: contentum autem media. Et autem in omnibus generibus eadem differentia: etenim in quanto et qualiter est hoc quidem ut species magis: nos autem ut materia: et in his que sunt locum similiter quod quidem sursus determinatum: quod autem deosculum materiae. Quare et in ipsa materia ea que grauius et leue: in quantum quidem tale potest et grauius materia: in quantum autem tale leue: et est quidem eadem: esse autem non idem: quemadmodum corpus et languoris suscepibile et sanabile: esse autem non idem: propter quod quidem neque confirmabile esse aut sanabile.

Et dicamus quod continens est quasi forma et contentum quasi materia: et hoc contingit omnibus generibus: dico quod qualitas hoc est. quod for-

ma: hoc autem quod materia quasi qualitas enim hoc est quasi forma: et hoc est quasi materia: similiter loci hoc est quasi forma: hoc autem quasi materia: locus autem superior est quasi forma: inferior autem quasi materia. Et inuenientur in hac materia graue et leue. Materiam enim si fuerit inferior in potentia erit materia grauius: si fuerit in potentia superior erit materia leuis et est una. Sed ista unitas in superiori et inferiori non est sicut corpus sanitatis et infirmum: quoniam quidem sit vnu: tamen sua intentione ad sanitatem et egreditur non est una.

35. Ulit declarare quod istorum corporum continentes nobilissimi est contento. forma enim ad materiam est sicut continens ad pertinet. locum enim superior est quasi forma loco inferiori: quoniam quoniam demonstravit quod graue et leue sunt contraria: quia medium et orizontes sunt contraria: vult modo declarare quod non semper sunt contraria: sed uno modo sunt horaria et alio modo relativa: quoniam quedam eorum perficiunt alia. si igitem finis hunc modum dicant esse contraria erit sicut contraries inter nobilissimum et minus nobilissimum: ut nobilissimum est forma materia. forma enim non dicit nisi in respectu materie: et vult intendit declarare ea habere duas dispositiones: propter locum horum contraria. scilicet et similiter contraria quia forma carum sunt horae. et similiter quia quedam eorum perficiunt quedam: et dicitur quod continens recte: et quod continens est ex genere forme: et contentum ex genere materie. Dicitur incepit declarare hoc inductione et exemplo et dicitur hoc omnis recte: hec enim dispositio. scilicet compositione rerum ex materia et forma: ita existit in predicamento ubi sicut in alio predicamento: et dicitur quod haec manifestum est in alijs: et latet in vbi: et vult docere: quia hoc quod dicitur est de loco non est extraneum sed natale: et dico quod qualitas haec est quasi forma recte: et videmus enim quod sicut in substantia et quantitate et alijs inveniuntur aliqd quasi materia et aliqd quasi forma: sic deberet esse in eis que essentialiter existunt in loco sicut hec prima simplicitas: non enim quod existit in loco dicitur locus de eo essentialiter: sed haec est de elementis: et ideo finis quod essentialiter sunt in loco est vnu quasi forma: et reliquum quod materia: locus enim est causa essentialis contrarietas et similitudinum illorum corporum simplicium: non enim quod existit in loco dicitur locus de eo essentialiter. Dicitur et locus autem superior est quasi forma recte: et ideo continens est quasi forma loci continenter: quia locus continens est quasi forma loci continenter: locus enim est causa essentialis proprietatis et similitudinis istorum corporum. Dicitur et inveniuntur etiam in massâ graue et leue. et quod sicut corporum hoc est graue et haec est leue: sic etiam massa secundum quod dicitur est massâ grauius et quedam leuis rei. Dicitur et massâ enim si fuerit inferior recte: et hoc necesse est: quia cum massâ est in potentia illud cuius est massâ: necesse est ut habeat naturam illius in quod potest. et quod si fuerit potest in substantia: erit substantia: et si in accidente: accidente: et quoniam ita sit: et graue non est graue in actu: nisi inquantum est in loco inferiori in actu: et si leue non est leue in actu nisi inquantum est in loco superiori in actu: necesse est ut illud quod est in potentia in loco inferiori sit massâ grauius: et illud quod est in potentia in loco superiori est massâ leuis: et describitur materia hoc descriptione: et non dicitur quod massâ est illud quod est in potentia graue aut leue: quia grauitas et leuitas non inveniuntur in his corporibus nisi proper locum: et ideo accepit in distinctione materie rei grauius quod est illud quod potest in vbi inferiori non in ipsum graue: quoniam vbi inferior sit quasi forma grauius: et similiter seicit in distinctione materie leuis. Dicitur et unica ne aliquis existimat quod propter divisionem materie in graui et leui dividit massâ prima vult: et declaratur est in pluribus locis prima materia esse unica in subiecto plura habilitate: propter alia: et quoniam narravit materia esse unica secundum subiectum et plena habilitatem: et sua habilitas ad comprehensendum duo horae sit equalis. dicitur non est unica in superiori et inferiori sicut

corpus sanū et infirmū. i. sed nō recipit superius et inferius sicut corpus recipit sanitatem et infirmitatem. idē enim corpus h̄ recipiat vitranum: nō equalit. sanitatem enim videt recipere essentialiter: et vitrādinē autē accidentaliter: in materia vō equalit recipit contraria: et hoc intēdit cum. d. q̄ quis sit vñ tamē sua intentio r̄c. i. q̄ corpus aialis h̄ sit vñ fm subiectum: et duo fm habilitatē ad recipiendū sanitatem et infirmitatem: tamen sua habilitas que est ad sanitatem nō est si cur ad infirmitatem q̄ nō contingit materia prima.

Habens quidē igitur talē materiam leue et semp sursum: contraria autē graue et semper deorsum: quod autē alterane quidē horū. Habentes autē sic ad inuicē ut he simPLICITER: et deorsum et sursum latae: propter quod aer et aqua habet et grauitatem et levitatem vtrungq; et aqua quidē preter q̄z terre omnibus substat. Aer autem preter q̄z igni omnibus superfertur.

Reuertamur igitur et dicamus q̄ corpus qd est quasi forma est leue et semper mouet ad superius: et corpus quasi materia est graue et semper descendens ad inferius. cōiunctio autē aliorū corporum ad inuicē est sicut cōiunctio corporis leuis simpliciter ad corpus graue simpliciter. Et ideo aqua et aer vtrungq; habet levitatem et grauitatem. Aquā enim descendit sub omnib; corporib; prefer solā terrā aer autē ascendit sup omnia nisi super solum ignem.

Qum declarauit q̄ hec corpora simplicia sunt ad inuicē q̄ materia et forma: vult declarare q̄ leue simpliciter est forma simpliciter graui simpliciter: et q̄ duo corpora interiacēta sunt materia et forma fin coparationē. s. forma ei qd cōtinet ex inferiori et mā ei a quo cōtineat: et q̄ propriū necesse est ut corpora graui et leua sint q̄to: et d. reuertamur igit̄ r̄c. i. et dicamus q̄ corpus qd est. s. quasi forma simpliciter est corpus q̄ mouet ad superius in tribus locis terre et aque et aeris: et qd est quasi materia simpliciter est corpus qd mouet ad inferius in tribus locis aeris et ignis et aque. D. d. cōiunctio autē r̄c. i. corpora autē que sunt in ī ista necessario sūt duo: ita q̄ p̄portionē vnius eoz ad altez sit sic p̄portionē leuis simpliciter ad graue simpliciter. s. sicut p̄portionē forme ad materia, si enī mediū esset vnicū nō haberet tūc in se aliqd. q. formā: et aliqd. q. materia. D. d. et ideo aqua et aer r̄c. i. quia hec duo corpora sūt duo fin et sūt duo necessarie et vtrungq; habent grauitatem et levitatem. U. g. q̄ aq; h̄ grauitatem in loco aeris et levitatem in loco terre: et aer h̄ grauitatem in loco ignis: et levitatem in loco aque et terre. D. d. aqua enī descendit r̄c. i. dicitur q̄ vtrungq; istorū duoz corporis mediōs habet graue et leue: q̄a videmus aerē ascendere sup oia corpora p̄reī ignē: vnde videt habere grauitatem in loco ignis: et levitatem in loco terre et aque: et similē aqua: quia descendit sub omnib; corporib; p̄ter terram: dicimus q̄ h̄ levitatem in loco terre et grauitatem in trib⁹ locis.

Quoniam autē est vñ solū quod omnibus superfertur: et vñ qd omnibus substat: necesse est duo alia esse que et substantia cuīdā et supererunt cuīdā: quare et necesse materias esse tantas quāta quidē hec q̄to: sic autē quatuor: ut vñā quādem cōmūne omniā. Alterq; et si sunt ex inuicē sed esse alterum.

Et dicamus igitur q̄ si vñ corpus m̄ ascendet super omnia corpora: et vñ m̄ sub omnib; necesse est ut alia duo ascendant sup aliqd. corp⁹ et descendant sub aliō corpore m̄: vnde necessarium est ut elementa sint quatuor: et nō dico primum elementū quod est vñ m̄: et ideo sit generatio istorū elementorū ab inuicē. Et ita quādū

generatio eorum sit ad inuicē: tamē essentia eorum est aliud a generatione.

37 Id est dicamus igit̄ q̄ si vñ corpus ascendit sup omnia corpora: et aliud sub omnib; ppter istā causam. s. q̄ locus corporis ascendēt sup oia est quasi forma loci descendēt sub omnib;. medius autē in extrema debet habere intentionē duoz extremon: necesse est vt inter hec duo loca sint alia duo loca: ita q̄ vñz eoū sit quasi mā et altez ut forma materie. vnde necesse est q̄ in istis duobus locis existant duo corpora: quosū vtrungq; habeat grauitatem et levitatem et vñā ad alterū quasi forma: reliquā. q. mā. D. d. quapropter necesse est ut elementa sint quatuor. s. q̄m ad minimū sunt loca quatuor: necesse est ut corpora sint quatuor: et d. nō dico p̄mū elementū: q̄m hoc nomē elementū ali quādo dicit de his quatuor corporib: aliqui de p̄mā mā. D. d. et ideo generatio istorū elementorū sit ex inuicē. i. et quia materia eoū est vna: fuit possibile ut hec elementa generarent ex inuicē: si enī haberet materias diuersas nō recupereret suas formas reciproce: quia materie diuersae non recipiunt nisi formas diuersas. quia enī haberet vñā materialē: ideo possit generari ex inuicē: quia vō videmus ea generari ex inuicē scūmū ea haberi vñās materias. D. d. et si ista quādū generent ex inuicē: quia haberet vñā materialē in formis habet diuersas fin substātias: et d. hoc s̄ abnegates causam formalē et pcedētes materialē ut opinātur antiqui: ex quo contingit ut hec corpora sint eadē ī substantia et plura fm accidentia.

Nihil enim prohibit contrarioū esse intermedīū et vñā et plura quēadmodū ī colozib; Dico q̄ h̄ extrema sunt duo: nō est impossibile ut inter ea sit vñ corpus aut plura: quēadmodū non est impossibile ī corporib; inter enim ex trema inueniunt plures species colozū.

Ita sermo est quasi cōtradicē p̄dicū in quo demonstrauit ut media sunt duo: in isto autē dat hoc esse possibile nō necessariū: et forte induxit ipsum ī forma q̄mī: et reliquā nobis dissolutionē ut sepe facit. ratio enī ita format omnia duo extrema inter que existit mediū habēt intentionē duoz extremon: possibile est ut illud mediū sit vñū: et possibile est ut sint plura vno: sed ignis et terra sūt talia extrema: q̄ possibile ē ut in hec duo extrema sit aut vñū corpus aut plura nō de necessitate. et iste sermo ē valde sufficiēs: et sup ipsū est sustentatus Themistius dices q̄ ex hoc loco nō declarat: q̄ elementū mediū ē plus q̄ vñū: neclum ut declaref q̄ sūt duo. nos autē dicamus q̄ media que sunt ī duo extrema cōtraria ī forma. s. ī qualitate aut substātia: alia sūt a medijs que sunt ī extrema p̄traria ī loco. cōtrarietas enim ī loco īvenit ī forma et ī loco equiōe. s. q̄ duo loca cōtraria dicunt ē cōtraria ī formis et locis. cōtraria autē que sunt ī alijs p̄dicamentis sunt duo ī forma et nō duo ī subiecto: et qum ita sit: et cōtraria que sunt ī loco sunt duo ī forma et duo ī subiecto ē cōtrario cōtrarijs que sunt duo ī forma et vñū ī subiecto et qum ita sit: et mediū debet habere intentionē duoz extremon fm via diminutionis: necesse est ut mediū ī loco habeat duas intentiones cōtrarias ī forma et ī subiecto. vnde necesse est ut mediū inter duo loca cōtraria habeat aliquā cōtrarietatem ī forma et ī subiecto: vnde necesse ē ut diuidat ī duo loca: qum loca nō numerant nūl. ppter numerationē subiecti: alia vō cōtraria ī alijs p̄dicamentis que sunt vñū ī subiecto et cōtraria fm. formas mediū sunt ī eis vñū ī subiecto: et duo fm formā: et ideo fuit possibile ut inter duo cōtraria ita inueniref vñū mediū aut plus q̄ vñū. mediū autē qd est ī loco qd est impossibile ut sit vñū ī subiecto: fuit enī possibile ut esset vñū: quādam si esset vñū ī subiecto nō inueniref ī eo p̄trarietas

que est in extremis: quoadmodum inueniret in medio que sunt inter extrema contraria. contrarietas enim que est in extremitate sunt in loco est in subiecto & in forma; unde necesse est ut contrarietas existens in medio sit in forma & in subiecto sicut via diminutionis: & ideo necesse est ut locus medium dividatur in duo loca: quorum unus est quasi forma: & alius quasi materia: & hoc manifestum est ei qui bene considerauit: in eo sit aliqua difficultas propter quam latuit Theonisium.

In ea quidem igitur que ipsius regione habentium gravitatem & leuitatem: vniuersaliter habet gravitatem. Terra autem in omnibus: leuitate autem non habet nisi in quibus supererit: propter quod & sub distractis quidem scruntur in ea que deinceps deorum. Aer quidem in eam que aque regionem aqua autem in eam que terre: sursum autem in eam que ignis: diuisio ignis non sicut aer nisi vi: quem admodum & aqua trahit: quem sicut superficie rna & velocius trahat quis sursum latione qd fertur aqua deosum: neqz aqua in eam que acria nisi ut nunc dictum est. Terra autem hoc non patitur: quia non rna superficies. Propter quod aqua quidem in vas ignitorum distractabitur: terra autem non: quemadmodum autem neqz terra sursum: neqz ignis deosum fertur sublatu acre. Nulla enim habet gravitatem: neqz in ea que sui ipsius regione: quem admodum neqz terra leuitatem sicutur autem sub distractis: duo deorum. Quoniam hoc quidem simpliciter graue est qd omnibus substat. hoc autem ad aliquid graue est in eam que ipsius regionem: aut quibz supererit propterea similitudinem materie.

Reuertamur igitur & dicamus quodlibet corporum grauium & leuium habet gravitatem in suo loco & non habet leuitatem nisi in loco super quem natat. Terra autem habet gravitatem in omnibus corporibus & verificatio eius est: quod si ista corpora auferantur: tunc aer mouetur ad locum aque & aqua ad locum terre: & si aer auferetur: tunc ignis non mouetur ad inferius nisi violente: si ignis auferetur aut eleuaretur non incederet aer sursum nisi violente sicut si aer auferetur: cum sua superficies eadem sit cum superficie aque: tunc aqua non moueretur ad locum aeris nisi violente sicut modo diximus. Terre autem non conuenit hoc: quia superficies eius non est eadem cum superficie aque: & ideo quod in vase cadente fundata aqua statim eleuabitur & at trahetur ad aerem: cum autem hoc fuerit factum de terra neqz eleuabitur neqz attrahetur: tunc terra non mouetur ad superioris cum aqua auferetur: sicut ignis non mouetur ad inferius cum aer auferetur nullum enim habet gravitatem neqz in suo loco neqz extra. Declaratum est igitur quod corporum simpliciorum hoc est graue simpliciter descendens sub omni: hoc autem graue in respectu. Est enim graue aut in suo loco aut in loco continentis propter similitudinem huc materie ad materiali illius: & ideo mouetur ad suum locum:

59. Praefat quod hoc capitulo contradicit capitulo pdcito. In pdcito enim declarauit quod oia preter ignem habet gravitatem: & omnia per terram habent leuitatem. scilicet in suis locis: hoc vult declarare quod oia preter ignem habet gravitatem in suis locis: & quod ita sit: non intendit in hoc loco declarare nisi quod gravitas mediocris in suis locis est magis quod leuitas eius: non quod non habet leuitatem oīno: & hoc apparet ex sua verbis & ex sua ratione & ex suis libris: & d. reuertamur igitur & dicamus. & dicamus quod in unoquoque istorum corporum grauium & leuium

inuenientur gravitas in suo loco preter locum qui est inferius eo & hoc in habitibus locum inferiorum & intendit per gravitatem in suo loco sicut diximus superius facilitatem motus elementi in eo. & similiter intendebat per leuitatem in capitulo predicto ut. qd in omnibus inuenientur gravitas & leuitas per ignem in quo inuenientur tamen leuitas & in terra tamen gravitas. in hoc autem loco quum fecit comparationem inter gravitatem & leuitatem quas habent in suis locis inuenient gravitatem vincentem: & inuenient leuitatem quam habent in suis locis propinquiorum ad motum violentum. scilicet quae habent in loco superiori. U. g. qd cum inuenient motum aque in suo loco ad superius valde propinquum suo motu ad locum aere in essendo violentem. d. qd aqua habet gravitatem in suo loco: & similiter oportet hoc in aere: & incepit sic declarare: & d. terra autem habet gravitatem in omnibus corporibus. i. in omnibus locis. D. d. & verificatio huius est tamen i. & signum quod aqua habet gravitatem in suo loco: est: quod cum auferatur pars terre sub ea descendat ad locum eius facile: & cum auferatur pars aere non ascendet ad locum eius nisi difficile. unde videt quod matere gravitatem habet in suo loco & leuitatem: tamen non est negandu propri hoc ipsam habere leuitatem aliquam: & hoc manifestum est de aqua: quia vicina est corpori gravi simplicitate: sed dubium est de loco aere: sed etiam quod pars aque auferatur statim aer descendat ad locum illius partis: & forte hoc sit violente ex necessitate vacui: & forte hoc sit quia graue vincit in eo: sed Aris. verificat. i. reputat, p. vero quod motus eius ad locum aque facilior est suo motu ad locum ignis: & si motus eius ad locum ignis posset sentiri ester difficultas: quod motus eius ad locum aque sicut videamus in aqua: & tamen dicemus facile quod gravitas vincit in eo. Aris. autem ponit hoc p. manifesto sensu: & ideo d. qd si terra auferatur: tunc aqua mouebit ad suum locum facile: & si aer auferatur non mouebit aqua ad locum eius nisi violente: quoad modum si aqua auferatur non mouebit terra ad locum eius nisi violente: aer enim tunc impediret ipsam propter necessitatē vacui. si igitur aer non moueat ad locum aque nisi violente: tunc aqua moueretur ad locum terre & cōsequetur eam violente: si tunc ignis coequitur locum aeris violente. iam enim determinatum est quod ignis non moueat ad locum aeris nisi violente: & tunc aqua habet duas naturas facientes sibi violentias. scilicet & terrā & duo sunt fortiora vno. declaratum est quod potentie istorum elementorum sunt aequalia: & sic aqua non moueretur ad locum terre nisi violente. hec igitur declaratio est Aris. quia p. bat quod aer est graue in suo loco. D. d. & si aer auferatur non moueretur ignis nisi violente. i. quia ignis est leue simplicitate: manifestum est quod aer expelleretur ad inferius necesse est ut moueat violente ad locum aeris. sic igitur quod aqua expelleatur ad inferius moueat aer violente ad locum eius: continetur quod aqua expelleretur ad inferius ut aer moueat ad locum aque violente: & ignis ad locum aeris violente: & sic expulsio aquae ad locum terre est violente: quod est parvum sensu. & super hanc declarationem debemus sustentari in demonstmando quod aer habet gravitatem in loco suo magis quod leuitatem. & quod Theonisius non intellexit: hanc demonstracionem abnegauit quod motus aeris ad locum aque est facilior: quod motus aque ad locum aeris: sicut etiam non intellexit sermonem Aris. quoniam d. qd haber gravitatem in suis locis & leuitatem: & d. qd si haberent gravitatem in suis locis quiescent in eis violente & mouent ad ea violente: & tunc bene declaratum est tibi ex nostro sermone quod hoc nomine gravitas diversimode dicitur de eis quoniam fuerint in suis locis: & quoniam fuerint in locis superioribus: & quia haec elementa habent gravitatem in suis locis: sicut possibile ut admiserent facile cum terra ex motibus corporum celestium: & ut partes graues entiū fierent. U. g. qd spiritus in animalibus non moueat ad superius ex hoc quod pars magis magna graue est in eo quod leuitas: & quoniam pars quae est in eo sit leuis simpliciter non accidit ei gravitas nisi propter

partem aeris admittit cū ea: r̄ ideo quum iste due partes se
gregabunt: morit aīal. r̄ etiā signū q̄ grauitas i acē ē ma-
gis q̄ leuitas: est: quia si essent equales: tūc res cōposita ex
aere r igne nunq̄ defenceret ad inferius ut a sub r fulmi-
na r allā: qm̄ sicut ex una parte ignis aggredant mille ae-
ris: tūc cōpositū impossibile est: ut moueret ad inferius fī
illōs: r signū q̄ grauitas in eo est magis q̄ leuitas: est: q̄a
cā leuitatis in eo est calor: r cā grauitatis in eo est humidi-
tas: r om̄es quenūt q̄ humiditas i eo est maior q̄ calida-
tas: quum videt esse humiditas elemētis ex diffinitione hu-
miditatis ut declarauit est i libro perigeneos: r p illō partē
humidā descendit fulmina ad inferius r a sub. r qm̄. d. q̄
ex successione aeris i canna videt q̄ aqua mouet in canna
violēte: r q̄ hoc est signū quia aqua mouet ad locū aeris
violēte. r posset aliq̄ dicere ei q̄ si ita esset: cōtingeret q̄
quum aqua suggesteret in canna q̄ terra moueret superi^r vi-
lente. D. respondēdo: terre autē nō p̄tingit hoc r̄. i. q̄ sup-
ficies terre est siccā: r superficies aque humidā nō possunt
adunari: neq̄ etiā possibile ē ut terra attrahat sequendo
attractionē aeris: r ideo quum vētose apposite fuerit super
corp̄ siccū terrestre: deinde suggesteret forūt fiderent ven-
tose. aer. n. impossibile ē ut moueat a suo loco nisi quin cor-
pus qd tangit sequaf ipsū: r quum corp̄ siccū impossibile ē
ut attrahat cū eo attrahat corp̄ vasis terrestre: r sic fin-
dereb. D. o. r ideo cū vase ignito cadēre fundit aq̄: statī aq̄
eleuabil r̄. i. r hoc qd. o. manifestū est: sed expostores nō
p̄nt dare caufā ppter quā eleuaf aqua i vase: r nō eleuaf
aer qui est i eo. aque enī nō accidit li in vase nisi quin clau-
dit orificiū vasis statim qm̄ i eo ponit candela: deinde ali-
q̄ cōuerteret ipsū sup̄ superficiē aque: ita q̄ aer subito non
possit intrare ipsū. r Themistius. d. querēdo quim aer qui
est i vase est i suo loco. q̄e igit attrahit aquā q̄ est ad supe-
rius aut vtrūq̄ postq̄ alia opillatio auferit fit i aere vīt^r
attractiva noua. Alex. aut dat cām duob̄ modis. Deinde
Themistius destruxit ipsos ut dicit: r nihil ipse. d. in hoc. D.
enī q̄ aer calidus q̄a infrigidabil ex aq̄ r inspissabil r ve-
niet in quantitatē minore r ppter necessitatē vacui sequit
aq̄ aerē r implet loca vacua evacuata ab aere. Themistius
autem cōtradicit hūc sermoni ex hoc q̄ tale vās attrahit
aerē calidū. r silit ego etiā dico q̄ pot̄ hōlicē de vēolis igne
is attrahētibus carnē. D. enī alio mō: q̄a calor quim attrahit
humore mouet humor pluſ q̄ mouet vīt^r attrahēt
q̄ prop̄ p̄stringer aerē ad superi^r vasis: r h̄ etiā dicit p vē-
tos medicoz. r Themistius dicit hūc dicoz q̄ inopinabile est
q̄ attractū expellat attrahēt in hora in q̄ attrahit
ipsum: ita q̄ attrahēt attrahat aliqd r expellat ab eo inī
mul. nos aut dicamus q̄ cā in h̄ manifesta est r pp̄inqua
p̄sideranti: r mirū est de istis hoībus, pfundit quō ignora-
bat hoc: quim enī alii pars aeris trāmūrabit i nām ignis
mouebit illa pars i loco aeris supiū: r tūc corpus qd est
sub ea sine aer sine aq̄ fuerit p̄sequit. si ḡ illud corpus qd
est sub nō p̄sequit ipsā: tunc illa pars ignea stabit violēte
in loco in q̄ trāmūrabat in ignē r nō mouebit ad supiū.
quim aut ignis ponit i orificio vasis statim trāstert illi pa-
seris i ignē: quim igit vās cōuertet in aliqua hora r clau-
detur suū orificiū: tunc ignis queret aerē ut moueat ad su-
perius: r tūc nō p̄sequit ipsū opillatio r stabit sic illuc vio-
lente i principio vase: r quim opillatio auferit i orificium
vasis fuerit positū sup̄ aquā: tūc illa p̄ ignea mouebitur
ad supiū vasis: r figurabit figura ignea r nō iplebit vas:
quapropter p̄sequit ipsū vas ad locū vacuū: r tam fregi qd-
dā vas post statū aque i eo: r iueni eā applicatā i laterib^r
vasis: r hec ē cā etiā i illo qd p̄sequit in vēolis igneis. hec
igit est p̄ma causarū mot̄ aque ad supiū: deinde post ipsā
secunda est cā quā dat Alex. f. q̄ quim p̄ ignea aeris extin-
guitur r infrigidabil: r sic aer occupabit minore locū r at-

trahet aquā de necessitate vacui: r nō ē ipossible vt post
istas sit cā tercia quā inuit Alex. in secundo sermone. quim
enī aqua attrahit ab his duab̄ causis nō ē impossibile ut
remaneat mota ad supiū post ablationē istarū dīaz cau-
sarū quicq̄ aer p̄stringit in loco tñ minimō. iste igit mot̄
cōponit ex tribus causis: quarū p̄ma est morto pris ignee
ad supiū: secunda ē trāsmutatio pris ignee ad minore quā
titatē: tercia ē motus aque p̄ se ppter fortitudinē r velocit-
atem mot̄ q̄ acq̄suit ex istis motib̄ duob̄. iam enī di-
ctū est q̄ vtrūq̄ istoz elemētorū. l. aer r aq̄ h̄ leuitatē r
grauitatē: r ideo sicut possibile quim accepit ab altero p̄mū
motu supiū aut inferius ut moueat aliquā ab illo motu post
q̄ moto: quererit: r signū eius q̄ iste mot̄ cōponit ex istis
causis sibi succedētib̄: est: q̄a iste mot̄ remanet i tpe mul-
tiplicit ad répus si q̄ mouet pars ignea ab inferiori vasis
ad superi^r: r nō ē impossibile ut attrahēt attrahat p̄mo
q̄um vigorabil motus attracti expellat attrahēt: q̄a erit
velocitor inotu eī: r ideo nō p̄tingit Alex. dicerio Themis-
tij. l. ur idē attrahat aliqd r expellat ab eī insimil. D. o.
r si terra mouet ad superi^r r̄. i. sicut videmus aquā copu-
latā cū terra: quim auferit nō p̄sequit ipsā illa pars nisi vio-
lente. ppter hanc caufā: q̄a terra est gravis simplicit̄. i. nul-
lam h̄ leuitatē: ita debet ē cū imaginauerim̄ aliquā p̄tē
aeris copulatā cū superficie ignis expulsam ad inferius. l. ut
ignis nō moueat ad eius aeris locū nisi violēte: quz nullā
habeat grauitatē: declaratū est igit ex hoc q̄ ignis mouet
violēte ad locū aeris: r aer ad locū eius ex hoc qd p̄ius
declarauim̄: qm̄ autē aq̄ mouet violēte ad locū aeris ma-
nifestū est sensu: r silit mouet spōte ad locū terre: r silit
mouet violēte ad locū aque. Sunt igit qm̄ rōnes: quaz
duo sunt manifeste sensu: l. motus aque ad terre locū spō-
te: r mot̄ eius violēte ad locū aeris: r sunt declarate tres
demonstrations. l. qm̄ vna ē mot̄ aeris sponte ad locū aq̄
r motus c̄ violēte ad locū ignis: r mot̄ ignis violēte ad
locū aeris. D. o. declaratū est igit r̄. i. declaratū est graue
corpus esse simplicit̄ r corpus graue esse fīm cōparationē
ad aliud corpus. graue enī simplicit̄ differt a cōparatiō: r
q̄a graue simplicit̄ nō dicit fīm cōparationē ad aliqd cor-
pus: r graue cōparatū fīm cōparationē ad aliud: r quz ita
sit sicut p̄ius est graue in se: r quim narrāuit graue fīm cō-
parationē esse: dedit causa in hoc: r. o. est enī graue aut in
suo loco aut in loco corporis p̄tinētio. i. r diximus graue
esse fīm cōparationē: q̄a videmus quedā corpora grauita i
loco corporis supiōis r in suis locis: r intelligendū est p
grauitatē in suis locis qd superi^r dixim̄. l. expulsione corp̄
a faciente violēti facile ad inferius. D. o. prop̄ silitudinē
sue materie r̄. i. ideo hec corpora quim fuerit extra sua
loca mouens ad ipsa: q̄a querit ultimū si-
milit. f. cōcauū ignis. iam enī declaratū ē q̄ cōrines cuiusli-
bet istoz est. q̄ forma cōrēti. r quia h̄ vult dare causa p̄o
pter quā quedā sunt p̄fectiones quoundā in vbi: r est: q̄
vna materiā habēt: qm̄ si ita diversificarent in materia si-
cut in forma: tūc se fugeret ad inuicē r legregarent in loco
r nō mouerent ad inuicē fīm p̄fectionē: quim cōtraria su-
giant se ad inuicē: r p̄similia sunt ea etiā que copulant ad
inuicem.

Quod autē necessariū facere equales differē-
tias ipsis manifestū. Si quidē enim una materia
omniū: puta aut vacuū: aut plenū: aut magnitu-
do: aut triangulū: aut omnia sursum: aut oīa deor-
sum ferunt: altera autē latio nō erit. Itaq̄ aut le-
ue nihil erit simpliciter: sed omnia declinat r ma-
gis eo quod ex maiori bus sint corporibus: aut
ex pluribus: aut quia plena. hoc autē videmus

et ostensum est: quia similiter deossum semper et
vbiq; se tur et sursum. Si aut vacuus aut aliquid
tale quod semper sursum non est quod semper deosum.
Et intermedio vniq; quedam erit deosum velo
cuis terra. In multo enim aere trianguli plures
aut solida aut plana erunt: non videtur aut neq; una
particula aeris deosum lata: similiter aut et levius.

Et cum ita sit manifestum est quod non oportet ali
ud corpus ascendere super hoc corpus leue sim
pliciter ut sunt duo contraria: quoniam si materia
gravis et levius esset eadem, s. vacuus et plenus: aut
magnitudo et trianguli: tunc omnia corpora mo
uerentur aut ad superiorius aut ad inferius: et nihil
erit leue simpliciter: quoniam omnia corpora mouent
ad inferius ex quo corporum ex corporib; ma
gnis aut multis: aut ex rcb; plenis solidis: et hoc
est falsum, videtur enim aliquod corp; moueri sem
per superius: et aliquod semper inferius: s. si vacuus
esset causa levitatis nullum corpus moueret semper
ad superiorius: et nullum moueret semper ad inferius.
Et tunc aliquod corpus simpliciter moueret ad inferius
citius q; terra. Quoniam possibile est ut in hoc
sint etiam triangulis et corporibus solidis plus q; in
corporib; gravius. Sed nullam partem aeris vide
mus moueri ad inferius, et similiter etiam est di
cendum de corpore leui.

40. Vult rememorari illud quod declaratum est de differentiis
que est in suu sermone et sermones antiquorum. sermo eni
cuis contingit gravis et levius simplicitas: et finis coparatione anti
quorum aut non conuenire videtur nisi in eis que sunt finis copara
tionis. U. g. q; dicentes vacuus et plenus esse causa levius et gra
vis: et q; in levius vincit vacuus: et in gravis plenus: necesse est ut
nihil sit leue simpliciter aut gravis simpliciter: quoniam enim posse
runt aliquod corp; leue in q; vacuus vincit plenus in aliquo pro
portione: possibile est inveniri aliquod corp; in q; propiore va
cui ad plenus erit maior illa: et proprius h; corp; o; ascendet sup
illud primi: et sicut etiam postulum iuvenerit tertius ascendet sup
secundum: et quartus: et sic in infinito: unde nullum corp; videbatur
ascendere sup oia: et sicut de gravis unde videbatur q; nullum cor
pus erit gravis simpliciter: et nihil erit inferius simpliciter aut
superior simpliciter: et sic loca erunt infinita: et ideo modi eorum
erunt infiniti: quod est deus ei qd est possum: et sicut pingitur plato
ni et sequacib; et ponentib; causa levitatis et gravitatis esse
multitudinem et paucitatem triangulorum: et d. s. si ita sit man
ifestum est tunc et loca sunt terminata ex q; invenientur gravis
et levius simplicitas: manifestum est q; impossibile est invenire corpus
ascendere supra leue simpliciter aut descendere sub gravis sim
plicitate: et ideo d. ut sint duae oia tunc i. q; quoniam non fuerit possi
tum leue et gravis sibi p; ita: tunc leue non erit haec gravis. Et oia
ria enim sunt ea q; maxime distat: quoniam aut supra omne corp; le
ue inveniuntur corporis leui: et sub omni gravis iuvenerit gravis: nul
lum erit corp; leue qd maxime distat a gravis. Unde non erit
haec: qd non habebit mediu: et ideo pingitur ponitur leue et
gravis finis coparatione et non absolute ponere media sine co
trariis in q; sunt illa media. D. d. q; si materia gravis et
levius tunc i. et si ca gravis et levius est vacuus et plenus ut Py
thagoras d. aut magnitudo et paritas triangulorum ut pla
to. d. aut multitudine et paucitas prius ut Democritus. d. tunc
nihil esset gravis aut leue simpliciter. D. d. et oia corpora mo
uerent ad superius et ad inferius. i. et cetera media. hec n. est di
spositio medij. s. ut in eo regrediat p; ita. D. d. et nihil esset le
ue simpliciter aut gravis: et id declaratur in p; logo huius ca
pituli quod h; pingitur eis. D. d. quoniam oia corpora mouerent ad
inferius. i. quoniam pingitur huic positioni ut oia corpora mouerent
ad inferius aut ad superius: q; a gravis coparantur et triangulum
magis aut ex pribus multis: et leue ex triangulis parvus:

aut ex partibus paucis: et d. q; pingitur huic positioni q; oia
mouerent ad inferius: quia cum possumus aliquod corp; gra
vis: ppter multitudinem partium: possibile est invenire aliquod
corpus plurium partium: qd quapropter mouebitis ad inferius p
dicti corporis: et si accipimus aliquod plurium partium q; sit se
cundum mouebitis etiam sub secundo: et sic in infinito: q; possibile
est ut sub omni corpore descendat aliud: et sup omne corpore ascen
dat aliud. hec igit est intentio sui sermonis et oia corpora mo
uent ad inferius. U. g. q; si ca levitatis ignis est: qd est paucio
rum partium quoz elementorum: et possibile est imaginari cor
pus pauciorum partium ignis: et corpore tunc ascendens sup ignem
et est ignis gravis in loco illius corporis: quoniam descendet ex eo
ad suum locum: et sicut pingitur ut h; corpus etiam sit gravis in ali
quo loco superius. D. d. et h; falsum est ponere tunc i. et falsum est po
nere qd omni corpore mouet ad illud quod est in inferius. D. d. vide
mus enim aliquod corp; mouet ad illud quod est in inferius: et qd est
possibile moueri ad inferius: est: qd videtur ignis semper mo
ueri ad superius et non ad inferius: et terrae semper ad inferius
et non ad superius: et d. hoc: qd quoniam nullus locus invenire
sup locum ignis: impossibile est ut imaginaretur illius locus in q
est gravis: ca igit gravis et levius ut sint simpliciter termina
tio in parte superiori et inferiori simpliciter: et ca qd superius et infe
rius sint simpliciter terminas extremorum locorum: et ca finis extre
morum in loco est: qd unum extremum est circumsferentia et aliud
est centrum: et si non: finitas non inveniret in longitudine re
cti: longitudo enim recta non est finita per se: sed aliquod fini
tum per se: longitudinem rotundam: et ex h; appareat qd loca sunt
in uno: et impossibile est plures esse mundos uno: ca igit mor
ad superius et ad inferius est forma corporis: et ca forma est lo
cus: et ca loci est corpus sphericus: et iam appetat h; qd non est de
locis istorum sicut est de locis aliorum corporum naturalem loca eni
m in ultimis elementis sunt cause locorum: in alijs aut corpori
bus est eodem modo. i. qd locata sunt cause locorum: h; inveniatur in
eis finis p; us et posterius: et non equidistant. s. qd compitoz id qd est via
rium elementis eius est ei et magis necessaria: et indiget
plus loco h; illud est: et quanto remotius ratio minus: ita qd
existimat qd certius locari est necitas est loci: et finis h; non est
impossibile ut differenter substantiaz sint accidentia: potest autem
aliquod dicere quoniam locus est accidentes quod potest est ca sibi: et hoc est
impossibile ut videtur famosum: sed demonstratio innotuit iam cir
ca h; et ca in h; est: qd forma elementorum sunt diminuti est: qd
quanto magis forma erit perfectior est ratio magis erit mani
festius ut sit accepta in diffinitione accidentium in formato: et
quanto magis sunt diminuti est ratio magis erit eodem modo: et
ideo videtur qd calidus et humidus et frigidus et secus sunt cae
stis formis elementorum: et sunt causati in formis animalium: et sicut
est de trib; dimensionib; cum prima m. s. qd sunt prima formarum
existentium in ea sunt acti: et ideo putauerunt quidam qd corporei
tas est sua: qui autem credit qd differenter qd fundata substantiaz
sunt de aliis predicamentis: ut differenter aliis sunt in loco ac
cipiunt aliquod istorum predicamentorum: hec autem proutatio non
pingitur huius scientie sed ppter p; in philosophie considerati de sub
stantiis et accidentibus et p; p; in p; ita: et alterum in diffinitione
et p; stitutio. D. d. et si vacuus est ca levitatis nullum corpore
erit qd semper et in oblique locis moueret ad superius aut ad inferius:
sicut ignis et terra. et h; intendit quoniam d. semper qd eni in aliq
loco mouet inferius et in alio superius: ut aer et aqua: non semper
mouet ad superius aut ad inferius: quoniam aliqui mouent ad
superius et aliqui ad inferius. D. d. et tunc aliquod corpore
cum qd moueret citius tunc i. et pingitur ut est possibile cor
pus gravis terra est imaginando qd trianguli aut corpora sunt
pauciora qd terra et plus de vacuo. D. d. et nihil videtur in
aere qd mouet inferius. i. et signum qd nullum corpus est gravis
terra: qd nullum corpus videtur in aere qd in eo moueat ci
tius qd terra. D. d. et sicut dicendum est etiam de levi. i. et p; h; id
cedarab; qd nullum corpus est leui ignis: quoniam nullum corpus

videt velocioris motus q̄ ignis. et pōt alioſ dicere q̄ h̄ nō posſit fuit h. s. q̄ poſſible eſt inuenire corp̄ in q̄ plenū ſit plus q̄ plenū qd eſt i terra; et vacuū ē in eo mīn̄ nō ē poſſibile; neq̄ dicit̄ vacuū et plenū ē causā grauitatis et leui tatis pcedūt h. et qum ita ſit necō ptingit eis ponere ppor tionē in vacuū et plenū; da imposſible ē inueniri maiore aut minore qd eſt imposſible. ois eni quātitas poſſible ē ea inuenire maiore et minore; et vlt̄ ſuntas nō inuenit in rebus niſi ppter formas earū; nō ppter quantitatē. et qā iſti dederūt cauſa leuitatis et grauitatis ex quātitatib⁹ nō poterūt dicere q̄ de cā ſuit imposſible corpus graui⁹ terra inuenire aut leuius igne; etiā ptingit eis hoc magnū im poſſible; omne eni poſſible exibit neceſſario ad eē; et ſi eē poſſible ut corpus leuius igne inuenire; eſet poſſible ut in aliqua horā inuenire corpus qd in aere mouere; citius q̄ ignis; et qum h̄ nunq̄ ſuit viſū; ſcīnū h̄ ē imposſible; h̄ aut nō ſuit ipoſſible niſi ppter formā ignis; nō ppter te; et ſilic̄ intelligendū ē de terra. hec iſiſ ē diſterēta in opinione Aris. et opinione iſtorū; et eſt diſterēta nō parua.

Si illud faciat aliquis ſupabundare materia. ſi autē duo intermedia quō erū ſaciēta que ſa ciunt aer et aqua:puta ſiquis dicat eſſe vacuu⁹ et plenū. ignē iſigit vacuū ppter quod ſursum: terra autem plus ppter qd deoſum; aerē aut plus igne habere aquā aut terra. erit eni quēdaſ aqua que plus habebit ignem pauco aere; et aer multuo pauca aqua terra plurem. quare oportet aeris quandā multitudinē velocius ferri de oſum aqua pauca. hoc autē nō videt nequaq̄ tunq̄ necesse iſig quēadmodū et ignē ſurſū: q̄ tale habet:puta vacuū: alia autē nō; et terra deoſum: quia plenū habet; et aerē in eū qui in ipſius et ſuperius aquā: qm̄ tale aliqd habet; et aqua de oſum: quia tale aliqd. ſi autē erat vnu ad ambo aut duo: ambo autē duo exiſtūt vtriq̄: erit alio multitudino vtriuſq̄ que excedeſt: et aqua quidem aere pauco ad ſurſum; et aer aqua ad deoſum: quemadmodū dictum eſt multoſiens.

Si iſiſ aliquis dixerit q̄ materia graui⁹ et leui⁹ nō eſt eadē: dicemus q̄ ptingit huic ſermo ni ut ignis diſterat a terra ſicut aer ab aqua. po nentes eni vacuū et plenū eſſe materiā graui⁹ et leui⁹; et q̄ ignis mouet ad ſuperius ppter mul titudinē vacuū; et q̄ terra mouet ad inferius propter multitudinē plenī neceſſario ponut in aere multū ignē et in aqua multā terrā; et tunc in alio quātitate erit in multā aqua de igne magis q̄ in pauco aere; et erit i multo aere de terra magis q̄ in pauco aqua; et ſi ita ſit: tunc moſ aeris multū ad inferius erit velocior q̄ motus pauce aque: qd nunq̄ videt: et ſi ita ſit: dicemus q̄ ſicut ignis mouet ad ſuperius propter multitudinē vacuū: et terra ad inferius propter multitudinē plenī ſicut aer mouet ad ſuū locū ad ſuperius propter illud qd eſt in eo quidā alicuius; et ſimiliter aqua mouetur ad inferius propter hoc qd in eo aliqd eſt ſi iſigit aliquis dixerit q̄ vacuū et plenū ſunt in aliquo corpore: neceſſario erit ut multa aqua moueat ad ſuperi⁹ citius q̄ pauca aer: et q̄ multus aer citius moueat ad inferi⁹ q̄ pauca aqua: ſicut dirūmus ſuperius q̄ nō inuenit omnino.

41. Quia res diuerſe ſim formaz: aut erū cōpoſite et vna mā ſicut corpora ſimplicia: aut ex diuerſis materiis ſicut corpora cōpoſita ex elementis: et diuerſitas forme iſtorū eſt ppter diuerſitatem modorū. U. g. q̄ os nō diſterat a carne: niſi quia haber plus de terrefritate q̄ de aquoſitate: et ca

ro ecōuerſo. maniſtū eſt iſig q̄ ponētes cauſam diuerſitatis graui⁹ et leui⁹ eſſe vacuū et plenū: ptingit dicere eis q̄ corpora nō diuerſificant ſim grauitatē et leuitatē que ſunt forme edz: niſi ſim q̄ habet de vacuo et pleno ſim magis et minus. et ſicut forme pſimiliū corporū cōpoſitorū. f. non diuerſificant ad inuicē niſi ppter multitudinē et paruitatē partiū: et qum ita ſit ſicut i corporib⁹ pſimiliib⁹ nō inuenit diuerſitas abſoluta in eis ab inuicē niſi ſim magis et mi nū: ptingit ponētes graui⁹ et leui⁹ eē cōpoſita ex vacuo et pleno. f. ut nō inueniat leue ſimplici⁹ et graue ſimplici⁹. f. leue cui⁹ forma ſi ſim graui⁹ ſimplici⁹. i. q̄ nō diſterat ab eo ppter diuerſitatē elementorū ex quib⁹ cōponunt ſim magis et minus. et h̄ inuicē debet qum. d. ſi aliqd dixerit q̄ mā graui⁹ et leui⁹ tē. i. ſi aliqd dixerit q̄ cā diuerſitatē graui⁹ et leui⁹ in ſuis formis eft cā diuerſitatē duoz̄ elementorū cōtrarioz̄: ex quib⁹ cōponunt ſim magis et minus: ſicut dicētes q̄ cā grauitatis et leuitatis ē pſiſiſ corporoz̄ ex vacuo et pleno: ptingit ei ut oia corpora nō diuerſent i grauitate et leuitate niſi ſim magis et minus: et ſic nibil erit leue ſimpli citer aut graue ſimpli⁹: et tuc ignis diſterat a terra: ſicut aer ab aqua q̄ ſunt materie: et h̄ inuicē debet qum. d. dicem⁹ ei q̄ accidit huic ſermoni tē, et qd demōſtrauit q̄ ptingit eis ſi poſuerit q̄ vacuū et plenū ſit cā grauitatis et leuitatis ut nihil ſit leue ſimplici⁹ et graue ſimplici⁹ q̄ magie diſtar ab inuicē. et pōt aliqd diſce defendēdo opinionē iſtorū hoīu⁹ q̄ poſſible ē inuenire ſim q̄ magie diſtar: inī q̄ exiſtūt magie et oia cōponunt ex ſim elementis. U. g. q̄ albū et nigruſi ſim ſit que exiſtūt plura media ut viride et caropos: et ſit cōpoſita ex ſim elementis: et ſic ſicut albedo nō eſt ſim ni gredinti: niſi quia ignis magis diſtar in eo q̄ i terra: et nigredo eſt ſim albedini q̄ magis abundat i ea terra q̄ ignis: ita ignis eſt ſim ſit que vacuū magis abundat in eo q̄ plenū et in terra ecōuerſo: et ideo. d. r̄indendo qui eni ponit vacuū et plenū tē: i. ſi eni ponit vacuū et plenū eſſe duas materias ex qb⁹ cōponūt ignis et terra: et ponit ipſas eē cōtrarias i ſine exq̄ vacuū abūdat ſup igne et plenū ſup terra ſicut albedo et nigredo ſit ſim. ppter abundantiam p̄tis vīncēt ſup albedinē. f. ignis: et ſit p̄tis obſcure ſup nigre dīne. f. terre neceſſario ptingit ei q̄ ſicut caropos et viridis nō diuerſificant niſi q̄ i caropo eſt magis de albedine q̄ de nigredine et i viridi ecōuerſo: ſic d. ee i medijs inē ignē et terra ut i aere ſit de igne plus q̄ de aqua: et in aq̄ pluſ de terra q̄ i aere. D. d. ipoſſible qd ptingit ex hoc: r. d. et erit tunc i alio quātitate tē. i. et ptingit eis ut tuc aer nō diſterat ab aq̄ niſi q̄ in eo multū ſit de igne et parū de terra et in aq̄ ecōuerſo: et q̄ ita ſit: poſſible eſt ut in magna pte aq̄ inueniat plus de igne q̄ i pte parua aeris et ut i magna pte aeris inueniat plus de terra q̄ i parua pte aque. D. d. imposſible q̄ ſequit ex h: r. d. et ſi ita ſit necō ptingit ut motus aeris multi ad inferius tē. i. et ſi cā ppter quā aer eſt leuior aq̄: q̄ i aere ſunt mulce pte ignis et pauce terra: et in aq̄ ecōuerſo: exq̄ ptingit ut i magna pte aeris ſit de terra plus q̄ i parua pte aque: ptingit ut i illa pte aeris i qua eſt magis de terra ſit grauior pte aq̄ in q̄ eſt mi nū de terra: et ſilic̄ ptingit ut alio pars aq̄ in q̄ eſt plus de igne ſit leuior pte aque in q̄ ſit mi nū de igne: qd videt ee ſim. et debet ſci re q̄ iſta ūdīcio nō ptingit eis niſi quem poſuerit q̄ multū vacuū et leui⁹ pauco vacuo et multū plenū graui⁹ pauco tra q̄ ignis nō mouet ad ſupius niſi q̄ ē in eo multū de va cuo et pauca de pleno: ita q̄ magnitudo illi⁹ vacuū inata ē aſcēde ſup illi⁹ locū: et ūdīcio illi⁹ plenī inata ē deſcēde ſub illo loco: et ſilic̄ de vno q̄q̄ elementorū. f. ut ppter paruitatē vacui qd ē in tra nō pōt moueri ſupia illi⁹ locū: et ppter pluſ deſcēdūt ſi oib⁹ corporib⁹: exq̄ ptingit q̄ ſi plenū eē maſ pleno tra deſcēdūt ſi tra: et ſi vacuū eē maſ vacuo ignis elevarē ſup igne. h. n. poſito ptingit ipoſſible qd dediteis

Si enim posuerint q̄ pars yna siue magna siue parua mouetur ad superioris motu equali. s. q̄ quando totū mouet & pars mouebit: & posuerint ita de pleno: & posuerint etiā q̄ diuersitas istorū elementorū est. ppter diuersitatē ppor-
tioneis vacui ad plenū: tunc nō cōtingit eis hoc impossibili-
le. sed quā Aris dedit ei aliud impossibile. s. ut multa aqua
nō sit velocioris motus ad inferi? q̄ parua: & simili ignis
multus cū paruo. sed tamē videt q̄ positio eorū est p̄dicta.
s. q̄ vacuū diuersificat in levitate & in multitudine & pau-
citatē: & simili plenū diuersat finū diuersitatē i multitu-
dine & paucitatē: cōtinget eis si hoc nō posuerint alie-
dui: aut ut vacuū segreget a pleno: & hoc mouebit supe-
rius: & hoc inferius: aut ut cōglutinent ad inuicē: & sic sta-
bunt elemēta in suis locis violenter: vnde nō habebūt lo-
cum nālem in quo stent: fed ex p̄iorib⁹ ppositionib⁹ isti-
us sc̄ientia est: q̄ ista corpora sunt nālia & i locis naturalib⁹
qum motus violentus nō intelligat nisi in respectu nālia:
& si ita esset sicut dicit vniuersalit̄ corrasperent elementa &
totus mundus. caue enī generatoū & cooptatoū nō sunt
nisi quā elemēta existūt extra suū locū naturalem. D. o. &
quon̄ ita sit: dicemus t̄c. i. q̄ causa ppter quā quedā corpo-
ra sunt leuiorā: quibusdā est diuersitas vacuū & plenū: ma-
nifestū est q̄ sicut ignis finū hanc positionē mouet ad supe-
rius. ppter quantitatē ipsius vacuū non ppter naturā va-
cuū & terra mouet ad inferius propter quantitatē pleni cō-
tinget ut aer nō mouebit in suo loco nisi propter quantita-
tem vacuū. s. quia vacuū qđ est i eo est minoris qualitatē
vacuo qđ est in igne: & simili cōtingit ut aqua moueat ad
inferius. ppter quantitatē pleni. & hoc intēdebat qm̄. o.
quidā alieuius: & intēdebat p̄ hoc demonstrare q̄ cōtingit
eis ut ita sit de medijs: quon̄i qum posuit media esse hu-
fūsmodi ex quo dedit eis predictū impossibile: & est ut aer
multus moueat ad locū aquae & multa aqua ad locū aeris
& posset alijs defendere eos dicendo forte nō posuerūt ol-
ut ueritatem ignis & terre nūl. ppter quantitatē vacuū & ple-
ni tñi que sunt extrema & nō possunt medie esse huiusmo-
di: id est reuerus est ad demonstrandū q̄ ita cōtingit eis i
medijs sicut i extremitate. D. iterat impossibile predictū: & o.
si aliquis igit̄ dixerit q̄ vacuū & plenū t̄c. i. & qum isti cōse-
rint. hoc autē accidit eis dicere q̄ quantitas vacuū & plenū
existēnti in unoq̄ quatuor elementorū corporū est cū
sa diuersitas eorū i grauitate & levitate: & cōtingit etiā
impossibile predictū: & est: ut aqua multa citius moueat
ad superiori? q̄ paucis aeris & multas ad inferius q̄ pauca
aqua: quod nō videſt eſe.

Figure autē nō cauſa eius quod est ferri sim-
pliciter aut deorsum aut sursum: sed eius qđ ve-
locius aut tardius: propter quas aut causas nō
difficile videre. Hubitas enim nūc propter quid
lata ferrea & plumbū amplius i aqua: alia autē
minoris & minoris grauitatis si sunt rotunda aut
& longa: puta acus deorsum serunt: & quare que-
dam propter paruitatē amplius & alia terrea &
puluera vñiq̄ in aere. de his autē oībus putare
quidē cauſa esse quicadmodū Democritus non
recte habet. ille enī inquit eleuata calida ex aqua
sursum pellere lata habentū grauitatē: stricta autē
decidere: paucis enī esse contrapulsantia ipsius.
Et dicamus etiā q̄ figure nō sūt cause motus
quorundam corporū ad superi? aut ad inferi?: sed
causa velocitatis aut tarditatis mot⁹. volumus
igit̄ p̄scrutari de hoc dicēdo q̄ quidā querūt:
quare ferrū latū & plumbū latū natūt sup aquā:
rotundū autē & oblongū: ut acue nō natant sed
submergunt: & q̄rē quedā corpora parua natant
sup aquā ut surfer: & alia terrestria natāt sup aerē

ut auripigmentū. dicamus igit̄ q̄ Democritus
dedit cauſam in hoc & errauit. dixit enī q̄ corpo-
ra grauia lata natant sup aquā: q̄a vaporess ex-
entes ascēdendo eleuāt ea: & sic nō descendunt ad
inferius: corpora autē rotunda descendunt i aqua
q̄a illi vaporess nō occurruit eis fin oēs p̄ce: sed
vni parti illorū & paucis: & ideo submergunt.

42 Et quia quidā antiquoz̄ etiā opinabant q̄ cā leuitatis
ignis est: q̄a h̄z figurā pyramidale: & cā grauitatis teretia:
h̄z figurā quadrata: & q̄ media inueniunt media i grauita-
te & leuitate: q̄a habēt figurās medias in istas figurās ut
p̄dictū est in tertio isti libri: & dixit: & dicamus etiā t̄c. i. q̄
nō voluit h̄ destruere hāc opinionē: q̄m i tertio lā istius li-
bri destruxit q̄ elementū haberet figurā nedū ut haberent
figurā que est cā leuitatis & grauitatis: & q̄a h̄ iam decla-
ratū est vult p̄scrutari de figuris fin quandā nālem
& o. volumus igit̄ p̄scrutari t̄c. i. q̄ones autē q̄s antī que
rebant i h̄ sūr due: quārū vna ex q̄ grauitā magna qum
fuerint late figure natāt sup aquā aut fuerint p̄caua ut va-
sa scutea ferri & plūbi: & grauitā parua qum habuerit figu-
rā rotundā aut oblongā ad modō acus descendunt i aquā
q̄uis sint minoris grauitatis q̄a sūr minoria. D. o. & quare
quedā corpora t̄c. i. secunda autē est: quare quedā corpora
descendunt in aere & i aqua: & quedā natāt in superficie aque: &
quedā stant i ipso aere. D. o. dicam⁹ igit̄ q̄ Democrit⁹ t̄c.
i. dicamus q̄ Democrit⁹ dlebat q̄ cā ppter quā corpora
lata grauitātē natāt sup aquā: & ea q̄ nō sūt lata nō natātē
q̄a vaporess ascēdentes ex q̄ occurruit corporib⁹ latia fin
vniuersū & impediūt ea descendere. p̄p̄i sua fortitudinē: cor-
poribus autē nō latia nō occurruit nisi modicū vaporess quē
potest vincere grauitas iliorum corporū.

Spozetebat autē i aere adhuc hoc magis sa-
cer: quēadmodū instat & ille ipse: sed instans sol-
uit debilit̄. aut enī nō in vñū impletū facē semi-di-
uisione se i motū eoz̄ q̄ sursum ferunt corporū.

Dicamus igit̄ q̄ cōtradicenteis eis q̄ si ita cō-
tunc corpora grauitātē magis starēt i aere. in
aere enī sunt vaporess plures q̄s in aqua: & qum
Democritus sciuit q̄ hoc cōtingit eis p̄firmauit
sūr sermonē sermonē debili: & dixit q̄ hoc osti-
ngit: q̄a vaporess exētes ab aere nō exētūt equali-
ter ita q̄ possint occurrere omnib⁹ partib⁹: sed ex-
pandunt & spērgunt propter tenuitatem & subtili-
tatem acriis.

43 Error democriti manifestat ex hoc q̄ aqua magis im-
pedit corpora ad descendēndū ad inferi? q̄ vaporess: & ideo
nece sūt eis dare differentiā in vaporess q̄ sūt in aq̄ & qui
in aere: & cooptatoū istius ē manifesta sermonē dī esse
manifesta. si enī ex aqua ascenderet vaporess necesse est
ut vaporess qui ascendunt in aere haberent maiore conti-
nuatatem & ascendētes in aqua.

Qm̄ autē sunt hec quidē diuisibilia p̄tinuorū
hec autē min⁹: & diuisua autē codē mō. hec quidē
magis: hec autē min⁹. has esse putandū causas
facile. diuisibile quidē igit̄ qđ bene terminabile:
& magis quod magis.

Dicamus igit̄ q̄ corpora p̄tinuorū: quedā re-
cipiūt absētionē & diuisiōnē cito: & quedā tarde
& quedā diuidit & absēndit cito: & quedā tarde
& dicerere est velocitatem absētionis & diuisiōnis
velocitatem expulsiōis: & q̄sto magis res ē velocis
diuisiōnis tāto magis erit velocioris expulsiōis.

44 In h̄ caplo. ppōit p̄dicte q̄oni duas ppōnes: q̄nū vna ē
q̄ corpora p̄tinua nō diuersificat i recipiēdo dōne fin magi
& min⁹. aer. n. magis ē diuisibil⁹ q̄ aq̄: aq̄ magis q̄ ira. se-
cūda autē ē q̄ corpora diuidēta diuersificant etiā i fortitudine

et debilitate et proper figura et proper gravitate eorum. figura enim acuta diuidit corpora continua cito: et similiter corpus valde graue: et he que fuerint congregatae: tunc actio erit fortior: corpora autem lata et paucae gravitatis sunt ecouero. D. o. et quanto magis res re. i. q. corpori expulso accidentur a corpore expellenti due dispositiones ut. s. diuidatur et expellat: et quanto magis fuerit facilioris diuisio- nis tanto magis erit facilioris expulsione et ecouero.

Aer autem magis aqua talis: aqua autem terra et minus virtus in unoquocumque genere magis de facili diuisibile et distractibile facile. habentia quidem igitur latitudinem propter multum comprehendere supermanent propter non distractibilem plus de facili contrario autem habentia figuris propter paucam comprehendere ferunt deosulum propter dividere facile: et in aere multo magis quanto magis de facili diuisibilis aqua est: quam autem gravitas quandam habet virtutem sibi quam ferunt deosulum et continua ad non distractibilem. hec itaque adiuncte comparentur. si enim excedat virtus gravitatis eas que in continuo ad distractionem et diuisione transibit deosulum velocius: si autem debilior sit: supernabit. De gravi quidem igitur et leui et circa ipsa acci dentibus determinati sunt hoc modo.

Reuertamur igitur et dicamus q. aer est velocioris expulsiois quam aqua: et aqua quam terra: et quanto magis corpus erit minus tato erit facilior ut expellatur. et cum ita sit: dicamus q. corpora lata natant super aquam: quoniam multum comprehendunt de aqua: quapropter non expelluntur neque diuidit cito: corpora vero oblonga quia parum comprehendunt de aqua cito diuidit ipsam et descendunt ad inferius: et hoc erit in aere: quia velocius est expulsiois et diuisiois quam aqua. et dicamus etiam q. si graue habeat aliquam positionem: tunc expulsio et diuisio erit tardior: ista autem ad inuicem coniungenda sunt: dico q. si fortitudo corporis gravis expellentis fuerit maior fortitudine corporis continui expulsi: tunc expellet et diuidetur et mouebitur ad inferius cito: si autem potentia corporis gravis expellentis fuerit debilior potentia corporis continui expulsi natum super ipsum: et non mouetur ad inferius omnino. perscrutati sumus igitur de gravi et leui et de accidentibus eis contingentibus sufficienter et perfecte. Et in hoc complebitur liber noster.

⁴⁵ e. *Dum posuit q. corpora diuersant ad inuicem in velocitate receptionis et diuisiois et expulsiois: dixit q. aer est corpus facilis diuisiois et expulsiois magis quam aqua: et hec duo magis sunt in aqua quam in terra. D. o. causa propter quam corpora continua non diuidunt a corporibus latius neque expel-*

luntur ab eis facile: et d. quanto magis corpus erit minus tanto magis erit velocioris expulsiois. et corpora non latata facile diuidunt: qui non est diuisio nisi ut partes expulsi diuidantur ab expellentem: et quanto minorez fuerint ille partes tanto facilius expellentur: et cum figura non fuerit lata occurret paucis corporibus quapropter facile diuidentur D. o. et si ita sit re. i. et cum posuerimus q. corpora lata expellentia occurrant de expulso maiori quantitatibus quapropter difficile expellent: manifestum est q. corpora lata posita super aquam difficile expellent aquam: quia igitur virtus retentiois aque ab expulsione fuerit maior virtute gravitatis corporis lati: tunc non expellit aqua ab eo et natabit supra ipsum. et cum sint he due resistentie, s. potentia corporis expellentis et potentia corporis continuationis expulsi: et diuisio contingit cum potentia corporis gravis expellentis fuerit maior potencia continuationis corporis expulsi: et natatio contingit cum potentia continuationis corporis expulsi. Si fuerit maior: potencia gravitatis corporis expellentis. D. ista autem priu- den- da sunt re. i. et cum voluerimus iudicare que corpora de scendiunt in que: et que natabit super que: oportet nos distingue re et comparare inter potentiam gravitatis expellentis et potentiam gravitatis expulsi. Si ergo potentia corporis gravis expellentis fuerit maior: priuidentia corporis expulsi diuidet ipsum et descendit in eo cito ad inferius: et si fuerit debilio: natabit super ipsum: et hoc q. d. ante q. si graue habeat ali quam potentiam erit tardioris expulsiois et diuisiois: et d. ad demonstrandum q. morus diuisiois consequitur quantitatem proportionis excessus potentiae gravitatis super potentias continuationis corporis expulsi: ita q. cum imaginari fuerimus duo corpora gravis diuidentia idem corpus: tunc proportionis velocitatis diuisiois ab altero eorum ad velocitatem diuisiois a secundo erit sicut proportionis gravitatis ad gravitatem: et cum iam complevit intentionem suam in perscrutando de substantia gravis et leuis et de causis accidentium nullum puenientium ab eis. o. perscrutati sumus igitur re. i. perscrutati sumus igitur de substantia gravis et leuis et de modis eorum: et dedimus causas accidentium apparentium in eis: similiiter in simplicibus et in cōpositis et executi sumus in hoc parte: et sic completa est in hoc intentio nostra in hoc tractatu.

Noue translationi librorum de celo et mundo sive de motu et veteri ab Aluero Cordubensi comitate: sumi philosophi Aris. ex Stragyrre grecie oppido: Nicomachi medicine artis professoris filii: deo saepte maximo sibi ipositus est: optimi viri Andrei de Alula. impensa atque diligentia impresa: Anno dñi. M. ccclxxvij. sexto calendas Iunij. *Laus deo.*

E generatione autem & corruptione: & de natura generatrix & corruptrix & universaliter de oibus & causas diuidendis: & rationes eorum determinandis. Amplius de augmentatione & alteracione quid virtutum

est: & virtutum existimandorum sit candide esse naturam alterationis & generatiois aut semotam ut determinata sunt & nobis. Antiquo & quod igitur hic quod vocata generatione simplice alteratois est quantumque virtute aliud generatione: & aliud alteracione. Quicquid igitur unius aliquid omne esse dicunt & oia ex uno generatis: his quidem necesse est virtus generatione alteracione esse dicere & quod principaliter fit alterari. Quicquid autem plures materiae una ponuntur vixit Empedocles & Anaxagoras & Leucippus & Democritus his aliud. Sed tamen Anaxagoras propria vocem ignorauit: dicit enim quod fieri & destrui idem existit alterari. Multa autem dicit elementa quae ad modum & alij. Empedocles quidem enim corpora que tuor oia autem cum mouentibus sex numero. Anaxagoras autem infinita & Leucippus & Democritus. hic quidem omnia elementa ponit ut pote ocarneis: & medullas: & alia quae vniuersitatem synonyma pro est. Vero autem & Leucippus ex corporibus idem sibilis hec & alia cōponit inquit hec autem infinita & multitudine & morphæ esse. Illa autem ab illis differunt his ex quibus sunt & positioe & ordine horum. Contrarie autem videntur dicere qui circa Anaxagoram eis qui circa Empedoclem. hic quidem enim inquietum ignem & aquam & aerem & terram quatuor elementa simplicia magis esse quam carnem & os & talia similiūm partium. hic autem quod hec simplicia & elementa: terram autem & aquam aërem & ignem cōposita: pauperissima enim hoc esse. His quod oibus igitur qui ex una omnia cōstituunt necesse est dicere generationem & corruptionem alteracionem: semper enim manere subiectum virtutum & idem: tale autem alterari dicimus. His autem qui generantur multa faciunt differre generationem ab alteracione: cōue niētibus enim & dissolutis generatio inveniuntur necesse est dicere generationem & corruptionem alteracionem: semper enim manere subiectum virtutum & idem: tale autem alterari dicimus. Impossibile tamen sum que ab eis dicuntur: hoc autem quod recte dicimus facile est videre. Quoadmodum enim videntur quiescentē substantia in ea transmutatione fieri sum magnitudinem que vocat augmentationem & diminutionem & alteracionem. Sed tamen ex quibus dicuntur plura p̄m-

cipia facientes uno impossibile alterari: passiones enim. quod hoc dicimus ostendere dicere elementa sunt dico autem puta calidum & frigidum: humidum & secum: album & nigrum: durum & molle: & alioz vniuersaliter inquit Empedocles sole. igne album videre & calidum imbecile. aquam in omnibus frigidum nigrum & nebulosum: similiter autem determinat de reliquis. Quapropter non possibile ex igne fieri aquam: neque ex aqua terra neque ex albo nigro erit aliquid: neque durum ex molle: adeo enim ratio & de alijs hec autem erat alteratio. Autem & manifestum quoniam rūa semper contrariis superponendam esse naturam siue transmutetur sum locum siue sum augmentationem & diminutionem: siue sum alterationem. Amplius autem similiter necesse est esse hoc & alteracionem. si enim alteratio est & subiectum unum elementum: & una omnium materia habentium ad inuicem transmutationem. & si subiectum unum est alteratio est.

Loī. Inuenio nostra ī hoc libro ē quod oportet determinare causas vniuersales generatores oīum & corruptores naturam: & determinare causas alie: atque augmentationem & etiam determinationem que sit virtus illarum: & virtus sit opinandum alteracionem & generationem ē esse eadem aut diversa sicut habet nomina diversa. antiquo & igitur quidam opinantur quod generatio simplex & alteratio idem sunt: & quidam quod generatio simila ab alteracione. dicentes enim omnia esse unum & quod oia ab uno generantur: necesse est eos dicere quod generatio simplex & alteratio sunt idem: & causa ī hoc ē quod subiectum transmutationis oīum apud illū est ens in actu non transmutabile. facientes autem elementa esse plura uno: vt Empedocles & Anaxagoras & Leucippus & Democritus: necesse est eis dicere generationem ē ē alia ab alteracione. generatione enim fit per segregatores elementorum: & corruptores segregatores eorum: alia vero autem neque segregatores neque segregatores. Empedocles autem dicebat sex ēē elementa quā duo sūt motūta. scilicet amicitia & lis: & quārū mobilia. scilicet terra & aer aqua & ignis. Anaxagoras autem & Leucippus & Democritus dicebant elementa ēē infinita: sed Anaxagoras ponebat ea ēē corpora cōsimiliū partium: quoī totū & pars habet idem nōmē: vt caro: & medulla & lignū. Democritus autem & Leucippus dicebant ea ēē corpora cōposita ex eis diversificantur sum diversitatē illarum partium: aut p̄p̄tū situm: aut p̄p̄tū ordinē. Anaxagoras autem necesse est eis legeres differunt ab Empedocle. Empedocles autem dicit corpora cōsimiliū partium ēē cōposita ex quatuor elementis. Anaxagoras autem dicebat ista quatuor ēē cōposita ex cōsimiliū partibus: & oīum quidem isti sic dicentes debet dicere sum hāc opinionē quod generatio simplex alia est ab alteracione: sed quidam eorum cōsequuntur suum fundāmentū: & quidam non: vt Anaxagoras & Empedocles. Anaxagoras autem non cōsequitur suū fundāmentū quod generatio & corruptionem vocat simplicē alteracionē. Empedocles autem quia ponit quod generatio & corruptionē sunt per cōgregationē & segregatiōnē elementorum quatuor: p̄pter amicitias & lis: & ponit ista elementa non transmutari ad inuicem: & quod differēt eorum quae sūt calidum & frigidum: humidum & secum: & alie qualitates quidem alteratio accidit permanētē sunt: cuius hoc ergo quod ponit fundāmentū ē quod sum suā opinionē nihil est alteratio: quum alteratio non est nisi ī hīs differētib⁹: & ī ī opīnatur quod impossibile ē quod ex aqua fieri ignem: aut ex terra fieri aquam: & vniuersaliter videat quod impossibile est vt aliquid istoꝝ fieri ex altero sum generationē & corruptionē simplicē: necesse est etiam ut non fieri ex albo nigro neque ex duro molle quod est alteratio: & hoc necessariū quod quā elementa non transmutantur ab inuicem non erit subiectum unum quod

recipiat duo contraria sive contrarietas illa sit in alteratio ne aut in substantia. omnia enim transmutatio habet subiectum necessario sive fuerit in substantia sive in qualitate: unde necesse est etiam posito subiecto esse transmutationem: et transmutatione posita est subiectum. et non dicit aliquis dicere quod subiectum in alteratione aliud est a subiecto in substantia; quoniam quod contingit ut subiectum in substantia ablatum ut subiectum in alteratione auferat subiectum enim alteracionis non est ei subiectum nisi etiam in genere subiectum in substantia: et ideo istud quod Ari. dedit in alteracione dicit etiam in substantia.

Empedocles quidem igitur videtur contra ria dicere et ad apparentia et ad seipsum ipsum: simul autem non dicit alterum ex altero fieri elementorum nullum: sed alia omnia ex his. Similiter autem quoniam in unum contingit omnem naturam pre ter item. Rursum vnuquodque ex uno fieri: quapropter ex uno aliquo manifestetur: quoniam differentiationis quibusdam diversorum et passionibus factus est hoc quidem aqua: hoc autem ignis: quemadmodum dicit solem hoc quidem album et calidum et leue terram aut graue et durum. Ablatis igitur his differentiis sunt enim auctoribus genere et manifestum est quidem necesse fieri et aquam ex terra et terram ex aqua: similiter autem et aliorum vnuquodque: et non tunc solum: sed transmutationia passionibus sunt autem ex quibus dicit Empedocles possibles advenire et separari rursus et aliter aduersantibus ad inuicem litem adhuc et amicitia. Ideoque tunc ex uno generata sunt. Non enim utique ignis et terra et aqua entia unum erat omnia.

Ex hoc apparet quod Empedocles non potest dare differentiam inter generationem simplicem et alteracionem et videatur siue dicit Ari. et sermo istius viri contradicat visui et scripsi: et similiter contradicat vero sensui: quia apud ipsius nullum elementum generatur ab alio: sed omnia ex his generantur: et ista non generantur ex inuicem: quod est contra sensum. sibi autem contradicunt quia dicit quod nihil habet contrarium: et non est nisi mixto omni et segregatio eius: et quod generatio partium mundi sit ex illo uno mixto quum ab eo segregantur pars differentias et passiones proprias ita quod unum eorum est ignis quia est calidum et secundum et aliud terra quam frigidum et secundum: et aliud sol sicut ipse dicit quia est calidum et album: et hoc erit quod licet vicerit amicitias corruptione aut mundi contingit per congregationem partium eius et hoc erit quoniam vicerit amicitia: et manifestum est quod contingit ex hoc quod elementa generantur ad inuicem: generatione enim et corruptione non est nisi amissio differentiarum habitatarum et acquisitione earum que non habebant: et hoc quidem necessarium est quod generantur per segregationem ab illo uno: et corruptio tur per congregationem in illud unum: et hoc est illud quod dicit: segregatio nihil aliud est nisi acquisitione differentiarum congregatio autem amissio illarum: ideo hoc quod dicit quod illa elementa non generantur ex inuicem contradicit huic quod dicit quod sunt unum et quod generantur ex uno. impossibile est enim dicere ea esse unum habendo illas differentias in actu.

Incertum autem et unum principium ea ponendum multa aut unum. dico autem ignem et terram: et sic ista horum. sed id enim quod ut materia supponitur ex quo transmutationia propter motum sunt: ignis et terra et aqua unde elementum. sed id autem quod hoc et compositione sit conuenientibus illis. Illa autem ex dissolutione magis eleminta quatuor illa et prima natura.

Ex hoc apparet quod sermones istius viri contradicunt sibi hoc modo: et etiam latet in suo sermone utrum opinetur quod elementa sunt principia illius unius aut illud unum est principium illorum elementorum. si enim existant in illo uno finis compositionem primam ita quod ex eo generent et illud unum est quasi materia et subiectum: tunc dignus est ut illud unum sit principium illorum quod illa illud: et si ex eo existit in actu et illud est unum finis compositionem: tunc digniora sunt ut sint principia eius et priora finis naturam. declarare igitur sunt ex isto sermone opiniones antiquorum in generatione et alteracione: et qui illas consequitur suu fundamentum: et qui non.

Universaliter itaque de generatione et corruptione simplici elementorum dicendum: utrum est aut non est: et quomodo est: et de alijs simplicibz motibus: putata de augmentatione et alteracione.

Dicit: et os igitur nos loqui de generatione et corruptione i simpleibus: et primo utrum sunt aut non sunt: et si sunt quod sunt et similiter perscrutandum est de his duobus et alijs motibus simplicibus: ut in augmentatione et in alteracione. antiqui enim aut diminute locuti sunt de hoc: aut non recte: sive vero modo.

Plato enim igitur solus de generatione scrutatus est et corruptione quomodo existit in rebus et de generatione non omni: sed de ea que elementorum sunt: quomodo autem carnes siant aut ossa aut aliorum quid talium nihil. Amplius neque de alteracione neque de augmentatione quod existit in rebus. Universaliter autem extra ea que superficietens de nullo aliquis constituit preter Democritum: hic autem videtur de omnibus cura habere. Nam autem in qualiter et quomodo differuntur. De augmentatione autem nullus determinavit quidem ut dicimus: nulli quod et quis diceret quoniam adveniente simili augmentatur. Quoniam autem non adhuc neque de mutatione neque de aliorum consimili ut ita dicam nullo: utputa de fatre et pati: quomodo hoc quidem facit: hoc autem patitur his naturales operationes. Democritus autem et Leucippus facientes figuratas alteracionem et generationem ex his faciunt: segregatio quidem et congregatione generationem et corruptionem ordine autem et positione alteracionem. Quoniam autem existimabant verum in apprendendo: contraria autem sunt et infinita que in sensu apparent: figuratas infinitas faciunt. Quapropter translatione compositi idem contrarium redditur alii et alii: et transmutatur paruo adiunctione: et universaliter aliud appareat uno transmutato: ex eisdem enim tragedia et comedie sit litteris.

Plato enim non perscrutatus est de qualitate cuiuslibet generationis: sed omni de generatione elementorum ex inuicem non de generatione compositionum ex eis ut generatione carnis et ossis: neque etiam de alteracione et augmentatione quomodo in rebus existunt: et ubi et unde: et universaliter nullus antiquorum habet in omnibus istis sermones. s. in generatione et corruptione et alteracione et de eis communibus: scilicet in actione et passione et mutatione et tactu nullo quod tam vulgo scit: aut quod possibile est defacili sciri: ut dicunt quod augmentum sit per copulationem similis ad simile pater Democritum et Leucippum. isti enim laboraverunt in dando istis rebus differentias quibus distinguuntur ad inuicem. dicunt enim quod principia rerum sunt corpora indivisiabilia infinita in numero et in figuris: et istis legem ganis et etiam congregatis sit generatio et corruptione: alteratio vero sit finis diversitatibus eorum in ordine et situ. accidit

enim & qualitates diversant finitum virum istorum: aut hz alterius. Verbi gratia laudatio & vituperatio metricae que componuntur ex eisdem litteris alteratione & non diversantur nisi finitum ordinem eundem dicit: hec est causa propter quam ois imaginatio est vera & propter quam accidit ut in eadem re sic videantur dispositiones contrarie & infinitae & omnes sunt vere. sicut enim & ordo quia infinita sunt in eadem re ex suis ipsis diversitatibus & diversitate asperitatis: possibile est autem apud illos diversitas vel aliquis videtur candem rem albam: & aliis videat nigrum: & iste motu & ille quieterent: & omnes sunt vere: quia natura qualitas eius non est nisi mutatio ordinis & situ: & universalis apud eos neque calor naturalis neque etiam alia qualitas nullam habet naturam vel materiam nisi istam: & dicit.

Quoniam autem videtur omnibus pene esse aliud generationem & alterationem, generari quod enim & corrupti congregata & disgregata: alterari autem translati passionibus de his scientibus considerandum. Quoniam autem habet hec & multas rationabiles. Siquidem igitur generatio est congregatio multa impossibilia contingunt. sunt autem rursus rationes alie cogentes & non habiles solui quod non contingit aliter se habere. & si non est generatio segregatio: aut universaliter non est generatio: aut si est alteratio est: aut si hoc difficile dissoluere tentandum est.

6 Quia plures hominum opinantur & generatio alia est ab alteratione: & corpora generant & coquuntur finitum congregationem & segregationem: & alterant finitum transmutationem in accidentibus consequentibus eis: presentandus est igitur de dubitationibus & sermonibus contingentibus in hoc. si enim aliquis posuerit & generatio & corruptione sunt finitum congregationem & segregationem contingit partes esse indivisiibiles: ex quo plura impossibilia sequuntur que sunt enumerata i. vi. physi. & secundo & tertio celo & mundo. & si dixerimus & generatio & corruptione non sunt congregationem & segregatio: difficile erit nobis dare distinctionem inter generationem & alterationem & corruptionem.

Principium autem horum omnium virium sic generantur: & augmentantur: & alterant entias: & contraria his patiuntur prius magnitudinis existentibus principiis omnium entium indivisiibilibus: aut nulla est indivisibilis magnitudo. differt enim multum & rursus si magnitudines sint: virum ut Democritus & Leucippus hec corpora sunt vel ut in timo planities. Hoc quidez igitur ipsum ut in aliis diximus inconveniens vicos ad planitem dissoluere: ideo magis rationabile corpora indivisiibilia esse: sed hec quidem multa habent irrationalitatem. Sed tamen & ex his & alterationem & generationem contingit facere ut dictum est in conuersione & contactu transmutante idolum & figurarum differentiis quod fecit Democritus: ideo & colorum hoc non inquisuit esse: conuersione enim colorari. His autem qui in planitem dividunt non adhuc nihil enim sit poster solidam ex compotitis: passionem enim non sufficiunt generari aliquam ex ipsis. Causa autem quare non potuit confessa videre inexperienced fuit Ideoque quicunque magis insudauerunt natura libus magis possunt supponere talia principia quibus multa possunt complicare qui ex multis sermonibus indocti existentium entis intuentes & ad paucia resipientes facile enuntiant.

7 Vix autem vel principium vel proprium perscrutatoris de hoc est virum entia omnia naturalia generantur:

& alterantur: & augmentantur: & accidunt eis pratoria istis inquitum principia eorum sunt magnitudines indivisiibiles: aut nihil transmutantur propter magnitudinem indivisiibilem. differentia enim inter opiniones cœlestes istis rebus ex duobus his non est parva: & etiam si principia sunt magnitudines indivisiibiles: virum sunt linea; vel alii qua corpora ut dicunt Democritus & Leucippus: aut superficies: ut in timo: quoniam quis impossibilia plura pingit viris: in Democriti opinio magis est sufficiens: isti enim possibile est dare causam alterationis propter situm in ordine. opinantes autem elementa esse superficies nihil posse sunt dicere de alteratione. a superficiebus enim nihil generatur nisi corpus: & extremitas actionum in quibus & nullum accidens aut aliquid entium accidentium in quibus sit alteratio. Democritus possibile quidem est ei dare differentiationes in istis rebus finitum suam opinionem in principiis quia considerabat naturaliter in naturalibus. Plato autem nihil potest dare in hoc: quia sua consideratio est in rebus accidentibus non conuenientibus.

Videbit autem aliquis ex his questionibus differentes physice & logice intendentibus: qui enim in divisibiles magnitudines: hi quidem inquit quia a trigonum multa erunt. Democritus autem videtur propriis & physicis sermonibus persuadere manifestum autem est quod diximus procedentibus. Habet autem questionem si quis ponat corpus esse & magnitudinem passum divisibile: & hoc quidem enim possibile erit & divisiones effugiat si enim omnino divisibile: & possibile hoc: & simul hoc passum divisum: & si non simul dividatur: & si hoc fiat non erit impossibile. Quapropter & finitum medium similiter: & universaliter autem si omnino in actu est divisibile: & si dividatur nullus erit impossibile nascere: quoniam neque si in mille milia divisum fuerit nullus impossibile & si nullus viri quod dividatur. Quoniam ergo omnino tale corpus dividatur quid ergo erit reliqua magnitudo non erit possibile erit enim quid non divisum: erat autem omnino divisibile. Sed si nullus erit corpus: neque magnitudo: divisione autem est aut ex punctis aut & sine divisione ea erunt ex quibus compositionem est: aut nihil omnino. Quapropter & generabitur ex nihilo: & erit corpus composite: & omnne vicos nihil: & non erit existens: sed apparetum. Similiter autem & si erit ex punctis non erit quantum: quando enim tangentur se & una erat magnitudo vel simul erant non faciebat maius omnne: divisione enim in duo vel plura: neque maius minus omne priore: quapropter & si omnes componantur nullam facient magnitudinem. & si aliqua divisione quasi rasura sicut ex corpore: & sic ex magnitudine quidem corpus egreditur id est sermo: illud autem quomodo divisibile. Si autem non est corpus sed species aliqua: segregabilis autem passus quidem qua secessit. Et est magnitudo puncti vel & tactus hoc patientes inconveniens & ex non magnitudine esse. Amplius autem vbi erunt immobiles aut mutati puncti: tactus enim semper est unus duorum: quodcumque quasi ente altero preter tactum & divisionem & punctum. Si vicos quis predictorum ponet quodlibet aut quantitate: aut corpus ovo esse divisibile hec contingit. Amplius si dividens lignum compono aut quod aliud equaliter & unum. Quapropter si sic habet manifestum quoniam & incido lignum finitum quodcumque lignum omnino. igitur divisum est præ-

quid ergo erit preter divisionem. Si enī et aliq
passio: sed quomodo in hec resoluunt et generat
ex his: aut quomodo separabunt hec. Quapropter
est impossibile ex tactibus aut ex punctis ma
gnitudine esse: necesse est corpora idivisibilia ce
magnitudines. Sed et hoc ponentibus non mi
nus contingit impossibile. Scrutatus est aut de
his et in alijs.

8 Et hoc manifestum est ex rationib⁹ vtriusq. Plato enī
dicebat superficies cē idivisibiles: qz oēs superficies dividū
tur in triangulum: triangulus autem non dividitur i alii
quā superficiem: sed in alios triángulos: et mathematice sit
iste propositiones: non enī est necessarium ut principium
superficierum sit principiu corporum. Ratiocinationes aut
dicentium partem esse. s. idivisibilem per pres idivisibi
les esse principia corporum habent dubitationē: et sunt acce
pte ex propositionibus naturalib⁹. dicit enī qz omne cor
pus possibile est ut dividatur finitum. i. qz omne pun
ctum quod est in eo punctus infinitum possibile est ut
corpus dividatur finitum equaliter indifferenter no su
per aliquid punctum plus alio: et qm posuerim⁹ qz co
pus divisum est in infinitum no in actu super omnia pun
cta infinita nullus accidit impossibile: quoniam hec positio
quis sit falsa nō est falsa possibilis: et ex positione possibili in
actu no accidit impossibile sicut accidit ex falso impossibili.
Verbi gratia: qz si ponamus granum sinapis qz possit
dividi i mill partes quod est impossibile facere in actu: tñ
iste defectus non destrueret naturam istius possibilitatis
et qm posuerimus qz corpus dividitur finitum solum
tunc necesse est ut dividatur in magnitudines idivisibiles
aut in magnitudines divisibiles: aut in puncta: aut in ali
quod accidens: aut in nihil. sed dicere qz dividatur in ma
gnitudines divisibiles contradicit positioni dicenti qz divi
datur finitum: super omne punctū quod est i eo: quia
remanent in eo multa non divisibilia. illa magnitudines
ita parvæ: quis ponamus illas magnitudines ita parvas
ut est punctus: tunc contingit ut in re finita fuerintur ma
gnitudines divisibiles infinite in actu: quod est impossibile
et si ponamus qz dividatur in puncta et componitur ex eis
non sicut ex hoc magnitudo. punctus enim superponit ad
truncem ita qz ex his fit unum punctum: et etiam monstra
tur qz puncta neqz augent neqz minuunt magnitudinem: hoc
qz quia nos dividimus magnitudinem in duobus pūctis
aut tribus: deinde cōponimus eam: tunc magnitudo neqz
sicut maior neqz minor: et quia nihil faciunt in parvitate:
aut in magnitudine: necesse est ut non faciant magnitudi
nem: et necesse est ut pūcta mouantur anteqz ex eis compo
natur magnitudo: ita qz illa pūcta contangant se: et omne
tangibile est divisibile: ut declaratum est in sexto physico
rum. si autem in nihil dividitur: tunc magnitudo cōponit
ex non magnitudinibus: et similiter si dividatur in atoma
actu omnia existentia in accidentia. Verbi gratia: ut divi
datur in distinctiones quas faciunt puncta: tunc ei⁹ mag
nitudo erit composita ex non magnitudinibus: et qz isti
modi sunt destructi necesse est si magnitudo est divisum fin
itum insimul ut dividatur in pres idivisibiles. Ita igit
sunt rationes ponentium partem vel magnitudinem idiv
isibilem: et impossibilita contingit ex hoc qz magnitu
dines sunt idivisibiles tam predicta sunt: dicendum est igit
tur in dissolucione istius questionis.

Sed hic tentandum est soluere: ideo rursus
a principio questionem dicendum. Omne quidez
igz corpus sensibile divisibile esse: finitum quodcumqz
signū et idivisibile no ē sed utenqz: h. n. p̄tate: h. n.
endeletchia existit. Et aut p̄tate simili omnino
divisibile impossibile videtur esse vtriqz. Si enī

possibile et fieret vtriqz: non et sint simul actu abo
indivisibile et divisum: sed divisum finitum quodcum
qz signū. Nulluz igitur erit reliquū et incorpo
rum corpus corruptum: et generabitur vtriqz q
dem rursus aut ex punctis: aut omnino ex nihil
lo: et hoc quomodo possibile. Sed quoniam divi
datur in separabilia et semper in minores magni
tudines: et in remota et disaggregata manifestū. Ne
qz itaqz finitum partem dividentis erit insita fractu
ra: neqz possibile est simul divisum esse finitum omne
signū: non enī possibile omnino: h. vtriqz ad qd
necesse est igitur idivisibiles existere magnitudi
nes et divisibiles. Et aliter sic erit generatio et cor
ruptionē: et hec qdē segregatio: et segregatio: co
gēs igit simo ē magnitudines idivisibiles hic ē.
Hoc autem latet palagiāns et quō latet dicam?
Quoniam enī non est pūctus puncto vndiqz cō
tiguus: omnino esse divisibile: est quidem qualiter
existit magnitudinibus: est autem qualiter non:
videtur autē quādo hoc ponitur et vndiqz et vbi
qz esse punctus: quapropter necesse dividet ma
gnitudinez in puncta: vbiqz enī est punctus: qua
propter aut ex tactibus: aut ex punctis eē. Hoc
autē ē qdē existit vbiqz: qm vna vtriqz et oīs et vnu
qz: plures aut vna no sunt: p̄sequenter. n. no sunt:
quapropter non vbiqz. Si enim finitum mediū divi
sibile: et finitum contiguū punctum erit divisibile: no
autem possibile: non enī est contignum signū
signo: aut punctum puncto: hec enī est divisio:
aut compositionē. Quapropter est cōgregatio: aut
disgregatio: sed neqz in atoma et ex atomis: mul
ta enim impossibilia: neqz vtriqz ut divisio fiat vbi
qz. Si autem esset contiguus punctus puncto:
hoc vtriqz esset sed i parua: et minima est congre
gatio et segregatio ex minimis.

9 Dicamus igitur qz nos non reputamus impossibile ut
corpus dividatur finitum et in infinitum ex omnib⁹ mo
diis: h. apud nos vno modo est possibile alio modo impossibi
le: modus autem finitum qz est possibile est divisio in potentia
impossible vero divisio in actu que fit finitum omniū pūctū
que sunt in eo insimul: quoniam si ita esset contingit nec
fari qz corpus dissolueretur aut in puncta aut in nihil:
aut conced: rē ipsi qz magnitudines idivisibiles sunt pū
cta et non conāgerent qm fuerint idivisibiles finitum
in potentia super omne punctum ut sit divisibile in actu
sicut existimabant. Non enim contingit qm omne pūctū
in corpore est receptibile divisionis insimul ut corpus di
vidatur super ea insimul finitum indifferenter si idivisibi
le super vnuquod eoz: sicut non contingit qz ho
mo est receptibilis omnī scientiarum ut recipiat eas insi
mul: quod enī dicitur de aliquo divisim non sequit ut se
per dicatur pūctus: et esset possibile ut dividere magnitu
do super omnia puncta insimul: si puncta cōtangerent se
ad inicem: quod est impossibile: sicut determinatus est in
sextō: et ideo videmus qz qm divisimus magnitudinem su
per aliquod punctum qz impossibile est qz divisio cadat su
per illud punctum cōseq̄ens illud punctus quod erat pos
sible anteqz divisio eadē caderet super illud punctum sicut
erat possibile i illo punto: sed qz divisio cecidit super pri
mū punctum statim fuit destruta potestas divisionis in
scđo: qui igitur acceptimus aliud punctus possibile erit
ut magnitudo dividatur super ipsum quocunqz loco vo
luerimus: sed qm magnitudo fuerit divisum super pūctus
et in aliquo loco: tunc impossibile erit ut dividatur super
finitum punctum in loco quo voluerimus qm impossibile est
ut dividatur super punctum consequens primum: et tam

declaratum est ex hoc sermone: destrutio sue demonstratio super magnitudines esse idivisibiles; et etiam iam declarata est destrutio illius opinonis per se. manifestum est igitur quod si congregatio est: necesse est ut segregatio non sit in idivisibilia neque congregatio ex in-idivisibilibus: et quod imaginari hoc propter divisionem corporis secundum rationem non est verum nisi puctus sequeret punctum.

Sed non simplex et perfecta generatio congregatione et segregatione determinata est auctor ut quidam inquit in continuo vero transmutatio est alteratio. Sed hoc est in quo fallunt oia. Est igitur generatio simplex et corruptio non congregatione et separatione: sed quoniam transmutat hoc in hoc totum, alii autem existimant alterationem esse omnem talem transmutationem: in hoc auctor differunt. In subiecto hoc quidem est secundum rationem: hoc auctor secundum materiam, quoniam quidem igitur in his transmutatione generatio erit et corruptio: quoniam autem in passione et secundum accidentem altero. Segregata auctor et congregata leviter: mutabilia sunt. Si enim pars uissimae aquas aqua dividatur ceterus aer generatur. Si autem congregetur tardius. Magis hoc est manifestum in sequentibus: nunc autem in determinatum sit: quoniam impossibile est generationem esse congregationem qualem quidam inquit.

Et nos non putamus esse impossibile ut aliqua genitio et aliqua corruptio sint secundum congregationem et segregacionem: simplices autem impossibile est ut sint secundum congregacionem et segregacionem impossibile est enim ut in potentia continua sic transmutatio in substantia aut in qualitate: et in hoc erraverunt primo: sed generatio simpliciter est transmutatio rei secundum ex hoc ut hec aqua in hunc acrem. Ita enim existimabatur hoc esse alteratio: sed hoc valde differt ab alteracione. subiectum enim in alteracione est in actu: in generatione autem non: et ita transmutatio in substantia est generatio et corruptio: in accidentibus autem alteratio. segregatio autem et congregatio faciunt ut res secundum velocitatem corruptionis aut tardioris: quoniam dividuntur parvus partes erit facilis corruptionis: et quoniam fuerit congregata non diuisa difficile corrumperet.

Determinatus autem his: primo videndum est utrum generatur aliud simpliciter et corruptio: aut per se: aut proprie quidem nihil: semper autem ex aliquo est aliud: dico autem puta ex labore farnum: aut laborans ex sano: aut parvum ex magno: aut magnum ex parvo: et alia omnia fieri secundum modum. si enim simpliciter erit generatio simpliciter quod est quid generabitur: et non ente: quapropter verum erit dicere quod existit quibusdam non ens: quicquid non. genitio est ex non ente aliquo: puta ut ex non albo albo: aut ex non bono bono: simpliciter aut ex non bono: aut ex non ente aliquo. Aut prius significat secundum uniusmodum predicationem entis: aut unius versale est et omnia comprehendens. Siquidem prius substantie generatio erit ex non substantia. quoniam enim non existit substantia manifestum est: quoniam neque hoc: neque aliorum nullum predicamento: puta neque qualiter: neque quantum: neque locus. Separate enim essent per se passiones a substantiis. si autem non ens uniuersaliter: negatio uniuersaliter erit omnium: quapropter ex nullo necessarie generari generatum. De his quidem et in aliis dictum est et determinatum sermonibus. Amplius autem breuiter et nunc dicendum: quoniam modo quidem aliquo ex

non ente simpliciter generatur: modo autem alio ex ente semper: potestate autem ens: actu autem non ens: necesse est quod dicitur persistere utroque modo.

Et qui determinatus est quod impossibile est ut generatio et corruptio simplices sint congregatio et segregatio: considerandum est utrum aliquid generaliter et corruptio simpliciter: aut nihil generatur: aut corruptio nisi secundum alterationem. U. g. ut sanus fiat si simus et si non sanus secundum generatio et corruptio simplices sunt necesse est ut sint idividua substantiae: et necesse est ut ex non idividuo substantiae: quemadmodum generatio albi non est nisi ab aliquo non albo: quoniam sicut generatio aliqua non est a nihilo simpliciter sed ex non aliquo: ita generatio simpliciter deinde a nihilo simpliciter. nihil aut simpliciter deinde intelligi duobus modis: quod aut non est substantia: et est aliud alio predicamento: quod non est substantia neque aliquo unius alio predicamento: et quocumque modo intelligamus nihil simpliciter contingit ut sit prima ratio deinde predicamento. si autem fuerit in substantia secundum manifestum est ex hoc quod contingit ex hoc ut alia predicatione non sine: nisi accidentia essent abstracta a substantia: si hinc nihil fuerit in oibus predicationibus: tunc erimus inter duo aut: si ponemus quod nihil est aliquid: aut credimus quod aliquid sit ex nihilo simpliciter. Dissolutio autem istius questionis determinata est in primo physico: sed ipse ponit quod dicitur est illuc hic dicendo: quod generatur simpliciter sit ex ente in potentia et non ente actu: et cum posuit dissolutionem istius questionis hoc modo: dicit: quod relinquunt in hoc alia dubitatio ita quod iterum primam dubitationem in esse generationis simplicitatis.

Quod autem ex his determinatis habet mirabilem questionem rursum repetendum: quomodo est substantia simplex generatio: siue ex potestate ente siue qualiter aliter: queret enim quis an est substantia generatio et hoc qualiter: et qualis: et rite: secundum vires modo et de corpore aritur. Si enim quod generabitur manifestum est quod erit substantia aliqua potestate: actu autem non ex qua generatio erit et in qua necesse est transmutari quod corruptio. Ultrum quidem igitur existit quid aliorum actus: dico autem puta aut erit quantitas: aut qualitas: aut rite: aut vero potestate ens et haec ens: simpliciter auctor neque ens neque hoc ens. Si enim nihil sed omnia prius: et separatum contingit quod sit non ens. Et amplius quod maxime timetes erant primi philosophates ex nullo generari preexistente. Si autem hoc quidem esse aliquid non existit aliorum autem predicamento erunt quemadmodum diximus separate passiones a substantiis.

Dubitatio autem est ista: si enim generatio est simplex et sit ex aliquo ente in potentia non in actu. Querendus est utrum illud quod est ens in potentia habeat aliquid in actu. Verbi gratia: unius predicationem nullum accidentem aut ut sit in actu qualitas: aut quantitas: aut aliud aliorum predicationum: aut nullum habeat in actu. et predicamento: sed in potentia: si ergo fuerit in potentia omnia predicatione et nullum in actu contingere querere: utrum sit possibile ut ut separetur ab eo illud quod est in potentia. et ita determinatum est hoc esse impossibile: et etiam contingit ut aliquod ens sit a non ente in actu: quod etiam vita uerunt antiqui. Si autem fuerit in actu unius predicationem nullum accidentem: contingere ut accidentia sint abstracta a substantia.

De his autem quantitatibus contingit tractandum et que causa quare generatio semper sit: et que simplex: et que sim partem.

Et oportet nos perscrutari de hoc in magna sollicitudine: et prius debemus scire causas proprias quoniam necesse

et ut generatio simplex & non simplex sunt semper.

Existere autem causa una quidem unde principium motus dicimus esse: una autem materia: tale autem causa dicitur esse. De illa quidem enim dictum est prius in de motu sermonibus. Quoniam autem hoc quidem in mobile per omnes ipsos: hoc autem mouet se perhorum autem de immobilitate: et primo quidem dividere alterius philosophie est opus. De continuitate autem mouentis alia mouente post hec dicendum: quid tale singularium dictorum causa est.

i4 Et quia causae generationis sunt due: motor & materia: querendum est de ipsis propter causam materialē. causa enim mouens: aut est prima & universalis: aut non prima neque universalis. prima vero & universalis declarata est in physicis certis. Declarant enim illuc duo modi esse mouentia: quorum unum est quod nunquam mouet sed semper mouet. Secundum autem est semper ab eo mouet: primus autem philosophus oportet determinare substantiam istorum duorum mouentium: mouentia autem particularia que semper mouent ex quibus generatio est semper determinanda sunt posterius.

Nunc autem ut in materie specie positas causas dicamus: propter quam semper generatio & corruptio non deserunt naturam: simul enim fortitudo fieri: et hoc manifestum est de hunc quod oporteat dicere & quod de simplici generatione & corruptione.

i5 Et quoniam ita sit intentio nostra hic non est nisi dare causam materialē: propter quam generatio & corruptio sunt semper quousque post locum causis particularibus: et hac causa data dissolvitur questione predicata. scilicet quod aliquid in potentia differt ab aliquo in actu.

Habent autem questiones sufficientes & que causa est quod complicat generationem sicut corruptio ad non ens secedit: non enim aut nihil est: neque enim illud quidem neque qualiter: neque quantum: neque ratione: quod non ens significatur semper quod non ens secedit: quare non contumeliam est olim & maxime omne si finitus erat ex quo sit generatrix vniuersalitas. Non enim prius propter infinitum esse ex quo generatio non deficit: hoc enim impossibile est: non enim est actu infinitum: potest autem esse in divisione. Quapropter oportet haec esse soluta causa non deficiente: quoniam generatio quidem semper minus: nunc autem videmus huiusmodi non.

i6 Et oportet nos prius antequam demus causam dicere quod generationem contingit: propter subiectum in continuatione generationis. questione autem sic formatur: si illud quod corruptio corruptio in nihil: aut in aliud predicamento: et illud quod generatio generalis ab ente finito: necesse est ut totum consumatur & ut mundus dissoluatur: non enim debet aliquis dicere quod generatio debet esse perpetua: quoniam illud ex quo sit generatio: neque perfectitur: neque consumitur: quia est infinitus in actu quoniam aliquid infinitum esse actu impossibile est: sicut declaratum est. Infinitum autem secundum quod est possibile est in potentia: ut diverso magnitudine semper in duo media.

Quocirca propter huiusmodi corruptionem alterius generationem esse: et huiusmodi generationem alterius esse corruptionem inquietam esse necessaria est transmutationem de generatione quidem & corruptione similiter semper circa vniuersalitas entium hanc existimandum esse sufficientem causam in ipsis.

i7 Et ista questione & predicatione sic dissolvitur: quod corruptio vniuersalitas & eiusdem rei est generatio alterius: quoniam quod corruptio alterius fuerit generatio alterius: tunc necesse est ut generatio non ascindatur: quoniam per successionem formarum super subiectum quod est materia non denudatur illud ex quo generatur & sit similes quod est in potentia ab aliquo ente in actu quod est forma.

Propter quid autem nunc hec quidem simpliciter dicuntur generari & corrupti: hec autem non solum rursus scrutandum: si id est genitio quod huius corruptio aut huius: queret autem aliquis rationem: dicimus enim quoniam corruptio nunc simpliciter & non soluz hoc: hec autem est generatio simpliciter: hec autem est corruptio. Hoc autem generatur quidem non simpliciter: dicimus enim dissentientem scientie fieri: generari autem simpliciter non. Quoadmodum enim determinauimus multo tenuis dicentes quoniam hoc quidem hoc significat hoc autem non: propter hoc contingit quod querit. Differit enim in quod transmutatur transmutans: puta forte que in ignem iam generatio simpliciter: corruptio autem aliquis est: puta terra: terre autem generatio alii generatio: generatio autem non simpliciter corruptio autem simpliciter puta ignis. Quoadmodum Parmenides dicit duo ipsi ens & non ens esse in genere ignis & terrae. Hoc quidem autem talia alia supponere nihil differit: modum enim querimus si non subiectum. In non ens igitur simplis est corruptio simplis: in simplis autem ens est genitio simplis. Quoniam igitur determinatum est sive ignis & terre sive alijs erit hoc quidem ens hoc autem non ens. Vno quidem igitur modo differit in hoc generari simpliciter & corruptio autem non simpliciter. Alio autem modo qualiter cuncta materia quedam vniuersalitas cuius enim magis differentia hoc aliquid significant magis substantialia cuius autem divisionem non ens: puta si calidum predicamentum aliquid & species: frigiditas autem priuatio. differunt enim ignis & terra his differentiis.

i8 Et accidit in hoc dubitatio de qua oportet considerare: quoniam enim generatio aliquis substantie fuerit corruptio alterius substantie: quomodo accidit dicere in quibusdam rebus in quibus generatio & corruptio sunt in substantia: quod quedam generatio simpliciter & corruptio non simpliciter dicamus igitur quod quidam modus est secundum quem hoc dicitur. videtur enim quod accidit eis hoc in generatione substantiarum ad inuicem: simile est ei quod accidit ex hoc in generatione substantiarum respectu generationis accidentium: quemadmodum dicimus quod generatio substantie est generatio simpliciter: et similiiter corruptio eius: et non dicimus hoc in generatione accidentium & in corruptione eorum: sed dicimus quod est aliqua generatio autem alia corruptio: non generatio simpliciter non corruptio simpliciter: neque ita videtur accidere substantias ad inuicem quoniam substantialia que transmutantur ad iuicem diversantur in hoc: quia quedam significant hoc principaliiter & secundum prius. illud quod est prima substantia: et quedam intendit per se: et quedam non significant tale hoc sed significant posterius in substantialitate. Uero ergo quia Parmenides vocat ignem ens: et terram non ens: quia apud ipsum ignis significat ens principaliter magis terra. Secundum huc igitur modum et si simile possibile est dicere quod generatio ignis ex terra est generatio simpliciter: et quod generatio terre ex igne est alia generatio non simpliciter. Iste igitur est unus modo rursum quibus possibile est dicere quod quedam substantie sunt generate super plures & quod non: et huius est opinatio vniuersalitas hominum & quoniam iste modus sit verius errauit tamen ille qui in hoc errauit et credidit in eo cuius esse est perfectius quod sit magis diminutum: et in eo cuius esse est magis diminutum est perfectius et non intendimus hic verificare sermonem Parmenidis: neque alterius: sed verificare hunc modum. hec igitur est una differentia secundum formam & figuram & secundum materiam. Individua enim substantiarum in quarum compositione vincuntur ex quartuor elementis ea quorum differentiae contrarie, et in quatuor

sint ad esse; et magis significant aliquid esse sunt perfectiores in substantialitate quam individua super quoque compositione vincunt ex elementis ea quoque differente sunt, propinquiores non ad esse, et minus significant aliquid ens. U. g. quod actio ignis que est calor, propinquior est ad esse quam actio aquae quam est frigus, frigus enim quodammodo defecus est calor, individua enim supra quoque compositione vincit ignis perfectiora sunt in esse quam ea in quoque compositione vincit terra; et ideo possibile est dicere quod magis diminutum generatur fuerit ex perfectiori, et perfectius corrumptus simpliciter, et magis diminutum generatur aliqua generatione et contrario quod perfectius generabitur ex magis diminuto; immo possibile est dicere quod perfectius corruptitur in magis diminutum et corruptitur in non ens, et cum perfectius generabilis ex magis diminuto, et generabitur ex non ente; ut est consuetudo antiquorum.

Uideatur autem magis multis sensato et non sensato differre, quodammodo quidem enim in sensibili transmutatur et in materiam: generari inquit, quodammodo autem in non materia: corruptus et non ens in sensu sentire et non sentire determinat: quemadmodum quidem scibile ens: ignoratur autem non ens: sensus enim scientie habet virtutem. Quemadmodum igitur in sentire et posse vivere et esse existimantur et rea modo quodam plebescere veritatem. Id autem dicentes non vix continent vires, Nam enim opinione et factum veritatem alter et generari simpliciter et corrupti, sicut quod est enim et aer factum quidem sensu minus sunt: ideo et quantum corruptus simpliciter in hac transmutatione hec corruptus dicuntur: generari autem quodammodo est in tangibile: ut in terra mutatur: factum veritatem autem magis hoc aliquid et species hec quam terra.

i.9 *Et plures antiqui reputant quod perfectius et diminutio in individuis substantiarum ex quodammodo accidit eis hoc accidente non est nisi propter diversitatem corporum in sensu. dicunt enim quod aliquid non sensibile transmutatur in sensibile et generatur ex non ente: et quod transmutatur in aliquid non sensibile dicunt quod corruptus in non ens, et accidit eis hoc accidente quia existimabatur quod nulla proportionem habebat in cognitione reperientis sensu. necesse est igitur ut sensibile sit ens: et non sensibile sit non ens: sic cognitum apud nos est ens: et ignorantia est non ens, quod enim opinabatur quod omnne ens est comprehendens a nobis: et quod nullum ens est non comprehendens: et opinabantur quod comprehendens a nobis non est nisi factum sensu: ideo opinabatur quod sensibile est ens, et isti qui ererent in hoc sicut dicit Ari. in hac opinione cōsequuntur viam veritatis aliquo modo inquiritur dicunt quod ens est comprehendens: et non comprehendens naturaliter est non ens: sed errauerunt inquitur posuerunt sensu sicut scientiam: unde accidit ut aliquid se videatur ecclouero modo sensu. U. g. terra et actio aer enim factum intellectum est perfectionis esse quam terra: et terra perfectionis esse apud sensum: et id non conuenit ut in illud quod est magis sensibile sit perfectius, perfectius enim in rei veritate est id quod perfectius est apud intellectum.*

Esse quidem igitur hanc simplicem generatio ne alicuius corruptionem ente: corruptionem autem simplicem generationem alicuius esse dicta est causa. Propter materiam, non differre aut quod substantia est aut non: aut quod hec magis: huius vero non: aut quod hec quidem magis sensibilis est materia et outras res in qua est: hec vero minus est. Hinc autem hec quidem simpliciter generari: hec autem aliquid solus non ex ab initio generatione: sed factum quod dicitur nunc modum. Nunc quidem enim tamen determinatum est: quare omni generatione ente corruptionem alterius: et omni corruptione ente generationem alterius non simpliciter attribuimus generari et corruptio-

pi ad initium transmutabilis. Quod autem postea dicetur non hoc queret: sed quare dices quidem non dicuntur simpliciter generari: sed quod generari sciens et disciplinatum: planta autem generari: hec autem determinata sunt in predicamentis. Sed hoc quidem hoc aliquid significat: hoc autem quale: hoc autem est quantum. Quocumque igitur non substantiam significat non dicuntur simpliciter generari: sed sicut quod fieri. Sed tamen in omnibus simplex generatio quidem factum quod in aliquo ordine dicitur: puta substantia quidem si ignis: sed non si terra: in qualitate autem sicut sciens et disciplinatum: sed non quod non sciens et indisciplinatum. De generari quidem hoc simpliciter: hoc autem factum quid et purius latenter dictum est in substantiis ipsis: et quantum generationis esse continuo causarum materia subiectum: quantum transmutatio in contraria: et est alterius semper generatio in substantiis alterius corruptio: et alterius corruptio alterius generatio.

2.0 *Determinata est igitur ex hoc sermone causa propter quod possibile est dicere in transmutatione quantum substantia factum in quodammodo quod est generatio simpliciter est generatio ex non ente et quod est corruptio simpliciter in non ens, causa autem propter quod diximus et transmutatio quarundam substantiarum est generatio simpliciter et transmutatio quarundam est aliqua generatio non est causa propter quod diximus et transmutatio in substantia est generatio simpliciter: et quod transmutatio ex ea est corruptio simpliciter: et propter quod diximus et transmutatio in alijs predicamentis est aliqua transmutatio, causa enim in hoc est illud quod dicitur est in libro predicamento: sicut res particulares sunt duobus modis, quedam enim dicitur neque in subiecto: neque de subiecto: et sunt individua substantiae, et quedam sunt in subiecto: et sunt individua accidentis transmutatio autem eorum in ea que non sunt in subiecto dicit generatio simpliciter: transmutatio vero ex his dicit corruptio simpliciter, transmutatio autem eorum que dicuntur in subiecto sicut in ea sicut ex his dicitur alia generatio, causa autem in ipsis duabus notacionibus, sicut que sunt in substantiis et quae sunt in accidentibus eadem causa est aliquo modo, inveniuntur enim ei modi per se et non per se. dicit igitur quod in transmutatione ad perfectius et ex perfectio in duobus modis est generatio simpliciter et corruptio simpliciter: et in transmutatione ad diminutum et ex diminutu aliquia generatio et aliqua corruptio. U. g. quod est in transmutatione ex igne et ad ignem dicitur generatio simpliciter et corruptio simpliciter: et in transmutatione ex terra et ex terraz dicitur aliqua generatio et aliqua corruptio: quoniam ignis sit perfectioris esse quam terra: et transmutatio ex homine in hominem dicitur etiam aliqua generatio et aliqua corruptio. Declaratum est igitur ex hoc sermone modus factum quod dicitur et transmutatio in quodammodo substantia et ex eis est generatio simpliciter et corruptio simpliciter: et in quibusdam non: et modus factum quod dicitur hoc in substantiis et in accidentibus: et quod aliquo modo sunt similares.*

Sed nunc querere oportet quare generatio aliud semper ex corruptis alijs. Quemadmodum enim et corruptus hoc simpliciter inquit quando ad insensibile venit: et non sensibile et generari ex non ente inquit quando ex insensibili. Sicut igitur aliquo ente subiecto sicut non: generatio ex non ente. Quare et sensibler generatur et corruptitur in non ens. Merito igitur non deficit generatio, generatio enim ente corruptio est non ente corruptio autem entis generatio non entis.

2.1 *Et non debet iste sermo facere nos dubitare factum hec quod diximus quod iste substantiae generantur ex non ente et*

consumptur in non ens, et hoc quod diximus per causam continuationis generationis est per prima materia impossibile est ut denudetur ab altero duorum contrariis: non ens enim significat vilius duorum contrariorum et ens nobilius: et quod ita sit necesse est ut generatio nunc esset corruptio enim non entis quod est vilius contrarium semper est generatio entis quod est nobilis contrarium et magis sensibile: et corruptio nobilioris contraria generatio non entis quod est vilius contrarium et non sensibile: aut minus sensibile.

Sed hoc non ens simpliciter queret aliquid virtutum aliqd contrariorum est: puta terra et graue non ens: signis autem et leue ens: aut non: sed est et terra ens non ens autem materia terre et signis similitudine. Etiam alia virtutumque materia: aut non generant ex iniunctum neque ex contrario. His enim existunt contraria. Ignis igitur et terre aquae et aeris. Aut est quodque qualiter eadem: est autem qualiter alia. Quod quidem enim quoniam ens subiectum id idem. Est autem non idem de his quod est igitur in tamen dictum est.

22. Et in hoc est dubitatio virtutum ens et non ens dicant de contraria: et quodcumque vnius est nobilis altero. U. g. et graue. s. terra est non ens: et leue. s. signis est ens: aut non ens dicit de materia contraria vilioribus. s. materia terre: et ens dicit de materia contraria nobilioribus. s. materia ignis: et hoc facit nos considerare virtutem ista materia sua eadem in omnibus istis quatuor corporibus aut non. Dicamus igitur quod uno modo est eadem et ideo possibiliter sunt ad invenientiam alterari: et alio modo sunt multe: unde possibiliter sunt recipere formas contrariae: enim una sum subiectum et multe sunt potentias: et habilitates ad recipiendum formas contrarias. hoc igitur dixit: de generatione simpliciter et non simpliciter que sunt in substantia.

De generatione autem et alteratione dicamus quid differunt. dicimus enim alteras esse transmutationes ad invenientiam. Quoniam igitur est aliud subiectum et aliud passio que de subiecto innata est dicitur: et est transmutatione virtutum. hoc est alteratio: quod in eadem manente subiecto sensibili ente transmutatur in eius passionibus aut contraria aut medijs: puta corpus sanum est: et rufus laborat maneat idem: et metallum quod rotundum quadratum angulare idem est. Non autem totum transmutatur non manente aliquo sensibili: ut subiectum eodem sed quasi ex semine toto sanguinis: aut ex aqua aer: aut ex aere omni aqua: generatione iam hoc tale: huius autem corruptio.

23. Et nos debemus dicere differentiam inter generationem et alterationem: utrumque enim istorum est transmutatione: et habet subiectum et contraria et accidentia subiecto: et differunt in subiecto et in eo quod est in subiecto. alteratio igitur est cum subiectum fuerit aliquid in actu et fuerit transmutatum in aliqua specie qualitatis: cum illa qualitates fuerint contrariae aut inter contraria. U. g. quod idem corpus aliquando sanum et aliquando inservit permanendo idem: etiam idem corpus quod est rotundum quadratum est angulare permanendo idem. transmutatione autem in substantia est quod nihil in actu remanserit ex illo ex quo est transmutatione quod sit subiectum illius rei quod in actu essentialem et non accidentaliter. U. g. quoniam sperma transmutatur et sit sanguis sum totum: aut aer transmutatus sum totum et sit aqua.

Maxime autem generabitur et transmutabitur ex insensibili in sensibile: aut factu aut omnibus sensibilibus: puta quando aqua generatur aut coagulatur in aerem: aer enim valde in sensibile. In his autem si aliqua passio manet eadem contrarietas in generato et corrupto: puta

quod ex aere aqua si ambo diaphana aut humida non oportet huiusmodi altera passionem esse in quod transmutatur. Si autem non erit altero. U. g. musicus homo corruptus est homo autem insimilis generaliter est: homo autem manet id idem. siquidem igitur huius non passio est sibi se musicus et insimilis: huius quodam genitio et eiusmodi aut corruptio: ideo huius quodam est passio musicus et huius insimilis genitio quodam et corruptio: nam autem passio hec manente: id est alteratio sibi talia. Quoniam quidem igitur sibi quantitas est transmutatio contrarietas augmentum et diminutio quoniam autem sibi locum latitudinem: quoniam autem sibi passiones et quoniam alteratio est: quoniam autem nihil manet cuius alterum passio et accidentes universaliter et genitio est: huius autem corruptio. Est autem hyle maxime subiectum quod est propinquus genitio et corruptionis suscepibile modo autem aliquo alijs transmutationibus: quoniam omnia suscepibilia substantia contrariatum aliquarum.

De generatione quidem igitur sive est: sive non est: et quomodo est: et de alteratione determinatum sit hoc modo.

24. Et magis est manifestum quod transmutatione fuerit ex non sensibili in sensibile. U. g. ut ex aere fiat aqua vel generetur: aer. non est insensibile vilius et sensibilis. et diximus quod necesse est in illo fixo ad qualitatem generantem ut illa qualitas sit in eo essentialiter: quia videmus quod in rebus generabilibus remaneat sensibile. U. g. ut corporeitas remaneat aqua et in aere quod generatur ad invenientiam: et diaphanitas et humiditas et alia accidentia que remanent in generabilibus videntur quod non sunt substantia illius quod fuit in talibus istis transmutationibus sum modum quo illud quod est in actu est subiectum in transmutatione que est in qualitate: et causa in hoc est quod illud quod remanet apud generationem aquae ex aere est aliquid contrarium subiecto: non quod est ipsius subiectum sed accidentaliter. id est in subiecto: et ideo si esse alteratio in subiecto suo est: tale est: s. accidentale tunc alteratio est generatio. U. g. quod si homo est subiectum musicus et non musicus est quod corporis et subiectum est subiectum forme aquae et aeris. s. accidentaliter: tunc transmutatione hominis de ignorantia musicus ad scientiam illius est generatio et corruptio in substantia: sed homo est subiectum essentialiter ad cognoscendum musicam: et ideo fuit alteratio non generatio: et non est alteratio generatio in quod subiectum permanet et essentialiter conuenit cum alijs transmutationibus generatione et differt ab eis in eo in quod est transmutatione. quoniam enim transmutatione est in quod est augmentum: et diminutio et ad locum transmutatione: et ad qualitatem alteratio transmutatione ast in substantia differt ab oibus istis transmutationibus in hoc: quod nihil remanet in ea quod sit subiectum essentialiter et in quod est transmutatione: et principali materia est subiectum illius transmutationis: subiectum autem alterum transmutationis non dicitur materia nisi sum posterius. Determinatur igitur quod generatio est ens et quod est mutatione: et in quo differt ab alteratione.

De augmentatione reliquum est dicere quod differt a generatione et alteracione: et quomodo augmentatur vnumque quod augmentatur et diminuitur quodcumque diminuitur. Scrutadum utique primus ratione solum in circa quid eorum differentia ad invenientiam U. g. quoniam hoc quod est ex hoc in hoc transmutatione: et ex potentia substantia in actu substantiam generatione est: que autem circa magnitudinem augmentatio et diminutio: que autem circa passionem alteratio: utrumque autem ex potentia entium in actu transmutatione dictorum est: aut etiam modus differt transmutationis. Videlicet autem quod alterum non ex necessitate transmutans sum locum: neque quod generatur.

Qo aut̄ augmentatur aut diminuitur; alio autem modo ab eo qd̄ fertur. Qd̄ fertur quidem enim vniuersum alterat locum: quod augmentat qd̄ quēadmodū quod deducitur: hoc enim manente: particule trānsiūtarentur fz locū. Quēadmodū non que spere: bē enī in simili loco transmutant manente toto: que aut̄ eius quod augerū semp̄ in ampliorē locum: in minoꝝ autem que eius quod diminuitur.

25 *Dixit: et querendū est vtrū dīa q̄ ē inter augmentū et alias trānsmutationes ē dīa quā habet. ppter illud in q̄ ē trānsformatio: qm̄ aut̄ sū: ut qd̄ augmentatur mutat locū grātū aut̄ et alteratū nō. et amplius mutatio loci in c̄r̄ento differt a mutatione loci qui dicit̄ cōter localis: motus aut̄ localis duplex: e. s. rectus et circularis. et circularis differt quidē ab eo quod mouet sūm̄ recitūtū: nā illud mutat locum sūm̄ totū: illud aut̄ quod augerū mutat locū fz partē. et differt enā a motu circulari quātū ambo mo- uant fz partes in hoc: qm̄ partes moti circularis semper mouēt̄ ī codez loco: partes aut̄ augmentati mouēnt̄ lo- cū maiorē: et q̄ diminuitur in minoꝝ.*

Quoniā aut̄ transmutatio differt non solū in circa que: led sic eius quod generat̄ et altera- tur et augmetatur manifestū est. Circa quid aut̄ est transmutatio augmentationis et diminutioꝝ circa magnitudines autem videtur esse augerū et diminui.

Onī līḡ augmentū differt ab alijs trānsformatōibus i- his duobus. s. i quo ē trānsformatio: et ē. q. maria et i mēdo ipsius trānsformatōis ē manifestū.

26 *Ei qualiter suscipiendū vtrū ex potentia q̄ dem magnitudine et corpore: actu vero in copo- reo et sine magnitudine generari co:p̄ et magni- tudo: et hoc duplicit̄ cōsūgit̄ dici. qualiter au- gmentatio sit: vtrū ex separati ipsa sūm̄ esse mate- ria: aut̄ ex existente in alio corpore: aut̄ impossi- ble vtrūq̄ separata enī c̄ns: aut̄ nullā posside- bit locum vi pūctus aliquis: aut̄ vacuum erit et corpus non̄ sensat̄. Hoc aut̄ hoc quidē nūc cō- tingit: hoc aut̄ necesse in aliquo ēſſe. Semp enī alicubi erit quod generatur ex eo. Quapropter et illud aut̄ sūm̄ se: aut̄ sūm̄ accidens.*

27 *Querendū est igitur vtrū c̄rementū corporis sit ex ali- quo corpore actu aut̄ potentia. et quia hoc dicit̄ duplicit̄ aut̄ illud quod ē corpus potētia erit separati a sensibili corpore: aut̄ erit in corpore sensibili: et hoc ē tuobus mo- dis: aut̄ per se erit separati ab oī corpore sensibili: aut̄ ali- quid existens in aliquo sūm̄ accidens: vi in vase: vt dīm̄ q̄ materia est existens in corporib⁹: oportet ergo cōsidera- re in vnoquoq̄ modō eius quod ē in potētia. Deinde in eo quod ē in actu. si aut̄ c̄rementū et diminutio sunt ex materia a sensibili corpore separata necesse ē aut̄ ipsū nō possidere locū: et tunc aut̄ erit punctus: aut̄ sibi simile. De- his que nō querunt̄ locū aut̄ vacuū: vel erit corpus insensi- bili: qm̄ igit̄ punctus esse materia et vacuū manifestū est qd̄ ipsoſiblē ē. Si aut̄ fuerit corpus insensibile oportet in quātū generat̄ ex eo magnitudo vi sit in loco: omne enī ex quo aliquid generat̄ necesse ē vt sit in loco: aut̄ sūm̄ se: aut̄ sūm̄ accidens: sicut nos dīximus de materia. nullā enī haber differentiā illud ex quo generat̄ corpora simpliciter et illud ex quo crescat̄: quoniam generatio sit in toto: c̄rementū aut̄ in parte. Quapropter hec scrutatio ambobus ē cōs̄ aliqualiter: et aliqualiter p̄p̄ia c̄remento. et quoniam corpus separabile per mutationē est in loco sensibile: et ideo non ē separabile a sensibili: et reuerteretur scrutatio super p̄m̄*

modum

Sed si in aliquo existit siquidē separatiū ita ut nullius sūm̄ se: aut̄ sūm̄ accidens aliquid sit: con- tingūt multa et impossibilia. Dico aut̄. V. g. si ge- nerabit̄ aer ex aqua nō aqua erit trānsmutata: sed ppter ea q̄ vi in vase aqua inest materia eius cuius ē. Infinitas enim nihil p̄hibet materias esse Quapropter et generari actu. Amplius neq̄ sic videtur generari aer ex aqua vt exies a manete.

28 *Q*um aut̄ impossibile ē vt generatio magnitudinis et c̄rementi eius sit ex aliquo ente in potentia et separabili oportet vt sit ex aliquo ente in actu: et quia hoc dicit̄: aut̄ sūm̄ accidens: aut̄ sūm̄ servit ex aqua fiat aer: nō quia aqua trānsmutatur in aerē: sed quia ex aqua erit aer: nō q̄ trans- mutat: sed quia aer aī erat inclusus in ea. sūm̄ aut̄ accidens sūm̄ q̄ dīximus q̄ p̄ma materia ē potentia in corporib⁹: fz materia md̄gnitudinis et corporis in c̄remento et generatio ne esse inclusam ipsoſibilia videt̄: qm̄ oportet ex hoc vi in corpore finito sunt infinita corpora i actu: et alia ipsoſibilia que dicta sūr̄ in alijs locis.

Melius ergo oībus in separatiū facere ma- teria ēſſe: vt ente eandem et vna numero: ratione autē non vna. Sz neq̄ puncta ponēdū neq̄ li- neas corporis materiali ppter easdē c̄as: illud autē cuius hec ultima materia ē: quare neq̄ vna neq̄ ne- q̄ sine passionē possibile ē ēſſe: neq̄ sine forma.

29 *Melius ē ergo ponere q̄ materia generatioꝝ et augme- ti ē p̄ma materia quā dīximus ēſſe vnam et eadem nume- ro: potentia aut̄ plura: non q̄ materia sit corpus existens in corporib⁹ in actu neq̄ punctum: neq̄ line: neq̄ super- ficies: qm̄ hec non sunt i loco: neq̄ sūm̄ se: neq̄ sūm̄ accidens. Sed ex quo magnitudo generata oportet q̄ sit in loco si- cut dīximus: aut̄ sūm̄ se: aut̄ sūm̄ accidens: immo materia ei- cuius linee et superficies sunt vltima et termini: quare opt̄ non inueniunt̄ omnino separata ab accidentibus: quā vlti- ma nō separant̄ ab illo cuius sunt vltima.*

Generatur quidem igit̄ simpliciter alterū ex altero: quēadmodū et in alijs determinatus est: et ab alio autem actu ente: aut̄ homogeneos anthonimideos. Verbi grā: ignis ab igne: aut̄ homo ab homine: aut̄ ab actu. durū enim a non̄ duro generatur.

30 *Transmutatio autem in generatione assimilat trānsmu- tationi in c̄remento in causa agente et materiali. In causa aut̄ agēte: qm̄ sicut illud qd̄ generat̄ i actu grāt̄: aut̄ eiusdem specie: aut̄ eiusdem generis propinquū: aut̄ remoti fz specie: vt homo ab homine: et ignis ab igne: sūm̄ genus remorum: vt durum a frido: ita etiam istud quod cre- scit debet esse agens idem cum forma partium genera- darum sūm̄ speciem: quoniam faciens partes magnitudi- nis ē magnitudo in causa aut̄ materiali.*

Quoniā autem est et substantie corporis materia corporis talis: corpus enim commune nullum: eadem passionis et magnitudinis esfra- tiōe siquidē separata: loco autem non separata: nisi et passiones separabiles. Manifestum autē est ex quesitis: quoniam non ē augmentatione trāns- mutatio ex potentia magnitudine: actu autem nullam habente magnitudinem. Separatiū enī effet commune quidem: hoc autem quomodo impossibile dictum est in alijs prius. Amplius autem talis transmutatio nō augmentationis, p̄ p̄ia sed generatioꝝ. Augmentatione enī ē existētis

magnitudis additamentū: diminutio autē minora mētu: id est op̄oret habere aliquā magnitudinē q̄ augetur: quapropter nō ē sine magnitudine materia: op̄oret autē tā augmentationē tā acu ma gnitudinē: generatio autē magni corporis non au gmentatio.

31 Quoniam nulla ē materia in potētia corporis cōmuni inquantū corpus est genus vt dictu⁹ ē: q̄m̄ non ē materia nisi istius corporis: tā clementū non nisi generatio partiu⁹ istius corporis: ergo op̄oret vt augmentatū tā generatū habeat eandem materiam: q̄m̄ hoc qđ videtur de materiā clementi nobis nō ē et p̄p̄alum: tā clementū ē gen̄ ratio in quantitate: diminutio autē est corruptio in quantitate: op̄oret vt magnitudo non sit aucta nisi p̄pter magnitudinis additamentū quod ē in ea actu: qđ si nō esset op̄oret vt corpus cōponeret ex punctis. Similiter autē non diminuitur nisi ex diminutiōe magnitudinis in actu: qua p̄pter clementū debet esse ex corpore aliquo in actu: in generatione autē nō sequitur hoc: quia ē in aliq̄tate.

Suscipiendo vñiq̄z magis quasi tangentes questionē a principio: qualis aliquid entis augmentari tā diminuī causas querim⁹. Videntur vñiq̄z el⁹ quod augetur quecūq̄z pars aucta esse: similiter autē tā diminutiōe minor ē gnāta. Ampli⁹ autē ad ueniente aliquo augmentari tā recedēte diminui. Necesse autē augmentari: aut ī corporeo: aut ī corporeo: siquidē igit̄r ī corporeo est separatiū qđ cōmune: ip̄ossible autē materiā a magnitudine separari: vel esse separabilē: quēadmodū dictu⁹ ē p̄tius. si autē corporeo: duo in eodem loco corpo ra erunt: tā quod augetur tā qđ augetur: est autē tā hoc impossibile.

32 Sed in hoc contingit magna questio. s. vt corpus īter corp̄ s̄m totū: tā si non: quō crescit in oībus partib⁹: tā si uā: erit duo corpora ī eodem loco.

Sed nec sic contingit fieri ac generari dicere augmentationē tā diminutionem: vt quando ex aqua aer: nū enī maior tumor generatur ē. Nō autē augmentatio hec: sed generatio quidē eius ī quod transmutat erit: corruptio autē contraria: au gmentationē autē neutrīus. Sed aut nullius: aut si aliquod cōmune amboz existit eius quod gene ratur tā eius quod corumpit. U. g. si corpus: aq autē non aucta est: neq̄z aer: hoc quidē deperit hoc autē generatum est: corpus autē ē s̄q̄dē auctum ē: sed tā hoc ip̄ossible: op̄oret autē salua re rationē tā existentiā eius quod augetur tā dimi nūtur. Hoc autē tria sunt quoniam vñum ē quanti cūnq̄z partē maiorē esse eius quod augetur ma gnitudinis. U. g. si caro carnis: tā aduentē aliq̄z tā tertii vi saluetur quod augetur tā maneat. Quā generat̄ quidē aliquid simpliciter tā corripit non manet iddem: quod autē augetur: aut alteratur aut minūtur manet iddem. Sed tamen quidē passio aut magnitudo nō manet eadē: si itaq̄z erit predicta augmentationē contingit nū lo aduentē neq̄z augeri: tā nullo recedēte di minui tā non manere quod augetur: sed op̄oret hoc saluare: subiecta enīz est augmentationē talis.

33 Et non p̄p̄est quis dicere q̄ quis clementū sit in p̄tā te non ē necessariuz vt sit ī actu corpore aduentē. aer enī quando ex aqua generat̄ acquirit maiorē p̄tātē sine corpore extrinseco aduentē: q̄m̄ non ē hoc clementum īmo p̄ima materia naturaliter recipit augmentū tā di minutionem ī magnitudine: tā hoc erit manifestū saluatū rebus ēcūtialibus ī eo quod cresceret: quoniam vñum est

omne punctū tā omnis pars sensibilis tā vñuersali s̄ milii ī omnibus p̄ibus crescit: tā similiū ī diminutione ē: q̄ non crescit nisi aliquo extrinseco adueniente. terrā est q̄ illud quod dicitur crescere tā diminui sit permanēt: quapropter manifestū est q̄ p̄tātē aeris generatiū ex aqua non ē clementū aque nec aeris. hec enī transmutatio de diminutione ī augmentum nō habet iddez subiectum: sed iam dictum est q̄ clementū habet vñum subiectum: tā si quis dicerit q̄ corporis cōmune aque tā aeris ē subiectum istius clementi frangetur sermo iste per scđam radicē. s. q̄ ī clemento necessarium ē aliquod extrinsecū. he autē sit q̄nēs ī clemento.

Queret autē aliquis tā quid est qđ augetur: vñrum cui apponitur aliquid: aut quod apponi tur. Verbi gratia: si crus quod augetur hoc maius quod augetur cib⁹: quare igit̄r nō ambo au cta sunt, maius enī quod apponitur tā cui quēad modū tā quando miscens vñum aqua: similiter enī plus vñtrunc⁹: aut quoniam quidē huiusmodi substātia manet: huiusmodi autē non. U. g. cib⁹: quoniam tā hic dominante dicitur ī mistione: vñ: facit enim vñm opus: sed non aque vñuersa mistura. Similiter tā ī alteratione: q̄m̄ si manet caro ens tā quod aliquid ē passio autē aliqua existit eoz que sim se accidentiū: que p̄a passio non existeret: alteratū est hoc. Quomo do autē alteratū est: hoc quādoz quidē nihil passum est: neq̄z alterata est substātia: quādoz autē illud. Sed alterans ē principiū motus ī eo q̄ augmentatur: tā alteratur ī his mouēt: quoniam tā ingrediēt generatur vñiq̄z magie tā cōpiens illud corpus. Verbi gratia: si ingrediēt fiat vñiq̄z id specie: op̄oret corruptū ēse hoc pa tiens tā mouēt non ī hoc.

34 Est tā alia questionē quā cōfessi fuerimus q̄ illud quod crescit sit aliquid ī actu: vñrum illud quod crescit sic ve nīt̄: aut illud cui venit. U. g. vñrū cib⁹ crescat: aut crus: aut vñtrunc⁹ tā hoc cito dissoluitur: q̄m̄ substātia alterat⁹ permanet. s. crus: alterat̄ autē alteratur. s. cib⁹: clementū enim non istius ē alterari sed permanēt. U. g. vñnum ad mistum cū aqua dūmodo non ē transmutata operatio vñi dūcim⁹ q̄ crescat: tā similiter dum facit p̄p̄iū vñi: quod nō dūcim⁹ ī aqua: quoniam alteratur. tā similiter si ali quid ab aliquo alteratū est tā assumptē substātia non dūcim⁹ q̄ alteratio est illius rei que destruit: sed illi⁹ per manēt. Verbi gratia: quā cib⁹ calidus venīt̄ ad corpus: corpus alteratur ab eo ī calidum: substātia autē cibi destruit tā tunc recte idde dicitur alteratio tā clementū ī se permanēt ī actu: principiū autē mouēt nō ē nū alterantis fixi tā illius quod crescit.

Quoniam autē de his q̄situ⁹ ē sufficientē op̄oret questionē tentare solutionē īvēnire. Saluātes manere id quod augetur tā aduentē aliquo augeri: recedente autē diminui. Adhuc autē qđ cūnq̄z signum sensitū: aut maius: aut minus ge neratū ē: tā non vacuū ēse corpus: neq̄z due ma gnitudines ī eodem neq̄z ī corporeo augeri. Sūl cōp̄ienduz determinātēs prius vñuquodq̄z: q̄m̄ anomōmera augēt̄ quā omōmera augēt̄ cōponit̄ enī ī his vñuquodq̄z. Vnde q̄dem caro tā os tā rinaquez talium p̄tium ēt̄ du plex: quēadmodū tā aliorū ī materia specie ha bentium etenī materia dicitur tā species: caro autē os. Qualēcūq̄z igit̄r parētē augmentari tā ad uenēt̄ aliquo: s̄m q̄dem speciem ēt̄ cōtingēt̄ em autē materiā non est.

35 Et quoniam dictum est sufficenter de questionibus: dicas de solutione saluando tria predicata et etiam cauendo impossibilia; ut vacuu esset; aut duo corpora esse in eodem loco; primum quidem hoc que scienda sunt de augmento est; quod precipue primo inuenitur in corporibz cōsimilis pris et non inuenitur in instrumentalibus nisi mediatur cōsumilibz; et hoc quidem manifestum est. non enim dicimus materiali esse augmentata nisi quoniam caro et os et alia ex quibus cōponitur augmentantur. quia ergo vniuersitatem membrorum cōsimilium cōponitur ut alia corpora naturalia ex materia et forma; et illud quod augmentat debet esse fixum ut diminuitur; et materia est in continuo fluxu: forma autem est permanens; recte est dicere quoniam aliquid augmentat quod augmentatur; in eo est forma non materia: materia non est permanens; et illud quod augmentatur necessario pertinet.

Oportet autem intelligere quādmodū si aliquis mensurabit eadem mensura aquā: semper enim aliud et aliud quod generaliter. sic recteque augmetatur materia carnis: sed non partium cuiuscunqz aliquid generaliter. Sed hoc quidem defluit: hoc autem aduenit forme: et ceteris speciei pīctile.

36 Et hoc est quasi mensurā ad illud quod mensuratur per mensurā: quoniam mensurans debet esse diuersum ab eo quod mensuratur per ipsum; ut triticum et ordu sū diueratur: si imaginare vniū mensurans quod aliquādō crescit per illud quod intrat in ipsum et aliquādō diminuit cōseruando figuram eius: tunc imaginaberis dispositionē forme in suo cremento in respectu materie: hoc recte imaginaberis quādō imaginaberis vitem eoz et quādō intrat ipsū aqua paucā diminuitur quādō aut multa crescit: et in vitro cōseruat figuram suā: et finis hoc non sequit ut additio in omnibus partibus materie: quoniam quedam pars excat et quedam intrat: quod cogere nos ad dicendum quod corporis intrarer corporis: aut esset vacuu: quod si ipsa materia cresceret aut corpus intraret corporis aut vacuu esset.

In amomionerū aut hoc magis manifestū. Uerbi gratia manui quoniā proportionaliter auctiū est manifestum. Materia enim eius manifesta magis hic est in carne et omionione. Non et mortui magis vivi esse caro et os est brachii et manus. Quapropter est quidem sic quātūcunqz carnis auctum est etiam ut non: finis specie quidez eni quodēcunqz aduenit finis materiali non.

37 Hic autem debes scire quod illud quod augmetatur non est augmetari nisi finis parte forme: manifestū est in instrumentalibus quoniam forma in eis sit manifestio. Uerbi gratia: quoniā manus crescit in oībus partibus cōseruat suam figuram qua dicitur manus. et significatio quoniam manifestio est in officialibus quod in cōsimilibz est: quod mortuus dicitur habere os: et carnem: magis quod habere manus: aut pedes: oportet ergo ut quecunqz pars carnis sit aliquo modo crescens et alio modo non: finis autem formē crescit: finis autem materiali non.

Maius autem totū generatur adueniente aliquo quod vocatur cibus et contrarium trāmutate in eandem speciem. Uerbi gratia: si siccus adueniat humidum: quoniam autem adueniat trāmutatur humidus et generatur siccus. Et quidem sicut simili le simili augmentat: est autem ut dissimili.

38 Et quia illud quod augmentat non crescit nisi aduenire cibo ex extrinseco: cibus autem non est actu id ad quod aduenit. Uerbi gratia: neque actu est os: neque caro: sed potentia: quapropter cibus aliquo modo est similius. hec autem est dissolutio questionis in cōcreto sed alexander dicit quod hoc quod dictum est in hoc non dictum est ratione probationis: sed quod

anima cōcūt in hūlū: materia enim non dissoluitur finis totum: sed semper remanet in ea aliqua res fixa: et si non esset possibile esset formam separari: et quoniam in materia est pars fixa necessaria illa pars augmentabitur: quapropter oportet ut in membris augmentatis sit humiditas dispersa cum quoniam admittit cibus aduentus: et quādō mutabitur in naturam illius humiditatis augmentabitur figura membrorum per augmentum humiditatis in omnībus partibus: et diminuit per eius diminutionē: et natura est que cōseruat figurā illius membrorum in hora augmentationis et diminutionis: et hoc sit verū quod fuit possibile quod ille magister primus ita consentit sine probatione quoniam non unquam creditur aliquid dixisse sine forti probatione: et tunc inquiramus in hoc manifestum est quod si aliquis dicat augmentum esse finis formā quod non vult dicere formā augmentari: sed quod est forma augmentū enim est finis magnitudinē: forma autem est qualitas: sed illud quod augmetatur in omnībus partibus non augmetatur in eo quod est quantum: sed in eo quod est quantū habens formā: quoniam augmentum in omnībus partibus non est nisi inquantū pres habent formā: manifestū est: quoniam non sequit ex suo cremento in omnībus partibus finis suū modū corpore penetrare corpus totaliter: augmentatum enim est in re augmentatione finis formā: sed illud postea contingere si augmentatum est in partibus finis finis materiali. si inquantū sunt partes: et si esset ita contingere alterum duorum: aut augmentatum non esse: aut augmentatum esse per accumulationē: aut penetrare partes aduententes et parte recipientes ad inuicem: sed miscibilium partes non cedunt equaliter partibz subintrantibus: neque adunant cum illis nisi inquantū habent qualitatē determinatam: et humiditas est non inquantū sunt qualitatē: quoniam si esset ita possibile est in cōtinuo finis oīa adseriri: additio ergo omnī miscibiliū non est nisi finis formā: quoniam autem augmentum non est nisi qualitas inquantū habet formam manifestum est ex hoc: quoniam illud quod angelus dicit permanens: sed non permanens nisi inquantū habet qualitatē non in eo quod sunt partes: quoniam inquantū sunt partes: se sunt esse in cōtinuo fluxu: finis hoc iugur intelligendū est sermo magistri: non finis quod Alex. intellexit: quoniam magister non dicit quod augmentum est in materia sine forma vel econverso sed in omnibz partibus augmentari finis formā non est finis materialis sed finis quā sunt partes: corpus enim non habet partes nisi inquantū materia: partes autem sunt in fluxu inquantū sunt partes: et in permanentia inquantū habent formam: et quia augmentum non est augmentati nisi inquantū prima: contingit ut non sit augmentum in partibus nisi inquantū habet formam: et vīlū est mihi quod differentia magna ē inter hoc et sermonem Alex. et videtur mihi quod qui questionē dissoluit ex modo quo dissoluit Alex. quod non dissoluit sed permittat questionē: quoniam adhuc residuum erit dicere qualiter augmetatur magnitudo per illā humiditatem in omnibz partibus quoniam magnitudo non admittatur cū ea: et similiter de cibus membris cōgelatia sicut ossibus et spinis miscibile entis ē liquabile: quipropri melius ē dicere sufficere quod dedit magister in responsō aut querere aliud quod cōplete sermonē suū: quoniam videtur quod augmentum indiget admittendū ut ipse diceret hoc: et si non esset ita esset generatio prius carnis et ossis per se quoniam cibus transmutat in ossa et carnem hec autem mistio necessario non est nisi hoc modo et non propter augmentum esse in omnībus partibus sine penetratione: quoniam si hoc fuerit posset pīngere ut augmenta non sint nisi illa quoniam sunt miscibilis. Alter ergo dicimus quoniam in augmento figure et vīlū universalis membris officialis: aut dicimus quoniam in membro ē nālū cā extensio in oīis dimensionibz: quapropter accidit ei quod raritas et illa humiditas cibalis dividit se in omnībus partibus eius: sicut in minimis foraminibz quoniam illa foramina extenuantur: et quādō fuerit iplēta illa humiditate transmutat illa

humiditas i^s partes carnis minime applicabili se illis t ierum conserget in illis partibus carnis noua fosa minima minima; t^e quum membrum ierum extende rarefiet omnia illa sora minima t implebunt per humiditatem cibam per virtutem attractuam; t^e quum calor coagulauerit illam reuertet in carnem t os; deinde tertio rarefiet; t sic erit cremen*tū* in ebris augmentati augmētū; g^o nō ē augmentati nisi h^z illa virtute per quā h^z forma; t^e illa virtute intedebat Ari. q^z dixit augmentū augmentari augmentans fin formā t non fin mā; t^e nisi esset ista virtus ipsoſible esset augmentatione in oib⁹ pribus sensibilib⁹ nisi esset possibili le corp⁹ penetrare corp⁹. cauſa ergo data ab Ari. i hoc ē vniuersalib⁹ reb⁹ miscibilib⁹ t^e nō miscibilib⁹. cā aut̄ Alior. est propria miscibilib⁹; reuertamur ergo ad illud a quo recessimus.

Queret autem aliquis quale oportet esse ex quo augetur. Manifestum vtiq^z; qm̄ potentia ē illud. U. g. si caro potentia carnē actu aut̄ aliud corruptio vtiq^z hoc: caro generatum ē. Pō igit hoc ipsum fin se: generatio aut̄ esset non augmentatio; t^e quod augetur hoc. Quod igit t ab hoc est patiens auctum ē aut̄ mistum; quēadmodū si quis vino superfundat aquā; hoc autē potest vinū facere qd̄ mistū est; quēadmodū ignis facit vītū tangēs vrenda. Ita in eo qd̄ auget t ē actu caro qd̄ inest augmentationū adueniente potentia carne facit actu carnem. Igitur simul ente: si enī seorsum generatio est. Est enī ignes facere ad existētē adiungentes ligna; sed sic quidē est augmentatio quando autem ipsa ligna per se incendunt generatio est.

39. Dicitur etiam questio est quia cremen*tū* est ex illo qd̄ ē in potentia illud qd̄ augetur sed i actu est aliud. U. g. q^z cibus est potentia caro actu autem panis; oportet vt nō sit in actu pars illius quod agetur donec coquipat forma ei^z t fiat i eo forma illius quod auget. si ergo ista pars facta est diuina ab eo quod augmentatio qd̄ sit erit generatio in substantia; t^e quum augmentū non est generatio: qualiter ergo est augmentatio? Et ipse responder q^z augmentū non ē nisi per mutationem adiungentis in transmutationem ei^z in naturam rei cui adiungitur; t^e hec ē differentia in hāc mutatione t mutatione elementarē per quā fiunt generatio compositiorū ex elementis quā dicemus postea. U. g. qm̄ vim adinſertur aque qm̄ vinum vincer aquā t dominabitur ita q^z totum fiat vinū erit augmentū. similē quum cibus adiuent humiditatibus t transmutatur in eārū natūram t augetur magnitudo erit augmentū. cibus ergo nō erit caro actu post potentiam nisi post mutationē. t^e hec est differentia in ipz t generationē ignis; qz incendit per se generatio; t^e si apponas ligna illi erit augmentatio.

Quantū autem vniuersale quidē non generatur quēadmodum quidē nec alas nec quides homo nec aliquid singularium; sed vt hic vniuersale illuc autem q̄tū. Caro autem: aut os: aut manus t horū omiomera adiuentē quidē ali quo quāto sed non carne quāta.

40. Et debes scire q^z generatio simplicis non ē nisi corporis simplicis; quod si nō continget q^z generatio esset ex nō ente. U. g. q^z nō sit ipsoſible vt fiat animal quod neq^z homo sit neq^z aliud aīal; sicut etiam q̄tū que fit in illo qd̄ augetur non ē simplex; quapropter oportet vt caro t os nō fiant nisi cibus vniuersalē alius q̄tū i actu nō in qua cum carne neq^z ossēum in actu sed in potentia.

Secundum id igitur q^z potentia vtrūq^z. Uerbi gratia; quanta caro sic auget quidē etenī quantam oportet generari t carnē; fin id enim

q^z solum substantia caro nutrit. etenī sic differunt cibus t augmentationū ratione; ideo nutrit quis quoſq^z saluatū t diminuit. augmentatione autē non semp̄; t nutrimentū augmentationi id idē ē qd̄: esse aut̄ aliud. Secundū id. n. q^z id qd̄ ad uenit potentia quāta caro: augmentationū carnis est fin id autē quod solum potentia caro: nutrimentū. Hec autem species sine materia vt immaterialis potentia aliqua in materia ē similit autem t aliud quodēq^z organū. si aut̄ aduenit aliq^z materia ens potentia immaterialis habēs; t quātū: potentia he erunt immateriale maiore.

41. Differentia aut̄ inī augmentationū t nutrimentū est: qm̄ quādo illud qd̄ sit fin sensū non ē nisi tñ caro: tunc dicit nutriti, t quādo illud quod sit fuerit caro habēs q̄tūtē sensibilem; sic dicit augmentatione: cibus ergo t augmentationē in subiecto idē sunt: in modo aut̄ differunt: quoniam quādo cibus vniuersus fuerit potentia caro tñ nō sensibilis q̄tūtē. Uerbi gratia: forma spoliata a q̄tūtē; t si q̄tūtē esset non sensibilis; t hoc modo erit nutrimentū quando ergo cibus vniuersus non est nisi potentia tñ forma sine q̄tūtē non actu sed potentia non erit forma rei augmentētē maior: t quando fuerit in potentia forma cu^z q̄tūtē erit augmentationū. hec ergo est differentia in augmentatione t nutriti-

mentū. Si autem amplius facere non potest: sed vt aqua vino semper amplius mixta in fine aquatūcum facit t aquā: tunc diminutionē faciet quanti species aut̄ manet.

42. Diminutio aut̄ contingit quādo forma augmentētē non potest transmutare omnes partes cibi in suā substantiā: s^z humiditatē naturalem que ē in mēbris alterant cibi i suā substantiam t ecōuerso in augmentō: t hec debilitas accidit naturaliter paulatim t paulatim fin debilitate vite t sic diminutio erit in q̄tūtē; tamen forma eadē remanēte sicut in augmentatione. Uerbi gratia: quādo aqua admisce tur cum vino paulatim t paulatim donec vīnū fiat aquosum; t tunc diminutio multa pars illius humiditatis. qm̄ transmutatū erit in naturā ciboz t erit a corpore; sicut vinum in naturā aque. ostensū est ergo qualitē est augmentētē: t^e i quo sit: t propter quid; t determinate sūt q̄ones t qualiter diminutio est: t differentia inter augmentū t nutriti. Ita aut̄ determinatū ē de cremento.

Quoniam aut̄ opert primū de materia t de vocatis elementis dīce sūt sūt nō: t vīnū sempiterne vñquodq^z: aut̄ generatur qualitē t si generatur vīrum ex inuicē generantur omnia eodem modo: aut̄ aliquod primū eoz vīnum est. Necesse est vtiq^z prius dicere de quibus indeterminate dicitur nunc. omnes enī qui elementa generantes t que ex elementis segregatione vīnū t congregatione t facere t pati. est autem cōgregatio mīltū: quomodo aut̄ mīltū dicim^z: nō determinatū est manifeste. Sed nec alterari possibile nec segregari t cōgregari nullo faciēt aut patiente. Etenim plura elementa facientes generant faciendo t patiente ad inuicē. Et his quidē ex uno necesse est differētē factionem: t hoc recte dicit Biogenes: quoniam si non essent ex uno omnia: nec esset facere t pati ad inuicē. Uerbi gratia: calidū in frigidū t frigidū in calidū rūtū: non enim caliditas t frigiditas transmutantur ad inuicē; sed manifestū quoniam subiectū. Quapropter in quibus facere est t pati: necesse ē vīna substantiā horū nām. oīa igit talia ē dicere non verum: s^z in quibus q^z ad inuicē sunt ē

Sed si de facere et pati et mixtura videndum necesse est et de tactu non enim facere hec et pati possunt proprie que non possibile ad inuicem tangere neconon tangentia adiuicem qualiter contingit misceri primum. Quapropter de tribus his est determinanduz; quid tactus; quid mixtura; et quid factio. Principiū autem accipiamus hoc. ne celē enim quibus est mixtura entium esse hec ad inuicem tangibilia; et si aliquid facit hoc aut patitur principaliter; et his similiter. ideo pmo dicen dum est de tactu.

4.3 Dixit; et prima intentio huius libri est percutiatur de corporibz quatuor utrum sint elementa; an no; et si sint elementa; utrum sint generabilia ab inuicem; ita q̄ non habent principiū prius eis; aut sint generabilia ex inuicem et s. sint; utrum in eis sit principiū quod non generatur ab aliquo; aut quodlibet illo sum generatur a suo compari. et quia hec erat eius intentio; necesse fuit premittre huic percutiacioni ea que dicuntur sine ratione; ex rebus necessarijs apud omnes dicentes esse generationem et alterationem; scilicet tactum et actionem et passionem et mixtionem. Natura enim istius percutiacionis coegerit antiquos ad loquendum de his rebus. antiqui autem erant bipartiti; aut dicentes plura elementa uno; aut dicentes unum elementum facientes autem elementa plura vel sunt dicentes q̄ ex his quatuor corporibz generantur omnia; et Em pedocleus; aut q̄ hec quatuor generantur ab elementis; et Anaxagoras et Democritus. qui faciunt h̄ quatuor cōposita ex consimilibus necessario dicunt esse congregationem et segregationem. congregatio autem et segregatio mixtio est aliquo modo; quis illud quod dicunt de hoc non sic determinarunt. dicentes autem mixtionem necesse est dicere eis actionem et passionem et tactum. facientibus vero unū elementum quis autem non contingat dicere mixtionem tamen contingit dicere actionem et passionem; et ideo bene dixit Diogenes cum dixit; q̄ si non esset unū subiectus impossibile esset ut aliquid transmutaretur in aliō non enim est in natura frigidū transmutari in calidū vel econuerso; sed necesse est ut subiectum sit recipiens utrūq; quia igitur omnes facientes unum elementum ponunt aliquā contrarietatem in illo uno necesse est eis ut actio sit ex illa contrarietate; et passio ex illo uno. et cum actio est tactus est; quapropter necesse est locū de istis rebus antequā loquamur de generatione; et primo de tactu; deinde de passione et actione; deinde mixtione. quod enī patitur tangit; et quod miscetur patitur et tangit.

Fere quidem igitur et aliorum nominū unū quodq̄ dicitur multisvariā; et hec quidez omonymē; hec autē altera ab alteris et prioribus; sic habet et de tactu. Sed tamen principaliter dictū existit in habitibus positionem; posito quidez quibus et locū. Etenim in mathematicis simili ter dandum est tactum et locū; siue est separatum unūquodq̄ eorum; siue alio modo. si igitur et ut determinatū est prius tangere ultima habere simul; hec utq̄ se tangunt ad inuicem quecumq̄ determinatas magnitudines et positionem habentia simul habent ultima. Quoniam autem positio quidem in quibus et locū existit locū autem differentia sursum et deorsum primā; et talia oppositorū omnia ad se inuicem tangentia grauedinem utq̄ habent; aut levitatem; aut ambo; aut alterum. talia autem passibilia et actua; quapropter manifestum est quoniam hec tangere nata sunt ad inuicem; quorum diuersis magnitudinibus simul ultima sunt existentibus motuis et mobilis

bus ad inuicem.

4.4 Dicit; et sicut quodlibet nominū dicitur multa modis; quoddaz enim dicitur equivoce; et quoddā fī prius et posterius; et ita est de hoc nomine tactus; sed tamen quā dicitur sine similitudine et vere et cōmūniter non dicitur nisi in omni habenti situm; situs autem non est nisi in omnī habenti locū; et ideo magnitudines mathematicae dicuntur habere tactum aliquo modo ad inuicem; quoniam in possibile est imaginari eas esse abstractas a loco; ut matematici abstractū eas ab alijs accidentibus; quoniam tamen corpora non est in loco nisi per suas dimensiones non per accidentia aliorum. locus ergo inseparabilis est a corporibus mathematicis; siue fuerint abstracta; ut aliqui dicunt in sermone et in esse; siue fuerint abstracta in sermone tñ sed tactus qui dicit in magnitudinibus dicitur fī postero; a vero tactu fī q̄ est in naturalibus. dictum est enim in physiis in distinctione et descriptione contingentia; q̄ est duorum corporū quoz termini sunt insimul et ex necessitate situs est locū; propter quod necesse est contingentia ēē in loco. et quia modi primi loci sunt sursum et deorsum; necesse est ut contingentia in illo loco sint aut surū; aut deorsum; ergo aut graviā; aut leviā; aut utrumq; aut alterū eorum. et manifestum est q̄ huiusmodi copia sunt agē et patientia ad inuicem. contangibilia ergo in rei veritate sunt quorum ultima sunt simul; et sunt agentia; et patientia ad inuicem.

Quoniam autē mouens non similiter mouet quod mouetur; sed hoc quidez necesse ē motum et ipsum mouere; hoc autem immobile ens manifestum; quoniam in faciente dicimus simili ter. Etenim mouēs facere aliquid inquit et agēs mouere. Sed tamen differunt et opozit determinare. non enim possibile et mouens omne agere et facere si facere opponitur patienti; hoc autem in omnibus in quibus est motus; passio autem fī q̄ alteratur solum. Verbi gratia; calidum et album. Sed mouere amplius agere ē. Illud igitur manifestum est quoniam est quidem ut motua immobilia tangunt; est autem ut sic; est autem non sic; sed determinato tangere vniuersaliter q̄dem q̄ est positionem habentium; et hoc quidez motu; hoc autem mobili ab inuicem; aut motu et mobili in quibus existit agere et pati. Est q̄dem igitur ut multum tactum quod tangit; tangentis enim mouet mota omnia ferre; que et in con spectu nostro; quibus necesse est et videtur tactū tangere quod tangit. et autem ut aliquando ingens mouens tangere solum id quod mouetur. quod tangit autem non tangere quod tangit. Sed que mouēt mota quia homogenea; necesse videtur esse quod tangit tangere. Si quidez mouet immobile ens; illud quidez tangit quod mouetur; illud autem non. Inquinamus enim aliquid tristantem tangere nos; sed nos non eū de tactu quidem igitur in naturalibus determinatiū sit hoc modo.

Mouens autem existimatur idem esse cuius agente et motum cum patiente. et dicitur a quibusdam q̄ mouēs inuenitur duobus modis; aut mouēs et imobile; aut mouēs mobile; et agens etiam inuenitur duobus modis; ergo omne mouēs est agens; et omne agens est mouēs; et non ē ita immo mouēs est generalius agente. agens enī est illud quod facit passionem; aut passuum qualitatem. et alterationem; et hoc necesse est; quia agens est oppositū patienti patientis aut est in alteratione; et non ē necessariū ut omne

mouens faciat alterationes, et quia tactus est in rei veritate in agentibus et patientibus; necesse est ut quedam mouentia tangant et quedam non; sed tamen etiam tacitus dicitur in rebus naturalibus communiter et proprie. dicitur enim communiter de duobus corporibus quorum ultima sunt insimilis; et quoz alterius sit mouens et alterius motu quolibet modo motionis; et dicitur proprie de illis quorum alterius agit et alterius patitur; et iste modus etiam dicitur communiter et proprie. dicitur enim communiter quum unum eorum agit et alterius patitur. et dicitur proprie quum virtus agit et patitur; et iste est tactus qui dicitur secundum prius; et manifestum est in rebus que sunt apud nos; et propter hoc possibile est dicere quod hec est dispositio omnium tangibilium ex corporibus naturalibus; et non est ita; quoniam corpus celeste tangit ea que sunt apud nos agendo tamen non patitur. corpus igitur celeste dicitur tangens primo modo; scilicet quum alterius duorum corporum egreditur et alterius duorum passum fuerit; sed quia omnia similia in genere. s. quorum subiectum est unum omnium modo non agunt nisi patiente: existimat etiam quod tra sit de omnibus rebus. declaratum est igitur ex hoc sermone quod tactus secundum rei veritatem non est nisi in rebus que patiuntur ad inuidem; et quod si aliqd est agens et non patiens dicitur tactum; et agens non dicitur tangens nisi per similitudinem; quoniam tactus qui est secundum comparationem necesse est ut vocet ea in rei veritate quoque virtus est tangens et tactum. hec est igitur intentio tactus in rebus naturalibus de actione et passione.

De facere et pati dicendus deinceps. suscepimus enim a prioribus sub contrarios sermones ad inuidem. Quidam quidem enim dicunt hoc concorditer: quod simile quidem a simili omne ipsiusibile est propter non magis actuum quam passuum esse alterum ab altero. omnia enim similiter existunt hec similibus, dissimilia autem et differentia facere et pati ad inuidem sunt innata. etenim quando minor ignis a maiori corruptitur: propter contrarietatem hoc iuruit et pati ad inuidem. contrarium enim esse multum paucos.

46. Dicitur sermones antiquorum de natura rerum actuum et passuum sunt duo contraria: unus enim est eorum quod actua et passiva sunt contraria et diversa non dissimilia omnia enim aut consumilia sunt aut contraria. consumilia autem impossibile est ut agant aut patiantur ad inuidem: quoniam neutrum eorum est dignus ut agat aut patiatur ab altero. dicunt autem et si aliquis opposuerit nobis dicendo quod videmus ignem magnum extinguere partum qui sunt consumilia: dicentes quod hoc non contingit nisi propter contrarietatem in quantitate. magnum enim est contrarium parvum.

Bemocritus autem ultra alios dixit solus singulariter. Inquit enim idem et simile esse faciens et patiens: quia altera et differentia non contingit pati ad inuidem: sed si altera entia faciunt aliquid inuidem: non secundum quod alterius: sed secundum idem aliqd existit sic hoc accidere eis. Que dicuntur igitur hec sunt.

47. Secundus autem sermo contrarius est isti quem Democritus solus dicebat: et est quod actua et passiva sunt dissimilia et signum eius est: quod impossibile est quod contraria patiantur ad inuidem. contrarium enim non recipit suum contrarium. Verbi gratia: quod calor non recipit frigus neque frigus calorem: ergo hec que passiva sunt dissimilia sunt activa et convenientia et conuersio.

Evidetur autem hoc modo dicentes sub contrarios dicere sermones. causa autem contradictionis est: quoniam oppotunum totum aliqd

inspicere partem aliquam dicunt ambo. Simile enim et omnissimilare et omnino indifferens rationabile est non pati a simili nihil quidem enim magis actuum erit alterum quam alterum: sed si simile a simili pati aliquid possibile: et ipsum a seipso. Quoniam his enim ipsis ita nihil virtus erit: neque incorruptibile neque immobile: sed simile quod simile actuum ipsum enim seipso mouebit omne.

48. Dicitur igitur sunt sermones antiquorum in hac operatione et argumenta eorum: et causa contradictionis eorum est: quia non consideraverunt rem ex vera et parte: sed consideraverunt illa partem: et illi alias: et ideo virtus est vera secundum partem: et falsus secundum aliam: quoniam cum consideratum fuerit de hoc inuenitur quod res agit in alias rem in quantum est contraria: et patitur in quantum est similis. ipsos fuisse enim est ut aliquid agat in aliud secundum quod est simile: quoniam sicut antiqui dicebant: nullum eorum est dignus agere in alterum quam alterius: et si simile ageret in simile: tunc res ageret in seipsum: et si ita esset nihil esset incorruptibile et immobile: omne enim moueretur et corrumperetur. et quoniam res non agit secundum quod est simile: necesse est ut agat secundum quod est diversa.

Et omnissimilare alterum et nullatenus idem similiter. neque enim patietur albedo a linea aut linea ab albedine: preterquam secundum secundum accidentem: puta si accidat albam: sive nigrum lineam esse. Non exterior enim ipsa lepra a natura faciunt quecumque neque contraria neque ex contrariis sunt.

49. Et similiter videatur quod non patitur res secundum quod est dissimilis. dissimilia enim si patierent ad inuidem quidlibet patetur a quolibet manifestum est quod quidlibet non patitur a quilibet. albedo enim non potest pati a linea neque linea ab albedine nisi accidentaliter si linea fuerit nigra. et quoniam ita est nihil patitur nisi ab eo quod est simile. determinatum est igitur ex hoc quod actuum et passuum uno modo sunt similia: et alia modo dissimilia.

Sed quoniam non quodcumque innatum est pati et facere: sed quecumque aut contraria sunt: aut contrarietates habent: necesse est pati et facere secundum genere quod simile est et idem: specie autem dissimile et contrarium. Innatum est enim corpore a corpore: sapore autem a sapore: colorum autem a colore pati: universaliter autem homogeneos ab homogeneo.

50. Et quoniam consideramus actua et passiva apparet nobis quod sunt contraria: nihil enim extrahit aliiquid a sua natura nisi sit contrarium: et ideo non patitur quidlibet a quilibet. et quoniam actua et passiva sunt contraria et contraria sunt similia in genere et dissimilia in specie: necesse est igitur actua et passiva sunt similia in genere et dissimilia in specie. quoniam autem actua et passiva sunt contraria manifestum est ratione et inductione. corpora enim non copatiuntur nisi a contrario corpore ut ignis generatur ab aere: et sapor a sapore contrario: et calor a calore contrario. causa autem receptionis est genus commune eis: et causa actionis est contrarieitas: et non tantum quod ipsa propositio dicens quod actua et passiva sunt contraria est vera sed etiam sua conuersa videtur esse vera: quoniam enim possumus quod contraria sunt similia in genere et dissimilia in specie: et consumilia in genere et dissimilia in specie sunt actua et passiva: concludetur ex hoc quod contraria et ea que sunt inter ea sunt actua et passiva et hoc declaratio quoniam non det fidem per se simpliciter quod sit circularis: tamet datur nobis sic sic dicit Alex. aliqua fide.

Huius autem quoniam contraria in eodem genere oportet faciunt aut et patiuntur ab inuidem: quapropter necesse est qualiter quidem eae eadē faciens et patientis, qualiter aut altera et dissimilia ab inuidem

Quoniam autem faciens et patiens genere quod est eadem et similia sunt: specie autem dissimilia. Ita autem contraria manifestum quoniam actua et passiva sibi inuicem sunt et contraria et media. Etenim vniuersaliter generatio et corruptio in his ideo rationabile iam ignem calefacere et frigidum infrigidare: et vniuersaliter faciens assimilare sibi ipsi patiens faciens enim et patiens contraria sunt et generatio in contrarium: quapropter necesse est facies et patiens transmutari: sic enim generatio in contrarium erit.

51. Quoniam autem contraria activa sunt et passiva manifesta est ex hoc: quod contrariorum rerum est causa generationis et corruptionis earum: et ideo ignis calefacit et frigus infrigidat. et vniuersaliter quia actuum et passuum uno modo contrarium est: alio modo simile: contingit ut hoc agat et hoc patiat: et si non: non esset corruptio neque generatio.

Secundum ratione autem non eadem sunt dictae: ambostrum est tangere naturam. dicimus enim pati quandoque subiectu quidem. Verbi gratia: sanari hominem et calefieri: et infrigidari: et alia eodem modo: quandoque autem calefieri frigidum: sanari autem laborante: ambo autem sunt natura: eodem modo et de faciente: quandoque autem calefaci hominem inquietus: quandoque autem calidum. Est quidem enim ut materia patitur: est autem ut contrarium ad id quidem igitur respetentes idem oportere habere existimauerunt facere et pati: ad alterum autem contrarium.

52. Et quia antiqui non scierunt hoc finem totum erraverunt et causa erroris eorum in hoc fuit quod homines attribuerunt actionem subiecto contrarii et non contrario. et quia subiectum est simile putauerunt quod agens est simile: et similitudinem attribuerunt passionem contrario: et dicunt quod frigidum calefacit: et ex hoc putauerunt isti quod calor passio est contrario.

Eodem modo suscipiendum est de facere et pati quo et de moueri et de mouere. duplicitate. nam dicitur et mouens in quo enim est principium motionis videtur hoc mouere. principium enim primus causarum: et rursus ultimum aliquid id quod mouetur ad generationem: similiter autem et de faciente. Etenim medicum sanare dicimus et vnu primus igitur mouens nihil prohibet in motu quidem imobile esse: in quibusdam autem et necessariis ultimum autem semper mouere motu: in actione autem primus quidem impossibiliter alium autem et ipsum patiens. Quenamque autem non habet eandem materiam facientem impossibiliter. Verbi gratia: medicina enim ipsa faciens sanitatem nihil patitur a sanatore: cibum autem faciens ipse patitur etiam: aut enim infrigidatur aut calefit: aut aliud quid patitur simul faciens est aut medicina quidem ut principium ultimum autem in his est et tangens.

53. Dicitur et sciendum quod agens bipartitus est: sicut mouens bipartitum est: quoniam in vitroque corum est primus et ultimus: et sicut primus mouens possibile est ut sit immobile: hoc enim declaratum in rebus naturalibus: et postremus mouens necessarie est ut sit motus sicut primus agens necessarie est ut sit non patiens sive in artificio sive in natura. Ueroque corpora patiuntur ab arte medicina quin alterans ex celeritate in sanitatem sed ars medicina non patiuntur: hac passione quod medicina sit primus: cibus autem et medicamentum quod ars in dictione agit sanitatem in corpore agit et patit: et causa in hoc est quod quocunque agens cuius materia non fuerit eadem cum materia patientis necessarie est ut non patiatur ab illo eodem modo sive agit: et quodcumque agens habuit eandem materiam cum patiente

re necesse est ut patiatur ab agente: et dicere eandem materialiam eam que recipit duo contraria id est differentia. materia que recipit calidum sive frigidum: materia igitur artis quia alia est a materia sanitatis non patiatur ab celeritate. materia enim celeritatis sunt quatuor humores: et materia medicinae artis anima.

Quenamque quidem igitur non in materia habet formam: hec quidem impossibilia sunt actiuorum quecunque in materia passiva. Materiam quidem dicimus omnes similes eandem ut ita dicam esse oppositorum cuilibet et vi genus ens: potens autem calidus esse: presente calefaciente et approximate neesse est calefieri. Ideo quoadmodum dictum est: hec quidem impossibilia actiuorum: hec autem impossibilia: et quoadmodum et in motione: eodem modo habet et in actione. Illic enim primitus mouens immobile: et in effectu primitus faciens impossibile.

54. Et cum necesse est ut primus agens non patiat: necesse est ut sit in non materia patientis: et sic est de primo agente scilicet corpore celesti: quia est in subiecto diverso a subiecto in quo sunt res patientes: et si inuenias hoc agere quod non sit aliqua materia sive necesse est ut non patiat aliquo modo: neque essentialiter neque accidentaliter: quoniam apparent quod materia est causa passibilis: causa autem passionis dissimilis est ea de causa: passionis aut dissimilis est dissimilitudo materiae: et causa agens est similes cause mouentis aliquo modo et differt ab ea alio modo.

Est enim factio causa ut unde principium motionis cuiusque autem gratia non activa. Nam sanitas non factitia est nisi sive metaphorica. Etenim faciens quidem quando existit generatur aliquid patiens habitus autem presentibus non adhuc generatur aliquid sed est iam. Species autem et finis habitus quidem materia autem sive in materia passiuum. Ignis quidem igitur in materia habet calidus: si autem aliquid separatum calidum erit: hoc nihil patere hoc quidem igitur forsitan impossibile separandum esse: si autem sunt quedam talia: in illis vnuque erit versus quod dicitur. Quid quidem igitur facere et pati: et in quibus existit: et quare et quomodo determinatus sit hoc modo. Quod autem pertinet hanc accidere: rursus dicamus.

Causa autem agens in eo quod est agens alia est a causa propter quam agit agere. sive forma: et ideo equinoce dicitur de eis hoc nomen causa: causa enim agens differt a formalis in hoc quod agens quoniam fuerit erit forma et erit in patiente: sed forma quoniam fuerit nihil sit in paciente. causa autem materia lis differt ab istis in hoc quod recipit formam: ut prima materia recipit formam ignis: si igitur aliqua forma fuerit abstracta. Verbi gratia: calor abstractus quis impossibile est a calore in eo quod est calor: necesse est ut sit agens non patiens aliquo modo: et quod non habeat causam agentem nisi equinoce.

Hic quidem videtur pati vnuquodque per quosdam poros ingrediente faciente ultimum et principali: et hoc modo videre et audire nos inquiunt: et sive alios sensus sentire omnes. Amplius videri per aerem et aquam et per transparentiam quod poros habet insensibilis quidem propter paruitatem spissos autem et sive ordine et magis habet transparentiam magis. Hic igitur in quibusdam determinauerunt ita: quoadmodum et Empedocles non solum in facientibus et patientibus: sed et miscerit inquietum ea quorum pori ad inquietum sunt commensurabiles.

56 Quidam autem antiqui dicebat qd actio t passio no sunt in rebus nisi sūm qd in eis sunt foramina per que agēs transdit. dicit etiā qd hoc modo passio sit sensuū. non enim vide mus nisi quia vīsus perfrās in aerē t aqua t in corporibus diaphanis p foramina existentia in eis; sed hec foramina non vident ppter paruitate corp t sunt bene ordinata t cōiuncta t sunt multa in corporibus diaphanis. t qdā eoz volvit dare causam in hoc eorum que apparent in rebus naturalibus ex hoc. foramina enī apud eos sunt causa passionis t missionis t augmenti; t virus eorum est Empedocles; sed isti non prescrīvit per vīnam viam in dando omnia qui apparet in rebus naturalibus ex transmutationib vī generationē t corruptionē t alterationē. foramina enī impossibile est vt sint causa istarū transmutationum. l. generationis t alterationis.

Compendiose autem maxime t de omnib vno sermone determinauerū Leucippus t Democritus p̄ principiū facientes sūm naturam qd est. Quidam enī antiquoꝝ opinati sunt ex necessitate esse vīnum omne t immobile. vacuū qdē enī non enī; moueri autem non posse non ente vacuo separato; neqz rursus multa esse nō segregantes.

57 Illi autem qui per vīam vnam pcedebant t volebāt dare hoc: eodē modo sicut Leucippus t Democritus; qui dicebāt partes esse indiuisibilēs. isti enim dare volebant causas omnīū apparentium in rebus sensibilibus ex opinionē eorū in elementis que sunt corpora idiusibilēs; hoc cōsequebatur eos in omnib rebus si verū esset illud qd existimabant de elementis; sed alij autem sicut Parmenides t Melissus negauerū omnia sensibilia t dixerunt p̄ oīa sunt vīna t immobile.

Hoc enī nihil differt: vt si quis existimat nō cōtinuum esse omne; sed tangere diuisum t sōre multa t non vīnum esse t vacuum. Si enim vīqz qdūs diuisibile nihil esset vīnum: quapropter neqz multa sed vacuum omne. si autē tum diuisibile qdē cōtinuum autē non: sc̄itētū aliquid hoc vīqz ridebitur; vīqz qdūm enī: quare hoc quidē habet ita esse t totale t plenum est; hoc autem diuisum Amplius autem t sōre necessarium non esse motiones. Ex his igitur vīqz sermonib⁹ transcedentes sensum t despiciētes eum enunciant ac si conuenientē rationē sequi vīnum t immobile omne esse dicunt. Et infinitū quoddam: finem enī finire vīqz ad vacuum. Hī vero ppter causas has enunciant ita de veritate.

58 Ratio autem que eos mouit ad hoc credendum ē ista: dixerunt enī si cītia sunt plura t mobilia necesse ē ēē vacuum: impossibile enī est vt aliquod moveat nisi sit vacuum. Et similiter multitudine impossibile est vt sit nisi vacuum sit: dicunt t indifferēt sine multa diuisa fuerint ab inūicem aut contangēt se; aut fuerint multa sūm receptō nem dimensionis; in quolibet enī istorū modorum cōtingit vacuum esse; distincta enī non distinguunt nisi per vacuum quod ē ēē ea; t similiter contangentia non fuerint oīo contangentia nisi ppter vacuum quod est inter ea ut dicū. continuū enim impossibile est vt diuidat in multa nisi totum sit vacuum. continuū enī si fuerit diuisibile erit diuisibile sūm totum. nihil enim est dicere qd est diuisibile sūm partē vīnam t nō diuisibile sūm aliam: quia nullus potest dicere que pars est diuisibilis t que non. neqz etiā pōt dicē qd hī diuisibile qd est vacuum; t hī ē diuisibile quia ē plenus; t si fuerit diuisibile fz totū nihil remanet diuisibile. necesse ē igitur vīne vt totum sit vacuum; t qd multitudine non sit: quoniam qdī vīnates nō fuerint non erit multitudi-

do nisi sit vacuum: sed vacuum non ē ergo multitudiō t motus non sunt. Igitur isti dimiserunt sensum propter tales rationēs: opinabantur enim qd magis debet remanserē quā rationē qd sensum.

Amplius autem in sermone videtur hoc qdē contingere: in rebus autem dementie est simile opinari ita. nullum enī dementium egredi intantū vt ignem t glatiem vīnum esse existimet sed solum bona t apparentia; ppter assuetudinem hec quibusdā nihil videt differre ppter de mentiam.

59 Et tales sermones sunt similes alienato. alienas enī nunq dicit qd ignis t glacies sunt vīnum: sed magis quod ei cōtingit est: qd ea que sunt opinabiliā sūm cōsuetudines ve sunt mala credere qd sunt bona non reputare hoc ex ipsius sensibilibus.

Leucippus autem existimat est habere sermones qui ad sensum confessā dicentes. nō enī destriuebat generationem: neqz corruptionē: neqz motum: neqz multitudinem entis. constiebat autem ea que apparentib⁹: constituentib⁹ autē vīnum: vt non entem motionem si non vacuum facere: vacuumqz non enī t entis nihil. nō enī inquit esse: principaliter enī t plenum ē enī sed omne quod tale nō vīnum sed infinita multitudine t inūisibilēa prop̄ paruitatez tumoris: hec autē in vacuo ferri: vacuum enī esse. Et constantia quidē generationē facere: dissoluta autē corruptionem. facere autem t pati sūm qd existit tangētia: sūm enī id nō vīnum est t cōposita t cōplacita generare.

60 Leucippus autem cōuenit cum eis in continuatione precedētū t cōsequentia. s. qd si mot⁹ t multitudiō sit: vacuum est; sed cōradicet eis in hoc. dicētes enim omnia ē vīnum destruunt cōsequens t cōcludūt oppositū antecedētis. Leucippus vīro p̄firmat precedens qd est manifestum sensū: t cōcludit vacuum qdē t ideo existimauit qd habuit sermones in dando causas istarū rerum cī quib⁹ nō destruit generationē t corruptionē: neqz motū: neqz multitudinem: neqz aliud sensibiliū. t quā Leucipp⁹ cōueniat cum eis aliquid in rebus ex quib⁹ cōcluserūt vacuum non est: dixit: qd vīnum p̄incipiū ē illud in quo non est va cuū sed totum ē plenus t sunt corpora inūisibilēa.

Et sūm autem veritatē ex vīno non contingit generari multitudinēs: neqz ex vere multis vīnum sed esse hoc ipso possibile: sed ut Empedocles t ali qui aliorū inquīt pati per poros: ita t omnes alterationē t omne pati hoc modo generari per vacuum facta dissolutionē t corruptionē: similiiter autem t augmentationē subintrantib⁹ solidis.

61 Dicit: t ideo possibile est vt ex vīno in rei veritate sit multitudine: aut ex multitudine vīnum: t ideo entia apud ip sū non sunt vīnum in rei veritate: sed in eo sunt partes infinitae ambulantes in vacuum: t latentes ppter paruitatem suam: t ex hoc modo cōuenit Leucippus cū dicētibus enī esse vīnum: in alio autē cōradicet eis. causam autē generationis t corruptionis t actionis t passionis t augmenti t alteratioē dat Leucippus ex corporib⁹ idiusibilib⁹ ambulantib⁹ i vacuo. dicit enī qd quā parte fuerint cōgregata t cōglutinata erit generatio: t quā cōfūndūt erit corruptionē: t quā cōtangēt se erit actio t passio: t quā mutauerint ordinē t situm erit alteratio: t quā penetrāt se erit augmentū: t in omnibus istis necesse ē esse vacuum: t ideo iste non reputat vacuum esse p̄incipale corpus inūisibile.

Sere autes et Empedocles necesse dicere ut Leucippus inquit: etenim esse quedam solidam et idiuscibilam: aut si non: vbiq[ue] pori et continua sunt: hoc autem impossibile: nimirum enim aliud solidum extra poros sed omne vacuum: necesse igit tangentia quidem esse indiuscibilis: media autem eorum vacua quod ille dicit poros: ita autem et Leucippus dicit de facere et pati. Modo igitur finis quos hec quidem faciunt: hec autem patiuntur sere hic dicuntur et de his quidem: et quod dicunt manifestum est. Et ad eorum positiones quibus virtutis sere cōfesse videtur contingēs: alijs aut minus. U. g. Empedocli quod erat generatio et corruptione et alteratio non est manifestum: his enim erat corpora indiuscibilis p[ro]mo corporum formis differentia solu: ex quibus p[ro]mū corporum et ique ultimo dissoluuntur. Empedocles autem alia quidem manifestum quod velq[ue] ad elementa habet generationem et corruptionem: ipsorum vero elementorum quod generatur et corruptus coaceruata qualitas: neq[ue] manifestum: neq[ue] pingit dicens ei non dicentes et ignis elementum esse: similiter autem aliorum omnium: ut in timeo scripsit Plato.

62 Et viuenter aliter sicut illi dicunt causas actionis et passionis et augmenti ex foraminib[us]: ita iste ex partibus indiuscibilibus et vacuo. dicentibus autem foramina sere contingit in corpore corpora esse indiuscibilia. Quoniam quoniam foramina non fuerint in toto corpore quoniam totum sic esset vacuum: necesse est ut corpora que sunt in foramina prætangentia sint indiuscibilia. Nulla enim differentia est in utrueque opinione: nisi quia apud Leucippum in hec corpora est vacuum: et apud istos foramina sunt plena subtilibus corporib[us]: et sive opinio istorum duorum in actione et passione vicina est: sed tamen Leucippus magis potest dare causas omnium transmutationum ex suis fundamentis: alijs autem preter istos minus possunt dare: non enim potest Empedocles dicere sibi suum fidamentum modum quo accidit corruptione et generatione et alteratio in omnibus entibus naturalibus. Illi enim ponunt generationem quatuor: elementorum ex corporibus indiuscibilibus: et ponunt causam diversitatis istorum corporum diversitate corporum indiuscibilium secundum figuram. Empedocles autem potest dare generationem et corruptionem in alijs corporibus a quatuor: dicendo et dissolutum in hec corpora: de generatione autem istorum corporum nimirum potest dare: et ideo negavit ea generari. et Empedocles dicit elementum esse prius eius non ex igne: neq[ue] ex alio si cut hoc potest dicere ponens elementum prius eius: ut Leucippus et Plato.

Intimis differt enim ut non eodem modo Leucippo dicatur: quoniam hic quidem solidam: hic autem planitatem dicit indiuscibilis: et hic quidem infinitis terminis figuris indiuscibilium solidorum vnuquodq[ue] hic autem terminatis: quoniam indiuscibilis utiq[ue] dicit terminata figuris ex his itaq[ue] genitioe et segregatioe et corruptione. Leucippo quidem enim duo modi erant utiq[ue] per vacuam et tactum: hic enim indiuscibile vnuquodq[ue]. Platoni autem finis tantum solu: vacuum enim non esse inquit. De indiuscibilibus autem planitiebus diximus in prioribus sermonibus: de indiuscibilibus autem solidis amplius est dicere: et hoc accidens relinquitur nunc.

63 Differentia enim inter Platonem et Leucippum in tribus iuntur: quoniam prima est quod indiuscibilis apud platonem sunt superficies: et apud Leucippum corpora. Secunda est quod si figure apud Platonem sunt finite: et apud Leucippum infinite. Tertiū est quod Plato non posuit vacuum: Leucippus autem ponit: et utrumque dicit contactū: sed vacuum non est de necessitate contactus apud Platonem: dicit: quoniam autem superficies

indiuscibilis non sunt elementa corporum naturalium dictu[m] est in alio loco. scilicet in tertio celo et mundi: quoniam vero non sunt corpora indiuscibilis: dum tremunt cibus causa deratione: sed tamen parum de eo loquuntur: et finis indigentiam: scilicet finis modum finis quem dicunt eam esse causam actionis et passionis.

Ut autem passus disgregantes dicamus: necessarium et impossibile vnuquodq[ue] dicere indiuscibilem: non enim possibile pati nisi per vacuum nullus actuum passionis: neq[ue] enim calidum nec frigidum oportet esse indiuscibile.

64 Dicamus igitur quod pingit eis necessario dicere quod in quolibet corporum indiuscibilius quod non recipit passionem oino neque actionem: et passus disgregantes dicamus igitur quod necesse sit eis dicere in his corporibus indiuscibilibus quod non recipiunt actionem et passionem oino. nam enim actionis et passionis apud eos est vacuum per minima divisionem in corporibus corporis politis: ex istis et quod hec foramina sunt plena non vacua: necesse est ut non agant neque pariantur: et sic impossibile est ut ex eis stat aliquod frigidum aut calidum aut alia qualitas. sed si ita fuerit: et hoc per se singulariter non recipiunt neque actionem neque passionem: neq[ue] etiam in vacuo est passus: quod ergo erit causa passionis.

Quoniam hoc inconveniens sit solu dare circulare figure calidum: necesse enim et contrarium frigidum aliqui alii adaptare figurarunt: inconveniens autem si hec quidem existunt: dico autem caliditas et frigiditas grauitas autem et levitas durities et molleties non existunt.

65 Hoc igitur est unum impossibile quod sequuntur eos quod posuerunt ea non receptibilia passionum: et etiam pingit eis aliud impossibile. scilicet ut sint receptibilia passionum: ponunt enim ea quae sunt sphaerae et calidae: et propter necesse est eis dicere si calor appropiat sphaero ut frigide appropiat alijs corporibus: quoniam quilibet sphaerum fuerit in aliquo genere necesse est inuenire in eo alterum sphaerum. Et si calor et frigide sunt in eis: igitur et grauitas et levitas et durities et molleties: quoniam iste qualitates apparent esse partes in eis corpori quod ille.

Sed tamen grauius finis excedentias inquit est Democritus vnuquodq[ue] indiuscibile: quapropter et calidus: talia autem entia non pati ad inuicem ipsos sibiles. Verbi gratia: a multu[m] excedente calido leuitate calidum.

66 Et grauitas si fuerit erit grauius ut existimatur quod Democritus dicit: aut sequetur suu sermonem: et si grauius ergo et calidus: et si calidus ergo actio et passus erit. Illud enim quod est maioris caliditatis necessario agit in illud quod est minoris caliditatis.

Sed tamen si durum et molle molle autem in patiendo aliud dicitur subaciens enim et molle.

67 Et etiam si durum et molle ergo molle cedit: et dicitur molle quoniam cedit finis Empedoclem: et finis hoc recipit passionem ab alio: et hoc est contrarium et quod opinatur: quoniam igitur modo posuerunt ea contingit eis impossibile: quoniam si posuerint ea non receptibilia passionem contingit ut non receptibilia sint et receptibilia: et ex ipsa sua positione contingit ut sine receptibilia et non receptibilia sicut diximus.

Sed tamen inconveniens si nimirum existit nisi solum figura: et si existit vnu[m] autem solu. U. g. hoc quidem frigidum: hoc autem calidum: neq[ue] enim una aliqua esset natura eorum. similiter autem impossibile si multa vnu[m] indiuscibile enim ens in eodem habebit passionem: quapropter et si patitur finis quod intrigatur: hoc aliquid et aliud faciet aut patietur: eodem autem modo et de passionibus alijs.

68 In quantum enim ponunt ea habere figuraz & calorē ne esse & ut sint recipitibilia passionū: & in quantum ponunt ea esse indiuisibilia continget ut non recipiant vna passionem neq; plures: qm si reperirent aut vnuquodq; eoz recipier passionē p̄tiam. U.g. hoc duritē: & hoc calorē: aut vnu eoz recipier passiones plures. si igitur vnuquodq; eoz recipier passiones p̄piam continget ut natura eorum non sit eadē: & quz differunt in naturis in aliquo different: ergo sunt diuisibilia: ergo si recipiat plures passiones continget ut sint diuisibilia: passiones enim non differunt apud eos nisi sit finitū & ordinū partium.

Hec enim & solida & planitatem dicentes indiuisibilia contingit eodē modo: neq; rariozā enim neq; densio: & possiblē generari vacuo nō ente in idiusibilibus.

69 Et hoc sequit dicitē superficies esse idiusibilia & corpora esse indiuisibilia ut non recipiant raritatem: neq; densitatem: neq; alias qualitates: nisi in eis existat vacuū: & ambo dicentes non ponunt in eis vacuū dicitē ait corpora esse indiuisibilia & superficies esse idiusibilia negat ipsū vacuū oīo facientes vero partes p̄bent vacuum a partibus. utrāq; igit positionē sequit suū contradictionē. Et si posuerint ea non recipitibilia & posuerint ea receptibilia passionē contingit ex sermone eoz ut sint recipitibilia: & si posuerint ea esse receptibilia contingit ut sint nō recipitibilia: & quā impossibile est ut sint recipitibilia: ipsof sibile ē ut sint.

Amplius autē inēueniēs & pua quidē indiuisibilia esse: magna autē non. nunc quidē magis rationabiliter maiorā cōfringent qz pua: hec quidē enī dissoluunt facilius paruit. Verbi grā magna quidē, pcedunt ex multis: idiusibilia autē vniuersaliter magis qz magnis existit paruis.

70 Et etiam superflū est eis dicere eas esse paruas quim de natura eā sunt indiuisibiles. Nos autē quia opūnam⁹ corpus esse diuisibile: contingit ut paruas sit apud nos causa difficultatis divisionis sed accidētaliter: & magnitudo est causa facultatis quā tangat de agētate plus qz tangat parui: & vniuersaliter ne possunt dicere quare parue sunt digniores ne diuidant qz magne.

Amplius autē virū omnīū vna natura illoz solidorū: aut differt alterū ab alteris: quēadmodum si hec essent ignea: hec autē terrea finitū rem. siquidē enī vna natura ē omniuz quid diuisdens: aut quare non sūt tangētia vnu: quēadmodum dū aqua aquā tangit: nihil enī differt posterior aqua a priori. Si autē alia qualia hec: & manifestū est qz has ponenduz principia & causas cōtingentia magis qz figuraz.

71 Et etiā contingit eis questio vnu natura illoz corporū solidorum omnīū sit eadē: aut differt differentijs sensibilibus. U.g. qm hec terrestria sunt: & hec ignea. si vero omnia habent eandē naturā: quare igit quz sibi occurrat non sūnt idē ut contingit de omniib⁹ corporib⁹ cōsimilē um partiu: ut aqua quim occurrit aque: & ignis igni: & si differentijs: quorū sunt illē differentiē & que: he enī differentiē sunt digniores esse principia & cause eozque sunt qz figure.

Amplius autē differentia in natura vtqz faciente & patientē approximatiā ad inuicē.

72 Et enī si differentiā in istis differentijs necesse ē ut agat ad inuicē.

Amplius quidē quid ē qd mouetur: siquidē enim aliud passiuū est: si autē ipsum seipsum vnuquodq; aut diuisibile erit. fini aliud quidē mouens: fini aliud aut motum: aut fini idēm cōtra

tiā existunt.

73 Amplius si transmutet in loco ut dicunt quocūq; modo sit modo: ut transmutationis necessario habet transmutans. si igitur vnuquodq; eoz transmutat se: aut ē diuisibile ita & transmutato in eo sit aliud a transmutato: aut indiuisibile: & sic transmutans idē erit cum transmutato quapropter duo cōtraria cōgregabunt in eodē.

Et non soluz materia erit: sed & potētia vna numero.

74 Et si suscipiens ea sit idēm in numero & in potentia causa enī qz contraria sunt nature diuerse ē qz subiectum eoz est duo in potentia in quantum est cōpositum: si esset simplex esset vnu in numero & in potētia & esset subiectū eoz vnu in potentia: & sic cōtraria essent in eadē naturā: quopropri necesse esset ut cōgregarent. hec igitur ē lūma cōtradictionē eius in hoc loco quibus cōtradicit dicitib⁹ corpora esse indiuisibilia.

Quicūq; quidē igitur per porozū motionē inquīnt passiones contingere: sed siquidē & plenū poros superflū pori si enī patiunt aliquid ita esse: & si nō poros habens patet eodē modo sed ipsum continuum ens.

75 Dicentibus autē foramina esse cōtradicit sic: corporū enim si patiunt ex foraminibus. i.qz corpus agēs intrat foramina: aut erit hoc plenū foraminibus: aut vacuis. Si igitur patiunt plenū foraminibus ab aliquo corpore: tūc foramina essent occīsa: quoniā si hūusmodi corp⁹ cēt si ne foraminibus ita recipiter passionē sicut cū foraminib⁹ eadē enim dispositio est de corpore quod in foraminibus ē inquāt erit recipiē passionē. Si igitur illud qd in foraminibus patet: ergo et illud in quo sit foramina patiuntur.

Amplius autē qd prīgit de ipseē & vidē ut dicunt neq; enī fz tactū contingit trāstire p̄ trāspārē: neq; per poros si plenū vnuquisqz. Quid enī dīfert non poros habere: omne enim sic erit plenum. sed & si vacua quidē hec: necesse autem corpora i eis habere idē contingit rurū. Si autē talia finitū magnitudine suā ut non suscipiat corpus aliquod: ridiculū parū qdē existimare vacuū magnū autem nō esse vacuū: qualecunq; autem vacuū aliquod existimare dicere nisi regionē corporis. Quapropter manifestū qm omni corpori si finitū rem simile erit vacuum. Universaliter autē poros facere superflū: siquidē n. nihil facit finitū racium neq; per poros trāsiens facit. Si autē tam i tagēdo & poris nō entibus: hec autē patiuntur: hec autē facient ad se iūicē hoc mō inatōrum. Om̄i ergo ita dicere poros ut quidā existimant: aut mēdaciū: aut inane est manifestū ex his. Diuisibilibus autē omnino corporib⁹ entibus poros facere rediculum ē fini id. n. qz diuisibilia sūt possunt separati.

76 Amplius fini hoc ipsoſible ē ut pertransitus viſus i corporib⁹ diaphanis sit fini foramina qū sūt plena & qz foramina quo si non cēt. Si autē illa foramina sūt vacuū enī si fuerit nūbil erit nisi subiectum corrupiōis: & qz omne subiectū habet corpus equale: ergo vacuū hz corpus equale: ergo illa foramina habet corpora equalia. Et si dixerunt qz fini sūt parua & nō possunt recipere corpus erit sermo rediculōs. i. vt qui nō ponit ē possibile vacuū esse abstractū magnū ponet quātū parū ē possibile dicere autē esse foramina nihil ē: qm si corpus nō recipit passionē: ergo foramina erūt oīosa. & si nō recipiūt diuisionez foramina erūt oīosa sūt. & si recipiūt: foramina sūt oīosa: aut erit mēdaciū: aut erit cā passionis essētialit: qm aut actio & passio

iter eaa ē fin divisionē: si ergo fin totū recipiūt divisionē foramina sūt ociosa; et si nō recipiūt divisionem foramina sunt ociosa.

*Quo autem modo existit generare in entibus
et facere et pati dicamus: accipietes principium di-
ctum multoties. Si enī hoc potestate: hoc aut̄
actu tale innatū est non tu quidē pati: um aut̄
non pati. Sed omnino sūm q̄stum ē tale: magis
aut̄ et minus sūm q̄ tale magis ē t̄ min⁹: et ac vñ-
q̄z poros aliquis dicerit magis inesse: vt i metal-
licis extundunt se passiue vere cōtinue.*

77 *Dicitur* quoniam declaratur est quod hoc quod antiqui dicunt de actione et passione nihil est; volumus narrare modum eius ponendo et principium quod sepe posuimus. *I.e.* quod corpora composita sunt ex materia et forma: quedam est sponte naturae, s. actio et quedam in actu, s. agens, et quoniam ita sit causa ergo passionis non est nisi quia patiens est recipibile rei agentis: et impossibile est ut patiens in eo quod est patiens in potentia sit recipibile per aliquam partem non per aliam; sed hoc quidem est possibile ut per quasdam partes recipiat magis et per quasdam minus. et ex hoc modo potest aliquis dare formam aliq; in minus inuenientem vene extense recipientes formam naturalem plus quam alie partes eiusdem terre.

Lötiniū igitur vñūquodqz t vñū ens ipsibſile. Silt aut̄ t nō apropinquatia: nec ſibi ipsis neqz alia que facere innata ſit t pati. dico aut̄z **A**. g. non ſoluz tangens calefacit ignis: ſed z ſi longe ſit: aer quidē ignis: aer aut̄ co. p. uſ calefa-
cit innatus facere t pati.

78 Actio igitur & passio sunt quum agens & patiens fuerit non adunata sed duo tangentes se. si vero non fuerint se contangentia non parint nisi mediante aliquo corpore recipiente passionem. U. g. quia ignis calefacit corpus mediante aere.

Tum quidē existimare pati: tum autē nō determinantes q̄ in principio: hoc dicendū. siquidem enī non vbiq̄ diuisibilis magnitudo: sed ē corp̄ idiusibilis: aut latitudo nō vtiq̄ erit vbiq̄ passibile sed neq̄ cōfīnū nullum: si autē hoc mēdaciūz & omne corpus diuisibilemib⁹ differt di cere diuidi: aut tangere: aut vtiq̄ diuisibile ē: si enim segregari pōt̄ sūm tactus vt aiunt quidā & si nondū est diuisum possibile erit diuisū: possibile enim diuisū ē. Univerſaliter autē generari hoc modo ſcissis corporib⁹ ē inconvénies: deſtruit enī hic sermo alterationē.

Qūm sūt impossiblē ē vt corpus patiatur p̄ quadam
partē; r̄ per quandā non manifestū est ex hoc sermone. si
enī corpus nō finitū ē diuisibile sed diuidit in diuisibili-
ta vel in corpora vel superficies; necesse ē ut nō patiat p̄
omnes p̄t̄ eius; sed inueniri corpora indiuisiblia ipsoſibili-
le ē ut determinatū est; ergo cadē natura ē totius corporis
igitur necesse ē ipsum recipere passionē similit̄ r̄ id differē-
ti omnibus partibus; sive passio fintur finitatem; sive
finitatem; ut Democritus & Leucippus dicitur; aut fin
qualitatē; sed ipsoſiblē est igitur ut sint; finitatem; qm̄
iste sermo deſtruit alterationē.

Videntur enim idēc corp⁹ cōtinūu⁹ enī qñqz quidem humidiū: qñqz autē coagulatū: nō autes diuisione ⁊ compositione hoc paties: neqz quer sione ⁊ tactu: sicut ait Democritus: neqz enī trā ductū: neqz transpositū sīm naturā: neqz trānsi sum coagulatum ex humido generatum: neqz autē nunc in sūt dura ⁊ coagulata indissimilita tu morib⁹: sed similiē omne nūc humidiū qñqz autē durū ⁊ coagulatū est.

80 Uidemus enī idē corpus reūterī modo humidū mo-

do siccū; tñ eadē naturā remanēre sine diuisiōe ptingente
et ī sine cōpositiōne et sine diuersitate in situ partiuꝝ et in
ordine; vt dicit Democritus, nō enī mutat suā naturā qū
cōgelerat per cōpositiōne; neqꝫ qū liquefit per diuisione;
S̄ ipli idde aliquādo ē liquifaciū et aliqui cōgelant.

Amplius autem neq; augmentatione possibili-
le esse et diminutione non enim quodcumque erit sa-
ctum maius sicutum: sed erit appositorum et non esse
transmutatus aut mixto alio: aut enim se transmutante
Quid ligatur est generare: et facere et generari: et pa-
tria ad invenire: et quod contingit et quod inquit quidam
non contingit autem determinatum sit hoc modo. Reli-
qui autem videndum de misione spiritu mundi modus
methodi. hoc enim erat tertium appositorum a
principio.

8 i Et eram quædammodo ipossible ē vt fini hanc opinio-
nē sit alteratio: ita impossibile ē vt sit augmentatio: quia
augmentatio sit additio que accidit in partibus illius qd
augetur uniformiter: si ergo non ponat qd augmentatio f at
per transmutationē oīus partū torus: aut quia aliqd ad-
misceat cū tis rāsmutat eas: aut quia res transmutatur
p se ex eo quod admīscet: nō poterit aliquis dicere de cā
augmentatio: s. Determinatio ē gitur ex hoc sermone que
sunt actiua s paliua: et quomodo sit actio et passio:
et quomodo non sit.

Scritadū aut̄ est quid mistio; et quid misce-
bile; et quibus existit entū; et quō. Amplius aut̄
utrum ne est mistio; an hoc mendaciū. Impossi-
bile est enī alterum altero misteri: quēadmodū
dicunt quidā entib⁹ quidē adhuc mistis et nō al-
teratis; nō magis nūc mista esse q̄d prius inquit
sed cōsimilis se habere; altero aut̄ corruptio non
mista esse; sed hoc quidē esse; hoc aut̄ non cēmi-
stionem aut̄ similiter habentū esse. Eodē modo
et si ambo bus cōvenientibus corruptus est alte-
rū mistorū; non enī esse mista nullaten⁹ entia.

82 *Et perseruandū est de mistōe que ēēteria īferio de
quib⁹ īēclimus dicendo qđ sit mistō e que miscibilia.
antq dixerūt q̄ res miste erūt aliquod cōtinūt; aut erūt
fixe per se q̄ non transmutantur neq̄ corūpūnt: aut cor
rūpet ut vtrūq̄ mistorū; aut corūpūnt vtrū altero rema
nēt. Si aut vtrūq̄ ē existēt; nō contingit eis dicere qđ ē
vna hora debet dici mista t in alia non. t si corūpūt vtrū
t alterū remansit; nō debet huī usinū misto ē. misto enī
ēptū unifōrmē cūtūtū in vtrōq; t si vtrūq̄ corūpūt nō
possit vñiri quia nō sunt; quia corūpta sunt; neq̄ etiam
admiscerit; q̄ qm̄ ita est nihil est misto.*

Hic quidē videtur sermo querere qd̄ differt
actu mis̄tio a generatione t corruptione: t quid
mis̄cibilis a generabili t corruptibili. manifestus
enī q̄ oportuit differre si est mis̄tio: quapropter.
h̄is entibus manifestis q̄ta soluerit v̄tq̄. Et re
ro neq̄ materia īgitur mis̄cri dicim⁹: neq̄ mis̄
cri qui ex erarde: neq̄ ipsā ipsi in particulis: nec
īani: sed ignē quidem generari: hāc autē corūpi
Secundum autē modum eundem neq̄ corūpi
cibuz: neq̄ figurā cere mis̄taz: neq̄ figure tumo
rē: neq̄ corpus t album: neq̄ totaliter passiōes
t habitus posse esse mis̄ta reb⁹: saluata enī videt
sed tamē neq̄ albū t disciplinā cōtingit mis̄cri:
neq̄ alius non separabilium aliquod. Sed de
hoc dicunt quidē nō bene: omnia q̄fiḡ simul cē
dicunt t mis̄ta esse: nō enī omne omni mis̄cibilis: cē
sed oportet existere separabile vtrūq̄ mis̄tōrum
passionum autem nulla separabilis.

83 Et ista qđ exigit precognitionē differre iñ generationē

et corruptionem et mistionem. dicit autem in generatione et corruptione et compositione manifesta est per se. Dicimus de ligno quod ex eo genitum ignis quod genitum ignis non in miscet; sed dicimus quod lignum corruptum et ignis generaliter et similitudinem eius manifesta est differentia in mistione et clementia; quoniam non recte dicitur quod cibus miscet cum corpore; neque corpus corruptus sed cibus corruptus et corpus remanet. et similitudinem eius differentia est in distinctione et alteratione: nam dicimus quod corpus dealbat; neque tamen dicimus quod corpus admiscetur cum albedine; et universaliter ipsius est ut forme et qualitates admiscantur cum corporibus deferentibus eas; neque qualitates ad invenientur. Uero albedo cum scientia. quem igitur duo admiscuntur non corruptum; neque unum illo; nec sunt fixa; oportet ut prius secundum modum sunt et non aliud modum non sunt.

Quoniam autem sunt hec quidem potentia; hec autem actu entium; contingit mixta esse qualitas et non esse; actu quidem ente aliquo generato ex ipsis; potentia autem adhuc vitroque que erat antequam miscerentur et non potita; hic autem sermo quoniam prius; rident enim quod miscerentur prius ex separatis convenientia et possibilia separari rursus; neque manet igitur actu ut corpus et album; neque corruptum; neque alterum; neque ambo separatur enim virtus eorum ideo hec quidem continuantur.

8.4. Et quod dicimus quod quaedam in potentia sunt quaedam in actu; vi sicut est et illud quod generatur ex mixta apud mistionem sic aliud a mixta in actu. in potentia enim virtus quod illorum est sicut fuit anno et ideo dicimus quod non corruptum perfecte neque remanserunt sicut fuerunt anno istum; et isti modi ignorauerunt illi in divisione predicta; et segregatio super hoc est quod nos videmus quod posse miscerentur possunt separari. non ergo possumus dicere quod in mistione sunt fixa sicut quoniam mixtio nihil erat; neque etiam corrupta in fine; neque est etiam secundum unum illorum quoniam possunt separari.

Continuam autem his questionem dicendum utrumque mixtio ad sensum est; ut quidem ita in parua diuinitate mixtum que miscerentur et ponuntur ad invenientem hoc modo ut non manifestetur sui sensui uniusquodque; tunc mixta sunt; aut non sunt; sed ut quaecumque secus quamcumque sit particulare mixtum dicitur illo modo. Uero ostendit mixtum frumentum quoniam secundum quod secus quodcumque ponentur; si autem est secundum corpus divisibilis; si est corpus corporis miscibile omniomixtus; quamcumque virtus oportet parte fieri secus quamcumque; quoniam autem non est in minima dividitur.

8.5. Dicamus igitur quod mixtio aut contingit ex qualitate et forma; aut ex quantitate. et si ex quantitate; aut erit mixtio diuisio cuiuslibet mixtum in pars paruas coherendo suas etenim. Deinde intrabunt pars le ad invenientem quocumque modo ita quod difficile possit sensus distinguere eas; finis hoc mixtio non erit nisi finis sensus quoniam natura sunt salutares. Uero multa grana et tritici cum multis granis ordine misceruntur; aut mixtio erit solutio virtus mixtum et transmutatio virtus coeundi sensus finis naturae per divisionem in partes virtus eorum et partes idem sibi finis naturae; ita quod illud quod fit ex eis erit ens actu aliud ab vitroque; finis hoc erit mixtio non tamen finis sensus sed est qualitas. ista autem mixtio differt a prima; omnis natura virtus usque illorum est corrupta; in prima autem non differt etiam; quoniam hec est mixtio finis totum quoniam non possit dividitur in minoribus partibus; illuc autem est mixtio finis partes non finis totum quoniam possit ad hunc dividitur. et quod dicitur quod mixtio que pertinet ex qualitate si fuerit erit finis aliquam virtus dictrorum modorum.

Neque compositione idem est mixtio sed aliud; manifestum quod neque est parua saluata oportet quod misceretur dicere mixtia esse; compositione enim erit et non praxis neque mixtio; neque habebit eandem rationem cum toto paro. dicimus autem operes si mixtum est aliquid; mixtum

omniomixtus esset; et quoniammodum aque per aqua; ita et tempati. si autem finis parua; composite esset mixtio; et nihil contingere hoc; sed solus est mixtus ad ad sensum et idem; huic quidem mixtum si non videtur acutus; linceo autem non mixtum videbitur. Neque divisione ut quaecumque secus quamcumque pare; impossibile enim ita dividitur; aut igitur non erit mixtio; aut dicendum est hoc quod contingit fieri rursus.

8.6. Dicamus quod si mixtio non est compositione; neque divisione possit venire ad partes divisibiles; necesse est ut non sit mixtio oio; quoniam si fuerit finis primi modi mixtio oio erit composite et quoniam manifestum est quod differt a compositione; quoniam divisione et diffinitio totius in mixtis diversa esse eadem quod non est in compositione; et quoniam ita non est vera mixtio nisi finis sensum solus; et que sit admixta sortis non sunt admixta Platonis; et sic nihil erit mixtum simpliciter; si autem fuerit finis secundum modum erit divisione corporis finita; sed manifestum est quod non est necesse est ergo quod mixtio non sit; aut si sit erit finis qualitatibus; sed est ergo finis qualitatibus; oportet ergo nos dicere quod sunt ea que recipiunt ipsa; et finis cuiusmodi qualitates sunt; et qualitas.

Sunt vero ut dicitur entia; hec quidem actua; hec autem passiva ab his. hec igitur coniunctum quoque eadem materia est et actua et passiva ad invenientem. hec autem faciunt ipsibilia entia quoniam non est eadem materia. hoc quidem igitur non est mixtio; namque neque medicina facit sanitatem; neque sanitas est mixtum corporibus.

8.7. Dicamus ergo quod res quibus mixtio contingit sunt ea que sunt actua et passiva ad invenientem quoniam eadem est materia. ea autem quoque materia non erit eadem non admixcentur; quoniam non recipiunt passionem ad invenientem. Uero ars medicine operatur in omnibus corporibus; et corpora non in arte; et quia ea quoque materia est vna sive contraria diversa esse qualitas admixta finis et divisionis mediatis in extrema.

Actiuorum autem et passiuorum quoniamque sunt facile divisibilia. multa quidem paucis et magna paruas composite non faciunt mistionem; sed augmentatio et diminutio. transmutatio enim alterum in dominandas; ideo guttae vini mille milibus amphoriarum aquae non miscetur; solutum enim species et transmutatur in omnem aquam.

8.8. Et enim proprium est miscibilis quod faciliter possit dividitur et certe virtus; quia quoniam alterum illo modo dividitur in magnas partes; et alterum in paruas non erit mixtio; quia magne vincent paruas; et ista facilitas contingit ex humido et conuerso gravitas; propter secundum; et propter hoc ea que sunt magis miscibilia sunt humida nisi sunt viscosa.

Qui autem potentissime adequantur equaliter tunc transmutantur virtus in dominandas ex suisplius natura non generaliter enim alterum sed medium communem. Non manifestum igitur quoniam hec sunt miscibilia quoniamque contingentes habent facientiam; hec sunt enim ad invenientem passiva. Et parua autem paruas posita secus magis faciliter enim invenientem transmutantur; multum autem a multo tardius hoc operatur; ideo et finis determinabilis divisibilis et passiuorum miscibilia. dividi duntur enim hec in parua faciliter; hoc enim est bene determinabile esse. Uero humida miscibilia maxime corporum; bene determinabilis enim maxime humida divisibilis si non viscosum sit; et enim virtus amplior et maiorem solu tumorem faciunt; quoniam autem alterum solu passionem erit; aut vehementer; hoc autem valde parum; aut nihil; amplius mixtum ex ambobus; aut parum; quod contingit circa stagnum et es.

8.9. Mixtio autem contingit quando equaliter paruntur et agunt;

sta q̄ veniat post aliquā qualitas media h̄i duas p̄literat̄es: t̄ erit subiectū illius q̄litatis quāt̄as duoz̄ mistoz̄ & sunt equalia aut̄, p̄p̄ erit subiectū virtusq̄z quātitatis. Si aut̄ nō erit quāt̄as adm̄isti maior quātitate mistoz̄, ppter hoc fore non acq̄rit alterū mistoz̄ ab altero nisi in qualitatē, ppter difficultatē recipiendi: aut si acq̄uisse rit erit quāt̄as parua: sicut cōtingit etiā i adm̄istōne plumbi & cupri: cuprum enī nō recipit a plumbō: nūl̄ colore tñm & forse non erit nūl̄ q̄ alterū eoz̄ e.q̄ recipiēs & alterum quasi forma.

Dicit Aris sunt alia habentia missione diversa fini mul-
tiitudine et paucitate quibus propter hoc accidit quod accidit lit-
teris ligue balbutientis ex missione earum ad inuicem: et forte
vnu ex eoz erit quod recipies et aliud quod forma. et Aliud. i sermo-
ne suo super capitulum in sermone Aris. voluit dicere quod mo-
dus Aris est quod miscibilis sit in potentia in misso: et illa esse
in suis centiis quas habebat s. parata: et dicit centia esse po-
tentia quia quis potest multa: et ista esse in rebus causa cali-
datis frigiditatis: et materia esse principium humiditatis et
siccatatis: et alterius modi dicit potentia que est perparans quod
quis habile sit ad recipientium aliquod per modum: et ista ellen-
tia saluat in missione et frangunt sua accidentia. In aqua
enim frigida non est essentia sed effectus centie vel frigiditatis: atque
non est centia sed effectus centie: et ponderositatis et cetera ac-
cidentia. si homines non habentes nomine illius centie vocat
illam ponderositatem: sumientes nomine ab effectu. et seper vo-
cant frigiditatem: et illa centia huius frigiditas dimittat saluare
et aqua est centia: ergo in missione dicit Aliud. quod retinet centie
factient elementa esse actu et illa frangunt: et saluare sicut centie
quibus elementa poterunt redire ad eosdem effectus: nisi
si fuerit superuenientia impedimentum, recte dicit Aris. miscibi-
lia non esse in misso actu et saluari in potentia.

Emīsticē quidē igitur
et tactū: et de facē et pa-
ti dictū est quō existant
transmutantib⁹ fm na-
turā. Amplius autē de
generatioē et corruptio-
ne aliqua: et simplicit̄: et
quō est: et simpliciter quam
causa. Similiter autē et

*Causa. Similiter autem et
de alteratio[n]e dictu[m] est quid est alterari; et quia h[ab]et dis-
serentiā eoz. Reliquiū aut̄ considerare circa qua[m]
ta elemēta corporū. Generatio quidē t[er]ra corruptio[n]is
ob[st]inat. Subsistensib[us] substantijs ē non sine
sensibilibus corporibus.*

Lo*m.* Quia iam diximus illud quod oportet dicitur de mistiōe
et tactu et actione et passiōe; amplius de generatione et cor-
ruptionē simplici cōmuni simplicibus et cōpositis. quod erit
ex vno in vni: et in quo exsistat: et quod ex quo: et dixim⁹
tū hoc de alteratione quid ēt quā exsistit: et i quo differt
a generatione. cōsiderant̄ est enī in corporib⁹ vocatis ele-
menta corporū: quod si oia cōposita fuerint sensibilia necel-
se ē vi elementa eoz ppinqua sint sensibilia.

Hoc aut̄ subiectā materialiā h̄i qdē esse inqū
vnā: vtputa acr̄ ponentes: aut ignem: aut aliqd
mediū. **H**oc aliqd t̄ corpus ens separabile: h̄i
aut̄ plura per numerū vno. **H**i quidē ignē t̄ ter-
rā. **H**i aut̄ t̄ hec t̄ aerē terrū. h̄i aut̄ t̄ h̄ t̄ aquā
quartū: vt Empedocles: ex quib⁹ cōgregatis t̄ le-
gregatis t̄ alteratis aut̄ cōtingere generationē t̄
cōvulsione refusa.

Dicitam' igit' q' quidā dixerunt q' ista quatuor corpora que vocant elementa habēt subiectū & materiā existente in actu. quidā igitur ponūt ipsū esse vnu' eou'; aut acrē: aut ignē: & quidā aliquid aliud mediū inter hec corpora: sed tñ existens i actu. quidā vero dicūt q' non habēt subiectū pius eis: & differunt in hoc sicuti numero suo. quidā enim dicūt q' elementa trinōdo sunt duo: vt dientes ignē & ter- rā mī. & quidā tria. s. terrā ignē & acerū. quidā vero qnūo: vi Empedocles dicit enī q' elementa sunt quatuor: & q' ex cōgregatione & segregatiōne & alteratiōne eoz accidit rebus generatio & corruptiō.

¶ Quidam quidem igitur prima principia et elementia: bene habet dicere quod sit cōfessus ex quib⁹ trānsmutatis aut sīm cōgregationē aut segregationē: vel sīm alia trānsmutationē cōtingit generationē et corruptionē. Sed facientes vñā materiā ex p̄dicta hanc autē separabilē a corporeā peccat. impossibile enī sine p̄trarietate ēē corpus hoc sensibile: aut enī leue: aut graue: aut calidū: aut frigidū: necesse ēē insinuitū hoc qđ quidam dicit esse principium.

Dixit: qm̄ pma pncipia ex quib⁹ cōtingit oībus entib⁹
gnāto ⁊ coruptio in oībus entib⁹ quociq̄ modo sit: siue
ex cōgregatiōne: siue ex segregatiōne: siue alīt debet dīci ele-
menta siue pncipia ut cōfusum ē ab oīb⁹. q̄r vero sunt hec
pncipia: t̄ quōd ordinant̄ sūm p̄ prius & posterius nō ē manifē-
stū: qui vero ponit his q̄tuor corporib⁹ materiā cē priorē
eis corporalē ⁊ in actu pccat. q̄ enī corp⁹ existens in actu
nō potest fugere contrarietatē: t̄ q̄ hoc corp⁹ quintū nō hz
nisi aliquā dīfferētiaz existentē in his q̄tuor: necesse est vt
sit aliquā illoꝝ q̄tuor ⁊ indifferēter: siue hoc corp⁹ ponatur
sinitas: siue infinitas: t̄n: vt quidā dīcit: necesse ē enim vt
h corp⁹ q̄ntū sit: aut graue: aut leue: aut frigidū: aut calidū

Ut autem in timeo scriptum est nullaz his determinatione, non enim dixit manifeste paudexis si separatur ab elementis. Nec quod nibil dicens esse

subjectū aliquod vocatis elementis prius: ut quā operib⁹ aureis: certe et hoc nō bene dicitur hoc modo dicū. Sed quorū quidem ē alteratio ita quorū autē generatio et corruptio spossibile illud enūciari ex quo generatur est. Sed tū inquit longe verius ē esse aurū dicere vñūquodz eē.

4 Plato vero in timeo posuit hec quoz: materia pio ren eis: sed nō manifeste inquit virū ista materia sit existens in actu: aut nō: neqz dixit in hoc sermone manifestū nī hoc quod dixit qz est recipiens tñ: neqz vtebat ipsa in alijs enūibus: neqz dedit aliqd ex quo fiat inquāt apparet: sed dixit qz subjectū ē prius corporib⁹ vocatis elementis: sicut aurum est prius auris: et dicit qz illud qd ex eo sit vocatur noī eius ex quo sit vera noīatione: sicut si aliqz nominauerit anulū aut armillam aurū: recte dicit et hoc quod dixit non ē verū in rebus generatis sed in rebus alteratis.

Sed elementis entib⁹ solidis vñqz ad planitez facit dissolutionē: ipossibile autē matrē et materia primā planā esse.

5 Et etiā elementa dissolvunt in superficies et ppi hoc cōtradic̄t sibi. ipossibile ē enī vi pīna mā quā vocat subiectū sit superficies.

Nos autē dicimus eē alīquā materiā vñā corporū sensibiliū sed hāc nō separabilē sed séper cū contrarietate ex qua generatur vocata elementā. Determinatū est autē de his certius et in alijs sed quoniā tñ huiusmodi et hoc modo sunt pīma corpora determinandū et de his. Prīcipiū quidē et primū existimantes esse materiā inseparabilē quidē subiectā autē contrarijs. neqz enī calidū materia ē frigido: neqz hoc calido: sed subiectū amboz: quapropter quidē pīmū potentia corporis sensibiliū pīcipiū: scđo autē pīmū contrarietates. dico autē. A.g. caliditas et frigiditas: tertio autē ignis et aqua et talia: hec quidem transmutantur ad inuicem: et non vt Empedocles et alijs dicit: semper enī neqz esset alteratio: contrarietates autē non trās mutantur: sed et non minus crit corporis qualia et quāta dicendū pīcipiā. alijs quidē enī supponētes vñuntur et dicitur quare aut hec aut tāta.

6 Dicit nos autē declaramus qz oīa ista corpora sunt in sensibiliib⁹: et habet materiā existētē in potētia et nō de nudatā ab aliquo istorū pītrarioz: et qz hec corpora quatuor cōponunt ex ea et ex contrarietate existētē in ea: pīnēndū ē igitur hoc qd declaratū est hic: dicendo qz pīmū pīcipiū omnīū rerū ē materia inseparabilis subiecta contrarietati. Calor enī ipossibile ē vt sit subiectū frigoris ita qz natura calorū trāsmutat in naturā frigoris: sed si calo: transmutat in frig⁹ opozet vt sit subiectū serens virū: qz aliquād hoc et aliquād hoc: hoc autē cōtingit subiectū sicut in passionib⁹. Quapropter pīcipiū pīmū ē qd ē in potentia corpus sensibile. pīcipiū autē 2⁹ sunt prime contrarietates a quibus nō denudat pīmū subiectū. tertii ē aqz ignis et sibi similia cōpositoz corporū ex pīmis contrarietatis et pīna materia: illa autē sunt in ordine tertio quia transmutant ad inuicem: quapropter habent elementā priorēs eis. s. materiā et formā: elementū autē quod dicit pīus dīz esse oīo intrāmutabile: ista autē elementa vocata nō sunt sicut dicit Empedocles nō transmutabiliā ad inuicem: et si esset sicut fngit non esset eis alteratio. s. differētē eoz: qz sunt calidū frigidū humidū et siccū: et qm ē alteratio est subiectū: et si subiectū: est generatio et corruptio: subiectū quidē necesse ē esse quā contrarietates nō transmutat ad inuicem. Et qm narrāndū de elementis corporū cōpositoz sensibiliū sūt qz sunt corpora cōposita: que sunt: et qz sunt:

7 sermo noster in hoc erit pī demonstrationē vt pīctudo nostra ē nō sicut aliqua dicta fin hypothēm sine aliqua demonstratione qz: differentie eoz sunt tales et qz numer⁹ eorum sūt et cōtinuatio eoz: sit talis.

8 Qm igitur querim⁹ corporis sensibiliū pīcipia hoc autē habente ē tangibile: tangibile autē cuius ē sensus tactus: manifestū qm non oēs pītrarietates corporis species et pīcipia faciunt: s. foluz que sūt tactū: et sūt enī cōtrarietate differunt: et sūt tagibilem pītrarietate: ideo neqz albedo et nigredo: neqz dulcedo et amaritudo: similē autē neqz aliorū sensibiliū cōtrarietatum aliqua facit elementū. Quānis prior pīsus tactus: quapropter et subiectū pīus. Sed nō est corporis tangibilis passio sūt qz tangibile: sed sūt aliud: et si pīngat natura pīus.

9 Dicamus igitur qz nos querim⁹ elementa corporū tangibiliū in eo qz sunt tangibiliā: hic enī modus sensiblū cōmuniū ē oībus corporib⁹. Nos autē querim⁹ pīcipia et elementa miscibiliū cōmuniū oībus corporib⁹ nālib⁹ sensibiliū cōpositi: qz propter differentie corporū cōtrarie que sunt elementa omnīū corporū tangibiliū sūt in hoc genere. s. in genere tangibiliū tñ nō in alio genere sensibiliū qz dīcē elementoz nō sūt: neqz albedo neqz nigredo: neqz dulcedo neqz amaritudo: quā hec cōtrarietas nō conueniat oībus corporib⁹. et nō potest aliquād dicere qz pītrarietas qz ē pīsus cōtrarietate tactus: nō enī qm⁹ in hoc loco pīorūtātē sūt finē et formā: sed sūt subiectū et materiā que ē pīorūtātē sūt naturā.

10 Ipsorū autē tangibiliū dividendū qz prime differentie et cōtrarietatea. Sunt autē pītrarietates sūt tactū hec calidū et frigidū: humidū et siccū: graue leue: durum molle: lubricū arridū: asperū len: grossum et subtile: hoīū autē graue quidē et leue neqz actiūa neqz passiūa: nō enī in faciendo aliquid aliud: neqz in patiendo ab alio dicuntur oportet autē actiūa inuicē et passiūa eē elementa in: scēnt enī et transmutant ad inuicē. calidū enī et frigidū humidū et siccū: hec quidē quā actiūa sunt: hec autē quā passiūa dicunt. calidū enī est quā cōgregat homogenea: segregare enī qd iniquū sacre ignē: cōgregare autē ē que eiusdem tribus: cōiungit enī extollere alienigena: frigidū autē qd cōiungit et cōgregat similiter: et singula et non eiusdem tribus.

11 Et qm dicit ē qz cōtrarietas ex quib⁹ cōponunt pīma elementa sunt tñ in tangibiliū dicendū ē modo cōtrarietate omnīū qualitatū pīmaz sūt tactū: sunt autē hec: calidū frigidū: siccū et humidū: graue et leue: durities et molitiae: lubricū et ariditas: asperitas et lenitas: grossitiae et subtilitiae: grauitas autē et leuitas nō sunt actiūa neqz passiūa: grauitas enī nō inducit grauitatē: neqz leuitas leuitatē sicut neqz noīa eoz significant ipsas nī sūt motū solum sine actione et passione: sed necesse ē vt prima cōtrarietas elementoz sit actiūa et passiūa ad inuicē: et si non nihil ac cider ab eis: quapropter ista cōtrarietas nō numerat inter differentias elementoz sūt qz sunt elementā et calo: et frig⁹ et siccū et humidū nomina ea significātia non sunt nisi sūt actionē et passione et hoc in grecā lingua: et hoc manifestū est ex descriptionib⁹ eoz: calo: enī ē cōgregans homogenea: qm ignis z videt separare quid a quo et distinguere non facit hoc nisi quāa cōgregat homogenea: et hoc qdē s. separare nō est sūt primā intentionem: cōgregatiō enī homogeneoz accidit segregatio etherogeneoz: frig⁹ autē est congregans et determinās homogenea et etherogenea.

12 Humidū enī ideterminatū pīprio termino

bene terminabile ens: siccū autē bene terminabile
pprio termino difficulter terminabile alter⁹.

⁹ Humiditas autē nō habet in se quo terminet s_z facile ter-
minatur alio; siccitas autē in se h_z terminū quo terminat
et difficile alieno. iste autē descriptioē q̄ quis nō inueniat p̄
notia apud nos neq̄ sūt descriptiones s_z. q. sermones expli-
cantes nomē velut interpretationes interptantes sicut credo
apud eos: nī manifestū est q̄ iste res sūt in istis dispositio-
nibus; sed i illa lingua grecā p̄tingit q̄ nomina erat famo-
sa et intellecta: apud nos autē intellecta nō famosa.

Subtile autē t grossum: lubricū et aridū: et
durum et molle: et alie differentie ex his sūt. Qm̄
enī repletū ē humidū quia non ē terminatū q̄
dēbene autē terminabile ens: et q̄ sequitur tangē-
tes. subtile autē repletū: subtilū autē ptiū et par-
uarū partū repletū: totū enī totū tangit: subti-
le autē maxime tale manifestū qm̄ subtile quidē
erit humidū: grossū autē siccū: et rursus lubricū q̄
dem humidū.

¹⁰ Et etiā videmus q̄ oēs p̄trariates que sunt sub sensu
ta tūs sūt cōtrariates. l. actue: vt subtilitas et grossitudo
lubricitas et ariditas: durities et molles: et sibi similia ge-
nerat ab his et reuertunt in eas. quia autē p̄ptū ē in reb⁹
sub libus et tenuibus sp̄tere vacuitates rerū et figurant s_z
figuram cōtinētis: manifestū ē q̄ facile terminant ab alle-
niis: et hec qdē ē descriptio humiditatis p̄dicere. oē subtile ē
humidū s_z nō oē humidū ē subtile: subtilitas q̄ ē ex humiditate
q̄ humiditas ē prior ea nā. et q̄ declaratū ē q̄ subtilitas
et tenuitas sūt ex humiditate manifestū ē q̄ oppositū eius
est ex siccitate.

Lubricū autē aliquid humidū passuum ē
velut oleuz.

¹¹ Lubricū autē ex humiditate: et hoc etiā manifestū ē
lubricitas enī ē humiditas admista cū aliquo qd̄ iducit ē
difficile diuisione et passionē. omne igit̄ lubricū ē humidū
sed non oē humidū ē lubricū. et qm̄ lubricitas sit ex humili-
tate: ergo et ariditas erit ex siccitate: et hoc etiā manife-
stū est.

Aridū quidē siccī. aridū enī qd̄ perfecte sic-
cū: quapropter et coagulata sunt ppter defectionē
pprīe humiditatē.

¹² Aridū enī ē qd̄ puenit ad vltimātē siccitatis qm̄q̄
coagulabī ppter defectionē humiditatē.

Amplius molle quidē humidū. molle enī qd̄ ce-
dit sū superficie: sed nō fertur sicut fert humidū. oē igit̄
molle ē humidū: et nō omne humidū molle: quapropter
molle ē ex humiditate. duritas etiā ex siccitate: qm̄ dūz
est coagulatum et coagulatum ē siccū.

Dicuntur autē siccū et humidū multisarie
oppontit autē siccō et humidū et vđum: et rur-
sus humidū et siccū et coagulatum: oīa autē hec
sunt siccū et humidū p̄mō dictorū. Qm̄ enī hu-
midū opponit siccū: et humidū quidē ē quod
h_z alienigenā humiditatē sufficietens: insulū
autē quidē quod in p̄fundo: siccū autē qd̄ p̄ua-
tur hac manifestū qm̄ humidū qd̄ erit humidū
oppositum: et siccū p̄mī siccī.

¹⁴ Dicit: et humidū et siccū dicuntur multisarie s_z omnia
collocant sub prius vocata humiditate et siccitate quarū
secon⁹ descriptiones: et hoc quidē potest sciri qm̄ vtrung
illorū opponit plus q̄ vni. Siccū autē opponit humidū et

irroato: humidū autē siccō et etiā coagulato. Qm̄ igit̄
omnia ista collocant sub p̄mis differētis oppositib; ma-
nifestū ē ex hoc q̄ irroato alicui siccō opponit: et simili-
ter humefactū et irroato ē illud in cuius manifesta est
humiditas accidentalis: humefactū autē est in eius p̄-
fundo, p̄fundat humiditas. manifestū ē autē q̄ irroato
et humefactū sunt ex p̄dicta humiditate: ergo et siccū op-
ponit ex p̄dicta siccitate.

Rursū autē humidū et coagulatum similit
et humidū quidē est qd̄ h_z, p̄priā humiditatē in
p̄fundo: insulū autē quod h_z alienā humiditatē
in p̄fundo: coagulaūz autē qd̄ p̄riuat h_z hac: q̄
propter et horū erit: hoc quidē siccī: hoc autē hu-
midū. Manifestū igit̄ quoniā oēs alie differē-
tie reducunt ad p̄mas q̄tuor: he autē nō ampli
in mīores: neq̄ enī calidū qd̄ siccū autē qd̄ hu-
midū: neq̄ humidū quod calidū autē qd̄ frigidū
neq̄ frigidū quod siccū: neq̄ sub inuicē: neq̄
sub calido et humidō sūt: quapropter necesse q̄
tuor esse has.

¹⁵ Et similiter etiā humidū dicit esse in eo in cuius p̄fū-
do est humiditas naturalis: et dicit ēē in eo in cuius p̄fun-
do ēē humiditas accidentalis: et ē humefactū. coagula-
tum autē ē quod carē istis uob⁹ modis. l. humiditate na-
turali et accidentalē in p̄fundo humiditatē. necesse ē īgū
q̄ quz coagularū est ex p̄dicta siccitate: et humefactū sit
humidū ex p̄dicta humiditate. Qm̄ igit̄ oīa de quib⁹ di-
cunt siccū et humidū redacta sūt ad p̄dictū humidū et sic-
cum et equalia et inequalia cōtraria sensus tactus actio et
passio redacta sunt ad illa quatuor cōtraria ē manifestū
Alex. autē dicit q̄ Br⁹. tacuit deuilitatē et raritatem: aut q̄
collocant sub graui et leui: aut sub duro et molli: et tacuit
asperitatē et lenitatem: quia asperitas ē siccitatē: et lenitas ex
humiditate: et hoc quidē non ē manifestū. vitruv. enī: et atuz
ē et duruz: et vitruv. leue ē sed nō humidū. similē etiā vitru-
varum ē et graue. Nubes autē dense et leues. et vituz ē qm̄
non tacuit raritatem et densitatē nisi p̄pī hoc q̄ sunt q̄lētates
nō actue cōsequentes calidū et frigida: et tacuit asperitatem
quia asperitas vniuersali signat siccitatē multa in superficie
rei asp̄re: leuitas autē humiditatē ē eius superficie: qua-
propter lapides qui sunt ī aqua duri sunt siccī: et tñ lenes
et forte hoc voluit dicere Alex. Quia autē vidēt cōtrarie
tarē istū generis: aut actiūas: aut passiuas: aut neutrās
Neutras autē impossible ē ēē diff̄ētias elementorū: acti-
uas autē vidēt reduci in illas. iiii. l. in calore: frigo: humidū
et siccū et manifestū ē de istis quatuor qm̄ non redu-
cunt ad inuicē: manifestū ē q̄ iste quatuor qualitates sūt
differētis p̄sū corporib⁹: et quin iste quatuor non inueniāt
nisi inuicē: manifestū ē q̄ numer⁹ corporib⁹ quorū iste sūt
formē ē ēīnum numrum cōpositionū plurū ex istis qualita-
tibus p̄missis.

Quoniā autē quatuor elementarē: corū autē
q̄tuor s̄t cōiugationes sūt: cōtraria autē nō inata
sunt cōiungi: calidū enī et frigidū ēē idēm: et
rursus humidū et siccū ēē impossibile. manifestū autē
quoniā quatuor erit elementorū p̄ cōiugatiōēs cali-
dūz et siccū: calidū et humidū: et rursus frigidū
et humidū: et frigidū et siccū. Et assēcūtū ē hoc
sim rationē simplicib; apparet: ab corpib⁹: igni
et aer: et terre et aque: ignis enīz calidū siccū: aer
autē calidū et humidū: velut evaporatio enīz
aer: aqua autē frigida et humida: terra autē frigi-
da et siccā. Ut ergo rationabiliter distribuantur
differentie p̄mis corporib⁹ et multitudō eoz
sit sim rationē quatuor.

¹⁶ Contingatiōēs autē sūt cōpositiōēs que sūt ab istis sūt

vij. due impossibiles. scilicet calidū et frigidū; humidū et secus; et q[uod] cōuo[u]z possibiles secus et calidum t[em]p[or]e. quapropter manifestum est q[uod] numerus elementorum est cōatuor; et ad hoc inducit nos sermo cōueniens ei q[uod] videtur in istis corporib[us]. si aqua et igne acer et terra: ignis est calidus et secus; acer calidus et humidus; quoniam est q[uod] vapor aqua frigida et secca; quapropter necesse est ut ista cōatuor sint elementa nō quedā comit[ur] sicut faciunt multi antiqui.

Omnis enim quidē q[uod] simplicia corpora elemēta faciūt; hi quidē vnu: hi aut̄ duo: hi aut̄ tria: hi aut̄ cōatuor faciūt. Quicq[ue] quidē ignis vnu: dicitur solum: deinde densitas et raritas alia generant: hic cōtingit duo facere principia: et r[ati]o et denūs: aut̄ calidū et frigidū: hec enim actiua: vnu aut̄ supponit quēadmodū materia.

17 Nam facientes ista corpora pīna ē elementa diversata sunt in numero: hi quidē corp[us] faciunt vnu elementum: hi aut̄ duo: hi aut̄ tria: hi aut̄ cōatuor: t[em]p[or]e oē dicunt q[uod] non sunt plura: facientes vnu elemētu: inde generant oia alia fini densitatē et raritatē: cōtingit ergo eiūdū necesse dicere duo elemēta: q[uod] q[uod] faciunt densitatē et raritatē necesse r[ati]o faciunt caliditatē et frigiditatē: et cum duae cōtrarie sūt actiue opozit[ur] q[uod] subiectū sit passiu: q[uod] sit in potentia.

Qui aut̄ mox duo faciūt: vt parmenides ignē et terrā media misturā faciunt horū: puta aerem et aquam.

18 Facientes aut̄ duo vt parmenides: ignē et terrā ponunt mediū inter duo cōtraria et admittunt ex duob[us] extremitatibus. scilicet acer et aqua. similis enī faciūt ponentes tria: mediū enim ponunt multū ex duob[us] extremitatib[us]: isti enī sunt qui cum igne et terra ponunt acer et assimilant platonii ponēti tria principia: parvū et magnū et vnum.

Similiter aut̄ et qui tria dicunt quēadmodū plato in divisionib[us]: mediū enim misturā facit: et se re eadem dicunt et qui duo et qui tria dicunt: preterq[ue] q[uod] hi quidē incidūt in duo media: hi aut̄ vnu solum faciūt. Quidā aut̄ et mox cōatuor dicunt: vt Empedocles: cōgregat aut̄ et hec duo igni enī oia alia cōtraponit.

19 Ponentes aut̄ vnum et ponentes tria cōueniunt i[n] hoc in quātrū ponunt duo extrema et mediū: et ponentes duo faciunt duo media: ponentes aut̄ tria: faciunt vnu: mediū: et oēs isti ponunt vnu cōtrarietatem et subiectū illi. facientes aut̄ cōatuor: vt Empedocles reducit ipsa in vnu: sicutatez s. in duo cōtraria. nam ipse ponit ignes vnu: frigida: alia aut̄ residua et cōtrarium. oē ergo isti nō p[ro]cedunt ultra numerum cōatuor: et ponunt differētias corp[us] rāgibiles: q[uod] quapropter hec corpora nō sunt pīna elemēta: q[uod] nō sunt simplicia sed cōposita.

Plon est aut̄ ignis et acer et vnu: quodq[ue] predicitur simplex sed mistum: simplicia aut̄ talia q[uod] dem sunt: non tamen eadē. U. g. quod q[uod] est igni simile igneū nō ignis: et q[uod] acer acerū: similis aut̄ et in alijs.

20 Elementa aut̄ simplicia sunt ea ex quib[us] cōponunt ista et sunt similia his in qualitate non tamen eadē. U. g. q[uod] illud quod est simplex in igne si assimilatur igni erit hoc fin q[uod] est igneū non ignis: et quod est simplex in aere si assimilatur acri erit fin q[uod] est acri nō acer: et sic de alijs.

Ignis aut̄ est superabundantia caliditatis quēadmodū et glaties frigiditatis. Coagulatio quidē et arsio superabundantia q[uod] daz sunt: hec quidē frigiditatis: hec aut̄ caliditatis. si igitur est glaties coagulatio frigidū et humidū: ignis est arsio calidi et seci: id nūbil ex glaties generatur: neq[ue] ex igne.

21 Et quia ignis ē finis in calore: glaties aut̄ finis in frigiditate: quum ebullitio ē ignis: coagulatio aut̄ ē glaties: ebullitio aut̄ et coagulatio sunt finis in remotione: necesse est ut glaties sit cōtraria ignis: et quum glaties sit coagulatio frigidū et humidū: necesse ē ut ignis sit ebullitio calidi et seci. et quia ista sunt in fine nihil generat oīo. s. glaties et ignis. et Alex. dicit q[uod] hoc non iuuenit nisi in igne q[uod] ē hic: ignis aut̄ qui ē in ultimo cōuentu nō est in fine caliditatis et ebullitionis: quapropter plura elementa sunt cause generationis: et ideo i[n] hoc ē q[uod] de qua nos scrutabimur.

22 Entibus aut̄ cōatuor simplicibus corporibus duoy vtricq[ue] primoru esse vnu: quodq[ue] ignis quidē et aer eius qui ad terminu fertur: aqua aut̄ et terra eius qui ad medium: et extrema quidē sincera ignis: et terra: media aut̄ mixta magis aqua et aer: et vtricq[ue] vtricq[ue] cōtraria ignis q[uod] enī est cōtrarium aqua: aeri aut̄ terra: hec enim ex cōtrarijs passionib[us] cōstituta sunt.

23 Et quia corpora simplicia sunt q[uod] duo: sūt duo eoz nāture leuis s. aer et ignis: et duo nature gravis s. ira et aqua leue aut̄ in fine est ignis: et gravis in fine est terra: aqua aut̄ et aer mediocris: et etiā vnu: quodq[ue] duoy leuiū ē contrarium alteri duoy graviū: ignis aut̄ opponit aque: et aer terre: nam vnu: quodq[ue] isto: duoy cōtrariāt sibi per suas q[ui]litates quibus existunt.

24 Sed mī simplici cōatuor entia: vnius vnu: quodq[ue] est terra qdem enī secus magis q[uod] frigidū aqua aut̄ frigidū magis q[uod] humidū: aer aut̄ humidū magis q[uod] calidū: ignis aut̄ calidi magis q[uod] seci.

25 Et vnaqueq[ue] istarū cōatuor qualitatū simpliciū ē i[n] uno illo: in fine terra autem secca magis q[uod] frigidū: aqua frigidū magis q[uod] humidū: aer vero humidus magis q[uod] calidū: ignis vero calidus magis q[uod] secus: quapropter prima corpora sunt cōatuor.

26 Quidā aut̄ determinatum ē prius q[uod] ē simplicibus corporib[us] ex inuicem generatō: simul aut̄ sim sensum videntē generata: nō enī esset alteratio sim tactus enī passiones alteratio ē dicendus q[uod] modus ad inuicem trānsmutationis: vtricq[ue] oē ex oī generari possibile: aut̄ hoc quidē possibile: hoc aut̄ ipossibile: Quoniam quidē igitur oia inata sunt ad inuicem transmutari manifestū est: genratio quidem enī in cōtraria ex cōtrarijs elemēta autem oia habent cōtrarietates ad inuicem: et quia differentie contrarie sunt sed his quidē enī ambe contrarie. U. g. igni et aque: hoc enī calidū et secum: hoc autem frigidū et humidū: his autem altera solum. U. g. aeri et aque: hoc enī calidū et humidū: quapropter vnu: et quidē manifestū quoniam omne ex omni generari inatum est: iam aut̄ sim vnu: quodq[ue] nō ē difficile viderē quod omnia ex omnibus erūt.

27 Lepirulū tertium cōinet in se cōatuor differētias. In prima ostendit modus generationis et corruptionis cōatuor elementorum ad inuicem. In scda q[uod] nō haber subiectū i[n] actu neq[ue] ex eis: neq[ue] extrinseci prius illis: et hec ē opinio quaz prius narravit de antiquis. In tertia q[uod] ipossibile est q[uod] ex eis si vnu aut̄ plura: q[uod] pīncipia in generatione s. vt ab eis generent alia et ipsa nō ab eo: imo generatio reciprocatur in eis. In quarta cōtradicit dictisbus non solū trānsmutationis fieri ad inuicem dixit: q[uod] declaratū ē in tertio colo et mundi q[uod] ista corpora simplicia generat ad inuicem: et si non: non essent generatio corruptio. Amplius q[uod] cum generatio et corruptio earū manifesta est sensui: generatio

enī & corruptio eorū sunt in differentijs cōpichenſe & tra-
ctu. dicendus ē iſq; modus generationis eoz ad inuicē: & pri-
mo virū quodē generet a quoq; aut q; hoc possiblē;
aut q; non. manifestū autē ē q; omni ex oī pōt generari
quoniam necesse ē in contrarijs ad inuicē esse generationes &
trāſmutationē: vt declaratū est ex rebus actiūs &
& q; vñiquodē illoꝝ hzaliquā p̄trarietate cū vnoquoꝝ
quēdā autē contrariantur fm duas differentias quib; cōſtituitur:
vt ignis aque. nā ista contrariant caliditatem & frigiditatem
& humiditatem & siccitatē: ſimilis aer terre que contrariant
fm humiditatem & siccitatē & frit. & cal. & quēdā contrariant
alteri altera duarum differentijs: vt ignis aer: hec enī
contrariant siccitatē & humiditatem tñ: & aer aque contrariat
caliditatem & frigiditatem tñ: ſimilis aqua terre humiditatem &
siccitatē. & q; quodlibet ē contrariū culibet: necesse ē vt
omne generet ex omni: & q; ita ē defaciliſ ſic modus ge-
nerationis eoz ad inuicē.

Difſert autē in citius & tardius & facilius & dif-
ſicilius. quecūq; enī habet ſymbolū ad inuicem
velor hoz transmutatio: quecūq; autē nō habet
tarda: qua facilius vnum q; multa transmutare.
U.g. ex igne quidē enī erit aer altero trāſmutato
hoc enī erit calidū & ſiccū: H autē calidū & humidū.
Quapropter ſi dominabiliſ ſiccū ab humidū
aer erit: rursus autē ex acre aqua erit ſi dominabiliſ
calidū a frigido: hoc quidē enī fuerat calidū & humidū: hoc autē frigidū & humidū: qua
propter trāſmutato calido aqua erit: eodem mo-
do & ex aqua terra: & ex terra ignis. habet enī am-
bo ad ambo ſymbola: aqua quidē humidū & frigida:
terra autē frigida & ſicca: quapropter dominati-
te humidū terra erit: & rursus ignis: qm̄ calidū
& ſiccū: terra autē frigida & ſicca. ſi corrūptū ſri-
gidū ignis erit ex terra: quapropter manifestū q;
in circuitu erit generatio in ſimpliſ corporib;
& faciliſ hic modus trāſmutationis: q; ſymbolū
exiftis hiſ que deinceps.

²⁵ Dicamus ergo q; hoz elementoz quatuor: qdā comu-
nicant in aliqua differentia & contrariant in alia: & ita ſunt
coequatia: quēdā autē p̄trariet in duob; & ſunt non co-
equatia: vt ignis cum aqua: & aer cū terra: necesse ē ergo vt
generatio & corruptio ſunt duobus modis: generatio qdē
eoz que contrariant fm vna differentia erit per corruptio-
nem vniū contrarietis. U.g. ignis ſit aer corrupta ſicca
te tñ: & remanente caliditate: & hec ē faciliſ generatio.

Ex igne autē aquā: & ex aere terram: & rursus
ex aqua & terra aerē & ignē cōtingit quidē ge-
neratio: diſcilius autē quoniam plurium trāſmutationis
necesse enī ſi erit ex aqua ignis corrūptū ſrigidū
& humidū: & rursus ſi ex terra aer corrūptū ſrigidū
& ſiccū: ſimilis autē ſi ex igne & aere aqua &
terra: necesse enī ambo trāſmutare: hec quidē ig-
tur generatio tardior est.

²⁶ Dicimus autē que contrariant in duobus erit per co-
ptionē hoz duarū dīaz. U.g. quia ignis nō ſit aqua nō
ſi per corruptionē caliditas & ſiccitas: & hec ē diſcilius
generatio: & quia etiā vñiquodē illoꝝ cōſtituit ex duob;
differentijs. ſi quazz vna ſunt qualitas actiua: altera autem
passiva.

Si autē vniū ſeu inq; alterū corrūpetur faci-
lis quidē: non ad inuicē autē trāſmutationis: ſed ex
igne quidē & aqua erit terra & aer: & ex acre & ter-
ra ignis & aqua. Quando quidē enī aque frigi-
ditas corrūptū ignis autē ſiccitas aer erit relin-
quit enī huius quidē calidū: huius autē humidū.
Quando autē ignis quidē calidū aq; autē

humidū terra erit: quia relinquit huius qdē ſic-
cum: huius autē frigidū: ſimiliter autē & ex aere
& terra ignis & aqua. qm̄ enī aeris corrūptū ca-
lidū: terra autē ſiccum: aqua erit: relinquit enī
huius humidū: huius autē frigidū: quando au-
tem aeris humidū: terra autē ſrigidū ignis: qm̄
relinquit: huius quidē calidū: huius autē ſic-
cum que quidē erant ignis.

²⁷ Et forte continget q; altera illaz ſit in vno elemēto: &
altera in altero: poſſible enī est vt ſit tertius modus gene-
rationis: & vt aliquid illoꝝ generetur ex duob;: qm̄ ex
vtrōq; illoꝝ corrūpetur qualitas contraria illi elemēto: &
remanet p̄trarietas ppria. U.g. quoniam qm̄ ex igne co-
rūpiſ ſiccitas: & ex aqua ſrigiditas: tūc generat aer. ex igne
enī remanet caliditas: & ex aqua humiditas que ſunt diſe-
rētis acriis: ſed hoc nō cōtingit oībus. nō enī cōtingit vñū
generari ex duobus: niſi quaz illa duo contrariant ſibi in
duabus differentijs. ex igne ergo & aqua generant terra &
aer: & ex aere & terra generat ignis & aqua.

Confessa autē ad ſenſus ignis generatio: ma-
xime enim ignis flama: hec autē ſumus ardēoſ
ſumus autē aere & terra.

²⁸ Generatione quidē ignis ex eis videt per ſenſus. flamma
enī non ē niſi ſumus accenſus in terra factus: ſumus autē
est aer & terra.

In his autem que per cōuenientiā nō cōtin-
git corruptio in vtrōq; altero elemētoꝝ fieri trāſ-
mutationē in vnu corporū ſuia relinquit iam-
bobus autē cadē: autē contraria: ex neutrō autē cō-
tingit generari corpus. U.g. ſi ignis quidē corrū-
pet ſiccum: aeris autē humidū: calidū in am-
bobus relinquet. Si autē ex vtrōq; calidum: re-
liqueſt contraria: ſiccū & humidū: ſimilis autē
& in alijs in oībus enī que per ſequentiā exi-
ſit: hec quidē idē: hoc autē contrariū: q; prop̄
ſimil maniſtū: quoniam que ex vno in vnu tran-
ſuent vno corruptio generant: que autem fieri ex
duobus in vnu pluribus.

²⁹ Ex duobus autē elementoz cōſequentiū ipoſſibile ē
vt aliquod eoz generetur: quoniam qm̄ ex hoc corrūpet
aliqua differentia: & ex hoc alia: remanebit eadē differentia
& ſi ab vtrōq; corrūparur eadē differentia: remanebit due
contrarie differentie: hec autē generatio diſcilius est p̄ma
& faciliſ ſcda: diſcilius p̄ma q; eſt in duob; qualitatib;
faciliſ ſcda: quia ſi due qualitates trāſmutare in ea ſunt
ex duabus rebus: ſcda: quia ſi due qualitates trāſmutare in ea ſunt
ex duarum differentijs: & genetario duarū differentijs.
In terra autē corruptio duarū differentijs: ſed non gene-
ratio duarum differentiarum: ſed additio vniū amboꝝ
& diminutio ſcda. U.g. quoniam qm̄ ex aqua & igne gene-
ratur terra: calor ignis corrūpet & remanet ſrigiditas aq;
& humiditas aq; corrūpet & remanet ſiccitas ignis.

Quoniam quidē ergo omnia ex omni generat
& quomodo ex inuicē trāſmutationis generatur di-
ctum est.

³⁰ Declaratū est ergo ex hoc fm quot modis potest om-
ne generari ab omni: & fm quot nō potest: impoſſibile. n.
est vñū a tribue: & vnum a duobus generari cōſequentiū
ſed vñū ex duobus nō cōſequentiū inter ſe.

Sed tamen adhuc & ſic aſpiciem⁹ de eis. ſi
enī eſt naturalū corporū materia vt videt qbus-
dam aqua & aer & que talia: necesse autē vñū eſſe:
aut duo hec: aut plura: vñū vñiq; omnia non eſt
poſſibile. U.g. aerē omnia: aut aquā: aut ignem:
aut terram: ſi trāſmutationis eſt in contraria: & hoc
trāſmutat in contrarium. ſi enī erit aer ſiquides

permanet alteratio erit: & non generatio. similiter autem neque ita videtur ut & aqua simul sit & aer: & aut alius quodcumque sit igitur aliqua contrarie tas & differencia cuius habebit aliquid altera pticula ignis. U.g. caliditas: sed tamen neque ignis aer calidus: alteratio enim tale & non videtur. sicut aut rursus si erit aer ex igne calido in contrarium transmutatio erit: ex iste igitur aer hoc & erit aer frigidum aliquid: quapropter impossibile igne aerē calidum esse: simul enim idem calidum & frigidum erit Aliud aliquid igitur preter ambo idem erit: & alia quia alia materia communis: cedet autem ratio de omnibus: quoniam non est unum horum ex quo omnia.

31 Et non erimus contenti in ista consideratione nisi inspiciemus in hoc alio modo. dicamus ergo quod si aliquid naturalium corporum est subiectum vel materia in isto: ne celles est aut ut unus eorum quartus: aut nullum eorum si unum illorum quartus situr quidam dicunt aerem & si bisimilia: necesse est ut sit unum eorum aut plura: & si unus. Verbi gratia: ignis: aut aer: aut terra: aut remanet illud unus quando ipsum transmutatur: aut non remanet si non remanet non est unus elementum. elementum vero inquantum elementum natum est manere quod sit pars rei elementare: si remanet contingit ut sit in actu illa res subiecta. si igitur aer: oia erunt aer: si aqua: omnia erunt aqua: & quod omnia transmutantur: & transmutatio est in contrariis: & subiectum illorum contraria pmanent est & ens in actu: necesse est ut transmutatio eoz sit alteratio non generatio: & hoc est ipsosibile. & etiam si ignis erit ignis & aer simili quod posuerimus aerem esse subiectum oibus: contingit ut duo contraria existant in eodem subiecto: quoniam utrumque eoz transmutatur in illud unus quod est aer: & ex illo uno: & oia transmutatio erit finis duas contrarietas: quarum altera est in eo ex quo est transmutatio: sed in quo est transmutatur. ponatur ergo quod illud unus subiectum sit aer: & ponatur quod sit contrarietas inter aerem & ignem: quarum altera est in igne: & altera in aere & est in igne calor: in aere autem frigus: aut siccitas in igne: & humiditas in aere quod est verum: cum ergo ignis transmutetur in aerem non erit hoc nisi per transmutationem siccitatis i humiditate: quoniam aer est humidus & ignis sit siccus & quoniam ita est impossibile est quod aer transmutetur in ignem: & si ignis sit & aer insimilis: contingit enim ut illud sit humidus & siccus insimilis: quod est impossibile. & quoniam ita sit: necessaria erit ut subiectum eoz sit aliquid non in actu: & est materia communis: hoc idem contingit si subiectum sit plura uno.

Neque tamen aliquid aliud preter hec velut medium aliquid aeris & aquae: & aeris & ignis: ilorum aut grossius: horum aut subtilius: erit enim illud aer & ignis cum contrarietate. Sed priuatio contrariae alterum: quapropter non contingit illud soluz esse unum ut quicunque inquit infinitus copie henderet: igitur quodcumque horum: aut quod dem nibil.

32 Et similiter impossibile est ut aliud corpus ab eis sit ex quo sit generatio illo. U.g. corpus medium inter aerem & aquam: aut inter aerem & ignem: grossius aeris: & subtilius aquae: aut subtilius aeris: & grossius ignis: istud enim corpus crit aer & ignis insimilis: aut aer & aqua simili: & existunt in eo duo contraria insimilis sicut determinatum est quod subiectum fuerit unus eoz & contingit ut sit ens & non ens insimilis frigiditas: n. est priuatio caloris: & siccitas priuatio humiditatis: & etiam impossibile est illud corpus medium esse aliquo tempore extensus per se: sicut dicunt aliqui quod est per se & insimilis & comprehendens per se ergo necesse est ponere unum illorum esse elementum omnibus: & tunc contingit nobis confiteri oia

impossibilitas predicta: aut ponere quod nullum eorum possit esse biniusmodi.

Si igitur utrumque nullum sensibile prius habet: hec utrumque erit omnia. Necesse igitur aut semper mutabilitas & immutabilitas in unicem: aut transmutabilitas & aut omnia: aut hec quidem: hec autem non: ut in tunc scripta.

33 Et quoniam determinatum est quod nullum corpus sensibile est prius: necesse est ut omnia ista sint principia corporum sensibilium: & universalis necesse est dicere de omnibus elementis aut in ipsis elementis non est transmutatio omnino in unum aut in eis est transmutatio. & si est: aut erit ad inuicem sicut dicit Plato quod terra non transmutatur in terram neque terra in ea proprie triangulos residuos finis quod dictum est in libro de celi mundi: aut erit ex qualibet in quolibet.

Quoniam quidem igitur transmutari inuicem necesse est: dictum est prius: & quoniam non similitudine aliud ex alio dictum est prius: quoniam habet similitudinem symboli cuius generant ex ad inuicem non habentia aut tardius. Siquide igitur contrarietas una est finis quam transmutantur: necesse duo esse materia enim medium insensibilis ens & inseparabilis: quoniam plura videntur entia: due utrumque erit quod minime. duabus igitur entibus non possibile est esse tria: sed quartus quoadmodum videntur: & enim erunt coniugationes sex enim existentibus duas impossibile est generari: que contrarie sunt ad inuicem. De his quidem igitur dictum est prius.

34 Sed declaratum est superius quod necesse est transmutari quodlibet in quodlibet: & amplius finis quod modos potest transmutari: & quod non similitudinem transmutatur finis facile & difficiliter remaneat autem ad declarandum quod non transmutabitur quodlibet in quodlibet ita quod in eis sit aliquid elementum residuum: & transmutatur residuum ab eo quod sit copositio & in ipso finis fit dissolutio finis quod est primum omnes mixtoz in compositione ad elementum.

Quoniam autem que transmutantur ad inuicem impossibile est principium aliquid esse horum: aut in extremo: aut medio ex his manifestum. in extremis quidem igitur non erit: quoniam ignis non erunt aut terra omnia: & eadem ratio si dicamus ex igne: aut terra esse omnia. Quoniam autem neque medium ut videtur quibusdam: aer quidem & in igne transmutatur & in aqua: aqua autem & in aerem & in terram: ultima autem non amplius inuicem. Oportet quidem stare: non in infinitum ire hoc in re etiudine ad etramque infinita enim contrarietas in uno erunt. Terra sit g. aqua. y. aer. a. ignis. p. si utrumque a. transmutatur in p. & in y. contrarietas erit eorum que a. p. sit hec albedo & nigredo rursus quia in y. a. erit alia: non enim idem p. & y. sit quidem siccitas & humiditas: a. quidem siccitas. y. aut humiditas: quapropter siquidem manet albū existet aqua humida & alba: sin autem: nigra erit aqua: in contraria enim transmutatio: necesse igitur aut albam aut nigrum esse aqua: sit itaque albū primus. Si ergo existit p. p. siccitas: erit igitur p. ignis transmutatus in aqua: & rara enim existit: ignis enim prius niger erat: deinde autem siccus aqua autem humidus: deinde autem alba. Malum quidem unum quoniam omnibus ad inuicem erit transmutatio & in his & quoniam in g. terra existunt reliqua duo symbola: nigrum & humidum. hec enim non coiunguntur unum.

35 Declaratum est enim quoniam non transmutantur ad inuicem ita quod unum eorum sit subiectum in actu alijs: quod autem

remet ad declarandum est quod nullum eorum est elementum alio residuum: quoniā hoc plures antiquorum inquirunt. hi quidem enim dicunt quod elementum eorum est aliquid elementorum extremitatum. s. aut ignis; aut terra. hi aut aliquid duorum medium. s. aerē et aquā. et dicere elementum esse ignē; aut terrā ita quod ignis aut terra sit subiectum eorum actu falso est sic determinatum est prius: quoniam in vitro sermone contingit quod omnia sunt ignis aut terra; sed in illo sermone contingit quod omnia erunt ignis in actu: aut terra in actu; hec autem erunt omnia ignis transmutatus et terra transmutata. similiter contingit ista impossibilitas dicentibus elementum esse aliquid medium; aut medium quod potest transmutari in duo extrema: sed extrema non possunt transmutari ad inuitē: sicut aliqui singuli quod aer transmutatur in aquā et ignē: sed ignis non transmutatur in aquā: videtur enim quod impossibilis est modus iste. aer enim qui transmutetur in ignem necessario habet contrarieitatē: sicut igitur contrarieitas ignis siccitas: aeris aut humiditas. similiter aut aer qui transmutatur in aquā habet vnam contrarieitatē: et ista contrarieitas necessariā est ut sit alia a contrarieitate quam habet cum igne: esset enim aer aqua et ignis idem: sicut igitur contrarieitas aero calore: et aquae frigide: erit ergo aer calidus et humidus: sed quod contrarie ignis siccitate: necesse est ut cōueniat ei huius quod contrarie aquae: erit ergo ignis calidus et siccus necessario. similiter contingit ut quem humiditatem sicut contrarieat igni cōueniat aqua quoniam transmutat in ea: erit ergo prima in transmutatione et communis eius: et in aqua coexistunt duas contrarieitas humiditas. s. et frigiditas et iam existit in igne caliditas et siccitas: quapropter necesse est ut ignis transmutetur in aquā: prīa enim necesse est ut transmutent ad inuitē. et quod etiam si hanc opinionem elementū est oppositū aliorū necesse est ut in trā transmutetur: ergo huius cum terra aliqua contrarieitatē: et quia aer est calidus et humidus et contrarie aquae in calore: ignis autem humiditate: necesse est ut cum terra habeat contrarieitatē: si duas contrarieas. caliditatem et humiditatem: terra ergo erit frigida et secca: quoniam si haberet cū aere contrarieitatē si alterā duarū qualitatū contingere ut terra esset aut ignis: aut aqua: si ergo corpora sunt plura quatuor: necesse est ut contrarieitas sint plures in numero maiores. s. duobus: necesse est enim ut una contrarieitas sit huius duplice substantiā: et due si quatuor: et quarto plura sunt corpora tanto augmentabili numerū contrarieitatū: ponatur vel dicatur ergo quod corpora quartū opponantur albedine et nigredine: ita quod albedo et nigredo sint in illo corpore: quapropter hoc corpus cōueniat ei in frigiditate et siccitate: ergo est albū et frigidum et secum: terra autē nigra frigida et secca. et quia terra cōuenit in unoquocumque triū cum eo quod opponit corpori quito: necesse est ut in oībū sit nigredo: ignis ergo est contrarius illi corpori quanto nigredine et albedine: ex hoc ergo existimadū est quoniā si extrema sunt finita et terminata impossible et ut extrema non transmutent ad inuitē: sicut p̄ncipium sit alterū medium: sicut alterū extremit̄: quapropter necesse est ut generent recte processus ad inuitē.

Quoniā autem non in infinitū possibile est ut quod futuri ostendere ad hoc prius venimus manifestū ex his. Si enim rursus ignis. p. in alio transmutatur et non renouetur. U. g. in. x. contrarieitas igit̄ inter p. r. x. alia existet preter p̄dictas. nulli enim idē supponit. g. y. a. p. q. x. sit igitur p. r. r. x. f. r. aut omnib⁹ rūq̄ existet. g. y. a. p. transmutantur enim in inuitē. Sed quod hoc quidē sit nondū demonstratus est sed illud manifestū quoniā si rursus. x. in aliud alia erit contrarieitas: et que existet. g. r. p. similiter autem semper cum adiecto contrarieitas aliquā existet his que ante: quapropter si infinita: et contrarieitas infinite vni existunt. si autem hoc modo nō

erit diffinire neq̄ generare: op̄ortebit enim si erit aliud ex alio tot transire qualitates et amplius plures: quapropter in quedā quidē nūq̄ transmutatio erit. U. g. si infinita media necesse infinita elementā. Amplius autem neq̄ ex aere in ignem transmutatio si infinitē contrarieitas generate: sicut autem et omnia vniū necesse est existere omnes in inferioribus quidē. p. que superiorū: his autem que in inferius: quapropter omnia vniū erunt.

Et si aliquis dixerit quod possibile est quod transmutatio sit in eis fin recitudinē. U. g. quod terra transmutatur in aerē: et aer in aquā: et aqua in ignem: et ignis in aliquid corpus dicitur: et quantum in sextū: et sic in infinitū sine reciprocatione: necesse est cum dicere quod illud corpus quantum aut sextū reveretur per transpositionē eius quod est ante ipsum: sed tamen ponat quod hoc non sit declaratum adhuc: et ponat quod non reciprocatur: quoniam sit declaratum hoc: et p̄bem⁹ quod est impossibile quod transmutatio procedat: quoniam quādā fuerit manifestū hoc esse impossibile reciprocabilis. transmutatio enim continua si non sit recta erit fin reciprocationē. Dico ergo quod si ignis transmutatur in quantum: et quintū in sextū corpus sine reciprocatione: necesse est ut ignis habeat cum illo corpore terrā contrarieatē cum alterā duarū differentiarū est in igne erunt igitur in igne tres differentiae et similiter in unoquocumque illo que sunt ante ignē: et ponatur quod differentiae scđa que est in quinto corpore non existat in aliquo eorum quod est aut ignē et quoniam fuerint cōcessi quod corpus postremū non transmutetur in aliquod eorum quod sunt ante ipsum: si ergo posuerimus corpus sextū contingat ut cū quantum habeat quartā contrarieitatē cui altera differentiarū est in quinto: et in oībus que sunt ante ipsum: erunt ergo in unoquocumque quinto quatuor differentiae: si militer quādā plura erunt corpora: tamen plura erunt prime differentiae. Si ergo corpora sunt infinita: contingat ut in quolibet illo quod sunt differentiae infinitae: et quoniam ita sit impossibile est ut aliquod eorum correspiciatur aut generetur: generatio enim non cōplebitur nisi per acquisitionē infinito: quod est impossibile: quapropter necesse est ut carcent transmutationē oīo ex illa parte et ex alia: quoniā quādā sunt infinita in duobus extremis: necesse est ut aliquid illorum non transmutetur nisi post transmutationē infinito: et hoc nunquam cōpletebitur: et erit quod contrarieitas infinita que sunt aut illud elementū vniū non sunt contrarie infinita que sunt post: necesse est ut sunt contrarie infinita que sunt ante ipsum: et cōvenienter erit quod differentiae corporum quādā sunt aut ipsius cedē dīcū quod sunt post: erit quod illa corpora eadē finē specie: et hoc contingit quod quādā duo extrema huius in se non huius: oīo quod contrarieas ei eadē huius: et oīa duo prīa que huius alicui eadē huius: et sunt eiusdem speciei: et quādā sunt opinione dīcētes et ipsobate quod quādā elementū non transmutetur in quādā rūc̄ icipit magis dicātū quod nullū eorum transmutatur in alterū p̄prie: et ppter Empedocle: quod ipse fuit magis famosus in ista opinione.

Admirabis autem alijs aliquā dīcētes vno corpore elementā plura ut non transmutetur inuitē: sicut Empedocles inquit quod contingit eis dicē cōpabilitia elementā. Et tamen dicit sic hec: n. eq̄lia ee oīa. Si ergo sim quantum necesse idē aliqd est etiam in oībū cōpabilitib⁹: quod enim mensuratur. U. g. si ex aīq̄ pugillū erit pugilli aeris. x. idē aliqd erit: q̄ ab eo si mensuratur eo dē. Si autem non sunt sim quantum cōpabilitia: ut quantum ex quādā huius quantum p̄t. U. g. si pugillū aīq̄ eq̄liū p̄t in frigiditate et aeris: et sic sim quantum non huius id quod quantum cōpabilitia: sed sim id quod possunt aliiquid: erit ergo et non quantum mensuram cōparare: et sim potētias: et sim p̄portiones. Verbi gratia: ut hoc eas lidū: hoc autem albū: hoc autem ut hoc significat. i. eq̄liū quidē simile: in quādā autem equale. Incōuenientē

ergo videbis si corpora immutabilia entia non pro portione comparabilia: sed mensura potestiarum: et quae equalis caliditatem: aut similes ignis tamen et aetris multiplex: videlicet enim est plus: quia homogeneos tales habebit relationem.

56 Dicitur et mirandum ex dicentibus quod elementa sunt plura et cum hoc dicentibus ea transmutabilia quae sunt exigua in potentia quam res euales: aut sunt euales in eadem qualitate: aut qualiter aut in dignitate qualitatibus primi proportione. Ut. g. quod hoc tam calefacit quantum hoc infrigit: sed tamen ista qualitas que est secundum proportionem non est vere euales sed cōsimilitudo: sed proprii visus est quod Empedocles non voluit dicere hunc modum equalitatis: qui ipse Aris redarguit ipsum: quod non volebat hoc modo equalitatis secundum hunc modum equalitatis propter aliquis diceret ea transmutabilitam permanenter: sed autem prius duos modos non: nam euales que est in ea secundum qualitatem: aut secundum qualitatem non est nisi in quantum sunt eiusdem generis et communicae eandem materiam: et quod transmutatio eorum sit secundum quod sunt diversas: non secundum quod sunt euales: non sufficit illa qualitas: quod est secundum communem quantitatem: quoniam si dixerimus quod unus pugnillius aque calidus est in qualitate. x. pugnillius aeris: hoc non erit nisi habeant subiectum commune ab omnibus. Ut. g. si extendet et rarescit fieri aer: quod condensat et strigilis fieri aqua. talia autem euales non est nisi secundum communem: et non secundum diversitatem: et si dixerimus quod sunt euales: dicimus quod sunt euales secundum communem qualitatem ut Empedocles dicit. Ut. g. quod calor quod est in alijs parte ignis sit euales calor est in x. partibus aetris: manifestum est quod iste modus equalitatis non est nisi in quantum communicae eandem materialia eiusdem generis: magis non et minus et euales eiusdem generis sunt: quapropter iste modus equalitatis non adiuvat in permanentiᾳ eoꝝ transmutatio enim ignis in aere non est nisi quia hoc sicut est: hoc autem humidus ergo ex hoc modo deberet darc equalitatem nisi ea ponentes ea esse intransmutabilia: et hoc quidem equalitatem non est in eis secundum totum sed secundum partes quapropter nos dicimus quod sunt transmutabilia secundum totum: et transmutabilia secundum pres.

Sed neque augmentatio virtutis erit his Empedoclem: sed secundum adiectionem: igne autem augeat ignis: augeret enim puluis propinquum genus: ether autem etheram: hec autem adiunguntur. Videntur autem non sic augeri quod augmentur.

57 Dicitur et contingit opinioni Empedoclis impossibilitas plurima in hoc et in alijs: primo quoniam augmentum secundum Empedoclem non est nisi additio super augmentatum: et accumulatio dicit enim quod ignis non augetur nisi in igne: et terra per terram: et ether per etherem: et hoc non est augmentum: sed additio: augmentum enim non est nisi secundum alterationem.

Multum autem difficultate tradere secundum naturam de generatione: que autem generatur secundum naturam: aut semper: aut secundum multum: et causa que primum semper et multum ab evanescere et fortuna. Que igitur causa ab homine boemus: aut semper: aut secundum multum: et ex frumento frumentum sed non olio.

58 Et difficultas est ei dicere quare oia generabilitas naturaliter aut semper generatur: aut in maiori parte non oportet sit causa quam ponit causa esse propinquam generationis rerum raro contingit: quod ergo erit causa ut semper ex hoc sit homo: et ex frumento frumentum?

Aut si ita conponatur os: non enim ut contingit conuenientibus nihil generatur: quemadmodum ille inquit: sed ratione aliqua: que igitur horum causarum non enim ignis aut terra.

59 Et quid erit causa in eendo magnitudines terminatas in magnitudine generata ab elementis in unoquoque specie et secundum quod genus: si possibile est enim eis dare causam istius proprietatis in unoquoque ente et elementa.

Sed tamen neque amicitia neque lis: congregatio etenim solum: hec autem segregationis causa: hec autem est substantia uniuscuiusque: sed non solum et mutatio et separatio mortuum: quemadmodum ille inquit: fortuna enim ad equale nominatur: sed non est ratio: enim misericordia ut contingit: natura igitur entium causa est ita habere et uniuscuiusque nam hec de qua nihil dicitur: igitur de natura dicit. Sed tamen et bonum est hoc et optimum: hic autem missionem solus laudat: etenim et elementa segregant non licet amicitia quia natura deo priora: dicitur autem et hec.

40 Neque amicitia et licet amicitia enim causa est solum congregationis: et lis est causa disgregationis et elementa segregant et segregant nihil enim dicit in ea particularium mortuum et generationis causa enim istorum inquantum sunt perpetua: aut in maiori parte est natura cuiuslibet rei: et substantia eius: et nihil dicit in natura rerum: esse autem istorum non est nisi propter meliorum et nobiliorum non est missionem et causam et impossibile est quod amicitia et elementa sint prorsus omnia: dum enim apud ipsum sunt spora celestis quoniam componit ex congregatione elementorum per amicitiam: quapropter de honestatib[us] Empedocles item quoniam corruptum deos: et segregat eos.

Amplius autem de motu dicit simplicitatem: non enim sufficit dicere quoniam amicitia et lis mouent: sed non hoc sicut amicitia esse: propter motu taliter: licet autem quod taliter oportebat igitur aut determinare: aut supponere: aut demonstrare: aut certe: aut molliter: aut aliter qualiter.

41 Sicut etiam non dicit de motu neque de eius natura: non enim sufficit in cognitione sue nature tamen dicere quod lis et amicitia sunt mouentia: sed debet dicere quod et motus et mouent lis: et quod sit motus et mouent amicitia: oportet enim eum dicere sermonem certum: aut sufficiens.

Amplius autem quoniam videtur et vi et praefnationem moueri corpora: et secundum naturam. Ut. g. ignis quidem superior non videtur inferius autem vi. vi autem est ei quod secundum naturam: contrarius autem est quod vi. est igitur et secundum naturam moueri. hanc igitur amicitia mouet aut non: contrariu[m] enim terrae superior et segregationi assimilatur: et magis lis est causa ei: qui secundum naturam motus est amicitia: quapropter et uniuscuiuslibet preter naturam amicitia erit magis. Simpliciter autem nisi amicitia aut lis mouet: eorum corporum nullus motus est neque mora: sed incoueniens.

42 Et quod videmus in unoquoque elementorum motu violentus necessario debet esse in unoquoque corpore motus naturalis natura enim prorsus est: et quod ignis et terra non congregantur nisi secundum terram mouet ad superiorum et ignis ad inferius: sed autem terra et ignis separari quoniam ignis ascendit et descendit: ascensus autem terra et descendens ignis est violentus. Ergo lis est causa segregationis rerum videtur dicit: et amicitia causa congregations: ergo amicitia quam laudatur et prorsus est causa motus violenti posterioris: et lis causa motus prorsus naturalis: lis ergo dignior est esse causa quod amicitia: in hoc ipsob[us] est apud ipsum.

Amplius autem videtur mota: segregat enim quod est: et licet dicitur est autem superior ether: non autem licet: sed quoniam inquit videtur a fortuna: sic enim constituit cursor tunc multotiens autem a iter. Quod quoque dem inquit innatum est igne superior agi: ether autem ingrediebatur terrae profundas radices. similiter autem et mundus similiter habere inquit in lito nunc: et prius in amicitia. quid igitur est quod mouet primum et causa motus: non enim amicitia et lis: et igitur cuiuslibet hec casum videtur est illud principium.

43. Si ergo neque amicitia neque lis sit cause istorum motorum, ergo neque motuum oiuum oio. et quod cum motu non est: neque motus oio; et etiam dicimus quod qui declaratus est per mundum mouet in hoc tempore apud eum motus litterarum in antiquitate apud esse amicitie eodem motu est. ut si lis et amicitia sint causa istius motus. isti enim duo motus quae causa sunt lis et amicitia diversi sunt in eodem tempore: et in eodem subiecto non congregatur insimilis; sed aliquando hoc: et aliquando hoc faciens quod non motus in tempore motionis amicitiae et in tempore motionis litterarum neque est lis: neque amicitia.

44. Incōueniens autem et si anima ex elementis aut unum aliud eorum: alterationes enim ait quomodo erunt. Ut g. musicus esse: et rursus si non musica: aut memoria: aut et oblitio. Nam autem quoniam siquidem ignis anima: passiones erunt ei quecumque ignis est et ignis: si autem miscibile corpora: alia: hanc autem nulla corporalis: sed de his altius opus est contemplationis.

45. Et impossibile est hoc quod dicitur quod ait sit ex elementis. impossibile enim est reddere causas actionum aie et passionum eius ex elementis. Ut g. sapientia et insipiente et rememoratio: et oblitio: uicissim et alias actionum aie: et etiam si alia ut quod dicitur est ignis aut mixta ex igne et elementis aliis: necessarii est ut in ea vidantur: aut actio ignis et eius consequentia: aut saltus frequentia corporis: sed non videtur aliud actus attribui actionibus corporum: sed consideratio de istis rebus non est istius libri. Renarratur ergo de sermone de elementis: et consideremus quod ab eis generantur omnia alia.

De elementis autem ex quibus corpora constituta sunt in quibusquidem videtur esse aliud communem aut transmutari in uicem: necesse enim si alterum hoc: et alterum contingere. Quoniamque enim non faciunt ex iuicibus generationem neque ex unaquaque nisi sicut ex parte ter lateres incōuenientes: quoniam enim ex illis erunt carnes et ossa et aliorum quodcumque. Habet autem quod dicitur questionem et ex alterutris generantibus: quoniam generatur ex eis aliud aliud: preter hec dico autem. Ut g. ex igne est aqua: et ex hac generari ignis: enim aliquod communem subiectum: sed utique et caro ex eis generatur et medulla: hec utique generatur quod. Illis quidem enim qui dicitur ut Empedocles quod erit modus: necesse enim est compositionem esse sicut ex lapidis et lateribus partes: mixtura utique hec ex saluatibus utique erit elementum: sicut pars autem in uicem compositionis. Itaque utique caro et aliorum unum quodcumque.

46. Existimantes autem quod elementum ex aliis est oiuum compositionis habet communem materiam: et quod transmutant ad inuicem: necesse est eis quoniam coessent fieri communem esse materiam: ut coedat transmutationem eorum: est ad inuicem: et quoniam coessent fieri transmutationem esse: est necesse eis materiam esse coedere. quod autem non coedat generationem eorum ad inuicem: et ponunt generationem aliorum compositionum ex eis: impossibile est eis dare verum modum in generatione qualiter: et qualiter compositionis generentur ex his simplicibus: ut generatione carnis et ossis: et qualiter simplicia generentur ex compositione: quoniam impossibile sicut eis dicitur in hoc non tamen unum modum. sed modus compositionis pateretur ex lapidis et lateribus: et modus lationis eorum a pietate. hoc autem modo contingere eis multa impossibilia: quoniam utrumque est perducendum: et est primus incōueniens: quod missio sit compositionis partium minimarum: sed tamen sensibilium: et sic quod est missio: apud aliquos non est missio apud alium acutior in visu.

Contingit itaque non ex quacumque parte carnis generari ignem et aquam: quemadmodum si ex cera generatur utique ex hac quidem parte spera: pyramida autem ex aliqua alia: sed contingebat ex alterutro alterutrum generari. hec quidem igitur hoc gen-

rantur modo ex carne ex quolibet ab eo: et autem qui illo modo dicunt non contingit sed ut ex parte lapidis et lateres alterutrum ex alio loco et parte.

47. Secundum autem quoniam contingit eis quod non ex qualibus per carnem generant aqua et ignis et alia sicut est sensibile in eis. non enim ex qualibet per pietatem existent lateres aut lapides: sed lateres ex hoc loco existunt: et lapides ex illo. si ergo ea que gerantur generant finem compositionem: contingit quod autem non ex quolibet parte partium carnem gerant terra et aqua aut generantur: et tunc contingit quod corpus penetrat corpus: et si dissolutionem compositionis in elementis esset finis hunc modum: et non esset ex necessitate generationis alteratio: neque illi vniuersaliter de capitulo qualitatibus: sed sicut dicit magister ex quibus per carnem potest aqua generari: sicut possunt generari ignis et alia: sicut possibile est in parte terre recipi figura pyramidale et rotundae et rectanguli laterum: quis hoc finis receptionis sit: illud finis dissolutionem.

Similiter autem et facientibus una ex eorum materia habet alia questionem: quoniam erit aliud ex aliis: et ab aliis. Ut g. ex calido et frigido: aut ex igne et aqua. Si enim est caro ex aliis: et neutrum ex eorum: neque rursus compositione salvatorum: quid relinquunt nisi materialiter est quod ex illis: alterius enim corruptio: aut alterum facit: aut materialiter. Quapropter et quoniam est et magis et minus calidum et frigidum: quoniamque est simplicitas alterum actus: potentia alterum erit quando autem non omnino. Sed ut quidem est calidum et frigidum: et autem frigidum calidum: quia quod misceretur corrupunt intentiones ad iuicem: tunc neque materia erit: neque illo et contrario actu simpliciter: sed mediatur. Sed id vero quod est potentia magis calidum: aut frigidum: vel contrario alterutrum finis hanc ratione et ratione duplicitate calidum potentia est frigidum: vel tripliciter: vel finis alii taliter modis erunt utique mixta alia ex triplex elementis: aut ex elementis et alia elementa ex illis potentia qualiter entibus non ita vero ut materia: sed finis predictum modus et erit ita quod mixtio: illo vero modo materia est quod generatur. Quoniam autem patiens contraria finis in primis determinationem: est enim actu calidum potentia frigidum: et actu frigidum potentia calidum quapropter si non coequantur transmutantur in iuicibus similiter autem et in aliis contrariis: et primo ita elementa transmutantur: ex his enim fieri carnes et ossa et quae talia: calido quidem generato frigido: frigido autem calido: quando ad medium veniunt: hanc enim neutrorum: medium enim multa et non idiuscuntem. Similiter autem et siccum et humidum et alia talia finis medietate faciunt carnem et os et alia.

48. Dicentes autem quod elementa transmutant ad iuicem habent maiorem questionem: ut videatur: primo quoniam non possunt aliquo modo dicere quoniam generant compositionem ex eis. Illi autem quia ponunt generationem istorum elementorum ad iuicem esse: propter materiam communem habitam: officiale est eis dicere qualiter generant caro et os: quoniam hec caro est ex eis omnibus insimilis: aut ex pluribus uno. Ut g. aqua et ignis: aut aqua et ignis erunt in carne in actu: et tunc erit compositione sicut dicebat secta prima sua: aut sicut per corruptionem utique illo in alterum et tunc erit caro aut aqua aut ignis: aut sicut per corruptionem utique istorum: et tunc erit illud quod possunt ex eis non nisi res communis ab aliis. sicut materia prima que est potentia: quod est impossibile: et hec questione non convenit dictibus corpora compositione ex elementis fieri finis transmutationem: nisi si due primum differentie elementorum ut calor et frigus non recipiat magis et minus: quoniam si ita esset oportet non possunt re ab alia transmutatione eorum: nisi aut unum eorum: aut ma-

si esset possibile ea abstrahi. quod autem dicimus per calidum et frigidum sive simpliciter: et sunt secundum magis et minus: dicimus quod illud quod non est frigidum simpliciter neque calidum simpliciter: neque calidum aliquid; vel frigidum in potentia: sed dicimus ipsum esse elementum et frigidum insimilis: sed per hoc in media. scilicet calidus respectu calidi simpliciter quod est in fine: et frigidum respectu frigidi in fine. Quod autem hoc sit hoc est secundum missionem: missionem non est generatio simpliciter: neque alteratio: et secundum hoc neque est transmutatio alterius corporis alterius in alterum: neque transmutatio eorum in materia: sed composta sunt ab elementis secundum missionem: et elementa a composta sunt secundum dissolutionem: et in potentia sunt illa: sed non est intelligere per potentiam in hoc loco primam materiam: quia composta que sunt in potentia aqua ignis terra et aer ut caro et os sunt in actu: neque enim sunt in potentia elementis sicut pres in continuo que sunt in potentia prius quousque dividantur et sunt pres in actu: differunt enim quia iste sunt pres in quarti parte: et ille sunt partes in qualitate. modus autem secundum quod est in missione contrarius fit quod alterius non dominans super alterum: neque habet equaliter potentiam. si enim potentia alterius fuerit simpliciter dominans: coarctatio erit dominans et generatio dominantis et si aequaliter fuerint potest: tunc non fieri altera forma: sicut declaratur est in quarto methe. et cum potentia alterius non fuerit dominans simpliciter: sed dominans dominat generabit ex eius aliisque medium: sed non declinat ad prem dominantis: et ideo hoc medium cum eo quod est declinans ad alterum duo rum extremorum huius aliquam latitudinem recipiet magis et minus: et ex hoc apparet etiam impossibile esse aliquam coplexio ne quam est quia posuit. Sicut etiam que est secundum extrema que sunt in fine: non etiam que est secundum extrema complexio speciei in qua considerat medicina.

Omnia enim mixta corpora que sunt circa locum medium sunt ex omnibus composta sunt simpliciter. terra quod est in aliis: aqua et terrae: maxime et multum in proprio loco. aqua autem quod est opus terminari quod est in aliis composta: sola autem est simpliciter bene terminabile aqua amplius autem et terra sine humido non potest conseruari. Sed hoc est quod continet: si enim auferas ovo ex ipsa humiditate: decidit vita: terra quidem ignis et aqua propriebas insunt causas. Aer autem et ignis quoniam contraria sunt terre et aquae: terra quidem acri: ignis vero aqua contraria est: ut contingit substantia substantiae contraria est. quoniam igitur generationes ex contraria sunt: insunt altera autem extrema contraria neesse et altera inesse: quapropter in omni composto omnia simplicia erunt.

+ 8 Dicitur et quia omnia corpora generata ab elementis sunt in loco medio qui est locus terre: nec est ut terra sit pars illarum que enim naturaliter sunt in aliquo loco necessario: aut sunt illud corpora existentes in illo loco: aut aliisque super quod dominat ipsum: quapropter existentia in medio: aut sunt terra: aut terrestria: quia autem terra: proprietas sit in loco necessario: et figuram nisi terminet ab alio: et in aqua est hoc possibile: quapropter necessitas est etiam ut aqua sit pars generatrix: et rursum quia generatio est per missionem: missio autem sit per humiditatem necessaria est ut aqua sit pars generatrix secundum missionem: et quod in aliis composta existat illa duo elementa: oportet ut duo alii existant etiam contraria his: scilicet ignis et aer: nisi illa sint in composta secundum dispositionem diminuta. Ut ergo quia si in composto non esset calidus: non esset in eo frigidum nisi in fine aquapropter necessitas est ut aqua et ignis sint in composta non secundum prius et posterius: quoniam etiam elementa existent necessario in omni composto.

Lestificari autem videtur et nutrimentus vniuersitatisque: omnia enim quidem sunt nutrimenti eiusdem ex quibus sunt

omnia enim ex mixtis nutriti: etenim quecumque videtur uno solo nutriti ut aqua plantae: multis nutriti: mixta est enim aque terra: ideo rufici tentat miscentes irrigare. Quoniam autem est nutrimentum quod est materie: quod nutritur autem coniunctum est materie forma et species: rationabile iam soli simpliciter corporum nutriti igne: omnium ex inuicem generorum: quoniam admodum et priores dicunt. solus enim et maxime est species ignis quia innatus est ferri ad terminum. vnuquodque autem inatum est ferri in situ ipsius regione: forma enim et species in terminis omnium: quoniam quidem igitur omnia corpora ex ipsis constituta sunt simpliciter dictum est.

+ 9 Et quod significat hoc est cibus ex quo nutritur plate vobis enim per plante nutritur aqua et terra: quapropter cibos admittit ea apud seminariorum: et cum eis sunt aqua et terra: ergo et duo alia elementa: et cum alia nutritur plate: ergo in eis etiam existunt elementa: et manifestum est quod illud nutritum non nutrit nisi per calor agentem existente in materia adueniente calo: enim est ex cibo veniente quod est forma et materia: et hoc inuenitur in igne in omnia elementa: quibus quilibet illos alterem in aliud contrarium. scilicet proportionem ad elementum est sicut proportionem ad materiam: quod ignis continet omnia elementa ut dictum est in libro celi et mundi: est enim continens hoc quod mouet ad locum continet. et causa orbis lune: et causa enim est quod forma quae est illud ad quod pertinet nos: et hec est dispositio forme: determinatum est ex hoc quod omnia corpora sunt composta ab ipsis istis quatuor corporibus vocatis elementis quatuor.

Quia vero sunt quedam generabilitas et corruptibilitas: et generatio contingit eis quod sunt circa medium locum: dicendum de omni generatione simpliciter quod: et que eorum principia: facilis enim sic singularia inserviantur quod est in universali accipiemus prius. Sunt enim et numero equalia: et genere eadem principia que in semperternis et in primis: hoc quidem enim est ut materia: hoc autem ut forma: oportet autem et adhuc tertium existere: non enim sufficiet ad generandum duo: quae admodum neque in primis. Ut materia quidem in generabilibus quod possibiliter est et non esse causa: hec quidem enim ex necessitate sunt per eternam: horum autem hoc quidem impossibile non esse: hoc autem impossibile esse: quod non continet circa necessarium aliter se habere: quedam vero possibile est et non esse: et generabile et corruptibile: quoniam quidem enim hoc est: quoniam autem non est hoc: quapropter nec esset in generatione et corruptione circa possibile est et non esse. Ideoque ut materia quidem hec causa est generabilibus: ut autem cuius gratia forma et species: hec autem est ratio vniuersitatis substantie.

+ 10 Dicitur Artus: et quia sub orbis lune sunt generabilitas et corruptibilitas: declarandum est quod sunt principia vniuersalia omnia: generatorum et corruptorum: et que: quoniam hoc secundum facilis poterimus scire causas particularium ab vniuersalibus quod percursum ab vniuersalibus ad particularia sit maiorum via cognitionis in natura: principia ergo corporum generabilium et non generabilius sunt eadem numero quibus dicant secundum prius et posterius: et vniuersaliter sunt tria: scilicet materia forma et agens: hec autem duo non sufficiunt in rebus generabilibus et corruptibilibus nisi sit causa agens et mouens: sicut non sufficiunt in corporibus eternis: causa autem que est: scilicet materia in corporibus generabilibus et corruptibilibus est illud in quo est contingens: et ea in quibus est contingens sunt generabilitas et corruptibilitas. Res enim tribus modis iueniunt: quedam enim sunt prius: et quedam nunquam in aliis ipsis sunt in aliquo non: et iste tertius modus est aliud

a duobus primis: quod enim semper invenitur impossibile est in aliqua hora puerum: et quod semper est priuatum impossibile est ut in alijs hora iuueniat: et quod genitibilia et corruptibilia sine huiusmodi: quia ea genitibilia rerum et corruptibilia sunt illud quod recipit contingencia. s. causa materialis. vna igit causaz istarum rerum est causa materialis necessaria: causa autem quae est quasi forma. i. que est finis in generatione est ponenda post ipsam causam.

Porret autem adesse et tertium: quod omnes quae sunt formae dicuntur: dicit autem nullus. Sed hi quidem sufficiet existimauerunt causam esse ad generari speciem naturam quaeadmodum in phedrone socrates. item illi incipit alioz vi nibil dicentibus supponit: quoniam sunt entium: hec quidem species: hec autem participialia speciem: et quae sunt quae sunt genitibilia supponit: dicitur enim specie generari autem simusceptione: et corrupti sunt electione: et quod propter hoc vera sunt species existunt ex necessitate causas esse generationis et corruptiois: hi enim ipsam materiam: ab hac enim motum. Neutrū autem dicunt bene: siquidem enim sunt cause species: quare non semper generat continuo sed quandoque quidemque non entibus et speciebus semper et participialib. Amplius autem in quibusdam videm aliam causam entem sanitatem enim medicus facit: et doctrinam doctoz: ente et sanitatem ipsa et doctrinam et participialib. Similiter autem in alijs sim potentiam operantur.

Sed etiam cōiungēda est eis quae agēs in quod differunt antiquitatem: et quidam enim eorum fuerunt certi causa formalis: dicendo quod res habent formas et cōtinentias abstractas: et esse istarum sensibiliū est ex materia cōposita: et ista forma quae est agēs et abstractas est que mouet formas istaz rerum sensibiliū in materia: ut dixit Plato. Quidam autem sicut preterea cōmateriali in simili calido et frigido et humido et sicco: dicentes quod forme istaz rerum sunt ex admissione istoz tamen non ex agente extinseco: et dicunt quod generatio non est nisi transmutatione: et transmutatione non est nisi in materia. et Ari. redarguit virtutem quae dicitur quod facientes cām materiale melius considerat quod dant principia transmutationis in quantum transmutationis est principium. Alij autem dant principium non cōuenientem transmutationi. forma enim quae inuenit quod fieri transmutationem: quod ergo poterit esse cā transmutationis: et cōtradicit dicentibus formas esse causas agentes. propinquas: quae si esset sicut illi inquit ita quod non oportet ponere cām tertiam: cōtingeret ut generatio esset certa et perpetua. forma enim si semper est et recipiē semper est: ergo fieri in aliqua hora: et in alia non. Quapropter necesse est si forme agentes sint: ut sit causa agens prior cōsideretur: et etiam videmus res in quibus agēs est aliud a recipiente et aliud a forma. U. g. sanitas que est a medicina in humano corpore est aliud a recipiente. et Ari. refertur Platonis: quia forma non est causa agēs simpliciter: sed quia sicut causa propinqua et cōtentia ponit enim Ari. formas agentes: quia esse earum apud ipsum est aliud ab esse earum apud Platonem. Differit quidem a Platone in modo cōndit formas et in modo actionis eaz tamen: non in esse eaz simpliciter: neque in actione eaz simpliciter.

Si autem materia quae inquiet generare per motum naturalius videtur dicere ita dicentur. alteras enim et transformas magis causa generationis et in oibus affueti sumus hoc dicere efficiens. Similiter et in his que natura: et in his que ab arte: ab arte autem quodcumque mutatis est. Sed tamen nec hi iuste dicunt. materie enim pati et moueri mouere autem et facere alterius potentie. manifestum autem et in his quae arte et natura generant: non enim ipsa facit aqua ex seipsa ait: neque lignum lectum: sed ars: quo circuca hi dicunt non recte propter hoc: et quae derelinquiunt

principia et cām: auferunt enim quod est esse et formam
52 Quia autem cōtentia sicut in materia quae cōceptio corporis cōuenientior: non peccant multum. faciunt enim hoc receptionem et passionem eandem cum principio actionis et motionis. et manifestum est quod ipse cōtradicit duobus principiis per ea quae sunt in arte et natura. et etiam quod destruit causam agentem destruunt causam formalem. forma enim si fieri ab aliquo modo passionis accidentis materie est raro facta et accidentaliter.

Amplius autem et potestias attribuit corpori propter quae generantur valde organicas: auferentes eam quae sunt specie causam: quae enim innata est ut inquit calidum quidem segregare: frigidum autem cōgregare: et aliorum variis: hoc quidem facere: hoc autem pati ex his dicunt: et per hoc oia alia generari et corrupti. Cideretur autem et ignis ipse motus pati.

Et universaliter si faciunt principium agēs non faciunt nisi agens in genere instrumenti: non agēs vero quod destruit principium agens ab entib. Dicunt enim quod calidum naturaliter separatur et distinguunt: frigidum autem cōgregat et admiscet: et similiter oia alia sensibilia nālitter agere et patiuntur: et sufficit in generatione rerum et in corruptione earum actio et passio earum ad invicem. Sed quod videmus in quibusdam quod magis sunt agentia quam alia elementa: digniora sunt ut corrumpti res quam generantur propter necessitas si generant res ut habeant agens quod facias ea per temperamentum et alterationem apta ut aliquid fiat.

Amplius vero simile aliquid faciunt ut si quis ferre et variis instrumentis attribuit causam eorum que generantur necesse est enim fertante diuidi et incidente coequari et in alijs similiter: quo circa siquidem maxime facit et mouet ignis: sed quod mouet non vident quae deterius quam organa. Nobis autem et universaliter plus dictum est de causis et nunc determinat est de materia et forma. Amplius vero quae sunt in allatione motus demonstrantur est quoniam perpetua: necesse est his entibus et generatione esse continuae: allatio enim faciet generationem actualiter quod adducit et abducit generationem. Similiter autem manifestum quae sunt et si priora bene dicta sunt: transmutationem primum allationem: sed non generationem dicendum multum enim rationabilius ens non ente generationis causa esse: quam non ens ente esse. quod certum quidem est: quod generatur autem non est: propter quod et alatio prior est generatione.

Quia ergo attribuit generatoe igni: aut alicui alijs elementis: sicut attribueret generationem dolobrationem securitatem: uno non precepibant istud quod motus ignis est vilior: motione instrumenti: instrumentum enim non mouet sine artifice: et quem mouebit cum artifice mouebit ad generationem ignis aut quem non mouebit per primum mouens mouebit ad corruptionem. Declaratum in naturalibus quod motus localis est continuus et eternus: et propter et generatio est continua et eterna: quoniam motus generat faciendo appropinquare generante generando: et hoc rectum est in quantum iste motus est per omnes transmutationibus: ut ostensum est. et etiam appareat quod illud quod mouetur iste mouet est ens: et illud quod generatur per ipsum est non ens: et quod est ens maxime est causa non entis: et quod est ens semper dignus est ut sit causa non entis semper: quapropter vilium est quod iste motus est prius motibus naturalibus alijs.

Quod autem supposuit et demonstratum est quod est continua ens rebus generatio et corruptio. dicimus autem causam esse allationem generationis. manifestum quidem quod una ente allatione non contingit fieri ambo: quia contraria sunt. id est enim et similiter se habent semper idem in statu est facere: quo circa generationem semper erit aut corruptio.

oportet autem multis esse motus: et contrarios motus: aut allatione: aut inequalitate: contrario per enim contraria causa. Ideoque non prima allatio causa generatio est et corruptionis: sed quod circa obliquum circulum in hac enim et continua inest et moueri duos motus: necesse enim si erit semper et continua generatio et corruptio sepe aliquid moueri ut non deficiant transmutationes hec duo autem ut non alterum contingat solum continua quidem igitur totius allatio causa: presentie causa inclinatio: contingit enim quodque longe fieri: quiaque ppe: inequali enim distantia enter: inegalitas erit motus: quo circa si in accedendo et in prope esse generat: et in recedingo et longe fieri id ipsum corrumpit: et si in multo tene adueniendo generat: in multotens recedendo corrumpit: contrario enim contraria est ea.

55 Sed quia ostensum est quod entia semper sunt in generatione et corruptione: et quod generatio corporis istius est corruptione alterius: manifestum est quod ponendo unum motum impossibile est duas operationes: generationem et corruptionem esse idem. Id est enim non facit contraria: quapropter aut semper erit generatio: aut semper corruptio: aut si sit unus motus erit finis dispositioes ois contraria ita quod appropinquando operatur aliquid: aut finis eius remotione op. rati contraria: sed quia est impossibile motu esse contrarium motu: ita quod aliquis motus per se generet: ut dictum est in libro de celo et mundo. aliquid autem corruptum ut fungunt astronomi: manifestum est si generatio et corruptio sint continua et sint motus finis dispositioes contrariae i respectu generatorum et corruptorum. iste ergo motus non est primus: sed motus solidi in orbe declivus. Ita enim orbis sic dicit Aris. huius continet motus duos. scilicet ppinqum et remons ne: procedat ex eo una operatio. causa ergo continua est prima generatio et corruptionis est prius motus. etiam autem generatio et corruptionis est quod mouetur stelle et planete in orbe isto quod habent dispositioes diversas enibz: quod aliquando appropinquat aliquando removet: quare eorum diversa operatio. oportet ergo si per elongationem corrumpit: et per appropinquationem generationem faciat: quod contrario est contraria cause.

Et inegaliter generatio et corruptio quam finis naturae. Ideoque et ipsa et vita vniuersitatem huius numerum et hec determinantur. omnium enim est ordo: et omnes ipsa et vita mensuratur per modo: sed tamen non eadem oce: sed hic quidem minor: hic autem maior: his annis quidem enim his autem maior: aliis autem minoribus est mensura.

56 Quapropter oportet ut numerus revolutionum in quibus est preparatio ad corruptendum sit eis numero revolutionum in quibus est tremens: et quod tempus iumentum sit equaliter posse senectutem: et ista duo tempora determinant per revolutiones orbium declivit: oportet sicut dicit Aris. quod bene ens habere vitam determinata: ex eo quod mouetur circulariter. horum quidem hoc huius in vita paucas revolutiones: hoc autem multis: hoc autem unam: hoc autem finis magis et minus: et hoc quod Aris. dicit de orbe solidi debet intelligi de aliis planetis.

Apparet autem et finis sensum confessus his que a nobis dicta sunt. videmus enim quod adueniente quodem sole generatio est: recedente autem diminutio: et inequaliter tempore alterutrum quale enim tempora generationis et corruptionis que finis naturae sed contingit multotens in minori corrupti. propter ad inuicem confusione. iniquali enim ente materia et non vbiq; eadem: necesse et generationes ineqles esse: et has quod citiores: haec autem tardiores: quo circa accidit propter horum generationem alijs generari corruptio nem. Semper vero et dictum est continua erit gene-

ratio et corruptio et nunquam deficiet propter quam di- ximus causam.

57 Sensus quidem conueniens videtur demonstratio. fol. n. quod appropinquat nobis in suo orbe generat: et quod eius gauerit corruptus: et hoc quod dicitur quod tempus generationis est equaliter tempus corruptionis non est usi nullus: quoniam multotens accidit accidens: quod sit minus tempus corruptionis tempore crementi vel senectutis: aut propter innumera complexiones finis magis et minus sunt in eadem specie: quare diversitas temporum generationis et corruptionis in eis. si individuum cuiusde speciei aut propter diversitatem dispositionum cause agitur: ppique: aut propter diversitatem cause agitur in ultimo: ut diversitas operacionis solidi. propter congregationem et segregationem planetarum cum eo: aut propter virtutem: ut diversitas habeatur a non solis in hora generationis actus: et debet scire quod quoniam poluerimus hoc quod dicit Aris. quod tempus crementi est equale temporis senectutis: pponeamus hoc quod in dicto dicunt quod tempus iumentum sit in homine usque ad xxxv. annos: et propter hoc vita nullis in lx. annis sit: et propter hoc dicit magister quod vita est media in lx. et in xx. annis.

Hoc autem rationabiliter contingit. Quoniam enim in omnibus inquit quod melius desiderare naturam semper melius autem esse quam non esse: quot enim autem modis dicimus in aliis dictum est. hoc autem in omnibus possibile existere propter longe a principio distare: reliquo modo complexum est deus facies continua generatione: ita enim maxime continuabitur esse: quod prius est substantia fieri semper per generationem. huius autem causa ut dictum est multotens in circuitu alia loquuntur: sola enim continua: ideo et alia quocunq; transmutantur ad inuicem finis passiones et potentias. Ut ergo simplicia corpora imitantur in circuitu allationem: quoniam enim ex aqua aer generatur: et ex aere ignis: et rursus ex igne aqua in circuitu. dicimus enim circumvenientiam quod rursus revertitur: quo circa et recta allatio assequitur eam que in circuitu continua est.

58 Et hoc quod dicitur quod generatio et corruptio sunt continua non enim sequitur ex causa materiali et agente: sed etiam ex causa finali: quia ita visum est nobis quod natura semper mouetur ad nobilium huius quod poterit in unoquoque: et finis quod poterit recipere unoquaque: et quod ens est melius quod non ens: et ens vero quod non verum: et verum finis individualium quod finis species: quoniam tempus immobile: sed aliquod ens est istis rebus esse simpliciter nobis proper remotionem a prima causa habens eentiam et nobilitatem: et deus complexus diminutionem in istis contingente hoc modo finis quod generatio facta est continua: quod est poterit per se in istis rebus. et causa istius continua est motus circularis: quapropter et continua isto est circularis. Ut ergo aer generatur ab aqua: et aqua ab aere: et amplius motus finis recipit in huius continuatione nisi per assimilationem ad motum circularem. Ut ergo ascensus aeris et descensus aquae aliquando debet esse.

Similiter autem manifestum est ex his quod quidam quoniam videtur corporum in propriam allato regionem in infinito tempore non distanti corpora: causa enim huius est quia ad inuicem transitio. si enim unius quodque maneret in sua ipsius regione et non transmutaretur ab eo quod propter iumentum utrumque destitutum transmutatur quidem igitur propter allationem duplice ente quia transmutantur: aut non contingit manere nullum eorum in nulla regione ordinatum. Quod quidem igitur est generatio et corruptio et propter quam causam et quod generabile et corruptibile: manifestum est ex his quod dicta sunt.

59 Dicitur: et ex his quidem dissoluere quoniam: quare non segregat ista corpora simplicia ab inuicem in isto longissimo

tempore; ita q̄ nullā habet missione aut cōfusione; t̄ q̄ erunt ista p̄pia loca. cā enī missio eoū t̄ ad inuicē t̄ missio locoū ad inuicē ē motus circularis; qui si nō cēt ab eo segregarent; sed mutant ad inuicē ppter motū duplē orbis declivis t̄ motū none spere. Dicit; nos auct̄ determinauimus superius causā vniuersalē materialē t̄ enī formalē; t̄ nos determinauim⁹ causā tertiam genera- rationis t̄ corruptionis t̄ agens.

Quoniam aut̄ necesse ē esse aliquid mouēs si motus erit vt dictū ē p̄ius in alijs; t̄ si sp̄ q̄ oportet aliquid esse semp̄; si continue vnuū; t̄ idem; t̄ imobile; t̄ inalterabile; t̄ igenerabile; t̄ si multi qui in circuitu motus multa quidē. omnia aut̄ q̄ liter esse hoc necesse sub vno p̄ncipio: continuo aut̄ ente tēpore necesse motū esse cōtinuū si ipos sibile t̄p̄ sine motu esse. p̄tinui igit̄ alicui t̄p̄us numerus eius qdē quā i circuitu; ergo quāadmo dū in his q̄ a p̄ncipio determinatū est.

60 **Dicamus** ergo t̄ quia dictū est in alijs; qm̄ si mot̄ est necesse ē mouēs esse; oportet q̄ si motus p̄tinuus ē t̄ ppe- rius v̄ sit mouens p̄petuū; ergo si motus ē p̄tinuus ergo mouēs; t̄ etiā necesse ē si motus cōtinuū ē vt mouens si imobile t̄ vniuersaliter nō trāsmutabile. motus enī conti- nuus equalis ē t̄ nō interclusus; quapropter mouēs t̄ motus sunt trāsmutabilia oīo. t̄ si motus circulare sunt plures vno; necesse est vt mouens sit plus vno: sed huiusmodi motus sunt plures vno; ergo t̄ motus t̄ q̄ visus ē q̄ oīa ista mota aliquo mō mouens eodē motu t̄ ex motu dia- turnali; necesse ē vt oīa ista mouēta cōtinuā sub eodem mouēte. t̄ q̄ manifestū ē de natura tēpōis q̄ est p̄petuū t̄ continuū; t̄ manifestū est q̄ numerus motus continua necesse ē vt sit vnicus motus cōtinuū; t̄p̄ igit̄ ē nume- rus motus cōtinuū; sed p̄tinuū ē circulare; igit̄ t̄p̄ ē nume- rus motus circularis; t̄ totū quidē hoc v̄ sit ē in alijs; sed dictū ē in hoc loco ad rememorationē.

Cōtinuū aut̄ motus v̄trū quia qd̄ mouēt cōtinuū est; aut̄ in quo mouetur velut locū dico aut̄ passioneos; manifestū v̄tq̄ quia eo quidē q̄ id quod mouetur. quō enī passio continua ē; nisi quia res cui accedit cōtinua ē; si aut̄ t̄ hoc eo q̄ i quo solo loco existit magnitudine enī aliquā h̄z huius aut̄ q̄ circulo solum continua: quo circa idē libiūp̄i semper p̄tinuū. hoc igit̄ est quod facit continua motum q̄ in circuitu corpus fert motus aut̄ tempus.

61 **Dixit;** t̄ cōsiderandū ē de continuaōe motus; v̄trū sit quia ipsū motū ē cōtinuū aut perpetuū; aut quia illud p̄ quod mouet aut̄; i quo mouēt cōtinuatio accident. s. forma t̄ loc⁹. t̄ manifestū ē q̄ p̄tinuato nō inuenit p̄mo nisi i ma- gniitudine; t̄ q̄ motu h̄z magnitudine necesse ē vt p̄tinua- tio sit ex moto. Dispositio enī illius. s. forme non ē p̄tinua- tio nisi qz ē i p̄tinuo; s̄ t̄ nō ē phibitū dicē p̄tinuū i loco loc⁹ enī ē magnitudo; t̄ magnitudo p̄tinua p̄ma in q̄ ē pos- sible esse magis t̄ min⁹ ē prima spērica; q̄ prop̄ necesse ē vt sit illud quod facit vnum motū p̄tinuū corp⁹ qd̄ circu- lariter fert; t̄ q̄ iste motus facit t̄p̄.

Qm̄ aut̄ in cōtinuaōe motis finē generationes aut̄ alterationē; aut̄ vniuersaliter transmutationē huiusmodi. videm⁹ deinde ens t̄ generatiū hoc post hoc vt non deficit. v̄dendū ē v̄trum ē ali- quid quod erit ex necessitate aut̄ nūbil; s̄ omnia contingit non fieri.

62 **Dixit;** t̄ quia trāsmutatio rerū transmutarū est; t̄ ge- nerationē t̄ corruptionē; t̄ vniuersaliter aliquo modo trā- mutationis ē successiva; t̄ nunq̄ deficit; sed semp̄ cōtingit hoc post hoc; p̄scrutandū ē modo qualiter potest ē ppe-

tuita in rebus generatis. etenī p̄ncipium cōsideratiōis in hoc ē; v̄trū sit aliquid generatiū; aut̄ nūbil generat̄ necessa- rio sed omne ē contingenter.

Qm̄ enī quidē quedā manifestū t̄ mox erit t̄ futurū aliud; ppter hoc q̄ v̄trū ē dicere q̄ erit oportet hoc esse; qnq̄ v̄trū qz ē hoc. q̄ aut̄ nūc v̄trū dicere quia futurū est nūbil p̄hibet non sie- ris futurus enī incedere quis nō incedet.

63 **Dicamus** ergo q̄ manifestū ē per se q̄ quedā sūt possi- bilita generatiū t̄ non generari; qm̄ sermo videt in aliquo quod ē possibile generari nō est alius a sermone eius qd̄ nō ē nisi quia quod ē possibile ē differēt a necesse est; qm̄ illud qd̄ in futuro necesse ē ē; v̄trū erit de eodē dicere q̄ necessariū est esse in aliquo tpe; vt equalitas noctis t̄ diē int̄ duos tropicos. illud aut̄ qd̄ nō ē v̄trū dicere in eo eē nisi in tēpore p̄sentē nō ē possibile vt non sit. U. g. quoniam si abulatio possibilis ē in sorte; possibile ē vt non abulat.

Vniuersaliter aut̄ qm̄ cōtingit quedā entiūz t̄ non esse manifestū qm̄ t̄ que generat̄ ita habe- būt t̄ non ex necessitate hec erit; v̄trū igit̄ oīa talia; aut̄ non. Sed quedā necesse simplicit̄ fieri.

64 **Et manifestū** est q̄ quedā entiūz nō necessario genera- tur; qrendū ē v̄trū oīa sunt sic; aut̄ ex eis sunt que necessa- rio generantur.

Et est; quēadmodū in esse hoc qdē impossibili- bilita nō esse; hoc aut̄ possibile; ita t̄ circa genera- tionem. U. g. cōdērisiones igit̄ necesse fieri t̄ non possibile non cōtingere.

65 **Dicam⁹** ergo q̄ sicut in entib⁹ quedā impossibilita sūt priuari ab esse vt necessario t̄ quedā entia possibilia sunt priuari ab esse; ita ē in rebus generatis q̄ quedā sunt pos- sibilita vt non generent̄; t̄ quedā necessario generabuntur vt introitus in tropicos; qm̄ hoc necessariū ē cōtingere t̄ impossibile est vt non cōtingat.

Si igit̄ qd̄ prius necesse ē fieri; siq̄ posteri⁹ erit. U. g. si domus; fundamētu; si vero hoc; lutū priuia; ergo si fundamētu factū ē necesse t̄ domū fieri; aut̄ non esse adhuc. si aut̄ t̄ hoc posito; necesse gene- rari simpliciter. si aut̄ t̄ hoc posito; necesse gene- rari domū; si enī sūt q̄ priuia habēs se ad poste- riū; quare si illud erit; necesse illud p̄ generari. Si igit̄ necesse generari t̄ qd̄ postea; t̄ qd̄ prius necesse. t̄ si qd̄ prius; t̄ qd̄ posteri⁹ igit̄ ē necesse; sed hoc nō ē; ppter illud; s̄ qm̄ subiectus est ex ne- cessitate futuru. In quibus igit̄ q̄ postea necesse ē esse in his cōvertitur; t̄ semper priou generato necesse generari quod postea.

66 **Et** quin hoc dictū ē querendū ē in hoc finē motū manifestū p̄t̄ esse necessaria successio in mā possibili; qm̄ aut̄ hoc erit in rebus que sūt mī finite habētes p̄ncipia t̄ ultima; aut̄ q̄ sunt mīnite habētes p̄ncipia t̄ ultima; aut̄ q̄ sunt infinita; infinita aut̄ sunt duob⁹ modi; aut̄ infinita fin̄ circulus; aut̄ infinita recte. In reb⁹ aut̄ finitis manifestū ē q̄ grātio prioris ē necessario qn̄ fuerit postremū. U. g. q̄ fundamētu ē necessariū si dom⁹ ē; t̄ eē lapidē si fundamē- tu ē; si ergo in istis cōtinget q̄ qn̄ ēt̄ p̄mū; q̄ accideret po- stremū. s. si fundamētu ē dom⁹ ē; t̄ nūc oportet vt successio ē et̄ necessaria t̄ p̄tinua i grātioē istozū; sed manifestū ē q̄ nō ē necessariū q̄ fundamētu sit nūl si dom⁹ sit. si g. posse- rim⁹ q̄ dom⁹ sit necessario; oportet necessario q̄ si dom⁹ sit q̄ fundamētu sit; qm̄ posita ē q̄ si dom⁹ ē fundamētu ē; si g. postremū ē necessariū; p̄mū ē necessario; sed manife- stū q̄ p̄mū ē non ē necessariū; qm̄ p̄ting. nē ē; t̄ si ē nec- essario; nō erit nūl h̄z hypothētū; si ergo dom⁹ qd̄ ē postre- mū ē et̄ necessario; p̄tingēt̄ vt cēt̄ semp̄; s̄ possibile ē ut nō sit; qm̄ dispositio ē esse eadē ē t̄ dispositionē in grātione.

Siquidē enī in infinitū tendit t ad inferius: non erit necesse eōū q̄ postea hec generari simpliciter: sed neq; ex suppositio: semp̄ enī alterū anterius necesse esse: ideo t necesse illud generari: quocirca si non ē pncipium infiniti: neq; p̄mū erit: nihil pp̄t quod necesse erit generari. At vero neq; in finem habebit hoc ē dicere vere: qm̄ necesse simpliciter generari. Verbi ḡra: domus qm̄ fundamēti generat: qm̄ enī generat: si necesse generari semp̄: hoc acciderit semp̄ esse: p̄tingens semp̄ non esse: sed oportet semper generationes esse si ex necessitate eius generatio: ex necessitate enī t s̄per simili: quod enī ē necesse: nō possibile non ē: quocirca si ē ex necessitate: sempiterū est: t si sempiterū ex necessitate: t si generato igit̄ ex necessitate: perpetua t generatio huius: t si sempiterū ex necessitate: si igit̄ alicuius ex necessitate generatio simpliciter: necesse circuitre t reuerti. Necesse igit̄ aut finem habere generationem: aut non: t si non: aut in rectū: aut i circuitu: horū aut si erit sempiterū: non in rectū possibile: quia nequaz est pncipium: neq; si inferius vt ad futura accipiamus: neq; si superius vt ad generata: necesse aut pncipium neq; finito ente t sempiterū esse: id necesse i circuitu esse: cōuerti igit̄ necesse erit. U.g. si hoc ex necessitate ē: qd̄ p̄m̄ ergo: h̄ si hoc quod posterius necesse generari: t hoc s̄per iam cōtinue. n̄bil enī differt dicere per duo aut multa: in circuitu igit̄ motu t generatione ē quod ex necessitate simpliciter: t si i circuitu necesse generari t generata esse: t si necesse: horū generatio in circuitu.

67 Et quon impossibile ē esse cōtinuitatē in habentibus p̄ma t postrema: manifestū ē etiam q̄ hoc impossibile ē in rebus p̄cedentibus fini rectitudine in infinitū fin duo extrema: qm̄ hec non habent p̄mis ex quo sit necessariū ut habeat vltimū: neq; habet vltimū ex quo sit necessariū ut habeat p̄mū: quapropter necessitas generatiois successiue non est nisi per circulationē t hoc necessariū ē qm̄ generatio p̄petua ē necessaria: necessarium aut ē eternū: t eternū mouet circulari: t illa generatio eterna necesse est ut habeat pncipium: t quā habeat pncipium necessario: aut hoc erit inq̄us h̄ pncipium fin rectitudinē: aut fin circulationē: sed si fuerit fin rectitudinē: necessariū est aut non ē eternū: aut nō habet pncipia: qm̄ rectū q̄ habet pncipium in vltimū necessario ē finitū t nō eternū: t si posuerimus ipsū ē infinitum in duob⁹ extremitis nō habebit pncipium: qm̄ infinita non habet pncipium neq; vltimū: quapropter necessariū est si posuerimus ipsū ē eternū t habere pncipium: vt sit circulare t ut generatio rerū sit circulari: t si p̄mū est: vltimū est: t si vltimū est p̄mū ē: necessariū ergo t perpetuū non ē nisi i motu circulari t in generatione circulari: qm̄ oia que sit in circuitu sit necessaria t cōuenienter: t ea q̄ necessaria sit mouēti circuitu: t debes scire q̄ hic sermo cōpletū illud qd̄ ostēti est i viii. de naturali auditu. t q̄ motus ē successiuus t nō deficiens in aliqua hora: nam si hoc quod dicitū est hic cū eo quod dictum ē in illo loco ostēdit motū ē eternū.

Hoc vtr̄q̄ quidē est qm̄ i circuitu motus t qui celi: qm̄ ex necessitate hec generant t erunt: quectūq; huiusmodi motus: t quectūq; pp̄t huc si enī quidē quod in circuitu mouet semp̄ aliqd̄ mouet: necesse t horū in circuitu esse motum. U.g. superioz allatione ente in circuitu: sol sic: qm̄ aut si hoc: hore: pp̄ter hoc in circuitu gene- rantur t reiterantur: his autem generatiois ita ite-

rum t que ab his.

68 Et quia dictū est in alijs q̄ motus eternus t motus circularis ē motus celi: manifestū ē q̄ motus rerū generatur t corruptiarū est per illos motus t ex eis: qm̄ si illud qd̄ circularis mouet perpetue moueret necesse ē ut motus transmutaratur sit motus circularis. U.g. qm̄ primus motus ē circularis: oportet etiā ut sol in orbe declini moueat etiā circulari: t quia motus solis i orbe ē circularis: oportet ut ipsa annū currat circulariter: t q̄ illa currit circulariter in circuitu: oportet ut t cōsequentia curant circulariter.

Quare ergo hec quidē ita vident. U.g. aer t aqua i circuitu generant t siquidē nubes erūt oportet t pluere: t si pluet oportet t rubē eē. bo mines vero t aialia nō reiterant i seipso: vt rursus generetur idē: nō enī necesse ē si pater tipis generatus est: t regenerari: sed si turillū in rectū itaq; videtur hec generatio ē. Principiū aut̄ intentionis rursus hec: vtrū similiter oia reiterant aut non: sed hec quidē numero: hec aut̄ specie solū: quorū quidē igit̄ icorruptibilis substātia mota: manifestū: qm̄ t numero eadē erūt: motus enī sequit̄ quod mouetur: quorū aut̄ non: h̄ corruptibile: necesse specie numero aut̄ non reiterari: ideo aqua ex aere: t aer ex aqua specie idē: non numero. Si autem t hec numero: sed non quorū substātia generatur: ens tale quale cōtin- git non ē.

69 Sed in hoc etiā conuenit questio: t ē qm̄ generatio accidens ex his ē circularis: quare igit̄ qdām sit ita: t ut si vltimū est: p̄mū ē: t si p̄mū est: vltimū ē. U.g. si nubes sit: pluvia ē: t si pluvia ē: nubes sit. t in aliquib⁹ nō. U.g. qm̄ homines t aialia non reciprocant i se circulariter ita q̄ in diuitia cozi reuertant i idē: neq; etiā necesa- riū ē si p̄mū est q̄ vltimū sit: qm̄ non ē necessariū si patuerit q̄ iste filius fuerit futurus: sed si iste filius ē: necesa- riū ē ut pater sit: sed hoc nō p̄cedit v̄sq; in infinitū p̄ esen- tiam sed per accidē: qm̄ si ita esset non ēt filius n̄lī post esse in diuīduo infinitū: t quon ita ē: neq; ergo p̄mū ē si vltimū est nisi per accidē: neq; vltimū ē si p̄mū est oio: hoc quidē contingit istis fini q̄ videtur: quia recte ge- nerant: t pncipiu cōsiderationis i his ē vtrū: sit aliquid qd̄ circulariter reuertit: t siuidē aut quedā circulariter reuertunt̄ fin specie. Dicam⁹ ergo q̄ ois substātia idīuidua manēs icorruptibilis necessariū reuertitur fin idē idī- uidui. Corruptibilis aut̄ impossibile ē ut reuertant̄ n̄lī fin specie. U.g. aer generabilis ab aqua: t aqua ab aere: nō q̄ in diuīduo illius aque corrupit reuertit per se: q̄uis mate- ria esset eadē t agēs idē: qm̄ si idē agens ex eadem ma- teria faceret lateres t postea corumpent ut faceret alios posterius: manifestū ē q̄ differt p̄mū a p̄cedentib⁹.

Noue translationi libriū de generatione t corruptione ad Auctori Lodubensī cōmentare: Summi philosophi Aristotelis ex Stragra grecie oppido Nicomachi De- medicina artis professoris filij: deo optimo maximoq; fauente finis impositus ē: Impensa arq; diligentissim Andrei de asula Veneris imp̄se: Anno salutis christiane. M.ccc. lxxvij. septimo calendaras octobris.

scientie anime ad alias scientias inuenitur tribus modis. quoz unus est fin q est pars illius scientie: immo nobilissima pars eius sicut habet dispositionem cum scientia natu Animalia. n. sit nobilissima corporis generabilium et corruptibilium. anima aut est nobilis oibus que sunt in animalibus. Secundus est qz dar pluribus scientiis plura principia: ut scientie morali. regendi ciuitatis: et diuine. Moralis enim suscipit ab hac scientia ultimum finem hominis in eo q est homo: et scientia sue substantiae que sit. Diuinus aut suscipit ab ea secundum subiectum sui. hic. n. declarabitur qm forme abstracte sunt intelligentie: et alia multa de cognitione dispositionum consequentium intelligentiam in eo qd est intellectus et intellectus. Tertius vero est commune iuuamentum et est facere acquirere confirmationem in primis principiis: qm ex ea acquiritur cognitio eorum primorum. positionum: et cognitio alicuius per suam est magis firma qz sui esse.

Inquirimus autem considerare et cognoscere naturam ipsius et substantiam: postea quecumque accidunt circa ipsam: quoz etiam est magis firma qz sui esse.

Et quodlibet est scire naturam et substantiam eius: postea autem oia que accidunt ei: et existit tunc est qz hoc accidit subiectum quedam sunt passiones proprieatates animae: et quedam accidunt corpori. ppter animam.

Dum demonstravit utilitatem huius scientie: incepit demonstrare intentionem suam dicendo: et quodlibet est re. et illud qz querendum est in hac scientia et perscrutandum est scire animam naturam. et substantiam eius. Dicitur oia contingens ei: sicut est de alijs considerandis in scientia naturali. cognitione. n. cuiuslibet generis et speciei eius non complebitur nisi per cognitionem substantie illius speciei: et per cognitionem eorum que contingunt ei: ut dictum est in posterioribus analeticis. Dicitur. et existimat est re. et accidentium autem contingentium animae: quedam sunt ut existimant passiones que appropiantrt animam. s. qm anima non indiger corpore in habendo has passiones. U. g. ut in imaginatione per intellectum. quedam aut reputant indigere corpore: et qz non complebuntur nisi per virtutem. s. anima et corpe: et intendebat quoniam dicitur: et quedam contingunt corpori. ppter animam: et he sunt passiones atriibute virtuti cōcupiscentiali. s. animae que desiderat et fugit: et induxit hanc divisionem in accidentibus animae: qm illud quod est magis desideratus de passionibus animae est utrum possit esse de eis abstractus aliquid: aut non: quod impossibile est nisi sit aliquod eorum proprium a se sine corpore: et potest intendere p passiones. ppter animam: eas omnia existit in anima: et secundo in corpe ut sensus et imaginatio. et intendit per alias eas q existunt in anima. ppter corpus: ut somnus et vigilia: et sic comprehendit in hoc sermone oia que contingunt animae et attribuantur ei.

Omnius autem et penitus difficultissimorum est accipere aliquam fidem de ipsa. quz. n. sit questionis communis multis alijs: dico autem eam que est circa substantiam et eas que quid est. Fortassis alicui videtur una quedam methodus esse de oibus de quibus volumus cognoscere substantiam: sicut et eorum que sunt finis actionis. ppter demonstrationem: quare querendus utrum erit methodus ista.

Et valde est difficile et graue inuenire aliquod firmum in esse eius ex hac perscrutatione: qm hec perscrutatio: quia est communis alijs multis modis. s. perscrutatio de substantia eius: et de ea quid sit: necesse est existimari qz via in oibus rebus quorum substantiam volumus cognoscere sit eadem: quemadmodum via remonstrationis in passionibus contingentibus substantie est eadem: quapropter

A

Bonorum honorabilium notitiaz opinantes. Magis autem alteram altera: aut fin certitudinem: aut ex eo q me liorum quidem et mirabiliorum est: ppter viras hec aie historias rationabiliter utrumqz in primis ponemus.

Voniam de rebus honorabilibus est scientia de rebus aliquid q differunt ab iniucitate aut in subtilitate: aut quia sunt scite per res digniores et nobiliores: rectum est ppter hec duo ponere narrationem de anima positione procedenti.

Intendit per subtilitatem confirmationem demon strationis: et intendit per hoc quod dixit: aut quia sunt cognite per res nobiliores nobilitate subiecti. artes enim non differunt ab iniucitem: nisi altero isto ppter duorum modorum. s. aut confirmatione demonstrationis: aut nobilitate subiecti: aut virtutem. U. g. quanto geometria excedit astrol ogiam per confirmationem demonstrationis. astrologiam autem excedit illam nobilitate subiecti: et dicitur: necessarium est ppter hec duo re. et necessarium est qz hec duo inveniuntur in scientia de anima: ut procedat sermo de ea ante alias scientias: et manifestum est consideratus: qm subiectum huius scientie est nobilis alius: et similiter demonstratio eius est magis firma. Et incepit sermoninari ita inducendo hoies ad amorem scientie: et sermo eius est in forma syllogismi categorici: et quasi dicatur: et quia nos opinamur et cognitione est de rebus honorabilibus et delectabilibus: et qz scientie superant se ad iniucitem: aut ppter confirmationem demonstrationis: aut ppter nobilitatem subiecti: aut ppter virtutes sicut invenimus in scientia de anima. s. quia suprat in his duobus alias scientias preter scientiam diuinam. necessarium est opinari qz scientia animae antecedit alias scientias: et id possumus eam in oia questa positione precedenti.

Videtur autem ad veritatem oez cognitione ipsius multum proficer: maxime autem ad hanc: est enim tantum principium animalium.

Et etiam videmus qz cognoscere eam adiuuat magno iuuamento in omni veritate: et maxime in natura: est. n. quasi principium animalium.

Dum demonstrauit cam ppter quam debet esse hec scientia magis honorabilis et procedens alias scientias nobilitate: incepit etiam demonstrare utilitatem huius scientie dicendo: et nos videmus etiam qz cognitione re. et intendit per omnem veritatem scientias speculatorias: et intendit per hoc quod dixit: et maxime in natura. s. et maxime in scientia natu. Dicitur cam ppter quem magis adiuuat naturalem scientiam qz aliam: dicendo: est enim quasi principium animalium. s. et causa in hoc est: quia cognoscere de animalibus est maxima cognitione partium naturalium: et haec est principium animalium. Uli necessarium est ut scire de anima sit necessarium in cognitione animalium: non invito. et debet scire qz iuuamentum

piter necesse est hanc viam declarare.

4 Quia demonstratur quod querenda in hac scientia sunt principia duorum generum: quorum unum est scire substantiam anime: et aliud est scire ea que contingunt substantiam: incepit primo demonstrare ea propter quod est difficile scire substantiam eius: et difficultas cognitionis viae et regule ex qua potest quis inuenire suam definitionem: et dicit: et valde est difficile et valde est difficile in cognitione definitionis anime habere regulam et vias ex qua possumus scire definitionem veram. s. viam inducentem nos ad suam definitionem perfecte: quoniam si talem regulam habuerimus: tunc facile erit cognoscere definitionem anime. Deinde incepit demonstrare modum: propter quem difficile est inuenire talem viam: et dare dubitationes que contingunt propter hanc difficultatem: et dicit: quoniam hec perscrutatio quia est communis et. i. et causa huius difficultatis est quoniam hec perscrutatio de anima que est querere cognitionem substantiae eius que est communis et omnibus rebus: quarum substantia est querenda: potest quis dicere quod via qua universaliter peruenimus ad cognoscendum definitionem rerum eadem est in querendo cognitionem substantiae eius: et aliarum substantiarum omnium rerum querendazz: et dat rationem super hoc dicendo: quoniam quemadmodum via qua sit demonstratio super passiones que contingunt rebus est eadem via qua sit in anima et in alijs: ita est in via cognitionis substantie: unde necesse est scire istam viam que sit quod est valde difficile. Et quoniam narravit difficultatem contingentem videnti quod ista via est eadem: quoniam querendum est ab eo scire illam viam quod sit: incepit demonstrare difficultatem contingentem dicentes quod ista via non est eadem.

i Si autem non est una quedam et communis methodus de eo quod quid est: amplius difficultius est negotiari: opozet enim accipere circa uniusque modum: quoniam manifestum fuerit utrum demonstratio aliqua sit aut diuersio: aut aliqua methodus adhuc multas habet dubitationes et errorum et quibus oportet querere: alia. n. aliorum principia sicut numeroz et planoz.

i Si autem ista via non fuerit eadem et communis tunc erit magis difficile illud quod quesitus est: necessarium enim erit inuenire aliquam viam in unaquaque rerum: et scire illam viam que sit. et si fuerit declaratum utrum sit demonstratio aut diuersio aut alia via post remanebant plures dubitationes in eis ex quibus debemus querere: principia enim regum diversarum sunt diversa. v. g. principia numeroz et superficiez.

5 Intendit: et si hec via qua tunc in inueniendo definitiones regum et cognoscendo substantias eorum non fuit eadem et communis omnibus rebus: quia definitiones sunt quoniam sed plures una: tunc illud quod quesitus est de cognitione substantiae anime magis erit difficile. necessarium est enim scire primus in unaquaque regum quia definitionis est cognoscenda per aliquam viam propria illis rebus quarum substantiae sunt cognoscenda: et quoniam fuerit declaratum a nobis illam viam esse et esse unam: tunc necessarium est nobis post scire illam viam que sit: utrum demonstratio vel dicatur at hippocrate: aut diuersio vel plato dicitur: aut alia via: ut via compositionis quam Aris. dedit in posterioribus: et quoniam hoc fuerit declaratum remanebant post multe dubitationes et loca errorum in rebus ex quibus oportet querere cognitionem definitionum regum: necesse est enim cum cognitione istius vie scire principia propria cuiuscum generum speculandorum: principia. n. regum diversarum generum sunt diversa. unde cognitione istius vie non sufficit in

scire definitiones regum: nisi scita fuerint principia propria illarum rebus propriis: nam definitiones non conponuntur nisi ex principiis propriis que sunt in re.

Primum autem fortassis necessarium est dicens in quo genere et quid sit. dico autem utrum sit aut qualitas: aut quantitas: aut etiam quoddam aliud diuisorum predicamentorum. adhuc autem utrum eorum que sunt in potentia: aut magis endelechia sit utrum enim non aliquid patitur.

Et dignum est et rectius ut primo determinemus in quo genere existit: et quid est. s. utrum sit hoc et substantia: aut quale: aut quantum: aut aliud ut predicamentorum que sunt determinata a nobis et amplius: utrum sit ens in potentia: aut est dignus: et ut sit aliqua endelechia: quoniam hec duo non parum differunt.

6 Quoniam demonstrauit difficultatem contingentem ei qui voluit diffiniri animam: incepit demonstrare ea quod primo perscrutanda sunt ab eo quod voluerit scire definitionem suam perfectam veram: et dicit: et dignum est et. i. necessarium est volenter scire definitionem suam: scire primo in quo genre decem generum continetur: utrum in substantia: aut in qualitate: aut in quantitate: aut alijs. D. quoniam scierit genus in quo collocatur: necesse est ei scire utrum sit in illo genere finis potentiam: aut est in eo finis: est endelechia. i. in actu. Differentia enim inter hec duo est magna. s. opinari quod est in aliis quod non est determinatum hac determinatione: potentia enim et actus sunt differentiae que continent omnibus predicamentis: et sunt valde opposite.

Considerandum autem et si partibilis sit: aut imparabilis: et utrum sit similia speciei omnis anima aut non. si autem non sit similia speciei: utrum ipse differat aut generem. Nunc quidem enim dicentes et querentes de anima: de humana videntur solum intendere.

Amplius autem considerandum est utrum est dividibilis aut non: et utrum omnes anime uniuocentur in specie aut non: et si non conueniant utrum differant in specie aut in genere. Hlos autem inuenimus omnes loquentes et perscrutantes de anima quod non videntur considerare virtutem de anima hominis.

i Quoniam incepit numerare questiones perscrutandas ab eo qui vult considerare de anima et demonstrauit primo quod substantia eius est querenda: incepit etiam dicere quid est querendum post hoc: et dicit: et considerandum est utrum sit diuisibilis. i. finis subiectum: aut non diuisibilis per diuisibilem eius. Plato enim dicebat quod virtus intelligibilis est in cerebro: et concupiscibilis in corde: et naturalis. s. nutritiva in epate. Aris. autem opinabatur eas esse unam subiecto et plures finis virtutes. D. d. et utrum omnes anime et. i. et considerandum est post utrum anima est eadem in specie in omnibus animalibus. U. g. anima hominis et equi aut sunt diuersae. D. d. et si non conueniant et. i. et considerandum est si apparuerit et sunt diuersae in specie: utrum illa diuersitas sit in utroque: dimittere enim hanc perscrutationem est causa propter quam antiqui non considerauerunt nisi unde anima hominis: existimando quod consideratio de hoc futurit consideratio de anima simpliciter: et hoc esset utrum si anima esset eadem in specie: modo autem quia sunt diuersae necesse est considerare si conueniant in genere: quoniam tunc debemus sollicitari primo circa definitionem illius generis. D. post circa ea que appropriant unicuique anime: sicut fecit Aris. et indifferenter siue illud genus fuerit predicatum uniuersitate: aut finis prius et posterior: sicut est in definitione quam post

inducer de anima.

Formidanduz autem quatenus non lateat: utrumq; ratio ipsius est sicut animal aut similius vniuersale aut nihil est aut posteriorius. similius autem et si aliquid commune aliud predicitur.

Et debemus preferuare nos ne ignoremus utrumq; diffinitione eius sit eadem: ut diffinitione vniuersali: aut sit alia i quolibet y. g. diffinitione equi et canis et hominis et dei. vniuersale aut nihil est aut est posteriorius: sic etiam et si est aliquid de quo predicitur vniuersale.

8 *Dum narravit quod necesse est dominum huius artis posse suam considerationem in anima vniuersali: incepit demonstrare quodque queritur diffinitione animae vniuersalis oportet non ignorare: ut illa diffinitione sit de modo diffinitionis generum: aut de modo diffinitionis specierum: sicut ignorauerunt antiqui: et dixi: et oportet nos preferuere quoniam qui querimus eandem diffinitionem vniuersalem ei ne ignoremus utrumq; vniuersalitas illius diffinitionis in omnibus animalibus sit sicut vniuersalitas animalis in omnibus suis speciebus: aut sicut vniuersalitas diffinitionis hominis et diffinitionis equi in omnibus suis individuis: quoniam quoniam hoc fuerit consideratum non contingit nobis quod locuti fuerimus de anima hominis: ut existimemus nos loqui de omni anima: sicut contigit Platoni. D. o. vniuersum aut vniuersum et demonstratur per hoc quod ipse non opinatur quod diffinitiones generum et specierum sint diffinitiones rerum vniuersalium existentium extra animam: sed sunt diffinitiones rerum particularium extra intellectum: sed intellectus qui agit facta in eis vniuersalitate: et quasi dicat: et non attribuitur esse diffinitionis speciebus et generibus ita quod illae res vniuersales sint existentes extra intellectum. vnuerunt enim vniuersale aut nihil est omne: aut esse eius est posteriorius ab esse reperit sensibilium: si est aliquid vniuersale ens propter: et dixi hoc: quia apparet hic quod diffinitiones sunt de istis rebus sensibilibus existentibus extra intellectum: et tunc aut non sunt res vniuersales existentes per se: ut Plato dicebat: aut si sunt esse eorum non est necessarium in intelligendo substantias reperit sensibilium: et q. d. q. non curat in hoc loco quomodoque sit: quoniam apparet quod iste diffinitiones non sunt nisi in rebus particularibus existentibus extra animam propter apparet hic: et quod aut non sunt omnino: aut si sunt posterioriores a rebus sensibilibus: quoniam si procederent eas ita quod essent causa eorum non possemus intelligere substantias reperit sensibilium: nisi postquam habuissent fidem sui effectus: sicut est dispositio de alijs causis reperit existentes in eis. s. forma et materia.*

Amplius autem si non multe anime sed plures reperit oportet prius querere totam animam aut partes: d. scilicet autem et harum determinare quales apte nate altere ad inuicem esse.

Et etiam si anime non fuerint multe: sed similes: utrumq; est querendum primo de anima secundum totum: aut de partibus suis: et quod est valde difficile ad distinguendum: est que, eorum differunt ab inuicem secundum naturam.

9 *Dicitur: et etiam quoniam declaratum fuerit quod anima non sunt plures secundum subiectum: sed secundum partes: tamen eadem subiecto: oportet perscrutari utrumq; debeamus ponere principia considerationis. primo de tota anima: deinde postea de suis partibus: aut primo debeamus considerare de partibus: sicut ante quod de anima secundum totum in eo quod est anima. D. o. et quod est valde difficile et. et quoniam posuerimus eam esse plures secundum partes difficile est nobis distinguere has partes et dare differentias quibus differunt ab inuicem: in quibusdam*

enim sunt manifeste: et in quibusdam latentes. U. g. inter intellectus et imaginationem: et inter imaginationem et sensus.

Et utrumq; oportet querere prius partes aut operationes ipsarum: ut intelligere aut intellectum: et sensibile aut sensituum: similiter autem et in alijs. Si autem opera prius itaque vnuerunt dubitabit aliquis: si obiecta horum prius querendum: sicut sensibile sensatio: et intelligibile intellectus.

Et utrum est perscrutandum prius de partibus aut de suis actionibus. U. g. utrum prius de intelligere aut intellectu: aut de sententiis: aut de sensu: et sic de sensibilibus: et si prius debemus perscrutari de actionibus potest hoc dubitare utrum est perscrutandum de sensato ante sensum: aut de intellectu ante intellectum.

Quoniam incepit numerare dubitationes que continguntur in ordinatio perscrutationis de anima: et dicit prius utrum sit considerandum de anima vniuersali aut particulari: incepit modo querere quoniam considerauerimus de partibus utrum sit incipendum de eis: et post de suis actionibus: aut econuerso: et dicit: et utrum perscrutandus est prius et. et est sermo est intelligibilis per se. D. o. et si prius perscrutandus est de actionibus potest homo dubitare et. et si declaratum fuerit quod oportet nos prius querere de actionibus: dubitat homo in hoc utrum debeat incipere a sensu an sensatum: et ab intellectu ante intellectus: aut e contrario: et dubitat in talibus quia oportet de eis que sunt magis nota apud nos ad ea que sunt latentiora apud nos: et in hoc differunt scientie: scientiaz enim in quibusdam ea que sunt magis nota apud nos sunt precedentia: ut in mathematicis: et in quibusdam econtrario: ut in quibusdam que continentur in scientia naturali.

Uideretur autem non solum quod quid est: cognoscere utile esse ad cognoscendum causas accidentium in substantiis: sicut in mathematicis quid rectum: et quid obliquum: et quid linea: et quid planum ad cognoscendum quod rectis trianguli anguli sunt eualescentes: sed econuerso accidentia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est. quoniam non habemus tradere secundumphantasiæ de accidentibus: aut omnibus aut pluribus: tunc et de substantia habemus dicere aliquid optime. Quid enim demonstrationis principium est quod quid est quare secundum quascunq; diffinitiones non contingit esse cognitionem: neque de ipsis imaginari facile: manifestum est quod dialectice dicte sunt: et vano ostendit.

Et videatur quod hoc non solummodo est utile: sed sciens quod sit aliquid in sciendo causas accidentium substantiarum. U. g. in mathematicis: quoniam scire quod est rectum et curvum: et quid est linea: et quid est superficies: est utile in cognoscendo angulos trianguli quod angulis rectis sunt eualescentes: sed etiam econuerso: s. quod accidentia adiuuant maxime in sciendo quid est aliquid: quoniam declarauimus aliquid secundum viam imaginationis in omnibus accidentibus: aut in pluribus eorum: tunc dicemus etiam de substantia meliorem sermonem: nam quid est aliquid est principium omnium demonstrationis: et quod fuerit genus ex diffinitionibus per quod non preparatur cognitio accidentium: neque intelligitur aliquid ex eis facile: manifestum est quod non sunt nisi vera sine certitudine.

Quoniam dubitauit a quo deberet incipere dominus iste artis utrumq; a posterioribus ad precedentia aut econuerso: incepit notificare quod utrumq; via est communis in scientiis et in via eorum: quoniam quoniam sit magis famosum ire de pre-

cedentibus ad posteriora: tamen aliquando ibitur de posteriorib^z ad precedētia: et dixit: et videtē tē. et viderur q̄ sola cognitione substantiae rei non sit principium cognitionis acciditū eius: ut cognitione in mathematicis: cū enim quid est linea: et quid est rectū: et quid est cōcavus: et quid ē superficies in geometria est principium cognitionis anguloz trianguli. s. q̄ angulus rectus sunt equalēs: sed etiā cōcavus. s. q̄ scire plura posteriora ē principiū ad scēdū antecedētia: et sermo eius in hoc est intelligibilis per se: et quā demonstrauit q̄ scire posteriora aliquā est principiū ad scēdū antecedētia: incepit notificare q̄ hoc nō accidit oīs acciditibus contingentibus rei. s. ut sunt principiū rei: antecedētium. s. substantie: et dixit: q̄m quā declarauerim⁹ aliquid sūn viam tē. i. et nō est possiblē ut tale p̄tingat. s. tre a cognitione acciditū ad cognitionē substantie: nūl q̄ acciditū rei fuerit cognita a nobis sūn viam imaginatiōis. i. acciditū que manifesta sunt existere in re: et que sūt in loco eius. s. acciditū essentiālē: pp̄inqua: aut oīa aut plura: et quasi dicat: et nō p̄paratur nobis cognitione substantie per cognitionem acciditū nūl q̄m scierimus acciditū: pp̄inqua essentiālē: aut omnia: aut plura: tūc. n. contingit ut inducamus meliorēm diffinitionēm substantie. D. nam quid sit aliquid est principiū omnis demonstrationis: et hoc responderet cī a quo incepit sermonem. s. q̄ cognitione diffinitionis est vitis in cognitione accidētū. D. incepit declarare q̄ hoc contingit omni diffinitioni: et q̄ oīs diffinitionē per quā non cognoscunt acciditū nō dī diffinitionē nūl equiuocat: aut quia in ea collocatur aliquid falsū: aut q̄ spōnūt ex causis removat: aut acciditib^z: et dixit: et q̄ sūt rīt ex diffinitionib^z tē. i. et fino eius in hoc ē manifestū p̄ se.

Dubitatiōne autem habet et passiones animae vtrū cōmunico sint omnes et habentis: an sit et aliqua anima pp̄ia ipsius. hoc. n. accipere qđē necessarium est: nō aut leue. videretur aut plurimōrum quidem nullū sine corpore pati nec facere: ut irasci confidere desiderare et omnino sentire maxime autem assimilat: pp̄io intelligere. si aut et hoc phantasia quedam: aut nō sine phantasia nō contingit vtrūq̄ nec hoc sine corpore esse.

Et est dubium de passionibus animae: vtrūq̄ omnes sint communes et sint cum hoc ei in quo sunt: aut quidā etiā appropriēt animae. hoc. n. necesse est scire sed nō est facile: et nos videntē q̄ plures eaz impossibile est ut sint: neq̄ actio: neq̄ passio extra corpore. U. g. iracundia et desiderium et audacia et r̄niuersaliter sentire: qđ autem videretur proprium cī est intelligere: sed si hoc etiā est imaginatio: aut nō potest esse sine imaginatio: nec impossibile ē ut sint: neq̄ etiā hoc extra corpore.

¶ Quid numerauit ea que querenda sunt in hac scientiā: incepit etiā dicere quiddā perutile: et q̄ animē ē multum desiderari: et est vtrū omnes actiones et passiones aīe non inueniuntur nūl per cōmunicationē corpore: et sunt cū hoc actiones et passiones in rebus existentibus in corpore: aut inueniuntur in eis aliquā habēt cōmunicationē cū corpore: neq̄ indiger in actione aut passione: pp̄ia aliquo existente in corpore. manifestū est enim q̄ plures eaz habent cōmunicationē cū corpore: sed est dubium sicut dicit de intelligere: et dixit: vtrū omnes sint communes tē. i. vtrūq̄ omnes actiones et passiones eius habeant cōmunicationē cū corpore: et sunt cū hoc actiones aut passiones in rebus existentibus in corpore: et hoc intendebar aīum dixit: et sūt cū hoc ei in quo sunt. i. cōmunicantes cum corpore et nō existentes in eo qđ est in corpore. et possibile est ut aliquod non cōmunicans corpori sit existens in rebus existentib^z in corpore: et possibile est ut actio aliquius nō cōmunicans cor-

po sit non existens in aliquo corpore que sunt i corpore: et ista p̄scrutatio de anima est valde perutile: et est necessaria in sciendo qualitatē abstracionē animae: hoc debem⁹ ponere in directo oculoz nostroz: ideo dixit: hoc. n. n. cōfessarium est ad sciendum: hoc autē qđ dicit q̄ plures passionum aīe vident habere cōmunicationē cū corpore: et q̄ ille partes anime que habent illas passiones cōstituunt p̄ corpus: ut iracundia et desiderium manifestū est per se: et maxime in passionibus attribuitur anime concupiscentib^z et q̄ post dabimus rationē: et postea passionib^z sensus: quis magis lateat in eis. in primo. n. instrumento sensus nō appetit passio apud sentire: sicut apparer in iracundia et verecundia: et in alijs passionibus intelligere autem valde later et multam h̄z dubitationē existimatū est. n. q̄ passio eius pp̄ia nulla habet cōmunicationem cū corpore sed sicut dicit: si intelligere fuerit imaginari aut habuerit cōmunicationem cū imaginari: tunc impossibile est ut sit extra corpus. i. ut sit extra aliquod existens in corpore: et dixit hoc: quia de vnaq̄ istaz virtutum sunt sicut diximus due qđē: quaz vna est vtrū sit possibile ut actio eorum habeat cōmunicationē cū corpore: aut nō. postea si nō habet cōmunicationem cū corpore: vtrū actio eaz sit per res et in rebus cōmunicantibus corpori: aut est de eis aliqd non cōmunicans oīo: et ideo dixit: et q̄ videretur pp̄iam ei est i telligere tē. i. et q̄ videretur esse passio aut actio aīe sine intelligentia instrumento corporali est intelligere: sed si hoc fuerit imaginari aut cum imaginatione impossibile ē ut ista actio sit extra aliquod habēt cōmunicationē cū corpore: quis intellectus nullam habeat cōmunicationē cū eo: et hec est sententia eius in intellectu māli. s. q̄ est abstractus a corpore et impossibile est ut intelligat aliquid sine imaginatione et nō intendit p̄ hoc: hoc qđ apparet ex hoc sermonē sufficiētē. s. q̄ intelligere nō sit nisi cū imaginatiōe: tūc. n. intellectus māli erit generabilis et coquipabilis: sicut intelligit Alex. ab eo: et sermo eius est intellectus per se: sed obseruare hoc qđ diximus.

Siquid igitur anime op̄ez aut passionū p̄ pp̄ia: cōtinget vtrūq̄ ipsam separari si vō nullum est pp̄ia nō erit vtrūq̄ separabilis: sicut recto in qua tum rectū multa accidit ut tangere encā speram sūn punctū: nō tū tangit ab hoc sepatum rectum. Inseparabile. n. siquidem semper cū quādā corpore ē.

¶ Cēamus igitur q̄ si aliqua actionē aut passionē p̄ abstracta sit p̄ppia sibi: possibile ē ut sit abstracta et si nūl est p̄ppia nō erit vtrūq̄ separabilis: sicut recto in qua tum rectū multa accidit ut tangere encā speram sūn punctū: nō tū tangit ab hoc sepatum rectum. Inseparabile. n. siquidem semper cū quādā corpore ē.

¶ Quid demonstrauit q̄ querendū est prius vtrū aliquā actionē aut passionē aīe sit extra corpore: et si fuerit: vtrū ē cum eo qđ est extra corpore: extra oīe existens in corpore: incepsit demonstrare hic q̄ si fuerit aliquā passio aīe p̄ppia. i. sine corpore: possibile ē ut sit abstracta ita q̄ illa passio aut actio nō sit in rebus existentib^z in corpore. et si nō habuerit aliquā actionē p̄ppia impossibile est ut sit abstracta quāvis actio eius sit in rebus existentibus in corpore: et dicit: oīam igitur tē. i. q̄ si aliqua actionē et passionē aīe non indiger instrumento corporali: possibile est ut illa actio aut passio sit abstracta: qđ si nō est in rebus existentib^z in corpore necesse est ut sit abstracta. et si est in rebus existentibus in corpore necesse est ut sit nō abstracta. U. g. q̄ si intelligere fuerit sine instrumento corporali et nō fuerit existens in reb^z existentibus in corpore. v. g. ut sit intelligere intentiones imaginabiles necesse ē ut sit actio sempiterna et abstracta. et si impossible ē ut sit sine imaginationē: tūc actio cī erit nō abstracta

a corpore; quāuis intellectus sit abstractus ab eo; et est manifestum sicut dicit Themistius quod passiones hypothetice continuae in quibus est consequens possibile esse eis antecedētē necesse ē semper ut destruantur antecedētē; et cōcludamus oppositū sequētē ecōtrario dispositioνē, ppositionē; quaz psequētē sequit̄ antecedētē necessario; et ideo nullū impossibile contingit Aris. inquantū destruit ante cedens. U. g. qd si hoc visibile est animal possibile est ut sit homo; sed non est animal; ergo impossibile est ut sit homo. D. d. sed ita est de hoc sicut est de recto. i. si anima nō habuerit actionē ppaliam; nūc passiones que attribuit ei erūt sicut plures res; qd attribuitur rebus existētibus in materia inquantū contingit ei qd sicut in materia; nō iquantū sunt nō abstracte a mā. U. g. cōtactus verus quē habet linea cū spēra; hoc n. inuenit extra aīam inquantū linea est in corpore figura sperica in corpore. U. g. inquantū linea est in ligno; et spericū in cupro; impossibile est n. ut contingat linea speram inquantū viraz eaz est abstracta a materia; nisi contactus sit mathematicus nō nālē.

Uideat autē et anime passiones oēs cū corpore esse; i. mansuetudo; timor; misericordia; consideratio; adhuc gaudiū; et amare; et odire; similitudinis patit̄ aliquid corpus. Indicat autē hoc aliquā a duris quidē et manifestis passionibus cōcidētibus nihil exacerbari; aut timere aliquādo; aut et parui et debilibus moueri qui accendat corpus; et si se habeat qui irascitur; adhuc autes magis hoc manifestū. nullo. n. terribili iminente in passionibus sūt his aliquā timentes.

Et videat etiam qd oēs passiones anime sint i corpore; ut iracūdia; et gratia; et timor; et pietas; et audacia; et gaudiū; et tristitia; et odium; et amor corporis. n. patit̄ cū istis; ita qd forte sunt passiones fortes et apparentes et nō accidit ex eis homini; neqz iracūdia; neqz timor; et forte passiones parue et debiles mouebunt ipsum qd corpus fuerit patratum; et magis manifestū est qd videmus; qd quam̄ hoies sunt valde timorosī; quāuis nihil timoris accidat eis; vnde manifestū est qd passiones sunt intentiones in materia.

14 Quid narravit qd plures passiones et actiones aie vi dentur habere cōmunicationes cū corpore; incepit hic no tificare genus in quo appetitum hoc manifestū; et dicit; et videtur qd omnes et i intendit per passiones anime dispositio nes attributas virtuti concupiscentiū. D. d. corpus. n. patit̄ tur cum istis. I. apparet in eo alteratio et transformatio. oīs enim passio facta cum alteratione et transmutatione est in corpore necessario; aut virtutis in corpore; et cū hoc; ppositio fuit vera; et etiam qd oīa accidit aie concupiscentiū sunt cum transmutatione prodūt̄ necessario qd hec anima aut est corpus aut virtus in corpore; sed quia ppositio maior ē manifesta; minor vero latet aliquantulum. Qā si pos si ble; ut accidentis passiones ex quibus corpus nō patit apō sensum; incepit declarare hoc aliū modo; et dicit; et signum eius est quoniam forte et i. et signum qd virtutis corporis. q. instrumento et qd corpus partitur ab eo; et si patit apō sensum; qm̄ actio eius differt finē diversitatē dispositio num corporis; accidentū. n. homini multa que innata sunt mouere motu forti; et nō mouent ipsū nisi debiliter. U. g. qd accidit homini aliquid timorosum; aut aliqd pprocās iram et non mouetur ab eis nisi modicū aut ecōuerio qd corpus fuerit paratum sicut dicit; fuerit ira paratum sicut est iratus. iratus enim mouebitur facile valde ex re modicā; puocante iram; et magis manifestū est sicut dicit; qd nos videmus multos homines timere sine aliquo timoro so; et oīa ista significat qd ista actio nō sit absqz corpore. D.

d. manifestū est qd passiones qd. i. manifestū est igit̄ qd forme puentē in ita anima apud passionē et motum sunt forme in materia.

Si autē sic se habet manifestū quoniam passionē rationes in materia sunt; qd termini tā leat; ut irasci motus quidē talis corporis; aut patiū; aut potentie ab hoc et gratia huius; et propt̄ hec igit̄ iam physici et considerare de aīa; aut omni huiusmodi.

Quapropter definitiones debet esse ita; qd ira est motus aliquius p̄tis istius corporis; aut aliquius virtutis eius a talis; et ppter tales; et ideo considerare de aīa; aut de omni; aut de hac est nāle.

Dicit; et quā declararūt fuit qd iste passiones sunt forme māles; necesse est ut in definitionibus eaz̄ appearat materia; et motus quā sequitur iste forme est motus materialis; ita qd corpus accipientū est in definitione istius motus. U. g. quoniam ira est motus aliquius partis corporis; et quā in definitionibus istaz̄ virtutum apparet materia; manifestū est qd consideratio de anima est naturalis; aut de omni anima si omnis anima est talis; aut de aīab; que declarantur esse māles; et hoc intendeat quā dicit; et ideo consideratio de anima est nālis.

Differenter autē diffiniet physicus et dialecticus vñquodqz ipsoꝝ ut iram quid est; hic qdē enim appetitum recontristatiōis; aut aliquid huiusmodi; ille autem feruorem sanguinis; aut calidi circa cor. Illoꝝ autes alius quidem assignat materiam; alius vero speciem et rationem. Ratio quidem enim hec species rei necesse est hanc esse in materia huiusmodi si erit; sicut domus ratio quidem quedam talis; quā cooperimentū prohibens corruptiōes a ventis imbribus et cauma tibus; hec autem dicit lapides et lateres et ligna alia vero in his speciem; ppter ista; que igit̄ naturalis harum virtūz̄ circa materiam; rationem autem ignorans; aut que circa rationem solum aut magis que est ex virtūz̄; illorum autem quis vterqz.

Et differt illud quo naturalis diffinit vnum quodqz istorum ab eo quod diffinit sermocinālie. U. g. quid est ira. sermocinalis enim dicitur est appetitus in vindictam; et sic de similibus. naturalis autē dicit qd est ebullitio sanguinis aut caloris in corde. naturalis igit̄ dat māz̄ sermocinalis autem dat formā et intentionem. intentionē enim aliquius est hoc; et necesse est ut hoc sit in materia. U. g. domus; aliquis enim dat intentionem dicēdo qd est cooperimentum prohibēs ab imbribus et pluviis et frigore et calore; alius autem dicit qd est ex lapidibus et lateribus et lignis; alius vero dat formam existentem in hoc propter ista. fin igit̄ dictum istoz̄ est naturalis qui intēdebat materiam; et ignorabat intentionē; aut qui intēdebat solam intentionē; aut melius est dicere vt sit ille qui congregabat virtūz̄; virtūz̄ igit̄ aliorum ei attribuet.

Qum demonstrauit qd in definitionibus istaz̄ virtutum debet accipere materiam et formam; incepit dubitare fin consuetudinem que est apud naturales; et eos qui absolute considerant. s. disputationes naturales. n. differunt disputationibus in modo diffinendi. disputationes enīz dāt definitiones fin formam trāt̄ dicendo qd ira est appetitus in vindictam; naturales vero fin materiam; dicendo qd ē ebullitio caloris et sanguinis in corde. Deinde dicit; intentionē enim aliquius est hoc. i. ut mihi videtur; intentionē enim

aliquius fin q̄ est ens est hoc. D. o. t̄ necesse est ut sit i materia rē. i. hec esse est ut illa intentio fin q̄ est hoc existat in materia que habeat tales dispositiones. s. q̄ sit hoc etiam t̄ sit per aliquā intentionem existentem in ea: quapropter sicut digna ut illa res existeret in ea nō in alia. t̄ innuit per hunc sermonem: quoniam sicut necesse est ut intentio existat in materia fin q̄ est hoc: ita necesse est ut sit modus acceptioris eius in distinctione. t̄ si nō erit accepta intentio alio modo ab eo q̄ est. qui enim accipit materiam in distinctione t̄ dimittit formā diminutum accipit. qui autem accipit formā t̄ dimittit materiam existimā q̄ dimittit aliquid non necessarium: sed nō est ita: quoniam forma debet accipi in distinctionibus finēs dispositiones in quibus existit: t̄ residuus sermo est manifestus.

At vero est aliquis qui circa passiones materie nō separabiles: sed physicus circa oēs que cūq̄ huius corporis t̄ huius materie opera t̄ passiones sunt: circa quascūq̄ aut nō huius ali⁹ t̄ de quibusdam quidem artifex est si contingat ut instrutor aut medicus: nō separabilium quidēz. Inquantū autem nō talis corporis passiones s̄ ex restrictione mathematicis: fin autē q̄ oīo se-
parate primus philosophus.

Bicanus igitur q̄ iste qui intendit cōsiderare de passionibus materie que non separant ab ea fin q̄ nō separantur. nullus enīz est nisi nālis considerans in omnibus actionibus t̄ passionibus istius corporis t̄ istius materie t̄ passionibus. q̄ autem non est ita considerandum est ab alio: quorum quedam debet intendere artifex: ut carpenterius t̄ medicus. ea autem que sunt non abstracta in rei veritate: sed sunt passiones corporis: t̄ fin abstractionem intendit mathematicus ea autē que sunt abstracta in rei veritate intendit primus philosophus.

Quoniam subitauit de distinctionibus: incepit demonstrare hic que artes vntur in distinctionibus forma t̄ materia: t̄ que solummodo forma: t̄ dixit: q̄ ille qui intendit cōsiderare de passionibus materie nō abstractis ab ea fin q̄ sunt rē. i. ille qui intendit considerare de formis cōsequentiibus passiones materie non abstractas a materia fin q̄ sunt nō abstracte est naturalis qui considerat in omnibus passionibus corporis t̄ in natura istius materie t̄ in passionibus eius. D. o. q̄ aut non est ita rē. i. q̄ aut ex istis formis t̄ passionibus non est per naturam sed per voluntatem considerandum est ab artificib⁹ mechanicis ut carpentario medico. D. o. ea autem que nō sunt separata rē. i. accidētia nō abstracta a corpore: t̄ consequentia ipsum nō in eo q̄ est transmutabile: sed in eo q̄ est corpus m̄ magnitudo: t̄ sunt ea que intellectus intelligit fin abstractionez a materia: l̄ in rei veritate nō separantur: considerandum est a mathematicis. de formis aut que sunt abstracte in rei veritate. i. fin esse t̄ intellectum considerat primus philosophus.

Sed redeundū est vnde venit sermo. dicebat mus autē q̄ passiones anime nō separabiles a physica materia animalium inquantū tales existunt furor t̄ timor: t̄ nō sicut linea t̄ planum. Sed reuertendū est ad nostrū sermonēz: in quo loquebamur q̄ passiones anime nō sunt separate a materia naturali: t̄ ea que sunt talia in rei veritate sunt ira t̄ timor nō sicut linea t̄ superficies.

Idest t̄ quia hoc est magis proprium logico: reuertatur ad illud de quo loquebamur. s. q̄ passiones anime. s. concupisibilis nō sunt abstracte a corpore: neq̄ in distinctione: neq̄ in esse. U. g. ira t̄ timor que nō sunt abstracte:

neq̄ distinctione: neq̄ in esse: sicut linea t̄ superficies.

Intendentes aut̄ de anima necesse est simul dubitantes de quibus dubitare oportet: per trāscientes primo oppositiones comprehendere quicūq̄ de ipsa aliquid enūciarunt: ut bene quidem dicta accipiamus: si vero aliquid nō bñ reteamur. Principiū autem questionis apponere que maxime videntur ipsi inesse fin naturā. Animatum igitur ab inanimato in duobus maxime differre videtur: motu t̄ sensu. accepim⁹ aut̄ t̄ progenitoribus sere hec duo de anima.

Et necesse est nobis in querendo de anima predicere opiniones antiquoz t̄ in quaibūmūr per eas t̄ retinebūmū illud quod dictū est vere t̄ s̄z q̄ oportet: t̄ vitabūmū illud quod dictū est fin q̄ non oportet. Et debemus predicere etiam ea que reputantur p̄prie esse naturalia: t̄ hoc pone mus principiū: dicendo q̄ habēt anima videtur differre ab inanimato his duobus proprie. s. motu t̄ sensu: t̄ hec duo accepimus ab antiquis de anima.

Quoniam declaratum est in posterioribus q̄ cōsideratio ducens ad certitudinem perfectaz in rebus questis i uno: quoq̄ genēz nō sit nisi cōsideratio in principijs p̄prie illi generi: incepit demonstrare q̄ necesse est cōsiderare de aia hoc modo principiō: t̄ dixit: t̄ debem⁹ predicere in querendo de anima p̄positiones t̄ principia que videntur cē p̄pria anime fin q̄ est anima: t̄ illas propositiones ponamus principiū cōsideratiōis. Et notificauit q̄ ea que habent de anima talem dispositionē sunt duo: sensus. s. t̄ motus. animatum enim nō differt ab inanimato nisi sensu t̄ motu locali: t̄ dixit: q̄ habemus animā rē. t̄ intendit hic per videtur certitudinem: quoniam ipse vntur talibus verbis loco certitudinis in locis in quibus certitudo est fama: t̄ residuus sermo est manifestus.

Vlcanū enim quidaz t̄ maxime: t̄ primo cē animā id quod est mouens: existimantes autem q̄ nō mouetur ipsum nō contingere mouere: alterū eorum que mouentur animam sic arbitrii sunt esse. vnde Democritus quidem ignem quidam aut calorem esse dicit ipsam. Instantis igit existentibus figuris t̄ atomis que sunt speciei rotunde ignis t̄ animaz dicitur in aere moto: que vocantur decisiones que videntur per portas in radīs: quaz omne semen elementa dicit Democritus totius nature: similiter autem Leucippus hoc autem sperica animam propter id qđ maxime possunt penetrare per omne huiusmodi figure t̄ moueret reliqua quaz mouentur t̄ ipsa: arbitrantis animam esse efficiens in animalibus motum.

Quidam enim dicunt q̄ illud quod est proprie t̄ propriū anime est mouere: t̄ quia existimant q̄ omne non motum nō potest mouere: aliud existimauerunt animam esse aliquid motū vnde democritus dixit ipsam esse ignem t̄ calidum: dixit enim q̄ est ex corporibus t̄ figuris dividuisibilibus infinitis: t̄ ea que sunt sperica ex eis sunt ignis t̄ anima. U. g. t̄ similia huic sunt corpora existentia in aere que dicitur atomi: q̄ sunt in radīs solis ingredientibus per sozamina: t̄ dicit q̄ per congregationem fundamentoz in eis sunt elementa om̄z naturalium: t̄ similiter Leucippus t̄ sperica istoz sunt anima: quoniam tales figure sunt possibles transire in rem fin totum: t̄ mouet omnia que mouentur etiam: quoniam ex

istimāt q̄ anima dat animalibus motum:

20 *D*um notificauit q̄ antiqui non considerant de anima nisi per motum aut sensum aut per virtutem: incepit p̄ mo numerare sententias hominum considerantib⁹ de anima per motum: t̄ dixit quidam enim corp⁹ t̄c. i. t̄ q̄dam opinabatur q̄ illud quod appropriatur anime primo est quia mouet aliud: t̄ opinabatur q̄ illud q̄ mouet aliud debet moueri: existimauerūt q̄ anima est aliquod motum semper. D. o. t̄ ideo dixit Democritus ipsam esse ignem: aut calidum. i. ignem aut igneum. D. o. dicit. n. ipaz esse et corporibus figuris t̄c. i. opinabatur enim q̄ mouet aliud t̄ mouetur ipsam esse ex corporibus indiuisibilibus habentibus figurās infinitas: t̄ q̄ ex istis est solūmodo t̄ sp̄ericis: t̄ quia sp̄erica sunt ignis aut igneum: credebat q̄ sp̄erica corp⁹: aut sunt ignis: aut anima. D. o. dicit exempla hōz corporum apud Democritum: t̄ dicit: t̄ similitia his sunt corpora existēta in aere, i. t̄ ista corpora apud eum sunt similia atomis qui apparent moueri in radijs solis. Et cum notificauit q̄ Democritus opinabatur animam esse ex corporibus indiuisibilibus que apud ipsum assimilantur atomis: notificauit que partes sunt de quibus opinatur Democritus animam fieri ex eis: t̄ quomodo opinantur ea esse elementa aliorum compositoꝝ: t̄ dicit: t̄ q̄ per congregationem fundamentoꝝ in eis adaptatur ut ex eis componantur diversa entia quanvis sint eiusdem nature: t̄ intendit per fundamenta diversitatem eoꝝ in figura: t̄ in situ: t̄ in ordine. diversitas enim partiuꝝ in his tribus est cum diversitate compositoꝝ ex eis: sicut scripture diversantur propter diversitatem litterar̄ in his tribus. Et cum narrauit q̄ ipsi opinabatur animam esse ignem aut aliquod igneum: quia opinantur animam esse sp̄ericam t̄ ignem esse sp̄ericum: dedit rationes propter quas opinabantur animam esse sp̄ericam: t̄ dicit: t̄ q̄ est sp̄ericus et istis est anima t̄c. i. t̄ Democritus t̄ Leucippus non opinabatur q̄ sp̄erica ex corporibus indiuisibilibus sunt anima: nisi quia opinabatur q̄ talia corpora sunt ea que possibilia sunt pertinēre per alia t̄ mouere ipsa: quāvis ipsa mouentur semper: t̄ hec est dispositio quam existimabant esse proprias animas. f. quoniam mouet corpus t̄ mouetur semper.

*U*nde t̄ viuendi terminūm esse respiratiōes. Constringēt enim eo q̄ corpora continent t̄ extrudente figurās præbentes animalibus motum ex eo qd̄ non est ipsas quiescere nullatenus animalium fieri de foris ingredientibus aliis huiusmodi in respirando. prohibere enim has t̄ que insunt animalibus disgregari simul prohibens t̄ constringens t̄ comprimens: t̄ viuere autem q̄d̄ diu possunt hoc facere.

*E*t ideo dixerunt q̄ anhelitus est diffinitio vite. acr enim continens qum congregat corpora: t̄ constringit ex istis figuris que dant animalibus motuꝝ: quia ista non quiescunt in aliqua hora sustineri ab extrinseco imponendo per anhelitūm alias figurās sibi similes: dicunt q̄ iste etiā prohibent illud quod iam peruenit intus in animalibus ab exitu: t̄ contra expellunt cum eis illud quod congregat t̄ constringit eas: t̄ q̄ vita est dum animal potest facere hoc.

21 *Q*uoniam omnis dices in quidditate alicuius aliqd̄ laborat in faciendo conuenire illud omnibus sensibilibus t̄ in dando causas illius sensibilis ex illo dato ab eo in Nostantia illius. isti autem quoniam opinabuntur animam esse partes sp̄ericas indiuisibilis laborauerunt hoc modo

in dando causam anhelitus: dicendo: t̄ propter hanc causam. f. quia anima est partes sp̄ericæ que semper sunt in motu fuit anhelitus diffinitio vite: aut consequens vitaꝝ. acr enim continens qum congregabit corpora constringentur multe figure sp̄ericæ que sunt intra corpora que dant animalibus motum: quia semper sunt in motu: t̄ iū hec corpora mouebuntur ad exitum: t̄ illud erit exitus anhelitus t̄ tunc sustentabitur animal ad imponendum alia corpora sp̄ericæ ab extrinseco: t̄ hoc est imponendo anhelitum. hoc autem fuit propter tria: quoꝝ vnum est in acquirendo locum illius qd̄ exiuit. secundum autem est ad prohibendum plura corpora intrinseca ab exitu. tertium est ut adiuver ea etiam in expellendo illud qd̄ constringit t̄ qd̄ congregat ea: t̄ dicunt: t̄ ideo fuit vita dum animal potest facere hoc.

*V*idetur autem t̄ a pythagorici dictum cādem habere intelligentiam. Dixerunt enim quidam ipsorum animam esse que sunt in acre decisiones: alij autem has mouens. de his autem dictum est propter id qd̄ continue videntur moueri: t̄ si sit tranquillitas nimia. In idem autem serunt t̄ quicunque dicunt animam esse quid se ipsum mouens. videntur autem omnes hi existimasse motum maxime proprium esse anime: t̄ alia quidē omnia moueri propter animam: ipsam autem a se ipsa: ppter nihil videre mouens qd̄ nō moueat se ipsum.

*E*ssoit etiam est talis sermo pythagoricoꝝ quidam enim illoꝝ dicunt q̄ anima est atomus existens in aere. quidam autem illud qd̄ mouet atomos: t̄ dixerunt hoc quia semper videntur moueri t̄ ventus deficit omnino: t̄ assimilatur istis dicentes q̄ anima est aliquid mouēs se. omnes enim isti videntur opinari motum cōuenire anime: t̄ q̄ omnia non mouentur nisi per animam anima autem mouetur per se. nihil enim videtur mouere nisi ipsum etiam moueat.

22 *D*icit: t̄ forte etiam opinio Pythagore in anima est similis opinioni Democriti t̄ Leucippi. quidam enim pythagoricorum dicebant animam esse atomos aereos. t̄ quidam illud q̄ mouet atomos t̄ opinabuntur hoc: quia credebant q̄ atomi semper mouebantur: t̄ q̄ anima semper mouetur. D. dicit: t̄ similes isti sunt dicentes t̄ inuit Plato omnes igitur isti conuenient in hoc. f. q̄ motus est proprius anime: sed differunt in quiete. t̄ quidam eorum existimabant eam esse corpora indiuisibilia: aut ignem: aut aliquod igneum. quidam vero atomos.

*S*imiliter autem t̄ Anaxagoras animas dicit esse mouentem: t̄ si aliquis aliud dixit q̄ omne mouet intellectus: non tamen penitus sicut Democritus: ille quidem enim dicit simpliciter idem esse animam t̄ intellectum: verum enim eē q̄ videtur. vnde bene facere Homerum q̄ Heretor iacet aliud sapiens: non itaq; videtur intellectus tanq; potentia quedam que circa veritatem sed idem dicit animam t̄ intellectum.

*E*t similiter etiam dicebat Anaxagoras q̄ anima est mouens. t̄ quum dicebat q̄ intellectus mouet omnes: sed tamen Anaxagoras aliud intēdit ab eo qd̄ intendit Democritus. Democritus enim absolute dixit q̄ idem est anima qd̄ intellectus. dicit enim q̄ veritas est res manifesta: t̄ iō bene dixit homerus t̄ verū dixit q̄ Ateon apopletiq;abatur t̄ carebat intellectu: t̄ non ptebat

intellectu quasi aliqua virtute; sed dicebat q̄ intellectus & anima idem sunt.

33 Dicit: & similiter etiam opinatur Anaxagoras quoniam dixit animam esse mouentem: & dixit: q̄ intellectus mouet omnem; sed Anaxagoras non intendit in hoc illud quod Democritus. Democritus non propalauit q̄ anima & intellectus idem sunt: dixit enim q̄ veritas comprehensa non est nisi in eo quod manifestum est sensu trin: & ideo bene dixit homerus versificator: qui narravit de homine qui carebat sensu & carebat intellectu. Democritus igitur non intendit q̄ intellectus sit aliqua virtus in animalibus alia a virtute sensus: sed dicit q̄ intellectus & anima idem sunt.

Anaxagoras autem minus certificat de ipso. Multo tamen quidem enim causam eius q̄ bene & recte dicit esse intellectum. aliqui autem intellectum hunc esse animam. In omnibus enim ipsum intellectus animalibus magnis & parvis & honorabilibus & inhonorabilibus, non videtur auctus summa prudentiam dictius intellectus omnibus simili animalibus inesse: sed neque omnibus hominibus.

Anaxagoras autem latenter loquebat de istis: quoniam multo tamen dicebat q̄ intellectus est causa in intentione & dicit in alio loco: q̄ intellectus & anima idem sunt. Intellectus enim apud ipsum exsistit in omnibus animalibus magno & parvo nobili & ignobili: sed non videmus hunc intellectum existere similiter in omnibus animalibus: neque etiam in homine.

24 Dicit: Anaxagoras autem quoniam propalauit q̄ intellectus & anima idem sunt. latenter propalauit q̄ democritus: quoniam multo tamen dicebat q̄ intellectus est causa rectitudinis & etiam verificationis: & hoc apparet ex eius sententi q̄ intellectus sit aliud a sensu: & in alijs locis videt opinari q̄ intellectus & anima idem sunt. dicit enim q̄ intellectus est in omnibus animalibus: magno & parvo: nobili & ignibili: & non est sicut existimauit: quia non videtur intellectum existere eodem modo in omnibus hominibus: neque exstere in oibus animalibus.

Quicunque igitur in motu animatus aspercent: bi quidem maxime motum opinati sunt animam esse. Quicunque autem ad cognoscere & sentire ea quae sunt: isti dicunt animam esse principia alii quidem facientes plura hec: alii vero unum hoc: sicut Empedocles quidem ex elementis oibus esse: unumquodque eorum animam dicens sicut terram quidem terra cognoscimus: quam autem aqua: ethere autem ether: sed ignem igne manifestum est: concordia autem concordiam: discordia autem discordiam.

Et ponentes principia anime motum: existimabant q̄ anima sit dignior omnibus ut mouetur. ponentes autem regulam in hoc cognoscere & lentire omnia entia dicebant animas esse principia. quidam igitur eorum ponebat ista principia plura uno. quidam autem ponebat unam: ut Empedocles iste enim ponebat eam ex omnibus elementis: sed tamen ponebat unumquodque elementorum esse animam: & dixit: q̄ nos non comprehendimus terram nisi per terram: & aquam per aquam: & aerem per aarem: & ignem per suum silem: ignem: & litem per litem: & amicitiam per amicitiam.

25 Qum complevit sermonem considerantium in anima per motum: incepit etiam dicere opiniones eorum qui

considerant de animo per cognitionem & distinctionem: dicendo: & ponentes principium anime motum &c. i. ponentes autem regulam anime & cognitionem sue nature propter motum: quapropter iudicauerunt q̄ anima est magis omnibus digna motu fini & dicitur: ponentes autem regulam in consideratione de animato per cognitionem eius & distinctionem in omnibus entibus opinabantur q̄ anima est principium totius: aut ex principiis totius. qui igit ponebant hec principia plura uno: ponebat animam pluram unam: & qui opinabatur principium unum esse: ponebat animam unam. U. g. quia Empedocles ponebat animam fieri ex elementis: & ponebat ipsam sex in numero fini numerum elementorum apud ipsum: dicit enim q̄ nos non comprehendimus terram nisi per terram &c. & cum dixit: & quidam eorum ponebant hec principia plura uno: intendebar: quidam eorum quia posuerunt hec principia plura uno: opinabantur anima esse plura unam: ut Empedocles: sed fuit contentus dicere rem loco consequentis: & cum dixit: & quidam eorum ponebant unam animam: intendebat: & quidam eorum qui ponebant unum principium: ponebant unam animam: sed fuit contentus hic consequente loco rei econuere ei q̄ se fecerat primo: & residuus sermo est manifestus.

Edem autem modo & Plato in timeo animam ex elementis facit cognosci enim simile similares autem ex principiis esse: similiter autem et in his que sunt de philosophia dicta determinatum est: ipsum quidem animal ex ipsa rnius idea & ex prima longitudine & latitudine & altitudine alia autem sunt modo.

Et similiter Plato in timeo ponebat animam aliquod ex elementis: quoniam apud ipsum nihil cognoscitur nisi per suum simile: & q̄ omnes res non fuerunt nisi ex suis principiis: & similiter determinauit prius in philosophia. s. in suis disputationibus. & manifestus est q̄ liber timei exit ab eis: & q̄ anima simpliciter est ex forma rnius: & prima longitudine: & prima latitudine: & primo profundo: & q̄ alia currunt hoc modo.

E similiter Plato posuit in timeo q̄ anima est aliqd ex substantia elementorum opinabatur illud etiam q̄ opinabatur qui ponebat animam ex principiis: & est q̄ omnes res non cognoscuntur nisi per sua similia: & non cognoscuntur nisi per cognitionem suo ex principio eius: & q̄ principia cognoscuntur per sua similia: contingit q̄ principia cognoscantur per principia: & cum coniungemus huc q̄ anima cognoscit res per principia eorum: contingit ex hoc q̄ anima sit principia: hec enim sunt proprietates conuertibles. Deinde. d. similiter determinauit &c. i. & similiter determinauit in sua philosophia & in scholis eius: quoniam in timeo dixit hoc alio modo. Dicit enim illuc q̄ animal simpliciter absolutum q̄ est genus animalium & principium eorum est compositum ex uno & ex prima longitudine que est composta ex dualitate prima: & ex latitudine que est composta ex prima trinitate & ex profundo: qd componitur ex prima quaternitate: que sunt principia aliorum numerorum compositionis: & opinabatur q̄ longitudine componitur ex dualitate: quia linea sit ex duobus punctis: & latitudo ex quadrangle: quia sit cum longitudine & latitudine ex quatuor punctis: quoniam cujus opinabatur & numeri sunt principia oiu: sicut necesse apud ipsum ut principia numerorum sint principia generum esse sensibilis: & ali numeri q̄ componuntur ex principiis sunt principia etiam rerum particularium: ita q̄ principia animalia simpliciter est prima vniuersitas: & prima dualitas & trinitas & quaternitas: principia autem

rem aliorum animalium sunt alijs numeri: et ideo dicit: quia alia currunt hoc modo. i. et principia aliorum animalium particularium sunt alijs numeri: et quia opinabatur hoc in principiis entium: et opinabantur quia anima componitur ex principiis ppter cognitiones opinati sunt quia anima est iste numerus qui est principium numerorum. D. o. et manifestum est quod timeus existat ab eis: ut mihi videtur: quod illud quod dictum est de principiis in timeo est aliud ab eo quod dictum est in disputationibus: et quasi diversitas huius in anima non est nisi propter diversitatem eorum in principiis: omnes enim conueniunt quod oporet esse ex principiis: et dictum quod opinio platonis in timeo de anima est quia anima est natura media. s. inter formas abstractas indivisiibiles: et inter formas sensibiles divisiibiles finem materialiam. Themistius autem dicebat quod Plato intendebat per istam materialiam medium intellectum inter omnes partes anime: quum suuus esse sit medium in formas materialias: abstractas et universaliter difficile possumus hodie intelligere opiniones antiquorum quia sunt nore apud nos.

Aduhuc autem et alterum intellectum quidem unum: scientiam autem duo singulariter autem ad unum. planum autem numerorum ad opiniones: sensum vero cum qui firmi: hi quidem enim numerum species et principia entium dicebant: sunt autem ex elementis. Judicantur enim res alie quidem intellectum: alie vero scientia: alie autem opinione: alie vero sensus: species autem numeri hi reguntur.

Et est dictum hoc etiam alio modo: et est quod intellectus est unum: et scientia duo: quoniam praeceptum est ad unum: et quod existimatio est numerus superficie: et quod sensus est numerus solidi. numeri enim dictebantur esse forme et principia in rebus entibus: et numeri sunt unum illoque elementorum: sed omnes res considerantur: quedam per intellectum: et quedam per scientiam: et quedam per existimationem: et quedam per sensum: ita autem sunt numeri qui sunt forme.

27 Et opinati sunt alio modo animam esse principia numerorum. dicunt enim quod intellectus est unum numerale et per intellectum intendit primas propositiones: et dixerunt ipsum esse unum: quia sciens propositiones est unius scientie: et intendit per scientiam conclusionem: et dixerunt eas esse dualitatem: quia est processus ab uno. s. propositionibus et ad unum. s. conclusionem unde sit dualitas: et hoc intendebat quum dixit: est enim singulariter ad unum: et dixerunt quod existimatio est numerus superficie. s. trinitatis: est enim ab uno. s. propositionibus ad duo: nam conclusio est in eo falsa et vera. unde sit illa aliqua dualitas: et dixerunt etiam quod sensus est quaternitatis. opinati sunt enim quod sensus comprehendit corpus: et quod forma corporis est quaternitas. Deinde. o. numeri enim dicebantur esse forme recte. i. et dixerunt hoc quia opinabantur quod principia numerorum sunt forme abstracte: et principia entium sunt unum elementorum eorum: et quia rerum quedam considerantur. i. cognoscitur intellectus: et quedam scientia: quedam existimatione: et quedam sensu: et nihil cognoscitur nisi per suum similem: necesse est ut iste virtutes anime comprehensive sint principia numerorum qui sunt forme et elementa entium. s. unitatis et dualitatis et trinitatis et quaternitatis: et necesse est ut intellectus ex istis sit unitas: et scientia dualitas: et existimatio trinitas: et sensus quaternitas.

Quoniam autem et motuum videbatur anima esse et cognoscituum siquidem complexi sunt et ex utriusque enunciantes animam esse numerum mouentem se ipsum. differunt autem et de

principiis que et quot sunt. Maxime quidem corporea facientes et incorporea. his autem miscentes et ab utriusque principia referentes. differunt autem et circa multitudinem: hi quidem unum: illi vero plura dicunt.

Et quia existimatum est de anima quod est mouens et cognoscens: voluerunt aliqui congregare hec duo: et iudicauerunt quod anima est numerus ipsum mouens. et magna diversitas est in principiis que sunt et quot: et maxime inter eos qui faciunt ea corporalia: et inter eos qui non corporalia: et isti etiam differunt ab eis qui admiscunt et ponunt principia ex utriusque: et diversitas etiam est in numero principiorum. quidam enim dicunt unum principium esse quidam plura.

28 Et quia existimatum est: i. certificatum quod mouere et cognoscere sunt principia anime: intendebant aliqui ad congregandum utrumque in anima: dicendo animam esse numerum se mouentem: quia non mouetur ab alio. et quoniam notificauit sententias que differunt in diffiniendo animam: et sunt tres: quae prima diffinuit eam per motum aut per consequentiam motum. secunda autem per cognitionem. tertia vero per utrumque: et omnes conueniunt quod est ex principiis incepit notificare modos diversitatis eorum universaliter: et conueniant in hoc quod est ex principiis: et dicitur: et magna diversitas et. et differunt in substantia anime: quia differunt in principiis. s. in natura eorum et in numero: et maxima diversitas est in natura principiorum: interponentes principia corporalia et ponentes ea non corporalia: quum iste due nature maxime differant. differunt etiam isti ab eis qui admiscere et ponunt principia ex utriusque. i. corporibus et non corporalibus. Deinde. o. et differunt etiam in numero principiorum. i. et differunt etiam in anima: quia est et in numero principiorum.

Consequenter autem his et animarum assignat motuum enim finem naturam primo existimaverunt non irrationabiliter. unde quibusdam visum est ignem esse: etenim hic in partibus subtilissimus est: et matre elementorum incorporeus adhuc autem mouetur quia et mouet alia primo.

Et isti procedunt in diffiniendo animam. percessu consequenti ista: hoc enim quod reputat: quoniam natura principiorum est mouens non est extra veritatem: unde quidam existimabant ipsam esse ignem: ignis enim est partium partium inter elementorum: et quod magis videtur non esse corpus et ipse mouetur et mouet alia corpora prima intentione.

Quoniam notificauit sententias antiquorum de anima: incepit laudare eas in eo quod dicunt de veritate et de verificatione consequentie: et dicitur: et isti procedunt recte. i. et isti qui opinantur animam esse ex principiis: quia mouetur per se: et diffinierunt eam hoc modo procesterunt in hoc via recta et consequente principia. opinari enim quod natura principiorum est mouens per se: rectum est. Deinde. o. et ideo existimauerunt quidam recte. i. et quia opinati sunt eam esse ex principiis existimauerunt quidam eam esse ignem: quia reputabant ignem esse elementum ceterorum elementorum et simpliciorum partium et quod magis videtur non esse corpus: quia opinantur principia esse talia. s. simpliciora alijs et remotiora a natura corpora: et omnia ista cum eo quod via est ab eis mouentur: et mouere alia prima intentione sicut anima.

Democritus autem dulcius dixit enuncians strungas horum: animam quidem enim et intellectum idem. Stud autem primoz et indiuisibilium corporum esse: motuum autem propter subtilitatem partium et figuram. Figuraz autem nobis istimam que sperita dici: hoc autem intellectum esse et ignem.

Democritus autem dicit in hoc sermonem magis latenter et iudicavit causam in virtutibus: et dicit: quod anima et intellectus sunt idem: et quod hoc est ex primis corporibus indiuisibilibus: et attribuit ipsam motui propter parvitudinem partium eius et propter figuram: et dicit: quod inter figuratas magis obediens motus est sperica: et quod intellectus et ignis habent talam figuram.

⁵⁰ Quia intentio eius in hoc capitulo est demonstrare quod animalia bene dixerunt in hoc quod continent in hoc quod anima est ex principiis propter motum et facere comparationem infra sermones eorum de hoc: et tam locutus fuit de scientia et qui dicebat animam esse ignem: incepit modo loqui de opinantibus eam esse ex partibus indiuisibilibus: dicendo Democritus autem dicit de natura anime propriam motum sermonem magis latenter: sermones dicentes ipsam esse ignem et est magis latenter: quia iudicavit animam in virtutibus virtute: et dicit ipsam eandem. et quod natura virtutibus est eadem. s. intellectus et anima mouentis et sensibilis. dicit enim quod anima et intellectus sunt idem: et quod natura illius est quia est pars partium indiuisibilium spericarum. Dicit et attribuit ipsum motui et ceteri. attribuit ipsum motui proprio anime id est posuit ipsum causam motus anime propter parvitudinem suarum partium quin sit indiuisibilis et propter suaz figuram. opinabatur enim quod illa figura est levioris motus omnium figurarum: et ideo opinabatur quod ista figura existit in anima et in igne: et iste sermo later propter duo: quorum unum est hoc quod opinabatur. s. quod anima et intellectus sunt idem: et quod est pars indiuisibilis: sed partem indiuisibilis esse est dubium: ignem autem esse est manifestum.

Anaxagoras autem videtur quidem alterum dicere animam et intellectum ut diximus prius. vitatur autem virtutibus sicut una natura: verum tamen ponit intellectum principium maxime omnium solum: quia dicit ipsum eorum que sunt simplices esse et immutatum et purum: assignat autem virtutibus eidem principio et cognoscere et mouere dicens intellectum omne.

Anaxagoras autem videtur dicere animas esse aliud ab intellectu: sicut dicit superius: sed tamen videtur eis etiam quasi sint eiusdem nature: sed ponit intellectum digniorum omnibus rebus: ut sit principium. dicit enim quod solus intellectus inter omnia entia est simplex: mundus: et purus et attribuit ei virtutibus. s. cognitionem et motum: dicens quod intellectus mouet omne.

⁵¹ Quoniam fecit comparationem inter opinionem dicentis ipsam esse ignem: et opinionem dicentis ipsam esse partem spericam partium indiuisibilium: incepit etiam facere comparationem inter opinionem Anaxagore et Democriti: et dicit Anaxagoras et ceteri. Anaxagoras autem videtur finis quod apparet dicere animam esse aliud ab intellectu: sed quoniam hoc apparet ex suo sermoni: tamen ipse ponit eos esse eiusdem nature. et eiusdem generis: et cum hoc ponit intellectum magis dignum ut sit principium omnium rerum et preponit ipsum omnibus. dicit enim quod solus intellectus est simplex: mundus: purus. s. abstractus a materia non admisitus cum ea: et attribuit virtutibus et in omnibus partibus

mundi. s. cognitionem et motum. opinatur enim quod intellectus mouet omnia: et quod non mouetur: quoniam autem iste sermo est magis vicinus veritati et sententie Aris. s. quod intellectus est ex principio et quod est causa cognitionis et motus est manifestum: et ideo laudabit ipsum post multum: et notificabit id quod remansit ei dicere de intellectu.

Videtur autem Thales ex quibus reminiscimur motuum aliquid animam opinari: sicut id dixit lapidem animam habere quoniam ferrum mouet. Diogenes autem sicut et alteri quidam aerem hunc opinantem omnium subtilissimum esse et principium et propter hoc cognoscere et mouere animam finis et principium ex hoc reliqua cognoscere: finis vero quod subtilissimum est motum esse. Eraclitus autem principium esse dicit sicut idem vaporē ex quo alia constituitur et incorporealissimum autem et fluens semper. Quod vero mouetur motu cognoscitur in motu autem esse que sunt et ille arbitratus est et multi. Similiter autem his et Almeone opinari visus est de anima. dicit enim ipsam immortalibus: hoc autem inesse ipsi tantum motu semper. Moueri enim et diuina omnia continue semper lunam: solem: astra: et celum totum magis autem rudium et aquam quidam enunciaverunt: et Hippo. suaderi enim vidi sunt ex genitura: quoniam omnium humida est: et namque arguit sanguinem dicentes esse animam quoniam genitrix non est sanguis. hanc autem esse primam etiam alii autem sanguinem: quemadmodum Critias ipsum sentire anime magis proprium opinantes hoc autem inesse: propter naturam sanguinis. Dia enim elementa propter terram iudicem accepérunt hanc enim nulli protulerunt: nisi si aliquis dixerit etiam esse ex oibus elementis: aut osa.

Hesilios autem videtur ut narrat de eo dicere etiam esse aliquid mouens: quum dicebat quod lapis habet animam: quia mouet ferrum. Diogenes autem et alii multi opinabant animam esse aerem: quia existimabant quod nihil est subtilius aer: et propter hoc anima cognoscit et mouet. finis enim quod est principium aliaz rex cognoscit: finis autem quod est subtilius omnibus rebus mouet. et Eraclitus etiam dicit quod anima est principium quod dicit ipsum esse vaporē: ex quo constituit omnes res et ponit ipsum valde remotum a corporibus et semper liquidum. et multi alii quod osa entia sunt in motu. Et forte etiam aliquis videtur opinionem etiam in anima talem opinionem: dicit enim ipsam esse immortalem: quia assimilatur immortalibus: et quod est ei quia semper mouetur. Et dicit omnes enim dicitur: luna. s. et sol: et stelle semper mouentur motu continuo: et alii qui digniores sunt derideri iudicauerunt ipsam esse aquam: ut Hippo: et videtur declinare ad hanc opinionem propter sperma quum sit huiusmodi rerum: quoniam propter hoc contradicunt dicentes animam esse sanguinem: dicendo quod sperma non est sanguis et sperma est prima anima. et alii dixerunt ipsum esse sanguinem: ut Critias quum existimauerit quod nihil consequitur animam sicut sentire: et quod sentire est ex natura sanguinis. Vnumquodque enim elementorum propter terram habet iudicem: terra autem nullum et quod dictum fuit de ea quod est ex omnibus elementis aut osa elementa.

32. *Utile numerare omnes opiniones antiquorum in anima et dare cuilibet aliquam rationem et sermo eius est manifestus. Melius autem opinabatur animam esse principium mouens per se: quia dicebat et magnes habet animam quam mouet ferrum. Diogenes autem opinabatur animam esse aeternum: aer enim est subtilius ceteris corporibus et principium eorum: in quantum igitur est principium dabitur ei cognitio et in quantum subtilius ceteris corporibus dabitur ei motus: et hec duo appropantur anime. Eratius vero opinabatur animam esse principium: et illud principium est vapor liquidus motus: quia opinabatur et ex vapore est constitutio aliorum: et quod est valde remotus a corpore: et hec duo sunt in principio. Dicit et opinabatur cum multis aliis et. et opinabatur cum multis aliis quod omnia mouentur: et crebat oppositionem communem omnibus. sed et simile cognoscitur per suum simile. et quia apud ipsum omnia sunt morta: fuit necesse ut cognoscens sit motum: quapropter iudicauit animam esse vaporem: et similiter qui ponit ipsam similem nature stellaz et solis et lune videtur opinari ipsam moueri per se: sed dicens ipsam esse aquam debet derideri. nullus enim dixit aquam esse elementum ceterorum: sed tamen dedit ei rationem aliquam. scilicet quia sperma quod est principium generationis est valde humidum: et existimat est quod sperma est anima quoniam ipsum format embrionem. Dicit quo nam per hoc contradicitur dicentes quod anima est sanguis. et ponit quod sperma est prima anima: quia ponit quod sperma non est sanguis: forte igitur non iudicauit et anima est aqua nisi quia videbat sperma esse animam: et aquam non sanguinem. Dicit quo nam vnuquodque elementorum preter terram et. et vnuquodque elementorum iudicatum est ab antiquis esse animam ex eo preter terram. nullus enim opinatur terram esse elementum aliorum: sed quod non est composta ex quibusdam elementis: aut est omnia elementa. id est omnibus elementis.*

Diffiniunt autem omnes animam tribus ut est dicere: motu: sensu: et incorpooreo. horum autem vnuquodque istorum reducitur ad principia: et propter hoc posuerunt ipsam etiam elementum: aut ex elementis illi qui diffinierunt eam per cognitionem: et quod quidam dicunt in hoc est simile ei quod dicunt quidam preter vnum: dicunt enim quod simile non cognoscit nisi per suum simile: et quia anima cognoscit omnia posuerunt eam constitutam ex oibus principiis.

33. *Quum demonstrauit et confidantes in anima per motum debent opinari ipsam esse ex principiis: incepit demonstrare vniuersaliter et omnia dicta in distinctione aie reducta sunt ad principium: et dicit: et ipi vniuersaliter diffiniunt et. Et antiqui vniuersaliter procedunt in distinctione animam et cognoscendo suam substantiam tribus viis motu. et sensu. et cognitione quoniam hec duo videantur propria anime. tertium autem quia est non corpus: plures. non eorum opinabantur hoc existere in anima non minus quam predicta duo: et vnaqueque istarum viarum inducit eas ad opinandum animam esse ex principiis: et hoc intendebat quod dicit: et vnuquodque reducitur ad principium. Dicit incepit de monstrare viam per quam processit qui iudicauit animam esse ex principiis per cognitionem: et dicit et propter hoc posuerunt ipsam esse elementum et. et quia omnes opin-*

bantur eam esse ex principiis: dixerunt illi qui diffinierunt eam per cognitionem quod est elementum: aut ex elementis et via qua processerunt isti in hoc est eadem et similes prae vnum illoz. scilicet Anaxagoram. deinde demonstrauit hanc viam: et dicit: dicunt enim quod simile non cognoscitur nisi per suum simile. et hoc fuit necesse apud eos: quia opinabatur trea propositiones: quaz una est quod omnia res cognoscitur per suum simile. secunda est quod omnia non cognoscuntur nisi per sua principia. tercius est quod anima cognoscit omnia: et quibus sequitur quod anima est principia omnia: aut ex principiis oiu.

Quicunque quidem igitur vnam aliquem dicunt causam ut elementum vnu et animam: vnum ponunt ut ignem: aut aerem: plura vero dicentes principia. etiam plura dicunt. Anaxagoras autem solum impossibilem dicit intellectum et commune nihil nulli aliorum habere: huiusmodi autes quoniam sit quomodo cognoscit: et propter quam causam: neque ille dixit: neque per ea ex his que dicta sunt considerandum est.

Qui igitur dicit quod principia et elementum est vnum: ponit etiam etiam vnum: aut ignem: aut aerem: et qui ponit principia plura vno: et ponit animam plura vna. Anaxagoras autem solus dicebat quod intellectus non recipit passionem: et quod nihil est in eo quo habeat communicationem cum aliis rebus: sed non dicit quod: et propter quid et per hanc dispositionem cognoscit: hoc est quod appareret ex sermone.

Quum noriscantur et opiniones eorum in sua aie sequuntur illud quod opinabatur in sua principiis: incepit demonstrare etiam et opiniones eorum in numero animarum sequitur etiam illud quod opinatur in numero principiis: et dicit: qui igitur dicit vnum principium esse ponit etiam vnu rei. et vnu non est ex illi principio: aut ignem: aut aerem. et qui dixerunt principia esse plura vno: opinantur alios esse pluram vnam. Dicit incepit declarare opinionem Anax. et quod alia via processit: et dicit Anaxagoras autem solus dicit quod intellectus non recipit passiones id est non est malum: et quod in nullo habet communicationem cum alio. et quod nulla res omnium quae intelligit est in eo ita quod sit coextensio eius in alia forma. et quod non est hoc: neque in hoc. et neque est corpus: neque vita in corpore: et hoc nullus dicit nisi Anaxagoras: et super hoc laudabit Anaxagoram post. Dicit non dicit quod modo. et non dicit quod pertinet ei ut intelligat oia: vita: et frigide: et est in actu: aut frigide est in potestate: neque dicit etiam quod de causa intelligit res quod non sunt intellectus in actu: et hoc est quod post plebit quoniam locutus erit de intellectu.

Quicunque autem patres faciunt in principiis etiam ex duabus distinxerunt. Quicunque autem alterum patrum videlicet aut frigidum: aut aliud huiusmodi aliud: et etiam sicut vnu aliqd horum ponunt: vnu et non videlicet: qui quidem calidum dicentes quod propter hoc et videtur nominari est: qui autem frigidum propter respirationem et refrigerationem vocari etiam. Tradita quoniam de anima et propter quas causas dicunt sic hec sunt.

Et illi qui in principiis ponebant contrariatem constitutum etiam animam ex contraria. qui igitur posuerunt principium alterum contrarium ut calidum et frigidum et aliud simile: opinantur sicut in anima etiam illam esse vnam hoc modo: et videmus eos etiam consequuntur nomina: quidam igitur eorum dicunt animam esse calidum: quoniam hoc nomen vita in lingua greca cecidit ex hac intentione. et quidam dicunt quod est algidum id est frigidum propter anhelitum: et infrigidatio que pro-

venit ex anhelitu: dicitur in greco *isagi*. i. anhelitus. Illo igitur accepimus ab antiquis de anima: et ista inducerunt eos ad dicendum hoc.

35 Narravit in hoc capitulo consequentia eius quod opinatur in substantia anime ad illud quod opinatur in principiis. adeo quod qui opinatur principia esse contraria dicit animam esse ex contrariis. dicens igitur quod principia sunt calidum: aut frigidum: aut aliud contrarium: dicit quod anima similiter est unum illo: contrario: et in alia translatione inuenitur additum: et qui opinabatur quod principia sunt alterum per contrarium: dicitur quod anima est ex illo pari contrario: et est illud quod dicitur: et qui posuerunt contrarietatem in principiis. Deinde dicitur et videmus eos consequi nomina: et inueniemus eos ratiocinari super hoc. s. quod alterum contrario est principium: et quod anima est ex eo ex ratiocinatione huius nominis vita et anime. dicens igitur ipsa esse calidum: ratiocinatur per hoc quod hoc nomen vita in lingua grecorum derivatur a calido: et similiter hoc nomen motum: et quoniam dicit ipsum esse frigidum: ratiocinatur per hoc nomen anhelitus quod derivatur a frigido. S. o. hec igitur accepimus. et in substantia anime: et ista sunt rationes que inducerunt eos ad hoc dicendum. s. rationes accesse ex distinctione et motu: et quod anima non est corpus.

Considerandum autem primum quidem de motu. Fortassis autem non solum fassum est substantiam ipsum huiusmodi esse qualem sunt dicentes animam esse quod est ipsum mouens aut possibile moueret. sed vnu quoddam et impossibilium inesse ipsi motum: quod quidem igitur non necessitatem mouens et ipsius moueri dictum est prius.

Debemus igitur perscrutari prius de motu videtur enim quod non hoc soli est fassum. s. quod substantia eius sit talis dispositionis: sicut narrant isti qui dicunt animam esse aliquid mouens se: sicut aliquid motuum suorum: et esse animam motum est etiam impossibile. et dico etiam quod non est necessitatem mouens sit motus: et hoc etiam predictum est.

36 **37** **38** **39** **40** **41** **42** **43** **44** **45** **46** **47** **48** **49** **50** **51** **52** **53** **54** **55** **56** **57** **58** **59** **60** **61** **62** **63** **64** **65** **66** **67** **68** **69** **70** **71** **72** **73** **74** **75** **76** **77** **78** **79** **80** **81** **82** **83** **84** **85** **86** **87** **88** **89** **90** **91** **92** **93** **94** **95** **96** **97** **98** **99** **100** **101** **102** **103** **104** **105** **106** **107** **108** **109** **110** **111** **112** **113** **114** **115** **116** **117** **118** **119** **120** **121** **122** **123** **124** **125** **126** **127** **128** **129** **130** **131** **132** **133** **134** **135** **136** **137** **138** **139** **140** **141** **142** **143** **144** **145** **146** **147** **148** **149** **150** **151** **152** **153** **154** **155** **156** **157** **158** **159** **160** **161** **162** **163** **164** **165** **166** **167** **168** **169** **170** **171** **172** **173** **174** **175** **176** **177** **178** **179** **180** **181** **182** **183** **184** **185** **186** **187** **188** **189** **190** **191** **192** **193** **194** **195** **196** **197** **198** **199** **200** **201** **202** **203** **204** **205** **206** **207** **208** **209** **210** **211** **212** **213** **214** **215** **216** **217** **218** **219** **220** **221** **222** **223** **224** **225** **226** **227** **228** **229** **230** **231** **232** **233** **234** **235** **236** **237** **238** **239** **240** **241** **242** **243** **244** **245** **246** **247** **248** **249** **250** **251** **252** **253** **254** **255** **256** **257** **258** **259** **260** **261** **262** **263** **264** **265** **266** **267** **268** **269** **270** **271** **272** **273** **274** **275** **276** **277** **278** **279** **280** **281** **282** **283** **284** **285** **286** **287** **288** **289** **290** **291** **292** **293** **294** **295** **296** **297** **298** **299** **300** **301** **302** **303** **304** **305** **306** **307** **308** **309** **310** **311** **312** **313** **314** **315** **316** **317** **318** **319** **320** **321** **322** **323** **324** **325** **326** **327** **328** **329** **330** **331** **332** **333** **334** **335** **336** **337** **338** **339** **340** **341** **342** **343** **344** **345** **346** **347** **348** **349** **350** **351** **352** **353** **354** **355** **356** **357** **358** **359** **360** **361** **362** **363** **364** **365** **366** **367** **368** **369** **370** **371** **372** **373** **374** **375** **376** **377** **378** **379** **380** **381** **382** **383** **384** **385** **386** **387** **388** **389** **390** **391** **392** **393** **394** **395** **396** **397** **398** **399** **400** **401** **402** **403** **404** **405** **406** **407** **408** **409** **410** **411** **412** **413** **414** **415** **416** **417** **418** **419** **420** **421** **422** **423** **424** **425** **426** **427** **428** **429** **430** **431** **432** **433** **434** **435** **436** **437** **438** **439** **440** **441** **442** **443** **444** **445** **446** **447** **448** **449** **450** **451** **452** **453** **454** **455** **456** **457** **458** **459** **460** **461** **462** **463** **464** **465** **466** **467** **468** **469** **470** **471** **472** **473** **474** **475** **476** **477** **478** **479** **480** **481** **482** **483** **484** **485** **486** **487** **488** **489** **490** **491** **492** **493** **494** **495** **496** **497** **498** **499** **500** **501** **502** **503** **504** **505** **506** **507** **508** **509** **510** **511** **512** **513** **514** **515** **516** **517** **518** **519** **520** **521** **522** **523** **524** **525** **526** **527** **528** **529** **530** **531** **532** **533** **534** **535** **536** **537** **538** **539** **540** **541** **542** **543** **544** **545** **546** **547** **548** **549** **550** **551** **552** **553** **554** **555** **556** **557** **558** **559** **560** **561** **562** **563** **564** **565** **566** **567** **568** **569** **570** **571** **572** **573** **574** **575** **576** **577** **578** **579** **580** **581** **582** **583** **584** **585** **586** **587** **588** **589** **590** **591** **592** **593** **594** **595** **596** **597** **598** **599** **600** **601** **602** **603** **604** **605** **606** **607** **608** **609** **610** **611** **612** **613** **614** **615** **616** **617** **618** **619** **620** **621** **622** **623** **624** **625** **626** **627** **628** **629** **630** **631** **632** **633** **634** **635** **636** **637** **638** **639** **640** **641** **642** **643** **644** **645** **646** **647** **648** **649** **650** **651** **652** **653** **654** **655** **656** **657** **658** **659** **660** **661** **662** **663** **664** **665** **666** **667** **668** **669** **670** **671** **672** **673** **674** **675** **676** **677** **678** **679** **680** **681** **682** **683** **684** **685** **686** **687** **688** **689** **690** **691** **692** **693** **694** **695** **696** **697** **698** **699** **700** **701** **702** **703** **704** **705** **706** **707** **708** **709** **710** **711** **712** **713** **714** **715** **716** **717** **718** **719** **720** **721** **722** **723** **724** **725** **726** **727** **728** **729** **730** **731** **732** **733** **734** **735** **736** **737** **738** **739** **740** **741** **742** **743** **744** **745** **746** **747** **748** **749** **750** **751** **752** **753** **754** **755** **756** **757** **758** **759** **750** **751** **752** **753** **754** **755** **756** **757** **758** **759** **760** **761** **762** **763** **764** **765** **766** **767** **768** **769** **770** **771** **772** **773** **774** **775** **776** **777** **778** **779** **770** **771** **772** **773** **774** **775** **776** **777** **778** **779** **780** **781** **782** **783** **784** **785** **786** **787** **788** **789** **780** **781** **782** **783** **784** **785** **786** **787** **788** **789** **790** **791** **792** **793** **794** **795** **796** **797** **798** **799** **790** **791** **792** **793** **794** **795** **796** **797** **798** **799** **800** **801** **802** **803** **804** **805** **806** **807** **808** **809** **800** **801** **802** **803** **804** **805** **806** **807** **808** **809** **810** **811** **812** **813** **814** **815** **816** **817** **818** **819** **810** **811** **812** **813** **814** **815** **816** **817** **818** **819** **820** **821** **822** **823** **824** **825** **826** **827** **828** **829** **820** **821** **822** **823** **824** **825** **826** **827** **828** **829** **830** **831** **832** **833** **834** **835** **836** **837** **838** **839** **830** **831** **832** **833** **834** **835** **836** **837** **838** **839** **840** **841** **842** **843** **844** **845** **846** **847** **848** **849** **840** **841** **842** **843** **844** **845** **846** **847** **848** **849** **850** **851** **852** **853** **854** **855** **856** **857** **858** **859** **850** **851** **852** **853** **854** **855** **856** **857** **858** **859** **860** **861** **862** **863** **864** **865** **866** **867** **868** **869** **860** **861** **862** **863** **864** **865** **866** **867** **868** **869** **870** **871** **872** **873** **874** **875** **876** **877** **878** **879** **870** **871** **872** **873** **874** **875** **876** **877** **878** **879** **880** **881** **882** **883** **884** **885** **886** **887** **888** **889** **880** **881** **882** **883** **884** **885** **886** **887** **888** **889** **890** **891** **892** **893** **894** **895** **896** **897** **898** **899** **890** **891** **892** **893** **894** **895** **896** **897** **898** **899** **900** **901** **902** **903** **904** **905** **906** **907** **908** **909** **900** **901** **902** **903** **904** **905** **906** **907** **908** **909** **910** **911** **912** **913** **914** **915** **916** **917** **918** **919** **910** **911** **912** **913** **914** **915** **916** **917** **918** **919** **920** **921** **922** **923** **924** **925** **926** **927** **928** **929** **920** **921** **922** **923** **924** **925** **926** **927** **928** **929** **930** **931** **932** **933** **934** **935** **936** **937** **938** **939** **930** **931** **932** **933** **934** **935** **936** **937** **938** **939** **940** **941** **942** **943** **944** **945** **946** **947** **948** **949** **940** **941** **942** **943** **944** **945** **946** **947** **948** **949** **950** **951** **952** **953** **954** **955** **956** **957** **958** **959** **950** **951** **952** **953** **954** **955** **956** **957** **958** **959** **960** **961** **962** **963** **964** **965** **966** **967** **968** **969** **960** **961** **962** **963** **964** **965** **966** <b

concludetur q̄ si anima mouetur est corpus & in loco: quā omne corpus est in loco. hoc igitur possumus intelligere: de hoc qđ dixit: si igitur mouetur nō accidentaliter & motus est ei naturaliter. si igitur ita sit habet locum: oēs enī motus predicti sunt in loco. si igitur mouetur naturaliter & omnis motus naturaliter est unus illoꝝ trium: & quilibet illoꝝ est in corpore: & omne corpus est in loco: necesse est ut anima sit in loco: & quā fuerit in loco erit motu mōtu locali necessario. omne. n. qđ mouet altero illoꝝ duoz̄ motuꝝ mouetur localiter: sed nō conueritur: sed in v̄bis est ambiguitas. s. quoniam dixit: oēs enim motus predicti sunt in loco: nō dixit: omnia. n. mota illis motibus predictis sunt in loco sed oēs motus predicti: sed hoc etiam finis manifestū: nō vere d̄ de illis motibus tribus. s. vt sunt in loco: si hoc quod dixit predicti responderet illis tribus motus. n. alteratioꝝ nō est in loco: & ideo possum intellegere ex hoc qđ dixit: si igitur mouet nō accidentaliter & motus est ei naturaliter. i. ppter se nō ppter aliud extrinsecum: necesse est ut moueat motu locali: & sic intendit per motus predictos oēs modos motus localis. iste. n. motus existit in re naturali & est necessario in loco: & finis hoc erit sermo eius & motus ē ei naturaliter quasi alia p̄dicta addit: a ei quod est ei essentialiter. alteratio. n. potest dici alio modo q̄ est in altero essentialiter: & pot dici q̄ est in eo accidentaliter alioꝝ. albedo. n. nō mouet in nigredinem nisi quia est in aliquo diuisibili. s. in corpore: non quia est diuisibilis in se: & sic erit hic alius modus modoz̄ actitataliter a mō descriptio: & verificat hāc expositionē hoc qđ post dicet.

Si autem est substantia anime mouere se ipsa nō fin accidens moueri ipsi inheret sicut albo & tricubito. mouent. n. & hec fin accidens. cui enim hec insunt mouetur illud corpus: vnde nō est locus ipsorum: anime aut̄ erit siquidem natura motu participat.

Et si substantia anime est ut moueat se: tunc mouere nō erit accidentaliter: ut motus albi & tricubiti. ista. n. mouent: sed accidentaliter. Qđ aut̄ mouetur est corpus in quo hec duo erisunt: & iō nō habent locū: anima aut̄ habet locū: quā fin beat natura iter communicationem cū motu.

Quā declarauit q̄ si mouet essentialiter oportet ut moueat vno triū motuꝝ: incepit declarare q̄ nō potest moueri motu alterationis neq̄ augmenti. impossibile est enim ut inueniat in eis aliquid mouēs: qđ hoc nō inuenitur nisi in motu locali est: quāut̄ illud qđ mouetur in qualitate mouet aliquo modoz̄ rez que dicunt̄ moueri accidentaliter: & dicit: s. si substantia anime rē. i. & si substantia anime est aliquid mouens se: ut antiqui describūt: rūcū impossibile est ut moueat in qualitate: ut albus in nigru neq̄ in quantitate: ut tricubitum in tetracubitum: quoniam si aliquid istoz̄ dicatur moueri nō dicetur nisi accidens: quoniam illud qđ mouetur in istis nō est nisi corpus: & h̄ est quasi causa ppter quā nō inuenitur in his duob̄ motibus mouens ex se: sed quoniam motus nō attribuit albedini & nigredini: nisi ppter corpus in quo existunt hec due qualitates manifestū est: sed difficile est imaginari quā attribuitur additio & diminutio in quantitate rei augmentabili & diminuibile accidentaliter. augmentatū. n. essentialiter mouet in loco: sed fin q̄ est motus in partibus nō in toto. motus igitur attribuit toti accidentaliter. mō igitur attribuit alterabilis & augmentabili mō accidentaliter: s. alterabilis ppter corpus deferens: sed augmentabili & diminuibile. ppter pres corpora zales augmentabiles & diminuibles & fin has duas intēritates intelligendus ē suis sermo in q̄ dicit: qđ aut̄ mouet est corpus in quibus sunt hec duo. i.

est corpus in quibus sunt hec duo. in qualitate vō est corpus subiectū: in augmentato aut̄ sunt pres corporis in quib⁹ inuenitur iste motus: & sic possunt dissolui oēs dubitatiōes cōtingentes huic sermoni.

Amplius aut̄ & si natura mouet & violentia mouetur. & si violentia & natura: eodem aut̄ modo se habet & de quiete: in qđ enim mouet natura & in hoc quietat natura. in qđ aut̄ violentia quiescit in hoc violentia. quales aut̄ violenti motus anime crunt & quietes: neq̄ fingere violentibus facile est reddere. Amplius aut̄ siquidē sursum mouebitur ignis erit: si vō deosum in terra h̄orum corporū motus h̄i: eadē aut̄ ratio & de medijs.

Et etiam si mouet naturaliter mouet etiam violentē: & si violentē naturaliter: & similiter de quiete: ad quod enim mouet naturaliter in eo quiescit naturaliter: & similiter in illo ad qđ mouetur violentia quiescit violentē. Qui igit̄ sunt motus & quētes isti qui violentē accidit anime: & etiam si mouetur ad superius est ignis: si inferius est terra. isti enim duo motus nō sunt nisi horū duorum corporum: & sermo de corporibus medijs est iste idem sermo.

Idest & si mouetur nāliter. i. per se in loco: necesse est ut moueat violentē in loco: & hoc necesse est in eo qđ mouetur in loco motu recto. D. posuit conuersuz̄: & dicit: & si mouetur violentē: mouet etiam naturaliter: & hoc etiam necesse est. s. q̄ illud qđ mouetur violentē debet moueri naturaliter. motus. n. violentus nō intelligitur nisi respectu naturalis. D. o. s. līr de quiete. i. & fin h̄ic modū debet esse in quiete. s. q̄ oē motu nāliter h̄i quiete nāliter: & oē h̄is quiete nāliter h̄i quietem violentē: & oē h̄is quietē violentē habet: q̄ ē nāliter. si igit̄ alia mouet nāliter h̄i quiete nāliter & si habet quiete nāliter h̄i quietem violentē: & quā narravit q̄ illud qđ mouet naturaliter p̄ habere violentē q̄ tem: narravit in quo loco h̄i quietē violentē: & dicit: illud enim in quo mouetur naturaliter in eo quiescit violentē. i. in loco. n. in quo mouet nāliter quiescit violentē. U. g. ignis qui mouet nāliter in loco inferiori in eo quiescit violentē: terra aut̄ ecōverso: & hoc determinatū est in quinto physicoꝝ & quā p̄bauit q̄ si alia mouet nāliter & p̄ se q̄ necesse ē ut moueat violentē: aut̄ quietē violentē. his p̄positionib⁹ verificatis: dicit: qui igit̄ mot⁹ sunt. i. nullus. n. p̄ dicere in hoc aliud: hoc. n. nullo mō imaginat in alia: nedū sit inesse: & potēta istius sermōis est potēta duoz̄ syllogismoz̄ hypotheticoz̄. qđ p̄m̄ ē q̄ si alia mouet nāliter mouet violentē: h̄i nō mouet nāliter. secundus aut̄ ē q̄ si anima mouet nāliter quiescit nāliter: & si quiescit nāliter q̄ escit violentē: ed nō quiescit violentē: s. nō quiescit nāliter & si nō quiescit nāliter nō mouet nāliter: & iste cōponit ex duo bus syllogismis hypotheticis cōtinuitatis: in qđ virtus destruit sequens: & cludit oppositū p̄cedentis. D. o. alioꝝ syllogismū qui sequit ex istis p̄positionib⁹ p̄ quā declarat q̄ alia nō mouet nāliter: & dicit: & si mouet superius nāliter est ignis: & inferius est terra. i. & si mouet nāliter in loco mouet aut̄ superius: aut̄ inferius: quā oēs mot⁹ in loco ē alii modoz̄: & hoc vēz ē in motu recto. si igit̄ mouet superius ē ignis. si infer⁹ ē terra. si medio mō ē alterꝝ duorum corporū mediorū: aut̄ aqua: aut̄ aer: & hoc intēdebat quā dicit: & sermo de corporib⁹ rē. q̄ si diminuit impossibile cōsequens: q̄ manifestū est: & ē q̄ si est ignis aut̄ alioꝝ elemētoꝝ est in corpe violentē: & si est alioꝝ elemētoꝝ nō debet moueri in corpe nisi vno motu nāliter: aut̄ superius: aut̄ inferius nō motibus oppositis: sed nos videm̄ ea moueri motib⁹ oppositis in loco: s. nō ē vnu elemētoꝝ q̄uoꝝ.

Quoniam autem videtur mouere corpus rationabile est his mouere motibus quibus et ipsa mouetur. si autem hoc et conuentientibus dicere vix quod corpus mouetur hoc et ipsa. corp autem mouetur secundum loci mutationem: quare et anima mutabitur secundum corpus: aut tota: aut secundum partes transalata. Si autem hoc contingit et exente iterum ingredi ad hoc autem sequitur resurgere mortua animalium.

Et etiam si videtur eam mouere corpus: necesse est ut moueat ipsum illis motibus quibus mouetur. et si ita sit: quod iste sermo conuertetur etiam. s. q. motus quod corpus mouet etiam secundum ipsa motu locali. vnde necesse est ut anima transmutetur secundum transmutationem corporis: et transalatur in loco: aut secundum totum: aut secundum partes. et si hoc fieri possibile est ut quem exiretur ab aliquo loco reuertetur et existat in eo. vnde possibile est ut illud quod moritur ex animalibus reuertatur et vivat.

41 Dicit: etiam si videmus eam recte. et est etiam secundum rationabile: quoniam si ponimus quod ipsa mouet corpus secundum et mouetur: necesse est ut moueat ipsum modo modis quo mouetur. s. q. si transalatur: necesse est ut transalatur ipsum: et si alteretur: necesse est ut alteretur ipsum: et quod posuit hoc dicit et econtra etiam. s. modus motus quo corpus mouetur ab anima: necesse est ut moueat illo eodem motu hoc posuit si posuerit quod corpus mouet ab anima motu locali: tunc necesse erit ut anima moueat in corpore: aut secundum totum: aut secundum partes. erit igitur in corpore quasi corpus in loco. et quia innata est mouere corpus in locis diversis: possibile est etiam ut ipsa moueat in locis diversis. et quoniam ita sit possibile est sicut dixi quod exiretur a corpore ut reuertatur et intrer ipsum. Unde cosequitur sic dixi: ut animal mortuum reuertatur et vivat. sed ista contradicito est secundum sermonem dicentes: non secundum rem in se nos enim ponimus quod omnes mouentur illo modo motus: neque in motu locali nisi mouens sit corpus: ut declaratum est in physico. Et quoniam quidam existimauerunt quod hec contradicito est secundum rem in se: dederunt dubitatores super Aristotelem in hac probatione dicentes: quod omne corpus non mouet nisi mouatur: et dicunt: nos videmus hic multa quod mouentur et non mouentur illo modo motus: ut lapides retinuerint quoniam quoniam calefit mouet paleam motu locali: tamen igitur non mouentur: sed iste non est locus istius questionis: et dissolutio iam dicta est in octavo physico: ubi indigebat ponere hanc propositionem. si questione esset propria huius loci contradicito esset secundum rem in se: quia multa videmur alterare tamen non alteratur. sumus igitur inter duo: aut de ventes ponere quod dictio est secundum rem in se: et tunc non erit vera nisi in motu locali: quod non sonant verba Aristoteles. aut ponere quod dictio est secundum sermonem dicentes non secundum rem in se: et ista quidem contradicito non verificatur nisi procedendo prima positionem a qua incepit loqui. s. q. si anima mouet corpus secundum et mouetur: necesse est ut moueat ipsum modo motus quod mouetur: et hoc concedatur antiqui: aut sequitur illud quod conceditur: hoc quidem concessum sequitur quoniam eius necessario: et est quod omnis motus quo corpus mouetur necesse est ut anima moueat illo motu: et hoc manifestum est. secundum hoc igit intelligenda est ista dictio in hoc loco.

Motum autem secundum accidens si ab altero mouatur: depelletur enim virtus violentia anima. non oportet autem cui a se ipso moueri inest in substantia hoc ab alio moueri nisi secundum accidens: sicut neque quidem igitur secundum se bonum: aut propter se ipsum: hoc quod per aliud esse: hoc autem alterius causa.

Motum autem accidens non mouetur nisi per aliud. s. quoniam ait expellit violentia: sed non est nece- vt illud in cuius substantia est moueri per se. inveniatur per aliud nisi accidens: quae admodum non est rectum: ut illud quod est bonum per se sit bonum per aliud: neque illud quod est delectabile per se sit delectabile per aliud.

42 Cum destruxit quod anima mouetur per se: incepit declarare quod non est impossibile ut moueatur accidens: uno forte est necessarium: et dicit: motus autem accidens recte. s. motu autem accidentaliter potest moueri: quoniam talis motus non est nisi per motum rei in qua est et hoc accidens ei quod corpus in qua est mouet violentia ab aliquo extrinseco. et quoniam dedit pro possibili istud modum motus: declarauit quod non debet necesse esse ut illud quod mouet per suam substantiam moueat per aliud. quae admodum non illud quod est bonus per se non est bonus per aliud: sic illud quod est motus per se non est motum per aliud.

Animam autem maxime dicit aliquis utrumque a sensibilibus moueri siquidem mouetur: at vero et si mouet ipsa se ipsam et ipsa mouebitur utrumque: quare quoniam omnis motus ex distantia est eius quod mouetur secundum et mouetur: et anima utrumque distabit a substantia ipsius secundum se ipsam nisi secundum accidentem se moueat: sed est motus ipsius substantie per se.

Melior sermo omnium sermonum dicitur in hoc quod anima mouetur est quod mouet sensibilia sed si mouet se mouet etiam: vnde necesse est quod omnis motus est processus moti in modo sui motus: ut anima etiam procedat a sua substantia si non mouet se accidentaliter: sed motus est sue substantie per se.

Cum declarauit quod contingit dicendum quod anima non mouet nisi secundum et mouetur: ut mouearit modis motuum quibus mouet. anima autem videtur mouere pluribus modis: ut motu locali et motibus sensibilium et iam dedit eis impossibilitatem si mouet motu locali qui est modo quo mouet: declarauit hic quod sermo magis sufficiens quod anima mouet illo modo quo mouetur est ut moueat motu quem facit in sensibilibus: et dicit: et melior sermo recte. s. et magis sufficiens sermo est dicere quod anima mouet in genere motus quem habet in sensibilibus: et intendebat hic quoniam dicit quod mouet sensibilia. s. q. mouetur modo motus secundum quem sensibilia. sensus enim huius mouentur a sensibilibus: ramen existimantur mouere et moueri ab eis inserviantur. Deinde incepit dicere aliud impossibile contingens omnibus: et est quod si actione substantiali anima qua sustentatur quasi forma sit motus. motus autem est transmutatione rei in sua substantia: necesse est ut anima transmutetur in sua substantia: et non sit in sua ultima perfectione. s. in actu esse enim motus est esse transmutabile: et est compositum ex esse in potentia: et ex esse in actu: et ideo existimauerunt plures antiquorum ipsum non esse: et dicit: et si mouet se mouerit etiam recte. s. q. sed si anima mouet se ut ponunt antiqui: ipsa etiam mouetur in se et in sua substantia et quia omnis motus est transmutatio moti in modo sue substantiae secundum et est motus: necesse est ut anima etiam transmutetur a sua substantia. Deinde. s. si non mouet se accidentaliter id est mihi videtur si motus non est aliquod poterius ab anima. q. accidentis illi. s. ut anima accipiat in definitione motus: non motus in diffinitione animae: ut faciunt antiqui. et intendebat per hanc expositionem si non mouet se: ita q. motus sit accidentis et consequens substantiam eius: et forte intelligit intentionem predictam de accidenti. s. q. opponitur essentie.

Quidam autem et mouere animâ dicit cor
pus in quo est sicut ipsa mouetur ut Democritus
similiter dicens Philippo comediarum Dia-
culo: ait enim Dedalus fecisse mobilem ligneam
venerem insinuans argentum fusile. Similiter
autem et democritus dicit: motas enim inquit i-
ndivisibilis speras: propter id quod apte nate sunt
nusquam manere contrabereq; et mouere corp' om-
ne. nos autem interrogabimus si et quiescere fa-
cit hoc idem. quomodo autem faciat difficile aut
impossibile dicere. omnino autem non sic videtur
anima mouere ait sed per voluntatem quandam
et intellectum.

Et quidam dixerunt quod anima mouet etiam
corpus in quo est modo quo mouet: ut Demo-
critus. dixit enim sermonem similes sermoni phi-
lippi. Iste enim dicit quod Dedalus posuit imagi-
nem Hermaphroditu motam: ponendo in ea ar-
gentum viuum. et similiter dicit democritus di-
cens quod spere indivisibilis semper mouentur: quod
innate sunt non quiescere in aliqua hora: et sic at-
trahent secum totum corpus et mouent ipsum.
Et nos querimus ab eo virum hoc idem faciat
quietem etiam: sed difficile est: immo impossibili-
le dicere quomodo facit hoc: et vniuersaliter nos
non videmus animas mouere animal hoc mo-
do: sed voluntarie.

44. *1.* **Q**um declarauit quod contingit dicentibus quod mouent
anima ex se: ut transferatur ex se quemadmodum corpus tra-
feratur et peditis multa impossibilia: incepit hic etiam di-
cere quod plures homines sunt qui hoc dicunt: et dicit: dicunt
aliqui quod anima mouet corpus et ceteri. et quidam opinantur quod
anima mouet corpus motu locali. illa etiam mota: ut De-
mocritus: opinatur enim quod partes indivisibilis semper mo-
uent corpus motu suo: sicut dixit Philippus quod Dedalus
fecit mouere imaginem hermaphroditu imponendo in ea
argentum viuum: iste autem opinatur quod ita est de ani-
ma cum corpori in motu sicut de argento viuo cum ima-
gine. Deinde dicit: nos igitur querimus ab eo et ceteri. et si causa
apud ipsum propter quam anima mouet corpus est ita:
querendus est ab eo quomodo anima facit quietem: si facit
motum finitum et semper mouetur. Deinde declarauit quod non
est difficile: immo impossibile dare causam quomodo fa-
cit quietem finitum et mouetur: et dicit: difficile est dicere et ceteri.
Deinde dicit: et vniuersaliter non videmus animas et ceteri. quod si
motus corporis ab anima esset: sicut motus imaginis ab
argento viuo: tunc motus corporis non esset voluntarius:
sed necessarius: et hoc manifestum est.

Eodem autem modo et Timaeus physiolo-
gicat animam mouere corpus. in eo enim quod est
moueri ipsam: et corpus mouet propter id quod
complexa est ad ipsum: constitutam enim ex ele-
mentis: et dispartium finitum armonicos numeros
quatenus quoniam naturalem sensum armonie ba-
beat: et ut omnino feratur finitum consonantes motus
aspectum rectum in circulum reflectit: et dividens
et uno in duos circulos dupliciter coordinates
Itaque unum diuisit in septem circulos tanquam est
celi motus anime motus.

Et similiter est de hoc quod dixit Timaeus in
sermone naturali. scilicet quod anima mouet corpus. di-
xit enim quod non mouet corpus nisi ipsa mota: quia
admisceretur cum eo. constitutio enim anime est ex
elementis: et est indivisibilis finitum diuisione numeri
orum compositionum ut habeat sensum conve-
nientem armonie et moueat totum motibus

conuenientibus: dicit: et ideo incurvant recti-
dinem: et posuit eam circulum: et diuisit ex uno
duos circulos separatos in duobus locis. Dein
de diuisit unum circulum etiam in septem circu-
los: ita quod posuit motus celo sicut motus anime.

45. *1.* **Q**um declarauit quod Democritus opinabatur ipsum
mouere corpus localiter ipsa translata: et dicit impossibi-
le consequens eius opinionem: incepit etiam declarare quod
illud quod dictum est in timeo est simile opinioni Demo-
criti: et dicit: et similiter etiam et ceteri. et similiter dictum est in
timeo. scilicet quod anima mouet corpus localiter: immo etiam ani-
ma transfertur quia admisceretur cum eo: et cum ipsa trans-
fertur: transfert corpus. Et cum declarauit similitudinem
inter hanc opinionem et opinionem Democriti: incepit eti-
am dicere illud quod est proprium huic opinioni et contra-
dicere ei proprie: et dicit: constitutio enim anime et ceteri. et hoc
dictum fuit in timeo quod constitutio anime est ex elementis
istius mundi: sed est intelligere quia componitur ex elemen-
tis musica compositione et spes et comprehendit armo-
niam: quia componitur compositione armonica: et apud
ipsum talis est natura corporum celestium. corpora enim
celestia sunt composta apud ipsum tali compositione et
figura eorum talis est: et quoniam dicit quod constitutio anime est
ex elementis: intendit ex elementis quibus componitur mu-
ndus apud ipsum: et deinde dicit: et est indivisibilis. et et compo-
nita compositione armonica: quia per talem proportionem
compositionis potest sentire armoniam: et hoc intendebat
quoniam dicit: et habeat sensum. Deinde dicit: et moueat totius
motibus conuenientibus. scilicet quod habet numerum armonicum
dicit: et incurvant rectitudinem. et intendit quoniam qui opini-
abatur quod alia non agit nisi inquantum est spes: et comprehen-
dit armoniam: et mouet motibus armonicis. scilicet conuenienti-
bus inquantum componitur ex elementis compositione armo-
nica: dicit narrando de creatore quod quoniam componit animas
ex elementis: componit ipsum prius magnitudine recta co-
positione armonica. dicit: incurvant lineam: et fecit ipsa circu-
lum ut intelligatur: et fecit illum circulum habere latitudinem
dicit: diuisit illum circulum in duo: quoniam unum diuisit in se-
pem. scilicet stellaz erraticaz et orbem stellaz: ita quod po-
suit motus celo eisdem eius motibus anime. scilicet actiones ce-
li sunt eadem cum actionibus anime.

Primu quidem igitur non bene dicitur ani-
mam magnitudinem esse. etiam namque omnis talis
esse vult qualis est aliquando vocat intellectus
Non enim velut sensitiva est: neque ut desiderativa
habet numerum motus non circulatio est.

Tunc igitur prius quod non est rectum dicere
quod anima est magnitudo. manifestuz est. namque qui
intendebat quod anima totius. videlicet id quod dicitur
intelligientia est sicut non intendebat sensitibilem animam
neque desideratiuam: quoniam motus istaz non est
circularis.

46. *1.* **D**icit quod non est rectum opinari quod anima sit corpus: quoniam
intellegit etiam per animam intellectus: ut declaratus est
quod hoc intendebat in timeo per hoc nomine anima: et id fecerunt
corpus spes. actio. intellectus similis est circulationi: et non intelligebatur illuc per animam: aut sensitibilem: aut
desideratiuam motus. non est istaz et actio eius non assimilat circulo
quia reuertitur supra se et intelligit se: et ideo assimilatur
ipsum Aris. spes.

Intellectus autem unus et continuus est sicut in-
telligientia intelligientia aut sicut intelligibilita. Hoc
autem eo quod sequenter unum sicut numerus: sed
non sicut magnitudo: propter quod quoniam intellectus
est sit continuus: sed aut imparabilis aut non:

sicut magnitudo aliq̄ cōtinuus ē. Qualiter enī intelliget magnitudo quā sit q̄libet partium ipsius. parte autem aut sūm magnitudinē aut sūm punctum si oportet t̄ hoc dicere p̄tem. siquidē igitur sūm punctū hec autē infinita: manifestum ē quoniam nequaquā p̄transibit. Si vero sūm magnitudines multotiens t̄ infinita intelliget idē videt autem t̄ semel contingē. si autem sufficiēt q̄libet partū tangere qd̄ oportet circulo mōueri: aut t̄ oīo magnitudinem habere.

Intellectus aut̄ est vnuſ t̄ continuus: t̄ sīſt intellectus; t̄ intelligere est res intellectus: t̄ iste sūt vne sūm consequentiam sicut mēlura sine magnitudine: t̄ ideo intellectus etiā non est continuus hoc modo: sed aut̄ est indiuisibilis: aut̄ est aliqđ cōtinuū nō sicut magnitudo. nullo. n. mō possumus dicere quomō intellectus intelligit p̄ aliquā partum partium eius: quecūq̄ pars sit idem. t̄ iſtelligere per aliquā partem: aut̄ erit p̄ magnitudinem: aut̄ per punctū: t̄ punctū est infinitus. manifestum est igitur q̄ nō pertransit ipsum in aliqua hora: t̄ si intelligit per magnitudinem intelligit multotiens t̄ infinites: sed nos videntur intelligere sumū possibile esse. si igitur sufficit tāgere p̄ vnam p̄tem quecūq̄ pars sit in quo indiget moveri circulari: t̄ vniuersaliter: quo ex eo fiat magnitudo.

47. Et intellectus est vnuſ t̄. i. t̄ intellectus dicitur esse vnuſ t̄ cōtinuus illo mō quo dicit in suo intellectuſ eē vnuſ D. d. t̄ intelligere ē res intellectus t̄. i. q̄ intelligē ē ipse res intellectus que nō dicunt eē vne nūſ sicut dicunt res consequentes esse vne. s. numerus: t̄ hoc intendebat quā dicit sicut mensura sine magnitudine. i. sine continuatione: t̄ iō impossibile est ut dicatur q̄ intellectus sit vnuſ t̄ cōtinuū nūſ co modo sūm dicunt hoc in rebus consequenti bus. s. in quantitate discreta. Intellectus igitur nō est corpus: quia non est continuus in rei veritate. D. d. sed aut̄ ē diuisibilis aut̄ cōtinuus nō sicut magnitudo: dicit: t̄ quā dispolatio in intellectu sequitur dispositionem in intellectu necesse est dicere q̄ intellectum: aut̄ est indiuisibile ut vnuſ punctus: aut̄ cōtinuū: sed nō sicut cōtinuatio magnitudinis sed cōtinuatio compositi. i. quantitatis discreta. D. d. nullo. n. modo possumus dicere t̄. i. t̄ quā diximus in eo q̄ est magnitudo continua: sic nō intelligi nisi sūm tacutū ut dictum est in timeo. nullo enim modo possumus dicere quomodo intelligit intellectus per aliquam p̄tem eius quecūq̄ pars sit idem reḡ intellectus. D. d. t̄ intelligere p̄ aliquam partem eius. idest t̄ intelligere per tacutū: quā fuerit magnitudo necesse est aut̄ ut tangat p̄ partes eiſi par tes intellectus: aut̄ per rotum: rotum aut̄ vtrūq̄. D. d. intellexit per contactum partium cum partibus rei: necesse est ut sit: aut̄ per aliquam partem eius que sit magnitudo: aut̄ per partem aliquam que sit pūctus. t̄ quā declarauit hoc dedit impossibile consequens vtrūq̄: t̄ dixit: si punctus ē infinitus t̄. i. si intellectus erit per punctum manifestum ē q̄ non potest intelligere rotum corpus semper: puncta. n. que sunt in corpore sunt infinita. si igitur necesse est in intelligendo corpus ut tangat punctus ex eo omnia puncta que sunt in corpore: quod est impossibile: quia puncta sunt infinita manifestum est q̄ impossibile est ut intelligat corpus omnino sūm hunc modū. Et quā declarauit impossibile cōſe quens si intelligit sūm q̄ tangit corpus per puncta: incipit etiam dicere impossibile consequens si tangat ipsius p̄ tem aliquam que sit corpus nō punctus: t̄ dixit: t̄ si intelligit per magnitudinem t̄. i. t̄ si intellectus intelligit rem tangendo per aliquam p̄tem eius que sit corpus omnes p̄tes

corporis intellecti circūgyrando se quoque tangat p̄ illas partem corporis omnes partes corporis intellecti: necesse est ex hoc ut intellectus intelligat idem infinites quando tangat corpus: quoniam pars nō differt a parte in suo tāctu: t̄ impossibile est ut intelligat totū corpus. sed nos vi demus q̄ intellectus intelligit totū corpus simul: t̄ vniū intelligere t̄ non indiger intelligere iterato. Si igitur aliqđ dixerit q̄ sufficit in intelligere corpus intelligere vnuā p̄tes eius quando tangat ipsum per suam partem: dicemus ei quomodo igitur intelligit corpus ut moueatur circulari quoque tangat per suam p̄tem aut̄ per suas partes oīes p̄tes eius: t̄ vniuersaliter quo indiger q̄ intellectus sit corpus si non intelligit per tacutū.

Si autem necessariū est intelligere tāgentē tōto círculo quā ē partib⁹ tacutus. amplius quomodo intelligit partibile imparabile: aut̄ imparabile paribile. necessariū autem intellectum est círculum hunc. Intellectus quidē enim mol⁹ in telligenzia: círculi autem círculatio. si igit intelligētia círculari t̄ intellectus vtrūq̄ erit círculus quā huiusmodi círculatio intelligētia sit: semper autē aliquid intelligit siquidem ppetua círculatio. Practicaz quidē enim intelligētia: t̄ minū sunt oīes enim alterius causa sunt: speculatoriū autem rationibus terminantur similiter. Ratio autē omnis diffiniuntur est aut̄ demonstratio. Demonstrationes vero t̄ a principio sunt: t̄ habet qđāmodo finem syllogismū aut̄ conclusionem. si autem nō concludatur sed nō reflectuntur itez in principiū accipientes semper medium t̄ extremitātem recte procedunt: sed círculatio itez in principiū reflectit. Diffinitiones autē oīes finite sunt amplius autem si eadem círculatio multotiens est operabit multotiens intelligere idez. Adhuc autem intelligētia assimilatur cuiusq̄ quieti t̄ statui magis q̄ motu: eodem mō t̄ syllogismus.

Et si necesse est intelligere ut tangat per totū círculum. quid igitur ē tangere p̄ partes: t̄ etiam quomodo intelligit p̄ indiuisibile diuisibile: aut p̄ diuisibile indiuisibile: t̄ necesse est ut intellectus sit iste círculus. Intelligere enim est motus intellectus: t̄ círculatio ē motus círculi: t̄ si intelligere est círculatio erit etiam ista círculatio intelligere: quid igitur intelligit semper: hoc. n. necessariū est si círculatio sit semper eterna. Intelligere enim mecanicum est finitū: quoniam quodlibet illius est propter alterū intelligere aut̄ speculatoriū: t̄ est diffinire per sermones: similiter t̄ oīis lermo est: aut̄ per diffinitionem: aut̄ p̄ demonstrationem. Demonstrationes aut̄ accipiunt ex principio sicut ultimū: t̄ est syllogismus t̄ conclusio t̄ quāvis nō cadat in eo conclusio tamen nō revertuntur ad sua principia sed semper crescent in medio aut̄ extremo: t̄ procedunt recte. Círculatio autem revertitur ad suum principiū: t̄ omnes etiam diffinitiones sunt finite: t̄ etiam si totū motus idem est multotiens: t̄ etiam intelligere ē dignus attribuere quieti q̄ motu: t̄ similis syllogismus

48. Dicit: t̄ si est necesse intelligere t̄. i. t̄ si necesse est intelligere ut intellectus tangat per totum círculum rem intellectam: t̄ tunc intelligit. Et ista est secunda pars trium divisionum: quo igitur indigetur ut tangat per partes: oīosum enim est tangere per partes. D. d. quomodo intelligit per indiuisibile t̄. i. quomodoque posuerimus q̄ tangat: siue per partem indiuisibilem: siue per diuisibilem: siue

illud diuisibile fuerit totum: aut pars: aut utrūq; s. q; tangat partem per partem: et totum per totum: impossibile ē nobis dicere quomodo intelligit per tacum: quoniam si dixerimus q; haber partes diuisibiles: quomodo tāgit per partes diuisibiles partes diuisibiles rep: et si dixerimus q; haber diuisibiles: quomodo tangit per eas: tāgenſ enim debet esse superpositum: et omnia ista contingunt eis quia ponit q; intellectus in eo q; est intellectus h̄z partes et q; non intelligit nisi tangendo. D. o. et necesse est ut iste intellectus sit circulus ipse. i. et necesse est ut intellectus sit ipm corpus circulare: non q; intellectus sit proprius aliquid corpori circulari. manifestum est igitur q; contingit ex hoc q; intellectus est corpus circulare: et syllogismus sic pponitur actio intellectus est circulatio: et circulatio est corpus circulare: q; actio intellectus est corpus circulare: et illud cui attribuitur actio intellectus est intellectus: ergo intellectus ē corpus circulare. et cum declarauit q; contingit necesse ratio ut intellectus sit corpus circulare: et eius actio sit circulatio: notificauit q; est necesse si intelligere eius sit circulatio: et circulatio etiam sicut in eo semper finē est corpus celeste: ut eius intelligere sit semper et in infinitu: t̄ dixit: et si intelligere est circulatio t̄c. i. et si intelligere est circulatio tunc etiam circulatio existens in intellectu erit intelligere et circulatio erit semper. vñ manifestū ē q; intelligere erit semper et in infinitu. D. incepit dare impossibile q; sequitur ex hoc: t̄ dixit: et quid intelligit semper t̄c. et quin finē hāc opinione necesse est ut semper intelligatur quid possunt dicere q; semper intelligit. hoc enī necesse est ppter hoc q; ponit q; circulatio est semper: et nihil ponunt dicere in h̄ quoniam intelligere per operationē est finitum. omne n̄ intellectum apud operationē non intelligitur nisi p; aliud et omnia ppter ultimū finem qui intenditur in illa operatione mechanica. Et cum declarauit q; intelligere est finitum in intellecto mechanico: incepit declarare q; ita est in speculatorio: t̄ dixit: et intelligere speculatorū: et est diffinire per sermones similiter. i. similiter est in rebus speculatoriis D. o. et omnis sermo: aut est diffinitor: aut demonstratio. i. et omnis actio intellectus: aut est diffinitor: aut demonstratio. Et qui declarauit hoc: incepit declarare q; utrūq; istarum actionum est finita: t̄ dixit: et demonstrationes accipiuntur ex principio. i. et demonstrationes habent principium ex quo accipiuntur et sunt ppositiones: et habent finem: et syllogismus qui sit ex ppositionibus et conclusione. D. o. et quāvis in eis nō accidat cōclusio t̄c. i. et qui cōcludit aliquam cōclusionem nō faciet reuertere illam conclusionem sicut facit in syllogismo circulare: sed addit ei aliam propositionem: per quā impossibile est ut demonstratio reuertatur circulariter. s. ut principium fiat finis: et finis principiū sed additur illuc terminū medius aliud: et extrellum maius aliud: et alia cōclusio: et erit motus intellectus nūc fin rectitudinem: nō fin circulationem. circulatio autē quā opinatur esse actionem intellectus nō intelligitur ab hoc intellectu. s. q; pcedit fin rectitudinem: sed reuertit. Et cum declarauit hoc in demonstratione: incepit declarare hoc in diffinitione: et oēs diffinitiones sunt finite. i. et diffinitiones res q; quā perficiuntur p; intellectum sunt finite sicut res q; exigunt ut credantur: et intelligere nō reuertitur in eis circulariter: sicut fides nō reuertitur in demonstrationibus circulariter. D. o. et etiam totus motus est multotiens. i. et si motus intellectus et circulatio eius fuerit in eodem intellectu: tunc comprehendens ipsum infinitum: et in alia trālatione est manifestus sic: et quā motus intellectus fuerit circularis nō speralis: tūc comprehendens comprehendēt idēz multotiens: et ideo possibile est ut sermo sit sic. et si motus intellectus fuerit circulatio tunc intelligere omnia multotiens. D. o. et intelligere dignius est ut attribuatur quieti q;

motu: et intendit ex hoc q; appetit: quoniam actio nostra per ipsum apud quietem est magis perfecta q; apud motu et idēz melius est attribuere actionem intellectus quieti q; motu: sicut fecerunt isti.

¶ At vero neq; beatum q; nō facile sed violē tum. si autem est motus ipsius nō substantia extra naturam utrūq; mouebitur: laboriosum autem est cōmiseri animā corpori: nec possibile absoluit: et adhuc fugiendus siquidem melius est intellectui non cu corporo esse: quādmodum et conseruum est dici et multis videtur.

¶ Et etiam q; non est facile nō est delectabile sed quasi violentus. si igitur motus nō est substantia anime: tunc nō mouetur nisi ab aliquo extrinseco a sua natura: et etiam est valde difficile ut intellectus sit admittens cu corpore: admitione q; nō possit recedere ab ea si melius est intellectui ut non sit comunitas cu corpore: sicut est cōsuetudo dicendi: et sūt q; plures opinantur.

49 ¶ Et etiam manifestum est q; intelligere apud motum magis est difficile q; apud quietem: motus igitur est ab aia quasi violentus: ergo non est in substantia eius: neq; anima constituitur per ipsum sed est extra naturā eius. Et quā notificauit hoc: incepit dare impossibile contingens eis in hoc q; dicunt intellectum esse corpus: t̄ dixit: et etiam valde difficile t̄c. i. et valde est improbable et difficile ad intelligendum finē q; hoies consueverūt dicere q; intellectus sit corpus: aut admittum cum corpore tali admitione q; nō potest euader ab eo oīo: quā omnes aut plures opinantur q; melius est ut intellectus non sit cōmunitas cu corpore: nedum sit corpus: natura enī intellectus videatur eē valde opposita nature corporis.

¶ Immanesta autem et circulatio ferri celum caula: neq; enim anime substantia causa est circulariter ferri sed fini accidentēs sic mouetur: neq; corpus causa: sed anima magis illi. At vero q; neq; melius dicit opozitib; ppter hoc deum facere circulariter ferri animā: quia dignius sit ipaz moueri q; manere: moueri autem sic q; aliter.

¶ Et ex eis que latēt: etiam est causa propter quā celū mouetur circulariter. substantia enim anime non est causa motus eius circulariter: s; mouetur isto motu accidentaliter: neq; etiam corp⁹ est causa in hoc: immo anima est dignior in hoc et etias neq; dixit quare hoc fuit melius: s; apparet q; deus nō posuit animā moueri circulariter nisi quia moueri est ei melius q; quiesceret: et q; mouetur hoc modo est melius q; qd moueat alio modo

50 ¶ Dicit: et latet finē hanc opinionem dare causam ppter quā celū mouetur. finē. n. positionem eoꝝ substantia aīe non dat istum motum: quā substantia anime apud eos nō sit nullus elementoz: et iste motus. s. circularis est ei accidentaliter. s. quia creatorz incurvauit ipsum a rectitudine in circulationem. D. o. neq; corpus etiam t̄c. i. et quā anima non est causa istius motus essentialiter que est dignior ut sit causa: et corpus in eo qd est corpus remotius est vt sit causa. D. o. et etiam nullus dicit t̄c. i. et etiam Plato nō dedit in hoc sermonem quare animā moueri circulariter est melius q; non moueri: aut q; non moueri circulariter neq; potest dare. necesse enim ut deus non posuerit animā moueri nisi quia moueri melius est ei q; quiesceret: et posuit eam moueri circulariter: quia talis motus est melior recto: et intendit q; omnia ista demonstrant hanc opinionē esse improbabilem.

¶ Quoniam autē huiusmodi intentio est alteris

rationibus magis propria: hanc quidem dimittamus nunc. Illud autem inconveniens accedit et huic rationi et pluribus que de anima sunt. corporant enim et ponunt in corpus anima nihil determinates propter quam causam et quomodo habente corpore.

Si igitur ista consideratio est magis propria alio sermone dimittenda est statim a nobis: et dicamus quod est alia improbabilitas contingens huic sermoni et pluribus sermonibus de anima: et est quia ipsi coniungunt animam corpori et ponunt eas in eo: et non dant cum hoc qua de causa sit coniuncta cum eo: et que est dispositio illius corporis.

Si Et quia hec prescrutatio est magis propria alii scientie. scilicet quae est melius celum moueri quod queat: et quare circulariter magis per recte. ista enim quæstio propria est prius philosophie: quia propter oportet nos dimittere hoc citius: et dicere que est improbabilitas contingens huic sermoni et quod est ista improbabilitas que contingit huic sermoni et pluribus sermonibus de anima: et est omnes dicentes quod est ea: sive corpus: sive non corpus coniungit eam corpori: et non dant causam propter quam ligata est cum corpori: neque dicunt quod est dispositio corporis quod est adaptatum vel ligetur cum ea.

Et tamen videtur hoc utique necessarium esse propter enim communitatem hoc quidem agit aliud: hoc autem patitur: et hoc quidem mouetur: sed autem mouetur: hoc non nihil inest ad inuicem quibuscumque.

Et hoc ut reputo necessarium sit quoniam propter communicationem hoc agit: et hoc patitur et hoc mouet et hoc mouetur: et nichil ex hoc fit nisi quibuscumque ad inuicem. dicere. n. hoc in eis est simile: ac si hoc dicunt quod ars carpentaria existat musica. ars enim virtutis instrumentis sicut anima corpore.

Si Id est et hoc quod ignorauerunt de anima necessarium est ut causa cuius sit data: quoniam in omnibus rebus est communication inter agens et patiens et mouens et motu: et non patitur quidlibet a qualibet. hoc igitur quod dicunt quod anima est in corpore sine aliqua communicatione data in corpore et animam quam anima est digna mouere: et corpus ait animam moueri inter omnia corpora simile est sermoni dicenti quod anima existit in quocumque corpore sic quod est simile sermoni dicenti quod ars carpentaria existat subiectum musicæ. si igitur ars carpentaria habet propria subiecta et propria instrumenta quibus virtutis: necesse est ut ita sit de anima cum corpore. corpus enim est instrumentum anime: et ideo corpora animalia conuenientia sunt animalibus eorum.

Hic autem solum conantur dicere qualemque sit anima. De suscepimus autem corpore nihil ad hoc determinatum: tanquam contingens sit secundum pythagoras fabulas: qualibet anima quidlibet corpus ingredi. Simile itaque dicunt aliquid: sicut si aliquis dicat rhetorica in sustentio: et gredi. Propter enim artem quidem virtutis organum anima autem in corpore. videtur. n. rurisque proprias habere speciem et formam.

Et isti non querunt loqui tamen nisi quid est anima et nihil determinant de corpore recipiente: sicut Apologus quo virtutis Pythagoras. s. ut quilibet anima intrerit quidlibet corpus. videtur enim quod quidlibet habet formam et creaturas propria.

Si Dicitur: et isti qui locuti sunt de anima non sunt perscrutari: neque volunt perscrutari nisi quid sit enim: et nihil dicunt de natura corporis ei propriis: et quia hoc dimiserunt vide

tur esse possibile apud eos ut quelibet anima existat in corpore: et transferatur de corpore in corpus: sicut dicit pythagoras in apologeto quem posuit ad corrigendum animas ciuium: et ista opinio est falsa: videmus. n. quod quilibet habet formam propria et corpus proprium: et hoc quod dicit est manifestum in speciebus valde. metra. n. leonis non differunt a metris ceruini: nisi diversitate anima ceruini ab anima leonis: et si esset possibile ut anima leonis existet in corpore ceruini: nunc non ociose ageret: et hoc eriam manifestum est in individuis eiusdem speciei: et ideo diversi sunt mores: et ex hoc destrutus est opinione pythagorica.

Allia autem opinio quedam tradita est de anima: credibilis quidem multis: et neque una nunc vero his que dicta sunt: rationes autem tanquam directivas prebent in communis factis rationibus. Argumentam enim quandam dicunt: etenim armonias temperamentum et compositionem contrariorum esse: et corpus compositioni ex his.

Et est alia opinio de qua multi contenti sunt et non est minor opinionibus predictis. dicit enim quod est aliquid armonicum. armonia enim est ad unitio et compositione contrario: et corpus est compositum ex his.

Si 54 Quidam coplevit contradictionem eius quod dictum est in tempore: reuersus est ad contradicendum sermoni dicentis animam esse formam et congregationem et armoniam propria elementorum. et quia ista opinio est valde sufficiens: dixit: et est hic alia opinio de anima. d. d. dicunt. n. quod est aliqua compositione armonica. et. i. dicunt enim quod anima est aliquid armonicum et aliqua compositione ex compositionibus elementorum in re composta admista ex eis: et dixerunt hoc quod opinabantur quod armonia est compositione et admistio harum et corpus est compositum ex contrariis: et in corpore est armonia: est anima.

Equidem armonia quedam ratio compositionis est: aut compositione: animam autem neutrum impossibile est esse hoc: amplius autem mouere non est armonia: anima autem attribuit omnes haec.

Licet armonia sit proportionis inter res admistas aut compositionis: anima autem non est alterius duo: et etiam armonia non est innata mouere: et in hoc proprie conuenient omnes animam habere.

Si 55 Quidam dicit hanc opinionem: incepit per tradicere ei: et dicit quod armonia quam dicunt esse animam: aut est proportionis inter res admistas ex elementis: et hoc erit si compositione corporis ex elementis est secundum modum complexionis: aut anima est ipsa compositione. si compositione ex elementis est vicinatio non admistio. U. g. compositione domus ex lapidibus et lateribus. d. d. et anima non est alterius istorum duorum: et inquit ut diximus et dicemus post. d. d. et etiam armonia non est innata mouere necesse est ut appareat circa quod armonia non est anima: quia omnes conuenient in hoc quod anima mouet: et non possunt dare modum secundum quem armonia moueat.

Congruit autem magis de sanitate dicere armoniam: et oīno de corpore et virtutibus quod de anima. Manus est autem si aliquis tentauerit reddere passiones et opera anime armonia quodam: difficile. n. adaptare.

Et dignius est et melius dicere quod armonia currit cursu sanitatis: et universaliter currit cursu aliqui. s. bonitatum moralium corporalium: non cursu anime: et hoc manifestum est valde quod homo laborauerit in perficiendo passiones anime et actiones eius per aliquam armoniam. conuenientia enim in hoc est valde difficultas.

56. Et melius est existimare quod armonia est de corporibus currens cursu sanitatis. I. cursu formarum que sunt in anima. In eo quod est animatum: non cursu anime neque formarum que sunt in anima: sed siue armonia sit compositio: aut proportio agens missionem et complexionem. D. o. et h. valde manifestum est recte. I. et differentia inter formas corporales attributas elementis et formas attributas anime in anima. Testa est ex hoc quod possumus attribuere in formas corporales libus diversitatem contingente in actionibus et passionibus corporum compositioni facie in eis ex elementis: ita quod possumus dicere quod actio carnis in manu est alia ab actio ossis propter molleitatem et humiditatem carnis et duritatem et secitatem ossis. et non possumus dicere per quam complexione et per quam compositione differunt actiones sensus ab actionibus intellectus et actiones virtutis sensibilis ab actionibus virtutis motus. et hoc quod dixi est una dubitationis continua gentium dicenti esse animam proportionem elementorum: aut aliquod consequens proportionem.

Amplius autem quoniam dicimus armoniam in duo respicientes maxime quidem propria magnitudinem in habentibus motum et positionem et compositionem ipsorum quoniam sic prouant ut nullum congenitum pretermittatur. Hinc autem et eorum quod miscerunt rationem neutro quidem sicut modo rationabile est. compositione autem partium corporis mutant inuestigabilis est. multe nam compositiones prius et multipliciter sunt. cuius igitur et quo concurrunt accipere intellectum compositiones esse: aut et sensuum et appetituum.

Et etiam nos non comprehendimus armoniam nisi intendendo alterum duorum. Scilicet autem etiam apud magnitudines quoniam habent motum et situum. Tunc igitur intenta est compositione eorum quoniam fuerint superpositae tali superpositione in qua non potest intrare inter eas aliquid sui generis: quod aut extrahitur ex hoc est. proportio que est recte istarum: non est igitur rectum dicere neque de altera istarum durior intentionum. Compositione autem partium corporis facile potest determinari: compositiones. n. partium corporis multe sunt. Intellectus igitur cuiuslibet partis debet compositione existimari: et quod et sensus compositionis cuiuslibet partis et desiderium compositionis cuius partis.

57. Dicitur: et etiam nos non comprehendimus armoniam; et sentimus ipsam nisi per duo. et est unum quod dicitur armonia in rei veritate: quod fuerint magnitudines habentes motum et situum et fuerint composita ad invicem: et fuerint superpositae ita quod inter illas nulla magnitudo sui generis possit intrare: quod autem assimilat huic et trahitur ab eo est. proportio que sit in rebus admisisse antecepit. Et quod notificauit quod armonia est his duobus modis: incepit declarare quod non est rationabile dicere quod anima est altera istarum duarum intentionum: et dixit: non est igitur rectum dicere recte. I. non est rationabile dicere ut differentiae partium anime sint date ex altera istarum duarum intentionum. U. g. dicere quod intellectus est talia armonia et sensus talis et desiderium tale: sicut est rationabile in partibus corporis. D. incepit declarare hoc. scilicet quod hoc rationabiliter dicitur in partibus corporis: sed non in partibus anime: et dixit compositionem autem partium corporis recte. I. et hoc fuit sic quia posse formam cuiuslibet membrorum corporis dare essentiam eius per compositionem est facile: quod quoniam manifestum est sensui quod compositiones eorum diverse sunt et multis partite. scire autem que compositione approprietur intellectui: et quod sensui: et que desiderio: hoc impossibile est ut detur ratione: et hoc est quasi alia dubitatio contingens dicentibus animam

esse armoniam: aut proportionem. prima. n. dubitatio est quod filii non possunt perficere actiones et passiones anime per compositionem. Ita autem quia non possunt perficere diversitatem substantiarum eius. propter diversitatem compositionis et indifferenter in hoc quod contingit eis: sive forme entium compositiones fuerint ex vera armonia: aut ex armonia abstracta a vera.

Similiter autem et inconveniens et rationem missionis esse animam. non. n. candide habet rationes compositionis elementorum sicut quod caro: et sicut quod os. Accidit igitur multas animas habere et sicut omnes corpus: sicutquidem omnia ex elementis compositionis sunt: compositionis autem ratio armonia et anima.

58. Et est etiam alia dubitatio ut anima assumatur missio. missio enim elementorum quae sit causa et os non est eiusdem proportionis: ex quo contingit ut in corpore sint multe anime et in toto corpore: quoniam omnia membra fuerint ex misericordia elementorum: et proportio missionis fuerit armonia et anima.

Ita est tertius dubitatio contingens dicentibus animam esse armoniam et missionem elementorum. continget. n. eis ponere quodlibet membrum habet animam particularem et universum corpus animam universalem. que igitur est differentia in ea proportionem que facit animam et que facit membrum: quoniam si anima sicut quod anima est. proportionatio missionis et compositionis: aut illud quod sit ex proportione misericordis et compositionis: et forma membrorum sunt aut armonia: aut proportio: aut aliquid factum ex proportione: manifestum est et contingit ex hoc ut in quolibet membro sit anima: et in toto corpore sit anima: aut dicent que est differentia inter armoniam et proportionem: que facit animam: et que facit membrum: quoniam omnia membrana sunt ex missione: et anima ex missione: et ista dubitatio similis est prima in qua interrogatur que missio approprietur universalis virtutis anime.

Inuestigabit autem hoc ratione aliquis ab Empedocle. Vnde quodlibet ratione quadam dicit esse: ut igitur haec ratio anima est: aut magis alterum aliud quoniam sit in partibus. Amplius autem ratione concordia cuiuslibet missionis causa aut ei que sicut rationem: et hoc ratione est: aut aliud propter rationem.

Et debet homo querere ab Empedocle. Empedocles. n. dicit quodlibet membrum est in aliqua proportione: ut igitur proportio sit anima aut anima est aliud sed sit in membris: et etiam ut igitur amicitia est causa missionis qualibet: aut non est nisi causa missionis in aliqua proportione: et amicitia ut igitur sit ista proportio aut aliud.

59. Dicitur: et querendum est ab Empedocle hanc dubitationem. dicit enim quod forma cuiuslibet membrorum non est nisi per aliquam proportionem factam apud compositionem elementorum in eo. et quoniam opinio eius sit talis: querendum est ab eo: utrum proportio que est substantia membrorum sit anima aut aliud: sed sit in membris ab extrinseco et intendit. si igitur dixerit quod sit in membris: proportio membrorum: contingit ei quodlibet membrum habet animam. et si dixerit aliud contingit ei dare differentiam. D. o. et querendum est etiam utrum amicitia quae opinatur esse causam missionis sit cuiuslibet missionis: et intendit: et si dixerit quod est causa cuiuslibet missionis: contingit ut ex omni missione sit membrum et anima. et si dixerit quod est causa aliquius missionis: operari ipsum dare causam cuius sit missionis: et maxime si missio facient membrorum sit alia a missione faciente animam. D. o. et amicitia etiam utrum est ista proportio aut aliud: et intendit ut mihi videatur. et si dixerit quod sit proportio: tunc proportio non existit ante missiones sed agens debet esse ante patientem. et si dixerit aliud: quod

igitur erit: et quasi intendit notificare quod ille tres dubitatio
nes contingentes dicentibus animam esse complexionem aut
compositionem contingentes. Empedocli: et contingentes ei pro
prietate dubitationes quas dicit. propter hoc quod ponit animam
et item.

Hec quidem igitur habent huiusmodi dubita
tiones. si vero aliud est a missione anima: quid
igitur similis carnis esse intermitur et alijs partibus
animalis. Adhuc autem siquidem non unaqueque pri
mum habet animam: et si non est anima ratio compositionis
quid est. propter quod corruptitur anima deficiente.

Iste igitur sunt dubitationes: et si anima sit aliud
a missione qua de causa tollitur: si tollitur per opter
missionem que inueniebat in carne: et in aliis mem
bris in animalibus: et etiam si quodlibet membrum
corporis non habet animam: et anima non est prop
rio missionis: quid est igitur hoc quod corruptitur
qui separatur ab anima?

60 Iste igitur sunt dubitationes contingentes dicentibus
animam esse compositionem: id dicens hoc possit in hoc dare
aliud rationem: quoniam si anima est aliud a missione et a com
plexione quare corruptum cum corruptione compositionis. si
enim est aliud a forma carnis et a forma membrorum: et tam
inuenitur in membris quare corruptum cum corruptione mem
brorum: et etiam si anima non est complexio et missio quare cor
ruptum membris: qui separantur ab anima: nisi in membris
sit aliud corruptibile quod anima separatur: quid est illud?

Quod quidem igitur non armoniam possibile est
esse animam: neque circulariter moueri manifestus
est ex dictis. sicut autem accidit moueri sicut diximus
est et mouere se ipsum: ut moueri quidem in quo est
hoc aut moueri ab anima: aliter autem non est possi
ble moueri sicut locum ipsum.

Quoniam autem anima impossibile est ut sit
armonia: aut ut moueat circulariter: manifestus
est ex predictis. quoniam vero mouere accidentalem sicut
diximus: et mouet se hoc non est nisi quia anima mouet
per illud in quo est: hoc etiam mouetur
ab anima: sicut autem alium modum impossibile est ut
mouatur in loco.

61 Quoniam destruit quod anima est aliquid mouens se essentia
liter aut armonia aut complexio: incepit facere rememo
rationem et declarare quod non contingit ei mouere se nisi acci
dentaliter: et dicitur: quoniam autem anima est. et intendit per hoc
quod dicit: aut ut moueat: aut ut moueat in circuitu: et aut
mouat se essentialiter: ut existimat et de corporibus ce
lestibus que mouentur circulariter. Et quoniam declaravit quod
impossibile est ut moueat ex se essentialiter: incepit declarare
quod hoc possibile est accidentaliter: et dicit: quoniam vero mouet
accidentaliter et dicitur: quoniam vero mouetur accidentaliter et
moueretur accidentaliter: necessarium est quod anima videatur moue
ri per illud in quo existit. sicut corpus quando corporeo illud mo
uetur ab ea: sed alio modo impossibile est ut anima mo
uetur in loco.

Rationabilius autem dubitabit vires aliquis de
ipsa tantum que mouet in huiusmodi considerando
dicimus. n. animas tristari gaudere confidere ti
mire. amplius autem irasci et sentire et intelligere. hec
autem omnia motus esse videntur unde opinabis alii
quis ipsam moueri.

Et magis dignum est dubitare in motu aie p
considerationem in istis rebus. dicimus. n. quod anima
contristatur et gaudet et audescit et timet et irascit
et sentit et distinguuntur: et oia ista videntur esse motus:
vnde hoc existimat quod anima mouetur.

62 Quoniam declaravit quod impossibile est ut anima moueat

nisi accidentaliter dedit dubitationem super hoc: et dicit:
sed est questione cogenda ad dicendum quod anima mouet essent
ialiter: et est quod nos dicimus quod anima contristatur et gaudet
et oia ista reputantur esse motus. et propter has duas
propositiones existimatur quod anima mouetur. U. g. aia con
tristatur. et quoniam tristitia est motus: ergo anima mouet.

Hoc autem non est necessarium: n. et maxime ga
dere: aut dolere: aut intelligere motus sunt: et vi
nus: et quod moueri aliquid: moueri autem est ab ani
ma ut irasci aut timere in eo quod corpus quodamo
do mouet. Intelligere autem solitam huiusmodi est
aliquod aliquid. Hoc autem accidit: alia quidem em
loci mutationem quoquandam modo: alia autem
em mutationem quoquandam modo: alia autem
em alterationem: qualia autem et quod alterius ratio
nis est.

Et hoc non est necessarium: quoniam si contristari et
timere et distinguere sunt motus: et quodlibet co
rum mouere aliquid: tunc hoc mouere non est nisi
mouere ab anima. U. g. irasci. n. est motus ad cor. s. quod
cor inflatur: et distinguere est motus. s. quod tale mem
brum currat tali cursu: quoniam sit rectum ut aliud cur
rat tali cursu: et quedam isto modo accidit em translati
onem recte: et quedam em alterationem: que autem
sunt ista: et quod sunt proprium est aliis sermoni.

63 Dicitur: et concedamus ista esse motus: tam non est ne
cessarium ut sint motus animae: quoniam si timere et dis
tinguere sint motus: et quilibet motus isto modo appropiatum alii
cui membro corporis: tunc isti motus non debet attribui nisi
si in illis membris: et illa motio non est in membris nisi ab anima.
U. g. quoniam irasci videtur esse proprium cordis. s. quod cor mo
ueret hoc moueret. tunc est: et similiter timere videtur esse p
roprium cordis quoniam constingatur. Et quoniam manifestum est quod
isti duo motus debent attribui cordi: incepit querere cui
membro attribuatur intelligere si sit motus: et dicitur: et distin
guere mouet. s. quod tale membrum currat tali cursu: ita cecidit
in scriptura: et intendit quod si distinguere sit motus: opinan
dum est quod aliud membrum est ei proprium sicut cor. tunc et di
xit hoc quia iam declaratum est quod omne motum est cor
pus. D. tunc rectum est ut aliud currat tali cursu: ita cecidit
in scriptura: et intendit quod rectum est quod aliquod membrum
currat tali cursu aut in omnibus passionibus anime. si om
nes sunt motus: aut in quibusdam: si est in eis alicuius in
quo non est motus: et eorum in quibus sunt motus quedam
mouentur sicut locum: et quedam em alterationem. Deinde
dicitur: que autem sunt et quomodo et. i. que autem membra
sunt ea que mouentur unoquaque isto modo mouentur in una
quaque partibus anime: et quomodo mouentur proprium est
alii loci: et dicit hoc: quia in hoc loco non est necessarium
quod isti motus sunt essentialiter in rebus corporis et divisi
bilibus: ut declaratum est in sermonibus vniuersalibus.

Dicere autem irasci sicut simile est: et si aliquis di
cat eam terere vel ediscere. Melius autem est for
tassis si dicere animam misereri: aut addiscere: aut
intelligere: sed hominem animam: hoc autem non tanquam
motu in illa existente: sed aliquando quidem vires
ad illam: aliquando autem ab illa: ut sensus quidem
ab his: reminiscencia vero ab illa: motus quidem
sunt in sensibiliibus organis aut quietes.

Dicere autem quod anima irascitur est sicut ei quod
teret aut ediscat. melius n. videtur non dicere quod anima
habet pietatem: aut docet: aut distinguunt: sed dicit
quod homo facit hoc propter animam: et hoc non est
quia motus est in anima: sed quoniam puenit ad ipsas.
et quandoque est ex ea. U. g. et sentire est ab istis
rebus: rememoratio autem est ab anima.

64. Quia facit hominem errare hoc qđ est in consuētudine dicendi qđ anima irascitur et timeret: unde existimat qđ isti motus sunt existentes in anima absqđ corpore: et qđ alia mouetur essentialiter istis: incepit declarare qđ hoc nō dicitur nisi sicut similitudinem: et qđ isti motus ita sunt sicut motus qui sunt in membris apparentibus sicut edificare et texere: et qđ in nullo differunt: quia membrorum illarum sunt interiora et hec exteriora: et dixit: dicere autem qđ anima irascitur et i. quoadmodum motus corporis et edificatoris nō attribuitur animae nisi accidentaliter: ita est motus ire et timor. Deinde d. sed melius videtur nō dicere et i. et ideo melius est ut locutio sit in omnibus istis actionibus qđ hoc facit hoc per animam nō qđ anima distinguatur: aut edificat: aut addiscat: aut habeat pietatem: sed homo addiscit per animam aut distinguunt per eam. Deinde d. et hoc non est qđ motus est in anima et i. et isti motus nō existunt in anima: sicut principium motionis in quibusdam eoz est extrinsecus: et finis eoz est in anima: et cum declarauit qđ principium quo rūndam istos motum est extrinsecus: et finis eoz in anima dedit exemplum: sed in translatione a qua dicimus diminuta est: et intendit qđ motus cuius principium est extrinsecus et finis in anima ē motus sensus et motus principius ē in anima: et finis extra est motus rememoratio: et iste motus rememoratio forte peruenit ad sensum: et forte nō virtus enim rememorativa quādo mouerit imaginatiā tunc forte imaginatiā mouebit sensibilem: et forte non: et hoc manifestum est in alia translatione sic: et dicere qđ anima irascitur ē quasi diceretur qđ texit: aut edificat: sicut melius est nō dicere qđ anima gaudet: aut addiscit: sed homo p. anima: et non quia motus peruenit ad ipsam: et fit in ea: sicut quandoqđ peruenit ad ipsam ut sensus qui reddit illud qđ reddit ad ipsum a sensibilibus: et qñqđ fit motus principius ab ea: ut in rememoratione: et tunc aut remanebit in ea et nō pertransibit ad aliud: aut venier ad sensum et transmutabit eos: et intendit per hoc qđ dixit: nō quia motus venit ad ipsam: et fit in ea. I. non quia anima ē subiectum istius motus dicitur habere ipsum: et intendit per hoc qđ dixit et tunc aut remanebit in ea et i. qđ iste motus cuius principium est ab anima. I. rememoratio forte remanebit in corpore qđ est instrumentum istius virtutis: et forte pertransibit ad aliud quoqđ perueniat ad sensum. I. ad instrumenta sensuum.

65. Intellectus aut̄ viderur in fieri substantia qđ daz existens et nō corrumpti. maxime aut̄ corruptetur vtqđ ab ea que est in senio debilitate. nunc autem fortassis quoadmodum in sensibus accidit. Si enim accipiat senior oculum, iuuenē videbit vtqđ sicut et iuuenē: quare sensum nō est in sustinendo aliquid animā: sed in quo: sicut in ebrietatibus et infirmitatibus.

Intellectus aut̄ videt esse substantia aliqua que sit in re: et nō corruptitur. si enim corruptetur magis dignum esset ut corrumperet in fatigacione que est apud senectutem: sed videtur qđ illud quod accidit in sensibus ex hoc accidit in corpore. Senex. n. si recuperet oculum iuuenē videret vt iuuenē, et si senecus nō est dispositio in qua ait patitur aliquid: sed dispositio in qua anima est: si cut est apud ebrium: et egreditur.

65. Quia concessit qđ anima mouetur accidentaliter i. ppter subiectum: per qđ constitutur: et proprius hoc est generabilis et corruptibilis: incepit declarare qđ intellectus materialis inter partes anime videtur esse nō mobilis: neqđ accidentaliter etiam. et enim nō generabilis et non corruptibilis nisi sicut illud in quo agunt ex corpore: aut sicut illud a quo patitur: quia habet instrumentum corporale qđ cor-

rumpitur per suam corruptionē: sicut est dispositio in alijs virtutibus anime: et dicitur intellectus aut̄ videtur substantia et i. et intendit hic per intellectum: intellectum materialē qui comprehendit intentiones omnium entium. D. d. quoniam si corrumperetur et i. quoniam si corrumperetur haberet instrumentum corporale: esset enim virtus corporalis. Et si haberet instrumentum corporale accidit ei apud senectutem illud quod accidit sensibus: et tunc debiliter inteligeretur intentiones reperit intelligibilium: sed nō est sic: et tunc necesse est ut non habeat instrumentum corporale: et quoniam iste intellectus nō corrumperitur in se: tunc illud quod corrumperitur in se est passio aut̄ actio eius per corruptionem eius a quo patitur: quoniam illud a quo patitur sit intra corpus ut declarabatur post. Deinde d. sed videtur qđ accidit in sensibus ex hoc. i. sed quia videtur hoc qđ accidit in sensibus ex fatigacione apud senectutem potest attribui virtuti sensibili tal modo. I. non quia virtus transmutata est et i. veterata: sed quia illis per que intelligit accidit fatigatio. U. g. artifex cuius actione fatigatur propter fatigacionē instrumenti nō propter se ipsum: et quoniam iste sermo sit sufficiens in sensibus quanto magis in intellectu. Deinde dicit senecus: g. artifex cuius actione fatigatur propter fatigacionē instrumenti nō propter se ipsum: et quoniam iste sermo sit sufficiens in sensibus quanto magis in intellectu. Deinde dicit senecus: g. artifex non est dispositio et i. Et sicut senecus et in veteratio contingens homini sicut hanc rationē nō est dispositio in qua anima patitur ad viam corruptionis. sed dispositio quod accidit ei apud senectutem est similis dispositio que videtur accidere ei apud ebrietatem et egreditur. ex istimatur enim qđ anima apud hec duo nō patitur ad corruptionem: et maxime apud ebrietatem: et iste sermo potius est sufficiens: nō demonstratus. sed proutudo Aris. est inducere sermones sufficietes: aut post demonstratio: aut in locis in quibus nō potest inducere sermones demonstratus.

Intelligere autem et considerare marcescūt alio quodam interius corrupto. ipsum aut̄ impossibile est. Intelligere autem aut̄ amare et odire nō sunt illius passiones: sed huius habentis illum sicut illum habet: quare et hoc corrupto neqđ memoratur: neqđ amat. non. n. illius erant sed cōmuniis qđ quidez destrutum est. Intellectus autem fortassis diuinum aliquid et impassibile: quod quidem igitur nō possibile moueri animam manifestum est ex his. si autē penitus nō mouetur manifestum quoniam neqđ a se ipsa.

Et intelligere et considerare dueruntur qđ aliquid aliud corruptitur intus: ipsum enim in se nihil patitur: distinctio aut̄ amor et odio non sunt esse illius sed istius sicut qđ habet: et ideo etiam quando hoc corruptetur nō rememorabitur: neqđ diligimus alios. nō igitur est illius sicut eius quod est cōmune qđ amittetur. intellectus autem dignus est ut sit aliquid diuinum et ipsibile: quoniam autem impossibile est ut anima moueat manifestum est: et si omnino non mouetur manifestum est: et qđ nō mouet: neqđ ex se.

66. Qum posuit qđ intellectus qui intelligit intelligenda neqđ est generabilis: neqđ corruptibilis: sed intelligenda est actione istius intellectus videntur generabile et corruptibile: incepit dare modum ex quo contingit hoc: et qđ illud qđ intelligit est intra corpus: et est generabile et corruptibile: et dicitur: et intelligere et considerare diversantur et i. et accidit qđ intelligere quandoqđ sit in potentia: quandoqđ in actu non quia intellectum est generabile et corruptibile: sed qđ intra corpus corruptitur aliquid aliud vel eius in quo ē intelligere. D. d. ipse autem in se nihil accidit ei. s. intellectus imaginans: et post declarabit qđ hoc est res imaginās imaginata: aut intelligens vel intellecta: et est illud quod vocat

In tertio tractatu intellectus passibilem. Et quod dedit modum dissolutionis questionis in qua queritur quod intellectus intelligens non est generabilis aut corruptibilis: et intellectus quod est sua actio sit generabilis et corruptibilis: incepit etiam declarare de virtutibus: et sunt attributae intellectui videtur generari et corrupti quod ille virtutes non sunt intellectus eterni: et facit hoc ne accidat questione in hoc quod dixit in intellectu materiali in tertio tractatu. s. quod intellectus sit ingenerabilis et incorruptibilis. et nos possumus quod post mortem neque diligimus: neque odimur: neque distinguimus. D. d. distinctio autem et amor et odius et ceteri. distinctio autem qui attributur virtutis cogitatione: et amor et odium que attributur rationi. s. que accipiunt actionem rationis videatur. n. in hac pre anime quod sit aliquod rationabile quod est obediens intellectui in hominibus bonis. Ita igitur non sunt actiones istius intellectus: sed sunt actiones virtutum habentium hanc rationem quod habent illam actionem: et addidit hanc conditionem. s. finis quod habent: quod impossibile est ut iste virtutes sint nisi cum intelligere. sed si attributae fuerint et non erit attributio finis quod sunt. D. d. ideo etiam quod hoc corrumperet nisi diligimus: neque memoriam. et quia hec actiones sunt virtus a virtutibus generabilibus corruptibilibus alio a virtute que est intellectus materialis. s. qui comprehendit intentiones vniuersales: non potest aliquid dubitare et dicere quod si intellectus sit ingenerabilis et incorruptibilis: quare non rememoramus post mortem neque diligimus: neque odimus. hec. n. actiones sunt virtutis alias ab alia virtute. D. d. intellectus autem dignus est ut sit aliquid diuinum: et non passibile. et non transmutabile. propter mutationem cuius materia. D. d. quoniam autem impossibile est ut id est manifestum est igitur ex hoc sermone quod impossibile est ut anima mouatur in quibusdam aut partibus. s. in intellectu: neque essentialiter: neque accidentaliter: in quibusdam vero accidentaliter non essentialiter. et quod declaratum fuerit quod non mouetur omnino ex se: quia necessarium est in omnibus motu ex se: quod est proprium animalibus ut mouatur ex essentialiter: et non convertitur.

Multum autem his quod dicta sunt in rationibus dicere animam esse numerum mouentem se ipsum infinitum. n. his impossibilias. primo quidem ex ipso moueri accidentia: propria autem ex eo quod dicitur ipsam esse numerum. Quomodo. n. oportet intelligere vnitatem motus: et a quo et quod imparabile et indifferente existentem. si namque est motus et mobilis differre oportet.

Et magis remotus a ratione est sermo qui dicit animam esse numerum mouentem se. contingit enim hoc dicenti multo impossibilia: et primo ea que contingunt dicenti animam moueri: et postea ea que contingunt ex dicere eam esse numerum. nescimus enim quod intelligimus vnitatem meam et a quo mouetur et quomodo mouet: oportet enim ut diversetur.

67 Quidam cōplicuit contradictionem ad vices motu in distinctione anime: incepit contradicere eis qui cum motu vniuersit numero: et dixit: et magis remotus et. i. et iste sermo in anima est minoris sufficientie oius sermonum. s. finis dicentis animam esse numerum mouentem. contingit enim ei multa impossibilia: et primo illa que contingunt dicenti animam esse aliquod mouens se: et postea ea que contingunt quia ponunt eam esse numerum mouentem se. D. d. nescimus et. i. nescimus. n. quomodo intelligitur vnitatis semper motu omne enim motum habet situm: et vnitatis non habet situm et similiter impossibile est etiam intelligere quomodo mouetur quousque dividatur in aliquod motum: et in aliquod mouens finis quod dividitur illud quod mouet se. vnitatis. n. in se

non dividitur. et similiter etiam impossibile est intelligere quomodo mouetur: quojiam illud quod non dividitur non mouetur: ut declaratum est. D. d. igitur oportet ut diversetur. i. si est aliquis modus finis quem mouetur: et aliis finibus quem mouer oportet ut isti modi diversentur: et sic erit divisibilis finis intentionem. vnitatis autem non dividitur aliquo modo.

Amplius autem quoniam dicitur linea etiam motam facere planum: punctum autem lineam: et vnitatem motus linee erunt. punctus. n. est vnitatis positionem habens. numerus autem anime iam alii cui est et positionem habet. Amplius autem a numero si auferat quis numerum: aut vnitatem relinquitur aliis numeris. plante autem et animalium multa diuisa viuunt: et videntem eandem animam babere.

Et etiam quod dicitur quod quum linea mouetur faciet superficem: et punctus lineam. punctus. n. est vnitatis habens situm sicut numerat animam in situ: et habet situm: et etiam si de numero diminuitur numerus: aut vnitates remanebit alter numerus: et plante et plura animalia remanebunt via quod absconduntur: et tamē reputat quod aia corus est illa eadem anima in specie.

68 Quidam dedit modos ex quibus accidit ut iste sermo contradicat sibi: dedit etiam alia impossibilia: et dicit: et etiam quod dicunt et. i. et quum consuetudo est mathematicorum dicere quod quum linea mouetur fit superficies: et quum punctus fit linea. vnitates autem si mouentur: necessariū est ut habeant situm. et omnis vnitatis habens situs est punctus: necesse est ut vnitates quas ponunt esse numerum anime sint puncta. et si sunt puncta et motu necesse est ut faciant lineas non actiones anime. D. d. dedit aliud impossibile: et dicit: et etiam si de numero diminuitur et. i. et etiam modi numerorum diversantur finis magis et minus. si. n. ex quaternitate auferatur vnitatis fieri ternarius: et si addatur fieri quinarius et nos videntur omnes animalium ex plantis et plura ex animalibus: et diminuitur ab eis una pars: tamen remanet illud quod remanet equalis in specie primo: unde actio anime videatur in capitulo qualis non quanti. et si actio anime esset in quantitate: contingeret ut anima que remanet in plantis esset diversa in specie a priori.

Videbis autem vniuersitatem nihil differre dicere rationes aut corpora parua. Et namque ex Democriti spacio si sunt puncta maneat aut solum vnitatis est aliquid in ipso: hoc quidem mouetur: illud autem quod mouetur sicut in continuo. n. n. pp. hoc quod est magnitudine differre: aut parvitate accidit quod dictum est: sed quia quantus. unde necesse est aliquid esse motuum vnitatum. Si autem in animali mouens anima et in numero: quare non mouetas et quod mouetur est animata: sed mouens solus.

Et potest homo dicere quod nulla est differencia inter vnitates et corpora parua: quoniam ex spacio Democriti parvus sunt puncta: et remanet solus quantum quasi esset in eo aliquid motuum et aliquod mouens: n. n. quia diversantur finis magnitudinem et parvitudinem: contingit hoc quod dicitur: sed quia quantum: et ideo necesse est ut sit aliquid quod moueat vnitates. si igitur in animalibus est aliquod mouens etiam est numerus: unde necesse est ut anima non sit mouens et motu: sed motu solum.

69 Id est et potest homo dicere quod nulla est differencia in ponente vnitates se mouentes: et ponente has vnitates corpora parua: ponendo. n. eas mouentes se: ponit eas corpora: et si non: quomodo intelliguntur vnitates se mouentes

D. o. sicut n. ex speris Democriti pater: et intendit ut nihil videtur. et similiter qui ponit quod possibile est ut punctus non uenatur: concedit quod contingit ei quod punctus sit corpus: et id bene possumus dicere quod spere Democriti que mouentur esse adeo sunt parvae quod dicuntur puncta. puctus. n. finis hanc positionem non est nisi corpus: et cum narravit hoc dicit ceterum quod in ea sit aliquod quasi mouens: et aliquod quasi motu: et dicit: et remanet sola quantitas recte. i. ut nihil videatur: quoniam quae fuerint more remanentur in eis sola quantitas: si auferat ab eis alias quantitates: et cum natura quantitatis remanet in eis: possibile est intelligere in eis aliquod motum: et aliquod mouens: sicut in corporibus. hoc. n. non accidit corpori nisi finis quod est corpus: non finis est magnus: aut parvus. s. quod sit motum ex se: et quod mouens in eo sit aliud a moto: et hoc inten debat quod dicit sicut est in continuo recte. i. quod res non defereantur ex se: et ut mouens sit aliud in ea a moto quod est corpus magnus aut parvum: sed quod est corpus continuum: et ideo omnis ponens unitatem motam ex se aut punctum necesse est ei ponere corpora partia: et sic in nullo differt ponens animam esse unitates aut puncta: se mouentia a Democrito ponente eam esse speras parvas. D. o. et ideo necesse est recte: id est quod unitates sunt mouentes se: et mouens in re est aliud a moto: necesse est ut illud quod mouet unitates sit aliud ab unitatibus. si igitur est mouens in omnibus motu aia: etiam est mouens in unitatibus: non unitates more que sunt numerus: unde necesse est ut anima sit mouens immobile: non mouens et motum insimilis. D. o. si igitur anima est mouens recte: i. si igitur anima est mouens maxima: est etiam mouens numerus: unde necesse est ut anima non sit mouens et motum ex numero: sed mouens solum.

Contingit autem hanc unitatem quodammodo esse. oportet enim quandam inesse ipsi differentias ad alias. puncti autem solitarii que unitates differentia erit nisi positio. Siquidem igitur sunt altere in corpore unitates et puncta: in eodem erunt unitates: obtinabit enim locum puncti: et tamen quid, phibeat in eodem esse si duo sunt et infinitas: quoque n. locus individualis est et ipsa.

Et quod est possibile ut sit unitas: necesse est. n. ut habeat differentiam qua differat ab unitatibus aliis: que igitur diversitas potest cadere in puncto et unitate nisi sit in situ: si igitur puncta et unitates in eodem loco fuerint: quod occupant locum puncti. Ibi nihil, phibeat ut in eodem loco sint duo puncta: et puncta sunt infinita: res autem quae loci est individualis sunt etiam sicut.

70 Et quod est possibile apud eos ut anima sit aliquod compositum ex unitatibus: necesse est enim dare differentiam qua unitates que sunt in anima differantur ab unitatibus numerabilibus: et si non: tunc numerus est animatus: et quod narravit quod necesse est ei dare differentiam inter duo genera unitatum: dicit: et que diversitas potest cadere recte: i. et nihil est in quo differant hec due unitates inquantitate virga: est individualis: nisi aliquis dicat quod unitas que est in anima habeat situm numeri: aut non habeat situm: et sic unitates que sunt in anima erunt puncta: dictum est. n. quod punctus est unitas habens situm. Et cum declarauit quod necesse est ei dicere quod unitates que sunt in aia sunt puncta: incepit declarare quod contingit ei dicere quod sunt eadem cum punctis existentibus in corporibus: et dicit: si igitur unitates et puncta fuerint in eodem loco: necesse est ut unitates que sunt in anima: et puncta que sunt in corpore sunt idem: sed dimittit consequens: quia manifeste consequitur a precedenti. D. incepit declarare asecdens: et dicit: quia occupat locum puncti: i. necesse est ut sint in eodem loco: quod necesse est ut locus unita-

tum que sunt in aia sit locus unius puncti puctorum que sunt in corpore: et cum locus unitatum que sunt in aia est locus unius puctorum corporis: necesse est ut sint in eodem loco. D. incepit declarare quod necesse est ut locus cop. sit locus unius pucti: et dicit: nihil prohibetur. i. nihil prohibetur ut duo puncta immo infinita sint in eodem loco: immo hinc necessarium est. oia. n. quae loci est inclusibilis: quod supponitur ad inuicem nullum sit divisibile.

Si autem in corpore puncta numerus anima: aut siquies cop. que in corpore punctorum numerus anima: quare si non omnia habent animam corpora puncta enim in oibus videtur esse infinita. Implus autem quomodo possibile est separari puncta et absoluiri corporibus nisi dividantur linee in puncta.

Et si numerus aie sit puncta que sunt in corpore aut anima est in numero qui est ex punctis quae sunt in corpore: quare omnia corpora non habent animam. opinantur. n. quod in omnibus corporibus sunt puncta: et infinita: et etiam quod est possibile: ut puncta separarentur corporibus quum lineae non dividantur in puncta.

Dicit: et quod necesse est ex sermone predicto quod unitates que sunt in aia sunt puncta que sunt in corpore: aut anima est aliquid existens in numero qui sunt ex punctis que sunt in corpore: quod necesse est in duobus punctis quod superponat quousque fiat idem: quare omnia corpora non sunt animata quum in omni corpore sunt puncta infinita: immo necesse est ut quelibet pars eius sit animata: quod est impossibile. D. o. eis aliud impossibile: et quod anima non sit abstracta a corpore: ita quod impossibile est ut animal moriat nisi per corruptionem sui corporis: et dicit: et etiam quomodo est possibile ut puncta separarentur corporibus recte: i. et contingit eis finis hanc opinionem ut anima non separetur a corpore neque ut moriat: quoniam si anima sit puncta: et puncta impossibile est ut separarentur corporibus: quum declaratum est quod linea non componiatur ex punctis: neque superficies ex lineis: neque corpus ex superficiebus: sed puncta non separantur a linea: quia sunt aucta unita: neque linea a superficie: neque superficies a corpore: nesciam impossibile est separari a corpore: fed iam possibile est in punctis abstracto: si lineae essent composite ex eis quod est impossibile: ut declaratum est in physico.

Accidit autem sicut diximus sicut idem dicere corpus quoddam subtilius partium ipsam ponentibus: sic autem sicut Democritus moueri dicit ab anima propria inconveniens. Siquidem. n. est anima in omnibus eo quod sentit corpora: necesse est in eodem duo esse corpora: si corpus aliquod aia. Numerus autem dicensibus in uno puncto: puncta multa: et omne corpus anima habere: nisi quidam numerus differens fiat: et aliud ab his qui in corpore punctorum.

Et contingit sicut diximus aliquo modo ut sermo subtilium partium finit aut aliud modum: et dicit Democritus in motu: propria eius est impossibilitas: quoniam si anima est in toto corpore sensibili: necesse est ut duo corpora sint in eodem loco: si autem est aliquod corpus: necesse est dicensibus numeris: ut in eodem puncto sint multa puncta: ut omne corpus habeat aiaz: nisi contingat in re animalis que differt a punctis existentibus in corporibus.

Et contingit aliquo modo dicentes hunc sermonem impossibilitas contingens dicentes anima esse corpus subtilium partium: et aliquo modo est propria eius etiam impossibilis.

bilitas Dei hoc esto accidens in hoc quod posuit quod causa motus est quod spere que sunt anima mouetur ex se. non enim est differentia inter ponente in quod causa motus alio est corpus quod est unitates motus ex se; aut quod spere motus ex se. Dicitur incepit notificare in qua impossibilitate conuenit illi cum dicibus animam esse corpus subtile; et dixit: quoniam si anima est in toto corpore subtile. et i. impossibilitas communis est quia necesse est in dicibus animam esse corpus: ut duo corpora sint in eodem loco; quoniam si tunc in eodem loco in anima sit in toto corpore; quia corpus sensibile in omnibus partibus suis: unde necesse est ut in omni parte eius sit aliqua pars anima: et unita anima sit in unito corpore; et sic supponantur corpora et penetrantur ad invenient. s. corpus quod est anima: et corpus in quo est: et sic necessario erunt duo corpora in eodem loco. et est necesse dicentibus animam esse numerum ut in loco eiusdem puncti ex corpore sint multa puncta distincta per intellectum: et hoc est simile sermoni dicitur possibiliter multa corpora in eodem loco; qui hunc ponit et in eodem loco si non posuerint ea esse distincta ut declaratum est: contingit eis ut puncta que sunt anima sint puncta ipsius corporis: et sic omnis corpus erit animatum si non conesserint quod in corpore sint alia puncta diversa a punctis que sunt in anima. si hoc conesserint: contingit eis ut multa puncta sint in loco unius puncti: et hoc est simile sermoni dicitur quod multa sunt corpora in eodem loco: et hoc est impossibile contingens dicenti animam esse corpus subtilem partem.

Acciditque animal moueri a numero: sicut et Democritum diximus ipsum mouere. Quid est enim differre dicere speras paruae: aut unitates magnas: aut oīno unitates ferrari. utrobiisque enim est necesse moueri animal in eo quod mouent ipse.

Et contingit eis ut animal non mouatur nisi a numero: sicut diximus de opinione Democriti nulla. n. differentia est inter dicentes partes prius et dicentes quod unitates sunt in motu: necesse est enim in unitate modum: ut animal non mouatur nisi illis motis.

25. Ulit hic declarare impossibilitatem ipsam eis et De mocrito: et dixi: et contingit eis it. et contingit eis in hoc quod dicunt quod animal non mouetur nisi ab unitatibus motis ex eis illud quod contingit Democrito: cum dixit quod animal non mouetur nisi ex spes mortis ex se. Dicitur in modis finis quae est similitudo inter utramque opinionem: et dixit: nulla enim differentia et i. nulla est differentia inter dicentes quod illud quod mouet corpus est paruum: aut unitates parue: cum fuerit positum quod virtutes non mouent corporis nisi sunt in motu: contingit. n. quod hec dico. s. unitates et partes non mouent nisi sunt in motu ex se. et intendit: et quiza sit impossibilitas contingens Democrito: contingit etiam huic opinioni.

Complementibus igitur in unum numerus et motum hec quidem accidit et multa alia huiusmodi. Non enim solum diffinitione aie huiusmodi impossibile esse: sed et actiones. Ad manifestum autem signis argumentauerit ex ratione hac redire passiones et opera: ut cogitationes: sensus: leticias: tristicias: et quecumque alia huiusmodi: sicut enim diximus prius: neque diuinare facile est ex ipsis.

Longregates igitur numerus et motus in eodem habet enim hec impossibilita et alia multa. sicut eis. immobile est. n. ut sit dispositio aie talis: neque accidit accidit et hoc manifestum est si aliquis voluerit perficere ex hec actiones et passiones aie ut cognitiones: et sensum: et voluntatem: et tristiciam. hoc. n. sicut

diximus superius: neque est facile: neque erit per segmentum.

24. Dicit quod diffinitionibus animam per numerum et motum insimul: accidit hec impossibilitas predicta: et alia plurima et hoc manifestum est. nullus enim eorum potest dare causas actionum et passionis in anima. propter numerum: neque si finixerit dicendo per talis numerus facit sensum: et talis cogitationem: et talis voluntationem: quoniam si cause rerum diversarum sunt diversae: et cause istarum sunt unitates et numeri necesse est ut unitates et numeri cause istarum diversentur: et sermo eius in hoc capitulo est palam.

Tribus autem modis traditis finis quos diffiniunt animam. Alij quidem motu enunciaverunt maxime in mouendo se ipsum. Alij autem corpus subtilissimum incorporalissimum alioz. Hoc autem quod dubitationes et subcontrarietates habet pterium? sero: reliqui autem praedicant qualiter dicit ex elementis ipsam esse. dicitur. n. quoniam sentiat ea quae sunt et unita quodque cognoscat.

Et quod dicitur tres modos diffinitionis aie. quodam. n. indicauerunt ipsum esse motum ex se. et quodam iudicauerunt ipsum esse corporeum valde subtile: aut corpus valde remotum ab aliis corporibus: et nos iam vidi sumus induxisse dubitationes pingentes his duobus letris. remanet igitur querere eis quod esse ex elementis: quoniam dicit hoc: quod sentiat ea quae sunt et unita quodque cognoscat illoz.

25. Dicit quod antiqui diffiniunt animam tribus modis: quodque quidam est quia mouetur ex se. Et quidam quod est corporeum valde subtile: aut maxime remotum a natura corporis. Qui dicitur quidam diffiniunt eam quia est ex principiis et elementis quia est ut dicitur distinguenda et cognoscenda. et quia taliter tradidimus opinionem eorum qui diffiniunt eam per motum et eorum qui diffiniunt eam per corpus subtile: contradicendum est modo opinionis eorum qui dicunt eis ex elementis. et debes scire quod hodierni cius dicentibus eam esse corpus collucatur sub contradictione dicentes eam esse mouentem quod mouetur. omnibusque n. istis contingit dicere eam esse corporeum et indifferenter sive posuerint illud quod mouet ex se speras paruae: ut Democritus: aut unitates: ut dicentes eam esse numerum sive mouementum: aut corpus celeste: ut in tunc. et similiter collucatur in contradictione addentes eam esse complexum: aut armoniam et universaliter corporis compositionem. Remanet igitur dicere opinioni singularem eam esse ex elementis. propter cognitionem et sensum.

Necessarium autem est accidere multa impossibilita etiam ponit. n. cognoscere sile similitudinem ac si animas ponentes: non sunt autem hec sola: multa vero et alia. magis autem fortassis infinita numero que sunt ex his.

Sed huic sermoni contingunt plura impossibilita etiam ponit. n. quod simile non cognoscitur nisi per simile sile: et quod si ponit alia et ista: h. ista non sunt tamen hec sed plura alia: sicut videt quod ea que ex his sunt: sunt infinita.

26. Ideo et iste sermo verificatur ad eos dicendo quod principia sunt omnia que sunt ex ipsis principiis omnibus modis: sed ea que sunt ex principiis magis sunt per principia: immo recte videtur ut ea que sunt ex principiis sunt infinita et quoniam ea que sunt ex principiis omnibus modis. alia vero aliquo modo sunt ex principiis non iungantur in dicendo et anima est ex principiis: quoniam finis et aliud non est illuc consummatio. et quoniam illuc non fuerit consummatio non erit cognitionis: quoniam cognoscens non cognoscet nisi per illam consummationem quam habent cum re cognita. Et quoniam declaravit quod facta ex principiis non sunt eadem principia in formis et essentiis: incepit declarare impossibilita contin-

gentia huic quod dicit q̄ nihil cognoscit nisi per suū sitē.

Ex quibus quidem igitur est vñunquodq; hōz cognoscere animā t sentire: sed compositū nō cognoscet: neq; sentiet: vt quid est deus: aut homo: aut caro: aut os: similiter autē quodlibz aliud compositez. Nō enim quolibet modo sc̄ babentia elementa hōz vñunquodq; sed ratiōe quadam t compositione: quemadmodum dicit Empedocles: os t terra: q; humus coaptata ī amplis diffusionib; dual ex octo partibus forūtū est: equator autem vñcano dederunt: ossa autē alba facta sunt. nihil igitur profectus elementa ī anima esse nūl t ratiōes inerunt t cōpositio. Lognoscet enīm vñunquodq; simile. os autem aut hominem nibil: nūl et hec inerūt. hoc autem quod impossibile sit nibil oportet dicere quis enim dubitabūt si inerit ī anima lapis aut homo. similiter autem bonum t nō bonum: cōdem modo t de alijs.

Ponatur igitur q; anima cognoscat t senti et ea ex quib; sit quidlibet: t nūl nō cognoscit vñiuersum: neq; sentit. A.g. quid est deus: t qd est homo: t quid ē caro: t quid est os: similiter alia composita: esse enī vñiuersusq; istoꝝ non est vt elementa sint ī quacunq; dispositione: sed in aliqua compositione t pportione sicut narrat Empedocles ī generatione ossis. dicit enim q; terra magna que est ī vasis ossis: que habet de pallore octauam partem: t de igne quatuor partes: sic facta sunt ossa alba. nihil enim prodest q; elementa sint ī anima nisi ī eis sit pporatio t compositione: tunc enīm cognoscet quodlibz per similitudinē: t nō cognoscet os aut hominem nisi hec duo sint ī ea: t iste sermo nō indiget contradictione. nullus enīz existimat q; ī anima sit lapis aut homo: t similiter viuū t nō viuum.

77 Dicit: ponatur q; anima t̄. i. ponat fin opiniōne eoz q; anima cognoscit t sentit elementa ex quibus cōponitur quidlibet qd est ex elementis. contingit igitur eis ut non cognoscat vñiuersum rei composite. t q; nō cognoscant eius formā. forma. n. eius est supra elementa ī composite: contingit igitur ut nō cognoscat deum: neq; carnē neq; os essentia enī nō est elementum: neq; ex elementis: t hoc necesse ē ī omnib; composite. D. d. est. n. vñiuersusq; t̄. i. t essentie t forme rez: necesse est ut sui supra addite elementis: quia quodlibet ens compositeum ex elementis cōponitur ī aliqua pportione terminata a composite. p. pria: per quā illud ens est qd est: t hoc concedit Empedocles. dat. n. ī generatione ossis proportionē: t dicit q; ossa sunt alba: quia existit ī eis ex terra que appropiat nigre dīni: t palloz octaua pars: t de igne qui appropiat albedini quatuor pars. D. o. nihil enim prodest q; elementa sint ī anima t̄. i. nihil. n. prodest in hoc q; anima cognoscit formas t essentias rez: ut sit ex elementis: nūl cum hoc qd est ex elementis sint ī ea proportiones que appropiantur essentias rez: tunc enīz possibile est ut cognoscat qd liber. D. o. t nō cognoscit os: neq; hominem: nūl hec duo fuerint ī ea. i. necesse est quia nō cognoscat rem nisi per similitudinem: ut non cognoscat os: neq; hominem: nūl ī ea sit compositeum t hominis. D. o. t iste sermo nō indiget t̄. i. t iste sermo est valde impossibilis. nullus enim dubitat vñz in anima sit lapis aut nō: vñiuersaliū nullū existimat q; ī anima sit viuū t nō viuum: ita q; cognoscit viuum per viuam partem que est ī ea t non viuam per non viuam.

Amplius autem qum multipliciter dicatur id quod est significat enim aliud quides hoc ali' quid: aliud quantitatem: aut qualitatem: aut t quoddam aliud diuisioꝝ predicamentoꝝ: vñrū ex omnibus erit anima aut nō: sed nō videntur communia omnium elemēta esse. Si igitur que cungs substantiaz sunt ex his solum. quomodo igitur cognoscet t alioꝝ vñunquodq; aut dicet vñiuersusq; generis elementa ī p̄cipia p̄pria ex quibus animam constare. erit ergo qualitas t quantitates t substantia: sed impossibile est ex quantitatib; elementis substantiam īē t nō quantitatē. dicebūtbus itaq; ex omnibus hec t huiusmodi alia accidunt

Et si ens dicitur pluribus modis: demōstrat enim hoc: t quantum: t quale: t aliud predicamentoꝝ: vñrū anima sit ex omnibus eis: s; non existimatur q; omnia habent elementa t p̄cipia p̄pria. t vñz nō sint nisi ex elementis substantie t̄. sed si fuerit ita: quomodo cognoscit vñunquodq; illoꝝ: aut dicant q; quodlibet generum habet elementa t p̄cipia propria ex quibus constituitur. anima igitur erit quale t quantum t substantia: sed impossibile est ut ex elementis quanti sit substantia: t nō quantum. qui igitur dicit q; est ex omnibus contingunt eis hec t alia similia.

78 *Qum declarauit impossibile contingēt eis prop̄ cognitionem formaz rez: quz forme nō sint elementū: neq; ex elementis: incepit declarare q; contingit eis alia impossibilia: t̄. concedant q; cognoscit composite ppter sua p̄cipia. i. quia est ex p̄cipiis eoꝝ: t dicit: t etiam si ens t̄. idest t etiam quomodo possunt dicere q; anima cognoscit res proper sua p̄cipia. ens enim quādoꝝ demonstrat hoc: quandoq; alia noueꝝ predicamenta: t sic querendum est: vñz anima cognoscit quodlibet istoꝝ geneꝝ: quia est ex p̄cipiis oīum eoꝝ: si omnia habent p̄cipia: aut ex p̄cipiis quorundam: si nō omnia habet p̄cipia. D. o. sed nō existimatur. i. sed si. posuerit eam ēse ex p̄cipiis quosundam: querendū est ab eis vñrū anima sit ex p̄cipia substantie t̄. quādum hoc predicamentū inter omnia existinetur habere t̄. p̄cipia. dicitur eis quādum cognoscit anima vñunquodq; illoꝝ predicamentoꝝ. D. dicit: aut dicant q; quodlibet geneꝝ t̄. i. aut cogētur ad p̄mā diuisiōnem: t est q; quodlibet decem predicamentoꝝ haber p̄pria p̄cipia: t q; anima non cognoscit ea nisi quia sunt ex suis p̄cipiis. contingit igitur eis ex hac positione alioꝝ impossibile: t est q; animē quedam pars ei substantia: t quedam pars quale: t quedā quantū: quādum impossibile ē vt substantia sit elementum alioꝝ predicamentoꝝ: p̄cipia enim non substantie sunt nō substantie. D. o. qui igitur dicit q; est ex omnibus t̄. i. dicentibus igitur animam ēē ex omnibus p̄cipiis rez contingēt hec impossibilitā p̄dicta: t alia similia.*

Inconveniens autem est dicere quidē impossibile esse simile a simili sentire: aut simile simili: t cognoscere simile simili. Sentire autem pati aliquid t sacere t moueri ponūt. similiter autem et cognoscere t intelligere. Multas autem difficultates t dubitationes habente ipso dicere: sicut Empedocles q; corporeis elementis singula cognoscuntur: t ad simile restatur quod nūc dicitū est. Quęcunq; enim īsumt in animalium corporib; sim pliūt terra: ut ossa: nervi: pilii: nihil sentire videntur: quare neq; similia: t tamen conueniret.

Et improbabile est etiam dicere q̄ simile nō patitur a suo simili: & q̄ simile sentit suū simile: & q̄ simile cognoscit suum simile: opinādo q̄ sentire est pati & moueri: & similiter distinguere & intellegere. & testatur q̄ sermo quem dixit Empedocles q̄ vnaqueq; rez nō cognoscit corporalia elementa sibi similitudinēs est multaz dubitatio num. & hoc qd̄ dicemus in hoc loco: & est q̄ corpora animalium in quibus existit simila terra: vt ossa: vt videtur mīhi sentiunt: nō sentiunt igit̄ neq; similia: & hoc necessariū fuerit.

79 *Dum dicit impossibilita contingita huic opiniōnē incepit contradicere propositionē super qua fundatur hec opinio. scilicet p̄positionē dicenti q̄ simile nō cōprehendit nisi p̄ suum simile: & dixit: & improbabile etiam dicere t̄c. i. & improbabile est hoc quod antiqui opinātur q̄ simile nō patitur a suo simili: & q̄ patiū non est nisi contrarius a suo p̄sio: & opinantur cum hoc q̄ cognoscere & sentire sunt p̄ simile: tamen cognoscere & distinguere sunt pati & moueri & intendit per hoc & illud quod consequitur hanc opinio nem est contrarium prime. hoc enim qd̄ ponit & sentire & intelligere sunt per simile: & sunt pati cogit eos ad dividendum q̄ simile patitur a suo simili: qd̄ non cōcedunt: q̄ tam posuerunt simile pati a suo simili: & in se etiam imposibile est. D. o. & testatur q̄ sermo quem dixit Empedocles t̄c. i. & testatur q̄ sermo q̄ Empedocles dixit. scilicet q̄ vnuus quisq; nō cognoscit generalia corporalia elementa nisi p̄ similitudinem. i. q̄ nos nō cognoscimus terram nisi illud qd̄ est in nobis de terra: & aquā per aquam: & aerē p̄ aerē & ignem per ignem est falsus. & hec multitudine dubitacionum contingit illi in hoc loco. illud enim qd̄ in corporibus animalium magis vicinatur terre simile nihil sentit. & quā ossa nō sentiunt terram: & in eis dominetur terra: simile ergo non sentit simile: & hoc intendit qm dixit: non sentiunt igit̄ neq; similia. D. o. & hoc sit necessariū. i. q̄ simile debet sentire suum simile: tūc enim necessarium est vt ossa sentire terram: sed videntē carere oī sensu.*

Exemplius autem vnuquodq; principiorum ignorantia plurim intelligentia existet: cognoscit quidem enim vnuquodlibet: multa autem ignorabit omnia enim alia. accedit autem & Empedocli incipientissimum esse deum. solum enim elementorū vnu nō cognoscet discordia: mortalia autem omnia: ex omnibus enim vnuquodq; ē.

Et etiam vnuquodq; principiorū magis ignorat q̄ sciat. vnuquodq; enim coꝝ vnuz mī agnolcit & plura ignorat. contingit Empedocli attribuere deum in maxime ignorantie. ipse. n. sol' nescit de elementis hoc vnicuz. scilicet. aīl vero mortale seit ea omnia: omne. n. animal fit ex omnibus illis.

80 *Et etiam contingit eiā impossibilita vnuuersalia. scilicet qd̄ liber principioꝝ magis ignorat q̄ sciat. vnuquodq; n. principioꝝ coꝝ nō scit apud eos nisi ex quibus componitur: & sunt ea quibus assimilatur. D. o. & contingit Empedocli attribuere t̄c. i. & contingit Empedocli aliud impossibile p̄ p̄tūm. scilicet deus apud ipsum sit in fine ignorantie: ita q̄ animal mortale est sc̄tūs ipso. contingit. n. fini suum finem: ut nō sciat de elementis que sunt apud ipsum sex. nisi quinq; dñ. scilicet elementa & amicitiam: & q̄ nesciat item. animal aut̄ mortale seit sex: quia apud ipsum cōponitur ex omnibus: & opinatur q̄ deus cōponitur ex quicq; dñ. i. nō ex līte. contingit igit̄ ei ut nesciat item: quapropter animal mortale erit sc̄tūs eo: & dī quos Empedocles opinatur esse compositos ex quatuor: sunt orbes. opinatur enim orbes esse deos & compositos ex quatuor: ele-*

mentis: & amicitia: & ideo reputabat deum esse immortale his enim est causa corruptionis: & iam narrauerit q̄ ipse ē opinatur mīdiū q̄ iam corrupebatur: & iam generabatur sed forte nō opinabatur hoc nisi in eis que sunt sub spera quāus ipse videtur hoc opinari in oībus pībus mīdiū.

¶ Omnino autem propter quāz causam non omnia habent animāz que sunt quoniam omne aut elementum: aut ex elemēto: aut vno: aut pluribus: aut omnibus: necesse est enim vnuz aliquā cognoscere: aut quedā: aut omnia.

¶ Et vnu: et salter quare nō omnia habēt animām: quām omnia: aut sunt elementum: aut ex elemēto vno: aut ex pluribus: aut ex omnibus. necesse est enim ut sciat vnum: aut quedā: aut oīa.

81 *¶ Et vnu: et salter quare nō omnia habent animām comprehendētentem. contingit enim eis ut omnia sunt comprehensiva: quoniam si principia & elemēta sunt cognoscēta: & omne eis aut est ex elemēto: aut elementum necesse est ut omnia sciat. oportet enim ut omne sciat: aut vnum coꝝ si fuerit elementuꝝ: aut ex uno elemēto: quoniam tūc nō scit nisi illud qd̄ cōponitur ex illo elemēto: aut ut sciat plura si componitur ex pluribus: aut si componitur ex omnibus omnia: & hoc in tendebat qm dixit: oportet enim scire: aut vnuz: aut que dā: aut omnia.*

¶ Dubitatib autem aliquie: & quid est vnum faciens ipsa. materie enim comparant elemēta. Maxime enim. p̄p̄tūm est illud contingit quod tūc est. anima autem aliquid melius esse & antiquius impossibile est: impossibilius autē adhuc intellectu. Rationabilissimum enim hūc esse nobis illūsum & diuinum fin naturā. elemēta autem dicunt esse prima entūm.

¶ Et debet homo dubitare illud quod dedit istis esse. elementa enim assimilari materie: illud autem quod agit est valde nobile. impossibile ē igit̄ ut aliquid sit nobilius & principaliꝝ aīa & etiā valde impossibile est ut aliquid precedat intellectum. necesse est enim ut iste sit precedens naturaliter p̄tūm qd̄ per eum acquirat nobilitatem suam. elemēta aut̄ sunt principia entūm.

82 *¶ Et debet homo querere per quid sunt elemēta. scilicet forma. elemēta enim videntē assimilari in materie: sed manilestum est q̄ aliud nobilius eis ligat & congregat ea in compōsito: & est illud quod est in eis quasi forma & finis. Deinde incepit declarare q̄ hoc necesse est esse animā & materie intellectum: & dixit: illud enim qd̄ agit dicitur valde nobile t̄c. i. & illud quod videntur esse nobilius elementis: necesse est ut sit anima. omne enim qd̄ dicitur esse nobilius alii quo minus est dignum nobilitate q̄ anima. anima igit̄ precedit omnia elementa causalitate & nobilitate: elemēta aut̄ tempore. D. o. & magis est impossibile ut aliud precedat intellectum. scilicet anima esset ex elementis: tūc precederent eam elementa nobilitate & causalitate: qd̄ est impossibile: & magis impossibile est opinari q̄ aliquod elementorum precedat intellectum fin nobilitatem: & fin cām finalē. D. dedit rationem super hoc: & dixit: necesse est enim ut ipse sit t̄c. i. necesse est enīz ut intellectus precedat in eī omnia attributa sibi: & que ab eo acquirant nobilitatem ut elementa. D. o. elementa aut̄ sunt principia entūm. i. & valde differunt. anima enim & intellectus sunt principia entūm fin finem & formam: elemēta aut̄ fin mām.*

¶ Omnes autem & qui ex eo quod sentit & cognoscit aīa que sunt ex elementis dicunt ipsam & qui maxime motuūz: non de omni dicunt aīa neq; enim sensitua omnia motua. videntē. n. esse

quedam animalium et mouentia sunt locum: et tamē videtur hoc solo motu mouere anima animalis. si multiter autem et quicunque intellectuum et sensituum faciunt ex elementis. videntur non. plante viuevere non participant loci mutatione: neque sensus et animalium multa intelligentia non habere.

// Et omnes facientes animam ex elementis per cognitionem et sensum: et per motum non loquitur de omni anima. non. non. videmus omnia sensibilia mota: quoniam quedam animalia videntur permanenter in eodem loco: sed videantur quod illo solo motu moueat anima animalia. et similiter etiam est dispositio ponentium intellectum et virtutem sensus ex elementis. plante enim videntur viuere: sed nullam habent portionem de motu locali: et plura animalia etiam non intelligunt.

83 // Dicit: et omnes ponentes substantiam anime ex elementis: quia cognoscit: et quia mouetur ex se non loquantur de substantia anime nisi particulariter: non universaliter: sicut debet facere ille qui vult naturaliter loqui de ea. D. incepit declarare hoc: et dicit: non enim videmus omnia sensibilia moueri. i.e. et diffinitio eo quod qui diffinierunt eam per motum est diminuta. multa enim sensibilia et animata non mouentur in loco: ut spongea maris: quoniam iste motus apud eos proprius est anime: si ita esset omne animatum mouetur in loco. error igitur accidit eis qui existimat quod iste motus est proprius anime sensibili. Et quoniam narravit dimensionem contingentem diffinientibus animas per motum: incepit declarare diminutionem accidentem ponentibus eam ex elementis per cognitionem: et dicit: et similiter est dispositio ponentium intellectum et. i.e. et similiter est de ponentibus intellectum: et substantia anime ex elementis: quia cognoscit. plante enim videntur habere vitam et non sensus neque motum in loco. et videmus quod multa animalia sensibilia non intelligunt: et si ita esset: necesse esset ut omne viuum esset sensibile: et omne sensibile esset intelligens: sicut opinabantur plures antiqui: sed non ita. omnes enim diffinientes substantiam anime per cognitionem aut motum: non incedunt via ducenti ad cognitionem substantie anime.

// Si autem aliquis et hec segregauerit posueritque intellectum partem aliquam anime. Similiter autem et sensituum: neque viuere sic dicet de omni anima: neque de tota vel una: hec autem sustinuit et que est morphicis vocatis carminibus ratio dicit enim animam ex toto ingredi respirantem que fertur a ventis: non possibile itaque platus hoc accidere: neque animalium quibusdam. quidem non omnia respirent.

// Et si homo cōcesserit ista: et postulerit quod intellectus est aliqua pars anime. et similiter etiam virtus sensus: tamen neque cum hoc locuti sunt universaliter de omni anima: neque de una anima universaliter: et similiter accidit in sermone qui dicit inueniri in versibus attributis archois. dicit enim quod anima intrat intus a toto apud anhelitum: quod venti deserunt eam: hoc igitur non accidit plantis: neque in quibusdam animalibus: quoniam non esse animal sit habens anhelitum.

84 // Dicit: et si homo concesserit eis quod omne animal est intelligent: et posuerit quod virtus: intellectus: et sensus sit eiusdem: tamen cum hoc etiam erit locutus de omni anima. qui non est locutus de ea per cognitionem non loquitur de anima non cognoscenti. qui autem per motum non loquitur de anima non mota: et cum hoc sermo ambo non est in eadem anima. natura enim anime more alia est a natura cognoscenti. isti igitur non loquitur de anima universaliter: et etiam cum hoc

quidam eorum loquitur de uno modo anime: et quidam de altero modo. D. o. et similiter accidit et. i.e. et hoc idem accidit sicut et loquitur de anima particulari: et existimat loqui de anima universalis singenti quod natura anime est illud quod intrat corpus a toto continent apud anhelitum. iste enim non loquitur de omni anima: quia plantae habent animam: tamen non habent anhelitum: et similiter plura animalia. anhelantes enim est animal ambulans sanguinem habentes: ut dicum est in animalibus.

// Hoc autem latuit sic opinantes. si vero ex elementis animam facere oportet: nihil oportet ex omnibus. sufficiens enim est altera pars contradictionis scipsem dijudicare et oppositam. Recto enim et ipsius et obliqui cognoscimus. Iudex enim utrumque canon est recto: obliqui autem neque luipsius: neque recti.

// Et ignorauerunt existimantes hoc. sicut ponentes animam ex elementis. s. q. non de necessitate debent ponere eam ex omnibus eis. sufficit. n. unum contrarium in iudicando super ipsum: et super suum oppositum. per rectum enim scimus rectum: etiam curuam. regula enim iudicat virumque per suam retitudinem. per curuam autem non scimus: neque ipsi in scimus rectum.

85 // Et isti ignorauerunt quoniam non indigebant ponere animam ex omnibus contrariis existentibus in elementis: sufficiens enim eis ponere eam ex altero duorum contrario. s. ex illo quod est habitus quidam et forma. Tale enim contrarium sufficit in iudicando super se et super suum oppositum. scimus enim lineam rectam per regulam rectam in ea quod est recta: et similiter curuam: si per curuam non scimus: neque ipsam: neque rectam: et causa in hoc est quia non debemus iudicare per contrarium quod est primum: sup contrarium quod est secundum.

// Et in toto autem quidam misericordiam dicitur in sortassis et Thales opinatur est osia esse plena deus: hoc autem huius quasdam dubitatiōes: propter quam n. cām in aere aut in igne anima quoniam sit non facit animal in misto: et hoc in his melior est putata. Queret enim utrumque aliquis: quam ob causamque in aere anima: ea que in animalibus melior et immortalis.

// Et dixerunt quidam quod anima est in toto: et forte ex hoc loco existimauit Melissus quod anima sit plena deo: sed in hoc loco est dubitatio. quod enim est. n. quod anima existat in aere et in igne que non facit animalia: et facit hoc in misto: sed sit existimat quod anima quod est in istis sit nobilior: et deinde hoc respondere: quod anima quod est in aere est melior: anima que est in animalibus et magis immortalis.

// Intendit ut mihi videatur quod quidam dixerunt quod anima existit in toto. i.e. in elementis et in compositis: et ex hoc existimauit Melissus quod omnia sit plena deo. D. o. querendum est enim et. i.e. et prima dubitationum contingentium huic opinioni est: quare anima inquantum est in aere et etiam in igne non facit animalia est. i.e. et quare hec corpora simplicia non sunt sensibilia et comprehensa: quoniam quoniam anima huius eandem proportionem habeat ad elementum et ad compositionem: necesse est ut si alterum eorum fuerit animatum: ut alterum etiam sit animatum. D. o. quis sit existimatur quod anima quod est et. i.e. et existimat sit quod anima que est in elementis magis digna est ut faciat elementa esse animata. existimatur igitur esse nobilior anima que est in misto ex elementis. D. o. dedit questionem secundam: et dicit: et potest homo respondere quare anima quod est in aere et. i.e. et primitus hoc opinari hanc opinionem respondere: quod enim est in elementis est nobilior: anima que est in animalibus. anima enim que est in elementis

est nō mortalis apud eos: et que est in animalibus ē mortalis.
Accidit autem ut rationibz incōueniens et irra-
tibile: et nangz animal dicere ignem: aut aerem
magis irrationalium est: et nō dicere animalia
cum anima insit incōueniens est.

Et contingit utriqz sermoni improbabile et
irrationabile dicere enim qz ignis et aer sūt aitalia
est simile sermoni fulto: et etiam nō dicere ea esse
animalia: et dicere ea habere alias ē improbabile.

87 Quum declarauit qz contingit dicēbus qz in elementis
est anima ut elementa sunt animata: dicit: et p̄mitit utriqz
sermoni tē. i. hoc quod ponit qz elementa sunt animata:
aut hoc qd ponit qz elementa habent animam et nō sunt ani-
mata. dicere enim qz ignis et aer sūt animata simile ē fimo
ni fulto: et dicere etiam qz habet animam et nō sunt animata
est valde improbabile: quia nulla differentia erit in aīaz
esse in animato: aut nō esse.

Opinari autes videntur animā esse et in his
quoniam totum partibus simili specie: quare ne
cessarius ipsi dicens dicere et animā similis specie par-
tibus esse: si intercipi aliquid continentis in aitali-
bus animata aitalia sunt. si autem aer quidez di-
scerptus similis specie: anima aut dissimilis par-
tibus. hoc quidē aliquid ipsius existet videlicet
aliquid autem nō existet. necesse est igitur ipsam si-
milis partis esse: aut nō unum esse in qualibet p-
te omnis. Manifestū igitur ex dictis qz neqz co-
gnoscere inest anime. ppter id quod est ex elemē-
tis: neqz moueri ipsam bene neqz vere dī.

Et quidam videntur existimare qz anima exi-
stiat in istis: quia forma vniuersi eoz est sicut for-
ma partium. oportet igitur eos dicere qz forma
anime etiam est sicut forma partii eius: quum ani-
mal nō sit habens animam: nisi quum in eo cōcludit
aliquid de aere cōtinenti. si igitur aer quum separat
est similis forme et anima: quum separatur non
est consimilum partium: manifestum est qz ali-
quid eius erit ens: et aliquid nō ens. necesse est igit
aut ut sit consimilum partium: aut nō existat in q-
liber parte totius. qm autem neqz cognoscere ex
istit in anima quia est ex elementis: neqz moueri
dī recte manifestum est.

88 Quum numerauit impossibilia contingentia huic opi-
nioni dedit causam ex qua existimauerūt elementa eē ani-
mata: et destruxit eam: et dixit: et videtur existimare tē. i. et
opinantur opinari qz anima est in elementis quia vnuū iu-
dicium habet totum et pars in recipiendo animā. D. d. o. 05
enī eos dicere tē. i. sed quum posuerint qz idem iudicium
habet totum et pars elementoz in recipiendo animā: oportet
eos ponere qz natura anime vnuūsalis: et forma eius
est sicut forma partium. s. qz iudicuz vnuūsalis in sua nā
et particularis idem. et quum declarauit hoc dedit causam
propter quam opinati sunt qz pars elementoz est anima-
ta: et qz proprietate hoc debet esse totū animatum: et dixit: quum
animal nō sit habens animam tē. i. et opinati sunt qz pars
elementoz est animata: quia viderūt qz animal nō sit ani-
matum nisi quando in corpore intrauerit apud anhelitus
aliquid aeris continentis: et ideo opinantur qz ista p aeris
que est in corpore animalium est animata. et quia natura
partis est talis: necesse est ut natura totius sit talis: et ordo
verboz deberet esse talis: et videntur existimare qz aīa exi-
stiat in istis. i. in elementis. s. qz forma totius et partis ē idē
sed pars est animata. oportentur enim qz animal nō sit ani-
matum nisi per aerem qui concluditur in eo: et ideo oportet
eos dicere qz forma aīa vnuūsalis ē sicut forma partis
s. qz natura anime vnuūsalis que est in elementis: et parti-

cularis que est in animalibus est eadem. Et quz narravit
hoc: incepit declarare modū finem quem contingit eis: et di-
xit: si igitur aer quum separatur tē. i. si igitur aer quum diui-
ditur est consimilis forme. s. qz natura partis et totius ē ea
dem: et anima que est in elementis quum diuiditur p diuisi
one elemētoz nō est consimilum partium: quoniaz illud
quod existit ex ea in parte. s. in animalibus est mortale. et
quod existit ex ea in toto est nō mortale: manifestum ē qz
pars que existit ex ea in toto: alia est ab ea que existit ī pie
ergo necesse est: aut ut anima que est in toto sit simili aīe
que est in parte: si posuerimus qz totum et pars habet idē
iudicium in recipiendo animā: aut ut ponamus qz iudicium
totius et partie in recipiendo animā: aut idem: et illud qd
sequitur ponere eoz: s. qz anima que est in toto est nobilis
or ea que est ī parte: et hoc posito destruitur argumentū
eoꝝ per hoc anima existit in toto: quia existit ī parte
quoniam quā natura anime fuerit diversa: diversabitur
etiam natura recipientis: unde necesse est sicut dixit: vt nō
quilibet pars eius recipiat animā mortalem: sed partes p
prie: iudicium igitur totius et partis nō est idem: et debes
scire qz hoc contingit necessario dicentibus elementa esse
nō animata: et quod est ex eius in animalibus est animatus
s. contingit eis dare causam propter quam fuit: ita sicut co-
tingit hoc dicentibus elementa animata: sed per animam
nobilitatem anima existent in animalibus sed causa data
a dicentibus elementa esse nō animata nō potest esse data
a dicentibus ea esse animata. s. mistio et complexio: et ideo
vīsum est nobis qz pertinentibus primas perfectiones aīe ē
factas a mistione et complexione nō a causa extrinseca co-
tingit et elementa sunt animata per animā eāque anime
existenti in animalibus: et Aler. videt hoc opinari ī pīnū
perfectionibus anime: et est contra Aris. et contra ipsaz ve-
ritatem: et nullo differit in hoc prime perfectiones et vi-
tē: et ideo vīdūs qz ista opinio simili est opinioni dicen-
tū casum esse et negantū cām agentem. D. d. fin reme-
morationē sumū eoz que predicit: et dixit: qm autem
neqz cognoscere tē. i. manifestū est igitur ex hoc qd dixit qz
nō est necesse ut sit ex elementis. ppter hoc qd cognoscit et
sunt: neqz enā hoc qd et mouere est verz.

Quoniam autē cognoscere inest anime et sen-
tire et opinari adhuc concupiscere et deliberare
et oīo appetere: sic autē et fin locum motū ab aīa
in animalibus: adhuc autem augmentū et statutū
et decernit utrū toti anime vnuūquodqz hoz in
sit et omni intelligimus et sentimus et alioz vnuū-
quodqz facimus et patimur: aut partibus alteris
altera: et vivere igitur utrū in aliquo hoz sit vno:
aut in pluribus: aut in oībus: aut aliqua alia cā.

Et quia anime habet cognoscere et sentire: et
existimare: et etiam appetere: et velle: et vnuūsalis
modos desideri: et etiam animal habet p ani-
mam motum in loco: et etiam augmentum et co-
plementum et diminutionē: utrū vnuūquodqz
istoz est totius anime: et per ipsam totam intelli-
git et lenti et mouet: et facit alios motū: et actiōes
et passiones: aut nō agit et patitur: nisi per mēbra
diuersa: et actiones et passiones diuersas: et utrū
vita est in vna istaz: aut in pluribus vno: aut in
oībus aut habeat aliam causaz.

Quum contradixit sermonibus antiquoz de anima
incepit hic declarare qz primo considerandum est de ani-
ma et de numero actionum eius diuersarum in genere.
Deinde vtrum omnes prouenant ab vna virtute scilicet
ab aīa: aut agit vnuūquodqz actionū eius diuersas in gen-
re per vntes diuersas: aut fin diffinitionem et subiectum
aut fin diffinitionem tūm: et dixit: et quia aīa tē. i. et quia

anima habet quinque actiones aut passiones diversas in genere: quae una est scire et existimare. secunda sentire. tercya desiderare et volle. quarta moueri in loco. quinta augeri et minuti et nutriti: utrumque liberum est actionum diversarum in genere sit totius animae: ita et per eadem naturam intelligi et senti et mouetur in loco et desiderari et nutriti et universaliter agit et patitur in quoque illo modo: aut non agit aut patitur in quoque eorum nisi per virtutes diversas et membra diversa et membra communia eius convenientia. hec igitur est opinio Aristotelis. non enim opinat quod facit diversas actiones per vias diversas et unica membra triplex: neque per vias virtutes et membra diversa triplex: nec etiam per virtutes diversas et membra diversa triplex: sed opinatur quod facit per vias diversas et membra unica. s. principia et membra diversa: et hoc intendebat quoniam dicit: per vias diversas et membra diversa. i. tunc hoc quod agit cum membris convenientibus: quoniam si sic non intelligeretur erit idem cum sermone Platoni. D. d. ut vita est in via ista et per se existimat: et per se existimat est cum hoc ut illud quod dicitur vita est in via aliqua ista virtutum quinque: aut in pluribus viis: aut in omnibus.

// Evidet itaque quidam partibilem ipsam et alio quidem intelligere: alio autem percupiscere. Quid igitur continet animam si partibile est apta nata: non. n. utique corpus. videtur enim contrarium magis anima corporis continere excedente. s. spiratio et marescit.

// Et quidam dicitur quod anima est diuisibilis: et quod ipsa intelligit per hoc et desiderat per aliud. Quid igitur continuit animam si naturaliter est diuisibilis hoc. n. non est corpus quoniam existimandus est esse econtrario. s. quod anima continuet corpus. Et hoc demonstrat quod quoniam exercit ab eo putreficer.

50 Innuis platonem qui opinat quod anima essentiale dividitur in corpore secundum divisiones membrorum quibus agit suas actiones diversas: et quod non communitatur in aliquo membro: ita quod pars intelligens est in cerebro: triplex: et desiderans in corde: triplex: et nutritus in epate: et dicit: et quidam dicitur ut et quidam dicit quod anima dividitur et separatur per divisionem membrorum: et copulatur per intellectum per membrum: et virtutem: ita a membro et a viante quibuscum desiderat. D. d. quid igitur continuit animam ut. sed si posuerimus quod anima dividitur essentiale per divisionem membrorum in quibus existit: et manifestum est per se quod anima que est in singulis individuis nobis est unica. Quid igitur copular partes animae sunt quod potest dici esse una: non enim potest aliquis dicere quod hoc sit corpus quod copulat partes animae: quoniam magis rectum est dicere quod corpus est unus: quod anima est una non econsumens: et hoc intendebat quoniam dixit: existimandus est enim esse secundum ista opinionem. s. quod anima magis digna est ut sit causa copulationis corporis et sue unitatis in numero: quod ut sit corpus causa copulationis anime: omne. n. quod est unus et continuus non per suam maiorem sed per suam formam. Sed quia ista argumentatio est quasi latens in hoc loco dedit significacionem manifestam: et dicit: et hoc demonstrat quoniam exercit a corpore putreficer. i. dividetur.

// Si ergo alterius aliquid unum ipsum facit illud maxime erit anima: oportebit autem ita ut illud querere utrum unum aut multiparitum sit. siquidem enim est unum propter quid non mox etiam unum: si vero diuisibile ita ut non querat quid est continens: et sic vires procedet in infinitum.

// Si igitur est aliud quid quod facit eam et unum illud proculdubio est anima. Sed querendus est de illo ut sit unum aut plurimum partium. si igitur fieri unum et diuisibile: tunc querendus est quid est illud

quod copulat ipsum: et erunt principia et infinita. // Si igitur corpus non facit eam esse unum et continua: et dixerit aliquis quod est aliud quod facit eam esse unum: dicimus quod illud est anima: et reuertetur perscrutatio. s. utrum illud in se est unum aut plura: si unum hoc est quod volunt: si plura reuertetur questione: quid copulat illud per quod copular anima: et sic in infinitum: et non erit illuc principium primum continuationis: et hoc intendebat quoniam dicit: et principia illius erunt infinita: i. principia continuationis et unitatis existentes in homine erunt infinita: quapropter nulla unitas erit.

// Dubitabit autem aliquis et de partibus ipsius quam positionem habet unaqueque in corpore: si enim tota anima omne corpus continet continent et partium unaquamque continere aliquid corporis: hoc autem assimilatur impossibili: qualiter enim pars aut quomodo intellectus continet graue est fingere.

// Et debet homo dubitare de eius partibus: et querere que virtus dat cuiuslibet parti corporis esse quoniam si tota anima copulat totum corpus: oportet ut unaqueque partium copulet unaquamque priorem corporis: et iste sermo est similis impossibili: diffit enim est: n. et etiam in fingendo dicere quam pars copulat intellectus et quomodo.

52 // Quoniam declarauit quod contingit dicentibus alias esse diuisibilem omnibus modis ut sit una secundum quod est anima: et diuisibile secundum quod habet actiones diversas: dicit dubitanter: super hoc: et dicit: et debet homo dubitare de partibus eius: quoniam fuerit opinatus eam habere secundum hunc modum: s. ut sit diuisibilis uno modo: et unica alio modo: et querere que virtus dat cuiuslibet ista secundum priorem corporis continuationes necesse est: n. si tota anima copulat totum corpus secundum quod est in eo secundum totum: ut unaqueque partium eius sit in unaqueque parte corporis: ita quod copulat ipsum secundum quod est in eo. D. d. et iste sermo est similis impossibili: et. i. et ponere quod quelibet pars eius copulat unaquamque partem corporis: et existit in ea: s. et videtur impossibile: intellectum enim videtur impossibile attribui aliqui membrorum corporis: et debet scire quod ista dubitatio non sequitur hic nisi quia non determinat utrum sit unica secundum subiectum: et plura secundum virtutes: ita quod diuisio anime in suas partes sit sicut pomum in odorem: colorem: et saporem: aut est unica proprietas naturae communem: et plura: quia ista natura habet diversas virtutes: ita quod diuisio anime in suas partes sit sicut divisionis generis in species: quoniam secundum hunc modum contingit dubitatio predicta: quoniam posuerimus eam unica secundum subiectum non contingit hoc. secundum: n. partium eius erit unus triplex: et quedam eaz erit subiectum quadruplicatum.

// Evidenter autem et plante decise vivere: et aialium quedam inciso tangunt eandem habentia alias specie et si non numero: unaqueque quidem partium sensum habet et mouetur secundum locum in quoddam tempore.

// Et videmus plantas vivere etiam quoniam diuisi sunt: et similiiter quedam aialia anulosa quia aia in eis sit una secundum formam: et si non est una secundum numerum videtur quod vires pars sentit et mouetur in loco alterius.

53 // Quoniam dedit impossibile contingens sermonem quod tota anima est in toto corpore: et partes in partibus: et iam deciderat impossibile contingens etiam sermonem quod anima diuisitur per divisionem membrorum absque eo quod sit in ea virtus universaliter copulante corporis: incepit hic dicere his duabus opinionibus: et dicit: et nos videmus plantas secundum: i. et signum super hoc quod pars aia non existit in partibus corporis: et quod nos videmus plantas et plura aialia ut anulosa quoniam diuisi sunt agit motum vires pars: et sensum in animalibus: et augmentum

er numerum in plantis: sicut totus: et si pars sensus esset in alia parte corporis ab ea in qua existit motus: tunc quin animal anulosum dividere non moueret et sentiret: sed pro eius que mouetur esset alia ab ea que sentit. et similiter si pars nutritiva esset in plantis in parte altera ab augmentativa: tunc impossibile esset ut quin plures plantae dividuntur vi viuerentur: et quin plantarentur ut viuerentur. Dicitur quasi anima sit in eis una secundum formam non secundum numerum: contingere ut corrumperetur apud divisionem corporis: sicut accidit hoc in pluribus animalibus: et in quibusdam plantis: et si partes anime essent in partibus corporis: contingere ut quin corpus dividatur in illas prout quilibet eorum ageret suum proprium: et pars mortua esset alia a sensibili: et nutritiva ab augmentabili. et quod ita sit sic dicit: necesse est ut anima sit in toto animali: una secundum effectum: et plures secundum virtutem: ita quod quedam partium sit subiectum quo rursum: et nutritiva sit subiectum sensibili: tanquam sensibilis et tangibilis sit subiectum alterius sensuum: et similiter quedam quo rursum ut post declarabitur: et quoniam anima sit talis in omnibus animalibus: aut est una in numero: sive in animalibus vegetabilibus: quoniam pars non vivit post divisionem: aut ut sit in eis quasi una in specie: sive in eis quoniam pars vivit post divisionem: et sunt illa quoniam membrana sunt consimiles.

Si autem non permaneneret nullum inconveniens est: instrumenta enim non habent quibus salvantur naturam: sed nubilominus in variis partium omnium existunt partes: et similis speciei sunt adiunctae: et toti ad invenientem quidem sicut que non sensibiles sunt: toti autem ales tanquam individualibus existente.

Et non est inopinabile ut remaneant: non enim habent instrumenta quibus conservant suam naturam: sed tamen hoc non dat ut in uniusque partium sint omnes res anime: et sunt consimiles in specie ad invenientem: totius autem anime est quia est dividibilis.

94. Et non est inopinabile ut partes istae animalium et plantarum remaneant in agendo actiones totius: causa non in hoc est quia iste modus animalis non habet diversa instrumenta que appropiantur actionibus diversis: sive cum membris communis officiis in quo existunt in potentia oculi actiones sicut est cor: cui aliis anime membris: ut declaratum est in libro de animalibus. Sed quodlibet membra membraque illius animalis adaptata omnibus actionibus sive. et similiter quodlibet pars partium unius membris: et causa in hoc sic debet intelligi: quoniam divisione partis membra officia non est divisione totius: necesse est quoniam anima impossibile est ut existat in aliquo animali: propterea illi sive nisi habeat principium: ut per eius adaptetur ad hoc quod habet totum ad recipiendum animam. Ut ergo si cor habet naturam recipiendi animam: quia habet talam figuram: manifestum est quod pars eius non recipit illam animam: quia non habeat illam figuram. unde necesse est ut secundum iudicium habeant animalia quoniam membra sunt consimiles. sive illud quod recipit totum recipiat pars quoniam habent eandem divisionem. Dicitur sed tamen hoc non dat ratione: sive iste modus animalis non habet corporis officia: neque habet membra officia: non est remotum ut anima que est in qualibet parte eius sit consimilis ad invenientem in specie: et similiter etiam anime que est in toto: immo quod membra eius non sunt officia: necesse est ut sit sic. Dicitur totius autem anime est quia est dividibilis: et cetera autem anima que est in rebus consimilem in specie: est quia est divisula in actu: et una quoniam eam agit actionem alterius: consimilitudo autem inter anima que est in partibus et anima que est in toto in specie: sive tota anima per potentiam et divisibilitatem: non secundum quoniam quoniam dividitur: tunc non remanebit totum: sed ipse dividitur hoc: quia propter alteram duarum divisionum

quoniam hec particula: aut demonstrat divisionem: et quia si dicatur: consimilitudo autem que est in specie inter partes quia est divisula in actu: totius vero quod est divisibilis.

Videtur autem que in plantis anima principium quoddam esse: haec non soluz communicant et animalia et plantae: et ipsa quidem separatur a sensibili principio: sensum autem nullum sine hac habet.

Et videtur etiam quod principium existens in plantis sit aliqua anima: in hoc non solo communicant plantae et animalia: et hoc differt a principio sensibili: et nihil huius sensum sine isto.

95. Quod dedit rationem in sermone predicto super hoc quod anima non dividitur essentialiter per divisionem subjecti: ex hoc quod apparet in plantis: et iste sermo non est acceptus a ratione nisi ei qui concedit quod plantae habent animam: incepit declarare hoc quod: et dicit: et videtur etiam quod principium recte: et videtur etiam quod principium quo plantae nutritur et augentur sit anima: in hoc non principio existimat habere communicationem cum animalibus secundum vitam: et non dicitur mortuus nisi animal quod caret principio: et vita non principio sensus et motus. Et quod narratur quod animalia communicant in hoc principio cum plantis secundum vitam: incepit narrare quod plate non communicant eis in hoc: et quod communicatio sensus et motus cum nutrimento est necessaria: et dicit: et hoc differt a principio sensibili recte: et principium quod est nutrimento et augmentum et generationis separatur a principio sensibili in plantis: sed principium sensibile non separatur ab illo: quoniam omnia animalia nutritur et augentur. Sed debes scire quod necessitas essendi nutritibile aut augmentabile non est sicut necessitas essendi calidum: aut frigidum: aut humidum: aut secum: aut grave: aut leue: et quod secundum esse augmentabile et nutritibile est ei secundum quod est corpus naturale: quoniam si non fuerit sic determinatum non est necesse propter communicationem cum principio sensibili: ut principium secundum sit anima.

De quidem a prioribus tradita sunt de anima dicta sunt. Itaque autem tanquam ex principio redeamus: tenantes determinare quid est anima et quae ratione erit communissima ratio ipsius.

Dicitur est igitur quod accepimus ab antiquis de anima modo incipiemus: aliter in determinando animam quid est secundum divisionem quam comprehendit ipsam.

Co. I. Quoniam contradicit opinionibus antiquorum: incepit modo querere de sua eius: et dicit: hoc igitur est quod accepimus secundum. hoc igitur est quod diximus in contradicendo opinionibus quas accepimus de anima. Dicitur narratur quod oportet incipere in cognoscendo suam eius: et considerare in hoc quoniam sciat divisionem que est magis universalis: et magis comprehensio de oculis partes anime: et dicit: modo autem incipiamus secundum: id est modo autem incipiamus loqui de anima alio modo: quia non invenerimus ab antiquis aliquid utile de ea: et primo debemus invenerire divisionem que est magis universalis omnibus partibus eius: cognitione: et universalis semper debebit precedere cognitionem propriae: et sermo eius est intellectus pro se.

Dicimus itaque prius quoddam genus eorum que sunt substantiam: huius autem aliud quidem est sicut materia que secundum non est hoc aliquid aliud autem formam: et speciem secundum quam iam dicitur hoc aliquid: et tertiam que est ex his:

Est autem materia quedam potentia species autem est endelechia: et hoc dupliciter: hoc quidem sicut scientia: illud autem sicut considerare.

Dicamus igitur substantia est unum generum entium substantiarum autem quedam est substantia secundum suam rationem: et ista non est per se hoc: et quedam est forma per quam dicitur in re quod est hoc: et autem tertia est illud quod est ex ambobus: et materia illa que est in potentia: forma autem est perfectio: et forma est duabus modis: unus est sicut scire: et aliud est sicut speculari.

- Q**um voluit scire distinctionem universalis omnibus partibus animae et fuit quasi manifestus quod collocat in genere substantie: incepit dividere quod modus esset substantia et in quo modo est anima: et dicitur quod substantia est unum genus secundum ens: et enim quod substantia est illud secundum ens est antecedentia in esse: quorum anima est unus: ponere enim aliam accidens est impossibile sed et nobis prima cognitio naturalis opinatur enim quod substantia est nobilior accidente: et quod anima est nobilior omnibus accidentibus existentibus hic. Et cum narravit quod substantia universaliter debet poni genus talium istorum entium: incepit dividere eius genera: et dicitur: et substantiarum quedam est anima secundum i.e. et omnia de quibus dicitur substantia sunt tribus modis: quoz unus est ut sit materia prima que per se non est formata: neque aliquid per se in actu: ut dictum est in primo physico: secundus autem est forma per quam in dividuum sit hoc: tertius est illud quod sit ex istis ambobus quoniam autem forma est: et cum hoc est substantia: manifestum est enim quia comprehenditur sensus: est autem substantia quia est pars substantiae: et similiter pars huius substantiae quia auctor: auctor substantia: et similiter prima materia est substantia: quia est una pars quae que auctor auctor substantia. s. individualis. D. incepit describere substantiam que est finis materiam: et que est finis formam: et dicitur et materia est illa que est in potentia secundum i.e. et materia est substantia que est in potentia: forma autem est substantia per quam perficit hec substantia que est in potentia formam: et ista forma innaturatur duabus modis: quoz unus est finis quod est in actu: non prouenit ab ea actio que innata est: ponere ab ea scire a scientia qui non videtur sua scientia: secundus est finis quod pertinet ab ea illa actio: scire est de scientia quando scire: et prima forma dicitur prima perfectio: secunda autem dicitur postrema.

Substantie autem maxime videntur esse corpora: et hoc est physica: hec enim alioz principia. Physico autem: alia quidec habent vitam: alia autem non habent vitam: et quedam non. et dicere est vita non nutrit: et augeri: et diminuiri: et dicere est vita ut omne corpus physicum participans vita substantia erit: substantia autem sic est composita.

Et corpora sunt ea que proprie dicuntur substantie: et maxime corpora naturalia: ista enim sunt principia alioz corporum: et corpora naturalia: quedam habent vitam: et quedam non. et dicere est vita non nutrit: et augeri: et diminuiri: et dicere est vita ut omne corpus naturale habens communicationem in vita: corpore

- Q**um demonstrauit nobis numerus substantiarum: incepit declarare nobis que eas sit magis digna ut habeat hoc nomen: et dicitur: et corpora que proprie dicuntur secundum i.e. et corpora composita habet hoc nomen substantia magis proprie finis quod est magis famosum: et maxime corpora naturalia: ista enim sunt principia corporum artificialium. D. o. unde necesse est ut omne corpus habens communicationem in vita: corpore

naturale necesse est ut sit substantia: immo magis dignum est habere hoc nomen substantia. D. expoluit hoc nomine vita: et dicitur est dicere est vita nutrita secundum i.e. et intelligi per vitam principium quod est commune omni animali. s. nutrita et augeri et minus essentialiter: et illud quod est proprium plantarum: quoniam hoc nomen vita dicebatur in lingua greca de omni eo quod nutrit et augeri. animal n. dicitur de omni eo quod nutrit et sensit: in arabico autem videtur significare idem: sed tame non dicitur morum nisi animal quod caret principio nutrimenti et sensus inservit: non principio sensus et motus omnis: et dicitur: essentialiter: quia innaturatur extra viuuus aliquid quod assimilatur augmento et diminutioni: ut lapis: et non est vivum: et quoniam declarauit quod necesse est ut omne corpus habeat vitam sit substantia: declarauit cuiusmodi substantia est: et dicitur: et est substantia finis quod est compositum. i.e. et necesse est ut corpus vivum sit pars composita: et est hoc individualis.

Anoniam autem est corpus et huiusmodi vitam habens: neque vita est corpus anima: non est enim eoz que in subiecto corpus: magis autem sicut subiectum et materia est: necesse est ergo alia substantiam esse: sicut speciem corporis physici potentiam vitam habentis.

Et quia corpus vivum est corpus et est tale impossibile est ut anima sit corpus: corpus enim non est eoz que sunt in subiecto: immo est sicut subiectum in materia: unde necesse est ut anima sit substantia secundum quod est forma corporis naturalis habens vitam in potentia.

- Q**um declarauit quod corpus vivum est substantia secundum quod est compositum ex substantia que est finis materiam: et ex substantia que est finis formam: incepit querere de anima vita sit substantia composita scilicet corpus: aut finis formam. dicere. n. anima esse materiam impossibile est: et hoc manifestum est per se: et dicitur: et quia corpus vivum secundum i.e. et anima non est substantia secundum compositionem compositum. n. corpus habens vitam non est corpus vivum secundum quod est corpus simplificatus: sed finis quod est tale corpus: est igitur vivum per aliquid existens in subiecto: non per aliquid existens non in subiecto: corpus autem est substantia finis quod est subiectum: et quoniam de dictis propositionibus ex quibus consequtitur ut anima non sit substantia finis quod est corpus: sed finis quod est forma: dicitur: unde necesse est ut anima sit substantia secundum quod est forma corporis naturalis habentis vitam in potentia secundum quoniam autem non est substantia secundum corpus declarabitur in secunda figura per illas duas propositiones predictas. s. et anima est in subiecto: et corpus est non in subiecto. quoniam vero est substantia secundum formam: manifestum est ex hoc quod est substantia in subiecto: hoc propter ipsum est forma. s. vita sit substantia in subiecto: et dissentit ab accidente quoniam accidentis non est pars secundum compositum. forma autem est pars huius substantiae compositae: et etiam equivoce dicuntur forma esse in subiecto et accidentis esse in subiecto: subiectum enim accidentis est corpus compositum ex materia et forma et est aliud existens in actu: et non indiget in suo esse accidentem: subiectum quoniam formen non habet esse in actu secundum quod est subiectum nisi per formam: et indiget forma ut sit in actu: et maxime primi subiectum quod non denudat a forma oportet. propter similitudines inter ista errauerunt plures loquentium: et dixerunt formam esse accidentem et ex hoc declarabitur pfecte quod anima non est substantia secundum materiam: materia enim est substantia secundum quod est subiectum. anima autem secundum quod est in subiecto: et dicitur habens vitam in potentia: i.e. et necesse est ut anima sit substantia secundum quod est forma corporis naturalis habentis vitam secundum quod dicitur habere illam formam in potentia ut agat actiones vite per illam formam.

Substantia autem actus huiusmodi igitur corporis actus. Hic autem dicitur dupliciter: aliud quidem sicut scia-

alius quidem sicut considerare manifestum est igit
et sicut scientia: inexistere. n. anima et somnus et vi-
gilia est. proportionale autem vigilancia quidem ipsi
considerare: somnus autem ipsi habere et non
operari.

Et ista substantia est perfectio; est igitur perfectio
talis co: poris. et quia perfectio dicitur duobus
modis: quod vnuus est sicut scire: et aliud sicut aspi-
cerre: manifestum est quod ista perfectio est sicut scire
quoniam apud ipsum esse anime: et vigilia est simili-
tudine studio: somnus autem est similis dispositioni
rei: quem potest agere et non agit.

Quoniam declarauit quod anima est substantia finis somnis
et forme sunt perfectiones habentia formas: et sunt duobus
modis: incepit demonstrare quod perfectio est in distinctione aie
quasi genus: et dicit: et ista substantia est perfectio t.c.i. et quod
substantia que est finis forma est perfectio corporis haben-
tis formam: etiam declaratum est quod anima est forma: nec-
se est ut anima sit perfectio talis corporis. i. perfectio corpo-
ris naturalis habentia vitam in potentia finis et perfectur
per ipsum: et qui declarauit quod anima est perfectio: decla-
rauit finis modos dicitur perfectio: et dicit: et perfectio est
duobus modis t.c.i. et quia perfectio est duobus modis:
quod vnuus est sicut scientia existens in scientie: quoniam non
vitur sua scientia: et aliud est sicut scientia existens in sci-
entie: quoniam vitur ea. D. incepit demonstrare finis quem
modum isto: quo: dicitur quod anima est perfectio: dicit:
manifestum est quod ista perfectio est sicut scientia. i. et ideo dicendum
est in distinctione aie t.c. D. o. et est finis quod est organicum: ita
cedidit in scriptura locus alius: et est corpus finis quod est organi-
cum. i. corpus habens vitam in potentia est primus organicus
corpus. Et qui narravit quod corpus vivum est organicum: et
hoc fuit manifestum in animalibus: sed latuit in plantis: ince-
pit demonstrare quod organa existunt etiam in plantis: et dicit:
et partes plantarum sunt etiam organica t.c.i. et sermo eius
hoc est manifestus. et hoc quod dicit de plantis manifestum
est. folia enim ita sunt de plantis sicut cori in animalibus: et ra-
dices sunt sicut os: quoniam virtus comprehendit cibum: et hoc inter-
debat quoniam dicit: quoniam isti duo modi continent cibum. s. radi-
ces et os et alia ventricula quae trahunt ad ipsa.

penitus simplices: ut solium fructiferi et operi-
mentum: fructifex autem fructus. radices vero ou-
similes sunt: ut rizae enim trahunt alimentum.

Et scientia in eodem antecedit in esse: et ideo
anima est prima perfectio corporis naturalis ha-
bentis vitam in potentia: et est finis quod est organi-
cum: et partes plantarum sunt etiam organica: sed
valde simplicia. U. g. quod solia sunt cooperatoria et
vestes fructibus: radices autem similes sunt ou-
quoniam isti duo modi contrahunt cibum.

Quoniam declarauit quod genus anime est perfectio que est
quasi scientia existens in scientie quoniam non vitur ipsa: incepit nar-
rare quod ista perfectio precedit in esse finis perfectiones: et
quod propter hoc debet adiungi in distinctione quod anima est pri-
ma perfectio corporis naturalis habentis vitam in poten-
tia: et dicit: et scientia in eodem t.c.i. et perfectio que est qua-
si scientia precedit in esse in individuo secunda perfectiones
que est quasi studium. Et quoniam narravit hoc: incepit nar-
rare quod propter hoc debemus hanc intentionem dicere in dis-
tinctione: ut per primam distinguatur a perfectione postre-
ma: et dicit: et i. aut est perfectio prima t.c.i. et ideo dicendum
est in distinctione aie t.c. D. o. et est finis quod est organicum: ita
cedidit in scriptura locus alius: et est corpus finis quod est organi-
cum. i. corpus habens vitam in potentia est primus organicus
corpus. Et qui narravit quod corpus vivum est organicum: et
hoc fuit manifestum in animalibus: sed latuit in plantis: ince-
pit demonstrare quod organa existunt etiam in plantis: et dicit:
et partes plantarum sunt etiam organica t.c.i. et sermo eius
hoc est manifestus. et hoc quod dicit de plantis manifestum
est. folia enim ita sunt de plantis sicut cori in animalibus: et ra-
dices sunt sicut os: quoniam virtus comprehendit cibum: et hoc inter-
debat quoniam dicit: quoniam isti duo modi continent cibum. s. radi-
ces et os et alia ventricula quae trahunt ad ipsa.

Si autem aliquod communis in omni aia oporit
dicere: erit virtus actus primi corporis organici
physici: unde non oporet querere si vnuus est ani-
ma et corpus: sicut neque cera et figura: neque omni-
no vniuersaliter materia: id cuius est materia.
hoc enim vnum et esse quoniam multipliciter dicant
quod proprius est: actus est.

Si igitur aliquod vniuersale dicendum est in
omni anima: dicemus quod est prima perfectio cor-
poris naturalis organici: et ideo non est perfectio
duo vnuus et corpus sunt idem: sicut non est
perfectio animalis in cera et figura: neque in ferro
et figura: neque vniuersaliter in materia cuiuslibet
et in illo quod habet illam materiam. vnum enim et
ens quoniam dicuntur pluribus modis perfectio est illo
de quo dicitur hoc prima intentione.

Quoniam declarauit hoc: dicit: si igitur aliquod vniuersale
t.c.i. si igitur possibile est diffinire aiam distinctione vniuersali
nulla distinctione est magis vniuersalis quam ista: nec magis con-
ueniens habeat anime: et est quod anima est prima perfectio corporis
naturalis organici. et induxit hunc sermonem in formam du-
bitationis: quoniam dicit: si igitur dicendum est t.c. excusando a du-
bitatione accedit in partibus istius distinctionis. perfectio
n. in aia rationabili et in alijs vnuus anime sere de pura
equatione: ut declarabit post: et ideo potest aliquis dubitare
et dicere quod aia non habet distinctionem vniuersalem: et i. dicit
si igitur t.c. quasi dicat si igitur fuerit coextensum nobis quod possi-
bile est inuenire finem vniuersalem comprehendentes oes ptes
aie erit ille finis iste. D. o. et i. non est proutadum t.c.i. et quoniam
declarauit quod anima est prima perfectio corporis naturalis: et quod anima
t.c.i. non habet hoc esse nisi ex eo quod habet aiam non est dubi-
tandum quod anima et corpus quoniam sunt duo fiant idem: sicut
non est dubitandum hoc in cera: et in ferro cum figura existere

¶ Primo autem generatione in eodez scientia est
vnde anima est primus actus corporis physici
potentia vitam habentis. Tale autem quodcumque
organicum. organa autem et plantarum partes sunt: s.

in eis: et vniuersaliter in materia cuiuslibet: et in re quod existit in illa materia. hec enim nomina. scilicet vnum et ens: id dicantur pluribus modis: tamē prima perfectio in oībus istis. scilicet forma magis digna est ut habeat hoc nomen. scilicet vnum et ens. sed illud quod ē congregatum ex mā et forma. congregatum. non dicitur vnum nisi per unitatem existentem in forma. mā. nō est hoc nisi per formam. et si mā et forma essent in cōposito et existentes in actu: tunc cōpositum non diceret vnum: nisi dicitur in rebus que sunt vnum fīm cōtractum et ligamentum. mō autē quia mā non differt a forma in cōposito nisi potēta et cōpositum non est ens in actu nisi per formam: tunc cōpositum non dicitur vnum nisi quia sua forma est vna: et quasi innuit p̄ hoc quoniam contingentem dicentib⁹ q̄ aīa ē corporis: et ē quod illud p̄ aggregat ex aīa et corporis viuū.

¶ Universalis quidem igit̄ dicta est quid sit animalia: est. n. substantia que fīm rōnem. hoc autes est quod quid erat esse huiusmodi corporis. sicut si a liquido organoz physicius esset corpus: ut dolabria. erat quidem enim dolabre esse substantia ipsius et aīa hec diuisa autē hac nō vtiqz ampli⁹ dolabria erit: sed autē equivoce: nūc autē est dolabria nō autē huiuscmodi corporis quicqđ estesse et ratio anima et physici huiuscmodi corporis habentis in se ipso p̄incipium motus et stat⁹. Iam igit̄ diximus quid est anima vniuersalit̄ et est substantia fīm hanc intentionē. scilicet fīm illud q̄ hoc corpus est quod est: quādmodū si aliquod instrumentum esset corpus naturale: vt securis: tūc acumen securis est substantia et est aīa fīm hāc intentionē: et ideo quod illud est abstractū non erit securis post nisi equivoce. materia autē erit securi post. anima. nō est quidem talis corporis et intentionis eius: fīm corporis talis nālis habentis p̄n cipium motus et quietis.

8 **¶** Quoniam predicit q̄ anima est substantia: deinde declaravit q̄ est forma et perfectio: incepit hic inducere modū per quem potest accidere certitudō q̄ formē nālē sint sibi et hoc est necessarium in hoc loco: et dixit: iam igit̄ dixim⁹ tē. i. declaratum est igit̄ ex hoc quod dixit quid est aīa vniuersalit̄. et fīm q̄ dixit in hac distinctione: anima est sibi fīm intentionem per quam dicimus in re per quā hoc corpus nāle est substantia: nō alio mō. D. o. exemplū de corporibus artificialibus: et fecit differentiaz in hoc in corpore naturalia et artificialia. essentia. n. rerum artificialium sunt actus: et ideo existimauerūt quidā q̄ ita est de essentiis corporum nālium: et dixit: quādmodū si aliquod instrumentum et formē et essentia corporum nālium sunt substantia: quādmodū si aliquod instrumentum esset corpus naturale vt securis. si imaginari suerimus ipsum esset ens naturale: tunc acumen securis esset sibi eius. D. o. rōnem super hoc et dixit: et similiter ista cum abstracta est tē. i. et necesse ē in securi si esset ens nāle: vt eius acumen esset sibi. securis. n. nō dicitur illud quod congregatum est ex materia. scilicet ferro: et forma que est acumen: et si acumen auferat et esset securis corpus naturale: tunc securis nō esset: q̄ materia et forma nō essent nisi diceretur securis equoce: et illud p̄ cuius ablātione auferatur hec substantia est substantia: est. n. pars eius pars autē substantia est substantia. D. o. materia autem erit post securis. i. materia autem: q̄ securis est corpus artificialis. tunc acumen sit ablatum ab eo tamen post dicet securis p̄ suam figuram. figura. n. que p̄cipia est ei eadem est in ea tūc acuitate et sine: et hoc quod dixit manifestabit et hoc dico: manifestū est. n. per se q̄ hoc nomen securis siue fuerit naturale: siue artificialē dicitur de illo cōgregato: et illo quod est quasi forma in eo: et ex eo quod est quasi mā: et etiā manifestū est per se q̄ securis dicitur de aliquo individualib⁹ sibi:

sic necesse est ut hoc nomen quod dicitur de eo fīm q̄ est individualium substantie sit dictum de eo fīm materiali et formaz insimil. vnde necesse ē vt vtrūq̄ sit substantia: pres enim substantiae sunt substantiae: et sic necesse est quoniam fuerit forma ablatā: ut hoc nomen auferat ab ea. scilicet nōmē quod demonstrat ipsum fīm q̄ est individualium: aut dicamus q̄ hoc nomen nō dicitur de eo nisi fīm māmē. U. g. fīm q̄ est corpus ferreum: et tunc forma erit in eo fīm accīo: et tunc necesse erit si forma fuerit ablatā ut hoc nomen quod dicitur de ea fīm q̄ dicitur de individualium substantiae remaneat: sed quia forma reū natūralium quoniam fuerint ablate auferent materia: et nulluz ens remanet nisi equivoce: necesse est quoniam posuerimus securi esse corpus naturale: et ablatā fuerit acuitas que est in ea quasi forma ut auferat materia et non remaneat ens. quoniam igit̄ forma fuerit ablatā fīm hanc intentionē: statim auferetur hoc nomen securis ablatā fīm hanc intentionē: tē. i. individualium substantiae: qām per ablationem forme auferatur mā et quoniam materia et forma auferuntur nihil remanet de eis q̄ demonstrant per hoc nomen fīm q̄ demonstrat aliquod individualium substantiae: nō nisi sit aliud individualium: et tūc nō dicitur nisi equivoce. forme igit̄ naturales sibi sunt: q̄ quoniam ab late fuerint auferuntur nomen quod demonstrat ens fīm q̄ est individualium substantiae: et similiter differentia quoqz vnum demonstrat materiali et aliud formam. U. g. q̄ quoniam sensus auferatur a carne non remanet caro nisi equivoce: sicut caro mortui: forma autem artificialis non: quia quoniam auferatur non auferatur materia: sed remanet nomine et differentia: quoniam quoniam figura securis auferatur remanet securis idem sicut ante nomine et differentia: et necesse ē et recte ut remaneat nomen eius. scilicet quod demonstrat hoc instrumentum. scilicet quod est individualium substantiae: tunc acuitas auferatur: et hoc fuit quia nomen dicitur in rebus naturalibus primo de forma: et secundo de congregato. in rebus autem artificialibus econtrario. scilicet primo de materia: et secundo de congregato. in rebus igit̄ artificialibus demonstrat individualium substantiae fīm suam primā significationem: q̄ significat materiali: et in rebus individualibus substantiae nāliibus demonstrat ipsum fīm suam primā significationem: quoniam significat formā. hoc. n. individualium non ē hoc nisi per suam formā: nō per suam materialē. materia. n. nullum habet esse in actu in rebus naturalibus fīm q̄ est mā et esse nō est in actu nisi forma: et hoc valde manifestatur et formis reū simplicium: quoniam quoniam forma fuerit ablatā nihil remanet. et in rebus artificialibus nihil est hoc nisi per suam materialē: nō per suam formam: et sic declarabitur tibi differentia inter naturalia et artificialia. et intelliges hoc quod dixit Aris. et auferetur dubitatio que inducit credere q̄ forme sint accidentia. D. dicit anima. n. nō est tē. id est et de anima econuerso acutatē. nō auferat animato per ablationē animē et remanet in securi: tunc acumen auferat anima. n. nō est talis corporis in quo ē acuitas. scilicet corporis artificialis organici sed nālii: et hoc intendebat quoniam dixit: talis: et hoc quod dixit p̄incipium motus et quietis et dispositio corporis nālii.

¶ Considerare autē in p̄ibus oportet quod dicitur est. Si. n. esset oculus aīal. anima vtiqz ipsius visus esset: hic. n. substantia est oculi que est fīm rōnem. oculus autē mā visus est: quo deficiente nō est adhuc oculus nisi equivoce: sicut lapide⁹ aut depictus. Oportet igit̄ accipere quod est in parte in toto viuente corpore. proportionaliter namq̄ se habet: sicut p̄ ad p̄tem: totus sensus ad totū corporis sensitiū fīm q̄ huiusmodi.

¶ Et considerandum quod dicitur de hoc in mēbris etiā oculis. n. si esset aīal: tunc visus esset anima eius

siste enim est substantia oculi que est sibi suam intentionem: et corpus oculi est materia visus: qui qui deficit non dicitur oculus nisi equivoce: sicut dicitur de oculo lapideo: et accipendum est illud quod dicitur de parte in toto corpore. proportionem enim partis ad partem est sicut totus sensus ad tonum sensibile.

Qum declarauit quod ita est anima de corpore sicut forma in materia. forma. n. in corporibus naturalibus magis habet nomen substantie quam materia: et quod individuum non sit individuum nisi per formam: quod non est individuum nisi sibi est ens in actu: et est ens in actu per suam formam: non per suam materiam. et quia declarauit hoc ratione: vult modo declarare hoc exemplo: et dixit: et considerandum est quod dictum est in membris. i. et hoc quod dicitur est in anima: quoniam est sibi quia quum auferit: auferuntur nomina ab aliis: et verificat in membris habitibus propriis virtutes particulares anime sensibilis. D. d. exemplum de hoc in oculo: et dixit: oculus. n. si esset aialis. tunc. i. quoniam propositus visus ad oculum est sicut pars animae ad corpus: si igitur fuerit imaginatio quod oculus esset animal: necesse esset ut visus esset anima eius: visus enim tunc esset substantia anime sibi illud quod est: et oculus esset materia illius anime. D. d. qui qui deficit tunc. i. et quod manifestum est de visu quod cum deficit non remanet oculus post nisi equivoce: sicut oculus factus de lapide aut formatus in parte qui non haberet intentionem oculi nisi non figuratum et quod visus est substantia oculi: manifestum est quod anima debet habere talis dispositionem cum corpore. s. q. quum auferit: auferuntur nomina ab animato: et non remanet animalium nisi equivoce. U. g. quoniam animalitas fuerit ablata ab aliquo individuo non remanet animal nisi equivoce: quod propter anima est substantia. et quod Aristoteles posuit primo quod ita est de parte sicut de toto: et quod possibile est ut habeamus certitudinem de toto considerando hoc in partibus: incepit declarare modum ut iudicium totius et partis sit idem in hoc loco: et dicit: comparatio enim prius ad partem tunc. i. et necesse est ut ita sit de toto sicut de parte in hac intentione: quoniam comparatio aliuscum membrum apud suam formam particulariter sensitilem in essendo substantiam illius membra est comparatio totius sensus ad totum corpus sensibile: et hoc quod dicitur manifestum est. comparatio. n. visus qui est sensus ad oculum est sicut comparatio totius sensus ad totum corpus: et quia comparatio est eadem: et visus est substantia: igitur anima est sibi.

Est autem non absconsa anima potentia ens et vivit sed quod habens. Semen autem et fructus potentia huiusmodi corpus est. sicut quidem igitur incisio et visus sic et vigilantia actus: ut autem visus et potentia organi anima corporis autem quod potest a se sicut oculus pupilla et visus et ibi anima et corpus animal.

Et ilud quod habet potentiam ut vivat non est illud a quo ablata est anima: sed illud quod habet animam. semen autem et fructus sunt in potentia corporis tales: quoniam sicut secare et aspicere sunt perfectiores ita vigilans et sicut visus est potentia instrumenti: ita anima corporis autem est illud quod est in potentia. et sicut oculus est visus et membris: ita anima est anima et corpus.

Qui accepit in definitione aie potentiam quod est qualis si equivoce: incepit declarare quam intentionem intendit et complete declarationem illius et prime et secunde intentionis hoc modo declarationis a quo modo incepit. f. exemplariter: et dixit: et illud quod habet potentiam ut vivat tunc. id est et quoniam dicimus in corpore. s. q. est quod habet potentiam ut vivat: non intendimus per hoc sicut dicimus in eo quod non habet habitum et formam quibus potest agere et pati: quem

admodum dicimus semen et fructus habent potentias viviantes: et quod sanguis menstruosus habet potentiam ut sentiat aut moueat: sed dicimus hoc in habenti anima in actu quasi agit aut patitur: sed in illo tempore neque agit neque patitur sicut aialis dominans. et quoniam demonstravit hoc de potentia que est prima perfectio dedit differentiam inter istam et potentiam quae non est anima in suo esse: et incepit etiam declarare exemplari et differentiam in primam perfectionem in rebus habentibus formas: et secundas: et dicitur sicut abscondere tunc. id est et sicut abscondere in securitate: et aspicere in oculo sunt potissimum perfectiones istarum rerum: ita vigilans est postrema perfectio aialis sensibilis: et dicit hoc: quod manifestum est quod proportione abscissionis ad instrumentum qui abscondit: et aspergula ad oculum qui aspergit est sicut propria actionis sensum ad animal in vigilancia. vigilans. n. est visus sensuum: et sicut ista pars postrema est postrema perfectio oculi: sicut vigilans est postrema perfectio aialis. D. d. et sicut visus est potentia instrumentis: sibi est anima. i. et sicut visus quando anima non videt ipso dicitur esse potentia qua oculus videt: ita dicimus quod anima est potentia qua aialis vivit: quando anima non agit per illas actiones anime. D. d. corpus autem est illud quod est in potentia. i. corporis autem aialis est illud quod recipit illam potentiam: aut quod dicit illa vivit habere: et in potentia: quia quoniam agit et quoniam non est in potentia in tempore in quo non agit. D. d. sicut oculus est membrum et visus: ita anima et corpus. i. et sicut hoc nomen oculum dicit de illo membro quod est corpus compositum et de virtute visibili que est in eo: ita anima et corpus de anima et corpore sermo eius in hoc capitulo est manifestus.

Quoniam quidem igitur non est anima separabilis a corpore: aut pars eius: si innata est dividida non latet: est enim quarundam partium perfectio. Sed nihil prohibetur ut hoc sit in quibusdam partibus: quoniam sunt perfectiones alicuius rei ex corpore: et cum hoc non declaratur ait anima corporis sit: sicut gubernator nauis: sicut nauta nauis. Figuraliter quidem igitur sic determinetur et describatur de anima.

Aliquoniam autem anima non est abstracta a corpore: aut pars eius: si innata est dividida non latet: est enim quarundam partium perfectio. Sed nihil prohibetur ut hoc sit in quibusdam partibus: quoniam sunt perfectiones alicuius rei ex corpore: et cum hoc non declaratur ait anima corporis sit: sicut gubernator nauis: sicut nauta nauis. Figuraliter quidem igitur sic determinetur et describatur de anima.

Orum accepit in definitione aie universaliter quod est perfectio corporis naturalis: incepit declarare quantum apparet ex hac definitione de abstractione aut non abstractione: et dicit quoniam aut anima tunc. i. quoniam manifestum est ex hoc quod dictum est in definitione aie: et impossibile est quod anima sit abstracta a corpore: aut finis proprius: aut per aliquam premi eius si innata est dividida non latet: apparet. n. quod quedam virtutes sunt perfectiores prius corporis finis quam formae naturales perficiuntur per membrorum et tale impossibile est ut sit abstractus ab eo per quod perfectus. D. d. sed nihil prohibetur tunc. i. sed hoc manifestum non est in omnibus partibus eius: quoniam sit possibile ut aliquis dicat quod quedam pars eius non est perfectio alicuius membra corporis: aut dicat quod in parte sit perfectio: tunc quodam perfectio possunt abstrahit: ut perfectio nautis per gubernatorem: proprius igitur hec duo non videtur manifestum ex hac definitione quod oportet animae possint abstrahit. et Alex. dicit quod ex hac definitione apparet et quod oportet pars aie sunt non abstracte: et nos loquemur de hoc: quoniam loquimur de virtute rationabili. D. d. finis igitur huiusmodi tunc. i. tanta igitur cognitione est data a talibus definitionibus: quod inducte sunt exemplariter: et finis sermones universales: sicut nos fecimus hic. i. quod non notificant rem perfecta notificante quoniamque appareat et ea oia convenientia illi rei: et ideo

qui perscrutati fuerintus de unaquaq; partiu anime fin diffinitionem ppteram cuiuslibet apparebit tunc hec intio et alie intentiones querendaz in anima.

i. Quoniam autem ex incertia quidem certius autem sit qd et fin rationem notius: tentandum est iterum sic aggredi de ipsa. nō. n. solum quia oportet diffinitionem rationem ostendere: sicut plures terminorum dicuntur: sed et causam inesse et demonstrare. Huc autem sicut coclusiones rationes terminorum sunt: ut quid est tetragonismus equale altera parte longior: orthogonum esse equilaterale talis autem terminus ratio conclusionis dicens autem quoniam tetragonismus est medie inuenitio rei causam dedit.

ii. Et quia res manifesta que est magis propria in sermone ad intelligenduz est ex rebus latenti bus: sed magis apparet: querendu est ena ut tali cursu curramus in anima. Oportet igitur ut sermo diffinitionis non tam demonstret quid est res: sed etiam causa erit invenita et manifesta in eo. Ad autem intentiones diffinitionum sunt quasi coclusiones. **U.g.** quadratura: est inuenire superficiem rectorum angulorum equalium laterum equalium longo et ista diffinitione est intentio coclusionis. dicens autem quadratura est inuenire medium in re narravit cas.

iii. Quia cognitio acquisita ex hac diffinitione non sufficit: cognitione substantie cuiuslibet partis anime: quoniam hec diffinitione est vniuersales oibus partib; anime: et circa de eis multipliciter: et tales diffinitiones non sufficiunt in cognitione rei pfecte: quoniam fuerint vniuersales vniuoces: nedum quoniam sunt vniuersales multiplices: querendu est. n. post ad sciendum unaquam partium que collocat sub illa diffinitione cognitione propria: quoniam diffinitione non dicat de eis vniuoces. Incipit igitur hic demonstrare viam ad cognitionem diffinitionis que appropriantur cuiuslibet partium in rebus ignotis: et ceteris ppter quam non sufficiunt diffinitiones in talibus rebus: et dicitur: et quia res manifesta que est magis propria quod est in via naturalis in cognitione causarum propinquarum rebus est ire de latentibus apud nam apparentibus apud nos: est ire de posterioribus in esse: ad priora: ut dictum est in posterioribus oportet nos ire in cognitione diffinitionum propriarum vniuersalium partium anime per istam viam: et nulla via est in cognitione talium diffinitionum. s. que coponitur ex propinquis causis propria rei quae fuerint ignotae nisi a posterioribus apud nos. D. o. oportet enim ut sermo diffinitionis non tam demonstret rei. i. et causa propter quā non sufficiunt in cognitione rei: tales diffinitiones vniuer sales: est quia oportet ut sermo diffinitionis perfecte non demonstret genus rei. sicut faciunt plures diffinitiones: sed sermo diffinitionis debet demonstrare causam rei propria ppter quam existentem in ea in actu. s. formā non genus. et quia notificauit hoc narravit cuiusmodi diffinitione est diffinitione quam querit in unaquaq; partium anime: et cuiusmodi est diffinitione predicta: et dicitur: modo autē intentiones diffinitionum sunt quasi coclusiones. i. ista diffinitione quā modo quā rimus est similes diffinitionibus que sunt quasi conclusio demonstrationis. diffinitione autē vniuersalis predicta est similes diffinitionibus que sunt quasi demonstratio. et cum declarauit hoc dedit exemplum de diffinitionibus que sunt quasi coclusionis si fuerint ignotae esse in diffinito: aut fuerit causa quesita in eis: et ex diffinitionibus que non sunt quasi coclusionis demonstrationis: sed sunt si fuerint manifeste per se principia demonstrationis: et si fuerint ignotae: tūc impossibile est ut declaretur esse in diffinito nisi per argumentum: et quia dixi. **U.g.** quadratura rei. i. exemplū diffinitionum vniuersalium que sunt quasi conclusio demonstra-

tionis est respondere querentem quid est quadratum quod est superficies rectorum angulorum: et equalium laterum equalium longo. Deinde dedit exemplum diffinitionis que est quasi principiū demonstrationis: et dixit: dicens autem quod quadratura rei. i. qui autē diffinit quadratum quod est superficies rectorum angulorum equalium laterum factum super lineam medianam in proportionē inter latera oblongi quod equatur: et diffinit quadratum diffinitione que est quasi principiū demonstrationis quoniam diffinit ipsum per eam propinquam. et quod dicitur: modo autem intentiones diffinitionum sunt quasi conclusiones non intendebat quod ista diffinitione inducta in anima est coclusio demonstrationis: sed intendebat quod est ex genere istarum diffinitionum: finis quod tales diffinitiones sunt vniuersales: et ideo dicitur: sunt. q. conclusiones. iste enim diffinitiones: aut sunt conclusiones: aut sunt similes diffinitionibus que sunt conclusiones: neque intendebat etiam quod diffinitione querenda est hic in unaquaq; partiu anime est ex diffinitionibus quod sunt quasi principiū demonstrationis: ita quod sunt manifeste per se: quia sunt ignotae apud nos: et via ad cognoscendū eas: eas est ex posterioribus: sicut dicitur: sed intendebat quod est ex genere illarum diffinitionum: tales enim diffinitiones: aut sunt principiū demonstrationis: aut sunt similes diffinitionibus quod sunt quasi principiū demonstrationis: et ideo sermo eius ita debet legi: sed etiam causa erit invenita et manifesta in ea. i. sed sermo diffinitionis animam perfecte debet esse ut causa propinqua sit manifesta in ea: et ista diffinitione est ex diffinitionibus que assimilantur diffinitionibus que sunt coclusiones demonstrationis finis quod est generalis omnibus partibus anime: et non est inducta in ea cas propinqua.

Dicamus igitur principiū accipientis intentionis determinari animatum ab inanimato in vivendo: multipliciter autē ipso vivere dicto: et si unum aliqd hoc insit solum vivere ipsum dicimus: ut intellectus: et sensus motus: et statim fin locū. Ad huc autem motus fin alimentū et decrementum et augmentum.

Incipiemus igitur querere et dicere quod assunt distinguitur a non animato vivendo: et quod vivere dicitur multis modis: si in re fuerit inveniens aliquis ex uno tamen dicimus quod vivit. **U.g.** intellectus: et sensus: et motus: et quietes in loco: et nutriti et diminuti: et augeri.

Quoniam notificauit diffinitionem anime vniuersaliter et notificauerit quantum dant tales diffinitiones in cognitione rei: et quod diminute faciunt cognoscere non perfecte: quod sunt vniuersales: et quasi conclusio demonstrationis. et quod diffinitione querenda in unaquaq; partium anime est similes diffinitionibus propriis que sunt quasi principia demonstrationis: et quod tales diffinitiones quoniam fuerint non manifeste esse in diffinito: sicut contingit in parab; aie: oportet tunc ire ad cognitionem eaz ex rebus posterioribus que sunt magis note apud nos. s. compositis. Dicitur: incipiamus igitur querere rei. i. dicamus igitur quod quia notum est apud nos quod animatum non differt a non animato nisi per vitas: vivus autem dicitur multipliciter. i. per multas actiones que sunt in eo: manifestus est et quod de quo de una illarum intentionum aut una illarum actionum: aut plures una quod est natu: et hoc intendebat quod dicitur: si inueniens fuerit in re aliquis ex re. **D.** numeravit actiones attributas vite: et dicitur. **U.g.** intelligere et sentire: et moueri: et quietescere in loco: et nutriti: et diminuti: et augeri. i. et iste actiones attribute vite sunt quatuor genera: quaz vnu est intelligere: secundū sentire: tertiu moueri: et quietescere in loco: quatuor nutriti et augeri et diminuti.

Unde et vegetabilia oia videnter vivere: videtur autem in sensibus habentia potentia et principium huiusmodi per quod augmentum et decrementum sive ipsius enim duos locos: non enim sursum quidem augentur: deorsum autem non: sed similiter in virtutibus et penitus quecumque auctor et vivunt in fine quoque possunt accipere alimentum.

Et ideo oia vegetabilia reputantur vivere: ex istis enim in eis potentia et virtus et principium per quod recipiunt augmentum et diminutiones in duabus locis contrariis: non enim augentur et diminuntur superius et inferius: sicut et omne quod nutrit necessario vivit et non vivit: nullus enim potest nutrimentum accipere,

¹⁴ Quia vita magis latet in motu nutrimenti et augm ento et diminutione quam in alijs actionibus quas numeravit: incepit declarare quod ista actio attribuitur anime: quia impossibile est attribui viventibus elementorum ex quibus componuntur corpora que agunt actiones nutritivae et augmentative: et dicit: et ideo oia vegetabilia tunc et i. et quia motus nutritivae et augmento et diminutionis numerata est apud nos in actionibus animalium opinamur: et omnia vegetabilia sunt vivia in quibus videmus existere principium quod agit motum diminutionis et augmenti in duobus locis: scilicet superiori et inferiori: corpus enim simplex: aut compositus ad unam partem mouet: quoniam si simplex fuerit mouebitur: aut superioris: aut inferioris: si compositum mouebitur secundum elementum dominans: et quia corpus augmentabile videtur moueri ad virtutem partem ab eodem principio: sicut ramos et radices: necesse est ut hoc principium sit neutrum: neque gravis neque levis: et tale dicitur anima: et quia augmentum est perfectione actionis nutritivae: sicut necessarius ut principium quod agit nutrimentum est ex genere eius quod agit augmentum principium igitur nutritum est anima necessaria: et ideo omne animal dicitur vivere dum nutritur.

Separari autem hoc ab alijs possibile est: alia autem ab hoc impossibile in rebus mortalibus manifestum est autem in his que vegetantur: neque enim rna est in ipsis potentia alia anima.

Et hoc possibile est ut separaretur: alia autem impossibile est ut separarentur ab hoc in rebus mortalibus: et hoc apparet in vegetabilibus: non est enim in eis nec una virtus alia ab ista ex virtutibus aliis.

¹⁵ Quia numeratio genera virtutum anime: incepit deminutare ordinem istarum virtutum ad inuicem: et dicit: et possibile est ut separetur ab alijs rebus: i. et hoc principium existens in animato possibile est ut separetur ab alijs principiis que numerantur a sensu: s. et motu: et intellectu. D. o. et in: possibile ut separarentur ab hoc in rebus mortalibus: i. et impossibile est ut hoc principium separetur: s. nutritum ab alijs principiis anime: i. sensu: et motu: et intellectu ex rebus que innata sunt mortali: et dicit hoc: quia corpora celestia manifeste vident intelligere et moueri: sed non nutriti: neque sentiunt: et ideo dicit: in rebus mortalibus: quoniam declaratur est hec non esse mortalium. D. o. et hoc apparet in vegetabilibus: tunc et i. et apparet quod hoc principium quod est nutrimentum et augmentum separatur ab alijs virtutibus anime: in hoc quod videtur sensu in vegetabilibus: in istis enim nulla virtus videtur ex virtutibus anime nisi ista: et inuit contradicitionem contra singentes quod plante habet somnum et vigiliam.

Vivere quidem igitur propter hoc principium est in omnibus viventibus. Animal autem propter sensum primarium: et namque que non mouentur: neque mutantur locum habentia aut sensus animalia dicimus: et non vivere solum. Vident autem et huiusmodi multa esse animalium: manentia autem quoniam sunt non

habent solum sensum.

Vivere igitur de omnibus vivo per hoc principium animal autem per sensum. omnia namque non mouentur: neque mutantur locum: sed tamen habent sensum vocantur animalia et non sumus contenter in dicendo ea vivi tamen.

¹⁶ Vnde facere differentiam inter hanc vivitatem: et virtutem: sensus per nomina posita apud eos: et dicit: vivere igitur et ceterum dicere igitur aliquid vivere non dicitur in hac lingua s. greca: nisi de omnibus quod vivit per hoc principium quod est nutrimentum et augmentum nisi per aliud. Dicitur animal autem et ceterum hoc nomen animal non dicitur nisi de eo quod habet principium sensus in quantum habet hoc principium secundum: tamen non habeat principium motus in loco: et in signum eius est sponsa maris: et multa ex habentibus testam: que habent sensum: tam non mouentur: et dicuntur animalia non tamen vivi.

Sensitum autem tactus primo inest omnibus: si enim aut vegetatum potest separari a tactu et cetero sensu: sicut et tactus ab alijs sensibus. vegetabilia autem dicimus partem huiusmodi anime quod et vegetabilia participantur. animalia autem oia videntur tangenti sensum habentia.

Et primus sensus existens in eis omnibus est tactus: et quicadmodum nutrimentum potest separari a tactu: et ab omnibus sensibus: ita tactus potest separari ab alijs sensibus: et intelligo per nutrimentum partem anime in qua habet communicationem prius etiam et oia animalia videntur hinc sensu tactus.

¹⁷ Et prima virtus sensus que est prior naturaliter in alijs virtutibus sensus: et sensus tactus: quoniam sicut vita nutritiva potest separari in plantis in tactu et in omni vita sensu: ita sensus potest separari ab alijs sensibus: tamen que fuerit inuentus non est necesse ut inueniantur alijs sensus: et quoniam alijs sensus fuerint inuenti: necesse est ut inueniantur tactus est igit prior naturaliter alijs sensibus: sicut nutritum est prius non naturaliter sensu tactus. Dicitur et oia animalia videntur habere sensum tactus: i. et iste sensus est necessarius omnibus animalibus in omnibus modis sensibus. omne namque animal habet sensum tactus: non autem sensum: rarus aut altius: sed aequaliter pfectus: et sermo eius est manifestus.

Dicopque quod autem causam virtutis hoc accedit posterius dicendum: nunc autem tantum dicitur sicut sensus tactus que dicta sunt principium et hinc determinata est: vegetatio: sensitio: intellectus: et motus.

Causa autem propter quam virtutem istarum duorum contingit dicenda est post. In hoc tamen loco est dicendum sicut anima est principium istarum que dicimus. s. nutritum: sensitum: et distinguendis: et mouentibus.

Id est causa autem propter quam virtutem nutritiva videtur separari ab alijs virtutibus et antecedere eas naturaliter. et similiter tactus cum alijs virtutibus sensus: dicenda est post. s. causa finalis et hoc secundum in fine istius libri. Dicitur et hoc autem loco tunc et i. in hunc autem tamen est declaratum. s. quod anima dividitur in hec quatuor generas: et haec eius est in istis principiis: alia autem querenda prescrutatur est post.

Utrum autem vnuquodque hoc est anima aut per animam: et si pars virtutum quidem sicut sit separabilis ratione solum: aut in loco. De quibusdam autem horum non est difficile videre: quedam autem dubitationem habent.

Utrum igitur unaqueque istarum sit anima: aut per animam: et si est pars animae: virtus est pars secundum quod est abstracta in sola intentione: aut in loco eiusdem: quoniam autem quedam sicut sic non est difficile ad sciendum: in quibusdam autem est dubitatio.

19. Quum declarauit q̄ virtutes anime sunt plures vna
z posuit hoc positione quasi manifesta per se: dixit: virum
igatur vnaqueq; istaz tē.i. vtr̄ iḡ vniūquodq; istaz p̄
cipioz existentia in animali sit anima: aut nō. et si ē anima
vtr̄ est anima per se: aut pars anime. et si est pars anime:
vtr̄ est pars et alia in essentia et in loco ex corpore inata
perstrutandū est: et intendit q̄ hoc qd̄ dixit vtr̄ est anima
aut pars anime: vtr̄ est possibile ut vnuis istaz sit in aliis
absq; sia: aut impossibile est ut sit in animali absq; ani
ma cuius est pars. Et cum narrauit hoc: incepit demon
strare diversitatem dispositionis eoꝝ in unoquoq; modo
animalium et dixit: quoniā aut quedaz sunt sic nō ē diffici
le tē.i. quoniā aut vnuis in quibusdam animalibus
sunt eadem in subiecto: et alia in distinctione nō est difficile
in quibusdam aut haber dubitationem difficultem. et simi
liter vtr̄ vnuūquodq; istaz p̄cipioz sit in anima: aut nō
in quibulda aut est manifestū: et in quibulda later.

Sicut enim in plantis quedā diuisa videtur
et vnuis separata ab inuicem tanq; existere in
his anima: actu quidē vna in vnuaqueq; planta
potentia aut pluribus. Sic videtur et circa ali
as differentias anime accidere: ut in entomis de
c̄l̄s: etenim sensum vtraq; partū habet et motū
sim locū. si aut sensum et phantasmam et appetitus
vbi quidē. n. sensus est et tristitia et leticia et vbi
autem hec sūt ex necessitate desideriū est.

Quoniā quemadmodū in plantis ē quidaꝝ
q̄ si diuidit vnuis et separat ab inuicē q̄s anima q̄
est in eo ē eadem in figura in oībus vegetabilib;
in potentia autē plura: ita accidit in aliquo mō
anime in animalibus anulosis quādo abſtinditur
vtraq; enī p̄ habet sensum et motum in loco. et
omne habet sensum habet desideriū et imaginatio
nē. vbi enim inueni sensus illuc inueni volu
ptas: et quum ista inueniatur inueniū necessario
appetitus.

20. Quaz narrauit q̄ nō est difficile in plurib; animalib;
declarare q̄ iste vnuis sunt eadem in subiecto: et plures in
intentione: incepit demonstrare hoc: et dixit: qm̄ sicut plā
taꝝ quidaꝝ si abſtindat tē.i. et quemadmodū vnuis q̄
quedaꝝ plantaz h̄ diuidant vnuis partes postq; separantur
ab inuicem vnuis p̄ plantis: ita q̄ anima q̄ est in illo ve
getabili quasi sit in forma vna in actu in illo vegetabili: et
plures in potentia. i. q̄ potest diuidi in animas q̄ sunt eadem
in forma cu anima existere in eo: ita est in aliquo mō al
lium. f. anuloso. f. q̄ postq; abſtinditur faciūt p̄es de acti
onib; vite: illud qd̄ faciebat illud animal. Et quaz narr
auit q̄ postq; diuidit iste modus habet p̄es oīs actiones
q̄s totū habebat: incepit declarare q̄ hoc apparet in
omnib; potest enim alioq; dicere: et p̄ nos habet ex
actionib; totius in hoc animali qd̄ dixit: nisi sensus et
motus: nō alias p̄es anime que ē imaginatio et cōcupi
scētia: quoniā vtraq; pars habet tē.i. et diximus q̄ oīs
virtutes anime in hoc animali videntur eadem esse in sub
iecto: quia sentimus q̄ vtraq; pars postq; diuidit h̄ sens
um et motu in loco: et omne habet sensum et motu: nece
se est ut habeat desideriū et imaginationē: quoniā vbi exi
st̄ sensus: illuc necesse ē ut existat voluptas et tristitia ap
comprehensionē rei sensibili: et quum illuc voluptas et tristi
tia fuerint illuc erit necessario morus ad illud voluptuosū
et morus a contristante: et illud ad qd̄ est morus: non est in
actu delectabile aut contristans: vnde necesse est ut sit ima
ginatum desideratum. in omni iḡ parte istius animalis
existit anima sensibil et desiderativa et imaginativa: et mo
rū in loco: qm̄ quando morus in loco fuerit. p̄p̄ volu
ptatem et tristiam: necessario erit due virtutes illuc: h̄ in

debes scire q̄ in quibusdam animalibus vnuis imaginativa
semper est coniuncta cu sensu: nō quando sensus est absens
et animal est diminutum. in eis aut que sunt p̄fecta inueni
tur absentia sensuorū.

De intellectu aut et p̄spectu potentia nihil
adhuc manifestū est: sed videt genus alterū aī et
hoc solum cōtingere separari: sicut perpetuū
et corruptibili.

Intellectus aut et vnuis speculatoria nihil ad
huc declaratū est de eo: sed in adhuc videtur q̄
hoc sit aliud genus anime: et iste solus p̄t abſtra
bit: sicut sempiternū abſtrahit a corruptibili.

Quum dixit q̄ querendū est in unoquoq; istaz p̄n
cipioz: vtr̄ sit anima: aut nō: incepit declarare virtutes q̄
nō videtur esse anima: fed manifestū est de ea ut sit non
anima: et dicitur: intellectus aut et virtus speculatoria tē.i.
intellectus aut ī actu: et vnuis que perficiuntur per intellectum
in actu adhuc nō est declaratum: vtr̄ sit anima: aut non
sicut est declaratū de alijs p̄cipijs: qm̄ ista virtus non
videatur vnuis in sua actione instrumento corporali: sicut alle
virtutes anime vnuis: et ideo nō fuit manifestū ex predicio
sermone vtr̄ sit perfectio: aut nō. omne. n. in quo manife
statur: aut manifestabitur qd̄ p̄ficitur h̄m q̄ forme perfici
tur per materias necessario est anima. Et cum declarauit
q̄ hoc later in intellectu: incepit demonstrare que p̄s dua
rum contradictozaz in hac intentionē querēda est: magis
manifesta in opinione hoīz: et h̄m q̄ appetit donēt h̄ de
clare rationē demonstratiua post: et dixit: sed tamē videt ē
aliud genus anime tē.i. sed in melius ē dicere: et magis vi
detur esse vez post p̄scrutationē ut illud sit aliud gen̄ aī
et si dicatur anima erit h̄m equivoicationē: et si duplicito
intellectus sit talie: necesse ē ut ille solus inter oīs virtutes
sit p̄ possibilis ut abſtrahatur a corpore: et nō corumpa
tur p̄ suam corruptionem: quādmodū sempiternū abſtra
bitur: et hoc erit: quaz quādōq; copulat cu illo: et quādōq;
nō copulatur cum illo.

Relique aut p̄tes anime manifestū ex his q̄
nō sepabiles sūt: sicut quidaꝝ dicūt. ratioē autē q̄
alterē manifestū. sensuio. n. esse et opinatio alie
rum: siquidē et sentire ab ipso opinari. sūt autem
tialioz vnuūquodq; q̄ dīcia sunt.

Alio vero p̄tes anime manifestū est q̄ sunt
nō abstracte: sicut dicūt quidaꝝ q̄ sunt diuerse ite
niones. esse enim alioz in sensu aliud est a suo ē
in cogitatioē. sentire. n. aliud est a cogitare: et sūt
de vnaq; aliaz predictaz.

22. Quum declarauit q̄ later de intellectu vnuis sit abſtra
ctus aut nō: quāuis manifestū est ut sit abstractus h̄m q̄
est nō sia: incepit declarare q̄ h̄m est in alijs p̄ibus aī
et q̄ videntur esse nō abstracte: et dixit: alio vero p̄tes aī tē.i.
Id est manifestū est ex sermonib; predictis in distinctione
anime et alie partes anime nō sunt abstracte: declaratū ē
enim in vnuaqueq; eaz q̄ est p̄fectio corporis naturalis or
ganici. perfectio. n. ē finis et complementum perfecti: finis au
tem nō separatur a finito: vnde necesse est ut ille p̄tes aī
sint nō abstracte: Et cum declarauit q̄ dubiū est de quibulda
haz vnuis: vnuis sunt abstracte aut nō: et q̄ i qui
buldam manifestū est q̄ sunt nō abstracte: incepit demon
strare qd̄ est illud qd̄ manifeste videt existere in oībus: et ē
illud q̄ hec quāo genera sunt diuerse h̄m intentionē: et di
xit: sed in manifestū est q̄ sunt nō abstracte: incepit demon
strare qd̄ est per se q̄ oīs iste virtutes sunt diuerse
h̄m intentionē et sensum: et esse virtutis q̄ cōstituitur per
sensum: aliud est ab esse vnuis que cōstituit p̄ cognitionē
qum actio cuiuslibet istaz sit altera ab actione sui compa
rio. sentire enī quod est actio vnuis sensus: aliud est ab

intelligere quod est actio virtutis intellectus. Q.d. et cuiuslibet alias predictarum. i.e. similiter appetit in diversitate alias virtutum predictarum in intentione et distinctione: quod differunt etiam in actionibus.

Qd autem quibusdam animalium oia insunt hec: quibusdam vero quedam hoc: alterius autem vnu solu: hoc aut facit differentiam animalium. ppter quam aut causam sit factum in posteri intendendum est. similiter aut et circa sensus accidit: alia quod habent omnes: alia vero quodam: quedam vero vnu maxime necessarium tacum.

Quoniama aut quedam animalia habent omnia ista: et quedam vnu tamen: et quod hoc facit diversitatem inter animalia: et quare percutandum est post: et sile huic contingit in sensibus: quedam non habent omnes sensus: et quedam vnum: et est vnu quod est valde necessarium. s. tactus.

23 Quoniama aut quedam animalia habent istas quatuor virtutes: et quedam habent quasdam istas virtutum: et quod quedam habent vnu tamen: et qui modi sint isti modi animalium: et quod hic inducit diversitatem inter animalia: et qua de causa inducitur hec in animalibus dicendum est post: hoc enim quod accidit animalibus in quatuor virtutibus animae quod numeraverimus simile accidit animalibus in virtutibus sensus tamen: quedam enim animalia habent quinque virtutes sensus: et quedam quasdam tamen: et talpa: et quedam vnu s. tactus: ut sponsa maria: et sermo eius in hoc capitulo manifestus per se.

Quoniama aut quo vivimus et sentimus dupliciter: sicut quo sciimus. dicimus aut hoc quidem scientiam: illud aut animam. utrumque n. h. hoc dicitur scire. similiter et quo sanamus: aliud quidem sanitas est aliud aut parte quasdam corporis: aut et toto: hoc aut scientiam: et sanitas forma: et species quedam et ratio: ut actus suscepimus: hec quidem scientificilla vero sanabilis. videlicet enim in partite et disposito actuorum inesse actus anima aut hec quo vivimus et sentimus et mouemur et intelligimus primo: quare ratio utrumque quedam erit et species: sed non est materia et subiectum.

Et quia illud per quod vivit et sentit dicitur duobus modis: et similiter dicimus in re per quam sentitur quoque vnu est scientia: et aliud anima: quoniam per utrumque isto dicitur scimus: et similiter dicimus in re per quam sanatur quod vna est sanitas: et alia est aliud membrorum corporis: aut totum corpus: scientia aut est ex ipsis: et sanitas est aliud forma et intentio in actu illius duobus recipientibus hoc recipit scientiam et hoc recipit sanitatem existimat. n. quod actio agentium et ratione in recipiente passionem et dispositionem. et anima est illud per quod primo vivit et sentit et distinguuntur: necesse est ergo ut sit aliqua intentio et forma non quasi materia et quasi subiectum.

24 Modo reuersus est ad declarandum quod anima est sola secundum formam non secundum materiam: neque secundum compositionem ex ipsis corporis: et dixit: et quia illud per quod vivimus et sentimus et cetera. et quia manifestum est per se et actio nutrimenti et sensus et scientie: et alias virtutibus anime attribuit nobis per duo quod vnu est per ipsam virtutem: et aliud per habens illius virtutem. U. g. et per sensus attribuit nobis per sensum et per ipsum sentiens. quodammodo enim dicimus quod videmus per vnum: et quodammodo per oculum. et similiter in scientia quoniam dicimus quod sciimus per scientiam: et quandoque per animam que est virtus habens scientiam: et similiter est de cibis virtutibus natius. U. g. et dicimus quodammodo quod sumus sanos sanitatis: et quandoque per corpus sanos: aut per membrum sanum. Et quis posuit hanc propositionem per manifesta per se et inductionem: incepit pone-

re alia propositiones: et dicit: et scientia est ex istis recte. et appetit per vnum istorum duorum modorum quod est. quod scientia de anima: et sanitatis de corpore est forma: et aliud est materia. forma enim est existens: et est intentio que inuenit in duobus recipientibus. s. in sapientia scientiam: et in recipiente sanitatem: unde necesse est ut ois actus attributa aliqui enti: ppter aliqua duo existentia in eo ut vnu eorum sit materia et aliud forma: sed omnis haec conclusionem: quod bene apparebat ex his quod posuit D. d. existimat. n. quod actio agentium recte. et diximus quod vnu eorum duorum est forma: et est illud quod est. quod scientia et sanitatis: quod sanitas et scientia et similia sunt actiones agentis. s. dantibus sanitatem et largientibus: et actio agentis est illud quod existit in recipiente: et est forma: vni necesse est ut scientia sit explicita. quod forma: et anima quasi materia: et quoniam declarauit quod ois actio attributa aliqui enti: ppter aliqui duo: necesse est ut alterum eorum sit materia: et alterum forma: et fuerit manifestum quod ppter formam attribuitur actio enti primarius: et quod actiones iste aievidentes attribui corpori: et aie sed patrem animae: et secundo corpori: concludit ex hoc quod anima est forma: et corpus materia: et dicit: anima aut est illud per quod vivimus recte. sed non palpatur nisi quasdam istas propositiones: et dimittit quasdam quod erat manifeste. et syllogismus sic coponitur: actiones animae attributae corpori: et aie insimilares: et ois actio que attribuitur aliqui enti: ppter aliqua duo: necesse est ut vnu eorum in sancta et aliud forma: et alterum istorum duorum s. corporis et aie est forma: et alterum materia: et quoniam colixerimus hunc quod ppter formam attribuitur actio primarius entis: et quod ista pertinet. et quod colixerimus sue conuerse quod actio attribuit aieato per alias primarios: concludet ex hoc quod anima est forma: et corpus materia.

25 Tripliciter. n. dicta substantia sicut diximus quod haec quod species: illud autem materia: aliud autem ex virtutibus: hoc autem materia quidem potentia: species autem actus: postea ex virtutibus aiatum non corpus est actus aie: sed ipsa corporis cuiusdam.

26 Omnis aut substantia de tribus modis sicut diximus materialia. s. et forma: et positum ex eis: et materia istorum est potentia: et forma est endelechia: et quod sit ex eis est animatum: tunc corpus non est perfectio aie: sed anima perfectio alicuius corporis.

27 Ita est alia declaratio a predicta quod anima est substantia secundum formam non secundum materiam: sed quod ista declaratio dat eam et esse: prima autem dat tamen esse: induxit eam. q. c. sermonis predicti: et dixit et quod iam prediximus quod substantia de tribus modis: materia: et forma et positum ex eis: et esse materie est in potentia: et esse forme est endelechia et actus: et positum ex anima et corpore est animatum: et per alterum eorum in actu: manifestum est quod anima est endelechia corporis: non corpus aie: est. animatum in actu per animam: et quod est in actu debet esse endelechia eius quod est in potentia et non conuerto: et hoc intendebat quoniam dixit: et quod sit ex eis est animatum. i.e. et quod sit ex eis est animatum in actu per animam: et in potentia per corpus: necesse est ut corpus non sit endelechia aie sed anima corporis.

28 Et ppter hoc bene opinantur quibus videtur: neque sine corpore esse: neque corporis aliud anima: corporis quod est non est: corporis autem aliud est et ppter hoc in corpore huiusmodi non sicut priores ad corporis appetitabunt ipsam nihil diffiniuntur in quo et qualiter: et vere quoniam non videat accipere quilibet contingere: sic autem sit secundum rationem: vnu cuiusque n. actus in potentia existens et in propria materia natus est fieri: quod quidem igitur actus est quedam: et ratio ponitur hanc esse huiusmodi materia ex his.

29 Et proprius hoc bene existimauerunt dicentes quod anima non est extra corpus: neque est corporis: corpus autem non est: sed perfectio corporis: et ppter hoc est in corpore: et in talibus corporibus non sicut fecerunt antiqui.

in ponendo eam in corpore absq; determinatio
ne illius corporis q; corpus sit et cui modi et hoc
l; nō quodcūq; recipiat quancūq;.

26 Et propter hoc q; apparuit de anima q; est endele-
chia corporis naturalis: recte dixerūt opinantes q; anima non
est extra corpus: neq; est corpus. endelechia. n. talis est. s.
ut sit in corpore et q; nō sit corpus. corpus. n. nō perfectur
per corpus: cum corpus nō sit innatus ut sit in subiecto: et h; i-
ntendebat quoniam dixit: corpus aut nō ē sed in corpore. qm
aut est corpus fini q; est possibile sed existit
in corpore. D.o. et ppter hoc est in corpore re. i. et ex h; mō
quē dedimus in substātia animae possibile est dare causas
pter quā anima existit in corpore: et corpus recipies ea
est tale: nō ex illo modo quem dederūt antiqui in substā-
tia animae: cum dixerūt q; est corpus: et q; intra aliud cor-
pus: et nō determinauerūt que natura ē natura illius cor-
poris: et quare habuit ppnū: ut esset alia ab alijs cor-
poribus: et ex quo mō fuit confititudo in h; hec duo cor-
pora. s. q; vnu recipit alterz q; non qdēcūq; recipit. nec-
esse est enim istis hominibus dare cām. ppter quā hoc cor-
pus recipit illud corpus q; est anima: et necesse. ē eis dice-
re quare hoc corpus q; est anima existit ppter in hoc cor-
pose: et nō in alijs. et hoc intendebat quoniam dixit absq; deter-
minatione illius corporis q; corp' sit. s. receptus: et cuiusmo-
di. s. recipiens: dixit hoc: qz distinctione demonstrative in
nate sunt dare causas oīus que videntur distinctio: si dis-
tinzione nō erit talis nō erit distinctio.

Potentiaz aut anime que dicte sūt: alijs q;
dem insunt omnes: alijs vero quedā hāz: qbus-
dam vero vna sola. potētas vero dicimur: vege-
tatiūm: sensitiūm: appetitiūm: motiūm fin locum
intellectiūm. Inest aut plāntis vegetatiūm solum
alteris aut hoc et sensitiūm: si aut sensitiūm et appeti-
tiūm: appetitus quidem enim desideriū: et ira
et volūtas sunt. Animalia aut oīa habēt vnu sen-
sum tactus. cui aut sensus inest: huic et leticia et
tristitia: et dulce et triste: quibus aut hic et concu-
piscēta: delectabilis. n. appetitus hec.

Iste aut vītates anime quas dixim' inneniu-
tur in quibusdā animalibus: oēs sicut dixim': et
in quibusdā quedā et in singularibus. i. i paucis
inueni vna: et appellamus vītē nutritiūaz et sen-
siblē et desideratiūam: et mouente in loco: et di-
stinguētē: et istaz in plantis est sola nutritiūa
in alijs vero ē ista: et sensiblē: et desideratiūa. de-
sideriū. n. ē appetitus: et ira: et volūtas: et oīa
aialia hāt saltem vnu sensus. s. tactus: et oē hās
sensus b3 volūtate: et tristitia: et oē habēs istas
b3 appetitiū. appetiū. n. ē desideriū volūtatis.

27 Quid voluit incipere loqui de vnaquaq; vītū ani-
me: incepit primo numerare eas esse: et q; quedā animalia
habent. ppter quasdam eaz fin q; artifex ponit subiectuz
sue artis. artifex. n. necesse est ut ponat subiectū de quo lo-
quitur et dividit genera eius. q. manifesta inelle. artifex. n.
nō potest demonstrare subiectum sue artis: neq; species il-
lius subiecti: et q; dixit in hoc caplo est manifestuz. et hoc
q; dixit in singularibus intendit et in paucis. i. et in paucis
animalibus existit vna vītus sensuū. s. tactus. D.o. et appel-
lamus vītates re. i. et quoniam dixerimus vītates: intelligēda ē
virtus nutritiūa et sensiblē. et intendit per nutritiūas oīa
principia que agit in nutrimento: et sūt tria. s. nutrimentū
et augmentū: et diminutio. et intendit p desideriū appeti-
tū ad cibū: et ideo separavit ipsum a mouente in loco: et
posuit ipsum genus per se quoniam ista vītus inueniatur in alijs
libus que nō mouent: et intelligit per distinguētē: intelli-
gentem. D.o. et istaz in plantis aut re. i. in plantis autem

inueniet sola nutritiūa: in animalibus vō sensus qui ē ta-
ctus: et desiderium q; est desiderium nutrimenti: et hoc est
comune oībus. D.o. desiderium enim ē appetitus: et ira: et
voluptas. i. et intendimus p desiderium appetitiū: desideriū
um enim dicit de appetitu: et de ira: et voluptate: et vniuer-
saliter de pluribus. et voluit declarare q; appetitus existit
in omni animali habenti sensum: quia hoc nō suit mani-
festum sensu: et dicit: et oē habens sensum b3 voluptatez
et sermo eius in hoc caplo est manifestus.

Aduic aut alimenti sensum habet: tacit. n.
alimenti sensus. Siccis. n. et humidis et calidis et
frigidis alii omnīa vītēta: hoc aut sensus ta-
ctus: sed alioz sensibilium fin accidēs. nihil enī
in alimentū confert sensus: neq; color: neq; ador-
atus: humor aut vnu aliqd est tangibilium. clari-
es aut et sūt concupiscentia: et esurie qd calidi
et siccis aut frigidi et humidis: savorē vero vt de-
lectamentū hoc est.

Et etiam habet sensum cibū: qm̄ distincio ci-
bi est sensus. Omne enim vnu nō nutrit nisi p sic-
cum: et humidum: et calidum: et frigidum: et tacit
sensit ista. sentire aut alia sensibilia est fin accidēs
in nutrimento: qm̄ nō iuvat aliquid in nutrimen-
to per vocem: nec per colorem: neq; per odorez
savorē aut et vnu tangibilium: famēs aut et sūt ē
appetitus: famēl quidē calidi et siccis: savorē vero fri-
gidi et humidis: savorē aut ē quasi causa istoz.

28 Quid posuit q; omne animal habet sensum tactus et
desiderium ad nutrimentū: et in declarando hoc nō suffi-
cit inducio: incepit declarare hoc ratione: et dicit: et etiam
habet sensum nutrimenti. i. et etiam necesse est ut omne a-
nimale habeat sensus per quē comprehendat conueniēs et
inconveniēs ex nutrimento: ut expellat nocētū: et at-
trahat iuvātū: et hoc fuit quā nutritiū ei nō existit
in potentia in pluribus rebus: sicut est in plantis: et iō plā-
te nō indigent sensu quo distinguant cibū: et iste locus in-
diget magna consideratione. Et quoniam narravit q; necesse ē
q; omne animal habeat sensum quo distinguat cibū: incep-
pit declarare quis sensus est iste sensus qui ē necessarius ē
distinguendo cibū: et dicit: omne. n. vnu nō nutrit re. i.
et quia omne vnu nō nutrit nisi p siccum: et humidum:
calidū et frigidū: quoniam nutritiū est loco eius qd dissol-
vit ex elementis ex quibus cōponitur: necesse ē ut sensus
nutrimenti sit sensus qui innatus est cōprehendere has q-
litates: et iste ē sensus tactus. r. q. d. q; oē vnu nō nutritur
nisi p siccum: et humidū: et calidū: et sensus ta-
ctus ē illud q; sentit ista: necesse est ut tactus sit senties qd
distinguit cibū: omne igitur animal b3 tactus necessario
D.o. sentis: aut alia sensibilia re. i. sensus aut cōprehēden-
tes alia sensibilia accītaliter sentiunt cibū. i. nō sit necessa-
rī in distinguendo cibū fin q; ē cibus qm accītaliter sen-
tiant cibū. sensibilia enim eoz nō sit in cibo fin q; ē cibus
et hoc intendebat quoniam dixit: qm̄ nō est in cibo re. i. fin q;
est cibus. D.o. savorē. n. est vnu tangibilium. i. savorē autem
si existit in cibo fin q; ē cibus ē vnu modoz rex tangiblē
lūm. et sensus gustus ē aliquis tactus: et ppter hoc quod
dixit: opinandū est q; iste sensus existit etiā in oī animali-
sīc sensus tactus quz sit quasi species eius. et post declara-
bitur qualiter est in rei veritate. Et quoniam narravit q; frigi-
dum: et calidū: et humidū: et siccum existunt in cibo fin q;
est cibus: et savorē existit in eo fin q; ē cibus: incepit decla-
rare modū fin quem existit quodlibet istoz in cibo: et di-
xit: et famēs et sūt re. i. et si savorē existit in cibo in eo q; est
cibus: tamen prime qualitates existit in eo primo et esen-
tialiter. et signū eius est q; quoniam desiderat cibū animal: nō
desiderat nisi calidū: et frigidū: et humidum: et siccū. famēs

enīz ē appetitus calidi & siccī: & frigidi & humidī: & nō desiderat dulce: neq; amarū. sapor aut est cōluctus cū illis qualitatibus: & hoc intendebar qum dixit: sapor autem ē causa istoz: i. causa q animal sentit pueniens ex illis & nō cōueniens: & nō intendebar hic per cām: cām inesse. prime enim qualitates sunt causa savoris: & forte intelligit q sapor: est causa ppter quam animal vntū cibo: ppter delectatione conūstam cum ea.

Certificandū autē de his posterius est: nunc aut intantū dictum sit q animalibus habentib; tactū & appetitus insit. de phantasia autē imanifestum: posterius autē intendēdum est. Quibusdā vero adhuc inest & sūm locū motū: alteris autē intellectuū & intellectus: ut hominib;: & si aliq; alterz huiusmodi ē: aut & honorabilis.

Et declarandū est hoc post. in hoc autē loco contentū sumus hac determinatio: t ē q oē viuum habēs tactū habet desiderium. De imaginatio ne autē latet: & querendū est post: & ponamus cū hoc mouēs in loco etiam & in alijs distinguens & intellectus: vt in hominibus: & in alijs rebus si fuerint sicut autē meliores.

Quia vult ponere hic numerū istaz virtutum fini p artis: ponit subiecta sue artis: non vult ponere nisi illud qd manifestū ē per se: & dimittit alia que nō sūt manifesta quousq; perscrutetur de eis: & ideo dicit: & hoc declarādū ē post. In hoc autē loco contentū sumus hac determinatio ne. i. que ē manifesta per se aut fere. s. q omne animal carēns tacuū caret desiderio: hoc enim ē manifestum per se. Deinde narravit q; hoc latet de imaginatione: & dixit: de imaginatione autem latet. i. vnp; imaginatio existit in omni habenti sensum tactus aut nō. D. o. & ponamus cū hoc mouēs in loco. i. & ponamus pō manifesto: q; oē motū in loco ē imaginās: & pō intelligi. & ponamus in numero istaz virtutum que manifeste vident: & differunt in diffinitio ne & essentia virtutem mouēt in loco: & intendit virtutem concupisibilēm. D. o. & in alijs distinguens: & intellectus idest & ponamus etiā p manifesto & virtus cogitativa & intellectus existit in alijs modis animalium que non sūt hominēs: & pō sunt in alio genere: ut in hominibus aut in alio genere: si demonstratio surgat q; alia sunt huiusmodi: & hoc erit si fuerint eglez hoib; aut meliores eis.

Ad animistū igit̄ est quoniam eodē modo vna vtiq; erit ratio anime & figure. neq; n. ibi figura est ppter triangulū & figurās que consequenter sunt: neq; hic alia ppter predictas est. si autē vniq; & in figura ratio cōmūnis que cōuenient qdēz oib;: ppriā aut nullū erit figura: srl. n. & in di cūs animalib; vñ ridiculū ē querere cōēz rōez in his: & in alteris que nullū erit coz q; sūt pō pria ratio: neq; sān ppriā & individualū species dimittentes huiusmodi.

Dicamus igit̄ q manifestū est q ex via vñūs exempli eadem erit diffinitio aie & figure: nō autē est illū perfectio extra vñutes predictas: sed possibile est in figuris etiā ut sit diffinitio vniuersaliz cōuenientib; oib; figuris: & nō sit ppriā alicui eaz: & similiter in oib; predictis: & iō qui quesierit in istis & in alijs sermonē vniuersalēz q nō est: neq; est pōrūs alicui ex oib;: neq; ē h̄z modi hunc cōuenientem qui nō diuidit: & dimittit talēm sermonem rectū ē ut derideat.

30. Qum genera accepta in diffinitionib; aut sūt vni uoca: vt animal in diffinitione hominis: aut dicta multipliciter ut ens: & potentia & actus: incipit hic declarare cu lusmodi sit genus acceptum in diffinitione: & dicit: quia nō

est equiūcum neq; vniuocum: & dicit: dicamus igit̄ q manifestū ē tē. i. dicamus q manifestū est ex exemplo qd illud qd dat diffinitio aie vniuersaliz ex intentione com muni oib; partibus anime ē simile illū qd dat diffinitio figure vniuersaliz oib; figurā manifestū ē. n. per se q nulla perfectio est alicuius partis anime extra pfectiōnem vniuersalem quā accepimus in diffinitione oib; virtutū & si iste virtutes sunt diverse in intentione, ppriā vniuocis capiā nō ē h̄c figura aliqua extra diffinitionem figure vniuersaliz: h̄z figure differant ab inuicē in terminis prop̄p; quedā enim ē rotundū: & quedā recta: & quedā cōposita ex vtrōz: & hoc exemplū ē valde simile diffinitio aie nō enīz est ex diffinitionib; equiuocoz nominū: quoniam si ita enīz est tūc geometria estet sophistica: neq; est ex gene ribus que dicunt vniuocē: quoniam si ita ester tūc necesse est ut altez duoz forer: aut ut sit h̄c vna virtus in diffinitione: & in nomine in qua cōmūnit omnes virtutes qd nu merauimus: quēadmodū modi animalium cōuenient in diffinitio animalitatis simplicis: aut ut dēs vñutes anime sint eedē in diffinitione & essentia. Et q̄ narravit q diffinitio aie per exemplū est simili diffinitio figure: incipit dare modū p̄ficiū: & dicit: h̄z possibile ē i figura etiā tē & ita diffinitio nō ē vniuocā: h̄z quēadmodū possibile ē in oib; figuris: h̄z differat ut habeant diffinitionē vniuersale magnam cōuenientē oib; eis: h̄z multis differant in diffinitione & essentia: sic possibile est ut iste vñutes diverse habeant vnam diffinitionem vniuersalem cōuenientem oib; sicut diffinitioni figure cōuenit oib; figuris & nulli appropriatur. D. o. & ideo qui quesierit tē. i. & ppter hoc q; dīcimūs qui quesierit in anima: & in alijs similiib; entib; vñā diffinitionem vniuersalēz que nō appropiat aliiū ex omnib;: & nō est talis qualis est ista diffinitio quā dedimus in anima: sed sicut vniuersalitas diffinitionis aliiū tāris simplicis speciez animalis: neq; etiā est vna. i. vnius nature diffinitio nō diuisibilis fini speciem: & qui dimiserit talem diffinitionem qualem dedimus: iūsum ē ut derideatur quā isti duo modi diffinitionis nō inueniant in talib; naturis: & nō inuenitur in cōscnū iste modus diffinitiōnis quo vñ sumus: qui. n. laborat in dando in anima p̄ mū modū diffinitionis: & in hoc q; laborat in querendo impossibile sicut qui dimittit hanc diffinitionē in dimittēdo possibile est. dimittē. n. possibile est simile fini locutiōnez ad querere impossibile.

Similiter autē se habēt ei qd de figuris ē: & q fini anima sunt. semp̄ enim in eo qd est cōsequēter ē in potentia qd p̄ius ē in figuris & in anima tis: ut in tetragono quidem trīgonū ē in sensitivo aut vegetatiū: quare est fini vñūquodq; q rendum que vñūcūlūq; anima: ut que plantæ & que hominēs: aut bestiæ. ppter quā aut causa cōsequēter sic se habent considerandū est: sine quidem enim vegetatiū sensitivū nō est. a sensitivo autem separatur vegetatiū in plantis: itērum autem sine quidem eo quod potest tangere alioz sensitivū: neq; vñus est: tactus autē sine alijs est. multa enim animalia: neq; p̄sum: neq; audiūtū habent: neq; odoratus sensū.

Et dispositio de anima similiis est dispositio in figuris. inuenit enim semper in potentia in si gurie: in rebus animatis precedēs in cōsequēte. A. g. triāgulū in quadrato & nutritiū i sensibili. oīz enim querere in quolibet qd est fini suam diffini tionē. A. g. anima plante quid est & anima bruti quid est. & querendū est qua de causa sunt talis dispositio ex consequēntib;: qum sensibile nō sit sine nutritiō: sed sensibile separat i plāta

¶ etiam nullus alioz sensuum sit extra tactum sed tactus est extra alios sensus, multa enim vna non habent visum: neq; auditum: neq; adoratum: neq; alium.

37. *Dum declaravit qd diffinitione anime est similis diffinitioni figure: incepit declarare modum cōsimilitudinis: et demonstrare cuius nature nārum diffinitionū sit: et dixit et dispositio in anima similia est tē. i. et dispositio in reb⁹ qd continent in diffinitione anime est sicut dispositio in rebus que continent in diffinitione figure: quēadmodū. n. inuenit in figura prius et posterius: et prius existit in potentia i posteriori: ita est de virtutibus anime. U.g. in figuris quidez triangulus est prior quadrato: et triangulus existit in potentia in quadrato: et ideo si quadratum est triangulus est et non econverso: et similiter in virtutibus anime nutritiū enim prius est sensibili: et existit in eo in potentia: et si sensibile est nutritiū est et non econverso: et cum declarauit numerum istius diffinitionis et quantum largit ē cognitionē: dixit: opozet igitur querere in quolibet quid ē tē. i. cum declarauit est qd diffinitione anime est de genere diffinitionis figure et quem admodū non sufficit in cognitione figure rectaz lineariz et figure circularia cognitione figure simpliciter: ita est in diffinitione anime vniuersalis querendū est igitur post cognitionem istius diffinitionis vniuersalis diffinitione propria vniuersaliz virtutis anime. s. que ē anima plantarū et que est anima hominī: propria illi: et que bruci. D.o. et oportet querere que dicta sunt talis dispositiones. i. et oportet perscrutari etiam quare inuenitur in virtutibus anime prius et cōsequens. sensibile enim impossibile ē ut si absq; nutritiū. nutritiū autē potest ēē absq; sensibili: et hoc ē in plātis. et etiam apparet qd impossibile ē ut aliquis quoz sensuum sit sine tactu: tactus autē potest esse extra alios sensus plura enim animalia carent visu et auditu et odoratu et gustu: et hoc intendebat cum dixit: neq; alium sensum: et iste locus indiget consideratione. existimat enim qd gustus est unus modoz tacitus fm qd dixit superioris. sed si aliquoz alia nutritiū ex rebus carentibus sapientiæ gustus illius animalis non erit nisi fm calidum et frigidum: humidū et succuz: aut intendit qd dixit: neq; alium sensum. i. qd alias sensus non distinguitur in ultimo. i. in fine a sensu tacitus fm qd inuenitur in animalibus perfectis: et vniuersaliter opinandum est qd si animal habet sensum tactus: et nutrita a suis radicibus: sicut plāte nutritū: ut of d spōgia mari. istud animal habet sensus tactus sine gustu: et forte inuenit tales itos modos animaliū. oē. n. alia bñs os hz aliquē gustum.*

Et sensitivoz autem alia quidem habet fm locum motiū: alia vero non habent: ultimū autē et minimū ratiocinationem et intellectum. Quibus enim inest ratiocinatio corruptibilium his et reliqua omnia: quibus autē illoz vñiquodq; non omnibus ratiocinatio: sed quibusdā quidem neq; imaginatio: alia autē hac sola piuunt. de speculatio qd intellectu altera ratio est: qd quidez igitur de boz vnoquoq; ratio hec p̄p̄fima et de aia mansuetum est.

Et ex eis que sentiuntur est qd quedas habent motum in loco: et quedam non. complementū autē et finis ē illud qd habet cognitionem et diffinitionem. oē. n. ex rebus corruptilibus habēt cognitionē habet omnia alia. habēt autē aliquo illoz non est necesse ut habeat cognitionē: sed qdā non habent imaginatioz: et quedā non vnuū nisi per ista triū. Intellectus autē speculatiū et cognitiū sermo est in eo aliis. declaratum est igit qd sermo in vnaq; istaz virtutuz ē sermo magis conueniens in anima.

32. *Et comprehenditur sensu qd quedā alia mouentur in loco: et modus p̄secutus: et quedam non. complementū autē animaliū et finis eoz qui intendebatur in generatiōe quē cum natura potuit pringere stetit et modus animalium hñs virtutem speculatoriā cogitatiā. i. intelligibilem. D.o. omne enim ex rebus corruptilibus tē. i. et appetit qd omne hñs virtutē cogitatiā ex rebus generabilib⁹ et corruptibili⁹ lib⁹ necessario hz alias virtutes anime: et dixit hoc preferendo se a corporeis celestibus. declaratum ē enim qd illa non habent de virtutibus anime nisi cōcupiscentiā et intellexū. D.o. qd autē habet vnu illoz tē. i. habēt autē vnam virtutem que sunt priores nāliter intellectu: non ē necesse ut habeat cogitationem aut intellectum: sed quedā non habent imaginationem: nedū habeant cogitationē: et quedā vivunt per illa que sunt sub imaginatione ex virtutibus prioribus ea: et hoc intendebat cum dixit: et quedā vivunt per ista triū. D.o. sermo autē de intellectu speculatoriū tē. i. finō de eo est ita qd sit extra istā naturam. existimat. n. qd non ē anima neq; pars anime. et inuenit nobilitatem eius et diversitatem illius ad alias p̄tes opinandū ē. n. qd est ex natura superioriō nature anime. D.o. declaratum ē. n. tē. i. declaratum est enim ex predictis qd p̄mū qd intendit de scientia anime qd ē magis conueniens sermoni in anima ē loqui de anima vniuersaliq; istaz virtutem.*

Necessariū autē est debentē de his p̄scrutatio nem facere accipere vñiquodq; eoz quid ē: p̄stea sic de habitis aut et de alijs inuestigare. si autē oportet dicere quid vñiquodq; ipsoz: ut quid ē intellectu et sensitiū: aut vegetatiū: prius adhuc dicendū quid sit intelligere: et quid sentire paiores. n. potentia actus et operationes fm rationem sunt. si autē sic his adhuc priora opposita oportet considerare de illis vñiq; p̄mū oportebit determinare. ppter eandē cauſam: ut de alimento et sensibili et intelligibili.

Et indiget necessario qui voluit perscrutari de illis scire vñāquāq; istaz que sit. Deinde p̄ perscrutetur de cōtingētibus illis. et si necesse est dicere vñāquāq; istaz que sit. U.g. intellectus quid sit: et sentiē quid sit: et nutritiū quid sit. oportet etiam predicere intelligere quid sit. actiones enim et operationes precedunt in intellectu virtutes: et si ita sit: et cōsiderare de alijs rebus oppositis istis debet precedere considerationē de istis oportet nos ut intendamus ad diffiniendū istas primo ppter istā cām. U.g. cibum: et lensam: et intellectum.

33. *Dum declarauit qd diffinitione vniuersalis anime fidelita non sufficit in cognitione sue subtilitate: incepit dicere oportet scire de anima post illam diffinitionem: et dixit: et indiget necessario tē. i. et oportet necessario illum qui voluerit acquirere pfectam cognitionem de anima: perscrutari de vnaquaq; v utum anime per se: quo usq; sciat per demonstrationem vnaquaq; istaz que sit: et quam nām habet. U.g. perscrutari quid ē intellectus: et quid ē sensus. Deinde post hoc perscrutari de vnicuiq; contingentibus istaz virtutū vniuersalibus et p̄p̄is. U.g. verū virtus ē intelligibilis possit abstrahi autē non. Et cum declarauit illo quod oportet perscrutari nos de anima: incepit demonstrare viam ad hanc cognitionē: et qd est ex eis que sunt magis nota apud nos: et sunt posteriora in eis ad ea que sunt magis nota apud naturam: que sunt priora in eis: et dixit: et si necesse est dicere vñāquāq; istaz tē. i. et si oportet fm qd declarauimus scire que est vnaquaq; istaz virtutem: necesse est p̄scire actiones p̄p̄ias vnicuiq; istaz virtutem que sunt. U.g. qd est intelligere per intelligē: et sentire p̄ sentiē.*

et nutritre per nutrimento. cognitione enim actionem istaz virtutis prior; est apud nos in nostra prima cognitione; q̄ cognitionis istaz virtutum. et q̄um narrauit q̄ cognitionis actionem debet p̄cedere cognitionē virtutum: narrauit etiā q̄ cognitionis patētum illas actiones debet precedere cognitionē illarum actionum. ppter illam eandē cām ppter quā debet precedere cognitionis actionem cognitionem virtutis: et dixit: et si ita sit t̄c. Id est et si ita sit s̄. q̄ debemus ire semp de eis que apō nos sunt magis nota ad illa que sunt magis nota apud naturā et considerare de rebus oppositis istis virtutibus: et sunt p̄ sua eaz̄ debet precedere cognitionem in actionib⁹ et in virtutibus: necesse ē p̄scire primo cibum quid sit qd̄ ē p̄ sua virtus nutritive: et sensu quid sit: et intellectu quid sit: anteq̄ scaturit nutritre et sentire que sunt: et vocavit ea opposita. passiuū enim et actiuū vident esse quodāmodo opposita.

Quare p̄mo de alimento et generatione dicendum est. vegetativa enim anima et alijs inest pura: et maxime communis potentia ē anima: s̄z quā est vivere oib⁹ cīn⁹ sunt opera generare et alimento rū. Naturalissimū. n. op̄z viuentib⁹ est quecūq̄ perfecta et nō orbata: aut generationes spontaneā habent: facere alteruz quale ipm̄: et aliquid aīal: planta aut̄ plantā: quaten⁹ ipo semper et diuino et immortali esse participant: s̄m q̄ possunt. omnia. n. illud appetit: illius cā agunt oia quecūq̄ agunt s̄m nām.

Oportet igit̄ primo loqui de nutrimento et generatiōne. one. anima. n. nutritiva est prior in oib⁹ viuentibus: et viuentis virtutib⁹ aīe quibus viuū viuit: et actiones istius sunt generare et viuū nutrimento. actio. n. que ē magis conuenienter narure ois viuentis ex eis que sunt pfecta et non habent occasionem: neq̄ generant casu p̄ se: est ut agat aliud simile. animal enim facit aīal: et plāta plantam: ita q̄ habet cōmunicatiōne cū s̄m p̄terno diuino s̄m suum posse. oia. n. desiderant hoc: et ppter hoc agit oē qd̄ agit naturaliter.

34. Qum declarauit q̄ diffinitio ē magis viuentis int̄ omnia anime: et quātū largitur de cognitione: et q̄ non sufficit in cognitione substantie anime perfecte: et q̄ ē nec sāni p̄ficiē quālibet virtutis anime per suā diffinitionem p̄p̄tia: et quorū modis sūt iste virtutes diuersae: et quō adūnat: incipit narrare q̄ oportet primo incipere de cognitione istaz virtutum ab ea que ē valde prior. s. nutritiva. et q̄ p̄stū debet considerari de passiuū: et de actionib⁹ istarum virtutis: et dixit: oportet igit̄ primo loqui de nutrimento et generatione t̄c. i. et qum declarauit est q̄ primo oportet considerare de actionibus: et de passiuis ante virtutes necesse est ut primo loquamus inter oēs istas actiones de cibo et de generatiōne que sunt passiuū anime istius et actio et necesse ut primo loquamus ē anima nutritiva: quia est prior naturaliter alijs rebus per quas aliquid dicit viuum: et ideo ē magis viuentis inter alias virtutes anime et innuit q̄ propter prioritatem et eius viuentis cōp̄ter p̄poni in consideratione. viuentis enim notus est apud nos q̄. p̄p̄tū: ut dicit est alibi. Et qum declarauit hoc: incipit numerare actiones attributas illi: qum ante debemus scire esse q̄ quid esse: et dixit: et actiones istius sunt t̄c. i. et actiones istius virtutis sunt nutritre et generare: et vi cibo: et dicimus q̄ generare ē actio illius virtutis: q̄iam actio que maxime conuenit nature eius qd̄ dicit virtutis per hanc virtutē est generare simile in specie: et hoc fit trib⁹ conditionib⁹: quaz̄ vna est ut p̄tingat tempus in quo habet hanc virtutē quā nō sit in effectu omni tempore. secunda est vt cū hoc nō habeat occasiōne. ista. n. impedit hanc actio-

nem: et p̄tingat tempus in quo percurrit ab illo illa actio tercia est ut illud viuū nō sit in eis que sunt casu sed p̄ se: quando igit̄ in viuo fuerint congregata hec tria: tūt̄ gerabit: et hoc intendebat quā dixit: quoniā actio q̄ magis conuenit t̄c. D. dedit causam finalē: ppter quaz̄ ista virtus existit in animalibus et plantis: et dixit: ita ut habeat cōtūctionem cum sempiterno. i. et ista virtus existit in viuo ut generare et corruptibile cōcēt cū sempiterno s̄m suaz̄ posse. follicito enim diuina quā nō potuerit facere ipz̄ permanere s̄m individuū: misera est in dando ei virtutē quā potest permanere in specie: et in hoc nō est dubium. s. q̄ melius est in suo esse q̄ habeat istam virtutē q̄ ut nō habeat. D. d. omnia. n. hec desiderat t̄c. i. et hoc fuit ideo: q̄a oia desiderant permanentiam sempiternā: et mouens erga ipsam s̄m q̄ innata est natura eoꝝ ad recipiendū: et ppter huc fūcē agūt oia entia que agūt nālēter.

Id aut̄ q̄ cuius causa sit duplicitate est: hoc quidē cuius illud p̄ quo. qm̄ igit̄ cōmunicare nō possunt ipso semp et diuino cōtinuatione: ppter id qd̄ nihil contingit corruptibiliū idem et vnu numero permanere: s̄m q̄ p̄tē participare vnuquodq̄ sic cōmunicat: hoc quidē magis illud vero minus: et permanet nō idem sed ut idem numero quidē nō vnu: specie aut̄ vnu.

Et ppter quid dicitur duob⁹ modis: quoꝝ vnu ē in quo est: aliud est cuius ē q̄ igit̄ impossibile fuit ut haberet cōmunicatiōne cū sempiterno diuino in eternitate: qā impossibile est ut aliquod corruptibile permaneat idem in numero. ideo habet cōmunicatiōne qd̄libet cū eo s̄m suū posse: et hoc magis: et hoc minus: et sic permanet nō illud idem s̄m suū sile: nō vnu numero s̄ vnu forma.

Qum dedit cām finale ppter quam virtus generativa exigit ī viuo viuentis: et est assimilatio corruptibilis cū sempiterno s̄m q̄ habet naturam assimilādi: et q̄ omnia etiam faciūt actiones erga istaz̄ finem: narravit s̄m quorū modis iste finis: et dixit: et ppter quid dicit duobus modis: quoꝝ vnu est illud quod est iste finis: et aliud illud in quo est iste finis. U. g. in hoc sermone q̄ omnia entia agūt ppter permanentiam sempiternā: et ppter ea in quibus inveniuntur permanentia sempiterna: aut dispositio permanentiae sempiternae. Et qum declarauit hoc: incipit declarare modū in quo generabilita et corruptibilita possunt cōmunicare cū eternis: et cām ppter quam diminuta sunt a permanentia sempiterna: et dixit: q̄ igit̄ impossibile est t̄c. i. et intendit per sempiternam diuinū corporis celestia enī illa permanet s̄m individuū: et per hoc qd̄ dicit: et minus hoc: et magis hoc: intendit generatiū et nō generatiū: verūq̄ enim permanet s̄m spēm: sed generatiū habet semper hoc et nō generatiū in maiori parte temporis: et in pluribus subiectis.

Est aut̄ anima viuentis corporis causa et p̄cipium. hec aut̄ multipliciter dicuntur: attamen anima s̄m determinatos tres modos causa diciuntur: etenim unde mot⁹ causa est: et cuius causa: et sicut substantia aīatoꝝ corporis anima causa.

Anima igit̄ ē corporis viui causa trib⁹ modis determinatio est. n. illud ex quo est motus: et illud ppter qd̄ fuit corpus: et etiā anima ē causa s̄m q̄ est substantia que ē causa ē oīuz.

35. Qum apparuit ex diffinitiōne viuentis anime et aīa est causa corporis s̄m formā: et apparuit hic q̄ virtus generativa est causa aīos animans: incipit declarare q̄ anima nō est solum causa s̄m formā: sed causa s̄m tres modos s̄m quos dicitur causa: et hoc est tribus modis: et hoc est nec-

sarium p̄ficiere anteq̄ loquatur de vnaquaq; partium anime: h̄z tam sit declaratuz vniuersaliter q̄ omnis forma naturalis talis ē: r dixit: anima igitur est corporis viuē cā r p̄ncipium: r quia hec duo dicuntur multipliciter: similit̄ r anima est causa fin̄ tres modos determinatos. s. cā mo- uens: finalia: r formalis que determinate sunt in sermoni- bus vniuersalibus physicis. D. o. est enim illud ex quo fit motus. s. causa agens motum. r possumus intelligere ex h̄ motum in loco r generationem r motum in augmento r diminutione. anima. n. est causa agens istos tres motos in animato. D. o. r illud propri qd̄ fuit corpus. s. causa finalis corpus enim nō fuit nisi ppter animam: quoniam declaratuz ē q̄ anima ita est de corpore: sicut forma de materia: r de claratum ē in sermonibus vniuersalibus: q̄ materia ē ppter formam tñ: r nō aliquid consequens materiam: aut ali- quod qd̄ sit de necessitate materie: sicut existimabant an tñi nō concedentes causam formalem esse: neq̄ finalem r anima etiam est causa: r anima etiam est causa corporis fin̄ substantiam r formam que est causa esse oīus.

Quod quidem igitur sit sicut substantia ma- nifestum est. causa enim ipsius esse omnibus sub- stantia est. viuere autem viuentibus est esse. causa autem r p̄ncipium h̄z anima. amplius aut̄ eius q̄ potentia ratio actus est. manifestum aut̄ est r q̄ cuius gratia anima causa: sicut enim intel- lectus gratia huius facit: eodem modo r natura r hoc est ipsius finis huiusmodi aut̄ in anima libus anima: r fin naturam. omnia enim physi- ca corpora anime instrumenta sunt sicut anima- lium: s. plantarum tanq; gratia anime existen- tia. duplicitate aut̄ dicitur r q̄ cuius causa est: r q̄ enīus: r q̄ quo. At vero r vnde p̄ncipium qui fin locum motus anima est nō omnibus viuen- tibus inest potentia hec. Est aut̄ alteratio r au- gmentum fini animati. sensus enim quedam al- teratio esse videtur. nihil aut̄ sentit qd̄ non ha- bet animam. similit̄ aut̄ de augmento r decre- mento se habet. nihil enim decrementum patitur neq; augmentatur physique: nisi alatur: aliter aut̄ nihil qd̄ nō cōmunicet vita.

Et esse viuē est viuere: r anima est causa r p̄n- cipium illius: r etiam endelechia est intentio eius quod est in potentia ens. r manifestum est q̄ aia est causa etiam ppter quid: quoniam quēadmo- dum intellectus nihil agit nisi propter aliquid ita natura: r hoc est finis eius: r similit̄ anima in animalibus r in omnibus. omnia enim nālia sunt organa anime: sicut in animalibus plantis ita q̄ est etiam causa animati: r propter quid di- citur duobus modis: quoꝝ viuē est illud ppter quod: r alius enīus est hoc. r anima est etiam il- lud ex quo primo sit motus in loco. sed ista virt̄ nō inuenitur in omnibus viuis. r alteratio etiā r augmentum sunt per animam. sensus enim ex istimatur ē alteratio aliqua: r nihil sentit nisi ha- beat animā: r sic est de augmento r diminutio: nihil enim augetur r diminuitur naturaliter ni- si nutritur: r nihil nutritur nisi habeat partē in vita.

37. / *Qum posuit q̄ anima est causa corporis tribus mo- dis de quibus modis dicitur hoc nomen causa: incepit de- clarare modos istos esse in ea: r in primo q̄ est causa cor- poris fin̄ formā: r dixit: r esse viuē r. i. r signū q̄ anima ē forma corporis: est q̄ h̄ ens viuē nō habet esse fin̄ q̄ ē vi- uē nō per illud per qd̄ viuēt. i. q̄ est causa istius actiōis s. vice. r manifestum est q̄ causa istius actionis est anima:*

ergo hoc qd̄ est viuē fin̄ q̄ ē viuē est per animam: r illud per quod ē ens: r hoc est sua forma: ergo anima ē forma animata cum non ē hoc r ens nisi per animam. D. dedit se cundam rationem super hoc: r etiam endelechia ē int̄io eius quod ē in potentia ens. i. r etiam anima est fin̄ q̄ iaz declaratum est perfectio perfectio autem est forma r int̄io eius quod ē in potentia ens: ergo anima est forma. r quā declarauit eam esse causam fin̄ lozam declarauit etiam eam esse causam fin̄ finem: r dicit: manifestū ē q̄ anima est causa r. i. r manifestū ē per se q̄ anima est causa cor- poris animati fin̄ illud propter qd̄ fuit corpus animatum quemadmodum enim multa artificialia nō agunt nisi propter aliquid: sic etiam ē de natura. s. q̄ non agit nisi ppter aliquid: r hec est finis nature. s. q̄ nō agit nisi propter aliquid: sic ars non agit nisi propter aliquid. D. declarauit q̄ illud ppter quod natura agit videtur esse anima in aia libus: r nō solum in animalibus sed omnibus in rebus na- turalibus: r dixit: r similit̄ anima in animalibus r in oī- bus. i. r quando modū forma est finis artij in artificialib? ita anima ē finis nature in animalibus: r in omnibus na- turalibus. Deinde declarauit modū ex quo apparet q̄ a- anima est finis omnium naturalium: r dixit: omnia enim sunt naturalia instrumenta anime r. i. r diximus q̄ aia ē finis omnium naturalium: quia oīa naturalia vident̄ in- strumenta esse indifferenter in omnibus animatis. r sicut videb̄ in aialibus: ita vident̄ in plantis. D. o. ita q̄ etiam illa ē causa statu r. i. r hoc qd̄ diximus de ea nō latet: im- mo est manifestum p se: adeo q̄ apparet ex hoc q̄ anima etiam est causa animati. illud. n. ppter quid inuenit aliquid dicitur duobus modis: quoꝝ viuē est illud ppter qd̄ inue- nitur aliquid: r ista ē ppter anime ad corpus. r alius est illud cuius ē hoc ppter qd̄ inuenit aliquid: r ista ē ppter anime ad animatum. dicitur. n. q̄ aia r corpus virtū- es nō sunt nisi ppter animatum: r quoniam declarauit eam esse causam fin̄ formā r fin̄ finem: declarauit etiam eaz esse cau- sam mouentē fin̄ oīes modos motū existentes in animato sive vero sive existimatos esse motus: r dixit: r alia etiam ē illud ex quo primo sit motus in loco: sed ista virt̄ non ē in omnibus viuis. i. in oībus animalibus. D. dixit: r alte- ratio etiam r augmentum r. i. r alteratio attributa sensi- bus: sicut quidam reputant: si concesserimus ea ē motus erit p animā: r similit̄ augmentū r diminutionē: nihil enim dicitur habere huc motū. s. sensus nisi habeat animam D. o. r sicut ē de augmento r diminutione. i. r quēadmodū apparet q̄ nō sentit nisi habeb̄ animā sic apparet q̄ nō au- gmentatur neq; diminuitur nisi illud qd̄ habet cōicationē cuī aialibus in aliqua parte anime. nihil. n. diminuit nālis aut̄ augmentat nāliter nisi habeat virtutem nutritiōi. r nō hil nutritur nisi habeat cōmunicationē in vita attributa animalibus: r ideo hoc nomen motuū nō dicit de aiali: nisi cū carerit cōmunicatione quam habet cū plantis.

Empedocles aut̄ nō bene dixit hoc addens augmentū accidere plantis. deorsum quidem ra- dicem mītentibus ppter id quod terra sic fertur fin̄ naturā. sursum aut̄ ppter ignē similit̄. neq; enim sursum r deorsum bene accepit. nō enī idē oībus sursum r deorsum r omnī: sed sicut caput animalium sic radices plantazz sunt: si congruit instrūcta dicere: altera r eadē operibus.

Empedocles autem non recte dixit in hoc r vere: qum dixit q̄ augmentum quod accidit i plantis. in hoc autem quod ramificatur per ra- dices inferius sit p motu ipsius terre naturaliter ad istā partē: r hoc posuit cām. in hoc yō qd̄ ra- mificat supius sit q̄ ignē mouet līlī ad supiuē: r hoc posuit eaz. h. n. q̄ viuē etiam in suo sermone

de superiori et inferiori non recte fuit dictum. superius non est inferior non sicut idem oibus rebus: et in omnibus quemadmodum caput est animalibus: ita radix est plantis: quoniam per actiones debemus dicere in instrumentis eorum que sunt conuenientia aut diversa.

38. Qum declarauit quod motus augmenti non est ex principio quod est elementum: incepit declarare quod Empedocles errat: quoniam opinabatur quod hoc principium est ex elementis: et quod augmentum in plantis ad inferiorum est propter partem graueam s. terram et aquam: et superiorum per leuem. s. aerem rigne: et dixit Empedocles autem non bene estimabar: quoniam opinabatur quod hoc principium non est anima: et quod hoc quod accidit de augmentatione in plantis: est per naturam elementorum: illud igitur quod augetur inferiorum est per naturam terre: et hoc posuit eam eius. et posuit eam motus istius ad inferiorum naturam graue: et eam in augmendo ramoz ad superius nam leuem. s. ignem. Deinde incepit narrare quod contingit huic sermoni de errore: dicit: hoc etiam quo visus fuit in sermone suo de superiori et cetero. et iste sermo quod inducit in dando causam illius motus coriarum qui invenit in augmentabilis non est verus. hoc. n. quod existimabat quod superius in plantis est superiorum in mundo: et inferiorum. inferiorum non est vero: quoniam neque in parte conuenientia neque in natura: neque in potentia. in parte autem: quia hoc concedamus in plantis: non in pluribus animalibus non possumus illud concedere. superiorum enim in eo non respicit superiorum mundi: et veritas non concedit hoc natura. n. inferiorum in plantis alia est a natura in superiorum in mundo: sed concedit congregatio eorum in parte eadem casu: et ipsa eadem est natura superiorum in animalibus et signum eius est quod caput in animalibus est simile terre in plantis: quoniam actio eorum sit eadem: et per actiones debemus recipere conuenientiam et diversitatem in partibus augmentabilibus: et dicit: superiorum enim et cetero. et prius error Empedocles est quod superiorum et inferiorum non sunt eadem pars in omnibus rebus: et in omni s. mundo: quoniam huiusmodi concedamus in plantis: quid possumus dicere in pluribus animalibus superiorum enim in animalibus: non respicit superiorum mundi. Dicit: sed quemadmodum caput et cetero. sed non concedamus quod in inferiorum in plantis sit inferiorum in mundo sicut animalibus non superiorum in eis superiorum in mundo: et sunt in eadem per naturam. n. capitis in animalibus est natura radicis in plantis: quoniam habeant easdem actiones: et per actiones est dicendum quod partes animalibus et plantarum et instrumenta eorum sunt conuenientia aut diversa in natura: et quoniam natura radicis in plantis est natura capitis in animalibus: non superiorum in plantis est in rei veritate inferiorum in mundo. et si nos concesssemus quod efficit inferiorum: non hoc quod accidit plantis. s. quod in inferiorum in eis est inferiorum mundi non accidit nisi casualiter: non quia habent eandem naturam: ita quod in plantis mouetur pars grauis: et ad superiorum leviorum: quoniam si ita esset: non superiorum neque inferiorum habet animal: neque non superiorum et inferiorum in plantis et animalibus esse eadem: et dicit quod potentia capitis in animalibus est potentia radicis in plantis: quia hoc est principium eius per quod animal est animal. s. sensus: hoc autem est principium eius per quod plantae sunt plantae. s. cibae: et ideo si caput ex animali: et radix ex plantis absconduatur depercunt.

¶ Adhuc autem quis est continens in contraria quod scruntur ignem et terram: distractus: n. nisi aliquod sit perhibens. si vero erit: hec est anima et causa alimenti et augmenti.

Et postea quid est illud quod retinet ignem et terram: quoniam moueant ad partes contrarias: sunt enim veloces ad separationem nisi aliquod prohibeat: et si illud fuerit aliquod perhibens: illud perhibens dicitur est causa vel anima: et causa in augmentatione et nutrimento.

39. Et si concederimus quod natura superiorum et inferiorum est natura superiorum et inferiorum in mundo: et quod per ignem mouetur in plantis ad superiorum et terrestris ad inferius: et nos videmus quod eadem pars mouet ad superiorum et ad in inferiorum insimul. videmus: n. quod quellibet pars potest esse sensibilis: et quod iverit mebum mouetur ad vitracum partem insimul: si igitur posuerimus quod illa pars sit unica. s. que mouetur ad vitracum partem: non principium per quod mouet istis duobus motibus insimul est unicum principium: istud igitur principium habet potentiam ut moueat ad vitracum partem insimul: quod non est in elementis: quoniam una pars eorum non habet nisi unicum motum: siue fuerit simplex siue composita: quoniam si fuerit compositum ex eis mouebitur secundum elementum dominatum. s. si partes que mouent in illa eadem parte in sensu aut in natura ad superiorum sunt alle a partibus que mouent in illa per ad inferiorum: alle partes necessaria sunt distincte ab invicem: aut quia sunt simplices: aut quia illud quod dominatur in eis que mouent ad inferiorum de corporibus simplicibus est aliud ab illo quod dominatur in eis que mouent ad superiorum: et si ita sit quid est illud quod retinet ignem et terram: aut parte igneam: et terrestrem: quoniam non possumus dicere quod hec duo sint admixta: quoniam si essent admixta mouerent ad eandem partem: dominante: s. si ita esset circa separarent: nisi a liquidum phiberer: sed contingit eis necessaria dicere illuc esse phibes quoniam videantur non separari sed permanere insimul dum vivit planta: et hoc est necessarium eis: et quod cocesserint illuc esse phibes cuius potentia non est potentia elementorum: dominans eis quod illud phibes est anima: sicut hoc igitur est finis eius in hoc intelligendus: et sit valde brevis.

Videtur autem quibusdam ignis natura simpliciter causa alimenti et augmenti est: et namque ipsum videt solus corporum et elementorum quod alii et augmentationem. unde et in plantis et in animalibus putatur.

¶ Et quid est existimat quod natura ignis est simpliciter causa nutritae et augmenti. Ignis. n. in corpore aut inter elementum nutritae et augmendi: et ideo existimat quod ipse facit hoc in plantis et in animalibus.

40. Qum destruxit sermonem singularem quod augmentum est per principium elementare. s. graue aut leuem: incepit etiam destruere sermonem singularem quod principium nutritae et augmenti nutritibile est ignis: aut pars ignis: aut aliquod ignis: et dicit: et quidam et cetero. et quidam existimat quod natura ignis in eo quod est ignis: non sicut aliquod ignis: et hoc intendebar quod dicit simpliciter est causa nutritae et augmenti. et opinari sicut huiusmodi est videtur ignis alterare oia in sua forma: adeo quod augmentum per illud. et quod nutritibile apud eos nutrit alterando oia in sua formam: ideo existimauerunt per duas affirmatiwas in se cunctas: quod ignis facit hoc simpliciter.

Hoc autem concordat quidammodo et non tam simpliciter: sed magis anima. ignis. n. augmentum in infinitum est quousque fuerit combustibile. natura autem constantium oiuum terminus est et non magnitudinis et augmenti: hoc autem est anima sed non ignis et non est magis quam materie.

¶ Hoc etiam quod ignis non est nisi coiunctus: cetero aliquo modo: et non est causa simpliciter: anima est dignior: ut sit causa augmenti. n. ignis est in infinitum dum combustibile est: ea autem que constitutum per nam oia habet suum et terminum in quantitate et augmento: et ista sunt aie non ignis: sicut digniora intentioni quam materie.

Qum narravit hanc opinionem: incepit primo narrare partem veram que est in ea: et partem falsam: et dicit: dicimus igitur quod ignis et cetero. dicimus igitur nos quod ignis non est causa nutritae et augmenti in animalibus simpliciter: sed attribuitur causa quod in sensibili suo instrumento: et mox anima est illa ad quam attribuitur.

simpliciter hec actio: et concessit qd ignis est coniunctus causa fini qd aliquid attribuitur alicui cuius actio non perfecta nisi per illud: quia nutritibile non videt alterare cibum nisi per partem igneam existentem in eo. hoc enim elementum inter alia: aut est alterans alia: aut magis dominatur in eo alterare qd in alijs elementis: et ideo fuit necesse ut esset dominans in corporibus nutritilibus. et cum declarauit qd si ista actio fuerit attributa ei non erit attributa nisi fin. qd est coniunctus cause non qd ipse sit causa. declarauit modum ex quo non oportet attribuere istam actionem igni simplicitate: et qd dignius est attribuere eam simpli animae: et dicit: augmentum enim ignis est in infinitum tunc. et signum qd prius mouens in nutritimento et augmentatione est anima non per ignea est qd iste motus. s. alterare aliquid in subiectu alterantem: et eius augmentum per illud qd alterat si fuerit in solo igne ab ipsis alia virtute sibi coniuncta. s. ut prius mouens sit coniunctus ignis fin. qd est ignis: non alia virtus coniuncta igni inuenientur infinitus: et non cessabit in aliquo termino duorum combustibilium inuenientur. motus aut alterans et augmentationis qd inuenientur in hac natura augmentabilis: semper inuenientur finitus et terminatus in quantitate: unde manifestum est in figura qd iste motus non est ignis simpliciter: et quod non est ignis necessario est alterius principij: et illud vocamus animam nutritivam: et intendit per terminum et mensuram ultimam naturaliam que inuenientur in qualitatibus corporum augmentabilium. D. o. et sic digniorum intentionis qd in materia. i. et ista actio que inuenientur in hoc motu. s. qui incepit a principio terminato et peruenit ad finem terminatum. dignus est ut attributatur ei qd est in ista actione qd forma. s. anima qd illa quod est quasi m. et instrumentum. s. ignis: et dicit hoc: quia apparet qd actio augmenti est composita ex actione ignis: et ex aliqua intentione in igne. alterare. n. qd est in eo debet attribui igni: et quia est terminatus debet attribui virtute cibum. et cum igne: quoadmodum mollificare ferrum per ignem ad faciem endum aliquod instrumentum fin. qd est mollificare attributum igni: et fin qd illa mollificatio habet terminum notum in unoquoq; instrumento attributis virtutis aeris.

Quoniam autem est eadem potentia vegetativa et generativa de alimento necessariu[m] est determinare primum: separat. n. ab alijs potentijs ope hoc.

Quoniam igit[ur] virtus nutritiva et generativa sunt eadem: oportet prius necessario determinare quid est nutrimentum et distinguere ab alijs virtutibus.

Quoniam per hanc differentiam: quoniam narravit primo qd vult loqui post de virtute nutritiva quoniam sit magis universalis. et primum eorum que apparet in eo vel primum eorum de quibus considerat ex hac virtute est qd anima et sua actio sunt augmentare et nutritire et generare: incepit modo determinare qd est illud de quo oportet considerare primo in hac virtute posse cognoscitur esse anima: et dicit: et quia potentia nutritandi et generandi tunc. i. et quia subiectu[m] potest nutritive et augmentabilis et generativa id est s. nutritum. et iam diximus primo qd via ad cognitionem substantiarum istarum virtutum non est nisi per cognitionem passiuorum earum primo: unde necesse est primo incipere et determinare cibum quid sit: et nutritre quid sit. Et quoniam narravit hoc: incepit demonstrare quid est cibus.

Videt autem esse alimentum contrarium contrario: non omne aut omni sed quecumque contrario: non solum generatione habet ex inuicem s. et augmentatione: sicut enim multa ex laborante. videtur autem neque illa eodem modo ad inuicem esse alimentum sed aqua quidem igni alimentum est: ignis autem non alit aquam. In simplicibus quidem igni corpori-

bus hoc esse videtur maxime: aliud quidem alimento: aliud vero qd alitur.

Dicamus igit[ur] qd existimat[ur] qd nutritum est contrarium contrario: et non oportet contrarium oportet contraria que non sunt ab inuicem: s. etiam augentur plura. n. sunt ab inuicem: sed non oportet augentur. s. g. santi ab inservio. et inuenimus eu[er]a qd non eodem modo sunt nutritum ad inuicem: sed aqua est nutritum ignis: ignis autem non est nutritum tunc aque. in corporibus aut simplicibus hec duo proprie[tes] existimantur: qd alterum est nutritum: et alterum nutritibile.

43 Dicit[ur] qd existimat[ur] est qd nutritum est illud qd est contrarium nutritibili: sicut quidam existimati sunt s. ista existimatio non est in omnibus contrariis: sed in eis contrariis qd non sunt ab inuicem: sed etiam augmentantur plura enim contraria que generant ab inuicem: non augmentantur ab inuicem. santi. n. sunt ab inservio: sed non nutritur ex eo: et hoc intendebat quoniam dicit[ur]: et non omne contrarium est ratio qd. et sermo est intellexus per se: et inuitus per hoc contraria que sunt in substantia. ista enim existimantur augmentari ab inuicem et nutriti ab inuicem. et quoniam declarauit qd ista existimatio non inuenientur nisi in contrariis que sunt in substantia: et sunt ea que possibile est ut nutriti repentes ab inuicem: declarauit etiam qd hoc non equaliter inuenientur in vitroq; contrario contraria enim non videntur nutriti se ad inuicem equaliter et dicit[ur]: et videmus etiam qd non eodem modo sunt nutritum tunc. i. et ista existimatio non inuenientur in vitroq; contrariorum que sunt in substantia equaliter. s. ut virtutes eorum nutriti suum compar equaliter. Aqua. n. et universaliter corpora humida videntur esse nutritum ignis. ignis autem non videntur esse nutritum alicui. et quoniam narravit qd ista existimatio debilitas est si accepta fuerit absolute: narravit qd ista existimatio non inuenientur in elementis: et dicit[ur] in corporibus aut simplicibus tunc. et existimare aut qd nutritio est contrarium nutritibili: non inuenientur proprie[tes] nisi in duobus his corporibus simplicibus: quoq; alterum est ignis: et alterum humidum: ut aqua et aer.

Dubitacionem autem habet. dicit[ur]. n. hic quidem simile ali simili simile et augeri: alijs autem sicut diximus econtrario videtur ali contrariis contrario tanquam impassibile sit simile a simili. alimentum autem mutari et decoquuntur: mutatio autem omnino in contrariis aut in medium.

Sed in hoc est locus dubitationis. quidam enim dicunt qd simile nutritur per simile: et simili per simile etiam augmentat: quidam econtraferunt. s. qd contrarium nutritur per suum contrarium simile. n. non patitur a suo simili: et nutritum transmutatur et digeritur: et transmutatio in quolibet est ad dispositionem oppositam aut ad medium.

44 Sed ista existimatio non inuenientur in elementis per sensum et inductionem: et in ipsa questione est locus dubitacionis ex propositionibus famosis. est enim primo quidam qui dat qd nutritum est simile: et alijs qui dat nutritum esse rationem. D. o. ratione super virtutem simonem: et dicit[ur]: qdam. n. dicit[ur] tunc. s. quidam. n. antiquorum opinabantur qd nutritum est esse simile: qd nutritum non sicut simile: qd nutritum: sed non nutritum sicut simile: et augmetatur ipsum. huius. n. transmutatur suum: sed non nutritum ipsum: nec augmetatur: et quoniam dicit[ur] hoc ratione: videtur etiam ratione qd nutritum est simile: et dicit[ur] et quidam econtraferunt. s. qd nutritum a suo contrario: non a suo simili: qd opinantur sicut qd nutritum patitur a nutritibili: et sicut non patitur a suo simili: qd nutritum non est simile: et qui videntur etiam qd nutritum transmutari in nutritibile et patitur: et oportet transmutatio est a ratio ad nutritum: aut ad illud qd est medium inter contraria: coaduverunt ex hoc qd nutritum est ratione.

Aduer autem patitur aliqd alimentuz ab eo qd
alitur: sed non hoc ab alimento: sicut neqz instru-
ctor a materia: sed ab illo hoc. instructor autem mu-
tatur solu in actu ex ocio. vtqz aut sit alimento
qd ultimo aduenit: aut qd primo habet differen-
tiam. si autem vtqz sed hoc quidem non coctum: illud
autem coctum vtrobzqz vtqz contingit alimento
dicere. inquantu. n. non coctu. pium contrario alit
inquantu autem coctu simile simili: quare manifestu
qd dictu quodammodo vtqz et recte et non recte.

Et etiam nutrimentu patitur quodammodo a nu-
tribili: sed non econuerso: sicut carpentarius non a
materia: sed mā ab illo. carpentarius autem transmu-
tatur fin ad actionē ex ocio. inter hoc igitqz qd nu-
trimentum sit illud qd copula est in postremo. et h
s. ut sit illud quod prius copula est differentia. si
igitqz nutrimentu est vtqz: sed hoc est illud quod
digerit: illud autem qd digestu est: possibilis est dice-
re qd nutrimentu et vtqz. Em. n. qd est non digestu
contrariū nutritur a contrario: fin vero qd digestu
simile a simili: qd autem vtqz istaz sectaz vere et
non vere dī aliquo modo manifestu est.

45. D. etiam nutrimentu patitur quoquo modo et. potest
intelligi qd iste sermo est quasi rationatio iuuans dicentem
qd nutrimentu est contrariū: et remouens obiectiones con-
tra dicentes huic sermoni. pot enim aliquis dicere qd si nu-
trimentum est contrariū nutritibili: oportet ut vtqz tras-
mutaret a suo compari: et patere: ur ab eo: et q. dicit rāde
do qd nutrimentu est qd patitur a nutritibili: non nutritibile a
nutrimento. non enim est necesse ut ab oī patiente patiatur
agens eo modo qd patiens patitur ab eo. lignū enim patitur
a carpentario: sed carpentarius non patitur a ligno nisi aliqz
volet illam transmutationem que est ex ocio ad opatiōes
passione: et forte preponebatur iste sermo: ad illud quod
vult de dissolutione istius dubitationis: et ad demonstrā-
dum illud qd collocatur de vero in vtrobz istoz duoz
sermoni oppositorz: quoniam cum hoc fuerit sc̄nū de nu-
trimento et nutritibili. s. qd nutrimentu est illud qd transmu-
tatur in formā nutritibili non nutritibile in formā nutritē
neqz vtqz a suo compari equaliter. et qd ita est de nutriti-
mento et nutritibili: sicut de carpentario ad lignū: non sicut
contraria quoqz eadem materia declarabil statim quaz nu-
trimentum dicitur duobus modis. dicit enim de illo qd
adhuc non digeritur: neqz transmutatur in naturā nutritibl
et dicitur etiam de illo qd digestu est: et transmutat in nām
nutribili qd cibz esse similem vere dicunt de digesto: et co-
trarium de indigesto: et ideo dicit post: Inter hoc igitqz nu-
trimentum et. i. et quoniam nutritiū est illud qd alterat nutriti-
mentum in substantiam suam: manifestu est qd magna dif-
ferentia est inter hoc qd sit nutritiū: et inter hoc qd co-
pulatum est cū nutritibili apud complementuz digestionis
et inter illud qd innatum est ut copule cū nutritibili: s. non
dūm copulatur. D. o. si igitur nutritiū est vtqz et. i.
si igitur hoc nō nutritiū dicitur de vtrobz: sed alte-
rum eoz est nutritiū in potentia qd innatum est diceri
sed tamē adhuc non digerit: alitz autem est nutritiū in
actu: et illud est qd iam digerit: vere possumus dicere vtqz
de cibo. s. simile et dissimile sine aliqua distinctione. h. n.
duo sermones non essent contrariū nisi hoc nomen nutriti-
tum dicere eodem modo. nutritiū. n. non digestu est nu-
trimentiū in potentia: qd vere pot dicit contrariū. nutritiens
enim non agit in ipsum nisi fin qd est pium. nutritiū au-
tem digestu potest dici simile: non enim est pars nutritibili
nisi fin qd simile. D. o. quoniam autem vtqz istaz durarum
sectaz et. i. manifestu est igitur ex hoc sermone qd in fino
de vtrobz istaz duaz sectaz est aliqua pars vera: et ali-

qua falsa.

Quoniam autem nihil alitur non participano vi-
ta. animatum vtqz est corpus qd alitur inquan-
tum animatum: quare et alimento per se aliquid
animatum est: et non sicut accidentem.

Et quia nihil nutritur nisi habeat partes in
vita: ideo corpus animatum est nutritibile fin qd
animatum: nutritiū enim non attribuitur animato
nisi fin qd haber animam: non fin qd est corpus. Ita igitur
actionē attribuitur anime essentialiter non accidentaliter: et p
substantia anime cui attribuitur ista actio non est nisi vñ
que innata est habere istam actionem: quoniam igitur cogni-
uerimus hanc actionē pp̄ie tūc cognoscemus substātiā
istius virtutis proprie.

Est autem alterez alimento et augmento esse. fin
enim qd quātū aliquod animatum ē augmentatiū
fin vero qd hoc aliqd et substātiā alimentum est
saluat enim substātiā: et vtqz ad hoc ē quoniam
alatur. Et generationis autem seminū est: non
enī qd alatur: sed qualis id quod alitur: iam. n.
est ipsa substātiā. generat autem nihil ipsum se ipsū:
sed saluat.

Et esse nutritiū ē aliud ab esse augmen-
tum. Est autem nutritiū fin hoc substātiā: quia
coheruat substātiā nutritibili: qui semper nutritur
et agens generat onem: non quia semper generat
s. qd facit generationē nutritibili: illud. n. h. z. et. et
nihil generat se: sed se conservat.

47. Vult distinguere tres actiones nutritiū. s. nutritre et
augmentare et generare: et dicit: et ē nutritiū et. i. et ali-
quid esse nutritiū aut nutritiū: aliud est ab esse au-
gmentarium. nutritiū enī dicit fin qd perseverat s̄bam
rei nutritibili ne corrupatur. dat. n. ei aliquid loco dissolu-
ti: et ideo permanet in esse dum nutritur: quoniam certat nutriti-
mentum corruptitur: est vero augmentatiū fin qd perficit
quantitatē nām eius qd diminuit in principio. pp̄i necessi-
t. tem: sed tacit hoc: quoniam differentia inter augmentuz
et nutritiū est manifesta: si forte non esset diminutio scri-
provis. Et quoniam dimisit has duas actiones: incepit olē terci
am actionem que est generare: et dicit: et est agens generato-
rem et. i. et nutritiū h. z. alia actionē a conseruatione
et augmentatione. s. generare. D. exposuit generationē: et di-
xit: non generationē nutritibili: sed generationē similis nu-
tritibili. i. in specie. D. o. illud. n. h. z. esse: pot intelligi. i. illud
n. quoquo modo est lūū esse: et coheruat generabile ut pma-
near vñ in spē: ut p̄dixim. D. o. et nihil generat se: h. z. con-
seruat se: et oria int̄ has duas actiones ē qd nutritre ē co-
seruare se: et generare ē generare alterez: non se. impossibile
enī est ut aliquid generet se.

Quare huiusmodi anime principiū potē-
tia est possibilis saluare suscipiens ipsum fin qd
est huiusmodi. alimento autem preparat ope-
rationem: vnde priuatum alimento non potest
esse.

Hoc igitur principiuz est virtus anime que
potest conseruare illud qd est ei fin omnem di-
positionez. et nutritiū est illud per qd prepa-
rat ad agere: et ideo quoniam nutritiū deficit: im-
possibile est vt sit.

48. Et quoniam declaratz est qd iste actiones sunt diverse fin
diversitatem suoz finiū: subiectum sit idē. s. nutritiū

et est necesse ut iste actiones sint attribute alicui virtute aie
et quia ita sit: necesse est ut hoc principiu animae. s. virtus
nutritiva sit virtus que potest conseruare ens in sua forma sive
dispositionem. s. fin aliquam dispositionem conseruationis: et
dicit hoc: quia sunt aliqua virtutes que conseruat esse fin
ocim dispositionem et omnes partes eius eodem modo. s. vi-
tutes corporis celestium. D. o. et nutritivum est illud per quod
preparat. tunc. et nutritivum est instrumentum per quod facit
hac actionem: ideo quoniam ista virtus caret nutritivo tunc
non habet hanc actionem: quemadmodum carpentarius qui ca-
ret serra tunc non potest securare.

*¶ Quoniam autem sunt tria: quod alitur: quo aliatur: et
alens. alens quidem est prima anima. quod vero aliatur
est habens haec corpus vero quo aliatur alimentum
quoniam aut a fine appellari oia iustum est. finis au-
tem est generasse quale ipsum. erit utriusque prima aia
generativum quale ipsum.*

*Sunt igitur tria: nutritibile: et per hoc nutritur
et nutritivum. nutritivum igitur est prima aia: nutriti-
bile autem corpus: illud vero per quod nutritum est nutriti-
vum. et quod oportet ut oia sint vocata ex suis si-
nibus: et finis est generare simile: ideo prima aia
est generans simile.*

49. *¶ Quoniam descripsit hoc principiu animae: et descriptis nu-
trimentis reuerteris ad distinguendu intentiones istorum
nominiū que denominantur a nutritiō: dicit: sunt igitur
tria: tunc. et manifestū est per se tria esse diversa fini diversi-
tatem rebus relatiā: quorum vnu est nutritibile: et secundum illud
per quod nutrit: tertium autem est nutritiens: et iam declaratum est quod
illud per quod nutrit est anima cui attribuitur hec actio: vnu ma-
nifestum est quod nutritiens est anima prima alijs virtutum que
attribuitur nutritiō: et intendit hic per primā priorē na-
turaliter: et quod nutritibile est corpus: et illud per quod nutrit est cibū.
D. o. et quia oportet ut oia: i. quia oportet ut omnia
appellentur ex suis finibus: quoniam hec causa finalia sit digni-
or essentia rei omnibus causis: necesse est ut anima nutriti-
ua describat per actionem que est suis finis: et est generare si-
miles non per actionem nutritiō: que est conferuare: ut piedi
ximus. Dicendum est igitur quod anima nutritiva est viua que est
initata generare a cibo sibi similes individuos in quo existit
in specie: quoniam oes sue actiones non sunt nisi propter hanc virtutem
et hoc manifestū est in plantis et in animalibus.*

*¶ Est autem quo aliatur dupliciter sicut et quoniam gu-
bernat et manu temo: hoc quidem mouens et mo-
tum: illud autem mouens solū. omne autem alimento
est necessarium decoqui: operat autem decoctionem ea-
lidum: unde oē animatum habet calorem. figurali-
ter quidem igitur alimentum quid sit dictum est: certificā-
dum autem de ipso posterius in ppriis rōribus.*

*¶ Et illud per quod nutrit est duplex: quemadmodum
illud per quod gubernat manus et remus
quorum vnu est motor et motus: et aliud est mouens
enī: et necesse est ut oē nutritivum possit digerit: et
faciens digestionem est calidum: unde omne animalium
habet calorem. iam igitur diximus finem descriptio-
nem quid sit cibus: et post exponemus sermonē
in eo.*

50. *¶ Quoniam demonstrauit modos actionis animae nutritive
et descriptis eas: et descriptis nutritivum: incepit declarare
modo instrumentum primū per quod ista anima agit in cibum
iam. n. sicut dictum vniuersaliter quod diffinitio animae est per se
actio corporis organici: et dicit: illud per quod nutrit tunc. i. et il-
lud per quod copletur actio nutritiō est duplex. s. primus
mouens quod non mouetur nisi mouet: et primus mouens quod
mouet et mouetur: et illud quod est de primo motore. q. s.
secundum: et primus motus de eo quod forma. et de hoc quod dixi*

quedam declarauit hic: et quedam in sermonibus vniuersalibus. quod igitur declaratum est hic: est quod anima nutritiva est
primum mouens in cibo: et quod agit in cibo per calorē per quod
fit digestio. vnu autem oportet ut moueat et non moueat finis
quod est primum mouens: et quod calor moueat ita et moueat a pri-
mo motore: hoc declaratum est in sermonibus vniuersalibus
Declaratum est. n. illuc quod omnis primum motor si fuerit corpo-
ralis coponit ex motore non moto: et ex motore moto finis
quod coponatur res ex materia et forma. Sed est dubitatio in
hoc quod dicitur: motus. n. virtus nutritiva est in caplo alter-
ationis: et illud quod mouetur ex se quod coponitur ex moto
re non moto: et ex motore moto non inuenitur nisi in motu
locali. in motu autem alterationis non inuenitur motus ex se.
non enim est necesse quod primum alterat corpus alteret: et tunc
alteret sicut est necesse in primo motore corporo. s. ut non
moueat in loco nisi mouatur. quoniam igitur dicit hic quod
alterat corpus est mouens et motus et alterat mouens nisi
debet exempli rebus mouentibus in loco. et si hic est locutus
de motu locali animalium tunc exemplum estet verum. Dicamus
igitur quoniam propinquū alteras cibū debet esse corpus
manifestū est quoniam vero corpus alteras non sufficit in essen-
do primū mouens istud motus declaratum est prius quoniam dicit
quod calor non sufficit in agendo actione alterantur terminataz
nisi sit illuc alia virtus que non est corpus: sed est in corpore. cor-
pus igitur quod est primum alterans coponit ex alterante quod
non alterat. s. anima: et ex alterante alterato. s. calor natura-
lis declaratum est igitur quod illud per quod fit nutritiō est duplex
s. alterans non alteratum. oē. n. alteratum est corpus: et istud
est anima: et alterans alteratus. s. calor naturalis. hoc igit
nomē motus large: et vniuersaliter accipit in hoc loco: et hū
hanc expositionē non indiget illo quod declaratum est in illo ser-
mone. s. quod primus motus in loco coponit ex motore non
moto: et ex motore moto: et possumus dicere quod calor naturalis
non alterat cibū nisi primo moueat in loco. declaratum
est. n. quod motus localis aferat ceteros motos: et maxime istū
motus qui est terminatus. s. qui alterat rem in alia hora et
alia non: et etiam non alterat nisi sed attrahit et expellit cibū
et hoc est motus localis. et in hanc expositionē erit disposi-
tio manifesta. sed prima expositione videat magis cōueniens
et etiam suum exemplū largiter accepit. man. n. nō est p̄m̄ mo-
tor natus qui non mouet: fed ipse gubernator. Et quoniam de-
clarauit quod anima nutritiva est forma in corpore cum propin-
quam alteras corpus quod est cibū necessario dicitur esse corpus: et quod
forma sit alteras non alterata quoniam sit non corpus: et quod corpus alter-
ans est alteratum: incepit declarare quod est hoc corpus: et dicit:
et oportet necessario ut oē nutritivum tunc. i. et oportet ne-
cessario ut oē nutritivum quod iam est nutritivum in actu di-
gerat per corpus alterans quod est in actu animalis nutritiō. et cujus
hoc corpus debet esse alterans et digerens: et tale est corporis calidus
vnu antiqui dixerunt quod ignis nutrit: oē necessario ut oē hū
animal nutritiō habeat calorē: s. non absolute: uno calorē
nāle. declaratum est. n. in quanto metheoroz quod illud quod facit
digestiō est calor puerus illi enti non extraneus. D. o. iam igitur
diximus finem descriptiōnē. i. vniuersaliter et largiter tunc. i. et co-
plementum finis in vnaquaque parte corporis ex quib⁹ p̄ficiuntur
nutritivum exponendum est post in loco puerienti: et dicitur hū:
quod finis de nutritiō et augmento non p̄ficit nisi in pluribus
libris. in libro. n. de generatiōne et corporiō determinatus
est motus augmenti et diminutiōis. in metheoroz autem determi-
nati sunt modi calorē et modi actionis: ut decoqui et assari.
et in hoc libro etiam declaratum est primo motus in istis mor-
ibus. et in libro etiam de animalibus determinatus est quod sunt
instrumenta isti: us viuus in vnoquoque animali: et quod com-
pleretur actio per ipsas in vnoquoque corpore: et per quod mem-
bra: et quoniam seruit illi illa membra: et quāles est pro-
portionē corporum in ista actione ad invenient et huiusmodi:

et ideo dicit q̄ illud q̄ declaratū est hic de nutrimento nō
est nisi primus motor: et p̄mū instrumentum tñ.

Determinatis aut̄ his dicamus cōmuniter
de omni sensu: sensu aut̄ in ipso moueri pati
et siquid accedit sicut dictum est: videtur enīz que-
dam alteratio esse: aut̄ enim quidam et simile a
simili pati: hoc autem quoniam impossibile aut̄
impossibile dictum est in vniuersalibus rationi-
bus de agere et pati.

Et quā iam determinauimus ista: dicamus
iam in oīni sensu vniuersaliter: dicamus igit̄ q̄
sentire accedit finē motū: et passionē sicut dixim⁹
existimat enim q̄ simile patitur a suo simili: et dis-
simile a dissimili: et iam diximus in sermonibus
vniuersalibus de agere et pati quō possunt fieri
aut̄ nō fieri: et hoc loco etiā locuti sumus de eo.

51

Quā fuit locutus de virtute nutritiua: incepit loqui
de sensibili: et p̄mo de illo q̄bō comūne est omnib⁹ sensib⁹
et dixit: dicamus igit̄ q̄ sentire t̄c. i. dicamus igit̄ q̄ sen-
tire sit per aliquam passionē et motū in sensib⁹ sensibili-
bus nō per actionem sensuū in sensib⁹: hoc enim ē p̄-
mū considerāt̄ de sensu. s. vtp̄ sit numerat̄ in virtutib⁹
bus actiūs aut̄ passiūs: et q̄m posuit ipsum in generē v-
ritatum passiūq̄ deduc causam istiū existimationis: et dixit
et existimat enim t̄c. i. diximus q̄ sensus sit finē passionē
quia existimat q̄ sensus alterant̄ a sensib⁹bus aliquo mō
alterationis: et dixit aliqua: ut notet propriūs quia post de-
clarabitur q̄ ista transmutatio nō of alteratio nū multi-
pliūt̄. D. o. et quidam dicit q̄ simile t̄c. i. et q̄m posueri-
mus q̄ genus sensus est passio: considerandū est in quibus
existimat passio. quidam. n. dicit simile pati a suo simili: et
quidā econtrario. s. q̄ contrariū pati a suo contrario: et int̄-
debat hic per sermones vniuersales lib⁹ de generatione
et corruptione: et nō sufficit ei quod declaratū fuit in illo li-
bro: quia sermo hic videt magis propriūs subiectum enīz
de quo loquit̄ hic magis p̄prium est subiecto de quo loq-
batur illi: et p̄mo incepit dare dubitationem in h̄ quod
posuit q̄ sensus ē de virtutib⁹ passiūs nō actiūs.

Habet aut̄ dubitationem ppter qd sensuū
ipso q̄ nō sit sensus: et quare sine his que sunt ex-
tra nō faciūt sensuū in existē igne: et terra et alijs
elementis quoq̄ est sensus per se: aut finē accide-
tia hie: manifestū igit̄ q̄ nō est actu sed potentia
et nō vnde nō sentiunt̄ sicut combustibile nō com-
buriunt̄ ipsum: et se ipso sine cōbustib⁹: p̄bureret
enīm se ipsum et nihil indigeret actu ignem esse.

Sed ē irrationabile quia sensus nō sentiunt̄
se: quia etiam nullus sensus agit absq̄ extinse-
co: et in eis sūt ignis et terra et alia elemēta: et sunt
iūla que comprehendunt̄ a sensu p̄ se: et acciden-
tia contingēt̄ eis: dicamus igit̄ q̄ sensus nō
est in actu sed tñ in potentia: et ideo lēnt⁹: quē
admodū combustibile nō comburi a se absq̄
comburent̄: si hoc non esset combureret se: et
nō indigeret q̄ ignis esset in actu.

52

Quā posuit sensuū ē de virtutib⁹ passiūs: incepit
dubitare dubitationē cogēt̄ ut sit de passiūs nō de acti-
ūs: et hoc si nō intendit per existimationem certifica-
tionem. multoūens. n. virtutē existimationē p̄ certitudine
et dixit: sed ē irrationabile quare sensus nō sentiūt se. i. ue-
mibi videatur: sed ē irrationabile q̄m posuerimus q̄ vir-
tutes sensitivae sunt actiūe dicere: quare sensus nō sentiunt̄
et se absq̄ extinseco: necesse n̄ est si virtutes sensus effē-
actiūe ut sentiunt̄ ex se: et nō ut indigeret in sentire aliq̄
extinseco. D. o. et ex eis est ignis et terra: et alia elemēta. i. et
sensuū quidam attribuit̄ in sua cōpositiōe vnicūt̄ ele-

mento: et ista sunt sensib⁹: oportet igit̄ ut sentiunt̄ se: et
hoc int̄debar q̄m dixit: et acciden̄a contingēt̄ eis. i. cōtin-
gentia istis sensib⁹ ex quibus cōponūt̄ instrumēta isto-
rum sensuum. et q̄m narravit̄ q̄ est irrationabile dicere:
quare sensus nō sentiūt absp̄ extinseco si posuerim⁹ sensu-
sus esse ex virtutib⁹ actiūs: incepit narrare modū finē quē
erit responsio huic questiōi: et dixit: dicamus igit̄ q̄ sensus
nō est in actu sed in potētā t̄c. i. dicamus igit̄ in respondē-
do q̄ sensus nō est ex virtutib⁹ actiūs q̄ agit: ex se absp̄
eo q̄ indigeat̄ in actione que puenit ab eis mōto exti-
seco: sed quia sūt ex virtutib⁹ passiūs que indigeat̄ mo-
to extinseco: et ideo nō sentiūt ex se: quēadmodū cōbus-
tibile nō comburiut̄ ex se absp̄ mōto extinseco. s. igne
et quemadmodū combustibile si esset cōbusstibile ex se tūc
possible esset ut cōbureretur sine igne extinseco existente
in actu: sic sensus si sentiēt ex se finē q̄ sunt virtutes actiūe:
tunc possibile esset ut sentiēt absp̄ extinseco: et debes sci-
re q̄ hec est p̄mā differēt̄ qua virtutes anime differēt̄
ab inuicē: et est p̄mā cōsiderationis de intellectu
et de alijs virtutib⁹. virtus aut̄ nutritiua manifestum est
ex predictis q̄ est ex virtutib⁹ actiūs.

Quoniam aut̄ sentire dicimus duplīciter: po-
tentia. n. audiēt̄ et vidēt̄: audire et videre dic-
muēt̄: si forte dormiēt̄ et q̄d iam operās: duplī-
citer vtiq̄ dicit̄ et sensus: hic quidē sicut potētā
ille aut̄ sicut actu: simuliter aut̄ et sentire quodq̄
potētā ens: et quod actu.

Et quia dicere q̄ aliquid sentiūt est duobus
modis: quod enī in potētā audit̄ et videt̄: dicim⁹
ipsum audire et videre: s. sit dormiēt̄: et illud q̄d
puenit ad actuū dicit̄ in eo hoc vnde sensus
dicit̄ potētā et actu: et simuliter etiam sentire ē
potētā: et est actu.

53 Quā declarauit q̄ sensus est ex virtutib⁹ passiūs
nō actiūs: et ista habent duplex esse. s. esse in potētā an-
tequam virtutes eius perficiant̄ a mōto extinseco: et
esse in actu quād fuerint perfecte et inuente in actu a mo-
to extinseco: incepit declarare q̄ hec duo configūt̄ vir-
tutib⁹ anime: et dixit: quia dicere q̄ aliquid sentiūt t̄c. i. et
quia manifestum est per se et dicere q̄ aliquid sentiūt ē duo
bus modis: quoq̄ vnu est q̄m dicerimus in aliquo au-
diēt̄ et vidēt̄ in potētā q̄d audit̄ et videt̄: ut dicim⁹ de
dormienti: et hoc int̄debar q̄m dixit: quod enim audit̄
et videt̄ t̄c. i. q̄d enim est in potētā propinquā audiēt̄ et
vidēt̄: dicit̄ finē consuetudinem audiēt̄ et vidēt̄: s. sit
dormiens qui est magis remors omnib⁹ modis potētā:
quod enim est in obscuro est vidēt̄ in potētā: s. ista
potētā est propinquio: actuū q̄ potētā que est ē vnu
dormienti. D. o. et quod puenit ad agere dicit̄ ī eo hoc
ideat̄ et illud quād peruenit de rebus sensib⁹ vt videat̄
et audiat̄ et vniuersaliter sentiat̄: dicit̄ q̄d audit̄ et videt̄
et vniuersaliter sentiat̄: et q̄m declarauit q̄ hoc nōmen sen-
sus dicit̄ de virtutib⁹ intentione: dixit: et oportet ut sentire
etiam dicit̄ duobus modis de potētā et actu t̄c. i. et si
mūlter oportet ut sentire quod est actio sensus dicit̄ etiā
duobus modis: sicut de habitu et forma ex quibus proue-
nit sentire.

P̄mā igit̄ quidē tanq̄ idē sit pati et mo-
ueri: et agere: et mouere dicimus: et tanq̄ motus
est actuū quidam im̄fectus tamē sicut in alteris
dictum est: omnia aut̄ patiunt̄ et mouent̄ ab acti-
uo: et actu ente vnde est qdē tanq̄ a simili patiēt̄
autem ut a dissimili: sicut diximus: pati quidē
enīm q̄d dissimile passum aut̄ simile est.

Sermo igit̄ nō est p̄mā non est finē q̄
paci et moueri est idē cum agere et mouere.

motus enim est alia actio sed non perfecta: ut dictum est in alijs locis: et oē qd patitur et mouetur non patitur et mouetur nisi ab aliquo agente i actu et ideo pati quandoqz est a simili: quandoqz a dissimili: et fin qd dicimus dissimile est illud qud patitur: et postqz patitur sit simile.

54. *Qum declarauit sensu esse ex virtutibus passiuis: et qd est duobus modis: dixit: sermo igitur noster tē. i. et magna differentia est inter sermonē de sensu opinādo in eo qd est virtus passiva: et sermonē de eo opinādo qd est virtus activa. sermo enim de aliquo fin qd opinamur eo qd suu esse est pati et moueri: alii est a sermone in eo fin qd opinamur qd suu esse est agere et mouere: et quz narravit hoc dedit differentiam inter virtuqz esse: et dicit: motus. n. est aliq actio sed non perfecta. i. et hec duo genera resendi sunt diuersa. cē enim unius generis est de genere esse mouere: et iam declaratum est qd motus est actio non perfecta: et enī pfectio alicuius existens in potentia fin qd est in potentia: esse autē alterius generis est actio perfecta. D. dedit alia differentiaz inter virtuqz esse: et dicit: et omne qd patitur et mouetur tē. i. et differunt etiam: quā omne numerari in genere passiōis nō habet esse nisi ab aliquo. s. agente: et ideo si ager nō fuerit hoc nō erit. omne. n. numerari in genere actionis hz eē ex se: nō ex alio. D. o. et ideo pati quandoqz est a simili tē. i. et quia esse virtutū passiuaz est admittu ex potentia et acru. paf suu enim anteq patiar est contrariū agenti: et cum passio compleatur ex simile agenti: et dū patitur est admittu est simili et contrario: nō enim cest dū mouetur corrupi in copara contrarij et fieri para simili. et manifeste est qd qd nō intellexerit virtutes passiuas in tali esse nō poterit dissolue re predic: am questionem: neqz etiam qui nō concesserit qd virtutes sensus sunt de virtutibus passiuis. potest etiā dīcer: virz sensibile sit simile: aut contrariū: et hoc est fundamenatum: et oportet ut pserueri sic ut dicimus in alijs virtutibus anime: et maxime in virtute rationabili: sic ut apparbit post.*

Dicendū autē de potentia et de actu: nūc enī simpli dicimus qd habem⁹ de ips⁹. Est quidē. n. sic sciens aliqd sicut si dicamus hominem: quoniam homo homo scientium et habentū scientiam. Est autē sicut iam dicimus scientē habentē grāmaticam: vtrqz autē horz nō eodem mō possibilis est: sed hic quidē quoniā genus huius et materia est. Ille autē quia volens possibilis ē considerare nisi aliquid prohibeat exterius.

Et oportet nos determinare etiā potentiam et perfectionē: quoniā in hoc loco locui sum⁹ de eis simpliciter. Dicamus qd intendim⁹ qum dici mus qd aliquid. V.g. homo qd ē sciens qd homo ē de habentibus scientiam: et quādoqz dicimus hoc: sicut dicimus de eo qui iam acquisiuit scientiam grāmaticę qd est sciens. sed potentia i vitroqz istoz nō est eodem modo: sed potentia primi ē quia suu genus est tale. secunda autem ē qd qui voluerit potest inspicere dum aliud extrinsecum nō impedit ipsum.

55. *Qum declarauit qd sensus dicitur duobus modis: potentia. s. et actu: et virz istoz dicit duobus modis: incepit determinare hoc: et dixit: et oportet determinare etiam tē. i. et oportet nos qum scierimus qd sensus inueniēt duobus modis: potentia. s. et actu: determinare intentiones de quibus dicitur potentia et pfectio et actus simpli: qum in hoc loco nō sumus locuti de eius nīl simpliciter: et qum de dit causam ppter quā oportet loqui in hoc loco de potentia et actu simpliciter. s. que existat in sensu simpli: dixit: et dicamus igitur qd intendimus tē. i. dicamus igitur qd mani-*

festum est qd cum dixerimus qd aliquid ē tale in potentia qd hoc intendit duobus modis: aut sicut dicimus qd homo ē sciens in potentia. i. innatus sciens: aut sicut dicimus in sciē grāmaticam in actu qd est sciens in potentia quādo nō virū sua scientia: et quz declarauit istos duos modos potentie de dicta differentia inter eos: et dixit: sed potentia que ē in vitroqz qd nō est eodem mō tē. i. sed intēro potentie in vitroqz eoq nō est ead: sed qum dicimus qd ignorās et sciens in potentia: intendimus qd genus eius et materia est receptibile sciētie. et qum dicimus in scientie grāmaticam qd est sciens in potentia: dicimus qd habet potentia considerādu in grāmatica quā voluerit.

Jam autē considerās actu ens per se et ppcie sciens hanc līam a. Ambo quidē igit̄ primi sim potentiam scientias sunt: sed hic quidē p doctrinā alteratus ē: et multotiens ex pccario mutatus habitu. hic autē ex eo qd haber sensum aut grāmaticam: non agere autē in agere alio modo.

Qui autē considerat ē in perfectione et in rei veritate sciens hoc. Illi igit̄ duo pūntū sui scientias in potentia: sed alter eoqz qd alterabit p doctrinā et mutabilis multoties ex habitu ad dispositiōnē contraria. aliū autē quādo mutabit ex habere sensum: aut scientiam grāmaticę: se non agit quoqz agat. modus igit̄ eius ē aliū.

56. *Idest sciens autē grāmaticam cōsiderādo in ea ē sciēs fin ultimā perfectionē: et tale dicimus sciens in rei veritate. hoc autē de quo considerat: nō in eo qd sit illud si non cōsiderat actu de eo. D. o. illi igit̄ duo pūntū sunt scientias in potentia. s. ignorans et sciēs qd nō virū sua scientia. D. o. sed alter eoqz tē. i. sed alter eoqz mutabitur ex potentia in actu: quā alterabitur per doctrinā: et mutabilis multoties ex habitu ad dispositiōnē contrariam et dispositiōnē hz ad habitum quoqz habitus sit firmus et fucus. et in rendit pē habitum formā scientie: et per dispositiōnē hz: et ignorātū. D. o. alter autē quoqz mutabitur ex habere sensum aut scientiam grāmaticę: sed nō intelligit quoqz patitur. i. et alter exit de potentia in actu: et in ultimā perfectionē quādo mutabitur ex habere sensu in actu: aut scientiam grāmaticę in actu in tempore in quo nō intelligit ab eo quoqz agat ab eo. modus igit̄ ita virtus ē aliū modus.*

Non est autem simpliciter: neqz agere: neqz pati: sed aliud quidem corruptio quedam a contrario. aliud autem salve magis eius qd potentia ab eo qd est actu et simili: sic sicut potentia se habet ad actu. Speculans enim sit habens scientiam: quod vere aut nō est alterari: in ipsum enī additio est et in actu: aut alterz genus alteratio nis est.

Et passio etiam non est simpliciter: sed quedam est aliqua corruptio a contrario: et quedam magis videtur esse euasio eius quod est in potentia ab eo qd est in actu et est simile. ista igit̄ est dispositio eius qd est in potentia apud perfectioēz nō enī considerat nisi habens scientiam: et hoc aut non est alteratio: quoniā additio in ipso erit ad perfectionem: aut aliud est genus perfectionis.

57. *Et hoc nomē passio nō significat eandem intentionē simplicem: sed quedam est passio que est corruptio patientia a contrario a quo patitur: ut passio calidi a frigido: et humidi a secco. Deinde dixit: et quedam videtur magis tē. id est etiam est passio que est euasio patientis in potentia ab eo quod est in perfectione et actu fin qd illud. quod*

Et in actu est simile nō p̄sum. i. extrahens ipsum a potentia ad actum econuerso dispositioni in prima passione. D.o. ista igitur est dispositio tē. i. et iste ultimus modus passionis est dispositio cuius quod est in potentia ex anima apud perfectionem mouente illud qd est in potentia; et extrahens eam in actu nō fin p̄sum modū passionis. D.o. nō enim cōsiderat tē. i. iste modus passionis est ex mō qd est eiusmodi patientis ab eo qd est in actu mouens ipsum; nō compit eius. nō enim cōsiderat in aliquo postqz nō considerabat nisi qui fecit illud; et hec nō est alteratio fin p̄ma intentionem que est corruptione patientis. D.o. additio enim in eo est ad perfectionem tē. i. et quia ista transmutatio nō est ex nō esse; sed est additio in trāsmutabilē et irre ad perfectionem ab illo corruptione aut mutatio ex non esse ponitur; sicut mutatio ex ignorantia ad scientiam; et qd si intēdit qd hoc est magis remouere a vera alteratio duo bus modis. alteratio entia que est eiusmodi patientis est duplex; alteratio. s. de nō esse ad perfectionem; et alteratio de prima perfectione ad ultimam; et hec est additio quā innuit. D.o. aut est aliud genus alteracionis. i. et iste modus qui est eiusmodi patientis; aut dicitur alteratio; aut erit aliud genus alteracionis.

Unde nō bene habet dicere sapientes quā sapiat alterari; sicut neqz edificatorem quā edificat. In actuū quidē igitur dicens ex potentia ente fin intelligere et sapere nō doctrinam; sed alteram habere denominationem iustum est. Ex potentia autem ente addiscens et accipiens scientias ab actu ente et didasculo; aut neqz pati dicendū sicut dicitur est; aut duos esse modos alteratioū et eam que in priuatiū dispositions mutatiohem; et eam que in habitu naturam.

Et similiter nō est rectum dicere in eo quod intelligit quando intelligit qd alteratur; sicut non dicitur qd edificator qui edificat alterat; qd aut revertitur ad perfectionem ab eo qd est in potentia existit in capitulo intelligendi nō esse rectum ut vocetur disciplina; sicut oportet ponere ei aliud nomen. Qui autem addiscit postqz sicut in potentia et acceptit scientiam ab eo qui est in perfectione docto; oportet aut ut nō dicatur oīo pati; aut ut dicatur qd alteratio est duplex transmutatio. s. ad dispositiones nō esse; et transmutatio ad habitum et naturam.

58 Et similiter nō est rectū dicere ī eo qui venit de ignorantia ad scientiam cuius dispositio dicitur disciplina qd alteratur; sicut nō dicit hoc ī eo qui mutat ex hoc qd non operatur ab habitu existente in eo in actu ad hoc ut agat ab eo; ut carpentarius qui mutatur a non carpentari ad carpenteri; et hoc exemplū inuenimus in alia translatione. D.o. qd autem revertitur ad perfectionem tē. i. qui aut acquirit perfectionem de scientia post potentiam fin reversionē ad illud qd iam acquisierat prius. D.o. amissit ipsum; non debet dici illo nomine quo dicitur ille qui est in potentia primo semper et nunq̄ lucratuſ fuit illud qd dicitur disciplina; sicut iste modus debet habere aliud nomen; et iste modus quā innuit dicitur rememoratio; et dicit hoc; quia Plato opinabatur qd disciplina et rememoratio idē sunt. D.o. qd autē addiscit postqz sicut in potentia. i. transmutatio autē ex ignorantia in scientiam a doctore qui est sciē in perfectiō et ī actu; necesse est; aut ut nō vocet alteratio; aut ut dicat qd alteratio est duobus modis; quoqz vnu ē transmutatio que fit in dispositionibus nō esse in patienti ab agente. et aliis est transmutatio que fit in dispositionibus habitus et forme existentes in pariente ab agente; et ista est passio que est corruptio patientis; nō eiusmodi; et hoc est illud qd dicit ante; aut

est aliud genus alteracionis.

Sensitui autē prima quidē mutatio sit a generante; quā autē generatū est habet iam sicut scientiam et sentire quod autē fin actum similiter dī ipsi confirmare. Differat autē quoniam huiusmodi actua operationis extra sunt visibile et audibile similiter autem et reliqua sensibilia.

59 Et prima transmutatio sentientis est a generante; ita qd quā fuerit generatū statim sentiet; et sentire etiam sicut scientia est; et qd est in actu est simile considerationis; sed tamē differat qd agentia in hoc sunt extrinseca; ut visum et auditum et similiter alia sensibilia.

Et prima transmutatio sentientis que est simile trāsmutacionis hominis de ignorantia ad scientiam per doctorem est transmutatio que fit a agens generas animal nō a sensibilibus. et inuit differentiam inter primā perfectionem factam in sensu et ultimā. opinatur enī qd prima p̄ficiō sensus sit ab intelligentia agente; ut declaratur in libro de animalibus. secunda autē perfectio sit a sensibilibus. D.o. ita qd quā fuerit factū tē. i. ita qd quā prima vnu fuerit facta statim sentiet nisi aliquid impedit; aut sensibilia nō sint plentia; et hoc ē simile scientie que ē in scientie qui nō vnu scientia. D.o. et sentire est sicut scire. i. et ultima perfectio sensus qd ē copiētēre sensibilia in actu; et considerare in eis simile est vnu scientia et consideratione. D.o. et qd est in actu est sicut ad considerare. i. sentire in actu simile est ad considerare et scire. D.o. sed differat tē. i. sed prima perfectio sensus differt a scientia scientis que ē in actu; quādō nō cōsiderat in hoc qd mouens p̄mā p̄ficiōnē in sensu; et extrahens eoz in secundā sunt extrinseca sensata; ut visibilia et mouēt scientiam in secundam est aliquid copulatum ē anima copulatione in esse.

60 Causa autem est quoniā singulariū quidē fin actuū sensus. Scientia autē est vniuersalū; hec enim in ipsa quodāmodo sunt anima. vnde intelligere quidē est in ipsa quā vnu est; sentire autem nō est in ipsa; necessariū est autē esse sensibile. similiter autem et hoc habet in scientia sensibiliū et ppter candē causam quā sensibiliū singulariū sunt et exteriorū. sed de his quidē certificare tempus sicut et rursum.

Et causa in hoc est qd sensus in actu comprehendit particularia; scientia autem vniuersalū qd si essent in ipsa alia; et ideo hō potest intelligere qui voluerit; sed nō sentire; quia indiget sensato; et ista dispositio est etiam in scientia sensibiliū. ista. n. cā ē causa eoz. s. qd sensibilia sunt ex rebus p̄ticularibus extrinsecis; sed loqui de istis est exponere ea erit post et habet horam.

Id est et causa huius diversitatis inter sensum et intellectum in acquirendo ultimā perfectionē est in hoc qd modo; est in sensu extrinsecus et in intellectu intrinsecus est; qd sensus in actu nō mouetur nisi motu qui dicitur comprehensio a rebus p̄ticularibus sensibiliū; et isti sunt extra animā. intellectus autē mouetur ad ultimā perfectionē a rebus vniuersalibz; et iste sunt in anima; et dicit; et ista qd sunt in anima; quia post declarabit qd ea que sunt de p̄ma perfectione in intellectu sunt quasi sensibilia de prima perfectione in sensu. s. in hoc qd ambo mouent sunt intentiones imaginabiles; et iste sunt vniuersales potentia; et nō actu; et ideo dicit; et iste quasi sunt in anima; et nō dicit sunt; quia intentione vniuersalis alia est ab intentione imaginata. D.o. ideo potest homo intelligere tē. i. et quia mouentia virtutem rationalem sunt intra animam; et habita a nobis semper in actu; ideo homo potest considerare in eis quā voluerit

7 hoc dicitur formare & non potest sentire quis voluerit; quod indiger necessario sensibilius⁹ que sunt extra animam. D. o. & ista dispositio est etiam recte. & ista dispositio est etiam in nobis in scientia sensibilius; & nos dicimus ab eis quod existit in sensibus & cum inesse istius dispositionis in nobis in scientia sensibilius est eadem causa inesse istorum in ipsis sensibilibus. & similiter est intelligendum quod dispositio existens in nobis in scientia viuenterium est in nobis quod est in virtute rationali & quod est summa? p illa hoc modo est quia ipsa est illo modo; quod sermo in intellectu non est hic manifestus trahimur nos ad aliud tempus; & dixit: sed sermo de istis rebus, id est in intellectu, & potest aliquis dicere quod sensibilia non mouent sensum illo modo quo existit extra animam: mouens. n. sensus sunt intentiones; quoniam in materia non sunt intentiones in actu: sed in potentia: & non potest aliquis dicere quod ista diversitas accedit per diversitatem subiecti: ita quod si sunt intentiones propter materiam spiritualem quem est sensus non propter motorem extrinsecum. melius est enim existimare quod causa diversitate materie est diversitas forma: non quod diversitas materia sit causa diversitatis formaz. & quoniam ita sit necesse est ponere motorem extrinsecum in sensibus animalium a sensibilius: sicut fuit necesse in intellectu. visum est ergo quod si co-tesserimus quod diversas formaz est causa diversitatis materiae: quod necesse erit motorem extrinsecum esse. sed Aris. tacit hoc in sensu: quia laterum appetit in intellectu. & tu debes hoc considerare: quoniam indiger perscrutacione.

⁴¹ **Nic** autem tr̄m sit diffinitū quoniam quz non
simpliciter sit qd̄ potentia dicitur: sed: aliud qdē
sicut si dicamus puer posse militare: aliud autē
sicut in etate existentem: sic habet sensituum.

Punc autem intantū determinet: quoniam illud quod dicitur esse in potentia nō est simplicit: sed de quodam dicitur sicut dī q̄ puer pōt gubernare exercitū: et de quodā dicit: sicut dicit de experimento: et sicut est de sensu.

61 Id est summa eius quod declaratur est ex hoc sermone: et in hoc loco hec est: ut intendit per similitudinem vna intentionem et dicit quod illud quod est in potentia non est vna intentio: sed plus: et id sed quedam dicitur etiam: sed quidam sensus dicitur esse in potentia: sicut dicitur quod puer potest gubernare exercitum et ista est potentia prima remota: ex qua cum sit transmutatio ad propinquam potentiam sit per generas non per sensibilitatem: et similis potentie ignorantis ad scientiam. Dicitur et de quodam: sicut dicitur sicut dicitur de experimento: et similiter est de sensu: et intendit potentiam quam est prima pfectio sensus: et est illa ex qua sit transmutatio ad ultimam pfectionem in ipsa sensibilitate: et similis scientia quando non virtutur sua scientia et intendit per omnia ista declarare quod potentia sensus quam recipit sensibilis non est pura preparatio: sicut preparatio quam est in pueru ad recipientium scientiam: et quod est aliquis actus sicut habens habitum quod non virtutur suo habitu.

Quoniā aut innominata ē ipsorum differentia determinatū est autem quoniā altera & quod altera, ut ait necesse ē ipso pati & alterari tanq̄ pro multis nominibus, sensitiū aut potētia est quale sensibili iam actu sicut dictum ē, pati autem non simile ens: passum aut assimilatum est: et est qualis illud.

Sed q̄ differētē eoz nō sūt nominate: t̄ iā determinauim⁹ de eis q̄ sunt diuersi: t̄ quō ne-
cessē est nobis vti passione ⁊ alteratiōe sicut rea-
vere: t̄ sentiē in potētia e sicut sensatū in pfectio-
ne: si m̄ q̄ diximus patit. n. dū nō est simile: t̄ quā
patitur assimilatur.

62 Id est sed quia differentie potentie et transmutatio eius existentium in anima sensibili et in rebus animatis non habet

bent nomina, ppria. *z* iam declarauimus ea esse diuersa.
z declarauimus modū fīm quem diuersantur. vīsum ē nobis q̄ necesse est inquantū ista intentio quā determinauimus de anima nō haber nomen, pprium dare ei nomen passionis & alterationis; quē ē libetū rez veraz. hoc nō nocet quā iam determinauimus intentionē fīm quā diuersa. *z* dixit: necesse est nobis quia ista intentio caret nomine apud vulgus. *z* transſcriptio nominis visitari apud vulgus ē facilius q̄ fingere aliud nomen. Et quā hoc fuerit declaratum de sentiente: incepit describere eum simpliciter & dixit: *z* sentiens est in potentia sicut sensatū in perfectione. i. manifestū est igitur ex hoc quod diximus q̄ sentiens simpliciter est illud qđ est in potentia ad intentionē quam determinauimus de potentia q̄ intentionē rei sensibilius inspectio. fī. illud quod innatam est p̄fici per intentionem rez, illud nō p̄ ipsas res sensibilius, *z* si nō: tūc ēē colozi in visu & in corpore esset idem. *z* si ita esset: tūc ēē ei in visu nō esset comprehensio; *z* ideo dixit: est illud qđ est in potentia: sicut sensatū in perfectione. *z* nō dixit: illud qđ est in potentia sensatum: quoniam si ita esset idem esset ēē colozi visu & in sua materia. D. o. patitur igitur dū nō est simile: *z* quā patitur assimilatur rē. *z* i. contingit ei illud qđ contingit omnibus alterabilibus: ut declaratum est in ratione rei vniuersali: *z* est q̄ paritur a sensibili dum nō est simile ei: *z* quā passio perficit: tūc erit simile.

Dicendū aut̄ sim vniuersitatis sensum de sensib⁹
b⁹lisbus primo. Dicitur aut̄ sensibile tripliciter:
quoz̄ duo quidem dicimus per se sentiri: unum
aut̄ sim accidere: duoz̄ autem aliud quidc̄ p̄pū
est vniuersitatis sensus: aliud aut̄ commune oīum
Dico aut̄ p̄pū quidem qd̄ nō p̄tingit altero
sensu sentiri: et circa qd̄ nō p̄tingit errare: vt vīlūs
coloris: auditus soni: et gustus humoris. tactus
autem habet plures differentias: sed vniuersitatis
indicit de his: et nō decipitur visus: quoniam̄ co-
lor: neqz̄ auditus: quoniam̄ sonus: sed quid colora-
tum: aut̄ r̄bi: aut̄ quid sonas: huiusmodi quidez̄
igitur dicunt̄ propria vniuersitatisqz.

¶ Et ante quæ incipiamus loqui de uno quoque sensuum loquamur de sensibilibus. Dicam' igit' q̄ sensibile dicitur tribus modis: quoꝝ duo dicuntur sentire per se: tertius accidit aliter: t̄ alter duox propriis est vniuersitatem sensuum: t̄ alter ē communis oibꝫ: t̄ est proprius quem nō potest ali sensus sentire: t̄ illud qđ impossibile ē ut ei cōtingat erro. U.g. visus apud colorēm: t̄ auditus apud vocem: t̄ gustus apud saporem: sensus autem plures uno modos habet: s̄ vnuſquisq̄ corrum iudicat ista: t̄ nō errat in colore quis color sit: neq̄ in voce que vox sit: sed in colorato quid est t̄ ybi est: t̄ in audito quid est t̄ ybi est: qđ igit̄ est tale est proprium.

63 *¶ Q*um declarauerit quid est sensus simpliciter: vult mo
do loqui de vnoquoq; sensuum. *¶* quia iam fidixit q; via
ad hoc est loqui de ipsis sensibilibus quin sint magis no-
ta q; sensus: dixit: *¶* et antecep*t* incipiamus loqui t*c.* i. *¶* q; ne-
cessere est tre ex eis que sunt apud nos magis nota ad ea q;
sunt magis nota apud naturam: oportet nos loqui prius
de ipsis sensibilibus. *¶* quia sensibilium hec sunt vniuer-
salia et hec propria: incipit loqui prius de vniuersalibus: *¶*
dixit: dicamus igitur q; sensatum t*c.* i. *¶* fermo eius in ca-
pitulo isto appetet per hoc quod dixit: sensus aut plures
habet modos. Intendit q; sensibilia vniuersitatis istorum
sensui plura sunt vno modo sed vniuersitatis sensu iudi-
cat suu sensans propriu*t* et non errat in eo in maiori parte.
¶ Ulis enim non errat in colore: vtz sit albus. aut niger: neq;
-

auditus in voce vix sit grauis; aut acuta; sed isti sensus et r. ut in comprehendendo differentias individuorum; illorum sensibilium. U. g. ut comprehendendo istud album quod est nix; aut differentia locorum illorum. U. g. ut comprehendendo quod istud album est superius aut inferius. D. qd igitur est tale dicit p. ppxi. i. sensibilitas aut que inveniuntur alicui soli sensu; qui non errat in eis in maiori parte dicuntur propria; et quoniam dicitur in colorato quid est et ubi est; et in auditu quid est et ubi est; non intendebat quod sensus comprehendit essentias rerum; sicut quod dicit existimauerit hoc; n. est alterius potentie quam dicit intellectus; sed intendebat quod sensus cum hoc quod comprehendit sua sensibilitas propria comprehendit intentiones individuales diversas in generibus et in speciebus. comprehendit igitur intentionem huius hominis individualis; et intentionem huiusque equi individualis; et universaliter intentionem universalis regis; predicationis; individualium; et hoc videt esse proprium sensibus hominis. unde dicit Aris in libro de sensu et sensato quod sensus aliorum animalium non sunt sicut hominis; aut sicut huic sermoni; et ista intentionis individualis est illa quae distinguit vitium cogitationis a forma imaginativa et expoliat eam ab eis que sunt adiuncta ea ex multis sensibilibus communibus et propria; et reponit ea in rememorativa; et hec eadem est illa quam comprehendit imaginativa; sed imaginativa comprehendit eam coniunctam istis sensibilibus; et eius copre sensus sit magis spiritualius; ut alibi determinatum est.

Communia autem motus; quietes; numerus; figura; magnitudo; huiuscmodi aut nullus unus est proprius; sed oia omnibus tactui enim motus; aliqua sensibilis et visus; per se quidem igitur sunt sensibilia huc.

Communia autem sunt: motus et quietes; et numerus; figura; et quantitas. ista. n. non sunt propria alieni; sed communia eis omnia. motus. n. sentitur tactu et visu.

64. *Dum declarauit ex duobus modis essentialibus modis propriis: incepit declarare communem; et dicit: quod sunt quinque: motus et quietes et hoc quod dicit: ista. n. non sunt propria et. non intendit quod universaliter istorum quinque est communia universalis sensuum: ut intellectus vel intelligit Theophrastus. et finis quod apparet: sed tria eorum. motus et quietes et numerus sunt communia omnibus figura autem et quantitas sunt communia tactui et visui tamen et sic intendit per hoc quod dicit: sed communia eis omnia. i. homina sunt communia sensibus: non oia omnibus sensibus: quoniam autem hec sensibilitas. propria et communia sunt attributa sensibus essentialiter manifesta est. non enim possumus attribuire comprehensionem sensuum eis alio modo ab eo finis quod sit sensus. hec igitur est intentio eius quod est accidentaliter: ista enim sunt comprehensibilitas sensuum finis quod sunt sensus: non finis quod sunt aliqui sensus.*

Secundum accidens autem dicit sensibilitatem si album sit Diatrii filius: finis enim in accidens hoc sentitur: quoniam accedit albo hoc quod sentitur: unde nihil patitur finis quod huiusmodi est sensibilitas. Sensibilium autem finis se proprie propria sensibilitas sunt: et ad que substantia apta nata est universalitas sensuum.

Accidentaliter autem dicit in re quod est sensibilis quod si album Socrates. iste enim non sentitur nisi accidentaliter: accedit nam albo quod sentitur: et ideo non patitur a sensibili finis quod est sic. ea autem que sunt sensibilita finis per se et propria sunt sensibilita in re veritate: et sunt ea quoque sentire est vera substantia cuiusque sensuum.

65. *Dum declarauit duos modos sensibilium per se. scilicet propriorum et communium: incepit declarare tertium modum qui est sensibilis per accidentem. et. d. accidentaliter autem dicitur in re quod est sensibilis. i. hoc modo. D. d. exemplum: et dicit: al-*

bum enim quod est Socrates non sentitur nisi accidentaliter. i. iudicatur enim quod istud album est Socrates est sentire accidentaliter. D. dicit causam: et dicit: accedit enim quod album quod sentitur sit iste. i. et dicitur quod ista comprehensionis est per accidentem: quod nos sentimus per visum quod illud est Socrates nisi finis quod est coloratum: et coloratum illud esse Socrate est per accidentem: finis quod est coloratum. Sed potest aliquis dicere quod similitudinem accidit ei figura: et numerus: et motus: et quietes: quomodo igitur fuerint numerata ista in eis que sunt sensibilita essentialiter: quoniam si fuerint numerata quia sunt communia: si multiter etiam intentiones individuorum sunt communes omnibus sensibus. et possimus dicere in hoc duos sermones quoniam est quod ista computationis imaginis videtur necessaria in esse prior sensibilium. U. g. quantitatis color enim non de ruit ab eo: et similitudine calor: et frigus que appropiat tractui. color enim non est necesse ut sit in Socrate: aut in Platone: nec necessitate propinquaque remota: et etiam sensibilita communia: ut declarabitur sunt proprii sensuum communia: quicadmodum ista sunt propria universalis sensuum: et comprehensionis intentionis individualis iste sit actio sensus eius: et in pluribus indigeret in comprehensione intentionis individualis ut pluribus uno sensu: ut vnde medici et sciendi vitam eius qui existimatur habere repletionem venarum pluribus uno sensu: tamen videtur quod ista actio est sensus communis: non finis quod est sensus communis: sed finis quod est sensus alicuius animalis. U. g. animalis intelligentis. iste igitur est etiam aliud modus modorum finis accidentis. scilicet accedit sensibus comprehendere differentias individuorum finis quod sunt individualia: non finis quod sunt sensus simplices: sed finis quod sunt humani et precipue differentiae subtilitatis. videtur. n. quod comprehensionis intentionis individualium substantiarum de quibus intellectus considerat est propria sensibus hominis. et debet scire quod comprehensionis intentionis individualis est sensus: et universalitas et individualitas et intentionis universalis est intellectus: et universalitas et individualitas et intentionis individualis est intentionis universalis et individualis. D. d. et ideo non patitur ab intentione sensibili per accidentem: quoniam si patetur ab aliquo individuali finis quod est illud individualum non debet pati ab alio individuali. D. d. ea autem que sunt sensibilita per se. tamen id est duo: aut modus reperit sensibilium per se. proprius sunt ea que prius debent numerari in eis que sunt essentialiter: et sunt sensibilita in rei veritate: et essentialiter quam ista sunt que sentiuntur prima et essentialiter: illa autem est sentire essentialiter: tamen non sunt prima. D. d. sunt ea que sentiuntur tamen non sunt natura sentiri prima et essentialiter ab unoquoque sensuum: et similiiter natura est essentia universalis sensuum est in sentiendo ea.

Cuiusquidem igitur est visus hoc est visibile. visibile autem est color quidem: et quod vere est dicere. Innominatum autem existit ens. manifestum autem erit ingredientibus maxime visibile. n. est color hoc autem est in eo quod est visibile: finis se autem non ratione: sed quoniam in seipso est etiam etiam visibile. Illud igitur cui attribuitur visus est visibile: et visibile est color: et est possibile dicere: sed non est dictum et post apparebit quod dicimus magis: quoniam visibile est color: et hoc est visibile per se: et est dicere per se non finis intentionis: sed in eo inueniens causa in hoc quod est visibile.

66. *Dum cōp̄leuit sermonem universalis de sensibili reuersus est ad sermonem proprium de unoquoque sensibili: et primo de sensibili visus: et dicit: Illud autem cui attribuitur visus. i. et manifestum est per se quod sensibile quod attribuitur visus proprius est visibile: et visibile est color: et sibi simile ex rebus que videntur in obscuro que non habent nomine cognoscens in colore: nec etiam in se habent nomine quod demon-*

stet de eis illud qđ est quasi genus: sed nō possunt exponit nisi sermone cōposito. U. g. qđ dicamus qđ sunt ea qđ videtur in obscuro: t̄ non videtur in luce: ut conche. D. o. t̄ post apparebit t̄c. t̄ nos declarabimus modū fīm quē dicitur qđ color t̄ ista sunt visibilia. s. vix hec dicantur equivoce: aut fīm prius t̄ posterius. D. o. visibile. n. est color: t̄c. i. visibile. n. in rei veritate est color: aut ē illud qđ per se ē visibile: t̄ ē dicere p se nō fīm p̄mā intentionē intentionū de quibus dī illud qđ ē essentialiter: t̄ ē modū in quo predicatum ē in substātia subiecti: sed fīm intentionē secundā: t̄ est illud iu quo subiectū ē in diffinitionē p̄ dicati. color. n. ē causa ut res sit visibile: t̄ p hoc qđ dixit sed in eo inuenitur causa: incedit fīm qđ color ē causa: aut i eo inuenitur cā ut aliquid sit visibile.

Omnis enim color mouēs est eius qđ fīm actū diaphanū: t̄ hec est ipsius natura. vnde quidem nō est visibile sine lumine. ppter qđ de lumine p̄ mo dicendū est.

Et quia omnis color est mouēs diaphanū in actu: t̄ hoc est natura eius: t̄ ideo nō est visibile absq; luce: sed necessario vnuſquisq; color non est visibile nisi in luce: t̄ id dicendū de luce qđ ē t̄ hoc erit in dicēdo qđ in diaphano quid sit.

67 Et substātia coloris t̄ eius essentia fīm qđ ē visibilis est illud quod mouēt diaphanū in actu. D. o. t̄ hec ē natura eius t̄c. i. t̄ ista descrip̄tio demonstrat naturā t̄ substātia eius fīm qđ ē visibilis. t̄ signū qđ color ē mouēt diaphanū in actu nō diaphanū in potentia: t̄ quia nō ē visibilis absq; luce per quā diaphanū in potentia fiat diaphanū in actu: t̄ hoc aut̄ demonstrat qđ ipse opinat qđ colores existūt i ob scuro in actu. t̄ si lux sit necessaria in videndo colorē: non ē nisi fīm qđ facit diaphanū in potentia diaphanū in actu: aut opinat qđ lux ē necessaria in videre fīm qđ colores existūt in obscuro in potentia: t̄ fīm qđ diaphanū in potentia in actu i recipiendo colorē ut sit diaphanū in actu. t̄ Aliempace dubitauit in hac descrip̄tione diaphanū: t̄ dixit: qđ nō est necesse ut diaphanū in quantum mouēt a colore sit diaphanū in actu: quoniam diaphanū in actu ē illuminatio eius: t̄ eius illuminatio ē aliquis color. color enim nihil ē nisi admīstio corporis lucidi cū corpore dia phano: ut declaratū est in libro de sensu t̄ sensato. t̄ omne recipiens aliquid nō recipit ipsum nisi in modo fīm quā carillon: t̄ hoc cogit eum ad exponentū hūc sermonem alio mō ab eo qđ dixerūt expōtores: t̄ dixit: t̄ dicere qđ color mouēt diaphanū in actu. i. mouēt diaphanū de potentia ad actuū nō qđ mouēt diaphanū fīm qđ ē diaphanum lux aut̄ necessaria ē in videre: qđ colores in obscuro sūt in potentia: t̄ ipsa facit eos in actu ut mouēt diaphanū fīm qđ diaphanū caret luce: aut illo qđ sit a luce. s. color: t̄ ista expōtio ē valde difficult̄ fīm qđ sonat clausa. Alex. enīz dat rationē qđ diaphanū in actu mouēt a colore ex hoc qđ apparet. aer enim videt multoties colorē: colore quē vidēmus mediante aere: ut parietes t̄ terra colorant̄ p̄ colorem plantarū apud transitū nubium super eas. s. igit aer nō colorare p̄ colorem illarū plantarū nō colorarent p̄ rictas t̄ terra. Et manifestum est qđ color t̄ sicut a corpore lucido: tamē differt ab eo diffinitione t̄ essentialia. color enīz ut dicitur est ultimū diaphani terminati. lux aut̄ est cōp̄lementū diaphani nō terminati: vnde manifestū ē qđ nō de necessitate illud qđ mouēt a colore debet esse nō lucidum: sed de necessitate debet esse nō coloratum. nihil. n. recipit se aut est causa alicuius in recipiendo ipsum: t̄ ista ē p̄positō manifesta p se: t̄ Aris. ea multotiens vrit: t̄ indifferēt sicut mouere t̄ recipere fuerint spiritualia: sicut aer recipit colorē: aut materialia sicut corp̄ admīst̄ ex lucido t̄ diaphano obscuro recipit colorē: t̄ quā fuerit possibile qđ diaphano

nū in actu mouēat a colore: necessē ē ut h̄ sit ei: aut eēntia lit: aut acciālē. s. aut fīm qđ ē diaphanū in actu: aut fīm qđ est diaphanū mī: sed contingit ei ut nō mouēat a coloribus nīli essendo diaphanū in actu: hoc enīz ē fīm qđ est diaphanū: t̄ ista est opinio Aliempace: sed manifestū est per se qđ lux necessaria est in essendo colores visibiles: t̄ hoc aut̄ erit quia dar coloribus formā t̄ habitū quo agit in dia phano: aut quia dar diaphano formā qua recipit motum a coloribus: aut vnuſquisq; est manifestū qđ quadā cōserua verūmus qđ dixit Aris. in principio istius sermonis: t̄ posuerimus ipsam p̄positionem quasi manifestā per se: t̄ lux necessaria erit ut lux sit necessaria nisi in essendo colores mouētes diaphanū: nisi fīm qđ dat diaphano formam ali quam qua recipit motum a colore. s. illuminationē. Aris. enim posuit principiū qđ color ē visibilis p se: t̄ qđ simile ē dicere colorē visibilem t̄ hominē visibilem. s. de genere p̄positionis essentialis: in qua subiectū est causa predicati nō predicanti causa subiecti: ut quā dicit homo ē rationa lis: t̄ hoc intendebat quā dixit: sed fīm qđ in eo inuenitur causa in hoc qđ est visibilis fīm qđ exposuitus: t̄ hoc confessio manifestū est qđ impossibile ē dicere qđ lux ē illud qđ largitur colora habitū t̄ formā qua sit visibilis: quoniam si ita esset tūc comparatio visionis ad colorē esset accidentalis: t̄ secūda non p̄mā. s. mediāte istū habitū. visto enīz manifestū ē qđ est aliquid posteriorē visibili: t̄ qđ eius p̄positio ad colorē nō sicut p̄positio rōnalis ad hominem. manifestū ē igit qđ p̄positio eius ē sicut p̄positio risibili ad hominem: t̄ sic color fīm qđ est color ē visibilis: nō mediante alia forma sibi contingente: t̄ quā ita sit lux: nō est necessaria in essendo colorē mouēdo in actu: nisi fīm qđ dat subiecto sibi p̄prio receptionem motus a se. t̄ Aris. videf qđ nō posuit hoc qđ posuit nisi intendēdo dissolutio nem istius questionis: t̄ fīm hoc intelligendus ē sermo ei⁹ qđ colores mouēt visum in obscuro in potentia. lux enim ē illud qđ facit eos motuēs in actu: vnde assimilat lucem intelligentie agenti: t̄ colores nubibus quod. n. inducitur fīm exemplū t̄ large nō est simile ei qđ inducitur fīm demon strationē: de exēplo aut̄ nō intendē nō manifestatio: nō verificatio. Et potest aliquid dicere qđ color nō inuenitur i actu: nisi luce prestante. color enim ē ultimū diaphani terminati. lux aut̄ nō est ultimū diaphani terminati: t̄ ideo necessaria nō ē in essendo colorē sed in essendo visibilez ut determinauimus. Reuertamur igit t̄ dicamus qđ qui declarauit qđ color fīm qđ ē visibilis mouēt diaphanū in actu: t̄ qđ ē ista natura eius. ppter hoc qđ ē visibilis per se t̄ qđ impossibile ē ut visus sit sine luce: reuersus ē ad narrā dum illud qđ cōsideratiū ē de istis rebus prius: t̄ dixit: sed neccastariū ē ut vnuſquisq; colorē t̄c. i. sed quoniam vnuſquisq; colorē nō ē visibilis nisi in luce: dicēdum est prius de luce lux. n. ē vnum eoz quibus cōpletur visus. D. o. t̄ hoc ē in dicēdo quid est diaphanū. i. t̄ hoc complebitur nobis in dicēdo prius quid est diaphanū.

Diaphanū autē dico qđ est quidē visibile non autē fīm se visibile: ut simpliciter est dicere h̄ ppter extraneū colorē. huiusmodi aut̄ est aer t̄ aqua t̄ multa solidorū. nō enīz fīm qđ aqua: neq; fīm qđ aer diaphanū est: sed quoniam est naturā eadē in his vnuſquisq; t̄ in p̄petuo superiori corpore.

Dicamus igit qđ diaphanū est illud quod ē visibile: sed nō visibile per se t̄ simpliciter: sed ppter colorē extraneū: t̄ in tali dispositione inueni mus aerē t̄ aquaz t̄ plura corpora celestia. non enim fīm qđ aer est aer: neq; fīm qđ aqua est aqua sunt diaphana: h̄ ppter naturā eandē existentez in his duobus t̄ in corpore eterno altissimo.

diaphani: incepit describere ipsam. t. d. t. diaphanū ē illō qd est visibile. t. i. t. diaphanū est illud qd nō est visibile per se. s. per colorem naturalem existentem in eo: sed illud quod ē visibile per accid. i. p. colorē extraneū: t. hoc qd dixit manifestū est: t. ideo innatū est recipere colorē: quin nullum p̄prium habear in se. D. d. nō enim fīm qd aer est aer. t. i. t. quia diaphanitas nō est in sola aqua: neqz in solo aere: sed etiā in corpore celesti fuit necesse ut diaphanitas nō sit in aliquo corp. fīm illud qd ē. U. g. fīm qd aqua est aqua: aut celum celū: sed fīm naturam cōmūnē existēt in cibis: s. nō habeat nōmen: t. hoc qd dixit manifestū ē.

Lumen autē est huiusmodi actus diaphani fīm qd est diaphanū potētia autē in quo hec est t. tenebra. lumen autē vt colorē est diaphani fīm qd actu diaphanū ab igne: aut huiusmodi vt qd sursum corpus: etenim huic aliquid inest vñū t. idem: qd quidem igitur diaphanū: t. quid lumen dictū ē: quia neqz ignis est: neqz omnino corpus: neqz defluxus corporalis nullius. esset enim vñiqz aliquid corpus: t. sic si ignis aut huiusmodi aliquid presens in diaphano: neqz nō possiblē est duo corpora in eodem esse.

Lux autem est actus istius. s. diaphani fīm qd est diaphanū. in potentia autem est illud in quo est cū hoc obscuritas: t. lux est quasi color diaphani qm suerit diaphanū fīm perfectio- nem ab igne t. similibus: vt corpus superius: in hoc existit illud idem. Jam igit dictum est quid est diaphanū: t. quid est lux: t. qd non est ignis neqz corpus omnino: neqz aliquid currēt a corpore omnino: quoniā si ita esset tūc fīm hūc modū esset aliquid corpus sed est p̄senta ignis: aut simile in diaphano. impossiblē enīt vt duo corpora sint in eodem loco.

69. Qum declarauit naturam diaphani qd ē de luce qua- si materia de forma: incepit diffinire lucem que est: t. dicit lux autē est actus diaphani t. i. substantia autē lucis ē p̄f- ctiō diaphani fīm qd ē diaphanū autē p̄fectio istius natu- re cōis corporibus: t. hoc qd dixit: in potentia autē ē illō in quo ē hoc: t. obscuritas. i. corpus autē diaphanū in potē- tia ē illud in quo inuenitur ista natura cōmūnē cū obscu- ritate. D. d. t. lux est quasi color diaphani t. i. t. lux ē dia- phano nō terminato ē quasi color ē diaphano terminato qm diaphanū fuerit diaphanū in actu a corpore lucido naturaliter: ut ignis t. similia de corporibus altissimi lu- cida. D. d. in hoc enīt etiam t. i. natura. n. diaphanitas existens in corpore celesti semp associatur illi qd facit cam dispositionem in actu: t. ideo nunqz inuenitur celum dia- phanū in potentia: sicut ea que sunt inferius: quz qnqz si lucidū p̄fens: t. quandoqz nō ista autē natura celestis semp est illuminata: t. ex hoc declaratur etiam qd colorē nō acquirunt habitum a luce: lux. n. nō est nisi habitus cor- poris diaphani.

Videtur autem lumen contrariū esse tene- brie: est autem tenebra priuatio huius habitū ex diaphano. Quare palam qd huius presens lumen est: t. non recte Empedocles: neqz si alī ali quis sic dixit qd seratur t. extendatur lumen in me- dio terre t. continentis: nos autē lateat. hoc enīt est t. extra eam que in idem veritatem t. extra ea que videtur. in paruo enim spatio latere nos. ab oriente autem in occidente latet magna qui- dem multum est questio.

Et existimatur etiam qd lux sit contrariū ob- scuritati: t. obscuritas est priuatio habitus a dia- phano. declaratur etiam ex hoc qd lux est presen-

tia istius intentionis: t. non vere dixit Empedo- cles: neqz alius si aliquis dixit sicut ipse dixit qd lux transfertur t. vadit in tempore inter terram t. circūferentiam: sed imperceptiblē a nobis. Iste enim sermo est extra verum t. extra apparentiā possiblē est enim hoc non percipi in breui spa- tio: sed non percipi de oriente ad occidentē ma- gna est differentia valde.

70. Qum declarauit qd lux ē perfectio corporis diaphani fīm qd est diaphanū: incepit declarare modum qd quem certificabitur qd lux nō est corpus: sed ē dispositio t. habitū in corpore diaphano: t. dicit: t. existimat qd lux ē p̄rum obscuritatis t. i. t. videtur qd lux sit opposita obscuritatē fīm priuatiōne t. habitū. D. d. declarat igitur ex hoc qd lux est presens istius intentionis. i. declarat igitur ex hoc s. qd obscuritas ē priuatio lucis in diaphano qd lux non est corpus: sed ē presens intentionis in diaphano: cuius pri- uatio dicitur obscuritas apud p̄fentiam corporis lumi- nosi. t. hoc qd dixit manifestū ē quoniā subiectum ob- curritas t. lucis ē corpus t. ē diaphanū: t. lux ē forma t. habitus istius corporis. t. si esset corpus: tunc corpus pene traret corpus. D. d. t. nō vere dixit Empedocles t. i. t. nō bilē dixit Empedocles qum dixit qd lux ē corpus: t. qd pri- mo transfertur t. vadit inter terram t. circūferentiam: s. sen- sus nō percipit propter velocitatem motus. D. d. iste enīt sermo est extra vez t. i. t. iste sermo. s. Empedocles ē extra rationem: possiblē enim est hoc nō sentiri in breui spatio sed in maximo spatio. s. ex oriente in occidente ē maxime recedere a ratione.

Et autē coloris susceptiū qd sine colore: so- ni autē absolum: sine colore autē diaphanū: t. in- uitabile aures qd vix videtur ut videt qd tenebro- sum ē. huiusmodi autē diaphanū quidez est: non qum sit actu diaphanū sed qum potētia. eadē. n. natura quādoqz quidez tenebra: quandoqz autē lumen ēt.

Et recipiens colorē ē qd nō habet colorē et recipiens vocem est qd nō habet vocem. qd autem nō habet colorē est diaphanū nō visibi- le: aut illud quod videt fīm qd existimatur de ob- scuro: t. tale est diaphanū: sed nō quādo ē p̄fēctio- nētuerit diaphanū: sed ē in potentia. eadē. cīmū natura forte erit obscuritas: t. forte lux.

Quoniam narrat qd colorē est mouens diaphanū fīm qd ē diaphanū ē actu: incepit dare causam in hoc: t. dicit: t. recipiens colorē ē illud qd nō habet colorē t. i. t. col- orē ē mouens diaphanū quia recipiens colorē: debet ca- rere colorē: t. qd caret colorē ē diaphanū nō visibile p̄ se sed si dicitur visibile erit sicut dicitur qd obscurz ē visibile idest ē innatū videri qum diaphanū sit obscurum quādo lux nō fuerit p̄fens: t. hoc intendebat qum dixit: aut illō qd videtur sicut existimat de obscuro. i. aut illud qd ē visi- bilitē fīm qd dicitur qd obscurz ē visibile. D. d. t. qd ē tale est diaphanū t. i. t. diaphanū qd nō est visibile p̄ se nō ē dia- phanū qd perficitur per lucem: sed diaphanū qd ē ē in potentia lucidū. D. d. eadē. n. natura t. i. t. diaphanū inuenitur fīm has duas dispositio- nes: quia natura recipiens diaphanitatem in quibusdam rebus recipit vñtrō quādoqz. n. inuenit obscurā: t. quādoqz diaphana: t. dicit: forte quia hoc nō equaliter accidit in ista natura: s. mī in diaphanis generabilibus t. corruptibilibus. natura autē celestis nūqz recipit obscuritatem: nisi hoc qd existimat de lu- na in ecliptī: t. apud diversitatem situū eius a sole: si conce- ferimus qd natura luna sit ex naturis diaphanis non ex na- turis luminositis: t. forte luna est composita ex istis duabus naturis.

Non omnia autem visibilia sunt in lumine: sed volum vniuersitatis proprius color, quedam, non in lumine quidem non videntur in tenebris aut faciunt sensum: ut que ignea videntur et lucentia: non autem nominata sunt vno nomine ut queruscus putride cornu: capitum pisces: et squame: et oculi: sed nulli horum videntur proprius color, propter quam autem casus videntur alia ratio.

Et non omnia videntur in luce; sed ex quolibet colori tamen propriis, sunt enim quedam que non videntur in luce, sed in obscuritate factum sensum. **A**g. ea que videntur ignea et splendescere: et ista non habent unum nomen. **A**g. concha: et cornu: et capita quæcumque pisces: et squame: et oculis: color proprius non videtur in aliquo eorum. q[uod] autem ista videatur indiget alio sermone.

72 **Q**uod p̄dixit q̄ visibiliū qdā ē color & qdā nō color: &
ē illō qdā nō haber nomen cōmune: t̄ q̄ p̄p̄iu est colori &
nō videatur nisi in luce: incepit dicere q̄ dispositio illorū
alioz visibilium est econtra r̄o coloz. s. q̄ videt in obscu-
ro & nō in luce: s. dixit: t̄ non omnia vident in luce r̄c. i. &
nō omne visibile videtur in luce: sed tm̄ hoc ē v̄ez q̄ co-
loz propriis cuiuslibet visibilis videt in luce: t̄ indifferē
sue illud visibile videat in obscuro sive nō. D. o. sunt enī
quedam que nō videntur in luce r̄c. i. t̄ diximus q̄ nō est
necessē ut omne visibile videat in luce: quia sunt quedam
que videntur in obscuro & nō in luce: ut plura animalia: &
concebat: t̄ cornu: t̄ alia: t̄ ista omnia nō habent idēz nomē
D. o. sed color: p̄p̄iu nō videt qdā: s. led̄ ista sentiantur
in obscuro: tamen coloz: p̄p̄iu vñiscuūlēz eoz nō sen-
tirunt tunc: sed apud presentiam lucis tm̄: t̄ ideo nō potest
aliquis dicere q̄ aliquis color videtur in obscuro. D. o. q̄
re aut̄ videntur ista r̄c. i. causa aut̄ p̄pter quam ista viden-
tur in obscuro & nō in luce dicenda est in alio loco. t̄ vide-
tur q̄ ista videntur in nocte: t̄ non in die: quia in eis est pa-
rum de natura lucidi: latet enim veniente luce: p̄pter pau-
citatē eius: sicut hoc accidit in lucibus parvis cū form̄
& ideo stelle nō apparent in die. t̄ natura coloris est alia a
natura lucis & lucidi: lux enim ē visibilis per se: color aut̄
est visibilis mediante luce.

Nunc autem tantum manifestum sit quoniam quodquid videtur in lumine videtur color est unde non videt sine lumine: hoc enim erat ipsi colori esse motuum esse et actum diaphani: actus autem diaphani lumen est: signum autem huius manifesti. si quis enim ponat habens colorum super ipsum visum non videt: sed color mouet diaphanum putam aerem. ab hoc autem continuitate mouet quod sensus eius est. In hoc loco autem hoc tamen apparet. scilicet quod est visus in luce est color: et similiter non videtur sine luce: sed enim etiam est illud quod fuit in colore qui est. scilicet est illud quod mouet diaphanum in actu: et perfectio diaphani est lux: et signum eius manifestum est quantum si possuerit aliquod habentes colorem super ipsum visum non videbitur: sed color mouet diaphanum sicut aer quod continet mouet sensus ab eo.

73 Quum declarauerit quid est visibile. s. color: s. quid est diaphanum: s. quid lux: incepit dicere summa eoz que declarauit: s. dixit: in hoc autem loco hoc tñ r̄t. s. hocq; dicit manifestum est. s. iste due ppositiones: quaz una est qd omne qd videtur in luce ē color: secunda ē econtrario. s. qd omnis color videtur in luce. illa enim que apparent in obscurō manisstūt est qd nō videtur sīm colorē propriūm. D. d. hoc enim etiā est illud r̄t. s. hoc enim etiam est illud quod induxit nos ad dicendū cognitionē substitūt colorē sīm qd visibile: qd est illud qd mouet diaphanū i actu

7 intendit per hoc q̄ ista diffinitio nō declaratur ee coloris
nisi fm q̄ apparuit nobis q̄ impossibile ē ut color videat
sine luce: 7 q̄ lux intrat in visionem fm q̄ largit diapha-
no preparationem ut moueat a coloribus:nō q̄ largiat
coloribus habitum: 7 hoc declaratum fuit prius D. d. &
perfectio diaphani ē lux r̄c. i. 7 lux est actus diaphani m̄
et signum eius q̄ lux non habet ee absq̄ diaphano: q̄z si
positum fuerit aliquod coloratum super ipsum vīsum nō
comprehendetur:tunc enī nō erit lux inter colorē & vi-
sum quia nō est illic̄ diaphanū:qum igitur diaphanū au-
fertur: aufertur lux: 7 quim lux erit:erit diaphanū. D. d.
sed color mouet diaphanū r̄c. i. sed pppter hoc qd̄ dixi
mus:q̄ cum color fuerit positus super vīsum nō videatur
sunt necesse ut vīsio coloris nō compleatur nisi color mo-
uat diaphanū qd̄ est medium inter ipsum & videns: 7
medium moueat per suam continuationē cū vidente vidē-
tem:ut aer:quoniam tam copulatrum cum vidente mouetur
a coloꝝ quādo illuminatur:deinde ipse mouet vīsum.

Non enim bene hoc dicit Democritus opinatur si esset vacuuū q̄ medium prospici vtriḡ certe si formica esset in celo: hoc n. impossibile: patiente enīq; aliquid sensitivo sit ipsi videtur: ab ipso igitur qui videtur colore impossibile ē: relinquit autem q̄ a medio: quare necesse est aliquid esse medium: vacuo aut̄ facto nō aliquid certe: s̄ om̄ nino nihil videbitur: ppter quam quidē īgit̄ cās̄ colores necesse est in lumine videri dictū ē: ignis autem in vtrīsq; videſ̄ t̄ in tenebra t̄ in lumine: & hoc ex necessitate: diaphanum enim ab hoc lūcidum fit.

Democritus igitur non vere dicit in hoc quod existimauit quod medium esset vacuum: tunc visio est magis vera: et si formica esset in celo: hoc n. impossibile est. visus enim non sit nisi quando sensus patitur aliqua passione: sed impossibile est ut visus patiatur a colore: remanet igitur ut patiatur a medio: unde necesse est ut nihil sit in medio si autem fuerit vacuum non tamen visio non erit vera sed nihil oculo videbitur. dicta est igitur causa propter quam color necesse est ut non videatur nisi in lumine: ignis autem videtur in vitroq. s. in obscuritate et in luce: t. hoc necesse est diaphanum enim per hoc esse diaphanum.

74 *Q*um declaratur q̄ actio visus nō perficitur nisi per diaphanum medianum; per signū q̄ qui color sicut posit⁹ super visum nō videtur: t̄ etiam quia visus nō perficitur nisi per lucem: t̄ lux nō inuenitur nisi in diaphano medio incepit reprehendere Democritum dicente q̄ si visus esset in vacuo: tunc esset magis vera: t̄ dicit democritus r̄c. i. t̄ qui declaratum ē q̄ visus non sit nisi per medium; nō re-cre opinabatur Democritus q̄ si visus esset mediante va-
cuo: tunc esset magis vera. D. h. hoc enim impossibile est r̄c. i. hoc enim qd̄ dixit q̄ visus magis perfecta erit in va-
cuo impossibile est: t̄ signum eius est qd̄ iaz declaratur: est
q̄ visus fin q̄ est v̄sus sensibilis mouetur t̄ patitur a co-
lore: t̄ color mouerit ipsum. Et impossibile est ut visus pa-
tiatur t̄ moueat a colore si co:pus coloratum fuerit ex-
tra visum: nisi ita q̄ illud coloratum pr̄ius moueat medium
fin tacum: t̄ medium moueat visum. t̄ si vacu⁹ esset ini-
visum t̄ visibile: tunc nō posset mouere visum. omnis n. s.
habitus existens in corpore nō agit nisi fin tacum. si igit
vltimū motum nō tangitur a moto: necesse est ut inter
ea sit medium quod reddat passionem: illud mediū erit
tacum t̄ tangens: p̄simū aut̄ erit tangens nō tacum: t̄ mo-
tum postremū tacum nō tangens: vnde necesse est ut visi-
bile patiat a medio nō a vacuo: sicut existimat Demo-

tritus: et hec est demonstratio quod visus impossibile est ut fiat per vacuum: non quod visus impossibile est ut fiat nisi per medium potest enim alius dicere quod si necessitas ad essendum medium est propter sensum esse distinctum a sentiente: tunc necessitas est ut quoniam sensum tangatur visus et sentire ipsum non est ita: et ideo non intendit Aris. p. huc sermones quod visus indiget medio necessario: sed declarare quod si sensibilia fuerint distincta ab eo impossibile erit ut sit per vacuum ut existimat Democritus: et sustentatus super hoc quod sensus indigent medio necessario: sicut sensibilia quae fuerint posita super eos non sentient: et quod visus etiam non erit nisi per lucem: et lux non inuenitur nisi per medium. D. o. iaz igitur dicta est causa recte: et quoniam declaratum est quod visus necessario indiget medio: declarata est per hoc causa propter quam color non videtur nisi in luce: et quia non videtur nisi per medium: et hoc demonstrat quod ipse non opinatur quod causa in effendo lucis in visione est ut faciat colores in actu: sicut quidam opinati sunt. D. o. ignis autem videtur in cis recte: et ignis videtur in obscuro et luce: quia congregatum est in ea virtus: s. q. facit medium diaphanum in actu. finis quod est lucidus et mouet ipsum finis quod est color in corpore.

Eadem autem ratio est de sono et de odore: nihil enim ipsorum tangens sensitum sensus facit: sed ab odore quidem et sono media mouent: ab hoc autem sensitum virtus: quoniam aut super ipsum sensitum aliquis apponit odorans: aut sonans: neque rursum sensum faciet. De tactu autem et gustu his se similiter: non aut videtur propter quam autem canum posterius erit manifestum.

Et iste sermo idem est de voce etiam et de odore: nullum enim corpus si terigerit suum sensum facit sentire: sed medium mouet ab odore et a voce et ab isto mouet virtus sensitum. Si igitur posueris super ipsum sensitum aliquid habens vocem aut habens odorem non faciunt omnino sentire: et similiter est de tactu et gustu: sed hoc non apparent et post declarabimus causam in hoc.

75 Quid declaravit quod sensus visus non sit nisi per medium: incepit dicere etiam quod per istam eandem declarationem tres sensus necessario indigent medio: et sermo eius est manifestus. et per hoc quod dixit: et similiter est de tactu et gustu intendit et opinio nostra in sensu tactus et gustus in hoc quod indigent medio est sicut opinio nostra in alijs sensibus: et illi duo sensus videantur sentire: quoniam sua sensibilia fuerint posita super eos: et ideo non tra manifeste videntur indigere medio: sicut illa tria alia. D. o. et post declarabimus causam in hoc: et causam propter quam sensus tactus et gustus sentiunt sensibilia posita super ipsa: et non est sic de tribus sensibus alijs.

Medium autem sono quidem acer est: odoris autem innominatum est. Comunis enim quedam passio est ab aere et aqua: sicut diaphanum color: sicut est habent odorem quod est in virtutibus his: vident enim animalium aquatica habere odorum sensum: sed homo quidem et pedibus ambulantibus quecumque respirant impossibiliter sunt odorare nisi respirationis: causa autem de his posterius dicetur.

Et medium in voce est acer: in odore autem non habet nomen: est enim aliqua passio communis in aere et in aqua: et est de odoratu quasi diaphanum in colore: et ideo inuenitur in virtutibus animalium et habitantia in aqua habent sensum odoratus: sed homo et omnia animalia ambulantia anhelantia non possunt odorare sine anhelitu: et post dicemus canum in istis rebus.

76 Dicit quod medium in voce est aer non aqua: quod animalia

que sunt in aqua non sentiunt ut mibi videatur nisi per voces cadentes in aere extra aquam: appareat enim quod vox non sit ex percussione corporis in aqua contrario de odore. Dicit enim odore autem non habet nomen: natura autem recipiens odorem: s. que est in medio non habet nomen sicut habet natura que recipit colorum in aqua et in aere: s. hoc non men diaphanum. D. o. est enim passio communis recte: et appetit enim ex hoc quod receptione odoris non est aeris finis quod est aer: neque aque finis quod est aqua: sed aliquam passionem esse in natura communis est: et illa natura innata est recipere odores extraneos: et hoc erit ut non habeat in se odorem omnino: quemadmodum diaphanum est natura que recipit colorum extraneos finis quod non habet colorem proprium: et hoc demonstrat quod ipse non opinatur quod odor sit corpus dissolutum in aere ab odore: sicut est qualitas aliqua per quam illa natura innata est perfecta: sed odor non perficit per illam quemadmodum diaphanum per colorum: sed color non per diaphanum: et sicut color habet duplex esse: quorum unum est in diaphano non terminato: et est illud in quo est extraneum: et aliud in diaphano terminato: et est esse eius naturalis: sicut odor habet similitudinem duorum esse: s. esse in humido sapientibus: et est esse naturale: et post declarabimus hoc quoniam locuti fuerimus de hoc sensu. D. o. et propter hoc inuenitur et virtus: s. propter hanc naturam communem inuenitur odor et virtus elementi: s. aqua et aere. animalia nam aquatica habent sensum odoratum: et non est dubium quoniam hoc fiat mediante aqua. Deinde sed omnia animalia ambulantia recte: et intendebat per hoc declarare quod pisces odorant absque anhelitu: et quod hoc non est impossibile sicut odorant plura animalia habitantia in aere non anhelantia sine anhelitu. D. o. et post dicetur causa in hoc: s. quare quedam animalia odorant per anhelitum: et quedam non.

Nunc autem primum de sono et olfactu determinemus. Est autem duplex sonus: hic quidem enim actu quidam: aliis autem potentia. alia. non dicimus habere sonum ut spongiam: lanam et pilos. quedam autem habent ut esse: et quoniamque plana et lenia sunt: quoniam imponunt sonare: hoc autem est ipsius mediis et auditus facere sonum actum.

In hoc autem loco determinemus primo de voce et de odore. dicamus quod vox est duplex: est enim in actu: et est in potentia. sunt enim quedam que non dicuntur facere sonum: ut spongia et lana et quedam dicuntur habere sonum: ut cuprum et omne durum. lene enim potest facere sonum: et potest facere inter ipsum et auditum sonum in actu.

77 Videatur ordinare considerationes de virtutibus sensibus fin nobilitatem non fin naturam: et ideo preponuit sermonem de visu alijs sensibus: deinde de auditu: deinde de odoratu: et sermonis eius in hoc capitulo abbreviatio est: et quoniam habent sonum: ut res dure: et quedam non: ut molles et habent sonum: quedam dicuntur habere sonum in actu et quedam in potentia.

Sicut autem qui fin actum semper sonus aliquius ad aliquod et in aliquo percussio enim est scientia: unde impossibile est quoniam sit unum facere sonum: alterum enim est verberans et quod verberatur quare sonans ad aliquid sonat: tangit enim aliquod quoniam autem ictus tangit sonantem: ictus autem non sit sine motu: sicut autem diximus non contangentem ictus sonus est: nullum enim sonum faciunt pilos: et percutiantur: sed es et quoniamque lenia et concava sunt es quidem quoniam lene est: concava autem ex percussione faciunt multos ictus post primus

in potentia extre quod motum est.

Et sonus in acu semper sit per aliqd et apud aliqd et in aliquo. percussio enim est illud quod agit: et ideo impossibile est quod si sit sonus ab aliquo uno. percussio non est aliqd: et percussio est aliud unde necesse est ut faciens sonum non faciat sonum nisi apud aliqd: et percussio non sit sine motu et translatione: et sicut diximus sonus non est percussio cuiusque corporis sicut vellera lane quam fricant non faciunt sonum omnino: sed cuprum et omne lene concavum. cuprum autem quia est lene: corpora autem concava quia per reflexionem faciunt plures percussionses post primum propter prohibitionem exitus.

78 Et intendit per aliqd percussio: et apud aliqd per cūsum: et per in aliquo medium. scilicet aerem et aquam: et quod dicit in hoc capitulo manifestum est: et abbreviatio eius est quod sonus sit a percussione et a percussore ab aliquo in quo percussio cadit: percussio enim est actio: quod haber agens. scilicet percussio et materia. scilicet percussum: et quia motus localis non sit nisi in aqua et aere: quoniam impossibile est ut sit in vacuo: ut declaratum est in sermonibus vniuersalibus: percussum enim ex quo sit sonus est duobus modis: aut lene duplex sicut cuprum: aut concavum. sonus igitur sit a lente propter expunctionem acris apud percussionem a partibus eorum equaliter: et hoc intendebat cum dixit: cuprum autem quia est lene: quoniam ita est de sono in hac intentione sicut de reflectione radio. scilicet fortiter appetit in corporibus duris quia equaliter existit in eis: quapropter congregatur in eis una actio: ut homines qui attrahunt ponderosum a corporibus autem concavis propter reflectionem acris in eis frequenter: quia non potest extre aer ab eis: et sic expellit sicut pila expellitur a parte: et hoc intendebat propter reflectionem. Et debes scire quod sonus non sit in aere ita quod aer qui expellitur a percussione mouetur per se singulariter donec perueniat ad auditum. Sed debes scire quod illud quod sit in aere de percussione corporum ad inuicem est simile ei quod sit in aqua quando lapis projectus in aquam de circuatiōe. scilicet quia sit in aere apud percussionem figura sphaera: aut propter sphaericam: cuius centrum est locus percussionis pro expulsionem aeris ab illi loco equaliter: aut propter: et signum eius est quod possibile est audiri in qualibet punto acrius cuius remoto a percussione est eadem: et est remoto naturalis actus a cuius remoto non potest illa vox: et ideo omnis percussio habet sphaeram terminatam: sic est de odore et de colore. scilicet quod mouent aerem ex omnibus partibus finitam segregam sphaericam.

Amplius auditur in aere et in aqua: sed minus in aqua: non est autem sonus proprius aer neque aqua sed opozit firmum fieri percussionem ad inuicem et ad acria: hoc autem sit quod permaneat percussus aer et non soluat. unde si velociter et fortiter percussatur sonus: oportet enim preoccupare motus serientis fracturam acriis: sicut si congregantur et cumulū lapilloz percussat aliquis latu velociter

Et etiam auditur in aere et in aqua sed minus sed tamen aer non solus sufficit in sono neque aqua sed indigetur ut percussio sit a corporibus solidis in inuicem aut in acriem: et erit quando suerit aer fixus ad recipiendum percussionem et non dividetur: et ideo quod fuerit percussus velociter et fortiter fortiter faciet sonum. necesse est enim ut motus percussientis antecedat diuisiōem acriis: ut homo si percusserit cumulum barene.

79 Quoniam declarauit quod percussio sit per aliqd apud aliqd et in aliquo. et declarauit ea per que sit percussio: et finis que: incepit declarare illud in quo sit percussio: et dixit: et au-

ditur in aere et in aqua: sed minus. scilicet aqua minus reddit vocem fortiter quam aer. Dicitur et aer non est solus sufficiens in sono recte. et aer non sufficit ut fiat sonus ab aliqd per percussio: neque aer etiam sufficit in hoc: sed indigetur ut in aere sit percussio a corporibus solidis in inuicem et in ipso aere. Dicitur et hoc erit quoniam aer fuerit fixus recte. et sonus sit quando percussio fuerit a solidis corporibus ad inuicem et in ipsum aerem: et fuerit percussio ipsius aeris per velocem motum: ita quod procedat motu aeris: et fuerit percussio habens latitudinem et quantitatem: quoniam resistet tunc ei aer: quod enim percussio et percussio fuerint talia contingit ut aer videatur quasi fixus et non divisus. scilicet quod percussio non fuerit divisum et motus eius non fuit tardus. Dicitur et id quod aliqd fuerit percussum recte. et signum eius quod sonus non sit nisi quando motus percussio fuerit velocior divisione est quod aliqd fuerit percussus et eis que non sunt in una facere sonus fortiter et velociter fieri sonus ut accidit quod homo percussit cumulum barene fortiter et velociter: et propter hoc quod dicitur accidit quod ea que sunt velocis motus faciunt sonum in aere: et non percutiant aliud ut motus corrigatur in aere.

Echon autem sit quoniam ab aere uno factus propter vas determinans et prohibens diffundi iterum aer repellitur sicut spera videtur semper fieri cuncte non sed non certus quia accidit in sono sicut in lumine etenim lumen semper repercutitur: neque non fieret penitus lumen sed tenebra extra solem sed non sic repercutitur: sicut ab aqua aut aere aut ab aliquo lenium: quare tenebrae faciunt lumen terminamus.

Echo autem sit ex aere quando fuerit unus propter vas a quo continetur et prohibetur a divisione quando aer reuertetur et expelletur ab eo quod spera: et forte echo sit semper sed non manifeste. accidit enim in sono sicut in luce. lux enim semper reflectitur: et si non esset ita non esset in omnibus locis: sed obscuritas esset semper extra locum super quem cadit sol: sed non reflectitur sicut reflectit ab aqua et a cupro et ab alijs corporibus lenibus: ita quod facit symbolum: et illud per quod venit lux.

Quoniam declarauit ea ex quibus sit sonus: et quomodo sit: incepit declarare quoddam accidentem soni quod dicitur echo: et est iteratio soni conseruando suam figuram: ut accidit in omnibus non habitatis: et dicitur echo autem est recte. id est echo sit ex aere qui sit unus. scilicet terminatus et inclusus propter illud a quo continetur et prohibetur ab exitu: etiam quoniam motus eius a primo percussiente perficitur expellitur aer a lateribus eius a quo continetur: et percussio ipsum secunda percussione similis prius percussioni que fecit sonum: et sic auditur idem sonus iteratus ei quasi respondens prius: et assimilans istud spere expulse: quoniam quod spera expellitur contingit in ea motus similis prius motui: et echo auditur post prius sonum quasi respondens quia iam declaratum est quod inter omnes duos motus est quies: et non est intelligendum ex hoc quod dicitur: sit ab aere quando fuerit unus quod sit ex uno aere: quia est diffunditus per motum ab alijs partibus acriis: ut lapis quando projectus: aut pila: sed oportet intelligere quod intendit per unum acrium unum: quia est terminatum et contentum a vase. aer enim qui est talis quoniam in eo contingit aliquis passio et motus fortis: contingit tunc a percussione simile ei quod contingit a factu lapidis in aqua. scilicet ille motus non perficitur propter ipsum terminans: quapropter percussio secundo a lateribus vase terminatis: et sic contingit alia passio similis prius: quapropter ille sonus iteratur. Atque igitur assimilans aerem in hoc motu spere: que quod percitat

expellitur mota ab eo qd̄ occurrit quādō motus suus nō perficitur expulsione simili pāmenō fm q̄ vna pars aer est illa cui accidit secundo ista reflexio & expulsio. Deinde d. & forte echo semper fit: sed nō manifeste: & innuit per h̄ quomodo motus spere fit in aere apud percussionēm. tal enim motus nō sit in aere a percusione nisi motu reflexionis. percusiens enim pāmo expellit aerem in directo ei ad partem ad quā mouetur percusiens: & nisi partib⁹ aer acciderit motus cōuersiōis nō fieret iste motus ex omnibus rei percusse equaliter aut prope: ita q̄ ex hoc fieret figura sphericas aut prope: cuius centrum est res percussa: & dixit: & forte echo fit semper. i.e. & forte causa propter quam fit echo. s. cōuersiō semper est in sonō: sed debilitate. quin enim fuerit ita fortis q̄ faciet passionem permanentem in aere aliā numero pāma passionē & similem ei in qualitate tunc fieri echo. D. d. sicut accidit in luce. lux enim reflectitur. & hoc quod accidit in sonō simile est illi qd̄ accedit luci. tunc enim habet duas reflexiones: forte & de biliē: fortis enim facit lucem secundam: & est cōuersiō q̄ sit a corporib⁹ tēsis: & est simili reflectioni que facit in aere sonum fm & est echo debile. secunda autem est lux debilis propter quam videntur res in vībra: & est simili cōuersiō per quam audit homo sonum suum: & ē illō quod non peruenit ad hoc q̄ sit: sicut cōuersiō que fit ab aqua & cupro que facit secundam lucem in parte opposita prime luci: sicut cōuersiō fortis facit in aere secundam vīcē in parte opposita prime voci. & illud per quod scim̄ hanc cōversationem lucis: sicut dixit: ē quia videmus in loco super quēz non cadit sol. lux: enim innata est exire a lucido fm rectas illuminationes ad partem oppositam lucis de parti ex corpore luminoso: sicut declarauerunt facientes libros aspectum. si igitur non esset illuc cōuersiō: nūc obscuritas esset in omnibus partibus preter partē cui opponuntur radii: quemadmodum si motus aeris qui facit sonum esset in parte in qua impellitur a percidente tm̄: tunc sonus nō audiretur nisi ab eo qui est in illa parte tm̄ sed sonus auditur in omnibus partibus rei percussi: & id scimus quod illud quod contingit luci de figura sphericaz simile est ei qd̄ contingit motui percussiōis in aere. fm h̄ igitur est intelligenda consumistudo inter haec duas reflexiones. corpus autem cum fuerit luminosum ex omnibus partibus non est dubium q̄ faciet speram lucidam: & hoc declaratum est in aspectibus differentiis igitur inter hanc speram & pāmam est: q̄ lux est in ista consumis: & in illa diuersa fm fortitudinem & debitatem. Et videatur etiam q̄ spera lucis facta a corpore luminoso ex vna suaz partium: cum hoc q̄ est non consumis sibi in luce est etiam non perfecte rotunditatis. s. q̄ longissima diameter est illa que ex corpore luminoso ad circumferentiam in parte cui opponuntur radii: & breuissima in parte opposita: & est pars que est superioris vībra omnibus partibus & paucioris lucis.

Vacuum enim recte dicitur propriū audiendi. videtur enim esse vacuum aer: hoc autem est faciens audire quin mouebitur continuus & vīnus sed propter id q̄ frāgilis est non sonat nisi lene sit quod percussiōis: tunc autem vīnus sit: simul enim propter planum: vīnum enim est lens planum.

Recte igitur fuit dictum q̄ vacuum prodest in auditu. existimat enim q̄ aer sit vacuum: & h̄ est qd̄ facit audire quin mouebitur continuus & vīnum: sed non propter hoc qd̄ est obediens: nō enim sit nisi percussum fuerit lene: & tunc fiet vīnus echo: quoniam venit insimul a superficie eius. superficies enim lens est vīna.

81 Qūm declaratum est ex hoc q̄ aer est materia soni: quī impossibile est fieri nisi per illum: non errauit ex hoc modo qui dixit q̄ sonus sit per vacuum qm̄ credebat aērem esse vacuum. & si errauerit inquantū credebat aērem esse vacuum: ipse igitur laudat eos: quia recte dixerunt vno modo: h̄ errauerint in existimatione sua. D. d. sed nō propter hoc quod est obediens &c. i.e. & aer est illud quod facit audire quin mouebitur vīnum continuum: sed iste motus non invenitur ei vīnum & continuum fm q̄ est obediens tm̄ & rarum. sed qm̄ percussum fuerit corpus lene: & quā dedit causam propter quam motus sit vīnus & continuus & est q̄ percussum sit corpus lene credit causam in hoc: & dixit: & tunc sonus fiet vīnus &c. i.e. & continuus & necesse est in faciendo sonum ut percussum sit lene: quia vīnus sonus non sit nisi ab uno motu: quando corpus percussum fuerit lene: tunc igitur motus qui sit in aere sit ab vīna percussione: quoniam insimul expelluntur partes aeris a superficie eius: quoniam superficies ret tensis est vīna: quapropter & percussio erit vīna: quapropter & sonus erit vīnus. superficies autem aspera non est vīna: sed plures superficies: qua propter percussio erit plures: quapropter sonus non fieri licet omnino propter diversitatem & vīlōzitatem earum & quā vīna eaz nō sufficit in faciendo sonum: nec omnes insimul sunt vīna percussio.

Sonatiū quidem igitur qd̄ motiuū vīnus aeris continuitate vīqz ad auditum. auditus autē cōnaturalis est aeris propter id autem q̄ in aere est moto exteriori quod infra mouetur: propter quod quidem nō vīqz auditur animal: neqz vīqz penetrat aer: non enim vīqz habet aerē mouendā partē: & animalū sicut pupilla hūdū.

Habens igitur sonum est mouens vīnū aerē fm continuationem quōusqz perueniat ad auditum. auditus enim est copulatio cū percussione quia est in aere: & ideo non in omni loco audit animal: neqz in oī loco transit aer: mēbrum enim motum & anhelans nō in omni loco habet hoc sicut dispositio vīdentis apud humorē.

82 Qūm declarauit dispositiones quibus sit sonus. s. dis positiones percipientis & percussi & aeris: incepit declarare quomodo sit copulatio soni cum auditu ab istis rebus & dixit: habens igitur sonum &c. i.e. necesse est igitur ex hoc quod declarauimus ut agens sonum sit mouens vīnū: aērem motum vīno motu continuo quoūqz perueniat ad auditum: & intendit per hoc quod dixit vīnum: non vīnum propter distinctionem ad alij partibus aeris: sed vīnū: propter vīnum motum continuū. D. d. & auditus est copulatus &c. i.e. & sensus auditus copulatur cum sono: quia in eo existit aer continuus cum aere extrinseco qui si non esset nihil sentiret. Deinde. d. & ideo non in omni loco &c. i.e. qz necesse est ut in hoc sensu sit aer continuus cum aere extri seco in quem cadit percussio: ideo animal non potest audire in omni loco: sed in locis in quibus nihil dividitur inter aerem percussum & aerem in sensu auditus: neqz ex oī mēbro auditur sed ex mēbro in quod transit aer. s. auris. Deinde. d. mēbrum enim motum & anhelitus &c. i.e. ita est de hoc q̄ animal non audit nisi ex membro: p̄prio sicut de anhelitu & visu. mēbrum enīz p̄ quod anhelatur nō est quodcumqz mēbrum sit: sed mēbrum p̄prium. s. pulmo: & similiter est dispositio vīdēntis in comparatione ad humorē glātialē. s. q̄ visus nō aptatur ei nisi per membra in quo est humor diaphanus apparatus ad recipiendum colores. U. g. humor glātialē: & ideo animal caret istis instrumentis caret istis sensibus.

¶ Per le quidem igitur insonabilis aer; ppter id quod facile cessibilis est. cum vero prohibeat diffluere huiusmodi motus sonus est. hoc autem est in auribus edificatus cum hoc q̄ immobilitis est quatenus certe sentiat omnes differētias motus: propter hoc autem in aqua audimus: quoniā non ingreditur ad ipsum connaturalem aerem: sed neq̄ in aarem. ppter reflexionis ipsius quoniam autem hoc accedit non audit: neq̄ si mirin ga sicut que in pupilla pellis labore.

¶ Hoc igitur ipsum nō haber sonum. s. aer q̄ est velocis divisionis. cum igitur prohibetur a divisione tunc motus eius erit sonus. aer autem qui est in auribus fuit positus in eis non motus ut sentiat perfecte omnes modos motus: et ideo audimus etiam in aqua. quia intrat super ipsum aerem copulatum: quoniam nō intrat: neq̄ in aure propter spiram: et quoniam hoc acciderit nō audiuntur: neq̄ etiam quoniam acciderit motui cerebri occasio sicut dispositio cutis que est super visus quoniam accidit occasio: et qd accidit de destructione auditus per introitum aque super istum aerem. illud idem accidit ex introitu aeris extrinseci super ipsum et scias hoc.

¶ 83 Qum declaravit q̄ per aerem fit q̄ sonus copulat eum sensu: et q̄ ipse est elementum proprium isti sensus: sicut ē enim elementum proprium sensus visus: incepit declarare modum finis quem aer recipit sonum: et dicit: hoc igitur ipsum non habet sonum. s. aer n̄. i. et aer est recipiens proprium sonum: quia non habet in se sonum: quoniam in ipso non sit motus qui faciat sonum. et causa ī hoc est: quia est velocis divisionis: et hoc in aere simile est in diaphano quemadmodum enim si diaphanum haberet colorum non recipere colores: ita aer si haberet sonos et se non recipere sonos. D. d. quoniam igitur prohibetur n̄. i. et quoniam in eo continetur per aliud motus qui prohiberet eum a divisione: et est motus qui fit a percidente in percussum: nunc iste motus facit in eo sonum. Deinde narravit q̄ ista est causa ppter quam natura posuit in auribus aerem non mutatum sed valde quietensem: et dixit: aer autem qui est in auribus fuit in eis nō motus ut sentiat perfecte oes modos motus factos in aere extrinseco. iste igitur aer positus in auribus excedit aerem extrinsecum in quiete. D. d. et propter hoc audimus in aqua n̄. i. et quia aer est necessarius in sensu auditus audimus in aqua quando aqua nō intrauerit super aere qui est in aere: neq̄ corrumperit eum ppter spiram que est in creatione aries: et quando intrauerit nō audimus: et tunc accidet nobis illud quod accidit quando motu cerebri accidit occasio: quia tunc nō audimus quemadmodum quando cutis que est super visum accidit occasio nō videmus. et intendebat declarare q̄ comparatio aeris positivae in aere est sicut cōparatio mēbris propriū vni cūq̄ sensato. s. hoc per quod primo perficitur actus istius sentientis: et ideo astimulauit istud quod accidit huic aeri de destructione per introitum aque super ipsum ei quod accidit de percussione cadente super aarem et super ipsum visum. et illud quod accidit de corruptione auditus per introitum aque super istum aerem positum in aurib⁹ accidit per introitum aeris extrinseci super ipsum.

¶ Sed signum est audiendi aut nō sonare aarem sicut cornu. semper enim quodam proprio motu aer mouetur in auribus: sed sonus extraneus et nō proprius est: et propter hoc dicitur audire vacuo et sonant: quia audimus in habente determinatum aerem.

¶ Et etiam signum auditus primo est audire tintinnum in aure semper: ut cornu. aer enim in auro semper mouetur quoquo modo motu proprio: sed sonus est extraneus nō proprius: et ideo dixerunt q̄ auditus fit per vacuum terminabile: q̄ non audimus nisi per aliquid in quo existit aer distinctus.

¶ 84 Qum declaravit q̄ iste aer qui existit in auditu est nō cassarius in hoc: incepit dare testimonium q̄ in audire existit aer distinctus ab aere extrinseco: et dixit: et etiam signum auditus n̄. i. et demonstrat etiam q̄ iste aer existit in aure hoc qd signum verificationis auditus in homine: ut medici dicunt: est q̄ semper audiat tintinnum in auribus cum hoc fuerit sine occasione: ut accidit homini quando posuerit cornu in aures: et asculauerit sonum in eo proprie aerē inclusum in cornu et duritatem cornu. Deinde. d. aer enim semper mouetur n̄. i. et causa huius tintinni quem audit acutus auditus est: quia aer qui ē in aure semper mouetur motu proprio: sed iste motus est proprius: et motus soni est extraneus: quapropter iste motus non impedit motus soni. D. d. et ideo dixerunt n̄. i. et ppter istum tintinnum qui audit in aure propter aerem inclusum dixerunt antiqui q̄ auditus fit per vacuum habens tintinnum: quia credebāt aerem esse vacuum: et dixerunt hoc q̄ nos non audimus nisi per membrum in quo existit aer distinctus ab aere extrinseco.

¶ Utrum autem sonat verberans: aut vitroq̄ modo aut altero. est enim sonus motus possibilis moueri hoc modo: quo quidem saltantia a lenibus quoniam aliquis traherit: non igitur sicut dictum est omne sonat quod verberat et verberatur: vt si obisciatur acus acutus: sed oportet qd percutitur regulare esse ut aer subito dissiliat et mouetur.

¶ Utrum autem sonorum est percussions aut percussus. dicamus igitur q̄ est vitroq̄: sed duabus modis diversis. sonus enim est motus illius quod potest moueri tali modo: s. ut a corpore aliqui reflectant corpora lenia. sed nō omne percussum et percussions habet sonum: sicut est dictum. U. g. si acus percussus acutus: sed necesse est vt sit equale.

¶ 85 Qum sonus sit a percussione percussio autem sit a percidente et a percusso: incepit querere cui attribuitur sonus: et dicit: vitrum autem n̄. Deinde. d. hoc enim sit duabus modis diversis. sonus enim est motus illius n̄. i. sonus. n. est motus illius aeris qui mouetur expulsus a calo percidentis super percussum: sicut aliquid evadit et mouetur a corpore leni: quoniam fuerit percussus super illud corpus per aliud corpus lene. quemadmodum igitur motus rerum euasalarum attribuitur percidenti fin agensi: et percussio est subiectum: ita sonus qui est motus aeris qui est tali modo attribuitur percidenti et percusso. Deinde. d. sed non omne percussum et percussions n̄. ista est alia conditio addita in corporibus sonoribus. s. ut sint lata. sunt igitur tres conditiones. s. ut sint lenia: dura: lata: que possunt procedere per suū motum divisionem aeris.

¶ Dīta autem sonantium in sono fin actum ostenduntur: sicut enim non videntur colores sine lumine: sic neq̄ sine sono acutus et graue. hec autem dicitur fin metaphoram ab illis que tam guntur. acutum enim mouet sensum in paucis tempore: multum. graue autem in multo: paucum neq̄ tamen velox est acutum: graue autem tardum: sed sit hoc quidem propter velocitatem

huius motus: illud vero propter tarditatem: et
videntur similitudinem habere circa tacitum cum acu-
to et hebeti. acutum enim quasi pugis. hebes vero
quasi pellit: propter id quod mouet: hoc quidem in pau-
co: illud autem in multo: quare accidit hoc quidem
velox: illud autem tardum esse.

Bodi aut̄ rex sonorū declarant in sono
qui est in actu. quemadmodū enim colores non
vident sine luce: sic graue et acutū nō sentiunt sine
sono: et hoc dicitur ēm̄ trāsumptionē ex reb̄ tan
gibilibus. a cūtū enī mouet sensū in modico
tempore multum. graue autem in tempore lon
go pax: sed tamen acutū nō est velox: neq̄ gra
ue tardum: sed motus illius erit sicut velocitas: et
motus istius sicut tarditas: et forte hoc est simile
ei qđ inuenitur in sensu tactus de acuto et obtu
so. acutus. n. quia est stimulans: fatigat qđ expel
lit: illud enī mouet in modico tempore: et illud in
longo. contingitq̄ ex hoc ut istud sit velox et
istud tardum.

86 *Uult declarare in hoc capitulo quando comprehenduntur
pini modi soni; et qui sunt; et dicuntur modi autem rez sonorarum
et differentie autem rez sonorarum comprehenduntur et declarantur
apud esse soni. Dicitur quod nammodum enim colores non
videntur nisi quodnammodum enim differentie colorum non
comprehenduntur sine essentia colorum in actu; et illud erit
apud presentiam lucis; sic acutus et graue in sono; que sunt pri-
me differentiae soni non comprehenduntur sine essentia soni in
actu. Dicitur et hoc dicitur si transumptione etiam et vocare
differentias soni graue et leue est sicut similitudinem ad res
tangibles; quoniam quidem sonus mouet sensum magno
motu in modico tempore; et tangibile acutum est tale; sed transumebatur nomen eius ad illud; et similiter etiam quia
quidam sonus mouet auditum longo tempore parvo motu
similis est tangibili quod mouet tactum in longo tempore par-
vo motu. Obtuso. Dicitur etiam acutus non est velox; id est
id est sed rarer sonus qui mouet auditum motu magno in
tempore parvo non est velox in rei veritate; neque sonus gra-
uus tardus. velox enim et graue in rei veritate sunt de
dispositionibus mobilium; sed hoc dicitur graue; quia mo-
uet tarde; hoc leue quia mouet velociter. Dicitur et forte sicut
simile et forte ista intentione qui inueniuntur in sono de mo-
tu veloci et tardo est quasi similia et quod inueniuntur in sensu ra-
etus de acuto et obtuso; ideo transumptione fuit ista ordo
de acuto et obtuso; non de veloci et tardo; et quod obtusus
simile est graui; ideo talis sonus dicitur grauius. Dicitur et acu-
tum enim et sonus enim acutus quasi stimulat sicut stimu-
latur corpus acutum et sonus grauius qui expellit sicut ex-
pellit corpus obtusum; quia assimilatur graui. contingit igit
ex hoc ut illud sit velox; et hoc tardum. et ex quo primitus
est constitutus in vocare soni qui videtur quasi stimu-
lare acutum; et sonus qui videtur quasi expellere grauem.*

De sono igit sic determinatū sit. vox autē sonus quidem est animati. Inanimatoꝝ n. nulluz vocat ad: sed sūm similitudineꝝ dicitur vocare: ut tibea & lyra: & quecumꝝ alia inanimatoꝝ extensiōnem habent & melodiām: & locutionem: assimi- lantur enim quia & vox hoc habet. Multa autē animalium vocem nō habent: ut que sunt sine san- guine & sanguinem habentium pisces: & hoc ratione: & sibi certe: siquidcm acris motus sonus est. sed qui dicuntur vocare ut qui matheleo sonat bra- chiis aut a'iquo huiusmodi altero.

Hoc igitur est qđ determinauimus de sono vox aut̄ est aliquis sonus in animato. **A**.g. φ si.

Flula: et alia que habent extensionem et tonum et idiomam et similitudinem quoniam in voce sunt etiam ista et plura animalia non habent vocem: ut carentia sanguine: et pisces de animalibus habentibus sanguinem: et hoc necesse fuit. sonus enim est aliquis motus aeris: sed ca que dicuntur vociferare ut alia quae sunt in flumine quod dicit amelius non faciunt sonum nisi per vias nari: aut per similitudinem et hoc non dicitur vox nisi equiuox.

87. *Q*um locutus fuit de sono vniuersaliter sive de animato: sive de non animato: incepit loqui de sono animali: *t*. d. vox autem est recte. i. vox autem est sonus animalis animati in quo inueniuntur neuma vel neta et irach et dictiones: *t*o plura instrumenta dicunt vociferantur sive similitudinem: quia hec tria inueniuntur in eis: aut sua representantia. fistula. n. et alia instrumenta non dicuntur vociferantur nisi quia habent expansionem. i. neuma vel neta et tonum. i. irach et dictiones. i. aliquod simile litteris et dictioribus. D. d. et sunt similia recte. i. ista instrumenta in vociferando sunt similia animalibus. hec enim tria existunt in animali in rei veritate in ipsis vero per similitudinem. D. d. et plura animalia non habent vocem recte. i. recte accidit quod plura animalia non habent vocem: ut animalia carentia sanguine: et pisces de animalibus habentibus sanguinem: quim sit declaratum quod sonus est mortuus factus a percidente et paucis in aere: et ista animalia carent aere qui percuntur ea in suis interioribus: et carent instrumentis que percuntur aerem. i. quum narrauit hoc de ipsis animalibus: induxit quod forte aliquis dubitabat de huiusmodi ex hoc quod quidam modus piscium vociferatur: *t* dixit: sed ea que dicuntur vociferantur recte. i. intendebat quod tale non dicunt vociferatio nisi equiuox: quim non inveniantur in ea illa tria genera que sunt neuma vel neta et irach: et littere que similia litteris.

Vox autem sonus animalis est: et non qualiter pars: sed quoniam omne sonat verberante aliquo et aliquid et in aliquo: hoc autem est a rationabiliter: utique vocabunt hec sola quicquaque suscipiunt aera. Nam enim acre respirato vitur natura in duo opera: sicut lingua in gustum et locutionem: quoque quidem gulis necessarius est unde et in pluribus inest. Interpretatio autem est propter bene esse: scilicet spiritu et ad calorem interiorum tanquam necessarius. causa aut in aliis dicta est: et ad vocem ut sit opere bene.

Vox autem est sonus animalis: sed non per quodcumque membrum: sed quia omnis res non habet sonum nisi percutiendo aliquid. s. aerem necesse est etiam ut ista tam vociferent. s. recipientia aarem. natura enim vittur aere anhelato in duabus actionibus: sicut lingua i gustu & loquela: sed gustus necessarius est: z ideo est in plurib^o loqua autem propter melius: z sic vittur anhelitu in calore intrinsecor: z hoc est necessarium: t iam dedimus causam in hoc in alio libro: z i vo cistratione propter melius.

88 **Q**um declarauit & vocerat dicitur equiuoco in
eis que vocerant per brancos: & in animalibus anhelan-
tibus: vult modo notificare genus animalium in quo inue-
nitur vera vox: & dixit: vox autem recte i.e. vox aut vera est so-
nus animalis, ppix: & per membrum, ppilum. D. incepit de-
clarare sermonem qd membrum est & qd animal: & dixit: Is
quia omnis res non haberet sonum recte i.e. sed quia iam decla-
ratum est qd omne sonor non haberet sonum nisi percutiens
& percussum in acte manifestum est qd impossible est inue-
nire animal sonorum nisi habeat membrum ex quo fiat

percūtēns & percūsum: & aerem quem immittat in illud mēbrum & extrahat ab ipso: & qd illud mēbrum habeat si guram & quantitatem & stūm terminatū. vnde necesse est ut enī animālīa vociferantia in rei veritate sunt animālia que recipiunt aerem in interioribus suis: & extrahunt ipsum. In istis enim inueniunt illa tria ex quibz sit vox in rei veritate. D. incepit declarare qd istud iuuamentu p quod natura vtitur aere in animali anhelante est aliud a iuuamento qd est infrigidatio. & qd natura vtitur eodem mēbro ad duo: quoqz vñ est vñle: & reliquī necessarium: ut declaratur in animalibus: & dixit: natura enī vtitur aere anhelante & intendit per duas actiones vociferationem & infrigidationem. D. d. & gustus ē necessarius. z. i. h gustus ex his duobz est necessarius in escendo animalia: & ideo inueniunt in pluribus animaliū. iuuamentu aut suū in loquela est. ppter melius: & ideo carent eo multa aialita. D. d. similiter vtitur anhelitu in calore z. i. & natura vtit immissione anhelitus propter calorem qui est interi. & h fuit necessarium animaliū anhelantibus: vtitur eo ppter melius in vociferatione. & locus quem inuenit qd in ea fuit locutus de hac intentione est suus tractatus quē sevit de anhelitu: & iste tractatus nō pertinet ad nos: & oportet ppter tari de hoc singulariter. videt enim qd illud qd dicit Galenus in hoc nō est sufficiens.

DOrganum autē respirationis vocalis arteria est: cuius autē causa hec pars est pulmo. hac enī parte plus habent calorem pedibus gradientia alio: indiget autē respiratione: & circa cor locū prius: vnde necesse est interius respirante ingredi aerem.

Et trachea arteria est instrumentum anhelitus & vocis: & illud ppter quod fuit hoc mēbrū est pulmo: qm̄ per hoc membrum excedit aia ambulās alia animalia in calore: & indiget anhelitu propter cor prius: & ideo indiget necessario ut aer infrigideat ut anhelet ad interius.

89 **E**t quoniam declarauit qd necesse est ut nulluz animal habeat vocem nisi sit anhelans: & qd per idem mēbrum facit animal virtus: incepit dare illud mēbrū: & dixit: & tra chea arteria: & intendit per tracheam arteriam epiglottum & cannam. & manifestum est qd hoc mēbrū est instrumentu vocis: quoniam in extremo hui⁹ mēbrū est corpus sile lingue fistule. & similiter ē manifestū qd hoc mēbrū est proprius pulmonem: quia est via ad ipsum: & dixit: p. hoc n. mēbz excedit z. i. & quia hoc membrū inueniunt in animalibus habentā sanguinem ambulantibus: ideo sunt calidiora animalibus carentibus hoc mēbro. D. d. & indiget anhelitu propter cor prius. i. & ista animalia indigent anhelitu ppter calorem cordis prius: & secundo ppter calorem illius membrī. D. d. & ideo indiget ut aer infrigideat z. i. & ppter calorem cordis indiget animal ad immittendū aere frigidum prius: & ppter calorem pulmonis secundo indiget ut extrahat ipsum: & hoc qd dixit necessariū est. prima. n. necessaria in anhelitu est ad immittendū. secunda ad extra hendum: prima autē ē propter cor: & secunda ppter pulmonem: quoniam nisi esset calor pulmonis nō indiget animal ad extra hendum aerem frequenter: & hoc est sile ei quod inueniunt in pluribus artificijs. s. quia indigent mutare instrumentum per qd agunt ppter illud qd contingit illi instrumento ab eo qui vtitur instrumentū. n. non mutatur nisi quando cōsumptus & consumptio contingens ei: aut ē ppter viuentem: aut propter ipsum vñlum. si igitur pulmo desiderat ad extra hendum aerem calidum: nūc mons eius nō est ex pectori eti: vt opinatur Galenus: & ista intentio indiget perscrutatione per se.

Quare percussio respirati aeris ab aia que est

in his partib⁹ ad vocalem arteriā vox ē: nō enī ois aialis sonus vox est sicut diximus. est. n. & lingua sonare sicut tussies: h̄ oī aiatū ēē vberans & cū imaginatione aliq. significatu. n. quidā lonus est vox nō respirati aeris sicut tussis: h̄ isto verberat cum qui ē in arteria ad ipsam. signū autē est nō posse vocare respirantē: neḡ expirantē h̄ definiterem: mouet enim isto retinens.

Oportet igit ex hoc ut percussio aeris anhelanti ab anima que est in istis mēbris ad illud quod vocat canna pulmonis sit vox. nō. n. ois son⁹ qd sit in animalibus est vox ut diximus. possim⁹ enī facere sonū per linguan: sicut apud tussim: sed in digent ut percūtēns sit animatus: & cū aliq. imaginatione. vox enim ē sonus illius: & nō est aeris anhelati: sicut tussis: sed per hoc percussit aere qui est in canna: & signū eius ē qd nos nō possumus vociferare in respirādo aut expirādo: qm̄ nō mouem⁹ p. hoc mēbz nīli qd clauerimus ipsum.

90 **O**portet igit ut percussio aeris anhelanti ab aia qd est in istis mēbris ad canna sit illud qd facit vocē: necesse ē igitur ut essentia vocis nō sit aliud nisi percussio aeris anheliti ad membrū qd canna dicitur ab expulsione anime imaginative voluntarie que est in istis mēbris: quēadmodum fistulario ē percussio aeris ad linguan fistulae a fistulante hāte animā expellentem apud imaginationē neuma vñlē vel nere. D. d. non. n. omnis sonus z. i. & diximus qd necesse est in escendo vocem ut percūtēns habeat animāz imaginative: quia nō omnis sonus factus ab animali ē vox ut sonus qui sit sine voluntate apud tussis & apud motum lingue: sed vox ē sonus qui sit cū imaginatione & voluntate: & id dixit: animatus & cū imaginatione. inuenit. n. qd ista actio cōplete duabus vñtibus aie: quaz vna ē concupisibilis: & altera imaginative. D. d. vox. n. est sonus illi⁹ z. i. primū enim mouens in voce ē anima imaginative & concupisibilis: & ideo vox est sonus illius p̄mi. i. volēris & nō est sonus mouentis aerem anhelatum: ut sonus qd sit apud tussim: sed mouens in voce ē aliud ab isto mouēre: h̄ nō moueat nīli per ipsum: & hoc intendebat qm̄ dixit: sed ppter hoc percūtēns aerem qui est in canna. i. sed illud p̄mū mouens qd est p̄prium vocē percūtēns aerem qui ē in canna apud vocē p̄ illud quod mouet aerem anhelatus. D. d. & signū eius est qd nos nō possumus vociferare z. i. & signū eius qd p̄mū mouens in voce mouet aerem mediante primo mouente aerem in anhelitu est qd nos nō possumus vociferare dum inspiramus aut expiramus: mouens enim in anhelitu allo instro vtat in illa hora ab instro prime motionis in percussione qd facit sonū: h̄ impossibile ē vt vno instrumento vtat in diuersis actionib⁹ in vna hora. D. d. & nos nō mouem⁹ p̄ illud mēbrū nīli qd clauerimus ipsum. i. & ideo nos nō mouem⁹ aerem motu vocis per hoc mēbrū qd inspirat & expirat: nīli qd incluerunt anhelitus & reddiderimus ipsum oculos ab ista actio qd anhelitus.

Abandissem⁹ autē & quia pisces sine voce: nō enī habet guttur. bāc autē partē nō habet qd nō recipiūt aere: neḡ respirat: sed qui dicūt peccat ppter quā igit cām altera ratio est.

Et manifesta est etiā causa ppter quā pisces caret vocē: caret. n. cana qd nō anhelat. & qd dicitur h̄ ēē peccat. cā autē in hoc dicēda ē in alio loco.

Dicit qd cām ppter quā pisces nō habet vocē sunt tres. & primo incepit de rememoratione: & dixit: qd nō habet pulmonē & canna. D. d. cām huius cause: & dixit: qd nō recipiūt aere i. quia nō indigent immissione aeris aut emissione. D. d. cā autē in hoc dicēda ē in alio loco. i. cā autē istius esse: & ē cā ppter i. ppter h̄ uic accipi: dicēda ē in alio libro de aialib⁹.

De odore autem et olfactibili minus bñ de terminabile est dicus. nō enim manifestū ē quale quid sit: sicut sonus aut visibilis: ut lumen. causa autem ē quia sensum hūc nō habemus certum sed peiorē multis animalibus. Præue. n. odo rat homo et nūbil odoz ab odozabilz sine leticia et tristitia sicut nō existē certo eo quod sentim⁹.

Odoz aut et odozatum difficult⁹ determinant qz predicta. odoz. n. non declaratur quid sit si cut de voce: aut luce: aut colore: et causa huius ē qz iste sensus nō est in nobis verus: sed minus qz in multis animalibus. olfactio enī hominis est valde debilis: et nūbil sensit de rebus odozatis si ne delectatione aut contristatione: qz sensus iste nō est in nobis verus.

92 Qum complevit sermonem de auditu: vult loqui de odozatu: et dixit: odoz aut et odozatum tē. i. cognoscere autem quid sit odoz: et quid sit odozabile ex quo possumus peruenire ad sc̄induz istum sensum quid sit fin⁹ qz dat doctrina naturalis odozis est qz sc̄ire vocem quid sit aut colorē: et causa difficultatis in hoc est quia nō declarat de odoz cuius odoz sit: et que sunt differentiæ pp̄ter vnicuiqz eoz: sicut declarant differentiæ colorum et vocum. et qum declarauit qz causa difficultatis in sc̄iendo odozem qd sit: est: quia differentiæ specificæ nō bene comprehenduntur a nobis: deduc cām in hoc: et dixit: et causa in hoc est qz iste sensus nō est verus in nobis tē. i. et causa ppter quaz ipse esse intelligimus differentiæ odozis est qz iste sensus debilior est in nobis qz in multis animalibus: et intendebat per hoc demonstrare cām pp̄ter quaz intellectus difficile comprehendit differentiæ odozum: et ē quia iste sensus debilis comprehendit differentiæ odozum sensibiles. comprehensio enim differentiæ rez sensibilia a sensu ē causa in cōprehensione eoz ab intellectu: et ideo qui caret sensu caret intellectu illius generis sensibilia. D. o. sed ē debilis in nobis qz in multis animalibus. i. in cōprehendendo differentiæ odozum. multa enim animalia vident cognoscere sua nutrimenta p differentiæ odozum: sicut nos per saporem et in hoc m̄ extēdunt nos animalia aliqua. f. comprehendendo differentiæ odozum: sed in cōprehendendo eas a remoto spatio. D. o. et nos nō sentimus odozatum sine delectatione et tristitia. et nō sentimus de differentiæ odozati nisi illud qz est delectabile: aut contristabile. et nō sentim⁹ de eis nūl differentiæ magis cōmunes. delectabile. n. multos habet modos: et similiter cōtristabile et delectabile nō inueniunt nūl in reuoluſiſis extremitate.

Rationabile autem sicut et fortis oculis colores sentire et nō per manifestas ipsis differentias colorum: nisi terrentium et nō terrentium: sic aut et odores hominū generatio. videt enī et anolo giam habere ad gustū: et similiter species humorum cū his que sunt odozis.

Et videtur qz sicut sentiunt animalia duri oculi colores qz apud ea nō declarantur modi colorum: nisi conuenientia oculo et inconvenientia: sicut genus hominum sentit odores. videf. n. propter consumilitudinem quā habet odoz cum gustu qz modi sapoz sunt sicut modi odoz.

93 D. et videtur qz ita sentiunt homines differentias odo rum sicut animalia duri oculi differentias colorum. quem admodum. n. illi nō comprehendunt de differentiæ colorū nisi conuenientē et inconvenientē ita homines nō comprehendunt de differentiæ odozum nisi delectabile et cōtristabile. Usus est enim pp̄ter consumilitudinem que ē in gustu et odozatum: ut differentiæ odoz sint fin⁹ numer⁹ differentiæ sapoz: sed differentiæ sapoz apud nos sunt co-

prehensibiles: et ille nō: quum in hoc sensum excedam⁹ omnia animalia: quia quoquo modo est tactus. et plūmilitudo que est inter sapores et odores: ē quia nō inuenit odoz nisi in habeti sapoz: ut declarari est in sensu et sensato.

Sed certiores habemus gustū pp̄ter id qd ipse quidem tactus est: hūc aut habet hō sensu certissimum: in alijs aut deficit ab animalibus multis: s̄m aut tactū differenter certificat: vnde et prudenterissimum animalium est. signū autem in genere hominū s̄m sensum hūc ingeniosos esse et nō ingeniosos: s̄m aut animalium nullū duri enim carne inepti mente: molles aut carne bñ apti.

Sed gustus est in nobis magis verus: quia est aliquis tactus. et si iste sensus est in boe valde verus: in alijs diminuitur in multis animalibus in tactu aut excedit omnia: et ideo ē subtilior: omnibus animalibus. et signū eius est qz in genere humano etiam propter istum sensum est homo discretus: et nō est hoc pp̄ter aliud omnino. dure enim carnis nō est discretum: et mollis carnis est discretum.

94 Ideo et sensus gustus est in nobis pfectior sensu tactus quia gustus ē tactus quoquo modo: et sensus tactus est in nobis pfectior qz in oībus animalibus. D. o. et iste sensus tē. i. et iste sensus sit pfectior in homine qz in alijs animalibus: tamen nō confequitur ex hoc ut sit in alijs sensibus pfectior: immo diminuitur in eis a multis animalibus. D. o. in tactu autem excedimus tē. i. in bonitate autem sensus tactus excedimus omnia animalia: et pp̄ter bonitatem istius sensus est homo subtilior et discretior omnibus animalibus. f. qz cōplexio conuenientia bonitati istius sensus conuenit discretioni intellectus. D. o. et signū eius est tē. i. et signum conuenientie complexionis istius sensus ad complexione intellectus est qz in genere hominū quādo iste sensus fuerit bonus: tunc homo erit discretus et econtrario D. o. non est hoc propter aliud. i. et bonitas discretionis nō videtur consequi bonitatem alioz sensuum. boni enī virus homo potest esse indiscretus: et similiter boni audiri: sed boni tactus semper videretur discretus. D. o. dure enim carnis tē. i. et signū qz bonitas discretionis sequitur bonitatem tactus ē qz mollis carnis. i. boni tactus semper videt discretus et intelligens et econuerso. et hoc qz dixit vep̄ est et qum insperieris intelligentes homines semper inuenies eos talis dispositionis: et ideo hō est mollioris carnis qz cetera animalia.

Et aut̄ humor hic quidem dulcis: ille vero amarum: sic et odores sunt: sed alia quidē habent pp̄tionaliter odores et humores: dico autē dulcem odozem et dulcē humorem: alia vero cōtrariū. similiter aut et acer et austerus et acutus et pinguis est odoz. sed sicut diximus pp̄ter id qd nō multum permanescit sunt odores sicut humores: ab his accepterunt nomina s̄m similitudinez eoz. dulcis quidem enī a croco et melle: acer autē a rhimo: et huiusmodi: codem autē modo et in alijs.

Et quemadmodū in sapore est dulce et amarum: sic in odozibus: sed in quibusdā odoz et sapoz sunt conuenientes. Ag. odoz dulcis et sapoz dulcis et in quibusdā cōtrarii: et ideo inuenit odoz acutus et ponticus: et acetosus: et delectabilis. Et sicut diximus qz odores nō sunt ita immanes: sicut sapores illi nō dicunt istis nominibus: nisi s̄m similitudinem ad sapores. odoz enim dulcis est odoz croci: et acutus est odoz allij et similiū: et sic de alijs.

95. Cuius declarare quomodo cōsequuntur differentie odo-
rum differentias sapoz: et dixit: et quemadmodum in sa-
poibus est dulce et amarum. i. quemadmodum in sapoibus est
prima contraria. s. amaritudo et dulcedo ex quibus alii
componuntur: sic est opinandum qd in odorebus est pma
contraria et qua componuntur medij. Et cum narravit
qd iste differentie debent esse finis numerorum illarum: et quemad-
modum est in illis prima pietas sic est in istis: incepit narra-
re qd non semper confeatur vnaqueqz illarum in altero duo
rum generum suu simile in altero generi: et dicit: sed in qd
dam odo: et sapoz t. i. sed in quibusdam simile consequit
simile: et in quibusdam non. s. qd odo: et sapoz non erit eius-
dem speciei. U. g. qd sapoz erit dulcis: et odo acutus. D. o.
et ideo inuenitur odo acutus. i. et quia differentie odorebus
sunt convenientes differentias sapoz inuenitur odo: acutus
id est cuius pportio ad odores est sicut pportio acuti ad
sapoz: et sic de alijs: et cum declarauit qd nos non compre-
hendimus differentias odorebus nisi propter consuetudinem
eoz cum differentiis sapoz: vult narrare qd ista est causa
ppter quam transumpta sunt ad ea nomina sapoz: et dicit:
sed sicut diximus qd odorez t. i. fed sicut diximus qd
differentie odorum non sunt apud nos manifeste sicut sapo-
rum: ita qd possumus comprehendere eas absq; compara-
tione et assimilatione ad alias: hec fuit causa ppter quam
transumimus ad eas finis similitudinem nomina sapoz
et non impossimus eis nomina ppz: quia non intelleximus
in eis intentiones ppz: nisi p similitudinem. D. o. odo
enim dulcis t. i. manifestum est enim apud nos qd odo
dulcis est sicut odo croci: aut mellis. i. qd pportio odoris
croci et odoris mellis ad alios odores: est sicut pportio dul-
cis ad alios sapoz: et sic est de alijs odorebus.

Aldhuc aut sicut audit et vnuquisqz sensu
hic quidem audibilis et non audibilis: ille vero vi-
sibilis et non visibilis: et olfatus odorabilis et non
odorabilis: non odorabilis aut aliud: quidem fin
id qd omnino impossibile est habere odorem: aliud
vero paruum habens et primum: similiter autem et
non gustabile dicuntur.

Et quemadmodum auditus: et vnuquisqz sensu
sensuum: hic quidem est audibilis et non audibilis:
hic vero visibilis et non visibilis: sic etiam odorat
est odorabilis: et non odorabilis: et non odorabile
dicitur ut odorabile: aut quia est impossibile ut
habeat odorem: aut quia habet odorem debile
aut quia habet malum: et sic dicitur non gustabile.

96. Cuius narrare hic aliquid commune isti sensu et alijs
sensibus: et qd omnis sensus comprehendit suu sensibile pro-
prium et eius priuationem. r. o. et quemadmodum auditus t.
id est et quemadmodum auditus et vnuquisqz sensu comp-
hendit suu sensibile proprium et eius priuationem. U. g. qd
auditus comprehendit audibile et non audibile: et visus vi-
sibile et non visibile: sic etiam sensus odoratus comprehendit
odorabile et non odorabile. D. incepit narrare finis quo mo-
dos dicuntur hec nomina priuationia: et dicit: et non odorabile
dicitur t. i. et non odorabile: et non visibile: et non gustabile
dicunt tribus modis: aut de eo qd omnino caret illo sensi-
bili: aut de eo in quo inuenitur debile: aut in quo inuenit
male. U. g. non odorabile dicitur enim de carere odore om-
nino: et de habenti debile et male: et sic de gustabili.

Et aut olfatus per mediū ut aerē aut aquā
et nanqz aquatica vident odorem sentire: similiter
autem et quecūqz cum sanguine et sine sanguine
sicut que in aere: etenim horum quedā a longe oc-
currunt ad alimentū qd ab odore mouent.

Et odorare etiam fit per medium. U. g. aerē
et aquam. animalia enim habitantia in aqua exi-

stunt sentire odorem: et sibi habentia sanguinē
et carentia sanguinisicut sentiunt animalia qd sunt
in aere: quedā. n. mouent ad suu cibum in remoto.

97. Quod declarauit hic de odore illud quod potuit decla-
rare in hoc loco qd iste sensus ita etiam indiger medio sicut
duo sensus predicti: et sermo eius manifestus est: sed debet
ita legi: et odorare fit per medium: et hoc medium est aer: aut aq
animalia enim habitantia in aqua vident sentire odorem
sicut animalia habitantia in aere: et finis hunc modū videt
qd animalia vident in aere et non vident sentiū odorem: et signus
eius est qd istoꝝ multa mouent ad suu cibum a remoto: lz
non videant apes. h. mouent ad suu nutrimenti a loco re-
morissimo: et sunt ex animalibus carentibus sanguine: et si
militer in piscibus et in multis animalibus aque: et rota
tio super hoc qd dicit de medio est ratiocinatio predicia. s.
et quoniam odorabile fuerit positū super sensum odoratus no
sentient: et qd dicit de visione et natura media que servit
visui non est aer fin qd est aer: aut aqua fin qd est aqua: s. natu
ra coisita est intelligendū hinc in natura que est media. s. quia
est natura communis aque et aeri: et qd odorez sunt extranei
in ista natura: et qd ista natura careret odorebus sicut diapha
num coloribus: et qd sicut color habet duplex esse. s. esse
in corpore colorato: et hoc est esse corporale: et esse in diapha
no: et hoc est esse spirituale: ita odorez habet duplex esse. s. ee
in corpore odorabilis: et esse in medio: et hoc est esse corpora
le: et illud spirituale: et illud naturale: et hoc extraneū: et quod
hoc ignorauerunt quidam et existimaverunt qd odore non se
paratur a corpore odorabili et qd non habet nisi vnum esse
tm: dixerunt qd a corpore odorabili dissoluitur corpus odo
riterum habens corpus subtile et odorem subtile: et qd mo
uetur in aere donec perueniat ad sensum odoratus: et hoc
destruitur multis modis. videmus enim qd multa anima
lia mouent ad nutrimentū p spatiis multaz dierarum
sunt apparere in vulneribus: et sicut apparere de tigribꝝ que
venerunt ad locum prelī qd accidit in terra grecorū a re
motis regionibus. et qd iam possumus qd omne sensibile
quod comprehendit per medium equaliter debet sentiri ex
omnibus partibꝝ nisi aliquid impedit: vnde necesse est ut
istud corpus vaporosum sit semper vnum: et suu semidi
americum sit finis longitudinem lineaz vnde veniū ista ani
malia ad suu cibum: ut dicitur qd vulturea mouent a qui
gentis milliaribus: sed impossibile est ut corpus paruum ex
tendatur donec recipiat tales dimensiones: quoniam impossibi
le est ut materia recipiat extensionem ad tale vltimum. ma
xima enim remoto quā materia recipit est dimensio ignis
deinde aeris. Si igitur corpus odorabile alteret totum in
ignem aut aerem: impossibile est ipsum recipere dimensiones
mille milliariorū. p. minima. n. dimensionū quā materia re
cipit est dimensio terre: et maxima est dimensio ignis: et inter
has duas dimensiones non sentiunt ex diversitate hec quā
titas. s. ut magnitudo vnius palme terre fiat mille millia
ria: hoc enim impossibile est. et etiam si ita esset tunc illud
corpus specicum odorabile necesse esset ut penetraret ae
rem finis totum: aut qd aer recederet a loco suo. et cum hoc
impossibile est: etiam impossibile est ut odore sit in aere sicut
in corpore composito. simplicia. n. non recipiunt odores
remanet igitur ut sit in eo sicut color in diaphano: sed ta
men appetit et esse coloris magis et spirituale qd esse odo
ris. Ut enim videntur adducere odorez: et hoc est ex qd
sunt existimat odorem esse corpus: sed ita est de odore
in hac intentione sicut de sono. Sonus enim sit a passio
ne in aere: sed etiam impeditur a ventis: sed tamen non co
sequitur ex hoc ut sit corpus. qd igitur necesse est in his dua
bus passionibus. s. soni et odoris: quod fuerint in aere ut non
sunt motus illic in aere ad aliam partem sine alia.

Unde et dubium videtur si omnia quae similiter odorentur homo aut odorat respiratione non respirans aut sed expirans: aut retinens spiritum non odorat: neque a longe: neque propter: neque si in nafus interponatur: et hoc quidem in ipso positum quo sentitur insensibile esse oibus commune est: sed sine respiratione non sentire proprium est homini: manifestum est autem tentantibus.

Et ideo apparet quod iste est locus dubitacionis finis quod omnia animalia olfactum eodem modo: et quod homo non olfact nisi quando anhelat inspirans quando autem expirat aut retinet non olfact: neque a remoto: neque a propinquio: neque etiam si odorosum ponetur in nafu. hoc autem quod sensibile sit super ipsum sentiens non sentire commune est omnibus. Hoc vero quod sentire non sit sine inspiratione est proprium hominibus: et hoc manifestabitur experimentatoribus.

98 Ideo et quoniam dicimus quod animalia habitantia in aqua et animalia non sanguinea olfacti: accidit questio quando coegerimus has duas positiones. scilicet quod omnia animalia debent olfactere eodem modo: et posuerimus quod homo olfact quando inspirat: et non quando expirat aut retinet anhelatum. consequitur nam ex hoc quod si illud animal fuerit non anhelans ut sit non olfactans. Dicitur autem quod sensibile fuerit possumus recte hoc autem quod est necessarium in oibus animalibus ut sit medium: et quod sentire non sit quando sensibile fuerit possumus super ipsum sentiens commune est omnibus. hoc enim opinatur Aristoteles de tactu et gustu: sicut post apparuit Dicitur hoc vere quod sentire non sit ab ipsius inspiratione: et hoc ratione quod homo et alia animalia anhelantia impossibile est olfactant absque inspiratione: manifestum est per se voluntibus considerare et experimentari.

Quare sanguinem non habentia: quoniam non respirent: alitez vestigia quendam sensum habent preter eos qui dicti sunt. Sed impossibile est siquidem odorare sentirem. odorabilis. non sensus et boni odoramenti et malus olfatus est. Amplius autem et corrumpitur videtur a fortibus odoribus ex quibus homo corruptus poterit: sive sulfur et huiusmodi. olfatum quidem igitur habere necessarium est: et non respirantia.

Oportet igitur ex hoc ut animalia caretia sanguine quoniam non anhelant habeant aliud sensum: sed hoc est impossibile quoniam sentirem. odorare enim boni odorem: et malum est olfactere: et etiam videmus quod fortes odores qui corrumptunt homines nocent eis: ut putrefactionis: et sulfuris: et similius unde necesse est ut olfactantur non non inspirando.

99 Dicitur et quoniam posuerimus quod omnia animalia eodem modo olfacti: et est manifestum quod homo non olfact sine inspiratione necesse est ut animalia caretia sanguine quoniam non anhelant et videtur venire ad suum nutrimentum a remoto ut habent alii sensum a sensu olfactu. Dicitur autem hoc est impossibile recte: et sed ponere ea habere aliud sensum a sensu olfactu impossibile est quoniam posuerimus quod nihil comprehendit odorem nisi per ipsum sensum: comprehendere enim boni odorem et malum est olfactere: et olfactere est actio istius sensus non alterius. Dicitur autem quod fortes qui nocent homini nocent eis: et ista est secunda ratiocinatio: et est quod ista animalia infirmantur et dolent a malis odoribus: et fugiunt eos sicut homines et quia homines fugiunt eos propter sensum olfactus: oportet ut sic sit de alijs animalibus. Dicitur autem unde necesse est ut olfactantur: sed non inspirando. id necesse est igitur ex hoc quod diximus. scilicet ista animalia olfactum quoniam videntur moueri ad odores et fugere eos: et impossibile est ut ista actio sit per

alium sensum a sensu olfactu: ut ista animalia necessaria anhelant: et non est necesse ut omnia animalia anhelent et modis diversis.

Cidetur autem in his differre hoc sensituum ad ea que alijs animalium: sicut oculi ad ea quod dominum oculorum oculorum sunt: hec quidem enim habent phragma: et sicut velamen palpebras quas aliqui non mouentes: neque retrahentes non videntur: fortia autem oculi nibil huiusmodi habent: sed mox videntur quae sunt in lucido: sicut igitur et odoratum: alijs quidem sine operculo est sicut oculis: alijs vero aercum recipientibus habere cooperitum quod respirantibus diffundit ampliatis venis et poris: et propter hoc respirantia non odorant in aqua. Necesse est autem hoc odorat pati respirantia: hoc autem facere in hunc modo impossibile est: et autem odor siccus sicut humor humidi: odoratum autem sensituum potentia huiusmodi est.

Cidetur igitur quod iste sensus in hominibus differat a se in alijs animalibus: sicut oculi differunt ab oculis animalium duri oculi: isti non habent cooperitum: sicut palpebras: que cum non aperiuntur non videntur homo. animalia autem duri oculi non habent aliquod tale: sed videntur subito illud quod sit in diaphano: et sic videtur quod est sensus olfactus etiam. scilicet in quibusdam animalibus est non cooperitus: ut oculus. In animalibus vero recipientibus aeres habet cooperitum: et quoniam ista animalia inspirantur ampliatis venis et poris: et ideo ea quae anhelant non olfacti in humidu. inspirantur. necesse est in olfactu. unde impossibile est hoc facere in hunc modo et odor est siccus: sicut sapor humidi: et sentiens est illud quod est in potentia istius dispositionis.

100 Quoniam declaratus est quod animalium quedam sentiunt odorem sine inspiratione: et quedam cum inspiratione: visum est quod causa in hoc est quod iste sensus in hominibus et in animalibus anhelantibus differunt in creatione et in forma a se in alijs animalibus non anhelantibus. quoniam modum eius oculi in homine et in alijs differunt in creatione ab oculis animalium duri oculi. scilicet caretia palpebrarum: et quoniam narravit consimilitudinem inter ea in hac intentione dedit modum consimilitudinis: et dicitur: isti enim habent cooperitum recte: et sicut oculi in homine et in alijs habent palpebras quibus cooperit: et est impossibile ut homo videat quousque aperiat palpebras: et in animalibus duri oculi non habent palpebras sed videntur subito colorata factos in diaphano sine aliquo cooperitio: ita videtur quod dispositio sensus olfactus in animalibus anhelantibus differt a se in non anhelantibus. in anhelantibus enim habet cooperitum: in non anhelantibus autem non habet cooperitum: et sic animalia anhelantia indigent apud olfatum anhelatum: ad aperiendum vias clausas olfactus per quas impossibile est ut olfactat antequam aperiatur: quemadmodum impossibile est ut animalia boni visus videant quousque palpebras aperiatur: sed animalia non anhelantia non indigent hoc: et ista erit causa propter quam animalia anhelantia non olfactantur in aqua: sed est questio in hoc quod dicitur: animalia enim duri oculi sunt debilitate visus alijs animalibus: sed animalia multa non anhelantia videntur fortioribus odoratis hominibus: et oportet si palpebre in oculis essent: sicut nafus in animalibus anhelantibus: ut animalia anhelantia essent verioris olfactus quam non anhelantia: et ideo perscrutandus est utrum nafus in animalibus olfacentibus per nasum sit propter melius: sicut palpebre sunt in animalibus habentibus palpebras: aut propter necessitatem. Si igitur est propter necessitatem ut anhelantia sunt veriori olfactus quam non anhelantia

Si autem ppter melum erit edoceris. sed hoc quod dixit amplia tur vere et vice demonstrari per hoc est ppter necessitatem non ppter melius: et quod animalia duri oculi non assimilat olfactum sive inspiratione nisi sum diversitate; creatio tamen non per iuuenientiam palpebrarum est de modo uiamentis inspiratio nis. Dicitur et odor est siccus sicut sapor humidus. et odor attribuitur abundantie partis siccus in odorabilis: sicut sapor at tribuitur abundantie partis humida in gustabili: et hoc declarabitur in libro de sensu et sensato. Dicitur et olfactus est illud quod est istius dispositionis. et quoniam declaratur est quid sit odor: et quod comprehenditur per sensum: nesciunt sensus olfactus est illud quod innaturum est recipere odores.

Gustabili autem est quidam tangibile: et hec causa quare non sit sensibile per medium extraneum corporis. Nec enim tactus et corpus in quo est humor: quod est quid gustabile est in humido sicut in materia hoc autem est quid tangibile: unde et si in aqua esse mus sentiremus vires appositorum dulce: non autem est nobis tunc sensus per medium: sed in eo quod miscetur humor: sicut in potu color aut non sic videtur in eo quod miscetur: neque de fluxionibus.

Gustus autem est aliquis tactus: et illud quod est in potentia istius dispositionis non per medium quod sit corpus extraneum. tactus. n. etiam non est sic: et corpus in quo est sapor gustus in eo est in humiditate: sicut res in materia: et hoc est aliquid tangibile: et ideo si nos fuerimus in aqua et in aqua fuerit aliquid dulce non per medium sed admiscendo se in humido: sicut est de vino. Color autem non videtur eo per admiscendum: neque quod aliquid currit ab eo.

Quoniam cōpletur sermones de olfacto: et sensus gustus est illud quod debet consequi summa ordinem: qui incipit a meliori: et procedit ad magis necessarium: incepit loqui de eo et declarare quod est aliquis tactus: et quod ppter hoc non in diger comprehendere suum sensibile per medium quod sit corpus extraneum: sed per medium quod sit pars animalis et dicitur: Gustus autem est aliquis tactus: et hoc non est in potentia istius dispositionis per medium quod sit corpus extraneum: tactus enim non est etiam sic. et iste sensus est illud quod est in potentia istius dispositionis per medium quod est corpus extraneum: sed per medium quod est corpus: non extraneum. Dicitur tactus. n. etiam non est sic. et tactus. n. etiam comprehendit suum sensibile non per medium quod est corpus extraneum: sicut est de sensibus tribus predictis: et quasi inducit istum finem pro ratione: quod gustus est aliquis tactus: et quasi est: et gustus autem est aliquis tactus quoniam comprehendat suum sensibile non per medium quod sit corpus extraneum: sicut tactus: et hoc est manifestum in secunda translatione: ubi dicitur: sensus autem gustus comprehendit per tactum: et causa illius est quod sensibile per gustum non comprehendit per medium inter gustans et gustatum quod est corpus extraneum: neque etiam tactus ita comprehendit. Dicitur et corpus in quo est sapor: et ceteri. et alio modo dicimus etiam quod iste sensus est aliquis tactus. Corpus enim in quo existit sapor non est gustabile nisi summa ille sapor existit in eo in humor: cuius proportionem ad illi saporem est sicut natura ad formam: et ideo iste sensus non comprehendit sapores nisi comprehendat humor: quem sit impossibile ut denudet ab eo: et comprehendere humor est aliquid tagere: unde iste sensus videtur aliquis tactus. Dicitur et id si nos fuerimus in aqua: et quia gustus non indiger medio extraneo: id quoniam nos fuerimus in aqua in qua inuenimus aliquod dulce sanguinem a nobis admiscendo se cum aqua: non quia aqua recipit saporem ab stracta a materia: et reddit eum isti sensui: sicut est de medietate extraneis que reddit sensibilia sensibus. Illa enim non recipiunt sensibilia cum corporibus in quibus existunt: sed abstracta a materia: et hoc demonstrat quod ipse opinatur quod or-

dor non est corpus: si enim esset corpus olfactus esset aliquis tactus. Dicitur et color autem non videtur et color autem non videtur et aliquid ex eo admiscetur cum aqua aut aere: neque per aliquid currit ab eo in aerem aut aquam: sed summa recipiunt ab eo intentionem coloris abstractam a materia: unde dicimus in hoc et similibus et perpenduntur per medium extraneum.

Et quidem igitur medium nihil est ut auctor color visibile sic gustabile humor est. Nihil autem facit humoris sensum sine humiditate: sed habet actionem aut potentiam humiditatem ut salutem. bene. non liquidum ipsum est liquefactum lingue.

Secundum autem hunc modum medium non est medium: sed quemadmodum color est visibile sic sapor est gustabile et nihil recipit sensum gustus absque humiditate: sed in eo est in actu aut potentia humiditas. Ut g. saluum. Est. n. velocis dissolutionis: et cum hoc dissoluit linguam.

Item auctor sensus differt a sensibus qui comprehendunt per medium extraneum in hoc quod non comprehendunt suum sensibile per medium: sed quemadmodum color est visibile sic sapor est gustabile et nihil recipit sensum gustus absque humiditate: sed in eo est in actu aut potentia humiditas. Ut g. saluum. Est. n. velocis dissolutionis: et cum hoc dissoluit linguam.

Sicut autem visus visibilis est et inuisibilis: tenebra autem inuisibilis: iudicat autem et ipsam visus et tenebra autem et valde splendidi est: etenim hoc in visibile est: alio autem modo a tenebra: similiter autem et auditus sonorum et silentium: quoque aliud audibile aliud non audibile et magni soni: sicut visus est splendens: sicut enim parvus sonus inaudibilis quodammodo: sic et magnus et violentus. Invisibile autem aliud quidem oculo dicitur sicut et in aliis impossibili. alio autem qualius aptum naturam non habet: aut praecise: sicut quod sine pedibus et sine gradu dicitur sic aut gustus gustabilis quidem et non gustabilis: hoc autem est parvus aut prauus habens humor: aut corruptiu gustus: videtur aut principiis esse potabile et non potabile: gustus enim quidam ambo: sed hoc quidem ut prauus et corruptiu gustus: illud autem summa naturam: est auctor communis tactus: et gustus potabile.

Et sicut visus est rei visibilis et non visibilis: non obscuritas est non visibilis: et etiam distinguuntur a visu: et est etiam manifestum in eo quod est valde fulgens et splendens: hoc enim quoquo modo est non visibile: sed ratiōne alio modo ab obscuritate: et similiter auditus est soni et silentium: quoque ratiōne est audibile: et aliud non audibile: et est maximus sonus: sicut visus est resplendentis: quemadmodum enim minimus sonus est non audibilis: ita aliquo modo est maximus sonus etiam: et non visibile quidem dicitur sic vniuersaliter: sicut in omnibus carentibus hoc: et quoddam est innatum videre: sed non habet: aut habet: sed diminute: ut carēs pede: et similiter gustus est gustabilis et non gustabilis: et est cuius sapor est debilis: aut malus: aut corruptus gustus: et similiter existimatur de potabili et non potabili: sunt enim gustus quoquo modo: sed illud malum corruptus gustus: et illud naturale: et potabile est communis tactus et gustus.

102 D. sermo eius in hoc caplo ē manifestus. et abbreviatio eius est qd nō sensibile dicit in vnoquoqz sensu tribus modis: aut de eo qd caret sensato ppter illi sensu de eis sensatis que innatus est habere: aut de eo qd ē sensibile in sensu in respectu illius sensus: aut de eo qd ē sensibile debile. U.g. obscuritas que ē sensibile fm priuationem in visu: et color splendens qui ē nō sensibilis ppter intensitatem: et color latens qui ē nō sensibilis ppter debitatem et in auditu silentium fm priuationem: et maximus sonus fm intensionem: et sonus latens fm debitatem: et in gusto insipidum fm priuationem: et horribile fm maliciā: et debile fm diminutionē. omnia. n. ista dicuntur nō sensibilia quoniam vnuquodqz istoz est priuatio aliquius dispositiōis naturaliter sensibili illius sensus. D.o. et nō visibile quidem dicitur rē. i. et nō visibile dicitur vniuersaliter: sicut in alijs sensibus multis modis: aut qd non ē innatus videri oīo: aut dicuntur qd sonus est inuisibilis: et in colore nō audiri: aut qd non ē innatus videri: sed non videt: quia caret colore: aut quia habet colorem sed alio mō ab eo fz quem innatus ē habere. s. aut ppter intensitatem aut ppter debitatem hoc dicuntur nō visibile: sicut dicitur in eo qui est debilis pedis qd nō haber pedem. D.o. et potabile est commune tactū et gustū. i. qd fm humiditatem que ē in eo est tangibile: et fm sapore est gustabile.

Quoniam autem humidum quidem est gustabile: necesse ē sensituum ipsius: neqz humidus est. actu: neqz impossibile fieri humidus. patit en i gustus aliquid a gustabili fm qd gustabile ē necessarium est ergo humectari fore qd possibile humectari salutū: nō humidū aut gustatū sensitū. Signū aut neqz siccā existente liquam sentire neqz multū humidam. hic. n. tactus fit pmi humidū: sicut qm aliquis qui ante gustauit forem humorē gustet alterz: et ut laborantibz amara omnia videntur propter id quod lingua plena huiusmodi humiditate sentit.

Et quia gustabili ē humidū: sicut necesse ut suus sensus nō esset humidus in perfectione: neqz impossibile ut humefiat. Gustus enim quoq modo patit a gustabili fm qd gustabile r̄ si necesse ē ut humefiat illud qd possibile ē ut humefiat: et est salutū: sed nō est humidū sensus gustus. et signū eius ē qd lingua nō sentit qm fuerit valde siccā: aut valde humidā. tactus. n. ipē erit per primū humorē: sicut qui prius gustauit saporem sōrem: deinde gustauit alium sapore. et sicut egroti sentiunt oīa amara: qd sentiunt ea plin quam submersam in tali humorē.

103 Quid declarauit ea que sunt omnia isti sensu: et sensu tactus et alijs sensibus: incipit dicere quiddā ppter mēbro istius sensus. s. lingue: et dicit: et quia gustabile ē humidū rē. i. et qd materia saporis ē humor: ut declaratur ē in sensu et sensato: necesse sicut ut recipiē sapores recipi humorē cū sapore. vnde necesse ē ut iste sensus nō sit humidus in actu: neqz sit etiam impossibile ut recipiatur humorē cū sit innatus recipere saporem: qd ē impossibile sine receptione humorē: et dicit: qd est necesse ut sit nō humidus in actu: qd illud qd est aliquid in actu nō est innatus recipere illud qd est in eo in actu fm qd ē in eo in actu. Uisus enim si haberet aliquid colorem in actu nō recipiatur colores. D.o. gustus. n. patitur quoquo modo rē. i. et est necesse ut iste sensus sit innatus humefieri. mēbrū. n. gustas patit quoquo modo a gustabili: et quia gustus semper associatur humidū necesse ē ut gustus patiatur ab humorē qui est in sapore. vnde necesse ē ut hoc mēbz gustans sit in ea dispositione qua possibile est ut humefiat: et hoc erit ut nō sit humidus

in sensu: qd sit cū hoc salutatum ab accidentibus: et hoc intēdebar quin dixit: vnde necesse ē ut humefiat rē. i. et qd necesse ē ut hoc membrū humefiat necesse ē ut sit innatus humefieri. s. ut sit salutatum a siccitate intensa et ut nō sit humidū. D.o. et signū eius est qd lingua rē. i. et signū eius qd lingua apud comprehensionem sapoz debet salutari ab intensa siccitate et dominio humorū: est qd ipsa nō sentit sapores quando fuerit intense siccata aut intense humiditatis: sed tm sentit qm fuerit in naturali dispositione fm quā innata ē recipere humiditatem sapores. D.o. tacē enī ipē rē. i. et qm lingua innata est recipere saporem cū eius humiditatē: necesse ē ut super ipsum nō dominet alia humiditas. p̄imā. n. humiditas dominā in lingua impedit eam in recipiendo secundā humiditatē: quēadmodū cum qui gustauerit aliquē sapoz forte: et postea gustauerit aliū sapoz: tūc enim nō sentit scdm sapores ppter dominū primi super linguam. D.o. et sicut insirmi sentiunt oēs sapores amaros quia sentiunt eos p̄ lingual submersam i hū more amaro: ita enim qui gustauerit aliquē sapores: et sua lingua fuerit humefacta in humorā accītali: tūc nō copie hender humorē saporis. p̄p̄q nisi admistū cū qualitate ilius primi humorē: et sic accidet necessario ut nō comprehendat saporem: qd nō comprehendit nām saporis in dispositione illa fm quā ē mā illius saporis.

Species autē humoroz sicut et coloribus simplices quidem contrarie sunt: ut dulce et amarus habite aut sunt cū hac quidē pingue: cuz illa vō salutum. Pedia aut hoīz: acre et austez: et ponticū cum acutū. Fere. n. bevident esse humoroz differentiae: quare gustatū potentia ē huiusmodi: gustabile autē est factū actu huius.

Et modi sapoz sunt sicut in coloribus. simplices quidem sunt contrarij: dulcis et amarus. sequentes autē sunt duo: istum vinctuolum: istum autem saltuum: et que sunt inter ea sūt acutus: et stipticus: et ponticus: et acetolus. illi enim modi ferē vident esse modi sapoz. vnde necesse ē ut gustans sit illud qd est in potentia istius dispositionis et gustabile sit agens.

104 Et dispositio modi sapoz ad inuicem ē sicut dispositio coloroz ad inuicem: quēadmodū igitur coloroz simplices sunt albus et niger ex quibus cōponitūt alij: quoz qdā sunt p̄p̄niores simplicibus: ita ē de sapozibz. I. et simplices eoz sūt contrarij. s. dulcis et amarus: et sequitur dulcem vinctuolum: et saltu amaz: et inter istos sūt acutus et stipticus: et acetolus: et hoc qd dicit in coloribus manūstum est: in sapozibz vō habet questionem. Galienus. n. opinatur qd ponticus et acetolus frigidū sūt: et acutus est calidior amaro. Et si nos concesserimus qd isti sapores cōsequitur calorem et frigus: necesse ē qd contraries in istis sit in illo quod ē vltimē calidū: et in illo qd est vltimē frigidū. et si concesserimus qd ita ē de sapozibz sicut est de coloribus. s. qdā coloz sit a caliditate vel a frigiditate: tūc non accidet impossibile: et videt qd hec opinio Galieni sit error: videmus qd amaritudo quandoqz inuenit cūz frigiditate. U.g. et amaritudo que ē in fructibus p̄mō cōmento demonstrat frigus: et amaritudo que ē in rebus cōbustis demonstrat calorem: et sūt nō est impossibile ut alii qua dulcedē sit frigida. Uide enim qd plante amari sapores apud p̄p̄lementū sunt dulces aut insipide in principio et signū eius qd isti sapores sūt medijs: et qd plante habentes sapores nō transferunt ex amaritudine ad dulcedēs in eis que innatae sunt esse dulces: in fine: illi mediante aliquo filoz sapoz: et hoc erit fm qd prīmer illi amaro existenti in illa plantā: illi dulci existenti in ea: quemadmodū albedo nō transfert ad nigredinem vel cōcūrso: nisi mediante

aliquo colori medioꝝ. in aliquo igitur transire mediante charoꝝ; et in aliquo mediate kianoꝝ. nō enim ē necesse ut translatio in expressis sit super omnia media; et vniuersali ter per se manifestum est ꝑ amarꝝ et dulce sunt in fine contrarietas inquantū sunt sapores: quapropter necesse est vt alij sapores sint mediꝝ inter hos duos: et cōpositi ex extremis. sicut hoc igitur debemus ponere hoc: et nō debemus aduertere sermonē Galeni. sicut enim sermo non est versus in complexionibus saporꝝ sicut suas naturas: et si concessimus ꝑ omne dulce est calidum: et omne amarꝝ etiaꝝ est calidum: debemus etiam dicere ꝑ hoc nō est nisi respectu corporis hominis nō respectu nature ipsius rei. experientia enim l̄ testetur hoc in corpore huāo: tamen b̄ non demonstrat naturam ipsorꝝ saporꝝ: et videtur ꝑ saporꝝ magis equitur humiditatem et siccitatem ꝑ caliditatem et frigiditatem. necesse est enim aliquam opinari cōplexionem terminari ex qua sit amaritudo: et allā ex qua dulcedo. et ꝑ iste due complexiones sunt contrarie sicut hunc modū et locus de hac percussione est in libro de sensu et sensato: et etiam de numero modorum saporꝝ. d.o. quapropter necesse est ut gustus sit illud r̄c.i. declaratum est ex predicto ꝑ iste sensus est illud qđ est in potentia omnes isti sapores: et ꝑ saporꝝ et gustus est agens et mouens istum sensum de potentia in actu.

De tangibili autem et tactu eadem ratio. Si enim tactus nō est virtus sensus sed plures: necel se est ut tangibilia etiam sint plura vno. sed est dubium vtrū sint vnum aut plura.

modo vult loqui de tactu: et dicit: de tangibili autem et de tactu r̄c.i. vtrū aut tangibile sit vnum aut plura vno est dubium sicut est de tactu: et sermo in eis est idem: et invenit per hoc causam ppter quam later hoc in hoc sensu et nō later in alijs sensibus. de illis enim quia manifestum fuit ꝑ sensibile coꝝ est vnum in genere: fuit etiam manifestum eos esse vnum in genere. In hoc sensu aut ꝑ ignorata est de suis sensibilibus: fuit etiam ignorata de sensu. d.o. tactus enim si nō fuerit vnum genus r̄c.i. et sermo de eis in hac intentione idem est. non enim est enim nobis ꝑ si tactus non est vnum genus: sed plura vno: necesse est ꝑ tangibilia sint plura vno. et ꝑ si tangibilia sint plura vno: necesse est ut iste sensus sit plus vno. sed l̄ consecutio in istis duobus syllogismis sit manifesta: tamen destricō vel positio in eo est ignorata.

Et quidem est sensitiū tangibilis vtrū caro et in alijs proportionale aut non: sed hoc quidē est medium. primum autem sensitiū: aliud quidē est intus. Omnes etenim sensus vniuersi contrarietas esse videntur: vt visus albi et nigri: auditus grauius et acutus: gustus amari et dulcis. In tangibili autem multe insunt contrarietas: calidū et frigidū: humidū et siccū: dulz et molle: et aliouꝝ quecumq; sunt huiusmodi.

Sensus autem tactus vtrū est in carne: aut in alio simili: aut non: sed ista est medium primum autem sentiens est aliud extrinsecum. Omnis. n. sensus existimatur esse eiusdem contrarietas. U.g. visus albi et nigri: et auditus grauius et acutus et gustus dulcis et amari. in tangibilibus autem sunt plura contraria: calidū et frigidū: et siccū et humidū: et durum et molle: et alperum et lene: et alia similia.

107 **Q**um narrauit ꝑ dubium est vtrū sensus tactus sit eiusdem virtutis aut plures: incepit dicere sermones dubitables in hoc: et dixit: sensus autem tactus r̄c.i. et principium considerationis in hoc est: vtrum sensus tactus sit in carne: aut in simili carne in animalibus carentibus carne: aut sensus tactus nō est in carne: sed caro est quasi medium et dixit hoc: quia si fuerit declaratum ꝑ sensus tactus est in carne: ita ꝑ propria carnis ad ipsiū sit sic proportionē oculari ad visum: manifestum est ꝑ sensus tactus est una virtus quoniam vnuꝝ instrumentum nō est nisi vnuꝝ virtutis. si autem fuerit declaratum ꝑ ista virtus fuerit plures una: necesse est ut caro nō sit quasi medium: et ut nō sit quasi instrumentum. Et cum narrauit hoc: incepit inducere finis dubitables: et incepit ab eis que demonstrant virtutem tactus esse plurem unam: quia post inducit ea que demonstrant ipsam esse unam: ex hoc qđ apparet ꝑ quin sensibili le fuerit possum super carnem statim sentier ex quo existimat ꝑ ista virtus est una: et dixit: sed ista est medium r̄c.i. vtrum sensus tactus est in carne: et sit una virtus: aut nō est in carne: sed intra: et est plurū una virtus est dubius potest enim aliquis dicere ꝑ caro ē medium: et ꝑ primum sentiens qđ ē instrumentum. Istius virtutis est aliquid intrinsecum: et ꝑ ē plusq; vnuꝝ instrumentum: et signū eius ē quod manifestum ē ꝑ idem sensus nō comprehendit nisi unam contrarietatem: et eius media. vnuꝝ enim comprehendit albus et nigrum et media. et auditus graue et acutum et media: et gustus dulce et amarꝝ et media: tactus aut̄ multa contraria. U.g. calidū et frigidū: et humidū et siccū: et asperus et molle: et alia contraria. unde necesse est ut ista virtus sit plures una: et ꝑ caro sit quasi medium: et hoc qđ dicit manifestum est: quoniam si una virtus est que comprehendit una contrarietatem: contingit oppositū conuerti cum opposito. s. ut que nō comprehendit vnuꝝ contrarietate s̄ plures: nō sit una vnuꝝ.

Habet autem solutionē quandā de hāc dubitatione: et ꝑ in alijs sensibus sunt contrarietas plures: ut in voce nō solum acumen et grauitas: sed magnitudo et paruitas: et lenitas et asperitas vocis et similia alia. sunt aut̄ et circa colorem differentes huiusmodi altere: sed ꝑ sit vnuꝝ subiectus sicut auditus sonus sic tactus: nō manifestus est.

Sed est hic aliquid per quod dissoluit ista questione: in alijs enim sensibus sunt modi contrarietas plures vno. U.g. in sono cū acuto et grauius est magnum et paruum: et sonus lenis et asper: et alia similia: et in colore etiā sunt alij similes ulti sed tamen nō est manifestū quid ē illud vnuꝝ subiectum: sicut est sonus auditus: sicut tactus.

108 **Q**um dedit sermonem facientem credere ꝑ sensus tactus sit plus vno: dedit aliud sermonē quasi dubitationē super hunc sermonem: et dixit: sed etiā aliquis r̄c.i. dicere aliquid esse per quod dissoluit iste sermo p quem probatur ꝑ sensus tactus est plus vno: et ꝑ in alijs sensibus etiam sunt modi contrarietas plures vno. U.g. ꝑ auditus comprehendit graue et acutus: et magnū et paruum: et lene et alperum: et similiter visus comprehendit multa: albus et nigrum: et splendens et nō splendens: quapropter nō ē necesse ex hoc ꝑ tactus comprehendit plus vna ut sit plures: et ꝑ caro sit quasi medium. Et cum dedit hanc dubitationē super sermonem, p̄bante ꝑ iste sensus est plus vno: incepit exercitare modū debilitatis eius: et dixit: sed nō est manifestum r̄c.i. sed iste sermo nō sequitur: quoniam si magna contrarietas que est in tactu sit similis maxime contrarietas existenti in vnoquoq; sensu: necesse est ut subiectus modū contrarietas que est in tactu sit vnum: sicut est in visu et in auditu. sonus enim est subiectus illoꝝ contrariop; predicto rum: et similiter est subiectum modū contrarietas cōp̄rum.

bensibilium per visum: sed nō est manifestum quid ē vnu
subiectum contrariorū: sensus tacitus: immo appetit & vnu
icum multiplicatur sicut multiplicationem contrariorum
& intendit per subiectū hic genus qd dividitur in hec p̄ia
& hoc qd dicit manifestum est. necesse est enim si posueris
mus qd vnu sensus comprehendit multos modos p̄ietatis
ut genus subiectum illis modis sit vnu: quoniam necesse est
aliquid esse commune illi multitudini qd comprehendit ab illo
vno sensu: & si non: nō erit illuc aliquid p qd ille sensus
poterit dici vnu: quoniam sensus nō est vnu nisi per vnu
intentionem: & quoniam h̄a fuerint diversa in generibus: nū
virtutes erunt diversae: & ideo illud qd recipit contraria
tem colorū aliud est a recipiente p̄ietatem sapoz: quia ista
contraria sunt diversa in genere. vnde necesse est si tactus
sit vna virtus ut modi p̄ioꝝ quos comprehendit sit vnu
genus subiectū eis qd dicatur de eis vnuoce: ut son⁹ qui
dicitur vnuoce de modis sonoz: & color de modis color⁹
sed contra ratus nō videntur habere genus qd dicat
de eis nisi equiuoce. quale enim qd dicatur de calido & frigido:
& graui & leui: nō dicitur nisi pure equiuoce. & illud
quod dicitur est de equiuocatione in hoc nomine qd
dicitur de sapore de calore & frigore & odore. omnia. n. hec
nomina sunt in predicamento qualitatibus: & graue & leue in
predicamento substantiis: & ideo necesse est ut vnu
comprehendens contrarietatem que ē in graui & leui sit vnu compre
hendens p̄ietatem que ē in calido & frigido necessario: &
quod modo nō: quia illa que comprehendit graue & leue nō
comprehendit ea nisi mediante motu. s. qd nō comprehendit
graue nisi quando mouer eam corpus graue aut leue: & id
oporet opinari qd velit Aris. qd sensus tactus ē plus qd vnu
& qd caro ē. qd medium: l̄ iste sermo sit d̄rus sermoni
in libro de animalibus: sed tamē forte ille sermo fuit fin
qd apparuit illie. s. qd sc̄uit de mēbris animaliū in illo tem
pori: tunc enim adhuc neciebat nerui: & dixit qd in fin
sernis istius est caro: & iste sermo dat instrumento esse istis
animalibus tangibiliib⁹ intra carnem: & hoc conuenit ei
quod post apparuit per anatomiam. s. qd nerui habent in
trotū in tactu & motu. qd ergo sc̄uit Aris. rōne. apparuit
post sensum.

*Utrū autē est sensitū intus aut nō: l̄ mox
caro nullum videtur esse signū fieri sensum simul
cum tactu. etenim nūc quis circa carnē extēde
rit: ut pellem faciens: similiter sensum mox tactū
intuinat: & tamen cōstat qd nō est in hoc sensitū
si antem & cōnaturale fuerit citius vnuꝝ p̄itget
sensus.*

*Utrū autē sensus sit intra aut nō: l̄ est pri
mū qd apparet. s. caro. existimat qd istud signum
nihil est. s. qd sensus est quando tāgit: quoniam si
tu acceperis mēbranā & induas carnē eari: tunc
eodes mō apparebit sensus quādo tangit: l̄ ma
nifestum est qd sentiens nō est in istis rebus. si igit
fuerit solidatum cum eo: tūc sensus citius p̄itget
niet etiam.*

io9 *Qum dedit sermonem necessariū ex quo apparet qd
sensus tactus ē plus vnu: & qd caro est quasi medium ut ex
positum: l̄ sit contra opinionem Alex. & expositionem
Themistī: quia Themistius dicit aperte qd ista ē opinio
Aris. s. qd caro est quasi medium: sed isti videntur nō scire
rationem super quam sustentabat Aris. in hoc: & qd sen
sibilita tactus nō cōmunicant in eodem genere: qd de eis di
catur vnuoce: necesse est ut sit plus vnu. Et nos dicemus
rationem Alex. in hoc & dissoluemus eā: & quoniam iam com
plevit hoc declarare & dissoluere questionē contingēt
in hoc: reuersus est ad destruendū illud ex quo existimat
qd caro est instrumentū istius virtutis: & dixit: vnuꝝ autem*

sentiens est intra r̄c. i. dicere autem qd tangens nō est intra
sed est in primo eoꝝ que apparent. s. in carne. caro enim
quoniam fuerit positum super ipsam aliquid tangibile statū
comprehendet ipsum ut est: sicut qd istud argumentū nō tenet. s.
qd sensus tacitus sit quando tangibile tangit carnem. D. de
bilitauit h̄ argumentū: & dixit: qm̄ si tu acceperis mēbranā
r̄c. i. qm̄ si tu acceperis mēbranā nō spissā: & indueris ea car
nē & posueris sup carnē aliquo tāgibile: tūc statū comprehendet
a sensu ac si esset absq; illa mēbrana. D. o. l̄ sit manifestū
qd sentiens non est in istis rebus idest l̄ sit manifestū
qd primū sentiens nō est in carne: vnde nō est impossibile ut
caro sit talis dispositionis. s. ut sit medium quasi cutis. in ap
parentibus autem in carne nulla dubitatio est super caq
iam declarata sunt ratione. D. o. si igit fuerit consolida
tum. i. & nulla differēta est in hac intentione siue caro fue
rit continua cū sentiente: siue mēbrana fuerit nō continua
cutis enim si esset continua: tunc clivis redderet sensus. co
tinuatio igitur nō dat carni nisi facilitat p̄transit sensus: nō qd extinuatio det ut caro sit instrumentū istū sensus.

*Propter qd talis pars coloris videtur sic se
habere: sicut si circulariter nobis aptus natura ē
aer. videremur enim vno quodā sentire & sonum
& odorem & colorem: & vnuꝝ quidem sensus esse
auditus: visus: & olfatus. Nunc autem qm̄ deter
minatum est per qd sunt motus manifesta sunt
predicta sensitiva altera esse.*

*Et ideo istud instrumentū est de corpore qd si
acer si esset applicatus cū corpore in circuitu: tūc
enī existimaremus qd per id sentiremus sonū
& colorē & odorem: & qd vnuꝝ & auditus & olfatuꝝ
esset sensus vnuꝝ modo aut quia aer per quem
sunt isti motus. s. videre & audire & olfacere ē di
stinctū: apparet sensus quos dixim⁹ ē esse diversi.*

*Quoniam declarauit qd tactus est plus vnu sensu: & qd p̄
pter hoc caro debet esse media istis sensibus: & dubita
rio super hoc ex eo qd apparet sensus que fecit multis ho
mines dicere qd caro ē instrumentū istius sensus & qd iste se
sus est vnuꝝ nō sufficit: incipit declarare modū ex qd contingit
ista existimatio cōs ob⁹: & forte ipse ē vnuꝝ in libro de
aīalib⁹ qui hoc existimauerūt: & dixit: & ideo hoc mēbranā
de corpore r̄c. i. & ista existimatio accidit hominibus: qd
hoc membr⁹ s. caro assimilatur aeris si esset applicat⁹ cū
corpore: quoniam si aer fin qd est medium suscit applicat⁹ cū
corpore sicut caro. i. esset pars corporis: tūc existimaremus
qd per idem sentiremus sonū & colorē & odorem: & qd hec
tria sunt vnuꝝ sensus: & hoc idē accidit sensibus tactus cū
carne: ita qd sicut existimati eos esse vnuꝝ sensum. D. o. mō
autem quia aer r̄c. i. sed apparet qd tres sensus isti sunt di
versi: l̄ sunt per idem medium: qd medium nō est pars nostri
caro aut quia est pars nostri nō apparuit hoc in sensibus
tactus: & sicut existimati eos esse vnuꝝ sensū: sed demonstra
cio cogit qd plures vnuꝝ sensū: sentit. n. plura vnuꝝ sen
sibus sunt plures.*

*In tactu autē hoc modo latet: impossibile
est enim ut constitutio corporis animalis sit ex
aere aut ex aqua: indiget enim ut sit dux: remanet
igitur ut sit ex terra: & ex istis in carne: & similib⁹
vnde necesse ē ut corpus medium tangens sit ap
plicatum: per cuius mediationem crunt sensus*

plures q̄ vñus.

iij *Quoniam declarauit modū ex quo contingit ista existimatio in sensibus tactus: et nō contingit in alijs sensibus: nec p̄it narrare cām et necessitatem in hoc q̄ medium in tactu est applicatū et in alijs non applicatum: et dixit: in tactu autē i. tactui autē accidit hoc: ita q̄ ista int̄ior later in eo. s. q̄ est plusq̄ vñus sensus: ex hoc q̄ omnis sensus indiget mediu: et animalia indigent in salute ut sentiant tangibilia: id fuit necesse ut mediū esset pars eius: et fuit impossibile vt hoc mediū qđ ē pars eius esset aqua aut aer: impossibile est enim sicut dixit ut constitutio corporis ēē ex acre aut aqua. animalia. n. indiget necessariū corpore duro ex quo contingit necessario ut mediū in sensibus tactus ēē corp' adinsum super qđ abūdet terrefratis: et ē caro: et eius simile in animalib⁹ carentib⁹ carne: et sic ē intelligendus iste sermo: et ipse excusat nos super hoc qđ diminuit in sermone per hoc qđ dixit: necesse ē igitur ut corpus medium tangens sit applicatum. i. necesse ē igitur q̄ oī sensus sit per medium quin sensus nō sentiant sua sensibilia tangendo: et animalia indigent ut sentiant sensibilia occurrentia: vt medium sit applicatum et pars corporis. D. o. p̄ cuius mediationem erūt sensus: et fuit plures vno. i. sensus tactus.*

Demonstrat autē q̄ plures sint qui in lingua tactus. omnia. n. tangibilia sentiunt per idem mēbris et sapori. si ergo alia caro sentiret saporem: tūc ex istumaretur q̄ gustus et tactus essent idem sensus mō aut sunt duo q̄ nō conuertitur.

iiij *Et demonstrat eos esse plures vno tac⁹ lingue. omnia tangibilia sentiunt per idem mēbris et sapori. si ergo alia caro sentiret saporem: tūc ex istumaretur q̄ gustus et tactus essent idem sensus mō aut sunt duo q̄ nō conuertitur.*

Et demonstrat q̄ sensus tactus ē plusq̄ vñus: et q̄ h̄ later quia caro est quasi mediū tactus qui ē in lingua: quo niam sentimus omnia tangibilia per hoc membrū: et tā sapores: fuit necesse ut caro que est in hoc mēbro sit quasi medium: nō quasi instrumentū: qm̄ si esset instrumentū saporis non comprehendetur tangibile: et si tangibile: non saporem: idem. n. sensus idē habet instrūtū. si igitur alia caro que est in corpore sentiret saporem: sicut caro que est in lingua: tūc existumaretur q̄ gustus et tactus essent idē sensus. D. o. modo aut sunt duo quia nō conuertitur. i. modo autem nō accidit hoc quia nō conuertitur. s. q̄ omnis caro gustans est tangens: sed nō oī caro tangens ē gustans.

Dubitabit autē aliquis si omne corpus p̄fundū habet. hec autē est tertia magnitudo. quoq̄ autē corporū mediū est aliquod corpus: nō contigit ipsa ad inuicem se tangere. humidū autē nō ē sine corpore nec humectum: sed necesse est aquā esse aut habere aquam. Que vñ tangunt ad inuicem in aqua nūt̄ siccā extrema sint: necesse est aquam habere mediū quo repleta sunt ultima. si autē hoc vñz impossibile ē tāgere aliquid aliud in aqua: eodem autē modo et in aere. similiter enim se habet aer ad ea que sunt in ipso et aqua ad ea que sunt in aqua. latet autē magis nos sicut et que sunt in aqua. aialia si humectū tangit humectū.

Et ex eis de quibus dubitat homo es q̄ omnē corporū h̄ p̄fundū: et hec est tertia dimensio. et corpora inter que existit aliquod corpus mediū impossibile est ut tangant se ad inuicem. et humidū nō est extra corpus neq̄ humectatū: immo necesse est ut sit aqua: aut aliquid in quo et aqua et ea que occurrit sibi in aqua ad inuicem: quim

sua extrema nō fuerint siccā: necesse est ut inf̄ ea sit medium: et est illud in quo ultima eoz sit submersa. et si hoc est vñz: impossibile est ut aliquid tangat aliud in aqua: et similiter in aere. aer. n. ita est cū eis que sunt in eo sicut aqua cū eis que sunt in aqua: et magis ignoram⁹ ea q̄ sunt in aere. A. gratia animalia que sunt in aqua: si corpus humectatū tangit corpus humectatū.

iiij *Quoniam declarauit q̄ tactus indiget carne pro medio: et q̄ est plusq̄ vñus: incepit etiam querere vñz iste sensus cū hoc q̄ indiget carne indiget etiam mediū extrinseco: aut sufficit etiam caro sine medio extrinseco: et ista questionē erā accidit in gustu: et dixit: et ex eis in quibus homo dubitat est tē. i. et dubitat h̄ in hoc vñz tactus indiget medio ex trinseco cū hoc qđ indiget medio qđ est caro. oē. n. corpus haber p̄fundū: et tertia mensura corporis. D. o. et corpora inter que est medium tē. i. et quād omne corpus haber profundū necesse est ut inter omnia duo corpora nō se tangentia sit corpus. et quād ita sit: contingat ut corpora siccā inter que est medium corpus humidiū impossibile ē ut tangant se ad inuicem absq̄ eo q̄ sue superficies sunt humefacta ab illo corpore humido: et humiditas impossibile est ut sit extra corpus illud medium. U. g. corpora humectata: quoniam impossibile est ut tangant se nisi inter ea sit aqua aut aliquid aquae. D. o. et ea que occurrit sibi ad inuicem quād extrema eoz fuerint nō siccā tē. i. et quād corpora siccā nō occurrit sibi in corporib⁹ humidis: nisi extrema eoz fuerint humectata: necesse est ut nō occurrant sibi nisi inter ea sit medium: et est corpus in quo superficies eoz sunt submersa: et quād ita sit impossibile est ut corpus siccum tangat corpus siccum in aqua aut in aere: nisi inter ea sit corpora aut ex aqua aut ex aere. D. o. et similiter etiā de aere. aer enim tē. i. et ita ē de aere sicut de aqua in hoc sed humefactio eoz que sunt in aqua ē manifesta sensus: humefactio autē eoz que sunt in aere nō sentiunt: si ratio cogit eam esse eiudicē modū. U. g. animal quod est in aqua quoniam quād manifestum est q̄ impossibile est ut aliquid tangat nisi mediante aqua: sic debet ēē in animalib⁹ que sunt in aere.*

Strūm igitur omnū sit similiter sensus: an alioz aliter: sicut nūc videtur quidem gustus et tactus in tangendo: alijs autem a longe. hoc autē nō est: sed durz et molle per altera sentimus sicut et longabile et vīibile et odorabile: sed alia quidez a longe: alia vero a prope. pp̄ter quod later: quoniam omnia sentimus per medium: sed in his latet. Et quidem sicut diximus prius: si per pellē sentiremus omnia tangibilia ignorato quoniam prohibet: similiter vñz̄ haberemus: sicut et nūc in aqua et in aere. putamus. n. nūc ipsa tangere et nihil esse per mediū.

Vñz igitur sensus oīz rex est eodez modo aut sensus rex diuersaz est diuersus: vt existimat q̄ gustus et tactus sunt per tangere: alia autē sunt a remoto: aut nō est ita: sed nos etiā nō sentimus durz et molles nisi mediante alijs rebus sicut sentimus faciens sonū: et visibile et audibile sed ista a remoto: et illa duo a pp̄iquo: et ideo nō fuit preceptum et si nō omnia sentimus p̄ aliquod medium: sed non comprehendit a nobis in his duobus. Jam. n. diximus etiam prius q̄ si nos sentiremus tangibilia membrana mediante: ita q̄ non perciperemus: tūc dispositio nostra esset sicut dispositio nostra modo in aqua aut in aere. mō. n. existimam⁹ tāgere ea: et nō est illud.

iiij *Et quād summa concessum hoc qđ diximus q̄ corpora*

sicca impossibile est ut tangent se in corporibus humidis nisi inter ea sit aliquid corpus ex illo humido: querendū est utrū sentire omnia sensibilia fiat eodem modo. s. q̄ mediū aut īp̄t̄ res diuersas sit diuersum. s. q̄ sentire quādam nō est per mediū: ut existimatur de tactu & gusto: & q̄dām per mediū & sine tactu: sed a remoto: vt auditus & olfatus & visus: aut nō est ita: sed omnis tangibilia sentimus per hoc idem medium per q̄d sentimus illa tria residua: s. q̄ differunt in hoc q̄ sensibilia in istis tribus cōprehenduntur a remoto & in tactu & gusto a propinquuo. & q̄m ita si nō sentimus omnes res nisi per medium extrinsecus: s. illud medium nō percipitur a nobis in tactu: quēadmodū si sentiri cīnus tangibilia mediante membrana absq; eo q̄ p̄cipere remus illam membranā esse super nos: quoniam dispositio nostra est cū hac membrana per cuius mediationem senti remus tangibilia absq; perceptione illius sicut est dispositio nostra i sentiēdo mediāt̄ aīq; aut aere. s. quēadmodū accideret nobis existimare q̄ nos nō sentim⁹ tangibilia nisi tāgēdo: nō mediante illa membranā q̄z nō percipimus illā esse oīo: sic possibile est hoc accidere nobis in aqua aut aer. s. existimare q̄ nos sentimus res sine mediatione eaz: sed nos in rei veritate nihil tangimus nisi per mediationē eārum.

Sed differt tangibile a visibiliib⁹ & sonatiis quoniam illa quidem sentimus ex eo q̄ mediū mouet aliquid nos: tangibilia vero nō a medio sed simul cū medio: sicut per clypeum percussus nō enim clypeus percussus prius percussit: sed simul acciderit vitraq; percūti.

Sed tangibile differt a visibiliib⁹ & facienti bus sonū nos. n. sentimus ista ita q̄ mediū agit quoquo mō in nobis: & nos in tangibiliib⁹ nō a medio sed cū medio. U. g. ille cui accidit ictus mediante scuto. scutum. n. nō est illud qd̄ percussit ipsum quin percutebat scutum: sed accidit q̄ percussio amboꝝ suū simul.

lī5 Id est sed līz collocetur ex hoc sermone q̄ tangibilia nō sint nisi per medium sicut tres sensus: tamē opīnandū est q̄ actio mediū in hoc sensu nō est sicut actio mediū in illis: sed tangibilia differunt a colorib⁹: & a sonis in hoc q̄ indigent medio: quia sensibilia in illis tribus primo agit in medium. D. mediū in nos: tangibilia autē insimul agit in nos & in medium: sed debes intelligere hic per simulum: non quia in codem tempore patitur medium & sensus a tangibiliib⁹ & in illis duobus temporibus. existimatur enī q̄ visus & aer alterant a colore in codem instanti: sed intēdit hic per prioritatem & posterioritatem in illis: prioritatē h̄z causam. s. q̄ sensibile est causa remota in motione sensus: & medium ē causa p̄p̄inqua: in tactu autem mediū & sensus mouent insimul a tangibiliib⁹: sed mediū nihil facit in hoc: sed est aliquid accidens ex necessitate: nō q̄ ē necesse in esse sensus: sicut mediū est necessariū in esse alioꝝ: & iō effūnūlauit passionē nrām a tangibiliib⁹ passionē nostrae a percussione mediante scuto. quēadmodū igitur nō dicitur quis dicere q̄ scutum est necessariū in actione percussione nostrae: ita q̄ scutum sit cā p̄p̄inqua: & percussio cā remota ita est de aere cū tangibiliib⁹. s. q̄ nō debet aliquis dicere q̄ illud necesse est ad sentire tangibilia: sed dicimus q̄ insimul patimur nos & scutū ab ictu. simul igit̄ debemus intellegere priuationem prioritatis & posterioritatis in causa nō in tempore: & intendebat per hoc declarare q̄ istud nō est medium nisi q̄ ē necessariū omni sensui in sentiendo: sed mediū qd̄ huiusmodi est in hoc sensu est caro: & hoc si dicitur medium erit fī accidens. sicut igit̄ est intelligentius iste locus: nō q̄ Aris. dubitatur in hoc: & nō cōp̄teuit neq; declarauit modū fī quem dicitur q̄ tangibilia nō sentiunt

nisi per medium extrinsecum: neq; etiā Alex. in hoc finē fuit valde oblitus: sicut dicit Thesmilius & alij. dicit. n. q̄ nos si concesserimus q̄ tangibilia nō cōprehendunt in aq; & in aere nī medianib⁹ istis: quid possumus dicere in cōprehensione qualitatū tangibiliū in istis duobus mediis ipsiis. Et ego dico q̄ obliuio fontis nō fuit nisi a dicente hunc sermonem: s. si valde difficult̄ fīm q̄ appetet. Qd̄ enim animal qd̄ innatū est esse in aqua aut aere nō sentit aliquā qualitatē caliditatis aut frigiditatis in eis si fuerint in simplicitate: quā debent habere: q̄ est locus eī naturalis: & locus est similis locato: ut declaratum est in sermonibus vniuersalibus: & iam declaratum est q̄ sensibile ē contraria ante passionem. & q̄m ita si animal non sentit calorem aut frigus in aere aut in aqua: nī quādō cum eis admīscunt corpora calida aut frigida. illa ergo corpora sūt alia ab aqua & ab aere naturali. & q̄m ita si illud qd̄ ac cedit ex hoc quando sentimus q̄ aer aut aqua calefacit est aut infrigidatur: illud idē accidit in corporibus que apparent viuis esse alia ab aere & aqua. s. q̄ nos nō sentimus ea nisi mediante aqua & aere naturali: ut declaratum est ex sermone predico: & si aer & aqua cōtinētes animalia habeant qualitatē h̄ziam: tunc imp̄dient cōprehensionē qualitatū h̄ziaz ab animalib⁹. & ppter hoc qd̄ diximus non est opinandū aquam calefieri dū fuerit aqua pura: neq; q̄ aer infrigidetur dū est aer purus: sc̄a hoc accidit proper corpora admīscunt cū eis calida aut frigida: & hoc fecit dubitare homines: ita q̄ frigiditas nō est accidentis inseparabile aque: sicut calor ignis: & ista existimatio accidit: quia vulgus confundit vocare aquā dum liquefactio remanet in ea: līz in re veritate nō est aqua pura sed admīsta. ita. n. q̄litas ē magis cognita oībus suis qualitatib⁹ sensibiliib⁹: sicut calor in igne: & ideo vulgus nō absoluē vocat ignē qui in frigiditatis est. ppter admīstionem corporū frigidop̄: & for̄te vocat ignē corpora calida: līz sunt humefacta p̄missionē dum remanent calida caloꝝ igneo.

Omnia autē videtur caro & lingua sicut aer & aqua ad visum & auditū & olfatum se habēt: sic se habere ad sensitiū sicut illoꝝ vñiquodq; ipso autem sensitiū tacti: neq; ibi. neq; hic vñiq; sic sensus: vt si quis ponat in oculum plumbum corpus album: quare manifestuz est p̄ intus sit tangibilis sensitiū: sic. n. vñiq; accidit qd̄ quidē in alijs apposita enim super sensitiū nō sentiū: sup autē carnē posita sentiū: quare mediū tactui ē caro.

Et vñiuersaliter videtur q̄ caro & lingua ē si cut aer & aqua in visu & auditū & olfatu: & sic ē dū positio eoz apud sensuz: sicut dispositio vñius: uñus illoꝝ duoꝝ: sed ipsum sentire q̄m telegit nō cadit illuc: neq; hic sensus. U. g. si aliquis posuerit aliquid corpus albū super visum medium Dicam⁹ igit̄ q̄ manifestū est q̄ sensus tactus est interius: & si nō esset hoc continget in eo quod p̄tingit in alijs: q̄z poneref sup sentiēs nō sentiet. caro autē sentit quā fuerit positū super eā: vñ consequit ut caro sit mediū in tangente.

Quā declarauit modū fīm quez dicit q̄ aqua & aer sunt media ī tactu: si debeat dici media: rēversus est ad dicendū illud qd̄ est medium ī rei veritate ī hoc sensu. illud qd̄ est impossibile vt sine eo sentiat iste sensus: & est caro cuius p̄portio ad ipm ē sicut p̄portio aque & aeris ad alios tres: & dicit: & vñiuersaliter videt z. i. & vñiuersaliter opīnandū est q̄ caro & lingua sunt tactui & gustui sic aer & aqua visū & auditū & olfatu. D. d. sicut ē dispositio eoz apud sensus zc. i. & dispositio carnis & lingue apud tā gens & gustans sit sicut dispositio aque & aeris apud tres sensus. D. d. sed ipsum sensuā quām telegit zc. i. & zc. b.

qui super sensu ipsum fuerit positum sensibile: non sentire omnino: aut si sentire male: ut accidit quoniam super visus fuerit positus aliquid corpus album. D. o. alias demonstratio a predicta q. caro est quasi medium non quasi instrumentum: et dicitur: dicamus igitur q. manifestum est t. i. et manifestum est q. sensus tactus est intra carnem: et q. caro non est nisi prius instrumentum ei: quoniam si ita esset contingere in eo q. contingat in alijs. s. q. cum sensibile esset positum super carnem non sentiret a virtute tangibili: quemadmodum color qui fuerit positus super visum non sentiret: non autem quia videmus q. visus tangibilis non sentire: nisi quod fuerit tangibile positum super carnem: necesse est ut caro sit medium non instrumentum: et hoc q. dicitur manifestum est per se: quoniam hoc q. tres sensus indigent medio: aut e q. accedit suis sensibilibus q. sunt remota ab eis: aut q. impossibile est ut recipient sua sensibilitas: nisi sint prius in medio ut plura videntur. s. q. non transferunt ad extrema nisi prius transferantur ad medium: si hoc esset propter hoc q. sensibilia sunt remota contingere ut sentirent quodammodo essent posita super eos: tunc enim non indigent sed non sentiunt: q. non indigent medio nisi propter ipsum sentire: et quia hoc accidente non potest attribui vni exq. essentialiter: quoniam a. unum sit eis: remanet igitur ut hoc sit eis commune per naturam communem tribus sensibus: s. nulla natura communis est causa in hoc accidente: nisi hoc q. sunt sensus: q. indigentia medium at sensus est eis in hoc q. sensus non finit q. quidam sensus: q. omnis sensus necessario idiget medium in ipso sentire non q. medium eni in istis tribus sensibus tunc quia sensibilia exq. sunt remota: ut putat Alex. quoniam si ita esset contingere q. cum essent posita super eos ut sentirent: et hoc q. dicitur Alex. prodiendo huic opinioni. s. q. si caro esset quasi medium contingere ut sub carne esset aliquod membrum p. q. fieret iste sensus: et illud necessario est vnu si iste sensus esset vnu aut plura: si plures nihil est. Jam n. apparuit post Aris. in tempore eius. s. Alex. s. q. in anima libus sunt quedam corpora que dicuntur nervi et habent in tritum in sensum et motum. q. igitur apparuit Aris. tunc manifestum est post sensum: et nihil est hoc q. dicitur posteriores peripatetici. s. q. nervi non habent introitum in sensum ratus est. n. sermo Aris. in propinqua potentia: et est etiam sensibilis.

Tangibilia quidem igitur sunt differentiae corporis finis q. est corpus. Et dico differentias quibus determinantur: calidum: frigidum: humidum et siccum: de quibus prius dictum est in his que de elementis. Sensitum autem ipsaq. q. tactuum et in quo sensus vocatus tactus est primo q. potentia huiusmodi pars est.

Tangibilia autem sunt differentiae corporis finis q. est corpus. Et dico differentias quibus determinantur: calidum et frigidum et humidum et siccum: et sunt ille de quibus locuti sumus apud sermonem de elementis. illud autem q. est sensitum et tangens et tangens: et in quo est primus sensus dicitur qui dicitur tactus: est membrum q. est in potentia talis dispositionis.

117 D. o. tangibilia sunt differentiae corporis finis q. est corporis: id est tangibilia vniuersaliter sunt differentiae existentes in omnibus corporibus. s. communio omnibus corporibus generabilibus et corruptibilis. D. o. et dico differentias t. i. et interligo per differentias vniuersales a quibus nullum corpus fugit: et sunt primae differentiae existentes in qua duor elementis. s. calidum et frigidum siccum et humidum: et que sunt ex eis: ut asperz: et durus: et alie differentiae tangibiles: et que sunt coniuncte eis: ut graue et leue. D. o. de quibus prius sumus locuti apud sermonem de elementis. s. in libro

de generatione et corruptione: illic enim declaravit modos tangibilium primos et secundos. D. o. illud autem q. est sensitum t. c. illud autem q. sentit has differentias est membrum q. est in potentia he differentie. illud q. innatum est perfici per has differentias: et opinandum est q. hoc est caro aut neruus.

Sentire enim quoddam pati est: q. facies q. ipsum est actu huiusmodi illud facit q. sit potentia. unde similiter calidum et frigidum: aut durus et molle non sentiuntur: sed excellenter tangit sensus velut medietatem quandam existente eius q. in sensibilius contrarietas: et propter hoc discernuntur sensu sensibilia. medium autem discretum est: sit enim ad virtutem ipsorum alterum ultimum.

Sentire enim est aliquid pati quoquo modo. unde necesse est ut illud q. agit fibri simile in actu non agat nisi illud quod est in potentia: et id calidum non sentit simile: neque frigidum: neque durum neque molle: sed ea que sunt intensiora. sensus enim quasi est medium inter contrarietatem in sensibilius: et ideo distinguunt sensibilia a sensibiliis: medium enim distinguunt: efficitur. n. apud virtutem equaliter.

118 Quid dicitur q. primus sentiens est illud q. est in potentia iste differentiae: incepit declarare hoc: et dicitur: sentire. n. t. c. i. sentire enim quia est aliqua passio finis modum dictum et omne patiens haber agens: et omne agens agit sibi simile in actu. i. necesse est ut non agat sibi simile in actu: nisi ex aliquo quod est sibi simile in potentia non in actu. D. o. et id calidum non sentit sibi simile t. c. i. et quod ages non agit in eo q. est sibi simile in actu: sed in potentia id necesse est ut membrum sentiens non sentiat corpus calidum equale sibi in calore: neque membrum frigidum corpus frigidum sibi equale in frigore: et similiter de duro et molli. D. o. nam in hoc: et dicitur quoniam sentiens est quasi medium t. c. i. et sensus tactus comprehendit tunc intensiora ex rebus tangibilibus et contrario alijs sensibus cum suis sensibilibus: q. sensus tactus inuenitur in aliquo q. est medium inter contrarietatem aliquam in sensibilius: quoniam impossibile est ut aliquod corpus denudetur a qualitate tangibilius et contrario alijs qualitatibus sensibilibus. Et intelligo q. sensus tactus impossibile est ut careat simpliciter calido: et frigido: et huiusmodi: sicut fuit in vilo colore: et in auditu carere sono: et ideo iste sensus comprehendit sua sensibilia finis totum: sensus autem tactus comprehendit extrema. D. o. et ideo distinguunt sensibilia. medium enim distinguunt t. c. i. et ideo sensus tactus distinguunt et comprehendunt sensibilia: q. est medium. medium. n. distinguunt quia recipit virtutem extremum et assimilatur ei: et efficitur cum eo idem.

Et oporet sicut debes sentire album et nigrum et neutrum et vice ipso est actu: potentia vero virtutem: sic autem et in alijs et in tactu: neque calidum: neque frigidum.

Et oporet sicut diximus ut illud q. est innatum sentire album et nigrum sit neutrum: s. virtutem in potentia: et sic de alijs in tactu deber est esse: neque calidum: neque frigidum.

Et quemadmodum oporet ut illud q. innatum est sentire album et nigrum sit neutrum: sed virtutem in potentia: et sic in vnoquoque sensu: sic enim oporet ut tangens sit neque calidum: neque frigidum finis modus qui est possibilis in eo. s. ut ista sint in eo finis medium aut prope: quoniam impossibile est ut denudetur ab eis oio: sicut fuit possibile in illis alijs. s. ut denudetur a suis sensibilibus. Et debes scire q. illud quod sequitur ex hoc instrumento istius sensus: illud idem cosequitur in medio: et ideo non possum dicere q. caro est instrumentum istius virtutis finis q. est media inter prout: sicut existimau-

runt plures.

Amplius autem sicut visibilis et inuisibilis erat quodammodo visus: similiter autem et reliqui oppositorum: sic et tactus tangibilis et intangibilis in tangibile autem parvum omnino habes distinctionem tangibilium: ut passus est aer et tangibilitate excellentie sicut corruptua.

Et quemadmodum visus est quoquo modo rei visibilis et non visibilis: et similiter de aliis: sic et tactus tangibilis et non tangibile. et non tangibile est illud in quo est de dispositione tangibilium aliquid valde modicum: sicut aer: aut valde intensum sicut corruptum.

i.20 Qum non significauit sensus tactus: et naturam rei tangibilium: et quomodo sit tactus: et per quod reuersus est ad dicendum aliquid commune omnibus sensibus. comprehendant enim alterum duorum oppositorum essentia litera: et alterum accidentia litera: et dicitur: et quemadmodum visum est. et. et quemadmodum visus comprehendit et non visibile quo modo: sic etiam alijs sensus comprehendunt priuationes suorum propiorum sensibilium: ita sensus tactus comprehendit tangibile et non tangibile: et dicit quoquo modo: quia non eodem modo comprehendit habitum et priuationem. Dein de posuit finem quorū modos dicitur non tangibile: et dicit et non tangibile est illud in quo est et. et non tangibile dicitur duobus modis: quod visus est illud in quo existit de qualitatibus valde modicum: sicut est de aere continente nos et alterum est illud in quo existit de qualitatibus tangibilibus valde intensum: et corripere sensum: ut ignis et glacies.

Sed etiamque quidem igitur sensuum dictum est figuraliter. Sportet autem universaliter de oī sensu accipere: quoniam quidem susceptivus est species sine materia: ut cera anuli sine ferro et aurum recipit figuram. Accipit autem aurum aut enatum signum: sed non inquantum autem aut es. similiter autem et sensus universalis ab habente colore aut humorem aut sonum patitur sed non inquantum uniuersitatem illorum dicitur sed inquantum huiusmodi est finis rationem.

In unoquoque sensuum dictum est finis descriptio ne. Et dicendum est universaliter de oī sensu quod sensus est recipiens formas sensibilium sine materia. Ut gratia quod cera recipit formam anuli sine ferro: aut auro: et recipit signum quod est ex cupro aut ex auro: sed non finis quod est cuprum aut aurum: et similiter unusquisque sensuum patitur ab habente colore aut saporem aut sonum: sed hoc non: finis quod unusquisque ex eo dicitur: sed finis quod est in hac dispositione et intentione.

i.21 Intendit finis descriptionem. I. universaliter. I. libro. n. de sensu et sensato loquitur de istis particulariter: et dicit: et dicendum est de oī sensu et. et opinandum est quod receptio formarum sensibilium ab unoquoque sensu est receptio abstracta a materia: si enim reciperet eas cum materia: tunc idem esse haberent in anima et extra animam: et ideo in anima sunt intentiones et comprehensiones: et extra animam non sunt comprehensiones: neque intentiones: sed res materiales non sunt comprehensiones oī. D. d. U. g. quod cera recipit et. et ista receptio que est in sensibus abstracta a materia simili est receptioni cere ad figuram anuli. recipit enim eam sine materia quoniam eodem modo recipiat eam: siue fuerit ferrum: siue aurum: siue cuprum. D. d. et similiter unusquisque sensuum patitur et. idest et finis hunc modum patitur unusquisque sensuum ab eis a quibus innaturam sunt patiri: siue colore siue sonu: sed non patitur ab eo finis quod est color aut sonus: quoniam si ita est contingit quod quoniam reciperet ipsum esset color aut sonus non

intentionis: et hoc intendebat quoniam dixit: sed non finis quod dicitur unusquisque: sed finis quod est intentionis: intentionis: et coloris alia est a colore: et dicit: finis quod est in hac dispositione et intentione obseruando se ab intentionibus quas recipit intellectus: ille enim sunt universales: iste autem sunt particulares.

Sensuum autem primum est in quo huiusmodi potentia: est quidem igitur idem: sed esse alterum est. magnitudo quidem enim quedam erit quod sensus patitur: non tamen sensus non esse: neque sensus magnitudo est: sed ratio quedam et potentia illius.

Et quod est potentia est primum sentientis: sunt igit in esse aut diversa: illud enim quod sentit est aliqua magnitudo: et non finis quod sentit: neque sensus magnitudo sed intentionis et virtus illius.

i.22 Et quod recipit istam virtutem que est intentionis abstracta a materia est primum sentiens: et qui reperit eam efficiet idem: sed in numero differunt: illud enim quod sentit est aliquid corpus: et non sentit quod est corpus: neque sensus est corporis sed intentio et virtus illius.

Manifestus autem ex his et propter quid excellente sensibili corripunt sensitiva. Si namque sit fortior: sensit: non motus solvit ratio: hoc autem erat sensus: sicut et symphonia et tonus percussus fortiter chordia.

Et manifesta est ex hoc causa propter quoniam sensibilia intensa corripunt instrumenta sensitiva quoniam quando motus sentientis a sensibili fuerit fortior eo: dissolvet sua intentionis: et hoc erit sensus: sicut dissolvet consonantia chordarum et neuma la quoniam tanguntur fortiter.

i.23 D. et ex hoc quod diximus quod sensus est intentionis: declaratur causa propter quam sensibilia intensa corripunt instrumenta sensitiva quoniam quando motus sentientis a sensibili fuerit fortior quod sentiens possit tolerare: dissolvet illa intentionis per quam sentiens est sentiens: et remanet corpus sine illa intentione: que est sensus sicut dissolvet consonantia chordarum et neuma vel nete eorum qui sunt intentionis existentes in eis quando fortiter tanguntur et movebuntur motu fortiori: et quod motu quem possunt tolerare.

Et propter quid plantae non sentiunt habentes quandam partem animaliem: et patientes a tangibilibus: et namque frigescunt et calescunt: et enim non habere medietatem: et neque huiusmodi principium possibile recipere species sensibilium: sed prius cu[m] materia.

Et causa propter quam vegetabilia non sentiunt et in eis aliqua pars animata: et recipit passiones et tangibilius: quia calescit et infrigida. causa enim in hoc est quia non habet medium neque principium per quod potest recipere formas sensibilium.

i.24 Laborat in hoc sermone ad dandum causam propter quam vegetabilia non habent sensum tacitum: et habeant animal nutritiū: et etiam patientes a tangibilibus et calescunt et infrigidantur: et intendit per aliquas partes animatae animal nutritiū: et dicit: causa enim in hoc est quia non habent medium et. et causa enim in hoc nihil aliud est nisi quia vegetabilia non habent medium quasi carnem: neque tale principium per quod animalia possunt recipere formas sensibilium. Et quoniam declarauit quod a tangibilibus patientes aliquod quod non comprehendit ea: incepit narrare quod et contra est de alijs sensibilibus sensuum.

Dubitabit autem aliquis si patiatur aliquid ab odore quod impossibile est olfati habere: aut a colore non possibile videre: similiter autem et in alijs. Si autem olfatile odor si aliqd facit olfati odor:

facit. Quare impossibilius olsatum habere nihil possibile pati ab odore; rade autem ratio et de aliis neque possibilis sed inquantum vniuersaliter possibilis est. Sed non patitur ab odoribus quod non potest olfactio. neque a coloribus quod non potest videtur. et sic de aliis si igit olfactio est odore, primum ut omnis res quam facit olfactio facit per odorem, non necesse est quod nibil ex eis que non possunt olfactio pati ab odore. et iste sermo de aliis, neque etiam aliqd ex eis que non possunt nisi sicut per quodlibet eorum est sentire.

125 Id est etiam aliquid quod non est innatum tangeri pati a tangibiliibus: sed non patitur ab odoribus passione, propria odoribus. si enim per quod est odor non illud quod potest olfactio nec patiatur a coloribus passione, propria coloribus sicut per quod est color: non illud quod potest uideri: neque a sonu: non illud quod potest audire. Dicitur et sic de aliis, et hoc facit existimare quod sapor est huius dispositionis: ipse dicit post quoddam pati a sapore quod non est innatum sentire ipsum: et forte fecit hoc quod est locus dubitatiois. Dicitur. si igit olfactio est recte. si igit non possibilis que non existit nisi in olfacto si odor ipse non interior comparata que primum odor: manifestum est quod odor facit olfactio omne olfactum: et non est quod odor agit sicut per olfactum est olfactio: quoniam si est odor non est nisi in olfacto: manifestum est quod omne quod patitur ab odore est in olfacto. Dicitur. non necesse est recte. si igit non omne olfactio patitur ab odore: et omne quod patitur ab odore est in olfacto: necesse est sicut questionem oppositi: ut quod non est in olfacto patitur ab odore et ipse non peraluit in sermone nisi postremus sequens: et primo principium ex quo sequebatur, quod si odor est relativus, et olfactio necesse est ut olfactum sit olfactio: et non peraluit propositiones dicentes quod omne quod patitur ab odore est in olfacto: neque peraluit questionem sui oppositi: et quasi opinatur quod tactus est aliqd primum rebus: etiam tangibiliibus: et non opinatur quod olfactibile est aliqd primum odor: neque visibilis color: sed opinatur quod olfactum est, quod ipse odor: et visibile ipse color: et auditibile ipse sonus. Et id est necesse apud ipsum ut omne quod patitur ab odore sit in olfacto: et a colore uideatur: et a sonu audiatur. Et non fuit necesse ut omne quod patitur a tangibili sit tangere: et hoc id est magna inquisitione ipsum enim quasi opinatur quod sensu quodam sunt in caplo relatione: et quodam sunt in causa accidio: et passim per se et accidente eius relatio.

Similiter autem manifestum est et sic neque non lumine et tenebre: neque sonus: neque odor nullum facit in corpora: sed ea in quibus est: ut aer qui cum tonitruis scindit lignum: sed tangibilia et humores faciunt. si non non: a quo virtus patiatur in aia et alterabuntur. Et cum hoc manifestum est hoc modo: neque enim lux neque obscuritas: neque sonus: neque odor agitur aliqd in corporibus: sed non agitur nisi in rebus quibus sunt isti sensus. Dicitur. Ut ergo aer in quo est tonitruis scindit lignum: sicut sonus quod est tonitruis non est ipse motus quem lignum recipit a motu aeris: sed sonus est interior quod non inuenit nisi in audiatur: et quasi est in caplo ad aliqd non in qualitate: et similiter odor apud ipsum est sicut per se et accidente eius relatio: et tangibilia et saporez recte. sicut tangibilia et saporez magis sunt in caplo de agere et pati quam in caplo relatione: quoniam si ab eis non patitur nisi quod est sensus gustus et tactus a quo igit patientia alia corpora non animata: primum enim agere et pati non esse: quod est impossibile. et hoc quod est

potest in tangibiliibus est manifestum: sicut saporibus indiget consideratione, potest enim aliquis dicere quod sapor est ipsius gustabilis: sicut odor est ipsius olfactum: sicut uidemus ut dicit Plato quod saperes habent in corporibus non animatis passiones diversas additas calefactionem et frigitationem. Ut ergo exasperare quod est potest: et lenificare quod est vicius: et animalia multa que sunt dicta ita meo: que Galienus laborat exponere. iste igit actiones utrum sunt savor aut sunt de sapore quasi modus aeris de sono indiget considerationem: sed accepit hic quod sapor est modus tangibilis quem sit similis ei.

Ergo ne et illa faciunt aut non omne corpus passum ab odore et sono patientia indeterminata non manet ut aer. seret enim sicut patientia aliqd. Quid igitur est odore pati per pati aliqd aut odore sentire est aer aut patiens hoc modus sensibilis sit.

Dicamus igitur quod non omne corpus est innatum pati de sono et ab odore: et quod patiens non est determinatum: neque primarius. Ut ergo aer enim est ventus et perpter hoc patiatur, que igitur est differentia iter olfactio et pati. dicamus igitur quod olfactio est sentire: quoniam aer patiens velociter sit sensatus.

127 Quoniam declarauit quod non patitur ab aliquo triu sensibilius nisi sensus proprius eius: incepit dare differentiam iter passionem corporum mediorum ab eius: et inter passiones resp a tangibiliibus et dicitur: Dicamus igitur quod non omne corpus recte. et si aliquis sinxerit quod corpora patiuntur a sono et ab odore: et considerit rationem super hunc de passione aeris et aque ab eius dicemus ei quod non omne corpus est innatum pati a sono et ab odore. non non patitur ab eis ex corporibus non illud quod est non determinatum in se. non habet figuram: neque propriam constitutionem. Ut ergo aer aer enim non patitur ab eis nisi quod est ventus: et ventus est corpus non determinatum neque sicut corpora eius patiuntur a tangibiliibus sunt determinata et fixa. Dicitur. que igitur est differentia iter olfactio et pati. si igit aliquis quesuerit et dixerit quod olfactio sit patiens: et receptio odoris: et a medio sit passio eius: que igitur est differentia inter utramque passionem: dicemus ei quod cum aer patiens velociter a sensibili efficit per hanc passionem sensatus illi sensus aut sit per hanc passionem sentiens non sensibile.

Quod autem non sit sensus alius propter quoniam dico autem hos visum: auditum: olfactum: gustum: et tactum ex his credit et aliquis si enim omnis cuius est sensus tactus et hunc sensum habemus. Omnis enim tangibilis inquantum tangibles passiones tactus nobis sensibiles sunt. Necesse est liquides deficit aliquis sensus et organum aliquod nobis deficeret.

Quoniam autem non est alius sensus propter istos quinque: sicut visus: et auditus: et olfactus: et gustus: et tactus. ex istis credit: quoniam si omne quod potest tangibilis sentire possumus nos sentire: quoniam passiones tangibilis sicut per quod est tangibile oes sunt passibiles a nobis per tactum. Et necesse est si nobis deficit aliquis sensus: ut deficit nobis aliqd sentiens.

128 Quoniam copuletur sermonem de unoquoque sensu quinque existentium in animali perfecto: incepit declarare quod impossibile est inuenire animal habens sextum sensum: et dicitur: Quoniam autem non est alius sensus recte. si quoniam manifestum est quod inuenire animal habens sensum sextum: propter istos sensus existentes in homine et in animali perfecto ex istis demonstrationibus creditur. Dicitur. Incepit declarare hoc et dicitur: quoniam si omne quod tactus potest comprehendere ex sensibiliibus nos possumus comprehendere: et nihil deficit nobis ex his que innata sunt comprehendere ab hoc sensu. et similiter de unoquoque sensu. sicut non deficit nobis aliquo animali habenti istum sensum aliquod sensibile que innata sunt com-

prehendit ab eo: ita qd nullus pot dicere qd pot inveniri alius tactus in animali qui comprehendit tangibile: qd nos non possumus comprehendere. manifestum est eni p se q omnes qualitates tangibles snt q sunt tangibles snt sensibiles a nobis et comprehendere per tacum: et similiter de qualitatibus visibilibus et auditibus et olfatiis. Et quod posuit hunc sermonem quasi antecedens induxit sequitur: et dicit: et necesse est si deficit a nobis aliquis sensus t.c. i. et quod posuerimus qd isti sensus non deficit nobis in animali in quo invenit aliqd eoz que innata sunt comprehendendi ab istis sensibus snt q sunt isti sensus: necesse est si deficit in nobis aliquis sensus: ut deficit in nobis aliqd sentiens: quoniam posuerimus qd isti sensibus non deficit in nobis sentire aliqd eoz que innata sunt sentiri: et quoniam ita sit ille sensus quem ponimus deficitur quoniam non deficit: ppter aliquis sensus existenti um in nobis: necesse est ut defectus eius sit: ppter hoc qd a nobis deficit sensus sextus.

Et quecunq; quidem ipsi tangentes sentimus tactu sensibilia sunt quem existimus habentes. Quecunq; vo per media: et nō ipsa tangentes sunt plumbis. Dico autē ut aere et aqua. habent autē sicut: et siquidem p vnum plura sensibilia existentia altera ab inuicem in genere necesse habet huiusmodi sensitiuum esse sensitiuum vtrorumq;: ut si ex aere est sensitiuum: et est aer soni et coloris. si vero plura eiusdem sunt ut coloris et aer et aqua: vtrorumq; enim diaphana: et qd alterez ipsoz est habens soluz sentit illud qd per vtrorumq; aut ab ambobus.

Et omne qd sentimus nos tangendo ipsum est visibile a nobis p tactu qui est in nobis. Et oē qd sentimus per media: nō quia nos tangimus ipsum est p simplicita. U.g. p aerez aut per aquā. Et ita est. qd si per vnum snt sensibilia plura vno que differunt ab inuicem in genere: necesse est ut habent isti sensus qd sentiat vtrorumq;. U.g. qd sentiens est ex aere et aer est soni et coloris: et si p plura uno sunt vnum. U.g. color per aereum et aquaz sunt enim eae: manifestum est qd habens vnum tm sentit qd sentit p vtrumq;.

i29 *Quoniam declarauit qd si deficit in nobis aliquis sensus: necesse est ut deficit in nobis aliquis sentiens: et enī snt manifestū ex his qd si deficit in nobis aliquis sentiens: necesse est ut deficit in nobis aliquis sensus qd differat in genere a sensibilibus istis: iam virtutem qd isti virtutibus non deficit sentire aliquid et eius que innata sunt inueniri in eis: et qd hec duo pertinet scilicet quod virtutib; fuerit erit alterez: et si vnum auctor auferet et reliquā: incepit declarare qd impossibile est sextaz virtutē est qd impossibile est ut sit sentire extraneū i genere istis sensationibus: et declaratur tribus demonstrationibus. Quaz pma ē accepta a medijs. secunda ab instrumētis quibus sit sentire: et causa data i his duabus demonstratioibus est quasi materialis. Tertia autē est accepta a sensibilibus ipsius: et est magis summa illis duabus: quoniam cā accepta in ea sit finalis. Et incepit a demonstracione que ē accepta a medio: sed tacuit quafidā ppositiones et conclusiones et ista demonstratio fundatup ppositiones. Quaz vna ē qd omne qd sentit animal: aut sentit ipsum p corporum: aut mediante corpore extraneo. et omne qd sentimus p corporum: aut sentimus ipsum mediante carne: aut p ipsā carnē: si fuerit instrumentū: et hoc intēdebat quoniam dicit: et omne qd sentimus t.c. i. et omne qd sentimus non p tactus sed mediante corpore extraneo sentimus ipsums mediate altero istorum duoz elementoz: aut vtrorumq; s. aqua aut aere: et intēdebat quoniam dicit: et omne qd sentimus per media t.c. i. et quoniam ita sit sicut diximus: manifestū ē qd necessario sequit*

ex hoc: ut omne habens sensū p carnē: aut p altero istoū duoz elementoz: aut per virtutēs nō inveniuntur ei de sensu nisi illud qd pot fieri per hec duo. s. per carnē: aut per medium. omne igit animal non hz de sensibus nisi qui possunt fieri per hec duoz. s. per carnē: aut per medium extraneos. et quoniam declarauit qd omne animal necesse est ut non sentiat nisi per carnē aut per media: incepit declarare qd sequit ex hoc qd omne animal habens aliqd medium ex istis medijs necesse est ut habeat de sensibilibus sensibilia quibus sentit illud medium et reddat ea nō aliud: et dicit: et ita est. s. qd si per vnum t.c. i. manifestū est qd quoniam posuerimus qd omne animal nō sentit nisi per medium: qd est caro aut aer aut aqua: si per vnum istoū medium caderent sensibilia plura uno in genere: necesse est ut omne animal sentiens per illud medium non habeat de sensibilibus nisi ea que innata sunt reddit ab illo medio: si duo si tria tria: et intēdebat per hoc qd cum media sint determinata in numero. s. aut caro: aut aer: aut aqua: et sensibilia triaz que reddunt ista media sint etiā terminata in numero: necesse est ut virtutes sint hz numeri istoū sensibilia que reddunt media animalibus que innata sunt sentire per hec media: et manifestū est qd omne qd reddit per carnē est aut gustabile aut tangibile: et omne qd reddit per aerē: aut aquā: aut p vtrumq; est: aut sonus aut color: aut odor: igit sentire ē aut gustare: aut tāgere: aut audire: aut vidē: aut olfact. D. d. si per plura uno sint t.c. i. et si per plura uno medio sit vnum sensibile: ut color: p aerē: aut aquā: que sunt eae: manifestū est qd vtrumq; et intēdebat per hoc qd animal malum est in aqua debet habere virtutes sensus hz numeri: vtrumq; sensus animalis qd est i aere: et animalis qd sentit in aqua et in aere.

Simplicium antez ex duobus his sensitivis solum sunt ex aere et aqua. Dupilla quidē enim aqua: auditus vo acris: olfatus autem hocz alterius est. Ignis autem aut nullius est: aut communis omnibus: nihil enim sine calore sensitivū est. Terra vero aut nullius est: aut in tactu maxime miscetur. Unde relinquit nullū esse sensitivū ex aere et aquā.

Et sensus ex simplicibus sunt ex aere: aut ex aqua. vīsus enim est ex aqua: et auditus ex aere: et olfatus ex altero istoū duoz. Ignis autē nullius: aut est communis eis: quoniam nullum sentiēt extra calorem: et terra aut est nullius eoz: aut p prie est admista cū tactu. Remanet igitur qd nō est sensus extra aquā et aere.

i30 *Hec est demonstratio accepta ex instrumētis sensuoz: et dicit: et sensus ex simplicibus t.c. i. et instrumenta sensuum que ppter suā naturā attribuunt elementis snt dominioz sunt tria tm. s. instrumentum qd est ex aere. s. auditus ut declaratur fuit pīus: et instrumentū qd est ex aqua. s. vīsus: et tertium est qd sit ex vtrorumq; s. olfatus: et dicit: in hoc sensu qd sit ex altero istoū duoz. s. aut ex aqua: aut ex aere: qd animalia que sunt in aqua olfactiunt in aqua: sicut olfactiunt animalia que sunt in aere p acrem. D. d. ignis autē t.c. id est ignis autē: aut nō attribuit aliquis sensus hoc modo aut attribuit communiter. Apparet enim qd nullus sensus pot facere suam actionem quoniam in frigidatur: et hoc diminutē demonstratur per que notat iterationē: et dicit hoc qd respectus eius ad aliquid pter ignē est sicut pportio alicuius ad materiā: et pportio eius ad ignem est sicut pportio alicuius ad suam formam. D. d. et terra nō est alicuius t.c. id est et terra: aut non attribuitur alicuius instrumētoz sensuum: quoniam non videatur seruire sensu-*

sibilibus aliquo modo; aut si attribuitur; attribuitur car-
ni; quia istud medium aut istud instrumentum indiget con-
stituione et confirmatione; quapropter dominatio in eo. D.o.
remaneat igitur quod non est sensus sextus extrisus ab aqua
et aere quin non sit corpus extrinsecus ab ipsis duobus cor-
poribus; quia impossibile est invenire instrumentum sen-
sus; aut ex igne; aut ex terra; sed tamen possibile est ex aqua
aut aere; aut vitro. et quoniam materie instrumentorum sen-
suum sunt terminatae in numero; necesse est ut sensus sint
ita. Si igitur eis sensus sextus continget quintus elementus
esse. Sensus enim qui sunt ex aere aut aqua sunt; aut vi-
sus; aut auris; aut nasus.

Hoc autem et nunc quedam habent anima-
lia. Omnes igitur sensus habentur a non imperse-
ctis; neque orbatis; videtur enim et talpa sub pelle
habens oculos.

Et hec duo sunt in quibusdam animalibus
ita quod omnes sensus sunt distincti in eis que non
sunt diminuta; neque habent occasionem. Talpa. n.
videt habere oculos sub cute.

Et sensus attributi his duobus elementis non inuen-
tuntur nisi in quibusdam animalibus scilicet perfectis p-
ropter melius; adeo quod propter sollicitudinem nature circa
hoc oportet ut omnes sensus sint distincti existentes in ani-
malibus perfecte creationis quod non habet occasionem; et quod ab
animali perfecto ut homine non deficit sensus. Talpa enim
videtur habere oculos sub cute; et non videat; et quasi in-
tentit per hoc quod si sensus sextus esset operatus et inuen-
tetur in homine qui est complectissimum animalium; esset
enim necessario propter melius; et hoc est manifestum de
sollicitudine nature in tanto sensus animalibus; adeo quod
propter hoc dedit talpe oculos; et cooperat eos cute; cum
non idgeat eis in maiori parte sue operationis cum hoc
quod materia eius non posset plus recipere; et si posset forte
esset superfluum.

Quare si non aliquid alterum est corpus et
passio que nullius est eorum que sunt hic corpo-
rum; neque vnuus virtus deficiet sensus.

Oportet igitur si non est aliud corpus; aut
passio que non est aliquius corpus quam sunt apud
nos; ut non deficit aliquis sensus.

Hec est tercia demonstratio et deficit precedens et syllo-
gismus sic componitur perfecte; et si sensus sensus sit; nec
se est corpus sensibile esse aliud ab omnibus corporibus
sensibilius que sentiuntur quinq[ue] sensus et passiones eius
et qualitatem quam sentiens recuperat a sensibilius; ut
qualiteretur per eam aliam ab istis qualitatibus; sed nullus
corpus sensibile est aliud ab ipsis corporibus sensibilius
neque passio extra istas passiones; ergo nullus sensus est extra
hos sensus quinq[ue].

Et vero neque communium potest esse sensi-
tiuum aliquod proprium que unoquoque sensu
sentimus non solum accidere; ut motus; status; figura
et magnitudinis numeri vnuus. Hec enim omnia
motu lentimus; ut magnitudinem motu; quare
et figuram. Magnitudo enim quedam et figura
est. Quiescens autem in eo quod non moretur; nu-
merus vero negatione continui. Et propterea vnuus
quinq[ue] enim vnuus senti sensus.

Et etiam impossibile est ut aliud sentiens sit
comunibus que sentimus nisi per vnuum quinq[ue]
sensuum accidentaliter. U.g. motus et quietus; et si
gure; et quantitatis; et numero. Omnia enim ista se-
ntiuntur per motum; quapropter figura etiam. Si

gura enim est aliqua quantitas. Quies enim non
per motum: numerus vero per negationem co-
tinui; et per eius proprietates vnuquisque sensu
sensit vnuum.

Et etiam impossibile est aliud sentiens esse a quinq[ue] se-
nsibus; ita quod sensibile eius sit aliud vnuum sensibilius et
munitum sub quibus sunt sensibilia propria vnuicu[m] sen-
suum quinq[ue] nisi sensibilia essent communia vnuicu[m]
sensuum accidentaliter. et hoc quia si essent eis acciden-
taliter contingit ut essent aliqui sensu essentialiter; quod
enim inveniuntur aliqui accidentaliter debet inveniri ali-
essentialiter. D.o. U.g. motus et quietus et sensibilia commu-
nia non sunt comprehensa a quinq[ue] sensibus accidenta-
liter. U.g. atia motus; et quietus; et figura; et quantitas; et nu-
merus. Omnia enim ista sentiuntur a quinq[ue] sensibus
per aliam motionem; et passionem; et quod est ita necesse est ut sit
essentialiter. D.o. U.g. quietus et quietus. U.g. quietus enim quod in
naturam sunt comprehendere eam per aliquam passionem et
motus; et similiter est de figura. figura enim est quantitas
cum aliqua qualitate. D.o. quietus autem non per motum et quietus.
comprehensionis autem quietus est per comprehensionem pri-
uationis motus. quoniam enim comprehendet in motu essentia
aliter comprehendere priuationem eius essentialiter scilicet
et quietem; comprehensionis vero numeri et multitudinis a
sensibus est per comprehensionem priuationis continui quod
est magnitudo; et iam declaratur quod continuum compre-
hendit essentialiter; ergo et sua priuatione comprehenditur
essentialiter.

Quare manifestum est quoniam impossibi-
le est cuiuslibet sensum proprium esse horum ut
motus. Sic enim erit sicut nunc: visu dulce senti-
mus. Hoc autem quoniam ambo haben-
tes existimus sensu: quo cum coinciderit cognos-
cimus: si vero non: nequaquam virtus: sed autem
accidens sentiendum: ut diarii filium: non quia
diarii filius est: sed quoniam albus: hunc autem ac-
cidit: diarii filius est. Comunitum autem habe-
mus iam sensum communem non enim accidens: non
sunt enim est proprius: nequaquam enim virtus senti-
mus: sed autem sic sicut dictum est diarii filium nos
ridere. Ad inuicem enim propria sim accidens
sentiunt sensus: non enim ipsi sunt: sed sim quod vnuus
similiter sentiuntur in eodem: ut cholera quidam ama-
ra: et rubicunda: non enim alterius dicere quod ambo
vnuus: propter quod et decipitur quod si sit rubicundus
choleram opinatur esse.

Manifestum igitur est quod impossibile est ut
sensus instrumentum sit proprium aliqui istorum
U.g. motus; et esset enim sicut nos modo sentimus
dulce per visum. Et hoc fuit quia est in nobis le-
sus in quo est virtus quoniam sunt ambo coniuncta
sit ea. Et si non esset ita non sentiremus ipsum nisi
accidentaliter. U.g. filius sophronici: nos enim
non sentimus filium socratis: sed albus et conti-
git huic quod fuit filius socratis. in rebus autem co-
muniibus habemus sensum communem non acci-
dentialiter. non igitur habent sensum proprium: et
nisi hoc esset: non sentiremus ea omnino nisi sic
sicut diximus quod nos videmus filium socratis: et
sensus quidam non sentit sensibilia quoquandam
nisi accidentaliter. Et ideo non est vnuus quoniam sen-
sus fuerint insimiliter in eodem. U.g. cholera enim
est amara et citrina. iudicium quod virtus est eius
dem non est alterius. Et ideo cadit error ita quod ci-
trinum existimat esse cholera.

154. Et quoniam declaratum est quod communia sensibilia comprehenduntur a quinque sensibus essentialiter; manifestum est quod impossibile est sensus proprius esse alicuius isto sensibilium communium. Ut ergo in omnibus aut quantitatibus; quoniam si ita esset tunc sentiremus monos aut sibi similes de sensibilibus communibus: non per se sed per medium: sicut comprehendimus per visum hoc esse dulce mediate colore. Deinde dicitur hoc est quod est nobis sensus rectus. et accidit nobis talis comprehendens. si dicare per aliquem sensum super sensibile alterius sensus quod contingit quod illi duo sensus fuerint coniuncti in comprehendendo illa duo sensibilia ex eodem in aliquo tempore. et cum post hanc acciderit ut comprehendamus per alterius duorum sensuum alterius sensibile ex eadem re iudicabimus per illi sensu super sensibile alterius per intuitionem precedentem. Ut ergo quoniam nos non scimus per visum quod hoc est dulce nisi prius acciderit nobis in aliquo tempore quod comprehendimus per visum quod mel est citrinum: per gustus esse dulce: quod igit secundum sententiam ipsius Prostolou visum esse citrinum: statim comprehendimus ipsu[m] esse dulce et mel. Dicitur et si non est ita recte. id est si non est concessum a nobis quod si vnu isto sensibili communium haberet sensus proprius prangeret ut sentire ea est sicut sentire per visum quod hoc est dulce: necesse esset ut sentire ea esset de genere sensus quod proprie diec accidentaliter. Ut ergo sentire per visum quod sit filius socratis quod sentiremus ipsu[m] esse albus: et accidit quod filius socratis fuit albus. Dicitur et communia autem habent sensum communem recte. id est quoniam declaratum est quod si aliquod sensibile communum haberet sensum proprium tunc sentire a nobis accidentaliter: quemadmodum sentimus per visum istum esse filium socratis qui est albus: aut quemadmodum iudicamus h[oc] esse dulce: quod est citrinum: hec enim duo sunt duo modi accidentalitatis: et nam declaratum est quod sensibilia communia comprehenduntur essentialiter. Ergo nullum sensibili communum habet sensum proprium: quoniam si haberet sensus proprius tunc sentire: aut sicut sentimus per visum istum esse filium socratis: aut sicut quidam sensus senti sensibilem propriu[m] cuiusdam: et iste modus est etiam accidentaliter: sed si dicitur a primo modo quo simpliciter dicitur accidentaliter: et est comprehendere per visum istum esse filium socratis: tunc numeratus sit accidentaliter: differat. scilicet in hoc quod comprehendende per visum hoc esse dulce fuit: quod cum visu fuit coniuncta in eadem re virtus vniuersi generis cum virtute visus. scilicet sensus gustus. Judicare autem per visum istum esse filium socratis accedit: quod in alio tempore fuit coniuncta cum visu: alia virtus a virtute visus: virtus enim qua comprehendimus istum esse filium socratis aut filium socratis superior est ad virtutem sensus: et ideo iste modulus uidetur magis accidentaliter quam secundus. Ut si simpliciter dicitur ipsu[m] esse accidentaliter: et non secundum. Dicitur et non est virtus recte. id est iudicium non est vnu[m] virtutis quod duo sensus fuerint coniuncti ad iudicandum super eandem re ipsa esse eandem: sed illud iudicium est virtus super sensus: non alterius sensus ab eis: sicut existimat p[ro]p[ter] aliq[ua]: sed si dicitur vnu[m] ex h[oc] modo dicunt accidentaliter. Dicitur d[icitur]. Ut ergo cholera recte est amarum citrinum. Judicare enim quod hec duo sunt eiusdem: scilicet cholera non est alterius virtutis ab his duabus: et quod iudicium super hanc re esse vnu[m] est duarum virtutum non vnu[m] accedit ei error in iudicando aliquam non cholera esse choleram quod est citrinum.

Inquit autem aliis cuius causa plures habemus sensus: sed non unum solum: aut quatenus minus late-ant sequentia: et communia ut monos: et magnitudo: et numerus. Si enim esset visus solus et ipse aibi lateret vix magis et videret idem esse oia: propter id quod sequuntur se ad inuices simul: color: et magnitudo. Hinc autem quoniam in aliquo sensibili communia sunt: manifestum facit quod alio quoddam unumquodque ipsorum est.

Ei dicitur homo perscrutari quare habemus

sensus plures vno: et non vnu in. dicamus igit ut non ignoramus sequentia communia: ut motum: et qualitatem: et numerum: quoniam si non habemus nisi visu solus: tunc ipse visus esset magis dignus ut ignoraret album: adeo ut existimaret h esse omnia. color enim et quantitas sequuntur ad inuicem similium. modo autem quod communia sunt sensibilia ab aliquo manifestat qd qdlibet eo et aliud.

Vult dare causam propter quam haec sensibilia communia non comprehenduntur ab uno sensu: t. d. debet homo pscrutari tecum. id est et deus homo pscrutari quod haec sensibilia communia comprehenduntur a pluribus sensibus uno: et non comprehenduntur ab uno. Dicit enim et dicitur: dicamus igit ut non ignoremus tecum. ut non ignoraremus aliter sensibilium communia a sensibilibus propriis. Dicit. dicitur. quoniam si haberemus solus visu tecum. et hoc esset necesse quoniam si ponemus quod solus visus comprehendit ista et quod ipse solus est in nobis in hac intentione tunc accideret visui ut ignoraretur et non distinguatur albus ab aliquo adeo quod existimaret colorum et qualitatibus et figuram eadem esse: et hoc accideret ei eo quod color et qualitas psequuntur sibi ad inuicem. scilicet color non inuenit nisi in superficie: et superficies in corpore. Dicit. dicitur. modo autem quod communia tecum. modo autem quod videmus quod communia ut qualitates et magnitudo comprehendunt per aliud sensum a visu: fuit haec igit est intelligenda si uis sermo in hoc loco: non habet quoniam rite causa supradictius sermo loquitur. ut quare sensus sunt plures vno: causa enim formalis in hoc manifesta est. multitudine sensibilium: et hoc iam dictum est: et causa finalis est perscrutanda post in fine istius libri.

Quoniam autē sentimus qd̄ videmus et au-
dimus: necesse est risu sentire: qz̄ videt aut altero
si autē altero aut ipso erit qd̄ videt aut altero. si
idē erit risus subiecti coloris. Quare aut duo
eiusdem erūt aut idē eiusdem. Amplius aut si et al-
ter si sensus risus: aut in infinitū pceditur atqz̄
ipse sui ipsius risus erit index. Quare in pmo hoc faci-
endum est.

Et q; sentimus nos audire t videre: necesse est q; sentire qd; nos videmus: aut est p huc sensum: aut p aliud: s; illud erit visus t coloris subiecti: aut duo vnuis: aut idem sui. Et etiam si sensus quo sentimus nos videre sit aliue: aut erunt h insinuatum: aut erut idem sui. Postet igitur ut hoc faciat primo.

156 Qum cōplicuit sermonē de qnq̄ sensib⁹ ⁊ declarauit
sexū sensū non esse: incepit declarare q̄ isti qnq̄ habent
virtutē cōmūnē: ⁊ incepit p̄us dubitare fīm suā ⁊ s̄uetudi-
nē: ⁊ dixit: ⁊ q̄ sentimus nos videre tē: i.e. q̄ nos videntur
⁊ sentimus nos viderē ⁊ audiēmus ⁊ sentimus nos audire
⁊ s̄c i vnoquoq̄ sensu necessē ē ut h̄ sit per virtutē vi-
sus aut per alia virtutē. D. dicit: sed illud erit viſus ⁊ colo-
ris tē: i.e. sed si hoc s̄l. sentire nos viderē fuit alterius sensu
a viſu p̄tiger ut ille sensus habeat duplīcē cōpächēſio-
nē. cōpächēdit enim viſu cōpächēdere: ⁊ cōpächēdit colo-
rē quē viſus cōpächēdit. impossibile enim est ut cōpächē-
dat viſum cōpächēd̄re colorē: nisi etiā ipſe cōpächēdat co-
loře. D. d. aut duo eiusdem: aut idē sui. i.e. sequit̄ igit̄ ex h̄
aliquo duox̄ qm̄ si posuerimus duas virtutes cē: p̄tiger ut
duo sensus sine eiusdem intentione sensus. s. quis entit̄ eas ⁊
sensus qui sentit q̄ ⁊ ille sensus sentit eā. Utetq; enim sentit
illā: aut ponemus q̄ idē sensus sentit seipſū: ita q̄ agēs ē pa-
ties: qđ impossibile ē. D. dixit ⁊ etiā si sensus viſionis tē: i.e.
si posuerim̄ duas virtutes cē: s. q̄ sensus q̄ cōpächēdit nos
videre ē alijs ab eo q̄ vider̄: p̄tiger etiā i illo sensu qđ cō-
tinget i p̄mo. necessē ē igit̄ ut h̄ sit duplīcē cōpächēſione. s.
cōpächēſione sui p̄mi subiecti qđ sentit ⁊ cōpächēſione

quam cōprehendit. ⁊ si etiā posuerimus hoc duarū vītū continget in tertia qđ contingit in secūda: ⁊ sic in infinitū quod est impossibile: quapropter necesse est nobis ponere eandem vītēm que cōprehendat vītūnq;. s. lū pīmū subiectum: ⁊ qđ cōprehendat illud qđ ipse cōprehendit ⁊ quām necesse est abscindere infinitū melius est hoc facere in primo: ⁊ ponere qđ per eandem vītēm cōprehēdīmus colorem: ⁊ cōprehēdīmus qđ cōprehēdīmus ipsum qđ n. contingit ne bis posterius faciendū est prius: ⁊ hoc ī rendebat quām dixit: necesse ēigitur hoc facere pīmo: aut ponere qđ idem patī a se: ⁊ cōprehendit se.

Habet autem dubitationem si enim visu sentire videre est: video autem color: aut habes hunc. si videbit aliquis quod est etiam videns et color et habebit primum videns.

Et in hoc est quod est: et est quoniam si visio est sentire per visum et videre colorum: et homo non videt illud quod habet colorum: nisi quando vides aliquid contingit ut illud quod vider primo habebat et etiam colorum.

1,7 D. sed iste sermo habet questionem, s. ponere q[uod] p[otest] earum virtutem comprehendimus colorum et comprehendimus nos comprehendere colorum; quoniam si visus est sentire per visionem: et visus comprehendit colorum: et homo non videt ipsius videre colorum nisi quando vider aliquid: contingit ut illud quod primo videt quando iudicat ipsum videre habeat etiam colorum: et intendebat per hoc q[uod] si necesse est vir omne comprensibile a visu sit coloratum: et visus comprehendit comprehensionem coloris: q[uod] contingit ex hoc ut ipsa comprehensione sit colorata: q[uod] est impossibile.

Danifestum est igitur quoniā nō est vnum vīlu sentire. t̄ tanqz quz nō videmus vīlu discernimus: t̄ tenebras t̄ lumen: sed nō similiter. **V**m plius autem t̄ vidēs tanqz colorat est. sensibiliū enim succipitum est sensibilis sine materia vīnu quodqz vnde abeuntib⁹ sensibilibus insit sensus t̄ phantasie quibus sentiunt. **S**ensibilis ait act⁹ t̄ sensus idem est vīnus: cse ait ipsoꝝ non idem. **D**ico aut̄ ut sonus fm actum: t̄ audi⁹ fm actus est enīm audiū habentia nō audire t̄ habens sonum nō semper sonat: qum aut̄ operet possibile audire t̄ sonet possibile sonare: tunc fm actus sif sit: t̄ fm actū sonus: quoꝝ dicet vtqz alijs hoc quidem esse auditionem: hoc vō sonationem.

Dicamus igitur quod manifestus est quod sentire per visum non est unum. Judicamus enim per visum nos non vidento obscuritatem et lucem: sed non eodem modo: etiam quod videns est quasi coloratum. sentiunt enim recipit sensibile extra materialia quolibet quidlibet: ideo quum fuerint sensibilia abstracta: sunt sensus et imaginationes existentes: et actio sensitibilis et sensus eadēz est in esse autem non sunt eadem in eis. Ut g. sonus qui est in actu: et auditus qui est in actu. Possibile est enim ut aliud habeat auditum: sed non audiet: et ut aliud habeat sonum sed non semper soner quoquez fecerit illud quod est in sua potentia: ut audeat et sonauerit illud quod est in potentia sua et sonet: tunc erit insimilis auditus et sonus: et potest aliquis dicere quod primum istorum est audire: et secundū est sonare.

53 **Q**um dedit sermonem dubitatiū; incepit dissoluerē
eum: et dixit dicamus igitur quod manifestū est quod sentire rē. i.
dicamus igitur quod manifestū est quod sentire per vīsum non
est eiusdem intentionis; ita quod sequitur ex eo ut omne co-
prehensibile a vīsiōi sit colozatum. **D. d.** Iudicamus enim
per vīsum rē. i. et signum eius est quod nos iudicamus per vīsum

non videntio coloratum; qui iudicamus obscuritatem esse obscuritatem; et lucem esse lucem; sed neutrum habet colorem. sed non eodem modo iudicamus per visum; obscuritatem et lucem; iudicamus enim lucem per se; et obscuritatem; quia est priuatum lucis. et quoniam dedit hunc modum dicit solutionis dictum secundum dissolucionem questioni dicentis quod visus debet esse colorata si visus visibilis comprehensio visionem; et dicitur etiam videns est quasi coloratum recte. Id est etiam possimus concedere visionem esse colorum videns enim quando comprehendit colorum efficiuntur quasi coloratum quoquo modo; et causa in hoc est quod sentiens recipit sensibilem; et assimilatur ei visus; itaque recipit colorum quem recipit corpus extra animam; sed differit in hoc quod receptio sentiens est non materialis; et receptio corporis extra animam est materialis. Dicitur quodlibet quodlibet sensuum eni^m quodlibet sensibilium; et quod sensus recipiunt sensibilitate quomodo dicuntur etiam de eis quomodo. Dicitur et ideo quoniam fuerint sensibilia abstracta recte. et quod sensus recipiunt sensibilia extra materialia; id quando sensibilitate fuerint abstracta a materia efficiuntur sensibilibus sensus et imaginaciones non colorum sensibiles; neque sapores; neque alie qualitatibus sensibilium que sunt extra animam in materiali. Dicitur et actio sensibilis et sensus recte. et actio sensibilis extra animam in mouendo sentiens; et actio sensus qui est in sentiente. scilicet qualitas qua sentiens qualitur in mouendo etiam virtutem visionis est eadem actio; sed modus esse sensibilis extra animam differat a modo cuius est in sentiente. Ut gratia et sonus qui est in actu extra animam; ita mouet instrumentum auditus; sicut auditus qui est in actu mouet virtutem auditus; et similiter dispositio coloris in mouendo videtur est sicut dispositio qualitatis que proueniunt in vidente a colore in mouendo virtutem visibilis. Dicitur possibile est enim ut aliquis habeat auditum recte. et hoc fuit ita quod possibile est ut aliquis habeat auditum in potentia sicut haberet sonum in potentia; et ut habeat sonum in actu sicut haberet auditum in actu. et quoniam habuerit auditum in actu habebit comprehensionem auditus in actu. id est comprehensionem quod auditus est; dicitur possibile est nam dicere quod aliquis habeat auditum et haberet sonum; et ut non semper soneret propter hoc quod sunt sicut in potentia.

Si igitur est motus τ action τ passio in eo quod agitur; necesse est τ sonum τ auditum qui sunt actus in eo quod est finis potentiam esse. actu enim τ motu actus in patiente sit, unde non necesse est mouere moueri. sonantur quidem igitur actus aut sonus sonatio est. auditui autem aut auditus auditio est dupliciter enim auditus τ dupliciter sonus.

139

Qum posuit & actio sentientis & sensibilis est eadem
bz differant in esse: incepit declarare hoc ex rebus viiuer-
salibus predictis: & dixit: & si actio & motus &c. i. si necel-
se est ut omnis actio que proueniit ab agente: & omnis mo-
tus qui proueniunt a mouente non inueniant nisi in re patien-
te & mota: sensus autem patiens a sensibilibus: & sensibilia
agent in eos: necesse est ut actio sensibilis sit in ipso sentie-
re: quod est in potentia sensibile. Sonus itaqz & auditus
qui sunt in actu sunt in eo quod est in potentia sonans. s.
percussum: & qd est in potentia audiens. s. sensus audiens.

D. o. ideo non est necesse ut mouatur qd mouet. l. et quia moueris est in paciente no in agente: no est necesse ut omne agens sit patiens: ut declaratum est in sermonibus vniuersalibus: et induxit o hoc ad declarandum q sensus mouens virtute sicut sensibilia que sunt extra animam mouet sensus. D. o. sonus n. est duobus modis tc. i. et sicut necesse est ita est de sono sicut de auditu. s. q codice modo mouet: et q actus sit in recipiente no in agente: propter hoc q virtus invenientur duobus modis: modo in potentia: et modo in actu.

Eadem autem ratio in alijs sensibus et sensibili bus est. sicut enim actio et passio in paciente: s. no in agente: sic sensibilis actus et sensituum i sensitivo est: sed in quibusdam quidem et nominatum est ut auditio et sonatio: in quibusdam autem no nominatum est alterum: visio. n. dicit visus actus: que vero est coloris in nominatum est: et gustatuum gustus est: humoris autem no nominatum est.

Et iste idem sermo est de alijs sensibus et alijs sensibilibus. quemadmodum enim actio et passio sunt in paciente no in agente: ita actio sensuum et sensibilium sunt in sensitivo: sed in quibusdam habet nomina: ut sonare et audire: in quibusdam autem alterum no habet nomen. actio. n. visus dicit visio: actio autem coloris no habet nomen in lingua greca.

40 Et iste idem sermo que dictimus in sono et auditu. s. q actio eorum est in paciente est de alijs sensibilibus. D. iteratur propositio a qua incepit hanc declarationem: et dicit quoadmodum enim actio et passio tc. i. et c. in b. e. quoniam sicut passio et actio sunt in paciente no in agente: ita actio sensuum et sensibilium sunt in primo sensitivo: quod sensibilia sunt virtutes agentes: sensus autem agentes et patientes. primus autem sensitivus est patiens n. et quia hoc later. s. sensibilia esse virtutes agentes: et sensus esse patientes. propter nominationem. plura enim sensibilia carent nominibus secundum q sunt agentia: et nomina plurimorum eorum passus sunt in figura nominum virtutum agentium: et dicit: sed in quibusdam habet nomen tc. i. sed in quibusdam sensibus ponebant nomina actionis spiritus sensibilis: et passioni virtutis sensitivis. U. g. sonare et audire. sonare n. est actio soni: audire autem est passio audiens sensitivis: et in quibusdam alterum eorum careat nomine. U. g. in visu. passio. n. visus habet nomen: et est videre: Iz sit in figura nominis agentis. actio enim sui sensibilis q est color caret nomine in greca lingua. et dico q in arabica actiones habitum sensuum puententum in ea a sensibilibus in primas virtutes sensitivis no videntes habere nomen in aliquo idiomatico: quoniam hoc non sciatis a vulgo: no. n. comprehenduntur a sensu in primo aspectu.

Quoniam autem unus est quidem actus sensibilis et sensitivus: esse autem alterum est: necesse est simul corrumpi et salvare: sicut dictum est: auditum et sonum: et humorum igit et gustum et alia similes: dicta autem sunt in potentia no necesse est.

Et quia actio sensibilis et sensitivus est eadem: s. differunt in esse: necesse est ut insimilis corrumptur et insimilis salveretur: auditum qui dicit hoc modo et sonus: et similiter sapor et gustus et alia: in eis autem que dicuntur in potentia no est necesse.

41 Et quia actio sensibilis eadem est cum actione sensitivis. s. q habitus qui ab eo prouenit in sensitivo est idem cum habitu quo sensibile agit in virtutem sensitivae et forma huius differunt in subiecto: necesse est ut corruptio duorum habitorum sit insimilis: et salvatio insimilis. s. habitus per quem sensibile est mouens in actu postea fuit in potentia: et sensus per quem sensitivus est sensitivus in actu postea fuit in potentia. D. o. auditus qui dicitur secundum hunc modum et sonus tc. i. et b.

sequitur in sono qui dicitur secundum hunc modum: et est sonus in actu: et similiter contingit in sapore qui est in actu: et in gustu: qui est in actu et in oibus sensibus: in sensibili autem quod est in potentia et in sensitivo qui est in potentia no sequitur. l. q. qui alterum eorum corrumptur et reliquum corrumptatur: aut quando vnu fuerit ut sit reliquum.

Sed priores philosophi hoc no bene dicebant nibil: opinantes: neque albus neque niger sine visu esset: neque humor sine gustu: sic quidem enim dicebant recte: sic autem no recte. Dupliciter enim dico sensum et sensibile: his quidem secundum potentiam: illis vero secundum actu. de his quidem accedit quod dictum est: et led in alteris no accedit: sed illi simpliciter dicebant de dictis no simpliter.

Sed antiqui naturales no bene dixerunt in hoc quoniam existimauerunt quod nihil est albū aut nigre absque visu: neque sapor absque gustu: hoc enim uno modo est vere et alio modo no vere: quoniam quia sensus et sensibile dicuntur duobus modis: in potentia et in actu: illud quod fuit dictum sequitur in istis: i. illis autem no: sed illi dixerunt simpliter quod non dicitur simpliciter.

42 Sed antiqui naturales no recte dixerunt in hac intentione. Dicebant enim quod nullus est color sine visu: neque sapor sine gustu: et hoc dixerunt absolute. i. quia opinati fuerunt quod sensibile et sensitivus sunt relativa simpliciter: et quoniam alterum fuerit reliquum erit: et quoniam alterum corrumptur reliquum corrumptetur. D. o. hoc n. vere uno modo tc. i. et hoc quod antiqui dixerunt est uno modo vere: et alio modo no vere. Sed sermo antiquorum sequitur in eis que sunt in actu. sensus autem et sensibile quandoque dicuntur in potentia: et quandoque in actu. In eis autem que sunt in potentia no sequitur. s. ut esse eorum et corruptio sit semper insimilis. sed error antiquorum fuit in hoc quod locuti fuerint absolute in eo quod indiger determinatio.

Si autem symphonía vox quedam est: vox antea et auditus est sicut vnu: et sicut no vnum aut idem. Proportionem autem est symphonía necesse est et auditum ratione quandam esset: et propter id corrumptur vnu: quodque excellens graue et acutum auditum: et in humoribus gustum: et in coloribus visum fortiter frigidum et opacum: et in olfactu fortis odor et dulcis et amarus: tanquam ratio quicunque sit sensus. unde et delectabilia quidem sunt dum dicuntur sincera et mista entia ad rationem: ut acutum: aut dulce: aut salitum. Delectabilia enim tunc omnino autem et mixtum est symphonía magis quam acutum et graue: tactus autem calefacibile est et frigorabile: sed sensus ratio est excellentia autem contraria aut corrumptunt.

Si igit consonantia est sonus: et sonus et auditus sunt quasi idem: et consonantia est proportionatio: necesse est etiam ut audire sit aliqua proportionatio et ideo corrumptur quilibet quando auditus fuerit intensus. s. ut acutus aut grauus: et similiter in savoribus corrumptur gustus: et in coloribus corrumptur visus a luce intensa et obscuritate: et in olfactu ab odore fortis et dulci et amaro: quia sensus est aliqua proportionis: et propter hoc acetosum et dulce et salitum quando fuerint posita cum simili essendo pura no admista erunt delectabilia. Et vniuersaliter admista sunt magis digna ut sint consonantiae quam acutum et graue: et in tactu possibile est ut calefiat et infrigidatur: et sensus est similis proportionis: et quoniam fuerint intensa nocebunt et corrumptent.

143. **Q**um posuit φ sensus qui est in actu est quoquo modo relatiuus; sicut declarare hoc et dare ex eo causas plurimi accidentium in sensu; et dicit: si igitur consonantia est sonus τ c. i. si igitur neumata vel netae consonantia in auditu. i. admista missione delectabili fuerit sonus; et sonus in actu est auditus in actu; et consonantia que est in neumatibus vel neta non est nisi proporcio temperata inter extrema. s. inter sonum graue et acutum; qui dicitur in respectu auditu; necesse est ut illud temperamentum existens inter ea est consonantia sit ipse auditus quem esse auditus in actu non est nisi in hac proportione que est temperata. et quod temperans et temperatum sunt relationes et esse auditus in actu naturale est in sono temperato: contingit φ auditus et audibile erit in capitulo relationis; et dicit φ necesse est ut auditus sit aliqua proporcio; et non dicit proportionem similes; quia existimat φ ista proporcio quamvis sit in capitulo relationis; tamen est proporcio agens: et proporciones in eo quod sunt proportiones non sunt agentes; sed in eo quod qualitates sensus igitur numerantur in relatione uno modo et in qualitate alio modo: et sic intelligitur. D. o. et ideo corrumperit quodlibet τ c. i. et propter hoc quod diximus accidit ut quod liber sensui corruptatur quando ista proporcio transmutabitur intense in excusando ad alterum extremorum. U. g. corruptio auditus apud sonum intensum in acuitate et grauitate; et corruptio gustus apud saporem intensum; et corruptio sonus apud lucem intensam et obscuritatem intensam; et corruptio olfactus apud odores intensos. et causa in hoc est quod est sensus natura alia est in proporcione temperata. et cum illa proporcio fuerit corrupta corrumperit sensus: cum ista proporcio sit forma sensus; quemadmodum sanitas est in proportione terminata inter quartas qualitates. et cum illa proporcio corrupta fuerit corruptur sanitatis quod forma sanitatis est in hac proportione temperata. D. o. et propter hoc acetosum τ c. i. et quia sensus est alia intentio et alia proporcio; ideo acetosum et dulce et saluum adjuncta ad suum simile non admista cum aliquo erunt delectabilita: quoniam cum occurret similibus essendo pura erit delectabilitas: tunc non erit magis abstracta a materia. D. o. et virtus alterius admista sunt τ c. i. et virtus saliter admista est coram sensu que sunt in unoquaque sensu sunt magis digna: ut sunt proporcio ipsius coram sensu. U. g. sonus qui est inter acutum et graue magis dignus est in actu proporcio quod acutus et graue: similiter est de tactu et calido et frigido et humido et secco: et corpus tangere possit calciteri et infrigidari et contrario alijs sensibus: ut iam per diuinum temperamentum magis est dignus ut sit proporcio extremitatis.

Enusquisque quidem igitur sensus subiecti sensibilis est qui est in sensitivo in quantum sensitivum et discernit subiecti sensibilis differentias: ut album quidem et nigrum visus: dulce vero et amarum gustus similiter aut se habet hoc et in aliis.

Et unusquisque sensu est rei sensibilis subiecte illi: et est existens in suo sentiente sibi subiecti. U. g. visus album et nigrum: et gustus dulce et amarum: et sic de aliis.

144. **Q**um incepit perscrutari de virtute qua sentimus nos sentire: utrum sit eadem cum virtute propria uniuersorum sensuum; an alia: dicit in primo sermonem ex quo sequitur eam esse vinam et post alium ex quo consequitur eam esse plures: oenide sermonem concludentem eam esse unam: et dissolutionem ex qua exiuit ad declarandum quod sensus et sensibile sunt unus in actu non diversa: propter quod contingere ut illud quod iudicaret super ipsum sensum esset aliud ab eo quod iudicaret super ipsum sensibile: et cum hoc fecit: reuersus est postea ad illam tandem perscrutationem: et dicit: et unusquisque sensu τ c. i. et in sensitivum est per se et unusquisque sensu iudicat suum subiectum proprium quod est ei sibi est illud sentiens: et iudicat cu-

hac differentias proprias que sunt in illo subiecto proprio. U. g. quia visus iudicat colorum qui est proprium subiectum ei quod est sibi est visus et iudicat differentias contrarias existentes in eo. U. g. album et nigrum: et media: et sibi auditus iudicat sonum qui est suum subiectum: et graue et leue: et media que sunt differentiae soni.

Quoniam autem et album et dulce et uniusmodi sensibilium ad uniusmodi discernimus quedam et sentimus quia differunt: necesse est igitur sensu: sensibilitas enim sunt.

Et quia iudicamus etiam albus et dulce et uniusmodi sensibilium comparando ea ad invicem: per quid igitur sentimus esse diversa: necesse est quidem ut illud sit per sensum. n. sunt etiam sensibilitas.

145. **E**t cum sensus comprehendit differentias contrarias que sunt in subiecto propriae uniuersorum sensuum: per quod sentimus virtutem iudicamus istas esse diversas: quoniam fecerimus comparisonem inter eas ad invicem: apparuit quidem quod consequitur ex hoc sermonе illud quod a principio dictum est: et est quod virtus qua visus iudicat albū esse a nigro est alia a viuis visus: quemadmodum visus qui iudicat ipsum videlicet alia a viuis visibili. dicitur. n. in sensibilita est sensibilis.

Quare et manifestum quoniam caro non est vestimentum sensuum: necesse est. et est tangens ipsum discernens discernere: neque vires separatis contingit discernere quod alter sit dulce ab albo: sed oportet uno quodam vires manifesta esse: sic enim et si huius quidem ego: illud vero tu sentis: manifestum vires erit quoniam altera ad invicem sunt. oportet autem dicere quoniam alter: et alter: n. dulce ab albo: dicit ergo idem: quare sicut dicitur ille intelligit et sentit. Quidem igitur non possibile separare iudicare separata palam: quod autem neque in separato tempore ad habitum est. sicut. n. idem dicit quod alter bonum et malum: sic et quando alter dicit: quoniam. n. alter non est aliud: sed impossibile est ut sint ambo eiusdem et duo diversa: et nisi hoc esset: esset possibile: quoniam ego sentirem hoc: et tu illud: quod ego intelligerem ea esse diversa: sed necesse est ut unus dicat hoc esse aliud ab hoc: et dulce aliud ab albo. dices igitur idem: quapropter necesse est ut sint dicimur: sic agamus et sentiamus: quoniam autem ipsi sensibili est iudicare diversa et per diversa manifestum est quoniam vero hoc non sit in ipso diverso: ex hoc declarabit: quemadmodum idem dicit bonum esse aliud a malo: sic quoniam dixerit in aliquo esse aliud: in illo. n. instanti dicit in alio etiam: non accidat alter. s. quoniam dico non esse aliud: non quod non est aliud: sed dico sic instantia et quod est instantia. A quo igitur erit: non erit diuisibile: et in tempore indivisibile.

146. **D**icam igitur quod manifestum est hoc quod dico quod vestimentum sentiens in tactu non est in carne: neque in visu in oculo: quoniam si vestimentum sentiens esset in oculo: aut in lingua in gustu: tunc necesse est quod iudicaremus dulce esse aliud ab albo: iudicare per duo diversa: illud. n. quod prehendit dulce sibi hanc positionem: aliud est ab eo quod prehendit colorum oculum: illud. n. et in oculo: et huius in carne aut sibi sibi: et caro in tactu non est sic oculus in visu

H. declarauit hoc impossibile esse: et dixit: sed necesse est ut ambo sint eiusdem ratione. sed necesse est ut sint comprehensa ab eodem et per duo instrumenta: et nisi hoc esset manifestum est: et non poterit iudicare hoc esse aliud ab hoc. si non esset possibile iudicare hoc duo esse dulces pro duas vires diversas quae virtus singulariter comprehendit alterum duorum illorum tunc necesse esset quando ego sentirem hoc esse dulce: et tu illud esse albus: et ego non sensi quod tu sensisti. neque tu quod ego: ut ego comprehendenderem meum sensibile aliud a tuo: sed non sentiam tuum: et tu comprehendentes tuum aliud a meo: et hoc est manifeste impossibile. D. d. sed necesse est ut unus dicat hoc esse aliud ab his: et quod dulce est aliud ab albo ratione. et non quoadmodum necesse est ut idem hoc dicat h. esse aliud ab his. necesse est ut vel quod iudicatur dulce esse aliud ab albo sit eadem vel ita. n. est in hoc de individuo sentitur de membris sensibus quae sunt etiam plura in numero: et hoc intendebat quoniam dixit: quapropter necesse est sicut dicimus sic agamus et sentiamus id est quapropter necesse est ut sicut ille qui dicit hoc esse aliud ab hoc est idem homo sicut illud quod sentit et intelligit hoc esse aliud ab hoc est eadem virtus. D. d. quoniam autem impossibile est idem manifestum est igitur ex hoc finis que non iudicamus diversa esse sensibilia per diversas virtutes: quoniam autem ista comprehendit idem hoc quod est unus virtus debet esse etiam in eodem instanti: manifestum est quoniam quemadmodum unus homo dicit bonum esse aliud a malo sic cum dixerit in altero duorum esse aliud in aliquo instanti: manifestum est quod in instanti in quo dicimus quod alterum eorum est aliud in illo eodem dicit in altero esse aliud quoniam alietas sit aliqua relatio et relativa insimilis existit in actu. D. d. et non accidentaliter ratione. et non intelligo per instantes hoc instantis quod dicitur accidentaliter in eo quod illud est diuisibile: sicut instantis in quo dicimus ratione intrinseca est aliud instantis quoniam sentitur comprehendens ratione intrinseca esse aliud. instantis non de quo dicitur ipsum esse aliud est aliud ab instanti in quo comprehendit ipsum esse aliud: et hoc intendebat quoniam dixit: non quod instantis est aliud. et non instantis de quo dixi esse aliud est instantis in quo comprehendit ipsum esse aliud: sed dicimus hoc instantis est aliud: et quod non est aliud: et illud instantis est aliud ab instanti comprehenditionis. D. d. a quo igitur erit: et a quo igitur erit hoc iudicium: dico erit a virtute in diuisibili et una et in tempore diuisibili et uno.

At vero impossibile est simili fini contrarios motus mouerit: idem autem diuisibile et diuisibili tempore. Si enim dulce sit mouerit sensu aut intellectum: amarum autem contrarie: et albus alter: ergo simul quidem et numero diuisibile et separabile quod iudicatur finis esse aut separatum. Est igitur quo dāmodo quod diuisibile diuisa sentit: est autem quod diuisibile: finis esse quidem enim diuisibile: loco autem et numero diuisibile.

Sed impossibile est ut idem moueat motibus contrariis insimilis finis quod est diuisibile in tempore diuisibili: hoc enim si fuerit dulce mouerit sensum aut intellectum aliquo modo motus: amarum autem contrario: albus vero alio modo. Vix igitur est possibile ut iudicaris ea: insimilis est in numero diuisibile et in esse diuisibile: ita quod alio modo a modo divisionis sentit diuisibilitate: et alio modo: finis diuisibile: quoniam finis esse est diuisibile: et finis locum et numerum est diuisibile.

i47 Quoniam declarauit quod ultimum sentiens in oibus sensibus debet esse eadem virtus: incepit querere modum finis quem potest esse eadem virtus: et iudicari omnia huius in eodem tempore et dixit: sed impossibile est ut idem moueatur ratione. et non possit ponere ut idem recipiat contraria in eodem instanti finis quod est idem et diuisibile. D. d. hoc non si fuerit dul-

ce ratione. et U. g. quod si fuerit hoc dulce mouerit sentiens primum aliquo genere motus: et quem fuerit amarum mouerit ipsius e contrario: et similiter de albo et nigro. quoniam igitur sensus iudicauerit hoc esse aliud ab hoc: hoc non dulce: et illud amarum essendo eadem virtus et diuisibilis: tunc patet a contraria insimilis: finis quod est unus et diuisibile: quod est impossibile. D. d. vix igitur est possibile ut iudicantis ratione: et an igit possibile est ut ista virtus iudicata huius simul sit eadem subiecto et diuisibilis: sed per inferiores quae recipit est diuisibilis: ita quod per hoc dissolvetur questione sic: quoniam ista virtus in quantum est diuisibilis comprehendit res numeratas diuisibiles: et in quantum est eadem iudicatur ea unico iudicio. D. d. et n. finis est diuisibile: sed finis locum et numerum diuisibile. et forte iudicantis diversa et contraria est finis essentia et forma diuisibile: sed finis subiectum est hoc finis materialis est diuisibile: ut dicimus de pomo quod est diuisibile subiecto et diuisibile finis essentiam diversam in eo: finis quod habet colorem odorem et saporem.

Autem non possibile potentia quidem enim idem est diuisibile contraria: finis esse autem non. sed in operari diuisibile et impossibile est albus et niger esse simili: quare neque species pati ipsorum: huiusmodi est sensus et intelligentia.

Dicamus igitur quod hoc est impossibile: est enim idem diuisibile duo contraria potentia: esse autem non: sed actus est diuisibile et impossibile est ut insimilis sit albus et niger: quapropter necesse est ut neque formas recipiat si sentire et intelligere sint talia.

i48 Cum posuit illud modum ad dissoluendum predictam questionem Reversus est in modo ad narrandum quod non sufficit in dissoluione et dicit: dicamus igitur quod hoc est impossibile ratione. et dicamus igitur quod hoc est impossibile: et ut ista virtus sit unica in subiecto et plures finis essentias et formas: non enim est possibile ut idem sit diuisibile subiectum: et recipiens contraria insimilis: nisi in potentia non in actu et esse. U. g. quod idem corpus possibile est dicere esse calidum et frigidum insimilis potentia: actu autem non nisi huiusmodi est diuisibile: et quod quedam pars eius est calida et quedam frigida et hoc intendebat quoniam dixit: est actu diuisibile ratione. et quod declarauit hoc dixit: quapropter necesse est ut neque formas corporis recipiat ratione. et quod necesse est ut ista virtus non recipiat formas sensibilium huiusmodi: si ista virtus eadem sensitu est talis: sicut unica in subiecto: et plures in essentia: et dicitur: et intelligitur quod intelligere in hac intentione sicut est ad sentire: sicut et virtus est inveniatur recipies: et iudicatur huius insimilis: ut declarabimur in virtute rationali. et inquit per via hec declarare quod hec virtus non est eadem finis quod est in potentia: sicut est prima materia: et est unica in actu et in eadem actu: et multa finis instanta: ut post declarabimur.

Sed sicut quod vocant quidam punctum aut unum aut duos: sic et diuisibile: sic autem et diuisibile finis quod est quidem igitur diuisibile unus discernens est et simili: finis vero quod est diuisibile bis unus eodem signo simili. In quantum quidem igitur per duobus virtutibus extremitate duo iudicant et separata sunt ut in separato in quantum vero unus vno et simili. De principio quidem igitur finis quod dicimus sensitu esse posse sentire animal sit determinatus hoc modo.

Sed illud quod dicitur quibusdam punctis unius finis quod est duo est diuisibile: et finis quod est diuisibile iudicans est unus: et finis quod est diuisibile virtutur eodem puncto bis. finis igitur quod virtutur extremo per extremitates duobus iudicant duo que sunt diversa: hoc igitur erit per diuisibile: et finis quod est unus per unum. hoc modo igitur determinemus principium quo dicimus animal esse sentiens.

149. *Quoniam narravit quod impossibile est ut hec poterit sit una in subiecto: et multa in virtutib; incipit dare modum finis quem est una: et modum finis quem est multa: et quod est difficile ad dicendum et est magis leue ad declarandum per exemplum: iduxit Enomene i via exempli: et dixit: sed illud quod dicitur recte: sed ista virtus est una et multa: ut punctus qui est centrum circuli quando ab eo fuerint duce multe lineae a centro ad circumferentia: et hoc intendebat quoniam dixit: punctus unius hoc est punctus qui continetur ab una linea. D. o. finis quod est duo est diuisibile: et hoc igitur quod ista virtus est duo et plures per sensus qui copulantur cum ea: quemadmodum punctus est duo et plus per extrema lineas excentri ab ea est diuisibile ad patientem a sensibilibus diversis. D. o. finis igitur quod est diuisibile iudicantis est unus recte: et finis quod ista virtus est aliquod diuisibile le. s. finis est finis motuum sensuum a sensibilibus: quemadmodum punctus est diuisibile aliquod finis quod est finis linearum excentri ad ipsum a circumferentia potest iudicare diversa que copulantur cum ea a sensibilibus. Et quoniam declarauit modum finis quem potest intelligi quod ista virtus est diuisibilis: et modum finis quem potest intelligi quod est diuisibilis: incipit distingui opus eius finis quod est diuisibilis: et eius opus finis quod est diuisibilis: et dixit: finis igitur quod est diuisibile virtutur recte: et finis igitur quod ista virtus est diuisibile per sensus operatur per illud unum quod est de ipsis quasi punctus duabus operationibus diversis insimilis: et finis quod virtus rebus que sunt de ea quasi extrema de lineis. s. sensibus in quantum habet hanc consummatitudinem iudicat res diversas iudicis diversis: et hoc quod est una iudicat res diversas unico iudicio: et quasi opinatur quod virtus patim sentientia melius est ut dicat esse una forma: et multa instrumentis copulatis cum ea per que transiunt motus sensibilium quoque copulentur cum ea quod videre ipsam esse unam subiecto: et multa finis formae que describunt in ea illud: n. esse est dignitas ei finis quod est indicans istud autem finis quod est recipiens: sed tamquam non possumus in illic eandem intentionem propter formam non possemus invenire aliquid quod quod iudicet diversa esse diversa. Iudicium: n. dignus est attributum potentie finis quod est actus: et finis quod est potentia: quemadmodum motio eius passiva a sensibus dignior est quam attributum finis quod est recipiens subiectum: est enim apud ipsum ut videt recipiens finis sensus: et agens finis iudicium. recipere enim aliquid est aliud a iudicare illud. Et hec duo debent inveniri in aliquo otobus modis iudicis: et ideo videmus quod ista virtus iudicat intentiones quasi proprie recipit et eam prouisiones: et similiiter est de virtute rationalibus: sed differunt in hoc quod ista virtus est intentionis materialium: illa autem est intentio non iusta cum materia: ut post declarabit.*

Quoniam autem duabus differentiis dissimilantur maxime anima motu quod finis locum: et in eo quod est intelligere et discerner et sentire. videtur autem intelligere et lapere tantum quoddam sentire esse. In virtutem quod enim his anima iudicat aliquid et cognoscit eorum que sunt. Et antiqui lapere et sentire id est esse aiunt. sic Empedocles dixit ad psalmos: voluntas augetur et in hominibus et in aliis: unde eis semper sapere altera prestat. Id est autem his vult et id quod est Homerius. talis: n. intellectus est in terrenis bovis qualiter deducitur in die pater virorum deorumque.

Ei quod determinabatur aiam his duabus differentiis: pprie. s. moueri in loco: et intelligere: et iudicare: et sentire: existimando quod intelligere quasi est sentire corpus quod est anima. n. in his duobus modis efficit aliquid et cognoscit ipsius: et antiqui dicebant quod intelligere idem est cum sentire: ut Empedocles: quem consilium in hominibus recipit finis preterea: et dixit in alio loco: propter hoc trans-

mutatur intellectus in eo semper. et hoc id est intendebat Homerius quoniam dixit quod ita est de intellectu. s. quod intelligere corporale est sicut sentire.

150. *Quia antiqui conueniunt in diffiniendo animas per duas differentias proprie. s. per motum localem: et per cognitionem: et comprehensionem que vident esse intelligere et sentire. D. o. existimando quod intelligere recte: et existimabat quod intelligere est genus sensus: qui est aut corporis: aut corporalis. anima. n. in his duobus iudicat res et cognoscit eas quia antiqui dicebant quod intelligere et sentire sunt eiusdem virtutis: oportet nos perscrutari de hoc. D. o. ut Empedocles recte: et dixit Empedocles quod intellectus in hominibus iudicat rem presentem sensibilem: et in alio loco dixit quod sensus est idem cum intellectu: et propter hoc intellectus semper transmutatur in eis sicut transmutat sensus: et intendit per transmutationem errorum qui accidit virtutis aut oblitio nem et alia accidentia in quibus existimat habere communicationem: et hoc intendebat Homerius quoniam dixit: quod sensus similis est intellectui.*

Omnis enī hic intelligere corporē opinatur: sicut sentire et sentire simile simili: sicut finis principia rationibus determinantur: et tamē oportet simul ipsos deceptō dicere: magis propter enim est animalib; plurimus temp⁹ in hoc perficit anima: unde necesse aut ut quidam dicunt omnia que vident esse vera: aut dissimilis tactum deceptionē esse. hoc. n. contrarium ei quod sile simili cognoscere. videtur autem et deceptio et scientia proximorum eadem esse.

Et omnes isti existimabant quod intelligere est corporale: sicut sentire et sentire sunt a simili ad simile: ut per determinationem: quātus debebant dicere cum hoc in errorem euā: h. enim magis propter est animalibus et mora ait in eo et longo tempore: et ideo necesse est ut sic licet quidā dicunt quod oia que transeunt per mentem sunt vā aut error sit tangere: et simile cognoscit per suum simile: et existimat quod error in dījūs sit idem.

Quoniam declarauit quod oportet post sermonem de virtute sensus perscrutari de oīa inter hanc virtutē et virtutē intellectus: dixit quod existimātū est intellectus esse corporalem sicut est sensus: et est quia multi antiqui credebat quod sentire et intelligere idem sunt. D. o. narrat cām ducentem eos ad hoc dicere et declarat quantū deficit eis in hoc: et dicit: oīa igitur isti existimant recte: et isti igitur hoīes existimabant quod intelligere et sentire virtutē corporis est: quod credebat quod sentire et intelligere sunt per simile: et quod hec vātes comprehendunt corp⁹: necesse est ut sint corporē: ut prius determinantur de hī in opinionē antiqui. D. o. quātus debebat dicere recte: et quātus oīos dicere cām erroris ex hoc modo. error. n. magis invenitur in animalibus: et aīa maiori rē inveniātū ignorās et errans per scīas. D. o. et id necesse est recte: et propter hoc quod dāt istā cām in cognitionē contingit eis: aut percedere hī quod dicunt sophistae quod oia trāficiunt per mentem: et oia imaginata sunt vera: aut dicere quod est aīam tāgēre sile: quod est corpus: et error tāgēre dissimile. n. est dījū falsus: et error est dījū vero: et hī quod dixit manifestum ē. s. si aīa comprehendit res per res existentes in ea sicut contingit eis si dixerint eā simile ē omnibus: quod in ea sunt oīas: ut nō sit error oīo: aut dicere cām esse proposita ex altero duorum dījūs existentiū in rebus: et sic inveniātū vātē qātū comprehendit dījū simile: et errabit qātū comprehendēt dījū dissimile. D. o. impossibile quod sequit ex hī et dixit: et existimat quod error in dījūs est idē: et hī contingit huic opinioni: ut error sit in proprio dījū ex unaquaque rē dījū: et manifestū est quod error potest accidere in vitroq; contrario indifferenter: et quod nō est prius vni pīrario mī.

Quod quidē igit̄ nō idēq̄ sit sapere & sentire manifestum est. hoc quidē n. in omnibus ē illud autem in paucis animalium est: sed neq̄ intelligere in quo est & recte & nō recte recte quidē prudētia & scientia aut opinio vera: nō recte autem contraria horū: neq̄ hoc est idē cui ipso sentire. Sensus quidē enim p̄prioꝝ semper verus est & omnibus īest animalibus: intelligere autem contingit & falso & nulli īest cui nō & ratio.

Dicamus enim q̄ sentire nō est intelligere: & hoc manifestum est: hoc enim existit in aliis omnibus: & hoc nō īuenit nisi in paucis animalibus: neq̄ intelligere in quo existunt vez & non verum s̄ua istis est idē cū sentire. sentire. n. res p̄prias semper est vez: & existit in omnibꝝ aliis omnibus. distinguere autem potest falsari: & nō est in alio animali nisi existunt.

152 Iste sermo potest esse responsio ad hanc particulā: q̄a superius a qua incepit qm indiget responsione. i. & quasi diceret: & quia antiqui determinabāt animam p̄ motum & comprehensionē: existimatum est q̄ cōprehensionē per intellectum & sensum est eadem q̄ vtrāq̄ sit cognitio: & erā multi antiquorū credebant hoc: ppter hoc qđ opinabant q̄ simile cognoscit suū simile. & quia hoc dicebant: dicam⁹ nos q̄ sentire nō est intelligere per intellectū: & p̄t intelligi ita q̄ responsio sit diminuta: & erit iste sermo principiū & quasi dicat: & qm declaratum ē q̄ necesse ē perscrutari de hac intentione: dicamus q̄ sentire nō est intelligere. D. d. & hoc manifestū est tē. i. & hoc & intellectus ē aliud a sensu est manifestū per se. sensus enim existit in oībꝝ animalibus: intellectus autem in paucis. l. in hominē: & dixit: paucis: ppter hoc qđ plura animalia cōmunicant homini in hac virtute: & quia hoc nō fuit manifestū in hoc loco accedit concessum: & q̄ nō possumus dicere q̄ oīa animalia intelligent. & qm he die virtutes sint in subiecto diuerse necesse est ut sint diuersae in esse. que enim diuersū in subiecto differunt in esse. D. d. neq̄ intelligere in quo sunt tē. idēst neq̄ res intellectū in quibus ē vez in maiori parte: & nō vez in maiori parte: sī q̄ sunt contraria sūt eadem cuꝝ contraria que sunt in sensu. l. in quoꝝ altero ē vez in maiori parte: & in altero error in maiori parte. sensus. n. semp dicit vez in rebus propriis: & falso in vniuersalibꝝ: intellectus autem contrario: vez in vniuersalibꝝ: & falso in propriis: & etiam sensus in rebus propriis magis durat sua veritas q̄ intellectus in rebus vniuersalibꝝ: & ideo dixit: sē per: qm dicit: sentire enim p̄pria vez est semper: & dixit p̄t: distinguere autem p̄t falsari.

Phantasias enim alterū est & a sensu & ab intellectu: & hoc nō sūt sine sensu & sine hac non est opinio. Qd autē nō est eadem phantasias & opinio manifestum est: hec quidē enim passio in nobis est qm volumus. p̄ oculis enim ē facere: sicut & in recordatiū positivū: idolum facientes: opinio autem nō in nobis est: necesse enim falso aut verum dicere.

Imaginatio autem est aliud a sensu & aliud a distinctione: & hoc nō sūt sine sensu: & sine hoc nō sūt consilium. Quoniam autē nō est cū intelligere & cōsiliari idem manifestū est: ista enim passio nobis est quando voluerimus. possumus. n. ponere in directo nostroꝝ oculoꝝ: sicut res deposita in cōseruatione & singere formas. existimari autē non est nobis: necesse enim est aut falsari aut verari.

153 Qum declarauit q̄ distinctio nō est nisi in habentibꝝ rationalabilitatem: incepit declarare q̄ distinctio que in quibusdam animalibus reputat esse ratio: nō ē nisi distinctio

que sit ab imaginatione: & q̄ imaginatio nō ē neq̄ sensus neq̄ intellectus: & dixit: imaginatio enim aliud est a sensu tē. i. & distinguere nō īuenit nisi in habenti rationem. Imaginari enim aliud ē a sentire & a distinguere per intellectum: & imaginari nō sit absq̄ sentire: & absq̄ imaginari nō sit consiliari. & quasi innuit hic alietateꝝ istaz trū virtutum sī prius & posterius ī natura. si enim sensus fuerit nō sequitur ut sit imaginatio: sed si imaginatio erit sensus erit: & similiter si intellectus erit: erit imaginatio: & non econuerso. D. d. quoniam autē nō est cū intellectu & p̄silio idem tē. i. iste sermo manifestus ē. D. d. ista enim passio est nobis tē. i. imaginatio enim ē voluntaria nobis. qm enim voluerimus imaginari res depositas ī virtute cōseruatione quas prius sensimus poterimus facere: & in hoc intendebat qm dixit: possumus enim p̄n. e tē. i. possum⁹ eran per hanc virtutē singere formas imaginabiles: quarū individua nūq̄ sensimus. existimare autem nō ē voluntarium: & hoc intendebat qm p̄t: necesse est enim: aut verum aut falso. i. contingit enim nobis necessario: aut existimare vez: aut falso: & nō est sicur ī imaginatione: & ista est vna rationē ex quibus apparet imaginarī aliud ē ab intelligere.

Amplius autem qm opinamur difficile aliquid aut terribile statim compatimur: similiter aut est si confidim⁹. sī phantasiam aut similiter nos habemus: sicut si essemus cōsiderātes in pictura difficult̄ & confidentia: sunt autē & ipsius acceptionis differentia scientia & opinio & prudētia & contraria horū: de quoꝝ differentia altera sit rō.

Et qm etiam nos existimauerim⁹ aliquid valde timorosum: statim patiemur. & similiter si existimauerimus aliquid audactū p̄ imaginationem: aut dispositio nostra erit sicut dispositio nostra si vidcremus res in formis tēꝝ timorosarum: aut audactiuarū: & differentie ipsius consilij sunt scientia & existimatio: & intellectus: & contraria istis. & sermo de differentiis istoz siet in alio loco

154 Hoc qđ dixit manifestū ē: & ē alla ratione q̄ imaginatio est alia a consilio & existimatione: quoniam q̄ nos existimauerimus aliquid timorosum futurū quoquo modo nos patim⁹ passio: ac si illud timorosum ēt p̄fens. & similiter qm nos existimauerimus aliquid audactū futurū statim patiemur: sed nō passio: quali illo audactiū existenti in presenti. qm autē imaginati fuerimus illud timorosum statim patiemur quasi p̄fens. & intendit hic per consilium: fidem: & locus in quo promisit loqui de istis differentiis videtur mihi esse liber & sensu sensato: illic enim loquitur de rebus particularibus istaz virtutum & in omnibus accidentibus eaz postremis.

De eo autem qđ est intelligere quoniam alterū est ab eo qđ sentire. huiusmodi autē: aliud phantasias: aliud opinio ēse videtur. De phantasia determinantes sicut & de altero dicendum ē. Si igit̄ phantasias ē sī quam phantasmas aliquid nobis si erit dicimus: & si nō aliquid sī metaphorā dicimus. vna quedam ē potentia horū: aut habitus sī quem discernimus: aut vez: aut falso dicimus. huiusmodi autē sunt sensus: opinio: scientia & intellectus.

Et quia intelligere aliud ē a sentire. & existimatur q̄ intelligere: aliud est imaginari: aliud consiliari: determinandum ē p̄iū de imaginatione deinde loquemur de alia intentione. Dicam⁹ igit̄ q̄ si imaginatio est que sit que dicitur imaginari nō sī similitudinez est aliqua virtus istaz virtutum: aut dispositio p̄ quā innuimus & experimē-

tamus: et dicimus vero aut falsum: et ex istis est sensus: et existimatio: et scientia: et intellectus.

155 *¶* Quoniam cōplicet sermonē de sensu: incepit post loqui de virtute imaginatiū: et dicit: et quod intelligere tē. i. et quod manifestū est aut ppter intelligere est aliud a sentire: sed non est ita manifestū quod intelligere est aliud a imaginatiū. exiſtūt enim quod actionū intellectus quedā est imaginari: quedā credere: et quod nulla est differētia inter imaginatiū et intellectū: quapropter determinandū est ppter de virtute imaginatiū: D. postea de virtute rationali. D. o. dicam? igitur quod si est imaginatio tē. i. dicamus igitur quod si est actio quod sit in nobis que dicitur imaginatio non finit similitudinem: sic dicit sensus falsus multo tempore: necesse est ut sit: aut aliqua istaz virtutum cōprehensaz distinctarum. s. aut sensus aut existimatio: aut scientia: aut intellectus: aut virtus alia ab istis virtutibus: et dispositio alia ab istis dispositionibꝫ ppter quā experimentamus entia. I. eligimus ea: et est vnu coꝫ per que debemus dicere vero aut falsū. D. incepit declarare quod non est aliqua istaz virtutū: et intēdit intellectum ut mihi videtur ppter propositiones: et per scientiaz illud quod prouenit ab eis.

Quod quidem igitur non sit sensus manifestum ex his est. Sensus quidem enim aut potentia: aut actus: ut visus et visio: phantasiatur autē aliquid et nullo hoc existente: ut qui in somniis postea finit potentiam sensus quidem semper adest viuentibus et non obstat: phantasia autem non. Si vero ei quod actu idem omnibus virtutibꝫ continget bestijs phantasiā inesse: videtur autē non ut formicæ: aut apī: aut vermi: postea hi quidē veri semper: phantasia autē plures falso. Amplius autē non dicimus quod operemur certe ēē sensibili: quoniam videtur hoc nobis homo: sed magis non manifeste sentimus: tunc et aut verus: aut falsus. Et quod quidē diximus apparent et dorſimentibus visiones.

Quoniam autem non est sensus: declaratur est ex istis rebus si sensus est: aut potentia est: aut actus. U. g. visus aut visio: et quandoq; imaginatur aliquid quod est neutrū. U. g. quod imaginatur in somno. Et amplius sensus est p̄sens: imaginatio autem non: et si esset in actu idem: tunc ēē posſibile ut imaginatio esset in omnibus bestijs et reptilibus quod non existimat. U. g. formicæ: apībus: et vermicibꝫ: et amplius ille semper est verus imaginatio autem ē falsa in maiori parte. Et amplius quoniam in rei veritate scimus hoc sensibile ēē hominem: non dicimus nos imaginari hoc esse hominem: hoc enim non dicimus nisi quod non manifeste fuerit homo: tunc erit: aut vero: aut falsū. Et ex his que ppter diximus ēē quod etiā clausis oculis imaginatur imaginatiūbus.

156 *¶* Quoniam autem imaginatio non ē sensus declarabūt ex istis rebus quas dicimus. Quaz vna ē quod sensus ē duo bus modis: aut i potētia. U. g. visus quod non agit: aut i actu. U. g. visio est aliqua imaginatio quod non est in actu: nec i potentia. s. imaginatio que est in somno finit quod est in actu: non est sensus in potētia: et finit quod iste actus ē ēē sine presentia rerum sensibiliū non ē etiā sensus in actu. D. o. et amplius sensus semper ē ppter tē. hoc est secundū argumentū. Et quod sensus semper sit cū ppter sensibiliis: imaginatio autē non: sed cū absentia. D. o. et si in actu esset idem tē. i. hoc est tertius argumentū. Existimat enim quod non omne animal imaginat: et est animal quod non mouet ad sensibiliū nisi apud ppterias eoz in actu: ut vermes et musce: apes autē et formice nec fario imaginant: apes vero ppter artificiū: formice autē ppter

depositionem: sed non enī de exemplo. D. o. et amplius ille semper est verus tē. hoc est aliud argumentū: et est quod sensus sunt veri semper. i. in maiori parte: imaginatio autē falsa est in maiori parte. D. o. et amplius quod in rei veritate tē. hoc est quintū argumentū: et est manifestū per se. non enim dicimus quod sensus aliquid esse tale in rei veritate et imaginari eū si quod sensus vere non cōprehendit ipsum esse talem: et si sensus est idem cum imaginatione oportet quod vbi dicit: ibi dicere imaginatio. D. o. et ex his quod ppter diximus tē. i. et alia rō est et ppter quā ppterdictis. s. quod multo tē. ens imaginat forme clausis oculis.

At vero nequod semper vera dicentium: nequod vna erit: ut scientia: aut intellectus: est enim phantasias et vera et falsa. Relinquit ergo videre si opinio sit enim et opinio vera et falsa: sed opinioni quidem inheret fides: non enim contingit opinione de quibus uidetur non credere. Bestiarum autē nulli inest fides: phantasia autē multis. Amplius si omnem opinionē sequitur fides: fide autē sua fides est: fissionē autē sequitur ratio: bestiæ autē quibusdam phantasia inest quidem: ratio re non.

Et etiam non est aliquod istoz: que semper iudicant sicut scientia et intellectus: est enim imaginatio falsa. Remanet igitur considerare vnu sit existimatio: quoniam existimatio quandoq; est vera: quādoquod falsa: sed existimationez consequitur fides impossibilis enim est ut qui existimat non credat quod existimat et nullū brutum et reptilium habet fidem. Imaginatio autem est in pluribus eoz. Omne igitur existimationē consequitur fides fidei autē consequitur sufficientia: sufficientia autē rationabilitas: et reptilium et brutoz quedā habent imaginationē: rationē autē non.

157 *¶* Quoniam destruit imaginatiū esse sensum: incepit deſtruere eam esse scientia aut intellectum aut existimationez et dicit: et enī non est vnu istoz tē. i. et si imaginatio esset scientia: aut intellectus semper iudicaret: sed non ē ita: ergo non est scientia nequod intellectus. D. o. Remanet igitur tē. id est remanet igitur considerare vnu sit existimatio quod vnu dicit iudicans et quādoquod falsas: et h̄ facit existimare eas esse candē virtutē finit duas affirmatiūas in lecida figura D. o. sed existimationē sequitur tē. i. sed existimationē semper consequit fides: et si imaginatio esset existimatio cōtingeret ut omne imaginans haberet fidem: sed multa imagnant: non habebit fidem: nullū enim brutoz habet fidem: et plura eoz imaginantur. D. o. omne igitur existimationē tē. i. et quia omne existimās est credens et omne credēs sibi sufficit: et omne quod sibi sufficit haberet rōnē: necesse ē ut omne existimās habeat rōnē: et si imaginatio ēē existimatio tūc ēē imaginans haberet rōnē: sed multa brutoz et reptiliū uident habere imaginationē: sed non rationē oīo: ergo imaginatio non est existimatio.

¶ Manifestum ergo quoniam nequod opinio cū sensu: nequod per sensum: nequod copulatio opinionis et sensus erit phantasia: propter hoc et manifestū autem quod non alia quedā est opinio: sed i la que quidem est cuius est et sensus. Dico autem ex alibi opinione et sensu copulatio phantasia est: non enim ex opinione quidem albi est: ex sensu autē boni. Apparere igitur est opinari quod quidem sentitur non finit accidens.

Et manifestum est quod imaginatio impossibilis est ut sit existimatio cū sensu: nequod compositio existimationis et sensus ex istis rebus. Et ex hoc manifestū est quod existimatio non est a licuius alteri.

ab eo cuius est sensus etiam si compositio que fit ex existimatione albi et sensu eius quod est imaginatio. Impossibile est enim ut sit ex existimatione boni et sensu albi; sed imaginatio est existimatio eius quod sentitur non accidentaliter.

158 Quid declaravit quod impossibile est ut imaginatio sit ex simili: non aut sensus: aut scientia: aut intellectus: et rursum sicut aliqua virtutum rationis: incepit declarare etiam quod non est copositum ex existimatione et sensu: ut dicebant quidam antiquorum: et dixit: et manifestum est etiam. manifestum est quod imaginatio non est existimatio puncta cum sensu: neque virtus composita ex existimatione et sensu ex sermonibus predictis in quibus declarauimus quod imaginatio non est aliqua ista virtutum: quoniam si esset copposita ex eis contingenter ut vere dicere de ea proprietates illarum virtutum ex quibus componiunt modo medio compositur: enim ex aliis: non esse est ut in eo existant quoque modo existentia in copoientibus: et hoc etiam manifestum est quod existimatio vere non esset alicuius nisi eius cuius est sensus: sed debetur esse eisdem intentionis. si copositum que sit ex existimatione albi et eius sensu ut quidam dicebant esset imaginatio: et innuit Platonem opinantem ut reputo: quod imaginatio est ut in eodem componatur nobis existimatio et sensus insimilis. Dicitur impossibile est enim ut sit etiam. existimatio enim est boni et sensus alibi: et impossibile est ut imaginatio sit compositum ex existimatione eius quod est idem esse album et bonum. existimatio enim et sensus secundum hunc modum non erunt eiusdem nisi accidentaliter: imaginatio autem apud eos est existimatio et sensus eiusdem rei non accidentaliter: aut est necessarium ut sit ita: quoniam si imaginatio est eiusdem rei: et hoc manifestum est et componit ex existimatione et sensu: neceesse est ut existimatio et sensus sint eiusdem rei essentialiter.

Apparent autem et falsa de quibus sumul acceptione veram habent. Et videtur sol unus per diis: sed creditur maior esse habitatione. Accidit igitur aut absicere sui ipsius veram opinionem quaz babebat falsam: salvare non oblitum nec de credente: aut si adhuc habet candorem: necesse est veram vel falsam: sed falsa facta est quoniam lateat trascendentes res.

Et imaginamur etiam res falsas et quoniam habemus in eis opinionem veram. Uero quoniam nos imaginamur quantitate solis esse pedalem: et credimus ipsum esse maiorem terra. contingit igitur aut ut homo prouiciat existimationem quam habebat: et est falsa salute rei sine vigilie et sine sufficietia et contrario: ac si fuerit permanens adhuc in ipsa: nec esset hoc idem erit vero et falsum: sed non efficietur falsum nisi quod res transmutata absque eo quod sit percepta.

159 Et signum eius quod existimatio et sensus non sunt eiusdem rei comprehendentes est quod multo rati contradicunt sibi in eadem re: sentimus enim rea falsas: et cum hoc habemus in eis opinionem veram. Uero quod visibiliter sentimus quantitatem solis esse pedalem: et cum hoc opinamur vere sole esse maiorem terra. Dicitur autem contingit igitur aut ut homo prouiciat etiam. contingit igitur si existimatio et sensus in talibus rebus sint eiusdem: comprehendentes aut ut homo prouiciat opinionem veram in istis rebus: sed opinio sit salua non transmutata: propter transmutationem rei de qua est opinio: ab aliqua dispositione in alia neque propter hoc quod opinans etiam transmutatur: propter aliquam insinuationem: aut vigilie: aut argumentum quod induxit conclusionem contraria: sed transmutata pro se: quoniam sensus et existimatio: quod sunt eiusdem. dico ut prouiciat aut ut remaneat in ea credendo duo contraria insimilis et erit res in se vera et falsa insimilis in eo tempore. D.

160 sed non efficit falsa nisi quod res transmutatur: et in impossibile est ut opinio vera revertatur et falsa pro se: et non sit falsa nisi quod res transmutata in se absque eo quod illa sit percipita et quoniam impossibile est ut eadem res sit vera et falsa: et immobile ut vero transmutet ex se sine transmutatione rei ergo impossibile est ut existimatio et sensus sint eiusdem rei.

Non ergo unum aliquid hoc est neque ex his phantasias: sed quoniam est moto hoc moueri alterum ab hoc phantasia autem uidetur motus esse et non sine sensu fieri: sed in his que sentiuntur quoque sensus est: est autem motus fieri ab actu sensu.

Imaginatio igitur non est aliqua ista neque ex eis: sed sicut aliquid mouetur per motum alterius: et imaginatio existimatur esse motus. Et impossibile est ut sit sine sensu: sed in eis que sentiuntur: et in eis que habent sensum: et sit etiam motus ab actione sensus.

Quoniam destruit imaginacionem esse aliquam ista virtutum aut copositum ex eis: incepit demonstrare substantiam et essentiam eius: et dicitur: imaginatio igitur etiam. declaratum est igitur ex hoc sermone: quod imaginatio non est aliqua ista virtutum neque copposita ex eis: sed substantia isti virtutis est quod dico: quoniam si sint quedam que mouentur ab alia et mouent alia: et imaginatio uidetur esse virtus mobilis et passiva ab alia: et impossibile ut sit sine sensu: sed est in rebus sensibilibus et in animalibus habentibus sensum perfectum et possibile est ut motus fiat a sensu qui est in actu: necesse est ut imaginatio in actu nihil aliud sit nisi perfectio istius virtutis per intentiones sensibiles existentes in sensu secundum modum secundum quem sensus perficiunt per sensibilia que sunt extra animam: et quod prima perfectio istius partis anime sit virtus que innata est se assimilare sensationibus que sunt in ipso sensu communis: sed Alioquin populus in hoc sermone procedens: et tacuit consequens: quod est manifestum: et post declarabit ipsum modo perfectiori: et iocundum cum in hoc loco.

Et hunc simile necesse est esse sensum: erit vero quod phantasias ipse motus non sine sensu contingens neque non sentientibus inesse: et multa est secundum ipsum facere et pati habens: et esse veram et falsam: hoc autem accidit propter hoc quod prius quidem sensus est verus aut quod paucissimum habens falsum. Secundo autem accidere hoc et hoc iam contingit mentiri. Quod quidem enim album non metitur. Si autem hoc album: aut aliud metitur. Tertio autem communium et consequentium accidentia quibus insunt propria. Dico autem ut motus et magnitudo accidentum sensibilibus circa que est maxime iam decipi. secundum sensum autem motus ab actu facius differt a sensu qui ab his tribus sensibus. Et secundum quidem praesentia et veritas: alijs autem patitis et absentis erunt vires falsi: et maxime quoniam procul sit sensibile. Si quidem igitur nihil aliud habent que dicta sunt nisi phantasias: hoc autem est quod dicitur est phantasias vires erit motus et sensus secundum actum factus.

Et ideo ut sit sit similis sensu: iste enim motus in impossibile est ut sit extra sensum: aut sit in carente sensu: et ut sit illud quod haber ipsum agens et patiens et multas res: et erit verus et falsus: et contingit hoc propter hoc quod narrabo: sensus vero etiam propter hoc est verus: et fere non cadit in ipsum falsitas. Deinde post sensus rei quem sequuntur ista: et in hoc loco potest fallari. Uero hoc esse album: in hoc enim non falsat: quoniam autem album est hoc: aut aliud fallatur. Deinde tertius sensus: et est sensus communis.

nium consequentium res quas consequuntur, p̄ha
z sunt ea quoꝝ est ē proprior in eis. Et dico mo-
tum z quantitatē z sunt ea que cōtingūt sensibili-
bus: z in istis p̄prie cadit error. Sensus igitur z
motus qui sunt ab actu differunt a sensu: z diffe-
runt ab istis tribus modis sensus. Primum igit̄
quando sensus fuerit p̄sens erit verus. Et aliis
fallatur siue fuerit p̄sens siue absens: maxime q̄n
sensibile fuerit remotus. Si igitur q̄d narrauimus
nō est alio modo q̄d o. ximū: z illud q̄d narrauī
est ēst imaginatio. Imaginatio igit̄ est motus
a sensu qui est in actu.

161. Et necesse est si imaginatio ē motus a sensu in actu ut
iste motus qui est imaginatio sit similis sensui in eis q̄ p̄tin-
gant sensui: z q̄ sit impossibile ut iste motus sit extra sen-
sum: aut extra animalia: z sunt ea que habet hāc virtutem
ex animalibus agentia per illā z patientia multas res z sit
vera z falsa; sicut est de sensu. D. o. z pingit hoc r̄c. i. z co-
tingit ut in imaginatione accidat vix z fallum quz sit mo-
tus a sensu qui est ī actu ex hoc q̄d narrabo de hoc q̄d ac-
cidit in sensu. sensu enīz quidam est verus in maiori pre-
z est sensus qui est rex p̄pria. U. g. hoc ē albus: aut nigrus
z quidam est falsus in maiori parte: z est duobus modis se-
sus sensibiliū accidentalū. U. g. q̄ iste albus est Socrates uel
Plato: z sensus sensibiliū comūnum. U. g. p̄terat z mo-
tus: quoniam in his duobus modis sensibiliū cadit error:
z quoniam ita sit necesse ē ut imaginationi accidat de hoc illō
q̄d accidit sensui z plus. Primo autem q̄d motus qui sit in
imaginatione a sensu qui est in actu differt a motu qui est
in sensu a sensibiliib⁹ apud absentia sensibiliū: z p̄pter h̄z
accidit falsitas imaginationi. Scđo vero q̄d motus istoz
triū modoz sensus ad virtutē imaginatiū differunt ab in-
uicem: imaginationi autem que est sensibiliū p̄prioꝝ quando
sensus comprehendit ea plus omni modo est vā. Imagi-
nationi autem que ē alioꝝ modoz sensibiliū h̄z comprehe-
dat ea est falsa: quoniam sensus errat in eis. D. o. Sensus igit̄
z motus qui sunt ab actu differunt a sensu: z hoc nūbi uel-
decur comprehensio igitur z motus qui sit a sensu in actu
que sunt imaginatio: differunt a sensu in actu ī eo q̄d in-
ueniuntur de veritate z in sensu: z intendebat p̄ hoc q̄ sensus
est verus: z quoniam sensible absentia ueritatis transmuta-
buntur illa signa remanentia ex eo in sensu: z hoc erat cā
errois virtutis imaginatiū: h̄z sensus fuerit verus. D. o. z
differt ab istis tribus r̄c. i. z differt iste motus qui sit ex tri-
bus modis sensus in actu: s. qui sit in virtute imaginatiū
ab istis tribus modis sensus. motus igit̄ qui sit a sensu: qui
sit a p̄mī sensibiliū p̄prioꝝ erit verus quando sensus fu-
erit p̄sens. i. q̄n sensus eoꝝ in actu p̄cedit imaginationē
Duo autem alii motus qui sunt a duobus alijs modis sen-
sus in actu: qui sit a duobus alijs modis sensibiliū falsat:
h̄z sit p̄fens sensus z senserit illa ante imaginationē: z ma-
xime quando tempus cōprehensionis sensibiliū a sensu fue-
rit remotus. z q̄ necesse est si imaginatio est motus a sc̄iu
in actu ut imaginatio sit similis sensui in omnibus dispo-
sitionibus: z ut sit possibile reddere cās oīuz apparentiū
in ea per sensum: z si fuerit similis sensui in oībus dispo-
sitionibus ut sit motus a sensu in actu: z apparet q̄d est si
milis: z iam apparuit etiā ex hoc sermone q̄ causas oīuz
apparētiū in ea possumus reddere finē q̄ est motus a se-
su: z q̄ impossibile est reddere eas per alia virtutē: z tunc
q̄ necesse est hoc totū: cōgregauit omnia que dixit: z de-
dit cōclusionem quam intendebat z dixit: Si igit̄ quod
narrauimus r̄c. i. si igit̄ hoc q̄d narrauimus de hac parte
anime viderur esse z omnia que cōtingunt in ea nō cōtinguunt
in ea nūbi finē q̄ est motus a sensu qui est ī actu nūbi
per alia virtutem anime: sed si posuerimus ipsam ēē aliaz

virtutē ȳ virtutū anime cōprehensuarū: aut cōpositum ex
pluribus vna eāp̄ cōtinget impossibile: ut declararū est
ex hoc sermone. illud autē q̄d narrauimus est illud q̄d di-
citur imaginatio ī rei veritate ergo ī imaginario ē motus
a sensu qui est ī actu. Et debes scire q̄ imaginatio uidet
se motus a sensu ī actu per alterꝝ duos. Quoꝝ vnum
est: q̄d cum fuerit positū q̄d nō est modus quē possibile est
dicere nisi modi predicti. s. aut sit scientia: aut intellectus
aut existimatio: aut sensus: aut cōpositum ex eis: aut mo-
tus factus a sensu: z ex omnibus accidit impossible nisi ab
eo q̄d si morus a sensu ī actu nullum accidit impossibi-
le: necesse est ut imaginatio sit motus a sensu ī actu. Se-
cundum autē est q̄d cum fuerit positū ipfaꝝ esse cū sensibi-
li z sensibiliū: z similem eis in omnibus suis dispositioni-
bus poterimus reddere causas omnium apparentiū ī ea
ex hoc modo. Unde necesse est ut sit motus a sensu ī actu
z Ar. cōgregauit ambo z p̄clusit: q̄d necesse est ut substi-
tua imaginatio sit ista substātia. Et sic debemus intelli-
gere sermonē Ar. ī hoc loco.

Quoniam autem visus maxime sensus est
z nomen a lumine accepit: quoniam sine lumine
nō est videre: z quoniam immanent z similes sunt
sensibiliū: multa h̄z ipsos operātur animalia: alia
quidem q̄d non habent intellectum ut bestie: alia
vero ex velamento intellectus: aut passionē: aut
egritudine: aut somno ut homines. Ex phātasia
quidem igit̄ quid est z p̄pter quid est: dictūz sit
intantum.

Et quia visus est proprie sensus: deriuatum
fuit ei nomen a luce. impossibile enim est videre
sine luce. Et quia sensationes singuntur ī eo z ip-
se est eodem modo. Ideo animal agit per ipsum
multa. Quoꝝ quedam sunt quia nō habent intel-
lectum ut bestia: z quedam quia forte intellectus
in eo syncopiat ab aliquo accidente: aut infir-
mitate: aut somno ut homines. hoc igit̄ sit finis
noſtri sermonis: quid est: z quare.

162. Et q̄d visus p̄prie est illud q̄d ī sensu p̄mo: quoniam est
nob̄illissimus sensuū z nō perficit nūbi a luce: ideo nomen
istius virtutis deriuat a noīe lucis ī lingua greca. D. ince-
pit narrare ueritatem istius virtutis ī animalibus sci-
licer causam finalē: z dicit: z q̄d sensationes singuntur:
z in eo idest z quia sensationes singuntur: z remanet in ani-
mal ī imaginari post abſitiam sensibiliū ī eo mō finē quez
erant apud p̄nitiam sensibiliū. Ideo animal mouet ab
istis sensationibus per hāc virtutē apud abſitiam sensibiliū
multis motibus ad sensibiliū: z nō sensibilia querē-
do uilez: fugiendo noctuū: quēadmodū mouebat p̄ sen-
sus a sensibiliib⁹: ita q̄ animal nō carer ueritate ī p̄nitia
sensibiliū apud abſitiam eoz: sed ista virtus remanet ī
eo mō finē que erat apud p̄nitiam sensibiliū: z vniuersa-
liter uirtus apud p̄nitiam sensibiliū: data ē huic virtuti
apud abſitiam sensibiliū. Ita q̄ animal per hoc h̄z ēē no-
bilissimum ī habēdo salutē. D. o. quoꝝ qdā nō habet in-
tellectū r̄c. i. qdā animalia agūt p̄ hāc uitez: q̄d nō habet
intellectū: z habet istā virtutē loco intellectus ī acqrendo
salutē: z qdā agūt p̄ illā q̄d intellectus fuerit syncopat
ab infirmitate aut alio: z sūt animalia habētria intellectus
ut homines: tūc enī est eis loco intellectus. hic igit̄ est finis
de imaginatione quid: z quare. Et hec duo naturaliū sit
desiderata.

E parte autem anime qua cognoscit aia et sapit: siue se parabili existente: siue non se parabili est in magnitudine: sed in ratione considerandum quod habet differentiam: et quomodo quidem sit ipsum intelligere.

De parte autem anime percutandu[m] est per quam aia cognoscit et intelligit: utrum est pars differens: aut non differens in magnitudine: sed in intentione. Et percutandum est de differentia que sit: et quomodo sit formare per intellectum.

Quum cōp̄lēuit sermonē de virtute imaginativa que sit et quare: incepit p̄scrutari de rationabili: et querere in quo differt ab alijs virtutibus cōp̄henditius. s. virtute sensus et imaginationis: et hoc in p̄ma et ultima p̄fessione et in actione et in passione propria: quum necesse est ut virtutes diversae diuersentur in his duobus: et quum in his duobus fuerit diversus manifestum est et necesse est ut diuersentur in qualitate actionis: si fuerint actiua: aut passionis si passiuæ: aut aut in virtutib[us] si virtutib[us]: et quia intentio eius est talis: incepit p̄mo demonstrare quod esse istius virtutis. s. ipsam esse diuersas ab alijs virtutibus anime: manifestum est per se: quod per banc virtutem diversus homo ab alijs animalibus: ut dictum est in multis locis: et quod hoc est ordinib[us]: ut p̄ferat ab alijs virtutibus in subiecto: sicut in intentione: aut non differat in intentione: non est necessarium ad p̄sciendū in hac percutatione: sed forte ex hac percutatione declarabit quonodo: et dicit: De parte autem anime rei. i. pars autem anime qua cōp̄hendimus cōp̄hensione que dicitur cognoscere et intelligere: quum manifestū est esse diversa ab alijs virtutibus: et ignorare. Pūmo utrum p̄ferat ab alijs virtutibus anime subiecto et intentione: ut Plato et alijs dicunt qd subiectum istius virtutis in corpore aliud est a subiecto alio: aut non differt ab alijs in subiecto s. in intentione: non nocet in hac percutatione quod intendimus modo percutandū est de differentia qua ista virtus differt ab alijs. D. o. et quomodo est formare per intellectum. i. et p̄us percutandū est quomodo est formare per intellectum: virtus sit actio aut receptio. Scire enim actiones aie p̄us est apud nos qd scire eius substantiā: et uide qd intēdebat h[oc] per cognitionē cognitionē speculatiuam: et per intellectum cognitionem operatiuā: quum intellectus sit communis omnibus cognitioni aut non.

Si igitur est intelligere sicut sentire aut pati aliquid utiqz erit ab intelligibili: aut aliquid huiusmodi alterum.

Dicamus igitur quod si formare per intellectum est sicut sentire aut pati: et alio modo ab intellectu: aut aliud simile.

Quum narravit qd p̄incipium percutationis de sua huius virtutis est percutari de genere huius actionis que est formare per intellectum: et scire genus qd p̄cedit differentiam: incepit p̄mo dubitare in hoc utrum formare per intellectum sit de virtutibus passiuis: sicut est sensus: aut de actiua. et si est de passiuis: utrum est passiuū ppter h[oc] est materiale quoqmodo: et mistū cū corpore. i. virtus in corpore: sicut sensus est passiuus: aut nullo modo est passiuus: qd non est materialis: neq; mistū cū corpore omnino: sed de intentione passionali h[oc] receptionē: et dicit: Dicamus igitur quod si formare rei. i. dicamus igitur quod si potuerimus quod formare per intellectum: est sicut sentire. s. ex virtutibus passiuis: adeo quod p̄ma virtus intellectiva recipiat intellectu[m]: et cōp̄hendat ea: quādmodū virtus sentiens recipit sensibilita: et cōp̄-

bendit ea: necesse est alioq[ue] duoz: aut ut accidat ei aliquod trāmutatio et passio ab intellectu similis trāmutationi que accidit sensui a sensato: qd perfectio sensus est virtus in corpore aut ut non accidat ei trāmutatio similis trāmutationi sensu et passione eoꝝ a sensato: qd p̄ma perfectio intellectus non est virtus in corpore: non accidit ei omnino: et hoc intēdebat quod dixit: aliud simile. i. aut non patiat passione equali passio: aliud simile. s. non accidit ei trāmutatio similis trāmutationi qd accidit sensui: sed solū assimilat sensui in receptione: qd non est virtus in corpore.

Impassibilem ergo oportet esse susceptiuum autem speciei et potentia huiusmodi: sed non hoc et similiter se habere sicut sensituum ad sensibilita[bus] sicut intellectu[m] ad intelligibilita[bus].

Oportet igitur ut sit non passiuum sed recipit formam: et est in potentia sicut illud: non illud et erit dispositio eius sicut similitudinem: sicut sentiens apud sensibilita[bus]: sicut intellectus apud intelligentia.

Quum narravit qd p̄mo necesse est percutari de hac actione que est formare per intellectum: utrum est passiuus aut actiuus incepit ponere illud qd vult declarare. s. ipsu[m] esse de virtute passiuæ quoqmodo: et qd est non trāmutabile: qd non est corpus: neq; virtus in corpore: et dicit. Oportet igitur ut sit non passiuum: rei. i. qd cum bene fuerit percutandu[m] de hoc: apparebit qd necesse est qd ista pars aie per quā sit formare est virtus non trāmutabilis a forma quā cōp̄hēdit sed non h[oc] de intentione passionali: h[oc] qd recipit formam quam cōp̄hēdit: qd est in potentia illud qd comprehendit: sicut sentiens non qd est aliquid hoc in actu corpus aut virtus in corpore: sicut ē sentiens. Et h[oc] intēdebat qd dicit: et ē in potentia sicut illud non illud. i. et est in potentia sicut sensus non qd illa virtus ē aliquid hoc: aut corpus: aut virtus in corpore. D. o. et erit essentia eius sicut exemplū: sicut sensus apud sensibilita[bus]: potest intelligi sicut necesse ē ut sit de virtutibus passiuis: ita qd p̄portionis sensus ad sensibilita[bus] sit sic p̄portionis intellectus ad intelligibilita[bus]: sicut similitudine sermonis erit trāpositio: et tunc d[icit] legi sic: o[ste]r[um] ut dispositio erit sicut similitudine: sicut sensus apud sensibilita[bus]: sicut intellectus apud intelligibilita[bus]: et ut sit non passiuū passione: sicut p[ro]p[ri]o sensus ad sensibilita[bus] sit sic p[ro]p[ri]o intellectus ad intelligibilita[bus]: et hoc in ordine sermonis erit trāpositio: et tunc d[icit] legi sic: o[ste]r[um] ut dispositio erit sicut sentiens apud sensibilita[bus]: sicut intellectus apud intelligibilita[bus]. i. qd ponere ipsum non passiuū non ē dicit huic qd p[ro]p[ri]o sentientia ad intellectum sit sicut p[ro]p[ri]o sentientia ad sensum: sed forte p[re]cedendo ipsum habere h[oc] p[ro]p[ri]onem: erit necesse ut sit non trāmutabile: et coget nos ad illā explicationem: hoc qd intellectu[m] habere h[oc] p[ro]p[ri]onem: manifestū est per se: aut p[er]petuū hoc qd est qd p[ri]ncipium ad sciendum ipsum esse non passiuū: neq; trāmutabile.

Necesse itaqz quoniam omnia intelligit immistū esse: sicut dicit Anaxagoras: ut imperet. H[oc] autem est ut cognoscat despectum: apparere enim p[ro]hibet extraneū: et obstruer.

Oportet igitur si intelligit omnia: ut sit non mistū: sicut dicit Anaxagoras: ut apparet. s. ut cognoscat. Si enim in eo apparuerit apparet manifestū est per alium qd ē aliud.

D[icit] posuit qd intellectu[m] mālis recipies d[icit] eē de gñē virtutē passiuaz: et cū hoc non trāmutat apud receptionē: qd neq; ē corpus: neq; virtus in corpore: dedit demonstrationē super h[oc]: et dicit: necesse ē igitur si intelligit rei. i. necesse ē si cōp̄hēdit oīa extīta extra animā: ut an cōp̄hēsionē sit nominātus ex h[oc] mō in gñē virtutē passiuaz: et ut sit non mistū cū corporib[us]. s. neq; corpus: neq; virtus in corpore nō: aut animalis: sicut dicit Anaxagoras. D. o. ut co-

gnoscat rō. i. necesse ē ut sit nō misus: ut comprehendat oīa & recipiat ea. Si enim fuerit misus: nūc erit aut corpus: aut virtus in corpore. & si fuerit alterz: istoꝝ habebit formā p̄pū: que forma ipedet eū recipere aliquā formā alienā: & hoc int̄debat q̄ dixit: si enī apparuerit in eo rō. i. si enim habuerit formā p̄pū: rēz: nūc illa forma ipedet eū a recipiendo formas diueras extraneas: q̄ sunt alie ab ea. Sed modo p̄siderādū ē i his p̄positionib⁹ quibus Ar. deca rauit hec duo de intellectu. s. ipsum ē i ḡnē virtutē passiū: & ipsum ē nō trānsmutabile: q̄ neq̄ est corpus: neq̄ virtus in corpore: nam h̄ duo sūt p̄ncipiū oīz q̄ dicuntur de intellectu. & sicut Plato dicit: maximus ferro debet esse in p̄ncipio: minimum enim error i p̄ncipio ē cā maximū erroris i fine: sicut dicit Ar. dicamus iḡ quoniam quā formare p̄ intellectu ē aliquā mode de virtutib⁹ operari: sicut ē de virtute sensus: manifestū ē ex hoc. Utritus n. passiū sunt mobiles: ab eo cūt attribuuntur: acture autem mouent illud cui attribuuntur. & quia res non mouet nisi fin q̄ est i actu: t̄ mouet fin q̄ est i potētia: necesse est in q̄tus rez forme sunt in actu extra animā: ut moueat alia rōnāles fin q̄ coprehēdēt eas: quādmodū sensibilia: & in q̄tum sunt entia in actu: necesse ē ut moueat sensus. i. ut se fūs moueant ab eis: & ideo anima rōnalis indiget p̄sidera re intentiones que sunt in virtute imaginativa: sicut sensus indiget sp̄cere sensibilia: s. i. ut q̄ forme rep̄ ext̄rificarū mouet hāc virtutē: ita q̄ mens aufer eas a materijs. & facit eas p̄mo intellectu i actu postq̄ erat intellectu i potētia: & hoc modo uidet q̄ ista anima ē actiua nō passiva. Fin iḡ tur q̄ intellectu mouēt ē est passiva: & q̄ mouent ab ea ē actiua: & ideo dicit Ar. post q̄ necesse est ponere in anima rationali has duas intentiones. s. virtutē actionis & virtutē passionis: & dicit aperte q̄ vtraz pars eius est neq̄ generabilis neq̄ corruptibilis: ut post apparebit. Sed hic incipit notificare substātiā virtutis passiū: quin hoc sit necesse in doctrina: ex hoc igitur declarat & hec differētia. s. passionis & receptionis: existit i virtute rationali. Quoniam aut̄ substātia recipies has formas: necesse est ut nō sit corpus: neq̄ virtus i corpore: manifestū est ex p̄positionib⁹ quibus Ar. vñus est i h̄ sermone. Quaz vna ē q̄ ista s̄ba recipit oēas formas materialib⁹: & hoc nouē est de hoc intellectu. Secunda aut̄ ē q̄ omne recipies aliquid necesse ē ut sit denudatum a nā recepti: & ut sua s̄ba nō sit s̄ba recepti in specie. Si enim recipies est de natura recepti tū res recipet: & tū mōves ester motū. vñ necesse ē ut s̄bus recipiens colorē careat colore: & recipies sonū careat sono: & h̄ p̄positio ē vera i fine dubio: & ex his duabus sequitur q̄ ista s̄ba que dicit intellectus materialis nullam habeat in sua natura de formis materialib⁹ istis: & q̄ forme materialib⁹ sunt aut corpus: aut forme i corpore: manifestū est q̄ ista s̄ba que dicit intellectus materialis nō ē corpue: neq̄ forma i corpore: est iḡ nō misus cū materia oīo. Et obes scire q̄ illud q̄ dedit hoc necessaria ē q̄ ista substātia est & q̄ recipiens formas rez materialib⁹ uel materialib⁹ non h̄z i se formam materialē. s. cōpositū ex mā & forma: & neq̄ est etiam aliqua forma formaz materialib⁹: forme enīz materialib⁹ nō sūt separabiles: neq̄ ē enī ex formis p̄mis simplicib⁹: ille enī nō sunt separabiles: s. nō recipiunt formas nisi diueras: & fin q̄ sunt intellectu i potētia nō i actu est iḡ aliud ens a forma: & a materia: & p̄gregato ex eis. Utraz aut̄ substātia habeat formā diuerā in ē a formis materialib⁹ adhuc nō declarat ex h̄ sermone: p̄positio enīm dicit q̄ recipies q̄ est denudatum a natura recepti intellectu a natura speciei illius recepti: nō a nā sui generis: & maxime remoti: & maxime eius q̄ dicitū ē p̄ equocationē: & id dixim⁹ q̄ i s̄bus factus iuenerit mediū ter dīta q̄ coprehēdit: contraria enī alia sūt i specie a medio: & q̄ talis ē dispo

sitio intellectus mālis. s. q̄ ē vñū entū: & q̄ potētia nō ē abstracta: & nō h̄z formā māle: manifestū ē ipsū ē nō passiū: q̄ passiū. s. trānsmutabilita sunt forme materialib⁹: & q̄ est simplex sicut dicit Ar. & separabilis: & sic intelligit nā intellectus mālis apud Ar. & post loquemur de eis dubijs.

Quare neq̄ ipsius ē ē nām neq̄ vñā: s. ad h̄ q̄ possibilis sūt vocatus vñic̄ aīe intellectus. dico autē intellectū quo opinat & intelligit aīa: & h̄ nihil est actu eoz q̄ sūt aīi intelligere.

Et sic nō habebit nām nūl istā. s. q̄ ē possibilis: illud igit̄ de aīa qd̄ dī intellectus: & dico intellectū illud per qd̄ distinguimus & cogitamus nō ē i actu aliquid entū aīq̄ intelligat.

Quoniam declarauit q̄ intellectus materialis nō h̄z aliquam formā materialib⁹: incepit diffinire ipsū hoc modo: & dixit Nō enī h̄z nām h̄z nūl nām possibilis ad recipiēdū formas intellectas māles: & dixit: & sic nulla h̄z nāz rō. i. illud igit̄ ex aīa qd̄ dī intellectus mālis nullā h̄z nām & essentiaz qua p̄stituat h̄m q̄ ē mālis nūl nām possibilis: quā de nudet ab oībus formis mālib⁹ & intelligib⁹. D. d. & dico intellectus rō. i. & iterando p̄ intellectu h̄ virtutē sie q̄ dī intellectus vere: nō virtutē q̄ dī intellectus large. s. virtutem imaginativā i lingua greca: s. virtutē qua distinguimus res speculatiuas: & cogitamus i rebus operationis futuri. D. d. nō ēi actu aliquid entū aīq̄ intelligat. i. diffinitor iḡ intellectus mālis ē illud qd̄ ē i potētia oēs intentiones formaz māliū vñuersaliū: & nō ēi actu aliquid entū aīq̄ intelligat ipsū, & qui ista ē diffinitor intellectus mālis: manifestū est q̄ differt apud ipsū a p̄ma mā in h̄ q̄ iste ē in potentia omnes intentiones formaz vñuersaliū māliū. p̄ma autē mā ē in potētia oēs iste forme sensibiles: nō cognoscēs: neq̄ coprehēdens. & cā ppter quā ista natura est distinguens & cognoscēs. p̄ma autē mā neq̄ cognoscēs: neq̄ distinguēs ē: q̄ p̄ma mā recipit formas diueras. s. individualib⁹: & istas ista autē recipit formas vñuersaleo: & ex h̄ apparet q̄ ista nō ē aliquid hoc: neq̄ corpus: neq̄ virtus i corpore: q̄nī am si ista ē: tūc reciperet formas fin q̄ sūt diueras: & ista si ista esset: tūc forme existentes in ipsa essent intellecte in potētia: sic nō distinguēt nām formaz fin q̄ sunt forme. sicut est dispositio i formis individualib⁹: sive spiritualib⁹ sive corporalib⁹: & ideo necesse est ut ista nā q̄ dicit intellectus recipiat formas modo alio ab eo fin quē iste materie recipiūt formas receptionis: quaz p̄clusio a materia ē terminatio p̄me materie i eis. Et iō nō ē necesse ut sit de genere materialib⁹ istaz: in quibus prima ē inclusa neq̄ ipsa p̄ma mā q̄nī si ista effet: tūc receptio i eis effet eiusdem generis. Diuersitas enim nature recepti facit diuersitatē nature recipientis. hoc igit̄ mouit Ar. ad iponēdūm hāc materiā: q̄ alia a natura materie: & a nā forme & a nā p̄gregari. Et hoc idē induxit Theophrastū & The mistum & plures expositores ad opinādū q̄ intellectus materialis ē s̄ba: neq̄ gnābilis: neq̄ corruptibilis. O mne. n. generabile & corruptibile est hoc: sed iam demonstrati ē q̄ iste non est hoc: neq̄ corpue: neq̄ forma i corpore: & iduit eos ad opinādū cū hoc: q̄ ista ē s̄ba Ar. Ista n. itēto scilicet q̄ iste intellectus ē talis: bene appetet intuitibus demonstrationē Ar. & sua vñba. De demonstratione autem fin q̄ expoliumus. De vñbis vero: q̄ dixit ipsū cē nō passiū: & dixit ipsū esse separabile & simplex: hec enī tria vera vñntur eis in eo ab Aris. & nō est rectū: uno est remotū: vñ aliquo eoz i doctrina demonstrativa de generabili & corruptibili. S. q̄ post viderit Ar. dicere q̄ necesse ē si intellectus i potētia ē: vt etiā intellectus i actu sit. s. agēs. Et ē illud qd̄ extrahit illud qd̄ ē potētia de potētia ad actuū & ut sit intellectus extractus de potētia i actu: & est ille quē intellectus agens ponū i intellectū mālem fin q̄ artificium

ponit formas artificiales in modis artificis. Et quod post hoc videbitur opinari sicut quod iste tertius intellectus quod ponit intellectus agens in intellectu recipiente malum; et est intellectus speculatorius; necesse est ut sit eternus; quoniam enim recipiens futurum eternum; necesse est ut factus sit eternus necessario. Et quod opinantur sunt hoc contingit ut in rei veritate non sit intellectus agens; neque factus; quoniam agens et factus non intelliguntur: nisi sit cum generatione et tempore; aut dicatur quod dicere hoc agens et hoc factus non est nisi sit similitudinem; et quod intellectus speculatorius nihil aliud est nisi perfectio intellectus malis per intellectum ageretur; ita quod speculatorius sit aliquid copositum ex intellectu materiali; et intellectu qui est in actu. Et hoc quod uidetur quod intellectus agens quicquid intelligit quando fuerit copularum nobis; et quod non intelligit sicut accidit ei propter misericordie. scilicet propter misericordie eius cum intellectu malo; et quod ex hoc modo non fuit coactus Alii ad ponendum intellectum maleum; non quod intelligibilis speculatorius sint generata facta; et periturae sunt hoc per hoc quod ppalavit Aris. quod intellectus agens existit in aia nobiscum videtur denudare formas a materia per modum deinde intelligere eas; et denudare eas. si nihil aliud est nisi si facere eas intellectus in actu possit erat in potentia; quod admodum comprehendere eas; nihil aliud est quod recipere eas et quoniam viderunt hanc actionem que est creare intellecta et generare ea esse reuersant ad nostram voluntatem et augmentabili in nobis simus augmentationem intellectus. scilicet qui est in nobis. scilicet speculatorius; et iam fuit declaratum quod intellectus qui creat et generat intelligibilia et intellectus est intelligens agens ideo diversus quod intellectus qui est in habitu est ipse intellectus; accedit debilitas quicquid quicquid additio propter misericordie. hoc igit mouit Theophrastus et Themistius et alios ad opinandum hoc de intellectu speculatorio; et ad dicendum quod hec erat opinio Aris. et super hoc sunt questiones non paucae. Quaz prima est quod hoc positio contradicit huic quod Aris. posuit. scilicet propter intellectus in actu ad intellectus malum est sicut propositio sensati ad sentientem; et hoc dicitur veritati in se. Si enim formare per intellectum est eternum oportet ut formari per intellectum est eternum; quapropter necesse est ut forme sensibiles essent intellectu in actu extra animam; et non males omnino; et hoc est quod hoc quod invenimus in istis formis; et etiam Alii aperte dicit in libro propositio istius virtutis distinguendi rationalis ad iteriones formas imaginatas est sicut propositio sensus ad sensata; et ideo aia nihil intelligit sine imaginacione; quod admodum sensus nihil sit sine propria sensibili. Si igit intentiones quas intellectus comprehendi ex virtutibus imaginatis sunt certe eternae; tunc iteriones virtutum imaginativa sunt certe eternae; et si essent eternae; tunc sensations essent eternae; sensations enim sunt ut de hac virtute sunt intentiones imaginabiles de virtute rationabili; et si sensations sunt certe eternae; tunc sensata essent eternae; aut sensations sunt intentiones ait ab intentionibus rebus existentiis extra animam in modo impossibile enim est ponere eas easdem intentiones; quicquid eternas; et quicquid corruptibiles; nisi sunt possibiles quod non corruptibiles transmutarentur et reverterentur eterna. Et ideo necesse est si iste intentiones que sunt in actu fuerit generabilis et corruptibilis ut ille etiam sint generabiles et corruptibiles; in hoc fuit propositus sermo in aliquo loco. hoc igit est unum impossibilium quod uidetur hoc dicere huic opinioni. scilicet huic quod possumus quod intellectus malus est virtus non facte de nouo. existimat. non quod impossibile est imaginari quod intellectus erit facta; et ista non erit facta quicquid non agens fuerit eternus; et parvus fuerit eternus; necesse est ut factus sit eternus; et etiam si posuerimus factum est generatum; et est intellectus qui est in habitu; quomodo possumus dicere in eo quod generat et creat intellectus. Et est secunda da questione magis difficultas valde; et est quod si intellectus materialis est prima perfectio hominis; ut declarat in distinctione sic et intellectus speculatorius est postrema perfectio; hoc autem est gen-

nerabilis et corruptibilis; et unus in numero per suam posteriorem perfectiō ab intellectu; necesse est ut ita sit per suam per postremam perfectiō de intellectu sicut aliis ut a te; et tu aliis a me; et si non tu essem per esse me; et ego per esse tu; et universaliter hoc esset ens; anquid esset; sic hoc non esset generabilis et corruptibilis in eo quod hoc; sed si fuerit esset in eo quod animal. Existimat enim quod quemadmodum necesse est quod si prima perfectio fuerit aliquid hoc; et numerabilis per numerationem idemmodo ut postrema perfectio sit huiusmodi; ita etiam necesse est ecclausio. scilicet si postrema perfectio est numerata per numerationem idemmodo hominum; ut prima perfectio sit huiusmodi; et aliis sunt multa contingentia impossibilia huius positionis. Quantitas si prima perfectio est eadem omnis hominum et non numerata per numerationem eorum; contingat quod quoniam ego acquirefer aliquid intellectu ut tu etiam acquireres illud idem et quoniam ego obliuiscerer aliquid intellectu; ut etiam tu et multa impossibilias contingentia huius. Existimat enim quod nulla difference est inter varias positiones in hoc quod pertinet de impossibilibus. scilicet hoc quod ponimus per postrema et prima perfectio sunt huiusmodi; et non numerata per numerationem idemmodo; et quoniam nos finiterimus omnia ita impossibilias contingit nobis ponere quod prima perfectio est hoc idemmodo. idemmodo in modo numerata per numerationem idemmodo hominis et generabilis et corruptibilis; et iam declaratum est ex demonstratione Alii. pedita quod non est aliquid hoc; neque corpus; neque virtus in corpore; quod igit possumus evadere ab hoc errore; aut qualiter via dissolutionis istius questionis. Alex. autem fustetatus super hunc finitem postremum; et dicit quod magis pertinet natus. scilicet finitem concludit. scilicet intellectus malus est virtus generata; ita quod existimat adeo quod opinatur in eo; et in alijs virtutibus ait eum proportiones factas in corpore per se a misericordie et comprehensione; et dicit hoc non est impossibile; ut ex misericordie elementis fiat tale esse nobile mirabile; et sic remotius a sua elementis propter maximam misericordie et dat testimonium super hoc esse possibile ex hoc quod appetit et copulatio quod primo cecidit in elementis. scilicet copulatio quartus gloriam simpliciter cum hoc quod est parva illa compositione est etiam maxime diversitatis; tantum quod unus est ignis aliis est aer; et quoniam ita sit non est remotius ut per multitudinem compositionis que est in hoc et in aliis suis illuc virtutes diversae intantur et subiectis elementis; et hoc aperte et universaliter ppalavit in inicio sui libri de anima; et precepit ut consideras de aia primo de praescire mirabilis compositionis corporis hominis; et dicit etiam in tractatu quod fecit de intellectu in opinione Aris. quod intellectus malus est virtus facta a comprehensione; et hoc est ubi eius. Quoniam igit ex hoc corpore quod fuerit misitus aliqua misericordie generabilis aliquid ex universalis misericordia quod sit aperte ut sit instrumentum istius intellectus qui est in hoc misito; quod existimat in omni corpore; et istud instrumentum est etiam corpus; tunc diceretur enim intellectus in potentia; et est virtus facta a misericordie quod cecidit in corporibus preparata ad recipiendum intellectus qui est in actu. Et ista opinio in sua intellectus malis maxime distat a vobis Aris. et ab eius de demonstratione. A verbis autem ubi dicit quod intellectus materialis est separabilis; et quod non haberet instrumentum corporale; et quod est simplex et non patiens; et non transmutabilis; et ubi laudat anaxagorae in hoc quod dicit quod non est misitus cum corpore. A de demonstratione vero sicut scitur est in hoc quod scripsimus. Alex. autem exponit demonstrationem Alii. a qua conclusus intellectus malus est non passiuus; neque aliquid hoc; neque corpus neque virtus in corpore; et non est passiuus ita quod ita praecebat ipsa preparationem non subiectum preparationem. Et ideo dicit in suo libro de anima quod intellectus malus magis assimilat preparationem quam est in tabula non scripta quam tabule preparare; et dicit quod ista preparationem potest dicit vere quod non est aliquid hoc; neque corpus; neque virtus in corpore; et non est passiuus. Sed quod dicit Alex. nihil est hoc enim vere of de cuius preparatione. scilicet neque est corpore; neque forma in corpore. Quare igit

entium s. intellectus mālem. Questio autē secunda dicens q̄ modo intellectus mālis ē vnas in numero in oībus individualiis hominū nō gnābilis: neq̄ corrupibilis: t̄ intellectus existentia ī eo in actu: t̄ intellectus speculatū numeratus p̄ numerationē individualiōz hominū gnābilis t̄ corruptibilis p̄ gnātione t̄ corruptionē individualiōz. Et h̄ quidē questione valde est difficultas: t̄ maximā h̄ ambiguitatis. Si enī posuerimus q̄ iste intellectus mālis ē numeratus p̄ numerationē individualiōz hominū: cōtinget ut sit aliqd hoc: aut corpus: aut virtus in corpore, t̄ q̄ fuerit aliqd hoc erit in re intellecta in potētia. Intentio autē intellecta in potētia est subiectū mouēs intellectū recipiētē nō subiectū motū. Si igit̄ subiectū recipiēs fuerit positiū ē aliqd h̄: cōtinget ut res recipiat seip̄sā ut dicitur: q̄d ē impossibile. Et etiā si cōcesserimus ip̄sā recipere intellectū cōtinget ut recipetur se ut diuisa: sic erit virtus intellectus eadē cō virtute sc̄lū: aut nulla dīta erit inter esse forme extra animā: t̄ aīa. hec. n. mō individualis nō recipit formas nisi has i individualibus t̄ h̄ est vñū coz̄ q̄ attestatur. Ad. opinari q̄ iste intellectus nō est intentio individualis. Et si posuerimus q̄ nō numeratur per numerationē individualiōz: cōtinget ut p̄positio ei ad individualiū exīta in sua pfectiōne postrema in generatiōne sit eadē. Unū necesse ē si aliqd illoz̄ individualiōz acquisierit rē aliquā intellectā: vt illa acquirat̄ ab oībus illoz̄ quoniam si p̄tinatio illoz̄ individualiōz ē ppter cōtinuationē intellectus mālis cū eis: quācadmodū p̄tinatio hoīs cū cōtētione sensiblē est, ppter p̄tinuationē p̄me pfectiōnis sensus cū eo q̄ est recipiēs intentionē sensiblē. Cōtinuator autē intellectus mālis cū oībus hominibus cōfinitus ī actu in aliq̄ p̄fctione coz̄ postrema dī esse eadē p̄tinatio. nihil enim facit alteratē p̄positionis p̄tinuationis inter h̄ duo cōtinua quoniam si h̄ ita ē necesse est q̄ tu acquisierit aliqd intellectū ut ego cīa acqrā illud intellectū: q̄d ē impossibile t̄ indifferēter sive posueris q̄ postrema pfectio generata ī vñō quoq̄ individualiū subiectū isti intellectui. s. p̄ quā intellectus mālis copulat: t̄ ē ea quālī forma separabilis a subiectū suo cū quo cōtinuat̄ si aliqd est tale: t̄ sive posuestrā pfectiōne ē virtutē virtutū aīe: aut virtutū corporis id ē in sequēdo impossibile: t̄ ideo opinari ē q̄ si sunt aliqua animata quoq̄ p̄ma perfectio est sība separata a suis subiectis ut existimaf̄ de corporib⁹ celestib⁹ q̄ impossibile ē ut iuueniā ex vna specie coz̄ plus vno individualiō: quoniam si et eis. s. ex eadē specie iueneritur plus q̄ vñū individualiō dñm. U. g. de coz̄ moto alō eadē moto: nū cē coz̄ ē cōficiōsū t̄ supflū: quālī motus coz̄ ē ppter candē intentionē ī numero. U. g. q̄ effe plus vna nauī ī numero vni nauī ī eadē hora ē cōficiōsū t̄ similiter ēsse plus vno instrumēto ī numero vñū artifici eiādē speciei instrumētoz est cōficiōsū t̄ hec est intentio eius q̄d fuit dīcū ī p̄mo de celo t̄ mūndo. s. q̄ si et aliud mūndus ēt aliud coz̄ p̄leste: t̄ sī et aliud corpus haberer aliū motorē ī numero a motorē istius corporis: t̄ sī b̄ esfericē motor corporis celestis ēt mālis numeratus p̄ numerationē coz̄ p̄p̄ celestiū. s. q̄ impossibile ē q̄ vñū motor iūo sit diuīs corporū diversoz̄ ī numero: t̄ iō artifex nō vñū plus vno instrumēto: q̄ ab eo n̄ p̄ueniat̄ nūlī vna actio. t̄ vñiter existimat̄ q̄ impossibilita p̄tētia huic positioni p̄tingūt̄ huic q̄d ponimus q̄ intellectus q̄ ēt habitu ē vnuī ī numero: t̄ iā enī merauit plura coz̄. Autēpace ī ep̄stola sua qua appellauit p̄tinuationē intellectū cū hoīe: t̄ q̄ līa sit q̄lī igit̄ est via ad dissoluēdū istā q̄nōz̄ possit̄. Dicam igit̄ q̄ manifestū est q̄ h̄ nō ē intelligēt̄ ī actu nūlī, ppter p̄tinuationē intellectū cūz̄ eo ī actu: t̄ etiā manifestū q̄ mālī ū forma copulant̄ ad inūcē ita q̄ p̄gregat̄ ex eis sit vñicū: t̄ maxime intellectus materialis: t̄ tēto intellectus ī actu: q̄d enī cōponit̄ ex eis nō est

aliquo tertio aliud ab eis; sic est de alijs cōpositis ex mā et forma. p̄tinatio igit̄ intellectū cui hoie: ip̄ossible ē ut sit nisi p̄tinatio alterius istaz duas prius cū eo. s. pris q̄ ē de eo q̄si mā: et pris q̄ ē de ipso. s. de intellectū qui forma. et quis declaratū ē ut p̄dictis dubitationibus; ip̄ossible ē ut in intellectū copule cū vnoquoq̄ hoīus: et numeret p̄ numerationē eoz p̄ p̄tem que est de eo q̄si mā. s. intellectū materialē: remanet ut p̄tinatio intellectoz cū nobis hoībus sit p̄tinatio itētōis intellectū cū nobis: et sūt intētōes imaginat̄e. s. pris q̄ ē in nobis de eis aliquo mō q̄si forma et iō dicere puerū esse intelligēt̄e; i potētia p̄t̄ intelligi duo modis: quoz vnu ē q̄ forma imaginat̄e q̄ sūt in eo sūt intellectū i potētia. Secundus aut̄ q̄ intellectū mālis q̄ innatus est recipere intellectū illius formē imaginat̄e ē recipies i potētia: et p̄tinatus cū nobis i potētia. Declaratū est igit̄ q̄ p̄mā p̄fectio intellectus differt a p̄mis p̄fectionib⁹ aliaz virtutē aie; et q̄ hoc nomē p̄fectio d̄ de eis mō equiuoco et contraria ei qd̄ existimauit Alex. et iō dicit Arl. i diffinitiōne aie q̄ p̄fectio p̄ma corporis nālis organicū: qd̄ nodus est manifestū. vtz q̄ cēs virutes p̄ficiat corpus eodes mō aut̄ ē ex eis aliq̄ p̄ quā corpus nō p̄ficiat: et si p̄ficiat erit alio mō. P̄paratio aut̄ q̄ est in virtute imaginat̄e intellectū similitude p̄parationibus q̄ sūt in alijs virtutibus aie. s. p̄fectionibus p̄mis aliaz virtutē aie: sūt h̄ q̄ virtagz p̄paratio generalē p̄ generationē idividuit: et corupit p̄ corruptionē eius: et vlt̄er numerat p̄ numerationē eius: et difserit in h̄ q̄ illa ē p̄paratio i motorē ut sit motor. s. p̄paratio q̄ ē in itētōib⁹ imaginat̄e. Scda aut̄ ē p̄paratio i recipies: et ē p̄paratio q̄ ē i p̄mis p̄fectiōib⁹ aliaz prius aie. Et pp̄ hac similitudinē inter has duas p̄parationes: existimauit Auēp̄ca q̄ nulla ē p̄paratio ad rē intellectū fiendā nūl p̄paratio existit̄ in itētōib⁹ imaginat̄e. Et he due p̄parationes differunt sicut terra a celo. Una. n. p̄paratio ē in motorē ut sit motor. Alia aut̄ ē p̄paratio i moto ut sit motū et recipies: et iō opinandū ē q̄ iā apparuit nobis ex sermone Arl. q̄ iā sūt due pres intellectus: quaz vna est recipies: cuius esse declaratū ē h̄. Alia aut̄ ē agens: et ē illud qd̄ facit intentiones q̄ sūnt in virtute imaginat̄a cē mouēt̄ intellectū mālem in acu pos̄t̄ erat mouēt̄ in potētia ut post apparebit ex sermone Arl. et q̄ he due pres sunt nō generabiles neq̄ corrupcibiles: et q̄ agens ē de recipiente quasi mā de forma ut post declarabit: et iō opinatus est Thēmītūs q̄ nos sumus intellectus agēs: et q̄ intellectus specularius nihil est aliud nisi p̄tinatio intellectus agēs cū intellectu māli tm̄: nō ē sūt existimauit. Sz op̄ nādū ē q̄ in aia sūt tres pres intellectus: quaz vna ē intellectus recipies. Scda aut̄ ē efficiēt̄. Tertia aut̄ factū. Et due istaz triū sunt eternae. s. agēs et recipies: tercia aut̄ ē generabilis et corrupcibilis vno modo eterna alio mō: qm̄ q̄ opinari sumus ex h̄ sermone q̄ intellectus mālis ē vnicus oībus hoībus: et iā ex h̄ sumus opinati q̄ species humana ē eterna: ut declaratū ē i alijs locis: necesse ē ut intellectū mālis nō sit deuina: a p̄ncipis naturalibus cōmunitib⁹ toti speciei humanae. s. p̄mis p̄positionibus et formatiōib⁹ singularibus cōmunitib⁹ oībus. hec. n. intellectu sūt vnicus fīm recipies: et multa fīm intentionē receptā. fīm igit̄ modū fīm qd̄ sūt vnicā necessario sūt eterna: qū esse nō fugiat̄ a subiecto recepto. s. motoe q̄ est intētō formaz imaginat̄e: et nō ē illū sp̄dictis ex p̄te recipientis generatio igit̄ur et corrupcio nō ē ei: nīl p̄p̄ multifidū p̄tingentē eis nō p̄pter modū fīm qd̄ sūt vnicā: et iō qd̄ in respectu alijs cuius idividui fuerit corrupcio aliquo intellectū p̄mox̄ intellectoz per corruptionē sui subiecti p̄ qd̄ ē copulat̄ cū nobis et vez: necesse ē ut illū intellectu nō sit corrupcible sim p̄p̄ter: si corrupcible ē respectu vniuersitatis idividui: et

ex hī mō possemus dicere q̄ intellectus i speculatiū? ē vnuj
in oībus. t̄ qum p̄siderat̄ sicut de istis intellectis fīm q̄
sunt entia simpliciter nō in respectu alicuius individui ve
re dicunt̄ esse eternā; t̄ q̄ nō intelligunt̄ qnq̄; t̄ qnq̄ nō; s̄
temp.; t̄ q̄ illud esse est eis mediū inter esse amīliū t̄ ee re
manē. fīm enī multitudinē t̄ dimunitionē contingēt̄ eis
a postrema pfectione sūt generabilia t̄ corruptibilia; t̄ fīm q̄
sunt vnicā in numero sūt eterna. hoc erit si nō fuerit po
litūm q̄ dispositio i postrema pfectione i hoīe est sicut di
spositorio i intellectis cōbīs oībus. s. q̄ esse mūdi nō denuda
tur a tali individuo esse. hoc n̄ impossibile esse nō ē man
fētū: imo dices hoc p̄t habere rōem t̄ cām sufficiēt̄ t̄
faciente animā quiescēt̄: quoniam qum sapiēt̄ t̄ ee i alt
quo mō pp̄atio hoīiū est sīc modus artificiōz ee i modis p
p̄t̄is hoīiū: existimā q̄ ipsosibilia ē ut rata habitatio su
git a philosop̄ia: sicut opinandū ē q̄ impossibile est ut
sugitat ab artificiōz nālibus. Sī. n. aliqua ps eius carue
rit eis. s. artificiōz. U. ḡ q̄ta terre septētrionaliū nō carebūt̄
eis alie quarte; q̄ hoc enī declaratū ē q̄ habitatio est pos
sibilia i parte meridionali: sicut i septētrionali: forte igitur
philosophia iuenit̄ in maiori pte subiectū i oī rēpōrē sic hō
iuenit̄ ab hoīe t̄ equus ab equo. Intellect̄ igit̄ speculatiū
t̄ nō generabilis neq̄ corruptibilis fin hūc modū. Et vnt
versalit̄ ita ē de intellectu agēte crātēt̄ intellectu: sicut de intel
lectu distinguit̄ t̄ recipiēt̄: quēadmodū. n. intellectus agēs
nūq̄ quicquid a generando t̄ creando simpli: h̄z ab h. s. ge
neratione evaucatur aliquid subiectū: ita ē de intellectu disti
guēt̄: h̄z h̄nuit̄ Ar. i p̄mo ita libri q̄ dixit: t̄ formare
p̄ intellectu t̄ p̄siderare sūt diuersa ita q̄ intus corrup̄at̄ ali
qd aliquid. ipsiū aut̄ in se nullā h̄z corruptionē: t̄ intedit̄ p̄ ali
qd aliquid: formas imaginatas hūanas: t̄ intedit̄ p̄ formare
p̄ intellectu receptione q̄ ē semp̄ i intellectu māli: de qua itē
debar dubitare in h̄z tractari: t̄ in illo: qum dixit t̄ nō su
mus memores qz iste ē nō passiuus: intellectus aut̄ passiuus
ē corruptibilis: t̄ ab eo h̄z nihil intelligit̄: t̄ intedit̄ p̄ intel
lectu passiuus virtutē imaginatiuam: ut post declarabit̄. Et
vñter ista ientio apparuit̄ a remota alaz ē immortali. s.
intellectu speculatiū. Unde plato dixit q̄ vñla sūt neq̄ ge
nerabilia: neq̄ corruptibilis: t̄ q̄ sūt exītia extra mentē.
Et est fīmo verus ex hī mō t̄ fallūs fīm q̄ sonat̄ vba eius: t̄
est modus quē Ar. laborauit̄ destruere i metaphysica. t̄
vñter ista ientio aie ē ps vñla i p̄positionibus p̄babilibus
q̄ dāt aliam esse vñraq̄. l. mortale: nō mortale. p̄babilit̄
enī i possibile ē ut sūt falsa fīm rotū: t̄ h̄z apologeticauerunt
antiqui: t̄ in representatione illius vñlūt̄ oēs leges. Ter
tia aut̄ q̄to q̄ est quomodo intellectu mālis ē aliquid ens
t̄ nō ē aliqua forma mālūz: neq̄ etiā p̄mā mālū: sic dissol
uit̄. opinādūm ē enī q̄ istud ē quāz genus esse: quēadmo
dū. n. sensibile esse diuidit̄ in formā t̄ mām: sic intelligibile
esse opozet̄ diuidi i similiū his duobus. s. in aliquid simili
forme t̄ in aliquid simile materie: hoc necesse ē in oī intellectū
genia abstracta q̄ intelligit̄ aliquid t̄ si nō: non effet multitu
do i formis abstractiōz: t̄ iō declaratū ē i p̄ma philosophia
q̄ nulla ē forma liberata a potentia similit̄ nisi p̄ma for
ma q̄ nihil intelligit̄ extra se: sed essentia eius est quidditas
eius: alle aut̄ forme diuerſant̄ in quidditate t̄ essentia quo
quo modo: t̄ nisi ē t̄ genus entiū q̄ scimus in sc̄tia
aie: nō possemus intelligere multitudinē i rebus abstra
ctis: quemadmodum nō sciremus hic naturam intelle
ctus noī possemus intelligere q̄ virtutes mouēt̄ abstracte
debet ē intellectus: t̄ h̄ latuit̄ multos modernos adeo q̄
negauerūt̄ illū q̄ dīc Ar. i tractari sui libri: q̄ necesse ē ut
formē abstracte mouēt̄ corpora celestia sūt h̄z numer
corpor̄ celestū iō sc̄re de anima necessariū ē i sc̄do p̄

mā phlosophiā: t̄ iste intellectus recipiē necesse ē ut intel ligat intellectū q̄ est i actu. q̄u enī st̄ illegerit formas māles dignior ē ut intelligat formas nō māles: t̄ illud qđ intelligit et soamis abstractis. U. g. ex intelligētia agēte nō impedit ipsū intelligere formas māles. Propositio aut̄ dices q̄ recipiens nihil d̄ habere i actu ex eo qđ recipit: nō dicat sim plicerit: s̄ cū p̄ditione. s̄ q̄ nō ē necesse ut recipies nō sit ali quid i actu oīo: s̄z nō sit in actu aliqd̄ ex eo q̄ illud recipit sicut p̄diximus: ita debes scire q̄ respectus intellectus agentis ad istū intellectū ē respectus lucis ad diaphanū: et respectus formarū māliū ad ipsū ē respectus colozis ad diaphanū. quēadmodū. n. lux ē p̄fectio diaphani: sic intellectus agēs ē p̄fectio intellectū māliū. t̄ quēadmodū diapha nō mouet a colozis: neq̄ recipit enī nūlī q̄n luet: ita iste intellectus nō recipit intellecta q̄ sunt hic nūlī. fm q̄ p̄ficitur per illum intellectū: t̄ illuminat q̄ ipsū. t̄ quēadmodū lux facit colozē i potētia ē i actu: ita q̄ possit mouere diapha nō: ita intellectus agēs facit intentiones in potētia intellectas i actu: ita q̄ recipit eas intellectus māliū: fm h̄ igit̄ est intel ligendū de intellectu māliū et agentē. t̄ q̄ intellectus māliū fu erit copulatus fm q̄ p̄ficit p̄ intellectū agentē: tūc nos sum̄ copulati cuž intellectū agentē: t̄ ista dispositio dicitur ade priō et intellectus adeptus: ut post videbitur. t̄ iste modus fm quem posuimus essentiam intellectus materialis: dissoluuit omnes questiones contingentes huic q̄ ponimus q̄ intellectus est virus et multa: quoniam si res intellecta apō me et apud te fuerit omnibus modis: contingit q̄ quā ego scirem aliquod intellectus ut nr̄ scires etiam ipsum: et alia multa impossibilia: t̄ si posuerimus cum esse multa: conti ngit ut res intellecta apud me et apud te sit vnum in specie et due in individuo: t̄ sic res intellecta habebit rē intellectā et sic p̄cedit i finitiū et erit ipsoſiſible ut discipulus addiscat a magistro nulli scientia q̄ ē in magistro sit virtus generans et creans scientiam que est in discipulo: ad modū fm quē iste ignis generat alium ignem sibi similem in specie: quod est impossibile: t̄ hoc qđ scitur est idem in magistro et in discipulo ex hoc modo fecit Platōnem credere: q̄ discipula est remenoratio. Qum igit̄ posuerimus rem intel ligibilem: que est apud me et apud te: multa in subiecto fz q̄ est vera. s̄ forma imaginationis vnam in subiecto fm q̄ est vna per qđ est intellectus ens: t̄ ē materialis: dissoluuntur iste questiones perfecte. Modus autem quem ex stimauit Euempace dissoluere questiones aduenientes su per hoc q̄ intellectus est virus aut multus. s̄ modum quē dedit in sua ep̄stola intitulata continuatio intellectus cuž hominē: non et modus conuenientis ad dissoluendum istam questionem. Intellectus enim quem demonstrauit i sua ep̄stola esse vnum quando laborauit in dissoluendo istam questionem: alias est ab intellectu quem demonstrauit etiam illuc multa: quā intellectus quem demonstrauit esse vnum est intellectus agens in quantum est forma necessaria intellectus speculatiui. Intellectus vero quem demonstrauit esse multa in specie est intellectus speculatiui. hoc autem nomen scilicet intellectus equiōe dicitur de speculatiuo et agentē. Ex ideo si illud qđ intelligitur de hoc nomine intellectus in duobus sermonibus oppositis scilicet conclu denti intellectus esse multa: et concludenti intellectus esse vnum est intentio non equiōa: tunc illud qđ post de dicit in hoc scilicet q̄ intellectus agens est virus et speculati uis multi: non dissoluit hanc questionem: t̄ si illud quod intelligitur in duobus sermonibus oppositis de hoc no mine intellectus sit intentio euocata: s̄z dubitatio erit sophistica in disputata. Et t̄ credēti ē q̄ q̄stōes q̄s bdt ille vir si illa ep̄la nō dissoluit: nisi ex h̄ mō: s̄z ille dubitatōes n̄ s̄

sophisticæ; sed disputatiæ; et per istū modū dissoluet q̄stio
in qua dubitabat in intellectu māli utrum sit extrinsecus
aut copularius; et quā hoc sit declaratum reuertamur ad
exponendū sermonem Ar.

Unde neq̄z miseri rationabile est ipsum corz
poz qualis enī aliquis vñq̄z fiet; aut frigus; aut
calor si organū aliquod erit sicut sensitu nunc
autē nullū est. Et bene iam dicētes sunt animam
essē locū speciæ nisi q̄ non tota s̄ intellectuæ;
neq̄z acu sed potentia species.

Et ideo necesse est ut non sit missus cum corz
poz; qm̄ si esset missus cuz corpore tunc esset in
aliqua dispositiōne; aut calidus; aut frigidus; aut
haberet instrumentū sicut habet senties; modo
autem non est ita. Recte igit̄ dixerunt dicētes q̄
animam est locus formarū sed nō vniuersa; sed in
tellegens; neq̄z forme in endecheinia sed in poten-
tia.

Deeē ē alia demonstratio q̄ intellectus mālis nō est aliud h̄
neq̄z corpus; neq̄z virtus in corpore; et dixit et fuit nec-
esse q̄ natura eius ē ista quā narrauimus recte; et ne-
cessit fuit ut admiseretur cuz corpore; et q̄ nō ē virtus i eo fm̄
q̄ admiseretur cuz corpore; ut declaratu est. D. d. secundā ra-
tionē sup h̄; et dixit; si enī ēt admistus r̄c. i. si enī ēt virt̄
in corpore tūc ēt aliqua dispositio et alia qualitas; et si ha-
beret qualitatē; nūc illa qualitas; aut attribueret calido
aut frigido. s. cōplexio in eo q̄ et cōplexio; aut esset qua-
litas existens in cōplexione m̄ addita cōplexio; sicut ē de
sia sensibili; et sibi similibus; et sic haberet instrumentū cor-
porale. D. d. h̄ nō est ita. i. h̄ nō h̄ qualitatē attributā cali-
do et frigido neq̄z h̄ instrumentū; q̄ nō ēt missus cuz corpo-
re. Et p̄siderare debemus i cōsecutiōne et destruciōne vñq̄z
idicat̄ demonstratione; aut nō. Dicamus igit̄ quoniam cōse-
cutio p̄sequens ad p̄cedens ē vera; manifestū ē ex p̄dictis
declaratu enī ē q̄ ois virtus i corpore cōposito; aut attri-
butū p̄misit qualitatibus. s. forme cōplexio; aut esset vir-
tuē sibi forma cōplexionali; et sic necessario erit aia organi-
ca. Destruciō vero manifesta ē ex p̄dictis enī. declaratu
ē enī q̄ nullū ēt instrumentū aliud ab instrumentis q̄dē sensu
sui; vbi fuit declaratu q̄ nullus ēt sensus sextus; et vniuer-
saliter si intellectus ēt virtus animalis in corpore; tūc aut
est sensus sensus; aut cōsequens sensus sensu. s. aliqd cuius
p̄positio ad sensu sensu esset sicut imaginatio ad cōz sen-
tientē. Quoniam aut̄ intellectus mālis nō ē virtus attributa
cōplexione; manifestū ē ex p̄dictis quoniam quā aia sensibili
nō ē virtus attributa cōplexione; quāco magis intellectus
et si ēt attributa cōplexio; tūc sicut dicit Ar. ee forme la-
pidis in aia esset idē cum eius esse extra animā; et sic lapis
esset cōpichēdens; et alia multa ipassibilitas p̄tingentia huic
positioni. et qdā dubitauit in h̄ qdā fuit dictu. s. q̄ intellectus
nō h̄ instrumentū et h̄ qdā dicitur q̄ virtus imaginati-
ua ēt in anteriori cerebri et cogitatiua in media et rememo-
ratiua in posteriori; et hoc nō tm̄ dictu est a medicis; s̄ dictu
ēt ēt fētu et fētato. Halienus aut̄ et alij medicis rationan-
tur sup hoc q̄ iste virtutes sunt in istis locis per locū cōco-
mitante; et est locus faciēs existimare nō verus; s̄ declarata
ratiū est in libro de sensu et sensato q̄ talis ēt oīo istaz vir-
tutū in cerebro p̄ demonstrationē dantē ēt cām; s̄ isto nō
nō ēt dicit illi qdā dicitū ēt hic. Clītus. n. cogitatiua apd Ar.
ē virtus distinctiua individualis. s. q̄ nō distinguit nisi in-
dividualiter; nō vniuersaliter. Declaratu est. n. illi q̄ vir-
tus cogitatiua nō ēt virtus q̄ distinguunt intentionē rei se-
stabilitas a suo idolo imaginato; et ista virtus est illa cuius p̄
portio ad has duas intentiones. s. ad idolū rei et ad inten-
tionē sui idoli ēt sicut p̄portio sensus communis ad intentiones
quinq̄z sensuum. Clītus igit̄ cogitatiua est de genere virtutis

et existentiū in corporibus; et h̄ apte dicit. Ar. i. illo libro
qm̄ posuit virtutes idiaquales distinctas in quatuor ordi-
nibus. in p̄mo posuit sensu cōmūnem; et deinde virtutē ima-
ginatiua; deinde cogitatiua; et postea rememoratiua; et po-
suit rememoratiua magis spūalem; deinde cogitatiua; de-
de imaginatiua et postea sensiblē. I. 3. igit̄ homo proprie
habeat virtutem cogitatiuā; nō facit hāc virtutē ēt ra-
tionabile distinctiua. illa enī distinguit intentiones vniuer-
sales nō individuales; et hoc fuit aperte dictu ab Ar. i. il
lo libro. virtus igit̄ distinguita rōnalis si esset virtus in cor-
poz; p̄tingeret ut esset vna istaz virtutū quatuor; quapro-
pter haberet instrumentū corporale; aut eēt alia virtus idē
individualis distincta ab istis quatuor; s̄ ista declaratu ēt illi h̄
esse ipsoſſible. 2. q̄z Salienus existimauit q̄ virtus cogita-
tiua ēt rōnalis mālis; sicut ipsū errare in hoc locus sequen-
tis; q̄ enī virtus rationalis appropiatā homini; et cogitati-
ua appropiatā ei; existimat ppter p̄uerionem affirmatiue
vniuerſalis q̄ cogitatiua ēt rōnalis; et virtus corpore qui errau-
runt ī h̄ ē Albelsarag babylonie ī suo comēto ī libro de
sensu et sensato. D. d. recte igit̄ dixerūt dicentes animā esse
locū formaz. i. q̄ declaratu sit q̄ nō ēt missus alicui cor-
poz; nūc recte dixerūt describentes animā esse locū formaz
q̄ nō accepterūt in nonificādo s̄bam eius p̄pinq̄uā ista co-
similitudinem et p̄ueniētā q̄ ēt inter ipsā et locū. D. d. h̄ nō
vniuersa s̄ intelligens. i. h̄ ista cōsimilitudo nō dī accipi in
intelligendo oēs pres aie. s̄ tm̄ ēt aia rōnali; alie enī pres
aie sit forme in materia rōnalis aut̄ nō. D. d. et formē nō
i p̄fectio s̄ i potētia; s̄ locū differt ab aia distinctia intelli-
ge te ī h̄ locū nihil ēt corpore que sunt ī eo; anima aut̄ rōnalis
mālis et forme existentes in ea nō acu s̄ potētia; et scit h̄
ne aliqd intelligat ex hac descriptione q̄ genus accepum
in ea sit genus vñp̄z; nō rhetorica; sed cogetur homo in ta-
libus rebus; q̄ nō intelliguntur nisi per p̄similitudinez ut
no; scit ea p̄ talia genera rhetorica.

Quoniam aut̄ non similis sit ipassibilitas sensi-
tū et intellectuī mansuetū est ex organis et sen-
su. sensus enī non p̄t sentire ex valde sensibili:
ut sonū ex magnis sonis; neq̄z ex fortibus odo-
ribus et coloribus; neq̄z videre; neq̄z odorare. s̄
intellectus quem intelligat aliquid valde intelligi-
bile; nō minus intelligit infima sed et magis. sen-
suum quidem enim non sine corpore est; hic aut̄
separatus est.

Quoniam aut̄ priuatio passionis in sētēte et in
formatione per intellectuī non est cōsimilis mani-
festū i est sensu sensus enī nō p̄t sentire post for-
te sensatu. U. g. post sonos maxios; aut post col-
ores fortes; aut post odores fortes. Intellectus
aut̄ quem intellexerit aliquod forte intelligibiliū
tunc non minus intelligit illud qdā est sub primo
immo magie. sentiens enim nō est extra corpus
sētē autem est abstractus.

Quoniam declarauit q̄ intellectus materialis non admiseret
materię; incipit notificare q̄ h̄ p̄uenit apparētibus; hec enī
est p̄ditio necessaria necessarijs demonstratiōibus. f. ut ap-
parētia sensu nō differant ab eo qdā uī p̄ rationem; et dixit.
Quoniam aut̄ p̄uatio passionis r̄c. i. quoniam p̄uatio trāsmu-
tationis existens in sensu nō ēt simili p̄uationi trāsmutati-
onis existens in intellectu ut demonstratum fuit rōne; ma-
nifestū ēt apparētibus. Priuatio enī transmutationis i
intellectu os et pura; et nō est ita priuatio transmutationis
in sensu quā sensus sit virtus mālis. D. d. sensus. n. non
p̄t sentire r̄c. i. et signū er̄e qm̄ sensus nō p̄t sentire sua sensi-
bia p̄ueniēta sibi qm̄ sensus nō p̄t sentire sua sensi-
bia p̄ueniēta sibi qm̄ sensus nō p̄t sentire sua sensi-
bia p̄ueniēta sibi qm̄ sensus nō p̄t sentire sua sensi-
bia p̄ueniēta sibi qm̄ sensus nō p̄t sentire sua sensi-

q̄ cā h̄ est passio & transmutatio que accidit sc̄ientia foris solato. & cā huius trānsmutationis ē q̄ virtus i corpore & qui d̄emōstrauit h̄ qd̄ ut de d̄emōstratione i sensu: icepit notificare q̄ h̄um ē de intellectu: & dixit: h̄ intellectus q̄ intellectus aliqd̄ forte q̄. i. intellectus ex intellectu aliqd̄ forte intelligibile: tūc intellectus intelligibile non forte. Vñ sci mus q̄ nō patit neq̄ trānsmutat a forti intelligibili. & q̄ d̄emōstrauit eos ē diversos: i. hoc dedit cām: & dixit: sc̄ientia enī nō ē extra corporū: iste autē ē abstractus. i. & cā h̄ q̄ p̄ us fuit declaratum. s. q̄ sc̄ientia nō extra corporū: intellectus autē ē abstractus & possumus ponere h̄uc sermonē d̄emōstrationē tertii p̄ se. d̄emōstrationē: q̄ q̄ d̄icimus q̄ si intellectus trānsmutat essentialiter nō accidentaliter: & mediante alio. h̄ enī p̄fectus ē i intellectu: necesse ē ut trānsmutatione contingat ei apud suā actionē p̄prāt q̄ ē intelligere sicut est in sensu. & si nō trānsmutat p̄ se & essentialiter: necesse ē ut nō sit virtus i corpore oīo. Omnis. n. virtus recipiens in aliquo corpore d̄ trānsmutari finē q̄ est recipies: & iō nō oportet obiecere huic argumēto ex eo q̄ accidit i intellectu d̄ trānsmutatione p̄p̄rāt trānsmutationē virtutū imaginatiōnis: & maxime cogitatiōis. In intellectu. n. existimāt accidē fatigatio h̄ mō: & nō ē ita nisi accidentali. Virtus enī cogitatiua ē de ḡnē virtutū sensibilium: imaginatiua autē & cogitatiua & rememoratiua nō sūt nisi i loco virtutis sensibiliū & iō nō indiget eis nisi i abſtitia sensibiliū: & oēs tūuant se ad p̄tendātū imaginē rel sensibiliū: ut ap̄ficiat eā virtus rōnalis abſtracta: & extrahat intētōne vñm: & postea recipiat eā. i. cōprehēdat eā: & forte sicut vñctus idūctū h̄uc sermo nem ad verificādū p̄dictas d̄emōstrationes.

Qum autē sic singula fiant ut sc̄ientia dicitur qui fin actum. hoc autem cōfēstū accidit qui possit operari per seipsum. Est igitur & tunc potentiā quodammodo nō tū similiter & an addiscere: aut iuenire: & ipse aut se ip̄su p̄t intelligere.

Et quādlibet eoz fuerit sic. s. sicut dicit sc̄ientia in actu. & hoc cōtinget quando poterit intelligere per se: tunc etiā erit i potentia quoquo modo: sed nō eodem modo quo ante erat anteq̄ sc̄ientia aut iuenient: & ipse tunc potest intelligere per se.

S q̄ in eo fuerit vñquodq̄ intellectus: tali modo sicut dicit in sc̄iente & sc̄ientia in actu. i. quād intellectus fuerint in eo entia in actu: & h̄ p̄tinget intellectus q̄ poterit intelligere per se nō q̄ intellectus per aliud: & hoc q̄ dixit est differentia inter virtutes agētes p̄p̄nquaes aut remotas. p̄p̄nque. n. actu sunt que agūt per se & nō indiget extrahēre eas de posēria i actu: remote autē idigent: & ideo dixit q̄ q̄ intellectus fuerit in hac dispositione: tunc erit potentia q̄. quo mō. i. tunc dicet de eo h̄ nomē potentia nō vere h̄ mō si mili. D. o. & ipse tunc poterit intelligere p̄ se. i. & q̄ intellectus fuerit i hac dispositione: tūc intelligere se finē & ipse nō aliō nisi forme rep̄ in p̄tūm extrahat eas a mā. q̄ si igit̄ se intellegit ipse nō accidentaliter: ut dicit Alex. i. finē q̄ accidit intellectus rep̄ & fuerit ipse. i. essentia eius: & h̄ e contraria dispositiōnē in formis abstractis. ille. n. cū intellectus eaz̄ nō ē aliud ab eis in intentione p̄ quā sunt intellectus istius intellectus iō intelligunt se essentialiter & nō accidentaliter: & h̄ p̄fectus iuent in p̄mo intelligēte qd̄ nihil intelligere extra se: & possumus expōne istū locum finē q̄ Alfarabius dicit in suo tractatu de intellectu & intellectu: & ē q̄ q̄ intellectus fuerit i actu erit vñm entiū & poterit intelligere seipsum p̄ intentionē quā abstrahit a se finē & abstrahit intentionē rep̄ q̄ sunt extra animā: & sic in intellectu habebit intellectus: & nos p̄scrutabimur de h̄ virtus sit possibile aut nō.

Quoniam autem aliud ē magnitudo & magnitudinis est: & aqua & aque est: & sic in multis

alijs: nō autem in omnibus. in quibusdam enim idem est esse carnis: & carnem esse: aut ḡ alio: aut aliter habente discernit. Caro enim nō sine mate ria: h̄ sic sumū hoc in hoc.

Et quia magnitudo est aliquid: & esse aque aliud: & sic in multis alijs h̄ nō in oībus. In quibusdam enim esse carnis idem est cum carne: ne cessē est ut experimentetur aut per duo: aut p̄ diuersam dispositionem. Caro enim nō est ex mā sicut sumitas est aliqd̄ h̄: & in aliquo hoc.

Quād cōp̄leuit sermonē de notificatiōne substatē uelle: cuius mālī: & dedit differētā inter ipsā & h̄bas sc̄ientiā materialē: incepit dare etiā differētā inter intellectū in actu & imaginationē i actu. Existimāt enī q̄ imaginatio ipsa ē in intellectus: & p̄cipue qui d̄icimus q̄ p̄portionē eius ad intellectū est sicut p̄portionē sensibilis ad sensu. i. q̄ mouet ipsū: & existimatur q̄ motor & motū debet esse eiusdē speciei: & incepit dicere: & q̄ magnitudo ē aliqd̄ nō. i. & q̄ hoc individualū ē aliquid: & intentio per quam hoc individualū est ens sc̄ilicet quidditas: & forma eius est aliud. U. g. q̄ hec aqua ē aliud i tētō. i. forma p̄ quā hec aqua ē ens: aliud est ab aqua. D. o. & sic in multis alijs. i. & h̄ accidit similiter i multis rebus. s. in oībus cōpositis ex mā & forma: & dixit: h̄ nō i oībus ad excipiendū res abstractas: & que sūt res simpli cēs & nō cōposite. D. o. in quibusdā. n. eē carnis idē est cuz carne. i. & cā. p̄pter quā hec due intentiones nō iueniunt i oībus entib⁹ ē q̄ quidditas & essentia i entib⁹ simplicib⁹ ē idē. U. g. q̄ esse carnis idē ē cuz carne q̄ intentio carnis in eis nō est in mā. Et q̄ iduxit p̄cedens in hoc finione de p̄sequēt̄: & dixit: necesse ē ut experimentetur nō. i. & q̄ fu erit declaratiū q̄ entia sensibilia dividunt in duplex. eē. i. h̄ singulare & sua formā: necesse ē ut virtus experimentatiua. i. cōprehēsua cōprehēdat eā: aut p̄ duas virtutes: aut per vñm: fed duabus dispositionib⁹ diuersis cuz duabus aut virtutibus erit: q̄ cōprehēderit virtūc p̄ se. i. formā singulariter & individualū singulariter. p̄ vñm vō virtutē & dī positionē diuersa erit: quādō cōprehēderit alteratē que ē iter has duas intentiones. qd̄. n. cōprehēdit alteratē iter duo: necesse ē ut declaratiū erit sit vñm vno modo & multa alio modo: & ista ē dispositiōnē intellectus in cōprehēdendo alteratē que ē inter formā & individualū cōprehēdit enī for mā p̄ se: & cōprehēdit individualū mediātē sensu. cōprehēdit igit̄ alteratē inter ea per dispositionem que diuersatur: quādmodum sensus communis cōprehēdit alteratē int̄ sensibilia per dispositionem diuersam. s. sensus pluralem sed quād istas formas nō cōprehēdunt intellectus nūl cum materiis: ideo cōprehēdit eas p̄ dispositionē q̄ diuersatur & q̄um notificauit q̄ necesse ē ut aia cōprehēdat has duas intentiones p̄ virtutē diuersā: & cōprehēdat alteratē ea p̄ vñicā virtutē h̄ finē diuersā dispositionē dedit causā. p̄pter quād indiget anima in comprehendendo has duas intentiones diuersa dispositionē: & dixit: caro enim nō est extra materiam. i. causa. p̄pter quād forma non cōprehēditur ab intellectu nūl cum materia & facit ipsum intellectum comprehendere eā diuersa dispositionē est: q̄ forme non sunt extra materiam. forma enī carnis non denudatur a materia: sed semper intelligitur cum materia: sicut sumitas cuz nālo: q̄ sumitas sit aliqd̄ h̄ in aliquo hoc: & sic ē de formis sensibilibus. i. q̄ sunt aliqd̄ hoc in aliquo hoc.

Sensitū qd̄em igit̄ calidū & frigidū in dicat: & quoq̄ ratio qd̄ā caro: alio autē aut separato: aut sicut circūflexa se h̄ ad seipsum: q̄ ex tenta sit: carnis esse discernit.

Ipsa igit̄ per lentes experimentat̄ calidū & frigidū: & res que sunt in carne assimilantur eis que sunt illi: & experimentat̄ per aliud aut

fin dispositionem linee speralis q̄dli durat qd
est esse carnis.

io Dicit ipsa iugū tē. i. q̄m necesse ē experimētare res di-
uersas p̄ virtutes diuersas: z p̄ senties aut: z p̄ sibi similia ex-
perimentatur aīa calidū & frigidū: z sibi similia: necesse est
fm exēplū ut res existens in carne per quā caro est q̄d ē &
nō illud per qd̄ ē calida aut frigida: sicut similia virtutē compre-
hēdēnti eā: ut exprimētetur per alia virtutē: z dicit
assimilātur eis que sūt illius: q̄ necesse est ut proportionē q̄
est intentionis ad intentionē individualis ad virtutē fālē sit si-
cū: p̄ portio virtutis comprehendēntis alterā eāz ad virtutē
comprehēdēntē alterā: z q̄m necesse est ut due intentiones
sunt diuersae: necesse est ut virtutes sunt diuersae. intelligētq̄s iugū
nō ē imaginatiua: quoniam declaratū ē q̄ comprehendēs vir-
tutis imaginatiua & sensibiliā idē ē. D.o. z experimētare p̄
aliud: aut fm dispositionē linee tē. i. z necesse est ut forma
experimētetur aliquā virtutē: z hoc erit ex hac virtute:
aut per dispositionē similiē linee recte: quoniam intellecteret p̄
mā formā exēctez hāc rē singulariū: aut fz dispositōē silez
linee sperali: qñ fuerit reuersa q̄dō intelligēt eā qdditatē
illz: dīnde qdditatē illz qdditatē dīsq̄s pueriat ad simplicē
qdditatē illa re. U.g. q̄ p̄ intelligit qdditatē carni. D. q̄
rū intelligere qdditatē illus qdditatē. D. qdditatē illz
quidditatē: z hoc erit dī ueniet qdditatē i qdditatē: z nō
cessiblē quoq̄s pueriat ad formā simplicē: z hoc inten-
debar quoniam dicit qdli durat. I.g. istud intelligere intellectū
erit similiter in carne. dum erit possibile in carne q̄d qddi-
tas eī habeat quidditatē.

¶ Itēz autem in his que abstracte sunt rectuz
sicut sumū cū continuo enī est. qd̄ autēz quid erat
esse si est altez recto esse & recto alio: sicut enī
duilita: altero itaq̄z aliter se habente iudicat. Om-
nino ergo sicut separabiles res a materia sic & q̄
circa intellectū sunt.

¶ Et etiā in rebus existentibus in mathesi. Re-
ctum ē sicut similitas. Et enim cū q̄sto cōtinuo fz
autem esse: esse recti aliud ē ab eo: sicut experimētatur: tūc iugū p̄ aliud. z q̄ dispositio eius
sit alia: z vniuersaliter dispositio rez̄ sunt in
intellectu currit sicut res abstracte a mā.

jj ¶ D. z istud intelligere intellectus nō tm̄ inuenit in rebus
materialibus: sed in mathematicis, rectū enī q̄ est ē in con-
tinuo sicut similitas in nāo: necesse ē quēadmodū intellectus
intelligi similitate cōpositam cū nāo: sicut intelligit quidditatē
recti cōpositā cū cōtinuo: z dicit: z etiā in rebus tē. i. &
recti & cū eius similia ex rebus mathematicis est simile ad
esse similitatis in nāo. rectū enī ē ē cōtinuo sicut similitas
in nāo. D. dicit fm aut esse: esse in recto ē aliud a quiddi-
tate cōtinui: lz altez eoz nō inueniat nisi ē alio. D.o. si iugū
tē. i. quoniam iugū posuerimus q̄ in mathematicis etiā sunt
duo. quoq̄z vnu est ē altero: sicut anima nō experimentat
ea nisi per alia virtutē s̄ tñ per dispositionē que diuersa-
tur quoniam nō intelligit ea nisi cū re: lz nō intelligit ea cūz mā
sensibili. Scindū est enim q̄ dispositio habita ab intellectu
q̄ diuersatur in eo q̄ cōprehendit formas rez̄ p̄ mas
sensibilēs ē p̄ ensu: z dispositio que diuersat in eo p̄ cō-
prehensionē quidditatē: z forme. ē enīm dispositio diuersa
in se nō p̄ sensu: z idē assimilat Art. ipsi linee sperali in
hac dispositione: Plato autē linee gyratim: z p̄ hā dispositi-
onem intelligi formas rez̄ mathematicaz: q̄ nō acce-
pit intelligere eas magnitudinē sensibile. D.o. z vniuersa-
liter dispositio rerū tē. i. idē ut mībi videz & vniuersaliter
dispositio rerum quas cōprehendit intellectus inuenitur
in eo in modo fm quē sunt ē se i. p̄ pinquitate & distantia
ab abstractione a materia. qd̄ iugū eoz fuerit remotum a
materia: poterit abstrahi ab intellectu absq̄ mā lz nō ha-

beat esse nisi in materia: sicut ē in mathematicis: z qd̄ eoz
fuerit p̄ pinquā materie nō poterit: quoniam iugū dicit fm q̄
res abstracte a materia: intendit fm modū essendi ē rebus
abstractis a materia in ordine ē quo sunt de abstractione
si iste sermo s̄ cōpletus in scripto.

¶ Dubitabit autem vnuq̄z aliquis si intellectus
simplex est & impassibilis & nulli nihil habet cō-
mune: sicut dicit Anaxagoras: quoniam intelligi
get: si intelligere pati aliquid est. In quaūtū enī
aliquid commune vnuq̄z est: hoc quidem agere
illud vero pati videt.

¶ Et dubitat homo q̄ intellectus est simplex
nō patiens: z q̄ impossibile est ut habeat aliquā
cōmunicationē cum alia res: sicut dicit Anaxago-
ras: quoquo modo iugū intelligitur q̄ formare
per intellectū est aliqua passio: quoniam ppter
hoc q̄ aliquid est cōmune vnuq̄z existimat q̄ al-
tez eoz agit & altez patit.

¶ Quoniam dedit differentiā inter intelligere & imaginari: re
uersus ē ad dubitādū de intellectu passibili: z dicit: z dubi-
tat homo tē. i. z dubitat homo in hoc qd̄ dictū est q̄ in-
tellectus materialis ē simplex & nō passibilis: qd̄ nō existi-
mat ipsum habere cōmunicationē aliquā cū re materiali
sicut dicit Anaxagoras: z sicut declaratum fuit p̄s. Que
stio autē ē quoniam intelligere q̄ formare per intellectum
sit passio: i. de genere virtutē passiūz: z nullā habeat cō-
municationem cū re a qua patit: quoniam per aliquid cōmu-
ne ageri patienti existimat hoc agere: z hoc par nī effet
enī materia nō effet passio: z quoniam posuerimus intellectum
nō ē materia: neq̄ in materia: quoniam iugū intelligemus cum
hoc q̄ intelligere est passio: nō actio. Sumus iugū inter
duo: aut ut nō ponamus q̄ intelligere est in capitulo passi-
onis: aut ponamus q̄ intellectus materialis communicat
corpoz quēadmodū forma īaginationis mouens ipsum
cōmune est corpoz.

¶ Amplius autē si intelligibilis & ipse aut enim
alii inerit intellectus si non fm aliud ipse intelligi-
bilis ē. Unum autē aliquid intelligibile est spe-
cie: si autē sit multū aliquid habebit qd̄ facit in
telligibilem ipsum sicut alia.

¶ Et etiam vnu est ē se intelligibile. Quoniam
autem intellectus erit aliaz rerum: si non est intel-
lectum alio modo: sed illud formatum per intel-
lectum sicut vnu in sua forma: aut erit mistio
in eo ab aliquo: qd̄ ipsum fecit intellectum sicut
est de aliis.

¶ Ita ē dubitatio de intellectu māli: z vnu ē ē se intelligibile
nī p̄ nāz exētē ē eo: adeo q̄ intellectus & intellectū ē eo idē erit
ob̄ modis: sicut ē dispositio ē rebus abstractis: aut intellectu
cū ex eo ē aliud quoq̄ mō ab ipso: z dicit: Et etiā vnu ē ē
se tē. i. z etiā vnu ē ē intellectū ex eo ob̄ modis: z nō ē aliud
modus de intelligere rez̄: fz intelligēt ē idē ē ob̄ reb̄: aut ut nō
sūt intellectū p̄ se: z p̄ iterationē ē eo q̄ fecit ipsum intelligibile: sicut
ē dispositio ē reb̄ q̄ sūt extra animā: z tacitū: z uidet illud
qd̄ sicutur hāc positionē: z ē q̄ intellectū ē se ē nō intelligēt: z
aberratio dubitatis ē ratio ut ut: aut. n. erit intellectū sic
alie res abstracte intellectus: et sic res q̄ sūt extra alia erit ē
intelligēt: aut erit intellectū sicut alie res q̄ sūt extra animā
et sic erit ē se nō intelligēt: neq̄ cōprehēdēt.

¶ Aut pati quidem sūt cōmune aliquid diuisuz
est prius: quoniam potentia quadammodo ē in
telligibilis intellectus: sed actu nūbil anteq̄z intel-
ligat: oportet autē sic: sicut in tabula nūbil ē aciu-
scriptū: quod qd̄ accidit in intellectu.

Dicamus igitur q̄ passio s̄z q̄ prius vteba
tur est vniuersalis: & q̄ intellectus est in potentia
quoquo modo intellectus: perfectione autē nō ē
quoniamq̄ intelligens: & q̄ accidit in intellectu d̄bz
enrere tali curlo. sicut tabula est aptata picture
nō picta in actu omnino.

14. Quid redit has duas questiones de intellectu mālit: ince
pit dissoluere eas: & p̄mo p̄mam dicens: Quomodo intellegimus & intellectus materialis est aliqd simplex: & nō mis̄tu
cū aliquo opinādo & intellegere est aliqua passio: & iam de
claratū ē in vniuersalibus sermonibus q̄ ea que agunt &
patiunt cōmunicant in subiecto: & dixit: Dicamus igit̄ q̄
passio & ista questione dissolueret in sc̄lēdo q̄ passio q̄a
prius vtebamur in q̄stione ē magis vniuersalis q̄ aliquod
dictū in rebus nālibus q̄ sit passiuū. D. exposuit quid si
gnificat hoc nomen passio in intellectu: & dixit q̄ intellectus
est in potentia &c. id est: & ista intētio vniuersalis de passione
in intellectu n̄pil aliud ēnīl q̄ est in potentia intellectu: nō
s acut quoq̄ intellectus. & dicere enīl ip̄su esse i potentia est
alio modo ab eis fm̄ quos dicit q̄ res materiales sunt in
potentia: & hoc est q̄ diximus p̄us: q̄d intelligendū est hic
& hec nomina. s. potentia & reception & perfectio: modo eq̄
voco dicunt cū eis in rebus materialib⁹. diversitas enīl
istius intentionis. s. receptionis que est i intellectu a recepti
one que ē in rebus materialib⁹ res est ad quā ducit rō
Unde nō est opinādo q̄ p̄ma materia ē causa receptionis
sed causa receptionis transmutabilis: & est receptionis huius
singularis: causa autē receptionis simpliciter est ista natura
Et ex hoc mō fuit possibile q̄ corpora celestia recipient
formas abstractas: & intelligēt eas: & fuit possibile ut intel
ligentie abstracte perficerent q̄ se ad inuicē: & si nō: nō esset
possible ut illis intelligeret recipiens: neq̄ receptibile. Ut
videmus & illud q̄ est liberat̄ ab hac natura est p̄mū
intelligens: & ponēdo istam naturā dissolueſt questionē dicens
Quomodo intelligit multitudine: & quomodo intelligunt
multe ex formis abstractis. Et intellectus idem ē in eis cū
intellecto: & q̄ notificauit modū passionis i intellectu: & q̄
equo dicit in intellectu & rebus materialib⁹. incepit da
re ex rebus sensibilib⁹ exemplū per q̄d intelligit ita intē
tio in intellectu materiali: & l̄z nō sit vez tñ: est via ad intel
ligendū. Et iste modus doctrine necessarius est in talibus
rebus: l̄z sit rhetoricus: & dixit: & q̄d accidit i intellectu &c. i.
& intellegendū ē hoc q̄ diximus de hac intētione vniuersa
lis. passio que est in intellectu: q̄ est tm̄ recepcionis sine trā
nsmutatione sicut receptionis picture in tabula. quēadmodū
enīl tabula nō patit a pictura: neq̄ accidit ei ab h̄ trans
mutatio: fed tm̄ iuuenit in ea de intentione passionis q̄d
perficit p̄ picturā pos̄it erat in potentia pictarū est dispo
sitio in intellectu materiali. Et hoc exemplū q̄d iduxit ual
de est simile dispositioni intellectus q̄ est i potentia cū intellectu
eu qui est in actu: quēadmodū enim tabula nullā picturā
h̄z i actu: neq̄ in potentia p̄pinq̄ actui: ita i intellectu ma
teriali: non est aliqua formarum intellectuarum quas reci
pit: neq̄ in actu: neq̄ potentia p̄pinq̄ actui. Et voco h̄
potentia p̄pinq̄ actui dispositionem mediā iter remo
tam potentia & postremam perfectionē: & hoc est ut nō sit i
eo intentio que sit in potentia intellectu: et hoc est p̄p
q̄ soli intellectu. perfectio enim p̄ma sentientis est aliqd
in actu respectu potentie remote: & est aliqd in potentia
respectu postreme perfectionis: & ideo assimilauit Arl. p̄
mam perfectionē enīl geometrie: quando non vnde geo
metria. scimus enim certe q̄ habemus virtutes sensibilē
existēt in actu: l̄z tunc n̄b̄l sentiamus. Declaratus est
igitur modus consimilitudinis istius exempli huic q̄d ob
iectum fuit ab Arl. in intellectu materiali. Dicere autē q̄ in
intellectus materialis est simili preparationi que est i tabu

la nō tabule fm̄ q̄ est preparata: ut exposuit Alex. hunc
sermonem: fallum est. Preparatio enim est p̄uari aliquā
& nullam haber naturam p̄p̄iam: nisi ppter naturā subiecti:
cū: & ppter hoc fuit possibile: ut preparationes diuerſetur
in vnoquoq̄ ente. O Arl. reputas Arl. intendere demō
strare nobis naturā preparationis tm̄: non naturam p̄pa
rat: & nō est natura istius preparationis p̄p̄ia ei si fuerit
possibile sine cognitione nature preparati: sed naturam p̄
parationis simpliciter in quocunq̄ sit. Ego autem verecū
do ex hoc sermone: & ex hac mirabili expōsitione. Si enī
Arl. intēdebat demonstrare naturam preparationis: que
est in intellectu per omnes sermones predictos in intellectu
mālit necesse ē aur ut intēdat demōstrare p̄ eos nāz p̄para
tōis simpliciter: aut nāz preparationis proprie. natura aut
p̄parationis proprie in intellectu impossibile est demōstra
ri sine natura subiecti: cum preparatio propria vnicuiq̄
subiecto currat cursu perfectionis & forme ex eo: sed opos
ter necessario per cognitionem nature preparationis scire
naturam preparati. Et si intēdebat p̄ illos sermones de
monstrare naturam p̄parationis simpliciter: tūc illud nō
est proprium intellectu: & omne hoc est perturbatio. Ois
enīl preparatio in eo q̄d est preparatio vere dictur n̄b̄l
esse in actu ex eis que recipit: & q̄d est nō possibile: & vere
dicitur esse non corpus neq̄ virtus in corpore. Quomo
do igitur possimus exponere illud q̄d Arl. intēdebat h̄
demōstrare nobis de natura intellectus materialis illud
q̄d est cōmune omnibus recipiētib⁹. s. in quibus est p̄
paratio ad recipiēndū vniq̄dōs genus formaz: & non ad
demonstrandū naturam preparati per cognitionē natu
re p̄parationis p̄p̄ia ei nisi intellectus materialis esset fo
liūmodo preparatio sine aliquo subiecto: q̄d est impossibi
le. Preparation enim offēdit p̄parati. Unde Arl. quim in
uenit preparationem que est in intellectu esse diuersam
ab alijs iudicauit p̄fīle & natura subiecta ei differt ab alijs
natura preparati: q̄d est propriū isti subiecti preparati
onis. s. intellectu: est q̄d est in eo alia intentionū intelle
ctu: in potentia aut in actu. Unde necesse fuit ipsum nō ē
corpus: neq̄ formā in corpore: & q̄d nō fuerit corpus: neq̄
virtus in corpore: non erit etiam forme imaginationis. Il
le enim sunt virtutes in corporibus: & sunt intentiones in
intellecte in potentia: & cum subiectum istius p̄parationis:
neq̄ est forma imaginationis: neq̄ missū ex elementis: ut
Alex. intendit: neq̄ possimus dicere q̄ alia p̄parato dē
nudet a subiecto: recte videmus q̄ Theophrastus & The
mistiū & Nicolaus & alijs antiquoz peripateticoz magis
retinet demōstrationē Arl. & magis steriat vba a el: q̄n. n.
itterent finēs Arl. & eius vba: nullus potuit ferre ea sup
ipsā p̄parationi tm̄: neq̄ sup̄ re subiectā p̄parationē si po
suerimus ipsā ē vtrūt̄ i corpore dicēdo ē ē simplicē & ab
stractā & nō passibilē & nō missā corpore: & si isto nō ēt opio
Arl. oportet opinari ē ē opinionē verā: & p̄p̄ h̄ q̄d ē
co nullus d̄ dubitare quin ista sit opinio Arl. Oē enīl h̄
opinātes nō credit nisi p̄p̄ h̄ q̄d dixit Arl. q̄nā ita ē diffi
cile h̄: adeo q̄ si finē Arl. nō inueniret in eo: nūc valde ēt
difficile cadere sup̄ ipsū: aut forte impossibile n̄i inueniret
aliq̄ talis ut Arl. credo enīl q̄ iste homo fuerit regla i nā
& exemplar q̄d nā iuuenit ad d̄mōstrādū vltimā p̄fectionē hu
manā i materjō: & forte opinio attributa Alex. fuit ficta
ab eo solo: & i tpe eius erat iopinabilis abiecta ab oīb⁹. Et
& iō uidem Thēmistiū dimitēt̄ ē oīo & surge ē sicut ca
uent iopinabilis: & ē ūz̄ ei q̄d p̄tiḡ modernis. nullus. n.
ē sc̄ies & p̄fect̄ apud eos nūl q̄d ē alexādreus: & cā in h̄ est fa
mōt̄s istius virti: & q̄d credimus & vere sc̄im̄ q̄d fuit vnu
de bōis expōsitorib⁹: l̄z Alfarabi⁹ cū h̄ q̄ maxin⁹ erat i iss
seq̄ Alex. i hac iuētione: & addidit huic opinō qddā iopi
nabile. in libro. n. ñ nichōachia ut negāe p̄tinuātōes ee cū

intelligētis abstractis: et dicit hāc eē opinōnē Alex. et q̄ si ē opinādū q̄ finis humanū sit aliud q̄ p̄fatio speculatoria. Autēpace aut̄ exposuit sermonē eius: et dixit q̄ opinō eius est opinō omnī peripatēticoꝝ scilicet q̄ continuatio est possibilis: et q̄ ē finis: et forte h̄ ē vna causaꝝ ppter quas videmus q̄ p̄fuerūt et mos plurū dātiꝝ le philosophie in h̄ tpe sunt corrupti: et h̄ h̄ alias causas nō latentes cōsidere rantes in philosophia operatū.

Et ipse autē intelligibilis est sicut intelligibilia. In his qđem enī que sunt si non materia idē est intelligēt: et qđ intelligitur. Scientia aut̄ specula tūa scibile idē est.

Et est etiā intelligibilis sicut intellecta. Forma re enim p̄ intellectū et formatū p̄ intellectū in eis q̄ sunt extra materiā idē sunt. Scientia enī speculatiua et scitū sicut hūc modū idē sunt.

15 Qum dubitauit de intellectu materiali: ut p̄ intellectum ex eo ē ipse intellectus aut aliud aliquo modo: et oportet si intellectus i eo ē ipso intellectus: ut sit intellectū p̄ se non p̄ intentionē in eo. Et si fuerit aliud aliquo modo ut sit intel lectū per intentionē in eo: incipit declarare q̄ est intellectus p̄ intentionē eo sicut ali res intellecte: s̄ differt ab eis in hoc q̄ illa intentionē est in se intellectus i acu: et alijs rebus ē intellectus i potētia: et dicit: et etiā intellectus sicut intellecta idest et intellectū p̄ intentionē i eo sicut res alie intellecte. De dedit demonstrationē sup h̄: et dicit: formare enī per intellectū tē. i. et necesse ē ut intellectū sit per intentionē i eo q̄ for mare p̄ intellectū et formatū idē sunt in rebus nō materia libis. Et si iste intellectus ē intellectus p̄ se cōtingeret ut ut scia speculatiua et scitū essent idē: qđ est impossibile.

Non autē semper intelligēdi cā cōseruāda est. In habentibus aut̄ materiā potētia solum vnu qđq̄ intelligibiliū est. Quare quidē illis nō in erit intellectus: sine materia enī potētia est intellectus talius: idē autē intelligibile crit.

Et perscrutāda: est causa ppter quā nō semper intelligit. in eo aut̄ qđ habet materiā quodlibet intellectorꝝ ē in potētia: istis igit̄ nō erit intellectus. Intellectus enim ad ista nō ē nisi potētia istoz abstracta a materia: illi autē qđ ē intellectū.

16 Et oportet perscrutari de cā ppter quā nō semper intelligit. ita q̄ intellecta eius sint in se: et cā in hoc est: q̄ illud ex intellectu qđ nō habet materiā suū intellectus ē intellectus in se: et ipse semper intelligit: qđ aut̄ h̄ materiā vnuqđq̄ intellectorꝝ ē i p̄fato i potētia: et ideo res intellecte materialis non intelligit. Et h̄ intēdebar q̄ dixit istis igit̄ nō ē intellectus. i. et ideo intellecta mālia nō habet intellectus: et qđ diminuitur a sermone intelligit p̄ suū oppositū: et p̄ h̄ partculā aut̄ q̄ notar divisionē: et quasi dicit: et causa i hoc ē q̄ intellectu eius qđ nō h̄ materiā ē semper i actu; intellectu aut̄ eius qđ h̄ materiā ē i potētia. D. d. istis igit̄ nō ē intellectus tē. i. ista igit̄ intellecta ppter hoc. s. qđ sunt intellecta i potētia nō habet intellectus. Intellectus enī attribut̄ istis nō ē nisi forme istoz abstracta a materia: et ideo iste forme respectu eoꝝ nō erunt intellecte i actu. i. nō cōpre hēse ab eis neq̄ p̄ eas erit intelligentia: et in respectu illius qđ abstractabat ea a materiā suis erit intellecta i actu: et p̄ ea erit intelligentia: illa per illā cāndem intentionē erit nō intelligentia: et hoc est cōplementū sermonis in dissolutōe predicte questionis. Ille enim sermo cogit nos ad alteruz duoz. Si aut̄ intellectus fuerit idē cā intellecto i intellectu materiali: necesse ē ut sint alie res que sunt extra animā intelligentes. si vō aut̄: ut sit intellectū p̄ intentionem in eo quapropter indiger i essendo intellectu intellectu: h̄ pcedit i infinitū. Dissolutio istius questionis: quoniam intentio p̄ quā intellectus materialis sit intellectus i actu: est qđ est i

selectū i actu. Intēto vō p̄ quā res que sunt extra animā sunt entia est q̄ sunt intellecte i potentia: et si essent i actu. tunc essent intelligentes.

Quoniam autē sicut in omni natura ē aliquid hoc quidē materiā vnicuiq̄ generi. Hoc aut̄ est potētia oia illa: alterz aut̄ cā et factiū q̄ i facien do oia: ut ars ad materiā sustinuit necesse et i ani mas bas ē differētias

17 Et q̄ quēadmodum i natura ē aliquid i vnoquoq̄ genere qđ est materia: et illud qđ est illa oia i potētia: et aliud qđ ē cā et agēs: et hoc ē illud ppter qđ agit quidlibet: sicut dispositio arti scifici apud māj: necesse ē ut i aia existat he dīc.

Qum declarauit naturā intellectus q̄ est i potentia: et q̄ ē i actu: et dicit differentiā inter ipsū et virtutē imaginatio nis: incipit declarare q̄ necessariū ē tertius genus intellectus esse: et est intelligentia agēs que facit intellectū qui est i po tētā ē intellectū i actu: et dicit q̄ ita ē i ponēdo intelligentiā agentē in h̄ genere entiū sicut est dispositio i om̄nibus rebus nālibus. quēadmodū enī necesse ē i vnoquoq̄ genere rez naturaliū generabilium et corruptibilium esse tria ex natura illius generis: et ei attributa agēs. s. et pa tienter: facit ita debet esse i intellectu et dicit: et q̄ quēad modū i natura. i. et q̄ ita est h̄ sicut i rebus naturalib⁹ idest: et q̄ cōsideratio de anima ē cōsideratio naturalis q̄ anima est vnu entiū naturaliū: rebus autē naturalib⁹ cōe est ut habeat i vnoquoq̄ genere materia: et est illud qđ est i potētia oia que sunt i illo genere: et aliud qđ ē cā et agēs: et est illud ppter qđ generalis omne qđ est illius generis: sicut i artificiū apud materiā: necesse est ut he tres differentes sint i anima.

Et est intellectus hic quidē talis i oia fieri: ille vero i oia facere sicut habitus quidē et sicut lumē: quodam enim modo et lumē facit potētia existentes colores actu colores.

Oportet igit̄ ut i ea sit intellectus qui est intellectus fm q̄ efficiat omne: et intellectus qui est intellectus fm qđ facit ipsum intelligere omne: et i intellectus fm q̄ intelligit omne est quasi habitus qui ē quasi lux. Lux enī quoquo mō etiā facit colores q̄ sunt i potētia colores i actu.

D. Et quā necesse est inueniri i parte anime q̄ dicitur intellectus: istas tres differentias necesse ē ut i eo sit pars q̄ dicit intellectus fm q̄ efficiat omne modo similitudinis et receptionis: et q̄ i ea sit etiā secunda pars q̄ dicit intellectus fm q̄ facit istū intellectū q̄ ē i potētia intelligere oia i actu cā. n. p̄ quā saē intellectus q̄ ē i potētia intelligē oia i actu nihil aliud est nisi q̄ sit i actu: hoc enī quia est i actu ē cā ut intelligat i actu oia: et q̄ i ea sit tertia pars q̄ dicit intellectus fm q̄ facit omne intellectū i potētia ē intellectū i actu: et dicitur igit̄ 1. et intēdit p̄ istū intellectum materialē: hec igit̄ est sua descrip̄io p̄dicta. D. d. et intellectus fm q̄ facit ipsum intelligere omne: et intēdit per istū illud quod sit: quod est i habitu: et hoc pronomen ipsum potest referri ad intellectum materialē sicut dicitur: et potest referri ad hominem intelligentem et oportet addere i sermone fm q̄ facit ipsum intelligere omne ex se et q̄ sit voluerit. hec enī ē diffinitio huius habitus. s. ut habens habitu intelligat p̄ ipsum illud q̄ est sibi p̄prium ex se et quādo voluerit absq̄ eo q̄ idigat i h̄ aliquo extrinseco. D. d. Et intellectus fm q̄ intelligit tē. et intēdit per istū intelligentiam agentem: et per hoc qđ dixit intelligit omne quasi aliquis habitus: intēdit q̄ facit omne rem intellectam i actu posq̄ erat i potentia quasi habitus et forma. D. d. q̄ est quasi lux tē modo dat modū ex quo opor tuit ponē i anima intelligentiā agentē non enī possumus

dicere q̄ prop̄tio intellectus agentis in anima ad intellectum generatum; et sicut prop̄tio artificij ad artificium omnibus modis. Ars enim imponit formam in tota materia absc̄o q̄ in materia sit aliqd existens de intentione forme an̄q̄ artificium fecerit eam: et non ē ita in intellectu quoniam si ita esset in intellectu: tūc homo non indigeret in cōprehendēdo intelligibilia sensu: neq̄ imaginatione: immo intellecta p̄venirent in intellectum materialē ab intellectu agente: absc̄o q̄ intellectus materialis indigeret asp̄c̄re formas sensibiles: neq̄ etiā possumus dicere q̄ int̄n̄c̄es imaginatae sint sole mouentes intellectū materialē et extrahentes eum de potētia in actu quoniam si ita esset: tunc nulla differētia esset inter vniuersalē et individualē: et tunc intellectus esset de genere virtutis imaginativa. Undene esse est cum hoc q̄ possumus q̄ prop̄tio intentionum imaginatae ad intellectum materialē est sicut prop̄tio sensibiliū ad sensu: ut Arī. post dicit: in p̄nēdo aliū motorem: esse qui facit eas mouere in actu intellectum materialē: et hoc nūl est aliud q̄ facere eas intellectas in actu abstrahēdo eas a materia. Et q̄ hec intentio cogēs ad p̄nēdum intellectus agentem alium a materialē: et a formis rey quas intellectus materialis cōp̄rehendit est similiū int̄n̄c̄ionis. ppter quā vīsus indigeret luce cū hoc q̄ agens et recipiens alia sunt a luce: cōtentus fuit in norificando hūc modum per hoc exemplū: et quasi dicat: et modus qui cogit nos ad ponendū intellectus agentem: idem est cū modo ppter quem indigeret vīsus luce: quēadmodum enī vīsus nō monetur a colorib⁹ us nīl q̄n̄ fuerint in actu qđ nō cōp̄le nīl luce p̄fente: quā ipsa sit extrahens eos a potentia in actu: ita etiā intentiones imaginatae nō mouent intellectum materialē nīl quando fuerint intellecte in actu qđ non perficitur cīs nīl aliquo p̄tē: qđ sit intellectus in actu: et fuit necesse attribuere has duas actiones in nobis anime scilicet recipere intellectū et facere eum q̄uis agens et recipiunt substantia eternae. ppter hoc qđ hec duas actiones reducte sunt ad nostrā voluntatē. s. abstrahere intellectū: et intelligere ea. abstrahere enim nūl est aliud q̄ facere intentiones imaginatae in actu postq̄ erāt in potentia: intelligē autem nūl est aliud q̄ recipere has intentiones: qđ enī inuenim⁹ idē transfrēti in suo esse de ordine in ordinē. s. intentiones imaginatae: dictimus q̄ necesse est ut hoc sit a causa agente et recipiente: recipies igit̄ ē materiālis: et agens ē efficiens. Et q̄m inuenimus nos agere per has duas virtutes quāz voluerimus: et nūl agit nīl per suā formam: id fuit necesse attribuere nobis has duas virtutes intellectus et intellectus qui est abstrahere intellectū et creare eū: necesse ē ut precedat in nobis intellectū qui est recipere eum: et Alex. dixit q̄ rectius est describere intellectū qui est in nobis per suā virtutē agentēnon per patientē: qđ passio et receptio cōmunes sint intellectū et sensib⁹ et virtutib⁹ distinctiū: actio enī est p̄p̄ria ei: et melius ut res describat p̄ suā actionē. Dico etiā hoc nō esse necesse omni modo: nīl hoc nōmē passio diceretur in eis modo vnuoco: nō enī dicit̄ nīl modo equiuoco: et omnia dicta ab Arī. in hī sita q̄ vnuersalia nullum habent esse extra animā: qđ intendit Plato: qui si ita esset non indigeret ponere intellectū agentem.

Et hic intellectus separabilis et imp̄assibilis et immutabilis substantia actu ens. Semper enim honorabilius est agens patientē et principiū materia. Idē autē est sūm actum scientia rei.

Et iste intellectus etiā est abstractus: nō mutus neq̄ passibilis: et est in sua substantia actio agens enim semper est nobilitas patientē et principiū nobilitas materia et scientia in actu eadem est cum re.

i9 Quid declarauit sc̄o genio ē intellectus: et ē agens: incepit facere cōparationē inter eū et materialē: et dicit: et iste intellectus etiā: et iuste etiā intellectus ē abstractus sicut materialis: et est etiā nō passibilis: neq̄ mutus: sicut ille. Et quā narravit ea in quib⁹ comunicat intellectui materiali de dicta expositionē p̄p̄ia intellectui agenti: et dicit: et est in sua substātia actio. i. q̄ nō est in eo potētia ad aliqd: sicut in intellectu recipiente est potētia ad recipiendū formas. Intelligētia enim agens nihil intelligit ex eis q̄ sūt hic: et fuit ne celē ut intelligētia agēs sit abstracta et nō muta neq̄ passibilis sūm q̄ et agēs omnes formas intellectas. Si igit̄ esset muta nō esset agēs oēs formas: sicut fuit necesse ut intellectus materialis sūm q̄ ē recipiēs oēs formas ut sit etiā abstractus et non mutus: quoniam si nō esset abstractus haberet formā hāc singularē: et tūc necesse esset alterq̄ duo: s. aut ut reciperet se: et tūc motor in eo esset motus: aut ut nō reciperet oēs species formas: et similiter si intelligētia agēs esset muta cū materia: tūc necesse esset aut ut intelligēt et crearet se: aut ut nō crearet oēs formas. Quā igit̄ est differencentia inter has duas demonstrationes i cōsiderando p̄ eas: sunt enim valde cōsimiles: ita q̄ oī p̄cedēt alterā etiā cōcedere alias et possim⁹ sc̄re q̄ intellectus materialis debet esse nō muti⁹ ex iudicio et eius cōp̄rehensione: qđ enī iudicamus p̄ ipsū res infinitas i numero i p̄positione vnuersali. Et ē manifestū q̄ virtutē anime iudicantes. s. individualē et mutē iudi- cat nīl intentiones finitae: cōtingit sūm cōuersiōne oppositi⁹ et illud qđ nō iudicat intentiones finitas: necesse est ut nō sit virtus aie muta: et qđ huic cōunxerimus q̄ intellectus materialis iudicat res infinitas et nō acquiritas a sensu: et q̄ nō iudicat intentiones finitas: contigerit ut sit virtus non muta. Huempace autē videt p̄cedere hāc p̄positionē ē veraz in ep̄stola expeditiōis. s. q̄ virtus p̄ qua iudicam⁹ iudicio vī est infinita: sed existimauit hāc virtutē ē intellectū agentē sūm manifestū sūt sermonis illic̄: et nō est ita. iudicā. n. et dī stūctio nō attribuit in nobis nīl intellectū māli. et Alix. certe vtebat hac p̄p̄one et ē vera in fe: et quā norificauit q̄ intellectus agēs differt a māli in eo q̄ agēs semp est pura actio: māli autē est virtus: p̄p̄ res que sunt hic: edic̄t cōsūmū finalē in hoc: et dī. agēs. n. semp est nobilitas patientē. L. et iste semp est in sua sūba actio: et illi inueniēt vītaq̄ dispōne: qđ la declarat̄ est q̄ p̄p̄to intellectus agentis ad intellectū patientē est sicut p̄p̄to p̄ncipiū mouētis quoquo mō ad materialē mota. agēs. n. semp nobilitas patientē: et p̄ncipiū nobilitas materialis: et opinādū est sūm Arī. q̄ ultimū intellectus abstractus p̄ in ordine est iste intellectus mālis. actio enī cōsūmū est diffinita ab actioē illo: et quā actio eius magis videat esse passio et actio: nō qđ est aliud: p̄ qđ differt iste intellectus ab intellectu agēte nīl p̄ hāc intentionē tñ: qđ quēadmodū nō scimus multitudinē intellectus abstracti rū nīl p̄ diversitatē actionū eoz ita etiā nō scimus diversitatē isti⁹ intellectus mālis ab intellectu agēte nīl p̄ diversitatē suarū actionū: et quēadmodū intellectui agēti accidit ut qñq̄ agat i res exētes hic: et qñq̄ nō: fed differt tñ i hoc: q̄ iudicat ē aliqd in caplo p̄fectiōis iudicis. actio autē nō est sūm illū modū in caplo p̄fectiōis agētis. cōsidera igit̄ hoc: qđ est différēta inē hos duos intellectus: et nīl hoc esset nulla etiā alietas inē eos. o Alex. si hoc nōmē intellectus materialis nō significasset apud Arī. nīl p̄paratōnē tñ: quomodo faceret hanc cōparationē inter ipsū et intellectū agentē. s. in dīdo ea in quib⁹ cōueniunt: et ea in quib⁹ differunt. D. o. et scientia in actu idē est cum re. et inuit ut reputo aliquod p̄p̄ium intellectui agenti in quo

differat a materiali. s. q̄ intelligentia agente scientia in actu eadem est cū scito: r̄ nō est sic in intellectu materiali: quoniam suū intellectu est res que nō est in se intellectus. Et q̄ noū iſſicauit q̄ sua substantia est sua actio: dedit causis super hoc: r̄ dixit.

Que vero p̄m̄ potentia p̄z in vno est: omni-
no autē neq; in tempore: sed nō aliquando qui-
dem intelligit: alioq; vero nō intelligit. Separatus
autē est solus hoc q̄d p̄ere est: r̄ hoc solū immor-
tale r̄ perpetuum est. Non reminiscitur autē q̄
hoc quidem impossibile: passiuus vero intellectus
corruptibilis: t̄ sine hoc nihil intelligit anima.

Et q̄d est in potentia: prius est tempore indi-
viduo: vniuersaliter autem nō est in tempore: ne-
q; quādoq; intelligit: t̄ q̄nq; non intelligit. r̄ q̄
abstractus est illud q̄d est tm̄: r̄ iste tm̄ est immor-
talitatis sc̄mp: sed nō rememoramus: q̄d iste est non
passibilis: t̄ intellectus passibilis est corruptibilis
r̄ sine hoc nihil intelligitur.

20 Itud caplī p̄reū intelligi tribus modis: Quoꝝ vnuſ
est fm̄ opinione Alex. r̄ secūdū fm̄ opinione Theophraſia
st: r̄ alioꝝ expositioꝝ: et tertius fm̄ opinione quā nos nar-
rauimus: t̄ est magis manifestū fm̄ verba. P̄est enīz in-
telligi fm̄ Alex. q̄ intendebat per intellectū in potētia pre-
parationē existētē in cōplexione humana. s. q̄ potētia r̄
peparatio que est in homine ad recipiendū intellectū i re
spectu vniuersitatis indiuidui est p̄ior tempore intellectu
agente simpliciter: aut intellectus agens est p̄ior: t̄ quz dix-
it: neq; est quandoq; intelligens: t̄ quādoq; nō: intendit
intellectu agente: t̄ quā dixit: t̄ quā fuerit separatiū ē q̄d
est tm̄ non mortalitatis: intendit q̄ iste intellectus q̄z fuerit co-
pulatus in nobis: r̄ intelleximus per illū alia entia fm̄ q̄
est forma nobis ipse solus: tunc inter partes intellectus est
nō mortalitatis. D. o. r̄ non rememoramus r̄c. hec est questio
cīra intellectu agente fm̄ q̄ copulat nobis: r̄ intelligimus
per illū. p̄est enīz quis dicere q̄ iste intellexerimus p̄ ali-
quod eternū: neccesse est ut intelligamus per illum idē post
mortem: sicut ante: r̄ dixit r̄siderendo q̄ intellectus iste nō co-
pulatur nobis: nisi mediante eis intellectus materialis ge-
nerabilis r̄ corruptibilis in nobis: r̄ quā iste intellectus fu-
erit corruptus in nobis: neq; rememorabimur. forte igitur
Alex. ita expositus hoc caplī: t̄ nō viderimus expositioꝝ
sūā in hoc libro. Themistius autē intelligit p̄ intellectum
qui est in potētia: intellectu materialē abstractus: cuius eē
demonstratiū est: t̄ intelligit per intellectum cuius fecit com-
parationem cum hoc intellectu agente fm̄ q̄ cōtinuat cū
intellectu qui est in potētia: t̄ hic quidē est intellectus spe-
culatiū apud ipsū: t̄ quā dixit: t̄ q̄nq; intelligit: t̄ q̄nq;
non intelligit: intelligit intellectum agentem fm̄ q̄ nō tan-
git intellectu materialē: t̄ quā. o. r̄ q̄n̄ fuerit abstractus ē
q̄ est tm̄ non mortalitatis: intendit intellectu agente fm̄ q̄ ē
forma intellectui materiali: r̄ hoc est intellectus speculatiū
apud ipsum: r̄ erit ista questio cōtra intellectu agente h̄z q̄
tangit intellectu materialē: t̄ est speculatiū fm̄ q̄ est for-
ma intellectui materiali: r̄ hoc est intellectus speculatiū
sed quā dixit: r̄ non rememoramus: dicit q̄ remorum est
ut ista dubitatio ab Ar̄. sit circa intellectu: nisi fm̄ q̄ intel-
lectus agens est forma in nobis. dicit enim q̄ p̄uenti in-
tellectum agentem esse eternū r̄ intellectum speculatiū
uūm̄ esse non eternū: non cōtingit hec questio. s. qua-
re nō rememoramus post mortem q̄d intelligimus in vita: t̄
est sicut dixit: ponere enim ista questionē circa intellectum
agentem fm̄ q̄ est adeptus: ut Alex. dicit remorum est. sci-
entia enim existens in nobis in dispositione adeptioris eq̄
voce dicit cū scientia in nobis existente per naturā r̄ dis-
cipulam. Ista igitur questio ut appetit nō est nisi in scien-

tia existente per naturā: impossibile est enim ut ista q̄stio
sit nisi circa cognitionē eternam existentem in nobis: aut p̄
naturam: ut dicit Themistius: aut per intellectu adeptū in
postremo. Quia igitur hec questio apud Themistium ē cir-
ca intellectu speculatiū: t̄ initū sermonis Ar̄. est de in-
tellectu agente: ideo opinatus fuit q̄ intellectus speculatiū
uns est agens apud Ar̄. fm̄ q̄ tangit intellectus materialē
r̄ restatur super omnia ista ex hoc q̄d dixit in p̄mo tracta-
tu de intellectu speculatiū. fecit enim ille eandem questi-
onem quā hic: t̄ dissoluit eam per hanc eandem dissoluti-
onem. dicit enim in principio istius libri: Intellectus autem
uidetur esse alia substantia existens in re: r̄ non corrumpti
quoniam si corrumperet: tūc magis esset hoc apud fatiga-
tionem senectutis: r̄ postea dedit modum ex quo possibi-
le est ut intellectus sit non corruptibilis: r̄ intelligere p̄ ip-
sum erit corruptibile: r̄ dixit r̄ formare per intellectū r̄ cō-
siderare sunt diuersa: ita q̄ intus corrumperet aliquo alio
ipsum in se autē nullā haber occasionem. distinctio autē
r̄ amoꝝ non sunt cause illius: sed istius cuius est hoc fm̄ q̄
est eius: t̄ ideo etiā quā iste corrumperet non rememoramus
neq; diligimus. Themistius igit̄ dicit q̄ sermo eius in illo
tractatu in quo dicit intellectus autē p̄t̄ esse substantia ali-
qua existens in re: r̄ non corrumpti idē est cum illo in quo
dixit hic: Et quā fuerit abstractus est q̄ est tm̄ non mor-
talitatis eternus: q̄d dixit hic: r̄ non rememoramus q̄ iste
est nō passibilis: intellectus autē passibilis est corruptibilis
r̄ sine hoc nihil intelligitur: idē est cū eo q̄d illic dixit. s. r̄
r̄ formare per intellectū: r̄ cōsiderare diuersant r̄c. r̄ dixit
pp̄ter hoc q̄ intendebat hic per intellectū passibilē p̄t̄
cōcupisibile anime: ista enim pars uidet habere aliquam
rationē: abscultar enim ad p̄cedendū illud q̄d respicit ani-
ma rationalis. Tlos autē quā vidimus opinionem Alex.
r̄ Themistij esse impossibile: inuenimus verba Ar̄. ma-
nifesta fm̄ nostrā expositioꝝ: credimus q̄ ista est opinio
Ar̄. quānos diximus: r̄ est vera in se. Quoniam autem
verba eius apparentia sunt: in hoc caplo declarabitur sic
quā enīz dixit: r̄ iste intellectus etiā est abstractus nō mi-
stus: neq; passibilis: loquuntur de intellectu agente: r̄ non pos-
sumus alio dicens: r̄ hec particula etiam ostendit alio in
intellectu esse nō passibilem: neq; mistū. r̄ similiter cōpara-
tio inter eos ē: ut manifestū est: fm̄ q̄ est inter intellectum
agente r̄ intellectum materialē: fm̄ q̄ intellectus materia-
lis communicat agenti in multa istaꝝ dispositioniꝝ: r̄ in
hoc cōuenit nobiscum Themistius r̄ differt Alex. Et quā
dixit: r̄ q̄d est in potētia est p̄us tempore indiuiduo: potest
intelligi p̄ tres opiniones eodē modo. fm̄ enim nostra op-
inione r̄ Themistij intellectus qui est in potētia p̄ua cōti-
nuat cū nobis q̄ intellectus agens. Et fm̄ Alex. intellectus
qui est in potētia erit p̄z in nobis fm̄ esse: aut generatio-
nem: r̄ non fm̄ cōtinuationem. Et quā dixit vniuersalit
autē nō est neq; i tempore: loquuntur de intellectu qui ē i po-
tentia: q̄m quā fuerit acceptus simpliciter nō respectu indi-
uidui: tunc nō erit p̄z intellectu agente aliquo modo p̄o-
ritatis sed posterior ab eo omnibus modis: r̄ iste fm̄ cō-
uenit vniuersalitati opinioni. s. dicens q̄ intellectus qui est in po-
tentia est generabilis: aut nō generabilis. r̄ quā dixit: neq;
est quandoq; intelligens: r̄ q̄nq; nō intelligens: impossibi-
lē est ut iste sermo intelligat fm̄ suum manifestū: neq;
fm̄ Themistius: neq; fm̄ Alex. quoniam hoc verbū ē: quā
dixit: neq; q̄nq; est intelligens fm̄ eos referit ad intellectu
agentem: sed Themistius sicut diximus opinat q̄ intellectus
agens est speculatiū fm̄ q̄ tangit intellectum ma-
teriale. Alexander autē opinat q̄ intellectus qui est in
habitu: r̄ est speculatiū est alius ab intellectu agente: r̄
hoc oportet credere. Artificiū enim aliud est ab artifica-
to: r̄ agēs aliud ab acto. fm̄ autē: q̄ nobis apparuit fm̄

ē iste fīm suū manifestū: t erit illud vībū ē relatiū ad pīpīn quīssime dīctū: t ē intellectus mālis qum fuerit actu simplī nō i respectu individualiū. intellectus. n. q dī mālis fīm q dīxī mus no accidī ei ut qīq̄ intelligat: t qīq̄ nō: nūlī i respectu formaz imaginatioñ exstītū i vnoquoq̄ idividuo nō i respectu speciei. U. g. q nō accidī ei; ut qīq̄ intelligat intellectu equi: t qīq̄ nō: nūlī i respectu Sōris & Platōis. simplī aut i respectu speciei semp intelligit bī vle: nūlī spēs humana deficiat oīo: qd̄ est ipossible: t fīm bī fīmo erit fz suū manifestū: t qī dīxit vīter aut nō ē neq̄ i tempore: t qī intēdit q intellectus q ē i potēta: qī nō fuerit acceptus i respectu alicuius idividui: fz fuerit acceptus simplī: t i respectu cuiuslibz idividui: tūc nō inuenit aliq̄ intelligēs & aliq̄ nō: fz semp inuenit intelligēs quēadmodū intellect? agēs qī nō fuerit acceptus i respectu alicuius individualiū tūc nō inuenit qīq̄ intelligēs: t qīq̄ nō intelligēs: sed senper iuenit intelligere: qī acceptus fuerit simplī. idē enī modū ē i actione duo: intellectu: t fīm bī qī dīxit: t qī fu erit abstractus est q ē tīn nō mortalīs: intēdit t qī fuerit abstractus fīm hūc modū ex bī modo tīn nō mortalīs non fīm q accipit i respectu idividui. t erit sermo eius i quo dīxit: t nō rememorarū tē: fīm suū manifestū: Contra enim hāc opīnione lurgit qīo pfecte. Dicet enim querēs qū intellecta cōmūnīa sunt nō generabiliæ; neq̄ corrupibiliæ fīm hūc modū: quare non rememorarū post mortē cognitionū habitaꝝ i hac vita: t dīc dissoluēdo q rememoratio p virtutēs coprehēnsiōis passibiliæ scilicet māles: t sūt tres virtutes i boīe: quāz ē declaratū ē i sensu & sensato. l. imaginatiua & cogitatiua & rememora tūa. līte. n. tres virtutes sunt i homīnī ad pītandam for mā rei imaginatiua qī sensus fuerit absens. Et iō dīctū fuit illīc q qī iste tres virtutes adiūuerit se ad inīcītō forē rep ſentabūt idividuo rei fīm q ē i suo esse: fz aut nō senti amus ipsū: t intēdebat hic p intellectu passibiliem formaz imaginationis fīm qī in eas agit virtus cogitatiua. pīpīn ho minī. ita enī virtus ē aliqua rō: t actio eius nūlī ē aliud qī ponere iūtēnō forme imaginationis ē suo idividuo apud rememoratiōnē: aut distingue ea ab eo apud forma tionē: t manifestū ē q intellectus q dī mālis recipit intentiōnes imaginatas post hanc distinctionē. iste iūtē intellectus passibilis necessariū ē i formatione. Recte iūtē dīxit: t nō rememorarū: qī iste nō passibilis: intellectus passibilis est corrupibiliæ: t sine hoc nūlī intelligit. i. t sine virtute imaginatiua & cogitatiua nūlī intelligit intellectu q dīctū mālis. he enī virtutes sunt quasi res qī pīparat mām artifici ad recipiendū actionē artifici. hec iūtē ē vna expōsītō & potest exponi alio modo: t ē: qī dīxit: t nō ē qīq̄ iste i telligēs: t qīq̄ nō intelligēs: intēdit qī nō fuerit acceptus fīm q intelligit & formaz a formis mālibz generabiliibz & corrupibiliibz: sed fuerit acceptus simplī: t fīm q intelligit formaz abstractas liberatas a mā: nūlī iuenit qīq̄ intellectus & qīq̄ nō intelligēs. fz iuenit ē eadē forma. U. g. i. mō p quē intelligit intellectu agēt: cuius pīpītō ē ad ipsū: sic dīcīmus: sicut lucis ad diaphanū. opīnādū ē enī qī iste intellectus q ē i potēta: qī declarabūt post. Et fz hāc expōsītō qī dīxit: t qui fuerit abstractus: qī ē tīn nō mortalīs: inīuīt intellectu mālem: fīm q perfici p intellectu agenti: qī fuerit copulatus nobīscū ex bī modo: sed i postremo qī generatio intellectus q ē i habitu: ut declarabūt post. Et fz hāc expōsītō qī dīxit: t qui fuerit abstractus: qī ē tīn nō mortalīs: inīuīt intellectu mālem: fīm q perfici p intellectu agenti: qī fuerit copulatus nobīscū ex bī modo: deī de abstractur: t forte inīuīt intellectu mālem i sua pīnūtatione pīmā nobīscū. l. continuatione que ē per nām & appropiātū ipsū per hāc pīculā tīn: annūēdo ad corru pītōne intellectus q ē i habitu ex modo per quē est cor

ruptibilis. t vīter qī qī intēbūt intellectu mālem cū intellectu agente apparrebunt ēsso duo vno mō: t vnum alio modo. sūt. n. duo p diversitatē actionis eoꝝ. actio. n. in intellectu agenti ē generare: fīm aut īformari. Sūt aut vnum q intellectus mālis pīfici p agenti: t intelligit ipsā & ex hoc mō dīcīmus q intellectus pīnūtatu nobīscū ap parent in eo tē virtutes: quāz vna ē actīva: t alia ē de genere virtutū passiuaꝝ: t qī bī assimilat illūz Alex. igni. Ignis enī ē innatus alterare oē corporis p virtutē existētēz i eo: fz tī cum bī patītī quoquo mō ab eo qd̄ alterat & assi milatur cū co alio modo similitudinīs. i. acq̄rit ab eo for mā ignea mīnoz forma ignea alterante. hec. n. dispositio valde ē simili dispositiōnē intellectus agenti cū passibili & qū intellectus qē generat. est. n. agēs ea vno mō: t recī piēs ea alio modo. t fīm hoc erit sermo i quo dīxit fz nō re memorat tē. disolutio qīq̄ seīt antīquos expoſitōres credere intellectu q ē i habitu ē eternū: t seīt Alex. opīa ri intellectu mālem ēsso grābilē & corruptibiliē i qua dice bat: quām intellecta a nobīs sunt nō eternū cū bī q intellectus ētūs ētēmūs & recipiēs ētēmūs: t qī dīcat rīndendo q cā i bī q intellectus mālis nūlī intelligit sine intellectu passibili: fz agēs: t recipiēs sūt cōprehēdere colorēz nō ē: fz lux sūt & vīlus sūt: nūlī coloratū sūt: t tunc fīm quam istā expōsītō dīcat fz erit pīueniens vībū Ar. & suis demonstrationibz sine alio pīdīctionē: aut exitu a manife ſto sui sermonis: t iō nō ē recte vītī i doctrina verbis eq ūocēnūlī i eis que fz sūt diuersa: tī pīuenīt i oībus ītētionibz: de quibz pītī dici: t demonstrat q̄ intēdebat bī p intellectu passibili & virtutē imaginatiua humana bī qd̄ ce cīt i alia translatione loco eius qd̄ dīxit q̄ ētē nō passibili: t intellectus passibili ē corruptibili. dīcīt. n. i illa trālatione: t qd̄ induxit nos ad dīcīdū q̄ iste intellectus nō alterat: neq̄ partī ē q̄ existimatio ētē imaginatio intellectus passibili: t q̄ corruptili ētē cōprehēdit intellectu: t nūlī in telligit sine imaginatione. hoc nomē iūtē intellectus fīm hoc dīcīt i bī libro quatuor modis. Dīcīt de intellectu māli: t de intellectu q ē i habitu: t de intellectu agēt: t de virtute īmāginatiua. t debes scīre q̄ nulla differentia ētē fīm expōsītōne Thēmītī: t antīquōz expoſitōz: t opīnōe Platōis i bī q̄ intellecta exītā i nobīs sūt eternū: t addīcere ētē memorat: fz Plato dīxit q̄ ista intellecta sūt i nobīs qīq̄ & qīq̄ nō: pīter bī q̄ subiectū pīparat qīq̄ ad recipiēduz ea qīq̄ & qīq̄ nō: t ipsa i se ita sūt aut q̄ recipiātū sūt post: t ita sūt extra animā sūt i aīa. Thēmītī aut dīcīt: q̄ bī. l. q̄ qīq̄ sūt copulata: t qīq̄ nō accidīt eis pīpter nām recipiētis. opinat. n. q̄ intellectus agēs nō ē inatus cōtinuari nobīscū i pīmo nūlī fīm q̄ tāgīt intellectu mālem: t tī accidīt ei ex hoc modo diminutio ista: q̄ pīnūtatu cū intentionibz īmāgnatiū ētē vno mō q̄ī recepītō: t alio mō q̄ī actio: t tī intellecta sūt i eo i dispositiōne diuersa a suo esse i intellectu agēt. Et fiducia i intelligēdo hāc opīnōe ē q̄ cā mouētī Ar. ad iponēdū intellectu mālem ētē nō ē qī ētē intellectu factū: fz cā i bī ētē aut q̄ī sūt inēta intellecta q̄ sūt i nobīs fīm dispositiōnes nō pīuenītēs i intellectibus simplicibz: nūlī sūt dīctū q̄ iste intellectus q ē i nobīs ē cōpositus ex eo: qd̄ ē i actū. l. intellectu agenti: t ex eo qd̄ ē i potēta: aut q̄ pīnūtatu eius fīm hāc opīnōe nem ētē ītētū generationi: t assimilat agenti & patītē l. i sua cōtinuatione cū intentionibz īmāgnatiū. fz iūtē hāc opīnōe agēs & patītē & factū erūt idēm: t ētē dīctū ab istis tribū dispositiōnibz p diversitatē q̄ accidīt ei. Nos aut īnopī namur q̄ nō mouētī ipsū ad iponēdū intellectu agenti nūlī bī q̄ intellecta speculatiua sūt generata fz modū quē dīxitī. Considera ḡ hāc qī ē ūrīa ierūtās tres opīnōes. l. Pla toī: t Thēmītī: t opīnōe nīa: t fīm expōsītōne Thēmītī nō indiget i istis intellectis: nūlī ad ponēdū intellectu etīmī

māle tñ: aut intellectū mālem & agentē fm mōdū similitu dñm̄ sibi enī nō ē vera generatio nō est agens. Et nos pue n̄mus cū Alex. in modo ponēti intellectū agēt: & differimus ab eo in nō intellectus mālis: & differimus a Themisto in nō intellectus qui ē in habitu & in mō ponēti stelle- cū agēt: & nos etiā quoquo modo puenius cū Alex. i nō intellectus qui ē in habitu: & alio mō differimus. he iā tur sunt dñs quibus diuidunt op̄inōes attribute At̄. & debet sc̄i q̄ vñs & exercitū sūt cāe eius qđ apparēt de potentia intellectus agentis qui ē in nobis ad abstrahēdūz & intellectus mālis ad recipiendū sunt. dico cause p̄pter ha bitū existentem per vñs & exercitū in intellectu passiblē & corruptiblē quē vocavit At̄. passiblē: & dicit aperte ipsū corūpi. & si nō p̄tingeret ut virtus q̄ est in nobis agēt intel lecta ēē materialia: & similiē virtus passiblē: & iō nullus potest rat̄onari p̄ hoc sup h̄ q̄ intellectus mālis admī sc̄i corpori. illud. n. qđ dixit op̄inōe ipsū cē admīstū in re sponsione istius s̄monis in intellectu agente dicimus nos in risione quis i intellectu māli. Et p̄ istū intellectū quē vo cauit At̄. passiblē diuerſant hoīes in quaeror virtutib⁹ dicit in topicis quas Alfarabius numerauit in elēchis: & per istū intellectū differt h̄ ab alijs animalibus. & si non rūce necesse ēēt ut p̄tinuari intellectus agentis & recipiens cū animalibus ēēt eodē modo. Intellectus quidē operatiuns differt a speculatorio per diuerſitatem p̄paratiōis existētis in h̄ intellectu. His igitur declaratiōis reuertamur ad no strā viā: & dicamus.

(Individuūlūm quidē igit̄ intelligētia in his est circa que nō est falsū, in quibus aut̄ & falsū iāz & vez est cōpositio quedā iā intellectū ē: sicut eo p̄ que vñs sūt quēadmodū Empedocles dixit vere multoꝝ quidē capita sine ceruice igit̄ me diauerūt: postea cōposita sūt concordia sic & hec separata cōposita sūt ut affimetron & diametros.

(Formare aut̄ res individuūlūs erit in istis re bus. s. in quibus nō ē falsitas. res aut̄ in quibus ē ve rum & falsum. illud ē aliqua cōpositio tūc ad res intellectus fm q̄ sūt entia: sicut dicit Empedocles q̄ multa capita & colla disponuntur in postremo p̄ cōpositiōē amicitie: ita etiā sūt separata p̄ cōpositiōē. Q. g. dicē affimetruꝫ & dicē diametruꝫ.

2) Qū cōpletū notificare s̄bas māli intellectū. s. māli & cō q̄ ē i habitu & agentiū: incep̄t p̄siderare de actionib⁹ & p̄ p̄icatib⁹ intellectus: & hoc ē qđ remālit de cognitione istius virtutis. Et q̄ famelioꝫ differētiaz per quas diuidit tur actioꝫ intellectus sūt due actioꝫ: quaz vna p̄ formatio & alia fides: incep̄t h̄ notificare dñiam inter has duas actioꝫ: & dixit: formare aut̄ res diuīsiblēs &c. i. appreheſdere aut̄ res simplices non cōpositas erit p̄ intellecta q̄ nō fallan tur neq̄ verificant q̄ diūn̄ informatio. cōprehendere aut̄ ab eo res cōpositas erit p̄ intellecta i quibus ē falsitas & veritas: & p̄tentia sūt p̄ma diuīsio sine sc̄da: q̄ oppositū intel ligat p̄ suū oppositū. D. d. res aut̄ in quibus inuenit vez & falsū &c. i. intellecta aut̄ i qđ inuenit virtas & falsitas ē i eis aliqua cōpositio ab intellectu māli: intellectus qđem p̄mo intelligit singularia. Si igit̄ h̄ cōpositio fuerit puenies enti erit vera: si nō erit falsa: & ita actioꝫ intellectus ad intellecta simili ē ei qđ Empedocles dixit de actione amicitie i entia. quēadmodū enī dixit Empedocles q̄ multa capita erāt separata a collis: deinde amicitia gregauit ea & cōpofuit si mīle cū simili: ita intellectus existēt p̄mo diuīsa in intellectu materiali. U. g. dicere diametruꝫ quadrati: & dicē affimetruꝫ latet: intellectus enim intellectus ista p̄mo singularia: deinde cōponit ea. s. similiꝫ: aut̄ affimetruꝫ. Si igit̄ cōposuerit fm enī ē vez. si nō: falsum.

(Si aut̄ factoz & futuroꝫ tempore co intelli-

gēs ē & cōponēs falsū. n. in cōpositione semp̄ ēt nāz si albū nō albo: aut̄ si nō albū albo cōponunt: p̄tingit aut̄ & diuidentē dicere oia. Si ergo nō solū falsum: aut̄ vez q̄ albus deon est: fed & qđ erat aut̄ erit vñū aut̄ faciens: sic intellectus est vñunquodz.

(Et si fuerint preterita aut̄ futura: tūc cuž hoc intelligit ip̄s & cōponit ipsū. Falsitas enī semp̄ est in cōpositione: quoniam quā dixeris albū cē nō albū iā cōposuit nō albū cū albo: sicut dices non album & possiblē est dicere oia cē diuīsionē: fed h̄ solū ē vez & falsū. s. forē cē albū: s. cē h̄ sūt aut̄ erit: t̄ q̄ h̄ & sūt simile facit vñū ē intellectus.

2) Idēt si illa intellecta singularia fuerint rez que innate sunt esse: aut̄ i p̄terito tpe: aut̄ i futuro: tūc intellectus intelligit cū illis rebus ip̄s in quo sunt: & postea cōponet ipsū cū eis: & iudicabit q̄ ille res fuerit aut̄ erunt: sicut iudicat q̄ diametruꝫ ē affimetruꝫ coste. Et q̄ narrauit p̄mo q̄ veritas & falsitas inueniunt i cōpositione: iecpit declarare q̄ falsitas est cōpositio & nō inuenit in aliqua actionē intellectus. Si dixit: falsitas. n. semp̄ ē in cōpositione: & ratiocinatio super hoc est quā dicit h̄ in re alba q̄ nō est alba: est cōpositio similiū ad dicere i re alba q̄ est alba: I. illud sit falsū: t̄ hoc vez. & q̄ appetet q̄ affirmatio ē magis digna cōpositionē: & negatio diuīsionē dixit: & possiblē est dicere i re oībus q̄ sūt diuīsio. i. & sic possumus dicere negatiōne & affirmatiōne ēēt cōpositio: sic possumus dicē vñū q̄ s̄t diuīsionē: I. affirmatio magis videat habet hoc nōm̄ cōpositio: & negatio h̄ nōm̄ diuīsio: quoniam i affirmatiōne cōponit predicatuꝫ cū subiecto: in negatiōne aut̄ p̄mo diuidit intellectus predicatuꝫ a subiecto & post cōponit ea. Et quā declarauit q̄ veritas & falsitas accidit cōpositioni rez ad inuenit. declarauit etiā q̄ hoc idē accidit q̄ cōponit eas cū tpe: & dixit h̄ nō illud solū est. vez & falsū &c. i. & veritas & falsitas nō accidit cōpositioni i p̄positionib⁹ bus in quibus p̄dicatum ē nomē I. in eis i quibus p̄dicatum est vñs. U. g. Sores fuit: aut̄ erit. D. d. & q̄ facit h̄ &c. i. & q̄ facit h̄ intellecta singularia ēēt unū p̄ cōpositione posq̄ erit multa: est intellectus mālis. Iste. n. distinguat intellecta singularia: & cōponit cōsimiliū: & diuidit diuersa. Oportet enim ut virtus cōp̄rehēdens similiū & cōposita sit eadē: q̄m̄ p̄ponit istius virtutis ad intentiones formaz imaginata rū deb̄t esse sicut p̄positio sententiis cōis ad cōsibilia diuerfa: nō h̄ s̄t appetet q̄ p̄cipit. Auēpace in initio sui sermons de virtute rationali. s. q̄ virtus cōposita d̄t esse alia ab imaginaria.

(Individuūlū āt quoniam duplēciter dicit: aut̄ actu: aut̄ potentia nihil. p̄h̄ber intelligere individuūlū: q̄ longitudinē intelligat. Individuūlū enī actualiter est: t̄ in tempore individuūlū. Similiter enī cōsibilē: t̄ individuūlū lōgitudinē est. Nō igit̄ ē dicere aliqd in medio intellecte vñūq̄, non enī cē nisi diuidat: h̄ aut̄ potentia leoslū: aut̄ vñūq̄ intelligēs diuīsiblē diuīdit ip̄s: etenim similiū tūc aut̄ ē i lōgitudine: si vero est sicut ex vñūq̄: t̄ in tpe ē qđ ē vñūq̄.

(Et q̄ individuūlū ē duobus modis: aut̄ i po tentia: aut̄ in actu: nihil. p̄h̄ber hoc: & q̄ intellecterit lōgitudinē ut intelligat individuūlū & illud individuūlū i actu & i tpe individuūlū. ip̄s enim fm h̄c modū ē diuīsible & individuūlū in lōgitudine. nullus enim potest dicere q̄ intelligit vñūq̄ modū esse aliqd q̄ non sit quoq̄s diuīdat sed in potentia. Qum igit̄ intellecterit vñūq̄s duoꝫ per se tūc diuidet ip̄s etiā tūc erit quasi due lōgitudines: & gregate aut̄ i tpe qđ ē sup̄ eas.

- 23.** *Q*um declarauit q̄ actio intellectus indiuisibilis ē i rebus idiuisibilibus: incepit h̄ declarare ex q̄ mō p̄tingit ei intelligere diuisibilia habēta q̄ritate ē intellectū idiuisibili: & i tpe idiuisibili: & ex q̄ mō p̄tingit ei ut intelligat ea idiuisibiliter: & i tpe idiuisibili: sicut dispositio est in intelligendo res multas: & dicit: & qz idiuisibile ē r̄c. i. & qz idiuisibile dicit duobus modis potētia & actu: possiblē ē dicere q̄ intellectus intelligit res ex rebus diuisib⁹ potētia: idiuisibilis acutus loquuntur & tps latēs q̄ ē in eis idiuisibile in actu: & q̄ h̄ sit intellectione idiuisibili: & i tpe idiuisibili: quē admodum intelligit res idiuisibiles in vitroq̄ mō: necesse ē n. ut intelligat intentionē idiuisibili idiuisibiliter: siue illa intentio fuerit diuisibilia alio mō: aut nullo mō: & q̄ dicit ut intellegat idiuisibile r̄c. intēdit: ut intelligat intentionē idiuisibili: & illud intellectus ē idiuisibile: i tpe idiuisibili. D. o. tps. n. f̄z h̄b̄ modū ē idiuisibile: i idiuisibile. i. tps. n. inuenit etiā vno modo idiuisibile: & alio modo idiuisibile: sicut in lōgitudine. & q̄ declarauit q̄ intellectus intelligit magnitudinē & tps: & vlt̄r̄ oē q̄ ē idiuisibile i actu: & diuisibile potētia p intellectuē idiuisibili: & i tpe idiuisibili: declarauit etiā q̄ impossiblē ē aliquē dicere q̄ intelligere talia fit p intellectuē diuisibiles: & dicit nullus pōt̄ dicere r̄c. i. nullus iḡl pōt̄ dicere q̄ q̄ intellectus intelligit linea: & nō subito intelligit ea: p̄mo aliquā p̄te: & scđo alia: ille enim due pres nō sūt due actu in linea donec linea diuidentur: & t̄m sūt due i potētia: & q̄ dicit vtr̄q̄ modū intēdit vtr̄q̄ p̄t̄ linea: & quasi dicat: nullus iḡl pōt̄ dicere q̄ q̄ intellectus intelligit linea: p̄mo intelligit vtr̄q̄ p̄t̄ se: deinde totū: ille. n. que pres nō sūt in actu q̄t̄p linea diuidentur: & t̄m sūt due i potētia. D. dicit. S̄z q̄ intellectus vtr̄q̄ r̄c. i. & accidit ei ut intelligat vtr̄q̄ p̄t̄ lōgitudinis p̄ se q̄ diuisit longitudinē: & t̄m ita intelligit h̄lā lōgitudinē sicut intelligit duas lōgitudines: & h̄ intellectus quz dicit: & t̄m sunt quasi due lōgitudines. D. o. p̄gregata aut r̄c. i. q̄. n. intelligit eas p̄gregatas. i. pres: & q̄ vna lōgitudinē intelligit eas in eodē tpe idiuisibili i eodē istatē i q̄ sunt inseparabiles in duob⁹ istatib⁹ diuersis: & h̄ intēdebat q̄ dicit: ut m̄bi vñ tpe q̄ ē sup̄ ea.

Quod autē non sīm q̄ritatez idiuisibile ē sed specie intelligit idiuisibili tempore: & idiuisibili anime. sīm accidens autem: & non inquantū illa diuisibilia: q̄d intelligit & in quo tempore: & inquantum sunt idiuisibilia. Inest autem vtr̄q̄ his aliquid idiuisibile h̄ forte nō separabile: q̄d facit tempus vnum & longitudinē: & h̄ similiter ē in omni p̄tinuo & tpe & longitudinē.

Quod autē non est idiuisibile per quantitā tem: sed per formā intelligit ipsum in tpe idiuisibili: & per idiuisibile anime: sed accidentaliter: & illa duo sūt idiuisibilia. sīlō p̄ q̄d intelligit & tps i q̄ intellectus q̄ sūt idiuisibilia: ē enī i his duobus etiā aliqd idiuisibile: sed dignius est ut sit nō separabile: & est illud q̄d facit tempus esse vnum: & longitudinē esse vnam: & hoc eodem modo est in omni p̄tinuo: & i tpe & longitudinē.

Quod declarauit modū sīm quem intelligit intellectus q̄d idiuisibile p̄ q̄ritatē: & est: illud quod est idiuisibile in actu: & idiuisibile potētia: incepit etiā declarare modū f̄z: que intelligit: illud q̄d ē idiuisibile p̄ formā: hoc ē idiuisibile actu & potētia: nō accidens: & t̄ dicit: illud aut q̄d nō ē idiuisibile r̄c. i. q̄d aut ē idiuisibile forma & q̄litates nō q̄ritate: qm̄ idiuisibile of̄ duobus modis: cōp̄rehēdit ab intellectu i tpe idiuisibili: & p intellectione idiuisibili. D. dicit: & accidens: & accidentaliter r̄c. i. & iste sermo ē diminutus & trāpositus & sic d̄ legi: & ista duo sūt idiuisibilia nō essentia: & accidens: & ipsa in quo intelligit: & res qua intelligit: aut per q̄d

intelligit. Dedit causa in h̄ q̄ sunt idiuisibilia accidentalitē & dicit: q̄ sūt idiuisibilia r̄c. i. & q̄ tps in q̄ intelligit & res quā intelligit sūt idiuisibilia in se: & t̄m sūt idiuisibilia. i. instans i quo intelligit & formā quā intelligit. instans. n. ē idiuisibile: & ē i tpe q̄d idiuisibile: & forma etiā ē idiuisibile: & est in magnitudine q̄ ē idiuisibile. D. o. in his etiā ē aliqd idiuisibile. i. magnitudine & i tpe. D. o. sī dignius ē ut sit nō separabile ab eis: & illud q̄d ē idiuisibile i tpe & i magnitudine ē nō separabile ab eis: & t̄o sit idiuisibile p accidens. D. o. & illud q̄d facit vnu p̄ se vnu r̄c. i. & h̄ idiuisibile existit in istis rebus sicut lōgitudinē ēē vnu: & tps esse vnu: & si nō: nō in telligeret hic vnu lōgitudo: neq̄ vnu tps si nō ēē h̄ nā in eis. hec igit natu: a ē cā in h̄ q̄ sit res sunt vne cū h̄ q̄ sit idiuisibiles: & q̄ sunt in istis rebus: q̄tingit eis ut sint idiuisibiles p accidens: & h̄ q̄ h̄ nā est existēt in rebus mālib̄ ē cā q̄ intelligere huit i nō sp̄t̄: hec ē lūma eius q̄d intēdebat in h̄ capitulo. & t̄ dicit: i. t̄ eodē mō i oī p̄tinuo r̄c. i. & ista nā existit eodē mō. i. i tpe i longitudo: & i aliqd spe cib⁹ nō separabilis ab eo i quo existit: qm̄ si separaretur idiuisio p accidens nō accideret.

Punctum autē & omnis diuisio: & sic idiuisibile monstratur: sicut priuatuē & simili ratio in in aliis est ut quomodo malum cognoscitur nō grum: contrario enim aliquo modo cognoscit. Postet autē potentia esse cognoscens: & esse in ipso. Si uero aliquid non inest contrarium ipsum seipsum cognoscit: & actu est separabile.

Punctus autem & omnis differētia: & q̄d ē idiuisibile hoc modo intelligitur quasi accidentis & sic de alijs. U. g. quomodo intellectus cognoscit nigredinem & nigrum: quoniam quasi per contrarium cognoscit ipsum & cognoscens potētiam debet esse vnu in fe. Si igitur aliquod retinet in quo nō est cōtrarietas illud intelligit se t̄m: & t̄ in actu abstractum.

Qum declarauit quō intellectus intelligit idiuisibilia i actu: & idiuisibile potētia. i. magnitudines: & q̄s etiā intellectus idiuisibilia essentia: idiuisibilia accidentalitē. i. q̄litates & formas: incepit h̄ declarare etiā quō intelligit idiuisibili: neq̄ essentia: & neq̄ accidentalitē: neq̄ potētia: neq̄ actu. U. g. punctū & instans & vnitatē: & dicit: Punctus aut r̄c. i. intelligere aut pūctū & sibi simile ex eis q̄ dicunt ēē idiuisibilia: & vlt̄r̄ oē differētia priuatuē: & p̄ accidens. i. sīm q̄ ei accidit carere p̄ priuatuē punctus. n. nō intelligit nisi sīm q̄ cogitit ei & p̄ priuatione diuisibilitatis existens in magnitudine: & similiter de infāti & alijs. D. o. & fin hunc modū cognoscit nigredinem: & nigrum. ipse enim q̄t̄ p̄ diuum cognoscit sic recidit ablatio in excipiā. i. sīc hāc p̄cūlā h̄b̄ modū & hāc p̄cūlā cognoscit: & est fin cōpletus p̄ se: sed si aliqd deficit forte est sic & fin hunc modū intellectus aut visus cognoscit nigredinem aut nigrum: & vlt̄r̄ oēs priuationes nō cognoscunt nisi p̄ dīa. i. p̄ cognitionē habitus: & per cognitionē defectus habitus: & h̄ intēdebat p̄ nigredine priuationē albedinis: ita. n. ē de sensibus in istisibus sicut de intellectu. quēadmodū. n. dictū fuit illuc q̄ visus cōprehēdit obscuritatē p̄ cōp̄rehēsionē defectus lucis: ita intellectus cōp̄rehēdit priuationē p̄ cōp̄rehēsionē defectus forme. D. o. cognoscēs potētia dīz ēē vnu in se. i. & oī t̄ dīz ut intellectus cognoscēs habitū & suā priuationē si cōdē virtus in se: quēadmodū cognoscens obscuritatē & lucē ē cōdē virū: usū: & q̄ ista virtus cognoscēs cōp̄rehēdat priuationē cōp̄rehēdō ex esse in potētia: p̄t̄ fuerit in potētia cōp̄rehēdit ex esse in potētia: & p̄t̄ fuerit in potētia cōp̄rehēdit ex esse in potētia: & p̄t̄ fuerit in potētia: & cē actu. & ista ē dispositio intellectus mālis. possumus igit dicere tale ēē prepartationē t̄m & nihil aliud ut dicit Alex. D. o. si igitur aliqd rez r̄c. i. si igit fuerit aliqd intellectus in quo nō ē potētia

actui existet i eo. i si fuerit alijs intellectus q nō uenit qm̄q intelligens i poterit; et qm̄q intelligens i actu: nūc ille intellectus nō intelligit: et remaneat oīo: immo nihil intelligetur extra sic: et hoc in vnuz eoz qbus diuidit iste intellectus ab intellectu agere. s. q in h intellectu uenit virtus ipsi: agere autē actuā tm̄: nō poterit: tō recte vocavitur Ar. istū intellectus mālē: nō q: ē mistus t habēs mām: ut alex. opinabat.

Et autem dictio quidem aliquid de aliquo: si-
cūt affirmatio vera: aut falsa omnis. Intelleximus
autem nō omnia s̄z qui est ipsius quid est: sīm q̄ alii
quideratesset: verus est t̄z non aliiquid de aliquo: s̄z
sicut videre, p̄cipia vez est. Si autem homo albus
aut non: non vez semper: sic autem se habent que-
cūq̄ sine materia sunt.

Et dicere aliquid de aliquo: sicut affirmatio et omne cōpositum est verum uel falsum: et non omnia intellectus s̄ qui dicit quidditatem rei est verus: nō qui dicit aliquid de aliquo: sed quādmodū actiones, p̄plic sunt vere. vix autem niḡz aut album est homo nō semp̄ est vez: ita etiam est dispositio eius qd̄ ē abstractū a mā.

26 Id est p̄dicare p̄ itellectū aliquid de aliquo; sicut affir-
matio & negatio ē cōpositio p̄ actione itellectus; t̄ oē cōpo-
sitio situs ē vēz; aut fallitus in itellectu. t̄. in māli semp iuueniunt
veritas & fallitas admīste; h̄ ē pp̄tū huic itellectu. D. ice-
pit declarare q̄ h̄ nō c̄p̄tūs oībus actionib⁹ istius itel-
lectus; s̄ t̄m actioni q̄ d̄ fides: nō formatio: t̄. d. t̄nō oīs ī
tellectus t̄c. t̄. nō ī oī actione istius itellectus iuueniunt fal-
sitas & veritas admīste; s̄ actio q̄ ē īformatio ē semp ve-
ra: nō actio q̄ est p̄dicare aliqd̄ de aliquo. D. incipit nar-
rare q̄ h̄ qd̄ accidit itellectui ē simile ei qd̄ accidit sensui: t̄
q̄ eadē ē cā ī hoc: t̄. d. s̄ quādmodū actiones t̄c. t̄. s̄ īa īn
hoc ē adē cū causa i sensu: quādmodū n. actiones pp̄ie
risu. s̄. cōprehēdere colorē sunt vere in maloꝝ p̄t̄: ente
autē albus ē Sōt̄ia; aut Platonē nō semp ē vēz: s̄ mul-
tōtēs accidit ēo fallitas: sita erit dispositio itellectus. s̄. q̄
semp est verus in sua actione pp̄ia. fides. n. accidit ei nī
q̄ itellectuꝝ eius est māle. t̄. cōpositio, n. q̄z dixit: ita ē di-
spositio eius qd̄ ē abstrac̄tuꝝ a mā: int̄d̄ebat ita ē dispo-
sitione itellectus mālis q̄ abstrac̄tuꝝ a mā ī suis cōprehen-
sionib⁹. s̄. q̄ vendicari p̄. pp̄is sibi. s̄. ī formacione: t̄ fal-
sat in cīa q̄ nō sunt pp̄ia: t̄ p̄t̄ intelligi sic: ita ē dispositio it-
tellectuꝝ: quoꝝ itellectuꝝ ē abstrac̄tuꝝ a mā ī hoc q̄ sem
per veridicat qz̄ nō iuueniat ī eius actio q̄ est p̄ accidens
q̄ suum itellectuꝝ ē abstrac̄tuꝝ a mā.

Idem autem est finis actum scientia rei. Quo vero finis potentiam tempore prior est in uno: omnino autem neque tempore. Si sunt enim ex actu ente oia que sunt.

Et scientia quia est in actu est ipsa res scita: et que est in potentia est prior tempore individuo sed universaliter: neque in tempore omne enim quod generatur generaliter ab eo quod est in actu.

27 Ideft scia q̄ ē in actu ē ipsius scitū: t̄ scia q̄ est in potētia ē p̄ or̄ t̄ p̄ in diuiduo q̄ scia q̄ ē in actu. v̄liter autē t̄ simplicit̄ scia q̄ ē in potētia n̄ ē p̄ os scia q̄ ē in actu: quā scia exīs d̄ potētia i actu ē gn̄ata: t̄ d̄ gn̄atū generat ab eo qd̄ ē in actu speciei illius gn̄ati. vñ necesse ē ut scia q̄ ē in actu sit p̄ os d̄ bus modis scia q̄ ē in potētia: t̄ forte itēdebat b̄ p̄ h̄c ser monē inuenire causā, ppter quā cōp̄rehēbit̄ intellecuuū se paratoꝝ ē formatio tñt̄ & veritas ē eo nunq̄ admīscet̄ cuꝝ falsitate: t̄ q̄ scia illoꝝ ē p̄ ipsius scitū oibus modis ē cōtra dispositioni i scitis stellecurū mālis.

Videtur autem sensibile ex potentia existente sensibili actu agere. Non enim patitur neque taliter: unde alia hec species motus: motus enim

imperfecti actus simpliciter autem actus alt̄ ē q̄
perfecti. Sentire quidem igitur simile est ipsi di-
cere solum t̄ intelligere. Quia auct̄ delectabile
aut triste; aut affirmans; aut negans prosequitur.
aut fugit.

*Et videmus sensatum facere sentiente in actu postquam erat in potentia: neque patiendo alteratio-
nem: et ideo iste est aliud modius motus. motus
enim est actio: non autem perfectio: actio autem
simpliciter est illius motus: et est actio perfecti. Se-
cure igitur videatur dici in verbis: et intelligi per ite-
lectum. si igitur fuerit delectabile: aut instabile: si
aut affirmatio: et negatio eius queretur aut fugi-
etur.*

28 . Plus q̄ hic vult dare de dispositioñe istius virtutis. s. rationali est, pp̄ assimilatioē eius sensui. b. n. in quibus assimilat manifestiora sunt in sen̄u q̄ i intellexu: t p̄mo sc̄perare inter eas in re q̄ dī in eis motus & passio: t dixit uiderem sensibile facere r̄c. i. t quia videtur sensibile facere sentiens in actu: postq̄ fuit in potentia: non ita q̄ se tiens apud exitum de potentia in actum transmutat: aut alteratur sūm q̄ res māles exētū de potentia in actum trāsmutat aut alterant: s̄ q̄ res māles exētū de potentia i actū trāsmutant: it op̄inadū ē alii modū ēē mo: r̄ passio nū a modo q̄ est in rebus mobilibus: quapropter: nō est inopinabile hoc qd̄ dicti est in intellexu. s. q̄ et exitus de potentia ad actū sine trāsmutatioē & alteratioē. D. o. mo tus enī est actio pfecta r̄c. i. c. ppter quā illi morū p̄git trāsmutatioē & alteratioē illi autē non: est q̄ iste motus cui accidit trāsmutatioē ē actio nō perfecta: t via ad cōp̄le mētū: ille autē ē actio pfecta: imo cōplementū: t quasi in tēdebar q̄ quā ita sit ē intellexu actionē imperfectaz accidit c. ppter inām nō sūm q̄ est actio: t quā h̄ accidit actionē: necesse est aliquā actionē esse liberata ab h̄ accidere. D. o. enī accidit aliiq̄ pccidē: necē ē ut n̄ sit ei h̄ q̄ p̄t si n̄ sue rit ei h̄ q̄ ē necesse ē ut separab̄ eo: t h̄ q̄ idixit h̄ q̄ ē dissolutio qōnis: maxime oūz q̄stionē aduenientium in hac opinione. pōt. n. aliq̄s dicere quō possimus imagina: r. receptionē in s̄ba nō mista cum mā: quā declaratū est: q̄ cā receptionis est mā: t quasi inuit dissolutionē dicēdo q̄ mā nō est cā receptionis simpliſ h̄ cā receptionis trāsmutabilis. s. receptionis huius enī individualis: ut necesse ē ut illud qd̄ nō recipit receptione individuali: ut nō sit māle aliquo mō: t sic nō remanet locus questioni. t quā declarauit moduz similitudinis inter sensu & intellectu in hoc mō passionis & motus. s. q̄ in vitro est actio perfecta: incipit notificare similitudinē inter sentire & intelligere: t dixit: sentire iſig simile ē ut tm̄ dicat verbis: t ut intelligat per intellectu. i. t h̄ q̄ sentire s̄ p̄ se actio pfecta & sine tpe & absq̄ eo q̄ pcedat ipsū actio diminuta: simile ē ad intellegere intentionē intellectu q̄ illa intēcio, p̄nūctiā ab aliq̄ scilicet q̄ sit ab h̄ actio perfecta absq̄ eo q̄ pcedat ipsum actio diminuta: t q̄si intēdit cā hoc declarare causā, ppter quā intellexus intelligit sine tpe. D. o. si iſig fuerit delectab̄ le r̄c. i. si iſig illi cōp̄rehēsionē fuerit delectab̄le ap̄d sensu aut tristitia: erit tñ intellexu affirmare h̄ ē hoc: aut negare h̄ nō esse h̄: tñ aut queret aut fugiet p̄ cōp̄rehēsionē intellexu: si queret: aut fugiet p̄ cōp̄rehēsionē sensibili.

Et est delectari aut tristari agere; sensu me-
dictate ad bonū: aut malū inq̄stū talia: t̄ fugā
aut appetitus: bec que fin actum: t̄ non alterū
appetituum: t̄ fugituum: neq̄ ab inuicem: neq̄
a sensu: sed c̄ altud est.

**Et delectatio & p̄fistatio sunt actio mediante se-
sibili circa bonum aut malum sibi q̄ sunt sic: & h̄
est desiderare aut sugere que sunt in actu: & desi-**

derantur; aut fugient non differunt vnu ab altero neqz s sentiente s esse differt.

29 Et pristinatio et delectatio aie est actio ei mediare virtute sensibili; et motus eius ex h modo circa bonum; aut malum est s malum est tristitiale; et bonum delectabile; non fin q bonum est bonum; aut malum est malum; sicut est dispositio in querere; aut fugere intellectus. D.o. et h est fugere et desiderare q sunt in actu. i. in h est desiderare re pntem fin q est pnt et individualiter; et fugere ea. f. desiderium sensibile; qm h est ppru desiderio sensibili. f. q no mouet nisi s pnt s sentire in actu et contrario desiderio intellectuali. D.o. et desideras et fugies non sunt diversa tc. i. et pars aie q querit et fugit est eadē pars; non due diversae; neqz in intellectu; neqz in sensu; s eadē pars in subiecto; et diversa actione; et h itedebat qd. sed esse differt; et inedit p h anima perceptibile.

Intellectus autem anime phantasmata ut sensibilia sunt; cum autem bonum aut malum affirmat; aut negat; et fugit aut plesuit; pp qd nequaquam sine phantasmate intelligit aia.

Et in anima sensibili inueniuntur imagines fin modos sensuum; et quz dicimus in aliquo ipsum esse esse malum aut bonum; non fin affirmacionem et negationem; tunc aut querimus aut fugimus; et i nihil intelligit anima sine imaginacione.

30 Id est et in aia sensibili; i. in sensu coi inueniuntur imagines quaz modi fin modos sensuum et sensibili; ita q pporatio istaz imaginis ad intellectum male est sicut pporatio sensibili; ad sensu; et inueni et alia translatione manifeste dicit eni; apud autem anima rationale imago est quasi res sensibles. D.o. et quz dicimus et in re tc. i. et quz aia rationalis distinguit imaginem; et iudicat ea est bonum; aut malum non fin q est nota esse talis; aut no talis qm; et est dria ppsia intellectui speculari; ut nuc aia perceptibilis; aut qret illud si anima rationalis iudicauerit imaginem eius est bonum; aut fugiet si malum; et h simile ei qd accidit sensui tristitiale; aut delectabili. D.o. et i nihil intelligit anima sine imaginacione. i. et q pporatio imaginis ad intellectum male est sicut pporatio sensibili; ad sensu; i. necesse fuit ut intellectus malum non intelligat aliquo sensibile absqz imaginationem; et in h dicit exps se q intellecta vniuersalia colligata sunt cu imaginibus et corrupti corruptione exps et exps etiā etiā q pporatio intellectus sensibili ad imagines est sicut pporatio coloris ad corp colorans; non sicut pporatio coloris ad sensu visus sicut extimauit Ausepace; s intellecta sunt identes formaz imaginationis abstracte a materia et ideo indigent necessario in hoc habere manū alia a manū quam habebat i formis imaginationis; et manifestū est p se inveniuntibus; et si intentione imagine esset recipieintellecta; tunc res recuperet se et motor est motu; et declaratio Art. q necesse est ut in intellectu materiali no sit aliqua intentionis existentia in actu; sive fuerit intentio intellecta in actu; aut i potestia suffici in destructione opinionis; sed illud qd fecit istu hoies errare; et nos etiam longo tpe est; qz moderni dimicunt libros Art. et considerant libros expositorum; et maxime i aia crededo q intellectus est ut intelligat; et h est ppter Ausepac qui no imaginatur est Art. nisi in dialectica; s i alijs erravit; et maxime in meta physica; et h qz icipit qd a se.

Sicut enim aer pupillam huiusmodi fecit et ipsa altera alterum; et auditus similiter; s vltimum vnum et vna medietas; esse autem ipsi plura; quo autem discernit quo differunt dulce et calidū; dictum est quidem et prius; dicendum autem et nūc Est. n. aliqd vnu; sic aut et triplu.

Et quēadmodum aer est illud qd fuit vnu talis dispositio; et hoc ab alio; et similiter auditus postremum enim in eo vnu et idem est; et me

dium idem; in esse autem multa; et iam dictum fuit prius per qd iudicanus illud per qd dulce differt a calido acri. Dicamus igitur etiam fin hūc modum q quēadmodum in esse est idem; ita in diffinitione.

31 Quod demonstrauit similitudinem iter intellectu et sensu in indigentia subiecti a quo recipiunt intentiones suas copre hendunt: incepit mo declarare q pporatio istius intellectus materialis ad imagines numeratas fin species sensibili; est sicut pporatio sensus cois ad diversa sensibilia; et dixit; et quēadmodum aer tc. i. et sicut declaratus est q aer mouet visus et mouet ab alio; et similiter auditus mouet ab aere; et aer ab alio quoqz pueniat mons in oibus sensibus ad vnu finem; qui i in illis monibus; q punctus q est medium circuli de lineis excentribus a circuferentia; ita est de intellectus materiali cum intentionibus imaginantium intellectus. D.o. vltimum. n. est vnu et medius vnum. i. vltimus. n. motu; sensibili est vnu; et illud qd est ex ea qd mediū de circulo est etiam vnu; et h sensus cois. D.o. et iā dictu est pus tc. i. et vltiter dictum est pus quid est illud p qd iudicanus diversitate sensibilium diversorum. U. g. diversitate dulcis a calido et coloris a sono q fin illum moduz que psequerat illi tale esse in sensu; o; h est in coprehendendo res diversarum imaginis ab intellectu; et hoc intēdebat quid dicit qm sicut in esse vnum; ita est in diffinitione. i. qm demonstratus est a sermone pdcro q sicut iudicāt esse diversum apud scilicet d; esse vnum; ita iudicans imagines rex diversarum d; esse vnu; et pō intelligi sic; et sicut in esse rex diversarum est vna intentione q facit ut coprehendens eas sit vnum; et est pporatio quā accipit virtus coprehensiva qm facit coparationē inter duas res diversas; ita in imaginibus diversis est vna intentione q facit ut iudicas eas sit vnu; et pō intelligi sic. i. et cā i hoc scilicet in similitudine inter intellectum et sensu in hoc est qm sicut in hoc esse singulari est vnu qd est ens apud sensum; ita imaginatio est vnu apud intellectum qd est imaginatum; et qum multa fuerint apud imaginatum erū mula apud imaginationem; et hoc convenientius est sermonis sequenti.

Et hoc in pporionali aut numero ens vnu habet se ad vtrungz; sicut illa ad inuicem. Quo enim differt non homogenea iudicare aut ptra ria; ut album et nigrum. Sit igitur sicut. a. albus ad. b. nigrum. g. ad. d. sicut illa ad iuices. Quare quoniam et permuntanti sicut igitur. g. d. vni sunt existentia; sic habebunt sicut. a. b. idem quidez esse autem non idem; et illud similiter. Eadē autē ratio est si. a. quidem dulce sit. b. vero album. species quidem igitur talium in phantasmibus intelligit.

Et hoc inuenitur in numeris pporionalibus et dispositio eius aquid eos est sicut dispositio eo ad inuicem. Nulla enim est differentia inter figuram et qualitatem considerationis rerum inequalium in generis aut rerum pstriarum. U. g. albi et nigrum. Sit igitur dispositio. a. albi ad. b. nigrum. z. c. ad. d. sicut dispositio iliorum ad inuicem; ut inuenitur in rebus contrariis. si igitur. c. et d. existentes in eadem re non inueniuntur nisi p a. z. b. sunt in hoc idem; et si. a. fuerit quasi dulce et b. quasi album; tunc intellectus erit quasi intellectus intelligit. n. formas p diuersas imaginationes.

32 Id est et secundum manifesta inuenit in eis fin pporionalitatem eo in numero et dispositio iudicantis ex aia apud vtrungz esse. s. sensibile et imaginabile; est sicut dispositio vtrungz esse ad inuicem. D.o. null. n. est dria. tc. i. et v differenter; sive iudicium fuerit de rebus contrariis; aut

diuersis figura, n. et qualitas considerationis est esse vna ea de apud virtute sensibili et rationale in rebus diuersis in genere et in contrarijs, et quoniam declarauit quod nulla est omnia in consideratione isto; duorum generum apud virtutem sensibilem et rationalem: dedit demonstrationem super hoc proportionalitatem et equalitatem quam habet in numero his imagines respectu cuius idividua sunt: et dicit: si igitur dispositio albi, i. sit igitur a. albii, et b. nigri, et c. imago albi, et d. imago nigri, et igitur pporatio a. ad. b. sic albus ad nigrum, et pporatio c. ad. d. sic imago albi ad imaginem nigri: et huius inveniebat quod dixit ut nihil sit dispositio, et apud d. est sicut dispositio illo; ad invenientem inuenientem in duobus contrarijs, ut inuenient in duobus contrarijs ex imaginibus veritatis, et quoniam declarauit quod taliter proportionalitatem debet habere dedit sequentes conclusiones: et dicit: Si igitur c. et d. et c. i. et quoniam pporatio a. ad. b. est sicut c. ad. d. et a. b. comprehenditur ab eadem virtute g. c. r. d. debent comprehendendi ab eadem virtute: et ista conclusione dominatur ex suo sermone. Dicit psequens illud: et dicit: si igitur c. et d. et c. i. et quoniam pporatio ab eadem virtute, quoniam dispositio etiam quod est in comprehensione res proprias est eadem: declarauit etiam quod est in comprehensione res diuersas in genere. Et dicit: si a. fuerit quoniam dulce et cetera, et si posuerimus loco propriario, duas res diuersas in genere. Ut g. dulce et album: non enim intellectus comprehenderet eas modo sensibili comprehensione eas a sensu, nonne ita, ut intellegit formas eas medianas per primis suis imaginibus, et ratione quoadmodum sensus comprehendit intentiones eas per presentiam individuum ipsum sed sensum.

Et sicut in illis determinatum est ipsis immutabile et fugiendum et extra sensum: quoniam inphantasmibus fuerit mouetur ut sentiunt fugibile: quod ignis contrarium cognoscit videns quoniam impugnans est. Aliquando autem que sunt in anima phantasmibus auctor intellectibus tantum videns ratione deliberat futura aut presentia.

Et ita est de questo et fugito sicut hunc cursum determinatus in his rebus: et quoniam mouetur sine sensu sensus quoniam fuerit existens in imaginatione: quoniam imaginatur quod ignis inflammatur in turribus curatur. Communem est enim quod res mouens est ignis et ipsenuntur auctor intellectori. Logitat enim quasi videtur et rem per modos imaginacionis: et cognitio eius in rebus futuris est sicut res propria.

33 Id est et ita est de quanto et de fugio apud intellectum: sicut de propria cognitione: quoniam quoadmodum comprehendit res mediatis formis imaginis: et sensus comprehendit per presentiam respectus sensibilium ut intellectus mouet a rebus querendo aut fugiendo quoniam formae imaginis eas per priores: quoadmodum sensus quoniam aut fugit apud presentem ipsum sensibilem. Dicitur et quoniam mouet sine sensu et cetera: et quoniam mouet hoc ad aliquid: id non sentiat ipsum quoniam imaginabit ipsum: sicut plator mouet: quoniam imaginat ignem inflammari in turribus: et ignis nondum inflammat sit. Dicitur et quoniam mouens est ignis: et est principium plationis. et quoniam plator intellectus imaginabilis ignis in turribus: statim cogitatib[us] i destructio illius ignis: et plator oppositus in inflammabili ipsum: et cetera habet cognitionem in hoc. sicut ignis est finis positus et quantum apud ipsum: sed modos duos diuersos: et per intelligi hoc dicitur. et coe. n. et pporatio. n. coe. ex qua posuit scire oia sequentia: est primum psequens existentiam ignis in turribus: et id dicitur: est principium per experientias plato. et pncipium considerationis. Dicitur et quoniam videns

id est pncipium eni[us] sue cognitionis in rebus erit praetendo modos imaginis imaginationis possibilium est in illa i.e. de qua cogitar: adeo ac si videret illud de quo cogitat. Dicitur et cogitatio eius in futuris t.c. i. et c. in hoc est quod hoc ponit principium sue considerationis in rebus possibilibus de rebus presentibus quas videret: et id possibile est ut hoc cogitet in alia re: adeo quoniam juvent ex eo aliquod individuum quod non est sensus sed est ei simile non ipsum id est: et innat p[ro]p[ter] modum finis quem potest inveniri p[ro]p[ter] cognitionem imagini verae: cuius individuum non est sensus alius quo cogitante. Nam posuerat quod imagines vere sunt numerate his individua sua: et quod declarauit quod secundum modus imaginationis invenientur a cognitione ex imaginationibus quoniam sunt individua sensibilia. Virtus non cogitativa sicut declarata est in libro de sensu et sensato quoniam inveniatur se cum informata et rememorativa inveniatur est praetendere ex imaginibus respectu aliquam quoniam sensus in ea dispositione finis quam est si senserit eam sicut et informatione: tunc intellectus iudicabit illas imagines iudicio vniuersali: et intentio cogitationis nihil est aliud quam hoc. sicut virtus cogitativa ponatur tunc absentem a sensu et sensato: et id est dicendum in sensu et sensato: et id est sensibilis et attribuere intellectui virtutem cogitativa: iudicio: et non ob aliud dicere quod virtus cogitativa coponit intelligibilis singularia et id declaratur est intellectus sensibilis coponit ea. Logitatio enim non est nisi in distinguendo individua illo; intelligibili et praetendere ea in actu quoniam est apud sensum: et id quoniam fuerit potest sensus: et id est cogitatio: et remanebit actio intellectus in eis: et ex hoc declarabitur quod actio intellectus est alia ab actione virtutis cogitativa quoniam Aristo vocavit intellectus passibilis: et dicit eam esse generabilem et corruptibilem: et hoc est manifestum de ea quoniam huius instrumentum terminatum est medius ventriculus cerebri: et hoc non est generabilis et corruptibilis: nisi p[ro]p[ter] hanc virtutem et sine hac virtute et virtute imaginacionis nihil intellegit intellectus sensibilis: et id est sicut dicitur Aristo, non rememoratur post mortem non quod intellectus est generabilis et corruptibilis: sicut aliquis potest existimare.

Et quoniam viderit ut ubi letum: aut tristitia: hoc sufficit aut imitatur: et omnino in actione et quod sine actione per se et falsum in eodem genere cum bono et malo est: sed in eo quod simpliciter differt et a quodam.

Et quoniam iudicamus quod delectabile est illuc aut hic: non contristabile erit: aut fugitum: aut quiescens: et sic vniuersaliter in actionibus. Falsitas non et veritas sunt sine operatione: et sunt ambo in eodem genere: et in bono et malo: sed differunt quod de simpliciter et in termino.

34 Id est et quoniam iudicaueris p[ro]p[ter] sensum quod delectabile est illuc aut hic: non contristabile apud intellectum erit: aut fugitum: si intellectus existimat illud esse malum: aut quiescens si existimat illud esse bonum: et sic velut accidit intellectui cuius sensus in eis actionibus. s. aut hoc dicere ei in dicto quod contristabile est bonum: et querendo illud quoniam fugit sensus: aut peruenire cum eo in dicto delectabile est bonum. Dicitur et falsitas non et veritas sunt sine operatione: et sunt in eis dicto: ita cecidit ablatio in scriptura: et potest esse falsitas eni[us] et veritas sunt quoniam falsitas enim et veritas existentia in intellectu speculatio: sunt aliae et falsitate et veritate existentia in intellectu operatio. Dicitur et sunt in eis dicto: et in bono: et in malo: potest intelligi quod hec duo sunt in eodem genere: quod vtrumque est cognitione: et quod veritas est in genere boni: et falsitas in genere mali: et potest intelligi hoc quod dicitur in bono et malo: ut sit exppositio eius quoniam dicitur et sicut

in eodem genere: et quāsi dicitur: et sunt in eodem genere id est in bono et malo. et quoniam declaravit quod ambo collocantur sub bono et malo declaravit illud per quod dividuntur et dicitur: et differunt tamen in dividuntur quod veritas est in intellectu cuius speculatorius: bonus absolute; et falsitas est in eo malum sim pliciter. In operatio autem veritas est bonum in respectu: et secundum rationem: hoc intendebat quod dicitur: et per terminum. falsitas vero est malum in respectu illius finis quod est inveniens: et potest intelligi per hunc quod dicitur: et per terminum. id est finem. et dividunt quod est bonum simpliciter: et hunc bonum in respectu finis positi: et in tertio propinquum est in istis duabus.

¶ Abstractione autem dicta intelligit sicut simili simus quod simus non separatum: in quantum autem cursum si aliquod intellexit: actu sine carne vivus intelligit in qua curvum: sicut mathematica.

¶ Et scitur etiam res que dicuntur negative secundum quod simus in eo quod est simus: non dividuntur in eo quod est cōcavum si intellectus intellexerit: tunc intelligit intentionem cōcavitatis denudatae a carne sed intentiones mathematicae non sunt singularia hoc modo.

35 **¶ Intendit per res que dicuntur negative res mathematicae: et intendit per negationem abstractionem a materia: et intendit per quod intellectus intelligit res secundum abstractionem a materia: non facit hunc quod sit in se: non in materia sicut quidam existimauerunt: sed hoc quod facit. scilicet quod intellectus ea non in materia est ac si intelligeret simus in eo quod est simus dividuli a materia: sed eo quod est simus possibilis est ut dividatur a materia: genus autem eius quod est cōcavitas possibile est ut dividatur a materia: et inquit per hunc quod ista possibilis in abstractione isto: ab intellectu est sequens non et cōdittantes eam: non quod accidit eis: quod sunt non in materia. Dicitur ueritatem mathematicae recte: et modus essendi intentionum mathematicarum extra animam non est sic modus hunc quod sit in anima: et iste finito potest legi sic: et intellectus enim potest sciare res mathematicas per aliquem modum distinctionis. Intelligere. non diversitatem hunc diueritate non intellecti. Uero quod simus in eo quod est simus non dividitur quod intellectus in eo aut per cōcavitas: tunc si intellectus intellexerit eum singulariter per se non intelligit intentionem cōcavitatis nisi denudatae a carne: et exemplum quod induxit supplex illud quod dicitur minuitur a sermone.**

¶ Non separata tantum si separata sint intellectus quoniam intelligi illud. Omnino autem intellectus est qui secundum actum res est intelligens: utque autem cōcavitas siquem separatorum intelligere ipsum extensem non separatum a magnitudine: aut non considerandum posterius.

¶ Et sicut res abstracta intelligitur: intelligit istas res. Illud. non quod est in actu vniuersaliter est intellectus cuius qui est in actu: et cogitatio nostra in postremo erit: virum possit intelligere aliquam rerum abstractarum cum hoc quod ipse non est abstractus a magnitudine: aut non.

36 **¶ Dicitur quod modus res quoniam intellectus abstractus sit intellectus qui abstractus et intelligit ipsum: quoniam necesse est ut sit in intellectu ut illud quod est intellectus in actu sit intellectus in actu: os nos perscrutari et cogitare in postremo: utque sit intellectus qui est in nobis possit intelligere aliquid quod est in intellectu: et abstractus in materia: sicut intellectus illud quod est intellectus in actu postquam erat intellectus in potentia: et dicitur: cuius hunc est abstractus a magnitudine: ita cecidit in hac scriptura: et si est vera: sic os intelligi. id est debemus in postremo cogitare: utque sit possibile quod intellectus qui est in nobis intelligat res abstractas in materia: sed quod sit abstractus a magnitudine non hunc coparatione ad alterum: et cecidit in alta scriptura loco istius secundum sic: et in postremo perscrutabimur: utque intellectus essendo in corpore non separatus ab eo possit comprehendere aliquod eorum: et separatus a corpore possit autem non: et ista quod est alia a predicta ista. non. quod est co-**

dēns quod intellectus qui est potentia intelligit formas abstractas a materia simpliciter non hunc quod est copulatus nobiscum: et secundum hoc hanc intentionem perscrutatio: utque potest intelligere formas hunc qui est copulatus nobiscum: non utque possit intelligere formas simpliciter: et illa intentione est dicta a Theophrasto in suo libro de anima: et prima quod est intentione in postremo est dimissio: os quod prout perscrutari utque sit possibile quod intellectus in materia intelligat res abstractas aut non: et si intelligat eas: utque est possibile ut intelligat eas hunc qui est copulatus nobiscum: aut non: et tunc possit esse quod in exemplari a quo transstulumus hunc sermonem eccleris hunc prouulam non ita quod sic debeat legi: et cogitatio nostra erit in postremo: utque possit intelligere aliquam res abstractam cuius hunc est non abstractus a magnitudine: et secundum quod est taliter magnitudinem: et copula non nobiscum: ita quod nos intellegamus illud intellectus quem ipse intelligit et illa perscrutatio quam intendit valde est difficultas et ambigua: et os nos perscrutari de hunc nostrum possit. Dicamus igitur quod qui ponit intellectum materialiter esse generabile et corruptibile: nullus modus ut mibi ut potest invenire naturam: quo possumus pertinari cum intellectibus abstractis. Intellectus. non. est. cum. intellectum. omnibus. modis: et maxime in rebus liberatis a materia. Si igitur possit esse et quod sit generabile et corruptibile intelligenter formas abstractas: et reuertetur id est cum eis: sic possibile est ut natura possibilis fieret necessaria: ut Alfarabi dixit in nichil machia: et hoc necessarium est hunc secundum sapientem. Si igitur aliquis dixerit quod illa intentione quam intendit Alex. scilicet intellectus adeptus non est formatio facta de novo intellectum materialiter quod non erat: sed ipse copulatus nobiscum copulatione: adeo quod sit forma nobis per quam intellegimus alia entia sicut apparet ex sermone Alex. Iste non apparet ex eo modus ex quo ista pertinatio sit possibilis: quoniam si posuerimus quod ista pertinatio est facta postquam non erat: sicut est necessarium: contingit ut in illa hora in qua ponitur esse sit transmutatione recipiente: aut in recepto: aut in vitro: et quod impossibile est ut sit in recepto: remaneat ut sit in recipiente: et quod in recipiente fuerit transmutatione existens postquam non erat: necessario erit illuc receptione facta ex novo: et substantia recipiens facta ex novo postquam non erat quoniam igitur posuerimus receptionem factam de novo: contigerit predicta quod est: si non posuerimus receptionem praeparata nobis: non erit differentia inter pertinuationem eius nobiscum et pertinuationem eius cum oibus entibus: et inter continuacionem eius nobiscum in hac hora et in alia hora: nisi ponamus pertinuationem eius nobiscum esse secundum modum aliud et modo receptionis. Quis igitur est iste modus: et propter latitudinem istius modi secundum Alex. videmus ipsum ambigere in hoc: quandoque igitur dicitur quod illud quod intelligit intellectus abstractus non est intellectus materialis neque intellectus qui est in habitu: et hec sunt verae eius in libro de anima. Intellectus igitur qui intelligit hoc est ille qui non corripitur: non intellectus subiecti materialis. Intellectus enim materialis corripitur per corruptionem anime qui est una virtus illius: et quoniam iste intellectus fuit corruptus: corripuit sua virtus et sua pfectio. Secundum postquam declaravit quod necesse est ut intellectus qui est in nobis qui intelligit formas abstractas ut sit non generabilis neque corruptibilis: narravit quod iste intellectus est intellectus adeptus secundum opinionem Aretii: et dicitur: intellectus igitur quod non corripitur est iste intellectus qui est in nobis ab extrinsecis quoniam vocatur Aretius: adeptus quod est in nobis ab extrinsecis non virum quod est in anima: neque habet per quem aut per quam intellegimus alias res: et intelligitur enim istius intellectus: si igitur intendebat per intellectus adeptus per quod intelligitur intellectus abstractus intelligentia agere: tunc secundum in modo pertinuationis iste intellectus nobiscum abducit remanet: et si intendebat intellectus abstractus alium ab agere ut appareat ex opinione Alfarabi i sua eppla de intellectu: et secundum etiam quod possumus intelligere ex manifesto iste secundum: tunc quod est in modo pertinuationis iste intellectus nobiscum eadem est cum quod est in modo pertinuationis intellectus agens apud opinionem Aretii: et agens est id est cum intellectus: et hunc est manifestius de secundum Alex. hic igitur

dixit de mō p̄tinuationis itell: cūs q̄ est in actu nobiscum in suo libro de anima. Qd aut̄ dixit i quodā tractatu quē fecit de intellegū fin̄ opinione Arl. ut cōtradicere ei qd̄ dicit in libro de aia. t̄ h̄ sunt vba eius; t̄ intellectus q̄ est i potētia q̄ suerit cōpletus t̄ augmentatus; t̄cū intellectus intelligit agēt; qm̄ quēadmodū potētia ambulādi quā hō h̄ in nativitate venit ad actū post tps: q̄ p̄ficit illud p̄ qd̄ fit ambulatio; ita intellectus q̄m suerit p̄fectus intelligit ea q̄ sūt per suā nām intellectua; t̄ facit sensuā esse intellectuā; q̄ ē agens t̄ manifestuā istius sermonis tradicit sermoniā eius i libro de aia; t̄ ē q̄ intellectus q̄ est i potētia intelligi illū q̄ ē i actu Sz q̄m alijs itebilis oēs f̄mones istius viri: t̄ congregabit eos uidebit op̄inari ipsū; q̄ q̄ intellectus q̄ ē i potētia fuerit p̄fectus; t̄cū intelligētia agēt copulabili nobiscū p̄ quam intelligētia alias res abstractas; t̄ p̄ quā faciemus res sc̄ribiles esse intellectus i actu fz q̄ ipse efficit formā i nobis t̄ quasi intendit p̄ h̄c sermonē q̄ intellectus q̄ ē i potentia q̄m suerit p̄fectus t̄ cōpletus; t̄cū copulabili cū eo iste itellec̄tus t̄ sūt forma i eo; t̄ rūcū intelligimus p̄ ipsū alias res; nō ita q̄ intellectus mālis itellegit ipsū; t̄ p̄pter illud intelligere fiat p̄tinatio cū h̄ in itellec̄tu: t̄ p̄tinatio istius intellectus nobiscū ē cā eius q̄ intelligit ipsū; t̄ intelligimus p̄ ipsū alias res abstractas; t̄ pores scire q̄ ita ē op̄inio istius hōlo p̄ h̄ qd̄ dixit i illo tractatu: illud iḡt̄ itellec̄tu p̄ suā qd̄ ē itellec̄tus i actu q̄m suerit cā itellec̄tus mālis in abstracthēdo t̄ uscimādo vñāquāq̄ formāz mālium ascendendo apō illā formā; t̄cū dīcet q̄ ē adeptus agēs; t̄ nō p̄ aie: neq̄ vir tus aie; t̄ sūt in nobis ab extrīco: q̄ nos itelleximus p̄ ipsū; manifestū ē iḡt̄ q̄ intelligit p̄ h̄c sermonē; q̄m itellec̄tus q̄ ē i actu suerit cā itellec̄tus mālis i actū one eius, ppia: t̄ h̄ erit p̄ aſcētōm̄ itellec̄tus mālis apō illā formā; t̄cū dīcet itellec̄tus adeptus; qm̄ in illa dispositiōne erimus intelligētia p̄ ipsū; qm̄ ē forma nobis; qm̄ tunc erit vñtia forma nobis. fūstēratiō iḡt̄ istius opinione ē q̄ i itellec̄tus agēs ē p̄mo cā agēs itellec̄tū mālem; t̄ itellec̄tū q̄ ē i habitu; t̄ iō nō copulaf nobiscū p̄mo; t̄ intelligimus per ipsū res abstractas. Qū iḡt̄ itellec̄tus mālis suerit p̄fectus t̄cū agēs sūt forma māla t̄ copulabili nobiscū; t̄ intelligimus p̄ ipsū alias res abstractas; nō ita q̄ itellec̄tus q̄ ē i habitu intelligit h̄c itellec̄tu; qm̄ itellec̄tus q̄ est i habitu est generabilis t̄ coruptibili: iste autē nō ē generabil neq̄ corruptibilis. Sed huic accidit q̄stio p̄dicta: t̄ ē q̄ h̄ qd̄ mō ē forma intellectui q̄ est i habitu post p̄ erat; p̄ uenit ab aliqua dispositiōne facta de nouo i itellec̄tu q̄ ē i habitu; q̄ est cā q̄r̄ ille intellectu ē forma itellec̄tu q̄ ē i habitu post p̄ erat; t̄ si ista dispositiōne nō ē recep̄tio i itellec̄tu q̄ est i habitu i itellec̄tu agēt. Quid ē iſta dispositiōne: qm̄ si suerit receptio p̄tingit ut generans recipiet eternū; t̄ assumit et: t̄ sic generatū sūt eternū; qd̄ ē impossibile; t̄ iō videmus Alfarabū i poſtremo q̄m̄ credidit opinione Alex. ē verā i gnātione itellec̄tus mālis: fuit necesse apud ipsū fz h̄c opinione op̄inari q̄ intelligētia agēs nō ē nisi cā agēs nos m̄: t̄ h̄ manifeste dixit i nichomachia: t̄ ē i suā opinione i epla de itellec̄tu. Illuc n̄ dixit cā possibile; ut itellec̄tus mālis intelligit res abstractas; t̄ ē opinio Auēpace. Iste iḡt̄ sūt q̄stiones ponētibus itellec̄tus mālez esse generatiū; t̄ q̄ finis ē p̄tinatur cū abstractis; t̄ videmus etiā q̄ sequit̄ ponētibus ipsā ē virtutē abstractā q̄stiones nō minores istis; qm̄ si nālū itellec̄tus mālis ē q̄ intelligat res abstractas; necesse ē ut semp̄ i futuro t̄ in p̄terito sit intelligētia eas. exstīma: iḡt̄ q̄ p̄sequit̄ h̄c positionem: q̄ statī q̄ itellec̄tus mālis p̄tinatur nobiscū; statī p̄tinatur nobiscū intellectus agēs; qd̄ ē impossibile t̄ dīcīn ei qd̄ hoīes ponūt̄; t̄ iſta q̄stio p̄t̄ dissolui p̄ illud qd̄ ante posuimus sc̄ilicet q̄ intellectus mālis nō copulaf nobiscū p̄ se; t̄ p̄mo si nō copulaf nobiscū n̄i p̄ suā copulationē cum formis

m̄ginalib⁹; t̄ q̄ ita sit possibile ē dicere q̄ modus fin̄ quē copulat nobiscū itellec̄tus mālis estalius a modo fin̄ quē copulat ip̄e cū itellec̄tu agēt: t̄ si ē alius tūc nulla est p̄tinatio oīo; t̄ si idē; h̄pm̄ ē i aliqua dispositiōne: t̄ post i alia. Quid iḡt̄ ē illa dispositiōne: Si aut̄ posuerimus q̄ in itellec̄tus mālis abstractus nō h̄; nām itelligētia res abstractas; t̄cū ambiguitas est maior. Iste iḡt̄ sūt oēs q̄stiones cōtingētē ponētibus q̄ p̄fectio humana ē intelligere res abstractas; t̄ oīz nos etiā narrare sermones eī; q̄bus existimatur nos p̄sequi q̄ habemus nām itelligendi in ultimo res abstractas. Itē. n̄. f̄mones sūt valde oppositi illis: t̄ forte p̄ h̄ poterimus vide veritatē. Causa aut̄ isti ambiguitati t̄ laboris ē q̄ nullū sermonē ab Arl. iuenimus i hac intētione; t̄z t̄ Arl. p̄misit declarare hoc. Dicam iḡt̄ q̄ Auēpace multū p̄scrutabili h̄c q̄one t̄ labo: aut̄ declarāto h̄c p̄tinuationē ē possibile i sua ep̄stola quā vocavit cōtinuationē itellec̄tus cū h̄oīe; t̄ libro de anima t̄ iī alijs multis libris vidēbat q̄ iſta q̄stio nō recessit ab eius cognitione; neq̄ p̄ tps nūl vñius oculti: t̄ nos iā expolūimus illā ep̄stola fin̄ nostrū posse hoc. n̄. q̄stiu valde ē difficile: t̄ q̄ talis fuerit dispositiō Alfarabū i hac q̄stione q̄to magis alterius hominis. t̄ vñi Auēpace i hoc ē firm⁹ alioꝝ t̄z tñ occurrēt ei q̄stiones quas narrauim⁹: t̄ oīz nos narrare hic vias iſt̄ h̄oīe; t̄z h̄pm̄ qd̄ expositorēs dixerūt i hoc Dicamus iḡt̄ q̄ Themistius suīstā i hoc p̄ locū a minōri. Dicit. n̄. q̄ itellec̄tus mālis habeat potētia ad abstracthēdo formas a materijs: t̄ intelligētia eas q̄to magis h̄ in actu intelligētia ea q̄ sunt pino denudata a mā: t̄ iste sermo aut̄ sūt ita q̄ itellec̄tus mālis ē cozupibilis; aut̄ nō cozupibilis. s̄ separabilis aut̄ nō separabilis. fin̄ aut̄ opinione dīctū q̄ itellec̄tus mālis ē virtus i corpore t̄ generatū: iste sermo erit sufficiētā quoqua mō nō p̄tabilis. n̄. n̄. se quī ut illud qd̄ ē visibile i se sūt magis visibile apō nos. U. g. coloz t̄ lumē solis. coloz. n̄. minus h̄ de iſtē vñtibilitatis q̄ sol. q̄ coloz nō sūt vñtibilitas nūl p̄ solē; t̄ nō possumus ita aſpīcere solē ſicut coloz: t̄ h̄ accidit vñtib. p̄p̄r iſtē vñtibilitate: si vero posuerimus q̄ itellec̄tus mālis nō ē admittūt mātē: t̄cū ille sermo erit verus. s̄. q̄ illud qd̄ ē magis visibile magis coprehēdit: qm̄ qd̄ coprehēdit minus p̄ ſectū ex eis coprehēditibus q̄ sūt nō admittāt mātē: necesse ē ut coprehēdat p̄fectus; t̄ nō ē contrario: sed si h̄ ē necceſſariūt de nā eius t̄ ſā: cōtinget q̄stio p̄dicta q̄ ē quō nō cōtinuat nobiscū i principio: ut statī qm̄ itellec̄tus mālis contīnuit nobiscū. Si iḡt̄ posuerimus q̄ i poſtremo p̄tinuat nobiscū nō i p̄mo debemus reddere cām. Alex. aut̄ ſuſtentat i h̄ q̄tio ſup̄ h̄ qd̄ dico: t̄ ē q̄ oīs generatū q̄m̄ p̄uenierit ad finē i gnātione t̄ ad vñtibilitā p̄fectionē: t̄cū p̄uenierit ad cōplemētū t̄ ad finē i sua actione si fuerit ex entib⁹ agēt: aut̄ i sua paſſiōe si fuerit ex entib⁹ paſſibili: aut̄ i vñtib⁹: si fuerit vñtib⁹. U. g. n̄. venit ad finē i acīōe eius que ē ambulare: n̄i q̄m̄ p̄uenierit ad finē i gnātione t̄ q̄ in itellec̄tus q̄ ē i habitu ē vñtib⁹ entūm gnātib⁹; necesse est ut q̄m̄ p̄uenierit ad finē i gnātione: veniat ad finē i sua actione: t̄ q̄ actio eius ē creare itellec̄tua t̄ intelligere eā: necesse ē ut q̄m̄ suerit i vñtib⁹ p̄fectionē ut habeat has duas actiones: p̄fectio i creāto itellec̄tua ē facere oīa itellec̄tua i potētia ēē itellec̄tua i actu: t̄ cōplemētū i intelligēdo ē intelligere oīa abstracta: t̄ nō abstracta. necesse iḡt̄ ē q̄m̄ itellec̄tus q̄ ē i habitu p̄uenierit ad cōplemētū i sua gnātione: ut h̄eat has duas actiones: t̄ i h̄ sūt q̄d̄s nō pue. n̄. n̄. ē manifestū p̄ fe q̄ cōplemētū actōis er̄t̄ q̄ ē intelligēdo ē intelligēdo res abstractas: n̄i h̄ nomē qd̄ ē imaginari dīcēt̄ de eis i reb⁹ māli b̄vñtib⁹; sic t̄ h̄ nomē ambulare de i p̄fēctionē t̄ p̄fectio ri: t̄ etiā quō attribuit actio ppia itellec̄tua agēt q̄ ē facere itellec̄tua itellec̄tua gnātib⁹ t̄ corruptibili. s̄. q̄ ē i habitu n̄i quis ponat q̄ intellectus q̄ ē i habitu sit intellectus agēs

cōpositus cū intellectu mālit ut dicit Themistius: aut posnat q̄ forma postrema nobis qua abstrahimus itē lecta & intelligim⁹ ea et cōposita ex intellectu q̄ ē in habitu: ut intellectu agere: ut Alex. & Aut̄pace ponit sicut nos reputam⁹ etiā esse apparen⁹ ex simone Art. & si etiā hoc possūsem⁹ esse ita nō p̄tingeret ex cōplementū actionis eius q̄ ē creare intellecta nisi cōplementū actiōis ei⁹ q̄ ē intelligēdo ea nō intelligē do res abstractas: quā intelligē eas iſposiblē ē ut attribua generationis: aut fieri ab aliquo ente generato. Ut ḡ ab intellectu q̄ est in habitu nisi p̄ accidere: si nō tunc generabile efficiēt eternū: sicut diximus: n̄ p̄tingit etiā simoni dicēti q̄ forma qua extrahimus intellecta ē intellectus q̄ est in habitu cōpositus cū intellectu agere: magna q̄stio. eternū. n̄ nō idigeri i ūa actione generabilis & corruptibilis: quō igit̄ cōponit eternū cum corruptibili: ita q̄ ex ista fiat vna actio: s̄ post loquemur de hoc. Cidetur. n̄. q̄ ista positio q̄ quare p̄cipium & fundamētum eius qđ volumus dicere de possibilite cōtinuationis cuž rebus abstractis fin Art. s̄. positio q̄ forma postrema nobis qua extrahimus intellecta: s̄ facimus ea p̄ voluntatē nostrā: s̄ cōposita ex intellectu agere & intellectu q̄ ē in habitu: hoc igit̄ vidimus de sermone exposito per iparacitoꝝ in hunc sinē esse possibile. s̄. intelligere i p̄posito res abstractas. Aut̄pace multū loquebat̄ i hoc: t̄ maxime i ep̄stola quā appellata p̄tinuationē intellectus cū hoīe: t̄ illud sup̄ qđ sustentatur ē in hac q̄sticē est hoc. Primo. n̄. posuit q̄ intellecta speculativa sit sacra D. posuit q̄ oē factū h̄z quidditatē. D. posuit q̄ eē habēs quidditatē intellectus innatus ē extrahere illa q̄ditatē. Ex q̄bus sc̄ludit̄ q̄ intellectus innatus ē extrahere formas intellectoz: t̄ qđditas eoz: t̄ h̄z p̄uenit cū ipso Alfarab⁹: i lābro de intellectu & intellecto: t̄ ide extract⁹ i Aut̄pace: t̄ cū h̄z solvit q̄ intellectus ināf⁹. s̄. q̄ intellect⁹ innatus ē extrahere formas intellectoz & quidditatis eoz: t̄ iuit in hoc p̄ duas vias: quaz vna est i ep̄stola: sc̄da aut̄ in libro de anima: t̄ sunt vicinatēs se. in libro aut̄ de anima: t̄ piunxit huic q̄ intellectus rez nō p̄tingit multitudine nisi per multiplicatioꝝ formaz sp̄ualium cum q̄bus sustinebunt in unoquoꝝ individuo: t̄ p̄ h̄z s̄tellec⁹ equi apud me aliud q̄ intellect⁹ eius apud te: ex quo p̄sequit⁹ fin p̄uerione oppositi q̄ō intellectum nō habēs formā spiritualē a qua sussestat illud intellectum est vnuſ apud me & apud te. deinde piungit huic qđditas intellecti & forma eius rō h̄z formā spiri- tuale: neq̄ idiuuale cui sustentat: quin qđditas intellect⁹ nō ē qđditas idiuuale singularis: neq̄ sp̄ualis: neq̄ corporalis. intellectuꝝ n̄ declarat⁹ s̄ nō ē idiuinalit̄: ex q̄ p̄sequit⁹ intellectus sit innatus intelligere qđditatē intellecti: cuius intellectus ē vnuſ oībus hominibus: t̄ qđ ē tale est s̄ba abstracta. In lib. vō de anima posuit p̄mo q̄ quis: di das intellectu fin q̄ est intellectu s̄t nō fuerit p̄cessum nobis q̄ nō h̄z quidditatē: t̄ q̄ nō ē simplex: s̄ cōposita: sicut dispositio i oībus quidditatis factus: t̄ fuerit dictuꝝ qđditas illius intellecti fin q̄ ē intellectu h̄z etiā quidditatē. i intellectum istius quidditatis: tunc iste intellectus etiā erit innatus reuerti & extrahere illa qđditatē: s̄ si nō fuerit p̄cessum nobis q̄ ista quidditatis ē simplex: t̄ q̄ enē ex ea ē id: cum intellecto: p̄tingit i ea qđ p̄tingit i p̄ma: t̄ q̄ etiā habeat qđditatē factū: necesse ē tunc aut ut h̄z p̄cedat in infinitū aut ut intellectus seetur ibi. S̄z iſpossiblē h̄z p̄cedere i infinitū: q̄ facerit qđditates & intellectus ilinotis diuersos ū species: c. l. h̄z qđd̄ eoz sunt magis liberati a nā q̄ qđd̄ necesse ē ut intellectus seetur: qz̄ securitati aut puenit ad qđditatē q̄ nō h̄z quidditatē: aut ad aliquid habēs qđditatē: h̄z intellectus nō h̄z nām extrahēdi illā: aut ad aliqd̄ nō habēs qđditatē: neq̄ qđditas: h̄z iſpossiblē est inuenire qđditatē quā intellectus nō ē innatus extrahere a qđditato quoniam iste intellectus tunc nō diceret intellectus nisi equo

ce: quum sit positus q̄ intellectus innatus ē abstrahere qd̄-
ditatē in eo q̄ qdditatis: t̄ impossibile ē erā ut intellectus
puenit ad aliquid nō habēt qdditatiē: t̄ nō sit quidditas
q̄ qd̄ nō est qdditas: nec h̄ qdditatiē h̄ est pūano simplicis.
Remaneat igit̄ tertia cūsio: t̄ erā q̄ intellectus puenit ad
qdditatiē nō habēt qdditatiē: t̄ qd̄ ē tale est forma abstra-
cta: t̄ p̄firmauit h̄ p̄ illud q̄ p̄fuerit est Aut̄ dicere i talibus
bus demonstratio nō possit. qm̄ qm̄ necesse ē abscidere itinū-
meli ē abscindere eū ī principio. Erit igit̄ p̄clusio isti? demo-
strationis eadē cū p̄clusione demonstrationis p̄dicet: qm̄ si
non addiderit h̄ poterit alijs dicere multos intellectus esse
medio iter intellectū q̄ est in habitu: t̄ inter intellectū agē-
tē: aut vñū: ut intendit Alfarabius in suo tractatu de intel-
lecto et intellectu: quē vocauit illuc adepr̄s: aut plures vno
et existimq̄ Alfarabius p̄cedit hoc in suō libro de gene-
ratione et coagulatione: vbi dixit quō solum speculatiū isti intellectū
mediū. i. quoq̄ esse possumus iter intellectū speculatiū et i-
ter intellectū agēt. Iste igit̄ sūt vñ magis firme p̄ quas iuit
ite h̄ in hac itētione. Nos aut̄ dicamus: Si aut̄ h̄ nomen
qdditas dicat de qdditatisbus rex māliū: t̄ de qdditatis-
bus intellectū abstractioꝝ modo vñiuoco: tunc p̄positio
dicens q̄ intellectus innatus est abstrahere quidditatis
in eo q̄ sunt qdditatis: erit vera: sūmili si dicere q̄ intel-
lectus esse copoſita: induvidua ē copoſita fuit vñiuocū
si aut̄ equiuocū: tunc demonstratio nō erit vera. quō autē
ē valde difficile manifestuz est. n. p̄ se q̄ h̄ nomē quidditatis
nō dicit de eis pure vñiuoco: nec pure equiuoco. vñz aut̄
dicat multipliciter q̄ ē mediū indiget p̄fideratione: sed si p̄c-
serimus h̄ dici vñiuoco: h̄ p̄tingit p̄dicita questio: t̄ est quō
coagulabile intellectū q̄ nō ē coagulabile fin opinione dicē-
tū q̄ intellectus mālis ē coagulabilis: t̄ opino Alępae-
ce: aut quō intellectus intelligere noua: t̄ q̄ inatū ē semp
intelligere ea i futuro et i p̄terio fin opinione dicētū q̄ intel-
lectus mālis nō ē gnābilis nec coagulabilis: t̄ erā si posue-
rimus q̄ intellectus rebus abstractis ē i s̄ba et i nā intellectus materialis. Quare igit̄ ista intellectus nō currit cursu i tellec-
toriū māliū nobis: q̄ h̄ intellige si p̄ cursum sc̄ientiā specu-
latiū: t̄ erit vñū q̄sitoꝝ sc̄ientiā speculatiā: t̄ Alępace ur-
ambigere h̄ in loco. Dicit. n. i. ep̄la quā vocauit expeditiōis
q̄ possibilias ē duobꝫ mōdes nālīz et diuina. i. q̄ intellectus isti
intellectus ē ē possibilitate diuina nō ē possibilitate nāe. In ep̄la
aut̄ p̄tinutionis dicit: t̄ q̄ philosophi alētērū alta ascēti-
one: p̄fiderādo i intellectu inq̄situ i intellectu: t̄ sic intelligit h̄ s̄bz
abstractū: t̄ manifestū ē ex h̄ q̄ intelligere intellectū h̄ illū: ē
p̄ scientiā speculatiū. I. sc̄ientiā nālīz: t̄ hoc apparet enī
i illa p̄sturatio ab eo: t̄ q̄ sit i sit: nos oēs hoies qd̄ ac-
cidit nobis de ignorātia isti sc̄ie: aut erit q̄ adhuc non sc̄i-
mus p̄positiones q̄ iducit nos ad hāc sc̄ientiā t̄ de mul-
tis artificiis q̄ vident ēē possibilia h̄ sunt cāp̄ ignorātiaꝝ
U. g. alchimie: aut h̄ intelligere h̄ acquirit p̄ exercitioꝝ et vñ
i rebus nālibus: t̄ nōdū habem̄ de exercitioꝝ et vñū m̄: p̄
q̄ possumus acq̄rere hāc intellectuē: aut erit hoc prop̄
demonstratio n̄re nature nālīz. Si igit̄ h̄ acciderit prop̄ er-
minutionē i nā: tūc nos et oēs q̄ inatū sunt acq̄rere hāc sc̄ien-
tia dicātur hoies equoꝝ: et si h̄ accidat p̄p̄ ignorātiaꝝ p̄p-
ositionū iducitē i hāc sc̄ientiā: tūc sc̄ientiā speculatiā nōdū ē p̄-
fecta. T̄ forte Alępace dicit h̄ ēē iopinabile: s̄z nō possibilis
et h̄ si accidit p̄p̄ p̄fuerit: tūc fino erit p̄p̄ inquisi-
tioni dicēt q̄ cā i h̄ ignorātiaꝝ p̄positionū iducentūz in
hāc sc̄ientiāz: t̄ oēs h̄ dicit cā h̄ q̄ ur ēē remotū: h̄ nō ipsoſi-
bile: quomodo igit̄ potest euadere ab illis q̄tionibꝫ p̄di-
ctis. Iste igit̄ oēs q̄tiones sunt p̄tingentes hūic q̄sitoꝝ: t̄ sunt
ita difficiles sicut si vides: t̄ opozet nos dicere q̄ appari-
st̄ nobis i h̄. Dicamus igit̄: quoniam aut̄ intellectus existens
in nobis habet duas actiones h̄z q̄ attrahit nobis: quaz
vna est de genere passionis: t̄ est intelligere: t̄ alia ī genere

actio; et est extrahere formas et denudare eas a materia qd
nihil est aliud nisi facere eas intellectas in actu postq; erat
in potestate; manifestu qm in voluntate nostra est quia ha
buerimus intellectum q est in habitu intelligere quodcum
q intellectu voluerimus et extrahere quacumq; forma vo
luerimus; et ista actio s. creare intellecta et facere ea est prior
in nobis q actio que est intelligere; sicut dixit Alex. Et ideo
dicit q dignissime describere intellectu p hac actionem non p
passione qm in passione comunicari ei aliud ex virtutibus
animalibus; s; h de opinione dicitu p passio in eis non
de equo; et ppter ista actione s. extrahere quodcumq; intel
lectu voluerimus; et facere ipsum in actu postq; fuit in poten
tia; opinatus est Themistius q intellectus q est in habitu est
cōpositus ex intellectu malo et agere; et h idem fecit Alex. cre
dere q intellectus q est in nobis; aut est cōpositus; aut qsi
cōpositus ex intellectu agente; et ex eo q est in habitu; quia
opinet q substantia eius q est in habitu q est alia a sua intel
lectus agentis. et qm hec duo fundamēta sunt posita. s. q
intellectus q est in nobis hz has duas actiones. s. cōprehēde
re intellecta et facere ea. Intellecta aut duobus modis fuit
in nobis; aut nāliter; et sunt pīne ppositiones quas necim⁹
qm ext̄erū; et vnde; aut quomodo; aut voluntarie; et sunt i
ntellecta acq̄sita ex pīnis ppositionibus; et fuit declaratus q
necessitate est ut intellecta habita a nobis nāliter fuit ab ali⁹ qd
est in se intellectus liberatus a materia; et q intellectus agens
et qm h̄ declaratum est; necessitate est ut intellecta habita a nobis a
pīnis ppositionibus fuit aliquid factū p̄gregatū ex pīnō
bus; et pīnō qm iste modus intellectorū s. voluntarie et cō
traria intellectus pīnis naturalibus. et omnis actio facta ex
congregato duorum diversorum; necessitate est ut alterum
duorum illo; s. qm mā et instrumentū; et alio s. qm forma
aut agens intellectus qm q nobis cōponitur ex intellectu
qui est in habitu; et intellectu agente; aut ita q ppositiones
sunt quasi mā et intellectus agens est qm forma; aut ita q ppositiones
sunt qm instrumentū; et intellectus agens est qm efficiēs; dispo
sitione. n. in h̄ p̄similis. Sed si possemus q ppositiones
sunt qm instrumentū; contingit ut actio eterna pueniat a duo
bus; quo; vnu est eternū; et aliud nō eternū; aut ponat q
instrumentū s. eternū; et sic intellecta speculativa erit eterna
et h̄ etiā magis contingit ut possemus eas ppositiones qm
mā. Impossibile ē. n. ut aliquid gnāabile et corruptibile sit
materia eterna. Quod igit poterimus evadere ab hac qdē
Dicamus igit q si hoc qdē dicimus q necessitate est q ppositiones
sunt de intellectu agente; aut qm mā; aut qm instrumentū si
habebit gressū q est intellectorū speculatiōnē nō fuit fino ne
cessarie; p̄sequente fm qm mā est mā; et instrumentū est fm; s; h̄
q necessitate est h̄ esse ppositionē et dispositionē iter intellectus
agere et ppositiones que assimilant mā; et instrumentū aliqd; nō
qz est mā vera; aut instrumentū vez; nō uero nobis q possum⁹ sci
re modū fm qm est intellectus q est in habitu qm mā et subie
ctu agere; et qm iste mōs fuerit positus nobis; forte facile
poterimus scire modū fm qm p̄tinuātū cū intellectus separabili
bus. Dicamus igit sermo aut dicentis q s. p̄positiones acq
runt a nobis ab intellectu agente; et ppositionibus necessitate est
ut ppositiones sunt de intellectu agere quasi mā et vez
instrumentū. Ille igit sermo nō est necessarius; s; h̄ necessitate est
illuc esse aspectū fm qm intellectus q est in habitu assimilate ma
terie; et intellectus agens assimilate forme. Quid igit est iste respe
ctus; et ex quo accedit intellectui agere habere h̄ respectus

cū intellectu q est in habitu; qm vnu est eternū et aliud ge
nerabilis et corruptibilis; oēs. n. h̄ p̄cedūt h̄ respectus
esse; et qm cogit eos hoc; q speculativa sunt existēta in nobis
ex his duobus intellectibus. s. q est in habitu et intellectu agē
re; s; Alex. et oēs opinantes intellectu māle esse gnāibile et
corruptibile nō possunt reddere cām huius respectus; ponē
tes aut q intellectus operans est intellectus q est in habitu; p̄tin
get ut intellecta speculativa sunt eternā; et alia multa ipsi
bilia sequēta h̄ positionē. Nos autē qm possemus intellectu
māle esse eternū; et intellecta speculativa cē gene
rabilia et corruptibilia ex mō quo diximus; et q intellectus
mālis intelligit vnu. s. formas māles et formas abstractas
manifestū est q subiectu intellectorū speculatiōnē; et intelle
ctus agens fm h̄ modū est idē et vnu. s. materialis; et sumi
le huic ē diaphanū qd recipit colorē et luce iluminū; et lux ē
efficiēs coloē; et qm fuerit verificata nobis h̄ p̄tinuatio q ē
iter intellectu agere et intellectu māle; poterimus reperire
modū fm qm dicimus q intellectus agens ē similis forme
et q intellectus in habitu similis ē mā. oīa enim duo quo;
subiectū ē vnu; et quo; alter⁹ ē pfectus alio; necesse est ut
respectus pfectus ad ipsecretū s. sicut respectus forme
ad mā; et fm h̄ intentionē dicimus q p̄portio p̄me per
fectio; s. virtutis imaginatiō ad pīmā perfectionē cōis sen
sus est sicut p̄portio forme ad mā. Jam igit invenimus
modū fm qm possibile est ut iste intellectus p̄tinuet no
biscū p̄postremo et causa qm nō copulat nobiscū p̄ncipio
quoniam h̄ posito p̄tingit necessario ut intellectus q est in nobis
in actu sit cōpositus ex intellectus speculativa et intellectu agē
re; ita q intellectus agens sit quasi forma intellectus; et q speculati
uo; et intellecta speculativa sunt quasi mā; et p̄ h̄ modū
poterimus generare intellecta qm volvētū; qm illud p
qd agit aliqd suā p̄pīa actionē est forma. Nos autē q agi
mus p̄ intellectus agente nostrā actionē p̄pīa; necesse ē ut in
intellectus agens sit forma in nobis; et nullus modus est h̄ qm
generat forma in nobis nisi iste. qm qm intellecta speculativa
copulat nobiscū p̄ formas imaginabiles; et intellectus agens
copulet cū intellectus speculativus; illud. n. qd cōprehendit
eas ē idē. s. intellectus mālis; necesse ē ut intellectus agens co
pulet nobiscū p̄ p̄tinuacionē intellectorū speculatiōnē. Et
manifestū ē qm oīa intellecta speculativa fuerit existēta in
nobis p̄ potētia qm ipse erit copula nobiscū p̄ potētia. et qm
oīa intellecta speculativa fuerit existēta in nobis p̄ actu erit ipē
tū copula nobis p̄ actu; et qm qdā fuerit p̄ potētia; et qdā
p̄ actu; tūc ipse erit copula h̄ p̄tē; et h̄ p̄tē n̄; et tūc dicimus
moueri ad p̄tinuationē. et manifestū ē qm iste modū cōple
bit; q statu iste intellectus copula nobiscū oībū modū; et nūc
manifestū ē qm p̄portio et ad nos i illa dispositionē ē sit pro
portio intellectus q est in habitu ad nos; et qm ita sit; necesse ē ut
h̄ intellectus p̄ intellectu sibi p̄pīa oīa entia; et ut agat actōe;
sibi p̄pīa i oībū enībū; sicut intelligit p̄ intellectu q est in habitu qm
fuerit p̄tinual cū formis imaginabiles oīa entia intellectū
p̄pīa. h̄ igit h̄ p̄tē h̄ modū sicut dicit Themistius assimilat deo
i h̄ qm ē oīa entia quoq; mō; et scīs ea quoq; mō. entia. n. ni
hil aliud sicut nū scīa ei⁹ negīs cā entiū aliud sicut nū scīa ei⁹
et qm mirabilis ē iste ordo; et qm extrane ē iste mōus cēndi; et
h̄ p̄tē h̄ modū vīsciblē opinio Alex. i h̄ qd dicit q intellectū
rea abstractas fieri p̄ p̄tinuacionē intellectus nobiscū; n̄ q intellectū
i nobis postq; nō erat qd ē cā p̄tinuationē intellectus agens nobiscū; ut itē
debat Averpace; s; cā intellectorū
ē p̄tinuatio nō ē p̄atio; et qm h̄ dissolutū; qd antiq̄z quomō
intelligit intellectus noua; et ē etiā manifestū ex h̄ qm nō cōti
nuamur cū h̄ intellectu i p̄ncipio h̄ p̄postremo; qm dū fue
rit forma nobiscū i potētia; et p̄tinuatus nobiscū i potētia;
et dū fuerit p̄tinuata nobis i potētia; ipso possibile ē ut intel
ligamus p̄ illū aliqd; qm igit efficiēt forma nobis i actu
qd erit ap̄ p̄tinuationē elūs in actu; tūc intelligimus p̄ illū

oia que intelligimus et agimus per illum actiones; sibi propria; et ex hoc apparet quod sua intellectus non est aliud scientia speculatorum; sed est aliud currere cursum rei generatae naturae et a disciplina scientiarum speculatorum; id non est rendit ut hoies adiungent se in hac intentione; sicut iuvant se in scientiis speculatorum; sed necesse est ut iuueniat illud eurres a scientiis speculatorum non ab aliis. Intellectus enim facta impossibile est ut habeant continuationem; quoniam non sunt alii quod curreno cursum naturali; sed sunt alii quod non intendebat sicut diximus sexus et monstru in creatura. Et est etiam manifestum quod posuerimus intellectum malum esse generaliter et corruptibilem; nec nulla viam iuueniemus finem quam intellectus agere copulet cum intellectu quod est in habitu copulatione proprii. scilicet copulatione simili continuationi formarum cum materiis. et quod ista continuatione non fuerit posita nulla erit diversitas iterum comparare ipsum ad hominem; et ad omnia nisi per diversitatem sue actionis in eis; et huius modi respectus eius ad hoies non erit nisi respectus agentis ad hoies non respectus forme. et primitus quod Alfarabi quod dicit in Nicomachia. fiducia non in possibiliate continuationis intellectus nobiscum est in declarando quod respectus eius ad hominem est respectus forme et agentis; non respectus agentis nisi hoc iugiter apparuit nobis in hoc quod tamen modo; et si post apparuerunt nobis plus describemus.

Nunc autem de anima dicta recapitulamus dicamus iterum; quod omnia ea que sunt quodammodo est anima; aut enim sensibilia que sunt; aut intelligibilia; est autem scia quidem scibilis quoddammodo; sensus aut sensibilia.

Gregorius iugiter finis summam ea que dicta sunt in anima. Sicut enim iugiter quod anima est quo modo alia entia. Entia enim aut sunt intellecta; aut sensata; scire vero res intellectas est finis modum sentientis rei sensatae.

Et quod declaratur est quod sunt genera virtutum comprehendens animam; et quod sunt duo modi scilicet sensus et intellectus; nos modo facere unam summam de anima et dicere hanc definitionem; est quoque modo omnia entia. Omnia namque entia aut sunt sensibilia; aut intelligibilia. Dispositio aut sensibilium ad sensum est sicut dispositio intelligibilium ad intellectum; et secundum ad sensum; et contingit necessarium ut anima sit entia omnia uno modo; finis quos possibile est dicere animas esse omnia entia.

Qualiter autem hoc sit oportet inquirere. Seatur iugiter scientia et sensus in rebus; que quidem potentia est in ea que sunt potentia; que vero actus in ea que sunt actus; anima autem sensibilis et quod sciens potest. potentia hec sunt hoc quidem scibile illud autem sensibile. Necesse autem est aut ipsa; aut species esse; ipsa quidem iugiter non sunt non enim lapis in anima est; sed species. Quare anima sic manus est. Manus enim est organum organorum; et intellectus species specierum; et sensus species sensibilium.

Sciendum est quomodo dicamus iugiter quod sciens et sentire dividuntur finis divisionem entium si iugiter fuerint in potentia erunt potentia. si actu actu intellectum et sensatum; necesse est enim ut entia sint aut ista; aut forma; et non sunt iste lapis. non enim existit in anima; sed forma; et ideo anima est quasi manus. Manus enim est instrumentum instrumentis; et intellectus forma formis; et sensus forma sensatis.

Ocum declarauit quod anima est quo modo omnia entia; sicut declarare illum modum; et dicit. Dicamus iugiter quod scientia et res. id est. quod differentiae entium quibus dividuntur sunt eadem

cum differentiis anima; et sunt potentia et actus. quod admodum dum non sensus et intellectus; aut sunt potentia aut actus; ita omnis sensibile et intelligibile; aut est in potentia; aut in actu. et quod ita sit si sensus fuerit in potentia; sensatus erit in potentia. et si fuerit in actu sensatus erit in actu et similiter est de intellectu cum intellectu; necesse est ut vere dicatur quod illa pars anima est illa pars entium. Res enim quae differentiae sunt cedentes ipse sunt eadem in illo modo finis quem habet casus differentiarum. Intellectus igitur est intellectus; et sensus est sensatus. Dicitur necesse est enim ut etiam quod non sunt nisi duae modi; aut ut intellectus sit intellectus existens extra animam aut formam eius; et similiter sensus est sensatus; et est impossibile ut ipsum ens sit intellectus aut sensatus. scilicet per suam formam et suam naturam ut antiqui opinabantur; tunc enim quod lapidem intelligenter anima esset lapis; et si lignum esset lignum. Remanebat igitur ut illud quod existit in anima de entibus sit forma cum non materia; et hoc intendebat quod dicit lapis enim non existit in anima; sed tantum forma eius. Dicitur narravit quod ista est causa quare anima recipit multas formas diversas; ut manus que est instrumentum recipiat oias instrumenta; et dicit; et hoc aia est quasi manus et cetera.

Quoniam autem neque res nulla est preter magnitudinem sicut videtur sensibilitas separata in speciebus sensibilibus intelligibilis sunt; et que abstractione dicuntur; et quecumque sensibilium habitus et passiones; et ob haec neque non sensus nihil videtur addiscere; neque intelligitur. Sed cum speculeretur necesse simul phantasma aliquod speculari.phantasmata autem sicut sensibilitas sunt preter quod sunt in materia. Est autem phantasma alterum a dictione et negatione. Compositio enim intellectuum est recte aut falsum. primo autem intellectus quidem differunt ut non phantasmata sunt; aut neque alii phantasmata; sed non sine phantasmatis.

Et quod finis quod existimatur magnitudo esse sensibilitas est sensibilium; et est species sensibilium singulariter. intelligibilis autem sunt que dicuntur modis velocis. Res autem existentes in sensibilibus sunt finis modum habitus et passionis; et ideo qui nihil sentit nihil videtur addiscere et nihil intelligi. Si igitur viderit necessario videt imagines alias. Imagines namque similes sunt sensibilibus; sed sine materia. Imago enim aliud est ab affirmatione et negatione. Fides enim et non fides iuueniuntur per compositionem quarundam creditionum cum qui busdam primi autem creditiones per quid distinguuntur; ita quod non sunt imagines. Ita enim et si non sunt imagines; tamen non sunt sine imaginibus.

Et quod finis quod existimatur quod corpus est velius genus respectus sensibilium existit in ipsis sensibilibus; et est universalis forma sensibilium finis quod intellectus distinguit et abstractus est a sensibilibus. Dicitur et intelligibilis sunt et cetera. et quod corpus quod est universalis intelligibilis abstractus ab intellectu; sed est existens in rebus sensibilibus; necesse est ut forma sint existentes in intellectu finis velocitate et rem velociter transmutantur; non fixa; et quod ille eadem forma sunt existentes extra animam in rebus sensibilibus finis quod habitus existit in habitu habitus et res fixa in re patiente. Dicitur et id qui nihil sentit nihil addiscere. et quod interior intellectus eadem est cum re qua sensus comprehendit in sensato; necesse est ut qui nihil sentit nihil addiscere finis cognitiones et distinctiones per intellectum. Dicitur et igitur videntur et cetera. et ista eadem est causa quare intellectus qui est in nobis quod viderit aliquod; aut viderit aliqua et intellexerit; scilicet non intelligenter ipsum nisi praeterea cum sua imagine. Imagines enim sunt aliquae sensibilitas intellectus; et sunt ei loco

sensibiliū apud abūtiā sensibiliū: sūt sensibilia nō materialia. D.o. imago enī aliud ē rē. i. t dixim⁹ q̄ imagines sunt de genere rez sensibiliū: t nō sūt intellectus: q̄ intellectus h̄z p̄paz affirmationē t negationē. Affirmatio autē t negatio ē alius ab imaginatione. sicut autē t icreditas existētes in intellectu nō a sensu s̄ a rōne sūt h̄z cōpositioēs creditioēs habitat̄ a s̄lū ad inuicē: t dixit hoc q̄ ē dubium de p̄positionibus nālibus: quas nescimus vñ veniant aut q̄ vñz sūt p̄uenientes a sc̄lū: aut nō: t dicū forte nō p̄ ueniant a sensu sicut multe cōfusions. D.o. p̄me autē c̄ditiones p̄ quid distinguūt. i. ut mibi videt: p̄ quid p̄t alii quia dicere q̄ p̄me p̄positiones distinguunt a sensibiliūs t nō indigent eis oīo: t id sunt alii ab imaginatione. p̄me enī p̄positiones q̄ si cōcesserimus q̄ nō sunt imaginatioē: t̄n uident̄ eē cū imaginatione: t h̄z ostēdit eas indigere sensu: t hic est cōpletus finē de rationali.

Quoniam autē anima s̄m duas diffinīta est potentias que animaliū est t discretio q̄d intellec̄tive opus ē sensus: t adhuc s̄ mouēdo s̄m locum motū: de sensu qdem t intellectu determinata sunt tanta de mouente aut quid forte sit anima speculandū est: t vñz vna quedam pars ipsius sit separabilis: aut magnitudine: aut ratione: aut oīo anima: t si pars aliqua: vñz p̄pria sit p̄ter p̄sueta dicit: t dicas: aut h̄z vna aliqua sit.

Quoniam anime animaliū diffinīnt per duas virtutes: quaz vna est distinguēt q̄d ē ad actionē sensus t intellectus: t alia ad motu localem: t iam distinguimus sermonē de sensu t intellectu: t modo oīo loqui in motore quid sit de aīa t vñz sit pars vna eius distinēta per magnitudinem: aut per diffinītē: aut est tota anima. t si ē pars eius: vñz est aliqd p̄prium aliud a reb⁹ assūtis dicit: aut ista dicta nō sunt aliqd istoz.

40 Qum cōpletus sermonē de virtutib⁹ distinguētib⁹ reuerlus ad sermonē de virtute motiuū ī loco: t cepit dare causam quare scepit loqui de hac virtute: t dixit: t q̄ aīe animaliū rē. i. t q̄ antīquī assūtū sūt diffinire animas animaliū duabus virtutib⁹: quaz vna ē cōpēctua diffinītua: alia autē motiuū ī loco: t lā determinauimus sermonē de virtute diffinītua p̄ h̄z q̄d optimū de virtute sēfū t intellectus: oīo nos mō dicere de motore in loco quid sit de anima. D.o. t vñz ē pars rē. i. t quēadmodū ē etiāz de hac virtute: vñz sit ps aīe: aut tota alia. t si ē pars anime: vñz ē separata ab alio in quidditate t loco: ut multi antīquī opinabant̄: aut m̄ difert in quidditate t diffinītione. D.o. t si ē pars eius rē. i. t si ista virtus ē para anime vñz ē para eaz partiuū q̄ dicte sūt ab antīquis: aut nō est aliqua illaz s̄ alia.

Habet autē dubitationem mor quomodo oportet partes aīe dicere: t quot modo enī quodam infinitē vident̄: t non solū quas quidam dicūt determinantes rationatū irascibilem: t appetitū. H̄i autē rationē habentem t irrationabilem. s̄m cūm differentias per quas separāt bas: t alie vident̄ partes maiorem differentiam h̄is habentes: de quibus t nūc dicitū est: vegetatiū enim que t plantis inest t omnibus anima libus t sensitū quam neq̄ sicut irrationalib⁹ neq̄ sicut rationē habentē ponet quis vñq̄ facile. adhuc autē t phāstisca que per eē quidez ab omnibus altera est.

Et cum hoc sermone etiāz oritur questio: t est quomodo sunt partes anime: t quot sunt. videntur enim quoquo modo esse infinite: t q̄ nō sunt sūt ille partes quae hominēa numerant apud

diffinītōem. s̄. rationabilis t irascibilis: t desiderabilis: t quidā diuidūt cas in rationabilez t non rationabilem. diuiduntur enim sūm differētias. diuidentes cam etiam in partes diuersas inter quas exsist̄t diuersitas maior q̄ inter istas de quibus loquimur. s̄. virtutem nutritiū existēt in vegetabilib⁹: t virtutem sensitib⁹ quā nullus vult numerare. nō est enī irrationabilis neq̄ etiam rationabilis: t virtus etiam per quā sūt imaginatio differt p̄ se ab alijs.

41 In hac p̄scrutatione orit̄ q̄stio cōis oībus virtutib⁹ aīe t ē quō p̄tes aīe sūt plures: t vnde: t quorū sunt. D.o. dedit modū ex quo difficile cognoscitur quorū sunt partes eius t dixit: videntur enī rē. i. videntur. n. q̄n aliquis voluerit numerare eas q̄ magis sunt infinite q̄ finite. Partes enim eius nō sūt p̄cas ille quas hoīes assūtū fūt numerare q̄n diffinītū anima. Lē dicit quoque modo: q̄ si aliqd voluerit numerare anima cōcupisib⁹ sūm numerū rez quas cōcupisit: tūc us̄t illa infinitā: t innuit Platonē dicētē partes ēē t̄rationalib⁹ t irascibile t desideriū. ratiūaz: t posuit irascibile t desideriū duas: t sunt vniū virtutis. s̄. anime cōcupisib⁹. D.o. t qdām diuidunt rē. i. t faciunt ī h̄ erroē t peccatum. videntur enim q̄ aīa diuidunt sūm differentias habendas in partes inter quas est major diuersitas q̄ inter istas partes in quas diuidunt aīam D.o. numerauit illas partes: t dixit. s̄. virtutē nutritiū rē. i. U. g. hoc q̄ anima diuidit in virtutē nutritiū t sensitib⁹. nullus enim p̄tponere animam sensitib⁹ ī virtutē rationabilem neq̄ ī virtutē irrationabilem: q̄ nō sit de eis q̄ carēt rōne q̄ nō ē aliqd cōprehendēt neq̄ de habentib⁹ rationem rō enim nō p̄st̄t ī oībus animalib⁹: t intēdebat per hoc notificare eroē duoz diuidētū. s̄. diuident̄ eaz ī rationabilem t irascibile t desideriū: t diuident̄ eā ī irrationabilem t nō rationabilem. qui enim diuidit ēā ī h̄ duo difficile p̄t ponere ī virāz illarū virtutes multas. U. g. sensū t imaginationē. qui aut diuidit cas ī illas tres: peccauit duobus modis: dimisit enī multis oīf serētias. U. g. nutritiū t imaginari: t etiā diuidit eandē virtutem. s̄. cōcupisib⁹ ī plures vna: t q̄ aīa fuerit diuisiā sūt tali diuītione: nūc p̄tes aīe erit infinitē sūt inuit p̄mo.

Lūi autēm harū eadem vel altera sit h̄z multam dubitationēs si aliquis ponat separatas partes anime. Adhuc autē appetitūa t que rationē t potentia altera videt vñq̄ esse ab omnibus t inconveniens vñq̄ hanc sequestrare. Irrationatū autē voluntas sit cuī irrationabilis t cōcupisib⁹ t ira. Si autēm tria ī anima ī vno quoq̄ erit appetitus.

Et contingit magna questio ī quacūq̄ ista rum fuerit accepta: t vñrum est eadem: aut diuerſa: t maxime si aliquis posuerit q̄ tres p̄tes anime sunt diuērse. t inopinabile est etiam cum hoc q̄d diximus distinguere hoc q̄d existimatur esse diuerſuz ab omnibus ī diffinītione t actio ne. p̄ncipiale enī exsist̄t ī parte cogitatiūa: desideriū autē t ira inueniūtūr ī nō rationabili. Si igit̄ anima habet tres partes: tunc desideriū inueniūtūr ī vñquaq̄ illarū.

42 Et p̄tingit nobis questio ī quacūq̄ istaz trūm virtutum aut duoz numeratūm virtutem imaginationis. s̄. vñz ista virtus sit vna illaz virtutum ī quas diuīsimus partes anime: aut est diuerſa ab eis: t maxime si aliqd posuerit q̄ partes aīe sunt diuērse ī diffinītōe t loco. D.o. t inopinabile ē rē. i. t inopinabile est diuidere hāc virtutem que existimatur esse diuērſa ab omnibus ī actioē t

diffusione; et intendit virtutem desideratiam: et ponere eam in habente rationem et in carente ratione: et non posere eam propter aliter duorum modorum: sicut est dispositio de alijs virtutibus anime: sed in vitro. Virtus non principalis non existit nisi in animali rationali: et hoc intendebar quod dixit in parte cogitativa: et non principalis: sicut desiderium et ira existit in non rationalibus: nos videmus istam virtutem numerari fini numeri virtutum: ita quod si partes anime fuerint tres: tunc desiderium inueniatur in oibus eas: et hoc intendebat quod dixit si igitur anima res.

Et etiam de quo nunc sermo instat quid sit te mouens secundum locum animal est secundum quod est enim a augmento et decremento motum quod omnibus inest videbitur virtus mouere generativum et vegetativum De respiratione autem et expiratione: et somno et vigilia posterius perspicendum. habet enim et hec dubitationem multam.

Illud autem ad quod peruenimus in sermone est: quid est illud quod mouet animalia de loco in locum: et existimat quod motus qui est finis augmentum et diminutionem existit in omnibus: et illud quod existit in omnibus est illud quod existimat mouere generativum et nutritivum: et post considerationem de animali: et de somno et vigilia. in istis enim sunt multe questiones.

Idest sed nos non intendebamus istas questiones in hoc loco Intentio enim nostra est pserutari illud quod mouet animal in loco: quid sit. Dicitur et existimat quod motus secundum et existimat quod motus animalis finis augmentum et diminutionem existit in oibus animalibus: et quod est tale attributum virtuti que mouet ad generandum et ad nutritendum. et intendebar quod hoc notificare quod iste motus est aliud a motu locali existenti a motu locali huius sit in loco: et quod in eo est diversus. Dicitur et post considerabimus. et post locum fuerimus de hac virtute considerabimus de animali: et somno et vigilia: quod virtus sit ab alia motu: et habebar multas questiones.

Sed de motu fini locum quid mouens animal fin processuum motum considerandum: quod quidem igitur non vegetativa potentia manifestum. semper enim propter aliquid motus hic: et aut cum phantasia: aut cum appetitu est nihil enim non appetens: aut fugiens mouetur: sed aut violencia. Amplius et plante virtus essent motus: et virtus haberent aliquam partem organicam ad motu hunc.

Consideremus igitur de motu locali: et quod est illud quod mouet animal motu locali: et manifestum est quod hoc non est a virtute nutritiva. Ista enim virtus semper attribuitur illis: ista autem est cum imaginatione: aut cum desiderio. nihil enim mouetur: nisi aut per desiderium ad aliquid: aut per fugam ab ipso: nisi motus eius sit violentus: et si ista esset etiam dispositio plantarum: esset motu et haberet membrum organicum iuuans hunc motum.

Idest et quia actio virtutis nutritive est semper et attribuit vegetabilibus. actio autem istius virtutis non est semper: neque est in vegetabilibus: et iste motus qui est in loco semper est cum imaginatione et desiderio ad aliquid. Nihil enim mouet voluntaria: nisi aut desiderando aliquid: aut fugiendo ipsum. si igitur iste motus esset ab anima nutritiva: continget ut ista anima esset desiderans et imaginans. et si virtus nutritiva esset mouens in loco: contingat ut plante mouentur in loco: et si plante mouentur in loco: tunc haberent hanc dispositionem scilicet imaginationem et desiderium: et haberent enim membrum organicum quod sit motus.

Similiter autem neque sensuum multa enim

animalium sunt que sensum quidem habent: manentia autem et immobilia sunt per se. Si igitur natura nihil facit frustra neque deficit in necessariis: nisi in orbitis et in imperfectis. huiusmodi autem animalium perfecta et non orbita: signum autem est quia generativa quedam sunt et augementum habent et decrementum: quare et haberent virtus partes organicas pcessionis.

Et etiam finis hunc modum est aliud a sensu multa animalia enim habent sensum: et sunt quiescentia in eodem loco: et non mouentur omnino. Si igitur natura nihil facit ociole: et perfecte operatur in rebus necessariis: nisi sit in rebus monstrosis que non sunt perfecte. talia enim animalia sunt perfecta non monstruosa: et signum eius est quod gerant: et haberent ascensum et descensum: et ideo habent membra organica p que sit motus localis.

D. et oportet etiam hunc modum ut ista virtus mouens in loco: sit alia a sensu. multa enim animalia sensunt: sed non mouentur omnino: et necesse est ut ista animalia non mouantur omnino: quoniam quod natura nihil facit ociole. et nullum membrum facit sine iuuamento: neque diminuit in rebus necessariis. et neque absulit animali membrum in quo habet iuuamento necessarium: nisi hoc sit propter occasiones contingentes in mundo: et parte: ut digitus sextus: et ista animalia non mota non habent instrumentum ambulandi: et sunt cum hoc perfecta non monstruosa: et signum eius est quod gerant sibi similia: et haberent in sua vita ascensum et discensum: sicut alia entia naturalia: quod est naturale: ergo necesse est ut sint animalia non mota: et ideo non habent membrum motus: et debet scire quod non vivunt loco comunicantie in destruendo has virtutes esse motuas: nisi ita: quod suum quesum est causa: propter quod motus: et si non: tunc sensus est una causa istius motus: et causa remota.

At vero neque rationativa et vocatus intellectus est mouens. speculatorius quidem enim nihil speculator actualem: neque dicit de fugibili et prosequibili. semper autem motus aut fugientis: aut prosequientis aliquid est: sed neque quoniam speculator fuit aliquid huiusmodi: iam precipit autem prosequi: aut fugere: puta multotiens intelligit terribile aliquid aut delectabile: non iubet aut timere sed cor mouetur: si autem delectabile moueat appetitum aliquam altera pars.

Sed illud quod mouet non est pars cogitativa neque illa que dicitur intellectus. pars enim cogitativa non videt illud quod facit: neque dicit aliquid in fugiente: neque in questo. Motus enim semper invenitur: aut in fugiente: aut in querente: neque est etiam ex eis quod non viderint rem tam minorem ad querendum: aut fugiendum: ut multotiens opinetur aliquid esse delectabile: aut timorosum: et non mittimus ad timorem: cor autem mouet quoniam aliud membrum delectat.

46 **P**otest intelligi per partem cogitativa intellectus speculatorius: et per partem que dicit intellectus operativus: et id dicit: pars non cogitativa non videt et cetera. pars speculatoria non considerat de rebus operativis: neque de aliqua re vitiis questione: neque de aliqua re nocente fugita: motus autem in loco non invenitur nisi aut in querente: aut in fugiente. Dicitur etiam ex eis quod est enim pars intellectus quod inatus est considerare in questo: fugito: et excitat membrum mobile ad motum ad rem delectabilem: aut membrum mobile in timore ad motum: ut accidat nobis quoniam imaginatur aliquid delectabile aut timorosum quod membrum propter illum illi delectabili mouetur in nobis et coeptum stringitur tunc ex illo timoroso: et intellectus

nihil vider ex hoc sed videmus ipsius moueri ex illo timo
rofo aut ad aliud delectabile: et hinc debet quoniam dicit: cor
autem tunc ita credit in scriptura: et forte dominus ex ea tunc
quod intentio est sit ista. scilicet cor autem mouet ex timore aut ex dele
ctatione; qui aliud meum delectat; et demonstrat hoc quod iu
nus in alia translatione. scilicet multo tens cogitat intellectus in
aliquo timore; aut in aliquo delectabili; sed non propter hunc
est timor: aut delectatio. Quod autem mouet motu timoris est
non ex intellectu; et quod cogitauerit in aliquo delectabili; nunc
meum aliud a corde mouet motu delectationis.

Amplius et precipiente intellectu et dicente
intelligibilis fugere aliquid; aut prosequi non mo
uetur; sed sibi concupiscentia agit ut incontinens. et
totaliter autem videmus quoniam habens medi
catiuam non sanatur: tanquam alterius quidem sit per
prius agere sibi scientiam sed non scientie.

Et quoniam intellectus miserit; et cognitio affir
maverit fugere aliquid; aut querere aliquid non
mouebitur sed facit illud quod conuenit delectationi
se licet quod non potest se retinere: et viuens aliter ri
denus habentem artem medicinae non sanare; quam
aliud est principale actionum que sunt per co
gnitionem.

47 Et videmus etiam quod intellectus multo tens mittit ad quod
rendi aliquid; aut fugiendi; sed tamen homo non mouet ab
eo quod affirmat intellectus; sed ex eo quod venit delectatio
ne ut accidit viro voluptuoso qui non refrenat se ut deberet.
Dicitur et viuens aliter tunc etiam et viuens aliter videmus multo
tens et multi scientes aliquam artem non agiri per illam artem; sicut
vidimus multos medicos qui non curant se quoniam inserviant;
et hoc non est nisi quia alius motor est principialis actionis illa
per actionem que agunt per cognitionem et artem; et si non co
tingeret ut omne habeat cognitiones aliquas operationis
non ageret nisi illa re quia scire.

At vero neque appetitus huiusmodi motus
dictus est abstinentes enim appetentes et concu
piscientes non operantur; quorum habent appetitum
sed sequuntur intellectum. videns autem duo hec
mouentia; aut appetitus; aut intellectus. Si quis
phantasiam poluerit sicut intelligentia quedam
multa enim preter scientiam sequuntur phantasias
et in aliis animalibus non intelligentia: neque
ratio est sed phantasia: ut rati ergo motus est lo
cum intellectus et appetitus.

Principialitas igitur in hoc motu non est co
gnitionis: neque etiam desiderij. Heremite enim de
siderant et concupiscentes; sed non agunt ea ad que
mouentur per desiderium: quod sequuntur intelle
ctum. Apparet igitur quod illud quod facit mouere est
hec duo: desiderium. et intellectus. et si aliquis
posuerit quod imaginatio est similitudinem desiderio: in plu
ribus enim rebus coequimur imaginationes si
ne cognitione. Alia enim animalia non habent
exstimationem: neque cognitionem: sed imagina
tionem. hec igitur duo. scilicet desiderium et intellectus sunt
mouentia de loco in locu.

48 Quid igitur dominus in isto motu et appropria ei non est
cognitionis: qui multo tens mouet a desiderio: et intellectus
videat nos non debere moueri. neque etiam quod dominus
in isto motu est desiderium: quod multi homines desiderant: sed
non sequuntur desiderium: sed intellectus. et cum declarant quod
motus localis impossibile est attribui alteri istaz virtutis
singulariter: et apparet etiam quod virtus illa hinc in locu est
mouendo. motus enim non sit sine desiderio: neque sine in
tellectu aut imaginatione: dicitur apparet tunc etiam. apparet igitur
ex hoc quod dicitur quod agens motu est duo: intellectus. et

desiderium: aut imaginatio quod est similitudinem desiderio: In plu
ribus enim rebus mouemur ab imaginatione sine aliqua
cognitione: sicut animalia mouentur: alia enim animalia
non habent cognitionem: sed in loco cognitionis habent imagi
nationem. Iste igitur due virtutes sunt mouentes de loco illo
cum. scilicet intellectus aut imaginatio.

Intellectus autem qui propter aliquid ratio
natur: et qui practicus est differit autem a specu
lativo sive appetitus propter aliquid omnino est
cuivis enim appetitus hoc principium practici in
intellectus. ultimum autem principium actionis est
quare rationabiliter hec duo videtur mouentia appetitus: et intelligentia practica. Appetibile. n
mouet et propter hoc intelligentia mouet quod princi
pium huiusmodi quod appetibile.

Et intellectus operatus: et est cogitans in
re differt a speculativo in perfectione. Omne enim
desiderium est desiderium ad aliquid. desiderium enim non est principium intellectus speculativum: sed
ille alius est principium intellectus: et ideo necessario
apparet quod hec duo sunt mouentia. scilicet desider
ium et cogitatio apud actionem. desiderium enim
mouet: et ideo cogitatio mouet quia est desideria
ta.

49 Dicitur et intellectus per quem agitur: et est cogitatus. ope
ratus differt a speculativo in perfectione et fine. finis enim
speculativus est scire tamen: operatus autem operari. Dicitur et oportet
desiderium tunc etiam quod omne desiderium est desiderium ad aliquid
ideo desiderium non est principium mouens intellectum opera
tum sed illud desideratum mouet intellectum: et tunc desidera
bit intellectus: et quod desiderauerit tunc mouebit homo. scilicet
virtute desiderativa quod est intellectus aut imaginatio. Dicitur
etiam necessario tunc etiam quod principium motus est ex desiderato:
apparet quod hec duo mouent hoies. scilicet desiderium et cōsensus quod
sunt erga operationem in hunc modum. scilicet faciens desidera
re et mouere quod est intellectus id est: fed est mouens quod facit
desiderare recte: et hoc intendebat quod dicitur: desideratum enim
tunc et desideratum enim quod ipsum est quod mouetur ad recte quam
comprehendit: et est intellectus operatus aut imaginatio: et intel
lectus qui comprehendit aliquid desiderabit per scientiam: et mo
uebit per desiderium: necesse est ut ipse intellectus sit mouens
scilicet et desiderans: non sed quod est comprehensiva: neque sibi quod
desiderium est alia virtus ab intellectu: que est etiam mouens
scilicet et ipse declarabit post: et hoc quod ipse dixit de intellectu
operario intelligendum est de imaginatione. animalia. n
viviens aliter mouent ab imaginatione. si igitur forma sue
est imaginata ex cogitatione: tunc motus attribuetur intel
lectui operatio: et si non fuerit ex cogitatione: tunc attribue
tur ipsi virtuti imaginativa.

Et phantasia quoniam moueat non mouet sine
appetitu. vnuus igitur mouens quod est appetibile. Si
enim duo intellectus et appetitus mouebant sibi
comunem vnuus aliquam speciem mouebant: nunc
autem intellectus non videtur mouens sine app
petitu. voluntas enim appetitus est: quod autem est
rationem mouet et sibi voluntatem mouet. ap
petitus autem mouet preter rationem. concupis
cia quidem enim appetitus quidem est.

Et principium huius erit in tempore in quo mo
uet imaginatio. nullus igitur motus erit extra de
siderium. motor igitur est vnuus. scilicet desiderans. mo
uens enim si esset duo. scilicet intellectus et desiderium
tunc mouent modo communem. modo autem intel
lectus non videtur mouere post desiderium. vo
luntas enim et desiderium quando mouentur in co
gitatione: tunc voluntas mouet et desiderium mouet

motu qui nō intrat cogitationē: appetitus autē est aliquid desideriū.

50 Id est p̄ncipiu huius motus qui ē ex re desiderata erit in tpe in quo imaginatio mouet a re desiderata sine appetitu. Imaginatio enim p̄m cōprehēdit desideranū. s. patit ab eo fm cōprehēsionē: et q̄ cōprehēderit ipsum forte desiderabit: et q̄ desiderauerit et nō erit illuc aliud desideriū contrariū: neq; alia virtus anime p̄traria: tūc mouebit animal in loco ad illud desideratum. D. o. motoris lḡst est vnuis idest motus igitur qui est desideratum quia est vnuis: cōtinget ut illud mouetur ab ea q̄ est mouēs animal. s. virtus desiderativa sit vna etiā: et hoc est aut intellectus aut imaginatio: fm q̄ vnuis est desiderans: et si mouens animal esset duo. i. intellectus per se: et virtus desiderativa p̄ se: fm q̄ sunt diuersa: tūc motus animalis nō p̄ueniret ab eis nisi accidentaliter. i. p̄ naturā cōmunem istis duab; virtutibus que esset alia ab virtutib; illar; D. o. modo autem intellectus. i. si ita esset: cōtingeret ut intellectus se moueret animal: et etiā desideriū p̄ se: et nō est ita. Intellectus enim nō videt mouere nisi voluntarie: sicut imaginatio nō videt mouere sine desiderio. et ofta inter voluntatem et desideriū ē: q̄ q̄ voluntas et desideriū mouēt: tūc voluntas mouet fm cogitationē: desideriū autē mouet nō fm cogitationē. D. o. et desideriū est aliq̄ appetitus: ita cecidit i scriputra et falsū: et d̄z legi: et appetitus est aliq̄ desideriū idest q̄ pars anime desiderans est mouens vnuis aliter. Si igit̄ desiderauerit p̄ cogitationē: dicetur voluntas: et si fuerit sine cogitatione dicetur appetitus. et demonstrat hūc errore alia translatio in qua dicitur: appetitus autē mouet sine cogitatione: q̄ appetitus est modus desiderij.

Intellectus quidē omnis p̄ncipioꝝ rectus ē: appetitus autē et phantasia recta: et non recta: vñ semper quidē mouet appetitivū: sed hoc autē erit bonū: aut apparends bonū: nō autē omnes s̄ actuale bonum: actuale. n. est p̄tingens et alr se habere.

Omnis igitur intellectus est rectus. appetitus autē et imaginatio qñq̄ sunt recti et qñq̄ non: et iō pars appetitiva mouet semp̄: sed hoc autē erit bonū: aut existimabitur esse bonū: et nō in omnibus illud enim actuale est laudabile: et actuale ē illud qđ possibile est ut habeat rē alio modo.

51 D. o. omnis actio ex intellectu ē recta: actiones autē que sunt ex appetitu et imaginatione: qñq̄ sunt recte: qñq̄ non et ideo pars appetitiva mouet semp̄: qđ mouet ad rectū: et nō rectū. intellectus autē nō mouet nisi ad rectū: et iō nō mouet semp̄. D. o. sed hoc autē est bonum rē. i. sed h̄ erga qđ mouet virtus appetitiva: aut est bonū: aut existimat esse bonū: sed nō est: et hoc bonum ad qđ mouet ista virtus: nō est bonū cōmune oībus. illud enim bonū qđ est in actu semper est laudabile simpliciter: et hoc intendebat q̄ dixit: sed nō in omnibus. illud enim actuale est laudabile. i. et illud bonum existens in oībus. illud enim bonū qđ semper est actuale est laudabile. D. o. et actuale ē illud qđ possibile ē rē. i. et bonū qđ est pura actio est bonū qđ mouet alio modo a mō fm quē mouet ista bona: que qñq̄ sunt potēria: qñq̄ actu. et potest intelligi per h̄ qđ dixit sed non in oībus. i. et bonū ad qđ mouet ista virtus: nō est bonū fm totum. i. semper et simp̄. illud. n. bonū qđ est actu ponitur esse laudabile: uel aliter: sed nō in oībus. i. sed bonū qđ cōprehēdit ista virtus nō est bonū existēs laudabile ab oībus: sed bonū intellectū et operationē est laudabile apud illā uirtutē: et bonū qđ p̄t inueniri alio modo ab eo fm quē est bonū. bonū autē cōe oībus est bonū prū: et intentio in istis est p̄pinqua: et quasi ista postrema uidetur cōuenientior.

Quod quidē iḡst huiusmodi potēta ani-

me mouet que vocatur appetitus manifestum ē. Biuidentibus autē anime ptes: si fm potētas dividat et separat valde multe sunt: vegetable sensibile intellectū cōsiliariū: adhuc appetitū hec n. plus differūt ab inuicē qđ cōcupiscibile et irascibile.

Jam igit̄ apparuit q̄ talis virtus aie mouet et est que dicitur appetitus: et diuidentes animas si diuidunt etā qđ virtutes: tūc fuerūt multas ptes valde. s. nutritiā et sensibiliē et intelligentiē et cogitatiā et desideratiā. Itē. n. distincte sunt ab inuicē: et magis desiderativa et similit̄ irascibilis.

52 Id est apparuit ex hoc sermone q̄ talis virtus virtutū anime qđ cōprehēdit rem et desiderat ipsa ē virtus mouēs animal: et est que dicit appetitus. et illi qui solent diuidere animā in tres: aut in duas partes: oportebat eos si intendebant diuidere illā fm virtutes habendas diuidere eas in plures partes: quē plures habēat ptes illis fratribus. U. g. nutritiā sensibiliē intelligibiliē et cogitatiā.

Quoniam autē appetitus sunt contraria ad inuicē: hoc autē accidit quā ratio et cōcupiscibile p̄trarie sunt aut in ipsis sensū habentibus. Intellectus quidē enī ppter futurū retrahere iubet: cōcupiscentia autē ppter ipsū iam: videt enī q̄ iā delectabile et simpliciter delectabilis et bonū simp̄ ppter ea q̄ nō videat q̄ futurū.

Et ppter diuersitatē appetitus cōtrariāt̄ sibi ad inuicē: et h̄ accidit qđ modi appetitus sunt oppositi: et nō erit nisi habēti sensū per tpe. et intellectus cogit nos ad p̄hibendum ppter rem futurā et appetitus ppter rē p̄ntis voluptatis existimat enim q̄ res p̄ntis voluptatis ē voluptas simp̄ q̄ nō asp̄cit rē futurā.

53 Potest intelligi et ppter diuersitatē appetitus: qui sunt in anima cōcupiscibili cōtradicūt̄ sibi in motu ab inuicē: ul̄ alr. i. et ppter diuersitatē appetitus anime cōcupiscibilis ab intellectu cōtradicūt̄ sibi ad inuicē: et hoc est manifestus. D. o. et accidit hoc rē. i. et hoc accidit in eadē re qđ modi appetitū i ea fuerint oppositi: et iste modus contrariāt̄ nō inuenit nisi in animali qđ cōprehēdit tempus: q̄ cōprehēdit aliquid ex re in p̄tī tpe qđ illud qđ est ex ea in futuro. U. g. q̄ in eadē re iudicare: qđ modo est uoluptibile et in futuro p̄tristabile. D. o. et intellectus cogit ad p̄hibendum et intendebat demonstrare diuersitatē duoz̄ modoz̄ i appetitu. s. appetitus intellectus: et appetitus aie cōcupiscibilis aia. n. cōcupiscibilis mouet ad rē qđ ē actu uoluptuosa. aia autē rōnaliū multotē p̄hibet: et h̄ pp̄ nocuūtē futurū. U. g. coif̄ et crupula. D. o. existimabitur rē. i. inlū iōbē existimat q̄ res p̄ntis voluptatis est uoluptuosa simp̄ et nunq̄ cōtristabilis: q̄ virtus cōcupiscibilis nō insp̄cit p̄tristationē p̄tingentē in futuro.

Specie quidē iḡst vnu erit mouēs appetibili aut appetitū. Primum autē oīus appetibile. H̄ enī mouet: qđ nō mouet eo q̄ sit intellectuum aut imaginatiū: numero autē plura mouentia. Quoniam autē triū sūt: vnu qđ mouet: et quo mouet: et tertii qđ mouet. mouēs autē duplex: aliud quidē imobile: aliud autē qđ mouet. Est autē imobile actuale bonū: mouēs autē et qđ mouet appetitū: mouet enī qđ appetit fm q̄ appetit: et appetitus actus aut motus quidam est: qđ autē mouet animal est: quo vno mouet organo appetitus tā hoc corporeū est. vñ in cōmuniū cōporis et aie operibus p̄siderādū de ip̄sis.

Et mouēs est appetitū fm q̄ est appetitū appetitū enī p̄cedit alia. hoc enī mouet et non

mouet; qz mouet imaginationē & intellectū. mouēta aut̄ sunt multa in numero: qz res p̄ quas sit motus sunt tres: quaz vna est motor; & alia res p̄ quā mouet; & tertia motū: t̄ motor est duobus modis: iste aut̄ ē non mobilis: ille vō est mobilis non mobilis aut̄ est bonū intellectū. motor aut̄ t̄ motū est appetitū. mouet. n. illud qd̄ mouet fin q̄ est appetitū: qz appetitus ē alijs motus scilicet q̄ sū p̄ intellectuz; t̄ qd̄ mouet est animal & instrumētū mouēs ē appetitus: & ista sunt corporalia: t̄ id querenda sūt i actionibus cōmūnibus aie & corpori.

54 Id est p̄ primus motor: in h̄ motu est res appetita s̄z q̄ ē appetitus. res n. appetita p̄cedit alia mouēta animalia in h̄ motu: qz ista mouet & nō mouet: & ista ē dispositio p̄m̄ motoris. D. d. qz mouet imaginationē & intellectū. i. t̄ est motor qz mouet imaginationē: qz appetitus fuerit pars imaginariæ: aut̄ intellectū si appetitus fuerit istius partis aie. D. d. mouēta aut̄ sunt multa in numero. i. mouēntia aut̄ qbus sit iste motus sūt plura vno. D. d. qz res p̄ quas sit motus t̄. i. t̄ q̄ p̄tingit ut motor sit plures vno. p̄pter hoc declaratū ē in sermonib⁹ vñib⁹. s̄g oī motus sit per tres res: qz vna ē motor q̄ nō mouet: & alia illud p̄ qd̄ mouet: & h̄ ē motor & motū: tercīa aut̄ est motū & nō motor. D. d. t̄ motor ē duobus modis t̄. i. t̄ declaratū sūt illuc q̄ motor ē duobus modis. i. motor nō motus & iste ē p̄m̄us: & motor q̄ mouet: & hoc est per qd̄ mouet p̄m̄us motor. D. d. mōstrauit quid ē vñiquodqz istoz trū in h̄ motu: t̄ dixit: nō motus aut̄ est bonū intellectū t̄. i. illud aut̄ qd̄ ē in h̄ motu mouēs nō motus ē bonū intellectū qd̄ cōp̄hēdit ad appetitū: motor aut̄ t̄ motū ē res appetitua. i. corporis mēbz̄ in quo ē ista pars aie: appetitus aut̄ est motus: qz ē a re appetita p̄ intellectū in actu: & forte h̄ int̄cēbat q̄ dixit: qz appetitus ē motus. s̄. qui ē in actu. i. appetitus q̄ ē a re appetita in actu. vel alr. i. appetitus q̄ ē appetitus in actu: motū aut̄ & nō motor qui ē tertia res i hoc motu ē animal. D. d. t̄ instrumētū ē appetitus t̄. i. t̄ qz illud p̄ qd̄ mouet p̄m̄us motor: necesse ē ut sit corpus qm̄ sit motu: ut declaratū est in vñib⁹ sermonib⁹: & appetitus hic est illud p̄ qd̄ mouet p̄m̄us motor: qz res appetita p̄ quā mouet animal ē corpus & appetitus est forma eius: t̄ id oī querē ea per que sit iste motus: ubi loquit̄ de actionibus cōmūnibus aie & corpori. i. i parte sc̄iente naturalis in qua loquī de istis actionibus cōmūnibus ut i sonno & vigilia: & ipse locutus fuit de h̄ i tractatus quē fecit de motu animalium h̄ i tractatus nō venit ad nos: s̄z qd̄ trāsterebat ad nos fuit modicū de abbreviacione Nicolai.

Nūc aut̄ ut in sūma dicat mouēs organice vbi p̄ncipiū & finis idē velut glingiscimus. Hoc enī gibbosū & p̄cauū. hoc qd̄em finis: illud vero p̄ncipiū. vñ alius qd̄e quieteſt: alio vō mouetur. Ratione qd̄em altera entia: magnitudine vero inseparabili. Qia. n. pulsū & tractu mouent: pp̄t qd̄ oī sicut in circulo manere aliquid: & hinc incipere motū.

Et dico mō vñliter q̄ corpus mouetur motu p̄similitudinē. vñb⁹. n. ē p̄ncipiū: illuc etiā ē finis: si cui motus gyratius. in hoc. n. inuenit gibbositas & p̄cauitas: illud aut̄ finis: h̄ aut̄ p̄ncipiū: t̄ id h̄ est quieteſt: vñ motu: quāuā in diffinitione sint diuersa: in magnitudine aut̄ nō sūt distincta omne. n. qd̄ mouet: mouet fin expulsione: aut̄ attractionē: vñ necesse ē ut res qfcat: sicut illud qd̄ ē in circulo: t̄ q̄ p̄ncipiū motus sit ex hoc.

55 — Quā notificavit q̄ querere de rebus p̄ quas sit iste mo-

tes cōuenientius ē in alio loco: incepit narrare h̄ quādam rē vñiālēm: t̄ dixit: t̄ dico mō vñliter t̄. i. t̄ dico mō q̄ corpus mouetur a primo instro: ita q̄ p̄m̄ū instm̄ quod mouet ipsū qd̄ ē subtilētū aie desideratū ē i corpore animali in vno loco a quo expelluntur partēs motu animalis: t̄ ad quā attrahuntur partes illius pris ab illo instremito. Omnis. n. motus cōpositus ex attractione & expulsione: necesse est ut p̄ncipiū a quo est expulsio sit finis ad quē ē attractione: t̄ id dixit: sicut motus gyratius, mot. n. gyratius cōpositus est ex attractione & impulsione. quā aut̄ motus animalis cōpositus ē ex attractione & impulsione: manifestū ē qm̄ qm̄ pars dextra mouet a nobis & sustentat fuenimus sup sinistrā: tūc qd̄am pris illius partis erit expulsio ad interiū: t̄ quedā attracte: & sunt ptes q̄ sunt posteriū: t̄ attractione & expulsio eaz nō ē in rectitudine: s̄z in linea p̄ recta: magis curvas q̄ rectas: t̄ ideo assimilat gyro: t̄ iustificat per qd̄ corpus desiderat p̄m̄o: t̄ vñliter nō ē cognitū a nobis: t̄ in loco huius sermonis inuenimus in alia trāstionē sermonē manifestiorē sic. dicas igit̄ breuiter q̄ motor ē quasi habēs candē dispolitiōnē ē in suo p̄ncipiū & suo finis: sicut illud qd̄ dicit̄ grece pythagorus. est enim in eo gibbositas & p̄cauitas: & vñ eo ē finis: t̄ aliud p̄ncipiū. D. d. in h̄ enī inuenit gibbositas & cōcauitas. i. in omni enī qd̄ mouet fin expulsione & attractionē nō recte cōuenit esse cōcauitate & gibbositatē: q̄ gibbosū sit quieteſt a quo erit p̄ncipiū: t̄ expulsione: & ad qd̄ sit finis attractionis: & p̄cauū sit motū: sicut ē dispōſiſio corporis moti circulariter. omne. n. corpus qd̄ mouetur circulariter motus eius cōponit ex attractione & expulsione: sicut dicit̄ est in vñ. physico. D. d. illud aut̄ ē finis hoc aut̄ p̄ncipiū t̄. i. ista pars quieteſt est per motū attractionis finis: & p̄ motū expulsione p̄ncipiū: t̄ id necesse est ut gibbosū aut̄ illud qd̄ est loco gibbosū sit quieteſtens aut̄ cōcauitate: aut̄ illud qd̄ est loco cōcauitate motū: t̄ p̄ncipiū & finis in hoc motu sint diuersa in diffinitione: in magnitudine aut̄ idē sunt sicut cētrū: t̄ h̄ ē contrario de motu recto. s̄g p̄ncipiū & finis sunt in eo diuersa in diffinitione & in magnitudine: t̄ mēbz̄ qd̄ est tale in animali ē cor fin ipsum. D. d. oē. n. qd̄ mouet: mouet fin aliquā gibbositatē. i. t̄ sunt necesse ut in alial sit tale mēbz̄ quieteſt qz ē p̄ncipiū motus expulsione: & finis attractionis: p̄p̄t h̄ q̄ oī qd̄ mouet fin attractionē & expulsione: necesse ē ut sit h̄ aliqd̄ quieteſt qd̄ p̄ncipiū & finis: sicut cētrū in circulo: t̄ iste sermo edificat super duas p̄positiones: quarū vna ē q̄ motus animalis in loco p̄ponit ex expulsione & attractione. sc̄da ē q̄ oī motus cōpositus ex attractione & expulsione habeat rē quieteſtē ex qua sit p̄ncipiū motus ex pulsione: & ad quē sit finis attractiū. apparet. n. q̄ necesse ē in oī motu ut illud a quo ē motus: t̄ ad qd̄ ē motus sit qd̄ sc̄da. qz igit̄ motus fuerit cōpositus ex expulsione & attractione p̄tingit ut hoc quieteſtē sit idē. qz igit̄ he due p̄positiones p̄fess̄: cōsequit̄ ex eis q̄ in animali est membrum descendens: a quo incipit motus expulsione: t̄ ad qd̄ p̄uenit: t̄ qz uiderimus q̄ vñlīm mēbz̄ qd̄ quieteſt in mou locali est cor: necesse ē ut eius p̄ncipiū sit ex eo. Sic igit̄ ē intelligendus iste locus: t̄ iste p̄positiones sūt manifeste, & apparētes: h̄ verificare eas p̄ inductionē & dare causas apparetū in h̄. p̄p̄t ē sermonē de moru animalium locali.

Qd̄o quidē igit̄ sicut p̄dictū ē: inquit ap̄petitū animalis sic ipsius motū ē. appetitus: aut̄ nō sine phatasia. phatasia aut̄ oī: aut̄ rōnal: aut̄ sensibilis ē: hac qd̄e igit̄ & alia alialia partici- pāt. Cōsiderandū aut̄ & de iperfectis qd̄ mouēs est qbus tactus solū inest sensus: vñz̄ contingat

phantasiā īesse his: aut non et cōcupiscentia. vi detur enim leticia et tristitia īesse: si autem hec et cōcupiscentia necesse. Phantasia autem quod vitq; īerit: aut sicut mouent īdeterminate: et h̄ insunt qdem: īdeterminate aut īstū.

Et vniuersaliter sicut diximus q̄ reo fin. q̄ est animal h̄ appetitū sic per illā intentionē mouet se et desideriū nō ē extra imaginationē. Omne crānū imaginatum: aut est sensibile aut cogitatīle. hoc enim īuenitur in alijs animalibus. cōsidere. remus igitur in animalibus non perfecte qd moueat ea in quibus sensus non est nisi p tacū tm̄. Dicamus igitur vīz sit possibile ut habeant tristiciā et delectationē: et si h̄: c̄ duo habent de necessitate habēti appetitū. quomodo igit̄ erit imaginationē: aut forte sicut mouent motu intermitto. si etiā existit in eis. est. n. in eis sicut diximus cū imaginationē sensati nō terminata.

56 D. et q̄ r̄s fin q̄ est animal h̄ appetitus: necesse ē ut p illā intentionē moueat se: et oīs appetitus nō ē sine imaginationē. omne. n. imaginātū: aut h̄ illā formā imaginatū a qua mouet ex sensu: aut h̄ cā ex cogitatione. i. hōe aut habet ex cogitatione: in alijs vō animalibus a sensu. et q̄ posuerimus q̄ oīs appetitus sit ex imaginationē: imaginatio aut sit ex quib; sensib; in aliis pfectis: et p̄f de rare quō mouent animalia imperfecta que nō habet nisi tactū tm̄: et manifestū est q̄ si ista habet o. delectationē et tristiciā: necesse ē ut habeat appetitū: h̄ posuerimus ea habet appetitū: necesse erit ut habeat imaginationē: h̄ ista existimātur nō habere imaginationē q̄ nō moueat ad sensib; nisi apud plentā copiā: aut moueat motu non terminato: sed quoctūq; mō sit: dicamus q̄ quēadmodū mouent motu nō terminato. i. ad intentionē non terminata: ita videt q̄ imaginatur imaginationē nō terminata: cum sentiant senū nō terminato.

Sensibiliō quidem igitur phantasia sicut dictū est et in alijs animalibus īstū: deliberativa aut ī rationalibus: vīz enim ageret hoc aut hoc: iā rationis est opus: et necesse vno mensurare. mār̄ cā imitatur: quare pōt vīnū ex pluribus phantasiābus facere: et causa hec eius q̄ non putari opinionem habere: qm̄ eam que ex syllogismo nō habet hec autē illam. ppter quod deliberativū nō h̄ appetitus: vīnū aites aliquādo et mouet liberatōc; aliquā aut mouet seipsum sic spēra appetitū appetitū q̄ in cōtinētia fuerit. natura autē sēp q̄ sursū pncipialior est et mouet vt tribus lationibus moueat.

Et h̄ etiā īuenitur ī alijs animalibus. virtū autē cogitatiū ē in rationalibus m̄: eligere autē facere hoc est de actione cogitatiū et numerat ipsū vīnum: de necessitate mouet enim erga matū: ita q̄ potest ex multis imaginationib; ut agat: et hec est causa existimationis. nō. n. habet cogitationē: q̄ non habet rem que sit a ratione: et hoc est qd est illius ppter delectationem quia non habet virtutem cogitatiū. Dominiatur igitur et mouet qm̄q; illud: et quandoq; aliud. appetitus enim mouet appetitū finē spēras quando habuerit intentionē cōtinētia. est enī finē naturam pōt et motorū: q̄ sint moē erga motum.

57 Et imaginatio existit in alijs animalibus: cogitatio autē ī rationalib; eligere. n. facere hoc imaginatiū et nō hoc est de actione cogitationis: nō de actione imaginationis. Judicā. n. q̄ h̄ imaginatiū ē magis amabilē q̄ hoc: dī cē

eadē virtus de necessitate que numerat imaginatiōes: et in quib; īdā iudicat magis delectabilius: et h̄ intēdebat quā dixit: et numerat ipsū vīnū de necessitate: et est fin. q̄ repūto: et necesse ē ut vīa vītū numerat illas imāgines donec cōp̄hēdat ex eis magis amatū: sicut vīnū numerat numeros īnequale: donec cōp̄hēdat ex eis magis maiore: similiter cogitatio numerat imaginationes et cōparat inter eas donec possit pati ab imaginatione aliquā casū: et hec est causa quare animal rōnale h̄ existimationē existimatio. n. ī sensu qui puenit a cogitatione. D. d. nō enim habet cogitationē tē. i. p̄t animal rationale nullū h̄ cogitationē q̄ nō habet rationē et motus aialium ē. ppter delectationē: et est motus simplex nō diuersus q̄ nō h̄ virtutē cogitatiū cū appetitū: ita q̄ hec virtutes dominarē tur sibi ad inuicē: adeo q̄ moueret animal qm̄q; ppter voluntate: sicut ī animali rationali. D. d. appetitū. n. mouet appetitū tē. i. accidit. n. in habenti plusq; vīnū appetitū ut animal moueat in quib; ī locis a duobus appetitibus īsimil qm̄ accidit ut vīnū appetitū fuerit dominans et p̄tēs sc̄m: tē. n. inducer ipsū ad suū motū: qm̄ appetitū dominans remanet motus in suū motū: ppter: sicut accidit in corporib; celestib; Unusquisq; n. orbū stellāz erat: raticaz: ut mouerit p̄ appetitū orbū stellarū fixarū motu diurno: h̄ cū suo appetitū ppter moueantur motu ppter. D. d. est enim finē naturā tē. i. accidit hūc spēre p̄tēnti alias. f. dominari sup̄ eā: ppter hoc q̄ est p̄tō natura alijs et mouēt eas ita ut p̄ hoc accidat ut alie moueant ab ea.

Scientificum autem nō mouet sed manet. Quoniam autē hec quidē vniuersalitē existimatio et ratio: alia vero particularis. hec quidē enī dicit q̄ oportet talē agere: hec autem q̄ h̄ quidē tale et ego talie: iā hec mouet opinio nō que vniuersalitē: aut vīrūq;: sed hec quidē quie scēns magis: hec autē nō.

Virtus autem scientifica non mouet sed quiescit: quia illa est existimationis et iudicij vniuersalitē īsimil: ista autem est particularis: hoc enim facit q̄ oportet tale facere talē actionē: et illud est quia ista reo est finē h̄c modū ego enī sum finē illum: hoc. n. etiam mouet: sed non vniuersale: et vīrūq;: sed illa est quiescēs: ista autē non.

58 Virtus autē que cōp̄hēdit vniuersale nō mouet ad cōp̄hēnsū: q̄ illa virtus est existimationis tm̄: cōp̄hēsionis rei vīnū: alia res vīla nō mouet oīo: q̄ nō sit ali quod hoc. i. singulare. virtus. n. que cōp̄hēdit particularē est particulari et mouet qm̄ mouet. Intēdebat igit̄ h̄ p̄ virtutē scientificā virtutē cōp̄hēdētem rem vniuersalem. D. d. illa. n. facit tē. i. virtus. n. que cōp̄hēdit vniuersale affirmat q̄ oīo et tale agat talē actionē: virtus autē particularis est que cōp̄hēdit exēplum sibi finē hāc dispositiō nem quā affirmit si esset sciens ut ageret illā actionē. p̄ueniet igit̄ a cōp̄hēsione istaz: duaz virtutū cōgregatio per quā sit actio. D. d. hoc. n. mouet tē. i. intērio. n. particularis mouet: motio autē ad vniuersale: aut nō est ei: aut dī camus et motio est vīrūq;: h̄ est vniuersali q̄ ē quiescēs: et particulari q̄ ē motū: et hoc intēdebat quā dixit illud autē est quiescēs: istud autē nō. i. h̄ si vīle fuerit mouēs erit finē q̄ est quiescēs: aliud autē particularē finē q̄ est motū.

Vegetabilem quidem igitur animam necesse est habere omne qdūcūq; vivuum et animā habet a generatione vīrūq; ad corruptionē: necesse est enim qdū generatur augmentum habere: et statim et decrementum: hoc autem sine alimento īimpossible: necesse igit̄ inē: vegetab; ī potentia amīnō oībus generatio et corrupc; libue.

Necessus est igitur ut anima nutritiva sit in omnibus ut anima existat in eis de generatione vel ad corruptionem necessus est enim ut omne generans habeat principium et finem et descendens; que non possunt esse sine nutrimento: ergo de necessitate virtus nutritiva est in oibus rebus augmentabilibus et diminuibilibus.

59. Num cōplicet sermones de oibus virtutibus aie vñiversalibus; vult denostare que est ex eo in animalibus propter necessitatem; et que propter melius; et dicit: necesse est igitur ut anima nutritiva sit in omni viuō de prima generatione vel ad corruptionē; necesse est et non ut omne habeat animas habeat crenitū et diminutionē; quoniam impossibile est ut subito veniat ad suā perfectionē postremā; sed descendēdo paulatim; et intrādo in senectū; et quod causa crenitū nihil aliud est quam nutrimentū; et causa diminutionis nihil aliud est quam defectus cibī et eius paucitas; necesse est ut anima nutritiva sit in omni quā crescat; et senescat; et quod omne viuū est tale necesse est ut omne viuū sit nutritibile.

Sensum autem non necesse in omnibus viventibus; neque non quicunq̄ corpus simplex contingit habere tactum; neque sine hoc possibile est esse nullum animal; neque quecumq̄ non susceperit species sine materia. Animal autem necesse sensum habere si nihil frustra facit natura. propter enim aliquid omnia que sunt natura subsistunt; aut considerantia sunt eorum que sunt propter aliquid. Si igitur omne pessimum corpus non habet sensum corrumptetur vitio; et ad finem non vivit veniet qui est nature opus. quomodo enī aletur; manentibus quidem enim existit quod unde nata sunt.

Et non est necessarium sensibiles esse simpliciter; et impossibile est sine ista ut animal sit viuū; neque etiā in rebus que non recipiunt formā sine materia. Necesse est igitur ut sensus sit in animalibus; si natura nihil facit ociose. omnia enim existentia per naturam; aut sunt propter aliquid. Omne enim corpus ambulans sine sensu corruptitur; et non venit ad finē quoniam fuerit de actione nature. Notū est igitur quod de necessitate invenietur sensibiliis in animalibus; quoniam sicut modum est motus sine sensu; sed iste enī est in eis que innata sunt quiescere.

60. Et non est necessarium ut virtus sensibilis sit simpliciter. id est omnibus rebus que crescunt et corrumptunt; sed in animalibus tamen est necesse ut sit virtus sensibilis. Impossibile nam est sine hac virtute ut aliquid sit animal; et hoc est in rebus recipientibus et non in materia. hoc enim nominē vita dicuntur de eis et illis equivoce; et immutū corpora celestia. Dicitur necesse est igitur ut sensus sit in animalibus et ceteris. et appareat quod necesse est ut sensus sit in omni animali; hoc quod natura nihil facit ociose. omnia enim naturalia; aut sunt propter aliquid; aut sunt accidentia consequentia naturae de necessitate et non intenduntur. Ut g. pili qui existunt in locis non determinatis in corpore; et quoniam ita sit; si animal non haberet sensum cum hoc quod est ambulans statim corrumperet antequam perueniret ad completem; et tunc natura ageret ociose; quoniam incepit generare entia que non possunt peruenire ad finē in maiori parte aut omnino. notū est igitur quod necesse est ut virtus sensibilis sit in animalibus ambulantibus de necessitate scilicet querentibus nutrimentū. Dicitur est etiam modū motus sine sensu; id quoniam si inveniatur aliquid moueri in loco sine virtute.

tute sensibili; tunc illius esse est modo diverso ab esse generabili et corruptibili; et innuit corpora celestia. illa enim quia non sunt generabili neque corruptibili; si haberet sensum; tunc natura ageret ociose; quoniam modū si ista mobilia generabili et corruptibili non haberet sensum; tunc non ageret ociose. Dicitur hoc est in eis que innata sunt quiescere. sed priuato sensu deesse de generabilibus et corruptibili bus in eis que innata sunt quiescere; et non moueri ad instrumentū scilicet in vegetabilibus.

Non potest autem corpus habere quidem animam et intellectu discretuum; sensum autem non habere; non mansuum existens generabile autem; et vero neque ingenerabile. Quare non habebit; aut enim anima melius; aut corpori; nunc autem neutrū est; hoc quidem enim non magis intelligi; hoc autem nihil erit magis propter illud. Et impossibile est ut corpus habens animam et intellectum et iudicium sit sine sensu; quoniam non sit remanens siue fuerit generatum; siue non fuerit generatum etiam causa enī propter quam non habebit hoc; est quod non iuuatur per illud corpus et anima modo aut non est aliquid isto etiam; illud autem quia in maiori parte non intelligit; istud autem quia in maiori parte non est.

61. Et impossibile est ut corpus habeat animam et intellectum sine sensu; quoniam illud corpus non est remanens sed generabile et corruptibile; siue fuerit simplex siue cōpositū; et hoc interdebet quoniam dicitur ut reputo generatum; aut non generatum; causa enim propter quam dicitur corpus animatum intelligi; non si potest esse; est quod illud corpus animatum adiuuat per sensum neque in anima; neque in corpore; sed si posuerimus corpori animali intelligenti genē esse non generabile; neque corruptibile; et animal est quod non indiger sensu; quoniam non haberet sensus in ipso aliquod iuuamentum. Iuuamentum non quod est per animas non habet sensibilis impedit in maiori parte intellectum et hoc interdebet quoniam dicitur alia quod in maiori parte non intelligit; et virtus aut sensibilis; et in parte maiori non intelligit animali intelligenti. Iuuamentū autem virtutis sensibilis quod est per corpus non habet etiā quod sensus in maiori parte non est causa longitudinis vite et durationis; sed interdebet quoniam dicitur; et ista in maiori parte non est; et sensus in maiori parte est causa quare res non sit; id est ut corruptantur; et ideo sensibilia sunt minoris vite quam multe plati.

Nullum ergo habet animal corpus non manens sine sensu; et vero si sensum habet necesse est corpus esse; aut simplex; aut mixtum. Impossibile autem est simplex; tactus enim non habet est aut hinc necesse habere.

Et propter hoc iherum non est corpus motum habens animam sine sensu; sed si habet sensum tunc de necessitate; aut erit simplex; aut cōpositū; et impossibile est ut sit simplex; quod non habet tactus; et necesse est ut habeat ipsum.

62. Dicitur propter hoc quod declaratum est si est aliqd corpus motum habens animal; non est generabile neque corruptibile; tunc illud corpus non indiger sensu; et tunc querendū est motus; et corpus motum habens animam sine sensu; aut nullū corpus est tale; et immutus et querendū est de hoc in alio loco. Dicitur sed si habet sensum tunc; id est manifestum est hic quod si virtus sensus est in aliquo corpore; necesse est ut illud corpus sit; aut simplex; et unum quatuor simpliciū; aut cōpositū ex eis quod est generabile et corruptibile. Et impossibile est ut sit corpus simplex; corpus enim simplex impossibile est ut habeat sensu; et necessarium est ut tacitus sit in

omni habente sensum.

Hoc autem ex his manifestum: quoniam enim animal corpus animatum est: corpus autem non tangibile; tangibile autem quod sensibile tactu: necesse est et animal corpus tactuum esse si debet saluari animal. alii enim sensus per altera sentiuntur: ut olfatus: visus: auditus: tactus autem nisi habeat sensum non poterit: hec quidem fugientia vero accipere: si vero hoc: impossibile erit saluari animal propter quod et gustus est sicut tactus quidam: alienum enim alimentum aut corpus tangi possibile.

Et hoc scitur de istis rebus quia animal est corpus animatum: et omne corpus est tangibile: et omne tangibile est sensibile tactus: ergo corpus animalis necesse est ut sit tangibile si anima innata sunt euadere: et alijs sensus residui medi antibus alijs rebus. U.g. olfatus et visus et auditus: si igitur tangibile non inveniatur in sensu: impossibile est ut recipiat quedam: et fugiat quedam et sic impossibile est ut animal saluerit: propter hanc causam gustus est sicut tactus. Et enim nutrimenti et nutrimentum est corporis tangibilis.

63 Et hoc scitur de his positionibus: quoniam omne animal est corpus animatum: et omne corpus est tangibile: et omne tangibile est sensibile per tactum: ergo corpus animalis si debet saluari: et euadere ab occasionibus: necesse est ut habeatur tactus: et alijs sensus residui quo habet comprehendunt alia sensibilia mediantibus alijs corporibus a suis propria sensibilibus. U.g. auditus: et olfactus: et visus. Si igitur animal non sentit corpora tangibilia: nescire impossibile est ut ueniat ad quidam corpora et utatur eis in aliquo iuamento: aut ut fugiar quedam nocentia: et quoniam ita si impossibile est ut animal saluerit. D.o. et propter hanc causam et ceteri et propter hanc necessitate sensus gustus est necessarius in animalibus: sicut est tactus: gustus enim est propter nutrimentum. I. ad cognoscendu conueniens ab inconveniente: et nutrimentum est in corpore tangibili: et non necesse est ut gustus sit tangens: sicut declaramus plus.

Sonus autem et color et odor non alunt neque faciunt augmentum: neque decrementum. Quare et gustum necesse est tacum quandam esse: quia tangibile et vegetativus sensus est. Hic quidem igitur necessarius sunt animalia: quo et manifestum quod non possibile sine tactu animal esse: alii autem propter bonum et generi animalium iaz non cuiuscumque sed quibusdam: ut processu necesse inesse. Si enim de saluari non solu tacum est sentire: sed et de longe.

Sonus autem et color et odor non nutritur neque sit ex eis augmentum: aut diminutio: et propter hanc causam gustus de necessitate sicut alijs tactus: quod sensus non est nisi tangibilis et nutritibili: ista autem est animalium de necessitate: et manifestum est quod impossibile est animal esse sine sensu. Istia autem alia sunt ut sint meliora: et hoc non accidit cuiuslibet generi animalium: sed quibusdam et sicut necesse est ut istud sit ambulans si innatus est saluari: et non ut sentiat quando tetigerit tunc: sed a remoto etiā.

64. D. sonus autem et color et odor non nutritur corporis quoniam non sunt super ipsum: neque faciunt in corpore additiones: aut diminutiones: sicut facit nutrimentum: et propter hanc causam

quod dicitur us de necessitate est aliquis tecus. I. quod sensus est aliquis tangibilis nutritio: et hoc intendebat quoniam dixit quod sensus non nisi tangibilis. D.o. Ita autem sunt animalia de necessitate: et intendebat sensum tactus et sensus gustus. D.o. Ita autem alijs. i. tres sensus alijs. D.o. et hoc non accidit et ceteri et isti tres sensus non inveniuntur in quolibet genere animalium sed in quibusdam. D.o. et sicut est necessarium: ut istud sit ambulans et ceteri. et sicut animal quoniam necesse est ei ut sit ambulans si innatum est saluari: perfectum est ei ut non comprehendat sensibilia nociva: et utilia de proprio tunc: et per tactus ex remoto etiā: quoniam per istos duos modos sentiendi saluabilis pfectus et melius.

Hoc autem erit si per medium sensitum surrit: eo quod et illud quidem a sensibili patitur et mouetur ipsum autem ab illo. Sicut enim mouens secundum locum visus alicubi permittari facit: et depellens alterum facit et ut pellat et est per medium motus. Primum quidem mouens depellit et non de pellitur: visum autem solum depellitur: non depellit: medium autem vitrum: nulla autem media sit in alteratione preter quod vitrum manens in eodem loco alteratur: si in ceram tintur aliquis visus ad id mota est visus quo tintitur: lapis autem nihil sed aqua visus quo proculaer ad plurimum mouetur et facit et patitur si maneat et vitrum sit: vitrum et de percussione est melius quam vitrum egrediendo repercuti: aerem autem pati a figura et colore visus quo quidem sit vitrus. In leni autem est vitrus propter quod iterum hic vitrum mouebit: sicut vitrum si in ceram sigillum ingredere visus ad finem.

Et hoc non erit nisi quando fuerit sensibile per medium: quod aut illud patitur a sensibili et mouetur: hoc vero ab illo. et quemadmodum illud quod mouet in loco agit quoque transmutetur: et similiter quod expellit aliud: donec expellat: et erit motus per medium. primum autem mouet: aut expellit aliud: et quod expellitur aliud: aut expellitur tunc: et non expellit: medium autem habet vitrumque et media sunt multa: et sic est de transmutatione: sicut quiescente in eodem loco: et sicut qui imprimit in cera imprimit quodammodo mouet: et ad locum ad quem peruenit impressio: lapis enim non imprimitur omnino: sed aqua imprimitur in remoto spacio: et aer mouetur multum: et agit et patitur si remaneat et est idem: et propter hanc causam melius est ut aer patitur per conuersationem a corpore et a colore quod possibile fuerit: aut visus per transmutationem et conuersationem: et est idem in rebus lenibus et ideo hoc mouet vitrum etiam sicut sigillum extens in cera reddit ad ultima eius.

65. D. et hoc sentire quod est ex remoto: sit quando sensibile mouerit sentiens per medium: quoniam quando illud quod est medium patitur et mouetur a sensibili et hoc quod est sensus patitur a medio. D.o. et sicut illud quod mouet in loco et ceteri et quemadmodum corpus mouens in loco indigeret in hoc quod mouetur ut agat quoque inveniatur et transmutetur: et similiter illud quod expellit aliud indigeret ut expellatur: et tunc expelletur: et sic motio in talibus rebus componitur ex tribus ad minus: scilicet primo motore: et medio: et postremo motu: primum autem motus expellit et mouet: et non mouetur: medium autem facit utrumque faciat mouet et mouetur: medium autem potest esse unum et potest esse plus uno. D.o. et sic est de transmutatione

et i. et finis dispositio[n]es quas narravimus de motu s[ecundu]m loco. s[ed] q[uod] cōponi ex tribus rebus ita est de hac trānsmutatione q[uod] sit a se fuit. ut lib[er]t[er] sensu p[ro] media sensibili[n]e mouet et non mouet. et me- dita nisi ea mouet sensus: et mouent a sensibili[n]e et sensus mouent: et non mouet. h[oc] est d[icitu]r inter ea q[uod] ista trānsmutatio que est in istis rebus media est: et mediū permanescit eodē loco et non transferret ab eoz illis autē mediū transferret: et simili p[ro] fitem mo[ti]u[m]. et q[uod] delarauit ea in quibus cōmunicant ista trānsmutatione cū trānsmutatione in loco: et in quibus distinguuntur ob ea dedit exemplū in his: et dicit: et sic q[uod] ipsius erat et i. et iste motus q[uod] est mediū in suis p[ro]ibus a sensibili[n]: valde est simili expressioni signi in cera: et quēadmodū cera mouet et suis p[ro]ibus a signo. et ille motus p[ro]uenit in cera ad q[uod] cunq[ue] pot[est] percutire vel res ipsam p[ro]metitur: et cera permanet in sensu suis p[ro]ibus: ita est dispositio[n] in motu mediū cū sensibili[n]ibus. i. q[uod] exprimit ab eis: et expellit ad o[cul]o ad q[uod] p[ro]uenit expressionis virtus: et permanens in suo loco non mouit. D. d. lapis autē et i. et iste motus non adaptat in o[cul]o corpore lapi: et sibi simile non exprimit o[cul]o: sed exprimit illud q[uod] est in aqua. aqua. n. ut exprimi in remoto spatio: et simili aer. multo tamen s[ecundu]m ut agere et pati ab expressione q[uod] fuerit fixus finis rationis motus: neq[ue] diuisus. D. d. et ppter hanc causam melius est ut aer parat et i. et q[uod] in medio possibilis est h[oc] ipse[re]t[ur] melius est dicere in concordia q[uod] sit in audi- bilibus et visibiliibus: q[uod] nihil aliud est nisi q[uod] aer cōuerit p[er] illū motu q[uod] est in eo: et illa passionē q[uod] sit ex sensibili[n]ibus et vi- sibili[n]ibus q[uod] occurrit aliud i quo non pot[est] prāsire ille mo- tus finis rectitudine ad sensus: melius est q[uod] dicere questionē esse corporis extra viuū sicut dicit q[uod]dam antiquus: et p[ro]ce- dum aspectus: qui nulla sine illis corpora extrifera. D. d. et est in istis rebus tamen et i. et iste motus est in rebus humidis: et h[oc] incedebat p[er] lembus id est i aer mouet viuū etiā: quēad modū si signum existit in cera redderet ad postremū lineū adeo q[uod] moueret aerē in parte scđa: ita sensibile mouet aerē: ita q[uod] transit p[er] ipsum ad sup[er]ficiem rāgente sensu: et sic mo- uet sensu.

Quod autē impossibile sit simplex animal corpus esse manifestū est. Dico autē pura igneū: aut aerū: sicut quidē. n. tactu: neq[ue] rūnū cōtingit animalū sensu habere corpus. n. tactuū aliatuū o[cul]o sicut dictuū ē. Alius autē p[er] alterā: sensuū quidē rūnū sicut fieret. oia autē eo q[uod] p[er] alterū sentire faciat se sumi: et p[er] mediū: tactus autē ē in rāgendo ipsa. ppter q[uod] et h[oc] hoc nō est: et tñ alii sensus tactuū sentiuntur: et per alterā: h[oc] autē ut solus p[er] ipsum: q[uod] huiusmo- di elementorū nullū rūnū erit corpus animalis: neq[ue] itaq[ue] terrenū. omnīū. n. tangibili[n] tactus ē si ut medietas et suscepit sensus: nō solū que- cung[ue] differēte terre sunt: sicut calidi et frigidū: et ali orū oīum rāgib[ilit]i possibilis: et ppter h[oc] ossibus et ca- pillis: et huiusmodi partibus nō sentimus: q[uod] ter- rec sunt. sine autē tactu: neq[ue] rūnū possibile est esse animalū hic autē sensus non est neq[ue] terra: neq[ue] aliis elementorū nullū.

Manifestū ē igit[ur] q[uod] impossibile est ut corpus animalis sit simplex: sicut ignis aut aer. Impossi- ble est. n. ut habeat rūnū aliū sensuū p[er] tactum. Omne. n. corpus animalū est rāgibile finis q[uod] di- ximus: et illa animalia sunt instrumenta sensus p[er] ter- rā: oia. n. faciunt sensus: q[uod] sentiunt p[er] aliud: et p[er] mediū: tactus. n. sit tangēdo: et iō vocat h[oc] no[n]e: et h[oc] est q[uod] alia instrumenta sensus non sentiāt: nisi mediātē tactu: sed hoc est mediātibus alijs: illud autē exi- fit: et tñ sentiū p[er] se: et iō nullū istoꝝ elementorū est corpus animalis: neq[ue] terra. tactus. n. ē quasi mediū alijs sensibili[n]bus et instrumentū sensus: et

res recipiens non cōgregat trānsmutationes ter- restres: sed etiam calidū et frigidū: et alia tan- gibilitā: et ideo nō sentimus per ossa et pilos: et p[er] tales p[ro]tes: et iō vegetabilia nō habent aliquē istoꝝ sensuum: q[uod] sunt ex terra. Impossibile ē. n. ut aliū sensus sit sine tactu: et h[oc] instrūmētū q[uod] est sensuū nō est ex igne: neq[ue] ex aliquo illoꝝ alioꝝ elemētoꝝ.

66 D. impossibile ē ut corpus animalis sit simplex: impossibil- itate ē. n. ut animal habeat aliquē triū sensuū sine tactu: de- enī animalū d[icitu]r tāgens. D. d. et illa alia et i. et corpo- posa simplicia sunt instrūmēta triū sensuū: p[er]ter terrā que nō ē instrūmētū alius sensus: et h[oc] fuit q[uod] oēs isti sensuū. s. tres agit sensuū q[uod] indiget simplicibus instrūmētū et medio extreco. i. de- nudari a sensibili[n]ibus. s. ut instrūmēta i viuū et mediū nō habeat colores: neq[ue] i oſatu odores: neq[ue] i audituſonū: et q[uod] ē denudat[ur] ab istis: aut i corpora simplicia: aut i q[uod] dominat[ur] corpora sim- plicia: et tactuū differt ab isti sensuū: q[uod] p[ro]p[ter] h[oc] sensuū ē sensibile si ne medio: et iō nullo elemēto vult in extreco: et q[uod] declaratū ē h[oc] de sensuū tactus: necesse ē ut suū instrūmētū sit simplex: et vniuersaliter vult declarare h[oc] q[uod] tactuū in h[oc] dif- ferit ab alijs sensibili[n]ibus. alij. n. sensuū si possint denudari a tactuū ē possibile ē et corpus animalis habet[ur] illis sensuū ē et simplex: tactus autē ē et contrario. s. q[uod] impossibile ē q[uod] suū in- strumentū sit simplex: omne. n. instrūmētū d[icitu]r sensibili[n]: et q[uod] impossibile ē ut aliquo corpus denudet[ur] a qua- tor qualitatibus: necesse ē ut instrūmētū sensuū sit mediū īdēt admistū ex elemētis: et q[uod] ita sit: cōtingit ut ista vir- tus sit cā essentia[li]s: et corpus animalis ē cōpositū. D. d. et iō h[oc] q[uod] alia instrūmēta sensuū et i. et q[uod] alij sensuū viuū elemē- tis tribus p[er] instrūmētū et mediū: necesse ē ut tactus nō viatur aliquo eoꝝ: et q[uod] suū instrūmētū sit cōpositū nō simplex: et in- strumentū quibus illi viuū nō possint denudari a tactuū: et ex h[oc] modo sunt cōposita: et si h[oc] nō est: necesse ē ut eis simplicia. D. d. sed h[oc] ē p[er] alia media h[oc] indigēta eoꝝ a tactuū nō ē indigēta eius q[uod] cōprehēdit suū sensibile p[er] illū sine medio: sed p[er] alia media et p[er] alia instrūmēta. D. d. et iō nullū istoꝝ elemētorum et i. et ppter h[oc] q[uod] dicitur: nullū istoꝝ ē corpus animalis: neq[ue] terra etiā finis q[uod] est simplex: aut p[er] p[ro]p[ter] simplex: q[uod] alij sensuū vtant elementis q[uod] instrū- et medio: et ista ē alia virtus ab illis: quapropter nō viatur elemētis p[er] instrūmēta: q[uod] suū instrūmētū d[icitu]r mediū inter rāgi- bilitā: q[uod] nō possint denudari a qualitatibus rāgibili[n]: neq[ue] q[uod] possit cōprehēdere rāgibilitā sit ē rāgibilis simplex: i. in fine: alius q[uod] titutus rāgibilis. D. d. et recipies nō cōgregat et i. et recipies tactuū nō de necessitate h[oc] qualitates ter- restres sint: sicut calidū et frigidū et alta rāgibilitā: et iō necesse fu- sit ut recipies rāgibile sit mediū: q[uod] nō possint denudari ab oīibus: neq[ue] etiā possit sentire si aliqua alia qualitatibus rā- gibilitā denudaret[ur] in eo: et iō nō sentim[us] p[er] ossa: neq[ue] p[er] pilos p[er] dñitū q[ua]litatibus terrestribus i his corporib[us]: et ideo vegetabilia nō habent sensuū tactus: quapropter neq[ue] aliquos sensuū q[uod] impossibile ē alios sensuū inveniri sine tactu et in- strumentū tactus: neq[ue] ē ignis: neq[ue] aliud corpus elemētoꝝ rū: neq[ue] est corpus attributū eius: sicut dñitū.

Manifestū ē q[uod] quoniā necesse hoc solo pri- uata sensu animalia mori. neq[ue] h[oc] possibile est habere: non animal existens: neq[ue] quoniam sit ani- mal: alium necesse est habere p[er]ter hunc: et ppter hoc quidē alia sensibili[n] excellētis non cor- rumpunt animalia: color et odor et sonus: fed so- lum sensuū nisi finis accidēta: pura si stimul cū sono depulsiō fiat: et ictus et a vīs et odore alia moue- tur que tactuū corrupunt: et humor autem finis q[uod] accidit stimul tactuum esse sic corrupit. Tan- gibilitū autē excellētia ut calidū et frigidū et duroꝝ corrupit animal.

Declaratus est igitur quod animalia moriuntur necessario quod caruerint hoc sensu tamen: et quod est impossibile ut non sit in animalibus animalia enim non de necessitate habent alium sensum nisi istum: et ideo animalia sensibilitas non corruptum animalia per dominium. **A**. g. color et sonus et olfactus: sed non corruptum instrumentum sensus nisi hoc sit per accidentem. **A**. g. quod cum sono sit magna percussio. **O**mnes. non sunt corruptum animalia: sed per accidentem: et ideo sapores etiam nocent animalibus mediante gustu: gustus enim est aliquis tactus. dominum aut tangibilem. **A**. g. calidi et frigidum et duri corruptum animalia.

D. declaratum igitur est ex hoc sermone quod animalia moriuntur quod caruerint tactum: et quod impossibile est ut iste sensus non existat in animali dum animal est animal: quod non est de aliis sensibus. non non est necessarium ut animal habeat alium sensum propter tactum: et propter dominium et vigorem aliorum sensibilium non corruptum animal. **A**. g. fortis color: et sonus sonus: et fortis odor: sed non corruptum sua inservit propria nisi per accidentem. **A**. g. qui cum sono fuerit magna percussio: et similiter de colore et odore. Sapores autem nocent animalibus essentialiter mediante gusto: gustus. non aliquis tactus: sed qualitates corrumptentes animalia sunt tangibles. **A**. g. calidus et frigidus et duri.

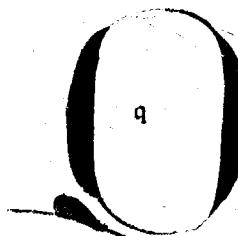
Dis quidem enim sensibus suppositis corruptum sensum: quare et quod tangere potest tactum: hoc autem determinatum est vivere. Sine autem tactu monstratum est quod impossibile est animal esse. non tangibilem excellētia non solum corruptum sensum sed et animal. Quia necesse est solum habere hunc. Alios autem sensus habet animal sicut dictum est: non propter esse sed propter bene esse: ut solum quia in aere et in aqua ut videatur: omnino autem que in diaphano gustu habet. propter delectabile et triste ut sentiat quod in alimento et cōcupiscat et moueat: auditus autem ut significet aliquid ipsius lingua autem habet quatenus significet aliquid alteri.

Et dominus cuiuslibet sensibilis expellit in instrumentum sensus: et non tangibile expellit et per ipsum

sunt distinctū. s. vivere. Animal. n. impossibile est ut sit sine tactu: et ideo dominum tangibile non non corruptum instrumentum sensus: sed etiam et animal quod est necessarium animal ut sit ens non ut sit in meliore dispositione. Illi autem alii sensus sunt in animali. propter melius visus autem ut aspiciatur aere et aqua et gustus ut sentiat delectabile et tristabile: et ut habeat appetitum et moueat: similiter de olfactu: auditus vero ut audiat recte: lingua vero ut significet rem alio modo.

Dicitur et omnia oī sensibilia quoniam fuerit instrumentum corruptum suum instrumentum propter suum sicut fuerit tactus sive alterius. **D**. o. et propter istum sicut distinctum videtur. i. propter hac virtutem sive tactum distinctum animal: et cum in hoc est quod impossibile est ut animal sit sine tactu: et ideo accedit quod tangibile instrumentum non non corruptum instrumentum sensus: sed animal essentialiter: quod sensus tactus est de rebus necessariis animali. s. ut sit ens: non sicut quod sit esse melioris: sicut est de aliis sensibus residuum. **D**. o. visus autem ut aspiciatur in aere et aqua: et similiter de olfactu. s. quod primum est parvus propter appetitum cibis: auditus autem ut audiat recte: i. sonos et intelligatur per eos in animalibus rationabilibus et in aliis brutis: in animalibus rationalibus ut intelligent intentiones quae significantur verba: lingua autem ut noscatur et alio modo: et inveniatur ut puro iuamur quod est in verbis non gustus. hoc non iuuamentum magis appetitum propter melius quod in gusto: quam gustus reputatus esse necessarius. propter suam vicinitatem tactus. Alii autem sensus sunt propter melius: et propter visus et auditus: et hoc est manifestum.

Noue translationi libroꝝ anime: et veteri ab Albero hispano cordubensi commentataate: summi philosophi Aristotelis ex Stragyra grecie opere Nicomachi medicinae artis propositus filius deo fauente materno sibi ipositus est. Impensa atque diligentia Andree de asula Venetis ipse anno salutis christiane. M. cccc. lxxiiij. p. adie idus septembri. **L**aus deo:.

Quoniam autem de anima
est seipsum determinatum est et de virtute quae
est ex parte ipsius con-
sequens est facere considerationem de anima-
libus et vitam habentibus omnibus que sunt
propriez et coes operatio-
nes eorum. Que igitur dicta sunt de anima subdi-
cuntur: de reliquis autem dicamus: et primum
de primis. Utidetur autem maxime et communia et propria animalium communia esse corporis et ani-
mique: puta sensus et memoria et ira et desiderium: et
omnino appetitus: et cum his gaudium et tristitia: et
enim hec sunt omnibus animalibus: cum
his autem hoc quidem omnium sunt vita propria
comunia: hic vero animalium quibusdam.
Existunt autem horum maxime quatuor con-
tingua numero: velut vigilia: somnus et iuventus
et senectus et respiratio et expiratio et vita et mors
de quibus considerandum quid est unum quod
est eorum et quibus pro causis accidit. Utrum
physici est de instrumentate et sanitatis partia invenire
principia. Nec enim inservit nec sanitatem
possibile est fieri carnis vita. Quare sere physi-
corum plurimi et medicorum qui magis physi-
ce artem prosequuntur: hi quidem finiunt ad ea
que de medicina: hic vero ex his que de natura in-
cipiunt de medicina. Quod autem omnia dicta
comunia sunt anime et corpori non immanifestum
est: omnia enim hec cum sensu accidunt: hec ve-
ro per sensum: quedam autem hic quidem passi-
ones huius entis existunt: hic vero habitudines
hic autem consuetudines et salutaris hic vero cor-
ruptiones et priuationes: sensus autem quoniam
per corpus sit anime manifestus est et per sermo-
num et ab aliis sermone. Sed de sensu et sentire
quid sit et quare accidit animalibus hec passio dic-
tum est prius in his que de anima. Animal au-
tem enim quae animal necessaria est unumquodque habe-
re sensum: per hoc enim determinamus animal
esse et non animal. Proprie autem est unumquodque
tactus et gustus insequitur omnia necessario:
tactus quidem propter dictam causam in his que
de anima: gustus vero propter escam: delectabili-
le enim et tristabile discernit ipso circa escas ut
quidem fugiat: hoc autem prosequatur: et omni-
no sapor est nutritive pars passio. Sensua autem
qui per exteriora prosciscuntur ipsorum sunt
quicadmodum odorantibus auditus pulsus: omnibus
quidem habentibus vitas causa salutis sunt et
presentia prosequatur alimentum: mala autem et cor-

ruptiva fugiant. Et habentibus autem prudentiam eius quae bene gratia: multas enim annunciant differentias ex quibus contemplabilium inest di-
sceret et agibilium. Horum autem ipsorum ad
necessaria quidem melior est visus: et secundum se: ad intel-
lectum autem et secundum accidentem auditus. Multas
quidem differentias et multimodas visus annun-
ciat potest: quia omnia corpora colore partici-
pat: quare et communia magis per hoc sentiuntur
dico autem communia magnitudinem: motum: quietem
figuram: numerum: auditus autem soni sunt differ-
entias: paucis autem et eas que vocis. Secundus vero ac
cidens ad prudentiam auditus plurimam conferit
partem. Sermo enim audibilis existens causa est
disciplina non secundum se sed secundum accidentem: ex nominibus
enim constat nominus vero unumquodque symbo-
lis est. Quare sapientiores a naturitate priuato-
rum viroq; sensu sunt ceci: mutis et surdis. De
virtute itaque quam habet sensus unusquisque dictum
est. In quibus autem habet fieri corporis instru-
mentum: nunc quid est secundum elementa corporum
non potentes autem ad quattuor: quinque existen-
tibus coapare cupiunt de quinto. Faciunt autem
oest visus ignis quia passionis cuiusdam ignorant
causa. Constrictio enim et moto oculo videtur ignis
lucere: hic autem in tenebris videtur accidere ut pal-
pebras superuelantibus: sunt enim et tunc tenebre
habent autem dubitationem hoc et aliam. Si enim
non est latere sentiente et videtem: visibile quidem ne
cessum erit se videre oculum: quare ergo quicunque il-
lo hoc non accidit. Lauta quidem huius et obie-
ctionis et putandi ignem visum esse hinc sumenda
lenia enim in tenebris nata sunt fulgere: non ta-
men lucem facere: oculi autem vocatum nigrum
et medium lene. Apparet autem hoc moto oculo
quia accedit quasi duo fieri unum: hec autem celeri-
tas facit motus ut videatur aliud esse videns et vi-
sum: quare et non sit nisi celeriter et in tenebris ha-
ccidat. Lene enim in tenebris natum est fulgere
quemadmodum quedam capita pisces et lepide tur-
pide: et lente moto oculo non accidit ut videatur
similis unum et duo esse videns et visum: illo autem
modo ipse scilicet oculus: quemadmodum et in
refractione. Quoniam si ignis est quemadmodum
dicunt Emp. et in timore scribitur et accideret vide-
re exente quemadmodum ex lucerna lumen: qua-
re non et in tenebris videtur vixque visus. Eicere
autem quae extinguitur in tenebris egredientes: sicut
timeus dicit vanus est omnino: que enim extinctio
luminis est: extinguitur enim aut humido aut fri-
gido calidu et sic: qualis videtur quidem in carbo
nibus ignis et flamma: quoque nevus in lumine ap-
paret existens. Si igitur est quidem sed propter de-
bilitatem latet nos: oportet per diem et in aqua exti-
gui lumen: et in glaciebus magis fieri tenebras.
Flamma enim et ignita corpora patiuntur hec: nunc
autem nihil tale accidit. Emp. autem videtur exi-
stire et exente lumine sicut dictum est prius
videre: ait enim ut quoniam quis progressu mediatis
preparauit lucernam hyemalem per noctem ignis
ardentis accendens ut omnium ventorum impetus
prohibeat: ventoque enim spiritu dilatetur flammam
lumen aut extra diffusione quantumque expansum
fuerit illustrat per velut dominicas radices: sic quae
ringis concutitur antiquum lumen subtilibus li-
teis diffunditur circulo per pupillam que aque

quidem profundum reuelauerunt circumfluentis lumen aut extra peruenit ut quando magis expansum fuerit: aliquando quidem sit videre ait: aliquando autem de fluxionibus his que ab his que videntur. Democritus autem quoniam quidem aquam dixit esse bene dixit: quia autem putauit ipsi videre esse illas apparitiones non bene. Hoc autem accidit quoniam oculus levius est: et non in illo: sed in vidente: passio enim refractione est. Sed omnino de apparentibus et de refractione nondum ipsi manifestum erat ut videtur. Incongruum autem erat et non superuenire ipsi dubitare quare solus oculus videt nullum aut aliorum in quibus apparent idola: quod visus namque est aque: verum quidem non tam accidit videre sicut aqua est: sed sicut est perspicuum: quod et aquae et acris communis est: sed magis seruabilius est aqua acre et magis spissum: quare pupilla et oculus aque sunt. Et hoc est quod in ipsis operibus manifestum est: videtur enim aqua quod discurrat corruptus oculis et in omnino nouiter formatis frigiditate excedens et claritate. Et album oculi in habentibus sanguinem pingue et crassum: propter hoc est ut permaneat humidus incoagulatum: et ideo corporis minime rigens est oculus: nulli enim quod infra palpebras est vnde riguit animalium vero que sine sanguine sunt dure pellis sunt oculi et hoc facit protectionem. Irrationabile autem omnino est exente quodam visus videre et aut extendi vel ad astra: aut quodam tenus procedente coadherere sicut quidam dicunt. Isto enim melius est in principio coniungi oculi: sed et hoc stultum. Quid enim coniungi est lumen luminis: vel quomodo possibile esse h. Non quodlibet coniungitur cuiuslibet: et interius exterior: quodmodo miranda enim intus est. Quod quidem igitur sine lumine impossibile est videre dictum est in aliis. Sed siue lumen siue aer est quod est interior rem visam et oculum: motus qui per ipsius factum videtur. Et rationabiliter quod interius aque est: aqua enim perspicua est: videtur autem sicut exterior non sine lumine ita et interius: perspicuum enim oportet esse. Necesse ergo aquam esse quia non est aer. Non enim in ultimo oculi anima: aut anime sensitum est. Sed manifestum quoniam interius: quare necessarium perspicuum esse et receptibile luminis quod interius oculi: et haeret ab accidentibus manifestum. Ita enim quibusdam vulneratis in bello iuxta tempora ita et ab scinderentur pori oculi accidit fieri tenebras sicut lucerna extinta: eo quod quasi lampas quedam absenta fuit perspicuum vocata pupilla. Igitur si quidem in his accidit sicut diximus: manifestus quod si portet sicut hic modus attribuere et assignare vnuquodque sensituum vni elementorum: oculi quidem visus aque existimandus: acris vero sonorum sensituum: ignis autem odoratiuum: quod enim actum odoratur hoc potentia odorantum: se sibile. n. facit agere sensum: quare necesse est ipsi poteris perire. Odor vero fumalis evaporatione est: fumalis autem evaporatione ab igne: pp qd est cerebro in loco odoratus proprius sensitus: potentia enim calida que frigidus materia. Et oculi autem generatio eundem habet modum. A cerebro enim constat. Cerebrus autem humidius et frigidius omnibus partibus corporis. Tactum au-

tes terre. Sustinuum vero quedam species tactus est et ideo iuxta cor: sensituum est ipsorum. s. gustus et tactus. Cor enim oppositus est cerebro: et est calidissimum partium. Et de sensitibus quidem partibus corporis hoc modo sit determinatum. De sensibilibus autem his que sim vnuquodque sensituum puta: dico color et sono et odore et gusto et tactu et tamen: vnuquodque sensituum. Quid autem oporteat dicere quod liber eorum. s. quid color: quid sonus: quid odor: quid sapor: similiter et de tactu considerandum est: et primus de colore. Est quidem igitur vnuquodque dupliciter dictus: hoc quidem actu: hoc autem potentia. Quomodo quidem igitur actu color et sonus: et quomodo est idem vel alterius his que sim actum sensibus puta visioni et auditioni: dictum est in his que de anima. quid autem vnuquodque eorum existens faciat sensum et actum nunc dicamus. Quemadmodum igitur dictum est de lumine in aliis quod sit color perspicuum: sicut actu: quando enim inest aliquid ignitum in perspicuo: presentia quidem lumen est: priuatio vero tenebre. Quod autem dicimus perspicuum non est proprium aeris aut aquae nec alicuius sic dictorum corporum: sed est quedam communis natura et virtus que separata quidem non est: in his vero est et in alijs corporib: ibi quidem magis: sicut autem in alijs. Quemadmodum ergo et corpora necesse est ultimum esse et huius lumen: quid igitur nam in indeterminato perspicuo est: ipsius autem quod corporibus perspicuum ultimum quod quidem erit utique aliquid palam est. Quod autem hoc sit color ex accidentibus manifestus. Nam color in extremitate aut extremitas est. Unde pythagorici epiphaniam colorem vocabant. Est quidem enim in corporibus extremitate: sed non est extremitas corporis. Sed candem naturam oportet existimare que exterius coloratur hanc et interius. Videlicet aer et aqua colorata: etenim auroza tale. Sibi quidem quoniam in determinato accedit non eundem colorem habet: accidentibus prope et longe nec aer nec in aere: in corporibus vero nisi continens faciat transmutationem determinata est phantasia colorum. Nam sensus est igitur quod ibi et hic idem susceptivum colorum est. Perspicuum ergo sicut existit in corporibus: inest autem aut plus aut minus: in omnibus colores facit permutari: quoniam autem in extremitate color utique huius extremitatis aliqua erit. Quare color utique erit perspicuum extremitas in determinato corpore. Et ipsorum autem perspicuum puta aqua et siquid aliud tale quo runcunque videtur alius color proprius esse sicut extremitate similiter omnibus inest. Est ergo in esse perspicuum hoc quod quidem et in aere facit lumen: est autem non sed priuatum esse. Quemadmodum igitur ibi: hoc quidem lumen: hoc vero tenebre ita et in corporibus album et nigrum inest. De alijs autem coloribus ita dividentes quod modis contingit fieri: dicendum. Contingit enim secundum inuicem positis albo et nigro ita quod vnuquodque eorum sit inuisibile propter parvitate: quod autem ab ambobus visibile sic fieri: hoc enim neque album potest videri neque nigrum. Quoniam autem necesse est quidem quandam colorē habere: neutrum autem horum possibile est: necesse

est cōmīstū ēē et speciem quādāz coloris alia: est q
de ergo sic accipere plurēs ēē colores q̄z albū et
nigrū. Multos autē pportionērū enī ad duo
et trīa ad quatuor et sīm̄ alios numeros ēē secūs ī
uiē latere. h̄i autē oīo sīm̄ nullā pportionē sīt̄z
sī abūdātāz et defectū quendā incōmensurabili
lē. Eodē itaq̄z mō oportet hoc habere consonā
tiōs. Qui quidē i numeris proportionatissimis
colorēs quēadmodū ibi cōcordātās, h̄i autē de
lectabiliſimi colorēs ēē vidētiū: velutī coccine
et puniceus: pauci autē tales propter cām: ppter
quā quidē et symphonie paucē: q̄ autē nō ī nume
ris alijs colorēs. Ceteriāz oēs colorēs i numeris
ēē ordinatos: inordinatos autē et hos ipsos quā
do non puri sunt: q̄ nō sunt ī numero tales fieri.
vnuis squide modius generationis colorū bic ē
vnuis autē apparere p alternos: quēadmodū ani
malū pictores faciūt: alter p colorē super alterū
manifestiorē superponētes: quēadmodū quādo
ī aqua vel ī aere aliquid volūt facere apparenſ
Et quēadmodū sol sīm̄ se albus quidē videt: p
caliginem vero et fumū puniceus. Multi autē et
sic erūt colorēs eodē modo prius dicto, propo
tio enim erit vnuis quidē eozum qui ī supfice ad
eos qui ī pſundo: quidē autē et oīo non sīt ī pro
portionē. Dicere autē sicut antīq̄ defluxionē ēē
colorē et videri propter talē cām icōgrū: oīibus
enī modis per tactū necesse ipsis facere sensum.
Quare mor melius est dicere p moueri ſtermedi
uz ſentius a ſensibili fieri ſensū: q̄ tactū et defluxi
onib⁹. In ſecū ūiē igitur quidē poſitū necesse
ſicut et magnitudinē accipere iuſſibile: ita et tem
poris insensibile: vt lateant motus peruenientes
et vnu putetur ēē per ſimul apparet: hic autē
nulla necessitas: ſed q̄ in ſuperficie colorē immo
bilis exiſtēt: et motus a ſuppoſito nō ſimile faci
at motū: quare aliud apparet et nec albus nec
nigrū. Quare si nō cōtingit nullā magnitudinē
et inuſſibile: ſi qualibet ab aliq̄ distāta viſibiles
et hec vnuis quidē colorē cōmīſtio. Et illo autē
mō nibil obſtat quin apparet qdā colorē cōmī
nis eis qui a lōge. Quonia nō ē nulla magni
tudo inuſſibile i bis que deſceps considerādūz
est. Si autē cōmīſtio ē corporis nō ſolū ſim̄ bic
modū quē putat quidē ſolis ſecū ūiē poſitū
minimū i manifestū a nobis ppter ſentium. Et
omiuo omniū apud cē ſicut in eis que de com
mīſtione dīctū ē vnu de omnibus: illo enim mo
do miſcentur: hec ſolū quecūq̄ cōtingit diuide
read minima quēadmodū homīneſ equis aut
ſemina: homīnū vero homīne minimū: equoꝝ
vero equi. Quare boꝝ ſecū ūiē poſitū mul
titudo cōmīſtia ē que ſimul vnuis homīnū vno
vnu vni equo nō dicimus cōmīſtēri. quecūq̄
vero nō diuiduntur ad minimū: boꝝ cōmīſtione
nō cōtingit fieri ſim̄ bic modū: ſed per cōmīſſe
ri ex toto: q̄ qdē et cōmīſſeri maxime nata ſit: q̄
modo autē hoc fieri poſſible i bis que de cōmī
ſtione dīctū est prius. ſimul autē que ſit neceſſitas
cōmīſtione i illis: colorē mūlēti manifestū et
et hāc cām ēſſe p̄ncipiale q̄ multi ſunt colorēs: ſi
nō ſupernatationē nec ſecū ūiē poſitionē: nō
enī de longe quidē: deprope autē nō videtur vnu
p̄niforꝝ colorē ſi vnuquodq̄. Multi autē erūt
colorē qm̄ multis cōtingit proportionibus cō
mīſſeri ſibi ūiē cōmīſtia: et hoc quidē i minimū

hoc autē ſi abundātā ſolīſt̄t alia eodē mō: quo
quidē ſecū ūiē poſitū colorib⁹ aut desuper
natationē cōtingit dicere et de cōmīſtis. Et qua
decaſta colorē ſpēs determine t nō ſimile et la
poꝝ et ſonoꝝ posterius cōſiderādū. Quid qdē
igī ſit colorē et quadecaſta multi colorēs dictū
ē. De ſono autē et de voce prius in hīc que de aia
dictū ē. De odore vero et ſaporiſ ſecū ſit
eade ē paſſio: nō i eſtē autē vnuis ipſoꝝ. Ma
nifestū autē eſt nobis ſaporiſ genū ſi odoꝝ. hu
iū autē cā quonia petore habemus alijs aialib⁹
odoratū: et ipſis ſenſib⁹ q̄ i nobis: tacū vero cer
tissimū alijs aialib⁹: gustus vero tactus quidā ē.
Que quidē igitur aque nā vult ſaporiſ eē: necesse
ē itaq̄z i ipſa aqua habere genera ſaporiſ ſenſib⁹
proprietate ſim̄ q̄ Empe. dicit: vel ma
teria talē iſte ſe quēadmodū paſperimā ſaporiſ ſi
et omnia qdē ex aq̄ fieri. Alia quidē ex alia parte
vel nullā habetē differentiam aqua facies cāz
ēſſe ac ſi calidū et ſolē dicat quīs. Boꝝ autē ſicut
Empe. dicit multū apertū mendaciū. videm̄ enī
cōmīſtari p calore ſaporiſ oblati fructib⁹ adſo
li: et ignis rāq̄ nō ab aqua trahere ſaporiſ ta
les factos: ſed i ipo fructu trāſmutatos et reſuſtan
tes et iacētes proprieſ ipſe: auſteros et dulcib⁹ et
amaros et oiodos factos et decoctos et ad oia ſa
poꝝ genera ut ē dicere transmutatos. Sūt autē
et paſperime manifestaz ēſſe aquā ipoſſible. ex
eodē. n. videm̄ ſicut ex elſa factos alijs ſapo
res. Reſtat igitur i pati aliquid aquā trāſmutari.
Quod quidē igitur nō a calidi ſoliſ virtute acci
pit hāc vnuis quā dicimus ſaporiſ manifestū ēſt
Subtilissimus. n. oīum humor aqua ēſt i ipo
oleo: ſed ptediūt oleū plus q̄ aqua: propter viſ
coſtitutē: aqua autē fragilis ēſt. Quare et grauius
ē ſeruare aquā i manu q̄ oleū. Quonia autē cali
da ſacia aqua: non appetat aqua i grotſata ipſa
ſola: manifestū quonia alia quidē vnuis erat cā.
Sapores. n. i ſruitibus hi exiſtētes grossitudinē
habet oēs: magis calidū autē concauſa. Apparēt
autē ſaporiſ quicunq̄ quidē i ſruitibus hi exiſtē
tibus et in terra. Quare multi phorūm antiquo
rū dīctū talē eſſe aquā per qualecūq̄ terrā trāſe
at. Et hoc maniſtū ei ſallis aq̄s maxime. Sal
eni quidē terre ſpecies ē: et que per cinere colate
ipſo amaro exiſtēt amar ſaciūt ſaporiſ. Sūt q̄
q̄ fontes multi: hi quidē amarilli vero acutū: hi
autē oīmodos habētes ſaporiſ aliquos. Rō
nabiliter itaq̄z i naſcētibus fit ſaporiſ genū ma
xime. pati. n. natūm ēhumidū quēadmodū et
alia a ſtrario: contrariū autē ſiccū: quare et ab igne
paritur quid. Sicca enī ignis natura: ſed proprie
tum ignis calidū et terre vero ſiccū: ſicut dīctū ēſt
in hīc que de elementis. Qua quidē igitur ignis
et qua terra: nihil natū ē ſacere vel pati nec aliquid
quicq̄. qua autē inēſt contrarietas i vnoquoꝝ
bac omnia et faciunt et patiunt. Quēadmodū er
go qui lauant i humido colorē et ſaporiſ ſee: talē
faciūt habere aquā: ſic et natura ſiccū et terrenū
et per ſiccū et terrenū colas et mouens p calidū: q
le quid humidū facit. Et h̄i ūiē ſaporiſ ſacia a dīcto
ſiccio paſſio i humido gaſtus ſim̄ potentiā alterati
ua in actū. Dicit enim ſenſitū ad hoc potentia
preexistens. Nō enī ſim̄ dicere ſed ſim̄ ſpeculari
est ſentire. Quonia autē non omnis ſiccī ſed nu
tritiui ſaporiſ paſſionēs ſunt: aut p̄uatiōes oī

sumere hic: neque siccum sine humido neque humidi absq; siccum. etca. n. ipsius aialib^o nihil vnu solu s comisstū: neque ipsius platis sed missū. Et si oblati cibi aialibus tangibilia quide sensibiliū augmentū facientia et decrementū. hoc. n. cā calidū aut frigidū oblatū. h. n. facit et augmentū et decremetū. nutrit aut fīm q; gustabili oblatū: oia enī nutritiū dulci simplici vel cōmisto. oīz quide igitur de his determinare i his que de generatione: nūc aut qzū necesse tāgere de ipsius. calidū enī angustat et struit nutritiū: eo q; leue qdem attrahit: amaz aut et salū relinquit pp; grauedine. Quod itaq; facit i exteriorib; corporib; calor exterior: hoc quide i nā et plata: quare nutritiū dulci. Cōmiserit aut alijs sapores ad cibū eodē mō falso et acuto. p condimento: hoc aut propter h̄eretio q; nimis nutritiū sit dulce et supernatiū. Quēadmodū aut colores ab albi et nigri commixtōe sūt: sic et sapores a dulci et amaro: et fīm. ppositionē etiā co q; magis vel minus vnuquisq; ēsītū fīm quosdā numeros comiſtōes et motus sūe ideterminate. Qui aut de lectationē faciūt cōmisiū bī i numeris foliū. Qui qdē. n. pīgūs ē dulcis savor: amarū vero et salū fīre idē sunt: pō;icus vero et austērū et stiptic et acut in medio. Fere. n. equales species humorū et coloz facit. leptē. n. amboz species sigs ponat sicut rōnabilem iudicū nigrū aliquid esse. relinqtur enī flauū quide albi et quēadmodū et vntuſtū est dulcis pūnceum et alurgon: et viride et cariū i medio albi et nigrū: alij vero mixtū ex his: et quēadmodū nigrū est pūatio in perspicuo albi: ita amaz et salū dulcis i nutrimentali humido: quare et cīnū amaz combustoz omniū: exhalatū. n. ē ex iōsi potabile. Democritus aut et plurimi physiologoz quicq; dīctū de sensibiliū icongruissimū aliquid faciūt. omnia. n. sensibiliū rāgi bila faciūt: etenī si hoc taliter se habeat manifestū ē q; et aliorū sensū vnuquisq; tactus quida est: hoc aut qdē impossibile sit nō difficile ē discerne re. Amplius aut colibus sensiūt omniū vnuſtūt quasi propria: magnitudines. n. et figurā et asperū et lene: amplius autem acutum et obtusum q; et i ḡebis cōmuniū sūt sensūt: si nō omniū. S; vīsus et tactus quare et de his decipiūt ut de pro prijs autē nō decipiuntur: velud vīsus de colore et auditus de sono. Quidā autē pp;ia ad ista reducunt: quēadmodū Democritus albus quide et nigrū hoc quide asperum dicit esse: hoc vero lene ē. Ad figurās autē reducit sapores. Quāuis aut nullius vel magis vīsus ē cognoscere cōmuniū. Si ergo gustus magis: minima quidem certissimi sensiūt et discernere circa vnuquodq; genus: quare opo: tebat gustus et alia cōmuniū sentire maxime et figuraz et discernētissimiū. Amplius sensibiliū quide oia habet contrarietate rēluti in colore nigro albu: et savor dulci amarū. Figura autē figure non putat esse contraria: cui enī polygonaz cōcūferentia cōtrariū. Amplius et figurā existētisnōt necesse ē sapores et infinitos: quare hic quide nū faciet sensum: hic vero non faciet. De sapore quide igitur et gustabili dictum ē alie nāq; passione sapoz propriā habet consideratione in philosophia que de platis. Eodē vero modo oīz intelligere et circa odores. Quod. n. facit i humido siccū: hoc facit i genere

alio enchimū humidū i aere et aqua sīr: etēt qdē de his nū qdē dicimus perspicuū: et aut odorabile nō fīm q; perspicuū s; fīm q; lauabile vel mūdabile enchimē cōsūtū: nō. n. foliū facere sed tī aqua quod odorat ē: manifestū autē pīcibus et ostracodēmī: videtur. n. odoare: nec aere existētē i aqua: supernata: n. aer cuz iſuerit: nec ipsa respirātā. Siquis ergo ponat aquā et aerē vīra q; humida erit vīq; q; in humido enchimū siccā nāq; odor et odorabile tale. Qm̄ vero ab enchimō passio ē manifestū ē et per habentia et nō habentia odorem: etla enī in odorabilia velut ignis: aer terra: et aqua: quā siccā et humida eoꝝ: enchimā sunētī q; cōmisiū faciat: propter qdē et mare bī: odorē. bī. n. humore et cōsūtē: et sal magis intūl odorabile ē. Manifestū autē etiā q; ab iſis effūit oleū: pītū autē terre est magis. Amplius lapis inodorabile achimū: ligna autē odorabilia enchimā et hōz aquatica minus. Amplius in eis que metalla: vt aurā iodorabile achimū. n. es autē odorabile et ferrū: qdē autē exiuent humidū inodorabiliorē scorie sūt omnium. argētū vero et stagnū his quide magis odorabilia: his vero minū: aquatica. n. Dicit autē a quibusdam fumalis evaporationē odore: cōis existētē et aeri: et oēs dicit super hoc dō odore. Quare et h̄eracitū sic dicit: q; si oia entia fumus sūt narcs vīq; dīscernēt. Ad odorē autē oēs iſerit: hi quide tanq; exhalationē: hi vero sicut evaporationē: hi autē vīraq; hec. Est autē vapor quide humiditas quēdā: fumalis vō exhalatio sicut dīctū ē: cōis ē aeri et terre: et cōstituitur ex illo quide aq; ex hac vero quedā terre spēs. Sed neutrū hōz pī vapor. n. aqua ē fumalis vero evaporationē ipsoſibile est in aqua fieri: odorāt. n. et in aqua sicut dīctū ē prius Ampliū evaporationē dī similitē effuxionib;. Si igitur nec illa bene: nec ista bene. Qm̄ igitur pītū recipere humidū et illud qdē i spiritu et illud qdē i aqua: et pati aliqd ab enchimā cōsūtē non ē manifestū: etenī aer humidū nā ē. Adhuc autē sigdes sīr faciat i humidis et i aere: quēadmodū lauatiū siccū: manifestū q; oīz proportionales cē odores humoribus. Sed adhuc hoc i qbusdā accidit etenī acetosi et dulces sūt odores et austēri et pontici et crassī et amari. pportionales dicat vīq; quis putridos: quare quēadmodū illa difſicilis potatiōs putrida disana puesta sūt. Adnisiſtū ergo qm̄ q; i aqua savor h̄ic i aere et i aq; odor. Et ppter hoc frigus et conglutinatio et sapores habet: et odores extermināt. Calidū. n. quod mouet et generat auferit frigidatio et conglutinatio. Species autē odorabilis due sūt: non n. sicut qdā dīctū nō species odorabilis sed sūt. Determinādū autē quo sūt et quo nō sūt. Hoc quide ē fīm sapores ordinati iploꝝ: sicut dīctū et delectabile et triste habet fīm accidens. Quoniam enī nutritiū passio est: appetentibus quide odorabiles odores eoꝝ sūt: plenis autē et nibil egenib; nō delectabiles neq; odores: et etca hīs odoreſ quibuscū nō delectabiles neq; his. Quare iste quide velut dīximus fīm accidens quide habebit delectabile et triste propter quod oībus sūt cōes aialibus. Quidā autē fīm iplos delectabiles odoreſ sūt quēadmodū illi qui floꝝ. nibil. n. magis vel minus ad escam assequūtur nec conſerunt ad desiderium quicq; sed contrariū magis.

ver. n. e. Enim. vituperans tracit dixit: quoniam len
te decoquias nos in fundas in iron. Qui autem nunc
comitent ad potationes: tales virtutes vnum faci
unt per vnum delicationem donec vires a duobus sen
sibus fiat delectabile: quemadmodum vnu et ab uno
hoc quidem odorabile hominis proprium est. Quod
autem sibi sapores ordinatus et alioz aialium sicut di
ciu est prius: et illoz quidem quae sunt accidentes huius dele
ctabiles dividuntur species sibi sapores: illius autem
non iam propter nam ipsum ceterum ipsa delectabilem
aut tristem. La autem proprium esse hominis tale odo
re propter frigus quod circa cerebrem. Frigido. n. non
existente cerebro et sanguine que circa illud est ang
ustis venis existente subtili et puro: de facili autem
irrigabili propter quod et cibis fumositas irrigida
ta. propter locum infirmatia rheumatia facit hominibus
propter quod facta est ista species odoris: nihil. n. aliud
est opus ipsius quod hoc: hoc autem facit manifeste. Li
bus. n. delectabilis existens et sicca et humidus
multoties infirmas est. Qui autem ab odore sibi se
ipsius odore operi quomodo cunq; se habeat vultus
est dicere sp. Et propter hoc sit per respirationem non om
nibus sed hoibus et sanguine humib; velut quod
drupedibus: et magis particulisibus nam aeris.
Ascendebat namque odoribus ad cerebrem propter
levitatem caloriz que in ipsius sanius habet circa locum
hunc. Odoris namque virtus non calida est. vultus na
que non respiratur ad diu: ut operose quidem ad to
racis adiutorium ut adiuviet et ad odorem. Respirare
enim sicut ex transitu facit per narres motum.
Proprium autem hominis naturae talis genus
odoris: quod plus cerebrem et humidius est: alijs
aialibus ut huius magnitudinem: propter hoc. n. et lo
cum ut est dicere sentit alioz aialium homo: et gau
det floz et taliu odoribus. Comemuratur. n. corporis
calor et motus ad hyperbole eius que in loco frig
iditatis et humiditatis est. Alijs vero quicunque pul
mones habent per respirare alterius generis odo
ris sensum dividit nam non duo sensitiva faci
ant sufficiunt. n. Quoniam quidem et respirationib; quemad
modum hoibus vires odorabilium: alijs altero
rum solu existens sensus. Que vero non respirat et
quidem habet sensum odorabilis manifestum est: etenim
piscis et entomoz genus omne diligenter sentit
deinde propter nutritiunem spem odoris remota
multum a propria esca: quemadmodum apes faciunt ad
mel et parvaz formicaz genues: quas vocat qui
daz sensibus: et marinoz purpure et alioz multa
taliu animalium: acute sensitum escam. propter odorem
Propter quod vires ubi habitabit aliquis quo sentiunt
odoris si spirantibus quidem oibus sit spirare uno
modo. hoc. n. videtur i respirantibus accidere oib;
bus: illoz autem nullum respirat: sensitum tamen si non
aliquis preter vires sensus alius: hoc autem impossibile
odorabilis. n. olsatus: et illa vero hoc senti
unt. Sed non forte eodem modo: sed respirantibus
quidem spiritus austert superiacens: quemadmodum co
operculum quoddam. Quare non sentiunt non respirant
huius autem non respirantibus ablatum est hoc: quemad
modum oculis quedam. n. aialium habet palpebras
qibus non reuelatis minime possum videre: quod autem
habet oculos non habet: quare non egent viro
quod illa reuelat: sed videtur a facultate existente in illis
statim. Sicut autem et alioz aialium quodlibet non in
dignat debitis que sibi se ipsa scitodorum sibi odorant:
nisi quid accidat corruptiunem existens: ab his autem

corrupti sibi quemadmodum homines a carboni
sumo patiuntur grauedinez capitis et corruptiun
multoties sic a sulfuris vnter et corruptum alia aia
lia: et fugit propter passionem. Ipsa autem se ipsa non curat seditate: quoniam multa crescunt: et secundos
habent odores: nisi quod per se ad gustum vel ad edu
lum illis. Cidetur autem sensus qui est odorabilis iparibus
existentibus sensibus et numero habet nichil imp
ariorum: et ipsa mediocris est tactioz: quemadmodum
tactus et gustus: et per alia sensitivoz velut vultus
et auditus. Quare et odorabile nutritiunoz est pas
sio quedam: hoc autem in eodem generi et audibilis aut
et visibilis: quare et in aere et in aqua odoratur: qua
re est odorabile ceterum aliquid amboz horum: quod et ta
ctuali inest et perspicuo et audibili. Quare rationa
bilis assimilata est siccitati in humidu et fusilli velut
tinctura quedam est et lomura. Quoniam quidem igitur spe
cies est dicere: et quoniam non est odorabilis in tunc dictum
est. Quod autem quidam pythagoricoz dicitur non est rationa
bile nutritri natus dicitur quedam aialia odoribus
Primum quidem. n. videmus quoniam cibum est esse com
positum: etenim ea nutrita non sunt simplicia: quare
et superfluitas fit cibis: aut in ipsis aut extra sicut in
plantis. Amplius vero neque aqua vult ipsa sola
nutrire incompta existens: corporale. n. aliiquid est
est constitutuum. Amplius multo minus rationabi
le aer corporalem fieri. Cum his autem quoniam oibus
est animalibus locus receptivus cibi: et quoniam ci
bus ingreditur recipit corpus. Odorabilis autem
sensitum in capite et cum spirituali intrat fumositate
quare ad spirantium vadet vires locum. Quod qui
de igitur non confert ad nutritiunem odorabilem est et
odorabile manifestum: quod in ad sanitatem: et ex sensu
et ex dictis manifestum est. Quare quod sapor est nutriti
um et ad nutriendum: hoc est ad sanitatem odorabile:
sunt enim quicunque sensitum quidem ergo determina
tur hoc modo. Obiectum autem aliquis si oecum corpus
est infinitum dividit et passiones et sensitib; pura co
lorum: et savorum: odorum: et quaedam: et frigiditas: et calidu
s: et leuers: et durus: et molles: aut impossibile actuum. n.
est vnumquicunque ipsis sensitum in eo. n. quod possunt
mouere illud dicitur oia: quare necessarium est sensum in i
nitia dividit et oem magnitudinem est sensitibile. Im
possibile. n. albū quidem videre non autem quoniam. Si eni
non sic contingit vires aliquod corpus nullum ha
bens colorē: neque grauedine neque tale alia passi
ones: quare nec omnino sensitibile: hec. n. sensitibi
lia sunt. Sensibile igitur erit propositum: nec ex sensitibi
bus sed necesse: n. n. ex mathematicis. Ampli
us cui adjudicabimus hoc autem cognoscemus
nisi intellectus: sed non intelligibilia. nec enim intelligit
intellectus que exterius non cum sensu. Sed si hoc
habet sic videat testificari illis quod id sensitib; faciunt
magnitudines: sic quicunque vires soluerunt sermo: est
impossibile est: dictum est. n. prius in sermonib; quod sunt
de motu. De solutione autem eoz simili manifestum
erit: et quare terminata species colorum et savorum
et sonorum et aliorum sensitibilium. Quoq; quidem. n. sicut
ultima necesse est terminata esse que intus: contra
ria autem ultima: omne. n. sensitibile habet contraria
tem: velut in colore album et nigrum: in lapide dul
ce et amarum: et in alijs itaq; oibus ultima sunt quae
contraria. Continuum quidem igitur ad infinitum di
viditur in equalia: ad equalia vero finita: quod autem
non sunt se continuo in species finitas. Quoniam
ergo passiones quidem et species dicendum. Existunt
J 3

aut i cōtinuitate: et i his sumendis: qz q potētia & q actu aliud. Et ppter h decimū millesimū muli latet v. sū: quis vius supueniat: q i dyeli sonul latet qzis cōtinu exst̄s audis ois catus: distātia vero vius exst̄s ad vltima latet. Sūt autē t i alio sensibili pua oio: potētia nangz visibilita ipsa: actu autem non: quando non separauerit: crenum inest potentia que pedalio bipedi: actu itaqz diuisa. Separate autem tante superabundantie rationabilis qdē vtqz & resoluunt i cōtinētia velut minimus savor mari iſus: qnimo qm neqz ſefus ſupabudatia fm ipſa ſeſibilis nec ſepa ta: potētia. n. iest certiori ſuperabudantiae nec m ſeſibile ſeparati erit actu ſentiri: h m erit ſeſibile: potētia. n. ī ia & actu erit aduocies. Qd qdem iſig qdā magnitudine & paſſione latet: et ppter quā cām & qmodo ſeſibilis & quo nō dicunt eſt. Lūqz aut vtiqz iexſtēta ſic qzta quedam ſint ut actu ſeſibilis ſint: t nō ſolū q i totoſ & ſeoz ſuſ ſinīa neceſſe ē fm aliquē numerz & coloře & ſapores & ſonos. Obiſciet aut vtiqz aliqz iſig: perueniuit aut ſeſibilis aut motus qui a ſeſibili ſeſibilis ſat ſenſus q operet in mediū pmo: quēadmodū odor v. facere & ſon. ppio. n. prius ſentit aliqz odorē: et ſonus posteri ietu venit graue ita & viſibile & lumē ergo ne quēadmodū & Empe. dicit attigere prius q a ſole lumē ad me diū priusqz ad vniū aut ad terrā. Putabili autē vtiqz hoc rōnabilis accidere: motū. n. v. ab aliqz iſig. Quare neceſſe ē qdā ipſe & i q moueat ab altero i altez. ipſe aut oē diuſibile: quare erat qnō videbaſ h adhuc ferrebaſ radii i medio. Et si oē ſimul audit & audiuit & oio ſentit & ſenſit & nō ē generatio eoz: ſed ſunt abloqz ſieri in nibilo minus quēadmodū ſonus iā ſacto ietu nonduz apd auditū. Manifestat aut hoc & litteraz trāſfiguratio quēadmodū ſacta latiō ſ medio. non enī videt dictū audiuitſe: qz trāſfiguraſ aer delaſ. Sic g. & coloř & lumē. n. n. i eo qz qzqz mōbz hoc videre: h v. ſuſ quēadmodū eq̄lia ſi: nullū. n. o. alio vtiqz ec: eq̄lib. n. ſactis nō differt vel prope vel lōge ē ad ſuicē: vel circa ſonū quidē & odoře hoc accidere rōnabilis. quēadmodū enī aer & aqua ſtinū qdē ſeſibile aut aboř moř. ppter qdē & qdē v. idē audierat p̄m extremitusqz & odoře aut qnō nō. Videlicet ſimul ſentit obiectio & de his ipſiſible. n. dicunt qdā alio p alio audiire idē & videre & odořare. nō. n. poſſibile ē multos & ſeoz ſt̄tētes audire & odořare. Intercipiēs. n. ipſi ſi ipſi ū: vel mouē ſi pmo pura cothoniū rel tis v. lignē enīdē & vnu numero ſenſit oēa. Id aut qdā ſi. ppriū altez numero ſpecie aut idē. Quare ſimul multi videt & odořat & audiuit. Sūt autē nec cořpa h ſed paſſio & motus qdā: non. n. vtiqz h accideret neqz ſine corpore. De lumine aut alia ē rō p iſſe v. aliqz lumē ē: h nō mot̄ aliqz: oio autē nec ſil in alteratione ſe hz & latiō. late nangz rōnabilis p̄us i medio. atti gūt: v. aut ſonus lati ē cniuſdā mot̄. Quetūqz v. o alterāf nō adhuc ſil: cōtingit. n. ſimul totum alterari & nō dimidū p̄us: velut aquā ſimul omne coagulari: attinet ſi ſerit multuz & caſeſt aut coagulaſ: habitu ab habito patit. p̄m aut ab ipſo ſaciēte trāſmutari neceſſe & ſil alterari & ſubito. eti aut vtiqz & gustare quēadmodū odoř ſi in būdo eſſemus & remotius aut ſagere ipſi ſentit

remus. Rōnabiliter aut̄ quoqz ē ſtermediuſ ſenſitui nō ſimul oē pati nifī ſolumine. ppi predicta ppter hoc aut̄ & dicimus videre: luſmen aut̄ ſac videre. Et aut̄ & alta quedā obiectio talē circa ſeſuſvit. ſigil duos ſimul ſentire i code & iduſibi li ſe vel nō. Si aut̄ ſp maior motus minore de pellar. ppter qd̄ delata ſub oculis nō ſentit ſi ſue rinti aliqz veheſtēr itēdētes: v. timētes vel au dietē multū ſonū h itaqz ſupponatur. Et q vnu quodqz magis ſentire ſimpli exiftens qz cōmiſtū: velut vnu ſepeſerū & mel & coloře & noſaſo la qz i diapason qz obſcurat ſe ſuicē. h aut̄ ſacit ex quibz vnu aliqz ſit. Si itaqz maioz minorem motu depellit: neceſſe ſi ſimul ſint & ipſi ſi minus ſeſibile ē qz ſi ſolus eēt. auſterur. n. aliqz mi noris p̄mifiſe: ſigil magis oia ſimplicia ſeſibilia ſit. Si iſig eq̄les ſuerit alteri exiftētes neuter erit ſeſibile: obſcurat. n. alter altez ſimplicē aut̄ nō ſentire: qre aut nullus erit ſenſus vel alter ex vtiqz: qd̄ quidē v. ſieri ex cōmiftis & quocunqz cōmificat. Qd̄ ergo ex qbusdā quidē ſit aliqz: ex qbusdā vero no ſit: talia aut̄ q ſub alio ſenſu. cōmificat. n. qz vnu ſtraria. nō ē aut ex albo & acuto vnu ſieri nifī fm accidēſi: nō ſicut ex acuto & gū ſympbonia: g. neqz ſtingit ſentire ipſa ſi. eq̄les n. exiftētes mor̄ ipſoꝝ exterminabūt ſuicē qm vnu no ſit ex illis. Si v. ſeq̄les melior ſacit ſeſu. Adhuc ſi magis duo ſimul ſentit vtiqz alia vno ſenſu qz vnu ſenſus velut acutu & grauema gis enī ſimul motus vnu: ipſe ipſi qz duoꝝ putat vnu & auditus vno aut ſimul duo nō ē ſenſi: re: ſi non miſta ſuerit. miſtura. n. vnu vult cēvnu aut̄ ſimul vnu ſenſus. vnu aut̄ ſimul ipſe. Quare neceſſe ſimul miſta ſentire qz vno ſenſu fm actuz ſentit. vnu qdē. n. numero q fm actū vnu: ſpē aut̄ q fm potētia vnu. Et ſi vnu ergo ſenſus q fm actū vnu illud dicet ſimiliceri ergo neceſſe ipſa. Qd̄ ergo nō ſuerit miſta duo erit ſenſus qz actū ſed fm ſimul potētia: & iduſibile ipſo neceſſe ē vnu ē opatōe. vnu. n. q ad ſemel vnu & mor̄ vnu: vnu aut̄ potētia. Nō ergo cōtingit duo ſimul ſentire vnu ſenſu. At v. ſi ea q ſub eodē ſenſu ſimul ipſiſible ſi ſint duo: palā & miſus adhuc qz ſi oios ſenſit cōtingit ſimul ſentire: velut albū & dulce. v. n. q idē vnu numero oio nullo a'io differre vnu ſi eo q ſimul: q aut ſpē vnu ſudicante ſenſu & mō. dico aut̄ h q ſorte albū & nigrū alterū qz ppriū idē ſudicabit & dulce & amaz idē q dē ipē: ab illo aut̄ aliū. hz alio vtiqz ſtrario ſtr: codē aut̄ mō ſiblipsia coelementaria: puta ſic gust' dulce ita vnu ſiblips: ſicut iſte nigrū ita ille amaz. Amplius ſi ſtrioꝝ mor̄ cōtrari: ſimul autē cōtraria i code & atonio nō ſtingit eēt. Sub ſe ſu autē vnu cōtraria ſit: velut dulce & amaz nō ſtingit ſentire ſimul. Sūt autē palā & neqz q nō cōtraria. Hec quidē. n. albi ſunt: hec autē nigrū & albi ſil ſentire ſapori. Hic qdē ſudiceſ: hi vero amari: nec q cōmifta ſimul. ppoſtōea. n. ſunt op poſitor ſentire diapason & diapeſe: ſicut vnu ſentiāt. Sic autē vna. ppoſitio extremitatum ſit aliter autem non: erunt. n. ſimul h qdē multi ad paucuz vel impario ad parez: hec autem pauci ad multū vel paris ad iparem. Si vero plus ad huc diſt ab inuicem & diſferunt: coelementaria ſigil dīſta in alio genere qz que i eodem gene re: dico aut̄ puta dulce & albū voce coelementaria

genera aut alia. Dulce vero a nigro multo amplius differunt quod albū: adhuc vniqz minime contingit ipsa similitudine quod ē generē: quod si nō hunc nec alia. Quod aut dicitur quod eo quod circa symphonias quā non simul quodē pertingunt soni. Videat autē et latet quod tēp' ī sensibile fuerit vix recte de vñ nō. Forte nō. vniqz dicet aliqz et nūc ex hoc putabit simul videre et audiē quod intermedia tpa latet his. Aut hūc neque quod contingit ipsa ē sensibile nullū neque latere hūc oīa quocūqz pertingit sentire. Si nō quā ipse seipsum sētit vñ alii ī stinuo tpe: nō contingit tūc latere quod ēē aut aliqd ī stinuo: et tātu quātū oīo ī sensibile ē manife stū quod tūc latebit vniqz si ē ipse: ipsz t qd videt et qd sentit et si sentit. Ampli⁹ nec vniqz erit nec ipsa nec vila res que sentit i qd nō sit: quod ī hui⁹ aliqd: vñ qd istud aliqd videt. Siquidē est aliqd magnitudo et tēpōsis et rei ī sensibile oīo ppter puitatē. Si nō totā videt et sentit eodē stinuo tpe: nō eo quod ī hui⁹ aliqd au serat. a. g. b. i. qua nō sentiebat: nō ergo ī hui⁹ aliqd vñ istius aliqd velut terrā videt totā quātū hūc ipsius et ī anno abular quātū ī bac parte ipsi⁹. At vero i. g. b. nūbū sentit: ergo quod ī hui⁹ aliqd. f. a. b. sentit vñ totū sentire. a. b. et totā: eadē. n. rō et i. a. g. s. p. n. aliqd et et aliqd: totū autē nō ē sentire. a. g. b. Omnia qdcē ī gītū ī sensibilia sūt: hūc nō videt quocūqz sūt. sol. n. ma gītūdo videt: et quod quīor cubitox et lōge hūc nō vi det quocūqz. Sed aliqd ī īdūsibile vñ et ī īdūsibile. dicta autē ē cā ī īteriorib⁹ de hoc. Quod quidē ī gītū nullū ē ipsa ī sensibile manifestū ex his. De pri us aut dicta obiectōe ppterādū: vix contingit simul plura sētire aut nō pertingit. Simul aut dico ī uno ī īdūsibile tpe ad iūicē. pmtū quidē īgitur virtus sic pertingat simul quidē: altero autē aīe sentire et nō ī īdūsibile sic aut ī īdūsibile vī oī exsistēt. Stinuo vñ quātū quidē ea qd hūc vñ sēfū: velut dico vñ sī ē alio ſētēs alii et alii colorē: pluresqz ptes habebit spē easdē: etenim qd sētit ī eodē genere ē. Si aut qd et oculi duo dicat aliqd nūbū phibere: sic et ī aīa dicēdū qd forte ex his quidē vñ aliqd sit: et vna operatio ipsoz: ibi autē quidē vñ quidē ex ābo bus illud ſētēs erit. Si autē separati nō hūc se habebit. Ampli⁹ et sensus idē plures erūt: sicut siqz ſcītias īndifferētēs dicat: neqz. n. opatio erit sine virtute qd fz ſcīplā: neqz abſqz hac erit ſensus. Si autē hūc ī uno et ī īdūsibile ſentit manifestū quod et alia. magis. n. contingebat hūc ſumus plurima quod gene re altera. Si itaqz alia quidē dulce: alia vñ albū ſentit parte aīa: aut quod ex istis vñ aliqd ē p. nō vñ sī neccē vna. n. quidē ſentitua ē parsel: g. illa vñ nullū nāqz ex istis vñ. Nēcē g. vñ aliqd ēē aīe qd ſentit: sicut dictū ē p. aliqd. Igitur ſim quod ī īdūsibile hūc actū vñ ē: dulcis et albi quā vero ī īdūsibile ſacū ſuerit fz actū alterz. Uel quēadmodū ī reb⁹ ipsius contingit: ita et ī aīa. Idē et vñ numero albū et dulce ē: et alia multa: hūc nō ſeparabiles paſſioneſ ab iūice: hūc ēē alterum vnicūqz. Silt g. ponēdū et ī anima idē et vñ ēē numero ſentitū oīuz: ſim ēē in alterz et alterz: ho rū quidē genere ho rū vero ſpē: quē ſentit vñqz ſimul eodē et vno: rōe autē nō eodē: quātū autē ſentibile oīe magnitudo ē: et nō ē ī īdūsibile ſensibile, ma nifestū ē. n. vñ quidē nō videbit ſinita diſtātia: vnde autē videbit ſinita. Silt autē audibile et odora bīle: et quocūqz nō ipſa tāgētes ſentitū. Et itaqz ali qd vñmū diſtātia: vnde nō vñ et pmtū vnde vi det. hoc itaqz neccē ī īdūsibile ēē qd ī vñteriori

quidē nō contingit ſētire exiftē: si ceteriori autē ne cesse ſentire. Si itaqz aliqd erit ī īdūsibile ſentibile: i. e. quā ponatur ī vñtimo vnde eft: vñtimo quidē non ſensibile pmo autē ſensibile: ſumul accidet vñtible eft et ī īdūsibile ēē: hoc autē ipoſſibile. De ſenſi tūs quidē igitur et ſentibile quod hūc et cōter et ſim vñtū quodqz ſentitū dicitū ē. Reliquoz autē primo ppterādū de memoria et remiſſientia et ſomno.

Irrutes quidē ſentibiles: qdā ſunt neccēſarie: i. eſſe aīalīa: et qdā ſunt ppter mēlius: et oīe iſte diuerſatur ſim ſoritūdīne et remiſſionē. Tactus autē et gustus ſim neccēſarii; auditus vñ et vñtibus et olfactus ſunt ppter mēli⁹. p. gustus. n. diſtiguit̄ cib⁹ ſentibiles a nō ſentibiles: et per tactū diſtiguit̄ ea qd corūpūt totū corporis ex extrinſeo: ea que cōſerit iāt corp⁹. Alij vñ ſentis nō ſunt innati diſtigueret ſentia: et iſde non ſunt neccēſarii: et oīe iſte virtutes ſentibiles i. h. qd actio eaz nō cōplet niſi p. iſtrumētū: et apopriat̄ ſentia et gustus hoc: qd nō idigēt medio: aliqd autē indigēt medio. Inſtrumentū autē virtutis vñtibiles ē oculus et ī iſto inſtrumentō dominat̄ aqua: que ē terfa dia phana: et ſunt tale vñ i. e. deſcribāt ſorme ſentibiles ſicut i. ſpeculo: et iſco ppter gloriaſia valde clara et alba: et manife ſtū ē qd iſtud inſtrumentū valde neccēſariū ē i. cōprehēſione iſtā virtutis. Iſtud autē inſtrumentū nō agit niſi quādo ſu erit in ſua cōplexione nālū nullo adueniēt turbāt̄ iſtū: et iō iſtud ſentibiles i. horā ſe et hūc calore ſe cōſiderat̄ recipit in de corruptionē ſu vñtibus: et forte videbit vñtū duo proprie tōtū ſigetē ſpiritu apud trā: qdā ppter ſor mā mouet et venerit ad ſuū locū ex alia parte deſcribetur ſorma i. ſcēda parte et adhuc nō abſcifa ē a prima parte: et ſic vna ſorma apparet due: ſicut ſorma ſolī cadens ſup aquā currēt apparet due: et qd iſtud inſtrumentū. ſ. oculū ſunt nō agit niſi quādo ſuerit i. ſeptemētō ſue ſplexiōis: et iō ac cedit qd quādo ſuerit iſrigidātū a reb⁹ extrinſecis iſrigidat̄ one itema vñ ſuū debilitetur: et iſco obſcuratur oculus i. locū i. qbus ſunt multa mixta multa aqua: et iſco apparet ripe marī turbide et pauca lucis: et ſilr loca niūis quādo igitur calo: oculi aut frigus ſuerint iſcē ſuū plutoz fz na turā ſtati ſuū debilitabitur: et iſta actio aciōni oculi ē partis grādinoſe aſſerit: ſoplex iſtū ſuū partis et cā pſcē ſuū ſuū: et ppter hāc cā ſuū ſuū palpebri: poſite i. bonis oculis. ſ. ad coſerūtā ſoplexionēcoz a reb⁹ extrinſecis: ſicut vagina glādij: et iō qui maiō ſ. et ḡoſiō ſ. et palpebri magis iſperet i. remoto: qd coſerūtā illā partē a calore extrinſeo et a frigore: et iſco multa aīalia i. ſpīciūt i. re more plutoz hō. ppter groſſitē palpebri. Inſtrumentū autē audīt̄ ē aer imposiſt̄ aurī: et qdō magis aer iſte ſuerit ſubtilis et profectōris quietis: et ato magis actio eius erit perfectio. Et ſilr inſtrumentū oſtātū ſunt aer iſpoſitus na ſo: inſtrumentū gūfus ſunt lingua: tactus autē caro: et ppter ſuū ſeptemētū: et ppter hoc qdō magis caro ſuerit ſeptērata ato magis cōprehēdēt qualitates ſimplices. ſ. calidū: frigidū: ſiccū: et humidū: et iō hō ē inter oīa aīalia melioris tactus: et maxime manue. ſ. caro palme: et maxime caro indicis lingua verū nullū fz ſapozē i. actu: et iō quādo imbibit̄ a quibūd humosibus corūpūt gūfus: et ſilr ē de inſtrumentēs alioz ſentibiles: et cā i. hoc dāt̄ i. libro ſ. aīa: et eft propriez inſtrumentū ſuū virtutū. ſ. auditus et vñtibus et oſtātū ſuū atrobiūt ſimplicib⁹: oculus autē aque et auditus acrī: et oſtātū ſuū ſumos: et iſco oſtātū ſentibiles ſanant cerebrū frigidū ppter calorem ſumi. Dicitū eft igitur de ppterā ſentibiles iſtōz ſentibiles: dicamus

fin pplexionē ut dictū ē i libro de generatiōe. & q̄ lūc nō
apparet nisi i corpore diaphano opinati sunt pythagorici
q̄ generatio lucis non ē i corpore lumenīoꝝ p̄ se nisi apud
adumbrationē lucis cū alio corpore; sicut ē dispositio de igne
Ignis. n̄ lucret n̄l quādo adunat cū aliis corpore. & dif-
ferentia iter ignē & corpora celestia i h̄ ē manifesta. Et ex hoc
q̄ dictū ē de essentiā coloris apparet q̄ aer p̄ recipit colo-
re dñe dñctū eū ad vīsu fin q̄ ē diaphanū lucidū. & si-
gnū q̄ aer partis a colore & recipit eū ē h̄ q̄ apparet de colo-
ratiōe eiusdem rei fin illud p̄ q̄ trāseūt nubes lucide. U-
g. q̄ quādo nubes p̄trāseūt p̄ plātaꝝ viridēs multo tēs co-
lozātūt pariter p̄ colozē illaz plātaz; qm̄ aut̄ colozes fi-
unt ex mistione ignis cū corporibꝝ diaphanis. & q̄ lūc nō
ē causa tñ i inductione colorū ad vīsu fin d̄ eōz mani-
festū ē. dico etiā qm̄ quadam modū coloz albus & vīlos lu-
ce q̄ sit ex ea: ita etiā alij colorē albo sūt vīloz & nigro
q̄ sit ex eis. & q̄ colozes sūt ex albo & nigro fin magis
& minus & diversitātē i hoc diversitate infinita fin mām̄; id
fuit necesse ut colozes sūt infiniti i nāz qm̄ trāscūtūt fuerit
imaginata rō extrīseca i eis aliquē modū mistiōs extraher-
nāz lō rō extrīseca nō poterit p̄trāseūt hīz modū; & i ars
i hac tētōe fuit dict. Ar. ē minoz nā artifex. n. magis qd̄
pot̄ ē assimilare se nāc fin suū posse. Et id ē rō spiritualia
p̄ quā & ex qua nā agit qd̄ agit; & extrahit qd̄ extrahit;
nihil h̄z qd̄. phibet nām̄ a p̄rechēsōne eius qd̄ dat ei; si
cū ē dispositio i rō spirituali intrīseca p̄ quā agit artifex
aia. n. bestialis existēs ē aialibꝝ nō sp̄edit actōes naturelīz
gaudet & delectat p̄ illo qd̄ nō extrahit de coloribꝝ & tonis
qz sūt existētes i aia bestiali i potētia; qz qm̄ nō extrahit
eos & ducit i actōes aia bestialis gaudet p̄ cōpōrētūtē eoz.
Rō aut̄ spiritualis extrīseca p̄ quā agit ars. phibet
ab aia bestiali; & tō nō p̄rechēdit artifex ex eis q̄ dat ei i rō
spiritualis nī passōes & accidētā q̄ acqūt ex rebꝝ q̄s dat
nā; & ideo res p̄oz i cognitiōe apō artifex sūt posteriores
i eē; ecōuerso dispositiōi apō nāz; t̄ etiā artifex ē extra iē;
nā aut̄ ē i tra. p̄ h̄ig differt ars a nāz i tō colores & tūcture
quos rō extrīseca p̄ dicere sunt finitē; colozes aut̄ q̄ sūt
in rōne intrīseca fere sūt infiniti; & ideo colozes & tūcture
mīti sūt a nā q̄ sūt tūctores nō possūt iuenire. ars n. qz cōse-
q̄ut nāz p̄cedit a p̄oz fin nō apō nāz a posteriori; &
nō p̄rechēdit ex illis ordīnibꝝ q̄ sūt apō nāz; nī ordīnes q̄
sūt multiz remoti ad lūcē iter q̄sūt multiz ordīnes apud
nō. Declarat̄ ē i gīt q̄rē eē coloz i nā ē alīd ab eē cōz
i arte. de somis aut̄ dīctūs i libo de aia: de odoibꝝ aut̄
& saporis determinādūz ē hic. Dicam̄ i gīt q̄ manifestūz ē
q̄ nullum elemētoz h̄z saporē & odorē; & q̄ sapor & odor
sunt admīsi fz q̄rē admissūs. & q̄ forma cuiuslibet admi-
sti attribuit dominio alīcūl q̄litatis quoz: p̄siderādū ē cū
elicit attribuit sapor i corpore saporosū. Dicam̄ i gīt q̄rē
q̄ gustabilis ē nutritiūtā aialū; & nutritiūtā ē simile aialū; &
cōz aialū attribuit dominio calidū & hūidū; iō savor attri-
but caliditati & humiditati. nā. hūidū magis p̄uent nāe
aialū q̄ nā terre. & signū q̄ nā hūidū ē cā saporis i misto ē
q̄ gustabilitū quedā sunt saporosū in potētia & qdā i actu
saporosū aut̄ i actu sūt hūida i actu: sicut vō i actu sūt sa-
porosū i potētia & nō sūt saporosū i actu donec sāt humi-
da i actu. U. g. sal. sal. nō ē saporosū donec humefat &
dissoluit; & cuz iā sapor necessario fuit ex mistiōe pris-
sice cum parte humida: quando sūt digesta ex calore
aliqua digestiōe; & modū saporū diuersant̄ h̄z iactatatem
horū ouoz i paucitatē & mītitudine: dulcedo & attribuit
caliditati & humiditati: amaritudo aut̄ caliditati & siccita-
tē: aut̄ frigiditati & siccitati i respectu humiditati dulcedi-
tate: & saporēs q̄ i iter istis fuit ex his duabꝝ naturis: sic co-
lorū sūt ex albo & nigro. De odōibꝝ aut̄ apparet q̄ mā
cōz sūt saporēs q̄ sūt ex mistione siccitatē qm̄ humiditatē.
apparet. n. p̄ iactationē & oē bīas odōibꝝ saporēm. Et q̄

odoros sunt de genere vaporum fumosorum et per hunc modum
desert eos aer; sed attribuitur siccitati et caliditati qd sit ex sic-
citate mista cum humiditate hinc saporem finis habet qd sapores; et
testas qd non odorabilium est fumosus; sed qd multa non habet odo-
rem; et quod appropinquauerit igit habebunt odorem; et per hunc mo-
dum hinc habet proprium et prehendendum odorem per malaxationem. Istud
enim instrumentum per suam caliditatem et siccitatem inatum est mouere
hunc subiectum a re gustabili; et hoc apparet qd hoc inclusus distinguere
differenter sensibilium olfactus qd cetera alia; et tamen multa alia
lia fortius prehendunt odores ex remoto. Dicitur igit de
preparatibus instrumentis istorum sensuum; praeceps est igit ser-
mo i qualitate prehensionis; de his. vniuersaliter dictum fuit in li-
bro de aria dicimus igit qd opinio est atqueo per prehensionem
sensibilium sicut quatuor; quaz una est opinio dictum qd forme
sensibilium sicut alia; et in actu; qd non acquiritur eas ab extrinsecso;
et qd forme extirpatur solummodo excitat in factum rememora-
rari illud nos tenet ex eius; et ista est opinio Platonica aut fere. Secunda
autem est opinio dictum qd non est alia aliqd sensibilium i actu sicut ac
quirit ea ab extrinsecso; et isti dividuntur in duo. quidam n. dicitur qd
acquisitio formarum extrinsecarum est acquisitionis corporalis non spiri-
tualis. s. qd ea est i aria erit huius dispositione huius quam ex aia si
Illi autem qd dicitur qd prehensionis rei extrinsecarum et acquisitionis
eaqz acquisitio spiritualis sicut bipinnit. quidam eni dicunt qd prehendit
sensibilia extrinsecia; et mouendo se ad ipsa et supponendo se illi
et isti sunt opiniones visionis eae per radios exercitae ex oculo ad
re visum. quidam autem dicitur qd aria recipit sensibile mediatur
medio. p. n. recipiunt ea media; et postea reddunt illud ad sensum
suum; et id est rei sive medium fuerit instrumentum aut corporeum
extrinsicum. Dicentes autem qd aria non idiget mediu[m] huius duas rationes
ut narraretur. Atqz una est qd hoc si non recipit
per medium non moueretur ad sensibilia non idigenter moueri forti-
apud sentire. Et secunda est qd si forme sensibilia venirent ad aiam
per medium tunc aria non posset recipere ex formis nisi quod redi-
dit illi. dicentes vero radios exercitae ab oculo; huius roris suffici-
entia et fortior ea est huius per ponit i aspectu. s. qd ac visus est
et id accidit i visus sicut linea radialis recte aut reflexe au-
gurante. et huius perponit qd visus fit per figuram pyramidalem ex-
tentum ab oculo et peruenientem ad rem visulam. Isti igitur
existimauerunt qd iste linea et figura non possunt descri-
bi nisi i corpore exercitae ab oculo et radiis. nos autem dicimus qd
visus et quod accidit ei non sit complete nisi per huiusmodi lineas
et pyramidem; et istud quidem est vera. huius dicitur qd iste mensura mul-
tum habet subiectum nisi medium diaphanum. huius n. corporeum inactum est re-
cipere colorum et coloris; huius non recipiuntur. Modo autem dictum est
qd ipso sensibilius tringulatum huius opinioni et quod dicitur. Atque
faciendum est postmodum autem dicamus qd dicitur qd forme sensibilium
si existentes i aria i actu; et qd non idiget extrinsecis sensibilibus nisi
ad remotionem fallit eum; quoniam si iste forme carent i actu; tunc non
idigenter formis extrinsecis i scripito eas tunc nececerit ut se
tire sensibilia antecep sentire ea extrinsecus. et etiam si ita
est; tunc instrumenta essent oculola et superflua; natura autem
tem nihil facit ociosum. sermo autem dicentium qd forme
sensibilium ipsam i aria i pressione corporali destruit per huius
aria recipit formas huius et inservit tunc non iactu i aria sed
i medium. appareret. n. qd per eandem partem aeris recipit videos huius
s. albus et niger; tunc etiam quod videt per maximam corpora copie
huius a visu per pupillam lumen ita puer; adeo qd prehendit me-
dictate spem mundi et lungum qd non existit coloris i ea huius ex-
istente corporale sicut spiritualiter; et id defensio isti sensus non prehendunt
sensibilia nisi abstractas a m. Non namque prehendunt i
existente coloris nisi abstractam a m; et sicut olfactus et sapores
et alioz. et quod declaratur est huius prehensionis eae spiritualis. dicimus
sensus negantur prehendere per medium qd existentes qd aia co-
prehendit spiritualiter quidam sicut vniuersales. s. intelligibilis; et quidam
particularis. s. sensibilia; et isti duo modi existentes aut prehendit

illa forma erit in tertio ordine. forma igit habet tres ordinis: quoz unus est corporalis; et sc̄os ē in sensu communis et spiritualis; tertius autē ē in virtute imaginativa; et ē in magis spiritualis; et quā est magis spiritualis q̄ in sensu cōi: nō indiget virtus imaginativa in faciendo eam presentem p̄ sensu sensibili rei extra: econtrae disponit in virtute sensus. formās autē nō asperit illa forma et abstrahit iterionē eius nisi post maximam quietem et intuitionem magnā: et ordinē istius forme ī illa virtutē sūt sicut dicit Aſt. q̄ hō accipere speculū habet duas facies et asperget in alterā illaz duas facies et posuerit sc̄am faciē ī directo aq̄e: pr̄tingit. n. tūc ut forma aspergēt signē ī speculo: deinde de speculo significabili ī q̄. si igit aliq̄s asperget faciē speculū. s. faciē q̄ ē ī directo aq̄e: videbit illa cādē formā descriptam sc̄o de q̄ ī speculo. forma igit aspergētis ē sc̄lata et speculū ē aer medius: et aq̄ ē oculus: sc̄a facies speculū ē virū se sensibili: et hō apprehēdēt ea ē virtus imaginativa. si igit aliq̄s asperget ī hō speculo amitteret forma a speculo et aq̄: et remanebit sp̄cietas ī sc̄a facie speculi imaginatio formam: et ita ē de virtute imaginativa quā forma q̄ ē sensu cōi: qui em quādo sc̄fatu abſtauerit se statim sentit se forma et a sensu cōi: et remanebit virtus imaginativa imaginando illā. Declaratū ē igitur ex hō q̄ sc̄us cōis videret formaz mediātē oculū et oculū mediātē aere et videret eā ī humore aquoso q̄ ē oculo mediātē grādinoso ex aq̄ q̄ ē oculo et aere q̄ ē extirscens: et humor aqua ē ille quē. S. vocat vīcē. quō autē visus fit p̄ media declaratū ē. quō autē olfatus fit mediātē aere et aqua dicēdū ē. hoc. n. sit per p̄pā rationē existēt ī aere ad recipiēdū olfatisib. Ita. n. elemēta inata sūt reddere sibi ad iūicē fumos factos ex eis p̄p̄ consitudinē q̄ ē iter ea. Terra autē reddit aerī vaporē humidū: et aer recipit ipm ppter p̄unctionē cū hūidū: et aer reddit ipm igni ppter p̄unctionē q̄ ē iter ea ī calore. quō autē aer reddit sonū dicēdū ē ī libro de aia. p̄p̄ietas autē cōprehensionis istoz sensuū ī aialib⁹ nō ē cādē. hō. n. apprehēdit ī differētia regz et iētōes eaz. p̄p̄as q̄ sūt ī re sensita. q̄ medullā de fructu: ī aialī autē bruto p̄prehēdūt ca q̄ sūt et q̄ sūt. q̄ costices fructuū. Et signū c̄ ē q̄ bruta nō mouēt et sensibili⁹ sic hō mouēt. hō. n. mouēt apud cātū: q̄ nō faciūt bruta: et sūt mouēt hō ī tūctiō et figuris motu quo nō mouēt bruta. et sūt de modis saporis et odorū. Iz bruta cōcēnt ī hō. ppter corporatē istoz. et sūt ē de virtute tacēman⁹. n. hōis. pp̄iaū hō q̄ nō hō alid: et hō cognoscit p̄ olfatisu saporē cōuenientē et īcōuenientē et curat p̄ obsensibilia sicut p̄ gustabilita. Olfatibilia. n. curat ab iūrūtib⁹ capi tis q̄ caput ē frigidū et hūidū: et olfatus ē ī maiori pte ca lidū et siccū: et audit⁹ ē hoī ē via ad disciplinā. Disciplina enī nō sit nisi p̄ loquelā quā nō reddit nisi p̄ auditū: hō intellegēt qd̄ verba significāt nō ē auditus ī intellect⁹: et gliber sensus istoz ī hoī ē via ad p̄mā intellecta exētē in illo genere: et p̄cipue audit⁹ et visus. Et id dicit Aſt. q̄ illa q̄ nō carēt his duob⁹ sensib⁹ sūt maior̄ intellectus et melioris cōprehēsionis. Ita ē igit lūna eoz q̄ dicta sūt ī hō tracatu bre uiter. q̄ autē ī fine istius tractatus ī dādo cām de soritudine et debilitate rememoratiōis loquēdū ē de eo ī sc̄o tractatu.

Ememoria autē et memoriā r̄i dicēdū qd̄ ē: et ppter quā cām sit. et cui aie ptiū hō accidit passio et reminisci. Non enim iſdē sūt memoratiū et rememoratiū: sed vt frequētē morabiliorēs quidē qui tardi et reminiscibiliorēs autē q̄ velocietē et bñ disceſtes. p̄mū qd̄z igit accipieſdū ē q̄lia sūt meorabilia. Multoties n. decipit hō. neq̄. n. futura p̄tingit memo rari: hō ē opinabile et separabile. erit autē vtq̄z et sciētia qd̄ separata quēadmodū quidā diuinatiā dicūt: neq̄ p̄ntis ē hō sc̄us: h. n. neq̄ futurū nec sa cūtū cognoscimū: sed tm̄ plēns. Ememoria autē faciēt p̄mū autē q̄ adest: vt hō alib⁹ quā aliq̄ vīdet nullus vtq̄z dicet memorari: neq̄ qd̄ p̄sideratur q̄ sūt p̄siderās et intelligēt. Sed hō qd̄ p̄sentire dicūt illud autē sc̄re solū: q̄ vero sine actuibus sciētia et sensu habeat sic meorāt: eas q̄ triāguli p̄ duob⁹ rectis eq̄les: hō qd̄ qz didicit autē specula⁹ sūt illud vo qm̄ audiuit autē ridit autē aliqd̄ tale. Sp. n. q̄ ememorari agat: sic ī aia dicit q̄ hō p̄ us audiuīt autē sētīt autē itellexit. Est qd̄ igit memoriā neq̄ sensus neq̄ opinio hōz alicui⁹ habit⁹ autē passio q̄ faciūt fuerit tps: p̄plus autē nūc ī ipo nūc nō ē meorāt sīc dicitū ē. Et. n. qd̄ p̄ntis sē fūtū futuri vō species: faciūt autē memoriā ē: vnde post tps memoria ois. Quare quecūz tps sētītū et q̄ hō sola aialia memorātūt et isto q̄ sentiunt. Qm̄ autē de phātasia p̄us ī bis q̄ de aia dicitū ē: et intelligere nō ē sine phātasmate. Accidit. n. eadem passio itelleciūt q̄ qd̄ et ī describēdo. Ibi. n. nulla utētē quātūtē trigonū determinata: tñ finitū hōz quātūtē describīt: et itellecēt sūt. et si nō itelli gat q̄tūtē: ponit tamē ante oculos ītūtū itelligit aut nō hōz q̄tūtū solū. Si autē nā sūt infinito p̄ q̄tūtē: et p̄ponit tñ quātūtē determinatū. itelligit autē hōz q̄tūtū solū. ppter quā igit cāz nō ḵingit itellīgēt nūtīl sine p̄tinuo: neq̄ sine rōe tēporis entia: alia vo rō. Magnitudinē autē et motū cognoscēre necesse q̄ tps: et phātasma cōis sensus passio ē. Quare manifestū q̄ p̄mo sensuū hōz cognitio ē. Declaratū autē et q̄ ē intelligibilitū nō sine phātasmate ē. Quare itelleciūt hōz accidēt vtq̄z erit: p̄ se autē p̄mū sētītū: vnde et alteris qbūldā tēst aia lūtū: et nō solū hoībus et hūtib⁹ opinionē autē p̄u dētia. Si autē itelleciūt aliq̄ partū eēt: nō vtq̄z sētīt multis aliorū aialūtū: forte autē nulli mora lūtū. Qm̄ neq̄ nūc oīb⁹: ppter id q̄ nō oīa tēporis sētītū sūt hōt. Sp. n. q̄ agat meorāt sīc et p̄t̄ dixit: qm̄ vīdit: hic autē audiuit autē didicit similē sentit: q̄ p̄us p̄t̄ autē et posteri tpe sūt. Lūtū qd̄ igit eoz q̄ sūt aie meorātūt mālētūt: qm̄ qd̄ cul⁹ et phātasma ē. Et sūt meorabilia p̄ se qd̄ q̄z ē phātasma: hōz accidēt autē q̄cūz nō sine phātasia. Unib⁹abitabit autē vtq̄z aliq̄ pp̄ qd̄ qd̄ passionē p̄se tētē vo absētē: memoriāt qd̄ nō p̄sens. Admītētū. n. qm̄ os itelligere tales aliquā factā persensū ī aia et ī parte corporis habētē ipsā velut picturas quādā passionē cū dīcīm̄ habittū ē meorātā. Fact⁹. n. mot⁹ ip̄mit velut figurā quādā sensibili⁹. sicut sigillatē anūlis. Unde et bis qd̄ q̄ mo tu multo ppter passionē: aut pp̄ etatē sūt nō sit meorātā: tāq̄ vtq̄z ī aquā fluentē icidētē motu et si gillo: alijs qd̄ pp̄ frigida ee: sīc aliq̄ edificiōz: et pp̄ duritā accipieſtes ip̄ressionē n̄ sūt ip̄ressio: pp̄

quod quidem multi noui et senes immemores fluunt. In his quidem, propter augmentum illi vero propter decrementum. Sicut autem et multum veloces aut tardius neutrari videatur memoriam. His quidem non plus opportuno habuidores sunt: illi vero diores, his quidem igitur non manet phantasma in anima: alios vero non tagit. Sed siquidem tale accidit est circa memoriam: utrum hanc memoratur passionem: aut illud a quo facta est. Si quidem non est hoc absens nihil utique rememorabitur. Si vero illud sentiuntur: hoc memoratur: quod non sentitur quod absens. Et si sicut figura aut pictura in nobis ipsi sensus: propter quod utique erit memoria alterius: sed non huius ipsius agere. non memoria specula hanc passionem huius et sentit hanc. Quo igitur non preterit memoria alterius: utique videtur non praeterit et audire. Aut est per contingit et accidit hoc: ut in tabula scriptum: et ait: non id est ab origine: et cōsiderare: et sicut ait et sicut imaginē sic et quod in nobis phantasmatum suscipere et ipsum aliqd sibi secedat: et alterius phantasmatum: sibi seipsum quidem speculamur ut phantasmatum est inquit vero alterius imago et memorabile. Quare quod agat motus ipsius siquidem inquit sicut sicut supererit anima ipsius ut intelligibile aliqd aut phantasmatum videtur adesse. Si autem inquit alterius et sicut in pictura taliter imaginē cōsiderat: et quod non videt. Coriscit ut coriscit imaginē: hec alia passio huius speculatio: et quod sicut ait vel pictū considerat in anima hoc quidem sit ut intelligibile solū: hoc autem utribus: quod imago memorabile. Et hoc aliquā do nescimus: factus nobis in anima huiusmodi motibus ab eo quod pūs sentimus. Sed sensibile accedit et si est memoria aut non dubitamus quodque. Aliquā autem accedit intelligere reminisci quoniam aliqd auditum pūs aut vidimus: hoc autem accedit quoniam speculat taliter ipsum permuteatur et cōsideretur sicut alterius. Sit autem aliqd et contrarium ut accedit antisporum et aliis extatim passus. Phantasmatum enim dicebant ut factū: et ut memoriatē: hoc autem sit quod aliqd imaginē non taliter imaginē cōsiderat: meditatio eius aut memoria falso ut reminiscēdo: hoc autem nihil est aliud quod speculari multoties sicut imaginationē et non simile. Quid quidem igitur est memoria et memorari dicuntur quoniam phantasmatum ut imaginē: cuius phantasmatum habitus et cuius particulae et quodque in nobis quod primi sensuum et quo tempore sentimus. De reminisci autem est dicere. Primum quidem igitur quodque in argumentatione rōnibus vera sit oī ponere ut existentia. Non nam est memoria resumptio reminiscētia neque acceptio: quod non pūm addiscit aut patiat non resumit memoriam neque vna nullam non facit. Neque ex principio accipit: quod non factus fuerit habitus aut passio tunc memoria est: quare cum passione quod sit non sit. Adhuc autem quod primo facta est in dividuo et ultimo passio quidem existit in patiente et scia. Si oī vocari sciētā habitus aut passionē. Nihil autem probabet sibi accidēs memorari quedam que sciemur memorari aut sibi se non est ante factū tempus memoratur. Non nūc quod audiuit aut videt aut passus fututus prius: non quod nūc passus est memorat nūc. Amplus manifestū quoniam memorari est non nūc reminiscētē: sed a principio sentiētē aut patientē: sed quoniam resumat quod pūs habitus sciētā aut sensus aut cuius quodē habitu memorias diximus hoc est tunc reminiscētō et cognoscētō quod dicta sunt aliqd memorari aut accedit et memoriam sequit. Neque hoc itaque simplē: sed

quod ante eēt itaq̄ sicut est ut est aut ut non. Bis enim discere et invenire possunt enim idem. Sed ergo differre reminisci ab his: et in ente pluri principia quae ex quo addiscit reminisci. Cōtingit autem reminiscētie: quoniam aptus natus est hic motus iā post hūc. si quidem enim ex necessitate manifestū quod quoniam moueat illo hoc mouebitur. si autem non ex necessitate hūc ex consuetudine ut ad multū mouebitur. Accidit autem quodam semel consueuisse velocius quam alios multoties motos: unde quedam semel vidētes magis memoriam quam altera multoties. quoniam ergo reminiscimur mouentur sibi quēdā prīmo motū: quousque utique mouemur postquam ille consuevit: unde et quod consequenter renamur: meditantesa nunc autem aliq̄ alio: et ut a sibi aut a proprio aut propinquo: propter hūc reminiscēta motus non hoc: hoc quidem igitur hoc aut simul illorum aut pīe hūc. Quare reliquā pūm quod motus est post illud. Queritur quidem igitur sic: et non querēs aut sic reminiscētur quoniam post alterius motū ille fiat: ut autē sibi multa alteris factū motū quales diximus sicut ille. Nihil autem oī sūdere que pīlū sūt quoniam memoremur hūc non quod pīpē. manifestū ē. non quod idem modus aliquatiter. dico autem quoniam dicit quod pīsequēt non pīquās neque reminiscēs consuetudine. non pīsequitur motus hic post hūc. Et quoniam igitur reminisci voluerit hoc faciet quereret accipere principiū motus post quod ille erit: unde cūlī sine et optimē sūnt a principio reminiscētē. siē. non se hūc res ad iūcē i eo quod pīnter: sic et motus et sūt magis reminiscibilia: quoniamque ordinationē hūc aliqd sic mathematica: quod autē pīue grauitē: et hūc reminisci differt ab iterum addiscere quod possunt quāmodo moueri i id quod est post principiū: quoniam vero non hūc pīlū pīlū non adhuc rememorat. Multoties autem iā qdam non potest reminisci: quoniam autē pīt et inuenit: autē fit multa mouēt: sibi moueat huiusmodi motū quoniam cōsequitur res. Reminiscere. non ē i esse potētā mouētē: hoc autē est ut ex ipso et quibus habet motū: motus sicut dicitur ē. Sed autē accipit pīē principiū propter quod a locis oī reminisci aliqd: cā autē est: quod relatis ab alio i alio veniūt: ut a lacte i albu: ab albo autē i aerē: et ab hūc humidiū a quod meminit autem hūc quēres horā videt autē in viuēs pīcipiū et mediū otū. Si non pīlū quoniam i hūc veniat reminiscētū aut non iā neque aliūderit sicut stellere rit i quā. a. b. g. d. e. s. i. t. Si non ē i. e. reminiscētū in t. meminītē: hūc iadū motus cē pītingit: et i. a. et i. n. e. Si vero non hoc aliqd qrit i. g. venies reminiscēf si i. i. aut. s. inquirit. Si autem non i. a. et sic pī. Et autē quod ab eode aliqd quidē meminere aliqd aut non. cā ē quod contingit ad plus motū esse ab eode et principio: ut ab ipso. g. in. s. aut i. d. Si igitur non per aliqd mouet: sicut consuetus mouet: taliter neque non ē cōsuetudo ē: unde quod multoties intelligimus cito reminiscimur. Sicut. non ē hūc post hoc ē: sic et operatio hoc multoties nām facit. Omni autem sicut i hūc que sunt natura: sic fit ex natura: et a fortuna adhuc magis in hūc que per consuetudinem sūt quibus natura non similiter inest. Quare moueri aliquando: et ibi et alicubi alterius et quoniam retrahatur idem ipse casu quoque: et propter hūc quoniam indigeat nōmē reminisci dissimile quo scimus i illud sollicitamur: reminisci quidē igitur hūc accidit mō. Maxime autem oī cognoscere tpe aut mensura aut infinita. Est autem aliqd quod indicat magis et minus: rationabile autē sic et magnitudines. intelligit enim

magnas & p[ro]cul nō extēdēdo ibi intelligēnā sicut
risū dicit qdā. Et nāqz q[ui] nō sunt simul: intelligēt
s[ic] p[ro]portionali motu. Sunt. n. ipsa similes figure
& mos. Quo. n. differet q[uod] maiors intelligat: aut
q[uod] illa intelligit q[uod] minoria: oia. n. q[uod] iter minoria, p[ro]
portionaliter & que ex. Est aut[em] sicut & specie
bus, p[ro]portionale accipit[ur] in ipso sic & disti[ctio]ne
bus. Dicit igit[ur] si fin. a. b. c. mouet: facit. g. d. p[ro]por
tiabilem. n. e. a. g. & d. g. q[uod] ergo magis. g. d. q[ui] 3.
i. facit aut sicut. a. g. ad. a. b. se h[ab]et. sic. k. t. ad. t. m. se
h[ab]et. fin. has igit[ur] simul mouet. Si vero fin. a. 3.
3. i. velit intelligere et quidē q[uod] g. b. c. sicut intelliger:
sed p. t. c. k. l. m. intelliger. Hec. n. sch[ol]a sicut. c. a.
ad. b. a. Q[uod] igit[ur] rei simul sicut motus & tēp[or]is
tūc memoria agit. Si aut[em] putet nō facit memo
rari nūbil. n. p[ro]hibet metri: q[ui]cādmodū & rideri
memorari nō memoratē. agit[ur] aut[em] memoria nō
putare: sed la[re] memoratiū nō ē: hoc. n. crat ip
sū memorari. H[oc] siq[ue] rei sicut sicut eo q[uod] t[em]p[or]is aut ip
se sine illo nō reminisci. Qui vero ē ip[s]is dupl[ic]itē:
aliq[ui] quidē n. mēsura nō memorat[ur] ipsū: vt q[uod] ter
tia die: q[uod] tamē aliq[ui] fecit: aliq[ui] autē tē mēsura:
sed memorat[ur] q[ui] quis non mēsura. cōfuerunt enī
dicere: q[uod] mēmoriāt[ur] qdē q[uod] nō nesciūt: q[uod] ipsū
q[uod] nō cognoscunt[ur] qzitātē metro. Q[uod] qdē igit[ur]
nō s[ic] ijdē mēmoriatiū & reminisciū i p[ro]bor[um] dictū
ē. Difserit aut[em] memorari a reminisci nō solum sim
tēpus: s[ic] q[uod] ip[s]o qdē memorari & alioz aitaliūt
pticipat[ur] multa: s[ic] reminiſci nullū: vt ē dicere q[uod] co
gnoscunt[ur] aitaliū nū bil. Cā aut[em] ē q[uod] reminisci est
vt syllogismus quidā. qdā. n. prius vidit aut audi
uit aut aliqd huiusmodi passus fuit: syllogizat re
minisciē: t[em] ē vt q[uod] qdā hoc aut qb[us] t[em] deliberati
uū iest nā sol accidit. Et nāqz deliberare sylogis
mus qdā est: q[uod] aut corporeā quedā passio remi
niscientia q[uod] i talī phātaſmatis signū v[er]o bari q[uod]
dā q[uod] nō p[ot]est reminisci: t[em] ralde adhibetē
genitā & nō adduc conatēs reminisci. nūbil min[us]
maxime melācoliciā: h[ab]o. n. phātaſmata mo
uet maxime. cā aut[em] eius q[uod] nō i scipio ē reminisci
q[uod] sicut. p[ro]scenib[us]: nō ampli[us] i p[ro]prio s[ic] & re
minisciē & iestigās aliqd corporale mouet in q[uod]
passio ē. Nātame aut turbat[ur] q[ui]bus h[ab]ilitas
suerit existēs circa locū sensitiū. nō. n. facile pau
lat mota quo[us]q[ue] supueniat q[uod] queritur & recite
p[re]cedat mor[us]. H[ab]de & ire & timozes q[uod] stramo
uerint: t[em] nō cōtramōētib[us] itē p[ro]p[ter] his nō sedat sed
ad eadē cōtramouēt. Et sp[irit]us hec passio nomi
nib[us] & melodye & rōnib[us] q[uod] p[ro]p[ter] his sicut aliqd ip
sōz valde. paulantibus. n. t[em] nō volētib[us] accidentit
itē cantare t[em] dicerē. sicut & superiōra maiora
babētes: nā p[ro]iūs memoratiū q[uod] cōtransit: p[ro]pter
id q[uod] grauitatē multā habēt i sensibili: t[em] neq[ue] a
p[ri]ncipio mos possūt imanere s[ic] dissolutū sicut. neq[ue] i
reminiſciō facile recte p[re]cedit. penit[er] aut noui
& multi senes immemozes sicut. p[ro]pter motu: hi q[uod]
dē. n. i. d[omi]nōēto: illi vero i angēto multo sunt.
Amplius aut pueri & vanosi sicut v[er]o ad lōgā etā
te. De memoria qdē igit[ur] & meōrā q[uod] sicut natura
ip[s]oꝝ & q[uod] eaz[us] q[uod] sicut ale memorantur animalia
& de reminisci qdē ē & quō sit & p[ro]pter quam cām
dictum est.

N. scđo tractatu hui tractat' icipit pscrutari de
rememoratiōe & idūtione p rememorationē. Et
dicit q̄ res apprehēs aut sūt cōprehēs i statū & i
tpe p̄fici. U. q. cōprehēsibilia sēfus aut future sūt: q̄ iste si

res existimabiles; aut fierit; et manifesta est quod rememoratio est in istis non enim vocamus rememoracionem nisi illius quod precebatur in praeterito. Rememoratio est reuersio in praeteritum comprehendens. I. praeterito. Inuestigatio autem per rememoracionem est quisitor illius lectionis per voluntatem; et facere est praescire post absentiam; et video visu est qui investigatio per rememoracionem est ipsa hoc; memoratio autem est in oculo ait alibi imaginariibus; et existimat quod in la genera animi non imaginatur sicut vermes et habentia cochlearia. Rememoratio autem dissentit a plesuratione; quod plesuratio est illius quod fuit in anima postquam fuit praebitus. Memoratio autem est ex eo quod fuit oblitus; et id rememoratio est plesuratio absita; plesuratio autem est rememoratio continua. Ista igitur virtus est una in bisectione et due fractionibus modis. Rememoratio igitur est cognitio ex quo fuit cognitum; et quod fuit cognitum postquam fuit sicut abscisa. Inuestigatio autem per rememoracionem est acquisitione cognitionis et laborare et facere cogitationis laboratatem in representatione illius cogitationis; et ista actio est virtus quae est rememorativa. Consideremus igitur quid est ista virtus; et cum ordinis est de virtutibus animalibus et manifesta est quod est de virtutibus comprehendendis res particulares individuas. Rememoratio. n. aliquid non fit nisi post sensum et imaginationem eius finis quod fuit sensum et imaginatum. Vnde iesu Christus. n. r. gratias tibi sunt quoniam intellectus comprehendit non comprehendit intentionem a virtute rememorativa; et n. com. p. rememoratio nisi quoniam terminata quoniam precessit et imaginabatur. Quoniam autem rememoratur universale dicendum est post. Et quoniam manifesta est de hac virtute quod ista virtus est particularis et quod indigeret sua actione ut procedat illa due virtutes. scilicet virtus sensus et virtus imaginationis consideremus in quo dissentit illa virtus a virtute imaginationis. Apparet. n. l. z. non sicut id est quod habet coitacionem in actione. Dicamus ergo quod manifestum est quod iesu Christus rememoratio et inuestigatio per rememoracionem non sit nisi ppter imaginationem; et iesu Christus rememoratio alia est ab intentione imaginationis. et quod actio ista est duarum virtutum est diversa. actio. n. virtus rememorativa est facere presentare post eius absentiam intentionem rei imaginare; et iudicare ipsum esse illam intentionem quoniam ante sensum et imaginabatur. Sicut igitur quartus imago; et intentio illius imaginantis et facere illam intentionem est presentare; et iudicare eam esse intentionem illius imaginis quoniam prius sentebat. Sicut igitur imaginare esse presentem; necesse est ut sit alterius virtutis a virtute quam comprehendit intentionem; et ista virtus inuenit duobus modis. s. n. comprehendens eius facit continuam dictum confitentiam. si diversa dicuntur rememorativa. iudicare autem quod ista intentionem est illius imaginari est in homine intellectus; quod iudicari eorum est confirmatione et negatione; et id alibi rememoratio est sicut actio ista eni virtus est in hoc per cognitionem; et id inuestigatio per rememoracionem; et alius autem est nam est id rememoratio alia sicut non inuestigatio per rememoracionem; et ista virtus et alibi non est nominata; et illa quoniam Aut. vocat existimationem; et per hanc virtutem fugit animal naturaliter nocturna iesu Christus scribit ipse. Sicut igitur tres actiones triuim virtutum; quaque due sunt fixe per duas res similes ex quibus componiuntur forma corporis ex eius; quatuor. s. reperitur vna est imago rei; et secunda intentione imaginis rei; tertia autem est virtus coponens has duas intentiones ad unitatem. informis enim imaginabilibus est aliquid. q. subiectum s. linearis et figura; et aliquid quasi forma; et est intentione illius figure. id est in anima finis; et quod receptio duarum partium ex quibus coponitur sit duarum virtutum diversa; et quod positio caput est tertia virtutis. Declaratur est igitur ut hoc scrinione hic esse tres virtutes; virtutem. s. que facit praescire imaginem rei; et virtutem que facit presentari intentionem eius in imagine; et virtutem que coponit illius intentionem in sua imagine; et video inuestigatio per rememoracionem copletur per istos tres virtutes quando vnaqueque eam facit praescire suum proprium. Aristoteles.

declarat quod ista virtus rememorativa est alia a virtute imaginativa; et quod sunt duo in distinctione et subiecto per hoc quia quandoque comprehendimus intentionem forme imaginabili sine forma imaginabili; et quandoque comprehendimus formam absque ea quod spoliemus intentionem forme; et id possumus retinere multa simulacra; et non possumus imaginari ea. Et iam diximus quod virtus coheretionis et rememorativa est sed in subiecto et duo sunt modi; et igitur virtus imaginativa comprehendit de subiecto illud quod paretur describitur in parte; et illud quod comprehendit virtus rememorativa est intentio illius picture; et ideo quod existit in rememorativa magis est spirituale quam quod existit in virtute imaginativa. Et quia actio istaz duas virtutem in formis sensibili est altera duas actiones; aut compositione; aut divisione. quod enim in ea reduxitur forma quam in sensu tunc facit positionem; et hoc erit sicut in xiiij quod virtus viri fecerit presentari viras intentiones simpliciter sibi propria; et comprehendit eas tercia virtus. Divisione autem est in distinctione rei sensibilius duarum sensibilium; et hanc erit quod senties senseris per eam extra animam; deinde imaginatur imaginans; deinde distingueris distinguens intentionem illius forme a suo descripto cuius est intentio; deinde receperis coheretionem illud quod distinguens distinxit. si igitur amiseris ipsi tunc reductionem eius erit finis compositionis; et quod ista virtus est diversaria actionis idea habet diversa loca in capite; et quod senties sensitum per eam; deinde imaginatur imaginans; deinde distinguens distinguens deinde recipit coheretionem; necesse est ut imaginans sit in orizonte anteriori cerebri; deinde cogitans sit in medio; unde memorans et conservans in posteriori cerebri; et hoc notum est sensui qui enim complexio anterioris cerebri ledetur statim ledetur imaginatio illius hominis; et remanet cogitatio et rememoratio finis suum modum; et quod mediis fuerit sensus; ledetur cogitatio; et quod posterius memoria; et ideo sicut quinque ordinis; quorum primus est corporalis magni corporis; et est forma sensibilis extra animam. secundus autem est esse istius forme in sensu communis; et est primus ordinis spiritualium. tertius est esse eius in virtute imaginativa et magis spiritualis. quartus est in virtute distinctiva. quod autem est esse eius in virtute rememorativa; et est magis spiritualis. recipit namque divisionem et quod distinguunt tres virtutes a corpore. Declaratur igitur ceterum quod est ista virtus et quod ibam hinc; et quod est alia ab imaginativa et distinctiva; et quod actio eius non completeret nisi per communicationem distinguenter et informantem; aut in compositione; aut in divisione. Et declaratur quod est per se rememoratio et per se distinctionis sensibilis in hac virtute sine abscissione; et quod oblitio est amissio eius vel divisione; et quod rememoratio est reducitur et post oblitio; et quod in uestigatione rememoratio est acquisitione eius; et quod propter hoc et id considerandum est quod hoc rememoratur illud quod sensit et oblitus est. Dicamus igitur quod est per se rememoratio et per se distinctionis sensibilis in hac virtute rememorativa fecerit illa presentari imaginans faciet presentari formam illius rei et distinguens ponit intentionem quam distinxit et diuisit; quoniam ex intentionibus illis forma dividitur ponit. Intentionem formae igitur presentat et rememorativa. Descriptio igitur eius presentat ab imaginativa; et positio intentionis eius descriptio est a distinctiva; et per aggregationem istaz triuim virtutum presentat res obliterata apud uestigationem rememorativam. Si igitur fuerit difficile homini; tunc prangeret propter debilitatem alicuius ista ratio virtutum propter quam debilitatur alicuius et ista sensus que accidit quibusdam virtutum per quos accidit in maiori parte superiori per inferiorum. Ubi ergo imaginativa ledit per lesionem sensus et non ecouero; et illa distinctione ledit per lesionem imaginativa et non ecouero; et mediotypia leditur per lesionem distinctionis non obliterata; illud. n. quod est magis spiritualis ledit per lesionem eius quod est minus spiritualis et non ecouero. Et non accedit apud aggregationem istaz virtutum presentatio rei que iam sentiebat et est obliterata; sed etiam in quibusdam hominibus presentatur apud congregationem eorum formae respectus sensibilius quod non est

sicut si solimodo quod translatum fuerit dispositio eius sicut narravit Ar. de quodam antiquo quod ita informabatur res translatas ad ipsum auditum quas non vidit; et quod ille formae exprimitur basi iuuenientib[us] finis vera dispositione; et finis huius modi potest imaginari elephat[us] qui non sensus ipsius. Et hoc accedit homini apud adunationem istaz triuim virtutum; et adunatio earum fit per animam rationabilem sive per obedientiam eorum ad ipsam quicquidem modum separatio; et quod est per alias bestiale; et eorum adunatio est valde difficultatis; et quod ait bestialis est in separatione eorum; et id ista adunatio non accedit nisi cogitatibus in solitariis quadam absconditum a se occupariam sensus tunc reverentis sensus eorum ad adiuuandum istas virtutes; et id quodcumque adunatur iste tres virtutes in somno et videtur mirabilia mudi; et eniam in disponibilius illius somno. Et accedit sicut dicit Ar. quod iste virtutes non idiguntur scilicet ad iuuenientiam iuuamento ad presentem illud quod de bucrum presentare; et unaquecumque eorum facit presentari suum proprium sensum adiutorio sui operis; et quodcumque non accedit nisi h[oc] per adiutorios; et differentia iter motus ait sua partes recte et facere illa presentari finis rememorativa; et iter motus ait super partes rei et facere illa presentari presentem coheretionem est per motum rememorativa; et motus presentem ait super partes rei presentem admodum quod non rememoratur ait rememoranda; et presentatio nobilior est rememorativa. Motus non equalis continuitas nobilior est absens diverso. Ceterum igitur presentatio vel presentat intentiones partium rei coherendae finis intentionem; et tunc coponit eas ad iuuenientiam distinguens; et describit eas ad iuuenientiam. virtus autem rememorativa presentat partes rei per motum absens non continuum; et iterum presentes non rememoratur nisi finis imaginatio communicae cointentias cum eius; et id oblitio accedit in eis sicut accedit in intentionibus particularibus; et rememoratio est forma facilis reductionis. Investigatio autem rememorativa est forma rurum difficultatis reductionis. forma autem facilis reductionis sicut illa quod est apud virtutem imaginativam et sensu communem multe corporalitatis et modice spiritualitatis; et forma difficultatis reductionis est multe spiritualitatis; et paucis corporalitatis. forme non multe corporalitatis morib[us] dum sensus eorum diffinitur spiritualitate eorum a corporalitate; et sic accedit ut illa forma significat in eo; et maxime quando recipit eam pauci corporis. Quod autem sit rememoratio et uestigationis rememoratio; et in quo differunt a coheretione declarantur et remanent igitur duo dicere; et quod unum est per rememorandas delectare et presentare et delectare et contrastabile non sunt in actu. Et autem est quare quodam homines sunt bone rememorantibus et quidam non; et quodam bone cohererantibus et quidam non. Dicamus igitur quod rememorandas delectant per rememoracionem regis quod non sunt in actu; quod illa quod iduratur ipsius ad rememorandum presentant in actu et sunt necessaria sunt res rebus rememorandis. quod igitur simile rei est comprehensum in actu ab eo accedit rememoranti delectatio et contrastatio apud illud; quod acciderit ei si illa regis esset in actu; et quod h[oc] spem vel illa regis exeat in actu; et quod est apud alias possibile; quoniam quando sensus regis fuerit; tunc erit res quod est possibile ut sit; quoniam quando ait sensus rememorandas aliqd per aliquod sensibile illi regis sit in percipiente quod illud sensibile est de genere illius quod erat ena in potentia; et est possibile ut exeat in actu; sicut est possibile et existit in actu hoc simile per quod sicut excitatus super illa regis et tunc accedit rememoranda de tristitia aut de delectatione; quod acciderit ei si esset in actu. bone autem rememoracionis homo est tardus moris in anima cuius figurantur sensibilia que transuerint per illam; et illa est cuius complexio posterioris cerebri est retinens formam constitutam in ipso; et est illa in cuius hac parte dominatur succitas magis quam humiditas

Sic etiam enim innata est recipere difficultate: et quod receptorum formam tunc inata est retinere eum longo tempore: conuerso de humiditate: et ideo qui habet cerebrum talia complexionis sive bone rememoracionis: qui autem habet locum dominum tunc humiditatem non rememorantur: quod forma non sicut in humido: sed recipitur cito: quia humor facile recipit formam: et ideo multe siccitas cerebrum est paucus receptio: et multe rememoracionis: et multe humiditatis est velocitas perferendis et misterio obliuissimis et difficulis rememoracionis: et quod habet media complexionem habet bona perservationem et bona memoriam: et id bonitas memoriae attribuit iuuenientibus: et obliuio accedit pueris et semibus: pueris propter humiditatem naturalem: et sensibus propter humiditatem accidentalem: et quidam sensus sunt bone memoriae: quando ista complexio accidentalis non fuerit dominans in eis: complexio enim naturalis sensus est siccitas: et ideo sensus inuenitur rememorans et non conservans: pueri autem conuersi. Juvenes autem habent utrumque: et homo rememorat multotiens quod sensit in pueritia bona rememoracione: quia in pueritia multum amat formas et miratur multum in eis: quapropter figuratur in aspectu earum: quapropter difficile amittit eas.

Esomno autem & vigilia considerandum est quod sint: et utrum anime vel corporis propria sint vel communia: et si communia: cuius particulae anime vel corporis: et propter quas causa sunt animalibus.

Et utrum comunicat oia simul ambobus ipsis: aut alia quidem somno: alia vero altero solu: vel alia quidem neutro: alia vero utriusque. Adhuc autem quid est somnus: et propter quam causas dormientes interdum quidem somniari: iterdum autem non: vel accedit quidem spiritu dormientibus somniare: sed non meminerunt: et si hoc fiat: propter quam causas sit. Et utrum contingat futura previdere aut non contingat: et qualiter si contingat: et utrum futura ab homine prospiciatur solu: et utrum agenda ab homine solu: et vel quorum demonum habet causam: et utrum natura sit vel ab euentu. Primum quidem igitur hoc manifestum quod circa id est: animalia quidem vigilia et somnus: opponunt enim: et res somnus vigilie quedam priuationem: et extrema separatio in aliis et in animalibus: circa id est susceptibile videntur fieri et eiusdem passiones esse. Secundo autem veluti pulsus: cecitas: turpitudo: pulchritudo: sanitas: eruditio: fortitudo: debilitas: auditis: et surditas. Amplius autem et ex his manifestum: i quo n. cognoscimus vigilare: i hoc et cum qui somno premuntur. Sentientem n. vigilare putamus et vigilare esse vel eorum que extrinsecus aliquod sentire vel eorum qui in ipso motu aliquem. Si ergo vigilare in nullo alio est quam in eo quod est sentire: ma-

nifestum quod quoq; gde sentiunt hoc vigilat vigilat et dormiunt dormientia. Quod autem neque a se proprius est sentire neque corporis: cuius est potestia eius est actus: qui vero dicitur sensus et actionem motus: quod per corporis manifestum quod neque a se passio pro propria est neque ianuarii corporis possibile est sentire. Quod autem determinatum sit prius in aliis de his quod dicuntur quasi particule aie: et de nutritiua quod gde separatur ab aliis corporibus habentibus vitam: aliorum vero nullo sit hoc existente. Manifestum quod quicunque viuentium augmentum diminutioque participat solum: quod in his non est somnus neque vigilia velut platus: non enim habet particulam sensitivam: neque si se parabile neque si non separabile potestate: et tenet et esse separabile est. Sicut autem nihil est quod spiritu vigiliat aut spiritu dormiat: sed eisdem insut animalium utrumque passiones habet. Neque enim si est animal habens sensum: hoc contingit neque dormire neque vigilare: ut itaque enim passio in circa sensu primi sensitivi. Non contingit autem neque alterum spiritum inesse eidem: velut aliquod genus animalium spiritu dormire aut spiritu vigilare. Amplius quoque cumque est aliquid opus sibi naturae: quod excedit rationem eius in quantum possit aliud facere: vel aliquod eorum que possunt in repose facere necesse deficerere: vel oculos videntes et quiescere facientes habent. Sicut autem manus et aliud oem cuius opus aliquid est. Si itaque animalium opus est sentire: et hoc utrumque excedat ratione et ratione potest sentire: et hoc utrumque excedat ratione et non amplius facient. Si igitur vigilare diffinatur dissolutio felis: et continetur vero hoc quod est alterum necesse adesse: illud vero non. Vigilare autem ei quod est dormire prius: et ne cessariu est alterum inesse: necessariu utrumque erit dormire. Si igitur huius passio est somnus: hoc autem est ratione: propter excessum vigilandi autem excessus: quodque ab eruditione: quodque ab eruditione fit: quodque et potentia et dissolutio sicut erit: necesse est quod vigilat contingere dormire: impossibile enim spiritu agere. Sicut autem neque dormire spiritu nihil contingit. Somnus enim passio sensitiva particulae est: rite sicut et immobilitas quedam: quare necesse est oem dormire habere sensitivam particulam: sensitivum autem quod potest sentire sibi acutum: agere aut sensu proprio et simpliciter impossibile est dormiri simul: ideo necessariu est somnus oem excitabile esse. Animalia quod est igitur pene oia somno coicantur: natabilis: volatilis: et gressibilia. Etenim genera piscium omnium et que marinorum vel malachiorum visa sunt dormientia et alia oia quecumque habent oculos. etenim quod durus habet oculos manifesta entoma et dormiunt: brevis autem somni sunt oia. Ideoque latebunt utrumque quodam multis utrumque somno vel non. Eorum quodque quod durum habet testam: sensu quodnamque facit est manus sensu si dormiunt: sicut verisimilis dicta ratione ea suadebit. Quod quidem igitur somno principiat oia animalia manifestum ex his: eo n. quod est sensus habere diffinire animal. Sensus autem modo quidem aliquo immobilitate et velut viculum somnum esse dicimus. Solutionem autem remissionemque vigilaz. Plantaz autem nullam quidem possibile comunicare neutra haec passionum: nam sine sensu non existit neque somnus neque vigilia. Quibus vero inest sensus: et tristitia: et gaudere: quibus vero hec: et occupatio: plantaz autem nihil haec inest. Signum autem quoniam et opus suum facit nutritiua particula in dormiendo magis quam in vigiliando: non triuntur autem et augentur tunc magis tanquam nibil egentia ad hoc sensu. Quare autem dormiunt

et vigilant animalia et propter qualiter quendam sensu vel quales si propter plures considerandū. Quoniam vero quedam animalium habent sensus omnes quedam aut non habent ut visus; tactum autem et gustu omnia habent nisi siquod animalium imperfectum. dictum est autem de his in his que de anima impossibile ait simpliciter qualicunque sensu sentire quod dormit animal manifestum: quoniam omnibus necessarium inesse eandem passionem invocato somno. nam si huic quidem: huic vero non: bac dormiens sentiet: hoc autem impossibile est. Quoniam autem existit secundum unumque sensum: hoc quidem aliquid proprium: illud vero aliqd commune. proprium quidem velut visui videre: auditui autem audire: alijs sin eundem modum est autem quedam et communis potentia que sequitur omnes: quia et quod videt et audit sentit: non enim visu quidem videt quoniam videt: et iudicat: itaque et potest discernere quoniam alia quidem dulcia sunt ab alijs: nec visu: nec gustu: nec ambobus sed quadam communis particula omnium sensituum. Nam est quidam sensus unus et principale sensuum unum esse aut sensu generis cuiuslibet alterum: velut soni et coloris: hoc autem simul tactu maxime existit: hoc quidem enim separatur ab alijs sensitibus: alia vero ab hoc inseparabilia dictum est autem de ipsis in his que de anima thematis. Manifestum igitur quoniam huius est passio vigilia et somnus: propter quod omnibus inest animalibus: nam tactus solus omnibus est. Si enim in eo quod omnes aliquid patientur: sic fieret dormitio inconveniens. Si quibus neque necesse neque possibile est agere simul aliquod modo hos vocare simul et immobiles existere: contrarium enim rationabilius accidit eis quod simul quiete. Quemadmodum autem nunc dicimus rationabiliter se habere et de his. Nam quod principale aliorum omnium sensituum et ad quod tendunt alia patientur aliquid: compati necessarius et reliqua omnia. Illorum autem cum aliquid impotens sit non necesse est hoc impotens fieri. Manifestum autem est ex pluribus quoniam non in sensu sine operatione esse et non vi ipsius somni est: neque in non posse sentire. Nam et manifeste in anime defectionibus tale quid accedit: impotencia enim sensuum anime defectio est: sicut autem et amentia quedam huiusmodi. Amplius autem quibus vene in collo apprehenduntur insensibilis sunt: sed impotentia visus neque sensu neque pro quaies causa: sed quemadmodum nunc dicimus est in primo quo sentit anima: quoniam hoc quidem impotens fuerit necesse est et omnia sensitiva impotencia esse sentire: cum vero illorum aliquid non est hoc necesse. Propter quam vero causam dormire accedit et cuius passio sit dicendum. Et quoniam vero modi sunt plures causarum: nam et quod cuius gratia: et quod unde principium motus et materie et ratione cetera dicimus. Primum qui dicitur quoniam naturam dicimus gratia huius facere: hoc autem bonum aliquod: quoniam vero omni quod natum est moueri quoniam non possit semper et continue moueri cum delectatione: necessaria esse atque utiliter. Somno vero propter ipsa veritatem coaptant metaphororam hanc: tamen requies sit: quare propter salutem animalium existit: vigilia vero finis: non sentire et sapere oibus est finis qui-

bus inest alterum eorum: optima enim hec: finis vero optimus. Quod autem necessarius uniusquis animalium inesse somnum dico autem ex suppositione necessitatem: quoniam si animal erit habens suam naturam: ex necessitate quendam ei inesse oportet: et his existentibus alia existere amplius autem quali motu et actu in corporibus aduententibus accidit vigilare et dormire animalibus post hoc dicendum. Aliis quidem igitur alicibus quemadmodum non habentibus sanguinem existimandum est: eas esse vel easdem vel ut proportionales. Sanguinem vero habentibus que quidem hoibus: quare ex his omnibus speculandum. Quod quidem igitur sensus principium sit ab eadem parte alicibus a qua et motus quidem determinatum est prius in alijs ipsa enim triplex determinatio est locorum qui medium caput et dorsum vertebra. Habetibus quidem igitur sanguinem: hoc est que circa cor pare. Omnia enim habentia sanguinem cor habent: principium motus et sensus principialis hinc est. Motus quidem igitur et spiritus manifestum quoniam principium et omo refrigeratoris est hic: et respirare autem et humidum refrigerari: ad salutem eius qui est in hac particula caloris natura accepta est. dicitur autem et de ipsa postea secundum. Non habentibus vero sanguinem et entomis et non suscipientibus spiritum in proportionali plantatus spiritus inflans et residens videtur: palam autem in his que sunt rotula: pura vespis: apibus: et muscis: et quecumque huiusmodi sunt. Qui autem moueri aliquid et facere sine robore non est possibile: vigor autem facit spiritus detinere: et spiritibus quidem que deforster non respirantibus autem que plantata: ideo et bibernia alata videtur: quoniam moueantur attractione spiritus offendentis ad succinctorium rotulum. Mouentur autem omne aliquo sensu facto alieno in primo sensu. Si vero est somnus et vigilia passio huius partis in quo loco quidem et in qua particula prima sit somnus et vigilia manifestum. Mouentur autem qui dant dormiunt et faciunt multa que vigilantes sunt non tam absque phantasmatu et aliquo sensu. Somnium enim est quodammodo sensatum: dicendum autem est postea de ipsis. Quoniam vero somnia memorantur experientia: vigili vero actus non memorantur: dictum est in problematicis. Ceterum autem est his que dicta sunt per tristram: quod factus et unde principium passionis sit vigilans et dormiens: palam itaque quoniam necessarium animali quoniam sensu habeat: tunc primo nutrimentum suscipere et augmentum. Nutrimentum autem est oibus extrellum: his quidem que sanguinem huius sanguinis natura: hie vero quoniam sanguines non habent proportionale. Locus vero sanguinis vene: harum autem principium cor: palam autem quod dicitur est ex anatomis. Deforster quidem igitur ingrediente alimento in susceptu loca: sit evaporation ad venas: ibi vero permittatur et in sanguinem vertitur: et vadit ad principia dictum est autem de his in his que de nutrimento. Nunc autem repetendum est de ipsis huius gratia ut principia motus speculemur: et quid patiente particula sensitiva accedit: vigilia et somnus. Non enim est somnus quelibet impotentia sensitiva ut dictum est: etenim amentia et suffocatio aliqua et anime defecatio facit huiusmodi impotentiam. Nam eni scita sunt phantasias quibusdam anime defectu patientibus fortiter: hoc quidem igitur aliquam habet dubitationem: si enim contingat obdormire

defectū anime patientem: contingit rīqz somnū esse & phāstina: & multa sunt quæ dicūt q animo defecerunt: & qui vīl sunt mortui esse: de quibus omnibus candem rationem esse opinandum ē. Sed vt diximus non est somnus omnis impotētia sensitiū: sed ex vaporatione circa nutritiū passio sit hec. Necesse enī qd̄ euaporatū ē pulsū quoqz in pelli deinde conuerti & permutari sic euripum. Calidum vero cuiuscunqz animaliū ad superiora natum est ferrī: quin autem in superiorebus locis multum fuerit: simul iterum reueretur ferturqz deorsum: & reuertendo propellit calorem: & ideo maxime sunt somni a nutritiō. Nam repente tunc multa humiditas & corporalitātis sursum fertur: constans quidē grauitat facit dormire: quem vero fluxit deorsum & reuertētēs fertur calores tunc si somnus & animal dormit. Signum autem horū & somnisera: omnia enī & grauedinem capitis faciunt: & potius & cibī: vt opium & mandragora: rīnum & lollū: & qui deorsum seruntur: & qui dormitāt hoc videntur pati: & nō possunt leuare caput & palpebras: & postea cibatis maxime talis somnus: multa enim q a cibis euaportatio. Amplius aut ex laboribus quibusdā. nā labor quidē colliquatiūm. colliquatiūm vero sit quēadmodū nutritiū idigestū si nō frigidū sit: & egritudines quedā: quēadmodū illud idētē faciūt quecunqz a superfluitatibus calidis & humidis: vt accidit febricitatibus atqz lethargicis. Amplius autem propriā etas. pueri enī dormiūt rebemēt: eo q nutritiū sursum fertur omne. Signū aut̄ q magnitudo superiorū excedit inferiora in prima etate eo q adhuc sicut augmentū: propter hāc vero cām epilepti sicut. Sūmle enī est somnus epilepsie: & ideo accidit multis pñcipiūt huius passionis dormientib: & dormiēt quidē capitūt: vigilat aut̄ nō: qū aut̄ mulus seratur spiritus sursum: descedēdo rursus venas tumefacit quibus coartat poz̄ qua respiratio fit: ideo pueris nō conserunt vīna neqz nutritiib: dissēt. n. nihil soſan ipsos bibere vel nutrices. Sz oportet bibere aquaticū & modicū: spumosū enī rīnum hoc aut̄ magis nigrū. Ita vero superiora plena sunt nutritiō pueris q sex mensibus neqz vertunt collū: quēadmodū enim embrīa: sursum fertur humiditas multa. Rōnabile aut̄ hāc passione esse cām: quare quiēscit i matrib: embrīa primū. Et ideo amotores somni q occultas habent venas: & nani & magna capita habētes: nā horū vīne angustē: vt non facile defluat que descendit humiditas. Manosie vero magniāqz capita habentibus sursum ipetus multus & euaportatio fit: manifestas vero venas hītēs nō somno lenti. ppter amplitudines venaz: nissi alīqz animi passionē habuerit contrariam: neqz melācolici: si frigidatus enī est locū itūs: quare nō fit ipsi multitudo euaportationis: ppterē & edaces dicuntur exsūtēs: quēadmodū enī nullo frumenta afficiuntur eis corpora nigrā vero cholera q̄ natura lit frigidā sit & nutritiū locū frigidū facit & alīs particulas rībīcūs potestate existit huiusmodi superfluitas. Quare manifestūt ex his que dīcta sunt: q̄ somnus est quidā conuentus calorū intrinsecus & naturalis reciprocatio propter predictaz cāz. Ideo motus multus dormientis:

nde aut̄ desicit infrigidatur: et propter frigiditatem concidit palpebre: et superiora quidē infrigidantur et exteriōra: interiora vero et inferiora calida velut que circa pedes et que intrinsecus. Quia quāq̄ vires dubitabili aliq; q; post cibū sorsum suum somnus: t̄ est somnis ex viñū: et alia huiusmodi caliditatem habent. Est aut̄ nō rōnable somnus esse infrigidatōe: causas aut̄ dormiendi calidas. Utrum ergo hoc accidat: q; quēadmodū venter quā vacuus sit calidus est: repletio vero infrigidat propter motū: sic et quā i capite porci: loca infrigidantur sursum lata evaporatione: vel quēad modū perfusis calido subito tremor sit: t ibi alcē deē caliditatem: caliditas congesta infrigidat: et q; fin naturaz calidū facit languescere ac fecedere. Amplius aut̄ multo incidente nutrimento qd̄ calor subleuat: quēadmodū ignis impositis lignis infrigidatur quoq; digeratur. Sit enī somnus quēadmodū dictus est: corpulentus sursum fertur a caliditate per venas ad caput: q; vero amplius non possint: sed i multitudine excedit eleatum iterū repellit et deorsum fluit: ideo cadunt homines subtracto calore qui sursum serbat. Solum enim animaliū rectū et inciens quidē desipientiam facit: postmodū vero phantasiā. Videl dicte quidē nunc solutiones contingentes sunt: vi fiat infrigidatio: quinimmo et p̄p̄us locus ē qui circa cerebū quēadmodū dictus est in alijs omnī vero que in corpore frigidissimum cerebrum: non habentibus vero que equalet huic pars. Quēadmodū igitur humidum quod evaporat a solis caliditate: qui venerit ad superium locum propter frigiditatem suam infrigidatur et cōgestum deorsum fertur: factū rufus aqua. Sic i elevatione sursum calidi ad cerebū superflui quidē evaporatione in phlegma rediguntur: et ideo catarrividetur ex capite fieri: nutritia vero et nō egrotatua deorsum fertur congesta et refrigerat caliditatem. Ad infrigidandū vero et non facile suscipiendū evaporationē cōsēt et tenuitas et angustia circa cerebū venaz. Infrigidationis quidē ergo hec est causa: quāq; evaporationē transcendat caliditatem. Expergiscunt aut̄ q; digestio facta fuerit: et obtinuerit que ipsacta fuerit caliditas: angusto multa ab eo quod circūstabantur: et discreti fuerint corpulentus: sanguis atq; purissimus. ē aut̄ tenuissimus quidē sanguis et purissimus qui i capite: densissimus et turbidissimus qui in inferioribus partib;. Dis autem sanguinis p̄cipiū sicut dictum ē hic et in alijs est cor: horum aut̄ qui i corde vtricq; thalamis communis q; mediis quoq; vteriq; suscipit ex vtricq; vena: et ex ea que rocat magna et q; adorū. In medio vero fit discrecio: sed diffinire debet de his alioz: fermento cōuenientius ē. Qui vero fit maxime sanguis post nutritimenti oblationē in discretus somnus fit q; usq; secernatur sanguis: hoc quidē purissimus sursum: illud vero turbidissimum deorsum: q; vero hoc fuerit expergiscuntur absoluta ex nutritiū grauitate. Que quidem igitur ea dormiēdi dicuntur est: q; a corpulentu quod fertur sursum per i genitū caloē subito ad primum sensitū. Et qd̄ est somnus: qm̄ primi sensitū cōprehensio: vt non possit agere ex necessitate quidē factū: non enim contingit animal esse non accidentibus q; ipsū p̄ficiunt: ppter salutē vero est: salutat enim quies.

Ost hoc autem querendus de somniis. Et primo cui ex quo ait passio hoc inesse virum: et utrum ita collecte particule passio est hec vel sensitum: his enim solis ex quo que in nobis sunt cognoscimus aliqd. Sit itaque visus visus visus et auditus audiens et oīo sensus sentire: et cōla autem sunt sensuum velut figura et motus et magnitudo et alia huiusmodi aut propria velut color: somnus: sapor: potēria aut sunt oīa claudentia et dormientia videre. Sicut autem et in reliquo manifestū quām non sentimus nihil in somnis: non ergo sensus somniū sentim⁹. At vero neque opinione: non enim solū adueniētes dici mus esse hominē vel equiū albi vel pulchriū quoque opīio sine sensu nibil vīqz dicit neque vero neque falso. In somnis autem alias accidit hoc facere. Sicut n. quām homo est et quām albus est: quod est adueniētes videm⁹ videre. Amplius post somnum unum aliud ita intelligimus quādmodū in vigiliā sentientes aliqd. de eo n. quād sentimus: sepe et intelligimus aliqd. sicut et in somnis preter phantasmatā alia aliquāt intelligim⁹. Videbit autem alicui hoc si quis adhibeat mentem et tentet memorare surgens: ita vero quidā viderūt somnia huiusmodi: velut quod videntur sibi memoratiū pceptū posse que proponit⁹: accidit n. cōs alibi quid p̄ter somniū ponere ante oculos phantasma. Quare manifestū quām neque somniū oīe quād in somnis phantasma. Et quām ita intelligimus que opinione opinabam⁹ur. Dala autem de his vniuersis ita quām eodē quād vigilatāe et eritudinib⁹ decipim⁹: h̄ic idē in somniis facit passionē. Et sanis quidē et sc̄ribuit: quām sol pedalis videt ē: sive idē sive diversū phantasticū aīe et sensitivū: nibilominus nō sit ab alib⁹ viderē et sentire aliqd p̄ter videre. sentire. n. et p̄ter videntis vezē aliqd et audientie: nequaqz tū id quād arbitrat⁹. In somno autem nibil positū est nibil viderē atqz audire nequaqz oīo sentire: ergo non vīvez. nibil autem pati sensu nō est vez: sed contigit et vītu pati aliqd et alio sensu. Singulū autem horum quādmodū vigilāti adiacet quidē quād dāmodo sensu: non sic autem ut vigilanti. Et quāqz quidē opīio dicit quām sūt quādmodū vigilas quāqz vō detinetur et sequitur phantasma. Quod quidē igitur nō est opinatiā neque ita intelligit⁹ passio hoc quād vocamus somniare manifestū. Sed neque sentiēta simpliciter: viderē. n. vīqz et audiēre simpliciter. Sed qualiter oīz et sīm quād modū p̄ siderāti⁹: ponatur ergo quād manifestū est quād sensitū passio liquide et somnus. nō. n. alicui quidē aīali alijs vīni inest somnus: alijs vero alicui somniare sed eidē. Quidā vero de phantasmatā in his quād de aīa dīcūt̄: et est quidē idē sensitū phantasmatū: esse autem sensitū et phantasticō alterū. Et autem phantasmatā qui a sensu sīm actū sit motus. Somnū vero phantasmatā quoddā vides ē. Nā quod in somno phantasmatā somnū dicim⁹: sive simpliciter sive quād dāmodo factū: manifestū quidē quād sensitū est somniare: huius autem sīm quād phantasmatū. Quid autem est somnū: et quomodo sit ex his que circa somnū accidit maxime vīqz speculabim⁹ur. Sensibilitā enim sīm singulū sensitū nobis efficiunt sensus: et que sit ab eis passio nō solū inest sensitū dum sensus agit sed et dū abeunt. Similē enī passio in his et in his que seruntur vīz esse: etenim latī eo quād mouit non vīterius contingēte mouetur. Nā

quod motū fecit mouit acerem quidā et rursus h̄ motus aliū: et hoc itaqz mō quoque quād fecit facit quod motū et iā aere et iā humido. Similiter autem oportet opinari hoc et in alterationē: nam quād tale factū est a calido p̄ximū calefacit et hoc distribuit vīqz ad p̄ncipiū: quare et iā quo est ētēre quām est alteratio quidā sīm actū sensus necesse est h̄ accidere: ideo passio est non solū sensitūbus iā sensitūbus sed quietēcentibus et in profundo et superficie: palam autem quād continue sentiam⁹us aliquid. Transferentibus enim sīm sensum sequitur passio velut de sole ad tenebras: accidit enim nihil videre propter adhuc subsistētē motū sī oculis a lumine: et si ad vīnu colorem multo tpe aspiciamus aut albi aut viridē eiusdem modi videtur ad quodcuqz vīsum permuteamus. Et si ad solē prospicentes vel aliquod splendidū conluserimus: obseruantibus quād uidetur sīm directio nem quād accidit vīsum videre p̄imum quidem huiusmodi colorē donec permuteatur iā pumiceus deinde iā purpureus: quoque quād in nigrū veniat colorē et euaneat. Et ab his que mouentur aut permuteantur velut a fluminib⁹: maxime autem ab his que citissime fluunt: videntur. n. quietētā moueri. Sunt autem et a magnis sonis obsurde sc̄entes. Sunt autem et a validis odoribus diffūle odoreantes similiā: hec itaqz manifeste accidit h̄ modo. Quod autem sensitū cito et modicas diffērentias sentiūt: signū est quād in speculis accidit: de quād eodē insensit vīqz considerabit prius et dubitat̄ aliquid. Similē autem ex ipso manifestū quām quādmodū vīsum patitur sic et facit aliqd. In speculis enim valde puris quād menstrua supuentib⁹ mulieres inspiciant iā speculū fit superficies speculi sicut nubes sanguineae. Et si quidē nouū sit speculum nō facile est abstergere huiusmodi maculam: si vero vetus facile. Lā vero ut dixi mus quoniam nō solū vīsua patitur aliqd ab aere sī et facit aliqd et mouet quādmodū sp̄ledida. Nam vīsus sp̄ledidoz et habētū colores: oculi quidē igitur rōnabilis quām sunt menstrua afficiuntur: sicut et alia pars quālibet corporis: etenim natura existunt plenū uenarum. Ideo cum sunt menstrua p̄pter turbationē et phlegmasiam sanguineam nobis quidē que oculi differentia incerta est: inest autem: nam eadē nā seminis et menstruationis. Aer quoque nouetur ab ipsis et eum qui iā speculis est aerē continuū existentem quād quād facit et talem velut ipse patitur: hic vero speculi superficiem: quādmodū. n. vestium que marime mente sunt citissime equitantur. Nam purus diligenter monstrat quicquid excepterit et preferit minimos motus: ea vero eo quād planū sit quādētū quād tactum marime sentit. Quād vero intelligere tāquā attractionē esse aeris tactum et tāqz extensio nem et ablutionē propter mundiciam uero manifesta sit qualitētū sit. Non exēdi uero celeriter ex nouis speculis cā est quād purum sit et planū serpit enim per huiusmodi iā profundi: et omnino magis in talibus. Nam eo quidē quād purus ē iā p̄fūclū: eo autem quād planū omnino: uero non immanet quām non sit subīt macula sed superficie tenus magis: quām quidē igitur et a parvis differe tūs sit motus: et quoniam celeres sunt sensus: et quād non solum partur sed et cōtrafacit colorum sensitūs manifelū ex his. Attestantur autem his quād

dicta sunt et que circa vina et circa pulmata eveniunt. Nam quod preparatum est oleum citro accipit proximorum odores; et vina hoc ipsum patiuntur. non solus enim ex quo que immitur vel commiscetur; sed et ex quo prope vala ponatur vel nascuntur recipiunt odores. Ad eam vero que ex principio est considerati onem ponatur vnu quidem quod ex his quod dicta sunt patet; quod recedente sensibili extrinsecus immanet simulacra que sensibilia sunt. Adhuc autem quod facile decipiuntur circa sensum; qui in passionibus existimus; alii autem in aliis veluti trepidus timore; et qui amantiam amoerentia ut videantur a modica similitudine hic quidem hoste videre ille vero dilectum; et hoc sicut quod passibilioris quis fuerit: tanto a minori similitudine videtur; eodem modo et in ira et in omnibus coepientibus facile decipiuntur omnes; et magis sicut in passionibus magis fuerint. Ideo et sebicitantibus interdum aia lia videntur in parietibus a modica similitudine linearum compositarum. Et huiusmodi aliquando decertant in passionibus sic ut si non rebementer laborant non lateat quoniam falsus; quod si maior sit passio et mouentur ad ipsa. Causa vero ut hec accidentia esse: quoniam non sicut eandem potentiam iudicat quod principale est; et quo phantasma haec sunt; hoc vero signum est quoniam videt foli pedalia; contradicit autem aliud aliquid sepe adphantasia et permutatione digitorum vnum duo ut attame non dicimus quoniam duo: digitorum enim tactu vnius. Si vero esset tactus solus iudicari emus vnu duo. Dicenti autem est quoniam non sicut sensibile mouet apparent quilibet sed et quoniam sensus ipse mouentur si eodem modo mouet quemadmodum et a sensibili dico autem velut terra videtur nauigantibus moueri dum mouentur vnius ab alio. Ex his itaque manifestum quoniam non solum in vigilando motus a simulacris sunt et que extrinsecus et que in corpore sunt: sed etiam quoniam si passio hec vocatur somnus et magis tunc appetit. Sub die enim repelluntur dum operantur sensus: et intelligentia exterminantur: quemadmodum iuxta magnu ignem minor: et tristie et oblectaciones parue iuxta magnas. Dum vero quiete sunt super tant parua simulacra: nocte vero propter vacatio nem particularium sensuum et impotenciam agendi eo quod aterioribus ad id quod interior est fiat coloris reflexio: ad principium sensus et sensum tur et sunt manifesti sedata turbatione. Quod autem opinari tanquam modicas vertigines que in fluminibus referuntur sic motum vniuersitatem sciri contineat: sepe quidem similes: sepe vero dissolutas in alias figuris propter repulsionem: ideo post nutrimentum: et omnino existentes teneris velut puris non sunt somnia. Multus enim motus est propter causam que ex nutrimento est caliditatem: et quemadmodum in humido si rebementer moueat quod: quidam nullus appareret idolum: quicquid vero apparet quidem distortum: aut olio ut appareat alterius modi quod sit: quod si quietat pura et manifesta idola. Sic et in dormiendo phantasma et reliqui motus quoniam prouenient a simulacris: interdum quidem quoniam rebementer sit qui dictum est motus exterminatur omnino: interdum vero perturbare apparent visiones et monstruosa: hec deteriora somnia velut melancolicis et sebicitantibus et violentis. Omnes. Nihilmodi passiones quae spumose sunt multum

faciunt motus et turbationes: sedato autem et discreto sanguine in habentibus sanguinem conferuntur simulacra motus ab unoquoque sensu vel simili facit somnia et apparere et videtur: propter ea quidem quae visu deservunt videre: propter vero quae ab auditu audire. Sunt autem et ab aliis sensitivis: ex eo enim quod inde progreditur motus ad principium putatur videre et audire et sentire. Quia autem visus interdum videtur moueri qui non mouetur: ut diximus: et quod tactus duos motus annunciat: eo quod unum duo videtur. Omnimodo enim quod ab unoquoque sensu dicit principium nisi alius dignior contradicat. Apparet quidem igitur semper: putatur autem non semper quod apparet. Siquid diuidicat non detineatur vel etiam mouetur proprio motu. Quemadmodum vero diximus quod aliqui propter aliquam passionem facile decipiuntur: ita dormientes propter somnum: et quia mouentur sensitiva et alia accidentia circa sensum: quare modicas habens similitudinem videtur illud. Quum enim dormuerint descendente plurimo sanguine ad principium condescendunt et mouent qui insunt motus: bi quidem potestate: illi vero actu. Sic autem se habent ut in motu: hic quidem supernatans ex ipso motus. Si vero corrumptatur hic et hinc: ad inuicem itaque se habent quemadmodum facti ramuli ascendentes in aqua liquefacti sale: ita insunt potestate: cedente vero quod prohibeat agit et soluto in exiguo reliquo sanguine sensitivis mouentibus habentes similitudinem: quemadmodum in nubibus que similes dicuntur hominibus et centauris cito permutata: horum autem vnu quod sicut dictum est reliquie eius quod in actu simulacri. Et abesse vero est verum dicere quoniam hoc quod Coriscus sed non est Coriscus: quoniam autem sensitibet non dicebat Coriscum: quod proprium et quod diuidicabat: sed per hoc illum Coriscum verius. Quod itaque sentiendo dicit esse hoc: si non omnino detineatur a sanguine: quemadmodum sensitivo hoc mouetur a motibus qui sunt in sensitiva. Et videtur quidem simile ipsum esse quod verum est: et tanta somni potentia quod facit hoc latere. Quemadmodum igitur sicut lateat suppeditus digitus oculo: non solus apparebit: sed et putabitur esse duo quod est vnum. Si vero non lateat apparebit quidem: non putabitur autem: sic et in somnis: si sentiat quidem quoniam dormit et passionem in qua est sensus dormitionis apparet quidem: dicit quoniam videtur quidem in ipso ut Coriscus: non est autem Coriscus. Sepe enim dormiendo dicit aliquid in anima: quoniam somnum est quod apparet. Si vero lateat quoniam dormit nihil contradicit phantasia. Quod autem vera dicimus: et quoniam sunt motus phantastici in sensitiva: manifestum est. Si quis attendens tentat memorare que patimur dormientes quidem et expergefactus interdum enim que apparent idola dormientia aspicit expergefactus esse motus in sensitiva. Quibusdam enim iuniorum et omnino propscientibus sunt tenebre idola apparent plura que mouentur ita ut relentur frequenter timentes. Ex his itaque vniuersis oportet syllogizare quod est somni phantasma quidem aliquod et in somno. Namque modo dicta sunt idola non sunt somnia: neque siquid aliud sensibus solitus videt

Sed neq; quod i softino phantasma omne. Nam priuū quidem aliquib; accidit et sentire aliquo modo et sonos et lumen et sapores et tactum laetum quideam et velut de longe. Nam eni in dor- miendo respicientes et mox excitati: quod debili- ter videbant lumen lucerne dormientes ut ar- bitrabantur expergesfacti statim cognoverunt q; niam lucerne erat: et gallorum: et canum debitum audientes vocē expergesfacti cognoverunt mani- feste. Quidā vero et respondent interrogati: con- tingit enim et vigilare et dormire simpliciter alte- tero existente et alteruz aliquo modo inesse: quo- rum nullum somniū dicendū. Sed neq; que- cunq; quidem in somno sunt vere intelligentie ppter phantasmata. Sed phantasma quod est a motu simulacroz quz in dormiendo sit et in eo et dormit: hoc est somnium. Nam vero quibusdam accidit ut nullum somniū viderint in vita: rarum quidez huiusmodi est: accidit tamē et his quidem omnino perseverant: quibusdaz vero et multis proiectis etate accidit quin primuz nul- li somnium viderint. Causaz autem quare non sit: simile aliquid oportet arbitriari: quoniam neq; qui post cibum dormitauerit neq; pueris sit somniū. quibuscunq; enī hoc modo consistit natura ita ut multa ascendat evaporatione in supe- riores locum: vel iterum deossum lata facit mul- titudinem motus conuenienter: istis nullum ap- parat phantasma: prodeunte autem etate nihil i- conueniens est apparere somnia. mutatione enī aliqua facta vel sūm etatem vel sūm passionem ne- cessariū accidere contrarietate hanc.

De divinatione vero que in somnis sit et dicitur accidere a somnis: neq; contennere idoneum: neq; sua- deri. Nam quod omnes quidē vel plures existimant habere aliquā significationē somnia praefat aliquā fidē tāquā ab experientia dictum. Et q; de quibusdaz in somnis sit diuina- tio non est incredibile: habet enim aliquā rationē. Idco et de alijs somnijs similiter vtq; quis arbītrabitur. Nullam vero rationabilem cām vide re sūm quā vtq; fiat: hoc decredere facit. Nam de um quidem esse mittentes cum alia irrationabi- litate et non optimis et prudentiis sūz quibusli- bet mittere inconveniente est: ablatā vero que a deo causa: nulla aliarum videtur conueniens el- se causa. De his que circa Herculeas colom- nas et quei boristene praevidere aliqua super no- stram videtur esse prudentiam inuenire originē horū. Necesse igit somnia vel cās esse: vel signa eoz que sunt aut accidentia: vel omnia: vel aliq; eorum: vel ynum solum. Dico autem causam q; dem vi lunam defectus solis: et laborem sebūs. signū vero defectus stellam subintrare: asperita- tem vero lingue febriendi: accidens vero aliquo ambulante deficere solem. Neq; enim signū de- sciendi hoc est neq; causa: neq; defectus ambu- landi: ideo accidentium nullum neq; semper si- neq; vt multum. Sunt ergo somniiorum hec q; dem cause et signa velut eorum que circa corpū accidunt. Dicunt quidem et mediorum grossi:

quoniam oportet valde intendere somnijs. con- ueniens enim est sic exsūmare: et artificibus au- tem considerantibus aliquid et phantibus. nam qui in die motus nisi magni fuerint et valde for- tes latent secus maiores q; in vigilando sunt mo- tū: in dormiendo autem contrarium: parui etenī magis videntur esse. Manifestum autem ex his que in somnijs accidunt frequenter arbitramur enim fulgura cadere ac tonitrua fieri: paruis so- nis in auribus factis. Et melle et dulcibus sapo- ribus perflui tenui phlegmata defluere: et ambu- late per ignem et calorem vhemener: paruo ca- lore circa quadam partes facto: expergesfactis autem manifesta hoc modo se habentia: quare quoniam omnium parua principia manifestum quonias et eritudinuz et aliarum passionū que in corporibus dicuntur fieri. Manifestuz ergo quoniam necessarium hcc in somnijs esse patie- tia magis q; in vigilando. At vero quedas qui- dem que in somnijs phantasmata causas esse p- piorum actuū cuiuslibet non est irrationalis. Quemadmodū enim debentes agere in actib; existente aut oīis agentes sepe recta hīs somnia intuemur et agimus. Causa autem quoniam pre- paratus exsūt motus a diurnis inchoationibus Sic rursus necessariuz est eos qui in somno sūt motus esse frequenter diurnoruz pncipū actuū eo et preparata sit rursus et eorum intelligentia in phantasmatis nocturnis. Sic ergo contin- git somniōuz quedam signa et causas esse: plurimā vero accidentibus assimilantur maxime et transcedentia omnia: et quorum non est origo si nobis: s; de nauali bello et de his que procul ac- cidentiū sunt: de his enim eodem modo se habere verisimile est: velut quando memorant de aliquā contingit hoc factum esse. Quid enim prohibet et in somnijs ita. Magis autem verisimile multa huiusmodi accidere. Quemadmodū igitur neq; meminisse de aliquo neq; signū neq; causa accidendi ipsum: sic nec ibi post euentū somniū videnti neq; signū neq; causa: sed hcc syntoma ideo: et multa somniōuz non euentūnt. Synto- mata enim neq; semper neq; vt frequenter sunt. Omnino autem quoniam et aliorum animaliuz quedam somniant: adeo vtq; misa non erunt somnia: neq; facta sunt huius gratia: de monia tamen: natura enim de monia: non diuina enim. Signum autem: valde enim stulti homines pre- uidentes sunt et recte somniantes: tāq; deo non immittente. Sed quorūcunq; quasi loquar natura est et melancholica: multum odas visioes vident. co enim q; sūm plurima et multisaria mo- ueantur cum theorematis existentibus in his: sic quidem rapiuntur contendentes. Nam quemad modū et dicitur si multa facias alias dispariter facias: et in his hoc accidit. Quoniam autem nō euentūnt multa somniōuz nūlī inconveniens. Neq; enim eoz que in corporibus sunt signo- rum et celestium velut aquarū et vento rūz. Si enī aliis rebementior isto accidit motū a quo futuro nō sit signū. Et multa sūulta bñ q; fieri ex pediebat dissoluta sunt propter alias digniores inchoationes. Omnino enī omne non sit quod futurum erat: neq; idem quod erat et quod fu- turum erat: verūtamen quidem principia dicer- duz esse a quibus non perfecta sunt: et signa et si-

gnata sunt hec aliquoꝝ que non sunt. De his vero somniis que non huiusmodi habent originem: sed dilationes vel temporibus vel locis: vel magnitudinibus: vel horum quidem nibil: non tamē habebuntur in seipso principio qui vident somnia: nisi prius sit ab accidente: tale utiqꝝ erat magis: quanto riam ut dicit democritus idola et defluxiones causans. Quemadmodum enim quum quis moveat aquam vel aerem hoc aliud mouit: et quiescente illo accidit huiusmodi motum prodire usqꝝ ad aliquid: illo quod mouit non presente. Sic nibil prohibet motum aliquem et sensum pertingere usqꝝ ad animas somniantes a quibus ille idola facit et defluxiones. Et quascunqꝝ pertingentes contingit magis sensibiles esse nocte: eo qꝝ que in die deferuntur: dissoluuntur magis: plus enim sine turbatione aer noctis: eo qꝝ sc̄lētiores sint noctes: et in corpore sacre sensum propter somnium. Ideo et paruos motus int̄insecos dormientes sentire magis qꝝ vigilantes hi vero motus phantasmata faciunt ex quibꝝ preuident futura de huiusmodi: et ideo accidit passio hec quibuslibet et non prudentissimis. In die utiqꝝ enī fierent et supervenientibus si deus esset mittens. Sic autem verisimile quoſlibet preuidere. Nam intelligentia horum non est curis affecta: sed tanqꝝ deserta et vacua ab omnibus et mota eis mouens dicitur. Et qꝝ quidem erratici preuident causa est qm̄ proprii motus non s̄stant sed longe proiecuntur: extra nos igitur maxime sentiunt. Quosdam autem recte somniantes esse notos: de notis maxime prudenter accidit: eo qꝝ noti maxime pro se int̄ucent solliciti sunt: queadmodū procul entes maxime cognoscunt et sentiunt: sic et motus notiorum. nonnotiores sunt motus. Melancholici autem propter vehementiam: queadmodū iacientes lōge bene connectant: et propter permixtionem cito habitum imaginatur ipsi. Quemadmodum enim p̄bilegidi poemata: et qꝝ furiosi sūt habita similia dicunt et intelligunt: veluti venerē et verem et sic copulant ad id quod longe. Amplius aut propter vehementiam non repellunt coruꝝ motus ab alio motu. Artificiosissimum autem index est somniorum qui potest similitudine inspicere: recta enim somnia iudicare cuiusqꝝ est. Dico autem similitudines quoniam similia accidunt phantasmata eius que in aquis sunt idolis sicut et prius dixim⁹. Ibi vero si multuoſiat motus non simul sit appetitio et idola veris promptus vero erit emphases iudicare: qui potest cito inspicere et sentire dissipata et distorta idolorum: quoniam est hominis vel equi aut cuiuscunqꝝ. Et ibi itaqꝝ aliqd potest similiter somnum hic. Motus enim impedit reatum somnum. Quid quidem igitur est somnus et somnium: et propter quam causam virumqꝝ horum sit. Amplius autem et de ea que in somnis diuinatione est dictum est.

Ti q̄ iaz dixim⁹ de hac virtute: secundū est de somno et vigilia. Et p̄mo utrū aproprieſetur anima vel corpori: aut utrūqꝝ: et cui parti aie attri buunt: et cui medro corporis: et virtū quodlibet ex anima libus habet alterā istaz ouaz virtutū: aut virūqꝝ. Somnus enim et vigilia describuntur multis modis. dicitur enim qꝝ somnus est sensus in potentia: non rerum existentium dormientium enim vider: quasi comedat et poter et fentiar p̄ omnes quinqꝝ sensus. Vigilia aut est sensus in actu. Et ex

Hic apparet qꝝ somnus est priuatio vigilie: quod enī est in potentia est priuatio eius quod est in actu. Et sensus qui est in potentia in somno quādōqꝝ contingit ut exeat in actu in somniis veris prenunciatiis mirabilis: et tunc sensus qui est in potentia erit nobilior sensu qui est in actu. sensus autem qꝝ est in potentia si fuerit falsus ē vīlis: et sensus in actu ē nobilis: eo: et vīlicet dicit Al. qꝝ sensus actualis ē corporalis: et potentiālis ē spiritualis. Corporalis autem ē nobilior apud sensus corporale. Spiritualis vero est nobilior apud comprehendens sp̄iale. simplex aut spiritualis est nobilior corporali. et sensus spiritualis nō solūmodo iuuenitur in somno sed etiam in vigilia apud p̄gregationē et adunationē triū virtutum: sicut diximus p̄m. Et ex his duab̄ de scriptiōnibꝝ apparet qꝝ he due virtutes sūt ecclē subiectio et sine modū et distinctionē: et qꝝ subiectū eaz ē virtus sensibilia comprehendēt: et qꝝ sūt omnes aie et corpori. actio enī aie sensibilis ē cōs anima et corpori: qꝝ nō agit nisi per instrumenta: et apparet qꝝ non dī attribui nisi virtuti sensus cōis: ex hoc quod dico. Impossibile ē. n. vt attribuantur virtuti nutritiū. plāte enī non habet somnū qū nō habet aut comprehendēt: qū non attribuat aie non comprehendēt: remaneat et attribuat aie comprehendēt et instrumentū. Atal enī instrumentū dormit: et qꝝ aīal dormiēs nō caret in somno aliqꝝ in instrumentis sensu: aut instrumentis motus: et cū h̄ neqꝝ fecit neqꝝ mouetur: scim⁹ qꝝ causa in somno ē qꝝ comprehendēt sensibilia recessit ab instrumentis illis ad interius corporis. Et qꝝ declaratū ē in libro de aīa hic ē virtutē sensibile cōm̄ oī sensuū que iudicat diversitatē et multitudinē sensibilia: scimus q̄ illud qđ recessit ab istis instrumentis ē sensus cois: et qꝝ quidditatē somni est introitus isti⁹ virtutis sensibilia communis in corp̄: et qꝝ vigilia ē motus istius virtutis ad sua instrumenta extra corporis: et idco somnus describitur ita: q̄ est quies mōne: et qꝝ vigilia ē continuatio moti et iste sermo magis demonstrat quidditatē somni qꝝ predicit⁹. Om̄ aut somnus ē introitus sensus cōmuni ad interius corporis manifestū ē: et signum eius ē qꝝ vigilanti accidit sile s. q̄ trahit per ipsū sensibilia et nō comprehendēt ea: et h̄ erit qū cogit. uerit maxime de aliquo: nīc enī cognoscit instrumenta aie sensibilia: et iducit cōm̄ sensu ad interius corporis et ad adiuuū idū cogitativa. virtus enī cogitativa viger apud quietē alioz sensu: et id comprehendēt homo in somno futura nō in vigilia: et ista virtus cogitativa iuuit p̄se tādo illud quod haber de imagine illius rei: et colat ipsam imaginatiū: vt sit p̄fēc̄ns in virtute cogitativa. Intentio enim que comprehendētur per cognitionē est sp̄ialis: et hoc non accidit alicui aīali nisi homini: q̄ non habet intellectum: et nō comprehendēt descriptionē et cortices rex: et signū eius est quia transfigit per noctituum et non cadunt et per vīle et nō querunt ipsū. Et etiā describēt somnus sic q̄ est ligamentū virtutū et confirmationē eaz: et qꝝ vigilia est dissolutio virtutū et debilitas eaz. in vigilia enim qꝝ sensus vīnuntur instrumentis accidit ei dissoluti a suis instrumentis propter fatigacionē et debilitatē: et qꝝ somnus ē abscondens hanc virtutē: accidit ei vt sit ligamentū istaz virtutū: q̄ acquirunt p̄ ipsū fortitudinē: et qꝝ ista fatigatio accidit instrumentis a passionibus extrinsecis. U. g. a labore et ab alio: ideo habet introitū i descriptione somni. et qū ista ē de scriptio somni: op̄oz et vt omne aīal habēt somnū habet at vigiliā. debilitas enī accidit aīali bus necessario: sed nō eodē mō. Quedā. n. aīalia habet quinqꝝ sensus: et ista habet somnium et vigiliā perfecte: et leticiā et tristiciā: et appetitū: et perfecte: et quedā habet alioz sensum: et ista habet somnū: sed nō ē omnibꝝ virtutibus: quum non habeat vigiliā in eis. et nō ē dubium q̄ perfectus somnus et gaudium non iueniuntur nisi in habitibus sensum cōm̄ perfectū s. in aīali bus habentibus quinqꝝ sensus: q̄ inulta carent

quibusdaz istorum sensuum: & tamen dormunt. U.g. cecus & surdus: & hoc enim est accidentale non naturale: & isti non earent sensu communis sed instrumentis per que sensus communi vident sensibilia: & quidam describerunt somnum & est illud quod sit per debilitatem virtutum sensibilium: & non omnis somnus sit ex debilitate virtutum sensibilius sit enim maxime a cogitatione in aliqua re: quando sensus communis profundatur ad adiuuanduz cogitationem: & non per debilitatem contingente: immo actio eius tunc cum alijs virtutibus fortior est & in vigilia: & signum eius & virtutes sensibiles contrahunt apud somnum interius est: quia homo quando cogitauerit in aliqua re difficultate contingit ei somnus: ideo & quibusdaz hominibz accidit simile morti. s. propter debilitatem virtutum extrinsecarz & per viu virtutum intrinsecarum in comprehendendo nobilis & vendendo spiritualia existentia in mundo: sicut angelos & celos & alia: quia sensus communis uno modo est vnus & alio modo est multi. est enim vnus sensus quia comprehendit omnia sensibilia quicq. & est multi quia habet multa instrumenta. s. oculum: nares & aures: & istud sentiens est subiectum somni & vigillie: & est vniuersale multis virtutibus sensus: manifestum est igitur & somnus & vigilia continent multas virtutes virtutum aialium. Et ideo dicit Ari. q. necesse est ut homo sit equalis inter has duas virtutes: & non declinet plus ad unam qd ad aliam; qm si declinauerit magia ad somnum & oportet hebetabitur sicut & instrumenta naturalia quibus agit. & si declinauerit ad vigiliam: corrumperuntur virtutes & instrumenta naturalia manifestum est igitur ex hoc cuius virtutis anima est somnus & vigilia. Et quia ista virtus necessaria habet subiectum propriu: illud est membrum in quo est ista virtus: prescrutandum est de hoc membro quid sit. Dicamus igitur quid iā declarauit et superius q. sensus cois est in corde: & q. cerebrum est vnus instrumentorum complementum hanc actionem secundum temperamentum existens in eo: & quoniam ita sit: & somnus est introitus cois sensus in interius corporis: manifestum est q. principiis istius morus est in vigilia a corde & finis eius ad cerebrum. In somno autem principiis eius est a cerebro & finis ad cor: & in rei veritate principiump eius in vitroq. est in corde: sed cerebrum est causa in somno quoq. modo magia q. in vigilia: & vniuersaliter virtus istoz est causa in hoc: s. cor est prima causa & cerebrum secunda: hec igitur duo membra communes habent has duas virtutes. Quare igitur accidit hoc duobz his membris apparet erit quod dico: quod: n. fuerit positus q. & omnis eius quod accidit omni aiali est calidum: aut frigidum: aut humidum: aut secundum: aut expostum ex eis: & posuerimus q. somnus est introitus sensus communis ad membrum quod est sensuum principium: & subiectum sensus communis est calidum naturale: manifestum est q. somnus sit per recessu calidi naturalis & contractio ne eius ad suu principiu: qd est cor: morus enim non accidit corpori nisi fin q. in subiecto: & iō virtutes non mouetur nisi fin suu subiectu: & qm hoc declarauit est q. contractio calidi naturalis ad interius corporis accedit per suum contrarium: quod est frigidu & humidu: quemadmodu expatio & morus ad extra accidit ei per calorem & siccitatem: necesse est ut non accidat ei hoc accidens apud somnum nisi propter frigidu & humidu que dominantur in cerebro: & vigilia accidit propter calidu & siccum dominantis in corde. Quomodo autem accidit ista contractio per frigidum & humidum declarabitur ex hoc quod dicam. humiditas enim innata est oppidare utras calidi naturalis in uenis & nervis & prohibet spiritus in uenendo ad sua instrumenta propria sicut nubes prohibent soles ad eos q. non potest venire ad extrinseci. frigiditas vero innata est mouere calorem naturalem ad suam originem: quia est contraria ei: & si non cor

ramperetur statim calor nalis cu hoc q. frigiditas etiā co stringit corpus ita q. reuertitur in minore qualitate: & iō elementum frigidum ē minoris quantitatis q. alia. Et testatur q. s. & hum. faciunt somnum illud quod accidit i multitudine somni quando comedit homo frigida & humida. Et hoc accidit spiritui naturali ex duobus quoz vnu est digestio cibi in cerebro & corde. Secundum autem est fatigatio que accidit in instrumentis sensus & calor naturali. Libus enim quando alteratur i sanguine cuius colamentum suerit ad cor: deinde ad vniuersaliter q. membrum corporis finis couenienter ibit ad cerebrum id quod puent ei. s. ps. hu mida & frigida: & quod membra aduenient nutrimentum humefacta & infriguntur magis q. ante: & maxime membrum quod naturaliter est frigidum & humidum: & ideo dum cibus quandoq. digeritur calidum naturale partitur etiam a cibo: & humefacta & infriguntur etiam nutrimentum enim uno modo est siccus: & alio modo est dissimile. Et sit enim in membris per decoctionem vaporis grossi: ex quibz turbatur spiritus animalis naturalis: & grauatur & mouetur contracte ad suum principiu quod est cor: & sic sit somnus necessarius. & quia cerebrum ē frigi. & humidu: & omnne membrum leditur in maiori parte per elementum qd in eo dominat: ideo somnus i maiori parte sit a cerebro: cu hoc etiā q. cor i illa hora. s. nutrimenti infriguntur calor eius: & q. infrigibilitate debilitabatur actio eius i cerebro in alijs membris. Somnus igitur accidit necessario propter debilitatem cerebri & cordis: & virtus ille est causa i debilitate sui corporis: & cerebrum in hoc sit fortior causa propter complexionem eius & causa debilitatis cor: ē digestio cibi: & ideo animal dormit dum cibus est i digestione & excitatur quando digestio complebitur: tunc enim curatur calor naturalis ex illa huiditate & vaporibz: & mouetur in venis & nervis ad extra corpus: & sic sit vigilia ad extra corpus: & sic vigilia & contractio calorū naturalis in hora digestione habet aliam causam. anima enim quia est una uno & multa alio modo ideo habet in istis virtutibz operationē per congregationem cor: quoniam igitur necessaria fuerit sibi aliqua actio reduceri instrumenta quibus virtutur in alijs actionibz ad istā actionē ut vigeat in illa actione: & ideo calor naturalis apud digestione cibi reuertitur ad actionem virtutis nutritive: & hoc erit i interioriori parte corporis. Et ista est una causarum pp. quas sit somnus ex fatigacione: habet enim duas causas: quaz una est ex genere istius: quoniam quādo calor naturalis fuerit sparsum & diminutus per motum in loco & motum comprehensionis s. sensus statim anima mouebit ipsū i profundum corporis ut agat per illū in reliquo postrem nutrimenti: & sic augmentatur substantia eius & acquirit aliquid aliud loco e. quod est dissolutum ab eo. Causa autem secunda est: q. quando morus sparserit calorem naturalem: tunc calor remittetur & eliminetur & aggrauabitur propter frig: & sic contrahitur ad suu principiu ut expellat a se comprehensionē accidit. Somnus igitur in uanis nōliter accidit propter transmutationem calorū naturalis in quantitate & qualitate. In cibo enim transmutatur per humidu & frigidum. In fatigacione autem transmutatur per diminutionem humi. & fri. quare autem accidit hoc aiali est propter necessitatem. hec enim corpora q. de necessitate accidit ei fatigatio & labor apud motum & nutritur: ideo indigen somno propter quietem & necessitatem nutritimenti. Econuerso corporibus celesibus ista. n. q. non fatigantur neq. nutritur non indigent somno. Quid igitur sit somnus: & cui parti anima attribuitur: & cui membro corporis: & quoniam et quare declaratum est: & post hoc determinādu de natura somniorum: & q. est sui generis de comprehensibz diuinis que non acquiruntur per acquisitionē hominis. Dicam⁹

Igitur istaz priectionum quedam dicitur somnia; et quedam diuinatioes; et quodam prophetie; et quodam hominum negotiis ista et dicunt ea accidere casu; si negare ea est negare sensata; et maxime negare vera somnia. nullus n. homo est qui viderit somniu[m] quod non enunciauerit ei aliud futurum; et quod homo experientia viderit hoc multo tempore videbitur quod hoc non accidit casu; si essent aliter; et illi alle copiae huiusmodi sunt visus; tamen sicut valde famosus est ea que sunt famosa apud oculos; aut sunt necessarie fini totius; aut fini parte. Impossible est ut famosus sit falsus fini totius; et sermo de istis oibus id est; et sermo de quidditate somniū sufficeret quod est eorum non differunt nisi his magis et minus; sed fini differunt fini nomina; propter h[abitu]m vulgi dicit. Dicunt n. quod somnia sunt ab angelis; et diuinatioes a demonib[us]; et propheticus a deo aut cum medio aut sine medio. Et A[dam] nō fuit locutus nisi nisi de somniis. Dicamus ergo quod somnia sunt duobus modis; aut vera aut falsa. et considerandum cui prius animé attribuitur videris isto modo r[ati]onis; que est causa agens veriunq[ue] istorum modosum; et quare sunt somnia vera; et quod sunt et quid sunt et quot modis; et propter quid sunt propria somnia; et quare quidam somniant vera in maiori parte; et quidam non; et quidam falsa et quare quidam interpretantur in maiori parte; et quidam non. Dicamus quod dormiens sentit se videtur et audire et olfacere et gustare et tangere sine aliquo extrinsecu scilicet; necc est ut intuitus istius somniu[m] est finis eius in vigilia; et quod mox in vigilia ictip[er] a scilicet extrinsecu et puenit ad virtutem rememoracionis quod est in quinto ordine necesse est ut principium est ab hac virtute; sed quod virtus rememoracionis et cogitationis non agit in somno sed attributus imaginatiue. Ita n. virtus est semper in somno et in actu continua et in trahacione est una imagine ad aliam imaginem. quodammodo ictip[er] facit h[abitu]s de ictiis quod sunt in rememoracione; et quodammodo de passionib[us] quod sunt in sensu corporis et quodammodo occurrit iterum et recipit intentione illius rei quam imaginatur a suo principio extrinsecu ut post declarabimus. et manifestum est ex his oibus quod somnia debet attribui virtuti imaginatiue sive fuerint falsa sive vera. quod autem accedit quod in somno videt homo quod sentiat per quod sensus absque eo quod ibi sit aliquod sensibile extrinsecu; hoc accedit per sensum mortuorum et quod est in vigilia. In vigilia n. sensibilia extrinsecu motu sentiuntur; et sensus coquuntur et sensus coib[us] mouebit virtutem particularē; et sic accedit quod homo comprehendet sensibilia; si non sint extrinsecus; quod iterum est sive in instrumentis sensu et idcirco est iterum sentiuntur ab extrinsecu sive ab instrumento. et sive huius accedit habebit timorem; et sermo propter iterum imaginacionis in istis dispositiōib[us]. mox n. virtutis imaginacionis iunctus est in somno; quod est soluta et ligamentum virtutis cognitionis; et propter debitatem illius virtutis sive cogitationis et instrumenti et habebit timorem accedit eis tale accidentes. Omnes autem somnia sive vera sive falsa attribuuntur virtuti imaginacionis; declaratum est. De causis vero istorum duorum modorum somnia declarandum est. Dicamus igitur quod somnia vera emittant aliquid esse; cuius est habendum apud nos nāliter ante istam cognitionem et est in hora cognitionis in maiori parte non enim; et ista fides quam habemus post ignorariā non acquiritur ex cognitione p[re]cedente neque post cogitationem; sic etiam acquiritur cognitionis habitus ex p[ro]positiōib[us]. Declaratum est. n. i posteriorib[us] quod cognitionē credunt et intellecta antecedunt nāliter duo modi cognitionis sive agens et p[ar]pas. Sed manifestum est quod ista cognitionē que acquiritur in somno non antecedit modus agere; virum aut precedat et modus preparans h[abitu]s cubitacionē. et quod ista cognitionē est acquisita post ignorariā; et acquisita postea erat in potentia et sine aliqua cognitione antecedenti; manifestum est quod modus acquiritur sicut prima p[ro]positiones acquiruntur

et quod ita sit necesse est ut agere eas sit idem et eiusdem generis; et quod est ex parte in actu h[abitu]s agere quod est de genere illius rei quod est ex parte in actu; neutrum est ut facies illa cognitionis sit intellectus in actu; et iste dat principia universalia in rebus speculatoriis; cuius esse declaratum est in libro de anima hec n. due rationes sunt eiusdem generis; sed tamē differunt; quod in cognitionib[us] vultus dat principia universalia facientia cognitionis illius quod erat ignorantia; hic autem in somno dat cognitionem rei ignorentie in medio; et ideo ostendit hic magna p[ro]scrutatio et locus administrationis; quoniam si hoc potest dare; utrum hoc possibile est ei in omnibus generibus; aut tamen in quibusdam manifestum est n. quod somnia non sunt in rebus speculatoriis; sed in rebus futuris; et ideo iste modus rationis large valde est nobilis; et attribuit principio nobiliori sive principio voluntatis; immo est a re diuina et ex p[ro]fecta sollicitudine circa hominem; et quod p[ro]p[ter]a ita h[abitu]s modus rationis; attribuit deo et rebus omnibus sive angelis. Et ideo dicit Socrates rocinatio hoib[us] Athenez; homo: ego n[on] dico quod vestra scientia ista diuina sit falsa; sed dico quod ego sum scientiam humana. Reuertamur ergo et dicamus quod quid datur istius cognitionis est intellectus liberatus a mā; et est declaratum in prima philosophia quod iste intelligenter abstracte intelligitur naturas universalibus et non dant nisi si mille eius quod habet; impossibile est ut dent intentionem individualis quod nō habet nam comprehendendi intentionem particulares et illae formae universalibus non individualis nisi per mām; et si intelligenter abstracte comprehenduntur individualia non necessario est sicut materialia; et tunc nō ageret nisi finis coactus. Et quod intelligentia agens ista formam individualē reposiit in loco proprius et in modo hominis; et unius individuo modi; videlicet enim quod homo nō comprehendit de istis in somno nisi ea quod appropianunt sibi aut sua propria aut sua cūtatis; questione n. hec est in duabus locis sive quomodo acquiruntur particularia a natura universalib[us]; et quare hec sunt propria particularibus propria hominis. sermo enim de istis quoniam sit valde difficultas tamen rectius est peruenire ad hoc finem quod possimus in natura nostra. Dicamus igitur quod res sacre; quod sunt individualia substantiarum; et quod quedam sunt individualia accidentia. Individuum autem sive quedam sunt individualia substantiarum compositarum; et individualia substantiarum compositarum; aut sunt habentia animalia et vegetabilia; aut nō; sicut mineralia et sibi similia. Accidens vero quedam sunt accidentia existentia in individualibus substantiarum complicitū; et quedam sunt accidentia existentia in individualibus complicitū; aut in habentibus animas; aut in carentibus eis; et videris isto modo duo r[ati]onis; aut est per naturam aut per voluntatem. Individualia autem substantiarum omnia sunt terminatae causas agentium quod nullum individualium substantiarum inveniatur casu. Declaratum est. n. i libro de gratiōe et corruptione et gratiōe. prius eloquuntur transformatione partium eorum et iuste est ordinata et conservata per motus corporum supercelestium; et per hoc fuit possibile ut equa liter esset gratiōe et corruptione prius eorum et ut remaneret spiritus; et sicut declaratum fuit illuc quod corpora solidissima prius que sunt in elementis sunt determinatae in esse et sunt determinatae terminatarum causarum per motus corporum supercelestium et per motus elementorum que currunt ordinabiliter; et declaratum est in libro de animalibus et vegetabilibus quod in individualibus animalibus et plantarum sunt determinatae in esse et determinatae causas; sicut gnathibus aut per semina et intelligentia agentes; et nō gnathibus vero per elementa et corpora celestia et intelligentia agentes; et quod ista individualia habent determinatum esse neesse est ut natura eorum sive intellecta ab eo formam abstractam cuius proportionem ad illam est sic ut p[ro]portionem formae artificij ad artificium. individualium autem accidentium vel accidentium quodam sunt entia a causis naturalibus; et quedam a voluntariis et naturalibus. quod ictip[er]

stis fuit casu. s. i. vitroq; genere nati & voluntario non habet nam intellectu quod non habeat causas terminatas: t. id est possibilis ut hoc sciat ista futura nisi modo accidentali; modus autem sedis accidentiali determinatae carum necessario habet nam vultus intellectu quod est per se est ex eo. Necesse est enim illud quod essentialem scit habeat causas existentes essentiale, et quod illuc suae causa existentes essentiale necesse est ut sint intellectu apud nam vniuersale. sicut fuit intellectu a nobis: sicut nos est ista idem una futura non possunt sciri a nobis per argumentationem. s. i. eis quod vultus sunt a remoto in tempore & loco: t. quod ille causae sunt non determinatae cum apud nos ibi se sint determinatae esse. Nos. n. non comprehendimus istas causas nisi large: t. iterum ordinis quod nos comprehendimus ex his: t. quod sunt determinatae apud nam intellectu quod tenet recipit per intellectum: t. quod mouet sicut instrumentum mouet a parte artificis. sicut n. ordinis multiplices fore possunt t. id vultus est quod nullus idividuum sit essentiale a non nisi per scientiam annunciatum: quoniam instrumentum artificis sic dicitur. non mouet nisi finis artificis. De eius autem quod sit voluntarie illa quod sunt essentiales determinatae apud nos: aut finis motus natus: aut finis motus positus a legi: necesse est etiam ut sint determinatae apud nam ibi sunt ignorantia apud nos: t. astronomi non dat ad iudicandum res futuras: nisi quod explicitam scire de coporibus celestibus causas per prius genitio cuiuslibet idividui modorum specierum. hoc n. posito non est inopinabile ut intelligenter abstracta det aie imaginariu[m] vultus ibi idividui facti. s. intellectu sue causae: t. alia imaginaria recipiat ipsum particularum finem est in materia: t. tunc forte recipiet idividuum ibi intellectu: aut suu sile: t. quemadmodum dat pfectio aitales vniuersales: t. materialis recipit eas priuilarum: ita habet pfectioe ultimam aie imaginariu[m] per vultus et imaginaria recipit ea particularer. Declaratur enim quod intellectu agens dat primas perfectiones virtutum aie particularer et particularium. q[ui]dam scilicet: t. virtutis imaginariae. Dato. n. vel rimarum pfectioe i. cuius est res sensibilis. In hac autem comprehensione non spiritualiter quod sit in somno illa dat aie postremam pfectioem et quemadmodum medicus enunciatur quod accedit copi sensuorum et aie i. alio tempore terminatio per duas ppositioes: quae yna est vniuersaliter intelligibilis: t. alia particulariter sensibilis: ita ista enuntiatio coponitur ex vultus quod dat ab intellectu et ex iteratione particulari sicut illi vultus. Quare vero hoc non comprehenditur ex ista particulari sed nisi illud quod est, prout suo tempore: s. suo loco: t. corpori et suis habebit absque alijs particularibus coitetur: eius in illa non vultus habet quod necessarium est ut h[oc] habeat in hac comprehensione alterum modum genere cognitionis quod antecedit fidem. s. cognitionis proprias. i. cognitionis imaginarii imaginarii formae: t. id est antecedere fidem: t. hoc non potest acquirere ista cognitione nisi in idividuis quod sunt pfecti: t. maxime illa idividua circa quod habuit magnam sollicititudinem: de eius autem quod sunt ignorantia apud ipsos non potest acquirere scientiam. Ista. n. fides ibi non est necessariu[m] ut antecedat ea cognitione agere: t. tamen est ut antecedat ea cognitio proprias. Quare vero virtus imaginarii in maiori parte non idividet veram iterationem idividuale quod est sub illo vultus quod dat intellectus sed inducit iterationem sicut illi: sed accedit quod res sensibilis habet duas formas. s. spiritualis et forma sicut est corporalem et forma rei sensibilis non forma sicut: t. forma sicut est magis sicut quod est magis. propterea non vniuersaliter sicut forma vere rei: t. id est imaginariu[m] recipit intellectu per plus potius in spiritualitate: t. quandoque recipit ea coporaliter et sic videt hoc in somno ipsas formam non suu sile. Quare vero ista comprehensione est propria somni: est quod alia est vna in subiecto et multa finis vultus: ibi quod vultus alio modo virtutum debilitate est vultus alteriusmodi virtutum. U. g. q[ui] vultus comprehenditur extrahit debilitatem in comprehensione intrinsecas: t. quando vultus virtutib[us] mouetur debilitas virtutis comprehenditur: t. si multicerum quod vultus virtutib[us] iterius debilitas facit. U. g. q[ui] vultus imaginariu[m] debilitas est cogitativa vigorat et ecouerfor: t. quoniam alia oculis finis aliquod genus istoz aut finis alio modo specie vultus.

noceat i rebus futuris. Atres autem operatiue existimantur est qd possint acquiri in somnio; scie autem speculatiue remoto est vir accidentia huius in eius. hoc non namque huius ad coprehensionem scienciarum speculatiuum habita est; sed si hoc comprehe-
deretur eas sine propositionibus; tunc ille propositiones esset occi-
sio; et non volunt hoc; et velut si aliquod intellectus de intellectis
scienciarum speculatiuum acqueratur non erit actualiter raro; et sicut impossibile est ut ipius sit ars speculativa; nisi aliqua
ponat hic est aliquem modum homini qd preprehendat sciencias specu-
lativas sine disciplina; et isti homines si sunt; equi uoce sunt
homines; immo magis videtur angelii qd homines. Sed hoc vi-
detur impossibile ex quod dico; cognitio n. speculativa una
est in se non diversa; sive fuerit scita p disciplinam; sive non dis-
ciplina. Et si esset scita p virtutem; tunc disciplina non esset adequa-
tiva nec necessaria diffinitione est; et sic sumus iter duos; aut ut
dicamus qd ista cognitio equi uoce dicitur cognitione humana
aut vir coecadim qd eadem res iuenit p causas diuersas; et huius
respectus rei ad suos casus quibus constituitur non erit incella-
rius et omne huius est impossibile. dicere autem qd possibile est ut imma-
ginea rei speculativa acquiratur ab aliquo modo homini
huius coprehensionis impossibile est; quoniam acquisitione ea huius modo est
superflua quam id acquiratur ab hoie in modo pfectiori; nisi aliquis
dicat forte qd iste modus coprehensionis est. pphus eius in quibus
est possibile vir addiscatur sciencias speculatiuum; sed si isti sunt; equi
uoces sunt homines. De somniis autem veris; et propter quod sunt; et
quoniam dicuntur esse. De causis vero somniorum falsorum dicens est; et
ista somnia vel sunt a dubiis causis; quae vna est ab actione vir-
tutis imaginatricis apud somnum i passibili remanentibus in
sensu cōi de sensibiliib⁹ extremitatis et ab actionib⁹ isti virtutis
i intentiōib⁹ depositis i virtute rememorativa et cogitativa
de illis rebus sensibiliib⁹ motu. n. isti virtutis. f. imaginativa
spē i thesauro isti virtutis. f. cogitativa et remediativa et the-
sauro sensus cōsiderationis. Lā autem sc̄a est desiderium nāle sicut. Hic nā-
braurū quoniam desiderauerit aliquid est aut non cōtinetā ē facere si
milititudine formae illius rei desiderare; et illa dispositio desideria
ta et pstare idolum illius rei; et id quoniam desiderat mulieres vir coi-
re; et habentes suis videtur ibi seruare aquā; et huius genere sunt som-
nia que significant apud medicos dominum humorū i corpore. U. g. q. videtur ignis significare dominum cholericam; et
somnia aquā significare dominum phlegmatizem; et differen-
tia inter istas formas et veras in somniis est qd aīa mi-
ratu i somniis veris; et est tamen quasi timida ab illo som-
nio; et admirata de illa spiritualitate subtili. de qditate
igis somniorum verorum et falorum et de causis accidentia-
rum suorum dictum est.

Eo autem quod est hunc quidem esse longe vite aeternius: sed aut breuis vite: et de vite totaliter loquutus est breuitate considerandum casus. Principium autem consideratum non necarunt, propter ex eo quod est dubitare de ipsius non enim est palmarum alterius: aut id est quia oibus aeternis et platis est quod est hunc quidem esse longe vite aut breuis: et platus has quidem parci ipsius has autem multum durabile habere ritum. Adhuc autem utrum eadem quod est longe vite et quod est finis nam sana natura permanet: aut separata sunt: et quod est brevis vite et laguerosa aut haec quidem quod est laguerosa appropinquat laguerosa haec nam corporibus quod est brevis vite: haec quidem autem nihil probabit laguerosos esse longe vite existentes. De somno quidem igitur vigilia dictum est hunc: de vita autem et morte diecum est posterius. Sicut autem et de laguore et sanitatem quatinus adiacet nali philosophie. Nunc autem de ea est quod est: hunc quidem est longe vite: sed aut brevis vite sic dictum est postmodum. Sunt autem habentia differentiam hanc: tota ad tota genitrix: et eorum quae sunt ratione species altera ad alteram dicunt autem genus quod dicitur: ut hoierum ad equum: lagiorum: sive non vite genitrix hoierum: quod est equum: sive speciem aut hoierum ad hoierum. Sunt enim et homines hi quidem longe vite: hi autem brevis vite alteri haec altera loca distantes: quod est longe vite et calidissimum longioris vite: aut in frigidis brevioris vite: et habitu tui aut est in locis differentiis. Sicut aliquis que hac differentiam adiuicet. Quod autem accipere quod facile corruptibile est non continentem: et quod non est facile corruptibile. Ignis et aqua et haec cognata non habentia eadem virtute existunt genitrix et corruptio eius alia. Itaque et quilibet alioque ex his entia et constituta principiare hoc nam ronabile: quocumque quidem posita ex multis sunt ut domus. De aliis quidem igitur altera ratio. Sunt nam et probantur multis existentes: et scia: sanitas: et eruditio: et corruptum etiam non corruptis susceptimur: haec sunt ueritas: et ignoratio quidem corruptio remittens et eruditio: scie autem oblitio et decipio: haec accidens aut sequitur non libenter alioque corruptibile. Corruptus enim aeternus corruptus et scia et sanitatis quae in aeternis. Propter quod est de aia ronabilius quam utique ex his. Si enim est non aia non quae aeternum scia et aia in corpore: erit utique ipsius et alia corruptio pateretur corruptio et corruptum corrupto: copore: itaque quia non videtur talis existere: alio utique habebit ad corporis corruptionem. Sunt autem utique quod dubitabit ronabilitate utrum est ut incorruptibile erit quod corruptibile: ubi ignis sursum ubi non est contrarium. Corrumperuntur: non que quidem existunt utique haec accidens: et illa corruptus intermixtus. Hoc etiam ab iniunctis accidens aut nihil alioque et substitutus corruptus per nullum subiecto pasci dicari videntur. Quare cui non est contrarium: et ubi non est impossibile utique erit corruptus. Quid non erit corruptus: si etiam quidem corrupti accidit solis: haec non existit aut totaliter: aut haec. Aut haec quidem non est possibile aut calidus: aut rectus: aut rectius: aut albus: erit nam passiones separe. si igitur quae sunt fuerit factum et passuum: hoc quidem spacio: haec autem patitur: impossibile non est mutare. Adhuc si necesse est profundum sacere: profundum autem haec: ex quo non est pmutatio profundi aut relige poteris. si autem de ex

pellit qd actu huius: et si hoc corruptibile vtiqz sit aut sit: aut nō: s; a p̄tinēte corruptib; siqdem sufficiens ex dictis si aut nō supponere oī qd iste aliqd actu contrariū et supfluū sit: pp qd t minor flāma p̄burit a multa fum accidēs: qd alimētū qd illa in multo tēpore cōlumit: p̄sumit h multa flāma citrō: pp qd oī sp i mōtū sit t fuit aut corruptū tur. Cōtinēt aut cooptat: aut cōtraopat: t p̄ p̄ h trāposita durabiliora qdē fuit t paucioris duratiois nā: eterna aut nūlqz qbusctiqz contraria erit: cōfessi. n. mā p̄trariū h. Quare siqde cī qd vbi: fm locū p̄mitat. Si aut qz: fm augmētū t decremetū. si aut p̄fisiō: alterat. Erūt aut neqz maxima icorruptibiliō: equiue. n. homine breuioris viterneqz parua. epeteia. n. multa entomoz neqz plante totaſt aialib. Epeteia enī que dā plātaqz neqz sanguinē habetia. ap̄lī. n. durabiliō quo rūdā lāguinē habetū: neqz exāguia malakia. n. epeteia qdē exanguia aut neqz q i terra eteni plante epeteia sit t aialia gressibilis: neqz q i mari. Etenim ibi que breuiis vite t ostokura t malakia. oī aut longissime vite sunt: vt palma t cupressus: t in sanguinem habentibus animalib' magis qz i exāguib': t in gressibilibus qz i aq̄ilib': qre t cōbinatib' i lāguinē habetibus t gressibilis qz lōgissime vite aialiu s: vt hō t elephas: t vtiqz qdē maiora: vt ad plus ē dicere minoirib' lōgioris vite: eteni t alijs accidit his qz lōgioris vite: t magnitudo sic dicit. Cā aut oī bis oībus huic vtiqz qz p̄tēplabif. oī. n. accipere qz aial ē nā hūidū t calidū: t viuere tale. Senect' aut frigida t siccā: t qd morū: vī: n. sic. materia enī corporo existētib' h calidū t frigidū t siccū t hūidū. Necē igis senectētia dīscari: pp̄ter qd oī nō facile desiccabile ēē humidū. Et pp̄ter h p̄nqua p̄tibilis. Cā aut qz acris: aer autem ad alia ignis: ignis aut nō sit putrefact: neqz rūfū pauētū oī ēē hūidū. facile siccabile. n. qd pauci: propter qd t magna t aialia t plāte vt vī ē dicere lōgioris vite quēadmodū dicit ē p̄tū. rōnabili. n. maiora plus habere humidū: non solū aut pp̄ h lōgioris vite: due. n. cāe qd qz: t qd qle. Quare oī n̄ solū multitudinē ēē hūidū: h t calidū: vt neqz facile p̄gelaabile: neqz facile dīscabili sit: pp̄ hoc hoies lōgioris vite magis qbusdā maioriib' lōgioris vite desicciōs multitudine hūidi si pluri rōne excedat fm qle qz desiccat fm qz: t. Est aut aliqd qdē calidū p̄gue qd simul facit nō facile siccabile: t qd facile frigidabile. Quēdā aut aialiu hūi humore: ideo oī sūmū ēē non leniter aut corruptibile: neqz supfluū. Intermit enī qd̄ tale: aut lāguore: aut nā. Contraria aut supfluatis vī: t corruptiua: h qdē nā: h aut p̄cule. Propter qd coitūa t m̄ltisperma senectūtio. Sperma enim supfluū t ampli delicit emittit: t pp̄ h mulus lōgioris vite eqz t asino ex qb' geni' ēēt semelle masculis si coitū sint masculi: pq qd t paseres masculi breuioris vite femellis. Adhuc aut qcūt laboriosa masculorum pp̄ter laborē senectūt magis: desiccat. n. labo: se nec' aut siccā ē. Nā aut t vt ad oē ē dicere masculi semellis lōgioris vite. Cā aut qz calidū aial masculis ēēt femella. Cādē aut i calidū lōgioris vite sit qz frigidis locis pp̄ eadē cām: pp̄ quā qdē t maiora t maxime notabilis magnitudo aiali-

uz frigidoz fm nām: pp qd t se: p̄tēt t faure t solidata magna in calidis locis t in rubro mari ostracoderma: augmentēt calida humiditas cā t vite. In frigidis aut locis magis aqueū hūidū qd i aialibus ē. p̄pter qd facile cōgelabile: qre h qdē nō fuit oī aialium q̄ pauci lāguinifant sā guinen habentium in his que ad aretum locis: neqz gressibilia in terra: neqz aquatilia in mari: hec autem fuit quidem: minor autem t breuiores vite: austert enī congelatio augmentū. Alimentū aut nō sumētia t plante t animalia corruptū. Cōlumit. n. ipm seipm: quēadmodū enim multa flāma coburit t corruptū paucā: eo q̄ alimētū consumat: sic nāle calidū primo digestuum consūmit materia ī qua ē. Aquatilia aut gressibilibus minus lōge viteron qz humida simplicit: sed qz aquosa: tale aut hūidū facile corruptibile: qz frigidū t cōgelabile de facilis t exanguis pp̄ idētē si nō magnitudine recōpenset: neqz. n. pinguedineqz dū: ce h. In aialib. n. qd p̄gue dulce: pp̄ qd apes lōgioris vite alteris maioriib' aialibus h plāta aut sūt qz lōgissime vite t magis qz i aialibus. p̄mū qdē qz aquosa minus: quare nō facile congeliabitia. Deinde habentes viscositatē t frigiditatem t siccā t terrestria existentia: tamē non habent facile siccabile humidum. De hoc aut quod est naturam arborum esse multum durablem oportet accipere cām. habent enim propria ad animalia p̄terquā ad entoma. Juvenes enī semper plante fuit propter quod multi temporis: semper enim altere germinationes: he autem senescunt t radices similiter: sed non si multi: sed aliquando quidem solus stipes t rami perierunt: alteri autem iuxta natū sunt. Qum autem sic furcint radices alie ex existente generant t sic semper manet: hoc qdē corruptū: hoc autē fatū pp̄ qdē longe vite: assimilantur aut plante entoma sicut dictū est p̄tū: divise enim viuunt t duo t multa fuit ex uno. Entoma autem vīqz ad viuere peruererant: multo autem non posse sunt tempore: non enim habent organa neqz facere potest ipsa principiū in unoquoqz. Quod autem in planta potest vīqz enī habet t radicem t germen potentia: propter quod ab hac ē per prouenit: hoc quidem nouum: hoc autem senescens modico aliquo differentia inesse longe vite sic quēadmodū que absplantantur. Etenim in absplantatione modo aliquo dicit: vīqz aliquis eadem accidere: particula enim quidaqz qd absplantatum. In absplantatione quidem igitur separatis accidit hoc: ibi autem per continuū. Lauta autem qua īest ubiqz principiū virtute existens. Accidit autem idētē in anima libus t plantis. In animalibus enim longioris vite maleculi vt in pluribus: horum autem superiōra maiora qz inferiōra: magis enī nānū masculis qz femella. In superiore autem calidū t frigidū in inferiore t planitarū que capite graues longioris vites tales autem que non epeteia: sed arborosa: supertius enim plante t caput radix est. Epeteia autem ab inscrūtū t fructū accipiunt augmentum. Sed de hoc quidem fm se in his que de plantis determinabitur: nūc autē de alijs aialib' dicta ē cā de magnitudine vite t dī vite breuitate. Reliquū aut nobis p̄siderare

de iuventute & senectute & vita & morte his n. de terminat finē ratiōnē habebit q̄ dā alib⁹ method⁹.

Tū hoc tractatu p̄fūrāt de causis lōgitudinis & breuitatis vite. Dicam⁹ igit⁹ q̄ p̄cessū ē h̄c eā casas natūrales in h̄is duob⁹ accidētib⁹: & q̄ omne q̄o attribuit aīaliā de generatione & corruptione crenento & diminutione & somno & vigilia & p̄lter de oī trāsmutacione nō attribuit nisi q̄uoꝝ qualitatibus. s. caliditati & frigiditati; siccitati & humiditati; non q̄ritati neq̄ ali⁹ quālari. U. g. grauitati & levitati; & nigredini & albedini: & hoc declarati ē i libro de generatione & corruptione. longitudo īq̄i & breuitas vite nō attribuit nisi h̄is q̄uoꝝ qualitatibus. & q̄i hoc posuit ē dicam⁹ q̄ lōgitudo & breuitas vite dicuntur multis modis: sicut fī coparationē ad genus. U. g. dicere quidē q̄ vegetabilita vītū sūt longioris vite q̄i aīalia; aut finē coparationē ad sp̄m. U. g. q̄ homo ē longioris q̄i rana: & q̄ palma. elongioris vite q̄i fucus; aut finē coparationē ad aliquā modū. U. g. q̄ habitātē in regionib⁹ calida & humiditatis sūt longioris vite q̄i habitātē in regionib⁹ frigidis & siccis; aut fī coparationē ad idūdū. U. g. q̄ fortes est longioris vite q̄i plato. H̄i igit⁹ positio: dicas q̄ declarati ē i q̄rto methodoz: q̄ generatio est q̄i virtutē actiue dominat̄ i generatiōe sup passiuas; & q̄ corruptio accidit exuerso. s. quādo passiue dominat̄ sup actiūas; & hoc sūt ita; q̄ quādo calor mēlaturus eūs frigideat̄ generato formā ppriam nāles; immo hec ē illa forma & būditas mensurata; ei siccitatē recipit formā & figurā dū: igit⁹ ēntē nālē habuerint dominū: due virtutes actiue sup passiuas cōseruantur suū cē: & quādo debilitatib⁹ tunc dominat̄ super illas virtutes alie actiue pprie alij enti: & sic corripet illud ens. U. g. q̄ calor naturalis q̄ mēsuratus ē cū humore naturali dī habuerit dominū: & humores nō accidit putrefactio: si īq̄i fuerit obliſis ad divergēndū illos humores; aut fuerit nimis intensus accidit illi calor extraneus corripens; & corruptio accidit vītū q̄i p̄positio naturalis que est iter virtutes actiue & passiuas ī vītū quoq̄ ēst fieri & estrinctor: & quādo magis illa p̄positio fuerit maior: tanto magis illud ens erit remotum a corruptione: & quādo minor rātio p̄pinq̄or corruptioni: & ī entia ī q̄bus dominantur multo aqua & ignis super mistione terre & aere sūt longioris vite & etiētē. In aqua. n. & igne sūt qualitates actiue fortes q̄i terra & aere: & in terra & aere sūt passiue fortes: & tale ens ē lōgioris prārente: q̄ista p̄positio nō destruit̄ ēco a parua trāsmutatiōe. p̄positio. n. naturalis iter virtutes actiue & passiuas quādo sūt magna nō destruet̄ nisi a magna trāsmutatiōe & lōgo rēpōre. Corruptio. n. nūlī aliud ē nisi putrefactio que sit ex debilitate virtutē actiue & debilitate passiūarū: & tū qui habet talē cōplexionē nō nīmē generantur ē cīs humore non digesti: aut humores cōbūti. Complexio. n. naturalis ē i p̄positio de naturali que est iter virtutes actiue & passiuas. Quando īq̄i virtus frigida actiua fuerit minor: q̄i debet p̄burēt̄ humorē: & quādo calida fuerit minor: accidit idēgitio & cruditas illa ē igit⁹ una cari per quā vna species est longioris vite q̄i aīalia & minus recipit occasiōes & infirmitates. Causa autē scđa ē vītū p̄positio nālis inter duas virtutes actiue ad iūicē: & p̄positio in ter duas passiuas ad iūicē in aliquo generatur alij spē: aut aliquo mō: aut aliquo idūdū si maior: q̄i alio genere aut alia spē: aut alio mō: aut alto idūdū: & p̄positio nālis quā habet aīalia & vegetabilia in hac trānsitione leſt vt calor: sit maior frigide: & hum. malor. siccio: vt dictū ē alibi animalia igit̄ & vegetabilia i quib⁹ dominat̄ calor & humiditas: & sīlī virtutes actiue sūt lōge vite: & corruptio accedit alib⁹ & vegetabilib⁹ q̄i careat altera vītū dūrā p̄positio: aut virtus q̄i amī q̄i iste virtutes actiue debilitā tur acciderit māe vt dissoluat̄ a forma pp̄ter maliciā dīge

stionis & q̄ualitatōis māe: & quādo būditas nō sūt mul̄ta in eis accidit q̄i aīalia & vegetabilia desiccent cito: calor naturalis innato est cōsumere būditatē quā sūt q̄. materia & nutritiū illūs: & q̄i būditas erit cōsūpta calor. coꝝ rūpet & dominab̄ siccitas & frigiditas: & quāto magis humiditas cōsumetur: tanto magis dominabit̄ siccitas & frigiditas. siccitas enī vītū est materia conuenient̄ frigiditati: siccitas humida caliditati. Modī igit̄ aīalium non diuerſatur i lōgitudine vite nisi finē diuerſitatē eoz i caliditate & humiditate: & i dominio virtutē actiuarū super passiuas: per has duas causas diuerſantur modī hominū & i diuidua vītū in vita. Corruptio autem contingit idūdū duob⁹ modis: aut naturaliter quādo calor naturalis cōsumit humiditatē naturale que ē i illo idūdū & dominatur in eo frigiditas & siccitas: aut accidēt aliter quādo in eis generantur de superfluitatibus digestiōis q̄i nā p̄test distingue: & sic accidit̄ eis infirmitates: & in istis nō dominat̄ virtutes actiue super passiuas: quoniam quando virtutes actiue naturaliter binā dominū i aliquo idūdū super virtutes passiuas: & non accidet̄ magna cā extirpēta contraria ex reb⁹ q̄ ināte sunt trāsmutare cōplicationē ex extirpēto: nec ē vītū corruptio isti idūdū sit nālī & postea iste vite nālē diuerſantur finē diuerſitatē i caliditate & būditatē. Ulte autem hominū vītū sequit̄ cordis p̄portionem complexionalē que est iter virtutes actiue & passiuas: & iter actiue ad iūicē & passiuas ad iūicē: & iō vidēmus multos homines quōꝝ membra i manifesta sūt forta & virtutes eoz magni: & contingit̄ eis egritudines mortales & morū iūntur ante senectutē: & vidēmus alios minoris virtutē & debilitōes venire ad senectutē h̄i regnū eoz: sit cōsimile: & signū eius q̄i cā longioris vite est abūdantia caliditatis & humiditatē cum dominū caliditatis super humiditatē: & vītū actiuarū super passiuas ē q̄i contrārum vite est mōs: & mōs nūbilī aliud est nisi frigiditas & siccitas: & quāto cā mōris est frigiditas & siccitas causa vite ē caliditas & humiditas: & ideo p̄plexio iūtenē est calida & humida: & sennū frigida & secca. & signū eius est q̄i qui multum coēt̄ parum viuent̄: & castrati plus viuent̄ q̄i non castrati: & senes qui habent multam carnem plus viuent̄: quoniam causa multitudinis carnis est caliditas & humiditas & propter paucitatem coēt̄ viunt multus plus q̄i equus: & femine plus q̄i masculi: & qui habitat in rēgōnib⁹ calidis & humidis sunt longioris vite: & hoc accidit̄ propter accidens. s. propter paucitatem putrefactio nīs: & serpentes qui sunt multe humiditatis & calorū sunt longioris vite q̄i serpentes qui sunt in loco calidis & siccis aut frigidis & siccis: aut frigidis & humidis: & similiter homines habitantes in insulis marinis sunt longioris vite q̄i habitantes in aegritib⁹: & animalia marina sunt longioris vite q̄i agrestia: & aqua marina calida ē & humida causa igit̄ conseruans animalia per se est abundanta caliditatis & humiditatē in sua complexione: & dominū actiuarū super passiuas. Lause vero conseruantes ipsi ex extirpēto sunt sex modi nominari: comedē & potus &c. & quando iste vītū homo habent̄ illa que habet̄ i sua complexione. s. illa duo predicta fī & scriptum est i arte conseruandi sanitatem necessario prolongabit̄ sua vītā & non accidet̄ ei nisi mōs naturalis: cuius causa est frigiditas & siccitas: & si nō vītū eis finē q̄i oportet̄ forte moriet̄ per dominū virtutē passiuarū super actiuarū quod est causa egritudinum materialium: & forte moriet̄ more nālī q̄i humors extraneus q̄i fuerit̄ sī corpore nō fuerit̄ valde malus. & accid̄ t̄ multis hominibus q̄i appetitus eoz nūlī cōuenit̄ suis cōplexionib⁹: quapropter vite eo rū elegānt̄ illi aut̄ i quib⁹ virtutes actiue nō dominant̄ sup passiuas moriunt̄ nō nūlī: & maxime q̄i vītū regimē nī p̄uenīt̄: & vītū q̄i caret̄ his duob⁹ p̄dictis nēcario

habet vitā breuer; et corruptio accidit eis cito duabus de causis; quaz vna ē plūptio naturalis humiditatē que est i corpore et dominio frigiditatis et siccitatis in eis; et b erit quido vniuersit rebus extrinsecis cōuenienter; et multo tamen accidit eis cum hoc mori nō naturaliter ppter super fluitates generatas in eis ex debilitate virtutum aciuaz. Et videtur q̄ complexio quā narratim est propria longitudinis vite i qua iuenerunt ille due conditiones predicere aut ē ignota in arte medicina; aut difficile scitur; et si esset nota precise iudicaret medicus longitudinē et breuitatem vite. Et complexio media quam ponit. S. videtur esse ista sed scire ista cōplexionē sensu valde est difficile; et magis videtur esse per rōnem q̄ per sensum. et quia ista proportionē ē ignorata naturaliter videmus q̄ multi grauitate infirmi eriam viuent multi; et multi bone consistente moriuntur iuuenies; et diuersitas hominū i vita ē fīm diuersitatem eoꝝ i hac proportione cōplexionali in illis duob⁹. s. i abundanta caliditatis et humiditatis et i dominio virtutū actuariū et i vegetabilibus est tercia causa que facit longitudinem vite; et est vt corūpaz et crescat i suis partib⁹. s. vt qm̄ de siccet alius ramus possit generari aliud; et cū hoc acq̄ rit calorē naturalē qui est i eo a sole plus q̄ animalia; et q̄ hoc est mltre aquositatis et propinquū formis simpliciū. q̄to enī forma compositi fuerit magis remota a formis simpliciū cōponētū; tanto magis erit contraria illis formis quapropter actio simplicium fortior erit in ea. Dicunt est figurare de cās longitudinis et breuitatis vite fīm. s. et fīm fundamenta naturalia. Antiqui vero attribuunt longitudinem et breuitatem vite causis accidentali⁹. Quidā enī dicunt q̄ causa longitudinis vite est locus calidus et siccus; et quidam magnitudinem corporis; et quidam multitudinem sanguinis. locus autem calidus et siccus est comburens et consumens humores naturale; et id impossibile ē vt sit causa longitudinis vite nisi per accidēt. qz putrefactio q̄ accidit per humiditez minorat in tali loco; et ideo loca frigida; et sic magis videtur esse cause longitudinis vite q̄ calida et siccatae carent putrefactione que sit ex humiditate et putrefactione que sit ex caliditate et ideo proprium est istis regionibus q̄ mors que accidit ex putrefactione raro accidat in eis. Et similiter magnitudo corporum non est cā longitudinis vite nisi quando magnitudo prouenit ex multitudine cali. et humiditatē non ex abundanter pars terrestris i eis; et ideo h̄ animal sit parui corporis tamen longioris vite est multa animalibus que sit maximi corporis. Et sili multitudi sanguinis ē etiā cā lōge vite per accidēt. multitudi enim sanguinis accidit i animalibus ex abundantia calidi et humidi. Dicunt est igitur de causis longitudinis vite et breuitatis fīm nostrum posse et intellectum.

N. hoc tractatu intēndimus
p̄scrutari de rebus ex quib⁹
p̄ponit corpus celeste. De
terminatū ē ergo corpus ce
lestē cōponi ex duabus na
turis sicut generatia et cor
ruptibilia corpora; fed ta
men in istis fuit declaratum
has duas naturas esse per
generationem et corruptio

nē in eis iuenerat; i celestib⁹ aut p̄ motum localē. Quia
enī declaratus ē hec corpora moueri ex se et i loco esse; am
plius aut illud qd mouet ex se cōponit ex duabus naturis
i recipiente; et agente. Qm̄ quz declaratū sit omnē motus
habere motorem; amplius aliqd motus ē; et mouens i co
dē impossibile ē quī hoc iquā sit: declaratū ē corpora celestia
cōponi ex duab⁹ naturis. In hoc tractatu igit̄ p̄scrutatu
ri sumus de his duabus naturis ex quibus corpus celeste
componit; virū sint similes illis naturis ex quibus genera
bilia cōponuntur; quaz vna of forma; altera mā. s. virū
hec mā et forma que sit hic; sicut eadē cuz illis aut diuersa
fm magis et min⁹; sed si sunt diuersae spē tūc equoꝝ dīf cor
porētās; aut fz̄s et posteri⁹. Qm̄ aut he due nāc existē
tes i his gnābilis et celestib⁹ corporib⁹ nō sūt p̄uenītēs spē
manifestaz posito corpore celesti ē ingnābilis et corrupti
bili et corporib⁹ q̄ sit apud nos ē gnābilis et corruptibilia
cā. n. corporis gnābilis et corruptibilia et eterni easdē esse
impossibile ē. Remane ergo p̄scrutari de eis q̄ abus he due
nature q̄ sit i corpore celesti differunt ab eis q̄ sit i corpore
gnābili et corruptibili. Principiū qdē p̄scrutatiōis ē i hoc
Ar. n. q̄ iuenerit q̄ idiuindus existēta p̄ se h̄ q̄ vocātur s̄bē
trāsferri de vna dispositōe i alia; iuenerit h̄ trāsmutationē
duob⁹ modis; aut trāsmutationē i dispositōib⁹ extrinsecis
a qdditarib⁹ substatiaꝝ existētū p̄ se q̄ nō facit illa idiu
dūa differētia fīm illas dispositōes trāsmutari i nomine
nei i diffinitione; sicut dispositōes q̄ dīcūt quātitates et q̄l
tates; et alia p̄dicātēa q̄ appellātur accidentia; aut trāsmu
tationē i dispositōib⁹ q̄ facit idiuindus differētia ipsas trā
mutari nomine i diffintōe; q̄ trāsmutatio dī gnātio et cor
ruptio. Qū ergo p̄siderauit hōs duos modos trāsmutati
onis iuenerit i etiōa et propria. Cūq̄ qdē sit que nūq̄ iſit
trāsmutatiō substatiaꝝ et accidentia. ē. n. cōe his duob⁹ ha
beri vnu subiectū recipiēs trāsmutationē. Ampli⁹ necessa
ritū ē nō ee p̄cedere ē gnābilis et corruptibilia et oīo iherē
re; et q̄ sit nō. n. sit nisi illō qd nō ē. s̄b̄ aut iuenerit posse
p̄cedere eti subiecto necessario i vitroꝝ mō factōis. qd
enī ē impossibile nō sit. Ampli⁹ iuenerit ē necessario illud
ex quo ē facto illō rei et ad qd ē ē p̄sita; et habere idē ge
nus; et q̄ illa p̄sita redūcit ad p̄mā p̄sitetā. I. nō ē et for
mā. Differunt aut i h̄; q̄ iuenerit trāsmutationē idiuinduꝝ
i suis substatiaꝝ cogere subiectū nō ee ens i actu et nō habe
re formā q̄ substatiaꝝ. Si. n. haberet formā nullā alia reci
peret nisi illa destruēta. vnu. n. formā habere nisi vnu sub
iectū ē impossibile; et si eē ſba simpliciter existēs i actu: tunc
et i possibile et nō receptiū. qd ē. n. actu nō recipit aliqd
qd ē i actu fm q̄ ē i actu. ynde nā huius subiecti recipien
tis substatiaꝝ formas. s. p̄mā mā necesse ē ee naturam
potētia. s. q̄ potētia ē eius differētia ſbalis; et iō nullā h̄ for
mā p̄pūa; et nām existētē i actu sed et ſba ē i posse; et ex h̄
materia recipit oēs formas; sed posse quo substatiaꝝ h̄ sub
iectū differt etiā a nā subiecti qd substatiaꝝ per hoc posse i
h̄ q̄ posse dī respectu forme; hoc aut ē subiectū vnu etiū;
h̄ aut subiectū ē elemētū vnu eternū existētē p̄ se; quorū
substantia etiā in potentia per se q̄ substantia ē i potentia.

Et si difficile est intelligere ut imaginari nisi in preparatio ad alterum sicut dicit. Art. Et quando uenit substantia formas diuidi finis divisione huius subiecti. Divisione autem non est huic subiecto nisi iunctum huius recipiat scilicet autem per principium eorum quod existit in his tres dimensiones quod dicuntur corporeum, et quantum est in actu, et qualiter, et in terminis. Quia enim in eis dimensionibus corporis est causa formae oportet quod liberum habet dimensiones terminatas ultimum actu non posse esse nisi postmodum forma habeat etiam et hoc sicut est dispositio de aliis accidentibus existens in actu. Inuenit etiam per subiecta omnium accidentium sicut idem uideatur sicut in actu de quod declarauit sicut ab eo est etiam positum ex formis et subiecto quod est in potentia; et accipit etiam signum ex hoc per subiectum recipit accidentia pertinencia in eo quod non est simplex; quoniam si est simplex actu non posset recipere accidentia; partem in primis est ipsi actu. Et si in uenit oportet formam concordem in dimensionibus non terminata scilicet per prima in multis denudata a dimensionibus non terminatis; quod si denudaretur; non est corporis et non coporare; et dimensionis ex non dimensionib; et tunc forma corporalis vel forma corporales esset huius et successores sibi in subiecto; sicut est dispositio de formis solidis; et hoc totum pertinet sensui. Viz. n. p. forma caliditatis quando agit in aqua scilicet aqua augeri et crescere in dimensionibus et viciniarum dimensionibus aeris. Quia igitur puerit ad maternam pertinet aqua; tunc subiectum est denudata a forma aquae et recipit tantum innotem aquam. ppa. et recipit formam patens; et recipit dimensiones proprias formae actris; sicut facit etiam forma frigida. Iacere. s. p. dimensiones aeris non cessant diminui donec spoliatur a sua forma et recipit formam aquae. Dimensiones autem simplices quod appellatur corporeum simplex non denudatur a primis maestis nec alia accidentia coacta oportet corporis recipere; aut due bus eorum ad plus. U. g. diaphanitatem in quo coacta igitur et aer. Et quod illa forma s. forma dimensionis non terminata existit in primis in multis; et successores sibi in ea quodam impossibile est subiectum recipere duas eas in uide subiecto existentes terminata recipientes; ideo impossibile est a subiecto denudari forma vel subiectum denudari a forma nisi per formam destructionem; neque enim est possibile ipsum fieri in subiecto nisi per actionem extrahendens illam potest in actione unde necesse est haec forma esse patens; ideo et altera coacta sibi datur; et subiectum recipit formam sicut secundum formam eius sicut huius; et hoc passum a dicto secundum modum est patens; et secundum modum est multa. Unde si aliquis corpora simplicia sunt huius forma careret patens; potest quod ille forma sunt nec gradiuntur nec corruptibilis nec habentur subiectum coe. Declaratur ergo quod ea corpora sunt entia et factiores eorum est patetas existentes in suis formis; et coe subiectum quod nullum habet propter formam; et est potest recipere numerus huius formas diversas in se; et numeri in formis diversis numero; et quod si finis magis et minus. Et quod huius ratione est quod hoc subiectum recipit primis dimensiones recipientes dimensiones terminatas; et quod est multus in potentia; quoniam si non haberet dimensiones non recipieret simul formas diversas numero; neque formas diversas spem nisi in reposito diverso numero; et quod si eodem tempore non ueniret nullum una forma; et quod si ei uita est una numero; et si non est multa potentia non denudaretur ab illa una forma quam recipit et certam formam in se illius subiectum; et istud subiectum est impossibile ut denudaretur a sua forma oportet; aut corripere illa forma et alia forma quare. Et quod istud subiectum non recipit multas formas simul vel successivae nisi ex hoc recipere tres dimensiones primis; manifestum autem est quod si subiectum aliquod sit quod non recipit nisi unum in formam sp. et istud subiectum sit unum numero simplicitate; et quod nulla multitudine est in oio; neque in potentia neque in actu; et quod non dividitur per se maius; neque sunt in ipso est divisiones; et quod ea sunt in non recipie quantitate per actionem receptionis formam; quod si recipit est dividitur per se formam; et forma dividitur per se divisionem; et subiectum in divisionem et finitum est actus per se finitatem illius operationis; et etsi impossibile est ea forma recipere magis et minus prius et rati. Si igitur aliquis forma est quod non recipit magis et minus neque dividitur per

divisione subiecti sui: neq; subiectum diuidit p divisione forme: s.p. q; diversitatez; manifestu; ē q; i subiecto illi forme nō existit dimentio; pīmū; q; postū forma existit: r; intelligo post fz ēcēno post fz tps; sicut ē dispō i oīl' accidēto; pīma mā. s.p. q; nō existit i ea nīl pīmā q; h; formā existit i actu. Unde putauit Auic. q; dispō triū dimentio; exsistit i mā simpli. s.nō terminatuz ē dispō dimentio; terminatuz i ea: s; propter dixit necesse est primā formā existere i pīma mā ante q; dīmēs des existat i ea: c; q; accidit ē multa impossibilis; q; vnu ē formā nō diuidi p divisione mā: q; propriū nō rec' pīer diuisio; t pīaz ē eternā nō diuisiblē p diuisiōne sui subiecti: t pīaz sibi habere hītū sibi sicut edes i codē subiecto: q; s'i ita cētū: mā nullā recipit potētiā pīmā pīter illā pīmā. Quā gīfuerit declarata ab Ail. illa pīpa reb' gīnabilitib' & corruptibilib' ex pīte subiecti & t pīte forme ex q; accidit istis tīb' sensibiliib' gīnatio & corruptio s. indiuidus existentib' p se. Et sicut declaratū de corporib' celestib'; pīsa ēcē neq; gīnabilitia neq; corruptibilita; negant ea habere subiectū recipiēs numerū p diuisio; p existēta simplicitū dīmēsionū i eo pīmo ātē existēta forme: t pīaz cē i potētiā mīlū & vnu numero: t negant formas corporib' celestib' diuidi p diuisio; subiecti sui t esse finitaz actiōs p finitaz eoz corporoz; qīn aut potētiā totū i formū diuisiblē p diuisio; sui subiecti ē maior potētiā partis. Nā si forme eoz existeret i mā dīmēsionib' mediāto; tūc potētiā eoz cētī fīnite, pītū h; q; diuidit p diuisio; sui subiecti quādo gīuenit eoz actiōs cē iūicas pīludit formas eoz nō cē i subiecto mediāto; dīmēsionib'; fz eas nō cē potētiā i corporib'bus. Et demonstrauit ex diversitate potētiā roti; & partis i formis diuisib'bus. Us p diuisio; sui subiecti. Impo; bile nā. potētiā finitā cē i corpore finito q; agat actionē iūinitā: aut potētiā finitā i corpore iūinito: t qīn fīg; bafī iūis pīpō b' t finit potētiās celestes agere actiōē iūinitā: pīludit mediāto; dīmēs; ūb' has virtutis nō cē i corpore oīo neq; habere māz recipiētē cas mediātibus ei dīmēsionib'; neq; māz multā i potētiā: neq; recipētē magnū & parūb; neq; habere hītū: t totū h; leqf ex h; q; forme eoz agit ariōe iūinitā: t oīb; ē pībanū i nāl' philosophia. Et qū sicut perfurta; cītā de nō iūsor corporoz i pīce, t mī. declarant ipa esse simplicita ex h; q; mōt' eoz sūt simplicē: t q; nā eoz ē neq; grauius neq; leuis. I. nā nō iūnata dispō per grauitatē & leuitatē. t qū sicut declaratū ei q; corpora grauiā & leua sūt pīa q; mot' eoz sī hīj. Ampli' q; mo' eoz corpora celestib; nō hīj; hīs: clūstis h; corpora cē ignabiliā & iōcorruptibiliā t pīpla nō habere subiectū recipiētē dīmēsionē recipiētē ita q; forme sui diuidit p diuisio; sui subiecti: t h; itendit qū dīxit q; pīc. t mū. q; forme hōz corporoz carētīo & hīcōtē: qēadmodū clūstis h; bīdē ex h; q; motus eoz a pīncipijs q; lūt i eis sit iūiniti. Et q; manifestū ē senīi i corpore celestib; recipiētē dīmēsiones terminatas fz sūt formas neq; possūt recipere formas mediāto; dīmēs; ūb' & iūmūtatis: sūt ē dispō de formis gīnabilitib' & corruptibiliib' neq; ēa recipere dīmēsionēs talī mōt: erā nō pītāt formas cē grābiles & corruptibiles; qō cē q; mā recipiētē dīmēs; ūb' pītātē recipere mediāto; ilīs mātūtēs: t rōtā potētiā. s.nō terminatū: sicut ē dispō i dīmēs; ūb' q; sūt i pīma mā cū forma illā mā: fz dīmēsionēs q; sūt i mā celestib; sūt pīz; pīpīz; er'. Et qū sicut declaratū ei de corporib' celestib'; eoz formas existere iūis subiectis talī iūinitēa q; s. nō diuidit p diuisio; sui subiecti. Et q; cā i h; q; nō exsistit i subiectis fm̄ pītātēs diuisibiles fuit declaratū ei q; iōe forme nō cōstituit p subiectū imo sūt abstracte iē; et; qū qā existit i toro subiecto t nō diuidit p eius diuisio; nātātē q; nō cōstituantur p subiecti. Nō n. exsistit i eo neq; i toto neq; i pītātēs vīr neq; i diuisibili neq; i idiusibili. t qū ita sit; neccē ē q; forma q; mouet sit illa ad quā mouetur

In formis n. constitutis per sua subiecta differunt. s. qz forma q mouet non est illa ad quod mouet; et ideo oia forma huius s. que mouet ad seipsum praeferenda p aliam formam; necesse est ut suum mouere sit finitus qui non mouet nisi quando mouetur. Et hoc etiam est invenire eoz q moueruntur Art. ad opinandum qz forme corporis celestium non sunt constituta p sua subiecta; qm tunc motum eoz essent finiti. et non est dicendum qz forme quibus mouent corporis celestia sint aliae ab eis ad quas mouentur; et qz iste qz dicuntur esse non in materia oio et qz carent situ sicut forme ad quas mouentur; qm in ille i qbus mouentur sint forme in materia et sicut diuisibilis p diuisione eoz; qm si ita esset tunc illae forme existentes i suis subiectis; et moueretur p motu subiectorum; et sic dividenter ad diuisitionem subiectorum. motu enim si mouet essentialiter erit diuisibilis essentialiter; et si p accidens p accidens; ergo nihil est i corporibus celestibus quo forma quae est motus differat ab ea ad quam est motus; immo sunt edem forme et non differunt nisi in disponere. et si ita esset; tunc suum mouere est finiti. qd. n. mouet quodammodo mouet impossibile est ut sit principium motus eternum; ut dicit Art. qz intellectus et ictus leui idde sunt i corporibus celestibus; et huius dictum est in aliis; et non sicut dicitur celum habere aitam nimis pp appetitus existere et in motu locali. appetitur autem qz est hoc corporis oio est nihil qz est corporis celeste viuus p le appetitus p se; non pp potentiatis existente i eo diuisibili p eius diuisione. esset n. generabile corruptibile; et de eis motus p principium separatum qd est eo; non p principium qd est p eo; et hoc modo de viuis intelligentiis. et si intelligentia p parte i eo non esset intelligens p se; et est sile homini i h. qz h. est intelligens p parte i ipso; et sicut h. est viuus et appetens et mouens i loco. Et vlt qz declaratur est actionem illius corporis est eternam declarabit formam ei. non existere p suis subiectis et suum subiectum est simplex non possumus ex materia et forma; qm si ita est esset generabile et corruptibile. Et qd dicuntur ictipes philosophari et ait istopz corporis celestium sunt forme in materia s. qz in acquirunt eternitate ex formis materialibus nihil est. quenam. n. qz illud qd non h. nam esset eternus acquirat eternitatem ab alio; et totum hoc est impossibile. Tunc n. genitabilis et corruptibilis si recipit eternitatem ab alio; et hoc est manifestum ei qz considerat suadamenta Art. Declaratur enim et hoc sermone qz est substantia celum; et hoc qd sicut h. dicitur. quemadmodum cui iuuenit pbatum ab Art. i suis libere; et quedam modum scilicet ex suis dictis; sed appareat ex verbis Art. qz declarauit oia ita i lib. qd non pertinet ad nos. vobis qz iste tractauerit sermo de substantia orbis. Dignus enim est hoc nomine. Intitulatur igitur hoc titulum.

enam in hoc nomine. Invenimus igitur hoc tantum.
Ererunt autem dæ in natura corporis celestis; et quod
intelligit quod dicunt ipsi esse simplex et non positus
et ipso esse neque graue neque leue. Dicamus ergo quoniam
illud corpus non ponitur ex massâ et forma sed generabilitate et cor-
rupcione sponteatur. nullus nam potestia est in eo oio, oen. ni. si est
potestia non est potestia nisi ad duos contrafictos. s. potestia quod
est in se. Et manifestum est etiam et forma quam mouet non est generis
formarum quatuor elocutorum; quoniam si est aliud est graue aut leue et
mouetur per se et etiam per accidens ut declaratum est in octavo physicoz;
remanet igitur ut in natura eius sit generis nature aie. Sed
quando nos inspeciemus alias quae sunt hic iuuenientur in eis duo pri-
cipia duorum motuum: quod alter est principium motu recti. s. motu
ad seruitus aut superioris: et quod principium est motu locali. pcessu
et iuuenientibus motu istius est per trahendam motus declinationis esse
realis quod est in eo: et ideo accedit ei sensuitorum: et cogit ad quietem est
Unde necesse est ut principium motus celestis corporis sit gene-
ris aie tunc: et quod motus quem habet circulariter sit motus proprius aie fisiq-
ue aia: et quod ita sit secundum quod illa natura sit quod facit ipsi esse corporis neque
leue neque graue et moueri circulariter: et aie quod est habere primitum
non moueri circulariter nisi quod sit in corpore quod mouet mo-
tu recto: et sic conponitur declinatio huius. huius quod aia est in corpore
celesti non est inata moueri circulariter ab eo quod est in natu circu-
lari mouetur: et non est aia in eo per se in corpore graui et leui: sed ip-

Si mouet ex se & i. aia; g. aia; bz tñ nô bz aliud pñcipiuz & qz mouet circulariter scim^o q. pñpuz illius aie fnt q. e aia ê mouere circulariter. nã igit ist^o corporis nô è nñl nã aie mouentia i loco. Si qz nô corpori è alia a nã aie qz è positi-
tu; t necesse è mouet t motu è ducetia; necesse è colidera-
re de nô illius corporis. t qz declaratù; è h corp^o e genera-
bile t icorupibile; appetit qz è necesse vt sit corpus sim-
plex nô còpositu; ex mñ t somaqz è idiuindu; demonstra-
tu; t end dimostriatu; i actu t habet vnä figurâ i actu t oia
ista sit i corpore p mñz; t sit i mñ p formâ; necesse è vt h
corpus celeste sit mñ aialitu; celestiu; qmouet circulariter ex-
se; t vt sit pfectus modis ceteris materie. nô. n. è i eo d po-
tentia nñl sit potètia i loco. t ex motu locali nobilis^o ouiz
s. circularis; quæadmodu; hz nobilissimâ t pfectissimâ figu-
râ. s. spæcificâ. Et qz declaratù; è de formis celestibz ipsas nô
habere cõstitutiones p corpora celestia; nã si haberent nô
moueret ex se p accidens t idigeret ex se mori. ppaio t esse
rialis. declaratù; e. n. s. i octauo physicoz qz mora ex se que
sit h vna cestia i spē reducunt necessario ad mouere ex se
estentiali t motu; t qz sit ppositum ex vno mouente t vno
modo pmo; t qz illud moues nô sit potètia i corpore oio; t
ideo vñ qz forme corpore celestibz t maxime forma corpo-
ris vltimi pñtñh sit quodammodo aia. s. pp appetitu; existê-
te i eis; t mouere è qdâmodo itellec^t; t è fo; maxime simplex
p quâ aial celeste pponit ex vno mouete t vno moto. Ecô
traria de aialibz qz sit h. apparet. n. qz moues pponitur ex
duobz mouentibz. t ex aia t re desiderata extrice^t mouete
sia; t iò motu iuuenit ea ppositu; nô simplex. corp^o aut ce
leste q. mñ ist^o forme abstracte; t è mñ cesties in actu; t
iò nô assimilat mñe nñl hz tñ; qz è mñ fixa ad recipiendu; for-
mâ; t iò dign^o of subiectu; qz mñ. M. n. qz è hz d mñ qz è
i potètia forma i ea fixa. t of subiectu; qz è txa forme; t fit
positu; ex mñ z forma. Et vñ qz corp^o celste nô è necessari-
tu; i suo e forma; sic è dispôs de corpore aialitu; qz sit hz
In aialibz aut qz sit hz vñ qz aie exo; sit necessarie i ee co-
poribus; t qz nô saluerat aialia nñl p sensibili aia; t imagi-
natiua. Corpore aut celeste qz è simplex; t nô trahimutabile
ab aliis extrisco nô idiger aia mouete ipz i loco sp; t virtute qz nô sit
corp^o neqz i corpore ad largisci ipz p mñm eternâ t motu
etim; t qz nô bz pñcipiuz neqz sume. Et obes seire qz ist^o cor-
pus celeste no idiger virtute mouete i loco sp hz largisci
vrate i se t i sua fba pmanetiâ eternâ; qmz t si simplex sit
nô bz potètia i se ad corruptionem; tñ è finite actiois necesa-
rio; qz è finitaz dimisionu; t terminataz supfice pñtñre
ipm; t de tale qui uellet posuerit ipz exiles p se absqz eo
qz aliud largit ipz pmanetiâ eternitate; necesse è vt ita
sit d finitate sue pmanetiâ sic è d finitate sue actiois; t lo ne
cessit è itellec^t eè potentiâ largitipz pmanetiâ eternam;
quæadmodu; largit ipz motu. pñpuz etim; t nô bz tñ; qz
è virtute qz largit el motu. pñpuz siue actione que è eten-
nitas in ceteros motu. s. motu locale i circuitu; t figura-
propria*m* isti motui; felicit spercam t mensuraz propri-
az vniuersalibz corporez t puenientia iter ea ad iuicé i or-
dine t pñtate ita qz ex oibz pñciscit vñ act^o. s. t. oibz mundus
nulla. n. differtia*m* isti idigentia virtute actiue i corpore t i
oia corpore simplici aut i uno corpore compositio ex corpo-
ribz simplicibz hui^o; t idifertia siue illibz corp^o fuerit genera-
tu siue nô generatu. Unde videm^o cclu; habere vna virtu-
te nô tm mouete oia; hz agenti t cõstruare; sicut è disposi-
tio i corpore hois t i corpore factu sp fine pñpuz. fintis. n.
significat agens significacione necessaria; sic motu significat
moues. Sz i gne agentu qdâ è pñs tpe acto; t è oibz qz fit
i spira ist^o mundi; è ist^o agens t acto; qdâ è pñs nñl tipe
t è orbis quæ seqz tps t cui accidit t agens orbz s. faciens
ipz i dispositioibz necessariis iuueniendo finis pp quem fuit.
Et qz ignorauerunt hz qdâ è de opinione Ari. dicerunt ipz

nō oclere cām agentē m̄t: sed cāz mouenē: t illud fuit val de absurdū: t nō ē dubiu in hoc; q̄ agēs ipsū est mouens ipsū. qd. n. motu ipsū mou p̄p̄ illi est illud qd largitū illi p̄ dispositōes p̄ q̄ acq̄rit motu p̄p̄: t illa virtus est illa quā laudat Ar. in multis locis sui libri de ce. t mundo: t iudicat ipam ē nobislo celo t altiorē. Et iā iduxit nos amor explanādi hoc facere digressionē a p̄ncipali. s. declaratōe corporis celestis quod ē de celo tāq̄ corporis de aīal. Dicim⁹ igit⁹ q̄ corpus celeste coicat cū corporib⁹ ge nerabilibus t corrupibilib⁹ in hoc; q̄ ē ex tribus dimensiōnib⁹. s. substatia recipiēs dimensiōnes; t q̄ vtraq̄ sua nō est sine dimensiōnib⁹ fed iueniunt⁹ substatia deferentē dimensiōnes; t dimensiōnes i corpore generabili t corrupibili; vñ corporib⁹ generabili b⁹ t corrupibili b⁹ easdē numero in potentia nō easdē i actu. s. q̄ dimensiōnes oīs cōc̄s oīb⁹ corporib⁹ generabilibus t corrupibilis sūt codē modo i potentiā; t iueniunt⁹ idde corporis trāsferri de forma i formā t ex dimensiōnib⁹ i dimensiōnes alias in actu. U. g. q̄ corpus qd ē cōe forme actris ignis ēt idde numero i actu: runc forma cēt accēdē: t si eānt duo in actu: t trāsmutare vñ i alterū necesse est corporētē destrui de corpore corrupto ad non corp⁹ t corporētē generatā generari ex nō corpore: ynde necesse ē eas habere naturā corporalem sī bi cōem. Querēdū ē igit⁹: vñ illa sit vna: aut plures. t sī vna: vñ sit vna potēta aut actu. t si plures sī: coginur igit⁹ ponere vñ potēta t plures potētas. Declarabitur igit⁹ fin hoc q̄ corpora que sūt hic gnābilis t corrupibiliā ipsa p̄poni ex sua que ē potēta: t dimensiōnib⁹ existētib⁹ i ea q̄ sūt i potēta: t etiā q̄ illud corpus qd ē vñ potēta t multa i potēta: t qui ex i actu erit mā i actu. Unde dicit Ar. q̄ mā nō h̄z cēt actu nīl fin q̄ vñ; quēd modū forma nō h̄z cēt actu nīl fin q̄ intelligi. Corp⁹ vero celeste qd nō trāsmutat ad ip̄z necesse ē coponi ex sua i actu t dimensiōnib⁹ i actu: t ideo ē ignērable t corruptibile, t q̄ ita sit corpus celeste ē materia recipiēs formā cēt hoc modo q̄ declarat⁹ ē de hac mā. s. de eius conueniētā cū mā generabili t corrupibili aliquo: t diuersitate eius ab ea i aliquo: t vñraq̄ etiā est materia fin q̄ videt: t sūt etiā fin q̄ ieiuent i eius potēta ad motu i loco: t i corpore celesti nō ē potēta ad trāsmutationē t sīt existētā i substātijs existētib⁹ i corpore celesti nō sūt potēta ad trāsmutationē: t substātijs existētēs i substātijs existētib⁹ i corpore generabili t corrupibili: t sūt i corpore celesti. Declaratū ē de eius eas ēt conueniētē cū formis gnābilibus t corrupibilib⁹ i aliquo t aliquo differeatē ab eis: t ex hoc modo id qd cōgregat h̄ ex aīa t corpore dī aīal: cū h̄ q̄ il lud qd cōgregat illuc ex corpore t aīa dī non equivoce aīal h̄ fin p̄ius t posterius. Et ideo necesse ē i talib⁹ naturis vt p̄ius sit cā posterioris: vt dicunt est de hac nā alibi. U. g. illa que dicitur talia sed diuersatur fin magis t minus. qm̄ igit⁹ celū cōponit ex mā t forma sicut ē dispositio i aīalib⁹ q̄ sūt hic declaratū ē. Ampli⁹ i q̄ p̄uenit forma istoz cum formis illoz: t i quo differt: t i q̄ differt vltimū motor istoz ab vltimo motorē illoz. Remanet igit⁹ considerare i q̄ differt hec duo genera de accidentib⁹: t i quo conueniētū. Differt. n. i mā passiua q̄ dī alteratio: et conueniētū fin accidentia fin q̄ nō trāsmutat sāam. hec. n. alteratio fin quā trāsmutat substātiā alterati vñ cēt p̄p̄ia corporib⁹ quoz substātiā admisit̄ potēta: t sūt corpora gnābilis t corrupibiliā. Accidētā vera q̄ nō trāsmutat sāam deſerētis si coīa vtriq̄ corpori: t p̄mū istoz ē motus localis. t dia phanates: t qualitates quas sequunt̄ ista. s. raritas t dē sitas. videtur enim serē t raritas t densitas sunt cā dia phanatis t nō diaphanatis: sed tamen dicuntur vtre q̄ in vtriq̄ corpore fin p̄ius t posterius: sicut t. citur

corpozeitas: t sūt puenit in luminaſione t obscuritate. Sed hoc magis vñdet̄ dī ē equinoce q̄ fin p̄ius t p̄fertus lux. n. vñ fieri hic i h̄ corpore igneo diaphano ſimpli qd ē cōcauo orbis lune: quādō agit i corpore denso t admisit̄ cū eo: t ideo vñ q̄ cā illuminātionis partum corporis celestis. s. stellaz ē dēitas illius partis diaphane i actu ex ore: t hoc apparet i stellis q̄ eclipsat̄ ſe ad iūt: t hoc bñ apparet i luna: t q̄ ita sit stellaz t sua celī ē ea dē nā fin q̄ oē amīquī dicūt: vt narrauit Ar. i libro celī t mūdī: t coīp̄ celeſte h̄z hoc ē diaphanū per ſe i actu ecōtrario corporib⁹ diaphanias q̄ ſūt h̄ q̄ ſūt diaphana i actu apud p̄ſentia lucis: t p̄eo diuersatur i hoc i diaphanitate t nō diaphanitate: ita q̄ in eis ſit aliq̄d ſile colori ſicut i galaxia, t q̄ luna videſ eſe dēta t obſcuta t recipiēs lu men ab alio. s. a sole. t in libro de aīalibus dixit Ar. q̄ nā eius ē vñigena nature terre plusq̄ ceteraz stellaz t forte corpora celeſta diuersant̄ i dēſtitute t rariitate q̄ ſunt caue illuminātionis t obſcuritatis: t hec nō iueniātur nīl i luna tñ, fin hoc igit̄ ē iſtelligēdū vt mībi vñ diſpoſitio t illuminatio corporis celeſti. Et accidētū conueniētū corpori celeſti t generabili t corrupibili t caleſacere. Et Ar. dicit q̄ coīpoza celeſta non caleſaciūt fin q̄ ſit calida fin velocietātē motus: t ročinatur i hoc ex hoc qd accidit i lagitta directa: t dicit i metaphysica q̄ nō ſequit̄ vt ſat accidens ex ſi ſumili neq̄ i genere neq̄ i ſpecie ſicut ſequor i q̄litarib⁹ que ſūt ſbe. Et expofitores dā ſcōz cām. s. illuminationē. dicit. n. q̄ lux i eo q̄ lux vñ caleſa core quādō reflectit: t dicit q̄ nō ē de accidentib⁹ propriis ſigni: s. de accidentib⁹ cōlōb⁹ igni t corpori celeſti. Et forte dicēdū est ad h̄ q̄ nō ſt remontū ut calor dicas i eis equo: t per hoc ſignū. s. q̄ actio eoz diuersat. calor enim ignis corporis t deſtruit entia t maxime ignis illuminātis, calor vñ corpori celeſti largit vñt vegetabileſ ſenſiblē t ſaſalem: t fin h̄ calor erit duob⁹ modis: calor q̄ ē de q̄litarib⁹ paſſiuis que trāſmutat ſubſtātiā i qua ſūt: t calor qui nō ē de qualitatib⁹ paſſiuis: ſicut ē diſpoſitio i dia phanitate t nō diaphanitate. s. q̄ quedā ſequit̄ qualitatē paſſiua t quedā nō. Cōſiderantes aut̄ actiones stellaz in antiquo pte vere dicit q̄ ſqdā largitūtē caliditatē t ſicelatē: quedā caliditatē t humiditatē: quedā frigiditatē t ſiccitatē: t quedā frigiditatē t humiditatē: t ſic quatuor q̄litarib⁹ cōc̄s corporib⁹ celeſti t q̄tuo elis dicitur equi uoce: aut fin p̄ius t posterius. Et forte corpora celeſta largentur colorē: t non ſunt calida i ſe. nō. n. ſequit̄ ut oē faciēs alioq̄ accidētū diſpoſitaf p̄ illud. U. g. q̄m̄ nō oē quod mouet̄ ſi mouet̄: neq̄ oē qd nigrificat̄ debet eſe nigra: t h̄ apparet etiā ex h̄ q̄ ſi alterati eſer ex alterato t calidū ex calido tūc p̄cedere i ſiunitū t nō iuenire ſpmū alterā ſicut ſequitur i motu: t neq̄ ſc̄e igit̄ peruenire ad alterā ſi alterā ſicut ad mouē ſi motū: ſed diſerūt q̄ ſi mouē ſi mouē i loco non ſuenit ad alioq̄ mouē ſi fin totū motum ex ſe mouē ſluid. i alteratiōb⁹ aut̄ peruenire pōt i alterā ſper alioq̄ diſpoſitō i eo q̄ nō h̄z cām: t ita ſit corpora celeſta. Sed illa diſpoſitio que ē i tis ſorte ē ex genere ei⁹ qd agit i alio: t ſorte nō. U. g. q̄ caleſacio quā ſacit i vñſcribōt ex nā: neq̄ calida neq̄ frigida: ſicut moſeius est a nā neq̄ graui neq̄ leui: t hoc ē magis qd apparet q̄ apparet: q̄ illa q̄tuor q̄litarib⁹ ſūt actiue t paſſiue ab alioq̄ necesse ē ſuenire ad q̄litarib⁹ actiue ſi paſſiue: t appa ūtū ſe t dignius vt iſte q̄ ſūt h̄ nō reducātur ad qualitatē ſue ſit ſit ſu generis: ſi ponat̄ debet dīcī ſi p̄iū ſi po ſterius ſequeret. n. vt de genere q̄litarib⁹ paſſiuez ſi alioq̄ ſi paſſiuz qd ē remontū apparet igit̄ ex hoc q̄ ignis nō iſt p̄mū caleſacio q̄ ſi paſſiue ſed necesse ē vt ſpmū caleſacio ſaleſaciat per qualitatē ſi paſſiue ſicut ſpmū mouē ſi moner per diſpoſitionem non mobilem.

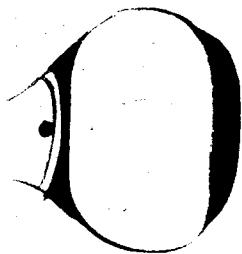
Uia declaratu ē corpora celestia cōponi ex mouente & moto: & motu ī eis est nō corpus: sicut ē dispositio de ceteris motis ex se: & hī iultimo octauū physicoꝝ: si quo declaratu est q̄ motus quo mouetur hoc corpus est eternus ī generabilitate & corruptibilitate. & q̄ hoc declaratu sicut illuc q̄ illud mouēt nō ē virtus i corpore sicut est ī alibꝝ. s.i. mouēt ipsa sūt virtutis i corpore possibꝝ: & hī sicut declaratu ponēdo duas p̄positiones: quā rū vna est q̄ ipsa virtus i nā ē finita motionis: altera autē q̄ virtus ē maxima ī corpore celesti ē finita motionis. Ex q̄b̄ cōcludit q̄ virtus ē i corpore celesti nō ē i mā. p̄pō autem dicens q̄ virtus que ē i corpore celesti ē infinita motionis declaratur i octauo physicoꝝ per eternitatē motus & tempore. dicens vero q̄ ipsa virtus ē i materia ē finita ē manifesta p̄ hoc q̄ omnis i virtus ī corpore. s.i. virtus corporalis mālū vñ diuidi p̄ divisione corporis īm paucitatē & multitudinē. Si igit̄ omne corpus ē finitū ve declaratum ē i tertio physicoꝝ: impossibile ē virtutē infinitā ē ē i corpore finito: & hoc manifestū ē per inductionē. Et At. laborauit i octauo ad declarādū hoc ex fiducia declarab ab ipso. s.i. q̄ ipsi motus ē i tempore: ex quo iurit q̄ si virtus infinita esset i corpore finito continget illud moueri p̄ illā ē nō tempore: corpora. n. nō excedit se i velocitate & tardi tate nūlī ī excessu eoz i virtutibus motuī mālī: & excessus virtutū sequitur excessū corporū. s.i. q̄ corpus cuius virtus ē maior ē velocitatis motus. Ex quo seq̄t q̄ si aliquod corpus habuerit virtutē infinitā vt moueat ē nō tempore: sed declaratu ē oēn motu ē i tempore. Nā in oī motu ē p̄ us & posteri ē sūt i tempore. Et quā sit ita ē declaratu q̄ corpus celi cōponit ex motore & moto: & q̄ sit moto: non p̄stitut p̄ re mota neq̄ existit ī ea: sed est absoluū ab oī mā: querēdū ē de hoc qđ mouet ab eo. s.i. corpore celesti: virtus sit cōpositū ex materia & forma sicut dispositio corporum que mouēt apud nos ex se a p̄mo motore q̄ ē i eis s.i. corpore alibꝝ q̄ mouēt ab aia: aut ē simplex & nō ē ī eo potētia oī. s.i. forma q̄ p̄ueniat actio p̄ter formā mouēt que nō p̄stitutur p̄ ipsā. s.i. p̄ formā q̄ largit et motū cōtinuit. s.i. mouere infinitum. Dicamus ergo q̄ si fuerit concessum q̄ omnis virtus ī materia ē finita nulla differētia ē i hoc iter hoc q̄ sit actua & passiva. s.i. receptiva. si igit̄ corpus celeste recpit mouēt infinitū: vt declaratu ē ē i corpore ē vñ nō sit p̄positū ex mā & forma: & vt sit simplex & subiectū simplex p̄mo motori qui ē forma ipsius. oē. n. p̄positū ex mā & forma ē finite receptio sicut finite moti onis ī alibꝝ. Est igit̄ p̄pūlī illi moto ex se q̄ ē corpus celeste. s.i. q̄ motor ipsi ē nō ē i mā: q̄ illud q̄ mouēt ab eo ē simplex nō p̄positū: & sic ī cōditim verificare p̄positio nē ī q̄ p̄positū q̄ ipsi virtus ī corpore & suū mouēt ē finitū: & suū mouēt ē etiam finitū. & si p̄cesserimus q̄ i corpore celi ē virtus finita alia a virtute motuā q̄ nō ē ē nec cōstituit p̄ ipm. U.g. virū p̄ quā itellecū dī habere ad motū circularē sicut grāta & levia ad motū rectū p̄ suū for mā declinatio de q̄ dī ē neq̄ leue neq̄ graue lī ista virtus sit i mā: & q̄ illud q̄ congregatur ex mā & ipsa sit corpus celeste sicut dicit Aut. cōtingit necessario vt i eterno sit posse ad corruptionē absq̄ eo q̄ corruptur q̄ defrui i ultimo p̄m tractatus celi & mādi. ē igit̄ necessariū nō ē nisi duobꝝ modis necessariū. s.i. ex se: & necessariū ex alio & pos sibile ex se: sicut p̄t aliquo existimare i corpore celesti. s.i. p̄ habere virtutē finitā: & acquirere necessitate a virtute infinita separata a mā vt opinatur Aut. & existimat ē opinio Alex. i q̄busdā suis tractatibꝝ: & sup hī fiducia Aut. sua declarationē de p̄mo principio ē sine declaratiōē cī qđ est motū eternū ē: & declarato fiducia sup p̄positōē ista bīce sicut tu video. Sed ē qđ de hī qđ dicit. At. in de ce. & mā. s.i. virtutes corporis celestii sūt finite actionis: quia corpora celestia sūt finite cōtitutis: & ex hac p̄positōē de-

clarauit q̄ corpora celestia sūt finite cōtitutis: & dedit cām̄ ī hoc q̄ corpora celestia qđā mouēt vna stellā: & qđā plures: & dicit: q̄ si stelle q̄ sūt i orbe stellaz fixaz cēnt māres: aut maiores nō possit mouēre eas vlt: & declarauit illic vlt q̄ si virtutes q̄ sūt i corporibꝝ celestibꝝ cēnt i calesta cere & mouēre vlt infinitē: mouērent corpora q̄ sūt apud nos i statu: & hī facit existimare q̄ i corporibꝝ celestibꝝ sūt virtutes actuae finitae. Et ad hī dicam̄ bētū q̄ infinitū dī duobꝝ modis. Quoꝝ vlt ē virtus infinitae actiōis & passiōis ī tpe & ē finita ī se. s.i. i velocitate & vigore. Scđs ē virtus infinitae actiōis & passiōis ī se. virtus aut infinita ī actione sua aut passiōe nō existit i corpore: sicut fuerit celeste: sicut genetabile & corruptibile: hoc. n. non accidit corpori nūlī hī q̄ ē corpus infinitū: & iō orbe mouēt & mouētur i tempore: virtutes vñ infinitae ī actiōe & passiōe aut q̄ simplicita sūt simplicita actiōe vero q̄ sūt forme nō p̄stitutū p̄ suū subiectum: & virtus ē impossibile i corporibꝝ generabilibꝝ & corruptibilibꝝ: q̄ sūt p̄posita ex mā & forma. Infinitū igit̄ ē ī vigore cuius ē sūt corpore ī finē q̄ ē corpus impossibile est i corporibꝝ celestibꝝ: passiōe aut q̄ simplicita sūt simplicita actiōe vero q̄ sūt forme nō p̄stitutū p̄ suū subiectum: & virtus ē impossibile i corporibꝝ generabilibꝝ & corruptibilibꝝ: q̄ sūt p̄posita ex mā & forma. Infinitū igit̄ ē ī vigore cuius ē sūt corpore ī finē q̄ ē corpus impossibile est i corporibꝝ celestibꝝ: ex diuersitate motorum: & moti in eis a corporibꝝ generabilibꝝ & corruptibilibꝝ: & est impossibile i corporibꝝ generabilibꝝ & corruptibilibꝝ q̄e virtutes eoz motuī sūt materiales & corpora sua q̄ mouēt ab eis p̄ponit ex mā & forma. Corpora igit̄ celestia & generabilia & corruptibꝝ cōvenlunt ī hī q̄ actio & passiō existēt ī eis sūt finite ī se: & hoc mouēt i tempore: & que dā sūt velocia q̄busdā cū hī q̄ virtus motuēnō sūt māles: q̄ recipiūt ex mō illo receptionē infinitā i tempore nō recipiōe infinita. Et nō seq̄t ex hī q̄ i corpore celesti ē virtus infinita i ipsa actiōe & passiōe vt eo sit virtus infinita ī tpe: neq̄ seq̄t ex hoc q̄ sit virtus finitae actionis & passiōis vt sit corp̄ possibꝝ vi corruptibꝝ: aut vt sit p̄positū ex mā & forma. Possibilitas. n. nō dī ē ē nūlī ex hī q̄ virtus infinita ī tpe sit & sit p̄positū. Et ē manifestū q̄ si posuerimus corp̄ celeste p̄ponit ex mā & forma seq̄t ī ipo ē virtutē finitae actiōis & passiōis ī tpe. Et ē manifestū q̄ si i corpore p̄posito ex mā & forma ē virtus infinita ī tpe: seq̄ret ī ipo ē virtutē infinitā i ipsa actiōe aut passiōe: & ē impossibile qđ At. inuitit ex posse virtutē qđ mouēt corpora celestia i tempore. Et ē manifestū q̄ nō seq̄t erā ex hī q̄ corp̄ recipit passiōne infinitā ī se ī tpe: aut recipit actiōem finitā ī se nō in tempore: aut recipit actiōem finitā ī se infinitā ī tempore vt sit p̄positū ex mā & forma: sicut seq̄t hī q̄ actio & passiō eī fuerit finita ī tpe. Primum. n. cōtingit eī finē q̄ ē corp̄ mā. Scđs autē finē q̄ ē corpus ī p̄positū. Mod̄ ḡ deceptiōis ī bac q̄tiōe ē q̄ seq̄t At. putari dīcere sibi ē equocatio istoꝝ duoꝝ nouiꝝ finitū & infinitū: qm̄ qm̄ nō distinguit finitas & infinitas p̄tingentes ī tempore & finitare & infinitare p̄tingentes ī actioꝝ & pallione p̄tingit ista abīquitas: & ex hac finitare ī q̄ p̄ueniat corpora celestia & mālia: declarauit At. vlt corp̄ oē ē finitū ex finitate accidentis corporis ex hī q̄ ē ex mā & forma: & ex hī abſcidit dubitantes ī At. Et p̄t aliquo dīcere q̄ qm̄ oē corp̄ agit p̄ aliquid & patit p̄ aliō: neccē ē vt oē corp̄ sit p̄positū ex mā & forma. Et ad hī dicamus hī ē vlt: s.i. q̄ corpora qđā ē p̄positū ita q̄ forma nō p̄stitutū p̄ mā & ita q̄ mā ē subiectū mā & nō mā cū ē sit i potētia. s.i. corp̄ celeste. Et quoddā ē p̄positū ex mā q̄ ē potētia: & forma q̄ p̄stitutū p̄ mā. s.i. corpora generabilis & corruptibꝝ: & ex hoc vlt q̄ corp̄ dī de eis equoꝝ: & q̄ eternū & nō eternū nō cōicāt ī aliquo: & ex hī apparet etiā q̄ corp̄ celeste nō dat eī sibi etiā nūlī p̄pī motū locale īm̄. corp̄ autē generabilis & corruptibilis: dat mā pp̄ gnātōne & corruptiōne: forma autē dat eis pp̄ actionē: hī differunt q̄ i altero ē infinita ī tpe & ī alio finita: & iō illa sūt nō mālia: & ista sūt mālia: hī igit̄ ē stelligi hec qđ quā ignorauit diū ante logicā p̄ficiūtationē.

Ulm declaratum est ab Al. q̄ motus celi ē p̄mis motus: et ex hoc fuit declarans q̄ motus ē i motor; sequitur ex hoc ut hoc quod mouetur h̄ motu sit eternū. Si. n. esset generabile & corruptibile; tunc motus ei? nō esset p̄minus motus. Et cū hoc p̄siderauit res possibiles i motu eius & quiete fuit necesse etiā ppter h̄ q̄ motus eius p̄minus esset motus p̄minus ante oēm motum alium ut motus eius sit eternus. Et q̄ declaravit ista. s. hoc corpus esse eternū & motū p̄siderabat prout de motu celesti & inuenit istū motū a virtute neq̄ graui neq̄ leui; & q̄ omnis virtus grauis aut leuis existit i corpore generabili & corruptibili & i nā generabili & corruptibili; aut aia si fu erit cū hac natura necesse fuit ut hec virt? que neq̄ leuis neq̄ grauis sit i corpore simplici; i ipsa nō habere s̄biectū aut ūdium; & ut sit anima necessario nō admista materie; sed aia corporis eternitatis ut sit ista aia nō sit abstracta a corpore sua & cū hoc separata ab ipso inquāntū istud corpus nō indiget ipsa; q̄ ē permanēt per se; sicut ē dispositio de animalibus; que sunt cū virtutibus nālibus; & ut illa aia sit in eo; nam oē motus ex se mouere p̄ virtutem existentem in eo. Et quā cōsiderauit i istis virtutibus declaratum fuit ipsi ipsa ēē virtutē appetitivā de virtutibus aie tm̄. Et q̄ considerauit de istis virtutib⁹ appetitivis celestibus iuenit eas moueri ad appetibile nobilis ipsa. Et q̄ considerauit i i virtutibus appetitivis celestibus iuenit eas esse finita rū potentiaz. Et q̄ considerauerit i cōtinuatione motus eoz fuit declaratum q̄ cōtinuationis motus earum non ē ista virtus qua mouet; sed illud quod largit eis cōtinuationes ē aliquid appetibile; q̄ cōtinuatio non p̄uenit nisi a motore nō moto; sc̄f q̄ istud mouens neq̄ corpus neq̄ potentia i corpore; & q̄ ē intelligentia abstracta; q̄ etiam declaratum ē libro de anima; sc̄liger q̄ omne quod est tale; est intelligentia abstracta; & q̄ istud corpus celeste intelligit hanc intelligentiam. Intelligere enim transmutat ipsum appetere ad illud; & considerauit etiam de cā eternitatis celi; & declarauit i vltimo p̄mito ce. & mun. in eo non existere permanentiam omnino; & declarauit etiam de virtute qua mouetur celum localiter. s. aia appetitiva ipsum non habere materiali nāli materiali que ē potencia i loco tm̄. Quā igitur sc̄iuit has tres cas̄ cōp̄leuit sciencias de celo; & ē declaratum ex hoc rotō quod dixit i primo ce. & mun. s. q̄ si in celo essent plures stelle aut malores cōfarent motus eius aut minores & sic cōfaret cōtinuatio motus; motus. n. est necessarius i cōtinuatione & fuit declaratum i omnibus istis q̄ dator cōtinuationis motus est dator motus celi; & n̄i ipse esset destrueretur motus; & sic motus & celus celus enī est proper motum suum; & si motus celi destrueretur; motus enī i seriorē destrueretur; & sic mundus; ex quo verificatur q̄ dator cōtinuationis motus est dator esse omnibus alijs entibus. Demonstraatio autem qua v̄lus est i vltimo octauo physico. s. q̄ virtus infinita non existit i corpore finito sive fuerit materialis sive non plures induxit ad errore & multoties locuti sumus de dissolutione questionis contingentis in ea; & s̄lī locuti sumus de hoc quod contingit ex hoc: q̄ p̄mūz motus ex se & ex alio est motus per accidens per naturā motoris sui; & hoc intendim⁹ declarare; & est manifestū qui destruxit scientiam causarum illorum trium questionum & non complebitur in eo scientiam celi.

Ofereturādū est de hoc q̄ dicunt q̄ corpus celeste est simplex et est spirituale. Intendunt enī i ipso esse dimensiones non in materia; & iō nō recipit alterātionē i qualitatibus; neq̄ i substantia; test si cū dixit themistius q̄ sol & luna & alie stelle aut sunt forme. i. dimensiones non i natura. i. corpora spiritualia; aut habet materiali equivoce cū istis materiali. Nullus aut du-

būt in hoc q̄ sunt corpora que mouentur; & etiam null⁹ dubitat q̄ corpora nō recipiunt alterātionē & transmutatiōnē i s̄ba nāli q̄ sunt in materia; & iō iuenit in eis plus q̄ vnum numero; & sūt species & genera; corpora igit̄ celestia sunt corpora absoluta a materia. Sed tamen fuit dubium de eis virtū habēat mām per potētiā que est in eis i vbi. Omnis enim potētiā existit i mā; sed forte videntur q̄ ista materia habet esse mediū inter materialē que est omnino nō in potētiā: & inter actum p̄uzz. s. circ dimensiones i bus nō ē potentia omnino; & sic potentia habebit grad⁹ & materia gradus; & per hanc potentiam idigent corpora celestia motore in quo non est potentia omnino. Joannes autem dedit questionē de qua plures considerantes non potuerūt euadere. Dicit enim si mundus est finitus debet habere potentias finitas; ergo est generabilis & corruptibilis. Et ad hoc dicendū est q̄ generatio & corruptio & oī motus est a virtute que est habitus; & oē quod carer cāis motus necesse est habere quietē que ē eius priuatio; & nō est impossibile existere i corpore finito quod carer motu quietem infinitā; i. corpus sit finitus; quies. n. est priuatio & priuatio non est potentia. Unde dicit Al. q̄ quā stelle cārent causis motus quas habēt corpora celestia de necessitate habēt quietem infinitā que est priuatio motus. & s̄lī dicit q̄ terra debet habere quietem infinitā q̄ ē priuatio motus q̄ carer agente motū i ea infinitū. Et ideo dicit q̄ quies ē ē in ea contingit necessario ut sit fortior virtute cōdī quā mouetur. Motus. n. super ipsam est; motus enī impossibilē ē in eo quod est quiescēs quā caret causis motus; & hoc manifestēt est per se. In celo igitur est priuatio infinita i. sit finitus quā quies sit priuatio non virtus; sicut existimāuerunt qui dixerunt q̄ quies est in eo per virtutem immo necessario est per priuationem virtutis. Et ideo vidēmus loquentes in hac questione dicere virtutem permanēns per manere per se; aut per dispositionē additam illi; & est permanentiū per se; q̄ permanentia ē priuatio motus; & priuatio non accidit ei nisi quia carer agente motū. Et sc̄ias q̄ ē questio ē valde bona. Et sic consummatus ē libellus de substantia orbis. tc.

Ep̄imis quidē igit̄ ea tur causis nature: et de omni motu naturali. Adhuc aut̄ de fini superiorē latiōne perordinatio astris et de elemēti corporalibus q̄t et querit de ea que inuicē permutatione et de generatione et corruptione cōmuni dicit̄ est prius. Reliqua aut̄ pars huius methodi est adhuc consideranda quā omnes priores metheorelogiā vocabant. Hic autē sunt quecūq; accidit̄ h̄z naturā qđem inordinationē: nī ea que prīmū elementū corporū circa locū maxime p̄inquit latiōni astroz: puta de lacte: et cometis et ignitis: et motis phantasmib⁹: et quecūq; ponemus vtiq; aeris esse cōmunes passiones et aque. Adhuc autē terre quecūq; partes et species et passiones partiu; ex qbus et de spiritibus et terremotib⁹ considerabimus omnes causas: et de oibus que fiunt fini motu boz in quibus hoc qđes dubitabit̄: hoc quidē attingimus aliquo modo. Adhuc autē de fluminū calu et lymphonib⁹ et incensionib⁹ et alijs circulationib⁹: quecūq; ppter coagulationē accidit̄ passiones ipsorum boz corporū. Peritrāentes aut̄ de his speculabim⁹: siquid possumus fini inductū modū assignare de animalib⁹ et plantis: vniuersaliterq; et sigillatim: sere. n. his dictis finis vtiq; factus erit oīs eius que a p̄ncipio nobis electionis.

It̄ igit̄ incipientes dicamus de ipsis p̄mo. Quoniam. n. determinatū est p̄us q̄a nobis vnu quidē p̄ncipiū corporū ex quibus s̄tāt circulariter latoy corporū natura: alia autem quatuor corpora, ppter quatuor p̄ncipia: quoꝝ duplē dicit̄ esse motū: hunc qđem a medio: huc aut̄ ad mediū: quatuor aut̄ existentib⁹ his: igne: et aere: et aqua: et terra: omnibus quidē his supereminēt̄ esse ignē substans autē terrā: duo aut̄ que ad ipsa his p̄portionalit̄ se habēt̄: aer quidē igni, p̄p̄i quoꝝ alie: aqua aut̄ terre. Qui itaq; circa terrā totam mūndū ex his cōstat corporib⁹ de quo accidentes passiones de esse sumendū. Est autē ex necessitate cōtinua iste superiorib⁹ latiōnib⁹ ut oīs ipsius virtus gubernet inde: vñ. n. motu p̄ncipiū omnibus illam causā putandū primā. Adhuc autē hic qđem perpetuū et sine motu nō habēt̄ loco sed semper in fine: hec aut̄ corpora oīa finitū distant locis ad inuicē. Quare accidentium circa ipsum ignē qđem et terraz et syngeneia his ut in materie specie eoy que fiunt causas oīs putare. subiectus enim et patiens appellamus hoc modū: qđ autē sit causa vt vnu motus p̄ncipiū eā que semp mo-

tor causandum virtutem.

Blementes igit̄ eas que a p̄ncipio positiōnes et determinatae p̄s determinatio- nes dicamus et de lactic phantasia et de cometis et alijs quecūq; existunt bis syngenea entia. Dicimus itaq; igne: et aere: et aquā: et terra fieri ex inuicē: et vnuq; boz in unoquoq; extere posentia: sicut et alioꝝ quibus vnu aliquid et idem subiicit̄ in quid etiā resoluunt vltimū. primo igit̄ quid dubitabit̄ vtiq; quis circa vocat̄ aerē quā potest accipere ipsius naturā i mūndo ambiente terrā: et quomodo se habet ordine ad alia dicta elementū corporū. Adoles quidē enim vtiq; terre quāta quedā p̄t̄z sū ad ambientes magnitudines nō immanisest̄. Itaq; n. vñis est per astrologica et theorematā a nobis q̄ multo quibusdā astris minor est: aque autē naturā cōstante et separata neq; videmus neq; contingit segregatā esse ab eo qđ circa terrā locato corpore puta a manifestis mari et fluminib⁹ et vtiq; sigd in p̄fundo immanisest̄ nobis est. Internū medium itaq; terre et vltimoz̄ astroz̄ vtiq; vnu alioꝝ putandū esse corpū fini naturā: aut plura: et si plura quanta et usq; determinata sunt locis. Nobis quidē igit̄ dicit̄ ē p̄us di p̄mo elemento q̄le fini virtutē est: et qđ totus qui circa latiōne sup̄riorē mūndū illo corpore plenus est: et hāc opinione nō solū nos existimamus habēt̄: videt̄ autē antiqua quedā existimatio ipsa et p̄ioꝝ boz̄ mūndū. Dicimus enīs ethere antiquā acceptit appellationē: quā Anaxa. quidē igit̄ idē putat̄ inibi videt̄ significare. superiora enim plena igne ē: et ille eam que ibi potentiaz̄ ethera vocari putauit hoc quidē recte putas. Ad. n. semp̄ copius cur̄ens simul et diuinū aliquid fini naturā vñi sunt existimare et determinauerūt nominari ethera q̄ tale tanq; nulli eoz que apud nos idem existens. Nō enīs vtiq; dicemus semel neq; his neq; ratio eadēs opinioēs reiterare factas in hoīibusq; infinitis. Quicunq; autē ignē p̄uz̄ esse aut̄ q̄ ambiens et nō solū lata corpora: qđ aut̄ interme diū terre et astroz̄ aere. considerate vtiq; nunc ostenta p̄ mathematica sufficenter forte vtiq; defisterent ab hac puerili opinione. valde enīs simplex putare vnuq; boz̄ latoy esse parū magnitudinib⁹: qđ v̄ aspicientib⁹ nobis hic. sic dicit̄ est quidē igit̄ et p̄us in his que circa superiorē locū theorematib⁹: dicimus autē eandē rationē et nūc. Si. n. et distantiē plene igne et corpora cōstarēt̄ ex igne: oīis anib⁹lū vtiq; esset vnuq; boz̄ alioꝝ elementoz̄. At vero neq; aere solo plena. multū enim vtiq; excederet equalitatē cōmuniis analogie ad coelestaria corpora: et etiā si duob⁹ elementis plenus qui intermedii terre et celi locū est. nulla enīs ut est dicere pars terre est moles in qua cōtentia est: et oīis aque multitudō ad ambientē magnitudinē. videmus autē nō in tanta magnitudine factū excessū molius cum ex aqua diliggregata aer fiat: aut ignis et aere. Nec se autē eandē rationē habere q̄tas h̄z tantilla et parua ad factum esse ipsa aerez et totū ad totam aquā. videt̄ autē nihil neq; si quis dicat quidē nō fieri hec ex inuicē equalia in virtute esse. fin enīs huc modū necessarie ē equalitatem virtutis existere magnitudinib⁹ ipsoꝝ quemadmodū vtiq; si facia ex inuicē existēt̄. Ad quidē igit̄

neqz aer: neqz ignis tm̄ replet interiectiū locum manifestum est. Reliquā autem percutantes dīcere quomodo ordinata sunt duo ad pāmī corporis positionem. dico autem aerēqz t ignem: t ppter quā causā caliditas a superioribz astris sit his que circa terram locis. De aere igitur dīcentes primo sicut supposuimus dicamus sic: t de his iterum. Si itaqz sit aqua ex aere: t aer ex aqua: ppter quam quidē causaz non cōstant nū bca sm̄ superiorē locuz: cōueniebat enīz magis quanto remotior a terra locus t frigidior: qd neqz sic ppe asta calida existentia est: neqz ppe radios a terra refractos qui phibent prope terraz cōstare disgregantes caliditate cōsistentias. sūnt enim nubium cōgregationes vbi desinunt iā radii. ppter spērgi in immensum: aut igitur non ex omni aere nata est aqua fieri: aut si similiter ex oī qui circa terrā non solum aer est sed velut vapor ppter qd itaqz constat in aquam: at vero si tantus existens aer omnis vapor est videbit viqz multum excedere que aeris natura t que aque: siquidem superiores distantiæ plene sunt corpore aliquo t igne quidem impossibile quia exiccent alia viqz omnia relinquunt autē aere: t qd circa terrā totam aqua: vapor enim aque disgregatio est. De his quidem igit dubitatum sit h modo.

Os autem dicamus simul t ad dīcēda determinantes t ad nunc dicta. qd quidem enim sursum t vñqz ad lunam dicimus esse corpus alterz ab igne t aere: quoniam imo t in ipso hoc quidem purius esse hoc autē minus sinceruz t differentias habere: t maxime qua definit ad aeren t ad eum qui circa terram mundū. Lato autem primo elemēto circulariter t corporibus que in ipso qd p̄pinquū semper infeccoriis mundi t corporis motu diligatrum ascenditur t facit caliditatem: oportet autem intelligere sic t habere incipientes. qd enim sub ea que sursum circulatione corpus velut materia qdām existens t potentia calida t frigida t siccā t humida t quecumqz alie his assequuntur p̄fiones sit talis t est a motu t inmobilitate cuius causā t p̄incipiū diximus. In medio quidem igitur t circa medium est qd grauiſſimum t frigiſſimum est segregatū a terra t aqua. circa hoc autem t habita his aerēz: t qd ppter cōsuetudinem vocamus ignem: non est enim ignis. excelsus enim calidus t velut feruor est qd ignis sed oī intelligere dicti a nobis aeri qd quidez circa: cr̄tam velut humidum t calidum esse. ppter vaporē t exhalationē habere terram terre. qd autē super hoc calidum iam t siccum est vaporis enīz natura humidū t calidū: exhalationis autē calidum t siccum: t est vapor qd potentia ut aqua exhalatio autē potēta ut ignis. Enīz quidez igit qd in eo qui sursum loco nō cōstare nubes hanc existimandum causam esse: qz non inest aer soluz sed magis velut ignis. nūbil enim p̄hibet t ppter eam que in circuitum lationem p̄hiberit cōstare nubes in superiori loco. fluere enim necessarium omnem qui in circuitu aeren quicunqz nō intra peripheriam capitūr definitas ut t terra sperica sit tota. videtur enīz t nūc ventoz generatio ista gñātibus locis terre t non excedere vētos altos motes. fluit autē aer i circuitu qui simul trahit cū totius circulatiōe. ignis quidē ē cū eo qd sursum ele-

mēto: cū igne autē aer cōtinuus ē: qre t ppter motum prohibetur cōgregari in aquam fed semper quecūqz pars ipsius grauetur extruso calido in superiorē locum calido deorsū fertur exhalatio igne alia autem in parte aer sumul fertur sursum exhalato igne: t sic cōtinue h quidez perseverat aere plenus existens hoc autē igne: t semp aliud t aliud sit vñqzqz ipsoz. De eo quidez igit qd est non fieri nubes neqz in aqua cōgregationem t quomodo oportet accipere de loco itermedio astroz t terre t quo est corpore plenus tanta dīcta sum. De facta autē caliditate quam exhibet sol magis quidem em̄ leplum t diligenter in his que de sensu cōuenit dicere. calidum enim qdām passio sensus est. Popter quā autē causam sit non talibus existentibus illis sm̄ naturam dicendum t nunc. videmus itaqz motuz qd potest diligatrum acrem t igne t ut lata liquefacta videantur sepe. Enīz igitur qd est fieri estū t calorez sufficiens est efficere t solis latio tm̄. velocez enīz oportet t non longe esse: que quidem igit astroz veloz quidem longe autem: que autē lune deorsum quidem tarda autem: que autē solis ambo hoc habet sufficiēter. Fieri autē magis simul cuī sole ipso caliditatem rationabile: sūmentes simile ex his que apud nos sūnt eternū hic violētia latiū vicinus aer maxime fit calidus: t hoc ratiōnabiliter accidit maxime enim motus solidi diligatrum ipsum. ppter hanc igitur causam pergit ad hunc locum caliditas: t qd ambiens ignis p aerem spargitur frequenter motu t fertur violētia deorsum. Siquidē autē sufficiens qd qui sursum locus non sit calidus neqz ignitus est discursus astroz: ibi quidem enim non sūnt: deorsum aut qdū que magis mouentur t citius ignitūr citius. Adhuc autem sol qui maxime esse videtur calidus: videtur albus: sed non igneus existens. His autē determinatis dicamus ppter quā causā flamme accense apparent circa celum t discurrens sidera t vocati a quibz dali t eges: h enim omnia sunt idem t propter eandem causā differunt autem per magis t minus. Principiū autem horū t aliorum multoz aliorum hoc est calefacta enīz terra a sole: exhalationem necessaria ūm fieri non simplicem ut quidam putant: sed duplēcēm: hanc quidā magis vaporosam: hanc autē magis spumosam: hanc quidez eius qd est in terra t super terram humidū vaporēm. hanc autē ipsius terre existens siccē sumosam: t barum spumosam quidez supereminere. ppterē calidum: humidōrem autē subesse propter pondus: t propterea hoc modo ordinatum est qd ī circuitu. Primo qdē enim sub circulari latio ne est qd calidum t siccum qd dicimus ignes: in nominatum enīz qd cōmune in omni sumosa disgregatione attamen qua maxime natum est qd tāle exuricopoz: sic necessariuz vti nomiūbns sub hac autem nā aer. Os autem intelligere velut hypercauma hoc qd nunc diximus ignes ordinatum circa ultimum spere que circa terraz ut modico motu rotiens exuratur sepe sicut sum est enim flāma spiritus siccī ardor. Quacūqz igitur maxime optime se habeat talis p̄sistentia: qdā circulatione mōta fuerit aliquālī exurit. Dif fert autem sm̄ hypercaumatis positionē aut mltitudinem: siquidem enim latitudinem habeat t

longitudinem hypercauma multo tamen videtur accensa flamma velut in area ardentes stipule. si autem longitudinem solum vocati dali et eges et sidera: siquidem plus hypercauma fuerit fin longitudinem et latitudinem quando quidem quasi simillat simul cōbustum hoc autem. ppter igniri fin modica quidem ad principium autem eges vocatur: quando autem sine hac passione dalus quando vero longitudes exhalationis permodica et multipliciter disperse sunt et similiter fin laitudinem et profunditatem sidera putata volare sunt. Aliquando quidem igitur motu exhalatio exulta generat ipsa: aliquando autem sub frigore cōsistente aere extruditur et segregatur calidus ppter qd et latio ipsorum assimilatur magis profectioni sed non existentia. Dubitabit viu quis virtus velut que sub lucerna posita exhalatio a superiori flamma accendat infraiorum lucernam. mirabilis enim et huiusmodi velocitas est: et similis punctione sed non in alio et alio facto igne: aut punctiones alicuius corporis sunt discursus. Cidelatur autem itaq; ppter ambo etenim sicut et lucerna fit et quedam ppter expelli. p̄suntur velut que ex dignis elabentia ut et intra et in mare videantur cadentia: et nocte et per diem serenitate existente videntur. Deo: sun autem iacentur qz coagulatio ad deosuz inclinat. p̄pellens ppter qd et fulmina deosum cadunt. omnium enim horum generatio non existit sed segregatio ab expulsione est: quoniam fin naturam calidus sursum natum est fieri omnino. quecumq; quidem igitur magis in supremo loco cōsistunt exulta sunt exhalatione: quecumq; autem demissive segregata. ppter cōcerni et ifrigidari humido et exhalatione hec enim cōgregata et deosum tendens p̄pellit inspissata et deosum facit calidi punctiones. propter positionem autem exhalationis qualitercū qz contingat posita latitudine et profunditate sic fertur aut sursum aut deosum aut ad latum. plurima autem ad latum propter duabus ferri lationib;: violenter quidem deosuz: natura autem sursum. omnia enim fin diametrum seruntur talia: ppter qd et discurrentium siderum plurima obliqua fit latio. omnium itaq; horum causa quidem ut materia exhalatio: ut autem mouens aliquando quodque sursum latit: aliquando autem aeris cōcreti coagulatio: omnia enim hec sub luna sunt. Signum autem apparen iploz velocitas similis existens his que a nobis p̄suntur: que quia ppe nos sūt nullius videntur velocitate preter gredi astraz et solem et lunam. Apparent autem aliquando nocte serenitate existente cōsistentia multa phantasmatia in celo: puta ianus et bochini et sanguinei colores. causa autem et in his eadem quoniam enim manifestus est cōstans qui sursum aer ut ignitus fiat: et ignitus aliquando quidem talis sit ut flamme videantur ardere: aliquando autem velut dali ferantur et sidera: nullum incōueniens si coloratur idem iste aer cōstans omnino modo coloribus. per spissius enim transparenter minus lumen et refractionem suscipiens aer omnimodo colorē faciet: maxime autem puniceus aut purpureus: qz bi maxime ex igneo et albo apparent permissis fin superappositiones velut orientia astra et occubentia si fuerit cauma: et per sumum punicea apparent: et refractione autem faciet quoniam spe

culum fuerit tale ut non figuram sed colorem suscipiat. quare autem non multo tempore maneat nec hec cōsistentia causa velox existens ianus aut disrupta lumine ex obscurō et nigro facit putari habere aliquam profunditatem. multo tamen autem ex talibus et dali excidunt quoniam cōgregatur magis: concretum autem amplius vorago videtur. Omnino autem in nigro album multas facit varietas velut flamma in fumo: de die quidem igitur sol p̄hibet nocte autem exceptio puniceo: alijs ppter similem colorationem non apparent. De discurrentibus quidem igitur astris et ignitis adhuc autem et de alijs talibus phantasmatis que cungo festinas faciunt phantasias has existimare oportet causas. De cometis autem et vocato lacte dicamus dubitantes ad dicta ab alijs p̄mo Anaxagoras quidem igitur Democritus autem esse cometas symphasim errantium stellarū quoniam ppter ppe venire potentur tangere inueniunt. Italicorum autem quidam vocatoꝝ pythagoricoꝝ vnum dicunt ipsum esse errantium siderum sed post multum tempus phantasiaz ipsius esse et excessum ad modicum: qd quidem accedit et circa Mercurii stellaraz: qz enī modicum disreditur sepe non apparere: ita ut post multum tempus appareat. Similiter autem his et qui circa hippocrates chium: et discipulum ipsius. Eschili enī ciauerunt: sed quoniam non ex ipso autem habere sed errantem ppter locū aliquando accipere refracto nostro visu ab attracto humore ab ipso ad solem: quia autem descendunt tardissimo et pore appareat post tempus plurimum alioꝝ astrorum. unde quoniam ex eodeꝝ appareat subdeficiens per totum suum circulum: cedere autem ipsū ad arctum et ad austros: in intermedio igitur quidem tropicorum ppter non attrahere aquam ad ipsum quia cōsumpta est a solis latione. Ad austros autem quoniam feratur: copiam quidem habere talis humiditas: sed quia parua est decisio circuli quoniam super terram: que autem deosuz multiplex non potest visus hominum fractus ferri ad soles: neq; a p̄spinitate tropico loco neq; in estiuis versionibus existente sole: ppter qd in his quidem locis non ferri cometam ipsum. quando vero ad bozaz relictus extiterit accipere comam: qz magna est peripheria que desup orionem: que autem subtus pars circuli parua: facile enim visu horum pertingere tunc ad solem. Omnibus autem his hocquidem cōmuniter accedit dicere impossibilia hic autem separatum. Primo quidem igitur dicentibus qz errantium est vna stellarum commeta: errantes enim omnes in circulo animalium subdeficiunt: comete autem multi visi sunt extra circulum: deinde et plures uno simul facti sunt sepe. Adhuc autem si ppter refractionem comam habet: sicut ait hippocrates oportebat aliquando apparere et sine coma stellam hanc: quoniam quidem subdeficit hoc et ad alia loca: comā autem non vbiq;: nunc autem nulla visi est ppter quoniam stellaras: iste autem sepe simul omnes eleuate apparent sup orionem. Et manifestis autem existentibus ipsius omnibus et non apparentibus omnibus: sed quibusdam existentibus apud solem nihil minus comete apparent facti sepe. At vero neq; hoc verum qd in loco ad arctum sit cometes soluz simul et sole existente circa tropicos est.

tales. **M**agnus enim cometes factus circa eum qui in achaia terremotum et circa fluctus ascensum ab occasionibus equinoctialibus ortus fuit: et ad austrum iam multi facti sunt. Sub principio autem attheniensium gloriosissimo molone facta fuit meta stella mensa gamelione sole existente circa tropicos byzantinos: et quid tantam refractorem factam esse ipsi impossibilium est aut. **C**on munem autem et his et cōtactam dicentibus primo quidem quod non errant ut accipiunt comam quandam: et hoc non solus egypcius credere oportet equidem et illi aiunt: sed et nos vidimus. carū enim que in semore canis stella quedam habuit comam debilem tamen: intendentibus quidem enim in ipsam debile factum est lumen: adiacentibus autem visum remisse plus. Adhuc autem omnes qui apud nos vissi sunt sine occasu disperuerunt in loco super orizontem columpum parlatum ita ut neque vnius stelle derelinqueretur corpus neque plurius: quoniam et magna stella de qua prius meminimus apparuit quidem in hyeme in celo et serenitate a vespera sub Allo principi: et prima quidem die non apparuit tanquam preoccubens ante solem: leuenti autem apparuit quantum contingit: minimus enim relictum fuit et mortuus occubuit: lumen autem extendit usque ad tertiam partem celi: velut simul propter quod et vocata fuit via ascendit autem usque ad constellam orionis et ibi dissoluta fuit: et quidem Democritus obtinere voluit: per opinionem sua: ait enim apparuisse dissolutis cometis stellas quasdam: hanc autem non aliquando oportebat fieri aliquando autem non: sed semper. Adhuc autem et egypcius autem errantium et ad scipias et ad alias fieri conuentus: et nos ipsi vidimus stellam Iouis et in Geminis subeunte cuidam iam et disparere facientes: sed non cometum factum. Adhuc autem ex ratione manifestum. Stelle enim et maiores et minores appareant: sed tamen indiusibilis per se esse videntur: quod admodum et si essent indiusibiles tangentes nullam vestigium sacerent magnitudinem maiorem sic et quoniam non sunt quidem: videntur autem indiusibiles et convenienter nihil videbuntur maiores quam magnitudines existentes. quod quidem igitur dicte de ipsis cause false existunt entes: si non per plura: sed tamen per hec sufficienter palam est. Quoniam autem de immanifestis sensu putamus sufficienter demonstrasse sum rationes si ad possibile reduximus ex his que nunc apparent existimabit vestigium aliquis sic de his maxime accidere. supponitur enim nobis mundi eius qui circa terra quantum sub circulari est latitatem esse prius partem exhalatione calidam et siccac: ipsam autem et continuus sub ipsa aeris ad multum simul circunducitur circa terram sub spera et motu circulari: lata autem et mota hoc modo quoniam contingit bene dominabilis existens: lepe igitur propter quod dicitur fieri et dispersorum sidereum discursus: quoniam igitur in talen condicione inciderit propter superiorum motum principium igneum: neque sit multus valde ut citio et ad multum exuratur: neque sit debile ut extinguitur citio: sed plus et ad multum simul autem defubitus accidat ascendere bene dispositam exhalationem hoc sit stella cometa: qualitercumque exhalauerit figuratum: siquidem enim omni quaestu

militer cometes si autem ad longitudinem vocatur pogomas: sicut autem talis latitudo stellae videtur esse: simile enim quod hunc velut liquie in palmarum tumulum et multitudinem immiserit rationem: aut ignis incisat principium modicum: videtur enim similis et siderum discursus huic: cito enim propter aptam dispositionem hypercaustis succedit in longitudinem. si itaque hoc maneat et non consumatur: pertransiens autem maxime defatum est hypercauma: sicut vestigium principium latitatis consumatio discursionis tale cometa est stella velut discursus sideris habens in ipso terminum et principium. Quādo igitur quidem in ipso inferiori loco principiū cōsistente fuerit per se apparet cometes. Quando autem sub astro aliquo errantibus: aut non errantibus a motu consistit exhalatio: tunc cometes sit hoc: um aliquid: non enim apud ipsa astra coma sit: sed quemadmodum halo circa solem appetit et lunam assequentes et quidem translatis: cum sic fuerit condensatus aer ut passio hec sit sub solis itinere: sic et coma astris velut halo est. Attamen halo quidem sit propter refractionem talis coloris: ibi autem in ipsis exhalationibus color apparet. Quādo quidem igitur sum stellam sit talis cōcretio eadem necesse manifestare latitatem et motum cometam qua quidem fertur stella: cum autem consistit per se tunc subtardantes videntur talis. latitudo mundi qui circa terram hoc enim maxime insinuat non esse refractionem quandam cometarum ut halo in hypercaustate puro ad ipsam stellam factam: et non ut dicunt qui circa hippocratez ad solez: quia et per se sit cometa sepe et frequenter circa aliquas determinatas stellarum. De halo quidem igitur causam posterius dicimus. de eo autem quod est esse igneum cōsistens ipsorum argumentum oportet putare quod significat facti plures spiritus et siccitates: palam enim quod si sunt propter multam esse talen segregationes: quare sicciorum necessarium esse ac: mi: et disgregari et dissoluiri cuapoano humidum et multitudine calide exhalationis: ut non consistat facile in aqua manifestus autem dicimus et de hac passione quoniam et de spiritibus dicendi fuerit tēpus: quandoque igitur crebri et multi apparent sicut dicimus siccii et spumosi sunt anni notabiliter: quādo aut rariores et tenuiores magnitudine similiter quidem non sit tale: attamen ut frequenter sit quidem excessus spiritus: aut sum tempus: aut sum magnitudinem: quoniam et quando in eis fluius cecidit lapis ex aere a spiritu elevarus cecidit per diem: accidit autem ut tunc cometes stellae factus et vespero et circa magnitudinem: ita: et cometes siccii erat hyems et borealis et fluctus: propter contrarietas ventorum factus fuit: in sinu quidem enim boreas obtinuit: extra autem auster flat et magnus. Adhuc autem sub principe nichomaco factus fuit paucis diebus cometes circa equinoctialem circum non a vespera faciens ortus in eo qui circa coenitib⁹ spiritus evenit. Eius autem quod est non fieri multos sepe cometas et magis extra tropicoemq; intra causam solis et astrovum motus non solus segregans calidus: sed et disgregans quod consistit: maxime autem causa quia plurim⁹ in lacuis congregatur regionem. Qualiter autem et propter

quam causam sit: et quidem lac dicamus i.e. pre-discutientes autem et de hoc que ab aliis dicta sunt primo vocato rum quidem igitur pythagorico rum quidam aiunt viam esse hanc: hi quidem excentrum eiusdem astrorum sum dicunt sub prophetente lationem: bi autem solem hoc circulo aliquando delatus esse aiunt velut igitur exursti esse hunc: locum aut aliquam aliam tales passionem passum esse exhalatione ipsorum. Inconveniens autem non cointelligere quod siquidem hec erat causa oporebat: et codicacum circumulum sic habere et magis quam cum qui lactis omnia enim in ipso ferruntur errantia et non sol soluz: manifestua autem nobis tonus circulus: semper enim ipsum manifestus semicirculus nocte: sed nibil videtur tale passus nisi aliqua copulatur pars ipsius ad lactis circumulum. qui autem circa Anaxa. et Democritum lumen esse lac aiunt astrorum quo rūdam: solem enim sub terra latum non respicere quedam astrorum. quecumque quidem igitur aspiciunt ab ipso horum quidem non apparere lumen. p. phiberti enim a solis radice: quibuscumque aures obstruit terra ut non aspiciantur a sole horum. pprium lumen aiunt esse lac. manifestum autem quod et hoc impossibile: lac quidem enim semper id est et in eiusdem est altrius: apparentia enim maximus ens circulus a sole autem semper altera que non aspiciuntur: quia non in eodem manet loco: oporebat igitur translato sole transferri et lac: nunc autem non appetet hoc factum. Adhuc autem si quem admodum ostenditur nunc in his que circa astroligiam theoremanibus solis magnitudo maior quam que terren: et distantia multo maior que astrorum ad terram quam que solis: sicut que solis ad terram quam que lunae non itaque longe alicubi a terra conus qui a sole conficiat radios: neque vires umbra terrene que rocatur non erit apud astrum: sed necesse solen in omnia astra. p. spicere et nulli ipsorum terrarum obsistere. Amplius autem est tertia quedam suscipio de ipso: dicit enim quidam lac esse refractionem nostrum visus ad solem sicut et stellam cometam. impossibile autem et hoc: siquidem enim videns quieverit et speculum quod videtur omnne in eodem signo speculi eandem apparebit vires pars emphaseos. si autem mouetur speculum et quod videtur in eadem distantia quidem ad videns et percens ad invicem: aut neque enim velociter: neque in eadem quidem distantia impossibile eandem emphasmum in eadem esse parte speculi: que autem in lactis circulo lata astra mouentur et sol ad quem refractio manentibus nobis et similiter et equaliter: ad nos distantia ab ipsis autem non equaliter quando quidem enim delphis noctibus medijs orbita: aliquando autem diluculo partes autem lactis edem manent in unoquoque: et quidem non oporebat si erat emphasis: sed non in eiusdem esset hec passio locis. adhuc autem nocte in aqua et talibus speculis lac quidem illucscit aspicientibus. Nam autem refrangi a sole quomodo possibile. Quod quidem igitur neque via planetarum nullius neque lumen est neque respectum astrorum neque refractio ex his manifestum: sive autem hec soli sunt que vires nunc tradita sunt ab aliis. Nos autem dicamus resumentes principium nobis suppositum. dictum enim est prius quod extrellum dicti aeris potentiam habet ignis et motu disgregato aere

segregetur talis consistencia quales et cometas stellaras esse dicimus. Tale itaque oportet intelligere factum quod quidem in illis: quum non per sciplina fuerit talis segregatio: sed ab aliquo astrorum antifixorum: aut errantium: tunc enim hec videntur commite quia sequuntur ipsarum lationem: quoad modum soli talis coherendo a qua: ppter refractio nem halo apparere dicimus: quum sic fuerit dispositus aer: quod itaque sum unum astrorum accedit hec oportet accipere factum circa totum celum: et frigidorem lationem omnem lactei motionem. Rationabile enim siquidem unus astri motus et cum qui omnium facere tale aliquid et arripere: et cum his adhuc sum quem locum creberrima et plurima et maxima existunt entia astrorum. Quod quidem igitur animalium ppter solis lationes et planetarum dissoluunt talen consistencia: propter quod quidem multi cometarum extra tropicos sunt. Adhuc autem neque circa solem neque circa lunam sit coma: citius enim disgregatur quam ut constat talis concreto. Iste autem circulus in quo lac apparet aspicientibus et maximus est existens et dispositus sit sic ut multis tropicos excedat. Adhuc autem locus plenus est astra lucidis et fulgi diffusimis adhuc sporadicis vocatis: hoc autem est et oculis videre manifestus ut et ppter haec continue et semper hec omnis aggregetur concreto. Signum autem ipsius etenim circuli amplius lumen est in altero semicirculo habente duplum: in hoc enim plura et crebrova sunt astra quam in altero tantum non ppter alteram aliquam causam facta claritate quam ppter astrorum lationem. Si enim et in haec circulo sit in quo plurima ponuntur astrorum et ipsius circuitus in quo videntur magis spissata esse et magnitudine et multitudine astrorum haec verisimile existimare conuenientissimum esse causam passionis. Consideretur autem et circulus et que in ipso astra ex subscriptione: sporadica autem vocata siquidem in speraz non erit ordinare: quia nullam per finem haberet unumquodque potentiam manifestam: ad celum autem aspicientibus est parlam. In solido enim hoc circulorum intermedia plena astris talibus sunt: in aliis autem deficiunt manifeste. Quare autem siquidem et de apparendo cometas acceptamus causam tanquam dictam mediocriter et de lacte eodem modo existendum habere. quod enim ibi circa unum passio hoc circa circulum quendam accedit fieri eadem. Et est lac ut est dicere velut distinctus maximus circuitus ppter segregacionem coma: ppter quod quemadmodum prius diximus non multi neque lepe sunt comete: quia continua segregata est et segregatur sum unumquodque periodus in hunc locum semper talis consistencia. De factis quidem igitur in eo qui circa terram mundo continuo lationibus dictum est: de discursu quidem astrorum et ignis et flamma: adhuc autem de cometis et vocato latere enim sunt tot passiones apparentes circa locum hunc. De loco autem pone secundo post hunc primum autem circa terras dicamus: iste enim locus communis est aquae et aeris et accidentium circa eam que sursum generationem ipsius: lumen dum autem et horum principia et causas omnium similiter: quod quidem igitur ut mouens et principale et primum principiorum circuitus est in quo manifeste solis latio disgregans et congregans in

sicri. ppe autes longius causa generationis et co-
ruptionis est manente autem terra quod circa ipsa
humidum a radice et ab alia que deluper calidi-
tate vaporans fertur sursum: caliditate autes que
durit sursum relinquentur: et bac quidem directa
ad superiorem locum: hac autem extincta pro-
pter suspendi longius in aere qui super terram
costat iterum vapor infrigidatus et ppter dereli-
ctionem caloris et ppter locum et sit aqua ex ae-
re: facta autem iterum fertur ad terram. Et autes
que quidem ex aqua exhalatio vapor: que autes
ex aere in aquam nubes: caligo autem nebulae de-
cidentia eius que in aquam concretionis: ppter
quod signum magis est serenitas quod aquarum: est
enim caligo velut nebula sterilia: sit autem circu-
lus iste imitans solis circulum: simul enim ille ad
plagas permittatur et iste ad sursum et deorsum.
Sporter autem intelligere hunc velut fluviis
fluentem circulum sursum et deorsum commu-
nem aeris et aque: prope quidem enim existente
sole vaporis sursum fluit pluvialis: elongato autem
aque deorsum et hoc indefinito ruit fieri sibi or-
dinem: quare siquidem enigmatisab oceanum
proxores forte vici hunc fluvium circulariter flu-
entem circa terram. Eleuato autem humido sem-
per ppter calidi virtutem et iterum lato deorsum
ppter infrigidationem ad terram: ppter nomina
passionibus imponuntur ex quibusdam differ-
entiis ipsarum: quoniam quidam enim fere modica fera-
tur per se: quoniam autem sibi maiiores partes plu-
via vocatur: ex eo autem quod de die euaporat qua-
rum si non suspensum fuerit ppter paucitatem
sursum ducentis ipsum ignis ad eam que eleua-
tur aquam iterum deorsum latum quod infrigida-
tus fuerit nocte vocatur ros et pluvia: pruina qui
debet quando vapor congelatur prius quod in aqua
concernatur iterum: sit autem in hyeme et magis
in hyemalibus locis. Ros autem quoniam concre-
tus fuerit in aquam vapor: et neque sic fuerit effusus
ut exsicetur sursum ductus: neque sic frigus ut co-
geletur vapor ipse: ppter ea quod aut tempus calidus
aut locus sit: si enim magis ros in temperie et
in locis temperatis pruina sicut dictum est contra-
dit. Palam enim quod vapor calidus aqua: habet
enim eleuantem adhuc ignem: quare amplioris
frigiditatis ipsum coagulare. Sunt autem am-
bo serenitate et tranquillitate: neque enim eleuabu-
tur non existente serenitate: neque constare poter-
nit vici vento flante. Signum autem quia sive
hic ppe non quod longe suspenditur vapor: in mon-
tibus enim non sit pruina: causa autem una quidem
hec quia sursum ducitur ex submissis et hu-
mectis locis: quare velut onus portas matutis sur-
sum ducens caliditas quod sibi ipsaz non potest ele-
uare ipsum ad multum locum altitudinis: sed p-
pe dimittit iterum: alia autem quia et fluit maxi-
me aer fluens in altis qui dissoluit consistetiam ta-
lem. Sit autem ros vbiqz australibus non bore-
alibus preterquod in ponto ibi autem contrarie: bo-
realibus quidem enim sit australibus autem non
sit: causa autem similiter sit: quia temperie quidem
sit: hyeme autem non: austus quidem enim
temperiem facit: boreas autem hyeme: frigidus
enim: quare et in hyeme exhalationis extinguit
caliditatem in ponto autem austus quidem non
sic facit temperiem ut fiat vapor: boreas autem p-

pter frigiditatem antiperistasm faciens calidum
congregat: quare plus vaporat magis: lepe autem
hoc et in exterioribus locis est videre satum
vaporat enim putei borealis magis quod australibus:
sed borealis quidez extinguit antequod co-
stet aliqua multitudo: in australibus autem sun-
tum congregari exhalatio: ipsa autem non coagu-
latur hic quemadmodum in circa nubes loco: in
de enim tria veniunt corpora constantia propter
infrigidationem aqua nix et grandio: horum autem
duo proportionabiliter: et propter eadem cau-
tas sunt his que inferius differentia sibi magis et
minus et multitudine et paucitate: nix enim et pri-
ma idem: et pluvia et ros: sed hoc quidem multum
hoc autem paucum: pluvia quidem enim sit ex
multo vapore infrigidato: huius autem causa et
locus multus et tempus existens in quo colligi-
tur et ex quo paucus autes ros: ephimeros enim
consistens et locus parvus: manifestatio autem
et generatio existens velox et parva multitudo: si
militer autem et pruina nix: quoniam enim congeletur
nubes nix est: quoniam autem vapor pruina proprius
quod aut tempus: aut regionis signum est frigide
non enim vici coagularetur adhuc multa existen-
te caliditate si non simul superuinceret frigus: in
nube autem adhuc multum inest calidus refici-
um ignis qui euaporare fecit ex terra humidum
grandio autem ibi quidem sit: in propinquuo autem
terre vaporante hoc deficit: quemadmodum enim
diximus ut quidem ibi nix: hic quidez sit pruina
ut autem ibi pluvia hic ros sit autem ibi grandio
hic non certa respondet simile: causa autem quod
dixerimus de grandine erit manifesta. Sporet
autem accipere similiter et accidentia circa gene-
rationem ipsius quecumque non sedicentia quod
putata esse rationabilita: est quidem enim gradus
crystallus: coagulatur autem aqua: hyeme gran-
dinea quidem sicut vere et autumnino maxime: de
inde autem et fructuum tempor: hyeme autes ra-
tius: et quando minus frigus fuerit: et vniuersaliter
aut sunt grandines in temperatioibus locis
nuies autem in frigidioribus: inconveniens autem
et coagulari aquam in eo qui sursum loco: neque
enim congelata esse possibile antecep facta sit aqua
neque aquam nullo tempore possibile manere ele-
uata existentem. At vero neque quemadmodum
persecades sursum quidem incident propter par-
uitatem: imorantes autem in aere sicut et in aqua
terra et aurum propter paruitatem partium lepe
supernatant sive in aere aqua convenientibus aut
multis paruis magne deorsum feruntur persecades.
hoc autem non contingit fieri in grandine:
non enim copulantur congelata quemadmodum
humida: palam igitur quod sursum tanta aqua ma-
neret: non enim vici congelata fuisset tanta. His
quidem igitur videatur passionis causa esse huius
generationis quod propulsia fuerit nubes in supe-
riorum locorum magis existentem frigidus: ppter
ea quod definiunt ibi refractiones radiorum a terra
et venient ibi aqua congelatur: ppter quod et estate
magis et in calidis regionibus accedit fieri gran-
dines: quoniam amplius calidum sursum possit
a terra nubes accidit autem in valde altis mini-
me fieri grandinem quibus oportebat: quemadmo-
dum et nuies videmus in altis maxime factam
adhuc autes lepe vise sunt nubes delate cum sono

multo secus ipsam terram ut terribile esset videntibus et audientibus tanq; futuro aliquo maiori aliquando autem et sine sono uisus talibus nubibus grando sit multa et magnitudine incredibilis et figuris non rotunda, ppter ea q; non multa sit latitudo ipsius tanq; ppe terram facta coagulatione; sed non sicut illaiunt. At vero necessarium ab ea que maxie causa coagulationis maximas fieri grandines. Crystallus enim grando et hoc omni manifestum. magne autem sunt quia figura non rotunde. hoc autem signum est q; sit congelata ppe terram. late enim de longe ppter ferrari longe circulatione sunt figureq; rotunde et magnitudine minores. Quod quidem igitur non expelli in superiore locum frigidum coagulatione accedit palam. Sed quoniam videmus q; sit antiparitas calido et frigido inuicem; ppter qd i estibus frigida et inferiora terra et calida in gelu: hoc oportet putare et in eo qui sursum ferri loco quare in calidioribus temporibus antiparitalis passum inter frigidum, ppter eam que in circuitu caliditatem: aliquando quidem cito aqua ex nube facit, ppter qd et gaudiem multo maiores in calidis sunt diebus q; in hyeme et aqua labrotore. labrotore quidem enim dicuntur cum subito simul tote magis subite autem, ppter celeritez coagulationis: hoc autem ipsum fit contrarium quemadmodum Anaxa dicit hic quidem enim quin in frigidum aerem ascenderit: aut hic pati nos autem q; in calidum descenderit et maxime quin maxime quin autem adhuc magis antiparitas patiat inter factum ab exteriori calido: aquam autem factio coagulatur et sit grando: accidit autem hoc quin citius fuerit coagulatio q; aque latitudo decorsum. si enim finitur qui quidem in tanto autem tempore frigiditas autem vehemens existens in minori coagulatum nibil, pphibet eleuantur congegari: sic coagulatio in minori sit tempore q; que de oris latitudo. Et quanto vtq; ppter quius et magis subito fiat coagulatio: aque labrotore sunt et gutte et grandines maiores, ppter ea q; breui seruntur loco: et non crebre gutte que magne cadunt, ppter eandem causam: minus autem estate fit q; vere: et autumno magis tamq; hyeme: q; siccatur aer estate: in vere autem adhuc humidius: in autumno iam humectatur. sunt autem quemadmodum dictum est et in maturatione fructuum grandines, ppter eandem causam. Confert autem adhuc ad caliditatem coagulationis et post caliditatem esse aquam. citius enim infrigidatur propter qd multi quin calidam infrigidare cito voluerunt ad solem ponunt primo et qui circa terram pontum quin in glacie habitaacula fecerint ad plurimum venationem. venantur eni; decidentes glaciem aquam calidam et circuunt calamus, ppter ea q; citius coagulatur. viuntur enim glacie quasi plumbo ut quiescant calami. calida autem sit cito conflans aqua in regionibus et tempore calidis. sunt autem circa arabiam et ethiopiam estate aque et non hyeme: et hec vehemens et eadem die sepe, ppter eandem causam. cito eni; infrigidantur antiparitasque sit, ppter calidam esse regionem valde. De pluvia quidem igitur et ore et nube et pruina et grandine, ppter quaz causam sunt et que natura ipsorum est dicta sint tan-

ta. De ventis autem et omnibus spiritibus adhuc autem et de fluviis et mari dicamus primo et de his dubitatis ad nos possumus: sicut enim et de alijs sic et de his nihil accepimus dictum tale qd non et quilibet tale dicat vtq;. Sunt autem quidam qui dicunt vocatum aerem motum quides et fluentem ventum esse: consistentem autem eundem: huc sterum nubem et aquam tanq; eadem natura existente aqua et spiritu et ventum existentem motum aeris: ppter quod et eorum qui sapienter volunt dicere quidam unum autem ventum esse omnes ventos: quia accidit aerem et motum unum et eum esse omnium: videri autem diffire dissimiliter nibil propter loca uniuersaque existit fluens semper. Similiter dicentes: quemadmodum vtq; si quis poterit et fluvios omnes unum fluuium esse ppter qd multi melius dicunt sine inquisitione q; cum inquisitione sic dicentes. Siquidem enim ex uno principio omnes fluunt et ibi spiritus: eodem modo fossilis dicentes vtq; aliquid sic dicentes: si autem similiter hic et ibi palas: quia hoc leviter dictum erit vtq; mendacium. Quoniam hoc quides opportunam habet considerationem qd est ventus: quomodo fit et quid mouens et unde principium ipsorum et primo: utrum quemadmodum ex vase oportet accipere fluentem ventum et vtq; adhuc fluentem donec vtq; evanescatur vas velut ex viribus emissum: aut quemadmodum pictores pingunt ex ipsis principiis emittentes. Similiter autem et de generatione fluuiorum uidetur quibusdam habere. elevata enim a sole aqua sterum pluta congregata sub terra fluere ex ventre magno: aut omnes ex uno: aut aliud ex alio et non fieri aquam nullam: sed collectam et hyeme in talia susceptacula hanc ferri multitudinem fluuiorum: propter qd et maiores semper hyeme fluere qd est: et hos quidem et perpetuos: hos autem non perpetuos: quicunque quidem. non ppter paucitatem aque exsiccantur anteq; superuenient que de celo evanescato vase qd suis manifestum si quis velit faciens velut susceptaculum pre oculis quotidiane aque fluentis continue intelligere multitudines excedit vtq; magnitudine terre molem vel non multum deficit suscepta omnino influens aqua per annum: sed semper palam et accidunt quidem et multa talia in locis multis terre non soluz: sed inconveniens si quis non poterit, ppter eandem causam aquam ex aere fieri, ppter quam quidem super terraz et in terra: quare siquidem et ibi, ppter frigiditatem constat vaporans aer in aquam et ab ea que in terra frigiditate hoc idem oportet putare accidere et fieri: et non solum segregat aquam que in ipsa et hanc fluere: sed fieri continet. Adhuc autem non ea que sit: sed existente aqua quotidie non tale esse principium fluuiorum velut sub terra stagna quedam segregata sicut quidam dicunt: sed similiter sicut et in eo qui super terram loco parue consistentes gutte et iterum ipse cum alijs multis: tandem cujus multitudine descendit pluta aqua: sic et in terra ex paruis colligi possunt: et est velut scaturies in im-

terre principium fluviorum: manifestat autem ipsum opus, qui enim aqueductus faciunt humilibus et de fossis colligunt ac si vias sudante terra ab excelsis: propter quod et rheumata fluviorum ex montibus videntur fluentia et plurimi et maxi mi fluui flouint ex maximis montibus: similiter et fontes plurimi montibus et locis altis vicinatur: in campesribus autem siue fluuij paucis sunt omnino. Montana enim et alta loca velut spongia spissa suspensa sive medica quidem: in multis autem locis producunt et colligunt aquas. Sufciunt enim aduenientia aque magna multitudinem: quid enim differt cauam et supinas aut caueram esse peripheriam et gibbosam vitro quod enim modo eadem comprehendet mole corporis et ascendentem vaporum insigilant et coherunt in aquam iterum: propter quod quemadmodum diximus maximis fluviorum ex maximis videntur fluentes montibus. palam autem ex hoc considerantibus terre periodus: has enim ex iquire re a singulis sic descriperunt quecumque non accedit ipsosmet vidisse dicentes. In Asia quidem igitur plurimi ex parnaso vocato monte videntur fluentes et maximis fluuij hic autem mons dicitur maximus omnium qui ad orientem byzantem ascendens enim iam hunc appetit quidem extra mare cuius terminus non palam his qui hinc ex hoc quidem igitur fluunt alii fluuij et bactros et coaspes: et araxes. adhuc autem dicitur jana: pars existens in meotidem paludem. fluit autem indus ex ipso omnium fluviorum rheuma plurimum. ex caucaso autem et aliis fluunt multi: et sibi multitudinem et in magnitudinem excedentes emphasis: caucasus enim maximus mons est eorum qui ad orientem estualem et multitudine et altitudine. Signa autem altitudinis quidem: quia videtur et vocatis profundis et navigantibus in stagnis: adhuc illustrantur sole ipsius similitates vicos ad tertiam partem noctis et ab oriente et iterum a respere: multitudinem autem quod multa habet iuga in quibus gentes habitant multe et stagna autem esse magna: artamen omnia iuga esse manifesta vicos ad ultimam verticem. ex pyreneo autem hic autem est mons ad occidente cognosciales in celica fluuii bistris et tarsis: iste quidem igitur extra columnas et bistris autem per totam europam in pontum euxinum. fluviorum autem aliorum: plurimi ad arcu ex montibus archivis: hic autem multitudine et altitudine maximis circa locum hunc sunt. Sub ipsa autem rasa supra ultimam scybiam vocate ripe: de quarum magnitudine valde dicere sermones qui dicitur fabulosi. fluit igitur plurimi et maximis post bistrum aliorum fluviorum hinc ut ait. Similiter autem et circa libyam: qui quidem ex ethiopis et egyptis et viscos: maximi diuulgato cum cremericus vocatus qui in exteriori mare fluit ob nili fluxus: primo ex argento vocato monte: eorum autem qui circa clinicum locum achelous quidem ex pindo et ionacos hinc: strimon autem et nessus et ebris omnes tres existentes ex scombro. multi autem fluxus et ex rhodope sunt: similiter autem et alios fluvios inueniet quis vicos fluentes: sed tenuimoni gratia hos diximus: quoniam et quicunque eorum ipsorum fluunt ex paludibus paludes sub mon-

tibus positos esse accedit omnes sive autem sub locis altis expone. Quod quidem igitur non oportet putare sic fieri principia fluviorum: ut ex determinatis ventribus manifestu: neque enim vicos locis sufficiens esset qui terre ut est dicere: sicut neque qui nubium sed existente sub montibus oportebat ut fluere solum: et non hoc quidem desiceret: hic autem fieret: sed semper ab existente accipiebatur et sibi montibus esse fontes attestatur: quia ex eo fluere ad modicum et paulatim ex multis locis entibus distribuit locus et sunt sic fontes fluviorum: non solum autem sed et talia esse loca habentia multitudinem aque velut stagna: nihil inconveniens: sed non ad tanta ut hic accidat nihil magis: neque siquis putet que manifesta esse fontes fluviorum: sive enim ex fontibus plurimi fluunt similiter autem illa et hoc putare esse corpus aque omnis. Quod autem sunt tales fontes et voragine terre manifestant ab ortu fluviorum: accedit autem hoc in multis locis terre: puta peloponnesi plurima talia circa archadiam sunt: causa autem quod montuosa existens non habet effluxus ex aliis in mare: repleta enim loca et non habentia effluxum ipsi inueniunt transflitum in profundum con gente desuper veniente aqua circa elladem quidem igitur parva talia omnino sunt facta. Sed sub caucaso stagnum quod vocant qui ibi mare: hic enim multis fluuij et magnis ingredientibus non habens effluxum manifestum: derivat sub terra iuncta coarctos circa vocata profunda ponte: hec autem sunt infinita quedam maris profunditas: nullus non vicos quod descendere: et potius terminum inuenire: hanc autem longe a terra sive ad trecenta stadia potabile redunt aquam ad multum locum non indirectum sed in tres partes: et circa logisticam non minor rhodano absorbetur quidam fluuius et iterum egreditur sive alium locum. Rhodanus autem est fluuius transmeabilis. Non semper autem eadem loca terre neque aquosa sunt neque arida: sibi permittunt sive fluviorum generationes et defectus: propter quod et que circa aridam permittuntur et marine non semper hec quidem terra: hoc autem marine perseverant omni tempore: sed sit mare quidem ubi ante arida: ubi autem nunc mare: erum hic terra: sive tamen quendam ordinem hoc putare oportet fieri periodum principium autem horum et causa quia et terre que intus sicut planitarum corpora et animalium statum habent et senectutem sed illis quidem non sunt partem hoc accidit partis: sed simul totum in statu esse et decrementum partis necessarium: terre autem hoc sit sive partem propter frigus et caliditatem. Hoc quidem igitur crescunt et minuantur: propter solem et circulationem propter hoc autem et virtutem partes terre accipiunt differentes et vicos ad tempus aquosa possunt permanere: deinde exsiccantur et senescunt: iterum alia autem loca vivificantur et aquosa sunt sive partem. Necesse autem locis facitis siccioribus fontes exterminari: his autem accidentibus fluvios primo quidem igitur ex magnis parvus: deinde tandem fieri siccios: fluij autem transmutatis et his quod exstirpat: in alijs autem proportionabiliter facitis primitari mare: ubi quidem non excreceret a fluuij abundavit abscedens aridam facere: necesserum est autem fluxibus abundans exsiccab-

tur ad terram tunc iterum hoc stagnare: sed ppter qd sit omnia naturalis circa terram generatio p successionem: et in temporibus longissimis ad nostram vitam latenter hec facta: et prius omnium gentium interitus sunt et corruptiones anteqz inemoretur horum permutatio a principio in finez. Maxime autem igitur corruptiones sunt et ceterissime in praesertim: alie autem infirmitatibus: he autem sterilitatis: et his he quod magne: he autem modicum ut lateant talium gentium et ansmigra tiones: ppter ea qd huius derelinquent regiones: he autem permanerunt vltqz ad hoc donec viuqz non amplius possit alcere regio multitudinem nullam. A prima ergo desertione ad ultimam verisimile est longa fieri sepora ut nullus menetur: sed salvatus adhuc manentibus obliuionem faciam esse: ppter temporis multitudines. Eodem modo oportet putare et habitations latere quando primum facte sunt gentibus singulis: deinde permutata et facta sicca ex paludosis et aquosis: etenim hec paulatim ex multo tempore fit additio ut non sit memoria qui primi et quod et qualiter habentibus locis venerunt velut accidit circa egyptum: etenim hic locus semper siccior videtur factus et terra regio fluuij attractio existens nulli: ppter autem paulatim exsiccatis paludibus ppter inbabtari ex temporis longidine ablatum est principiu.videtur igitur et ora omnia excepto uno canobico manufacta et non fluuij existentia et antiquitas egyptus ibi be vocate. Insinuat autem et hoinerus sic recens existens ut est dicere ad tales permutationes. Illus enim loci facit memoriam tanqz nondum memphi existente aut taliter aut non tanta: hoc autem simile sic accidere. Inferiora autem loca superioribus posterius habitata sunt: paludosa enim ad amplius tempus necessarium esse: ppter quo alteratio ppter stagnare in ultimus semper magis: permutteratur autem hoc et iterum apte habet desiccata enim loca venient ad bene habere: que aut prius bene temperata exsiccata aliquando sunt deteriora. Quod quidem accidit elladis et circa argicorum et miceneorum regionem. Sub tropis quidem que argoz quia paduosa erat paucos poterat alere. Abicene autem bene habebat: ppter qd honoriator erat nunc autem contrarium ppter predictam causam. hec quidem in utilis facta est et sicca profluvius autem que tunc ppter stagnare inutilis nunc utilis est facta. Sicut igitur in hoc loco accidit existere loco paruo idem oportet putare hoc accidere et circa magna loca et regiones totas. Qui quidem igitur respiciunt ad modicum causam putant talium passionum esse totius permutationem tanqz generato celo: ppter qd et mare minus fieri autem tanqz exsiccatum quia plura loca apparent hec passa nunc qd prius. Est autem horum hec quidem rerum: hoc autem non verum. plura qdem. n. sunt que prius aquosa nunc autem arida non solum sed et contrarium. In multis enim locis considerantes inuenimus superuenisse mare. Sed huius causam non mundi generationem putare oportet. derisibile enim est ppter parvas et momentaneas mutationes mutare totum terre autem moles et magnitudo nihil est omnino ad totum ceterum: sed omnium horum causam existimandum: qd

fit per tempora finita velut in temporibus que f5 annum hyems sic periodo quadam magna magna hyems et excessus imbrum: hoc autem non semper sibi eadem loca: sed quemadmodum vocatus sub decalione cataclysmus etenim hoc circa ellinicum locum sicut factus maxime et huius modi circa illadem antiquam hoc autem est circa iordanem et acheron: ille enim in locis multius rheumata permixtum habitabat enim selli h et vocari tunc quidem greci nunc autem elines. quum igitur factus esset talis excessus imbrum purare oportet ad multum tempus sufficeret: sic nunc eius qd est esse perpetuas quodam fluuios: hos autem non: huius quidem aiunt causam esse magnitudinem sub terra voraginum. Nos autem magnitudinem altorum locorum et spissitudines frigiditatem ipsorum. ista enim plurimam et suscipiunt aquam et operiunt et faciunt. quibusque autem parue suspensae montibus consistentie aut sonifere aut lapidoce et argillose: h potius desiccata sic purata os in quibusque viuqz facta fuerit talis humiditas et perpetue stant humiditates locorum magie: tempore autem secundum hoc exsiccata sunt facta magie: altera autem minor: que aquosa donec veniat iterum defecens periodi eiusdem. Quoniā autem necesse totius fieri quidem quandam per mutationem non tamen generationem: et corruptionem siquidem maneat totus necesse: quemadmodum nos dicimus non eadem loca tempora humida esse mari et fluuij et sicca. Manifestat autem qd sit. quos enim amamus aut quissimos hominum esse egyptios: horum regio tota facta videtur existere fluuij opus: et hoc sibi ipsam regionem aspiciunt palam est: et que circa mare rubrum sufficiens argumentum: et hoc enim regnum aliquis attentauerit per fodorem: non enim parvas habet vias ipsius visitates navigabilis totus locus. dicitur autem primus scotris conatus suis se antiquorum sed inuenit mare existere altius terra: ppter qd ille primo et Tariua posteriori celavit fodies ut non corrumperetur fluxus fluuij comito mari. Manifestum igitur quod mare omnia rurum huic continuum est: ppter quod et que circa libyam maius regionem humilitiora vindentur et profundiora preter rationem inferioris regionis. palam enim ppter alteratione facta sunt stagna et arida: et ppter auctoritate derelicta et stagnata aqua desiccata est iam anhilata. At vero et circa meo tudem paludem acciderunt alterationes fluuij tam ut multo minores magnitudine naues nunc innatant ad operationem qd anno. ix. quare ex hoc facile proportionabiliter accipere quod et primo sint multa stagna: et h opus est fluuij et tadem necesse orie fieri siccum. adhuc autem bosporus semper quod fluit ppter atterrari: et adhuc oculis videre quo accidit modo. quod enim ab asia interceptio ne faciebat fluxus qd posterioris stagni factu sicut parvus hinc inde exsiccatus fuit viuqz: post hec autem alia quod ab intercepto et stagni ab hac: et h semper accidit: sicut autem h sepe necesse est ppter procedere velut fluuij fieri: tadem autem et adhuc siccum. Manifestum igitur quod nisi tamen non deficit et totu eternu qd neqz tantais neqz nullus semper fluit: sed erat ali quando siccus locus unde fluunt: opus enim h ipsorum terminum: tempus autem non habet. si illiter autem hoc et in alijs fluuijs coenit dicere

At vero siquidem et fluuij sunt et corrumptur et non semper eadem loca terre aquosa et mare ne cesset permutari similiter. Quare autem hoc quidem: dicerente hanc aut supgrediente semper manifestum est omnis terra non semper eadem: hec quidem ipsa sunt mare: hec autem arida sed permutantur tamen per tota omnia. Quod quidem igitur non semper eadem neque arida sunt terre neque natabilia sunt: et propter quam causam hoc accidit dictum est. Similiter autem et propter quid hic quidem perpetui: hic autem non sunt fluuiorū.

Emari autem et que natura ipsius et propter quam causam est falsa tanta aque multitudine: adhuc autem de ea que a principio generatiōne dicamus. Antī qui quidem igitur et videntes circa theologiae faciunt ipsius fontes ut ipsius sint principia et radices terre et maris. magis tragicum enim est et reuerentius existimauerunt forte esse quod dicitur tanq; magna quedam hec pars omnis existens et reliquum celum totum circa hunc locum confundere: et huius gratia tanq; entes honoratis simum et principium. Qui autem sapientiores humana sapientia faciunt ipsius generationem: esse enim primo humidum omnem locum qui circa terram a sole autem exsiccatum. Quod quidem euapo rauit spūs et eversione solis et lune aiunt facere relictum autem mare esse: propter quod et minus fieri exsiccatum putant: et tandem fore aliquā siccum totum. Quidam autem ipsorum aiunt calefacta a sole terra velut sudorem fieri: propter quod etenim sudor salitus: quidam autem salcedinis causam terram esse aiunt. quemadmodum enim et quod per cinerem colatur saltus: sicut et hoc salsum esse mista ipsi tali terra. Quod quidem igitur fontes maris impossibile esse per existentiam ita considerare oportet. aquarum enim que circa terram: hec quidem fluxibiles existunt entes: hec autem stationarie: fluxibiles quidem igitur omnes fontales de fontibus autem diximus prius quod propter intelligere non tanq; ex vase derivatum esse principium fontem: sed ad unum semper factas et confluentem occurtere primum. Stationarius autem hec quidem collective et substantiae velut paludo se et quecumque stagnales multitudine et paucitate differentes: hec autem fontes: hec autem oēs manufacte: dico autem velut pureales vocate. Omnia. n. superius oī fontem esse fluxus: propter quod hec quidem

spontaneo fluit que fontales et fluuiales: hec autem arte indigent operante differenie quidem igitur tot et tales aquarum sunt: his autem sic determinatio impossibile fontes esse maris. In neutro enim horum generum possibile est esse ipsius: neque enim effluxibile est: neque manufacture fontales autem omnes horum alterum passe sunt: spontaneam autem stationariam tantas multitudines nullam videmus fontalem factam. Adhuc autem quoniam plura sunt maria ad iniucem non constista enim nullum locum: quorum rubrum quidem videtur enim modicus: communicans ad quod extra columnas mare iranicum et caspium separata ab hoc et circumhabitata in circuitu ut non vniq; laterent fontes si enim aliquem locum ipsoz esset. Fluens autem mare videtur enim angustias sicubi: propter adiacentem terram in modicum et magno coarctatur pelago: propterea quod liberat huc et illuc sepe: hoc autem in magna multitudine maris immanifestum: quia autem propter agustiam terre modicum obinet locum: necessarium eam que in lato modicam librationem ibi apparere magnam. Quod autem inter eracleas columnas totum enim terre concavitatem fluit et fluuiorum multitudinem: meotis quidem enim in pontum fluit iste autem in egeum: qui autem iam extra hoc pelagum minus faciunt hoc evidenter: illis autem et propter fluuiorum multitudines accedit hoc: plures enim fluuij in euxinum fluunt: et meotis autem multiplicem regionem ipsius: et propter breuitatem profunditatis: semper enim ibi profundius videtur existens mare et meotide quidem pontus: hic autem egeum: egeo autem sicilicum: sardonicum autem et thyrrenicum profundissima omittitur. Que autem extra columnas heuia quidem propter lumen sine autem flatu sunt ut in concavo mari existente sicut igitur et enim partem ex altioribus que ad arctum fluxus sit plurimus: ut quidem hic proper effusionem non profundi: qui autem extra pelagi profundus magis. De eo autem quodque ad arcum sunt terre alta sunt signum: quoddam: et multis perfusa est antiquorum metheologorum solem non ferri sub terra: sed circa terram et locum hunc disparem autem: et secere noctem propterea et alta sunt quo ad arctum terre. Quod quidem igitur non fontes possibile sit maris esse et propter quam causam sic videtur: fluens talia et tantata nobis dicta sunt. De generatione autem ipsius si factum est et de sapore que causa salcedinis et amaritudinis dicendum. Causa quidem igitur que fecit priores putare mare principium esse et corpus omnis aque hec est: videbitur enim vniq; rationabile esse quemadmodum aliorum elementorum est congregata moles et principium propter multitudinem: unde permittatur partium et miscetur alijs: pura ignis quidem in superioribus locis: aeris autem multitudine et post ignis locum: terra autem corpus circa quod hec omnia posita sunt manifeste: quare palam quod enim eandem rationem et de aqua necesse querere: tamen autem nullum aliud corpus videtur positum totum simul: sicut et aliorum elementorum preter maris magnitudinem. Quod enim fluuiorum neque totum simul neque stabile: sed ut factus semper

videtur quotidie ex hac itaq; dubitatione principiū omnīū humidōrū et omnis aqua putatū est esse mare: ppter quod et fluuios nō solū in hoc sed ex hoc quidam aiunt fluere: colatum enī si rī qd̄ salsum potabile. Opponit autem altera ad hanc opinionem dubitatio: cur quidem non est cōsistens aqua hec potabilis siquidem principiū omnis aqua: sed salsa. Causa autem simul et huius dubitationis solutio erit et de mari accipere, ppter existimationem necessarium recte aqua enī circa terraz ordinata sicut circa hanc aeris speram et circa hanc que dicitur ignis: hic enim est horum yltimum: sive ut plurimi dicunt sive ut noz. Lato autem sole hoc modo et ppter ea permutatione et generatione et corruptione existente: qd̄ quidem subtilissimum et dulcissimum sursum ducitur per singulos dies et fertur iterum disgregatur et vaporans in superiorē locu: ibi autem rursus constans, ppter infrigationes deorsum fertur iteru: ad terraz: et hoc semper vult facere natura: sicut dictum est prius: ppter qd̄ et deridendi omnes quicunq; prioruz existimarent solez cibari humido: et ppter hoc aiunt rationes sacre ipsum: non enī semper posse eadez loca exhibere ipsi alimentum. Accessariuz autem esse hoc accidere circa ipsum: aut ipsum corrumpi. etenim manifestum ignem qd̄ diu habuerit alimento vñq; ad hoc viuere humidū autē igni esse alimento soluz tanq; pertingat vñq; ad solem qd̄ sursum ducitur. humidū autem ascensus talis sit: qualis quidez facte flammæ: ppter quod signum accipientes sic et de sole putauerunt. hoc autem non est simile. flamma quidez enī per continuū humidum et secum permixtata sit et non altitur: non enim eadem existens permanet nullo tempore: ut est dicere: circa solem autem impossibile hoc accidere: quoniam alito quidez eodez modo: sicut illi dicunt palam q; et sol non solum sicut cratitus ait nouis in die est: sed semper non unus continue. Adhuc autem que a sole elevatio humidū similis est calefactio aquis ab igne. si igitur neq; subardens ignis altitudo neq; solem verisimile erat existimare: neq; si omnem calefacientem euaporare fecerit aquā: inconveniens autem et solū curasse de sole: aliorum autem astro: um ipso neglige salutē tantis et magnitudine et multitudine existentibus. Idem autem accedit et his irrationabile et dicentibus primo humida existente terra et mundo qui circa terram a sole calefactum aerem: aut factum esse et totum celum augmentatum: et hoc spiritus exhibere et versiones ipsius facere. Manifeste enim semper sursum ducut videmus: descendens iteru aqua et si non per unum reddatur et per singulas regiones similiter: sed in aliquibus ordinatis temporibus redditur oē acceptuz velut neq; altitudo superioribus: neq; hoc quidem manente aere iaz post generationes: hoc autē facto et corrupto iteru in aquā. Potabile quidem igitur et dulce, ppter levitatem sursum ducitur omne: salsum autem subtilis manet ppter grauidines ut in eo qui conuenienti ipsius loco proprio: hoc enim putandum dubitandum esse conuenienter: irrationabile enim si non aliquis est locus aquae: sicut et aliorum clementiorum et hanc esse solutionem. Quem enim videamus locum occupans mare: iste non est maris

sed solum aqua: videtur autem maris: quia quod salsum quidem deorsum manet, ppter pondus: dulce autem et potabile sursum ducitur, ppter levitatem: quicadmodum in animalium corporibus: etenim in his alimento ingredienti dulci humili alimenti hypostasis et superfluum: apparet enim amarum et salsum. Dulce enī et potabile ab innato calore attractum in carnes et aliam compactionem venit partiu: ut quelibet nata est. Sic igitur ibi inconveniens si quis potabile alimen ti non paret locum esse ventrem soluz: quia cito assumitur sed superflui: quia hoc videt subsidēs non vñq; existimabit bene: similiter autem et in his: est quidez enī sicut dictimus locus iste aque ppter qd̄ et fluuij fluent in ipsum omnes: et omnis que sit aqua: sique enim q; maxime conceauum fluxus et mare talem obtinet locum: sed hoc quidem sursum fertur cito, ppter solez esse: hoc autē derelinquitur, ppter dictā causā. Quercere autē antiquam dubitationem, ppter quod quid tanta multitudo aque nūq; apparet: per singulos enī dies fluuij fluentibus innumerabilibus et magnitudine immensis nibil mare sit amplius: hoc quidem nullus inconveniens dubitare aliquos non tamen intuentem difficile videre. eadez enī multitudo aque in latum diffusa et tota simul nō inequali tempore exsiccatur: sed differt instantiū ut hoc quidem permaneat per totum diem: hoc autem quemadmodum si quis super mensa magna diffuderit aque cyathum simile: perspiciebus vñq; exterminabitur rotum: qd̄ vñq; et circa fluuios accidit. continua enī fluentibus simul totum semper qd̄ peruenit immensum et latum locum exsiccatur cito et latenter. Qd̄ autem scriptum ē in ppterdone de fluuijs et mari impossibile est: dicitur enim q; omnia quidem inuicem per forata sunt sub terra: principium autem omniū sit et sors aquarum vocatur tartarus circa medium um aque quedā multitudo ex quo et fluentia et non fluentia prodeunt omnia. circumfluentiam autem facere ad singula et heuematū propterea q; moueat et semper qd̄ primum et principium: nō habetur enim sedem: sed semper circa medium yolu: motum autem sursum et deorsum facere effusionem r̄cumatis: hoc autem in multis quidez locis stagnari quale et qd̄ apud nos esse mare. omnia autem iteru circulo circunduci ad principiū: unde incepunt fluere: multa quidez semper eundem locum: quedam autem et regione ponere effluxui: puta si fluere incepunt defubus desuper ingredi: esse autem vñq; ad medium descentium. Decetero enim ad sursum iaz omnibus esse lationem. Sapores autem et colores habere aquam per qualem vñq; contigerit fluenz terraz. Accedit ergo fluuios fluere non ad eundem semper locum fin rationem hanc: quoniam enī ad medium influunt a quo circuefluunt nibil magis fluent defubus qd̄ desuper: et ad quodcuq; tenderit fluctuans tartarus: qd̄ si hoc accidente siet vñq; qd̄ dicitur sursum fluuiowm: qd̄ quidem impossibile. Adhuc que sit aqua et que sursum ducitur iterum unde erit: hoc enim totu: excludere necessarium siquidem semper salvatur equalis, quantum enim extra fluit iterum fluit ad principium quanvis omnes fluuij videantur terminantes ad mare quicunq; non in alios: in

terram autem nullus: sed et si dispareant iterum pdeunt. magni autem sunt fluviorum: qui longe fluunt per cœcum: multorum enim suscipiunt rheumata fluviorum detruncantes loco et longi tudine vias: propter quod quidem et histrus et nulus maximus fluviorum sunt eorum qui in hoc mare exirent: et de fontibus alijs dicunt riuiscuiusque fluviorum: alias causas quia multi in cundis incidunt. hec itaque omnia manifesta quod impossibile est accidere aliterque et mari principius inde habente. quod quidem igitur aque locus est iste et non maris et propter quam causam: quod quidem potabile immanifestum verutamen fluens: hoc autem subfides: et quia terminus magis aque quam principium est mare: quemadmodum quod in corporibus superfluum alimenti et omnis et maxime quod buntur dicitur sicut tanta nobis. De salcedine autem ipsius dicendum et utrum semper est idem: aut neque erat neque erit sed deficiet. etenim sic putant quidam: hoc quidem igitur vidi sunt homines consternati quod factum est: sicutdem et omnis mundus si nul enim ipsius faciunt generationem: quare palam quod sicutdem perpetuum omne et de mari existimandum. Putare autem minus fieri finititudinem: sicut agit democritus et tandem deficeret ab esopi fabulis nihil differre videtur persuasus sic etenim ille fabulose cōposuit quod bis quidem charybdis resorbens: primo quidem montes fecit manifestos: secundo autem insulas: ultimo autem sorbens aridam faciet omnino. illi quidem igitur cogruerat irato ad portineam talem dicere fabulam: veritatem autem querentibus minus: propter quam causam mansit primo: sive propter pondus ut etiam quidam horum aiunt: impræceptu enim huiusmodi causâ videre: sive et propter aliud quid palam quod propter hoc permanere necessarium et re liquo tempore ipsum: aut enim dicendum ipsius quod neque eleuta aqua a sole venit iterum: aut sicutdem hoc est necessarium: aut semper: aut quidem fuerit hoc remanere mare iterum sursum ferri illud prius oportebit quod potabile: quare nunquam exsicabitur: iterum enim illud præveniet descendens in ipsum quod præscendit. differt enim nihil semel hoc dicere: aut sepe. sicutdem igitur solem cessare faciat quis allatione quid erit exsiccans. si autem permittet esse circulationem semper in qua potabile sicut diximus: sursum ducet dimittere autem iterum recedens. Accepterunt autem suspicionem hanc de mari eo quod multa loca apparent siccio: et nunc quam prauis: de quo causam dicimus: quia finis quedam tempora excessibus factis aque hec est passio: sed non propter totius generationem et partium: et iterum erit contrarium et cum factu fuerit iterum exsiccatum: et hoc sic circulariter necessarium semper ire: magis enim sic rationabile exsticcare quam propter hoc celum: totum permutari: sed de his quidem plus quam dignum immoratus est sermo. De salcedine autem his quidem qui semel generauerunt et totaliter ipsorum gererant impossibile est sursum facere. si enim omnis humidus quod circa terram erat et eleuati a sole residuum factum est mare: sicut inexistit tantus sapores in multa aqua et dulci: propter immistam esse quendam terram talem: nihil minus quam aduenire iterum aqua que evapozauit: necesse equaliter existente et primo et multitudine: aut si neque prius neque

posterior salsum ipsum esse: si autem et primo colestum erat dicendum: que causa et simus: propter quod si non et tunc sursum latum fuerit et nunc patitur hoc. At vero et quicunque terram causas ponunt salcedinis immistam: habere enim multis sapores aiunt ipsam ut a fluius simul delatam: propter misturam facere salsum: inconveniens autem non et fluius salso esse: quomodo enim possibile in magna quidem multitudo aque euidentis sic sa cere misturam terre talis: in quoque autem non palam enim quod mare est omnis fluvialis aqua: in nullo enim differebat nisi eo quod salsum sit a fluius hoc autem nullus venit in locum in quoque omnes simul fluunt. Similiter autem et derisibile et si quis dicere sudore terre esse mare putat aliquid placidum dixisse: sicut Empedocles: ad poesim quidem enim sic dicens forte dixit sufficenter: metapora enim est: ad cognoscendum autem naturam non sufficienter: neque enim sic palam hoc qualiter ex dulci poculo salsum sit sudor: ut et ascidente quando amolum puta dulcissimo aut comusto quodam sicut in his que per cineres colantur aquas: videatur autem eadem causa et circa superfluum in vesica collectum: etenim illud amarum et salsum sit potatio eo quod in alimento humido existente dulcis. si itaque quoadmodum quod per calces colatur aqua amara sit: et adhuc quidem simul cum vina delata tali quadam virtute qualis et uidetur subsistens in vase salcedum cum sudore autem quem segregata ex carnibus velut abluente quod tale ex corpore exente humido: palam quod et in mari quod ex terra comustum humido causa salcedinis in corpore quidem igitur sit tale que alimenti hypostasis propter indigestionem: in terra enim est quem nondum existit dicendum. Omnino autem quomodo possibile tantum aque multitudinem delicatam et calescam segregari: submultiplicem enim oportet ipsam esse partem relictam in terra. Adhuc propter quid non et tunc quod exsiccatum fuerit terra: sive amplius sive mino sudat: humiditas enim et sudor sunt amara: sicutdem enim et tunc et nunc oportebat: non uidetur autem hoc accidens: sed humida quidem existens exsiccatur: sicut autem existens nibil patitur: tale quomodo igitur dicitur exsiccatum circa primam generationem: humida existente terra sudare exsiccatum: sed magis verisimile: sicut aiunt quidam assumpta plurimo et eleuato humido: propter solem et relicta esse mare: humidam autem existentem sudare impossibile: que quidem igitur dicuntur salcedinis cause dis fugere videntur rationem. Nos autem dicamus principium fumentum: idem quod et prius: quoniam enim positum est duplex esse exhalationes: hanc quidem humidam: hanc vero siccum: palam quod hoc putandum principium esse talium: et utique et de quo prius dubitasse necessarium: utrum et mare semper permanet earumdem existens partium numero: aut specie et quantitate permutatis semper partibus: quoadmodum aer et potabilis aqua et ignis: semper enim aliud et aliud sit horum unum: quodque species autem multitudinis riuiscuius horum manet: sicut que fluentium aquarum et flamine fluxus. Manifestum itaque et hoc et probabile quod impossibile non eandem esse de omnibus his rationem: et differre velocitate et tarditate permutationis: in omnibusque corruptionem esse et

generatione hoc tamen ordinate accidere oibus ipsis. His autem sic se habentibus tentandum reddere causam et de saltem manifestum itaq; per multa signa q; sit talis sapor. ppter committi onem in corporibusq; indigestissimum salutem et amarum: sicut et prius diximus. indigestissimum enim superfluum humidis alimenti. talis autem omnis hypostasis: maxime autem que in vesica. signa autem quia subtilissima est: digesta autem omnia constare nata sunt. Deinde sudor semper in his in quibus idem corpus cum segregatur qd fecit saporem bunc similiter autes et in adustis. vbi enim vniq; non obtinuerit calidum: in corporibus qui dem sit superfluitas: in adustis autes cinis. ppter qd et mare quidem exusta aiunt factus esse terra qd siquidem dicere est inconveniens. qd tamen ex tali veritate: sicut enim et in dictis: sic et in toto et ex nascentibus et factis sibi naturam: semper oportet intelligere: sicut ex ignitis qd relinquuntur tales esse terram et itaq; et eam que in arida exhalationem omnem: hoc enim exhibet multa hanc munititudinem. mixta autes sicut diximus existente vaporosa exhalatione et secca cum coquiterint in nubes et aquas: necessarius est intercipi aliquam munititudinem semper huius virtutis et simul deorsum ferri iterum pluta: et hoc semper fieri sibi quendam ordinem: ut contingit que hic partipare ordines unde quidem igitur generatio salis inest in aqua dictus est. Et ppter hoc australes aque latiores et prime autunali. austri enim et magnitudine et spiritu et florissimum est vetus et flat a locis siccis et calidis: quare cum paucis vapore: ppter qd et calidus est. si enim et non talis: sed unde incipit frigidezza: nihil minus pcedens ppter ea qd comprehendit multam exhalationes sicciam ex ppter quis locis calidus est. boreas autem velut a frigidis locis vaporosus. ppter qd frigidus. eo aut qd ppellat ferens hic in oppositis autem aquos. similiter autes et austri serenus bis qui circa libyam: nullum igitur in deorsum lata aqua confert qd tale: et autuno late aque. necesse enim gravissima prima deserit: qre in quibusq; inest talis temeris multitudine tendunt citissime deorsum hec. Et calidus etiam mare. ppter hoc est: omnia enim que cunctis ignitis fuerint habent potentia caliditatis in ipsis. videre autem licet et calcem et cinere et hypostasis animalium et sicciam et humidam calidissimorum sibi ventrem animalium accedit calidissimam esse hypostasis. Sicut igitur semperq; et alterum. ppter hanc causam: elevatur autem semper aliqua pars ipsius cum dulci et minor tanto quanto et in plura salsa et lata dulci minor: ppter qd quidem equale est ut ad omne dicere. Quod autem sit vaporosus potabile et non in mare occurrit vaporosus quando coquiterit iterum tentantes dicamus. patiuntur etiam et alia idem etenim vinum et omnes humores quicunque vaporantes iterum in humidum quem constiterit aque sunt. alie enim passiones aque sunt. ppter quandam compositionem et qualemque fuerit qd compositionem tam facit saporem: sed de his quidem in aliis repositibus coquenteritibus facienda considerationem. Nunc autem tamen dicimus qd maris existens semper aliquid sursum ducitur et sit potabile: et de ossum implura descendit aliud factus non qd sursum ductum. et ppter pondus subducit potabili

et ppter hoc non deficit: sicut fluuij nisi locis qui busdam: hoc autem et in ambobus necesse accidere similiter: neq; semper eadem partes permanent: neq; terre neq; maris: tamen tota moles. Et enim de terra similiter oportet existimare: hoc quidem enim sursum venit: hoc autem iterum cedescent et loca permittant et que supernatantia et qd descendenter itaq;. Quid autem est in compositione aliquis salsum: palam non solum ex dictis: sed et si quis rae cerei formans posuerit in mare circuligans os talibus: ut non per rimam aliquas intret mare: qd enim ingreditur per parietes cereos sit potabilis aqua: quasi enim per liga terete qd terrestre secernitur et faciens saltem compositionem: hec enim caeca et grauedinis: plus enim trahit salsa qd potabilis et grossitati. etenim grossities differt infantum ut naues ab eodem potere rerum in fluuij quidem fere submergatur in mari autem mediocriter habeant et nauigabiliter: ppter qd quidem aliquis in fluuij onerantia ppter hanc ignorantiam damnificati sunt. Argumentum autem miseri qd grossior est moles. si enim aliquis aquam salam fecerit valde miscens sal supernatant oua et si sint plena: fere enim sicut lutum sit tantum habet copulentam multitudinem. neq; mare: idem autem hec operantur et circa salituras si autem est sicut fabulantur quidam in palestina tale stagnum in qd si quis immerserit colligatur hominem: aut sub iugale supernatate et non submersi in aquam testimonium dicitur erit aliquid dictus. dicunt autem amarum sic esse stagnum et salsum: ut ibi nullus pisces innascatur. vestimenta autes sordidari si quis humectans permouerit. sunt autem et omnia talia signa dictorum qd salidinem facit corpus aliquid et terrestre est quod inexistit. In carbonia enim sibi quidem est aque late effluit autem in fluuium ppe dulcem quidem pisces autes non habentes elegerunt. n. ut qui sibi fabulantur potestate data ab Eracleo quando venit ab eraclea ducens boues sales p pisibus qui sunt ipsis ex fonte. huiusmodi enim aque decoquates aliquam partem ponunt et sit frigida quia eua porauerit humidum cum calido sales non grossi compacti: sed laxi et subtile: sicut nix: sunt autem in virtute debiliores alijs et plures delectant illecti et colore non similiter albi: tale autem alterum fit et in arabicis. est enim quidam locus in quo nascuntur calami et tyrrpus de his coherunt et cinerem emitentes decoquunt in aquam: qui autem dimiserint partes aque hec infrigidata salus sit multitudine: que cunctis autem sunt salsa rebumata fluoriorum: aut sonnitum: plurima calida aliquando oportet purare: deinde principium quidem extinqui ignis: per quam autes penetrant terras et hinc manere existentem: velut calcem et cinerem. sunt autem in multis locis et fôtes et rheumata fluoriorum omnino modos habentia sapores quovadum omnium causam ponendum inexistem: aut que insit virtutem ignis exusta enim terra sibi magis et minus omnino modos accipit formas et colorum et saporum. sibi ppter enim et calcis et aliorum talium fit plena virtutibus per que penetrantes aque dulces existentes permittantur: et he quidem aces toles sunt: quemadmodum que in sicana sibi lie ibi enim exaline fit et vtuntur sicut aceto ad quedam ediluuiorum suorum. Est autem et circa

lyngon sons quidem aque acetoso: circa seyibia
autem amarus: qd autem defluit ab ipso fluui
um in quem ingreditur sicut amarum totum.
Diferentia autem horum inde manifeste quales sa
pores ex qualibus sunt compositionibus: dictum aut
de ipsis locis i alijs. De aqua quidem igitur et mari
pter quas causas et semper variue sunt: et quo
modo permutantur: et que natura ipsorum: adhuc
autem quascunqz passiones sibi naturam ipsis ac
edit facere aut pati: dictum est nobis sere plurimi.
De spiritibus autem dicamus sumentes pnc
cipium qd dictum est nobis iam hys: sunt autem due
species exhalationis ut diximus: hec quidem hu
mida: hec autem secca: vocatur autem hec quidem
vapor: hec autem sibi totum quidem innomina
tio: eo autem qd in parte necesse videntes variua
liter appellare ipsam velut fumum: est autem nec
humidum sine secco: nec seccus sine humidu: sed
omnia hec dicuntur sibi excessum. Lato autem
sole circulo: et cum quidem appropinquauerit ca
liditate elevante humidum: longius autem facta p
pter infrigitationem consistente itez sursum di
ctio vaporis in aquam: ppter qd bytem magis si
unt aquae nocte qz per diem: sed non videtur quia
latent nocturne magis qz diurne. descendens ita
qz aqua distribuitur omnis in terram: existit aut
in terra multus ignis et multa caliditas et sol non
solum supernatans terre humidum trahit: sed et terram ipsam desiccat calefaciens. Exhalatione
autem sicut dictum est dupli exsistente: hac aut
vaporosa: hac autem fumosa: ambas necessariu
sier. haec autem que quidem humidi plurez ha
bens multitudinem exhalatio pncipium pluviis
aque est: sicut dictum est prius. secca autem spir
itum pncipium et natura omnium. hoc autem q
isto modo necessariu est accidere et ex ipsis ope
ribus palam etenim exhalationes differre: nec es
sarium et solen et ea que in terra caliditates hoc
facere non solum possibile: sed etiam necessariu est.
Quoniam autem altera vtriusqz species manife
stum qd differunt et non eadem est que venti nra et
que plute aque: sicut quidam aiunt. eundem enim
acrem motum quidem ventum esse consistentem
autem iterum aquam. aer quidem igitur sicut in
sermonibus ante hoc diximus sit ex his: vapor
quidem enim frigidus et humidus bene termina
bile hoc quidem enim ut humidum: qui autem
aque est frigidum. propria natura: sicut aqua non ca
lefacta: fumus autem calidus et seccus: quare que
admodum ex symbolis consistit qui sursum aer bu
midus et calidus. Etenim inconveniens sicut cir
ca singulos circulos aer iste sic motus spiritus
et vndeque extiterit motus ventus erit: sed non
sicut fluuios existimamus non qualiterque esse
aque fluentis: neque si habeat multitudinem: sed
opozet fontale esse qd fluit: sic enim et de ventis
habet. mouebitur enim vtrius magna multitudine
aeris ab aliquo magno casu non habens princi
pium neque fontem. Attestantur autem que sunt
ex dictis: quia enim continue quidem magis autem
et minus et maius et minor sit exhalatio semp nu
bes sibi et spiritus sibi tempus vnuquodque ut na
ta sunt. Quia autem aliquando quidem vaporis
sa sit multiplicatio: aliquando autem secca et sumo
sa: quandoque quidem pluviosi anni sunt et humili
di: quandoque autem ventosi et seccii. Aliquando

quidem igitur accidit et siccitates et imbrues multis
esse simul: et sibi continua sunt regiones: aliquā
do autem sibi partes: sepe enim que in circuitu re
gio accipit temporaneos ibres et multos: in ali
qua enim parte huiusmodi siccitas est: aliquādo
autem contraria ea que in circuitu omnibus: aut
mediocriter viente aqua: aut et magis secca sibi
aliqua pars aque copiosam accipit multitudinem
Causa autem qd ut sibi plurima quidem eandem
passionem ad plurimam pertingere verisimile re
gionem qd similiter ponuntur ad solem que ppe
nisi aliquid differens habeat. ppter. Quinum
mo aliquando sibi hanc quidem partes secca ex
halatio facta est amplior: sibi aliam autem vapo
rosa: aliquando autem contrarium: et ipsius autem
buius causa qd vtriusqz transcendit inhabitare re
gionis exhalationem: puta secca quidem sibi p
priam regionem fluit: que autem humida ad vi
cinam: aut et in aliquem remoto loco ppsulta
est a spiritibus: aliquādo quidem autem hoc qui
dem mansit. contraria autem idem fecit: et accidit
hoc lepe: sicut in corpore animalium si superior
venter seccus fuerit: inferior autem contrario con
trarie disponatur: et hoc secco existente humidus
esse superiore et frigidum: sic et circa loca anti
parasitatis pati et permutteri exhalationes. Ad
huc autem post imbrues ventus in his multa sit in
illis locis sibi que contigerit fuisse imbrues et spi
ritus cessant aqua facta: hoc enim necesse accidere
pter dicta pncipia: cum enim pluerit terra de
seccata ab eo qd in ipso calido: et ab eo qd defu
per exhalat: hoc autem erat venti corpus: et quz
talies segregatio fuerit et venti obtineant cessantibus
segregatur calidum semp et sursum fertur
in superie rem locum constat vapor infrigidatus
et fit aqua: et cum in idem compellantur nubes et
contra circumferent ad ipsas frigiditas aquae et
infriquit sic consequenter exhalationem: cessare
igitur faciunt facte aque ventos et cessantibus ip
se sunt ppter has causas. Adhuc autem siendi
maxime spiritus ab vela et meridie eadem causa
plurimi enim bozee et austri sunt ventos. Sol
enim sola h loca non supergredit: sed adhuc et ab
his super occasus autem et super orientes semper
fertur: ppter qd nubes collidunt in lateribus: et
sit accedente quidem exhalatio humili: absceden
te autem ad contrarium locum aque et imbrues pro
pter latitudinem quidem igitur que ad tropicos et
a tropicis estas sit et hyems et elevat sursum aqua
et fit iterum. Quoniam autem plurima descendit
aqua quidem in his locis in quibus vertitur et a
quibus: hec autem sunt que ad arctum et meridi
em. ubi autem plurimam aquam terra suscipit hic
plurimum necessarium sicut exhalationem: simili
modo ut ex viridibus lignis sumum: exhalati
o autem hec ventus est. rationabiliter vtriusqz hic
sunt plurimi et principalissimi spirituum: vocan
tur autem qui quidem ab arcto bozee: qui autem
a meridie austri. Latio autem ipsorum obliqua est
circa terram enim flant in rectum facta exhalati
o: quia omnis qui in circuitu aer consequitur
latitudinem: ppter quod et dubitabit vtriusqz aliquis
vnde pncipium spirituum est vtrius defupra: aut
defubitus: motus quidem enim defuper est et co
tingit ante flare. aer autem euidenter si fuerit nubes
aut caligo: significat. n. mota spūs pncipiū ante

manifeste venire ventum tanq; desuper ipsis habentibus principiis. Quoniam autem est venus multitudine quedam sicut ex terra exhalationis mota circa terram: palā q; motus quidē pncipium desup: materie autē generationis defubitus qua quidē enī tenderit qd ascēdit ide cā latio enī eoꝝ que lōgiūs a terra domīna et simul de subiis qdē in rectum surū fert et omne causatū existēs ppter suum pncipiu valet magis ppter: generationis autē pncipium palā q; ex terra est. Ad autem exhalationib; cōuenientib; sūm modicū: sicut fluuiꝝ pncipia sūt emanantē terra palā et in operibus vñ autē singulariter flant minimi oē sunt pcedentes autē et longe validi flant. Adhuc autē et qui circa arctū in hyeme tranquilla et sineflatu sūm ipsum illū locū: sed sūm modicū vltiue flas et latens extra pcedēs iam spiritus sūt insignis: q; quidē est venti natura et quo sit. Adhuc autē de siccitate et dibrōstā et ppter quā cām cessat et fluit post imbrēs: ppter quid boree et noti pluri mi ventoꝝ sunt dictū est: adhuc autē et de latione ipsoꝝ. Sol autē et cessare facit et cōmonet spiritus debiles enim et paucas existētes exhalationes extermīnat ampliori calido qd i exhalatione min⁹ existēs et disgregat. adhuc autē ipsa terrā preuenit exiccas anteq; facta sūt simul multa cōgēratio: sicut si in multi ignem inciderit modicum exustibile preuenit sepe anteꝝ sumū faciat exustum. ppter hae quidē igitur causas cessare facit ventos et pncipio quidem phibet consūptione quidē cessare faciens: celeritate autē siccitatē fieri. phibēs: ppter qd et circa orionis orum maxime sūt trāquillitas: et vñq; ad crīfēs et pdomos. Universalit autē sūt trāquillitas: ppter duas causas: aut enim ppter frigus existēta exhalationē velut qum fuerit gelu forte: aut madefacta a suffocatione: plurime autē et intermedie temporibus: aut eo q; nondū facta sit exhalatio: aut eo q; iam pterij exhalatio: et alia nondū aduenierit. Indiscertus autē et difficilis orion esse videt ut occumbens et oxiens: qd in permutatione temporis accedit occasus et ortus estate aut hyeme: et ppter magnitudinem astri dieꝝ fit pluralitas: permutationes autē omnīs turbatione plene ppter indeterminationem sūnt. Echelē autē flant post versiones et canis orum: et neq; nūc qn̄ maxime ppter fuerit sol: neq; qn̄ longe: et diebus quidē flant noctibus autē cessant. causa autem qd ppter quidē existēs preuenit exiccas anteq; sūt exhalatio. qum autē abscesserit modicum: medioc̄is iam sit exhalatio et caliditas ut cōgela aque liqscat et terra exiccat et a ppter caliditate et ab ea que solis quasi turgescat et exhalerit. nocte autē deficit: quia congeleate liquescētes deflant ppter frigiditatem nocturni. exhalat autē neq; cōgela tum neq; nihil habens siccum: sed qum habeat siccā humiditātē hoc calesfactus exhalat. Vabitant autē quidam ppter quid boree sūt cōtinuae quos vocamus echelias post estiuales tropicos: noti autē sic non sūnt post hyemales. Habet autē non irrationabiliter: sūt enī roca: i leu conati opposito tempore: non sic autē sūnt cōtinui: ppter qd latentes faciunt inquirere. Causa autē quia boreas quidem a locis que sub arctō flant que plena aqua et nūc sūnt mīta: quib; liquefacta a sole post estiuales versiones magis qd in

ipsis flant echelie: sic enim et suffocationes sūnt non quando maxime appropinquauerit ad arctū: sed qum calefecerit ampliori tempore adhuc autem ppter similiter autē et post hyemales versiones flant orichie: etenī hic echelie sūt de bīles: minores autē et tardiores echelias flant. ppter quidē enim die incipiunt flare ppter longe existētent solem inualefcere minus: non cōtinui autē similiter flant: quia huius quidez in superficie et debilitā queq; segregantur. hic autē magis congelata ampliori indigent caliditate: ppter qd interpolantes isti flant donec subuersiōnibus iteq; estiualibus flauerint echelias quoniamq; vultoꝝ qmāxime cōtinue hue semper flare vērus. Auter autem ab estiua versione flant et non ab altera vīsa. duabus enim existētibus decisōrib; possiblē habitari regionibus: hac quidē ad superiorib; polum qui sūm nos: hac autē ad alterz ad meridiem et vtraz existēte: velut tympano. talem enim figurā terre excidunt que ex centro ipsius ducte et faciūt duos conos: hūc quidē habentem basem tropicū: hunc semper manifestū: verticem autem in medio terre: eodem autem modo ad inferiorem polum aliis duo coni terre excisiones faciunt. Ille autem habitari sole possibile et neq; vītra versione: vība enim non vītz est ad arctū: nūc autem inhabitalib; sūt prius loca anteꝝ subdeficiat aut permuteatur vībra ad meridiem: queq; sub vīsa a frigore inhabitalib; fertur autem et corona sūm bīc modū. vīdetur enim super caput facta nobis qum fuerit sūm meridianū: ppter qd et ridiculose scribunt nūc periodus terre. describunt enim circularem habitatam: hoc autem est impossibile et sūm apparentiam et sūm rationem. Ratio enim ostendit qd ad latitudinem quidē determinata est: circulo autem copulari cōtingit ppter temperantias: nūc autem excedunt estiua et frigus sūm lōgitudinez: sed ad latitudinē quare si non alicubi phibet maris multitudine totum est perambulabile. Et sūm apparentia circa nauigationes et itinerā: multum enim longitudo differt a latitudine. qd enim ab eracleis columnis vñq; ad indicum eo qd ex ethiopia ad meridiem et ad extrema scribē loca plusq; quinq; ad tria sūm magnitudinem est. si quis nauigationes ratiocinetur et vias ut cōtingit accipere taluz certitudines: et quidē ad latitudinem vñq; ad inhabitalib; scimus habitatam: hic quidē enim ppter frigus non iam habitant: hic autem ppter estiua que autē extra indicum et columnas eracleas ppter mare non videntur copulari per cōtinuum esse omnē habitabilem. Quoniam autem similiter habere necesse locum quendam ad alteruz polum: sicut quem nos habitamus ad eum qui super nos: palam q; pportionabiliter habebunt alias et vñtoꝝ existētia: quare quēadmodum hic boreas est: illis ab illa que ibi vīsa aliquis ventus sit existēta qd nihil possibile pertingere hic: quoniam neq; boreas idem in eam que hic habitationem omnīus est. Et enim velut apogeos spiritus borealis donec boreas iste in eam qd hic habitationem flet: sed quia habitatio ista posita est ad arctū plurimi borees flant: tamen autē istic deficit et non potest longe peruenire: quoniam circa id quod extra libyam mare australē

quoadmodum hic boree et austri flant: sic ibi curi et cephryi succedentes continui semper flant. Quod quidem igitur austri non est ab altero polo flans ventus palam: quoniam autem neque ille neque quod ab hemisphaerio visione operabit enim vires alii ab estivali esse versione sic enim proportionabile assignabit: nam autem non est unus enim solus videtur flans exinde locis: quare necesse est eum qui ab exusto flante retum est austri. Ille autem locus propter solis viciniam neque hanc aquas neque pascha quam propter liquefactiones facilius echelios: sed quod multo maior est locus ille et expansus maior et amplior et magis verax ventus est austri borea: et primum magis hoc quod iste illuc: que quidem igitur causa est ventorum: et quod se habet ad inuicem dictum est. De positione autem ipsorum et qui contrarium quibus et quos simul flare contingit et quos non adhuc aut et quod existunt entes: et adhuc de alijs passionibus quecumque contingit dicta est in problematis particularibus nunc dicamus. Oportet autem de positione simul ratione ex descriptione considerare: describit quidem igitur utrum magis immutabiliter habeat quod continent circulum: ppter quod et rorundus: et autem intelligere ipsius altera decisione quod a nobis habitat: erit: n. et illa dividere eodem modo. Supponamus etiam primum quidem contraria sunt loci est plurimum distantia sunt loci: sicut sunt species contraria plurimum distantia sunt loci posita ad inuicem sunt diametra. Sit igitur in quo. a. occidens equinoctialis: contraria autem huic in quo. b. oriens equinoctialis: alia autem diametros hanc ad rectam incidentes: et quod in quo. i. sit versa: huic autem proximum ex opposito quod in quo. t. meridies: quod autem in quo. 3. orientis estivalis: quod autem in quo. e. occidens estivalis: quod autem in quo. d. oriens hemisphaericus: quod autem in quo. g. occidens hemisphaericus: a. 3. autem ducant diametri ad. g. et ad. d. et ad. e. Quoniam igitur plurimum distantia sunt loci contraria sunt loci: plurimum autem distantia que sunt diametra sunt necessaria et ventorum hos inuicem contrarios esse quicunque sunt sunt diametra. Vocant autem sunt positionem locorum venti sic: cephryus quidem quod ab. a. hic autem occidens equinoctialis: contraria sunt autem huic apeliores: hic autem oriens equinoctialis boreas autem aperchias ab. i. hic enim versa: contrarius autem huic auster a. t. meridies autem hic est quod est flat et. i. ipsi. i. contrarium sunt diametra enim a. 3. autem kekias. Hic enim oriens estivalis: contrarius autem non qui ab. a. est flat: sed qui a. g. lips: iste enim ab occidente hemisphaericus: contrarius autem huic sunt diametra enim ponitur a. d. autem eurus: iste. n. ab oriente hemisphaericus flat vicinans austro: ppter quod est sepe euromochi dicuntur flares: contrarius autem huic non qui a. g. lips sed qui a. b. quem vocat: hic quidem argetes: hic autem olypiam: hic autem scirena: iste enim ab occidente estivali flat: et sunt diametrum ipsi opponit solue: sic quidem igitur qui sunt diametra positi venti et quibus sunt contrarii. Alij autem sunt sunt quos non sunt contrarii venti a. c. quidem enim quem vocat treskiam: iste enim medius argetes et aperchies: a. k. autem quem vocat messes: iste. n. medius kekias et aperchies: que autem c. k. diameter vult quidem sunt semper apparente esse non certitudinat autem contraria enim non sunt his ventis neque messi flares. n. vires aliquis ab eo in quo. m. h. enim sunt diametra neque ipsi. c. treskiae. flares enim vires ab. n. hoc est signum sunt diametra si non ab ipso ad modicum flat quidam ventus quies

vocant qui circa locum illum phenitam. principali sunt quidem igitur venti et determinati sunt hi et ordinati sunt modo. Essendi autem plures ventos a locis ad arcum quod ab his qui ad meridiem causam habitabile supponit ad hunc locum: et quod multo plus quam aqua et nix reponit in hac partem: quod illa sub sole sunt et illius latrone quibus liquefactis in terra et calefactis a sole et terra necessariis amplitudine et ad plurem locum fieri exhalatione: ppter hanc causam. Est autem dictorum ventorum borearum quidem quoniam aperchias principaliissime et treskias communis argetes et boree: austri autem quoniam ita genes qui a meridiem et lips: apeliores autem qui ab oriente equinoctiali et eurus: phenitae autem communis: cephryus autem quoniam itagene et argentes vocatus. Vnueraliter autem hic quidem boreales hinc vocantur: hic autem australes. opponuntur autem cephryi quidem boree: frigidiores enim qui ab occidente flant: austro autem apeliori. determinatis igitur frigido et calido et effuso ventis sic vocauerunt. calidiores enim qui ab oriente sunt qui ab occidente: quod pluri tempore sub sole sunt qui ab oriente: et autem ab occidente dereliquerunt citius et appropinquaverunt loco tardius. Sic autem ordinatis ventis palam et simul flare contrarios quidem non possibile: enim diametra enim alter igit cessabit violentiam passus non sic autem positus ad inuicem nihil prohibet: puta. 3. t. d. ppter hoc simul flant aliquando ambo omnino ad idem signum non ex eodem neque eodem spiritu. sunt tempore potius autem contraria contraria maxime flant: puta circa equinoctium vernale kekias et totaliter que ultra tropicum estivali: circa autunale autem libes: circa versiones autem estivales: cephryus: circa hemisphaericus autem eurus. Incidunt autem alijs maxime et cessare faciunt aperchie et treskiae et argentes maxime enim deproprie ipsum ipsorum est: crebrius et fontes flant maxime isti: ppter quod et serenissimi sunt ventorum flantes enim deproprie maxime repellentes alios ventos cessare faciunt et efflanter eosistentes nubes faciunt serenitatem: si non frigidi vehementer fuerint simul existentis: tunc autem non serenuit. si enim fuerint magis frigidus quod magni preueniunt coagulantes quod propellentes kekias autem non serenuit: quod reflectit in seipsum: ut kekias nubem. g. rationes autem sunt ipsorum cessantium inhabita sunt solis translatione quia mouetur maxime habitu ppter principium autem sic mouet ventorum: ut sol. contrarij autem aut idem faciunt: aut contrarium: puta humidi lips et kekias quem ely sponciat quidam vocant et eurus quem apeliorum: siccii autem argentes et eurus a principio autem iste siccus: confusus autem aquosus: nubulo sus autem messes et aperchias maxime: isti enim frigidissimi: grandinosus autem aperchias: et treskiae et argentes: estuosis autem austri et cephryus et eurus: nubibus autem condensant celum: kekias autem valde: lips autem raro: kekias autem ppter quod reflectit ad ipsum: et quod communis est boree et euro: quae re quod frigidus est coagulans vaporum aerem constat re facit. Quia autem a loco apeliorum est habet multam materiam et vaporum quem propellit: sereni autem aperchias et treskiae et argentes: causa autem ista est pus. Convectiones faciunt maxime autem et messes: qui enim deproprie flant frigidus sunt

pter frigidū aut̄ fulguratio sit: segregatur enim conflatibus nubibus: ppter qd̄ et quidem eorumē boz grandinosi sunt: cito enīz coagulant echelie aut̄ sunt autūno quidē maxime: deinde vere maxime: aperchias et treskias et argentes: cā autē qd̄ et nephie sunt maxime qm̄ alijs flantibus incidenter alij: isti autem incident maxime alijs flantibus: causa autem dicta est et huius prius. Echelie aut̄ gyrant habitatibus circa occidente: ex aperchias in treskias et argentes et cephyros. aperchias enim cephyrus est: incipientes quidē ab rasa: terminantes autem ad longe: his autem qui ad orientē gyrat̄ vñqz ad apelliorē. De ventis quidē igit̄ et de ea que a principio generatione ipsoz et substantia et de accidentibus passionib⁹ cōmuniter et fm vñquēqz tāta nobis dicta sūt. De agitatione aut̄ et motu terre post hoc dicendum: causa aut̄ huius passionis habita huic generi est: sunt autē tradita vñqz ad p̄fens tps tria et a tribus. Anaxagoras enīz clāmenius et p̄us anaximenes milesius enīz clāmenius et h̄is posteris Democritus abderitus. Anara. quidē igit̄ ait etherem natū ferri sursum incidentē aut̄ in inferiora terra cōcaua mouere ipsa: que quidē enīz sursum serunt̄. ppter ibice: qm̄ nō omnes similiter esse sōni: etā tanqz existent̄: hoc quidē sursum: hoc aut̄ deo: si totius sp̄ere: et sursum qd̄em bac existēte parte qua habitamus deo: si aut̄ altera. Ad bac quidē aut̄ causā nihil forte oī dicere tanqz valde simpliciter dictā: sursum enīz et deo: si p̄tare sic babere ut nō ad terrā quidē vndiqz feratur grauitatē habentia corp̄oz: sursum aut̄ levia et ignis stultū. Et hoc videntes ox̄ētē habita tā qz̄tū nos scimus alterz semp factū translatis tanqz existente gibbola et sp̄erica. Et dicere quidē qd̄ ppter magnitudinē in aere manet: agitari aut̄ dicere percutiā desubtus p̄ totā. Adhuc aut̄ nullū reddūt accidētū circa terremotus: neqz. n. regiones neqz ipsa quecūqz participat̄ hac passione. Democritus autem ait terrā plenam aqua existentē et suscipiētē multā aliā pluvialē aquam ab bac mouet̄: facta aut̄ ampliori qd̄ nō possunt suscipere vētres vim inferente facere terremotum et exsiccata trahentē in vacua loca ex repletioribus transidentē incidentē monere. Anaximenes aut̄ ait plūtā terrā et exsiccata rūpi: et ab his rupē frustis incidentibus cōcūti. ppter qd̄ et fieri terremotus in siccitatibus et itez in pluviolis: in siccitatibus enīz si: cut dictū est exsiccatas rūpi: et ab aquis sup̄umectat̄ decidere. oportebat autem hoc accidente subuersā multipliciter apparere terrā: adhuc autē ppter quā caūa circa quedā loca sepe fit hec passio nullo differentiā excessu tali ad talia et quidē oportebat omnino aut̄ sic existimatis necessariū dicere minus semp terremotus fieri et tandem cessare aliquā p̄cūsa: sic enīz decidē talē habēt naturā: quare si hoc impossibile palaz qd̄ et impossibile hāc esse causā. Sed quoniam mānifētū qd̄ necessariū et ab humido et seco fieri exhalationē sicut diximus in prioribus necessitate bis existentibus fieri terremotus. existit enīz terra p̄ se quidē siccā: ppter imbrēs aut̄ habētes in se ipsam humiditatem multā: ut et a sole et ab eo qd̄ ipsa igne calefacta: multus quidē extra: multus autē intra sp̄ū sicut: et hic aliquā quidē cōtinuit̄ ex fluit̄ oīs aliquā autē ita oīs: aliquā autē et partitur. Si itaqz

hoc impossibile alī habere qd̄ post hoc consideran dū vñqz erit quale maxime motiuū erit corp̄oz necesse enīz qd̄ ad plurimū natūrā ire et vēhemētū inū maxime tale esse: vēhemētū quidē igit̄ ex necessitate qd̄ cōfīsime fertur: p̄currit. n. maxime ppter velocitatem ad plurimū aut̄ natūrā est p̄etrālire qd̄ p̄ omne ire maxime pōtū: autem qd̄ subtilissimū: quare siquidē sp̄ū natura talis maxime corp̄oz sp̄ū motiuū. cōenīz ignis qd̄ cū sp̄ū fūrūt̄ sit flamma et ferī celeriter: nō igit̄ aqua neqz terra causa vñqz erit: sed sp̄ū motus qd̄ intus fuerit et fluxerit qui extra exhalatus: ppter qd̄ sunt trāngilitate plures et maximi terre motiuū. cōinua aut̄ extētē exhalatio cōsequitur ut in pluribus impetuī p̄ncipī: quare aut̄ intus simul aut̄ extra ferī oīs: quosdā aut̄ fieri et sp̄ū extētē nūl irratiōnabile. vidēmus enīz aliquā simul plures flanteē vētos: quoqz quā in terra sera tur alter erit sp̄itu ente terremotus: minores aut̄ hi sunt magnitudine: ppter qd̄ diuisum est p̄ncipū et cā iploz. Nocte aut̄ sunt plures et maiores terremotū: qui aut̄ de die circa meridiē: trāquillū tūsumū enīz est ut in pluribus diei meridiēs. fol. n. quā maxime obtinet declinat exhalationē in terrā: obtinet aut̄ maxime circa meridiē: et nocte aut̄ diebus trāquilliores ppter absētū solis. Quare intus sit itez fluxus sicut recursus in cōtrānuī eius qd̄ extra diffusions et ad diluculū maxime: tūc enīz et sp̄ū natūrā sunt incipere flare: si igit̄ sur itus extētē p̄mitut̄ est p̄ncipū iploz sicut eurippus ppter multitudinē foriores facit terre motū. Adhuc aut̄ circa loca talia forissimi sunt terremotū vbi mare fluxibile: aut̄ regio sp̄ogio sa et subantros: ppter qd̄ et circa ellepontū circa achaia et sicilia et euboie circa hec loca: vidēt̄ enīz penetrare sub terra mare: ppter qd̄ achine qd̄ circa edipsum a tali causa facte sunt. Circa dicta autē loca terremotus sunt maximi ppter angustiā. sp̄ū enīz factus vēhemētū: et ppter multitudinem maris allati repellit̄ itez in terraz qd̄ natūrā erat effare ex terra regioneqz quecūqz inānia habēt̄ que subius loca multū suscipiēt̄ sp̄ūtū cōcūti magis: et vere aut̄ et autūmo maxime et in pluviolis et in siccitatibus sunt ppter eandē causā. tpa autē hec maxime sp̄umosa: estas enīz et hyems: hec quidē igit̄ ppter celū hec autē ppter estū facit imobilitatē. hoc quidē enim valde frigidū aut̄ valde secūt̄ est et in siccitatibus quidē sp̄umosis aer hoc ipsum enīz est achinos qd̄ amplior exhalationē siccā facta fuerit qd̄ humida: in pluviolis aut̄ ampliorē facit eaz que intus exhalationē et eo qd̄ intercipiat̄ in angustioribus locis et cōpellatur in minorē locū talis segregatio repletis concavitatisbus aqua cum incepit obtinere eo qd̄ multa in parui locū cōp̄umatur forter mouet fluenā ventus et offendēs. oportet enīz intelligere qd̄ sicut in corpore nostro et tremoz et pulsuum causa est sp̄ū intercepti virtus: sic et in terra sp̄ū simile facere: hunc quidē terremotū velut tremoz ēt̄ esse: hūc aut̄ velut pulsuum: et sicut accidit sepe post vñrationē: per corpus enim fit velut tremoz qddā trāslato sp̄itu deforis intus subito talia enīz fieri et circa terrā. Quantā autē habeat sp̄itus virtutē nō solū et his que i aere sunt: oportet speculari hoc quidē ppter magnitudinē. existimabit̄ vñqz aliquā posse talia facere.

sed i corporibus animalium, rhetori, n. et spasmis spiritus quidem sunt motus tamen autem vigorem habent: ut multi simul tentantem vi tenere non possunt obtinere motu infirmatum, ita itaque oportet intelligere factum et in terra ut coparet ad paruum maius. Signa autem horum et ad nos sensi sepe facta sunt, ita enim terremotus in quibusdam locis factus non prius dicitur anteque erupes in eum qui super terram locum manifeste ut ecclesiastis existit qui mouit vetus quale et circa era clea ea que in potio nup factum fuit et prius supra sacra insula, hec enim est una vocata eoli insulaz, in hac enim sumunt aliquod terre et alcedit velut collis molles cum sono tamquam aut rupta exiuit mitus spiritus et fauilla et cinerem eleuauit et lipareorum ex parte ciuitatem non longe oem incineravit: et ad quadratum in italia ciuitate, unde venit et nunc ubi crucifratio hec facta fuit palatium: ceteris facti ignis in terra hanc putandum esse causam: quod densius accedit primo in parvo discrepore aere. Argumentum autem est quod haec sub terra spiritus et qui sit circa haec insulas, quod enim vetus debet flare austus significat prius, sonat enim ex quibus sunt exustationes, propter mare, propterea quod mare repellat iam de longe, ab hoc autem quod ex terra exustans repellat iterum intus, qua quidem supergredi mare hac facit sonum sine sciscino, propter amplitudinem locorum: effundit enim in imenum ex quo propter paucitatem repulsi aero. Adhuc fieri sole caliginosum et obscurum et sine nube et ari matutinos terremotos aliqui tranquillitate et frigore sorte signum dicte cause est, solez nam caliginosum et obscurum necessarium est scipiēre spiritum propterea in terra dissoluente aerem et disgregante ad auroram et matutinos tranquillitatem et frigorem: tranquillitate quidem enim necessarium est ut in plurimum accidere; quemadmodum dictum est prius, velut regressu intro facto spiritus et magis in maiores terremotos: non discreto enim hoc quidem est, hoc autem intus, hinc tonum intus simul latum necessarium valere magis: frigus autem accidit propter exhalatio iterum tertiarum nam calida exiit hinc se. Non videtur autem recte esse calidum, quod mouet aerem extremitate plenum multo et frigido vaporum: sicut spiritus per hos exustatus: etenim haec quidem de proprieate calidus: sicut et quod ianus: sed propter paucitatem non similiter manifestu: deinde aut frigidus, propter causam eandem ventus: deficiens autem in terra talis virutate: ceteris nichil, propter humiditatem vaporosus deflatus facit frigus in quibus accedit locis hanc fieri passionem. Id est autem causa et signi consueti aliqui fieri ari terremotus: aut, n. p. diem: aut pars post occasum serventia exire nubecula subtilis appareat porrecta et longa velut linea longitudine plurimum recta in spiritu deficiente, propter translationem. Simile autem accidit et in mari circa litus: quod quidem enim fluctus annus incidenter videntur gressu et distorte sunt regimenes: quod autem plato: sicut, propter etiam segregatio subtile sunt et recte. Quod quidem igitur mare facit circa terram hoc spiritus circa ea quod in aere caliginem: ut quod fuerit facta tranquillitas ois recta et subtilis de reliquo tantum nubecula sit regimenes aero: propter eandem causam autem et circa eclipses aliqui lumen accedit fieri terremotum, quod enim in aere fuerit interpositio et nondum quidem ois sit deficiente lumen et quod a sole calidum ex aere: ita autem marcescatum tranquillitas sit contra translatio spiritu in terra qui facit terremotum ari eclipses, sunt autem et venti ari eclipses sepe: in principio quidem noctis ante eclipses medie noctis: in media autem noctis ari osculatorum: accedit autem

hoc et propter marcescere calidum quod a luna quod prope facta fuerit latio in quo facta fuerit eclipsis, remissio igitur quo detinebat aer et qui secesserat itaque mouet et fit ipsum tardioris eclipsis tardior: qui autem fortis factus fuerit terremotus non mox neque ad semel cessat agitatio: sed quod primo quodem usque ad circa decimam dies agitat: posterius autem et ad vnu et ad duos annos nota est eadem loca. Lauta autem magnitudinis quidem multitudo spiritus et locorum figure per quam viaque fluxerit: qua quidem non repulsus fuerit et non facile praeservatur et quod percutit maxime et intus retinet necesse est in resistentibus velut aqua non potest praetulare, propter quod sicut in corpore pulsus non reponitur cessat neque citio: sed per motum marcescere passione: et principium a quo exhalatio facta fuit et origines spiritus: palam quod non mox oem expedit materia ex quod fecit ventum quem vocamus sciscinum: quo usque igitur pluma reliquias horum necessarie agitare: debilius autem et rursum ad hunc donec vires minus exhalatum sicut non posse mouere manifeste. Facit autem et sonos qui sub terra sunt spiritus et eos qui ante terremotus et sine autem terremotibus communia alicubi facti sunt sub terra: sicut enim et percutient aer omnem modos emittit sonos: sic et percutiens ipse nihil enim differt: verberas enim simul et ipsu verberas oem peruenit autem sonus motus: quod subtilitas partium est et quod magis per oem penetrat sonus ipsum: quod autem minor fuerit quod ut moueat terram, propter subtilitatem propter facile quidem penetrare non potest mouere: quod autem ostendit ad solidas moles et coquas et oimodas figurae oimodus emittit sonum ut aliquod videatur quod quidam dicitur, prodigia vulgantes migrare terram. Nam autem eruperunt aque factis terremotibus: sed non per hoc aqua causa motus: sed si fuerit ex superficie: aut de submersum vim seruat spiritus illam mouens: et sicut fluctum sicut vero non fluctus vento: quod et terram sic vires quod causet fluctus: ceteris enim agitata quae admodum aqua effusio enim eiusdem quidam est: sed haec quod est causa ut massa, patiens enim haec non agitur, spiritus autem ut principium prius: ubi autem simul cum terremoto fluctus factus sunt causa huius facti sunt spiritus: haec autem est quidem agitatio terrae spiritus latum ab alio spiritu mare repellere quod est oio non possit: propterea autem et coactas ad idem congregaverit multum: tunc enim necessarium victio haec spiritus simul multum pulsus a proprio spiritu erupere et facere cataclysimum, sicut autem et factum haec circa achiam: extra quidem enim erat austus: ibi autem boreas: tranquillitate autem facta et fluctu etro vero factus fuit et fluctus et terremotus simul: et magis propter mare non dare perlationem ipius facti sub terra spiritum: sed oblique re: vnum: n. inferentia invenimus, spiritus quidem terremotus facit: huiusmodi autem spiritus cataclysimus, hinc autem parte huius terremotus et sepe ad modicum locum: venti autem non solum quidem: quod exhalationes quod huius locum ipsum et vicinante conuenient i vnu sicut et siccitas fieri dirimus et pluvias huius partem. Et terremotus quidem sunt per hunc modum: venti autem non solum: hic qui dicitur in terra principium habet: ut ad vnu oem impetuenter: solum autem non simul potest: pluviae autem suspiria magis ut fluat quod principium accepit a sole latiore et huius differetias locorum ad vnu. Qui quidem igitur sicut multus spiritus mouet terram: ut autem tremor ad latum sit autem raro aut solum aliqua loco velut pulsus sursum declivitus: propter quod minus agitat hoc modo: non enim facilius sic multum conuenire principium ad longitudinem enim multiplex eius quod a pseudo

exhalatio: vbi cunqz aut factus fuerit talis scissio egredit multitudine talium lapidum: sicut bullietum in caldaria: h. n. modo facto scissio q. circa sympolis eversa sicut et caput vocatus phlegreus: et q. circa ligustica regione. In insulis aut ponticis minus sicut terremotus q. in his q. ad terras: multitudine enim maris infringidat exhalationes p. phibet pondere suo et vim inferit. Adhuc aut fluit et non agitur obiecta a spiritibus et q. multum occupat locum non in hac et in hac exhalationes sunt et haec sole quia q. ex terra: q. aut. p. p. terra pars sunt terre inter medium aut. ppter parvitate nullum habet virtutem: potius eas aut non pingui moueri sine mari toto a quo coelente existunt. De terremotibus quidem igitur: q. n. t. ppter quam causa sunt: et de aliis accidentibus circa ipsos dictum estere de maximis. De coruscatione aut et tonitruo adhuc aut de typhonie et in cessione et fulminibus dicamus: etenim horum idem principium existimare oportet omnium. Exhalatione enim duplice exire: ut diximus: bac aut humida: bac aut secca: et cōcretione habete ambo hec potentia et persistare faciente in nube: sicut dictum est prius. Adhuc aut spissiorum consistentia nubium facta ad ultimum sumitatem: qua. n. deficit calidum disgregatum in superiorum locum ac spissiorum et frigidiorum necesse est persistit: ppter quod et fulmina et etiue et oia talia seruntur deorsum quia nato sursum calido frigidi omnes ad contrarium spissificatione necessarii fieri extrusione: velut pyrenes ex digitis exilientes: etenim habens habet etiam serunt sepe sursum. Segregata qui dicitur caliditas in superiorum dispersum locum: que cunqz aut itercludit siccum exhalatio in transmutatione infringidati aeris: hic convenientibus nubibus segregatur: vi aut lata et offendit ad stinctorum nubes facit percussuram cuius sonus vocatur tonitruum: sicut aut percussura codem modo ut coparet maiorum nostrum passio enim q. in flamma sit sono q. vocatur: hic quidem vulcanum ridere: hic aut restat: hic aut communione horum: sicut aut quia exhalatio in flammaz cōversa se rite ruptis et siccatis lignis. Sic enim et in nubibus facta spissatio segregatio ad spissitudinem nubium incidens facit tonitruum. ommodi aut soni: ppter irregularitatem sicut nubium et ppter intermediis yestris q. continuitas deficit spissitudinis. Tonitruum quidem igitur habet et sit ppter hanc causam spissus aut extrusus est multa quidem ignis subtili et debili ignitione et h. est quod vocamus coruscationem: qua vtiqz velut excides spissus coloratus appareat. Sicut aut post percussuram et posteriorum tonitruo sed ut ppter: q. risus anticipat auditum: ppter aut in dueum tritemum: i. a. n. referentibus itez remos non pmissus pinguis sonus remi per cushionis quia dicatur q. in nubibus stat: hunc aut Empedocles quidem ait interceptum esse de solidis radibus. Anaxa. aut de eo q. desuper eiheret: quod etiam ille vocat igne delatum a deflup deorsum. microne quidem igitur huius ignis est coruscationem: sonum aut intus extincti et sic in tonitruum: tanqz sicut ut factus: sic et ppter coruscatio fit tonitruo. irrationabilis quidem et ignis interceptio vitro modo quidem magis aut detractio eius q. deflup ethereis: quare enim sera deorsum natum sursum oportet dicari causa et pp. q. aliqui h. sit circa celum quia nubilosus fuerit tamen non sinuus sic: serenitate exire non sit: h. enim oio videtur dictum esse falsum. Similiter aut et dicere eam que a radibus intercepta caliditatem in nubibus esse horum causam non probabile: tenum iste sermo irrationalis.

liter dictus est valde. Segregata enim necessarius esse causam semper et determinatam et que tonitruum et quae coruscationis et alioz talium et sic fieri: et hoc differt plurimum. simile enim vtiqz et si quis puer aquam et niuem et grandinem inexistenter prius posterius segregari et non fieri velut hypotheca faciente semper cocretionem priusquod ipsorum: et eodem enim modo et illa cocretiones et hoc disgregationes existimandum esse: quare si altera horum non sunt sed sunt de ambobus eadem cogitatur ratio. Interceptio- nesqz aliquid vtiqz magis alteruz dicitur quiaqz quoadmodum in spissioribus: etenim aqua a sole et ab igne sit calida: sed tamquam uterque coctur et infingatur aqua coagulata nullam accidit fieri tale excedentia qualiter illi dicuntur quia operebat sim ratione magnitudinis feruore facere spissum intus factum ab igne q. non possibile existere prius neqz illi sonum feruore faciunt sed siccum. Est autem siccus parva bullatio: qua enim quod extinguitur incendens obtinerer hac bullatio facit sonum: sicut aut quidam q. coruscationem sicut et eleidemus non esse auunt: sed videtur assimilantes tanqz passio sit similis et quodam mare quia virga percussit: videatur enim aqua fulgure percussa refracto ab ipsa visu ad aliquod fulgidoz: ppter quod et sit hoc magis nocte: die enim non videatur q. amplius lumen existens quod diei exterminat. que quidam igitur dicitur ab aliis et de tonitruo et de coruscatione hec sunt: his quidem q. refractio coruscatio: his autem q. ignis quidem perlungatio coruscatio: tonitruum autem extincio non intus facta sed vnamque passionem ignem sed inexistente. Nos autem dicimus eandem esse naturam super terram quidem ventum in terra autem terrae motu: in nubibus autem tonitruum: omnia enim esse hoc sim substatia idem exhalatione siccata que fluens quidem qualiter rectus est: sic autem facit terremotus: in nubibus autem disgregata convenientibus et congregatio ipsius in aqua tonitruaqz et coruscationes: et cum his alia nature eiusdem his exintia. Et de tonitruo quidem et coruscatione dicimus est.

E residuis autem dicas
mus operibus segregatiis
bus pidiu-
to iam modis dicentes
spissas et segregatis
per modicas quod est dis-
fusus et sepe facit et
pflans et subtiliorum
pius ex his tonitrua
facit et corrosiones: si autem multus fuerit sunulus
et spissior: minus autem subtilis segregatur emen-
tibias sit rectus: propter quod et violentus. celeritas. n.
segregatio facit valitudinem: quod est igitur aequaliter
multa et continua segregatio eadem sit modo: quemadmo-
dui quod itez et triplex moueat: tunc. n. sit pluvia et aqua
multitudine: ex istis quod est igitur ambo habent potentiam simili-
mam: quod autem principium factum fuerit potestem cuiuscumque
sequitur secretum et manifestum: cuiuscumque autem fuerit multi-
tudo inexistens amplior et amplius et sit habere quod est im-
ber: h. autem alterius exhalationis: ut et nephias. quod
autem segregatus spissus qui in nube alterius contra posu-
serit sic: ut quod ex amplio iugulo fieret vetus in
posito: aut rives accidit: n. sepe talibus repulsa per
imam parte fluens corporis: propter non succedere: aut propter
arctitudinem: aut propter repulsionem circulum et revo-
lutionem fieri spissus: h. quod est n. in anterius. phibet pro-
cedere: h. autem posteriorius impellit: quare copulat in
latuus qua non habebit fieri: et sic semper habitu donec
vixit vnu fiat: h. autem circulus cuius. n. vna latu
figure hoc necesse est circumferre: super terram igitur propter
hoc sunt revolutiones et in nubibus susterit pincium
pius: veritatemque sequitur quod et nephias factus fuerit
super nubes segregatus et sit continua rectus: sic habet semper
per continuum asequitur nubes: propter spissitudinem autem
non potest segregari spissus ex nube: veritatem. n. circu-
lo quod est pinnus: propter dictam causam: Deo autem est quod
nubes semper spissantur quod excidit calidum: vocat autem
si colorata fuerit habere passum typhonem ventus ex his
velut et nephias idigestus: Borealis autem non sit
typhon necque niuole habet: bis et nephias: propter
rea quod oia hec spissus sit: spissus autem secca et calida sit
exhalatio: gelu igitur et frigus: propter obtinere extin-
guit mox secum adhuc principium: quod autem obtinet per
la: neque. n. vnius est niuositas neque borealis hu-
midus: hoc n. accidit et obtinet frigus ditate: Sit quod
dicitur igitur typhon quod et nephias factus non possit se-
gregari a nube: est autem propter repulsionem gyrationis
quod ad terram delata surgit revolutione simul deduci-
tis nubibus non potest absoluiri quod autem est directus efficit
hac spissus moneretur circulari motu recti et sursum
 fert cuiuscumque sciderit vim inferens: quod autem detrac-
signatur: hoc autem est quod subtilior spissus factus fuerit
vocat ictus: coincidit. n. acriter ignitio colorans
si autem ipsa nube multus et subtilis extruditur spissus
hoc sit fulmen siquidem valde subtilis non adures: pro-
pter subtilitatem quam potest argeta vocatur: si autem mi-
nus adures quam solometra vocatur: hic quod est eni propter
subtilitatem fert: propter velocitatem autem puerum pistrini
enam annos ignitat et mox facies denigrat: hic autem
tarde coloratur quod est erexitur autem non: h. puerum: pro-
pter quod et resistenter quod est patitur aliqd: que autem
non nihil: iuxta quod est clypeus iam erat et factum fuit
lignum autem nihil pastus fuit: propter raritatem enim pue-
rui spissus penetrans et pistrice et per vestimenta susterit
non cibussit h. velut attritione fecit: que et quod spissus
hec oia palam ex talibus: Est autem aliquis et oculis vi-

dere: velut et nunc accidit circa ipsum in epheso
cibus: ad multis enim partibus flama scribat con-
tinua distrepia seorsum: Quod quod sumus spissus et ar-
det sumus manitellum est dictum est alterius pueri: quod
autem multis et simili cedarum: nunc manifeste per spissum est
quod quod est in parvis ignitoribus videtur et tunc multa
maiebat multo fortius: ruptis igitur lignis vnius
civium spissus erat multus secedebat sunulqua effla-
bat et cerebat sursum ignitus ut videtur flama ferri
et inadire domos: semper non obstat assequi ful-
minibus spissus et procedere h. non videtur quod sine co-
lore sunt: propter quod et quod est percutere mouere spissus quod
percutit tam spissus ictus est principio spissus: et tonitrua
autem dividunt non sono: h. quod simul segregatur per pla-
ga fecit et sonum spissus: quod si percussus dividitur exurit
autem non. Et tonitruum quod est igitur et corrosionem et eme-
phias: adhuc autem ictus et typhonibus et typhonibus et ful-
minibus dictum est: et quod est ictus oia: et quod est omnia ipso
rum. Et halo autem et de iride: et quod est virga: et pp. quae
causa sit dicamus: et de parelia et virgia: etenim h. oia sunt: pp. casde causa inuidicem. primo autem est accipere
passiones et accidentia circa uniusque ipsorum: ip-
sius quod est halo apparet sepe circulus totus et
sit circa sole et lunam et circa splendorem astrorum: ad-
huc autem nihil minus nocte quod est die: et meridie quod est
ro: diluculo autem minus et circa occasum. Iridis autem
nunquam sit circulus neque maior semicirculo decilio
et occidente quod est orientem minoris quod est circuli: ma-
xima autem portio: elevato autem magis circuli quod est
maioris: minor autem portio: et post autunale quod est
equinoctium in breviioribus diebus oia hora sit die: et
estius autem non sit circa meridiem: neque duabus plu-
res irides non sunt simul: h. autem tricolor quidem
virgas et colores eisdem et ceteris h. numeris inuidicem
habent: obscuriores autem eius quod est extra et contrario
posito h. positione: quod est enim intra primam h. peri-
pheriam quod est maxima punicea: quod est exterius minima
quod est pp. inquisitum autem ad baculum et alias proprie-
tates: sunt autem colores h. quoia solos quod est fere
non facere pnt pictores: quod est n. ipsi miscet: punice-
us autem et viridis et alurgos non sunt multus: iris autem
h. colores: quod autem inter punicem et viridem ap-
paret sepe xanthos: parelia autem et virge sunt ex tra-
tere semper et neque ad terram neque ex op-
posito neque enim in nocte h. semper circa sole: adhuc
autem dum ascidit: aut descendit: semper h. plurima autem
ad occidente: in medio autem celum raro: ut in bosphoro
aliqnt accidit: per totam. n. diem simul orientes duo pa-
relii permanenter vltur ad occassum: que quod est circa
uniusque ipsorum accidit h. sunt: etiam autem oiu spissus
et de oia enim hec refractio sicut differunt autem modis
et ab aliis quod accidit fieri refractionem ad solem
aut ad aliud aliqd fulgidoz et per diem quod est iris fit
nocte autem a luna ut quod est antiquum putabat non siebat:
h. autem parabant: pp. raritatem latebat: n. ipsos fit non
raro autem sunt: etiam autem et quod in tenebris latet colores et
alia multa oia pcedere et oia hec in die una melius
in plenilu eni fieri necesse si debet fore: et tunc
autem orientem: aut occidente: aut ppter quod quidem in annis
gnagnagita bis copertus solus: quod est igitur visus
refracti: sicut et ab aqua: sic et ab acre et oibus ha-
bentibus superficie planam ex his quod est circa visum ostenta-
sunt oia accipere fidem: et quod est speculorum in quibusdam qui
de et figure appetunt: in quibusdam autem colores for-
liti: talia autem sunt quatuor parva speculorum et nullas
sensibiliter habent divisionem: in his. n. figuram quod est

impossibile apparere: vñ. n. cē diuisibilitia. ois enī si gura sumul vñ figura cē t diuisiōem habere: qm̄ aut̄ apparere aliqd necessariū: hāc aut̄ impossibile relinq̄ colorē solū: colorē aut̄ aliqui qui dē clarus vñ. claroꝝ aut̄ aliqui. ppter misceri ei qui speculi: aut̄ ppter debilitate vñsus alterius coloris efficit phantasiam: sic aut̄ de his nobis speculatū in demonstratiōe circa sēlū: ppter h̄ qdē dicam⁹ his aut̄ quod existit vtatur ipis. Primo aut̄ de figura halo dicamus: t quare circulus sit t qm̄ circa solez aut̄ lunā: sūlter aut̄ de alijs astris: ea dē. n. in oib⁹ pgruet ratio: sit quidē igit̄ refractō vñsus psistente acre t vapore in nube si regularis t paruas pariū psistente existerit: ppter qd̄ t signū psistēta qdē aque ē: t distractiones t māccidines: he qdē serenitas: distractiones aut̄ spūs. Si quides. n. neḡ marcescat neq; distractabit: s̄ pmittat. pcedere. ppuā nā aque signū verisilit̄ est insinuat. n. iā fieri talē psistēta ex qua pntuitates accipiente spissatione necessariū in aquā venire: ppter qd̄ t nigrescū colore he maxime alijs: qū aut̄ detrahit spū signū: diuisio aut̄ a spū scā ē: tā qdē ente nōdū aut̄ pntē. signū aut̄ buius: qā bic sit vetus vndecūq; pncipial facta fuerit diuissio: marcessata aut̄ serenitatis. si enī nō poneat aliqualit̄: sic aer ut obtineret interceptus calidū neq; veniret in spissationē aquolā palā q̄ sic vapor segregatus ē ab exhalatione siccā t ignea h̄ aut̄ pñlchū tps signū. quod qdē igii habete aer sit refractio dictū ē: refrangit igit̄ a psistente caligine circa solez aut̄ lunā vñsus: ppter qd̄ non ex opposito: sicut iris apparet: vndicq; aut̄ sūlter refracto necesse circulus esse: aut̄ circuli partē: ab eo de enī signo ad idē signū: cōqles si agens sup circu li linea semp. sit. n. a signo in quo. a.ad.b. fracta q̄ a.g.b. t quic.a.3.b. t q.a.d.b. cōqles aut̄ he. a.g.a.3.a.d. ad inuicē: t q.a.d.b. inuicē: pnta: g.b.3.b. d.b. t pñrabaſ. a.e.b. q̄re trigoniteq; etenī sup cōqles. a.e.b. ducant aut̄ catheti ad. e. ex angulis. a.g. qdē. g.e.a.3. aut̄.3. e. a.d. aut̄.d. e. cōqles itaq; he ineq;ibus aut̄ angulis t in vno plano oēs ad rectū. n. oēs ei q.a.e.b. t ad vnu signū. e. copulat Circulus. n. igit̄ erit descripta: centru aut̄. e. ē igit̄ b. qdē sol. a. aut̄ vñsus: q̄ aut̄ circa. g.3.d. peripheria nubes a q̄ refrangit vñsus ad solez aut̄ intel ligere cōtinua specula: s̄. ppter partuitate vnuq; q̄ qdē inuisibilis: qd̄ aut̄ ex oib⁹ vnu cē vñ. ppter deinceps: apparet aut̄ qd̄ qdē albū circulo sol cōtinuo vnoquoq; apparet speculoꝝ t nullam habēcē sēstibile diuisione: versus aut̄ terā magis qa trāquillius ēspū. n. exīte nō ē statio manifesta: ista h̄ aut̄ habita nigra peripheria. ppter illius albedinē ē vñsa nigrio. si pius aut̄ suum halo circa lunā qz sol calidio: exītis citius dissoluit psistēta aeris. circa cetera aut̄ astra suunt qdē. ppter easdez caulas nō significative aut̄ sūlter q̄ paruas penitus insinuat psistētas t nōdū secundas. Iris aut̄ q̄ qdē ē refractio dictū ē pñs: qualis aut̄ qdā refractio t quod t p̄ quā caufā singula sunt accidentium circa ipsā dicimus nūc. refractus qdē igit̄ vñsus ab oib⁹ vñ planis hoꝝ aut̄ ē aer t aqua. sit aut̄ ab aere qdē qū factus fuerit psistēta: ppter vñsus aut̄ debilitate lepe t sine spissatione facit refractio: q̄līs aliqui accidit cuiq; passio obliter t nō acute vidēti. semp. n. idolum videbat pcedē ambulantē ipsū ex opposito respiciēs ad ipsū: h̄ aut̄ pa

tiebaꝝ q̄ vñsus re rangebat ad ipsū: sic enī debilit̄ erat t tenuis valde ab insuffitate ut speculū psest t pñpinq; aer t nō posset repellere: sicut q̄ longe t spūs: ppter qd̄ qdē t summatē retracte vñ denī i mari t maiores magnitudines oīuz. qm̄ euri flauerit t q̄ in caliginibus velut t sol t altra oīentia t occubēta magis q̄ in medio celi existētia. ab aqua aut̄ maxie refrangit t ab incipiēre si eri magis adhuc q̄ ab aere q̄libet enī partū ex qbus sit pñstatibus rozatio speculū necessariū ēē magis caligie: qm̄ aut̄ t manifestū t dictū ē pñs q̄ i talibus speculis colorūm apparet: figura aut̄ immanifesta necessariū qū icipiat pluere tā qdē pñstat irrationēa q̄ in nubibus aer nōdū pluat. si ex opposito fuerit sol: aut̄ aliqd aliud sit fulgidum: ut t fiat speculum nubes t refractionem heri ad fulgidum ex opposito fieriꝝ emphalim coloris non figura in vnoquoq; speculorū exi stente paruo t indiuisibilita: ea aut̄ q̄ ex oib⁹ ip̄sis cōtinuitate magnitudinis vñsa neceſſe cōtinua magnitudine eiusdez apparet coloris: vnuq; qdē. n. speculoꝝ cūdē reddit colorē pñtine: q̄re qm̄ h̄ pñtingit accidere qū habeat h̄ mō sol t nu bes t nos sumul in itermedio iploꝝ erit. ppter refractionē emphalim qdaz: qm̄mo t videt hunc t nō al̄ habētibus facta iris: q̄ quides igit̄ iris sit refractio vñsus ad sole manifestū: ppter qd̄ t ex opposito semp sit: halo aut̄ circa ipsū q̄bus ambo refractio: s̄ h̄ quidē colorē varietate differt: h̄ quidē ab aqua t nigro sit refractio t delonge: h̄ aut̄ deprope t ab aere albioꝝ fin nām. apparet aut̄ fulgidū p̄ nigrū: aut̄ in nigro pñticeū. differt enī nibil a pñticeo: uſ aut̄ l̄ madidoꝝ lignorū ignē quod rubeaz habet flamā. ppter ea q̄sumo multo mistus est ignis fulgidus exīs t albus t p̄ caligine t sumū sol apparet pñticeus: ppter qd̄ iridis quidē refractio q̄ pñma talē vñ habere colorē a gutta enī paruia sit refractio: q̄ aut̄ ipsius halo nō. De alijs aut̄ coloribus posterius dicemus qd̄buc aut̄ circa ipsū quidē sole nō sit moza talis pñstēta: s̄ aut̄ pluit aut̄ dissoluif: ex opposito aut̄ i intermedio gnātōne aque sit quoddā tps: qm̄ siquidē fieret esset vñq; colorata halo sicut iris. nūc aut̄ tota nō sūt talē habentia emphaliz: neq; circuloꝝ parua aut̄ t sum partē q̄ vñcā virge: qm̄ si cōstaret talis caligo qualis sicut vñq; ab aqua aut̄ aliquo alio nigro: sicut dicim⁹ apperet vñq; iris tota: sicut q̄ circa lucernas. circa has. n. s̄m plurima australibus exītibus iris sit h̄ yme: maxime aut̄ manifesta sit hūdoo habētibus oculos: doꝝ. n. vñsus cito. ppter debilitate refragit. Sit aut̄ t ab hūditate aeris t ab euapora tione a flāma defluēt t mista: tūc. n. sit speculū t ppter nigredinē sumola enī euaporatio illa: lucerne aut̄ lumen nō albū: s̄ purpureū apparet circulo t iriale: pñticeū aut̄ nō est. n. vñsus q̄ pauc⁹ q̄ refragit t nigrū speculū. Que aut̄ a remis fūlata ex mari iris positionē qdē eode sit mō ei que in celo: colorē aut̄ similiōr ei q̄ circa lucernas: nō enī pñticeū: s̄ purpureū habēs vñ colorē: refractio aut̄ a paruissimis qdē pñtūs aut̄ si guttae he aut̄ aqua segregata sunt penitus. sit aut̄ t liquis subtilibus rōnibus rozit in aliquē talē locuꝝ q̄ positione ad sole versus sit t hac qdē illustret: hac aut̄ vmbra sicut tali. n. si quis intus rozet sta ti extra sup̄mutantē radij t faciūt vmbra apparet

fridē: modū autē & coloratio similis: & cā eadē ci
qā a remī manū. n. p remo vītī rōrā: qā autē co
lor talis simul palā crīt & de aliōz coloz phāta
sia ex his. o3. n. itelligentes sicut dictū ē & suppo
nētes: pmo qdē q fulgidū in nigro aut p nigrūz
colorē facit puniceū: scđo autē qz vīsus ptenus
debilior f: & minor: tertio qz nigrz velut negatio
est: in deficiendo enī vīsus apparēt nigru: pp qdē q
longe oia nigrōra apparēt ppterēa qz nō p̄sigt
vīsus. cōfideren qdēz igit̄ hec ex his q circa sen
sus accidūt. illoz. n. ppri de his sermones: nūc
autē qz̄z necessē de ipsia dicamus. apparent igit̄
pter hāc causaz & q longe nigrōra & minora &
planiora & que i speculis & nubec nigrōres aspi
cientibus in aquā qz in ipsas nubes & h valde ra
tionabiliter. ppter refractiōnē. n. pauca vīsus aspi
ciunt. differt autē nibil. qd̄ uif p̄mutari: aut vīsum
vītōqz. n. mō erit idēs. adhuc autē o3 nō latē & h
accidit. n. quz fuerit nubes. ppe solē in ipsā quidē
respiciēt nibil apparere coloratā: h̄ esse alba: in
aqua autē eandē hāc int̄uet̄ colorē habere aliquē
eundē coz qz iridē: palā igit̄ qz vīsus sic & nigrūz
fractus. ppter debilitatē nigrūz facit apparere &
albū minus albū & adducit ad nigz. Quidē
igit̄ sotioz i puniceū colorē p̄mutauit. habitus
autē in viridē: qui autē adhuc debiliorz in alurguz
qm̄ autē q plus nō iā apparet sed in tribus: sicut
& aliōz plurima & hoz̄ habuit finē: aliōz autē
sensibilis p̄mutatio: ppter qd̄ & iris tricolor ap
paret vīraqz quidē opposite autē: pīna quidē igit̄
exteriorē puniceū hz: a maxima. n. pīperīa plu
rimis incidit vīsus ad soles: maxime autē q extra
habita autē in terrā. pportionabiliter: quare sique
de coloz phātasia dicta sūt bñ necesse tricolorez
esse ipsā & his coloribus colorari soluz. Xanthos
autē apparet. ppter secus inuicē apparet: punice
um. n. iuxta viride albū uif: signū autē huīus in ni
geria. n. nube marie pura sit iris: accident autē nūc
magis xanton eē vīderi qz puniceū. Est autē xan
tos in iride coloz inter puniceū & viridē colorēz
pter nigredinē igit̄ eius q in circuitu nubis to
tū ipsius apparet qd̄ puniceū albū. est. n. ad illa
albā adhuc marcescente iride. ppinqūssimē qū
soluat puniceū: nubel. n. alba exīst̄s adiuncta se
cū viride p̄mutat i rāton. D̄arimus autē signū
hoz̄ q a luna iris. apparet n. alba valde: fit autē h
qz in nube obscura exīte apparet & in nocte: sic
igit̄ ignis supra ignē nigrz ac nigrz facit debiliter
albū penitus apparet albū: h autē qd̄ puniceū.
fit autē hec passio manifesta & in floribue. in texu
ris enī & variaturia valde diffīctū sūt phātasiaz
aliōz secus aliōs positi coloz velut t̄ purpurei i al
bis aut nigris lanis: sunt autē i ipsa tales uel tales
pter qd̄ & variatoz autē peccare operates ad
lūcēna: sepe circa flores & decipi accipientes ali
os. p. aliōz: qre quidē igit̄ tricolorz & qz ex his solū
apparet coloribus iris dictū ē. Dupla autē & ob
scūrōz coloribus q ambiēs & positione colores
ex opposito hz positos. ppter eandē causā longi
us autē p̄tensus vīsus: sicut qz lōgius videt & qz h
eodē mō. debilior igit̄ ab exteriori refracto fit: qz
& remotoz fit refractio: quare minor incides co
lores facit obscurōres apparet: & ecōtrario eti
am qz amplior & minor & interiori peripheria in
cidit ad solē: ppinqūz. n. vīsus exīst̄s refrangit

a peripheria. ppinqūssimē pīne iridi: ppinqūss
sume autē in exteriori iride minima peripheria: qz
re habebit colorē puniceū. habita autē tertia sū
pportionē exteriori iris in q. b. iteriori in quo. a.
colores autē in qbus. g. puniceus in qbus. d. viri
dis in qbus. e. alurgus. xantos autē apparet in q
z. Tres autē nō adhuc sūt neqz plures irides: qz
& scđo fit obscurōz ut in tertia refractio valde de
bilis fiat & impossiblē fit p̄tigere ad solem. qz autē ne
qz circulū possiblē ē fieri iridis neqz maiores le
micirculo portione & de aliōs accidentibus circa
ipsam ex descriptione erit p̄siderantibus manife
stū. hemi. perio. n. exīte sup orīzōtem circulū in
quo. a. centro autē k. alio autē quodā orīete signo
in quo. b. siq. a. k. līnce sūm conū excidētes faciat
velut assē i qua. b. k. z. a. k. ad. m. adiungat effi
ganf ab hemi. perio. ad. b. sup maiore angulū ad
circuli peripheriā incidēt. a. k. & siquidē in orīete
aut occidēte austro refractio fiat: semicirculus as
sumat circuli ab orīente qui sup terrā fit: si autē
supra semp mīnoz semicirculo: minimū autē qz
in meridē fuerit alba: si enī in oriente pīmo cu
ius. b. & refracta sit. k. m. ab. b. & planū erectū sit i
q. a. qd̄ a trigono in q. b. k. m. circulus igit̄ d̄cisio
erit sp̄re q maximus sit i quo. a. differt. n. nibil si
quodēz coz qz sup. b. k. b. z. trigon. k. m. b. ere
ciū fuerit planū: qz igit̄ ab his: q. b. k. ducte linee i
bac̄ōne non p̄stinent semicirculi in quo. a. ad
aliud & ad aliō signū: qm̄. n. q. k. b. signa data sūt
& que. k. m. data vītōz erit & q. m. b. quare & rati
eius. b. h. ad. m. k. sup data igit̄ peripheriā tan
get. m. si itaqz h i q. n. m. quare decisio peripheri
āru data ē. Apud alia autē qz ad ea que. m. n. pe
ripheriā ab eiſdē signis: eadē autē ratio in eodem
plano nō cōsistet. Exponat igit̄ quedā linea q
d. b. & descendat ut. m. b. ad. m. k. que. d. ad. b. ma
ior autē que. m. b. ea que. k. m. quoniamz super ma
iorē angulū refractio conī sub maiori enī angu
lo subtendit eius qui. m. k. b. trigon. adiungentia
igit̄ ad eam que. b. in qua. z. ut sit qd̄ qdem. b. ad
b. que. b. z. ad. d. deīn te qz quidēz. z. ad. k. b. que
b. ad alia fiat que. k. p. t. a. p. ad. m. copulen que
m. p. erit igit̄ p. polus circuli ad quez que. a. k. d
linee incidunt: erit. n. qd̄ quidē que. z. ad. k. b. & que
b. ad. d. p. t. que. d. ad. p. m. n. fit. sed ut ad mi
norē: aut ad maiore ea que. p. m. nibil. n. differt si
ad. p. r. Lādē ergo rationē. b. k. & k. p. t. p. r. ad
iūcē habebūt: quā quidē que. d. b. z. que autē. d.
b. z. pportionales erāt: sūt quā quidē que. d. ad
b. que. z. b. ad. d. quare que quidē que. p. b. ad. p.
r. que. p. r. ad. d. que. p. k. si igit̄ ab his que. k. b. q
k. r. t. k. r. ad. r. p̄lungani copulate he eadē habe
būt rōnem: quā qd̄ q. b. p. ad. d. e. que. p. r. j̄ circa
eundē enī angulū. e. p. pportionabiliter: & q tri
guli. b. p. r. & eius qui. b. n. p. quare & que. p. n. ad
eā que. k. n. habebit eandē rōnem: & que. b. p. ad
eā que. p. r. habet autē & que. m. b. ad. k. m. bācra
tionē quā. n. que. d. ad. d. e. que. b. ambe: quare ab
b. k. signis no solū ad eā que. m. n. peripheriā cō
current eandē habētes rationēz & alibi qd̄ qdē
ipossibile: quoniam igit̄ que. d. neqz ad minus eo
q. m. p. neqz ad maius: similiiter enī demōstrabit
palā & ad ipsū erit. o. m. que. m. p. quare erit qd̄
quidē que. m. p. ad. p. k. que. p. b. ad. p. m. Sūt igit̄
tur eo in quo. p. polo vītēs: distantia autēz ea in

qua.m.p.circulus scribatur: oēs p̄figit angulos quoſ refracte faciūt que ab.m.a.circulo. si autē nō ſimiliter oſtendetur eandem habentes ratio- nē que alibi t̄ alibi ſemicirculi cōcurrentes; qđ quidem erat imposſibile. ſi iſiſ circūducas ſemi- circuli in quo. a. circa diametrx in qua.b. k. p. q ab. h. k. refracte ad illud in quo.m.in oībus pla- niā ſimiliter habebūt t̄ equalē faciūt angulum qui.k.m.b. t̄ quē faciēt angulum que.b. p. t. m. p. ſup cā que.h. p. ſemp equalis erit trianguli igitur ſup eā que.h. p. t. k. p. equales ei qui.b. m. p. t. k. m. p. ſiſtunt: hoꝝ autē caſteri ad iddeſignum ca- dent eius que.b. p. t̄ equalles erūt cader ad. o. cē- t̄ ergo circuli.o. ſemicirculi autē qui circa.m. n. abſciſſus eſt autē ſtare orīconte: ſuperiorē quidez enī ſolem nō obtinere apud terrā autē ſirmatoꝝ ſobiñere t̄ diſſundere aerē t̄. pp̄ter hoc iride nō cōiacere circulum. ſit autē t̄ nocte a luna raro: neq; enī plena ſemper debiliꝝ ſeq; natura ut ob- tinat aerē. Maxime autē ſtare iridez ubi maxi- me obtinet ſol: plurimiſſus enī in ipſa humoꝝ imā ſit. Itē ſi orīconte quidem in quo.a. g. aſcendit autē ſuper hunc. h. axis autē ſit nunc in quo.b. p. alia quidem igitur omnia ſimiliter oſtenduntur ut t̄ prius. P̄olus autē circuli in quo.p. eſt ſub ori- conte eo in quo.a. g. eleuato ſigno in quo.b. i ea- dē autē t̄ polus t̄ centꝝ circuli.o. qđ terminan- ti nunc oīum eſt enī iſte in quo.b. p. Qm autē ſupra diametrx que.a. g. q. k. b. centꝝ erit vīq; ſub orīconte pius eo in quo.a. g. in ea que.b. p. li- nea in quo.o. quare minor erit ſuperior decisio ſemicirculi in quo.s. y. qđ enī. s. y. que ſemicir- culus erat: nunc autē abſciſſus eſt ab.g. a. ori- conte: q̄ itaq; y. q. diſparēs eſt ipſius eleuato ſo- le. Manifeſtu autem quim in meridiē q̄tum enī ſuperior. h. magis iſerens polus t̄ centrum cir- culi eſt. Qd autem in minoribus quidē diebus- biſ qui poſt equinoctium autūnale cōtingit ſem- per ſieri iridem in longobus autē diebus hiſ qui ab equinoctio altero ad equinoctium altez circa meridiem uon ſit iris. caſula autē qđ ad ar- cum decisiones omnes maiores ſemicirculo: t̄ ſemper ad maiores ſemicirculo: qđ autē imani- ſeſtum t̄ paruum: que autem ad meridiem deci- ſionis equinoctialis que quidem ſurfum decisio parua: que autē ſub terra magna: t̄ ſemper in ma- iores que lōgius: quare i hiſ que ad eſtiuas ver- ſionea diebus. pp̄ter magnitudinem decisionis anteꝝ ad medium veniat decisionis ad meridia- num. h. ſubtus iam penitus ſit.p. pp̄ter longe di- ſtare a terra meridiem. pp̄ter magnitudinem de- cisionis. In hiſ autem qui ad hyemales verſio- nea diebus: qđ non multum ſuper terraꝝ ſunt de- cisiones circuloꝝ ūm cōtrarium neſſarium ſieri modicum enim eleuato in quo.b. in meridiem ſit ſol. Eadem enim dictia cauſas exiſtimandum t̄ de pareliſa t̄ virgī ſit enī pareliuſ quidem re- fracto viſu ad ſolem. virge autem: pp̄terea qđ in- cedit talis exiſtens viſu qualez diximus ſemper ſieri quim. ppe ſolem exiſtētibus nubibus ab ali- quo refrangatur humidorum ad nubem. viſen- tur enim ipſe quidem incolorate nubes ſim rectū aspectum inuentibus: in aqua autem virgī ple- na nubes. Verūtamen tunc quidem in aqua vi- detur color nubis eſſe: in virgī autem ſuper ip'

sam nubem. Si autem hoc quim irregularis ſue- rit coniſtentia nubis: t̄ bac quidem ſpiffioꝝ: bac autem rarioꝝ: t̄ bac quidem magis aquosa: bac autem minus refracto enim viſu ad ſolem figu- ra quidem non videtur: color autem quia autē ibi irregulari appetet fulgidus t̄ albꝝ ſol ad quē refractus eſt viſus: hoc quidem punicum uidet hoc autem viride aut ranton. Differ enī nibil per talia videre: aut a talibus refractum: viroq; enī modo appetet colore ſimile: quare ſi t̄ illo modo punicum t̄ iſto virge quidem igitur ſiſt pp̄ter irregularitatem ſpeculi non figura: ſed co- lore. Pareliuſ autem quim maxime regularis fuerit acer t̄ ſpiffus ſimiliter pp̄ter qđ appetet al- bus: regularitas enī ſpeculi ſacit vnum emphase os colorē: refractio autē ſimilis totius viſus. p̄pter ſimilis incidente ad caligine ſpiffa exiſtēt ca- ligine t̄ nondum quidem exiſtente aqua: prope autem aquam pp̄ter exiſtens apud ſolem colo- rem ſacit appetere: ſicut ab acre pollito ſractum pp̄ter ſpiffitudinem: quare quoniam color ſolii albus pp̄ter hoc t̄ pareliuſ albus appetet: idē autem magis aque ſignuſ pareliuſ qđ virge. ma- gis enī accidit acrem bene operofe habere ad generationem aque: australis autē boreali ma- gis quia australis aer magis in aquam permu- tatur qđ qui ad arcuꝝ. ſiunt autē ſicut diximus circa occasuſ t̄ circa ortuſ t̄ neq; deluſer neq; deluſtus: ſed ex lateribus t̄ virge t̄ pareliuſ: t̄ ne- q; ppe ſolem valde neq; longe penitus: ppe enī exiſtēt ſol diſſoluit coniſtentiam: longe autē exiſtente viſus non refrangetur. a paruo enī ſpe- culo longe ptenſus debiliſ ſit. pp̄ter qđ t̄ halo non ſiunt ex oppoſito ſoliſ ſurfum quidem igi- tur ſi ſiat t̄ ppe diſſoluit ſol: ſi autem longe minor viſus exiſtens qđ ut ſaciat refractionem non inci- det. iſ latere autem eſt tātū diſtare ſpeculuſ ut ne- q; diſſoluit ſol viſuſ ſunt multus ſimilis veniat: quia ad terrā latua nō diſpargetur: ſicut per immētuſ latua ſub ſole autem non ſit. pp̄terea quia prope terram diſſoluit viſuſ a ſole: ſurfum autem in- medio celī viſus diſpargetur: t̄ totaliter neq; ex latere mediſ celī ſit. viſus enī non ad terraꝝ feretur ut paucis pertingat ad ſpeculum: t̄ refractus ſit omnino debiliſ: quecunq; igitur opera accidit exhibere ſegregationem in locis hiſ que ſuper terram ſerē tot ſunt t̄ talia. Quecunq; autē in ip- ſa terra incluſa terre partibus operatur dicen- diuſ. ſacit enim duas diſſentias corporuſ pp̄te- rea qđ duplex natura eſt: t̄ hoc quenadmo- dum t̄ in alto. due quidem enī exhalationes: hec quidem vaporofa: hec autem humoſa: vi dixi- muſ eſt. due autem t̄ ſpecies earum que in terra ſiunt: hec quidem enī fulſibilia: hec autē metalli- lica. ſicca quidē exhalatio eſt que ignita ſacit ful- ſibilia omnia: pura lapidum genera illiquabila t̄ vernicem t̄ oricellam t̄ minium t̄ ſulfur t̄ alia ta- lia: plurima autem talium fulſibilia ſunt: h. qui- dem puluſ color: t̄ autē lapis ex tali co- ſiſtentia factus velut cynabarij. Exhalatioſ au- tem vaporofa quecunq; metallantur: ſunt autē fulſibilia: aut ductibilia: pura aurum ferrum eſ: ſa- cit autē h. omnia exhalatio vaporofa incluſa: t̄ maxime in lapidibus pp̄ter ſiccatem in vnum coarctata t̄ coagulata velut roſa: aut pruina: quz

segregata fuerit: h autem et a segregatis generantur hec, ppter quod quae sunt ut aqua: sicut autem non poterat aqua facta, ppter quod aqua est passionis sicut humor est neque nisi sit humus quid est: hoc autem auctus sicut ante fieri coagulata exhalatione singula vox fuit: ppter quod et signum oia et terra habet: siccum, nam enim habet exhalationem: auctus autem soli non ignis. Ceterum quod dicitur de his oibus signata sunt et considerandum inter debibus circa vnuqod genus.

Voniam autem quatuor cause determinantes sunt elementorum: haec autem sunt similitudines et elementa quatuor accidunt esse: quod rursum autem dicitur factum calidum et frigidum duo autem passiva sunt et humidum. Sunt autem vox et ex inductione, ut enim in oibus caliditas quae est et frigiditas terminantes et copulantes et permittentes et homogeneas et non homogenae: et humiditatem et exsiccatorem et idurans et molificatorem: siccum autem et humida terminata et alias dictas passiones patientia ipsorum sicut se et quecumque cetera ex ambobus corpora possunt. Adhuc autem ex rationibus palam quibus determinamus nonne ipsum calidum quod est: frigidum ut factum dicimus, ceterum tamen non, si factum aliquid est: frigidum autem et siccum passiva: facile enim terminabile et difficile aliqd terminabile est: pati aliqd nonne ipsum dicitur. Quod quidem autem est manifestum.

Ostegnus divisi sunt principia elementorum ex quibus primum: et duo sunt activa et sunt calor et frigus: et duo passiva et sunt humidum et siccum. Et signum huius est quod calor et frigus sunt ambo quod coponunt res ad se leviter et admiscerentur quousque res generentur: et plura iste due potest et virtutes sunt quae mutant creaturas suae in genere vniuersali. Sed siccitas et humiditas sunt passiva in seipso istaz duas qualiterum et per illas duas patientia oia composta. Et signum huius est quod etiam antiqui distinguunt cum istis distinctionibus illas: et noia erunt illas noibus istorum: et dixerunt quod calor et frigus erant virtutes operantes: et diffinierunt humidum facile ad separationem ab alio per aliquod graue percludere se: et diffinierunt siccitatem per paucum: et volo dicere quod sit graue separari ab alio leue percludi in se: sed diffinierunt frigus quod aggregat cibrogenia et homogenea: et diffinierunt calorem quod aggregat homogenea et separat cibrogenia: et

postea h certum est: iam manifestum est quod principiorum similius duo sunt activa et duo passiva.

Le. 1. **E**bes scire quod non debemus dubitare in h quod dicitur quod humiditas et siccitas sunt passiva: et frigus et calor activa: quoniam inuenimus illas quilibet agere sibi simili siccum: et humidum humidum sicut factum calidum calidum: et frigidus generat frigidum: quoniam h predicta positione de passiva et activa non considerabat in comparatione acrois individuorum mistorum: nec passiuorum ad se: in hac mutatione sunt inuenientur quod calor et frigus sunt quod coniungunt et applicant elementa res nouas: et sunt humidum inuenientur cum que recipit rebus passivis calor: et frigoris et mutationes: et siccitas cum qua recipit corporatio et statio in se: et illa igitem comparata fuerit ad actionem et ista ad passionem.

Determinatis autem his sumendum virtutem erit operationes ipsorum quibus operant factiva et passiuorum species. Primum quidem igitur visiter simplex genitio et naturalis primitur vox virtutum est opus et opposita corruptio sicut non: h quidem igitur platus existit et analibus et pribus ipsorum. Est autem simplex et naturalis genitio primaria ad his virtutibus quae habeant rationem ex subiecta materia vnicorum non. Hec autem sunt dicte virtutes passiva: generant autem calidum et frigidum obtinentiam materiali: qui autem non obtineant sicut per quidem motus et indigestio sit.

Et postea manifestum est quod ista sunt activa et duo passiva: et pruenit quod remedium modos operacionum actiuorum et modos passiuorum: et dicam quod generatione et corruptione absoluta naturae est mutatione quod accidit rebus corporis materialibus sicut proportionem mensuram et mutationem hanc virtutum ad se inuenire in subiecto compendi.

Et h est manifestum in oibus rebus positionis viuentibus quod si genitio inuenta est in illis quoniam due virtutes actiae in positione viuentis virtutes duarum passiuorum in illo: mouentes illas et reducentes illas ad complementum. Et corruptione accidit quoniam prohibet virtutes passiuas formas actiuas ne mouent ad complementum: et illud per proprietatem quam est inter illas genitio visiter est quoniam non est proprietas inter actiuas et passiuas: et corruptione est quoniam est proprietas inuenta et viuentis virtutes passiuas: et h apparent per inductionem in oibus propriis artificiis et naturis: et dicitur:

Simpli autem genitio trium marie eadem putrefactio. Dis. n. sicut non corruptio in hac via est putrefactio et senectus et annus sunt autem vox omnis aliorum putredinis: nisi aliqd violencia corruptionem possit. Est enim et carnem et os et quodcumque cibum operare quoque finis sunt nam corruptionis putrefactio est.

Et propter victoriem virtutum passiuorum super actiuas evenit putrefactio quod est corruptionis et dissolutionis primum: et hoc putrefactio absoluta est propria genitio absolute: et per illam est corruptione naturae: sicut putrefactio sensu multum: et virtus magna.

Et victoria siccitatis inter se distinguitur quousque fiat illud quod evenit in rebus. s. corruptio in illis: et putrefactio est illud quod evenit cineribus et genita naturalis non destruunt nisi per mutationem quod vincit super actiuas in istis genitis: et propter h evenit eis actio putrefactionis et dissolutionis partes eorum sicut accidit carnem et ossa et alijs quod destruunt modo naturali: non per violencia nec extra: sicut ea que cibum operantur: quod illa non corruptio aut submergitur per putrefactionem.

Proppter quod humida primo: deinde siccata: et dem putrefacta sunt.

Et genita quae sunt corpora corrupti aut per victoriem humiditatis in illis in principio: et post siccitatis in fine.

4 Et illud est quod putrefactio primo sit, propter victoriam humido-
ris super illas et post definit in fine per victoriam siccitatem in illis.

Ex his enim facta erat et terminatus fuit humido-
do siccum operantibus factius fuit aut corruptio quod
id quod terminatus obtinebat terminatus, propter circundatas.
Quomodo singulis deputrefactio in his quod sunt partes
corrumptu[m] quod separantur a natura; propter quod et putre-
ficiunt oia alia excepto igne; tenet terra et aqua et aer
putrefactio oia non habet nisi ignem.

Et quod sicut ambo, siccum et humidum in mensura
est in modo quod vincunt virtutes operantiae super il-
la; et miscetur illa quoque habeat subtilitatem et statum, pro-
pria in cōposito: tunc fuit illud gnatū; et illa est inten-
tio eius quod de gnatū est quod vincit terminatus ter-
minatus; et corruptio est quod vicit terminatus terminatus.
Et elementum quod est ex gnatū pma aſcedere ope-
rās et separās in rebus cōpositis est ignis; et illud est
quod aer et aqua et terra deſtruunt per ignem et elemēta
oia sunt subiecta igni; et ignis est operaris in illa et vin-
ces illa.

5 Et postmodum res est sic deesse modus ignis ad alia elemēta in
gnatū cōposito; et modus suus cum illis est in gradu forme
in cōposito; sicut ipse est forma illo; et postmodum res est sic; tunc
deinde in his calore, prius in his suā nām dicitur calore, et his sub-
tudine forme; volo dicere quod pludet māz et minūat ipsā

Putrefactio autem est corruptio quodā in unoquo-
que humido, propter his suā nām caliditatis ab aliena cali-
ditate; hoc autem est quod ambientis. Quare quoniam in indige-
tiā patitur calidus; id ē quod aīt tali virtute frigidū exi-
stens oē ambe vires cause erunt et putrefactio cōsis-
patis frigiditatis, propter et caliditatis alienae; propter
quod sicciora sunt putrefacta oia; et tandem terra et si-
mu. Exeunt nō propter calido euaporat quod his na-
turā humidū et trahēs humiditatē nō cōadducit
enī trahēs propter caliditas.

Putrefactio autem est corruptio calorū nālē quod
ē in gnatū; quoniam humectare cum humiditatē accide-
tali et corruptio eius est propter calorē extraneū exi-
stentia a nā; et est calor quod ē in aere cōstitutus; et quoniam pma
tūr gnatū a calorē suo nāli mutat et corrumptur
et pertinet in frigidū tūc; et sit pma calorū nālis et
victoria frigoris; et post ipsum supsumunt due cause
corruptionis.

6 Dixit: quoniam putrefactio res per calorē extraneū et humores ex-
traneū deficiant partes rei et areſcut et cōseruant in terrā;
et arenā; et cā: tūs ē quod calor nālis quoniam mortificat et dissoluit
a gnatū dissoluit secū dissoluit; one sua humiditatē nālē
quoniam erit in vaporē; et tunc dissipat gnatū illud; quoniam calor
nālis ē cōprehēdens et retinet humiditatē nālē et pludens
ipsā; et quoniam calor nālis recedit a generato nō ē rector humi-
ditatis nālē qui ē cōprehēdens ipsā et tunc dissoluit et are-
scit generato; et post deficiat et dissipat; dicit:

Et si frigoris autem minus putrefactio quod in estu.

Et principium cause putrefactionis ē frigus mo-
dū quod accidit generato.

7 Et frigus calorē extraneū nō nālē in gnatū; et operatur
calor extraneus in illo gnatū et putrefactio ipsū; et si nō cō-
stricito illius frigoris in calorē extraneū gnatū et phibitio
eius a dissoluzione in calorē ille extraneus dissolueret a re
in qua esset; separaret a re atque putreficeret res dixit:

In hyeme quidē enim paucū in ambiente aere et
aqua calidū quare nihil poterit.

Et nō h[ab]et calorē extraneū in hyeme putrefac-
tio res tāta q̄taz in estate; et cā huius ē quod frigus in tpe
hyemis h[ab]et posse magnū sup aquā et aere.

8 Et illud quod ē in rebus ē per calorē aeris, per calorē extraneū

res parua; et nō h[ab]et posse putrefacere res; et propter h[ab]et quod
corrumptū in hyeme per via putrefactionis: festinat in re illa
corruptio quod ē per cogulationem et delicationem; propter victoria
frigoris super illa rē; quoniam deſtruit calor nālis per calorē ex-
traneū; et propter illud infinitas hyemales sunt huiusmodi

In estate autem amplius.

9 Et in estate ē putrefactio magis quam in hyeme
Et illud ē quod multū ē de calore extraneo in illo tpe; et h[ab]et
propter calorē aeris cōstitutans res; et propter h[ab]et nō festinat in gnatū
corruptio quod ē propter victoria cogulationis et delicationis
nisi quoniam cōuenit post putrefactionē parua; sicut festinat in eis
in hyeme; sed festinat in eis purificatio quod ē per dissolutionem
et putrefactionem et cōbustionem; et v[er]o illa putrefactio quod ē per
humiditatē extraneā; nō illa quod ē propter siccitatē extraneā.

Et neque quod coagulatū: magis nō frigidū quam
aer calidus; nō igitur obtinet: mouēs autem obtinet:
nec ferēs quia calidū.

Et frigiditas aque ē maior quam calor aeris et
intensio; et id admiscetur aer cum aqua et temperatur et
admissetur cum ea; et si essent equalēs et equipotentes
et parificarentur nō admiscerent nec temperarent:
et operās et mouēs res est quod cōprehēdit et cōcūdat
res et p[ro]lungat.

10 Et vult dicere finis quod miseri et quod cā in temperando et admi-
scendo h[ab]et quod poterit sicut in equalēs; et illud ē quod libet quoniam
elemento; et si illud nō est nō temperatur et admiscetur
per motorem; quod si poterit esset equalēs nō operaretur una i alia
sibi cōparare; et si sic est; nō esset h[ab]et posse aliquod virtutem actuārū
et tunc nō esset effectus; et id necessariū ē si sit cōmītatio quod sit
vnu duorum elementorum fortioris operis i vna cōlata h[ab]itū
quod suū cōparat; si sit h[ab]itū i duabus qualitatibus vel i vna quod
liberatē h[ab]itū sit vna poterit altera; si nō habet h[ab]itū etiam
ad se iuxta nisi i vna cōlata est; propter h[ab]et necessariū ē quod nō
sit tūm iuxta i duobus elementis due cōlatae substancialis
eis i fine, et exēplū h[ab]uit ē; quoniam si ignis est calor; et siccitas
est in eo i fine; et sic frigiditas et humiditas in aqua; nū quod tem-
perarent et admiscerent ignis et aqua et facerent aliqd; et propter
h[ab]et siccitas ignis nō ē i fine; nec humiditas i aqua potuit
ē quod vnu est poterit; et id admiscetur se; et quoniam dicit quod opās
ē p[ro]stigia et cōprehēdens res; sic voluit dicere operari; et p[ro]p[ri]um
missioni elementorum i cōpositis erit calor; opās et faci-
ens; vel iuxta i seminib[us]; et illa ē i genitio; vel calor iuxta
in elemēta; si voluit dicere extremā operationē res
frigidas; si sit temperantibus dicere voleret in uētū i elemē-
ta i locis suis i missionē; et quod nō iuxta i locis suis sumi-
plicia et pura; tunc erit operari monus cōpozo; celestius.

11 Minor. n. q[ua]d in aere caliditas ea quod ē recte nō
obtinet neque facit permutationē neque vnu. Silius
autem et quod mouēs et fluit: minus putrefactio quam nō mo-
tu debilior. n. sit motus quod ab ea quod ē in aere calidita-
te quam q[ua]d re p[er]ficitur; quare nihil facit putrari.

Et calor quod ē in aere ē minor calorē nālē quē
admittit res in sui p[ro]ditione; et propter h[ab]et nō ē calor
aeris cōprehēdens et p[ro]stigia res suā; sicut facit na-
turalis in illa; et corruptio rei mouētis per calorē
aeris cōstitutans ē minor quam corruptio rei q[ua]scēdē

12 Vult dicere quod ē recte p[ro]lungant duo; vnu ē mortificatio
calorē nālē et aliud ē affirmatio calorē extranei in ipso ad
expandit sive in illa recte deficit; effectus n. augent et operant
i quieter; et id est quod sicut id ē recte p[ro]lungat fuerit i locis et viri p[ro]
p[ar]tibus; et id vituperat et redargunt medici monus post cibū.

13 Eadem autem cā quod multū minor putrefactio paucō
in maiorē autem ampliorē est ignis; propter et frigidus
quam ut obtineat quod in circumstante virtutes.

Et quoniam calor aeris est debilior quam calorē nālē
perseuerat et nō festinat in eis corruptio propter

calorem aeris.

12 Et ppter h̄ q̄ magis paratio: ē res pati ab aere. et calefieri ab ipso: tāto magis erit putrefactio eius preparata: et ciueo q̄ res q̄ debiliter calefit p̄ aerē.

Dropter qd̄ mare s̄z partē qdē diuisus cito putreficit: totū autē nō: et alie que eodē mō. et aialia siunt in his q̄ putreficunt: ppter ea q̄ segregata caliditas nō exst̄e. et stare facit segregata.

Et ppter istā rē setet aq̄ maris q̄ recedit ab illo et mutat: t̄ h̄ nō accidit vniuersae aque maris.

13 Et cā in hoc cāq̄ aqua diuisa, ppter frigiditatem eius parua cito calefit et aere calefactione fortior q̄ suū totum. Et vlt̄r huic cā q̄ qm̄ pars rei q̄n diuidit a re festinat in ei corruptio ciuius q̄ in suū totū: t̄ h̄ ē in animalibus et vegetabilib⁹t⁹ et alijs.

Quid quidē igis̄ ē gnatio et quid corruptio dicitur ē. Reliquū autē dicere habitas species q̄ cunq̄ dicte virtutes opanit ex suppositis nā stātib⁹tib⁹ iā. Et itaq̄ calidi digestio: digestio autē pepatis ephesis adhuc optesis. Frigiditatis autē idigestio: huic autē homotēs molitis statib⁹tis. Qd̄ autē existimare nō pp̄t h̄ dici noīa rebus. D̄ nō iacet vlt̄r his q̄ siliter: quare nō has s̄z tales q̄ putare cē dictas spēs: dicamus autē ipso s̄z vniūq̄d̄q̄ qd̄ ē. Digestio qd̄ igis̄ pfectio: a nālīt̄, pp̄t calido ex opposito passiuo: h̄ autē sūt, p̄ p̄tia vniūq̄s mā. q̄n. digestu fuerit pfectio q̄ ē t̄sc̄m̄ et p̄ncipiu pfectioia et caliditate, pp̄tia accidit.

Et postq̄ manifestū ē qd̄ sit gnatio et corrupcio: auentit ut manifestemus illō qd̄ p̄tinet illis. et cēnū, pp̄tia de opibus illaz virtutū quas p̄dicimus: q̄ sūt caule generationis et corruptiois in rebū nālib⁹tis. Incipiamus in digestione: et dīcamus q̄ opus calorū ē digestio.

14 Et digestio sit in decoctione rēperata. Sed frigus opus eius est contraria huic operi: et illud ē q̄ ipsi, p̄hibet digestio: et sua p̄hibitio est cā cruditate et p̄uatione digesti. Dicitur Aris. Et q̄ h̄ qd̄ ostēdit sup ipsi h̄ nō nō est infiniū. auentit adhuc q̄ faciamus intelligere h̄ qd̄ ostēdit dicere vultimōne explanātē. Et dicamus q̄ digestio ē cōplētū qd̄ sit p̄ calorē nāles et passione rex diaz. Et digestio ē cōplētū passionē et missione rex diaz q̄ adūscēt et rēperit cōplexione pp̄tia in re qualib⁹tis generata: et certū ē q̄ de generati h̄ vniū modū missione: et sua pfectio et cōplētū ē eius digestio: et iō q̄ ē digesta mā cuiuslib⁹z gnāti explicata ē eius iniūcio et pfecta. Et p̄star q̄ cōplētū et explicatio materie misce qd̄ ē digestio: et p̄ calorē natūralē et pp̄tia in illo gnāto: et h̄ manifestū ē in cibatione: q̄n cibatio: quid ē generatio: et nō ē dīta inter gnatioē sui partē et gnatiōnē sim̄ totū.

Et p̄ aliquo extēnoz auxiliū p̄sumatū ē velut alimenū q̄ digerit et p̄ balnea et p̄ aliqua talia aliudq̄ p̄ncipiu q̄ in ipso caliditas est.

Et p̄tēt ē q̄ sit illud cōplētū: et digestio p̄ extēneū calorē admittit rēperit calorū natūrali: sicut ē digestio hoīa i comedēdo mel ul̄ res calidaa comelaa uel bibitas.

15 Et illud ē q̄ iste iuvat a digestione alioz cibarioz cā calore extēneū qui ē etiā verūnamē operas digestione omnibus modis est calorē nālio.

Sintio autē his quidē nā ē: natura autē quam dicimus ut specie et substātā.

Et cōpletio rei q̄ venit p̄ digestione et sua forma et substātā que nominat natura.

16 Et illud est q̄ subiectū digestio auentit q̄ sūt digesti ad formā operante digestione et ad naturā suā: sicut cibā

ria q̄ q̄ digesta sūt p̄tunt in calo: ē nāle in silitudinem speciei caloris digerētis illa cibaria.

H̄is autē in subiectā quādā formā finis ē digestio: q̄ tale fuerit factū et tm̄ hūidū: aut op̄tēs passū: aut ephesiz: aut putrefactū: aut alia taliter calefactū: tūc. n. vtile ē et digestū ē dicim̄: si cuī mustū et q̄ in nascēnīs p̄statā q̄ facta fuerit q̄le et lachryma q̄ sc̄a fuerit lippitudo vel limul̄ siliter autē et alia. Accidit autē h̄ pati oībus q̄ obtinēt mā et hūiditas. h̄. n. ē q̄ terminat ab ea q̄ i nā caliditatē: q̄d̄iū. n. insit i ipsa rō nā h̄ ē. Dropter qd̄ et sanitatis signa q̄ talia: et vīna et secessio nīs et totali sup̄fluitates: et dicunt̄ digesta ē q̄ insinuat̄ caliditatē: pp̄tia obtinere indeterminati.

Et illō ē qd̄ q̄ admisit̄ cū illis humorē q̄ ē potēs digerit̄ sit digestio sim̄ q̄ auentit: s̄z q̄ nō ē hūiditas maior q̄ auentit: nec minor: nec etiam siliter opus operatis ē excedens nec magis nec minus: sed et p̄stat q̄ subiectū stabilitū est operi digestio i ipsi p̄ calorē nālis q̄n maturat̄ aut assat̄ aut putreficit̄: sicut mustū qd̄ stabilitū ē digestio q̄i bullit̄ et seruit̄: et sic multū fructū stabilitū digestio q̄n maturat̄: et q̄n cōpleta ē digestio i rebus q̄ digerunt̄ separant̄ ab eis sup̄fluitates q̄n exp̄diūt̄ corpori: s̄z vīna sudor et egestio: et sic sanies spissis lachrymalū in egreditudinibus oculorum: et iō dī q̄ista cibaria q̄n venit̄ ad suū finez q̄n maturata et digesta: q̄ digestio i eis est cōpleta q̄n calorē nālis vicit̄ sup̄ ipsa: et separavit̄ ipsa ab indigestis separatione pfecta.

17 Et illō quidē ē q̄n nō remāst̄ de illis aliqd̄ qd̄ nō ē pue nīc ad effēdū p̄tē digesti: et siliter nō relinquit̄ i re digesta aliquā p̄ illaz sup̄fluitatū. s̄z res q̄n auentit ut sit p̄ digesti: et h̄ opus cōpletū ē p̄ vīctoriā calorū nālis sup̄ mā: in qua operat̄ p̄pter potētiam sup̄ ea.

Necessē autē digesta grossiora et calidiora ē tale. n. effētū calidū mēloris mōlis et grossius et siccus. Digestio qd̄ igis̄ h̄ ē. In digestio autē im perfectio pp̄ idigesti p̄p̄tia caliditatē: indigētia autē cōplētū frigiditas ē: imperfectio autē ē opp̄sitoz passiuo: q̄dē ē vniūq̄s nature mā. Digestio qd̄ igis̄ et idigestio determinat̄ h̄ mō. De pātis autē ē digestio qdā. digestio. n. alimeū in p̄ticipiis pepatis dī.

Et q̄n digerit̄ res ilpissant̄ et igrossant̄ et calefit̄ et arectūt̄ postq̄ fuerū frigide. Opař autē i illis siccitatē et spissitudinē calorē nālis: et h̄ qd̄ p̄diximus ē opus calorē nālis: s̄z opus frigori qd̄ p̄hibet digestiōnē ē diminutio cōplētū digestiōnis q̄ ē p̄ calorē nāles: et h̄ ē qd̄ diminuit̄ calorē nāles: et res iūtē p̄ hūusmodi opus. s̄z frigoz sūt nō finite neq̄ cōplete: et ille vlt̄r sunt ūrie reb⁹z q̄ generant̄ p̄ calorē nāles ē diminutio et i cōplētū pp̄ ūrietū opātū i ipsa: siliter i cōplētū et diminutī iōe: et h̄ ē diffīnitio digestiōis et idigestiōis: et digestiō h̄ latitudinē aliquā iter p̄ncipium et finē q̄n diuersificat̄ i eis h̄z magis et minus: sicut in fructibus.

18 Q̄ p̄ncipiu digestiōnis in iste ē apparitio p̄ma bonitatis: et finis digestiōnis ē cōplētū illius bonitatis.

Qm̄ autē digestio pfectio tūc autē pepatis p̄fecta: q̄i semina q̄ i picarpio p̄nt̄ efficere tale alte rū q̄le ipsū ē etenī i alijs pfectū sic dicim̄. Picarpus qd̄ igis̄ h̄ pepatis q̄ a nāli calido. Dicunt̄ autē pepata et alia multa digestiōs sim̄ eandē qd̄z speciem: metaphorce autē, pp̄tia q̄ non iacent

sicut dictum est: et puerus noia sim vnaquamque pfectio-
ne circa ea quae terminantur a natu caliditate et frigiditate.
Est autem quae nascitur et phlegmatis et talium per
partem quae a natu calido digestio inexistens humi-
ditate impossibile enim terminare non obtinetur. Ex spu-
mosis quidem igitur aquosa ex talibus autem quae ter-
restria persistunt et ex subtilibus semper grossiora sunt: pe-
ram passa oia: et huius quidem ipsa nam dicitur sibi h.

Et iste finis. I est nominatus i oibua noie de-
rituato a complemeto: et certe puerus rei genitae no-
men complemeti quae huius vigor et semen eius: et granum
generati suum sive: et aliud de maturatio per sustinunce
ad maturacionem huius: illud quod gnatum per opus
caloris natum in humorum extranei i corpore animalis:
sicut reducit apostema ad sanum albam: et con-
vertuntur humorum in illis ad sanum illam: et quae di-
gerunt res subtileas aerere alterant pmo ad aquei-
tatem: et post aquitatem ad terrestreitatem: et post ipsi-
sanctum et grossant: et illud est quod ppter mutatiois
est in spissat res subtileas: et quae digerunt res perturbantes
naturam citius ad ipsius cuius est na.

I Uolo dicere ad corpus vel culus est natura: et hec est et
assimilatio.

Hec autem eiexit. pepasis quidem igitur est dictum est quod
est. Homines autem est spiritus. spiritum autem pepasi indu-
gestio alimento in pericarpio. hoc autem est intermina-
ta humiditas. ppter quod aut spuma faciat aquosam
aut eorum que ex amboibus est homines. Quoniam autem
pepasis pfectio quidem est. homines imperfectio erit.
Sit autem imperfectio. ppter indigentiam natum calidi et i-
complitionem ad humidum quod per ipsum patet.

Et etenim si sit aliquam partem illius rei et expel-
lit ab illo corpora: et hec expellit est deassimilatio
et ideo non potest esse in aliquo generato quae appareat
at supfluitate materie. et postquam narravimus de di-
gestione completa: num narremus de indigestione
et imaturitate: et que sit et dicamus quae cruditas est
spiritus digestioni et maturitati quam primis: que est
inuenta in fructibus et etiam aliis rebus. Cruditas
autem et imaturitas sunt: ppter multitudinem humi-
ditatis extraneae in re. et cruditas est per remissionem
parue vescitatis in re digesta et aquitatis: et illud
est quod digestio postquam est completem passionis ma-
terie et de coctionis eius: erit cruditas decoctionis
diminutio in massa. et completem passionis eius: et rursum
probabilis operationem maturacionis postquam res est
crudia est diminutio caloris natum: et victoria dum
dentali cum humiditate accidentaliter.

Sed quae calor et humor sunt proportionata in mensura: tunc
maturific res cruda. calor autem maturat rem humidam quae
non admittit cum illo siccitas. maturitas enim est a calore natu-
rali et humor naturali: sicut putrefactio est a calore acciden-
tiali cum humiditate accidentaliter.

Mullum autem humidum ipsum sim seipsum pepasis
patet sine secco. Aqua non non ingrediatur sola humi-
do: accedit autem eo quae calidum sit paucum: aut quae
quod terminatur multum.

Et oes res huius in spissat per calorum preter
aqueam solu.

I Et illud est quae calor est in ea paz: et humiditas multa et vni-
uersaliter terminatur in ea et est qualitas passiva vincens et ter-
minans in illa: et est qualitas agens deuicta.

Propter quod et subtileas humorum eorum quae ho-
ma sunt et frigidum magis quam calidi et inebribiles et i-
potabiles. Hoc autem homines sic est pepasis mul-
tis modis. vni et vixi et secessiones et catarri ho-

mi dicuntur. ppter eandem causam: et non sunt obtenta
a caliditate neque per statu bona oia appellantur.

Et oes siccus crudus sive frigidus: et non calidus: neque
comestibilis neque portans. Etiam inuenit cruditas et praua
tio imaturitatis i rebus multis manifesta: sive enim
quidam inuenit i supfluitate p effectu: sicut vina et ce-
stione: et mucillagine: et huius in cruditudinibus.

22 **O**ccidit quodlibet itaq; est tenues subtile: et clarum: ppter dimi-
nutionem operationis caloris natum in ipsius.

Loge autem pcedentibus et lateris hominis: et lac
humani et alia multa dicuntur: sive possibilis permuta-
ti et costaria a caliditate non passa sunt: ppter quod
et aqua ephelis passa est. Homo autem non dicitur quod non
ingressat. Pepasis quidem igitur et homines dictum est
quod est: et ppter quod virtus ipsorum est. Ephelis autem est sibi
totum quod digestio a caliditate humida iuxta in-
terminati in huiusmodo. dicitur autem nomine ppter soluz i eli-
xatis: hoc autem virtus erit sicut dictum est pepasis
aut aquosum.

Et est inuenita cruditas i rebus artificialibus sic
in vase sicuti: et i lateribus: et silibus: sive cru-
ditas dicta i rebus istis non est talis qualis ea quae dicitur in
rebus natib; Et sunt quidam res quae non recipiunt vel
maturitatem vel cruditatem: sicut aqua que nec ingre-
sat nec in spissat. sive rememorauimus quod maturitas
et cruditas: et quod est digestio.

23 **D**icitur digestio et non digestio est temperatia equalitatis
caloris et humorum et repertum in corpore terrestri ppara-
to ad generationem et genitatem i quibus generali maturitas sunt
convenientia illi et pparata ad receptionem illius. Et res ppar-
ate ad receptionem maturitatis sunt res spissates: quoniam omnes
huiusmodi sunt quae maturantur et digerunt per opus spissatus ca-
loris in humiditate aquosae. sive caloris natum ipsorum spirituum
videlicet res animatae. Et illud est quod digestio temperata
in istis est dicta fin prioritate.

Digestio autem sit ab eo quae in huiusmodo igne. **Quae** non
est frumentis assitans ab extrinseco calido patiuntur: in qua
autem est humidus facit illud magis siccum i ipsius assimilatum
Autem enim ex frumentis facit segregat. sive ex his ipso
humido a caliditate quae i extrinseco humidum. ppter
quod sicciora quam ephelis passa sunt quam assita. non enim ar-
trabit in seipso bimodum quam ephelis patiuntur: ppter
enim quae deservit caliditas ei qui intus: si autem viceversa quam
intus traheret vires in seipso.

Sed res toste et assatae sunt res quam arescant et de-
siccant autem maturacionem per operationem caloris extrin-
seci extranei in illis non caloris naturalis: nam p-
prietas est caloris extranei quam dissoluat humidita-
tes: et plumat eas auctas pueras res ad maturita-
tem. **S**ed et huius est extrinseco in apparentia: sed res digestae
maturitate accidit eis spiritus huius: quae non desiccant
i eis autem digestio extrinseca apparentia: quam huius
est i eis plumbum: et desiccant ppropotionaliter i natus et ex
similis sicut i aliis operationibus haec est contraria artis: et
iō sunt res toste et assatae aride et siccet i apparentem ex-
trinseco plus quam res maturate: et habent plus de hu-
more intus quam calor extraneus ppter grossiores
sunt non huius victoriae i eo quod est intra.

Sicut evenit in digestione completa et natu: ubi equali-
tas est intus et extra.

Et autem non oes corpus ephelis passibile: neque
enim i quo nullum est humidum velut i lapidibus: ne-
que i quibus inest quidem: sive impossibile obtineri: ppter
spissitudinem velut in lignis: sed quecumque corpo-
rum habet humiditatē passibile ab ea que i humi-
do ignitione.

Et non omnes res digeruntur et maturantur: et huius res sicca in quibus non est humor: nec maturant nec digerunt: sicut lapis siccus in quo non est humor: et sic non digeruntur res sicca rare ponde rose ut lignum et similia.

25 *Et similiter dense quoniam non recipiuntur humoris supponentes: nec retinerentur in semetipsis: propter restrictionem suarum partium: et adunctionem eorum: sed res que maturant sunt in quibus est humiditas passiva caloris innentur in ipsis.*

Dicitur et auxilium epeselis pati et lignum et alia multa: dum speciem quidem non eadem metaphorice aut non enim iacet nomine differentiis.

Et iam dicitur est quod auxilium et lignum decoquuntur: et maturantur quod generaliter. Hoc dicitur est: propter similitudinem: et non similitudinem veritatis.

26 *C*olo dicere quod maturatio melius et plus dicta est de animalibus quam de vegetabilibus: et in vegetabilibus plus quam de minera.

Et humida autem epeselis pati dicimus velut lac et mustum: quum quidem in humido humor in speciem aliquam permuteat ab eo qui in circuitu et deforibus igne calefactetur: quare modo quodam simile dicere epeseli facit. Finis autem non idem omnibus: neque ex parte ignis digestio: sed his quodam ad elumen: his autem ad sorbitonem: his autem ad aliis opportunitatibus: quam et pharmaca elixari dicimus: quare quecumque grossiora possunt fieri aut minoria: aut grauiora: aut hec ipsorum talia: hec autem contraria: propter id quod disagregata: hec quidem ingrossari: hec autem subtiliora: sicut lac in seru et coagulum oia elixibilitas sit. Hoc autem non elixabitur ipsum fini seipsum: quod hoc nullus patitur. Sed epeselis quidem igitur dicta digestio hec est: et nihil differt in organis naturalibus et artificialibus siquidem fiat: propter eandem igitur causam oia erit.

Et iam dicitur est maturus quidem de re natili: sicut maturus de lacte: et de non naturali: sicut maturitas succi vvae et alias rebus que maturantur per calorē exteriorē aeris. Et istud est: propter similitudinem ad maturitatem natalem: et maturitas natális visiter est diversa maturitatibus que est per calorē extraneū: quae finis virtusque est diversus et illud est quae finis rebus maturatibus sit diversus et quae faciunt homines sicut est diversus: et quae aliquid est comestibile: et aliquid potabile: et aliquid quod non est comestibile neque potabile et medicina. Iam dicitur est in illis quae sunt maturae: quoniam sunt inspissatae et ingrossatae: et aliquae res in sua maturitate inspissatae: et aliqua pars eius non est subtilia: aliqua pars eius: sicut lac cuius substantia casealis inspissata in decoctione: et subtilia substantia aquosa: et separata in ipso. Sed oleum non maturatur: nec decoquuntur nec ingrossantur.

27 *Sed alterabitur antecepit recipiat figuram inspissationis et destruetur.*

Molins autem indigestio quidem est via autem epeseli: erit autem virginea contraria prima dicta indigestio eius quod in corpore interminati: propter defectum caliditatis que in humido quod in circuitu. Defectus autem cum frigiditate quod est dicitur est. Sit autem propter motum animalium: expellit enim digerentes: et defectus autem sit: propter multitudinem frigiditatis in humido aut: propter multitudinem quod est epeselis patiente. Tunc nam accidit eam que in humido caliditate ampliore quidem esse quod ut non moueat: minorem autem quod ut regulat et digerat. Propter quod duriora quidem que mouuntur patiuntur sunt: quod epeselis passa: humi-

da autem determinata magis. Epeselis quidem igitur et molis dicitur: et quod est: et propter quod est. Epeselis autem est digestio a caliditate sicca et aliena: propter quod est et signo epeselis exercita facit permutari et digerit: non ab humiditate caliditate: sed ab ea quod ignis quem plenum fuerit assitum sit et non elixatum et excessus adustus esse dicitur. Et sicca autem caliditate sit quod siccius fiat plenum: propter quod et exteriora siccia interioribus elixata aut contraria. Et opus est manu artificiū malum assare quod elixeret. difficile enim exteriora et interiora regere causare. Semper namque propinquiora ignis exsiccant continet: quare et magis: et clavis igitur exterioribus portis non potest segregari intus existens humidum: sed includit quod potius reclusi fuerint. Epeselis quidem igitur et epeselis sunt quidem arte: sunt autem siccius dicimus species visiter ecede et nam. Similes namque sunt passiones quae in nomine. Imitantur ars namque: quoniam et alineat in corpore digestio filii epeseli est: et tenet in humido et calido a caliditate corporis sit. Digestio et indigestio sunt molini. Et alia non sit in ipsa digestione sicut quidam autem: sed in segregatione putrefacta in inferiori ventre: unde deinde alevit sursum. Digestus est: non in superiori ventre: putrefactus autem iter in inferiori segregatus: propter quam autem causam dicitur est in aliis. Molini quidem igitur epeseli proprium: ei autem que ut optime dicte digestione: est quidem aliqd oppositum similitudinem aut nominatum. Erit autem virginea si fiat statibes: sed non optimes: propter defectum caliditatis que accidit virginea: aut propter paucitatem exterioris ignis aut propter multitudinem aqueae que in eo per optimes partitur: tunc enim plus quidem est quod ut non moueat: minor autem quod ut digerat. Quid quidem igitur est digestio et indigestio: et pepans et homotes et epeselis et opus et propria huius dictum est. Passinoque autem humidus et siccius dicendum est: spes sunt autem principia quidem corporum passuum: humidus et siccius: alia autem mixta quidem ex his cuiuscumque autem magis: huius magis enim natura sunt: puta hoc quidem sicci magis: hoc autem humidus. Omnia autem hoc quidem actu erunt: hec autem in opposito: habet autem sic liquatio ad liquabile. Quoniam autem humidus est bene terminabile: siccius autem difficile terminabile: simile aliqd plumento: et solidimentis ad invenientem patiuntur: humidus: non sicco et terminari: et virginea virginea velut colla sit.

De coctio igitur completa et digestio est illa quae sit per maturationem completa predicta: et res que sunt valde digestae et decoctae sunt debiliores et fluisse magis quam res quae non sunt valde digestae: et res quae digestio non est completa in fine sunt duriores: et assitae habent posse magni in calorē et siccitatem: et res assitae calor apparet in illis est fortior quam in interior calor: et in maturationis interior calor est fortior quam calor appetens. Et in rebus evenit assitio duab' de cause: una illarum causarum est siccitas materie sue: et secunda est potentia caloris: sicut accidit rebus sicce materie quae approximant ignem. Et prius assitio literatis evenit duabus de causis: una illarum est diminutio caloris quae evenit rei ex extrinseco. Et calor exterior: et secunda erit multitudine aquae: et quaeque que admisit cum re passua. Et postquam manifestauimus quod est digestio: et quid cruditas: et quod est assitio: et quod fortio: et sunt opera virtutum operantur quae sunt calor: et frigus: narremus modum operarum virtutum passuumque: que sunt humiditas et siccitas. Et dicimus quae invenientem passibilitatis est humidus in gratia et siccus: et illud est quoniam oia grata corpora passua

sunt opposita ex humido et sicco: sed diversant corpora per virtutem humidi in aliis et siccis super alii quae et causa in essendo corpora opposita ex istis duabus virtutibus: et quod humiditas sicut praeceps est facilis ad separationem; et siccitas est grauis ad separationem: et quod complexionem patiens vinos ab alio et arefacit tunc humidi et humeficit siccum et humidum remolliat siccum quoque querat in viscosum et glutinum.

28 Ad similitudinem eius quod accidit farine quam admisit aqua mitione forti: quoniam illa farina efficit multum viscosam: quia humor aque pressum in ea facit partes siccas pringere se ad unum: et siccitas facit humidum recipere corporaliter et difficultate separationis: sicut est dispositio in visco et glutino: quoniam ipsum sit insipissatum et adunatum per humorum et efficit graue ad separationem: propter siccitatem: et siccitas que in ipso admisit est causa refectionis in ipso glutino in seculo: et causa sue formae figuratae: et humiditas est causa adunctionis et mictionis.

Sicut et Empedocles in physico farinam aqua agglutinans: et propter hoc ex ambobus est terminus corpus. Dicunt autem elementorum, proxissime siccus quidetur: humidi autem aqua: propter haec sunt corpora terminata corpora hinc sine terra et aqua: cuiuscumque aut plus sum poteris: huius non quodque vir et in terra: et in aqua animalia soli sunt. In aere autem et in igne non sunt corpora materia.

Et studiū dixit Empedocles in sermone de naturis: et assimilauit illud quod evenit per mitionem humiditatis cum siccitate in corporibus quoque fiat vinosum: et difficultatem in separatioē assimilauit dicto glutino.

29 Et postea est de necessitate per generent hec corpora per imitationem humidi cum siccis: et elementum siccum est terra: et elementum humidi est aqua: tunc est de necessitate per omne corpus generare grossum passuum ex aqua et terra: et omne genitus est conueniens elementum quod vincit in ipso non alijs elementis. Et signum victorie istorum duorum elementorum in generatione est inuenit animaliū in aqua et terra: et ista duo elementa locat ipsum animalē sive non alia elementa. Et causa huius est victoria istorum duorum elementorum super ipsum: sicut sua maius in istis duobus modis habet potentiam eorum in ipso.

Corporalium autem passionum has primas necessitate existere terminato durante aut moliente: necesse enim quod ex humido et sicco: aut durus et molle. Est autem durus quidem quod non cedit in seculo nisi supsicie molle aut quod cedit non ecclora circumstante aqua enim non molles: non. nec cedit impressioni supsicies in profundū sive ecclora circumstante. Simpli quidem igitur durus aut molles: quod simpli talis: ad alterum autem quod ad illud tale. Ad invenit quidem igitur id determinata sunt per magis et minus. Quoniam autem ad sensum oia iudicamus sensibilis palpa et durus et molles similiter ad tactum determinatum tanquam medietate vires tactus: propter quod excedens quidem ipsum durum deficiens autem molle esse dicimus. Necesse autem durus aut molle esse terminatum corpus proprio termino: aut enim intercedere: aut non adhuc coagulatum esse: hoc non terminatum. Quare quoniam omne quidem terminatum et consistens aut molle aut durus: hec autem coagulatio sunt oia vires erunt corpora opposita et terminata non si ne coagulatione. De coagulatione igitur dicendum. Sunt itaque cause que secundum mām due: facies et passio. Facies quidem igitur ut unde motus. Passio autem ut vī spes: quare et coagulationis et diffusione: et eius quod exsiccari et humectari. Facies autem facies duabrum viuentibus: patet passionibus duas

bus sicut dictū est: facit quod calido et frigido: passio autem aut in pūtia: aut ardentia calidi aut frigidi. Quoniam autem coagulari aut exsiccari aliquo modo est: de hoc dicamus primo: partes itaque aut humidū aut siccū aut ex his posita: aut humidū corpus aquā siccū aut terrā: hec autem humidus et siccus passiva propter quod et frigidū passiuorum magis in his enim est etenim terra et aqua frigida supponunt: factum autem frigidū ut corruptum: aut his accidentes sic dominū est pūs: aliqui enim coburere dī et caelacere frigidū non ut calidū sed insimul direndo aut in contra circuitu stare calidū.

Tunc est manifestū ex hoc quod humiditas et siccitas sunt principia generantur corporalium: et generationis corporum mālum: et hoc id: quod humidū est illud quod facit acquiri adunctionem: et virtutem: et vicinitatem: et siccitas iuuat ut acquirat compositionem: et retinet: et difficultas separationis: et non est dictum in aqua quod sit mollis quod molle est illud quod cedit embipedo in profundū: sed aqua quoniam coprimit dividit in partem dextram et sinistram: et non cedit in profundū per compressionem. Et postea manifestū est illud: tunc corpora corrupcent nisi esset generatio illo per cuius per generatione que est insipissatio. Et dicamus quod cā passibilitatis māe sunt duo. scilicet motus: et opus quod accidit ex illo in passuū quod est opus ipsius passuum: et quod operas hic est calor: et frigus: et illud quidem frigus accidit māe quoniam deficit calor: et calor accidit eidē quoniam deficit et frigus: et est manifestū ex modo operis eius: et est cōgelatio quod est desiccatio aliquantū cōuenit ut incipiamus determinare siccitatē. scilicet modo generare per istas duas virtutes operates. scilicet calor et frigus: et que res icipiat hoc accidens ab illis: et cōsequuntur hanc accidens. Et dicta mutua per omne corpus passuum non est esse sine victoria humidi in ipso et siccis: que duo sunt terra et aqua. Et quod ista duo elementa sunt frigida ambo evenit de necessitate quod sit in omnibus de virtutib⁹ actiūs virtus frigoris: et frigus substantialiter operatur in gnatia corruptionē: tamen accidat ut iuuet alii quādū ad generationem.

Sicut est eius prohibito ab affatione et facit cōgelari humidū corpus post cōplementum digestionis: et facit corruptiōnē effectum in generatis: sicut duobus modis si accidit: et illud est quod cōstringit calorē in profundū rei quoque adūt res et dividit partes eius: et substantialiter illud est quod deperdit calorē nālem qui ē in re: et accidit ex hoc destrutio continuationis partū generati ex exhalatione et exitu humidatis nālis a re: propter recessum calorē nālis.

Delicatū autem quecumque sunt aqua et aqua spes aut habet aquā suę supinductā sive pānam. Si ergo aut supinductā quidem velut in lana. Et naturalē aut velut in lacte: aqua autem spes que talia: vīnum vīna sex et totaliter quecumque nullā: aut parvā habet hypostasim.

Et grāta et humida aquosa arefactiōne nālē sive pāna: aut arefactione accidētali sive extraētia. Et arefactione accidētalis est sicut spōgia humefacte que arefactū per calorē accidētem ei extresecus non per suā nām.

Et arefactione nālis est sicut res humida que insipissat et in grossatur et arefactū in semiperfusione per suā nām.

Nō propter viscositatem obusidā: non cā nō substādi aliqd viscositas sicut oleo aut pīci.

Et res viscosae nō arefactū: propter viscositatem quādū in eis: sicut oleū et pīx et cera.

32 Et sicut ppter hoc humor qui est in eis non spargitur neque dissolutus per virtutem operantem.

Desiccans autem osa: aut calefacta: aut frigescita: ambo autem calido et ab interiori caliditate: aut ab exteriori.

Et res humide arescit: aut ppter frigus: aut ppter calorem.

33 Et desiccatio ppter frigus erit quod frigus retinet calor in rebus in re et ille operatur in humoribus qui est in re.

Etenim quod in frigidatione siccans sicut vestimentum si fuerit separatum ipsum simile humidum ab interiori calido simul euaporare faciente humidum desiccat: si paucum fuerit humidum exente caliditate a circstante frigido. Desiccans quidem sicut dictum est osa: aut calefacta: aut frigescita: et osa calido aut interiori aut exteriori coadjuvante humidum. Si coquuntur extra quidem: sicut quod elixantur: intra autem quod ablato a caliditate quam habet consumptum fuerit exprimate: desiccari quidem igitur dictum est. Humectari quidem enim est in ryno quidem aqua fieri potest: ryno autem liquefieri coagulata: horum autem constat quidem frigescens spiritus.

Et arescit illa res sicut accidit panem quod arescit ppter frigus: et hoc est quod res quod habet paruum humorum quod apponitur primitus frigus in ipso calore inuenio in ipsa causa per ea centrum plus ponit ibi quod sparsus per totum: plus non potest super partem quam super totum: et sic virga parte centri cuius humidum plenum vigoratur tunc calorem et arescit re. Et eodem modo accidit calorem quod atrariat ipsum frigus: et dissoluuntur a re: et querit locum propinquum: et cum dissolutione sua dissoluuntur huiusmodi iuxta in illa re: et sic arescit desiccatione quod est per calorem substatiales: illud est sicut in rebus quod desiccant per calorem ignis quod circumdat illas: et sunt quedam generata quod humefuit post coagulationem: aut quod alterantur in aqua: aut quod liqueficiunt permanente sua substantia et forma.

34 Et per tunc et genera et que liqueficiunt per calorem coagulant per frigus: et id quod in frigidant coagulantur.

De liquefactione autem simul et de coagulatione erit palma coagulant autem quecumque coagulantur: aut existentia aquae: aut terre et aquae.

Et res quod coagulant post liquefactionem non potest esse quod sint de aqua: sicut nix: aut ex aqua et terra.

35 Sunt quod videntur aqua et terra: ut lapides quod liqueficiuntur.

Et haec autem frigido aut calido: aut sicco: ppter quod et resolutum contraria sunt quecumque solvantur a calido coagulatores: aut a frigido: que quidem non a siccione calido coagulata sunt ab aqua solvantur que est humida. Coagulari autem quedam vires putabuntur ab aqua: ut mel elicitur: coagulant autem non ab aqua sed ab eo quod in ipsa frigido. Quecumque igitur sunt aquae non coagulantur ab igne: solvantur enim est ab igne. Id est autem eadem per se non erit causa atrarii. In abscedendo autem calidum coagulantur: quare palma quod igitur calidum coagulat: ppter quod et non ingrossant talia coagulata: ingrossatio enim humidum quidem absente sit: sicco autem persistente.

Et coagulari cuiuslibet rei coagulabilitas non potest esse quod sit aut per calidum: aut per frigidum: et res coagulare que liqueficiuntur est coagulatio per calorem: dissoluuntur per aquam ut sal: et ille quod coagulant per frigus dissoluuntur per ignem: ita cogitauerunt multi homines ppter haec quod non aquae est facere coagulare: et inducunt rationem ad haec melle quod coagulant quod ponit intram aquam frigidam: et aqua frigida non facit coagulare

mel per hanc suam fluidam currere: sed per frigus suum: et res aquae humide in sua natura sunt res quod dissolvuntur per ignem: et non condensantur per ipsum quod una et tandem res non operantur duo hinc in uno subiecto.

36 Et aliquis res coagulant quod ponit a calore coagulatione aliqua: et revertuntur ad hanc suam liquefactionis quod occurrit eis calore. Et generata humus modi sunt in quibus vicit humor et ppter hoc quod coagulant non nutritur hinc desiccatur: nec habet excessum in duritate: sed accidit eis coagulatio quod opus siccatoris que occurrit eis vincit opus humiditatis: et humus modi sunt sicut ego credo gumi.

Aqua autem humidorum non ingrossat sola: quemque aut coacta terra et aqua et ab igne coagulantur et a frigido: ingrossantur aut ab ambobus. Est quod est ut eodem modo est aut ut alter. A calido quidem humidum educetur: euapoante enim humido ingrossat sic et stat a frigido aut calidum exprimate cum quo humidum recedit simul coeuapoatur: quemque quod est igitur mollescit non humida non ingrossantur sed coagulant exente humido velut assensus later. Quemque aut humida misturatur et ingrossantur velut lac. Omnia autem humectant per se quoniamque aut grossa: aut dura: aut frigida preexistenter entia: quae admodum et later per se dum assat vaporat et mollescit: ppter quod et pervertitur in caminis.

Et iam narravimus an per omnes res humide inspissant per aquam nisi aqua fuerit mixta cum terra: quod tunc aqua coagulat et inspissat: vel per ignem aut per frigus: sicut dictum est per desiccatur et non est dictum per ipsos sat: sicut argilla quod pervertitur in terram.

37 Et non inspissat autem desiccat: sed desiccatur quod dissolvitur causa extrinsecus humorum eius et humiditatē. Sed lac et suum sile in rebus inspissat et ingrossat quod operatur in ipso calore ignis: et aliquis res desiccatur velut per ignem: et humefuit per se: et post arescit et durescit: sicut testa que in initio quando ponitur in furno et igne exhalat ex ea vaporum humefaciens ipsa: et post de siccatur: et causa huius est quod calore per se dissolvitur illud: quod est in eo quod remansit de humorum in eius pristino interiori: et humeficit ppter haec et post dissolvitur humor illius: et sumatur a calore et arescit testa: et ppter haec causa gyratur signum valsa in furno.

Quemque quidem igitur a frigido coagulantur communiter terre et aquae: plus autem habentur terre: que quidem in calidum egrediendo coagulantur: sed liqueficiuntur calido igitur et per se calido: velut lumen quod coegerat lucis fuerit.

Et omnes res quas coagulat frigus sunt composite ex terra et aqua: et vicit in eis terrestria: et dissolvuntur: et molescunt quod operatur in eis calore.

38 Et quod recedit ab eis coagulantur: et causa huius est quod calore dissolvitur in eis vapores nales: et pertinet in eis liqueficiuntur.

Quemque autem ppter frigidationem et calido simul educto oī hec insolubilia sunt: non supabundant caliditate: sed mollescant velut ferrum: et cornu. Liqueficiuntur autem laborato ferrum ut humidum fiat et iterum coaguletur: et calipes faciuntur sic. Subsidet enim subtilitas et purificatio scoria: quod autem sepe patitur et primum fiat haec: calipes sunt non faciunt autem sepe ipsorum ppter absentiam fieri multam et perdere minus purificari.

Et quod multum occurreret ignis non pertinet liquefactione et quod mollescit sicut ferrum et cornu.

39 Et vult dicere sicut ego credo: quod multum occurreret ignis in principio sue generationis anno primo: et frigus per illa non liqueficiuntur post coagulationem: ppter ignem extrahuntur mollescantur quod istud manifestum est quod non liqueficiuntur mollescantur.

Et autem melius ferrum quod habet minoram purificationem. Liqueficit autem lapis pyromachus ut fillet

et fluat: quod autem coagulat quoniam fluxerit itez sit durus et molle liquatur ut fluat. Fluens autem coagulatum color quidem nigra: sile autem sit calcis: liqueficit autem et lumen et terra. Quocumque autem a calido sicco coagulanatur: hec insolubilis sit quidem: hec autem soluuntur humidu[m]. laterum quidem igitur et lapidum quo ruda gena: quoniam cum ab igne terra cibistica fuerit velut molaris insolubilis: nitrum autem et sales solubilia humido non o[mn]i autem frigido: propter quod aque et quecumque aqua et spes liqueficit: oleo autem non liqueficit. Sicco enim calido prorarium frigidum humidum: si ergo coagulatur alterum alterum solutum. Sic n. h[ab]it erit caseum propter frigido. Ingrossantur quidem igitur ab igne solu[m] quecumque aqua plus habent igitur terrae: coagulanter autem quecumque terrae: propter quod et nitrum: et sales terre sunt magis: et lapis: et later: maxime autem dubium habet oleum nam siquidem enim aque oportebat coagulari a frigido ut glaciatur: si autem terra plus ab igne ut later: nunc autem coagulatur quidem a neutro. Ingrossat autem ab ambobus causa autem et quod plenius est aere: propter quod et in aqua super natat: etenim aer ferit sursum. Frigidum enim ex inextinguibili aqua facies ingrossat. Semp. n. quoniam multa iure rint oleum et aqua: ambobus sit grossius. Ab igne autem et tibi ingrossat et albescit. Albescit quidem causa poratione aqua siqua inerat. Ingrossat autem propterea quod marcescit calido ex aere et aqua. Utroque quidem igitur modum eadem est passio: et propter idem est. In grossat autem ab ambobus desiccatur autem a neutro: neque enim sol: neque frigida desiccatur: sed soli autem quod viscosum: et quod aer est non desiccatur autem aqua et neque exsiccata elixatur ab igne: quod non evaporatur: propter viscositatem. Quecumque autem multa terre et aqua in pluralitate virtutum digni dicitur. Unum enim quoddam et coagulatur et expellitur patitur: velut mucus: abscedit autem ab oibus talibus duis desiccatur aqua: signum autem quod aqua: vaporum enim ostendit aquam siquis velit colligere: quare quibuscumque reliquit aliqd habet terre. Quedam autem horum et frigido sicut dictum est ingrossantur et desiccantur. frigidum enim non solum coagulatur et exsiccatur quidem aqua: ingrossat autem aquam facies.

Et quoniam terra vici supra ferrum est illud ferrum malum et diminuit multum in igne: propter multitudinem kakabrum. Sed ferrum bonum parvum minus: propter modicorum kakabrum: et lapis dictus sic dissoluuntur per ignem quamvis liqueficiatur. Et morales lapides dissoluuntur: et currunt: et res que coagulantur obfuscantur color etiam quoniam coagulantur per liquefactionem suam. Et causa huius est frigido quod obuiat illis ut calx et silia: et alicuius partes terre et argilla dissoluuntur: et aliquae illarum non dissoluuntur: et aliquae res quoniam coagulantur per calorem et siccitatem non dissoluuntur per aquam: sicut testa: et spes lapidis quoniam per cibustionem terre sicut lapis mole et eius similia. Et aliqua huiusmodi dissoluuntur: sicut sal: et salnitrum et non dissoluuntur ipsa oes humilitate: sed frigida et humida: sicut aqua. Sed humida non frigida non dissoluuntur: sicut oleum: et res in quibus videtur aqueitas ingrossantur quoniam decoquuntur soli in igne non desiccantur neque coagulantur: sed genita in quibus videtur terra areficitur et discentur: sicut sal et salnitrum testa et lapis: et iam dubitauerunt in nam oleum olivum et aliorum oleorum et diversum si vincit aqua in oleo: tunc de gelari per frigida: sicut glacies: et si terra riceretur: nunc condensari deberet per calorem sicut testa: sed nos videmus quoniam neque condensatur: neque areficitur ex istis duobus: sed insipiat per ambo et debetur areficer ab ignem: non quoniam

de gelat a neutro: sed desiccatur et grossat ab amboibus et insipiat: quoniam aere plenum est: et ideo super aquam natat istud: et gelidum exente spiritu gelat aqua et insipiat: neque terra neque aqua vicunt in oleo: sed oleum insipiat cum ambobus: et aqua gelat propter aquitatem quae vicit intra ea. Sed oleum non gelat quoniam aeris quoniam vicit sit pinguis et insipitus ab igne: sed insipiat et albescit propter spatium ipsum longum.

40. Et cum quare est pinguis est: quoniam calor ignis exterior vicit super caliditatem: quoniam calor ignis per logum ipsum extrahit et dissipat calor aeris in oleo et in recessu aeris declinat ad namque et insipiat: sed areficit propter aquitatem quae rarefit per calorem namque: et per calor ignis euaporat et rarefit et clarescit extra hunc oleum neque fugat neque siccatur: propter nam aeris quoniam vicit in eo et est in nam sua aera: et quoniam non exhalat aquosum in ipso: propter viscositatem et quecumque admiscentur ex aqua et aere sunt in victoria finis victoria eius quoniam dominat in eo et denunciat a vice et in equalibus vincitibus equaliter denominata a nomine verius est: et non facit illud algidum gelari tamen: sed insipiat et desiccatur sicut: quoniam cogelat aquam et desiccatur: et insipiat aer: et turbat et perturbit in aqua.

Coagulatio autem dicta est quedam desiccatio existens. Quocumque quidem igitur non ingrossantur a frigido sed coagulantur aqua sunt magis: velut vinum vina aceti et liciuum et ferum. Quecumque autem ingrossantur non euaporantur ab igne: sed quidem terre: sed autem coagula ad aeris: mel quidem terre: oleum autem aeris. Sed autem et lac et sanguis amborum quidem coagula et aqua et terra: magis autem quoniam multa terra: quemadmodum ex quibuscumque humidis nitrum sit et sales et lapides: aut et quibusdam partem talibus. Propter quod et si non separetur exiret ab igne decoctum: quod autem terrestre partur et coagulo si aliquatenus decoquatur sicut medicina coagulata iponentes: sic autem separatur ex parte et coagulatur autem ex parte non adhuc ingrossatum sed exiret sicut aqua. Si autem aliquod lac non habeat caseum aut paucum: sed magis aqua et inhesibile: et sanguis aut sicut: coagulatur non eo quod desiccatur frigidarius. Quicunque autem non coagulantur: velut quoniam cerui tales aquae magis et frigidus est: propter quod et non habet vias. In eis non sunt terre et solidus: quare extirpat non coagulatur: hoc autem est quoniam non desiccatur: aqua enim quod derelinquitur ut lac caseo ablato: signum autem lanuginosum enim sanguines nolunt coagulari: velut icerne neque habent phlegma et aqua: propter idigentur esse et superatum a nam. Adhuc autem quidem insolubilia sunt velut nitrum: sed autem insolubilia velut later et lapis. Et horum quidem molificabilia velut cornuta autem non molificabilia velut later et lapis. Et autem quoniam contrario perire cause. Quare si coagulantur duobus frigido et sicco: necesse solui calido et humido propter quod igne et aqua: h. n. h[ab]it. Aqua quoniam quecumque igne solo: igne autem quecumque frigido solo.

Et diximus quoniam coagulatio est desiccationis spes quedam: et quoniam per frigidum est in eo vincitur aqua et dicamus quoniam terra vicit in humidis quibusdam quoniam insipiantur: sed per calorem et non perturbit in sumis in vaporibus: et in quibusdam vicit aer: ut oleum: et in istis quibus videtur terra insipiantur et nonque sunt vaporum: ut mel et sibi sicut: sunt vero lac et sanguis magis et multum terre et sal: sicut et lapides quidem quoniam neque liqueficiuntur: neque desiccantur per calorem: sed res in quibus videtur aqueitas non insipiantur per calorem: sicut leprosa: quoniam illud postum super ignem perturbit in vaporibus antequam insipiet: sed terretur lactis gelat: et ipsa strigatur et gelat et sugatur: sicut terra: sed lac quoniam caret coagulo vicit.

in eo aquitas et non congelari sicut lac camelorum in quo vicit aqua et frigus: et non est in eo terra: sed sanguis cito congelari propter multum terre in eo: et quod in spissatus est pro digestione multum. et signus eius est morbus sanguis quod non potest coagulari et congelari quod non est digestus neque superatus est: et quod vincit in eo terra et aqua.

41 Tunc diversitas rerum in congelatione et solutio est sicut in predictis per diversitatem caerulei primi ad illam: aut per magis: aut per lepros: aut per acidos: aut per extricatos quod evenit.

Quare si a duobus accidit coagulari haec in solubilis maxime. sicut aut talia quecumque calefacta deinde frigido coagulantur. accidit enim quod calidum exsudatur egredies plurimum humidum compamitur et a frigido ut non humidum det penetrationem: et propter haec nec calidum soluit. quecumque enim a frigido coagulantur solo haec soluit: neque ab aqua. quecumque enim a frigido coagulantur non soluit: neque cum a calido sicco soluit. Ferrum autem liquefactum a calido frigefactum coagulatur. Ligna autem sunt terre et aeris propter quod visibilis et non liquabilius: neque mollificabilitia: et in aqua supnata per hebetum: hec autem non: alia quidem aeris habet plus: ex hebetino autem nigra evaporauit aer et plus in ipsa terra. Later autem terra solida: propterea quod desiccatus coagulatur modicu[m] non in aqua ita omnia haec per solus spiritus exiunt: neque ignis: coagulatur enim ipse. Quod qui de igit[ur] est coagulatio: et liquefactione: et propter quod et in quibus est dictum est. Ex his autem manifestum est et calido et frigido constant corpora: et haec autem grossaria et coagulatilia faciunt operationem ipsorum: propterea quod ab his addita sunt in oibus inest caliditas aliquibus autem et frigiditas qua deficit. Quare quoniam haec quidem existunt: propter facere humidum autem et secum propter pati partim ipsa continua oibus. Ex aqua quod de igit[ur] et terra omnia merita corpora ostendat: et in platis et in arietibus: et quecumque metallatur velut aurum et argentum: et quecumque alia talia ex ipsis: et ex exhalatione ea quod per usum inclusa sicut dictum est in aliis. Hoc autem differunt ab invenientibus ex his quod ad sensus proprios osa: et in posse aliquod sacre albium. non bene odorant: et sonant: et dulcent: et calidum in posse aliquod sicut cere sensu sunt: et in aliis magis convenientibus passionibus quecumque in partiendo dicuntur: dico autem puta liquabile et coagulabile et flexible et quecumque alia talia. oia enim talia passiva sunt sicut humidum et secum. haec autem sunt differentes et caro et nervus et lignum et cortex et lapis et aliorum variorumque omnia merita quod est nolum aut corporum. Dicamus autem primo numerum ipsorum quecumque sicut potentiam et potentiam dicuntur. Sunt autem haec coagulabile et coagulabile et liquabile illiquabile: et molle et siccabile: et non molificabile: et infusibile: et non infusibile: et flexibile: et infusibile: et fragibile: et non fragibile: perducibile: et non perducibile: et minimus et incomparabilis: et pressibile: et non pressibile: et formabile: et non formabile: et capibile: et non capibile: et trahibile: et non trahibile: et sensibile: et non sensibile: et trahibile: et non trahibile: et viscosum: et fragile: et non comassibile: et non comassibile: et visibile: et non visibile: et exhalabile: et non exhalabile. Plurima quidem igit[ur] sene corpora haec differunt passionibus. Quaz autem omnia quae horum poterint habeat dicamus. de coagulabilibus quidem igit[ur] et coagulabilibus: et liquabilibus et illiquabilibus dictum est quidem viter p[ro]p[ter] nos: attamen redeamus: et nunc. Corpora non quecumque coagulantur et induuntur: haec quidem a calido patiuntur hoc: hec autem

a frigido. a calido quidem desiccante humidum: a frigido autem experimente calidum: quare haec quidem humidum absunt: haec autem calidi hoc patiuntur: quecumque quidem aque calidi: quecumque quidem terrene humidum.

Sed genita nataliter propter frigido et siccum: et condensata soluunt per calorem et humorum: sicut ferrum quod dissoluuntur: et non liqueficiuntur. Sed generata quod permanet calido et secco dissoluuntur frigido et humidum ut sal quod dissoluuntur aqua. Sicut lignum comburitur igne: et si liqueficiuntur dissoluuntur: quod vincit in eo aer et terra. Et signum huius est natans super aquam: praeter hebetum: et libi sile: et illa submergitur: quod magis in ea ricitur terra quam aer: et signum huius est nigredo coloris sui. et iam distinximus et explicavimus quod sit coagulatio: quod dissolutio et in quibus sit: et quod aliquod corpus vincens super ipsum est frigus: et in aliis est calor: ricitur: et ambo simul faciunt coagulatorem: et faciunt aliquod genitum humidum et secum. Et postea explanatum est in aliis quod humiditas et siccitas passiva sunt similes caloris et frigoris: tunc dicamus quod compositione prius similes: et virtutes eorum sunt ex terra et aqua: et iste dues sunt in platis et in arietibus: et minores: ut in auro et argento: et quecumque sunt alia huiusmodi. Et genitio istorum est ex aqua et terra: et ex vapore viriis: et specie istorum generatores cum quibus selenibus sunt diversa in apparetur: et est sicut in calido et nigro et odore bono et malo: et voce acuta et grossa: et dulci et amaro: et calido et calido: et aspero et molli: et mediis istorum diversis in sensu: et in aliquo proportionem passionis: non opera: id est sicut humidum et siccum: et dissolutum et currunt et similia: et cum istis modis diversantur in pluribus: sicut os caro nervi lapides: et diversitas alias rex est per modum operationis: ut est in organicis: et vocat alias res membrana organica: et videres res diversas autem sunt passiones: aut per operationem.

42 Et passuum est rectius curvum: liquabile et coagulatum et cedens pulsus: et restitutus: et sicut istaz rex: propter quas encinit diversitas in genitio. Et postea rememorauimus in principio finis nostris aggregationem vitrum et proportionem generatores ad istas res: et rememorauimus inter passiva regulae et non coagulatum et solutum et non solutum: rememorauimus modum vitrum cuiuslibet illo: et dicamus quod aliqua corpora fugia dura evenit durities: aut ariditas: aut propter frigus: aut propter siccitatem: et arefactio per siccitatem est quod humor desiccatur per victoriam siccitatis contra humiditatem. Sed arefactio per frigus est per haec causam: quod frigus quod vincit caliditatem fugit calorem in profundum: propter victoriam frigidi: et vincit et remanet exterius frigidum: et pungit et coagulat: et insipiat. Sed dicit Aristoteles quod manifestum est quod aliqua corpora arefacti per passionem caliditatis: et aliqua per passionem humiditatis: et potest dubitari super haec probatur: quod per frigus congelatur per frigus congelatur: aut per frigus per virtutem caloris interiorum ibi congelatur: quod quae sunt humores in utraque istaz duas cauulas: uel ambe similes: sicut et predicta in ea frigoris factio regulationem habet: et haec est tertia: et est passionis caloris ipsius: et passionis partium per frigus remanentes in recessu caloris: uel propter passionem caloris: uel per fundationem eius: uel per utramque uia: et ut quod si haec est predicta in ea frigoris haec congelatur substantia liter: et predicta causa fuit accidentialis: et aliqui pingunt simul esse cause: et tunc corpora que congelantur per passionem humoris sunt copiosa in quibus uincit terra.

Quae quidem igit[ur] humidum absenter ab humidu[m] liquefuerunt: nisi sic conuenient ut minoris relicti sint pororumque aquae moles: uel later. Quecumque autem

nō sic: humido h̄ soluuntur: velut nitrum sales terra q̄ ex luto. Que autē calidi p̄uatione a calido soluuntur: velut glacies plumbū es. Qualia quidē igit̄ coagulabília: & liquabília: & qualia illiq̄bilis di-ctū e. Incoagulabília aut̄ quecūq; aut nō h̄tumiditatem aquosā: aut nō aque sūt: h̄ plus calidi & terre: puta mcl & mustū: velut seruētia. n. sunt & quecūq; aque quidē h̄t. Sūt autē plus aeris sicut oleū & argenti riuum: & siqd viscōsū velut glu-ten. Mollificabília aut̄ sūt coagulatoꝝ quecūq; nō ex aqua: velut glacieſ aque: h̄ quecūq; terre magie: & neq; euaporauit totū humiditātē: sicut in nitro: aut sale: neq; h̄ irregulariter sicut later: sed aut trahibilia non entia humectabília: aut ductilia nō entia aque: & mollificabília igne: velut fer-ru & cornu & ligna. Sūt aut̄ liquabília & illiqua-bilia: hec quidē int̄igibilia: hec aut̄ nō int̄igibilia velut es: int̄igibile liquefacibile exīs: lana aut̄ & terra int̄igibile: madehūt enī. Et ea qdē liquabi-le nō ab aqua aut̄ liquabile: h̄ ab aqua liquabili um quedā nō int̄igibilia: velut nitrum & sales: neq; enī aliud int̄igibile nullū qdō nō mollius sit made-facū. Quedā aut̄ int̄igibilia exītia: nō liquabília sūt velut lana & fructus. Sūt aut̄ int̄igibilia qui-dē quecūq; terre existētia h̄t pozos maiores aq; molibus existētibus durioribus aqua. Liqua-bilia aut̄ aqua: quecūq; p̄ totū: ppter qdō aut̄ ter-ra liquefūt qdē & int̄igibile ab humido: nitrum aut̄ liq-uit quidē int̄igibile aut̄ nō: qdō in nitro quidez p̄ totū pori: quare dividuntur mox ab aqua p̄tes: in terra aut̄ p̄mutati sūt pori. Quare qualitercūq; vtiq; suscepit dīserit passio.

Et ista cadē q̄ desiccatur cū p̄uatione humo-ris liquefūt p̄ humore: nisi tūc riceret sup eā ipa-zenfatoꝝ partū in mō q̄ si haberet tātam duri-ūtē q̄ nō posset aqua iritrare. Sz illud in quo nō ē-tāta adēfatio liquefūt: ut sal & silia: sed corpora q̄ p̄gelant p̄ p̄uationē caloris dissoluunt p̄ caloreꝝ sicut ferru metallū: & silia. Et iā manifētū ē et h̄ sermone q̄ res dissoluunt: & q̄ nō: & q̄ p̄gelant & arefūt: & q̄ nō p̄gelant & nō arefūt. Et dicamus q̄ res q̄ nō p̄gelant sūt res q̄ ḡbua vñc̄t aqua: & nō sūt sine terra: sicut mcl & mustū: & oia que bul-lūt & inspissant & nō p̄gelant: & sic res in quibus vñc̄t aer: sicut oleū: & argenti riuum: & silia: nō cō-gelan̄t sūtler. Sz res que idurant & p̄gelant sūt il-la in quibus vñc̄t terra: sicut sal: & nitrum: & similia. Et liquabília sicut p̄dicū ē: qdā liquefūt p̄ ignē & quedā p̄ aquā: & res que liquefūt: quedā sunt mollificabília: & quedā nō: & illa q̄ liquefūt & nō mollescūt sūt sicut sal: & illa que mollescūt & nō liquefūt sūt sicut lutū & lana.

43 Et iā puenit ut dicamus cām istoz: quare lutū molles-cas & nō liquefūt: & lana mollescūt & nō liquefūt: & dicam q̄ res que mollescūt & inspissant: sicut corpora latoz po-roz & viarū: & h̄ ē qdō aqua q̄ admiscent cū istis p̄fundat i- eis fz totā lñam: & p̄ partes: & p̄ poros: & mollescūt & in spissans partes eius. Sed sal fz dissoluat p̄ aquam sui pori sūt stricti & calcati & sue vie: & nō p̄t aqua penetrare par-teo suas: & iō liquefūt anteꝝ possit mollescari. Et vuli di-cere fz & mibi ur̄ ppter debilitatē caloris & victoriū aque sup ipsū: qñi lutū nō liquefūt ppter terrefractatē & poten-tiā sup ipsū: & mollescūt ppter aperitiōnē poroz: & lutanum vocat argillā uel bolū: & nō liquefūt ppter terrefractatē & sal econtra. s. q̄ nō mollescūt: & hoc ppter clausurā poroz & liquefūt ppter victoriā aqua tūtatis sup ipsū.

Sūt aut̄ & hec quidē corpora flexibilia & di-sigibilia: velut calamus & rimen: hec autē inflexi-bilia corpora: velut later & lapis. Sūt aut̄ & infle-xibilia & indirigibilia quo rūcūq; corpora non possest longitudo in rectitudinem ex peripheria & ex rectitudine in peripheriam permutari. Et flecti & dirigi est in rectitudinem: aut̄ in periph-eriam transmutari: aut̄ moueri: etenī qdō reflec-tūt & qdō deflecent curvati. Qui quidē igit̄ ad p̄uerita-tē aut̄ p̄cautatē monus lōgitudine saluata flexio est: si enī & in rectū vtiq; cū simul flexū & recū qdō quidē impossibile rectū flexū eē: & si flectit om̄e aut̄ refleget aut̄ deflectet: hoc aut̄ hoc quidē ad p̄uerū: hoc aut̄ ad p̄cautū transmutatio nō vtiq; erit: & q̄ ad rectū laxatio: h̄ est flexio & rectificatio aliud & aliud: & h̄ sūt flexibilia & rectificabilia: & inflexibilia & nō rectificabilia. Et h̄ quidē frāgi-bilia & cōminuibilis simul & sigillati: puta lignū quidē frāgibile: cōminuibile aut̄ nō: glacieſ aut̄ & lapis cōminuibile: frāgibile aut̄ nō: later aut̄ & frāgibile & cōminuibile. Dīserit aut̄ qz fractio qui dē ēt in magnas p̄tes diuīlio & separatio: cōminuicio aut̄ i quascūq; & plures duabus. Quocūq; quidē sc̄ coagulata sunt ut multos babeat vi-caliitudinatos poros & cōminuibilis usq; ad h̄ enī prūgit. Quocūq; aut̄ ad multū: frāgibilez: quocūq; aut̄ ambo: ambo.

Et aliae res plicantur & duplicantur sicut li-gnū & cāna virida: & aliqua illarū non plicatur neq; duplicatur: sicut lapides.

44 Ec caufa ppter quā plicant res est humiditas viscola q̄ ē illio: fz res viscole i quibus vñc̄t terrestrias sup aqua-ri: ē illa nō duplicant: neq; plicant: fz sindūt & sūt sensi-bilia si plicant: aut̄ duplicant: & plicari ē approximari extremitates v̄l ad an v̄l ad p̄. Et corpora qdā frāgant & qdā p̄minūt. Sz frāgā ē diuīdi i p̄tes magnas: & p̄minūt ē di-uidi i partes subtiles. Et corpus cuius nō ē mollescūt & varia cōminuiscit: vt cera: & suū sile. Sed illud qdō nō ē mol-le nec vacuū frāgūt: vt lapis durus: fz illud qdō est i patū ex abobus ex mollescūt & durat: & est i p̄te vna mō molle va-cuū: & i alia dispōe & in alia p̄te cōtrario modo: cōminuiscit & frāgūt: sicut gelu: & nix: & aliqua sūt q̄ nō frāgūt: vt ignis & aer.

Et h̄ quidē ipressibilia: velut es & cera: h̄ aut̄ nō ipressibilia: velut later & aqua. Et aut̄ ipressi-sio i p̄ficiēt fīm p̄tē in p̄fundū cēssio pulsione aut̄ percussione totaliter aut̄ tractu: sunt aut̄ q̄ ta-lia & mollificabília: velut cera manēt alia supersi-cie fīm p̄tē trāmutat: & dura velut es: & nō im-pressibilia: & dura velut later: nō enī cedit in p̄fū dū supficies: & humida velut aqua cedit quidem sed nō fīm p̄tē: sed ecōtra trāmutat. Impressi-biliū aut̄ quecūq; manēt i p̄fessionē passa & bñ ipressibilia manū: h̄ quidē formabília: h̄ aut̄ aut̄ bene ipressibilia velut lapis: & lignū: aut̄ bene ipressibilia quidē: nō manet aut̄ ipressio: velut lane: aut̄ spōgic: nō formabília: fz capibilia h̄ sūt

Sed lētēscere ē mutari aliqd in p̄fūdū ut i-pulli fz empipedū: & lētēscē ē mollificari: & fz q̄ partes rez molliū lentaꝝ sūt tales q̄ fīm illas rez p̄t̄ cedent i p̄fūdū: & sūt aliquē res dure nō mol-les: ut lapis durus q̄ nō ē aptus cōpūniū: & mol-les quedā in dispositione retinēt signū: & talia re-cipiunt formationē: sicut cere apum masculoz q̄ sunt signū in deprehēsione: & p̄t̄ reuerti ad p̄-stū signū: & t̄ tale i apprehēsione ē cedēs & reci-

piet multas formas. Et molle qd i deprehēsiōe
nō tū figurā ēsicut sericum crudū t coctū.

45 Oz nullū istoū recipit formā nec puerit ad aliquā: h
si scrit i via recipiēt alia formā erit p viā depressionis.

Sūt autē capibilia quecūqz pulla i scip̄a cō
uenire possit in p̄fundū superficie secus mutata nō
dūmīla: t trāslata alibi alia parte velut aqua facit
hec enī ecōtra trāsserē. Est autē pulsio motus a
mouēte qui sit a tacu: p percussio aut cū allatione
Lapiūn autē quecūqz poros habet vacues cō
nati corporis t capibilia h quecūqz p̄nt i p̄pria
vacua sūchire: aut in p̄prios poros velut made
facta sp̄ögia: pleni enī ipsius pori: h quecūqz
pori pleni sūcūt mōllioribus qz ipsiū qd na
tu est sūenire i scip̄u. Capibilia quidē ignē sūt
velut sp̄ögia cera caro: nō capibilia autē que nō
nata sūenire pulsione in eos qui in ipso poros
aut qz nō habet: aut qz durioribus habent ple
nos. Ferrū enī nō capibile t lapis t aqua t om̄e
humidū.

Et deprimi est p̄stringi corpus i semetip̄ū
t qz partes tangūt se: t res qz deprimiſt deprimiſt
duabus de causis: aut ppter h qz nō sūt sue par
tes ip̄ossibiles: t pximē qz nō elongant n̄mis: t
qz approximant p actus obueniētes dicitūt qz
p̄dēlant in depressione ad minus: aut qz alia cām
scilicet qz res sit sicut vas plenū: t p̄stringunt par
tes eius in illa amplitudine.

46 Sed res qz sunt in illa vacuitate: qz vacuitas sūt i illo
vale intra quā intrabāt partes in p̄stricione t dī de tali
qz sit cōprehēibile: quoniam deprimiſt exhalatē aere t va
cuitate eius.

Trāhibilia autē sunt quoctūcūqz p̄t ad la
tūs trāsc̄ri superficies. Trābīn est trāsc̄ri ad mo
nēs plantū p̄tinū exstēs. Sūt autē h quidē trāhi
bilia: velut pilus corrugia neruū t glutē t pasta
hec autē nō trāhibilia: velut aqua t lapis. Hec
quidē ignē eades sunt trāhibilia t capibilia velut
lana: h autē nō eades: sicut phlegma: c:p:bile qz
dem nō est trāhibile autē: t sp̄ögia capibilis quidē
nō trāhibile autē. Et hec quidē sunt ductilia
velut es: h autē nō ductilia: velut lapis t lignum.
Sūt autē ductilia quidē quecūqz eadē percussio
ne p̄nt simul in latū t p̄fundū vel superficie trans
ferri hz partē nō ductilia autē quecūqz nō possūt
Sūt autē qz quidē ductilia oia t impressibilia: im
pressibilia autē nō oia ductilia: velut lignū: ut in
ad om̄e est dicere puerū. Capibiliū autē h qui
de ductilia: h autē nō: cera quidē t lutū dñctilia:
lana autē neqz aqua. Sūt autē t h quidē scissilia:
velut lignū: h autē non scissilia velut later. Est
autē scissibile qz p̄t diuidi ad plus qz diuidēt di
uidit. Scindit. n. qz ad plus diuidat hz diuidēt
diuidit t p̄cedit diuisio. In detractione autē nō
ē hoc: nō scissilia autē quecūqz nō p̄nt pati h. Est
autē neqz molle nullū scissile. Dico autē simpli mol
lū t nō ad invicē: sic quidē. n. t ferrū erit molle:
neqz dura oia: hz quecūqz neqz humida sūt: neqz
impressibilia: neqz cōminibilia talia autē sunt qz
cūqz hz longitudinē habet pozos: hz quos ad
nascent in uicē: hz nō sūt latitudinē. Detruncabi
lia autē sūt p̄stantū duroꝝ aut mollū quecūqz
p̄nt neqz ex necessitate p̄cedere diuisiōem: neqz
cōminui diuisa: quecūqz autē nō humidū fuerint
talia detruncabilia quedā quidē sūt eadē: t detrun

cabilia t scissilia velut lignū: sed ut ad multū scis
sile quidē sūt longitudinē: detruncabile autē sūt la
titudinē. Quonia enī diuidit vnuqdqz in mul
tarqua quidē longitudines multe qz vnu scissile hac
qua autē latitudines multe qz vnu detruncabile hac.
Uicohū autē est qz trahibile aut humidū ex
ēs molle fuerit tale autē sit p̄catenatione que
cūqz velut catene cōponunt corp̄oz: hec enim
ad multū p̄nt extendi t sūenire: quecūqz autē
nō talia frangibilia. Cōmassibilia autē quecūqz
capibiliū manifurā habent capturā. Incōmassi
bilia autē quecūqz aut totaliter nō capibilia: aut
nō mansuā habet c: capturā.

Sed extē ibile est res cuīus partes sunt que
nientes ad uertendū ad oēs partēs: sicut pānus i
om̄e partē sūt voluntatē fullonis: t res extēnsi
bilis aliqua extēndit t p̄stringit: sicut lana spon
gia t bōbit: t sp̄s serici nō culti t aliquid exten
ditur t nō cōprehēndit in cōprehēsione: sicut vi
sc t aqua cocta: t phlegma viscōlū: t aliqua cō
pūnūt t extēndit in longū latū t p̄fundū
sicut ferrū t sunile: t alia nō patiūt aliquo isto
rum modox: sicut lapis durus. Et extēdī est ex
tēdī per partes in latū longū t p̄fundū hz p̄
cuti: t partē ad que extēndunt plus corpora sūt
ample t p̄fundē: sed in longū extēndunt corpora
t oia que nō sūt huicmodi nō extēndunt: t
quedā scissibilia sūt: t quedā non: t qz scindit est
scīcū: t scindit est diuidit partē a parte.

47 Et qz res diuidit sūt longū dicit scindit: t qz in latū
est scindit: t scindit est in corpore lento: t fissio in corpore
sicco: t aliquando fit fissio t scissio simul in aliquibus cor
poribus: sicut in ligno viridi: t qz hz ei humor scictatē
t nō est humor t scictatē in co simul subiecta in parte vna
aut in his partibus qz vnu nō ē hz scīcū. Quādo etiā de
primis p̄tēs corp̄oz: t partē parti sequit dūties: t post
remanebit duplē permanētē de tali re dicit qz sit filtratū.

Et hec quidē vītibilia sunt: hec autē inustibilia
velut lignū quidē vītibilia t lana t os: lapis
autē t glaries inustibilia. Sunt autē vītibilia que
cūqz habet poros susceptivos ignis t humidit
atē t nō est humor t scictatē in corpore lento
in his qui sūt directū posis debilioꝝ igne
Quecūqz autē nō habet aut formatioꝝ: velut
glaries: t que valde viridia inustibilia. Exhalabili
autes sunt corp̄oz quecūqz humiditatē
habent quidē sic autē habent t non evaport
ab ignis seorsum. Est enī vapor que a calido
vītūtū in aere t p̄spiritū segregatio ex humido
madefactiō. Exhalabiliā autē tempore in acerē
segregant: t hec quidē disperatia secca: hec autē
terra sūt. Differt autē hec segregatio qz neqz ma
defacit: neqz sp̄s sit. Est autē spiritus fluxus cōti
nuus aeris ad longitudinē. Exhalatio autē est
que a calido vītūtū oīa segregatio secca t humi
dī aeris: ppter qz quidē non madefacit sed colo
rat magis. Est autē que quidē lignei corporis
exhalatio fumus. dico enim t ossa t pilos: t om̄e
qz tale in eodem: nō enim facit nōmen cōmu
ne: sed sūt analogā tamen in eodem om̄ia sunt
sicut t Empe, autē hec pilis t foliis t aurium plume
spissis: t squamis sūt sup solidā mēbra: que autē
pinguis exhalatio liguis: que autē vīctuosi kinſa
pter qz oleū nō patit ep̄fūsim: neqz ingrossatur
qz exhalabile ē sed nō vaporabile: aqua autē nō

est exhalabilis sed vaporabilis. Viniū autē qd̄ quidē dulce exhalat: pingue enim etenim eadem facit oleo: neqz enī a frigore coagulat: virtutēz est autē vīnū nomine: opere autē nō est: non enī vīnosus humor: ppter qd̄ nō inēbriat. Quodct̄ qz autē vīnū parū habet exhalationēz: ppter qd̄ emittit lāmam. Vīstibilia autem vident̄ esse quecunqz in cīnē dissolutūnt corpōz: patiūnt̄ autē hec omnia: quecunqz coagulata sunt: aut a calido aut ab ambobus frigido et calido: hec enim vident̄ obtenta ab igne: minime autē lapidum sūgillum vocatus carbunculus. Vīstibiliū h̄ qui dem inflāmabilit̄a sunt: hec autem nō inflāmabilit̄a: horū autē quedā carbonabilit̄a. Sunt autē inflāmabilit̄a quecunqz non humida entia exhalabiliā sunt. Et pīt autē aut oleum: aut cera magis cū alijs qz p̄ se sunt inflāmabilit̄a: maxime autē quecunqz talius terre plus habent qz sumi. Adhuc autem quedā liquabilit̄a entia nō inflāmabilit̄a sunt: velut es: et inflāmabilit̄a nō liquabilit̄a: velut lignū: hec autem ambo velut tua. Lāula autē qz ligna quidē per totū habent humidū et per totū cōtinuum est ut perura: es autē secus vñā quāqz quidē partem nō cōtinuum autē: et minima qz ut flāma faciat. Tu autē hac quidez sic hac autem illo modo habet. Inflāmabilit̄a autē sunt exhalabilit̄a quecunqz nō liquabilit̄a sunt: ppter magis esse terre. Siccum enim habet cōmūne igni: hoc igni calidū si sit liceus igni ut ppter hoc flāna spīritus aut sumus ardē: is est. Lignorum quidē m̄gitur exhalatio sumus: cere autē et turis et talii et pīcīs et quecunqz habent picem aut talia līguia. olei autem et quecunqz oleaginī ca kīsa: et quecunqz minime ardē solā: qz paucū siccū habent: transītio autem p̄ hoc cū altero aut cīnīs: hec enī est qd̄ pingue siccum vñctuosum. Exhalantia quidez igni humidōz: humidi magis ut oleum et pīt: ardentia autē siccī. His autem passionibus et his differentiis omīomēra corporē: sicut dictū est differunt ab inūicem sī factūz: et adhuc sapoībus et odorībus et colorībus dico autē omīomēra: velut que metallū es aurum argentū stagnū ferrum lapidē et alia talia: et quecunqz ex his sunt segregata: et que in animalibus et plantis: velut carnes ossa neruus pellis viscera puli inēs vēne: et quibus iam obstat anomīomēra: puta facies manus pes: et alia talia: et in plantis lignum cortex solū radix et quecunqz talia. Quoniam autem hec quidē ab alta causa exsistunt quibus autem hec ē materia quidē siccum et humidū: quare aqua et terra: hec enim euidentissimam habet potentiam vtruncqz virtutēz. Facientia autem calidū et frigidū: h̄ enim constare faciunt: et coagulant ex illis. accipiamus omīomēra qualia terre species: et qualia aqua et qualia cōmunes. Sunt itaqz corporē cōditōz: hec quidē humida: hec autē molliā hec autē dura: horū autē quecunqz dura aut molliā coagulationē dictū est prius. Humidōrum igitur quecunqz euapōrānt aqueque cunqz autē nō: aut terre: aut cōia terre et aqua: velut lac: aut fre et aer: velut lignū: aut aqz et aer velut oleū: et qcūqz qdē a calido coagulan̄t cōia. Dubitabit itaqz aliquis de vīno hūidoz: h̄ enī et euapōrābit vīnūz et ingrossatur sicut nouū. Lā

autē quia neqz in vīna specie dicitur vīnum: et quia aliud aliter: nouū enim magis terre qz antīquū ppter qd̄ et ingrossatur maxime calido et coagulat minūs a frigido: habet enim et calidū multū et terre: sicut qd̄ in arcadia sic exsiccatur a fumo in vīribus ut eductum coagulen̄t. Si autem omne fecem habet: sic virtus que est: aut terre: aut aqua: aut huīus bīz multitudinē. Et aliquāz burunt igne et inflammantur: ut lignum canna ossa et lana et similia corporē quo rum euapo rationes naturāles nō sunt contrarie igni et tremantur quia ignis admīscetur cuī illis sed illa que sunt humida: et habent multos excellēs in humore: et cōdensantur partes in fine non cōburunt nec inflammantur: sicut gelū et sal et aurum et carbunculus et similia. Et aliquando cōvertuntur corpora humida in vīpores p ignē quia vapor est res que exit ex humore corporis per calores exteriōrem ad aerem: et aliqua res terminantur et destruntur et cōvertuntur secca terrestria: quādo humor eius sit vapor: et aliqua res conueruntur in vīpozem et sumum in totū per ignem: sicut oleum et sibi simile: qz euapo rāre est aeris inclusi in corpore a quo exit de profundō ei in quo submergebatur per admissionem cuī virtute illius corporis. Et dictū est: qz corporis cōbustibile est qd̄ est potens cōverti in cīnē: et corpora que inspīssantur et coagulantur per calorē et frigus illa cōburuntur et corpora pdenſata per calorē cōburuntur ut ossa et similia. H̄ corpora cōbustibile que coagulat per frigus sunt: sicut lapis cōbustibile qui cōburitur et calcit: et pīus sunt lapis cōdensatus per frigus: sicut faciunt omnes lapides excepto lapide qui rocat carbunculus qui non cōburitur. s. quia ignis in eo non operatur. Et omne corpus siccum in quo vincit terrestrias inflammatur igne et queritur in cīnē: et sunt quedam corpora que liquefunt per ignem et liquefūt: ut galbanum et tūs et similia. et causa in inflammatione ligni et cōbustione eius et in impotentiā eris ad hoc est quia vincens in ligno est humidū in omnibus partibus suis misione profunda in cōtinuitate: et ideo ignis inflammat ipsum in omnibus partibus suis. Sed in ere humor vincit in quibundam partibus suis non continue in omnibus partibus suis: nec bene mistum: et ideo non potest inflammari in toto: sed tūs videuntur simile eri in parte quia liquatur a ligno: qz inflammat. Et postqz nos notificauimus p̄dicta narratione completa: tunc dicamus qd̄ de terra exēunt corpora que vocantur omīomēra: aurum et argentū cuprum et ferrum et plumbum et lapis pīdes minerales. sed et animalia similiter habent ea que dicuntur omīomēra: et dissimilia in partibus: et omīomēra mēbra sūt: ut neruus et vena et sīlia et dissimilia: et non homogenea: ut pes et manus et caput et sīlia mēbra pīpolita et sīlisibus. et in arborib⁹ sūt pīces pīsiles sīlī: sicut lignū et solū et cortex et fruct⁹ et radix: et ista pīponit et mā būda et secca aqz et terre: h̄ calor et frigus sūt opāria et cū istis ē subtilia sua et cīnēa: et dicamus que

spes sunt create de terra: et quod cōposita sūt de terra et alijs sīibus. Et dicimus quod aliqua corpora sunt cōcreta humida: et aliqua dura: et aliqua lenia: et iā p̄diximus quod sunt humida: et que sunt lenia: et quod dura. Et corpora quod dissoluuntur et ascendunt in vaporē sunt cōposita ex aqua. In eis vicit aqua: et quod sunt p̄suerat et revertuntur taliter sunt p̄posita etiam ex terra: et cōposita ex terra et aqua ut lac et cōposita ex terra et aere: sicut lignum. Sed corpora quod dissoluuntur sūnt partē in vaporē et sūnt partē p̄suerat sunt tria cōposita ex terra et aqua ut lac et sūnt simile: et corpus cōpositum ex terra et aere ut lignum et cāna: et corpora cōposita ex aqua et aere sunt sicut oleum. Et iā pōt quis querere de vino quod videmus mustū insipissari et ingrossari. Et dicamus quod illud quod vicit in musto est terrefractas et calor: et insipissat per calorē et ingrossat cū siccitatē partū.

48 Nō dixit nūs vīnū quod ē in loco vīarie: nā illud desiccatū in vīsū sūlū p̄ sumū: et quod debet bibi extrahit p̄ incisionē: et dixit Auēpace quod de musto signū ut vīcīt ī eo terrefractas et p̄ accidit in vīno ī loco vīarie: et oē vīnū ī quo ē ingredio spīlla et turbiditas vīcīt ī eo terrefractas et aqueitas: et forte vīcent altez eoz: et ē dicere aqueitatem vīcītēs solā sicut in vīno veteri: aut solā terrefractā: sicut vīnum quod p̄dīcti ē quod inuenīt ī loco vīarie.

Quēcūqz aut̄ a frigido īḡ ossant̄ terre. Que cūngz aut̄ ab ambobus cōia plurū: velut oleū et mel et dulce vīnū.

Et oēs res corporales q̄ p̄gelant̄ p̄ frigus. sc̄sum līu partū vīcīt ī eis terrefractas.

49 Et sunt vīna p̄s̄ terre: et vīnas modus modorū eius ē sicut oēs res que cōdensant̄ per calorē q̄ habet excellū: sicutate et duritie sunt silit̄ de substāntia terre et modorū eius: sicut testa: et gipsum: et sal.

Lōstitutor aut̄ quecūqz coagu'ata sūt a frigido aque: velut glacies nūr̄ grādo prūna. Que cūngz aut̄ a calido terre: velut later casens nūrū sales. Quēcūqz aut̄ ab ambobus: talia aut̄ sunt quecūqz ifrigidationē: h̄ aut̄ sunt quecūqz ambōrū p̄tūtione et calidi et humidi simili egreditentis cū calido. Sales quidē nūrū humidi solius p̄tūtione coagulan̄: et quecūqz sincera terre: glacies aut̄ calidi solius: h̄ aut̄ amboz: ppter qd̄ et ambobus habebat ambo. Quōz cūngz quidē igit̄ totū exstudiuit velut later: aut electrū etenim ut electru: et quecūqz dicunt̄ lachryme ifrigidationē fūt: velut myrrha tus gūmī: et electrū aut̄ rī huī generis et coagulaſ̄: itercepta enīz in ipso anima- lia videntur.

Et oēs res que cōgelant̄ p̄ frigus aque q̄ iue- niunt̄ ī illis sūt de modis aque et suarū speciez: si- cut gelū et grādo et nīx: et aliqua p̄dīan̄ cū calo- re et frigore: et sūt res p̄posita simili ex aqua et ter- ra: sicut oleū et mel: et vīnū dulce. Et oēs res q̄ sūt de substāntia gūmīosa sūt de rebus cōgelatis p̄ frigus: sicut tūs: gūmī arabīcū: et kakabre: et similia et ista insipissant̄ per calorē et p̄gelant̄ p̄ frigus: et ka- kabre ē inuenīt̄ sup̄ animal notū.

50 Et h̄ q̄ approximat̄ se isto aīl̄ arborū kakabre: et adhe- sit ei: et h̄ qd̄ facit insipissari kakabre est calor: qui exīvit de flumine: et kakabre ē in arboribz ripaz eius.

A fluuiō aut̄ calidū exīens velut cocti mel- lis qd̄ ī aquā dīmiseris euaporat humidū: hec oīa terre: et h̄ quidē illiquabilia: et molliſcibilia velut electru: et ut lapides quidā: velut pori qui ī spelūcias: etenim h̄i silit̄ sūt his: et non velut ab

igne: sūt ut a frigido exētē calido coegredit̄ h̄i- dū ab ipso exētē calido: in alijs aut̄ ab extirse coigne. Quēcūqz aut̄ nō tota terre sūt quidē ma- gix molliſcibilā aut̄ velut ferrū et cornua: Et us- aut̄ talia silit̄ liquis vaporā.

Et qd̄ p̄cīt̄ ī aquā illā ascēdit̄ de eo sumūs Et hoc dixit Aris. et Auen. qd̄ cadi kakabre in aquā fu- mar: et oē qd̄ ī humido ē de modis terre magia et lapīs p̄gētūtū p̄ frigus nō p̄ calorē dissoluit̄ et nō frangit̄.

Quā igīt̄ liquabilia ponēdū: et quecūqz liq̄- fiunt̄ ab igne h̄ sūt aquosiora: quedā aut̄ et cōia velut cera: quecūqz aut̄ ab aqua h̄ terre: et cūngz aut̄ neqz ab altero: h̄ aut̄ terre: aut̄ amboz. Si igīt̄ oīa quidē aut̄ humida aut̄ coagulata: horūz aut̄ h̄ in dictis passiōibz: et nō ē intermediū: oēs vīqz erūt̄ dicte qd̄bus discernemus vīz terræ: aut̄ aquæ: aut̄ plurū cōe: vīz ab igne cōstat̄: aut̄ frigido aut̄ ambobus. Aut̄ itaqz qd̄cm: et argētūz et es et stagnū et plūbū et vīz: et lapides multū in nominati: aque oīa. n. h̄ liquefūt̄ calido. Adhuc vīna quedā et vīna et acetū et līxīnū et sex et icor aque oīa enī coagulan̄ frigido. Ferrū aut̄ et cor- nu et vnguis et os et neruus et lignū et pili et folia et cortex tre magis. Adhuc electru myrrha tus et oīa dicta lachryme et porus et fructus velut le- gumina: et fūmentū que talia: h̄ quidē valde: hec aut̄ minus: hoīz attamē terre. h. n. mollificabilia h̄ aut̄ exhalabilit̄ et ifrigidationē facta: adhuc ni- trū sales lapidū gñā qd̄cūqz neqz ifrigidationē ne- qz coagulabilit̄. Sanguis aut̄ et genitura cōia terre: et aque: et aera. Sanguis quidē habēs vīas magis terre: ppter qd̄ frigore coagulan̄: et humi- do liquefīt̄: nō hñs aut̄ vīas aque: ppter qd̄ et nō coagulat̄: genitura aut̄ coagulat̄ ifrigidationē exē- tē būido cuī calido. Qualia aut̄ calida aut̄ frigida coagulatoz aut̄ frigidoz būidoz exētē oīz p̄siderare. Quēcūqz qd̄cm igīt̄ aque ut ad ml̄ tum frigida si nō alienā habeat caliditatē: velut līxiūnū vīna vīnū.

Et oīa q̄ liquefūt̄ p̄ ignē vīcīt̄ ī eis aqua. Et aliqd̄ cōponit̄ ex duobus elemētis māliter: sicut cera et sūlū sile. et in aliqbus vīcīt̄ terra et aqua: et cōpoz passionē vīler ostendunt̄ p̄ p̄plexionē vīcīt̄: sicut aux̄ et argētū et es et plūbū et sta- gnū et vīz et silīa: et in istis vīcīt̄ aqua. et signū bu- ius vīcīt̄ ē qd̄ dissoluunt̄ p̄ calorē. h̄ vīnū et vī- na et sex sūt̄ de nā aque: et signū huius ē qd̄ insipis- sat̄ p̄ frigus: h̄ ferrū et cornu et ossa et vngule et cā- ne et ligna et pili et cortices arborū: et folia in eis vīcīt̄ terra. h̄ kakabre et myrrha et tus et oīa gū- mi et fructus et grāna: vīcīt̄ ī qbūdā eōū terra: et aliqd̄ idurant̄ aliq̄ ista p̄ frigus. h̄ sanguis et sper- ma sūt̄ ambo p̄posita ex terra et aere et aqua. Et sanguis rubicidus itētū et spīsus vīcīt̄ ī eo ter- refractions: et signū huius ē qd̄: nō arcēt̄ p̄ frigus: et dissoluunt̄ p̄ humorē: et coagulat̄ p̄ frigus: et sp̄ma exfīcīat̄ p̄ frigus: h̄ sanguis clarus qd̄ nō ē multū rubicidus vīcīt̄ ī ipso ē aqua: et signū huius ē qd̄: nō arcēt̄ p̄ frigus: h̄ sp̄ma defīcīat̄ p̄ frig: qd̄ recēdit̄ ab eo calor: ppter humorē qd̄ ī ipso.

51 Et p̄ p̄dīcas cās pōt̄ quis scīre elemētūs p̄stūm qd̄ ēt̄ vīcīt̄. Sed res ī qd̄bus vīcīt̄ calor: et ī qd̄bus vīcīt̄ friḡ scīt̄ ēt̄ p̄ res que facīt̄ eas insipissari et idurari. Et scīt̄ per nām nā vīcīt̄: nā res cōposita ex aqua sunt frigide: nā euenerit̄ eis calor extraneus extra nām suā: sicut calor: qui ēt̄ ī vīna: et ī vīno.

Quaecumq; autem terre ut ad multū calida, ppter calidi operationē: vi calx & cinis. Et autem accipere sim mā quēdā frigidissima esse: qm̄ enī siccus & humidus mā h̄ enī passua: horū autem corpora maxime terra & aqua sunt: hec enī frigiditate determinata sunt: palam & oia corpora quecumq; virtutisq; simpliciter elementi frigida magis sunt: si nō habeant alienā caliditatem: velut seruē aqua: aut que ppter cinere colata: etenī hec h̄ eā que ex cinere caliditatē. In oībus enī ignis est caliditas aut amplior: aut minor: ppter qd̄ in putrefactis aīalia in nascuntur. Inest enī caliditas q̄ corripit: ppter vni usciūs q̄ caliditatē. Quaecumq; autem oia habet caliditatem cōstant. n. plurima a caliditate que digerit: quēdā enī putrefactiones sunt: velut syntecra. Quare habēta quidē sim nām calida & sanguis & genitura & medulla & lac & omnia talia. Corpore autem & egrediētia a nā nō adhuc: relinqut enī mā terra exīs: aut aqua: ppter qd̄ ambo rident qbusdā: & h̄ autē frigida: h̄ autē calida: h̄ autē esse vidēs: quz quidē in nā fuerit calida: qū autē separata fuerit coagulata. Hec quidē igis sic tota liter ut determinatū est. In qbus quidē mā aque sim plurimū frigida: opponit enim hec marina ignis: in qbus autē terre: aut aeris calidiora. Accidit autē aliquā h̄ feri frigidissima & calidissima aīena caliditatē. Quaecumq; enī maius coagulata sunt & solidiora sunt: h̄ frigida maxime si ppter caliditatem & ardorē maxime si ignis: velut aqua sumo & lapis aqua vrit magis.

Sed oīs res terrestres calide operaē calorē in eis: ut est calx & cinis. Sed mā rex que sit calidē ppter calorē extraneūs ē frigida: qd̄ corporis & aqua & terra. Et indureſunt ppter frigida corpora cōposita ex aqua & terra: & corpora pposita ex aqua & terra sūt frigida i veritate nisi obiret eis calor extra neus ut exiret a sua nā: sicut res q̄ calefaciunt per ignē: aut sicut aqua q̄ exīt ex cinere: nā aqua exīens ex cinere h̄ calorē extraneū: & vlt̄rē calor ex traneus sūtūg & sūtūg cū oī calefactio: aut pax aut multū: velut lxiū: aut aqua & res q̄ cito ppter tressūt sūt frigida: sicut res in quā bus nascuntur vices: & h̄ ē ppter amissionē calorē nālis ppter calorē extraneū: & h̄ ē ppter defectū eius. s. nālis.

Et quia dixit Aristo. cām putrefactio q̄ est ex vīctoria frigoris: apparet Alexādro q̄ non pōt̄ inuenire facere animal. & hoc est quia putrefactio h̄ Aristo. est cū vīctoria calorē extraneū: aut ppter remissiōē calorē naturalis super quem vīcit calor: extraneū: & oīs res que cōgelat aut indurantur multū sunt frigide.

Qm̄ autē de his determinatū ē sim vñūqdq; dicamus qd̄ caro: aut os aut alioꝝ omiomeroꝝ habemus enim ex quibus que omiomeroꝝ nāstitutū gnat ipsoꝝ: cuius generis vñūqdq; ppter gnātōnē. Et elemētis quidē enim omiomera ex his autē ut mā oia opera nature. Sunt autē oia ut quidē ex mā ex dictis: ut autē sim substātiā ratione. Semper autē magis palā in posterioribus & totalē quēcūs velut organa: & gratia huius: magis. n. palā q̄ qui mortuus h̄ equinoce. sic igis & manus mortuū equinoce: quēadmodū & si fistule lap̄dee dicantur: velut enī & h̄ organa quēdā vidētur esse minus aut in carne & esse talia manifesta adhuc aut in igne & aqua minus: q̄ enim cuius gatia: minime h̄ palā vbi plurimū māscetur. n. & si extrema acupianē mā quidē nībil aliud ī ter-

ipsa. Substātiā autē nībil aliud q̄ rō: intermedia autē ppterionaliter: eo q̄ ppter sit vñūqdq;. Qm̄ & horū qd̄cūp; ē gratia huius: & nō oībus modis habēta aqua aut ignis: sicut neq; caro: neq; vīce ra: his aut adhuc magis facies: & manus: omnia autē terminata sunt opere. Que quidē nō ppter facere ipsoꝝ opus: vere sit vñūqdq;: puta oculos si videt. Qui autem nō pōt̄ videre equoꝝ: puta mortuū: aut lapideus: necq; enī serra q̄ lignea nūl ut imago: sic igis & caro: sed opus ipius minus pala q̄ lignis: sūtūt autē & ignis. Et adhuc forte minus manifestū nālītē q̄ carnis opus. Sūtūt autē & q̄ in plātie: & inānīmata velut es: & argentū oia. n. potētia quadā sunt: aut faciēt: aut patēt: sicut caro & nervus: & rōes ipsoꝝ nō certe. Quare qm̄ existūt & qm̄ nō: nō facile ppter cōcerētū valde deperditū sūtūt: & figure sole sūtūt reliquie: velut antīquoꝝ mortuū corpora subito cīnis sūtūt in se pulchria: & fructus solū figura sūtūt sensū autē nō videntū inēterati valde: & ex lacte coagulata. Tales igit̄ ptes caliditatē & frigiditatē & motū ab his contingit fieri coagulatas calido & frigido. Dico autē qcūq; omiomera: velut carnē os pilos neruū: & quēcūq; talia. Oia enī differtūt ppter dictis differētūs: tēlōne: tractione: cōminūnōe: duritie molliitie: & alijs talibus: h̄ autē a calido & frigido a mouibus sūtūt missis. Constituta autē ex his q̄ anomōmera: nullo adhuc vīq; videbunt: velut caput: aut manus: aut pēs: & licet & sūtēt ce qd̄s autē argētū cā caliditas & frigiditas & motus: tenēt autē ferrā: aut pbiałā: aut arcā nō adhuc: & hic quidē arā: ibi autē nā: vel alia aliqua cā. Si ignis habemus cuius generis vñūqdq; omiomeroꝝ accipiēt sūtūt vñūqdq; qd̄ ē ppter qd̄ sanguis aut caro: aut sperma: aut alijs vñūqdq;. sic enī sūtūt vñūqdq; ppter qd̄ ē sūtūt autē rōes habeamus: maxime autē quz ambo gnātōnē & corruptiōis: & vī ppterī motus. Et hanc flans autē his: sūtūt omiomera considerātū: & tandem ex his constituta velut hominē & plantā & alia talia.

Et postq; rememorātūs q̄ sūtūt res iā ē scītū de illis oē genus cuiuslibet mēbri: sūtūt partū: sicut ossa & caro: & hoc ē q̄r̄ manūtū ē in quolibet ppterioꝝ q̄ ipsa sūtūt cōposita ex elemētis & qd̄ elemētōꝝ illoꝝ vīct̄ sup ipsoꝝ. Et mēbra or ganica cōposita sūtūt ex cōsūtibus ppterib; mēbra ppterib; & organica nō recedit ab eis h̄ nomē quoꝝ usq; mortuū sūtūt h̄: aut animal cuius sūtēt mēbra: & qm̄ sūtēt mortuū habebūt nomē boīs & cōcomitantia: & vocabūt mēbra sua nō nomi nībus ppterib; ppterib; nē i noīe: ut manus & pes Et h̄ ē q̄r̄ pedis mōtuū nō dicit plus de pede suo q̄d̄ de pede dolati et lapide: & h̄. s. est ppterib; sola: & cā huius ē q̄r̄ oē inūtētū inūtētū ppter operationē sūtūt q̄ res q̄ apparet de ope elemētōꝝ i carne ē modica sūtūt q̄ apparet de opere illoꝝ in igne & aere & aqua & terra. Et opus qd̄ apparet in cupro ē alia res ppter opus elemētōꝝ runt: & ppter hoc qd̄sto magis cōpletioꝝ est mate ria tanto minus apparet opus elemētōꝝ in ea & enī qd̄sto magis cōpletioꝝ est tanto habet aliaꝝ passionē ex operationē uel effēctū: & qd̄sto mi nūs cōplete sūtēt: tanto apparet i ea magis esse etiā z operationē elemētōꝝ esse quo ad sen sum & membris non conuenit nōmen nībil propter operationēs manifestas que sunt i illis: que

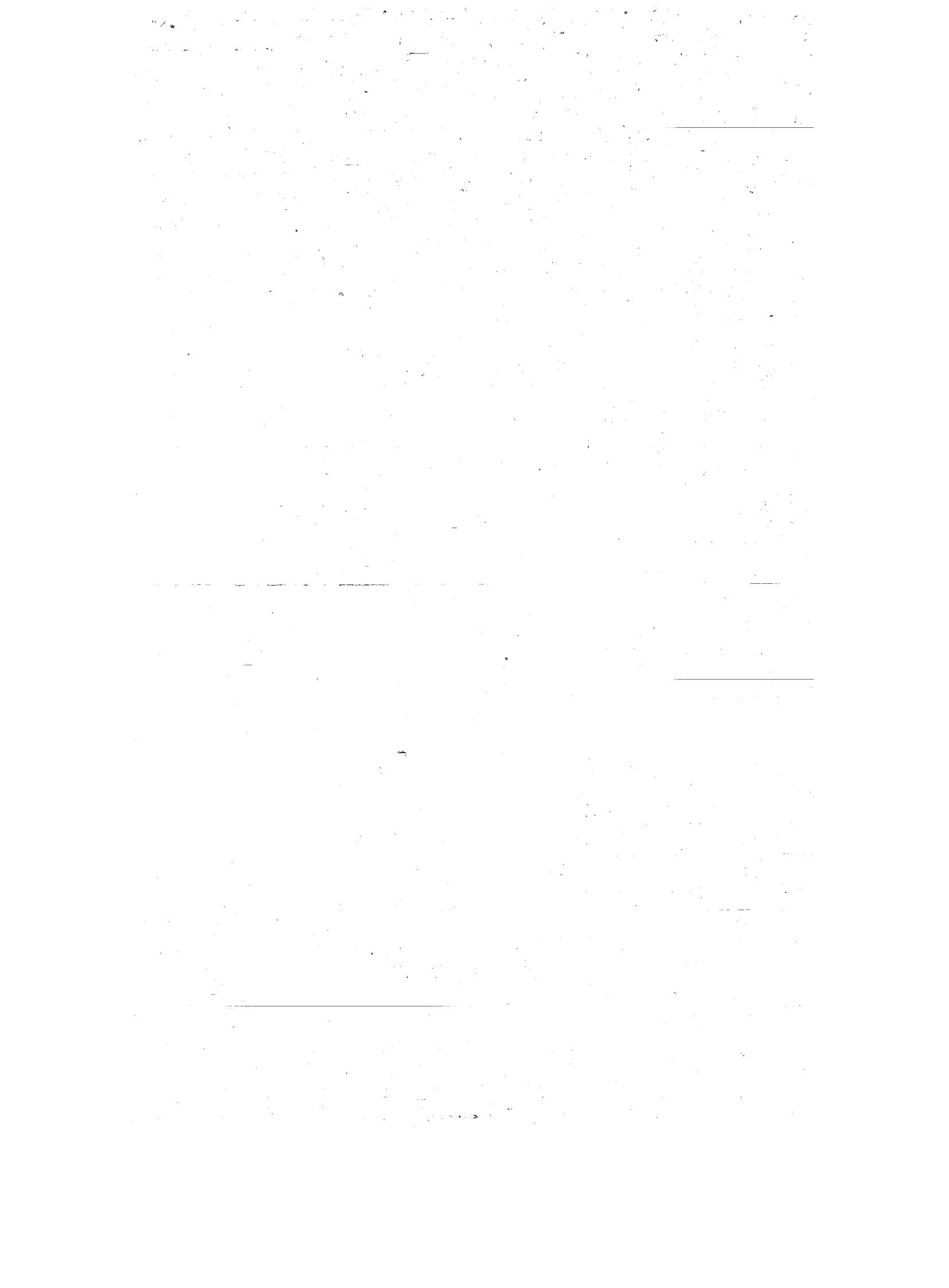
nō sunt de operationibus elemētoꝝ: tūc nō appellant mēbra h̄z veritatē noībus suis: nisi qđ diu faciunt operationes nāles que p̄portionant ad ipsa: nō ad elemēta: t qđ deficit opera ppter mor tem nō remanet in illis nisi opera elementoꝝ: t illa sūt opera que pueniunt lapidib⁹: t tūc ppter hoc erit nomē deficitū de eis p similitudinē: t nō erit differentia inter manū mortui t manū dolatā ex lapide qđ vitraq⁹ h̄z eandē figurā: t idem opus. I. descedere: t differentie mēbroꝝ cōsimiliū quibus diuersantur sunt p caliditatē t siccitatē t humore t frigus t modos receptionū passionū diuerſax: t ista etiā diuersant, ppter has differen tias: t mā tñ in eis est vna: sed membra organica sunt differētia sunt fini operationes: t ppter h̄bēt nomina diuersa a nobis mēbroꝝ cōsimiliū. Et cause generationis partū cōsimiliū que sūt partes atalium: t cōsimiliū que exēt de terra sūt in genere vno t hoc est calor t frigus: t siccum t humidū: t nā operās. Res aut̄ artificiales facte ex istis t operate artificiaſter cause earuſ māles sūt vna: sed operans diuersat: t hoc est: qđ in illis supradictis est nā operās: t in istis artificiābus est are. Postqđ cōplemimus notificare genus cu m̄libet modi partū cōsimiliū t secimus scire qđ

suerit ille modus: sicut est sanguis: t caro t lūa sūt milia: t alia būiūmodi: t ppter qđ ē ille modus t quo est: narrabimus si deus voluerit in quolibet istoꝝ modorū quo modo generatur: t quo modo ēt vnu: t unde est pncipium motus i quo libet istoꝝ: t quousq⁹ est finis eius: t post quere mus res generatas ex istis: sicut homo: t vegetabile: t lūa eoru de rebus alijs generatis.

54 ¶ Id est p̄lruabinur i tribus libris ista ultim⁹ dicta. s. illi bzo de minerali: t in libro de vegetabilib⁹: t in libro de animalib⁹: t hoc qđ adhuc ei remansit de quolibet cōsimiliū partium est ut dicat qualitatē generationis sue in eo qđ est etiā ppterū.

Noue trālationi librorū metheororū t ve teri sūti quartum librum solum ab Averoi co dubensi cōmentate sūti philosophi Aristotelis ex stragyrā grecie opido: Nicomachi medice artis p̄fessoris filij: deo optimo maximoqđ fauēte suis impositus est: impēdio ac diligētia Andrei de aula Venetijs ip̄esse: Anno salutis chri stiane. D. cccc. lxxvii. octauo idus octobris.

Laus deo.

Ulm superiore anno pro illustrissimo venetoru[m] senatu integerrimus vir Franciscus Sanutus: in omni disciplinaru[m] genere eruditissimus pataui[us] prefectus esset. Marcus Sanutus eius filius dum philosophie incumberet: videretq[ue] Aueroim commentatorem corruptum esse: me rogauit: ut eum quoad possem emendarem. Ego vero et si difficile arduu[m] videretur: tamen pro summa mea in eos viros obseruantia: reculare nequiu[m]: parui et parentum sicut tantorum virorum imperio: digni enim sunt vi omnes eis obsequant: summisq[ue] laudibus extollantur. Nam pater ipse Franciscus in prefectura ita se gessit: vi pace alioz dixerint nullum ei anteposuerint. Nam is iustitia: prudentia: fortitudine: modestia: omni deniq[ue] virtute cunctati: summitate: mediocribus: et insimis: in cunctissimum sicut: etiam sua prudentia efficit et scholastici in omni suo magistratu creberrimaru[m] querimoniaru[m] fastidio lenatum non afficerent: quod sicut mirabile factu: et etiam curauit vi stipendiū doctoribus quoquo mense persolueret: vnde doctores summo beneficio affect: qua re semper erit eoz pectoribus sci[er]t: plus: sine enim externis bonis quoq[ue] fortuna est domina non contingit felicem esse: vi scripsit Aris. de bona fortuna: Marcus autem filius a patre non degenerans: nun in oratione: tum in mathematicis doctissimus est et dignissimus et eius imperio pereamus: ergo decreui ei pro viribus satissimamente. Et n. comitem Auerois in libris metaphysice Aris. omnibus dignius atq[ue] prestans: non tamen corruptum: sed etiam transpositum: ita ut se cerint initium a 2. libro metaphysice cum quo commentant cōmenta primi libri. Et qui parvus error in principio maximus sit in fine: ut primo celi dicit Aris. decreui primo hunc errorem corrīgere: cuius causa (ut puto) sicut error translatoris: aut librarioz. Nam quum Auerois in prologo metaphysice non scripsit: nam prolegus ille ut Alexander aphrodisticus referat primo metaphysice: ut a grecis fidei dignis accepi: non putatur esse Aris. sed Theophrasti: sed tamen incepit Auerois exponere tractatu: qui incipit: in opinionibus antiquorum: ideo melius yisum sicut translatoz incipere a principio secundi libri q[ue] a loco dico: quod illi minime principiū esse videat et maxime quia non incipit exponere a principio tractatus: sed dimittit multas antiquorum opiniones. Ego vero statui primo prologum premittere cuiuscumque fuerit: et textu usq[ue] ad expositiones Auerois: et deinde textu cum commento quod fecit in primo libro: in prologo vero et illo paucu[m] textu tractatus qui non exponitur ab Aueroi poterit qui volet videre expositiones sancti Thome vel Alberti: in residuo vero cōmentariu[m]: et nulla erit penitus intricano. Nonam etiam in undecimo libro tertum Aris. in quem non scripsit Auerois: sed q[ue] commentator non expoluerit hec causa sicut: nam liber ille questionum est: in quo inquisitio: et non determinando procedit Aris. ideo de eius expositione cōmentator non curauit: tum quia multa eorum que in scđo ponit declarantur in tertio buius scientie. Ex quo p[ro]p[ter]a error: quorundam: qui quin inveniant Albertu[m] et sanctum Thomā allegantes cōmentatiozem in undecimo metaphysice: credunt illud cōmentariū esse undecimi libri metaphysice Aris. q[ue] falsum est: sed est undecimus Auerois: qui sententias Aris. in 12. metaphysice explanat. Conabor item pro virili mea refiduum cōmentatiozem diligenter emendare: quum in ea plurimas corruptiones inuenierim. Et quia Aris. in isto libro metaphysice de altissimis causis deo. s. et intelligentijs loquitur quorum noticia: et si non impossibilis animo corpori vnde: si peripateticos: tamē multū difficultas est: ut inquit philosophus et me metaphysice: intellectus noster se habet ad ea: que sunt manifestissima in natura: sicut oculus noctue ad lucē dicit: ubi cōmentator: et stud exemplū notat difficultatem: et non impossibilitatem. nibil enim est naturaliter incognitum: ut ipse in libro perigeneseos dixit. Nevenimus enim in eoz noticiam ex motu supercelestium corporum: ut in metaphysice p[ro]p[ter]a: quibus ignoratis nullā de eis cognitionem habere possimus: Ideo decreui de his arduam et difficultem questionem mouere: in qua cōmentator: a multis et magnis iniuste mordetur: quā etiam defensorez Auerois ieiune pertractant: hec questio intellectum ad diuinorum cognitionem disponet. Sunt enim ista corporis sedes eoz: ut testatur phus primo celi: sic dicens: omnes enim homines de diis habent existimationes: et omnes eum qui sursum deo locum attribuunt: et barbari et greci quicunq[ue] putant deos: palam ut immortale imortali coaptatum sit: impossibile enim aliter. Et libenter feci q[ue] sciam vos horum diuinorum corporum cognitionem declarari: cum doctissimi astrologi sit: et in omni disciplinarum genere eruditissimi.

Questio est an celum sit ex materia et
forma constitutum vel non. Hoc que-
stio valde nobilis est quia de nobis
corpo vniuersi de quinta. s.
essentia que corpus gloriosum a phi-
losopho appellatur: est etiam diffi-
cillis multus propter diuersas philosophorum senten-
tias in ea. In qua questione ut mos fuit Aristoteli ita
procedam. primo enim opiniones ab eo et suo co-
mentatore deviantes cum suis rationibus adducam.
Secundo quid ipsi senserint explanabo. Tertio ad
rationes aliorum contra ipsos factas pro viribus re-
spondere conabor. Quantum ad primum inue-
tio omnes antiquos philosophos qui ante Aristo-
telem philosophati sunt: preter Chaldeos cõcessisse
in celo materiali esse: nam cum omnes hi mundum
tonum genitus esse affirmant: ut testatur phus de eis
primo celi sic dicens: genitum quidem igitur omnes
esse dicunt: sed nihil generatur ex nihilo ex cõmuni
omnium philosophorum concessione: ut primo scribit
physicorum: sed omne quod fit: ex aliqua fit materia
preexistente: mundus ergo totus et consequenter ce-
lum ipsius ex materia generabitur quia Thales talis
speculatus philosophie princeps assertuit esse aqua:
cum opinionis Thales non fuit iniunctus sed antiqui-
ores isto: et primi famosi apud grecos in scientia quos
philosophus theologates appellauit. Herophorus
scilicet et Museus eam primo inuenierunt: de quibus
philosophus primo metaphysice sic ait: Unde et pri-
mi theologates sic putant de natura existimandu:
Oceanum enim et Echetum parentes fecerunt: sa: ramē
tum deoꝝ aquam: sib gem ab ipsa poeta vocaram:
et paulopost subdit: Siquidem igitur antiquorum ali-
qua ista et senior fuit de natura opinio: sive utrum in-
certum erit. Anaximenes autem et Diogenes aerem
dixerunt esse omnium materiam. Hypalus autem
methapontinus et Heraclitus ephesus ignem: nul-
lus autem antiquorum phorum posuit terram principiu:
fuit illud philosophi in primo de sia: omnia elemen-
ta iudicere habuerunt preter terram: tamen Cōmen-
tor primo metaphysice textu commentari. dixit: quod
Hesiodus dixit terram esse principium: sed ipse non fuit
phus sed legista: fuit enim famulos in ponendo le-
ges. Empedocles vero agrigentinus ponens mundū
infinities generari et corrumpti: huius et consequenter
celi quatuor elementa dixit esse materiale principium
hec Aristoteles primo celi. Anaxagoras vero claramen-
tissima etate prior: factis posterior: ponens mundū ge-
nerabilem et corruptibilem: dixit infinitas partes co-
sumiles esse rerum omnium materiale principium: puta
infinitas partes carnis ossis et consumiliis: hec Aristote-
les primo metaphysice. Xenophanes precepit: parme-

nidis et Melissus agrestiores parmenide vnum tri
principiū materiale omnium concessere: ut inquit de
eis phus primo metaphysice quod infinitum et inobile
appellarunt. Parmenides vero plus videns ista po-
suit respectu entū estimabiliū duo principia: ignē
scilicet et terram: posuit igitur omnia esse vnuꝝ sicut sub-
stantiam sicut multi antiquorum: sed res differre al-
teritate quadam et accidentali differentia. hominem
igitur ab asino differre non dicit substantialiter: omni-
nem igitur auserebat simplicem generationem sicut
antiqui ponentes vnuꝝ principium materiale: ex quo
per raritatem et densitatem omnia generabantur: il-
lud sit ignis: aut aqua: aut aliquod aliorū elementorum
Leucippus vero et eius collega Democritus ex inani
et pleno infinitis. sicut indivisibilibus corporibus dire-
runt constare omnia. Post hos venerunt italicici. i.
Pythagorici quod ideo italicis a philosopho nomina: i
sunt quia in ea parte italicis ut sanctus Tho. exponit
que olim magna grecia dicebatur: nunc vero Apulia
et Calabria dicitur. Pythagoras vero horum omnium
princeps extitit a quo pythagorici nomine sumpserunt.
hi autem numeros esse omnium materiale principiū
asseruerunt: unde et totum celum armoniam esse et nu-
merus fatebantur. Ex opinione iam adductis
per omnes nominatis philosophi plane in celo ma-
teriam esse constitutur: sicut etiam vero non expresse co-
cessere: ut colligitur ab Aris. in fine primi metaphy-
sici de Empedocle loquens dicit: eum formalem rau-
sam non tergitissime aperte. Clementor: vero in codem
primo textu cōmenti penultimi dicit quod p̄sq; ad tem-
pora Socratis non cognoverunt: finale cauaz que
cum formaliter coincidit: i.e. physi. et ideo tunc ince-
perit regere ciuitates. Post dictas vero philosophias
Platonis superuenit negotiū: in multis quidē
hos sequens. naturalis phos iaz nominatos: alia
vero habens philosophias preter predictos: proprias
philosophias italicorum. i.e. pythagoricas. nam ipse ut
studiosus erat ad veritatis inquisitionem: ubiq; ter-
rarum philosophos quesiuit ut eoz doginata sciret:
unde in italicam Tarentum venit ubi ab Archita tar-
rentino pythagore discipulo de opinionib; pytha-
goricis est instructus. quod enim in grecia nouā Hera-
cliti et Cratili rationem audisset quod de sensibilibus no-
nō esset scientia propter continuum fluxum ipsorum: et a
Socrate circa moralia negociente et de tota natura
nihil quod vniuersale esset diffiniendum. ipse enim fuit
primus qui inuenit vniuersale diffiniendum esse. Ex
his sic Plato arguerat: de sensibilibus cum sint co-
tinuo transmutata diffiniatio et scientia esse nō potest:
nam diffiniatio debet competere omni et temporis: et ut
aliquam immutabilitatem requirit: eru ergo vniuersaliū
et separatoꝝ que ideas et species Plato appella-
vit quas omnium generabilium formas esse dixit eo
quod ad eorum similitudines cuncta producerent: hec
Aristoteles primo metaphysice. Celum ergo posuit a deo
generatum mediante idea tanq; exemplari: ex qua
tuor vero elementis tanq; ex materia que ante celi ge-
nerationem inordinate mouebantur: voluit enim ea
per seculum mundū precedere: posuitq; ipsum in-
corrupibile et eternum: sed hoc non ex eius natura
contingere sed voluntate divina: ex se enim corrupti-
ble est. Quod ipsis sit genitum per se. physi. textu cōme-
ti. i.e. vero inquit: Plato autem ipsum generat solus
sicut tempus: sicut enim ipsum cum celo factum est:

celum autem factū esse dixit: et primo celi: textu com
mentū. 10.4. Et genitū incorruptibile perdurare: sicut
enī in Timo ibi enim ait: celum quidem faciūt
esse non solū: sed et ore de cetero sempiterno tempe.
Qd ex elementis: p3 ex textu cōmenti. 10.6. eiusdem
primi celi vbi cōmentator. Plato autem ponit illas
tērā et quibus mundus sit pūroa mundo sīm seculū.
Qd autem de se sit corruptibile: perpetuabile autē
ab alio p3 per cōmentatores textu cōmenti. 10.9. vbi
arguit contra Platonem qd impossibile est ut aliqd
de le sit corruptibile et perpetuabile ab alio: ut dixit
Plato. Dicit enim sic qd nature rerū: aut attribuit
eis eternū atem: aut qd aliquando sint et aliquando
non sint. Ex quo inferatur qd impossibile est aliquod
genitū esse incorruptibile et aliquod ingenitū cor
ruptibile: quia si tale inueniretur sequeretur qd natu
ra contingens esset transmutata in necessariam: et ne
cessaria in contingente. hoc idem habetur. 8. physi.
a cōmentatore textu cōmenti. 24.79. Qd autē a deo
sit productum p3 ex suo Timo vbi sic inquit: celus
et suas intelligentias alloquens: Qd dīc oꝝ quoꝝ
pater op̄ser qd ego tēc. introducens etiam deum allo
quentem celestia corpora inquit: Natura restra dis
solubilitā: voluntate autem mea indissolubilitā: quia
voluntas mea maior ē n̄xū r̄stro. Ex quo sequitur
qd qui dicunt celum esse creatūm ad mentem pla
no mēnū: iuntur: qum eratō sit ex nibō producō;
et hoc eū qd inquit cōmentator primo celi: textu cō
menti supia adducti videlz. 10.6. Dicere autem mun
dum esse generatum ex nibilo sicut loquentes dicit
continget eis: ut non sit generatum: generatio enim
non est ex priuatione essentialiter quemadmodum
calor non sit ex frigore essentialiter nisi contrarium
recipiat suum contrarium. Cum igitur priuatione non
recipiat esse quia essentialiter priuationis non mutat in
esse: aut mēdium erit modo priuatione: aut semper fuit:
sed impossibile est ut sit priuatione: ergo semper fuit:
i. eoꝝ nullus antiquorum dicebat hoc: quoniam est
impossibile et inopinabile: hec cōmentator. Post
hoc inter peripateticos inuenio Blucennā in primo
libro sic sufficiens voluisse in celo esse materiā eius
dem etōnis cum materia horum inferiorū: in eoꝝ
est animā imaginatiū et electiā ultra intelligenti
am: et esse ex se possibile ab alio habere necessitatē
ut Plato et Alexander peripateticus voluerunt.
Nam sic declaratur: in materia celi et inferiorū
est actus eiusdem rationis. s. forma corporeitatis ergo
et materia consequentia nota: et antecedens p3: nam
in materia horum inferiorum debet poni dimensione
interminata que in materia prima imediate fundatur:
non potest nam accidens haber esse a subiecto suo:
quia accidentis esse est inesse subiecto suo: sed mate
ria ante formam nullum esse habet: ergo nullum ac
cidens recipere potest: oportet ergo esse aliquas for
mas substantialialem immediatam: materia qua recipit
huiusmodi quantitatē: et hec est forma cordozita
ris que indiuisibilis est et incorruptibilis materie co
eterna: ut etiam Linconiensis voluit: et per cosequē
tis eiusdem rationis tēc. Contra quem cōmentator in
tractatu de substantia orbis arguit probando talē
formam corporeitatis impossibile esse precedere di
mensiones interminatas: et hoc est qd cōmentator
dicit. 12. metaphysice textu cōmenti. 4. Et antiqui

opinabantur qd principium est corpus particulare et
non vniuersale: ut moderni volunt et loquuntur de Au
cenna. hoc idem primo physi. cōmento. 63. et eodes
12. metaphysice textu cōmenti. 10. dicit: Et Aliud er
rat in hoc quoniam dixit qd materia que est in potentia
existit in omnibus corporibus. Secundum declaratur:
Mōtus ipsius celi non est motus naturae sed anime
nam natura mouetur ad unum in ad quod quā per
uenierit quiescit: cuius oppositum de celo contingit.
Sed posset forte dici qd mouet ab intelligentia. Con
tra: mouens celum mouet ipsum a determinato situ
ad determinatus sit: quoniam non sit motus naturae
sed anima oportet animam illam hos particulares
situs comprehendere qd naturae intelligentie repu
gnat que in vniuersaliter et abstracte concipiunt: mo
tuens ergo erit anima imaginativa et electiva ut dicit
Aliud. Tertium patet ex cōmentatore. 8. physi. textu
cōmenti. 79. vbi inquit: Audiens autem Aliud, ver
ba hec Aris. qui iam audierat verba Alexandri opi
natus est duplex esse necessarium: necessarium. s. ex
altero: contingens et possibile ex seipso: et necessarius
ex se. necessarium quidem ex alio ut celum: necessa
rium vero ex se ut motores celi. unde voluit etiam ce
lum esse productum non per veram generationem:
sed per creationem non de nouo: ut fideles ponunt:
sed ab eterno: in qua non esse precedit esse naturae in
et non duratione: et ille plus appropinquat fidei no
stre qd aliquis aut quoꝝ: nam sīm theologos po
nenda est ibi materia quia illud chaos qd ponitur
ad eis attigisse vñqz ad celum empiricum erat mate
ria omnium corporalium contentorum a celo empireo
ponitqz ipsum ex sui natura corruptibile quia sibi
inesse potentia ad esse et non esse ex parte materie qd
qzum ex se est est in potentia contradictionis ex. 2.
metaphysice. perpetuabile ramen voluntate diuina
sicut Aliud. confitetur. Sed salua auctoritate sancti vi
ri credo illam suam creationem esse chimericā: nam
non esse precepsens esse est per opus intellectus inī: et
non ex natura rei. illa autem productio cuius terminus
est ens rationis necessario est ens rationis et in
hunc ex parte rei: pro nibilo ergo relinquatur. Hanc
opinōnem secutus est Egidius romanus quātum
ad illud quod ponit in celo materiaz eiusdem ratio
nis cum materia horum inferiorū. Contra illā opini
onem arguitur primo sic: materia est transmutabi
lis ad formam substantialiem per se in secundo modo
nas transmutatio substantialis est accidens subiecti
scilicet materie positi in definitione eius: nam transmu
tatio substantialis est mutatio alicuius. s. materie ex
5. physicoꝝ: erit ergo eius accidens proprium: omni
ergo materie competet: et sic materia celi esset trans
mutabilis ad formam aliam: et ita celus corruptibile
erit. Istud argumentum sepius adduxi quod a nullo
inueni ad quod nūc audiui responsum. Secundo
materia sīm se considerata ut distincta est a forma est
quedam substantialis potentialis ad omnem formam: et
quoniam sit in ea negatio aliarum formarū erit ergo pri
uata et consequenter celus generabile et corruptibile.
Item si haberet formam vnitam materie ab illa pos
set moueri: et sic frustra in orbe poneretur intelligentia.
Post hos inuenio sanctum Tho. aquinatem: ut
colligitur ab eo in prima parte. q. 66. arti. 2. in fine.
voluisse qd materia celi alia est a materia horum infe

riorum: contra quam arguitur sic: Seclusa omni habitudine ad formam non est singere quo hec materia inferiorum et illa realiter et essentialiter distinguantur. Cum ergo his sic consideratis illis habitudinibus non distinguantur: ergo nullo modo distinguuntur. discursus notus cum minori: et maior p3 ex. 2. metaphysice. in fundamento enim nature nihil est distinctum. p3 etiam illa fin Thomistas quia seclusa omni habitudine ab eis sunt entia rationis: et per consequens non realiter et essentialiter distincta. quia sunt entia rationis seclusa omni habitudine ad formam p3: quia ut sic non habent esse reale: non enim habent esse reale nisi a forma ergo et. Item cu3 materia analogice dicatur de ambabus vna ad aliam reducetur et consequenter vna erit prima materia et non alia. Item non sunt plures fines primi nec plura prima agentia: ut. 2. metaphysice declarat philosophus: ergo neq; erunt plures prime materie: ita enim ratio Arist. ibidem de vna procedit sicut de alia. Item si per tales habitudines distinguantur: ut dicit loco supra allegato: loquitur quod materia horum inferiorum que est sub intellectu anima sit perfectior illa superiorum quin respectum habeat ad formam perfectiorum. Item materia hominis a materia leonis esset specie distincta quin respectus illi specie distinguantur. Itē arguitur sic: forma ipsius celi est natura: nam natura dicitur de vnoq; materia. s. et forma ergo erit principium motus: sic ab ipsa mouetur: et sic intelligentia non est necessaria aliquo modo in celo. Item ex 9. metaphysice: potentia materie est potentia contradictionis ad esse. s. et non esse: et loquitur universaliter de omni pure potentiali quare et. Itē potestio non distinguuntur ab actu nisi quia potest esse sub alio actu: genus enim non differret a specie nisi posset esse sub alia specie: quoniam ergo materia celi non possit esse sub alia forma erit ergo idem cum forma celi: quod falsissimum est. Quantum ad secundū post hos inuenio fidelissimum illum Aristotelis interpretem commentatorem Aueroim ab omnibus iam nominatis deuicias. Pro cuius opinionis et consequenter Arist. opinionem suppono primo quod materia qdum ad propositum spectat dupliciter sumitur: uno modo pro potentia ad esse vel non esse: scđo pro potentia ad vbi tñ: non autem ad esse. De materia primo modo loquitur Arist. 7. metaphysice dicēs: quod materia est quae s. potest esse et non esse. De secunda. 8. metaphysice vbi sic inquit: non enim necesse siquidem materiam habet localē: hoc et generabilem et corruptibilem habere: vbi commentator. 4. commento sic inquit: et ideo non est necesse ut omne habens materiam localē habeat materiam generabilem et corruptibilem et innuit per hoc quod declaratum est in scientia naturali: et quod celum habet materiam localē: et tamen non habet materiam generabilem et corruptibilem et ideo videmus quod celum non componitur ex materia que est in potentia et forma que est in actu: hec commentator. Secundo suppono quod celum fin Arist. et commentatorem quadrupliciter sumitur. uno modo pro toto vniuerso. secundo pro tota sp̄a. tertio pro aggregato ex omnibus sp̄is. quarto pro aggregato ex intelligentia et orbe. Prima tria membra colliguntur ab Arist. primo celi: sic dicente: Dicamus primum quid dicimus esse celus et quomodo: vide textū

quia clarius est: quartum membrum configitur. 3. de anima: textu commentarii. 4. vbi sic inquit: Et ex hoc modo sicut possibile quod corpora celestia recuperent formas abstractas et intelligerent eas: vbi commentator non potest loqui de celo nisi pro aggregato secula eius intelligentia clara sit et non intelligit. His premissis sit ad mentem. Auerois ista prima conclusio capiendo celum quarto modo et materialē scđo modo: celum est vnum numero ex materia et forma constitutus: dico ipsum vnum numero et ex materia et forma constitutū non quidem ex forma dante esse ex qua cum materia sit vnu3 fin esse: ita quod esse vnu3 est essentialiter esse alterius sicut in formis educit de potentia materie contingit: quia ex duobus existentibus in actu non potest fieri vnum isto modo: sicut contingit de celo et sua intelligentia quorum quodlibet est ene in actu: sed dico ex his fieri vnu3 numero ranta vnitate vnu3 quod sufficit ad operationem vnu3 celum enim sic sumptum est ex se motum: ut. 8. colligitur physicoz: et hoc est quod dicit commentator. 2. celo textu commentarii tertii: recipiens autem illam formam quod coadunatur cum ea est corpus celeste incorruptibile ad quod sequuntur dimensiones corporales et alia accidentia que in eo inueniuntur: et ideo forma et formatum sunt in eo idem numero: sed fin dispositionem magis diminutam quod sit dispositio recipientis et recepti in forma abstracta: hec commentator. Lorclarium primum: Sic sumptio celo ipsum esse animatum tota schola peripateticorum consistit: patet quia habet intelligentiam pro sua anima. Secundum: talis intelligentia non habet de virtutibus anime nisi intellectum et desideratuum virtutez et non imaginatiuā: ut Auicenna afferuit: patet istud correlarium: nam ex quo est intelligentia simpliciter abstracta omni sensu et imaginatione caret: hec correlaria posuit commentator. 12. metaphysice textu commentarii. 36. vbi sic inquit: Et ex hoc quidem apparent bene hec corpora esse animata: et quod non habent de vni tubis anime nisi intellectum et virtutem desideratuum que mouet in loco: et hoc declarabitur ex his. Dicimus enim in. 8. physicoz quod quoniā mouens hec corpora in nulla existit materia et quod est forma abstracta: hec commentator. hoc etiam patet. 3. de anima textu commentarii supra adducti: pluribus commentariis: in libro celi hoc idem ponit que breuitatis gratia omittit. Secunda conclusio: sumptio celo primo modo celum ex materia quomodoq; sumpta et forma similitudinare et non proprie esse constitutum est commentatoris intentio. patet ista conclusio: nam imaginatur commentator quod quoniam celum materia caret primo modo sumpta et ista inferiora eas habent quod ipsum possit dici forma horum inferiorum sicut perfectius respectu imperfectioris: proprie tamen forma esse non potest quoniam sit loco et subiecto distincta: et hoc est quod dicit commentator: primo celo textu commentarii. Reuertamur ergo et dicamus quod celum est compositū in sua materia sicut et alia corpora composta: et intelligit per celum totum vniuersum. manifestus est quod totus mundus est cōpositus ex materia et forma sicut alia corpora cōposita: et videtur si intellexit per celum totum mundum: quod sit ille quod est in eo quasi forma corpus neutrum: et quod est in eo quasi materia corpora grauita et levia.

corpus enim neutrum non habet materiam ex qua componatur: quoniam si haberet haberet contrarium et esset generabile et corruptibile: et in principio huius tractatus probatur quod corpus neutrum caret subiecto et contrarietate: hec commentator. Tertia conclusio capitulo celo sedo uel tertio modo ipsum est substantia quedam simplex non composita ex materia secundo modo et forma: sed ipsum est materia secundo modo supra et verius loquendo ut dicit commentator: non debet dici materia sed subiectum et corpus per se et seorsum existens. I. forma corpora trine dimensione subiecta existens non mediante inter similes abstracta et genitilia et corruptibilia. Est enim ut inquit commentator ligamentum eorum est enim in generabile et incorruptibile sicut abstracta et receptuum motus sicut ista inscripita a materia primo modo sumpta omnino separatum. Quid sit in eo materia secundo modo supra: per ex textu Arist. supra adducto. 8. metaphysic: et commento eiusdem. item 2. metaphysic inquit philosophus quod in omni modo necesse est esse materiam. I. subiectum in potentia ad terminum motus. motus enim ut. iij. scribit phys. est actus entis in potentia ad terminum motus: constat autem celum moueri ut sensu percipitur ergo tecum hoc idem ponit Arist. 8. metaphysic. textu commenti. iij. vbi sic inquit: In naturalibus quidem simpliciter aut substantia alia ratio: forsan enim quedam non habent materiam: aut non talem sed sim locum mobilium: vbi commentator: et intendit corpora celestia et quoniam dicit: rectum est ut quedam non habeant materiam: non intendit quedam corporum celestium: omnia enim non habent materiam: sed intendit elementa que sunt eterna sim totus: et generabiliis et corruptibili sim partem: materia enim in rei veritate cuius esse est in potentia non innuitur nisi in substantia generabilibus et corruptibilibus: substantie vero eternae quia in eis non est potentia ad corruptionem non est in eis materia sed materia eorum est alicuius existens in actu. I. corpus: et ideo dignissimae habent hoc nomen subiectum quam hoc nomen materia. et quoniam narravit quod substantiae naturales eterne non habent materiam que sit in potentia quoniam non habeant generationem neque corruptionem: incepit dare modus simus que dicitur istas habere materiam: et dicit: et ut non sit tecum. I. et non debet aliquis dicere ea habere materiam propter potentiam que est in eis in loco: omne enim motum in loco est corpus habere potentiam in rati: quoniam quemadmodum transmutatio in substantia fecit nos scire materiam primam esse: ita transmutatione in loco fecit nos scire quod corpora celestia sunt habentia potentias in rati: et paucis interpositis ponit hoc idem auctoritate Theistius sic dicens: Et ideo dicit Theistius quod sol et luna et stelle: aut sunt formae sine materiis: aut habent materias per equinocationem sicut est dispositio in materia intellectus: hec commentator. sed quod sit forma per se dividitur substantia in material formam et compositum ex his: ut per se de anima. 8. metaphysic. t. iij. unde quoniam non sit materia de qua philosophus loquitur locis allegatis neque compositum: ergo erit forma: neque oportet omnem formam dare esse ut per se de intelligentiis: unde quoniam sit ens per se existens et non sit habens actum necessarium est actus: et per hoc respondebitur ad argumentum sancti Thome infra. Ex hoc etiam per se vana est responsio Gaetani dicens ipsum non esse actum sed medium inter puram potentiam et actum

nunquam enim hoc dixit Altero. Dicatur igitur quod ipsum est actus quidam corporis: et hoc eum dicit Egidius de intentione commentatoris in sua questione de materia celi. Quid autem sit ligamentum inter simpliciter abstracta et generabilia et corruptibilia patet ex commentatore primo celi textu commenti. 22. vbi sic inquit: Deinde dicit: impossibile est ut sit contra: et invenit per hoc ligamenta inter generabilia et corruptibilia: et corpus ingenerabile et incorruptibile: et ligamentum istius corporis cum ente eterno non corporeo: necessarium est enim ut sit corpus ingenerabile et incorruptibile quod nunquam in sua substantia transmutatur nisi tamen in loco ita quod ipsa transmutatio semper in loco remanente substantia non cesset age re alias mutationes predictas in corporibus que sunt sub ipso: et etiam non cessat generare recipientia ita necessarium est enim ut inter principia eterna et res generabiles sit ens talis modi: et si non esset ita impossibile esset quod a principiis eternis proveniret alia actio temporalis: actio enim eterna est necessaria: hec commentator. Quid autem materia primo modo sumpta non sit in celo sedo uel tertio modo sumendo ipsum: probatur: nam omne compositum ex materia tali et forma est corruptibile: si ergo celum est huiusmodi ergo est corruptibile: quod falso est et contra Arist. primo celi. maior p. 3 per commentatores 8. metaphysic textu commenti. iij. vbi inquit: quod transmutatione in substantia facit cognoscere materiam tantum proprium accidentem et convertibile cum ea nec valet ad hoc responsio Egidii in questione sua disputata de hac materia dicens: quod omne compositum tecum verum est si illud habeat formam habentem contrarium et non aliud. Sed contra istud arguit commentator: nam si in aliquo esset materia cum forma non habente contrarium natura aliquid ocioso egisset: consequens falso est: et consequens per se potest que esset in illa materia ad aliam formam nunquam ad actum reduceretur: et sic esset frustra: sicut gladius acutus qui nunquam incidet: et hoc est quod commentator inquit primo celi textu commenti. 20. et ex hoc apparet bene quod corpus celeste non est compositum ex materia et forma sicut quatuor corpora simplicium: et quod est simplex: forme enim que sunt in materia contrarie sunt: et si esset forma in materia sine contrario tunc natura ocioso ageret: cum mixta materia non sit potentia omnino: in materia enim non est potentia nisi apergit separationem eius a forma. Si igitur substantia materia est in potentia et fuerit aliqua materia cuius potentia nunquam exit ad actum ista potentia est ociosa et superflua: et si non esset generatio et corruptio non staret operatio istius virtutis. I. potentie: operatio enim istius potentie que est ex ea que est abscondita et acuminis gladii est generatio et corruptio: si ergo illa potentia esset sine generatione et corruptione contingeret ut aliquod ens esset sine actione per quam sicut ens quod est impossibile: hec commentator. Declaratur hoc idem ex eo quod ponit in tractatu de substantia orbis vbi inquit sic: Et universaliter quia declaratum est actionem istius corporis esse eternam: declaratur forma eius non existere per suum subiectum et suum subiectum esse simplex non compositum ex materia et forma: quoniam si ita esset esset generabile et corruptibile: hoc etiam per se commentis supra adductis. I. primo celi textu commenti. 5. 22. 95. et sedo celi textu commenti. 3. 15. 51. 32. 36. 58. 61. 8. meta. tex. commenti. 4. t. iij.

item. it. metaphy. textu cōmenti. io. 7. 36. 7. 48. 49.
item primo physi. textu commenti. 63. 7. 79. item. s.
physi. textu cōmenti. 79. et in multis alijs locis que
causa breuitatis omittit. **L**orelarium: Corpus glo-
riosum seu celum ingenerabile et incorruptibile et
sempiternum esse: primum inter grecos Aristoteles:
et bene asseruit: id ante eum Chaldei apud quos fuit
philosophia perfecta illud iudicaverint. **P**atz istud
correlarium per Aris. pmo celi textu commenti. 20.
quattuor ad hoc q̄ ponit ipsū celū eternū ubi sic inquit:
Eosulta igitur bene fuit natura q̄ segit hoc corpus
gloriosum non generabile. q̄ Aris. fuit primus inter
grecos tē. p̄z p̄ celī a cōmentato: ex textu cōmēti. 120.
ubi sic inquit: Opiniones de mundo sunt quatuor
aut credere ipsū non generabile et non corruptibile
et hec est opinio Aris. et ipse fuit primus dicens hoc
phoz grecos: et hoc iudebat lex Chaldeoz antiquis.
Huius nostrae determinacioni recordat doctor subtilis
ii. sentent. di. xiiiij. q. i. sic dicens: Et in hoc videatur ille
Aureo in tractatu de substantia orbis melius ha-
bere intentionē p̄bi q̄s alij ponentes in celo materia
. o. bene. Quantū ad tertiu arguo primo argumēto
sancti Ioh. loco supra allegato vbi inquit sic: Necq;
nī dicendum est ut Aurois singit q̄ ipsum corpus
celeste sit materia celi ens in potentia ad ubi et nō ad
esse: et forma eius est substantia separata que vnitur
ci ut motor: qui a impossibile est ponere aliquid ens
acui quin vel ipsum totum sit actus et forma: vel ha-
beat actus vel formā. Semota ergo per intellectum
substantia separata que ponitur motor: si corpus ce-
leste non est habens formaz qd est cōponi ex forma
et subiecto forme: sequitur q̄ sit totū forma et actus:
omne autem tale est intellectū in actu qd de corpore
celesti dici non potest q̄ sit sensibile: relinquunt ergo q̄
materia corporis celestis sūm se considerata nō est in
potentia nisi ad formā quā habet: nec referit ad ppo-
lū qui cūq; sit illa siue aia siue aliquid aliud: vnde
illa forma sic perficit illam materiam q̄ in ea nullo mo-
remanter potentia ad esse sed ad ubi tñ: ut Aris. dicit
et sic non est cadē materia celestis corporis et elemen-
torum: sed sūm analogia sūm q̄ cōuenient in rōne poten-
tie: hec ipse. **R**espōdeo: cōcedendo q̄ omne ens acu-
uel est actus vel actum habet: sed actus est duplex
quidam corporis trine dimētione subiectus: et qui-
dam incorporeus: et sic non sequit q̄ sit intelligens et
intellectū: ex quo est sensibile p̄ suam quantitatē et lu-
men: et bene sequeretur si esset actus incorporeus.
Sed arguit Egidius romanus tripliciter: pmo sic:
per locū a minori: si de quo minus videtur in esse et
inest: ergo de quo magis: sed minus videtur q̄ si forma
materialis recipere in materia ante quātitatē illa erit
indivisiibilitas: q̄ si forma imaterialis esset ante quātitatē
q̄ illa est indivisiibilitas: sed si forma materialis esset
in materia ante quātitatē ipsa esset indivisiibilitas ut vult
cōmentatorē in de substantia orbis p̄tra Aquil. de forma
corporeitatis: ergo si forma imaterialis p̄cedit quātitatē
te sicut contingit in celo illa erit indivisiibilitas: et sic celū
indivisiibile erit quod falsissimum est. **R**ideo negādo
minore q̄ min⁹ videat tē. cuius rō est q̄ si forma ma-
terialis non potest extendi nisi p̄ materiam corpoream: ima-
terialis vobis quā generabilis et incorruptibilis sit nō
potest per materiam corpoream extendi sed p̄ suā quātitatē
tñ que inest ei ut subiecto simplici. vnde cōmentatorē
in de substantia orbis loquit de forma substanciali ge-
nerabili et corruptibili: et qd posuit Aquil. est fallitum.
Item tē sic in simplicitate abstractis individuationis

per se ipsa quia in eis quidditas ab individuo qddi-
tatis non differt ut. iii. de aia p̄z: in alijs vobis sit p̄ aliud
quia per materiam qd in eis differat individuum quiddi-
tatis a quidditate: ex eodē. iii. qd ergo in celo sit indi-
viduum iuxta illud p̄bi p̄ celique dicit celū dicit forma
qui dicit hoc celū dicit materia: et ipsū nō est simplis
abstractus ergo ibi erit materia. **C**onfirmat ex dicto
p̄bi p̄ celī: qd dicit ipsū cōstare ex materia sua tota.
Respondeo cōcedendo totū: nam Aris. sumit celū
primo mō et in eo sic sumpto esse materiam est cōcessū
in cōclone. sumendo autē celū tē mō non differt
celū et hoc celū tē. **T**ertio arguit sic: vbi est raritas
et densitas ibi est materia: nam densum est illud quod
sub equali quātitate plus habet de materia: sed in celo
est densitas et raritas: nam stella est densior pars sui
orbis ex pmo celī. **R**espondeo q̄ raritas et densitas
dicit analogice de superioribus et inferioribus: immo
quātitas et omnia accidentia in quibusc superiora cū
inferioribus cōuenient dicunt analogice: ut dicit cō
mentatorē in de substantia orbis tractatu tē. vnde in
istis inferioribus densus dicit penes plus habere de
materia in celo vobis penes impedit vobis et non im
pedire. illud enim dicit densum quod impedit ne vi
deatur quod est supra ipsum: ut luna impedit ne vi
deamus solem quādo interponit inter nos et ipsū.
rurum vobis qd non impedit ut partes non stellatae.
Ab alijs arguit sic: pmo supponēdo q̄ omnes linee
et similiter superficies sint eiusdem speciei. **S**ed o sup
pono ut est sensitia Aris. tē. physi. illo ca. **D**ubitabit
viciq; aliquis vtrū omnis motus omni cōparabilis
sit q̄ omnis forma eiusdem speciei cum alia habet su
ceptiū propriū. i. propriū subiectū eiusdem rationis
cum subiecto proprio alterius: dicit enī sic: amplius
susceptiū non contingens est: sed unum unius est
primum. si ergo non solum oportet cōparabilia non
equivoqua esse: sed etiā non habere differentias: neq;
quod: neq; in quo: his statibus arguitur sic: Quā
titas que est in celo et que est in inferioribus sunt eius
dem rationis per primum suppositum: ergo habent
subiecta eiusdem rationis ex scđo supposito: sed sub
iectum quātitatis horum inferiorum est materia prima:
per cōmentatorē pmo physi. qui vult q̄ dimensiones
fundantur in materia et non in compósito: ergo sub
iectum quātitatis celi erit materia eiusdem rationis
cum materia prima hoz inferiorum: quare sequitur
q̄ celum erit compōsitus ex tali materia et aliqua for
ma substantiali qm sine ea stare non possit per cō
mentatorē loco allegato. **A**d illud respondeatur ut su
pra dixi ad argumentum Egidij negando primum
suppositum: nam nullū accidens dicitur de inferiori
bus corporib⁹ et celestibus vniūoce: vide ibi. **S**ed arguitur sic ab eis: non est multitudo individuorum
sub eadē specie nisi per materiam: ut p̄z. 12. metaphy.
sed in celo sunt plura individua sub eadem specie ut
plures obes totales: sic orbis iouis: orbis saturni
sunt dicitur q̄ obes illi differunt specie quia eis ap
propriantur intelligentie specie distincte. **S**ed ad
huc stat argumentum de orbib⁹ mundo ecclasticis
sunt concavū vel conuerxum ad motum eiusdem pla
netae deleruentibus: illi enim sunt numero distincti et
per se existentes qm inter eos mediet deferens pla
netam habens motum propriū a motibus illorum
distinctum: et tamē non differunt specie q̄ in eis non
appropriantur diverse intelligentie in eisdem. p̄ prios
motus causantes. hoc etiā ex alio p̄suadet quia mi
nus differunt ad inuicem tales obes q̄ pars stellata

et pars non stellata eiusdem orbis; sed pars stellata et non stellata eiusdem orbis sunt eiusdem speciei quia aliter non continuaret ad initium nec sacerent per se unum: sicut est de virga cuius una medietas est viridis et alia secca quare et. Ad istud responderet quod diversi orbites licht sunt orbis saturni et iouis differtunt species sicut intelligentie quae eis appropriantur: sed de orbibus eccentricis eiusdem planetae argumentum est difficulter. Dicit enim quod si quis ponet orbem illos habere motus proprios a diversis intelligentiis eis approbat: tunc sequenter haberet dicere illos esse speciem differente. Sed si ponamus illos non habere motum proprium sed solum moueri motu diurno ad motum superiorum spere sicut astrologi videtur velle de oibus eccentricis praecipue luna et mercurio: tunc dicere possum illos esse eiusdem speciei cum differente illis contiguo: in quo intelligentia motum proprium inducit. Et cum dicitur quod pluralitas individuumorum in eadem specie est ratione materie: verum est ubi quilibet ex hoc habeat propriam operationem sic quod unus non ordinatur ad operationem alterius: vel ambo ad opera: iones eiusdem tertii: qualiter non est in proposito cum motu eccentrico et differentiis ordinatur ad motum et operationem ipsius planetae. Et cum plures dicitur quod pars stellata et non stellata eiusdem orbis non differunt species: hoc est negandum: tamen ex eis sit unum per se: saltem de octava spera. Unde huius substancialiter illarum partium species differant: tamen continuantur secundum formam quae secundum eadem intelligentiam appropriata est: et eni modo non continetur nisi in qualitate: nam quis oes qualitates horum inferiorum immeditatur fundetur in susceptu eiusdem rationis puta materia prima: non tamen sic est de constitutibus supelestib; ille enim in subiectu specie differentibus inveniatur quod ad initium continuari non inconvenit: sicut de carne et herbo in animali: que a medicis ponuntur specie distinguiri. Posset etiam dici omnes huiusmodi orbites totales sive proprios motus habeant sive non specie differere: nec contra hoc est demonstratio. Hoc de tot verbis huius philosophi cum commentator et. id. metaphysicorum commentarii. 45. et priori celorum. 5. dicat ista scilicet eccentricos et epiciclicos esse chimeritos. Soleo ego arguere sic: ois forma nata est esse in pluribus: forma celorum luna vel que est celorum luna est quedam forma ergo ipsa nata est esse in pluribus: sed ubique est possibilis pluralitas individuum sub eadem specie ibi est materia: ex. 7. metaphys. ergo in celo luna est materia. Discursus notus cuiuslibet: et maior est commentatoris primo et. id. textu pmenti. 92. ubi vult quod forma anime subiectu est universalitas et per consequens nata esse in pluribus. Hoc ratio a commentatore iudicat fortissima: cuius verba sunt infra scripta super textu commentatoris adducentibus. Hoc est fortissima questionis opinatio mudiros plurimos esse: et per difficultates questionis huius dubitauit Galenus. et fundamentum huius sermonis est super propositiones: quarum una est quod omne corpus naturale componitur ex materia et forma: et celorum naturale est ergo ex materia et forma. Et huic coniungatur quod de eius que sunt ex materia et forma: aut plura individua inveniamur aut est hoc possibile: forma enim innata est predicari de pluribus inueniri in pluribus materialibus: aut numero: aut specie: et cum ita sit contingit inquantum mudiros componit ex materia et forma: ut inveniantur plura uno individuo: aut hoc sit possibile: is enim est intellectus cuiuslibet forme: et idcirco dicitur in diffinitioe universalis quod sit natum dicere de pluribus: forma enim est subiectum universalitatis: huc commentator. Ex isto commentario potest accipi ratio multum efficax pro thomistis

quod materia sit individualitatis principium: et non forma: cum omnis forma quantum ex se est nata sit esse in pluribus: et consequenter est communis: aliquo ergo alio ab ipsa fit hec quod non est nisi materia: de hoc si de voluerit formando questiones in qua ostendat illam opinionem non esse ad mentem Aris. et sui commentatoris: nam numerum a proposito digredieret: si velle istam materiam examinare. Ad istud responderem negando maiorem ipsorum universaliter de omnibus formis intelligentiis: inveniuntur enim forma est quod non potest in pluribus esse: cujus in ea via supradictus est id est quod dicitur in dividendum quidditatis. Simile est de forma alicuius orbis quod in ea est id est quod dicitur in dividendum quidditatis: simo se ipsa est individualis et non est gata multiplicari. Ad commentatorem dico quod ipse loquitur de forma materiali et non de oī ut puto: sed hoc dimittit ad questionem de principio individualitatis. Secundo autem sic celum est ex se motu suis in omni ex se moto et in parte partem per se motam et illa est materia: et per se mouentem et illa est forma et. Respondeo contra secundum quod ibi est materia secundum modum: et de tali intelligentia Aris. Et similiter ibi est forma appropriata et non forma materialis et illa sufficit sequitur quod aggregatum ex natura et natura esset ex se motu. Respondeo negando consequentiā: nam ex his non sit unum tantum unitate ut sufficiat ad operationem unam: talis enim forma sic se habet quod non potest esse sine sua materia: que si facit per se unum tali unitate sicut contingit de intelligentia et orbe et intellectu anima et corruptibili homine: est enim talis et tanta proximatio intellectu anima et talis hominem quod sine eo non potest esse: capitulo ipso sum species: cuius opositum de natura et natura contingit. Tertio et ultimo arguo sic: tota causa propter quam commentator negat in celo materia est: quia omne compositum ex materia et forma est corruptibile ut ex premissis patet: sed posset dici ut sanctus Tho. diceret: quod hoc est verum si sit materia eiusdem rationis cum materia inferiorum: sed si sit alterius rationis sicut est non oportet: et quod non continetur dari haec materias alterius rationis: probabit per ipsum commentatorem qui ponit duo entia pure potentialia alterius rationis. scilicet primam materiam et possibilis intellectum: unde rationes supra facte contra sanctum Tho. procedunt etiam contra Averroem. Joannes de Bandavo format argumentum in. iii. de anima: sed non intendit ad ipsum quod ideo credo scit quod non videbar refutare ad ipsum tenetum ad mente commentatoris illud quod ipse ei imponit. scilicet quod possibilis intellectus sit ens in pura potentia immaterialis. Sed ego credo quod istud non sit de mente commentatoris ut isto anno legendo 3. de anima declarauit. Sed quod ipse voluerit quod ipse sit substantialia intellectualis acti ens et per se existens: et sic cessat argumentum quod super falso fundatur: verum hoc non intendit nunc declarare aliter. Exigit enim hoc questionem separata: cum quia nunc sunt intensissimi calores me sensibiliter resoluentes: et quia impressores clavis auditum meum obtundunt expectantes impressionem commentatoris. Tenui enim eos longo tempore propter multa impedimenta occurrentia. Et sic est finis huius questionis compilatus per me Nicoletum vernaculam theatrinum. Hoc ad philosophiam publice et ordinarie legentes: et optimo eorum que in natura deo: eiusque genitrici virgini Marie sunt laudes infinite: Anno domini M. cccc. lxxxij. Ultimo mensis Iulij.

Finis.

et pfectius qd ciuitatis videt et suscipere et saluare
amabile quidem enī et vni soli. Melius vero et diui-
nius genti et ciuitatibus methodus quidem igit
h appetit ciuilis quedam exīs. Dicet autē vnḡ lus-
cieret si em̄ subiectā materiā manifestet. Lertus
enī nō similiter in omnibus sermonib⁹ queret
dū queadmodum neq; in cōditis. Bona autē
et iusta de quibus ciuilis intendit tantas habent
differentiā et errorē vt videant lege sola eēnā vō
nō. Tale autē quēdam errorē hñt et bona: qz m̄l-
tis cōtingunt detrimenta ex ip̄lis. Nam enī qui-
dam perierunt ppter diuitias: aliū vō ppter fortu-
tudinē. Amabile igit de talibus et ex talib⁹ dicen-
tes: grosse et figuraliter veritatē ostēdere et de his
q; vt frequētūs et ex talibus dicentes talia: et con-
cludere. Eodem vnḡ modo et recipere debitus ē
vnuq; dictioꝝ. Disciplinati enī est intantum
ceritudo inquirere: hi vnuq; genus inquā-
tu natura rei recipit: p̄ximū enī videt et mathe-
maticum persuadētē acceptare: et rhetoricum
demonstrations expetere.

Capitulū 3°.

Musquic̄ autē iudicat bene que cognoscit et hoꝝ bonus iudex: sū ergo vnuq;
qdq; in unoquoꝝ eruditus bñ iudicat. Simpli-
autē qui circa omnia eruditus est. Cicirco polici-
te nō est ppter auditor iuuenis: inexpertus enī
est eoꝝ qui sū vitā sunt actuū: rationes autē de
bis et ex bis sunt. Amplius autē passionis secu-
tor: existens inaniter audiet et inutiliter qz finis ē
nō cognitū sed actuſ. Differt autē nihil iuuenis
sū etate aut sū morē iuuenis. Nō enī a tem-
pore defectio: sed ppter sū passiones viuere et p-
sequi singulatibus enī iutile cognitū sit: quē
admodū incontinentibus. Scđz rationē autē de-
sideria et facientibus et operatibus: multū vnḡ
vile erit de his scire. Et qd de auditore: et qualit-
ter de iure iurando: et quid pponimus: p̄missit
dicta sint tanta.

Capitulū 4°.

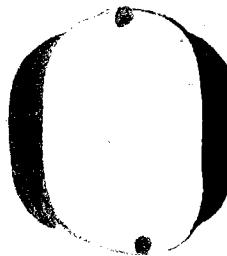
Scamus autē resumentes quoniā omnis
cognitio et electio bonū aliquid desiderat
qd ē h qd dicim⁹ ciuitē desiderare et qui
dem omnū operatorū summū bonū. Nomine
quidē fere a plurimis cōfessū est. Felicitatē enim
et multi et excellentes dicunt: bene viuere autem et
bene operari idē existimat ei qd est esse felicē. De
felicitate autē quē altercānt: et nō similiter mul-
ti sapientibus tridicerunt: hi quidem enī aper-
toꝝ quid et manifestoz: utputa voluptatē aut
diuitias aut honore: aliū autē aliud: multotiens
autē et ipse idē alterū: egrotans quidē. n. sanitatē
mēdicas autē diuitias. Lōscij autē subiupsis igno-
rantie: eos qui magnū aliquid et super ipsos di-
cūt admirantur. Quidā autē existimatū ppter
h multa bona aliud esse sū seipsum: qd et omni-
bus causa ē essendi bonū. Omnes quidē igit per-
scrutari opiniones inaniter fortassis est: sufficiēt
autē eas maxime que supsicētē apparēt vel
estimātur h abere aliquā rationem.

Capitulū 5°.

On lateat autē nos: quoniā differunt que
a principijs rationes: et que ad principia
bene enī et plato dubitauit h et que sunt
vtz a principijs vel ad principia est via: quēad-
modū in stadijs ab athlothes ad terminum vel

A

Incipit liber primus ethicoꝝ Aristotelis strageli
te ad nicomachū. La. i.

Omnis ars et omnis
doctrina: similiter
autem et actus et ele-
ctio bonū quod-
daꝝ appetere vide-
tur. Ideo bñ enī
ciamerunt bonum
qd omnia appetunt
Differētē vō que-
dā videtur esse fini-
um: hi quidem enī sunt operationes: hi vō
preter has operata queda. Quoꝝ autē sūt finea
quidā preter operationes: hi sūt meliora existūt
operationibus opera. Multis autem operatio-
nibus entibus et artibus et doctrinis: multi sunt
et fines medicinalis quidē enī sanitas: haustacti-
ue vō nauigatio: militaria vero victoria: icono-
mice vō diuitie. Quecunq; autē sunt talius sub
vna qdā virtute: queadmodū sub eq̄stri frenēfa-
ctua: et quecunq; ale equestri instrumentoz
sunt: h autem et omnis bellicis operatio sub mi-
litari. Scđm cundē itaq; modis ale sub alteris
in omnibus itaq; architectonicaz fines omni-
bus sunt desiderabiliores his que sunt sub ip̄is
hoꝝ enī gratia et illa p̄sequuntur. Differt autē
nihil operationes esse fines actuū aut preter has
aliud quoddā: quemadmodū i dictis doctrinis
Si vnḡ enī aliquis finis est operabilis qd p-
pter ipsum volumus: alia vō ppter illum et non
omnia ppter alterum desideramus: pcedit enī
in infinitum: sicq; est et vacuum et inane desideri-
um: manifestum quoniā hic vnḡ erit bonus et
optimus. Igit et ad vitam cognitū elus magnū
bꝝ incrementum: et quēadmodū sagittatores si-
gnū babētes magis vnḡ adipiscēnur qd oꝝ.

Capitulū 2°.

Iautē sic tentādū figuraliter accipere il-
lud quid quidē est: et cuius disciplinarū
aut virtutū: videbitur autem vnḡ principalissi-
me et maxime architectonice esse: talis vnḡ et ci-
uilis apparet. Quas enī esse debet est discipli-
narum in ciuitatibus et quales vnuq; addi-
scere et vloꝝ quo h p̄coordinat. Cidemus autē
pciosissimas virtutū sub hac existētes: utputa mi-
litares iconomicam: rhetoricā: vīte vō bac reli-
quis practicis disciplinarum. Amplius autem
legem, pponente quid oportet operari: et a qui-
bus absinere: huiusmodi finis cōpletebit vnḡ
eos qui alias. Quapropter hic vnḡ erit huma-
nū bonū. Si enī et idē est vni et ciuitati: maiusq;

ecouero. Incipit dum quidem igitur a cognitione: sed autem dupliciter sunt: h[oc] quidem enim nobis: sed autem sim pliciter: forte igitur nobis incipiens est a nobis cognitis. Propter quod oportet suetudinibus diversi bene de bonis et iustis et totaliter civilibus auditum sufficienter. Principium. n. h[oc] quod sufficiens non habet opus erit eo quod propter quid talis autem h[oc] vel suscipit utique principia faciliter. Qui autem neutrux existit h[oc] audiat que esiodi: iste quidem optimus qui ipse omnia intellexerit. Bonus autem rursus et ille qui benedicti obediens: quod autem neque ipsummet intelligit neque alii audiens in auctoritate ponet hic rursus inutilis vir. Nos autem dicamus unde discessimus: bonum enim et felicitate non irrationabiliter vindentur ex his que huius vite sunt existimare.

Capitulum sextum.

Ulti quidem et grauissimi voluptatem: ideo et diu diligent voluptuosam. Tres enim sunt vita maxime excellentes: et que nunc dicta est: et que ciuilis est: et tercia que contemplativa est. Multi quidem igitur omnino bestiales videtur esse pecudum vitam eligentes. Adspicitur autem rationes quia multi eorum qui in potestate sunt silia patiuntur sardanapalo. Qui autem excellentes et operari bono et ciuilis enim vite fere hic est finis. Ut autem magis superficietius esse: eo quod queritur videtur enim in honoribus magis esse quam in honorato. Bonum autem primum quidem: et quod difficile avertatur esse diuinamus. Amplius autem videtur honore quare recte credat seipso bonos esse. Queritur igitur a prudenter hono: rari: et apud eos a quo bue cognoscuntur et in virtute manifesti igitur quoniam finis h[oc] virtus melior est. Hoc sit autem et magis utique finem ciuilis vite hanc existimet: videtur autem imperfectior et hoc: videtur enim contingere et dormire habentes virtutem et non operari per vitam: et cum h[oc] mala pati: et infortunatu esse plurimum: ita autem utrumque nullus utique felicitatis nisi positione custodiatur: et de his quidem igitur satis: sufficienter enim in enchydiis dictum est de ipsis. Tertia autem est contemplativa de qua perscrutacione in sequentibus faciemus. Pecuniosus autem violentius quis est: et diuitie non sunt quod querit bonum: viles enim sunt et alterius gratia: ideo magis que bona dicta sunt finis aliquis existimat: propter se enim diliguntur. Videntur autem neque illa quasi multi sed modicis ad hoc cōpositi sint: hic autem relinquant.

Capitulum septimum.

Omodum autem universaliter melius est forte perscrutari et querere qualiter dicitur: si obvia tali quicunque facta: propter amicos viros introducere ideas. Videbis autem utique melius esse fortis et oportere et per salutem veritatis et familiaria destruere: aliterque et philosophos existentes: ambobus enim existentibus amicos factum est prehonorare veritatem. Ferentes autem opinionem hanc non faciebat ideas in quibus prius et posterior dicebat: propter quod neque numero et idea constituebat. Bonum autem dicitur et in eo quod quid est et in qualiter et in ad aliquid. Sed autem est sicut exemplum et subiecta prius natura eo quod ad aliquid: pro pagini enim habens assimilans et accidens entis. Quare neque utique erit communis quidam in his ideas. Amplius autem quia bonus equaliter enti dicitur: etenim in eo quod quid dicitur: utputa deus et intellectus: et in qualiter virtutes: et in quanto mensuratur: et in ad aliquid viles: et

in tpe ipsis: et in loco dieta et altera talia. Namque sicut quoniam non utique erit commune quid utrum et vnu non enim utique dicetur in omnibus predicationis: sed in uno solo. Amplius autem quod eo quod que est vna idea vna est: et scientia et bonorum omnium est utique esset vna scientia quedam: nunc autem sunt multe et copiose sunt vno sunt predicamento: utputa temporis: in bello quidem enim militaris: in eruditidine enim medicinalis: in laborib[us] enim exercitativa. Queretur autem utique aliquis quid: et volunt dicere quod per se vnu quodque: sic et in per se homines: et in homine vna et eadem est ratio quod homines: et enim quod boni nihil differunt: autem scientia neque sicut est quod bonum. Sed neque quidem perpetuum esse magis bonum erit: sed neque magis quod diuinitus est eo quod vnius dei. Probabilitas autem videtur pythagorici dicere de ipso posse in bonorum coordinatis vnu: quod utique et specie sequi videtur: sed de his quidem igitur aliquius sit sermo. His autem que dicta sunt dubitatio quidam subapparet: propter quod non de omni bono sermones dicitur: et fieri dicitur autem sicut vna specie quod est seipso perscuta sunt et dilecta: scientia autem hoc vel consideratio aliquiter: vel contrario: probabitur propter hoc dicitur bonum: et hec quidem est leipsa: utraq[ue] autem propter hoc. Si videtur igitur ab utribus que sicut seipso intueamur si dicuntur est vna idea. Sed est seipso autem qualia ponet quis utique vel quecumque et solitariae prosequuntur: utputa scire et videre et voluptates quedam et honores: et enim est: et propter aliud quidem persequimur: tamen sicut se bonorum ponet aliquis: vel utique non aliud propter ideam quare inanis erit idea. Si autem hoc sunt eorum que sunt seipso boni ratione in ipsis ipsis eandem appetere oportebit: quemadmodum in nuda et cruda: easque albedinis: honoris autem et prudenter et voluptatis alierum: distantes sunt rationes ita sicut bona non igitur est bonum commune quid sicut vna idea: sed qualiter utique dicitur. Non enim assimilantur a casu equitociis: sed certe ei quod est ab uno est vel ad vnum omnia contendere: vel magis sicut analogia: sicut enim in corpore visus: in anima intellectus: et aliud utique in alio: sed forte hoc quidem reliquum est nunc. Certificare enim in ipsis alterius utique philosophie erit magis primum: similis autem et de idea. Si enim et vnu quidem predicatur bonum vel separabiliter quidem ipsius seipsum: manifestum quod non utique erit operatum: neque possit sibi homini: nunc autem tale aliquid querit. Forte autem aliquid videbis utique melius esse cognoscere ipsius ad possessam et operata bonorum: velut enim exemplum hic habet de magis scientia et que nobis sunt bona: et si sciamus ad ipsicem ipsa: probabilitatem quidem igitur quandam habet sermo: videtur autem scientiam dissonare: omnes enim quidam bonum appetentes: et quo indigent inquantitate derelinquit cognitionem ipsius quoniam auxiliu tale oculis artifices ignorare et neque inquantitate non est bene rationabile. Inutile autem: et quid inutiliter textor vel faber ad sua arte sciens ipsius bonum: vel qualiter magis medicus vel magis miles erit quod idea ipsa contemplatus est. Videntur quidem enim neque sanitatem ita intendere medicus sed ea que hominis magis autem forte etiam quod buius: sicut vnuque enim medicabitur: et de his quidem igitur intentum dictum sit.

Capitulum octavum.

Rursus autem redeamus ad quescutum bonum quid virtus sit. ut quid est enim aliud in alia operatione et arte: aliud enim in medicinali et militari et reliquis similiter. Quid igit virtus cuius bonum: aut gratia cuius reliqua opera sunt: hic autem in medicinali quidem sanitatis: in militari vero Victoria: in edificativa autem domus: in alio vero aliud: in omni enim operatione et electore finis buius enim gratia reliqua operantur omnes. Quare si quis operator est omnium est finis: sed virtus erit operatus bonum. Si vero plura habent transcendentes virtus sermo ad h ipsum peruenit: sed autem adhuc magis explanare ostendunt: quoniam autem plures videntur fines: horum autem eligimus quoddam: propter alterum: utputa diuinitas fistulas et omnino organa manifestum igitur quoniam non sunt omnes perfecti optimus aut perfectus quis videtur. Quapropter quidem est unum aliquod solu perfectum sed virtus est quod queritur. Si vero plura perfectissimum habet perfectus autem dicimus quod est seipsum est precepsibile eo quod propter alterum et quod non est propter aliud eligibile: his quod est seipsum et propter aliud eligibile: et simpliciter virtus perfectus quod est seipsum eligibile semper et non est propter aliud: tale itaque felicitas maxime videtur: hanc enim eligimus propter seipsum et non est propter aliud bonorum vero et voluptate et intellectu et omnem virtutem eligimus quidem propter seipsum. Nullo enim aduentore eligeremus virtus quod est ipsorum: eligimus autem vero et felicitatem gratia per habentes felices fore felicitatem autem nullus eligit horum gratias: nec omnino propter se nec propter aliud. Videlicet autem ex parte sufficienciae idem accidere: perfectum enim bonum per se sufficiens esse videtur: per se sufficiens autem dicimus non ipsi soli viventi vita solitaria: sed et parentibus et filiis et uxori: et universaliter amicis et ceteris: quod natura civile habet. Hoc autem assumendum terminus quis: extenderit enim ad parentes et propinquos et amicos amicos in infinitum: peccatum sed de hoc quidem rursus percutiendum per se sufficiens autem ponimus quod solitaria et eligibile facit vitam et nullo indigenter: tale autem felicitatem estimamus esse. Amplius autem omnium maxime eligibile non commerata: cōnumerata autem manifestum est eligibile: et cum maximo bonorum: supabundantia autem est quod apposuit est bonorum autem maius eligibilius semper perfectum virtus quid videtur: et per se sufficiens felicitas operatorum existens finis.

Forte felicitate quidem et optimum dicere possuumus quid est: adhuc dico. Forte virtus si est: si sumat opus hominis: quemadmodum autem ubi ciui et statuisticis et omnibus artificiis: omnino quoque est opus aliquod et actus: in opere videtur bonum esse et bene: ita videtur virtus et homini: siquidem est aliquod opus ipsi. Ut igit textoris et coarctarii sunt opera quedam et actus: habens vero nullum est: sed oculos naturaliter est: vel quemadmodum oculi et manus et pedes: et omnino universaliter virtus particularem videtur aliquod opus: ita et hominis: propter hec omnia posset aliquis virtus opus aliquod. Quid igit est virtus sit in qua: vivere quidem enim commune videtur et placuisse: queritur autem propter separandum autem nutritiorem et augmentativam vitam: sequens autem sensitiva quedam virtus erit: videtur vero et habere communis et equo et boni et omni animali: relinquuntur virtus operativa quodam

rationem habentis: hoc autem ut bene persuasibile rationem: sed vero habebet et intelligens. Dupliciter autem et hoc dicta ea que sunt operationem ponendum principalius enim et hoc videtur dici. Si autem est opus hominis anime operationem sicut rationem vel non sine ratione. Ide autem dicimus opus esse genere humani studiosi quemadmodum citbariste: et studiosi citbariste et simpliciter virtus habet in omnibus apposita sicut virtutes abundantia ad opus. Citbariste quidem enim citbaricare: studiosi autem bene. Si autem sic: habens autem ponimus operationem sicut rationem: studiosi autem viri bene et optime: et non quodcumque autem bene sed propriam virtutem perficit. Si autem habet humanum bonum operationem ait est virtute: si autem plures virtutes habent perfectissimam et optimam. Amplius autem in vita perfecta una enim hybrundo ver non facit: nec una dies: ita virtus neque beatum et felicem una dies nec paucum impudens.

CAPITULUM DECIMUM.

Iruscribat quidem igit ita bonum: os. n. forte singulariter dicere potius: deinde posterius rescribere: videbatur autem virtus esse hominis perducere et particularum disponere que sunt habentia et circumscriptione et tpe talium inuentor vel cooperator bonus esse: et ratione et arti facta sunt additamenta: omnis enim est apponere. Deminisse autem et predictorum os et certitudinem non in omnibus similiter exquirere: sed in singulis sicut subiectam materiam: et in tantum in quodcumque proprio doctrine. Etenim techorum et geometra: differenter quidem iquistur rectum habet quidem in quantum utilitas est ad opus: sed autem quid est vel quale quid: speculator enim est verus: sed eundem itaque modum et in aliis est faciendum: ut non que extra opera operibus plura siant. Non exceptiandum autem: neque causa in omnibus similiter: sed sufficiens in quibusdam habet quoniam determinari bene: ut puta circa principia habet quoniam principium et principium proprium autem habet quidem inductione exemplata sunt: sed vero philosophia in studiis etiam in aliis: pertransire autem singula terlandum sicut innata sunt: et studiendum qualiter terminetur bene: magnus et auxiliu ad sequentia. Videlicet enim plus quam dimidiatum totius esse principium: et multa fieri manifesta per ipsum eorumque queruntur. Scrutandum ergo de ipso non solo ex conclusione et ex quibus sermo: sed ex dictis de ipso vero quidem enim oia consonat expositio: falso autem cito dissontur. Dimissus itaque habens tripliciter et his quidem exterius dicitur: his autem circa animam et corpora circa animam principalius dicimus et maxime bona actus autem et operationes animalia circa animam ponimus quare bene virtus dicitur sicut hanc opinionem antiquorum exitemus et professam a philosopho: recte autem et quoniam actus dicuntur et operationes finis. Ita enim est eorumque circa animam sicut bonorum fit et non eorumque exteriorius consonat autem ratione et bene vivere et bene operari felicitate: enim bona vita quedam dicitur est et bona operatione. Videlicet autem et quiesca circa felicitates omnia existere dicitur: his quidem enim virtus: aliis vero prudenter: aliis autem sapientia quedam est videtur: his autem et vel hoc aliquod est voluntate vel non sine voluntate: aliis autem et est que exteriorius est supabundantia et coprebedit. hoc autem est quidam multum et veteres dicunt: habent paucum et gloriari viri: neutros autem rationabile peccare in universalis: sed unum aliquid vel plura dirigere: dicentibus quidem non omnem vel

virtute quandam cōcōrē est ratio hēc: huius enī est sūmā ipsā operatio. Differat autē sorte nō pax in possessione vel in vītu optimū existere: et in habitu vel operatione habitū quidē enī pīngit nūl lum bonū perficere existente: vīputa dormientē: et aliter qualiter oīoso: operationē autē nō possiblē est operabīt enī ex necessitate et bīt operabīt: quēadmodū autē in olympiadibus nō optimū et somissimi coronant̄ sed agonizantes: hoc enī q̄dam vincunt: ita vt eoī q̄ in vita bonoꝝ et optiꝝ operatē recte illustres sunt.

AEt autem et vita ipsoꝝ sūmā seipsum deletabilis: delectari quidē enim animalium est. vīnicūq̄ autē delectabilis ad qd̄ dicit q̄ amī talium: vīputa equū qdē amāti equū spectaculū enī amāti spectaculū: codē autē modo et iusta amānti iustū: et oīo q̄ sūmā virtutē amāti virtutē. Multis quidē delectabilis aduerſant ad inīcē q̄ nō naturalia sunt: amāntibus autē bonū sunt delectabilis que natura delectabilis: tales autē sūmā virtutē operationes: quare et in his delectabilis et sūmā seipſas. Nihil autē indiget voluptate vita eoꝝ: quasi adjuncto aliquo: led habet voluptatē in seipſa. Cū dicit enī nullus est bonus qui nō gaudet bonis operationibus. neq̄ enī iustū vītūq̄ aliquis diceret nō gaudentes iusta et operationē neq̄ liberalē nō gaudentem liberalibus operationibus: similiter autē et de aliis. Si autē sic sūmā seipsum vītūq̄ erunt sūmā virtutē operationes delectabilis: quinimō et pulchre et bone et maxime hoc vīnūqdq̄ si bīt iudicat de his studiosus iudicat autē vt diximus: optimū ergo et pulcherrimū et delectabilissimū felicitas: et nō diuisa sunt hīm delyracaz supraſcriptionē optimū iustissimū desiderabilissimū lantū cēt delectabilissimū vō quo quis optat frui: oīa enī existūt hīm optimis operationibus.

Lapitulū duodecimū.

As autem vel vīna harum optimā diximus cē felicitatē: videt tamē et eoꝝ que exterius sunt bonoꝝ indigēs: quēadmodū diximus. Iposſibile enī vel non facile bona operari ipotētē tribuere existētē: multa quidē enī operata sunt: quēadmodū diximus: p̄ organa p̄ amīcos p̄ diuīciae: et cīvile potētā. Quibusdam autē denudati coinqūnant beatitudinem: utputa nobilitate bona, p̄le pulchritudine. Non omnino enim felix qui specie turpissimus vel ignobilis vel solitarius et sine p̄le. Amplius autē sorte minus sicut pessimi filii sicut p̄l amici vel boni exstētes mortui sunt: quēadmodū igit̄ diximus: videt indigere et tali, p̄spētate. Vī in idem ordinat̄ quidā bonā fortunā felicitatē: quidā vō virtutē.

Ande et querit vīz est discibile vel assueſcible vīl alī qīl exercitabile: vel sūmā quādā diuinā particula: vīl etiā ppter fortunā aduenit. Squides igit̄ et aliud aliqd̄ deoꝝ ē dōnū homīnibus rationabile: et felicitatē dei batū esse: et maxime humanoꝝ q̄sto optimū: sed hī qui de forte alterius erit vītūq̄ p̄scrutatiōis magis p̄ p̄tū. Videt autē et si nō a deo imīssū ē: sūmā ppter virtutē et quandā disciplinā vel exercitationem aduenit diuinissimōꝝ esse: virtutis enī p̄ncipiū et finis optimū videt et diuinū quidē et beatū. Erit

autē vītūq̄ et multū cōcōp̄ possibile enī existere om̄ibus nō orbatīs ad virtutē p̄ quādām disciplinā et studiū. Si autē est ita melius sūmā ppter fortunā beari rationabile ē habere: siquidē que sūmā naturā vt posse optimē habere: sic hara sunt: similitē autē q̄ sūmā artē et omnē causā: maxime sūmā op̄timā. Maximū autē et optimū pcedere fortune valde p̄nicioꝝ vītūq̄ erit. Manifestū autē ē et ex ratione qd̄ querit: dicitū est enī aīe operatio sūmā virtutē qualis qdā: reliquoꝝ autē bonoꝝ hī quidē existere necessariū: hī autē cooperativa et utilia natā sunt organicae. Confessa autē hī vītūq̄ erunt et q̄ a p̄ncipiō: politice autē sūmā possumus: hī autē plurimū studiū facit hūiū: qualea quosdāz et bonos ciues facēt et opatores bonoꝝ. Decetē igit̄ neq̄ bouē neq̄ equū neq̄ altō alantū: aliquid felix ē diximus: nullū. n. ipsoꝝ possiblē ē cōmunicare tali operationē: ppter hāc autē causā neq̄ puer felix est: nōdum enī operator talū: ppter etatē. Dicti autē ppter speciē beatificatur: indigēt enī quēadmodū diximus et virtute perfecta et pīta perfecta.

Lapitulū quartūdecimū.

AUte autē trasmutationē sūmā: et oīmode fortunē sūmā ritā: et pīngit maxime abundante magne calamitatibus incidere in senectutē quēadmodū i heroicis de pāmo narrat: talibus autē vītu fortunis: et sūfīcientē miserabilitē nullus vītūq̄ felicitatē. Utz igit̄ nullū aliū hī omnē beatificadū vītūq̄ vītū: sed sūmā solutionē autē debitū ē sūmā respicere. Si autē vītūq̄ et pōnedū ita: ergo et ē felix: tīc q̄ vītū morietur: vel hī oīo īcōueniēs. Alteroꝝ et dicentibus nobis operationē quādā felicitatē. Si autē nō dīcīmus mortuū felicē: neq̄ solon hī vult: sed qm̄ vītūq̄ quis firmiter beatificabit hominē: vt īā ex mala existētē et infortunia hī quidē et hī q̄stionē vītū enī esse mortuo et malū aliqd̄ et bonū siquidē et vītū nō sentiēt̄ autē: puta bonoꝝ et inhortationes et filioꝝ et oīo p̄ nepotū: p̄spētates et infortunia. Questionē autē et hī tribuit. Etēnī qui bīt vītū ad senectutē et mortuū est sūmā rationē: cōtingit multae trasmutationes fieri cī ea filios: et hos quidē ipsoꝝ bonos esse: et potiri vita q̄ ē sūmā dignitatē: hos autē ecōuerio. Manifestū autē qm̄ dissensionibus ad patres oīpharī habere ipsoꝝ p̄figit. īcōueniēs autē fiet vītūq̄ si simul trasmutet et mortuū: et fiet aliqd̄ quidē felix: rūtūs autē miser: īcōueniēs autē et nihil neq̄ in quodā tpe supuenire que sunt filioꝝ patribus. Sūmā revertēt̄ ad pīus quēltū: fortūtā enī vītūq̄ inspīcet: et qd̄ nūc q̄slī ē ex illo. si enī vītūq̄ sūmā videre oīz: et tūc beatificare vītūq̄ nō vītū exītū: sūmā pīus erit: q̄liter nō īcōueniēs siq̄i ē felix: nō vere dīcīt̄ de eo existere ppter nō velle vītūtē felicitare: ppter rālmutatiōes et ppter pīmanē qd̄ felicitatē existimare: et nequaq̄ facile trasmutabile: fortunas autē mīstōtēs ī circulari circa eōlē. Manifestū. n. q̄ si seqmūr fortunas eūdē felicē et rūtūs miser: dicēt̄ multōtēs ī ea maleonta quādā felicē nūciātēs et debilitē fortūtū: vel fortunas quidē seq̄ nequaq̄ rectū: nō. n. ī his bīt vel male: sūmā idiget his hūana vita: quēadmodū diximus. diuīne autē sūt q̄ sūmā virtutē operationes felicitatē ūtē autē ūtē. Testat̄ autē sūmoni et qd̄ nūc q̄slī ē. Circa nihil. n. sic existit hūana-

rit opū ostātia: vt circa opatoeas q̄ sūt h̄z vītē: p̄ manētores. n. t̄ disciplinū h̄ vidēt eē: caritādē aut̄ honorabilissime p̄ manētores pp̄ marie st̄edere: t̄ marie st̄itue p̄lue i ipsi beatos: b̄. n. v̄ c̄ v̄tū s̄iat circa ip̄as obliuio. Existet aut̄ v̄tīq̄ q̄ s̄itū felici t̄ erit p̄ vīta talis. sp̄. n. vel marie oīuz opa bit t̄ speculabili q̄ h̄ vītē t̄ fortunas seret optie t̄ v̄biq̄ oīo prudēter: q̄ vt vere bonus t̄ tetrago nus sine vītuperio. Multis aut̄ factis f̄m fortunam t̄ differētibus magnitudine t̄ puitate parua qdē p̄spēritati: sūt̄ aut̄ t̄ oppositioz: manifestū q̄ nō faciūt̄ inclinationē vite: magna aut̄ t̄ multa facta qdē bñ beatoe vita faciūt̄: etenim b̄ cōdeco' rare nata sūt̄ t̄ vīsus eorū bonus t̄ studiosus sūt̄. Econuero aut̄ accidentia tribulat̄ t̄ p̄urbat̄ be atūt̄st̄ficias. n. iferūt̄ t̄ impediūt̄ multis opatio nib̄: verūtamē t̄ in his refulger bonū: qd̄ v̄tīq̄ ferre q̄ felicit̄ multa t̄ magna ifortunia: nō p̄p̄ dolozia ifelib̄. litat̄: s̄ virilis exīs t̄ magnanīm. Si aut̄ sūt̄ opatoeas dñe vite: quemadmodū dīximus: nullus v̄tīq̄ beatoz s̄iet̄ miser: neq̄ enim aliqui operabis oīiblīa t̄ mala. vt̄ enī vere bonū t̄ sapiēt̄ oīes existūm̄ ifortunas decēter ferre: t̄ et̄ eīnūbus semp̄ optī opari: quēadmodū ex datis t̄ duce bonū p̄sēte exercitu vīt̄ maxie belli cose: t̄ corioz sc̄iōre ex datis coriō optimū cal ciāmetū face. Eode aut̄ mō t̄ alios artifices oīea. Si aut̄ ita miser qdē nequaq̄ s̄iet̄ v̄tīq̄ felix: neq̄ v̄tīq̄ beat̄ p̄miadis fortunis icid̄: neq̄ v̄tīq̄ t̄ facile trāsmutabil̄. neq̄. n. ex̄ felicitate mouebit facile neq̄ a p̄tingētibus ifortunis: s̄ a magnis t̄ multis t̄ ex talibus nō v̄tīq̄ s̄iet̄ rūrūs felix in paruo tpe: s̄ q̄dā i mltō qdā t̄ p̄fecto magnoz t̄ bonoz i ipo fac̄ abūdās. Quid iḡ, p̄bber di cere felice h̄z virtute p̄fectā opari t̄ exterioribus bonis sufficiēt̄ ditatū nō p̄tingēt̄ tpe: s̄ p̄fecta vīt̄ v̄l apponēt̄ t̄ rītūz sic t̄ finitūz h̄z rōnes q̄ futurū imanifestū nobis: felicitate aut̄ fine t̄ p̄fectū ponim̄ oīo oīomode. Si aut̄ ita beatos dicemus viuenī qbus existūt̄ t̄ existēt̄ q̄ dicta sūt̄ beatos aut̄ vt̄ hoīes: t̄ qdē iḡ de his intatū dīcūt̄.

LRonepotiū aut̄ fortunas t̄ amicoz oīum̄ nequaq̄ quidē ferre valde ināmācible vīt̄ t̄ opinioib̄. dītū. Multis aut̄ t̄ oīmo das bñt̄ dīrias accītib̄: t̄ his qdē magis redū dātib̄: b̄. s̄. aut̄ minus h̄z v̄tīq̄dōq̄ qdē diuidē lōgū t̄ s̄itū vīt̄. v̄l aut̄ dictū t̄ typō: forslīt̄ v̄tīq̄ sufficiēt̄ habebit: si v̄tīq̄ quēadmodū t̄ circa ip̄sī fortunaz: he qdē habet̄ pōdū t̄ auxiliū ad vītā: he aut̄ leuiores vident̄: ita t̄ q̄ circa amicos s̄il̄ oīes. Differt aut̄ passionū vñāquāq̄ circa vīt̄ uētes vel mortuos: p̄tiḡ ml̄ oī magis h̄z iniusta t̄ mala p̄p̄tēt̄ i tragediis v̄l fieri sylogiçādē v̄tīq̄ t̄ ita dīras. Magis fortassis qdē iquirēdūm̄ circa eos q̄ defecerūt̄ si aliq̄ bono cōcīant̄ v̄l op̄ p̄poli. vīt̄. n. ex̄ his t̄ si redūndat ad ip̄sōs qdēcūnq̄ s̄ue bonū s̄ue dīriū: fragil̄ qdē t̄ pax v̄l sim̄ plūcīt̄ v̄l p̄sīs eēsīt̄ aut̄ nō tātū nō tāle v̄l faciāt̄ felices eos q̄ nō sūt̄: neq̄ his q̄ sūt̄ auferat̄ beatitudinē. P̄ferre qdē iḡ aliq̄ vident̄ his q̄ defecerūt̄ bone opatoeas amicoz: s̄il̄ aut̄ t̄ ifortunia talia t̄ tā magna: vt̄ neq̄ felices nō felices: neq̄ nō felices faciāt̄: neq̄ aliud talū aliq̄.

LCapitulu qntūdecimū.

Eterninal̄ aut̄ his scrutemur de felicita

te vīrum laudabilū est vel magis honorabi l. Manifestū. n. qm̄ potētāz nō ē. Vide aut̄ oīe laudabile i qle qd̄ ee t̄ ad aliq̄ q̄līt̄ habere la dari: iūlū. n. t̄ virilē: v̄l bonū t̄ vītē laudām̄ pp̄ opa t̄ actus t̄ fortē t̄ cursorē: t̄ alioz vñūq̄dōq̄ i qle qd̄dā natū ee: t̄ habere aliq̄līt̄ ad bonū aliq̄ t̄ studiosū. Manifestū ē b̄ t̄ ex his q̄ circa deos sūt̄ laudib̄. derisibiles. n. vident̄ ad nos relati. b̄ aut̄ p̄tiḡ q̄ sūt̄ landes p̄ relationē vt̄ dīxi mus. Si aut̄ ē laus talū: manifestū qm̄ optimo rū nō ē laus: s̄ matīus aliq̄d t̄ melius queadmo dū vīt̄. deos aut̄ beatificam̄ t̄ felicitamus t̄ vīro rū dīuinissimos beatificam̄: s̄il̄ aut̄ t̄ bonoz. n̄. lūs. n. felicitē laudat: quēadmodū iūlū h̄z v̄l diuinūs aliq̄d melī beatificat. Vide aut̄ t̄ eudoxus bñ attribuist̄ d̄ p̄mūijs voluptati. in n̄ laudari. n. bonoz exīt̄ nūciare existūmat: qm̄ melī ē laudabil̄: tale aut̄ ee deuīz t̄ p̄ se bonū: ad b̄ enī t̄ ad alia referri. laus qdē. n. vītūs: opatoes enīz bonoz ab hac laudes aut̄ opez s̄il̄: t̄ corporaliū t̄ s̄itūz: s̄ h̄z qdē forte magis p̄p̄iū certificare h̄z q̄ circa laudes iūdauerūt̄: nobis aut̄ māfestū et̄ his q̄ dicta sūt̄: qm̄ ē felicitas honorabilū t̄ p̄fecto z. Vide aut̄ ita habere t̄ pp̄ esse p̄ncipū: huius. n. ḡra reliqua oīa oīes opant̄ p̄ncipū aut̄ t̄ causā bonoz: honorabile qdē t̄ diuinū ponim̄.

Capitulu decimūseptimū. **I**aut̄ ē felicitas opatio qdā aie h̄z virtute p̄fectā: de vītē ifrūtādūz: forte enī v̄tīq̄ melī t̄ de felicitate cōtēplābit̄. **V**it̄ aut̄ f̄m vītē civīl̄ circa hāc maxie iūdare: vult. n. cīel̄ bonos facē t̄ legū obauditores. exemplū aut̄ horū habem̄ c̄rētūlū t̄ lacedemonioz legislatores t̄ siq̄ alioz facti s̄. **S**i v̄l politice ē p̄scrutatio b̄ manifestū qm̄ s̄iet̄ v̄tīq̄ qd̄ h̄z eā q̄ a p̄ncipio ele ctionē. **D**e vītē aut̄ p̄scrutādū būana videlicet etenīz bonū būanū q̄ebannū t̄ felicitatē būanā: vītē aut̄ dicimus būanā nō eā q̄ corporis h̄z eā q̄ aie h̄z t̄ felicitatē aie opationē dicim̄. Si aut̄ b̄ ita habēt̄: manifestū qm̄ oīz politici sc̄re aliq̄līt̄ q̄ circa aiata: quēadmodū t̄ eū q̄ oculos curat: t̄ oē co:p̄: t̄ q̄zio magis honorabilior t̄ melior politica medicinali: s̄ t̄ medicoz excellēt̄ mlt̄ negocianī circa corporis cognitionē: cōtēplādū v̄tīq̄ t̄ ciuiti de aīa. Cōtēplādū aut̄ t̄ horū ḡra t̄ inq̄st̄ sufficiēt̄ h̄z ad q̄sita: i plus. n. certifica re operolius forte ē p̄positis.

Capitulu decimūoctauī. **I**cūnt̄ aut̄ de bac t̄ in exterioribus simōnibus sufficiēt̄ qdā t̄ vīdū ip̄sī: puta b̄ qdē irrationale ip̄sīs ee: b̄ v̄l rōe: habēt̄: b̄ aut̄ vīt̄ determinata sūt̄: quēadmodū corporis parti cule t̄ oē desiribile vel rōe duo sūt̄ idūtibilia ap ta nata: quēadmodū i p̄fīeria curuū t̄ p̄cauū nībil differt ad p̄ns: irratōabilis aut̄ b̄ qdē assimu lat̄ cōi t̄ plātātīo. **D**ico aut̄ cāz b̄ eius qd̄ ē nu trīt̄ t̄ augerit̄: tālē. n. vītē aie i oīb̄ q̄ nutrīt̄ po net aliq̄ v̄tīq̄ h̄z: t̄ i embrionibul̄ eandē v̄tīq̄ h̄z t̄ i ip̄fīctio: rōabilis qdē. n. q̄z alia aliquā b̄ qdē iḡ cōis qdā vīt̄ t̄ n̄ būana apparet. v̄l enī s̄onis opari marie p̄tīcula b̄ t̄ vīt̄: bonus aut̄ t̄ malus nequaq̄ manifestū h̄z s̄onū: vñ dicūt̄ nībil differre h̄z dimidiū vīte felices a mīseris: cōtiḡ aut̄ b̄ decēter. **Q**uius. n. ē s̄onū aie h̄z q̄ dī studiosa t̄ praua: verūtamē siquo paulati p̄tāle

unt qdā motū: t̄ ita meliora sūt fātālīata stu-
diōsor̄: q̄ ḡn̄ q̄n̄ v̄l̄ib̄et̄: s̄z de his qdē sufficiēt̄ &
nutritū iūḡ reliquēd̄: q̄n̄ h̄uane v̄t̄ exp̄sina
tū ē: v̄t̄ v̄t̄q̄z & alia qdā nā ase irratōalis ē p̄t̄ci
p̄s̄ qdē aliql̄t̄ r̄oē. In cotinēt̄. n. t̄ p̄t̄c̄t̄ r̄oēz
habēt̄ laudam̄. Recēt̄. n. t̄ ad op̄ta depc̄at̄ r̄o
v̄t̄ aut̄ i t̄p̄l̄ alid̄ qd̄ p̄ter r̄oēz ināt̄: qd̄ aduerr̄at̄
t̄ obuiat̄ r̄oē. firm̄. n. q̄eadmodū disfolute cor
pois p̄cule in dextrū p̄l̄igēt̄ mouē i sinistr̄az
p̄aue ferant̄ & i aia sic ad ſ̄ria. n. mōl̄ icōmēt̄u
s̄z i corpor̄ib̄ qdē ridēm̄us q̄ puerse motuz ē: in
aia v̄o nō vidēm̄: fortassis aut̄ uibl̄ min̄ & i aia
erit̄sumād̄ eē aliq̄ p̄t̄ r̄oēz ſ̄riās huic & obuiāſ
q̄lit̄ aut̄ altez nibl̄ differt̄. R̄one aut̄ t̄ b̄ v̄t̄ p̄t̄c̄
pare quēadmodū dixim̄: obedit̄ iḡt̄ r̄oē qd̄ cōti
nēt̄is. ampl̄i: aut̄ foſt̄la ſubiect̄i qd̄ ſobr̄z t̄ ſor̄z
oia. n. ſonat̄ r̄oē. Ut v̄t̄q̄z & irn̄obile dupl̄: plā
tatiū qdē. n. nequaq̄z cōt̄at̄ r̄oē: cōcupisibile
v̄o & v̄t̄ appetibile p̄t̄cipat̄ aliql̄t̄ fz qd̄ exaudi
bile ē et̄ t̄ obaudibile: ita v̄t̄q̄z & p̄t̄ & tamicor̄ū
dicim̄ habēt̄ r̄oēz & n̄ quēadmodū mathētācoz
Qm̄ aut̄ ſuadēt̄ aliql̄t̄ a r̄one irn̄obile nūciat̄ &
ſuafio t̄ ois ſtrepat̄ & depc̄at̄. Si aut̄ or̄ t̄ b̄
dic̄ r̄oēz h̄e dupl̄ erit̄: & r̄oēz habēt̄ h̄ qd̄ p̄n
cipal̄t̄ & i ſeuipo: h̄ aut̄ quēadmodū a p̄c audibi
le aliqd̄.

Capitulū decimūnonū.

Eternitatem autem viuo fuisse dicitur hoc. Dicimus
enim hanc habere quodlibet electualibus habere autem mo-
rales Sapientiam quodlibet et intellectum et prudentialia
stelectualia liberalitate autem et sobrietate morales
dicentes. Non de morib[us] sed dicimus: quoniam sapientia et intel-
ligentia: si quam mitis et sobria: laudamus autem et sapi-
entiam et habitum: habitum autem laudabilem viuente di-
cimus.

Incipit liber secundus. L. a. f.

Upliū aut̄ v̄tute ex̄s̄t̄: hac qdē
iſt̄ellectuali: hac aut̄ moralit̄: ea q
dē iſt̄ellectualis plurimū ex do-
ctrina h̄z t̄ gn̄ationē t̄ augmē-
tū: iō exp̄mēto ſdiget t̄ ip̄e: moralis v̄o ex mor-
fit: vñ t̄ nomē h̄uit pax declinans a more. Erq t̄
māleficiū qm̄ neq̄ vna moralit̄ v̄tutū nā nobis i-
ſit. Nullū nā ex̄citū alr̄ affuerit: puta lapis nā
deos̄lū lac̄ nō r̄t̄eḡ assuefet ſurſu ſerti: neq̄ ſi
decies milles assuefat q̄s cū ſurſu iaciens: neq̄
ignis deos̄lū: neq̄ aliquā dō cox q̄ alr̄ inata ſunt
alr̄ vñiq̄ assuefet: neq̄ ignis nā: neq̄ p̄ter nāz iſt̄
v̄tutes: ſi inatis qdē nobis ſuſcip̄ eas: pſect̄ aut̄
p̄ affuetudinē. Adhuc q̄cūq̄ qdē v̄a nobis adue-
nerit: poſtūas hor̄ p̄ue ferim̄: poſteri aut̄ ope-
ratiōes hor̄ reddim̄ qdē iſ ſib⁹ māleficiū. nō enīz
ex mālitiōs v̄dē aut̄ ex mālitiōs audire ſelū ſe-
cepim̄: ſi ecōuerſo habētes v̄li ſumus: nō r̄t̄eḡ
huius: v̄tutes aut̄ accipim̄ op̄ates p̄ue: quēad
modū t̄ iſ ſit̄ artib⁹ q̄. n. 03 diſcret̄ ſac̄eh ſacie-
tes ſeim̄: puta edificat̄ ſedificatores ſuſter t̄ tubani

cates ciuitatis: sic autem et iusta quod opates iusti efficiuntur: tēpata autē tēperati: foria vero fortes. Testat autem et quod sit in ciuitatibus. legislatores. n. ciues alii suaciētes faciūt bonos: et voluntas quodē cuiuslibet ciuius legislatoris habet. quicquid vero habet non faciūt: pēcat et differt horum ciuitatibus a ciuitate: ut bona et mala. Adhuc ex eisdē et per eadē: tē sit oīs pī et cor rūpūt: sicut autem et arōt: ex ciuitate nō et bōt et mali sunt ciuitatis p̄pōrālē autē et edificatōē et reliq̄ oīes ex hīn quodē edificare boī erūt edificatores: ex male autē mali. si. nō sic heret nūbilū viuīq; op̄ēt docēte: sī oīes fieret et bōt et mali: sic viuīq; tē viuītib⁹b⁹. opates. n. q̄ i cōmunicatiōibus sunt ad hoīes efficiuntur: hi quodē iūstī: hi autē iūstī. opantes autē q̄ i pīcūlīs et affueti timere vel p̄fidere: hi quodē fortes: hi autē timidi. Sili autem et q̄ circa acupiscētias habet et trāsibi qdēz. n. tēpata et mīlē sūt: hi autē tēperati et trācūdī: hi quodē ex sic tē ius puerūrī: hi autē ex sic et oīo et vno viuīq; sermōne ex sūlb⁹ opatiōibus habet sūt: p̄pter quod oī opatiōes q̄ les reddē. sīm bāz. n. diffīcētias sequuntur habitū. nī pax igit differt sic vel sic ex iūvē p̄fēstū assūctū erūt multū magis aut omne.

Capitulū secūdū.

Gloria igitur p[ro]p[ter]a negotiis non contineat plena[re]m[er]itatem nisi que ad modum alia: non enim ut sciari quod scribatur amur: sed ut boni efficiamur: quod nullum est p[ro]p[ter]a eius: necessarii sunt scrutari ea quod circuatis est: quod op[er]atum est ea. hec non sicut dicitur et hoc in fieri habet: quod ad modum dicitur: sicut recta quod recte operari co[n]tinet et supponitur. Sic etiam autem potest de huiusmodi quod est recte: et quod se bene dicitur. Illud autem p[ro]cessus sit: quoniam omnis quod de p[ro]p[ter]a est simile: typus et non est certitudine de dico: neque ad modum et principio dicitur: quoniam similes sunt expectati: qui autem in operationibus: et qui perferuntur sunt bene: quod ad modum necesse est simile: non est certitudine necesse. Non sicut arte: nec est in narratione: sed in operatione: et quod est ad ipsa scientiam: neque ad modum et in medicinali bene et in gubernativa. Quis enim ex te tali simone profiteatur: auxiliari: si habet speculandum: quoniam et talia inata sunt ab idigentia: neque ab undantia corrumpti. sed non de iniustitia signis: sed de iniustis virtutibus: quod ad modum et in solitudine et sanitate: videtur. Neque ab undantia: neque in gymnasia et deficieantur: neque rupiunt fortitudinem: sicut autem et potius et cibis: et minore effectu corrumpti sanitatem. Quae autem surata sunt faciunt et augent et salvant: ita igitur et in sanitate et fortitudine bene: et aliis virtutibus. quoniam oia et fugit et sustinet tumidem efficiens: et quoniam nubilus oio ad oia vadit audiat: sicut et quod est voluntaria: et necesse est una recedit iteratus est: quod autem igitur quod ad modum agrestes et insensibilis est: corrumperat et fortitudinem a supabundantia: et defecit medicitate autem salvant. Sed non solum gratitudo: et meritorum et corruptio[rum] ex eisdem et ab eisdem: et operationibus in eisdem erunt: etenim in aliis manifesta sunt bene: puta in fortitudine: sicut enim multa ciborum et mifos labores sustinent et maxime per bene fortia autem et in virtutibus excedent. non a voluntaria: non leperat et effecti maxime possimus receperimus.

Capitulū tertīū.

Imilit autem et fortitudine, assueti non contene-
re tribilia et sustinere ipsa efficiuntur fortis: et

effecti maxime poterimus sustinere terribilia. Si
gnū autem opes facit huius supuenientem voluptatem vel
tristitia opib⁹. Qui quidem non recedit a corporalibus
voluptatibus: et hoc gaudet temperatus: qui autem tristia
superatur: et qui sustinet penitentiam et gaudet vel non tristia
forte: qui autem tristia timidus: circa voluptates. non et tri-
stias et moralia virtus. Propter voluptatem quidem
enim mala operatur: propter tristia. non et a bonis recedi-
mus: propter quodammodo duci quietem ex iuuensibus: ut
plato ait: quae et gaudet et tristia in quodammodo recta enim
disciplina habet. Adhuc autem si virtutes sunt circa actus
et passiones: qui autem passionis et qui actus sequitur ole-
cratio et tristitia: et propter hoc virtus est virtus circa dele-
ctationes et tristias. Demonstratur autem et pene factum per
hunc medicinam. non quidam sicut medicina autem per partem innate-
mam fieri. Adhuc autem sicut prius dictum est oportet habi-
tus et quodammodo inueniuntur et fieri deterior et melior: ad hoc et
circa hoc verum habet propter voluptates et tristias: prau-
habet et psequendio habet et fugiendo: vel quas non oportet: vel
quas non oportet: vel ut non oportet: vel quodammodo aliis a rore de-
terminantur: id est determinantur virtutes impossibilitates
quidam et quodammodo. Non bene autem quoniam simpliciter ducuntur: sed ut non
oportet et quodammodo aliis apponuntur: supponit
et virtus esse talis circa voluptates et tristias opus
modum opacitatis: malitia autem proxior. Hoc autem virtus
nobis ex his manifestum: adhuc de eiusdem: tribus. non
exstitit quod circa electiores et tribus quod in fugis perferre de-
lectabilis: et tribus quod malo nociuo et tristia. Circa
hoc quidem oportet directius: et malus autem peccatum ma-
xime autem circa delectationes: consitenti etiam in alio: et oportet
quod sine electione afferuntur et tenentur bonum et perferre de-
lectabilem virum. Adhuc autem ex puro oportet nobis posse
tum: propter quodammodo difficultate hanc passionem coepo-
ranam vita regulam autem et operationes: hic quidem magis
habet autem minus delectationem et tristiam: propter hoc igit
necessarium est circa hoc esse oportet negotium: non. non paucum
in operationibus et male gaudere et tristari: adhuc autem dis-
tinguitur voluptatis pugnare et ire: quemadmodum
autem heraclitus. Circa difficultatem autem et operationes: hic quidem magis
est etenim bene et melius in hoc. Quare et propter hoc circa
delectationes et tristias: oportet negotium et virtutem et po-
liticam: quidem non bene bonus erit: qui autem ma-
le malus. Quoniam quidem igitur est virtus circa delectationes et
tristias: et quoniam ex hoc sit ab his augeretur et corrumperetur
non sicut facit quoniam ex hoc sit circa hoc et operatur dictum sit

Capitulum quartum.

Queret autem virtus aliquis qualiter dicuntur: quoniam
quodammodo iusta operantes iustos fieri: temperata autem
temperatos: si non operari iusta et temperata: sunt iusta
et temperata: quemadmodum si grammatica et musica: gra-
matici et musici. Vnde neque in artibus ita habet: et tamen non.
grammaticum quidem facit et a casu: et alio supposito: tunc
igit grammaticum si grammaticum quidem faciat et grama-
tice: autem est hoc eam et ipso grammatica. Adhuc autem
neque sicut est in artibus in virtutibus: quod non ab artibus sicut
bene habet in eius: sufficit igitur hoc quod habet virtutem fieri: que
autem est virtutes sunt: neque sicut est quod habet bene iuste vel tem-
perate operata sunt: et si operatur quod habet operes
potius quidem si sciens deinde si eligens: et eligens propter hoc
est tertius autem firmus et immobilis habeat et operetur: hoc
autem ad alias quidem artes bene non numeratur: pater ipsius
sunt scire: ad virtutes autem scire quidem patet aut nihil potest
alia autem est non paucum: oportet posse et ex multis operis
iusta et temperata adveniunt. Res quidem igitur iuste et
temperata dicuntur qui sunt tales quodammodo virtus iusta et tem-
perate operibus. Iustus autem et temperatus non est quod habet operas

et qui sunt iusta et temperata operas. Bene igitur
dicitur quoniam ex iusta operari nullus est: et ex temperata temperatus
ex non operari autem hoc nullus virtus curabit fieri bene.
Sed mitis hoc quidem non operatur: ad rudes autem fugientes exi-
stunt per hanc: et sic forte studiosi: et sicut aliqd facie-
tes laborantibus quod medicos audierunt quidem studiose
faciunt autem nihil quodcepta sunt: quemadmodum igitur
nec illi bene habebunt corpora: ita curarunt nec isti aliam
ita philosophantes. Capitulum quintum.

Hoc autem quidem est viri scrutandum. Quod igitur que-
ritur in alia virtutibus sunt: passiones potentiae et ha-
bitus hominis aliqd virtus erit viri. Dico autem passio-
nes quidem desideria timore et audacia iuiciam
gaudium amicitiam odium desiderium felicitatis et misericordia:
et per quod sequitur delectatio vel tristitia. Poter-
tes autem habent quodammodo passiones hominis dicuntur: quodammodo
potestas tristari vel misereri. Habet autem hoc quodammodo
ad passiones habent bene vel male: puta ad irasci-
mentum remissum male habent: si autem
medie bene sunt autem et ad alia. Passiones quidem igitur non
sunt neque virtutes neque malicie: quoniam neque dicuntur hoc
passiones studiosi vel praui: sed virtutes autem vel ma-
licies dicuntur: et quoniam est passiones quidem neque lauda-
tur: neque virtupamur. Non non laudatur quoniam tamen vel
neque quoniam irascimur. Neque virtupatur quoniam simpliciter facit: sed
quodammodo virtus autem vel malicias laudamus vel
virtupamur. Adhuc irascimur quidem et timemus non
sponte virtutes autem electiones quidam vel non sine elec-
tione. Adhuc autem et sim passiones quidem moueri
dicuntur: sim virtutes autem vel malicias non moueri
sed disponit quodammodo. Propter hoc autem neque potest esse
neque non bene dicuntur: propter posse pati simpliciter: neque
malicie: neque laudamus: neque virtupamur: et adhuc
potestes sumus non bene autem vel malis: non efficiemur
nam diximus autem de hoc prius. Si igitur neque passiones
sunt virtutes: neque potest esse: relinquuntur habentes eas esse.
Quid quidem igitur est virtus dictum est. Operari autem
non solum sic dicere quoniam habent: sed et quodammodo. Dicere
autem igitur quoniam virtus omnis cuiusque virtus: fuerit virtus et
id bene habentes possunt et opus eius bene reddit: puta
oculi virtus oculum studiosi facit et opus eius.
Oculi. non virtute bene videmus: sicut et equi virtus
equi studiosi facit et bonum ad currendum et serendum
ascendorem et expectandum bellatores. Si virtus
habet in omnibus ita habet et bonis virtus erit: utique
habent ex quo habent bonus hoc sit et a quo bonum
opus eius reddit: qualiter autem hoc erit iam diximus.
Adhuc autem et hoc manifestum: si speculatori fueri-
mus qualiter quidem non est ipsius. In oibus itaque continuo
et diuisibili est accipere hoc quidem plus: hoc autem
minus: hoc vero equaliter: et hoc vel est ipsa ratio vel ad nos
equaliter autem mediis quidem supabundante et defec-
tus. Dico utique rei quidem mediis quod equaliter di-
stat ab utique extremis: quod est vnu et idem omnibus
ad nos autem quod neque abundat neque deficit: hoc autem
neque vnu neque idem oibus: puta si decem milia: duo
autem pauca: sex media accipiunt simili ratione: equaliter
enim excedunt et excedunt: hoc autem medium est hoc arith-
metica proportionem: quo autem ad nos non ita sume-
dum. Nam enim aliqui si decem minas excedere multum
duas autem paucum: magister minas sex percipiet: et non
forte et hoc multum sument vel paucum. Omnes
autem quidem paucum: dominatores autem gymna-
siorum multum. Similiter et in cursu et in palestra
ita utique omnis scientia superabundantia et defectum su-
git: medium autem querit et hoc desiderat: medium

aūt nō rei: sed q̄ ad nos. Si vtiq; oī scia sic op̄ bñ p̄ficit ad mediū respiciēs: t̄ i h̄ ducens opera vñ p̄suerūt dicere bñ habētibus opib;: qm̄ neq; auferre ēneq; apponere: vt supabūdātia q̄dē t̄ defectus corūpētē bñ: medictate aūt saluante: boni aūt artifices vt dixim⁹ ad h̄ respicientes opant. Virtus aūt oī arte certior t̄ melior ēquē admodum t̄ nā: mediū vtiq; erit cōicatr. Dico aūt moxalē: enī ē circa opatiōes t̄ passiōes. In his aūt supabūdātia ē: t̄ defectus t̄ mediū: puta t̄ viuere t̄ audire t̄ p̄cupiscere t̄ aduertiri t̄ trasci t̄ misereri: t̄ vī delectari t̄ tristari: t̄ magi t̄ minus t̄ viraq; nō bñ. Enī aūt op̄z t̄ in quib; t̄ ad quos t̄ cuius gr̄a: t̄ vī oī: t̄ mediū t̄ optimū qđ ē i virtute. Sūlter aūt t̄ circa opatiōes ē supabūdātia t̄ defectus t̄ mediū: virtus aūt circa passiōnes t̄ opatiōnes ē. In quib; qđ supabūdātia vītiosa ē t̄ defectus vītuperat: mediū aūt laudat t̄ dirigit: h̄ autē ambo virtutis: medietas q̄dā ergo est virtus cōicarit exīs mediū. Adhuc peccare quidē multis modis dicit: malū enī insinuūt vī p̄thagorici existimauerūt: bonū aūt finitū: dirigere aūt vno mō: idq; h̄ quidē facile: h̄ autē difficile. Facile qđ nō p̄sigere signū: difficile aūt contingere: t̄ pp̄ter h̄ malicie qđ supabūdātia t̄ defectus: virtus aūt medietas: boni qđ enī simpliciter: multipharie aūt mal. Est ergo vītū habitus electiūs i medietate exīs quo ad nos determinata rōe: t̄ vī vītī sapīcē determinabit. Medietas aūt duāz maliciārū huiusmōi qđez sm̄ abūdātia: huiusmōi aūt fz defectus: t̄ adhuc huic has quidē deficerē: has aūt supabundare ab eo qđ oī t̄ in passionib; t̄ i opatiōib;: vītū aūt mediū t̄ iuenire t̄ eligere: pp̄ter qđ sm̄ subſtātia qđ t̄ rōnem quidē ē ē dīcētē medietas ē virtus: fz optimū aūt t̄ bñ extremitas.

Capitulū septimū.

DOn autem suscipit omnis opatio: neq; omnis anime passio medietate: qđā enī cōscitū notata suolata sūt cū mali- cia: puta gaudiū de malo t̄ iucreūtū t̄ iuicia t̄ i opatiōib; adulteriū furū homicidiū: hec enī oīa: t̄ q̄ talia dicunt fz lepsa mala ec: fz nō supabūdātia ipsorū neq; defectus. Nō ē igītū vītū circa h̄ dirigere: fz semp̄ peccare: neq; ē bñ vel nō bñ circa talia i eo q̄ vī oī t̄ qñ t̄ quo: puta adulterari: fz simpli facere qđcunq; h̄ vī pec- catū ē. Sūle igīt attribuēt: t̄ circa iuista facēt̄ t̄ mere t̄ incōstātē ē: eīs medietatē t̄ supabūdātia t̄ defectus. Erit enī si supabundantie t̄ defectus medietas: t̄ supabundantie supabūdātia t̄ defectus medietas: quā admodū aūt rēperātē t̄ forūtū dīnū nō ē supabūdātia t̄ defectus: pp̄ter med. ū ē aliqliter extremū: ita neq; illoū medietas: neq; supabūdātia t̄ defectus: fz vī vītī opatiō est vītīs ē: vī ergo neq; supabūdātia neq; defectus medietas ē: neq; medietas supabūdātia t̄ defectus.

Capitulū septimū.

Portet autē nō solū vītū dīcēt: fz t̄ his q̄ sūt sm̄ singula aptare. In his n. q̄ circa opatiōes emonib;: vītū quidā t̄ inā- niōres sūt: particulares aūt vītores. Circa singu- laria. n. operationes: optimū aūt i his t̄ corda- re: sumēdū igīt h̄ ex descriptione. Circa timores qđē igīt t̄ audacias t̄ fortitudo medietas: super- abūdātūs aūt q̄ i timiditate: qđē innominatus

multa aūt sūt inominata. Qui aūt s̄ audire sup- abūdar audax: qui aūt i timore qđē supabūdar iuētē audere aūt deficit timidus. Circa Delectatiōē aūt t̄ tristicias nō oēs min⁹ aūt i iusticias: medie- tas qđē rēperātē: supabūdātia aūt rēperātē: de- ficiētēs aūt circa delectationes nō multū sūt: p̄ qđ t̄ iusti nomē nō sūt sozūtū: sūt aūt i sensibiles. Circa dālōne aūt pecunia: t̄ acceptiōes me- dietas qđē liberalitas: supabūdātia aūt t̄ defec- tū: pdigilatā t̄ illiberalitas: p̄rie aūt t̄ be supabū- dātia t̄ deficitū: pdigus qđē enī i tributione supa- dat: i acceptiōes aūt deficit illiberalis quidē i ac- ceptione supabūdātia: i tributiōe aūt deficit. Nūc quidē igīt typō: t̄ i caplo dīcīmus p̄tentū h̄ ipso posterius aūt certius dēterminabit. Circa pecu- nias aūt t̄ alie dispositiōes sūt medietas quidē magnificētā. Magnificus enī differt a liberalitā h̄ qđē enī circa magna: h̄ aūt circa pua: supabūdātia aūt apīrokalta t̄ bānaulā: deficitū vō pui- sīcētā. Differunt aūt be ab his q̄ circa liberalitā: q̄ aūt differūt posterius dīcēt. Circa honorem aūt i inbonorationē medietas qđē magnificētās: supabūdātia aūt cāymotes quedā dīcta: de- fectio aūt pusillamītās. Sicut autē dīcīm⁹ ha- bēre ad magnificētā liberalitatē circa parua dī- ferētē: ita fz qđē t̄ ad magnificētā: ē circa ho- norem exītētē magnū: h̄ aūt circa paruu exītētē: et̄ enī vī oī appetere honořē: t̄ magis q̄ oī t̄ min⁹. Sic autē q̄ supabūdātia qđē desideriū p̄bīlōtū: q̄ aūt deficit aphilotinū: medi⁹ aūt innoiatū innoiatē aūt dispositiōes. Scrītamē p̄bīlōtū p̄bīlōtū: vñ p̄tendūt extēmī de mediū t̄ giōē t̄ nos aūt qñz mediū p̄bīlōtū vocam⁹: ē autē qñz aphilotinū: t̄ est qñ laudam⁹ p̄bīlōtū: ē autē qñz p̄bīlōtū: pp̄ter quāz aūt caūtā h̄ facītū i his q̄ descepta dīcēt. Nūc autē de reliq; dīcīmus fz enarrātū modū. Est aūt t̄ circa iā habēdā- tia t̄ defectus t̄ medietas: fere aūt inoīatā exītū- bus ip̄sib;: mediū mālūtū dīcētēs: t̄ medietatē mālūtūdītē vocam⁹. Extēmōz aūt q̄ qđē sup- abūdātia iracūdūs sūt: malicia aūt iracūdā: q̄ aūt deficit irascib; lis qđā: deficitio aūt irascibilis. Sūt aūt t̄ alie trea medietatē h̄tēs qđē quādā sīlitūdīnē adiūtē: dīfērētē vō abiūtē: oēs qđē n. sūt circa vībox t̄ opatiōnē dīmūtōnē. Differ- autē: qñz h̄ qđē ē circa rex qđ ē i ip̄sib;: h̄ aūt circa delectabilē: h̄ aūt q̄ h̄ qđē i lūsu h̄ aūt i ob̄' q̄ fz vītā. Dicēdū igīt de his vī mag cognoscam⁹: qñz in ob̄' medietas ē laudāda extēma aūt nō recta neq; laudābilis fz ritupabītā: s̄ qđē igīt t̄ hōz plura inoīatā: tetradū aūt q̄ i alijs ip̄sib; noīa fīngē mālūtūdītē grā t̄ bōi q̄ p̄sequit. Circa rex q̄dē igīt medi⁹ qđē ver⁹ q̄s t̄ medietas vītas dīcāt- fīctio aūt q̄ qđē ad maius iactātā t̄ q̄ fz ea iacta- tor: q̄ aūt ad min⁹ eyronia t̄ eyron. Circa delecta- bīle aūt q̄ i ludo: mediū qđē eutrapelos: t̄ dis- positō eutrapelos: supabūdātia aūt bonīcīlōchīa t̄ q̄ fz ea bonīlōchīus: q̄ aūt deficit agroicos q̄ t̄ habitūs agryokeya. Circa reliquū aūt de- lectabile qđē i vita: q̄ quidē vī oī delectabilē ē ami- cue: t̄ medietas amicitia: q̄ aūt supabūdātia: s̄ qđē nullī grā placidus: si aūt vītūtā alicui⁹ sui blādi- tor: q̄ aūt deficit t̄ i ob̄' idelectabilē: lingōtūs q̄s t̄ dīfōl⁹. Sūt aūt t̄ i passiōib; t̄ i his q̄ circa pas- siōes medietates: vecūdā qđē. n. vītūs qđē nō ē laudāt aūt t̄ verecūd: t̄ i his n. h̄ qđē dīfē medi⁹

Qui autem supabundat ut cataplex quod est verecum dantur aut deficit vel nequaquam verecunda iuere cum mediis aut verecundus. Nemesis. n. medietas inuidie et ephitacatikie sunt aut circa tristitia et dilectionem: et in his quod accidit proximis factis. nemelci ticus quod enim tristitia de idigne operibus: siuidus aut supercedens hunc in oibus tristia ephitacae kakis aut non deficit ut tristia ut gaudeat: sed de his quidem igitur et alio tempore erit. De iusticia autem quod non simili dicit post hoc dividenter: de virtutibus dicens: quod medietates sunt sicut autem et de rationibus virtutibus. Capitulum octauum.

Ribus autem dispositionibus exstitibus duabus quod malicijs: hac quod est supabundantia: hac autem est defectus: una autem virtute media te ois oib[us] oppositum aliquam: extreme. n. quod est medium et adiuicem proprieatem: media autem extremitate. quod ad modum: n. equaliter ad minus quod maius: ad maius aut minus: ita medium habitus ad defectus quidem superabundantia: ad supabundantiam quod deficit et passio- nibus et operationibus. Hoc nam ad timidum quod est audax vir ad audace aut timidum. Sunt autem et temperat ad insensibilis quod est temperatus: ad iteroperatus: ad insensibilis: liberalis autem ad illiberalis quod est pdigius: ad pdigium autem illiberalis: propter quod est pspicuum medium extremitate: alter ad alterum: et vocatur fortitudo: timidus quod est audace: audax autem timidum: et in alijs proportionibus. Sic autem oppositis adiuicem his maior proprietas est extremitas adiuicem quod est ad medium. logius. n. h[oc] determinat adiuicem quod est a medio: quod ad modum magnus a parvo: et parvus a magno: et ambo ab equali. Ad hunc ad medium quod est gibus extremitas similitudo quod est vir: et audacie ad fortitudinem: et pdigialitatem ad liberalitatem: extremitas adiuicem plurima dissimilitudo. que autem plurimum distat ab inuitate propria determinante: quod est magis propria quod plurimum distat. Ad medium autem opponit: in his quod est magis determinatio: in his autem supabundantia: puta fortitudini quod est non audacia supabundantia ex his: et timiditas defectus ex his: temperatia autem non insensibilitas id est ex his: propter duas autem causas: primitur: una quod est ex ipsa re. In effedo. n. proximis et sicut alterum extremitatem medio non habet nisi propria oppositum medio magis: puta quod sicut est videtur fortitudini audacia et proximis et dissimilius timiditas: bac magis opponimus. Distat enim plus a medio propria magis videnter esse. Una quod est igitur causa est ex ipsa re: alia autem ex nobis ipsius. Ad quod enim ipsi magis nati sunt: alii qualiter: habent magis propria determinatio: puta ipsi magia nati sumus ad delectationes: ideo faciliter mobiles sumus: ad iteroperatiam quod est temperatia. Hoc igitur magis propria dicimus: ad quod augmunt magis sit: et propter iteroperatiam supabundantia ex his magis propria est temperatia. Capitulum nonum.

Quoniam quod est virtus moralis medietas et qualiter et quoniam est medietas duarum maliciarum: huius quod est supabundantia: huius autem sunt defectus: et quoniam talis est: quod est communicatrix medium est quod est in passionibus et in operationibus sufficienter dictum est: et difficile est studiolum esse. In unoquoque. n. medium accipere difficile: puta circuli medium non cuiuslibet est scientia: sic autem et irasci quidem cuiuslibet et facile et dare argentum et primum: cui autem est quantum quoniam est bonum et razumere: cui autem est quantum facile: quod est bene et razumere et laudabile et bonum. Propter quod est pieccata medium: quod est recedere a propria.

magis: quemadmodum et calipo mouebat habet extra sumum quidem et vnde custodiri natus extremoz. n. Hoc quidem est peccatum magis: habet autem minus. Quicquid medium attingere sume difficile: sum sed etiam autem navigationem: minima sumedium in alio tempore: habet autem erit maxime: hoc modo quod dicimus. Intendere autem est quod ad quod ipsi facile mobiles sumus: alio tempore ad alia natu sumus: habet autem erit notum ex delectatione et tristitia facta circa nos. In proprio autem nos ipsos attrahere oportet. multum: n. abducere a peccato in medium veniemus: et tortuosa lignorum dirigentes faciunt. In oportet maxi me obseruandum delectabile et delectationem: non: n. non accipientes iudicamus ea. Quod igitur plebes lenes patiebantur ad helem habent oportet nos ad delectationem: et in oibus illo tempore dicere necesse: sic igitur abiecties ipsa minus peccabimus: habet igitur facientes: ut in capitulo dicamus: maxime poterimus adipisci. Difficile autem possit habere et maxime in singularibus: non enim facile determinare: qualiter et quibus et in quibus et quantum tempore determinandum: etenim nos quoniam quod est deficit est laudamus et maledicemus dicimus. Quoniam autem graviores virtutes vocamus: et quod est parvus a bono trahit: non vituperat neque ad maius neque ad minus: et quod plus: iste enim non latet. Hoc autem rite quo et inquantum vituperabilis: non facile sermone determinare: non enim aliud aliqd sensibili: talia autem in singularibus et in sensu iudicium: habet quidem igitur in ostendit: quoniam medium habitus in oibus laudabilis. Declinare autem est quoniam quidem ad supabundantiam: quoniam autem ad defectum: sic enim facile medium: et quod bene adipiscemur.

Incipit liber tertius ethico. Capitulum unum.

Iritate itaque et circa passiones et operationes exire et in voluntariis quod est in laudibus et vituperiosis factis. In voluntariis autem venia quoniam autem et misericordia: voluntaria et in voluntariis necessarii sunt determinare et virtute inedictibus: vnde autem et legislatoribus et ad honores et penas. Videntur autem in voluntaria esse quod est voluntaria vel propter ignoratiam scientiae: voluntaria autem est cuius principium extra tale exhortationem: scilicet nil pertinet operari vel pati: puta si spiritus tulerit alicubi vel homines domini existentes. Que autem propter non maiorem malorum operata sunt vel propter bonum aliquod: puta si tyrannus picipiat tui per aliquod operari dominum exhortationem: et parentum et filiorum: et opates quidem saluent: si operares aut morias: dubitationem habet voluntaria sunt vel voluntaria. Tale autem aliquod accedit et circa eas quod est in tempestatibus electiones: simpliciter quidem nullus ejus est voluntarius: in salute autem sui et aliorum oium intellectu habentes. Omnes quoniam igitur sunt tales operationes: assimilantur autem magis voluntariis: voluntarie enim sunt tunc quod est operari sunt: sicut autem operationes est ipsa est et voluntarius autem et in voluntariis quoniam operari dicendum: operari autem tunc voluntariis etenim principium mouendi organicas partes in libris operationibus in ipso est. Quorum autem in ipso principium: in ipso et operari: et non voluntaria itaque talia: simpliter autem sunt in voluntaria.

Nullus enim virtus eliget et sim seipsum talium aliquid. In operationibus enim talibus: quādoque laudantur: quādoque turpe aliquid vel triste sustinent pro magnis et bonis: quum autē eōverso vituperant. Turpissima enim sufferre pro nullo bono vel modo prauum. In aliquibus autem laus quidem non sit: venia autē quādoque propter hoc operatur aliquis que non opus est humani nam eredit et nullus virtus sustineret. Quedam autē fortassis non est cogitata magi moriendū patēte durissima. etenim europeis almeona oris et ratione videtur cogitata mīres occidere. Est autē difficile quādoque iudicare quale pro qualiter eligendū: et quid pro quo sustinendū. Adhuc autem difficultius uno: ari cognitis: ut enī in multis est: que quidē expectantur tristia: que autē coguntur turpia: unde et laudes et vituperia sicut circa coactos vel non. Qualia virtus dicendū violenta: vel simpliciter quidē quādo causa in his que exterius est et qui operatur nihil consert. Que autē sim seipso quidē inuoluntaria sunt. Nūc autē pro his voluntaria: quo pro autē et pncipius in operante est seipso quidē inuoluntaria sunt: nūc autem et pro his voluntaria: magis autē assimilant voluntariis: Operationes non in singularibus: sed autē voluntaria. Qualia autē pro qualibus eligendū non facile tradere: multe enim differentiae sunt in singularib⁹.

Capitulū tertiu⁹

Iquis autē delectabilita et bona dicat violenta esse: cogunt enim exterius existentia: omnia virtus sic erunt violenta. hoc non gratia omnes omnia operantur: et qui quidem vi et volentes cum tristitia: qui autē propter bonum cum delectatione. Ridiculi autem cauari propter exterius: sed non ipsū bene venabile eristere in talibus: et bonorum quidē violentius sunt: turpū autē delectabilita. Videat virtus violentius esse cuius extrinsecus principium nihil coferente viam passo. Ad autem propter ignorantiam non inuoluntaria quidē omne est. Inuoluntaria autē quod triste et spēnitidū: quod enim propter ignorantiam operatur quocunq; nihil tristatur in operatione: volens quidē non operatus est quod non sciunt: neque rursus volens non tristatus de eo quod propter ignorantiam. Qui quidē spēnitidū volens vir. Qui autē non penitet: quia alter sic non volens: quia enim differt melius est habere nomē proprium. Alter autem videtur propter ignorantiam operari ab eo quod est ignorantē facere. cibis enim vel qui trascit non videtur propter ignorantiam operari: sed propter aliquid eoz quod dicta sunt: non sciens autem ignorans. Ignorantia quidē igit̄ omnis malus que opus operari: et a quibus fugiendū: et propter tale peccatum inuisti et vniuersaliter malū sunt.

Capitulū quartu⁹

In uoluntariis vult dicit: non sicut ignorat quod cōfert. non enim que in electione ignorantia causa inuoluntaria: sed malicie: neque vel si: virtus per ari: propter hanc aliquem: sed que in singularibus in quibus et circa quod operatio: in his non misericordia et venia: hoc non aliquod ignorans inuoluntarie operatur. Fortisan igit̄ non malū determinare sed et que et quot et circa quod sunt: et quod virtus: et circa quid vel in quo operatur: quandoque autem: et quo: puta instrumento et gratia cuius: puta salutis: et qualiter: puta gēte vel rebemēter. Omnia quides igit̄ non nullus virtus ignorabit: non insanus: manifestū autem quod neque operantur: qualiter

enim seipsum: Qui autē operatur ignorabit virtus: quis: puta dicentes aliquid autē excidere iplos vel non scire: quoniam ineffabilia erant quēadmodum exscylinstica: vel monstrare volens dimittere: et qui telū. Existimabit virtus: aliquis et filii oppugnatorē esse: quēadmodū meropē: et rotundariā et ceterā basita: vel lapidē pumice esse: et in salute percutētes: occidere virtus et ostendere volens: quēad modū pugiles percutier virtus. Circa omnia virtus: hoc ignorātia existente in quibus operatio qui hoc aliquid ignorat nolens videat operari: et maxime in pncipaliſſimis: pncipaliſſima autē esse videtur in quibus operatio et cuius gratia: sim tale virtus ignorātiā inuoluntario dicto adhuc operacionē tristē esse et spēnitidū. Existente autem et inuoluntaria quod videtur propter ignorātiā voluntarium videbitur virtus esse cuius pncipium in ipso scientia singularia in quibus est operatio. Fortis enim non bene dicit inuoluntaria esse que propter irā vel propter cōcupiscentiā. Primum quidē enim nullum adhuc aliōz voluntarie operabitur: negat pueri. Demū virū nihil voluntarie operamur eorum que cōcupiscentiā vel irā vel bona quidem voluntarie: malā autē non voluntarie: sed ridiculū una causa existēte. Inconveniens autē forte inuoluntaria dicere que oī appetere. Operat autem trasci in quibusdā et cōcupiscere quedaz: puta sauitate vel disciplinā. Vident autē inuoluntaria quidē tristia esse: que autē sim cōcupiscentiā delectabilia. Adhuc autem quidē differunt in essēdo voluntaria que sim cognitionē vel irā peccat: et fugientia enī ambo: vident autē non minus būane et irrationabiles passiones: quaz et operationes hominis ab irā et cōcupiscentiā: inconveniens itaq; ponere inuoluntaria.

Capitulū quintu⁹

Eterminatis autē de voluntario et inuoluntario: de electione sequit pertransire. maxime enim propriū videat esse virtuti et magis mores iudicare operationibus. Electio virtus voluntarii esse videat: non idē autē sed i plus voluntarii: voluntario quidē enim et pueri et alia aialia cōmunicant: electione autē non. et repentina voluntaria quidē dicitur: et electione autē non. Bidentes autē ipsā cōcupiscentiā vel irā vel voluntatem vel quandā opinionē non vident recte dicere. Non enim cōmune electio et irrationabilis cōcupiscentia autē et irā et inconveniens cōcupiscentia quidē operatur: eligens autē non: cōtinēs autē econverso: eligens quidē cōcupiscentia non est: et electio quidē et cōcupiscentia contraria: concupiscentia autē cōcupiscentia non est: et cōcupiscentia quidē et delectabilis et tristis: electio autē neque tristis neque delectabilis. Ira autē adhuc minus: nequaquam enim que propter irā sim electione esse videntur. Sed neque voluntas quis: propinquā esse videatur: electio quidē enim non est impossibiliū: et si quis dicat eligere: videbitur virtus insipiens esse: voluntas est impossibiliū: puta immortalitas: et voluntas quidē est et circa ea que nequaquam pro ipsum operata sunt virtus: puta hypocritā aliquem vincere vel athletā: eligit autē talia nullus: sed quecumque existimat fieri pro ipsum. Adhuc autē voluntas quidē finis est magi: electione autē hoc quod ad finē: puta sanitatem volumus: eligimus autē propter sanum erim⁹ et felices esse volumus quod dicimus: eligimus autē dicere non cōgruit

Vlt aut p̄dēt electio circa ea q̄ i nobis sūt. Neq; iā opinio vtiq; erit. opinio qdēn. v̄dēt circa oīa esse: nūbil minus circa eterna t impossibilā t ea q̄ i nobis: t falso t vero oīuidit nō a malo t bono: electio autē bis magis: vniuersaliter quides igitur opinioni nō idem forūā: neq; dicit aliq; sed neq; cuidā: in eligendo enī bona vel mala quales quidē sumus: in opīnādo autē nō: eligim⁹ quidē accipere vel fugere vel aliquid talium. Opīnamur autem quid est vel cui consert vel qualiter: accipere autem vel fugere vel aliquid talium multum opinamur. Et electio quides laudatur in essendo aut cuius oportet magis vel recte opinio autem in essendo vt vere. t eligimus quides q̄ maxime scimus bona exīta: opinamur autēz q̄ nō multū scimus: t v̄dēt nō idē t diligere optima t opinari: sed quidā opinari quidā meli⁹: ppter maliciā aut eligere nō q̄ oī. Si aut p̄st opinio electioni vel subsequat nūbil differt: nō enī h̄ intēdimus s̄ si idē ē opinioni cuidaz. Quid igit vel quale quid est: quoniam dictoz nūbil quidē voluntariū fr̄: voluntariū aut nō omne eligibile: s̄ certe p̄cūlilitā electio enī: cu ratione t intellectu: significare aut vt nomine vt ens p̄ alijs eligibili. Capitulū sextū.

Diffilantur autē vīcē de omnibus: tē dē
cōsiliabile est autē de quibusc dā nō est cō-
siliū. Dicēdū autē sōlitārē cōsiliabile nō
p quo cōsiliabīt vīcīs aliqīs insipīēs vel insanus
sed p quibūs intellectū babēs. Et eternis autē
nullūs cōsiliāt: puta de mūdo vel diametro vel
costa: qnōnīā cōmenſurabīles: sed neqz de hīs
que in motu. Semp autē qm eadem facti sūe ex
necessitate sūe natura vel ppter aliquā alia cām
puta solis versionibūs t̄ orbitibūs: necqz de hīs q̄
alias alī: puta siccitatibūs t̄ brymbribūs: necqz de
hīs que a forūna: puta thesauri inuentione. Sz
neqz de humānis omnibus: puta qualiter vīcīs
scire optime cōuerient nullus lacedemoniorūz
cōsiliāt: nō enīs fiet vīcīs eoz per nos aliqd. Cō-
siliāt autē de his que in nobis t̄ operabilibūs
h autē t̄ sunt reliqua. Lause enīs vident̄ esse natu-
ra t̄ necessitas t̄ fortuna: adhuc autē t̄ intellect
t̄ omne qd p homīnes: homīnū autē singuli cō-
siliānt de hīs que p ipsos operabilibūs. Et qui-
dem circa certas t̄ per se sufficiētes disciplina-
rum: nō ē siliū puta de litteris. Nō enīs dubita-
mus qualiter scribendū: sed quectūs sūt p nos
Nō sūt autē semp d̄ hīs cōsiliāmūr: puta de hīs q̄
sūt medicinale t̄ negociatiā: t̄ circa gubernati-
ūā magis q̄ circa gymnaſtīca q̄sto minus certi-
tata est: t̄ adhuc de reliquis simuliter: magis autē
t̄ circa artes q̄ disciplinas: magis enīs circa ip-
sas dubitamus. Cōsiliāt autē oīz de hīs que vt se
pius incertis autē qualiter eueniēt: t̄ in quibūs in-
determinatū. Cōsiliatores autē afflūmūs i ma-
gīa discredēt nobis p̄spīs velut sufficiētibūs di-
gnoscere. Cōsiliāmūr autē nō de finib⁹ h̄ de hīs
que ad fines. neqz enīs medicus cōsiliabīt si lana-
bit: neqz rector si perfuaderet: neqz politicus si pa-
cē faciet: neqz reliquoyz aliquis de finezd pone-
te fine aliquē: qualiter t̄ p̄ce erit intendunt: t̄
si per plura qd̄ rideant fieri: p̄qd sc̄illē t̄ op-
time intendunt. Si autē p̄ vnum p̄curarūt: quali-
ter p̄ hoc erit: t̄ illud p̄ quid quoqz vīcīs veni-
at ad primā causā que inuentione vīcīna ē. Qui

enī cōsiliāt vñ querere t resoluere dicto modo
quēadmodū diagrāma. Cidē autē quō quidem
nō omnis esse cōslīū:puta mathematice,cōsiliū
aut omne quō t qđ vltimū ē in resolutōe primū
in generatione:t siquidē impossibile inueniant
discedūt:puta si pecunia idiget:has aut nō pos-
sibile est tribui. Si aut possibile videat:incipiunt
operari:possibilita aut que p nos sunt vñqz:que
enī per amicos p nos aliquall st:pncipiu.n.i no-
bis. Querunt autē quandoqz quidē instrumēta
qñqz aut necessitas eoꝝ:similiter autē t in reliqz
qñqz quidē p qđ:qñqz autem qualiter vel, ppiter
quid. Cidē autē quēadmodū dictū ē homo esse
pncipiu operationū: cōsiliū aut de operabilibz
ab ipso:operationē aut alioꝝ gratia:nō igit vñ-
qz erit possibilis finis sed que ad fines:neqz vñ-
qz singularia:puta si panis h vel digestum est vt
oꝝ vel factū ē vt oꝝ,felius.n.h certificat. Si autē se
per cōsiliabit in infinitū veniet,cōsiliabile autē t
eligible idē. Ut rūtamē determinatū ē iā eligibi-
le. Qd enī, filio pñdicatū ē:eligibile ē:quiclibile
enī vñusquisqz querēs qualiter operabilis qñ in
seipsum rediect pncipiū: t ipsū in afscendens: h enī
ē qđ eligit. Manifestū aut h ex antiquis vñba-
nitatisbus quas homerus imitatus ē, reges enim
que eligebat annunciatā plebi. Erxite autē eli-
gibili cōsiliabili:desiderabili corū q̄ in nobis,ex
cōsiliari enī iudicat̄ es desideramus sim cōsiliū
Electō quidē igit typō nūc nō vt cōsuetū ē dice-
re sim subscriptiones: sed vñiuerſaliter dicta sit t
circa qualia ē: t quoniā q̄ ad fines.

Capitulū septimū.
Oluntas aut̄ quoniā quidē finis ē dictū
est, videt aut̄ his quidē p se boni e: his
aut̄ apparen̄e boni: cōtingit aut̄ voluntā
tibile per le bonū dicentibus nō esse voluntabile qd̄
vult qui nō recte vult. Si enīz est voluntabile p
bonū: erit aut̄ si sic cōtingit malū. Rursus aut̄ ap-
parens bonū voluntabile: Is vnicuiqz qd̄ videt
alii aut̄ aliud videt; et si sic p̄tingit cōtraria. Sed
vniqz aut̄ h nō placet ergo dicēdū simpliciter q-
dez t km̄ ueritate voluntabile esse p se bonū: uni-
cuiz aut̄ qd̄ videt. Studioſo qd̄ igit̄ qd̄ fz re-
ritate esse p: a no aut̄ qd̄ cōtingit: quēadmodū t
in corporib⁹ hēre dispositis quidē sana sūr fin-
veritatē talia ex̄st̄. Infirmis aut̄ altera. Si
mūlter t amara t dulcia t grāntia t calida t al-
iorū singula. Studioſus enīz singula iudicat re-
cte: t in singulis vez ei apparet. fz vñiquez n-
habitu p̄pria lunt t bona t delectabilia: t dif-
fert plurimum s̄oſitan studioſus h verum in ſin-
gulis videre: quemadmodum regula t mensu-
ra ipſoꝝ ex̄ſis. Multis aut̄ deceptioꝝ ppter dele-
ctionevidetur fieri. Nō enīz ex̄ſe: bonū videt
Desiderat igit̄ delectabile vt bonū: tristitia aut̄
vt malū fugiūt.

Capitulum octauum.
Existeat utique voluntabilis quidem simus: cō-
silii libibus autē et eligibilibus eoz que
ad simē que circa h̄ operationes sim ele-
ctionē erunt utique et voluntarie: virtutū autē ope-
rations circa h̄: in nobis autē et virtus. Siliter
et malitia. In quibus enim nobis operari et nō
operari et in quibus nō: et etiam quae si operari bonū
erit in nobis et si nō operari in nobis erit malū ex-
istens, et si non operari bonum existens in nobis

Si autem in nobis bona operari et mala: similiter autem et non operari. Hoc autem erat bonos et malos esse in nobis aut erat decet et prauos esse. Dicere autem quod nullus volens malus: neque nullus beat assilat hoc quidem mendaci: sed autem veraci: beatus quidem enim nullus nolens: malicia autem voluntarii. Illi in nunc dicitur dubitandum et hominem non dicendum principium esse neque genitorum operationum: quemadmodum et naturam si autem hec videtur et non habemus in alia principia reducere per ea quod in nobis quo et principia in nobis et hec in nobis et voluntaria. His autem videtur testificari et propria que a singulis et ab ipsis legislatoribus puniuntur et cruciant operantes mala quotque non videtur aut propter ignorantiam: cuius non ipsi causa: bona aut operantes honorantur velut hos quidem puocantes: hos autem phibentes. Quoniam est ea que neque in nobis sunt neque voluntaria nullus puocat operari et nihil ante opus existens suadere: puta eis calefieri vel dolere vel esurire vel alio quodcumque talium. Nihil enim minus patiemur hoc enim in ipso ignorare puniuntur si causa esse videtur ignorantie ipsius eborum duplices screpatores: principium enim in ipso: dominus enim est eius quod est non inebriari: sed autem ignorantiae causa: et ignorantiae aliquid eorum que in legisbus que oportet sciare et non difficultia sunt puniuntur. Similiter autem et in aliis quecumque propter negligentiam ignorare videntur ut in ipsis existente non ignorare. eius enim quod est diligenter esse: domini: sed fortia talis aliquis est ut non diligens sit: sed eius quod est tales fieri: ipsi causa viuet resisse: et eius quod est iniustus vel incontinentes esse: his quidem mala facientes: his autem in potationibus et in talibus degentes. Quare enim circa singula operationes tales faciunt: hoc autem manifestum ex ineditatisbus ad quacumque agoniis vel operationem: proficiunt enim operationes. Ignorare quidem igitur quoniā et operari circa singula habitus sunt pene insensibilē. Adhuc autem irrationabile iniusta faciente: nonnullus iniustus efficiunt stupratiem incontinentem. Si autem non ignorare aliquis operatur quibus erit iniustus: voleat iniustus utique erit: non tamen si velut iniustus existens regescet et erit iustus. Non enim qui egrotat sanus: et sic contingit voleat egrotat incontinenter viues et inobedientia medicis. Tunc quidem igitur inerat ei non egrotare: emissio autem non adhuc quemadmodum neque dimittit lapidem. Adhuc ipsum possibile resumere sed tamen in ipso mittere et proficiere principium enim in ipso: sic autem et in iniusto et incontinenti et principio quidem inerat tales non fieri. propter quod volentes sunt factis autem non adhuc inest non esse. Non solū autem anime malicie voluntarie sunt: sed quibusdam et que corporis quos et increpamus: propter nam quidem enim turpes nullus increpat: sed eos qui propter desidiam et negligenciam: similiter autem et circa imbecillitatem et turpitudinem et orbitatem. Nullus enim utique improposito ceco natura vel ex infirmitate vel ex plaga: sed magis miserebitur: eum autem qui ex vini potatione vel alia incontinentia: omnis utique increpabit eam autem que circa corpus malicie que in nobis increpanit: que autem non in nobis non: sic autem sic: et in aliis que increpant utique malicie in nobis utique erit. Si autem quis dicat quoniam omnes desiderant apparet bonum: fantasie autem non dominis: sed qualisunque unusquisque est: talis et simili ut

detur ei. Siquidem igitur sibi unusquisque est habitus qualiter causa: et fantasie erit qualiter causa ipse. Si autem nullus sibi causa eius quod est male facere: sed propter ignorantiam finis hoc operatur: propter hoc existit manu sibi optimum fore: finis autem desiderius non spontaneum sed innascitur: quemadmodum visu habentem quo iudicat bene: et quod sim veritas bonus desiderabit: et bene natu cuius hoc bene innatum est. Quod enim maxime et optimum et quod ab alio non possibile accipere neque dicere: sed quale innatum est tale habebit et quidem bene et optime hoc innatum esse: propterea ita vera erit utique bona natuitas. Si utique hec sunt vera quod magis virtus quam malitia erit voluntarii. Ambobus non similiter et bono: et malo finis non vel qualiter cumque videtur et faciat: reliqua autem ad hec referentes operari: qualiter cumque: sine nam utique finis non nam uniuersaque videtur qualiter cumque sed qui et apud ipsum est siue finis naturalis: et reliqua autem operando voluntarie studiosus: virtus voluntarii est nihil minus et malitia: voluntarii est utique erit. Similiter enim et malo existit propter ipsum in operationibus et in fine. Si igitur quemadmodum dicitur voluntarie sunt virtutes: etenim habitus et causa et qualiter ipsi sumus et in quales quoddam quod exinde: finis talis ponimus voluntarie et malicie utique erit: similiter enim. Comuniter qui dem igitur virtutibus dicuntur non est nobis et genetypo quoniam medietates sunt: et quoniā habitus et a quibus sunt: quoniā hanc operativae et seiphas: et quoniam in nobis et voluntarie sunt utique recta ratio percepit. Non similiter autem operationes voluntarie sunt et habitus: operationum quidem enim a principio usque ad finem sumus: scientes que enim singularia habituum autem a principio eorum que hanc singulare uitio adiectio non cognita: quemadmodum in egrotationibus: sed quoniā in nobis era sic: vel non sic utique propter hoc voluntarii. Refumento utique de unaquaque dicemus que sunt et circa qualia et qualiter: similiter autem erit manifestus quod sunt: et proprium de fortitudine.

Lapitulū nonū.

Contra quidem igitur medietas est circa timores et audacias: et iam plus dictum est. Timemus autem et terribilia: sed autem sunt et simpliciter dicere mala: propter quod et timorem determant expectationem mali. Timemus igitur omnia mala: puta malā opinionē inopiam et ceterā inimicitā mortis. Sed circa non omnia videtur fortis esse: quedam enim et oportet timere et bonū: quod autem non malū puta malā opinionē: qui quidem enim timet decens et verecundus: qui autem non timet et iuuerecundus. Dicitur autem a quibusdam fortis sicut metaphorā: habet enim aliquid simile fortis impavidus enim quis et fortis: inopiam autem fortis non oportet timere neque ceterā inopiam neque vniuersaliter quecumque non a malitia: non propter seipsum sed neque qui circa hoc impavidus fortis. Dicimus autem et hunc sicut similitudinem. Quidam enim in bellicis periculis timidi existentes: liberales sunt et ad pecunias emissionē bñ audient bñ. Neque utique sicut iuriā circa pueros vel vrorem timet vel iudicā vel aliqd talium timidus est: neque si audet flagellād fortis. Circa quia igitur terribilia fortis: vel circa maxima: nullus enim magis sustinet pericula: terribilissimum autem mox terminus enim et nihil adhuc mortuus videtur: neque bonū neque malū est. Unde

bis autem virtutum: neque circa mortem que in oī sortis esse putari mari vel in egreditibus. In quibus igitur vel in optimis: tales autem qui in bello: in maximo enim et opere piculo: concordes autem et bis sunt honores in cataribus et apud monarchias. Principali autem dicere virtutem sortis que circa bonam mortem impavidus: et quemque mortem inferunt repetitam existimata: talia autem maxime que finem bellū: sed adhuc in mari et in egreditibus iunctus qui sortis non sic autem ut marinarii: sed quidem enim desperat salvum et mortem taliter aspernatur: sed autem bene sperantes sunt propter experientiam: similiter autem et utiliter agunt in quibus est fortitudo vel bonum mortis. In talibus autem corruptionibus neutrū existit. Terrible autem non obitus quod est idem. Bicimus autem quod super homines: sed quidem igitur omnis terrible intellectus habent. Quod autem finis hominis differt magnitudine: et in eo quod magis et minus: sicut autem et ausibilia. Formis autem stuprificabilis vel honeste imberbit quod est in talibus: ut 03 autem et vel rō sustinebit boni gratiae: h. n. finis virtutis. Est autem et magis et minus habere timore et adhuc in terribilia ut talia timere sint autem peccatum: sed quidem enim non 03: sed autem quod non videtur operari: sed quoniam siquid talium: sicut autem et circa ausibilia. Qui quidem igitur que 03 et cuius gratia sustinet et timet et vel 03 et quoniam sicut autem et audet formis: sicut dicitur: gratitatem enim et vel virtutem rationem et operari sortis: finis autem operationis est qui fini habent: et sorti autem fortitudo bonorum: talia autem et finis. Determinat enim uniusque finis: boni virtutem gratia formis sustinet et operari que fini fortitudine. Supabundantia autem qui quidem in pauiditate inominatus. Dicitur autem nobis in prophetis: quoniam multa sunt innoxiata: erit autem virtus aliquis illius vel sine felice doloris si nihil timeat neque terremotum neque inundationes quemadmodum aiunt certas. Qui autem supabundat in audito circa terribilis audax: videtur autem et superbus quae audax et factor fortitudinis: et igitur ille circa terribilis haec: sic iste ruit videri. In quibus igitur potest imitari: pp qd et sunt multi ipsorum audaces sumendi: in his enim audientes terribilia non sustinet. Qui autem in timore supabundat tumidus: ceteris que non oportet et vel non operari sorti talia sequuntur ipsi. Deficit autem et in audiendo haec in tristis et supabundans magis manifestum est. Desperatio virtutem quis timidus: omnia enim timet formis autem suis: in audito enim bone spei. Circa haec quidem igitur est timide et audax et formis. Differtenter autem habet ad haec: sed quidem enim supabundat et desciens: sed autem medio haec et vel 03: et audaces quod pernantes et valentes an pericula. In ipsis autem discedunt: sortes autem in operibus acutissimas autem quieti. Quemadmodum dictum est fortitudo medietas est circa ausibilia et terribilia in quibus dictum est: et quoniam bonum desiderat et sustinet: rel quoniam turpe non. Propter autem fugientem inopinata vel turpiditate vel aliqd triste non fortis sed magis timidi: molliores enim fugere laboriosa: et non quoniam bonum sustinet: sed fugiens malum: quidem igitur fortitudo tale quod.

La.**i**.o.
Icum aut et alie sim. v. modos. primū q
de politica : maxime autē assimilant. vi
dens enī susinere pericula cives: pp̄ter
eas que ex legibus irecptiones et opprobria: et
pp̄ter honores et pp̄ter h fortissimi videntur eē
apud quos timidi: inhonorati fortes honorati
Tales aut et homerus facit:puta diomedē: et be-

etor, polimadas imibi p̄mum redargutiones re-
ponet et diomedes, hector enī aliqui dicet in tro-
ianis cōcōnās, tydeides aut a me: assūlāt aut
h̄ marie ei q̄ p̄d̄ dicta est q̄pp virtutē s̄t: pp̄ ve-
recūdā, n̄ t̄ boni deliderū: honoūs, n̄ grā t̄ sui
ge opprobriū turpis exūtis, p̄net autē v̄iq̄z ali-
quīs t̄ a p̄ncipib⁹ coactos in idē. Deteriorēs
aut q̄to n̄ ppter verecūdā: h̄, ppter timorez id
operant: t̄ fugientes n̄ turpe f̄z triste. Logut, n̄
dñi quēadmodū hector. Quē aut ego sine bello
timēt̄ intelligā n̄ sibi sufficiēs erit fugere canes
t̄ q̄ precipiūt̄ t̄ si recedūt̄ p̄cutiētes idē operāt̄ur
t̄ qui ante muros foueas t̄ talia p̄ordināt̄. Q̄d̄
enī cogūt̄: oꝝ aut n̄, ppter necessitatē fore eē fz
q̄m bonū. Uideat aut t̄ experītia q̄ circa singula
fortitudo eē. Vt̄ Socrā, existimauit sc̄iētā fortitudo
dīne esse. Tales aut̄ alij quidē in alīse f̄ bellicis
aut̄ milites.vidēt̄ aut̄ eis multa esse inanias bellī
que maxime cōspexerūt̄ istū vident̄ v̄iq̄z fortes:
qm̄ n̄ sciūt̄ alij qualia sunt. Deinde facere fz n̄
pati maxie possit experītia t̄ custodire t̄ p̄cutē
potētes vti armis t̄ tanta habentes qualia v̄iq̄z
erūt̄: t̄ ad facere t̄ ad n̄ pati fortissima: quāamo
dū iḡl̄ inermib⁹ armati pugnat̄ t̄ athlete idiotis
erēt̄ in talibus agōnib⁹ n̄ fortissimi pugna-
tissimi sūt̄ sed maxime potentes t̄ corpora op̄ia
habētes. Milites aut̄ timidi sunt q̄m sup̄xēdēt̄
piculū t̄ deficiūt̄ mul̄itudinib⁹ t̄ p̄parationib⁹
pm̄ enī fugiūt̄ ciuilia aut̄ p̄manētia inorūt̄: qđ, t̄
ihermeo p̄git̄: his qđe. n̄. turpe fugē: t̄ mora ta-
li salutē eligib⁹t̄: hi aut̄ t̄ ex p̄ncipio periclitā
bantur t̄ meliores existētes: cognoscētes autēz
fugiūt̄ mortē magis turpi timēt̄ fortes aut̄ n̄
talis. Et furore aut̄ sup̄ fortitudinē ferūnt̄. fortes
enī esse vident̄ t̄ qui, ppter furore quēadmodū
ferē in vulneratēs ferūnt̄: qm̄ t̄ fortes furoris spe-
cie habēt̄. Impetuofus. n̄. furoz ad pericula: vñ
t̄ homerus: virtutē imīte furoz t̄ virtutē t̄ furo-
re erige: t̄ auſterā p̄ singulas nares virtutēs t̄
ebulliuit fanguis: omnia enī talia vident̄ signifi-
care furoris erectionē t̄ ipetū: fortes qđe iḡl̄ pp̄
bonū operant̄: furoz autē cooperat̄ eis: sc̄re autē
pter tristiam: ppter vulnerari enī vel, ppter ti-
mēre qz si in silua cēt̄ vel in palude effet n̄ inue-
nit̄: n̄ v̄iq̄z sunt fortes a dolore t̄ furore im-
pulse ad periculū nibil periculoy p̄udentes: qz
sic t̄ asini fortes cēt̄ esurientes p̄cessi. n̄. n̄ desistit
a pascua: sed t̄ adulteri, ppter cōcupiscentiaz t̄ au-
daciā multa operant̄: n̄. n̄. v̄iq̄z sunt fortia p̄ do-
lorē vel furore impulsa ad periculū. Naturalissi-
ma aut̄ videt̄ que, ppter furore esse t̄ paccipitētes
electionē t̄ cuius gratia fortitudo eē videt̄: t̄ ho-
mines v̄iq̄z irati quidē dolēt̄: puniētes autem
delectatūr: qui aut̄, ppter h̄ pugnates quidē: n̄
fortes aut̄. Nō enī, ppter bonū: neq̄z r̄ t̄ r̄: s̄, ppter
passionē simile autēz habēt̄ alīqd̄. Neq̄z v̄iq̄z
bone spei desidentes existētes fortes: ppter mul-
tōtēs enī t̄ multos viciisse p̄fidūt̄ in periculis: cō-
similes aut̄ qm̄ ambo audaces sed fortes quidē
pter p̄dīcia audace: bi aut̄, ppter estimare me-
liores esse: t̄ nibil stra pati. Tale aut̄ fugiūt̄ t̄ in-
ebriata: bñi speratēs enī s̄t̄: qñ aut̄ ipsi n̄ acci-
dūt̄ talia fugiūt̄. fortes aut̄ erat terribilis homini
extūt̄ t̄ n̄ apparētia sustinere: qm̄ bonū vel tur-
pe n̄: ppter qđ fortiores vident̄ esse in repēnitis
timoribus, t̄ impavidūt̄ t̄ inturbatūt̄ esse qz in

primitus ab habitu em magis vel qm minus
ex ppropriatione. primitus quidem enim: et si ex cogi-
tatione et ratione aliq[ue] periclitat repetita autem est
habitum. Fortes autem ridentes et ignorantes: sunt non
logique ab his quod bone spei: deterioriores autem quod di-
gnitate nullam habent: illi autem propter quod et permanent
per aliquid tempore: hi autem decepti si cognoverint: quoniam ali-
ud est quod suspicunt fugitiū: sed argeant patetebant
in cedentibus latonibus ut sitioniae: fortis rancig[ua]s
sunt quales quidem et existimati fortis.

Circa audacias autem et timores fortitudo
ex his non similiter circa ambo sed magis
circa terribilia: in his enim sp̄turbatus
et circa h̄c si oportet habebis fortis magis quam circa
audacias: in sustinendo utique tristitia ut dictum est for-
tes dicunt: propter quod et tristis fortitudo et iuste lau-
datur. Difficilius enim tristitia ut dictum est sustinere
quam a delectabilibus abstinere. Sed adhuc vide-
bit utique esse quod sunt fortitudines finis delectabilis
ab his enim que circa euangelicæ: quale et gymna-
stica agonibus sit: pugnilibus enim finis quidem
delectabilis: cuius gratia corona et honores: p-
cui autem dolorosum est carnale et triste oīe labor: p-
ropter multa autem hoc esse paruum erit: cuius gratia nim-
bil videtur delectabile habere: si utique tale et quod cir-
ca fortitudinem mors quidem et vulnera tristitia fortis
et volenti erit. Sustinet autem hoc quoniam bonum vel quoniam
turpe non. Et quanto utique magis virtutem habeat
oīem et felicior sit magis in morte tristior erit. La-
li enim matre vivere dignus: et iste maximis bonis
poterit sc̄i: triste autem hoc. Sed nihil minus fortis: for-
tis autem et magis: quoniam in bello bonum pro illis eligit
Non utique autem in oīibus virtutibus delectabiliter
operari existit periculum in cōsumū sine attingit. Mi-
litares autem nihil fortitan, prohibet non tales esse opti-
mos: sed eos quod minus quidem fortes alii aut bo-
num nullum habentes: parati quidem enim isti ad pericula
et vitam ad parva lucra punitur. De fortitudine quod-
dem ergo intatū dictum est. Quid autem est non difficile ty-
po accipere et his que dicta sunt.

L. i. **S**ed h[ab]it de t[em]peratia dicamus. vident[ur] enim
irrationabilium partium esse h[ab]it virtutes. Quidam
quidem igit[ur] medietas circa delectationes
t[em]perantia dicta est nobis. Minus enim et non sicut
est circa tristicias. In his autem et temperatia videt.
Circa quales igit[ur] delectationes nunc determinemus.
Determinant autem animales et corporales
pura amor honoris: amor discipline: vires enim
h[ab]ent gaudet cuius amatius est nihil patienti cor-
po[rum] sed magis mente. Quia autem circa tales dele-
ctiones: neque temperati neque intemperati dicuntur
Similiter autem neque qui circa alias quecumque non
corporales sunt: amatores enim fabulaz et narratores
de contingitibus de steretis dies garrulos
intemperatos autem non dicimus neque contristatos in
pecunias vel amicis. Circa corporales autem vires
erit temperatia: non o[ste]nsa autem neque basa: qui enim gau-
dient his qui per risum: puta coloribus et figuris et
scriptura: neque temperati: neque intemperati dicuntur
quis videat prius esse: et roros gaudere et his secundum
superabundantia et defectus. Similiter autem et his quae
circa auditum. Supabundant enim et superabundantes me-
lodias et hypocrisis: nullus intemperatus dicitur: neque
eos qui roros tenueratos: neque eos qui circa odo-

re pter sūm accidēs. Gaudētē n. maloꝝ vel ro-
sax vel tymiamatū odoribus nō dicimus intē-
peratoꝝ: sed magis eoꝝ q̄ vnguētoꝝ t pulmēto-
ruꝝ. Gaudēt enī bis intēperatiꝝ: quī per h̄ rememo
ratio sit eis cōcupiscibilis, videbit̄ aut̄ vtiꝝ aliꝝ
t alioꝝ qn̄ elisurūt gaudētē cibōꝝ odorebus: ta-
libus aut̄ gaudere intēperatiꝝ: huic enī cōcupiscibilis.
h̄ nō est aut̄ neq̄ i aliꝝ animalibꝝ h̄z bos
sensuꝝ delectatio pter sūm accidēs: neq̄ enī odo-
ribus lepoꝝ canes gaudēt̄ sed cibatione: sensuꝝ
aut̄ huius odor fecit: neq̄ leo vocem bouis sed
comestioneq̄m̄ ppe ē p vocē sensit: t gaudēt̄ vti-
ꝝ bac videbit̄ similitudinē aut̄ neq̄ vidēns neq̄ inue-
niens ceruū vel agrestē caprā: h̄z qm̄ habebit̄ ci-
bā. Circa tales vtiꝝ delectationes tēperantia t
intēperatiꝝ ē quibus reliq̄ amabilia comunicē: vni-
suiles t bestiales vidētes: h̄ aut̄ sunt tactus t gu-
stus. vpx vtiꝝ t gustu vt pax v̄ nihil vti. Gust̄
enī est iudiciū sapoꝝ qd̄ faciunt qui vīna, pbant t
pulmēra p̄dui: vel nō multū gaudēt̄ bīc: vel nō
intēperatiꝝ v̄sū qui sit omnis p tactu t in cibis
t potibus t venereis dicas: pp̄ qd̄ t orauit q̄
dam philolemius erisius pultuorax exīa gut-
tur ipsius longius gruī fieri vt delectatus tactu
lōminissimus aut̄ sensuꝝ tactus sūm quē intē-
perantia t videbit̄ vtiꝝ iuste exprobabilis esse:
qm̄ nō h̄z q̄ hoīes sumus existit: h̄ sūm q̄ aliaſ.
Talibus vtiꝝ gaudere t marime diligere besti-
ale etenim liberalissime eaz q̄ p tactu delectatio-
nu ablate fuit: putā i gymnasija p circuitoꝝ t ca-
lesfactionē facete. Nō enī circa oꝝ corpus intēpe-
rati tactus: h̄z circa quasdam partes.

La.15.
Oncupiscentiaz aut̄ he quidē cōes vident esse; he aut̄ p̄prie t̄ apposite; putat cibū quidē naturalis. ois enīz cōcupiscentiū q̄nd̄ indigētū sicut̄ sicet̄ vel humida cibū; q̄n̄ aut̄ amboz; t̄ lectū inquit homerus; t̄ iuuenes t̄ creſcentes. Tāle aut̄ vel talē nō adhuc ois neq̄ eosd̄ ppter qd̄ vident̄ vera esse. Sed adhuc h̄ aliquid t̄ naturale; alia enīz alijs sunt delectabilia t̄ quedā quibusdā delectabilit̄; t̄ cōtingentibus. In naturalibus quidē igit̄ cōcupiscentiū pauci peccat̄ etenīz vt̄ in plus. Comedere quidē enīz q̄ cōtingit̄; vel bibere; v̄sq̄ quo vtiq̄ sup̄impleant̄ supabūdā ē fīm naturā multūtudē. Repletio n̄. idigētē nālis cōcupiscentiā; ppter qd̄ or̄ dicūt̄ isti caſtrimargiū vt̄ ppter indigētā repletēs eā. Tales aut̄ sūt q̄ multū bestiales. Circa p̄prias autē delectationes multi t̄ multipliciter peccat̄. eorū enīz qui amores taliū dicunt̄; vel in gaudēdo q̄bus nō oīz vel vt̄ magis vel vt̄ multū vel vt̄ nō oīz. Sc̄om̄ oia aut̄ int̄ēperati supabūdāt̄; etenīz gaudēt̄ a quibusdā qbus nō oīz. Dibilia enīz t̄ si q̄ busdā oīz gaudēt̄ taliū magis q̄ op̄z t̄ multū gaudet̄. Circa delectationes quidē igit̄ supabūdā tia qm̄ int̄ēperatiā t̄ pitupabile manifestū.

¶ La. 14.
Ircia tristicias aut̄ nō quēadmodū i for-
titudine i sustinendo dicit̄ tēperatus neqz
intēperatus in h:z intēperatus quidē in
tristia magis qz op:z qm̄ delectabilia nō adi-
piscuntur:z nō tristiciā aut̄ facit ei delectatio:teperata
aut̄ in nō tristari:absentia z in abstinere a dilecta-
bili. Intēperatus quidē igit̄ cōcupisit delecta-
bilia oīa vel que marime z ducit̄ a cōcūpiscēta

ut p̄ alio h̄ eligisset; ppter qd̄ t̄ tristat̄ t̄ nō adiſſe t̄ ſcupiſſeſ: cū trifticia enī ſcupiſſetia: i in cōnūti aut̄ aſſimilat̄, ppter delectationē triftari. Deficientes aut̄ circa delectationes t̄ minus q̄z oꝝ gaudēt̄ noꝝ mulū ſiut nō enī humana eft talis inſenſibilitas: etenī reliqua animalia diſcer nūt cibos t̄ hiſ qd̄ gaudēt̄ hiſ aut̄ nō. Si aut̄ bic nūl̄ ē delectabile: neq̄z differt alterz ab altero: longe vt̄q̄z erit ab horumq; eſteſ. Nō ſoritua aut̄ ē talis nomine, ppter nō mulū ſieri. Tēperatus aut̄ medie circa h̄ bz: neq̄z enī delectat̄ q̄bus intēperatus maxime ſed magis triftat̄: neq̄z vniuerſaliter qbus n̄ oꝝ: neq̄z vehemet̄ tali n̄lo: neq̄z abſentibus triftat̄: neq̄z ſcupiſſit vel menſurare: neq̄z magis q̄bz opz nūllo: neq̄z q̄n̄ oꝝ neq̄z vlt̄ taliū nūllo. Quocūq̄z aut̄ ad ſanitatem ſit vel ad bonā habitudinē delectabilia exſūta h̄ appetit menſurare t̄ vt̄oꝝ t̄ talia delectabilia nō ipediment̄ hiſ exiſtēt̄ vel ppter bonū vel ſupuſtātā: ſic enī magis habēt̄ diligat̄ tales delectationes q̄z dignū ſit: tēperatus aut̄ nō talis, ſed vt̄ recta ratio.

La. 15.

Unſtario aut̄ magis aſſimilat̄ intēperat̄ia q̄z tūmor h̄ quidē enī, ppter delectationē: h̄ aut̄ ppter trifticia: quoy h̄ qd̄ deſiderabiliſ: h̄ quidē fugibile: t̄ trifticia qd̄ ſlupeſacit: t̄ corruſit naturā babetiſ. Delectato aut̄ nūl̄ tale facit: magis aut̄ volūtarīuſ: ppter qd̄ t̄ exprobaribiliſ: etenī aſſueti facile ad h̄: multa enī inuita talia t̄ affuetidine ſine periculo i ſortioribz aut̄ ecōuerfo. Videbit̄ aut̄ vt̄q̄z nō ſi militer volūtarīuſ timor eſte hiſ q̄bz ſingula t̄ to tu h̄ quidē enī cū trifticia: h̄ aut̄ ppter triftiam ſlupeſacunt: vt̄ arma, pſciat̄ t̄ alia deformiter ſatiat̄: ppter qd̄ t̄ viđen̄ violēt̄ cē intēperato aut̄ ecōuerfo: q̄ quidē enī q̄bz ſingula volūtaria: ſcupiſſet̄ enī t̄ appetitū: totū aut̄ miſtuſ. nullus enī cōcupiſſit intēperatus eſte, nomē aut̄ intēperat̄ia t̄ ad puerilia peccata ſerimus. habet̄ n. quādā ſimilitudinē: virtū aut̄ ab vt̄o vocat̄: nūl̄ ad ea que nūc differt: maniſtū aut̄ q̄n̄ posterius a p̄oxi. Nō male aut̄ videt̄ trāſlatuſ cē puniriſſi. n. oꝝ turpia appetitē t̄ multa augmētationē bñtē: ta le aut̄ maſtme ſcupiſſetia t̄ pueri ſcupiſſetia enī viuūt̄ t̄ pueri t̄ maxime in hiſ delectabil appetitus: ſi iſiſ nō erit bñt̄ perluſibilis t̄ ad do minās t̄ ad mulū veniret. Inſatiabilis enī delectabilis appetitus t̄ vndiq̄z ſiſpiēt̄ t̄ ſcupiſſetie operatio auget conatu: t̄ ſi magne t̄ vehemet̄ ſint t̄ cogitationē pſciat̄: ppter qd̄ oꝝ mēſu rataſ eē t̄ paſcas t̄ rōi nūl̄ ſtriari. Tale aut̄ bñt̄ pſuſibilis dicimur t̄ punitū: quēadmodū enī pu erū oꝝ ſi p̄cepit̄ pedagogi viuere ſic t̄ ſcupiſſibile ſlonare rationi: intērio enī ambobus bonū t̄ ſcupiſſit tēperatus q̄oꝝ: t̄ vt̄oꝝ t̄ q̄n̄ ita nobis aut̄ ordinat̄ t̄ rōi h̄ igſt̄ dicta ſūt de tēperat̄ia.

Incipit liber quartus La. i.

Icamus aut̄ deinceps de li beralitate, vñ aut̄ eē circa pecunias medictas, laudat̄. n. liberalis n̄ i bellū neḡz i q̄bus tēperat̄. Kursus neq̄z i iudicio: h̄ circa dationem pecuniaz t̄ ſūptionē. Ma gis aut̄ in datione: pecunial aūt̄ dīcīmus oſa quoꝝ ſi dignitas nūmila te mēſurat̄. Elſt aut̄ t̄ pdigalitas t̄ illiberalitas circa pecunias: ſupabundatia t̄ deſectus. Et illiberalitatē quidē copulamus ſemp magiſ q̄oꝝ qd̄ circa pecunias ſtudētibus: pdigalitatē aut̄ inſerimus q̄nq̄z cōplectētēs intēperatus hoſibus. Incōtinētēs enī t̄ intēperat̄ia cōſūptores, pdigos ro camus: ppter qd̄ t̄ prauifissimi viđen̄ eē: multas enī ſimul malicias habet̄: nō aut̄ ppter appellaſt vult enī, pdigus eſte q̄ vnu aliqd̄ malū bz̄ corru pere ſubſtātā. pdigus enī q̄ ppter ſeipſu, pdigus viđet̄ q̄t pditio quedā pſiſus eē: t̄ ſubſtātē cor ruptio: vt̄ viuere p̄ has exiſte: ſic vt̄q̄z pdigalitatē accipimus. Quoz aut̄ aliqua vtilitas: h̄ia. n. bñt̄ vt̄ male: diuitie aut̄ ſunt vltimū: vnoquoq̄z aut̄ opſie vñt̄ q̄bz circa ſingula virtutē: t̄ diuitijs aut̄ vñt̄ optine qui bz̄ circa pecunias virtutem: iſte aut̄ liberalis. Uſus aut̄ eē vñ pecuniaz cō ſūptio t̄ datio: acceſto aut̄ t̄ custodia poſſeſſio magis: ppter qd̄ magis ē illiberalis dare qd̄ oꝝ q̄z accepere vñ oꝝ t̄ nō accipere vñ nō oꝝ. Vir tua enī magis bñt̄ facere q̄z bñt̄ pati t̄ bñt̄ operari magis q̄z turpia nō operari. nō imanifestū enim qm̄ dationē qd̄ ſequit̄ bñt̄ facere t̄ bñt̄ operari. ſūptionē aut̄ bñt̄ pati t̄ vñ nō turpe operari t̄ grā danti t̄ nō accepient̄: h̄ lauo magis: t̄ ſaciſt̄ aut̄ nō accipere q̄z dare: ppter. n. mīn⁹ emittū magis q̄z nō accipit̄ alienū: ſed liberales dicunt̄ q̄ dat qui vñ nō accipit̄ nō illiberalitatē laudant̄: ſed nō mīn⁹ ſimilitudinē: qui aut̄ accipiant̄ neq̄z laudā tur multū. Amātur aut̄ maxime liberales eoꝝ q̄ in virtute: viles enī h̄ in datione.

La. 2.

Tle aut̄ bz̄ virtutē opationes bone t̄ bo ni grā t̄ recte, t̄ liberalis igſt̄ dabit boni grā t̄ recte: qbus enī opz t̄ quocūq̄z t̄ alia quecūq̄z ſequunt recte dationi: t̄ h̄ delectabiliter t̄ ſine trifticia. qd̄. n. bz̄ virtutē delectabile vel nō trift vel miſime trift: qd̄ aut̄ dat qbus n̄ oꝝ vel nō boni grā: h̄ ppter quādā alia cauſa nō li berale: h̄ alius q̄s dicit̄: neq̄z q̄ trift. magis enī vt̄q̄z eligit pecunias bona opatione h̄ aut̄ nō li berale: neq̄z accipiet vñ nō opz: neq̄z enī nō bo nozat̄ pecunias ralis accepito: nō vt̄q̄z erit neq̄z peritū. Nō. n. ē bñt̄ ſaciſt̄: vt̄ ſibi bñt̄ ſatiſter. vñ aut̄ oꝝ accipiet: puta a. ppter poſſeſſionibz: nō vt̄ bonū: h̄ vñ ſecſariū: vt̄ habeat dare neq̄z nō curabit. ppter volēt̄ p̄ bz̄ qbusdā ſufficere neq̄z qbuslubet dabit vt̄ habeat dare qbus oꝝ: t̄ q̄n̄ t̄ vbi bonū. Liberalis aut̄ ē vehemet̄ t̄ ſup abſūdere i datione vt̄ dreliquat ſibi ipſi mīnora. nō respicere enī ad ſeipſu liberalis: h̄ ſubſtātā vt̄q̄z liberalitas dī. nō enī i multitudine dator̄ qd̄ li berale: h̄ i dātis habitu: h̄ aut̄ bz̄ ſubſtātā dat: nō hil aut̄ phibet liberabilitōē eē mīnora dātē: ſed a minoribus det. Liberaliores aut̄ viđen̄ nō q̄

seqsierunt h[ab] q[ui] suscepserunt substatiā. In expti. n. idē
genie et oēs diligunt magis sua opa: vt parentes et
poete. H[ab]itari autē non facile liberalē: neq[ue] accepti-
ū exētē neq[ue] custoditū: emissiū autē t[em]p[or]o bo-
norātē: ppter ipsas diuītias: h[ab] g[ra]a dationis: ppter
q[ue]d et acutat fortunā: q[ui] maxie digni exētēs ne-
quaq[ue] dicant: stingi autē nō irrationabilē: h[ab] nō
enī possibile pecunias h[ab] nō curatē: vt habeat:
que ad modū nec i alijs: nō dabit t[em]p[or]o qbus nō o[ste]n-
neq[ue] q[ui] nō o[ste]n-: neq[ue] quecūq[ue] alia talia. nō. n. vti-
q[ue] ad h[ab] opab[us] h[ab] liberalitate: t[em]p[or]o plūmē: non
vtiq[ue] habebit i q[ue] o[ste]n- plūmē: quēadmodū. n. di-
ctū ē liberalē: q[ue] h[ab] substatiā expēdit: t[em]p[or]o q[ue] o[ste]n-
Qui autē supabūdat: pdigif: ppter q[ue] tyrānos nō
v[er]e facile ē dationibus et expēlēs supabūdare. li-
beralitate vtiq[ue] medietate exētē circa pecuniarū
dationē et acceptance liberalē: t[em]p[or]o dabit et expēdet
in q[ue] o[ste]n- in p[ro]p[ri]etate magnis et h[ab] delectabile. Et
accipier vni o[ste]n-: q[ue]cūq[ue] o[ste]n-: v[er]itate enī circa ambo
exētē medietate: faciet vtraq[ue] vni o[ste]n-: sequit. n. de-
cētē dationi talis acceptio: nō talis autē h[ab] e[st]e
quētes q[ue]dē ig[ue] fuit simili i ipso: p[ro]rie autē manife-
sti q[ue]dē nō. Si autē p[er] optimū: t[em]p[or]o habebit p[er]tin-
gat ipsu[rum] plūmē tristab[us]: moderate autē t[em]p[or]o vni o[ste]n-
v[er]e. n. et delectari et tristari qbus o[ste]n-: t[em]p[or]o vni o[ste]n-. S[ed]
et b[us] cōcūtūs ē liberalisi pecunias: p[ot]est. n. mul-
ta pati nō honora[rum] pecunias et magis grauatus
siquidē q[ue]dē o[ste]n- nō plūmē quā tristab[us]. Si nō oppor-
tūnū aliqd[em] plūmē: t[em]p[or]o symonydi nō placet: pdig-
ua autē t[em]p[or]o his peccat[us]: neq[ue] delectat i qbus o[ste]n-
neq[ue] vni o[ste]n-: neq[ue] tristab[us] vni o[ste]n-: erit autē p[ec]cātibus
manifestius.

L[et]a. 3.
Itū ē autē nobis q[ui] supabūdātē et dese-
ci[re]tū. pdigilatās et illiberalitatās: i duob[us]
i datione et acceptio: et expētias. n. i datio-
nē ponimus. pdigilatās quidē ig[ue] i dādo: t[em]p[or]o
nō accipiendo supabūdat: i accipiendo autē deficet
illiberalitas autē i dādo deficet: i accipiendo autē su-
perabūdat: nū i p[ro]p[ri]etate: q[ue]dē ig[ue] pdigilatās nō
multū coaugent. nō. n. facile ex nulla pre accipie-
tē oēbus dare: velociter. n. dereliquit lba dantes
ideotis qui t[em]p[or]o vni o[ste]n- pdig[us] esse. Quare talis vide-
bit vtiq[ue] nō p[er] melior ē illiberali. b[us] sanabilis
enī ē t[em]p[or]o et ab egestate: t[em]p[or]o ad modū p[ot]est re-
nireb[us] enī q[ue] liberalis: etenī dat t[em]p[or]o nō accipit: neu
trū autē vni o[ste]n- neq[ue] b[us] vtiq[ue] h[ab] affuscat: v[er]e qua-
liter asr[um] trāsmuter erit vtiq[ue] liberalis. dabit enī q[ue]-
bus o[ste]n- et accipiet vni o[ste]n-: t[em]p[or]o nō op[er]e
pter q[ue]dē v[er]e nō ē prauis h[ab] mo[re] nō. n. malis
neq[ue] v[er]is supabūdare dātē t[em]p[or]o nō accipie[re]: insipi-
ētis autē sūmātū h[ab] modū: pdigus multū v[er]e me-
lor[um] illiberali ē: t[em]p[or]o q[ue] dicta lūt: q[ui] q[ue]dē
p[er]dest multis: h[ab] autē nulli: h[ab] neq[ue] leipsū. S[ed] mltū
pdigor[um] quēadmodū dictū et accipiuū vni o[ste]n-
et sūt sūmātū h[ab] illiberalis: acceptiuū autē sūt: ppter velle
plūmē: et facile autē h[ab] facere. velociter. n. dereliquit
eos exētē: cogunī ig[ue] aliū accipere. Simul
autē t[em]p[or]o h[ab] nibil boni curare indifferētē: t[em]p[or]o
nibil eiā differt: ppter q[ue]dē liberales datōes
ipso[rum] sūt: neq[ue] n. bono: neq[ue] h[ab] ip[s]ius g[ra]a: ne-
q[ue] vni o[ste]n-: h[ab] quādoq[ue] quo[rum] o[ste]n- indigere: hos diuī-
tes faciūt: t[em]p[or]o moderatio q[ue]dē h[ab] mo[re]: nibil vtiq[ue]
darēt: adulato[rum] autē: vel h[ab] aliū aliquā volu-
ptate tribūnū multa: ppter q[ue]dē intēperati sūt multū

ipso[rum] facile. n. plūmētes et intēperatiā sūpti
sūt: ppter nō ad bonū viuere ad oluptatē de-
clinat: p[er]digus q[ue]dē ig[ue] iducibilis effectus i h[ab] trā-
sit: potius autē studio i mediū t[em]p[or]o q[ue]dē o[ste]n- adueni-
et vtiq[ue].

L[et]a. 4.
Liberalitas autē isanabilis ē. videt. n. se-
nectus oēs ipotetia illiberales facēt: et ma-
g[ra]ia cōnaturalis h[ab]ibus pdigilatāte. multi
enī amatores pecunias magis q[ue]dē datorēs: exē-
dit autē multū et multi forme ē. multi enī modi vi-
denī illiberalitatē ē: in duob[us]. n. exētēs et d[omi]ni
etū d[omi]ni dationis: t[em]p[or]o supabūdātā acceptio[rum] nō oēbus
uegra adueni: h[ab] q[ue]dē vniq[ue] dūndit: t[em]p[or]o q[ue]dē acceptio
ne supabūdātā: h[ab] autē dātōe deficiūt: q[ue]dē n.
i talibus appellatiōibus: puta parci tenaces ki-
nubiles oēs dātōe deficiūt: aliena autē nō appetit
neq[ue] v[er]o accipere: h[ab] q[ue]dē pp[er] quādā moderātā et
reuerētā turpiū: videnē autē qdā v[er]e dīcūt: ppter h[ab]
custodiūre vt nō aliq[ue] cogantur turpe aliqd[em] operi-
boz autē et cymini vēditoz: et oēs talis notatus
ē a supabūdātā eius: q[ue]dē est nulli vtiq[ue] dare. H[ab]
rūfus: ppter timorē abſtinet ab alienis: vt nō faci-
le eundē q[ue]dē q[ue]dē accipere: q[ue]dē ipsius alios
nō placet ig[ue] eis neq[ue] dare neq[ue] accipere. h[ab] autē
autē rūfus h[ab] acceptance supabūdātā vndiq[ue] ac-
cipiendo et oē: puta illiberales opationes opātēs
et de meretricio pasti: et oēs tales et plurarij et i par-
uo et i multos oēs isti vni nō oportet accipiant et
q[ue]dētū non oportet. Lōmunt ante[rum] in ipsis tur-
pis lucratōe appet: oēs enī g[ra]a lucrī et h[ab]i[us] parui
opprobria sustinet. eos. n. q[ue] magna nō vni o[ste]n- ac-
cipiūt neq[ue] q[ue]dē: nō dicimus illiberales: puta ty-
rānos ciuitates desolātās et sacra p[er]dātēs: h[ab] per-
nicio[rum] magis et ipos et iniustos. alleator q[ue]dē
et mortuox spoliator: et latro illiberales sunt: tur-
pes enī lucratōes. lucri. n. g[ra]a vtiq[ue] negotiant
et opprobria sustinet: t[em]p[or]o q[ue]dē p[er]cula maria g[ra]a
lucrī: h[ab] autē ab amicis lucrat[us] q[ue]dē dare: vtiq[ue]
v[er]o vni o[ste]n- v[er]e voletes turpe lucratōes
et oēs vtiq[ue] tales sūptiōes illiberales: agrue v[er]-
q[ue]dē liberalitatē illiberalitas ūriū dicit: maius. n. ē
malū pdigilatātē: et mag[ra]ia h[ab] peccat[us] q[ue]dē h[ab] dictā
pdigilatātē. De liberalitate q[ue]dē ig[ue] et oppositī
malicijs tanta dicta.

L[et]a. 5.
Idebit autē vtiq[ue] p[er]sequēs ē et de magni-
ficētā p[er]strāire. v[er]e. n. et ipa circa pecunias
q[ue]dētū virtus ē nō quēadmodū liberalitas extē-
dit circa oēs q[ue]dētū pecunijs opationes: h[ab] circa sū-
p[er]tuolās solū: in his autē sup[er]excēlit liberalitatē in
magnitudine quēadmodū nomē ipsū significat
i magnitudine. n. decētēs sūptiōes ē: magnitudo au-
tē ad aliqd[em]. n. idē sūptiōes tricarchie et archi-
theoz. decētē vtiq[ue] ad ipsū et i quo et circa q[ue]dētū: qui
autē i paruis v[er]e inmoderatis h[ab] dignitatē expedit
nō dī magnificētē: puta h[ab] multones dari tātē: h[ab] q[ue]dētū
magnis iste: magnificētēs q[ue]dētū liberalis: liberalē
enī nibil magis magnificētēs. Talis autē habitus
defectus q[ue]dētū paruſificētā vocat: supabūdātā
autē bōnausia et apirokalia: et quecūq[ue] tales nō su-
pabūdātēs magnitudine: circa q[ue]dētū: h[ab] i qbus nō
o[ste]n- p[er]speculari: posterius autē de ipsis dicem⁹. Magni-
ficētēs autē sciūtū simulaf. decens. n. p[ot]est speculari et
expēdere magna prudēter: quēadmodū. n. in p[er]i-
cio diximus. habitus opatiōibus determinat
et quo[rum] ē: magnificētēs vtiq[ue] sūptiōes magni et decē-

Ierat talia virtus et opus. n. erit magnus sūptus et decēs operi. Quare opus qdē sūptū dignū oꝝ ecclī. sūptū aut̄ oꝝ vlt̄ etiā supabūdare; sumet aut̄ talia magnificū boni ḡfa: cōde. n. h̄ vlt̄bus et ad h̄lectabiliꝝ et emissiue. Ratiocinij diligētia pūstica et qualit̄ optūmū et decētissimū itēdet̄ vlt̄q̄ megio q̄z q̄sto et qualit̄ minimo. necessariuꝝ aut̄ et liberale magnificū eē: etenī liberalis̄ expedit̄ qn̄ oꝝ et vt oꝝ; in his. n. magnū et magnificū: vel magnitudo circa h̄ liberalitate ex̄h̄te: et ab equali sūptū opus faciet magis magnificū. nō. n. eadē virtus possessionis et opis possessionis quidē. n. virtus qd̄ plurimo dignū et honorabilissimū: puta aut̄ aur̄: opis enī magnū et bonū: talis. n. speculatio admirabilis. magnificū aut̄ admirabiliꝝ et opis virtus. magnificēna ī magnitudine: eē aut̄ sūptū: qualia dicit̄ honorabilita: puta circa deos h̄da reposita et p̄parationes et sacrificia: sīl̄ aut̄ que cūq̄ circa oē demōnū et q̄cūq̄ ad cōe magnificata sūt: puta si alicubi largiri q̄le oportere p̄clarere vel terreriſ eē p̄ncipē: vel et cōiuare ciuitatē: i oībus aut̄ quēadmodū dicit̄ eē ad operatē refert: qe eē et quaz possessionū: digna. n. oꝝ his eē et nō solū opis: sīl̄ et faciētē decēr̄: ppter qd̄ ipsa qdē vlt̄q̄ erit magnificū. nō. n. sūt a qbus mlt̄a plūmet decēter: tenet̄ aut̄ et inspiens: ppter dignitatē. n. et oppor̄tunū: sīl̄ virtutē aut̄ recte. Debet aut̄ et eos qbus talia p̄existūt: p seipso vel p genitores: vel p quos ad ipsos trāseūt et nobiles et glorioſos: et q̄cūq̄ talia: oīa. n. h̄ magnitudine h̄biꝝ et dignitatē. maxie qdē talis iḡt magnificū et talibus sūptibus magnificēta: quēadmodū. n. dicit̄ eē: maxia. n. et honorabilissima. p̄prior̄ aut̄ q̄cūq̄ i fēmel fūt: puta nuptia et liḡ tale: et si circa aliqd tota ciuitas studet: vel q̄ in dignitatibꝝ et circa peregrinoꝝ aut̄ suscep̄tōes et missiones et datōes et retributōes: nō. n. i seipſū sūptuoful magnificū: sīl̄ i coia: dona aut̄ deo sacrat̄ h̄biꝝ aliqd fīle. Magnifici aut̄ et habitationē p̄perare decēter diuitiā. ornatis qdē. n. et h̄ et circa h̄ magis sūptus facere q̄cūq̄ diuturna opeꝝ: optia. n. h̄ et i singulis decess. nō. n. idē p̄gruit oīis et boībus neq̄ i tēplo et sepulchro: et i sūptibus vñūqđq̄ magnū i gnē: et magnificētissimū qdē q̄ i magno magniꝝ: h̄ autem q̄ i his magnum et differt in ope magnū: ab eo q̄ i sūptu. Opera qdē. n. vel telēchis pulcherima magnificēta: h̄ pueril. oīi: huīus aut̄ partū pūiꝝ et illiberale: ppter h̄ et magnifici i quo vlt̄q̄ faciat gnē magnifice facere. Tale. n. n. facile supabile: et habeb̄ sīl̄ dignitatē sūptus: talis qdē iḡt magnificū supabūdās aut̄ et banausū i ppter qd̄ oꝝ plūmedo supabundat quēadmodū dicit̄ eē: parui. n. sūptus multa plūmit et resp̄lēdet ppter melodiā: et parabola q̄dā: puta histriones nuptialiter cibās: et comedias tribuēs i rāstū purpurā iferēs: quēadmodū megares et oīa talia nō boni faciēt ḡfa sed diuitias cōicās: pp̄ h̄ existimās admirari: et vbi qdē oꝝ mlt̄a plūmē: pauca plūmē: vbi aut̄ pauca mlt̄a pūfificū aut̄ circa oīa deficiet: et maria plūmē i pūo boni pdit: et q̄cūq̄ faciat tardās: et intēdet̄ qualit̄ minimo cōsumat vlt̄q̄ et triſtatis et oīa existimās maiora facere q̄z oꝝ: sūt qdē iḡt habeb̄ bi malicie: nō t̄i opprobria qdē iferūt: ppter neq̄ nocuos p̄timo eē neq̄ valde turpes.

La.6.

Agnamītās aut̄ circa magna qdē et ex noīe vī eē: circa qualia aut̄ cōmūs accipi amus. Differt aut̄ nūb̄l̄ habitū vel cū qui h̄s habitū ifēdere: vī aut̄ magnanimus eē q̄ ma gnis seipſū dignificat dignus ex̄h̄s: qui. n. nō em dignitatē id facit insipies: eoz aut̄ q̄ h̄s vītē nūl̄ us iſipies neq̄ stultus: magnanimus qdē iḡt q̄ dictus eē: qui. n. puus dignus et h̄s dignificat seipſū tēperatē: magnificus aut̄ nō: i magnitudine enī magnamītās quēadmodū et pulchritudo i corpore magno: pui aut̄ formosi et cōmēsurati pulchri aut̄ nō. // La.7.

Qui aut̄ magnis seipſū dignū facit: id dignus ex̄h̄s chaynus: q̄ aut̄ maioribus q̄ dignū nō oīs chaynus: q̄ aut̄ minoribꝝ q̄ dignū pusillanīmus sūe magnis sūe moderatis: sūe pūis dignus ex̄h̄s: adhuc minoribꝝ seipſū digniſicut: et maxime vlt̄q̄ videbit̄: q̄ si videat magnis dignus: qd̄ enī vlt̄q̄ faceret nūl̄ talibue eē dignū Est aut̄ magnanimus magnitudie qdē extrem⁹ eo aut̄ q̄ vī oꝝ medius: eo. n. q̄ h̄s dignitatē seipſū dignificat̄ h̄s aut̄ supabūdāt et deficiit. Si aut̄ vlt̄q̄ magnis seipſū dignificat dignū ex̄h̄s et maxie: maxie: circa vñū vlt̄q̄ erit maxie. Dignitas aut̄ dī ad ea q̄ extēr̄ bona: maximū aut̄ vlt̄q̄ ponētis qd̄ oīis attribūmū: et qd̄ maxie deli derat̄ q̄ dignitatē et qd̄ i optimis p̄mī. tale autē honor. maximum. n. vlt̄q̄ h̄ eoz q̄ extēr̄ bona: circa honores vlt̄q̄ et i honorationes magnanimē vī oꝝ: et sine roe aut̄ vident̄ aut̄ magna nūl̄ circa honore eē: honore aut̄ maxie magni magnificat̄ seipſū fin dignitatē: pusillanīmus aut̄ deficit et ad seipſūz et ad magnamītā dignitatē chaynus vō ad seipſū qdē supabūdat nō t̄i ad magnanimū. // La.8.

Agnanimus aut̄ siq̄dē maximis dignus optimus vlt̄q̄ erit: maior. n. semp̄ maior dignis et maximis dignū optimus: vt vī ergo magnanimū oīs bonū eē. Videbit̄ aut̄ eē magnanimū q̄ i naquaq̄ virtute magnū: et nequaq̄ vlt̄q̄ agruit magnanimō fugere cōmonentē neq̄ iusta facere: cuius. n. ḡfa opabitur turpia cui nihil magnū: fin singula aut̄ itēdet̄ oīo deribilib⁹ vlt̄q̄ videbit̄ magnanimus nō bonus ex̄st̄. // La.9.

DOn erit aut̄ vlt̄q̄ neq̄ honore dignū prāsus extēr̄: virtutē. n. p̄mīz honor et attri butū bona. Videbit̄ quidē magnamītās: vt ornatus qdā eē virtutū: maiores. n. ipsos facit et nō sit sine illis: ppter h̄ difficile sīl̄ veritatē magnanimū eē: nō. n. possibile sine bonitate: maxie quidē iḡt circa honores et i honorationes magnanimū eē: et magnis et studiosis moderate delectabiliꝝ: vt p̄p̄ia adiſcēs rel et minoria: virtutē enī pfecte: nō vlt̄q̄ sīt dignus honor: sīl̄ et adhuc recipiēt nō habēdo ipso maiora ipsi tribuere. Qū aut̄ q̄ i p̄tingētibus et i pūis oīo pūipēdet: nō bis dignus: sīl̄ aut̄ et i honorationē nō. n. erit iusta circa ipſū: maxie qdē iḡt: quēadmodū dicit̄ eē magnanimus circa honores. Sī adhuc et circa diuitias et potestate et oīem bonaz fortunā et iforunū moderate habebit quomodo: cōcūq̄ siāt et neq̄ bñi fortunatus vlt̄q̄ gaudiosus erit: neq̄ iforunatus tristis: neq̄. n. circa honore ita h̄s vt maximi ens. potētās. n. et dīmītē. ppter honore sīt delectabilia: habētē igitur

B 3

ipsa honorari p ipsa voluntate aut et honor primum
est huic et alia, propter quod respectores videntur esse. Ut
autem et bone fortune ferre ad magnanimitatem nobilis est dignissimam honorem et potest
vel dicitur: in supercellentia enim: honor aut super-
cellens est honorabilis; propter quod et talia magna
minores faciunt honorantem eni: a gaudiis et virtutibus
boni solus honoradus est: cui autem ambo existunt
magis dignus sit honor: qui aut sine virtute rati-
fia bona habet neque iuste magis seipso dignis-
catur: neque recte magnanimum dicunt: sine virtute non
potest non sit. Respectores aut et iniuratores
et talia habentes mala efficiunt. Sine virtute enim non
facile ferre moderate bona fortunas. Non poten-
tes aut ferre et existentes alios excellere illos que
de ceteris non sunt aut quodcumque vires premit operar-
tur. Imitatus enim magnanimum non siles extentes: sed au-
tem operantes in gaudiis possunt.

¶ La. io.
¶ **E**t quidem igitur his virtutē nō operat cō-
tēnunt aut alio: magnanimitas aut iuste-
pietatis: glorificat enim vere: multi aut omni-
genē: nō est aut microkindios neque philokindinos
pter pauca honorare: megalokindinos autē et
quā pereclitē nō parcerē vite: vt non dignū existē-
sio vivere et poterē benefacere: beneficiatus aut
verecūdātis: h̄ quidē enim superexcellētis: h̄ aut super-
celli et retributivus pluriū: ita enim erit debito: cui
incepit et erit bñ passus. Evidēt autē et in memo-
ria habere eos qbus vītis faciat bñ: a qbus at-
te vīq; patiens bñ: nō minor enim q; patit bñ eo q
facit: vult autē supercellere: t̄ h̄ quidē delectabiliſ
auditiſ aut idelectabiliſ: ppter et therin nō di-
cere bñficiā iouī: neq; latentes ad alibiūtēs: h̄
q; passi sūt bñ. Magnanimitas autē et nullo indigere
vel vīt: ministrare autē p̄op̄e. Et ad eos quidē
q; i dignitate et bonis locutuīs magnūtē: ad me-
diōs autē moderatiōs: hos qdeꝝ supereccellere diffi-
cile et venerabile: hos autē facile et in illis quidē
venerari nō inuitile: in humilibus autē onerosū
quēadmodū ad ibeſſelis et ſorūtē eē et ad honora-
bilis si t̄ rbi p̄cellūt ali: et oſciſſū eē et tardū et
pigrū: h̄ vel rbi honor magnus vel opus et pau-
coꝝ qdeꝝ operatiū magnoꝝ et noſiabilitū: nec
ſanū autē maniſtētū oditorē eē et maniſtētū ama-
toꝝ: latere autē timidi: et curare veritaꝝ ē magis q;
opiniōeꝝ: et dicere et operari maniſtētū liber: ppter
latoꝝ enim q; cōtēptiuſ eſt: cōtēptiuſ autē: ppter
quod libere: ppter palatiūs et libere: ppter palatiū enī
propter quod cōtēptiuſ et veridicuſ: verum-
tāmē quecūq; nō: ppter ironiā: ironia autem ad
mitos: et ad illū nō posse vivere: h̄ vel ad amicū
Seruile enim ppter qd et oēs blanditorē obseq̄
oſi vel seruiles et humiles blanditorē: neq; admi-
ratiū: nihil enim magnū ipſi ē: neq; memor malī:
nō: magnanimitas recordare: alioꝝ et mala: h̄ ma-
gis despicerne neq; humaniloquius: neq; n. et le-
ipso loqurit neq; de alio: neq; n. vt laudet cura ē
ipſi: neq; vt alij vituperent: neq; rursus laudatiū
ē: ppter qd neq; malisloquius neq; de inimicis nō
ſi: ppter in iuria. Et de necessarijs vel partuis ne-
quaꝝ plāctiūs et deprecatiūs: studētis enim sic
habere circa h̄ poties pſeſſiſſe magis bona et i
fructuosa fructuolis et vītib⁹ ſufficiētis: n. ma-
gīe: h̄ et motu grauiſ ſētū magnanimiſ r̄fē: et
vix grauiſ et locutio ſtabiliſ: nō enim ſeffiſſus qui

circa paucā neq̄z p̄tētiōsūs qui n̄ib⁹l magnū exi-
stunt: acumen aut̄ vocis ⁊ velocitas p̄ h̄ talis q̄
dem magnanimitus. D̄ficiens aut̄ pusillanimus
supabūdās aut̄ chaimius: nō mali quidē igit̄
vident̄ eē neq̄z iſi: nō enī malfactores sūt peccā-
tes aut̄ pusillanimus qđem enī dignus exiſt̄t
bonis ſcīplū p̄uat qbus dignus ē ⁊ v̄ malū habere
aliquoꝝ ex nō dignificā ſcīplū bonis: ſz ⁊ ignorare
ſcīplū: appetere eti v̄tigō qbus dignus erat bōa
extitū: nō tamē inſpiret̄ tales vident̄ eē ſz magi-
pigrit: alia aut̄ opinio v̄ ⁊ deteriores facere: ſinguli
enī appetunt q̄ ſim dignitatē. Discedunt aut̄ ⁊
ab operationibus bonis ⁊ adiutioībus vt ſdi-
gnū exiſt̄t: ſiliter aut̄ ⁊ ab exteriōrib⁹ bonis. chai-
mi: qui inſpiret̄ ⁊ ſcīplō ignorantes: ⁊ h̄ mālfeste
v̄t. n. digni exiſt̄t ad honoꝝabilitia conant̄: deinde
redarguunt ⁊ veste coronant̄ ⁊ figura: ⁊ talibus vo-
lūt̄ bonaſ fortunas manifeſtas eti ipſoz: ⁊ dicūt
de ſcīplō vt p̄ h̄ honoꝝadī. Opponit aut̄ magna
nūmitati pusillanimitas, magis q̄z chaimotis ⁊
ſit magis ⁊ deterioris ē: magnanimitas igit̄ circa
honoꝝ ē magnū quēadmodū dicūt̄ ē.

AIdc autem circa hunc esse virtus quedam
quoadmodum in primis dicitur eis que videbunt
ut sit ad magnanimitatem et
quoadmodum et liberalitas ad magnificientiam: ambe
enim iste a magno quodam difficiuntur: circa moderata autem
et parua disponunt nos ut oportet: quoadmodum autem in
acceptatione et datione pecuniarum est medietas et su-
pabundantia et defectus: ita et in honoribus appetimus
magis quam oportet et minus et tamen oportet et ut opere philosofi-
cum enim vituperamus: ut magis quam oportet honoris appetit
et non a matre et honoris: ut neque in bonis
eligentur honestari. Est autem quodammodo amor honoris
laudamus ut virtute et amorem boni et non amato-
rem honoris: ut moderatus et temperatus quoadmo-
dum et in primis diximus: manifestum autem quod multipli-
citer amatores talium dicto non in id ipsum scrimus semper
per amatores honoris: sed laudates quidem et in magis
quam multipli vituperantes autem in magis quam oportet. Innomi-
nata autem ex parte medietate ut deserta videntur du-
bia et extrema: in quibus autem supabundantia et defectus
et medium appetimus autem honoris magis quam oportet et min-
us et tamen et ut oportet: laudamus igitur habitus huius: medietas erit
res circa honoris inominatus: rursum autem ad amorem
honoris quidam non amor honoris: ad utramque autem
utrumque qualiter. rursum autem et huius et circa alias virtutes:
opponti autem habemus extremi videntur: propter non esse no-
tum medium.

L. ii.
Anfuetudo autem est quidem medietas circa
ira sive innominata aut medio exite: sere
autem extremis ad mediū māsuetudinē se-
timus ad defectū declinatē in nominatū extre-
mū lupabūdūtā enī iracūdūa quedā dīceſt vīqz, pas-
sio quidē enī ē ira faciēta aut multa z dīfīa. Qui
quidē īgīt ī qbus oīz z quibus irascit: adhuc au-
tē z vī oīz z qñ z q̄sto tpe laudat: māsuetus autē
iste vīqz erit: si quidē māsuetudo laudat, vult enī
māsuetus iperturbatus esse: z nō duci a paſſiōe
ſi ſim q̄ vīqz ratio ordinabit: ita z in his z in tā-
tū ipsi irasci. Peccare autem videt magis ad deſe-
cūdū enī punitius māsuetus ſi magis donati-
vius. Defectus autem ſue in irascibilitatē qdaz eft ſi
ue qdūqz pūruperat: nō irasci, n. in qbus oopz

ter insipietis esse videat: et qui non videt: neque quod si: ne-
que quibus oportet: ut non sentire neque tristari: et non
iratus non esse vindicatus: iniuriantes sustinere et
familiares despicer seruire. Supabundantia sum-
ma quidem sit: etenim qibus non oportet: et in qibus non oportet:
et magis quam opus et velocius et pluri tpe: non tamen
sunt enim eidem existunt: non enim viuimus posse esse: malum enim
et sepius destruit: et si integrum sit impetrabile factum. Qui
quidem igitr tractandi velociter irascuntur et in qibus non
oportet: et magis quam oportet: quiescunt autem velociter: quod et op-
timum habent: accedit autem h ipsius: quoniam non retinet ira-
m reddunt summae manifesti sunt: propter velocitatem: de-
inde requie facit: in supabundantia autem sunt acrocho-
li acuti et ad oculum tractantur in oculum per ipsum: amari
aut difficile solubiles et milti tpe irascuntur: retinet
enim iram: quiescunt autem qui retrahuntur: puniri enim que-
rat imperium ire: delectationem per tristitia facientes. Hau-
te non effectio graue habent: propter non manifestum
enim esse neque suadent ipsius aliquis: in ipso enim dige-
ri ira tempore indigerunt: sunt autem tales sibi ipsi mole-
stissimi et maxime amicis. Difficiles autem dicimus
in qibus non oportet irasci: et magis quam opus et pluri
tpe et non commutatos sine cruciata vel punitione.
Manifestum autem magis supabundantia apponi-
mus: etenim magis sibi humani enim magis puni-
re et ad vivere difficiles deteriores. Quod autem in
potibus dicti est ex dictis manifestum: non enim faci-
le determinare qualiter et quibus et in qualibus et in
quanto tpe irascendum et nesciunt quo recte facit vel pec-
car: qui quidem non paucus transgreditur non vituperante:
neque in maius: neque in minus: quodammodo enim deficie-
tes laudamus et malueret dicimus: et irascentes
viriles: ut potentes principiare: quantum autem et
qualiter transgredies vituperabil non facile roget redi-
dere: in singularibus non et sensu iudicium: sed quod qui-
deme taliter manifestum quoniam quidem medius habitus: au-
dabilis sum quidem: quibus oportet irascimur et in qibus
opozet et ut oportet et oia talia: superabundantie
aut et defectus vituperantes: et in parvum quidem sa-
crae quiescibiliter: in plus autem magis: in multum vero
valde. Manifestum igitr quoniam medio habitu: ut ad ha-
bedi quidem igitr circa ira habitus dicti sunt.

La.15.
¶ **A** colloquijs aut et coniuere et sermonibus et rebus coicare; bi quidem placidi vident esse oia ad delectationem laudares et nihil contradicentes ex estimatis oportere sine tristitia quibuscumque esse. Qui autem contrario his ad oia contrariantur: et eius quod est irritare neque quecumque curantes discuti et litigiosi vocant. Quoniam quidem igit dicti habitus vituperabiles sunt non manifesti: et quoniam medium horum laudabilis est qui recipiet quod oportet ut et oportet similiter aut ut spernet nomine aut non reddit ipsi aliquod: assimilat aut maxime amicitia: talis enim est quoniam medium habitus quod volumen dicere moderatus amicitia diligenter amicit. Differit autem ab amicitia quoniam sine passione est et sine eo quod est diligere gibus colloquitur. non enim in amando vel in inimicando recipit singula ut oportet sed in eo quod talis est: similiter autem ad ignotos et notos et suos et incognitos id faci per veritatem et in singulis ut agnoscit non enim similiter puenit plueros et extraneos curare neque rursus irritare: vel iterum quidem igit dicti est: quoniam ut oportet colloqui. Referens autem ad bonum et puerum coniunct non tristare vel predelectari: videns quidem enim circa de-

lectiones & tristitia eis in colloquis factas
hox autem quicunque gdem ipsi non bonum vel noc-
ium cōdelectare aspernabit & eliget p̄tristari: si fa-
ciet autem deformitatem serat: et hanc non parua vel
nocumēmū: cōtrarietas autem parua tristitia non reci-
pient aspernabit. Differenter autem colloquii his quod in dignitatibus & quibuscumque & magis vel minus
notis: similiter autem & cum aliis differencias singulis
tribus quod decet est: si in leipsiis quidem desideratur
cōdelectare: p̄tristare aut reverenter considerare even-
tura: quod si sint maiora: dico autem bono & p̄terentes &
delectationis autem gratia eius que est: postquam magne
pax cōtristabit: medius quidem igit talis est non no-
minatus autem est. Lodelectatio autem qui quidem eius
quod est dilecibile est plectantur: non propter aliquod ali-
ud placidus: qui autem vir utilitas aliqua sibi fiat in
pecunias & quecumque pecunias blādito: quod autem
p̄tristat dicunt: si quoniam litigiosus & discolorus oppo-
ni autem vident extrema libupliss propter inomina
tuorum est mediū.

C. 14.
¶ Ita eadē sc̄re & iactaciōē medietas inno-
minata aut̄ t ipsa: nō malū aut̄ t tales
potissimum p̄magis enī vīq̄ sc̄emus q̄ c̄ rca
motoe singulōe p̄taentes & medietates ē vir-
tutes: credemus vīq̄ in oībus: sicut habēs sp̄i-
cītes. in cōmūnē vīq̄ qui quidē ad delectatio-
nē vel tristitia collocent dicti sūt. De veridicis au-
tē & falsidicis dicamus: similiter in sermonibus
& opationibus: & fictione: videt vīq̄ iactatorz si-
mulariū glorioſoz ē & nō exītū: t majoruz
q̄ exīstū & eron aut̄ ecōuerio negare q̄ exīstū
vel minoꝝ a facere: mediū aut̄ antekatōs q̄ exīstū
veraꝝ & vitaꝝ, t sermōe exītū p̄fīes ē circa ipsū
& neq̄ majora neq̄ minorā aut̄ hōz singula &
gratia alicuius sacere & nullius. vñlūq̄s aut̄
qualis est ita dicit & operaꝝ t sic vīnit: si vo alī
cuius grā opereſ: sīm ſc̄ipſū aut̄ mēdaciū quidē
prauo & fugicēdū: vez aut̄ t bonū t laudabiliſ: ſic
aut̄ t veraꝝ quidē mēdiū exīs laudabiliſ: qui
aut̄ mēdaciā ambo quidē ritupabiles magis au-
tē iactatorz. De vītīq̄ aut̄ dicemus: p̄s aut̄ de
veraci: nō enī de veridico in p̄fessionib⁹ dicim⁹
neq̄ quecūq̄ ad iusticiā vel iniusticiā p̄tendunt
alterius enī erūt huius p̄ficiū: ſī in q̄bus nullo
casu differēt & sermonē & in vita: vez dicit eo q̄
talis ſim habitiū: videt vīq̄ talis moderatus
eſſ: amatoꝝ. n. vīti & t q̄bus nō differt vez dicit
vez dicit: t in quib⁹ differt adhuc magis. vī. n.
turpe mēdaciū verebit qđ ſim ſe verebat. talis
aut̄ laudabilis: in minus aut̄ magis a vero decli-
nāe: prudētio. n. videt ppter onerosas ſupabū
datas ē. M̄ajora aut̄ exītibus fugies nullius
grā: prauo quidē assimilat: non vīq̄ gauderet
mēdaciū: vanus aut̄ videt magis q̄ malus. ſi
aut̄ grā alicuiꝝ qđ glorie vel honoris non val-
de rituperabilis vt iactatorz: qui aut̄ argēti vel q̄
cunq̄ i argēti deſormiō: nō ipotētia aut̄ ē facta
torz: ſī in electione ſī habitiū: t i eo q̄ talis ē iacta
torz: ē quēadmodū t mēdaciū: h̄ quidē mendacio
ipso gauderib⁹ aut̄ gloriā appetes vel lucruꝝ. qui
qdē igit̄ glorie gratia faciat talia ſigūt in q̄bus
laus vel ſelicitas: qui aut̄ lucri quo voluptrias eſt
p̄tūmus: quo latere nō exīstēta: puta mēdiciū
vel diuinatoꝝ ſapiēt̄. ppter qđ plures ſigūt talia
& latet: ſūt. n. in ipsis que dicta ſunt. eyronē aut̄

et minus dicentes gratirosores qdē s̄z mores vidētur: nō n. luci gratia videtur dicere: s̄z fugientes molestū et timidū. S̄z et maxie aut et isti gloriofa negat: vi socra. fecit: q̄ aut pua et manifesta singul vauro paucroy dicunt facile cōteptibiles sūt: et q̄icq̄ iactāta vī: puta latomoy pestis: etenī lupa būdāta et valde defectus iactātu: q̄ aut modera te viunk exronia: et circa que nō valde p̄opra et manifesta exroniā gratiosi vident: opponi au- tē vī iactator veridico: dēterior enī.

(La.15.

Existēte aut requie inuita et i hac cōuersatiōne cū ludo: videt et h̄ eē colluccio qdaz p̄sona et q̄lia op̄s dicere: et vīsimiliter et audire. Differit aut et i diceo i talibus vel talia audire. manifestū aut et circa h̄ et supabūdāta quēdā et defectus medi. Qui qdē n. in decisione supabundat bomolochi vident esse et onerosi desiderates oīo p̄sū facere q̄ dicere decora et nō cōtristare derisū cōvittatiū. Qui aut neq̄ ipsi vīc̄ dicit aliquid ridiculū et dicēbus molesti fūstragri oīo et duri vident ēē. Moderate aut ludētes eutrapeli appellant: puta bñi vertētes. moris. n. talis vident motus esse: quēadmodū aut cozpora ex motibus iudicant ita et mores redūdāte autē rīsu et pluribus gaudēbus ludo et ipso cōvittia ri magis q̄o et bomolochi eutrapeli appellant et gratiosi: qm̄ aut differunt et nō p̄az ex his q̄ dīcta sūt manifestū. Medio aut habitui. pp̄iūz et ephidiosotia: ephidiosi aut ē talia dicere et audi re q̄lia modello et liberali zgruūt: et enī qdaz de cētia talē dicere i ludi pte et audire: et liberalis ludus differit ab eo q̄ suūt et disciplinati et indisciplinati. Videbit aut vīc̄ aliq̄ et ex comedisi vete rū et modernoy: his qdē n. erat derisio turpiloquii: his aut magis suspicio. differit aut nō parū h̄ ad honestatē: vez̄ ignitur bñi cōuertantem determinādū i diceo nō q̄ decēt liberalē vel in nō tristādo audītē vel i delectādo: vel et tale qui dē indeterminātū. Illud. n. aliq̄ odibile ē et delectabilis aut audier q̄ sustinūt audītē h̄ facere vī: nō vīc̄ oē faciet. Quidam. n. p̄tumelia qdaz est legū positorēs aut qdaz p̄tumeliosa dicere. p̄bēti. Operetab aut forte et cōvittari: gratiosus aut vīc̄ et liberalis sic habebit: puta lex ex his lib̄ip̄i: talis quidē igit̄ mediūs ē sūe epidictiū: sūe eutrapelus dī. Bomolochus aut minor ē de risore: et neq̄ a seipso neq̄ ab alijs recedēs si rīsu faciat: et tñ talia dñs quoꝝ nullū dīceret vīc̄ gratiosus: qdaz aut neq̄ audiret: agrios aut ad tales collucciones iutile. nibil. n. p̄feres i oīibus tristātē: vī aut requies et ludus in vita ēē necessariū. Tres igit̄ q̄ dicte sūt i vita medietates. sūt au tē oīes circa sermonū quoꝝ undā et operz coicatiōne. Differit aut qm̄ h̄ qdē circa vitates ē: h̄ autē circa delectabile: eaꝝ aut q̄ circa delectationē h̄ quidē in ludio: h̄ aut i his q̄ sim alia vita colloquijs. (La.16.

E verecūdos vt quadā virtute nō h̄dīce repassioni aut magis assimilāt q̄ habītū. Determināt igit̄ timor quidē ingloriationis: perfici aut circa pericula timori p̄sīr. rubescit. n. verecūdati: mox aut timētes palle scūt: cozporalia vīc̄ vident ēē viragz: qd̄ vī passionis magis q̄ habitus ēē: nō vīc̄ etati passio dgruit s̄z funēlū. Existūmanus. n. oportere tales

verecūdos esse: eo q̄ s̄z passiones viventes mūta peccātā: verecūdia aut p̄bēnt: et laudamus qdē iuuenū verecūdos. Genem aut nullus vīc̄ laudabit: qm̄ verecūdabilis: nibil enī existimam̄ oportet ipsū opari iu qbus ē verecūdia. Neq̄ enī studiosi ē verecūdia. sigdez i prauis: nō enim opādū talia. sī. n. sī h̄ qdē s̄z vīc̄itate turpia h̄ autēs opinionē nibil differt: neutra enī opanda quare neq̄ verecūdādū: praui aut et ēē tale qualē opari aliqd turpiū. Sic aut habere vt et si operet aliqd talū verecūdari et ppter h̄ existimari studiolū ēē lecōueniēs: in voluntariis enī verecūdia volēs aut studiosi nīc̄ opabū praus: erit aut vīc̄ verecūdia ex suppositione studiosi. si enī opet verecūdabit vīc̄: nō ē aut h̄ circa virtutes: si aut iue recūdia praui et nō verecūdari. turpia opari: nibil magis talia opant verecūdari studiosi. Nō ē aut neq̄ p̄tinēta virtus s̄z quedā mixta: ostēdetur aut de hac i his q̄ posterius: nūc aut de iustiā dicamus.

Incipit liber quintus. La.1.

Eiusticia aut et iniusticia in iudicēdū et circa quales sunt exercites operationes et q̄lis imeditas ē iusticia et iustus quoꝝ mediū: intērio aut nobis sit s̄z eadē methodū h̄il q̄ pdicta sūt. Videbitus vīc̄ oīes talē habitū volētes dicere iusticiāz a quo opatiū iustoꝝ sūt: et a quo iusta operant et volunt iusta: eodē aut modo et de iniusticia: ppter qd̄ et nobis p̄mū vī typō supponant h̄nō enī eundē h̄ modū et in scientiā et in potētū et habitibus p̄toletia qdē enī et scia videt p̄tioꝝ eadē ēē: habitus aut p̄tius p̄tioꝝ nō: puta a sanitate nō cōtraria i sana solū. dicimus enī sane ambulare: qm̄ ambulat vt vīc̄ sanus exīs. Multoſē qdē igit̄ cognoscit p̄tius habitus a p̄tioꝝ: multoſē aut habitus a subiectis. si enim sit manifesta eueria et kateria manifesta sūt: ex bñi habētibus eueria et ex hac bñi habētia. si enī ē eueria densitas carius necessariū ē et kateriam esse raritatem carnis et bñi habēt factiū densitatia ē carne. p̄se quidē aut et i mlū si alterz multipli p̄tioꝝ et reliquoꝝ multipli dī: puta si iustū et iniustū. videbit autē tripliciter dici iusticia et iniusticia: s̄z pp̄i. pp̄iquaz ēē equiuocationē ipsoꝝ latet: et nō queadmodū q̄ de longe manifesta magis.

Ifferentia enī multa que sim ideā: puta qm̄ vocat clavis equiuoce et que sub colū animaliū: et qua ostia claudūt sumat aut iniustus quoties dī. Ut aut illegalis iniustē et avarus et equalis: q̄re manifestū: qm̄ et iustū erit et legalis et equalis. Iustū quidē igit̄ legale et et equalē: iustum autes illegale et ineqüale. quia aut avarus iniustus circa bona erit nō omnia: s̄z circa que cūq̄ bona fortuna et iortunū: que sūt

quædā simpliciter semper bona: alioquin autem non semper
bonae autem habentur et presequuntur: oportet autem non: habere
quædā bona simpliciter et ipsa bona est eligere autem quæ
libet ipsa bona. Iustus autem non semper plus eligit: sed
minus in simpliciter malis: sed quædā virtus et minus malum
bonum aliquando est: boni autem est avaritia: propter quod virtus
avaritia esse. Est autem inegalitas: enim punit et coet: et
illegalitas: autem illegalitas aut iniquitas punit omnes
injusticiam et ceterum est omnis iniquitas. Quod autem illegalis
iustus erat: egalis autem iustus manifestum autem quædā
omnis legalis sit aliquando iusta: determinata autem a
lege positiva legalia sunt: et vnuagis eorum iustus
esse dicimus. Leges autem dicunt de oibus specie
bus: vel cōtērū p̄fere oibus vel optimis vel do
minis: vel huiusmodi aliquando modū talium.
Quare huiusmodi iustus dicimus facti
ua et observationis felicitatis et particulari ipsius
politicæ cōcitatim. Precipit autem lex et fortis opera
facere: puta non dereliqueretur acie neque fugere neque
abuiscere armam: et quod tēperari: puta non mechanci
ne: neque pueri: et quod mānūcti: puta non peccare neque co
tēdere. Sicut autem et huiusmodi alias virtutes et malicias
huiusmodi iubētur autem prohibebit recta quædā quod poli
ta recte: dexterior autem aposebidas incensos.

La.5.

Ecquid ergo iustitia: virtus quædā est p
fecta: sed non simpliciter sed ad alterum: et propter huius
multitudinis plenissima virtus est virtus iusti
cia: et neque huiusmodi neque lucifer ita admi
rabilis: propter quod et pueri dicentes ait: Ju
sticia autem simul omnis virtus est et perfecta maxime virtus
quædā pfecte virtutis virtus est: perfetta autem est quædā ha
bēs ipsa: et ad alterum potest virtute virtus sed non solus ad
seipsum. Multū enim in p̄p̄riis quædā virtute possumus
vit. In his autem quod ad alterum non possumus et propter huius
modi vit habere huiusmodi iustitia: quædā principatus vitæ ostendit
ad alterum enim et cōcicatione iā principis. Propter
huiusmodi autem et aliam bonum vitæ est iustitia sola virtus
quædā ad alterum est. Alij enim sererentur operari: vel principi
cōcito.

La.4.

Omnis quisque ergo quod ad seipsum et ad
amicos vitæ malitia: op̄imis autem non quod
ad seipsum virtute. sed quod ad alterum: huiusmodi opus
difficile. huiusmodi ergo iustitia non pars virtutis sed tota
virtus est neque omnia iustitia pars malitia: sed tota
malitia. Quid autem differt virtus et iustitia huiusmodi man
ifestū ex his quod dicta sunt. est quidem enim cadere: est autem
non idem: sed quod ad alterum quædā iustitia: sed autem quod
talis habet simpliciter virtus. Querimus autem est ea quod in
pte virtutis iusticia: est. non quedā ut dicimus: sicut autem et
de iustitia sed huiusmodi p̄te. Signum autem quædā est: sicut alia
quædā enim malicias quod op̄at: iniuste quædā facit: rau
re facit aut nihil: puta quod abiecit et p̄cepit: propter timo
rem vel quod male dixit: propter iram: vel quod non audiuit per
cunia: propter illiberalitatem. Quod autem avarice facit mali
tias neque huiusmodi iustitia: sed non quædā virtus est mali
tia quædā iustitia: et pars quædā totius et iustitiae
quædā iustitiae cuiusque est p̄ter legem: adhuc
si hic quædā lucrādi ḡra mechanar et accipiat: huiusmodi autem
apponens et iacturā paties: propter occupacionem: si te
quædā luxuriosus videbitur vitius esse magis quam
avarus: ille autem iustitiae luxuriosus autem non: ma
nifestū. non quædā ppter lucrar. Adhuc circa alias quæ
dā oīas iustificatores sit relatio ad quædā maliciā
semper: puta si mechanar est ad luxuriam: si tēreligat du

ce exercitus ad timideitatem: si p̄cessit ad iram: si autem
lucratus est ad neque vna maliciā: sed vna ad iniquitatem
Quare manifestū quædā iustitiae p̄ter totā
alia i pte vnuocā: quædā diffinitio i codice genere: am
be. non in eo quod ad alterum habet potestū: sed huiusmodi
circa honore vel pecunias vel salutem vni si quædā
habeam: uno noīe p̄prehēdere huiusmodi oīa: vel propter de
lectationem quod a lucro: huiusmodi circa oīa quecūq; stu
diosus.

La.5.

Etonia quædā igitur sit iusticie plures: et quædā
est quædā et altera p̄ter totā virtutē manifestū:
quædā autem et quædā quædā sumēdū. Determinanū ē
vnuagis iustitiae et illegalis et iniquitatis. Justus autem et lega
lis et eq̄ule. sicut quædā illegalis p̄sa dicta iustitiae
est. Quod autem iniquale et illegale non idem est alterum et p̄t p̄
ad totū. Iniquale. non oīe illegalis: illegale autem non
oīe iniquale: plus quædā. non oīe iniquale: iniquale non oīe
plus: et iustitiae et iniquitiae non eadem est alterum ab il
lis: sed quædā p̄t p̄t p̄t et vi tota pars enim huiusmodi iustitiae
totius iustitiae: sicut autem et iustitiae iustitiae qua
re de ea quod i pte iustitiae dicendū: et de iusto et iunu
sto sicut. sicut quædā igitur totā virtutē ordinata iu
stitia et iniquitatis: quædā rotū virtutis ex his plus
ad alterum autem malicie dimittit: et iustitiae et iustitiae
huiusmodi manifestū quod determinanū cere. non multa
legalia a tota virtute p̄cepta sunt: sed vnuagis enim
virtutē p̄cipit vivere et huiusmodi maliciā p̄bi
bet lex. factiva autem totius virtutis sunt: legalia que
cūq; possita sunt lege circa disciplinā quod ad cōcō.
De ea autem quod huiusmodi disciplinā: sed quædā simpliciter
vir bonus est: et p̄t politice est vel alterius posterius
determinanū: non. forte idem et vir bono est et ci
tui oīi. Enī autem quod huiusmodi iustitiae: et huiusmodi iustitiae
vna quædā est spēs quod distributionib; honoris vel
pecuniarum vel aliorum quecūq; p̄tibilia cōcitatibus
urbanitate: et huiusmodi inequale habere: et iniquale
alterum ab altero. Una autem quod cōmutationibus di
rectius: huiusmodi autem p̄tes due: cōmutationū enī he
qdē voluntarie sunt: he autem involuntarie: voluntarie q
dē tales: puta p̄ceditio emptō mutatio fiduciis
vel depositio p̄ductio: voluntarie autem dicitur: quædā
principiū cōmutationū basi voluntariū. Involunta
riaz autem he qdē occulte: puta surtū mechā rene
ficiū pagogia serui seductio dolo occisio falsū te
stimoniū: he autem violē: puta verbārio pīculū
mōre rapina orbatō accusatio iūriatio.

La.6.

Ona autem et iustitiae inequalis: et iustitiae inequalis
et manifestū quædā et medius aliquod est iustitiae: huiusmodi
autem est iniquale. in quali enī operatione est plus
et minus est et iniquale. si ergo iustitiae inequalis: iustitiae
equale: quod est sine ratione vnuagis: quædā autem eq̄ule mediū
iustitiae medius quædā vnuagis erit. Est autem equale
vnuagis minimis duob; necessariū ergo iustitiae et medius
et eq̄ule est et ad aliqd et quibusdā: et huiusmodi me
dii aliquorū: huiusmodi sunt plus et minus: et huiusmodi autem
eq̄ule est duob; huiusmodi autem quod iustitiae aliquibus et ad aliqd
ad alios. non est. Necessariū ergo iustitiae in minimis esse
quædā quibus. non iustitiae p̄t ergo duo sunt et quibus
res due: et eadem erit eq̄ulae: quibus et in quibus: vnuagis.
illa huiusmodi quod in quibus sit et illa habet quod quibus. Si enī
si eq̄ulae non est quod iustitiae luxuriam et acci
satorem: quod vel eq̄ulae non est quod iustitiae et iustitiae
luxuriam et iustitiae luxuriam. Adhuc ex eo quod huiusmodi
dignitatem huiusmodi manifestū. Justus. non iustitiae distributionib;
p̄sident oīas huiusmodi dignitatem quædā oīas et cōcō.

ratē quidē nō cāndē dicūt oēs existere: sed demo
crati quidē libertatē: oligarchici autē duūtias: q.
dā autē generis nobilitatē: aristocratici autē virtutē.
Est ergo iustū pportionale quidē: pportiona
le: n̄ solū ē mōadīcī nūeri: pprū ſz totalitū nume
ri: pportionalitas enī equalitas ē: pportiona: t̄ i
quōz minimis: diſuncta quidē iſḡ qm̄ in qm̄
manifestū: ſz t̄ pminua: vno enī vt duobus vteſ t̄
bis dicer: puta vt q.a. ad ea q.b. ita q.b. ad eam q
g. bis iſḡ q.b. g. dicta ē: quare sique. b. ponatur
bis quatuor erūt: pportionata. Est autē t̄ iustū in
quōz minimis: t̄ pportio eadē: diuīsa enī sunt
similiter t̄ quibus t̄ q. erit ergo vt a. terminus ad
b. ita g. ad. d. t̄ permūtatiſ ergo vt a. ad. g. b. ad
d. quare t̄ totū ad totū: qd̄ diſtributio coiungit
t̄ ſi ſic cōponat iustū cōlūngit: ergo. a. termini cū
g. t̄ b. cū d. ſiunctio in distributione iustū ē: t̄
mediū iustū ē h̄ ē pter: pportionale: pportionale
enī mediū: iustū autē pportionale. Vlocāt autē ta
lē: pportionalitatē geometricā mathematici. In
geometria. n. accidit t̄ totū cōparari ad totū: qd̄
quidē para alterz ad alterz: est autē nō pminua h̄ p
portionalitas. nō enī ſit vnu numero terminus
cui t̄ qd̄: iustū quidē iſḡ h̄ pportionale: in iustū
autē pter: pportionale: ſit ergo h̄ quidē plus: h̄ au
tem minus: qd̄ t̄ in operibus accidit: qui quidē
enī iustū ſacit plus h̄: qui autē iustū paſſus
minus boni: in malo autē ecōuerſo. In bōl. n.
ratione ſit minus malū ad maius malū: et nē
minus malū magis eligibile maiori: qd̄ autē eligi
bile bonū t̄ magis maius. Species quidē iſḡ
vna iustū h̄ eſt.

La. 7.

Eliqua autē vna directiūt: qd̄ ſit t̄ in vo
luntarijs t̄ in cōmutationibus volunta
tis t̄ in uoluntarijs: h̄ autē iustū alia ſpēm
h̄ a priori: diſtributiū quidē enī iustū comu
niū ſim: pportionalitatē ē dicta: etenim a pe
tunia ſcibis ſi ſiat diſtributio erit ſim: pportiona
nē eandē quā habet adiunice illata: t̄ iustū op
poſitiū iustū huic pter: pportionale ē. In cōmuta
tionibus autē iustū ē quidē equale quid t̄ iustū
t̄ ineqūale: ſed nō ſim: pportionalitatē illā: ſz h̄ arith
metica. Abiſ enī diſert ſi ſtudiosus p
uū puanit vel pzuaria ſtudiosū: neq̄ ſi mechatul
ē ſtudiosus vel pzuarius: ſz ad noſumē dīaz ſo
lū rſpcit lex t̄ vnu vt equalibus: ſiquidē h̄ iustū
ſacit: h̄ autē iustū patit: t̄ ſi h̄ quidē leſit: h̄ au
tē leſus erit: quare iustū h̄ ineqūale exīs equa
re tetat iudeſ. Etenim quz h̄ quidē vulneref: h̄
autē pcutiat vel occidat: h̄ autē moriat: diuīſa eſt
actio t̄ paſſio in ineqūlia: ſed tentant dāno i equa
re auferens a lucro. Dicitur enī vt ſimpli dicer
e in talibus t̄ ſi nō aliquibus pprū erit nomen
lucrū: puta pcutiēt t̄ dānuſ patienti. ſz qm̄ qui
dē mēſurata ē paſſio rocaſ h̄ quidē dānuſ: h̄ autē
lucrū. Quare qui pluris quidē t̄ minoris equa
le mediū: lucrū autē ē dānuſ h̄ quidē plus h̄ autē
minus. Cōtrarie quidē enī boni plus mali autē
minus lucrū: cōtrariū autē dānuſ: quoꝝ erat medi
um equale: qd̄ dicimus ē iustū. Quare directū
iustū vnuq̄ erit mediū dānuſ t̄ lucrū: poter qd̄ t̄
qm̄ dubitāt ad iudicē rehuſit: ad iudicē autē iſe: t̄
ad iustū: iudeſ enī vult eē velut qd̄ iustū aiſat t̄
querit iudicē mediū: t̄ rocaſ quidaſ mesidicos
taq̄ ſi mediū attingat iustū adipiſſeſ. Quediū

iſḡ aliqđ iustū ſigđ t̄ iudeſ: iudeſ autē adequat
t̄ quēadmodū ligna in ſequalia ſecta quo maior
ſectio medietatem ſupercedit h̄ abſtulit t̄ mino
ri ſectoi appoluſit. Quz autē diuidat totū tue autē
habere quidē ipsius q̄ accipitū equale: equale
autē mediū eſt maioriſ t̄ minoris: ſz arithmetica
pportionalitatē: ppter qd̄ t̄ noſam̄ diſayon qm̄
dicta ē quēadmodū ſiquis dicar diſayon t̄ diſa
ſtea. Si enī duobus equalibus aſterat ab alte
ro: ad alterz autē apponaſ: duobus hiſ ſuperce
dit alterz: ſi enī ablatū quidē ſit: nō ſit autē appo
nitū: vno vnuq̄ ſolū excelleret. Quediū ergo vno
t̄ mediū a quo ablatū eſt vno: h̄ ergo cognolce
mus: t̄ qd̄ aſterre oportere a plus habete t̄ qui
dē apponere minus habeti. Quo quidē enī me
diū ſupercedat: h̄ apponere oꝫ minus habentū.
Quo autē ſupercedit aſterre a maxio. Equales
in qbus autē a. a. b. b. g. g. adiunice. ab. a. a. aſterat.
a. e. t̄ apponaſ g. g. q̄ i qbus. g. d. q̄ recta. d. g. g.
eā q̄. e. a. e. ſupercedit eo qd̄ ē. g. d. t̄ eo qd̄ ē. g. g.
eā quoq̄ que ē. b. b. eo qd̄ ē. g. d. Est autē t̄ i alii
artibus h̄ deſtruere enī vnuq̄ ſi nō ſecit ſacieſ t̄
q̄ ſtū t̄ quale t̄ patiē ſateret h̄ t̄ tātu t̄ tale. Ue
nerūt autē noia h̄ t̄ dānum t̄ lucrū ex voluntaria
comutatione: plus quidē enī ſabere q̄ que ſuī
ipſi lucrari dicit: miſi autē hiſ q̄ ex pncipio dāni
ſicari: puta i rendere t̄ emere: t̄ in q̄ ſtū alii ſicē
tiā dedit lex: qm̄ autē neq̄ plus neq̄ minus: ſed ip
ſa p ſeipsa ſuit vel eadē p eadē q̄ ipſoꝝ autē habe
re: t̄ neq̄ dāniſicari neq̄ lucrari: quare t̄ lucrī
cuīſdā t̄ dāni mediū iustū ē quidē pter volunta
riū ſequale ſabere t̄ prius t̄ posterius.

La. 8.

Debit autē aliquibus t̄ cōtra paſſū eſſe
ſimpliſciter iustū: vt pythagorici dixerūt
Determinationab enī ſimpliſciter iustū ſtra
paſſū alii. Cōtra paſſū autē nō ſgruit neq̄ in di
ſtributiū iustū neq̄ in directiū: q̄ ſuis voluerit
h̄ dicere t̄ radamātis iustū: ſi patiat que ſecit vnu
dicta recta ſit. Multa enī in locis diſſonat: pu
ra ſi pncipatū habes pncifit: nō oꝫ repercuti: eti
pncipē percuti ſit nō percuti ſolū op̄ ſz t̄ puniri.
Adbuc t̄ in uoluntariū t̄ voluntariū diſſert multū
ſed in cōmutationibus quidē cōmutationis cōti
net tale iustū ſtra paſſū h̄ ſim: pportionalitatē: t̄ nō
ſim equalitatē: p ſtraſacere enī ſim: pportionale cō
manet ciuitas. Uel enī h̄ male querūt: ſi autē non
ſeruitus videſ eē: ſi nō ſtraſaciat: vel q̄ bñ: ſiaue
nō retribuio nō ſit: retribuſione autē cōmanet: p
pter qd̄ t̄ gratiaꝝ ſacruꝝ pmp̄ ſaciuꝝ t̄ retribu
tio ſit: h̄ enī ſim: pportionale. Refamulari enī oꝫ c̄
qui graia ſecit: t̄ rufus incipere ipſū graia ſaci
ente: ſacit enī retribuſione eā que ſim: pportiona
litatē h̄ diametri ſcīgatio: puta edificatoꝝ in q
a. coriar. b. dom. in q. g. calciamētū ſi quo o. d. oꝫ
autē accipere edificatoꝝ a ſtrio illius opus t̄ ip
ſu illi retribuere qd̄ ipſius. Si iſḡ pnum ſit ſim
pportionalitatē equale: deinde ſtra paſſum ſiat
erit qd̄ dicit: ſi autē nō: non equale neq̄ cōmanet
Abiſ. n. phibet melius eē alteri ſopus q̄ alteri.
Oꝫ iſḡ h̄ vnuq̄ equari: ſit autē h̄ t̄ alii artib⁹.
Deſtruere enī ſi nō ſecit ſacieſ t̄ q̄ ſtū t̄ quale
t̄ patiē ſateret h̄ t̄ tātu t̄ tale: nō enī ex duo
bus medicis ſit p̄muſatio: ſz ex medico t̄ agri
cola t̄ oio alteris t̄ nō equalibus: ſed hoſ oport
et equari: ppter qd̄ oia cōparata oportiſ alii

ter eē q̄z ē cōmutatio ad qd nūmīsma vēnit z sit aliqualiter mediūnōia enīn mēsurat quare z superabundātiā z defectū. Quāta quedā vtqz calciāmēta equale domū vel cibo: oīz iiḡt q̄ edifica tor ad coiriārū tāta vi calciamēta ad domū v̄l cibū. S.i.n. nō h̄ nō erit cōmutatio neqz cōmu niatio:h aut̄ si nō equalia sūt aliqualiter non erit. Oportet r̄vo aliquid oīa mensurari quēad modū dictū ē p̄tina. h̄ aut̄ est fīm veritatē qđez indigēta opua qd omnia p̄tinet: si enī nūbil indi gerent: vel nō similiter: vel nō erit cōmunicatio vi nō cadē indigēta que dicta ē p̄tine:puta pp̄ter cōmutationē necessitatis nūmīsma factū ē bz co positionē. Et pp̄ter h̄ nōmen bz nūmīsma: qñi nā nō natura rōmo ē: z in nobis transmūtare z facere inutile: erit vtqz cōpāsū: qñi equata sunt: q̄e qd agricola ad coiriārū h̄ opus coiriārū ad qd agricole: in figurā aut̄ pp̄tionalitate op̄ducere qñi cōmūrabunt. Si aut̄ nō virasqz habe bū superabūdantias alterū extremū sed quz ha beat que ipsoz sic equales z cōmunicantes: qñi h̄ equalitas p̄t in ipse fieri. Agricola aut̄ sit in quo. a. cibū. g. coiriārū. b. opus ipsi equat. d. si aut̄ sic nō erat cōtra patī nō vtqz erat cōcīatio. Quoniam aut̄ indigēta p̄tinet quēadmodū qd vñi ens ostēdit qñi qñ non in necessitate sunt ad iūicē vel vtqz vel alt̄ nō cōicāt: quem admodū cū quo bz ipse indigēt quis puta vino dātes frumenti educationē: ergo oportet h̄ equari. p̄ futura aut̄ cōmutatione si nūbil nūc indigēt: qñi erit si indigēat nūmīsma fidēiūsor ē nobis. Oportet enī bz ferenti oē accipere. P̄tuitur quidē h̄ th idē: nō enī semp equale p̄t: veritatē vult ma nere magis: pp̄ter qd oportet oīa app̄reciarī. sic enīz erit semp cōmutatio si autem h̄ cōcīatio. Nūmīsma vtqz quēadmodū mēsura cōmensurata faciens equat: neqz enīz vtqz nō existere cō mutatione cōmunicatio cratneqz cōmutatio equalitate nō exīte: neqz equalitas nō exīte cōmēsurationē. fm̄ veritatē quidē iiḡt ipsofīsible tñi differētia cōmensurata fieri: ad opus aut̄ cōne nīs sufficiēt: vñi vtqz aliquid oīz esse: h̄ aut̄ ex suppositione: pp̄ter qd z nūmīsma vocat: h̄ enīz oīa facit cōmensurata. mensurant enīz oīa nūmīs mate. Domus aut̄ in quo. a. vñaz quinqz: lectū in quo. b. minus dignus: lectū aut̄ quinta pars domus vtqz erit. Mansuetū iiḡt qñi lectū equa le domuit: qñi qngz: qñi aut̄ sic p̄mutatio erat: aīt qñi nūmīsma erat manifestū. Differit enīz nūl vel le lectū. p̄ domo vel quāti qngz lectū. Quid qđes iūt inūstū z quid iūstū ē dictū est.

199

Eterminatis aut̄ his manifestū: qm̄ iusta
operatio mediū ē eius' qd̄ ē iustū face
re t̄ iustū pati: h̄ qd̄ enī plus habere: h̄ aut̄
minus est: iusticia aut̄ medietas ē nō sim eundēz
modū p̄dictis virtutibus; quoniam mediū ē iu-
sticia aut̄ extremoz. Et quidē iusticia ē habitus
sim quē iustus dicit operatiuſ sim electiones iu-
sti t̄ distributioꝝ t̄ ipsi ad alii t̄ alteri ad alteruz
iustus aut̄ nō sī vt eligibilis quidē plus ipso
minus aut̄ p̄ximo: nocui ad ecōuerſoſ: ipso
eius qd̄ h̄ p̄portionale aut̄ ſimiliter aut̄ t̄ aliis
ad alii. Iusticia aut̄ cōtrariū iusti: h̄ aut̄ ē ſuper-
abundātia vel defectus vtilis vel nocui p̄ter p̄
portionale: p̄pter qd̄ ſupabundātia t̄ defectus i-

justitia; qm̄ supabundat̄e & defectus est. In se p̄
so qd̄ supabundat̄e simpliciter utilit̄e; defectus au-
te noctiv̄: in alijs aut̄ tōm̄ quidē similit̄e. Qd̄ aut̄
pter, p̄portionale qualiter cōtiḡit: iniustificationis
aut̄ qd̄ quidē minus iniusti pati est. Qd̄ aut̄ ma-
ius iniusti facere. De iusticia quidē igit̄ & iniusti-
cia qd̄ virtut̄qz ē natura dicit̄ ē sūm̄ h̄b̄ modus
similiter aut̄ & de iusto & iusto vniuersali. Quia
aut̄ ē iniusti faciēt: nondū iniusti esse. Qua-
les aut̄ iniustificationes iniusta faciēs lā iustus ē
sūm̄ vñāquāqz iniusticiā: puta sur vel mechus vel
latro vel sic quidē nūbil̄ differt. Et enī vel vñiqz
cōmīscib̄t mulier sciens cuiusdēm nō ppter electi-
onis pncipii; s̄ ppter passione iniusti facit qui-
de igit̄: iustus aut̄ nō mechus mechatus ē auct̄: si
milit̄e & in alijs. Qualiter quidē igit̄ h̄s ē passū
ad iustū dicit̄ est prius. Sportet aut̄ non latere
quonia & quid ē & simpliciter iusti & politici iu-
stū: h̄ aut̄ & cōtisit̄ vite adesse p̄ se sufficiēt̄ in
libo & equalib̄e: vel sūm̄ p̄portionalit̄e vel sūm̄
numer. Quare quāt̄ nō ē h̄ nō ē his adinuicē
politici iustū: s̄ quoddā iusti & s̄ similitudines
Est enī iustū quibus & lex ad ipsos: lex aut̄ & in
quibus iniusticia. vñdicta enī iudiciū iusti & in-
iusti. In quibus aut̄ iniusticia & iniusti facere: in
quibus aut̄ iniusti facere: non omnib̄ iniusti-
cia: & h̄ aut̄ plus ipsi tribut̄e: simpliciter aut̄ bo-
noꝝ: minus aut̄ simpl̄ maloꝝ: ppter qd̄ non s̄
minus pncipari boem: s̄ sūm̄ rationē: qm̄ sibi p̄
si h̄ facit & fit tyrān̄. Est aut̄ pnceps custos iusti
si aut̄ iusti & equalis: qz autem ipsi nūbil̄ plus cē-
videtur siquidē iustus: nō enī tribuit plus sim-
pliciter boni ipsi: si nō ad ipsū p̄portionale est: iō
alteri laborat & ppter hoc alieni aut̄ esse boni
iusticiam: quādmodū dicit̄ est & p̄ue. Mercede
igit̄ quedā danda: h̄ aut̄ honor & gloria. Qui-
bus aut̄ nō sufficiēt̄ h̄ isti sunt tyrāni.

11 La.10

Dominium autem iustitiae et paternum non id est
hunc sibi simile. Non enim est iniustitia ad que
suum ipsum similes; postesse autem et filius ut
quod virtus sit pelycō et scipio quædammodū pro ipso.
Seipsum autem nullus elegit subiunctus necē, propter quod
non est iniustitia ad scipionem.

11 La.

On ergo iustū neq; iustū politici: si legē enī erat t; in quibus natū erat esse lex. Itī aut̄ erat quibus existit equalitas alis aliter eius qd̄ ē p̄cipari t; subiecti: qd̄ magis ad yroxē iustū qd̄ ad natos t; positiones. h. n. est economicū iustū: aliter aut̄ est t; h a politico. P̄dolicit aut̄ iustū h quidē naturale ē: h aut̄ legale. Nāle quale qd̄ vbiq; hz cāde potetiā t; no in uideri vel nō: legale aut̄ qd̄ ex p̄ncipio qd̄ n̄t̄bil dissert sic v̄l alr̄: qn̄ aut̄ ponit dissert: puta vina re diuī vel caprā sacrificare: sed nō duas oves: ad- buc quecūq; i singularibus legē ponut: puta sa- crificare braside t; linters alia. videt aut̄ qbusdaz oia ē talia: qz qd̄ qdes nā imobile t; vbiq; cāde hz potetiā: quēadmodū ignis t; h t; in persis ar- det. Justa aut̄ mota p̄spicuit: h aut̄ nō est sic ha- bēs: h ē vt qzuis apud deos fonsitā nequaq; hūs apud nos aut̄ est quidē aliquid natura mobile tñ omne: sed est tñ h quidē nā: h aut̄ nā hā: q aut̄ nā p̄tigētū t; alr̄ bē t; qle nō fz legale t; p̄positio

Si ambo mobilia similiter manifestū ēt in alijs eadē agnoscit determinatio. **N**atura enim duxit melior q̄uis ptingit hoīis ambidextros fieri.

La. 12.

Cle autē sim compositiones et conseruens iustorū similia sunt mensuris. non enim sunt vbiq̄ equales vniū et frumentū mēsure; sed vbi quidē emunt maiores; vbi autē vendunt minores; similiter autem et non naturalia; sed humana iusta. nō eadē vbi' q̄ neq̄ eadē vrbāitas; s̄ vna solū vbiq̄ fm naturā optima. **J**ustoz autē et legalū vnuq̄dōz vi vbia ad singula; ia h̄; operata quidē enī multa; illoz autē vnuq̄dōz; vnu vle enim.

La. 13.

Inserit autē iniustificatio et iniustū et iustificatio et iustū. iustū qđē ē natura vel ordine; idē autē h̄ q̄i operari est iniustificatio est; si autē q̄i operari est nequaq̄ sed iniustū autē et iustificatio. vocat autē cōmune magis dikaiopragenia. **J**ustificatio autē directio iniustificationis s̄ vnuq̄dōz ipsoz; et q̄les species et quot et q̄existit posterius videndū. **E**xistētibus autē iustis et iniustis dicuntur; iniustū facit quidē et iustū operat; q̄i volēt q̄o ipsi operat q̄i autē nolēt neq̄ iniustū facit; neq̄ iustū operat h̄ et vel fm accidet. **Q**uibus enim accidit iustis esse vel iniustis operat; iustificatio autē et dikaiopragenia determinant voluntario et iuoluntario. **Q**uā autē voluntariū suū imperat. **S**imul autē et iniustificatio tūc est; quare iniustū aliqd erit quidē iniustificatio autē nequaq̄; si nō voluntariū assit. **V**ideo autē voluntariū quidē quēadmodū p̄s di cū ēt vtiq̄ aīquie in seipso exīstīt scīes et nō ignorās operat; neq̄ quid neq̄ quo neq̄ cuius p̄suta quē percurrit et quo et cuius gratia; et illoz vnuq̄dōz nō fm accidet; neq̄ vi; quēadmodū si quis accipit manū ipsius peccat alterz; nō volēt autē. **N**ō enī in ipso p̄tigat autē peccati patrē esse; h̄ic autē q̄i quidē h̄ vel plentū aliquis cognoscit; q̄i autē pater ignorat. **S**ilī autē tale dētermine et in his cuius grā et circa operationē totā. Ignoratū vtiq̄ vel nō ignoratū; nō in ipso autē ens vel iuoluntariū. **M**ulta enī et naturā existētū sciētes et operari; et patimur; quoq̄ nullum neq̄ voluntariū neq̄ iuoluntariū ēputa senescere vel mori. **E**st autē similiter iniustis et iustis et qđ fm accidet; etenī si pignus reddat quis nolens et ppter timores neq̄ iusta operari; neq̄ dikaiopragenia dicendū; vel fm accidet. **S**imiliter autē et coactum pignus nō reddentes fm accidēt dicēdū iniustū facere et iniusta operari. **V**oluntarioz autē h̄ quidē p̄eligentes operamur; h̄ autē nō p̄eligentes; p̄eligentes quidē quecūq̄ p̄cōfiliantez; ineligibila autē quecūq̄ v̄ p̄cōfiliata. **T**ribus vtiq̄ existētibus nocūmetis eoz que in cōmutationib⁹; que quidē cū ignoraūta peccata sunt q̄i neq̄ quid neq̄ qđ neq̄ q̄ neq̄ cuius gratia existimāt; v̄t h̄ operatus est vel enī nō iacere vel nō h̄ vel nō h̄ et vel nō huīus gratia existimāt; sed accidit nō cuius gratia existimāt; puta nō v̄t iustificari; sed vt pugnat vel nō q̄ne vel nō v̄t. **A**ñquidē igīt palogice nocūmentū sit infozunū. **O**nī autē nō peralogice sine malitia autē peccant; peccant quidē enī quā in seipso sit p̄ncipiū cause; infozunat autē quā extra

La. 14.

Vlado autē sc̄ies quidē nō p̄confilians autem iniustificatio; puta que cūq̄ ppter iram et alias passiones qualecūq̄ nō necessarias vel naturales accidūt hoībus; h̄ enī noceſt et pēcātē iniustū faciūt quidē et iniustificationes sunt; nō quidē nō operant; ppter iniustificatio quā iniusti; ppter h̄ neq̄ malitiaq; n. pp maliciā nocūmetū. **A**si autē ex electione iniustus et malus; ppter qđ bene que ex ira nō ex p̄uidētā iudicat. **N**ō enī incivit qui i ira aliqd facit h̄ s̄ q̄ ad irā p̄uocat. **A**dhuc autē neq̄ de fieri vel nō dubitat; s̄ de iusto; manifesta enī iniustitia ira ē. **N**ō enī quēadmodū in cōmutationib⁹ de fieri dubitat; quoq̄ necesse alterū malū eē; si nō ppter obliuionē id operant; h̄ p̄tientes de re de qualiter iniustum dubitat; qui autē illātā nō ignorat; quā h̄ quidē existimat iniuste pati h̄ autē nō. **S**i autē ex electione noceſt iniustū facit; et si h̄ has tā iniustificationes iniustū faciēt; quā ppter proportionale s̄t vel ppter equalē. **S**imi iter autē et iustū s̄t quā p̄eligens iustū operet; iustum operat autē si solum v̄l nō opereſ. **I**nvolutarioz autē h̄ quidē sunt venialia h̄ autē nō venialia; q̄cūq̄ qđē enī nō solū ignorātes sed ppter ignorātā peccat venialia; quecūq̄ autē nō ppter ignorātā; sed ignorantes quidē ppter passionē autē neq̄ naturalē neq̄ humana nō venialia.

La. 15.

Iubitabit autē vtiq̄ aliquis si sufficienter determinatū ē de iniustū pati et iustū facere p̄? qđē igīt si ē quēadmodū europeis dirit; dicēs incouenienter mātrē occidi mā; brevis simo volēs volētē; vel volētē nō volēs. **V**ix enī vt vere est volētē iniustū pati vel nō; sed iuoluntariū omne quēadmodū et iniustū facere oē voluntariū. **E**t v̄t omne sic vel illo mō quēadmodū et iniustū facere vel oē voluntariū; vel h̄ quidē volētariū; h̄ autē iuoluntariū; similiter autē et iniustū pati. **V**oluntariū operari enī omne volētariū; quare rēabile quidē opponi filiū simi vtiq̄ et iniustū pati et iustū pati vel volētariū vel iuoluntariū oē. **I**ncouenientē autē vtiq̄ ridebit et iniustū pati si omne ē voluntariū. **Q**uidā enī iustū pati nō volētē; q̄ et h̄ dubitabit vtiq̄ aliquis v̄t; iustū passus iniustū patitur oē. **V**el quēadmodū in operari et i pati est fm accidet; oringit enī in vtiq̄ trāsumere iustis; similiter autē manifētū q̄m et i iniustis. **N**ō enī idē iniusta operari et qđ ē iniustū facere neq̄ iniusta pati ei qđ ē iniustū pati; similiter autē et iniustū operari et iniustū pati. **I**mpossible enī iustū pati nō iniustū faciente aliquo; vel iustū pati nō iustū operante. **S**i autē ē simpliciter iniustū facere nocere volētē aliquē; volētē autē scientē et quid et qđ et v̄t. **I**ncouenientē autē volēs nocet ipē sibiūtē; volēs vtiq̄ iniustū pati et cōtinget ipse si būpti iniustū facere. **E**st autē et h̄ vnu aīqđ dubitator; si cōtingit ipstū sibi iniustū facere. **A**dhuc volēs si quis ppter incouenientia ab alio ledat volētē; quare vtiq̄ erit volētē iniustū pati; vel nō recta diffinitio; sed apponendū ei qđ est nocere scientē et quid et quo et preter illius volētātē. **L**e ditur quidē igīt aliquis volēs et iniusta patitur. **I**niustū patit autē nullus volens; nullus enī vult

neq; incōtinēs s; pter volūtātē opera: neq; enī vult nullus qd nō existimat ee studiolum: incōtinēs aut qd nō existimat oportere operari opera tur. Qui aut que ipsius dat quēadmodū homērus aut dare glaucū diomedi aurea, p ercis, c. bo ues, p. x. bob; nō iūstū patit: i ipo. n. ē dare iūstū patit aut nō in ipso s; iūstū faciēt opz exti stere. De iūstū pati quidē igit̄ quoniā nō volūtātū manifestū. Adhuc aut que peligimus duo ē dicere: vtrū quidē iūstū facit qui trahit pter dignitatem plus vel qui h. Et si ē ipsi sibi iūstū facere. Si enī cōtingit pte dicimū t distribuēs iūstū facit: s; nō habēs plus: sigs plus altero qd sibi p̄si tribuit sc̄les t volens iste ipse sibi p̄si iūstū facit: qd vident̄ moderari facere: modestus enī minoratiū ē: vel nō h simpli. altero enī bo no si xtingat supabūdat: puta gloria vel simpli bono. Adhuc soluit sibi diffinitionē eius qd ē in iūstū facere: n̄ib; enī pter ipfius patit volūtātem. Quare nō iūstū patit: ppter hoc: s; siquidē no cumentū patit solū. Manifestū aut t qm̄ distri buēs iūstū facit: s; nō plus habēs semp: nō enī cui iūstū inest iūstū facit: s; cui volenter h face re: h aut vnu p̄cipiū accusationis qd ē in distribuēt s; nō s; accipere. Adhuc multipli facere dicit: t ē vt inanimata occidit t manuē t familiū p̄cipiētis nō iūstū facit: facit aut iūsta. Adhuc siquidē ignorāt iūdicavit nō iūstū facit s; le gale iūstū neq; iūstū iūdicū ē: est aut vt iūstū alterz enī legale iūstū t pauci. si aut cognoscens iūdicavit iūstū: auare facit t ipse vel gra vel pena: quēadmodū t siquidē partiat iūstū iūstū iūstū t qui ppter h iūdicavit iūstū plus b̄xetenim in illis q agrū iūdicavit nō agz: sed argēt accipit hōies aut in seip̄s existimāt ee iūstū facere, ppter qd t iūstū ee facile: h aut nō ē. cōmiseri qdē enī ei que vicini t peccatore, p̄xiū t dare manu argentiū facile t in ipso: s; si habentes h face re neq; facile neq; in ipso. Sūliter aut t cognoscere iūsta t iūstū n̄ib; existimāt sapientē: quo n̄ia de quibus leges dicit nō difficile intelligere s; nō h sūt iūsta s; s; accidēt: s; qualit̄ operata t qualiter distributa iūsta: h aut opus plus qd sa na scire: qz t illic mel t vnu t eleborz t vſtionez t incōfessionē scire facile: s; qualiter oꝝ distribuēre ad sanitatem: t cui t qm̄ fātū opus q̄stū medicus esse. Propter ipso aut h t iūstū existimāt esse: n̄ib; minus iūstū facere: qm̄ n̄ib; minus iūstū: s; t magis p̄t vnuq; vnuq; opari hoz: etenī cōmiseri mulieri t peccatore t fortis clypeū dī mittēre t cōversus in qualēcūq; currere. S; tū mere t iūstū facere nō h facere ē: nī h accidēt s; sic h̄tē h facere: quēadmodū t medicari t sa nare t incidere vel nō scidere: vel s̄arinatus dare vel nō s̄arinatus dare est s; sic. Sūt aut iūsta in his qbus iūstū simpli bona: habet aut t supabundā tuā in his t defectū: his qdē enī nō est supabundātia ipsoz: puta sorte dīs: his autē nulla partcula vñilis infanabilis t mal: s; oia nocēt: his aut vñq; ad h: h aut hūanū ē. De epieikia vo t epieike qualiter h̄tē epieikia quidē ad iūsticiam epieikes aut ad iūstū p̄xiū ē dicere. Neq; enī vt idē simpli: neq; vt alterz genere vide intēdētibus, t quādoq; enim epieikes laudamus t vñz talē: quare t ad talia laudates transferimus pro bono magis epieikes: qm̄ melius ostendētes: quā-

doq; autē rationē sequentibus videtur iūstū n̄ies: s; epieikes preter iūstū quidē existēs laudabile est: vel enim iūstū non studiolum vel epieikes aliud: vel si ambo studiosa idē sūt. Dubita tio quidē igit̄ sere accidit pter h circa epieikes habet aut omnia s; modū quandā recte t n̄ib; subcōtrariuz sibi p̄s. epieikes enī iūsto quo dā enī melius est iūstū t nō vt aliud quoddaz genus existēs t melius est iūsto. Idex ergo iūstū t epieikes t ambobus studiosis existēbus melius epieikes: iūstū quidē est nō s; legē autē s; di rectio iūstū legalis. Laus autē quoniā lex quidē vniuersaliter omnis: de quib; dā autē nō possiblē ē recte dicere vñter. In quib; dā igit̄ necēsariū quidē dicere vñter non possibile autē recte h vñt plus accipit lex nō ignorans qd peccatū est: t est n̄ib; minus recta: peccatū enī nō i lege neq; in legis positoz s; in nā rei est: cōfessum enī operabilium natura talis est. Qum igit̄ dicat lex vñter: accidit autē in h pter ea que vñtū recte h vñt religit legis positor t peccauit simpli: dicēs dirigere qd deficiū t qd legi positor: sic vñq; dicēt illie plenē: t si scaret lege posuisset: ppter qd iūstū quidē est t quoddaz melius iūsto: no eo qd simplicit̄ autē: h eo qd ppter simpliciter peccatū t h̄tē natura que epieikes directio legis vñtē deficit: ppter vniuersale. h enim caufa t eius q; non omnia s; legē esse: quoniā de quib; daz impossibile ponere legē: quare sentētia indiget: indeterminati enī indeterminata regla ē: quēadmodū t lebīe edificationis plūbea regula est. Ad figuram enī lapidis trasmutat t non manet regula t sentētia ad res: quid quidē igit̄ est epieikes t quoniā iūstū t quoddaz melius iūsto manifestū. Manifestū aut t ex h t epieikes qd ē: talius, n. electiuū t operatiū: t non acribodikaios ad deterius: sed minoratiū q̄suīs habēs legez adiuuante epieikes est: t habitus epieikia: iūsticia quidā existēs t nō alt quidā habitus. Utz aut cōtingit sibi p̄si iūstū facere: vel nō manifestū ex his que dicta sunt. Quedā enī quidē sunt iūstū s; s; omniū virtutē a lege ordinata: puta nō iubet seip̄s interficere lex: que autē nō iubet prohibet. Adhuc aut qm̄ pter legē noceat: nō circa noceat: volens iūstū facit: volens aut h sc̄les t quē t vñt: qui aut ppter irā seip̄s occidit volēs h operat pter rectam legē qd nō limit lex: iūstū facit ergo. Sed cui vel ciuitati sibi p̄si autē nō volens autē patit: iūstū autē patit nullus volens: proprius qd t ciuitas dāmificat: t quēdē iñhonoratio adeat seip̄s eorūpēnti: vt ciuitati iūstū faciēt. Adhuc h̄tē qd iūstū solū iūstū facies t nō totaliter prauus: nō est iūstū facere sibi p̄si: h enim aliud ab illo: est enī aliquid ī iūstū sic malus: quēadmodū timidus nō vt totam habēs maliciā: quare neq; s; banc iūstū facit: simul vñq; enī erit auferri t adiacere eidē h aut impossibile s; semp in pluribus necessariū esse iūstū t iūstū. Adhuc autē voluntariuz t electione t p̄tus: qui enī qd passus est: t idem cōtrafaceret non videtur iūstū facere: ipse autē a se ipso eadē simul t patitur t facit. Adhuc erit vñq; volenter iūstū pati. Qum in his aut siue s; p̄tē in iūstificationib; nullus iūstū facit: mechatur autē nullus ē: que sui p̄si: neq; suffudit sui p̄si mūz: neq; suratur que sui p̄si

Totaliter autem absoluist libipsum iniustum facere: sicut definitione ea quae per voluntarie iniustum pati. **D**amis est autem et quoniam ambo quidem pravae: iniustum pati et iniustum facere: sed quidem enim minus: sed aut plus habere est mediocris: quemadmodum sanum quidem in medicinabili beneficiario habitu in exercitatu: sed in dictius iniustum facere. Iniustum facere quidem non cum malitia et vituperabile erat: et malitia et perfecta vel impliciter vel proxime: non enim omne voluntarii cum iniusticia: iniustum pati autem sine malitia et iniusticia: sicut ipsius quidem igitur iniustus pars minus proprium: sicut accidens autem nihil probabet maius malum sed nihil cura est arti: sed pleasurem dicit maiorem egreditudinem offensione pedis: quis fiat utique alterum et accidens: sed offendere: propter caderem accidit ab aduersariis capi et mori. sicut in metha probatur autem et similitudinem non ad se ipsum iniustum sed eorum que ipsius aliquibus: non omne autem iuratum: sed dominatum vel dispelatum. in his enim sermonibus diuisa est ratione habebat pars anime ad irrationalē in que utique respiciunt et videtur esse iniusticia ad seipsum: quoniam in his est pati aliquid propter eos qui suos appetitus. Quemadmodum igitur imperanti et imperato esse adiunxit iustum aliquod et his. **V**e iusticia quidem igitur et alijs moralib⁹ virtutibus determinatur sicut sicut hunc modum.

Incipit liber sextus. **La. i.**

Glia autem existimus prius dicentes quoniam oportet eligere neque superabundantia neque defectus: medius autem est ut ratio recta dictis diuidamus. in oibus enim dictis habitibus quemadmodum et in alijs est quoddam signum ad quod respiciens ratione habebes intendit et remittit et quod est terminus medietatus: quod inter medium dicimus esse superabundantie et defectus existimantes sed recta ratione. Est autem dicere quod sit utrum nihil aut manifestum: retinetur et in alijs studijs circa quecumque est scia sed utrumquidem dicere: quoniam neque plura neque minoria operis laborare neque negligere: sed media et ut recta ratio sed aut soli habens utique aliquis nihil utique scient amplius: puta qualia oportet afferriri ad corpus sicut dicuntur medicinalis iubet et utrumque habeat: propter quod operis et circa aie habitus non soli vere esse hoc dictum sed et determinatum: et quae est recta ratio: et huius quod terminus.

La. 3.
Altius autem virtutes diuisim⁹: et haec quidem esse mores dicimus: haec autem intellectus De moralibus quidem igitur trahim⁹: de reliquis autem de aia primis dicentes dicimus sic: prius quidem igitur dictum est duas esse partes quae et rationem habebes et irrationale. Nunc autem de ratione habebet sicut etiam modum dicendum: et supponam duo rationes habentia: non quidem quo speculamur talia entia: quorum principia non contingunt aliter habere:

re: non autem quo continguntur: ad eam enim que generare altera et ait particulariter alterum genere ad utrumque naturam aptum: siquidem sicut similitudinem quamdam et proprietatem cognitione existit ipsi. **V**icat autem hoc quod gaudi scientificum: sicut rationatiū: consiliori enim et ratione narrandum: nullus autem consilium de non contingensibus alter habere: quare rationatiū est una quaedam pars rationis habentis. Sumendum ergo virtus utrumque hoc quod optimus habet: sicut enim virtus virtus est virtus autem ad opus proprium.

La. 3.

Ria autem sunt in anima diuinativa actus et veritatis sensus et intellectus appetitus hoc autem sensus: neque minus principium actus: manifestum autem est bestie quidem sensum habet actum autem non coicant. Est autem quod in mente affirmatio et negatio sed in appetitu et plectu et fuga quare quod moralis virtus habitus electivus: electione autem appetitus consiliarius: oportet quidem per hoc ratione vera esse et appetitus rectus: siquidem electio studiosa et eadem hanc quidem dicere: hunc autem pse qui: sed quidem igitur mens et veritas practica. Speculatim autem mens et non practice bene et male utrumque est et falsum: sicut enim est ois intellectu opus: practici autem et intellectu opus esse habebas appetitus recto. Actus quidem igitur principium electio: non motus: sed non cuius gratia: electione autem appetitus: et ratio que alicuius gratia: propter quod neque sine intellectu et mente neque sine moralis est habitus electio: bona actio enim et contraria in actione sine intellectu et mente et more non est. Adhuc autem ipsa nihil mouet sed quod gratia huius et practica: sicut enim principium gratia enim huius facit omnem faciem et non finis simpliciter: sed ad aliquid et alicuius factum: sed non actu: bona actio enim finis appetitus autem habita: propter quod vel appetitus intellectus electio vel appetitus intellectus: et tale principium homo non est aut eligibile nihil factum: puta nullus eligit elyon capitula sustineat neque enim consiliatur defectio: sed de futuro et contingenti factum autem non contingit non fieri: propter quod recte agathon: solo enim ipso et deus primum ingenita sacre que utique sunt facta. Ut ratiocinationes utique intellectu et particulariter veritas opus: sicut quoque igitur maxime habitus rerum dicitur utique ipsi virtutes ambobus. Incipientes igitur superius rursus de ipsis dicamus.

La. 4.

Consideremus ut utique quibus vero dicit aia affirmando vel negando. v. sicut numeri: sicut autem sunt ars scientia prudentia sapientia intellectus. Suscipimus enim et opinione contingit falsum dicere. Scientia quidem igitur est huic manifestum: sed ut certificare et non sequi similitudinem. omnes enim suscipimus quod sciimus non contingere aliter habere: contingencia autem aliter quam extra speculari sicut latenter si sunt vel non sunt ex necessitate ergo est scibile: eternum ergo: ex necessitate enim entia omnia eterna: eterna autem igitur et incorporeibilia. Adhuc docibilis omnis scientia ut esse et scibile discibile. ex per cognitis autem omnis doctrina quemadmodum in analiecticis diximus. sed quidem per inductionem: haec autem syllogismus inducitur quidem utique principium est et credulitas universalis: sicut autem ex ipsis, sunt igitur principia ex quibus syllogismus quoque non est syllogismus: inducitur. Scientia quidem ergo est habitus demonstrativus et quecumque alia determinauimus in analiecticis. Quia

enī aliqualiter credita et cognita ipsi sint p̄ncipia sc̄i. Si enī nō magis p̄clusione s̄m accidēt ha-
beat sc̄iū. De sc̄ia quidē igit̄ determinatū s̄i h̄z
būc modū.

L. 5. *O*ntingentis aut̄ alī habere est aliqd. et
agibile et factibile: alitez aut̄ est factio et
actio: creditus aut̄ de ipsiis et exteriori-
bus randib⁹: quare et cū rōe habitus actiūs
alitez ē ab eo q̄ ea rōe factiu⁹ h̄tu⁹ et neq̄ p̄tinē
sub iūice actio et factio: neq̄ n. actio factio ē neq̄
factio actio ē. Et aut̄ edificativa ars q̄dā ē et q̄
habitus quidā cū ratione factiu⁹: et neq̄ nulla
ars ē que nō cū ratione factiu⁹ habitus ē: neq̄
tali⁹ q̄ nō ars. Ide vtq̄ erit ars et habitus cū ra-
tione vera factiu⁹. Est aut̄ ars ois circa genera-
tione et artificiare et speculare qualiter vtq̄ fiat
aliqd. p̄tingentū: et ē t nō esse: et quoꝝ p̄tū
in facie: s̄i nō factio: neq̄ enī de his q̄ ex necessi-
tate sūt vel sūt ars ē: neq̄ de his q̄ s̄i vero: in se-
ipsis enī h̄st h̄ p̄ncipiū. Quia aut̄ factio et actio
alitez necessariū artefactionis s̄i nō actionis ē
et s̄i modū quidā circa eadem ē fortuna et ars
quēadmodū et agathon aut̄ ars fortunā dilexit
et fortuna artem. Ars quidē igit̄ vel dicimus est
habitus quidā cū ratione vaſciūs ē: atbecina
aut̄ ecōtrario cū ratione falſa factiu⁹ habitus
circa p̄tingēs alī habere.

L. 6.

Prudētia aut̄ sic vtq̄ assumam⁹ spe-
culare quos vtq̄ dicimus prudentes
Videt autem prudētia esse posse bñ cō-
filiari circa ip̄i bona et p̄serua nō h̄s partē: puta
ad sanitatē vel fortitudinē sed ad bene viverē to-
mū. Signū aut̄ qm̄ et circa aliiquid prudētēs dici-
mus qm̄ ad finē aliqd studiōs bñ rationabūnū
quoꝝ nō ē ars: quare et totalit̄ vtq̄ erit prudētia
p̄siliatiūs, p̄silat. aut̄ v̄llue de ip̄ossibilib⁹: alī
habere: neq̄ nō cōtingētib⁹ ipsi agere: quare si
sc̄ia quidē cū demōstratione: quoꝝ aut̄ p̄ncipia
p̄tingūt alī habere h̄oꝝ nō ē demōstrationē om̄ia
enī p̄tingūt alī haberer: et nō ē p̄siliari de his que
ex necessitate sūt: nō vtq̄ erit prudētia sc̄ia neq̄
ars. sc̄ientia quidē enī qm̄ p̄tingit accibile alī
habere: ars aut̄ qm̄ aliud genu⁹ actionis et factiois
Relinquit ergo ipsū et habitu⁹ vero cū ratione
actiūs: circa hōis bona et mala: factiois quidē
enī alitez finis: actionis aut̄ nō semp̄. est enī ipsi
eupratia finis: ppter h̄ p̄cilea et tales prudentes
existimamus et qm̄ ipsiis bona et aliis p̄t̄ specu-
lari: et aut̄ talis existimamus disp̄p̄atiuos et po-
liticos: huic et tēperatū h̄ appellamus nosē ve-
lut salutē prudētia: salut aut̄ tēle existimatio-
nē. Non enim omnem existimationes corrum-
pti: neq̄ peruerit delectabile et tristis: puta quo-
niam trigonū duobus rectis equalibus h̄z vel nō
h̄z: s̄i eas q̄ circa operabile p̄ncipiū qdē opera-
bilis qd̄ cuius gratia operabilis. Corruptio au-
te: ppter delectationē vel tristici cōfessi⁹ nō ap-
parebit p̄ncipiū: neq̄ oportere huius gratia ne-
q̄: ppter h̄ eligere oia et operari: est enī malitia
corruptua p̄ncipiū: quare necesse prudētia habi-
tū cū cū rōne; vera circa humana operatiū: sed
tū artis quidē ē virtus: prudētia aut̄ nō ē: et arte
quidē volēs peccas eligibiliō: circa prudētiam
aut̄ minus: quēadmodū et circa virtutes: manife-
sti igit̄ qm̄ virtus quedā ē et nō ē ars. Quibus

aūt enībus parib⁹ aīe rationē ha b̄ iū alter⁹
vtq̄ erit virtus opinatiue: opinio enī circa p̄tinē
gens alī habere ē prudētia: s̄i tū neq̄ habitus
cū rōne solū signū aut̄ qm̄ obliuio talis quidē
habitū ē prudētia aut̄ nō ē.

L. 7.

Via aut̄ sc̄ientia de v̄libus ē existimatio et
de ex necessitate enībus: ut aut̄ p̄ncipia
demōstrabilū et ois sc̄ie. Cū rōne enī
sc̄ia p̄ncipiū sc̄ibile: neq̄ vtq̄ sc̄ia erit neq̄ ars
neq̄ prudētia: sc̄ibile quidē enī demōstrabile: he
aut̄ tū circa ex̄tēs p̄tingentia alī habere: neq̄
vtq̄ sapientia h̄oꝝ ē: sapientia enī de qbusdā h̄c
demōstrationē ē: si vtq̄ quibus v̄ez dicimus et
nequaq̄ mētum circa nō p̄tingentia vel et cōin-
gētia alī habere sc̄ia et prudētia ē et sapientia et itel-
lectus: h̄oꝝ aut̄ triū nullū p̄tingit ē: dico autem
tria: prudētia sc̄ientia sapientia: relinqut ergo itelle
cū esse p̄ncipioꝝ.

L. 8.

Sapientia aut̄ in artib⁹ certissimis artes
p̄signamue: puta p̄heidā latonū sa-
piētē politicon statuſicē: h̄ quidē igit̄
nib⁹ aliud signante sapientia quā qm̄ virtus ar-
tis ē: et quodā sapientēs existimamus totaſ
nō h̄z p̄t̄ neq̄ aliud qdē sapientēs: quēdmodum
bomerus aut̄ imargite hūc aut̄ neq̄ vtq̄ soſſo-
re dij posuerit neq̄ aratoꝝ neq̄ alī qdē stupē-
te: qre manifestū qm̄ certissia vtq̄ sc̄iaꝝ erit sapi-
ētia. Et ergo sapientē nō solū q̄ ex p̄ncipijs sc̄ire:
s̄i et circa p̄ncipia v̄ez dicere: quare erit vtq̄ sa-
piētē intellectus et sc̄ia: et quēadmodū caput ha-
bēs sc̄ia bonorabilissimoꝝ: incouenientia. n. sigs
sc̄iaꝝ politica vel prudētia studiosā existimat ē: et
si n̄ opūm eoꝝ q̄ i mūdo ē hō. si vtq̄ sanū qdē
et bona alitez hoib⁹ et p̄scib⁹: albū aut̄ et rectū
idē semp̄ et sapientēs idē oēs vtq̄ dicerēt prudētia
aut̄ vtq̄ alitez: circa leipſū enī singula qdē bñ spe-
culā: diceret vtq̄ eē p̄udēt et huic p̄cederēt ipa-
ppter qd̄ et bestiāꝝ quidā prudētia aut̄ ec que
euq̄ circa ipsiā v̄ta viderit potētia h̄c: p̄siliā
manifestū aut̄ vtq̄ erit qm̄ nō vtq̄ erit sapientia
et politica eadē. si enī eā q̄ circa v̄tilia ipsiis dicit
sapientia multe erit sapiente. nō. n. vna circa oīum
bonū alialium: s̄i altera circa singula: si nō et me-
dicinalis vna de oīib⁹ enībus. Si aut̄ qm̄ opti-
mū: hō: alioꝝ alialū nibil differet: etenī hoicalia
multū diuiniora h̄z nām: puta manifestissima ex
qb̄ mūdū ōstat. Et dicit vtq̄ manifestū: qm̄
sapientia et sc̄ia et intellectus bonorabilissimoꝝ nā
appter qd̄ anaragoꝝ et talē et tales sapientēs qui-
dē: prudētēs aut̄ nō aut̄ ec q̄ videat igno:antes
cōferētia ūbūp̄lia: ūp̄flua quidē et admirabilis
et difficultia et diuina sc̄ire ipsos aut̄: et vtilia aut̄
qm̄ nō hūana bona q̄rūt. prudētia aut̄ circa bu-
mana et de qbus ē ūsiliari: prudētia enī maxime
h̄ opus ē dicimus bñ ūsiliari: ūsiliā enī nullus
de ip̄ossibilib⁹ alī habere: neq̄ de quibusq̄
nō finis aliq̄ ē et h̄ opabile bonū. Simpli aut̄ bo-
nus ūsiliator ē optimū homini opabilis ūsili-
tus ūsiliatioꝝ rationē. Neq̄ ē prudētia v̄liū solū
h̄z: et singularia cognoscere: actiua enim: actio
aut̄ circa singularia: ppter qd̄ et quidā nō sc̄ientēs
qduldā sc̄ientib⁹ magis actiui et alijs expti. Si
enī sc̄iat qm̄ leues bñ digestibiles carnes et la-
ne: quales aut̄ leues ignorat nō faciet sanitatēs

L. 9.

scies qm̄ q̄ volatilium leues & sane: faciet magis prudētia aut̄ actiua: quare oꝝ ambas h̄c vel h̄c magis: erit aut̄ quedā vtiꝝ & h̄ architeconica.

La. 9.

Si aut̄ & politica & prudētia idēz quidē habitus eē quidem non idem: p̄s̄: cius autem que circa ciuitatem: hec quidem & architeconica prudētia lege posita: b̄ aut̄ v̄ singularia cō̄ h̄ nomē politica: ipsa aut̄ actiua & p̄siliatiua. sentētia. n. op̄abilis extremi: quare: ppter qd̄ ciuititer puerari h̄os solū dicunt: foli enī operant̄ isti: que ad modū ibeycotechane. Videſ aut̄ & prudētia maxime eē que circa ipm̄ & vnu & b̄: p̄a cō̄ nomē prudētia: illaz aut̄ h̄ qd̄ econo mua h̄ aut̄ legi positio: h̄ aut̄ politica & b̄ h̄ qd̄ p̄siliatiua: h̄ aut̄ iudicatiua. Spes qd̄ iḡ qdaz vtiꝝ enī cognitiō sibiūp̄ scire: h̄ differen tā multā: v̄idet qui circa seip̄ scienā & exercitās prudētia cō̄: politici aut̄ polip̄ ragmōnes: ppter qd̄ & turipedes: qualiter aut̄ vtiꝝ prudētia est: cui aderam in nego: iose: in multis numeratū mi litta equali p̄cipare: sup̄fluo enī & alq̄ operā tes amplius: querūt. n. sibiūp̄ bonū & existimāt oportē opari: ex hac iḡ opinioē venit h̄os prudētia cō̄: q̄huius forte no ē: q̄ ip̄s̄ sine iconomia neq̄ sine v̄rbanitate: adhuc aut̄ q̄ ip̄s̄ qualiter oꝝ disponere imanifestū & itendēt. Signū aut̄ ē eius qd̄ dictū ē & q̄ geometrici quidē inuenes & disciplinati fūt: & sapiētē talia: prudētia aut̄ no vident fieri. Causa aut̄ qm̄ & singulariū ē pruden tia q̄ fūt cognita ex experientia: iuuenis enī exper tūs no ē. Multitudine. n. p̄s̄ faciet experientia: q̄ & h̄ vtiꝝ aliq̄ intēdet: ppter qd̄ mathematicus quidē puer fieri vtiꝝ: sapiētē aut̄ vel physicus no vel qm̄ h̄ quidē p̄ abstersionē: horz aut̄ princi pia ex experientia: & h̄ qd̄ n̄ credūt inueniēt: dicūt horz aut̄ q̄ qd̄ n̄ imanifestū. Adhuc peccatū v̄l v̄le: h̄siliādo vel circas singlare vel. n. qm̄ oēs p̄ derole aque praeve: vel qm̄ h̄ aliqua ponderosa. Qm̄ aut̄ prudētia no ē scia manufestū: extremiū enī ē quēadmodū dictū ē op̄abile enī tale: oppo nū qd̄ vtiꝝ itellectū: antīgibiles sūt quidē vtiꝝ itellectū. Intellectus qd̄. n. terminoꝝ quoꝝ no ē rō. h̄ aut̄ extremiū cuius no ē scia: h̄ sūt no qui p̄prioꝝ: h̄ quali scimus: qm̄ i mathematicis ex tremū trigonū: stabit. n. & illī: h̄ iste magis sūt prudētia: ille aut̄ alia sp̄es: querere aut̄ & cōsiliari differūt: p̄siliari enī q̄rere quedā ē.

La. 10.

Poerit aut̄ assumere de eubulia qd̄ est v̄t scia qd̄ vel opinio: p̄l eustochia v̄l aliud quedā genus: scia quidē vtiꝝ no ē nō. n: q̄rit̄ de qbus sciuē: eubulia aut̄ p̄siliā quoddaꝝ cōsiliāns aut̄ q̄rit̄ & rōcina: h̄ tñ neq̄ eustochia sine rōne enī & velox qd̄ eustochia: p̄siliā aut̄ multo tpe: & aut̄ opari qd̄ oportere velocit̄ p̄siliā: p̄siliā aut̄ tarde: adhuc solertia alterꝝ & eu bulia. ē aut̄ eustochia qd̄ solertia: neq̄ vtiꝝ op̄atio eubulia neq̄ vna: sed q̄ qui qd̄ male p̄silia tur peccat: qui aut̄ h̄ recte p̄siliat: manifestū qm̄ rectitudo qd̄ eubulia ē: neq̄ scie aut̄ neq̄ op̄ionis: scie quidē enī no rectitudo neq̄ enī pec canū: op̄ionis aut̄ rectitudo veritas: simul aut̄ & determinati ē īa oē cuius opinio ē: sed tñ neq̄ sine ratione eubulia a mēte ergo deficit: h̄. n. no dū ē enūciatio: etenī opinio no quesito: h̄ enūci

atio quedā īa: p̄siliās aut̄ sine bene siue male. Si lic: q̄rit̄ aliqd̄ & rōcina: h̄ rectitudo quedā ē eubulia p̄siliā: ppter qd̄ p̄siliā qrendū: p̄mū qui dē & circa qd̄. Q̄ aut̄ rectitudo multipli: manife stū qm̄ no ois: incōtines enī & prauis qd̄ p̄pōit oportere ex rōcina: adiſcet: quare recte erit p̄siliāns malū aut̄ magnū assūmēs: videt aut̄ bo nū quoddā bñ p̄siliāri. talis enī rectitudo p̄siliā eubulia q̄ bñ adeptūa: h̄ & h̄ fallo syllogismo fornit: & quod quidem oportet sacere fornit: per quod aut̄ no h̄ falsū mediū terminū ē: quare neq̄ ipsa aliquāt̄ eubulia sūt quā qd̄ oꝝ qd̄ adiſcet: no qd̄ p̄ oportuit. Adhuc ē multū tpe p̄siliānt̄ fornit: h̄c aut̄ velociter: iḡt neq̄ il la aliquāt̄ eubulia h̄ rectitudo q̄ sūt vtile: & cu ius oꝝ & v̄ & qn̄. Adhuc ē simpli bñ p̄siliāri & ad quidā finē: h̄ qd̄ simpli vtiꝝ que ad finē q̄ sim plicer dirigēt: qd̄ aut̄ q̄ ad quidā finē: h̄ vtiꝝ prudētia bñ p̄siliāri: eubulia erit vtiꝝ rectitudo q̄ sūt p̄terē ad finē cuius prudētia vera lūspica uo est.

La. 11.

Si aut̄ & synētia & asynētia h̄z quas dīci mus synētōs & asynētōs: neq̄ totaliter idē scie v̄l opinioē: oēs enī eēt synētia neq̄ aliqua vna eaz̄ q̄ sūt p̄tē scienā: p̄puta me dicinalis. De sanis enī vtiꝝ erit vel geometria circa magnitudines: neq̄. n. de sensib⁹ eubulia & imobilibus synētia ē: neq̄ defectis cuiuscumq; sed de qbus dubitabilis vtiꝝ aliq̄ & p̄siliāb⁹: ppter qd̄ circa eā quidē prudētia est no ē aut̄ idē synētia & prudētia: prudētia quidē. n. p̄ceptiua ē: qd̄ enim oꝝ agere vel no sūt ip̄s̄ ē synētia aut̄ iudicati ua solū: idē aut̄ synētia & enī synētia: etenī synētia & ensynētia.

La. 12.

Si aut̄ neq̄ h̄c prudētia h̄neq̄ sumere synētia: h̄ quēadmodū discere dicēt sym e nari q̄n v̄t scia: scie in v̄l opinione in iū dicare de his de qbus prudētia ē alio dicēt & iū dicare bñ: enī ei qd̄ est bñ idē: & h̄c venit no men synētia h̄z quā enī synētia ex ea q̄ ē in discere Dicimus enī dulcere synētari multotiel: vocata aut̄ gnome sūt quā eugnomonias & h̄c aimus gnomē ep̄eikeos ē iudicū rectū: signū aut̄ ep̄eikea enī maxime aimus ē signomonicū: & ep̄eike kes habere circa qdaz signomē.

La. 13.

Ignomen aut̄ ē iudicatiua ep̄eikeos re cta: recta aut̄ veri: sūt aut̄ oēs rōnabilit̄ i idē tendentes. Dicimus. n. gnomē & synētia & prudētia & itellectū: i cosidē ferētes gnomē habe re tā & itellectū & prudētia & synētia: oēs. n. po te he extremoꝝ sūt & singulariū: & i eo qd̄ q̄ iudicatiū ē de qb̄ p̄udētia synētia & eugnomonias vel signoniti: ep̄eikea. n. cōtā bonoꝝ oīuz sūt i eo qd̄ alii: sūt aut̄ singulariū & extremoꝝ oīuz op̄abilis: etenī prudētia oꝝ cognoscere ip̄s̄ & synētia & gnome circa op̄abilis: h̄ aut̄ extrema.

La. 14.

Itellectus extremoꝝ i v̄traq; etenī p̄moꝝ terminoꝝ & extremoꝝ itellectus ē & no rō: h̄ qd̄ enī sūt demonstrationes imobi liū terminoꝝ & p̄moꝝ: h̄ aut̄ i practicis extremit̄ & p̄tigentis & alterius. ppositionis: p̄ncipiū enim eius qd̄ ē cuius gratia i p̄e h̄: ex singularibus enī ē v̄le: horz iḡt oꝝ h̄c sensū: h̄ aut̄ itellectus: ppter qd̄ v̄lia vident h̄: & natura sapiētē qd̄ nūl

lue; gnomon autem huius et synesimus et intellectus. signum autem quoniam et etatibus existimamus sequi: et huius aliqua etas et intellectus huius et gnomon: ut nam causa exire: propter quod et principium et finis intellectus ex his enim demonstrationes et de his. Quare oportet animo dare exponere et senior vel prudenter idem ostendit libris enuntiationibus et opinionibus non minus demonstrationum: propter hanc enim experientia iustus videtur principia. Quicquid igitur est prudenter et sapientia et circa quae virtus est ex his: et quoniam alterius aie particulae virtus virtus dicitur est.

La. 15.

Verbitur utrumque de ipsis quidem virtutibus suis: sapientia quidem non nihil speculatur ex quibus erit felix homo neque unius non generationis: prudenter autem huius idem habens sibi cuius gratia opus est ipsa. si quidem prudenter quidem est que circa iusta et pulchra et bona hominum: hec autem sunt quae boni viri est operari: nihil autem magis operari in eo quod est scire ipsa: si unus quidem habitus virtutes sunt quoadmodum neque sana neque bene habentia quecumque non in eo quod est facere sed in eo quod ab habitu esse divulgantur: nihil non magis operari in eo quod est habere mendicale et exercitium sumus. Si autem non hoc genus prudenter ponendum: sed eius quidem est fieri ex studiis: nihil utique est prius. Adhuc autem neque non habentibus nihil: non differt ipsos habentes vel alijs habentibus persuaderi sufficiet habeat utique nobis quoadmodum et circa sanitatem. volentes enim sanos esse non discimus medicinalis. Adhuc autem incoquemus enim ut utique videbis si deterior sapientia ex his principiis ipsa erit: facies enim principia et principiis circa singulam.

La. 16.

Hec autem dicendum: nunc autem dubitatum est de ipsis soli: dum quidem igitur dicimus quia enim scilicet necessarii eligibiles ipsa est virtutes ex hisque virtutibus et puerile et si non sicut nihil neutra ipsa. Deinde et faciunt quidem non vir medicinalis aut sanitatis sed et sanitatis: sic sapientia felicitate pars non ex his totius virtutis habentia facit et in operi felicem. Adhuc opus puerile et est prudenter et morale virtute: virtus quidem enim ratione facit rectam: prudenter autem quod ad hanc quare aut puerile aie non est virtus talis nutritio: nihil enim in ipsa operari. De eo autem quod est nihil magis esse operari: propter prudenter bonorum et iniustorum pax superius principium sumentes principium huius: quoadmodum non et iusta dicimus opantes quosdam nequaquam iustos esse putata legibus ordinata facientes vel nolentes vel propter ignoratiuam: vel propter alterius quidem et non: propter ipsa quoniam opant quidem quos et quicunque 03 studiosus sicut: videbatur aliquatenus operari singula sit bonum dico autem puta: propter electionem et ipsorum genitrix operari rati electione quidem igitur rectam facit virtus: quicunque enim genitrix illius natura sicut fieri: non sicut virtutis: sed alterius potest. Dicendum autem scientibus manifestum de ipsa est utique quidam potesta quae vocant deynotica: sed autem est talis ut ad suppositam rationem prudenter possit habere et sortiri ipsi: si quidem igitur intentio sit bona laudabilis est: si autem prava auctiua: propter quod et prudenter deynos et astutos animus est: et autem prudenter non potesta sed non sine potestate habere: autem virtus huic sit aie non sine virtute ut dictum est et manifestum. Syllogismi enim operabilium principium habentes sunt: quod talis finis et optimus quicunque ens: sic enim sermone genitrix quodcumque: sed autem non apparet

poterit: non malitia et malius facit circa practica principia: quare manifestum quoniam impossibile prudenter esse nolentes bonum.

La. 17.

¶ Prudenter utique rursus et de virtute: etenim virtus sicut huius ut prudenter ad deynotam: cum non idem quidem sit sic et natus virtus ad principalem: oibus enim ut singulos modos existere non aliqui etenim iusti et iuperati et fortis et alia habentibus plenum nativitate: sed tamen querimus alterius quidem principalem bonum esse et talia sunt alii modi existentes: etenim pueris et bestiis natus existunt habitus sed sine intellectu nocti videtur existentes: veritatem tamen ut videtur: quoniam quemadmodum corpori sunt sine visu: moto accidit falli fortia: propter non huius visum sic et huius: si autem accipiat intellectu in operi differt: habitus autem simul ex his tamen erit propter virtus. Quare quemadmodum in operativo due sunt species demonstrationis et prudenter: sic et moraliter due sunt: sed quidem virtus natus: sed autem principale: et huius principale non sit sine prudenter: propter quod autem omnes virtutes prudentias esse et Socrates sic quidem recte querens: sic autem peccabat.

La. 18.

Seloniam quidem non prudenter existat: at omnes esse virtutes peccabat: quoniam autem non sine prudenter sunt dicebatur: signum autem etenim natus omnes qui dissimilis virtutem apponunt habitu dicentes et ad ea quae sunt rationem: recta autem quae sunt prudenter: videtur utique aliquatenus omnes quoniam talis habitus virtus est quae sunt prudenter: autem pax transcedere: non enim solus quae sunt recta ratione sed quae sunt recta ratione habitus virtus estrecta autem ratione de talibus prudenter. Socrates quidem igitur rationes virtutes existimabat esse: scientias enim esse omnes: nos autem cum ratione: manifestum igitur ex dictis: quoniam non possibile bonum esse principale sine prudenter: neque prudenter sine morali virtute: sed et ratione sic dissolvitur utique quae disputat quae quoniam separantur ab aliis virtutibus: non enim idem optime natus ad omnes: quare hanc quidem scimus hanc autem nequaquam assumentem erit: sed non enim quidem natus virtutes continet: sed quae autem dicuntur bonus non continentur: simul enim prudenter utrumque omnes inerunt: manifestum autem quoniam si non practica est: quoniam indigeret utique ipsa: propter particulare virtutem esse: et quoniam non erit electio recta sine prudenter neque sine virtute: sed quidem enim ratione: sed autem quod ad finem facit operari: ut neque vel principale est sapientia neque meliora particula: quemadmodum neque sanitatis medicinalis: non enim utique ipsa: sed videtur qualiter fiat illa cuius gratia principia sunt non illi. Adhuc sicut et sicut politica dicat principari diis quoniam principia circa oiam quae in ciuitate.

Incipit liber septimus. La. 1.

Ostendit autem dicendum facientes principia: quoniam circa mores fugiendos tres sunt species: malitia incontinencia bestialitas. Contraria autem duobus quidem manifesta: sed quidem non. virtutem huius autem continet rocam. Ad bestiam autem maxime utique arguit dicere super nos virtutem trobicam.

L 3

quādā t̄ diuinā: quēadmodū homerus de hecō
re fecit: dicetē pāmū qm̄ valde erat bonus: neq̄
videbat rīri mortalīs puer existere s̄z dei. Quare
si quēadmodū aut̄ ex hoībus fuit dī, ppter sup
excellētā virtutis: talis qdē vīqz erit bestialitātū
oppositus habitus: etenī neq̄ quemadmodū be
stia ē malicia neq̄ virtus: sic neq̄ dei: s̄z h̄ quidē
bonitatis virtute: h̄ aut̄ aliez quoddā gen̄
malicie: qz aut̄ raz̄ t̄ diuinū virum eē: quemad
modū latones p̄fuerūt appellare: q̄i admira
tur aliquis valde: diuinus vir aiunt: sic t̄ bestia
lis in hoībus rarius: maxime aut̄ i barbaris est.
fuit aut̄ quidē ppter egritudines t̄ orbitates t̄ p
pter maliciā aut̄ hoīuz supercedētes sic supina
mamus: s̄z de hac quidē dispositione posterius
saciēdū quādā recordationē de malicia aut̄ di
cū ē p̄ius.

La. 2.

Encōtinētā aut̄ t̄ mollitiae t̄ delitiae di
cēdū t̄ de continētā t̄ p̄fueratā: neq̄
enī vt de eisdē habitibus virtuti t̄ maliciā
vtrāqz ipsaz̄ suspicēdū: neq̄ vt altez̄ genus
oī aut̄ quēadmodū in alijs ponētē q̄ appareat t̄
p̄mū dubitātes sic ostēdere maxime qdē oīa pro
babiliā circa bas passiones: si aut̄ nō plura t̄ p̄n
civalissima: si enī soluant difficiētā t̄ deliquant
pbabilia ostēlū vīqz erit sufficiēter.

La. 3.

Idet vīqz p̄tinētā t̄ p̄fueratā studio
soz̄ t̄ laudabiliū eē: incōtinētā autem t̄
mollitiae p̄auoz̄ t̄ vīupcrabiliū: t̄ idē
p̄tinētā t̄ p̄maliūtū in rōe: t̄ icōlinētā t̄ egressiū
a rōne: t̄ icōlinētā quidē scīes qm̄ p̄aua agit, ppter
passiōnē: cōtinētā aut̄ scīes: qm̄ p̄aua op̄cupatē
nō sequit̄ ppter rōnem. Et t̄ p̄fueratā quidē p̄tinē
tē t̄ p̄fueratū: talē aut̄ bi qdēm oīm t̄ p̄fueratū
bi aut̄ nō t̄ intēperatū icōtinētā p̄fuse: bi aut̄ alte
ros ce aut̄. Prudētē aut̄ qm̄qz quidē nō aut̄ cō
tigere eē incōtinētē: qm̄qz aut̄ quodsa prudētes
ext̄tes t̄ deynos icōtinētē eē. Adhuc icōtinētē
quidē dicunt̄: t̄ ire t̄ honori t̄ lucri: qui quidē
igit̄ dicunt̄ h̄ sūt. Dubitat̄ aut̄ vīqz alijs qua
liter exīstīmas recte icōtinētā ē q̄s. Scīentē quidē
igit̄ nō aut̄ qdā possibile eē: duz̄ enī scīentē ext̄te
exīstīmabat socrates aliud qdē imperare t̄ trahē
re ipsū quēadmodū sūt. Socrates qdē. n. totali
pugniabat ad rōnez̄ vt nō exīst̄ icōtinētā: nullū
enī exīstīmabat op̄ari, ppter optimū s̄z, ppter igno
rātiā. Iste quidē igit̄ sermo dubitat̄ de appetitib̄
manis̄tē t̄ optimū q̄ē circa passionē: si pp̄ igno
rātiā q̄s modus sit ignoratiā. Qm̄ enī nō exīstī
mat qd̄ incōtinētā ext̄s aut̄ passionē fieri manis̄tē
sūt. Sūt aut̄ quidā q̄ h̄ qdē ostēdū h̄ aut̄ nō: sci
entē qdē. n. nibil eē melī p̄fue: nullū aut̄ op̄ari p̄
pter op̄inatū melius nō p̄tēt̄ur: t̄ ppter h̄ icōtinē
tē aut̄ nō scīam habētē imperari t̄ voluptatib̄ s̄z
op̄inōnē: sed m̄ siqdē op̄inō nō scīa neq̄: so
tis suspicatio p̄tēdē s̄z geta: quēadmodū in di
bitatib̄: venia ei qd̄ nō manē i bīa ad op̄cupatē
tias soz̄: malicie aut̄ nō venia neq̄ alioz nullū
vīupabiliū. Prudētā ergo p̄tēdē: h̄. n. fortis
simū s̄z icōueniētā: erit enī idē simū prudētē t̄ icō
tinētā. P̄tētē aut̄ vīqz nullū prudētē ē op̄ari
nolentē p̄auissima. Lū his enī ostētē ē p̄us qm̄
actīsus qdē prudētē: ext̄remoz̄ enī alijs t̄ alias
habētē virtutes. Adhuc siquidē i eo q̄ est op̄cupi
scīentias habētē fortē t̄ p̄auas p̄tinētā: nō erit tē

peratus p̄tinētā neq̄ p̄tinētā t̄ p̄fueratū: neq̄ enim
q̄ valde t̄ p̄fueratē neq̄ p̄auas habētē: s̄z oī oī q̄
dē. siqdē. n. bone op̄cupatē p̄tētē p̄bībēs habi
tus nō sequit̄: quare p̄tinētā nō oīs studioz̄: si
aut̄ infirme t̄ non p̄aua nibil venerabile: neq̄ si
p̄aua ifirme nibil magnū. Adhuc si oī op̄inōtē
pm̄slūtū facit p̄tinētā p̄aua: p̄ta t̄ false t̄ si ab
oī op̄inōtē icōtinētā egressiūtū erit aliqua studi
oīa icōtinētā: p̄ta sophoclis neoptolemus iū
philecte: laudabilis enī nō pm̄anēs qbus suauis ē
ab xlīce ppter tristari metēs. Adhuc sophistē
sermo mētēs dnbītatio ppter inopinabilitā enī
velle arguere vt sapientes sint q̄ attingūt factus
sylogismus dubitatio sit: ligata est mens q̄ in
nere nō velit, ppter nō placere p̄clusus: p̄cedere
aut̄ nō possit, ppter soluere nō h̄z sermonē: acci
dit aut̄ ex quodā fermone ipzudētā q̄ incōtinē
tā virtus. Contraria. n. op̄atur quoq̄ op̄inat̄ ppter
icōtinētā: op̄inat̄ aut̄ bona mala eē t̄ nō op̄ore
re op̄inari: quare bona t̄ nō mala op̄inabilitā: ad
huc i p̄suaderi op̄ans t̄ p̄sequēs dilectabilitā t̄ eli
gētē melior vīqz videbītēo q̄ nō, ppter rōcīnātē
onē s̄z, ppter icōtinētā. Sanabilis enī, ppter dis
suaderi vīqz: incōtinētā aut̄ reus, puerbio: in quo
sūmūtē q̄ aqua suffocat qdēz oīz adhuc bibere.
Sigdē. n. suauis ēt q̄ agit: dissuauis vīqz que
scerit: nūc aut̄ nō suauis: nibilominus talis agit.
Adhuc si circa oīa icōtinētā ē t̄ p̄tinētā q̄s sim
pliciūtē icōtinētā: nullū. n. oīe h̄z icōtinētās: aim
aut̄ eē quodā simplē.

La. 4.

Abitationē qdē igit̄ tales qdā accidūt
h̄ qdēz intermēre oīz: h̄ aut̄ reli
quere, solutio. n. dubitationē iūentio ē
Veritatis. Prūmū quidē igit̄ itēdēdū vīqz scī
tes vel nō t̄ qualiter scīentes: deide circa qualia
p̄tinētā t̄ incōtinētā ponēdū. Dico aut̄ vīqz circa
oīz delectationē t̄ tristiciū vel circa quādā lege
gatas t̄ p̄tinētā t̄ p̄fueratū: vīqz idē vel, alē cīt.
Sūltē aut̄ t̄ de alijs quecūqz cognata speculati
onis sūt hūlūs. Est aut̄ p̄ncipiū itēdēdū vīqz cōtī
nētā vel icōtinētā sūt in circa que vel i qualibē
tes dītās. Dico aut̄ vīqz i circa h̄ ē solū icōtinētā
vel nō: vel in vt vel nō s̄z in ex ambobus. Deide
si circa oīa ē incōtinētā t̄ p̄tinētā vel nō neq̄ m̄
circa oīa ēt incōtinētā simplē: s̄z circa q̄ intēpera
tūs: neq̄ enī in adhuc simplē habētē: idē enī vīqz
ēt intēperatē: s̄z etiā sic habētē. h̄ quidē enī
dicit̄ eligētē exīstīmas semp̄ op̄orē p̄sens dele
tabile p̄sequit̄: h̄ aut̄ nō exīstīmat quidē, p̄sequit̄
aut̄. De eo quidē igit̄ qd̄ ē op̄inōtē vera: s̄z non
scīentē ēt ppter quā incōtinētē agunt: nibil differt
ad rōnem. Quidā enī op̄inātū nō dubitat̄ s̄z exī
stīmat certē scīre. Si igit̄ ppter quītē credere op̄i
nātē magis scīentib̄ ppter op̄inōtē agunt: nibil
differt scīa ab op̄inōtē: quidā enī credunt nibil
minūtē qbus op̄inat̄ q̄z alteri qbus scīentē: ma
nifestat̄ aut̄ heraclitus.

La. 5.

Ed q̄ dupl̄ dicimus scīre: etenī habētē
quidē nō vītē aut̄ scīa: t̄ vītē dicēt scīre
differt aut̄ habētē quidē nō speculatē au
tē t̄ speculatē agere q̄ non op̄orētē agere ab eo
qd̄ ēt habētē t̄ speculatē: h̄ enī videt duz̄ s̄z nō si
nō speculat̄: adhuc q̄ duo modi p̄positionuz q̄
bus oīz vītē habētē quidē vītēqz nibil p̄bībz ope

1200 11.1.6

Tu aut̄ est aliq̄ incōtinēs simpl̄ r̄l oēs
bz partē r̄ si ē circa qualia ē dīcēdū deim
ceps. Qm̄ qđē iſiſ circa delectatiōes r̄
trifūcias sūt r̄ p̄tinētes r̄ p̄fuerātes r̄ icōtinētes
r̄ molles manifeſtu; qz aut̄ sūt h̄ quidē necessaria
faciētiū delectationē. h̄ aut̄ eligibilia qđē s̄m ſcip
fa bætēta aut̄ ſupabudātiā; necessaria qđē ſunt
corporalia. dico aut̄ talia t̄ q̄ circa cibū r̄ vene
reoz oppozitūtēt̄ talia corporaliū circa que
int̄peratā posuimus r̄ t̄peratā. Necessaria au
tē qđem nō eligibilia aut̄ bz ſeipſa. dico aut̄ puta
victoriā bonorē dūtisias r̄ talia bonorē r̄ dele
ctabilii. eos quidē iſiſ q̄ ad h̄ pier reciā rōnem

super cellūt cā q̄ in ipsis: simplr quidē nō dicim⁹
incōtinētes: apponentes aut h̄ pecuniaꝝ incōtinē-
tes ⁊ lucri ⁊ bonoris ⁊ ire: lūmplr aut nō vt alte-
ros ⁊ s̄m s̄litudinē dictos: quēadmodū hō qui
olympia vicit: illi aut cōsī r̄q̄ ap̄pria pax distere
bat: s̄z m̄ altera era: signū aut incōtinēta quides
enī vītuperat nō vt peccatū solū s̄z vt malicia q̄
dā: vel simplr exīs v̄l s̄m quādā partē: hōꝝ au-
tē nullus: eoz aut q̄ circa volūptates circa qua
dicimus tēperatū ⁊ tēperatū: vel q̄ nō eligendo
in nō eligere delectabilitū p̄sequēs supabūdātias
⁊ tristū fugiēs elūrcē vel lūta ⁊ caloris ⁊ frigoris
⁊ oia q̄ circa tactū ⁊ gustū: s̄z ppter electionē ⁊ iel
lectū incōtinētū dī nō s̄m appositionē: qm̄ circa h̄
quemadmodū ire s̄m appositiliter signū aut:
etenī molles dicūt circa bas de illis aut nullā. Et
ppter h̄ in idē incōtinētē ⁊ tēperatū ponimus
⁊ p̄tinēt ⁊ tēperatū s̄z nō illoꝝ nullū: ppter circa
easde aliqualiter volūptates ⁊ trifisticas eē: bi sūt
quidē circa h̄ s̄z nō s̄litē sunt: fed bi qdē eligunt
bi aut nō eligūt: ppter qd̄ magis interperatū vī-
tis dicimus: qm̄ neq̄ p̄cupiscēs vel quiete p̄sequi
tur supabundatās ⁊ fugit moderatas trifisticas
q̄s hunc q. ppter p̄cupiscēre valde: quid. n. vītis
ille faceret si adecesset p̄cupiscētā iuuenilis ⁊ cir-
ca necessarioꝝ indigētās trifisticā fortis:

La.7

Quia autem pescit et delectationum
be quod est genere bonorum et studiosorum
delectabilitatis autem quedam non eligibilita: que
datur autem pars horum quodque das aut intermedia quae admo-
dum diuissimum pusilla pecunia et lucrum et victoria
et honor: ad oīa autem et talia et intermedia non in
pati et cupiscere et amare vituperantur sed in aliqui-
ter et supabundare: propter quod quicquid poterat
ratione vel dominante vel plequitate eorum quod non aliqd
pulchrorum et bonorum putata circa honorem et magis
quod est studiorum: veluti circa filios et parentes: etenim
huius bonorum et laudans quod circa hunc studium: sed in eisdem
supabundantia et hinc: si quis quae admodum nobile re-
billet et ad deos: vel quae admodum satyrius philo-
pater cognominatur circa patrem: valde enim vide-
bat desiderare maliciam quod ergo in illa circa huius est propter
quod dictum est: quoniam non vnuquodque eligibilium est propter se
ipsius: praeceps autem fugientibus sicut ipsoz supabundantie
similiter autem necesse est continentia: incōtinētia autem non
solus fugientibus sed et vituparitatem est propter similitudinē
autem passionis apponentes ad incōtinētiam
circa vnuquodque dicitur: puta malum medicum et malum
hypocratis quod semper vitium non diceretur malum: quod
ad modum ergo neque huius propter maliciam non esse vnuqua-
quam ipsorum sed huius in simili analogum simile: sic videlicet
et illuc existimandum solam incōtinētiam et con-
tinētiam esse: que est circa eadem temperantie et item
perantie.

La.8

Ircia irā aut̄ fz silitudinē dicimus, ppter
qd̄ t apponētes sc̄tōnētē irc: quē admo-
dū honoris & lucri aim". Et aut̄ sūt qdā
qd̄ delectabilia nā t hozz h qd̄e simpliſh aut̄
fim gnā & aialū t hoizs h aut̄ nō sūt: h qd̄e
pter orbitates: h aut̄ pp̄ pſutēties sūt: h aut̄ p̄
p̄tiosas nās ē: t circa hoz singla ſiles vidē hū:
dico aut̄ bestiales: puta ee hoiez quē dicunt pgnā
teſ ſc̄tētē pueros dūorāe qibz bestialitate gau-
de aut̄ qdā ſilueſtrū cīrca pōtū: bos qd̄e crudil

hos autem hominum carnibus; hos autem pueros comedere adiunxit et hoc non vel circa phalarum dicuntur; quid est b. shale? et hoc autem ppter egritudines sunt et mani autem quibusdatur; quemadmodum matrem sacrificali comedere et ceteri ut epar; hoc autem egritudinalis vel ex pueris: puta pilorum cunctiones et vnguium tortionem. Adhuc autem carbo et terre, quoniam his autem quod venereorum malicie his quidem non habentur; sed ex pueris accidit; puta affluentes ex pueris. Quoniam quidem igitur non causa hos pueri non solum diceret continentia; quemadmodum neque mulieres quoniam non ducuntur sed ducuntur. Sicut autem et ergo ratione habentibus ppter pueris habentur; habere quod est singula hoz extra terminos est malicie; quemadmodum et bestialitas; habentur autem superare vel superari non simpliciter continentia; sed quoniam similitudo neque admodum et circa iras habentur huc modum passionis; continentia autem non simpliciter dicendum. Oio non luxuriantibus malicie et insipientia et timiditas et temperantia et crudelitas; hec quidem bestiale; hec autem egritudinalis sunt; quidem enim in talibus qualibus in mere olearum si sonus faciat minus sibi similiitate timidi; hec autem multissimum ita catulus timuit ppter egritudinem. Et insipientia huius quidem ex natura non ratione; sed solus sensu viuenter bestiales; quemadmodum quoniam genera loque barbarorum; hic autem ppter egritudines; puta epilepticas vel manias egritudinalis; hoz autem est quidem hec quoniam non supari aut. Dico autem puta si phalaris tenuit pcupiscens puerum comedere vel ad venereorum continentientem delectationem. Est autem superari non solus hec; quemadmodum et malicia; quoniam hec sunt simpliciter manifesta. Quoniam autem et minus turpis continentia que tre quoniam que pcupiscens speculabimur. videlicet non ira audire sibi quod ratione obaudire autem quae admodum veloces ministros; puta autem audire oem dictum exercere; deinde peccatum in auctoritate et canes an interfere si amicus si solus sonitus faciat latrare; sic ira propter caliditatem et velocitatem nam audire quidem non pceptum aut audiens mouet ad punishmentem; rorique enim vel fantasiam quoniam iniuria vel et ipsius manifestatur; hic autem quemadmodum sylogistica; quoniam igitur taliter est ppter uigilare in aspergimendo.

La. 9.

Poncupiscencia autem si solus dicat quoniam delectabile; non vel sensus mouet ad fruitionem quare ira quidem esse quoniam ratione aliqua littera; cōcupiscencia autem non turpior igitur incontinentia quidem enim ire a ratione aliqua sit in rebus. Adhuc namlibus magis veniam sequitur apparetibus; quoniam et cōcupiscencia talibus magis quam cōsideribus oib; et inquantum cōsideris. Ira autem nālē et difficultas cōcupiscencia his que supabundant et non necessariis; quemadmodum rūdē patrē punit etenim iste dixit eum qui supius suipsum; et illi eum quoniam puer ostendens; iste me dixit quoniam viri sunt cognatus. non nobis et tractus a filio gescere iussit apud os; etenim ipse trahere patrē puerum hic. Adhuc autem inuestiores magis iustitiae; et iustitia quidem

igitur non iustitiae neque ira sed manifestus; pcupiscencia autem quae admodum vel erit autem dolosus enim cōcupiscencia et variā corrugatio; et homerus decepit quoniam ira; et intellectus ipsius sapientis. Quare siquidem iustitia et turpior incontinentia sed ea quoniam circa iram est et simili incontinentia et malitia aliqualsit. Adhuc nam solum iniuria trifatus; que amitem ira facit omnis factus trifatus. Inuiriatio autem cum delectatione singulariter quibus usus maxime iustitia sed autem iustitior et incontinentia quoniam ppter pcupiscenciam non enim est in ira iniuria; quoniam igitur turpior quoniam circa pcupiscenciam incontinentia ea quoniam circa iram et quoniam est punita et incontinentia circa pcupiscenciam et delectationes corporales manifesta. Ipsaz autem haec dicas assumendum quemadmodum non dictum est finis principia; hec quoniam humana sunt et natus et genere et magnitudine hec autem bestiale; hec autem orbitates et passiones et egritudines; haec autem circa pmas temperantia et intemperantia est solus ppter quod et bestias neque temperatas neque intemperatas dicimus; sed vel sim metaphorarum; si aliquo totaliter aliquid ad aliud differt genus alterum summelia et synomoria et in omnibus vorax est; non enim hec electione neque rationacione; sed discedit a natura quemadmodum insanitates hominum. mūius autem bestialitas malicie; terribilis autem non. non corporis ruptus est optimus quemadmodum in hoie sed corruptus est et non hec. Sile autem igitur quemadmodum iniaturum comparare ad aliatum virum peius; innocenter enim prauitas semper quoniam non habet principium; intellectus autem principium; simile igitur comparare iniusticiam ad hoies iniustias; est enim viri uirorum peius decies milles. pluram. uirorum mala facit homo malus bestia.

La. 10.

Creca ea quoniam ppter tactum et gustum delectationes et tristicias et cōcupiscencias et fugas circa aquas et intemperantia et temperantia determinata est prout est quidem sic habere ut vincit et quibus vicis multi meliores; est autem superare eas et quibus multi minores; hoz autem est quidem circa delectationes continentia; sed autem puerus; sed autem circa tristicias molles; sed autem pleueras intermedii et plurimi habitus et si inclinari magis ad deteriores; quia autem quoniam delectationem necessarie sunt; hec autem non est ut quoniam ad quod supabundantia aut non neque defectus; similiter autem est circa ac; pfecticias hec et tristicias; supabundantias quoniam pfectus delectationem vel sibi superabundantias vel ppter electionem et ppter ipsas et nūbilis; ppter alterum aduenientem intemperatus; nec satis enim hic non esse penitentem quare insanibilis. Deficiens autem oppositus; medius autem intemperatus; similiter autem et fugias corporales tristicias non; ppter vicis hec ppter electionem; non elegans autem est quoniam delectus; ppter delectationem; autem ppter fugas tristicias que a cōcupiscencia autem differunt adiuncte; oio autem virorum videbitur deterior et ceteris non pcupiscens vel gete operari quoniam turpe quoniam si vehementer pcupiscens et si non iratus percutit quoniam si iratus; quoniam non; ppter electionem et ppter ipsas et nūbilis; ppter alterum aduenientem intemperatus; nec satis enim hic non esse penitentem quare insanibilis. Deficiens autem ad que multi et circa fedim; et ppter iste molles et delicas; etenim delicia molles;

qdā ē. Qui trahit restum tū et nō laborest sim eā
que eleuare tristiciā et imitans laborantem non
existimāt miser cē misero sumul exīs. Siliter aut
h̄z circa p̄tinētiā et incōtinētiā nō enī siq̄s a forti
bus et supexcellētibus delectationib⁹ ricit̄ vel
tristicijs admirabile; sed p̄donabile s̄z cōtraten-
dēs quēadmodū theodestī: philocletes a vīpera
percussus vel a karkino malo peckrion: et quē
admodū p̄tinere tētāntēs nīl repēte effūdere: q̄le
coaccidit renēphato: s̄z t̄ siq̄s ad quas mlti pos-
sint abstinēt rephab̄ his vīncis nō p̄nit p̄cedere no p̄
pter nāz generis vel pp̄t egritudine: putā iſchyt-
az reg: onibus mollissis pp̄ter genus: et vi semi-
nīnū ad masculinū distat.

Lajíček

Idef aut̄ lusivis virtutatis ēē: est aut̄
mollis; lusiv. n. remissio ē: siquidē igitur
q̄s ad hāc aut̄ supabudān̄ ē lusiv. inv.
cōtinētia aut̄ h̄ qdē p̄uolatō: h̄ aut̄ dicitur b̄i
quidē enī p̄stibl̄. es nō imanēt q̄bus sūt, p̄
pter passionē: bi aut̄, ppter nō p̄ illari dicuntur a
passione. Quidā nō quēadmodū p̄ illātēs nō t̄
tillant̄: sic t̄ p̄st. atēs t̄ p̄sticēs t̄ p̄sticātēs sup̄
fōs t̄ ratiocinationē nō vincunt̄ a passione: ne
q̄s li del: stabilis sic neq̄s li tristis: maxime aut̄
acuti t̄ melacholici s̄m effrenatā cōtinētia sūt i
cōtinē: es: bi quidē: n. ppter velocitatē: bi aut̄ pp̄
rebetiā nō expectat rōnez; ppter sequētēs ēē
fantasie.

La.12.

Si autem interperatus quod est quemadmodum
dictum est non penitus imanet enim electio
incomitata enim penitus ois propter quod non
quemadmodum dubitamus sic et hoc sic igitur habet qui
de insanibili habet autem sanabilis. Assimilatur autem mali-
cia egritudini velut hydropsi vel pithisia incomitata
aut epileptica. Hoc quod est non penitus autem non penitus
malitia: tamen oportet aliter genus incomitata et male-
cier malitia quidem enim latet: incomitata autem non la-
tet: ipsorum autem horum meliores excessus quam rem ha-
bentes quidem non imanentes autem. a minori etiam passi-
one vicunt et non in precordiatiuitate: quemadmodum ad
terti. simul. n. incomitatae velociter iebantur et pau-
co raro in minori quam in multo. Quoniam quidem igitur mali-
cia incomitata non est manens est: sed quo forte: habet quidem
enim per electionem: habet autem per electionem in super et
simile quidem est actiones: quemadmodum de modokis
ad milieios: milieis enim stulti quidem non sunt: operan-
tur autem quia stulti quidem stulti et incomitatae. iniusti quod est
non sunt iniusta aut faciunt: quia autem habent quidem talis
qualitas non propter suam esse propter eas quae sunt superabundans et per rectam rationem corporales delectatio-
nes: autem per suam est propter tales esse qualiter propter ipsas: ille quod est igis facile transgreditur iste autem non
virtus nam et malitia principiis: habet quidem corruptum habet
autem saluatrum actionibus autem quae cuius gratia patet
pius: quemadmodum in mathematicis suppositiones
Non videtur illuc regi electio principiis neque habet sed
virtus vel natura vel affectus eius quod est recte
operari circa principiis: interperatus quidem igitur talis:
interperatus autem prius. Et autem alius propter passionem
excessus per rectam rationem quae propter passionem: et autem sit
talis qualitas per suam habet propter ipsam prohibere opere
re tales delectationes non superat: iste autem incomitata
melior interperatus et neque prauus simplis saluatrum.

optimum principium: alijs autem prius immissius et non excessivus propter passionem manifestu rurique exhortatione hunc quod studioius habitus habet aut praeius.

Lg. 13

Trū igit̄ p̄tinēs qui qualicunq̄z rōni t̄ qualicunq̄z electioni imanet vel q̄ recte t̄ incōtinēs aut̄ q̄ qualicunq̄z non imanet electioni t̄ qualicunq̄z rōni vel q̄ false rōni t̄ electi oni nō recte: quēadmodū dubitatu ē p̄us vel h̄z accidēs q̄ qualicunq̄s: s̄m seip̄su aut̄ q̄ vere rōni t̄ recte electioni: h̄ quidē imanet: h̄ aut̄ nō imanet si enī q̄s h̄. pp̄ter h̄ eligit rel. seḡtū h̄ seip̄su qd̄e h̄ eligit t̄ p̄fusq̄: h̄ accidēs aut̄ qd̄ p̄ius: simpli citer aut̄ dicimus qd̄ s̄m seip̄su: square ē quidē re qualicunq̄z op̄inōnī: h̄ quidē imanet h̄ aut̄ exce dit simpli aut̄ q̄ vere. Sūt aut̄ qd̄a imāliu op̄inōni: sūt aut̄ quos vocat̄ ischirognomes: puta dis cile p̄uslabilis t̄ nō facile trāusabilis: q̄ sile qd̄e aliqd̄ h̄it̄ p̄tinēt̄: quale pd̄igus liberali t̄ audax p̄fidēt̄: sūt aut̄ alteri s̄m multa: h̄ quidē. n. pp̄ter passionē t̄ cupis sc̄ētiam nō trāmutat p̄tinēs q̄ facile p̄uslabilis: q̄ p̄tingat̄ erit p̄tinēs: h̄i aut̄ nō a rōue q̄ occupisēt̄ assūmūt̄ t̄ ducunt̄ m̄k ti a delectationib⁹: sūt aut̄ ischirognomes t̄ in di ciplinati t̄ agi estes t̄ h̄i qd̄e: id: ignomes q̄ d̄e: pp̄ter delecta ionē t̄ tristitia. Gaudet̄ enī p̄in cēs si nō trāuāt̄ t̄ tristāt̄: si infirmā q̄ ip̄ fax s̄int̄: quēadmodū h̄tie: quare magis sc̄ētinet̄ assūmūt̄ q̄z p̄tinēs: sūt aut̄ quidē qui h̄is q̄ vi deni nō imanet nō pp̄ter icōnūtia: puta i philo trei q̄ sophodis neoptolemus q̄z suis pp̄ter de lectationēz nō imāliu: bona: vez dicere. n. ipsi bonū erat: persuasus ē aut̄ ab odīseō vlt̄e fāsū dicere. nō. n. oīa q̄ pp̄ter delectationē aliqd̄ ope rat̄ ē int̄ peratus s̄ue prauos s̄ue sc̄ētūnes h̄z qui pp̄ter turpē. Quia aut̄ ē alioz t̄ talis qualis minus q̄z corporalibus gaudēa t̄ nō imanēs rōni talis h̄: t̄ icōnētis mediūs p̄it̄ ēs: inconti nēs qd̄r̄z enī nō imanet rōni: pp̄ter maius aliqd̄ cōtinēs aut̄ imanet t̄ nō: pp̄ter altez trāmutat. H̄z aut̄ siquidē p̄tinēt̄ studiōsū p̄trosq̄z h̄t̄c̄s habitus prauos esse quēadmodū t̄ apparēt̄: h̄z pp̄ter altez in paucis t̄ raro esse manest̄: que admodū t̄perat̄ia stemperat̄ie videt̄ ūriūm esse solū: sic t̄ p̄tinētia sc̄ētinentie.

Via autem finis similitudinem multa dicuntur
et opinio q̄ temperati finis multitudines
multa dicuntur et opinio q̄ temperati finis
multidinē p̄secuta ē. Etenim opinio potest nibil p̄
ratione ppter corporales delegationes facie
peratus; s; h quidez habens; h autē nō ha
p̄auas excepientias; h quidē talis q̄lis
electari ppter ratione; s; nō tuci. Similis autē
opinio et int̄peratus alteri qdē exire; viciq̄
corporalia delectabilita p̄sequunt; s; h quide
timas oportoz h autē nō existimās. Neq̄
prudētē et incontinētē ptingit esse cundez; si
studētē et studiosus finis morē ostensu en est
vici nō in scire solū prudētē; s; in eo q̄ practici
incontinētē autē nō practicus. Deynū autē ni
hibet incontinētē eē; ppter qdē et vidēt q̄
audētē eē qdē icōinētē autē; ppter deynto
differe a prudētia finis dictum modum in
se monibꝫ et finis quidē rationes p̄pe
cierit autē finis electione; neq̄ viciq̄ vt scies et
alā; s; ri dormiens vel rinolectus et volens

quidē: sī modū enī quendā scīas & qđ facit & tuus gratia: malus aut nō electio enī epieikēs: quare semimalus & nō iniustus. nō. n. insidiator h̄ quidē enī ipsoz nō i māsius qbua vtiqz p̄silia biā. Melacholicus aut neqz p̄siliatiuſ totaliter & assimilat vtiqz incōtinēs ciuitati cui p̄culant omnia necessaria & leges h̄ studiosas: vtiqz autē nulla: quēadmodū anaxādrīdes p̄sumiuſ est ciuitas volbat cui legū nibil ē cure: malus autē vtiqz quidē legib⁹ malis autē vici. Est autē ieo tinctia & p̄tinctia circa supexcellēs mītoz habitū h̄ quidē enī magis imanet: h̄ aut mīn plurimuz potētia. Gangabiliora autē incōtinētiaz fīm quas melacholici incōtinēter agūt: cōsiliatiū noū imma nētū autē & per p̄stitudines incōtinētēs naturalibus: facilius enīz p̄sue: udinē trāsmutare natura ppter h̄ quidē p̄tētudo diffīciliſ qm̄ nature assi mulat: quēadmodū & tenētū dicit: atq; diuturnā meditationem imanere amicē: & vtiqz hāc hominib⁹ finitētē nāz ēē. Quid quidē igīt ē cōntinentia & quid incōtinētia & p̄fuerantia & molliētia: & quare habet habitus h̄ adiūcē dicitū est.

De delectatione autē & t̄ istiūa speculari eius q̄ politiā philosophat. Iste. n. finis architecton ad quez respicite vnuqđbz h̄ qđ malū: h̄ autē bonū simile dicamus. Adhuc autē necessarioz intēdēre de iphi: cteni virtutē & maliciā moxalē circa tristicias & delectationes polnūmus. Et felicitate plures cū delectatione ēē aiunt: ppter qđ & beatū nominauerūt a gaudere: his quidē igīt v̄r neqz vna delectatio cē bonū: neqz fīm sepiū: neqz fin accidēs. nō enī ēē idē bonū & delectationes his autē quedā quidā ēē: mīte autē praua. Adhuc autē hox tertū si & oēs bonū: nō p̄tingit cē op̄tūmū delectationes. Totaliter quidē igīt nō bonū qm̄ oīs delectatio generatio ē in nām sensibilis: neqz vna autē generatio egnora finibus: puta neqz vna edificatio domus: adhuc t̄peratus fūgit delectationes: adhuc prudēs nō tristē perse qui nō delectabile: adhuc impudētū ei qđ ē pudētē esse delectationes & qđto magis gaudet puta eā que rēnereoz: nullū enīz vtiqz posse intellegere aliqd in ipsa: adhuc are neqz vna delectationis q̄zūs oīne bonū artis opus. Adhuc pueri & bestie p̄sequunt delectationes: huius autē nō oēs studiosas qm̄ sūt & turpez & p̄brosa: & quoniam nocīe. egritudinalia enī quedā delectabilū adhuc autē optimū delectatio: qm̄ nō finis h̄ generatio: que quidē igīt dicunt sc̄re h̄ sunt.

Quoniam autē nō accidit ppter h̄ nō ee bonū nec optimū ex his manifestū. P̄tūmū quidē qm̄ bonū duplēciter: h̄ quidē alīciū & nature & habitus cōsequunt: quare & motiones & generatioes h̄ quidē & praua ule cē simpliciter praua: alīciū autē nō h̄ eligibiles huic: quedā autē neqz huic: h̄ aliqñ & fīm paucū t̄pē: eligibiles autē nō: he autē neqz delectationes: sed vident quecūqz cū tristicia & medicīne gratia: puta q̄ laborātū. Adhuc q̄z boni h̄ quidē operatio: h̄ autē habitus est: fīm accidēs & stūtētes in naturā habitū delectabiles sūt. Est autē operatio i p̄cupiscē: ijs idigentis & imperfecti habitus & natura: q̄z & sine tristicia & cōcūs sc̄tia sunt delectationes: puta eins qđ ē speculari operationes nā nō indigēt. Signum autē qm̄ codē delectabili gaudet: fīm qđ repletur natura & p̄stituta: h̄ cōstituta quid simplē de-

ctabilib⁹: que repletē autē & p̄riūs etenim acutis & amaris gaudet quoz nibil: neqz natura dele- ctabile: neqz simplē delectabile: quare neqz delectationes: vt enī delectabilia adinuicē cōstutta sūt: sic & delectationes que ab his. Adhuc nō ne cessarū altez quidē esse melius delectatiōe: quāc admodū quidā autē finē generationē: nō enī ge- rationes sūt neqz cū generatione oēs h̄ opatiōnes & fines neqz factoz accidit h̄ vtiqz & fi- nis nō omnū: altez quidē h̄ sp̄fecte duccūm nature: ppter qđ & bñ nō h̄ sensibile generatio- nē dicere esse delectationē: h̄ magis dicēdū ope ratione eius q̄ fīm naturaz habitus: p̄ eo aut q̄ ē sensibile nō impedita: vt autē generatio ēē que- dā qm̄ p̄ncipaliter bonū. Operationē enīz gene rationē existimat ēē: est autē posterius ēē autē pra uas qm̄ egritudinalia quedā delectabiliā idem qm̄ lana quidē praua ad pecunias: h̄ igit̄ praua ambo h̄ nō praua fīm h̄: qz & speculari aliquā no- cēt ad sanitatē. Impedit autē neqz prudentie neqz habitui neqz vniq̄ ab vnoquoqz delectatio h̄ alienē: qz sūt speculari & discere magis faciūt speculari & discere. Aris autē nō esse opus neqz vna delectationē rationabiliter accidit: neqz enī alterius operationis: neqz minus aro ēē sed pote tū qm̄s & p̄gnētaria ars & pulmētaria videunt delectationis ēē: t̄peratus autē fugere & prudentē p̄sequi nō tristē vitā & pueros & bestias p̄seq eo- dē soluunt oīa. Quia & dictum ē qualiter bone simpliciter & qualiter nō bone oēs delectationes tales & pueri & bestie p̄sequunt: & h̄z nō p̄t̄rātionē p̄t̄rā cas que cum p̄cupiscētia & tristē- cia & corporalē: tales enī he & supabūdātias fūgit fīm quas intēpātā: ppter qđ t̄peratus fūgit has qz sūt delectationes & t̄perati. Sed in qm̄ t̄ istiūa malū p̄cessū ē & fugibile: h̄ quidē n. simpliciter malū: h̄ autē in eo q̄ quo ipedū: fugi- bili autē p̄t̄rā vel fugibile aliqd & t̄ malū relbo- nū: necessariū igīt delectationē bonū quoddam esse: vt enī speiūppū soluebat nō p̄uenit solutō quēadmodū maius minori & equali & p̄riūs. nō enī vtiqz dices q̄ vere malū quidē ēē delectationē: operatiua autē nō p̄hibet delectationē ali- quā ēē: si quedā praua delectationes: quēadmo- dū & scīas quādā quibusdā prauis extībus: for- te autē & necessariū liquidem vniuersitūlqz habi- tūs sūt operationes non ipedēt: siuebūm ope- ratio siue felicitas siue ē alīciūs ipsoz vtiqz ē: nō ipedēt eligiblissima ēē: h̄ autē ē delectatio: qua- re erit vtiqz alīqua delectatio optimū multis de- lectationibus prauis extībus si p̄tingit simplē & ppter h̄ oēs felicitē delectabiliē existimat vitam ēē & iplicat delectationi felicitatē rōabiliter. ne- qz vna enī operatio p̄fēcta ipedēt felicitas autē p̄fectoz: ppter qđ indigēt felix his que in corpo- re boīs & bis q̄ extētus & fortuna: vt nō ipedēt h̄: rotatū autē & in fortunis magnis incidentem felicem dicētēt ēē si est bonus: vel volentes vel nolectea nibil dicunt: ppter indigēt autē fortuna. T̄sideratur quibusdā ēē idē bona fortuna felicitati nō existēs: qz & ipsa superexcellēs impediēs est & forte nō bonam fortunā vocare iustū ad felicitatem terminis iphi. Et p̄sequi autē omnia & be- stias & homines delectationes. signū quoddam eius qđ est ēē aliquālītētē oīpōtūlū ipslā. fīma autē nō omnīo perdiſ quā populi multū famat

Sed quoniā nō eadem neq; natura neq; habi-
tus optimus: neq; est neq; videt neq; delectati-
onē psequeuntur eandē omnes: delectationē tñ oēs
forte autē psequeuntur nunq; existimāt: neq; qua-
ritq; diceret: sed eandē omnia enī nā habent
quoddā dīmūm. Sed assūperunt nōis heredi-
tatem corporales delectationē: ppter qd pluri-
es inclinare in ipsas t oēs participare ipsas: ppter
solas igitur cognitas esse has solas existimāt ecē
delectationes. Manifestū autē t quoniā si non
delectatio bonū t opatio nō erit rūtere delecta-
biliter felicē: cuius enī gratia indigeret ritq; ipa-
si quidē enī bonum sed triste cōtingit rūtere: ne
q; malū enī neq; bonū tristitia siquidē neq; de-
lectatio: quare ppter qd ritq; fugeret: neq; rit-
q; delectabilis vita studiosi: si nō t operationes
ipsius. De corporalibus ast ritq; delectati-
onibus intendēdū dicentibus quoniā quedā
delectationes eligibiles valde: pura bone s; nō
corporales t circa quas intēperat: ppter quid
igit cōtrarie tristitia male: malo enim bonū con-
trarium: vel sic bone necessariē: quoniā t nō ma-
lū bonū est: vel ritq; ad hoc bone habitui qui
dem enī t motu quorūcūng; nō ē melioris su-
perabundātia neq; delectatiois: quantoruclūq;
autē est t delectatiois est. Corporalū autē bono-
rū est supabundātia t prauus psequeudo supabun-
dantias est prauus s; nō necessitas. Omnes enī
gaudent aliquiliter t pulmēis t vino t vencere
is s; nō vt oporet: cōtrarie autē tristitia: nō enī
sem̄ supabundātia fugit s; totaliter nō enī
supabundātia tristitia cōtraria sed psequeuenti s; u-
pabundātia. Quia autē nō solū oporet vez di-
cere s; t causa falsū enī sc̄ert ad h̄dē qd rōabile
apparcat: ppter quid videtur vez nō ens vez: sa-
ciū credere nō magis: quare dicendū: ppter quid
vident corporales delectationes eligibili-
ties. Primiū quidē ritq; quoniā expellit tristiciā
t ppter supabundātias tristicie existēte medici-
na delectationē psequeunt supabundātē t to-
taliter corporalē: rebemētes autē sunt medicinae
pter qd t querunt: ppter iurta cōtrarij appre-
tere: t non studiosū ritq; videt delectatio: ppter
dno h̄: quēadmodū dictū est: qm̄ he quidē pra-
ue nature sunt operationes vel ex natūitate quē
admodū bestie vel: ppter sicutudinē: quēadmo-
du que prauoz hominū: medicina autē quoniā
indigentis t habere melius q; fieri: he autē acci-
dūt his qui perficiunt: fin accidēt igit studi-
o. Adhuc perfeunte sunt: ppter rebemētes esse a
nō potētibus alijs gaudere: ipsi igit sibūp̄s sit̄
quādam pparant. Quādo quidē innocuae non
increpabile: qm̄ autē nocuas prauū: neq; enī ha-
bit altera in quibus gaudēt: t neutrū nullus tri-
ste: ppter naturā: sem̄ enī laborat animal: quē
admodū t naturales sermōnes testat: videre au-
dire dicentes ecē tristis: sed iā assueti sumus vt autē
Sem̄ autē t in iūuentute quidē: ppter augmenta-
tionē: quēadmodū vñolēti disponunt t delecta-
bile iūuentus. Melācholici autē fin naturā idigēt
sem̄ medicina: etenī corpus corrodū patiens
pseuerat: ppter copulatiōnez t sem̄ in appetitu
rebemēti sunt: expellit autē delectatio tristiciā t q
cōtraria t que cōtingēs si sit fortis t ppter hoc i-
temperati t praui sunt. Que autē sine tristicia nō
babēt supabundātiam: he autē que naturā dele-

tabiliū t nō fin accidentis: dico autē fin accidentis
delectabili medicantia. Quoniā enī accedit fa-
nari sustinētē lano operante aliqd ppter h̄ dele-
ctabili videt esse. Natura autē delectabili que fa-
ciunt talis allicius naturē: nō semp autē nullum
delectabili idem: ppter nō simplice esse nostrā na-
turā: sed esse aliquid t alterum fin corruptibilita
quare siquid alitez agat: h̄ alteri nature ppter natu-
ra. Quād autē appropriet neq; triste videt neq;
delectabile agitur: quare si huīus natura simplex
sit semp eadē actō delectabilissima erit: ppter qd
deus semp vna t simplici gaudet delectatio: cōnō
enī solus motus est operatio: sed t imobilitas t
delectatio magis inquiete est qd in motu. Trans-
mutatio autē omnī duleffimū h̄ poetā: pp̄t ma-
liciā quandā. Quādmodū enī homo facile
transmutabilis qui malus t natura que indigeret
trāsmutatione: nō enī simplex neq; epieikes. De
pūtentia quidē igit t cōtinētā t delectatione
t tristitia dictū est t quid vñūq;: t qualiter h̄
quidē bonū ipsorū: h̄ autē mala: iam autē t de-
amicita dicamus.

Incipit liber octauus. Ca. i.

Et h̄ autē de amicitia se-
quit ritq; pter trāfere est enī
virtus quedā vel cū virtute
Adhuc maxime necessariū
in vita: sicut amicis enī nul-
lus ritq; eligeret rūtere ba-
reno reliqua bona omnia:
etenī dīatibus t pncipati-
bus t potētatis possidētibus videt esse amicos
t maxime opus. Que enī ritlitas talis bone for-
tune ablatio beneficio qd sit maris t laudabilissi-
mū ad amicos vel qualiter ritq; habuit t salua-
bitur sine amicitia. Quāto enī maior tāto minus
secura. In iopiq; t reliquis ifortunis solū exi-
stūt ritlū ecē amicos. Juuenib; autē ad specca-
bile t senioribus ad famulatū t ad deficientia-
actionis ppter debilitatē adiutoriū: si: h̄s q; in su-
mo q; in adolescentia ad bonas actiones: simili
q; duo venītes: etenī intelligere t agere potēti-
ores. Naturazq; inesse videt ad id qd genuit ge-
nito nō solū i hoīibus s; lyolatibus t plurimis
animaliū: t his q; vniue generis sūt adiutice: t ma-
xime hoīibus: vñ t phlātropos laudatus: vide
bit autē ritq; alijs t i errorib; ut famulare oīs
hō homini t amicū. Videat autē t ciuitates oī-
nire amicitia t legis positiores magis circa ipsā
student qd iusticiā: cordia enī simile aliqd ami-
cite vñ ecē: hac autē maxime appetit t pctiones
inimicā exitem maxime expellit: t amicis qui-
dē existētibus nihil opus ē iusticia: iusti autē exi-
stētes indigēt amicitia: t iustorū qd maxime ami-
cible ecē videt: nō solū aut necessariū ē s; t bo-
nū: philophilos enī laudamus: poliphiliacū vi-
det bonoz aliqd esse: t quidā cosidē existimāt vi-
ros bonos ecē t amicos.

La.2.

Ubitant autem de ipsa non pauca: hi qui dem enim similitudinem quandam ponunt ipsam et similes amicos: vni simile autem ut si milie et kaloum ad koloum et quecumque talia: hi autem per trarrietate singulos omnes tales adinuicem audent eum. Et de ipsis superiorius queruntur et naturali euripedes, quidem dicunt desiderare quidem pluviam terrae sicca. Desiderare autem venerabilis celum pluviam pluvia cadere in terram: et heracitus prius pferens et ex differentibus optimam armoniam: et omnia huius item fieri. Ex contrarietate autem his et aliis et emperio docentes simile appetit: naturalia quidem igitur que stionum relinquentur: non enim propria presentis intentio nis. Quocumque autem sunt humanae et conuenientia ad mores et passiones habent secundamus: puta virtus in omnibus sit amicitia vel non possibile malos existentes amicos esse: et virtus una specie amicitiae est vel plures. Vna quidem enim existimantes quoniam recipit maius et minus: non sufficiet crediderunt signo: recipiunt enim maius et minus et altera species: dictum est autem de ipsis superioribus: forte autem virtus de ipsis si et manifestum cognito amabili. Videat enim non omnime amari: sed amabile: sed autem esse bonum vel delectabile vel male: videbitur autem virtus virtus quod si bonum aliquod vel delectatio: quare amabilis virtus erit et bonum delectabile vel finis. Virtus igitur bonum amatur vel quod ex ipsis bonum: dissimilat enim quodammodo: sed similiter autem et circa delectabile ipsum. Videbitur autem et quod ipsi bonum amare vnuq; et esse simpliciter quidem bonum amabile: vnicuique autem quod vnicuique. Amat autem vnuq; non ens ipsi bonum: sed apparet: differt autem a nobis: erit nam amabile apparet. Tribus autem enibus: propter quod amatur: inanimatoz quidem amatione non dicit amici tianum enim est redamatio neque voluntas illorum boni. Ridiculum enim forte viuo velle bonum. Sed siquidem saluari vult ipsum: ut ipse habeat: amico autem auctor oportere velle bona illius gratia. Ut letes autem sic bona beniuolos dicuntur: non idem et ab illo fiat: beniuolentia enim in contrappassu amicitia esse vel apponendum non latenter: multi nam sicut beniuoli quibus non viderunt: existimat autem epiceres esse vel viles: sed autem idem et si illoz aliquis patitur: adhuc beniuoli quidem: igitur isti quidem videtur adinuicem: amicos autem qualiter virtus aliquis dicat latentes vel habebit sibi ipsa. Oportet ergo bene velle adinuicem et velle bona non latentes: propter vnuq; aliquid dictum.

La.3.

Differunt autem habent adinuicem specie et amationes ergo et amicitie. Tres enim amicitie spes sunt eae numero amabilibus: sed vnuq; enim est redamatio non latenter: amantes autem adinuicem volunt bona adinuicem sic sunt et amant. Qui quidem igitur propter vtile amant adinuicem non sed scipios amant: sed sunt aliquod ipsis adinuicem bonum. Similiter autem et qui: propter delectationem: propter sibi ipsius delectabile et non sunt quod amatus est: sed sunt quod vnuq; amicitie hec sunt. non nam: sed quod est quod aliquam amant: sic amant: sed sunt quod tribuntur: hi quidem bonum aliquod: hi autem delectationes: facile solubiles virtus tales non permanentur: ipsis similibus: si enim non ad haec delectabiles vel viles sunt: quiete amantes: viles autem non permanet sed alias sit aliud. dissoluto igitur propter

quod amici erant dissoluis et amicitia ut existente amicitia ad illa. Maxime autem in sensibus talis videtur amicitia fieri: non enim delectabile tales perequuntur: sed vtile et eorum qui in adolescentia et iuuentu: quoniam coherentes perequuntur non omnino autem tales neque coherentes adinuicem. Quodamque enim neque sunt delectabiles: neque virtus indiget tali societate: si non vtile sint. Intatu enim sunt delectabile inquitum specie habet bonum: in bas autem et peregrina ponuntur. Iuuentu autem amicitia propter delectationem esse videtur: sicut passionem enim isti vivuntur et maxime per se unum delectabile ipsis et presentes: etate autem transcedere et delectabilia sunt altera: propter quod velociter sunt amici et quietescunt. simul enim cum delectabili amicitia transcedunt: talis autem delectationis velox transmutatio: et amici autem iuvenes sed passionem enim et propter delectationem quod multum amantur: propter quod amant et cito quietescunt: et multoties eadem die transmutantes: comeduntur autem per diem et cuncti uere isti volunt: sicut enim ipsis quod sunt amicitia. Sic perfecta autem est bonorum amicitia et sicut virtutem similius: isti enim bona adinuicem similiter volunt sicut boni: boni autem sunt sicut scipios: volentes autem bona amicis illorum gratia maxime amici: propter scipios enim sic habet et non sunt accidentes: permanet igitur hocz amicitia vnuquo virtus boni sunt virtus autem mansuetus: et est virtus simpliciter bonus et amicus: boni enim simpliciter boni et adinuicem et simpliciter delectabiles: boni enim et simpliciter delectabiles et adinuicem. Unicuique non sicut delectationem sunt: propterea actiones et tales: bonorum autem tales sed quod similes: talis autem amicitia mansuetus rationabiliter est: copulat enim in ipsa omnina quecumque oportet amicis existere. Omnis nam amicitia propter bonum est: vel propter delectationem vel simpliciter vel amanti: et sicut similitudine quam dicitur autem omnia existunt dicta sed scipios: hoc enim similes et reliqua quotquot simpliciter bonum et delectabile simpliciter est: maxime itaque habent amicitia: et amare autem et amicitia in his maxime et optimis. Rarum autem verisimile tales esse: pauci enim tales. Adhuc autem idem tempore et pluviadine: sicut pueribus enim non est sciare adinuicem: an dictum scilicet consumere: neque acceptari oportet primum: neque esse amicos alicuius pterque apparent amabilitas et crecentur. Qui autem cito adinuicem amicabilis faciunt volumni quidem amici esse non sunt autem: si non et amabiles et habentur.

La.4.

Omnitas quidem igitur velox amicitie sit amicitia autem non: sed quidem igitur et sicut tenebris non et sicut reliqua pfecta est et sicut omnia habent et similius virtus ab ipsis quod oportet amicis ei inservit. Qui autem propter delectabile similitudinem habent: etenim boni delectabiles adinuicem. Similiter autem et qui: propter vtile etenim tales adinuicem boni. Maxime autem et in his amicitie permanent quoniam equale sunt adinuicem: puta delectatio et non solum sicut et ab eodem: qualis eutrapelia et non vtil amator et amato: non enim in eisdem delectantur nisi sed habent quidem videntur illorum: sed autem famulatum recipiens ab amatore: sicut autem pulchritudine amicitia quoniamque finit: huic quidem enim non est visio delectabilis: huic autem non fit famulus. Multa autem rursus permanent si et pluviadine mores diligunt: similes consuetudines existentes. Qui autem

nō delectabile cōmutat: sī vīle in amabilibus & sunt minus amici & pīnāent. Qui autē ppter vīle exītē amici simul cū pīrētē dissoluunt: nō n. adīnuīcē erūt amici: sī autē vīlīs. Ppter delectationē autē iīgī & ppter vīle & prāvōs cōtingit amicos adīnuīcē ē: & epīkeo prāvōe & nūrū qdīqīz: ppter seiplos autē pāla q: solo bonos malū. nō gaudet seiplos si nō aliqua vīlitas hat. Et sola autē bonoꝝ amicitia in rāsmutabilitate ē. nō tñi facile nulli credere de eo q in multo tpe pbaꝝ ē & credere in his & nūqī vīqī intusū facere & quectīqī alia in ea que vt vīc amicitia dignis cant: in alijs autē nūbil. phibet talia fieri. De amī hoīes dicūt amicos & ppter vīle quēadmodū ciuitates, vidēt enīz cōpugnationē ciuitatibus fieri. gratia pīrentis & eos qui delectationē adīn uīcē diligunt quemadmodū pueri qdīz fore oꝝ diceē & nos amicos tales. Spes autē amicitie plures & pmo quidē & principaliter bonoꝝ fz q: boni: reliquas autē similitudinē. sim enī q: bonū aliquid & simile aliqd sic amici. etenī delectabile bonū aliqd a motoribus delectationē nō oīo autē be copulant: neqī suīt amici. ppter vīle & delectabile: nō. n. oīo pīungunt que sim accidēs: in has autē spes amicitia distribute; pīauī qdīz enī & amici. ppter delectationē vel vīle: sic similes exīstētē: boni autē ppter seiplos amici fz q: enī boni: isti quidē iīgī similes amici illi autē sim accidēs & in assimilari his: quēadmodū autē in virtutibꝝ quidē sim habitiū: hi autē sim operationē boni dicuntur & sim amicitia: hi quidē enī pīuītes gaudēt adīnuīcē & tribūnū bona: hi autē dormientes vel separati locis nō operant quidē: sic autē habēt vt operari amicabiliſ. Loca. n. nō dissolut: sim amicitia sim operationē: si autē diuturna absēta si at & sim amicitia videſ obliuionē facere: vīlī dicūt est multaa vīqī amicitias non appellatio dissolut. Nō videſ autē neqī senex neqī seueri amantiū ē habere enī in ipso qd delectationis. nullus autē pōt p dīc cōmōzari ē ūtī: neqī cuī nō delectabiliſ: max me enī nā rideſ trīſe quidē fugere appetere autē delectabile: qui autē recipiunt adīuīcē nō pīuītes autē assimilant beniuolis mag sī q: amici. nūbil enī sic è amicoꝝ vt pīuīte vīlitas quidē. n. indīgētē appetūt: cōmōzari autē hīmul p dī in & beāt. Solitarij quidē enī cī hīs nequaqī pīuenit. Cōuersari autē adīnuīcē nō est nō delectabile exītē neqī gaudēce eīdē qd cum nutritiū videſ haberemarie quidē iīgī est amicitia que bonoꝝ quēadmodū multoē dictū ē. Videſ enī amabile qdē & eligible qd similitudinē boni rel delectabile: vīnicūqī autē q: iplo tālē: boni autē honio. ppter ambo. h. Assimilat autē amatio quidē passiōt: amicitia autē habitui: amatio enī nō minus ad aiata est. Redamāt autē cuī elētōne: electio autē ab habitu & bona volunt amatis illoꝝ gratia nō fz passiōt: sim habitu & amantes amici: q: iplo bonū amāt. bonū. n. amicus factus bonū sit cui amicus: vīterqī igitur aīat & q: iplo bonū & equale retribuit voluntati & delectabiliſ & speciei. dīcēt enim amicitia equalitas maxime itaqī ei que bonoꝝ h. existūt. In seueria autē & senibꝝ minus sit amicitia qdō maxima discoli sunt & minus collioquo gaudēt: h. enī maxime videnē ē amicabiliſ & factua amicitie ppter qd iūuenes sit amici cito: senes autē non

nō enī amici qbus vīqī nō gaudēt: similiſ autē neqī vīqī feueri: sī tales beniuoli sit adīnuīcē volūt enī bona & obuiant ad necessitates: amici autē nō omnino sūt. ppter nō cōmōzari: neqī gaudēt adīnuīcē qdō vīqī maxime videnē ē amicitia.

L. 5.

Ultis autē esse amici sim pfectā amicitia nō pīrigit quēadmodū in amare multas similiſ: assimilat enī superabundāt e: tale autē ad vīnū natū fieri: multas autē simul eidē placere valde nō facile: sorte autē neqī bonū ē. op̄ autē & experientiam accipere & in pīuerūdīc scītē qdō oīo difficile.

L. 6.

Propter h. vīle autē & delectabile mūtis placere pīrgit: multi enī tales & in paucō tpe ministrations: hōꝝ autē magis videſ amicitia ppter delectabile qdē cadē ab ambobus sit & gaudeat adīnuīcē vel eīdē: ouales iūueniū sunt amicitia: magis enī in his qd libera le: que autē ppter vīle negociatōꝝ: & beāt autē vīlībus quidē nūbil indīgent delectabiliſ autē. cōmūtere enī nolūt aliquibus: trīſe autē paucē qui dē tps serunt: cōtinue autē nullus vīqī sustineret neqī iplo bonū si trīſe iplo erit. ppter amicos delectabiles querūt: qd autē sorte & bonos tales exīstētē: & adhuc similiſ: sic enī iplo exīstāt qdūqī oīo amici. Qui autē i pīcīatibꝝ diūlis rident vī amicitia: aliī enī iplo sūt vīles in bona: fz hos quidē eīrapelos delectabile appītētē: hos autē deynos opari qd pīceptū ē. h. autē nō oīo sūt i eo: dē delectabiliſ autē & vīles similiſ dictū ē. qm̄ stu diosus: fz superexcellētē nō sit talis amicitia si non & virtute supererelleſ: si autē nō adequaſ fz analogon superexcessus: nō oīo autē pīuerūt qdē si eri: sūt autē iīgī dicte amicitie in cōlitate: eadē enī sūt ab ambobus & volūt ad. nūt. ē. vel alterē pīo altero cōmutat: puta delectationē, pī vīlīate: om̄ autē & minus sūt he emicitie & manēt dictū ē. Videlī autē similitudinē & dī similitudinē cīsdeſ & eē & nō asse amicitie: sim similitudinē enī eius qd sim virtute amicitia: h. quidē enī delectabile fz: h. autē vīle: h. qui exīstūt & illīcīt eo autē qdē barc qdē ipmūtabiliſ & māliua ēſſe: bas autē veloci ter trācīdere alijs: fz diffīrre multis nō vīdenī amicitie, ppter dissimilitudinē illīus. Altera autē amicitie spēs est que sim superabundāt: puta patri ad filii: & total. ter senioꝝ i ad minorē: vīroꝝ ad vīroꝝ & oīum imperātū ad imperātū: tīfī serūt autē he adīnuīcē: enī eadē parētibus ad filios & imperātibus ad imperātōs: sed neqī patrī ad filii & filio ad patrē: neqī vīro ad vīroꝝ & vīroꝝ ad vīrū: altera enī vīnicūqī bonoꝝ virtutē & opūtē: altera autē t. ppter qd amāt: altre iīgītē & amationē & amicitie: eadē quidē vīqī neqī sūt vīqī ab vīroꝝ neqī oīo querere. Qū autē parētibus filii quidē retribuit qdō oīortē generātibus parentes autē filii māliua talibꝝ & epīkeo erit amicitia. analogon autē in oītūs fz superabundātia exītibꝝ amiciſ & amationē oīo fieri: puta mēlī orē magis amāt iīqī amare & vīlīate & aliorū vīnūqdīqī similiſ. Qūm enī sim dignitatē amatio fieri: iūcī sit aliquātūr equalitas: qdō vīqī amicitie esse videſ: nō similiſ autē equale & in iūtīs & amicitia videſur habere: est. n. in iūtūs quideſ

LL

cōgle p̄mo qd̄ s̄m dignitatem: qd̄ aūt̄ s̄m q̄zū secū
doī amicitia aūt̄ qd̄ qd̄ s̄z q̄zū p̄io: qd̄ aūt̄ s̄z
dignitatē secūdo: manifestū aūt̄ s̄i multa diffatia
fiat virtutis vel malicie vel abundantie vel ali
cūnius alterius: nō enī adhuc amici sunt sed neqz
dignificantur. manifestū autē h̄ in dijs: plurimi
enī isti oib⁹ bonis superexcellunt. manifestū aūt̄
t̄ in regibus. nō enī his dignificantur eē amici q̄ m̄
tū defectioe: neqz optimus vel sapientissimus q̄
nullo digni. Lēta quidē igit̄ in talibus ē dī
finitio r̄fē quo amici: multis enī ablati adhuc
manet: multū aūt̄ separati: pura a deo nō adhuc
p̄n̄ t̄ dubitaf ne forte nō volūt amici amicis ma
xima bonoz: puta deos cē. Nō enī adhuc ami
ci erūt ip̄s̄: neqz vt̄qz bona amicitia: amici enī p̄
se bona si bñ dīcī ē: q̄si amicus amico vult bo
na illius gratia manere vt̄qz ōz qualificoqz ē ille
horniū aūt̄ voler maximē ē bona: forte aūt̄ nō
p̄ oib⁹: subiūt̄ enī maxime vult vnuſqz bona
multi. n. viden̄. ppter amoz̄ honoz̄ velle amā
ri magis q̄z amare. ppter qd̄ amatores adulatio
nis multi. sup̄excessus enim amicus adulator: v̄l
singif̄ talis t̄ magis amare q̄z amari: amari au
rē. ppter eē videt ei qd̄ honorari: qd̄ vt̄qz mlt̄ ap
penit̄ nō. ppter sc̄ip̄l̄ aūt̄ viden̄ desiderare ho
noē h̄ fin accidē. Beudēt̄ enī multū ab his qui
in protestantibus honoz̄ vller. ppter spem: existimat̄
enī adipisci ab ip̄s̄ quo idigēt̄: vt̄ itaqz signo bo
ne passionis gaudet honore. ab epieikib⁹ aūt̄ t̄
sc̄ientib⁹ appetētes honore: firmare. ppter op̄i
onē de ip̄s̄ appetēt̄: gaudet vt̄qz q̄ sint boni
credēt̄ iudicio. In amari aūt̄ s̄m sc̄ip̄l̄ gaudet̄
ppter qd̄ videbit̄ vt̄qz melius est: eo qd̄ est ho
norari t̄ amicitia s̄m sc̄ip̄l̄ eligibil̄ est: videtur
autē i amare magis q̄z in amari eē. signū aūt̄ ma
tre eo qd̄ ē amare gaudēt̄: quedā enī dant fili
os suos nutriti t̄ amāt̄ quidēt̄ sc̄ientia redamari
autē nō querūt̄ si vt̄qz nō p̄tingat̄: h̄ sufficiēt̄ ip̄
s̄ videtur eē si videat̄ bñ operante: t̄ ip̄e amant̄
ip̄s̄: t̄ illi si possint matr̄ q̄ querūt̄ tribue pp
ignorantia. H̄ agit aūt̄ amicitia exīte i amare t̄
amicis laudatio amicoz̄ virtus amare videtur.
Quare in qbus h̄ sit h̄ dignitate isti māstui amic
i t̄ talū amicitia: sic aut̄ vt̄qz t̄ inequalēs mar
ime erūt amici t̄ talū amicitia: sic aut̄ vt̄qz t̄ in
equalēs maxime erūt amici: equabunt̄ enī vt̄qz
equalitas aut̄ t̄ similitudo amicitia: t̄ maxime q̄
dem eoz̄ q̄ s̄m virtutē similitudo. mansuī. n. ex
stētes s̄m sc̄ip̄l̄ t̄ adiuvāt̄ manēt̄: t̄ neqz indi
gent prauie: neqz ministrat̄ talia: h̄ vt̄ dicere t̄ p̄
hibebūt̄ bonoz̄. n. neqz ip̄s̄ peccare neqz amici
occedere ministrare. malī aut̄ firmū quidē nō
habēt̄: neqz enī s̄biūp̄l̄ permanēt̄ s̄iles existētes
in pauēt̄ enī t̄p̄s̄ fiunt amici gaudētes ad inuicē
malicia: viles aut̄ t̄ delectabiles i plus p̄manēt̄
vt̄qz enī vt̄qz tribuat̄ delectatione vel vnlita
tes ad inuicē. Ex atrariis aut̄ maxime quidē ri
det̄. ppter v̄l̄ s̄ier̄ amicitia: puta pauper diuiti
indisciplinatus sc̄ientia: quo enī existit aliquis indi
gēs ē h̄ appetēt̄ redonat̄ aliu: h̄ aut̄ vt̄qz aliqz
attrahit̄ t̄ amatoe t̄ amati t̄ pulchru: t̄ turpez
ppter qd̄ viden̄ amatores ridicul̄: q̄nqz digni
ficātes amari vt̄ amāt̄: h̄ t̄ amabilis exīte eq̄li
ter forte dignificāt̄: n̄bil aūt̄ tale habēt̄ ridi
culum. forte aūt̄ neqz appetēt̄ ūt̄rūt̄ s̄m sc̄ip̄l̄
t̄ fin accidē: appetēt̄ aūt̄ medij ē: h̄ enī bonū

puta sicco nō humidi fieri: sed ad mediū venire
t̄ calido t̄ alijs similiter: h̄ quidē igit̄ dimittatur
etenim ē magis alienū. Cidē aūt̄ quēadmo
dū in p̄ncipijs dictū ē circa eadem t̄ in cīsdē esse
t̄ amicitia t̄ iustū. In oī enī cōicatione videt̄ ali
qd̄ iustū esse t̄ amicitia appellat̄: igit̄ vt̄ amicos
coiugatores t̄ cōmilitones: s̄iliter aūt̄ eos qui
in alijs cōicationib⁹ s̄m q̄zū aūt̄ cōcant int̄a
tū t̄ amicitia: etenim iustū t̄ pueriū cōia q̄ ami
coz̄ recte: in cōicatione enim amicitia. Sūt autē
fratrib⁹ t̄ cōnūtritis oīa cōmunita: alijs autē
discreta: t̄ his quidē plur̄bis aūt̄ minora. etenim
amicitiaz he quidē magis he aūt̄ minus. Disse
rūt autē t̄ iusta: nō enī eadē paretiib⁹ ad filios:
t̄ fratrib⁹ adiuvāt̄ neqz t̄ ciuib⁹: sunilit̄ autē
t̄ alijs amicitijs. altera itaqz t̄ iusta ad singulos
hoz̄: t̄ augmentationē accipit̄ i magis amicos
eē: puta pecunij p̄uare ethayrū duriqz ciue t̄ n̄
iūnare frari q̄z extraneo t̄ p̄cutē patrē q̄z quē
cunqz alijs: augmētari autē natū est sunul amici
t̄ iustū: vt̄ in eisdē entia t̄ ad equale pertingen
tia. Cōicationes aut̄ oēs particulis assimilantur
politicē. cōueniūt̄ enī in aliquo cōserēt̄ t̄ aquirē
te aliquid eoz̄ que ad vitā: h̄ t̄ politica cōicatio
p̄ferentia gratia videt̄: t̄ ex p̄ncipio p̄uenire t̄ p̄
manere: h̄ enī t̄ legis positores cōcētāt̄ t̄ iustū
aūt̄ est eō qd̄ cōtēt̄ p̄ferens. Alij quidē igit̄ cō
municationes s̄m partes p̄ferēs appetunt: puta
navigatores quidē qd̄ s̄m nauigūt̄ ad operatio
nē pecuniaz vel aliqd̄ talū. Cōmilitones aut̄ qd̄
s̄m bellū s̄ue pecunias s̄ue victoriā s̄ue ciuitatē
appetētes: sunilit̄ aūt̄ tribulos t̄ plebei. Que
dā autē cōicationū ppter delectationē vident̄
fieri p̄cūrentū t̄ eranistroy: he enīz gratia sacrifici
eij t̄ cōnubij: omnes aut̄ he sub politica p̄uenie
runt eē. nō enī p̄s̄ena p̄ferens politica appetit: sed
in omnē vitā: t̄ sacrificia facientes t̄ circa has cō
gregationes honoz̄. qz̄ tribuētes dijs t̄ s̄biūp̄l̄s
requiri acquirētes cū delectatione. antiqua enim
sacrificia t̄ aggregations vident̄ fieri. ppter fru
ctū collectiones: puta p̄nitie: maxime enī in
his vacabant̄ tēp̄z. oēs vt̄qz cōicationes
vidēt̄ particule politice esse: cōsequenter aūt̄ ta
les amicitiū talib⁹ cōicationib⁹.

La. 7.

Qlitzic aūt̄ species tres sunt. equalēs aūt̄
t̄ transgressiones: puta corruptiones
haz̄. s̄t aūt̄ politice: t̄ regnū aristō ratia
fia aūt̄ q̄ a p̄cīs̄ quā timocratiā dicere p̄ueniēs
videt̄. politica aūt̄ s̄ueuerunt ipsa plures voca
re: haz̄ aūt̄ optima quidē regnū: p̄fessima autē
democratiā. Trāsgressio aūt̄ regnū quidē tyrānus
ambē enim monarchie. differat̄ aūt̄ plur̄mū ty
rānus quidē s̄biūp̄l̄ p̄ferēs intendit̄: rex autē qd̄
subdit̄o: nō enim ē rex qui nō per se sufficiēt̄ t̄
omnib⁹ bonis superexcellens: talis aūt̄ nullo
indiget̄. vilia igit̄ s̄biūp̄l̄ quidē nō vt̄qz inten
det̄ subdit̄o: q̄ aūt̄ nō talis clerotes vt̄qz qd̄
erit magis q̄z rex. tyrānn̄ aūt̄ ex p̄tētate huic. sibi
enī bonū p̄lequit̄ t̄ manifestū in hac qm̄ p̄f
fessima t̄ p̄fessū aūt̄ atrariū optima. Trālgredi
tur aūt̄ ex regno in tyrrnidē: p̄auitas monar
chie tyrānus: malus aūt̄ rex tyrānus sit. ex oligar
chia aūt̄ in oligarchiāz malicia p̄ncipū qui tribu
ūt̄ q̄ ciuitatis p̄ter dignitatē t̄ oīa vel plur̄ma bo
noz̄ s̄biūp̄l̄ t̄ p̄ncipatus semp̄ cīsdē de plurimo

facientes ditari: pauci igit̄ p̄cipiantur & malis p̄ his qui maxime epieic̄: ex timocratiā aut̄ vniq̄ in democratia: cōterminales enī sunt he: mali: tūndus enī vult & timocratiā eē & equalē oē qui in honoratione: minūm̄ aut̄ malū ē demo: cratiā: imperiū enī transgredit̄ politice speciem trāsumat̄ quidē igit̄ sic maxime politice: minūm̄ enī sic & faciliter trāsgrediunt̄. Similitudines au: tē ipaz & velut exēpli accepit̄ aliquis vniq̄ t̄ domib⁹ patria quidē enī patrī eura. huic aut̄ & homerus iouē appellat patrē. paternus enī p̄n̄ cipatus vult regnū eē: in plis aut̄ q̄ p̄s tyranic̄ vniq̄. n. vi seruū filioꝝ. Tyranicus aut̄ & dñi q̄ ad seruos: dominis enī p̄serens in ipso operat̄ & h̄ quidē recta videtur: p̄slicus aut̄ peccat̄. Differen: tiū enī p̄cipatus differentes: viri aut̄ & vxores aristocraticus videt̄: s̄m dignitatē enī vbi p̄ncipat̄ & circa h̄ que oꝝ vniq̄: quecumq̄ aut̄ vxori cōgruū illi reddit̄. Omnia aut̄ dominā vī in oli: garchiā trāponit̄: preter dignitatē enī ipsū fa: cit & non qđ melius. Qđ aut̄ p̄cipant̄ vxores hēdes exētes: nō itaq̄ sūt h̄ virtute p̄ncipat̄: s̄ ppter diuitias & potentias: quē admodū in clī: garchiā. Timocraticus aut̄ videt̄ qui fratrem equalē enī p̄ter inquātū etatibus differunt̄: ppter qđ si multū etatibus non adhuc fraterna sit amicitia. Democratio aut̄ maxime quidē in his que sine dominatione habitationū: h̄ enī omnis ex equali & i q̄bus debilis q̄ p̄ncipat̄ & vnicuiq̄ potestas:

La. 8.

Ecūdū vnaquāq̄ aut̄ vbanitatē amici: tia: vī inq̄stuz & iustū regi quidē ad subi: ectos in supabundantia benefic̄: bene: facit enī subditis quidē bonus ens curā h̄ ip: soꝝ vt bñ operent̄ quēadmodū pastoꝝ ouiu. vñ & homerus agamēnona pastorem populoꝝ di: rit: talis aut̄ & paterna. Differ aut̄ magnitudine bñficioꝝ: causa enī eēndi qđ putat̄ maximū exi: stimari maximū eē & nutrimenti & discipline sed & p̄genitorib⁹ h̄ attribuūt̄. Et natura cni p̄ncipa: tuū pater filioꝝ & p̄genitores nepotū & rex subdi: torꝝ: in supexcessu aut̄ amicitie: he: ppter qđ ho: novan̄ parētoꝝ & itaq̄ vniq̄ in his nō idē sed s̄m dignitatē: sic enī vniq̄ & amicitia: h̄ & viri ad vxo: re eadez amicitia & in aristocratiā s̄m virtutes: & melior plus bonū & p̄grues vnicuiq̄: sic aut̄ & iustū. Qđ aut̄ fratrꝝ & ayrike assimilant̄: equa: les enī & coctanei: tales aut̄ vnius discipline & vnius moris: vt in multū assimilat̄ vniq̄ huic & q̄ s̄m timocratiā: equalē enī cives volū & epieic̄: esse: i parte itaq̄ p̄ncipari & ex equali: sic vniq̄ & amicitia. In trāgressoribus aut̄ quēadmo: dū & iustū & parū: sic & amicitia est & nequaq̄ in pessima. in tyranide enim nibil aut̄ p̄uum ami: citia. In quibus enī nibil cōe est imperāti & im: perato: neq̄ amicitia: neq̄ enim iustū: h̄ velut ar: tifici ad organū & aie ad corpus & dñi ad seruos iunant̄ quidem h̄ abutēbus ad vilitatē: amici: tia aut̄ nō ē ad inanimata: neq̄ iustū: sed neq̄ ad equum vel bouem: neq̄ ad seruum s̄m q̄ ser: tuū: nibil enim commune est: seruū enī anima: tum organū: organū aut̄ inanimatus seruū s̄m q̄ quidem igit̄ seruū non est amicitia ad ipsum h̄ s̄m q̄ homo. videt̄ enī quoddā eē iustū

omniū homini ad omniē potentes cōicare lege & cōponere & amicitia vniq̄ s̄m q̄stum homo: in: perium vniq̄ & in tyranidibus amicitie & iustū qđ aut̄ in democratia i plurimū: multa enī cōse: quēta inferunt̄.

La. 9.

To. A cōicatione quidē igit̄ ois amicitia: est quēadmodū dictum est diuidet au: tē vniq̄ aliquis cognatā & eibayricā: politice au: tē & que cōtributum & que cōnauigantū & que cunḡ tales cōitutus assimulat̄ magis: quasi enī s̄m cōfessionē quandā videntur esse: in has autem ordinabit̄ vniq̄ aliquis & peregrinam: & cognatiua videſ multipharia esse & dependere ex paternis: parentes quidē enim diligunt filios vt sui ipsoꝝ aliquid existētes: magis aut̄ sciunt parentes qui ex ipsoꝝ q̄s geniti: qm ex his & ma: gis coapproximant̄ q̄ a quo genito q̄ factū faci: enti. Qđ enī ex ipsoꝝ ppter iniquū erā quo: puta: dens vel capillus vel ōcūnq̄: habēti illi autem nibil q̄ a quo rel minus: sed & multitudine t̄pis bi quidē enī cōfestim natos diligūt̄: bi autem p: cedentes tēpōibus parentes iſelectui rel seniūl accipiētes: ex his aut̄ manifestū: ppter q̄ amant magis matres: parentes quidē enī filios diligūt̄ vi seipsoꝝ: qui enim ex seipsoꝝ velut alteri ipsi inseparati: siliū aut̄ parentes: vt ab illis natū: fratres aut̄ adinuicē in eisdē nasci: ad illa cniū idētās adinuicē idēm facit: ppter qđ aiunt idē sanguinē & radicē & talia: sunt aut̄ idē aliquarꝝ & indiuisiis. Magnū aut̄ ad amicitia & cōnūtritū & q̄ s̄s eta: tē: coetaneus enī coetaneus & qui vnius moris eibayriꝝ qđ & fraterna eibayrike assimulat̄ ne: potes aut̄ & reliqui cognati ex his quo appox: imant̄: in ab eisdē enim esse: sunt autem quidē p̄ximio: res: hi aut̄ magis alieni: ip̄oprie & longe p̄ducere esse. Est aut̄ ad parentes quidē ami: citia filia & hominibus ad deoꝝ: vt ad bonus & superexcelles. bene enim fecerūt̄ maxime: cōfēdi: enī & nutritiū cā & natis eius qđ est disciplina: ri: habet aut̄ & delectabile & vīle talis amicitia magis alienoꝝ q̄sto & cōmuniōꝝ vīta ip̄sis ē: sūt aut̄ & in fraterna quidē: que & metaryca & magis in his qui epieic̄ & totaliter similibus: q̄sto: p̄ximiores & ex natuitate existētes diligūt̄ adinuicē: & vt magis vnius moris q̄ ex eisdez & cōnūtri: ti & disciplināt̄ similiꝝ & s̄m t̄ps p̄batio plurima & firmissima: analogū aut̄ & in reliquis cognatiꝝ amicitilia. Ulro aut̄ & vxori amicitia vī: detur s̄m naturā existere: homo enim in natura cōluge magis q̄ politū: & q̄sto p̄via & nece: sariū magis domus ciuitate: & filioꝝ p̄creatio cō: munis animalibus: alijs quidē igit̄ necessarium cōicatio ē: boies aut̄ nō solū: p̄creatiōis filioꝝ: gratia cohabitāt̄: sed & coz que in vita cōfestim enī diuisa sunt opera & sunt altera viri & vxoris sufficiūt̄ igit̄ adinuicē ad cōe ponentes p̄p̄ia. Dopt̄ h̄ aut̄ & vīle eē videntur & delectabile s̄t̄ hac amicitia: erit aut̄ vniq̄ & pp̄ virtutē si epieic̄: es: s̄t̄ aut̄ vīrus: virtus & gaudebūt̄ vniq̄ tali. cō:uncio aut̄: filii vident̄ eē: pp̄ qđ & citiū steri: les dissoluunt̄: filii enim cōmuniōꝝ bonū ambob⁹: p̄tinet aut̄ cōmune: qualiter aut̄ cōuiendū vī: to ad vxore & totaliter amico ad amicū: nibil al: ter videntur queri q̄s qualiter iustū: nō enim idē: videntur amico ad amicū: neq̄ ad extraneū &

Per meadum et redditum amicorum sum ac
expensas consumimus eis. In die amicorum que se
invenimus accubantes cunctum id sumus. Et deinde
ex amicorum affumulari utrumque vestrum utrum
eius sumus. Et secundum illa sectione prius ad

سیده

Incipit liber nonus eibicorum. L. a. i.

M omnibus autem dissimiliis speciebus amicitia analogum virtus equat et saluat amicitiam quemadmodum dictum est pura et in politica corrario per calciamentis et retributio sit secundum dignitatem et textori et reliquo: sed quod invenia est communis meliora numismata et ad hoc virtus omnia referuntur: et hoc referuntur et hoc mensurantur. In amicitia autem quodammodo quidem amato et accusat quoniam super amitas non redamatur nihil habens amabile si sic contingat. Multoties autem amatus quoniam plus reprobans oia iunc nihil possit: accidit autem talia: quoniam huiusmodi propter delectationem amatus amet: sed autem propter virtutem amatorum: sed autem non ambobus existit: propter huiusmodi amicitia existente dissolutio sit quoniam non sicut quod gratia amabatur enim ipsos amabat: et existet non manentia etiam propter tales et amicitie. Quae autem mox secundum seipsum existens manet quemadmodum dictum est. Ceterant autem et quoniam altera sicut ipsa: et non quod appetunt similem enim ei quod est nihil fieri cum eo quod appetunt non poterunt: puta et citharedo reprobans et quanto melius canet tanto plus. In mane autem experienti pmissione per delectationem delectationem reddidisse dixit. Si quidem igitur virtus huiusmodi volebant: sufficienter virtus habuit: si autem quidem huiusmodi delectationem: sed autem lucet: et hoc quidem habet: autem non: non virtus et quod secundum communicationem bene, quibus enim indiges potest his et attedit et illius quidem gratia habebit. Dignitate autem virtutum ordinare est ante dantis vel pacientibus qui enim ante dat videtur procedere illi qui atunt et piagoram facere. Quoniam enim doceret quecumque bonorum et discentem iustus quanto videtur digna scire et accipiebat in talibus aut quibusdam sufficit habere merces autem viri. Preceptientes autem argutum deinde nihil facientes et quod dixerunt: propter superabundantiam reprobationis quecumque in accusationibus sunt: non enim prestiti sunt: sed autem sorte facere sophistice coguntur: propter nullum virtus dare argumentum per quod scienti sufficiuntur: quidem igitur quod accipiebat mercede non facientes conuenienter in accusationibus sunt. In quibus autem non sit: propter professionem ministracionis habi quidem propter seipsum ante datum est: quoniam inaccusabiles. Talis enim virtus virtute amicitia et retributione facienda est electione: non amici virtus sic: non et philosophia coicanibus. Non enim ad pecunias dignitas mensuratur praeiungere que poteramus non virtus sicut fortis quod sufficiunt: quemadmodum ad deos et parentes contingit. Non tali autem existente ratione sicut in aliquo maxime quidem sorte est retributione fieri: virtus ambobus sicut dignitate esse si autem non habet accidat non solus necessarii esse videbitur virtus probabit et ordinare: sed etiam iustus: quantum enim virtus iste adiutus est: vel quanto delectatione vellet virtus tam recipiens habebit adhuc dignitates: etenim in emptionibus sic: non facit. Alicubi autem sunt leges voluntariae: contentionum iudiciorum non esse vi opportunum cui creditur dissolvi ad hunc quemadmodum coicanit: cui enim cocessum est hunc existit

mant iustus esse ordinare precedentem. Multa enim non equali appretiantur habentes et volentes accipere: propria eius et que danti singulis videtur multo dignitas tamē retributio sit ad tantum quoniam rursum ordinant appretiante. oportet autem forte non tanto appretiante quanto habere rideatur dignus: huiusmodi ante habere appretiante.

L. a. ii.

Obligationem autem habet et talia: pura virtus oportet oia patri attribuere et obediens vel labor: autem quidem medico obediens:ducere exercitus autem: ordinandum bellicosum. Similiter autem amico magis vel studiolo ministrandum et benefactori reddendum gratiam magis vel amico dandum si ambobus non pertinet: igitur omnia talia recte quidem delectare non facile. multas enim et omnimas habet differentias et magnitudine et parvitate et bono et necessario: quoniam autem non omnia eidem reddendum non in manifestum: et beneficia quidem retribuendum ut in iusta magis quam donandum amicis: et quemadmodum mutuum credet reddendum magis quam amicis dandum forte autem neque habet semper puta liberant a latronibus virum soluentem contra liberandum. Et si quicunque sit vel non capto: experient autem reddendum vel patrem liberandum: videbit enim virtus et seipso magis patrem: quod igitur dictum est: plater quidem debitum reddendum. Si autem luxuriet dato bono vel necessario adhuc declinandum: quodammodo enim neque est equale perfracte retribuere: quoniam huiusmodi studio si sciens beneficiat: bui autem redditio sit quia existimat malum esse neque accommodati quoniam reaccordandum. Existimus quidem enim lucri accommodavit epiekei etiam: sed autem non sperat lucrat a malo. Si ue igitur veritate sic bene non equalis dignitas: siue bene quidem non sic: existimat autem non virtus videbit in convenientia facere. Quia igitur quidem multoties dictum est circa passiones et actiones et rationes: similiter autem habet determinatum his circa que sunt. Quoniam quidem igitur non eadem omnibus reddendum neque patri oia: quemadmodum neque ioui sacrificant non immanifestum. Et autem altera parentibus et fratribus et amicis et benefactoribus singulis: propterea et congruetia attribuendum: sic autem et facere videtur: ad numerias quidem enim vocat cognatos: his enim cede genitus: et que circa huiusmodi virtus: actiones: et cuncte autem maxime existimantur cognatos obuiare: propter id est videbit autem virtus nutritio quidem parentibus oportere maxime sufficeret: ut debentes et maxime causis cendi meliusque sibi ipsius in huiusmodi sufficeret: et honoris autem et rursum et fratribus et cognatis et parentibus et cunctis et reliquis oibus semper intendit: propter tribus et coparare quoniam singulis existit: propter et virtutem vel rursum. Eorum quidem igitur quoniam generis facere iudicium: differendum autem difficultus: non enim propter huiusmodi quidem recessum: et rursum proutgetur sic deciderit: mandum.

L. a. iii.

Abbet autem dubitationem: et de eo quod est dissolvi amicitias vel non ad non permanentes: vel ad eos quidem qui propter virtutem vel

pter delectabile amici quidē existūt: qum non adhuc habeant nihil incōueniēt dissoluūt. Illorū enī erant amici quibus deficiētibus rōabiliē nō amare. Accusabit vtiqz autē aliquis si ppter vtile vel ppter delectabile amans simulet ppter morem: qd enī in pncipio diximus plures dñe sunt amici: qum non simpliciter existūt et sunt amici: qum quidē iſqz decipiatur quis et suscipiet amari. ppter more nō nihil illo tale operante seipsum causetur vtiqz: qum autē ab istius simulatione decipiatur iustum accusare decipientem et magis qz eos qui numismata riolant qzto alteri certa honorabilissima mala operatio: si autē accipet ut bonū fiat aut malū et videat vtrū amādū vel non possibile: siquidē nō omne amabile sed bonum: neqz debet: amatorē mali enī nō oportet esse neqz assūnulari prauo: dictū est autē quoniam simile simili amicuz: vtrū igitur cōfertum dissoluendū: vel nō omnibus sed infanibilibys ppter maliciā directionē autē habētibus magis adiuuandū ad more qz substātām qzto melius et amicitie magis ppter. Uidebitur autē vtiqz solū nō nihil incōueniens facere: nō enim huic vel tali amico crat: alteratur igitur imponēt resalua re recede: si autē h quidē permanet: h autem epieikes magis fiat et multū differat virtute vtiqz rendū amico vel non cōtingat. In magna autē distātia maxime manifestū sit: puta in his que ex pueritia sunt amicitia: si enim h quidē permaneat at puer em virtutē: h autē vir sit qualis optimus qualiter vtiqz crūt amici neqz placentes eisdem neqz gaudētes et tristatis: neqz enī acta adiuvicē h existūt ipsi: sine his autē nō erat amicos esse cōmune enī nō possibile: dictum ē autē de his Utz igitur nihil alienius ad ipsius habendū qz si non factus esset amicus nunqz: si autē memoriā habere facie cōsuetudinis et quēadmodum amicos magis qz extraneis existūnamus oportet et largiri: sic et facies attribuendū aliquid ppter ante factā amicitia: qum nō ppter supabundātiā malicie dissolutio fiat.

La. 4.

Dicibilita autē qua ad amicos et quibus amicitie determinant: vident ex his que ad seipsum venisse. Nonunt enim amicum volente et operante bona vel apparentia illius gratia vel volente esse et vivere amici ipsius gratia qz matres ad filios passe sunt et amicorū offensi: h autem cōuiuentē et eadem eligentes vel cōdo entē et cōgaudentem amicos: maxime autē et h circa matres accident: horū autē aliquo: et amicitia determinat. Ad seipsum horū autē vnuqzqz epieikes existit: reliquis autē hz qz tales existūt esse. Uide enī quēadmodū dictum est mēsura vniuersitatis virtus et studiosus esse: iste enī cōsistit sibiūpsi bona et apparentia et operati: boni enim bonuz elaborare et sumptus gratia. Intellectuum enī: gratia qz vnuquisqz esse videt: et vivere autē vult seipsum et salvati et maxime h quo sapit: bonum enī studiosus esse: vnuquisqz autem s. b. p. si vult bona: factus autē alias nullus eliger bona habere: illud quod factum: hz enī et nunc deus bonū: s. enī quidē aliquādo est. Uidebit autē vtiqz intelligens vnuquisqz esse vel maxime: sed cōmovere sibi talis vult: delectabiliter enī ipsum facit: operator ppter etenim delectabile memoriæ: et

futuroꝝ species bone: tales autē delectabiles et theoremaribys autē abundat mente condoleat: et cōdelectatur maxime sibiūpsi: omnia enim est idem et triste et delectabile et non aliud ali.

La. 5.

Oppenibilis enim ut dicere: ineristre itaqz ad seipsum singula horū epieikes: ad amicū autē hz quēadmodū ad seipsum est enī amicus alius ipse: et amicitia horū ē aliquid videtur: et amici quibus h existūt: ad seipsum vtrū autē est vel nō est amicitia relinquitur in p̄senti. Uidebitur autē vtiqz sic esse amicitia sim qzē duo vel plura: aut et ex dictis: et quoniam superabundantia amicitie ei que ad seipsum assimilatur. Uidentur autē dicta et multia existere qzuis existentibys prauis: igitur sim qz placent sibiūpsi: et existūt epieikes esse sic participant ipsi: qz et valde prauoz et nepharioz nulli h existūt: sed neqz videtur: s. autē neqz prauis. Dicunt autē a seipsum et altera quidē cōcupiscunt: alia autē non lunt putat inētētes: eligunt enī p. eis que videtur sibiūpsi bona esse delectabilia: nociva entia hz autē rursus ppter timiditat: et desidiam recedūt ab operari que existūt ipsi optima esse. Quibus autē multa et dura operata sūt et ppter ingiciam odiuntur fugientiū vivere et nutriunt seipsum: quare itaqz mali cū quibus cōmozentur seipsum autē fugiunt: recordantur enim multoz et difficultium et talia altera separant sim seipsum entes: cū altera autē entes obliuiscuntur: nihil enim amabile habētes nihil amicabile putent ad seipsum neqz gaudent neqz cōdolētalis sibiūpsi: cōtendit enī ipsoz anima: et h quidē ppter maliciā am dolet recedens a quibusdam: h autē delertatur: et hic quidē hz autē illuc trahit: quēadmodū discrepantia: si autē nō possibile simul tristari et delectari: sed post pax tristatur quoniam delectatus est et non vtiqz solebat delectabilita hz fieri ipsi. penitūdine enī praui replentur: non itaqz videtur prauis neqz ad seipsum amicabiliter disponi: ppter nihil habere delectabile amicabile. Si itaqz sic habere valde est misere fugiendus maliciā intense et tētanduz epieikea esse: sic enī et ad seipsum amicabiliter vtiqz habebit et alteri amicus fiet.

La. 6.

Enī uolentia autē amicabili quidē assimulat: amicitia quidē rideatur nō tū est amicitia: s. enim beniuolentia et ad signatos et latēs: amicitia autē boni: et prius autē talia dicta sunt: sed neqz amatio est: nō enim hz distinctione neqz appetitus: amationē autē hz sequuntur: et amatio quidē cum cōsuetudine: beniuolētia autē et ex repentinio: quēadmodū et circa agōnistas accedit. beniuoli enī ipsius sūt et cōplacēt cooperant autē vtiqz nihil: qz enī dīcīmus repentīne beniuoli sūt et superficialiter diligunt: viderunt vtiqz pncipiu amicitie esse quēadmodū eius qz est amare ea que p. vīsum delectatio: nō enim pdelectatus spē et illius amat: gaudens autē spē nihil magis amat: sed et quoniam absentem desideret et p̄sentiam cōcupiscit: sic vtiqz et amicos non possibile esse nō beniuolos factos: beniuolentia autē nihil magis amant: volunt enim solū bona quibus sunt beniuolētia beniuoli: cooperabuntur autē nihil vtiqz neqz turbabunt pro

ipsis, ppter qd transferens dicit quis ipsa pncipiunt esse amicitie: diuturna autem et in cōsuetudine aduententē fieri amicinam nō cā que, ppter utilitatemqz cā que, ppter delectabile: nō enim bni uolentia in his sit. beneficatus quidez, p quibus passus est retribuit beniuolentia iusta operans volēs autē aliquā bni operari spem habens abundante p illum illi videtur beniuolus illi esse sed magis sibiūpsit: quēadmodum neqz amicus si cu ret ipsum, ppter quēdāz ipsum vnum. Totaliter autem beniuolentia, ppter virtutes et epieikeam quēdam sit: cum huic bonus quis appareat vel fortis vel aliquid talium.

La. 7.

Uenadmodū et in agonistis diximus. Amabile aut et cōcordia videatur, ppter qd non est omodoria: h quidem enī et ignoratibus adiuvicem existet vtiqz; neqz circa qd eunqz cōsentientes cōcordare aiunt: puta eos que de celestibus: nō enim amicabile de his cōcordare: sed cūtates cōcordare aiunt quz d cōfrenibus plentia et eadē elegant et cōperatur cōmuniter opinata: circa operabilis aut vtiqz cōcordant et hoc circa que in magnitudine et extingenta ambobus existere vel omnibus: puta cui tates cum omnibus videant pncipatus eligubiles esse: vel cōpugnare lacedemonis vel pncipari pindaz putatu qm et ipse voluit: qui aut vterqz seipsum velit quēadmodū et q in soñissimā pcedit nō enī est cōcordare sibiūpsit vtiqz bni velie qd cunqz: sed qd in eodē: puta qm cōtibz et epieikes optimos pncipari: sic cū omnibus sit qd appetunt. Politica autē amicitia cōcordia videatur quēadmodū et dicitur. Circa pferentia est et que ad vitā cōuenientia, est autē talis cōcordia in his que epieikes: isti enī et libiūpsit cōcordat et adiuvicem in eisdē existēt: ut dicere: talū enī manet voluntatis et non trāstūtū: quēadmodū eucipus volūtqz iusta et cōserentia: h aut et cōmunitate appetunt: praois autē non possibile cōcordare tñ i pax quēadmodū et amicos esse superabundantia apperentes inutilibus: in laboribus autem et ministratioibus deficiente: libiūpsit autē vnuus quisqz volens h. pxiūm pscrutat et p̄dibet. nō n. seruantes communē perditur: accedit igū ipsos cōtēdere adiuvicē quidē cogentes ipios autem non volentes iusta facere.

La. 8.

Benefactores autē beneficiatos videntur magis amare qd bni patientes operantes et ppter rationē factum queritur. Pluribus quidem igitur videatur quoniam hi quidem debent his autē debetur. quēadmodum igitur i mutuū debentes quidem volūt nō esse quibus debent: accōmodantes autem et curant debentium salutē: sic et benefacientes velle esse patientes et lucrantes gratias: his autē nō eē curā reddere. Epikaritus quidē igitur forte vtiqz dicit: h dice re ipso ex mala videt: afflumulatur autē humana: immemores enim multi et magis bni pati qd facere appetunt. Videbitur autē vtiqz et natura lior esse causa et non similitudine ei que circa accōmodantes: nō enim est amatio circa illos: si eius qd est salvare voluntas luci gratia: benefacientes autem amant et diligunt bene patientes: si nihil sūt viles: neqz posteriorius fiat vtiqz: qd in artificibus

accidit: omnīs enim ppxiūm opus diligit magis qd diligat vtiqz ab opere animato facio: maxie autē forte h circa poetas accidit. superdiligunt. n. isti, ppter poemata diligentes quēadmodum filios. tali vtiqz assimilat et qd benefactor: bni pas sum enim opus est ipso: h itaqz diligunt magis qd opus facientes: hui autē causa qm omne omnibus eligibile et amabile. Num autē agere actū in viuere enī et operari itaqz actū faciens opus est quodāmodo: diligunt itaqz et pūs quia et esse h autē et naturale. qd enī est potestua h actū opus nunciat. simul autem et benefactor: quidē bonū qd sūt actū: quare gaudet in quo h: patienti autem nullum bonum in operante: sed siqz conse renū h autem minus deflectable et amicable. de lectabilis autem est actus pfectus: futuri autē species: facili autē memoria: delectabilissimum autē qd sūt operationez et amabile similiter: ei quidem igitur qui fecit manet opus: bonū enim diuturnū: patienti autem vtile trālit: et memoria bonoz quidem delectabilis: vtilum autē non omnino vel minus: expectatio autē et conuerso habere videtur: et amatio quidem facere assimilatur: amari autem ei quidem est pati: superexcellētibus autem vtiqz circa actū sequitur amare et amicabilita. adhuc autem que laboriosū sūt omnes magis diligunt: puta et pecunias possidente accipientibus: videtur itaqz bene pati quidē illa laboriosū: esse: benefacere autem et pteriū ppter h autem et matres amatrices magis filiorum: laboriosior enim generatio et magis sciunt qd ipsarum: videbitur autē vtiqz h et benefactores ppter ee.

La. 9.

Videtur autem vtrum oportet amare seipsum maxime vel alii aliqz. Incepunt enim eos qui seipso maxime diligunt: et vt intupi amatores sui vocant. Videbitur qz prauus quidem suipius gratia omnia age re: et qzto vtiqz deterior sit tāto magis actus: aut itaqz ipsuz: velut qm nibil a seipso agit. epieikes autem, ppter bonū: et qzto vtiqz melior sit magis ppter bonum et amari gratia: qd autē suipius p̄texit: rationibus autem his opera dissonant non irrationabiliter aiunt enī oportere amare maxime amicum: amicus autem maxime qui vult cui maxime vult bona illius gratia: et si nullus sciet: h autem existant maxime ad seipsum et reliqua vtiqz omnia quibus amicus determinat. Vtum est enim quoniam ab ipso omnia amicabilia et ad alios pueniunt: sūt et puerbia omnia pfectiunt: puta h vna anima et cōmunita que amicorum et equalitas amicitia et genu tibie ppter quum: h enim omnia ad seipsum maxime existunt maxime enim amicus sibiūpsit et amandus itaqz maxime seipsum. Videbitur autem cōuenienter vtris debito sequi: ambobus habenibus credibile: forte igitur tales oportet sermonem dividere et determinare inceptum vtiqz et a quo vey dicunt. si itaqz accipiantur amatores sui qualiter vterqz dicit forte vtiqz sicut manifestū. In opprobriū quidem igitur ducentes iolum amatores sui vocant ipso qui sibiūpsit tribuant plus i pecunias et honoribus et delectationibus corpora libus: h enim multi appetunt et studēt circa ipsa et optima entia, ppter qd et circūpugnabilia sūt

LL 4

Circa huiusmodi viri sunt larguntur concupiscentiis et totaliter passionibus et irrationabili anima: tales aut sunt multi: propter quod et appellatio facta est multum a prauo existente. Iuste viri sic philantropi exprobantur. Quoniam autem talia sibi possidentes retribuentur pluerunt dicere multi philantes ut imamis. Si enim quis semper studet iuste agere ipsi maxime omnium vel temperate vel qualiterque alia eorum que sunt virtutes et totaliter semper bonum sibi possidentes acquirit nullus dicitur philantropus huiusmodi. Videbitur autem viri talis magis esse philantropus: tribuunt enim sibi possidentes et maximam bona et largitur suipius principalius et omnia huic obediunt. Quicadmodum aut et ciuitas principalius maxime esse videtur et omnia alia congregatio: et homo et philantropus viri qui maxime habent diligenter et huic et largienti et continebantur. Viri et inconveniens dicitur in tenere intellectum vel non: ut huiusmodi viri voluntarie que cum ratione maxime. Quoniam quidem igitur huiusmodi viri sunt manifestum: et quoniam amicos maxime huiusmodi diligunt, propter quod philantropus maxime videtur. Viri enim sunt alteram speciem exprobantur et differunt quantum sunt rationem: vivere autem est per passionem et appetere vel similiter bonum vel vivere perire. Circa bona quidem igitur actiones differenter studentes omnino recipiunt et laudant: eminentes autem contendentes ad bonum et intendentes optimam agere et communiter viri omniū erunt quibus indigerunt et propter viae virtutis maxima bonorum siquidem virtus tale est: quare bonum quidem oportet philantropum esse: etenim vivere boni agens et alios iuuabit: malus autem non oportet: ledet enim et seipsum et proximos per viae passionibus sequens. Ad huiusmodi quidem igitur dissident que oportet agere et que agit. Et enim intellectus eligit optimum sibi possidentes aut obedit intellectui: vel enim quod de studiolo et amicorum gratia et multa agere et pati: tamen oportet morti: pascit enim quod de studiolo et amicorum gratia et multa agere et pati: tamen oportet morti: pascit enim et pecunias et honores et totaliter circumpugnabilia bona percurans sibi possidente paucum enim seipsum delectari valde magis eligit viri quod multum quiete et vivere bene annuntiatur multos annos qualitercumque et rite actione bona et magna quod multas et parvas. Ad huiusmodi viri fortis accidit: eliguntur viri magni boni sibi possidentes et pecunias et viri qui in quo plura recipiunt amicos: sunt enim amico quidem pecunias: ipsi autem bonum: magis autem bonum sibi possidentes et circa honores autem et principatus idem modo: omnia enim amico huiusmodi: pascit: bonum enim ipsi huiusmodi et laudabile: et convenienter viri videtur studiosus esse: per omnibus eligens bonum: contingit autem et actiones amico pascere et esse melius eo quod est ipsum operari tamen amico sicut in omnibus itaque laudabilibus studiosus videtur sibi possidente boni plus tribuens: sic quidem igitur oportet philantropum esse quemadmodum dictum est: ut autem multi non oportet.

La. io.

Dicitur autem et circa felicem si indigebit amicus vel non. nihil enim autem opus est amicos beatos et per se sufficientibus: existunt enim ipsi boni

nam per se sufficientibus igitur entes nullo indigere amicum autem alterum ipsum entem tribuere quod per seipsum non potest. unde quoniam deinde bene det quidem opus est amicus: assimilatur autem inconveniens huiusmodi tribuentes bona felici: amicos non assignare quod videtur exterius bonorum maximum esse. Si autem amici magis est benefacere quam pati: et est boni et virtutis benefacere: melius autem benefacere amicos quam extraneis binis passibus quibus indigebit studiosus: propter quod et queritur virtus in bonis fortuitis magis opus est amicus vel in fortunis: et in fortunato indigetur benefacere et benefortunatis quibus beneficiatur: inconveniens autem forte et huiusmodi solitarius facere bene: nullus enim eligere viri sibi seipsum omnia habere bona: et politum enim homo et qui viveret aptius natus: et felici viri huiusmodi existit. Quoniam natura bona habet: manifestum autem et his qui sunt epiekes melius quam cum extraneis et quibusque ceteris opus est ergo felici amicos. Quid igitur dicunt patres et quo verum dicunt vel quoniam multi amicos existunt utiles esse: talibus quidem igitur non indigebit beatus quia bona existunt ipsi: neque viri his qui propter delectabile vel imperium: delectabiles enim vita ens nihil indiget superducta delectatione: non indigens autem talibus amicos non videtur indigere amicos: huiusmodi non est forte viverum. In principio enim dictum est: quoniam felicitas operatio quedam est: operatio autem manifestum quoniam sit et non existit quicadmodum possit: quedam. Si autem felix esse est in viuere et operari: boni autem operatio studiola et delectabilis sibi seipsum quemadmodum in principio dictum est: est autem et proprium delectabilium speculari autem magis: proximos possimus quam nos metemos et illos actiones quam propria: studiosorum virorum actiones amicos enim delectabiles bonae: ambo enim habent que natura delectabiles beatus viri amicos talibus indigebit: siquidem speculari eligit actiones studiosas et propriae: tales autem que boni amici entis: existunt autem oportet delectabiliter et vivere feliciter. Solitario quidem igitur difficultas vita: non facile enim sibi seipsum operari continetur: cum alteria autem et ad alios facile: erit igitur operatio magis continua delectabilis existens sibi seipsum. Quid oportet circa beatum esse: studiosus enim sibi et studiosus his qui sunt virtutem actionibus gaudet: his autem que a malitia tristatur: quemadmodum minus bonis incedit: delectatur in prauis autem tristatur: sicut autem viri et astelia quedam virtutis ex conuivere bonis quemadmodum et thegius aut.

La. ii.

Autralibus autem intendentes videtur studiosus amicos studioso natura eligibilis esse. Natura enim bonum dictum est: quoniam studioso bonum et delectabile est sibi seipsum: vivere autem determinat animalibus potentia sensus: hominibus autem sensus vel intellectus: potentia autem ad operationem reducitur: principale autem in operatione: videtur autem vivere esse principali ter sentire vel intelligere: vivere autem que sunt se ipsum bonorum et delectabilium: determinatum autem

etius que boni nature: nature autem bonū et epiekei, ppter qd videtur omnibus delectabile esse non oportet autem accipere malaꝝ vitaꝝ et corruptam neqꝫ tristitiaꝝ: indeterminata enim talis quicadmodū existentia ipsiſi habitus autem de tristitia erit manifestius. Si autem ipsum vivere bonum et delectabile, videtur autem et ex eo qd est omnes appetere ipsum et maxime epiekeis et beatos: his enim vita eligiblōꝝ et hōꝝ beatissima vita:videns autem quia videt sentit et audiēt quoniam audit: et vadēt quoniam vadit et in alijs similiiter est ad scientes quoniam operamur: quia re sentimus vtiꝫ quoniam sentimus et intelligimus quoniam intelligimus: h autem quoniam sentimus vel intelligimus quoniam sumus: esse enim et sentire erat vel intelligere: sentire autem quoniam vivit delectabilium sīm seipsum:natura enim bonū vita: bonum autem existens in leipo sentire delectabile: eligibile autem vivere et maxime bonis: quoniam est bonū est ipsiſi delectabile sūrū cōlēnentes enim q ſim seipsum bonum delectatur autem ad ſeipſi habet ſtudiosus et ad amicum: alter enim ipſe amicus est: quemadmodū igitur ſeipsum esse eligibile est vniuicqꝫ: ſi et amicum vel proximum: etis autem eligibile erat: ppter sentire ipsum bonum entem: talis autem ſentio delectabilis ſim ſeipſi: cōlēnitre ergo oportet et amicum quoniam eft: h autem fieri vtiꝫ in cōiuicre et cōicare sermonibus et mente: ſi enim vtiꝫ videbitur cōiuire in hominibus dici: et non quemadmodum in pecoribus in eodem paſſi. Si itaqꝫ beato esse eligibile eft ſim ſeipſi bonū natura ens et delectabile: proximū autem et qd amicis eft: et amicus eligibilium erit: qd autem eft ipſi eligibile et h oportet exiſtere ipſi vel ſic indigens erit: opus ergo eft felicitanti amicis ſtudiosis.

La. 12.

Unū igitur qꝫ plurimos amicos faciendū vel quenadmodū in peregrinatione prudenter dictum eſte videtur: neqꝫ multū peregrinus ne qꝫ non peregrinus nocet: et in amicitia congruet neqꝫ non amicum effe neqꝫ rūſiſi multū amici ſim ſuperabundantiam: hō quidē igit̄ qui ad opportunitatem: et omnino videbitur cogitare qd dicuz eft: multū enim reminiſtrare labōriſum et non ſufficientia vita ipſi h agere: plures vtiꝫ eoz qui ad ppteriam vitam minus distracti ui et impeditiui ad bene vivere: nubilis igitur opus eft ipſiſi: fed et qui ad delectationem ſufficientia pauci quenadmodū in cibo delectantur. Studiosos autem virū plures ſim numeruz vel eft quedam multitudine determinata: et forte quoniam plures cui quibꝫ vtiꝫ poterit quis cōiuicre: h enim videbat amicabilium eſte: quoniam autem non poſſibile multis cōiuicre et diſtribuere ſeipsum non imanifestum. Adhuc aut et illos oportet amicos adiuvicē eſte si debent omnes adiuvicē cōmoziari: h autem operosum in multis exiſtere. Difficile ſit et pgaū

dere et cōdolere familiariter multio: veriſimile nō cōcidere ſimul: aut quidē delectari: buic autē cōtrariari: ſore igitur bene habet non querere ut multū amicissimū eſte: ſed tot quoꝫ et in cōiuicre ſufficientes: neqꝫ enim cōtingere videbitur vtiꝫ multis eſte amicum valde: ppter qd neqꝫ amare plures: ſuperabundantia eum quedam eē vult amicitie: h autem ad vnu et valde vtiꝫ ad paucos: ſic autem videtur habere et in rebus: nō ſunt enim amici multi ſim etayricam amicitia: hymni care autem in duobus dicuntur. poliphili autes in omnibus familiariter patientes nulli vident amici: ut politice quidē et vocant placidos. politice quidē igitur eft in multis eſte amici: et nō placidum entem: ſed vi vere epieikea: ppter virtutē autem et ppter ſcipsos nō eft ad multos: amicabile autem et paucos inuenire tales. La. 13.

Trum autem in bonis fortunis amicis opus e magis vel i fortunis: in ambobus enim requiruntur. etenī in ſorū nati cōiuicentibus et quibus bonis faciant: volunt enim bene operari: neceſſariū magis quidē vtiꝫ in fortunis ppter qd et epieikes querunt: hos enim eligibilium beneficiare et cum bis cōuerſari eft enim et preſentia ipsa amicorum delectabilis et in bonis ſorūnis et in fortunis. alleui: nati enī in ſorū nati cōdolentibus amici: ppter qd et ſi dubitabit aliquis: vtrum quē admodum graue tranſumū: vel h quidē nō: pſentia autem ipſoꝫ delectabilis exiſta: et intellectus eius qd eft cōdolere minorem tristiciam facit: ſiquidē igitur ppter h vel ppter aliud aliquid alleuiantur dimittat. accidere autem igitur videatur qd dicū eft: videtur autem plentia mixta quādam ipſoꝫ eſte ſeipsum quidē enim videre amicos delectabile: alioꝫ et ſorūnato: et ſi quoddā aurūlum ad non tristari: conſiliūnū enī amici et viſione et ſeimone ſi ſi epideixiſ. Nouis enim morem et in quibus delectatur et tristat: triſtatum autem ſentire in ipſius infortunis triste: omnis enī ſugit tristiciā cauſa eſte amicis: ppter qd viriles quidē ſim naturam reverentur cōtrariari amicos ipſoꝫ: et ſi non ſupertendat in tristia cam que illis ſit tristiciā non ſufficient tota literaꝫ in cōplorantibus non cōplacet: ppter neqꝫ eſte ipſe ploratiuſ. muliebriter autem et tales viſi coangustatio gaudent et amant et amicos et cōdolentes: imitari autem in omnibus oportet videlicet meliorē. In bonis ſorūnis aut amicorum preſentia et cōuerſationem delectabilem habet et intelligentiam: quoniam delectantur in ipſius bonis: ppter qd videbitur vtiꝫ oportere ad bonas ſorūnas quidē recare amicos ppter: beneficium enim eft eſte bonū. Ad infortunia aut pigritante: tradere enī et numerū op̄ maloꝫ: vnde h ſufficienter ego infortunias: mari me aut aduocandū quim debeat paucā turbati magna ipſi ſuare: ire aut eēcōuerſo forte pgruit ad infortunatos quidē non vocati et ppter: amici enī benefacere et maxime hō qd in neceſſitate: et h nō dignitatiibus: ambobꝫ n. melius et delectabilis: ad bōas ſorūnas aut coopānē qdē ppter: etenī adhuc necitas amicoꝫ: ad bona paſſione aut getenō n. bonū pp. pmpū ſeri ſuari

Opinioni autem delectationis in honore sum esse forte reuerendus; quodque enim accidit: presentia itaque amicorum in omnibus virtutibus eligibilis videtur.

La.14.

Drum ergo quemadmodum in amicibus videre delectabilissimum est: et magis eligent hunc sensum quam alios: ut si hic maxime amore teneat tacto: sed et amicis eligibilius est conuiuere: conmutatio enim amicitia et vel seipsum habet sic et ad amicum. Circa seipsum autem sensus quoniam est eligibilis et circa amicum virtus: operatio autem sit ipsius in conuiuere: quare convenienter habet appetitum et quod aliquando est singulis esse vel cuius gratia eligunt conuiuere in hoc cum amicitia volunt conuersari: propter quod et hoc quidem copotatur: hic autem colludit ad alacritatem aut et coegeruntur conuenienter et philosophos. singuli in hoc conmores quodcumque marie diligunt eorum que in vita. Conuiuere enim volentes cum amicitia habent facilius et hoc concant quibus existimant conuenire: sed si praeceps quidam amicitia mala: conuincant prauis instabiles entes: et mali autem sunt ait nullati ad inuidem: que autem eorum qui epieches epieches coaucta colloquuntur: videntur autem et mercatores fieri operantes et diligentes adiuicem: recipiunt enim ab inuidem quibus et ceteris placet: unde bona quidem enim a bonis. De amicitia quidam igitur in ianuam dictam sit: sequitur autem virtus erit pertransire de delectatione.

Incipit liber decimus. La.5.

Ost hoc autem de delectatione forte sequitur pertransire maxime enim videtur coappropriari generi nostro: propterea eruditus iunens drakon te delectatione et tristitia. videt autem et ad amoris virtute maximam esse gaudere quibus oportet: et odire que oportet: praendunt enim hoc per oenam vitam inclinationem habentia et potentiam ad virtutem et felicem vitam. Delectabilia quidem enim eligunt tristitia autem fugiunt: propter talibus autem nequaquam videbitur eligendus esse aliterque et multa habebitis dubitationem: hic quidem enim bonum delectationem dicunt: hic autem et contrario valde prauum: hic quidem forte perfusus sic et habere: hic autem et existimantes melius esse ad vitam nostram enunciare delectationes prauorum et si non est inclinare enim multis propter et scriuire delectationibus: propter quod oportet in contrario ducere venire enim sic ad medium. Ne forte autem non bene hoc dicit: de his enim que in passionibus et actionibus sermones minus sunt creditibiles operibus: quoniam igitur dissonerunt his que si sensum contineunt et vero contineunt virtutem et eni delectatione virtus appetens aliquam inclinare videatur ad ipsam ut talem existentem oenam determinare enim non est multorum: videntur igitur veri sermoni non solum aliud aliquid scire vellimus erit sed ad vi-

tam: convenientes enim entes operibus creditur propter quod puocant intelligentes vivere sicut ipsos talium quidem igitur sufficienter dicta autem de delectatione supueniamus.

La.7.

Aldoxus delectatione bonum existimat esse: propter omnia videre desiderat ipsa rationalia et irrationalia: in omnibus autem esse eligibile epieches et maxime potestum: omnia autem ad idem fertur: ut omnibus optimis nuntiat: vnuq; enim sibi ipsi bonum invenerit: quemadmodum et cibum: omnibus igitur bonis et quod omnia appetunt bonum esse: credebant autem sermones: propter moysis virtutem magis quam propter ipsos: differenter enim videbatur temperatus esse: non itaque ut amicus delectatio videbatur hoc habere sicut veritate: non minus autem existimabat esse manifestum ex contrario. tristiam enim sicut seipsum omnibus sugiendus esse similiter igitur contrario eligibile: maxime autem eligibile est quod non: propter alterum neque alterius gratia eligimus: tale autem manifestum est ex delectatione nulli enim interrogare cuius gratia delectatur: et sicut seipso existente eligibile delectationem: apositamque cuius bonorum eligibilius facere: putata ei quod est iuste agere et temperatum est: augere vero quod bonum ipsi: videtur autem sermo bonorum ipsam enunciare: et nihil magis altero: omne enim cui altero bonum eligibilius quam solitariu: aliis virtutibus rone et plato fterit: quoniam non est delectatio pro se bonum: eligibile enim est cum prudentia delectabile vita quam sine: si autem inquit melius non est delectatione per se bonum: nullo enim apposito ipsi pro se bonum eligibile fieri: manifestum est neque aliud pro se bonum virtus erit quod cum aliquo sicut seipsum bonorum eligibilius sit: quod igitur est tale quo nos coicimus: tale enim queritur: instantes autem quod non bonum quod omnia appetunt non nihil dicunt: quod enim omnibus videtur hoc esse animus: intercens autem hanc fidem non omnino credibiliora dicit: siquidem enim que sine intellectu appetunt ipsae: erat virtus aliquid quod dicit: si autem et que sapient qualiter dicebat virtus aliquid: forte autem et in preliis est aliqd naturale bonum melius quam seipsum quod appetit: proximum bonum. Videlicet autem neque ex contrario bene dici: non enim autem si tristitia malum est delectationem bonam esse: opponi enim et malum malum et ambo ei quod neutrum: dicentes hoc autem non male: non tam in his que dicta sunt vero dicentes: ambobus: ne entibus malis et fugienda oportuit ambo esse: neutrals autem vel alterum vel siliter: nunc autem videtur hanc quidem fugientes ut malum: hanc autem eligentes ut bonum: sic virtus et opponit: non tamen si non qualitatum est delectatio: propter hoc vero bonorum: neque enim virtutis operationes qualitates sunt neque felicitas: dicunt autem bonum determinatum esse delectationem autem indeterminatam est quoniam recipit magis et minus: siquidem igitur ex delectari hoc iudicatur et circa iusticiam et alias virtutes sicut quas manifeste sunt magis et minus: quales existere et sicut virtutes erit idem: iusti enim sunt magis et fortis: est autem iuste agere et temperate agere magis et minus: si autem in delectationibus ne forte non dicunt causam: et sunt beatus quodque mixtus: et autem mixtus est prohibetur quemadmodum sanitas determinata existens recipit magis et minus sic et delectationem non enim ea-

dem cōmensuratio in omnibus est: nō in eodē vna quedā semper sed remissa permanet vtiqz ad quēz & differt in magis & minus: perfectūz p se bonūz ponentez motiones aut & generationes imperfectas delectationē motionem & generatio nē enunciare tentat. Nō bene autē videntur dīcere neqz esse motionē: omnī enim p̄p̄iu ē esse videtur velocitas & tarditas: tñ non sūm sc̄p̄ia: p̄ta & mūdi ad aliud: delectationē autē hoxz neutrū existit: delectatiū sūfse quidē non est velociter quemadmodū iratus sūfse: delectari autem non neqz ad altez: ire autē & augeri & omnia talia: transponere quidē igit̄ in delectationē velociter & tarde est operari autē sūm ipsam velociter nō est. dico autem delectari & generatio qualiter vtiqz erit: videtur enīz nō ex quo cunqz qd̄cunqz fieri: fed ex quo sūt in h dissoluti: & cuius generatio delectatio huius tristitia corruptio: & dicū autē tristitia quidē defectū esse eius qd̄ sūm naturaz delectationē autem repletionem: h autē corporales sunt passiones. Si igit̄ est eius qd̄ hz naturaz reditio: delectatio in quo repletio: h vtiqz & delectabitur: corruptio ergo: nō videt autē: non est ergo repletio delectatio: s̄ facta quidē replete one delectabitur vtiqz aliquis & inclusa tristitia. Opinio autē h videtur facta ē ex his que circa cibum tristiciis & delectationib⁹: indigentes. n. factos & p̄sistatos delectari repletione: h autem non circa omnes accidit delectationes: sine tristitia enīz sunt mathematicae & eaꝝ que sūm sensus & per oſtū: sed auditiones & visiones multe autē & memoie & spes: cuius igit̄ he generationes erunt: nullius enīz defectus facili sunt: cuius sūt vtiqz repletio.

L. 3.

Aspferentes autē p̄brosifimus delectationē dicet quis vtiqz qm̄ nō sunt h delectabiliā: nō enim si male dispositi delectabiliā sūt existimandū ipsa & delectabiliā esse simpliciter: tñ his quēadmodū neqz laborātibus leuita vel dulcia vel amara neqz rursus alba que videntur patientibus ophibaliniā: vel sic vtiqz dicetur quoniam delectationes eligibilis quidē sunt nō tamē ab his quēadmodū & diari: p̄dēi autem non & sanum esse nō tamē qd̄cunqz comedenti vel specie differunt delectationes: altere autē que a bonis ab his que a turpibus: neqz est delectari ea que iusti nō enteꝝ iustū neqz eam que musici non entem musicum: simili ter autem & in alijs manifestare autē rideat & amicus alter ens ab adulatore nō existēt bonū delectationem vel differentes specie: h quidē enī ad bonum colloquium: h autem ad delectationem: & h quidē vituperatur: h autē laudat vt nō ad altera colloquentes: nullus vtiqz eligeret vivere prauī mentem habens & vitaꝝ delectatus in quibus pueri vt existimat maxime neqz gaudere faciens quidē turpissimoꝝ nequaꝝ debet trifari: tñ ita multū studiosuz faceremus vtiqz & si neqz vna inserant delectationē: puta qd̄c recordari scire virtutes habere: si autē ex necessitate sequentur his delectationes nihil differt: celi geremus enīz vtiqz h tñ non fieret vtiqz ab his delectatio: quoniam quidē igit̄ neqz p se bonū delectatio: neqz omnis eligibili manifestū vide tur esse: & quoniam sunt quedam eligibilis h se-

ipsas differentes: specie vel à quibus: que quidē igit̄ dicuntur de delectationē & tristitia sufficiē ter dicta sunt.

L. 4.

Uid autē est vel quale quidē manifestū sicut vtiqz a principio resumentibus: Uidetur enī visio quidē sūm quodē hz tēpus perfecta esse: non enim est indigena nullo qd̄ i posterius factū perficiat ipsius speciem: ta le autem videtur & delectatio: totū enīz quoddā est: & hz nullum tēpus accipiet aliquis delectatiōne cuius in plus tēpus facte perficietur species ppter qd̄ neqz motus est: in tempore enim omnis motus est & finis alicuius: puta edificatio perfecta qui faciat qd̄ appetit vel in omni tempore vtiqz vel vtiqz h: in partibus autem tēporis oēs imperfecte & altera specie a tota & ab initio: lapidum enim cōpositio altera a colūne vigatione & h a templi factio: & tēpli quidē perfectio: nullo. n. indigena ad p̄positū fundamenti autem & tristiti & imperfecta: partis enī vtiqz specie differunt: & non est in quo cunqz tēpore accipere motum perfectum specie sed siquidem in omni. Si enim est latio motus: vniquo & huiusmodi dñe hz species volatus: ambulatio saltatio & talia: non solum autem sic sed & in ipsa ambulatione: hec enim ynde quo non idem in stadio & parte & in altera & altera parte neqz pertransire lineam hāc & substantiam: nō solum enim lineam pertransit sed & in loco existentem: in altero autē h ab illa p certitudinem quidē igit̄ de motu & in alijs dictrizest. Uidetur autē nō in omni tempore perfectus esse: sed multi imperfecti & differentes specie: siquidē qd̄ vnde quo specificuz delectationis autem in quo cunqz tempore perfecta species: manifestum igit̄ & aliqz erunt ab initio & totoz aliquid & perfectoz delectatio: videbitur autem vtiqz h & ex nō cōsingere moueri: nō in tempore delectari autē: qd̄ enim in ipso nunc totum aliquid: ex his aut̄ manifestum: & qm̄ nō bñ dicunt motū vel generationē esse delectationē: nō enim omnium h dicuntur sed partib⁹ & nō totoꝝ neqz enīz visionis est generatio neqz punctū neqz vnitatis neqz hoxz nisi motus: neqz vtiqz delectatione: totū enīz quoddā. Sensus oīs ad sensibile operatis perfecte attrahere dispositi ad pulcherū sub sensu iacentium: tale enim maxime ē videntur perfecta operatio: ipsi aut̄ dicere operari vel in quo est nihil differat sūm vnuqdqz est optima est operatio optime dispositi ad potentis simū eoꝝ que sub ipsā: h autē vtiqz perfectissima erit & delectabilissima. sūm oīm enīz sensu est ē delectatio: similiter aut̄ & intellectū & speculatio nē: delectabilissima autem perfectissima: perfectissima autē que bñ habent ad studioliū eorū que sub ipsā. Persicit aut̄ operationē delectatio nō sūm aut̄ eundez modū & delectatio persicit & sensibile & sensus studioſa entia: quēadmodū neqz sanitas & medicus sūlter causa est eius qd̄ ē saluari. sūm vnuqzneqz aut̄ sensu qm̄ sū delectatio manifestū. aimus enīz visiones & auditions esse delectabiles: manifestū aut̄ & quoniam maxime quis & sensus sit potentissimus & ad tale operetur Talibus aut̄ entib⁹ & sensibili & sensato semper erit delectatio: existente quidē faciente & patien te. Persicit aut̄ operationes delectatio non ha-

bitus qui inest sed ut superueniens quidam finis velut iuuenibus pulchritudo. vñq; quo autem sensibile vel intelligibile sit quale oportet: puta vtq; et discernens vel speculans erit in operatione delectatio. similibus enim entibus et adiuuicem s; eundem modum habentibus et passivo et factuuo idem aptu natu est sieri.

La. 5.

Valiter igitur continue nullus delectatur vel laborat. omnia enim habentia corpora non possunt continue operari: non sit igitur neq; delectatio sequitur cum operationem: quedam autem delectant noua entia: posterius autem non similiter: ppter h; p'mum quidez. n. per desideria inclinata est mens et intense circa eadem operatur: quemadmodum finis visum aspicientes: postea non sit talis operatio s; neglecta: ppter qd et delectatio obscuratur. Appetere autem delectationem existimabit quis vtq; omnes: quoniam et vivere omnes appetunt: vita autem operatio quedam est et vñusquisq; circa h; et in his operas que et maxime diligit: puta musicus quide auditu circa melodias: amator autem discipline vite circa theorematum: si autem et reliquo vñusquisq;. Delectatio autem perficit operationes: et vivere autem qd appetunt: rationabiliter igitur et delectatione appetunt: perficit enim vñcuiq; vivere eligibile ens. Utru autem ppter delectationes vivere eligimus: vel ppter vivere delectationem dimittat in presenti: colungi quidem enim h; videntur et e parationem non recipere sine operatione eni; non sit delectatio: vnde videntur et specie differunt: altera eni; specie ab alteris existimat' perficit: sic enim videntur et naturalia et que ab arte puta admirationib; et arbores et picture et imagines et domus et vas. Similiter autem et operationes differentes specie a differentibus specie perfici dicuntur. Differunt autem que mentis ab his que sensus: et b; ipse finis speciem et perficientes vtq; delectationes. Apparebit autem vtq; h; et ex eo appropriari delectationum vñquaq; operationi qua perficit coauget enim operationi ppter delectatio: magis enim singula iudicant et certius exquirunt cuius delectatione operates: puta geometrii sunt gaudentes eo qd est geometriare et intelligere singula magis: similiter autem et amantes musicam et amatores edificationem et alioq; singuli augmentant ad ppter opus gaudentes ipso: cōgaudent autem delectationes: coaugent autem ppter: alteris autem specie: aut ppter altera specie. Adhuc autem magis h; vtq; apparebit ex eo qd est ab alteris delectationes ipedituas operationibus esse. Amantes enim fistulas non pollicit sermonibus attendere: si audiā fistulante magis gaudentes fistulatiua qd p' senti operatione: finis fistulatiua igitur delectatio ea que circa sermonem operationem corumpit. Similiter autem et h; in alijs accidit: quoniam simul circa duo opereretur delectabilior eni; alteras expellit: et si multu differat finis delectationes magis. Quare neq; operates s; alteram: ppter qd gaudentes quoq; vehementer non operamur alterum: et alia facimus alioq; quiete placentes: puta in theatris legumina comedentes: quoniam prauo agonicantes sint: tunc maxime ipsum operantur. Quia autem quedam ppter delectatio confirmat operati-

ones et diurniores facit: alienae autem afficiunt manifesta qd multu distant. sere enim alienae delectationes faciunt qd ppter tristitia puta si huic scribere indelectabile et triste vel ratiocinari: h; quidem enim non scribit: h; autem non ratiocinat tristia existente operatione: accidit itaq; circa operationes contraria et delectationibus et tristis ppter: ppter autem sunt que in operatione finis seipsum suitalem autem delectationes dicte sunt: quoniam ppter quide tristie faciunt: corrupti enim non similiter. Differentibus autem operationibus epiceka et prauitate et his quide eligibilis exstitibus: his aut fugientibus: his aut neutris: si miles habent et delectationes: et vñquaq; enim operatione ppter delectatio est: que quidem igitur studiose ppter epicekes: que aut prae mala etenim cōcupiscentie bonorum qd laudabiles: turpi aut superabiles:

La. 6.

DAgis ppter autem operationibus qd in ipsis delectationes cōcupiscentiae he quide enim discrete sunt et tempo ribus et natura: be autem ppter operationibus et indiscrete: sic vt et habeat dubitaciones id est operatio delectationis: non tamen videntur quide delectatio mens eē neq; sensus. incōueniens enim s; ppter non separari videntur idem quibusdam: quemadmodum operationes altere et delectationes. Differunt autem vñsus: a tactu puritate et auditu: et olfatus a gustu: similiter vtq; differunt et delectationes: et ab his qd circa mentem: et vtq; ab inuidet autem esse vñcuiq; et delectatio ppter: quemadmodum et opus: que enim finis operatione: et in vnoquoq; autem speculantib; vtq; apparet: altera eni; equi delectatio et canis et bovinis: quemadmodum heraclius aut asinus sensu vtq; eligere magis qd aux: delectabilius enim nutrimentum auro asinus. Que quide igitur diversorum specie differunt specie: eas aut qd eoz dñs indifferenter rationabile. Differunt autem non pax in hominibus eadem enim hos quide delectat: hos aut ppter et his quide tristia et odibilia sunt: his autem delectabilia et amicabilia: et in dulcibus aut h; accidit non enim eadē videntur sebicitam et sano neq; calidu et debili et bñ habent: similiter autem et in aliis hoc accidit: videt autem i omnibus talibus eē qd videt studioso: si autem h; bñ dñs quemadmodum videt et vñiuscuiusq; mensura virtus et bonus s; qd talis et delectationes erunt: vtq; qd huic videntur et delectabilia quibus iste gaudet: qd autem huic tristitia si huic apparet delectabilia nihil amicabile: multe enim corruptiones et nocimeta hominū sunt: delectabilia autem non sunt: his et sic dispositio: p'sessas quide igitur turpes: manifesta qd non dicendū delectationes eē ppter qd corruptio. Sequi autem que epicekes esse videntur qualiter vel quā dicendū hois eē vel ex operationib; manifestū: his enim sequuntur delectationes: siue igitur vna etiue plures qd perfici vel beati viri haec pfecta delectationes p'ncipaliter dicent vtq; hois delectationes esse: relique autem sequuntur et submultipliiter quemadmodum operationes

La. 7.

Ictis autem his qd circa virtutes et amicitias et delectationes: reliquum de felicitate typu pertransire qd sine ipso ponim' humanoꝝ. Resumētib;

autem predicta cōpendiosior virtus sermo. Dicitur
mū aūt: quā nō ē habitus: etenī dormītū pūtā
existēt virtus plante uiuēt vitam et insorūnato
maxime: si virtus h nō placet: sed magis in ope-
rationē quādam ponendūz: quemadmodūz in
bis que prius dicitur. Operationū autem he-
quidem sunt necessarie et ppter altera eligibiles
he autem sūm scipias. Quidam scipias enim securatē
easque ppter aliquid: nullo enī indigeno felicitas
sūt p se sufficiens: sūt scipias sūt eligibiles a qbus nō
bil querit. ppter operationem: tales autem vidē-
tur esse que sūm virtutem actiones. bona enī et stu-
dio agere eoz que per scipias eligibiluz: sed et
ludoz delectabiluz. Nō enī ppter altera ipsos
elidunt: ledunt enim ab ipsis magis q̄ iuuantur
negligētes corpora et passiones. Refugunt
autem ad tales puerationes felicitantū multi
ppter qd apud tyrānos approbatūr i talibus
cōuersationibus entrapeli: que enī appetūt in
bis tribunt scipios delectabiles: indigent autē
talibus. Videntur quidē igitur felicitatiū hē
ppter eos qui in potētatiū bis vacare: nulluz
autem foris signum tales sunt: nō enī impotentē
esse virtus neq̄ intellectus a qbus studiose ope-
rationes: neq̄ si ingustabiles isti existentes de-
lectatioīs sincere et liberalis ad corporales refugi-
unt: pppter h̄ has existimandū eligibiliōres enī
etenim pueri que apud ipsos p̄ciola optima exi-
stuant esse: rationale virtus quēadmodūm pue-
ris et virtus altera videntur preciosa: sic et prauis et
bis que epicthes. Quēadmodū igitur multot
ens dicitur est et preciosa et delectabiliā sunt que
studiosa talia entia. vnicuiqz autem sūm p̄prium
habitum eligibilissima operatio: et studioso autē
sūm virtutē: nō in ludo igitur felicitas: etenī incō-
ueniens sine esse ludum et negotiari et malū pati
sūm vitam omnī ludendi gratia eligimus preter
felicitatem: sūt enim h̄: studere autem et laborare
ludi gratia insipiens videtur et valde puerile.
Ludere autē et studeat sūm anatharsē recte habe-
re videtur: requie etiam assimilatur ludus. In po-
tentest autem cōtinue laborare requie idigēt: nō
virtus finis requies: sūt enim gratia operationis. Ut
detur autē felix vita sūm virtutem esse: h̄ autē cū
gaudio sed non in ludo meliora qz dicimus stu-
diosa ridiculis et cum ludo et melioris temp par-
ticule et hominis studiosiorē operationē. Que
autem melioris melior et felicitas: iam posietur
qz virtus corporalibus delectationibus quicun-
qz et bestiale non minus optimo: felicitatem au-
tem nullus bestiali tribuitur nō vitam. nō enim
in talibus cōuersationibus felicitas: sed in his qz
sūm virtutem operationibus: quemadmodūm et
prius dicitur est.

Cap. 8.

I autem felicitas est sūm virtutem opera-
tio rationabile sūm optimam: h̄ autem
virtus erit optimi: sūt igitur intellectus h̄
sue aliud quid: qd virtus sūm naturam videtur p̄n-
cipari et dominari et intelligētiā habere de bonis
et diuinis sūt diuinum ens et ipsum sūt eorum
que in nobis diuinissimum huic operatio sūm p̄-
prialis virtutem erit virtus perfecta felicitas: quo-
niā igit speculatiā dictum est. Cōfessus autē h̄
virtus videbitur esse et bis que prius et ipsi vo op-
tima etenim hec operatio: etenim intellectus co-

rum que in nobis et cognoscibilium circa que ī-
tellectus: adhuc autē p̄tutissima: peculiari enī
possumus p̄tue magis qz operari quōd cōqz
existimamusqz oportere delectationem admi-
xiam esse felicitati. Delectabilissima autē que sūt
virutem operationum que sūm sapientiam con-
fessus est: videt enim philosophia admittibiles de-
lectationes habere puritate et similitate. Rationa-
bile autē scientibus querentibus delectabiles
cōtersationem esse: et que dicitur antarctica circa
speculatiā maxime virtus erit. Ad vivere quidē
enī necessario: sapiens et iuuans et reliqui indi-
gent: talibus autē sufficienter largit: iustus qui
debet indiget ad quos iuste operatur: et cum qui
bus: similiter autem et temperatus et fortis et au-
rum vniuersitatis: sapiens autem sūm leplum ens
pot speculari: et quanto virtus sapientior fuerit ma-
gister: melius autem forte cooperatores habere: sūt
tamen per se sufficientissimus.

Cap. 9.

Videbitur autem virtus ipsa sola: ppter se-
ipsum diligi: nihil enim ab ipsa sit ppter
peculiaris: ab operabilibus autē vel plus
vel minus aquirimus ppter actiones: videturqz
felicitas in narratione esse: nō vacamus enim et
vacemus et bellamus et pacem ducamus. Proba-
cticare quidē igitur virtutum in politica vel bel-
licis operationes. Que autem circa actiones vi-
dentur nō vacantes esse: bellare quidam et pēnit-
tus: nullus enim eligit bellare cuius qd est bellare
gratia neq̄ pparare bellum: videtur enim virtus
omnino violētū occisor quis esse si amicos op-
pugnatores faceret: ut pugne et occisione fieret
Est autē et que politici non vacans et ppter ip-
sum cūlter conuersari acquirent potētatis et
honores vel magis et felicitatem ipsi et ciubus
alteram existente a politica quā et querimus ma-
nifestū et alienā existentes: si virtus eas quidē que
sūm virtutes actiones politice et bellice pulchritu-
dine et magnitudine p̄cellunt: he autem nō vacā-
tes et sine aliquā appetūt: et nō ppter scipias sunt
eligibiles. intellectus autē operatio studio differ-
re videtur speculatiā existens et ppter ipsam nul-
lum appetere finem: habereqz delectationē pro-
pria: h̄ autem coauger operationē et p se sufficiēs
virtus et vacatiū virtus et illaboriosū et huma-
nū et quicunqz alia beato attribuuntur sūm bāc
operationē apparent entia: p̄i secta igitur felici-
tas h̄ virtus ei et hominis accipiens longinudi-
nem vite perfectam: nihil enim imperfectum est
eorum que felicitatis. Talis autem virtus erit me-
lior vita qz sūm hominem: nō enim sūm homo
est sic vivet: sed sūm qz diuinum aliqd i ipso existit
qzto autem differt h̄ a cōpositio: tāto et operatio
ab ea que sūm aliā virtutem. Si itaqz diuinū intel-
lectus ad hominē et que sūm hunc diuinā vita ad
humana vitam: oportet autem nō sūm suadētes
humana sapere hominē existentem: neq̄ morta-
lem mortaliā: sed inqz cōtingit immortale sa-
cere et omnia facere ad vivere sūm optimū et qz
que in ipso. Si enim et mole paruum est poten-
tia et preciositate multū magis oībus supēxcellit
Videbit autē virtus et vniūqz esse h̄ siquidē p̄n-
cipale et melius incōueniente fieri: ergo si nō suūp-
suis vitam eligat sed aliquius alterius qd et dictū
p̄us cōgruit et nunc p̄prium. n. vnicuiqz natura

optimū t delectabilissimū ē vniuersitatis t hominī virtus que sūm intellectum vita. Siquidem maxime homo: iste ergo felicissimus. Sed autem qui sūm aliam virtutem: sūm ipsa enī operatioē humana. iusta enim t fortia t alia q̄ sūm virtutes ad iūicē agimus: i mutationibus t necessitatib⁹ et actionib⁹ oīmodis t i passionib⁹ qđ decet vni cuqz seruantes: h̄ autē esse videntis oīa humana. Quedā autē t accidere a corpore videntis t multū coappropriari passionib⁹ moris virtus. Cōiugata autem est t prudentia moris virtuti t h̄ prudentie: signidē prudentie quidē p̄ncipia sūm morales sunt virtutes: rectū autē moralium sūm prudētiā. Cōncopulata autem he t passionib⁹ bus circa cōpositū vniuersitatis erūt: cōpositi autē virtutes humane t vita vniuersitatis que sūm has t felicitas: Que autē intellectus separata: t m̄ enī de ipsa dictu est: certius enim dicere maius p̄posito est. Videat autē vniuersitatis t exteriori largitione in parvū vel in minus indigere morali necessarijs quides enim ambobus opus ex equali fit: t si magis laborat circa opus politicus t quecūqz talia parvū vniuersitatis quides differt ad operationes autem multū differt liberali quidē opus erit pecunij ad agere liberalia t iusto vniuersitatis ad redditiōes: voluntates enī i manifeste, simulant enim t iniusti iuste agere veile: forte autē potentia siquides perficit aliquid eoqz que sūm virtute t tēperato potestate, qualiter enī manifestus erit: vel iste vel aliquis alius: quare autē quidē vniuersitatis p̄ncipalius virtutis electio vel actiones vt in ambabus vniuersitatis erit, ad actiones autē multis opus ē t q̄zto vt maiores sunt t meliores pluribus. Speculantur autem a nullo talium ad operationes necessitas: sed vt dicere t impedimenta sunt ad speculationē: sūm q̄ autē homo ē t pluribus cōuiuit: eligitqz h̄ virtute agere: opus habebit igitur talibus ad humerū pueri.

La. io.

Dicta autē felicitas: qđ speculatiua q̄ daz est operatio t huic vniuersitatis apparebit deos enim maxime sup̄piciati sumus beatos t felices esse: actiones autē quales attribuere debitum ipsis: vniuersitatis vel ridiculi apparebit cōmutantes t depositiones dantes: t quecūqz alia talia: sed forte suffinentes terribilia t periclitantes qđ bonū vel liberales cui autē dabuntur incouenientēs autē etiā erit ipsis nūmismata: vel aliqd tale: si autem tēperati quid vniuersitatis erunt del onero la laus: qđ non habebit prauas cōcupiscentias: veritate transfeuitibus autē omnia apparebit vniuersitatis que circa actiones parva indigna dij. H̄ si viure oīa suspicari sunt ipsoe t operari igit: non oīa enim dormire: quēadmodū eidemonia viuenti vniuersitatis ab agere ablatu. Adhuc autē magis a facere qđ relinquis preter speculationem: quare dei operatio beatitudine differente: speculatiua vniuersitatis erit t humanaz vniuersitatis que huic cognatissima felicissima. Signū autem t non participare reliqua animalia felicitate: tali operatione priuata perse-cte. Dīs quidē oīa vita beata: hominibus autem in quaūtū similitudo quedā talis operatiōis existit: alioz autē animalium nullū felicis est: qđ ne quacūqz cōcūt speculatione: in quaūtū vniuersitatis p̄cedit speculatio t felicitas t quibus magis existit speculatio t felices esse nō sūm accidēs h̄ sūm specula-

tionēs enī sūm sc̄ip̄am honorabilis: quare erit vniuersitatis felicitas speculatio quedā. Opus erit autem t exteriori p̄spēritatis hominū enī: nō enim per se sufficiens natura ad speculari: sed oportet t corpus sanū esse t cibū t reliquum famulatum existere: nō tū existimandū multis t magnis indigere futurarum felicem: si non contingit sine exteriorib⁹ bonis beatū esse: nō enim in superabundātiā p̄ se sufficiens neqz iudicium neqz actio possibile autē t non p̄ncipes terre t maris agere bona. etenim a moderatis poterit vniuersitatis aliquis agere sūm virtutēs autē est videre manifeste. idio- te enim potestib⁹ non minus videntur studiofa agere sed t magis: sufficiens autem tanta existere reterit enim vita felix sūm virtutem operantis. Et Solon autē felices forte enunciavit benedicens moderate his q̄ extra dītatoe: agentes autē optima existimabat t vniuersitatis tēperate: cōtingit enī moderata possidentes agere que oportet. Cōdet autem t anaxagoras nō dimittere potētē existimare felicem dicens: quoniam nō vniuersitatis admirabitur si quis incouenientēs appareat multis. Iste enim iudicant his q̄ extra h̄ sententes solum: cōlona re itaqz rationib⁹ videntur sapientum opinio-nes, fidem quidē igitur alioz t talia habet qdāz vñz autem in operabilib⁹ t ex operibus t vni- ta iudicantur: in his enim domināt: intēdere au- te p̄dīcta oportet ad opera t vñtā inferētēs t con- sonātib⁹ quidē operib⁹ acceptandum: dis- sonātib⁹ autē sermones suscipiēdū. h̄ uel lectū autē operans t hunc curante: t dīpositus optimē t dei amantissimus videatur esse. si enim quedam cu- rā humanoz a diis sit: quēadmodū videntur t erit vniuersitatis bene rōnabile gaudere ipsos optimō t cognatissimo: h̄ autem vniuersitatis erit intellectus: t di- ligentes maxime h̄ t honorantes beneficiā: vt de amicis ipsis curantibus t recte t bñi operan- tes. Quoniam autem h̄ omnia sapienti maxie exi- stunt nō immanifestum: deo amantissimus ergo eundem enim verisimile t felicissimum: quare t vniuersitatis sic erit sapiens maxime felix.

La. ii.

Trūm igitur si t de his t vñtib⁹ ad- huc autem de amicitia t delectatione su- ficienter dictū est in typis finem habe- re existimandū electionē: vñl quēadmodū dī n̄ est in operabilib⁹ finis speculari singula t co- gnoscere: sed magis operari ipsa: nūbil igitur de vñtate sufficiens scire: sed habere t vñtētandū vel si aliqualiter boni efficiantur. Siquidem igit̄ effici- sermones per se sufficiētes ad facere studiosos multas vniuersitatis mercedes t magnas iuste fierent h̄s theagūnū t oportebit vniuersitatis has tribuere, sicut au- te videntur puocarc quidē t mouere iuuētū liberales posse sermones t moē nobilem: t vñ- vere amantem bonum facere vniuersitatis karakotimū ex virtute: multos autem nō posse ad bonitatem puocare, non enim nati sunt verecudie obediēre sed timor: t neqz recedere a prauis, ppter turpe: h̄s ppter penas: passione enim viuentis ppterias de- lectiones persequuntur p quas ipse erunt: fugi- giunt autem oppositas tristicias. boni autem t vere delectabilis: neqz intellectum habent: non gustatiū exītes: tales autē qđ vniuersitatis sermo trāfor- maret: nō enī possibile vel non facile qui ex anti- quo confuctudinibus cōprehensa sermonibus

trahimtare: amabile autem forte est nominibus existentibus per que epieikes videntur fieri accepimus virtutem: fieri aut bonos exstimum: hi quide nā: bi aut cōsuetudine: bi aut doctrina: q̄ quide igitur nā manifestū: q̄ nō in nobis exstū sed per aliquā diuinā causā vt vere bene fortunatis exstīt. Sermo aut t doctrina neq̄ nō i omnibus potest: s̄ opus est p̄paratam esse cōsuetudinibus auditoris animā ad bñ gaudere t odire: quēadmodū terrā nutritē semen. nō enī vtiq̄ audier sermonē cōmou entem neq̄ intelliget qui s̄m passionem viuit: sic autem habentē qua liter possiblē persuaderi: totaliter autem nō videt simoni credere passio sed violentie. oꝝ itaq̄ morē p̄existere aliqualit̄ ppter virtutē diligētem bonū t aspernāte turpe: ex iuuenē aut ductō re cia soz̄tū ad virtutē difficultē nō a talibus nutritū legibus: tēperate enī viuere t p̄seuerāter nō dele etabile multis: alraq̄ t iuuenibus ppter qd legibus oꝝ ordinatā eē nutritionem t ad inuentōnes nō erūt tristia suetudinarie facta. Nō sufficiētes aut forte iuuenē exstītē nutritiōe t cura soz̄tū recta: s̄ q̄ t vtiq̄ factū oꝝ adiūnēre ipsa t assuefieri: t circa h̄ idigebimūs legibus: t totaliter vtiq̄ circa oīum vitā. multī. n. necessitatī magis q̄ sermoni obediūt: t iacture q̄ bono: pp qd exstītātē legis quidē positorē oportere quidē aduo care ad virtutē t p̄uocare boni gratia vt obediētibus his q̄ epieikes cōsuetudinib̄ p̄cedētibus: in obediētib̄ aut t degeneriorib̄ exstītibus t penas t punitiones apponere: insanabiles aut totaliter exterminare: epieikes quidē enī t ad bonū viuētē sermoni obediēre: prauū aut delectationē ap̄petitē tristia puniri: quēadmodū subiugales ppter qd t aut oportere tales fieri tristias que maxime contrariantur amantis delectionationib⁹.

Si igit̄ quēadmodū dīcū ē futur bonū nutritiō oꝝ bñ: t assuefieri: deinde sic in adiūtōnibus studiosis viuere t neq̄ uolēte neq̄ uolēte age re praua: h̄ aut vtiq̄ sicut: viuētibus s̄m quēda intellectū t ordinātē rectū habēte soz̄tūdinem. Pātēta quidē igit̄ p̄ceptio nō bñ forte neq̄ coactua neq̄ vtiq̄ totaliter q̄ vniū viri non regis exi stētis vel alieuius talis. lex aut coactiā bñ potētiā: sermo ens ab aliquā prudētia t intellectu: t hominū quidē odiunt̄ ſtriari motibus t si recte ipsū operen̄t̄ lex aut nō est onerofa p̄cipiēs epieikes. In ſola aut lace demonioꝝ ciuitate dī pau cia legis positor curā videſ ſecif̄: s̄ nutritiōis t inuentōnī: in pluribus aut ciuitati neglectū ē de talibus t viuit vniſquiq̄ v̄l vult ciclopice de mysterio puerorū t vororis. Optimum quidē igit̄ fieri ciuitē curā t rectā t operari ipsū posse. Cōtēt̄ aut negligētibus vniſquiq̄ videbitur vtiq̄ cōuenire ſuis filiis t amicis ad virtutē cōferere vel eligere qđem: maxime aut vtiq̄ h̄ posse videbit ex dictiō legi positorū factus: cōdes qui dē enī cure manifestū q̄m per leges fuit. epieikes autē q̄ ſupſtitioſas: ſcriptas aut vel nō ſcriptas nibil vtiq̄ videbit differēre neq̄ per quas vniū v̄l plures eruditēr. quēadmodū neq̄ in musica t exercitatiua t alijs rudimētis. quēadmodū enī i ciuitatib⁹ potestate habēt legalia t mores: sic t in domib⁹ paterni sermones t mores: t adhuc magis ppter cognitionē t bñſtia p̄exstū diligētes: in facile aut obediētes nature. Adhuc aut t

differēt ſim vnuq̄d̄q̄ disciplīne ſritū: quēadmo dū i medicinali. Ulter quidē enī ſebreitā ſert abstincētia t quiete: alicui aut forte nō t pugil ſor te nō oībus eande pugnā cīcūponit. Lerti autē agere videbit vtiq̄ vnuq̄d̄q̄ ppter cura ſacta: magis enim puentē potis vnuſquiq̄: ſi cura bit quidē optime ſim qd t medicus t exercitatiūs t oīs alius nāle ſciens: qm̄ cōtēt omib⁹ vel talibus aut p̄gruit: cōdes enī t ſcītē t dīcūtūr t ſunt nō ſolū: ſed vnuū alicuius: t nihil forte p̄hibet bene curare t nō ſcientē entē t p̄ſiderā tem aut diligētē accidentia in vnoquoq̄ ppter experientiā: quēadmodū t medici quidē vident ſui ipsoꝝ optimū cēaltiūvq̄ nibil potētes ſufficē nibil aut mīnus ſor te volēti artifici t ſpeculatio fieri ad vnuversale eundē eſt videbitur vtiq̄ t il lud cognoscēdū vt p̄tingit: dīctū eſt enī qm̄ circa h̄. Forte autē vtiq̄ t volēti p curā meliores face re ſue multos ſue p auctos legis positorū tentan dū fieri ſi per leges boni ſiamus vtiq̄. quācliq̄ enī t p̄poſitā dīſpositionē bñ nō eſt cuiuſcunq̄: ſi ſiquidē alicuius ſcītē: quēadmodū in medici nali t reliquis quoꝝ eura aliqua t prudentia.

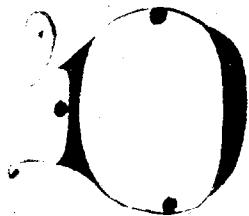
Igit̄ poſt h̄ intendendū vñ v̄l qualiter legis positorū ſiet vtiq̄ ſi: ſi: vel quēadmodū i alijs a politiū ſparticula enī videbat politiū eſe vel nō ſimile vident̄ in politica t reliquis ſcītē ſi po tentijs: in alijs quidē enī ſidem vident̄ ſi poten tias tradētes t operatēs ab ipis puta medici ſcri ptores. Politica autē reprobomittit quidē docē ſophiſte: agit autē ipsoꝝ nullus: ſi ciuitatē ſuertas qui videbunt̄ vtiq̄ potētia quadā h̄ agere t experientia magis q̄ mēre: neq̄ enī ſcribentes neq̄ dicentes de talibus vident̄ q̄uis melius erat forte q̄ ſermoneſ iudicatiuos t concionatiuos neq̄ rurſus politicos ſaciētes ſuos filios vel alii quos alios amicoꝝ. Rōabile autē erat ſiquidē poterat: neq̄ enī ciuitatibus melius nibil relin querēt vtiq̄ neq̄ ſibiūpſis exiſtere: eligere vt vtiq̄ magis tali potētia: neq̄ vtiq̄ amicissimis: nō tū parū: videſ experientia p̄ferre: nō enī vtiq̄ ſi erent p politica ſluetudinem: magis politici ppter qd desideratibus de politica ſcire opus eē videſ expiencia. Sophiſtac̄ autē reprobomittit valde videntur longe eſe a docere. totaliter autē neq̄ quale qd eſt: neq̄ circa qualis ſcītē: nō enī vtiq̄ cādē rhetorice neq̄ dīcētē ſi ponēt: neq̄ vtiq̄ exiſtimarēt ſacie eſe ſeges ponere cōgregatiū ſi probatas legum. eligere enī eſt optimas: quēadmodū t in his qui ſim muſicā experti enī cir ca ſingula iudicat recte opera t per q̄ vel qualit pſciunt̄ neq̄ ſtelligunt que oꝝ t qualia qualib⁹ ſcordant. In expertis autem amabile nō latere vel bene vel male ſiat opus: quēadmodū in ſcri ptura leges autē politiū ſoperibus assimilatur qualiter igit̄ ex hiſ ſegis positorū ſiet vtiq̄ ali quis vel optimas iudicare: nō enī vident̄ neq̄ medicatiū ſi cōſcriptionib⁹ ſicri q̄uis tentet dicere nō ſolum curationes: ſed v̄ ſanent̄ vtiq̄ t v̄ opozet curare ſingulos diuidētes habiūt: h̄ autē expertis quidē ſtilia eſe videntur: nēſcienti bus aut inuſilia. forte igit̄ t legum t politiārū ſaggregatiōes ponētib̄ qđe ſpeculari t iudicare q̄ bñ vel ſtriū: q̄ ſtilia qualib⁹ p̄gruit v̄l cognoscēt ſtilia vtiq̄ erūt: hiſ autē q̄ ſine habiūt talia p̄tran ſeunt: iudicare quidē bene nō vtiq̄ exifti ſi nō

sim casuz intelligibilio res aut adhuc fore vniqz
fiat. Reliquiabz igit p[ro]p[ter]a iper[em]eritabile qd de
legi positione ipsos iudicare magis melius fore
et totaliter vniqz o[ste]r policeia ut ad potentiam q[ui] circa
humana philosophia p[re]ficiat. Primum qd igit
sim partes dictu est b[ea]ta p[ro]genitoribus tentemus
prafire: deinde de segregatis policiis speculari
qualia salut[er] et corrupti ciuitates: et qualia singu
lae politiaz: et ppter quas causas he quidez b[ea]
ta aut contraria ciuitates agunt. Consideratis eni
bis fore magis vniqz conspicemus: et qualia po
litia optiuntur qualiter unaquez ordinata: et quibus
legibus et p[ro]secutudinibus vtiens. Dicamus igitur
incipientes.

Ethice summi philosophi Aristotel[eu] ex Tragyr[ea]
grecie oppido ad artis medicinae professore Pi
comachu p[ro]genitore suu deo fauente finis felicit[er]
impositus est.

Incipit Cōmentum Auerois super libros Ethicorum
Aristotelis.

Caplūm p̄mū De eo q̄ est aliquid finis p̄fectissimus
opabilis bonoꝝ in quæ cetera reducunt quæ oportet ma-
xime intendere & querere qui etiā est optime disciplinap-
& p̄p̄tū bonū homis quem mediū est dirigere in pluri-
bus ꝑ in uno.

Igitur Aristoteles: qm̄ omnis
ars & oīs scientia & oīs dicitio
& oīs electio rei est alicuius
per vñāqās qdē eaz̄ bo-
nū aliqđ intēdi & desiderari
videt; & est finis intētu per
illā arte; aut scīaz; aut actio-
nē; aut electionē; & quā finis
fines istarū cunctarū hec q̄
oīa appetunt & sunt fines eaz̄ omnū & manifestū est q̄ oīa
appetunt bonū. Et ppter bene dixit qui de scriptis bonū
per hoc q̄ ipsū est q̄ oīa appetunt. Et diuersitas quidē
inter fines intētu per artes esse videt non, ppter diuersi-
tate artū m̄l; & ex eo q̄ fines in q̄busdā artū sunt acti-
ones ipsenū; ut in arte saltriā & percutiēti cithara; & in
quibusdā earū fines sunt acta & nō actiones; ut sanitas in
arte medicine. In artib⁹ autē in q̄bus fines sunt acta nō
actiones acta meliora sunt actōibus q̄ actiones que sunt in
ipsis sunt gratia actōꝝ. Dicit: Quā itaq̄ sunt artes & scīaz
plures & erunt fines plures; ut artis medicine finis est sa-
nitas; & artis operādi naues nauigium; & artis gubernandi
bella victoria; & artis gubernādi domū finis est opulētia.
Dicit: Artū autē quādā sunt subalternate alijs; ut ars fre-
noꝝ & reliq̄ artes quibus vñā equestris sunt sub arte bel-
lica; & sūl̄ oīs actio bellica est sub arte gubernādi bella; &
sūl̄ in alijs generib⁹ rez in q̄bus speculan̄ artes. I. inue-
niunt ē in eis artes plures sub arte vñā principali in illo ge-
nere; & in oībus istis sunt artis principalis dignior; est & me-
lior sine artis que sub ipsa est. fines enī artis que sub p̄nci-
pali est nō querunt nisi gratia finis artis principalis; & nō
est differentia in his in hoc finis eaz̄ sunt actiones aut
acta. Dicit: Necesse est autē ut sint in istis rebus q̄ agūtur
res quas volum⁹, ppter se ipsas; & res quas volum⁹ ppter
aliud; & ut nō sit oīs actio ex actionibus humanis voluta
pter rem alia. si enī sic esset pcederet in infinitū nec eis
finis cōp̄chētio; & eis desideriū inane. Quā itaq̄ sunt hic
artes actiones quaz querunt ppter aliud; & artes actiones
quaz querunt ppter se; manifestū ē q̄ finis eius que querit
pter se est bonū perfectū & optimū rez quaz sunt reliqua
bona qualita grata hui⁹ boni; & hoc sive sit istud bonū
vñā aut multa; aut sit artis vñā aut artū plurim⁹. Dicit:
Et cognitio hui⁹ boni est ultima in vita hūana; & est grā-
de adiutoriū in venustate eius. Intelligo p̄ vitā ciuitates
cognitio nāq̄ sine determinant actiones que ducunt ad ipsū

& que remouent ab ipso & dirigunt intētu vñā ipsū. Quā
admodū accidit balistarj qui p̄fixo eis signo dirigunt la-
gitas suas ꝑ ipso & sic certius attingunt ipsū. Et taliter se
habet hoīes in adipiscendo id qđ oportet cognito ipso vi-
delz dirigunt actiones suas per quas applicant ad ipsū. Lo-
nandū est igit̄ nobis hic ad cōp̄chēdendū finē istū ꝑ vñā
descriptōis & exēpli. I. sermone vñā; & ad declarandū quid
est: & cuius scīaz & artū est. Videat autē esse potissimum artū
& maxime principiālis. & huiusmōl quidē est are gubernā-
di ciuitates. Et enī hec ars principiālis oībus artib⁹ q̄ de-
terminet quas artes & scīas oportet esse in ciuitatib⁹; & q̄s
artes & scīas oportet exercere vñāquēs hoīes; & q̄s artes
& scīas oportet opere quodā hoīes; & vñā ad quē finē
oportet discipulos puenire in diſcēda artes. Quā igit̄ hec
ars talū se habeat ad reliquias artū est principalior eaz̄.
Et ppter hoc enī ex eo q̄ honoratiozea artū & nobiliores
eaz̄ supponunt hūic artū: ut pote regūla bellū & regūla
pomus; & rhetorica. I. ipsa ordinat has artes & metit eas.
Si igit̄ fuerit hec ars. I. regūla ciuitatū vñā reliq̄ artib⁹
& mensurās eas & ponēt quid oportet opari & a quo op̄z
abstinerē de omni remēcessariū est ut sit finis eius ample-
ctens reliquias fines artū. Lūc̄ sit bonū q̄ intēdit hec
ars illud bonū q̄ p̄tinet oīa bona est necessariū & sit fi-
nis eius bonū illud quod appropiat hoī in eo q̄ hoī; & si
enī bonū q̄ appropiat hoī vñā sit bonū illud in spē q̄o
appropiat vñāciūtū erit inde bonū ciuitū malū
& pfectū. Istud quidē est posito q̄ bonū perfectū possi-
ble est haberi a solitario sicut possibile est haberi a cive.
Si autē hoc nō appropiat tunc manifestū est q̄ hoc bo-
nū necessariū est inquiri. I. bonū q̄ appropiat ciuitati.
Dicit: Et si fuerit suscep̄to hūis boni & p̄seruatio ipsius
ne collat amabilis quidē vñā. Vt inueniāt ei & cōseruet
erit inueniō eius ciuib⁹ & cōseruatio sua ipsiis melior &
honoratio; & hoc ē q̄ intēdimus p̄ hunc libri. I. inueniō
hūis boni & p̄seruatio ipsius ciuib⁹.

Secundū caplūm in quo ostendit ex qualib⁹ & q̄lia
oportet in hac methodo p̄cludere. I. ex p̄tingētib⁹ natis &
p̄tingētia nata ꝑ & exigit huic methodo p̄iecta mā. Dicit:

Potest autē ut sufficiat quod dicet in hoc q̄n su-
erint sermōes induci fin q̄ possibile est in mā
subjēcta: vult ut sint p̄pōes iductariū
sicut in plurib⁹ non aut necessarie. Dicit: Nō enim in-
quirēda ē certitudo in oībus artib⁹ eodē nō īmo opor-
tet ut requirat in omni arte fin materia in qua speculat
talis ars. Quādā neḡt oportet ut inquirat certitudo
in oībus que agūt vñā mō. Dicit: Res autē pulchre & pri-
mētē iustice; & sunt illē in quibus speculat h̄c ars. I. regū-
la ciuitatū tantā habet diuersitatē incidentē eis & erro-
rez eo q̄ mā sua sit possibilis q̄ plures opinari sunt q̄ bo-
na & iusta sunt nobis m̄ p̄ legē. I. per pōnēt & q̄ non est
hic aliqđ bonū & iustū per naturā. Et tā accidit sile huic
erroi in bonis que in se bona sunt eo q̄ tā accidit plurib⁹
hoīs ex ipsiis documentū: ut quibusdā iam cōtingit peri-
culū ex parte diuitiaz; & alijs ex parte fortitudinis. Dicit:
Et ppter hoc intentionis quidē & voluntatis nostre est ut
pueniamus ad veritatem istaz rerū per vitā grossaz & exē-
plarē. I. per diffinitōes & descriptōes que adaptant rebus
existib⁹ in illā spē ut in plurib⁹ sed non oībus; sicut est
dispō in diffinitōib⁹ mā necessarie. Et p̄ vñōstrādē
quidē in quib⁹ sint p̄cōnes sic in plurib⁹.

Tertiū caplūm in quo ostendit quale oportet esse hui⁹
methodi auditore. I. eruditū & expertū circa moralia; & iō
nec iuueniē finē etatē nec finē morem iuueniē.

Tenit prudens: Integro instructus in arte logicae ultimare inquisitionem certitudinem in sermone in unoquaque genere in quo sit sp. culatio finis quod sustinet natura illius generis. Equele enim peccatum est si re ceperis sufficientiam persuasum a dico doctrinali aut exegesi demonstrationem rhetore. Dicit: Et unusquisque homines et cetera dirigit iudicium circa rem in qua sciens fuerit. Et iudex discens in re quadam est qui dirigit iudicium in re illa eadem et est prudens in illo generi: id cognitus logicas particularis que appropiat illi generi. bonus autem iudicatores absolute est qui recte indicat de re recto videlicet et non recto: et me est prudens absolute. dico cum quod prudens est in arte logicae pia. Dicit: Et propter hoc doctrina ciuitatis non prius pudiciori puro: nam puer incepertus est actionum que debent esse in vita. s. non discernit rectum a non recto. sermo autem hic non est nisi de his actionibus et in his. Dicit: Et quoniam ecce puer plectus est eo quod ducit cum anima sua ex desiderio erit auditus eius sermonis nostri frustula et iniuriae quoniam finis non in eo de quo loquitur hic non est sciens sed ager. Dicit: Et non discernit ut sit qui est in hac displice puer etate aut puer moribus. Defectus enim sequitur virum desiderium non est ex breuitate temporis sed non invenit se nec plectus deficeret. et propter hoc non pfectum iuvemus per hanc cognitionem sic nec pfecti qui non retinunt se a delectationibus. Dicit: Illius autem qui desiderant et agunt finem quod plectat intellectus et ratio punitus est scientia qua hic tractat. Dicit: Hoc igit est ad quod nos oportuit pervenire in proximo nostro sermoni. s. qualis debeat esse discipulus huius artis in moribus suis. Et quod est ppositum nostrum in hoc sermone et gubernatio ciuitatis: et cuius generis sunt rationes quibus utimur in tempore. s. oportet esse ordinem eorum in credituare aut formatu.

Quarum capitulo de eo quod sumendum est quid est finis operabilis bororum et copiarum omnium bonorum: et quod ipse est felicitas cum enumeratione quarundam opinionum de felicitate que ipsa sit. Dicit:

Iuste autem revertatur ad id a quo incepimus a principio et dicamus: quod per omnem cognitionem in et omnem electionem non decidere nisi bonum aliquod quid est bonum quod a gubernando ciuitates exoptat et intendit: est illud quod appetimus per ipsos. s. bonum excellentum et altius omnis bonorum. Dicimus igitur quod pene ab oibus concordatum est in esse eius et in ipsius notitia: nam plures homines et peritos: s. pectorum opinantur sunt et decor vite et decor puerorum est ut cōuenientia acquirent facias felicitatem. veritatem invenimus eos dissentientes et in diffinitione huius felicitatis. i. dissentient in hoc quid sit. Quidam enim hominem dixerunt quoniam felicitas est aliquid ex rebus apparentibus de quibus manest sit ipsas esse bonum. Quidam ergo dixerunt ipsorum esse voluptatem: quidam autem diuitias et opulentiam: quidam vero honorem: aliij autem aliud aliqd proter hec. Et universaliter pectorum ratione opinionibus homines circa ipsorum inuenientem qualibet secta ponentem ea in parte altera ab ea in qua ponit ipsam sectam aliam: ita quod invenimus unum eundem variantem dicitionem suam circa ipsorum finem varietatem status sui. Infirmas autem dicitur etas qui dixerint de ea electione super excellentem hoc quod ipsi intelligent de ea. Dicit: Et iam putauerunt quidam quod hoc est bonum aliquod extra per se extra alias proter bona ista multa et quod bonum hoc est causa bonis oibis ut sim bona. vnde quod si opinati fuerint quod cognitio huius bonum quod est extra et applicatio ad ipsius est beatitudo: ut dilecentes ideas esse.

Dicit: Fortassis autem inquisitio de oibus opinione dicis de beatitudine onerosa est et inanis: sufficiens enim de famosis oibus carum inquirere aut de quibus putat quod in ipso sit argumentum persuasum.

Quintus capitulo de eo quod oportet incipere a posterioribus natura et nobis magis cognitis ad inveniendum quid est felicitas: et ideo auditore bene duci coluctudinibus ut facile habeat vel suscipiat principia. Dicit:

T non oporteat ut nos lateat quid iterest inter demonstraciones que sunt ex principio et regis primas. s. et inter demonstraciones que ducunt ad cognitionem causarum: vult quod inter eas est differencia magna. finis quod declarantur et in litteris demonstracionis. Dicit: Et propter hoc recte dubitauit Plato circa haec intentionem et dicit: utrum via quod ducit ad principia est sicut via que a doctore exercitum in studio fecit ad postremum studium aut ecdusum. veritatem vult oportet ut incipiam in doctrina a rebus manifestis. Res autem iste duplum sunt quedam eorum sunt manifeste finis nos tamen: et sunt illi ex quibus procedimus ad principia absolute: et quedam eorum sunt manifeste simpliciter: et sunt illae que manifeste sunt facti nos et fin naturae: et ex his equidem procedimus a priori et ad posterius. In hoc autem fortassis expeditus est ut incipiam a rebus manifestis apud nos: unde opere eorum qui vult instrui in rebus pulchris et iustis et virtutibus pertinentibus cuius literis instruimus sufficiens ut sint mores eius finis quod oportet. Qui enim talis fuerit in moribus ista habet scientiam haec: res tamen quare sunt: tamen quod est principium scientie rei: si autem hic presentis sunt non est indigens in virtute sua scientie quare res est: et est principium quod ordinat post scientiam quia res est. Quia: sed fuerit talis in moribus habet principia et suscipiet ea facile: dico principium quod est principium propter quid. Qui autem neutrā adoptionem habuerit: nec esse nec cām adiuvaret sermonē potest dicari. Optimus est homines qui a semper ipso intelligit quid expediat: qui autem ab altero hoc intelligit est in via directiois: qui vero nec a semper ipso intelligit nec ab altero recipit: hic vir est inutilis.

Sextus capitulo de hoc quod unusquisque estimat felicitatem ex propria vita: et tres sunt vita fame: s. voluptuosa: ciuitatis: et contemplativa: quae prima et eius sectatores oīo despicit opiniones honoris esse finem ciuitatis redarguit ostendit et nec virtus ipsius finis est nec diuitiae: et tractatus de contemplativa volebat ad decimum librum suspendens. Dicit:

Incepimus ergo et dicimus quod hoīes in opinione sua de bono et felicitate quoniam existat in vita finis quod videtur non deciuauerūt a rectitudine. h. enim est rei in qua inveniuntur: vixi vulgares et grossi: putat quod hoc bonum sit voluptas et quod vita ciuitatis facilius lucrari felicitatem est vita lucrativa voluptatis: et sicut quidem famosi proterea quod multa potest super res regni similans Gordianopolis in intercedo se voluptatis. Illi autem qui ducunt vitam bonam et operationes sunt actiones nobilium. s. qui felicissimam honestum estimant bonum istud esse honorem: et quod vita humana est ad lucratum hoc bonum donec fere putes quod honor sit finis gubernatorum ciuitatis: dico principes. Quis exquisite pectoraliter fuerint vite videt et excellenter eorum et prepotentes sunt tres: una voluptuosa: et vita honoris: et vita contemplativa: dico enim filios qui digniores iudicant contemplationem et virtutem vulgares autem videmus: propter quos servis et eligentes vitam pecudum in dicto suo et finis vite humana sit voluptas. dicit vero eorum qui dixerunt et finis sit honor: apparuit corruptio ex eo quod de re honoris manifestus est quod ipse vilios est quanto bono per se videtur humanum: videt enim honor porro esse in honestate

q̄ in honorato: dico bonū illud q̄ est honor: bonū autē q̄ q̄ est felicitas nō est nisi in actorē suo & ppter hoc diffi-
cūlū est ablatio eius ab ipso. Amplius patēs ē q̄ multi il-
loz qui querūt honoꝝ maxie querūt ipsū q̄tē p̄ hoc
affirmēt se ēē bonos: t̄ iō querūt honoꝝ ab intelligib⁹
& ab his q̄ noti sunt a virtute; manifestū ē ḡ s̄m viā ipoꝝ
qm̄ virtus melior est honoꝝ: quare fortasse estimandū ē
virtutē potius esse finē vite ciuius q̄ aliud: atq̄ insufficiēs
videt ēē t̄ hoc. Si enī sic est et nullū oportet excusare se
a sōno: videm⁹ enī posse dormire hoꝝ & habere virtutē;
Et fm̄ hā enā radicē possibile ē ei ut sit felix & nihil ope-
rās tota vita sua aut laudā uel carēs p̄spēritate i mai-
ribus rerū suaz. Et manifestū ē q̄ noꝝ opinat alioꝝ de hu-
mōni ipsū ēē beatū neq̄ dicit hoc de tali nīli velit p̄ hoc
custodire positionē uel radicē quā posuit & credulitatem
quā defendit: dico fz̄ modū p̄dicōis lingua sua nō coide.
Dixit: Et iā diximus de istis rebus in dictis nostris famo-
sio quātū suffici. De vita autē tercia t̄ ē vita p̄platiuꝝ
per se uabimur in postremo. Dixit: Lucrū autē & diuitie
manifestū ē q̄ noꝝ sunt bonū q̄ querūt p̄ regimē ciuius: vi-
lia quidē enī sunt ad aliud t̄ iō querunt nīli ppter aliud
felicitas autē noꝝ querit nīli ppter se: quare p̄dica potius
estimanda sunt fines eſe q̄z querant ppter se. viuſ ē autē
qm̄ nō: t̄ iō locuti suim⁹ multū de eis in alio loco oñdim⁹
sedū ēē dicitū dicētis eas eē fines: opz ḡ ut relinquam⁹ illa.

Septimū caplīm de vli bono & idea si est aliqd tale
& si ad illud reducēdū particularioꝝ bona ut ad pfectissi-
mū q̄ noꝝ quoquo mō oñdit priue: deinde qm̄ si ē nō
ut operabile neq̄ practicis artibus illius cognitio confert
ad perfectionē: h̄ aliqualiter conferre videatur. Dixit:

E bono autē vli q̄ opinant quidā beatitudinē
esse melius viuſ ē nobis ut hic scrutemur & cō-
siderem⁹ q̄liter se haber q̄tū inquisitio de ipso
grauis s̄t nobis ppter hoc & quidā amicorū nostroꝝ
dixerūt ideas esse vezin viuſ ē nobis melius ēē ut obser-
uem⁹ veritatē & expēdiamus ppteratē sermonōis nostroꝝ¹
in eius defensio q̄s fuerit necessariū h̄ nobis etiā si nō p̄
fuerint p̄ficiam̄ ḡto magis iploꝝ, p̄st̄tēs & dignissimā iu-
dicātes & aponentes. Eteni q̄s fuerint nobis duo amici
dissidētēs quoꝝ alter veritas veritatē p̄sentēndū. Dixit:
Qui autē hāc tenerūt opinionē, positionē ideaꝝ nō po-
suerint eas existēt in rebus in quib⁹ et prius & posterius
in esse: sed in rebus viuū ordinis in esse & t̄ iō posuerint
ideas vezin ex dicitū opz legēt ut sunt idēe in huiusmōi
rebus. s̄. coordinatio: qm̄ bonū vle dicat de sba & de quali
& de relatō: s̄t̄p̄ sba relatō prior nālter: plura nāq̄ sūt
relatōis que videntē nō habere esse nisi in aia: & de multis
eoꝝ manifestū ē q̄ sunt res accētēs alteri: q̄d ita sūt neq̄
hoꝝ erunt idēe cōes extra aia. Amplius bonū h̄o
dīs dī quib⁹ et enē: bonū enī dī de sba quēadmodū de
dīo & intellectu: q̄d bonū: t̄ dī de equalitē & de relatōis ut de virtute: &
de quātū ut de equalitē & de relatōis ut de p̄fētē: & dī
de tpe ut de hoꝝ pueniēt: & dī de loco ut de habitatōne
Eodē mō de reliq̄s reb⁹ de quib⁹ dī nomē entis videlz
de x. p̄dicamēt. Qū iiḡt nomē boni synōyme dīcāt noi
entis: dīcēt ambigūt de x. p̄dicamēt. i. nō fm̄ intentionē
vnā quā p̄cipit x. p̄dicamēt: manifestū ē q̄ nō est hic
bonū vnā cōe vle. Si enī sic est et nō dīceret de oib⁹ p̄di-
mētis de vno ipsoꝝ tm̄. Nā nā vna cōis nō est nisi in
p̄dicamēt vno: t̄ q̄ nō sit hic nā cōis oib⁹ rebus nūc
nō est hic idea vli. i. extra aia vna fz̄ p̄ videbat hic Pla-
to. Dixit: Amplius scia quidē eoꝝ que iā vna sunt idea
vna est scia: si ḡ bonoz oib⁹ vna est et idea est eoꝝ oib⁹
vna scia: nō est autē sic. Sz̄ nos inuenimus bonis que sūt

In vno p̄dicamēt scias plures ut hoꝝ cōuenientē est enī in
in p̄dicamēt qm̄. vezin scia hoꝝ pueniēt in bello perti-
net ad arē bellādī: & pueniēt i medicatē ppter artū me-
dicinē. Sīcēt est de scia sp̄tē q̄ ad aliqd: scia autē quidē
eius indicta ppter artū medicine & in laboꝝ pertinet scie
exercitioꝝ. Dixit: vezin dubitatoris est ut dubitet i hoc
& dicat qm̄ nō est hic bonū nīli bonū particulaře: & termiꝝ²
boni particulaře & vli est vnuerūt terminū hoꝝ particu-
laris & vli, etenī sicut nō est differētia inter vtrūq̄s in esse
hoiem. s. inter particulaře & vle: sic se h̄z in bono vli & particu-
laris: & q̄ sit sūt non ē differētia inter bonū & bonū. s. vle &
particulaře nīli q̄ vni eoꝝ est ppterū. s. vle & alep̄ non
perpetuū: & nō facit lōgitudo tpis in vno eoꝝ & bēnitās
eius in altero necessariā diuersitātē. i. in sba eoꝝ in magis
& minū: neq̄ in fortius & debilius ut in albo lōgi tēporis
iploꝝ, enī nō est magis albo bēniū tpis. Dixit: Et vi-
def̄ p̄babilis effe qd̄ dixerūt in hac intētō p̄thagorici
s. q̄ ē idea cōis separata q̄ posuerūt q̄ h̄c idea que ē bo-
nū absoluū est iploꝝ vnu: & s̄t̄ secutus eos in hoc speciū
pus quidā aliua. Dixit: Ulezin⁹ speculatio in esse idee vli
alterius est scie. In hac autē nostra qm̄ vident̄ esse dubita-
tio quedā ex hoc q̄ p̄t̄ q̄s dicere qm̄ sermo in q̄ arguitū
bona esse multa est de oī bono: quesitū autē h̄c nō est oē
bonū sed bona que sunt bona per se: & h̄c dīcūt fm̄ vna
spēni: illa autē que dicunt̄ tū bis per modū cōuocatōis sūt
factua hoꝝ & custodiūtū alioꝝ aut p̄babilita ūtōꝝ
de his enī nō q̄ sūt bona nīli ḡra istoꝝ. s. que sūt bo-
na per se. Dixit: Sed qm̄ sūt manifestū q̄ bona dicunt̄ fm̄
duos modos. s. bona per se & bona gratia istoꝝ. i. vtilia
ad hoc: & sit qd̄ p̄scrutatio h̄c de bonis que sunt bona
p̄ se t̄cū opz ut inquiramus de istis bonis an sunt in vna
idea an non. Dicim⁹ ḡ q̄ non credit aliqd q̄ h̄ sūt bona p̄
se nīli bona que querunt fm̄ suā singularitatē & q̄ sūt in se
distinguit ut intellectus & speculatio: & quidā voluptrates
& honorez has etiā res. & si queram⁹ fz̄ vna dicētū ideaſ
ḡra r̄i alterius. s. idee t̄p̄ q̄s qm̄ fz̄ modū aliquē ponere
in bonis p̄ se nīli sit ita q̄ nor̄ ponat aliqd bonū p̄ter q̄
idea: erit ḡ spēni inanis: dico cōpositū ex mā & forma. Si
autē fuerint bona h̄c ex bonis p̄ se: dico cōpositū: & sit bo-
nū in iploꝝ vnu: opz ut sit terminū boni in eis vnu & idez
sicut terminū albi qui ē vnu in nūe & in cerusa & in alijs
rebus albi. s. nō diuersitatis terminus albi ex esse suo in
nūe & in cerusa. Dixit: Manifestū vno est q̄ diffinitōnes
istoz bonoꝝ triū que sunt bona p̄ se dico honoꝝ intelle-
ctū voluptratē altere sunt & diuerſe fm̄ p̄ bona: & q̄ ira sit
non habēt bonū cōe eis in idea vna ita q̄ dicat nomē bo-
ni de iploꝝ vnuoce: neq̄ etiā dī de eis per equiuote ita q̄
nihil habeat cōtrariū nīli in nomine solo. Illa enī que sit se
habēt nō partcipat nīli solā dictionē: pueniētū autē ē ut
nomē boni dīcūt de iploꝝ sit ex spēbi partcipatōis q̄ no-
mināt ambiguitas: si sit ut nomē ambiguiti qd̄ dī de reb⁹
multis: aut q̄ veniūt oī ab intentōe vna: aut q̄ tendunt
ad finē vnu: aut q̄ dicunt̄ de reb⁹ multis sūtibus donec
nomē p̄ncipiū quod dī de corde in aialī & de fundamētō
i pariete. est enī cōpatiō cordis ad aialī sicut cōpatiō funda-
mētō ad parietē: & s̄t̄ nomē pfectōis dīcūt de intellectu &
sensu: etenī habitudo intellect⁹ ad aia est sicut habitudo
sensu ad corporis: & dignissimū his trib⁹ bonis ē ut sit nomē
boni dīcūt de eis fm̄ vna que dī de p̄portionālib⁹. Dixit:
O portet autē ut dīmītrāt̄ h̄c p̄scrutatōē i hoc loco: al-
terius enī inūtōis ē: vult q̄ sit artis logices vel phie p̄me
Dixit: Et s̄t̄ sermo de ideis & inuestigatio de iploꝝ inq̄tū
sunt idee ppter scie alteri: vult phie primaz. Dixit: Qd̄
autē hic appartet est qm̄ si fuerit bonū q̄tū noīatū videlz
felicitas res eas p̄ se aut cōe p̄dicabile de nobis: aut sepa-
tū non cōe illud bonū non est inueniūble nec acquiſible.

Nos autem in hoc loco quidem inquit bonum potes acquiri a nobis. s. opabile per voluntatem quoniam sit quidem hec scia ipsa culas in rebus quoniam principium est voluntas. i. cuius invenitio pertinet nobis. Dixerim; fortassis autem putabitis quis per bonum acquisibile melius inveniet quidem cognitum fuerit bonum vel quoniam se habet ad bonum quod est acquisibile ad modum exemplaris quod habentes eramus in cognitum rei perfectiores. Et quoniam scierimus bonum quod est tantum exemplar boni quod est possibile haberi a nobis eramus poteriores ad eum invenitionem. Dico autem quod aliquid probabilitatis habet primo iste; verum hoc assertio diffidere videtur ei sum quod se res habet in oibus scientiis et artibus; dico dictum dicentis quod hic sit bona via que per exemplaria inveniuntur ex parte bonis; et quoniam non scit res itas quoniam non scierit vel illius rei sicut non scit rei quod non sciens exemplar eius; videmus enim in oibus scientiis non inquit in totalitate ea pars nisi ut sciat res ignorata in tali scia quod scita per demonstrationem iam perfecte habet sciam eius; et si non sciat vel illud quod est exemplar ipsum et eius idea. s. quia dicitur non ponentes ideas; et si sic esset ut ratione distinctione in cognitione rei speculatorum negat etiam excusatio oibus artibus et oibus scientiis ignorati quid perferat auxiliis in noticia artium et scientiarum cognitione ipsius. Etenim de natura artium naturalium et scientiarum est ut non occulet ei huiusmodi auxiliis qualitates et ne ignoraretur in arte quoniam non opereretur ignorari a texture et a carpenterio quantum perserit scia idem vel artis sua ad scientiam artis suae negat a medico quoniam sit magis medicus intendendo ad ideam medicinae velim; neque a duce exercitus quoniam sit peritus factus eius quoniam speculator fuit hanc ideam. Sed de notitia est quoniam medicus non speculator in sanitate isto modo; neque indiget in cognitione sanitatis ut speculator formam sanitatis vides in re certe speculator in sanitate huius copiosus; intelligo species et non in specie; et in sanitate hominis particularis signatur scilicet sortis vel platonis quoniam certe medicus in dividuum non spem.

Orauimus capitulo in quo redit ad querendus quid est finis et summum opabilium bonorum ordinens quod si est omnis operatorum virtus finis qui perfectus et optimus et semper propter se ipsum et non per aliud eligibilis est; ipse est bonus quod queritur et quod tale videtur felicitas eo quod alia etiam propter seipsum eligibilis eligimus et propter hanc; haec autem non per aliud. Et iesum Christum per se sufficiens et maxime eligibilem est non poterat id est ostendit. s. quod felicitas est extremum et propter seipsum solum eligibile perfectum per se sufficiens finis operatorum. Dicitur:

Dicitur quod est dicere nos oportuit in predicto huius opinione. Reuertamur itaque ad id in cuius vita fui mus. s. ad loquendum de bono quod est in arte quod bernardus dicitur quid est. Dicimus quoniam patet est quod bonum intentum per uniuersitatem actuum et per uniuersitatem artium distinctionem a bono in tercio per alteram et actum alterum; bonum est uniuersitatem artis per se est illud gratia cuius agit ars illa uniuersa que agit. Est itaque in medicina sanitatis; in arte bellicula superatio; in edificatoria domus; et codice in reliquo. et hoc bonum est finis intentus in oī actione et selectione etenim omnes homines non agunt quod agunt nisi propter finis intentum per illam actionem. Vnde necessarium est si est hic aliquid unum quod est finis omnis que agunt ut sit ipsum bonum quod opereretur agi; et ut sit illud bonum felicitas. Si autem sunt hic bona multa huiusmodi sive duo sive plura videlicet gratia quoniam queruntur aliqua bona reliqua et ipsa non queruntur gratia rei alterius; opus ut sint bona oī simul ipsa felicitas que queritur non est enim differentia in hac nostra investigatione in hoc loco ut sit hic bonus unum aut multa. Quoniam nos quidem invenimus felicitatem secundum uniuersitatem hominum; et quodcumque sic est tunc opus ut invenimus declarationem huius boni cōsideremus quid est sive sit unum

sive multa. Dicimus igitur quod quoniam sit manifestum quoniam finis sive multi et quod nos eligimus quoniam est ea relater alterius quemadmodum diuinitas et cithara et simpliciter universitate instrumentorum ous; p. q. non oī finis sunt perfecti; opus autem ut illud optimum quod nos invenimus sit res completa perfecta. necessarium est quod si fuerit hic bonus complete unum ut hoc sit bonus ille ludus quod est plura ut illa quoniam sunt illa bona quoniam propter seipsum. et nos dicimus quod res questa propter seipsum perfectio est quoniam propter aliud. Quid est eligimus quoniam propter se perfectus est eo quod eligimus aliquem propter aliud; et videtur quoniam nos credamus quod vere perfectus est illud quod semper propter se eligimus et non propter aliud manifestum est quod bonus tale opus ut sit felicitas bonorum aut et delectationem et virtutem partem est quod eligimus aliquem propter se quoniam estimamus esse ea felicitatem eligimus; aut et felicitatem gratia quoniam estimamus quoniam puenire per aliud ipsorum ad felicitatem. s. ipsorum mediatione De felicitate autem omnino venit quod non est eligit ipsum gratia neque peritus alterius rei gratia. Et est palam quod sequitur ipsorum hec credulitas ab universitate hominum eo quod est in seipso sufficientia et hec est propter boni perfecti. ut sit sufficientis in se non egens se cum alterius a se. Dicitur; Non intendeo autem per distinctionem meum quoniam bonum qualiter est res sufficientis per se quod sufficientiat homini bonum existenti solitario. I. quod vita sua sit vita hominis separata solitaria; uno eadem intentio ut vivat cum alijs utputa filii; parvulus; virorum; et ceteris. Est etenim nam in ciuilius homo; non ei possibilis vita absque ciuili vicinitate aut necessaria aut melior. Dicitur; Verum opus ut sit homini qualitas terminata filiorum parentum amicorum; alii enim procederet in infinitum. Scrutabimur autem de hac intentione post; ponamus tamen hic quoniam sufficientia in hoc est illa quoniam sibi segregauerit homo ponet vitam suam ex parte non indigente re altera propter ea quam sibi fecit singulariter. videtur itaque quod hec est propter felicitatis neque pura felicitas bonis tantum coequilibus sed si pura est continuerabilius eis tam minus digna eligibiliore ea exire. Nam bona admittunt sibi superiora; et que sunt ipsorum magis bona minus bona sunt eligibiliora; maximaque bonorum ous; p. p. ceteris eligibiliorum. Et ex hoc patet quod felicitas est res perfecta per se sufficientis finis rei agendarum. Istud autem fortassis est in quo concordatum est in re felicitatis. s. esse eam optimam rerum; sed ad quod intendimus secundum hunc de ea est scire quid est.

Non capitulo in quo percutibilis est et manifestus sive finis et summum opabilium bonorum quod est felicitas ordinens artibus et eas operationibus quod est aliquid opus per prius hominem et hoc. Deinde per distinctionem vite in paces suas et remotionem non propter finis et felicitas est res perfecta per se sufficientis finis rei agendarum. Istud autem fortassis est in quo concordatum est in re felicitatis. s. felicitas est anime operatio finis virtutem vel finis optimam virtutem in vita perfecta. Dicitur;

Tertio pertinet nobis quoniam non nouerimus actuem hominis quod est. Sicut enim videmus quod bonus unius cuiusque rei artificialis et naturalis non est nisi in illo actu qui appropriat ipsi; sic opus ut sit bonus quod approbat hominem in actione sua. U. g. in artificialibus bonitas citharede est in citharede que est actus eius; et similiter in alijs. incouenienter enim est ut ponamus et carptari et structores statuas; sive actiones et operationes proprias et non ponamus hominem actiones proprias sed occiosos ponemus eis. Etenim palam est quod sicut oculi et manus et pedes et uniuersitatem ex membris est actus proprius; sic opus ut sit homines qui est aggregatus ex oibus his viues actus propter omnes istos. De hoc igit actu percutemur quod est; videmus itaque in homine actiones multas; agit namque actiones

tremti et actiones sensus et actiones rationis. non puenit autem ut di-
camus quod sua hois actio est ut creferat et nutritur. et eni actio
hec cois ei et terrena ceteris. si participat ei et hoc terrena
scientia; nos vero queramus hic certe actu suum proprium; opotest
itaq; ut relinquam? actu virtutis nutritur in hac inquisitio
De virtute quoque scda que sequitur hanc et est virtus sensibilis
palam est quoniam est participata ab homine equo et leone bone et
alij aialibus. Remaneat ergo ut sit ratio actus proprius ei in quo
ipso aliud non participat. si enim participe paret iam non esset ei
actus proprius: et de hac parte aie que ascribitur hois apparet
quod est dura pars intelligentiae. et apprehensionis imperans; et
pars obediens intelligentiae. vult per obedientem et obsequientem
partem habentem virtutes morales: et per intelligentem indicantem
de recto. Dicit: Quoniam hec pars aie dicitur ut dupliciter de
eo quod ipsius est potentia: et de eo quod ipsius est actus:
dicimus de eo quod est actus. Dignus est enim ut de eo
eo fiat sermo quod sit perfectius. Dicimus ergo si actus ho-
minis equidem est ratione aut non sine ratione actus proprius sufficientis in arte
et actu peritis in ipsa dictum actu vestigii generi; ut potest proprietas
in cibariatione actu cibariatione dictum et pertinet cibae
peritus ei distinguimus ab imperito dicentes ipsum hinc actum
bonum facere tunc opus ut sit actus hois sive malus sive bonus
vita quedam: et intendo per hanc vitam actionem aie procedentem a
deliberatione versus finem determinantem: et actio hois virtuosi
est hec actio quoniam fuerit finis et opotest ex bonitate: et bonificat
quidem viuis cuiusque rei actio finis virtutem suam. et quoniam itaque
boni actio bonificat finis virtutem suam: et sic est in qualibet re
ex certis entibus. bonum ergo quod appropiat hois est actio aie
rationis sive fidei et virtus exigit. Si vero plures virtutes
est actio sive finis et opotest ex facilius et coplerior in
bonitate. invenient autem actio hec in vita completa in alijs enim
non vlsq; quaque pfecta nec invenient ut in pluribus sed si fuerit
sibi erit in paucioribus et raro aut semel: sed per actionem vna
studiorum non acquirunt beatitudinem quamadmodum neque per vnas
habititudinem neque per vnam diei pati auctis pronosticatio est
aeris veris: et sic autem non facit hoies beatum dies una vita sue
neque tempus paruum: sed opus ut operet vita suarota aut ma-
tore parte sui opera beatitudinis: erit itaque in vita completa.

Dicimur capitulo in quo referimus felicitatis difficultates
Id est ea dissolutum seu resolutum in tres difficultates ordinis quod
bene est assignata et simus quod agitur huic methodo: hoc est per
demonstrari quia et non propter quod: eo quod principia scientiarum est idem
non habet, propter quid sed alii contemplata sunt. non quod diffi-
cilitas felicitatis sit hic principium non habet hic propter quid.
Omnis etiam per difficultates bene assignatae: primo per se ipsa
a phis deinde per communem professionem plurimi: et postea per
comprehensionem opiorum de quoddam felicitate ad assignata ipsorum
difficultatum: et tandem per assignatae dicte his ad opatores. Dicit:

Oc est ergo bonum illud cuius opus nos determinare
partes et modos et fortiter opotest nos primum
circumscribere ipsorum. et difficultas vni: deinde deter-
miare post hec tres eius. videlicet eni opportunitatem et vniuersitatem
ut pinitur studiis suis in determinacione regi venustarum et in
comprehensione earum. Tepus autem est inuenitorum hanc etiam sua
longitudine: aut est per se in hoc magnus adiutorium. vni sunt
artium additamenta cum ipsius longitudine: et hoc quoniam pinit vni-
uersitatem artificum ut addatur in arte sua quoniam possibile ei fuerit quod
deficit ex arte et custodiat quod habuit ab altero ex ipsa. Di-
xit: Non opotest autem in omni eo quod agimus inquirere certitu-
dinem vno modo: sed opus ut sit certificatio in vnaquaque ar-
tium finis subiecta marieria in ipsa: et quantum pertinet illi arti.
Multe namque artes conuenient in speculacione de rebus ceteris
differunt autem in magis et minus ut carpentarius et geometr
inquirunt cognitionem recti anguli: et per se carpentarius non

inquirit de ipso nisi inquit vallis est in illa arte: geometr
autem quid est simplius et que rerum est: est enim speculator veri-
tatis sue: et similiter est in pluribus copia de quibus speculatorum
arts medicina: et scia naturalis. Dicit: Et finis haec manierae
opus ut sit in alijs rebus ne multiplicetur sup nos inquisitio
cognitionis eius quod excedit opus negotiorum de non operaticis qui
non sit ei utilitas in operatione negotiorum. Dicit: Nec etiam opus ut
inquiramus cognitionem casorum in qua rebus sunt sicut est in
principiis primis: primis enim principiis primis est scia nostra
rei quoniam est principio: aut quedam sunt que scire inducitio
et quedam que sensu: et prima individualia: et quedam quae affue-
tudine et visitatio: et cetero experientia. Et quedam sunt que sci-
unt per vias alias: vult ut certum ex parte sermonis expone-
tur ea et ex parte vie divisionis et quod similat his ex rebus di-
rigentibus ad comprehensionem certitudinis per aliquod quod non agit
actionem syllogismi. Dicit: Opus ut regramus vniuersitatem
cuiusque principiorum finis debitus naturae sue. et regramus co-
gnitionem eius finis modus quem exigit natura eius: et ut stude-
amus valde in comprehensione ipsorum et in eorum terminacione ter-
mino quo opus. Etenim utilitas cognitionis ea magna est in his
que sequuntur ipsa. Id enim putatur de principio rei ipsorum esse
plus quam medietate sui vniuersitatis quod plura questiones in una
eadem arte declarantur et appareant per apparitionem principi. Dicit: Perseverandum est autem de isto bono et modus eius est
meritum materie subiecte in hac arte et finis quantitatam quam
meret hec ars. neque potestenim sumus ut sit inuestigatione nostra
de ipso ex propribus et conditionibus: sed ex rebus quod dicitur
de ipso: vult credulitates antiquorum famosorum in eo et posi-
tiones eorum in ipso aut plurimi ex ipso aut famosiorum ex eis.
Etenim quilibet recordato et attestato est: a falso autem velociter
diversificata venit et elongat ab eo. Dicit: Qui autem palam sit quod
bona tria sunt modorum: videlicet bona extrinseca: bona aie:
et bona corporis: principaliora et digniora ut sint
bona sunt ea que ex ipsis sunt aie: et autem sunt certe actiones
et operationes que principia aie. Dicit: Et quoniam sic sit bene dictum
sunt in determinacione boni humani in opinione antiqua in qua
convenient piantes quod finis intentus sunt actiones quedam et
operationes: et recte dicitur sicut hic de eis. Etenim per hunc modum
sit finis: proprietas bonorum sive non finis bonorum: quod sit extra
Dicit: Quod autem arrestat huic dicto et que sit cum ipso est
habet beatum de honestate rite et venustate operati-
onum. nam omnes antiqui sive per hunc determinauerint felicitatem
sive ipsi est decor vite et venustas opinionum. Dicit: Et iam
apparet ex hoc quod ola que reguntur in felicitate necesse ha-
bere felicitatem. Quoniam enim opinati sunt felicitatem esse virtutem
et prudentiam: alii autem sapientiam quamdam: et alii per hos opini-
natus est ea esse omnino haeres aut quidam eas: intendo
omnes virtutes et omnes sapientias: aut quidam eas: et deus
bi olationauerint felicitatem esse haec: aut cum delectacione: aut
non sine delectacione. Et quidam alii aggregauerunt bonis aie
puenitiam bonorum que sunt extra et est quod noitat prosperitas
succesuum. Dicit: Et quidam istarum opinionum dixerunt de felici-
tate multi antiquorum: et quidam autem eas dixerunt pauci fa-
mosorum ex sapientibus. Dicit: Et non peccavit alius eorum in
toto eo quod creditur de hoc: sed ipsi recte fenserunt: aut in re
vna eius de quo dixerunt aut in pluribus. Qui ergo ex ipsis
dixerunt quod felicitas est virtus et quod dixerunt quod est actus
quidam virtutis dictum eorum est conueniens est modo quidam. Etenim
actus qui sit finis exigentia virtutis vnu est: quis fortassis
non sit modica differentia inter creditorem quod sit felicitas in
possessione et habitu: et creditore et sit in actu et in vnu. pos-
sibile enim est ut sit homo habens et nihil boni agere per-
nitius: usurpata in virtuoso domine aut aliter impedito alio
modo impedimenti. Qui autem invenient actus hois non est pos-
sibile quoniam ab eo procedat in hac dispone bonum: et in hac

dispositione agit necessario et bonum facit actum. Et quaedam modis in capitulo duobus non robusti ad exercitium docissimi per certium non agentes aut dona premiorum recipiunt: sed agiles agonizantes et triumpfatores; sic virtuosum et electi ex hominibus in vita sua certissime sunt illi qui agunt actiones suas sed rectitudine et equalitate: non illi quibus exstiterunt habentes a quo sunt iste actiones absque eo quod operentur: et est vita illos delectabilis per se proprie hoc quod delectabilius est ex rebus primis tibus aie et sunt amates has operantes intendo quod delectatio quidem est ex bonis aie. Et unusquisque homo delectatur in re quam amat. U. g. amato: equorum delectatio in aspectu eorum: et amator speculatorum delectatio in speculando: et sicut amator equum delectatur in rebus proportionatis equitanti intendendo res iustas: et viri amatores virtutum delectari in rebus virtutis. Dicit: Res autem delectabiles apud plures homines rursum venustis aduersantur eo quod res venustae non sunt nobis delectabiles a principio rei et finis nam: sicut est disperguntur delectationes in omnibus corporalibus: et res delectabiles sunt naturae sicut delectabiles apud amatores boni. Res autem venustae vel pulchrae sunt actiones que sunt in imperio virtutis. Opere ergo hec actiones delectabiles sunt in scissis amatoribus pulchris et propter hoc non indigent in vita sua delectatione addita super suam delectationem quae sit in eius existens in sua vita metropolis. Etenim non inuenit homo liberalis nisi qui est gaudens in operationibus pulchris: neque viuere dicit homo iustus nisi ei qui amat res iustas: neque de bono per se largus nisi de eo qui amat res proportionatas largitati: et in hoc se habet in ceteris virtutibus. Et quoniam sic sit tunc actiones que sunt ad imperium virtutis delectabiles sunt in scissis: et sunt cum hoc etiam decore pulchris: et viaque istarum actionum proprie erit talis quoniam dicauerit de ea studiosus iudicium rectum: intendendo in genere et hora et qualitate et iudicium studiosi de eis est iudicium rectum. Et quoniam sic sit nobilissima et optima rerum est felicitas et delectatio absolute existit in ea.

Undecimum capitulum in quo ostendit quod felicitas delectabilissima optima pulcherrima est. Dicit:

Tamen non determinata sunt hec et distincta quaeadmodum in tabula dialectica. Etenim illuc scriptum est: Optima res iustissima ea est et elegans et sanctissima et delectabilissima desideratissima ea est: oia enim hec insunt actionibus virtutis: intendendo quod sit melior rerum et quod sit iustior earum et virtuosior earum et quod sanior earum et delectabilior earum et quod desideratior earum.

Duo decimum capitulum in quo ostendit quod felicitas licet sit finis et per se sufficiens indiget tamquam aliquando et bonis exterioribus tanquam organis. Dicit:

Hec nos dicimus quod felicitas autem est hec bona: dico illa quae sunt in anima et in corpore et extra: aut unum hominem et est melius ipsorum: intendendo illud quod est in anima secundum quod dicimus: vestrum patrem est quod beatitudine hec eger bono exterioribus ut dictum. De impossibili enim est aut de difficultibus operi homini res venustas absque suffragio illorum quae sunt extra multa namque bona agunt et perfectio in filiis coadiuvantibus exterioribus tanquam instrumentis: ut pecunia et largitatem et amicis et adiutoriis in bello. Amplius quedam dum deficit felicitas prout habet eius beatitudinem: ut nobilitas generis et pulchritudo forme. Non enim videt felix qui turpissimus et deformissimus est et qui fuerit generis vilis: et qui fuerit fons absque prole. Et fortassis est minus beatitudinis isto habebit filios aut amicos malos: aut cui filii boni et amici boni fuerint sed mox sicut veritatem est quod ut sit res sicut dicitur quod felix eger suffragio exteriorum.

Tertium decimum capitulum in quo queritur unde nobis advenit felicitas vestra vel a disciplina vel a conscientia operibus vestris vel in alia exercitatione vel a fortuna seu a casu: vel a deo homibus tribuitur officiales quam a fortuna non sunt a deo aut et ex causa que ait est virtute exercitatio disciplina et studio diuina exercitio et beatae coelestiae et possibiliter omnibus non ordinatis ad virtutem eo quod melius sit quam alter. Dicit:

Propter hoc quidam posuerunt beatitudinem vestram: et honestatem fortis: et alii posuerunt felicitatem et virtutem id est esse. Et propter hoc diuinitatem accedit dubitatio circa felicitatem an sit res discibilis et acquisibilis per affluendum aut alio modo ad ipsam est per prudentiam diuina circa honestatem aut per fortunam et casum. Sed manifestum est quoniam si fuerit hic res aliquam largit deus homibus dignus est ut sit felicitas ab eo donata ipsis: maxime quod sit praestatio regum que per primatum hominibus: vestrum speculatorum in hoc magis videtur primum negotio alteri. Si manifestum est quoniam si non fuerit donata a deo sed fuerit per virtutem aut disciplinam aut per acquisitionem est ea que sunt in fine honorabilitatis et excellenter. Quoniam enim res est virtus et de quo parvum est quod est optima regum est quid diuinum: et illud per quod gaudent: apparet etiam de eo quoniam si fuerit acquisibilis erit exposta multis hominibus: possibile enim est ut acquiratur ea per disciplinam et studium omnis qui non fuerit natus claudicans ad receptionem virtutis. Si igit fieri beatitudinem per acquisitionem melius est fieri suo per casum et fortunam opus ut fiat per acquisitionem. Et quaeadmodum res naturales apte naturae sunt fieri meliori modo et coperientur sic res artificiales opus ut fiat meliori modo: sicut sunt acquisibilis non accidentes nobis a casu et proprie nobilissima artium: dico enim ea quae est regititia ciuitatum: et intendendo ut non sit bonum copribensibile per ipsorum ens ab euentu vel casu: maximus neque peccatum est pedire esse a casu excellenter regum: felicitatem et fortunam. Et vestrum manifesta est res qd sit ex eo quod pcessit de sermone: sicut est felicitas: et dicitur: et actio quedam aie in imperio virtutis: reliqua autem bona que sunt extra quedam sunt necessaria ad esse huius bonum: et quedam sunt utilia ad ipsorum: sicut ipsi existunt propter ea in disponere meliori et sunt ei ratiocinio loco instrumenti: et totus iste sermo est concordia ei quod processit de sermone nostro. Nos enim possumus quod finis regimini ciuitatum non nobilior. Et maximus studii in regimini ciuitatum est ut sint ciues boni et opatores bonorum.

Quartum decimum capitulum in quo ostendit quod proximo dicitur de causa felicitatis et eius distinctione persona sunt dicta in libri principio: et quod neque irrationabilia neque pueri possunt esse felices: et quod nullus potest ante mortem felix dici secundum solonem ex quo ortus quasdam dubitaciones de quoniam vel ex quibus beatificatio est hoc solus annectit et operationes secundum virtutem sunt distinetae felicitatio et vita et permanescit: et ideo felix semper operabilis secundum virtutem fortunae fere optimus: et nullus beatior fiet miser quoniam ex existib[us] semper optima operatur: et sic beatus est vivens cui existunt et existent vestrum ad finem videtur secundum operationes. Dicit:

Vestrum propter hoc necessario non diximus de boue: neque de equo neque de aliquo alio ex aliisque et sunt felicia: non est enim aliquod ex ipsis quod colatur homo in hoc actu: propter hoc etiam eam non dicimus puerum felicem secundum enim copletus neque operat opera felicitatis: propter ibe cillitatem etiam. Qui autem ex pueris nosciatur fuerit felix non minatur: propter spem future felicitatis: indiget enim sicut in felicitate virtute pfecta et vita completa. Dicit: Poterit autem quis dicere: quoniam pertingere est in vita hominis mutationes multas et casus varios: et est possibile in eo qui est valde abundans in vita ut toleret multa: rursum magna in senectute sicut pcessit

fact plures hoiz. Qui vo talibus oppressis infortunis
morti a nullo noit beatus. Et fm hæc cōsideratione nul-
lus vñqz iudicabilius beatus quousqz vixerit; et propter hoc
dixit solon: qm opz ut expectet extrema vite hois z tñde
iudice beatus aut infelix. Vñqz si opz teat hæc credere
opinione nñc no erit hæc felix nisi post mortem; bñ tñ sermo
est valde incouenit et qd nos credim' in hac vita; qd nos
opinemur q felicitas est ppale actus quidam; et ppter hoc
non noiamus mortuus felicemqz solon voluit hæc inten-
tionem. Sed qd qz cōfident noitare pot mortuus felicem ideo q
iam non est possibile ut accidat ei mala neqz calamitates.
Dixit: Et in hac ead intencione locus est dubitatoris, putat
eni de mortuo q ipsi ptingat bonu et malu si vivo qnqz
no sentiat ipsa velut honoris corporis sui et puitia; et di-
rectio status filioz et nepotu et puerisat ipsoz. Et in re
bus istis etiā est estimatio altera qd possibile est in eo q
viuit vita sua vñqz ad senectem felix et moribz in hac dispoe-
re ut accidat ei tales pmutatioes in filioz. s. ut sit quidam coruz
bone puerisat hæc in vita; quidam vo ecōtrario. Eteni
manifestu est qm exsistit inter patres et filios diversitas et
disparia, s. no oportet ut bonus semp generet bonu, vez-
ten si posuerim' istud sic; sequet ex hoc incouenientia et est ut
trâmut mortuus trâmutatio alioz a se. Erit q qnqz
felix et qd suerit ci filu virtuosus et qnqz infelix; et qd su
erit ei filius puerus. Si vi posuerim' qd no mutat ex fili-
oz mutatio erit etiā incouenientia, no eni erit inter patres et
filios pertinacia; istud qd erit qd sequit ex dubitacione i hac
questioe. Dixit: Sed opz ut redeam' ad locu in quo pmo
incidit dubitatio. s. qm noit hæc felix et forte declarabitur
ex eo qd ante determinauim' illud de quo pscrutamur i
hoc loco. Dicim' qd si est expectatio hæc vñqz ad postre-
mum vite sue et raro noitandus felix no iō q exstat felix in
illa hoza. s. post morte sua sed qd ante hoc fuit felix. s. in vi-
ta sequit ne noit qd suerit felix ab eo in quo exsistit; qd
perdidit felicitatem; hoc est incouenientia et est manifeste se
quens eos qui dicunt istud. Noluit eni viuos noitare beatos
qdu durauerint viuetes, ppter pmutatioes possibilites ac-
cidere eis. Amplius ipsi pcedunt q beatoit ex reb' p
multu et stabilitu. qd hæc ita sit est necessaria ne sit
felicitas neqz cuius ptrari ex rebus acerbis variabilibus
vicissitudinariis frequenter circa aliquos cosde in vita sua.
Hec eni accidentia ptingentia sunt a casu. Si q ponentes ista su
man' felicitate et infelicitate inuenient pominem vñu cuide
multorū in vita sua felicē et multorū infelicē. Attribue
res igit felicitatem casui ponem' felicitatem stabilitu humana et
id ex spibus felicitatis viuoris aialu. Hui' eni casualita-
tes accidit pluribus aialu; et vñ attribuere felicitatem ei qd
accidit ex casu penitus et absqz rectitudine eo qd bonitas
et malitia no existit a casu: sed vita hois indiger in cōple-
meto sui bonitate casus. Dominiu aut sup felicitatem non ē
in bonitate casus; imo in acerbis sicut fm exigentia vñu
et ptrari hæc acerbis existit pto felicitatis. Dixit: Attestat
aut hui sermone qd diximus de felicitate. s. q opz ut sit sta-
bilis et pmanens; circa nihil aut casualium inuenit stabilitas
nisi fuerit ei virtute. Eteni isti actus sunt de quibus putat
q sint firmissimi et pmanentissimi quædammodu scie; et ho-
norabiliores istoz actuum et excellētiores eoz sunt q suerit
magis pmalu et magis ppetui. perpetuant aut actus felici
ciu eo qd isti viuunt p istos actus vita durabilu ptiua tota
vita sua. Inuenitqz felici temp res illa fz qd felix exsistit
qdu felix ipse inuenit suerit; et hoc est qm viuoso pfecte
virtutis est ille qui scit re virtutis et operas eas temp fm
q melius scilicet et operables sunt ab aliqz hoiz. Et est in
hic decetissim' hoiz in sustinendo infortunia absqz co qd
hoc aliqd adhereret ei viceper. Dixit: Qmqz sunt hic res

multe p̄tigentes casuālē s̄unt diuersē in magnitudine & paruitate: manifestū est q̄ parte ex ipsiis sive in bonitate sive in malitia vīta hōis nō inclinat neq̄ versus felicitatē neq̄ versus infelicitatē. Intēdo q̄ q̄n ex ipso p̄tinguit felici nō permittat ip̄m ad infelicitatē neq̄ si bone ci p̄tigerint p̄-mutabat ipsiū ad felicitatē cōpletiorē. Que autē ex ipsiis grandes fuerint et mali q̄n s̄uerint bone portant vīta hōis amplioris felicitatis eo q̄ p̄fert ad eō decorē & splendore ē & erit vīsus hōis illius in ipsa vīsus boni studiis: q̄n suerint ecōverso p̄turbat & coruipūt felicitatē. Hec enī accidētia inducūt sup habentē anxietatē & ip̄dūctūt ipsū a multis actib⁹ felicitatis, vēxī tolerās hec aliquid pp̄inqu⁹ est felici q̄n tolerauerit q̄d multiplicat & magnificat ex iſoru nō tolératā facili pos̄tq̄ nō s̄uerit hec tolératā, p̄pi p̄tūtū sensus doloris: sed, pp̄ nobilitatē & magnitudinē a sui. Quāq̄ s̄int sc̄iūt dixim⁹ operatōe dñantes rei vīte q̄ felicitas finit veritatē nō erit aliq̄ felicitū miser in aliq̄ horaz ex p̄tē operationū. Nūq̄ enī operabit operatōe) malas vituperabiles: qm̄ bonus finit veritatē sapientia est quem vidēmus tolerare oē qd̄ accidit ei ex iſorūtolerātā decēt: & operabit semp ex rebus operabilib⁹ melius & de- cētū ad ſitūtūnē circūscipitū ducis exercitus q̄ vītē exer- citū ſuo in p̄tione int̄imicoz ſuoz opio mō bellādi qua- cūq̄ hōra qui p̄fossibilis ſuerit illa hōra.

Et ad ſitūtūnē periti artificis coizarij qui ex p̄tib⁹ coijs optimū calceū q̄ p̄fossibilis eſt fieri operat ex illis coijs: & ſic in ceteris artificib⁹. Et q̄ ſic ſit tūc nō erit beatus in aliq̄ horaz miser & infelix: p̄tuerabit spectabilis enī: & laudabilis ſe habēto quis irruat ſug ipsiū iſorū irruētū ut dō de cui ſit ſalus: neq̄ etiam erit mutabiliſ ſito. Nō enī eſt ex illis qui facile felicitate permittet: nō ſoluz nō permittat ip̄m ab ea iſorū ſparua: ſed neq̄ imanita iſorū ſuoz. Dixit: Neq̄ beatus ſit certissime beatus q̄n reo virtuosas tpe partuo accepert: ſed q̄ p̄tinuerit tēpore lōgo res decoraq. Qū ſic ſit quid phibet ut dicat q̄ beatus pfecte beatitudinis eſt q̄ agit actiones ſuas fini & opo- teret ſicut virtus perfecta: & cum hoc ſuffragantur ei res que extirpētū ſunt non dñatlibet tempore partuo ſed fini totalitatem vīte ſue. Dixit: Oportet autem ut adiu- gamus huic dicto q̄ ſic viuā & v̄les eūz moriat ſic per- ſeuēr. occultum enim eſt nobis quid futurū ſit de rebus felicitatē ergo ponimus certissime ſuē modis omnibus & perfectam. Quā ita ſit tēmē equidēm nominamus ex vīuis beatos illos quibus exiſtunt res quarum fecimus mentionem in tempore ſuo p̄ſentē & exiſtent in futuro. Non nominamus autem eos beatos nū ſim q̄ homines vīvōn̄ aliter.

Quintūdecimū caplīn in quo querit vtrum pñepo-
tum & amicorū fortune contingent felicem viuentem; &
vtrum contingent felicem mortuū; & solutionē quæstoriū
aliqualiter insinuat. Dicit;

Ec est ergo quantitas eius qđ nos oportuit de' terminare in istis rebus: dicto autem de hoc qđ infotunia fientia circa filios mortui et amicos ipsius omnes nullam habent penitus dependentiam ad ipsum: dictio est irrecepibilis penitus eo qđ est contraria ei quod credunt homines. Quoniam sint res accidentes ipsiis multis et diversimodo quedamz coiz maiorem et quedam minorem habentes cum mortuo dependetiam erit occupatio circa earum divisionem vñp ad particularia: et earum enumerationem prolixitatem habens cui non est finis. Quin vero dicta fuerit in eis dictio uniusversalis et fin viam descripsit comprehendentis

plurimū rē iūnī sōlāt sufficiet hoc qđ dicem⁹ in cīs. Et est qđ quādmodū infortunia cōtingēta mortu⁹ in vita eius; quāda grau⁹ tolerant ab ipso ⁊ ali⁹ impedita vi⁹ te faciunt; alia aut̄ facilis nec impedita vitā eius in aliquo sic est qđ ptingit fili⁹ ⁊ amicis oībus. Dicit: Ucpi⁹ vñqđ accidētū que viuis accidit diversificant in malitia ab eis que accidit eis qđ fuerint mortui ad modū diuer-
sificatiō rez in malaz inuictaz in oīibus poētarū ab ipis existentibus in oīe: intēdo ⁊ operatio istaz est vehemen-
tioris malicie. I. operati⁹ ex ipis p̄tēs est vehementer ⁊ di-
cū. Dicit: Opoerit igit̄ nos distinguere hanc diuersitatēz
ad dissoluendū dubitationē accidentē in re mortu⁹: ⁊
speculari si sim participates viui⁹ i. alij bonoz aut fuoz
ptarioz. Vērūmū aut̄ videt si p̄tinuit ipsi⁹ aliqd et his
rebus sue bonū sue malū: paru⁹ quid ⁊ exile esse ⁊ hoc
qđ nō ēt possibile ut ptingat vtrig⁹ partū. I. viu⁹ ⁊ mor-
tu⁹ fm modū vñt: neq̄ possibile est ut mortu⁹ ptingat
absq̄ viu⁹. Jam ȳ relinquit ut sit qđ mortu⁹ cōtingit ex
his fm quātitatē que nō ponit infelices felices. Si bonū su-
erit: neq̄ felices infelices si malū. Dicit: Apparet ḡ iam ex
hoc dico qđ bōtias dispōs vñoz ⁊ malacia dispōs coꝝ
dependentia habet cū mortu⁹: utendo ⁊ illi qui sunt ex
ptiolog⁹ mortu⁹ quandā habet eis cīs dependētā fm
quātitatē que nō ponit felice infelice; neq̄ infelice felice.

Sextūdecimū caplīm in quo ostendit qđ felicitas nō
est laudabilis ⁊ honorabilis ⁊ pfectioz ⁊ diuina. Dicit:

Its itaq̄ de terminatio pscrutemur de felicitate: an
est ex rebus laudabilibus aut ex rebus sublimi-
bus que sunt excellētores laudatōz: ⁊ hoc qđ
manifestū est cā non ēt ex potētis effectu⁹: que relative
dicunt ad aliqd ⁊ sunt qđ qđ. Et oī qđ laudat nō lau-
dat nisi per quale aliqd ⁊ p relationē ad aliqd. Nos etenī
nō laudamus iustitia ⁊ fortitudinē: ⁊ vñ bonū ⁊ virtutez
nisi p̄p̄ acīoēs existētes ab cīs: aut qđ ptingit ab eis: ⁊ sīr
robust⁹ ⁊ bonū curſoē ⁊ vñqđ qđ similit vñtibus
corporalibus equidē laudam⁹ eo qđ sunt cīi quali quodaz
⁊ cīi relānce ad aliqd alterū. Quāp̄ fuerint laudes pñne-
res huīsmōi rebus tunc manifestū est qđ res qđ sunt sine
bonitatis nō habet laudē sed sunt excellētores ⁊ pfectio-
res laudatōz quādmodū p̄z ex re ipaz: qđ nos referim⁹
dificatores ⁊ electos hoīt ad felicitatē. Et nō laudat aliqd
felicitatē quādmodū laudat iusticiā: ino porū magnifi-
cat eam ⁊ honorat: fm qđ ipsa est res diuina ⁊ optima.
Dicit: Et putat de Eudoxio poera ⁊ volnpratez posuerit
in rebus que sunt in fine bonitatis: qđ qđ sit laudabilis
posuit cā ex rebus bonis que sunt meliores rebus lauda-
bilis. Dicit: Res autē que pfectioz sunt laudationē
deus est ex celis ⁊ bonū absolute: ⁊ hoc qđ reliqua bo-
noz viu⁹ nō referunt nisi ad deū ⁊ ad bonū. Laus autē
poētica equidē pñnt virtuti⁹ qđ nos sumus operantes res
decoratas per virtutē: ⁊ sum laudes quidē pñnt actib⁹
animalib⁹ ⁊ corporalib⁹ fm modū vñt. Dicit: De his aut̄
pferari vñq̄ ad ultimū fortissim⁹ magis pñnt ad eos qđ
studii est ad laudū opationē: intēdo poētas. Nobis aut̄
iā manifestū est ex his que diximus qđ felicitas est ex reb⁹
sublimib⁹ ⁊ pfectioz: ⁊ vide equidē esse talis cō qđ ē pñ
cipiū fm viā finis. Nos enī oīs facimus quidē reliq̄ res
omnes gratia ipsius: ⁊ credimus de eo qđ est principium
bonoz ⁊ causa ipsoz: qđ est res diuina.

Sep̄tēmūdecimū caplīm in quo ostendit qđ oport̄ seru-
tari de virtute vñiuerſaliter qđ facit in. qđ. li. ⁊ de quali vir-
tute: s. humana que non corporez sed anime: ⁊ qđ propter
hoc oportet politū scire aliquid qđ circa aīaz. Dicit:

Unq̄ ita sit felicitas actus quidaz aie fiens fm
virtute perfectā scrutandū est de virtute pfecta
quid est: ⁊ que sunt spēs eius: forte etenī erit spe
culatio nostra in felicitate: qđ processerimus hac via do-
ctrine comodioz ⁊ nobilioz. Dicit: Vide autē de eo qui
est fm veritātē gubernator: ciuilis ⁊ studiū qđē suū ē de
virtute pfectioz ⁊ vñhemētia voluntatis suū est ut reddat
eūes bonos ⁊ legis obeditoř. Et hū⁹ exēplū sunt pofis-
tores legū c̄retellū ⁊ lacedemoniū ⁊ siquī ali⁹ sunt huius-
modi. Et qñquidē est ppositū nostrū in hac pscrutationē
ad gubernationē ciuitatū manifestū ē qđn questio ⁊ inue-
stigationē nostra sicut fm inūtōnē nostrā que fuit a pncipio
Opoerit ḡ ut pscrutemur de virtute humana: ⁊ hoc p̄z qđz
inqrāmū bonū humanū ⁊ felicitatē humanā: nō intēdo
autē p virtute humanā virtutē corporis ⁊ virtutē aic: quā
dixerim⁹ ⁊ felicitas ē actus aic: ⁊ qđz sit res fm hoc necē
sartū ē ciuili ur speculat̄ in re habitū aic qui dixerim⁹ ⁊ qđ
ē actus eius. Scīendū ē igū ciuili dispones aic qualit̄ sunt
⁊ quoī sunt: sicut est scīendū medico curatori oculoz: ⁊ cu-
ratori corporis ⁊ dispōs oculoz ⁊ corporis oēz ⁊ qđ sunt
imo istud magis necessariū est eo qđ gubernator ciuitatū
honoratōz ⁊ melior: ē arte medicīne: qđ sit ciuitas hono-
rabilit̄ corporez. Pcriti autē medicoz valde subtiliā in-
quisitionē de dispōbū corporis. Gubernatorē ḡ ciuitatū
speculari opz in dispōbū aic: speculari aut̄ inq̄tū sufficit
ad hic questa. Subtiliario pscrutationis ultra hanc q̄ti-
tate fortissim⁹ laboriosa sit ⁊ egrediens ab eo quod inten-
dimus in hoc libro.

Decimūoctau⁹ caplīm de aia inq̄tū sufficit ad pñs ne-
gociū in quo diuidit aīaz in irrōale ⁊ rōez habēs: irrōale
vocās plantatiū qđ relinquēdū dicit sicut exp̄s humane
virtutis: rōez vñ habēs diuidit in id qđ principalis in se
ipso haber eam: ⁊ id quod participē haber eā. i. in p se-
rationē ⁊ scītū quod natū ē rationē obedire; qđ fm se
consideratū est irrationalē ⁊ rationē rebellans. vnde sicut
duplex ē rationē habens sic duplex irrōale. Dicit:

Et iam dictum est in scīentia naturali de dispositiōnib⁹ aic in quo est sufficiētia: ⁊ oportet ut
quibusdam illoz vñramur hic. i. quibus indigē-
erimus. Dicit: non indigēmus autē in hac pscrutatiōne
in cuius via sumus inquisitionē an sunt distincta
ut mēba corporis: ⁊ ut omnis res diuisibilis: aut sunt ra-
tionē. i. distinctionē duo ⁊ in distincta natura. i. sublecto:
ut cōiectum ⁊ gibbosum in arcu circulī. hec enī pscruta-
tio propria est scīentia naturali: ⁊ irratōabile est quod est
vegetatiū. i. plantatiū: ⁊ intelligo per plantatiū partē
anime que est causa nutritiōi ⁊ cremēti: ⁊ hec vis ex vi-
rib⁹ anime est in omnibus que nutritiōi: ⁊ est inuenta in
embriōnibus ⁊ in animalibus perfectis: ⁊ h̄ quidē est ita
eo qđ hec vis plenitudo est in his rebus absq̄ alijs. Dicit:
Apparet autē qđ huīc potētis est virtus cōmuni⁹ quam
participat plante ⁊ animalia ⁊ propter hoc non est hu-
mana: ⁊ de membro animalium in quo est hec
vis ⁊ qđ operatur per hanc vim quod operetur per ipsas
in hora somni ⁊ vigiliē: partis autē anime qua bonum
operatur ⁊ malum fare non manifestat actio hora somni
ut illius: ⁊ ideo dicit qđ non est diffēcta inter felices ⁊ in-
felices in dimidio vite ipsoz: ⁊ hoc rectum est propter ea
qđ sonus est dulcis anime illius de qua dicit qđ est virtuosa
aut virtuosa nisi sint quidam motu⁹ eius pertransiētis
in corpore paulatō ad vim rationalem uel rememora-
tiones pñrīa nutritiōe anime: ⁊ fiat ppter hec fantasmas
ta bojoruz hora somni meliora fantasmasibus maloruz.

Dixit: Et lá locutus sum de istis rebus quod sufficit et opus ut relinquam potentiā aie nutritiū: ex p̄tēs enī ē virtus humana. Dixit: Clidē autē q̄ sit anime hoīs natura alia quedā rōnalis participās in rōne aliquo mōz; et hoc eo q̄ exaudiibilis est rōis et obediens ei; et ppter hoc laudat qui cōtinet animam suā a voluntatibus quēadmodū laudat qui p̄met rōne suā et partē aie fuit rōnalis. Qui enī talis est dīrect⁹ est et inquisitor est rex p̄ficiētū virtutis. Et apparet qm̄ i nobis est aliud aliud p̄ter partē rōnali cōrariās rōali et dūces ad diuersūs partis ad quā ducit rōnalis: et accidit aie in hac dispōe simile eius qd̄ accedit mēbris paralitias qm̄ volumus ea mouere ad aliquā partē et ipsa inclinant ad alia; talis enī est dispōe istius aie cū alia rōnali. Rōnalis nāq̄ qm̄ voluerit mouere versus rē aliquā et sicut vis cōtraria cī vīces mouebit ad cōrariū illius rei; et ppter hoc erūt motus eoz qui nō cōtinet alias suas a voluntatib⁹ ad p̄trariū recitūdīns sicut est dispōe i mēbro paralitico: nisi q̄ motus mēbri inordinare moti in corpore est res mota. Uiderunt enim enī oculatūs in aia autē nō vidēmus oculatū sensu. Uerū fortassis opus ut sciam⁹ q̄ in aia est aliqd̄ diuersū rōi p̄trariās ei et p̄tradicēs nō minus q̄ in corpore cedimus esse monides p̄tētes mōtōibus naturalib⁹; etenī vītēs res sensibiles sunt, et hcc eadē pars est illa de cuius natura est ut obediāt rōi ducēti ipsa; et fortassis in casto et forti facilius cōsentit et obediāt rōi eo q̄ operationes eius omnes cōuenientēs sunt rōi. Quāq̄ sic hebatēs res tunc palā est q̄ illa que est nō rōnalis ex partibus aie est duo bus modis plantatiua que nō participat rōe aliq̄ modoꝝ et p̄cupisibilis que participat rōne fm̄ q̄ obediibilis est ei naturaliter; et ex his que significat super hoc q̄ obediibilis ē ei naturaliter. Et ex his que significat super hoc q̄ obediibilis est rōi est imp̄stio quā facit in nobis redargutio: et quā est effectus in nobis redargutio et exhortatio et amōtōis et reprehēsōis et castigatōis. Et ppter hoc manifestū ē q̄ qm̄ attributūs rōnē aie hoc est fm̄ duos modos: q̄ yūnus dī vere et per se est pars appreheſiua iudicatiua; et alter ē para obediēs huic et illa ps cui accidit ex parte rōis simile ei qd̄ accedit filio de obedientia patē et obediēt ei nisi fuerit neq̄ naturaliter et est filius rebellis.

Decimūnonū caplū de diuisione virtutis in speculatiuas et actiuas. Dixit:

Ietus ē primo diuidit in dības virtutes: quarū una est intellectualis et est apprehēsua. Altera vo obediētialis et est virtus moralis: et sapientia et prudētia et intelligētia spēs sunt intellectualis. liberalitas vo et castitas et que his similant spēs sunt moralis. Et huiusmodi signū est qm̄ dicimus de moribus hoīs nō dicimus de eo qm̄ sapiēs aut intelligēs: sed qm̄ humilis aut castus Sapiens autē laudat fm̄ industria sc̄ientia quā habet: et vniuersalit q̄ fuerit ex habitibus alialibus laudabile nominam⁹ virtutes. Et hic terminat intentio huius tractat⁹ et est primus istius libri; et int̄ grates deo donatorū sapientie et largitōi felicitati.

Determinatio huius tractat⁹ secundi de libro Ni
comachie Aristoteli incipit.

Prīmū caplū q̄ neq̄ natura neq̄ p̄ter naturā ē virtus eo q̄ ex doctrina ut intellectuales ul̄ ex p̄ficiētū ut mozales sunt nobis ināris ipsas suscipere; et itep̄ eo q̄ nā nobis aduenēt hōz potētias et habitus p̄s opat̄ onibus. In virtutibus autē sit ecōuerso. Et adhuc eo q̄ ex cīdē opacōibus bene vel male factis: et p̄ easdē opationes bene vel male factas sit et corzumpit̄ oīs virtus. unde taq̄ pos̄imā colligitur non paruz differeſt̄ sic uel sic conseſtū a iuuene affuerit. Dixit:

Cum itaq̄ virtutes sint duoꝝ modoz intellectualis videlicet et moralis. Intellectualis plerūq̄ sit et augēt̄ in nobis p̄ doctrinā et iō indigēmus in cōphēnsiōe eius exercitaſiōe mīta et spatio t̄pis lō. Moralis vo cōp̄hēdit p̄ affuetationē et ppter hoc derluant nomē mōtō a noīe p̄ficiētū eluctat̄ ip̄z de litteratōe notitiae faciēt fm̄ q̄ currat cōſuctudo in nobis deriuatūs. Dixit: Ex fieri autē virtutū acq̄sitionē p̄ p̄ficiētū i actiōb⁹ eaz̄ ap̄ parz qm̄ nulla virtutū mōtōliū iuēnit in nobis p̄ nāz; nūl luō enī rōi p̄ nām cōntīnēt̄ p̄tētū acquiret̄ p̄ affuetationē. La⁹pis enī qui nālū deoſlū descedit q̄uis q̄ p̄cīat̄ ip̄z surſū vīcīb⁹ ut inūterabilis q̄z nō cōp̄hēdit multitudō vol̄p̄ et hoc affuetare ip̄z mouēt̄ surſū nāq̄ bēbile possibilitatē in hoc. et sūr ignis nō ē possibile ut recipiat̄ p̄ affuetationē dīversū mōtōis sue. et vīl nihil eoz q̄ nālū habēt actū aliquid possibile est p̄ p̄ficiētū recipēt̄ dispōez̄ a q̄ p̄cedit actus ali⁹ ab illi actu nālū q̄ est ei. et si eēt nobis aliqd̄ vītuū uel vītōp̄ nālū tūc nō ēt nobis possibile acq̄rere op̄positū p̄ affuetationē. Lūq̄ sic sit tūc virtutes nō sūt in nobis fm̄ nām neq̄ p̄ter naturā. si iuolūtārie vel coacter: sed nos naturālū sum⁹ ad eaz̄ receptōe et cōprehēsionē eaz̄ i nobis p̄ affuetationē. Ampli⁹ dī q̄ in nobis exītū nālītē p̄mitus existit in nobis p̄ potētia: deinde ert nobis ad p̄frenē p̄ seip̄z ep̄nis per actū nō ex p̄fētē electōis: intēdo q̄ noīt nobis co q̄ noīt affuetaciōnē ip̄m sic ut se h̄z in virtutibus et hoc manifestū est in sensib⁹. etenī ipsi sunt p̄mitus in nobis potētia et tāde p̄uerunt in nobis ad actū ex se: huiusmodi exēpliū ē q̄ hō p̄mitū vīdes ē potētia deinde sit vīdens actu nō eo q̄ vīdīt̄ multoties: et sūr sūm⁹ audientes actu postq̄ suimus audiēt̄ potētia: non eo q̄ affuetrimūs audiēt̄. i. q̄ audiēt̄ multoties: sed res est ecōuerso: intēdo q̄ nos vītūrū eis eo q̄ existūt̄ in nobis: non q̄ existūt̄ in nobis ex vīl eaz̄. Virtutes autē inueniunt̄ in nobis postq̄ nos fecerimus eas multoties sicut est in reliquias artibus operatūs: intēdo q̄ acq̄sīt̄ quidē nobis ars per affuetationē operū artis: et ppter hoc addiscimus reo quas facimus postq̄ p̄mitus fecerim⁹ eas: ut edificantes erimus edificatores et citharizantes erimus cithariste. et qm̄ facti fuerimus edificatores et cithariste edificabimus et citharizabimus fm̄ q̄ op̄oret̄. Et hec est differētia inter actionem p̄tēnam et sc̄iam: et similiter sc̄ientēs res iusticie erimus iusti: et facientes res castitatis erimus casti: et facientes res fortitudinis erimus fortes. Dixit: Et arteſt̄ huic qd̄ vidēmus p̄tingere in ciuitatib⁹. Uidem⁹ enī q̄ potētōres legū p̄ hoc q̄ affuetaciōnē clues de actōe bōi faciūt̄ eos fieri bonos: et hec ē volūtas et intēcio oīs legislatoris nūl q̄ qui non decenter fecerit hoc peccat.

et per hoc diversificantur ciuitatis bona a ciuitate mala. Dic: t: Amplius virus ois equide sit bona aut mala ex reb' viuis eisd: et res enas easde et sibi ars ois. U. g. Bon' in puctiido cithara: et alijs i hoc no fuit tales nisi ex pte pecu nedi cithara: et sibi se hz i edificatoria et i ceteris artificijs. Eteni ex edificatoe bona bon' fit edificator et ex mala malus; si no sic est non indigere doctore in alijs: intendo q' doctos docet discipulis actione bona qu' fecerit discipulus fit ab eo actio bona in illo artificio: et si no effectus taliter effent odes aut pfecti in artibus aut imperfecti in eis: intendo q' non inuenientur in eis ambo modi simul. Cuius sic se habeat res in artibus erit similis in virtutib'. Louersatione eni ad se inuenit facientes hoies qdā sunt iusti actiones iusticie facientes: alij aut inuenit actiones iniurie agentes: et hoc mo se habet reg circa pericula. Louersantur eni inter res timorosae: quidam suū fortis alij vo timidi: et sibi et exercitante in actionib' cupiscere et ire suū casti maluerit: et humiles: et qdā incontinenter: prouteri: et iracundi et suū eqdē tales ex pueritate sic vel sic in reb' buiustmō. Et vlt habitudines aiales non sunt nobis nisi ex pte operationib': et ppter hoc opz ut currant operatores nostre modo debito. etenim fm diversitate operationib' est q' sequit ipfas ex diversitate habitudinib' et ppter hoc no differt modicū ut affluant hominē a pueritia sua operationes bonas aut malas: sed multum differt uno est tota differentia in habitudine hominis.

Secundū caplū de eo q' oportet scrutari q' circa operationes qualiter operandū est eas. I. fm recta ratione et q' habitus natū sunt corūpū ab indigētā et supabundantia operationib': fieri aut augeri et saluari ab eaz pmeūratoe et q' econverso ex habitib' sunt cōproporōnates ipfis operationes. Dicit:

Ulm itaq' no sit intentio nostra in hoc libro intētio speculatioñia et scie tm quēadmodū in libris alijs: sed intentio operationis: pscrutatio eni nostra in ipso no est ut sciām: quid est virtus tm sed ut operemur ea et boni sciam: alij eni no est nobis in scia ipf' virilitas oportet necessario ut pscrutemur de actionibus qdā ter est nobis operandū eas. Nā quēadmodū diximus fm eaz diversitate diversificabunt aie dispoes. Dicit: Ponamus igit radice vlem eius cōēm et qm actiones faciendū est fm rōem rectā: et dicemus in postremo que est illa diversio recta et qualis est habitudo sua ad reliquias virtutes. Et ponamus etiā q' totus sermo qui dī in oib' istis no dī nisi fm viā descriptoīs no fm viā ultime pscrutatioīs: intēdo que copehēdat plurimū ret ut dixim' a p' n' c' p' scritpōis: qm certitudo sermonis in oī re oportet ut si fm mām ipsius: hec aut mā mutabilis est et hoc qm res effectiue virtutē et pfectiōes no habent aliquid firmū fm dispoem vna: sicut eria est dispo in rebus effectiue sanitatis. Eteni ex ipsis no est aliqd firmitate hñs fm dispoem vna: cūq' sit res in vlib' que sunt in hac scia isto modo intēdo qm no tolerat certificatiā inquisitionē: ppter sui mutabilitatē: portio est sic in pticularibus. I. q' no est possibilis in eis certificatoria inquisitio qm no sunt cōphēta neq' artata sub arte: neq' sub pcepto vno. Et necessariuz est agēti semper ut speculeti ex pcedēti ex ipsi in illa hora in qua ipse efficit se habet in medicina et in arte nauarū: vezetū et si su sermo ille in cuius via sumus currens hoc cursu tm oportet fm dispositionē aliquā ut dicamus qualiter speculandū et vnde incipiendū in speculatioē. Dicimus q' qm p'lm quod ponimus huic speculatioē est q' de natura vnius et ciudē actus est ut corrīpaf ex additōe et diminutōe. Et oportet ut significemus sup hoc qd occul-

tat et hac intētio in aliqua rerū: p' hoc q' apparer ex eis i quibusdam earū ut q' videmus in fortitudine et sanitate. Eteni exercitū supfluentia et deficiētū corūpū fortitū dinē: et similiū cibūs et po' us superfluetū super id qd opz aut cūmūlū ab eo et expedit corūpū sanitatē. Cōmeni suratū autē cōseruat sanitatē et augmentatē: et suniliter est i castitate et fortitudine et ceteris virtutib': qui eni fugit ab omni re et timerit aliqd penitus nec terret ab ipso hic au' dax est: medium autē in hec fortis est. Similiter qui omnē volupratē respuit et qui oī volupratī expositus est neuter hōz haber castitatem. Quis itaq' sic se habeat res virtutes quidē corūpū ex supfluite et indigētā: cōseruat autē eas mediocritas. Dicit: Et no diversificat quidē dispōnes solū ex parte visitatioē rex earūdē visitatioē diversificata sed actiones que visitans in rebus vna visitatioē vna diversificant etiā ex pte acceptoīs dispoītōnā p' n' illas actiones. Et hoc euidentē est in rebus illis que sunt magis manifeste apud nos q' res iste. U. g. Virtus corporalis acq'retur ex acceptōne multi cibi et tolerantiā multi labiorū: et qm facti fuerimus vigorosiores erimus potētores ad visitationem labiorū multi et cibi multi: et talis est dispo in virtutib'. Eteni casti simus ex retrahēdo nos a volupatibus: et qm facti fuerimus casti erimus potētores ad retrahēdū nos a volupatibus: et ito mo se habet in fortitudine. Tlā qm assuerimus vilipendere terribilia timorosa simus tolerantes ea: et quando facti fuerimus toleratores eaz erimus potentiores ad eorum vilipensionem.

Tertiū caplū q' signum habitū est superueniēs vō luptas vel tristitia operibus eo q' circa voluppatē et tristicias est moralis virtus quod probat per male operari propter volupratē et a bonis recedēre propter tristicias vnde oportet cōfessum ex iuuenib' bene duci: et item per virtutes esse circa acus et passiones quibus sequit delectatio et tristitia. Et tertio p' penas que sunt medicine p' canū factas circa has. Et quarto per anime habitum natūm fieri ab his deteriorē et meliorem ex quibus colligatur virtutē mozaē esse circa voluppatē et tristicias optimoz operatiuam. Et quinto per eligēda et fugienda cadere sub delectationē et triste. Et sexto per has passiones esse nobis a puro cōnūratis: ideoq' difficile et tristib' et per regulari his operationes: et tandem per difficilius esse voluppati pugnare q' ire. Dicit:

Oportet autem ut ponamus signū existentie dispoītōnū virtualū in nobis: h quod sequit nos p'les operatores de voluprate et tristicia. Eteni qui ex retractione a corporalibus voluppatibus letatur habitū haber a quo denominādus est castus: qui vo ex retractione ab his tristat incastus. Similis qui tolerat pericula vehementia et est guadens cū his aut non tristis fortis est: qui autē suffert ea et tristat et eis ille timidus ē. Et quidem hoc sit: qm virtus moralis equidē est ut placeat homini ea que oportet ut placeant ei: et displiceant ei que oportet ut displiceant. Ideo q' nos quidem facimus magna delectationis cauſa et retrahimur a bonis causa eius quod est in ipfis ex cōfratatione. Et propter hoc oportet quēadmodū Platō dixit ut incedatur cum homine ex pueritia sua via ducente ipsum ad hoc ut gaudeat in his in quibus est gaudendum: et tristetur in his in quibus est tristandum: hec eni equalis est et sana doctrina. Amplius virtutes quidē existant in actionibus et passionib' omnē autē actionē et passionē sequit delectatio et tristatio: et ppter hoc oportet ut sit viri' circa delectationē et tristicias intendo ut ipse ambe delectatoes et tristicias sint fm q' opz;

Et de his que sup hoc significat est quod phibitio acceditum malorum et refrenatio ipsorum: sed quidem per istas ambas res carente do per delectationem et tristitia quam ponunt illi de ciuitatibus? Refrenationes enim sunt resistente med. tunc quidam sunt: medicie autem natae sunt fieri per hanc. Et sicut ante dictimus ynaq; ex disponib; aie existit in illis rebus qd appropriant illi dispositioni et circa res a quibus illa disponit innata est fieri peior et melior. U. g. Disponit alio nouata iustitia aut iuria inuenient quidem in reb; sibi appropriatis ut possessionibus et honoribus: et quod similat istis et circa res istas versat: et hoies quidem sunt deterioriores. ppter delectationem et tristicias sunt et regnatur ex ipsis quod non oportet: et faciunt h; in hora in qua non oportet aut eo modo quo non oportet: et vlt; ppter modum aliquem ex modis quod determinat intellectus sanus circa delectationem et tristiciam. Dicit: Et ppter hoc diffinierunt virutes esse modum et ppter et quietem eaz. Non sunt autem recte dicti sic absoluere sed cum hac determinatio fuit et opz et in hora quia opz et cetera quod excipienda sunt in hoc. Dicit: Namque possumus quod virtus existit in delectatione et tristicia: intendo i hoc ut delectemur in quo opz ut tristemur in qd opz: et patitur quod ipsa operativa est optimorum malitia e contrario. Dicit: Et delectabunt nobis ista quod secundus mentionem per hoc et dico. s. qd res quae eligimus sunt tres: Deco; sunt decem: vtile sunt expedientia: delectabilis sunt voluntas: et hoc tria: Indeces vel turpe: inutile uel danosum: contristans uel molestum. Et bonus est ille qui in oibus his directus est: malus autem qui peccatis est in oibus his: et ppter in voluntate: intendendo cum qui delectat non ut opz: et hoc quod delectatio cois est oibus aequalibus et sequitur oia ea que habent eligentiam. i. eligibilitam: etenim decem et vtile eligibilita sunt et delectabilita. Dicit: Et hoc quidem difficultate est nobis: incedit accidentis illis quod est delectatio et comedens ipsum ideo quod existit in nobis nauter et est natu nobiscum et conunitur nobis ab infatia: et ppter hoc sumus comedentes actiones: comedensfuit delectatio et tristice: et quidam nostrum in hoc pcellum quodam et oportet necessario ppter oia hec ut sit nostra intentio in hoc libro toto circa delectationem et tristiciam et circa delectationem difficultate est quod circa ira: quodammodo dicit he tristitius: et ars et virtus semper quidem sunt in acto rei difficultis: ppter quia ea est bona et optimus. Scimus hoc est opz ut sit iterum iudicium virtutis et ciuitatis in hoc libro toto circa delectationem et tristiciam: nam qui vultus faciunt istis h; et opz erit bonus: qui vero aliter quod oportet erit malus.

Quartus capitulo in quo queritur qualitas iusta et talia operates iusti et tales sunt eo quod si talia operantur tales et videantur quae in artibus esse videtur: quod soluit primo per infermationem huius suppositi. s. qd in artibus quod operantur talia tales sunt. scimus per dissimilitudinem artium ad virtutes quod in his que ab artibus est bene in ipsis operatis: que autem h; virtutes habent bene in operibus. s. sciens eligere ppter hoc et firme et immobilitate. Ex quibus manifestat quod res dicuntur iuste et buiusti: et quod non sufficit sciens ad studiosum esse. Dicit:

Tunc manifestum est quod virtus quidem existit in delectatione et tristicia: et quod ex quibus sunt et augent et his cedunt et superant et minime visitatas eas diversi mode: et quod agit postquam pscit in rebus illis de quod generaliter. Dicit: Et fortassis helicitabit quod et dicet unde opz ut agat hoc actiones iusticie donec faciat iustus: quod iustitia et castitatis non generant nisi ab actionibus iusticie et castitatis: et actus iusticie et castitatis non inveniunt nisi a iustitia et castitate. Nos ergo dicimus quod ois qui iusta agit iustus est: et qui casta

castus est: sicut quicunque scripturalia agit scriptor est: et qui actiones caritatis agit caritas est. Hec autem helicitatio soluit per hoc quod dico et quod in artibus non sicut se habet nec in his quod sunt et virtutibus: intendo quod non quilibet qui agit actionem aliquid artis aliquid est de artificialibus illi artis possibile enim est ut aliquis qui non est scriptor scribat litteram aliquam calami: aut aliquam quod alius pdescribit et hoc modo addiscit ars scribendi et sic quidem hoc scriptor non qui fecerit quilibet scriptus et ralius qualitercumque: sed qui fecerit h; et scriptor ficeret: intendo et facias finis habitum scripturalem quod sit in ipso. Amplius artes et virtutes in hac intentione non se habent uno modo: et hoc quod bonitas resp. accidentum ab arte existit quidem in scriptis: et ppter hoc sufficit artifici ad bonitatem artificij sui si res quae efficiuntur ipsa bona. Rebus autem fieri possunt via virtutum non sufficit ut in se sint bone tantum: sed ut et facientes sint habentes se aliqualem. U. g. ut iusta et casta facientes aliquiliter se habeant: primo ut sciens res quas faciunt: secundo ut sint electi res eaz ppter actiones ipsas: tertio ut sint firmes habentes se non mutabilitate. Ut ppter actiones. Istaz autem ratione nihil opponit in artificiis ppter quod ut sit artifex sciens ei quod facit. Lodi rationes autem in qua dicunt artes virtutibus. scire cuius quod agit non est necessitas in virtutibus ut in artibus: aut enim modicu[m] indiget ea in virtutibus et minus quod in artibus: aut non indiget ea. Aliaz autem duarum rationum uirtus non est modica: uno in eis est uita uirtus: et iste due rationes acquirunt quidem due he rationes in castitate per reiterationem actionum de quibus dicitur quod sunt ex actionibus castitatis. actiones autem iusticie et castitatis sunt actiones que sunt in exemplis actionum iusti et actionum casti: et iustus et castus non sunt qui faciunt actiones iusticie et actiones castitatis sunt modus h; quem faciunt ea non iustus et non castus. Si quidem ex factio[n]e actiones iusticie fit h; iustus et ex factio[n]e actiones castitatis castus non erit aliquis homo iustus absque eo quod faciat actiones iusticie: neque castus absque eo quod faciat actiones castitatis. Dicit: veptim illi qui sunt de numero plurimi non faciunt has actiones sed inveniunt ad sciendam eas et estimant per hoc quod ipsi perbando erunt per scientiam virtutis. Et hoc faciunt ppter sicut est factio[n]e infirmorum qui audiunt quod precipit eis medicina diligenter et studiose et nihil tam faciunt preceptor. Et sicut illorum corpora non sanant per huiusmodi regimen: sic nec istorum anime per hanc philosophandi modum rectificantur.

Quintus capitulo de pscitudo quod virtus in proprio ostendit quod non est in genere passionis uel potest esse habere. Deinde apponit specificas divisiones habent: primo haec a quod habens ipsi bonum est et bene suum opus reddit: inde colliguntur eius uirtus et res haec s. virtus est habere ex quo bonum fit et a quo bene suum opus reddit: deinde haec adiungit pscitatu[m] seu electiu[m] medijs in operibus et passionibus non eius quod rei: sed eius quod ad nos ipsius filii existens medijs inde colligitur magis appropriata virtutis ratione hanc s. virtus est habitus electus. Dicit:

Optime hec autem inquirendum et speculandum quod est virtus. Dicimus itaque quod res quae inueniuntur in artibus sunt tres. s. accidentia aie: potesties et disponentes: quod istorum erit virtus: et intendo per accidentia: et disponentes: et timore: et audaciam: et uuidiam: et gaudium: et amor: et odium: et desiderium: et zelum: et misericordiam: et uirtus salutis omnis quod sequitur delictatio aut tristitia. Et intendo per potestias res ex parte quarum denominamur ob his accidentibus: intendo res per quas possumus trasci et tristari et misereri. Et dico per disponentes habitudines per quas sumus ad ista accinctia habentes nos male aut bene

U.g. qñ nos qñ irascimur ira vchenet. i. magis q̄ opor-
ter; aut ira remissa. i. minus q̄ oporter erit habitudo nra
penes hanc dispōem pueria; qñ vō mediocriter erit habi-
tudo nostra in hoc directa; et sic se haber res in certior aci-
onibus. Non erit igit virtutes neq̄ virtus acciūta vel pas-
siones; nā penes ea neq̄ virtuosi neq̄ virtuosi dicimur sed
penes virtutem dicimur tales adhuc non laudamus neq̄
vituperamus penes acciūta. nō enī quicq̄ laudat ppter
trā neq̄ vituperat; et similiter habet se circa timore; vi-
tuperat quidē qñ irascit ira qua nō oportet; laudat autē
qñ irascit quēadmodū oportet. Qum igit penes virtutes
laus cadat et vituperū penes acciūta; aut nō manifestū
est q̄ acciūta nō sunt virtutes. Amplius irascimur et ri-
memus inuoluntar. virtutes autē in malicie aut volūtates
sunt aut non pter voluntatē; et q̄ hoc dicit etiā de nobis
q̄ sumus patiētes per acciūta; per virtutes autē et virtus
non dicimur moueri sed disponi aliqualiter; et ppter hoc
apparet q̄ etiā virtutes nō sunt potētie. Non enī dicimur
boni neq̄ mali eo q̄ habemus potentia recipiēdū
tia; neq̄ laudamur neq̄ vituperamur ex hac parte; ap̄lū
potentes sumus nā fieri boni vel mali; boni autē vel ma-
li nō sumus nā sicut iam ante diximus. si ḡ virtutes non
sunt acciūta neq̄ potētie remanet ut sunt habitus. Iazḡ
manifestū est quid sit virtus sūm genus; non oportet autē
ut hoc cōtentimur. s. qñ virtus est habitus m̄i; sed de-
terminemus qualis habitus sit quin nō sufficiat cognitio
rei in genere suo. dicimus ḡ q̄ omnis habitus ponit rem
ciūs et virtus bonā et actū eius bonū. U.g. oculi virtus
oculū reddit bonū et actū eius bonū eo q̄ virtute oculū vi-
demus visione bona et est oculus ea bonus. et similē virtus
equi ipsuz reddit bonū seroē; flexiblē equitanti; toleratē
impugnātē. Lūc̄ hoc sit cōe oī virtuti tunc virtus hoīs
est habitus per quē hō sit bonus et ponit actū eius bonuz
Et iā determinavimus viā ad hoc qualū fiat; vult sūm q̄
etūmo ut vñitē declaratio sūm q̄ oportet; et tristitia sūm q̄
oporet. Dixit: Et declarabīt etiā nobis si p̄siderauerim⁹
in natura virtutis que natura est. Dicimus ḡ qñ in omni
cōtinuit et discreto possibile est nobis accipere rē aliquaz
maiore et aliquaz minore et aliquaz equalē; et hoc vel in re
ipsa vel in relatōe ad nos; et equalē est mediu inter super-
abundantia et dūminutioē; et intēdo per mediu sūm se hoc
qđ distat ab vñitē extrezoē equa distatia et hoc mediu
est vñi et idem in oī re. mediu autē in relatōe quo ad nos
non est vñi et idem in omni re. U.g. mediu sūm se sex
int̄ duo et dec̄; supant enī duo in quatuor et supant a dec̄ in
quatuor; hoc q̄ mediu semp est res vna in se neq̄ addituz
neq̄ dūminutio; mediu autē quo ad nos nō oportet accipi
isto mō. intēdo q̄ si res vna nec additionē nec diminuti-
onē accipies. non enī qñ accipere aliquē hominē dec̄ emy-
nas multū est; et accipere duas emynas parū; oportet ut cō-
mensuratur hoī ad quē īnuit doctor exercitū sit accipe sex
emynas. forte etenī q̄ hec quātitas paz aut multū erit ac-
cipiēti. U.g. exercitato modicū īspīēti aut exercitū mul-
tum; et sic se haber in cursu et in lucta: intēdo q̄ mediu in
quātitate cibatōis vñi scūlūsp istoz alterū est a quātitā
te cibatōis alterius. Dixit: Et sūm hunc modū fugit oī ar-
tis in arte sua supfluitatē et indigentia: inquit autē mediu
et cligat ipsi: intēdo mediu quo ad nos non mediu rei. Et
q̄ oī res in bonitate operatiōis sue intēdit mediu et ad
ipsuz dirigit operatiōes suas. Et iō confutetur hoīs di-
cerē de operib⁹ bonis q̄ ipsa sunt in quibus nō est possi-
bilis additio neq̄ dūminutio eo q̄ sūm ipsos additio et di-
minutio corūpunt bonitatē: mediu vō p̄seruat ipsa. Qā
traq̄ perit artifices ut dixim⁹ operent aiadueritēs et in-
tendēntēs mediu; virtus autē oī arte melior sit et certior
quēadmodū et natura: intēdo q̄ ipsa est melior arte: de

necessitate erit virtus intendēs intentōi medij: intēdo vir-
tutē moralē. Lūc̄ sit virtus equide siens circa passiones
et actiōes necessariū est in q̄dē esse additionē et dominati-
onē et mediu. U.g. qñ nos fuerim⁹ timētes; aut audentes;
aut peccātētes; aut irascētes; aut mī erētes; et vñt delecta-
tes; aut tristatēs magis q̄ oportet aut minus non erimus
circa mediu: qđ autē erit de his q̄tū oportet et qñ oportet
et in quibus oportet est mediu virtuosuz; hec est intēdo
virtutē. Et sūm hanc similitudinē īuenit in actiōbus ad-
ditio et dūminutio et mediu; et virt⁹ etiā īuenit ī passiōib⁹
qđē et actiōib⁹: et ī passiōibus īuenit additio et dūminutio
et mediu et additio et dūminutio vitupablia sunt; et mediu
laudabile et virtus laudabil. Clit⁹ igit mediocritas qđazē
qđ ītendat mediu. adhuc errare qđē p̄tingit mltis modis
erro; autē malū et malū ītedit ad partē infinitatis quēad-
modū ipsuz determinauerit p̄thagorici bonū autē ē ex
parte suūtatis: intēdo q̄ mala multa sunt; bonū et ī vñz
eo q̄ rectū; rectū autē vñi; et ppter hoc sit malū cito et fa-
ciliter; bonū autē tarde et difficulter. Facillimū enī est ut
erit hō a p̄posito signo; et difficultissimū ut īueniat ipsūn
et propt̄r hoc erit additio et dūminutio ex parte malicie;
mediocritas autē bonitas et virtus: intēdo eo q̄ additio et
dūminutio errores sunt ex parte infiniti: mediocritas autē
recta est et vna. Et ppterā boni sunt sūm modū vñi bo-
ni: mali autē sunt mali multis modis. et quz si sit erit vir-
tus habitus vel electiū vel voluntariū ī mediocritate
exīs que est mediocritas quo ad nos determinata p̄ rōnē
in relatōe ad virtuosos ex hoībus; et est mediocritas inter
duo virtutē: quo p̄ vñi est ex parte additio et alterū ex parte
dūminutio. i. quedā virtuz sunt virtutē ex parte dūminutio-
nis sūe ab eo q̄ oportet in passiōibus et actionib⁹; et alia
ex parte additio sūe supra his qđ oportet in ipsis.

Sextū capitulū de rescriptōe essentialis diffinitōis
iam collecte in quo explanat quō virtus est medietas nī
homīn⁹ exīs extremitas: oīndē īsuper q̄ nō oīs actio
et passio recipiē medietatē superabundantia et deficiē; ut
que in sua noīatione p̄volute sunt statī cū malicia. Dixit:

Irtus autē mediu īuenit et facit ipsuz. Erit igit
ppter hoc virtus sūm substantiā suā et rationē
significante super quidditatē suaz medietas. sūm
autē q̄ noble et optimū extremitas et finis quz sūm finis
meliores medij. Dixit: Non recipit autē necessario oīs
actio et omnis passio vel omne accidens medietatē; et hoc
qñ quedā accidentū mala vel malū per naturā suaz sūm
additionē vel dūminutē; ut detractio et inuercūdā; et
īnuidia; et quedā actionū; ut homicidū; furtū; adulterū.
hec enī sunt ī seip̄s malū ī oī hora; et oīs res ex ip̄s ē
mala. Et similiū nō est ī extremitatibus vituperabilibus
medietas neq̄ additio neq̄ dūminutio ut ī iustitia et ri-
miditatem et cōtinuitate; vel si non erit additio et dūminutio
medietas et additio et dūminutio dūminutio; et sicut casuaria et foritudinis nō est superfluitas neq̄
indigentia et sūt medietates; medietas autē est extre-
mitas et finis modo aliquā: intēdit modo illo quo est indi-
sibilitas sūm magis et minus; sic se haber ī extremitatibus.

Septimū caplū ī quo querit circa operatiōes sunt
vñi sermōes vaniores: particulares vō veriores; vñiuer
saliter predicta singularib⁹ coaptat ad maiore declarati-
onē et virtus est medietas; et eius diffinitio bene assignata
enumerat virtutes et medietates morales ordine quo de
ipsis ītra tractabit cū malicijs quarū sunt medie et passi-
onibus subiectio ī ipsis. Dixit:

Septimū caplū in quo querit circa operatōes sunt vlos sermones vaniorēs; particulares vō veriores; vls p̄dicta singularibus cooptat ad maiore declarationē q̄ virtus est medietas; et eius diffinitio bñ assignata enūtrans virtutes et medietates morales ordine quo de ipsi infra tracabatur cum malicijs quaz sunt medic et passionibus subiectis ipsis. Dicit:

LOn opz aut ut cōtentī simus in re virtutis hac diffinitio vli aggregatiua fed opz ut adaptim⁹ et ea ad om̄es res particulares. i. ad oēs virtutes. dicitōes em̄ vlos aggregatiue nō sunt in fine certitudinē; particulares aut sunt magis appropinquātes ad verū. i. hac mā idēo et actōes nō sunt nisi circa particularia. opz igit ut hec descriptio adapte vniuersit̄ ex ipsi fin̄ via ejē pli donec determinet vniūq̄os ex eis p̄ hoc et appropiat̄ ei. Dicimus ḡ fortitudi est medietas inter timorū et audaciā. Supabundantia aut in p̄iuatiōe timoris nō habet nomē in lingua greca. supabundantia aut in audacia d̄. p̄ citas et supabundās in timore. Deficiēs vō in audacia d̄ timidus. Dicit: Medietas aut nō inuenit in oib⁹ delectatiōib⁹; et fugit delectatiōes excutes a natura; et inuenit ei in tristitia minus est q̄ in delectationē; medietas vō q̄ inuenit in illa que noiajūr castitas; supfluitas aut̄ i eis est que noiajūr incōtinētia. Dīmūtio aut circa delectatiōes fere nō inuenit. rara ē vel pauca inuenit eius; et p̄ hoc nō est ei positiū nomē in nostra lingua: noiemus ḡ ipsaz insensibilitatē. Dicit: Medietas autē que est in eo qđ est interdationē et acceptiōne largitas; additio aut̄ i eis et defecit est p̄digitas et auaritia; et morigerat his moribus p̄trāiant̄ sibi ad inuenit in eo in quo p̄t additio et diminutio. pdigias ḡ superabundat̄ in datone et deficit in acceptiōe; et auarus supabundat̄ in acceptiōe et deficit in datone. Dicit: Sufficiat aut̄ hec quātitas fermōis in hie rebus q̄ sim⁹ quidē rememozāes eas summatim et fin̄ viā descriptiōes. i. vls sic se habet̄ in pluribus: post vō distingue⁹ eas et diffini⁹ certitudinaliter. Dicit: Et inueniunt̄ dispōnes alie in dāto et acceptiōe; et medius in ipsi est qui noiajūr magnificus et est ille qui expēdit excellēt̄ in grādibus in quib⁹ decēs fuerit hec expēta. Excessus aut̄ d̄ grece q̄dez ap̄yocalia et nausalia; arabice vō albadachū; et deficiētia noiajūr micropeza et arabice medeleū. Et extremitatē magnificētia diversificant ab extremitatibus largitatis; et similē magnificētia diversificant a largitate. Rem aut̄ i qua diuersificant posterius dicemus. Dicit: Modius aut̄ circa appetitū honoris et p̄iuationē ipsius est ille q̄ noiajūr magnanimus; supabundantia aut̄ in hoc est amboſitatis et deficiētia pusillanimitas; quād modū aut̄ dicitur q̄ largitatis est p̄porio ad magnificētia q̄ sint differētia in re modica. s. quia magnificētia est mediocritas in distributiōne circa exāmia; et largitas est mediocritas distribuendi circa exālia; sic dicimus q̄ inuenit circa honoriē dispositio quedā: p̄porio cui⁹ ad magnanimitatē est sicut p̄porio largitatis ad magnificētia; quaz hec dispō noiajūr honoris in rebus paruis; magnanimitas vō in magnis; et hoc qm̄ possibile ē ut siderem⁹ honorē ut opz et amplius q̄ opz et minus q̄ opz; sicut inuenit hoc circa pecunias. Supabundans ḡ in appetitu eius d̄ amatoj honoris; et deficiētia d̄ non amatoj honoris; medius aut̄ nomē non habet; et extremitatē non habet p̄ter q̄ amatoj honoris. Dicit: Et ppter hoc fortissimā laudam̄ eū qui non amat honorē; et fortasse noiam⁹ medij amatoj honoris; et fortasse noiam⁹ eū non amatoj honoris; et dicemus post cām quare facimus hoc. Nunc aut̄ enūciabimus per descriptiōes dispōnes residuas fin̄ modū quē p̄posuit̄. Dicimus ḡ qm̄ inuenit in ira supabundantia et dūminutio et mediu; et ex-

tremo fere innoata sunt: mediocrē autē mansuetū cīam⁹ et mediocritatē māfuctudinē: superabundātē aut̄ iracundū; et maliciā iracundia; et deficiētē inirascibilē. Dicit: Et sunt hec ex dispōibus aie tres medietates; inter quas ē cōicāto et sitūdo; et sunt cuž hoc diuersificate; et hoc qm̄ cōicāt̄ et inueniunt̄ circa sermones et actōes; et diuersificate in hoc q̄ quedā inueniunt̄ circa vez; et quedā circa delectationē. i. per eas intendit̄ delectatio. eaz̄ autē que sunt circa delectationē; quedā sunt circa ludicia; quedā vō circa om̄e in quo deducit̄ vita hoīuz. Dicit: O port̄ liḡ v̄r̄ determinemus has dispōnes quaten⁹ palā fiat nob̄is q̄ mediocritas in oib⁹ his laudabilis et directa est. Extremitates aut̄ neq̄ direkte neq̄ laudabiles sed vituperabiles. Dicit: Plures aut̄ h̄az̄ dispōnūz nō habet nomina; vñ oportet ut ponam̄ eis nomina sicut fecimus in alijs ut fiant per hoc nob̄is faciliores et manifestiores. Dicimus ḡ q̄ circa vslum vez̄ es medius noief̄ verax; et noief̄ medietas veracitas. Circa simulationē vō veritatis superabundāt̄ noief̄ superbus; et dispō nominet̄ yronia. Qd̄ autē suerit ex h̄o circa delectationē dico per qđ intendit̄ delectatio in ludiceria; medius in hoc d̄ arabice addarīsu; grece autē eutrapellus; et p̄t latine apte dici iocane; et dispō grece eutrapellia; arabice addarāsu; Supfluitas aut̄ grece bomolochia; arabice vō almiraram; et fin̄ hāc dispōnēt̄ grece vomolochus; arabice autē almegiat̄; et deficiētia grece dīst̄ agricīa; et arabice alfedemerū; et habet̄ eā grece agricultos; arabice aut̄ al'edim̄. Modus aut̄ sc̄iūs delectatiōis ille. s. per quē intendit̄ delectabile qđ ē in deductiōne vite hoīuz. i. in cōuerſarōe viendī est circa amicitias et medius i his dīst̄ amīcūs; medietas amicitia. Qui aut̄ superabundat̄ tra q̄ null; vō grā placidus; qui aut̄ p̄p̄i al'q̄ virilitatē sui et adulator; et qui deficit̄ in oib⁹ indelectabilis est; hic disculus d̄. Dicit: Et media quoq̄ inueniunt̄ in passionibus que virtutes nō sunt ut verecūdīa que nō est virtus; vez̄ laudabilis exsist̄it et sūr̄ verecūdūs medi⁹ est; superabundāt̄ aut̄ s. qui verecundatur de qualibet re cocoplex d̄; qui autē deficit̄ et penitus nō verecūdā inueniūt̄ vel inſtronūs d̄ uel est. Dicit: Et est hic etiam dispō media inter inuidias et grece ep̄ychrechachiam; et arabice schemētia que grece d̄ nemēsīs. et he dispōnes tres sunt de genere accidentiū delectatiōis et tristīcē quās habet̄ hō. ppter̄ i co quas habet̄ hō que p̄tingunt̄ noīs et p̄p̄i quās: medius aut̄ in his passionibus d̄ grece nemēsīs et est ille qui tristat̄ propter̄ bonū qđ recipiūt̄ indigni v̄l̄ime rit̄; superabundāt̄ aut̄ in hoc; et est ille qui dolet̄ p̄p̄i boñū qđ contingit̄ culcūq̄; inuidus est. Schemētia aut̄ est ille cuius tristīcia de bono alicuius noīoy suoꝝ ad hoc pueñit̄ ut leſet̄ de malis p̄tingētibus ip̄i. Dicit: Et loquamur de hoc in alio loco ab isto. Om̄ aut̄ iustīcia d̄ diuob⁹ modis; determinabimus post virtutēs modos; et dicemus qualiter est medium in vnoquoq̄ cop̄; et similiter dicemus reliquas virtutes intellectuales.

O trāuū caplū et tres dispōnes. s. due malicie et media ipsaz virtus oēs oib⁹ oppōnūt̄ aliquālitter; et q̄ maf̄ soz est contrarietas extremit̄ ad inuenit̄ q̄ ad mediu; et q̄ ad mediu oppōnit̄ in his quidē defecit̄ magis in his autē superabundāt̄ propter̄ duas causas; vna ex parte rei; alteram ex parte nostra q̄q̄ difficile est studiosuz esse propter̄ difficile esse in vnoquoq̄ acc̄p̄re mediū. Dicit:

T v̄r̄ dispositiōes om̄es tres sunt; dīc̄e quātū malicie sunt vna ex parte additiois; et altera ex parte oh̄minūtiois; tercīa vō virtus est et est medietas; et oēs iste ad inuenit̄ sibi aliquo modoꝝ p̄trāiant̄.

Que eni extremitates p̄trariant medio: et p̄traria utræq; alteri: et mediū etiā p̄trarias extremitatibus. Sicut enim equalē superflus et cōparatiō ad minus: et deficiē cōparatiō ad magis sic dispōnes medie que sunt in passiōnibus et actionib; superabūdant in cōparatiō ad dispoñib; deficitēs: et deficiēt in cōparatiō ad supabūdātes satis nāq; in cōparatiō ad timidū. p̄cāt videt: et in cōparatiō ad p̄cāt timidus: et sit̄ modestus in cōparatiō ad incōtinētē infensibilis videt: et in cōparatiō ad iſensibilē incōtinētē largus cōparatiō ad auarū videt. pdigūt: et cōparatiō ad pdigū auarus: et ppter media inter extremitates p̄trariat virtutē extremitati t'noīat note sui cōtrarū. Nominat ḡ fortis in cōparatiō ad p̄cāt timidus et est vnu p̄trarioz et nominat p̄cāt in cōparatiō ad timidū: qđ est altez suoꝝ p̄trarioꝝ: et sit̄ se haber in reliquis medijs. Quia media p̄trariant extremitis erit cōtrariatio eoz ad inuicē maior p̄trariatiō ipsoꝝ ad mediū. etenim distanciā extremitoꝝ ab inuicē maior est distanciā virtutis ipsoꝝ ad medio. adhuc similitudo quedā iuenit extremitoꝝ quoꝝ aūdā ad mediū. nāq; p̄cātias similiat fortitudini: et pdigūtias largitas extremis autē nulla est similitudo ad inuicē: et res distantes ab inuicē ultima distātia diffinunt eē cōtraria. necesse est ḡ res magis distantes magis esse p̄trariat: et quedā extremitati magis cōtrariant medio qđ alie in additioꝝ et diminutiō. U. g. fortitudini p̄trariat timidas que est defectio magis qđ cōtrarie ei p̄cātias que est additio. Modestia autē magis p̄trariat incōtinētā que ē supfluitas qđ infensibilitas que est defectio. Contingit autē hoc quidē ppter casū duas: quaz vna est ex parte rei: altera vō ex parte nři. ex parte quidē rei qđ qđ sicut vnu extremitoꝝ similia in medio qđ alterū minū videt cōtrariari ipso ꝑ medio: alterz vō magis. U. g. qm̄ p̄cātias similior vident fortitudini qđ timidas et ppter quod erit timidas magis cōtraria ipso ꝑ p̄cātias: id qđ res distantes a medio magis sunt cōtrariace eidem. ex parte vō nostri qđ extremitates ad quas nos sumus decliuores magis contrariae vident esse medio ut qđ naturaliter declinam⁹ magis ad delectationē et ppter hoc ad incōtinētā pñiores sumus qđ ad iſensibilitatē. ppter hoc incōtinētā ems supfluitas magis p̄trariari videatur modestie qđ iſensibilitas. Dicit: Jam ḡ diximus sufficiēt qđ virtus moralis est medium et quomodo sit medium: et qđ medium eius quod inter duas malitias: quarum vna est ex parte superfluitatis: et altera ex parte diminutiō. Et quoniā sit virtus quidē eo qđ intēdit intentionē mediū in passionibus et actionib; et ppter hoc difficile est fieri virtusluz eo qđ sumpto medio in vnaquaq; rerū diff. clis est: ut pote medium circuli nō quis pot accipere sed partē in hoc: et sit̄ irasci et dare pecunia et expēdēre facile est et ad qđ vnuquisq; potest est: vixit facere hoc cui opz: et qđ opz: et vbi opz: non oīs est neq; facile: hoc autē est factū bonus: raru: laudabilis: et decoꝝ.

Nonū caplin de mō optimo attingendī ad medium et sic fieri studiosum qui est ut a magis contrario ipso medio primo et magis recedamus et ab extremo ad qđ magia nati sumus nosm̄er magis abducāt: ut a delectabili ad quod magis nati sumus iudicantes m̄ illud fm qđ se h̄z in rerū natura. vñtates vō ipsius frumentē inquātū trahit in libidinē nos m̄ est sic facile accipere mediū et maxime in singularib; qđ sunt infinita variabilita et solue sensus iudicō subiecta. Sz sufficiēt habet pax et infensibilitat transgredi a bene in plus uel minus et nunc huc nō illuc declinare ut sic facilior et proximato medium adipiscāmur. Dicit:

T, ppter opz ut oīs qui intendit inueniō me dij elonget ab extremitate magis p̄trariate medio. nā in quadā extremitati errat magis et in quadā minus. Quid itaq; inueniō mediū fm veritatē grauius sit et difficultis oportet ut inquiratnus coordinatiōne, ppinq; medio qđ non possumus habere: et est ut sit hoc qđ operamur de malo minus qđ possibile est: et p̄ qđ maxime idonei erimus ad hoc faciendū isto mō est ut plideremus mala ad que nos sumus pñiores naturaliter et quidā hoīz ad quedā mala magis proni lū naturalitē Illud autē per qđ sciēmus rem ad quā sumus pñiores est delectatiō et tristitia pñgēt nobis in illa re: intēdo et in malo ad quod sumus pñiores magis delectamur: et in a quo sumus remotiores magis tristamur. Qā igit̄ perceperimus fm hanc viā opz ut retrahamus nos ab ipso ad oppositā partē: quāto eni magis nos elōgauerimus a peccato volūtarie tanto appropinquabim⁹ ad mediū nālitter dimittēdo alias nostras nature, ppter ad similitudinē eius qđ accidit eis qui dirigunt trabes curvas: destrorquēt enī eas ad partē contrariā vltra rectitudinē: tandem quin om̄is furerint ad rectitudinē cōvertrū. Dicit: O portet ut cause habeamus nos in iudicādo de re qđ talis est aut nō talis, ppter illō qđ accidit circa hoc de delectatiō et tristitia. Difficile népe nobis est iudicare de aliquo in quo delectamur naturaliter et ad qđ pñi sumus qđ nō sit rectū: et sit̄ difficile est nobis iudicare de eo in quo tristamur qđ sit̄ rectū et necessariū ad faciendū. Dicit: Et opz ut assuecam⁹ ut sit̄ illud qđ occupatos nos ex delectatiōne in rebus simile ei quod occupat inueteratos ex tristitia in ipse: et ut visiterimus sermonē ipsoꝝ quē dicunt in virtutepatiō rez delectabiliū. Qā enī p̄cērimus a nobis delectationē fz hāc viam minus peccabimus. et vñuersalit dico qđ qđ fecerimus hoc potentes erimus ad inueniendū mediū et ad accipiendū ipsum: et forasias difficile est et graue et ppter in particularibus. Non enī facile est ut determinem⁹ in vna quaq; rez particulariū donec sciamus qualiter est irascēduz nobis in quibuslibet rebus: et cui irascendū: et in qua rerū: et quantū reponit in vnaquaq; earū. Et ppter et latet hoc intentio forasias laudamus eū qui minorat irā suaz: et nomiamus ipsoꝝ mansuetū et humilē. Et forasias laudamus eum qui agrauat tram suam: et nominamus eum fm diuerstatē hui⁹. veptamē qui parum excedit et rectitudine siue ad superfluitatem siue ad diminutionem non est vituperabilis: qui vō excedit multum ab aliqua partium hic iam vituperat. Nō enī latet excessus eius qđ ab hanc deuenerit quantitatē: sed neq; facile est determiñare sermone quantitatē ad quaz qđm̄ deuenerit homo de his erit vituperandus: quoniam hoc non sit idoneī facere neq; in his neq; in alijs sensibilibus. iudicū enim de huiusmodi rebus in sensu est quid. Dicit: Quantitas ḡ eius qđ dicit in rebus istis significat qđ dispositio media in omnibus laudabilis est. et qđ qđ opz oportet declinare ad superfluitatē quādo fuerint anime nostre pñiores ad defectionem: et qđ opz ad defectionem quando fuerint anime pñiores ad superfluitatem. etenim per hanc viam comprehendēmus medium et decoꝝ. Et his finit ut huius tractatus intentio.

Determinatio huius tractatus tertij de libro Nicomachie Aristotelis incipit.

Primum caplū q̄ intēdētbus de virtute necessariā determinare voluntariū & inuoluntariū: & inuoluntariū duplex violentia. s. t. quod propriet ignoziam. Dicit:

Uonā quidē autem virtus circa passiones & actōes exsistit: & laus sit vel vituperatio in sibiis a nobis sponte: & indulgetia in sibiis a nobis in spontanea & fortassis misericordia: tunc fonsitam necessarium est ei qui de virtute scrutat determinare facta scientia sponte & scientia in spontanea: & cogitatio huius intentiois etiā vtilis ē legū positorib⁹ cā spēndendi honores & infligēdi penas loco suo.

Secundū caplū de inuoluntario violento quid ē q̄q̄ operationes que, ppter timore malorum: uel ppter boni aliquius illeculū suū mixta sunt: sī se aut voluntarie & que talū mixta sunt laudabiles & que vituperabiles: & que quā non sunt laudabiles sunt tñ digne venia: & que nec venia digne: & q̄ plurimū que difficile iudicare quale pro qualē eligendū: & quid p̄ quo sustinendū: difficultas cognitio ignorar: postq̄ questio quid violenter eius diffinitio propria inuestigata assignatur. Dicit:

Dicit autē spontane res fientes coacte uel ignorerantia faciēt eas: & res que veraciter in spontanea sit ē illa cuius fiendi principiū ab extrinseco est & in nullo coadiutor: est agit uel patitur: ut si venire leuit aliquē de loco ad loci penitus existente ī hoc ipso est: si uerō fecerit is aliquid suspitione malorum gradiū menens incidere in ea si nō fecerit ipsū velut sic ut tyrānus iubeat aliquos potētes m̄ suū exētū quibus ignoratiofa exercere in parentes: & qui exercēt euadit: qui vō nō interficiuntur: hic dubius est aut sit de spontaneo. & similat huic illis qđ sit in tempestatis maris de iactibus sarcinaz. Nullus enī sponte lacrat res suas in tali oīspōne constitutus. Ois autem intellectū habēo agit hoc cā propria salutis & eo: qui cū ipso sunt. Et sunt quidē huiuscmodi actōes mixta ex spontaneo & in spontaneo: atn̄ potius sunt de genere spontanei. sunt enī in hora qua quis facit eas cū p̄fectō facēt: & finis actōes & cōpletis attribuitur spontaneo uel in spontaneo sī horā in qua agit. Factor autē istaz rez in hora faciēt eas spontaneus est & eligēs. Etenī principiū mouendi mēbra sua organica in huiusmodi actōibus in ipso est & in quo sunt principiū agendi aliquid in ipso est & actō illius: huiusmodi qđ sīt sponte: exētū in spontaneo sunt simpli: nam nullus aliquid talū eligit ppter seipso. In huiusmodi autē op̄: ratiōibus fortasse laudat hō qđ tolerauit in ip̄is res turpes malas incūberet el. ppter aliqua grandia decorat sī fecerit huius contraria vituperat. turpis enī tolerare non ppter aliquod decōz faciū ē hoīs vtilis. Et istud est de eis que significat q̄ sunt intrātes in actōes spontaneas: ppter facere vō quādā istaz rez nō laudat homo: intēdo res turpes ad quas cogit sed indulget ei quādā fecerit eas ppter causas que excedunt uel superāt naturā homis & quas non potest aliquis tolerare. Dicit. Sunt autē fortassis aliqua hic ad que nō est recipiēda ualoremus coactio sed p̄mōrendū potius aut tolerandū p̄tula que sequi possit ex refutatiōe coactōis: ut q̄ moriat

homo potius q̄ interficiat patrē aut matrē. Dicit: Ea enī que coegerunt alkeomena occidere matrē suam ridiculosa sunt: vult ut estimo q̄ fuerint res parue. Dicit: Est autē difficile ut determinemus fermō quale quid sufferrēdū est & tolerandū aut quale quid nō tolerādū. Et difficultas h̄ est determinare in qualis rei tolerātia est p̄uerandū & quācūq̄ molestias tolerandū. Itēz q̄ ea que expectant vituperabilia sunt & tristia. Illa vō ad que cogimur sed & molesta: & propriet hoc sequit hominē laus vel vituperiū ex hoc q̄ recipit coactōem uel non recipit laudo q̄ in aliquo loco laudat eo q̄ nō recipit coactōem & indulget ei in aliquo loco recepīo coactōis: & in aliquo loco vituperat. Dicit: Oportet igit̄ ut reveramur ad descendū res que sunt in spontanea que res sunt. Dicimus q̄ ea q̄ absolute sunt in spontanea sunt ea quoq̄ cause sunt ab extra: & nullū coadiutoriū habent ab extrinseco. Illa autē que in spontanea sunt eo q̄ principiū faciēt ea ab extrinseco est primū: in hora autē qua facimus ea felicitas ipsa p̄re quibusdā alijs: & principiū faciōis sic q̄rum ad hoc in nobis est: sī se quidē in spontanea sunt. sunt aut in hora in qua eligimus ei p̄ alijs de his que sunt spontanea: & sunt similiora spontaneis ideo q̄ actōes non sunt nisi in particularibus: & particularia quidē agunt sponte. Et propriet hoc non est facile sermone determinare quas actōes quādmodū dicitur oportet feligere alijs: diversitas enī multa est in particularib⁹. Si vō dixerit quis p̄ res decole & delectabiles sunt de genere cogitū ēo q̄ res pulchra & delectabiles est de eo qđ cogit nos ad actionem ab extrinseco: sequit sī hunc modū ut omnia fiat coacte vel violenter. Omnes enim agit quecūq̄ agat gratia istoz: intendo pulchru & delectabile. qui autē agit aliqd coacte & in spontanea tristat cū ipso: qui vō facit aliqd propter bonū & delectabile delectat cū ipso. Dicit: Et ridiculosū ut hō coz qui facit cā ponat res que sit ab extrinseco tñ: i p̄fē cū hoc facilis est ad cadendū in ea: & ad seducendū per ipsa: & in bonoz cauam seipsum: turpium autem delectationē. Dicit: Quāq̄ si sit videt q̄ faciū coacte sit illud cuius principiū ab extra est: absq̄ eo q̄ sit ei adiutoriū a se ipso: & q̄ sit ppter sciā faciēt ipsuz: nō enī totū sit in spontanea: & hoc qm̄ res actio cuius tristitia affert & penitentia sit quidē in spontanea. Qui autē facit rem aliquā quecūq̄ rerū fuerit inscius sed non tristat de actōne non facit quidē ea sponte quā non sciat eāneq̄ facit eam in spontanea quā nō tristat cum ipsa. Qui autē facit aliqd & et sciens ipsuz: si peniteat quidē de facto suo tunc iam putabis ipsum fecisse in spontanea. si vō ipenitens fuerit de facto suo uno potius gaudeat de ipso: putandū est q̄ sponte fecerit ipsuz. Et est quidē inter v̄trosq̄ factores differentia & melius est ut v̄t̄z habeat nomen p̄p̄z & videt aliud esse ut quis agat aliqd & non sciat ipsuz: & ut agat aliqd per ignorātiā: & hoc qm̄ eb̄ius & furiosus non purant facere hoc qđ faciunt in hora eb̄ietatis & furoris absq̄ cognitōne: v̄xētū faciunt hoc q̄ faciunt & sīc ignorātēs in faciēdo. Etenī omnis malus ignorātēs est illud quod oportet ipsum facere: & res a quibus oportet ipsuz abstinerē: & propter hanc ignorātiā fuit iniūstia & similitudinē: volo dicere eo q̄ faciunt quidē res quas sciat: ignorantia autē an sunt bone vel male.

Tertius caplū de inuoluntario qđ ppter ignorātiā quid ipsuz est & que diffētia eius qđ est ppter ignorātiā operari ad id qđ est ignorātē operari & q̄ non ignorātē cōseruentis: & v̄lis est causa inuoluntarij: sed ignorātia que in singularibus in quibus & circa que est opatio quibus singularibus cōsequenti enērat & exemplificatis recollegit ratio inuoluntarij propter ignorātiā. Dicit:

T non est de natura: actio ut dicatur de ea q
facia est inspontanea quando factor eius facit
ignorans ea que adiherent et sequuntur ipsam eo
q ignorantia electione: intendit electionem omissione discipline
non est causa ut sit acutio inspontanea: sed est causa
malicie: et ista ignorantia ne eum est rerum viuuersitatis propter
istas enim non fit viuperatio: sed fit quidem propter igno-
ranciam et rursum partitur ut quis sit hec in quibus sit actio: et
inuenit ignorantiam quarundam istarum misericordia et ignoran-
tia. Qui enim de his ignorantia aliquid agit equidem ipsius in-
spontanea. Dicitur: Et propter hoc oportet agentem determinare
que agit et scire que sunt et quos sunt: et quis agit eas
et quid est illud quod agit: et in quo agit: et qualiter agit. U.
g. remittit autem intentio. Dicitur: Hec igit omnia nullus ignorans
bit nisi relans. et manifestum est quod non ignorabit agens quod
agit: non enim ignorans aliquid se ipsum quidam facit agens
intendo quoniam ipse acto: et propter hoc conant excusare ma-
los dicentes eos esse demeritos: et non scientes quod illud quod
dicunt est de eis que non sunt dicenda: et ignorantia eius
quod facit hoc: et cum quo facit: et in quae facit attribuit error: et
qui excusabilis est: ut qui vult proficere aliquid et evadat
de manu: ius et infert danum: et qui putat filium inimici esse
et occidit eum: et qui putat de re que est lapis eam non esse
lapidem et percutit eum: et ait: aut qui putat de re que est acu-
ta eam non esse acutam et percutit cum eam et interficit: et for-
san vult quis monstrare alij rem aliquam et puniat cum dñe
giro suo et interficit. Quis ergo existat ignorans in his cir-
ca que existit operario estimabili de eo quid aliquid horum
ignorauerit q faciat ipsius inspontanea: et proprie quoniam ignor-
auerit potiora que sunt in ipsius: et putans potiora esse illud
in quod fit actio: et illud cuius causa fit: et oportet ut factor
eius quod hoc modo sit per ignorantias sit tristans propter
ipsum et penitens. Quoniam igit dicatur de eo quod sit coacte aut
infligenter quoniam sit inspontanea pater est qm hoc quod agit
sponte est cuius agendi principium est in agente ipsius: et agens
ipsius sit particularia in quibus sit actio.

Quartus capitulo de inuoluntario quid ipsum est cum ostensione q[uo]d propter iram vel cupiscentia sunt non sicut voluntaria neque bona, propter has passiones facta voluntaria turpia aut inuoluntaria ad manifestandum voluntarij diffiniuntur, non bene esse assignatam. **Dixit:**

Fortassis enim non rationab[ile] dicitur est inspontanei fieri quod sit ex concupiscentia et iracundia. Primo quidem quoniam nullus alius praeter hominem agit sponte aliquid; neque etiam pueri; neque etiam agemus sponte aliquid ex concupiscentia sicut aut iracundia. Et agemus bona quidem spontanea; mala vero inspontanea; quod ridiculosus est una existente causa; intendo in bonis et malis. Et si incognitus ut dicat quod concupiscentia nostri eius quod concupiscendi est; ut ita nostra ei cui est irascendum est inspontanea. Dignus enim est ut irascamus in quibusdam rebus; ut ex concupiscamus quasdam rerum; et vult sanitatem et disciplinam et patitur de rebus que sunt inspontaneae inferre eis tristitia et eas que sum concupiscentia sunt conferre delectationem; et de eo quod sit inspontanea palam est quoniam est indiscreta ei quod sit per errorē rationis; quoniam sunt ambo symbilia et contristabilia. Et passiones bestiales videmus non minus existere in hominibus quam in reliquis animalibus. Incognitus igitur est inspontaneus dicere quod sit ab ipsis.

Quintū capitulū qđ de electōe sequitur pertransire
de quā p̄mō ostenditūr cum quib⁹ nō eſt idem. s. qđ
nō eſt idem cum voluntario neqđ cum concupiscentia vel
tra uel voluntate vel opinione simpliciter vel aliqua; de

inde quod est sub voluntario tanquam sub genere cui adiuncta
differencia que est preconsiliatio: colligitur quod eligibilis est
voluntarii preconsiliatum: ex quo insinuat quod electio est
voluntas preconsiliativa vel appetitus preconsiliatus⁹. Dixit:

Eterminatis aurem spontaneo & in spontaneo:
consequenter de eligentia dicendum erit. Hec enim
magis propria videt esse rebus sicutibus p vir-
tute: et est que iudicat de moribus ex operatibus. Dici-
mus ergo quod manifestum est de electio: quod est spontaneo &
non est intentio electio: intentio spontanei eo quod sponta-
neum communio est ut quod sit per electionem. Communicant
enī in eo pueri & aialia irrationablia & rationablia in electio
autē non: & de rebus que subito sunt non dicimus quod sit
per electionem. Qui vō dicunt eligentia cōcupiscentias aut
irā aut velle aut opinionē quandā. I. credulitatē non vi-
dentiū hoc recte dicere ideo quod eligentia non est communis
obis animalibus. Concupiscentia autē & irā communis est
ele: & incontinēs sūm cōcupiscentias quidē operat: sūm eligē-
tia vō non: & continēs autē ecōsco: sūm eligētia quidē ope-
rat: sūm cōcupiscentia autē non. Cōcupiscentia & eligētia co-
traria s. d. nō contraria concupiscentia cōcupiscentie: & cō-
cupiscentia delectabilis est & pristinabilitas. I. remotiū ab ipso
eligenzia autē non. & irā etiā non est eligētia. ppter reū q̄ reū
que sunt per irā parum sunt per electioem. Et etiā nō est
electio velle quās videat ei esse. ppter quā eo quod electio non
est impossibilis: velle autē est. Si enī dixerit quis q̄ impos-
sibilia eligant stultius reputabit: velle vō inuenit circa reū
impossibilis. U.g. vellemus immortales esse: & velle etiam
terram est quāz operatio non est in nobis: ut athlerā vīn-
cere aut hypocrita: & nullus quidē eligit huiusmodi res:
imo res eas eligit quāz in se vider actionē: & adhuc velle
quidē maxime finis est. Eligētia autē non est nisi eoz que
ducunt ad finē. U.g. sanari volumus: eligimus autē ppter
que sanamur: & felices esse vellemus & asserimus nos vel-
le: non est autē dicendum eligere nos fieri felices: iō q̄ vīr
eligenzia videt earū esse que facere in nobis est: nōq̄ etiā
eligenzia opinio est idēo & opinio in obis est: non enī in
perpetuis & impossibilibus minus est q̄ in his que ex pte
nostris sunt: & opinio diuidit in ver & falsū: electio vō in
bonū & malū. Dixit: Et vniuersalit̄ non dicit foras q̄s
opinionē & eligētia vīlo mō vñū esse: etenī sūm electionē
nostram boni & malī quales dicimus. s. boni vel malī: sūm
autē opinionē non. Et per electionē requiri mus aliquid &
fugimus ab aliqua: per opinionē autē opinātes scimus
quid est res aut cui cōuenit aut qualiter puenit. Inquisicio
autē rei aut fuga ab ipsa re fere non sit per opinionē sūm: &
electio maxime laudat eo quod sit recti: opinio autē eo quod veri
Et eligimus res quas scimus, pprie bonas: opinamur autē
res quas fere non scimus. & non videat eidem ipsi esse eli-
gentes qđ melius & opinātes qđ melius. Vnulti enī opī-
nānt quidē qđ melius: propter maliciā vō suam eligit
id quod dēterius est. vñū autē opinio precedat electionē
aut sequat in hoc non est diversitas: & h̄ nō est res de qua
inquirimus. vñzramē quod inquirimus esse ut scimus
an electio & opinio cōueniant in aliqua rerum. Dixit: Qđ
igitur eligentia non sit aliquid eoz que cōmemorauimus
videoamus quid est & quale quid est. Dicimus q̄ qm̄ videt
& sit spontaneū: vñzramē non omne qđ sit sponte sit ex ele-
ctio: sed electio est ut quā hoc sit consiliatiū: iō q̄ electio
quidē sit per rationem & intellectum.

Sextū capitulū in quo quia electio est consiliariū interferit de consilio & cōsiliabili. primo q̄ nō est de omnib⁹ consiliis: ⁊ q̄ consiliabile est pro quo solum intellectus habens consiliā; quia nec de eternis nec de finiib⁹ semp

uno mō: neqz de his que a fortuna: neqz de hūmanis oībus quoꝝ cause sunt natura necessitas fortuna & intellectus: solum de his que in nobis & operabilibus consiliariuntur: & neqz de his omnibus quia non de operabilibus que per certas & per se sufficiētes sunt disciplinas: sed de his que per nos non simpt: aut semper sed ut sepius & generaliter non de finibꝫ sed de p̄ta que ad finē qualiter: & per que erit & si per plura per quod faciliter & optime: si vō per vñū qualiter per hoc erit & illud per quid vñsp ad primā causā inveniētione vltimā: q̄oꝝ omne consiliabile quebile & dubitabile: possibile per nos fieri & nō est aliqꝫ presentiū singulariū: nec abh̄t consiliatio in infinitum ex quibus certius colligitur & eligibile est ex consilio preiudicatuꝫ & electio p̄siliabile desideriū eoꝝ que in nobis.

T videt nōmē elegiē significare in idiomate nostro electionē aliquiꝫ pre alio. Qūqz nōmē sit qm̄ electio non fit nisi in spontaneo a consilio. Sc̄iendū est vtrū consiliū conuenientē in oī re: ita q̄ oīa sunt cōsiliabilita: aut quedā sunt in quibus non est cōsilianduz & fortassis dicendū est q̄ illud super qd̄ cadit consiliū non est illud de quo consiliat stultus & demens sed in qua cōsilias discretas. Et non inuenimus aliquiꝫ ventē consilio in rebus ppteris. s. in esse mundi ut in suo fieri aut in sua a- tiquitate: neqz in diametro vtrū est cōsiliā lateri aut nō. neqz vñuersaliter cōsiliā quis in rebus sicut bus p̄ motū sive sicut ex parte materie sive ex parte forme: sive per causas alias: ut pote in privatōe pluiae & multitudine sua nēc consiliā etiā aliquis in his que casu sunt: ut in inveniētione thesauri: neqz consiliā aliquis in quibuslibet rebus quoꝝ libet hominū. Nullus enī lacerdemōnōz cōsiliatur qualiter sc̄it que nullā vicinitatē cuī cīs habet optimā vi- ta viuant. Nibil enī agendoz hoīuz a nobis valde dista- tuſ fieri haber per nos. Consiliāmū autē de rebus quāp actio in nobis est & currit p̄ manus nostras: & hoc qm̄ pu- taf q̄ cause rērū sine materia aut forma: aut casus aut in- tellectus: & omne quod sit mediatis bus boīb: & vñusqz cōsiliā in eis que possibile est ipsuz agere & que currunt p̄ manū eius. Et non ēt consiliū in artibus ceteris sufficien- tibus per se: intēdo eas in quibus non expectant cause ab extinseco: ut ars scribēdi. Nullus enī dubitat in scribēdo- tra q̄ ind̄-geat cōsiliū qualiter scribēde sint littere: & nō cō- siliamur nūl in eo cuius facio in nobis est quin nō fuerit fin̄ modū vñū & vndē sicut se habet in arte medicina & i omnibus facultatibus: & p̄siliāmū magis in negocjī ma- rinalibus q̄ in exercitiis fin̄ q̄ illa deficit ab alijs in cer- titudine agendaꝫ: intēdo q̄ ars exercitū potēt̄ est i cer- titudine agendi recte q̄ ars marinalis: & hoc mō se habet in ceteris artibus residuis que vtrū consilio: intēdo q̄ fu- perat in hac intentione: & vñus cōsiliātōis in artibus ma- gis est q̄ in sciētōe: & ppter in quo nobis ex ipso incidit se pius dubitatio. Et consiliatio equidē sit in rebus frequē- tius aduenientibus in quibus nō est manifestuz ad quid res deuentura sit: & in rebus quoꝝ finis incooperabilius indefi- nitus est. Dixit: Et requirimus cōsiliari ut in rebus gran- dibus in quibus non cōsidiimus nobis metip̄sis de suffici- entia cōsiliū in ipso & in operatōibus suis. Et de finibꝫ quidē non cōsiliāmū: uno ppter cōsiliāmū de his q̄ du- cunt ad fines: & h̄ qm̄ medius non cōsiliāt̄ de sanitate ip̄a sed de his que ducunt ad sanitatē. & rhetor similiter nō con- siliāt̄ de p̄suāsione metip̄sa sed his per q̄ persuadet. Et su- milis ciuitat̄ gubernatoreo non cōsiliāmū in ipsissimis ope- ratōibus studiosis & positōibus quas ponunt: sed cōsiliāmū quidē in his per que sunt huiusmōi operatōis. Et vñr ne- mo consiliāt̄ de fine metip̄so sed omnis homo ponit finē quendam & inquirit de ipso qualiter fiat & per quid fiat:

& quādō manifestū fuerit & plura sunt per quē habēdūs est finis inquirunt ea per que facilius & melius possit ha- beri: & quādō finis cōpleri poterit per rem vñā inquirunt illā rem qualiter erit: & per quid erit: & deinde inquirunt de illa re secunda qualiter erit & per quid erit: & nō des- stūnt ab inquītōdo sic donec puentant ad causaz p̄maz que est postremā in esse. Illē enī qui cōsiliāt̄ inquirit qdē fin̄ vñā resolutōis per cōuerſionē: & ista est via inquisitōis fin̄ modū resolutōis per cōuerſionē. Et iam in manifestūz est qm̄ omnis inquisitōis est consiliatio ut inquisitōis in oī etiā: & vñuersalī i speculatoriū. Qūqz sic sit erit omnis cōsiliatio inquisitōis & non cōuerſionē: & vltimū in via resolu- tōis per cōuerſionē est p̄mū per inquisitionē vltimū in esse: & est illud gratia cuius sunt reliqua de quibus inqui- rit & pp̄ter hoc ponunt ipsuz p̄mū in inquisitōe: & tandem requirūt ea ex quibus necessario est esse eius: & si inueni- unt in inquisitione aliiquid impossibile desistunt ab ipsa. U. g. quādō indiget pecunia & vñus sicut non esse possi- bilit̄ eius adēptionē sine acquisitōne intendunt eius acqui- sitionē: & si fuerit possibilis perquirūt eā: & si impossibilis desistunt ab ea. Possibilit̄ autē sunt ea quoꝝ actio in no- bis est: & hoc qm̄ ea que possibile est fieri per amicos no- stros potestas eoꝝ est in nobis modo quodā. Principiū enī eoꝝ est in nobis: & in rebus quidē que inquirunt alte- riū rei cōfā fortassis inquisitōis sit instrumētoꝝ per que agit̄ res illā: & fortassis sit inquisitōis modū vñrendi illis in- strumentis: & sic se habet in alijs rebus remanētibus de quibus: nūlīgat gratia alterius rei. Fortassis etenī inqui- ritur in eis de eo per quod habet fieri actio: & forsitan inq- ritur in eis de mō per quem habet fieri. Dixit. Et videatur sicut diximus homo esse principiū actionū suarū & consi- liū sit in operatōis ab eo & operationū quedā fūt̄ gratia quādō. Finis vñ quādōmodū diximus nō est de quo sit cōsiliandū: sed cōsiliāt̄ quidē de his que ducit ad finem: neqz etiā cōsiliāt̄ in rebus particularibus notis sensu cōprehēnsis qm̄ sunt fin̄ q̄ opozet ut qm̄ non cō- siliāt̄ qm̄ hec res bona aut hec res fāna: aut qm̄ hec res facta est ut opozet quām hoc notū sit in sensu: & hoc ideo qm̄ ista sunt principia cōsiliātōis. Si ḡ de his fuerit cō- siliandū ind̄ gemūs alia principiū & p̄cedet res ad in- finitū: quod est impossibile. Et res quidē cōsiliāt̄ & eligibiliū vñā est intentio determinata & cōsiliāt̄ inten- tio ind̄ terminata. Et est quidē eligibile determinatū eo q̄ est res in quam assentūz est ad faciendū ipsam propter iudiciū cōsiliū super ipsuz qm̄ bona. & propter hoc vñus- quisqz hominū cōstat ab inquisitōe & cōsiliātōne quādō in se ipsuz reduxit principiū & ad id quod vñdit in illa re & hec est res que eligit̄: intēdo illud de quo iudicauit̄ est ipsum esse bonū. Dixit. Manifestatur autē q̄ eligibile est illud in quo cōsiliāt̄ ex antiquis ciuitatibus quas sequebat̄ Homerus. dicebat̄ enī q̄ reges mandabāt̄ ple- bi obferuare res quas eligeant̄ per cōsiliū: vult fin̄ q̄ elimo per cōsiliū illud propter quod hūt̄ electio ipsuz illarum rerum non q̄ ip̄i imponerent̄ eis res per imposi- tionē: ad modū eius qd̄ accedit apud nos in legibus: & quādō sic est: item eligibile est in quo sit cōsiliāt̄ cum consideratione eius fin̄ q̄ in nobis est agere ipsuz. Qūqz iudicauim̄ super aliiquid per cōsiliātōem desidera- ramus ipsum per voluntatē & nūlīm̄ in ipsum. Dixit: Jam ḡ determinatūm̄ eligibile quid est fin̄ viam defi- nitionis. i. definitionis vñuersalī: & diximus in qua re sit & quoniam̄ sit in rebus que ducunt ad fines: & diximus vo- luntarem esse finium.

Septimū caplū de voluntate & voluntabili & vo- luntas est ipsius finis & voluntabile ip̄le finis & simplex

voluntabile quod simpliciter seu per se bonum. vniuersitatem qd videt ac per hoc idem studioso voluntabile et finitatem bonum; praeceps autem qd contingit quemadmodum facit corporibus sana et huiusmodi que finitatem talia infirmis autem altera. Dicit:

Videlicet homines putant et voluntas sui boni et quidam putant et si eius qd videt bonum; et sequitur dicentes et volunt sit bonum ut non sit volunt nisi id qd est bonum per se et rectum. Quod enim fuerit quid ex voluntate erit bonum; hoc autem est inconveniens. Fosset enim accidit mulier velles eos hoc qd est malum et ipsius videt bonum; dicentes vero volunt esse hoc qd videt bonum sequitur hic non esse aliquid volunt per naturam; sed erit illud quod volet vniuersusque hominum finis qui sibi visum fuerit donec velint aliquid et eius contraria homines; intendo qd velit re verae vnuus; et contraria eius alter; uno iaz voler vir vnuus idem duo contraria in horis diversis. Si ergo sic fieri possit non erit aliquid volunt per naturam; et hoc iterum est inconveniens. Si ergo non fuerit plus usque hec duae opiniones opere ut dcamus qm bonum illud qd est bonum per se est simile voluntate et finitatem vnuusque hominum vult plus finis qd ei videt. bonus ergo vult bonum illud qd est bonum in veritate malus vero illud de quo contingit ut videat ei qd sit bonum. Et hoc qm percepit uel apprehendit quod habet bonum virtuosus de bono et iudicium eius de ipso similiter iudicio sanorum sentientibus de rebus sensibilibus; iudicium vero malum de ipso similiter iudicio infirmorum. Et illi qui sunt in dispositione sanitatis discernunt sapientes rerum qui sunt eis in veritate; intendo qd ipsi iudicant de dulci qm dulce; et de illo qd est amarum qm amarum. Illi autem qui sunt infirmi sunt huius diversum; intendo qd iudicant de dulci qm amarum; et similiter contingit eis in vicibus grauius et acutus et odiosus et reliquias sensibilibus; et qm sic est bonus ergo est ille qui iudicat de vnaquaque rerum iudicium sanum; et videtur ei verum in vnaquaque carnis eo qd in vnaquaque dispositione sunt res venustae et res delectabiles non finis qd imaginabili de ipsis. Dicit: Et dignus est ut sit bono magna precellentia super alterum in eo qd iudicet de vero et in divisione eius qd dimittit vnuusque ex rebus. Et enim ipse existit tamq regulam et mensura rebus per quam iudicat de ipsis. Et verisimile est qd error in hoc accidat multis hominibus non accidat nisi declaratio causa ea qd ipse vident bone et non sunt ita et volunt delectabile quasi bona; et a tristis fugientibus quasi a malo.

Otrauus capitulo de eo qd virtutes et malicie sunt eoz que in nobis et nostra potestate et voluntarie cum redagatione opinantur virtutes esse voluntarias non tamen malicias esse voluntarias. Dicit:

Cum ergo sic finis voluntatis est et omne qd ducit ad finem consiliable et electum nunc actiones qd sunt in his sunt scientes sponte et per electionem: operationes autem virtutis in his sunt: intendo in actibus electi omnia et spontanea. Estas virtus rerum quas facere in nobis est et similiter virtutum. Et hoc qm res quas facere in nobis est et non facere eas in nobis est: intendo qd rerum quae in nobis est potest facienda eas; in nobis quoque est potest non facienda eas et in quibus rebus dicimus sic in his quoque possumus dicere non; et si fuerit in nobis facere res pulchras et facere res turpissimas in nobis est. Quod fuerit in nobis facere res pulchras et res turpissimas et fuerit in nobis facere eas et non facere; sitque hec intentio esse nos bonos et esse nos malos: intendo qd fecerimus pulchra et non fecerimus turpissima sumus boni; et ecouero qd fecerimus turpissima et non fecerimus pulchra sumus mali: qd manifestum est qd in nobis est ut sumus boni et mali. Dicit: Sermones autem dicentes qd nemo malus sponte neque bone inspontane et videlicet quiddam falsum esse; quiddam vero et hoc qm nemo inspontane sit bonus. malitia autem sponte sit. Dicit: Sed qd condonamus nobis est in his rebus aut oportebit esse dubitationem in eo qd nunc dictum est; et hoc ut non dicamus homines principium esse neque generatrix actionum sicut est generator: si iesus natus et patens qm qui inueniunt ei iste actores et non est possibile nobis ut reducamus eas ad alia principia praecipue ad res que in nobis sunt tunc de manifestis est qd id de rebus cuius principium in nobis est ipsius quoque in nobis est: et est de scientibus sponte. Dicit: Videlicet autem vnuusquisque ex hominibus coeteri et legi latores proprie testificari huc dicito quoniam puniant faciente maliciam verbo ad verbum qui non peruerterit hoc factum coacte; et propter ignorantiam eius et vnuus saliter cuius ipse causa huius facti. Laudat autem eos qui agunt actiones pulchras quatenus infligunt hos ad hoc factum: illos autem divertatur a facto illo. Si ergo non esset ex parte ipsorum facere maliciam et virtutem non instigaret eos ad virtutem neque prohiberent eos a malitia nec punirent pro ipsa. Nullus enim horum altius ad agendum aliquid qd in ipso non est: intendo ad qd non potest; et quod non sit ab eo sponte quoniam nihil possit exigere ab homine ut non calefiant corpus suum; aut ut non doleat neque timeat; et vnuus saliter ut non accipiat ipsius aliquid ex his que currunt hoc cursu: etenim hunc nos non peccatum: omnes est nobis posse ut non accipiunt nos. Dicit: Et purum quidem domini legum pro ignorantia: quod de quo putant et voluntas sua fuit causa ignorantiae ut in eis: duplicant enim penes eas eo qd principium huius facti in ebrios est: quod fuerit in ipso non inebriari. Hoc autem ignorantiae causa et purum erit eos qui ignorant res necessarias in lege quarum intellectus non est et difficilis; et similiter purum pro facto rerum de quarum putant factores boni et cause ipsius. Eodem modo qui operat malum sit per factum suis causa ut sit iniustus. Et qui durat in potatione vini est causa sibi ut fiat intemperatus: nam actiones in vnaquaque rerum faciunt agentes esse illarum dispositionum et habitus proportionatoz ad bonum et ad malum. Et hoc manifestum est ex eo qd acquirere facit exercitatio et frequenter in vnaquaque rerum ex rebus que aguntur finis quaecumque modum aguntur: intendo qd frequentia acquirere facit habitum per quem sit perseverantia in illo actu. Dicit: Ignorare igitur qd dispositiones et habitus non sunt homini nisi ex actione sua in quibus liber rebus singularibus est de natura eius que sensum non habet. Amplius de his que perier rationem sunt est ut iniustus nolit esse iniustus et agat actiones iniusticie et ut intemperatus nolit esse intemperatus et agat actiones intemperantie; et si non sit homo iniustus et est ignorans actiones quas agit fit virtus per eas iniustus et non sit homo iniustus quando voluerit ut faciat actiones iniusticie; et ipse non cohibet se ab iniusticia: neque infirmus erit si sanus quando voluerit sanitatem et ipse non custodit regimen suum. Quod hoc sic fuerit tunc ille qui non custodit regimen suum neque re ipsi quod dant ei remedii quando infirmatus fuerit: infirmatur equidem sponte et de voluntate sua: et qd possibile fuit ei in illa hora non infirmari: neptam non eligit illud imo in hac dispositio est tamquam

qui prolect lapidem neq; est ei possibile ut refumat ipsu; sed tamen in principio rei erat possibile ipi; non accipere ipsum ad prociendum cum eo. Principu; ergo rei in accipiendo lapidem et prociendi cum ipso in eo erat; et sum litter est dispositio in iniustia et in intemperanza. Etenim in ipso erat in principio rei non facere illud. Et hoc igitur iniustus fit iniustus sponte et intemperans intemperans. Quando autem conuersi fuerint ad hanc dispositionem et habitum iam non possibile est eis non esse tales: sicut se habet in eo qui prolect lapidem. Dicit: Et non soluz maleficie anime sunt sponte verum etiam in quibusdam hominu; malicie corporis sunt sponte: et sunt illi quibus inproperamus illud quod accidit eis de hoc. Nemo namque inproperat ei qui deformis fuerit naturaliter: inproperat autem et in intemperant cum qui talis fuerit ex segnitate et negligencia: et si se habet in egritudine siente per naturam. Nemo nempe inproperat ceco per naturam: aut causa egreditudinis: aut causa plague sed potius miserentur. Illi vero quem accipit cecitas ex multa vini potatione aut propter aliquam aliam causam intemperantur vniuersales inproperat et maleficit. Pro malis ergo corporis que ex parte nostri sunt intemperantes habentes: sed pro his que non sunt ex parte nostri non. Et quoniam sic sit in dispositiobus corporis in reliquis quoque malicie in quibus intemperantes habentes eas actiones in nobis sunt. Si autem dixerit quis quoniam omnes homines desiderant illud de quo eis videtur quod sit bonum sed vno non est in posse eorum. At vero vnicuius eorum talis finis videtur qualis dispositio ipsa fuerit: et hoc est per necessitatem consequendi dispositio eius. Si ergo fuerit vniuersales hominu; per aliquem modum: causa dispositio sua ipsius et fuerit fantasia sua sequens sui dispositio erit etiam causa fantasie sue: si autem non non erit aliquis hominu; causa faciendi malum: verum non erit causa eius nisi propter ignorantiam eius finis. Ideoque puratur quoniam est optima rerum homini ut si desiderium eius ad finem per hoc quod videtur ei de ipso non voluntarium solum: imo indigeret ut sit ei per naturam. Hec pars anime in fine bonitatis quemadmodum indigeret ut sit vniuersus quo discernit distinctione bona. Et quoniam sic sit indigeret vere bonus ei finis quod naturatus est ad ipsum: et hec perfecta et vera bonitas nature. Quoniam sit hoc verum non erit magis sponte virtus quam malitia: non finis modum vniuersus existit finis bono et malo sive per naturam sive qualitercumque possumus fuerit aut vniuersus: et cetera rerum que sunt ante finem quas faciunt finis quenquam modum sunt: non enim faciunt eos nisi propter finem. Si ergo non fuerit finis sive bonus sive malus fuerit vnicuius hominu; per naturam: aut fuerit per naturam et faciat bonus hoc quod ante finem sponte: et malus similiter tunc virtus sit sponte et malitia etiam sit sponte non minus hac quam inueniatur malum in actionibus et in fine per se. Si igitur ut dicitur fuerint virtutes sicut est eo quod nos causa sumus dispositio propter quas dicunt de nobis quoniam sumus virtuosi alii quo modoz: et quoniam quales nos sumus talem finem ponimus. I. facimus ipsuz: et est in dispositione in qua nos sumus: erunt ergo iterum tunc malicie sponte sicut et virtutes. Dicit: Jam ergo determinauimus rem virtutum determinatione comuni: et mentionem fecimus generis earum fini viam descriptionis: et diximus quoniam sunt metates et quoniam sunt dispositioes. i. dispositioes medie: et quoniam sunt operationes rerum illarum a quibus sunt per se: et quoniam actus earum in nobis: et quoniam sunt sponte et finis quamlibet recta ratio. Dicit: Non sunt autem actiones sponte ad similitudinem habituum. nos etenim omnes sumus et potentia actionum a principio actionis vix ad

postremum eius ad sciendum partes actionum. Super habitum autem principia parentes quidem sumus: partes vero ipsorum et additamenta incognita sunt et proprie habitum malorum quemadmodum in egritudinem dispositione: intendendo quoniam principia ipsorum in nobis sunt quando non conferuamus nos per dietas et exercitias: additamenta vero earum ignota. Verapraeterea ex quo fuerit res in principio earum in nobis erunt virgines ex his que sunt sponte. Dicit: Reuertitur itaque et dicamus de unoquoque istorum habituum quid est et in qualibet rebus existit et qualiter est: et manifestabitur cum hoc quoniam sunt. Loquamur autem primo in fortitudine.

Nomini capitulo quod non circa omnia terribilia est fortis sed vita maxima ut circa mortem non omnem tamquam sed circa bona mortem impavidus et quecumque mortem inferunt repentina existentia: quoniam qui fortis est impavidus est etiam in mortibus accidentibus ex necessitate in quibus neque bonum neque malum finit: et deinde ex quibusdam divisionibus colligit quis fortis adiungens quisque et qualis audax et quis et qualis timidus et quid fortitudine. Dicit:

Ixiimus autem in eo quod preteriit de re fortitudinis quoniam est medietas in eo quod est inter timorem et audaciam: et timemus quidem res timorosas: et hec sunt vniuersaliter mala: et propter hoc diffiniunt timores dicentes quod est suspicio mali incidere apud: aut eius timetur incidia ut est mala: aut paupertas: aut egreditudo: aut priuatio amicorum: aut mores. Non videt autem circa omnia hec hominem foret esse: quedam namque oportet timeri et eorum timor decens est: non timere vero indecens ut actiones infamabiles: qui enim timerit has et formidat hic verecundus est: qui vero non timerit eas neque formidat est invereundus. Quidam tamquam nominauerunt hunc fortem per modum participantis in nomine: ideo quod in eo est aliquid quod similitudinem ei quod est in forte: et hoc quoniam fortis non timerit. Fortassis autem paupertatem et egredientem non oportet timeri neque penitus aliquid corrumque contingat a malo non siente ab homine neque per eius adiutorium. Verapraeterea non (qui non timerit ista) fortassis: neque nominamus cum fortem nisi fini viam similitudinis et hoc quoniam hominum quidam timidi sunt in bello: et quoniam hoc proportionantur ad audaciam: intendendo quod sunt audaces ad expendendum pecuniam quam habent inter manus. Et neque qui timerit verecundiam circa filios et amicos aut circa aliquid simile his: timidus est: neque qui precepit est in flagello verbora cum provocante fortis est. Dicit: Sed itaque isto modo est tunc in quo ex timore oportet ut dicamus hominem fortis. Dicamus igitur quod hoc erit in maximis copiis. Nullus enim inuenitur tolerantior eo terribilior: intendendo eum qui tolerat maxima ipsorum. Terribilia autem et maxima sunt ea ex quibus suspicat mortis: eo quod ipsa est finis: sed videatur mortuo post mortem aliquid accidere aut de bono aut de malo. Non autem videatur fortis ille qui non timerit quacumque mortem: uputa mortes in mari aut in egreditudinibus: sed fortis est ille qui non timerit mortem que est ex parte rerum decenter valde: et est mortis contingens in bello: et hoc quoniam hec mortis est in maximo et optimo periculo: et iam conuenerunt homines in hoc quod maxime exaltandus et magnificandus qui mortem sustinuerit in bellis cum regibus. Et dicitur quidem finis veritatem fortis ille qui mortem decentem non declinat: neque res que subito mortemingerunt quoniam appropinquant sibi: et hec proprie sunt ea que in bello. Et non solum fortis est ille qui hanc mortem non declinat: verum etiam ille qui

non metuit mortem sicutem in mari et in egreditibus. Et non est habitudo huic ad timorem mortis in mari; sicut habitudo marinorum; et hoc quoniam fortis diffidit de eausatione in mari et grauus est ei modus huius mortis. Marinorum autem cōmensuratur eausatione proper longā experientia sed haec tamē modorum istius mortis decens est vel pulcher; et non est res timorosa vna et cadē omni homini. Sunt enim hic res excellentes naturā hominis et huiusmodi cōpaciētate omnis intellectū habēt. ea vnde que excedunt naturā hominis diuersificant in magnitudine et multitudine et paucitate; et similiter res super quas audet. Quo itaq; fortis non trepidat neque mutat quēadmodū alioz hominū; vixit metuit terribilitā; put oportet et finē qd̄ dictat intellectus et sustinet proper honestatē et decorum. hic enim est finis virtutis et eius intentio. Dicit: Et timeret a rebus timorosis magis et minus qd̄ oportet; et timeret etiam a rebus non timorosis quasi a timorosis; et vniuersaliter peccat in hoc qui fuerit metus rei de qua non oportet timeri et quoniam non op̄et siue min⁹ siue magis; et vbi non oportet; aut qd̄ currit hoc cursum; et similiter se habet res in audacia super timorosam si inuenit ibi directio et peccari. Nepe qui tollerat eam que oportet tollerari et gratia cuius oportet et timeret ea quēadmodū oportet et qd̄ oportet et gaudet super ea et est in hac dispositōne h̄c fortis est; hoc quoniam fortis est qui agit et patitur quēadmodū dictat et oportere facit habitu et discretio et sicut omnia actioz est qd̄ sit sedē. Et fortitudo est res decorata fortis et similiter finis eius est etiam res decorata; et hoc quoniam omnis res diffinit quidē p̄ fine. Fortis igit̄ hoc qd̄ suffert decorum gratia suffert et agit quidē hoc qd̄ existit fortitudo. Dicit: Addens autem super fortē in priuatō quidē meus nōmē non haberet in idiomate nostro; intendit priuatō motu oīo, i.e. in omni re; et iam diximus in precedentibus quoniam multa carent noīe; vixit qui nihil penitus timeret neque terremotus neque pellias hic est amēs et infelibilis ad dolorem; sicut narrat de celtis. Ille vnde qui supfluit in bello super res timorosas est; p̄ceat; et p̄stat de procace qd̄ sit similitudinē fortitudinis; vult enim ut appareat audax super res timorosas atq; fortis vnde timidi procast; et hoc quoniam irruunt audacter sed non sufficiunt terribilitā. Supexcedens autem in metu est timidus et humilis. de necessitate sequit ut sit timens a quo non est timendum et ut non oportet; et quoniam non oportet; et vbi non oportet; et est deficit a securitate et a vita delectabilis et superfluit in tristitia. i.e. tristitia et timeret nimis et ppter hoc sit res eius manifestior in his. Timidus itaq; modicā haber fiduciam et difficultē et qd̄ expauget ab omni re. fortis vnde tristria est ei eo qd̄ audacia existit ei qd̄ multa haber confidentiam et facilē. Timidus itaq; et procast et fortis circa has res inueniunt ac diuersificant in ipsis; nam procast supfluit in ipsis et timidus deficit et fortis mediocris existit in eis agens eas quēadmodū oportet; et p̄ceps precepit est et anhelat ad ingressum terribilis. Fere autem experientia declinat eas ab eis; fortis vnde qd̄ experientia actioz reddit acutus et agilis et ante hoc existit mōs. fortitudo igit̄ ut diximus medietas est in eo qd̄ ē inter timorosam et audaciam; et hec sunt de quibus diximus; quoniam fortis eligit in eis decentia et tolerat ea; et diversum huius turpe reputat. Dicit: Eligere autem mortem fugiendo egestatē aut amorē rem aut aliquo tristiciā non de natura fortis est. sed potius timidi; et hoc quoniam fugere ab inferente dolorē vel tristiciā turpe est et tolerat hoc fortis quia pulchrum sit sed fugit a malis. Quod ergo se habet isto modo fortitudo est.

Decimū capitulū de quinq; nō diuinis sed imitatiis seu apparentibus fortitudinibus; quaz prima politica su-

stānē videlicet pericula propter obprobriā vitanda et honores cōsequēdōes que maxime afflūtūt vere fortitudinē ad quā politicas reducunt qui proper coactionē fortiter agunt deteriores politicas eo qd̄ fugētes non turpe ut politica sed triste. Secunda que experientia circa singula ex qd̄ potentes sunt facere et non pati; qui qd̄ cognoscunt pericula sunt mortem magis cupientes. Tertia que per furore īre que naturalissima est et assumens electionē qd̄ cuius gratia sit fortitudo. Quarta que bone speciez qualis presumptuozū et ineblezorū. Quinta que proper ignorantiam que proxima deterior; quād forges sūm illam permanent per aliquod tempus sūm hanc autem fortis quia ignorantes et decepti nullā dignitatē habēt; si cognoverint quoniam aliud qd̄ suscipiant statim fugiunt. Dicit:

Igit̄ autem fortitudo alter quinq; modis. Primi⁹ modus est fortitudo ciuilis. videt enim magis propriū homini post fortitudinem que est sūm veritatem. et hoc quoniam ciues videntur periculosa colere proper hoc qd̄ mandant leges ex pena et obprobriis infligendia ei qui fugerit a bellis; et proper honores exhibēdos ei qui p̄seuerauerit in ipsis; et propriea putabat de eis qd̄ sunt fortissimi hominū eo qd̄ timidi sunt viri obprobrioz; fortis vnde sunt viri honorum. Hec autem fortitudo similis existit fortitudini quam determinavit p̄missus co qd̄ ipa sūr quidem proper virtutem modo quodam; quoniam sūr quidem proper verecundiaz et desiderium pulchra videt proper consecutionē honoris et fugaz obprobriis; quoniam sūr obprobriū turpe. neque similis existit eis qui fortitudinem exercent proper necessitatem et coactionem principiantū ipsis et minantū penas si non perseverent; et propriea viatores sunt isti qui fortitudinem exercent timoris causa non verecudie; et fugientes triste non turpe; et hoc quoniam dñi impellunt persecutores suis ad fortitudinem; sicut fecit Hector qd̄ dixit quem vnde video fugientem a bello proiecīam ipsum lupis et auibus ad devorandum; et idem factum faciunt illi qui mandant ut percutiantur illi qui fugiunt a bellis; et illos qui fortitudinem exercent proper coactionem et necessitatem; quia coactio ne ipsoz persequerare faciunt in fortitudine. Non sunt autem isti fortis; oportet enim ut fortis faciat hoc quid faciat non quoniam coactus ad hoc sed quoniam videt qd̄ est faciūt decorum. Secundus autem modus fortitudinis est qui ut proper peritiam et experientiam in unaquaq; rerum; et proper hoc putabat Socrates fortitudinem esse scientiam et inuenientur quidem homines pecuniale proper experientiam in unaquaq; rerum quas frequentant; ideo milites inueniuntur in bellis in hac dispositōne. In bellis nepe multe res noue ac recentes emergunt quārū isti propriā certitudinem habent. Videntur itaq; fortis co qd̄ fortitudinem habent sine potentiaz operandi in bello ea que nō possunt alij operari proper hocq; habent de scientia in ipsis. Securantur ergo ab occasionibus quas parant eis alij; et proper multiplicem aptitudinem ipsorum possibile est eis ut perseverent se ab incursum rei ciuiuslibet; et sunt potentes ad inferendum quelibet iniurias suis et potentias quām habent super vslum armō; quoniam sunt in dispositōne qua preparant eis ut noceant ipsi iniurias absq; recepcionē nocimenti ab eis. Sunt igit̄ habentes se tanq; armati conflictuz habentes cum inermibus; et tanq; edocēti ad bella p̄ficiēta cum ignarū artū bellandi; et hoc quoniam in huiusmodi non fortis precelentes sunt in bello; sed qui scientias sunt artis bellandi; quemadmodum iam bellicosores fuerunt robustiores et quoniam habitoz copiosis existit validitudinis habitudo. Dicit: At vero milites super excrescente periculo et multitudine

praelente eorum preparationi stirabant; et primi sunt sufficientes mortem; sed fortitudinem habentes ciuilem pseuerant morte expectantes eo quod estimant fugam turpe et morte eligibiliorum euasione cui fugam obprobrio. Et eruditus qui de bellis in principio rei virilis agit pseudeos de portia quam habet; cognoscere autem mortis instantiam in fugam querunt. Amplius morte metuentes quod fugam turpitudinem fortis aut non sic fortitudinem ent aduerit decoro; non rem extrinsecam. Tertius vero modus fortitudinis est fortudo proportionata furore; putans enim quod qui facit aliquid propter ire exuberantiam fortis existit in hoc; et ista est fortudo que ferens attribuitur que insultum faciunt in puocantes eas; et istud erit puratus eo quod fortis finis veritatem trahit in hora qua exercetur fortitudine; intendendo quod putat propter istud queritur si. quod iratus sit fortis; et est quidem fortis iratus eo quod ineuitabile est quin puocet in hora agonis et cibicis ira ipsius quicquidmodum dicit Homerus descriptens fortis. Descripsit ergo eum per hoc quod iratus et quod impugnans cum exercitabatur in eo viam iracundie et quod ebulliebat sanguinem eius. Omnis ergo res iste; intendendo que accidunt in hora significat super incitationem ire et eius prouocationem. Vixi fortis agit hoc quod agit propter decorum; et ira promovet eius actionem. Fere autem agitur propter illarum molestiarum; intendendo propter verbora aut metum; nam si essent in latibus suis aut speluncis non persistiret. Non est igitur fortudo quoniam fuerit instigatio ad actiones doloris et iracundie ab aliquo plus sive periculo. Et si non esset hoc esset hoc quod accidit in eis in hora famis sue. sed quod non dimittunt predam quoniam percutiantur habentes se ad similitudinem virorum fortitudinis. Quartus vero modus est fortudo concupiscentiae; amatores enim audacter aggredientur terribilia causa concupiscentiae; et verisimilius est ut sit ex parte naturae concupiscentialis quod ut sit ex parte iracundie. Et quoniam ad eam relata fuerit eligentia et consultatio rei cuiusque gratia est concurrit in fortitudine; et hoes quod irascuntur a parte sustinente; quoniam vero vltiones adipiscuntur delectant. Qui igitur horum gratiarum bellicosi existunt nequam; sunt fortis; non enim quod agunt agitur propter decorum; nec finis quod dicitur de scientia sed propter accidentem aliquid. Vixi habet aliquid sile ei quod habet fortis; propter illud se et nominantur. Quoniam autem modus est qui sit propter frequentem victoriam inimicorum intendendo propter assuetudinem; et hec etiam non est fortitudo. Illi etenim qui multa de scipio habent confidenciam propter consuetudinem non sunt fortis; non enim sunt audacter habentes in gratioribus nisi quia sepe vicerunt gentes multas. Similiter autem fortibus in eo quod vires audient; attraunt fortis audient propter ea quoz processus memoratio. Illi vero propter creditionem suam quod valeriores sint eis qui per agunt et quod non recipient ab eis documentum; simile hinc factum agunt habebant propter illud ad quod docuerunt in hora eborum et confidencia de scipio. Quodvero non cuenit eis res finis quod putabant fugiunt; pseueranter autem agere in rebus timore invenientibus bus hominibus et de quibus appetet quod sint tales de natura fortis est et facit quidem fortis hoc eo quod videt et factum decorum est; et quod desistere ab eo turpe. Et propter hoc putatur de fortis quoniam est in timore subito irruentibus et ex improviso intimidus et intrepidus; quoniam fortior existit in his quod in paulatim et apparitus ipsi antecipiuntur in ea; et hoc quoniam iste timor accidens fortis est quidem magis et minus ex parte disponit; intendendo illa que est acutus non ex parte aptitudinis. In rebus autem manifestis atque apparentibus antecipiuntur in eas cogitat homo et differnit eas et eligit; res autem subitanas finis quantitate habitus id est actu existentes; nam non est in his possibilis consilatio et iam putat de ignorantia rem quoniam fortis sed non est longe a bene confidente; atque vilius eo existit ideo quod confidencia illi est radix subiecta cui innatus operat; illi vero nibil tale

existit et propriez non perseverat aliquo tempore; intendendo propter ignorantiam eius; et confidentis quidem tollit et ducit. Dicitur: Illi autem qui proficiunt ad bellandum per modum astutie contra aliquam gentem appropriata percipientes quidem aut estimantes quoniam quibus bellantur ali sunt ab his quibus bellari intendebant fugiunt; quemadmodum fecerunt greci percipientes ad esse in bello lakones quoniam ipsi epulissent contra chironios dimicaturi.

Undecimus capitulo quo vera fortitudo magis est circa terribilitatem et austabilitatem et quod nulla vel pauca delectabilis est nisi preter fines unde magis laudabilis; quod quarto quis virtuosior et felicior tanto in eius morte tristitia maior; et de fortitudine militum et pendiculariorum. Dicitur:

Illi igitur determinauimus force finis veritatem et eos de quibus puratur quoniam force qui homines sunt; et fortitudo quidem inuenit in rebus timoribus; et in rebus pertinentibus audacie sed non finis immunitudinem vim; immo dignus est ut sit vigorosus in timoribus. Qui enim intrepidus persistit in his rebus finis dispositionem quod oportet amplius est fortitudinis eo qui suffert ea que pertinent audacie. Dicitur: Res igitur est ut dividimus quoniam sufficiunt tristia; et ideo sit fortitudo contristans et dignum quidem ut laudetur amplius quam temperantia. Sufficiunt etenim tristia offensibus est quod a selectis omnibus cohærebit. Dicitur: Attamen timor intentus per fortitudinem delectabilis quidem videtur nisi quod occultatur eius delectatio per tristia circumstantia ipsum; ut contingit in agonibus et conflictibus; quoze finis quidem delectans; puta premia et honores; exceptio vero de verberum dolozofa quoniam carnes attingat. Et similiter omnis dolor; fons ex multiplicatio de verberum et res causa cuius incubunt tristia ad hoc convenit ut non appareat in ea delectatio et si sit in ea. Si igitur sic se habeat in fortitudine sit mors et vulnera fortis quidem tristia et inspontanea; tolerat autem ea; aut quia pulchrum; aut quia non tolerare turpe; et quanto fuerit virtus perfectio etiam et amplius felicitatis ratio plus de morte tristabitur. Qui enim in hoc statu fuerit dignissimus est vita et hoc quoniam priuat bonis magnis valde; et hoc est fieri ipsi. Hoc autem itaque res contristans; vestigium non constitutatur ex hoc propter defectum quem habeat fortitudinis. Horaffus autem prelectio eius rei dicitur quam luctatur in bellis amplius est illis rebus quibus priuatur per mortem; et per hanc causam decemur ad hoc res decora ut delectet intellectum in omnibus virtutibus. Vestigium hoc proprius sic sit secundum intentum auctoritudo. Dicitur: Horaffus autem non est quid prohibeat quoniam in strenuitate militari inueniatur qui non est in hac habitudine fortitudinis immo minoratus ab ea; et est ille cui non est aliquid aliud laudabile cuius timeat amissionem per mortem. Talis igitur paratus est vehementer periculis et scipio lucris modicis exponit. Dicitur: Hoc est igitur quod oportuit dicere de fortitudine nec erit nobis difficile scire ex eo per quod determinauimus eam finis viam descriptiōnis quid est.

Duodecimus capitulo in quo assignata ratione ordinis et repetito quod fortitudo est medietas et magis circa delectationes et tristicias ostendit quod non est circa aiales. I.e. eas que ait; sed circa corporales non in circa omnes corporales; quia non circa delectationes que per visum aut auditum aut olfactum; sed circa ea in quibus coicamus cum irrationabilibus id est eas quod per gustum et tactum; unde quod finis gusti non fruimus delectare nisi in quantum participat tactum; et sic ipsa delectatio circa quam est tempora tota reducitur ad tactum

propter quod intemperati bestiales et serviles. Dicit:

Thos quidem determinabimur post hoc de re temperate. Uident enim ambe he virtutes esse quidem partibus aeternis animalibus. Et iam diximus quoniam castitas medius est delectationum; etiam inuenitur in tristis etiam; sed minus quam in delectationibus et dissimiliter et incastitas est opposita circa easdem res inuenient circa quas castitas nos autem determinabimur hic delectationes in quibus inueniuntur et que delectationes sunt. Dicimus ergo quoniam virtutem que inueniuntur in delectatione quedam sunt corporales et quidam animales; et animales quidam ut appetitus honoris et appetitus scie. De virtutibus enim hoz quoniam recesserit homo hoc quod amat gaudere; propter quod partis aliqua pars corporis sicut sed quod patitur ex eo intellectus est; neque de affectis his delectationibus dicitur quoniam casti neque quoniam incastri. et similiter non dicitur de affectis reliquis delectationibus quod non sunt corporales; et hoc quoniam eos qui amat historias et fabulas et eos qui finiunt delectationes in loquendo de qua unius restringat noiamus quidem exercitatores intemperatis eos aut non; neque etiam noiamus eos qui qui gaudet pecunia et amicitia et tristis et amissione. Neque sic sit tunc incastitas est quidem in delectatione corporali non autem in hac oitiam eos qui gaudet de eo quod apprehendit visus ut coloribus et figuris non noiamus castos neque incastos. et si putet de istis quoniam gaudet in his rebus quod oportet et amplius quam oportet et minus quam oportet; et similiter se habet in eo quod apprehendit auditus. Nemo enim incastus noiat eos qui superflue gaudet psonarum representacionibus; neque castos eos qui qui oportet neque eos qui gaudet eo quod apprehendit odoribus nisi foras se noiemus eos sic per accidentem. Et enim eos qui gaudet per mox odoribus et rosas et incensis non noiamus incastos; sed eos qui coquine et pigmentorum et pulmentorum; nam gaudet his incastus eo quod facilius eis rememorari desiderios suorum videmus autem quidam alios quidam esuriunt gaudere odoribus cibariorum; quod equide incastus est eo quod ad hoc sunt eius desiderios; neque etiam inueniunt delectatio ceteris animalibus gressibilibus in his tribus sensibus nisi fuerit per accidentem canes enim non gaudet odoribus. Ipotropus sed correctione; et odor ducit eos ad sentiendum ipsum; neque etiam leo gaudet voce bouis sed correctione eius; per vocem autem eius sentit quoniam est propinquus ei et propter hoc videmus eum gaudentem ad vocem eius. Similiter non gaudet quoniam viderit aut inuenit certum vel hinc suos fructus; immo gaudet eo quod inuenit quod pascit. Castitas et incastitas non inueniunt nisi in huiusmodi delectationibus in quibus participat homo reliquis animalibus; et propter hoc sit ut sensus qui cas apprehendit proportionem certius et ferius; et sunt sensus et tactus et gustus. Et patet est de eis in re gustus quod ipsi aut parvi sunt vitreos eo aut non vitreos eo penitus; et hoc quoniam discreti sapores est quidem per sensus gustus; quod faciunt illi qui potus, pbat et qui fercula coquine sapida reddunt suis condimentis. Dicit: Incastus autem fere non gaudet rebus istis metropolis sed gaudet quidem eo quod apprehendit tactus tamen ex cibis et portibus et coitu; et propter hoc oportet ut vnu ex ipsis quoniam est amator ferculorum coquinarium ut essent sauces eius longanidine saeculum gravis ut plongaret delectatio in tactu ciborum. **L**iberum: igit sensuum intercedo inueniunt in oibus animalibus est sensus ille penes quem sit incastitas. Et iustus est nos opinari a nobis quoniam sensus iste obprobiosus est nobis; quoniam non sit nobis finis quod nos sumus hoices sed finis quod nos sumus animalia. Declinare igit ad hec sensibilia et vehementer diligere ea equidem de natura serarum. Dicit: Oportet autem ut separaremus ab his delectationibus tactu illis in quibus inueniunt castitas et incastitas; eas que maxime pertinet libera libet; et sunt illae que sunt in exercitatoe ex fricatoe et cale-

satione; et hoc quoniam tactus iste sit per totum corpus: tactus vero per quem delectat incastus non sit in toto corpore suo: sed etiam quidem in quibusdam membrorum suorum.

Tertius decimus capitulo in quo diuidens concupiscentias in ceteris seu naturales et proprias seu oppositas que neque ex malis sunt studiis et in animi opinione ostendit circa communes minus peccari: et in una parte solum. sed in plus circa proprias aut multipliciter peccari et intemperati esse. Dicit:

Intrum autem ex concupiscentiis aliquid commune esse omnibus animalibus et aliquid proprium re concupiscentia cibi: et naturalis est et ceteris. Omnis namque cuius corpus idigens est cibo desiderat cibum humidum aut secum: et fortius utriusque simul: et adolescentem et perfectus desiderat eum et cibis coctis. Desiderium autem huius cibi vel illius vel unius eiusdem cibi: non est omnis cuius corpus idiget numerum. Et propter hoc contingit ut sit desiderium istud regnum ex parte nostri. per electionem nostram: et tam non est quidem tonus ex parte nostri: utrum in hoc est aliud naturaliter: et hoc quoniam homines diversificantur in eis quod delectat eos naturaliter. Quidam ergo delectat aliquid: et aliud aliud ab hoc: et quedam delectant quosdam plus quam alios. Dicit: Pauci vero sunt qui peccant in utendo desideriorum naturalibus: quando vero accidit in his peccatum plurimum illius sit in re una. sed in pluri. Qui enim comedit et bibit hoc quod contingit eum desiderare naturaliter donec superfluat in repletione et ipso: per transitum quidem rem naturalem in multitudine. Desiderium vero naturale non est nisi ad replendum quod diversificantur desiderio: non excedit ipsam usque ad additionem. Et propter hoc dicitur de eis qui excedunt in hoc usque ad additionem quae sunt domini ventris sive ventricole eo quod implent ventres suos amplius quam indigeant: et in hac dispositione inueniuntur servi. In delectationibus autem propriis multi ex hominibus peccant multis modis: et hoc quoniam multi amatores huiusmodi rerum peccant in eis: aut quia delectantur aliquo quo non oportet delectari: aut quia vivunt eo amplius quam oportet: aut quia vivunt per modum quo communitas hominum vivunt his rebus: aut finis non oportet. Nam ergo per quoniam incastitas superfluitas est in delectationibus et quoniam vivitur per illas.

Quartus decimus capitulo et temperantia et intemperantia sunt etiam circa tristis: et quomodo alter et fortius et timidis: et quod intemperatus semper est in tristitia quia tristatur et non adipiscens et concupiscente: quodque pauca sunt deficiunt circa delectationes et hi sunt innomina ti: quodque temperatus medie circa hunc habet et finis rectam rationem. Dicit:

Non tristis autem non dicitur aliquis incastus quia tolerat ea et suffert: sicut dicitur in eis fortis: neque dicitur incastus quidam non tolerantem eas. neptam iam non nominatur etiam castus eo quod non tristetur propter carentiam desiderari. Incastus ergo concupiscit omnia delectabilia: et ex delectabilibus delectabiliora. Et peruenit ex proficiencia concupiscentie ad hoc ut super cuncta eligat delectabilia; ideoque angustiarum quod non accepit ea desiderans est: et hoc quoniam desiderium tristitia sequitur propter rei delectantis. Attamen inconsueta videtur propter causam delectabilis contristari. Dicit: Et fere non est inuenire hominem deficientem ab omnibus delectationibus: intendo ut gaudeat etiam minus quam oportet eo quod haec maneres insensibilitatis non est de natura hominum: et hoc quoniam cetera animalium discernunt species nutrimentorum et quibusdam eorum

delectant: quibusdā vō non. Ut ḡ inueniat aliquis cui nō
bil sit delectabile longe est ab esse hoīs: r̄ proper pauci-
tate inuentio eius non est positiū ei nōmen. Lastus itaq̄
medius est in istis: nō enī delectat q̄bus delectat incaſtas
propriæ: qm̄ imo moleſtat r̄ nō delectat penitus quo non
opozet delectari: neq; v̄ehemēs fit desideriū et̄ ad aliquid
ex istis: nō angustiaſ qm̄ tollunt delectabilitā: r̄ non con-
cupiscit nū ſim q̄n quātitatē moderate: neq; amplius q̄ opz;
neq; in hora qua non opozet: neq; q̄ non opz; r̄ v̄l̄ non
desiderat aliquid imenſurare. Res vō ſanctas ptiñtes r̄
equalitatē habitudinis r̄ cū hoc habētes delectationē de-
ſiderat i ſimilitudine mēſurata r̄ quo opz. Reliquas vō de-
lectatores dimittit aut̄ id q̄ recedētes ſunt a bono: aut q̄
impedimentū preſtates ſubſtacē noſtre in cōplemento: r̄
hoc qm̄ qui ſeſtinat ad iſtas delectatores amar delectatio-
nes amplias q̄ mereat: ſed caſtuſ non ſic imo deſiderat
ſim imperiū diſcretiō ſane uel recte rationis.

*Quintū decimū capl'm q̄ intemperatiā magis eſt vō
lūcāria timidiſtate r̄ expōbiliō: r̄ q̄ nō ſimiliſ ſunt vō
lūcāria r̄ ſugibileſ habituſ ſpectu ad singularia: q̄ ſim
gularia timidiſtia trifticia r̄ quaſi violeſta: intemperatiā vō
nō trifticia ſed volūtaria: r̄ quo affiſſilant pcupiſcēta in
tempaſ r̄ puer: ratio dīrigeſ r̄ pedagogus. Dīxit:*

Incafitaſ auſt ſimiliſ eſt ei q̄ ſit ſponte q̄ tif-
miditas ppter ea q̄ incafitaſ fit delectatores ca-
timidiſtia aut̄ ex trifticia: r̄ delectatio eſt q̄ ap-
petit trifticia vō a quo fugit eo q̄ trifticia pmutat r̄ corrū-
pit naturā habētiſ ipsaz: ſed delectatio nō facit qm̄ nō reci-
pit. Dignior ḡ eſt ut fiat ſponte: intēdo qm̄ actus incafitaſ
i ſim delectationē dignor eſt ut fiat ſponte q̄ actus i ſimi-
diſtia in timore. Et ppter hoc magis ſequiſ obprobriū
ex parte ciuſ q̄ ſequaf illud q̄ ſit ex parte trifticia: r̄ hoc
qm̄ declinatio noſtra ad declinationē faciliſ eſt: q̄ in mi-
do multa ſint delectabilitā neq; affluſatio coꝝ vllā habet
diſſicultatē. In timorofia vō ſe habet ecouerſo: intēdo q̄
tolerare ea diſſicile eſt. Dīxit: Et a timidiſtate quidē nō vi-
def fugi quēadmodū fugi a rebus part'icularibus timorofia
iō q̄ in timidiſtate nō eſt trifticia. Rea aut̄ timorofia co-
gunt enī cui accidū ad actōes torpeſit: q̄ ad armaz re-
ſectioñes r̄ ad cōmītendū cetera turpia. ppter hoc iḡ ſit
de eo q̄ ſit hō apud iſtas diſpōes q̄ ſat ipſuſ iſpon-
tanee: q̄ aut̄ accidit ppter incafitaſ eſt ecouerſo: intēdo
q̄ particularia repx delectabilitū que pcupiſcēt ſunt ab eo
ſponte eo q̄ pcupiſcēt r̄ deſiderat ea. Uniuersale aut̄ coꝝ
mīndas eſt in eis in hoc: r̄ ho c qm̄ nullus inuenit qui deli-
deret eſte caſtuſ. Dīxit: Et nos quidē in idiomate nō ab-
ſolute ſicim? nomē incafitaſ de peccato q̄ ſit a pueris
eo q̄ ſimilitudo quedā eſt inter iſtas duas intentiōes: intē-
do intētōne incafitaſ ſim veritatē: r̄ hāc intentione q̄
ipſi ſi inuenit. Lertificare aut̄ q̄ coꝝ ab altero denoiauſ
aut̄ tranſlumpſ ſit nō indigemus in hoc loco. Uult ideo
q̄ eſt inquifitio idiomatis. Dīxit: Nisi q̄ maniſtuz eſt q̄
nomē poſtremū in poſitione accomodatuſ ē primo. Dīxit:
Uideſ itaq̄ noſ malū imo bonū eſſe ut trāſmutet ab iſto
Eteni opz recūdi r̄ refrenari turpia cupientē r̄ deſiderātē
r̄ in hoc excedētē. Taliter aut̄ ſe habet deſideriū r̄ pue-
ritia: r̄ hoc qm̄ puer quidē vñuit per deſideriū proprie-
tatiā. Eteni pcupiſcēta ſive cupiditas delectabilis in ipſuſ ſit p-
prie. Si iḡ puer non fuerit obſequēdo mādatō educātis
ipſuſ ſupfluſ in pſequēdo q̄ delectat: r̄ hoc qm̄ penitus
Inſatiabilis eſt ei qui intellexit non habet cōcupiſcēta rei
delectabilis: r̄ actus deſideriū ſuī ſimile augmētāt: r̄ ſi fu-
erit deſideriū magnū v̄ehemēs pueri ſi ſi: ppter hoc
iḡ opozit ut ſi ſim mensurā r̄ ut ſi paucū r̄ non cōtra-

rlans diſcretiō: qui autē talis ſerit nominat obediēs di-
ſciplinabilis. Quēadmodū autē opozit ut ſi deſiderium
puer pueri vñuſ ſuerit doctri ſi opz ut pars pcupiſ-
cēta ſit. put imp̄erauerit ratio: ideoq; opozit in caſto ut
pars pcupiſcēta ſit rōni ſi videlz ut ambo bo-
nū velint r̄ intendāt. Lastus itaq̄ deſiderat qd opz deſide-
rat: r̄ qualiter opz: r̄ qm̄ opz: r̄ ſimiliter etiā ordinat ratio-
nes iſtas. Dīxit: Hoc itaq̄ eſt quod opozebat noſ dicere
de caſtitate.

Tractatus quartus libri Nichomachie Aristotelis de Largitate.

Primum capl' q̄ libertas eſt medieras circa pecunias
quaſi circa dationē eaz: r̄ ſumptionē liberalius laudarur
quicq; pecuia: r̄ pdigaliās r̄ illiberalitas ſunt ſuper
abundātē r̄ defectus circa eas: r̄ quid illiberalitas r̄ qd
pdigaliās tam cōter q̄ ppter dīcta: r̄ quis ppter pdigaliā
r̄ quis liberalis: r̄ q̄ magis eſt liberalitas in datione q̄
ſumptione r̄ gratiōis: r̄ laudabiliō: r̄ q̄ liberales amē-
tur maxime. Dīxit:

Or̄ hoc autē dicendum de lar-
gitate quid eſt. Uideſ itaq̄ me-
dieras eſſe circa pecuia. nō enī
laudat largitā ſ circa bellica neq;
circa ea ſi quibus ſit homo tem-
perante uel caſtuſ neq; circa iu-
dicia: ſed circa dationē r̄ accepti-
one pecuniaz. Dignius autē eſt ut ſi circa dationem: r̄
intelligo per pecuia omne illud quod equipollat nūmī-
mati: r̄ prodigaliā ſi quidē ſuperfluſ: auaritia vō deſicie
a medietate hac. Et nos quidē referimus auaritā ad eos
qui plus debito amant r̄ labozant ad pecuniarū coacer-
tuonē: prodigaliā ſi ad imensos concupiſcēta ſi ex-
pendentibus quicquid habet in voluptatibus: huū uīmōi
enī nominant prodigi: id o deterioreſ ſidenſ aliaſ ab eis.
plura enī mala ſimil inueniunt in his proper multipli-
ces maneris ſuārū concupiſcētarū: r̄ propera non be-
ne conuenit ei iſtud nomen. De natura nāq; eſt prodigi
ut ſit in eo malum vñū: r̄ eſt diſſipatio uel perdicio pecu-
nie ſue: r̄ hoc qm̄ pdigaliā macrā ſeipſuſ manu ſuſ eo q̄
putatur q̄ deſtructio pecunie hominiſ ſit moris ipſiſ: qm̄
vīra eius per pecuniā compleatur. ſim iḡ hunc modum
eſt prodigaliā. Dīxit: Et ea quibus indigent ſunt que
expenditūr vñu ſuho: r̄ que vñu pīrō: r̄ diuitie ſunt de
rebus uīlītareſ aſſerētibus: r̄ directus illeſ. qui virtutē
habet in vnaquaq; rerum virtutē vnaquaq; rerum meli-
orū modouſ: r̄ virtuole ſe habens circa pecunias virtutē
eis optimē r̄ hic eſt largus. Dīxit: Et autē ſicut q̄ vñu
pecunie eſt expenſio eius r̄ datio: aggregatio vero eius r̄
conſeruatio lucratio ipſiſ eſt. Et ergo de natura largi-
tati ſi ut dei vñi opozit q̄ ut accipiat vnde opozit: r̄
ut nō accipiat vnde nō opz. De natura etenī virtutis ē ut
ſit hō p eā ſerens portiū bñficiā alteri q̄ ut ab altero ea
recipiat r̄ ut ſi p eā opā ſeipſuſ portiū q̄ a turpi declināt.

Dicit: Et de non occultis est qm̄ beneficū t famosū vel
notorii domū inueniunt in dator; t qm̄ recipio beneficū
ab altero a sc: t ut nō faciat turpe inueniunt in acceptōne
t retributio t gratie debent quidē dator; non ei qui acci-
pit: t grates etiā t cohibitio ab acceptōne facilius est qd̄ da-
tio eo qd̄ dare habita grauius est qd̄ dimittere; acceptōne
eius qd̄ non habet. Largi autē sunt illi qui dant; qui ac-
cipiūt nō laudant qm̄ largi; verēti qm̄ equalitē habet in
acceptōne non minus sunt in vni equalitatis qd̄ largi; atq̄
nō laudant vñd; c: sed largi diligunt t laudat valde eo
p̄ficiūt; t plectus eoz existit per ipsoz donationē.

Secundū caplin fin quas circūstātias op̄z liberalē
date t fin quas nō darc; t fin quas t vnde accipere t nō
accipere: t qd̄ liberalitas p̄sist nō in multitudine datorz
sed in mentis habitu t cōparatōe ad s̄bam dantis t nece-
ssitatē accipientis; t qd̄ liberalitores vident non possidentes
scd accipientes; t qd̄ liberalis nō de facili dīta; t ppter qd̄
cās lñ obfuct recte datoris t sup̄tōis circūstātias: t adhuc
qd̄ liberalis qd̄ sit medietas facit vtraqz ut oportet qd̄ se-
quuntur ad inūcēm decens datio t decens acceptō; t qd̄
liberalis est bene cōmunicatiua. Dicit:

At facū quidē virtutis decoz ē; t ppter decoz
fit; t factū eius rectū est eo qd̄ ipsa facit cōvidē
cui oportet; qd̄ tū oportet; t qd̄ oportet; t vñ
facit omnes res fin equalitate certā. Et p̄pū factio vir-
tutis est qd̄ fit delectabiliter t absq̄ tristitia. Qui vñ dat
cui nō op̄z t non ppter decoz sed ppter cām alia hic nō
est largus sed noīandus est noīe alio; neq̄ etiā qui dat t
tristis largus est; t hoc qm̄ p̄lēgit diuitias factō pulchro
hoc autē non est de factō largi t non accipit etiā aliquid
vnde nō op̄z; t hoc qm̄ hoc acceptō nō est de natura eius
qui non honoret pecunias; neq̄ etiā interrogat uel petit
ab aliquo; ppter a bono t beneficiū ut re-
cipiat beneficiū ab aliquo. Accipit autē vnde op̄z accipere
intēdo a possestionib⁹ suis nō qd̄ hoc pulchru sit; t qm̄
coactus ad hoc quatenus habeat qd̄ det; neq̄ etiā perdit
hoc qd̄ haber qd̄ accipiat quidē pecunia ut aliq̄b⁹ dignis
sufficiat p̄ ipsaz t nō indifferēt cūcītō tribuit; sed p̄side-
rat cui op̄z t qm̄ t cūtus ḡra; t ut datio eius fiat decenter
Et de nā quidē largi valde est ut addat in datione donec
nō relinquit subipiūt nisi modicūt qd̄ non sit eius intentio
respectus suūp̄fus. Largitas autē est quidē fin id qd̄ possi-
det largus nō enī largior est multū dans ex multo posse-
so; modicūt dante ex modica possestione donec p̄cillar da-
tio eius fin p̄portionē eius ad possesta; dationē alterius.
Dicit: Et scimus qd̄ illi qui nō acquirūt diuitias p̄ se ipsoz
sed occupāt eas abq̄ acquisitione largiores sunt alioz eo qd̄
nō senserunt vexationē t anxietate indigētē in eaꝝ acquisi-
tione; neq̄ etiā fuerūt he diuitie aliqd opus ex operibus
ipsoz ut ppter hoc amēt eas; qd̄ oīs hoīes amēt opaſua
ut parētē qui natos suos ament; t poete qui amēt metra
sua; t ppter hoc sit ut acq̄sitorz pecunie amēt eā. Et diffi-
cile quidē est datur largū vel diuitie fieri qm̄ nō accipiat
aliqd neq̄ p̄seruat; imo distributat pecunia neq̄ honoret
eā; ppter seipsum sed distribuēt cā. vezt̄ hoīes culpant
fortuna circa largos t dicūt fere nūq̄ dīat ille qui mereſ
diuitias. Atm h nō accidit circa largos ppter rōem t casu
eo qd̄ nō est possibile alicui ut siat pecuniosus nīt intēdat
pecuniaz aggregationi quēadmodū nō sit in alijs rebus;
intēdo qd̄ nō sit alicui aliqd abq̄ eo qd̄ intēdat t laboret
ad illud. Dicit: Et nō dat largus sicut diximus cui nō op̄z
t nō ut nō op̄z; t sic de reliquo dispoib⁹ qd̄ nō p̄ueniunt
Si enī fecerit h nō erit factū eius ad imperiū virtutis. t si
expēderit pecunia suā in his nō erit expēsa eius, ppter op̄z.

Res igit̄ est quēadmodū diximus. I. qd̄ largus expēdit fin
quantitatē habitoz t in quibus op̄z, qui vñ sup̄fluerit in
his pdigus est; t ppter hoc nō noīant sup̄flue diuities p̄
digio t expēsa eoz nō superērebit in cōpātōe multitudi-
nis diuitiaz suaz. Quēs sit largitas medietas in dator
t acceptōe pecuniaz tunc largus quidē dat t expēdit in qd̄
op̄z t quātū op̄z; t hoc in paruo t in multo mō debito t
delectabiliter; t accipit vnde necessitē est; t qd̄ necessitē est; t
hoc qm̄ virtus quās sit medietas in cō. qd̄ est inter vtraqz
res simul erit largus agens cas ambas simul fin oportet;
intēdo qd̄ dat ut op̄z; t accipit ut oportet; t hoc qm̄ dati-
onē vñdolaz sequit̄ huīusmōi acceptōe; qd̄ vñ accep̄t nō
suerit huīusmōi h̄ia cr̄is virtutiō iō qd̄ acceptō t datio qd̄
vtraqz sequit̄ suā cōpārem necessariā fin ap̄titudinē
vnā candē; intēdo qm̄ qui dat ut op̄z accipit ut oportet; t
dat ut non op̄z qui accipit nō ut op̄z, ut autē inueniāt duo
ptracta ex istis in dispoib⁹ vna nō cōtingit; t ppter hoc qd̄
accidit largo ut expēdat pecunia suā aliter qd̄ expēdit t p̄
rectitudinē anxiāt̄ t tristat̄. Si vñ expēderit eā mīcurate
t fin op̄z gaudet t delectat̄ ex hoc. Iḡi virtutis ē ut de
lectet h̄o t gaudeat ex isto; anxiāt̄ autē t tristat̄ ex altero
Dicit: Et largus bona facit cōicātōes in pecunia; nō enim
pōt inūcērāt̄ qd̄ nō honoret pecunia t vñhemens fit eius
anxiāt̄ qd̄ non expēdit in quo necessaria est expēnsa.
pdigus vñ peccat in his eo qd̄ non delectatur in quibus
delectandū; neq̄ etiā tristatur in quibus est tristandū.

Tertīū caplin in quibus superabūdat t deficit pro-
digus t in quibus illiberalis; t qd̄ prodigus sanabilior t
mīcioz illiberali plus habētē que liberalis in dando t nō
in accipiendo; vñde de prodigis qui dant t accipiant su-
perabundanter ut habeant vnde consumere qui t fre-
quentē hñt intēperati. Dicit:

T qd̄ p̄cessim̄ in sermō apparebit hec in-
tentio magis. Jā autē diximus qd̄ pdigalitas t
auaritia sunt additio t diminutio t sunt in du-
abus rebus. I. in acceptōe t in dator. Prodigalitas quidē
addit̄ sup̄ medieratē in datione; t deficit a medietate qd̄ est
in acceptōne. Auarus autē deficit a medietate in datione t
addit̄ sup̄ ipsaz in acceptōe p̄ter qd̄ in rebus paucis. Due
ḡ dispoib⁹ pdigalitas fere non plūgunt t nō fidurant
eo qd̄ nō est possibile h̄o vel nō facile ei ut det culibet t a
nemine accipiat quicq̄. cui enī nihil restaurat̄ habita fini
unt velociꝝ quibus autē non restaurant̄ sunt illi de qbus
purat qd̄ sint prodigi. Atm de prodigo vñdē qd̄ sit multo
melior auaro; t hoc qm̄ ablatio uel perditio dispoib⁹ pdi-
gi t rectificatiū ipsius facilius est et p̄e crātis uel
difficultatis; t possibile est ei ut app̄soninet medio qd̄
in eo inueniāt̄ qd̄ inueniāt̄ in largo. I. qm̄ dat t nō accipit:
nisi qd̄ differētia inter ipsaz t largū est qd̄ ipse neutrū hōz
agit p̄t oportet. Si ḡ exp̄ficiat̄ fuerit t obedibile se
reddiderit ad transmutandū ab hoc efficiēt̄ largū; t hoc
p̄ cōmensurabilit̄ huius faci. I. ut det cui op̄z; t nō acci-
piat vnde non op̄z; t ppter hoc putat̄ de eo qd̄ nō sit per-
uersim̄ozi uel male creatōis; qm̄ non est de natura mali
t vilis ut sup̄fluat̄ in datione t non accipiat; imo hoc non
est nisi de nā opulēti. Dicit: Qui itaq̄ fuerit pdigus fin
hūc modū scimus de ipso qm̄ multo melior̄ ē auaro; ppter
cas quāz scimus mentionē; t qm̄ pdigus multis boīuz
p̄fici; auarus autē nemini neq̄ sibi mem̄p̄tivezen plurē
pdigoz quēadmodū diximus accipiant aliqd vnde non
op̄z; sunt ḡ fin hūc modū auari t non accipiant nisi quis
volit expēdere; aut quaten⁹ facultatē habeat expēndēti.
habita enī ab ipsa velociter plūm̄t. Logum̄ igit̄ ad ac-
quirendū ex locis alioz. t qm̄ ipsi cū hoc nō sollicitantur

ad rem honestam & decorum tunc angustiam eorum pectora: & accipiunt ex omni loco in quo. q. venandi opportunitate inueniunt: & hoc quoniam non desiderant nisi ut dent neque curvant unde accipiatur & qualiter: & ideo sit ut datus ipsorum non proportionem largitati neque sunt decorum neque ager eas propter decorum: neque quemadmodum oportet. Aut ipsi sorassis dicant cum prius ut sit pauper & ei qui mores habet honestos non dant quicquam: & fortasse pecunia multa dant re querentes ea ab ipsis adulatores aut per modum alii delecta tem eorum: propter hoc plures ipsorum submergunt in delectationibus suis. Quoniam enim expendere sit facile eis couertum expensas suas in sua delicia: quoniam vita & pueratio ipsorum non est decens neque decorum prouidit atque declinat in voluptates. Quoniam itaque prodigio non fuerit obediibilis discipline traducit ad ista. quoniam autem studiosus suipius fuerit & circumspecte rem suam auerteret ad medium & concurret ad id quod opportunum est.

Quartus capitulo propter quid illiberalitas est insania: & diversi sunt modi illiberalitatis: quia hi quidem simul deficitur in datione & superabundant in acceptione hi vero sola datione deficitur aliena non accipientes uel propter quandam reverentiam corporis uel ne alijs redonent. hi autem finis acceptione superabundant turpia non verentes turpia lucrifica. propter liberalitatem magis est illiberalitas contraria prodigalitate. Dicit:

Claritia autem est pestis irremediabilis: & huius causa est quoniam putat de senectute & de oī debilitate & reddat habentem eas auaritiam: & hoies per naturam propiores sunt ad eam quod ad prodigalitatem. Plures enim hoium amant collectionem pecunie magis quam eius distributionem. Auaritia autem sive illiberalitas de multis rebus dicitur & est multaz spes: & putat quod sunt multe eius dispenses. Quoniam enim inueniunt circa duas res. si in defectu datios & superfluitate acceptioris sit ne aggreditur ambe eius spes vel in uno aliquo sed fortasse sciunguntur donec superfluant quidam hoium in acceptione: & quidam eorum deficitur in dando: & hoc quoniam ille qui nominat schahythan & leymen & bachilien est ille qui deficit in datione: sed non cōcupisit opes alterius nec vult accipere quicquam ab aliquo. Et quidam ipsorum faciunt hoc ut recedant a suspitione rei turpis. Et enim ipsi dicunt quod conservant opes suas timendo ne covertant ad actum rei turpis: & de istis est ille quem nominat vulgus nistoros lentiū & similis huic: & non nominant eos per huicmodi res nisi propter superfluitates retentiores sue ad hoc ne vili dent quicquam: & quidam ipsorum exhibent se ne accipiatur aliquid ab aliquo eo quod vident non esse rem faciliter ut accipiatur hoc rem alterius & non largias alterius de suo. Sunt itaque propter hoc contumelias le ab acceptione neque largiunt aliquid de suo. Quidam vero valde exceedunt in acceptione donec accipiatur ex oī parte & omni modo & omnime quod posse sunt quemadmodum faciunt lene & prostibularij & similes isti qui accipiunt modicum per multo. Et enim omnes isti accipiunt vni modo & quantum non oportet: & coeunt ei lucrum turpe. Omnes namque ipsi portant obprobriū & inuercitias publica causa lucris parui: & hoc quia exencia vni modo non opere accipiunt: non nominantur auaros ut tyrannos qui depredant ciuitates & expoliati altaria sed dignius est ut nominemus eos malos & incredulos & iniuriantes. Lufores autem talorum & aleazar & larrones sunt de auaris eo quod requirunt lucra turpia: & faciunt hoc quod faciunt lucrum & sustinent ignoriniā: & larrones sustinent discrimina maxima rapienti siue accipiēdū cā: & aleatores lucrantes de amicis suis quibus oportunitas fuerat ut darent. viri itaque talorum & larrones querunt lucra vni modo non opere. Sunt igitur propter hanc lucratorem lucrum turpium voluntarie. Dicit: Et omnes isti modi

accipiēdū de natura sunt auaritiae: & necessario dicitur quod auaritia sit contraria largitati. Auaritia enim maior malitia est quam prodigalitas: & plus peccant in ea homines quam in prodigalitate. Dicit: Tantum igitur nos oportebit dicere de largitate & de maliciis contrariis ei.

Quintus capitulo in quo ostenditur circa que est magnificētia & in quo discit a liberalitate & quid est: & quis defecit: & que superabundantie ipsius: & quod magnificus assimilat scientiam: & opus & sumptus debent comēlurari vel magis sumptus superabundari. Dicit:

Quo oposter post hoc loqui de magnificētia. videtur etenim quod ipsa virtus sit circa opes: non cōpletur in omnibus actiones que sunt circa opes veluti largitatis: sed est quidem circa expendere tamen precellit autem largitatem in expendendo multitudo eo quod que expendunt: & imensitate quemadmodum significat nomen eius in lingua grecorum: significat enim cōgruitatem expendendi in grandibus: & grande quidem ad aliquid: ideo expensa circa aliquam multitudinem est grandis in comparatione expense circa unum in multitudine. Cōgruitas autem expendēdū est circa expensam & id in quo expendit: & expenditure quidem in rebus paruis ut contento eo quod cōgruit circa expensionem in eo non dicitur quod magnificus: sed propter de eo qui in grandibus: & hoc quoniam magnificus largus quidem est: largus vero non de necessitate est magnificus. defecit vero magnificētia nedeleniens

& additio super ipsorum vocatur badathān & tamandathān. & non excedit bodachum magnitudinem magnitudine eius quidem facit in rebus que cōgruit: sed magnitudine eius quidem facit in eo quod non opere & non cohibet se ab eo quod non opere: & determinabitur dispensatio eius posterius. Magnificus autem similiter scientia propterea quod scire potest quod cōgruit: & expedit expensas excellentes studiose: & hoc quoniam res se habet ut diximus a principiis. s. quod dispositio acquirit & determinat vel diffinit per actiones quoniam sit ipsa que agit actiones. Expenses igitur magnifici expenses sunt excellentes & cōgrue: & similiter etiam opus eius: & hoc quoniam expensa eius pertinet ex magnitudine sui & cōgruitate sui ex parte operis ad hoc ut sit opus in ea equale expende: & expensa equalis operis: aut si sit opus superans expensem.

Sextus capitulo finis quas circumstantias magnificus expenderet videtur & plumer magna hoi gratia & delectabilitate & emissio intendens plus quam quanto: & quod magnificus est liberalis: & opus tria concurrent. s. virtutē possessoris & operis: & quod debeat facientem cum enumeratiōne quorundam que debet magnifici fieri: ut que circa diuinā & que circa cōmētē & que i seculū sicut ut nuptie & ea circa que studeat toras ciuitatis ut in dignitate positus: & que circa peregrinos: & que circa habitationes decentes parandas: & quod magnifici in unoquoque genere obseruare magnificum. Dicit:

Inq[ue] currant actiones magnifici hoc cursu tunc quoniam agit eas gratia decori & honesti: hoc enim est coeū virtutibus & agit etiam casū delectatione & alacritate: ideo quod piseratio certificatur in cōmensurā tē & subtilitate nimis in circūspectiōe est medelētū: & circūspectio quidem eius ut fiat hoc quod operat in fine bonitatis & honorificētis maior est quam circūspectio eius ut piseratio eius quod expendit modica. Quoniam sic sit opus ut sit magnificus largus: nam largus expedit quod opere & ut opere: & propter magnitudinem magnifici agit hoc quod agit largus: & expedit ad similitudinem expedit quod expendit finis excellētū quod sit ex opere: & hoc quoniam virtutis possessoris: incedo divisiōis: & virtutis operis non: s. ut ideo quod virtutis

possestiois est ut sit pars eius ex pecunia plus: et ut sit pecunia bona ut aurum. Virtuositas autem opis est ut sit grande et qui templatus fuerit hoc modo opus miret de ipso: et propter hoc est magnificus res admiranda et magnificentia virtus quam facit in maximis expensis est de expensis de quibus de quo sunt preciosae et honorifice ut expese in rebus diuinis: intendo sacrificia et vota et opera virtutum: et omnia que sunt ad ornamenta diuinorum et quod distribuitur contari: ut hospitalitas et donatrices: et distributio virtualium illis de civitate. atque res iste quemadmodum diximus proportionant acto ribus suis. i. factoriae ex quo determinant per ipsas quod scitur fuerit qui sunt: et de quibus opibus expeditur. non enim soluz operari ut opes conuenient operari sed et ipsius operante conuenientem oportet esse: ideoque non erit miser magnificus quod non habuerit pecuniam ex qua possit facere expensas multas finis quo cogruit et necesse est. Quicunque vero miseroz hoc conatur habuerit demens est ut confitit rem excedentem posse suum et quod opes nam res quidem sit finis imperii virtutis cum fuerit habebat se finis rectitudinis et magnificentia quidem conuenit ei quod in his rebus haberet aliquam preminentiam: siue per se ipsius siue per suos antecessores. s. qui habuerit honorificentia et generositas et quod similiter istius huiusmodi etenim rebus pertinet excellentia et potestas. Dignus igitur est ut sit magnificus ille qui est cum haec determinatio et ut sit magnificus in expensis huiusmodi quemadmodum determinauit eo quod sunt maxime expensaz et honorabilissime. Et expese proprie magnificis sunt omne illud quod expendat in una vice ut expese nuptiales et quod eius est simile: sur quod coicant illi de cuitate finis rationales et honorationes ipsorum: aut in expediendo nuncios: aut in faciendo encensiones. Et hoc quoniamque magnificus non est expensalis in rebus suis: sed rebus ceteris. et est quidem similitudo aliqua inter entem et oblationem et sacrificia. et magnificus intercedit fabrizac habitaculum que niens sibi: etenim hoc decorum est ei quod plurimum quod expendit est in rebus piamentibus tunc longo: quod sit hoc decens et optimus: et expendit in omni operatione sua hoc quod querunt ei: et hoc quoniam res priuates deo et res priuantes homibus non sunt res vnde eadem: neque res priuates loco oratione sunt res priuates loco sepulture: et tamen sunt intercedit in generibus expensaz expesa vnde in genere suo. Honorabilior igitur expensaz est expesa magna siens in re magna. inter magnitudinem aut in opere et magnitudinem in expensa differentia est. Etenim donum roci et flagelli propellentes ipsius ex magnis est quo ad exaltationem pueri ex ipso: atque precium eius parum est et modicum: et propter hanc operam magnifici in quacunque materia vel quoconque genere fiant studiose sunt et magnifici: et hoc quoniam ad similitudinem huius facti non deficit conmenturatio eius a mensura rei in qua expedit. Determinatio itaque magnifici hec est.

Septimus capitulo de superabundante et deficiente circa magnificentias que sunt banaus et parvus qualis videlicet est veteris. Dicit:

Ali autem superfluit in isto est ille qui dicitur arabice badichun: et superfluit quidem eo quod excedit mensuram debitam et optimam ut diximus. Consumit enim in qua indiget modicu expensis multa et transgredit terminum in pluribus ut preparares contumum nuptiale: et plume ipsius cui adulatores et histrioibus et fluentibus ad ipsius: et quod suscepit certas purpureas super portas exteriores sicut faciunt ampulosi et inanis glorie cupidit: et non facit hoc quod facit amando honestum et decorum: sed ut videat ab hominibus abundare diuitias estimat quod per hoc merentur de factis suis ubi vero oportet expendere copiose modicum expedit: et ubi oportet modicum expedit multum. Deficiens vero a magni-

sico et arabice dicitur neclun deficiens est a magnifico in ob re et perdit res grandes in eo quod diminuit ex rebus. Concupisit sicutur decorum et dimittit ipsius et laborat in omni quod agere vult ut sit exiles expensa ipsius et similius eius datus et in ob quod agit videtur et quod plus est quam opes. He igitur morum maneres malicie sunt: atque non acquiruntur omnes suis obprobria. Non sunt enim damna inferentes vicinis ipsorum: et non sunt turpes valde.

Octauus capitulo quod magnanimitas est circa magna: et quidem magnanimus: et quis caurus et quis pusillanimus et quidem magnanimus est extremus et medius: quod circa maximum exteriorum bonorum quod est honor est magnanimus ut oportet et quod respectu deficit pusillanimus et superabundat caurus. Dicit:

Magnanimitas autem videtur esse in rebus magnis: quoniamque significat nomine eius. Determinamus igitur primus res in quibus inuenit: et non officia sive speculemens magnanimitate uel in magnanimo. Et videtur quod magnanimus sit ille qui preparat animu suum uel leipsius ad res eximias ens aptus ad hoc. Qui enim fecerit hoc absque merito suum est neque ignorans: qui est fuerit huius disponens est magnanimus: qui vero aptus fuerit a rebus exiles et per talis se exhibuerit est homo sive opiniosus non autem magnanimus eo quod magna nimis circa grandia est quoniamque venustas circa corpora gradia est: somnis circa parua. Qui autem exhibet leipsius tantumque aptus gradibus non existens aut est qui arabice dicitur mureschus et latine post ambitiosus nominari: et non ois qui se ipsum tamquam dignum ingerit pluribus quod meret superambitus est. qui vero leipsius minus idoneum reddit quam meret hic pusillanimus est: siue in se idoneus sit ad grandia aut ad medium: tria aut ad exiles omnino in modo in modo se reddat suo modulo: de isto igitur putat quod proprie sit pusillanimus. qui autem magnus est merito et ad parua se contemnit hinc potius talis est qui enim mereret ea: intendit quod tunc potissimum rebus exilibus se exhiberet. Magnanimus igitur unus est in magnitudine rerum quas operatus est et medius in operando ipsas et exhibet se idoneum ad quod oportet et finis quod oportet: pusillanimus vero deficit ab ipso in hoc. Quia itaque sit magnanimus idoneus leipsius reddens ad res magnas emeritus eni ad hoc: et proprie ad res que sunt in fine magnitudinis necessarii est ut hoc sit in re vna: cum finis equidem sit in re vna: et merito quidem est finis ea bona que ab extra sunt: et est illa res vna que ab extra maxima earum: et est cum quo seruit deo excelsus: et quod desiderat qui sunt sublimis potest statu et strenui in rebus que sunt in fine venustatis. quod autem currit hoc cursu honorificentia est: ipsa enim excellenter est bonorum que sunt ab extra. Magnanimitas igitur inuenit quidem in appetitu honoris et priuatione finis modum debitus: et manifestus est absque syllagismo de re magnifico quod exceptum honoris per hoc quod maximi homines proprie idoneos se reddunt ad honores: et faciunt hoc finis qualitatem meriti. Pusillanimus autem deficit ab hoc ad quod ipse idoneus existit: et ab eo quod meretur magnanimus. Superambitus autem addit super meritum sui ipsius: sed non super hoc quod meretur magnanimus.

Nonū capitulo qualis magnanimus videlicet optimus et universaliter bonus cuius est quod magnum in vnaquaque virtute cui nec conuenit fugere et mouentem seu iniusta facere quia ipsi nullum magnum: et quia magnanimitas est ornatus quidem virtutum difficile sit vere magnanimus eo quod non sine magno in ob virtute circa honoris susceptionem in magnis

z a stndiosis moderate delectatus qui non pot est fieri dignus moderate se habens ad prospera et aduersa non gaudentis in his neq; contristatus in illis neq; ad honorem se habens ut ad maximu, unde despector esse videt cui eni bone fortune coferunt ad magnanimitatem per honoratorem ab his: Iz solus bonus sit honoratus; magis tamen ambo habens: z si habentes illas sine virtute fiant derelicti res qui etia megalomindinos est qu beneficis verecundia plurimi retributius magis volens sibi reuocari ad memoriis per sermones quibus beneficis q; a quibus bene passus est non ostentius ppxie indigenter pmpre t in alijs ministratius ad magnos magnus: ad medios autem moderata et magnis suscipiens venerationem non iens ad honorabilita nisi ad magna seu necessaria paucorum sed magno opera tius manifestus creditur et amato curatus veritatis plusq; opinonis: libere p;palarius et cõceptu veridicus non viues ad aliis sed vel ad amicos non admiratius: non menor malis sed despecto: non huanloquu no laudatio non malloquus non plangitius vel deprecatio potens possidere magna bona et infructuosa fructus cui mors et vox gravis et locutio stabilis non contentiosus. Dicit:

Cum enim magnanimus meritor exstat maximus qd in rebus est erit optimus hominum: et hoc qm bonus semper mereatur quod magnu est in rebus et optimus qd maximu. Nec essariu igi e ut magnanimus sit bonus: et videtur de magnanimo q; sit ei in unaquaq; virtutu qd magnu est ex ipsis. non couenit igi ei penitus ut fugiat qm mouerit ipsi aliquod modicum quid: neq; ut insurget et hoc qm respectu cui non magnificat aliqd hunc no pducet animus suus ad faci turpe. Dicit: Manifestabit autem particularia p;sequenti q; magnanim qm non fuerit bonus ridiculo erit oibns neq; merebit honorari eti qm fuerit malus qm honor equidem premiu sit virtutis et accipit quidem ipsum probi ex homibus. videt igi q; sit magnanimitas ornatu virtutu eo q; magnificat eas neq; est magnanimitas nisi per virtutes: et ppter hoc difficile est inueniri magnanimum finis virtutis non enim possibile est inueniri nisi bonu et benefici. Quia sic sit non inuenitur magnanimum p;prae nisi in honoribus et in peccatoe eoz et qm honoratur finis eximia et in melioribus hoib; gaudet gaudio modico: ideo q; in hoc non recipit ab eis nisi qd debet et ex merito aut minus debito. virtuti eteni pfecte non inuenitur honor et reverentia equalis et et quantu meret vestri multoies acceptat vir iste hunc honore co q; non est possibile honoratoibus suis ut honor et plus hac qualitate. Qui autem honorat finis exilia et a vilioribus homini ignominia fit ei per hoc et vilipendio: eti enim aliud a suo merito. simili se habet res sua in priuatiōne honoris intento et qm priuaf eo vilipendioz reputat alter enim non escit iustus in semetipsum. Magnanimus q; quoadmodum determinauit requirit honoris magis o re et reqrite di uitias et potestates. ois aut felicitas et infelicitas pringens ei ab extremitate videt ei q; sit cu mensura. non q; ex pspitate excollit neq; ex aduersitate deprimit: neq; apd ipsius honor est de maximis rebus. Potestates aut et divitiae non eligunt nisi ppter honor. Qui enim habuerit potestates et divitiae amat ut honor et per ipsas cui vo modicus honor fuerit hinc eti residue res alie minorant. ideoq; videlicet isti esse omni abundantia. Et iā quidem p;rat de felicitatibus exterioribus et adiuvant ad magnanimitatem: ut generositas et potestas et divitiae ideo q; habet valorem et bonitatem et rebus virtuosis: et ois virtuosi merent potissimum honor est: ideoq; qm existit iste res magnanimitis efficiunt eos magnanimos: et ideo nūq; honorificat qdam

quodam ppter ista bona exterioria. Honoratus autem finis q; solus bonus est: et ille in quo aggregantur ambe res magis meret honorari. Illi autem quib; inueniunt ista absq; et q; virtuosi existat non se reddit idoneos ad res eximias ex honorificata finis viam ronitudo et finis via laudatoria. Neq; d; de eis q; sint magnanimi fz certitudine: et honorant quidem finis q; res iste non penitus vacue inueniunt a virtute. Quia enim inuenire fuerint vacue a virtute expositi erunt linguosis interdit poetas et rhetores. et hoc qm non facile inuenit quis bona in hoie aliquo finis q; op; absq; virtute. qm vo non inueniunt in eis bona finis q; oportet: et ipsi putant q; in hoc p;cellat alios a se vilpendunt homines. scit vo homines hoc qd est in eis: imitantur enim magnanimos iz dissimiles eis existat: et imitantur quidem in quibus possunt. Acti non operant finis virtutis exigentia et ppter assimilationem suam cum magnanimo vilpendunt alios a se et hoc qm magnanimum finis veritate ex debito parviperdit alios eo q; credit vez vulgo autem credit qdcunq; contingit eas: et magnanim quidem non est frequens discrimini vez eti cui ceciderit in ea magnus existit in eis vitaq; suaz parviperdat: indebitur iudicare ut supiuat discrimini. Et magnanimus impensor est beneficiorum hoib; et ex impensu sibi beneficio verecundus eo q; illud est de natura exercitio virtutis. Istud vo est de natura eius erga quem virtus exercet. et qm beneficium et impensum fuerit retrahitur retrahitione multa: et hoc p; tenet amata ei qui incipit beneficium et cu hoc non est tardus ad retrahendum: et p;rat de eis q; ipsi recordent beneficiorum que impensum non recordantes sibi impensor eo q; inferior est beneficatus beneficiente. Quiaq; magnanimus amer excellentiam delectat ipsius audi re suu beneficium: piger aut ipsius audire hoc p; qd fuerit ei benefactum. Estep de natura magnanimi ut nibil ei deficiat qm grauter ferat defectum: et de natura eius est ut expedit et prompte seruat et ut magnificet in cōspectu magnat qui dñi p;fatu et felicitati: et ut apud mediocrem hominum humilis inueniat. Nam exaltatio eius super diuos potentiam et felicitati difficile est et honorificum: super istos autem facile: et excellencia sup illos non vile est: super istos autem modici valoris. Amplius de natura eius est ut sit tardus in mori et plongator expedientior nili loco honorificentie gradis et facta excellens et facta eius sunt pauca s; eximia dilungata. odit palam et amat palam. latitare etenim timidi est et plus veritati innitit q; priuato et palaz loquitur et facit. parviperdit eteni res et ppter hoc est seuerus et verax nisi in rebus in quibus indiget solacio et ioco: et interdu iocofus est multis hoib; et ei qui non potest cōmode vivere nisi renando gratia et amo et hoib;. Etenim factu illud factu seruop est: et ppter hoc omnes adulatores sunt qm operari conducticiam sive mercenarij: et illi de gente minima adulatores sunt: neq; admiraf quicq; qm non sit aliqd respectu eius eximii: neq; iniuriarum vltiones meditatis annos cum non sit de natura magnanimi ut malorum servet memoriam aliquo modo: qm de natura eius est disimulatio eoz et auersio ab ipsius neq; de natura eius est ut narrer hornibus neq; de se neq; de alijs. non enim ad hoc suam apponit diligenter ut scipios laudet neq; ut aliis viteret: neq; enim laudator est: et propter hoc non est maludicus neq; de iniunctio sua nisi cum indigerit nimis et in rebus necessarijs: neq; est sperator neq; supplicator. hoc eteni pertinet ei qui vehementi diligenter requirit res istas et instat imprecatiōni rerū excellentiū que sunt absq; fructu amplius q; imprecatiōni rerū fructuosaq; vtilium. Hic eteni mos quidem est eius qui sibi mempli sufficiens est proprie. Et videt de magnanimo q; sit tardi morus: grauis vocis: morosus in loquendo: cuius enim vehementia non est nisi in rebus paucis non egret aglitate: qm cul

nihil est multum cordi; talis non est curiosus. acuitas autē
vocis et motus velocitas inueniens quidē agili et curioso.
Hec itaq; est determinatio magnanimitatis.

Dicimus caplū de deficiente et superabundante q; sūt
pusillanimis et caurus qualis videt; vtrq;. Dicit:

Uli vō addit super istum arabice dicit mutasen-
nibunz; et poteſt lanine ampulosus vel vanaglo-
riosus vel superambitus nosiari; qui autē defi-
cit ab ipso pusillanimus dī. vēxū istis moribus mōrige-
rati non putant iniqui vel mali. non enim malfactores sūt
sed errātes potius; et hoc qm̄ pusillanimus idoneus est ad
aliqua et indignū se reputat ad ipsa. videt ē in hoc malitia
quēdā esse eo q; non intromittit se de bonis sue prīn-
cipib; idoneitati et etiā ignarus suipius. Alterū enim ap-
petet ea que meret quā bona sunt; et huiusmodi nō sunt
stulti sed portus ignari. videt itaq; q; hec opinio de ipsis
deterioribus ponat eos alijs a sc qm̄ vñusquisq; hominū
appetat hoc ad qd̄ idoneus; et isti fugiunt ab operatōnibus
et artib; bonis eo q; reputat se non esse idoneos eaz; et
similiter se habet in bonis exteriores. Superambitus
autē stulti sunt et ignari suipius simul et hoc patet et ma-
nit; sūt in re ipsoz; accipitū nāq; res p̄ficiolas ac si sine ido-
nei earum; et ex hoc incurrit infamia et ornari se vestibus
et apparatu et que his sunt similia; et amant ut diu-
lgent bene facta eoz; et multa p̄dicāt de sc̄p̄is quatenus
honorens ab hominib; per hoc. Opponit autē magna-
nimum pusillanimus plusq; superambitus; nam pusilla-
nimitas deterior est superambitiositate; et magnanimus
requirit magnificientiam condecentem sibi quēadmodū
p̄diximus.

Undecimū caplū de virtute que sic se habet ad ma-
gnanimitatē sicut liberalitas ad magnificientiā que ambe
distantes a magno circa moderata sunt et parua; et q; in
appetu honoris est supabundantia et defectus et medie-
tas; et q; amaror honoris multiplex dicit; q; q; hic habitu-
est medietas circa honore īnominiātū; et de oppositione
extremoz; ad inūcū et ad medium. Dicit:

Et videt q; propoſitio appetitus honoris ad ma-
gnanimitatē sit propoſitio largitatis ad magnitū-
tē. Etenim he due virtutes: intēdo largitatem
vel liberalitatē et appetitū honoris nō sunt in rebus grā-
dibus sed p̄prie in rebus paucis sūt modū debiti. Ma-
gnanimitas autē et magnificētia sunt in grandibus rebus;
et sumlatā quidem appetitus honoris largitati eo q; quēad
modū in acceptō et in datione est medicoritas et supflui-
tas et defectus sic est in desiderio honoris: intēdo q; sit pl̄
q; oportet; et minus q; oportet; et vnde non op̄s; ille autem
qui non amat honorē est ille qui negat in rebus de cētib; bus
amat honorari. Dicit: Et fortasse laudamus amaror honoris
eo q; virilis est et amans dec̄p. Et fortasse laudam̄
ēi qui non amat honorē et q; modestus et tempatus sūt
q; optimus in p̄cedētib;. Et manifestuz est qm̄ amaror
honoris qm̄ dicat sūt plures modos non laudam̄ ama-
toz̄ honoris in loco qm̄ non dicat semper de re vna
eadem. Sed laudamus plusq; laudet ipsius vulgus vñ plu-
res hominū qm̄ se habuerit debito modo et ut oportet.
vituperamus autē qm̄ exierit ab oppōnendo: et q; sit me-
diū in eo qd̄ est inter hec duo non habens nomē verisimile
est ut accidat dubitatio in extremitatib;: intēdo q; i eo
et declinat versus extremitates dubitaf; de medio vō sūt
veritatē palam est qm̄ laudabile et in quibusq; rebus
fuerit superfluitas et dūminatio in ipsis etiam est medio.

critas. Qunq; sit sic appetens honorē plus q; oportet et
minus q; oportet erit hic appetens honorē ut oportet. Et
laudat quidem hec dispositio co q; est medicoritas in ap-
petitu vel amore honoris aut vere īnominiātū ē. et pala ē
de re eius qm̄ in cōparatiōe amoris honoris est non amor
honoris; et in cōparatiōe ad non amorē honoris est amor
honoris. Hec ergo dispositio. l. media vtrq; reliquarum
cōparata quodāmodo erit vtrq;. Et videret q; hec intē-
tio invenia sit etiam in ceteris virtutib;: intēdo q; me-
dia in eis sunt ipsa extrema quodāmodo et sunt alia ab
ipsi modo alio. Et iam p̄ de extremoz; in hoc more
qm̄ cooppoſita sunt: qm̄ mediū īnominiātū est.

Duodecimū caplū q; mansuetudo est medietas cir-
ca iras et q; medio et extremitis fere veraciter īnominiātū
mansuetudo transſert ad mediū; ad superabundantiam
vō iracundia: quis quoq; mansuetus: q; q; defectus inira-
scibilitas dicit qualitātē deficiens; et sūt que sit superabu-
ndantia non tamē sūt omnia simul: qui quoq; proprie ira-
cundi; et qui acrotolici; qui amari; et qui difficile; q; q; mā-
lueritati magis opponit superabundantia; et q; non fa-
cile determinare sūt certitudinem mediū medio habuit
existente laudabilis extremitis vō vituperabilibus; unde
medio adherendum. Dicit:

T; mansuetudo medicoritas est circa iras. Quā
autē mediū non habeat nomen in hoc more:
et fere similiter sit de extremitis nominatiū me-
dium mansuetuz qm̄ sit propinquoz extremo qd̄ est ex-
parte defectus; et illud quod non habet nomen: intē-
do in irascibilem et priuatū ira. Extremū autem alterū
quod est ex parte superfluitatis est ille qui nominat iraci-
bus vel furiosus: et hoc qm̄ hec passio nominat vñuersa
liter ira. Reu autem inducētēs hanc passionē sunt multe
diuerse. et qui irascitur ei cui est irascendū et pro quibus ē
irascendum: et ut oportet; et quando oportet; et quantum
hic laudatur. Et īcōueniens est ut iste sit ipse mansuetus
qm̄ mansuetudo laudat: et hoc qm̄ de natura mansueti
est ut sit moderatus non vñcīens propter iram sed est in
hoc qd̄ ordinatur intellectus; et est eius exacerbatio in
mensura horū sūt q; mēſurauerit intellectus. Et punitur
q; peccatum in mansuetudine sit quidē maxime in defectu
eo q; mansuetus non est amans vindictā sed ignoscens et
acceptans excusationē culpe. Defectus ē in hac passione
sue fuerit priuario ire sive quicq; fuerit vituperabilis est
Qui enim non irascuntur cui irascendū reputant īſenſi-
bles et incontrastib;les. Oīq; vir non irascitor non qret
vindictam et tolerantia auditōnis vituperij et non irasci
proximis suis: pro eis quos habet in reuerentia et vñe
ratione moris seruoz; est: et superfluitas et contingens in
omnibus istis: intēdo ut irascatur homo cui nō oportet
et ex quibus non oportet et vehementius q; oportet et diu-
tius q; oportet: vēxū omnia hec nō aggregant in re vna
eadem: ideo q; hoc nō est possibile propterea q; malum
est corruptiū suipius: quādo aggregate fuerint omnes
eius partes qm̄ non sit hoc tolerabile. ad irascibilem enī
festinat ira ex quo non oportet: et cui non oportet: et plus
q; oportet: et fedat ira eius velociter: et istud melius est
quod est in eis. Et accidit quidem ipsiū ut rales existat eo
q; non recipiū iram sed exaggerant: et propter acuitatē
ipsoz manifestant iram et tandem quiescunt. Qui autem
addunt super istos sunt veloces ad irascendum acutū: qui
irascunt ex omni re et in omni re. ire itaq; eius qui ama-
ricatō haber animū difficultis est sedatio et permanet tēpe-
longo eo q; reprimit iram suā: quiescit autē ab irascendo
qm̄ fuerit ei satisfactum eo q; satisfactio quietat iram:

adeo q̄ acquisit̄ dñō suo delectationē cum tristitia. Quz vō non sumplerit satiationē cotinua eoz fructuaria; t̄ hoc qm̄ q̄ non suerint manifestates iracundia suam nō preparat alicui sedatio ipsoz; t̄ ppter hoc curat eoz ira cundia tempore longo. t̄ qui fuerit cū hac dispōne cotir fians est scipioz et amicos suos pprie. Illos ḡ qui trascurt̄ ex quibus non opz t̄ plus q̄ opz t̄ virtus q̄ opz t̄ nō m̄ telcunt nec pdonāt donec sumplerit satiationē t̄ vindictā potius opponimus m̄fuerudini q̄ extremitatē alte rā; intendo priuationē ire. t̄ qui habet vindictā virilitatis et qui irascunt̄ ira ipsoz male sunt societas et amicitia. etiam p̄z etia ex eo q̄ dixim⁹ in precedebus t̄ eo q̄ dici mus nunc q̄ non est facile diffinire ira sermone: qualiter opz ut fiat in oī loco; t̄ quare; t̄ quātū; t̄ q̄ diu; t̄ v̄sq ad quē terminū; donec dūrigat in ipsa ut peccet. Si ḡ p̄trācas terminus in ira modicū versus supfluitate vel versus defecū non vituperat. Nos nāq̄ fortassis laudamus deficitentes nominantes eos mansuetos: quoq̄ aut̄ grauis sit ira p̄positionant̄ virilitati eo q̄ apti sint p̄incipiū. non est aut̄ facile nobis sermone determinare v̄sq quo p̄trans̄ es in ira modū t̄ quantitatē erit quia vituperabiles: ideo q̄ est res particularis que sensu discernit̄; t̄ p̄ hoc q̄ appropiat v̄niciq̄ singulariū ex ipsa ut infinitū est. v̄x̄tū possibile est nobis ut pueniamus in declaratioōe huius ad hanc quātitatē. Dicimus ḡ qm̄ dispositio media p̄ quam sit ira: p̄tra quē irascendit̄; t̄ quantū opz; t̄ fin alia huiusmodi ex conditionib⁹ laudabilis est: supfluitas vō t̄ defec̄tū vituperabiles. Qm̄ ḡ modicū p̄trans̄ mediū vituperat vituperio modicū: quādo plus plus: t̄ qm̄ multum multum. Qm̄ sic sit manifestū est qm̄ oportet ut coh̄ beamus nos per dispositionem medianam.

Tertiūdūcimū caplū de medietate que est circa de ctabile in omnibus cōicationib⁹ que fin vitā cuius extrema sunt placidi t̄ dolci seu litigiosi: medietas vō innocia ta ipsoz dicit̄ amicitia differens ab amicitia eo q̄ ipsa est sine passione; amicitia vō cū passione diligēt̄: ipsa vō ad omnes in cōcando seruā qd̄ congruit t̄ referens ad bonū t̄ conferens t̄ fin se defid̄: rāna cōdelectare; cōtristare aut̄ reuerens tamē eliger cōtristare vbi non bonū vel vitiosū non contristare vel delectare t̄ q̄ malora bona cōsequēt̄ ex contristatione t̄ q̄ delectant̄ qui cōviciū solum se fieri delectabilem proprieplacidū est: qui vō p̄propter sibi v̄le blanditor; q̄q̄ extrema solū videntur opponi p̄propter mediū innominatum esse. Dicit̄:

Tiam determinauim⁹ dispōnes inuentas in ira Dispōnes aut̄ que sunt in societate t̄ in collo cōcōtōbus nunc dicemus. Qui ḡ per istas intendit̄ et capiat beniuolentias homiū t̄ sunq̄illi qui nūntū ut delectari faciat per associatioōe suā alios t̄ nō offendit̄ neq̄ molestat̄ aliquē ex eis quisq̄ q̄ viuēt̄ in aliquo: qm̄mo videntur non contristat̄ t̄ quem associant̄ sunt quidā modus hominib⁹. Et sunt alij corrāt̄ istis qui viuersificant̄ eis in omnibus suis dispositib⁹: quib⁹ nō est cordi neq̄ curat̄ de aliquo ex eis que appropiant̄ alij ab ipsoz: t̄ sunt illi qui nominant̄ maligni discōl t̄ intrāctabiles. Et manifestū ē q̄ decē dispōnes: intēdo extremitates ex ipsoz vituperabiles sunt: t̄ dispositio media inter ipsas laudabilis. nos enī per hanc recipimus qd̄ opz t̄ ue opz; t̄ ppter hoc in habentib⁹ eas malicia est t̄ non est eis nomē. Dicit̄: Et similat̄ mos iste dilectio: qui enī est in dispōne media huius mois p̄p̄teras eius sine attributio est attributio dilectio: t̄ hoc qm̄ quasi declinat̄ ad hoc ut dicamus q̄ blandus t̄ tractabilis dilector nōst̄ est: p̄p̄ter velocitatē sui ad recipiendū societate t̄ familiaritatē

exhibendū. attamē diversificat̄ mos iste a dilectione eo q̄ vacuus est eius passionis que in dilectione existit̄ qm̄ nō follicet̄ per societate eius quē diliḡt̄ quēadmodum sollicitat̄ dilectio: t̄ hoc qm̄ ipse non recipit̄ vñūquęq̄ quez recipit̄ fin q̄ oportet ad amandū ipsoz t̄ non obediendū sed recipit̄ quidē eum quē recipit̄ ex q̄ natura sua talis est. t̄ propter hoc amat cognitū t̄ incognitū: t̄ familiariz̄t̄ t̄ non familiariz̄t̄ fin modum vñū: neq̄ facit hoc quod facit de hoc in vñūquęq̄ rerum fin q̄ ei pertinet̄. Nō enī oportet ut sit cura eius pro extraneis t̄ familiaribus t̄ receptio eius ipsoz fin modū vñū: vñt̄amē non molestat̄ aliquem. Dicit̄: Et iam diximus qualiter oportet esse associationē t̄ consuetudinē: t̄ quādo proportionanter dispositioē eius: intendo associans ad factū honesti t̄ virilis vñdebito intendere ipsum in eis ut non contrister alij: aut̄ ui bilarem eis faciat. vñdef̄ enī q̄ dispositioē cōiunctū vel associandi sunt circa delectationē t̄ tristia: t̄ in quo ex istis non fuerit res honesta. s. fuit̄ in ipso res dāno graue est habenti eas ut bilarem faciat alij: t̄ interdū eligit̄ ut contrister. Et istud acquirere facit factorē eius turpitudinem: t̄ hec turpitudē aut̄ erit non in modū co aut̄ erit eius contraria. Dispositio aut̄ huic contraria intendo eaz in qua est honesta vel vñile neq̄ molestatioē modicū recipit̄: graue enī est ut habent̄ ipſam. Conuicuit aut̄ potentibus t̄ plebes t̄ perfete notis t̄ minus notis cōiunctū diverso fin debitu modum: t̄ in certis dispositioēbus diversificatis alijs tribuit̄ vñciuiq̄ quod suū est: t̄ verecundas de eo q̄ bilare facit eum solū t̄ sine suo grato est contristare eum aliquē. t̄ si suerint res ad quas conuicuit̄ eius dispositioē ex rebus grandib⁹ intendo honestū t̄ vñile declinat̄ ad illud t̄ plane conuicuit̄ in eo: t̄ interdū contristat̄ contristationē modica p̄p̄ter illud quod sequitur post ex delectatione intendo quare: ns postea bilare faciat. Hec liḡt̄ est determinatio modicū in hoc moe: int̄ do associatione t̄ non est ei nomē positiū. Qui vō bilare faciunt̄ quoscunq̄ iūdicerent̄ t̄ intentio ipsoz est ut gaudere faciat homines abſeq̄ causa sunt illi qui placere cupiunt̄ hominib⁹: qui autem hoc emolumēti causa faciunt̄ nominant̄ adulatores. Qui aut̄ rixosus est t̄ in omnibus intractabilis est ut iam diximus malignus t̄ discolor. Et iam declarauimus de re extremitatis amb̄barum quoniam sunt opposite: t̄ qm̄ me diū innominatum est.

Quartūdūcimū caplū de medietate inter lactantia: t̄ errore inominata de qua t̄ similibus dicit̄ se in trālītu dicere ut magis sciamus virtutes esse medietates: deinde ostendens quis lactator: quis error: quis quoq̄ medius: qui t̄ antecastos t̄ verax fin ipsius ipsozō dicit̄ q̄q̄ singula que predicti faciunt̄ mentiendo t̄ verum dīcendo contingit facere alicuius t̄ nullius gratia: t̄ q̄ men daciū fin se fugiendū. Uez autē laudabile: q̄q̄ similt̄ veraci laudabilis t̄ extremitis vituperabilis lactator virtuperabilis magis: postea de quali veridico hic intēdit̄ vñdelz de veridico fin habitum quem si contingat p̄p̄ter aliquā virilitatem mentiri libentius declinat̄ ad deficientē idest errona q̄ ad lactatōz: deinde q̄ lactatōz triplex. s. qui nullius gratia magis van⁹ q̄ malus: t̄ qui graria grē vel honoris t̄ qui lucrī quoq̄ quilibet non in potētia sed in electione quēadmodū mendax cōsimiliter triplex: t̄ q̄ lactatōz gratia glozie singunt̄ in quibus est laus vel felicitas: graria autē lucrī ex quibus p̄oueniret̄ bonū alij t̄ in quibus nō facile deprehendi possunt̄ mēdaces: deinde q̄ errores t̄ cur gratiōl̄ videntur qui t̄ maxime glorioſa de se negant̄: q̄q̄ errore nimia est lactatia: t̄ q̄ lactatōz: magis opponit̄ veridico. Dicit̄:

Atin his rebus inuenit mediū elationis: et hoc mediū quod in elatione est non haber nomen: et non est malū ut has res determinem⁹. Dicit: Et fortassis perfectus cognoscentes erimus dispositiones mox qm̄ sceleritus ex diffinitione vel termino earum qm̄ ipse sit mediū: et securi erimus de hoc q̄ virtutes meā sunt qm̄ sceleritus q̄ ipse sic sunt in vniuerso. Dicit: Jam autē diximus de his qui virtutē associationib⁹ loco delectationē et tristitia. Nunc vō determinabimus de illis qui veraces existunt vel mendaces sī modū vnu⁹ in dīcīs et in facīs. i. veraces et simulatores. Dicimus ergo qm̄ putat de elato q̄ simuler inesse sibi res honorabiles et non sunt: et inesse sibi res eximias quarū non habet potestatem vel ad quas non potest. qui autem vtitur ironia est fin dixerūt unū istius eo q̄ aut negat quod iest ei ironie causa aut vilificat ipsuz; mediū vō hoc est verax in mō suo vivendi et in dicto et confitet hoc quod in ipso est ppter q̄ addat in hoc aut diminuat. et soritam vnuſquisque facit hoc quod facit propter aliquam rerum et soritam facit ipsam non propter aliquid penitus. Et vnuſquisque ipsoz dicit et facit sī q̄ ipse est: et similiter vſus vivendi est sī q̄ ipse est dum non facit quod facit propter aliquā rerum et mendacū in scipio malum est vituperabile; veritas aut bona laudabilis. i. deoq̄ verax (et est mediū) laudabilis exīstet. Extremi vō mendaces sunt et ambo vituperabiles et proprie superelatio vel superbus: hic enim magis mēdaci⁹ est. Dicit: Et nos determinabim⁹ eos simul incipientes a verace; noluntur aut p veracē eū qui verax in eo q̄ cōsentent homineos sibi inuicē. si fieri et simulari: et est id in quo veritas adducit ad iusticiā et mendacium ad iniuriam: istud enim est de natura virtutis alterius: sed volumus per ipsuz veracem illū in quem non cadit controversia et diversitas et est ille qui verax est de ipso et de vſu suo vivendi: ideo q̄ et tu⁹ eius est status iste et videtur de eo q̄ sit quis sub missis habens alas: et hoc eo q̄ amator sit vritarior. et si fuerit verax in eo vbi non habet locum veritas tunc dignus est ut verax sit vbi locum habet ideo q̄ qui vere mendaci⁹ propter seipsuz: intendo eo q̄ mendaci⁹ hic non vere ipsoz propter quantitatē vel mensurā aliquā: quicq̄ fuerit cum hac determinatiōe hic laudabilis exīstet. Et manifēst⁹ est de re ipsius qui declinat amplius ad deficientiā q̄ studioz: est studi⁹ eo qui declinat ad superfluitatē eo q̄ superfluitas ponderosa vel grauis est. Qui autem simulat magis q̄ in eo sit absēta causa iam malus videtur: non enim aliter vritet mendacio sed potius vanus ē q̄ malus. Si autem simulat propter aliam causam et est causa illa gloria vel honor: tunc nō est valde vituperabilis vel superclarus. Si vō fuerit hoc causa pecuniae vel eius qđ dicit ad pecunia⁹ tunc turpior est eius dispositio dispository superclari: et superclarus non est superclarus potētia tñ: intento naturaliter: sed et sī electionē eo q̄ est superclar⁹ qđē per naturam et morigerationē ad similitudinē mendacis. Etenim quidā ex mendacibus mentiunt⁹ gaudendo ex mendacio: quidā vō mentiunt⁹ desiderantes ex hoc exaltari. Qui ergo vnu⁹ elatione ut per hoc exaltent simulant res propter quas laudant homineos et pro felicibus habentur. Qui vō vnu⁹ ea emolumēt vel lucrī causa simulant res in quibus sequit̄ eos illi quibus appropinquat: et reo qđ possibile est esse: et later de eis qm̄ tales ad similitudinem eius quod faciunt ostensorio: et medici et sapientes id qm̄ res iste latent. Propter istud ḡ plures hominiū simulant res huiusmodi et singunt eas: intendo q̄ insint eis res quas dīcīmus. I. q̄ sint sapientes et ostensorio. contraria autē superclaris et sunt vilificantes. le eo q̄ dicunt de se minus q̄ sit in eis. Patēs est de re ipsoz qm̄ placentiores sunt sī

mores eq̄ q̄ putat de eis q̄ non dicant de se hoc qđ dicunt querentes per hoc lucrari sed fugientes cognosci et ipsi nō deueniunt ad vltimū in negatione rerum honorabilium quemadmodū faciebat Socrates. At illi qui simulat res exiles apparſibiles nominant dolosi vel fraudulēti: et sunt vilios omnib⁹: et hoc qm̄ superfluitas et deficitia nimia proportionans vituperabilibus. Siquī vnu⁹ rebus istis mensurare et in rebus non vilibus valde et non apparib⁹ libus palam est de re ipsoz qm̄ acceptabiles sunt. Et manifestum est q̄ vilificantes se oppositi sunt veraci eo q̄ sunt digniores eo.

Quintūdecimū capl⁹ de eutrapelia et eius extremis primo q̄ in pueratōe colludo est colloctio media et silū audito et superabundantia et defectus: deinde quales superabundantes quāl sunt bomolochi qualesq̄ deficients qui sunt agric̄i: et quales mediū qui sunt eutrapeli: postea q̄ quandoq̄ bomolochi vocans eutrapeli: et q̄ eutrapelic propriū est epidictio: quālq̄ cōueniunt epidictio: et q̄ differentiū differentes cōuenit esse ludos: et q̄ indeterminatū est in quibus conflitit bene cōuitari qđ tamē oportet quādoq̄ facere: et propter indeterminationē ipsuz sibi cō uitiantur sibi legem existere: deinde q̄ bomolochus minor existens derisio nihil vere de quocunq̄ dicere eozq̄ nō faciunt quoz tamē quedam non sufficeret de se audire: et q̄ agris ad tales colloctiones inuria in omnibus tristatur: et q̄ requies et ludus in vita necessarij: et tandem circa quorum cōmunicationez sunt differenter tres dicte in vita ineditates. Dicit:

T ex quo est hominū in vita sua tranquillitas et vſus eius vivendi hora huius tranquillitatis in solatio iocoſo tunc videt q̄ h̄ etiā sit affariatio sapozera in qua colloctio sit de eo qđ oportet et ut oportet. Et manifestū est q̄ in his etiā est superfluitas et defectus et mediū: et hoc qm̄ illi qui excedunt in eo de q̄ rideat putatur de eis q̄ sunt placentes eo q̄ dicunt ad res de quibus rideatur de necessitate. et intentio ipsoz ut plurimū est ut rideatur de ipsuz: et ut sit ferme eoz ferme placens et ut non contristent cū cum quo locant. De illis aut qui non dicunt aliquid prouocatōe risus et moleſte ferunt eam qui tale quid dicerit putat q̄ sunt fluestres et inepri. Qui autem vnu⁹ iocoſo nombrant cōpositi apri ideo q̄ iste dispositiones omnes sunt de quibus putat q̄ sint vnu⁹ et eiusdem moris: quemadmodū enim ex motibus corporis iudicatur sup: et dispositiones eoz similiter se habent mores. Et qm̄ detegit rea prouocatōe risus et exhibeat presentes ioco ſeſtūlūrātōe plūſq̄ oportet nominat factoz eius representant et ioculator. Manifestū est autē ex eo qđ iam diximus q̄ homines diversificant diversitate non bis rebus tñ: et liberalitas vultus proprius ē in dispositione media: intendo q̄ nō liberalitas vultus appropriateatur dispositiōi media in hoc more: et de natura soluti vel liberi vultus est ut dicat et audeat quod congruit viro suau⁹ liberali ad dicendum et audiendum. Sunt etenim hic res conuentientes ei qui huius fuerit dispositio ad dicendū et audiendum sī modū loci: et iocus liberi diversificant a ioco serui: ioculēt eruditū diversus est a ioco ineruditū: et scitur hoc ex poemantib⁹ que posuerūt antiqui et moderni in satyrica del reprehēsiōi: et hoc qm̄ quidā quos rideat facit turpiloquūtū: et quidā quos rideat suscipit: et inter listas duas res differt nō modicum que earū habenda pro decenti sit. Dicit: An igit oportet ut diffiniantur scurrilitas et turpiloquūtū per hoc quod dicitur est q̄ non conuenit viro libero: an per hoc

quod est dictum q̄ non contristat auditorem suū. t̄ hec descriptio fecunda quasi interminata est. etenī contristabile t̄ delectabile vniuersit̄ hominū alterum est ab eo quod ē alteri. Et simile hunc accidit in rebus que audiuntur. nam putatur de viro q̄ faciat rem cuius auditiones lassitudine q̄ non omnē rem facit omnia homo; t̄ hoc qm̄ vituperiū t̄ scurrilitate non facit vir liber. Dicit: Et quidā ex legū latioribus prohibent vituperia; t̄ cōuenientius est quibusdāz eoꝝ ut prohibeant scurrilitatē. viri aut̄ liberi acceptabilis hec est dispositio: q̄ sit sibi met̄pli hoc quod est lex illis de ciuitate. Medius ergo in hoc more t̄ est habens hanc dispositionē nominat sereni vultus. Representatoꝝ aut̄ minor est concitatore r̄sus. Etenī ipse non recipit a Scipio neq̄ ab alio nūl res puocuas r̄sus. t̄ dicit etiā res quas nos placet viro accep̄tiblē dicere neq̄ audire eas. Siluester autem t̄ rūdis non est ap̄us huiusmodi solat̄s qm̄ nūl eorum conueniat ipsi t̄ conturbet t̄ molestetur ex omnibus cl̄a. Dicit: Et iam putat q̄ tranquilla quies t̄ iocosum solatium necessaria sunt in v̄li viuentis hominis. media ergo determinata in cōuenientibus tria sunt t̄ omnia cōmunicare in hoc q̄ sunt in dictis quibusdam t̄ faciō: t̄ diuerſificantur in hoc q̄ quoddam cōrum est circa verum. s. q̄ habens nominatur verax; t̄ alterum est circa delectabile t̄ est duorum modorum: vnuꝝ quod est circa ludicra t̄ iocosa. s. q̄ habens nominat aptus t̄ compositus; t̄ tertium quod est circa vitam eius qui viuit absp̄ loco.

Sextūdecimū capl̄m de verecundia primo qm̄ non virtus quia non habitus verecūdia sed magis passio q̄ ostendit ex diffinitione ipsius ex accidente circa ipsa: deinde quomō iuuenili erati cōuenit laudabiliter t̄ non sensibili: q̄q̄ fīm veritatē neq̄ fīm opinōnē turpe operanduz ac per hoc nec verecundandū q̄ m̄ prauit̄ turpia operari; postea q̄ t̄ si vercundet ex paucō ope non ob id ex̄ stimandū studiosū es; sed q̄ verecundia ex suppositione solū studiosa qd̄ non est circa virtutes: tandem q̄ neq̄ continentia virtus sed mixta quedam. Dicit:

E verecundia autem non oportet nos loqui fz q̄ sit virtus quedam; potius enim videtur esse passio q̄ dispositio: neq̄ passio hec cōuenit oī etati sed proprie cōuenit adolescenti: quz videam' oportere huiusmodi verecundantes esse intendo adolescentes. Etenī Et sit quidem verecundia laudabilis in huiusmodi eo q̄ qum vita ipsoꝝ vincatur a passionib⁹ peccant multū plūciter: t̄ verecundia arcer t̄ prohibet eos ab hoc: senes autem nemo laudat eo q̄ sint verecundantes. Videntis etenī q̄ non oportet facere senes facta propter que sit verecundandum: neq̄ virtuosus eriam verecundatur qum verecundia non fiat nisi propter mala; t̄ hec non sunt fierida. Dicit: Quicq̄ rerum turpium quedam sic sunt fīm veritatem: quedam autem sic sunt putative non diffiri qum caendum sit ab vtrīq̄ donec non incidatur in verecundiam ex ipsi. Et virtuosī dispositio hec est intendo q̄ de natura ipsius non est ut faciat vltam ex his duabus turpitudinibus. De natura autem mali est ut sit in dispositiōne per quam agat aliiquid ex turpibus rebus. t̄ propter hoc sit quando fecerit aliiquid ex istis ut verecundetur: ideoꝝ putabitur de ipso q̄ salus sit a turpi fīm dispositiōnem. veritatemē dicere q̄ verecundari bonum est in rebus fieribus sponte est super quo cōuenit hominē: prop̄terea q̄ verecundans quando fecerit turpe faciūt t̄ verecundatur ex ipso speratur ei conuersio ad virtutes; t̄ propter hoc dictum est de verecundia q̄ est bona: non q̄ numera-

ta sit in virtutib⁹ nūl q̄ia irreuerentia sive inscrutitas malum: t̄ est ut non vercundetur homo facere turpe. Optimum autem homini t̄ dignissimum ipsi est ut non faciat vnde sit verecundandum. Dicit: Neq̄ etiam retentio anime virtus est: t̄ loquuntur in hoc in hac parte: sed ipsa est res mixta: loquemur autem in ipsa postea: nūl autem loquemur de Justicia.

Tractatus Quintus libri Nichomachie Aristotelis de Justicia. incipit

Pr̄lm̄ capl̄m in quo primo dicit de quibus propositiū est in hoc quinto dicere t̄ fin qualem methodum sc̄o supponēs descriptionēs cōes iusticie t̄ iniusticie t̄ diuidens eas a potentijs t̄ scientijs: Deinde q̄ duobus modis cognoscit habitus. s. a contrario t̄ a subiectis: t̄ q̄ si vnum contrarioz multipliciter t̄ reliquū ut in multum: q̄q̄ iusticia t̄ iniusticia multipliciter dicuntur sed latenter propter p̄pinquā esse earū equiuocationem. Dicit:

Erutandū autē de iusticia quid est t̄ in quo est: qm̄ sit iusticia actiones: t̄ si fuerit medium tunc quod medioꝝ est t̄ cui rei est medium. Si autem perscrutatio nostra de hoc fin modū quem revertit hec materia fīm p̄cessit de sermone nostro. Dicimus igitur qm̄ videmus omnes dīcētes q̄ iusticia est per quam possumus super res iustas t̄ per quam iuste agimus t̄ volumus res iustas. Et similiter eriam inuenimus eos dicentes q̄ non iusticia intendo in iuriam) et habituo vel dispositio illa ex qua non iuste facimus neq̄ iustum volumus. Quicq̄ fuerit hoc noctū nobis de re iusticie t̄ non iusticie sit istud palmitus apud nos de re eius tanq̄ radix posita aut tanq̄ descrip̄tio ad illud quod volumus scire de substantia eius. Deinde inquiramus post istud que sunt actōnes iuste t̄ iniuste t̄ ponamus inquisitionē nostram ad illud ex notiori eazz intendo ex notiori: istarum duarum actionū. Etenī nō est modus in via scientie formarum t̄ dispositiōnū: sicut modus in formis t̄ dispositiōnibus met̄p̄sis. Scientia enim contrariorū possibile est ut sit potentia vnius quēadmodum receptibile contrariorū est potentia vna: t̄ propter hoc generatur a cognitione vnius contrarij cognitione contrarij alterius. In formis autem existentibus intendo efficiētes sive naturalibus sive artificialibus non est hoc possibile: intendo ut generetur contrarij. U. g. forma sanitatis existens in anima medici non generat egritudines imo non generat nūl res sanatorias. In cognitione vno possibile est ut cognoscantur forme t̄ dispositiōes ex suis contrarijs: quēadmodum possibile est ut cognoscant ex suis subiectis: etenī possibile ē qm̄ fuerit oꝝpositō bona notior ut cognoscat ex ea prauia: intendo contraria eius. t̄ similiter

cognoscit dispositio bona ex praua q̄ si fuerit praua notio ex. U.g. si fuerit dispositio sanitatis cōplexionis et fuerit hoc notior tunc necesse est ut sit dispositio cōtritudinalis exitus ab equalitate cōplexionis. Qāq manifestū fuerit de re alterī contrariaz qm̄ dicit vniuoce et fm intentionē generalē vniuersalē. i. vniuoce ut iustitia et non iusticia. Et hoc quidē latet in rebus ppinquis ad inuicem intendere an sint equiuoce an nō ut accidit in iustitia: et ppter hoc indigent ut significet super hoc in eis ex notiorē contrarioz: in rebus aut̄ distantib⁹ manifesta ē cōquatio.

Secundū caplīm in quo p̄mō supposito q̄ iustitū equiuocū ad illegale et ineq̄uale cōcludit per hoc q̄ iustitū similē est cōequocū ad legale et equalē: deinde ostendens q̄ iustitia avaria et ineq̄ualia non est circa omnia bona sed circa ea que simplicit̄ bona prauis autē mala. i. bona corporis et exteriora pro quibus habēd̄ homines orant qd̄ non faciendū sed q̄ ipsi s̄i, puerant s̄int bona: tertio quā iustitia talia non semper plus eligit vere sed in mālis simili min⁹ ac per hoc semper aliqualiter plus boni sic cōsider exstens avaria p̄prie autē ineq̄ualia: tandem ut patet virtut̄ q̄ iusti differentia ostendit q̄ illegalitas oēz p̄tine iusticia; q̄q̄ omnia legalia aliqualiter iusta; iōq̄ qm̄ l'eges de omnibus virtutibus et rāz operationibus cōcūlant et precipit et opposita prohibeant sunt iustitia et iniustitia: iustoq̄ et iusto continēnt virtutes omnes et malicie et ab his denominata. Dixit:

Unq̄ p̄tū de speciebus de quibus dīf non iū sū q̄ s̄int notiores eis de quibus dīf iūtū nūremus quor modis dīf iniustū. Dicimus igit̄ qm̄ videt de eo qui diuersum agit legi et sit non iustus: et s̄ilīr videtur dici non iustus de eo qui lucrat possessiones multas per rapinā vel fraudē: et vniuersaliter de eo qui non seruat equitatē sed excedit. Qum itaq̄ non iustus. s̄. faciens iniuria dicas fm istas duas intentiones tunc patens est qm̄ tētēs legi iustus est: et similē tētēs equitatē iustus est. Dicit: Non iustus autē qui est dīs possessionis multe non est in oībus bonis: sed in bonis que sunt bona felicē facientia hominē non illa que sunt bona in seip̄is abloq̄ eo q̄ s̄int beificantia. Et hoc qm̄ quedā eoz que sunt bona in seip̄is et temperā interdū non sunt quib⁹ hoīum bona neq̄ semper: et ppter hoc sit q̄ rogant hoīes in oīationib⁹ sua sepius ut res que sunt bone in seip̄is semper sunt bone eis semper: et ut elegant ex boni hoc q̄ sit bonū ip̄his. Iustius autē eligit bono plus et de malo minime: intendo de malo absoluē: et videt etiam q̄ ille qui non est malus bonus sit modo quodā: et multi tūdo possessionis per cum de bonis est: et ideo videt ut sit dīs possessionis multe: et est vīl iniqu⁹: et hec est res p̄pria ei. et bonū in quo ēiniuria cōe est oībus: et qm̄ positiū fuerit esse de per se notio eis qui diuersus est legi esse non iūtū tunc manifestū est q̄ lex iusta est et q̄ omnes res legales iuste sunt modo quodā. nāz per om̄ q̄ precipit legi fer aut p̄hibet tendit aut ad bonū cōe oīb⁹: aut ad bonū virtutis naturalē ex hoībus: aut simile aliquid huic intentioni: vniuersaliter enī precipit hoc qd̄ efficit felicitatē: et illud quod eam conseruat et illud quod efficit partes eius et quod eas conseruat erā a maliciis ciuilibus fm q̄ mandat strenuo ut agat actioē strenuitatis legalis: ut q̄ non retinquet actē uel ordinatōē et ne fugiat et ne reniciat arma. Et similiter precipit casto ut faciat opera castitatis: ut ne fornicet et ne sit falsidicus: et precipit pacifico facere qd̄ suū est: ut ne paciat aliquē neq̄ dicar dictū malū: et similitū in ceteris virtutibus et virtiis: intēdo q̄ precipit virtutes omnes et prohibet omnia vitia: et hoc vīl s̄ue sunt virtu-

tes fm veritatem et certitudinem aut per modum aliquē intendo genere ex modo quodam.

Tertī caplīm q̄ iustitia generalis est virtus p̄fecta qd̄ non solum ad se sed ad alterū est omnis virtus vīlue: et ideo virtutē preclarissima et sola virtutē alienum bonū et non sicut pessimum est qui ad se et ad amicos vītē maliciā: sic optim⁹ qui ad se et ad amicos vītē virtute: sed qui ad quenq̄us: q̄q̄ hec iusticā nō pars virtutis s̄ tota virtus sicut opposita ei iniusticia non pars malicie: ipsa tota: et etiam h̄ et virtus simpliciter idem sunt subiecto: et etiam autē non idem: quia h̄ in ad alterū virtus vō fm q̄ aie habito talis. Dixit:

Et tamē ista iustitia est iustitia cōis et est simpliciter equalis virtuti vīl nisi q̄ ipsa qm̄ accepta fuerit per modū quo est virtus est in caplo qualitatis et of absolute non ad aliqd: et qm̄ accepta fuerit fm q̄ iustitia est in caplo relatiōis et ad aliqd: etenī iusticia quidē est in hoībus iustū agere in eis: et ex hoc mō putat de iusticia ipsa sit perfectissima virtutē agitū et virtutē eaz et marie placēs. Dicit: Ita ut magis placat ipsa q̄ sidus veneris matutinū ortens ē sole: et vespertinū occidens ēz ipsō. Et dixit quidē hoc eo q̄ vīl eoē s̄ue de re placere dicere q̄ est placentior sidere veneris. Dicit: Et quā iusticia dīta fuerit cōtēt est virtus perfecta ut in pluribus: ē virtus quidē ei q̄ actiones iusticie non procedunt nisi a virtute: p̄fecta vō eo q̄ ille qui eam habuerit potest vī virtute in se et in altero. Dicit: Et ppter hoc putat q̄ recte dixerit. N. dicens q̄ facit virum notū quī s̄it vītē virtute ī non vītē ea. s̄. in subditō. princeps enī relatiōē of ad subditū: et proprietate hoc habet quidē nomē istud vīlū virtutis in altero. et ex hīc putatū ē de iusticia q̄ sit bonū extraē neo inter ceteras virtutes: intēdo q̄ sit bonū ad alterū: et hoc qm̄ ipsa quidē semper agit qd̄ bonū est aut cōpartici pāti aut p̄cipianti et subito. Qāq̄ sit cōpletā habēs maliciā qui vītē maliciā in se et in amicos suos: tūc virtuosus cōpletā habēs virtutē est ille qui vītē virtute in se et in altero: cōpletā quidē co q̄ vīlū eius in altero difficultas est. Dicit: Et ista iusticia quā determinauimus non est ps virtutis sed est tota virtus: et iniusticia opposita ei non est ps malicie sed est ipsa tota maliciā. Et est quidē distinctio intē ipsa et inter virtutē co q̄ ipsa est ad aliqd: et virū nō est ad aliqd. Est q̄ ipsa et virtus vīlū in subiecto diuersū in rōne.

Quartū caplīm in quo dīcto primo q̄ de particula rībus iusticia et iniusticia est in hoc quinto intēcio: ten dīt per tria media particularē iusticiam esse quandā alias ab vniuersali cōcāntē cum vīlē in eo q̄ ambe sunt ad alterū: differētē vō in eo q̄ h̄ circa quedā determināta: illa autē circa omnia circa que studiosus ex hoc quasi ex necessariō p̄cludens esse et particularē iusticiā. Dixit:

Os autem in isto loco non inquirimus iusticiā quā est equalis virtuti: sed iusticiā que est ps virtutis: intēdo cā que ē eius spēs. Et s̄ilīr querim⁹ iniusticiā illā que est pars malicie: et signū eius q̄ sit h̄ iniusticia cōis est q̄ nos inuenimus in ceteris maliciis factorē de quo dīcum⁹ q̄ agit nō iuste et nō non iniuriat alii ut q̄ fugit a cōgreſu ppter timideitatē. Nos etenī dīcum⁹ de eo qm̄ non iuste agit: et similiter qui amittit peregrinatōē dicitur de eo qm̄ iniustus est: et similē qui negligit acquītere pecunias proprias stūtificiam suam dīcimus de eo qm̄ non iuste agit: attamē nulli iniuriatur. Et similiter se habet qui multas acquirit diuitias nō ex defraudationē s̄ p̄uarūtā: et iniuriās est habēs maliciā vīlā ex istis maliciis.

Quādīmodū g ille de quo dīcīmus q̄ ē rāptō est habēs maliciā particularē sub maliciā vniuersali. sūmīlītē ille de quo dīcīmus q̄ est rāptō est oīis iniurie particularis sub iniuria vniuersali que est diuersus legi. & significatur etiā super hoc q̄ hec maliciā propria dignitō est noīe iniurie per hoc q̄ q̄n homo aggregat pecunias ex lenocinio & alter congregat eas ex circuētione alterius in negoīi actionibus; pñmūs oīgnorō est vocari incastus q̄ ut vocet iniustū; & si noīauerimus eū iniustū erit hoc noīatō cōf scdm vo noīamus quidē iniustū nū: & etiā q̄m̄ cerere spēs maliciā proportionant semper alicui generi ex maliciā quod est pñter genus iniurie. U. g. q̄m̄ maliciā que est le noīinū pñportionat ad incastitatē & fuga ex aciebus līris pñportionat timiditatē; interfectio autē & defraudatio in pecunias non pñportionat semper nisi malicie illi que est iniurie. Qñq̄ si fuerit tunc manifestū est q̄m̄ hec est iniuria particularis participas in nomine iniurie uel iniustie vniuersali; & in diffinītōe fm̄ modū fm̄ quem partcipant species generi in istis duobus. Et est quidem hoc particulaře pñcipans vñ in noīe & diffinītōe eo q̄ ambo sunt ad aliquid. vñpñ vñ ipsoz relatiū dicit ad diuītias & honores & salutē; aut adagggregans ista si possibile fuerit cōpñbendere hoc nomine vno. Et nomē iusticie & iniustie dicit quidē primo & principaliꝝ ex istis quatuor de eo q̄ sit circa pecunias & ab hoc transumis ad illas alias res. Quęq̄ taz declaratū sit ex hoc dicto q̄ iniustia dīcōtēr & proprie & sūmīlītē iusticia; nūc dicamus quid est hec iusticia; intendo particulařem; & que res est quim̄ dicatur fm̄ plures intentiones.

Quintū caplī in quo sumit que & qualis quedā: hoc est quid est iusticia particularis que. s. fm̄ genus quia cōlitas; qualis autē insinuat per diuītōe iphius; reperit autē superiorē diuītōe iniustū & iustū per hoc insinuat iniusticias & iusticiā sūmīlītē duplices. q̄ quia existentia in genere equalitatis & inequalitatis sunt partes ad legalia & illegalia; & q̄ de particularibus dicendū de vñibus autē nō: & q̄ iusticia que est legalitas est oīum virtutū vñsus ad alios p̄ hoc q̄ lex precipit fm̄ omnē virtutē vñvire & q̄ omnē maliciā prohibet; tandem diuītēs particularē iusticiā in diuītōe butiuaz & directiā subdiuītēs directiā in duas fm̄ cōmutatiōes duplices. s. voluntaria & involuntaria in occultas & violentias. Dīxit:

Dicimus g q̄m̄ dīctū est in eo q̄ pñter rē & non iustus dīct de opib⁹ rebus. s. de diuerso legi & de non equo. & q̄m̄ iustus dīct de istoꝝ oppōstis: obliteratō ergo legis iustus est: & equus iustus est. Qui autē est fm̄ diuersū legis est iniustus cōis qui dīctus est pñrmītus; qui vo cōuenit cum lege est iustus cōis & inquisitio quidē h̄ est iniusticia propria & iusticiā propria; intendo in descripsiōe eius & enumeratione suarū specierū lam enī descripta sunt i eo q̄ pñcessit iusticia cōis per descripsiōe virtutis & cōumerate fuerunt spēs eius p̄ ipso enumerationem quoniam non sit iusticia cōis aliquid plus q̄ vñsus virtutē vniuersalis in relatione ad aliquid aliud: intendo q̄ q̄ accipit virtus relatiū ad alterz̄ dīct iusticia: & quādo accipit in relatione ad virtuosus nominat̄ virtus & sūmīlītē iniusticia vniuersalis non est aliquid plus q̄ vñsus malicie vniuersalis in alterum. Dīxit: Et sere ut pluribus illud q̄ mandant leges virtutes sunt vniuersales nō pñculares eo q̄ mandant ut sit vita cum omni virtute & pñhibent ab omni vñtio: & sūmīlītē mandant rea effectivas virtutē vniuersaliū: & iste res sunt etiā omnia res vñuersales que ponunt ad instruētōe: intendo que ponunt instructive ad acquisitionem virtutum vniuersaliū. Et ar-

legū est illa que diffinit ista: intendo artē regiūā ciuitatē sicut diffinit virtutes vniuersales. Dīxit: Res autē particulařes p̄ r̄ quas sit vñsque hominū virtuosus vel bonus vo modo ultimo distinguemus. s. an speculatio de ipsiis sit artis ciuitatē an alterius: & fortassis non est res per quam sit vñsque hominū bonus aut malus res vna in vñuerso rerū quādīmodū nō sunt res q̄ faciunt bonū particulaře in vñquoḡ hoīuz res vne edemūntēdō in homib⁹. Res vo in quibus sit iusticia propria & iniusticia propria vñles etiā sunt res vniuersales & sunt vne omnib⁹. Et manifestū de re istis scientie q̄m̄ speculat̄ in eis. & hec iusticia est due spēs: quaz vna est diuītua; intendo eam q̄ diuidit res cōlitas ut pecunias & honores & alia ex reb⁹ cōlitaris. Eteni in diuītōe istoꝝ inter eos est equalis & nō equalis: & sedā est sanatiua contractū sive negotiatiōs & hec sunt diuītū partū: quedā. s. voluntaria ut venditio mūnūtio; accōmod. tio; fideiūtio; depositio. alia nō voluntaria: intendo ex vñraq̄ parte ut furū: & adulteriū: & incantatio: & falsū testimoniuꝝ; & pditio. Et q̄dāz q̄ sunt velementi iniurias: ut vulneratō: & interfectio: & iuinculatō.

Sextū caplī in quo per iniustū esse inēquale ostendit iustū esse equale & mediū pluris & minoris: ac per hoc q̄ iusticia medietas: q̄q̄ iustū h̄z q̄ equale in minimis duobus; fm̄ vo q̄ iustū distributiuꝝ in minimis quatuor habentibus se ad inēcē, pñportionabiliter. s. ut psona ad psonam sic re diuītēta quibus nō sic habentibus sūt pugne & accusatiōes. Deinde ex eo q̄ fm̄ dignitātē idē ostendit. i. iustū distributiuꝝ esse pñportionale annexens quibus diuersis diuersi mensurāt dignitatem: & q̄ pñportionale nō soli in numeris sed & in reb⁹ nūeratiōe: & q̄ quia pñportionale in quatuor minimis est & mediū: iustū autē pñportionale iustū distributiuꝝ in tot erit & mediū consitens in proportionalitate geometrica diuītēta: & q̄ mulūtū huic oppositiū est pñter pñportionale. Dīxit:

Unq̄ sūrūt non iustus ens non equalis: & fuerit factū non iustū: intendo iniūtū: factū inēquale & fuerit mediū in non equali ens equalis: erit iustū in actōe inēuenit magis & minus inēuenit in ea equale: erit iustus equalis. Et hoc etiā manifestū est q̄o cōcedūt oīis hoīes absq̄ syllogismo. Quęq̄ sit equal mediū erit iustus etiā mediū & equalis: & iō mediū indiger rebus de q̄b⁹ dīcat multū & parū. Eteni mediū est iner multitudinē & paucitatē: & ideo q̄ equalis indiger duobus eo q̄ equalitas admīnus in duobus est: & ideo q̄ iustus indiger quatuor: eo q̄ iusticia ad minus in quatuor: ē. Eteni in alio res ex q̄bus est iusticia due sunt: & fm̄ h̄c inēuenit equalitas rebus diuersis: intendo fm̄ modū pñportio. i. erit pñportio carōis ad datōis sicut pñportio habitudinis ei cui daf ad eū cui daf. nūc enī esset hec pñportio nō inēuenit in eis neq̄ equalitas neq̄ inēqualitas. & diuersitas pñportio est quidē q̄m̄ fuerit in esq̄litate nō equalitas; aut nō inēqualitas. Et est manifestū q̄m̄ iusticia diuītua ē q̄dē in hac pñportio ex hoc q̄ oīis vidēt q̄ ep̄: ut sit i datōis iusticia: & nō vidēt q̄ meritū hoīuz ad datōes sit vñ. Sed pñcipies ciuitati cōmūnalitū vidēt q̄ meritū sit fm̄ libertatē: intendo q̄ iusticia i datōis ē ut pñportio datōis ad datōes: ut pñportio libertatē ad libertatē: & hoc q̄m̄ istū vidēt q̄ felicitas sic libertas: pñcipiatū autē paucitatē vidēt q̄m̄ meritū ē fm̄ diuītias q̄ fm̄ eos sūt felicitas. & ex eis sunt qui vidēt q̄ nobilitas generis: intendo sit causa idoneitatis uel meritū. Dñi autē pñcipiatū nobilitātē veritatiē vidēt hoc de virtute. & vñuersaliter omnes conuenient in hoc q̄ idoneitatis sit fm̄ q̄ vidēt de se licititate hominis & si diuersificantur in quid si hec felicitas

Quis sit iustitia necessario est quod proportionale. Etenim proportionalis non est propria eiusdem numero: sed est propria numero simplici: et quoniam proportionalis est equalitas in diffinito et sermone non in quantitate erit ad minus in quatuor rebus: et hoc autem in rebus discretis tunc res manifesta est et hoc quoniam intentio equalitatis in eis in proportione est ut sit proportionis primi ad secundum situr proportionis tertii ad quartum: aut in continuo: tunc erit in tribus rebus quoniam fuerit proportionis primi ad medius situr proportionis medii ad tertium. Et est manifestus quod etiam hoc in quatuor est eo quod medium accipit bis in proportione. Ut ergo quoniam si fuerit proportionis a. ad. b. sicut proportionis b. ad. c. tunc accipit b. bis in proportione secundum erit coproportionalis quatuor in ratio tri non in subiecto. Quis sit iustitia proportionalis: intendo diversitatem ad minus erit in quatuor: et ratione in eis est una: intendo quod ratiō proportionis est inter duo ex his: inter duos terminos est ratiō proportionis que est inter alia duo. I. terminos eorum. Ut ergo quoniam si fuerit huius duplex erit et illa duplex. et ex quo hec iustitia proportionis inter quatuor est hec proportionis invenia in copione et in proportionate et conversione: manifestus est quod in hac iustitia accedit huius donec quod fuerit proportionis istius daturis ad istum receptorem datur sicut proportionis istius daturis ad istum receptorem erit proportionis daturis ad dationem sicut receptoris ad receptorem. et similiter erit aggregatio daturi dationi ad alterum eorum: intendo idoneitatem recipientium. Quis sit hec iustitia proportionalis tunc est mediatrix eo quod similitudo proportionis est in mediatio quaedam inter proportiones diversas finis minores et magis. et ista proportionalis est illa que scilicet per proportionem geometricam: intendo eam quod est proportionis primi ad secundum sicut proportionis tertii ad quartum: et proportionis que est in hac iustitia non est continua: intendo in tribus rebus: et hoc quoniam non erit aliud unum numero ens idem duabus rebus: et quoniam sit iustitia in divisione ea proportionale tunc iustitia opposita isti iusticie est ut diversificetur proportionis: erit ergo quoddam plus et quoddam minus ut quod secundario non finis proportionis equalitatis: erit ergo unum plus quod oporteat: et alterum minus. Istud enim accidit in actiobus coicabiliibus: iniurians enim accipit de bono plus et partem iniuriae minus: sicut est in bono in malo autem eocouerit: et sit hoc eo quod minus de malo eligibilis est: sicut magis de bono eligibilis est. Dicit: Una ergo species iusticie est ista iusticia que sit in divisione regis coicabilius finis proportionalis ut in pecunia et honoribus.

Septimus capitulo de iusto directivo in quo dicitur quod ipsius est in coicabilibus: quod etiam habet proportionalitatem a distributione existere causam: huius proportionalitatem geometricam et quod directivum sic finis proportionalitatem arithmeticam que est in tribus terminis quas perferatur iudex non considerans personarum finis studiosum et prauum differencias: sed nocere et non cumenius passo potest equalibus prius et post inequalibus quod inequaliter equat iudex auferens a lucratore et datur dantificato: ex quo per directivum iustus est medium datur et lucrum et qualiter postero iudice medio et equaliter sit adequatio lucratrice et dantificatore: exemplificatur in terminis tandem per retributions operum factorum ab artibus sunt finis arithmeticam proportionalitatem: et unde venerunt hec nomina daturum et lucrum. Dicit:

Sedecies autem seba est que sit in rectificando negotiacionis in rebus voluntariis et non voluntariis. In hac iusticie est etiam species iusticie que sit finis viae proportionalitatis: intendo illam que sit in divisione rerum coicabilius: verum differencia inter virtutibus est: quoniam iustitia quae est in conegociacionibus est in rectificacione equalitatis inter conegociaciones: intendo equalitatem verae non equalitatem que sit

finis viae proportionis. Verum quae sit equalitas quasi medium inter detrimentum et lucrum: et additio lucri super ipsarum additione ipsius super detrimentum: et sit hec dispositio proportionis numerica: notauit eam Aris. huius mensurae proportionis arithmeticae et proportionis hoc non est in hac iusticie diversitas ex eo quod videlicet negotiacionis honoratio altero: et istud coe est donec sit in negotiacione illa que est in dano. etenim non est differenda in hoc ut malus priuatus bonus aut bonus malus quod oporteat ut priuatus priuatus. et similiter oportet ut fornicator puniatur pena equalis sue fornicacioni: siue sit fornicator malus aut bonus. et ex quo est diversitas in istis maliciis damnifica ne censorum fecit lex ut serueret in his viis equalitatis non viis proportionalitatis. Et propterea quoniam iniuria alteri aut daturum incurrit et fuerit hoc finis iniquitatē conatus dominus iusticie legalis ut converteret ad equalitatem. Etenim quoniam verbaverunt ei qui verbaverunt vel vulnerauerunt ei qui vulnerauit: et interficerent ei qui interfecit et conservarent actionem et passionem in istis per differencias equalitatis. dominus itaque iusticie semper conatus ut diminuat ex lucro et evertat ipsorum cum detrimento: intendo ut ambo simul detrimentum subeat huius dispositionis viam: aut lucrum ab eo disponit viam. Etenim lucrum et detrimentum possibile est ut dicant coiter de oibus in quibus negotiacionis: siue sit vitiosum siue damnosum: et si sit non convenientem daturum quemadmodum puenit pescuis possumus enidicere de eo qui peccat quoniam lucrat: et de eo qui peccat quoniam perdit: et vulnerat alter in passionibus que sunt ab uno ad alterum quoniam non fuerit in eis equalitas quedam noiantur daturum vel perditionem: et quedam lucrum. et quoniam sit equator mediator in plus et minus et lucrum et daturum virtus sit plus altero et minus modo proportionis: lucrum quidem plus de bono et minus de malo: daturum autem plus de malo et minus de bono: et sic equeat inter virtutibus: intendo inter lucrum et daturum iusticie rectificare: et iustitia rectificare necessario erit in actionibus mediatis inter lucrum et daturum. et propter hoc quoniam contendunt pueri ut daturum istius iusticie: i. ad iudicem: nam iudex est iustitia rectificatoria aiata: i. iustitia cui est aiata: et ideo quidam hominum nominant huiusmodi co-mediatorum: et quoniam sit quidem ipsorum intentio inuenire medium et quoniam inuenient ipsorum sibi iustitiam: etenim iustitia res comedendas est. Dicit: Et dominus iusticie rectificare equat inter diversos quoniam incidit conegociatio diversa per hoc et diminuit de parte maiori excedente medium et addit minori prem illam finem quam deficit a medio ut patitur ei qui dividit lineas in duis dimidiis inequalia quoniam vult equare inter ea: diminuit enim a linea maiore huius quod excedit dimidium lineae: et addit minori illud in quo excedit a dimidio linea: etenim linea equa est dimidium in eo quod est inter lineam maiorem et minorum finis proportionis arithmeticae mensura intendit quod diminutio eius a maiore est ut additio eius super minorum quoniam fuerit maioris et minoris ex linea illa que diuidit in duas partes non proportionales distantiā a medio divisionis una. Dicit: Et deriuat quidem nomen iusticie in greco a dividendo in duis dimidiis: et dominus iusticie: i. iudex est ille qui dividit inter homines per duas partes coequalias: et opus ipsius scire quid est dividendum a maiori: et quid addendum minori. Quidam enim fuerint duo coequalia et auferuntur ab uno ipsorum due pars et adduntur alteri illud cui sit additione sit maius finis istas duas pars et finis eas excedit medium et deficit minus finis easdem: aut quoniam auferat ab uno coequali pars una et addit alteri tunc quidem deficit minus a medio finis unius et excedit ipsum maius finis unius. Opus quoniam voluerit iudex coequationem ut addat illi quod deficit a medio excessum illum in quo excedit ipsum medium: et diminuat a maiori additione illam finem quoniam excellebit medium et ista equalitas invenitur in omnibus artibus eo quod actio cuiuscumque artis terminanda est in qualitate et quantitate et passio ab actione agentis in eis etiam terminata est in

qualitate & quantitate; & si non tunc longe esset invenio medij in eis; intendo in artibus diversis si non essent actiones & passiones proprieatibus terminatae in qualitate & quantitate. Et est quidem intentio domini & lucri in conegociationibus voluntariis quod quoniam homo accepit plus quam praebeat ei. idque dederit de lucratrice; & quoniam accepit minus quam dederit de perdere ut corrigat in venditione & emptione; aut in certis rebus in quibus primitus lex negotiatorum; qui autem non accipit neque plus neque minus quam dedit ut non dicatur lucrari neque perdere. Est itaque iustitia mediatrix inter lucrum & damnum in rebus voluntariis.

Secundum capitulo de cōtrapasso iusto quod primo ostendit non similius iustum ut pythagorici dixerunt quod nec distributum nec obiectum; & quod hoc non congruit in his qui differt in dignitate; & quia differenter redistribuunt voluntarie agere & involuntarie de medio & cōtrapassu finis proportionalitatem & huius equalitatem in cōcavis & cōvallis comunitatis factum iustum est politicus & yle ad cōcavas cōmunitatis in quibus & cūvates cōmaneret & saluator: postea qualiter sit finis proportionalitatem & qualiter artifices cōmunitatis operibus ipsorum equale & iustum habent; & quod numisma medium est huius adequationis; & quod mutua necessitas principi cūvate: & alterum numisma iumentum est. Dicit:

Et quidam homines vident quod iustitia absolute in omnibus rebus est iustitia que sit in rebus que sunt contrarie passionibus doloriferis negotiacionibus finis equalitatem; & est illa que nominata per dignitatem retrahitur: & est via antiqua iusticia que proportionata pythagorica & achademicis famosa apud eos in politione legum. Dicit: Hec autem iustitia non est in aliquo ex iustitia diuisa: eo quod virtus non habet partem cōdigne redistributivam neque ex honore neque ex pecunia. Et invenimus quidem hec iustitia magis in iustitia rectificativa: sed tamen in hoc quod ex ea est voluntarius & hoc in utilitatibus cōcavabilibus; ut per cōdigne redistributionem iusta que est in venditione & preceps solvitur: & in alijs quod sunt in conegociatione. In parte autem que est in dānis multo p̄ttingit iustitia per actionem diueras ab illa actione aut inaequale est: intendo eam que per dānum invenitur. Dicit: Et propter hoc purat de dño positiones legum & tradicat sibi in dicto suo quomodo dicit quod iustitia absolute est pars cōdigne vel ex equo redistributiva: post dictum quod quoniam dīs principiū vulnerauit aliquem iniurioso non op̄z solū ut vulneret sed etiam ut penis afficiat. Et dicit quidem hoc ut estimo eo quod vulneratio a principe ab intensiore malitia p̄cedit quam malitia que non est a principe. Dicit: Et sit quidem iustitia que est pars coequitatis in rebus proportionalib⁹ diversis non in cōuenientibus coequalibus: intendo per proportionales res in quibus est cōcavus inter hoīes per modū proportionalitas non ex parte cōuenientie sp̄a. Non enim est hoc vita nisi sit eter aggregatio virtutis in vita nisi fuerit conegociatio per res cōuenientias in proportionē non in specie. Et enī conegociatio super plēs defectū vniuersitatis negotiantū non sit cōuenientib⁹ in arte vna ut negotiatio inter medicū & medicū: non enim indiger medicus medicū: & non sit nisi in diversificatis in arte ut negotiatio inter agricola & medicū: non enim supplet agricole medicationem quae caret: & medicus cibū quo caret & hec negotiatio non sit nisi fuerit iustitia: & est ut de me dicū agricultore iuxta menitram quae dederit ei agricultor. Dicit: Et propter hoc ciues obseruat leges obseruatione valida ut fiat coequa redistributio: non enim est proprium legi & quod dem coequa redistributio in rebus cōcavabilibus ex parte proportionalitatis propter aggregationē necessariā hominib⁹ in vita finis modū cōuenientie & non oppositio quod sit finis duas extremitates diametraliter cadent

lis in circulo & in rebus quidem oppositis invenit coequalitas ex parte proportionis nisi enim esset arti dominicatoris ad artē artificis calciamētoꝝ proportionē eadem que est operi dominicatoris. scilicet domum ad opus calcificis. scilicet ad calcem non posset cōp̄chēdi notitia equalitatis inter illa duo opera & nisi esset cōcavatio non inveniretur inter eos negotiatio. nam quoniam non indiget alter conegociantū socio suo aut veteris virtutis non erit penitus negotiatio. fit vero quoniam veteris eorum indiget eo quod est apud alterum: ut quoniam habens viū indiget tristico quod habet alter & cōverso. Quā itaque conegociatio sit propter indigentiam & quoniam indigentū non semper conueniat in eadem hora indigentia. V.g. carpētarius interducat indiget agricola qui illa hora non indiget carpētariorum: sed me dicō vel aliquo alio & si de alijs in alijs posuerunt in se hoīes per modū cōuenientie aliquid quod sit instrumentum negotiandi in oībus & hoc est numismata. hoc igit isto modo faciū est vice supplētiū indigentias absolute. Quācē etiā venditor non semper in illa hora egeat emptiōne rei alterius: sed egebit in posterum: factus est ei denarius tanquam fiduciāsor supplētiū necessitatē futurā. Et quoniam ista inveniuntur in denario expō & sit normē legis apud grecos denotatiū sumptū a positione: notatus est denarius in lingua greca noīe denomiatiū sumpto a lege. Quācē sit etiā equalitas necessaria ad permanētiū negotiacionis & duratiōe eius: & difficultas sit cognitio coequalitatis inter res diueras posuerūt denariū tanquam estimatiū equi-pollentiā in rebus. factus est ergo quasi cōmediator quodammodo quoniam sit equalis inter additionē & diminutionē & hoc quoniam si esset proportionē artis dominicatoris ad artē calcicatoris proportionē duplī: tunc oportet ut esset proportionē domus ad calcem hec proportionē. Esset gōtē conegociatio iusta in hoc ut daret dominicator domū vnuā & accepit calceos tuos: sed quoniam sit equa pēsio inter res difficultis posuerūt oībus rebus finis proportionē suā equalitatiā vnuā eiusdem rei: & est denarius per hunc igit factus est eius invenitio equalitatis. Et enī non refert ut denī in cambio domus uno calcet aut def. estimatio p̄cepti ipsorum. Denarius ergo positus est in utilitatibus propter istas duas causas: intendo propter facilitatē inveniētiū equalitatis & propter cōuenientiam indigentie.

Nonū capitulo primo quoꝝ iusta operatio est mediū & quod iustitia est medietas non finis eundem modū alijs virtutibus quoniam sine duabus malitiis oppositionē medietas: sed autem vnuā sibi opposite malicie. scilicet iniustice duobus iniustiū pati: deinde quidem iustitia distributiva & quod iniustus in se distributionem faciens & ad alium semper boni sibi plus tribuit: nocuit vno minus: ad alios autem ut p̄tingit distribuit iniquitatem. scilicet etiā iniuste gōtē supabūdāt & maius est iniustū facere: defecitus vero & minus iustū pati. Dicit:

Amen gōtē manifestū est ex hoc dicto quod sit iniustitia & quod iustitia: & ex huiusmodi distinctione manifestū est quod iusta negotiatio ē in eo quod ē inter facere iniustiū & pati eā. Et enī iniuriatorū ē magis de bono & iniuria minis. Iustitia autem que ē in negotiacione est cōmediatio inī eos non per modū p̄ quod ceterae virtutes sit mediatio eo quod ista modū ē relatiū alterū: virtutes autem sunt quaz media non sunt relata ad alterū: & sit iniuria hic est in extremitatibus relationē ad alterū: malicie autem sunt in extremitatibus non relata ad alterū: & propter hoc quoniam accipit virtus finis quod ē relata ad alterū ē iustitia vnuā finis & p̄dictū est. Et ex isto manifestū ē quod iustus est quod facit iusticiā inī se & alterū & inī alterū & alterū: & iustus ē ille quod dat sibi plus de bono & alterū minus: & de dāno finis huius diversitatis: intendo quod sit ex ipso alterū plus & sibi plus minus: sed iustus ē ille quod dat eāq̄le inī se & alterū: & inī alterū & alterū: iniustus autem est p̄trari huius.

Dixit: Et oportet ne lateat nos quoniam iustitia absoluta de qua hic est pectorario est iustitia ciuilis; et ista est iustitia illa in qua coicant homines ut inuenient eis coequa distributio. et hoc dicendum est iusticia est diuina pars: aut iusticia ex parte propria est iusticia ciuilis: et est quodammodo equalitas aut iusticia ex parte equalitatis: et iusticia pnegociariis et quibus neutra partium huius iusticie inuenientur: apud illorum est iusticia per modum similitudinis. Dicit: Et factum iusticie est principium: apud quos est lex: et apud quos est lex a posteriori: sicut principes: et discernunt quidem per hoc quod de eis de iniuria et de iusticia secundum iudicium eorum. iustus ergo est qui iudicat secundum iusticie: et iustus ex principiis est ille qui dat sibi de bono plus quam alteri et de malo ex contrario: et ideo quod faciens iusticie est idem qui facit iniusticie. vides homines refutantes non dominem hunc eum vel eum quod ipse cohererit in tyrannum et partem bonum libenter plus. Et princeps absoluens est cohererat iusticie: et quod sit seruato: iusticie est servato: equalitatis: et quod sit seruato equalitatis non dat sibi aliqd plus de bono quod est bonum per modum simplicitatis: intendendo pacem ipsiusmodi malo nisi non sit alius qui laborat similiter suo labore: et non laborat aliqd ut ipse nec procurat viriliterem ciuitatem ut ipse: verum non est eius ut det libenter secundum meum ritum. et propter hoc dicendum est quod iusticia est bonum alteri non iusto. Sic enim ciuius primis reverentia et honor: intendendo iusticias et altero: et secundum istud non est iusticia illa que est iusticia per veritatem: et illa que nominatur iusticia eo quod factum eius est factum iusticie una eadem neque secundum tyrannos quanto magis secundum non tyrannos. Etenim non iniuriat aliquis in eo quod suus est absolute: sed iniuriat quidem in alio factus est et non suu quodammodo quemadmodum iniuriat pater filio quoniam: quoniam enim pars ipsius sit tam tam subficit insufficiencia propriae dispositus ab eo.

Undecimum capitulo de ppciale iusto et politico est hic intentio: et quid est politicum iustum et in quibus non est huiusmodi iustum sed quoddam et simile: quod huiusmodi iustum est in quibus lex et hoc in quibus iniustitia et quid iniustitia, ppciale quod non homo sed ratio principiari debet quidem pncipps: et propter quid iusticia est alienum bonum: quod pncipps mercato honore et gloria: et quibus hoc non sufficit tyranni: quod omniantur et paternum iustum non idem politico sed simile et quod omni ad seruum et patris ad filium dum est minor non est politius cum iustum quia hi sunt pres illos et ita non est his ad iniurias ledere et ledi: et ita neque lex neque huiusmodi iustum: quod ad uxorem magis est iustum quod ad natos et scrus non tam politicum sed economicum. Dicit:

Et propter hoc non ppositionat aliquis iniuriam ad id quod habet: et simili iniusticia ciuilis non ppositionat ad hoc quod habet: intendendo ad hoc quod habet iustum: sed ad hoc quod alterius est. nam iusticia ciuilis est in eo in quo lex: et in rebus in qua natura est ut in eis sit lex. Et ista sunt ille in quibus iusticia est ut quidam sint prelati et quidam subditi: intendendo quod iusticia secundum veritatem inuenient quidem inter hoies quoniam determinatio est hec determinatio. id est quidem eo quod prelati quidam subditi.

Duodecimum capitulo divisione iusti in naturale et legale et quidem virtutem. scilicet videlicet hoc est ex pone et mobile et quod non sicut videat quibusdam omne iustum simili mobile sed naturale omnibus naturaliter habentibus idem et immobile: non naturaliter autem habentibus mobile: quod ab habentibus naturaliter cognoscit iustum naturale et discernit a legali: et quod legale secundum diuersas urbanitates diuersus: optima autem urbanitas semper eadem apud omnes naturaliter habentes. Dicit:

Iusticie autem ciuilis quiddam est naturale legale: et quiddam legale secundum i. positivum. Jus autem naturale est cuius mensura est in omni loco et in omni tempore: non cadit in pluribus cōmensuratio. Lex autem non naturale generis quodammodo quasi naturale est et non est in ea diuersitas. Cōmensuratio autem diuersificata secundum diuersas gentes ut iusticia posita cōmensuratio in de collocatiōibus et oblatiōibus et oratiōibus positiva in legibus et fostra. Dicit: Et quidem homines vident quod iusticie legales possunt sunt in quibus incident cōmensuratio et variatio secundum quod videtur vincitur ex legi latroribus quod sit convenientius variare secundum locum et tempus. Quae vero sunt per naturam non diuersans quod sit vis eius una in omni loco et in omni tempore: sicut ignis vis una est in omni loco: intendendo quod ipse mouet sursum ubique ponat in mundo et quacumque hora ponat. Ex rebus igitur iustis secundum hoc est quidam et effectus ex parte nature: et quedam effectus ex parte positiōnis et usus eorum: et quoadmodum dextra manus est dextra naturaliter et sinistra interdum sit dextra visualiter: sic est dispō in iusticiis naturalibus et convenientibus: et cōmensuratio diuersificata secundum magis et minus secundum qualibet legem in istis iusticiis diuersis per legem: intendendo media que sunt in ipsis: et si sunt multe et diuersae secundum diuersas gentes sunt tamen omnes puenientes in hoc quod faciunt factum iusticie et in hoc similiter mensurae diuersis quibusdam videtur in qualibet ciuitate. Ipse etenim et si sunt diuersae omnia secundum factum iusticie: intendendo mensuram tritici et olei et consimilium quod mensurantur: nam non sunt iste mensurae quantitas unius apud omnes gentes. Sic igitur est dispō rerum iustiarum quodammodo: et istud est ut cōmensuratio orationum et scrutiorum in qualibet lege. et hoc quoniam quoadmodum leges et modi vivendi non sunt unius in omni loco: sic se habet in rebus iustis. Et est quidam modus vivendi naturalis unus in omni loco. dispositus autem non est unus in omni loco.

Tertium decimum capitulo de iusta legalia ad opata secundum ipsa sunt ut videlicet singulare: et quod iustum et iustus differunt ab iustificatione et iustificatione quod hoc videlicet via et determinata hoc autem quod operatum sit secundum videlicet magis et ppciale et dictum sic iustificatio. id est iustum quod operatum est de dikaopragema: iustificatio videlicet iustificationis: quod ppciale videlicet iustificationis et iustificationis et iustificationis: hoc quidem per se ut quod sunt voluntaria: hoc per accidens ut quod involuntaria et tandem quid voluntarium et involuntarium et quod similiter et in iustis et iustus est per se et per accidens: quod voluntarium quidam videtur non pcofiliata: quidam vero non. Dicit:

Rerum autem istarum rerum iustiarum quo docentur vel notificantur in hoc libro ad res quas ponuntur dñis leges est ppciale rerum videlicet ad res particulares quae aguntur et particularia multa sunt: videlicet coprehensa sunt: et uniusquodam ex ipsis videlicet non multum. Et illud de quo hic dicitur est ex iusto est in generibus suis propriis. dicitur autem in speciebus omnibus generis ex istis duobus generibus: intendendo diuisiuim et directiuim: et quid sunt et quot sunt et in quo sunt: et de quo dicitur et pscrutaret postremo in alio libro ab isto.

Tum iustitia et non iustitia sit que diffinita est ante et est ea a qua agit iustum et non iustum: tunc quidem agens per iustitiam nominat iustus; et agens per non iustitiam non iustus quod fecerit facit voluntarie, quod vo fecerit iustum non voluntarie aut iniustus: tunc nominat quidem iustum aut iniustus per accidentem, i. accidentem ceteris ut agat actiones iusticie aut non iusticie. Deinde quod istud sic fuerit dicens iustum coiter et proprie coiter quod de omni factor iusto sive contingit per voluntatem sive per naturam sive absque voluntate proprie vo de facto iusto quod sit a voluntate: et sicut iniustus de coiter de omni factor quod fuerit iustum qualitercumq; contingat: et de proprie de eo quod contingit per voluntatem. Qd autem de iusto contingit a voluntate nominat egestas et quod contingit ex ipso ab ambabus rebus iusticia. et sicut nominet iniurias iniusticia que sit a voluntate: et nominet iniusticia illa que sit ab illis duabus rebus. Quod hoc sic fuerit tunc ois equitas iusticia est et non ois iusticia equitas et simili ois iniurias iniusticia est et non ois iniusticia iniurias. Et factum voluntariu quoadmodum dicunt est in eo quod est preterit est quod facit quis et videt quod facere illud in ipso est: et in hora faciendo non latet ei quod facit ipsum: et cui facit ipsum: et cui quo facit ipsum: et ppter quod facit ipsum: ut quod percipiatur videns et percussio in eo est non in alio: et non faciat cu alius facere hoc iniuste ut de necessitate ut quod percipiatur quem manu alterius: etenim ille cuius manu percuit aliis percussio est inspontanea vel iniuste: et similiter sit in eo qui percuit scutum sibi non ignorans ut quod percipiatur hominem de quo scit quod est vius ex homibus sed non scit quod est pater et. Et eni de isto quod percussus patet suu inioluntarie: et sicut accidit in eo quo percuntur et gratia cuius percuntur. Qd autem sit scienter atti principi faciendo ipsum non est in nobis sed simili inspontaneo tunc ipsum neq; nominat voluntarius neq; inioluntarius: et omnes modi cuius quod per accidentem egestas sunt in omnibus spibus actionum iusticie. Et eni siquies reddit apud se depositum inspontaneo propter menum non de de eo factor iusticie nisi per modum accidentis: et sicut in certis actionibus iusticie quod agunt inioluntarie de quod facios eaz est iustum per modum accidentis. Et de rebus voluntariis est quod agit per electionem precedentem: ut de eis est quod non agit per electionem precedentem: quod autem agit per electionem precedentem est illud quod agit postquam operatur in eo consilium vel meditatio: sed quod agit absque electione precedente est quod operatur absque precognitione.

Quartodecimum capitulo qualiter factum nocumenum est in iustitia et qualiter non quia tribus extitib; nocumenia duo que cum ignorantia singularium sunt peccata sunt que sunt paralogice sunt et vocant iniuriam: aut non paralogice et dicunt peccata equiuoco coiterunt autem quod sciens facit non precessit aut ppter aliquam passionem necessariaz aut naturalē vocat iustificatio que tria facientes iniuriam faciunt non tamen propter hoc iniusti quod non propter maliciam sed quod ex electione faciunt tunc iniusti et maliti: et qui ppter fratrem faciunt non ex pudentia et ira nec ex electione aut infideliis aut malitia cuius signum quod faciunt faciunt et sit dubitatio de iusto ecclorario se habente in controvergia circa communitates ubi alter necessario malus nisi sit oblitus: et quod ex preelectione tam iniustus determinatur et quod inioluntariorum que propter ignorantiam sunt venialis: que vero propter non ignorantiam sed propter passionem naturalem neq; humanam non venialis. Dicit:

Et quoniam hoc sic est tunc dānum accidentis in negotiationibus tria species est: vnu quod accidit ppter privationem scientie. Et hoc quod quod fecerit facit non sciens cui fecit neq; cu quo fecit: neq; ppter

quā rem fecit: ut quod putet factor non se vulnerare: et eidem per facit suū: et tamen vulnerat ipsus aut quod putet non putare: et cu gladio et tamen percutit ipso: hec etenim dāna sunt absque voluntate et dānum absque voluntate iniuriam: dānum autem quod sit cum voluntate sed absque malitia immo ppter ignorantiam est ex peccato facilitatis quod fuerit hec ignorantia ex eo quod in eo est non ignorare uel scire. Si vero causa ignorantiae fuerit ab extra tunc est iniuriam purum. Hec igit sunt dāna que sunt ex privatione scientie fin dāna que sunt a scientia: verum non a precognitione uel consilii ut quod sit a multis ex accidentibus necessariis uel naturalibus: hi enim isto modo inferentes dānum iniustici faciunt non tamen per hoc iniusti sunt fini veritate eo quod necessarium quod est causa hic est absque malitia illa propter quam de de faciente iniustici quod est iniustus fini veritate. Et ppter istud quidam antiquorum non uidebant eum qui per tria faciebat factū dāniferū et ignorabat irascitudo ideo quod videbat quod principiū quidam actionis erat ex puocatore ire non ex irascitudo cum per facit turpe iniuriae puocaret cum ad irā: et ppter hoc non intendunt corizante in iudicio de facto quod fuerit dāniferus ex parte ire si dāniferus uel non immo coifet huius factor ipse: sed intendit si iusticia aut non. Conat itaque factor pbarare quod sit iusticia sed iniurias passus quod sit iusticia: et hoc quām horries procedunt quod ille qui cogit in negotiationibus locū suū ad irascendum est maliciose: et quod irascens non facit dānum ex parte malicie: et ppter hoc coifet dānum infra factū quoadmodum diximus et dicit quod sit iusticia: sed aduersarius ipso probat esse iusticiam immo esse iniuriam et tercia spes est dānum quod sit ex pcedenti consiliorum: et iniustus fini hunc modum est iniuriator in veritate quod ex parte omissionis uel discipline: aut quod ipse est causa existit ut in dispone ebrietatis: fini quas vero ignorantiae sunt scientes per naturalem: aut ppter occasionem accidentalem.

Quintodecimum capitulo in quo querit virgine et volenter iniusti pati et viri iniusti pati voluntarii sicut curipidos quoadmodum iniusti facere uel esse iniusti pati inioluntarii: quia omne iniusti facere voluntarii: et si huius sicut iniusti pati inioluntarii quia iniusti facere voluntarium adfungeat quod non omne iniusti pati voluntarii: utpote punitorum et inde dubitanus virgine iniusti passus iniusti pati omnis quod dubitata soluit per hoc quod iniusti pati et iniusti pati est per se et per accidentem sicut est in facere virgines: deinde arguit ex opere incontinentis quod volens aliquis iniusti pati et sibi ipsi iniusti facit soluit huius per appositionem huius particule. s. ppter passi voluntate ad definitionem presuppositarum eius quod est simili iniusti facere: ut si definitione integra huius voluntate et scientie nocere aliquem preter passi voluntate: postea quod non est iniusti pati dare sponte sua preciosiora per viliosibus et quod iniusti pati non habet principium in iniusti passo sed in faciente. Dicit:

Totidem queret quidam quodammodo difficulter i. difficilem finitatem pditionem iniuriam et cui iniuriat: primo quidem ac si dicat quod iniuriat quis alicui volens: et ille cui sit iniuria vult ut iniuriat ei: aut nominaliter iniuriator: aut non. Et similiter si fecerit quod iniuria alteri non

volens sed volēte eo cui sit iniuria nominabit ne receptor iniuriet. At primū de p̄scrutandū ē iustā ē un actio ī furiōsa rci sit ab altero alteri sit tota voluntaria an qdā eius voluntariū t̄ quiddā eius inuoluntariū. Et similiter locū habet hec p̄scrutatio circa actionē iusta. omni enī spē ex spēbus iniurie est spē opposita ex spēbus iusticie, et forsan incōueniēt est opinari q̄ omnis passio iusticie que accidit hōi totalter sit voluntaria; nā multi hoīus agunt actioē iusta; scie abseq̄ voluntare t̄ similit̄ est in iniuria. Et ppter hoc inquisitio est an omni cui obuiat iniuria sit iuriatū; siue sit ī voluntarie aut inuoluntarie; aut qđ sit ex hoc volūtarie noī simili ei quod sit ex hoc ppter voluntate nisi ī forma tr̄: intendo in actōibus t̄ passionib⁹. Et manifestū est q̄ possibile est in vtricq; s. in actōibus t̄ passionib⁹ ut dicat de eis q̄ sunt iusta per modū accidentis. Quicq; sic sit tunc res in iniuria ī h̄ simili erit rei i justicia: intendo q̄ possibile est ut vtricq; ut dicat de eis iniuria per accidens. Etenī nō est ut agat homo actoē iniuriosas t̄ ut iniquit̄ alceri res vna: manifestū est q̄ qm̄ id qđ nō sit p̄ voluntatez nō est iniuriosū: illud aut̄ quod sit p̄ voluntate vtricq; (intendo iniuriātū t̄ cui sit iniuria) si dixerimus q̄ terminus iniurie absolute ut alter alteri dānuſ inferat p̄ voluntate suam: t̄ dixerimus q̄ terminus voluntatis est ut facioz sciat cui facit hoc factū: t̄ ppter quid facit t̄ quo t̄ fuerit qui non cohibet seip̄us voluntate sua a malitia inferens sibi dānuſ sua voluntate tūc putabat q̄ certe dō de ipso q̄ iniuriātū sibi p̄ voluntate sua. Quicq; certū fuerit hoc tunc possibile est ut dicat q̄ interdū iniuriātū ei alter sua voluntate; intēdo voluntate eius cui sit iniuria; atq̄ ista est altera qđ ex qđnū⁹ gradiibus que sunt in isto caplo. s. an possibile sit ut iniuriatū quis sibi p̄ voluntate sua. An q̄ nostrū est dicere q̄ si fuerit possibile ut dānuſ inferat alter alteri voluntate vtricq; intēdo eius quē tangit dānuſ t̄ inferētis dānuſ tūc possibile est ut dicamus esse possibile ut alter alteri dānuſ inferat cū voluntate vtricq; aut non est hec dictio sana: immo possibile quidē est ut dānuſ inferat alter alteri volenti q̄ si fuerit cui dānuſ inferat ignarus iuris. Etenī nō est possibile ut inferat hoī volenti dānuſ cognoscēt ius. Nullus enī vult ut fiat sibi iniuria scīam q̄ est iniuria absolute t̄ nullus velit illud qđ seit qm̄ non vult aut qm̄ dānuſerum. Dicit: Illi aut̄ qui dat pecunia suā abseq̄ redditū aut abseq̄ redditū equali non sit quidē iniuria: intēdo non iniuriat ei alter eo q̄ datus ab eo sit per suā electionē sed ut fieri iniuria hoī non est ab eo sed ab altero. Et propter hoc qm̄ quidē iniuria ab altero nō est voluntaria ei cui sit iniuria manifestū est eo q̄ nullus iniuriātū scīam q̄ est iniuria: ei aut̄ qui tribuit abseq̄ redditū nullus iniuriat: ut enī iniuriat hoī nō est abseq̄ ipso sed ab iniuriātū: vixit qđ nō est voleat ab eo cui sit iniuria ut ei iniuriat manifestum est. Res autē quaz primo p̄posuimus p̄scrutationē due sunt. vna eaz̄ est quis iniuriat an ille cui dānuſ iuste: intēdo beneficiū ei qui contingit plus: intēdo an iniuriat ei cui contingit minus an ambo. Secunda autē est si porrexit alteri plus q̄ sibi ipso tunc iniuriatū per hoc sibi p̄sp̄. Diminuit enim sibi ipso scienter t̄ voluntarie quēadmodum faciunt humiles t̄ inferiores: intēdo q̄ ipso diminuit sibi p̄sp̄ voluntarie t̄ scīam ex honore: aut neq; hoc etiam veritatem habet absolute: fed est in ipso distinctio quedā: t̄ est ut sit ponere eiū alteri plus fin modum qui sit in bono puro: aut ut dicamus q̄ non cōuenit ei ter minūs iuste: fin veritatem: intēdo iniuria absolute. Etenī ille cui sit iniuria est ille qui obuiat dānuſ sine spōre suo per se: iste aut̄ nō obuiat dānuſ sine spōre suo: nō ergo facit ei iniuriā ille qui accipit ab eo qđ dat ei nīl q̄ est infēcēt ei dānuſ solāmodo: t̄ est patiens qm̄ iniuriatō: ē ille qui dāndit iniuriā nō ille cui contingit plus. Nō enī oponet

ut denoīcēt ab iniuria ille apud quē est res fin quā sit iniuria sed ille qui facit hoc voluntarie. Et q̄ si fuerit dānuſ accipiente ab illo t̄ dono illi tunc p̄incipiū actōis iniurie ē ex illo qui dānuſerit nō ex illo qui accipit. Amplius q̄ laetū dānuſerū dicat multis modis: p̄portionāt enī ei qui caret eligētia ut bestie aut mācipio tunc factor qui facit iniuria isto modo nō dī iniuriātū q̄uis fecerit facta iniuria. Et ppter hoc q̄ iudicauerit dānuſor iudiciū iniurie nō sciens nō nomiat quidē iniuriator fr̄ ius legale: nēc nomiatur iudiciū iniurie t̄ est quasi iniustum eo q̄ ius legale hic est ppter illud qđ est ius in leipo: vixit lex ignorati. Si autē iudicis iniurie sciens tunc denoīcāndus est a specie iniurie, qui enī scienter iudicat iniuste nō facit hoc nisi ppter beniuentia quā habet ergo illi cui adiudicāt plus: aut ppter vindictā quā querit in illi cui sit iniuria: aut ut ac̄cipias partē ex illo in quo iudicauit t̄ ppter hoc adiudicauit. Dicit: Et homines vident q̄ potētes sunt ad iniuriātū t̄ ppter hoc vident q̄ actio iuris facilis: t̄ q̄ nō latet aliquē quēadmodū non latet eū iniuria. Et est manifestū qm̄ nō latet aliquē q̄ non op̄um facere cū vxore vicini sui aut p̄stricare p̄sumū suū. Sed latet multos hoīus notitia multarū rex ppter istas quas op̄ū facere: intēdo q̄ facere eas est ius t̄ nō facere eas est iniuria aut ecōuerso. t̄ propter istud vident hoīes q̄ scīa rerum iustaꝝ t̄ iniustaꝝ non sit sapientia t̄ q̄ nō sit difficultas cognitio rerū quas ponit lex t̄ nō est qđ scīt populus ex hoc omnes spēs iusticie q̄ non est iusticia per accidēs: immo iusticia qua scīt populus est iusticia abfoluta. t̄ q̄ siuerit dānuſ est alīciū spē iusticia t̄ alteri nō: t̄ hec est illa quā sciunt periti. Dicit: Et elōgatō populi a scīteria huius plus est q̄ elongatio eius a scīteria sanatois. Etenī possibile est ut sciat qm̄ mel t̄ vinū t̄ eleborū t̄ cauteriū oīs sanatoia sunt: qualis autē op̄ū ut fiat sanatio cū eis t̄ cui t̄ q̄ huiusmōdi scīa p̄tinet medico. Et videt quidē eis q̄ operatō iuris in eis est t̄ q̄ facilius est eis eo q̄ putant q̄ nō sit eis difficultas q̄ facere iniuriātū: t̄ q̄ siuerit ambo potētes effectua i subiecto uno: t̄ siuerit hō potētes ut agat actōes iniurie omne potēt est enī ut iate at cū muliere nō sua: t̄ ut vulneret alterū t̄ ut fugiat a centro bellū tunc potēt est ut faciat actōes iuris t̄ non est sic faciū enī iniuria t̄ iuris nō est vñū nīl per accidēs nam quēadmodū factū sanatois nō est in secādo aut in nō secādo: neq; in p̄pīnādo medicīna aut non p̄pīnādo: ita dico si cōcesserimus q̄ istud sit equiperabile rei iuris: fed in p̄pīnādo de ea quātūtē cōpetentē t̄ in hora cōpetentē t̄ sic de alijs circūstantijs. Similiū in re iuris nō sufficit ut faciat aut nō faciat sed ut faciat de hoc quantū op̄ū t̄ q̄ op̄ū Dicit: Spē autē iusticie inuētē in iustis t̄ sunt illi qui iaz̄ ac̄sicerunt bona que sunt bona per se t̄ in quibus est preminētia in hac intētō: intēdo ex parte additionē ac̄quiditatis bonoꝝ: sunt quidē in quibusdam eorum non potentes accipere additionē in bonū ut iusticia p̄portio nata diuinis. Non enī possibile est inuenire iusticiā p̄fēctiōē baciū quibūdā autē coꝝ: non inuenit bonum p̄scīens penitus: t̄ isti sunt mali quibus nō est curatio vel re cōficiatio sed vñueritum ipsoꝝ dānuſerum est. In quibusdam vñ ipsoꝝ inuenit bonum t̄ malum vñq; ad terminū quendā: t̄ istud est plus t̄ est humanū. Dicit: Speculatio autē in beneficētia t̄ beneficio: t̄ qualiter est proportio dispositiōē per quam vir est beneficus ad dispositionem per quam est iustus: t̄ proportio actionis ad actionē: intēdo actionē beneficētia que est beneficētia: t̄ actionē iusti que est iusticia op̄ū ut sequat hoc quod dīximus. Non enī mānifestat p̄scrutatib⁹ de eis qm̄ sunt quasi res vna absolute t̄ ex omnib⁹ modis: t̄ nō qm̄ ipse etiam sunt con diuersificatae specie. Nos enī forsan laudamus beneficētiam t̄ beneficū donec etolimus ipsum vñq; ad summū

rerum que sunt apud nos finis laudatiois. Et dicimus qm̄ bñficiis p̄femnetioz ē iusto & qm̄ melior. Si ḡ posuerit imus q̄ beneficentia est quid preter iustitia & laudabile pat̄z q̄ hoc est inconueniens: i hoc qm̄ sequit ex ipso ut iusticia non sit beneficentia vel ut bñficietia nō sit iusticia si fuerint dues & nō fuerint rea vna virtuosa: & virtutē istop̄ est inconueniens. Difficile itaq̄ q̄ est in hac questione sere quidē sequit eā ex parte cius cuius fecimus mentionē & sunt ambe laudabiles:intendo iusticiā & beneficentia: t̄ non est in eis quid contrarium per seiphas ex pte cuius laudant in plus & minus. Superrogatio ḡ & si sū melior: iusticia tunc est ex sp̄ iusticie: non q̄ sit sp̄ altera a iusticia: sed sunt ambe ex gehere vno. At vō hestitatio & dubitatio quidē est qua liter inuenit iusticia melius & virtuosius ea existere indiuisibili ex modo quo est equalis nisi q̄ h̄ soluit per hoc q̄ beneficentia nō est iusticia posita in lege: sed est rectificatio iusticie legalis: & causa in hoc est qm̄ iusticia legalē posita posuit legislator vlem: & vniuersale non veritatis in ea in quibusdā rebus nō erit. q̄ vniuersale in eis vle sano mō. Qw̄q suerit hic res coges dñm legis ut poneret in eis forza vniuersalitā & non esset possibil in naturis eaꝝ tunc dignū fuit ut poneret eas lex & les: & ille quidē verificans fm plurimū: & ponit hoc sciens quid sit in eo de peccato & factū eius sanū est nō minus factū suo in eo in cuius nā possibile ē ut sint forza vniuersalitā que ponit in eo. & p̄p̄ hoc fuit h̄c peccatum non in lege neq̄ ex parte latoris legis sed ex parte nature rei:fundamentū etenī rerū voluntari artū velociter p̄mutat. Et qm̄ suerit dñs legis dīccō orōnes vniuersales & acciderit in eis aliquā preter id qd̄ intēdit ex iusticia & correctione tūc statim sanat sanatione quā vidit legislator in eo quo secutū est peccatum ex modo qd̄ dixit in eo dictionē absoluā. Et est quidē necessaria sanatio ilius vniuersalis ideo & nos scimus q̄ illā cōdictionē quā dimisit legislator si fuerit presens ppter materie mutabilitatē non dimisiss̄ ea. & si duxerit per illud ad hoc ut nō p̄deret legē. Dixit: Et propter istud factū est beneficentia iusticia quedā & est melior iusticia quadā: non ea iusticia que est iusticia absolute & fm veritate: sed ē melior peccato qd̄ sequit in iusticia legali ex iudicio vniuersali. Natura ḡ que est beneficio per quā est beneficium est quidē sanatio eius qd̄ deficit legi ex re vle quā posuit. Ita igit̄ est cā in hoc non sint oia forza legalia necessaria i omni hora: sūo indigēt in quibusdā horis cōmensuratiōne: & in quibusdā nō reddit ad forz vle. Et manifestū est tibi hoc ex forzo posuto in precipiendo bella in lege saracenoꝝ: p̄ceptū enim belladi in ea vle est donec extirpare radix eoz q̄ diuersi sunt ab eis: & sunt hic horae in quibus eligibilioz ē pax bello. Et q̄ populis saracenoꝝ renuit p̄ necessario hoc p̄ceptū vle: & qz hoc fuit eis impossibile extirpare suos inimicos psecuti sunt dāna multa ex hoc: & istud fuit ex ignorātia ipsoꝝ intentōis legislatoris. & ppter hoc op̄z ut dicat q̄ magis querēda est pax qn̄q̄ q̄ bellū. Dixit: Iā ḡ p̄z q̄ est beneficentia & iusticia & qua iusticia beneficentia est melior. Et ex hoc etiā manifestū est qm̄ beneficium & su pererogans est qui eligit has res & operat eas: & est ut nō vloꝝ ad ultimū inuestigat vle declinans versus maliciā in pluribus ex mō vloꝝ sed diminuat inde partē malā: & p̄pter istud inuenimus indulgentiā esse cōmendatā in multis punitionē legaliū in horis quibusdā: & in individuis quibusdā: & inuenimus dimissioꝝ ultionē in eo excellētē esse qm̄ lex sit faciens p̄ eo ad sumendā ultionē: tunc itaq̄ beneficentia iusticia est & nō alter habitus. Dixit:

N autem possibile sit ut iniuriet quis sibimer & nō iusticiam faciat aut nō sit possibile p̄z ex eo quod dictum est. iam enī dictū est q̄ ex iusticis

est cōis & est vnuersitas virtutū quas prec̄pit lex. Et simili liter de iniurijs ex ea est cōis & est incuria maliciæ quas prohibet lex & dimissio virtutū quas prec̄pit: & ex eis sunt proprieſ. In quibus est equalitas & nō equalitas. Et iam determinatū est in eo qd̄ preterit q̄ iniuriās in istis est q̄ sc̄i cui iniuriat & quo & quare. Qui igit̄ interficit sc̄ipsum ex iracundia non est iniuriās fm intentionem propriam eo q̄ nō iniuriat alteri a se neq̄ ex precedenti sc̄ultatione sed causa ire. Et autē iniuriās quidem fm intentionem cōmūnū iniuriētum sit istud eius factū contra leges prohibet enī lex neq̄ occidat sc̄ipsum: & iniuria quas perpetrat aut est in se aut in ciues; sed in se non qm̄ volens. Non vult autē is cui fit iniuria sed iniuriat quidem ciuibus quin nō velint hoc factum neq̄ permitat ino prohibeant: & propertea videmus cum qui facit hoc factum occulare se a ciuibus & consequit̄ eos apud ipsum a horreſcentia multa: & huius causa est q̄ iniuriat eis. Ampli iniuriator quidem fm veritatē malignus est simpliciter autem est qui operat ex habitu acquitato ei. occidens vō sc̄ipum iniuriat vna vice tm̄: nō ergo procedit eius iniuria ex habitu a quo dicit iniuriator: ino res rara interdum in bonis inuenit amplius si iniuriat quis sibimer & sit iniuria acceptio ab altero & datus alterius tūc necessariū est ut sit acceptio & datus: & vniuersaliter additio & ablatio iniuriēt in re vna similitudine hoc impossibile: ino necesse est iusticiam & iniuriā fieri in rebus pluribus vna & volūtarie & electiue: ideo quā penitentier iniuriē nō est iniuriator: iniuriante vō sibimer penitet iniuriē: & vniuersaliter oportet ut esset vna res eadem agens patiens simul qd̄ est impossibile. Amplius ex hoc sequit ut fiat iniuria virō voluntate sua: intendo ut alter iniuriat ei de voluntate sibimer: & iam dictum est hoc esse impossibile. Amplius nō iniuriat aliquis absq; eo q̄ faciat ex actionibus iuriie particularis: ut q̄ fuerit aut adulteref: & nō adulterat aliquis cum uxore sua: neq̄ perfodit paritem domus sue neq̄ furat pecuniam suip̄sua. Et simpli impossibile est ut nominet iniuriator fm vniuersuz quod cōdictionauz est in iniuriante & cui sit iniuria: intendo ut nominet iniuriator fm veritatem. Dicit: Mansuetū est autē q̄ facere iniuriā & recipere eam vtrūq; malum est: nam faciens eam accipit plus: patēto vō minus: que ambo sunt patēti medium iniuria est & malum. v̄cētāmē iam querit vtrū illoꝝ magis eligendum facere iniuriā vel pati: & q̄sdo perspicaciter fuerit inquisitum patebit q̄ peius est facere eam q̄ pati. pati enim eam absq; malitia est: facere vō maliciōsum est: & proper hoc malum quod est in iniuriante malo quod est in eo cui sit iniuria maius est per se: per accidens autem potest malū & inuoluntariū quod est in eo cui sit iniuria maius est ut quod accidat ei cui sit iniuria ut relinquant cum sui & incidat in manus aliquoꝝ qui occidat cum & morti tradant: qui ante factam sibi iniuriā non habuerunt huiusmodi potestatem. Dicit: Sed potentie quidem effectiue ut poce ars medicine non speculat in eo q̄ per accidens sed q̄ per se & non curant q̄ de per accidentis: ut q̄ dicat q̄ dolor: ilij periculofior est omni dolore qm̄ quis possit inueniri per accidens dolor: periculofior co. Dicit: Ex parte autem iusticie que dī per modum similitudinis & transumptionis a iusticia ciuili: & est iusticia que est in potentis anime nō oportet ut dicamus q̄ exercet quis iusticiam in sc̄ipsum aut iniuriat sibip̄: & hoc qm̄ illi iusticia quidem proportionat parti ex partibus anime preter eam cui proportionat iniuria: & non proportionat iusticia roti: ino iusticia proportionat ex ea parti principianti sicut p̄portionat in cōversatione ciuili parti principianti: & propertea distinguuntur potentie anime ad id quod haber rationē & in id quod non habet

rationem: quādmodū distinguitur ciuitas ī p̄elatum
z subditos naturaliter. Quādo ē obedit qđ non habet ra-
tionē i quod rationē habet sit iustitia z qñ nō obedit sit
inuria. videt igit̄ q̄ huic parti; intēdo que non habet ra-
tionē p̄portionē inuria ī aia; quā huic parti pertineat
ut agat fin sua desideria. Et vniuersaliter quādmodū
inuenit iustitia z inuria ī p̄elatum z subditos; sic inue-
nit in virtutib⁹ vel potentis aie. Dicit: Jam igit̄ p̄ ex his
tractatib⁹ quid est iusticia: z est postremū sermonis vir-
tutib⁹ figuralib⁹: intendo moralib⁹: cōuertam p̄ igit̄
ad virtutes rationales.

Determinatio huius tractatus Sexti de libro Nic-
machie Aristotelis Incipit.

Primum caplīm q̄r̄ in predictis virtutib⁹ op̄z elige-
mediū qđ sit per rectā rationē hanc op̄z diuidere que est
fin quā habens eam intendēs z remittens puenit ad mē-
surā z mediū: q̄q̄ non sufficit ad operari fin rectā rōem
dicū sit scire vniuersaliter: sed op̄z determ̄nare scire q̄ est
recta ratio z quis terminus huius. Dicit:

O Um itaq̄ iam dixerimus q̄ op̄z
ur eligamus mediū: z est in quo
nec est additio neq̄ diminutio:
sicq̄ mediū qđ recipit terminus
sanū etenī deo sanus est in quo
non est additio neq̄ diminutio
tunc necessariū est nobis ut nar-
remus de medio in vniuerso habituū voluntarioz: intē-
do q̄ recipit terminū sanū. Etenī oībus habitibus latitu-
do quedā est sive sint habitus morales sive rōnales. Ad
istud itaq̄ mediū intendimus speculationē: addimus igit̄
z deminus donec inueniamus ipsū z terminus mediū co-
uenit ī termino rōnis sane: ambo enī diffiniuntur p̄ hoc
que non recipiunt additionē neq̄ diminutionē: vixit̄ non
inuenit mediū ī habitibus moralib⁹ acquisitū p̄ assue-
tudinē sicut inuenit ī habitibus sc̄ientialib⁹: intēdo q̄ in-
uenit mediū ī moralib⁹ manifestior est inueniō eius ī
habitibus rōnalib⁹. Et hoc qñ mediū ī moralib⁹ ē me-
diū fin veritatē q̄ inuenit ī inter extremitates: mediū
aut ī habitibus sc̄ientialib⁹ est ut non fiat attributio rei p̄
magis eo q̄ sustinet: neq̄ per minus z hoc mediū est certa
ratio uel sanus sermo: z qñ fuerit hec sc̄ia ī aia alicuius
non op̄z ut fecit aliiquid plus ea neq̄ minus ut q̄ querat
aliquis z dicat quas res op̄z vī corpori hūano z
cōuerti ī ipsum: z dicat ei res quas mandat med'cina z
medicus. z ppter istud non sunt res manifeste absq̄ ter-
minis sed occultant: deoq̄ non op̄z nos cōtentos esse ex
notia a habituū notitia occulta solūmō: z est notitia esse
ipsoz sed sunt sciendi per terminos suos.

Secundū caplīm ī quo rememorat de diuisiōe vir-
tutis ī p̄acticas de quibus dixit iam: z intellectuales or-

quibus dicto prius de aia est diuisiōe: z de diuisiōe aie
ī rationē habens z irōale non intendēs solū de rōe ha-
bente qđ diuidit ī speculatis necessaria z speculans p̄tingē-
tia: quas p̄es aie p̄speculata altera genere ostēdit alteras
genere quarū hanc noīat sc̄ientificū hanc vō rationatiū
z esse vñ partē rōne habentis cōcludit z q̄ virtusq̄ dī-
ctarū partiū sumendū quis optimū habitus qui z virtu-
tisq̄ virtus que est ad opus propriū. Dicit:

T̄um iam dixerimus quid est sana ratio aut
rectus sermo z quid terminus eius z distinc-
tius virtutes animē z dixerimus q̄ quedā cap-
figurales. i. morales: z quedā cap̄ rationales. i. cū intelle-
ctu: z iam locuti fuerimus ī virtutib⁹ figuralib⁹ z sp̄es
suis tunc dicamus ī virtutib⁹ rationalib⁹ z suis
sp̄ebus fin simile modū. Et iā diximus ī eo qđ p̄terit
q̄ ex p̄tibus aie est q̄ recipit rationē. i. terminū z ex eis ē
que non recipit eam. illius autē que non recipit terminuz
sam distincere fuerunt sp̄es. illa vō que recipit rationē z est
pars rationalis diuidi primo ī duas partes: vna quarū
est pars ratiōalis que apprehendit entia quoq̄ causas im-
possibile est ī nobis esse: z sunt illa que nō est possibile
ē nisi a causis suis naturalib⁹. Et sc̄da est illa que appre-
hendit entia quoq̄ cōsiderabile est ī nobis: z ista sunt
ea quoq̄ causas possibiles est ēē p̄terq̄ naturales. Necesse
quidē est q̄ ut diuidant p̄es aie recipiēs fin diuisionē ge-
nerū que recipiunt: z ut mutent h̄z illoz mutationē eo q̄
necessē est ut diuidat recipiēs diuisionē receptibilis z di-
uerſet eius diversitate. Et circa op̄z ut dicat q̄ nomē sc̄ie
de eis ī fin modū p̄portionālitātis z assimilatōis. z ap-
prehēsio que appropiat entibus quoq̄ principia nō sit
ī nobis nominat sc̄ia speculativa: z apprehēsio que ap-
propiat entibus quoq̄ cause ī nobis sunt noīas cogni-
tiva operatia: intēdo eaz ī qua est cogitatio ppter ope-
rationē. non enī meditamur neq̄ cogitamus ad operādū
res quoq̄ operationē impossibile est ēē ī nobis sed est p̄
nos naturā. Et vñ quidē hō cogitatiōe operatia ī reb⁹
quas possibiles est ēē a volitati. Quis sic sit cogitatiō
operatia est vna ex partibus aie rōnalis que recipit ra-
tionē: z altera p̄ est speculativa: z habitudo bona ī vna
quaq̄ starū est virtus illius partis: z virtus est fin quan-
titatem operationis proprie.

Tertū caplīm ī quo ad ,p̄positū sumendū dicit tria
ī aia actus z virtutis dīficiā: sensum: intellectū: appetitū:
quoz sensus nullius actus principiū: intellectus vō
practicus intent̄ vez z fallū ī agendis: appetitus p̄se-
quīt̄ fugit. vñ z ex diffinitib⁹ virtutis z electōnis op̄z
rationē verā ēē appetitū rectū z hanc precipere hunc
vō sequi: speculatorius vō habet suū bene ī vero z falso
inuentis practicis non stāte ad veritatiē sed vñq̄ ad actuū
tendēt̄ cōcorditer appetitū recto: q̄q̄ electio causa est fa-
ctua actus electōnis aut appetitus z rō que grā alicuius:
q̄q̄ mens speculā p̄tingentia fin se nō mouet ad aliquē
vītra veritatē: fed mens practica que partis ī factuā ha-
bentē ppter operationē opus finē non simpli sed ad vi-
tiorē operationē z actua: cuius finis bona actio cuius ē
z appetitus: ex quibus p̄cludit quid electio cuius p̄ncipiū
sol̄ hō z q̄ nihil factū eligibile q̄ nec p̄siliabili h̄z solū fu-
tūz p̄tingē: q̄q̄ virtusq̄ p̄is intellectui cōs finis vītas: z
q̄ vīterq̄ vītes ppter habet fin q̄ vītraq̄ vez dīc. Dicit:

In aia ē treo p̄es: vna est ad actionē z est p̄ci-
pētia z due ad vez: z sunt sensus z intellectū
z apprehēsio sensus nō est apprehēsio intellectū
z hoc manifestū ē ex hoc q̄ sere cōcēt nobis ī apphēsōe

sensus et non in intellectu. Quod est in intellectu affirmatio et negatio huius copiarum in proportionate est; plectio et refutatio: intendo, plectio et refutatio delectabilis; et refutatio est contraria. Et quaedam virtus figuralis est habitus electio et electione que est ei est proportionata puenies a cogitatione et ab visu opiniorum: et id apparet vera et proportionata sana quoniam fuerit electio virtutis. Sunt illa quae est intellectus in rebus operabilibus vel scientiis est affirmatio: et actio quae est co-operatione, plectio: id est quoniam motus puenies a proportionate principiis fuerit ex intellectu erit virtus: et operatione que est parti cogitativa que est a bono et a malo est veritas et falsitas: et hoc quoniam operatio omnis partis intellectualis est aut vera aut falsa: et operatio que est parti proportionabili est plectio et refutatio sive puenies ei per rationem aut non. Et operatio eam virtutem quoniam puenies: intendo partem intellectuam et operationem est veritas et desiderium puenies ei per ipsum et tunc actus et motus est potestia electiva a qua sit motus non rei illius gratia cuius sit motus: intendo quod potestia electiva est principium effectuum non illud gratia cuius est motus: et id est desiderium cui apprehensione rationali gratia alicuius et propterea non est electio absque intellectu et absque virtute singulari eo quod actio intellectus et consultatio quoniam fuerit ratio erunt actio absque intellectu et absque virtute singulari: et potentia effectiva a qua est incepit motus non mouet nisi per aliquid: et hec potestia effectiva est omnis quod agit: et omne quod agit agit per aliquid: et non est hec potestia plectio per se ipsa rei in qua inuenit sed est plectio relata ad rem illam quae est per se complementum: et proportionata non est nisi propter istud complementum: id est terminus electus est intellectus habens proportionem: aut proportionata intellectus rerum aut que inueniuntur ab ista proportionata et intellectus principium est hoc: et non potest electio cum rebus proportionatis non enim eligit aliquis hodie appetitionem cuius arum. Unde id est aperio eam tam fuit neque meditatus aliquis in comparatione eius quod iam fuit sed quod erit ex his que possibilia sunt fieri: et illud quod iam fuit necessarium est ideo quod non est possibile nisi sit: et propterea videtur quibusdam antiquorum vel deus priuatus est potestate in hac spacio ex factis soluimus: intendo quod faciat non fuisse quod iam fuit.

Quartum capitulo in quo enumerat habitus finis quos omnia vez dicit qui sunt artes: prudenter: sapientia: intellectus: plectio et speculatorum est veritas: et fides sive credulitas: et habitus per quos sumit fidem quelibet earum electe sunt eis ut in pluribus: intendo per habitus scias: et illi in quibus sumit fidem alia per affirmationem et negationem intendo sumit fidem in negatione et affirmacione: sunt quinque facultas: intendo artem: et sciam est scia: intendo speculatorum: et tercia est prudenter: quarta sapientia: et quinta intellectus. In putacione autem et arbitrio possibilis est falsitas: id est non opus proportionari habitibus verificis. De scia autem manifestum est quoniam non est possibile in ea esse falsitatem si opus ut facile dicamus in ea neque dubitemus. Oea enim videtur quod scia vera in ultimo est illa que non potest esse per modum aliud extra aiam: intendo que non potest mutari ad oppositum: quoniam autem possibile est esse per modum aliud propter modum illud finis quem sciam: intendo ut mutetur extra aiam hoc occultum est absque certitudine intendo si est aut non. Quod fuerit scia certitudinalis ens illa que non potest mutari nunc sciam per ipsam est necessarium: et necessarium semper: et ipsum necessarium tandem: et hoc quoniam non quod fuerit necessarium absolute est semper.

semper est quod nec generaliter nec corruptum. Dicit: Videat scia omnis disciplina et scibile discibile esse: vero etiam in libro demonstratio et omnis disciplina equidem sit ex rebus quarum praeficitur scia: et sunt propriae viles propriae. Atque illa accipiunt et discunt ex parte dictiorum: intendo ex parte allocationis per eas: sed conclusio accepta ab his propriis addiscit ex parte syllogismi conclusio ex istis propriis. Erit igit et omnis scibilis addiscit aliquid ex parte sermonis ipsiusmet: intendo antecessionem scie significatio vocabulorum: et aliquid addiscit ex parte sciendi, propriae syllogismi et syllogismum. Et propriae ex quibus scie conclusio non sciunt per syllogismum sed sciunt quidem ex parte significatio vocabulorum: principium igit discidi, propriae viles est scia significatio vocabulorum: et principium scie personis est scia propria viles: et quoniam hoc sic sit tunc scia simpliciter est habitus demonstrationalis: intendo et forma demonstratio collecta in aia ex propriis et conclusione et ceteris rebus predicationis in demonstratione ex eo quod iam numeratur est in libro demonstratio. Quid igit pertinet alicuius credulitas rei alicuius? et fuerint principia prima illius rei nota apud ipsos tunc tamen pertinet eis scia illius rei. Si vero non fuerint nota apud ipsum est scia eius apud ipsum per modum accidentis. Dicit: Sufficit autem distinctione scientie in hoc loco finis hanc quantitatem quam intendo hic de ipsa sic distinguere eam ab alijs.

Quintum capitulo de arte quid est et quod differt ab alijs habitibus enumeratis in quo divisione pertinet in factibile et ambibile ostendit pfectio et actionem esse alteras et non sunt inveniuntur habitus cum ratione actuum et factuum esse sicut alteros: unde quod ars est habitus cum ratione vera factiuus et quod ars est circa pertinencia quoniam principium est in facte et non in facto: quod ipsa est factio non actus et quod ipsa est fortuna circa eadem tandem ex comparatione eius quod est ars quod aetherium est cum ratione falsa factiuus habitus circa pertinencia. Dicit:

Cientia vero cuius scire possibile est esse finis alius modus ab eo finis quae scitur est dividitur in duas divisiones: una quarum est scientia artificiana et alia efficiens. Etenim res artificiales aliae sunt a rebus effectis per constitutionem et res effectae finis divisione famosa sunt res considerantes in vita. et operatur quidem ut hic recipiamus divisiones famosae magis in alio loco. Quicquid sit artificium aliud ab effecto tunc habitus alias artificians qui sit cum ratione Etenim carpentaria et quod similiter ei ex ceteris artibus est habitus cum ratione et non est habitus quis efficiens cum ratione veridica: et omnia artes est proper fieri rei illius ad quam est artes tantum: intendo quod finis eius est existentia rei artificia et artificiaria sunt res quae principia ab extra sunt: intendo in efficiente non in efficiendo quoniam ars non agit illud quod sit per necessitatem et per naturam: et hec sunt quae principia sunt in lenociniis. hec enim est differencia inter artificium et naturam. Quicquid sit factio aliud ab artificiatione: et artificiatur aliud ab effecto tunc necessarium est ut sit ars propria artificiato absque effectu nisi sit per modum fortunae et euerei. Etenim in arte accedit multorum quod est a casu: intendo ex actionibus diversis et variis: et proper hoc operantur quidam antiquorum de ea quae est germana casus. et quoniam sic est tunc ars est habitus omnis artificiarum cum ratione veridica: et terminus non artis est atriarius huius termini: intendo habitus artificians cum ratione mendacij.

Sextum capitulo de prudenter primo quod prudens est qui potest bene consilari circa ipsius bona et conseruare non finis partem sed ad bene vivere totum: quare prudens totaliter consiliativus: quod consilium neque de necessariis est neque

in possibilibus et quod prudentia neque scia est neque ars sed habens aliquem cui ratione acutius circa bona mala cui non atque sed cupientis finis quod manifestum ex eo quod oculi dicunt tales prudentes qui sibi et alijs possunt bona speculare quod dispiciunt et politici et ex eo quod sapientia. i. sophismi dicta est velut salvias prudentiam quod per se ex eo quod sapientia non conspicit verum sine et sic corripit prudentiam; et quod per secludit prudentiam esse habitum cum ratione vera circa humana bona operari deinde quod dissentit ab arte eo quod artis virtus est prudentia non et quod volens peccatum in arte eligibilior circa prudentiam edocere so. tandem quod prudentia est non intellectus sed opinatio prius virtue; et quod non est solus habitus cum ratione in quo coicit cum arte sed factius circa humana bona cuius signum quod artis obliuiscitur; prudentia autem non. Dicit:

Quoniam autem prudentia absolute dicimus de eis quibus est bonitas possibilioris in invenientia eius quod est direc-tus et vires hois non in pte vna ex particula-ribus virilibus ut virilibus in sanitate et robusto; sed in oibus particularibus in quibus existit comoditas viuendi. Et signum huius est quod nosam prudentiam potestatibus huius versatiliter cogitat ad invenientiam fine nobiliter; et hoc in rebus quae inueniuntur absq[ue] arte et ratione prudentes sunt illi qui possunt inuenire per cogitatum suum res p[ro]ferentes et res no[n]cognoscentes et non versat aliquid cogitatum suum quemadmodum dictum est in im-possibiliis neque in necessariis. Et scia quidem in rebus in quibus est demonstratio; et demonstratio quod est in necessariis. iterum ergo prudentia non est scia neque etiam est magisterium. scia quidem non est eo quod sciunt impossibile est alterum se habet magisterium aut non; intendit arte eo quod subiectum eius est diversus genere. Et quod sic sit tunc prudentia ratione habens alias efficiencias cum ratione veridica bonorum humanorum. etiam per se magisterium aliud est a prudentia eo quod sensu actionis invenit per possibiliter aliud est ab invenientia per consiliationem; finis autem artis est ipsius ar-tificii. Dicit: Prudentes autem sunt in veritate sunt illi qui inueniunt bonum; et huius causa videtur hoies quod prudentes sunt scientia et talis qui fuerunt famosi prudentes apud eos quod po-tentia habuerunt ad invenientiam bona quae fuerunt bona eis et hominibus; et viderunt quod similes horum industria huius est ratione etudis quodammodo vivendum in domo et in civitate; intendendo eos qui poterant habere gubernandum propriam familiam et re publicam. Dicit: Ideo nomine casti in greco derivatum est a nomine pru-dentia. prudentia enim est quod custodit opinionem suam ne corripant eam in erroribus aut gaudiis; intendit dilectionem et corruptelam; sicut custodit castum actionem suam ne corripatur ea dilectionem vel voluptatem; et quidem sic est quod non ois opinio corripit a voluptate et tristitia. corruptio namque credulitatis et tres anguli triaguli sunt equalis duobus rectis non sit ex parte voluntatis et tristitiae sed ex parte corrupti principiis quod necessaria facit corrupti corrupti et credulitatis tamen. Opinio autem prudentialis corrupti quidem ex istis dubiis; intendit ex parte corrupti principiis et gratia delectationis et tristitiae; et corruptio eius que sit ex parte delectationis et tristitiae statim appetit; intendit quod magis appetit quam corrupti quod sit ex parte propositionum. Quibus opinionem prudentiale certa non committit corruptio ex parte corruptelam; tunc de necessitate prudentiae non eligit res ambas sicut intendit ad invenientiam boni et mali eo quod invenientia mali est principio corruptio ex parte corruptelam; et distinguunt enim eo quod invenientia mali est ab habitu malicioso et quod sic sit tunc prudentia sunt in veritate est habitus effectus cuius ratione veridica bonorum humanorum; et propter hoc magisterium indiges est virtute. prudentia autem scire est ipsa virtus id est qui male agit in magisterio et peccat voluntarie melius est eo qui peccat in prudentia; et est deterius in prudentia quemadmodum in virtutibus; et ex hinc appetit quod prudentia

virtus quod est et non magisterium; intendit arte. Dicit: Et ergo est iste habitus pars aie quod habet rationem; intendit p[ro]totype rationale tunc est iste habitus; intendit prudentiam est virtus illius prius quod habet rationem; putatio enim est in rebus pertingentibus. et iste habitus qui est prudentia est etiam in pertingentibus; et non est pru-dentia habitus rationalis tamen. Et huius signum est quod omnis habitus veridicus proportionat huic parti; intendit rationale; et non pro-portionalis omnis habitus veridicus prudentia.

Septimum capitulo de intellectu quod non neque scia est neque ars neque prudentia neque sapientia sit principiorum relinquunt intellectus esse ipsorum. Dicit:

Per apprehensionem principiorum scia est: non scia est ex habitibus veridicis; et est apprehensionis rex viuus necessarius ex rebus quae sunt de necessitate prima demonstrationis; intendit proportiones primas; et hoc quod omnis quod est p[ro]pter principia scia est principium; aut non est scia; intendit quod non sciunt ex parte alterius a secundo sciunt quod est per seipsum; neque enim scia magisterium est eo quod res necessarie non sunt per articulatum et res facte per articulatum res pertingentes. Dicit: Et ea per quod possibile est ut veraces simus neque metiamur in rebus necessariis tria sunt: scia; sapientia; intellectus; Quas autem intellectus principiorum primorum sit intendit proportiones intellectus pri-mas tunc non est prudentia; neque scia; neque sapientia.

Octauum capitulo de sapientia primo quod duplicitate est: particu-laris. i. virtus artis et totaliter quod est certissima scia et circa quod ex principiis et circa principia veridica: vnu et si est intellectus et scia et caput huius scia honorabilissimum; dicit quod sapientia non est prudentia; p[ro]p[ter] prudentiam non esse studiosissimam; et p[ro]pter ipsas esse alterius sapientiam autem eandem septem p[ro]pter quod neque est sapientia politica; postea quod sapientia est scia et intellectus honorabilissimum non; deinde tunc quod sapientia est altera a prudentia per phos dictos sapientes non autem prudentes quod ignorantes p[ro]feruntur sicut quod prudentia sit circa humana et de quibus est possibiliter quod non est de necessariis neque de his quod non est finis boni operabile quod bonus consiliator sit finis rationis p[ro]ficiatur optimi operabilium hominum; tandem quod alterius p[ro]pter prudentiam esse non solus universalia sed et singularia p[ro]pter quod experti magis actuum quibus scientibus et experientia eligibilior scia est in architectonica in artibus. Dicit:

Tercius sapientia proportionet in artibus et magisteriis eius sunt partiti in ipsis et excellentes; tunc manu-scripsi est quod sapientia non significat super aliud nisi super virtutem magisterium. Si ergo fuerit hoc magisterium in fine certitudinis tunc palam est quod de illo dicit sapientia absolute non sapientia alium. Et manifestum est quod sapientia cui invenit iste modus ex scia; intendit certitudinem est illa quod cognoscere facit principia; intendit principia creditos et principia existentia cognitio certitudinali. et p[ro]pter hoc necessarium est sapientia ut non solus sciat quod est post principia; sed ut etiam cognoscatur principia scia exquisita in fine certitudinis; intendit proportiones et quoniam sic sit tunc erit sapientia et intellectus et scia et reb[us] honorabilibus val-de; intendit in fine. Incertus est ut aliud sit putat quod scia ci-tilis et prudentia sunt in fine ex virtute nisi credat quod homo sit nobilissimus quod est in mundo; si autem fuerit hic res nobiliores hoies tunc scia illarum et intellectus et sapientia nobilis illud quod est in ultimo. Dicit: Et ois videtur sapientem alium esse a prudentia id est quod prudentia apud eos est quod opinat opinione rectam in oibus que agit hominem; et quod eligit p[ro]pter seipsum; et placide accipit eius eligentiam hoies et possident ipsius cogitationem; et p[ro]pter hoc dicunt hoies de quibusdam seraz quod sunt prudentes et sunt illae quod habent potestia ad prouidendum et laborant ad gubernandum seipsum

labori studi oso. Dicit: Est etiam manifestus qd nō est sapientia ciuitatis res vna eadē. nā si assertat quis qd sapientia qd sit in scientiis pfectibus hoc tunc crūt sapientie multe. qd admodū veritatem scientiam obiūt alii bus nō sunt vna nisi ex parte medicina vna oibus speciebus alii sūt pfecti. hōiūz non est res vna eadē. Si autē dicatur hoc eo qd hō nobilior est certiora alii b: intendo qd cognoscunt pfecti cū est sapientia qd est nobilior res tunc nō est hoc quidē rectū qd sunt hic res diuine qd nobiliora sunt hoie: ut res qd sunt principia ex quibus pfectus est mundus. Et qd sic sit tunc notio a isto pfecte ē sapientia nō notitia res pfectentia. Jē dī p. ex eo qd dicitū est qd sapientia est intelligentia et scia illa que est in rebus ē honoratio valde nāliter: intendo qd sunt in fine honorabilitatis. Et pp̄ hoc dicim⁹ qd Plato et Socrates sapientes et nō dicim⁹ qd prudētes qd ignorasse res bonas sibiūp̄s; et dicim⁹ qd sciunt res multas et res admirandas et res difficiles et venerabiles illas: et si nō fuerit pfectus eo qd ipsi nō req̄ebat bona pfectentia humana sūt diuina. prudētia autē est in bonis humani et in quibus possibile est ut veret cōsiliū: intendo ut dūp̄fēt. Eteni actio prudētia fin plurimi qd ē veritatis sibiūp̄s, nemo antē ut dicim⁹ versat sibiūp̄s in rebus quas impossibile est aliter esse: et sūt res necessarie; neq; enī alijs versat sibiūp̄s in his in quibus nō est cōplementum: intendo finē. Dicit: Et pudentes pollēs pfectio absolute est ille qd arbitrat cogitatō qd est melius hōiū ex factis et inuenit ipm: et nō est prudētia cōpleta cognitio vñiūp̄s ex reb⁹ pfectibus m̄n et ipsis inuenitio. Sed op̄z prudētia scire res vñles et particulares sit: p. pterea qd hec scia est operativa et operatiū quidem circa pfectularia est: et pp̄ter hoc inuenit quidem hōiūz minus scientes. U.g. in arte medicine opantes melius quibusdā plus scienribus de vñib⁹ et sunt illi quoꝝ multiplicata est experientia plus qd ex eoꝝ scia; sed apud quē est scia vñis absq; pfectari huic nō est possibile operari qd per ea. Scies enī qd carnes leues bone sunt ad digerendū et cōvenientes stomacho: nō sc̄ autē que carnes sunt nō operabilis per eas penitus: scies vñiūp̄s sunt bona digestio potest per eos op̄rari sanitatem: et quā sic sit in oibus rebus operatiū et si prudētia operativa tunc necesse est ut sint ei res ambe: intendo vniuersale et particolare: melius enīz est cum vñraq; qd cum alterutra carum.

Nonū caplī adhuc dē prudētia qd p̄sa et politica idē: et qd politica duplex architectonica que legi politiū et politica particularis actua et pfectuā fin quā dicitur ciuitatis puerates: qd pfectia spūalis circa ipsuz vñū qd p̄diūdūt generale cū economia et legi politiū et politica cuius pres sunt pfectuā et iudicariā et qd pudentes sibi bonū pudentias non est sine economia et politica cuius signū qd iuuenio possit ē disciplinariū nō aut pudentes: pfectia indigēt experientia qd ē circa singulari: a experientia vñ multo r̄p̄: qd quoꝝ puer fit mathematicus nō aut sapientia vel physis: qd hec p abstractione et manifesta: hoc autē pfectia ex experientia et inexplicita immanifesta: deinde tē qd pudentes p̄pate indigēt economia et politica pp̄ter esse peccati in cōsiliado vel circa cōsē et circa pp̄tū: ex quo item qd pudentia et scia altere tandem qd pudentia differt ab intellectu per hunc esse terminoꝝ quoꝝ non est ratio: hanc vñ singulāriū et sensatoꝝ cōsensu. Dicit:

Drudētia autē ciuitatis est cuius pfectio ad alios habitus pudentie est pfectio artis carpenterie pfectualis ad alias artes particulares que sunt sub ea. Et ista pudentia et artis gubernandi ciuitates sunt vñiūp̄s subiecto. et pudentia ciuitatis est cuius pfectio

ad alias pudentias est pfectio pfectantis carpenterie ad reliquias particulares artes carpenterias: et pudentia que pertinet positoꝝ legū: intendo qd per ipsam elicit constitutiones vñles: aut in omni rēpoꝝ: aut in pluribus: et hec est que nominat pudentia ciuitatis fin veritatem. pudentia vñ per quam inuenit vñl fin tempus aliquod si nominat ciuitatis: hoc erit fin participatione nominis. Es est quidem fin veritatem operativa sicut reliqua rerum particularia operabilis. Dicitur vñ ciuitatis eo qd per istam pudentiam sit comēnsuratio et emendatio peccati incidentis in constitutionibus quas promulgavit dñs legum: intendo positorem rēciū vñiuerſalium inuenitari per pudentiam vñiuerſalem: et per artem et per virtutem figuralem vñiuerſalem: et ex isto mō dicit de preposito mensuris et ponderibus in ciuitate et si ciuitatis: et est quidem fin veritatem sicut vñus illoꝝ qui operantur opera/particularia: ut artifices operantes manu. Dicit: Et putatur qd nomen pudentis dicitur quidem fin plurimi de potestatē habentibus inuenienti bona sibiūp̄s aut ciuitibus hominū: mō de eis qui possunt inuenire qd bonū et melius illis de ciuitate vel rēpub. aut vñiuerſis manereti hominū: et non est ita. Eteni hec pudentia particularis sit certa, quādo extiterit post vñiuerſale cōmune. Specieꝝ autem pudentiarū aut quidem sunt regimē domēsticū: alie ciuite pro p̄pū et cōmune: alie cōsiliariū: alie patrocinatiū. Dicit: Et fortassis scire rem ad operandum altera manerices est scire qd scire eam mō absq; operatione: immo in hoc diversitas magna existit. Dicit: Et putatur de eis qui sciunt bona sibiūp̄s et perficiant in eis inuenitione qd sunt pudentes. ciuitas autē: interdō eos qui adiunient bona cōmuna sunt illi de quibus putatur qd multo sint prestatioꝝ in operationib⁹. Et pp̄ter hoc dicit poeta fin qd estimo qualiter est possibile qd sit pudentis ille cui possibile est accipere bonum absq; operatione laboriosa et accipit ipuz cum labore et multitudine operationis: vult ut estimo quārum fuerit concūs facit se solitariū: veptamē quārum illi qui multum insundat operationib⁹ inquirētes sunt per eas bonuz sibiūp̄s et iudicent opportūnū esse ut agant illud: intēdo operationes multas: videntur proper hoc et omnes pudentes inquirant quid bonū sibiūp̄s. Attarne fortassis non erit illud possibile absq; gubernatione ciuitatis et vñiuerſaliter imanifestū est qualiter oportet ut inueniat homo bonū sibiūp̄s: an per modum quo singularis est aut quo est pars ciuitatis. Dicit: Et signū eius qd dicit est. s. qd pudentia est quidem cum etate: et est qd iuuenies inuenientur geometre et vñiuerſaliter boni in disciplinabilibus: et habentes noticiā rerum earundem significantur: et non sunt pudentes. Et causa in hoc est qd pudentia quidem existit in adiunctione rerum particulares: et propositiones per quas adiunientur sunt note quidē ex parte multis experientie et iuuenies non sunt multis experientie eo qd longo tempore indiget multis experientie ad ep̄to. Dicit: Fortassis autem interrogabit quis quare inueniuntur ex iuuenies periti in quadrangularibus et non in numeralibus: neq; etiā inueniunt sapientia: intendo in metaphysica: intendo pudentes. huius causa est qm̄ qdā ppositionū istarū sciaꝝ accipiunt ex scientiis alijs: et qdā comprehendunt ex multitudine experientiaꝝ: et quādā eaz non est possibile credere iuuenies: et in quibusdā eaz non sunt manifesti termini: neq; manifestū est in eis si fuerit pfectus in pfecto vñl aut particulares ut in iudicando an ista aqua mala: hoc enī indiget duarū pfectioꝝ: verificatioꝝ vñla quāz est qm̄ aque pōderofe male: altera qm̄ hec aq; pōderofa vult qd difficultas sit scia hui⁹: nisi pfecterit an id scia artis logicas: et hoc non erit nisi in longo tempore.

Sicut: Neq; prudētia est sciētia eo q; prudētia est apprehē
tiō rei opate & operatiū oppositū est sciētū intellecto. Etenī
in intellectus non apprehēdit res p̄ticularēs opabiles; pru-
dētia vō apprehēdit quidē est rez sensiblū: t ego non
intendo per sensiblū hic quod apprehēdunt sensus: imo
volo quidē per illud potentia illaz q; sentit q; simplicius
illud q; est in figuris est figura triū angulorū & est sancta
stica. Atū fantastica que videre facit opabile p̄tinquier
est sensu q; fantastica que est in doctrina.

Decimū caplū de cubulā p̄mo q; p̄siliū est sub q;
rere: t q; oporeat sumere qd est cubulā prius ostendit
quid non est ut pote q; nō est scia q; scia non qrit de qbus
fict. illa aut̄ q; sit consiliatio querit neq; custochia quia h
velox illa vō qum sit consiliatio tarda: t quia altera est a
solertia que est quedam custochia neq; opinio vel sciētia
eo q; q; ipsa sit rectitudi quedā nō sic recipit rectitudinē
ut iste & itē neq; opinio vel intellectus quia cubulā in-
determinata & incompleta est: hec autē duo determinata & co-
pleta: deinde q; cum sint p̄siliū que est genus cubulā
differētē hēt & male p̄siliū ipsa est rectitudi quedā cō-
siliū nō tū ois rectitudo ut nō que mali sed q; boni adēpti-
ua & non per qd nō oporeat sed solū per qd oporeat & i
mensura p̄tia nō superflua sed p̄uenīte ut sit cubulā cōsi-
liū rectitudi fm vīle & cuius opz ut & qn: tandem q; qn sit
simplicibulā que dirigit ad finē simpli: t. felicitatē: qdā
autē que ad quandā sub felicitatē finē cubulā est consiliū
rectitudi que fm conferens ad quandā finem cuius pru-
dētia vera p̄tio est. Dicit:

T manifestū est inter querere absolutū & versa-
tionē cōsiliū dīa quedā est. etenī versatio consiliū
querere quoddā est. t. querere cogitationē: querere vō
interdū p̄tingit absq; cogitationē: unde h in quo nobis ē cō-
siderandū est an bonitas versatio p̄siliū est scia an boni-
tas sagacitatis aut̄ genū quoddā ad bonū. t. purat nō ē eē
scia eo q; illius qui versat p̄siliū actio est q; scie rī alicui
qui aut̄ sit tē non querit eius sciam. De bonitate aut̄ ver-
satōis p̄siliū manifestū est q; est versatio quedā p̄siliū: t ver-
satio cōsiliū est inquisitio per meditationē: t sīl nō ē etiā
bonitas sagacitatis & arbitratōis. Etenī bonitas sit semp
p̄ velocitatē intellect⁹ & mutatōis cogitatōis velocitū. Uer-
satio vō p̄siliū semp sit in tpe lōgo: lōgo dicunt hoies q; nō
opz ut cito agant res ille in quibus est versatio cōsiliū neq;
ille in quibus versat p̄siliū tpe modico. t bonitas arbitra-
tōis est velocitas intellect⁹: t velocitas intellect⁹ est absq;
bonitate versatio p̄siliū: neq; etiā est bonitas versatio cōsiliū
cōsiliū putatio ex putationib; eo q; putatio non est inq̄si-
tio. veq; si fuerit ille qui bonificat versatio cōsiliū nō
peccātū tunc p; q; bonitas versatio cōsiliū est certitudo q-
dā p̄siliū. t ex hīne declarat q; non est scia: nā scie non est
bonitas q; non sit peccātū in ea. putatio aut̄ sane inuenit
veritas sicut inuenit versatio cōsiliū: t non est versatio cō-
siliū putatio sana. Atū q; sit absq; rōne tunc remaneat ut
prineat potētia cogitatiue non putatiue: t ppter istā poten-
tiā requirit q; est bonū quoddā de quo nondū apprehe-
dit q; bonū: putatio autē non requirit q; nondū capud
eam bonū quoddā: sed sit hoc quidē postq; apprehendit
q; bonū quoddā: t ppter hoc putatio apprehendēt nō
requirit. Qui vō versat cōsiliū versatio bona aut̄ ma-
la post hec requirit aliquid & cogitat in ipso. bonitas ergo
versatio cōsiliū certitudo quedā est: ideoq; p̄scrutandū
nobis est p̄mo q; est versatio cōsiliū: t in qua re ista cer-
titudo certitudo enī inuenit in muliis spēbus: t ppter hoc
nō ois certitudo est bonū p̄siliū. malū nāq; interdū versat
cōsiliū sānū ad inueniēdū malū al qd: t hoc factū copz nō

est bonitas consiliū: est etenī malū & bonitas p̄siliū bonū: t
ppter hoc putat q; bonitas cōsiliū sit inuenit bonū: veq; nō
hec inuenit interdū sit nō p se & hoc qn inuenit fuerit ve-
ritas p̄ ppōnes falsas: t interdū sit per se. qn inuenit fue-
rit veritas per ppōnes veras. Itē g; non sufficit ut dicit
de bonitate versatio p̄siliū q; est adeptio boni & inuenit
eius q; opz inuenit donec additio fuerit ei. t p b; per qd
opz ut inuenit: intēdo inuenitē boni p̄ illud per qd opz
inuenit: t ē syllogism⁹ veraz ppōnū & sane figure: t sīl
etia nō est intōlē tpi in terminū bonitatis versatio p̄siliū
Jā enī inuenit bonū p̄ cogitationē sāna in tpe lōgo: t iam
inuenit in tpe breuitate etiā ista certitudo ē certitudo cō-
siliū qd p̄portionat ad oē bonū sed ad bonū p̄serē nō ad
bonū qd est iustitia neq; ad aliqd tale ex bonis. Qd g; fue-
rit hō interdū mouē p̄siliū qd est bonū absolute in inuen-
tō finis q; ē etiā finis & cōplementū absolute: sic certitudo
inuenit in hoc p̄siliū est bonitas visatōis p̄siliū absolute. Qui
aut̄ versauerit cōsiliū in eo q; ē finis qd nō absolute sī q;
busdā prudentiū nūc bonitas p̄seratōis p̄siliū i huiusmōl
finib; ē fanitas tal p̄siliū in relatiōe ad illū finē: t prudētia ē
qui h̄z putationē verā a bonitate versatio p̄siliū.

Undecimū caplū de syneresi q; ipsa est & q; nō tota-
liter est idē scie vel opinioni neq; alicui vni sciaz q; nō est
de esidē de quibus aliqua illariū scid est de dubitabilib; &
p̄siliabilib; t ppter h̄ circa eadē prudētia nō m̄ idē est
cū ea q; ea est p̄ceptia: syneresi aut̄ iudicatiua solū ope-
ratōis prudētia: q; p̄ synesis & cū synesis idem: q; p̄ synesis
neq; est habere neq; sumere prudētia q; hīe ē sīl ē cū ea:
sumere aut̄ prius est synesis vō posterior est ea. Dicit:

Et potētia ingenij & nō ingenij per quā dicim⁹
q; hic est hīs ingenij & hic nō hīs ingenij: etiā
aliud a potētia puratōis & sciemā si nō effet ois
apō quē effet scia aut̄ puratō ingeniosus: nec etiā potētia
ingenij est vna ex sciemā p̄icularib; ut scia medicina que
existit in rebus receptiū curatōis: t ut scia dimētōis q
existit i magnitudinib; eo q; ingenij nō est in reb; necessa-
rīs neq; in rebus quāp; noticia casuallī sī hīz sed in reb;
difficilib; in quibus versatio sit p̄siliū: t ppter hoc sit qdē
ingenij in rebus esidē in quibus est prudētia: veq; nō ē
ingenij & prudētia res vna: nam prudētia est apprehētio
agendōz & non agendōz: ingenij aut̄ est sententias & iud-
dicans: t est ipsuz & acceptio intentōis vnu & idem. Aut̄
quādmodū nomiūs receptionē scie disciplinā & sciaz
sic qn fuerit ille qui vīt putationē iudicans in rebus in
quibus est prudētia iudicium bonum & dicit de eo q; est
ingeniosus.

Duodecimū caplū de gnome q; ipsa ē & qd ē. s. epikē
os iudiciū rectū qd p̄bat per cōpositū. s. singnomē. Dicit:

T transumit quidē istud nomē ad hoc faciū in
prudētia ex speculatōe in doctrinalib;. Ulidem⁹
enī quadriviales dños ingenioz uel ingeniosos
& postq; p̄siliū bonū est cuius finis bonū: t hoc qdē inuen-
it ex virtuoso erit consiliū bonū iudiciū rectū p̄cedēs a
virtuoso: t ppter hoc multotēs dicim⁹ q; virtuosi dñi sūt
p̄siliū bonoz & qdē p̄siliū bonoz sunt virtuosi. Cō-
siliū ē bonū est iudiciū sanū exīs in virtuoso ut diximus
& sanū est verā. Quēs si hoc totū quāamodū determina-
tūs tūc oēs habent quos diffiniūim⁹ tendūt ad vnu
finē. Nos qdē dicim⁹ q; hic ē p̄siliū uel opinio & discretio
vel ingenij & prudētia & intellect⁹: t p̄portionam⁹ eas ad
bonies cosidēt: intēdo q; qdē eoz noīamus p̄siliarios: t
quodā ingeniosos: t quodām prudētēs: t tota eoz

Vniuersitas int̄edit rez vna & sunt res p̄icularares postremē opabilis & ppter hoc sunt omnes iste potētie opatiae.

Tertiūdecimū caplī de eo q̄ gnomē synēsis pruden̄ia & intellectus cō habent rōabilit̄ in idē subiectū. I. tēdere & singulariū esse & gnomē synēsis & gnomē posteriore p̄udentia q̄ iudicatiō de ipsius operatione iudicātē p̄ has epieklē q̄q̄ opabilia sunt singulariū. I. cōtingēta futura que in nobis circa q̄ prudētia synēsis & gnomē. Dixit:

Ent̄itia autem & iudiciū sunt quidē in rebus quibus est prudētia & bonitas īngēnū uel dis-cretiōis & bonitas p̄siliū. Et quidē sunt iste vir-tutes ad finēs suū: int̄endo q̄ q̄ fuerit finis inueniēt̄ per eas bonū tunc sunt virtutes. Et postq̄ est omnis noric̄ia operabiliū noric̄ia rerū p̄iculariū & q̄ int̄enū per hanc noric̄iam est operatio & operabiliū īgenū & consiliū sunt quidē in operabiliū: & ista sunt ultima in gene-ratione & p̄icularia.

Quartūdecimū caplī ostendēs qualis potētia est as-sumēt̄ operabiliū p̄incipia: & qualiter ipsoꝝ fit cōp̄rehēsio p̄mo dicens simplī intellectus esse p̄incipioꝝ tā sc̄ibūlū q̄ operabiliū & hunc speculatiū hunc autē praciū qui est singulariū p̄tingentiū & p̄iculariū p̄positioniū q̄ sunt p̄incipia in opabilibꝝ: vnde gnomē synēsis intellectus vidēt̄ esse natura non autē sapientia qua tres indi-gent erat longa ad experiēdā que aduenit natura qua non indiget sapientia. I. scientia: deinde qualiter intellectus est p̄incipiū & finis & q̄ oportet credere: senioꝝ prouiden-tiū sūm̄ p̄licibꝝ enunciātibꝝ. Dixit:

A intellectus q̄ sit cōp̄rehēsioꝝ terminoꝝ p̄moꝝ & terminū p̄simū sunt semp vltima int̄ēdo p̄icularia tunc intellectus inuenit̄ ex vltimis. I. ex p̄iculariū fīm sp̄es duae: una quaz est appreheſor ter-minoꝝ p̄simoꝝ qui sunt rebus necessariis & sunt p̄incipia demonstrationiū speculatiūꝝ: & altera est appreheſor ter-minoꝝ p̄simoꝝ qui sunt rebus p̄biliis: & sunt p̄incipia p̄clusioniū operatiūꝝ. & sunt quidē termini vltimis eo & vle quidē inuenit̄ p̄icularibus: & intellectus nō est aliqd nisi appreheſoꝝ plus: & ppter istud p̄ de re intellectus q̄ ē res cōp̄rehēsa nobis ex p̄icularibus p̄ naturā: & ppter hoc intellectus est aliud a sapientia: & sūt opinio & īgeniū sunt enī cōp̄rehēsa p̄ naturā ut intellectus. Et huius si-gni est q̄m̄ vidēmus quidē q̄ hoies op̄z addiscere res q̄n̄ fuerit habens in electrū & opinione eo & natura causa est intellectus & opinione non voluntas: & co intellectus na-turaliter habet inītū & plūmationē: int̄endo & generat & cop̄et eo & vniuersitas rez que sunt per naturā inītium habet & plūmationē. Dēmonstratiōē igū sūt ex huiusmodi p̄pōbiliis. Dixit: Et ideo op̄z ut aufultem̄ narrationem dñōꝝ & experientiāꝝ: & sunt senioribꝝ absq̄ exigēta demōstratiōē sup eo ad qđ innūt̄: & illud nō est minus eo in q̄ auscultant̄ dēmonstratiōē ppter ea senioribꝝ iaz apprehe-derūt̄ per experientiāꝝ ppōneꝝ ex q̄bus habuerūt̄ dēmonstra-tiū sufficiēt̄ ad illud qđ nobis oīdūt̄. ap̄ nos aut̄ non sunt ille ppōneꝝ: nā experientia quidē sit ex parte cratis.

Quintūdecimū caplī in quo p̄mo dubitat̄ an sapientia & prudētia sunt ad aliiquid viles eo & sapientia nō est circa cōtingēta ex quibus hō sit felix. prudētia autē lī sit circa talia videt̄ supflua quia aḡimus bona ab habi-tibus factis nobis p̄fuerūt̄ ne ranq̄ natura: & ideo nec opus scire ea sicut nec medicinalē ut santi sim̄. deinde du-bit̄ vtrū ipsoꝝ sunt p̄incipalior̄ ppter prudētia q̄ sit

deterior̄ esse in p̄ceptiuā: post hoc soluit̄ primū: p̄mo p̄ vtraq̄ esse fin̄ sc̄ipias eligibiles eo & virtutes lī nū ab ipsi fieri. sc̄o per vtraq̄ facere felicitatem ut cōst̄ates partes ipsius non ut medicinalis sanitatem sed ut sanitas tertio per prudētia dirigere que ad rectā intentionē quā facit virtus; deinde dicit̄ q̄ nutritiū non est virtus talis tandem ad solutionem huius. I. non est magis operatiū ppter prudētia assert non om̄is iusta operat̄ iustos eē sed op̄ates ppter electionē & ipsoꝝ gratia opatoꝝ. Dicit̄:

Am̄ dictū est qđ est prudētia & quid sapia & in q̄bus rebus est vtraq̄ eaz & q̄ vtraq̄ eaz vir-tus & cuī p̄tis ex p̄ibus aie et vir̄. Et fortassis q̄ret quis q̄ones graue t̄ dicet: quā vnlitas ē sapie? nō enī vidēmus acquiri ex eius noticia aliqd p̄ qđ felix stat hō: ppterā q̄ ipsa nō efficit aliqd neq̄ operat̄ p̄ prudētiā aut̄ acquirunt̄ res felicitatē: at neq̄ fin̄ q̄ prudētia m̄: int̄endo p̄ s.: sed fin̄ q̄ est in rebus bonis iustis: & iste sunt q̄s op̄at̄ vir̄ bonus: & p̄pi hoc noe nō sum̄ magis opatō res p̄ hūc habitu eo & sit habit̄ rebus bonis h̄z eo & ha-bit̄ prudētia m̄: int̄edo eo q̄ nos facim̄ bonā p̄filiationē quicadmodū q̄m̄ q̄m̄ suerūt̄ sc̄ientes & curatiuas nō sum̄ cōplerius opantes i arte medicina sed eo q̄ magis medici m̄. Non est igit̄ prudētia felicitas per se q̄m̄ nō dicat de eo prudētia ppter sc̄ia; sed ppter hoc q̄ p̄ le p̄tinet virtus rebus nō est q̄ p̄ficiē p̄ le penitus; idēcōp̄ vidēmus q̄ nō op̄z nos recipi p̄siliū virtutis illis q̄bus non est sc̄ia ver-satōis p̄siliū neq̄ a sc̄ientiā illis q̄bus non est virtus quēad modū facim̄ in sanitate. etenī sani effe volūm̄: atn̄ non p̄ficim̄ in sanitate nū per virtutē res simul: incōdō per sc̄iam medicinē & p̄ velle sanitatē: loq̄ q̄m̄ volūm̄ sani-tatē addiscimus medicinā: erit igit̄ sapia felicitas p̄ sc̄ip̄u-dentia vō per aliud nō per se. Amplius fortassis videbit̄ esse inconvēniēt̄ ut sit res q̄ ē sub sapia magis certa q̄ sa-pientia. nā sapia regit oēs artes & p̄incipiū eis & imperat qđ operent̄ fin̄ & dictū est in altero loco ab isto: vrext̄ non istud p̄positū neq̄ hic iutēt̄ a nobis: int̄endo que inter vtraq̄ p̄femineat̄ nō enī inēdim̄ n̄: si oct̄imare q̄ vtrū-tas sapia. Dicimus q̄q̄ necessariū est ut sit eliḡbilia per se ut sit virtus & si nō agat aliqd eo & ipsa est p̄fectio p̄tis ex p̄ibus aie est virtus. Ampliū ipsa quidē facit felicitatē p̄ se nō quidē facit medicina sanitatē: imo est quasi ipsam̄ sa-nitas: igit̄ ipsa quidē facit felicitatē non per hoc q̄ ipsa sit alreꝝ a felicitate sed q̄m̄ ipsius cōp̄rehēsio m̄ est ipsam̄ felicitas q̄ sit ipsa volūt̄ nō ppter aliud a se: & hoc est se-licitatis dīpō: int̄endo q̄ ipsa querit̄ ppter se & alia ab ea ppter eā. Dicit̄: Et intellectus quidē p̄positionat̄ p̄fectiōi & cōp̄lemento in prudētibꝝ fīm mēsurā habitus prudētia est mēsurā virtutis moralis p̄fugate prudētia. Etenī virtus rectificat̄ p̄positū & prudētia sanat inueniēt̄ p̄positū: in-tendo finis. Pars aut̄ cōcupiscentiā & ē ei cui p̄positio nāt̄ virtutes figurales. I. morales nō habet hāc sp̄cim̄ virtutis int̄endo virtutē appreheſionis q̄m̄ non habeat p̄tē rōniis. Dicit̄: Qm̄ aut̄ nō sit prudētia operat̄ & melius cō-filiās eo & actio sua fieri habeat in rebus virtutis & bo-nis dicere oportet̄: postq̄ resumplērimus sermonem a su-p̄a parum. Et ponamus p̄incipiū nostrū de hec illud quod dico: & hoc est q̄m̄ quēadmodū dicimus q̄ quidam hominū operant̄ res iusticie absq̄ eo & sūt iusti: sicut illi qui faciunt̄ q̄od p̄cipiū legoꝝ aut̄ p̄ter volunta-tem suam: aut̄ ppter ignozantiam eius quod operat̄ur: aut̄ agunt̄ hoc ppter aliud non grata illaz rez earundē. Et vniuersaliter quēadmodū nō noiamus istos virtuosos q̄m̄ operent̄ qđ op̄z & tonū qđ op̄at̄ virtuosus sic videtur q̄ sit res in prudente illo qui habet potētias

p quā inuenit particularia bōitate cōsiliatōis. I particularia qū sit bonū siue malū qñ p̄tgerit eū inuenire. p cōsilationē particularia que sunt bonū; nō dicim⁹ de eo qm̄ virtus nō neq̄ qm̄ bon⁹; intendo ex mō quo est bone cōsiliatōis tñ ad inueniendū om̄e cuius inciderit ei electio.

Sextūdecimū caplī in quo incipit ostendere qualit̄ virtutis necessaria est prudētia predicta p̄fus determinati⁹ manifestas p̄mō generaliter receptas q̄ virtus facit electionē rectā que aut in electū adeptionē ducit non virtus sed altera inuenit potētia ad quā manifestandā dicit de demōte q̄ ipsa est potētia ad inuētiū conferentiū ad intentionē que potētia quā intētō est bona sūt prudentia q̄ vō mala astutia. vñ h̄ nō prudētia sed naturali⁹ subiecta prudentie existēt intellect⁹ practic⁹ nō sine virtute eo q̄ prudētia sēp̄ ponit sūtē bonū q̄ nō appetit nisi bono. Dicit:

On enī om̄e sup̄ qđ cadi electio est virtuosum ino illud qđ pertinet ad hoc electionē ut sit virtuosa virtus est non potētia prudētia. Et ppter hoc potētia per quā inuenit uel extrahit om̄e illud. luper qđ ceciderit electio nō est virtus moralis sed potētia alterius; t̄ est illa que nomina qñ inuenit per eā bonū industrīa uel prudētia. ppter ut qñ inuenit p̄ eam malū astutia uel caliditas uel dolositas. t̄ ppter hoc est qđ videm⁹ q̄ quidā prudētū sunt astutia t̄ quidā callidi t̄ quidā fraudulēti. veꝝt̄ potētia per quā inuenit bonū t̄ est illa que no minat prudētia fin veritatē non est pris alterius ex p̄tib⁹ aīc q̄ illius cuius est potētia ad inueniendū qdēt̄ p̄tingit de bono aut male neq̄ inde etiā est absq̄ virtute; t̄ hoc qm̄ factori ascribit bonitas uel malicia ex oib⁹ quidem factis suis p̄n̄ intentū per huiusmōi facta. t̄ de bono alio quidē est in dicto t̄ est rectū; t̄ aliud in fine t̄ est qđ appre hendi⁹ per dictū. t̄ qñ nos fuerit bonū in fine nō apparet bonū quod est in dicto sed vincit malicia que est in fine sup̄ bonitatē que est in dicto. t̄ sūt vincit finis sup̄ principiū factoris t̄ efficit ipsaz malū qm̄ fuerit malus; t̄ qm̄ sc̄ sit nō pot̄ esse prudentia illa que est virtus absq̄ hoc q̄ plungeret ē virtus figuralis t̄ non inuenit hec prudētia nisi in vīro bono.

Septimūdecimū caplī de eo q̄ virtus non est sine prudētia ad qđ passum q̄ sicut deinotes se habet ad prudētiam sic naturalis virtus ad p̄ncipalē quas duas virtutes esse ostēdit ex cōi opinione t̄ exēplo t̄ p̄ pueros t̄ bestias habere naturales habitus ipsas sine intellectu noctuos re lut corpori sōti motus sine visu; cū intellectu aut̄ contrario quo sup̄ueniente naturali⁹ virtuti t̄ habitu verso est virtus p̄ncipalis que quā nō sine intellectu nō est sine prudētia; deinde ad idē inducit q̄ veteres opinati sunt om̄e virtutes esse decepti in hoc ex eo q̄ nō sunt sine prudētia. t̄ idē ad idē q̄ om̄es diffiniunt virtutē ipsaz esse habitu fin rectā rationē; recta aut̄ que fin prudentia q̄ quasi diuinā tes t̄ nō bene dicit sed est virtus habitus cū recta rationē que de talibus est prudētia; deinde q̄ virtutes nō rationes sed cū rationē; qm̄ ex dictis sequit p̄ncipalē virtutē t̄ prudētia ad inuēci sibi cōsequi. Dicit;

Tl̄iquiramus enī t̄ pscrutemur de p̄portione virtutis naturalis ad virtutē electuā; t̄ est illa que ēt̄ in fine nobilitatis t̄ honoris: sc̄itē. Et p̄ porcio quidē istius virtutis: intendo naturalē ad electuā; p̄pinq̄a est p̄porcio prudētiae ad soleritātē; quādmodum est prudentia qm̄ ppter q̄; t̄ bonitas opinacionis nō sunt res vna sed p̄simile; sic similat virtus naturalis virtuti obseruāt̄; intendo electuā. Enī in omni spē ex sp̄ebus vir

tutis inueniunt due spēs virtutis: vna p̄ naturā t̄ altera p̄ acquisitionem; t̄ hoc qm̄ nos multo tēns inueniunt vñ ex homib⁹ per naturā casti⁹ aut audacē t̄ sic de alijs virtutibus: t̄ sunt inueniēt in eis iste virtutes statim a natuitate eoz n̄i⁹ q̄ nos inquirimus quidē virtutē illam que fit per electionē t̄ acquisitionē; t̄ hoc qm̄ virtutes naturales inueniunt in pueris t̄ multe earū in seris t̄ i.e. multis animali⁹. t̄ vniuersaliter ut plurimū sunt dānifere quidē fuerint absq̄ intellectu t̄ discretiōne. t̄ videt q̄ virtus naturalis non appareat n̄i⁹ ppter exuberantias ipsius; intendo in quibusdam individuoꝝ quādmodū contingit corpori mobili motu vehementi ut manifestet manifestatione vehementi magis q̄ manifestetur quietuz t̄ si non tunc non esset nudus ab eis vllue; intendo a possibiliter recipiendi virtutē electuā. Et virtus quidē sit quādō fuerit actio fin q̄ vider intellexus t̄ in hora quā vider t̄ in quantitate quam vider. Quando igit̄ quod vider intellectus de hoc conuersum fuerit in habitū statim facta est veritus h̄z veritatē directiūa: quemadmodū enī in speci naturali due sunt species puritatis: vna naturalis t̄ sunt prima putabili t̄ altera acquitata p̄ apprehēsa a primis. t̄ quemadmodū etiam sunt in intellectu sunt due species: vna naturalis t̄ altera acquitata; t̄ est que no minatur sc̄e sic videtur q̄ sit in virtutibus figuralibus; intendo morales; ppter hoc est quod dicimus qm̄ virtus figuralis electuā non sit absq̄ prudentia; t̄ propter esse eius semper cum prudentia dixerunt quidā hominū q̄ om̄es virtutes morales prudentie sunt ut Socrates: t̄ isti modo quodam peccant t̄ modo quodam recte dicunt peccant quidē credentes q̄ om̄es virtutes sunt pruden̄tie. dicunt vō recte eo q̄ non est possibile ut inueniat vir̄tus figuralis electuā absq̄ prudentia: cuius signum est q̄ om̄es diffiniēt virtutes morales dicunt eam esse habitudinē qui sit fin cōmensurationē recte rationis. rectus autem est fin mensuram intellectus. U.g. in fortitudine dicunt q̄ est audacia fin q̄ oportet t̄ quando t̄ quantum t̄ cetera huīusmodi. Et omnia ista in vnaquaꝝ dispositiōnē non cōp̄ehenduntur nisi per prudentiam.

Octauūdecimū caplī q̄ ex p̄dictis solū rō dicens virtutē ab inuēci separari q̄ hoc sit vēz solū de natura libis nō sūt de p̄ncipalibus virtutibus que om̄es p̄f̄uent prudētia que l̄z non esset practica t̄ opus esset illa quia virtus est ratiocinatū t̄ q̄ sine illa virtute nō est electio recta quā virtus finē; h̄ autē que ad finē cōstituat tan̄dē q̄ prudentia nō est p̄ncipalior sapientia quia nō est melior partculē neq̄ precipit illi sed de illa. Dicit:

Iā videt verisimile q̄ aggregatio antiquoꝝ incōuenientia ipsoꝝ q̄ hic habitus: intendo morale p̄ porcionē prudētiae cucurrit curſu diuinitatis vult in p̄portionē eius ad intellectū t̄ non incluserit p̄ hoc totū qđ oportuit includi. Et ppter ea dicimus nos q̄ ipsa non est recta ratio tñ sed est habitus excellens cū recta rationē. t̄ ratio recta coriugata ei est prudētia. Et Socrates iam putabat q̄ om̄es virtutes essent sciētia. Nos autē dicimus q̄ sunt cum rationē: intendo rationē sanā. Et hoc manifestū est ex eo q̄ dictū est qm̄ nō est possibile ut sit virtus electuā absq̄ prudentia sicut dictū est enī q̄ nō est possibile ut si prudentia: intendo virtutem rationalem absq̄ virtute morali. Dicit: Et ista pars anime intendo morale proportionē etiā rationē si h̄ transire permissum fuerit: vult p̄optera q̄ audit a rationē t̄ obedit eius imperio. Dicit: Et manifestū est q̄ istarū virtutū: intendo rationalem t̄ morale quedam cōiugate sunt quib⁹ būdam propriaꝝ q̄ non inueni vna ipsarū cōp̄eas qm̄

separata fuerit a sua socia: intendo quando separata vis prudentie a morali: et electua a prudentia: nam non quidem in naturali ex ipsis possibile est. In directu autem: intendo honorabile ex morali: et est electua non est possibile. Non enim possibile est ut sit absq; prudencia: sicut non est possibile in prudencia finis & operativa est: ut sit absq; virtus moralis: nam actio virtutis moralis non sit absq; eligentia sana: eligentia autem sana non sit absq; prudencia. virtus & moralis est illa que agit bonum quod est finis: et virtus prudentialis est illa que monstrat illi potentie quid agat: ideoq; non attribuitur hec actio: intendo actionem virtutis moralis virtutum prudentialium qui non sit operativa virtutis moralis sed est quidem monstratrix illi potentie. Est igitur quasi effectrix potentie operantis finium: sed ipsa non operatur finem & ideo non attribuitur hec actio: intendo moralem: neq; sapientie neq; alicui ex virtutibus rationalibus quemadmodum non attribuitur actio sanacionis arti medicei: ipsa enim non sana: sed monstrat quomodo fiat sanitas ei qui facit eam & est adiutor medicinae. Hec est igitur proportio habitus prudentialis ad habitum moralis: intendo qm prudentialis est que imperat & mos est qui operatur. Non attribuitur itaq; hec actio prudentialis nisi quia imperat eam non & operetur eam. Et videtur ex quo attribuitur ei actio isto modo q; sit quasi panceps habitus moralis quemadmodum gubernatio ciuilis vniuersalitatis: intendo artez regimini ciuilis est habitus principis omnibus habitibus qui sunt in ciuitate: intendo artes que sunt sub hac arte: co & ipsa imperat artibus que sub ea sunt quid agat. Dicit: Et post hoc oportet ut accipiamus incepitione alia: vule pos finitionem sermonis in virtutibus moralibus & rationalibus.

Tractatus Septimus libri Nichomachie Aristotelis Incipit.

Primum capitulo in quo primo dividitur fugiendum in tria maliciis. scilicet incontinentia: bestialitate: qui circa sunt virtus continentia heroica seu diuina virtus que est superexcellens directio in omni virtute super omnes hominem non tamen propter hoc dicitur virtus esse deitatem: deinde & rara est itaque heroicis virtus & bestialitas que est superexcellens in serinis moralibus super hominem: cuius causa est uel barbaries uel ergo tudo uel orbitas. Dicit:

Icto itaque de virtutibus moralibus & rationabilibus opere ut veritas nos ad genus alterum. Dicimus igitur & species quae innueniuntur in morib; virtutibus & rationabilibus sunt tres: malitia: intrepida: ferocia. Contraria autem duorum ex istis: intendo maliciam & incontinentiam manifesta sunt. malicie enim prius est bonitas vel virtus: et prius incontinentie est paucia. ferocia vero prius dicendus est & sit virtus superexcellens humana nomen: et virtus de qua dicitur & sit diuina. prius dicimus de quibusdam hominibus & sunt angelici & diuini. propter eminentias virtutis in eis: et opere quod est ut hic habens prius ferocitatem & quae admodum ferocius non est in

veritate neque malitia neque virtus: nam hois hec proprie sunt uno eis est malitia excedens genitum malicie humanae & propter hoc noiat hoc egredies speciem suam in superfluitate malicie ferocia vel lupinus: sic quod deus non sit bonus cum modo quo hoc: immo bonitas eius superpredilecta est genus nature bonitatis que est hois noiat qui precellit in hoc habitu & egreditur genitum sui diuinum: quem sit illa extremitatem dispositio hec dispo opere eas pietatis esse per nos: et propter hoc viri diuinum pauci sunt valde in hominibus: et viri ferini vel lupini pauci sunt etiam: et sunt quodammodo plus in hominibus quam sunt in diuina nota ex parte australi: et sunt nigri sicut ethiopes: et eorum termini: et etiam ex altera parte scilicet eorum termini. Dicit: Et iam inuenta fuit ferocitas in quibusdam hominibus ex parte infirmitatis accidentis eis.

Secundum capitulo de incontinentia & molitiae & pietatis & pueritatis dicendum separatum quod neque eadem virtutis & malicie neque ut alterum genus quod quia ponendum opiniones de his & maxime principales ut ex his futurato quod falsum sumat quod verum deinde opinionem positio. Dicit:

Tertius de malitia ferina ingredientis est. Et secundum sermonem de malitia vilius quis oportuerit ut propriez facerem rememorandum istius malicie ex ceteris maliciis. Et iam primus diximus de virtute & malitia. de quod autem hic loquendum est in partia & dissolutione & relaxacione & est obedientia & exercitio concupiscentiarum: et de istorum oppositis: et est rectio a concupiscentiis & tolerancia. Non enim opere est mari de istis habitibus & oppositis: intendo pietatem sui a voluntate lupinibus & incontinentiam & in trece sub oppositis quae sunt malitia & virtus ex omni modo: et ceteris suis virtuosus: et dissolutus virtuosus. neque etiam estimandus est quod egrediens sunt ab istis generibus ex omni modo donec sint due nam & duo genera diversa. Dicit: Opere igitur ut faciam pietatem pietatorem de hoc simile ei quod fecimus in pietatibus de eo quod pessimum de istis rebus videlicet ut punitramus sermonem vel ordinem dubitabilium qui coponuntur ex propria fama deinde veniamus post haec oportet demonstrari. demonstrare enim perfectiores sunt & nobiliores quod inducit post oportem dubitabilibus & hoc necessarium est ut faciamus aut in oibus istis passionibus de quibus loquimur in hoc libro aut in pluribus casis aut in propriez. Quia enim inducitur fuerit sermo per quem dissoluimus dubitatio quia necessariam fecerunt propriez famae & in quo considerant etiam ille propone: intendo ut non destruimus in toto tunc erit in demonstratione adducta sufficiencia completa.

Terminus capitulo in quo dubitat ad postcasas opiniones primo. scilicet ad hanc incontinentem scilicet prava agit propter passionem: quia finis socratis scilicet aliquid esse malum non agit illud sed propter ignorantiam: unde puerenter dubitat si proper ignorantiam quis modus ignoratio. deinde dicit quodammodo comedere scientem non peccare neque incontinentem esse: sed opinari quod improbat quod nec est prudenter que pietatem incontinentem propter non esse eundem incontinentem & prudenter qui necessario habet alias virtutes. scilicet ad hanc scilicet eundem est partis & pietatis: et in partia incontinentem propter hos non habere proprietas pietatis contra pietatem: hos autem habere simul ostendens pietatem habere propriez etiam non bonas sed pravas magnas & fortis. tertio ad hanc scilicet pietatis primarius in rore & incontinentem egressius ab ea pro accidere ex hoc si vel sumat ratio quandam incontinentiam esse prava & quandam incontinentiam & in prudenter et incontinentiam ad generare virtutem: deinde virtutem: deinde virtutem ad secundum per in partia esse meliorem incontinentem ut sua fortior & fortissima: et quartu ad hanc scilicet incontinentiam & continentiam esse circa omnia pro accidere ex hoc nullum simpliciter esse incontinentem. Dicit:

Etiam putat de continentia et tolerancia uel patientia quod sunt de habitibus virtutibus laudabilibus: et puratur etiam de incognitione et intollerantia quod sunt de habitibus vituperabilibus. Et si sit purus continentis esse ille qui perseveranter facit rationem in eo quod meret ut abstineat ab eo: et quod ille est non continens qui facit non perseverare rationem abstinentia a concupiscencia: hoc quoniam non continens est ille qui sit per operatio mala et operat eam: continens autem est ille qui postquam scierit et concupiscentie male abstineat ab eis et non sequitur concupiscentia obedientis rationi. Dicitur: Et quidam homines nominant castum continentem et tolerans: et noiant etiam continentem et tolerantem castum: et quidam neutruo noiant noile alterius: et similes etiam quidam nominant non castum non continentem: et non continentem non castum: et est ex hominibus qui dicit quod non castus aliud est a non continentem. De prudente autem quidam dicunt quod impossibile est ut sit incontinentis: dicunt ergo omnes prudenter continentis est: et forte dicunt quod inueniunt alios homines prudenter in hoc quod non continent astatim suam in ira nec in honore nec in lucro. Dicitur: Hec est ergo summa eius quod dixerunt homines de istis rebus: et fortassis hesitabit qualiter possit esse ut homo videat opinionem suam et non continent aliam suam: iam enim dixerunt quidam hominem qui qui sciuerit quod quid malum est non est possibile ut agat ipsius quem putet quod illud quod facit rem non est aliud ab eo quod scit eam. Si autem fuerit per illa cui est scientia alia ab ea quam continet donec hoc sit in hora qua non continet animam suam quasi liberum horum autem quae continet quasi captus tunc possibilis est ut quis apud quem est scientia malicie rei non contineat aliam suam ab ea: et finis istud fuit quod quidam apud quem est scientia continet et quidam non. Socrates autem praedicet huius opinioni fermone sibi dicens quod nec unus eorum qui habent scientiam rei est incontinentis: et quod non est possibile ut faciat aliquis factum prauum nisi propter ignorantiam. Dicitur: Sed huic dictioni contradicit ea que sunt apparetia sensu: videmus enim quod plurimos habentes scientiam malicie rei et non continent se ab ea propter passionem concupiscentiae. Dicitur: Considerare igitur nos opere si fuerit itaque passio ex parte ignorantie solum tunc ablatio ignorantie causa est ablatio passionis. ablatio vero ignorantie scientia est et non inueniunt scientes incontinentes. Et si fuerit passio ex parte potest alterius tunc erit passio cum scientia: intercedo priuatione continentie. et manifestum est quod apud illum qui continet est scientia eius a quo se continet antiquo venient ad passionem: et non est apud eum scientia quoniam venerit ad passionem in hoc dubium est. Ex hominibus ergo sunt qui absolute dicunt quod putat sed non scit. Quis enim cocesserint quod non est res melior scire: incontinentem vero vituperabilem est quod vincant eum voluptates dixerunt quod incontinentem non est sciens sed possibile est ut habeat opinionem: et hoc quoniam cum fuerit ei opinio et non fuerit scientia firma prohibita sed debilis quemadmodum in cibis tunc possibilis est ut patias a concupiscentia malie: et propter hoc indulget istis et propter quod desideria vehementia fuerint et non sunt maliciose quoniam nihil ex maliciose habent indulgentiam neque ex vituperio. Quod hoc sic fuerit tunc prudentia illa que prohibet a maliciose fortis est valde. Verum quoniam posuerimus istud sequentiam incontinentem: et est quod quidam prudenter non continent se: et nullus dicunt quod prudenter faciat aliquid mali voluntarie: et etiam iaz demonstratum fuit in tractatu qui est ante istum quod prudenter est virtus rationale operaria et quod considerat in particularibus et quod invenitibile est quoniam continet et virtus figuralis. Stud itaque est quod accidit dubitationis in eo qui non continet se an habeat scientiam non: quod autem incidit dubitationis est in eo qui continet an sit castus an non: est istud si habuerit continens desideria vehementia prava in hora continente sue tunc continens non est castus et quod qui habet concupiscentias fortes non est castus: et castus est ille cui non inueniunt

malicie. Amplius si continens pertinet se a desiderijs direcis tunc habitus prohibitus ab execracione horum desideriorum prauus: non est igit omnis continens virtuosus. Lastus autem omnis virtuosus est amplius non erit continens quid periculum quod sit continens qui continet se fini opinione vilas sibi neque operat eius diuersus. Opinio enim erit prava et interdum bona: quendam ergo continentia non erit virtus. Illius qui continet se fini opinione prava: et si incontinentis est ille qui non continet se fini omnibus opinione: erit ergo quidam incontinentis res virtuosa: ut illi qui non continent se fini opinione corruptius. Et Aristoteles exemplificat eos per individua famosa apud eos laudata ex hoc quod non continuerunt se fini opiniones errorneas: et ex eis vituperaverunt proprias continentias sui fini tales opiniones. Qui ergo non potuerit certificari per seipsum de opinione falsa continetur ut non esse continentem virtuosus sit quod est continens: qui enim non potest certificari de falsitate conclusionis alligatus est propter opinionem: nam non est in potestate aliquius non opinari hoc quod opinatur: credulitas ergo non necessaria est. Et etiam ille qui est non continens primitur ab opinione erronea per quacumque modicam hesitationem accidentem ei et est facilis persuasione quoniam non appareat ei seditas sua et corruptio per sermonem persuasionem perfecta persuasione eo quod non est in electione eius ut appareat ei seditas sua quod non suerit apparentia perfecta: neque ut ignoret quod sciunt ex hoc. Accidit igit ex hoc ut stat enim qui non sit cum continetia virtus: operatur enim etiam illus quod putat eo quod non est apud eum continentia: et hoc quoniam bona interdum opinatur et non facit bonum aut facit bona et mala simul et hoc finis et prout de eis: et erit finis hoc ille qui requirit res exhilarantes et delectantes: et persuaderet ei quacumque modicam persuasione melior: eo qui facit hoc per ratiocinationem et quod faciliter primitur est ab opinionibus turpibus quod continet. Stud est ergo ex quo putat quod non continens melior sit continens: quod magis non sit continens virtus. Verum qui non continet se diversas est legi in fine vituperio: qui enim diversus est legi huic non inueniunt remedium quod possit rectificari: et est vel quod quoadmodum dicitur in pueris: quoniam aqua sufficiatur tunc quid erit benditur super eam: et hoc falsum sic eo quod res naturalis existit quod quoniam credit boho rem aliquam operet finis credulitate illarum: et quoniam variata fuerit illa credulitas abstineat ab operatione. Et qui est non continens dum retinet se ab operatione non est creditio eius ad necesse esse huius operatiois magis quod fuit ante dum non continebat se. Et propter hoc non est difference inter eis duas dispositiones nisi quod non agit ipsius in una duabus dispositionibus: et agit ipsum in secunda.

Quartus capitulo in quo preponit que querenda et determinanda circa continentiam et incontinentiam adiungens huius qualiter virtus sunt circa omnia uel non solutione. I.e. quod incontinentia est solu circa ea circa que intemperatia differentes ab inuisum finis modum: quia incontinentis sanam habens rationem vincitur: intemperatus autem habens eam corruptam sequitur passionem: annectit quoque quod nihil differt ad rationem siue dicat scientia siue opinio incontinenti agere. Dicitur:

Tertia de quo perscrutandum est in re continentie et quoniam si non inueniuntur continentis et non continentis in omnibus actibus tunc in qua eaz est continentis et non continentis absolute et in qua eaz non: appetet enim quod non continens et continentia dicunt finis modum unum de omnibus rebus. Neque continens et incontinentis dicuntur de omnibus fini modum unum: et hoc quoniam de quodam hominem dicimus quod non continens absolute et de quodam etiam quod continens absolute de quodam autem hoc cum determinatio ut non continentis teneat continens ire. Dicitur: Specie igitur dubitationis que incidit in his rebus he sunt et species alie siles his. Qui igit voluerimus

firmare sup veritate in oībus hīs rebus opꝝ ut inq̄ramus sermons qui tollant quādā istaz rez & dimittant q̄daz eaz: intēdo qui tollant partē fālaz ex vnoquoꝝ istoz cōtrarioꝝ. Eteni solutio hestitatioꝝ est inuenio p̄s vere in vnoquoꝝ istoz sermonū p̄trarioꝝ. p̄scrutemur ḡ p̄mo an ille qui est nō cōtinēs sciaꝝ sit an non: & si sciaꝝ qualiter sit & est non p̄tinens. Deinde p̄scrutemur scioꝝ in quibus actionibus opꝝ ut ponant cōtinēs & nō cōtinēs: intēdo an opꝝ ut ponant in vnoquoꝝ p̄tristabilū & delectabilū an in quibulā spēbus ex p̄ definiunt: & an cōtinēs & sole rans est res vna: an vniūquodq̄ exq̄ alterz est a socio suo. Et similiter p̄scrutemur in re ex p̄ de rebus quāꝝ p̄scrutatoꝝ cognata hec est p̄scrutatio & dependet ab ea: ea autē de quibus p̄scrutamur ex re cōtinētis & nō cōtinētis duo fūncipiaꝝ an cōtinēs & non cōtinēs sunt in rebus vnis cīdē: intēdo in actionibꝝ vntis cīdē. an ḡ p̄tinens & nō p̄tinens sunt in oībus actionibꝝ an in quibulā eaz. De re nempe p̄tinens patet est q̄ non dī fm vna intentione in oībus rebus: & hoc q̄n absolute dī in rebus in quibus est castitas vel temporaꝝ & eodē mō non p̄tinens. Si eni diceret cōtinēs absolute de rebus que sunt extra actioꝝ in quibus fit castitas p̄tingeret ut de quo dī ex istis actioꝝ non cōtinēs diceret de eo non castus erā: & hoc q̄m non cōtinēs absolute dī quidē de eo qui nō est castus: & si res sic se habeat tūc nō p̄tinēs diceat quidē de rebus que sunt extra actioꝝ castitatis cīdē determinatō: i. non cōtinēs re aut nō cōtinēs amōis pecunie: nisi eni in istis effet cōtinētia effet delectabile p̄s ex ipsi electū apud vniūquēs. Dicit: Qān autē ex arbitratioꝝ occulta que non est scia sed opinio vel putatio interdū sit cōtinētia tunc nō est i. hoc diversitas eo & multi ex habentibꝝ arbitratioꝝ que sunt putatioꝝ nō dubitant in eo qđ videt eis de hoc īmo purant & illud qđ apud eos est scia sit veridica: & ppter hoc ītenuimus ex istis qui operat amplius & operat habens sciam. Si ḡ habētes putatioꝝ eis: hoc & operat plus & operat sciaꝝ eo & credulitas ipsoꝝ non est minor credulitate scientis interdū faciūt diversuz eius qđ vident: intēdo & purant: tunc sciaꝝ interdū faciūt diversuz eius quod scit. Sed ītenuimus plures habēnti putatioꝝ credentiaꝝ & sunt sciaꝝ exquisita faciēt diversuz eius qđ putant. Necessariū est ḡ ut aliquis apud quē est scientia interdū agat diversum sue scientie. Dicit: Et istud est quod arguit talis vir. N. cuius fecit memorā ex antiquis in hoc ḡ non cōtinēs sit scienꝝ.

Quintū caplīn in quo soluit hoc quesitū vtrū scienꝝ uel nō & qualiter scienꝝ operat īcōtinētis: p̄mo & duplīciter dīci scire habitu. s. & actu. scioꝝ per scire actu in vñi qđ ignorat actu in p̄ticulari. tertio p̄ scire habitu in alia passione ut sōno uel ebriete vel infanția cui sile patet īcōtinētis actu ignoraꝝ. ppter passionē: līdāt sermones qui a scia. quarto per opinionē effe hanc quidē vñi hanc vñi singulariū que qđ syllogistice plūgunt in speculatoriis necesse fateri. p̄tulationē: in acutis vñi operari nō phibiuꝝ. qđq̄ sit vñi opinio delectabili alicuiꝝ modi & ipfuz est fugiendū & p̄ticularis opinio ḡ h̄ aliquid est huiusmōi a rōe vñi & opinione p̄ticulari cū p̄cupiscēta īcōtinētē agere p̄ticulari cogite ad actu vñi. phibēte cuiusmōi vñi opinione & befit carēs non īcōtinētē agunt: deinde q̄ ignoratiā īcōtinētē soluit quēadmodū ebzj: qđq̄ existēta in passione vel nō habēt opinione p̄ticularē vel non actu intelligit eā & q̄ etiam soluit īcōtinētis p̄ hoc & ipfuis p̄ticularis circa qđ fallit non est scientia.

Hic tamē distincio in hoc est qđ qđ habēt sciaꝝ dicat duplīciter: vno mō de viētē scia altero de non viētē: & sic malus ille apud quē est scia & nō vñi ea non ille apud quē non est scia penitus: manifestus est q̄ nō contineat vituperabilis est eo q̄ habet sciam & nō vñi ea. Scia ḡ īnūta cū incontinentia est scia dicta de non vñente non de viēte: & etiā eo q̄ scienꝝ est equidē habēt sciaꝝ qđ fuerit ei actu spēs sylogismi abaz. vñpti interdū haber ambas & operaꝝ fm non sciam. & hoc est qđ fuerit scienꝝ ppōne vñlem vñlem vñm: & particularē ables vñu: ppterā & operatio non est nū in particularibꝝ: & hoc qđ mō est possibile ut ab vñi stat operaꝝ alicuiꝝ: eo q̄ qđdā eius in mente est: quiddā extra aiām. ppō autē particulaꝝ est illa q̄ agit. U. g. qđ apud quē fuerit scia & res sicce p̄uenientiores sunt omni hoi & non fuerit vñu ppōne dicē te q̄ ip̄e hō non recipit res siccas: led qđ fuerit huiusmōi ītuentū hoi alicuiꝝ & dicerimus q̄ non est factū dīversum scie factoris tunc aut dicemus de isto q̄ non habet sciam aut q̄ non factū dīversum sue scie. Dubitatio ḡ incidens in isto est quidē ppter dīversitatē intentionū de quibus of nomē scie. Jam ḡ p̄ ex isto & non est impossibile ut īueniat actio dīversa scie: & iam etiā ītuentū dispositionez scientiale ī eis qui non vñnt ea dīversificari donec mīrē de hoc. putat nomē scia dīci modis alijs ppter duos modos predictos. videmus eni & dispō scialis que nō est ī vñu dīversificat ī ītuentō sua ī vigilāte & dormīte & ī demente & ebrio. Quāꝝ sic sit nūc fm ītū modū ītuentū dīspōnes sciales in dñis p̄cupiscētiaz qui nō regūt fm suas scias ut trācidū & volupuosi. & quedā dīspōnum p̄mitat corpora p̄mitatē manifesta p̄to magis sciam: & qđ non stat operaꝝ a dīspōnibus scialibus sic le habētibꝝ manifestū est qđ opꝝ q̄ credere & dīspōnes sciales que sunt ī eis qui nō p̄tinēt se taliter se habēt: intēdo ut ī ebrijs & dīmentibꝝ. Dicit: De hoc qđ dīceat q̄ orōnes virtutis sunt ipsa virtus non habemus signis penitus. Eteni illos qđ sunt iste occasioꝝ ex ipfis ut dīfiderios naturaliter ītenuimus veniētis ex his cum dīmonstratiōibus sup actōis virtutis: & introducūt exhortatiōes Empedoclis & aliorū que p̄tinēt infligatoꝝ ad virtutes abſq̄ hocq̄ operentur aliquid ex his & q̄ ille qui operat fm hoc qđ scū de virtutibꝝ indiget in hoc assuetudine & non p̄parat ei adeptio buius assuetudinis nisi ī tpe cui sit quāritas. & q̄um hoc totū sic sit tunc opꝝ ut credam? & scia apud illos qui non continent se est ut scia illoꝝ qui succedunt occasionibꝝ. Dicit: Et forsitan patebit hec intērio etiā qđ p̄fūratur sciaꝝ de hoc ex ipfis q̄ dicta sunt in scia naturali: illīc enī iam dīmonstratūt fuit & apprehēsio que est rōis est vñs & que est fantasiē est p̄ticularis. i. in particularibꝝ quoꝝ me lius est motiū eo & bonū: & peius moriū eo & delectabile solum. due ḡ opinioneſ libi ūdīctēs sunt naturaliter qđ ḡ conueniūt ambe opinioneſ in re aliqua: intēdo opinione vñlem que est ex pte intellectū & p̄ticularē que est ex parte p̄cupiscētē tunc opꝝ & dicat qđ p̄p̄benſiōnē ūclonis ex istis duabus opinioneſ est fm forūnā eo & eaz pue nientia p̄ forūnā est & opꝝ ut sit actio statim sequēs. cōp̄ hēstōnē ūclonis: ut si apud nos fuerit opinio qđ expedit ut gustet omne dulce & cognoscāt per sensū & hoc dulce statim gustabimus ipfuz dūmō nō sit aliquid phibens. Qāꝝ vñi fuerit opinio vñi phibens gustationē ur sciamus & omne dulce mouet cholerā & sit apprehēsio huius ad qđ īnnuī siens p̄ sensū qđ dulce mouē ad ipfū tunc motionē ūclonis erit hic ūtia motionē ūcupiscētē que si vicerit erit non p̄tinētia cū ūcupiscētē scie: erit ūtia nō p̄tinētē interdū cum rōne qđ fuerit rō conueniēt ūcupiscētē: & interdū nō erit qđ fuerit aduerfans ei. & non cōtinētia que est ūtia p̄ se opinioni ūane est illa que sit ex parte ūcupiscētē solum.

illa vñ que sit ex pte ambaꝝ simul: intendo rationē & cōcupiscentiā non est contraria rōni sane p se sed per accidē. Dicit: Et ppter hoc q̄ incōtinētia sit q̄n cōcupiscentiā h̄is fuerit opinioni vñ non dicimus q̄ sere habeat incōtinētia q̄ non sit eis appreheſio vñis; & est quidē eis appreheſionis particularis & fantasias & memoria. Dicit: Qū itaq̄ eis qui non p̄tinet le s̄a vicerit cōcupiscentiā ipsius tunc quō est possibile ut sit sciens nisi sicut dicimus in ebrios & dormiente q̄ sc̄iē: & huic occasioni que est vīctoria cōcupiscentiē non est termin⁹ vñus motus. Op̄z ḡ ut requiramus notiū eis a dño scientie naturalis: & ppter hoc ē q̄d dicim⁹ q̄ dñs huius occasionis aut non sc̄it, ppositionē maiorem que est caput syllogismi & causa actionis honorabilis; aut si sc̄it erit hoc per modū deficiente: donec non sc̄iat qualis sc̄it eam; sed loqūt cū ea sicut loquit̄ ebrios sermones em pedoclis instigatiōs ad virtutes eo q̄ non est ei sc̄ia neq̄ opinio vñis ex parte cuius putat q̄ vñs similes particularis: intendo q̄ non distinguunt extremitatē maiore & minore in syllogismo; neq̄ ordinat̄ in sc̄ipo ordinatōe vera ducente ad sciām ppter vīctoriā cōcupiscentiē. & ex hinc videt q̄ di cito sit vera per aliquē modoꝝ. Etenim non sit hoc occasio ei de quo putat q̄ sc̄iat sc̄ia veridicā: neq̄ inuenit in sc̄ia renusta ista occasio. Dicit: Hec ḡ quātitā dicit̄ onis de eo qui non cōtinēt se cū sc̄ia & sine sc̄ia & qualiter sc̄it & non p̄tinet se sufficiens est hic.

Sextū caplī in quo querit an sit aliquis simpliciter incontinentis uel omnes finē partē: & si est simpliciter incontinentia circa qualia est, ad quōz determinatōne quia circa delectabilitate & tristitia sunt cōtinētia & incōtinētia dividunt delectabilitia nec essentia & eligibilita dicit̄ sup̄excellētēs circa eligibilita non simpliciter incontinentes sed cum determinatiōne utpote incōtinētia ire & similiꝝ: sup̄excellētēs vñ circa necessariā: utpote circa nutritiā & venereā circa que est intemperatus dicit̄ simpliciter incōtinētia: ppter qđ & in idem ponit incontinentē & int̄partū: & similiꝝ eoꝝ oppoſitō modo tri differētēs q̄ int̄pati eligētēs agunt incōtinētias aut vīcī & cōcupiscentiā; vñ & int̄pati deteriorēs incōtinētib⁹. Dicit:

Item inuentas incōtinētia absolute in specie vna aut in multis: tunc que sit illa vna aut que sint illa multe de hoc loquamur. Manifestū est aut q̄ actiones eoꝝ qui p̄tinēt se & sunt toleratēs sive patiētēs & eoꝝ qui nō p̄tinēt se & sunt dissoluti vel lubrici sive circa delectabilitate & tristitia. Atī quidē res que faciunt delectationē & tristitia sunt de necessitate: & quidē eas cū elec̄tione non necessarie: & quibusdā etiā est sup̄fluitatis q̄ budā non. Necessariaz autē quidē sunt corporales & q̄dam aiales corporales ut desideria que sunt in nutrimenti & vñl que p̄portionant sensui tactus de quib⁹ dicit̄. In p̄cedentibus q̄ circa ea est castitas & non castitas vel teperantia & int̄partia. Et aiales necessarie sunt ut vīctoria & honor & diuitiae: & iste sunt necessarie uno mō: & electiue alio mō. De illis aut̄ qui excedunt in hoc genere intendo aiale; quātitatē equalē: nō dī q̄ incōtinētia absolute sunt sed q̄ incōtinētia circa luxurū aut honore aut vīctoriā aut irā. Et sūlter non dī etiā de eis non p̄tinēt finē q̄ iste spēs intrātēs sunt sub nō cōtinētia vñl donec sit nō p̄tinēt int̄ratio vna dicta de oībus istis spēbus. Deinde distinguit vna queq̄ ex ip̄s distinctiōe appropriatē ip̄s: & portioꝝ significationi sup̄ hoc est q̄ non p̄tinēt absolute non vituperat per hoc q̄ peccet in facto suo om̄i: sed etiā ppter hoc q̄ inūritias sit fibiūpi absolute; idēq̄ vilipendit ab oībus. Qui autē p̄portionat ad illa: intendo vīctoriā lucra & qđ similiꝝ eis non est vñlis apud aliquē: neq̄ etiā de eo qui vñt delectatōibus corporalib⁹ ad quas p̄portionat non

castus dī incōtinētia q̄diū requisierit res exhibilatēs necessarias & fugerit res contristatēs: ut sunt famēs & siti & alia ab his que p̄portionant sensui tactus & gustus: h̄z dicit̄ quidē incōtinētia in his q̄n cōcupiscentiā ex his hoc qđ ē ab electione ut colores coquimales varios & multimodis sa porē cum sc̄ia eius q̄ hec dānilera sunt. Neq̄ dī incōtinētia in istis sicut of in ira, absolute enī dī in istis: i ira vñ cum determinatiōne: intendo incōtinētia ire. & huius signū ē q̄n incōtinētia in cōcupiscentiā p̄portionatis sensui tactus & gustus dī dissolutus: & ppter hoc op̄z ut ponamus non p̄tinentē & non castū & castū & continentē in delectatōibus & tristiciis vñū & idē. & incōtinētia in istis etiā diversificat. Quoddā enī est ex electōe & quoddā est ex vīctoriā cōcupiscentiē: idēq̄ dicimus q̄ non castus magis est quis q̄n fuerit debiliſ cōcupiscentiē eo q̄ non castas quidē sit tūc ex pte electōnis pure: & ut hoc est fugere a cōtristatōibus paruis & querere exhibilatēa modica. Qui vñ desiderat vehemēs desideriū ignoscētā habet & ppale q̄n acciderit ei hoc in rebus necessarij. Et desideriōꝝ & delectationē quidē sunt bona virtuosa absolute ea q̄ qđdam delectabile eligibile est naturaliter: & quoddā p̄terariū huic: intēdo malū absolute: & quoddā inter h̄s ut desideriū lucrāti diuitias & honoris & vīctorie & qđ similiꝝ istis ex medjorē: & hoc q̄n huiusmodi media non vituperant finē suū vñversū: intendo finē modū quo sunt desideriū pecunia aut honoris: & vituperant finē modū sup̄fluitatis & defectus: & ppter hoc op̄s qui p̄tinēt se magis q̄ op̄z a desideriis: & solliciti sunt in inquisitiōne rerū que sunt p naturā cōfertētēs & bone ut illi qui studiosos exhibēt sc̄ipos in inquisitiōne honoris & tristiciis & pecunie cōmandant & non vituperant. Ulexū in hoc etiā excessus quidē ut in regib⁹ q̄ occidit filios suos ut parres cū inquirēdi principatū. Quidē sic sit tunc nō est vñū ex istis finē vñuersuz nature sue malum: malicie autē naturaliter sunt illa a quibus fugit finē vñuersuz ip̄saz & sunt in fine vituperatōis. & sūl non castas vel int̄partia non est quidē solū ex his a quibus fugiendū sed ex vituperabilib⁹. vezzī postq̄ fuerit excessus in istis ens passio finē q̄ nō op̄z dī de ipso absolute nomē non virtutis: intendo malicie. Atī non dī nomen istud: intēdo nomē malicie de vñquoꝝ ex ip̄s absolute h̄s cū determinatiōne. Sicut ḡ non dī hic nomē malicie eo q̄ sic hic malicia absolute sed eo q̄ sunt hic res p̄portionatē malicie sic de nomē malicie de excessib⁹ in istis rebus quaꝝ substitutiā bonū per modū similitudinis & p̄portionatē. Et ex quo sunt non cōtinētia & non castitas malicie ab solute est necesse ut sit cōtinētia & incōtinētia in rebus in quibus inueniuntur castitas & non castitas. Qui autē non continet se circa iram dicit̄ quidē de eo non p̄tinēt finē similitudinē non cōtinētia circa res in quibus est non castitas. Et ppter hoc non absolute dicit̄: tunc de ipso nomē incōtinētia sed dixerunt incōtinētia ire: & similiꝝ fecerunt in honore & lucro: intēdo in illo q̄ est in excessu circa illa.

Sep̄timū caplī in quo ad manifestationē bestialitatis diuīlo delectabili in eligibili natura & his p̄teraria & hoc intermedia: dicit̄ p̄mo nō vituperabile cē in simpliciter cōcupiscentiē natura eligibili & intermedia sed insupabili dāter p̄cupiscere h̄s: qđq̄ incōtinētia simpliciter nō est circa hoc sed incōtinētia dicta finē similitudinē & cū appositiōe. deinde q̄n sint natura delectabili quidē simpliciter talia: quidē vñ circa genera animaliū & hominū: alia aut̄ sint nō natura delectabili sed quibusdā uel ppter passionē uel p̄sue tuinē uel p̄nitioſaz naturā circa nō natura delectabili: sed sic sunt habitus bestiales quales sunt comedentiū p̄ eros & carnes crudas & carbones & terrā: & masculis abuentū nō tñ q̄ ppter naturā malā vel p̄suetudine egrotatēs

sunt masculis abutēta dicunt incōtinētes; superat tū hu-
mīnī maliciā humānā tandem q̄ quā supābundantū ma-
liciāz be quidē sunt bestiales be vō eruditinalēs nō qui
superat bestiales dī simpli contineat sed cōtinēns bestial-
tā; neq̄ qui superat simpli cōtinēns sed incōtinēns be-
stialitatis q̄ p̄tinēta et incōtinēta simpli sunt circa que
solū est humana r̄pāntia et intemperantia. Dixerat.

Tum delectationū sīnt per naturā & quedam
non sic: t̄ q̄ p̄ naturā quedā inueniunt sīt ab
solute: intēdo vniuersitati aialiu & homibus: t̄
quedā appropriant quibusdā sp̄ebus aialiu & modis ho-
minū: t̄ q̄ non per naturā quedā ppter amentiā & egrit-
udinē: t̄ quedā ppter p̄futudinē: t̄ quedā ppter naturā
malā ferinā: tunc manifestus est q̄ sp̄es male p̄trarie
sunt sp̄ebus aialiu delectationū: t̄ q̄ ipse supfluuit per su-
perficiū istarū rerū: intēdo inueniunt finē eaz ppor-
tionalitatē. Dicit: Et intelligo quidem p̄ delectationē feri-
nas ut illius de qua narrat q̄ scindebat ventres pregnan-
tiū & comedebat embriones. Et ut dicit q̄ quidē hoiuz
facti sunt siluestres in p̄fino talis ville. N. quoq̄ quidam
amabant comeditionē carnū crudaz: t̄ quidā carnū hu-
manaz: t̄ quidā inuitabār viciſſim quodā ad omnia fē
et embrionib⁹ filioz suoꝝ: intēdo q̄ inuitabār & rein-
uitabār. Dicit: Omnia igit̄ hec facta feritalia sunt & lupi-
na: t̄ quidā eoz sunt ppter egritudinē & amentiā: q̄ aut̄
pter amentiā ut q̄ narrat de viro qui amens factus co-
medit marmetū: t̄ de altero qui comedit epar socij
sui: que voꝝ ppter egritudines & assuetudines sunt ut dele-
trario ex depilatiōe capilloꝝ & p̄cione vnguī & comestī
one carbonū & luti. Dicit. Et de istis est p̄ cubitus maceu-
loꝝ. Etenim hic accidit quibusdā hoiuz ex parte nature ma-
le: quibusdā voꝝ ex pte p̄futudinis: ut illis qui p̄suērūt
incarcerationē statim a pueritia. Dicit: De illis q̄ quibus
causa istis est natura mala nemo dicit & incōtinētes sunt
et similiꝝ quibus egritudo cā est victorioꝝ hoc desideriū
super ipsos: nemo dicit q̄ sint incōtinētes quin non sit de
natura ipsos ut sint p̄tinetes sed sunt res alia: quēadmo-
dū non of̄ de feris vel lupis q̄ sunt incōtinētes eo q̄ come-
dunt carnē crudam. omnes enī isti sunt in malitia egredi-
entes terminū sicut est ferina: t̄ ppter hoc non op̄z ut di-
cas incōtinētes de oī eo q̄ nō possider scip̄lū in huiusmodi
desiderijs: t̄ hoc qm̄ omnī stulticia supflua & timiditas
superflua: t̄ non castitas uel interimpētaria supflua: quedā
est naturalis: t̄ quedā egritudinalis. Timiditas quidem
nālū ut eius q̄ timer oīa: quidā enī istoꝝ expauescūt voce
mūris q̄i clamauerit qualis est timiditas feralis: t̄ quidā
ez̄ expauescūt ppter causā egritudinalē: t̄ vlt̄ ista deside-
ria egredietia a natura inueniunt in solidis quibus nō
est intellectus naturali: t̄ nō viuit nisi sensu ut habitato-
rea extremitati habitibiliū: intēdo distātia meridionalē
& distātia septentrionalē: t̄ b̄ aut per naturā aut ppter
fluid quod accidit eiſ pluriex ex causis egritudinalē: b̄ in-
ducentibus ista desideria ut epilepsia & mania. Dicit: Et
forē possibilē est ut aliquid istoꝝ desideriō egridentiū
a natura sit in homine aliquo qui retinebit se ab eiſ ita nō
vincat ipsos ut ortiḡ viro famoso apud ipsos qui deside-
rabat comeditionē crete & tñ retinebat se ab ea. Et ut p̄tin-
git in multis hominib⁹ q̄ desiderat cōcubitus sedos & tñ
remrahant se ab eiſ. t̄ fortuitū non est possibile eiſ i qui
bus fuerint huiusmodi rea ut cōtineant seipſos. Quis itaq̄
istud sit fuerit t̄ cītē de quibusdā maliciā q̄ sint malicie ab-
solute & sunt naturales & de quibusdā q̄ sint ferales pp̄
carū augmentū & superfluitatē: t̄ de quibusdā earum q̄
sunt egritudinalē. Et vniuersaliter non dicit nomē maliciē
finē ynam sp̄em simplicē. t̄ quin nomē non virtutis &

malicie nomine significant idem manifestū est q̄ non virtus
dicit de tribus speciebus: aut absolute: aut q̄ quendam fe-
ralis: aut q̄ quedā egritudinalis. Et que dicit absolute est
illa que dicit non castitas uel intemperātia & est melior il-
lis. Dixit: Qm̄ igit̄ incontinentia & cōlmentia dicunt de re-
bus in quibus est castitas & in alijs rebus: species alie sunt
incontinentie de quibus dicit hoc nomen per modum trā-
sumptiois: intendo per accōmodatioē iam patuit ex his
que diximus. Nunc autē dicimus de incontinentia que cir-
ca iram qm̄ minus sed ea que circa cōcupiscentiā: videt
enī q̄ ira audit aliquid a ratione intellectus sed non au-
dit per totū: intendo q̄ potentia irascibilis in dispositōne
re imaginat quiddā eius qd̄ imperat potentia intellectus
sed non totū: habet ḡ se in hoc ad modū seruientiū agiliū
qui anticipant hoc quod mandat eis anq̄ cōplete percipi-
plant: peccant ḡ in hoc erga diños suos: & ac modū larrā
tū qm̄ audiūt vocem anteq̄ cognoscant an sit vox ami-
ci an inimici. & cauta in hoc est qm̄ ira propter caliditatem
nature sue & festinātiā uel velocitatē qm̄ audit aliquid
a potentia rationali imperij ad vindictā qm̄ discernit illud
exquisite & perransit sines mandati. Etenim intellectus &
fantasia ambe scire faciunt rem irascibile qm̄ ipsa mēdax
& vniuersaliter mandatū opportūnū ad vindictā. Sz vis
irascibilis non acceptat de vindicta illud quod videt intel-
lectus: sed argumentat opozere bellari cōtra omnē men-
tientē huiusmodi mendaciam & peruenient vñq̄ ad finem in
vindicta. Concupiscentia autē statim ut indicauerit ei intel-
lectus aut lensus q̄ hoc delectabile puerit ad ipsū absq̄
hoc q̄ mandet ei penitus de hoc intellectus aliquid: inten-
do neq̄ parum neq̄ multū ecōuerso ei qui est in vi irasci-
bili. Irascibilis ergo fin hunc modū auditrix est aliquo
modo ab intellectu & sequiē ipsū quodāmodo: cōcupisci-
bilis autem nūl audit ab ipso neq̄ sequit̄ eū. Amplius
homo amplioē potestatem habet super cōcupiscentias na-
turelas q̄ super iram. magis ergo intrat sub voluntate
idei plus sunt in rebus voluntarij q̄to magis concupis-
cie naturales cōmunes omnibus: & he superante se ad inui-
tem fin q̄ se superant in cōitate.

Otrauā caplīn de eo q̄ minus turpis incontinentia que tre q̄ que occupiscetia: qd ostendit primo per irā ali qualis psequi rōne quēadmodū velocē ministru pcurrē tem ante audire ex integro pceptū dñi occupiscientia aucte non. scđo per irā esse magis naturale utpote magis hereditaria p partibus in plen naturalibus autē appetitib⁹ magis psequi venia. tertio p irā esse manifesta: occupiscientia aut occulta t insidiatoricē t ea iniustiorē; vñ t eius incontinentia turpiorē quarto per id esse iniustius cui magis dñgnū irasci: magis aut dignū irasci incontinenti concupiscēti arū cū is dlectatus iratus vñ tristatus agat. Dixit:

Et hoc quoniam concupiscentie propter difficultioris sunt
subiugatorum; ira et magis naturalis est quam voluntaria.
Concupiscentia vero voluntaria magis quam naturalis;
intemperie voluntas est vincitor; super eam quam natura;
et conuersio rei in ira: et non est solus ira naturalior eadem
concupiscentia coit sed etiam propria; et inde cadit magis ignorantia
circa iram quam circa concupiscentia propriam; propter hoc etiam
naturalis dominus concupiscere; ut in illo qui ignorat bat simili
suo verberant ipsum propter hoc et ipsa etiam ver
berauerat patrem suum; et quod filius filii sui erat; verberatus
est ipsum veniens ad eratem; ut in illo qui dicebat filio
de honestate ipsius appropinquari iam introitum posse do
minus hic cessa; nam hic cessaui ego a de honestate parris
mei. Amplius qui magis latere querunt magis iniuriantes
sunt irati; aut non querentes latebras concupiscentes.

vo querunt. Dicit: Et ppter hoc quz concupiscentie ppor-
tionēt veneri dictū est q ipsa profernit natū latētī t frau-
dulenta occisione t capit ipsuz. Quā res sit fm h incōti-
nentia que de concupiscentia or injuryo est t turpior: q
cōtinentia que sit in ira; t id irascens non est incontinentis
absolute sed incontinentis ire. Dicit: Amplius si ille qui vi-
tuperat per iram vituperat ppter imētū accidentē ei: q
autē amore retrahēdi non vituperat nisi delectationis cā-
tunc irascē similāt querenti vltionē: ideoq si sit mouē
irā lustam ut in pluribus magis iniurians illo qui mouē
iram tunc erit in concupiscentia iusta motor eius magis in/
iurians illo qui mouet ad concupiscentia iniustā: non autē
se habēt sic res eo q motor in concupiscentia iusta est iustā: s
ideoq nō est vituperatio irati detractoria t est detrac-
toria eius qui incēpit vituperationē. Dicit: Qd ergo incōti-
nentis in concupiscentia turpior est incontinenti in ira: t q
incontinentis in concupiscentis t delectationibus corpo-
ralibus: p ex dictis.

Nom̄ capl̄m in quo diuisis corporalibus delectati-
onibus in humanas que t nāles t bestiales t eas que p
per passionēt t egritudines dicit circa paucas solū ip-
tiā esse t int̄partiā: vñ nec bestias tpatas vel int̄patas esse
qui careant electōne t rōne nū fm metaphora aut ad
alioz differētā: qz bestialitas est minus malū q malici-
a sed terribilis ppter bestiā nō habere rōne t intellectū
ppter tñ incōparabiles sunt: imp̄roprie vtrūq vtroq
peius: deinde q circa delectationes t tristicias que p tactu
t gustu qui a leib⁹ vincunt delectatiōibus incōntētes
sunt: qui vō fortes supant contiñētes: qui autē a leib⁹
superant tristicias mollis: qui vō fortes superat pseuerās
quoz intermedij magis declinant ad deterius. Dicit:

Portet autē ut accipiamus ad distinguendū con-
cupiscentiā t ea in quibus est castitas. Jam autē
dictū fuit q concupiscentiā quedā sunt humane
naturalē in genere t quātitatē: t queda serales: t queda
egritudinales. Et castitas t non castitas inueniuntur quidē
in rebus naturalibus ex ipsiis: idq non dicimus de seris
q caste neq q incaste nū per transumptronē noīs. Dicit:
Et vlr species aialis ferociā: s que pessima ē in illo genere
aut pessima in alio genere per id qd in eo est de ferocitate
t mītius mala est in hoie feroce eo q aial
ferox non habet intellectū neq elegātū: bō autem feroc
habet. Est q malicia inuenta in hoie ferocē vehementius
cōtristans t timorosior et q cōtristatio sit quidē fm quā-
titatē corrupcioē boni: t bonū quod corruptū est in hoie
feroce melius est bono qd corruptū est in alio aiali ferocē
t hoc qm pporio boni qd corruptū est in hoie ad bonū
qd est corruptū in alio aiali est scut̄ pporio boni quod
corruptū in aiali ad bonū quod corruptū in inaiato: idq
malicia que est in aiali maiori est ea que est in inaiato: t
similiter malicia que est in rōnali maiori est ea que est in
irrōali: t ista cōparatio eadē est cōparatiō inūrie fere ad
inūriā hois serales: t hoc qm inūria seralis non est mul-
tisaria qum non habeat principiū intellectus: inūria autē
humana habz principiū intellectus: t q homo principiū
intellectus maius est necessario. t ppter hoc sicut dicit
conueniens est ut faciat ferocē ex inūria magis eo q sera
viesibus multis est.

Decimū capl̄m in q diuisis delectatiōibus in necessa-
riis t non necessariis quaz vtrūq supabundantie t
defectioēs nō necessare dicit: q qui pseque superabundantias
delectationē t fugit tristicias ppter delectationē t ppter
ipsas int̄patas quē necessariū esse nō penitentē t insanabi-

le: qui vō deficit insensibilis t medius tpatus: incōtinētia
vō qui intelligibiliter ducit a delectationē: molis autē qui
a tristicia: qz deterior qui non concupisces vel parū opat
turpe qz cōcupisces foriter: vñ int̄patas deterior incōtinē-
te t magis est absq illeccu turpū agere: postea q prīncipia
melior qz pseuerātia q̄ hec sit in superare illa in detinere
qz a leib⁹ tristicias virtus molis t delicat̄: qz nō existit
met mūlē est: q̄ etiā virtus a superexcellēti delectationē vel
tristicia nō incōtinētia vel molis sed cōdonabilis: s qui a
leib⁹ dū in nō pp̄ naturā generis vel egritudinē. Dicit:

Clud autē delectationes t tristicias que sunt in
sensu tacitus t gustus: intendō q inquisitio t fu-
ga que sunt in istis rebus sunt ea in quibus sit
castitas t non castitas: iam determinatū in precedētibus
huius libri. Et qui nosī ex his incōtinētia t contiñētia ē is
qui est circa delectationes: qui vō nominat dissolutus t ro-
lerans est is qui est circa tristicias. Et in vnoquoq istoꝝ
duoꝝ generū dispositiones multe superātes se in malitia
t superant se opposita ipsoꝝ etiam fm hoc in bonitate: t
hoc etiā fm superationē delectationē in seip̄is: t hoc qm
quedā delectationē necessarie: t quedā in hora quadā: t
malitia in istis est in additione t diminutio: t similiter de
tristicio t intractibus de necessitate malitia in ipsiis est in
additione t diminutio: qui autē supfluit in inquirēdo ad
ditiones rez delectabilit̄ ex electione sua non ppter rem
accidentē talis est incastus. pueniēs enī est ut hūc non se
quaſ penitentia ex psecurōne desiderio: ideoq h̄c incu-
rabilis est: qui enī non penitex psecurōne concupiscentiarū
insanabilis ē: qui vō deficit circa concupiscentias necessarias
oppositus est ei qui supfluit in ipsiis. medius autē inter eos
castus est: t similiter qui fugit tristicias viles voluntaric nō
pter hoc q̄ vincat ipsuz ille tristicie vituperabilis ē etiā
Dicit: fugientes autē res quas non concipiuntur duob⁹ mo-
dia sunt: vnu sequit̄ delectationes alter fugit tristicias: t id
est inter eos diuersitas t est conueniētia q̄ ptef de eo qui
facit turpē actionē quiete t remisse absq concupiscentia q
in omnibus dispositiōibus suis peior sit eo qui facit actionē
turpē ppter concupiscentia vehementē: t ppter hoc ille q
verberat absq ira peior est eo qui verberat cum ira: t di-
gnor̄ ignoscētia isto est ille qui verberat ppter aliquas
occasiōne vīcentē ipsum. Et huius gratia est incastus pe-
io: incōtinētia et q̄ incōtinētia virtus est a desiderio: t in-
castus eligit ipsuz ptef vinceret ab ipso: t vnu eoz
de quibus nō contiñētis est dissolutus t alter nō castus
t opponunt sit. Contiñētia quidē nō contiñēt t dissolutus
toleranti: t toleranti aliud est a contiñētia: toleranti enī
refutatio est: contiñētia vō retractio: t refutatio aliud est
a retractione: sicut vincere aliud est a vincē. t proper hoc
p̄tinentia digniōis est q̄ tolerātia: intendō nobiliō. Dicit:
Qui autē debiliis est ad implendū ea ad quoꝝ repulsiōne
potentes sunt plures hominū est dissolutus t lubricus.
Eeni lubricus est dissolutus quis: ut illi qui requirūt ali
quē qui referat eis gesta omnibus horis suis quaten⁹ nō
cadant in tristicia neq labore penitus: t ut illi qui se assi-
milat egi in exēdo sustentatiōnes t consolatiōnes: hi
enī egi sunt non conuentes se sanos in aliqua horarum
qum in omnibus dispositiōibus suis dissimilēt se illis qui
requirunt media. Dicit: Et incontinentia t non contiñētia
diuersitas in receptione ignoscētia t non receptio. non enī
mirū est neq a quo sit dissentiēndū ut indulget ei qui su
peramus est a concupiscentia foribus t tristicio superfluis
ut qd indultrū fuit tali quando non contiñuit se tunc qum
mosius fuit a vīperā: t in hoc genū intract illi qui vin-
cunt a risu: non indulget autem ei qui vincit a rebus sup
quarū repulsiōne potentes sunt plures hoīuz qum non

vicerint eum per naturā propriam sibi: ut in dissolutōe q̄ inuenit in quadā gente & non in alia: & ut in dissolutōe q̄ appropiat feminis & non masculis.

Undecimū caplī q̄ lusus non est int̄pat̄ sed molis q̄ remissus & supabundanter quiete gaudēt: q̄q̄ incōtinētia dūdit in irrefrenationē que nō p̄cōllās ducit & debilitas est que p̄cōllās ducit tñ a passione: Iz p̄cōllātio qñq̄ facit nō vñci: deinde q̄ maxime acut̄ & melâcholic̄ bi ppter velocitatē bi ppter vehementiā nō expectat̄es rationē fuit irrefrenati: postea q̄ quia int̄pat̄ nō penitus continens vñci: int̄pat̄ est insanabilis: incōtinētia aut̄ sanabilis ecōverso prius dico: q̄q̄ int̄pat̄ ppter cōtinuā esse silis ē hydropt̄; incōtinētia vñci: ppter non penitus esse similiis epilepsie: q̄ etiā h̄ later se illa aut̄ non: deinde q̄ irrefrenati meliores q̄ debiles qm̄ bi a fortib⁹ illi aut̄ a debilibus vincant delicationib⁹. Dixit:

HT videt de loco so q̄ sit non castus & lubricus: & locus dignior est ut significet super hoc q̄ oīs eius requirit quidē per ipsam recreationē que fit per locū qua significet q̄ onus ipsius supfluo sit in reūfūtione recreatiōnē. Dixit: Et quidā incōtinētia cum p̄fūdēria est: quedam aut̄ absq̄ ea. Prudentes quidē sunt illi qui versant cōsilii & p̄cipiunt rectū postq̄ dimicūt ipsum & sequuntur passiones. debiles aut̄ ad prævisionem sunt illi qui sequuntur passiones absq̄ eo q̄ vrant cōsilia tōne. Et continentia quidam sunt qui cōtinent se ppter opiniōnē rectam: illi qui non gargarisant in principiis passiōni gule co & iam experti sunt q̄ gargarismus non proficit in illa hora. Et quidā ipsoꝝ sunt qui cōtinent se ppter quācunq̄ leuem estimatiōnē superuenientēs eis. Dixit: Et illi qui sunt non cōtinent cum præcisione sunt quibus dominat cholera nigra. Eteni quidā istoꝝ p̄p̄t̄ velocitatē que est in eis: & quidā eoꝝ ppter voluptateꝝ non sequuntur ratiōnē: int̄endo non aufulans ad hoc qđ mandat̄ & sequuntur fantasiā. Incastus q̄ quēadmodū dicit̄ est non est penitētia: & ppter hoc non est incōtinētia incastus eo q̄ incōtinētis penitētis est: vñi ergo nō est curatio: & est ille cui non est penitētia: aliud aut̄ sanabilis est. Dicit̄: Incastitas itaq̄ similāt̄ egritudinibus incurabilis ut tympani & p̄st: incōtinētia vñci curabilibus ut cauſis doloris capitis. & vñiueſaliter quidez genus in d̄: incōtinētia aliud est a genere incasti: incastus eni occultat incastita ex suam qm̄ incaste agat ex p̄posito & electōne: incōtinētis aut̄ non est possibile ut occultet: est enī quasi virtus ab illecebra. & illi quoꝝ incōtinētis causa est debilitas intellectus eoꝝ meliores sunt eis in quibus salua est ratio & nō sequuntur eam: & hoc qm̄ illi qui sunt debilitā intellectus ducunt a minore accidente passionis quod accedit ipsi & non prouident & p̄cipiunt rectam rationē. Et vñiueſaliter incōtinētis quidē similis est ei qui inebrat a modico vino ppter debilitatē cerebri sui: & non similis ei qui inebrat ex eo ex quo inebrant plures hominēs: int̄endo q̄ incōtinētis vincibilis est a modica passione ppter debilitates intellectus sui quēadmodū debilis cerebri vincibilis est a paucō vino ppter debilitatem cerebri sui.

Duodecimū caplī q̄ int̄pat̄ & incōtinētia non simpli sed quo q̄ h̄ cū electōe hec aut̄ non: cōcōnt̄ant vñci in aciōbus: & iterū q̄ incōtinētis sanabilis: int̄pat̄ aut̄ non ppter hunc p̄sequeſi delicationē in nō p̄plusuz esse malitia corrupente principiū. I. finis iudiciū quēadmodū virtute saluātē: & itē q̄ incōtinētis melior int̄pat̄ & nō simpli prauus qū iploꝝ sup passio saluato in eo op̄imō principio id est rationē: q̄q̄ continētia habitus studiosus incōtinētis

nentia autem prauus. Dixit:

Incōtinētis ergo nō est malus absolute sed ē fīm

dūmidia malitia qm̄ sit quiddā actōis eius p electionē: & quiddā nō per electionē: int̄edo qm̄ vincibilis est a passione. Et similiiter indulget incontinētia eius qui paucē est experientia: & ppter hoc huiusmodi nō inūlant sūt veritātē Iz faciat actōis inūlant: int̄endo incōtinētis propter paucā experientiā. Qm̄ itaq̄ qui talis ē nō sit ut ille qui vñci delectationib⁹ corporalib⁹ sup̄flue t̄ in cōparatiōe nō recta. i. corrupta & est incastus: tunc possibile est ut agat actum virtutis narrando scientiā suā ex parte experientie & sufficientie persuasione: int̄edo cum qui p̄p̄r̄at mala propter modicam experientiā: in casto aut̄ nō est hoc possibile idco nō sciungit virtus a malitia nisi ex parte sanitatis principiū speculatōis & corruptiōis ipsius: & hoc qm̄ principiū in virtute sanū est t̄ in vñtio corruptum: & int̄endo per principiū tenet propter quaz est actio: & est illud quod habet se ex rebus operabilibus habitudine terminoz & principioz ex rebus doctrinalib⁹: & nō est ratio vera: int̄edo eam per quā acquiritur opinio recta effectuā boni sed effectuā boni ē virtus naturalis & sensuālis: & hoc qm̄ virtus sensuālis causa est saūtatis opinio: & natura causa est virtus voluntarie & actionis virtuose: causa sunt iste dñe: int̄edo virtutē & opinione recta: & propterea ille qui facit bonū inūlant in delectationib⁹ & tristis cuꝝ virtute & opinione sana est castus: & contrarius ei incastus est: int̄edo cum qui facit malū quod est in delectationib⁹ & tristis cuꝝ cum malitia & opinione corrupta. Et forsitan aliquis horū diu ret̄ a ratiōnātōe sana que videt ei ad ratiōnātōe corruptā que apparet ei propter occasionē que est in ipso: int̄edo fortiitudinē cōcupiscentie ut q̄ ducat ipsum h̄ ad op̄inandi & operat̄ eum requirere delectationē intercunde & vi: & ad nō considerandū exigentia legis circa illud: & hic quidē etiam est incontinētis & magis ignoscendū est ei q̄ in casto eo q̄ incastus nō facit actōis incasti ppter ratiōnātōe peruersam quam videat in his accētōibus ex p̄occasiōnē que sit in ipso sed facit eas propter maliciam: & hac de causa est species hec nō continētis melior nō castitate neq̄ est malicioſa simpliciter eo q̄ principiū actōis in ipso saluū est t̄ bonū: int̄edo rationē & est quidē vñci ab occasiōnē: & inveniuntur species alia opposita ei: & est ille qui cōstans est & non recedit ab eo quod videt ei de recto ppter occasiōnē. Et manifestum est q̄ hec dispositio virtuosa est: & contraria eius vñciola p̄tua non sit vñciola s̄mp̄ icter.

Tert̄ū decimū caplī in quo rep̄t̄ superius posicā dubitationē vñci. I. quāt̄ sit ināfūua oī opiniōi uel tñ recte: & incōtinētis egressius ab oī uel tñ a falso & praua quā solūt̄ dicit q̄ p̄tines sūt se imaneat tñ vere: p̄ accidēt aut̄ qualicūq̄ incōtinētis sūt seipſū h̄ est simpli t̄ p̄p̄e non imaneat vere sed sūt accidēt: quēadmodū dulce sūt se diligēt: vñci vñci per accidēt: deinde q̄ p̄tines t̄ ilchirognōmen qū ambo sint imāntū opiniōi differunt in hoc q̄ p̄tines suaſibilis est a rōne & nō debilis a cōcupiscentijs ilchirognōmen ecōtrario quēadmodū idēgnomē & indisciplinati & agrestes qui om̄is sunt inſuſibilis p̄p̄e amare p̄p̄ios sermones & a cōcupiscentijs ducibiles. vñci incōtinētis magis assimilant: postea q̄ quidam nō imāntū opiniōi nō ppter incōtinētia Iz nō imaneat etiā ppter delectationē dum tñ bona q̄ nō ppter qualecūq̄ delectationē quid operans sed ppter turpe est prauus: q̄q̄ est aliquis mīnus q̄ op̄z gaudens corporalib⁹: & ppter p̄p̄e quidez nō imāntū rationē cuius & incōtinētis medius est p̄tines

7 q̄ continēta sit studiosa vñq̄ dicti habitus cōtrarij con
tinentie p̄auit; 7 q̄ propter altez rorū esse 7 imanisfē
videt cōtinēta soli incōtinētie cōtraria. Dixit:

Et si continēta est dispositio bona tunc qđerit
an continēta est ille qui cōstans est in omni op̄
niō recta quā videt sive nō recta; an ille qui cō
stans est in opinione recta. Et similiter querit etiā de incō
tinēte; an est ille qui nō est p̄stans in quacūq̄ opinione; aut
qui non est p̄stans in opinione recta. Et iā dubitata fuit de
hoc in precedētibus; 7 q̄n determinata fuerit res in isto pa
robit q̄ p̄tēns per se est ille qui constans est in re vera; 7
incōtinēta qui nō est constans in ipsa. incōtinēta autē fīm quā
cūq̄ opinionem; 7 continēta fīm quācūq̄ opinionem;
7 sunt continēta 7 incōtinēta per modum accidentis;
intendo q̄ p̄tēns contigerit q̄ opinione sana sit que videt ei est
virtuose p̄tēntia; 7 q̄ p̄tēgerit huius p̄uersuz est p̄tēntia
in ipso nō virtus; 7 similiter in incōtinēte qđ opponit huius
7 cōparat quidē res rei fīm veritatem q̄n fuerit p̄ se. Erunt
igit̄ tres modi: ille qui cōstans est in quacūq̄ opinione; 7
oppositus huius. 7 incōstans in quacūq̄ opinione; 7 medius
inter eos virtuosus videt; 7 est firmus vel p̄stans in opinione
recta; 7 nō constans in opinione falsa. Dixit: Et eos qui con
stantes sunt in quacūq̄ opinione noiant eos hoīes fortis
in p̄posito; 7 sunt illi quoꝝ diffīlēs est p̄mutatio ab eo
qđ creditur; 7 recipiunt ex facili illud qđ primo p̄ponit eis ex
opinionibꝫ; 7 iste similat p̄tēntia fīm veritatem quē medium
est iā diximus; 7 eius similatio ipsi est sicut similatio p̄dī
gi ad magnificū qui mediūs est p̄dī; 7 auarū: intē
do hec extremitas istoz est honosabilior extremitate
ei opposita quā p̄pinq̄uoz sit medio; ideoq̄ continēta fīm
opinionē omnī melius est incōtinēta fīm omnī opinionē;
7 est inter eos magna dīverſitas. Et enī continēta fīm omnī
opinionē nō mutat ppter p̄cupiscētiā 7 passionē 7 vñr ē
bone creditōis obediens dīcto rōnī; qui vñ fuert in cōti
nēta in q̄i opinione non obedi rōl 7 sequit̄ oēs p̄cupiscē
tias. Dixit: Et fortis quidē p̄pōlit; 7 p̄tēntia fīm omnīm
opinionē sunt hoīes qui habēt p̄pōlitū appropriatū sibi
7 non est apud ipsos cognitio; 7 isti sunt ruricole; intendo
hoīes rudes habitatores villulaꝫ; 7 sunt quidē isti p̄posi
tu habētes ppter in delectatione 7 tristitia; ideoq̄ gaudēt
isti ex victoria sūta super delectatione 7 tristitia; 7 tristant
q̄n variā credulitas ipsoꝝ 7 ingredī super eos dubitatio
in opinionibus de quibus credūt 7 sūt venusti. simili
ores ḡ sunt continēta q̄ incōtinēta. Dixit: Sunt autē
quidā hoīuz qui nō firmant in eo q̄ opinant 7 credūt nō
pter incōtinēta; intēdo non propter delectationē vñpē
sed ppter delectationē nobilē bonā; ut ille qui recedit ab
opinionē falsa quā credebat propter delectationē suā ex
sermone veraci. Ex hoc itaq̄ nō est incōstans neq̄ malus
neq̄ incōtinēta ille qui nō firmat fīm rationē; intēdo
incōtinēta; intēdo non firmat ppter delectationē tur
pē. Dicit: Et qum possibile sit ut quidā hoīuz appetit
delectationē minus q̄ op̄z 7 nō firmant fīm rationē; intēdo
q̄ fīm opinionē rectā tunc ille qui est fīm hanc dispōez
est inter p̄tēntia 7 incōtinēta; 7 hoc q̄n incōtinēta q̄ nō
appetit minus q̄ op̄z nō firmat in co qđ ei videt ut in plu
ribus; incōtinēta autē cuius appetitus minor est q̄ op̄z est
quidē incōtinēta in paucioribus; intēdo incōstans est i
paucioribus. continēta autē est ille qui firme cōſtitit ppter id
qđ ei vñfuerit 7 nō mutat. Si ḡ fuerit p̄tēntia virtuosus
op̄tēbit ut sint iste due dispōez cōtrarie ciuiles; vñpē
vna eaz̄ derēt; est altera; nā vna eaz̄ est in paucioribꝫ al
tera in multis; est ḡ malicia illa minus agere 7 sita plus.
Dicit: Et quēadmodū purat de castitate q̄ sit p̄tēntia incō
statis; sic purat de p̄tēntia q̄ sit cōtraria incōtinēta.

Quātūdecimū caplī q̄ fīm similitudinē dē p̄tēnt
p̄tēntiā ppter vñpē possē nihil ppter rationē ppter tele
cātōes facere differētēs in p̄ hūc habere p̄auas p̄cupiscē
tias hūc autē non 7 p̄ hūc nō delectari ppter rōz hūc
autē delectari sed nō ducit; 7 q̄ sit incōtinēta 7 intēperatus
in vitrosp̄ ppter se qui corporalia delectabiliā alti
vō in hūc existimare oportere hūc vñ nō deinde q̄ incō
tinēta necessario nō p̄audēs ppter hūc esse p̄auas hūc vñ
studiosū; 7 ppter hūc esse practicū bonoz hūc vñ non;
sed q̄ p̄tingit hūc esse videt q̄nq̄ p̄audēs ppter
pp̄iniquas esse p̄emotica 7 prudentiā differētēs electōe bo
na 7 mala; q̄q̄ incōtinēta agit sc̄les nō ut speculās s̄ ut dor
mēns 7 volēs 7 nō simp̄l̄ malus 7 intēstus 7 seminalus
7 q̄ incōtinēta debilita q̄ p̄fillariuſ ſūlis et ciuitati leges
bonas habēti sed eis nō vñtēti; intēpatus vñ malis vñtē
tandē q̄ p̄tēntia 7 incōtinēta circa excellēs multoꝝ habēti
7 q̄ sanabilior est incōtinēta debilita 7 que per cōſuetu
dinem naturali. Dicit;

Tm̄ nihil est cogēs ut sit cōtinēta ipse castus nīl
noietur p̄tēntia ppter similitudinē fīm q̄ noiant
multe res nosbus multaz rerū ppter similitu
dine q̄ est inter eas; 7 modus dissimilitudinē qui est intē
istos duos est q̄m p̄tēntia 7 castus sunt ambo non faciēt
dīverſus eius quod mandat faciendū rō 7 opinione recta ex
passione a delectatōibus corporalibus. vñpē differētēa ē
inter eos q̄ in cōtinēta inueniunt cōcupiscētiā p̄raequāli q̄
retinerit ſp̄luz ab eis 7 tristat ex retentōe: casto vñ nō est
p̄cupiscētiā p̄aua; 7 vñus eoꝝ nō delectat ex facto rōnī
gratia cōrōnatis ſue ex retentōe p̄cupiscētiaz̄ 7 est cōti
nēta; alter autē delectat ex facto rōnī 7 est castus. Et quē
admodū cōtinēta ſimilat casto abſp̄ hoc q̄ sit ipse castus;
similiter nō continēta ſimilat non casto qm̄ ambo requi
rāt̄ res delectabiles corporales; attinēt̄ inter eos etiā diffe
rentia est; 7 hoc eo q̄ vñus eoꝝ vñd̄ ſide a cōrōnabilibus; 7 ſa
cit fīm q̄ vñd̄ ſide de hoc; 7 alter facit hoc 7 nō vñd̄ ſide ſit
et incōtinēta. Dicit: Et autē impossibile ut sit hō p̄audē
7 incōtinēta ſimilat. ēn̄ dīmostratū ſuit in tractatu p̄c
denti q̄ p̄audēs 7 virtuosus more vñus ſunt. Ampli p̄u
dens quidē nō est ſolum p̄audēs per ſcientiā ſed 7 p̄ ope
rationē; intēdo ut ſit opatio eius quenī ſue ſcie; incōti
nēta autē opario nō ſtēnū ſue ſcie; astutū vñ nihil p̄ibz
incōtinēta eſſe; iōq̄ purat quidā hoīuz q̄ p̄tingat incōti
nēta p̄audē ſit; 7 hoc eo q̄ later dīa que eſſe inter aſtu
tū 7 p̄udentē fīm q̄ ante iā dīterminatū eſſe; intēdo in p̄c
dēti tractatu; 7 hoc q̄n vñl ſunt in forma 7 dīverſificant
quidē ex p̄ electōis p̄audēs nāq̄ nō adīnuenit ſemp̄ nīl
bonū; astutū autē adīnuenit 7 bonū 7 malū. Dicit: Et nō
refert inter eū qui ſit 7 operat per ſciā ſuā; 7 eū qui ſit
7 nō operat; aut operat 7 nō ſit nīl ſicut inter dormētē
7 vigile; 7 ſicut inter ebriū qui bibit de voluntatē ſuā 7 ſo
briū. Ebriū ḡ ſimilat et qui ſit 7 nō operat p̄ ſciā ſuā
operat enī turpe 7 vñd̄ q̄n turpe ſed dīſp̄ ebriatō ſa
cit hoc ſacie ei; qui autē operat abſp̄ ſcie ſit ſicut dormētē
7 iō nō eſſe vñus ex iſtis malicioſus veraciter; eo q̄ dīſp̄
iſtōz ſit bonus potēria 7 aptitudine malicioſus autē nō
eſſe bonus neq̄ potēria neq̄ actu; 7 ppter hoc nō eſſe vñ
duoꝝ modoꝝ incōtinēta ſiuriolus; intēdo eū qui eſſe
incōtinēta ppter p̄iuationē ſcie; 7 eū qui eſſe incōtinēta habēt
ſciam ppter vñtoriā p̄cupiscētiā; neuter enī iſtō ſraudu
lētus eſſe; intēdo p̄ fraudulentū qui ſacit iniuria ex p̄c
ſiliatō ſelectōe rationali. vñus enī incōtinēta enī ille
qui incōstans eſſe in opinione quā videt; 7 alter mobilis vi
lis in moibꝫ nihil p̄meditata. Dicit: Et ſimilat incō
nēta ciuitati que haber leges nobiles 7 nō vñtē eis penitus

¶ malicius similes ciuitati habent leges iniquas et vieti eis. incotinencia est et contumacia quod superexcendunt ponit habentes fin dispositionem in qua excedunt plures homines; contumelias quidem superflue eo quod eius contumacia plus est. ¶ plurim homines; incotinentes autem eo quod eius contumacia minus est. ¶ plurim homines. Qui autem incotinentes cito curabilis est est ille cuius contumacia est propter cholera nigrum quod non peccat ex premeditacione et preiudicio: qui autem premeditans et pludicet et non constat super iudicium difficultius curabili est. Et similiter illi qui incotinentes sunt propter assuetudinem citius curabiles sive illi qui incotinentes sunt propter naturam permixtationem cito curabiles facilior est per mutationem nature: difficulter est enim in cito studiis eo quod ipsa similes nature. Dicit: Ex hac ergo dictione demonstratur ut quid continens et quid incotinentes: et quid tolerans et quid dissolutus vel mollis: et qualiter sit propositio istarum dispositionum quarundam ad quasdam. Et hic explicit postremum eius quod dicit de incotinentibus que appropriant hunc tractatus: neque repetit in alio et tractatibus suis libri. loquens enim in tractatu qui est post hunc de delectatione et per scrutinio de ipsa complebitur in postremo tractatu huius libri.

Determinatio huius tractatus octauo de libro Tercio Aristoteles Incipit.

Primum capitulo quod dicendum est de amicitia quod est virtus vel cui virtus: quod necessaria est maxime quod sine ea nullus eligeret vivere: cur quoque necessaria est dictantibus iustis testibus constitutis in opibus et in fortunatis innumeris senioribus adolescentibus: quodcumque agere debentibus generationibus ad genita his qui vniuersitate omnes deinde quod ipsa contumet ciuitate et quod legis positore magis studet circa ipsas quod iusticia quod hoc existere nol opus iustitia sed ecouerlo: et quod amicabile est maxime iustorum: postea quod non solum necessaria sed et bona. Dicit:

Ictionem autem in his que præferunt sequitur dictio in dilectionibꝫ et modis eoz. Dilectio etenim virtus est de nostris virtutibus et de rebus necessariis homini in vita sua: et existentia eius per ipsam nobilior: et cum hoc quod est necessaria ei in vita. Fortassis enim nemo voleret vitam absque amicitia: intendo nemo ex illis quibus sunt reliqua bona: ut diuitiae et rectores et domini potestat: et vniuersaliter illi qui in bona et venusta dispositione sunt: et hoc quoniam isti vident quod venusta dispositio cupit quidecumque propter benefacere famolum et notorium: nam si non tunc quid est quod remanet de venusta dispositio quodam defuit ex ea exhibito beneficio famosus et notorius: et benefacere notorius fit quidecumque erga amicos et per amicos existit homo precipue honoratus et laudatus: et etiam qualiter est possibile ut sit hoc

salus absque amicis. Etenim quanto maior fuerit opulentia et excellentia dignitatis eminentior tanto est ruina suspicatio imminentia et salutis indigentia que ab amicis est amplior. et etiam videtur quod non sit refugium in paupertate et in ceteris calamitatibus fortune nisi versus amicos: et amici sunt adolescentibus refugium et ducatus ad non peccandum et sensibus subsidiis in suis indigentia et calamitatibus et occasionibus eis trutinibus ex defectu suarum operationum et propter debilitatem ipsorum: et adiuuatur iuuenies in actionibus suis nobilibus: nam duo quando piungunt fortiores sunt ad agendum et intelligentiam. Dicit: Uide autem quoddam genus dilectionis esse per naturam: ut habitudo patris cum filio: et istud genus dilectionis non soli inveniatur in hominibus sed etiam in pluribus animalibus: et de ipsis est dilectio que inuenit vniuersitatem et preciorem homini: et ex hinc laudatur amator homini. etiam in hoc loco difficultas an possibile sit ut ois homo amer omnem hominem et ut amicus sit omni homini. Dicit: Et videtur quod dilectio que propria est ciuitatis ad inuenientem honorationem sit ea quae propria est vniuersitatem et studiis legislativis in concordia huius dilectionis et firmatione eius sit plus studio eius ponendo iustitiam et in eius comensuratione et videtur quod invenientia in opinione plenarii quedam sit dilectionis: ideoque maxime legislatores ad inducendum vnitatem opinionis et firmandum eam laborantes ad remissionem discessuum eo quod diversitas in opinione inimicitia est: et quoniam fuerint hoies amici non indiget postmodum iusticie: quoniam vero iusti faciunt adhuc indigent amicitiam: non enim de necessitate diligentes sunt sed esse iustos diligentes res est per quam iustitia et completior sit et melius. Dicit: Et quoniam hoies videtur quod amicos esse bonos ex virtute amicitie est: intendo quod amicū esse bonū est nobis licet: et quoniam videtur quod amici et boni sunt vniuersitatem et idem. i. omnis amicus bonus est et omnis bonus amicus: in hoc est dubitatio non modica.

Secundum capitulo in quo ponit dubitata de amicitia utrum sit similitudo quaedam vel ex stratarierate addens et naturalis questio de his illis qui relinquunt: deinde utrum sit in omnibus vel impossibile sit ea esse inter malos: et utrum una ipsius species vel plures. i. utrum vniuersaliter vel equiuocata: ad quod ultimum determinandum dicitur amabile in bonum et delectabile et utile dicens utile amabile ut ad finem reliqquo duo ut fines: deinde utrum amare bonum simili vel quod sibi ipsi et sibi ter circa delictabile dicens quod licet amare quod sibi bonum verum vel apparente: deinde quod amarum non est amicitia propter non necessario habere refectionem neque velle bonum amato illius gratia quod est benivolentia: amicitia vero habere habet esse non latentem unde ipsa est benivolentia in contrappositione non latens. Dicit:

Tum quidam videtur quod amicū est sile et inimicū huius et quidam videtur ecouerlo: et quod utrumque amicorum mouet alterum et mouet ab altero. Et antiqui nālū dixerunt in hac intentione dictiones protractas: una quare erat quod ageris in inuidē sunt plenaria: ut dicto empedoclis quod sile apparet sile et ut sermo protractus habet: quod diversa equaliter apta sunt ut ex eis bona fiat copiariorum. Dicit: Item ista dubitatio et quod circa ipsa est ex difficultate quoniam opes ut relata sunt in hac scia etenim est essentia. Quod autem de ipsis quoniam prius moribus et accidentibus alicuius inquirendū est in hac scia ut an possibile sit quod ois habere diligat omnem hoem aut non est possibile ut dilectio sit inter malos: et ut per scrutinio an species dilectionis sit vna vel plures. Etenim qui purant quod dilectio vniuersaliter sit species propter hoc quod recipit magis et minus non habent signum sufficiens ex hoc eo quod additionem et diminutionem recipiunt res diverse secundum speciem: et ideo dicta est de hoc dicto in alio ab hoc libro

Dixit: Et forsitan patet hec: Intentione quando scitū fuerit an amata vnum sit an plura, pars enim quod non amat omnia res sed amat quidem amatū triū: et quod amatū triplicis est spēi bonum; et delectabile; et vtile. Dixit: fortassis autē putabitis quod vtile est conferens ad hec duo; et si sic est erit quod omnes amabunt aut bonum aut delectabile; vtrum ergo amici amant se ad inuicem propter bonū quod in seipso bonum; aut quod bonū in relatione ad ipsos: forte enim in quadam istarum amicitiarū diversitas est: et huiusmodi accidit in amicitia ex parte delectabilis relati: intendit quod aligeret alterum propter delectationē ex ipso: intendit quod accidit in hoc etiam diversitas et cozipatela: et iste due species amicitie cōmunes sūt omnibus hominibus. Vide enim quod quilibet amer delectabile quod apud eum est delectabile; et similiter bonū quod est bonū cōparatum ei. Illi autem quoque alter amant alterum propter amationē boni in seipso: intendit eos quoque vterque amat sociū suū propter bonū quod est in eo habent amicitia que non corrumptur neque mutatur. Non enim amat alter alerē eo per bonus sibi; intendit amatoris; sed eo per patrem ei quoniam in seipso bonus: amat ergo in hac: est quidem scitū triū et in talis est quod conseruat aut elecat. Dixit: Propter hoc igit̄ necesse est ut modi amantiū tres sint: et similiter amationū. Dixit: Lui autē non est aīa huic non dilectio vel amatio: quibus enim non sunt anime in his non inueni redilectio: intendit retributionē finē eq̄ilitatis; ideoque ridetur: est de dilectione dicentis quod bonus amat bona per modū quo dicimus quod bonus amat eum qui est bonus. et forte velut dicto iste per hoc quod bonus vult quod bona saluent et conseruant salutē et conseruantē in existentiā sua donet ei sūt. Dixit: Et iam dixerunt quod amicus est ille qui vult bona amico suo et propter amicitia suū. Illos autē qui volunt sibi inuicem bona per istū modū nominamus castigatores vel exhortatores: et hoc quoniam sūt erit vtrique eorum ab altero vtilitas que est alterius ab ipso: quoniam vero non sūt hoc non nominamus eos exhortatores. Exhortatio enim que est dispositio est dilectio duorum et coequipollētū in passionē: intendit in corribus quod exhortatio equidem inueniatur ab hac dispositione. Dixit: Addendum autē ad hunc terminū quando neuter eorum occultat a socio suo statum suū. Sepe enim sit exhortatio ab individuo ad individuum quoniam non manifestet ei statum suum: et hoc propter illud quod sperat ex vtilitate in illo individuo aut aptitudine ad bonū: exceptamē huiusmodi non nominamus exhortatores donec sit ab altero ab altero coequipollētū in hac intentione et equa corribus. Et quoniam hoc fuerit non poterit esse ut celere alter eorum statum suū ab altero: ino patefacient sibi status suos ad inuicem. Et quidē sūt erit exhortatio dilectio qualiter est possibile in coamantribus quod celere alter alterius statum suū. Necesse est ut amantes exhortent se ad inuicem et velint bona sibi inuicem et conseruent sibi inuicem status suos: neque celent quicquid ex his que de eis discuntur. Dixit: Quoniam amata tria sunt diversa finē formam op̄z ut sūt modi dilectionis diversi finē formaz. Species ergo dilectionū tres sunt equalēs numero speciebus rerū amatarū: et in unoquoque eā est coequipollētū in dilectione non latens. i.e. corribus finē equalitatem.

Tertium caplū quod amicitia sūt bēniolētia mutua non latēs et ppter vnu triū dicto amabilium differentiū specie trice sunt species amicitie; quod propter vtile et propter delectabile amici non finē seipso amant sed finē quod aliquid sit ipsius ab inuicem: quod sunt hec amicitiae finē accidens et facile solubiles: quod non permanet diu per quod amat: quod quoque amicitia ppter vtile ut in plus est in sensibus et inueniēbus qui cōferebant psequuntur qui non pculūnt ad inuicem: quā amicitia p-

nūc inter peregrinā: deinde quod ut in plus inueniē amicitia est propter delectabile que cito sit et cito trāscidit ppter al tera cito fieri delectabilia etate transcente. Dixit:

T qui diligunt se inuicem volunt bona sibi inueniē finē specie delectoris qua diligunt. Qui ergo diligunt ppter vtilitatē non volunt bonū dilectio propter dilectū sed ut bonū volūt contingat eis ex dilecto: ipsi ergo volunt bona quidē amato eo quod eis bona. Similiter qui amant delectationis causa amant quidem ut contingat bona amicitia suis propter suā delectationē. Ego uero illis qui se amant inuicem propter formā amari que est virtus: ideoque dilectiones que sunt ppter delectas aut propter conservas sunt dilectiones per accidens. Etenim diligunt quidem conservas et delectas et ex quo acciderit conservant et delectant et sunt in hoc individuo diligēt hoc individualiū. Dixit: Dilectiones autē que sunt propter vtilitatē et delectationē sunt tunc dissolutiōis eo quod dilectatio cito permutatur et similiter vtilitas. Quid ergo mutat gratia cuius erat dilectio mutata et dilectio quoniam fuerit dilectio relativa. Dixit: Et dilectio que est propter vtile est ut plurimū dilectio seniorum. Etenim seniora nō requirunt delectabilitas; immo ut plurimū vtilia eo quod non amant cōcupiscentias: et delectant quidē ut plurimū in vtilibus; et finē huius modū est amicitia eorum qui ex adolescentibus et inueniēbus requirunt quod inclusus est et vtilius: et qui sunt finē hāc dispositionē cōtinuit sibi inuicem ut plurimū: hoc quoniam istū ut plurimū nō coaffordant se delectationis causa neque sit inter eos associatio penitus nisi fuerint proficiens sibi inuicem. Delectabilibus enim apud ipsos est proficiens quod sperant ex societate amicitie: et amicitia inuenit in isto genere: quādō enim contingit vtilitas contingit hec amicitia. De amicitia autē adolescentū putat quod sit quidē causa delectationis: et quod adolescentes amant quidem cōcupiscentias: et ut plurimū requirunt delectabile apud ipsos et precipue illud quod presens: ideoque quoniam mutata fuerit ppter iniquitas quod est inter ipsos mutata et dilectio: et ideo cito fuit amici et cito interfecit. Etenim amicitia mutata mutata habet delectationē: intendit eā que sit ex pueris: et hec delectatio cito mutata: et adolescentes sunt amatores coquod plurimū amoris fit quidē cū virtute cōcupiscentie et delectationis: et hec est in adolescentibus valida: et ictus cito et cōcopulat et sit diuornū inter eos multitudines in vna die: et transmutantur a dispōne ad dispōne: et volūt ut sint copulati pēa vita sua. Etenim sit quidē amicitia eis quoniam fuerit finē hanc dispōne. Dixit: Amicitia autē perfecta est amicitia bonorum p̄similium in virtute: istū enim volunt sibi inuicem bonū ppter suā p̄similitudinem in virtute et volūt bonū amico inquātū amicus. i.e. virtuosus: intendit quod vnuquisque eorum vult bonū socio suo finē quod bonum: qui autē volunt bonū malis vtilitatis et delectationis causa hōrum amicitia est quidē propter seipso per se non per modum accidentis: et est propter amicos suos per modum accidētis: et hoc quoniam ipsi volunt quidem bona amicis suis propter semetipsos.

Quartū caplū quod pfecta est bonorum et finē virtutē sūt similium amicitia quod habet ppter oīa in diffinitōe superius assūgnata: quod hec est māsiū ppter virtutē et bonū quod amāt esse maius: et quoque psequit hāc amicos esse ad inuicem vtiles et delectabiles et sic reliquas duas amicitias esse huic similes: deinde quod hec amicitia est rara ppter paucos esse bonos et quia indiget longo tempore pueris ad inuicem ad experientiā vīi non est velox sed pstructa et finē tempus et similius vterque ab utroque in quo et due altere similes sunt huic et maxime mansiōne quoniam recipiunt ab inuicem equale et cōsimile: minus autē quoniam ineqūale et diffīle

postea q̄ ppter delectabili & vtile ptingit pueros esse amicos & bonos piauis & neuros. i. medios vtrisq; ppter se aut̄ solos bonos quoꝝ amicitia intrinsecabilis ppter non credere de diu probato malū nec ei iniustū facere q̄ in alteris facile sunt. vnde ut predictū est nō dicunt altere amicitie nū sū similitudinem & per accidens & ad principiū paliter dicta & lō non vnuoꝝ. Dixit:

Micitia vo bonoꝝ est amicitia per se: non cniꝝ volunt bonū amico ppter seipsoꝝ: sed volunt quidem bonū ei inquantū bonus & virtuosus. hoc iſi amicitia durabit qdū durauerit vita iploꝝ: & ex quo fuerit virtus firma erit istoz amicitia firma. Et vnuquisq; istoz bonus est absolute non relative neq; pmissit bonitati eius malitia aliqua; & isti p̄ficiū sibi inuiꝝ p̄ se & similiū eū delectat ex se inuicē absolute. i. delectat alter ex altero eo q̄ actiones appropiatæ vnicuq; ex modis alialū delectabiles sunt ei: & actōes ppter hōb̄ inueniunt quidē in virtuosis & similibus: & ex cōsimilitudine que est inter istos delectat vnuquisq; eoz actōe amici sui quicadmodū delectat suipius acōe. Et ista dilectio ex ceteris modis dilectionū digna est ut pleueret & firma permanear plus ceteris dilectionibus coꝝ aggregant in ista oia que oportet inueniri in coamātibus. Ois enī dicitio ppter ista sit quidē propter delectationē aut ppter vtilitatem & virtutē istaz aut ē modū abolutū aut p modū cōparatioꝝ ad amantē: & per modū quendā similitudinē: & indubitate ea que est absolute melior est ea que non est absolute. Et ista dilectio est illa cui inuicē vtile abolute & delectabile absolute; & propter hoc oportet ut sit ista dilectio ex verissima dilectionū: quz amarū in ea sit amarissimū amatorꝝ: intendō bonum absolute & vtile absolute: & huic dilectioni inueniū p̄ se bonū & vtile quā inueniat ei bonū abolutū & vtile abolutū. Et examinatio & experientia sunt quidē magis in istis rebus absolutis: intendō q̄ amici examinat quidē se ad inuicē & probat & exquirit in bonis abolutis: & hoc qm̄ amicus delectatioꝝ fm̄ veritatē est q̄i delectat vterq; amicōs cu altero delectare absolute: & similiū est i vilitate absolute nisi q̄ soſtas ista dilectio pauca est & rara eo q̄ iſi pauci sunt: intendō virtuosos: & eo q̄ indiget in cognitione eſe hūc dilectioꝝ tpe experientie: ut in puer. qm̄ op̄z ut qui p̄ficiū amicitia demōstrent se esse tales quales esse p̄ficiē: & ne recipiat dictuꝝ eoz in p̄fessione amicitie donec appareat q̄ vterq; eoz amarus sit ab altero & verificat p̄ facta sua qm̄ talis. Dixit: Illi autē qui volunt p̄mittitudinē in voluntatibus suis quē amant volume ut sint amici: & nō sunt donec dilectio sit ex vtrisq; & sit ex eis cōpler. i. ut vterq; eoz diligat alterū fm̄ quiditatē qua diligat eū alter. Etemi voluntas p̄mptra ad voluntatē amati interdū puerit in amicitia in amicitia: & cōuerit amicitia in voluntatē p̄m̄ p̄a in aliqua horaz. Dixit: Et hec amicitia que est amicitia bonoꝝ sit cōplēta ex p̄ tpiꝝ quā sit longissimū tēp̄s & ex p̄ causaz amicitie: & etiā ex parte eius q̄ cause amicitie sunt in vtrisq; iploꝝ cōsumiles: & hoc op̄z ut sit amicitie: & boni delectat ex inuicē delectatioꝝ cōsimiliū: intēdo coequali: & similiū p̄ficiū sibi inuicē: & dilectioꝝ quidē statibilis est q̄i fuerit causa inducē eam res vna eadem in vtrisq; diligentiū: intendō in specie & quantitate: ut q̄ sit vterq; iploꝝ p̄ficiens alterū fm̄ equalitatem: & maxime q̄i fuerit delectatioꝝ & vtilitas in re vna eadē non in duabus rebus diversis ut in amante & amata. Item vterq; delectat ex altero: attame delectatio iploꝝ est in duabus rebus diversis. amator enī delectat forma amicitia: & amicitia delectat seruitio amatoris: & q̄i defecit alterū istoz fore deficit dilectio: eo q̄ inuitus in aliqua horarum

amicitie est non delectabilis: aut̄ non erit seruitū ab amatore. Et multotē firmatur amicitia amoris q̄i vterq; amaurit alterū propter experientia morum suoꝝ ex longa conueratione simu. Eteni longa conueratio facit eos hereditare assimilacionē in morib; & iteratio societas delectabilis est apud istos in cambio & permutatione ab amico ad amicū: & conferens vtilitatem in hac amicitia: intēdo amicitia amoris est amator: etiā amator vtilis est: attamen sunt pauce amicitie & subtilitas. Dixit: Illi autē qui sunt amici propter vtile quā iploꝝ amicitia dissoluatur ad amicitias vtilorem: intēdo permuteur non sunt amici fm̄ veritatem alter alterius: sed sunt amici quidē gratia illius quod vident bonū esse libipis sive delectationē sive vtilitatem: & ideo possibile est ut sit hec amicitia inter malos: & inter bonos & malos: & inter eos in quibus est aliquid ex vtrisq; intēdo ex malitia & bonitate. Dixit: Manifestum est autē q̄ illi qui sunt amici per se sunt boni tñ eo q̄ mali non gaudent ex inuicē nisi adū vtilitas: & dilectio bonoꝝ sola nō trascitur: neq; admittit turbationes detractoris eo q̄ non est leue ut admiratur dilectio aut detractio contra cum qui iāz probatus est tempore multo: & hoc qm̄ amicus in hac dilectionē non infert inuicē amico suo in aliqua horarū neq; p̄ videat inuicē: & ex quo non sit inuicē in hac dilectione non est dubiu quā ipsa sit perseverant. Sicut in modum autem aliarum dictiōnib; nihil prohibet incidere inuicē & simile inuicē. Dixit: Postq; autem est de consuetudine hominū nominare amicos eos qui coniungunt causa p̄ficiendi inuicē ex cuius habuit cūsūtatio & precipue in eo in quo non est dubiu quā sit bonum: ut illi qui coadiuant se inuicē in lice. videtur enim coadiutorium in lice causa boni esse ut salutis vel alterius ex his circa que proficiunt bellum & eos qui amant se inuicē causa delestant ut pueri necesse est nobis ut nominemus & nos habuimus amicos. i. ponamus eos in genere dilectionis: fm̄ hoc ergo multe erunt species dilectionis: vēramē dignior earum fm̄ veritatē est dilectio bonoꝝ fm̄ q̄ boni: intendō eos qui diligunt se inuicē causa bonitatis tñ. De residuis autem dicit nomen dilectionis per modum similitudinis & transumptioꝝ: eo q̄ ipsi quidē sunt amici fm̄ bonū quoddam aut simile bonoꝝ non fm̄ bonū abolutum. Delectatio nāq; bonū quoddam est amator delectatioꝝ & similiū se habet in vtili: intendō q̄ est bonū quoddam: & ista dilectio non coniungit conclusionē: neq; copulas copulatione pura donec fiant ipsi & amici iploꝝ res vna intendō: vnuunt eo q̄ amicitia iploꝝ non est propter seipsoꝝ: sed est quidē propter delectabile aut vtile amicitia & eoz per accidentē est eo q̄ per accidentē est non vni vnitio bona. Dixit: Qum itaq; ista ingrediat in sp̄s dilectionis: intendō dilectioꝝ dilectioꝝ & vtilitatis. crux: itaq; mali etiā amici ad inuicē ppter delectabile & vtile: inicō delectans ex se inuicē & p̄ficiunt sibi inuicē q̄i fuerint consimiles: boni autē sunt amici p̄ se. i. fm̄ q̄ boni. Dixit: Et isti sunt locū per habitū dilectionale aīalem: & per actuū huius habitū quicadmodū in virtute dī & virtuosus est virtuosus habitū & q̄ est virtuosus actu: intēdo actu illi habitū: sibi in amicitia: amici enī interdū sunt amici actu fm̄ & p̄ficiunt in vita & gaudent sibi inuicē & locū alter ex altero bona: & interdū sibi amici p̄ habitū dilectionale solū: & si nō agat actōes amicitie: & hoc q̄i fuerint dormientes aut se iūncti in locis. Qm̄ enī se iūncti fuerint nō agunt actōes amicōꝝ: vērū habitū eoz aīalis habitus ē amicōꝝ: eo q̄ se iūnctū localē nō dissoluit amicitia abolute: & dissoluit qdē actōes amicitie. Dixit: Si vno fuerit abicitia diuturnā tā putat q̄ necessariā faciat refolonē actōe p̄ obliuionē lōp dī qm̄ p̄griñatō ul̄ dilectio mīta dissolute amicitia

Dixit: Et nō videt q̄ veterani repleti amaritudine sīt vī
ri amicitie eo q̄ delectatio in iplis modica est: et nō potest
aliquis finire dīca suos in associatōne p̄tristare aut q̄ non
delectat. p̄t̄ enī q̄ natura ut plurimū respuit cōtristans &
cōcupisit delectas. Dixit: Propter hoc igit̄ q̄ amat se in
uicē & non piungunt in vita potius assimilant exhortato
ribus q̄ amicis eo nīl istoꝝ amicoꝝ similat associatōni
in vita quā non delectant ex se inuicē. sunt igit̄ tamq̄ egen
tes qui non desiderāt nīl utilitatis tñ q̄ non sit apud eos
delectatio: & isti sunt amici utilitatis. Uiri aut̄ glorie & ex
ultatiōis ipsi sunt qui desiderāt associatōne: & ppter hoc
dī q̄n̄ non op̄z ut isti tales sunt viri diuitiæ sed nobili sul
ḡ m̄es comitatu. alioꝝ enī ab istis non est possibile ut sit
associatio ad inuicē eo q̄ non delectant ex se inuicē: neq̄
gaudēt ex rebus eisdē: quādmodū putat esse in amicitia
associatōni. Quis si sit amicitia que maxime ē amicitia
et amicitia bonoꝝ sicuꝝ dicti ē multoꝝ. putat enī q̄
amici virtutis est bonū absoluꝝ & delectabile absolu
tū: & veraꝝ istarū intentionū existit coamicantibus ppter
virtute fin equalitatē: intendo q̄ vterq; eoz delectat ex
socio suo delectatōe absoluꝝ: & amat ipsuꝝ eo q̄ bonū ab
soluto non bonū quoddā. bonus enī desiderat bonū fin
ambas h̄as intentōes & desiderat ipſe a bono: intendo p̄
pter desideriū delectatōi ex ipſo: & desideriū bonū. Dixit:
Loamicatū & passio est: amicitia vō habit & virtus: idq;̄
non est amicitia in inaſato: p̄ta enī quidē cū p̄tributioꝝ
& fir quidē p̄tributioꝝ ex parte electioꝝ: & electio ex parte
habitū rōnis: & ppter hoc amici boni volunt bona suis
amatis non ppter passionē sed ppter habitū qui virtus
est: & q̄n̄ amauerint amicū amant bonū qđ existit in iplis
& propter hoc q̄n̄ bonus sit amicus facit amicū sūt bonū
vnuſqu: seꝝ amicoꝝ bonoꝝ amat in socio suo bonū inuē
tum in ipſo & p̄tribuit ei fin equalitatē in voluntate: &
in specie voluntatū. i. vult ei ex equipollētia conretribu
tōni & vilitatis spēm quā vult ei alter: & quātitatē quam
vult alter: & ita ē que dī amicitia equalitatē. Et hoc ma
xime quidē inueni in amicitia bonoꝝ. Dixit: Et parū cō
tingit ut inuenias amicitia inter aīdos uel magnanimos:
propter ea q̄ grāves & difficiles sunt ad inuicē: & propter
paucitatem gaudiū sūt ex conclusione & associatione: &
hoc eo q̄ videat q̄ associatio ut plurimū sit amicitia & esse
etiuꝝ amicitia: deoꝝ adoleſcētes sunt velocis amicitia p̄
pter velocitatē ipſeꝝ ad associationē & delectationē eoz
et: p̄ta. Uerū rāni autē grāves sunt ad amicitia ppter pau
ciatam alacritatē sue ex occurſu alteriū alteri: imo sunt
sicut ferui viles in morib; Lē fin veritatē sunt quidē
exhortatoꝝ eo q̄ volunt bona sibi inuicē & succurrūt in
indigentia: amici vō non eo q̄ non peruerant in societate
neq̄ gaudent ex inuicē: quod maxime p̄ alijs amicitie est:
intendo q̄ actio ista ē actio amicitie magis q̄ cōcreatiōes.

Quintū caplū in quo reperito prauos esse amicos
pter delectabili vel vtile similes in minuta p̄tributioꝝ
bonos aut ppter se qui & simili alij vō per accidē: & in
assimilari addit q̄ quādmodū dicunt boni hi h̄s habitū
hi vō fin operationē sic & amicit: q̄q̄ diuiturna habentia
obligationē videſ facere amicitie nō tñ facit vere: deinde q̄
ut in plus neq̄ senes neq̄ seueri amatūt propter breue
delectatioꝝ in iplisq; ad inuicē amates nō p̄uiuētes aut
beniuoli magis p̄ amici q̄ nil sit amicoꝝ ut cōuiuere qui
eisdē delectat̄ & gaudēt ut cōntritū post repetit qđ maxi
me est amicitia que bonoꝝ q̄ bonus similiſt̄ bonum
& delectabile & id ſimpliſt̄ amabile bono. deinde q̄ ama
tio assimilat p̄t̄ ſi. i. paſſiue dīpōni amicitia vō habitū
que cū electioꝝ mutuo amat amatoꝝ grā qui non ſolum
ſimpliſt̄ ſed & ipliſt̄ bonū amant ppter amicitia eſſe & ſimpliſt̄

et amico bonū qui & equale retribuit eo q̄ amicitia ma
xime dīca eſſt equalitas randē repetit de ſenibus & ſeniori
cur ſunt amici minus: iuuenes vō citius. Dixit:

T̄ fortassis non cōtingit inueniri plus vno ami
co amicitie pfecte: ſicut nō p̄tingit amatoꝝ vnu
habere plures amitas ſimil. Omne enī quod
in fine eſſt & ſup̄cellentia naturā habet que exigit ut cō
pareat vnu: q̄n̄ enī in fine eſſt & vnu eſſt: ideoꝝ non eſſt poſſi
ble ut vnu placeat plura placenta vltima. illud enī i quo
alius ei cōcāt non oſt̄ eſſt in vltimo: & etiā rara eſſt multi
tudo amicoꝝ ſin bonitatē propter paucitatē bonoꝝ: neq̄
etiā q̄ non eſſt certū viruꝝ amicū eſſt nīl poſt longā expe
rientiā & permītione multā & ſocietatē: & hoc eſſt diſſicile
Hoc eſſt ē res que appropriaꝝ amicitia bonoꝝ. In amicitia
autē que ſit ppter utilitatē & delectationē poſſible eſſt eē
plures vno amico ſimil poſſible eſſt enī ut placeant vnu
plures ex iſis coꝝ multi talū inueniunt: & acquirit eoz
experience modico: & vides q̄ plus iſis duabus ſit amici
que ſit ppter delectationē qm̄ iſa ſit ab ambobus
fin equalitatē: intendo ut gaudeant ex inuicē equaliter: &
leuant ex rebus vnuſ equaliter: & iſta eſſt ut amicitia adole
ſcentiū: & quibus maxime eſſt hec amicitia ſum viri liber
taris: amicitia vō que ſit ppter utilitatē eſſt amicitia mer
catōꝝ. Dixit: Uiri aut̄ glozie & exultatiōis non indigent
rebus vnuſ ſed delectabilibus quidē: & ppter hoc no
lunt associationē quoſudaz hoſiū: & hoc q̄n̄ iſi non ſuſti
nent p̄tristans. Dixit: Et fortassis non tolerat aliquis con
tristabile tolerancia ſempiterna etiā ſi fuerit contristabile
bonū iſipsum: intendo q̄ non tolerat aliquis bonū contri
ſtante qđ minus contristans qđ non eſſt bonū: & ppter ea
requirimus ut amici delectabiles ſint & boni ſint: & tales
ſunt in quibus inueniunt quicqđ inueniri oportet in amicitia.
Dixit: Dñi aut̄ potestatū & regnoꝝ & qui ſimilat eis ex
iſis modis hoſiū: vidēt vni amicis & accepte eos ppter
p̄pōlētia ſuper eos: & cauſa in hoc eſſt qm̄ ſocj delectati
onē ſin eos qui vides q̄ ipſi ſint amici alij ſunt a ſocj d
uitarū. q̄ autē ſint ſocj delectationē eſſt ſocj vilitatis
non p̄tingit multoꝝ ſed parū eo q̄ iſi nō requirunt de
lectabiles cū virtute neq̄ vtile cum virtute. Si enī requi
rerent delectationē cū virtute cōiugarent cū delectatione
vilitatē: & ſimil ſi requireret vtile cū virtute plūgarent
cum vili delectatione. Sed iſi desiderant quidē ex hoſiū
bus eum qui eſt facilis motus ppter delectationē & volūt
delectabilioꝝ motuū actōi quā imperat: & iſa non ſuſti
nunt eodē multoꝝ ſint: intendo delectabile iſoꝝ moꝝ & vtile
q̄uis iam dīctū ſi q̄ ſimil delectable & vtile. veſtī vir
tuosus virtue pfecta non ſit amicus neq̄ vni iſipſoꝝ: intē
do viros potestatū & regnoꝝ nīl ſuerint excellētis virtu
tis: intēdo virtutē perfectā: ſi non tunc coequabili virtu
toſ in virtute: & q̄n̄ non equaf ei nō affimilat ei: & nō iue
nīl in iſis delectioꝝ ſit ſin equalitatē ut in plurib; qđto
minus que ſit ſin equalitatē in virtute absolute eo q̄ iſa
delectio ſit quidē q̄n̄ inueniunt i vnuquoꝝ iſipſoꝝ reſ vne
cedē ut q̄ ſit inuenita in vno iſipſoꝝ grā cuꝝ ſit delectoꝝ iſa
eadē virtus q̄ ſit inuenita in altero aut vilitas q̄ ſit in vno
iſipſoꝝ iſa eadē vilitas que ūt in altero. & ſit ſe h̄z in de
lectationē: in amicitia autem iſipſoꝝ intendo dominioꝝ regni &
in dominioꝝ regni non inueniunt ſe edem gratia q̄ ſit ſit
amicis ſe reſ accipit amicos delectatioꝝ cauſa: & amici aſſo
ciant eū ppter utilitatē. Dixit: Jam dīctū ſuit de his q̄ ſit
pter delectōem bonoꝝ q̄n̄ ipſe ſunt delectōes min̄ & q̄n̄
nō pleuerat. Dixit: Quibusdā aut̄ viſiū ſit q̄ ſit delectoꝝ
pter ſititudinē q̄ inuenit inter eā & inter delectōeoꝝ q̄ ſit
pter ſititudinē in virtute: alij vō viſiū ſit q̄ nō ſit dile
ctōes ppter p̄iuationē ſititudinis. Mod⁹ aut̄ ſititudinis cū

Alius est q̄ inuenit in eis delectabile & ville. et hec duo inueniunt in illis magis q̄ in isto: intendo in dilectione delectabilis & in dilectione virtutis eo q̄ in illa inueniunt delectabile & ville perfecte: intendo in ea que est ppter appetitū virtutis. Modus vero p̄cipiatis similitudinis inter eas est q̄ illa non mutat: intendo amicitia appetitus virtutis: iste autem mutant velociter & leuigant ab inuitate: ppter hoc videtur viderunt multi homines ne nominem iste dilectiones eo q̄ nō similantur illi. Dicit: Et ex sp̄ebus dilectionis est sp̄es altera que inuenit h̄z additionē & sup̄fluitate sicut dilectio patria ad filium: et sensis ad inuenientem: et viri ad mulierem: et omnis plaus ad subditum. Dicit: Et in hac dilectione diversitas est inter p̄dilectos & in istos modos meti p̄fere: eo q̄ nō ē dilectio patrū erga filios ut dilectio p̄ficiatorū erga subditos: neq̄ dilectio patris erga filium ut filii erga patrem: neq̄ viri erga mulierem ut mulieris erga virum: eo q̄ virtus vniuersitatis isto & actio eius diversa est. et ex quo coamatio in istis est ppter virtute aut actione necesse est ut diversificant dilectiones in istis penes diversitate corpore quicquid sunt dilectiones: et ppter hoc nō requirit q̄libet homo a suo cōpari sp̄em vñā ex actione fīm q̄ meret sua dilectio. Pater q̄ req̄rit a filio reverentia: et q̄i reverenter fuerit ipsius fīm q̄ conuenit firmabis dilectio patris & debitus habitudinē: qd autē requirit filius a patre ut sit erga ipsum actiones patris: et similiē requirit prelatus a subdito donec sit dilectio inter ambos aliud ab eo qd p̄equirit subditus a plaus: et similiē est dispositio viri cū muliere. Dicit: Et op̄z ut sit dilectio p̄fecta in istis fīm p̄portionē non fīm equalitatē: intendo q̄i non sunt cogēta ad dilectionē in dilectionis fīm equalitatē: et hoc q̄i op̄z ut amerit viuorū ex ipsis meliorē amplius q̄ melior: viuorē & sūliter est in viuorē: intendo q̄ viuorū amicorū op̄z ut sit amatus magis q̄ amas. Q̄i etiam amor inuenitus fuerit in amicis fīm mensura meriti erit statim equalitas quedā: intendo dilectionē ex parte p̄portionis & si non sit equalitas vera p̄t ut in amicis quicquid actiones sunt sp̄ei vniuersi & mēlure vniuersi. equalitas ḡ in dilectionē dicitur etiam fīm duas intētiones quēadmodū dī in iustitia: vna eaz est equalitas in quantitatē altera equalitas ex parte p̄positiōalitatis: vestrum p̄simū in iustitia aliud est a primo in dilectione. nā p̄simū in equali iustitia est qd sit penes mēlurū meriti equalis ex parte p̄positionis: sc̄m est illud quod sit penes quantitatē: p̄simū autē in dilectione intendo p̄cedens est equalis in quantitatē: dilectio vñō que est fīm p̄positiōalitatis posterior est ista dilectionē: intendo ut sit dilectio vniuersitatis amicorū fīm p̄portionē debitis vniuersis ad alterū nō fīm equalitatē: et q̄i diuersans debita manifestū est q̄ inuenit inter debita distātia multa: intendo ut diuersant penes virtutē & virtutē aut penes ea aut penes aliquid aliud. Quicquid fuerit distāntia valida inter duas patētes est q̄ non sit inter ea amicitias: neq̄ preparat quicquid ex parte sc̄pīs ad hoc: et istud p̄z valde in dīs. Nō enim preparat sc̄pīs ad hoc ut sit ea amicis q̄ sit p̄femininitate eoz in bonis multa valde. Et declarat hoc etiā ex regib⁹: nā qui sunt multo inferiores ipsis non preparant sc̄pīos ut sunt amici eius: et similiē quibus non est quātitas idoneitatis in aliis rerū non preparant sc̄pīos ut sunt amici virtuosorū: et sapientia valde ex hoīibus. Dicit: Non est autē in hoc quātitas nota in distāntia versus quās finias amicitia: si si superfluit distāntia non erit amicitia: appareret enim q̄i q̄ superfluit vnuis aliū in rebus multis adhuc sit inter eos cū h̄b amicitia. Q̄n̄ vñō superauerit ipsius in fine multitudinis rerum & bonitatis tunc iam non erit amicitia: terminus autē in hec duo imanifestus & indeterminatus in sc̄pīo. Dicit: Et ex hīc dependet difficultas quedam: et est q̄ fortius amici nō volunt amicis suis bona eximia. Si ḡ hoc sic fuere casus distāntie dissoluet amicitia: et etiā tunc nō erunt

sp̄s sub vno genere ex generib⁹ boni, & iāz putat q̄ am
ti sine sp̄s bonitatis sub genere vno: intendo coequales
in bonitate ut quod coequali vni speciei: ideoq; dictus est
q̄ amicus vult bona amico suo eo q̄ ipse est ipse. verit̄
si fuerit amicus ens illa q̄ vult amico suo bonum illud
quod conuenit ei in quantum homo & fm dispositione fin
quā meretur bonu[m] humanu[m]: volet ergo ei bona extimai.

Sextū caplū q̄ non s̄tingit multis esse amicū s̄m p̄-
fectā amicitiā, ppter ipsaz assimilari supabudantie & pau-
cos bonos esse & difficile esse experientiā multoz sumere :
pter delectabile vō & vtile p̄tingit multis: q̄q̄ ea q̄, ppter
delectable similior: est vere ea que, ppter vtile propter in-
hac eadē ab ambobus fieri & magis ē liberale & beatos
indigere delectabiliter, ppter priuare nō autē vtile: vñ dele-
ctabiles q̄rūt amicos dñm̄ bonos simili ad p̄b ad inui-
tationeinde q̄ potētes alij virtutis amicis, ppter delectable
& alijs, ppter vtile & non eisdē q̄ querūt hos non virtuo-
sos q̄ soluz virtuosi s̄nt simul delectabiles & vtiles: q̄q̄
superexcellenter porci non fit bonus amicus nisi a potente
agnoscat in virtute superexcellētis ut fit adequer f̄s anologū
post qd̄ oīns tres dicte in equalitate due tñ minus & ami-
cite & m̄s ue que ppter similitudines q̄ vere videntur
amicite propter dissimilitudines autem ad eandem non
videntur esse amicitie. Dicit:

T multi eoz de quibus putatur q̄ ament ho-
noz volunt amari magis q̄ amare; et propter
hoc est q̄ multi sūt amatores laudatores ex ho-
minibus. laudatores enī est amicus addens in amicitia eius
et q̄ quo conuenit et ipse vult esse amator: magis q̄ amarus
et ut vir sit amator propinquus ē ad hoc ut sit honorator:
eius qui appetit honoreū nō per se sed propter vitē: et ma-
xime qui appetit honoreū a regibus et prīncipib⁹: nam ap-
petit quidē honorationē propter spem p̄sequendū
propositū: estimant enim q̄ impetrant ab honoratoribus
omne quodindigent. gaudēt ergo ex honoratione eoz et
ponunt eam signū exaudiendi eōs. Dicit: Illi autē qui de-
siderant honorē ab eis qui sunt emeriti et noti desiderant
quidē honorē ab eis quatenus per hoc intelligere faciat
qm̄ t ipsi emeriti sunt et noti quācāmodū illi: gaudēt q̄
per hoc q̄ ipsi boni et per cōdictionē eius de ipsius honorā-
tor⁹ suor⁹: q̄ non honorēt boni nisi bonos: neq; emeriti
et noti nisi emeritos et notos: et similiter etiā ap̄petunt ut
sint amati eo q̄ dilectio eligibilis est per se et puras q̄ po-
tentias sit in amato q̄ in amante: et signū huius sunt matres
quae gaudēt ex sua dilectione: quedā enim ipsarum dant
quicquid habent filiis suis absq; retributione neq; requi-
runt remuneracionē ex eo q̄ impariūn filii de bonis: et
vlt̄ non diligunt aliquid nisi bonū statim et decoz filioz
suouz: et etiam amant eos q̄uis ipsi non rēquerent eas
aliqua reverentia debita marribus propter ignoziantiam
ipsor⁹ et negligētias propriū iuris. Quin ergo dilectio po-
tior est in dilecto q̄ in diligente et laudator qui amat ami-
cos necesse est ut sit virtus amicitiae vītratio habitus ami-
citiae ab unoquoq; coamiantur donec aggredientur eligi-
bile et laudabile in virtutē: intendo ut vires ipsorum sit
amans amatus. et quando sic est tunc in quibus inuenitur
dilectio fini meritū vel idoneitatem non fini equalitatē
sunt etiam perseverantes in amicitia: et ista est amicitia cō-
proportionalis in virtute. Amicitia autē equalitatis di-
gnor⁹ est ut sit in coequalibus in virtute: quedāmodū ami-
citia proportionalitatis dignor⁹ est ut sit in diuerfatis in
virtute: intendo ut sit amicitia i.e. dilectio et actio dilectionis in
quolibet ipsoz fini mēlurū virtutis sue ad virtutē copartis sui:

et sit quidem istoz amicitia pseuerans ut amicitia coequa
sit eo q̄ isti consumiles sunt. i. cōproportionales: et ppor-
tionalitas est equalitas quedā: intēdo amicitia quedā coe-
qualis quā magis p̄sumilitudo virtusoz et q̄ cura pse-
ueratē amicitie eoz est pseuerat̄ ipsūmet in virtute: et
int̄ ut dicit̄ non indiget rebus malis; neq̄ sicut eas sibi
inuicē imo p̄hibet eas ad inuicē q̄ non faciat hoc ut
peccent circa bona neq̄ ut mandent amicos suos peccare
circa ea. Maloz autē cōfiliū non pseuerat̄ dilectio eo q̄
ip̄i nō pseuerat̄ in sua cōsumilitudine sed variant̄ in dis-
positiōibus suis. Sunt autē amici in pte modico et quicq̄
eoz letat̄ ex malo sui cōparis. Iti q̄ p̄t dicit̄ non fa-
biliū ex pte cōsumilitudine: ex pte aut̄ utilitatis et de-
lecatōis stabilium multorū q̄dū pseuerat̄ lucrante sibi
inuicē delecatōis et utilitatis. Dicit̄: Et arbitramur q̄ di-
lectio que est ppter utilitatē ut plurimū est quidē inter cō-
trarios ut dilectio pauperis erga diuītē et ignorantis erga
scientē: vez̄ni diues non amicat pauperi inq̄tum pauper
sed vult ab eo p̄ hoc q̄ dat ei de pecunia alia rem. Dicit̄:
Et fortassis intrare facit quis in dilectionē p̄trarioz ama-
sū et amasū: et formosū et deforme. At si amicitia exhibue-
rit deformis formoso; ppter eius formā non ī amicabili
formosū deformi; ppter sua deformitate. Et ex hinc ap-
paret q̄ amasū sunt digni ut derideant̄ quis voluerit alli-
quādo ut amen̄: cum aut̄ amens fortassis in ipsis est idō
neitas ḡa cuius amant̄: q̄n̄ vō non fuit in eis idoneitas
rei vñius et vñlent amari tunc digni sunt derisione. Dicit̄:
Et fortassis appetet p̄trariū sūū per accidē: et hoc q̄n̄ cō-
trariū appetit quidē illud quod est bonū: et hoc ē medio-
tre. U. g. q̄n̄ non bonū siccō ut fiat humidae sed ut deve-
niat ad mediū: et simili calido nō est bonū ut fiat frigidus
sed rēpatus: vult ut estū q̄ excessus in rebus oppositiōis
desiderat mediū. Dicit̄: Nisi q̄ hec perscrutatio imanife-
stabilis est ex hac scientia. i. non est essentialis ei: relinqua-
mus ergo eam.

Dilectio autē quēadmodū dictū est p̄mo q̄ neq̄ di-
lectio neq̄ iustitia inuente sint nisi in eo q̄ pro-
portionā nobis ī nobis eo q̄ p̄t̄as q̄ i o
cōicatōis et p̄negociatōis iustitia quedā sit et amicitia qdaz
Eteni p̄sociati in itineratō nominant̄ amici et simili cō-
militātes nominant̄ amici: et vñuersaliter quicq̄ cōicat̄
in actōe aliqua nominant̄ amici: et mensura amicitia eoz
et fin̄ mensurā cōicatōis et coadiuvaratōis: et dictū est quidē
in puerbio q̄n̄ q̄ amicoz ē cōe et eo q̄ amicitia cōitas
et ppter hoc vñuerſum q̄ confratrū est et socioz cōe est
et p̄to virtusoz in istis cōicatōibus ex valibus gratia
quoq̄ est cōitas mensurata est quibuldā magis et quibul-
dā minus: ideoq̄ sunt quedā amicitiaz magis et quedā
eaz minus: intēdo q̄n̄ amicitia sequit̄ bonū existens in
p̄negociatōe: et simili iustitia diversificat̄ in seipsa diversi-
tate cōicatōis: et propt̄e hoc est dilectio patrū et filioz et
fratrū et locoz ad inuicē: et dilectio ciuit̄ vñ̄ ciuitatis ad
inuicē diversificator̄: intēdo q̄n̄ dilectio patrū erga filios
diversa est: a dilectōe fratrū: et similiiter dilectio diversa et
dilectione socioz: et similiiter dilectio socioz diversa et
dilectione ciuit̄: et simili in ceteris dilectōibus: et ppter istud
sunt spēs iusticie in eis diversa. et malicia aduersat̄ iusticie
magis circa dilectionē maiorē q̄ circa minorē et ppter hoc
rapina pecunie et defraudatio ipsius a socio pēto est q̄ a
cōicet̄: et derelicto sine adiutorio pēto est derelictōe ex-
tranei. Et s̄l̄ frangere caput patris pēiū est q̄ frangere
cius qui non est pater. Dicit̄: Et p̄z q̄ iusticia auget p̄ au-
gumentū dilectionis quasi ambe sint in rebus eisdē et finitur
per augmentum cius apud modos equalitatis. Dicit̄: Et
vñuerſitas spēz cōicatōiū p̄ticulariū simili ē partibus
habitudinē ciuiſiū: intēdo cōicatōe publicā. Ōm̄s enim

desiderant̄ rem vñā candē: et est illud q̄ desiderat̄ habitu-
do ciuiſiū: per om̄s enī eos inquirit p̄ueniens in vita: et vi-
def de cōicatōe ciuitatis vel ciuiſiū: q̄m̄ gaudet per illud q̄o
p̄ueniens est ut per ipsū incipiat̄ consociatio et perdure
etia: et istud est p̄positū latozis legē: et dicit̄ q̄n̄ iusticia ē
p̄ueniens cō: intēdo hoi cōmuni. Eteni relique cōicatōes
p̄ticulares desiderant̄ p̄ueniens p̄ticulari ut nauigato-
re maris causa lucrādi pecunias aut alteri⁹ causa et bis
p̄ quibus laborat̄ in mari. et s̄l̄ cōicantes etiā in malicia
desiderat̄ p̄ueniens in pte uthputa pecunia si hui⁹ fue-
rit appetitus aut victoria si illa desideret aut captiōne cui
tatis si ad hoc cēdat̄ desideriū. Sūl̄ se haber in homib⁹
vñis lucr̄: intēdo q̄n̄ inquisitio eoz ē boni p̄ticularis
inquisitio p̄ illam viā. Dicit̄: Et p̄t̄as de quibuldā cōicatōe
onibus q̄n̄ sunt causa delectatōis et p̄clusione et recrea-
tōis ut cōiunctōes ciuit̄ in seipsa decollarōti et sacrificioz
intendit q̄d apud nos d̄f̄ p̄sca. Dicit̄: Clerisimile est enim
q̄ oia ista intrent sub habitudinē ciuiſiū: intēdo cōicatōe
publicā. Cūitas nempe non desiderat̄ hoc quod p̄uenien-
tis est alicui fm̄ q̄ oib⁹. Dicit̄: Et qui offerit sacrificia
in tota vita sua et honorat̄ deū in istis cōgregatōibus ipsi
quidē lucrāti sibi ipsi per hoc recreationē ex operatione
illa cō delectatōe: et hoc patens est ex decollatione et cele-
bratiōe antiqua p̄sce: siebat enī post frugū collectionē: et
eligebat quidē illa horā ppter duas intentiones: vna qz
tunc quieuerit a frugū collectiōe: cōda sacrificiū tunc erat
quasi gratia⁹ actio p̄ adeptiōe frugū illius anni: et q̄n̄ sic
est tunc iam p̄z q̄n̄ vñuerſe cōicatōes partes sunt habitu-
dinis ciuiſiū. Et q̄n̄ sequit̄ omnē cōicatōem amicitia qdaz
fm̄ modum illius cōicatōis.

Septimū caplū q̄ politice sunt tres spēs regnū. s. art
stocratia timocracia: equalibus vō exsistēbus hāz coru
prōibus quaz optima regnū pessima timocracia: p̄s p̄y-
rannū est transgressio regni tyranno inēdēte q̄ sibi cōfe-
rente: rege aut̄ oib⁹ bonis sup̄excellēte q̄ subditūs: q̄ non
existēt̄ tali fit clerotes existēt̄ aut̄ p̄trario fit tyranus tyra-
nidē existēt̄ pessima transgressio: deinde q̄ ex aristocra-
tia que est principatus optimoz fit trāsmutatio ī oligar-
chia q̄ est principat⁹ paucoz q̄ ciuitatis preter dignita-
tē et libūt̄ tribuentū et q̄ ex timocratia que est principat⁹
ditioz in democratiā que est principatus plebis et minus
mala transgressio postea assignas situdines hāz in do-
mibus: aut̄ patris ad filios cōicationē regni habere figura-
lē ī persis paternus principatus fit tyranicus vñc̄ filiū ut
seruis ī hoc peccās. viri autē ad vxorem principatū esse
sicut aristocraticū: fratrū autē ad inuicē cōicationē affini-
lari timocratico: cohabitantiū autē sine dñatore et in qui-
bus qui p̄incipat⁹ debilis democratē. Dicit̄:

T spēs habitudinē ciuiſiū tres sunt et opposte
eis tres. Prima est principatus regis: intendit re-
gem vñc̄ virtuosuz. Secōa principatus bonoz
intendit reges multos coadiutores in gubernationē virtu-
osam nobilē: et illud fit per hoc ut vñfīs ipsoz addu-
cat partē gubernatiōis aliā ab ea quā adducit alter: cum
non p̄tingit aggregari partes gubernatiōis ciuitas ī uno
Dicit̄: Et tertia est principatus honoz: intendit ciuitates
ciuitas finis est hono. Dicit̄: Et quidā hominū noiant̄ eas
vñlū vite: et melior oīuz istaz est principatus regis. et ve-
hementior oppositionū est oppositio que noiant̄ p̄inci-
patus p̄gregationū. Dicit̄: Et p̄incipatus tyranidis et regni
vñus et idem est per formā: et inter vñtrungs diversitas est
multa eo q̄ intentio tyranni est bonū sūū: et intentio regis
est bonū eoz quibus p̄fēct̄ non bonū suip̄sue: non m̄ ē
rex qui nō est excusat̄ ab omni exigēt̄a procuratiōis:

z nō est virtuosus vniuersitate virtutū: z hoc qm̄ rex qn̄ fuerit virtuosus z excusari ab omni exigēta p̄curatiōe nō est indigeno aliqua re. Quis nō fuerit ullius egeno nō erit intēto eius in principatu ad utilitatem p̄pria: sed intēderet vtilia gregi suo. Dicit: Qui vō nō fuerit talis cōuenies est ut sit princeps sorte: intēcēt calu nō merita vel idoneitas: tyrannus autē p̄taribus est regi finitatem eo q̄ inquit p̄pria bonū: z rex bonū alterius: z istud oppositū est peius oppositorū z magis patens qm̄ malū: z est in seipso Tale eo q̄ p̄tarib⁹ est bono absolute qd̄ est principatus regie: z p̄tarib⁹ bono absoluto est malū absolute. Dicit: Et principatus mutat ex regno ad tyranidē eo q̄ tyrranides malitia est principiū principatiū vnitatis: intēdo maliciam p̄tra principatiū regis vniū. Qā q̄ vterq; principatus regni z tyrranidē pertineant principiū vniū z nō differunt nisi finē principiū sit mutatio istius principatiū ex regno ad tyrranidē mutatoe principiū tm̄: z hoc est faciliū. Dicit: Sed principatus bonorū ppter multiuidine principiū mutat ad principatiū paucorū: intēdit principatiū diuitiū qui ponunt finē gubernatiōis diuitias: z istud est oppositū huī principatus. Dicit: Et est deterior principatus: id q̄ principes diuidunt bona ciuitatis non finē merita: z cōuertunt vniuersa bona aut plura ipsoz ad seipsoz: z studēt ut p̄cipatus semp sit eozēdē: vult filioz: z nepotū ut arbitrioz ideo q̄ diuitiae apud eos sunt causa principatus. Dicit: Et principes huius ciuitatis pauci sunt z mali loco eoꝝ qui merent principatiū ex virtuosis. Dicit: Principatus autē honoris mutat ad principatiū cōitatis: intēdo p̄gregatōnalem: z est qui noiat fin libertate. Dicit: Eteni isti duo principatus cōpropinquos valde habēt cōtrarios eo q̄ principatus honoris pauca. Dicit: Ad ista nanq; opposita p̄mutant isti principatus ut plurimū: z festina est p̄mutatio quoquād ad inuitē. qd̄ autē est extra istas cōp̄tū: uratōes ur q̄ p̄mitut regnū ad aliud q̄ ad tyrranidē parū est z graue: z istud est qd̄ narrat Aris. z est diuersus: vie vñ semite platonis qui videt q̄ principatus regni primo p̄mutat ad principatiū honoris: z principatus honoris ad principatiū diuitiā: z principatus diuitiā ad principatiū regenerationis: z principatus p̄gregatōis ad principatiū tyrranidis. Et verisile est qm̄ qn̄ p̄scrutatio exquisita sit de hoc p̄z q̄ res est que currit curſu nature in cōp̄mutatiōe istorū principatiū est ut dicit Aris. nō ut dicit plato. Dicit: Et est posibile ut inueniam simile isti regumīnibus in regime domino: intēdo hospitū: cōuersatio enī patris cuī filii suis in hospitio similare cōuerſatōi regis cū grege suo. curiosus est enī rex gregi sui quēadmodū pater filioꝝ: z id eo nominauit Homerius regē patrē: indige enī rex ut eius regi mēsit paternū régimē. Dicit: Apud perfos autē régimē patris tyrranidē est: ipsi enī tractat filios tanq; seruoꝝ: z regimē dñi erga seruū tyrranidē: eo q̄ dñi vñ seruo p̄ci melius fuerit nō seruo. videt autē q̄ régimē patris erga filios directū sit: p̄fesoꝝ autē peccans. Qm̄ autē régimē vel p̄cipatus bonorū diuersus est eo q̄ quiliber eoꝝ exercet p̄pria officiū z saluat alteri officiū sibi propriū similatur ipsoꝝ régimē regimē viri z mulieris in hospitio. vir etenī dñaf in hospitio rebus que ad eī pertinet: z dimittit dominū mulieris sup̄ res sibi p̄nentes: q̄ ergo vir dñaf vniuerso qd̄ suū z qd̄ mulieris p̄uerit ad p̄nitate régimē intendit q̄ p̄uerit ad dispositionem similante principatiū paucorū: intēdo diuitias. z facit quidē hoc p̄ idoneitatem quā arbitrat ex seipso sine potentia sine diuitias: nō p̄ hoc q̄ illud melius. Et forasē dñant mulieres in huiusmodi hospitijs z ciuitatibus similibus isti hospitijs qn̄ fuerit i

eis ista idoneitas: vñicū dñiū ipsoꝝ non sit finitatem tunc sed ppter diuinā aut potentia quēadmodū res se habet in dñi uel principatiū paucorū: intēdo qn̄ sit finitatem sed finitatem diuitias. Dicit: Dñiū autē fratrū in domib⁹ similare principatiū honoris et q̄ fratres coequant in omni re preter p̄ in anniō. Et propter hanc cām q̄ fuerit diuersitas in anniō multa non erit illuc dilectio fraterna: principatus autē cōitatis: intēdo principatiū liberoꝝ ut plurimū similare statui hospitij in quo non est paterfamilias vel dñs. Familia enī illius hospitij coequales sunt: z similare principatiū aggregatōis princeps debilis est.

Orauū caplū q̄ in vnaquaꝝ politicaꝝ p̄figuratur amicitia iusto qd̄ ē in illa quēadmodū regis ad subiectos amicitia sicut et iustū qd̄ est in illa est in supabundāria beneficij qd̄ est ipsoꝝ bonos facere cui similis est paternā excellētē beneficiorū magnitudine parte z regē: nā principiū parū amicitij eoꝝ in superexcessu exētibus z patrib⁹ q̄ regibus honorari dignioribus: q̄ eoꝝ ad vxoreꝝ amicitia z iustū qualis in aristocratia: fratrū vñ similare cōaurice z timocratice: tandem q̄ in trāgessōnibus in parū est amicitia sicut et iustū: z tyrranide autē nulla aut parsimonia q̄ nulla cōmūtari sed vñt subditis ut organo quēadmodū dñs seruo qui est organo dñi aīarū: nec ē eoꝝ amicitia vñ tales sed vñ boies: q̄q; in democratio est plus amicitie q̄ in alijs trāgessōnibus ppter plura in hac ēē coia. Dicit:

H vnicūq; ex istis sex modis inuenientū regnūtio est propria: intēdo gubernatiōē propria: z in vnoquoꝝ eoꝝ inuenit̄ dilectio finitatem mensurā fuitūtē inētē in ipsoꝝ. Dilectio quidē regis erga subditos abundans est finit abundantiam ipsoꝝ in benefactōnibus z operatōnibus: z ipsi diligent cum finit benefactōne eius ipsi. Regē enī q̄ bonus fuerit benefacit eiū sup̄ quos regnat z visitat eos ppter esse actōes eoꝝ iustas quēadmodū visitat pastor gregē suū: z propter hoc Homerius poeta noiat p̄elatos noī deriuato a noī gregie: z istud regē mē est nobilis régimē: z diuersitatē quidē régimē patria z regis in magitudine vñlū: intēdo q̄ régimē regis maioris ē vñlatis z cōuis regimē patris: z genere vñlū sunt: p̄fato enī de patre q̄ ipse sit cā esse filioꝝ z nutritōis eoꝝ z doctrinātōis: id: oīq; debitis habent filii ut terribū ant patri in delatōnibus bonorū in quibus oportet: z ipse similiter portare habet hanc honoris exhibitionē suis antecessoribus ex parentib⁹. pater itaq; filioꝝ p̄elatus est naturaliter: z quēadmodū est pater eiū quos genuit sic est filius eiū qui p̄cesserit cum genitorib⁹: z hec est dispoꝝ regis erga eos quos regit z manutinet: intēdo q̄ amor eiū erga eos est amor paternus: z honoratio ipsoꝝ erga eū est honoratio filialis. etenī rex est cā esse anime z fieri eius z enuritōis eius z doctrinātōis eius: z gratia huius honorat̄ filij patres. Dicit: Et dilectio z iusticia in istis nō est vñlū z idē sed supabundā finit idoneitatem: intēdo q̄ dilectio erit plus vñlū iusticia fuerit plus. Dicit: Et similiter dilectio in principatiū bonorū sit enī finit mensurā virtutis intēdo q̄ melior: est amabilior: z vniuersalit̄ erit dilectio ipsiū finit mensurā quam oportet vñicū ex ipsoꝝ: z filiter iusticia. dilectio autē fraterna est quidē coequales: z similē dilectio sociorū eo q̄ ipsi coequales z propinquū: z cōsimiliū passiones inuenientū simul z in hora vna z sunt cōsimiliū moꝝ ut plurimū: z isti similare socij principatus honoris eo q̄ ista maneres vñt vult ut sunt cōequales in idoneitate vel merito: z ut sit régimē in ipsiū particulaře z finit equalitatē: intēdo in omni indiuiduo: z similiter dilectio in istis est etiā coequalis z iusticia cōuerſo ei qd̄ est in ciuitate regis z honoꝝ. Dicit: Quēadmodū autem

in oppositioribus tribus iusticia modica est sic et dilectio et minime sit in peiori eaz et est tyrannides: etenim in tyrannie nihil est dilectio et iusticie nisi sit quid modicum in tyrannie de natus nihil est cõe prelato et subdito neque est in ea dilectio neque iusticia; et hoc quoniam cõicatio que est inter prelatus et subditos similis est cõicatio que est inter artifices et instrumentum enim pfectit videntur eo et ipsum per illum etiam. atque instrumento non est dilectio erga artificem neque anime erga corpus quem neutraria isto erga anima. et similiter non inuenit inter ea iusticia neque est etiam dilectio et iusticia in iditate aliam qualitercumque contingat: in iditaribus enim iam quibus non est ratione non inuenit dilectio neque iusticia nisi finis cõtaetur ratione. similiter neque seruus amat in quantum seruus: est enim seruus quidem in quantum instrumentum et instrumento non est dilectio: ideoque dictum est quoniam seruus est instrumentum aiatum: et instrumentum seruus inquantu[m] g[eneris] seruus non proportionatur ei dilectione: et proportionat quidem inquantu[m] homo. Dicit: Putat autem hic esse necessaria iusticia quedam inter quoslibet duos homines et cõcantes maxime sive per legem sive per predicationem et cõuenientiam et similiter dilectio invenitabilius erit in quoslibet duos homines cõparticipantes finis mensura eius quod est inter eos de iusticia. Dicit: In principibus autem tyrannicalibus modica est dilectio et similiter iusticia; in principatu vero cõtatu: intendendo cõgregationale iusticia et dilectio est plus eo quod in illis sunt rei multe cõicatae et sunt coegeres in illis rebus: et ideo dilectio ut dictum est sit quidem in cõversatione cõcibili. i. participabili.

Nolum capitulo in quo repetitur quod omnis amicitia est in cõicitione dicit quod aliquis est cognatus et etauricu[m] quia sunt naturales separabiles ab amicitia cõicativa que videtur esse finis confessionis: quod cognata omnis dependet ex paterna quod maximum est et maior ad plenum quod secundario, propter parentes diligere plenum ut aliquid ab ipsius ente: a propero parente magis nosse que ex ipsis quod proinde ex quibus est et propter parentes magis et approximatius se genito quod secundario: et propter plurimi tunc diligere quod secundario diligit: ex quibus manifestum propter que marres amant magis et propter parentes diligere filios ut seipso alteros et non secundario: deinde quod fraterna amicitia in nasci ex ipsis et propter coniunctum et vniuersitatem moris eravice assimilata: frequentius autem analogice in esse: propter uel longe a stipite: quod amicitia filiorum ad parentes est, propter bonum et delectabile et uile: et quod fraterna que est etaurica et ex quibus sunt coacta: postea quod similiter viro et uxori est amicitia naturalis propter hominem naturaliter esse coniugale: quod hoc habet consequens uile et delectabile et pleasure quod habet comutans amicitiam propriarum virtutem facit certe amicitie naturales et quod hanc adauger posset: et quod in unoquoque genere priuilegium finis iustus quod in illa. Dicit:

Tunc cõueniens est ut distinguantur inter dilectionem quod est ex parte proprie generis. i. consanguinitatis et dilectionem quod est ex parte societatis: intendit quoniam illa naturalis est et ista p[ro]fessionalis. Dicit: Dilectiones autem civiles et sociales: ut ille qui sunt inter homines coniungentes in eadem naue aut cotinerentes in eodem itinere: et quod enim huiusmodi sunt similares dilectionibus que sunt a simili cõuerantibus propter participationem in re uina aut in rebus uinis eidem: nam sunt quidem causa cõterribuendi in iniuriali et causa cõuenienti finis indigeniae alterum. Dicit: Et fortassis intromittere aliquis in hoc genus dilectiones extraneorum adiunxerit. Dicit: Et iam per dilectiones generis multe sunt dissolutio[n]es et corruptio[n]es nisi quod omnes proportionant dilectioni paternae et parentes amant filios eo quod

sunt pars ipsorum: filii vero amant parentes eo quod sunt ab ipsis recognoscuntur parentum erga illos qui ex ipsis sunt plus est quod recognoscuntur filiorum erga illos a quibus sunt: et propter hoc genitum magis proprium est genitor quod genitor genito. etenim illud quod est pars aliquiu[m] magis proprius ei quod sit res suo factor: et genitum aut pars generatrix est ut dices et capilli et generatrix factor est genitus: et non solum precepsit dilectionem patris dilectionem filii finis hanc intentionem sed etiam in tpe: intentio do quod dilectionis patris erga filium prior est tpe dilectionis filii erga parentem eo quod patres diligunt statim ex quo nascuntur: filii vero amant quidem post p[re]cessum ipsius dum cognoverint filios parentes suos: aut intellectu aut sensu: et declarat ex isto quod matres amplius diligunt et patres eo quod plus partur filij ex matre est: parentes erga amant filios propter seipso eo quod illud quod est ex aliquo est quasi alterum ipsius præterquam quod est distinctum. Et licet vero amant parentes eo quod fieri ex ipsis est: fratres amant se inuicem eo quod fieri coepit ex hoib[us] c[on]siderat et sunt parentes coepi: et hoies qui continuant hac priuariam ad inuicem genua sunt: et propter istud dictum sicut de generibus quoniam sanguis unus est et radix uina: et hoc ideo quod isti sunt res uina per seipsum quandam et sunt distincti: sunt ergo uini quibusdam et sunt distincti quibusdam. Dicit: Et priuacio in nutritione et cohabitacione in crescita multis facit ad convenientiam dilectionis ut accedit in caballis qui copulant in uno vinculo: etenim quoniam iungant sub eodem iugo amant se inuicem et cõmixti loci sunt propter habitationem suam in loco uno: ideoque similares dilectionis socialis dilectioni fraterno. Dicit: Dilectionis autem filiorum fratrum uel sororum et reliquorum propinquorum causa est quod sunt progeniti a quibusdam c[on]siderat id est ex patre uno aut matre una: et excellitia eorum in dilectione sicut finis appropinquatione eorum unius principio in quo participant et elongatione ab ipso. Dicit: Et dilectio filiorum erga parentes et hoies erga deum unius generis est: et dilectio rei effectus: boni et nobilis: et hoc quoniam actus ipsorum est magnitudo beneficium quoniam sunt causa fieri et nutritio et instruacionis: dictum quidem cunctorum pater aut filiorum. Dicit: Et in dilectione sociorum plus est dilectionis et uilitatis quam in dilectione extranorum finis mensura cõicatio eorum in vita amplior est et longior quam in extranorum: et similiter in dilectione fraternali est ex dilectorate et uilitate ad modum cuius quod est in dilectione sociali: et maxime in idoneis et similibus ex ipsis. Et eni[us] dilectio eorum ad inuicem est finis mensurae similitudinis in moribus et appropinquatione quibusdam c[on]siderat: intendendo illos qui fuerint causa ipsorum: et maxime quoniam nutriti fuerint sunt et doctrinati: et plongata fuerit experientia eorum ad inuicem in veritate complementi donec firmet dilectio eorum valde: et similiter inuenit dilectio in reliquis rebus cogenitibus ad dilectionem. Finis mensura que inuenit in illis quod sunt ex uno generi: intendit quoniam quidam modum excellit dilectio generis finis excellentia eorum in appropinquitate et elongatione ab effectu dilectionis. s. a patre coi ipsius: sic excellit ea que est ex parte reliquarum rerum effectuorum dilectionis finis excellentia illarum in seipso. Dicit: Dilectio autem que est inter virum et mulierem naturalis est et prior dilectione cuiuslibet tempore et natura quodammodo dilectio cõdomestica prior est natura et tempore dilectione priuata finis mensura qua domus naturaliter precedit ciuitatem et est magis necessaria in esse: intendendo in esse hominis. Amplius actio communis mulierum et virorum generatio est et est prior actionis cuiuslibet naturaliter quoniam communis sit huius et alijs: intendit quoniam inuenit in alib[us] Et est prima actionis cogentissima plenioritate maris et feminae in uno ubi est gratia eius moralis sicut in mansione uina: mas autem et femina ex hoib[us] non morant in una mansione propter generationem tam: sed quoniam hoc propter coadiutoriu[m] in vita. Etenim operaciones viri naturaliter alie sunt

ab operationibus mulieris: et vterq; eōp; indiget opatiōe sui cōparis: et qm̄ duxerint opatōes, ppterias in cōe inue- niet lufficēt in vita: et ppterā videmus q̄ ista dilectio aggregat vile et delectas erā. Eteni qm̄ virtuosa fuerit i- uenit inter eos fz mensurā idoneitatis naturalis: intēdo ex eo q̄ vterq; ipsorū est virtus, ppterā sibi et rētū quāritas dilectionis inter eos fm̄ quāritatē idoneitatis. Dicit: Et cā venies est ut delectet vterq; eoz per existentia colligatois inter eos: et ppterā q̄ hec colligatio sit proles; ideoq; cī qui p̄tōlē non habet cōe finibilis est delectatio. eteni ples est bonū cōe eis et cōe coniungit et ligat. Dicit: Et inquisicio quidē qualiter opz ut sit societas viri ad mulierē in vita: viri qualiter opz ut sit societas amici ad amicā in vita: p̄z q̄ nō est aliud q̄ inquisitio qualiter fiat iustitia inter eos in vita. Eteni palā est qm̄ non opz ut sit vita amici cū amico sicut vita eius cū extraneo: neq; etiā ut sit vita eius cū so- cio absolute sicut cum loco in doctrinā. Dicit: Quā autē dilectiones sint triū spēz ut dictū est ante et sit in vna/ quāq; eaz interdū dilectio et amicitia fm̄ equalitatem ex virtutē amicop; et interdū sit fm̄ feminitātē erit amicus p̄ciori fm̄ equalitatē: et erit similiū p̄delectatois fm̄ equali- tate: intēdo bonos. Dicit: Et similiū inueniūt amici causa vilitatis coequalis et diversitatis: similiū in amicitia, ppter declarationē inueniūt due species.

Dēcimū caplī q̄ lz opz in oī genere amicitie equare amicos in amare uel simplē et reliq; uel fm̄ analogū: et ea tñ que, ppter vtile rōnabilitē accidit fieri accusatois et vi- tuperatores et hac vel sola uel maxime q̄r in ea que, ppter virtutes non accidit, ppter neutrū expertere ab altero nisi q̄ bonus: sit neq; in ea que, ppter delectabili proprie p̄tē delectari possedere ante delectate: in hac vō accidit, ppter virtutē minus ab virtutē recipi q̄dignū iudicant: deinde q̄ qm̄ duplex sit amicitia fm̄ vtile moralis. f. et lega- lis sicut duplex iustū scriptū et non scriptū maxime sit in hac accusatio qm̄ non fm̄ eandē mutant et dissoluunt q̄p̄z qui recipi semp debet retribuere fm̄ dignitatē rece- ptorū et spōte considerato in principio quidē a quo recipi- endū: postea dubitat vtrū in amicitia, ppter vtile moralis et lega- lis sit reddi: ita recipiēt vtilitate uel dantis bñficio: q̄ solūtū dñcēt p̄tē vtilitate ut videlicet vtrūq; cō- modū, pueniat: in amicitia vō que, ppter virtutes electio assūlatā mensure, ppter qd̄ non est in ea accusatio: randē q̄ in amicitia fm̄ superefficiētē dignificat vterq; plus ha- bere et qualiter hoc benefacit qm̄ non eiusdē rei lz diuer- saz vtrūq; olūsly agnētū vtrūq; se plus habere dignif- cat: qm̄ non potest retribui qdignū ut dñs uel parē- tibus sufficit qd̄ possibile et q̄ quia filius non potest retribu- ere cōdigna patrē sed semper remanet debitor pluri non potest abnegare patrē lz pater possit filii ppter filii su- perexcellētē maliciā et ut corrigat. Dicit:

Verūtū in coequalibus opz ut sit dilectio eorum coequalis: et ut ip̄i coequales sint in vniuersito ce- terarū rerum. Qui vō non sunt coequales opz ut preeminentia inter eos in dilectionē sit fm̄ mensurā, ppoz tionis eoz ad inuicē. Dicit: Et spēs querelaz q̄ sunt de- honestatē causa inueniūt quidē in dilectionē que est ppter vilitatē et merito inueniūt in hac tñ aut plus q̄ in ceteris. Eteni illi qui sunt amici, ppter vilitatē amāt bñfiscere sibi inuicē in actu eo q̄ beneficētā in dilectionē inueniūt ier- diligētē nālēt ppter virtutē et dilectionē intēdo q̄ i nā virtutis et dilectionis est ut sequat̄ cas bñfictia. Dicit: Et istoz p̄tentio non est querela neq; litigatio: eo q̄ nulli gra- ue est exhibere actionē decentē ei quē amat. Qm̄q; sit de- cētia actio exilarat̄ nō q̄ret amicus virtuosus vindictā

ex amico suo nisi per decentiā actiois qm̄ fuerit supabūdās vept̄ q̄ decētia actiois et si sit supabūdans nō erit illis querimonia. amicus eteni estimat se inuenisse et eo supra desideriū suū ex amico suo non erit illis querela eo q̄ ex isto, puenit amico suo bonū: et oīs hō appetit bonū. Dicit Neq; etiā erit multa querela in dilectionē q̄ est ppter dele- ctationē eo q̄ illud quo gaudet et delectant est inueniūt cī simul virtutē. Eteni vterq; eoz gaudet ex suo compari: et delectat ex esse suo cū ipso. Dicit: Qui aut̄ ppter amicitia et ingratus existit amico et nō cōgaudea et dignus foras se existit derisione, qui eni illa via pcedit p̄sibile est ut nō pseueret cū eo neq; die vnicā. Dicit: Et ex amicis est ami- citia de honestatua. f. ea q̄ sit, ppter vilitatē v̄l questionum. Quibus eni eoz qui vtūt se inuicē grā questus plus ap- petit vilitatis q̄ oporeat; culpāt̄ ḡ socios suos q̄ regrāt ab eis ut p̄ficiāt̄ ipsiis luxta mensurā appetitū fuoz: viri aut̄ beneficii non semp possunt p̄ferre oīa quib; indigene cupidi tōq; frequēt̄ virupant̄ ipsos. Dicit: Utet aut̄ di- lectio que est, ppter quesū duaz esse spēz quēadmodū iusticia. sicut eni iusticie quidā est qd̄ nō acquirit. f. iusti- cia nālis: et quiddā qd̄ acquirit. f. iusticia positiva legalis: similiū est de dilectione: quedā eni est naturalis et est p̄iugata iusticie nāli: et quedā est positiva et est p̄iugata iusticie lega- le: incendo cā que est etiā in p̄negociatōe et in p̄tributū one fm̄ viā legis: intēdo fm̄ p̄dōes quas p̄ditionauit lex intēdo qm̄ cōnegociatio fm̄ terminū legis necessariā facit dilectionē: et spēs qm̄monie ut plurimū sit in hac dilectionē, qm̄ non fuerit p̄negociatio fm̄ mētū idoneitatis sed fue- rit p̄mutata: intēdo qm̄ eccl̄ erit in ea defraudatio. Et di- lectio legalis q̄ sit et t̄ p̄negociatōis in rebus q̄ estimat fm̄ mensurā suā: intēdo q̄ sint nō p̄z cī ambobus p̄nego- ciatōibus: quedā est mercialis fm̄ totalitatē suā et t̄ ea q̄ sit p̄ donationē et acceptanceē statim manu ad manū: et qdām est magis liberalis et p̄p̄iniquoz bñficio: et est p̄negociatio que sit fm̄ induitias et mutuū intrās est in hoc caplī. Et qm̄uis in hoc cōmercio sit p̄mutatio alicū, p̄ aliquo tñ p̄rogatua in ipso palā est neq; dubitat̄ in ea: et p̄negociatio de manu ad manū non facit necessariā d̄i ectōne, que vō sit fm̄ induitias cogit ad diligētū: et bñficiāt̄ in ipsa ma- nifesta est. Dicit: Et ppter hoc videt̄ multi hoīes qm̄ in- dgnū est ut oporeat̄ inuitant̄ ad induitiae repetere sua iudicatōrio strepitū: smo q̄ potius regratiūdū est ei et hō no- nādū. in cōmercio aut̄ morali. f. in quo est iusticia non scripta et dilectio naturalis nō sit dñcio alicū: et estimādo ut recipiat̄ p̄ eo eq̄ualēs: sed dari bñficiēt̄ mīut quod dat amicus amico absq; expectatōe retribuōt̄ exin p̄nego- ciatōe aut̄ mercionali nō dat quis aliquid nisi inētōne recipiēt̄ equitabili aut̄ plus. Qm̄q; sic sit quasi non dat smo qd̄ dat dar fm̄ viā mutuādī uel accōmodādī. Dicit: Et non est p̄negociatōiū querelositas in hora negocianā similiū ei que sit post separatiōne: vult fm̄ q̄ estimo: et in hora separatiōnis querelositas est aliquid p̄negociatōiū de socio suo de aliquo qd̄ est aliud ab eo de quo relabitur post separatiōne ut si p̄cipiat̄ maculā in venditōe quā vi- deat cū occulatissū ab eo: plurimū aut̄ sit hoc in hora ne- gocti ppter difficultatē restitūdī. Dicit: Et accidit quidē querela in cōmercio eo q̄ vniuersitas boīum aut̄ plures ipsoz appetit decoz sed p̄filiunt̄ vtile. et decoz est ut sit bñficiū non retribuōt̄ intuitū: et vtile est ut vīr bñfisciat ei qui potē est ad retribuēdū fm̄ mensurā spēnsi bñficiū cū qui vō non retribuit̄ non est amicus eo q̄ qm̄ nō retribuit̄ et hoī amicus eius fm̄ bñficiū sit ac si esset amicus eius p̄ vī- spontē suā. op̄hal eni q̄ amicus eius sit rāq; ille cui videt̄ et errauerit circa ipsūz in p̄ncipio societatis: et cui videt̄ et illud qd̄ p̄cepit̄ de bono tale quidē bonū non est quale, p̄- venit ab eo a quo pcedit bonū: non eni est ex amico: smo

non est nisi ex eo quod beneficium erranter et hoc quod beneficium ex preterito est beneficium inspontaneum. Quoniam sic sit tunc quicadmodum oportet ut ille cui impendit beneficium notoriū et cognoscatur: plenum et retribuat sic fortassis opportunitas est ut qui non potest satisfacere dignitate fatigari retribuere ipsa proposita suam: et hoc quod si non stat digna satisfactio nisi propter impotentiam suam, paucis est ut amicus eius reputet quoniam si possit plus complete satisfaceret. Dixit: Oportet itaque ut incipiamus et puerum per quid est beneficium ex amicis et finis quid: et an tollerat amicus retributionem an non: et si tolerat quoniam tollerat eum in hoc enim pretio est et dubitatio an oportet ut sit satisfactio finis mensuram pfectus proficiens aut finis mensuram facit ipsiusmet faccio: intendit finis mensuram beneficium non finis passionem ab ipso patientem est: plures tamen est ut dicatur quoniam non recte perit a benefactoribus nisi res que modice sunt apud eos pauci pfectus ipsius: et quod nullus est amarus huic usmodi regi: benefici vo dicunt huius cōtrariū. Namque ipsi dederunt quidem plurimum eius quod aperit eos est et opimū et quale non est possibile accipere ab aliis nisi per violētiā aut coactionē et quod similat huic. Dixit: Ulezramus quoniam sit hec amicitia, propter quae sunt oportet ut sit satisfactio in ea finis passionē patientis. Indigēta namque est quidem finis mensura passionis et supplicio quidem eius est in hac: oportet igitur ut satisfaciat ei per id a quo patitur passione coequata eius passionis: et hoc quoniam iustitia quidem est ut proficiat ei quantum pfectus per ipsum et ut restituat finis mensuram quā recipie et si amplius fuerit erit melius. Dixit: In dilectionibus autem que sunt finis mensura virtutis vniuersitatis condiligenzia non est spes villa ex spēbus qrelarū et cōparatio in ipsis non est nisi finis quod eligit factor ex beneficio; plures enim virtutis et mox cōsiderant quidem in electio: intendit quoniam virtus est electio quæda ad actionem decoram vel ad agendum decop: et eligitia ouerificat in amicitia quae sunt finis plementum et additionem non finis coequalitatem: intendit quoniam non fuerint mensurae coamantia coquales: vniuersitatis enim illorum videlicet quoniam cōpere et magis eo bono quod percipit de amico suo et quidem sic fuerit diversificabitur amicitia: et est quidem sic coquae preeminent estimant quod ipse melius: et omnes estimant quod melior plus deberet de bono eo quod ipse plementum et eo quod ipse virtus: neque assertit aliquis quod cum oporteat esse equalē bono eo quod ipse estimat quoniam actiones dilectionis quidem non sunt ex coamantibus finis mensura proportionis sue ad vniuersitatem ex ipsis: intendit finis mensura quoniam oportet per se dignius est ut sit obesse quoniam et scrutatus per dilectionem. quicadmodum enim oportet in communicatione pecuniarum ut percipiat plus qui laborauit plus in earum et acquisitione sic in dilectione intendit quoniam oportet ut plementis recipiat plus dilectionis et operis dilectionis quam alio ideoque amicus indigenam quam excellebit vel virtuosus dabit ei finis mensura sufficiet et cum honorant cum finis mensura datio sue quidem fuerint boni: associans ergo cum utilitas causa et ipse non habet utilitatem ex eis penitus: veritarum quilibet istorum sanā habet opinionem de socio suo: oportet ergo ut eminentior: istorum amet ut exhibeat ei minor vel inferior plus honoris quam ipse ei: et ut ipse impedit inferiori plus cōmodi et lucri quam inferiori ei. Et tamen honorificientia premiū est virtutis: et emolumētū fulcimentū est inopias. Dixit: Et videlicet hoc sic est in conuersatione ciuitana: nullus enim honorat regem que lacrari facit bonum ciuitatis: istud enim est homo ciuitatis et non honorat villus hominem ciuitatis: non honorat quidem hominem propriam: et induit a preci: dunt se inuicem in nobilitate et ignobilitate. Et postquam honoratio est minoratio iniurie honorantis: et est aliquis non tolerans minorationem non cōseruant homines honorationem nisi ei quem consequitur etiam minoratio

ut pura per collationem pecunie ipsis donec fiat honoratio equalis pecunie collat oni. Etenim actiones que sunt finis idoneitatē res diversatas efficiunt cōequales: et quidem sū erint cōequales cōseruant amicitia finis suā habitat: nem et propter hoc oportet ut finis honorationes cōrum qui non sunt equalis in nobilitate aut virilitate finis inequalitatem finis sunt cōexcedentes finis mensuram idoneitatē: et videlicet quae sunt honorationes in quibusdam amicitia cō necessarie vel debite ex pūtatione earum ad finis possibiliteritate: ita ut sint finis possit laudantur: non finis exigentia idoneitas laudando: quoniam videamus hic res plures ad quae non sufficiunt condignas honorationes ut omnes et patres: nullus enim ad condignas istas sufficit honorationes. Attamen quidem seruerit si finis quātitatē sui posse opiniamur hoc esse condignū. Dixit: Et propter hoc fortassis existimatur illicitum esse filio bellari contra patrem: et quoniam debitor existit filius patri ut retribuat ei que iam tribuit ipsi pater: et quando fecerit pater bona non prius facit hoc et neque pater debet in re ratiō debitor ei cui assistit obnoxius. Dixit: Et fortassis non est potentia alicui ut relinquer patrem suū sine adiutorio. Etenim non videt alicuius ut non adiuvet eum qui non fuerit superabundans malicie et neque fugiat ab eo: hominem namque amici sunt naturaliter et in mortibus ipsis est ne amarus sit aliquis adiutorij erga alterum qui non fuerit superabundans malicie: maxime ergo ne erga cum cui debitor extiterit: et cuius dignius est ut sollicitetur et studeat in subsidio quod ut fugiat ab ipso a quibus non potius fugiendis quod ipsis intendit adiutorio sunt viri maliciarum et hominibus: et sunt illi qui volunt ut bene agatur cum ipsis: et fugiunt ne ipsis alicui hoc faciant ac si illud quod eis sit non proficiat ipsis. Dixit: De isto igitur tamen dictum sit. Et hic explicit tractatus iste.

Determinatio huius tractatus noni de libro Nicomachei Aristotelis Incipit.

Primum capitulo quod in dissimilibus amicitiis analogus equum et salutem amicitia quicadmodum et politica cōsiderationē curus mensura numeris: quod in amaritia que est ab heros primitiū virtus quod accusatio et dissolutio propter non idem neque mansuetus neque ipsis sed quod ex virtutibz amari ea que propter mores existere mansuetus: deinde quod pertinet cū altera ab inūtē ipsis sunt quod que appetunt: quod in liberaliori cōmutatōne non ante dantur sed preaccipientes est ordinare dignitatem redditōnis: quod paccipientes et non reddentes que repromiserunt ut sophiste pueriliter sunt accusabiles: ante dantes vero et paccipientes non in lucru sed in sola bonitā in accusabiles et in his mensura ante dātā electio sicut in cōcāribus phis: quod nō existere dātē tali sed in lucru quoniam mensura retributōne ambo: penses: quoniam autē dans vel preaccipientes sicut sit in emptōibus: tandem quod paccipientes est finis veritatem mensurare dignitatem retributōnis non finis quod posterius sed finis quod ante habere apprestitus est: Dixit:

N omnibus autem in quibus sunt species virtutum diuersae inuenientur quaeque puerentur et proportionis inter ha-
bitus similares coequaliter inter ea et
coheruerat istas dilectiones ut in ar-
tibus ciuitatis; quoniam paratoz cor-
rieroz pmutar cum arte calcia-
metoz hoc quod meret eius calcia-
mentum. I. dat ei quod equalet calciametum conseruat oleum
lectio inter eos; et similiter in reliquo artibus; perueratur
quidem dilectio inter conegociates finis eas quoniam fuerit negoti-
atio finis proportionem et equalitatem. Dicit: Et propter istud
posita est mensura eis in istis ciuitatibus rebus oibus per
quam mferunt et est denarius. per denarium etenim cognoscitur
valor rerum et per ipsum sit estimatio donec sciat proportio
earum ad invenit. Dicit: In habituine vero amoris dilectio
nalis forunatus causabis amatus amata quoniam amauerit eam
amore superexcellere et ipsa non amauerit ipsum similiter vel
ecouero; si vero non amauerit eum penitus tunc plures ptingit
amatus querelosus esse de amata eo quod promisit ei pri-
missiones vniuersas et nihil soluit eam. et accidit quidem hec
querelositas ut plurimum quoniam amatus amauerit amata eam
virtutis et non fuerit amor propter delectationem in virtutem:
etenim propter eam delectationem firmata dilectio et contingit
dilectorum dissolutorum quoniam non fuerit res propter quas fuit de-
lectio. et stud accidit quoniam non fuerit dilectio propter ipsos metu
diligentes; sed propter res non pmissivas; et propter hoc di-
lectores etiam erunt non pmissivas. dilectores vero que propter
virtutem sunt puererat eo quod vice regis diligenter desiderat socium
per se virtutis gratia; virtus autem ipermutabilis est: et dilecti-
ones que sunt propter virtutem non solum pmutant propter
ablationem recte virtutum permutant existentes virtu-
tibus solum finis modum finis quem erat desiderata nisi enim desiderata
poterit desiderari modo desiderato reputat apud
ipsos ac si non esset penitus. et similiter si ptingat ei res quam
non amar ut qui promisit caro remuneracionem iuxta me-
suram bonitatis cantus sui. quoniam interpellat de pmissione dicit
satisfactio tibi per delectationem quoniam habui ex cantu tuo per aliam
delectationem; si ergo fuerit delectatio accepta virtus quoniam volun-
tati erit per hoc satisfactio; quoniam vero fuerit alter volens dele-
ctionem ut auditor cantus alter autem lucrum non est satisfac-
cio; quoniam itaque virtus quoniam comercantiu[m] non contingit a socio suo
voluntu[m] non sit comercium finis quod oportet eo quod desiderium virtutis
est quidem relata quoniam indigeret et dat virtus quod apud ipsum est
gratia desiderata quod est apud locum suum; et quoniam fuerit da-
tio in istis finis mensura meriti coheruerat conegociatio; et sic
hoc cum dat vice regis finis mensura qua accipit. Dicit: Ut
faciebat pythagoras; quoniam enim docebat aliquod dicebat disci-
pulo ut honoraret eum ad mensuram qua didicit ab ipso.
Dicit: Et quibusdam hoibus placet in hac intentione precium
intendo ut recipiat a discipulo ex precio ad qualitatem eius
quod didicit ab eis. Dicit: Et ex hoibus sunt qui accipiunt
premissum eius quod promisit et nihil faciunt de promisso pro-
pter superfluitatem pmissionis; et dignus est ut isti puererat
ad spes querelaz; intendo ut querimoniam habeat de eis eo
quod non faciunt quod concesserunt et promiserunt ex seipso.
Dicit: Et coveniens est ut disturbatores; vult ut arbitrioz
sophistas sive deceptoress cogant ad istud eo quod non dat ali-
quis remuneracionem pro eo quod docent; vult ut arbitrioz quoniam
sit illud quod docent nullius valoris utpote vanum et falsum
cogunt vero ad inquirendum a discipulo precium de promisso
omnibus quas impossibile est adimplere; ut quod promisit the-
sis de doctrina medicinae et doceret eam in modico tempore
et posset a discipulo precium competere huic intentioni.
Dicit: Et dignus est ut iste deducant ad vehementiores species
querelarum omnium eo quod ipsi non faciunt finis quantitatem

accepti preceps. Dicit: Non coequunt eos querimonie omni-
consecutio[n]e si non fecerint res pro quibus receperunt do-
na non sub condicione facilius eas; quia dato in eis fuit ex
ipso datore et ex eius beneficio. et datio quidem que fit
per hunc modum similitudinē que fit in dilectione sicut
propter virtutem, satisfactione enim cuiusque isto et socio suo est
ad beneficium suum non ad modum retributio[n]is; et quoniam sic
satisfactione ad placitum non erit querela. et satisfactione et am-
icitia et virtus vnu[s] sunt; et finis dependet posse suum ad
satisfactionem ad unoquocum amicorum; non enim est satisfactione
in veritate merito virtutis nisi ipsa rotunda posse. Dicit:
Et videt quod isto modo sit satisfactione ei qui docet phisiam eo
quod merito eius sapientie vel eius dignitatis non equiparatur
pecunia neque inuenit in hoc commercio retributio digna;
neque equalis in pondera; immo puerens est ut sit eius pre-
mium exhibitor honoris finis totam possibiliter ut in reue-
rentia partis et etiam deo; et si non sit hoc coequalis meri-
to neque propinquum ei. Dicit: Et quis res sic se habeat in
isto oportet tam in quibusdam rerum ut sit satisfactione finis
equalitatem vel plurimum; vult ut ultimo in commercio quod
fit in virtutibus. Dicit: Et equalitas sit finis mensuram que
videtur virtus in commerciis esse finis meriti; et si non con-
tingat videri virtus sit autem mensura meriti invenita in
ipso conueniens est ut necessariu[m] sit legi ordinare in ipso
mensuram meriti immo necessariu[m] est hoc etiam finis mensu-
ra ergo quia proficit alter eoz vel delectat oportet ut sit
retributio non finis quantitatē que videtur ipsius in hoc; et
hec intentio patens est in quibusdam rebus que emuntur; et
sunt ille in quibus sunt leges; in quibusdam autem non sunt
leges eo quod difficile est ut inuenias iudicium finis mensuram
meriti in commerciis voluntariis; aut non inuenis
et est dispositio in qua oportet ut vice regis comercantiū ce-
dat et appropinquet socio suo. ponit ergo huiusmodi dis-
positio[n]is ens dispositio beneficium et acceptatio[n]is ab virtutib[us]
intendo beneficium per modum huius commercij et com-
munitatis. Etenim dator videt quod illud per quod ipse letificat
dignus est modo appreciaris et quod letificat ipsum eo
quod dantes ut plurimum non honorant finis equalitatem eos
quibus dant et vult accepere letificationem; et res proprie[tate] vni-
uersitatis et hominibus que procedunt ex ipsis; patens est quoniam
dederit eas ei cui non sunt proprie[tate] pluris; inten-
do remuneracionem sive premiu[m]; sicut res taliter se habet
tunc remuneratio vel satisfactione sit finis mensura qua[rum] or-
dinant vel in quam inueniunt illi qui accipiunt cum eis quoniam
intendo de quo vident quod est remuneratio finis condi-
gnus. Dicit: Et oportet ne sit honoratio et vult finis qualita-
tem que appetit et mereat eam res pro qua sit remunera-
tio sed finis quantitatē meriti in se.

Secundum capitulo in quo dubitat vice regis in oibus est pa-
tri obediens et vice regis amico magis vel studio ministrandum et
benefactori magis vel amico dandu[m] si ambo[rum] non
poterint; ad que respondet quod talia certe determinare non sa-
cile propter multimodas talium differencias per quas nunc sic
nunc opposite se habent; et oportet semper ad magis bonum
vel necessariu[m] declinare que in his per varias circumspectias
alternantur; habentur ratio[n]es circa passiones et actiones similiter
determinantur his circa que sunt: deinde quod neque patri per oiam
obediens quod non in malis neque oibus eadem reddendu[m] sicut
differibus finis predicationes oam ipsius et gru[n]tia. Dicit:

Nterdu[m] enim quod appetit diuersus est ab ex-
istente rei in se. Dicit: Et in hoc est excitatio ex
parte modi ex modis dubitatio[n]is difficultas. I. an
oportet ut vniuersal[is] reuerentiaz exhibeat vnu specie ex
speciebus hoius quibus debentur reuerentie ut in patre.

U.g. an oportet ut honorificet omnes honores et ut conce
dat ei omne quod petat et satisfaciat in hoc iuxta dictum suum
an oportet ut satisfaciat insirmo iuxta dictum medici tamen: et p
lanti iuxta dictum ducis exercitus non cuiuscumque ex hominibus
Dicit: Et similiter dubitatur an oportet ut seruitur amico
quoadmodum seruit virtuoso et quis dignior est remunera
tione qui incipit beneficium notoriu[m] aut qui non incipit ipsum
et quod non est possibile ut exhibeat beneficium notoriu[m]
virtus: intendo incipiens cum ipso et non incipiens est dignius
ut exhibeat incipiens. Dicit: Et fortasse non facile est de
terminare omni hoc fini certitudinem: intendo illud quod debet
in ipsis singulis hominibus et in eis est diversitas multa,
poter diversitate ista regimur in magnitudine et paritate et
bonitate et necessitate: intendo per hoc ut estimo eo quod in eis
est quod est proper necessitate: et in eis est quod est propter melius
et intendo per magnitudinem et paritatem in idoneitate. Dicit:
Quoniam autem non oportet credere omnes res omni homini fin
termini unum manifestum est. Et enim non oportet ut conuer
tatur exhibicio beneficij. U.g. ad eum qui non recipit cum ipso
ab ipso eo qui iam incipit cum eo et hoc in pluribus: aut
ut ei qui non incipit cum beneficio def plus quam ei qui incipit
cum beneficio: et hoc quoniam patens est quod ille qui incipit di
gnior est reciperatio eius quod incipit eo quod est quasi acc
modatum quod accommodauit: et accommodatum ex debito resti
tuendum est: ideoque oportet ut donet isti plus quam aliis. Dicit:
Et fortasse non erit istud ut que absoluatur predones an
oportet ut absolutar eum qui ipsius absolutus est qui accidit an
non: intendit quoniam in hoc dubitatur est. Verum patens est quoniam
debitus est vir ut absolutus patrem suum potius quam scipsum: et
similiter si fuerit datus propter necessitatem aut propter me
lius: forsitan non oportebit quod ut sit equalis ei quod fecit
incipiens cum datio immo formita ut sit dato precedens
quoniam fuerit a quo est incipit dationis bonus nobilis: aut
propter necessitatem: et forsitan oportet ut sit diminuta quoniam fue
rit a quo est incipit dationis malus vilis. Et forte non
oportet propter hoc ut restituamus accommodatum et rec
pensemus ei quoniam malignus vel nequam fuerit eo quod non
meret hoc cum hoc quod accommodauit non sit eius proprius: ipse ergo
vult ut recipiat quod non est ei proprius per accom
modationem eius quod accommodauit: et qui non sperat accipe
quod est ei proprius sed hoc quod non est ei proprius: hic est mensa
peruersi valde. Si ergo accommodato fuerit talis finis veritatem
intendo nequam non oportet ut eius dignitabitio sit celsis
et si non fuerit talis putat autem talis esse: forsitan non esti
mabit de eo qui ei non satisfacit et egredit quod non oportet
et universalter est quoadmodum dictum est plures: quoniam homines
in indigentia sui invicem in actionibus et passionibus coequalis
sunt: verum sunt in hoc distinctione et ordinu[m] terminatorum
quoniam autem non oportet ut densibus eis res ecedat: intendo
ut sit dignitabitio in eis equalis manifestetur est: partibus
namque ipendendu[m] aliud quam fratribus: et fratribus aliud quam
sociis: et beneficij collatoribus aliud quam non coferentibus: et
eis qui prulerunt beneficia daf quod suu[m] est et satisfacti eis
ex debito. Et manifestat quod sic se habet res: intendo quod ho
mines dant universaliter modo sibi propriu[m] h[ab]ent quod ipsi. U.g. in
uitat quidem ad nuptias suorum cognatorum: aut ex parte plan
guinitatis: aut ex parte alterius alius cohabitatis et
cooperationis et cupiunt ut presentes habeat similes suos in
rebus propriis ut plurimum: hoc enim est fieri: et
ex parte huius intentio fortasse digni vident homines ut
procurent patres suos et satisfaciant experientias eorum: eo quod ipsi
sunt causa sui esse et quod magis debiti habent ad hoc in eis
quam in scipiosis et satisfaciant eis in eo quo indigent in istis re
bus: et debitum reputent ut honoraret patrem finis modus ho
norandi deum: attamen non oportet ut honoraret patrem uni

uerbo honore: honor namque patris non est quasi honor: ma
tris: nec honor sapientis quam honor ducis exercitus: sed ho
norandus est pater honore paterno: etiam mater materno:
et similiter singuli per se propria: intendo per id quod co
petit virtus eorum ex virtute administrationis et afflorrectae
et loci exhibitionis et reliquis ex actionibus honorationis.
Dicit: Exhibendum est sociis et fratribus et universalter
conuentis omnibus propinquitate speciali aliqua simul
conuertere et conciliante vincitur sibi proprius. Et opus
ut universaliter eorum habeatur in comparatione sibi propria
aut virtutis aut viis qui appropriatur ei. comparatio autem
eorum qui sub uno sunt generis ex istis facilis est: diversorum
vero generis difficultas: sed neque propter difficultatem omitenda
est sed finis quam possibile fuit distingueenda.

Tertius capitulum in quo dubitat vir ut dissoluendum sit ami
citiae ad non permanentes quod soluit dictum quod non est in continuo
dissoluere amicitia que propter virile vel delectabile quod non
habeat inter eum vel alterum propter quod erat amicitia quod accusa
tio accidit quod alter amat propter delectabile vel virile simu
lans amare propter virtutem sed quod simulator se manifestat
per actus suis animatus tunc imanens acculeretur: quod vero non se
manifestat simulator tunc ipse est accusabilis: deinde querit
vir ut altero amico propter bonum factum vere illius apparent
malum sic adhuc amandum quod soluit dictum quod non propter non
oportere esse amarorem mali vel assimilari ei non tamen vestigium
dissoluendum sed terendum prius reducere ad bonum quod si non
poterit facere tunc dissoluendum: quod altero ducatur simulator stu
diis et amico manente in suo statu reliquo crescente ad
perfici virtutem non manet inter hos amicitia propter mul
ta distantia et non complacere eisdem quoadmodum nec puerorum
amicitia manet altero manente puerum. Tamen manente reliquo
effectu viro bono: opus tamen memoriam habere an facere amicitie
ut ei aliquid attribueret si non prohibeat superabundatio
malicie. Dicit:

Tiam dubitatur utrum oportet ut dissoluantur
amicos inter amicos qui non perseverant in vir
ture: intendo quoniam non perseverat alter eorum
in ea an non. Et similiter qui sunt amici propter virile vel
delectabile an oportet ut dissoluatur eorum dilectiones quae
non extiterint iste res: intendo ut altero amico propter patens
est quoniam non est turpe ut soluat eorum amicitia: interempta
enim causa committente necesse est conexa dissolvi. Dicit:
Et forsitan dubitatur quoniam simulator amicus diligere
se ratione moris et non diligit nisi delectatio vel questus
gratia an oportet dissoluere amicitiam an stare poterit finis
poterit amicitia multe diversitatis in eo quod procedit ut dictum
est in amicitia in quibus voluntates coamiantur dissi
miles existunt. Verum tamen quoniam mendax fuerit alter co
amiantur: et arbitrii fecerit quod diligat ratione moris et ipse
non facit aliquid ex his que exigit ista dilectionis: conuenienter
est ut huiusmodi amicus repudiet seipsum suplicabilem: et
non requiratur ab amico suo finis simulationem finis quoniam ince
dit cum ipso in societate. Quoniam vero requiratur ab eo finis
hanc simulationem: intendo quod requiratur actiones societas
que est propter virtutem dissoluere amicitia necessario. et
oportet ut amplius querela habeatur de eo qui incedit finis
hanc fictionem quam de eo qui falsificat numeris vel denariis
inquantum factum est in honore abilioz re: intendo quod falsifi
cas in honorabiliorum deterioriorum est malicie: amicitia autem
honorabiliorum est debarrio ergo falsificatio in ea maior et
querela amplior. Si autem associaverit cum ente bonorum et
deinde permuteat et fiat malus an oportet ut non solvatur
dilectio an oportet solvi eo quod non est possibile quod aliquis

amer quod extra bonum. et malus non amat neque assimilat eum: et iste iam factus est malus: et ies dicunt est quoniam simile diligit suum simile: malus autem non iam similis est bono. Si ergo oportet ut soluat amicitia an oportet ut statim: aut oportet hoc in quibusdam ut quoque malicie non est remedium: et in quibusdam non: ut in quibus possibilis est rectificatio. Si enim in pecunia emendabilis debita est emenda-
tio quanto magis in moe inquantu premittit pecunie.
Dixit: Et fortassis non est putandum de eo qui hanc solvit
amicitiam quod faciat aliquid quod non oportet: non enim
fuit amicus quod mutatum est neque sui simile: et quando fu-
erit mutata ipsa res est impossibile ut redeat quod de ipa-
perij: vult ut ultimo illud idem: et iste quidem fuit amicus
eius quod mutatum est. Dixit: Si autem perseverauerit al-
ter coamicitiam in dispositione sua et alter melior effectus
suerit: ut pote transmutatus ad virtutem an oportet ut per-
maneat amicitia: an est hoc impossibile. Et iam declarar-
um fuit quod hoc non est possibile in multa dissimilitudine ut in
amicitia puerili: quando enim permanenter vnius eorum puer
in intellectu et non transmutata transmutata erat et sic ali-
habens intellectum purum formam non est possibile in hu-
iustismodi ut permaneant amici cum non placeant eis res
cedem: et vniuersaliter non gaudent neque tristantur rebus
eisdem: et hoc quoniam propter diversitatem suarum apprehen-
sionum non sunt eis res eedez simul: et non est possibile eos
esse amicos non existentibus eis his rebus: intendo ut per-
deant et tristentur eisdem: et non est possibile in horum si-
milibus ut perseuerent in vita sua in ut sunt
in ipsa amicitia et precessit. Dixit: Et oportet ut rememo-
remur rem coniunctionis que fuit in praetrito: quemad-
modum enim videtur quod oportet ut detur amicis magis
quod extraneis sic oportet ut detur eis qui convertunt amicis
propter amicitiam precedentem quando non dissoluitur
amicitia propter superfluam maliciam.

Quartus capitulo de amicitia vera cognoscitur ex his que
epieikes vult et operat ad seipsum suipius gratia quod virtus et
studiosus mensura est vniuersaliter amicitiarum que
diffiniuntur diffiniuntur quidem relatione sua ad res ami-
cium: nos etenim inuenimus quoddam laudantes amicos
qui vult bona et facit ea aut que putat bona propter ami-
ciam ipsam et vident istud sit amicitia et quoddam lau-
dantes amicum qui vult et eligit quod eligunt amici ut
quod accedit matribus: intendo quoniam ipse eligunt quod eli-
gunt filii ipsorum. Et ex hominibus sunt etiam qui lau-
dant associantes et conuentient in electione et condolentur
dolori amici et congaudentur gaudio ipsius in pluribus: et
istud etiam accedit matribus cum filiis suis. Et ex eis sunt
qui laudant amicum per omnia ista et vident quod ista sunt
amicitia: intendo quod in qua aggregantur omnia ista sit ami-
citia virtutis: reliqua autem amicitie dicantur amicitiae
eo quod pertinet assimilari huic amicitiae. Dixit: Et videtur
quod sit res in hac amicitia ut dictum est: virtus etenim com-
munis est vniuersaliter ex virtutis. Quicquid sic fuerit comuni-
cabit virtutis in voluntate virtuoso et desiderabut res
eisdem et volent per se bona: et que apparent per se bona et

faciet hoc etiam. bonum enim quod in ipso est excitat et
mouet ipsum ad agendum bonum: ipse ergo facit bonum pro-
pter se. Et sunt quidem concientes in opinione quod quilibet
virtuosus apprehendit quidem quidditate suam in
intellectu et vult vitam propter seipsum et salutem: et preci-
pue salutem partis illius per quam et forme per quam est
bonus et virtuosus. Dicit: Et vniuersaliter vult bona sibi
ipsi et non vult illius bonum quando habuerit ipsum pre-
terquam ille qui concupiscit ut sit ei vniuersa bona quamvis iam
pertingerit ad bonum humanum: et ista est opinio coram
Deo namque distributio est bonorum omnibus speciebus
quecumque specierum fuerit: et non dat vni individuo neque
vni speciei et prohibet reliqua: sed dividit inter ea vniuer-
sa bona secundum merita vel aptitudines ipsorum: virtuosus et
desiderat bonum naturale sibi: et desiderat bonum illud ei
qui est sibi similis.

Quintus capitulo de amicitia est ad seipsum quod irrationale
rationali recordatur: et de amicitia ad alterum est superabundans ut
ea que ad seipsum: quod perdicta epieiki et amico inesse videantur
multis inesse quoniam praeuis placentibus tamen sibi et existimatibus
se esse epieiki: nefarij vero neque inesse videntur: neutrjs
autem vere in sunt: praeuis quidem non propter rationale et irra-
tionale eorum pretendere et magis dñi rationale: nefarij vero non
propter etiam seipsum odire et fugere et nihil amicabile ad se
ipsos pati ac per hoc neque ad alios ex quibus sequitur quod pra-
eius neque ad seipsum amicabiliter disponit: tandem adiicit quod
si sic habere est valde miserum olo fugiendum est maliciam
et conandum esse epieikeia ut ad se et ad alterum amicabi-
liter habeat. Dixit:

T conueniens est credere de unoquocunque isto: et
quod ipse seipsum associet cogitando in bonis: et
hoc quando delectatus fuerit rememorando
de bonis que operatus est propter eum et gaudendo de ipsis
aut sperando bona futura: intendendo ea que disponit facie-
da. Et ad huius apprehensiones potens est mente et cogi-
tatione et communiceat in his subiunctis in dolore et delectatione
Imaginatio etenim huiusmodi rerum deliciosa est et dolo-
rosa simul: intendendo rememoracionem et operationem: et non
est delectans ex istis absque contristante: et non accidit in
tempore absque tempore alterius: immo anima doler per
itas apprehensiones et delectatur simul. Et vniuersaliter
virtuoso non inuenitur penitentia quedam modis dictum est.
Penitentia namque sit cum perperratione mali: oportet
igitur virtuosus velle uniuersaliter istorum virtutum sicut
sibi meti ipsi: et ut sit apud amicum suum sicut est apud se
ipsum eo quod amicus est alter ipse: si vult sicut quod amici
sunt aliquid sine res quedam et quod amici sunt illi quibus
existunt res vne edem. Dixit: Utrum autem amicitia sit
ex his que esse oportet aut non est omittat perscrutari
In hac hora de ipso: fortassis enim putandum est quod ista
amicitia sit amicitia: et quoniam sunt que amicitie sicut dictum
est: aut plures: et appareret quod illud quod tam dictum
est de istis rebus est existens in pluribus. Dixit: Si autem
maliciosi sunt: intendendo consumiles in malitia tunc las que-
ritur an inuenitur inter pessimos ista comparatio in lepisis:
neque ut placeant sibi ipsi rvideant et ipsi sunt virtuosi et
quod accedit de hoc virtuosus. Et iam est manifestum quoniam non
non inuenitur aliquid de isto in eis qui sunt vehementis
iniquitatibus et malaz operationibus. Non enim appetit hoc
de ipsis neque sere appetit eo quod in maliciois diversitas est
malicia: quoniam sit malitia multifaria: id est: percupit diversa
et volunt res alias a bonis ut est dispositio eorum qui non

Et diffiniuntur quidem res amicitie: intendo res
comparatas amicitie per relationem suam ad ami-
cium. Et videtur quod vniuersaliter amicitiarum que
diffiniuntur diffiniuntur quidem relatione sua ad res ami-
cium: nos etenim inuenimus quoddam laudantes amicos
qui vult bona et facit ea aut que putat bona propter ami-
ciam ipsam et vident istud sit amicitia et quoddam lau-
dantes amicum qui vult et eligit quod eligunt amici ut
quod accedit matribus: intendo quoniam ipse eligunt quod eli-
gunt filii ipsorum. Et ex hominibus sunt etiam qui lau-
dant associantes et conuentient in electione et condolentur
dolori amici et congaudentur gaudio ipsius in pluribus: et
istud etiam accedit matribus cum filiis suis. Et ex eis sunt
qui laudant amicum per omnia ista et vident quod ista sunt
amicitia: intendo quod in qua aggregantur omnia ista sit ami-
citia virtutis: reliqua autem amicitie dicantur amicitiae
eo quod pertinet assimilari huic amicitiae. Dixit: Et videtur
quod sit res in hac amicitia ut dictum est: virtus etenim com-
munis est vniuersaliter ex virtutis. Quicquid sic fuerit comuni-
cabit virtutis in voluntate virtuoso et desiderabut res
eisdem et volent per se bona: et que apparent per se bona et

continent scipios. eligunt enim prius eis que vident sibi bona delectabile et dāmūnū: et ex eis est qui fugit ab operatōne eius quod vider bonū propriū timiditatē uel ocoſitatē: et ppter hoc illi qui operant opardes multas malas abhorrent uel odiunt propter maliciā: et abhorcent scipios et sunt ne ament et interficiunt scipios. Dicit: Et maliciosi vel flagitosi, ppter istud requirūt aliquos cū quibus finiunt dies suos et q̄ fugiunt maliciā suā ppter ea et recorunt multoꝝ horribiliꝝ et gradium ex eis ad alia similia illis: et hoc q̄ solitarij fuerint. solitudo ergo molesta ē eis et dolorosa valde: q̄ vo cum alijs fuerint obliuiscunt illa ex quo enim non est cito aliquid q̄ ament siunt non patiēt a scipis passione dilectionali sui ipsorum: et qui non patiunt a scipis passione dilectionali sui ipsorum non gaudent de se ipsis immo molestant et anxiant a scipis eo q̄ aie eoz querelose sunt sibi ipsorum et rancorose. Quedā ergo aiatoꝝ dolent propter maliciā et quedā delectant ppter ipsam: et vniuersaliter distractiunt quidā huc et quidā illuc sicut q̄b findit in duo ppter tractū: et si non fuerit possibile ut gaudeat et tristens simul equaliter tristans modicū duꝝ gaudent: et delectantur aliquo nolentes ut si delectabile propter hoc itaq̄ sunt iniqui repleti amaritudine et penitentia. Dicit: Et propter istud totū ppter status maliciosi nō est in dispositione status amici q̄m nō ament scipios: et q̄n nō est in ipso quicq̄ amabile. Si tigil sic est est vir iniquus vobemētis misericordia et infelicitatis valde. Dicit: Ideoꝝ valde fugiendū est hoꝝ a malicia et indurandū ut fiat bonus. Loueniens eroni est q̄n fuerit bonus congaudēt sibi ipsi ut fiat congaudens et amicus alter.

Sextū caplī de beniuolētia et beniuolētia loqui vi deaf non est amicitia, ppter hanc fieri ad ignoratos et esse la temē illā autē non nec̄ est amatio, ppter beniuolētia habere intētōne et appetitū et q̄nq̄ fieri ex repētēto amatione ecōtrario; deinde rōez et beniuolētia nō est amicitia, ppter hanc non cooperari et superficialiter diligere habeat vō ecōtrario: q̄q̄ beniuolētia est pncipū amicitie et diuina et plūta sit amicitia non ea que, ppter delectabile uel vtile quā in his non sit beniuolētia: postea q̄ ipsa nō est rebenificatio, ppter hanc operari ipsaz autē non: nec̄ est amicitia proper vtile quā simpliciter beniuolētia sit ppter virtutes et epiceikā aliquam. Dicit:

Exhortatio autē interdū similat amicitie et non est amicitia eo q̄ exhortatio interdū sit ab eo q̄ non cognoscit. Amicitia autē non sit nisi erga eos qui cognoscit: et iā dicitū est huiusmodi ante: nec̄ erā est dilectio: non enī pueratā et desideriū. hec autē duo cōsequit̄ dilectionē: interdū desideriū et diuturnitatē dilectionē: et iste res sunt cū dilectionē: et dilectio quidē est cū cōmitione. Exhortatio autē sit quidē interdū ab eo qui non occurrit exhortatio ut exhortatio que sit a patre honorabilis erga eū qui venit et eius posteritate: et interdū sit ab eo qui non cōcitat exhortatio: ut exhortatio que sit ab hominibus gratia ordinates militia. Eteni ipsi exhortantur eos et pueniū cū ipsiū in volūtate in actu autē non. Dicit: Et puenies est q̄n non cōcitant exhortatores eis quos exhortant actu ut dicit̄ de eis q̄n sunt exhortatores similitatione et q̄ sit dilectio eoz dilectio similitudinē. et ppter istud videt q̄ sit initū amicitie dilectio p sensu. i. amicitia pcedens nāliū sicut dilectio amici. nō enī ament alijs si nō delectat̄ fuerit psumitus: et q̄ delectat̄ p delectabili nō amat aliqd plus ipso: immo q̄n pceperit eius elongationē desiderat eius appropinquationē: et si sic est rūc inuitabilitatē cōsiderat̄ amicitie delectatio: nec̄ est possibile ut sint homines amici quā sunt exhortatores: esse autē exhortatores absq̄

eo q̄ sine amici possibile est: nā exhortatores nō diligunt dilectionē pluriꝝ q̄ alij ab eis eo q̄ ipsi volunt solūmē bona eis quibus sunt exhortatores: et ptingit ut nō pueniant eis sīm aliquod factoz suoz: mētq̄ sī sicut illud facit ex his que ipsi faciūt: et ppter hoc non possimūs trāmutare nomē amicitie ad nōmē exhortatio: et dicere de ea q̄m ē amicitia apparet arde. i. q̄n habuerit ipsa et firmata fuerit p̄fue tūdine puerit̄ in amicitia. Eteni amicitia sit ppter vtile et delectabile: exhortatio autē nō sit ppter hoc. Et q̄de illle cui bñficiū fuerit satiſfaciēt p exhortationē loco accepti beneficij et est hoc sacro suo iustus: qui autē vult beneficij bñficiū et sperat se accepturū ab ipso q̄b vult ex bñficio cā exhortādi ipsū: intendō bñficiū hic nō videt esse exhortator: p se sicut nō est amici q̄ seruit alteri, ppter ea ut vtaſ co vnu alijs. Dicit: Et vlt exhortatio ppter virtuoso et emerito ut qđ apparat de eo hoib⁹ q̄m ē vir grauis et rigid⁹ et qđ filat isti ut qđ accidit illi cui magnificat virilitas ut militari.

Septimū caplī de pcordia q̄ ipsa est amicabile qđ et non est omotaria, ppter hanc posse existere ignorati⁹ et non illā nec̄ plēnū circa q̄būnes sed consensuſ circa pseritā opabiliā magna attingetā cōsentientib⁹ existere: q̄ ipsa est politica amicitia ppter eaꝝ et cōsiderat̄ ad vitā et q̄ ipsa est in his qui epicteas et nō in prauia, ppter hos quidē femp stabiliter iusta et cōfertia velle diligere et operari: illos autē inutilibus apparet superabundantiam et in oppositioſ minorationē et cogere iusta facere q̄ ipsi non faciāt eam. Dicit:

Et appareat q̄n puenitēta interdū in opione dilectionis et etiā i. effectua dilectione: id dicit̄ q̄n nō est puenitēta opiniōis puenitēta pposuit et volūtatis. Eteni puenitēta volūtatis sit interdū i eis q̄z non sit alter volūtate alteri: ut q̄d inuenit̄ i multis ciuitatib⁹ inter cūues quaz multiplicat̄ seditione: et ppter hoc nos nō dicim⁹ q̄ illi q̄ volūt voluntatē vna cūrā re quādā sicut cōuenitētes in opiniōe: sed noīam⁹ qđē puenitēta in opiniōe eos q̄z volūtā sit in re q̄ magis expedit vniuersitati: et q̄ cōuenit̄ in volūtati cōibus ex q̄b est magnū bonū: ut volūtates cūles cō: unales ut puenitēta ipsorum q̄n q̄d sicut idoneū pncipiatū virtutes sūt. Eteni huiusmodi puenitēta volūtā sit effectus dilectionis. Dicit: Illi autē q̄p vnuſq̄ scipios diligēt nō erūt exhortatores alii alteri ex pte puenitēta opiniōis ipsorum i re aliq̄ q̄nq̄ rex fuerit: sed ex pte puenitēta opiniōis eoꝝ in fine vno codē: ut puenitēta cōitatis i hoc q̄n opz ut pncipēt virtuosi et boni q̄n sue rit istud desideriū vnuſcūlūp̄ eoꝝ. Dicit: Et appareat q̄ puenitēta opiniōis cogēt̄ ē ad dilectionē ciuilē quēadmodū dī eo q̄ ē in reb⁹ bonis vnuſcūlūtā et i eo q̄ indiget̄ i vita. Et puenitēta opiniōis fit qđē in viris emeritis et virtuosis isti nāq̄ sit puenitēta opiniōis i scipis et ad se inuitē cōrā res q̄ ab extrinseco sunt q̄ desiderer̄ res vnas easdē: idq̄ sunt volūtates eoz stabiles q̄ nō variat̄ nec̄ trāmutant̄ de re ad re: volūt̄ enī iusticiā et res q̄ sit vlt iuste et desiderat̄ oīa hoc desiderio cōcato. Dicit: Inīq̄z autē opiones nō ptingit̄ puenitēta parū quēadmodū nō sicut amici nī pax: ipsi enī sicut qđē amici ppter puenitēta sui i pcupisētia autē ipsorum i spēb⁹ strēnū et laborosū ē qđē defectiva: et singuli eoz volūt vnuſcūlū bona, ppter scipios et ea q̄ sit pseritā el gūt̄ subiūp̄: et valde subtilit̄ i negotiatioſ sua cū extra neo et p̄tristat̄ eū: atī pseruāt̄ qđē iusticiā cōez inter se aliū enī nō bñst̄. oīū autē inter eos iurgia et dissensiōeſ eo q̄ alter cogēt̄ alter ad defraudādū in pncipiatōib⁹ et circū ueniendū se inuicē: q̄n non cupiat̄ exercere opera iusticie sed volūt̄ quidē adimplere actōnes suaz pcupisētiaz.

Orauū caplī q̄ benefactores plus amant bñficia. tos q̄ ecōuerso l̄z hoc videat inopinabile: q̄ pmo oñdit fin rōem pluriū per exemplū de creditoribus qui similes vident bñficiōibus & debitoribus qui bñficiati 2° refuta dicta rōne p exemplū de creditoribus q̄ ipsoz nō ē amatio afflagnā cā naturalē que est q̄ om̄s nñlitter diligant ppia opera & plus q̄ ecōuerso: bñficiatus autē est bñficiōis opus: deinde q̄ cā huius q̄ est naturalē dñlt̄ gerē ppia opera est q̄ om̄s naturaliter diligunt esse q̄d ē in viuere & operari & sic operatis esse & actu bonū ē in suo opere uel magis sui opus & sic bñficiōis in bñficiato & nō ecōuerso nisi q̄ pterēs bñficiati est in bñficiōis: sed pterēs est minus bono: postea q̄ cum tria sint electabilita. s. cōnūtio presentis spee futuri memor pterit. p̄ma est delectabilissima ac p̄ hoc maxie amabilis: vñ q̄d bñficiarius sic p̄sens opus bñficiōis bñfector: vñ v̄ile bñficiati iaz pterit̄ plus amat benefactor q̄ ecōuerso: t̄ erit si poñat non p̄sens sed pterit̄ opus bñficiati idē accedit. ppter memoriā bonoꝝ esse delectabilē: utiliū aſr non sic: & itēz idē propter operari & sic superexcclere q̄d habet bñficiōis in bñficiato plus amari: & itēz ppter magis laboriosius esse benefacere q̄ bene pati laboriosius vñ p̄a magis nāturaliter dilig. Dixit:

T video q̄ benefici amplius diligent quibus be nefacit q̄ illi beneficior: & ultimā hoc est: fin ratōnē: apparet̄ eius causa in pluribus. Eteni beneficius affaret̄ q̄ bñficiāt̄ incipit ex sciplo. Ille autē tenet ad amoꝝ rōne accepti beneficij: & bñficius & cui bñfici similans accōmodati & cui fit accōmodati. debitor enī sciz qui recipit accōmodati nollet p̄manentia creditoris anxiatur enim ex eius visitatione s̄mp̄r supicās crediti repetitionem: creditor vñc̄r̄ vñc̄r̄ exoptat salutem. similiter eos quibus benefaciunt desiderant saluos consistere ut illi qui dant quod est inter manus ipsoꝝ: beneficiari autē ecōuerso utpote onerati debito: qui autē amxi ant ex saufaciēdi debito. s. qui receperūt bñficiāt̄ forstass̄ non referunt grates bñficiōibus nisi co ne astimilent maliis & arguant ab homib⁹ ex ingratitudine. Eteni plures hoīiū non recordant accepti beneficij: & desideriū eoz ut beneficiāt̄ amplius est q̄ ut ipsi bñficiāt̄ sunt igit̄ min⁹ diligētes q̄ bñfici. Dixit: Et forsū purabit q̄ causa i hoc sit naturalis: intendo q̄ h̄s cupit naturalit̄ ut fiat ei bonū magis q̄ faciat bonū. Dixit: Et non similans benefici cre ditōbus: etenī non est in credēdo dilectio: non enī q̄runt creditorēs salutē debitorū: nisi cā recipiēdi crediti ab ipsi⁹ benefactores aut̄ diligunt quidē quibus benefaciunt enā si in nullo sunt. pfectū per ipsoꝝ neq̄ in p̄tī neq̄ in futurō. habēt autē se benefici ad eos quibus p̄ulerūt beneficiā sicut artifices ad sua artificia: oīs enī artifices amat opus manus sue plus q̄ amet operatiū ab altero: s̄q̄ fuit ar tificiāt̄ aiutū tunc est multo dignius hac intentō. Dixit: Et forsū plus accedit istud in poētis: etenī istud exceedit in dilectionē carminū que operant̄: estēs dilectio ipsoꝝ ad sua carmina sicut dilectio parentū erga filios: & sile huius accedit bñfici: cē cā bñficiati ab eis. est nāq̄ beneficiū op̄ ipsoꝝ quēadmodū opus artificis est artificiū: imo isti diligunt eos quibus benefecerūt amplius q̄ factō suū faciūt̄ intendo q̄ artificē artificiū suū: & cā in hoc est: intendo ut diligat factō faciūt̄ suū: qm̄ essentia: intendo iditatē hoīs electa est apud omnē & dilecta: & est cōplementū & decor̄ actū: effector̄ nēpe op̄is existit quidē fin perfectionē sui v̄timā p̄ operationē: diligat igit̄ opationē vñ dilectōis es sen tie sue: intendo quidditatē suā que cōplet per opationē & istud est nālē hoī. existentia enī esse absp̄ operatōe est esse potentiale: igit̄ om̄e opus est amatu vñiuerſalit̄ ppter

hanc cām: & excellit cum hoc opus beneficij cetera opera intendo in esse ipsi⁹ amatu opificiō & optimū opationū iēdoq̄ letat ille cui est ista actio: nō est autē beneficiario ūmis huic actōi apud beneficū ut amet ipsius ut est amar̄ nisi si bñficiarius melior beneficō aut filius ipsi: & itaq̄ bñficiarius minus delectans & diligens beneficō. Dixit: Delectatio autē in actōbus delectabilibus que quidē fuit in t̄p̄ p̄senti erit in ipsōmer actū que autē in futuro in spe: intendo in speratōe q̄ creat in actū: que vñ in p̄terito in rememoratiō: intēdo in rememoratiō extit⁹ eius ad actū. Dixit: Et actio beneficiū ex parte qua est bona & de cōtra manet in memoria factorio & plongat p̄p̄e eūs: p̄sō cuū aut̄ p̄ueniens ex ea bñficiato fuit velociter & recor datio eius abbreviata & modica est delectatio ex eius recor dōe cui non est per p̄manētiā: ac⁹ aut̄ boni delectatio est multa & rememoratiō eius longa: delectatio vñ spei videt & si diuersa delectatiō p̄senti: intendo q̄rī delectatio p̄sens permulta: delectatio vñ spei est permanē. Dixit: Et videt q̄ dilectio cū actōe: redilectio vñ cū passione. Et: ni dilectio actioni similis existit: redilectio vñ passione & actio vñ magis est dilectiva q̄ passio: intendo q̄ diligēs similis agenti: dilectus vñ patienti. Amplius om̄s quidē homines diligunt q̄d habuerunt cū multo labore plus co quod cū facilitate urpata p̄cūtiāt̄ adēptionē. Eteni illi q̄ eas laboriose acquiſerūt̄ plus amant eas q̄ illi quibus in saluo accesserūt̄ ul̄ heredit̄: r̄e post mortē antecēdoꝝ uel portionaliter in vita eoz uel mō alio costimili. & bonitas uel decor̄ passionis & est illud q̄d fit beneficato absp̄ la bore est. bonitas aut̄ uel decor̄ acrōis & est illud q̄d a bñficiō est cū labore. Iteq̄ bñficiarius diligētor̄ ē in sua actōe q̄ bñficiarius in sua passione: & ppter hoc sūt matres magis diligēs filios paribus: intēdo eo q̄ matres genuerūt̄ filios cū odio: patres vñ absp̄ dolore. matres itaq̄ diligunt filios plus q̄ scipias.

Nonū caplī de phislātia. i. amore sui de qua pmo dubitat virz sit vitupabilis sicut quidā purant ppter p̄a uos agre oīa suū p̄sp̄ ḡfā: ep̄leikes autē ppter bonū & amici ḡfā & laudabilis ut alij aſerunt ppter amandū cē maxime: maxime amicis ee ppter libi adēſe pmo & maxime esse oīa quibus amicus determinat̄ & ad se ad altos existēdi: ad cuius solutionē diuidit hoc nomē phislātia in suas significatiōes: quaz̄ vna est amoꝝ eius q̄d est in nobis irrationale & sensuale seu aīale & sic ē vitupabilis: altera vñ amor eius q̄d in nobis est intellectuale q̄d est verū hō quēadmodū ciuitas est princeps ip̄sus & sic est laudabilis deinde q̄ intellectus est verus hō p̄ p̄tinentē & incōtinentē dīci ab intellectu tenere & p̄cupiscētā uel non & hominē agere que cum rōne sunt: q̄s hunc verū hominē diligat maxime ep̄leikes: & iō p̄incipaliter est phislātis obediēs intellectu elīgēti semp̄ optima sibiūp̄t̄ nibilomin⁹: t̄ amici ḡfā & p̄ patre salute aget q̄tūq̄ nō praua l̄z grauia etiā vñq̄ ad mortē elīgēs magis pauco t̄p̄ verā dilectōem intensam & vñc̄r̄ actionē bonā magnā q̄ multo t̄p̄ remissā uel plures paruae: sic quoq̄ in grauibus & morte sustinēda pro amico & patria semp̄ plus veri boni tribuēt̄ ut hoīs laudē gloriam ab hoībus & a deo. Dixit:

Ubiq̄ autē qui potius sint diligēndi diligētes Seipsoꝝ aut̄ non diligētes scipios. Quidā enim negant diligēdos esse scemiplos diligētes: & nominat̄ eos dilectorēs suīmet̄: vult per hoc q̄ ipsum sit res fedā. vñdetur enī q̄ maliciōsus sit ille qui agit om̄e quod agit propter se p̄lum non propter alium: & q̄d exce dit in hoc fin excessum in malitia & vituperatur quidē vir vñlīmo vituperio quādo nihil facit nisi ppter scipioꝝ.

Virtuosus autem facit quod est gressus boni et additum in actione boni sum additio suum in virtute; et facit propter amicum omnibus quod suum est. Dicitur: Et huius puerum in hac opinione; vestrum actiones eorum distillat deinceps huic dicto: omnes enim assertur quoniam maxime illi gaudet est amicus et quod dignior ut sit amicus est qui bona vult amico suo rore amici non rōne sui ipsius etiam si non sciat hoc aliis. Dicitur: Et universalia que dicitur sunt in distinctione amicorum necessaria facit unitatem voluntatis eorum sum propter et quod est amico ab amico suo; et ut quod est quod est amicus est amicus etiam est eius equaliter. Etenim oportet iste res nobiles digniores sunt proportionari viro coquam amicorum; et ille a quo procedunt iste actiones dignior est ut ametur a scipio quam alteri eo quod eligibiles fecerit se ipsorum actiones decoras. Dicitur: Et multorum bestiarum vires eorum opere ut associetur quoniam ambo sibi fuerint incedo amatorum sui ipsius; aut qui non amat se ipsum. Dicitur: Et forsitan dissolutus hec dubitatio diviso quoniam est amas se ipsum. sunt enim intentiones plurimes in hac intentione errare facientes. Quoniam ergo distinguuntur intentiones plurimes quas significat dictio una sua terminis erit manifestatio eorum amplior. Dicitur: Et hoc quod est dicens: incedo amantes seipsum nolant illi qui appropriae sibi ipsius plus honorum et delectorum corporalium debito plures namque homines appetunt ista et nuntiant in ipsa ac si sine optima appetibilius; et hoc gressus incedo differentiationes inter homines qui sunt in hac disponsione et illi qui credunt sunt ad ista gaudere desiderios et passionibus aequalibus: intendendo res proportionatae prius aie bestiarum; et plures homines tales sunt et isti sunt mali viri; et propter hoc cessat eis hoc nomen: intendendo propter multitudinem malicie ipsorum; et recens est noire cuius est sum habens dispositionem amante seipsum. Dicitur: Quoniam ergo disuerterunt plures homines noire eos qui dedicant se istis rebus; et perlungunt eas amatores sui ipsius manifesti est. Qui vero satagit facere quod est sum in officiis per cunctis hominibus et res in quibus est temptationis; et similares isti exactionibus virualibus; et iste est qui semper facit in seipso bonum. Fortasse et si iste non noiet amator sui ipsius apud plures homines distinguatur; et hoc noite quod est appropriae sibi ipsius optimam bonorum et ingentissimam eorum; et iste est ex appetitu suu ad illum quod vere suum est; et ponit in ipso sufficiens semper suum. Dicitur: Et quemadmodum ciuitatis que aggregat bona sibi ipsi reputat aggregatio vera magis quam aggregatio; sic homo qui acquirit sibi ipsi bona humana reputat habere voluntatem quod est delectio vere; et qui amat rem veram sui ipsius et letat et ea est dignior noisi amator sui ipsius. Dicitur: Et pertinet et incontinens dicunt quid est ex parte intellectus. continens enim est quem pertinet intellectus suus; et incontinens est quem non pertinet intellectus; et de quolibet isto putat quod operatur quidam a voluntate et proprieate operatoribus qui operantur pro rei alicuius intendendo sine. Si est pertinens qui amat honorabiliter quod in ipso est et est intellectus: incontinens est qui amat rursum est ab eo intendendo quoniam amat quidam esse suum bestiale rursum quod dignior est virtuosus ut amer se ipsum incontinenter; intendendo cum qui cetera desideria. Propter hoc igitur hec noicitio se ipsum in dicto dicitur amas se ipsum sum duas intentiones est dicta de eis propter contraria nos: intendendo quod est opinio in eis sum diverse diversitate militare: cum diversificata nomine vite dictum de vita que est sum propter et dictum de vita que est sum passiones. Dicitur: Et quoniam sicut conuenienter hois desiderare optimam pertinet universalis hois ad laudandum eos qui nuntiant ad agendum bona sum propter et ad extollendum eos. Quoniam enim omnes nuntiant ad agendum optimum et festinat ad ipsorum erunt res communes sum statim quem est dictum de natura studi et sollertia dictis bonorum. Dicitur: Si igitur oportet ut sit virtuosus bonum amator sui ipsius; etenim priscus sibi ipsi in agendo bona et propter

sicut alii malus autem sum diversum intendendo quoniam ob est sibi ipsi et propinquus sibi quod sequuntur passiones praevas. Inter haec igitur quod est agendum maligno et quod agit de uestitas existit multa: virtuosus autem agit quod oportet et eo quod intellectus eligit optimum et virtuosus obedit intellectui. Dicitur: Competet autem est et debitum ut homo agat actiones multas gratia amicorum et vicinorum et concordia eius est incumbat ei in his necessitatibus moriendo pro ipsis. Etenim competit viro virtuoso ut clargiatur pecunias et spendat honores et universaliter omnia bona pro quibus intendunt homines querentes lucretur bonum sibi ipsi. Forsan enim viro nobili post eligendus est gaudere gaudio intento in tempore modico quod gaudere gaudium remissum tempore longo ut quod vivat anno uno peragendo actiones nobilis venustas quod vivat annis multis. genitrix operationes multas. Dicitur: Hoc est rilectio et opinio eorum qui eligunt moxi pro aliis: videtur enim quoniam adipiscuntur in hac hora brevi bonum excusum quod est acceptabilis eis quod vivere centum annos et non adipisci tale bonum. Dicitur: Et ex facto eorum qui clargiuntur plurimi opum suarum amicorum accrescit quidem amicitia in opibus: ipsis vero in bonitate et virtute: cedat igitur iterum nobilior para ipsius. Et simile huic accidit etiam in pensione honorum et patriciatus amicorum: universaliter enim ista exhibent et impendunt amicorum: putantes nobilium hoc quod loco eorum recipiunt; et quoniam hec est laus et merito facit hoc vir nobilis et bonus quem existimet per istud factum existere virtuosus et eligat pre cursum etibus bona et digna virtutis: et per istud possibile ut distribuat actiones suas virtuosus amicus suo: et ut sit pulchrior et melior apud plurimum actionem sua actio amici sit: hec causa sit amicitiae. Dicitur: Jam igitur videt ex isto quod virtuosus qui facit omnia ista det sibi ipsi plus de bono quam aliis. Per hunc itaque modum oportet ut sit virtuosus vere amans se ipsum vel sui ipsius: sum vero et reputant plures hominem amatorem sui ipsius.

Dicimus capitulo tertio felix indigebit amicis vel non quod non indigere his videt propter nullo indigentem esse sed per se sufficientem: et cetero his indigere propter amicum esse maximum exercitorum bonorum quo inconveniens est felicem carere: ipsi autem his habere opus astruit propter opere ipsum maxime bene facere quod magis amicus quam alii: et per fortunarios et infortunarios amicis indigere per non convenientem felicem vivere solitarius propter hois esse politici et nativi vivere quod melius fit cum amicis: deinde quod per hoc videtur aliquibus felicem non indigere amicis quod non indigere his qui propter virile vel delectabilem quos solos existimat amicos: quod studiose amicis indiget felix quod quoniam felicitas sit operatio et magis possimus speculari que proximo: quod propter amicis actionibus videtur magis proprias et ex his magis operas et delectas: et quod opere felicem delectabiliter pertineat vivere. Igitur virtute operari quod facere solitarius est difficile cum amico autem facilis: et quia ex coniuvore cum amico sit coexercitatio virtutis. Dicitur:

Felicitas autem de felice an indigebat amicis an non. Jam enim asserturunt quod viri gloriosi non indigent penitus amicis: et similiter neque viri abundantie et habeant universalis bona et non indigent cum abundantia aliqua re alia. Dicitur: Sed non est ita. amicus etenim est alter tu et acquisitum homo per amicum suum quod non potest per se: et ex hoc propter quoniam oportet ut sit felix ille qui haberet universalis bona et non habeat amicos quoniam hoc reputetur maximum bonorum entium ab extra.

Dicit: Et si dignus est amico ut benefaciat & ut recipiat beneficium: & magis prinet virtuoso beneficium & prineat alijs & benefacere amicis melius est & extraneo: & similiter recipiat beneficium ab ipsis: & virtuosus indiger ut benefaciat & recipiat beneficium cum virtuosus indiger necessario ad hoc ut virtuosus sit amicus. **Dicit:** Et propter istud queritur an indigeat hoc in statu prosperitatis eius quibus beneficium sicut indiger in statu opposito eius qui benefaciat ipse. **Dicit:** Amplius sicutan impossibile est ut sit gloriosus. i. vir status desiderari ab hominibus esse solitari⁹. **F**orassis etenim nullus eliget ut sint ei oia bona cum solitudine: neque hoc possibile est ei natura enim ciuilis hoc: intendo quoniam non vivit solus: immo de natura sua est ut habeat participes in vita: & habet priores est beatus. **E**t enim ille qui adeptus est bona que sunt in natura. Qungs sic manifestum est & felici magis prinet & dignus est ut sint dieo eius cum amicis & virtuosus & cum ex transierit & periretibus. **Dicit:** Ja & declaratur est ex hac dictione quoniam opus ut sint amici felicibus: & quoniam sic est quid est quod dixerunt antiqui in hoc quod felicitas non indigeat amicis: & non est eis argumentum ab hoc nisi quod plures homines vident quoniam amici sunt viri virtutis aut viri declaratores: & vir status desiderabilis felix non indiger viro virtutis eo quod si sunt vniuersa bona: & similiter non indiger declarando ex quod declaratio viri pauca est & vilis: & etiam ipse non indiger penitus declaratio veniente ei ab extrinsecus sed declaratio quidem in se ipso: quoniam non indigeat amicis finis duos modos putat non indigere amico oio. **Dicit:** Hos sancti non est istud verum iam enim ante dictum est quod felicitas est actus quod ait finis virtute ut quoniam non est felicitas in possessione: intendendo in habitu a quo punient actus: sed in ipsomet actu. Quoniam sit felicitas & vita ens quidem in actu & sic actio boni nobilis & delectans per se: & sit quiddam eius propriez ipsius huius: & quiddam pertinet ad alterum: manifestum est quoniam si pretetus fuerit hoc actibus, per quos sibi possibiliter ut videat ex propinquuo alium spectare se & actiones plures actibus suis: & sunt actiones bonorum nobilium quoniam fuerint amici. **E**t enim isto modo actiones aggregantur & sensibiles simul: intendendo actiones proprias ipsius factorum & actiones coes non sunt inter eas & alii ut actiones largitatis & actiones fortitudinis.

Undecimum capitulo in quo probatur id est, si felicitate indigere amicis ex his que natura nobis assunt. s. ex viuere & operatione esse natura per se bonorum & delectabilium: & per hoc per se eligibilius: viuere autem esse in sentire se viuere: sentire autem se viuere maxime fieri in consentire amicis viuere. i. finis virtutis operari: interserit autem probatio quoniam esse nostrum in corpore est viuere & sentire & intelligere quoniam viuimus & sentimus & intelligimus: & quoniam vere esse & viuere est finis virtutem conueneri. **Dicit:**

Forassis autem hoc dicendum est quod posset ut accipiant amici finis supfluatrum aut dicetur in amicitia quoadmodum & in hospitalitate. **E**t nam videtur quoadmodum non opus ut hospitalitas tota aut plurimum ipsius sit erga extraneos: aut non sit oio hospitalitas erga eos sed ut sit finis quemadmodum medi: sic opus ut in amicitia: intendendo quoniam non opus ut sit hoc penitus absque amicis: neque opus ut sit ei multitudine amicorum superflua. **Dicit:** Et hec dilectione verior est in amicitia que sit ratione virtutis & delectationis. ista namque amicitia requirit remuneracionem sive satisfactionem inter ipsis. satisfactione autem seruitus est & seruitus multis laboriosa est valde: & non possibiliter in vita ut agatur in ea huiusmodi actiones: & plures occupati sunt semper ex parte non per id in quod est sufficiencia virtutis & vite sue: & operantur & inserviant ut vniuersa vita bona & ut non agatur per se ipsorum sed per alios & tunc istud significat super paucitatem desiderii fuitus natus.

Duodecimum capitulo & non opus est multum multis amicis in aliquo genere amicitie quod in amicitia que propter virtutem non est opus multis propter non sufficiere vnu multum reministrare & propter multos esse expeditius ad bene vivere neque in ea que propter delectabilis quia multitudo facit indelectabilem: sed neque in ea que studiosorum propter non plures oportet esse quod cum quibus poterit quis vivere quod non potest facere cum multis & propter oportere amicos unius esse amicos ad invicem quod existere in multis est difficile: & propter oportere gaudere & prodolere amicis quod si fiat multus accident simul ambo facere: deinde quod tot querentur amicos quoniam in coniuvare sufficiunt: quoniam amare amorem quod herois dicit quod est in superabundancia est ad vnum: valde autem amare ad paucos: propter quod amicitia ad vnum vel paucos: tandem quod poliphilus nullus sit amici placidos tamen & etiam epieikes contingit esse politice amicos multis sed non finis verae amicitiae que est finis intense & valde amare. **Dicit:**

Micropaut autem qui recipiunt delectationis causa pauci sufficiunt: ipsi enim sunt ratiocinamentum cibarum: in amicitia vero virtutis locus pistrutatus est an opus ut sint multi superflue: aut numerus quidem est multitudinis amicitie sicut est ciuitatis. **E**t enim sicut non sit ciuitas ex decem viris neque etiam ex decem sicut est in re amicorum: intendendo ut sit eis nucleus determinatus in paucitate & multitudine. **Dicit:** Et forassis non erit numerus iste unus & idex in eis loco & in eis hora sed determinatus per hoc ut sit semper inter rees terminatas quoniam diversificetur. **Dicit:** Et sicutan melius est ut non requiratur alios in hoc numero multo ut sint amici eius valde sed finis in ciuitate in qua est associatio in vita: videtur enim impossibile ut sint vni amici multi & sint cum hoc in fine amicitie: & propter hoc neque possibile est ut sint vni amasio multe amacie vel ecouerso. amoz namque excessus est & vchenemita dilectorum vni: quidem enim in dividibilius. **A**mplius quod vchenemita dilectorum non invenit quidem nisi paucis hominibus: id est non possunt esse multi amici in fine amicitie: & propter hoc sicut non erit multitudine amicorum in amicitia perfecta quoniam amicitia perfecta procedens honorabilitatis est quidem inter duos fines. De multis autem amicis ex hominibus & sicut illi qui sibi occurritur: put opus non videtur quod sint amici: ut illi qui accipiunt puenientem & non sicut puenientem. **Dicit:** Uxoris pro modo amicitie ciuilis: intendendo supplementum in aggregato ciuilis possibile est ut sit amicus vnu multis propter ut hoc sit ex parte puenientie sed ex parte debiti & opportunitatis. ut autem sit vnu ratione virtutis amicus multus: intendendo propter seipsum non est possibile etenim amatum apud istud paucum est eo quod amatum apud eos virtuosus est: virtuosi vero pauci.

Teruumdecimum capitulo vni in bonis fortunis vel in fortunis magis opus est amicis quod soluit dicens & in fortunis est magis necessarius amicus propter indigere auxilio: in bonis vero fortunis melius est propter habere quibus benefaciatur: deinde quod in fortunis fortunis est plenaria amicorum delectabilis: in malis quidem propter alienari & prodolentibus amicis: quoniam in fortunis amicorum plena misera est habens delectationem ex solitudo & vilis & collocatione amici: & tristitia ex eo quod amicus contristat ipsi quoniam virilis non velit quoniam tristari nec querat copulatores: in bonis vero fortunis est presentia amici delectabilis propter delectabilia esse virilium virtutum bona propter que oportet ad bonas fortunas. propter vocare amicos: ad infornuntia vero pergitanter nisi quoniam multus accidat vocatos per partem turbatos multum iuware: ecouerso autem amicos ad infornuntatos ure. propter non vocatos ut viuent ad bene fortunatos vero ut cooperent & collaborent non ut bene partant ab ipsis ne forte & hoc sit onerosum sed ipsa amicitia quia pfectio pfectio semper est eligibilis. **Dicit:**

Querit autem an in dignitate plus amico in statu bono aut in statu malo; nam in virtute statu indiget amicis; in malo ut habeat ab ipsis subsidium in bono ut impendat cui beneficium. Amat enim in bono status existentes ut habeant cui impedant norosum; atramen appetet quod hoc in statu malo multo necessariores sunt amici et propter hoc indiget tunc amicis apud quos est utilitas in statu autem bono est homo cum amicis melius; indigentia ergo amicorum in aduersitatibus est propter necessitatem; in prosperitatibus autem propter melius; ideoque viri illustres decoloris status requirunt viros bonos et demeritos quibus beneficiant; talibus enim beneficio et impensio eligibilior est quam alio; et similiter esse cuius illius; et presentia amicorum per se letificans est in hora status prosperitatis; et in hora status aduersitatis eo quod illius qui sunt in tristitia auferunt tristitiam cōcito amicorum eius in illa tristitia. Dicitur: Et propter istud solum facit aliquis et quereret an amici faciant istud eo quod diuidunt tristitiam et accipiant eam ab amico sicut accipit ab onerato quiddam onerato sui et alleuiat ipsius propter hoc. Dicitur: Atramen apparense est quod causa in hoc est quod quod sit amicus et associatio letificans et presentia ipsorum delectans est et cum intellectus in presentia eorum tristitia minore; et exigat res contristans. Dicitur: Si autem alleuere quidem contristatus per hanc causam aut per aliam quoniam hac omittimus hic inquirere: nisi quod apparense est quod illud causam huius aut aliqua causam eius videtur enim quod presentia amicorum et respectus alterius ad alterum communis est virtute status simul: intendendo quoniam est exhilarans in statu prosperitatis et aduersitatis per hoc ergo minorat tristitia eius qui in aduersitate est ac si esset ei adiutorius ab amico suo non tristandi eo quod amicus consolat eum suo asperctu. Sua sermone quoniam hoc fuerit finis propter. Quando enim fuerit consolatio finis propter ab amico nouit amicus mores amici sui. et quoniam ille gaudet ex quo gaudet ipse: et tristat ex quo tristat: et excessus in hoc: intendendo in contristatione amici propter malum statutum amici sui addit in tristitia amici qui est in malo statu. quoniam enim sentire ille qui est in malo statu quod tristatur amicus eius propter ipsius crescere eius tristitia; amici autem furgit ne sit alter causa tristitiae alterius: et propter hoc illi qui sunt habentes naturam viriliteris intendendo magnanimos eum tante ne tristando contristent suos amicos. unde et si non penitus abhiciant tristitia non tam prosternunt ab ea quemadmodum debiles animo: et ad summum non desiderant qui concordent eis in merore et luctu propter suam virilitatem eo quod ipsi non sunt viri lamentationis. mulieres autem et viri qui sunt ut iste in debititate animi letantur ex eis qui concant eis in tristitia. manifeste vero est quoniam in omnibus rebus semper assimilandum est melioribus et isti sunt qui tristant finis propter et concant in tristitia in quo oportet. Dicitur: Prosternit autem amicorum in statu prosperitatis associatio est deliciosa et iocundans cogitatio et quod delectant ex bonis amicorum suis: intendendo ea per que concurvant ad iocundum statutum: et propter hanc causam fortassis putandum est quoniam in statibus quidem iocundis studendum est ad amicorum aggregationem et eorum multiplicationem causa impendiendi ipsis beneficia pulchrius enim est pluribus ea impendere: in turbido autem statu non est studendum ad eorum aggregationem et quod amici participent malitiam statutum: et propter ut minorat cōcito amici in malo et excusat ab eis. Dicitur: Et ex hinc appetet quoniam oportet ut sint prout sufficiat de consolatione in statu malo: intendendo ut non excedatur in ea: quoniam enim sit hoc crescere amico tristitia. Et oportet quidem ut anticipetur consolatione plus quando fuerit per illos qui hanc faciunt adiutorium multum tribulario. finis vero huius diversum oportet facere eos quidem apud quos est tum electio: intendendo ut non

studient multum ad consolandum: ve quoniam oportet ut concilient in tristitia eis qui sunt in statu malo propter inuitus eos ad hoc: et propter excedant in hoc. cōcito enim amico in tribularione et exhibito beneficium quando co-indiquerit et non exegerit ipsius pulchrius est et melius et gratius: in statu autem bono oportet ut sit adiutorium amicorum cum diligentia et anticipatione eo quod vir boni status indiget in hoc statu amicis et ut sit ab illis quibus bene facit moralitas et pauca instantia: nam instare virum pro utilitate propria non est decens.

Quartū: cīmū caplū quod amicis eligibilissimū est cōuiuere propter amicitiā esse cōdicationē et habere ad amicū ut ad se: quod cuicunq; vide optimum sibi et esse et vivere in hoc potest ipse cū alio p̄similiter opināte delictabilitate cōseruari et seruare amicitiā prauorum amicitia existente mala et coaugmentata malitia ab iūcē: bono vero bona coacta colloquys et meliorata et directa operationibus ab inuitū. Dicitur:

Tertius diversificant hoies in estimatiōe resp̄que sunt exhilarantes et que non sunt exhilarantes et sunt res que sunt a viris onerosis et inutilis: ve quoniam apparent quoniam presentia amicorum vniuersis rebus exhilarans est et eligibilis: quādmodū enim intuitus amici valde eligit apud amicos: et hunc sensū eligit p̄ ceteris sensibusc eo quod amicorum est magis p̄ hunc sensū et fit per ipsius illarum apud amicos associatio in vita electa est. Etenim associatio amicitia est: et amicus sc̄ur est in sc̄ipo taliter est erga amicum et sentit amicum suū in sc̄ipo eo quod est electus apud ipsius ex modo quo est similis ei: et ipsius etiam est in amico. actus igit̄ amicitie fit quidem in associatio et associatio in p̄tūctōe debito igit̄ desiderat p̄unctionē. Quoniam sit essentia cuiusque eorum et hoc quod p̄cupiscit actus vite amarū ut sint eius actiones iste cum amicis: et propter hoc cōiungunt ad potū et ad ludū talorum et ad alios: et quidam p̄iungunt in exercitacione et venatione et finitū dies suos in eo quod diligat quilibet eorum cū eo quē diligat ex his qui sunt in mundo: ipsi enim agunt hoc cogitando de amicis et dilectis: et vlr̄ cōcitant eis quos vident sibi cōcitos in vita. fit igit̄ ex p̄te huic amicitia quidem malorum: et associant enim viris maliciam et eis qui non habent stabilitatem: et efficiunt mali propter assimilacionē cuiuslibet ipsorum cū socio suo: amicitia vero virtuosorum et meritorum est essentia ipsius meriti et virtutis et est cōp̄tio et associationis. Et videat de eis qui efficiant p̄ amicitiam medioz̄ quod fuerint ante amicitiam eo quod rectificant se inuitū per assimilationē alterius alteri in actionibus que placent eis: et sunt ea bona que sunt in bona. Tantum igit̄ dictu sit de dilectione: et sequat ipsius sermo in delectatione.

Explicit liber nonus. Incipit decimus.

Determinatio huius tractatus decimi de libro N^o
comacie Aristotelis Incipit.

Primum caplū q̄ oportet dicere de delectatione propter ipsam coappropiari nobis & propter delectari & tristari quibus oportet maximū esse ad virtutē & felicē vitā & propter diuersos opposite opinari de ipsa his dicentibus. Ipsam bonā alia vō prauā: & oportet dicere eā prauā etiā si non sit ut inclinatē nimirū ad ipsā reuocati incorruī veniant ad mediū: q̄c̄ hoc vltimo dicitū non bene dicit propter sermones contēni & verū cōtērū vñi q̄d dissonant operibus existētibus credibilioribus & sermones: & ppter non dissonare oportet diuidere multipliciter dicta ut veri habeat cognitionē cōsona in sermonibus & rebus q̄ tūc vñis est non solum ad scire sed & ad viuere p̄uocans alios ad viuere fin doctrinā operibus consonare. Dixit:

Ost hec autē conuenies est ut se quā sermonē in delectationē sermo in delectatione eo q̄ videt in pluribus rerū q̄ ipsa appropriet gēneri nostro & q̄ sit naturalis nobis. Et ppter hoc instrūtū adole scētes quatenus assuecat delectari fin q̄ oportet & tristari prout oportet: videt enī q̄ gaudere cum quo oportet & refutare quod oportet forē relin quat sigillationē in moralitate: & q̄ ad hoc diligenter intentū fuerit in tota vita erit ei potētia & impressio magna in beatitudine in vita. Homines nanq̄ in tota vita sua elūgunt delectans & fugiunt contristans: & propter hoc cōuenies est ut p̄tē & dimissio delectationis & tristie in hac vita si innaturale: & q̄n parum sit ut oporteat intendi illud. Dixit: Et ppter hoc oportet perscrutari de ea an bonū sit aut non. Et iam etiā oportet ut perscrutemur de hoc eo q̄ contentio multa in hoc est inter homines. Quidā enī q̄ delectatio bonū: & quidā ipsoz videt q̄ sit delectatio fin huius diuersum: & q̄n omnis mala & vñis: & quidā istoz iam supposuit q̄n ipsa sit malicia & credidit illud: & qdaz ipsoz nō tenuit neq̄ credidit ipsuz: vñi repauit opti mū in nostro viuere & in vita nostra ut vñlendam ipsā & dicamus eam esse maliciā & si non sit talis: nam plures hominū declinant ad eam & declinario ad ipsam alienat uel elongat ab honesto & vñli: & proper hoc oportet ut homines deducant & facio & dicto in regimine ad p̄trariū huius. Quidā enim sic processum fuit cum homib⁹ possibile est ut per hoc conuertant ad mediū q̄ non impedit neq̄ dānciat cōiunctionē & forſitan multi ex his qui dicit q̄ delectatio malicia est non persuadent dictione sua quz vi deat operatio eoz diuersa ab ea. Eteni sermones qui dīcunt in vituperatione passionū minus persuader q̄ dimis sio illarum passionū & dimissio eaz magis persuasiva est Quando enī quis statim diuersat in operatio sua a suo dicto vñlendit per dictū suū: neq̄ curat aliquis credere ei: si enī ille qui vituperat delectationē aliquā vñis fuerit apparere ex ea aliquod & eligere reputab⁹ declinare ad eam: & q̄ vñiuersum delectationis omnī in electione est apud ipsū ut illud. Eteni distinctio inter illud q̄d eligendum est extra ipsa & q̄d nō: non est apprehēsa a pluribus hominū: & ppter hoc videt q̄ auditio sermonum veroz non sit p̄ficiē in scientia tm̄ sed & in vita: intēdo in op̄tōne q̄n fuerit cōuenienter operatio dicentū: etenī cre dunt sermones tunc q̄n concordant operatioib⁹: & ppter hoc suggerūt intelligentibus ut sit vita eoz fin istas actū

ones quibus p̄cordat dictio & operatio. Dixit Quid autē sermones qui hic dicunt sunt quidē in matericibus habētibus se sic ut in pluribus tunc incipiāmus locutione in delectationē fin illam manerē sermonum.

Secundū caplū q̄ eudoxus astruit delectationē esse sagarō i. per se bonū per oia desiderare ipsam: & item per omnia fugere tristia etiā ut malā & ppter ipsaz esse eligibilez non alterius gratia: per hoc & apposita cuiq̄ bonoz facit illud eligibilius & auger illud: deinde q̄ sermo eudoxi dicens q̄ delectatio opposita cuiq̄ bonoz facit illud eligibilius p̄cludit ipsam esse aliquod bonū sed non tagarō i. per se bonū: quia & plato ex codē medio p̄cludit q̄m non est delectatio p̄ se bonū ppter mixtū cuz aliquo faciens totū melius non esse per se bonū sed quoddā bonū qualis aliquo cōicamus: q̄c̄ dicens non bonū qd̄ oia appetit nihil dicit ppter oib⁹ videri oppositū & nihil esse credibilius oppositū & ppter in oib⁹ esse quoddam naturale & diuinū quo appetunt ppter bonū: postea q̄ argumentū eudoxi ex contrario non valet ppter p̄tingere op̄poni malū in alio q̄b̄z sit vñz non tū h̄z hic locū q̄ dele lectio eo q̄ nec mala nec neutra sit bona. Dixit:

I

iximus igit̄ q̄ Eudoxus estimabat q̄ oia delectatio bonum ex hoc & videbat oia appetere & desiderare ipsam q̄ habet rationē & que no h̄t rationē & mouent ad ipsa ex seip̄s: & electū emeritū q̄d est bonum per se est illud ad quod mouent omnia ex seip̄s. Eteni bonū & pulchritū per se est optimū vñueritatis rez delectatio ē ex modo quo p̄tēr oib⁹ est bona per se: & quod est bonū per se optimū est omnī rērum: delectatio ergo est optimū omnīz rērum. Et hoc est ut dispositio in bonitate nūrūnēt: omnia enī appetitū ipsum & est bonū p̄ se: & enī illud q̄d desiderat oia bonū est oib⁹ & delectationē desiderat oia: est ergo bona oib⁹. Dixit: Per istas igit̄ rōcīnatōnes p̄fusuz fuit huic vīto q̄n oia delectatio bonū & arte fabab⁹ his sermonibus quos dixit virtus moralis quā habear quz dignus sit credere huiusmodi sermones quā p̄cordat eis operatio q̄d q̄ operatio discordat eis fuit enī vir iste habēt sp̄cūtia p̄tē oportuit & non dicebat istos sermones quia esset amaro delectatio sed quia videbat ei in rei veritate si esse. & hoc enī declarat ex eius p̄trario declaratōne non minus digna p̄cedēt. Si enī a tristia fugiūt vñueritī eius contrariū & est delectatio electū est ab vñueris. Amplius illud q̄d eligit ppter se electius est electo ppter aliud. & delectatio ma nūstū est q̄ est cu hac dispositio: quod enī eligit per alio de eo querit quare est eius electio: sed circa delectationē non querit per aduerbiū quare nos enī non dicimus q̄re querim̄ delectationē. Quāq̄ sit electa est delectatio p̄ se Ampli: q̄n ipsa additū aliquā bonoz sit illud bonū magis eligibile & melius ut actio iusticie & actio castitatis: intēdo q̄n q̄n cōiungat delectatio actiōib⁹ nobilibus sunt p̄ficiōres: intēdo q̄ delectat agens actiōe sua. Dixit: Et videt q̄ ista dictio p̄pinq̄ sit ut iudicet ex ea q̄n delectatio ex bonis est. omne enī quod additū bono facit ipsum melius bonū est. Dixit: Et huiusmōi locū i. per argumētū sumptū a dignitate & portioze negat plato delectationē esse bonū. dicit enī si delectabilis vita digna: est eligi q̄n cū intellectu fuerit q̄ absq̄ eo non est delectatio bona p̄ se. non enī est possibile ut sit aliquid eligibile p̄ se: & q̄n ei additūz fuerit bonū aliquid fiat magis eligibile q̄ fuerit eo q̄ oportet ut non sit illud eligibile p̄ se anteq̄ addatur ei illud aut ipsuz addat illi. Itēz igit̄ non est delectatio eligibilius p̄ se: & hoc est quod querebat: intēdo an est bonū per se an non. Dixit: Qui autē vertunt hanc p̄positionē

In vlem dicentes q̄ non villa delectatio bonū: fortassis nō dicitur dictio sufficiētē quā dicant q̄ illud q̄ oia appetunt non est bonū: t̄ qui dicunt istud non dicunt aliud q̄ q̄ illud q̄ videt oībus bonū non est bonū: t̄ vniuersaliter qui contradicūt huic p̄positiōnē non potest contradicere ei per aliquid qd sit pluris sufficiētē q̄ ipsa: t̄ qui contradicēt huic dictōni desiderat quidem ex dictiōne q̄ non intelligit. Dicit: Si autē lā dixit hanc dictiōne dictō eius per opiniōnē aliquā t̄ ratiōnatiōe aliquas declaremus nos qm̄ qd dixit in hoc nō haber sufficiētā. Nos igitur dicimus qm̄ in rebus malis fortassis est bonū aliquod naturaliter t̄ amat bonū illud res illa cui illud est propriū: t̄ sic est res in delectatiōe si ponat eis mala: nihil ḡ p̄b̄et ut sit in ea bonū aliquod naturaliter. Dicit: Et similiē videt q̄ non sit dictio bona cō qua p̄tradixerūt istis: intēdo dicentes q̄ delectatio s̄ t̄ tota malū propter rationē cō genētā eam esse bonū q̄ dixerunt dñi istius dictōis qm̄ tristitia si est malū oportet ut sit delectatio que est contrariū eius bonū. co iuradixerūt enī huic dictōi per hoc q̄ dixerunt qm̄ possibile est ut cōtrarie malū mala: volūt q̄ nō sequit ex esse tristia mala t̄ esse delectatiōne p̄trariū eius ut delectatio sit bonū: t̄ dictio ipsoz h̄ non est dictio sanā neq̄ secerunt decenter in hac p̄tradictiōe. Eteni si facrūt ambo mala; intēdo delectatiōne t̄ tristia erit fugiendū ab ambobus. sicut enī ea a quoq̄ neutrō fugiendū est cōsimilia sunt in bonitate: sic ab his que p̄similia sunt in malitia fugiendū est ab vtrisq; t̄ ea a quoq̄ vtroq̄ fugit cōsimilia sunt in malitia: t̄ vniuersaliter de apparetib; p̄ se ipsa est q̄ hoīes fugiūt a rebus malis naturaliter t̄ appetūt res bona: t̄ diuersanf quidē co q̄ quidā eoz videt de re vna quoniā bonum t̄ quidam eoz vident in ipsa quoniā malum.

Tertiū caplū q̄ delectatio videt non esse bonoz p̄ eam non esse qualitatē qd nō sequit q̄ operatio virtutis non ens qualitas sit bona: deinde per eam esse inde terminata q̄ recipit magis t̄ min⁹ ac p̄ h̄ mala q̄ refutat per virtutes t̄ sanctitā eadē rōne esse malas: postea q̄ ipa non est p̄ se bonū quia ipsa est motu uel generatio quoq̄ vniūq̄ ip̄obat: t̄ primo ip̄am esse motionē per ipsaz nō recipere velocius t̄ tardius que motio recipit lz delectatiō fuisse velocius t̄ tardius: sed ip̄az esse generationē ip̄obat p̄ non generari qdlibet et quolibet: sed determinatū et determinata in qd t̄ resolutū qd non est in delectatiōe deinde delectatiōne esse repletionē eius qd fin naturā p̄ p̄ter tristia esse eius defectū ac per hoc generationē ip̄obat q̄ si esset repletio qd replet delectaret. I. cōpus: t̄ qā sunt delectatiōes sine repletionē cum eas non p̄cedat indigentia q̄ nec tristia quales sunt que fin intellectū t̄ fin sensus t̄ fin memorias t̄ spes: t̄ certū q̄ probroso delectatiōes non p̄bant delectatiōne similiē malā lz videat qā non sunt vere delectatiōes sicut non sunt vere dulcia vel amara que vident talia laboratiōes vel non sunt eligibiles uel altere sunt specie que a bonis t̄ que a turpib⁹: neq̄ delectatio que ab adulatore existēt mala p̄bat eā similiē mala: neq̄ ei que a puerili p̄versatō: tandem q̄ nō est delectatio bona q̄ non eligimus acquirere eā quocūq̄ modo qd nō sacerēmus ut videt aliquib⁹ si esset bona t̄ p̄equimur multa etiā si non delectēt ut sentire t̄ scire: q̄q̄ ex iō dictiō delectatiōne sequit q̄ neq̄ per se bona neq̄ omnis eligibilis sed quedaz: t̄ qm̄ sunt differentes specie vel fin ea a quibus sunt. Dicit:

T̄ dictio dicentes q̄ delectatio non est bonū eo q̄ non est qualitas t̄ virtute que sunt bonum qualitates sunt non est cogēs. Eteni actōes vir-

tūtū t̄ felicitas fortune non sunt qualitates t̄ sunt bonū. Dicit: Dictio autē eoz q̄ bonū terminatū est t̄ q̄ delectatio non est terminata eo q̄ recipit magis t̄ minus non cogit ut non sit delectatio bonū. Det enī ipsē iudic⁹ verax ē de iustitia t̄ ceteris virtutib; additio nāq̄ t̄ diminutio sequit ceteras virtutes t̄ medietate in eis que sunt inter extremitates que sunt virtutes habēt latitudinē. t̄ p̄ hoc etiā sit iustitia quedā magis alia iusticia; t̄ fortitudo magis fortitudine. Et qm̄ fuerit possibile ut sit minus t̄ magis in iustitia t̄ castitate erit similiē possibile ut sit minus t̄ plus in delectatiōe. Dicit: Et fortassis si dixerint q̄ qualitates quedā mixta sunt t̄ quedā simplices: t̄ q̄ propter hoc qdā recipiunt magis t̄ minus non propter hoc qm̄ virtutes t̄ quedā carum irreceptuē sunt hui⁹: t̄ hoc est eis per hoc q̄ virtutes non poterunt inducere cām huius. Dicit: Et quid p̄b̄et ut quēadmodū sanitas terminata recipit magis t̄ minus similiū sit enī de delectatiōe: intendo ut sit terminata t̄ recipiat magis t̄ minus: igūt in nobis est ne p̄cedamus ex esse eam receptuē magis t̄ minus esse cā non trematā. Eteni equalitas. v.g. sanitas non est vna eadem in oībus speciebus: in equo nāq̄ alia est t̄ alia in homine: neq̄ in vna eadem specie eadem est in omnibus horis: sed in terdū magis interdū min⁹. Possibile est ergo ut sic se habeat delectatio t̄ sit bonū. Dicit: Et ex dictōibus istōni etiā est qm̄ bona sunt pfecta t̄ cōplēta: t̄ q̄ qm̄ motus t̄ generatiōe non sunt completi: p̄cludat ḡ ab eis ex hoc q̄ motus t̄ generatiōes nō sunt bonū. Quid ḡ ad: ungūt huic qm̄ delectatio generatio t̄ motus sequit ut non sit delectatio bonū. Dicit: Uide autē q̄ non sit hec dictio bona nō enī delectatio motus: vniūq̄ enī rez motūtū est velocitas propria t̄ tarditas propria q̄ surerit mutatio ei per se qd̄ vō non surerit ei mutatio per se sed per cōparationē ad aliud ut mutatio que est scienti ex ignorantia ad scientiā tunc statim sit relatiōe t̄ ad aliud t̄ non est in relatiōne motus. impossibile est autē ut delectatiōi inueniat velocitas t̄ tarditas qm̄ non sit ei mutatio p̄ se. Attamē possibile est hoc inueniri ei per accidens ex p̄te mutationū cuius quod p̄sequit delectatio: t̄ per hunc modū possumus direc̄tē q̄ talis delectatio velociter quēadmodū dictim⁹ iras: if velociter non q̄ delectatio ipsamē aurā t̄ ipsamē velox sit t̄ tarda: sicut motus q̄ sequit delectatio velox est t̄ tardus: ut delectatiōes que sequunt ambulationē t̄ bibitionē t̄ alia ab his. Eteni delectatio sequit ista velociter aut tardē: ipsius vō met delectatiōis non est possibile ut sit aliud tardū aur velox: t̄ est quidē istud taliter eo q̄ delectatio de relatiōe est: t̄ mutatiōes quas sequit delectatio non sunt de relatiōe: t̄ nō est possibile de delectatiōe ut sit semper ināq̄ est possibile ut referat ad aliud aliud p̄ter id cuius cit. Dicit: Jam autē p̄cas de delectari q̄ si motus p̄ modū aliquā non t̄n de delectatiōe cōiugata cuī quacunq̄ apprehēsione putat hoc sed de cōiugata cuī apprehēsione in qua mutat apprehēsor: t̄ cuius generatio est delectas huius corupcio est cōtristana. Dicit: Et iam dicunt q̄ tristia est propter defectū rei naturalis t̄ delectatio cōplementū huius defectū: t̄ hoc erit apud fieri huius defectū non apud explatiōē eius actu: t̄ si sic efficit delectatio fieri uel generatio non cōplementū: ideoq̄ qm̄ p̄cidit fieri rei deficitū tristia cōpus sentiēt: t̄ qm̄ sic est q̄ delectatus per ipsaz est deficitū t̄ etiam ipsa in se ipsa deficitū est qm̄ sit fieri vel generatio. Dicit: Istud vō non p̄cas de omnibus delectatiōibus sed auētū dēs delectatiōibus que sunt p̄pter tristia nutrimenti: intēdo q̄ delectatiōne nutrimenti p̄cedat tristia famis: t̄ ipsamē inuenit apud vñz nutrimenti: in ceteris autē delectatiōib⁹ non accedit istud ut in delectatiōibus que sunt propter scias disciplinales: non enī p̄cedit eas tristia neq̄ eas q̄

funt per tactū: quāto magis nēd̄ eas que sunt per intellectū: et similiter q̄ sunt p̄ odoratū et auditū et visum nō p̄cedit tristitia: et p̄cedit quidē ista spe: et delectans. Itē s̄ḡ delectationes nō sunt generationes: neq̄ etiam suppositiones defectus quāt̄ nō p̄cedat eas defectio: ac si sit delectatus p̄ ipsas deficitias nō cōpleris. Dicit: Delectationib⁹ aut̄ vitupatis apud homines quas sequuntur quidē huius sortassis nō est dicendū q̄ sunt delectabiles fm̄ veritatem: quis enī delectabiles sunt eis quorū animaz dispositiones? s̄t dispositiones praeceps nō m̄, ppter hoc op̄z ut dicant esse delectabiles in rei veritate et simplicitate. Sed si absolute contatur de eis nomen delectabilis; intelligendū est in cōparatione ad alios: quēadmodū enim nō putandū est illud q̄ dulce est aut̄ amarū apud infirmos esse sic fm̄ veritatis: aut̄ q̄ albū apud lippos; album fm̄ veritatis: sic est de re delectationis apud viros prauitatis: intendo quoniam delectabilitas nō sunt examinanda apud gustus istorum; sicut neq̄ examinanda sunt nutrimenta apud gustus infirmorum. Dicit: Et sortassis delectatio eligibilis est: nūl q̄ nō eligibili modo quo eligit eam predicti: quemadmodū dicitur q̄ diuitiae eligibiles; sed nō vīfraude aut̄ deceptione acquirantur: et similiter sanitas eligibilis est: sed nō vī eius cuius sanitas cōt̄: q̄ ex quaç̄ p̄fessione: sed cuius sanitas fit ex p̄fessione rēi sanituarū. Dicit: Et sortassis differt delectationes in sc̄p̄is: eo q̄ delectatio ex rebus pulchris alia est a delectatione que sit ex rebus turpib⁹: et om̄i actui est delectatio propria: et nō est possibile ut delectet is de cuius natura nō est ut agat aliquē actum delectatione illius acus: ut quoniam nō est possibile ut delectatio iusti delectetur qui nō est iustus: neq̄ delectatio musici qui non est musicus: et similiter in ceteris acibus. Dicit: Et vī deur esse apparet: quoniam amicus alius est a cōniente: et quoniam delectatio vtrōq̄ propter hoc nō est vna sed diuersa: de altero enim eorū putat: quoniam eius associatio est proper vtile quidē: intendo euz qui dicāt cōuenientia: et de altero quidē proper delectationē ex amicitia: et proper hoc vnu coū viruperat et alter laudatur. Dicit: Et cōueniens est ne sit omnis delectatio bonū: nullus enim eligit ne faciat decens in longitudine vite sue etiā habens intellectus puerilis: et delectat in tota vita sua: eo q̄ delectant pueri ut plurimum: neq̄ eligit delectationē cum actionibus turpibus. Homines enī naturaliter student et nitunt ad actiones pulchras quāt̄ nō fuerit in eis tristitia: etiā si nō sit in eis aliquid delectationis: ut est speculatio et cogitatio et rememoratio: et sciētia virtutū et operatio eorum. Quādo vō fuerint delectationes cōlāgare eis: tunc nullus declinat istorum: neq̄ oportet ut sit in electione eorum quicq̄ diuersitatis. Fosfori etenim p̄flegada sunt hec: et si nō sit ex eis delectatio. Qualiē ē erit in tribus. Dicit: Manifestū est ergo ex his que dicta sunt: quoniam non omnis delectatio bonū: neq̄ omnis malū. etenim delectationes diuersae sunt forme: et in eis est q̄ est electus per se: et q̄ est nō electus.

Quartū capitulo q̄ dicendū: quid est: vel quale qđ est delectatio. Ad qđ inuestigandū: aut̄ prius eaz esse sicut visionē perfectas. I. fm̄ vnuquodq̄ nūc: et proper hoc nō esse motum qui est in reperie et proper aliiquid et in qualibet parte sui impetratus: cuius quelibet pars differt specie ab altera et a toto: qui etiam in toto reperie quo sit nō est pfectus nisi forte circularis delectatione existēt aliqd et perfectus: et qui nō est in nūc: qui delectatio sit in nūc: ex q̄ bus manifestū et delectatio neq̄ motus neq̄ generatio ē: deinde q̄ pfecta delectatio est quā virtus apprehensiva pfecta: i. in termino apprehēdit actu propriū apprehēibilem pfectū: et pfectissima quā virtus pfectissima ut intellectus

ua suā apprehēibile pfectissimū apprehēdit: pfectus delectatio perficit operationē sed nō sicut sensibile sensum: et q̄ sensus operante ad sensibile est delectatio: et maxime sensu potentissimo opante ad potentissimū: et iterū q̄ ipsa pfecta operationē nō vt habitat: sed vt superuenientia quidā finis vt viuētibus pulchritudo que et necessario est in operatio ne sensus vel intellectus nō impedita. Dicit:

Am̄ itaq̄ dicitus est sermo sufficiēs in delectatio ne an bonū an nō: quid vō sit delectatio aut̄ q̄ res est delectatio: fortasse manifestius fieri quādo cēperimus in reuersione rememoratio eius ex principio. Dicimus ergo: quoniam putat q̄ actus visus est penetratio in aliqua hora: et hoc sit quādo visus nō indiget aliquid quo cōpleat forma eius: ino est fm̄ cōplementū eius ultimū. Et delectatio similis est huic: eo q̄ ipsa existit cōpletior vī sui cōpletiori. Si ḡ hoc sic est delectatio etiā est cōplementum et forma nō motus: et proper hoc nō est possibile ali ei ut apprehēdat delectationē in reperie donec sit ex delectationib⁹ q̄ existat in tpe minus aut̄ plus. Etenim oē quod apprehēdit in tpe est in motu et nōd̄ cōplete forma eius: et ppter hoc q̄ delectatio est cum cōplemento forme et nō in tē pore: et propri hoc nō est motus: oīs enī motus in tpe ē habens cōplementū q̄ nō est in tē pore. U. g. Edificatio magis cōplēta est in postremo tēporis in quo pfectus eius actio q̄ in vniuerso tēporis in qua sit. In postremo autē tēporis in quo fūnt motiones nō est cōplēta sed diuersa per formā: inēdo qm̄ partes motus vnu eiusdē iam diuersificat ad inuicē fm̄ formā: s̄t etiā diuersa a toto ipsarū fm̄ formam et cōplementū: inēdo hinc motus. Positio nāp lapidum diuersificat ab erectione colunarū fm̄ formā: et ista ambo diuersificant a figura domus que est cōplementū tēpōzi: cuius partes s̄t cōpositio lapidū et excisio colunarū et q̄ similaf̄ his ex partib⁹ edificationis: et inter dispōnem cōponis et situus lapidū: et dispōnem erectionis colunarū: et inter dispōnem domus differētia est: quia enī p̄ueniat in eo q̄ sūt dispōnes: tri dispō domus diuersificat a dispōne cōponis lapidū: et a dispōne erectionis colunarū p̄ hoc q̄ dispō domus cōplēta ē: eo q̄ nō est subiecta ad aliqd quam nullius egeat p̄ qđ sit eius cōplementū. Dūpo aut̄ cōponis lapidū: et dispō erectionis colunarū: et qđ similaf̄ his ex dispositionib⁹ q̄ subiecte sūt dispōni domus nō sunt cōplete eo q̄ qld̄ earū subiecte ē forme domus: eo mō quo littēre subiecte sunt distinctionib⁹. Et propri hoc partes motus et cōplementū earū diuersificat fm̄ formā: et nō est possibile inueniri motū cōplētu fm̄ formā i. reperie nisi forte sit motus circularis rotus. Ceteri vō motus trāsmutationis ut ambulatorio et qđ similaf̄ hinc incoptē sūt: eo q̄ fūnt ex aliquo ad aliqd oppositi et: et eo q̄ isti motus ex aliquo ad aliqd non diuersificant solū a motib⁹ cōpletis: sed et pres motus vnu ab inuicē quēadmodū dixim⁹: etenim motus qui sit sup̄ hāc partē linea lūne ē a motu sierte sup̄ aliā partē eius: et vnuferū hūl⁹ aliud ē ab eo qui sit sup̄ partē illā quē ē cōpletio: et est quidē istud sic in motu trāsmutationis recto: eo q̄ si sit super linea rectā illa linea nō ē linea tm̄: sed ē quidē linea il loco: diuersificant q̄ partes motus proper diuersitatē partū loci. Dicit: Et iam exquisitē pfectutaz ē de motu i. alia scia. Dicit: Et videt q̄ non sit oīs mutatio cōplēta in vniuerso partū tēporis in q̄ inuenit illa mutatio: sed infinitius sui tm̄. In ceteris vō suis partib⁹ ē incoptē: sed diuersificant fm̄ formā. De re autē delectationis manifestū ē: qm̄ ē de mutationib⁹ cōpletis i. tota tēporis vel in oī tēporis. Lūq̄ sit delectatio de rebus cōpletis: et cōplēta diuersificant ad inuicē manifestū ē q̄ delectationes diuersae erunt ad inuicē fm̄ formā nō fm̄ partē inēdo q̄ partes delectationis vnu qđ sūt diuersae ab alijs:

sicut se habet in motu uno. Et ex isto manifestus est: quo niam delectatio non est motus: et ex eo quod comprehensio eius non est in reperio; et omnis motus in reperio. Dixit: Verum manifestum est etiam proprius quam causam putauerunt quod de lectario sit motus et generatio; eo quod generatio non dicitur de omnibus rebus sicutibus; sed dicit quidem de generatione rerum que dividuntur; rebus autem que non dividuntur non est generatio: ideoque non dicitur quod apprehensionis sit generatio: neque punctus generatio neque unitatis: et sic se habet in generatione: intendo quoniam non est et generatio: eo quod ipsa est contum: intendo de individualibus. Dixit: Et omnis quidem sensus agit secundum sensibilia et agit actionem pfectam sensus cuius dispositio est pfecta: et dispositio sui sensibilis perfecta est: et dispositio relationis inter pfectam: etenim patitur quod bonitas actionis sit hec: intendo ut agens sit in perfectione dispositio quod quam est agens: et patiens in pfectiori dispositio per quam est patiens: et relatio que est inter ea in pfectiori dispositio. Etenim differentia magis est inter hec ut agat res ens in pfectiori dispositio suarum in patientibus in pfectiori dispositio etiam: et inter hoc ut agat in non pfectiori suarum dispositio: aut in patientibus non ens in pfectiori dispositio patienti: aut ut sit relatio in virtutibus imperfecta. Quare hoc sic sit: fortasse erit actio ista in sensibus nouis pfecta et delectabilis: et similiter se habebit in cogitatione et in omnibus apprehensionibus quas sequitur delectatio. Et propter hoc possibile est ut diversa delectatio apprehensionis penes diversitatem actionum apprehensionis: et delectabilium: actionis apprehensionis est actio pfecta valde. Et actiones pfectae valde sunt illae quibus sunt venustiores dispositiones apud virtuosum valde ex rebus quas amat: et proprius hoc est delectatio pfecta actionis: intendo propter esse eas amatas: veritatem perfectio qua delectatio pfecta actionis: et perfectio qua pfectum eam sensibile et sensus non est unius maneris: et sint res nobiles omnes: quemadmodum medicus et voluntas sanandi non sunt causa ut fiat sanitatis p modum cōsumile: intendo non sunt ei cause p modum unum. Dixit: Quoniam autem delectatio inuenit in omnibus sensibus manifestum est per se. Nos enim videmus visibilia delectabilia et audimus voces delectabiles. Et est manifestum etiam quod delectationes sensuum sunt vehementiores quando sensus et sensibile virtus vigorosa fuerit: et quoniam alterum agit et alterum patitur secundum sua vigorositas: etenim quando fuerit sensus et sensibile cum haec dispositio sit delectatio semper et causa existendi delectationis est ut pfecta actionem: ut veritatem sua pfectere actionem non est ita ut delectatio sit dispositio in actione et complementum ei: sed secundum quod est res sequitur complementum: ut pulchritudo que inuenit in iuventute: intendo quoniam pulchritudo est dispositio sequens inuentorem non completa eius. Dixit: Quoniam ergo duraverit sensibile aut intelligibile secundum opes: et qui indicat de intellectu intelligibili et sensibile secundum opes erit delectatio. Deinde virtus delectatio sit proprius opari: vel eodem modo dicitur et nunc dimittendum quod tam dicit plauta et inseparabilis: unde et operationes differentes specie differentes esse (p)ce delectationes quod ipsas operationes pfectunt quod ultimum iterum probat ex eo appropriari delectationes operationibus quas pfectunt: et hoc probat ex coaugent operationes delectationibus: et coaugentia esse auctis propria: et iterum probat

differentes operationum specie delectationes differentes species ex eo quod est ens que in aliis operationibus delectationes impediunt et corrumpe eas que in aliis factas: et ex eo quod prius delectatio confirmat operationes et diurniores et meliores eas facit: alienus delectationibus officientibus et sive ut proprie tristitia corrumperibus operationes: et ex eo quod sicut operationes differunt bono et prauo: et ies eligibili fugiendo et neutrō sic necesse est delectationes eis appropriatas diffirenter rursus ex eo quod concordantem que omnes sunt delectabilius differunt specie. Dixit:

Tertius istud non est possibile ut delectatio huius delectatione continua: neque tristitia tristitia continua: et quod oes res humanae non possunt agere actionem continua: propter mutabilitatem similitudinis que est inter agens et patientes: et similiter est de relatione. Dixit: Et ex eo quod delectatio non est continua sit quod qdam res exhilarant et sive bone: et post hec non sic se habebit res in eis: et causa in hoc est quoniam cogitatio et imaginationes quas sequitur delectatio sit in iuventute vehementius agentes et plures: et similiter est in sensibus: intendo quoniam in iuventute vehementius agunt: ut quoniam videtur a loge in principio rei. Deinde post hunc non possunt: immo actiones eorum debilitant: id est quod delectatio debilitior. Dixit: Et fortasse patitur oes nos amare vitam et vita actionis quidem est: et vnuquisque amat facta actiones quod pertinet in vita rebus melioribus. Etenim in his sit actus eius melior: ut deus misericordia: ipse enim amat actum auditus qui est apprehensionis melior: et deus doctrina qui amat actum cogitationis in opinionibus: et similiter est in oibus actionibus principiis ad vitam: et delectatio invenitur in eis est illa quod compleat istas actiones et vitam per quam sit desiderium istarum rerum: et quoniam sic est: tunc illi qui desiderant vitas desiderant delectationem: eo quod ipsa perficit vitam que est electa. Dixit: Et propter istud opus sciri quod non sunt nobis omittende actiones gratia delectationis: patet enim quod delectatio et actione coniugare sunt simul: et quod non recipiunt separationem non erit delectatio absque actione: et pfectit quidem omnem actum delectatio. Dixit: Et ex his apparent quod delectatio est diversa: quod enim pfectit res diversas secundum formam diversum est secundum formam. Et huius propter rebus genitum a natura et aialibus et plantis et ab arte ut in imaginibus et vestimentis et domo: intendo quoniam ista ex quod facta sunt ex rebus diversis forma sunt pfectiones earum diversae formae: et similiter actiones diversae formae opus ut pfectant etiam a diversificatis in forma. Et propter hoc delectatio quod est intellectus diversa est a delectatione quod est in sensibus: et delectationes sensuum diversificatur etiam a se inuenient secundum formam: et pfectus pfectant diversitate actionis: eo quod quoniam earum figurat actionem quod ipsa pfectit. Delectatio enim pfectra facit ut crescat illa actionis et augeat: et causa in hoc est quoniam qui facit hunc quod facit cum delectatione erit actionis secundum vehementius exquisita et plus pfectur: ut qui delectant per geometriam: ipsi enim perscrutantur vnaquaque recte geometriam plus aliae: et sicut qui delectant per actiones musicas sunt poteriores ad inquirendum numerata: et sicut qui amant edificationem sunt poteriores ad edificantur. et vnde in oibus agentibus addit delectatio in operatione sui pfectra: et quoniam hunc crescat per eius crescere: et quod crescat cum alio a se est pfectra eius per cuius crescere: et est alia ab ipsa per formam. Dixit: Et fortasse patetur ex hinc etiam quod delectationes quod sunt ex actionibus quibusdam prohibiti: sicut ab aliis ut in virtute pfectantia: ipsi enim non possunt audire dictiones et actiones boni. audientes vero tangentes citharam per gaudio sonitus eius postponunt actiones quas habent in manus: et proprius hoc cithara et cetera desideria corripunt actiones quod est per rationem: et sicut accidit ceteris delectationibus ad se inuenient: intendo quod quoniam fecerit hunc simul duas actiones: quarum virtus probat delectationem pfectram impedit magis delectatio

alteram ab actu suo et potissimum faciet hoc quando fuerit excellentis delectationis valde: donec permitat alteram agere. Et propter hanc causam quodam ludimus cum aliqua re non agimus rem aliam plus quam illam cum qua ludimus propter victoriam delectationis ludi super delectationes reliquias actionum; et quodam vicerit altera delectationum: et actus alterius sine delectatione: critiq actos eius ad modum illius qui opatur ad desiderium aliorum: ut facit cibarebus vel tyberem in loco ad quem conuenient ad intundere eos cum malis fuerint: ipsi enim nitunt quidem ad placentum propter illos qui intendunt ad ipsos et non proprie delectationis causa. Et quin sic sit patens est quod delectatio propria actionibus profundat actiones et efficit eas durabiliores. in sepe longiori et melius factas. Manifestum est autem quoniam inter delectationem extraneam ab actione et inter propriam differet et multa: et hoc quoniam delectatio extranea ab actione fere facit tristitia propriam actioni: intendo quoniam impedit actionem: quemadmodum impedit eam tristitia propria sibi: etenim tristitia propriis actionibus corrumpt actiones. Verbi g. qui non delectatur ex scriptura et meditatione si tristet et ipsis non scribet neque meditabitur. Et vniuersaliter accidit in actionibus contrarietas multa ex parte delectationis propria eius: et ex parte tristitiae propria eius: intendo quod actione cum qua contigit delectatio sibi propria: sit finis contrarium actionis cum qua contigit tristitia sibi propria: et sit quidem sic: eo quod delectatio propria expedit actionem: et tristitia propria impedit ipsam. Delectatio autem extranea ratione dictum est facit simile ei quod facit tristitia propria: et quod corrumpt actio nem sicut corrumpt eam tristitia propria quibus non sit corruptio ambarum per modum consimile. Dicitur: Quum autem diuersentur actiones per diuersitatem virorum bonorum et malorum: intendo quoniam actiones virorum bonorum diuersae sunt ab actionibus virorum malorum: et quum diuersae sint per hoc quod quedam earum electe: et quedam earum non electe: immo a quibus fugiendum est: et quedam earum que neutro homini determinantur: manifestum est quod delectationes que sequuntur actiones dividende erunt divisione cōsimili huius divisioni donec delectationes actionum electarum sint electe: et delectationes actionum fugiendarum fugiende. Etenim vniuersitatis actionum est delectatio propria et delectatio actionis nobilis propria nobilis est: et delectatio actionis prava est extranea contraria vituperabilia valde. Et propter hoc sunt desideria rerum quidem decentium: laudabilia rerum autem sunt pium vituperabilia.

Sextum capitulum quod delectatio non est idem cōcupiscentie propter delectationem magis esse propriam operationem quam cōcupiscentiam: eo quod cōcupiscentia est prius tempore operatione: delectatio autem simul et ita propinquam operationi ut videatur eadem illi: quod delectatio non est idem mensuram vel sensus operationi vel similiiter operationi: sed videantur idem propter non posse separari ab inuicem: vnde quales sunt operationes tales et earum delectationes postea quod sensus differunt ab inuicem et ab intellectu puritate et intellectus speculatus a practico sic differunt: et que in his delectationes tandem et alterorum specie: sed non in omnibus hominibus: quoniam tamē sunt omnes idem species sunt eadem delectabilitas: quod accidit ex hominum corruptione: quia in corrupto et virtuoso est delectabile quod finis veritatis delectabili corruptus est et virtuosus delectabilitas non sunt finis veritatis talia: sed via talibus: quod vera delectatio hominis est que est in operatione propria homini: que est felicitas. Dicitur:

T delectationes que sunt actibus magis prope

sunt actibus quod desideria ipsorum: et desideria actuum discreta sunt ab eis separe et natura: intendo quod ipsa innuentur distincta ab actu. Delectatio vero nature propinquae sunt actibus et non separant ab eis: sed innuentur quidem cōiuncte actu. Et propter hoc dubitat de eis an sint ipsae et actus res una eadem. Attamen palam est quod delectatio intellectus non est intellectus neque delectatio sensus est sensus: hoc enim impossibile est: sed quoniam delectatio non separatur ab actu: idem videt quibusdam et sit res una: et quemadmodum actiones distinguuntur a delectationibus et sunt aliae ab eis: sic et actiones distinguuntur ab inuicem. Actio enim viitus distinguuntur ab auditu et olfatu et a gustu: et isti distinguuntur a se inuicem secundum distinctionem actu. Quod ergo est ex actionibus distinctum: eius delectatio distincta est genere: et distinctio vietus ab auditu: et intellectus a sensu amplius hoc: et quod est distinctum specie eius delectatio distincta est specie: et distinctio specierum intellectus ab inuicem. Dicitur: Et videt quoniam animalium sit delectatio propria quoniam sit vnicuius animalium actio propria: et sit vnicuius actioni naturali delectatio propria: et hoc apparet valde qui inspererit in vnaquaque rerum. Apparet enim quod delectatio equi alia est a delectatione canis: et similiter apparet quoniam delectatio hominis que appropiat ei est actionis que appropiat ei: et est delectatio actionis per intellectum que est alia a delectationibus ceterorum animalium. Sicut dixerunt quidam antiquorum: quoniam intellectus dignus est eligere apprehensiones quod aurum: etenim ei est nutrimentum quod apud ipsum delectabilis est auro: et est apprehensionis per intellectum. Dicitur: Delectationes ergo que sunt in rebus entibus diversis forma diversantur forma. Delectationes vero que sunt rebus eisdem: intendo non diversificatis per formam: rectum est ut non sint diversae: quoniam iam innuantur diversae diversitate non parua in hominibus: eo quod nos innuentur res vias easdem delectantes quosdam: et cōstante aliis et tunc quibusdam molestas et odiosas et alijs delectabiles et amatas: hoc est ut illud quod accidit in rebus dulcibus in quibus non iudicatur sanus et sebrius iudicium vnum: et ut in rebus calidis et frigidis que non sunt apud debiles et fortes secundum viam vnam dispositionem sed quosdam hominum delectat calidum: et alios frigidum. Et simile huius accidit in vniuersis apprehensilibus. Dicitur: Et videt quod in omnibus istius rei veritas se habeat prout apparet viro bono: intendo quod delectabilia ex ipsis naturaliter et electa sunt ea quod eligit natura viri nobilis: et si sic est: tunc bene dicuntur quod virtus est mensura omnis rei: intendo illud per quod cognoscuntur nature rerum in bonitate et malitia: sicut per mensuram cognoscuntur quantitas rei. Secundum igitur hoc bonum in scapo est de quo videt bono quoniam bonum. Et si similiter delectatio in rei veritate est illa de qua videt bono et non quod sic sit: et non elongat quoniam sit hoc quod videt bono delectabile apud quosdam hominum non delectabile: aut minus in delectatione. Etenim accidit in generatione hominum corruptiones multae et nature egressae ab equalitate: et propter hoc delectabile naturaliter non est delectabile nisi eis quibus non accidit corruptio in natura. Dicitur: Et de manifestis est: quoniam illud quod cōcedit esse turpe non est delectabile nisi apud viros corrupti naturam. Delectationes autem que videntur esse emeritorum et virtuosorum non innuentur homini nisi ex parte actionum suorum que approbiatur ipsis. Et si fuerint delectatio vna aut delectationes plures viro perfecte desideranti status felicitatis: tunc illa delectatio vna: aut illa que compleat ex multis si multe fuerit est illa de qua vere dicitur quod est delectatio hominis: et hoc manifestum est quodam declaratum fuerit: quis est actus hominis proprius ei. Littere vero delectationes habent se ad hanc sicut certi actus ad hunc actum: intendo eum qui

est complementum actuum humanorum. Dicit: Et cum is dixerimus de virtutibus et delectationibus et delectationib[us] remansit dicendum de felicitate; vult felicitatem propriam: de cōmuni enim iam locutus fuit in tractatu primo: quoniam sit felicitas complementum actionum humanarum.

Sepimum capitulum in quo resumit de felicitate que cum sit operatio vel p[ro]dicum est: aut finis seipsum ipsa est: aliqua vel aliisque finis scilicet eligibilius operationum et non propter alterum quales sunt finis virtutis actiones quales etiam vident et audiunt quidam electabiles: sed non sunt tales quoniam non sunt vere eligibles: sed videantur eligibles prout quod sunt vere eligibile et electabiles quod studiose rati: vincuntur autem que finis proprium habent operatio eligibilis videtur: ex quibus sequitur quod non est ludus felicitas: et ex eo quod ludus non est finis neque conueniens mala pati et laborare et studere propter ludere. Sed finis Anthoniarum ludere proprius studere lumen in qua qui assimilat quietem que non est finis: sed necessaria gratia operationis felicitas sive existens ludus non est: et iterum etiam felicitas est cum deo: et etiam studiose et meliora iocosa: et ex meliorib[us] particule studiose et operatione: et etiam quosque posse quod volunt potiri et corporalibus delectationibus et ludo: non autem felicitate.

Dicit:

BEmemoratio enim nostra eius quod fecerit ex dictione in hoc primo tractatu fuit dictio abbreviata: et iam diximus illuc: quoniam ipsa non est habitus: sed est quidem in actu ipsius habitus: et si non erit vita felicis ut vita animalis sic nominari. De hoc animali putatur quod tota vita sua sit sonus: et quando felicitas possita fuerit in actu: in modo quod sit actus communis: et ex actionibus sit necessarius et ex eis electivus: et ex electivis alius sit electus propter aliquid aliud: et alius propter seipsum: pariter quoniam ponenda est in actu electus propter se non propter aliud: et quod felicitas nullius est indigena: electa est ergo non propter aliud: sed propter seipsum: eo quoniam ipsa sufficiens est per se: et res electae per se sunt: sive ex quibus non requiritur aliquid aliud quod sit propter actum: et videtur quod actus rerum electarum per se sunt operationes proportionate virtuti: operationes enim nobiles electae sunt propter scilicet et similiter operationes delectabiles ex modis ludi sive de hac specie. Partem enim quod non eligunt propter aliquid aliud: aut ambo ambae proponentes ex ipsis est amplius quam utilitas. Dicit: Uterum multoties amat felix vilificationem corporum et possessionis corporalis: et fugit curiositate circa dispositiones corporales: et quod banc quidem peligunt homines quatenus per ipsam colorum efficiant regnum tyrannorum: efficiunt enim scilicet per has actiones delectabilles eis: et per hoc lucrantes apud eos. Et viuersaliter putatur quidem de fini delectationis et divisione conatus et laboris quod sit felicitas: eo quod viri potestatis sunt isti: et fortasse non est in rei veritate prout eis videtur de hoc: eo quod virtus et intellectus in quibus viris sunt actiones nobiles non continent sub potestate. Dicit: Ideo quoniam isti numeri gaudierunt delectatione sinceram puram que est delectatio intellectus et actionum nobilium conseruant ad delectationes corporales: estimantes eas electas esse plus aliae. Et conueniens est ne sit estimare istorum delectationes corporales electas causa in eis eas electas in se: quemadmodum neque propter pueri esse ex eligibilius que ipsi peligunt propter hoc est eligibile in se: immo quemadmodum res electae pueri non sunt electae apud viros: sic nec electae apud viros utilitatis electae sunt apud viros nobilium et emeritos: et res honorabiles et electabiles in rei veritate sicut plures dicunt est que iudicant a virtuosis. Et tamen apud viuersaliter

modum hominum est actio electa valde: et est que conuenit nature sue proprie. Quoniam sic sit: tunc hoc quod conuenit naturae nobilitate: nobile est necessario: et quod conuenit naturae vilitate est necessario. Itaque non est felicitas in ludo. Non enim est possibile ut ludus sit complementum et p[ro]secutio: et impossibile est ut simus spatio vite nostre studiose opantes et laborantes: et agamus hoc non seriose sed iocose. Nos enim viuersaliter conanur quidem ad omne ad quod conanur felicitatis causa: eo quod ipsa est complementum studium autem et laboris ludi causa: vanitas est manifesta et pernicio pueris qui in principio adolescentes reputet esse certum et rectum eo quod ludus requies videtur et naturaliter inquietus requies. Ut eruntam patens quod illi qui non valent perpetuare labore indigent requies: et si sic est: non est requies complementum quod est felicitas: sed queritur propter actu[m] qui est complementum et finis. Et viuersaliter patens est quod vita felicis est ea quae sit cum virtute: et sit quidem hoc cum virtute in seruo non in ludo. Ideoquod dictimus quod intellectus melior est risu: quemadmodum enim melioris membrorum melior est actio: sic intellectus hominis melior est actio: et actus melioris viuersaliter melior est et felicitas. Si ergo bonus virtuosus melior est risore: erit actus eius melior necessario. Dicit: Qui autem remplent delectationibus corporalibus non habent perrogatum in hoc a seruo et captiuo: nullus enim proportionat felicitatem seruo cuius vita non est sibi negata captiuo. Itaque igitur non est felicitas in huiusmodi occupationibus: sed est in actionibus virtualibus ut dictum est prius.

Octauum capitulum quod perfecta et speculativa felicitas est operatio finis optimae virtutis optimi quod est in homine. I. intelligentis: et quod hec felicitas est melior quod politica et optima et perfectissima: et propter eas esse maxime continua et delectabilissima et imitram tristitia et penititudo: et per se sufficientem: et propter ipsum solam propter se solam diligi: et propter eam esse in vacacione politica felicitate non existere talis: sed magis participare oppositis. Deinde ex omnibus dictis recolligens eas cocludit quod speculativa felicitas est simpliciter perfecta si tamem accipiat longitudinem vite perfectae postea quod talis vita melior: quod que finis hominem: quia ipsa est finis divinitus aliquid in homine: quod conuenit hominem quantum possibile est immortaliter assimilare et omnia sacra ad vivere finis optimus quod in ipso scilicet non mole: sed per beatitudinem tandem et verus homo est intellectus qui principale in ipso. Unde finis vita intellectualis maxime vivendum: que quia maxime est propria naturae hominis: est et optima et delectabilissima: quare et felicissimus qui vivit finem eam. Secundo autem felix qui finis politica cuius operationes humanae ad inuicem decenter acte: et quedam a corpore accidentes. Dicit:

U[er]um itaque felicitas inuicta sit in virtute. I. sub virtute rectum est ut sit actus inuictus in virtute robusta valde: et ut sit actus iste melioris virtutis inuictus in nobis: siue sibi intellectus siue potentia alia concurta ipsi de qua putat et dominat naturaliter viuersis potestate: et ut isti potestate sit meditatio in melioribus rebus et sum res diuina. Et proprium hoc necesse est ut sit haec potestia diuina aut magis diuina omni eo quod in nobis est ex potentia: et quoniam sit actus istius potestie ex nobis finis virtutis proprius ei est felicitas: intendo eius actus finis completius quod inuenit ei. Quod autem hec felicitas essentialis est iam dictum est in precedentibus. Dicit: Et forsitan pyramus est de hac operatione concessum esse eam ab antiquis: eo quod iste actus robustus est valde et patet est quod est intellectus cuiusdam in nobis: et quod opera quidem scilicet que comprehendit intellectus et actus eius in ipsis prima est valde: et plus alius ex ceteris

actionibus poteriarum inveniatur in nobis: eo q̄ est intellectus; et iam dictum est: qm̄ actio intellectus dignior est ut sit continua q̄ ut sit agens in hora quadruplici ut estimo in libro de anima. Dicit: Et manifestū est etiam: qm̄ oportet ut sit cum felicitate pfectissima delectationū: et de non per se et cōcessis est: qm̄ delectabiliores actionū que proportionant virtuti sunt actiones sapientie. Et videt de phia q̄ sunt ci delectationes mirabiles plus q̄ ceteris actionib⁹ proportionatis virtutis propter hoc q̄ est in actione eius: et de solertia in certitudine: et rectum est ut sit hec delectatio eius qui sciunt fm specie magi⁹ ppria q̄ eis qui acquirunt ut ad discant. Qnq̄ sic sit: tunc actus hui⁹ virtutis est felicitas ultima. Dicit: Amplius qm̄ oportet ut sit actus felix plus sufficiens sibi⁹ q̄ ceteri actus: eo q̄ plus sufficiens pfect⁹ est et manifestū est: quoniam actus opinādi et speculādi sufficienzo est ceteris actibus: intēdo: qm̄ homo in ipso sufficit sibi⁹ absq; alio magis q̄ in ceteris actionibus virtutis: etenim rebus necessariis in vita indiget sapientia: sicut indiget eis aliis: et vniuersaliter virtutes omnes in indigentia eorum vne sunt quādo: puidet omniū istoū sufficiēti: et enim castus indiget hominib⁹ in quib⁹ exerceat iustitiam: et similiter castus indiget rebus erga quas se habeat tēperare. Et sibi fortis: et relique sibi virtutes opatiue: intēdo qm̄ omnū earū visitator indiget aliquo altero. Sapientia autē potest utrū opinionē et sapientia solus: et quādo fuerit perfectius sapiens erit poterit ad h̄: quis nō dubitet quoniam sit melius agens quādo suerit ei adiutorios ad hoc. Ueruntur possibile est ei ut sit actione sua singularē: et ut sit i actio ne sua sufficiēti et diuerso reliquo virtutib⁹: qm̄ omnes indigent accipere in qd̄ agat: aut magis aut minus. Et qui fuerit hec actio pfectio sufficiēti ceteris actionib⁹ et perfectius sufficiens est actus felicitatis. h̄ ḡ actus: actus felicitatis est: intēdo actū sapientie et speculationis. Dicit: Et videt felicitas esse in cōflicto: eo q̄ occupamur quidē ad cōfliendū et preliando pppter esse cū salute et pace.

Nom̄ capitulo q̄ quia prudētia sequit̄ mores virtutis et nō ecōuerit: et moralis virtus humana est et passionibus coniuncta: ac p̄ hoc et cōpositi erit vitia prudētia et cōpositi et vita que fm has et felicitas sibi humanae et cōpositi eis que fm intellectū vita et felicitate extīb⁹ (separatio: q̄ q̄ specularius parū valde indiget exteriorib⁹ et minus politico ambo⁹ indigentib⁹ equali⁹ necessariis: politico indigente plurib⁹ ad opationes liberales et iustas: et alias hui⁹ modi quib⁹ agnoscent virtuosū politici: et iā pfectio virtutis actus cōsistit in voluntate ordinata et exteriori actioē que quādo mlnor tanto pluribus indiget exteriorib⁹ quibus non est opus speculariū ad opationē: sed magis ad speculationē impedita: quoniam vnde homo epus habet talibus ad humanitatē p̄seruari. Dicit:

T̄ vlr de oībus virtutib⁹ regūliū qle p̄positio nautur opationib⁹ cūlūb⁹ vībus gubernatiūs vt sunt bella et reliqua putat q̄ sint pppter aliud particularia quidē ex ipsis vident esse: pppter rem partulari: et vla: pppter vlem: ut ars bellandi. Nullus enī eligit bellari ut sit bellatio eius totali cā suscitādi bellū aliud. Omnis enī modis credit de eo qui p̄ actū uū amicos in intēcos donec int̄ ipsos fiat bellū qd̄ sit fm actū sui i fūne maliciarū: et q̄ cōsequat̄ ipm p̄ hunc actū sui horoz: interfectioē et dāni eius. Qnq̄ sic sit ē quidē occasio bellatū et lucrē sibi delectationē et civitati bona et honores et vlr ut lucrē sibi tare sibi et ciuitib⁹: et manifestū est q̄ res in alijs actionib⁹ ciuitib⁹ extīb⁹ p̄ artē bellandi sibi se h̄z intēdo q̄ querunt pppter aliud: et quz actiones ciuitales superē reliquias opationes q̄ p̄portionant virtutib⁹ excelle

tia et quantitate: et sine iste occipate pp̄i aliud et p̄cupiscit cōplementū ab extra: neq̄ sint electe pp̄ter se: et sit actū intellectus distinct⁹ ab istis actionib⁹ honorificēta et nobilitate: qm̄ sit actus et fm̄ vīs opinioē: et ē honorabilito: actuū et nō apparet ut sit ei cōplementū aliud penit⁹ p̄ plementū sibi⁹ et sit ei delectatio pp̄ia supans ceteras delectationes: crescat ista delectatio cōmentū suā acnonū: et inueniat i actione sua sufficiēta et q̄ sit delectatio et modū: et vlr tūc inuenit vniuersitas rerū q̄ p̄portionant virtutis desiderati star⁹ et felicitatis: et patēs ē: qm̄ iste res inuenit huic actui eidē. Quz sic sit ē quidē iste actū felicitas pfecta qm̄ pp̄ianū ci fuerit ut inueniat spatiū cōpletū ex vita hoīs nō erit cōpletū ex vita hoīs: nō enī erit cōpletū nisi qm̄ inuenit fuerit ei spatiū cōpletū: et nō p̄portionat felicitati ali qd̄ nō cōpletū. Et vita q̄ est i huiusmodi actu alioc̄ ē q̄ ut p̄portionet hoī: nō enī est vita et in hac dispositioē fm̄ et vita hoīs: sed fm̄ q̄ in ea est res euīha: et qm̄ fm̄ mensuram separationis istū p̄t̄is aie a cōponē: intēdo partē cui inuenit ista actio et distantiā ei⁹ la hac intētione a ceteris potētis a quib⁹ existit ceterae virtutes: intēdo qm̄ ille cōpositus: ista vō aut īmplex aut pp̄inqua simplici ē separatio actū eius a ceteris virtutib⁹ fm̄ mensurā qua discretor īmplex nobilito: ē cōposito: et vlr fm̄ mensurā honorificēta actus diuinū i hoīe sup̄ reliqua q̄ sit in ipso est mensura honorificētae vite q̄ p̄portionat ceteris potētis. Et pp̄i h̄ est q̄ vīdem⁹ vīta p̄portionat̄ huic actui qm̄ cōpaf vite p̄portionat̄ ceteris virtutib⁹ ēse diuinā: et illā humana. Dicit: Op̄z iḡt̄ ne sit cur et appetit̄ hoī humana: quis hō sit scit mādauerit mādatorēs hui⁹: nec ut sit appetit̄ eius appetit̄ mortalit̄: quis ipse sit mortal: immo op̄s ut efficiat ea īmortalia fm̄ q̄ possibil: fuerit: et ut faciat oē qd̄ facit q̄tenus viuā vita vīgorosiorē q̄ est in ipso et honorabile: Quāuis enī hō parū sit corpore et magnitudine: potētia fm̄ et honor supat̄ oīa multū: intēdo q̄ potētia intellectū bec enī potētia onatricē est sup̄ oīa. Dicit: Et inuenies qd̄ est opinari et exītia cūlūcōq̄ hoīs inquātū hō est p̄ hāc ibām q̄ noīat intellect⁹ quz sit honorat⁹ et meli⁹ qd̄ est in eo: et vita p̄portionata huic ē vita p̄portionata hoī: et incouenies et nō eligat aliq̄s vitā sibi⁹: immo eligat vitā al terius. Dicit: Et op̄z ut nō dicat etiā qd̄ lā dicū est prius qm̄ pp̄iū vīciūcōq̄ alialū ē vīgorosū: qd̄ ē in ipso nālīter et delectabil⁹. Si ḡ est intellect⁹ h̄ mō in hoīe erit vita q̄ p̄portionat̄ et talū in hoīe: intēdo delectabilisē vitaz: et vīgorosiorē earū: quz sit h̄ vita humana magis q̄ alie. Itez iḡt̄ illā q̄ p̄portionat̄ huic virtuti beata est valde: que vō p̄portionat̄ vīti ali⁹ beata ē mō secūdarō: et q̄ actioē illarū virtutū humanae sūt: et actio istū diuina: put̄ dixim⁹ et sūt quidē ille humana: eo q̄ actions iuste et fortes et ceterae opationes quib⁹ vītimur in eo q̄ est int̄ nos fm̄ et ipē sunt virtutes in cōnegociationib⁹ et indigēti et oīb⁹ actioēib⁹ et passiōib⁹ p̄seruat̄ qd̄ op̄z p̄seruari vīciūcōq̄ ex reb⁹ Apparet. n. q̄ omnia ista sunt humana: et videt de quibusdam eoru⁹ qd̄ acciderat ex parte nature cōpositis: et q̄ virūtū moralis figūrē passiones multū: et sunt quidē virtutes ex modo cōmensurandi actuū. Uerbi grā: quoniam cā stitas inuenit quādo p̄ma eius fuerit prudētia: eo q̄ ipsa q̄ dem sit fm̄ mensuram prudētiae: et quādo antecedit prudētia et passionibus numerat̄ inter cōpositas: et virtutes cōposite sunt humanae: et vita sua et felicitas sua similiter. Felicitas autē intellectus separata ē ab istis: intēdo a passiōnibus. Dicit: Et dicit̄ hec de ipsa est cum hac quantitate p̄scrutatio enim de ipsa hic alterius p̄positi est: vule ut estimo: q̄ omnia p̄scrutatio de ipsa hic nō est p̄scrutatio de natura substatīe eius: sed est quidē p̄scrutatio de ipsa propertate q̄ ipsa finit⁹. Dicit: Et putat fortassis q̄ actio p̄ intellectum īdiget acquisitione dispositionis moralis.

veruntamē h ab extra est neq; multa neq; laboriosas: reb⁹
vo necessaria ambe indigent: intēdo virtutes figurat uae:
z virtutes speculatiuas indigent equali. Et virtutes figu-
ratue ciuiiles laboriose sunt magis corporaliꝝ q̄ speculati-
ue. Et virtutes figuratiue z speculatiue diversitatē habēt
z in anima z in corpore paruā: intendo in eo quo indiget
ex anima z corpore. In actionib⁹ vo multū virtutes: nāq;
figuratiue multas rebus indigent ab extrinseco. Uir enim
liberalis opibuo indiget ad agendas actiones liberalitatis
z similiter iustus indiget in quo appareat actus iusticie: co-
z volitas iusticie nō est manifesta neq; iusticia est in volu-
tate tñ. Et illi qui nō sunt iusti ostentat quidem se esse iu-
stos per operationes propter hoc q̄ omnes vidēt q̄ signum
iusticie est operatio eius: z similiter fortitudine indiget instru-
mentis animaliis z humaniorib⁹: z potētia per quā actiones
suis agat: z similiter castus indiget rebus in quibus actio
sua mereat dici castitas quatenq; fiat manifestū an sit cast⁹
an non. Lui enim nō extiterint res in quibus sit castitas:
neq; potest sup ipsas: buie nō indenunt actiones castitatis.
Dicit: Et hic querendū est an electio actionis est dignioz
ve si virtus aut actiones: si enī virtus est in electione tñ
nō indiget virtuosus istarū rerū que sunt extrinsecus. Si
vo in vtrisq; manifestū est: quoniam indiget eis. At ma-
nifestū ē: quoniam virtus aut est in vtrisq; aut in actionib⁹.
Manifestū est enim q̄ complementū in vtrisq; est etiam ante
cūs in actione indigoz delectatione multa. Si vo fuerit in
actionibus sicut declarauiz fuit in eo qđ p̄terēt indiget
causis ab extrinseco: z quāto fuerint actiones plures z me-
liores indigent ab extra rebus pluribus. Ille autē qui vt
tur intuitu speculatiuū nulla indiget istarū rerū ad actio-
nem: uno possibile est vt dicas q̄ ista impediunt usum ac⁹
sui proprii: intēdo etiam ceterarū actionū virtutū. Dicit:
Si vo fuerit homo tñ: nēdō perfectus pfectione hu-
mana: z elegerit vt sit vita eius cum multitudine oportē-
bit vt agat actione virtutis vt sequat modos viuēdi ho-
mīnum z nō indiget huiusmodi actione pfecta.

Decimū capitulū q̄ perfecta felicitas est operatio spe-
culatiua optimoz̄ i deo esse felix. Est in speculatiue sui
z nobis esse felix esse in eo in quo est ipsi prout nobis est
possible: cuius etiam signum est q̄ irrationalia pūara spe-
culatiue nō participant felicitate: q̄q; felicitas homīnic
est similitudo diuinae speculatiue z equali p̄dūm spe-
culatio z felicitas: z iterū q̄ opus est speculatio inquantū
ipse est homo exterioribus bonis sine quibus non potest
speculari: sed nō multis z magnis sed omnino moderari
a quibus potest quis ita virtuose agere vt a supabundan-
tibus: q̄p hoc dicit̄. Ia moderatis posse bene agere z
felicitate vluere quin sunt credibiles quin sermones eoz
nō dissident suis factis: tandem q̄ fin intellectus viuēre:
z quin curans est deo amantissimus propter intellectum
esse cognatissimū deo z deum diligere z rebēficiare: cu-
rante igitur regnatis: q̄p omnia p̄dicta in esse felici ma-
xime insunt sapiēti: vnde z ipse deo amantissimus. Dicit:

Uoniā autē beatitudo est actus quis opinari-
sus apparet: ex isto eriam: quoniam cōscium
est q̄ deus glōriosus z angeli nobiliorū sūt sta-
tus z felicitatis q̄ cetera entia. Uellem igit scire quis act⁹
attribuēdū est eis ex actionib⁹ virtutū. Si enim attribua-
mus eis actum iusticie derisorū videbit: quin non sit iu-
cia nisi apud eos qui sunt cōnegociationes z cetera que si
milant eis. z si attribuāt eis actus fortitudinis oportet vt
obuient rebus timorosis z periculosis z in quibus est in-
teritus. Et similiter si attribuāt eis actiones liberalitatis
erunt eis numismata z pecunie: z si attribuāt eis actio-

nes castitatis: quid erit hoc nisi transmutatio eoz a law
de ad vituperiu: co q̄ nō sunt eis desideria prava. Et vni
ueraltiter quādo sumatū collecte fuerint actiones oīum
virtutum: patetib⁹ q̄ exigue sunt neq; digniū dicī possunt:
de deo z angelis: veruntamē omnes vident quoniam virtus
habent: actum igitur habēt: nō decet enim vt sint dormi-
tes. Dicit: Ut qđ fecit talis quādo negavit in eis esse vita
Quoniam sine vita nō remanet cui ex actionibus cōuenienti
bus sibi plus q̄ actus speculatiū intellectus: z quin si sit
erit actus dei z angelorū quē agunt in excellētia sue glo-
ri speculatiū: z actus humanus cognatus huic est felici-
tas. Dicit: Et signum hui⁹ est q̄ nullus comparat cetera
animalia ad felicitatē quemadmodū homīne cōparat ad
eā: quin priuata sunt huiusmodi actu priuatione cōple-
ta: intendo actuū intellectus: z propter hoc est vita com-
pletior ex entibus desiderat. Simi status: intendo quā-
do fuerint actiones ipsoz ut ista actio: homines autem
comparant felicitati finē mēsuram que in ipsis est de isto
actu. Letera vo animalia quēadmodū diximus nihil ha-
bent felicitatis: eo q̄ nō mutant speculatiue in aliqua re
rum: intendo nec in sc̄iencia hec in operatione. Dicit: Ideoq;
est felicitas amplius in illis qui vnuū speculatiue plus:
z isti sunt felices non p̄ modum accidentalē: sed per intui-
tum z speculatiue: ista est enim felicitas q̄ se intellectua
lis valde. Dicit: Quoniam istud formatū fuerit erit felicitas
intuitus quies: atramē indiget felix: quin sit homo bonita-
te status ab extra voluntarie. In natura enim nō est suffi-
ciētia omnis eius qđ usū pertinet: indiget enim sanitati
z corporis z nutrimenti z ceteris necessariis z obsequijs.
Dicit: Non tamē propter hoc arbitriarū dū q̄ dominis fe-
licitas indiget rebus plurimis ab extrinseco: eo q̄ non
potēt eē desiderabilis consistētē absq; bonis exterioribus:
sufficiētia enim nō ē in honoribus z non in operationib⁹
possible enim est vt agat actiones bonas nobiles is qui
non est domin⁹ terre z marie: potest enim quis esse de in-
seriōibus z agere actiones virtuosas: z huiusmodi prius
est declaratio. Non putat enim de insertoriis in potesta-
te q̄ minus agant de eo qđ oportet ex actionibus q̄ do-
mini potestatū: immo amplius opantur q̄ alij: z in actioni-
bus virtutis est sufficiētia felicitatis quādo inuētē fuerint
eo q̄ vita agēt finē virtutē erit beata. Dicit: Et fortassis
bene dixit: N. quādo iudicauit q̄ beatū sunt illi quibus p-
uisum est felicitētē ex rebus extrinsecis: z egerūt actiones
bonas nobiles quasi vita ipsoz eis intimauerit qđ cō-
petit ipsis: possibile nāq; est vt agat quod oportet is qui
possidet modicū. Dicit: Neq; enim Anaxagoras viderit
reputasse felicētētē diuitem nec potētem: quin dixit: non est
mirandū re hoc qđ puta: erūt plures inconveniētētē eis qđ
dixerint felicitatētē non esse disfintendā per ea que extrin-
secus sunt: quin ipsi nō lenserint nisi ista tñ. Dicit: Et vi-
detur q̄ professio sapientū cōuenientētē sit dictionibus eoz
in istis rebus z testificātētē eis in sermonib⁹. Nāq; de istis
rebus est quidētētē perfūatio tñ in eo qđ dicit̄ afferit. Ue-
ritas autē in operationib⁹ est z cognoscit̄ quidētētē certitudo
assertioz ex operationib⁹ bonis in vita sua: in istis nēpe
veraz discernit̄. Dicit: Considerandū igitur qđ dictum est
de istis rebus z interpretandū per actiones dictionis in vi-
ta sua. Si enī cōueniat dictis recipiemus eas: si vo desideat
putatur de eis qđ putat de dicto non cōueniente facio.
Dicit: De eo autē qui agit p̄ intellectū z fuerit obsequiū
eius intellectus: z dīpō eius dīpō bona: videt q̄ sit amās
deū valde. Et siquidētētē cura sit deo de homīnib⁹ vt credit̄
z vt debitum est: z sit quidētētē deus gaudens de eo qui est
melior: tūc gaudet de eo qui nititur assimilari ei valde: z
hic est intellectus: dignius est ergo vt benefaciat eis qui
amant ipsum plus: z ut honorificet eos z visitet ipos:

sicut est dispositio amici cui amico suo: et eo quod actio eorum est actio nobilis sana. Dicit: Quod autem omnes iste res existunt ut plurimi sapienti non est ignotum: neque occultum valde: dignus ergo est ut sapiens quem sit finis hanc dispositionem sit beatus.

Undecimū capitulū quod nō sufficit p̄dicta de felicitate et virtutibus et amicitia et delectatione sc̄i: sed magis op̄es et operari quoniam sermones soli de p̄dictis solum prouocet et moueat iuuenes bene nutritos alios non poterint sermonibus obediere: sed timori vel pene quod manifestat certum ex eo quod quidam sunt boni natura quod nō est in nobis sed est dei donū quidem cōsuetudine quod est in nobis: qui dicit vobis doctrina: si habētes animā p̄paratam cōsuetudinibus: viuētes vobis finis passiones nec audire curant: unde nō obediunt sermoni sed soli violenter propter quod oportet legibus ordinatis esse iuueni nutritionē et bona sicut nō tristitia ex assuefacti: et nō solum iuueni sed et virorum et senum et obteperantes legibus premient inobedienti p̄niantur tristitia oppositio amarior delectationibus inconcubiles exterminent: quod iterum oportet leges ponit propter ipsas habere coactiū poterit ad bona in quibus oportet vivere quā nō habet viuēs: viuēte patrio p̄ceptio et propter legē non esse onerosam velut ex inuidia laram: sicut est p̄ceptio et propter in paucis ciuitatibus esse leges positas dirigitas cuiusque eratis mores: sed viuēt quisque et vult. Dicit:

Nō igitur in eo quod dicitur est de felicitate in hoc libro et de virtutibus et de amicitia sufficiētia ē in hoc quod sciat m̄ aut nō. Arbitrandum est enim: quoniam oportet ut sint cōprehensa nobis per terminos et descriptions et visitata. Nam ut dicit nō sufficit in eo cuius natura est ut agat sicut m̄ absque vobis. Nō est in cōiectū virtutis sufficiētia: immo studendum est cius cognitioni ut conandum visitationi ipsius: et visitationi rerum alienarū et efficiamur boni per modum quē ex modis bonitatis si nō est in sermonibus sufficiētia in virtute. Dicit: Et propter hoc recte dictum fuit: quoniam īdīctio acceptione iuratioē multe et securitatis magne modi per ipsam in adēptione ipsius sicut dicit. N. et N. Dicit: Et patēs est: quoniam noticia virtutum poēta est mouere in adēptione carū eos qui liberū sunt et adolescentibus: et excitare finē equalitatē omnē quā nobilis est generis et amat bonū finē veritatis: plures autē nō potest expauescere ut moueant ad bonum: et quod ipsi nondicunt ad bonū verēcūdiam: sed metu et paueo: neque p̄bentur a malis propter earū turpitudinē: sed propter penarum suspitionē. Quum enim finis passiones viuant requirunt delectationes suiplue: et res per quas sunt delectationes et fugient a tristitia oppositis delectationibus: bonum vobis quod est bonum finē veritatis: neque cogitatum est apud eos: quanto magis neque opatum quum nō gustauerit ipsum. Quis igitur sermo mouebit istos et p̄mitabat eos a statu suo: impossibile enim est aut nō facile mutare per sermonē eum qui iam induxit et in modis antiquis tē porre longo. Dicit: Et fortassis amabimus acquirere virtutes quādō fuerint nobis vniuersae res quas videmus et bonas. Dicit: Et quidam hominū putant esse boni per naturam: et quidam per doctrinā. Et pater: quoniam quod de hoc est per naturam non est a nobis: sed est per gratiam quādam diuinam illis quoque fortuna bona et veraciter. Sermo autē et doctrina nō est efficax ad faciendā virtutem in omnibus: sed oportet ut sit anima eius qui vitetur sermone in virtute iam visitata et afflueret bono et imbuta crescendo in vobis boni in amore recipit et in odio cōtrarij eius: sed cum amar seges terram que nutrit eam: nam illi qui viuēt finis

passiones bestiales nō audiunt sermonē conuentē eos ab aliquo: neque intelligunt ipsum. Qui ergo sicut in hoc statu qualiter est possibile ut permuteat eius conscientia: et vniuersaliter oportet ne putetur quod isti morbi morales reduci possint cogēdo per sermonē. Dicit: Et oportet ut simos ante virtutē: intendo ante actiones virtutis: et ut sit plus: et ut sit ex more suo amor pulchri et odium turpis. Dicit: Ut autem inueniāt virtus sana ex vita pueri officiale est nisi fuerit enarrata finē legem nobilē: eo quod qui non creuerit finē legem nobilē virtutē castitate per modum continentia: et virtus castitatis per modum continētia est indelectabilis apud plures. Dicit: Ideoq; oportet ut metiamur dietam puerorum et accus eorum per legē. Ipsi enim qui creuerint finē eas non erant eis cōtristabiles propter assuetudinem earum. Dicit: Et fortassis nō erit in regimine die te puerorum et recta gubernatione eorum quod ouī durauerit in puerita sufficiētia. Sed oportet etiam quod quādō per ruererint ad terminū virorum virant ea et affluerant eā: et in dīctū in hoc etiam legib; et etiam indigēt legibus in tota vita: plures enim ducant necessitate et coactiō plus quam sermone et malo plus quam bono: et propter hoc vident quidam homineā: quoniam oportet ut legislatores cōstringūt homines ad recipiendū virtutē: et ut hoc ponant pro lege nō propter suos m̄: sed et propter eos qui scruta similant in natura sua quā obedient quidē legibus per sermonē virtutē emeriti in quibus iam p̄cessit cōsuetudo et adoptauerūt animas suas: et propter hoc vident: quoniam oportet ut ponant modos penarum et vltimō in eum qui nō obedit et est peruersus nature. Qui vobis irrecifibilis ē tollas de medio: nam aptitudinē habēti et idoneitatem qui amat bonū persuaderet per sermonē: malus enim concupiscentia delectationes oportet ut affligat tormentis quasi bestia. Ideoq; dixerunt quoniam expedīt ut imponant pene cōtrariantes delectationib; amariorū: intendo ut ponatur cuiuslibet delectationi tristitia que sit tanquā cōtrarians ei naturaliter: Dicit: Quemadmodū autē dicitur est oportet qui vult fieri bonus: ut virat eo quod pertinet bonitati: et ut nō faciat malum neque voluntate sua: neque absque sua voluntate: et hoc quidem sit illis qui inhabitant ciuitates sanī intellectus: et quas ordinat vir strenuus: et nō inuenit istud in ciuitatibus nisi ex parte mandatoris strenui cogētis eos ad hoc. Non inuenit autē potētia coactiū ad huiusmodi in mādāto viri viuēs nū sit rex tanq; rex absolute: intendo virtuōsum bonū. Lex autē habēt potētiam coactiū quādō fuerit sermo procedēs a sc̄iētia et intellectu. Dicit: Et habētes legem inimicant̄ eis qui p̄trariant̄ ipsius in actionib; et si sine actiones eorum sane. Atramē lex non est grauis: quoniam ordinat quod oportet. Dicit: Et patet de legislatore in ciuitate Kademonia m̄: quoniam p̄mandauit adhiberi diligētiam circa dictam et modum viuēdi in rebus paucis in pluribus vobis ciuitatibus iam peritē cōsideratio in huius modi rebus: et propter hoc viuēt quilibet homo ad libitum et voluntatē suā cum filiis et uxore in semetipsō sicut vixit prout libui cum filiis et uxore: sed vult ut estimō virum famosum apud ipsos per hoc quod accidit ei de libito viuēdi et malitia status cum uxore et filiis: et hoc quod dicit est res manifesta valde in ciuitatibus que sūt sup faciētē re in hoc reperitur. Dicit: Et melius est quod ex regimine i illis rebus est p̄missio cōmūnis sana quā possibile est esse in vobis: et quando possum fuit regimē istud vniuersitatis op̄es quod finē et curat quelibet ex ip̄s: et cupit circa filios et amicos finē equalitatē et ut studeat virtutē ab oīb; eis: et ut eligat eā: et maxime potest istud qui sciuerit quod dicitur est in hoc libro quādō factus fuerit laorū legum: p̄missio enim cōsiderationē est quidē p̄ leges: et viri quidē idonei sūt virtuosi p̄ leges nobiles sicut sunt scrip̄ti aut nō scrip̄ti

Soritam enim in hoc non est diversitas: intendo in genere et natura in eo quod instruit unus singulariter et universalitas ut quod accidit in arte musica et in ceteris operationibus; in tendo quoniam propter hoc instruit et universalitas. Et propter hoc sunt res legales et consuetudines habentes vim in ciuitatibus quasi vim sermonum et consuetudinum patrum in dominibus; immo valdiores sunt in ciuitatibus et universales et generaliores. Dicit: Instructio vero particularis et ceteris ciuiis etiam habet ad inuicem diversitatem: ut quod accidit in arte medicina; et in ceteris artibus operariis; et quod dicitur in medicina: quoniam dimissio nutrimenti et queritur: intendo priuationem exercitum corporis secundum ciuitatibus: fortassis tamen quibusdam non coenuntur: sicut in epileptis fortassis non coepit oibus cura una: et dignus est putari: quoniam particulae exquisitum est certitudinaliter quod fuerit regimen et pessimum propria singularium hominum; intendo ut in memoria habeat cuiuslibet hominis et pudeat ei per seipsum finis quod est tale individuum signatum veritatem vnuquaque regit regimen decet et bono et visitat visitatione propria in medicina et in reliquo artib[us] actibus ille apud quem fuerit ex illa arte coe[re] v[er]o: intendo quod pertinet universaliter: et vir melius est regimen illius apud quem est quod pertinet particulariter: in fine quod sciatur sicut quid est rei v[er]is et iste artes sunt artes actue a scia nisi et forsitan non probaretur: quoniam regat homo regimen bono individualia multa quoniam iam certitudinem fuerit quod coenuntur per experientiam: sicut accidit hoc in arte medicina. Durant et multi medicoz qui sunt cum hac dispositione: quoniam bene et certe operantur in seipso et non possunt in alijs perficere quicquid propter ignorantiam eorum nature communis. Et propter hoc videtur: quoniam operatur eis qui vult esse magister et artifex perfectus in huiusmodi artibus actuibus habeat scientiam rei v[er]is non minus quam scientiam particularis: et ut sit scientia eius rei v[er]is in tali arte finis mensuram possibiliter in ea. Et ex quo necessarium est ei qui vult efficere per regnum et gubernationem aliquos meliores quam sunt: siue multos siue paucos ut sit latere legum: quoniam per legem qui dem boni statuerit: et tunc manifestum est: quoniam non est potens unusquisque ut ponat ex ipso positionem bonam: neque sit vir experientia tamen. Sed si fuerit aliquis: crit ille qui leit universaliter: sicut se habet rei in medicina et in ceteris magistris in quibus est visitatio et rectificatio ab intellectu et scientia. Dicit: Lungs sic sit operatus ut preservetur post hunc sermonem ex quo magisterio possibile est homini ut sit latere legum: et qualiter erit hoc. Et est manifestum quoniam erit quid est hoc per noticiam rerum ciuilium que sunt subiectus eius in quo speculat: sicut per positionem ceterae artes et potentie subiecto proprio eius. Ideoque putatur scientia hec parva esse artis ciuile: quia non appareat ex eo quod inuenit in ciuitatibus et res in positione legum similiter rei in ceteris scientiis et potestis. In ceteris namque potentibus et artibus patet quod illi qui sciunt: sunt qui agunt per eas ut medici et scriptores. Dicit: Illi autem qui proficiunt sapientiam rerum ciuilium non possunt docere eam: neque quislibet poterit ad agendum eas: immo putatur quod illi qui exercent vitam ciuilem faciunt hoc per potentiam quandam aliam a scientia. Dicit: Et sunt digniores ut faciant hoc per experientiam quam ut faciant ipsum per scientiam et artem: non enim videtur quod ipsi scribant in hoc quod nonne roboretur in hoc ratiocinationem. Dicit: Et fortassis positione sermonum in isto rebus artificialior est quam quod consueverunt antiqui de positione sermonum contendendi in iudicio et difficultate. Et necessarium fuerat eis compondere sermones ciuiles quoniam reputarent se poterent ad hoc: et quoniam in hoc fuisset sanatio ipsorum rem atque aliorum ex amicis. Etenim ipsi si fecissent hoc non poterant dimisere ciuitatibus aliquid penitus loco sui post mortem melius hoc magisterio sibi et amicis etiam. Dicit: Nequaquam est quod posse experientie invenitione legum modicum sit: nam tunc

non esset possibile ut aliqua istorum esset latere legum: in tendo eos qui erant in tempore suo. Nam qui ex ipsius factis est latere legum: factus est quidem ex parte experientie: intendo quod experitus fuit ipse et alii sicut se habet in medicina experientia: ideo necesse est illis qui cupiunt regere ciuitatem ut ad minus habeant experientiam. Dicit: Illi autem qui proficiunt se artem condiderunt leges ex illis qui iactant se esse sapientes in eis sunt longe ab hoc valde: neque enim sciunt universaliter que sunt hec artes et in qua re sit. Et cum ignorantia eorum de hoc putauerunt quidam quod hec artes et ratione sit res una: sed putauerunt hanc esse determinate ratione: et ratione quod est leges leve quid est ei qui vult aggregare ex ipsis in quo proficit. Non est autem ut opinari sunt: etenim electio artis nobis in unaquaque artu non sicut nisi per duas res: una quarum est scientia cognitionis illius rei et altera experientia. Scientia namque est per quam inuenit actionem: et experientia per quam dirigit vel probat: sicut se habet in arte musica et arte medicina: et ceteris ex artibus actibus et domini experientiarum per quos perficitur in hoc finem per scientiam: sunt illi qui iudicant sane de operationibus per experientias: et scientia cum hoc per quam rem erit et qualiter et quere cui rei coenuntur. Qui vero non habet experientiam de aliquo et habet noticiam nature eius occultas ab eis si est ex actione bona in fine aut mala. Dicit: Et universaliter considero legum similitudinem ciuibus. Qualiter igit erit is apud quem non est scientia istius artis conditor legum: aut quomodo iudicabit de nobilibus earum aut de ignobilibus: non enim erit possibile hoc nisi fuerit de hoc perscrutatio et speculatio: et ponat in membranis librorum: et dicant in ea non que sunt res que se habent in ea habitudine curantur in arte medicina: immo qualiter fiat curatio donec habetur sanitas: et distinguatur hoc donec perueniat ad fines in unoquoque hominum. Et de his noticie domino puritate: quoniam ipse proficiat per experientiam. Qui vero non habuerit hanc noticiam non proficiat per experientiam: et quoniam sic sit erunt conuenienter valde positio legum et aggregatio fororum: ciuibum eius qui possunt ut in consideratione et iudicio sano de bono et eius contrario. Et per hoc facile erit eis sciare quid cui coenuntur: intendo que lex cui aggregatio nit: et similius in singulis partibus aggregationis. Dicit: Si autem incipiant in positione legum absque habitu scientiali non erit possibile eis indicare iudicium rectum bonum: nisi sit conditor nature excellenter: et fortassis erit actio habendus excellenter naturam coenuentior quoniam fuerit ab habitu artificiali. Dicit: Et quoniam iam dimiserunt antiqui perscrutationem et inquisitionem de positione legum: tunc fortassis erit melius: consideratio in hoc consideratione in ciuitate per modum universaliter. Et quoniam propositum nostrum est per se et speculationem finem mensuram posse phis in rebus humanis tunc conabimur primus perscrutari de omnibus partibus nobilis bona legum quod dixerunt antiqui de hoc: intendo de regnione ciuitatum: deinde videbimus de modis vivendi inuenientis: quoniam eorum corrumperit quasdam ciuitates et rectificari quasdam: et quia eorum rectificatio omnem inedit ex ciuitatibus quatuor: simplicibus autem quinque: et propter quam causam efficit vita quarundam ciuium bona: et quarundam et contrario. Quoniam ergo consideratum fuerit in his fortassis scientia magis que vita melior: et qualiter ponit unaquaque et propter quid similant leges in viu eorum consuetudinibus. Incipiamus ergo et dicamus.

Et hie explicet sermo in hac parte huius scientie; et est ea que haber se in scientia ciuitati habitudine notice quid est sanitas et eruditio in arte medicina; et illa quam prius misit est pars que haber se in hac scientia habitudine est scientia sanitatis et destruens eruditio in medicina; et est in libro eius qui nominatur liber de regimine vite; et nondum peruenit ad nos qui sumus in hac insula quemadmodum non peruererant ad nos prius de isto libro nisi primi quatuor tractatus donec perdixit eum ad nos amicus nos sic vir nobilis oīs Omar filius martini rogatu amicoz suoz; et deus retribuat ei pro nobis gratiarum cōpleta. Et fortassis erit aliquis amicoz qui adducat librum i quo est complementum huius scientie si deo voluerit. Apparet autem ex sermone abnarrin alfarabij quoniam inuentus est in illis villis; si vero non congerit et deus conculerit industias vite perscrutabimur de hac intentione iuxta mensuram nostram posse. nam ex sermone phisi apparet in hoc loco quoniam quod est in libro platonis de regimine vite incompletum est; et videtur quod sic se habeat res in seipso: nam in illo libro perscrutatur plato de duobus modis hominum tristis; et sunt cōseruatorum et sapientium; deinde ostendit quomodo permuntant et uirates simplices ad se inuenientur; sed perscrutatio artificialis erigit ut rememoarent leges et fori coes ciuitatibus simplicibus; deinde rememoeretur post hoc quod appropriatur singulis ciuitatibus ex eius intendendo quod appropiat aggregationi nobili honorabilis et alijs ex aggregatiōibus. Et similiter rememoeretur quod impedit inuenientias aggregatores; et quod impedit modos singulos ex ipsis; et inquirant exempla huius in vita inuenta in illo tempore; et hoc est illud ad quod innuit Aris. hic et est res que non compleat in libris platonis. Qualiter igit dixit Alibubekrin filius aurifex et locutio de aggregato nobili iam expedita erat in libro platonis; et loquitur de eo in quo iam locutum est dum inuenientias est superfluitas aut ignorantia aut malitia; verum tam non peruererat ad ipsum complementum isto tractatus tuus. Et ego quidem explicui determinationem isto tractatus tuu quarto die iouis mensis qui arabice dicitur ducdarim anno arabum. d. lxxv. Et grates deo multe de hoc. Dixit translator: Et ego compleui eius translationem ex arabico in latinum tertio die iouis mensis Junij anno ab incarnatione domini M. cc. xl. apud urbem Tolitanam in capella sancte trinitatis; vnde sit benedictum nomen domini qui est trinus et unus.

Commentum fin Averoum super libros Ethicorum
Aristotelis feliciter explicat.

Incipit liber primus politicoꝝ Aristotelis

Quoniam omnē ciuitatē videmus cōmunitatē quandāz existentem: et omnē cōmunitatez boni alicuius gratia istitutam: eius enī qđ videat boni gratia omnia operantur omnes: manifestuz qđ omnes bonum aliquo conjecturant maxime autē p̄ncipalissimū bonum omnīū maxime p̄ncipaliter et omnes alias circūplectens h̄ autem est que vocatur ciuitas et cōmunicatio politica. Quicunq; iſiſ quidē extitūm̄ politi- cum et regale et economicum et despoticum idēz nō bene dicunt. multitudine enīz et paucitate putant differre: sed non specie hoꝝ vñūqdqz: puta siquidē paucoz patrēfamilias: si autē plurium economicū: si autē adhuc plurū politiciꝝ aut re gale tāqz nihil differentem magnā domū et par uam ciuitatez: et politiū et regale: quādo quidē ipse p̄est regale: qđi autēz s̄m sermons discipline talis s̄m partem p̄ncipans et subiectuꝝ politiciꝝ h̄ autē non sunt vera. Manifestū autem erit qđ dicitur intendētibus s̄m subiectū methodū: sicut enim in alijs cōposituz vñqz ad incōposita necesse diuidere: h̄ enīz minime partes totius: sic et ciuitatē ex quibue cōponitur cōsiderantes videbi mus: et de his quibus magis quidqz differūt ab inuicem: et siquid artificiale cōtingit accipere circa vñūqdqz dictor. si quis enim ex principio res nascentes viderit quēadmodū et in alijs et in his optie vñqz sic cōtēplabif. Necesse itaqz p̄mū obuiare siue inuicem nō possibiles esse: puta se minam et masculum generationis gratia: et h̄ nō ex electione: sed sicut in alijs animalibus: et plan tis naturale appetere quale ipsum tale derelinq re alteꝝ: p̄ncipans autem et subiectū natura ppter salutem: qđ quidē potest mente p̄uidere p̄ncipās natura et dominās natura: qđ autē potest h̄ eoz pore facere subiectū et natura seruū: ppter qđ do mino et seruo idem expedit: natura quidē igitur distinguunt femina et seruū. Vñbil enī natura sa cit tale quale erit figuratoꝝ delphicū gladium paupere: sed vnum ad vnu: sic enim vñqz p̄ficiet

optimē organoꝝ vñūqdqz: nō multis operibus sed vni seruens. Inter barbaros autē femina et seruum eundem habet ordinē. Causa autem qđ natura p̄ncipans nō habet sed sit cōmunicatio ipsoꝝ serue et serui ppter qđ dicitur poete: barba ris quidē grecos p̄ncipari cōgrat tāqz sit idēz natura barbarū et seruū. Ex his quidē igitur duabus cōmunitatibus domus prima: et recte belio dus dixit poetācās domū quidē p̄minentez mulierēqz et bouem aratorē: bos enī p̄ ministro pauperibus ē. In omnē quidē igitur diem cōstuta cōmunitas s̄m naturam domus est quos Larondas quidē vocat homosyphios: repimenti des autē oktes homokapnos. Ex pluribus autē domibus cōcātio p̄ma vñs non diurnalē gra tia vicue: matime autem videtur s̄m naturaz vñ cuius vicina domum effe: quos vocant quidam collactaneos puerosqz et pueroz pueros: ppter qđ et p̄mū rege regebanꝝ ciuitatē: et nūc adhuc gentes: ex subiectis enīz regi. Omnis enīz dom⁹ regitur a seūissimo: quare et vicinie ppter cognationem: et hoc est qđ dicit homerus: leges statuit vñusquisqz pueris et vxoribus: dispersum enīz: et sic antiquitus habitabat: et deos autem ppter h̄ omnes dicunt regi: qđ et ipsi h̄i quidē adhuc et nūc: hi autē antiquitus regebantur: sicut autē et species sibiūp̄lis assimilat̄ hominē: sic et vñtas de orū. Que autē ex pluribus vñcis cōmunitas p̄fecta ciuitas iam omnes h̄ic terminū per se sufficiet: vt cōsequens est dicere: facta quidē igitur vñuendi gratia: existens autē gratia bñ vñuendi: ppter qđ omnis ciuitas natura est: siquidē et p̄ me cōmunitates: finis enīz ipsa illarum: natura autē finis ē. Quale enīz vñūqdqz est generatione perfecta hāc dicitur naturaz esse vñusquisqz sicut hominis eq̄ domus: adhuc qđ cuius gratia et finis optimū: per se sufficientia autē finis et optimū. Ex his igitur manifestum qđ eoꝝ qđ na tura ciuitas est: et qđ homo natura ciuite animal est et qui incūl ppter naturam et non ppter for tunam aut prauias est: aut melior qđ homo: quē admodū et qui ab homero maledictus infocialis illegalis sceleratus: simul enīz natura talis et beli affectatoꝝ veluti sine iugo existens sicut in vola tilib⁹. Qd autē ciuite animal homo omni ape et omni generi gregali aialī magis palā. Vñbil enī vt aimus frustra natura facit: sermonē autem solus h̄z homo supra aialia. Vox quidē delectabilis et tristabilis est signuꝝ: ppter qđ et alijs existit animalibus: vñqz adhuc enim natura eoꝝ peruenit vt habeat sensum tristabilē et delectabi lē: et h̄ significant inuicē. Sermo autē ē in ostendē do p̄serens et nocuū: quare et iustum et iniustum h̄ enīz ad alia animalia hominibus: ppter est so lum boni et mali iusti et iniusti. et alioꝝ sensum ha bere: hoꝝ autē cōmunicatio facit domū et ciuitatem. Et p̄s itaqz ciuitas qđ domus et vñusquisqz vestꝝ ē. Totum enim p̄s necessariū esse parte: interēpto enim toto nec erit p̄s nec manus nisi equiuoco: velut siquie dicat lapideaꝝ: corrup ta enim erit talis. Omnia enīz ope diffinita sūt et virtute: quare iam nō talia existentia non idēm dicendū eadē esse sed equiuoca. Qd quidē igitur ciuitas natura prior qđ vñusquisqz manifestuz: si enim nō p̄ se sufficiēta vñusquisqz segregatus sūt i liter alijs partibus se babebit ad totū. Nō potēs

aut cōmunicare aut nullo indigens, ppter per se sufficientiam: nulla pars p se ē ciuitas: quare aut bestia aut deus. Natura quidē igitur impetus in omnibus ad talē cōmunitatem: qui autem prius instituit maximoꝝ bonoꝝ causa. Sicut enī perfectū optimū animalium homo ē, sic et separatum et a lege et iusticia pessimū omniꝝ. Seuissima enī iniustitia habēs arma: homo autem habens arma nascitur prudentia et virtute: qbus ad contraria ē vti maxime: ppter qd scelēstissimū et siluestrissimū sine virtute et ad venereā et ad vocacitatem pessimū: iusticia autem ciuitate. Vt enim ciuitatis cōmunitatis ordo est. Vt enim iusti iudicium.

Quoniam autē manifestū est quibus partibus ciuitas cōstat: necessariū p̄mū de economia dicere. Quoniam enī cōponit ciuitas ex domib⁹: domus autē partes ex quibus rursum domus cōstituta est: domus autē perfecta ex seruis et liberis. Quoniam autem in minimo p̄mū vnuqđz querēdū: p̄me autē et minime partes domus: dominus et seruus et manus et vox et pater et filii. De tribus his cōsiderandum vtiꝝ erit: quid vnuqđz et quale oportet esse: h autē sūt despota et iugitalis. Innomiata enī semine et viri cōfugatio et tertiuꝝ deknofina: etenim h non est nominata proprio nomine. Sint autē hec tres quas diximus: est autē quodam pars que videtur bis quidē esse economia his autē maxima pars ipsius: quomodo autem se habet cōsiderandū. Dico autē deuocata crīmatistica: p̄mū autē de despota et seruo dicam⁹ et que ad necessarium opportunitatē rideam⁹ et vt vtiꝝ siquid ad scire de ipsis poterimus accipere melius nunc opinari. His quidē enim videntur scientia quedam esse despouica et eadē economia et despota et politica et regnativa: sic diximus incipientes: his autem preter naturam de porticare. Legē enī hunc quidē seruum cēlētū autem libez. Natura autem nūbil differre, ppter qd neqđz iustum neqđz violentū. Quoniam igit̄ possesso pars domus ē et possesso pars economie sine enī necessariis impossibile etiam est vivere. Quēadmodum autē determinatio artib⁹ necesse est utrum vtiꝝ erit existere conuenientia organa si debeat perfici opus: sic et economico. Organoz autem h quidē inanimata: h autem animata: velut gubernator: gubernaculū quidē inanimatum p̄tarior autem animatum. Minister enī in organis p̄ artib⁹ est: sic et res possesso organū ad vitā ē. Ex possesso multitudine organoz ē: et seruus res possesso animata: et sicut organum ante organa omnis minister. Si enī posset vnuqđz organorum iustum et plenitē p̄ficerē suū opus: quēadmodum que declali aīunt: aut vulcani tripodas quos aī poeta spontaneos diuinū subinducere agone: sic si pectines pectinarent per se: et plectra citbararent: nihil vtiꝝ esset architectorib⁹ ministrorib⁹ neqđz dominis seruoz. Que quidē dicuntur organa factitia organa sunt: res possesso autem actuū: expectū: quidē enī aliquid altez si ppter vsum ipsius et rehū autem et lecto vsum solū. Adhuc quoniā diffīlū factio specie: et actio et indigent ambe organis: necesse et hancdem habere differentiā: vita autē actio no factio ē ppter qd et seruus minister eoz que ad actiones

Res possessa autem dicit̄ quemadmodū et pars quidē enī pars non solū alterius est pars sed et simpliciter alterius. Similiter autem et res possessa, ppter qd despotes quidē servi despotes solum: illius autem non est. Seruus autē non solum despotis seruus est: sed et oī illius. Quicquidē igit̄ natura seruus et que virtus ex his manifestum. Qui enī non suiplius natura sed alterius homo est: natura seruus est: alterius autē est hō: quicquidē res possessa aut seruus ē res possessa autem: organum actiū et separatum.

Trum autē est aliquis natura talis aut non vt̄ dignus et iustus alicui seruire qd non: sed omnis seruitus preter naturam est: post h cōsiderandum. Non difficile autē ē ratio ne cōtemplari: et ex his que sunt addiscere. Propter cōpari enim et subiecti non solum necessarioꝝ sed etiam expedientiū est: et statim ex nativitate quedā segregata sūt: h quidē ad subiecti: h autē ad p̄cipiari: et species multe et subiectoꝝ sunt et p̄cipiantū: et semper melior p̄cipiatus qui meliorum subiectoꝝ: puta homiū qd bestie. Non enim efficitur a melioribus melius opus: vbi autē h quidē p̄cipiatur: h quidē subiectus est ḡlqd hoc opus. Quicquidē enī ex pluribus cōstituta sunt et sunt vnum aliqd cōmune: sive ex partibus sive ex diuisiō: in omnibus videtur p̄cipiā et subiectum: et h ex omni natura īest animatis etenim in non participantibus vita est quidam p̄cipiatus: puta armonie: sed h quidē forte magis extrinseco sunt speculationis. Animal autē p̄mū cōstat ex anima et corpore: quoꝝ h quidē p̄cipians est natura: h autem subiectū. Oportet autē intendere ex fini naturam habentibus magis qd natura: et non in corruptis: propter quod et optime dispositum et finis corporis et finis animarum hominē cōsiderandū in quo h palā: pestilentius enim et praece sive habentium videbatur p̄cipiari multo tēns corporis anime: ppter praece et preter naturas habere. Est quidē sicut dicitur p̄mū in animali cōtemplari et despoticum p̄cipiatum et politicum, anima quidē enī corpori dominatur despoticō p̄cipiatu: intellectus enī appetitū politico et regali: in quibus manifestū est qd fin naturā et expedientia corpori regi ab aī et passibili parti ab intellectu et parte rationē habente. Ex equo autē ecōtrario noctiū omnibus: itez in homine et in aliis animalibus similiter. Mansuetus quidē enī siluestribus dignio et fin naturas his autē omnibus melius regi ab homine: adipiscuntur enī salutē sic. Adhuc autē masculinū ad femininū: natura h quidē melius: h autem deterius: et h quidē p̄cipiā h autem p̄cipiata. Eodē autē modo necessarium esse et in hominib⁹ omnibus. Quicquidē igit̄ tantū distat qdū anima a corpore: et homo a bestia: disponuntur autem h modo quoꝝ cōrūcū est opus corporis plus et h est ab ipsis opītū: isti quidē sunt natura seruibus melius est regi h p̄cipiatu: siquidē et dictis credit̄. Est enī natura seruus qui potest alterius esse: ppter qd et alterius est et coicat ratione tantū qdū ad sensū recipere sed non habere: alia enim aīalia nō ratione scientiā: sī passī omnibus seruuntur: et opportunitas variat modicū ad necessaria. n. corpori auxiliū sit ab ambob⁹ et a seruis et a domesticis animalib⁹. Vult quidē

igitur natura et corpora differentia facere que libe
roꝝ et seruoꝝ: h[oc] quid[em] serua ad necessarium viu
h[oc] aut recta et inutilia ad tales operationes: s; vni
lia ad cuius vitam. Iste autem est diuisus ad belli
cum opportunitatem et pacificam. Accidit autem
multoies et contrarium: hos quid[em] corpora: habe
re liberoy: hos aut animas. Eniꝝ et h[oc] manifestum
est si tanta fuerint differentes corpore soluz q̄stum
deoy imagines subdificientes om̄es dicit vni
q[ui] dignos esse his seruire. Si aut i corporo: h[oc] rex
multo iustius h[oc] in anima dicit diffiniri. Sed non illi
milit facile videre pulchritudinem anime et corpo
ris. Q[uod] quidem igit[ur] sunt natura quid[em] bi quid[em]
liberi: bi autem serui: manifestum quibus et expedit
seruire et iustuꝝ est.

Quod autem et qui contraria dicunt sim mo
duꝝ aliquem dicit recte non difficile videre
Dupliciter enim dicitur seruire et seruus.
Est enim aliquid sim legem seruus et seruens. Lex
enim p[ro]mulgatio quedam est in qua in bello supera
tos prevalentium esse dicunt: h[oc] itaq[ue] iustuꝝ multi
eoꝝ qui in legibus: quemadmodum rhetora scribunt
iniquoꝝ tanq[ue] duꝝ si vim potentiā inferre: et em
potentiā melioris erit seruū et subiectū: q[uod] violē
tiā passū ē: et his quidem sic videatur: h[oc] aut alio
modo et sapientiā. Causa autem huius dubitatiois
et q[uod] facit verba variari: quia modo aliquoꝝ vni
seruita successuꝝ violentiam pati potest maxime: et est
semper superans i excessu boni alicuius ut vide
atur non sine virtute et violentia. Sed de iusto so
lū esse cubitationem: ppter h[oc] enim his quidem beni
uelentia videat iustuꝝ esse: his autem ipsum h[oc] iustuꝝ
meliorē p[ri]ncipari: q[uod] sepoitū scōsu h[oc] rationi
bus non forte nihil babet neq[ue] p[ro]bable altere ra
tiones: et non oporteat melius sim virtutē p[ri]ncipi
pari et dominari. Totaliter autem attentes qui
dam vi posibile est ad iustuꝝ quoddam: lex enim iu
stum quoddam ea que sim bellum seruitutē ponit iu
sti: vno autem non aiunt: p[ri]ncipū enim contingit non
iustuꝝ esse belloꝝ et indignū seruire: nequaꝝ vni
q[ue] dicet aliquis seruū esse: h[oc] aut non accidet eos
que idem esse optimi generis seruos ē: et ex ler
uis si contingat vendi capiōs: propter q[uod] ipsoꝝ
non volunt dicere seruos sed barbaros. Et qui
dē q[uod] h[oc] dicunt nihil aliud querunt q[uod] nā seruū
q[uod] qdē a p[ri]ncipio diximus: necesse enim ē dicē ali
quos esse: hos quidē a p[ri]ncipio seruos: hos au
tem nequaꝝ. Eodem autem modo et de ingenuitate
ipsoꝝ quidē enim non solū apud ipsoꝝ ingenuos:
h[oc] enī vbiq[ue] putat: barbaros autem domi solū ta
q[ue] sit aliquid. h[oc] quidē simpliciter ingenuū et libe
ri: h[oc] autē nō simpli. Quādmodū theodeka eleo
ga inquit ex ambabus diuinis p[ro]genitibus ra
dicibus quis vniꝝ dignificabit addiscere seruū
Quum autem h[oc] dicant nihil aliud q[uod] virtute et mali
ca determinat seruū et libez et nobiles et ignobi
les. Dignificant enim quēadmodū ex homine bo
minē et ex bestiā fieri bestiā: sic et ex bonis bonū
Natura autem vult h[oc] quidē facere multoies non
tamē potest. Q[uod] quidē igit[ur] h[oc] quandam rati
onē dubitatio: nō sūt bi quidē natura seruū: bi
autē liberi palā: et q[uod] in quib[us] dā determinatum
est q[uod] tale: quoꝝ quidē huic expedit seruire: huic
autē dominari: et iustuꝝ: et oꝝ h[oc] quidē subiectū: h[oc] au
tem p[ri]ncipari: quo nati sunt p[ri]ncipatuꝝ p[ri]ncipa
ri. Quare et deponit: male aut inutiliter ē am

bobus: idem enim expedit parti et toti: et corpori
et anime. Seruus aut pars quedam domini velut
animatum aliqd corporis: separata aut pars cor
poris: ppter q[uod] et expedit aliiquid et amicitia
seruo et domino adiuuicez: his qui natura rales
dignificantur: his aut qui nō em h[oc] modū: sed
sunt legē et violentiā passi strarū. Manifestus
autem et ex his: q[uod] id est despota et politica ne
q[uod] omnia adiuuice p[ri]ncipatus: sicut quidā aiunt
hic quidē enim liberoy natura: h[oc] autē seruorū
est. Et economica quidē monarchia: ab uno n[on] re
git omnis domus: politica autē liberoy et equa
lium p[ri]ncipatus. Despotes quidē igit[ur] nō dici
tur sūn scientiā: sed eo q[uod] talis sūt: simuliter autem et
seruus et liber: sciēta autē vniꝝ erit et despota
et seruus. Seruus quidē qualē quidā qui in sy
racusis eruditus: ibi enim accipiens quis p[er]cum
docuit ancillari ministeria pueros: erit autem vniꝝ
et ad plus horū disciplina velut pulmentaria: et
alia talia genera ministratio[n]is. Sunt enim alia
alioꝝ h[oc] quidē honorabiliora opera: h[oc] autē neces
saria: et simili pueri seruus ante feruum sicut
dominus ante dominū: talce quidē igit[ur] omnes
seruiles sciētia sunt. Despota autem scientia est q[uod]
est vniꝝ seruoy. Despotes enim nō in possiden
do seruos sed in vtendo seruū: est autem h[oc] scientia
nihil magnū babē neq[ue] venerandū. Que enī
seruū oportet scire facere illū: oportet h[oc] scire p
cipere: ppter q[uod] quibuscunq[ue] potestas q[uod] nō ip
si malū patienti: p[ro]curator accipit hunc honore
ipsi autē ciuiliter viuūt aut philosop[hi]anū. Acq
uisitua autē altera ab vniſq[ue] his veluti q[uod] iusta belli
ca quedam existens aut venatica. De seruo quidē
igit[ur] et domino determinatū sūt h[oc] mō.

Italiter autem de omni possessione et pe
cuniaria cōtēplabimur h[oc] subinductū
modū: q[uod] quidē et seruus possessionis
pars quedam erat. P[ri]mū quidē igit[ur] dubitabit
aliquis vniꝝ pecuniariū eadē sit econome aut
pars quedam: aut subministrativa: et si subministra
tiva: vniꝝ v[er]i pecuniū factiū textū aut sicut crania
statuſſe. Nō enim simūl ter seruunt: sed h[oc] quidē
organū exhibet: h[oc] autē materiā. Dico autem mate
riā q[uod] supponit ex quo aliqd p[ro]fici opus: puta
textori quidē lana: statuſſo autē es. Quod qui
dem igit[ur] nō eadem economica pecuniariū pa
ras buiua enī est acquirere: buiua autem vniꝝ: q[uod]
enī erit que vniꝝ h[oc] que sim domus p[er] econo
miciā. Utru autem pars ipsius est quedam aut alio
ra species h[oc] dubitatione. Si enī est pecuniariū
videre: vniꝝ pecuniū et acquitatio erit: possessio
autē multis cōplicit partes et diuitem. Itaq[ue] p
mum agricultura: et pars quedam pecuniariū
aut altera quoddam genus: et v[er]i que circa cibū
cura et acquisitione. Insuper species multe ciboz: p
pter q[uod] et multe vite et animalū et hominū sunt:
nō enī possibile est vivere sine cibo. Quare dif
ferēt ciboz vidas fecerunt differētes animaluz
bestiaz enim h[oc] quidē gregalia: h[oc] autē dispersa
sunt v[er]o modo expedit ad cibū ipsius: ppter h[oc] q[uod]
dem esse animalisaga ipsoꝝ: h[oc] autē fructilaga: h[oc]
autē omisaga ipsoꝝ esse. Itaq[ue] ad desidias et cle
cione boꝝ natura vidas ipsorum determinauit
Quonia autem nō idē vnicuiꝝ delectabile sim na
turā: sed altera alteris et ipsoꝝ animalisagoꝝ et
fructilagoꝝ vite adiuuicēt differunt. Similiter

aut et hominum: multis. n. differunt h[ab]it[us] vite. Qui quidē enīz oīosissimi pascuales sunt. Qui autem a domesticis animalibus: sibus sine labore suū va cantibus. Num autē fuerit necessariū trāmigrare pecoribus. ppter pascua t ipsi cogunt coasse qui. ppter tāq[ue] agriculturā viuētes colētes. Alii autē et preda viuunt et predas alii alias: puta bi quidē a latrociniō: hi autē a pīcatione: quecumq[ue] circa stagna t paludes t fluuios t mare tale habitat. H[ab]it[us] autē ex aubus aut bestiis silvestrib[us] plurimū autē genus hominū ex terra viuit et domesticis fructibus: vite quidē igit[ur] fere tot sunt. Quicunq[ue] quidē igit[ur] sponte natā habet claboratione: et nō per cōmutationē t negocationē ferunt alimentū pascualis fructuā t pīcatione vegetatiā. Alii autē t miscētes ex his delectabiliter viuunt et supplēter defectissima vita qua fuerit deficiens ad p se sufficiēt esse: puta hi quidē pascualem simul t suratiū: hi autē agriculturā t vegetatiā. Similiter autē et circa alias quomodocū q[ue] opportunitas cōpellat h modo degūt. Talis quidē igit[ur] acquisitione ab ipsa videtur natura data omnibus: sicut sibi pīnam generatione: mox sic t sibi perfectā: etenim sibi ea que a pīncipio generationē: h quidē alium cockpiunt sibi alimento: vt sufficiēt sit quoq[ue] pīq[ue] possit ipsius sibi acquirere: qd generatiū est velut quecumq[ue] viuiscant: aut ouiscāt. Quecumq[ue] aut animalisticā pīgenitia habet cibū in scīpliis ad tēpus vīdeatam lactis naturā. Quare similiter palā t genitū existimandū plātae: aīaliū gratia effe: et animalia alia hominū gratia domesticā quidē et pīrūlū t ppter cibū. Silvestris autē qz̄uis nō alia omniā t plurimā cibā t alterius auxiliū gratia vt et vestis: et alia organa siant ex ipsius. Si igit[ur] natura nībil neq[ue] imperfectum facit neq[ue] frusta necessariū hominū gratia: ipsa omnia fecisse naturā: ppter qd et bellica natura acquisitione ali qualiter erit: pīdatū enim para ipsius qua oportet vii t ad bestias t ad hoīes qcūq[ue] nati subiici nō volunt tāq[ue] natura iustū sibi pīdatū bellūz t primū. Una quidē igit[ur] species sibi possesse naturā econome pars est: quā oportet aut existere aut acquirere ipsā vt existat: quāq[ue] est iherauriatio rex ad pīa necessariū t vīlū in cōmunionem ciuitatis: aut domus: t videtur vere diuitie ex his esse: possessionis enīz talis p se sufficiētia ad bona vitam nō iñfira est: sicut Solon inquit poētāns. Diuitiaz nullus terminus pīnitū iūris ponit. ponit. n. quā admodū t alii aristibus: nullū enim organū infinitum nullius ē artis: nec multitudinem nec magnitudine. Diuitie autem organoz multitudine sunt economico t politico. Quod quidē igit[ur] ē qdā possessiuā sibi nām economicis t politicis t propter quam causam palam.

St autē genus aliud possessive quā maxime vocant: t iūstū ipsū vocari pecuniaria: ppter quā nullus videat terminus ē diuitiaz t possessionis quā t vīaz t eadem multi putant. ppter vīcīnatā: est autē neq[ue] eadē dīc: neq[ue] longe posita: est autē h quidē natura: h autē non natura ipsaz: h p experientiā quandā t arte fit magis. Sumamus autē de ipsa pīncipiū bīc vīniūsciuīz enīz rei duplex vīlū: et ambo autē sibi sed nō similiter sibi se. Sz h quidē

pprius: h autē nō pprius rei: puta calciamēti calciatio t cōmutatio: ambo enim calciamēti plus etenim cōmutans cū eo qui idiget calciamēto pīnumismate: aut cibo vīlū calciamēto sibi q[ue] calciamētu: fed nō sibi ppriū vīlū: non enīz cōmutationis grātia factū est: eodē autē modo lebz t de alijs possētia rebus. Est. n. pīmutationia oīuz que incīpt: pīmo quidē ab eo qd sibi naturā: eo q[ue] h quidē plura: h autē pauciora sufficiētū habet hoīes: quare t palā q[ue] nō est sibi naturā pecuniariū cāpsoria. Quātum enīz sufficiētū ipsis necessariū erat sieri cōmutationē. In prima quidē igit[ur] cōmunitatē h quidē ē domus: manifestū q[ue] nullū est opus ipsius: sed iā ampliori cōmunitate exīcte: hi quidē enīz ipsoz cōmunicabāt: omnibus: h[ab]it[us] autē freggati multis rursū: t alijs quorū sibi indigētū necessariū fieri retrubiones quēdānōdū adhuc faciūt mīle barbaraz natiū sibi cōmutationē: ipsa enīz opportuna ad ipsa cōmutant: ad plus autē nībil: puta vīlū ad trītū dantes t accipētes t alioz talū vīlūdōz. Talis quidē igit[ur] cōmutationia neq[ue] pīer naturā neq[ue] pecuniariū ē species vīla. In suppletionē enīz eius que sibi naturā pī se sufficiētē erat: ex hac tamē facta est illa sibi rationē magis: pīregi no enīz facto aurilio vel alio pī adduci quib[us] i digebāt t emittere quib[us] abundabāt ex necessitate numīma: et acq[ue]sītū est vīlū. Nē enīz facīlē portabile vīlūdōz sibi naturā necessariū: ppter qd ad cōmutationes tale aliquid cōpolū erūt ad semētīs dare t accipere: qd vīlū pī se ens habebat vīlūtātē valde expeditā ad vivere puta ferrū t argentū: t siqd sale alterz pīmo qdē simplē definītū magnitudine t pīdēre: postremo autē t characterē ipīmītībus ut absoluant a mēsureationē ipsos. Characterē enīz positus ē qz̄itātē signū. Facto igit[ur] iā numismate ex necessaria cōmutationē: altera specie pecuniariū facta est campī: etiā pīmo quidē igit[ur] simplēcīter fore faciūt: deinde pī experientiā iā artificialius: vnde et quomodo trāsmutatū plurimū faciet lucū: ppter qd videat pecuniariū maxime circa numīma ēse t opus ipsius posse desiderare: vnde erit multitudine pecuniariū: factua enīz diuitiaz t pecuniariū. Etēnīz diuitias multotiens ponit numismata multitudine: ppter circa h ēse pecuniām t cāpsoria. Aliquādo autē rursū delirantē tum ēse videat numīma t lex omnino: nā autē nībil: quoniam trāpositis vītēbus nullo dignū neq[ue] vīle ad aliquid necessariū est. Et numismata diues multotiens idigebit necessario cibo qz̄uis incōuenies tales esse diuitias quib[us] abūdāt fame pīrītēadmodū t. Dīcēn illū fabulose dīcunt: ppter insaciabilitatē desideriū omnibus sibi exhibitis aurīo: ppter qd querūt alterū aliqd diuitias t pecuniariū recte quītere: et enīz altera pecuniariū t diuitie que sibi naturā: t h quidē econome. Cāpsoria autē factua pecuniariū nō omnino: sed pī pecuniariū pīmutationē t videat circa numīma h ēē. Numīma enīz elemētū t finis cōmutationis est. Et infinitē vīlū diuitie que ab hac pecuniā: sicut enīz medicinalis ad sanare iā infinitū est: t quelibet artū finis in infinitū: qz̄ maxime enīz illū volūt faceat. Eorū autē que ad finē nō infinitū termīnū enīz q[ue] finis omnibus: sic t huic pecuniariū nō

est finis terminus: finis autem tales diuitie et pecuniaꝝ possessoꝝ: economicæ autem non pecuniativæ est terminus: non enim h[ab]itum economicæ est opus: ppter sic quodquid videtur omnium diuinatiorum esse terminum. In his autem que sunt videre accidens contrarium. Omnes enim in infinitum augent per rebus ad viam habentes numismata. Causa autem propinquitas ipsorum. Variat enim vius eiusdem existens virtus pecuniativa: eiusdem enim est vius acquisitionis sed non sicut idem: sed vius quidem aliud finis: huius autem augmentationis finis. Quare videt quibusdam h[ab]itum economicæ opus et plenearum vel falso oportere existentes: vel augere numerismata substantiam in infinitum. Causa autem huius dispositionis studere circa vivere sed non circa bene vivere. In infinitu[m] igit[ur] illa occupatio existente et factu[m] infinita desiderat. Quicunque autem ipsius h[ab]itum vivere adiungunt quod ad fructiones corporales querunt. Itaque quoniam et h[ab]itum in possessione videt existere: omnis eorum vita circa acquisitionem pecuniarum est: et altera species pecuniativa ppter h[ab]itum venit. In excessu enim non existente fructione: fructuum excessus factua queruntur: et si non per pecuniam non possint acquirere: per aliam causam h[ab]itum acceptant unaquamque potentiam vientem non sicut natura: fortitudinis enim non pecunias facere est: sed audaciam: neque militaris et medicinalis: sed huius quidem victoria: huius autem sanitatem: hi autem omnes faciunt pecuniativas tantas h[ab]itum finis existat: ad finem autem omnia opportunitus occurrit. De non necessaria quidem igit[ur] pecuniativa: et que et ppter quam causas indigentia sumus ipsius dictum est: et de necessaria quoniam altera quidem ab ipsa: economicæ autem sicut natura: que circa cibis non sicut ipsa infinita: sed habens terminum. Prælata autem et quod dubitabant a principio virorum economici et politici est pecuniativa aut non: h[ab]itum est: sic non hoies non facit politica sicut sumes a nam viri ipso: sic et cibis nam non tradit terram aut mare aut aliud aliquid: ex his autem quod modo oportet ista disponere: cōuenit economico. Non enim est textilis lana facere: sed ut ipsi et cognoscere etiam quale viret et idoneum vel prauum et ineptum. Et enim dubitauit viri quis ppter quod pecuniativa quidem pars economicæ: medicinalis autem non pars quoniam oportet sanari eos qui in domo: sicut vivere aut aliquid necessarioꝝ. Omnia autem est quidem ut economici et principis et de sanitate videre: est autem ut non sed medicis: sic et de pecunia est quidem ut economici: est autem ut non sicut subservient. Maxime autem quidem modum dictum est prius oportet naturam h[ab]itum existere: naturæ enim opus est cibis genito exhibere: omni enim ex quo sit cibus quod relinquit est: ppter quod sicut natura est pecuniativa omnibus ex fructibus et animalibus. Duplici autem existente ipsa quidem modum diximus: et hac quidem capsoria: hac autem economicæ et hac quidem necchia et laudata: hac autem translationis vituperativa iuste. Non sicut natura sed ab initio censum est. Rationabilissime odio habet oblostatum: eo quod ab ipso numismate sit acquisitionis: et non super quo quidem acquisiuitus translationis enim gratia factum est usura. Takos autem scriptum facit amplius: unde nomen istud accepit. Similia enim parta generantibus ipsa sunt: takos autem sit numisma ex numismate: quare et maxime per hanc ista pecuniaꝝ acquisitione sit.

Quonia autem que ad sciam detinuntur
mus sufficienter que ad ipsius et transire
habent: experientia autem necessaria. Sunt autem pecu
niativæ partes vires circa possibiliter exper
tum eis qualia p[ro]ctissima et ubi et quomodo: pu
ta equorum possessoꝝ qualis quedam aut boum aut
ovini: similiter autem et ceterorum animalium. Opo
ret enim expertum esse adiuvante hoc que p[ro]ctissi
ma et qualia in quibus locis: alia enim in alijs
abundant in regionibus. H[ab]einde de terre cultura et
huius tam nude et plantæ et de ap[ri]u cultura et ali
orum animalium natatilium et volatilium a quibuscumque
emergat sortiri auxiliu: p[ro]priissime quidem igit[ur] pe
cuniative he partes et prime. Translatione autem
maximam quidem mercatura: et huius partes tres
nauctoribus fortia perastis. Differunt autem horum
altera ab alteris: eo quod hec quidem certiora sunt: h[ab]
itum ampliorum acquirunt ex crescentia: secundum autem
cokismos: tertium autem ministratiua: huius autem
h[ab]itum banalis artum: h[ab]itum inartificialium ut
co[mo]di soli vulni. Quarta autem species pecunia
tive intermedia huius et prime: habet enim et eius
que sicut natura aliquam partem et translationem: quecumque
a terra et ex terra genitis fructuosis quidem
fructibus autem puta silvae incisiva et omnis metalli
ca: h[ab]itum multa itaq[ue] cōpleteatur genera: multe n
species ex terra metalloꝝ sunt. De unaquamque au
tem horum viuenteraliter quidem dicuntur est et nunc
particulariter autem diligenter dicere: virile quidem
ad operationes: graue autem immorari. Sunt au
tem maxime artificiales quidem operationes vbi
minimam fortunam maxime autem banalitate in quibus
co[mo]dis maculantur maxime. Maxime autem ser
uiles vbi corporis plurimi vires. Ignobilissime
autem vbi minimam requiritur virtutis. Quonia autem
a quibusdam scripta sunt de his puta ab karidine
pario et apollodoro lunuo: de fratre cultura et nu
de et plantare. Similiter autem est ab alijs et de alijs
h[ab]itum ex his considerent cuicunque est cura. Ad
huc autem et dicta sparsim per quae adepti sunt quidam
pecuniis intendeant oportet colligere. Omnia enim
h[ab]itum pecunia sunt honoratib[us] pecuniativa: puta et quod
thaless milcius: h[ab]itum est consideratio quidam pecuniat
ua: sed illi quidem ppter sapientiam adoptant: cōtin
git autem vriter aliquid existere: exprobribus enim
ipsi ppter paupertatem itaq[ue] iutili philosophia
existere considerantur dicunt ipsi olivaz et veritatem
futuram ex astrologia: et adhuc hyeme existente
abundantem pecuniis patris arrabones dedisse
olivaz cultoribus his qui in miletto et khio om
nibus modico p[ro]prio doto tanquam nullo adiscit. Quido autem tenuis renit multis querentibus si
mul et subito p[ro]cius taxans quomodo voluit: quoniam
multas pecunias collegit: demicstravit quod faci
le est ditari philosophis si volunt: h[ab]itum est h[ab]
ita quod student. Tales quidem igit[ur] dicunt h[ab]itum mo
do ostensione fecisse sapientie. Est autem quidem
modus diximus viret quod tale pecuniativum si quis
potuerit monopolia sibi appropriare: ppter quod
et ciuitatum quedam h[ab]itum facit diuitias quoniam ege
ant pecunie: monopolia enim renali faciunt. In
sicilia autem quedam reposiro apud se numismata
testimoniū emunt omnes ferrari de ferrari invenit. Post
h[ab]itum autem aduenient de nuditate mercatoris v[er]e
debit solus non multum faciens excessum p[re]ciis. Sed

aut et hominum: multa: nō differunt hōz vite. Qui quidē enīz oculissimi pascuales sunt. Qui autē a domesticis animalibus: ibus sine labore sūt va cantibus. Num autē fuerit necessariū trānsigere pecoribus: ppter pacia et ipsi cogunt coasse: qui ppter tāq̄ agriculturā viuetes colētes. Alij autē et preda viuent et predas alij alias: puta bi quidē a latrociniō: bi autē a pīcatione: quecumq; circa stagna et paludes et fluuios et mare sale habitat. H̄i autē ex aliis aut bestiis silvestrib; plurimū autē genu hominū ex terra viuit et domesticis fructibus: vite quidē iḡ spōne natā habet elaborationē: et nō per cōmutatiōnē et negotiatiōnē se rūnt alimentū pascualis fructua et pīcatua venatiua. Alij autē et miscētes ex his delectabiliter viuit cōsupplētes defecūtissimā vitā qua fuerit deficiens ad p se sufficientē esse: puta bi quidē pascualem simul et surauitā: bi autē agriculturā et venatiua. Similiter autē et circa aliae quomodocū q̄s opportunitas cōpellat h̄ modo degat. Talis quidē igit̄ acquisitio ab ipsa videtur natura data omnibus: sicut fīm pīm generationē mox sic et fīm perfectā: etenim fīm ea que a pīcipio generationē: h̄ quidē alium cockpiunt mī alimen tum: vt sufficiēs sit quoq; vtiq; possit ipsius sibi acquirere: qd̄ generatū est: velut quecumq; riūificant: aut ouificat. Quecumq; aut animalis cāt pīgenitū habet cibū in scīpliā ad tēpua vocatam lactis naturā. Quare similiter palā qm̄ et genitū existimant plātas: alialū gratia esse: et animalia alia hominū gratia domestica quidē et pīrūlū et ppter cibū. Siluestriū autē q̄s nō alia omnia et nī plurima cibā et alterius auxiliū gratia vt et vestis: et alia organa siant ex ipso. Si igit̄ natura nīl neq; imperfectum facit neq; frūstra necessariū hominū gratia: ipsa omnia fecisse naturā: ppter qd̄ et bellicā natura acquistūtū alii qualiter erit: pīdūtū enim pars ipsius qua oporet ut et ad bestias et ad hoies q̄cūq; natī subiici nō volunt tāq̄ natura iūstū sīt h̄ pīdatū belluz et pīmū. Una quidē igit̄ species fīm possētū naturā economicē pars est: quā oporet aut existere aut acquirere ipsa vt existat: quā est thesaurisatio repx̄ ad vitā necessariū et vīlū in cōmunionem ciuitatis aut domus: et videtur vere diuitie ex his esse: possessionis enīz talis p se sufficiētia ad bonā: ritam nō iūmīra est: sicut Solon inquit poetā: Diuitiaz nullus terminus pīnitū iūris ponit: ponit: n. quā admodū et alijs artibus: nullū enim organū infinitum nullius ē artis: nec multitudine: nec magnitudo. Diuitie autem organoz multitudo sūt economico et politico. Quod quidē igit̄ ē qd̄ possētū sīt nām economicis et politicas et propter quam causam palam.

Et autē genus aliud possētū quā maxime vocant: et iūstū ipū vocari pecuniātū: ppter quā nullus videt terminus et diuitiaz et possessionis quā et vna et candem multi putant: ppter vicinitatē: est autē neq; eadē dicētēneq; longe posita: est autē h̄ quidē natura: h̄ autē non natura ipsaz: h̄ p experientiā quandā et arte fit magis. Sumamus autē de ipsa pīcipiū bīnc vniuersitūs: enīz rei duplex vīlū: et ambo autē fīm se: sed nō similiter fīm se. Sī h̄ quidē

pprius: h̄ autē nō pprius rei: puta calciamēti calciatio et cōmutatio: ambo enim calciamēti vīlū etenim cōmutans cū eo qui idget calciamēto pīnumisate: aut cibo vīlū calciamēto fīm q̄ calciamētū: sed nō fīm ppriū vīlū: non enīz cōmutationis grātia factū est: eodē autē modo se h̄ et de alijs possētis rebus. Est. n. permūtatiua oīus que incipit: pīmo quidē ab eo qd̄ sīt naturā: eo q̄ h̄ quidē plura et autē pauciora sufficiētū habēt hoīes: quare et palā q̄ nō est fīm naturā pīcūnatiue cāpsoria. Quātū enīz sufficiētū possētū erat fieri cōmutationē. In prima quidē iḡ cōmunitate: h̄ quidē ē domus: manifestū q̄ nullū est opus ipsius: sed iā ampliori cōmunitate exītebi quidē enīz ipsoz cōmunicabāt: om̄ibus: h̄i autē segregati multis rūrlū: et alijs: quo rū fīm indigētis necessariū fieri retributions quēadmodū adhuc faciūt mīle barbaraz natiū nō fīm cōmutationē: ipsa enīz opportuna ad ipsa cōmutant: ad plus autē nībil: puta vīlū ad trīticū dantes et accipites et alioz taliū vñūq; q̄s Talis quidē iḡ cōmutationia neq; pīer naturaz neq; pecuniatiue ē species vīa. In suppletiōnē enīz eius que fīm naturā pīer se sufficiētū erat: ex hac tamē facta est illa fīm rationē magis: pīregri no enīz facto aurīlio vel alio p adduci quibus i digebāt et emītere quibus abundabāt ex necessitate numīmatis acquisitū est vīlū. Nē enīz scīlī: portabīle vñūq; q̄s fīm naturā necessariorū: ppter qd̄ ad cōmutationes tale aliquid cōpōlū erūt ad semētūs dare et accipere: qd̄ vīlū pīse ens habebat vīlūtate valde expeditā ad vivere pura ferrū et argentiū: et siqd̄ tale alterz pīmo qd̄ simplē determinatū magnitudo et pōdere: postremo autē et characterē spīmētūs vt absoluant a mēsuratiōnē ipsos. Characterē enīz positū ē q̄z̄ tanū signū. Facto igit̄ fā numīmata ex necessaria cōmutationē: altera species pecuniatiue facta est campī: vīa: pīmo quidē igit̄ simplēciter fore faciūt: deinde p experientiā ī artificialiū: vnde et quomodo trānsiūtū plurimū faciet lucru: ppter qd̄ videt pecuniatiua maxime circa numīmata ēsse et opus ipsius posse desiderare: vnde enīz multitudō pecuniāz: factua enīz diuitiaz et pecuniārū. Etenim diuitias multitudēs ponitū nūmīmata multitudine: ppter circa h̄ esse pecuniām et cāpsoriā. Aliquādo autē rūrlū delirātūm esse videbāt numīmata et lex omnino: nā autē nībil: quoniam trānspositūs rētētūs nullo dignū neq; vīle ad aliquid necessariorū est. Et numīmata diuitēs multitudēs idigebit necessario tibō q̄s nō incōuenies tales ēsse diuitias quibus abū dans fame perit: quēadmodū et diuitias recte querētēs: est enīz altera pecuniatiua et diuitie que sīt naturā: et h̄ quidē economicā. Cāpsoria autē factiua pecuniāz nō omnino: sed p pecuniārū pīmutationē et videt circa numīmata h̄ ē. Numīmata enīz elemētū et finis cōmutationis est. Et infīte vtiq; diuitie que ab hac pecuniā: sicut enīz medicinalia ad sanare: īfīnitū est: et quelibet artiū finis in īfīnitū: q̄s maxime enīz illū volunt face re. Eoz autē que ad finē nō īfīnitū terminus enīz q̄ finis omnībus: sic et huic pecuniatiue nō

est finis terminus: finis autem tales diuitie et pecuniaꝝ possessioꝝ: economicꝝ autem non pecuniatiue est terminus: non enim h[ab]itum economicꝝ est opus: ppter sic q[uod] quid[er] videtur omnium diuinaꝝ necessarium esse terminum. In his autem que sunt videre ac cides contrariu. Omnes cui in infinitu augment, per rebus ad vslum habentes numismata. Causa autem propinquitas ipsorum. Cuius enim vslus eiusdem existet utr[um] pecuniaꝝ: eiusdem enim est vslus acquisitionis sed non s[ic] idem: sed huius quid[er] aliis finis: huius autem augmentationis finis. Quare videtur quibusdam h[ab]itum economicꝝ opus et p[ro]seuerat vel salvare oportere existentes: vel augere numeris m[on]etariorum substantiam in infinitu. Causa autem huius dispositionis studere circa vivere sed non circa bene vivere. In infinitu igit[ur] illa pecuniaꝝ existet et factiva infinita desiderat. Quicunque autem ipsius b[ea]ti vivere adjiciuntur ad frumentos corporales querunt. Itaque q[uod]m[od]o h[ab]itum in possessione videtur existere: omnis eoz vita circa acquisitionem pecuniarum est: et altera species pecuniatiue ppter h[ab]itum venit. In excessu enim non existente frumento: frumentum exceptum factiva queritur: et si non per pecuniatiu[m] possint acquirere: per aliam causam h[ab]itum acceptant vnaquaque potentiayntes non sicut natura fortitudinis enim non pecunias facere est: sed audaciam: neque militaris et medicinalis: sed huius quidem victoriae: huius autem sanitatis: h[ab]itum omnes faciunt per pecuniatiua tanquam h[ab]itum existat: ad finem autem omnium opportunitum occurrit. Sed non necessaria quid[er] igit[ur] pecuniatiua: et que perpter quam causas indigentia sumus ipsius dictu est: et de necessaria quotidianâ altera quid[er] ab ipsa: economicâ autem ex natura: que circa cibâ non sicut ipsa infinita sed habens terminum. Maxime autem et per dubitabant a principio utr[um] economici et politici est pecuniatiua aut non: s[ic] q[uod]d[er] existet: sic non. Hoc n[on] facit politica sicut sumes a n[on] v[er]o ipso: sic et cibâ n[on] o[ste]r[re] tradet terra aut mare aut aliud aliquid: et his autem modo oportet ista disponere: conuenit economico. Non enim est textilia lanas facere: sed v[er]o ipsius et cognoscere etiam quale vtile et idoneum vel prauum et ineptum. Etenim dubitauit utr[um] quis ppter quid[er] pecuniatiua quid[er] pars economicae: medicinalis autem non pars quoniam oportet sanari eos qui in domo: sicut vivere aut aliquid necessarioꝝ. Omnia autem est quidem ut economici et principiis et de sanitate videtur: est autem ut non sed mediet: sic et de pecuniis est quidem ut economici: est autem ut non sicut subseruentis. Maxime autem quemadmodum dictu est prius oportet natura h[ab]itum existere: nature enim opus est cibâ genito exhibere: omni enim ex quo sit cibus quod relinquit est: ppter quod sicut natura est pecuniatiua omnibus ex fructibus et animalib[us]. Duplici autem existete ipsa quicadmodum diximus: et bac quid[er] capitulo: bac autem economicâ et bac quid[er] necâ et laudata: bac autem translationis virtutep[er]itatu iuste. Non sicut sicut natura sed ab invenientem est. Rationabilissime odio habet oblostatice: eo quod ab ipso numismate sit acquisitionis: et non super quo quid[er] acquisiuitus: translationis enim gratia factu est vslra. Takos autem scilicet facit amplius: unde nomen istud accepit. Similia enim parta generantibus ipsa sunt: takos autem sit numismata ex numismate: quare et maxime ppter nam ista pecuniay acquisitionis est.

Quonia autem que ad sciari detei minatur mus sufficienter que ad vslu o[ste]r[re] prorsus. Omnia enim talia contemplatione liberta habent: experientia autem necessaria. Sunt autem pecuniatiue partes viles circa possibilis experientia e[st] qualia preciosissima et vbi et quomodo: puta equorum possesso qualis quedam aut boum aut ovi: similiter autem et ceterorum animalium. Operat enim expertum esse adiuuere hoc que preciosissima et qualia tamen quibus locis: alia enim in aliis abundant regionibus. Hinc de terre cultura et huius iam nude et plante et de ap[er]tura cultura et aliorum animalium natatilium et volatilium a quibuscumque pingat sortiri auxiliu: præstissime quid[er] igit[ur] pecuniatiue he partes et prime. Translationis autem maximu[m] quid[er] mercatura: et huius partes tres nautilia fortia perstans. Differunt autem horum altera ab alteris: eo quod hec quid[er] certiora sunt: h[ab]itum autem amplior[er] acquirunt ex crescencia: secundum autem cokinsonis: tertium autem ministrativa: huius autem h[ab]itum banalizat artuum: h[ab]itum in artificiis ut corporis soli vtilit[er]. Quarta autem species pecuniatiue intermedia huius et prime: habet enim et eius que sicut natura aliquam partem et translationem: quecumque a terra et ex terra genitis in fructuosis quid[er] vilibus autem puta flue inclusa et omnis metallica: h[ab]itum multa itaque cōpletur genera: multe n[on] species ex terra metalloꝝ sunt. Et vnaquaque autem horum universaliter quid[er] dictu est et nunc particulariter autem diligentius dicere: vtile quid[er] ad operationes: graue autem immorari. Sunt autem maxime artificiales quid[er] operationes vbi minimum fortunæ: maxime autem banalizatibus corpora maculantur maxime. Maxime autem seruiles vbi corporis plurimi vslus. Ignobilissime autem vbi minimum requiritur virtutis. Quonia autem a quibusdam scripta sunt de his puta ab karitate paro et apollo doro lunatio: de tre cultura et nude et plantate. Similiter autem est ab aliis et de aliis h[ab]itum quid[er] ex his considerentur cuiuscumque est cura. Ad huc autem et dicta sparsim per que adepti sunt quid[er] pecuniis int[er]dentes oportet colligere. Omnia enim h[ab]itum sicut honorabile pecuniatiua: pura et quibus milles: h[ab]itum est consideratio quid[er] pecuniatiua: sed illi quid[er] ppter sapientiam adoptant: contingit autem vtiler aliquid existere: exprobriatis enim ipsis ppter paupertatem tanquam utili philosophia existente considerasse dicunt ipsi oliuay vberatem futuram ex astrologia: et adhuc hyeme existente abundantem pecuniis paucis arrabones dedisse oliuay cultoribus his qui in milere et khio omnibus modico: p[ro]prio doto tanquam nullo adjuvante. Quidam autem tenuit multis querentibus simul et subito p[ro]p[ter] taxana quomodo voluit: quoniam multas pecunias collegisset: dem[onstr]auit quod facile est distari philosophis si volunt: s[ic] non est h[ab]itum circa quod student. Tales quidem igit[ur] dicunt h[ab]itum ostensione fecisse sapientie. Est autem quemadmodum diximus vtile quod tale pecuniatiu[m] si quis potuerit monopolia sibi appropriare: ppter quod et ciuitati quedam h[ab]itum modo facit diuitias quoniam egeant pecunias: monopolia enim venalium faciunt. In Sicilia autem quedam reposiro apud se numismata simul emitit omne ferrum de ferri tineris. Post h[ab]itum ut aduenerit de n[on]diniis mercatores ve debat solus non multu[m] faciens excessu p[er]ci. Sed

tamen in quinquaginta talibus sup assumptis ceteris; huc igitur dionysius sentiens: pecunias quidem iussit aportare: non tam amplius manere in Syria causis tanquam diuitias inuenientes suos suis rebus inconvenientes. Quod vero risus fuit thalii et huic id est: veteribus enim subiusti studierunt fieri monopolium: utile autem notificare hec politicia. Multis in civitatis opus est pecunie acquisitione et talibus diuitiis: quicunque admodum dominibus: magis autem propter quod et quedam ciuititer cohererantur cuiuslibet cohererant per hoc solu.

Voniam autem tres partes economice crantur: quidem despota de qua dictum est: puer: virna autem paterna: tertia autem nuptialis: etenim mulieri praefest et natus tanquam liberis quidem amboibus: non eodem autem modo principatus: sed mulieri quidem politice: natu autem regulariter: masculus enim natura femella principalis: or: nisi aliquiliter constet propter naturam: et sensu per etum iuniore et imperfecto. In politica igitur principatus plurimi transmutant principatus et subiectum. Et equaliter: puer et virna naturas et differre nihil habent: nam quidem dominetur: sed autem subiectus querunt differentiam esse et figuris et similibus et honoribus: quemadmodum amasis dixit de dedum loco et sermonem: masculus autem semper ad femellam modo se habet. Puerorum autem principatus regalis. Quod enim genuit et virna principans et virna seneccutum est: quod quidem est regalis species principatus: propter quod bene homerus iouem appellavit dicens: patre virorumque deorum: et sic reges hominum omnium patres dicens. Naturae enim regem quidem differre oportet: genere autem esse eundem: quod quidem passus est sensus ad iuueniam et qui genuit ad natum. Manifestus igitur quoniam amplior et sollicitudo economie circa homines quam circa inanimatoꝝ possessiones: et circa virtutem horum quam circa eam qui possessionis: quam vocamus diuitias: et liberorum magis quam furorum. Primo quidem igitur de seruis dubitabitur: quod aliquis virtus est virtus aliqua serui preter organizatas et et ministrativas: alia honorabilioris his pura temperantia et fortitudo et iustitia et aliorum talium habituum: aut non est neque una propter corporalem seruitutem: habet enim dubitationem virtutibz. Si enim est quid differentia liberis: et si non est existentibus hominibus et ratione communis cantibus: inconveniens. Fere autem id est quod queritur de muliere et puer: virtus horum sunt virtutes: et oportet mulierem esse temperatam et fortis et iusta et puer est temperatus et temperatus aut non. Universaliter itaque habet considerandum de subiecto natura et principante: virtus eadem virtus aut altera. Siquid enim non oportet ambo participare kaloakgacia: propter quod hunc quidem principari oportebit virtus: hunc autem subiici virna femelle: neque enim per magis et minus possibile est differre. Subiici quidem enim et principari specie differunt: magis autem et minus nihil. Si autem hunc quidem oportet: hunc autem non: mirabile si enim principans non erit subiici et iusta: quomodo principabitur bene: si vero subiectus quomodo subiicitur bene: intemperatus enim existens et formidolosus nihil faciet eorum que operatur. Manifestum igitur est necesse principare virtus: virtute: huius autem esse dis-

serentie: quemadmodum nam et subiectorum: et habet statim exemplificatur circa animam. In hac enim natura: sed quidem principans: sed autem principatum quo alteram dicamus esse virtutes: puta rationem habentem et rationabilis: manifestum igitur quod eadem modo se habet et in alijs: quare natura quod plura principata et subiecta. Altero modo: libet seruo principatur: et masculus femina: et vir puer et omnibus insunt quidem partes anime: sed sunt differenter: seruus quidem enim omnino non habet quod cohererantur: femina habet quidem sed sua lidum: puer autem habet quidem sed imperfectum. Similiter igitur necessarium habere et circa morales virtutes existimandum oportere quidem participare omnes: sed non eodem modo: sed quantum uniuersitatem ad subiectum opus: propter quod principale quod perfecta oportet haec morale virtute: opus enim simplier est architectonis: ratio autem architecton aliorum autem vnuquodque quantum initiat in ipsis. Itaque manifestum quoniam est moralis virtus directorum omnium: et non eadem temperantia mulieris et viri: neque fortitudo et iustitia: que ad modum prauitatis socrates: sed habet quidem principativa fortitudinem: aut subministrativa: similiter autem se habet et circa alias. Nam autem habet et particulariter magis considerantibus. Universaliter enim dicentes decipiunt seipso: quod bene habere animam virtute: aut recte operari: aut aliquid talium. Multo enim melius dicunt enumerantes virtutes sicut gorgias quam quod sic determinant: propter quod oportet sicut poeta dixit de muliere sic putare de oibus habere mulieri silentium ornatum prestat: sed viro non iam hoc. Quoniam autem puer imperfectus palam quia huius quidem virtus non ipsius ad scriptum est sed ad finem et ductorem: similiter autem et serui ad dominum: possumus autem ad necessaria vitæ esse seruum. Quare palam quod et virtute indiget parua et tanta: ut neque propter temperantiam neque propter timiditatem deficiat ab operibus. Dubitabit autem utrum aliquis de nunc dico si vera: ergo et artifices oportebit habere virtutem. Multoties enim propter intemperias deficiunt ab operibus: aut differt ab his plurimum seruus quidem enim particeps vite: sed aut remotius et tantum immunit virtutis quantum et seruitutis banalis enim artifex determinatam quandam habet seruitutem: et seruus quidem eorum qui naturaliter ciuitatis autem nullus neque aliorum artificium. Manifestum igitur quod talis virtutis causa esse oportet seruo dominum: sed non doctrinam: habentem operum despoticam: propter quod dicunt non bene ratione seruos: buantes et dicentes precepto vivendum solum: monendum enim magis seruos quam pueros: sed de his quidem determinatum isto modo. De mulieris autem et viri et natorum et patris ea que circa vnuquodque ipsorum virtute et ea que ad scriptos homelias quod quod bene et non bene est et quomodo oportet quod quidem bene persequi: quod autem male fugere in his que circa politicæ necessarium supponit: quoniam enim dominus quidem omnis pars ciuitatis: sed autem dominus: et ea autem que partis ad eam que totius oportet videre virtutem: necessarium ad politicam respicietes erudire et pueros et mulieres: sed quidem aliquid differt ad ciuitatem esse studiosam: pueros et studiosos et mulieres studiosas. Necessarium autem

differere: mulieres quidem bene dimidia pars liberoꝝ ex pueris autē dispensatores sunt politice. Quare quoniam de his quidē determinatū est de reliquo autē in alijs dicendum: dimittentes tanqꝫ finem habētes eos qui nunc sermones aliud p̄ncipium facientes dicamus et p̄mo p̄sidere mus de p̄nunciatio de optimā politia.

Incipit liber secundus politicoꝝ aris.

Via cōsiderare vñlumus de cōmuniōne politica que sit optimā omnīū hīl que possint vivere q̄maxime ad votū oportet et alias cōsiderare politias q̄bus vivuntur qdāz ciuitatum: carū que bene regi legibus dicuntur et siue alie existunt a quibusdam dicte et vise hī se habere: et vt recte habēs appareat et vīle. Adhuc autē querere p̄ter ipsas autē non videatur esse omnino sophicare volentium: sed ppter nō bene habere has nunc existentes: ppter hī hanc videamus inserere methodum. P̄ncipiū autē primo faciendum q̄ quidem natūrū est esse p̄ncipium huius speculatio[n]is: necesse enī aut omnes omnib[us] cōmunicare ciues: aut nullo: aut quibusdam quidem: quibusdā autem non. Nullo quidem igitur cōmunicare: manifestū q̄ im posſibile: ciuitas enim cōmunicatio quedā est et p̄mū necesse loco cōmunicare. Locus qdāz enī vñus qdāz vñius ciuitatis: ciues autē socij vñi ciuitatis. Sed vt vñ quibusqꝫ cōtingat cōmunicare melius est cōmunicare futuram habituri ciuitatem bene: aut quibusdā quidem: quibusdā autē non melius. cōtingit enim et pueris et mulieribus et possessionib[us] cōmunicare ciues adiuvicem: quēadmodum in politia platonis: ibi n. socrates ait oportere cōtē pueros et mulieres eē et possessiones. Hoc itaqꝫ virū vt nunc si melius habere: aut em in politia scriptam legē. Hoc autē itaqꝫ difficultates alias multas omnīū esse mulieres cōmunes et causa ppter quam inquit oportere legem statui hī modo socrates: nō videtur accidens ex rationibus. Adhuc autē ad finē quē ait oportere existere ciuitati: vt quidē dicim⁹ est nunc imposſibile: quomodo autē diuidere nībil determinatū est. Dico autē vñ ēse ciuitatē tanqꝫ optimū enī q̄maxime omnīū: accipit enī hanc suppositionem socrates: qñuis manifestuz sit q̄ p̄cedē et facta vna magis: neqꝫ ciuitas erit multitudo enim quedam sī naturam est ciuitas

facta⁹ vna magis: doflus quidē ex ciuitate hī mo autem ex domo erit: magis enī vñz domū ciuitate dicem⁹ vñqꝫ: et boiem vñ domo: q̄re si potens esset quis hī operari: nō faciendū: intermet enī ciuitatem. Non solum autē plurū hominū est ciuitas: sed et ex specie differentibus: nō enim sit ciuitas ex similibus: alteqꝫ enī cōpugnatio et ciuitas: hī quidem enī quantitate vtile q̄z quis sit idem specie: auxiliū enim gratia cōpugnatio apta nata est: quēadmodum vñqꝫ si pondus am plus trahet. Differet autem tali et ciuitas agente cum nō p̄ vicos fuerint segregati multitudine: sī velut archades: ex quibus autem oportet vnuū fieri specie differunt: ppter qd̄ equale cōtrapassū saluat ciuitates: quemadmodū in ethicis dictū ē prius: quoniam et in liberis et equalibus necesse hī esse: simul autem non possibile est omnes p̄cipari: sed aut sim annum: aut em aliū ordinez et tempus: et accidit vñqꝫ em hinc modum vt omnes p̄cipentur: quēadmodum vñqꝫ si transmuntarentur coizarij et fabri: et non semper idem coizari et fabri essent: quoniam autem melius sic habere et que circa cōmunitatem politicam palam quomodo eisdem semper melius p̄cipari si possibile: in quibus autē non possibile ppter sim natūrā equalē esse omnes: simul autē et iustū siue bonū fuit sine prauum p̄cipari: omnes ipso participare: hī autex imitatur. I. in parte equalē cedere: hī tanqꝫ similes sint a p̄ncipio: hī quidem enim p̄ncipantib[us] autē subiectū tanqꝫ vñqꝫ alijs facti: et eodem vñqꝫ modo p̄ncipiantur: alijs p̄ncipantur p̄ncipatus. Manifestū igitur ex his q̄ no aptū natūrā est vnam sic ēse ciuitatē vt dicunt quidā et dictū vt maximum bonū i ciuitatib[us] qd̄ ciuitate iterim qñuis vñi sciuītqz bonū salut vñqꝫ. Est autē et per aliū modū manifestū: quoniam valde querere vñire ciuitatem nō est melius. Domus quidē enī magis p̄ se sufficiēs vno: ciuitas autē domo: et vult iā tūc ēse ciuitas: qū p̄ se sufficiēt accidit ecē cōmunitatē multitudinē: siquidē igit magis eligibile qd̄ magis p̄ se sufficiēt: et minus vñuz eo qd̄ magis eligibilis. At vñqꝫ si hī optimū ē. s. vñāquāqz maxime ēse ciuitatē: neqꝫ hī ostēdi videt per sermonē: si oēs simul dicāt meū et nō meū. hī enī existimat socrates signū ecē eius qd̄ ē ciuitatē per secte ecē vñā. Qd̄ enī oēs dupliciter: siquidē igit vt vñusqꝫ forūtā vñqꝫ erit magis qd̄ vult facere socrates. vñusqꝫ enim filiu sui ipsius dicit eundē: et muliere vñqꝫ candē et de substātia: et circa vñqꝫ vñqꝫ p̄tingentū similiter. nūc autē sīc dicit cōib[us] vñtib[us] vñorib[us] et pueris sed oēs quidē nō vt vñusqꝫ aut ipsoꝝ: simili ter et substātia quidē nō vt vñusqꝫ aut ipsoꝝ rum. Qd̄ quidē igit p̄alogismus qdām est dicere oēs: manifestū q̄ nō oēs et vñqꝫ et imparia et paria: ppter duplicitatē et in orationib[us] litigiosos faciūtū. Hologismos: ppter qd̄ enī oēs idēz dicere: sic quidē bonū sī non possibile: sic autē nī bil p̄sentaneū. Adhuc autē aliud hī hocūmētū qd̄ dicit: minima cura locū qd̄ plurimoꝝ est cōē. Et p̄pīs enī maxime curāt: de cōib[us] autē nīnus tāqꝫ qñuis vñciūqꝫ attinet: apud alios. n. tāqꝫ altero curāt negligunt magis: sicut i ministerialib[us] seruitū multi seruientes: quādoꝝ deteri seruūt pauciorib[us]: sīnū autē vñciūqꝫ ciuiūz mille

filii: et isti non ut viuisculiusq; sed contingens: eo
tingens sūliter ē filius. Quare oēs sūliter negliget
Eduhuc si vniuersitatis meus dicit bñ operantem
ciuiū aut male quotcunq; contingat sūm naturam
et istes: puta meus aut huius filius: h̄ mō dictus
sūm vnuq; qd̄ mille: aut quoteūq; ciuitas est: et h̄
dubitans. Immanestum enīz cui accidit genuis
se filium: et salvatū ē genitū: equidē vtz sūl meli
us meū dicere vnuq; qd̄ idem quidē appellates
duoz milliū aut dece nullū: aut magis vt nunc
in ciuitatibus meum dicūt: hi quide enīz filium
sūm: h̄ autē fratre sūu appellat eundē: h̄ aut nepo
tem: aut sūm alia quandā cognationē aut a sāguī
ne: aut sūm familiaritatē et curā ipsius: p̄mū aut
coz q ipsius. Eduhuc autē alterz statuelz aut cō
tribulē: melius enīz p̄pū nepotē esse q̄ p modū
istū filium. Quinimo l̄neq; diffugere possibile
nō quidā suspicari sui ipsoz fraterz et pueros
et patres et matres: sūm similitudines enīz que sūt
pueris ad generates necessariū accipere de iūi
cim credulitatis: qd̄ quidē autē quidaz accidere
terre piodū desribentū: esse enīz quibūdā de
superiori libra cōmunes vxores: natos tū pue
ros diuidi p similitudines. Sunt autē quedā etiā
femelle etiā alioz animaliū: puta eque et boue
que valde nate sunt similes reddere natos parē
tibus: quicadmodū q̄ i farfalo vocata iusta equa.
Eduhuc autē talē difficultates nō facile diuidi
care hāc cōstruitibus cōmunitatē: puta vulne
rationes et homicidia inuoluntaria: h̄ aut volun
taria et pugnas et maledictiones: quoz nullū cō
uenies ē fieri ad p̄tes et matres: et cos q̄ n̄ lōge s̄z
cognitionē sunt: quicadmodū et eos qui longe q̄
plus accidere necessariū ignorantibus q̄ scienti
buer: et factoz sc̄ribibus quidē contingit putatas si
enīz solutiones: alioz autē neq; vna. Incōueniens
sūt et cōmunes faciētes sūlios coire sūli auferre
ab amātibus: amare autē nō p̄btere neq; v̄lus
alios quos patri ad sūli esse olum est indecēnſi
mū et fratri ad fratrem: qm̄ et amare solū. Incōuen
iens autē et coitū auferre: ppter alia causaz qui
dem neq; vna vt valde vehemēti delectatione fa
ctar: q̄ autē h̄ quidē pater aut sūli: hi autes frēs
adūnūcē nūl putare differre. Videatur autē ma
gis terre electoribus esse vtile cōmunes esse vxo
res et pueros q̄z custodibus. Minus enim erit
amicitia cōmūnibus existēbūe pueros et vxori
bus: oporet autē tales esse subiectos ad obediri
et nō insolefcere. Totaliter autē accidere necel
se: ppter talē legē cōtrariū eoz quoz cōuenit re
ete posita lege causas fieri: et ppter quā cāsā
socrates sic arbitratū ē oporet ordinare que
circa pueros et vxores: amicitia quidē enīz puta
mus maximum esse bonoz ciuitatibus. Sic. n.
vtiq; minime seditiones faciunt et vna esse ciuita
tes: collaudat maxime socrates qd̄ et videtur et il
le ē inquit amicitia opus: quicadmodū in ama
titā: et sermonibus scimus dicentē aris chophanē
q̄ amātibus ppter nimis diligere desiderab̄
natura vnu facios ē: et ambos fieri vnu ex du
obus existēbūe: h̄ quidē igit necesse ambos
corruptos ē: aut vnu. In ciuitate autē amicitia
necessariā remissā fieri: ppter cōmunionē talez et
minime dicere meū: aut sūli patrē: aut patrē sūli
fici enīz modicū dulce i multā aquā m̄x̄tū isen
sibile facit mixtionē: sic accidit et familiaritatē ad

innicē eam que ex nominib; his curare mini
me necessariū: ex̄tēs in politia tali aut patrē vt
sili: aut siliū vt patrō: aut vt frātres iūces. Duo
enīz sunt que maxime factū sollicite curare homi
nes et diligere: p̄pū et dilectū: quoz neutz pos
sible est existere his qui sic cōuersantur
Et v̄o et de eo qd̄ ē transserri natos pueros hos
quidē ex cultorib; et artificib; ad custodes:
hos autē ex his ad illos multā b̄z turbationem
quoz erit modo et cognoscere necessariū dātes et
transferentes quib; quos dant. Adhuc autē
et antiquē dicta magis in his necessariū accidere
puta vulnerationes amoze homicidia. N. n.
adhuc appellat frātres et pueros et patres et ma
tres qui in alios cūnes dati custodes: et rurū qui
apud alios cūnes: vt vereantur talū aliqd opari
pter cognitionē. Et ea quidē igit que circa
pueros et vxores cōmunionē determinatum sit
hoc modo.

Tabitum autē his est cōsiderare de pos
sessione quomodo oz cōstitutre fūnūris
cōuerari sūm optima politiā: vtz cōdem
aut nō comūnem oporteat esse possessionem: h̄
aut v̄tq; quis cōsiderabit: et seorsum extra legis
statuta de pueris et vxoribus. Dico autē que cir
ca possessionē: vtz et sūt illa seorsum s̄z modū
s̄z que nūc se habūt oēs cōmunes ē possessiones
melius et v̄lus: puta cāpos quidē seorsū: fructus
autē in cōmune facientes expēdere: q̄ quidē
quidē factū nationū: aut cōtrario modo: terraz
quidē cōmune ē et colere cōmuniter: fructus au
te diuidi ad p̄prios v̄lus. Dicim̄ autē quidē et h̄
modo cōicare barbaroz: aut et cāpos et fructus
cōmunes. Alteris quidē igit ex̄tib; cultor. b.
alioz v̄tq; erit modus et facilior: ip̄fis autē sibi
laboratib; que circa possessiones plures v̄tq;
exhibebūt difficultates. Etenīz in frutionib; et
operibus nō factio equalib; sed inequalib;
necessariū accusationes fieri: ad frumenta quidē
si acipientes quidē multa: pauca autē labo
rantes ab his qui minus quidē accepūt plus autes
laborat. Omnino autē cōmūnere et cōmunicare
humanis oib; difficile et maxime talib; oīcē
dunt autē coperegrinatū cōmunitates: sere
enīz plurimi dissidentes ex his que in possib; et
pariū ppulsantes iūces. Adhuc autē famu
lantū his maxime offendimur: quib; plurimū
indigēmus et administrationes ancillare: cō
munes quidē igitur esse possessiones: has et alias
tales habet difficultates. Eo autē modo quo nūc
se habet supornatū cōsuetudinibus: et ordine le
gum rectarū nō modicum v̄tq; differet: habe
bit enīz qd̄ ex ambob; bonū. Dico autē qd̄ ex
ambob; qd̄ ex p̄munes ē possessiones et qd̄ ex
pp̄rias: oporet enim aliquo modo quidē esse
cōmunes: omnino autē pp̄rias. Lure quidē
enīz diuise litigia adiuvicēz non facient: magis
autē addent vt ad propriū vnuq; insisten
tes: propter virtutem autē erit adduci sūm: pro
uerbiū cōmūnia que amicoz. Est autē et nunc
hoc modo in quib; sūli ciuitatibus sic subscri
ptum: tanq; non existens impossibile et maxime
i bñ dispolitus: h̄ quidē sūt: h̄ aut sūt v̄tq;: p̄pū
enīz vnuq; possessionem habens: h̄ quidē
vtilia facit amicile: his autē v̄tq; cōib; v̄l
nō etiā in lacedemonia seruis vnuq; bis quidē

inuicē vt dicere ppter: adhuc autē equis t cani
bus si indigebat, p viaticis in agris p regionem.
Manifestum igit̄ q̄ melius esse, pprias quidem
possessiones: vnu autē facere cōmunes: quomo-
do autē sicut tales legislatoris h̄ opus ppriū est.
Adhuc autē t ad delectationē inenarrabile q̄tū
differt putare aliquid, ppriū: nequaq; enī vane
eam que ad scip̄ū h̄ amicitia vnusquisq; sed est
h̄ naturalē: philantoni autē esse rūperat t iuste.
H̄o est autē h̄ amare scip̄ū sed magis q̄ oportet
scip̄ū amare quēadmodū t amatoꝝ pecuni-
arum: qm̄ amāt̄ quid̄ ē oēs vt dicat vnūqd̄ tal-
liuz. At vero t largiri t auxiliari amicis aut ex-
traneis aut alteris delectabilissimum quod sit in
possessione, ppria existente: h̄ itaq; accidit mī-
nis vnū facientibus ciuitatē. Et adhuc iterū
opera diuiz virtutū manifeste: tēperātia quidē
circa mulieres: opus enī bonū ab aliena existē-
te abstineret, ppter tēperātiā: liberalitatis autē
circa possessiones: neq; enī erū manifestū: libe-
ralis existēs: neq; operabilis actū liberalemente: neq;
vnū. In vnu enī possessionē liberalitatis opus
est. Bonae facieī quidē igit̄ talis legislatio t phi-
lantrōps vniq; esse videbit: audies enī ḡudēs
suscipit: pprias fore amicitia quādam mirabilem
omnibus ad oēs. Alterq; q̄ accusat aliq; nūc
existētia in politiā mala tāq; facta: ppter non
cōmūne esse substātiā: dico autē disceptationes
adiuicē circa p̄trariū t falsoꝝ testimonioꝝ iudi-
cia t diuini adulationē: quoꝝ nihil si pp incō-
cationē sed, ppter maliciā qm̄ t oia post sedētes
t cōmunicātes: multo magis diffidētes q̄ separa-
ratim substātias habentes: h̄ vidēmus paucos
ex cōicationibus diffidētes ad multos cōpuran-
tes possidētes segregatim possessiones. Adhuc
autē iustū nō dicere q̄tis p̄uantur malis commu-
nicantes: sed etiam quantis bonis: videtur autē
esse omnino impossibilis vita. Causa autē deuia-
tionis socratiō oportet putare: suscipiōnē nō en-
tem rectā. Oportet quidē esse modo aliquo vnā
t domū t ciuitatē h̄ nō omnino. Est quidē enī
vt nō erū pcedēs ciuitatē: est autē vt erit quidē
ppē autē existēs vt nō sit ciuitas erit deterior ci-
uitas: quēadmodū vniq; sigs symphonīa faciat
omophoniā: aut rythmon balem vnā sed ope-
ret multitudinē existētē quēadmodū dictū ē p̄us
ppter disciplinā cōmūnem t vnā facere t futurā
disciplinā ducere t putantē p hanc fore ciuitatē
studiosā incohētūnē talibus existimare dirige-
re: sed nō cōlissestudinibus t pbilosophia t legi-
bus quēadmodū que circa possessiones in lace
demonia t creta p cōuiūs legislator cōmunicā-
uit. Oportet autē nō h̄ ipsū ignōrare q̄ oportet
attendere multo rēpōre t multis annis in qbus
non vniq; lateat si h̄ bene se habuerūt: omnia enī
sere inuicta sunt quidē: sed h̄ quidē non cōducta
sunt: bis autē nō vniq; cognoscētes. H̄o x̄is alii
siet vniq; manifestū si quis operibus videat tales
politā p̄structā. Nō enī poterit nō partiens ip-
sa t segregā facere ciuitatē: h̄ quidē in cōmūnia
h̄ aut in cōfraternitate t tribus: itaq; t nihil ali-
ud accidet esse legē statutū: ppter non agroes co-
lere municipes: qd̄ t nunc lacedemonij facere co-
nant: quinūnū sed neq; modus totius politie
q̄ erit cōmunicantibus: neq; dixit socrates ne-
q̄ facile dicere: cōquidē sere, multitudō ciuitatis

diuersoꝝ ciuiū sit multitudō: de quibus nihil de-
terminatū est p̄ue: t agricultis cōmunes eē opor-
tet possidētes: aut fini vnuq; q̄ pprias. Adhuc
autē vxores t pueros, pprios: aut cōmunes. Si
quidē enī eē modo cōmūnia oia oib; quid
differrēt isti ab illis municipibus: aut qd̄ plus su-
stinenibus p̄ncipatū ipſorū: aut qd̄ passi sufficerūt
p̄ncipatū nūl aliquid sapient tale quale crevēt: il-
li enī alia h̄ seruis dimittentes: solū negat gym-
nasia: t armoz possidētē. Si autē quēadmo-
dū in alijs ciuitatibus: t apud illos erūt talia q̄s
modus erit cōmunitatis. In vna enī ciuitate du-
as ciuitates esse necessariū: t has subcontrariās
inuicē: faciunt enī hos quidē municipes: velut
custodeoꝝ: agricultas autē t artifices t alios ciues
Accusationes autē t disceptationes t quicunq; alia ciuitatibus existere inquit mala omnia exi-
stent: t his q̄s dicas sociates q̄ nō multis id-
gebūt legalibus, ppter disciplinas: puta legibus
circa municipia t circa forū t alijs talibus attri-
buens solū disciplinā municipiū: buis. Adhuc autē
dominos facit rex possidētꝝ agricultas cblatio-
nē ferentes. S̄ multo magis verisimile ē grauēs
esse t astutis plenoꝝ q̄s a quib; dā obsequia: t
humiliationes t servitūs. Sed siue necessaria
h̄ similiter sive nō: nūl nihil determinatū est: t de-
habitū que h̄oꝝ polis t disciplina t leges qua-
les est neq; inuenire facile: neq; differēt modi
cum quales quodaz esse hos ad saluandū mu-
nicipiū ciuitatē. At vero si vxores quidē cō-
munes faciēt: possessiones autē pprias q̄s dispen-
sabit: Quāuis si cōmunes possessiones t agrico-
laꝝ vxores quēadmodū que in agris viri ipsaz
Incohētūs autē t ex belijs fieri parabolā: q̄a
oportet eadem tractare mulieres virte: quibus
economie nihil attinet. Insecutū autē t p̄ncipes
quōmodo institutū socrates. semp̄ enī facit eōdē
p̄ncipes: h̄ autē seditionis causa fit: t apud nullā
dignitatē possidētē: si aliūde vniq; apud animo-
sos t bellicosos vīros. H̄o q̄t ne eſſariū facere
ipsi eōdē p̄ncipes manifestū: nō enim quādoꝝ
quidē alijs quādoꝝ autē alijs mixtū est anima-
bus: adeo aurū sed semp̄ eisdem: aut aut his qui
dem moris miseri aurū: his autē argentuz
es autē t ferūz artificib; futuris t agricultis. Ad-
huc autē t felicitatem auferētē a municipiū bus
totā inquit oportere felicētē facere ciuitatē legisla-
torē. Impossibile autē felicitare totā non plurī-
bus aut nō oib; paribus: aut quib; dā habē-
tibus felicitatēnō enim eoū felicitare quoniz t
par: hoc quidē enī cōtingit toti inesse: partū au-
tez neutri: felicitari autē impossibilē. At vō si muni-
cipes nō felices qui alteri. Non enim vniq; artifi-
ces t multitudō baunatorū: politia quidē igit̄
de qua socrates dixit has dubitationes h̄oꝝ t his
nō minores alteras.

Ere autē similiter t que circa leges se
babēt posterius scriptas, ppter q̄s: t de
ca que h̄ politia cōsiderare modica: me-
lius etenim in politia de paucia omnino detinū-
nauit socrates. De vxoriū t puerorum cōmuni-
one: quōmodo habere oportet t de possessione
t politie ordine. Biuiditur autē in duas par-
tes multitudō habitantium: h̄ quidē in agrico-
laꝝ: h̄ autē in partē que ad bellum. Tertius
autē ex his consiliis t principale ciuitatis.

De agriculturis autem et artificibus virium nullo aut aliquo participant principatu: et virum arma oportet possidere et hoc pugnare aut non. De his ruribus determinauit Socrates sed uxores quidem existimatis oportere simul bellare: et disciplina participare eadem municipibus. Alia autem exterioribus repleuit sermonibus: et de disciplina qualez quādāz oportet fieri municipib. Legū autem plurimā quidē pars existit entes: puta autem de politia dicit et hanc vocē cōmunitatē facere ciuitati būe sūm modicū circūducit itez ab alterā politiam: preter mulierū. n. cōmunitatē et possessionē alia eadem tradit ambabus po' utrī: etenīz disciplinā candē et qd ab operibus necessariis abstinentes vivere et de putuis similiter. Veritatem in hac inquit oportere esse cōmunitatē mulierē et hāc mille arma possidentiū: hanc autem quinqz milii Suppluum quidē igit̄ habet omnes Socratis sermonez: et le. et nouiz et questionibus plenum bū antē omnia forte difficile. Qm̄ et nūc dictam multitudinem oportet nō latere: qz regione babylonica vel aliqua alia infinita: opus erit tot multitudine ex qua ociosi qnqz milia nutrantur: et preter hos mulierē et famuloz alia turba multo maior. Oportet quidē igit̄ supponi ad rotum inibil impossibile. Dicis autem q̄ oportet legislatorē ad duo respiciētē ponere leges ad regionē et homines. Adhuc autē bñ se h̄ apponere et ad vicinorū loca. Primum quidē si oportet ciuitatē vivere vitā politica non monastica. Nō enīz soluz necessariū est ipsa talibus vñ ad bellū armis q̄ pul: a sūm. p̄p̄lā regionē sunt: s̄ ad exteriorib loca. Siquis autē nō tale acceperat vitā: neqz p̄p̄ia z neqz corū unē civitatis: tñ nibil minus oꝝ tribiles esse inimici nō soli renentibus in regionē sed et discendenib. Et multitudinem autē possessorū ridere oꝝ ne forte melius? altero modo determinat plane magis: tantā enīz inquit esse oportere et vivatur t̄perate: quāadmodū si quis dicat et vivat bene: h̄ enīz est et le magis. Adhuc autē est temperate quidē misere aut vivere: sed melior determinatio t̄perare et liberaliter: separatis enim vivunqz: huc quidē delitari assuetur: huc autē laboriose vivere: qm̄ soli h̄ habitus sūt virtutes circa habitudinem substātie: puta substātia mansuetate aut fortiter vitā nō est: t̄perate autē et liberaliter est: quare et vñs hos necessariū esse circa ipsam. Inveniētē autē et possessiones adequātē circa multitudinem ciuitū n̄ p̄stū h̄ sine pueroz p̄creationē infinita: tāqz sufficiētē vñqz respondētē ad eandē multitudinem. ppter sterilitates q̄ntūqz gene: aris: qz videt h̄ etiā nūc accidere circa ciuitates. Oportet autē non similiter h̄ certe h̄ē circa ciuitates tūc et nūc. Nūc quidē enīz nullus dubitat eo q̄ partite sunt substātie ad quātā ciuitāz multitudinē: nūc autē induitēs existebus necessarie defectorū nibil habere: sive pauciores sint sūm multitudinem sive plures. Nūc autē suscipiabitur quis vñqz oportere determinatā esse pueroz p̄creationē qz substātia et nō numero: quodā plures generant. Hāc autē multitudinem poneat et spiciente ad fortunas: si accidat mori quodā generatoz et ad alioz sterilitatē. Si ve autē quāadmodū in alijs ciuitatibus paupertatis necessarie causā fieri ciuitibus: penuria autē sedicio nō efficit et malignitatē. H̄enīz quidē igit̄ corū

ibūs existētē legislatorē antiquoꝝ domine et quales opinatus est oportere permanere et multitudinem ciuitū: t̄ sic p̄mo iequales habuissent oꝝ etiam agutudinē. In legib⁹ autē bis contrariū est sed de his quidē quomodo ritus existimamus melius habere dicendū posterius. Hereticiū est autē legib⁹ bis et que circa principes quomodo erunt differētēs a subiectis: aut enīz oportere quē admodū ex altero lane filiū sūt qz lini: sic et principes habere oportet ad subiectos. Quoniam autē oꝝ substātia sūt fieri maiore vñqz quintuplū: ppter quid h̄ nō vñqz erit in terra vñqz ad aliqd et domiciliō autē diuisionē oportet considerare ne forte nō expedit ad economiā. H̄uo enīz dominia cuiusib⁹ distribuebat diuīdēs seorsū. His scicē autes domos duas habitare. Coordinatio autē tota vult quidē eē neqz democratia neqz oligarchia: media autē hāz quam vocat politia: ex vienibus enīz armis est. Siquidē igit̄ vt communissimā hāc cōstruit ciuitatibus aliaz politē arū h̄ dixū forte. Si autē vt optimā post p̄maz politiam non bene: forsitan enim que laconiorū aliquis ritus laudabit magis: vclētā alia aliquā magis aristocraticā. Quidā quidē igit̄ dicunt et oportet opportūna politiā ex omnib⁹ eē ciuib⁹ mixta: ppter qd et lacedemonio: u laudat esse enim ipsa h̄ quidē ex oligarchia et monarchia et democratia: autē dicitēs regum quidē monarchia: seniorū autē principatiū oligarchia. Democratice autē principari sūt plebeiorū principatiū: ppter ex populo eē esoros. Alij autē esoros quidē esse tyrānidem: Democratice autē principari sūt cōmūnia et alia vitā quotidiana. In legib⁹ autē bis dicitū ē q̄ opportunū pponi optimā politiā ex democratia et tyrānidē: quas autē nō omnino aliquis vñqz ponet politiās aut pessimas omnib⁹. Melius igit̄ dicitū qui plures cōmīcent: et pluribus enim pposita politiā melior. Deinde neqz habēs videbitur monarchicū: nibil sed oligarchia et democratica: magis autē declinare vult ad oligarchiū: palā autes et principiū institutionē. Qd quidē enīz ex electis sortiales cōmune est ambozū. Qd autē abundantiōrib⁹ necessariū sit cōuocare et ferre principes: aut facere aliquid aliud politiōrum: hos autē dimittere h̄ oligarchicū et tentare plures ex abundantiōbus eē principes et maximos et maximis honoabilitatibus. Oligarchicā autes facit et cōsiliū electionē. Eligunt quidē oꝝ necessaria sed ex p̄ima honoabilitate. Deinde rursus equales ex sectāda: deinde exterius: verūtām nō oībus erat necessariū bis qui ex tertīis aut quartis. Ex quarto autē quartoū necessariū solis principiis et secūdiis. Deinde ex bis ex q̄libet honoabilitate autē oportere ostēdere equalē numerū. Erūt autē plures qui ex maxima honoabilitatibus et meliorib⁹ ppter quoddā popularitā nō eligere qnō necessariū. Quomodo quidē igit̄ ex democratia et monarchia oꝝ cōstare talē politiā ex his manifestū: et ex posteriorib⁹ dicēdōqz iciderit de tali politiā cōsideratio. Habet autes et circa electionē principiū. s. q̄ ex electis eligibili periculōsum. Si ciuitā aliqui institui vclētā et mediocres multitudine semp ad horū eligunt volūtatem. Que quidē igit̄ circa politiā que in legib⁹ hāc habet modū.

Unt autem quidem politieꝝ et alie; beq; dem idiotarꝝ; be autē philosophozꝝ et ciuium; omnes autem cōstitutarum; et em quas politieꝝ viunt nunc; pp̄iniquus sūt his ambabus. Nullus enim neq; eam que circa pueros cōmunitatem et uxores alias ante inuenit neq; circa cōmunita multum; sed a necessariis inchoant magis. Videntur autem quibusdā q; circa substātias esse necessariū maxime ordinari be-ne; de his enim fieri iūni seditiones omnes; ppter quedā felicis chalcidoniū h̄ intulit p̄mūs. At enim equales esse possessiones ciuium; h̄ autem eas que habitarū incipiebant ciuitates qui-dē p̄fessū non difficile existimabant facere; eas autē que iam habibantur: laboriosius quidez tamen celestiter vīq; regulari p̄ doles diuines da-re qđem accipere auē nō. Plato autem leges scribens vīq; ad aliquid quidem putabat oportere; plus autem q; quintuplū esse minime posse-sionis nulli potestarem esse possidere quād-modum dictum est prius. Oportet autem nō h̄ latere sic leges serentes qđ latet nunc; quoniam substāntie statuentes multitudinem cōuenit et si loꝝ multitudine ordinare. Si enī excedat substāntie multitudinem puerorū numerus oportet legem solui et sine solutione prauū: multis enim ex diuinitibus fieri pauperes opus est non insolēcetes esse tales. Quare quidem igitur h̄ quādam potētiā ad politiā cōmunitatem substāntie regularitas; etiā antiquorum quidam vident co-gnouisse velut et solon lege statuit: et apud ali-oꝝ est lex que phibet possidere terrā quātuncū; q; voluerit quis. Similiter autem et substāntiam vendere leges phibet: sicut in lucioꝝ lex est non vendere nisi manifestum infortium ostendatur accidere. Adhuc autē antiquas sorteꝝ p̄seruare h̄ autem solitum et circa lencadā democraticam valde fecit politias eorum. Non enim adhuc cōtingebat a determinatis dignitatibꝝ ad p̄ncipatus pcedere; sed est equalitatem quidem esse substā-tie; hanc autem vel valde multam esse vt delito se viuatur; aut valde modicā vt viuatur tenaciter. Palam igitur q; non sufficiens substāntias equa-les erit facere legislator: sed mediū cōjecturandū. Adhuc autem si quis mediocrē ordinauerit substāntiam omnibus nibil p̄dest. Magis enī oꝝ cōcupiscentias regulariꝝ substāntias; h̄ autem non est nisi eruditis sufficiens a legisbus. Sed sorte vīq; felicis dicit qđ h̄ dicit ipse. Mutat enī duorum h̄ equalitatem oportere existere ciuitatis posse-sionis et discipline; sed disciplinas quidem que erit oportet dicere et vnam esse et ea dem nibil vtile. Est enī eadem de quibus esse et vnam; sed hanc esse talet ex quibus erunt ele-ctui sup̄grediēdi aut pecunia aut honore aut vīq; simul. Adhuc dissident non solum ppter in-equalitatem posse-sionis sed etiam ppter in-equalitatem honoꝝ. Ecōtrario autē circa vīq; multi quidem enī; ppter in-equalē circa posse-sionis; gratiosi autem honoribus si equales. vñ et indigent honore h̄ quidem in alijs; h̄ autē bo-nus; non solum autem homines ppter necessaria iniuriātūr; quoꝝ remedium putant ē equa-litatem substāntie ne spoliēt; ppter rigere aut esurire; sed et gaudēant et non cōcupiscant. Si enim maiorem habeant cōcupiscentiam necessa-

riū; ppter huius medicinā iniuriābuntur. Nō igitur ppter h̄ solum; sed et si desideret vt gaude-at sine tristis delectationibꝝ. Qđ igit̄ remediū h̄oꝝ triū; his quidez substāntia modica et operatio; his autem temperantia: tertū autem si aliqui possunt per ipsa gaudere; non vīq; qrent nisi a philosophia remedium: alie enim homi-nibus indigent. Iniuriāmūr autē maxie ppter excellentias et non ppter necessaria; puta tyran-nides exercent; nō vt nō rigeant; ppter qđ et bo-noxes magis si interficiat quis non sūre sed tyra-num; itaq; ad modicas iniurias auxiliariū so-lus modus fellei politie. Adhuc multa est cōsti-tui opus; ex quibus ad seipsoꝝ p̄serunt bene oportet autē et ad vicinos et extraneos omnes. Neces-sariū igitur politiā p̄stitui ad bellū ro-bur de qua ille dixit nihil. Similiter autē et de pos-sessione; oportet enī non solum ad politicos vīsus sufficiētes existeret; sed ad extrinseca pericula; ppter qđ nō tantum oportet multitudinem existe-re q; p̄mū et meliores cōcupiscant; habētes au-tem nō suffire possint molestantes; neq; sic mo-dicam vt non possint bellū suffire; neq; equaliū neq; similii; ille quidē igit̄ nihil dierūmātū. Oꝝ autē h̄ non latere qđ p̄fert multitudine substāntie forte igitur opūmū terminus ē; vt nō p̄ leui ha-beant melioribus bellū inferre; ppter abundan-tiā; sed sicut vīq; et non habentibus tantā substāntiā; velut euboīlus antofradati volēti atarneā ob-sidere; p̄cepit ipsum p̄sideratē in quaq; tem-pore capiet locum; ratiocinari temporis huius expensas. Debere enim minus h̄ sumentē vere linquere iam atarneā; h̄ autem qum dixisset fecit antofradatē tunc cōsentientē factum cessare ab ob-sidione. Est quidem igitur aliquid expedi-entium substāntias esse equales ciuibus ad nō se-di-tiones fieri admittē: attamē magnum nihil vt est dicere. Etiamē gratiosi vīq; indignabun-tur; vt non equaliū existēta digni; ppter qđ et vi-dentur frequenter molesti et seditiones mouētes. Adhuc autē malitia hominū nō replebit; et pri-mum quidē sufficiens duo oboli solum; qum au-tem iā h̄ fuerit peractum semp̄ indigerē pluribꝝ quoq; in infinitū veniā; infinita enī cōcupis-cētie nā; ad cuius vīq; repletionē multi viuūt. Za-lium igit̄ p̄ncipiū magis q; substāntias regulari; epiciklē quidē nā tales p̄seruere vt nō velint au-re agere. Praeaus autē vt nō possint; h̄ autē si mi-nores sint et nō iniusta patiātur; nō bene autem neq; equalitate substāntie dixit. Circa terre enim posse-sionē adequat solui; sūt autē et seruoz et pe-coz diuītiae et numismati et p̄paratio multa eorū q; sup̄elleciū vocant; aut igitur horū omnium equalitatem querēdū aut ordine quēdam mode-ratū; aut omnia dimittendū. Cidēt autē ex legisla-tiōe cōstrūctis ciuitate modica. Siqdem artifices omnes publici erūt et nō supplēmētū aliquoꝝ exhibebūt ciuitatis; sed siquidem oportet publicos esse cōia operantes; oꝝ sicut in epidanno; et sicut diolantus aliquando constituit in athenis būc babere modum. De fellei quidem igit̄ politia te-re ex his vīq; quis speculabitur; siquid bñ dixit aut non bñ.

Oppodamus autē erisontis milītias q; et ciuitati divisionē inuenit in suburbia ic-i-dit. Factus autē circa aliā vitam magis

superfluius. ppter hono:is amore. sic non videat quibusdam viuere curiosius capilloz multitudine et come. Adhuc autem vestiū viliis sed calidi non in hyeme solum sed etiam circa aestuā repera. Ratiocinatus autem et circa totam naturam esse volens p̄mis non politice viuentium: consuētus est aliquid de politia dicere optima. Construit autem ciuitatem multitudine quidē decem milium viro: in tres autem partes diuisas: fecit. n. quidē vnam partē artifices: vna autē agricultorū tertia autem pugnas et armā habēs. Dividebat autem in tres partes regionē: hanc quidē sacras banc autem publicam: hanc. ppriā: vnde quidē reputata facient ad deos sacram: a quibua autē pugnantes uiuāt cōmūne: agricultorū autem p̄ priā. putau. t autē et species legū esse tres solum de qbus. n. disceptationes sunt: tā h ec numero iuriam nocimentum mortem: legem autē statuit et pretoriū vnu principale ad qd omnes os reduci causas que non bene esse videntur. h autē cōstruxit ex quibusdam lēibus electis. iudicia autem in pretorijs nō per sententie collationem putabant fieri oportere: sed ferre vniūquēqz pugilarem in quo scribāt si cōdemnet: simpli: si autē absoluit: simpli vacuus. Si h vō qdē h autem non: h determinare: nūc enim non putabat lege statutū esse bene: cogere enim deterare h vel h dīceptantes. Adhuc autem legem posuit de inuentoribus aliqui ciuitati expediens: quatenus adipiscantur honores et pueris eoz qui in bello moriuntur: de publico fieri cibū tāqz nondū h apud alios lege statutū. Est enim et in albenis illud let nūc et in alteria ciuitatum: p̄ncipes autem a populo eligi omnes: populū autem faciebat tres partes ciuitatis: electos autē curare de cōmūnibz et peregrinis et orphaniis. Plurima quidē igitur et que matine verbo digna: hippodami ordinationis h sunt. Dividabit autem aliquis: p̄mū quidē circa diuisum multitudinis ciuium: artifices enim et agricultore: et armā habentes cōmunicant politia omnes: agricultore qui dem non habentes arma: artifices autē neqz terram neqz arma: quare sunt fere sui arma p̄siden- tium: participare quidem omnibus honoribus impossibile. Accesse enim ex arnia habentibus cōstitui et duces exercitus et ciuius rectores et p̄ncipalissimos p̄ncipatus ut est dicere: nō p̄ncipates autem politici quomodo possibile est amicabiliter se habere ad policiā: sed oportet et meliore esse presidentes arma ambabus partibus: h autem non facile nō multos existentes: si autē h erit quid oportet alios participare politia et dominos esse p̄stitutionis p̄ncipium. Adhuc agricultore quidē viiles ciuitati: artifices quidē enociū esse. Omnis enim indiget ciuitas artificibus et posse procedere quēadmodum in alijs ciuitatibz ab arte: agricultore autem acquirentes quidem ci- bum arma possidentibus rationabiliter efficiat alia pars ciuitatis: nunc autē ppriā habent et hanc ppriā colent: adhuc autē et̄qz aqua: pugnantes habebunt cibuz: siquidem ipsi colēt nō erit vtiqz pugnans alterum et agros colēs. Vult autē legislator̄ altez esse: si autem altez quidē erunt ab his qui ppriā colūt et bellantibus quarta itez pars erit h ciuitatis et nullo p̄cipiā sed aliena a politia. At vō si quis eisdem ponat

cos qui ppriā et qui cōmūnem colūt: tunc mltitudo deficiens erit fructum ex quibus vniū quicqz ministrabit duas domos: et cuius grātia nō statim ex terra et eius sortibus sibi ipsa cibuz sumet et viris plū exhibebunt: h itaqz oīa multā habent cōturbationē: non bene autē neqz de iūdicio habet lex iudicare dignificans diuidentes causa similiter scripta et fieri iudicem disquisitorē: h autem in disquisitione qd et pluribus evenit: colloquunt enim adiuvicem de iudicio. In pretorijs autem nō est sed cōtrariū huius legis latoz multi statuit ut iudices colloquuntur ad iūcū: deinde quomodo non erit plenū turbatio iudicū qm debere quidem iūdex estimatur: non tantū q̄tū litigant: h quidē viginti m̄nas: iūdex autē iūdicat decē m̄nas: aut h quidē plus: h autē minus: aliis autem quicqz: h autē quatuor: h itaqz mō palaz qz partient: bi qd omnia condēnabunt: bi autem non. Quis igitur modus erit dispositionis sententiaz? Adhuc nullus deierat cogit similiter abiudicante autē condēnante: siquidem simpli accusatio scripta ē iustenon enim nihil debere abiudicāt iūdicat: sed viginti m̄nas. De eo autē q inuenientibus aliquid ciuitati vtile oporteat fieri quemadmodum hono:re non est securum legem ferre: h hominū aspectus audire solum: habet enīz calūnas et motus si enueniat politie. Incidit autē in aliud pblema cōsiderationem alteram: dubitant enim vtiqz noctivum autem expeditiū ciuitatis bus amouere patrias leges si sit alij alia meliora: ppter qd quidē non facile dico velociter p̄sentire: siquidem non expedit amouere: cōtingit autem inducere quosdam legis solutionē v̄ politie autē cōmune bonū. Conīa autem fecimus memoriam modicum amplius de ipso dilatare. Melius habet enīz quēadmodum diximus diu- bitationem: et videbitur melius esse vtiqz amouere. In alijs enim scientijs h p̄stulit: puta medi- cinali mota extra paterna et gymnaſtica et totali artes omnes et virtutes: quare quoniā vna ha- rum ponendū esse politica: palā: et quia et circa hāc necessariū ſiliter ſe habere. Signū autē ſie- ri vtiqz dicet aliquis in iplis operibz. Antiquas enim leges valde simplices esse et barbaricas: ſer- rum enim portabant greci et vroxes emebat ab inuicem. Quātūqz autem reliqua antiquoz ſit alicubi legaliū ſulta omnino ſunt: puta hidomi circa homicidia lex et ſimilitudo quedā testuz aſſterit pſequens homicidia qui ſuo: cognarōrum tenet et ſe homicidium fugientē: querūt autē totaliter nō qd patruj h q̄ bonus omnes: vti- ſimileqz p̄mos ſue terrigine erant: ſue et corru- ptione quadam ſalutis ſit: ſiliter et cōtingen- tes et infenſatos: quēadmodum dici ſt et de terri- genis: quare incōuenientē manere in eoz domati- bus. Adhuc autē neqz scriptas et imobiles melius ſicut enim et circa alias artes et circa politici ordinem impossibile diligenter omnia scripta et ſe vniuersaliter enim necessariū ſcribere: actus autē de particularibus ſit: ex his quidē igit videt q̄ amouenda: quēdam et qñqz legū ſunt: alio autē modo cōſiderantibus reuertere vtiqz videbitur et̄e multe. Qūn enim fuerit qd quidē melius modicū affluſcere autē facile ſoluere leges prauū

manifestum q̄ sinendū quedā peccata t̄ legisla-
toribꝫ t̄ principibꝫ: non enim tantum p̄derit
qui mutuauerit q̄stuz nocebit p̄ncipibꝫ rebel-
lare affusione: mendax quoq; exempluz qd ab
artibus: non enim simile mouere artem t̄ legem
Lex enim robur nullum haber ad persuaderi p̄
ter consuetudinem: b̄ autes nō sit nisi per tempo-
ris multitudinem: itaq; facile mutare ex existenti-
bus legibus ad alteras leges nouas sacre est de-
bilem legis virtutem. Adhuc autem si mutan-
de: vtrum omnes t̄ in omni politeia: aut non t̄
virtutq; quocunq; aut a quibus: b̄ enim habet
magna differentia: ppter qd nūc quidez dimitta-
mus bāc p̄siderationē: alioꝝ enim est tempoz.

Ea autem lacedemonioꝝ politeia: fere
t̄ de alijs politeis due sunt consideratio-
nes. vna quidem siquid bene aut nō b̄t
ad virtutē ordinariē lege statutum est: altera aut̄
liquid ad suppositionem t̄ modum contrarie p̄-
posito ipsiis politei. Qd quidem igit̄ oportet fu-
rē bene politice vivere necessarioꝝ existē schola
coſefium est. Quo autē modo existere non facile
accipere. Thessaloz enim inopes molesti fuerūt
multoies thessaliz: similiter aut̄ lachocensibꝫ ser-
ui. q; enim insidiantes inſtūtūs perſuerāt: cir-
ca cretenses autem nibil vñq; tale accidit. Lau-
sa autem forte ricinas ciuitates quāuis pugnan-
tes adiunicem: neq; vna eſe cōpugnantē distan-
tibus ppter non expedire etiam' ipsis possiden-
tibus p̄edia circa domos: lachocensibꝫ autē vi-
cini inimici omnes crant: argi t̄ messeni t̄ archa-
deo: quoniam t̄ a thessaliz a p̄ncipio discedebat
pter bellare: adhuc autē achaicis vicinis t̄ pe-
rebiis t̄ magueſibꝫ. Videntur autes: t̄ si nibil al-
teꝝ: led qd cure quidem operofū eſe quo opor-
teat ad ipſos colloqui modo. Remissi quidē. n.
iniuriantur t̄ equalibꝫ dignificant ſeipſos dici-
mus t̄ male ferendo uiuentes inſidiantur t̄ odi-
unt: palam igit̄ q; nō ex inuenientibus optimū
modum quibus b̄ accidit circa ſeruitutem. Ad-
huc autem ad mulieres remiſſio: t̄ ad electionē
politeie nocua: t̄ ad felicitatem ciuitatis: que ad-
modum enim dominus pars vir t̄ mulier: palam
quia t̄ ciuitatem ppe et qd est in duo diuidi op̄z
putare: vt ad viroꝝ multitudinem t̄ mulieꝝ: ita
q; in quibuscumq; putare prae habeat q; circa
mulieres medium ciuitatis op̄z putare eſe inordi-
natū lege: qd quidem ibi accidit: totam enīz ci-
uitatem legislator̄ eſe volens pſeuerauitam: fm
viros quidem talis eſt: in mulieribus autem ne-
glexit: viuunt enim voluptuole ad omnem int̄e-
perantiam t̄ delitioſe. Itaq; necessarium in tali
politeia honorar̄ diuitias: alterꝝ t̄ exiſtunt
a mulieribus attingentes: que admodum: multa mi-
litarii t̄ bellicoꝝ genere: vel etiam quidem alte-
ri honorauerunt eum qui ad masculos comitū
videatur enim qui fabulose locutus eſt p̄nus nō
irrationabiliter cōlunxisse matrē ad venerē: aut
enim ad eam que masculoꝝ colloctionem: aut
ad eam que mulieꝝ videntur inhianteſ omnes
tales ppter qd apud lachocensel b̄ exiſt̄ t̄ mul-
ta diſperſabuntur a mulieribus in p̄ncipatu ip-
ſoꝝ: q̄zuis qd differt mulieres p̄ncipari aut p̄n-
cipes ſub mulieribus regi: idem enīz accidit: vñ-
li enīz exiſtente audacia ad nibil circulariuz n̄t
ad bellū: maxime nocuē etiā adhuc que lacbo-

censium erent. Scenderunt autem in eo qui the-
beoꝝ cōgresu: viles quidem enīz n̄ hil erāt: quē
admodum in alijs ciuitatibus. Tumultū autē ex-
hibebant plus q̄z iniicit: a p̄ncipio quidem igit̄
tur videtur acciditſ lachocensibꝫ rationabili-
ter mulieꝝ remiſſio: extra domū enim ppter mi-
litias peregrinabantur mulioꝝ tēpore pugnāt̄
ad argos bellū: t̄ rufsum ad archades t̄ meseni-
oꝝ: vacantes autem se exhibebant legislatori p̄-
paratos factos ppter militarem vitam: multas
enīz habet partes riſutis: mulieres autem aiūt
quidem conati fuſſe lycurguz ducere ad leges
vt autem reſiſtebant diſcedere rufuz. Laſe qui
dem igit̄ ſunt heſatoꝝ quare palam q; t̄ hu-
ius peccati ſed nc s non b̄ nō cōſideramus cui
oporeat ventiam habere aut non habere: ſed de
eo qd recte aut non recte. Que autē circa mulie-
res habentia non bene ſicut dictū eſt t̄ prius nō
ſolum indecentiū quandā ſacere politei: ipſius
fm ſe: ſed addere aliquid ad amore pecunie: po-
ſtra enim que nūc dicta ſunt eos qui cū caūra
ritatem pſeffionis increpabit vñq; alijs. His
quidem in m ipſoꝝ accidit pſſidere multā val-
de ſubſtitiam: his autem omnino modicā: ppter
qd quidem ad paucos venit regio: b̄ autem enīz
per leges ordinātū eſt praece: emere quidē aut
vendere exiſtentem nō ſecit nō bonum recte fa-
cienſe: d̄ re autem t̄ derelinquere potestatē de-
dit volentibus quāuis idem accidere necessariū
illo modo t̄ iſto. Sunt autem mulierū ſere om-
nis regionis quāuis partiuꝝ due hereditibꝫ mu-
lieriꝝ factie: t̄ ppter dotes dare magnas q̄zuis
meliꝝ nullā aut modicā aut menſurā iſtitutā
eſſe: nūc autē licet dare hereditaria cuicūq; vo-
luerit: t̄ ſi moribꝫ nō diſponens quē vñq; derelin-
quat heredem: iſle cuicūq; voluerit dat. Igitur
qui poſſit regio mille equites nutrire t̄ quingē-
tos t̄ viros ad arma tringinta milia: neq; mille
multitudine erant: factum eſt autē per opera ip-
ſoꝝ mani: eſtu: q; p̄aua ipſie habebant q; circa
iſtitutionem hanc: nullam enim plagā pertulit
ciuitas ſed perit ppter hominū paucitatem. Re-
tinent autes q; ſub prioribꝫ regibus traſciebant
politiā: vt non fieret tūc hominū paucitas bellā-
tibus mlio tempore: t̄ aut̄ tuſſe aliquando spar-
tiatis t̄ decē milia: atq; ſue ſint vera iſta ſue non
melius p̄ pſeffionem regulatā ſeplere iuriſ ci-
uitatem. Contraria autem t̄ que circa ſilioꝝ p̄cre-
ationem lex ad hanc directionem: volens enim
legi aor̄ vi plures ſint ſpartiate: puocat ciues q;
plures faciunt pucros. Eſt autem ipſis lex eum
qui genuerit tres filios aſuron eſſe: eum autē qui
quatuor ſine pectigali omnīū: quāuis manifestū
q; multis factie: regione autem ſic diuina necessa-
rium multos ſieri pauperes. At vñ t̄ que circa
eſoriam p̄aua ſe habent: p̄ncipatus enim domi-
quidem maximoꝝ ipſius eſt ſunt autem ex po-
pulo omnes: vt t̄ multoienſ incident homines
valde pauperes in locum p̄ncipū qui propter
penuria venales erant. Scenderant autē mul-
tötens t̄ prius: t̄ nūc autem in antris. Corru-
pti enim argento: quidam quātū in ipſis totaz
ciuitatē p̄cliderunt: t̄ ppter p̄ncipatum eſſe val-
de magnū t̄ equityrānum: regere populu ſeipſos
cogebant reges: vt t̄ ſic ſimil ledat polieia
Democratia autē ciuitas ex aristocratia accidebat

cōtinet quidē igit̄ politiam p̄ncipatus h̄. Quie
scit enim populus eo q̄ p̄ticipet maximo p̄nci
patu. Itaq; siue ppter legislatorē siue ppter foru
nam h̄ eueniūt vtiliter h̄ rebus : oportet enīz po
litem saluandā omnes velle partes ciuitatis eē
et permanere bas. Reges quidē igit̄ ppter ip
soꝝ honoreꝝ sic habent. Kalikagachi autē ppter
gerufiam: premium enīz p̄ncipatus iste virtutis
est: populus autem ppter esoriorū cōstituitur enīz
ex omnibus: sed eligibile oportebat p̄ncipatum
esse hunc ex omnibus quidē: nō autē isto modo
quo nunc: puerilis enīz est valde. Adhuc autem
et iudicioꝝ magnōꝝ sunt domini existentes qui
cunq;: ppter qd̄ quidē nō p̄pria sententia meli
us iudicare: sed sūm litteras et leges. Est autē et di
eca esoriorū nō cōsona voluntati ciuitatis: h̄ qui
dem enim remissa valde est: in alio autē magis
excedit ad dux: vt nō possint persecutare: sed la
tentē legem trāsgredientes fruantur corporali
bus delectationibus: hunc autem et que circa se
niorū p̄ncipatu non bene ipsis. Ep̄iekes enim
existētibus et eruditis sufficenter ad audgachia
forisitā vtq; dicit aliquis expedire ciuitati q̄uis
p̄ vitam dominos esse iudicioꝝ magnōꝝ formi
dabile sit. Est enīz quēadmodū et corporis et mē
tis senectus: modo autē isto erudiū: et vt legislato
rū ipse diffidat vt nō bonis viris nō secūr. Ci
dentur autē et velle videri datū et iutiliter tribu
entes multa cōmunium qui p̄ticipes fuerūt p̄n
cipatus istius: ppter qd̄ melius est iplos nō sine
correctione esse: nūc autē sunt. Videbitur autem
vtq; esoriorū p̄ncipatus omnes corrigere p̄nci
patus: h̄ autē esoriorū magnum valde dominū et
mō nō h̄ dominis o portere dare correctiones
Adhuc autē et electio quā faciunt senioꝝ sūm iu
dictū ē puerilis: et ipsū petere qui p̄ncipatu digni
ficab̄ nō recte habet. Oportet enīz et volente et
n̄ uolente p̄ncipari qui dignus ē p̄ncipatu: nūc
autem q̄ et circa aliā politiā legislatorū videt fa
cienoꝝ: amatores enīz honores p̄stiuens ciues: h̄
v̄lus est ad electionem senū: nullus enīz vtq; p̄n
cipari queret nō amator honoris existens: q̄uis
injusticiaꝝ voluntariaꝝ plurima accidat sere: p
pter amorē honorū: et amoꝝ pecuniaꝝ hominib
us. De regno autem siquidē melius est existe
re ciuitatibus aut non melius alias sit sermo: h̄
et si melius non sicut nūc: sed per ipsius vitam
vnūqueq; iudicare regō. Qd̄ autē legislator ne
q̄ ipse putat posse facere kaluskagatus manife
stum: diffidet enīz vt nō existētibus sufficien
tis viris: ppter qd̄ quidē emittebat simul lega
tos inimicos et salutē putabant ciuitati esse diffi
dere reges: nō b̄ autem neq; circa p̄iuia voca
ta lege statutū est ab eo qui cōstituit primū: ope
rebat enīz de cōmuni magis ē synodū: quēad
modū in creta. apud lacedemonias autē oportet
serre etiā valde pauperibus quibusdam existenti
bus: h̄ cōsumptio nō potentū expendere: qua
re accidit cōtrariū legislatorū voluntati. vult q
dem enim democraticū ē p̄paratione cōuiui
orum: sit autem minime democraticū sic lege sta
tiuꝝ: p̄ncipari quidē enim nō facile valde pau
peribus. Determinatio autē politie ista est ipis
patria nō potentiū h̄ tributū serre nō participare
ipsa: eam autē que circa nauigii p̄ncipes legem
et alteri quidē increpuerunt recte increpantes: se

ditionis enīz fit causa. sub regibus enīz existenti
bus militaribus sempiternis: nauarchia sere alte
terū regnū: t̄ h̄ autē dispositionem legislatorū in
crepabit vtq; aliquis: qd̄ quidē et plato in legi
bus iſcrepuit: parē vtutis enīz ois ordinatio
legū est. h̄ bellicā: h̄ enīz vtilis ad dominari. Igit
saluabant quidē bellātē: peribāt autē p̄ncipan
tes: ppter nescire vacare: neq; ad virtutē exerci
citari nulla exercitatione altera p̄ncipaliorū q̄
bellica: h̄ autē peccatū nō modicū: putant enim
sicerōna que circa res bellicas p̄ virtutē magis
q̄ p̄ militiā: t̄ h̄ quidē bñ. Qd̄ t̄ h̄ meliora v̄s
tute suspicuntur non bene: p̄raue autem habz et
circa cōes pecunias spartiatia: nec enīz in cōi
ciuitatis est nibil bella magna coactis preliari.
Inseruntq; male: eo enīz q̄ spartiatoz est pluri
ma terra non requirūt adiuvicē illationes: accidit
autē cōtrariū legislatorū q̄ expediēbat: ciuitates
quidē enīz scit sine pecuniaꝝ: idiotas autē ama
tores pecuniaꝝ: de lacedemoniorū quidē igit̄
politie intātū dictū sit: h̄ enīz fuit que maxime
vtq; quis increpabit.

Retensum quidē autē politie, p̄ximā q
dem est huic habet autē modica quidē
nō deterius: plurimū autē minus plane
etenim dicitur et dicitur quidē in plurimis im
mari cōticā politie q̄ lacedemoniorū: plurima
autē antiquoꝝ minus dearticulata sunt iūniorū
bus: autē enīz lyturgū qñ. p̄curatione charilli
regis derelinquens peregrinatus est plurimo tē
pore cōuersatū esse circa creta: ppter cognationē
Homelici enīz creteis lacedemonibus erant
suscepunt autē qui ad familiaritatē venerāt in
stitutionem legū existētē in tunc habitantibus
pter qd̄ et nūc incōe codem modo v̄untur ip
sis: vt institutū Minoꝝ primū ordinē legum. vt
autē insula t ad p̄ncipatū grecōꝝ apta esse et
poni bene: toti enīz supponitū mari sere grecis
collocatū circa mare omnibue. Distat quidē
enīz a polepo insula modicum: versus aliā autē
ab eo loco q̄ circa tropicū et a rhodo: ppter qd̄
et maris p̄ncipatū obtinuit Minoꝝ: et insulas
has quidē subegit: has autē habitari fecit: fina
liter autē appositus facile v̄tā cōsumauit ibi cir
ca caminā. habet autē p̄portionāliter cretensum
institutū ad lacedemoniacā: agriculture enim
opus faciunt: his quidē serui: cretēs autē in
cole et cōuiua apud ambos sunt: et antiquoꝝ vo
cabat lacedemones nō filicilia: sed andreia: quē
admodū cretēs: ex quo et manifestū qz inde
venit: adhuc autē politie ordo. cōfōlium qd̄z
enīz eadē habēt potentiū: his qui in creta vocan
tur kosmōi: verūtūm esoriorū quidē quinq; nume
ro: kosmōi autē decem sunt. Seniores autē feni
oribus quos vocat cretēs bouliū equales. Re
gnū autē primo quidē fuit: deinde dissoluerūt cre
tenses et ducatū kosmōi eum qui ad bellum ha
bent. Ecclesia autē p̄ticipatō oēs: domina autē
nullius est nisi cōsentientiā et que videntur sc
nioribus et kosmōis. Que quidē igit̄ cōuiuiorū
habent melius cretensum: et que lacedemoni
bus. In lacedemonia quidē enīz sūm caput
vnūqueq; inserit cōstitutū: si autē nō participa
re lex: phibet politie: quēadmodū dictū est et
prius. In creta autē cōmuniū: ab oībus enīz
natūl fructibus et pecoribus ex publicis et obla

tionibus quas secerunt incole: constituta est pars h. quidē ad deos & cōmunia sacrificantia: h. aut ad pūnua vt de cōmunī hūriant omnes & mulieres & pueri. Ad modicū autē cibūm vt p̄ficiūz multa philosophatus est legislator: & ad disiusgationē mulierū vt nō multos pueros faciantem que ad masculos facit collocutionē de qua si p̄ue ad nō p̄aue aliud erit cōsiderādi tēpus. Qd aut que circa cōmunia melius ordinata sunt cōtentibus q̄z lacedemonib⁹ manifestū. Que autem circa kosmos adhuc deterius q̄z que eftiorꝝ p̄ncipatus existit & his sicut enīz quicunqz. Qd aut ibi expedit ad politie: h. nō est: ibi qui dem enīz ppter electionem ex omnibus eē partcipans populus maximū p̄ncipatus vult manere politieam: h. autē non ex omnibus eligunt kosmos: sed ex quibusdam senibus & senes ex quibusdam q̄ fuerunt kosmi: de quibus eisdē vtqz dicit aliquis sermones: & de his que in lacedemonia sūt. Qd enīz sine correctione & q̄ p̄ vitaz maior est senectus dignitate ipse: & non s̄m litteras p̄ncipari: sed antognomonas in lecuz. Quiescere autē nō p̄ncipantē populū nulluz signum eius qd est ordinata esse benc: neqz enīz sumptuonis aliquid kosmos sicut esorū: lōge enīz perigrinant in insula dissērētū: quā autē faciūt pecati huius medicinā: incōueniens & nō politica sed oppressiva. Multoties enīz ejusūt puenētēs qdā iōfīnos aut cōp̄ncipatū ipsoꝝ aut diota rū: sicut autē intermedie iōfīnos abnegant p̄ncipatū: h. vtqz omnia melius fieri s̄m legē q̄z s̄m hominū voluntatē: nō enīz secutus canon: omniū autē pessimū idē qd a iōfīmie quā cōstituunt frequenter: quā nō sentētias velint dare: porētū autē & palā q̄ habz aliquid politie institutio: sed nō politiea est sed potentatū magis: cōsueverūt autē assumentea populū & amicos monarchias facere & seditiones mouere & pugnare adiuuices. Evidit qd differt q̄ tale aut post qdādā tem̄pus nō iam ciuitatē est talem: s̄lōm politica cōmunione. Est autē valde periculosa sic habēt ciuitas volentibus inuadere & potenibus. Sed quēadmodū dicitū est saluatur, ppter locum: ab expulsione enīz qd longe fecit: ppter qd & q̄ iōlarū manet cretēsib⁹: ministri autē recessit fr̄ quēter: neqz enīz extrinseco p̄ncipatu p̄ncipiant cretenses: nuperqz bellū peregrinū transiūt ad insulā qd fecit manifestā infirmitatē earū que ibi legū. De hac quidē igitur politiea tm̄ nobis dicū sit.

Oltiūcare autē vident & chalcedoniū bñ in multis abundantius ad alios: marci me autē quedā, ppterque lacedemonib⁹ he enīz politiee tres adiuuice, ppterque aliquid sunt: & ab aliis multū differunt que cretēsum & lacedemonica: tertia ab his que chalcedonio rū: & multa institutorū se habet apud ipsos bene. Signū autē politiee coordinate populū babentem p̄manere in institutione politiee: & neqz seditione qd & dignū dici fieri neqz tyrānum: habet autē sit a lacedemoniū politiee cōiūia quidē locietatum filiationis: etum autē qui centū & quatuor p̄ncipatū esorū: verūtamen nō deterius: hi qui dem enīz ex cōiungentibus sunt: hunc autē eligit p̄ncipatū virtuosū. Reges autē & gerulā, ppter cōiunctionata his que ibi regibus & senibus: & melius

autē reges neqz per se esse genus: neqz h. q̄ cōtinens sed que differēt ex his eligibiles magis q̄z s̄m etatem: magnoz enīz domini cōstituti li viles fuerit multū ledunt & leserūt iam ciuitatē chalce donioꝝ. Plurima quidē igit̄ increpatoz vtqz ppter trāgressiones cōmunia existit entia omnibus dicitis politieis: eoꝝ autē que ad suppositū onē aristocratic & politieis: h. quidē ad deūnū de clinant magis: h. autem ad oligarchiam: eius quidē enim quod est: h. quidē adducere: h. autem non adducere ad populū reges domini cū seniōrib⁹ si cōsenserunt omnes. Si autē nō & horū popuꝝ us. Quocūz autē itulerūt nō audi re solum attribuit populo qui statuit p̄ncipatū sed domini deiudicando sunt & volenti illatis cō tradicere licet: q̄ quidē in alijs politieis non est p̄ interchias aut dominas existētes multorū & magnorū ab ipsis eligibiles esse: & cum qui cētum hos eligere maximū p̄ncipatū. Adhuc autem hos ampliori p̄ncipari tempore alijs: etenī p̄ter p̄ncipiant & futuri oligarchicū. Qd autē sine p̄terito & nō soviales aristocraticū ponendum: & siquid tale alterū & sententias a p̄ncipib⁹ indicari omnes & nō alias ab alijs: quem admodum in lacedemonia. Transgredit autē aristocratice institutio: chalcedoniꝝ maxime ad oligarchiā s̄m quēdam in electū vt videt m̄lūs. Nō enīz solū virtuosū s̄z diuītē putant oportere eligi p̄ncipē. Impossibile enīz egentē bñ p̄ncipari & vacare: s̄z dē ligitur eligere diuītē oligarchicū: s̄m virtute autē aristocraticū. Ille quidē igit̄ erit ordo iterū: s̄m quē qdē ordinata sunt & apud chalcedonas que circa politiā: eligit enīz h. ad duo respicientes: & maxime maximos reges & duces exercitus. Qd autē putare peccatum legislatoris esse trāgressionez hāc aristocratice: a p̄ncipio. n. h. ridere est necessariissimorū qualib⁹ optimi: posse vacare: & nibil de honestari: non solum p̄ncipes: sed neqz singulariter viuentis. Si autē oportet aspicer ad abundantiā ḡra vocationis: prauū maximos p̄ncipatū venales esse regnū. s̄. & ducatū exercitus. Lex enīz ista diuītias facit p̄cīolas magis virtute: & ciuitatē tam amatiā pecuniarū. Qdēcūz autē existimat p̄cīosum esse qd p̄ncipale: necesse & aliarū poliūrū opinionē assequi his: vbi autē nō maxime virtus honorat hanc politiā nō est possibile firmiter s̄m virtutē p̄ncipari. Rōnabile autē assūscere: lucrari h. cōmentes quando qm expendit p̄ncipentur. Incōueniens quidē si pauper qui dem existens: ep̄cieilce autē volet lucri: deterior autē vtqz nō volet qz expenderit: ppter qd̄ oꝝ eos qui possūt aristocraticare vel aristarchicare hos p̄ncipari. Dignūs autē si p̄ferret penuria ep̄cieilorū legislator: sed & p̄ncipantū curaret de vacatione: prauū autē vtqz videbit̄ esse & plures p̄ncipatus eūdē p̄ncipari. Qd quidē accēptatur apud chalcedonios: vnu enim opus ab uno optime p̄ficitur. Oportet autē qualiter fiat h. videre legislatorē: & nō p̄cīpere cūdē fistulare & cōrias incidere: quare vbi nō p̄na ciuitas magis politiū ē plures participare p̄ncipantibus & magis domoniciū: cōmodius enīz sicut dicitū & pulchritius vnu qd̄qz p̄ficit ab eisdē & velotius palā autē in bellicis & nauticis. In his enīz ambobus p̄ oēs vt est dicere extindit̄ p̄ncipari

et subiici. Oligarchia autem exsistente politia optime effugiant iudicando semper aliquam proprietatem emittentes super ciuitates: h[oc] enim sanat et faciunt manu[m] suam politiam: sed h[oc] est fortunae opus: o[mn]is autem in seditiones esse, propter legislatores: n[on]c autem si in formum aliquid eveniat: et multitudine abcesserit subiectorum nullum est remedium quietis per legem. Deinceps demonioꝝ quidem igit[ur] politia et ceterentia: et chalcedonioꝝ que merito acceptant h[oc] modo.

Drum autem qui pronuncianterunt de politia quidam quidem non cogitauerunt accusacionib[us] politici nullis: sed pseuerauerunt singulari vita videntes de quibus liquido sermone oignu[m] dicu[m] est sere de omnibus. Quidam autem legislatores fuerunt hi quidem, propterea ciuitatibus: hi autem et quibusdam extraneoꝝ politice conuerteri ipsi: et hoc quidem bi fuerunt conditores legum: hi autem et politie: puta lycurgus et solon. Isti enim et leges et politias instituerunt. De ea quidem igit[ur] que fædemonioꝝ dicta est. Solonem autem aliqui qui deputati fuisse legislatore studiolarunt: oligarchiam enim dissoluisse valde inteperata existente et seruitem populu[m] liberasse: democratiā patriā iustiniſſe: miscuisseque bene politiam: fuisse enim quod quidem in ariopago psilum oligarchicu[m]: quod autem principatus eligibiles aristocraticū: propterea autem democraticū videtur autem solon illa quidem existēta prius non dissoluisse: cōsiliū. s. et principatu[m] electionem populu[m] autem instituisse prioria faciens ex omnibus propter quod et quida accularū ipsius soluere enim alteram cum fecerit pretorū dominū oīus quum sit sortitale: quum enim h[oc] inualuit sicut tyranno populo largientes politiam in ea que nunc democratiā instituit sunt: et id quidem quod in ariopago cōsiliū estiales prohibuit phebeos: et h[oc] itaq[ue]modo vniuersitatis rectoꝝ populi augēa produxit in ea quod nunc democratiā. Videat autem h[oc] non solum solonis voluntatem factū fuisse sed magis ab accusate. Nam etiam enim in mediis populus factus causa astute p[ro]cepit et rectores populus accepit prauos pro politice cōuerfantibus epieileteis: quoniam et solon videtur necessariā maxime potentiā attribuere populo. s. principatus eligere et corrigere: neque enim huius populus existens dominus: seruus vires esset et aduersarius: principatus autem ex insignibus et abundantibus instituit omnes ex quinque medimnis et iūgaris: et tertio sine vocato egestri. Quartū autem quod mercenariu[m] quibus nullus principatus attingebat. Legillatores autem fuerunt calenches locis occidentalibus: et charandas cha[n]anu[m] suis ciuitibus: et alijs chalcidie ciuitatibus circa italicā et siciliā: volunt autem quidem colligere qualiter homomactius fuit primus industris circa legislationē: exercitatu[m] autem fuisse in creta quod est locrus: et pfectu[m] populo s[ic] artē: huius autem fuisse sociū cheleata: cheleata autem auditoreꝝ lycurgū et calenitu[m]: calenitu[m] autem chacondam: sed h[oc] quidem dicitur incōsideratus tripi[lo] dicens: fuit autem et philolaus cornutibus legislator thebeis: erat autem philolaus quidem de genere bacchidoꝝ: amator autem factus dioclais qui vicit olympiadē: et ille ciuitatē reliquit: recordatus amorem maria antionis abijt thebas et ibi vitā finierunt ambas et nūc adhuc ostendit sepulchra eoz ad fūcē quod est spectabilia existēta: ad regionē autem corinthioꝝ h[oc] quidem cōspectibili: h[oc] autem non spectibili: sa-

bulat. n. ipso sic ordinasse sepulturā: dioclea quidem propter abstinentiam passionis quatenus non visibilis sit coru[m]a a pulu[m]: philolaus autem quidem perspicibilis: habitauerunt quidem igit[ur] propter talē causas apud thebeos: legislator autem fuit ipsius philolaus de alijs quibusdam et de puerorū p[re]creatione quas vocant illi leges positivas: et h[oc] est singulariter ab illo lege statutū: quidem numerus salutur somnū charabendi aut nihil est: p[ro]priū nisi vindicte falorum testū: primus enī fecit cōsiderationē: diligētia autem est placentioꝝ: et his qui nūc legislatorib[us] philolai autem p[ro]priū est substancialis irregularitas: platonis autem mulierꝝ et puerorū et substantiae cōmunitas et p[ro]pria mulierū. Adhuc autem lex circa ebrietatem. s. sobrios: simpliciter archipare et exercitū in bellicis quatenus am bidextra fiant per studiū ut opportunū est non hac quidem manuū vnde esse: hac autem inutile. Beacons autem leges sunt: poliū autem existentes leges posuit: p[ro]priū autem in legibus nihil est quod sit memoria dignū nisi letitia per magnitudinem damni: fuit autem et p[ro]pria legum cōditoris h[oc] non politie. Lex autem p[ro]pria ipsius ebrios si percusserint amplius damnum ferre quod sobrios: quod plures iniuriantur ebriis quod sobrios: non ad venia respergit: quia oportet ebaos habere magis sed ad colerent. Fuit autem et androdamas regimini legislator chalcidib[us]: qui in thriatia ciuitatis circa homicidialia et heredationes est: attamen per p[ro]prium ipsius nihil vniq[ue] habebit dicere aliquis. Quidem igit[ur] circa politias principales et circa dictas ab aliquibus sunt cōsiderata h[oc] modo.

Incipit liber tertius politiorū aristotelis.

I qui de politia cōsiderat que sit una queque et qualis quidem p[ro]pria p[ro]sideratio est de ciuitate videlicet quidem sit ciuitas. Nunc enim dubitant h[oc] quidem dicentes ciuitatē egisse accusationem: hic autem non ciuitatē sed oligarchiam vel tyrānum politici autem et legislatoris videmus omne negotium existens circa ciuitatē. Politia autem est ordo quam habitantib[us] ciuitatem: quoniam autem ciuitas est cōpositoru[m]: sicut aliud aliquod rotoru[m] quidem et cōstantium ex multis partibus: palam quod prius ciuis est inquirendus: ciuitas enim ciuitū quedam multitudine est: quare quē oportebat vocare ciuitē

et quis sit ciuis considerandū: etenīz ciuis dubitat sepeñ enīz eundem cōsiderant ornes eē ciuem. Est enim aliquis in democratis ciuis existēt: in oligarchia sepeñ ciuis: eos quidem igitur qui alii aliqualiter sorunt hanc appellationē: velut poetae ciues dimitendū. Ciuis autē nō p habi tare alicubi ciuis est: etenīz aduenticii et serui cōmunicant habitacione: neqz iustoꝝ participes ita vi et sententiam obtineant et iudicentur: h enīz etiam est et bis qui a contractibus cōmunicant. In multis quidem enīz neqz his perfecte aduenticii participant: sed necesse tribuere alſitorē: qua re imperfekte aliqualiter participant tali cōmuni one: sed sicut et pueros qui nō dūm, ppter etatē inscripti sunt et senes dimissos dicendum esse alii qualiter quidem ciues nō simpliciter autem val de sed apponentes: hos quidē imperfectores: hos autē vltra pueros vel aliquid tale alterꝝ: nihil. n. differt: palam enīz qd dicitur. Querimus. n. sim pliciter ciuem et nullam talet habentem additi onem oppo: unam directioni: quoniam et de v̄ libus et pfugis est talia et dubitare et soluere. Linis autem simpliciter nullo alioꝝ determinatur magis qz p participare iudicio et principatu. pncipatum autem bi quidem sunt diuini p tempus vi et quibusdam oīo non liceat eundē bis partpare: vel per aliqua determinata empota. Alius autē idētinaꝝ velut pretor et cōcionator. For te quidem igitur dicit vtiqz quis neqz prīncipes esse tales neqz participare, ppter h principatu: si differat nihil: de noīe. n. et ratio. Innominatum enim qd cōmune in pretore et cōcionatore oporteat h ambo vocare: sit itaqz determinatio nis gratia indeterminatus prīncipatus: ponim̄ itaqz ciues eos qui sic participant. Qui quidem igitur maxime agnoscit vtiqz ciuis ad omnes qui dicunt ciues sere talis est. Oportet autem nō latere q rez in quibus differunt supposita specie: et h quidē iploꝝ est p̄tū: h autem secundum aliud autem habitum: aut omnino nihil est sm q talia qd cōmune aut vix. Politias autē vide mus specie differentes abinuicem: et has quidē priores: has autem posteriores existentes. vitiatas enim et transgressas necessariū posteriores eē non vitiatis: transgressas autem quomodo dici mus posterius erit manifestum: quare et ciue ne cessariū alterū esse cum qui sm vnaquāz politi am, ppter qd quidem dictus in democratis qui dem maxime est ciuis: in alijs autem cōtingit qd non tam necessariū. Quibusdam enīz non est populus: neqz ecclēsiam putant: sed cōnoca tos et sententias iudicant sm, partē: velut in lace demonia eas que cōtractiuꝝ iudicat eoz alii aliquis. Senes autē homicidiales: forte autem alii prīncipatus alias. Eodem autem modo et circa lacedonem: omnes enim sententias prīncipatus aliqui iudicant: sed habet directionem ci uis diffinitioꝝ. In alijs enim politiis non qui determinatus prīnceps est cōcionator et pretor: qui sm prīncipatum determinatus: horum enīz aut omnibus aut quibusdam attribuitur cōſilia ri et iudicare: vel de omnibus vel de aliquibus. Quis quidem igitur sit ciuis ex his manifestum cui enim potestas cōmunicandi prīncipatu con ſiliatio vel iudicatio ciuem iaz dicimus eē bu

fus ciuitatis. Ciuitates autem talium multitudi nem sufficientem ad ancharchiam vite ut simpli citer est dicere. Determinant etiam sm v̄l ciuez cum qui ex ambobus ciuibus: et nō ex altero lo lum: puta patre vel matre. Alij autē et h ad plus requirūt: puta ad annos duos vel tres vel plures: sic autē determinatis politiis et ceteriter: dubitant quidam tertium hunc vel et quartuꝝ: quo modo erit ciua. Gorgias quidem igitur leontinus h quidem forte dubitans: h autem ironice loquens ait: sicut mortariola esse ea que a morta nolificis facta sunt: sic et larissos eos qui a condentibus facti sunt: esse enim quosdam larissos ciuios: est autē simplex. si enim participabant hz dictam diffinitionem politia erant ciues. neqz nō possibile ē adaptare qd ex ciue mare aut femina ad p̄mos q habitauerūt vel edificauerūt: sed illi forte magis habent dubitationē quicqz par ticipant transmutatione facta politie: velut athe nis fecit laristenes post tyrannoꝝ electionē. Ad l̄tos enīz ad tribus applicuit extraneos et seruos aduentios. Dubitatio autē ad hos est nō quis ciuis: sed virum iuste vel iuste: equidem et quz h adhuc aliquis dubitabit virū si nō iuste ciuis non ciuis tanqz idem potente iuste et fallo quontiam autē videmus et principantes quosdā iuste quos principari quidem dicemus sed nō iuste: ciuis autem principatu quodam determinatus est: qui enīz cōmunicat tali principatu ci uis est et dicimus: palam quia ciues quidem eē satendum et hos. De eo autē qd est iuste v̄l nō iuste copulatur ad dictam p̄ius dubitationem. Dubitant enim quidam quando ciuitas egit et quando non ciuitas: puta quz ex oligarchia vel tyrānide stat democratiā: tunc enim neqz cōuen tiones volunt quidem dissoluere tanqz non ciui tas hz tyranus accepit: neqz alia multa talia tanqz qdā politiaruz sint in obtinendo: sed non propter consequenter expediens: si quidem igitur in democratiā vere fuerunt quedaz sm h̄c modum similiter dicendum ciuitatis buiūs esse eas que buiūs politie accusationeo: et eas que ex oligarchia et tyrannide. Videatur autem sermo proprius ē dubitationis buiūs: qualiter quidē oporteat dicere ciuitatem esse eandem aut non eandem sed alteram: superficialis quidem igitur inquisitio dubitationis circa locum et homines ē. Cōtingit. n. dislunig locū et hoīes: et hos qdē alterꝝ: hos aut̄ alterū habitare locum: hanc qui dem igitur minorem ponendum dubitationem multipliciter enim ciuitate dicta est aliqualiter al leuiatio talis inquisitionis. Similiter autē et bo minum eundem locum habitantium qd̄ opo zet putare vnam esse ciuitatem. Non enim vtiqz muris: erit enim vtiqz peloponiso circūponere vnum murum: talis autem forte est et babylon et omnis que habet circumscriptionem magis genis qz ciuitatis: qua quidem capta aut̄ tertio die nō sensisse quandam partem ciuitatis: sed de hac qdem dubitatione in aliud tempus opportuna speculatio. De magnitudine ciuitatis q̄ q̄tuz et videntur genis vna: vel plares expediant: oportet nō latere politicum: sed eisdem habitabibus eundem locum: vtrum donec vtiqz sic idem genus habitantium dicēdum eandē esse ciuitate: qz quis

semper his quidem corruptis: his autem generatis: sicut in fluiis consuevimus dicere eisdem et fontes eisdem quibus semper hinc quidem superuenient fluxu: sed autem recedente: aut homines quidem dicendum esse eisdem propter talem causam civitatem autem alteram. Siquidem enim est communicatione quedam ciuitas: est autem communio ciuitum politia facta altera specie: et differente politia necessarium videbitur et civitatem esse non eandem: sicut et etiam quandoque quidem comicum quandoque autem tragicum: alteri esse dicimus eisdem sepe hominibus existentibus: similiter autem et omnem aliam communione et compositionem alteram si species altera compositioni sit velut armoniam eundem sonorum alteram esse dicimus: sed quandoque quidem sit doxa: quandoque autem iritia. Si itaque hunc habet modum: manifestum quod maxime dicendum eandem civitatem ad politiam respicientes: nomine autem vocare altero vel eodem sicut et eisdem habitantibus ipsa et omnino alteris hominibus: si autem iustu disfollere aut non disfollere quando ad alteram politiam transmutatur ciuitas ratio altera.

Is autem que dicta sunt habitu est considerare utrum eandem virtutes ponendum boni viri et ciuius studiorum vel non eandem. At vero si quidem hoc oportet sortiri inquisitione easque que ciuius typo quadam primo sumendum: sicut igitur nauta unus aliquis coniunctum extitit et cives dicimus Nautarum autem quibus dissimilium existentium potentia: sed quidem enim est remigato: sed autem gubernator: sed autem protarius: sed autem aliam quandam talem habens denominationem: palam quod diligentissima vniuersitatis ratio propria virtus erit: similiter autem et communis quedam congruet omnibus. Salus enim navigationis opus est ipsorum omnium: sed enim desiderat vnu quisque nautarum. Similiter igitur ciuius quibus dissimiliter existentium opus est salus communis ciuitatis communio autem est politia: propter quod quidem necessarium est esse ciuius ad virtutem politiam. Siquidem igitur sunt plures politie species: palam quod non contingit studiosi ciuius unam esse virutem perfectam: bonum autem virum dicimus esse secundum virtutem perfectam. Quod quidem igitur contingit ciuium existentem studiolum non possidere virtutem secundum quam est studiosus vir manifestum quinimum et secundum modum est dubitantes reire ad eandem rationem de optima politia. Si enim impossibile est ex omnibus studioles existi bus esse ciuitatem: oportet autem uniuersaque quod hinc ipsius opus benefacere: sed autem a virtute: quoniam impossibile similes esse omnes ciues: non vnuque igitur virtus una ciuius et boni viri: ea quidem enim que studiolis ciuiis oportet omnibus inesse sic enim optimam necessariam esse ciuitatem: ea autem quod viri boni impossibile si non omnes necessarium bonos esse eos qui in studioles ciuitate ciues: adhuc quoniam ex dissimilibus est ciuitas sicut animal mox est ex anima et corpore: et anima ex ratione et appetitu: et dominus ex viro et muliere: et possessio ex domino et seruo: et eodem modo et ciuitas ex omnibus his et adhuc ex aliis dissimilibus speciebus consistit: necesse non unam

esse ciuium omnium virtutem: sicut neque choicium sumi et astantis: quod quidem igitur non eadem manifestum ex his sed forte erit alienum eadem virtus ciuius studiosi et viri studiosi. Dicimus itaque principem studiorum esse bonum et prudentem politicum autem necessarium esse prudentem: et disciplinam autem mox alteram esse dicunt quidam principis: sicut et videntur regum filii equae stricam et bellicas eruditiri. Et europedes ait: Non mihi que vanas et altas: sed quoque ciuitati opus est tanquam sit quedam principis disciplina: si itaque eadem principis boni et viri boni: ciuius aut est qui subditus: non eadem vnuque erit simpliciter ciuius et viri: alicuius tamen: si potest principari solius ciuius: non enim eadem principis et ciuius et propter hoc iason ait: Esurire quando non tyrannicas tanquam nesciens idiota esse. At vero laudat posse principari et subiecti: et probari ciuius virtus esse posse principari et subiecti bene. Si igitur cum quidem que boni viri ponimus principiatum: eam que ciuius ambo non vnuque erit ambo laudabilia similiter: quoniam igitur aliquando videtur utraq; et non oportere eadem principem discere et subditum: ciuem autem ambo scire et principari ambobus: et hic vnuque considerabit aliis. Est: non principatus despoticus: hinc autem qui circa necessaria dicta scire facere principem non necessarius: sed vnu magis: alterum autem seruile. Dico autem alterum posse scriuire ministerialibus actionibus. Serui autem species plures dicimus: operationes enim plures: quarum unam partem tenet manuales: isti autem sunt sicut et nomen significat ipsos qui vivunt de manibus in quibus banaliter artifex est: propter quod apud quosdam non participabat principatus antiquitus artifices anteq; fuisse demus extremus: opera quidem igitur subiectorum sic: non oportet bonum neque politicum neque ciuem bonum addiscere nisi quandoque gratia opportunitatis sibi ad seipsum: non enim adhuc accidit fieri hunc quidem despotam: hunc autem seruum Sed est quidam principatus secundum quae principatur similibus genere et liberis. Hunc enim dicimus esse ciuium principatum quem oportet principes subditum addiscere: velut equestribus principari eum qui inter illos subditus fuit: et exercitu duce in exercitu ducum: et qui ordinu pefuerit et iuridicas disponuit: propter quod dicitur et hinc bene: quod non est bene principari eum qui non sub principe fuit. Horum autem virtus quidem altera: oportet autem ciuem bonum scire et posse principari et subiecti: et hec virtus ciuius scire principatum liberorum ad utraq; et boni etiam viri ambo: et si altera species temperantie et iusticie principatiue etenim subiecti quidem: liberi autem boni: palam quia non una vnuque igitur virtus: puta iusticia hinc bona species secundum quas principabitur et subiectetur: sicut enim viri et mulieris alia temperantie et fortitudine. Videbitur enim vnuque vir timidus esse si sic fortis fuerit: sicut mulier fortis et mulier loquax: si sic oxata fuerit: sicut vir bonus: quoniam et economia altera viri et mulieris: buius quidem enim acquirere: buius autem seruare opus est. Unde dentia autem principis propria virtus sola: abs enim videtur necessarium consequens subditum: et secundum principum: subditi autem non virtus prudentia. Hoc opinio vera: sicut enim fistularum factor subiec-

cius: princeps autem fistulator qui vitetur. Ut quidem igitur eadē virtus viri boni et civis studiorū: vel altera et quomodo eadem: et quomodo alie- ra malorum ex his.

Ita ciuem autem adhuc restat que-
dam dubitationē: ut vere enī virtus
civis est cui licet cōmunicare princi-
pium: aut et banausos ciues ponen-
dū. Siquidem igitur et hos ponendum: quibus
non interest principatum: non est possibile om-
nis ciuis esse talē virtutem: iste enim ciuis: si au-
tem nullus talium ciuis in qua parte ponendum
vnuſquisq; neq; enim aduenia neq; peregrinus
aut ppter hanc quidem rationem nullum dice-
mus accidere incoueniens: neq; enī serui dicto-
rum nullum neq; libertini: h enim verū q; non
omnes ponendum ciues sine quibus non vnuſ
erit ciuitas: quoniam neq; similiſter ciues pueri
et viri: sed hi quidem ſimpliſtiter: hi autem ex ſup-
poſitione: iues quidem enī ſunt ſed imperfecti.
In antiquis quidem igitur teþoribus apud quod-
dam erat seruum qd; banausum vel peregrinum
ppter qd; multi tales et nunc. Optima autem ci-
uitas non faciat banausum ciuem: ſi autem et h
ciuis ſed ciuis virtutem quā diximus dicendum
non omnis neq; liberi ſolum: ſed quicunq; ope-
ribus neceſſariis ſunt dimiſſi. Neceſſarioꝝ autē
qui quidem vni ministrantes talia serui. Qui au-
tes cōmuniter banausum et mercenarii. Maniſtu
autem hinc ppter conſideratiꝝ: quomodo ha-
bet de ipſis: ipſum enim apparenſ qd; dictum ē
facit euidentio. Quoniam autem plures ſunt po-
litie et ſpecies ciuis neceſſarium eſſe plures et ma-
xime ſubditū ciuis: quare quidem in aliqua poli-
tia neceſſarium eſſe banausum et mercenarium
ciuis. In aliquibus autem imposſibile: putatiqua
est quam vocant aristocratiā in qua ſim virtu-
tei dantur honores et ſim dignitatē: neq; enī
poſſibile eſt exhibere que virtutis riuentem rita
banausa vel mercenaria. In oligarchiā autem
mercenariū quidem non contingit eſſe ciuem
ab honorabilitatib; enim longis participatio-
nēs principatum: banausum autem contingit
bitantur enim et multi artificiꝝ. In thebais autem
lex erat eum qui decem annorum non abſtinuit
ſet a ſoꝝ non participare virtute. In multis au-
tem politiis cōtrahitur et peregrinoꝝ lex. Qui
enī ex matre ciue in quib;dam democratiaſ ci-
uis eſt. Eodem autem modo habet et que circa
ſpuriis apud multos. Altamen quoniam ppter
indigētiā legitimoꝝ ciuiū faciunt ciues tales:
ppter paucitatem enim hominū ſic viunt legi-
bus defectum habentes turbe paulatim eligunt
eos q; ex seruo primū vel serua: deinde eos q; ex
mulierib; tandem aut ſolū eos qui ex ambo-
bus ipſis ciues faciunt. Qd; quidez igitur ſpecies
plures ciuis maneflum et his: et q; dicitur ma-
xime ciuis qui participat honorib; ſicut et ho-
merus poetarū: ac ſi quedam in honoratū post
exſurgentem: ſed vbi q; tale occulū eſt gratia de-
ceptionis cohabitantium eſt: ſicut aduenia enī
eſt qui honorib; non participat: vnuſ quidē
igitur alterā aut eandem ponendum: ſim quam
vir bonus eſt et ciuis studioſus: palam quia ali,
ciuius quidem ciuitatis idem: a ſeniori autem aſ-
ſus: ille autē nō omnis ſed q; ciuilis: et dominus

vel potens eſſe dominus vel fz ſe vel cū alijs cu-
re cōmuniū.

Voniam autē h determinata ſunt q;
poſt h conſiderandū vnuſ vnaꝝ po-
tentia politiam vel plures: et ſi plu-
res q; et quorū et differentie q; ſit ipſa-
rū. Eſt autem politia ordo ciuitatis alioꝝ pauci-
patū: et maxime dominatū omnī. Dominas
quidē enim vbiq; ē politeuma ciuitatis: politiu-
ma autē eſt politia. Dico autē puta in democra-
ciis quides dominas populus: pauci autē econ-
trario in oligarchiis. Dicimus autē et politiā al-
terā eſſe ipſoꝝ: eūdem autē hūc sermonē dicemus
et de alijs. Supponendū itaq; primo ciuiſ gra-
tia cōſtituta eſt ciuitas: et principat ſpecies quoſ
eius q; circa hominem et circa cōmuniōneſ rue
Dicimus autē in primis ſermonibus in qbus de
economica determinatū eſt et despotia. Qd; na-
tura quidez eſt homo animal ciuale: ppter qd; et
nullo indigenſ eius que ab inuices politie appe-
tūt cōuivere. Quinimo et cōmuniter cōſerēs col-
ligit inq; adiaceat vniuſq; pars et riuaſ bñ
maxime quidē igitur h eſt finis et cōmuniter omni-
bus et ligillati: conuentunt autē et ad riuere gratia
ipſius et cōtinent politiam cōmuniōne: forte enī
iust aliquid boni particula: et fz ipſi ſi riuere ſolū
ſi nō diris ſim vnuſ excedat valde: paſa autē q; per
ſcurant multa mala ſuffiſentes muli hominū
iuiuſcati ad riuere: tanq; exiit quodam ſolatio
in ipſo et dulcedine naturali. At vno principatus
dictos modos facile diuidere: etenim in exercitioſ
ſermonibus determinamus de ipſis ſi pe. Eſpo-
tia qdē enī qzuaſ ſit idē pſerē ſim reſeratē ci qui
nā ſerui et ei q; nā despotas: tñ pncipaf ad eēſe-
rēs despotis nūſi minus: ad id autē qd; ſerui fz ac
cidē: non enī cōtigit corupto ſeruo ſaluarti de-
ſpona. Pncipat̄ autē puerorū et mulieris et ton-
domus que vnuſ vocamus economicū et ſubie-
ctorū gra: et vñ aliquis cōtis ambobus: fz ſe qui
de ſubiectoꝝ: et rideamus et alias arteſ: putat me
dicinalē et exercitatuā: fz accidē ſunt et vnuſ ip-
ſoꝝ erūtūbiū enim, phibet exercititia docetē pue-
ros: alioſi eē et ipſi eoꝝ q; exercitant: ſicut gubernator
eē ſemp vnuſ nautaz: puerorū qdē igitur exer-
ciatoꝝ vñ gubernator: pſiderat ſubiectoꝝ bonū
Qn autē vnuſ boꝝ fuerit et ipſe fz accidē ſtici-
pat vnuſtate. h quidē n.nauta. h autē ſi vnuſ eoꝝ
q; exercitant: q; ſit puerorū exercitator: ppter qd;
et politicos pncipatus q; ſuerū ſim equalitatē ci
uiū ſtūta et fz ſimilitudinē: fz partē dignificat
pncipat̄: pñ qdē aptū ſauū erat dignificatē in
pre ministrare et pſiderare aliquā rurū qdē ipſius
bonū: ſicut prius ipse pncipat̄ pſiderabat qdē il-
lūs ſerēs: nūſi autē ppter vnuſtates q; a ſcibis et
cas q; ex pncipatu volū ſtūna pncipat̄: vnuſ
ti ſi accideret lanoſ eē ſemp pncipat̄: q; ecē
egrotatiūtēteniz ſic ſortē vnuſq; pſequerēt pncipa-
tus: maneflum igitur q; quicunq; quidem po-
litie ſed qdē cōtiter ſerēs: ipſe qdē recte exiſtūt
enteſ: ſim id qdē ſimpli iuſtu. Queſuq; autē cōſe-
rēs pncipat̄ ſolū: vnuſtate et oēs ſunt trāgrediōes
rectay politiay: despotice. n.ciuſas autē cōmu-
niitas liberorū eſt.

Eterminatis autē hūc habitū ē poli-
tias pſiderare: q; numero et q; ſint: et
p; reſtas ipaz: etenim trāgrediōes

erunt manifeste his determinatis. Quoniam autem politia quidem et politeuma significant id est politica aut est quod dominans ciuitatem: necesse aut est dominans aut rurum aut paucum aut multos: qui quidem rurum vel pauci vel multi ad communem cose res principantes quidem rectas necessariu[m] est politias: eas aut que ad propria vel minus vel paucorum vel in multitudine transgressiones: aut non rurum ciues dicendu[m] est principates: aut os coicare perire. Vnde autem colueimus monarchiam quidem ea quod ad communem cōserens respicit regnum: eam aut que paucorum quidem pluri[m] aut rurum aristocratiā: aut, propter optimos principes: aut, propter ea quod ad optimū ciuitati et communicantibus ipsa. Quādo autem multitudine ad communem serceret rurum vocat cōmuni[n]i nomine omniū politiarum politia: accedit autem rationabiliter: rurum quidem igitur differre ex virtute vel paucos contingit: plures autē iā ad sumū omnis virtutis puerissimū difficile et maxime ad bellaciam: sed enī in multitudine sit: propter quod quidem s[ic] hanc politiam principalissimum quod, propter paucorum et participant ipsa qui possidet arma. Transgressiones autem dictarū: tyrānus quidem regni: oligarchia autem aristocratie: democracia autem politie: tyrānus quidem igitur est monarchia ad cōserens monarchiam: oligarchia aut ad quod abundantiū: democracia autem ad cōserens ego rum: ad id aut quod expedit communū nullaz ipsarū. Oportet autem paulo per longiora dicere que sit unaqueq[ue] haec politia: etenī habet quasdam dubitationes. Et aut que circa unāquāq[ue] methodum philosophatur et non solum aspicit ad regem cōuenientem est non despicer: neq[ue] p[ro]termitte re: sed declarare circa unūq[ue]q[ue] veritate. Est aut tyrānus quidem monarchia sicut dicitur est despotica politice cōmunitas: oligarchia aut quando fuerint domini politie qui substantias habet democracia autē ecōtrario quando qui non possident multitudinem substantie s[ic] egeni. Prima aut dubitatio ad distinctiones est: si enī fuerit quod plures existentes diuities domini ciuitatis: democracia aut est quod fuerit domina in studio. Similiter autem et rurum ruris si aliquid accidat egenis pauperes quidem esse diuitibus: meliores autem existentes domino esse politice: vbi autem pauca multitudine domina oligarchiam esse aiunt: non videbitur ruris bene diffinitum esse de politijs. At vero si quis cōnectens abundantiam quidem paupertatem: penuria autē multitudinem: sic appellat polities: oligarchia quidem in qua principatus habent qui diuities pauci multitudine existentes: democracia aut in qua quidem egeni multi existentes multitudine alia habet dubitationem. Quas enī dicemus modo dictas politias eam in qua plures opulentur et in qua pauperes egeni: domini aut ruris politiarum: siquidem nulla alia politia est propter dictas. Videlicet igitur ratio facere palam quod paucos quidem vel multos esse dominos accidens est: sed quidem oligarchias: sed autem democratis: propter ea quod opulentur quidem pauci: egeni autem multi sunt ruris: propter quod et non accedit dictas causas fieri difference: quo autem differunt democracia et oligarchia ab inuicem penuria et diuitie sunt: et necessarium quidem ruris principatur propter diuitias sine pauciorib[us] sine plures h[ab]ent

oligarchiam: ruris autē egeni democratiā: sed accidit sicut diximus paucos esse: hos autem multos: abundant quidem enim pauci: libertate autē participant o[mn]es: propter quas altercantur ruris de politia. Sumendum autem primo quos terminos dicunt oligarchie et democracie: et quidem quod iustum est oligarchicus existens et democraticus omnes enī tangunt iustum quoddam: sed ruris quo procedunt et dicunt non omne quod propter iustum: puta videtur equale esse quod iustum et est sed non omnibus: sed equalibus: hi autem h[ab]ent auferunt. I. quibus et iudicant male. Causa autem quia de seipsis iudicium: tere autem plurimi sicut iudices prout de propriis. Quare quoniam quod iustum aliquibus dividulum est eodem in rebus: et quibus sicut dicunt est prius in ethicis: et quidem equalitatem continentur: eam autem que quibus dubitant: maxime quidem propter dictum modum quia iudicat que de seipsis male deinde autem et quia dicere ruris quo virtutis iustum aliquid putant iustum dicere simpliciter: hi quidem enim si km aliquid inequa[les] sint: puta km pecunias totaliter putant inequa[les] esse: hi autem si km aliquid equales: puta km libertatem totaliter equales. Ad autem principaliissimum non dicunt. Si quidem enim possessionis gratia communicant et conuenient tantum participant ciuitate q[ui]tū et possessione: quare oligarchicorum sermo videbitur ruris inua[les]cere. Non enim esse iustum equum participare centum talentis: rurum qui intulit ranā vnam: cu eo qui dedit residuum totū: neq[ue] in his que a principio: neq[ue] post acquisitione. Si autem neq[ue] ipsius vivere gratia solum: sed magis ipsius bene vivere: etenim seruo[r] ruris et aliorum animalium esset ciuitas: nū autem non quia non participant facilitate: neq[ue] ipso vivere km electionem: neq[ue] copugnationis gratia: quatenus a nullo iniusticiā patientur: neq[ue] propter cōmutationes et eum ruris qui adiuicem: etenim ruris tyrānei et chalcedonij: et omnes quibus sunt cōtractus adiuicem ut enī ruris ciuitatis ciues essent. Sunt enim ipsi pacta de introductilibus et cōventiones de non iniusticiam faciendo et scripture de compugnatione. Et neq[ue] principatus oībus cōmarines in his constituti sunt: sed alijs apud virtutis neq[ue] equales esse quosdam oporteat alteros alteri curant: neq[ue] quomodo nullus erit iniustus eorum qui sub pactis: neq[ue] quomodo malitia nulla habeat: s[ic] soluz quomodo iniuste agat iniuste. De virtute autem et malitia ministrant quicunque curant bonam legislationem. Quare et manifestum est oportet de virtute sollicita esse ei qui tanq[ue] vere nominatur ciuitas non sermonis gratia sed enim cōmunicatio copugnatio: de alijs loco differens solum ab his qui de longe cōpugnant et lex pacis: et sic ait lycophron sophista: fidelis et iniucem iustorum: sed non qualis faciat bonus et iustos ciues. Ad autem hoc modo se beat manifestum: si enī aliquis et copuler loca in unum et se tangant megareor et ciuitas et corinthiorum murus: tamen non una ciuitas: neq[ue] si ad iniucem conubia fecerint: q[ui]us h[ab]et p[ro]piarum communicationum ciuitatibus sit. Similiter autem neq[ue] siq[ue] habitaret separati quidem non nisi tam a lōge ut non cōmunicaret s[ic] si cōt[er]et ipsis leges ut nō seipso

iniuste molestaret circa mutuaꝝ batioꝝ: puta si h̄ quidē eēt sacer: h̄ autē agricola: alius aut coiari: alius vō aliud aliqd tale: et multitudine eēt dīcē milia: nō tamē cōmunicarēt i alio nullo q̄s i talib⁹: puta cōmutatione et cōpugnatiōne, ne q̄s sic quidē ciuitas: ppter quā itaq̄z cauſā, nō enīz vtiq̄z, ppter nō ppinqui cōitatis si enīz et cōuenientēt cōlantēt: vniſquisq̄z t̄ vterēt, ppter do mo tācēt ciuitate et subiūtis auxiliatis: sicut pu gna exiſtēt ad iniſtiantēt soluz: neq̄z sic vtiq̄z videbitur esse ciuitas dil̄ gentēt cōſiderantib⁹. Si quidē s̄l̄ colloquerent cōgregati et sigillati manifestū igit̄r q̄ nō ē ciuitas communio loci et eius q̄ est iuſta agere ad seipſos et mutue batioꝝ gratia: h̄ quidē necessariū exiſtēt si erit ciuitas. Atamen neq̄z e: iſtib⁹ omnibus his est iam ciuitas: h̄ ipsius bñ viuere cōmunicatio et domib⁹ t̄ genib⁹ gratia pte perfecte et p̄ le ſufficienſis nō erit tñ h̄ nō vnu et eundē locū ba bitantib⁹ et vtiſtum cōmuniſbus: ppter qđ affe ctions facie ſunt i ciuitatib⁹: et fraternitates et immolationes et deductiones ipsius cōuiuere. Qđ aut̄ tale amicitie opus: cōiuēdi enīz elecno amicitia ē: ſiniſ qđē igit̄r ciuitatis bñ viuere: h̄ au te ſiniſ grā. ciuitas aut̄ gentiū et vtiq̄z cōitas vi te perfecte et p̄ le ſufficienſis: h̄ aut̄ eſt vt dicimus viuere ſeliciter et bñ. bonaz ergo accuſationum ponēdū eſſe politica cōionem: fed nō ipsius qui uere: ppter qđ quidē quicq̄z adiſciūt plurimū ad tale cōmuniſione his ciuitatis attinet plus q̄s equalibus k̄m libertatē et gentis vel maioribus ſim politica aut̄ vtiſtē in equalibus vel exceden tibus h̄ diuitias: h̄ vtiſtē aut̄ excessis. Qđ qđē igit̄r oēs q̄ de politijs alterancēt ptez quādāz iuſti dicant: manifestū ēx dicit̄s:

Dicit̄s aut̄ dubitationē quid oportet ēēt dominatiū ciuitatis: aut̄ enīz multitudi ne: aut̄ diuities: aut̄ epicleres: aut̄ opūmū vnu omniū: aut̄ tyranū: sed h̄ omnia videntur babere difficultatē. Quid enīz h̄ pauperes quia plures ſunt diripiāt: et ea que diuitiū: h̄ nō iuſtum eſt. Videbat enim vtiq̄z p̄ iouē dominatio iuſtus. Iniſtūtia igit̄r quidē oportet dicere extremaꝝ Rurib⁹ omnib⁹ acceptia q̄ plures ea q̄ pau coꝝ ſi diripiāt manifestū et corrupunt ciuitates. At vō nō quidē virtus coruumpet qđ bñ ipsam neq̄z iuſtū ciuitatis corruptiū: quare palam et lege hāc nō eſt poſſible eſſe iuſtam. Adhuc et accuſationes quaſeſunq̄z tyranū egiſ necellariū eſſe omnes iuſtas. Vnde enīz iuſtū potentiōr exiſtēt: ſicut et multitudi diuitib⁹: ergo ne pauci oris p̄ncipari iuſtū et diuities. ſi iuſtū et illi h̄ ſa ciant et diripiāt: et poſſitiones auſter multi tudinē: h̄ eſt iuſtū et alteꝝ ergo: h̄ quidē igit̄r ſicut praua omnia et nō studioſa manifestū. h̄ ſic epicleres p̄ncipari oꝝ et dominos ēēt omniuſer go neceſſe alios omnes inhonoratoꝝ ēēt qui nō honorantur politijs p̄ncipatiū: honores. n̄ dicimus eſſe p̄ncipatiū: p̄ncipannib⁹ aut̄ ſemp eſtēdē necessariū ēēt alios inhonoratoꝝ: fed enīz studioſiſſimi p̄ncipari melius: h̄ adhuc h̄ magis oligarchicū. Qui enīz inhonorati plureſ ſed forte dicit vtiq̄z aliquis dominatiū totaliter boiem eēt habēt: et accidentes paſſiones circa ani mā ſed nō legem prauū. Si iuſtū ſit lex quidē oligarchicā aut̄ rel̄ democraticā: quid diſſert de

dubitatis: accident enīz ſimiliter dicta prius. De aliis quidē iḡt altera ſit aliquā ratio. Qđ aut̄ ſoportet dominoſ eſſe magis multitudine q̄s op̄timos quidē: paucos aut̄ videbit vtiq̄z ſolū et a i cuius habere dubitationē. Forte aut̄ vtiq̄z veri tate: multos enīz quoꝝ vniſquisq̄z eſt nō ſtudio ſus vir: tñ cōtingit quidē cōnenerint eſſe meliores illi: nō v̄ ſingulū ſed p̄ ſimul oēs: veluti cōpoꝝ tare censum hiſ que ex vna expena elargite ſunt multū enīz exiſtentib⁹ vnuſquēq̄z partē habere virtutis et prudētis: et fieri congregatoꝝ quali vnu hominē multitudinē multoꝝ pedū et mul taꝝ manū et multos ſenſus habentē: ſic et q̄ cir ca mores et circa intellectum: ppter qđ et melius qui multi et que muſice opera et q̄ poetarū: alii enīz alia aliquā particula omnia aut̄ omnes. h̄ in h̄ diſſerū ſtudioſi v̄ri ab vnoquoq̄z multoꝝ ſicut a nō bonis bonos auſt: et p̄icta per artem auris eo q̄ collecta ſint diſperſa ſeoſum in vnu ū qm̄ ſeparatū quidē pulchrius habere p̄ictō: h̄ q̄ dem habere oculū alioſ aut̄ aliquo alteram particula. Si quidē iḡt circa totum populum et circa totā multitudinē cōtingit hanc eſſe diſſerētiā: immultoꝝ ad paucos ſtudioſos immanifeſtū. Forte autem p̄ iouē palam q̄ de quibusdā im poſſibile: acde enīz vtiq̄z ratio et in bclis ſc̄ogra et equidē: qđ diſſerūt quidē a beſtia v̄ p̄sequēs ē dicere: ſed circa aliquam multitudinē n̄ hil. p̄bi bet qđ diuitiū eſt ēēt vey: ppter qđ et prius dictam dubitationē ſoluct vtiq̄z quis p̄ h̄ et habitaꝝ ipſi quoꝝ ſoportet dominoſ ēēt liberos et multitudi ne ciuitū. Tales autem ſunt quicq̄z neq̄z di gnitate habent virtutis nullā: p̄cipicare quidē ipſos p̄ncipatiūbus maximis nō ſecurz: ppter in iuſticiā enīz: ppter ipſudentiā: h̄ quidē inuſte agere vtiq̄z: h̄ aut̄ peccare ipſos: nō iradere aut̄ neq̄z p̄cipicare terribile. Qum enīz inhonorati multi et pauperes extirpant: necessariū ciuitate hanc eſſe plenā ſeditionib⁹: reſtat vtiq̄z eo qđ eſt conſiliari et iudicare p̄cipare ipſos: ppter qđ quidē et Solon et aliorū legiſtatorū aliqui ſtatunt ſuperelectiones p̄ncipatiū et correctiones p̄ncipiū: p̄ncipari aut̄ ſingulariter ſiunt. Omnes quidē enīz habet ſagregati ſufficientē ſe ſum et admixti meliorib⁹ ciuitatib⁹. pſunt: ſicut nō puz alimentū cū puro toru ſaci vtiſtū paucos. Sigillatū autē vniſquisq̄z circa iudicare imperfectus ē. Hab̄t autē ordinatio h̄ politie dubitationē: primā quidē q̄ videbit vtiq̄z eiul dem eſſe iudicare quidē recte meditatus ē: cuius quidē et meditari et facere ſanū laboratē ab egri tudine preſente. Iſte aut̄ eſt medicus ſimiliter aut̄ et h̄ et circa alias experientias et artes: ſicut enīz medicū oportet dare correctiones in modicis ſita et alios in ſimilibus. Medicus autē et qui opera tor et qui architectonicus: et tertius qui eruditus circa artē. Sunt enīz aliqui tales: vt eſt dicere circa omnes artes: attribuimus aut̄ iudicare nibil minus eruditis q̄ ſc̄ientib⁹. Deinde circa electi onē eodē vtiq̄z modo videbit babere: etenim eli gere recte ſcientium op̄ ē: veluti geometriaz geo metricoy: et gubernatoꝝ gubernatioꝝ: etenim ſi de quibusdā operib⁹ et artib⁹ p̄ncipat etiā idiotaz aliqui: et nūquid ſc̄ientib⁹ magis: q̄re h̄ bāc qđ rationē nō vtiq̄z erit ſaciēdū multitudinē diuſi: neq̄z electioꝝ p̄ncipatu ū neq̄z correctionū

Sed forte nō omnia h dicuntur: ppter ea q̄ ollatione si sit multitudine nō nimis vilis: erit enim vniuersalit̄ quidē index deterior sciētibus. Omnes autē cōgregati meliores aut nō deteriores: t̄ quia de quibusdā neq̄ solus qui fecit neq̄ opti me vniq̄ iudicabit quozūcūz opera cognoscūt t̄ qui nō habent artē:puta domū nō solum ē cognoscere etiū qui fecit:imo melius qui vniq̄ ip̄a iudicat. Utitur autē economus: t̄ gubernaculuz gubernator̄ carpentario t̄ salic̄tū epulane s̄ nō coquis: hanc quidē igit̄ dubitationē forte videbitur vniq̄ aliquis sic soluere sufficienter: alia autem est habita huic. Videatur enīz inconueniēt̄ esse maiorum dominos esse prauos q̄ epiekes. & orationes autē t̄ pncipatuuz electiones sunt maxima quas in quibusdā politiū sicut dictū ē populis attributū. Ecclesia enīz omniū talū domina est equidem ecclesia quidē participat t̄ cōsiliantur t̄ iudicant a paruis honorabilitatibus t̄ cuiuscunq̄ etatis: pluit autē operibus t̄ exercitū ducunt t̄ maximis pncipaliū pncipiant a maioriūbus. Similiter itaq̄ solueret vniq̄ aliquis t̄ hanc dubitationē: forte enīz h̄ recte: nō enīz iudex neq̄ cōsiliator̄ neq̄ concionator̄ pnceps est: sed p̄toriū t̄ cōsilium t̄ populus. Director̄ autē vniuersalit̄ para est h̄oꝝ. Dico autem parie cōsiliatore t̄ cōcionatorem t̄ iudicē: quare iuste dominans maior multitudine. Ex multis enīz populus t̄ p̄toriū t̄ cōsilium: t̄ honorabilitas autē amplior̄ h̄oꝝ omniū q̄ que coꝝ q̄ s̄m vnu t̄ fz paucos pncipaliū magis pncipaliūbus h̄ quidē igit̄ determinata sunt h̄ modo. p̄ma autē dicta dubitatio facit manifestū nibil: sic alterū quomodo q̄ oportet leges recte politias esse dominas: pncipē gatē siue vnu siue plures sint. De his esse dominos de quibuscunq̄ non possunt leges dicere certitudinaliter: ppter ea q̄ non facile sit vniuersaliter determinare de omnibus quales: tamen quasdam oportet ē recte positas leges nondum palā: sed adhuc manet oīz dubitatu: fed si similiter politicus necesse t̄ leges prauas vel studioſas esse t̄ iustas t̄ iniustas. Et rūtamē h̄ manifestū q̄ op̄z ad politiaz ponit leges. At vo si h̄ q̄ eas quidē que s̄m rectas poliūas necessariū esse iustas: eas autē que fz transgressas nō iustas.

Onus autem in omnibus quidē sciētibus t̄ artibus bonū finis: maximū itaq̄ t̄ maxime in pncipaliſſima omniz: h̄ autē ē politica potentia. Est autē politiciū bonū q̄d iustū: h̄ autem est q̄d cōiter cōferens: videtur autē omnibus equalē aliqd ēē q̄d iustū: t̄ vniq̄ ad aliqd quidē plentier h̄is qui s̄m philosophiaz sermonib⁹ in quibus determinatū est de moraz libib⁹. Qd̄ enīz q̄ibusdam q̄d iustū: t̄ oportet equales equalib⁹ esse aiunt. Qualiū autem equalitas est: t̄ qualiū inequalitas oportet nō latere: habet enīz h̄ dubitationē t̄ philolophiā politiā. Forte enīz vniq̄ dicit aliquis fz oēs boni excessū oportere inequaliter distribui pncipatus s̄t oīa reliqua nibil differat h̄ similes acciderit ēē. Differētibus enīz altez esse q̄d iustū: t̄ q̄d fz dignitatē. At vo si h̄ vez erit t̄ fz colorē t̄ s̄m magnitudinē t̄ s̄m qdcunq̄ bonoz supabundātia quedā politicoꝝ iustoꝝ excedētibus: aut h̄ superficialē fallūm: manifestū sūt in alijs sciētūs

t̄ potētis. Similiter enim fistulatorib⁹ s̄m artē nō dandum superabundātia fistulaꝝ nobilitati bus: neq̄ enīz fistulabunt melius: oportet autē ei qui s̄m op̄s excedit dare t̄ organoz excessū. Si autē nondū palā q̄d dicitur adhuc magis ipsū pdudentib⁹ erit manifestū. si enim sit alijs excedēt quidē s̄m fistulatiū: multū autē deficēt h̄ nobilitate vel pulchritudinē: t̄ si vnaꝝ quodq̄ illoꝝ bonoz sit maius fistulatiū dico autē nobilitatē t̄ pulchritudinē: t̄ s̄m analogiam excedat plus fistulatiū: q̄d ille s̄m fistulatiū: t̄ h̄iū dā dū differēt fistularū: oīz enīz ad op̄s cōparari excessū t̄ diuitiis t̄ nobilitati cōparantur nibil. Adhuc s̄m hanc rationem oē bonū ad oē erit vniq̄ cōparabile. Si enīz magis aliqua magnitudo t̄ totaliter vniq̄ magnitudo adeq̄bilis crit t̄ ad diuitias t̄ ad liberalitatem: quare si plus h̄ differat s̄m magnitudinē q̄d h̄ s̄m virtutez: t̄ am plior̄ virtutis magnitudo totaliter excedit erunt cōparabilia omnia: tanta enīz magnitudo si me lior valētē tāta palam q̄ equalis: qm̄ autē h̄ im possibile palā q̄ in politiis rationabiliter nō s̄m omnē equalitatē alterant̄ de pncipaliūbus. si enīz h̄ quidē tardī: h̄ autē veloce nibil: ppter h̄ oīz hos quidē plus: hos autē minus habere. Sed in exercitatiūis agonibus: h̄oꝝ dīa accipit bono rē: sed ex quibus ciuitas cōsistit i h̄is necessariū fieri altercationē: ppter qd̄ quidē rationabiliter p̄parantur honori nobiles t̄ diuities t̄ liberi: oīz enīz liberos esse t̄ honorabilitatē serentes: nō. n. vniq̄ erit ciuitas ex egenis omnib⁹: sicut neq̄ ex seruis. At vo si op̄s est h̄oꝝ palā: q̄z t̄ iusticie t̄ bellicē virtutis: neq̄ enīz sine h̄is habitari ciuitatem possibile ē: h̄ sine p̄oribus impossibile ē ciuitatē: sine h̄is autē habitari bñ ad ciuitates q̄dem esse videbunt vniq̄ vel omnia: vel quedam h̄oꝝ recte dubitari: ad vitam v̄o bonā disciplina t̄ virtus maxime iuste vniq̄ dubitarentur: quē admodū dictū est t̄ prius q̄ alterant̄ modo quodā iuste oēs: simpliciter autē nō oēs iuste. Si uīes quidē t̄ plus regionis attinet ipsiō regio autē cōmune: adhuc ad cōventiones fideles magis vt in plurib⁹: liberi autē t̄ ingenui tanq̄ p̄pe inuīcē. Lincei enīz magis qui generosi h̄is q̄ nō generosi. Ingenuitas autē apud quoscunq̄ habetē honorabilitē: adhuc q̄r̄ meliores vīsimile eos q̄ ex meliorib⁹: ingenuitas autē est virtus generis. Sicut etiā dicimus iuste t̄ virtutē alterari cōmunicatiūn. n. virtutē dicimus esse iusticiā cui necessariū oēs alias asseq. At vero t̄ plures ad pauciores: etenīz valētiores t̄ diuities t̄ meliores sūt vt accepti plurib⁹ ad pauciores: ergo si oēs sūt in una ciuitate: dico autē puta bonū t̄ ingenui. Adhuc autē multitudine alia politica virtū alteratio erit quos oporteat pncipari aut nō erit: s̄m vnaꝝ quidē igit̄ politiā dictaz idūbitatū iudicūt q̄s oporteat pncipari. Dominati bus enīz differēt ab iūice: puta h̄ quidē eo q̄d p̄ diuities: h̄ autē eo q̄d p̄ studiosos viros sit t̄ aliaꝝ vnaꝝ eodē mō. Etiamen cōsideram⁹ q̄si circa idē t̄p̄s h̄ existūt quomodo determinandū: si itaꝝ sūt numero pauci valde qui virtutem habeb̄t

quomodo oportet diuidere modo: vel bꝫ qꝫ pau-
ci ad opus oportet cōsiderare si possit habitari
ciuitas: vel qꝫ tātī multitudine vt sit ciuitas ex ip-
sis. Est autem dubitatio quedam ad omnes al-
tercantes de politis honoribus: videbunt enī
nihil dicere iustum: quoniam ppter diuitias volit
p̄cipari. Similiter autē t̄ qui s̄m genus: palam
enī rursus qꝫ siquias vnuſ diutor omnibus est:
palam qꝫ s̄m idem iustum: oportebit hunc vnuſ
p̄cipari omnibus: similiter autem t̄ differentes
ingenuitate altercabitur: ppter libertatem. Idē
autem his accidet t̄ circa aristocratias de virtute.
Si enim aliquis vnuſ sit melior vir alijs qui
sunt in politumate studiosis existentibus hunc
oportet esse dominum s̄m idem iustum. Igitur
si t̄ multitudinem oportet esse dominans qꝫ va-
lentiores sunt paucio: t̄ si vnuſ vel plures qui
dem vno: pauciores autem multis: valentiores
autem alijs hos vtiqꝫ oportebit dominos ē magis
qꝫ multitudinem: omnia itaqꝫ h̄ videntur fa-
cere manestus qꝫ hoc terminoz nullus rectus
sit s̄m quem volunt ipsi quidez principi: alios
autem omnes sub se subiici. Etenī vtiqꝫ ad eos
qui s̄m virtutem volunt dominos: esse politem
mati. Similiter autē t̄ ad eos qui s̄m diuitias
habebit vtiqꝫ dicere multitudines ratione quā-
dam iustum: nibil enī p̄hibet aliquādo multitu-
dinem esse meliore paucia t̄ diutor: nō vt s̄m
singulū h̄ vt simul omnes: ppter qđ t̄ ad dubita-
tionem quam querūt t̄ premittunt quidem: con-
tingit h̄ modo obviare. Substant enim quidaꝝ
vtiqꝫ legislatori nolenti ponere rectissimas leges
sunt ponend leges ad cōserens melior: vel ad id
qđ plurim⁹ quā acciderit qđ dictū est. Qđ aut̄
rectum sumendū fore: rectū autem fore ad con-
serens totius t̄ ad comune ciuiti: ciuitas autē cō-
muniter quidē est qui participat eo qđ est princi-
p̄ari t̄ subiici: s̄m vnaquāqꝫ autē politiam alter
ad optimam autē qui potest t̄ eligit subiici t̄ p̄n-
cipari ad vitam que s̄m virtutem. Si autē est ali-
quis intanū differens s̄m excessum virtutis vel
plures quidem vno: nō tamē possibile cōplemē-
tū exhiberi ciuitatis: vt nō sit cōparabilis alioꝝ
oium virtus neqꝫ potentia ipsoꝝ politica ad ea
que illoꝝ siue plures siue vnuſ eam que illius so-
lum nō adhuc ponendū partem huius ciuitatis
Inniurabunt enim dignificati equalibus ine-
quales tantū existentes s̄m virtutem t̄ s̄m poli-
ticam potentia: sicut enim deum int̄ homines
verisimile esse talez: vñ palaz quia t̄ legislationē
necessariam esse circa equales t̄ generē t̄ poten-
tia. De talibus autem non est lex: ipsi enim sunt
lex etenim deridēdos vtiqꝫ erit aliquis leges sta-
tuere letans. De ipsis dicentur enim vtiqꝫ fore qꝫ
quidē antisthenes ait: leones cuꝝ dentibus lepus
culis: t̄ equale uolētibus omnes habere: ppter
qđ t̄ ponunt relegationem democraticate ciuita-
tes: ppter talē causam: he enī vtiqꝫ persequen-
tur equalitatem maxime omnū: quare eos qꝫ vi-
dentur exceedere potentiaz: ppter diuitias vñ mul-
tos amicos: vel: ppter aliquā aliam politicā po-
tentia relegabat t̄ transiuerūt extra ciuitatē tem-
porib⁹ determinati: fabulatur autem t̄ argo-
nautas heracleā breliquisse: ppter talē causā. Nō
enī voluisse ipsum dicere argo: i. nauē cuꝝ alijs
tanqꝫ excedentem multū nautas: ppter qđ t̄ vi-

tuperantes tyrānidem t̄ piandrichiaſ bulo cōſi-
lū nō simpliciter estimādū recte increpare. Aut
enī periandrū dixisse quidē nihil admisſū p̄co-
nīm de cōſilio: fed auſteritem excedentes ipica-
rum planas aream: vnde ignorātē quidē pre-
cone eius qđ siebat caſā: pſerente autē qđ pun-
git intellexisse chalibulum: qđ oportet excellen-
tes viros perimere: h̄ enim nō ſolū expedit tyra-
nis: neqꝫ ſolum tyrañi faciunt: ſed ſimulter babz
t̄ circa oligarchias t̄ circa democratias. Rele-
gatio enī eandeſ habet potentia in o quodā p̄-
hibere: ſi excellentes t̄ fugare. Idē autē circa ciui-
tates t̄ gentes faciunt qui domini politie: vñlūt
athenienſes quidez circa ſannos t̄ chios t̄ leſbi-
os: quā magnis enī imperialiter haberēt p̄nci-
patuſ humiliauerūt ipſos ppter pacta perſaruz
aut̄ rex medos t̄ babylonios t̄ alioꝝ sagacis
factos t̄ fuerāt aliquando in p̄ncipatu dispersi
ſepe. Problemā aut̄ vñlīt est circa omnes poli-
tiaſ etiā rectas: tranſgreſſe quidez enī ad id: qđ p̄
p̄z ſp̄ſiſtentes h̄ agunt nō ſolum ſed circa coe-
bonū intendentes eode h̄ modo: palam aut̄ h̄ t̄
in alijs artibus t̄ ſcientijs: neqꝫ enī p̄ctori ſi neqꝫ
vtiqꝫ animal habere pedē excedente comenſura-
tionem: neqꝫ ſi diſcrat pulchritudine: ne puppi-
nauis factor vel aliarū partiū nani: neqꝫ vtiqꝫ
magiſter choz eum qui altius t̄ pulchriuſ ſolo
choro cantat: ſinet ſimul chorū agere. Quare
ppter h̄ quidē nibil p̄hibet monarchas p̄co-
dare ciuitatibus: ſed ppter p̄ncipatuſ pſicuо ci-
uitatibus exiſtēt h̄ agunt: ppter qđ ſi exellentias
excellentias habet aliqd ciuile iuſtu ſermo qꝫ cir-
ca relegationē. Melius quidē igū legislatorez a
p̄ncipio ſic inſtituere politia vi nō indigeat tali
medicina. Secunda aut̄ nauigatio ſi euenerit ten-
tare dirigere tali aliqua direzione: qđ quidem
non faciebat circa ciuitates: nō enī relkiebant
ad ſerens: ppter politie ſi ſeditione vtebanſ rele-
gationibus. In traſgressia quidē igū politie: qđ
quidē singulariter expeditat iuſtu ſi manefſtoz
fore aut̄ t̄ qđ nō ſimplicerat iuſtu: t̄ h̄ manefſtoz
ſi in optima politia h̄ multā dubitationē: nō ſi
alioꝝ bonoz excessu: pura roborio t̄ diuitiaz t̄
multitudinis amicoꝝ: ſed ſiquias fuerit differens
s̄m virtute qđ oporteat ſacere. Nō enī dicit vñ-
qꝫ oportere ejcere t̄ traſferre tālē. At vñ neqꝫ p̄n-
cipari talem: ſimile enī vtiqꝫ t̄ ſi iouez p̄cipari
velim⁹ partientes p̄ncipatus. Relinquit igitur
qꝫ t̄ vñ aptū natū ē tali obedire oēs letanti vi re-
ges ſintiales ppter nō ciuitatibus.

Oite aut̄ bñ h̄ post determiňatas rati-
nes traſferre t̄ pſiderare de regno. Dicī-
mus enī rectaz politiaz vna cōſe hanc
Cōſiderādū aut̄ vtiqꝫ expeditat future bñ habita-
ri ciuitati t̄ regioni rege regi: aut̄ n̄ ſi aliqua alia
politia magis vel aliquibus quidem expedit: ali-
quibus aut̄ no expedit: op̄z itaqꝫ p̄mo diuidere
vñ vnum aliqd genus eſt ipſius vel plures h̄
diuerſtas: facile itaqꝫ h̄ addicere qꝫ plura ge-
nere p̄tinet t̄ p̄cipiatuſ modus eſt non vnuſ ei
Qui enī in laconica politia videt quidē eſſe re-
gnū maxime coꝝ que ſi legē nō ē aut̄ dominās
oium ſed qđ exierit regionē dux eſt eoꝝ que ad
bellū. Adhuc autem que ad deos attributa ſunt
regiubet: h̄ quidē igitur regnū velut ducamus
quidam exercitus imperialis t̄ perpetuus eſt.

Occidenti. nō dominus si nō in aliquo regno quēadmodum sub antiquis in bellicis exercitibus pīpītū potes lege: significat aut̄ homerus: aga mēnon. n. male qđē audiēs de pīmebat in pīgē gationib⁹: egressus aut̄ t̄ interficiendi domin⁹ erat. Dicit enim quē ego videro fugientes e pīlo nō sufficiens erit sibi fugare canes vel vultures: apud me enī est mōr⁹: vna quidē igī species h̄ regni ducat⁹ exercit⁹ p̄ vitā: hōz aut̄: bi qđē h̄ gen⁹ sūr: bi eligibile: ppter hāc aut̄ alia mōarchie spēs: q̄lia sūt regna apud quosdā barbaroz: ha bēnt aut̄ h̄ omnia potentiam simile tyrānidib⁹ t̄ legem t̄ paternas. Quia enī magis seruiles moribus sunt natura barbari quidē grecis. Qui aut̄ circa asia his qui circa europā sūfserunt despoticū pīcipatū nībil cōtristari: tyrāni quidē igī ppter tale sunt: secura aut̄ q̄ patrī h̄ mī le gem sūr: t̄ custodia aut̄ regalī: non tyrānica ppter talē causam: ciues enī custodiunt armis reges: tyrānos aut̄ extranei: bi quidē enim h̄ legē t̄ voluntariis: bi aut̄ inuoluntariis pīcipā tur: quare bi quidē a ciuib⁹: bi aut̄ sup ciues habent custodian. Due quidē igitur h̄ species monarchie: altera aut̄ que quidē erat antiquis grecis quos vocant elymnetas: est aut̄ h̄ vi sim pīcīter est dicere electa tyrāni: differens autem a barbaricā: nō eo q̄ sīm legē: sed eo q̄ non patrī sīlō: pīcipabunt aut̄ bi quidē p̄ vitā pīcipatū h̄: bi aut̄ rīq̄ ad quedā determinata tempora vel accusationes qualē elegērunt: q̄n q̄s mytleni pitacū aduersus pīfugas q̄bus p̄er erant antūmenides t̄ alceus poeta: significat aut̄ alceus q̄ eligerūt pītacū tyrānu: in quodā suorū versu: increpat ei⁹ quia malū patrie pīsa cum pīficerūt ciuitati sine selle t̄ grāmis felicitaria tyrānum quidē laudantes sīmūl collecti: be qui dem sūt t̄ erant: quia enī tyrānice erant despotice: quia aut̄ electe t̄ voluntarioz regales. Quarata vō species monarchie regalis q̄ sīm heroyca tempora voluntarie t̄ patrī facte sīm legē q̄ pīmī fūrunt benefactores multitudinē sīm artē aut̄ be'lī: aut̄ q̄ col'egerunt aut̄ emerūt regionē facili fūrunt reges voluntarioz t̄ successiue sumen tib⁹ pacē: domini aut̄ erant pīfūlatus sīm bel lī t̄ substānāz quecūq̄ nī sacerdotalēs: h̄ cū his sepietias iudicabant: h̄ aut̄ faciebant bi quidē non iurātes: bi aut̄ iuranteur: mentū aut̄ erat sceptri eleuatio. Qd̄ quidē igī in antiquis tem porib⁹: t̄ super ea que penes ciuitatē: t̄ que po pularia t̄ que circa cōfinia cōtinue pīcipabantur: posterius autem h̄ quidē pīfūtentibus ipsi regibus: h̄ aut̄ turbis occupantibus: in alijs q̄dem ciuitatibus patrī substānē remanserūt re gibus solum: ibi autem dignū esse dīcere regnū in cōfiniis bellicoz ducatum solum habebant. Regni quidē igitur species he quatuor nume ro: vna quidē que circa heroyca tēpora: h̄ aut̄ erat voluntarioz quidē: in quib⁹ dē autem determinatis. Dux enim exercitus: t̄ index erat rex: t̄ eo q̄ quē ad deos dominus. Scda aut̄ que barbarica: h̄ aut̄ ex gētē pīcipatū despoticus sīm legē. Terā autem quā elymneticas appellant: h̄ aut̄ est electa tyrānis. Quarta aut̄ que lacenica hōz: h̄ aut̄ est vi sim pīcīter ē dīcere ducatus exercitus sīm genus perpetuus: he quidē igitur h̄ modo differunt ab inuicem. Quī

ta autem species regni quādō fūerit omniū do minēxistē: līcut vnaquāq̄ gens t̄ ciuitas rna quecūq̄ cōmūnū ordinata h̄ economicā: sicut enīz econōmica regnū quoddāz dīcīmus cē: na regnum ciuitatis t̄ genū vnius vel pluriū econōmia. Sere itaq̄z due sūt: vi est dicere species regni de quib⁹ cōsiderandū h̄ quidē t̄ laceūt̄: aliarū enīz multe intermedie h̄z sunt: pau coūm quidē enīz domīnū q̄s regnum: pluriū aut̄ sunt q̄s lacenicus: quare cōsideratio sere de duob⁹ est: vnum quidē vñz expedit ciuitati bus dūcem exercitus pēpetuum ēse: t̄ hūc vel h̄ gen⁹ vel h̄ partē: aut̄ nō expedit: vñū aut̄ vñz quidē vñū expedit dīmē econōmī vel nō expedit. De tali qđē igī ducatu exercitus cōsiderare h̄z magis legum speciem q̄s politiē: in omnibus n. politiū cōtingit h̄ fieri: quare dīmītatur primo Reliquis autem modus regni poliæ species ē. Quare de hac oportet cōsiderare t̄ dubitat ornes que insunt trāscurrere.

A Principium autē inquisitionis est h̄ vñū expedit magis ab optimo vñro regi aut̄ ab opūnis legib⁹. Cī detur itaq̄z purantibus expedire a rege regi vñi uersale solum lege dicere: sed non ordinare ad ea q̄cōuenient. Quare t̄ in quacunq̄ arte pīcipari sīm litteras miserum t̄ quidē in egypto post tertium diem mouere licet medicis. Si aut̄ pīs in suo periculo: manifestū igī q̄ nō est vel sīm litteras t̄ leges optima politiē ppter eandē causam. At vero t̄ illuz sermonem vñi uersalem oportet existere pīcipib⁹: valentius aut̄ cui non adeſt qđō passionale omnino q̄s cui cōnatū rale: legi quidē igitur h̄ nō īest: humanaz animām necesse h̄ habere omnī: sed forte dīcet vñiq̄z alioz vñ cōtra h̄ consiliabitur de singularib⁹ melius. Qd̄ quidē igitur necesse ipsum ēē legislatozē palam t̄ ponere leges: sed non domi nos qua transgreditur: quādōq̄ de alia op̄z esse dominos quecūq̄ nō possibile legem iudi care vel omnino vel bene. vñz vñū oportet op̄timum pīcipari vel omnes etenim nūne cōnēmentis dece tāt̄ t̄ consiliantur t̄ iudicant: h̄ au tem sūt: uētīa omnia de singulārib⁹: sīm vñū quidē igitur quicunq̄ cōparauit forte dēt̄ rior: sed est ciuitas ex multis: sicut cōcenatio cōportata pulchrioz vna t̄ simplici: ppter h̄ t̄ iudi cat melius turbā multa q̄s vñū quicunq̄. Ad huc magis indifferens t̄ multū quēadmodum aqua amplior: sic t̄ multitudō paucis magis indifferens: yno aut̄ ab ira obīeto: t̄ ab aliqua alia passione tali necessariū cōzūpi iudicium: ibi ha bent difficult̄ simul omnes impetu facti t̄ peccare: sic autem multitudō que liberi nībīl p̄ter legē agentes: nī de quib⁹ necessariū defīre ipsam. si autem non h̄ facile in multis: h̄ si plures sint boni viri t̄ ciues vñz vñū magis incōruptibilis pīcēps vel magis plures quidē numēro: boni autem viri: aut̄ palam q̄ plures: sed bi quidē seditiones facient: vñū autem sine seditione. Sed adhuc cōtraponendum forte q̄ studi os sīm animām: sicut t̄ ille vñū: sed itaq̄z pluriū pīcipatū: bonoz autem vñorū omniū arīstocratiam ponendum: eum autem q̄ vñū regnum eligibilior vñiq̄z erit ciuitatibus arīstocratia. Et regnum: t̄ cū potentia t̄ sine potētia

existente principatu: si sit accipere plures similis: et propter hoc forte rege regebant prius: et raro erat inuenire viros multū differētes sive virtutem aliter: et tunc parnas habitabant ciuitates. Adhuc aut a beneficio instituebat reges: quod quidem est opus bonorum viroꝝ: qui aut euenerit fieri mullos similes ad virtutē nō adhuc sufferebant: sed querebant cōe aliqd̄ politiam instituerūt. Qui aut dexteriores opulēti facti sūt a cōibus: hinc rationabile factas cōe oligarchias: honorabiles enī fecerunt diuinitas. Et his aucte primo in tyrannide transmutabāt: ex tyrānidibus aut in democratiam: semper ad pauciores ducētes proprieſtu: pe lucrū: fortiorē ipsam multitudinē fecerunt ut insurgeret et fieret democratiæ. Qui aut et maiores accidit esse ciuitates: forte neḡ facile tā fieri politiā alia preter democratiā. Si vō alijs ponat optimū ciuitanbus a rege regi: quod se habebunt que de nativitate: vtrū et genus oportet regnare sed genitoꝝ: quales quidē contigit noxiū: sed nō tradit dñs exist̄ nativitatis: sed non facile adhuc hoc credere. Difficile enī et maioris virtutis q̄ sive humana natura. Habet aut dubitationē et de potentiā: vtrū oportet habere regnatū: robur aut qd̄ circa ipsū quo possit cogere nō volentes obediens: aut qualit̄ contingit principariū dispelare. Si enim sive legē sit dñs nihil agēs sive suā voluntate preter lege: ut necum existere ipsi potentia quā custodiet leges. Forte quidē igit̄ que circa regez talē nō difficile determinare: op̄z enī ipsū quidem habere talē potest: esse aut tantā potentia ut sit ea que singuloꝝ et unius et s. mīl pluriꝝ maior: ea autē que multitudinis minor: quē ad modū aut qui custodias dederit q̄ p̄ficerit ciuitati qddā quē vocabat ezymue vel tyranū: et Dionysio q̄ p̄tabat custodias: cōsuluit quidā Syracusani dare tot custodias. De rege autē qui sive suā voluntatē omnia agat: sermo instat nūc: et faciendo considerationē. Qui quidem igit̄ enim dicit sive legem rex: nō est species regni sicut diximus. In omnibus enim contingit esse ducatus exercitū: ppetuū: puta in democratiā et aristocratiā: multi faciunt vnu dominiū dispensationis: talis enim qui dām principatus est: et circa epidānum: et circa oppositā: aut circa aliquā partē minore. De votato autē omnimode regno: hoc autē est in quo rex principiar omnibus sive suā voluntatē dō. Vdet autē quibusdā neḡ sive naturā: sive q̄ do minus sit cōmuniū ciuiū vnu rbi consiliū ex simulibus ciuitas. Similib⁹ enim naturā idem iustum necessariū et tandem dignitatē sive naturā ē. Quare siquidē inequaſ equale alimentū habere: vel vestimentū noxiū corporib⁹: sic habet et que circa honores: similiter et inequaſ equales: p̄opter qd̄ quidē nihil magis principariū q̄ subiici iustum: et vicissim igit̄ eodem modo: hoc aut iam lex: ordo enim lex: legē autem principariū eligibilis magis q̄ ciuiū vnu aliquē. Scđm eandem autē rationē habet: et vnu si aliquoꝝ principariū melius: hos instituendi seruatōces legis: et in nostro legum. Necessariū enī esse quoddam principatum: sed nō huic vnu esse aiunt iustum si simulibus existētibus omnibus. Si vō quecumq̄ nō videſ posse de: erminare lex: neq̄ homo vnu poterit nota facere: sed rniuersale t̄x institutio: reliqua iustitia sententia iudicare et disponere prin-

cipes. Adhuc autem omnia dirigere dant quod cūq̄ videbūt tentantibus nichil esse possit. Qui quidē iūlecez iubet principariū: videt iūbere principariū deū et legea. Qui autem hominē iubet: apponit et bestiam. Quādo enī cōcupisētia tale et furoz principatū habuit: et tandem et optimos viros interimer: propter qd̄ quidem sine appetitu intellectus lex est. Exemplū autē atrium videt esse salsum: qd̄ sive litteras meditari sive prauum: sed et eligibilibus vnu habētibus artes. Ibi quidem enim propter amicitias nihil preter rationem faciūt: sed accipiunt mercedē egrotos cūrantes. Qui autē in politiciis principatibus multa ad affectum et gratiā consueverūt agere: qm̄ et medicos quando suscipiant p̄suasos ab inimicis perimere propter lucrū: tunc eam que ex litteris curarū querit vnu magis. At vō medicis: ostantes inducunt ad seiplos aliquos medicos: et exercitatorū puerorū quā sunt in exercitio inducunt exercitatores discipline tanq̄ nō potentes iudicare qd̄ verum: quia iudicāt de propriis et in passione existētis. Quare palam qd̄ iūstū querētes medium querūt: lex enim ipsam medium. Adhuc principaliores et de principalioribus q̄ sive sive litteras leges: sūt que sive p̄fuctudinea. Quare si vnu que sive litteras homo princeps est secūrio: s. d nō habens que sive coluetudinē. At vō neq̄ facile prospicere multa vnu: oportebit igit̄ multos esse sub ipso cōstitutos principes. Queritur quid differt h̄ a principio mox existere vel vnu constistere hoc modo. Adhuc qd̄ et prius dictum est: siquidem vir studiosus: quia melior principariū dignus: vno autē duo boni meliores hoc autem est qd̄ dicit sumū duobus venientib⁹: et q̄ oratio Agamēnonis: tales mihi sodales ut non iam principariū iustum. Suni autē et nūc de quibusdā principatū dominatē iudicio: sicut iudex de quibus lex nō potest determinare. Qui de quibus potuit vnu dubitat de his tanq̄ nō vnu optime lex precepit: iudicabit. Sed quoniam h̄ quidem contingit comprehendē legibuo: hec autē im impossibilitate: hec autē que faciūt dubitare et querere vnu optima legem principatiū eligibilibus q̄ optima vnu: de quibus enim consiliant sunt impossibiliū lege statuta esse. Nō igit̄ h̄ cōtradicūt tanq̄ nō necessariū hominem esse iudicantē de talibus: sed q̄ non vnu solūtū sed multos: iudicat enī vnu sive q̄ principes eruditū a lege bene. Incōuenientib⁹ forte vnu esse ridebūt si melius participat quis duob⁹ oculis et duabus auribus iudicāt et agēs duobus pedibus et manibus: q̄ multi multus: qm̄ et nūc oculos multos monarchie faciūt sibi et aures et manus et pedes. Eos enim qui principatū et ipsi sive sunt amici: faciūt cōprincipē: nō amici quidem igit̄ existentes: nō facient sive monarcie voluntatē: si autem amici et illius et principatus: q̄q̄ amicos forte et similis. Quare si hos estūt oportere principariū equales et similares principariū estimat oportere similiter. Que quidē igit̄ tur dicunt dubitantes aduersus regnū sive h̄ sit. Sed forte h̄ quidem i aliquibus habet hoc mō in aliquibus autē non sic: est enī aliquid natura despotiū: et aliud politiū: et iustiz confert: tyrannicū autem non est sive naturā: neq̄ aliarū politiarum quicq̄ transgressiones sūt: hec enī

Sunt que preter naturā. Sed ex his manifestum
q̄ in similibus quidē et ceteris: neq; expedi-
ens est: neq; iustū: vnu domīnū esse omnū: neq;
non existēbus legibus: sed ipsum tanquā sit lex
neq; legibus existēbus: neq; bonū bonis: neq;
non bonis nō bonū: neq; si fin virtutē melior sit
nisi modo quodam. Quis autē modus dicend: dicitum est autē aliqualiter et prius. Primo autē
determinandū quid sit regnabile: et quid sit ar-
istocraticum: et quid politicū. Regnabile quidē
igitur talis est multitudō que nata est ferre gen
superexcellē fin virtutē ad presulatū politicū.
Aristocratica autem multitudō que nata est ferre
multitudinē potentiē regi principatu liberorum
ab his qui fin virtutē presidibus ad politicū
principatū. Politica autē multitudō in qua na-
ta est fieri multitudō politica potens principari
et subiici fin legem distribuenē principatus fin
dignitatē opulentis. Qum igitur sit genus totū:
vel aliorum vnu acciderit esse differentē fin vir-
tutem tñ: vel excedat que illius: eam que aliorū
omnū: tunc iustū est genus h esse regale et domi-
nans omnī: et regem vnu hunc. sicut enim dictū
est prius non solū sic habet fin iustum qd profer-
re cōsueverū qui politias instituit: vel qui aristocra-
tias: et qui oligarchias: et iterū qui democra-
tias: penitus enim fin excessum volū: sed excess-
um nō cundem: immo fin q̄ prius dictū est: neq;
enim occidere vel fugere: neq; relegare vtiq; tale
decentis est: neq; velle subiici fin partēnō enī na-
ta est pars excellere ipsum omnē: ei autē qui tan-
tam excellentiā habet: h accedit. De regno quid
quas habet differentias: et vtrū nō expediāt ciui-
tatis aut expediāt: et quibus: et quomō: deter-
minatum sit hoc modo.

Quoniam autē tres dicimus esse rectas po-
litias: harum autē necessariū optimā esse
eam que ab optimis dispensat: talis autē
est in qua accidit vel vnu aliquid sumul omnium
vel genus totū: vel multitudinē excedentē esse
fin virtutē: his quidē subiici poteribus: his au-
tem principari ad electissimā vitam. In primis
autem sermonibus ostensum est: q̄ eandē necel-
larium viri virtutē esse: et ciuius optime ciuitatis:
manifestum q̄ eadē modo et per eandem sit vir
studiosus: et ciuitate instituet vtiq; quis aristocra-
tie et regno gubernatā. Quare erunt et disciplina
et assuetudines eadem sc̄re que faciūt studiosum
virum: et que faciūt politū et regale. Determina-
tis autem his de politia optima iam tentandū
dicere quo nata sit fieri modo et institui quomō
necessē vtiq; facturū de ipsa conuenientē specu-
lationem.

Incipit liber quartus politicōrum Aris.

A omnibus artib⁹
et scientijs: his que
non fin particulas
sunt: sed circa gen⁹
vnum aliqd perse-
ctis existēb⁹ vnu
est cōsiderare quod
congruit circa vnu
quodq; genus: pu-
exercitatio corpori
qualis quali expediāt: et que optima. Et enī qui
optime aptus natus et p̄portionat: optimā ne-
cessarium cōgruerit: et que plurima vna omnib⁹:
etenim h exercitatiue opus est. Adhuc autē siq;s
non attinentē desideret neq; habitū: neq; sciām
eorum que circa agoniā: nūlī minus exercitato-
res discipline: et gymnaſiū est preparare: et hāc
adhuc potentia. Similiter autē h et circa medica-
tiū et nauis: et circa vestimentū: et circa om̄ē
aliā artem vidēmus accidens: quare palam q̄
eiuldem sc̄ientia est politiā optimā cōsiderare: que
est: et qualis quedam vtiq; existens: maxime erit
fin potum nullo impidente extrinsecorū: et que
quibus cōgruens: multis enim forte impossibile
sortiri optimā. Quare optimā simpliciter: et eam
que ex suppositis optimā nō oportet latuisse bo-
num legislatore: et eū qui vere politicus. Adhuc
autem tertia: ea que ex suppositione: oportet enī
et datam posse cōsiderare: et a principio quomō
vtiq; fiet: et facta quo vtiq; modo saluabilis pluri-
mo tépore. Dico autē: puta si alii ciuitati acci-
dit: neq; optimā politia disponi nō abundantē
q̄ esse etiam necessariis: neq; ea que cōlīngit ex
existēbus: fed quadā peiori. Preter oīa autē
becciam que marime in omnib⁹ ciuitatibus cō-
gruit: oportet cognoscere quo plurimi p̄nunciā-
tūm de politia: et si alia dicūt bene: tamē i oppor-
tūni peccat: nō enim solū optimā oportet consi-
derare: sed et possiblē: similiter autē et faciliorē
et cōmuniōrē omnib⁹. Nunc autē hī quidē sum-
mam et indigenē multis copiis querūt soluz: hi
autem magis cōmuniē quandā dicentes eas que
sunt intermetea politias. I. laconia: vel quā alia
laudamus. Oportet autē talē induci ordinē ad
quēfāce ex existēbus persuadēant et possint, p-
sequi tanquā sit nō minus opus corrigere politi-
am q̄q; instituere a principio: sicut et post addi-
scere q̄q; addiscere a principio: propter qd cū di-
ctis oportet et existēbus politiis posse auxiliari
politū: sicut dictū est et p̄iū: hoc autē impossi-
bile ignorante quot sint species politie. Nūc enī
vnā democratiā putant quidā esse vnu oligar-
chiam: nō est autē hoc verū: quare oportet diffe-
rentias politiarū non latere quot et q̄t modis cō-
ponat. Qū eadē autē hac prudētia et leges opti-
mae videre: et eas que vniq; politiarū cōgru-
unt: ad politias enī leges oportet ponit et ponun-
tur om̄es: sed nō politias ad leges. Politia qui-
dem enī est ciuitatibus ordo: quis circa principa-
tus quomō distribuant: et quid dominās politie
et quid q̄ finis est communionis singulis: leges
autē separate significantiū politiā: fin quas opor-
tet principes p̄ncipari et obseruare trāsgredētes

ipsoz. Quare palā q: differētāz t numerū necē
sarium habere politie vniuersitatiqz: t ad legi po
litie cōnō enim possibile est easdē leges cōfere
oligarchiis: neqz democratia omniib: siquidem
plures t nō vna democratia: neqz oligarchia lo
lum est. Qm autē in p̄ma methodo politiaruz
diuīsimus tres quide rectas politias: regnū: aris
tocratiā: politiā. Tres autē harū transgressio
ne: tyrannidez quide regni: oligarchiā autē aris
tocratiā: democratia autē politie: t aristocratiā
autē quide in regno dñi est. De optima enī poli
tiā cōsiderare idem: t de his est dicere nominib:
vult enim vtraqz consistere enī virtute diffusam.
Adhuc autē quid differant inuicē aristocratiā t
regnū: t qm oportet regnum putare: determi
natū est prius: reliquā de politia p̄currere ea q
cōmuni nomie appellat: de alijs politijs oligar
chia t democratia t tyrranide. Manifestū qui
dem igū: t harū transgressionū que pessima: t se
cunda que: necesse enī quide eaz qz prime t di
fissime transgressionē esse pessimā: regnū autē
cessariuz: aut nomē solū habere nō existentē: aut
propter multā excellētā regis esse: quare t tyra
nidē pessimā existētē plurimū distare a politia.
secundo aut oligarchiā: aristocratiā enī distat mul
tum ab hac politia: mensuratisimā: autē demo
cratiā. Nam quide igū: p̄nunciauit t quidā p̄io
rum sic: nō tamē in idē nobis aspiciē: ille quidez
enī iudicauit omnib: quide existētē ep̄iekie:
puta oligarchia bona: t alijs pessimā democra
tiam: prauarū aut optimā. Nos autē totalit̄ has
vitiatas esse dicim: t meliorē quide oligarchiāz
aliā alia: nō bene habet dicere minus aut prauā
sed de tali quide iudicio dimittantur. Nobis au
tem p̄mo diuidendū quo s̄nt differētē politia
rum: siquidē s̄nt species plures democratiae t oli
garchie. Deinde q cōmuniſſimā: que eligibilis
luna post optimā politiā: t vtrqz siqua alia cōt
gerit aristocratiā t cōſistētē bene: sed plurib: con
gruens ciuitatiib: que sit. Deinde t aliarū que q
bus eligibiliſ ſortē enim bis quide necessaria de
mocratia magis qz oligarchia: bis autē h̄ magis
qz illa. Post h̄ autē quo oportet inſtituire vole
rem has politias: dico autē democratias enī vna
quāqz specie: t iterū oligarchias. Tandē autem
post hec omnia qm fecerimus breuiſ contingentē
memoria tentādū ſupuenire que corruptiones
t que ſaluationes politiarū t coiter t ſigillatum
vniuersitatiqz: t propter quas cauſas h̄ maxime
ſciunt nata ſint.

Ius quide igū: qd ētētē plures politias
cauſa: quia omnis ciuitatis ſunt partes
plures numero. P̄mo quide enim ex
domibus cōpositis vidētū omnes ciuitates:
deinde ruris hū: multitudinis: bos autē opu
lentos necessariū eſte: bos autē egenos: alios au
tem medios: t opulentorū autē t egenorū: h̄ qui
dem arma exercēt: h̄ autē ſine armis: t h̄c qui
dem populu vidētū agricultores eſte: h̄c autē
circa ſorū ſupuenit: h̄c autē banaufuz: t inſi
gnium ſunt differētē t ſim piutias t magnitudi
nes ſubſtātē: puta ſim nuptiones equorū: h̄ enī
non facile nō diuites ſacerē. Propter qd quidez
in antiquis ſeptoribus quibulcūz ciuitatiibus in
equis prati erat: oligarchie: apud iſtos erat: vide
bant autē ad bella equis ad vičios velut cretēs

t chalcidei t manetes qui ſub menandro t alio
rum multi circa aliam. Adhuc cum hiſ qui pe
nes diuitias differētā ſunt: h̄ quide ſim genui
h̄ autē enī virtute: t liquid vtrqz tale alterū dictū
eſte ciuitatis pars in hiſ que circa aristocratiā
ibi enī diuīsimus ex quod partib: necessarijs eſt
omnis ciuitas. Harū enim partū aliqui quidem
omnes p̄cipiat politia: aliquādo autē paucio
re: aliquādo autē plures. Manifestū eſt igitur
qz plures necessariū eſt: eſte politias ſpecie di
ferentes ab inuicē: etenī he partes differētē ſpecie
a ſeipſis: politia enī p̄cipiatū ordo eſt: h̄c
autē diuībūt omnes: vel ſim potentiā parti
pantū: vel ſim quandā ipſoz cōmūnē equalitatē
Dico autē: puta egenorū vel opulentorū: vel cō
mūnē quandā ambaz. Necesariū ergo politias
eſte tot quod quide ordines ſim excellētā ſunt: t
ſim differētā ſpartū: maxime autem vidēt eſte
due quēadmodum de ventis dicit: Australes bi
quide h̄bi quide bozales: reliqui autē horū p̄c
gressiones: ſic t politiarū due: populus t oligar
chia: aristocratiā enī ponunt ſpecie oligarchie
tanqz existētē quandā oligarchiā: t cā que ro
cat politia democratā: ſicut in vētis ſēphirū qui
dem bore: australi autē euru. Similit autē habet
t circa armonias vi autē quida: etenī ibi ponunt
duas ſpecies: douſā t frigida: alias autē coordi
nationes: has quide dorias: has autē frigias ro
cant: maxime quide igū: cōſuererūt ita existimare
de politijs. Utius autē t melius vi nos diuī
mus diuāt aut vnu: existētē bene eſte aliās tra
ditiones: has quide bene cōioperare armonie
has autē optime politie: oligarchicas quide eas
que duriores t magis despoile: remiſſas autēz
t molles democratias. Nō oportet autē poni de
mocratia ſicut cōſuererūt quida nūc ſimplicer
ita: vbi dominā ſtūtudo: etenī in oligarchijs
t vbi amplior pars dominā ſtūtudo: neqz oligarchiam
vbi dñi politie pauci. Si autē enim eſtent qui oēs
mille t trecenti: t horū ipſi mille diuites t nō tra
derent de p̄cipiatū ipſis trecentis: t pauperib:
liberis existētē: t quantū ad alia ſimilib: null
vtrqz diceret democratārē iſtos. Sunt autē t ſi
paupes quide pauci eſtent: valentiores autē diu
ibus plurib: existētē: nullus vtrqz oligarchiāz
appellaret: neqz talē ſi alijs exiftib: diuitib: nō
attineret honorē. Magis igū: dicēdū qz demos
quide eſt: qm liberi ſuerint dñi: oligarchia autē qm
diuites: ſed accidit bos quide plures eſte: bos
autē paucos: liberis quide enī multi: diuites autem
pauci: etenī vtrqz ſi ſim magnitudinē diuībūt
tur p̄cipiat: ſicut in ethiopia autē qdā: vel ſim
pulchritudinē oligarchica vtrqz eſſet: paucā enī
multitudi t pulchritūz t magnorū. Nō ſolum
ſed neqz hiſ ſolū ſufficienter habet determinare
politijs has: ſed qm partes plures t pp̄li: t oli
garchie ſunt. Adhuc diuībūt tanqz neqz ſi
liberi pauci eſt exiftētē plurib: t nō liberis p̄m
cipientur demos: velut in apollonia que in ionio
t in thera: in vtrqz enī harū ciuitati in honori
bus erat qui diſcrebat ſim ingenuitatē: t primi
optinetē vicinas pauci exiftētē multoqz. Neqz
vtrqz diuites prop̄t exceedere ſim multitudinē de
mos velut in colosone antiquis: ibi non poffide
bant magnā ſubſtantia qui plures anteqz ſicret
bellū aduersari bydos: ſed eſt democratā quid

quando liberi et egeni plures existentes domini fuerit principatus: oligarchia autem quoniam diuitiae et nobiliores pauci existentes. Quod quidem igitur politie sunt plures: et propter quam causam: dictum est.

Elod autem et plures dicitur: et que: et propter quod: dicimus principium sumentes: dictum prius. Conseruent enim non una parte sed plures habere omen ciuitatem. Sicut igitur si aial vellemus accipe spes: primo: quidem: utique segregare remus quod quidem necessarium habere omne aial velut quod sensu orum: et quod ultimum claberatium et susceptuum: puta os et ventre: adhuc autem quod mox paribus rurisque ipsorum: si itaque tot spes solorum aut horum essent differentes. Dico autem: puta os quedam plura gna et ventris et sanguino: adhuc autem et monuari partium numeri: iugatio horum ex necessitate faciet plura gna aialium: non enim possibile est idem aial bre plures os differentes: similit autem neque aurum. Quare quoniam accepte fuerint horum omnes contingentes combinationes facient spes aialium: quod quidem contingentes necessarior et partium sunt. Eodem autem modo et dictum politiarum ciuium ciuitates non ex una: sed ex multis partibus componuntur: sic dictum est lepe. Una quidem igitur est que circa alium tum multitudine que vocatur agricole. Secunda autem que vocatur banaulia: est autem hec quod circa artes sine quibus ciuitate impossibile est habitari: barum autem artium bas ex necessitate opus existere: bas autem ad delitias vel bene vivere. Tertia autem que circa forus: dico autem forale que circa viduaciones et emptiones et circa negotiationes et caprorias demoratur. Quarta autem quod mercenarii. Quinta autem genus quod ppugnans quod his nibilominus necessarium est existere si debeant non servire inuidetibus: nibil enim minus impossibilium quod dignum esse vocare ciuitatem non seruat: per se sufficiens enim est ciuitas: quod autem seruat non per se sufficiens: proprie quod quodam in politia levius habet: non sufficientem autem dictum est. At n. Socratus ex quo necissariissimis coponi ciuitatem dicit autem hos: iuxtor et agricolam: coiariam et edificatorum: rursus autem apponit tanquam non necessarium his erari: et eos qui super necia pecora. Adhuc autem negotiatorum et caproiorum: et huius sunt complementum pene ciuitatis tanquam gratia necessario per os ciuitatis sit constituta: sed non boni magis equalibusque indigent coiariam et agricolam: partes autem ppugnantem non prius attribuit antecepit regione creceret et attingeret vicinos ad bellum instaurans. At vero et inter quos: et quoties coicantes neciūm esse aliquem reddere et iudicare quod iustum. Siquidem igitur et anima ponat utique quis magis parte aialis quam corpus: et ciuitatem magis talia ponenduz quam ea quae ad necessarium utrum tenduntur: s. bellum: et quod participat iustitia disceptatio. Adhuc autem quod plurimi quod quidem est intellectus politici opus: et huius separatis existat aliquibus siue eisdem nibil enim differt ad rationem etiūm diram et agros colere accedit eisdem sepe. Quare siquidem et haec illa sunt ponenda partes ciuitatis: manifestum quia haec ad arma: necia ciuitatis pars est. Septima autem quod substatu ministratur quam vocamus opuletos. Octaua autem demiuergica s. pupilli instituuntur: et quod circa principia administrativa: siquidem sine principiis impossibile esse ciuitatem necissarium igit esse aliquo potest principiis et administratorebus: vel prius vel finis per haec administrationem. Reliq autem de quibus determinauimus

perfecte quod coesiliabit: et coicat altercatibus de iustis. Siquidem igitur haec opus fieri in ciuitate b' et b' haec iuste: necessarium et aliquos politicos esse principantes virtute. Alias quidem igitur politias videat multis ostingere existere eisdem: pura eisdem esse pro pugnatores et agricolae et artifices: adhuc autem milites et iudicatores: informantes autem virtute oes et plurimi principibus principari posse: sed pauperes et diuitiae eisdem impossibile est: propter quod be partes marie et vident ciuitatis diuince et egeni. Adhuc autem ppinea quod in pluribus est haec quidem paucis suis: haec autem multi: be vident pteas partium ciuitatis: et et politie sum excessus barum constant: et due politie vident esse democracia et oligarchia. Quod quidem igitur sunt politie plures: et propter quas causas: dictum est prius.

Onus autem sunt et democraticae spes plures et oligarchie: dicamus manifestum autem haec ex dictis. Species enim plures populi et directorum insignia sunt: puta populi quidem spes: una quod dem agricole: altera autem quod circa artes: alia autem quod circa mare et huiusmodi: haec quidem bellicae: haec autem pecuniarum: haec autem vestimenta: haec autem piscatoria. In multis enim locis singula haec multe turbae: putata pisatorum quidem in taretorum et bicanticorum: tricanticorum autem atthenis: negotiatorum autem in egina et chio: transuersorum autem in tenedo. Adhuc autem quod manuaria: et quod modicarum et substatuarum et non possit varcare: adhuc quod quidem ex abob' ciuib' libez: et utique siqua talis alterius multitudinis spes: magnus autem diuitiae: nobilitas: virtus: disciplina: et his similia dicta sunt eadem differentia. Democratica igitur est prima quidem que dicitur marie sunt equales: equales enim autem lex talis democratica nibil magis existere egenis vel diuitiis: neque dominos esse utrosque: sed siles ambo. Siquidem enim libertas maxime est in democratica sicut existimat quidam: et qualitas sicut utique erit maxime eotiusdibus oibus: maris politia similiter. Qui autem amplior: populus: dominas autem quod visus fuit pluribus: necesse democratia esse haec: una qui dem igit spes democratica: alia autem quod principatus sunt ab honorabilitatibus et brevius his existib' Operari autem et cui possidet potestatem esse participandi et carentem non participare: altera spes democraticae participare oes cives quicunque utique diligentes: principari autem legem: altera autem spes democraticae: alia quidem esse principatum si solidi sit ciuis: principari autem legem. Altera autem spes democraticae: alia quidem esse eadem: dominas autem esse multitudinis et non legem: haec autem quoniam sententie fuerint diversae: sed non lex: accidit autem haec propter demagogos. In his quidem enim qui sunt legem democraticam non sunt demagogus: sed optimi ciuii: sive in primis: ubi autem leges non dominantur haec sunt demagogi: monarchus enim si populus copiosus: rurum ex multis: ipsi enim multi sunt domini: non ut utriusque: sed oes. Quare autem dicitur Homerius non bona esse multi dominationem: utrumque haec plures sunt qui principiantur: ut utriusque incertum. Alias igitur populus re lui monarchus etiam querit monarchiam: quae non subiectum sub lege et non despotum. Quare et adulatorum honorati: et populus iste proportionaliter tyrannidi monarchiarum: propterea quod et mos idem: et ambo despotica meliorum et sententie: sicut ibi precepit: et demagogus et adulatorum idem: et populus

naliter; et maxime aut̄ viriꝝ apud virosꝝ valēt: adulatores quidem apud tyrannos: demagogi aut̄ apud populos tales. Sunt autē hi quidem causa: ut sentiēt sint dñe: sed nō leges: omnia reducentes ad populū: accidit enim ipsiſ fieri magnos propter populū quidē esse dñm omnium: opinioꝝ aut̄ populi hos: suadet enī multitudine his. Adhuc autē qui principatus accusant: aut̄ populi oportere iudicare: h̄ aut̄ gaudēt recipit ad vocationē: quare dissoluunt omnes principatus. Rationabilit̄ aut̄ videbit viriꝝ increpare qui dicit talem esse democratiaꝝ: nō politia: vbi enim nō principiantur leges nō est politia: oportet enim legē quidē principari omnium: de singularibus aut̄ principatus et politia iudicare. Quare siquidē est democratia vna politiarū: manifestū q̄ talis institutio in qua sentiēt omnia dispensant neq̄ democratia proprie: nullā enī sentiētā contingit esse vniuersales: species quidem igitur democratiae determinate sint hoc mō. Oligarchie autē species vna quidē esse principatus ab honoꝝ rabilitatibꝝ tantis: ut egeni nō participet quin sint plures: licere aut̄ possident participare politia: alia autē q̄n ab honorabilitatibus imensis sunt principaliꝝ: et eligunt ipsi eos qui deficiunt. Si quidem igit̄ ex omnibꝝ his h̄ faciat: videt h̄ esse magis aristocraticū: si aut̄ ex aliquibꝝ determinatis oligarchicum: altera spēs oligarchie q̄n puer pro patre unus fit. Quarta aut̄ q̄n extiterit quod nūc dictū est: et principet nō lex: sed principes: et est pueribilis h̄ in oligarchibꝝ: sicut tyrannus in monarchibꝝ: et de qua diximus ultima democratia in democratia: et vocat etiā tālē oligarchiam potentiam: oligarchie quidē igitur species tot: et democratiae.

*O*n oportet autē latere qđ in multis locis accidit: ut politia quidem que vñ leges: nō sic democratia: propter assuetudineꝝ aut̄ et modū politieꝝ et democratiae. Sunt autē rursum apud illos enī quedā que s̄m leges politiam esse magis democratiaꝝ: assuetudinibꝝ aut̄ et modo oligarchicari magis accidit: autē h̄ maxime post trāmutationes politiarū: nō enī sta. in transmutant: sed amant in primis paulatim rapientes ex iniūc ut leges quidem permaneāt que p̄existerūt: optineat autē que transmutat poliūtiam. Qd autē sint tot species democratiae et oligarchie ex his que dicta sunt manifestū est. Perceſſe enī aut̄ omnes dictas partes populi cōmunicare politia: aut̄ has quidem: has autē nō: q̄n quidē igit̄ qđ agit: ultiuū et qđ possidet medium et substantiaꝝ s̄fert dominans politie: politie ſunt s̄m leges: habet enī vivere laborat̄: non possunt aut̄ vacare. Quare legē ſciēt̄ cōuocat necessariſſimas cōgregationes: alijs aut̄ principare licet quz possideat honorabilitatē determinatam a legibus: propter qđ omnibꝝ possidentibus licere omnibꝝ oligarchicū: licere autē vacare in licere omnibꝝ oligarchicū: licere autē vacare in possibile nō existētibus prouētibus: hec quidē igit̄ vna species democratiae: propter has causas Altera aut̄ species propter cōsequētē electionē est enim et omnibꝝ licere nō refutat̄ ſim genit̄: participare tamē potestibus vacare: propter qđ quidē in tali democratia leges principiant̄: propter nō esse puentū. Tertia aut̄ ip̄s oblicere q̄cūs

liberi fuerit participare politia: nō in participare propter predictā causam: quare necessariū et in hac principari legē. Quaria autē species democratiae tēpōribus ultimo in ciuitatibꝝ facta: quā enim facte ſunt ciuitates maiores multo q̄z a principio et prouectus existit et opulēt: participant quidem omnes politia propter excessus multitudinis. Cōmunicant autē et politiāt̄: quia possunt vacare: etiam egeni accepītēs mercedēt: et maxime autē vacat talis multitudine: neq̄ enī impedit ipsoꝝ egeni propriū curā: diuites aut̄ impedit ut ſepe et nō cōmunicant cōgregationē: neq̄ ei qđ est iudicare: ppter qđ ſit multitudine: egenoꝝ dominans politie: ſed non leges: species quidē igit̄ democratiae tot et tales propter haas necessitates ſunt. Oligarchie autē quando quidē plurē habent ſubstantiaꝝ minore et nō multā valde: p̄me oligarchie species eſt: ſaciūt enim potestatē principandi: pſſidēt: et propter multitudine ſeſt principiantū politicumate: neceſſe nō homines: ſed legein ſeſt domināt. Quāto enī viriꝝ plus diuſtāt a monarchia: et neq̄ tantā habeant ſubstantiaꝝ ut vacent negligēt̄: neq̄ tam modica ut nutritant̄ a ciuitate: neceſſe legē velle ipſis principiis: ſed nō ipſos. Si autē viriꝝ pauciores ſint q̄ ſubstantias habet q̄z qui prius: amplioꝝ et autē ſeſcunde oligarchie ſit species: magis enī potentes ſupergredi volūt: propter qđ ipſi quidē eligunt et multus eos qui ad politicum admittunt̄: qđ autē nondū ſic fortes ſunt ut ſine lege principen̄: leges ponūt ſalem: ſi autē inualuerint habere pauciores exiſtētēs maiores ſubstantias. Terti⁹ gradus ſit oligarchie ſ. per ſeipſos principaliꝝ babere: ſim legē autē precipientē morientū filios ſuccedere. Quādo autē iam plus inualuerint ſubstantias et multis amicis prope ſal̄ potētatuſ monarchie ē et domini ſunt hoies: ſed non lex: et quarta spēs oligarchie h̄ eſt cōuertibilis ultime democratiae.

*H*abue autem ſunt dui politie: preter democratiam et oligarchia: quartū alteraz quidē dicit omnēs: dicit aut̄ quatuor politiarū species vna: dicit aut̄ quatuor monarchia: oligarchia: democratia: quartū vō vocat aristocraticā: quinta aut̄ eſt que appellaſt cōmuni nomine omnium: politia enim vocat: ſed quia nō ſepe ſit: latet tētantes enumerare species politiarū et vñquā ſolū ſicut plato in poſitioꝝ. Aristocraticam quidē igit̄ bene habet vocare: de qua pertractauimus quidē in primis ſermonibus: tā enim que ex optimis ſimpliciſ politia ſunt virtutē et non ad hypothēſim aliquā bonoru iuſtorū ſolam iuſtum appellare aristocraticā: in ſola enim ſimpliciter idē ſit et ciuitas bonus: bon⁹ eſt. Qui autem in alijs boni ad politia ipſorum ſunt nō ſolum: ſed ſunt aliqui qui ad oligarchicas habent diſſerētias: et vocant aristocracie: et ad vocat̄ politiam: vñ vō nō ſolū ſpectu diuinitati: ſed etiā ſpectu virtutis eligunt principiant̄: h̄ politia diſſert ab ambabus: et aristocracia vocat: et in nō ſcientibus cōmune cauſam: virtutis. Sunt tamen quidam approbati: et qui ridēnt eſe epiceikeſ. Clerbi: g. politia reficiat ad diuinitas et virtutes: et populi reluit in chalcedonīa: h̄ aristocracia eſt: et in quibus ad duo ſolū: et que lacedemoniorū et populi: et eſt mixtio hoī duorum: democratiae et virtutis. Aristocracie quidē igit̄ preter pūmaz

optimum politiam: he due species et tercia que canqz eins que vocat politia inclinant ad oligarchiam magis.

Eliquā autē est nobis de nominata politia dicere et de tyrannide. Ordinariū autē sic nō existē: neqz hāc transgressio nem neqz assignatas aristocratis: quia sūm veritatem quidē omnes sunt ratiōne a rectissima politia: deinde dīnumerant cum his: suntqz ipsarum he trāgressioēs sicut in his que a principio dīximū. Ult̄mo autē de tyrannide rationabile ē facere mentionē: quia omnīus minime politia h̄ est nobis autē est methodus de politia: propter quā quidē igit̄ causam ordinariū est hoc modo: dictum est. Nanc autē ostendendū nobis de politiam manifestissima enī potētia ipsius determinatioēs his que de oligarchia et democracia. Et enī politia vi simpliciter est dicere: mixtio oligarchie et democracie: consuetū autē vocare declinantes quidē et ad democratiā politias: declinantes autē ad oligarchias magis aristocratis: q̄r magis a sequit disciplina et nobilitate opulentiorib⁹. Adhuc autē vidēt habere opulentē: quo rū gratia iniusta agunt iniusti: vnde et kaliskagatus et insignes hos appellat. Quoniam igit̄ aristocracia vult excellētiā attribuere optimis cūiūm: et oligarchias esse autē ex kaliskagatis magis: vidēt autē esse in passibiliū ciuitatē aristocraticā nō bene legib⁹ disponit: sed male gubernatā. Si mulier autē et aristocraticari eam que nō bene legibus disponunt: nō est autē bona legū dispositio bene ponit leges: nō obediēt autē vnam quidē bonam legū dispositionē existimandū esse obediēre positis legibus: alteram autē bene ponit leges quibus imaneant. Et enim obediēt et bene positi: h̄ autē contingit duplicit: aut enī m̄ optimis contingit ipsiis: aut simpliciter optimis: videtur autē aristocracie quidē esse maxime honores distribui sūm virtutē: aristocracie quidē enim terminus viri: oligarchie autē diuitie: demū autē liberalitas: h̄ autē quodēqz videt pluribus: in omnibus erit: etenim in oligarchia et aristocracia etiam in d. mō quodēqz videt maiori partii participari pūlū polū: h̄ est dominās. In plurimi quidē igit̄ ciuitatib⁹ politie species vocat: solum enim mixtio cōiecturat diuitū et pauperū diuitias et libertatē. H̄c enim apud plurimos qui opulentii kalorūkagatorū videntē tenere regionem. Quoniam autē tria sunt que alterant de equalitate politie: libertas et diuitie: virtus: querunt enim qd̄ vocant ingenuitatē: a sequit duob⁹. Ingenitus enim est virtus et diuitie antiquae: manifestum q̄ mixtione quidē ducit s. opulentiorū et egeniorū politie dicendū: triū autē aristocratiā maxime alii preter veram et pāmā. Et h̄ quidē igit̄ sint et alie species politie p̄f̄ monarchiam et democratiā: oligarchia dictum est: et quales he: et quid dīferent in iure aristocratie et policerie ab aristocratiā: et q̄ non ab iure in longe manifestū. Duo autē modo sit p̄ter democratiā et oligarchiā que vocat politia: et quā liter ipsam oportet inservi: dicamus cōsequēter dicit̄ sūmū autē palam erit: et quib⁹ determinat̄ democratiā et oligarchia. Sūmēndū enim horū diuīstionē. Deinde ex his et vtrāqz velut sym bolū accipientes conponendū. Sunt autē ter-

mini tres oppositionis et mixtione: aut enī vtrāqz sumēndū que vtrāqz lege statuunt: puta de eo qd̄ est iudicare. In oligarchiis quidē enim opulentis diuinū ordinant si nō disceptent: egenia autē nullam mercedē: in democratiis autē egenia qui dem mercedē opulentis autē nullum diuinū. Cōmune autē et mediū horū ambo h̄: p̄opter qd̄ et politicum: mīrū est enī ex ambob⁹. Tnus quidē igit̄ iste cōbinationis modus: alterū autē accipere mediū eorum que vtrāqz statuunt: puta cōgregationes fieri: hi quidē ab honorabilitate: nulla autē parua omnino: hi autē ab iuventu honorabilitate: cōmune autē neutrū: sed media honorabilitas vtrāqz horū. Tertium autē ex duabus institutionib⁹: h̄ quidē ex oligarchica lege h̄ autē ex democratiā. Dico autē: puta videt democraticū quidē esse fortiales esse principiū: eligibiles autē oligarchicū: et democraticū quidē qui non ab honorabilitate: aristocraticū igit̄ et politicū ex vtrāqz vtrāqz accipere: ex oligarchia quidē eligibiles facere: principiū: ex democratiā autem q̄ non ab honorabilitate: modus igit̄ igit̄ mixtione iste. Eius autē qd̄ est bñ miscerū democratiā et oligarchia terminū quādo cōtingit dicere candem politiā: democratiā et oligarchia: palam enim q̄ h̄ patiū dicētes p̄opter mixtas esse bene: patiū autē hoc et medium: apparet enī vtrāqz extremozū in ipso. Quod quidē accidit circa lacedemonicorū politiam: mīlti enim conant dicere tanqz democratiā existente: quia democratiā multa ordo habet puta primo cōsiderationē puerorū: similiter enī qui diuitiū nutriunt h̄is qui pauperū: et crudūtē hoc modo vtrāqz quo possent: et pauperū puerū: similiter autē et in habita etate: et quz viri fuerint eodem modo: nullo enī distincto diues et pauper: sic qui circa alimentū eadem omnib⁹ in cōiuīs et vestimentū tale diuities quale vtrāqz p̄pare posset et pauperz aliquis quicqz adhuc eo q̄ duos maritos principiū: hunc quidē eliat popule: h̄ autē p̄participē: senes quidē enī eligunt: exteriora autē participant: ali⁹ autem oligarchiam: quia multa habet oligarchia: puta q̄ omnes sunt eligibiles: et nullus socialistis: et q̄ pauci sunt dñi mortis et fugi: et alia talia multa. Oportet autem in politia mixta bene videri etiē vtrāqz et neutrum et saluari per scipiam: nō eo q̄ plures extrinsecus sint qui nolūt: erit enim vtrāqz et prae politie h̄ existens: sed eo q̄ neqz vtrāqz velit politiam alterānullam partium poliū totūlitter. Quo quidē igit̄ modo videri cōsistere politia: similiter autē et putare aristocratiē: nunc autem dictū est.

Dicit̄ tyrannide autē erat reliquā nobis dicere: nō quasi sit multa sermocinatio circa ipsam: sed vt accipiat quis methodi partē: quoniam et hāc ponimus politiarū quandā partem. De regno quidē igit̄ determinauim̄ in primitis sermonib⁹ in quibus de eo qd̄ maxi me dicit̄ regnum secimus cōsiderationē: vtrū in expedita et ciuitatib⁹: et quidē: et vnde oportet constitueri et qualit. Tyrannidis autem species duas quidē diuīstimus in quibus de regno cōsiderauimus p̄opter potentia ipsam: vēgere aliqualiter: et ad regnum p̄opter sūm̄ leges esse ambos hos principiū. In quibusdāz enī

barbarorum eligunt imperatores: monarchos: t
olim etiam anticos grecos siebant quidem mo-
narchie hoc modo: quos vocabant elymnetas:
habent autem he quidaꝝ ad inuicem differentialē:
erant autem propriaꝝ q̄ fin legez regales: t quia
monarchicabant voluntarijs: tyrannice autem pro-
pter despotice principari: t fin suam sententias.
Tertia autem species tyrannidis que quidaꝝ ma-
xime videtur esse tyrannis cōuerſibilia existens:
ei que omnino mode regnum: talcum autem necessariū
tyrannide esse monarchia que est incorrigibilis
principatus similiū t meliorū omnium ad p̄p̄nū
suum cōferens: sed nō ad id qd subiectorū: pro-
pter qd inuoluntariū: nullus enim voluntarius li-
berosū sustinet talē principatum: tyrannidis quid
species he: t tot ppter dictas causas.

¶ He autem sit optima politia: t que opti-
ma vita plurimis ciuitatibꝝ: t plurimis
hominiū: neq; ad virtutē cōparantibus
esse super idiotas: neq; ad disciplinā que natura
indigent t successu fortunati: neq; ad politiā fin
uotum factā: sed ad vitam possibilē comunicari
plurimis: t ad politiam qua plurimas ciuitates
contingit participare: etenim quae vocat aristot-
erias de quibus nūc diximus: h quidem ma-
gis extra cadunt plurimis ciuitatibꝝ: h autem appro-
pinquant ei que vocatur politia: propter qd de
ambabus t de vna dicendū. Iudicium enim de
omnibus his ex eisdem elementis est: si enī bene
in ethicis dictum est: felicē vitā esse eam que fin
virtutem nō impeditā: medietatē autem virtute: ne
cessarium medium esse vitam optimā: medietas
autem contingentis sortiri a singulis eisdem autem
terminos: hos necessariū esse t ciuitatis virtutis
t malicie t politie: politia enim vita quedam est
ciuitatis. In omnibus itaq; ciuitatibus sūt tres
partes ciuitatis: hi quidem opulentē valde: hi aut
egeniē valde: hi autē tertii qui mediū horū. Quo-
niam igitur concedit qd mediocre optimū: t qd
medium: manifestū q̄ bene forruitorū posseſſio
que media optima omnīū faciliſſima enim rationi
obedire super pulchritū: aut super forte: aut super
ingenuum: aut super diues: aut cōtraria his sup
egenum: aut super debile: aut valde vile difficile
rationem sequi: sunt enī hi quidem iniuriosi t in
magnis neq; magis: hi autem astuti: t in paruis
neq; valde iniuriosi autem he quidaꝝ sunt ppter
iniuriam: hec autem propter astutia. Adhuc autem
isti minime amant principes: hec autem ambo no
ciua ciuitatibus. Adhuc autem qui quidaꝝ sunt in
excessu eufortuniorū potenter t diuitiarū: t
amicorū: t aliorū talius subiici neq; volūt neq;
sciunt: t h statim a primordio existit pueris ex-
stentibus: propter delitias enī neq; doctoribus
subiici consuetū ipsos. Qui autem fin excessum in-
digentia horū humiles valde: vt hi quidem princi-
pari neficiant: sed subiici seruoli principatu: hi aut
subiici quidem: neq; vno principatu: subiici aut
fin despoticū principatu: sit igitur seruori t de-
spotorum ciuitas: sed non liberorū: t horū qui
dem inuidentū: hec rū autem contēnentū qui plu-
rimū distant ab amicitia t cōmunione politica:
Cōmunione enim amicabilis: neq; enī via volente cō-
municare cū intimis: vt: It autem cū uitos ex equali
bus esse t similibꝝ q̄ maxime: h autem existit ma-

xime mediū. Quare necessariū optime politia
re hanc ciuitates ex quibus dicimus esse natura
constitutionē ciuitatis: t saluant autem in ciuitatibꝝ
isti maxime ciuiū: neq; enim ipsi aliena cō-
siderant: sicut pauperes: neq; substantiā horū alte-
ri quemadmodū pauperes eā que diuitū concu-
piscunt: t propriaꝝ q̄ neq; insidias patiuntur:
neq; fraudes molunt sine periculo degūt: prop̄
h bñ putauit phocilides multa mediū optima:
mediū volo in ciuitate esse. Palā ergo t q̄ cō-
muniō politica optima per medios: t tales con-
tingit bene politiā ciuitates in quibꝝ vniq; mul-
tum qd mediū: t valentius maxime quidaꝝ am-
bonum: si autem non alterius partis: appositū enī
facit inclinationē t prohibet fieri cōtrarios excē-
sus. Propter qd quidem eufortunū maximū po-
litiantes substantiā habere mediaꝝ t sufficientē
tanq; vbi: hi quidem multa valde possiderūt: hi
autem nihil: aut demos extremū sit: aut oligarchia
intēperata: aut tyrānie propter ambos excessus.
Etenim ex democratiā maxime iuuenili t ex oli-
garchia sit tyrannus: ex mediū aut t his qui p-
pe multo minus: causam autē posterius in his q
circa transmutationes politiarum dicemus. Qd
autē quē media optima manifestū: sola enim sine
seditione vbi enī multū qd inter mediū: minime
sunt turbationes t seditiones politiarū. Et ma-
gne ciuitates sunt magis sine seditionibus prop̄
eandem causā: quia multū qd mediū: in paruis
autem facile diuidere omnes in duo vt nibil t relin-
quatur mediū: t omnes sete egeniē vel opulēti sūt:
t democratiē autē securiores sunt oligarchia t
durabiliores propter medios: plures enim sunt t
magis participat honoribꝝ in democratiā qd
in oligarchiā: qm̄ quādo sine his multitudine in-
valuerint homines: mala opatio fit t percutit cito
Signū autē oportet putare t q̄ opumi legista-
tores fuerint de mediū ciuitatibꝝ. Solon enim
fuit de his: signat autē ex poesi t kikurgas: non
enī fuit lex t charondas: t forte plurimi alioꝝ
Manifestū autē ex his: t q̄ plurime politie: he
quidem democratiē sūt: he aut oligarchie: quia
enī sepe in his paucū est qd mediū semper qui
cunq; excederint sive qui substantias habent: sive
populus qui mediū egrediunt fin se ducūt poli-
tiaꝝ: quare aut demus sit aut oligarchia. Adhuc
autem propter seditiones fieri t pugnas ad inui-
cētē populo: t diuitibꝝ quibusq; euenerit opū
nere magis cōtrarijs non instituit cōmune poli-
tiam: neq; equalem sed victorie premiū: excessū
politiē accipiūt: t hi quidem democratiā: hi aut
oligarchiam faciūt. Adhuc autem t eorum qui in
preminētia fuerūt grecie ad eam que apud iplos
politiam vniq; respicētēs: hi quidem democratiā
in ciuitatibus instauerūt: hi autem oligar-
chiam nō ad cōserens ciuitatibus intendentes:
sed ad id qd sui ipsorum: vt t propter has cau-
sas: aut nunq; media sit politia: aut raro t apud
paucos. Unus enim vī solus eoz qui prius in
presidatu fuerūt persuasus fuit hunc ordinē assi-
gnare. Nam autē t his qui in ciuitatibꝝ extat cō-
suetudo: neq; velle qd equale: led aut principari
querere: aut optimētis suffire. Que quidē igit sit
optima politia: t ppter quā cām: ex his manifestū
Aliarum autem pol̄tiaꝝ: quoniā plures demo-
cratias t plures oligarchias diximus esse: quale

ponendā primā t̄ secundā hoc modo consequentem per esse: hanc quidē meliore: hanc autē determinata optima non difficile videre: opozet enim necessario esse meliore: qui propin quissima huic: deteriorē autē plus distantē a me dio: si non ad hypothesis iudicet alius: dico autem ad hypothesis: quia sepe existere alia politia magis eligibili quibusdā nihil prohibet expedire magis esse alterā politiā.

Ue autē politiā quibus t̄ qual qualib⁹ expediāt: habitū est dictis p̄transire. Sun mendū itaqz primo de omnib⁹ vniuersa liter idem: opozet enim valentiorē esse partē ciuitatis volente nō volēte manere politiā. Est autē omnis ciuitas t̄ quali t̄ quāto: dico autē quale quidem liberalitatē: diuitias: disciplina: ingenuitatem: quantū autē multitudinis excessum. Contingit autem quale quidē existere alteri parti ciuitatis ex quibus partibus cōsistit ciuitas: ali⁹ autē parti qd̄ quantū: puta plures esse numero nobilis ignobiles qz diuitibus pauperes: nō tamē tm̄ excedente quanto quantū deficit quali: propter qd̄ hec ad alia cōparandū: rbi quidē igit̄ excedit egenorū multitudine s̄m dictā analogiam hic nata est esse democratia. Siquidē enim agri cole excedunt sit agricultorū democratia: t̄ vna queqz species democratiā s̄m excessum populi vniuersiūqz: puta siquidē agricultorū inualuerit multitudine primā democratia: si autē multitudo bananorū t̄ mercede agentiū ultimā: similē aut̄ t̄ alias intermediaas barus. Abi autē multitudo diuitiū t̄ insigniū supercedat quali qz deficit quāto: hic oligarchiā: t̄ oligarchie eodē modo vna queqz species s̄m excessum oligarchice multitudinis. Opz autē semp̄ legislatorē in politiā consumere medios: siue enī oligarchicas leges ponat opz conjecturare medios siue democraticas adducere legibus hos: rbi aut̄ medioz supreditur multitudine qz simul amboz extremon: aut etiā alterius solū h̄ cōtingit politiā esse legalem. Nihil enī timendū ne sorte consentiant diuities pauperibus sup hoc: nunqz enim alteri volūt serui esse: comunioz autē si querāt: nullam inuenient alias ab hac. In parte enim principari nō vtig sustinebūt propter discrediātū ad inuicem vbiqz aut̄ fidelissimū qui dites: dices autē qui medium: quāto enī vtig melius politia misceat tanto magis mansiu. Deccāt autē multi t̄ eoz qui aristocraticas volunt facere politiā: nō solū in plus attribuere diuitibus: sed inter audiendo populū: necesse enī rēpose aliquēdo ex falso bona verū evenire in aliū: supergressiones enim diuitium destruīt magis politiā qz qui populi. Adhuc autē quectūqz plocutionis gratia in politiā sapienter loquunt ad populū sunt quinqz numerō: circa congregatiōnē: circa principiā: circa pretoriā: circa armationes: circa exercitiā. Circa cōgregationē quidē licere omnib⁹ cōgregationi interest: damnū autē imponi diuitibus: sed non interest cōgregationi: vel solū vel multo maius. Circa principiatus autē habentibus quidem honorabilitatē nō licere abiurgare: egenis aut̄ lice re. Et circa pretoriā diuitib⁹ quidē esse damnū si nō dissentiant: egenis autē licentiā: vel his qui dem magnū: his autē parvū: sicut in legibus Charondi: sicuti autē licet quidem omnibus.

Scriptis autē licet cōgregationē adesse t̄ discutere: si autē scripti neqz cōuenient neqz discusserint imponunt his magna damna: vt prop̄ dānum fugiant quidē scribi: propter nō scribi autē neqz discutant neqz cōueniat. Eodē autē modo t̄ de possidendo arma t̄ de exercitari leges serūt egenis quidem enim licet nō possidere: diuitib⁹ autē damnosum nō possidētibus t̄ si nō exercitantur: his quidē nulluz damnū: diuitibus aut̄ damnosum: quatenus hi quidē propter damnū participant: hi autē propter nō timere nō partici pent: h̄ quidem igit̄ sit oligarchica sophismata legis latiōnis. In democratijs autē aduersus h̄ sapienter obſiſtunt: egenis quidē enī mercedem acquirūt cōgregationi plentibus t̄ discutientib⁹ diuitibus autē nullū statuū damnū. Quare ma nifestū qz sigs vult miscere iuste: opozetqz apud virosqz colligere: t̄ his quidē mercedē acquirere bis autē non damnū: sic enim eā cōmunicabunt omnes: illo aut̄ modo politia sit soloz alteroz. Opozet autē politiā esse quidē ex habētibus ar ma solum: honorabilitate autē s̄m multitudinē: simpliciter quidem determinata nō est dicere tm̄ existere: sed cōſiderātes qd̄ quale: addicit longissimum vi participates politia sint plures nō parti cipantibus hoc ordinare: volūt enī pauperes etiā nō participates honorib⁹ quietē habere: si neqz aliquis moleſtet ipsos: neqz auſerat aliquid subſtantie: sed h̄ nō facile: nō enī accidit ſemp gratio ſos esse eos qui participat̄ politiūtate: t̄ cōlue uerunt aut̄ quādo bellū fuerit mouere: si nō acci piant alimentiū: pauperes autē sint: si autē acquirat aliquis alimentū volūt bellare: est enim politia apud aliquos non solū ex his qui sunt ad ar ma: sed etiā ex his qui fuerunt ad ar ma. In militijs autē politia quidem erat ex his: principatus autem eligebat ex militātibus: t̄ prima autē politia in grecia fuit post regna ex p̄līātib⁹: que qui dem a principio ex equeſtrīb⁹: robur enī t̄ excelen tibus autē ciuitatibus t̄ his qui in armis inualeſcentibus magis plures participabāt politiā: ppter qd̄ quidem quas nunc vocamus politias: priores vocabāt democratiās. Erant autē t̄ antiquę politie rationabilis oligarchie t̄ regales: ppter paucitatem enim hominū nō bene habebunt multū qd̄ mediū: quare pauci existentes multitudine t̄ s̄m coordinationē magis ſufferrebant ſuijci. Propter quā quidem igit̄ cauſam ſunt politie plures: propter quid p̄t eas que dicunt: alie democratia autē nō vna numero: eſt t̄ alia rum ſimiliter. Adhuc aut̄ que differetē t̄ prop̄ quā cauſam accidit: adhuc autē que ſit optima politiarum: dictū eſt.

Butrum autē cum dixerimus t̄ cōſter t̄ ſigillatum de vnaquaqz dicamus de his que deinceps: accipientes ipſorū princi pium cōtentens. Sūt itaqz tree partes omnium politiarū de quibus opz cōſiderare ſtudioſuz le gislatoz: cōſiderare p̄ferens vniuersiūqz quibus ſe habentibus bene: necesse politiā habere bene: t̄ politias ab inuicē differere in differēdo vnuqzqz horū. Eſt autē triū horū vnu quidē aliquid qd̄

consilia de cōibus: secundū autē qd̄ p̄incipat̄: hoc autē est quos op̄z esse: et quoū dīos: et qua-
lem quādā op̄z fieri electionē ip̄loz: tertū autē
aliquādā iudicat. Dominās autē est qd̄ consilia
de bello et pace et cōpugnatiōne et dissolutione:
et de legib⁹: et de morte: et fuga et appellatione: et
de electione p̄incipatū et correctionū: neccū
autē aut omnib⁹ dare oia h̄ iudicia: aut quibus-
dam oia relut p̄incipatui alicui vni: aut plurib⁹
aut alijs alia: aut quādā quidē ip̄loz omnibus:
quādā aut quibusdā. Omnes quidē igit: et de oī-
bus demoticū: talē enim equalitatē q̄rit popūl.
Sūt autē modi eius qd̄ ē oēs plures. Unus qui-
dem sīm partē sed nō oēs simul: sicut ēt i politia
nūlesij: et in alijs autē politis p̄siliant et p̄incipa-
tus cōuenientes: ad p̄incipatus autē radūt omnes
particulari ex tribubus: et minimis partib⁹ oīo:
donec vtiqz p̄etrāteat p̄ omnes: cōuenire autē lo-
lam de legi positione: et de his que de politia: et
responsa audiēta a p̄incipib⁹. Alius autē mo-
dus q̄ oēs simul: cōuenire autē solū ad electioēs
p̄incipatū electuro: et ad legi lationes: et de
bello et de pace: et ad correctiones: alia autē cōsi-
liari p̄incipatus in singulis institutis eligibiles
exītes ex omnib⁹ vel sortiales. Alius autē mo-
dus circa p̄incipat⁹ et correctiones occurtere ci-
ues: et de bello cōsiliaturos et cōpugnatiōne: alia
autē p̄incipat⁹ disponere eligibiles exītes quoī
cūqz cōtingit: tales autē sūt quoīcūqz p̄incipari
necessariū sc̄ētes. Quartus autē modus oēs de
omnib⁹ cōsiliari cōuenientes: p̄incipat⁹ autē de
nullo iudicare: sed solū referre: quoī quidē modo
nūc democratio vltima dispēlatur: quā p̄porio-
nalem dicimus esse oligarchie potestatiē: et mo-
narchie tyrānicē: isti quidē igit modi sunt demo-
cratici omnes: quodā autē de omnib⁹ oligarchi-
cum: habēt autē et h̄ differētis plures. Enī quidē
enī ab honorabilitatib⁹ mediocrib⁹ eligibiles
sunt: et plures ppter mediocritatē honorabilita-
tis: et de quib⁹ lex vetat ne moueant: sed sequant
et licet possidēt honorabilitatē paricipare oli-
garchia quidē politica autē est talis prop̄ moderare: q̄i autē nō omnes: eo qd̄ est cōsiliari par-
ticipant: sed electi sīm lege autē p̄incipat̄: sicut et
prius oligarchicū. Enī autē ip̄los eligāt̄ ipsi qui
dīi eius qd̄ est cōsiliari: et qn̄ puer p̄ patre ingre-
ditur: et dīi legū sunt oligarchicū necessariū esse
ordinē būc: q̄i autē quorundā: puta bellī quidē
sicut et pacis et correctionū oēs: et alioz autē p̄inci-
pes: et isti eligibiles: vel sortiales: aristocracia est
politia. Si autē quorundā qd̄ eligibiles: quoī
dam autē sortiales: et sortiales vel simpliciū: vel ex
piudicatiōne: aut coiter eligibiles et formales: h̄ qui
dem boū sunt politie aristocraticae: h̄ autē ip̄ius
politie. Quādū est quidē igit qd̄ cōsiliat ad po-
litias hoc mō: et disponit̄ quelibet politia sīm di-
cūm modū. Expedit autē democratio q̄ maxime
esse videt̄ democratio que nūc dico autē tales in
qua dīs op̄lus etiā legū est ad cōsiliari: meliusqz
ip̄iam facere: qd̄ quidē in p̄toz in oligarchib⁹:
statuūt enī dannūt h̄is quoī volūt iudicare vt̄ au-
dicent. Democratici autē mercedē egenis: hoc autē
et circa aggregationes facere: cōsiliat enī meli⁹ cōi-
ter cōsiliantes oēs: op̄lus quidē cum insignibus
isti autē cū multitudine. Expedit autē et eligibiles
esse cōsiliarios: vel sortiales equales ex partib⁹

expedit atiē si exceedant multū sīm multitudines
demotici sup̄ politicos: aut nō oībus dare mercē
dem: sed quot cōmenſurati ad multitudinē insi-
gniz: aut exortes facere plures. In oligarchib⁹
autē aut p̄eligi quodā ex multitudine: aut p̄pa-
rantes p̄incipatū velut in quibusdā politis est
quos vocant p̄missos vel legis seruatores: et de
hīs negociani de quib⁹ vtiqz illi p̄consiliauerint:
sic enī participabit p̄plus: eo qd̄ est cōsiliari et sol
uere nihil poterit eoz que circa politia. Adhuc
eadē sententiare p̄plim: aut nūbil̄ p̄trariū hīs que
inferunt: aut cōsiliarijs qd̄ tradere oībus. Con-
siliari quidē p̄incipes: et oppositū autē eius qd̄ sit
in politis oportet facere absoluente quidē enim
p̄ sententiā dominās op̄z facere multitudinē: cō-
dēnante autē p̄ sententiā nō dīm: sed referat rurū
ad p̄incipes: in politis enī ecōuersio faciūt: pau-
ci enī absolutes quidē dīm: cōdēnantes autē non
dīm: sed reducēt ad plures semp. De cōsiliate qui
dem igit et dominate vtiqz politie determinatuz
su hoc modo.

Abita enī hīs est que circa p̄incipatus
divisio. H̄abet enī et h̄ pars politie mul-
tas differētis: quot p̄incipat⁹: et quoī
dīi: et de tpe quādā vniuersitatisqz p̄incipat⁹: hī
quidē enī fer mensūt: hī autē p̄ minus: hī autē p̄
annuale: hī autē p̄ diuturniores faciūt p̄incipa-
tus p̄petuos: vel multi tēpōrie vel neutrū: sed se-
pe eoldē: vel nō cundē hīs: sed semel solū. Adhuc
autē circa institutionē p̄incipatū ex qbus op̄z sie-
ri: et a qbus: et qualitē: de oībus enī hīs op̄z posse
diuidere sīm quot p̄tingit fieri modos: deinde co-
aptare qībus quales politie expediāt. Est autē
neqz facile h̄ determine quales op̄z vocare p̄n-
cipatus: multis enī p̄ceptib⁹ politica cōitas in-
diget: ppter qd̄ quidē oēs neqz electos neqz sor-
tiales ponend p̄incipes: puta sacerdotes p̄mo: h̄
enī alterū aliquid p̄c̄i politicos p̄incipat⁹ ponend.
Adhuc et distributores et p̄cones: eligunt autē et
legati. Sūt autē he qd̄ politice curarū vel oīus
ciuiū ad quandā opationē velut dux exercit⁹ mi-
litantū: vel sīm partē gynetonomus vel puer-
nomus: he autē economice: sepe enim eligunt fru-
menti mēsuratores: he autē misteriales: et ad qz
vtiqz abūdauerint ordināt seruos. Maxime au-
tem et simili est dicere p̄incipatus dicendū hos
quibusqz attribuit̄ cōsiliari de aliquib⁹ et iudi-
care et p̄cipe: et marie h̄: p̄cipe enī magis p̄inci-
patū est: sed he differēt ad opportunitatē qd̄
nūbil̄ et est dicere: nō enī vtiqz qz iudicūt autē
canūt de noīe: habēt autē quodā aliud intellectua-
le negocii. Quales autē p̄incipatus: et quot neqz:
sīerit ciuitas: et q̄les: necessariū qd̄ nō: opportuni-
autē ad studiosā politiā: magis vtiqz qz dubitat
ad omnē politiā et enī ad paruae ciuitates. In
magnis enī vtiqz p̄tingit et op̄z vnu ordinari ad
vnu opus: multosqz enī cōtingit ire ad p̄incipatū
pp̄t multos etiā ciues: vt̄ sīt̄ hos qd̄ intimitē mul-
to tpe: hos autē semē p̄incipari: et melius vnuqzqz
opus sortit̄ cura circa vnu intēta qz circa multa:
In paruae autē necesse congregare in paucos
multos p̄incipatus: propriet̄ paucitatē enī bo-
minum nō facile est in p̄incipatib⁹ multos esse.
Qui enim erit̄ qui hos successiue suscipit̄ verū
indigent autē aliquādo eisdē p̄incipantib⁹ et le-
gib⁹ parue cū magnis. Veruntamē he quidēz

indigent sepe eisdem: alios autem in multo tēpore hoc accidit: propter qđ quidem nūb̄ prohibet multis curas simul principare. non enim impēdunt inuicē: et ad paucitatem hominū necessarij principat⁹ velut obeliscoly kbm̄ facere. Si igit̄ habeamus dicere quod necessarij existere omni ciuitati: et quod nō necessarij quidē: oportet aut existere facile vñqz quis sciens h̄ colligit: quales principatus congruit cōgregare in iūnū principatu. Congruit autem et hoc non latere quales operari sīm locum principatus de multis curar: et qualium vñqz vñū principatu esse dominū: puta boni ornatus et puerorū: aliū et mulierū: et sīm politias autem virū differt sīm vñāquāqz etiam genus principatu vel nūb̄: puta in democratia et oligarchia et aristocracia et monarchia: vñrum idē sunt quidem principatus domini et nō ex equalibus: neqz ex similib⁹: sed alijs in alijs: puta in aristocratis quidē ex eruditis: in oligarchijs autē ex diuinibus: in democratia vñ ex libertis: aut existit quidem quidam existēre: et sīm has differētias principatu. Est autem vbi conscribit idem: et vbi differit propter hochic quidē enīm cōgruit magnos: hic autē esse paruos eoldem non lōlā sed et singulares quidam sunt velut qui preconfidū. bi enīm nō democratia. Consilii autē democratici oportet quidē enīm esse aliquid tale cui cura erit populi pre consiliarii quatenus nō vacans erit: h̄ autē quā pānci numero sunt: oligarchicū precōsules autē paucos: necessarij esse multitudine: quare oligarchicum: sed vbi idem principatus pre consules instituiti super cōsiliarii. Consiliani enim demosticū: precōsul autē oligarchicū. His solvit autem et cōsiliū potentia in talibus democratia in quibus ipse populus cōueniens tractat de omnibus. h̄ autē accidere cōlueuit quādo pernita aliqua fuerit: vel merces cōuocans: vocantes enīm colligunt se: et omnia ipsi indicat. Nue ronomus autē: et mulicronom⁹: et si quis ali⁹ principantis dominas est talis cure aristocraticū: democraticū autē non: quomodo enīm possibile vbiere exire eas que egoenū: neqz oligarchijs: deliniatur enī que oligarchijs: sed de his quidē inīm dicitū sit nunc.

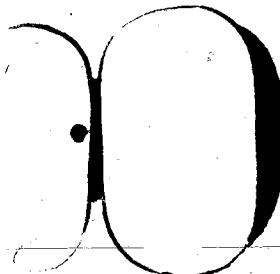
Ircia institutiones autē principatu ten-tandum a principio pertrahunt. Sunt autem differētiae in tribus terminis quibus compositis necessarij omnes acceptos esse modos. Est autē trium horū rūnū quidē: qui sunt instituentes principate: secundū autē ex quib⁹: reliquā autē quo modo. Uniuscuiusqz autē horum trium sū tres differētiae: aut enim omnes ciues instituiti: aut quidā: et aut ex omnib⁹: aut ex aliquibus determinatis: puta vñ honorabilitate vel genere vel virtute: vel tali aliquo alio: sicut in megaris ex cōdescēdētib⁹ et cōpugnatib⁹ ad populū: et hoc aut electione: aut locū: rūlū h̄ cōbinata. Hic autē hos quidē quidā: hos autē omnes: et hos quidē ex omnib⁹: hos autē ex aliquibus: et hos quidē ex electione: hos autē sorte. Horum autē vñiuscuiusqz differētiae erunt modi quatuor: aut enim omnes ex omnib⁹ electione:

aut omnes ex omnib⁹ sorte: et aut ex omnibus simul: aut diuīsum: puta sīm tribus et populos et ciuitates: donec vñqz pertrācat per omnes ciuitates: aut semp ex simul omnib⁹: aut et h̄ quidē sic: h̄ autem illo modo. Rursum siquidē instituentes aut ex omnib⁹ electione: aut ex omnib⁹ sorte: aut ex quib⁹dā electione: aut ex quib⁹dā sorte: aut hoc quidē sīch autē illo modo. Dico autē h̄ quidē ex omnib⁹ electione: h̄ autem sorte: quare duodecim modi sūt exceptis duabua cōbinationibus. Harum autē due quidē institutiones demotice: sī. omnia ex omnib⁹ electione: vel sorte fieri: aut ambarū: hos quidē sorte: hos autē electione principatu. Nō omnes autē simul quidē instituere ex simul omnib⁹ vel ex quib⁹dā: aut sorte: aut electione: aut ambarū: aut hos quidē ex omnib⁹: hos autē ex quib⁹dā ambarū. Dico autem ambarū: hos quidē sorte: hos autē electione politici. Et quosdā ex omnib⁹: hos quidē electione instituere aut sorte: aut ambarū: hos quidē sorte: hos autē electione magis oligarchicū: et qđ ex ambob⁹: hos quidē ex omnib⁹: hos autē ex quib⁹dā politici aristocratice: aut hos quidē electione: hos autē sorte: quosdā autē ex quib⁹dā oligarchicū: et quosdā ex quib⁹dā sorte: non factū autē similis: et quosdā ex quib⁹dā ambarū: quosdā autē ex simul omnib⁹ nō oligarchicū: ex quib⁹dā autē electione omnes aristocraticū. Modis quidē igit̄ eorū qui circa principatus tot numero sūt: et diuisi sīm politias sic. Que autē quibus expediant: et quōd oportet fieri institutiones simul cū potētis principatu: que sunt: erit manifestū. Dico autē potētis principatus velut eam que domina puentū: et dominā custodie. Alia enī species potētis velut ducatus exercitus domine: et eorū qui circa forum contractum.

Reliquum autem triū dicere qđ iudicati-vum de pretorijs. Sumendū autē et horum modos sīm eades hypothesis. Est autem differētia pretoriō in tribus terminis: ex quibus: et de quibus: et quōmodo. Dico autem ex quibus quidē: vñrū ex omnibus: aut ex quib⁹dā. de quibus autē: quot species pretoriōrum: quomodo autē: vñrum sorte: aut electione. Primo igit̄ diuidat quot species pretoriōrum. Sunt autem numero octo: vna quidē correctiū alia autem si quis iniuste leserit: aliqd cōmuniū. Alia quecunqz in politiā serunt. Quarta et principib⁹ et idiotis quecunqz de damnificationib⁹ alterant. Quinta de proprijs cōmutationibus et habentibus magnitudine. Sexta et preter h̄ qđ homicidiale: et qđ peregrinū. Homicidialis quidē igit̄ species sunt inter eosdem iudices: sive inter alios: sed de his que ex p̄meditatione et de inuoluntariis: et quecunqz constent: et quidē altercantur autē de iusto. Quartū autem quecunqz fugientibus in descendū serunt homicidij: velut atbenis dicit: et qđ in puteū compulit index: accidit autem talia in p̄ficiēti, tēpore pauca et in magnis ciuitatibus. P̄eleginalis autem vñrū quidē extraneis ad extraneos: aliud extraneis ad ipsos. Adhuc autē preter omnia hec de paruis cōmutationibus quecunqz punctalia: et quinqz dachmaz: et paulo amplioris. Oportet enim et de his fieri iudiciū: nō incident autē in iudicium

multitudines. Sed de his quidem dimittat tꝫ de homicidialibus tꝫ de perigrinalibus. De politiis autem dicamus de quibus nō facit bene seditiones sunt tꝫ politiarum motus. Necesse itaqꝫ: aut omnes de omnibus iudicare diuitijs electione: aut sorteaut omnes de omnibus: h[ab]it quidem sorte h[ab]it autem electione: aut de quibusdā eisdem: hos quidem sorte: hos autem electione. Iſti qui dem igitur modi quatuor numero: tot autē tꝫ alterius qui s[unt] in parte. Rursum enim ex quibusdā tꝫ indicantes de omnibus electione: aut ex quibusdā de omnibus sorte: aut h[ab]it quidem sorte: h[ab]it autem electione: aut quedam p[ro]atoria de eisdem ex sortialiibus tꝫ electis. Iſti quidem igit[ur] sicut dicti fuerunt modi dicti: adhuc autē eadem cōbinata. H[ab]ic autem: puta h[ab]it quidem ex omnibus: h[ab]it autem ex quibusdā: h[ab]it autem ex ambobus: velut si pretoriis essent. hi quidem ex omnibus: hi autem ex quibusdā: tꝫ aut sorte: aut ex electione: aut ambo bus. Quorū quidem igit[ur] contingit esse modis p[ro]atoria: dictum est. Iſtū autem prima quidem ex motica: quecūqꝫ ex omnibus: aut de omnibus. Secunda autē oligarchica: quecūqꝫ ex quibusdā de omnibus. Tertia autē aristocratica tꝫ poliūca: quecūqꝫ h[ab]it quidem ex omnibus: hec autem ex quibusdā.

Incepit liber quintus politicoꝝ artis.

Ealijs quidem quē preeligimus sere dicūt[ur]: est dē omnib[us]. Ex quibus autem trāsmutant[ur] politie: tꝫ ex quot: tꝫ ex qualib[us]: tꝫ que sint vniū cuiusq[ue] politie correcções: tꝫ ex qualibus ad quales maxime referunt. Adhuc autē saluationes que sint vniū cuiusq[ue]: tꝫ communiter tꝫ sigillatim. Adhuc autem per que vniū maxime saluabilis politiarū vnaqueq[ue] considerandum consequenter dicit. Opoziet autē primo suscipere principiū: quia multe facte sunt politie: omnib[us] quidem contentibus qd iustū: tꝫ qd s[unt] proportionē equa[le]: adhuc autē peccantibus sicut dictū est prius. Demos quidem enī factus est ex eo qd est equales in quoq[ue] existentes putare simpliciter equales esse: quia enim liberi omnes sūt simpliciter tꝫ

equales esse putant. Oligarchia autē ex eo qd est inaequales in quaq[ue] existentes existimare totaliter esse inaequales: s[unt] substantia enim inaequales existentes: simpliciter inaequales estimat[ur] esse. Dein de hi quidem tanq[ue] equalib[us] existentes omnibus equalib[us] nolūt[ur] participare: hi autē tanq[ue] inaequales existentes supergredi querunt. Qd enim plus inaequales: habet quidem igit[ur] politie omnes aliquid iustū: vniūtate autē sicut simpliciter: tꝫ pppter banc causam quādō nō s[unt] estimationē quā sorte habet: vniūt[er] participēt[ur] politie a seditione faciunt. Omnū autē iustissime quidē vniūt[er] seditiones facerēt: minime autē h[ab]it agunt qui s[unt] virtutē differūt: maxime enī rationabile inaequales sim plicerēt[ur] eos solū. Sunt autē quidam qui s[unt] genus excellētes dignificat[ur] equalib[us] seipsoꝝ propter inegalitatē hanc. Nobiles enī esse vident quibus existit progenitorū virtus tꝫ divitiae: prīmū cōpia quidem igit[ur] vt est dicere h[ab]it fontes seditionis sūt: vnde seditiones mouent: propter qd tꝫ transmutationes sūt duplicit[er]. Quandoq[ue] qd[er] enim ad politiā vt ex instituta alia constituant velut ex democratiā oligarchiam: aut politiā: tꝫ aristocratiā ex his: aut bas ex illis. Quandoq[ue] autē neq[ue] ad constitutā politiā: sed institutionē quidem eligit eandē: per ipsoꝝ autē esse volunt hanc velut oligarchiant[ur] tꝫ monarchiāt[ur]. Adhuc eo qd est magis tꝫ minus: velut aut oligarchiam existentē ad magis oligarchicari: vel ad minus: aut democratiā existentē ad magis democraticāri: vel ad minus similiter: etiā tꝫ in reliquo politijs vt aut intendant[ur] aut remittant[ur]. Adhuc ad partē aliquā politie mouere: puta principatiū aliques instituere vel destruere: sicut in lacedemonia autē quidam lystrandū conati fuisse dissoltere regnum tꝫ pausaniā regem efforciāt[ur]: tꝫ in epidāno autem trāsmutata fuit politia s[unt] in parte: prophilarachis enim consiliū fecerūt. In pretorio autē eoū necesse est adhuc qui in politeumate ire principatiū eligit aliq[ue] principatus. Oligar. hic autē tꝫ princeps unus in hac politiā: vbiq[ue] enim propter ineq[ue]lūt[er] seditione: nō solū ineq[ue]lūt[er] existit propotionale: perpetuū enim regnum ineq[ue]lūt[er] existit in eq[ue]libro: totaliter enim eq[ue]lūt[er] querentes seditiones faciunt. Est enim duplex qd eq[ue]le: h[ab]it quidem enī numero: h[ab]it autē s[unt] dignitatē ē. H[ab]ic autem numero quidem multitudine aut magnitudine idem tꝫ eq[ue]le. Scđm dignitatē autē qd rationē aut puta excedit s[unt] numerū quidē equali tria ad duos: hoc vnu: equalis enī pars duo ipsorum quatuor: tꝫ vnum duorum: ambo enī dimidium. Consistentes autem simpliciter esse iustum qd s[unt] dignitates differenti: sicut dictum est prius. H[ab]it quidem quia si s[unt] aliquid inaequales sūt: inaequales totaliter esse putant. H[ab]i autem: quia s[unt] aliquid inaequales omnibus ineq[ue]libus signifi cant seipsoꝝ: propter qd tꝫ maxime due sūnt politie: demos tꝫ oligarchia. Nobilitas enī tꝫ virtus in paucis: h[ab]it quidem in pluribus: nobilis. tꝫ boni nūsqua centum: regni autē in multis locis. Simpliciter autē omnino s[unt] vtrālibet equalitatem ordinatū esse paucum. Manifestū autem ex eo qd accedit: nulla enim ex talibus politijs remansiva manifesta est. h[ab]it autem causa: quia im possibile a d[omi]no: tꝫ eo qd i principio vniūtate nō occurere i sine malū a i quod: propt[er] qd oportet

hec quidem arithmeticā equalitate vti: hec autē ea que sūm dignitatē. Attamen securior magis t̄ minus seditiosa democracia q̄s oligarchia. In oligarchijs quidem enī sunt due: que ad inūcēm seditionē: t̄ adhuc que ad populū. In democ̄ratis autemque ad oligarchiam solū: ipsi autē populo ad seipsum: qd̄ t̄ dignū dicere nō sit seditionē. Adhuc autem que ex medijs politia propinquijs populo q̄s que paucorū: que quidē est securissima talium polinarum.

Quoniam autē cōsideramus ex quibus seditiones sunt t̄ transmutationes circa politias: sumendū vniuersalit̄ p̄mo prīcipia t̄ causas ipsorum. Sunt autē sere: vi est dicere tres numero: quas determinandū sūm se ipso primo. Oportet enim accipere qualiter se habētes seditiones mouent: t̄ quoū grātia: t̄ tertio q̄ principia sunt ciuitati turbationē t̄ seditionē ad inūcēm. Eius quidē igit̄ qd̄ est ipsos se habere aliquālē ad transmutationē: causas vniuersaliter maxime ponendū de qua iam extimus dicētes. H̄i quidē enim equalitatē appetentes seditiones mouent: si putant minus habere equeales existentes supergreditibus: hi autē inqualitatē t̄ excessum: si estimat ineqüales existentes nō plus habere: led equale vel minus: hec autē est appetere quidē iuste: est autē t̄ iniuste. minores enim existentes vt equales sint: seditiones faciunt t̄ equeales existentes vt maiores: qua: iter quidē igit̄ se habentes seditiones sunt: dictū est. De quib⁹ autē possident: sicut lucrum t̄ honor t̄ coītraria his: etenim debonoriū fugientes t̄ damnum vel pro seipsum vel pro amicis seditiones faciunt in ciuitatibus. Causae autē t̄ principia motū vnde ipsa disponunt dicto modo t̄ de dictis: sunt qui dem vt numero septē existentes. Sunt autem vt plures: quorum quidē duo sūt eadem dictis: sed non eodem modo: propter lucruū enim t̄ prop̄ bonores exacerbant ad inūcēm: non vt obirent sibi ipsius: sicut dictū est prius: sed alios vidētes: hos quidē iuste: hos autē iniuste: plus habētes in his. Adhuc ppter iniuriā: prop̄ sumōrē: propter excessū: prop̄ despectionē: prop̄ exercitū: prop̄ p̄portionē. Adhuc autē alio mō: ppter verecundiā: prop̄ parcipēsionē: prop̄ paruitatē: propter diffūlitudinē. H̄orū autē in iuria quidē t̄ lucrē quā habēat potētia: t̄ qlit causa sunt: manū festū. In iuriāb⁹ enī his qui in principiab⁹ t̄ sup̄greditibus seditiones mouent t̄ ad inūcēt̄ ad politias tantas potestate: supaceptio autē sit quādoq̄ quidē a p̄p̄rī: quādoq̄ autem a cōbus. Malā autē t̄ honor: t̄ quid p̄t t̄ quid causa seditionis: etenim ipsi inbōnorati: t̄ alios vidētes honoratos: seditiones faciūt: hec autem iniuste quidē sunt: quādo p̄f dignitatē aut honořant aliqui: aut inbōnorant: iuste autē qn̄ sūm dignitatē. Propter excessum autē qn̄ aliquis potētia maior: aut vnuis aut plures: aut penes ciuitatē t̄ potētia politūmatis. Ex talibus enim fieri cōsuevit monarchia vel potētate: propter qd̄ alicubi cōsuevut relegare velut i argo t̄ athenis: qz̄uis melius a p̄ncipio videre qualiter nō inerant int̄ exceedentes q̄s postq̄ p̄misētū fieri sanare posterius. Propter timorē autē seditiones mouent: t̄ qui iniusta fecerūt: timētes

ne dent vindictā: t̄ qui in iniusta passuri: volētes puenire antequā iniusta patiant: sicut in rhōdo cōuenēt̄ infignes stra populi ppter sentētas que sup̄ferēbāt. Propter despectionē autē t̄ seditiones mouent t̄ insurgūt̄ velut in oligarchijs qn̄ plures fuerint qui nō participant politia: valentiores enim putat esse: t̄ in democratij opūlēt̄ p̄dēnantes eos qui sine ordine t̄ sine princ̄patu velut in thebis: post eā que i omox̄ytes pugnā male politiātib⁹ democratia corrupta est: t̄ que megarcorū ppter victoris inordinationē t̄ defecūt̄ p̄ncipiat̄: t̄ syracusis ante tyranidē gelonijs: t̄ i rhōdo pp̄ls ante insurrectionē. Sunt autē t̄ propter excrecentiā que propter p̄portionēm transmutationes politiāz. Dicit enī corp̄ ex partib⁹ cōponit̄: t̄ op̄z augeri p̄portionāliter vt maneat cōmensuratio: si autē nō corrumpit qn̄ pes quidē q̄tuor cubitoz: aliud autē corp̄ duoz palmoz: aliquā autē vliqz t̄ in alterius aialis foram transmutabit̄: si nō solū sūm quantū: led t̄ sūm quale crecūt̄ p̄f p̄portionē: sic t̄ ciuitas cōponit̄ ex partib⁹ quāri sepe latet aliq̄ excrecentis velut egoz multitudino in democratia t̄ politiā. accedit autē aliquā h̄i t̄ propter forunas velut in tarē vicia: t̄ peuntib⁹ multis insignibus alapygia: paulo posterius anūdicio: democratia facta est et politia: t̄ in argo his qui in septima p̄euntib⁹ a theomēne lacedemone: cōpulsi autē admittere vernaculoz aliquos: t̄ in athenis infortunantiū in capo: insignes pauciorū facti sūt: quā militabant supp̄atati sub laconico bello. accedit autē hoc t̄ in democratia: minus autē plurib⁹ cā egenis factis vel substātis angēnētis transmutant̄ in oligarchijs t̄ potentatus. Transmutant̄ autē t̄ politie t̄ sine seditione ppter verecundiāz: sicut in eraia. Ex eligibilib⁹ enī: ppter hoc fecerūt sortiales: quia eligebāt̄ verecundiā passos: t̄ propter parcipēsionē: qn̄ p̄mitūt̄ p̄ncipatus p̄ncipales intrare non amicos politie: sicut in orō dissoluta fuit oligarchia p̄ncipiū facto heracleo doro qui ex oligarchia politiā t̄ democratia instituit. Adhuc ppter id qd̄ penes paruiū: dico autē penes paruiū: quia sepe latet magna facta transgressio legitimoz qn̄ negligūt̄ qd̄ paruiū: sicut in inābrachia paruiū erat honorabilitas: tandem autē nullū p̄ncipabāt̄ tanqz p̄p̄iniquū sit vel nibil differēt̄ ab eo qd̄ nibil id qd̄ paruiū. Seditione le autē: t̄ qd̄ nō eisdē tribus dōtēc vliqz simul sp̄rauerint: sicut neqz ex quāciqz multitudine ciuitas sit: ita neqz in quāciqz lēpore: propter qd̄ qui cūqz iam cohābitatores suscepēt̄ vel sup̄uenēt̄ plurimi seditionē diuisi sūt: velut cū trojēnēs achaici cohābitauerūt̄ sybarim: deinde achaici plures facti cīcerent̄ trojēnos: vñ ouidiū: accedit sybaritis t̄ in thribū: sybarice his qui ibi cohabitauerūt̄ etiētē enī plus habere tanqz sua regiōne exciderunt: t̄ byzātūis adiētē īscīdīt̄es depr̄dati exciderunt p̄ pugnā: t̄ anūsseni p̄ singas de chio luscipētes p̄ pugnā cīcerent̄. Za glec autē sannos luscipētes exciderunt ipsi: t̄ apoloniātē qui merūt̄ uno ponto adiētēs sup̄indūt̄es seditiones passi sūt: t̄ syracusani post tyrrānica extrācos t̄ merces porātēs: ciues qui fecerunt seditiones passi sunt: t̄ ad pugnam deuenērunt. Et anūpolite luscipētes chalc deoz̄ expulsos: exciderunt ab his plurimi ipsorum-

Seditioꝝ aut̄ mouent̄ t̄ in oligarchiis quidē qui multi tanquā iniusta sustinet̄ q̄ non partcipat equalibus sicut dictū est prius equales existentes. In democratiis aut̄ qui insignes q̄r partcipant equalibus nō equales existentes: seditioꝝ aut̄ sustinet̄ aliquā ciuitates t̄ pp̄ter loca q̄ non bene apte habet regio ad h̄ q̄ sū vna ciuitas ve lud in clarouciis qui in chiero ad eos qui in insula t̄ cholophonij t̄ notici t̄ athenis nō simplicit sunt sed magis democratici sunt qui inhabitant suburbii q̄z qui municipiū sicut enī in bellis penetratōnes aperturaz etiā valde paruarū distra hant acies: ita videt̄ oīs diuersitas facere dissidenē. maxima quidē igit̄ dissidenē forte virtus t̄ malitia: deinde diuine t̄ paupertas: t̄ sic viq̄z altera magis q̄z altera: quaruz vna t̄ que dicta est. Sunt quidē igit̄ seditioꝝ non de paruū sed ex paruū: seditioꝝ aut̄ faciūt̄ de magnis: maxime aut̄ t̄ parue inualeſcūt̄ q̄n inter dños sunt velut accidit in syracula in antiquis temporibus: trāl mutata enī fuit politia ex duobus iuuuenib⁹ dissidentibus in principiis⁹ qui erant circa amoro sam cān: altero enī abscedēte leno quidā exiles amicū ipsius finxit. Rursū aut̄ ille huic indignatus exorē ipsius pluafit tanq̄z ipsius venire: unde coaſtumēt̄ eos qui in politeūtate diuiferunt omnes: pp̄ter qd̄ quidē subditos vereri oportet talia t̄ dissoluere presidū t̄ potentia dissidenēs in principio enī sit peccatū. principiū aut̄ dī eē dimidiū totius: q̄re t̄ qd̄ in ipso paruū peccatum ppozitōnale est ad ea que in alijs pibus. Totaliter aut̄ insigniū dissidenēs coaſtumēt̄ faciūt̄ t̄ totā ciuitatez velut i ūsticis accidit post mīdica duobus fratribus de paterna hereditate dissidenteibus pauperior quidē enī tanquā non pterens substātiā neq̄z theſaurū quē inuenit̄ pater adduxit popularice: alius aut̄ habet̄ substātiā multā opulētōr t̄ delphis differētia facta ē exēra fuit principiū ouiz seditionū posterioꝝ: hic quidē enī auguratus quoddā symphonia ut venit ad sponsā non accipiēs abscessi: hi aut̄ tanquā inūriā passi inſerēt̄ lacraz terū sacrificatores: t̄ deinde tanq̄z lacraz violatorē interfecerūt̄: t̄ circa martyria aut̄ ex hereditatib⁹ dissidenē facta militoꝝ fuit pncipiū maloꝝ: t̄ bellī qd̄ aduerſus atheniēs in quo paches ceperat ciuitatē ipsoꝝ tymophane enī egenoꝝ qdā relinquitē duas filias deander coartat̄ t̄ non accipiēs filiis suis incepit seditionē t̄ atheniēs exacerbavit aduenā existēt̄ ciuitates t̄ in fokenis ex benedictōe facta seditionē circa insulā patrē minōris t̄ circa eu theartes onomathib⁹. seditionē h̄ principiū fuit sacri bellī fokenis: fuit aut̄ transmutata t̄ in epidāno politia ex nuptialibus. Quz dispēſſet enī qdāz ipsum despoliati pater factus principiantū: alter cōprehēdit eos qui extra politiā tanq̄z delusus. Trāſmutant̄ aut̄ in oligarchiā: t̄ in dominū: t̄ in politiā: t̄ ex eo q̄ est approbari aliquid v̄ au geri vel principiū vel pte ciuitatis velut i orioꝝ pago pslū bene cōplacens in midicis: videbat fortiorē facere politiā: t̄ iterū naual turba facta causa victoriæ circa salaminā t̄ p̄ hanc p̄fūlatus pp̄ter eā que in mari potentia t̄ democratiā fortiorē fecit t̄ in argo insignes acceptati circa eam que in martyria pugna ad lacedemonios conaſi sunt dissoluere demū. Et in syracusa populus

q̄ esset causa victoriæ bellī q̄ ad atheniēs ex politia in democratiā transmutatio facta est t̄ in chalcide populū cū insignibus forū tyrannū perimēt̄ statū habebat politie: t̄ in ambachia rursus filiter populū coeſiēs perlandrū tyra nū his qui inſeti erant in leipoꝝ pſtituit̄ poliuaz. Et vlt̄ etiā oportet h̄ non latere q̄ qui potet̄ cā facti t̄ idiote t̄ p̄cipiatus t̄ tribus t̄ totali p̄s t̄ qualcūq̄z multitudō seditionē mouent̄ aut̄ enī qui his honoratis inuidēt̄ inchoāt̄ seditionē: aut̄ isti pp̄ter excessū non voluit̄ manere ineqalib⁹. Mouent̄ aut̄ t̄ politie t̄ q̄fīq̄z vident̄ esse p̄trarie p̄t̄o ciuitatis equāt̄ iniūcē velut i ciuitates t̄ p̄plos: mediū aut̄ sit nullū aut̄ valde paruū. si enī multū excedat alterutra partū ad manifeste ralenius reliqua non vult̄ perficit̄: pp̄ter qd̄ t̄ qui fm virtutē differūt̄ non faciūt̄ seditionē: ut est dicere pauci enī sunt ad multos. vniuersalit̄ quidē igit̄ circa omnes politias p̄ncipia t̄ cause seditionū t̄ transmutatiōnū hunc habebat modū. mouet̄ aut̄ politias q̄fīq̄z quidē per violentiā: q̄fīq̄z aut̄ per fallaciā: per violentiā quidē: aut̄ mox a p̄ncipio aut̄ posterius cogētes. etenī fallacia duplex: q̄fīq̄z quidē enī qum deceperit p̄mō volūtarioꝝ trāl mutat̄ politiā: deinde posterius volētia detinet̄ inuolutariōꝝ velut in trecentis qui populuſ dece perūt̄ dicentes regē daturū pecunias ad bellum aduersū lacedemonios: t̄ qū mentiri suffit̄ conabent̄ detinere politiā: aliquā aut̄ a p̄ncipio quz p̄suaserint̄: t̄ posterius iterū p̄fuisis ipsis volūtariis principiant̄. similiſ quidē igit̄ circa omnes politias ex dicti accidenti fieri trāſmutatiōes.

Ecūdū vnuquāq̄z aut̄ spēm politie ex hie p̄tinentes accidētia oportet p̄ſiderare. Democratie qdē igit̄ maxie trāſmu tan̄ maxime pp̄ter demagogorū ipudētā: hec quidē enī seorsus calūnias: habēt̄e substātias coadūnat̄: cōgregat̄ enī etiā ſepatim̄ ſcītis timor: hec aut̄ cōt̄er multitudinē inducentes t̄ h̄ in mulia videbit̄ viq̄z aliquis factū. etenī in eo democratia transmutata fuit demagogis factis malis: insignes enī coadūnat̄ fuit t̄ in rhodo demagogi tractare ſtipendia acquisierūt̄: t̄ phibe bat̄ redire que debebant̄ trāſrarchis: hi aut̄ p̄pter illatas iniūrias coacti fuit coadūnat̄ dissoluere demū: dissolutus est aut̄ t̄ in eraſtia dem⁹ post migrationē mox pp̄ter demagogos enim insignes enī iniusta paſſi abſq̄z ipsiſ in eſſerent̄ deinde coadūnat̄ qui ſeceſſerāt̄ t̄ ſuperueniēt̄ dissoluereunt̄ demū. Consiliter aut̄ t̄ in megaris dissoluta est democratia: demagogi enī ut pecunias habēt̄ depopulari eſſerent̄ multos inſi quū donec multos ſacerēt̄ fugiēt̄: hi aut̄ deſcē dentes oppugnāt̄e populuſ ſicerunt̄ t̄ instituerunt̄ oligarchiā. euenit̄ aut̄ idem t̄ circa kimā in democratia quā dissoluta chalimacis ſere aut̄ t̄ in alijs videbit̄ viq̄z aliquis conſiderāt̄ trāſmu tatōrē h̄ in dō ſe habēt̄e: q̄fīq̄z quidē enī ut dona habeat̄ iniusta ſaciēt̄e insignes coadūnat̄ uel substātias eque partialē ſaciēt̄e vel redditus ſacrifici: q̄fīq̄z aut̄ terminat̄e ut habeat̄ depopulari p̄ſſionēs diuitiā. In antiquis aut̄ q̄ erat idē demagogus t̄ dux exercitus i ūtānide ſiebat transmutatio. ſere enī plurimi antiquorūz tyrannoꝝ ex demagogis facti sunt: cauſa autem quare tunic quidē ſiebant̄: tunc aut̄ non: q̄ tunic

quidē demagogi erant ex militib⁹bus: nōdū enī erant disert⁹ loqui: nūc autē tectoria augmentata qui possunt loqui sūt demagogi: ppter inexpientia autē bellicoꝝ non supponunt nisi alicubi aīqd habere sicut tale. sicut autē tyrānides p̄s magis q̄s nunc: t q̄ magni p̄ncipatus cōmitabant aliquib⁹ sicut in mleto ex p̄tāniā: multorū enī t magnō erat dñs p̄tāniā. Adhuc autē q̄ non magne erāt inter ciuitates s̄ in agris habitabat ppls occupatus exīs opībus op̄tates populi q̄i bellicosi erāt tyrānide p̄ferebat. om̄s autē hoc faciebat creditū a vulgo: p̄suasio autē erat inūmicitia ad diuersus velut athenis p̄fistratus seditionē mouit aduersus pediatos t theagenes i megaris diuitiū pecora occidē capiēs iuxta fluiū pafceſtes. Et dionysius acutūs daphneuz t diuitiū dignificat⁹ est tyrānide ppter inūmicitia credimus tanq̄s popularis exīs. Trāmutat autē t ex patria democratia in maxie nouā: vbi enim eligibiles quidē p̄ncipatus nō autē ab honorabilitatibus: eligit autē ppls demagogi q̄ studēt p̄ncipari ad h̄ insitū ut ppls sit dñs legū: remediū autē ut non fiat vel ut minus fiat tribus fore p̄ncipes sed non oīuz ppls: democratiāz qdē iḡs trāmutatōes om̄s sere sūnt ppter has cas.

Ligarchie autē transmutant maxie ppter duos manifestissimos, vnu quidē si iusta agant in multitudinē. oīs enī si ples marie autē q̄i ex ip̄la oligarchia acciderit fieri p̄sidē sicut i narylo lydanus qui t posteri⁹ tyra niq̄ autē sup narylos: habet autē t qui ex alijs p̄ncipatus seditionē dīas. Qnq̄s qdē enī ex ip̄is diuitibus non exītib⁹ autē p̄ncipatus sit disolum: q̄i pauci valde fuerint qui in honorib⁹ reluti i masalia t i bistro t i heraclea t i alijs ciuitatibus accidit. qui enī non p̄cipabat p̄ncipatus euacuabāt donec trāmutaret seniorēs p̄s factū: posteriorū autē minores iterū: nō enī p̄ncipant alicubi quidē simul pater t fili⁹: alicubi autē senior⁹ t iunior⁹ frater. Et nico quidē magis politica sc̄a sūt oligarchia: i bistro ad demū remissa sūt: i heraclea autē ex pauciorib⁹ ad sercentos venit: transmutata autē sūt t i cmdo oligarchia ip̄s insignib⁹ seditionē faciēbus ad seip̄los ppter paucos p̄cipare: t sicut dictū est si pater filiū nō p̄cipare neq̄ si plures fratres: h̄ autē seūssimū: insurgēs enī populus seditionē agentib⁹ t accipies p̄sidē ex illegib⁹ iualesces obtinuit: debile enī qdē seditionē diuīs: t in r̄chres autē in oligarchia reginaz in antiquis tib⁹bus q̄uis bene curā habēt⁹ bi qui politia t̄: ppter a paucis regi indignatus ppls trāmutauit politiā: mouētur autē oligarchie ex ip̄is t ppter cōtentōem demagogicātū: est autē demagogia duplex: hec autē inter ipsos paucos: insi enī demagogus t si oīo pauci sūt velut in triginta alemsib⁹ q̄ circa charicla habuerunt triginta demagogantes t in trecentis qui circa s̄rnicū eodē mo: aut q̄i turbā demagogicāt̄ qui in oligarchia sunt velut in larissa ciuitū custodes ppter eligere ipsos vulgū demagogicāt̄ t q̄bulēt̄ oligarchie nō isti eligunt p̄ncipatus ex q̄bus p̄ncipes sunt: s̄ p̄ncipatus quidē ex honorabilitatib⁹ magnis sunt ac in societatisbus: eligit autē qui ad arma vel ppls: qdē quidē i abydo accidit t vbi p̄toria nō ex politeumate sūnt. demagogicantes enī ad

uersus iudicia transmutat̄ politiā: qdē quidē t in herclea q̄ i ponto factū sūt. Adhuc autē q̄i alii qui ad pauciorē trahūt oligarchia: qut enī q̄rit qdē equale cogunt̄ inducere p̄plū adiutorē: sūt autē trāmutatōes oligarchie t q̄ p̄sperat p̄pria viuētes iudicē: etenī qui tales inouare q̄rūt t autē tyrānide p̄ferunt̄ ipsi autē disponūt alii sicut parinus dionysius in syracusis t in amphipoli cui nomē erat cleotinus aduenas chalcide ox indurit: t q̄ venissent seditionē mouit ipsos aduersus diuerses t in egina qui actionē ad characterē egit conat̄ est trāmutare politiā ppter talē cam. qnq̄s quidē iḡs mox conat̄ mouere aliquid: qnq̄s autē surat̄ cōla: vñ ad ipsos seditionē agunt: aut isti aut qui pugnat aduersus istos sūt: qdē quidē accidit in apollonia ca q̄ i ponto Lōcora autē oligarchia nō facile corruptibil⁹ ex sc̄pā signū autē q̄ i farsalo politia: illi enī pauci ei n̄tes multorū dñi sunt q̄ ritūs seip̄s bñ: dissoluūt autē t q̄i in oligarchia alterā oligarchia inducunt: hoc autē est q̄i toto politeumate pauco exītē maximis p̄ncipatib⁹ non p̄cipant: qui pauco omnes: qdē qdē in helide accidit aliqui: politia enī per paucos exītē: senū pauci oīo siebat ppter ppterū esse nonaginta exītē: t propter electionē potestatū esse t silez ei que in lacedemonia senū. Sit autē trāmutatio oligarchia t in bello t in pace. in bello quidē ppter diserētiā ad populū militibus coactis vñ: cuicq̄z enī manus iniecerūt iste sepe sit tyranus sicut i corinthio iūmophanes: si autē plures isti ampli⁹ acquirūt potētū: qui autē h̄ formidat̄ tradūt multitudine politie: qz cōpellunt̄ populo vñ: in pace autē ppter diserētiā ad inuice munūt custodiā militibus t p̄ncipante mesidio qui aliqui sit dñs amboꝝ: qdē quidē accidit in larissa in p̄ncipatu aloadorū circa sanū t in anydo in sodalitatibus quāz vna erat q̄ i sladi. Sit autē t seditionē t ex circuētūt̄ alios ab alijs ipsoꝝ q̄ i oligarchia t ex dissidē pēcas nuptias uel s̄nias puta ex nuptialē quidē cā que prius dīete: t oligarchia autē qui in eratrisa equestris diagoras dissoluit iniusta passus circa nuptias: ex iudicio autē p̄torū q̄ in heraclea seditionē facta sūt: t in thebis ex cā adulterij iuste quidē: seditionē liter autē facientibus pūtationē bis quidē in heraclea cōtra euēctionē: his autē qui in thebis cōtra arbiū in foro in cofone. multe autē t ppter valde despoticas eē oligarchias ab his qui in politia cōtristati dissolute sunt: sicut q̄ i kindo t que in chio oligarchia. Sit autē t ab euēt̄ trāmutatōnes t vocate politie t oligarchia t quibuscūt̄ ab honorabilitate cōsiliant t iudicat t p̄ncipatib⁹bus p̄ncipant̄. sepe enī p̄mo statuta honorabilitas ad plentia tpa ut participant̄: in oligarchia quidē pauci: in politia autē fertilitate tētrā ppter pacē vel ppter alia aliquā bonā fortunā accidit easēcē passionē fieri dignas multiplicata honorabilitate ut omnes oībus participant̄: qnq̄s quidē paulatīe t s̄ modicū facta trāmutatōne t latente: qnq̄s autē t scelerū oligarchie quidē iḡt transmutant̄ t seditionē sustinet̄ ppter tales cas. Totalit̄ autē t democratiē t oligarchie trāmutant̄ aliqui non in p̄trarias politias s̄ in eas que in codē genere: puta ex legibus democraticis t oligarchicis in eas que dñe t ex in illas.

Aristocratis aut̄ sūnt seditōnes: hec quidē ppter paucos participare hono-ribus qd̄ quidē dicit̄ est: mouere & oli-garchias, ppter aristocratiā esse aliqualiter oli-garchiā: in ambabus enī pauci qui p̄cipantur non tñ ppter idē pauci: qm̄ videt, ppter h̄ & ar-i-stocratia oligarchia esse. maxime autē h̄ accidē necessariū qm̄ fuerit multitudō astuꝝ tanq̄ si-milis s̄m virtutē velut in lacedemonia qui dice-bant partēt ex silibus erāt quos dep̄dati qui qm̄ insidiati fuissent emiserūt tarentū inhabitate aut qm̄ aliqui inhonorant̄ magni ex̄fēta & in illo minore s̄m virtutē ab aliquib⁹ honoratoꝝ ib⁹ velut lysander: a regib⁹ aut̄ qm̄ virilis aliq⁹ exi-stens non p̄cipiat honorib⁹ velut kmadon q sub ageslao statuit insurrectionē in spartianas. Adhuc qm̄ h̄ quidē egent valde: h̄ aut̄ abūdāt & maxime in bellis h̄ sit: accidit aut̄ h̄ in lacede-monias sub meseuiaco bello: palā autē h̄ expyta-nei poesi vocata eunomia. tribulat. n. quidē ppter bellū voluerūt equē p̄iale facere regionem adhuc siq̄ magn⁹ fuerit & potēs adhuc maior esse ut monarchiēt sicut in lacedemonia videt paulanās qui fuerat dux exercitus in medio bel-lo & in carcedone boiuꝝ. Soluūt aut̄ maxie po-liticē & aristocratiē ppter eā que i p̄la politia uisi-transgressionē. principiū. n. id qd̄ est non esse iuxta bene: in politia quidē democratiā & oligar-chiā: in aristocratiā aut̄ h̄ & virtutē maxime aut̄ ipa duo. dico aut̄ duo: demū & oligarchiā: h̄ aut̄ politie tērāt miscerī & multi vocataꝝ aristocra-ticaz. differunt enī a nojatis politiꝝ aristocratiē hec & ppter h̄ sunt: h̄ quidē minus h̄ aut̄ magis mansuē ipsaz. declinatēs enī magis ad oligar-chiā aristocratiās rocanreas aut̄ que ad multi-tudinē politias ppter qd̄ quidē securiores tales alijs sunt. valentius enī qd̄ plus & magis amant equale habentes. qui autē in abundantiā si poli-tia a de excessu iniuriari querūt & supgredi. To-talit & autē ad quodcuq̄ viciꝝ declinauerūt poli-tia ad h̄ transi virisq̄ qd̄ sūt augentibus velut politia quidē ad demū: aristocratiā autē ad oli-garchiā vt ad ſtria velut aristocratiā qd̄ ad de-mū tanq̄ enī iniusta patiēta trabūt in cōtrariū qum̄ magis egēti: politie autē ad oligarchiā: so-ū enī mansuē qd̄ s̄m dignitatē equale & id qd̄ est habere que ipsoꝝ. Accidit autē qd̄ dicū est in curis: quia quidē enī ab ampliori honora-bilitate erant p̄incipatus ad minus transiūt & ad p̄incipatus plura. Quia quidē enī regiones totā insignes possidebat p̄ter legē: politia enī magis oligarchica erat: quare poterāt supgredi populus autē exercitatus in bello faciūt sūt va-lentioꝝ donec dimitterent regionē quicuq̄ plus erāt habētes: adhuc qm̄ omnes aristocratice po-litie sunt oligarchice magis plus occupant qui insignes velut & in lacedemonia paucos substa-tie deueniūt: vt facere qd̄cuq̄ voluerint insigni-bus magis & curare de quo cuq̄ volunt: ppter qd̄ & locoꝝ ciuitas perīst ex ea que ad bionysiuꝝ cura singulari qd̄ in democratiā nō viciꝝ fieret: neq̄ viciꝝ in aristocratiā bene mixta. marie aut̄ latent aristocratiē & trāmutantes eo qm̄ saluat̄ paulatim: qd̄ quidē dictū est in priorib⁹ & sūlit de oībus politiꝝ qd̄ cā trāmutatōnū est & qd̄ modicū. Enī s̄m aliq̄ eoꝝ que ad poliuaꝝ

plabunt: post h̄ & aliud paulo maius facilē mo-uent donec viciꝝ moueant totū mundū. accidit & autē h̄ in polita thuriꝝ: lege enī existente per quinq̄ annos ducatū exercitus obtinere quidā viroꝝ bellicosi facti & apud multitudinē custo-diaz accepti despiciētes ea que in rebus & putā tes facile obtinere: hanc legē soluere conati sunt primo ut licet cōtinue esclā ducatū exercitus obtinere vidētes p̄plū ordinantē iplos. p̄mpie qui autē sup hoc instituti erant principiū vocati cōsiliarij qm̄ impētū fecissent p̄mo ad ſtranduz p̄suasi sunt existimātes qm̄ hanc nouiscent legem finere aliā politiā: posterius autē volētes. p̄hibe-re alijs motis non adhuc plus faciebat aliquid sed trāmutatus est oīdo totus politie ad poten-tatū eoz qui conati fuerant inſoleſcere. om̄s aut̄ soluunt: qm̄q̄ quidē ex ſeipſis: qm̄q̄ autē ab ex-trinſeco qm̄ cōtraria politia fuerūt vel prope vel longe quidē: habētes aut̄ potenuāt qd̄ quidē acci-dit in atheniēſibus & lacedemonijs. atheniēſes enī vbiꝝ oligarchias: lacedemonij aut̄ demos dissipabāt. vñ quidē igit̄ trāmutatiōes sunt po-litaz & seditōnes dictū est fere.

Esaluatoriē autē cōiter & ſigillatim vni-uſi cuiusq̄ politie habituſt est dicere. p̄mo quidē igū palā & ſiquidē habemus per que corūpūt politie habemus & p̄ que ſaluat̄ cōtrarioꝝ enī ſtraria ſunt factiua: corruptio aut̄ ſaluatori ſtrariū. In bene autē tpatis quidē igit̄ politiꝝ ſicut aliud aliquid oportet obſeruare: ut nihil priuare: & maxime q̄ paruū ſeruare: latet enī ſubintrā ſuaricatio ſicut ſubſtātias p̄arue expenſe ſolum ſepe facie latet autē ſeductio: q̄ non ſumul tota ſit: paralogiā ſi enī mens ab iploſ ſic ſophiſtia oratio ſi vñūqđoꝝ paruū & oīa hoc autē eft quidē ut eft aut̄ ut nō totū enī & oīa non paruū ſi cōponis ex paruū. vñā quidē igit̄ cōſtodiā ad hoc p̄ncipiū oportet facere: deinde credere his qui ſophiſmatiſ gratia ad multū di-amine applicant: arguuntur enī ab operib⁹: q̄ ſimilis dicimus politiꝝ ſophiſmata p̄iuſ dictū ē. Adhuc autē videre q̄ quedā manent nō ſolum aristocratiē ſed & oligarchie: nō ppter ea q̄ firme ſunt politie ſed quia bene vtūt̄ h̄ qui in p̄ncipiis ſunt: & his que extra politiā: & his qui politiūtate & non iniusta ſaciēdo in eos quidē qui non p̄cipiāt & introduceādo p̄incipales ipſoꝝ in politiā: & amatores quidē honoris nō iniuriādo in inbōnoratiōne: & multos in lucruꝝ ad ſeipſos & ad p̄incipātes in ſtendo iniūce de-motice. Qd̄ enī in multitudine q̄rūt equale qui demotici h̄ in ſimilibus nō ſolū iuſtū ſed & expe-diens eft: ppter qd̄ ſi plures ſint qui in politiūtate multa expediūt demoticoꝝ lege ſtatutoꝝ velut ſex mensuꝝ p̄incipatus eft ut omnes qui ſimiles participant: eft enī ſicut demus iam qui ſimiles ppter qd̄ & in his ſunt demagogi ſepe ſicut dictū eft p̄z. Deinde minus i potētātibus in-cidunt oligarchie & aristocratiē: nō enī ſimiliter facile malignari pauco tpe p̄incipātes & multo qm̄ ppter h̄ in oligarchijs & democratijs ſunt tyranides: aut̄ enī qui maximū in p̄raꝝ pſerunt tyrrānide: h̄ quidē demagogi h̄ aut̄ potentes aut̄ qui maximos habēt p̄incipatus qm̄ multo tpe p̄incipiant. ſaluant̄ autē politie nō ſolū p̄p-lopē eſſe a co:ūpentib⁹ ſed aliq̄ & q̄ prove. ¶ 3

Timet enim per manus magis habet politiam
quare opus eos qui de politia lucrantur timores pro-
parare ut seruerentur et non dissoluantur quemadmodum no-
cturna custodia politie observationem et quod loque-
sse facere. Adhuc insignium pretiosos et seditiones
et leges opus retinare cauere: et eos qui extra pene-
tione sunt antechorum comprehendendam et ipsi laquam quod in
principio sit malum cognoscere sit non cuiuscumque sed
politici viri. ad ea autem que per honorabilitatem suam
transmutationem ex oligarchia et politia quam accide-
rit in maneribus quidem eisdem honorabilitatibus
abundaria autem honorabilitatis facta expedit ho-
norabilitatis eis multitudinem considerare ad pene-
trias. In quibusque quidem civitatis honorantur
sem annum sem huiusmodi: in maioriibus autem per triennium
aut quinquennium: et si sit multiplex vel subdivisus multiplex
prioris in quo honorationes institute fuerint po-
litie leges et honorabilitates in intendere vel remit-
tere: si quidem excedat intendentes quod multiplicatio-
nem: aut desiderat remittentes et minorem facientes
honorationem in oligarchia quidem enim et politia
non facientibus quidem sic: hic quidem oligarchia: huius
autem potentiam fieri accidit: illo autem modo ex politia
quidem democratis: ex oligarchia autem politiam
vel demum. Quod autem et in demo et in oligarchia et in
monarchia et in oī politia neque crede valde nullum
per comitatem: sed magis retinare paruos et multi ipsi dare honores quam brevi magnos.
Contra punctum enim et non oī viri sere bona fortuna:
si autem non neque quod simul totos dederint auferre
rursum simul totos sed gradatim: et maxime quidem
retinare legibus sic ordinare ut nullus fiat multus
excedens potestia neque amicorum neque pecuniarum:
si autem non: sequentur sacra statuta ipsorum. Quoniam
autem et propter proprias ritus inserviant opus sacre
principatus quidem qui consideret viuetos noctive ad
politiā. in democratis quidem ad democratis: in
oligarchia autem ad oligarchia: similiter autem et in
vnaquaque alia politia: et quod iocundum autem ciui-
tatis significati obseruare propter easdem causas: huius autem
remedium semper oppositis pluribus firmare actiones
et principatus. Hic autem opponi episcopos multitudi-
num: egenos autem opulentiores et retinare vel comiscent
egenorum multitudinem et ea que diuitiis vel quod me-
diū angere: huius enim dissoluunt eas quod propter iniquitatem
seditiones. Maximum autem in omni politia et legibus
et alia prouisione sic ordinata ut non sit principatus
lucrari: hoc autem maxime in oligarchia opus ser-
uare: non enim si indignantur coerciti ab eo quod est pri-
cipari multum et gaudet si quis finit circa propria
vacare: quare et si putauerunt principante su-
rari coia tunce ambo strifstat: si honoribus non possi-
cipare et lucrum: singulariter autem et pingit simul esse
democratis et aristocratis si huius instituerit aliquis.
Contingit enim utique et insignes et multitudinem
vitiosos babere que volunt: licet quidem enim oī
principari democratici: insignes autem esse in prin-
cipiabus aristocraticis: hoc autem erit quod non sit
lucrari a principiabus: egeni enim non valent principi-
ari eo quod nulli sit lucrum: sed circa propria et ma-
gno: opulentis autem poterunt propter nullo eorum indi-
gere: quare accidit egenis quidem fieri opulentos
propter ignorari circa opera: insignibus autem non
subiecti quibuscumque ut non furentur quod coia traditio
sit pecunias: plenibus omnibus clavis et re-
scripta penes fraternitatis et tuberrima et tribus

reponant: eius autem quod est sine lucro principari
oporet esse honores lege statutos approbat. Opus autem in democratio quidem opulentis perire
non soli in nobis faciendo possellioces et partiales:
sed neque fructus quod in quibusdam politiis latet fa-
ctum melius autem et probabile volentes oblationes fa-
cere suntuosas quod non viles aut oblationes puta
corixias et lapadarchias et quibusque aliae tales. In
oligarchia autem egenorum facere cura multa: et pinc-
patus a quibus recipiuntur his tribuere: et si quis opu-
lento et iniuria fuerit istis maiore increpati
esse quod si libupstis: et hereditates non sim datione
esse sed sim genus: neque plures quam una cuncte be-
reditare. sic enim utique equaliores sibi erunt et ege-
no et utique plures ad abundantiam pertinget. Expe-
dit autem et in democratio et oligarchia et aliis vel
equalitate vel pressionem dare his quod minus eis
cant politia hac: in demo quidem opulentis: in oli-
garchia autem egenis excepto quicunque principatus
sunt domini politie: hec autem his qui ex politia comit-
tere solis vel pluribus. Tria autem quedam opus huius
futuros principari principales principatus primo
quidem amorem ad persistente politiam: deinde potentiam
maximorum operi principatus: tertio autem virtutem et
iusticiam in unaquaque politia eam quod ad politiam. si non
quidem iustitia sim oī politias necesse et iusticie esse
dritis. Habet autem dubitatorem qui non acciderint
huiusmodi circa eundem quod opus sacre divisionem: puta
si militaris quidem aliquis fuerit nequaquam autem et non
politie amicus: alius autem iniustus et amicus quibus
opus fieri electionem: videt autem oporet respicere
ad duo quo plus principiat omnes et quo minus: propter
quod in militia quidem ad experientiam magis virtute
minus autem malitia principiat: epicurica autem plus:
in custodia autem et cameratone strarunt ampliori
enim virtute indiget quam quandam multi habent: scilicet
autem eis oībus. Dubitabat autem utique aliquis si po-
tentia extiterit politie et amor quid opus est virtute:
faciet enim quod expediat et ipsa duo: autem quod pertinet
eos qui huiusmodi habent incontinentes esse: que quae-
modum et ipsi non servuntur scientes et amantes ipsos
sicut ad eam nihil probabit quosdam se habere. Sim-
plicer autem quecumque in legibus ut persistant domini
politiis quidem saluat politias: et quod sepe dicunt est
maximum elementum: procurare ut valentur sit multum
do que vult politia quamque non vult. Preterea oī
autem hec opus non latet quod utique latet transgressas
politiis quod mediū multa enim eo quod que videt de-
mocratio soluit democratio et oligarchico et
oligarchias: qui autem putant bac esse unam virtutem
trahunt ad excessum ignorantias quemadmodum naris
est transgressa quidem rectitudinem eam quod pulcherrima
ad aquilinum vel simum: sed tamen adhuc pulchra et
grata huius ad aspectum: non tamen si intendat aliquis ad
huc magis ad excessum: primo quidem obicit et medi-
ocritate propter: finaliter autem ita quod neque narere faciet
apparere: propter excellentiam et defectum proximorum: eodem
autem modo huius et de aliis probibus: accidit itaque huius et cir-
ca alias politias. Etenim oligarchia et democratio
est ut habere sufficienter quidem ex parte opinio: or-
dine: si autem aliquis intendat magis utique ipsorum: pri-
mo quidem deterioriter faciet politiam tamquam autem neque po-
litiam: propter quod opus huius non ignorare legislatore et
politici quia saluat democratio: et qualia cornu
punt democratio et qualia oligarchico et oligar-
chia: neutram enim ipsorum contingit esse et permanere

sine diuitiis & sine multitudine: sed qñ eq̄itatis facta fuerit substatie alia necesse esse hāc politias quare corrūpēta bis que sīm excessus legibus corrūpunt politias. peccat aut̄ & in democratiaꝝ & in oligarchiaꝝ in democratiaꝝ quidē magogi vbi multitudo dñia legū. duo enī faciūt sup ciuitatē pugnātes cū diuitiis: op̄z aut̄ ſiū ſemper videri dicere, p diuitiis in oligarchiaꝝ aut p o populo oligarchicos & iuramenta contraria q̄z nūc iurare oligarchicos. nūc quidē enī in qb̄ dā iurant & populus malignus ero: & cōſiliator qđcūq̄z habeat malū: op̄z aut̄ & existimare & ſimulare p̄trariū in ſimulatioꝝ in iuramētis qđ nō iniuste agā in populu. Maximū aut̄ ſiū dicitur ad pmanēdū politias qđ nūc negligit oēs. s. erudit̄ ad politias: pfectus enī vultus vtilissimaꝝ legū & cōglorificatioꝝ ab oībus policiabuſ ſi nō erūt affueti & erudit̄ i politia. liquidē leges demotice democraticaꝝ: ſi aut̄ oligarchice oligarchiciter: que quidē enī eſt in vno incōtūneā ē & in ciuitate. eſt aut̄ erudit̄ ad ſciēdū no h̄ qb̄ attīngēt gaudet oligarchicat̄ & democratiaꝝ vletoꝝ fed quib̄ potuerūt bi quidē oligarchicarē bi aut̄ democratiaꝝ. nūc aut̄ oligarchiaꝝ qđ pncipū ſili delittant̄: qui aut̄ egenoꝝ ſiū exerſati & laborioſi quare & volunt magis & poſiunt inſolentere. in democratiaꝝ aut̄ que marie videt eſte democraticaꝝ ſiū cōſerēta cōſiſtit. cā autem huiꝝ q̄ male diffiniūt qđ libeꝝ, duꝫ enī ſiū qui buſ videt democratiaꝝ diffinita & in id qđ plus eſte dñm & libertatē: qđ quidē enī iuſtū equalē vi deſ eſte: equalē autē qđ ſiū videt multitudini hoc eſte dñans: liberū aut̄ & equalē qđcūq̄z vouluerit quiſ facere: quare viuit in talib̄ democratiaꝝ vnuſq̄z ut vult & ad qđ abundat ut aut̄ euri pides: hoc aut̄ eſt prauū: non enī op̄z putare ſeruitutē eſte viuere ad politiaꝝ ſed ſalutē. Ex qbus quidē igif politie tranſmutant̄ & corrūpunt & p que ſaluant̄ & permanent ut ſimpluerit eſt di- cere tot lunt.

Sicut aut̄ ſupuētire democratia ex qbus corrūp̄t p que ſaluarī nata eſt: ſere aut̄ cōſilia dictioꝝ circa politias ſunt & q̄ acci- dūt circa regna & tyrānides. regnū quidē enī ſim aristocratiā eſt: tyrānis aut̄ ex oligarchia extrema cōponit̄ & democratia: ppter qđ vñq̄z & ma- xime nocua ciuitas eſt veluti ex duabus malis cōpoſita & trāgrediōt̄ & peccata h̄is q̄ ab am- babus politiis. exiſit aut̄ generatio mor ex co- trariis vñq̄z monarchiaꝝ. regnū quidē enī ad au- xiliū qđ a pplo epiciekeſ ſactuz eſt: & inſiuit rex epiekoꝝ ſim excessū virtutis vel actionū q̄ a vir- tute & ſim excessū talis generis. tyrannus aut̄ ex pplo & multitudine ad insignes quatenus pplo nibil moleſte ab ipſis. Manifestū aut̄ ex hie q̄ ex hie que acciderūt: ſere enī plurimi tyrānorū ſacti ſuerūt ex demagogis: ut eſt dicere credibi- les facti exterminari ſignes. he quidē hoc mo cō ſtuerunt tyrānides iā ciuitatibus augmentis. q̄ autem ante iſtas ex regib̄ tranſgredientib̄ pa- tria & magis despotiū pncipatiū appetentiib̄: he aut̄ ex electioꝝ ad pncipaleꝝ pncipatuſ: aut̄ quitus enī pplo inſtumentū multi ſēpē cōduoꝝ pplo & pſpectores: he aut̄ ex oligarchia elige- bus vñū aliq̄ ū dñm ad maxios pncipat̄: or- buſ enī inerat modis hoc ad efficere de facili ſi-

ſolū voluiffent. ppter potentiā pexiſtere: h̄is qđ regaliſ pncipatuſ: his aut̄ eā que honoris velut Phidion qđē circa argū & aliū tyrañi pſiſterū re- gno exiſtere. q̄ aut̄ circa ioniaꝝ & phalariſ ex ho- noribus: paneci aut̄ in leonitis & kipselis & di- onyſius in ſyracuſis & alijs eodē mō ex demago- gia. Sicut igif diximus regnū cōſtitutū ſuit ſim aristocratiā: ſim dignitate enī el̄ vel ſim ppteram virtutē: vel ſim genuſ: vel ſim b̄ & potentiā. om̄a enī q̄ bñſiſſent vel potētē be- neficiare ciuitates vel gētē adepti ſunt honoreꝝ hunc h̄it bi quidē ſim bellū p̄bñtē ſeruire li- cut codruſ: bi quidē liberatē ſicut cyrus: vel q̄u instituiſſent vel acquiſiuſſent regionē ſicut lace- demōioꝝ reges & macedonū & moloticoꝝ: vult enī rex eſte custos ut qui quidē poſiſet ſubbas ni- bil iniuſtu patiant̄: populus aut̄ nullā luſtineat iniuſia. Tyrānus aut̄ ſicut dicitū ē ſepe ad nibil cōe respicit niſi, ppter vtilitatis grā: eſt aut̄ intētio tyrañica quidē qđ delectabiliſ regaliſ aut̄ quod bonū: ppter qđ & ſuppreſſionū que quidē pecu- niaꝝ tyrañicē: q̄ aut̄ ad honoreꝝ regales magis & cuſtodiā regaliſ quidē ciuilis tyrañica aut̄ per extraneos. q̄ aut̄ tyrañi habeat mala & que de- mocratia & que oligarchie maniſteltuz ex oligar- chia quidē eo q̄ ſiū ſiū diuitie. ſic enī ſoluz & p- manere neceſſariū cuſtodiā & delicias & multiu- dini nibil crederūt: ppter qđ & ablationē faciunt armoꝝ & ſuſpecti habere turbā & a munitiōe re- pellere & demozari in domo: cōe autē an: baꝝ & oligarchie & tyrañidis. ex democratia aut̄ & op̄- pugnare insignes & coruſpere occulie & mani- ſete & fugare tāquā ptra machinat̄ & ipedito- res aduerſuſ pncipatiū: ex hie enī accidit fieri & in iſitas: h̄is quidē pncipari volētibus ipſis: h̄is autē nō volētibus. vñi & piandri ad chraſiboliū ſuſtitū ſuit excedētū ſpicarū auſilio q̄ ſi oppor- tunū ſic ſemp excedētē ciuiti perimere. ſicut igif ſere dictuz eſt transmuſationū ipſa pncipia op̄z putare circa politias eē & circa mōarchias. ppter iniuſia enī & ppter p̄tētimoꝝ & ppter p̄tētū mlū ſubdit̄ ſuſtigūt aduersus monarchias: iniu- ſacie aut̄ marie ppter iniuſia: aliquā aut̄ & ppter ppter p̄tēt ſpōliationē ſunt aut̄ & ſines iſde quēad- modū ibi & circa tyrañideſ & circa reg: a: magni- tudo enī diuitiaꝝ & honoris exalti monarchis que deſiderat om̄s. Inſurrectionū aut̄ he quidē ad corpus ſunt pncipatiū: he aut̄ ad pncipatiū que quidē igif ppter p̄tēt ſuſtigūt ad corpus: cōu- melia aut̄ exiſte multaz partiz queſ: ber ipſaz ſi- cauſa ire. iratoꝝ aut̄ ſere plurimi punitoꝝ grā ſuſtigūt ſi nō excellētē velut que pifſtrandoꝝ quidē ppter ppulafſe armodiſ ſorozē & illuſiſſe armodiſ: armodiſ ſuſtigūt ſuſtigūt ſorozē: ari ſtoginton aut̄ ppter armodiſ: inſidiati ſunt aut̄ & periādro ei qui in ambrachia tyraño q̄ ſimul bibēs ip̄e cū pueris interrogauit ipſe ſiā ex ipo pregnātes ſunt. Que aut̄ philippi a paulanio q̄ ſuſtigūt ſuſtigūt pati ipſu ſub periāccoſo: & que ambī parui hypodedra q̄ ſuſtant ad ſtaturaz ipius: & que eunuchi euagoza cyprio: q̄ ſuſtigūt mu- lier reculauit ſiliū ipſius occidit tanq̄ ſuſtigūt paſſus. Multe aut̄ inſurrecionē ſacte ſunt: & p- pterea q̄ aliq̄ monarchatū in corporis v̄erecūdiā ſecerūt velut & que etater ad arches aut̄ ſemp. n. grauit̄ ſe habebat ad colloquiū: q̄ ſe ſuſtigūt

z minor fuit occasio ppter ea & filiaz nullā de-
dit qm̄ pmissit ipsi: sed paore quidē detinens
a bello aduersus firrā & arrabeū dedit regi elime-
ias: iuniorē aut̄ filio ambi exultumā sic vtiḡ il-
lū nihil differre & enī qui ex cleopatra: sed ab aliena
natiōne pncipiu exiit graui scire ad vñereāle
grāz. Quā insur rexit aut̄ tolla vocates lapissi-
tam ppter eandē cām tanq̄ enī vñēs statuā ip̄i
non deduxit spōdenā ppter cōtumelias & nō p-
pter arthritiā pcupiscentia putauit esse faciā collo-
cutionē. pirron aut̄ t heraclides aimikorū per-
emerūt patri suppl̄ciū inserētes: adamās aut̄ dis-
cessit a chocro qz puer exīta exiliis fuit ab ipso
tanq̄ iniuriā paſtu. Multū aut̄ t ppter ea & in
corpus afflicti fuerūt pccusatiōibus ut bi quidē
destruxerūt: hi aut̄ inuaserūt tanq̄ iniuriā passi:
te qd̄ circa pncipatus & tregales potētūs ve-
lut in mylēna megacles pēthalidas circuitūtēs
& verberatas corines insurgeāt cū amicis pemit
posteriō smērdes penthylli cū plagas accepiss̄
ab vñore exercit⁹ pemit: t insurrectionis ai chelai
decānichus dur fuit exacerbās insurgeāt p̄m⁹
ea aut̄ ire qz ipsuz tradidit flagellandiū euripiū
poete: euripiū aut̄ insrenunt qd̄ dixisse ipse ali-
quid adueſiū ſ. torē oris: t alii aut̄ multi, ppter
tales cās bi quidē pempti sunt: bi aut̄ insidiās
paſti ſūt. Siliter aut̄ t ppter ūmo: vñ enī ali-
quid erat h̄ cāz sicut t monarchias velut xerxē
arcapantes times criminatioē qd̄ circa dariū qa
lpendit qd̄ non iuſſer xerxes h̄ putās indul-
geri tanq̄ non memorantē ppter cenā. hec aut̄
ppter cōceptū ſicut fardanapalū vidēs quidē
pculente ſe cū mulieribus ſi vere h̄ ſabulatē di-
cunt: ſi aut̄ non de illo ſed de alio erit vtiḡ h̄ vez
& dionysio posteriori dion iſurrexit, ppter despe-
citionē rid: nō cluea ſe le habentes t ipsuz ſemp-
ebiūt: t amicorū aut̄ quidā insurgeut, ppter delpe-
citionē: ppter ſidere enī cōtentūt tanq̄ obliuī i-
& pugnātēs poſe obtinere pncipatu mō quodā
ppter ſtēnēre insurgeūt tanq̄ potētes enī ſtēnen-
tes pīculū, ppter potētā inuadūt de facili: ſicut
ducetes exercitus mōarchias ſicut cyrus astya-
gi & vita ſtēpnēs t potētā: ppter potētā qdē
inoperos ſuſſe ipsuz aut̄ delicari: t ſenthes de
tracia amadogo exīs dux exercitus: bi autem t
ppter plura hoꝝ ſurgūt puta & delpicientes t
ppter lucy ſicut ariobar ſane mitbrides. maxie
aut̄ ppter hanc cām inuadūt qui quidē natura
audaceſ & honore habet bellicū a monarchis.
virilitas enī potētā hñs audacia eſt: ppter qz
ambas nequaq̄ de facili pqualitū ſacūt insurre-
ctōnes. Eoz aut̄ qz ppter amoꝝ honoris insur-
gūt eſt aliud modus cāe ppter dictos prius. nō. n.
ſicut quidā tyrannos inuadūt vidētes lucta ma-
gna & honorē magnos exītes ipſis: ſic t eoz
qui, ppter amoꝝ honoris ſurgūt vñuſq̄ ſez
p legit pclitaris: ſed illi quidē ppter dictam cām: bi
aut̄ ac si vtiḡ alia aliqua fieret actō ſingularis t
ppter quā noīati fierent alijs t noti: ſic t monar-
chias inuadūt nō pſſidere volētes monarchiā
ſed gloriā ſed tñ paucissimi nūero ſunt. ppter hāc
enī caſam ipetu ſac̄tēs ſupponi enī op̄z nibil
curare de eo qd̄ eſt ſaluaris ſebeat preuale re in
actōne qbus aſſequi quidē op̄o uet dicōni ſti-
mationē: non facile aut̄ iſplain addeſe multio: illi
enī cū paucis militiū aduersua d: ouſ ſū ſic ba-

bere dicens q̄ vbiq̄ possit, pcedere sufficiens
sibi tm̄ participare actiois veluti si modicū inua-
sisset terrā mox accideret mori hunc bñ habere
sibi mortē. Corrumptis aut̄ tyrrannus vno quidē
mo sicut aliaꝝ politiaꝝ vnaqueq; ab extrinseco
si contraria aliquia sit politia valētior. Constituti q̄
dē enī palā qđ existet, pppter strarietate electiois
que aut̄ volunt potentes agit om̄is, contrarie aut̄
politie demos quidē tyrrāndi sm̄ heliodū sicut
figulus sigulo, etenī democratiā vltia tyrranis ē
regnū aut̄ aristocratiā pppter strarietate politie
pppter qđ lacedemoniā plurimas dissoluerūt ty-
rrāndes & syracusa pro tpe quo politiçabant bñ
aliqñ aut̄ ex leipsa qñ qui participat seditiones fe-
cerut sicut qui circa gelone & nunc que eoz qui
circa dionyliū: qđ quidē gelonis chrasibolo hie-
tonis fratre filii gelonis abducēt & ad delectati-
ones excitāte ut ipse p̄ciparet; familiariis aut̄
cōgregatis ne tyrrāni oīo dissolueret; & chrasibolo
bolus aggregat aut̄ ipsoꝝ tanq; tempus habē-
tes eiacerunt omnes ipsoꝝ: dionyliū aut̄ dion
aggressus curatoꝝ existēt & assumens pp̄lin ilū
eiciēt peremt. Quād aut̄ existēbus cāis pp̄t
quas maxie insurgunt p̄tra tyrrāndes. s. odio &
conceptu; alez quidē hoꝝ oportet existere tyrrā-
ni. s. odū. ex p̄ceptu aut̄ sunt multe dissolutio-
nū. signū aut̄ eoz quidē enī q; acquisiuerūt plu-
riū cōseruauerūt principatus: qui aut̄ suscep-
tent mox ut est dicere peremt om̄is. fructuē enī
viuetes facile p̄ceptuā sunt & multas oppostu-
nitates dāt insurgebūs. p̄parte aut̄ quandā odīs
& irām oportet ponere: mō enī quodā earundē
actionū causa sit; sepe autes & magis operola q̄
odū. robustius enī insurgunt ppterea q; nō vlt
rōcinatioꝝ passio: maxie aut̄ significat furorib;
assequī, pppter iniurā propter quā cām plūstrati
doꝝ dissoluta est tyrrāni & multe alioꝝ sed mar-
gis odū: ita quidē enī cum tristitia adeit; quā
nō facile rōcinari: inimicitia aut̄ sine tristitia. ut
aut̄ in summa est dicere quoicūq; causas dixim⁹
oligarchie intpate & vltiue: & democraticie extre-
me tot & tyrrāndis ponendū. etenī be existūt enī
diuisibiles tyrrāndes. regnū aut̄ ab extrinse-
cis quidē minime corrupitur, pppter qđ & mili-
os est: ex leipso aut̄ plurime corruptiois acci-
dūt. Corrumptis aut̄ fin duos modoꝝ: vno quidē
seditione facientibus bñ qui p̄cipiat regno: alio
aut̄ modo magis tyrrānicē tentābus gubernar̄
q; exegerūt ec̄ dñi pluriꝝ & preter lege, non sunt
aut̄ adhuc regna nunc sed si sunt monarchie &
tyrrāndes magis, pppter regnū quidē esse volun-
ariū principatus: dñiū aut̄ maiorꝝ & pppter ml̄
os esse similes & nullū differentē triū ut correspo-
deat ad magnitudinē & dignitatem principatus:
quare, pppter hoc quidē non p̄manet voluntariū
aut̄ per fraudē principāl̄ aliq; rel p̄ volētiāz
bñ videt tyrrāni esse: in his qđ fñ gen̄ regnū
ponere op̄ cās corruptiois cū bis que sunt dicte
hoc quodāmō est fieri facile p̄ceptibiles & hoc
est potentia non possidētes tyrrānicā sed rega-
rem honorem iniuriar̄ faciliſ enim fieret disso-
lutoꝝ. non enim volētiābus mox non erit rex sed
tyrrāni & non volētiābus corrupturn quidē
enī monarhie, pppter has t tales alias cās.
Aliuant aut̄ palā ut simpliciter quidē
est dicere ex strariis: ut autem sm̄ vnu

quodq; eo q; est regna quidē ducere ad modū
ariū. Quanto enī paucorū fuerit dñi ampliorū
tpe, necessariū manere oīus principatiū: ipsi enim
et sūt despotici et moribus equi magis et subdi-
tis inuidet eis minus: ppter hoc enī et circa mo-
loctos multo tpe regnū pmansit: et q; lacedemo-
nioꝝ pp̄terea q; a pncipio in duas ptes diuisus
sunt principatiū: et rurū theopōpo moderante
et i alioꝝ et influente efforoꝝ pncipatiū: a potesta-
te enī auferēas auxit tpe regnū: quare mo quidē
fecit non minus sed maius ipsū: qd quidē et ad
pxoꝝ aiunt respondisse ipsū que dixerat si nubil
verecundā minus regnū tradens filii q; et par-
te accepit: non opꝝ hoc dicere: trado enī diu-
turnꝝ. Tyrānides aut̄ saluāt̄ sūt duos modos
p̄trariūsmos: quoꝝ alter est qui traditus est et q; sūt
quē dispensant plurimi tyrannoꝝ pncipatum:
hos aut̄ multa aut̄ instituisse per iandū coim-
this: multa aut̄ talia est accipere et pncipatu-
perlarū. Sunt aut̄ et oīm dicta ad saluationē ut
possibile est tyrānides excellētas perimere et q; i
entes destruere et neq; cōicatōnes sinere neq; lo-
dalitate neq; disciplina neq; aliud nibil ta. et sed
oia cauere. vñ et p̄suerūt fieri due sapientie et p-
suaſio et neq; scholas neq; alias collectōeas pmit-
tere fieri vacatiūas: et oia facere ex qbus q; maxi-
me ignoti inuice erunt omnes: noīcia enī fidē la-
cit magis ad inuice: et prefectorū pplū semp palaꝝ
esse cōmorari circa ianuas: sic enī vtq; minime
larebit quid agunt et depbendere si assūlat̄ mo-
dicū semp scrūtēas: et alia quecūq; talia persica
et barbara tyrānica sunt. Oia enī idē possunt et
tētare non latere quecūq; extiterit quis dicēna
vel agens subditꝝ et sed esse auctoꝝ velut circa ly-
raculanos vocate patogogites: et auribus audi-
entes quos misit hieron vbi fuit aliqua p̄grega-
tio et collectio: cōsiderat enī minus timēta tales et si
confidant latebūt minus: et determiñe īuicim
et cōturbare et amicos cū amicis et ppls cū insi-
gnib; et diuites cū seipsis et paupes sacere sub-
ditos tyrānicis: quatenus neq; custodia alterat̄
ut occupati circa quotidianā nō vacātes sint ad
machinandū. exemplū aut̄ huius tyrānides q
circa egyptū et anabemata kipfelidoꝝ et oīmp-
pi edificat̄ a p̄istradiū: et eoz c; ui in sannio
opera multi imperi, oia. n. H possunt idē. et non
vacationē et penuria subditox et illatio rectiga-
lū velut in syracusis. in qnq; enī annis sub duo-
nysio subaz oēz inferri accidit. Adhuc et belloꝝ
p̄curatorꝝ tyrānus ut vtq; sine vacatōne sint et
permaneāt in indigēta presidiis extēs: et regnū
quidē saluat̄ per amicos. tyrānicū aut̄ maxime
dilectis amicis tanq; volētibus quidē oībus po-
tentibus aut̄ marie. Et adhuc q; circa democra-
tiā sunt vtūmā tyrānica sunt oia ginecokratia
circa demos ut enūciant̄ p̄tra viros et seruox re-
mūfioꝝ pp̄ter eadē causaz. Neq; enī machināt̄
serui et mulieres p̄tra tyrānos gaudēt̄: q; necel-
sariū beniuolos esse et tyrānidib; et democratijs
Etenis demus vultusse monarchia: pp̄ter qd et
adulator apud virafq; est honoratue: apud de-
mos quidē demagogus. et enī demagogus de-
mi adulator: apud tyrānos aut̄ qui humiliū col-
loquit̄: qd quidē opus adulatoris: etenī pp̄ter
hoc ponitophilon. i maloꝝ amicus est tyrānus
adulatorē enī recipiēt̄ gaudēt̄: hoc aut̄ nullus

vtq; faciet sensū habēs liberū: sed amāt̄ qui epi-
cikas si nō adulent̄: et opportuni maligni ad ma-
lignā. Clau enī clau sicut puerib; et nullo gen-
dere venerabilis neq; libero tyrānicū: ip̄su enī
esse solū vult tyrānus: qui aut̄ cōtra venerabi-
lis et liberalicās austert̄ excellētā et qd despotiū
tyrānidis. odiunt igit̄ quēadmodū dissoluentes
pncipatū: et rū p̄iuīs et cōdiūturnalibus ex-
trancis magis q; ciuilibus tyrānicū tanq; hos
quidē aduerfarios: hos aut̄ non p̄trariāt̄: h et
talia tyrānica quidē et saluatua pncipatus: nibil
aut̄ deficiat̄ malignitatē. Sunt aut̄ ut est dicere
oia cōp̄rehensia tribus sp̄cē: cōiecturat enī tyran-
tria. vñ quidē ut modicū sapiāt̄ subditū nulli. n.
vñq; pusillanimis insidiabit̄. Sc̄d̄ aut̄ ut dicer-
e dāt̄ inuice: nō dissolūt̄ enī p̄iūs tyran-
nis anquā credat̄ aliqui libiūp̄s: pp̄ter qd et ep̄icelzeis aduer-
san̄ tanq; noctis ad pncipatū: nō solū pp̄terea
et non volūt̄ subjet̄ despotice sed et q; fideles sūt
libiūp̄s et al. s. et q; non pdūt̄ neq; os neq; alios. Tertiū aut̄ ip̄ossibilitāt̄ negoꝝ: nullus
enī manumittit ad impossibilia: quare neq; tyriā
nidē dissoluere nō existēt̄ potēta: ad quos qdē
igit̄ reducunt̄ volita tyran-
noꝝ. Iſi tres existūt̄ en-
tes. oia enī vtq; reducet̄ quis tyranica ad has
hypotēses: hec quidē ut nō credat̄ inuice: h aut̄
non possint̄: h aut̄ ut partū sapiāt̄. Unus quidē
igit̄ modus per quē saluatua tyran-
dicūs talis est. alius aut̄ ex cōtrario dicas h̄z curā: est aut̄ acci-
pere ipsū ex corrupcionē regnoꝝ: si ut enī vñus
modus corruptiōis regni facere magis tyran-
nicū pncipatū sicut tyranidis saluatuo facere ipsāꝝ: ma-
gis regalē vñus seruante solū potēta: ut pnci-
pe non solū volenibus sed et nolēibus: p̄ten-
dēt̄ enī et hoc p̄tendit et tyran-
care: sed h̄z qdē
sicut suppositionē oportet manerē: alia aut̄ h̄z q̄
dem facere h̄z aut̄ viderit: simul aut̄ qdē regale bñ
primo quidē ut videat̄ curare cōia neq; expēdat
gratuita talia in quib; multitudines molēt̄ se-
rant qn̄ ab ipsis quidē accipiūt̄ operātibus et la-
borātibus assidue: dant aut̄ meretricib; et extra-
neis et artificib; copiōse responsioneq; reddat̄
acceptioꝝ et expētāꝝ: qd quidē iam fecerūt̄ qdā
tyran-
noꝝ: si enī vtq; qd̄ dispētāꝝ economus
sed nō tyranus esse vidēbit̄: non opꝝ aut̄ timere
ne forte deficiat̄ p̄cūtū dñs existēt̄ ciuitatis: s
extorquentibus tyranis a domo et expedit hoc
magis qd̄ derelinqre qd̄ p̄gregauerint̄: m n̄ enī
vtq; qui seruat̄ insiliēt̄ rebus: sunt aut̄ tyranidū
q seruat̄ terribiliores egrediēnt̄: a pplo qd̄ ciuib;
hi qdē enī qd̄ pegrinat̄: h̄z aut̄ sublītūt̄: decide in-
trouꝝ et oblatōes opꝝ videri colligēt̄: p̄cūtūdōis
grā et si aliaꝝ oppōtūnū fuerit vñ ad bellacal op-
portūtates: vñ aut̄ exhibere seip̄i custodē et ca-
merariū tanq; cōiūs sed nō tanq; p̄pox: et videri
nō seuus h̄z verecūd̄. Adhuc aut̄ talē ut nō time-
ant occurritēs h̄z magis vrecedēt̄: h̄z ad ipsiē
nō facile nō existēt̄ facile p̄ceptib;: pp̄ter qd̄
op̄orēt̄ et si non aliaꝝ virtutū curā habeat tamē
politice et op̄ionē efficere de scipo taleꝝ. Adhuc
aut̄ nō solū ipsū videri nullū subditox iniuriatē
neq; iniuenē neq; iniuenclū: sed neq; alii nullū
eoꝝ qui circa ipsum. Similiter aut̄ enī et habere
vroxos familiares ad eas que aliorum tanquā et
pp̄ter vroxos iniuriās multe tyranides perierūt̄
et circa fructūt̄ corpales p̄trariū facere qd̄ nunc

qdā tyrānoꝝ faciūt: nō enī solū moꝝ diluculo h
faciūt & tñtue militis diebꝝ h & videri alijs volūt
h operat̄ ut tanqꝫ felices & beatos admirent
h marie quidē moderatos esse talibꝫ: si aut
nō tūc videri alijs diffugere: neqꝫ enī facile inua
sibilis: neqꝫ facile p̄ceptibilis qui sobrium sed qui
ebius: neqꝫ qui vigil h dormit: tanqꝫ faciēdū
oli dicit̄ sere oibꝫ: p̄pare. n. opz & obuiare ciuita
tē tanqꝫ. p̄curatorē ex̄tē & nō tyranū. Adhuc aut
que ad deos videri semp in studio habete diffe
reter: minus enī timet pati aliqd iniquū a talibꝫ
si decolā putat esse p̄ncipē & curare de diis & ma
chinaꝫ minus tanqꝫ habeat ppugnatores etiā
deos. opz aut̄ sine insipiēta videri talē bonoꝫ
circa aliqd factos honorare ita ut putent nunqꝫ
honorari magis a ciuibꝫ sue legis ex̄tibꝫ: & ta
les quidē honoros distribuere ipz: supplicia aut̄
p̄ alios p̄ncipes & p̄toria. Lōis aut̄ custodia oēs
monarchie nullū virū facere magnū: fed siquidē
plures: suabūt enī iūicē. si aut̄ sorte aliquē opor
teat facere magnū nequaqꝫ h̄z moꝝ audacē aut̄
maxime enī inuasū talis mos penes oēs acti
ones: & si a potentatu aliqñ vides dimittere gra
datim h agere & nō totā simul auferre potestates
Adhuc aut̄ oiuꝫ qđ inuiriā cohibere p̄cipue aut̄
duas: cā. l. qđ in corpore flagellat̄: & cā qđ etatē
Qđ marie autes basic faciēndū reuerentia circa
amores honoris: eā quidē enī que ad pecunias
minorationē amatores pecuniariū seruit grauit̄
eā aut̄ que ad inbenoratōne amatores honoris
& epicites hoiuꝫ: ppter qđ quidē vti oportet ta
libus: aut̄ supplicia videri faciente patrie & non
pter per imp̄sonēt eas aut̄ que ad etatē collo
cutōs ppter amatiuas cās sed nō ppter p̄tates
Totaliter enī reputatas honoratōes redimere
maiōibꝫ honoribꝫ: nuadentū aut̄ p corpis
differentia bi marie terribiles & indigē ampliori
custodia quicunqꝫ nō cligūt acquirere viuere cā
puenūt: ppter qđ maxime vereri opz putantes
inuiriā pati aut̄ iplos aut̄ eos quoꝝ curates exi
stunt: non peccat enī sibi p̄p̄s qui ppter furorem
inuadūt sicut & Heraclit⁹ dixit dices difficile esse
cū furore pugnare: aie enī p̄tū fieri.
Qm̄ aut̄ ciuit
ates ex duabus p̄ibus constitute sunt: ex egenis
hoibꝫ & opulētis: marie quidē v̄trolqꝫ opz exi
stunt: non sicut enī sibi p̄p̄s qui ppter furorem
inuadūt sicut & Heraclit⁹ dixit dices difficile esse
cū furore pugnare: aie enī p̄tū fieri.
Quicunqꝫ aut̄ fuerūt valētores
hos ppter facere marie p̄ncipatus: qđ si hoc ex
territ̄ rebus neqꝫ feruox liberatione neqꝫ facere
tyrannū: neqꝫ armis ablatōem sufficiet. n. alte
ra opposita ad potentia ut valētores sint insur
gēbꝫ. supfluū aut̄ dicere ad singula talia. Intē
tio. n. manifesta qđ opz non tyranicaz sed econo
mū & regale videri esse subditis & non suuimet cu
rante sed p̄curatorē & mediocres vite p̄sequi nō
excellētias. Adhuc aut̄ insignes quidē affari mul
tos aut̄ demagogicare: ex his enī necessariū nō
solū p̄ncipatu esse pulchriore & magis celabi
lē qđ meliores p̄ncipent & non humiles: neqꝫ
odio habitū & timori p̄seuerare sed & p̄ncipatu
esse durabiliorē. Adhuc aut̄ ipsius disponere fin
moꝝ vel bene ad virtutē vel semibonū ex̄tē &
nō malignū sed semimalignū equidē oibꝫ po
litis paucioris tpiis sunt oligarchia & tyrranis.
plurimo enī tpe fuit qđ eires sic yonē tyranis qđ or
tagorū etiā puerorū & ipsius oragorū: p̄mansit

enī ip̄a annis centū. Hui⁹ aut̄ cā qđ subditis vte
bant moderate & in multis legibus seruiebant: &
qđ bellicosus fuit elistenes non fuit facile cōfēpti
bilis: & quantū ad multa curis demagogicabat. dr
enī elistenes respōdentē de victoria iplū qđ co
ronant̄. qđā aut̄ aiut̄ esse imaginē eius qui iudi
cauit sic: statūt̄ qđ in foro sedet. aut̄ aut̄ & p̄sistra
tū alioſ sustinuisse smiam qđ eset vocatus de ari
opagū. Scda aut̄ circa cozinibꝫ qđ kipſelidouꝫ
etenī h p̄seuerauit annis lepiagiatribue & mē
libus sex. kipſellus quidē n. tyranicauit annis tri
ginta: periandus aut̄ quadraginta aquatuor: psal
nitibꝫ qđ gordie annis tribus. Lause aut̄ ecclē
& huius: kipſellus quidē enī demagogus erat &
a principio p̄māit sine armis custodia: perian
der aut̄ fuit quidē tyranicus sed bellicosus. Ter
tia aut̄ p̄sistratidoꝫ atbenis: nō fuit aut̄ p̄tina
bis enī fuit p̄sistratus tyranicā ita & ut in ānis
triginta tribue decē & septē annis & hōꝝ tyrami
cauit: pueri aut̄ decē & octo: quare om̄ia anni sue
runt triginta & quicqꝫ. Reliquaz aut̄ qđ circa hie
ronē & gelonē circa syracusam: non aut̄ p̄mansit
ip̄a multis annis sed om̄is duobus deficiētibus
de viginti. Selon quidē enī septē annis tyranica
uit octauo vitā finiuit. decē aut̄ hierō: chrasibor⁹
aut̄ vndeclio mēle excidit: multe aut̄ tyranidum
pauci tēp̄s fuerūt om̄is penitus. Que quidē igit̄
circa politias & que circa monarchias ex qbus
corrupunt & iterū saluant fere diciti est de oibꝫ.
Politiae aut̄ dī quidē de trāsmutatōni
bus a socrate: nō in of bene. Optie enī
politie & p̄tē extitentes nō dicit trāsmi
tatione p̄p̄s. ait enī cām esse id qđ est nō manē
aliqd sed in aliqua periodo trāsmutari. p̄ncipius
aut̄ esse hōꝝ quoꝝ ep̄iticus fundus qui vario
cōiugatus duas armonias exhibet dices: qđ nū
merus diagrammatis hui⁹ solidus fuerit tanqꝫ
natura qñqꝫ p̄ducere praual & meliores discipli
na h ip̄us dices forte non male. cōtingit enī esse
aliquos quos disciplinari & fieri studiosos viros
impossible est. S̄ h quidē v̄tqꝫ erit p̄p̄ia trā
mutatio eius qđ ab illo dī optima politia magis
qđ aliaz oiuꝫ & tēoꝝ que fuit oiuꝫ & per tpe: ppter
qđ dicit̄ oia trāsmutari & qđ nō simul incepert
fieri simul trāsmutant̄: velut si die priori aī tropi
cū facta fuerūt simul trāsmutant̄. Adhuc aut̄
pter quā cām ex hac in eā que lacedemoniog
fit trāsmutatio: sepius enī in cōtraria trāsmutatur
om̄ia politiae qđ in eā que p̄p̄: eadē aut̄ rō & de
alijs trāsmutatōibꝫ: ex lacedemoniōi cni. ait trā
mutat̄ in oligarchia: ex hac aut̄ in democratiā:
in tyrranide aut̄ ex democratiā & quidē enī econ
trario trāsmutant̄: p̄ta ex demo in oligarchia
& magis qđ in monarchia. Adhuc aut̄ tyranidis
non dicit̄ neqꝫ si erit trāsmutatio neqꝫ si non erit
pter quā cām & in qualē politiā. huius aut̄ cā
qđ non facile v̄tqꝫ haberet dicere: indeterminatū
enī: qđ in illi opz & primā & optimā: sic enim
v̄tqꝫ fieri cōtinuū & circulus: sed trāsmutat̄ & in
tyrranide tyranis sicut qđ sikkilistenes: & in oligar
chiam sicut que in chalcide que in aurileonis
& in democratiā sicut que karilan in lacede
monia & in charchidone & in tyrranide trans
mutatio sicut in sicilia fere plurime antiquarum
in leontinā in tyrranidem panaceij: & in gela in
eaz que kleādrī: & in rhegio in cam que aueçlai

¶ in alijs ciuitatibus multis sūr: incōueniēs aut̄ t̄ putare in oligarchiam ppter h̄ transmutari q̄ amatores pecuniaꝝ t̄ pecūniōs q̄ in pncipabuſ ſi nō quia q̄ multū excedit iſubis nō iſtū purant equalē pncipare per ciuitates eos qui nibil pſſident cū hi qui pſſidit. in multisq; oligarchiaꝝ non iſ pecunioſuſ fieri ſed leges ſunt pñbileſ in cbarchetone aut̄ democraſiæ pecunio ſi ſiunt t̄ ſic trāmutate fuerūt. Incōueniēs enī ē dicere duas ciuitates eē cāq; oligarchica diuīnū t̄ pauperū. qd enī h̄ magis q̄ lacedemonia paſfa ē vel quecūq; alia vbi nō om̄es pſſidet eq̄lia vel nō oēs ſiſr erāt boni viri: nullo aut̄ pauploꝝ facto q̄ pñs nihil mñr̄ transmutant in demū ex oligarchia. Si h̄ plures q̄ egeni t̄ ex demo i olivarchiaſ ſi valēt ſuerit qd opulentū q̄ multitudine: t̄ hi quidē nō curēt hi aut̄ adh̄ibet aſſeſſum multisq; exiſtibꝝ per q̄ ſiunt trāmutatoꝝ nō dicit ſed vñā: q; pdigl faciū rſurari ſiunt paupes ut a pncipio diuīnibꝝ exiſtibꝝ oībus aut̄ plurimis h̄ aut̄ ſalſuſ: ſed q̄i quidē pñſidit pñdiderit ſubas in nouat: qñi aut̄ alioꝝ nihil ſit dñꝝ t̄ trāmutant hibil magis nūq; in demū q̄ in alia politia. adhuc aut̄ t̄ ſi honoribꝝ nō pñcipiat: ſed ſi iuſta patiant uel iniurias ſedicioſe faciūt t̄ trāmutat politias: t̄ ſi nō cōſūplerit ſubas ppter licere ſibi qdēq; voluerint facere cuius cām ea q̄ valde li bera eſſe dicit. pluribꝝ aut̄ exiſtibꝝ oligarchiaꝝ t̄ democraſia tāquā vna exiſte vtraq; dicit trā mutatoꝝ ſocrates.

Incipit liber sextus Politicoꝝ Aristotelis.

Eot quidē igī dñe t̄ que eius qd pñſiliatiū t̄ dñans politie: t̄ eius qui circa pncipal ordinis t̄ de pretoriis: t̄ qualia ad q̄les politia coordinata ſunt: adhuc aut̄ de correſtione t̄ ſalutare politie po litiaꝝ ex qualibꝝ ſit t̄ ppter q̄s eās dictū ſi pñs. Om̄ aut̄ fuerit ſpēs plures democraſie exiſtes t̄ aliaſ ſiliter politiaꝝ ſimulq; de illis ſiqd refi duū nō deteriē pñdiderat modum congreū t̄ conſeruenti assignare ad vñāquāq;. adhuc aut̄ t̄ collectioſe ipſoꝝ dictioꝝ oīuſ moꝝ pñdideradū h̄ enī cōbinata ſaciuſt politias variari ut aristocraſie ſint oligarchie: t̄ politie ſint magia demo craticie. dico aut̄ cōbinatoꝝ quas opz quidē co siderare: nō ſunt aut̄ pñdiderate nūc pura ſi qdē pñſiliātia t̄ qdē circa electioꝝ pncipatuū oligarchie fuerit iſtitutū: que aut̄ circa pñtoria aristocraſie aut̄ h̄ quidē qdē circa electioꝝ pncipatuū aut̄ ſim aliū aliquę modū non oīa cōponant q̄ politie cōuenientia: qualis quidē igī democraſia ad quale ſegravit ciuitatē. ſimiliter aut̄ t̄ qualis oligarchiaꝝ q̄li multitudini: t̄ reliq; aut̄ politiarū qd quibꝝ expediāt dictū eſſe pñs. Attri opz ſici pñla non ſolū quale h̄az politiaꝝ ſed opia cī uitatibꝝ: ſed t̄ q̄lier opz iſtitutere t̄ has taliaſ

practemus breuiter. t̄ pñmo de democraſia di cam: ſiñſl enī t̄ de oppoſita politia manifeſtu. hec aut̄ e quāvocat quidē oligarchia. Si inēdū aut̄ ad hanc methodu oīa que democraſia: t̄ q̄ vi den̄ democraſij asſequit: ex hia enī compositis democraſie ſpēs heritaccidit t̄ democraſias ples vna eſſe t̄ diſteret. Eōne enī ſit cāe ppter quas democraſie ſunt plures. pñmo quidē que dicta ē pñrū q̄ diuersi pp̄li: ſit enī h̄ quidem agricola multitudine: hoc aut̄ banaſu t̄ mercenariu: q̄ruſ pñmo aſſuſio cū ſedo t̄ tertio rurſu cū abob̄ nō ſolū diſferunt i fieri meliorē t̄ deteriorē democra ſia ſi ex eo q̄ nō eadē. Secō aut̄ de qua nūc di cim: que enī democraſij asſequit t̄ vident eſſe ppter politie huīus ſimilis ſacit democra ſias alias: hic quidē enī pauciora: hinc aut̄ aſſer quidē plura: hic aut̄ oīa hcc. oportuniū aut̄ vñū qdēq; ipſoꝝ cognoscere ad iſtituendū quātūq; ipſaꝝ alioꝝ extiterit volēs t̄ ad directoꝝ. q̄ruſ quidē enī qui politias iſtituunt oīa pñueniūt ad hypoteſiū ſgregare: peccat at̄ h̄ ſaciēt quēad modū in h̄a q̄ circa corrupcioꝝ t̄ ſalutare po litiaꝝ dictū eſſe pñs: nūc aut̄ exigenas t̄ merores t̄ q̄ appetit dicam. Hypoteſis quidē igī democraſie politie libertatē: h̄ enī dicere ſlueuerunt tangq; in ſola hac polie. pncipatē libertatē: hoc enī plecturare aut̄ oīuſ democraſia libertatē aut̄ vñū quidē in pre ſubjici t̄ pncipari. etenī iuſtum democraticū eſſe h̄re equale ſim nūc ſed nō ſim dignitatē: huius aut̄ exiſtēt iuſtū multitudinē ne ceſſariū t̄ dñas t̄ qdēq; videlicet plibus hoc eē ſine t̄ h̄ eſſe qdē iuſtū: aut̄ enī oportere q̄le h̄ ſe vñūquēq; ciuitū: quare in democraſia accidit magis dños eſſe egenos diuīnibꝝ: plures enī ſunt dñans aut̄ qdē pluribꝝ viſu: vñū quidē igī liber tatis ſignū h̄ q̄ in politie poñit: oēs q̄ democra ſia aut̄ riuere vt vult quis: h̄ enī opua libertatē eſſe aut̄: ſiquidē ſeruētis ipſuſ riuere non ut vult. democraſie quidē igī terminus iſte ſedius hinc aut̄ venit id qdē nō ſubjici marie aut̄ ſub nullorū ſi aut̄ nō ſim parte t̄ ſacit bac ad libertates ea que ſim equale. Talibus aut̄ ſuppoſitiis t̄ tali exiſte pncipatuſ talia democraſia. ſ. eligere pncipatus oēs ex oīibus pncipari: oēs quidē ſup vñūquēq; vñūquēq; aut̄ in parte ſup oēs foruſ les eſſe pncipatus vel oēs vel quicq; non indi gēt experientia t̄ arte nō ab hono rabilitate alioꝝ eſſe pncipatus: aut̄ q̄ paruſſima nō bis eundez pncipari nullo pncipatuſ aut̄ raro aut̄ paucis ex ceptis hiſ q̄ penes bellū pauci ipſis eſſe pncipari vel oēs vel quoſcunq; contingit iudicare om̄is vel ex oīibus vel de oīibus vel de plurimis t̄ de ma ximiſ t̄ de pncipalissimiſ: puta de correſtioneſ t̄ de politia t̄ de ppteris cōmutatioſibus. cōgrega tionē dñas eſſe oīuſ: pncipatuſ aut̄ nullū nullius aut̄ q̄; paucissimo aut̄ maximoꝝ dñam: pncipatiū aut̄ maxime democraſiū confitū vbi non mercedeſ defectus omnibus: hic enim auſerunt t̄ huius pncipatuſ potentiam: ad ſe ipſuſ enī reducit iudicia om̄ia populus humanus pñcito ſicut dictū ſuit pñs in methodo qui ante hanc. Deinde premiare maxime quidē om̄is ſgregatiōne pñtoria pncipatuſ: ſi aut̄ nō pncipatuſ t̄ pñtoria t̄ cōſimilia t̄ cōgregatioſes pncipatē aut̄ pncipatuſ neſſe ſciuare cū inuicē: adhuc aut̄ qm̄ oligarchia t̄ genere t̄ diuīnō t̄ disciplina.

determinat q̄ demotica vidētrū straria hoc esse: ignobilitate: paupertate: banalitia. in p̄ncipatibus autē nullū perpetuum esse. si autē aliq̄ desificat ex antiqua trālmutatiōne tunc circuitollere potētā ipsius & ex eligibiliō soziales facere. Cōia qđe igit̄ democraticus h̄ sunt: accidit autē ex iusto confessio esse democratico: h̄ autē est equalē habere oēs s̄z numerū que magis videt: esse democratia & denuo: egle enī nūbil magis p̄cipari egenos q̄z diuites neq̄z osios esse solos sed om̄s ex quo s̄m numerū: sic enī vniq̄z putabūt existere equalitatē cūtati & libertatem.

Eod aut̄ post h̄ dubitat q̄nō babebūt qđ equale vniq̄z oportet honorabilitates diuidere ipsis: mille eas q̄ qngento & ipsos mille equales esse posse qngentis: aut non sic op̄z ponī in his equalitatē sed diuidere quidē sic: deinde ex qngentis eq̄les accipiētes & ex mille hos dños esse diuisionū & pretoriō. Utq̄ igit̄ h̄ que s̄m multū diuinē honorabilitatū polūta iuſtissima s̄m demotici iuſtus aut m agis que s̄m multū diuinē: aut enī demotici h̄ iuſtu qđcūq̄z videat pluribus: oligarchia aut̄ quecūq̄z videat ampliori ſube: s̄m multitudinē enī ſube aut̄ oportere iudicari: habet aut̄ ambo inequalitatē & ſūrificiā: qđidē enī quidecūq̄z qui pauci tyrāni etenī ſi vnuſ habeat plura alijs diuitibus h̄ ſi oligarchici iuſtu p̄cipari ſolū iuſtu: ſi autē qđcūq̄z ſi plures ſim numerū iniusta agent depopulare que diuitū & pauciorū ſicut dicim̄ est prius. Que igit̄ vniq̄z erit equalitas quā cōſtent vniq̄z cōſiderandū ex quib̄ iuſtis determinat vniq̄z. Dicūt enī q̄ qđcūq̄z videat pluribus ciuiū hoc op̄z ſeffe dñane. ſit itaq̄z h̄ non tñ oſo: ſed q̄nī due partea exiftit ex quibus ciuitas diuites & pauperes qđcūq̄z vniq̄z videat vel pluribus h̄ ſit qđ dominas. ſi aut̄ tiraria videant qđcūq̄z qui plures & quo & honorabilitas amplior puta ſi h̄ qđcūq̄z decē h̄ aut̄ viginti: videbat aut̄ diuitū quidē ipsi igit̄ ſex: pauperiorū aut̄ ipsi quindeci: adiūgant aut̄ pauperibus quidē diuitū quatuor: diuitibus aut̄ pauperē quinq̄z: quo rūcūq̄z igit̄ honorabilitas exedit ſimul numeratis vniq̄z hoc dñana vniq̄z. ſi aut̄ equalē cuenterint cōes hāc putandū eſte dubitationē ſicut nunc ſi diuifa in duo ſaggregatio ſiat vel p̄toriu: aut̄ enī ſortiendū aut̄ aliqd aliud tele faciendū: ſed de equa & qđcūq̄z & iusto q̄z ſi valde difficile inuenire veritatem de ip̄s in ſaclino ſortiū ſi premittere potentes ſupergredi: ſemp̄ enī querit qđ iuſtu & qđ egle q̄ inuiores: p̄minētes aut̄ n. bil curant.

Democratis autē exiſtibus qui tuor op̄ prima quidē q̄ prima ordie quidē admodū dicitur eſt in ſermonibus q̄ ante hoc: eſt aut̄ & antiquissima oīuz hec. Dico aut̄ primā ſic ſiq̄s diuina pplos: optimus enī pplo qui terre cultūr̄ eſt: quare & facile facere ſtungit democratica rbi viuji multitudine ab agricultura v̄l paſciue: ppterea quidē enī q̄ non multū ſubam h̄ ſi rācās ut nō ſepe ſaggregatiōes faciat: ppterea aut̄ q̄ non habent necessaria circa opa īmoriant & aliena non ſcupiſcūt: ſed delectabilius eſt ip̄is laborare q̄z politicare & p̄cipari rbiēq̄z non fuerint acceptiōes magne a p̄ncipatib̄. Qui mlti enī magis appetit lucru q̄z honore: ſignum aut̄ etenī antiqua tyrāndeſ ſuſtinerūt & oligarchi

cas ſuſtinet: ſiq̄s ipſos operari nō prohibeat neq̄z auferat aliqd: coleriter enī h̄ quidē dicant iploꝝ h̄ autē nō egent: adhuc aut̄ q̄ dñi ſunt eligēdi & corrigēdi ſupplet iñdigēti ſiquid ambīdīḡ h̄ bebat: qm̄ apud quoſda demos q̄z ſuis nō p̄cipēti electiōe p̄ncipatibus ſed quidē eligibiles ſim p̄te ex oībus ſicut & i mantineta: eius autē qđ eſt pliari dñi ſunt: ſufficiēt habet multis & op̄z purare & h̄ eſte ſcema qđdā democratia ſicut in mātineta: aliq̄n̄ erat: pppter qđ vniq̄z & expediens eſt prius dicte democratia & exiſtere ſluenit eligere quidē p̄ncipatus & corrigere & iudicare om̄s: p̄cipari aut̄ maximis electos & ab honorabili tatebus: moībus & maioriib̄: aut̄ ab honorabili literabus quidē nullū: ſed eos qui poſſunt: necelſe aut̄ politiçātes ſic politiçare bñ, p̄ncipal̄ enī ſemp̄ p̄ meliores erunt pplo cōſulēt & epiekeiſ non inuidente: & epiekeiſ & insignibus ſufficere h̄c ordinē: ſubijcēt enī non ſub alijs deterioribus & p̄ncipabunt iuste: ppterea q̄ correctionū ſint alijs dñi. Suspēdere enī & non oī licere facere qđcūq̄z videaſ expediens ē. Potestas entagēdi qđcūq̄z voluerit aliquis non p̄t feruare & in vnoquoḡz hoīuz tribuale: quare necessariū accidere qđidē eſt maximū plectus in politiçō p̄ncipari epiekeiſ ipēccabiles exiſtēt nihil morata multitudine: qđ quidē h̄ democratia ſit optimā maniſtēt: & pppter quā cām: quia pppter quandā qualē eſte pplo ad iſtituendū aut̄ populi agricolā aliq̄ legū apud antiquos poſitaz antiquiū viles om̄es: aut̄ totaliter non licere poſſidere ampliō ſe terrā mēſura quadā: aut̄ ab aliquo loco ad municipiū & ciuitatē: erat aut̄ antiquitus in multis ciuitatibus lege ſtatutū neq̄z licere vendere primas ſortes: eſt aut̄ & quā dicunt ex hyli legē eſte: tale aliqd poſtē ſi mutuare ad aliq̄z partē terre exiſtis vnicuiq̄z: nunc autē op̄z dirigere & lege aſiroloꝝ: ad id enī qđ dicim̄ ē vtiſ illi enī quidē exiſtēt multi poſſidētēs aut̄ terra paucā tñ om̄nes terra colut: appreſciat enī nō totas poſſeſſiones ſed ſim p̄tes diuidētēs ut nō habeat excedere p̄cīs etiā paupes. Post agricola aut̄ multitudinē optimū pplo eſt rbi paſtores ſūt & viuji ex pecorib̄: multa n. h̄ ſuſt agri culture & actōib̄ ad bellīca marie iſti exercitati ſūt ſi habit̄: ut viles ſi corpora & potētes venari alie aut̄ oīes multitudines ſere ex qb̄ reliq̄ democratia ſuſtūt mltō deteriorēs his: vita enī paua & nullū opua cū virtute coꝝ q̄ tractat iſtitudo & q̄ banalioꝝ & qui ſorēlūm hoīuz & q̄ mercearia. Adhuc autē: ppterea q̄ circa ſoz & circa municipiū ſuſtānt: oīe tale genū ut ē dicere facile ſaggregatiōes facit: qui aut̄ terre cultoꝝ ppterea q̄ diuertiſt ſunt p̄ regionē neq̄z ſcurrū ſe q̄ ſuſt iñdigēt ſynodo h̄ac: vbi aut̄ & accidit regionem pōneſ b̄re talē ut regio multū a ciuitate ſemota ſit: facile & democratia facere bonā & politiā. igit̄ enī multitudine magis ſacrē habitacula: q̄ op̄z & ſi turba forensis ſit nō facere in democratia ſaggregatiōib̄ ſine multitudinē q̄ p̄ regionē.

Clomō quidē igit̄ op̄z iſtituere optimā & p̄mā democraſā dicim̄ ē. Q̄d anſchū autē & quomō aliae. Lōlequeſt enī op̄z trālmutatiō & deteriorē ſemp̄ multitudinē ſeparat̄ v̄l timā autē: ppterea q̄ om̄s cōſcant: neq̄z ſere eſt om̄s ciuitates: neq̄z facile p̄manē nō bñ ſuſtāt̄

legibꝫ ꝑſtuetudinibus: qꝫ aut̄ accidit coꝝpere t̄ hñac t̄ alias politias dicta fūt p̄us pl̄ma ſere Ad ſurmandū hñc democraſia t̄ ſacieſū p̄pli ipotetē ꝑſtuerūt pſides aſſumere ꝑplurimos t̄ alioſi ciues non ſolū legitimos ſed ipotios t̄ eos qui ex virociꝫ cive, dico aut̄ puta eos qui ex patre vel matre. omne enī cōueniēs magis ta li populo. Lōſtuerūt quidē iḡt demagogi iſti- tuere: ſic op̄z n̄i aſſumere donec viꝫ excedit n̄i titudo iſigniū t̄ medioꝫ t̄ non v̄lra hoc p̄ce- dere. excederes enī iſordinatioꝫ ſacut politias t̄ iſignes exacerbat̄ magis ad grauiter ſuffice democraſia. qđ quidē euenit ſteri cām ſeditioꝫ circa ſurenē: paucū qđē enī malū negliſit: mltū aut̄ factū magis in oculis eſt. adhuc aut̄ t̄ talia iſtituta ſunt opporuna ad democraſia iſalē ve- lū klifenes aſchonis r̄lus ſuit volēs augere de- mocraſia t̄ circa tyrene qui domū iſtuebant: trib⁹ enī alie ſaciēde plures t̄ fraternitatis in p- prijs ſacri. colligendū in pauca t̄ in cōia t̄ oia ſophiſtacū ut viꝫ ꝑzmaxime p̄mlecan̄ oea inuiue: cōſtuetudines aut̄ ꝑtūgant t̄ p̄tores. ad- huc aut̄ t̄ tyrānica iſtituta democraſia vidēt oia dico aut̄ pura anarchia ſeruoꝫ: bec aut̄ vñqz erit vñqz ad aliqd expediſ t̄ muliez t̄ pueroz t̄ viuere ut quiſ vult diſſimulare. multū enī erū politie tali auxiliis delectabilius enī multis vi- uere iſordinate ꝑz ipate. Eſt aut̄ opus legiſta- rioꝫ t̄ volentū cōſtire tali quādā polina nō iſ- tituere maximū opus neqz ſolū vñi h̄ ſaluet mag. s: vno enī aut̄ duobus aut̄ tribus dieb⁹ nō diſſicile manere politiſtates qualiterciꝫ: propt̄ qꝫ op̄z de quibus pſiderandū eſt prius q̄ ſalutōnes t̄ corrūptōnes politias ex his ſerare facere ſumitati verētes quidē corrūptēa: ponētes aut̄ tales leges t̄ non ſcriptas t̄ ſcriptas q̄ ſphēdet̄ maximē ſaluatōis politias: t̄ non putare hoc eſte democraſia neqz oligarchicū qđ ſacut ciuitatē ꝑz maxie democraſicari neqz oligarchicari ſed qđ plurimo tēpe. Qui aut̄ nunc demagogi gratioli populiſ multa democraſia p̄ p̄tozia: p̄op̄t qđ op̄z ad hec p̄tra agere eos qui coſdi habēt poli- tia ſtatuerēt nibil eſe publicū t̄ eoꝫ que co- dēnānt t̄ ſerunt ad cōe: ſed ſacrū. qui quidē enī iuiaſt agiſ nibil min̄ verētes erūt: dāniſcabit̄ enī ſimilit: turba aut̄ min̄ corrūpet ſtias de his qui iudicanſ qđ nibil debeat accipe. adhuc aut̄ eaſ que ſiuit publicas vñdictias ꝑpauciflmas ſemp facere magnus dāniſ. p̄hibētes eos q̄ vane ſcribūt: nō enī popularies ſed iſignes ꝑſtuerūt iudicare. oportet aut̄ politie oēs ciues maxime quidē beniuolos eſſe: ſi aut̄ nō nunqz ut aduerſarios putare dños? Qm̄ aut̄ vltimē democra- tie multoꝫ hoīuſ ſunt t̄ diſſicile congregati ſine mercede: hoc aut̄ vbi redditus nō exiſtūt enteſ aduersariū iſigniūt: ab illatoe enī t̄ depplatiōe necessariū ſieri t̄ p̄tozia maloꝫ q̄ multas iam democraſias euerterūt: vbi quidē enī reddit⁹ nō exiſtūt enteſ op̄z ſacere p̄gregatōes paucas t̄ p̄- tozia multoꝫ quidē paucis aut̄ diebus: hoc enī ſacit t̄ ad non tumere diuītis expenſas ſi diuītis quidē nō accipiat p̄toziale: paupes aut̄ ſacitaūt t̄ adiudicare ſtias multo melius. diuītis enī ml- tis quidē diebus nō volūt a p̄prijs ab eſſe: breui aut̄ tpe volūt: vbi aut̄ ſunt reddit⁹ nō ſacere qđ nūc demagogi ſacuti obueniētia enī diſtribuūt

accipiunt enī ſimul t̄ rufū iñdigēt eisde: p̄forata enī lagena ē tale auxiliū paupib⁹: ſed op̄z vere democraſia p̄uidere qualiter multitudo nō valde egē ſi: h̄ enī cā eius qđ eſt prauā eſte democra- na: artificiandū iḡt qualiter abundatia ſiat diu- turna. qui aut̄ expedit h̄ etiā diuītibus que qđē a redditibus ſiuit p̄gregatē ſimul tota op̄z diſtri- buere paupib⁹: maxie aut̄ ſiquis pōt: m̄ p̄gre- gans ꝑz ſiuit ad ſinguli acquisitionē: ſi aut̄ non ad occaſionē negotiatōis t̄ agriculture: t̄ ſi nō oib⁹ poſſible ſalte ſim tribus rel. ſim partē aliquā al- terā in pte diſtribuere iſhoc ad neceſſarias ſyno- ſos diuīdes iſſerte mercedē reſpuētēs vanas ob- latōes: tali aut̄ quodamō earchedonij politi- caſ amicū acquisierūt populuſ ſemp enī alioſ de populo emittentes ad negotia domus faciūt diuī- tes: gratioloz aut̄ t̄ intellectū habentū iſigniūt eſt t̄ aſſumētē ſauperes occaſiones quidē dan- tes puocare ad opatiōes: bene aut̄ habet imita- ri t̄ carentiōꝫ p̄incipiatū: illi enī cōia ſaciētē ſo- poſſella paupib⁹ ad vñi beniuolā iſtituit mult-itudinē. adhuc aut̄ p̄incipatus oēs duplices ſe- runt: hos quidē eliſibiles: hos aut̄ ſortiales. ſor- tiales quidē ut p̄pli ipſie p̄ciparet: eliſibiles aut̄ ut politiſaret melius. eſt aut̄ h̄ ſacere ut de- eodē p̄incipatu p̄tētē: hos qđē ſortiales: hos aut̄ eliſibiles: quo quidē iḡt oportet democra- tias iſtituere dictū eſt.

Ere aut̄ t̄ circa oligarchias quō oportet maniſtū ex his ex p̄tarij enī vñā- quāqz oligarchia ſiuit colligere ad p̄tra- riā democraſia reputatiē bene p̄patā qđē maxie oligarchiaz t̄ primā: h̄ aut̄ eſt que p̄pinqz vo- cate politie qua op̄z honoſabilitates diuīdere: bas quidē miores: bas aut̄ maiores ſaciētēs. miores quidē a quib⁹ p̄cipabūt neceſſarijs p̄ncipianib⁹: maiores aut̄ a quib⁹ p̄ncipialorib⁹ babetqz honoſabilitate ſicē p̄cipare politia ſatā p̄pli multitudinē iſtroducētē ſi honoſabilitatē cū qua valētiores erūt h̄is qui nō p̄cipat: ſemp aut̄ op̄z aſſumere ex meliori p̄plo ſcīcātēs. ſūt̄ aut̄ t̄ ſequente oligarchia intēdētēs vñqz pax iſtituere: opposite aut̄ vltimē democraſia. ſ. ei q̄ maxie pot. ſtatua t̄ maxie tyrānica oligarchia- rū quāo quidē pefſima tanto ampliori cauēla opus eſt. ſicut enī corpora q̄ bene diſpoqūt ad ſani- tate t̄ nauis que bene ſe habent nauis ad nau- gationē ſuſtinēt plura peccata ut nō corrūpanſ ppter ipſa: que aut̄ egirotatue ſe habēt corporoz t̄ nauis ſeſolute t̄ nauis prauos ſorūtne neqz p̄pua poſſunt ferre peccata: ita t̄ politiſtaz pefſie plura iñdigēt cauēla. democraſias quidē iḡt totaliter multitudo hoīuſ ſalutat: h̄ enī opponiſ ad iuſtū id qđ ſim dignitatē oligarchia aut̄ palā qđ ecoſtrario a bona ordinaſione op̄z ſoūt̄ ſal- uationē. Qm̄ aut̄ quatuor quidē ſunt in axie p̄tē ſuſtūtudinē: agricultura: nautica ſorētē: merce- naria. quatuor aut̄ que opporūtua ad bellū: eque- ſtre: animatiūt: nudum: nauticūt: vbi quidē bene apte- habet iſtituere oligarchiam fortem: ſalus enim habitantibus per hanc potentiam eſt. nutritiue autem equorum magnas ſubſtantias poſſiden- tū ſunt: vbi autem armatiūt cōfuentem oli- garchiaz: q̄ enī armatiūt ē diuītū magis ꝑz ege- noꝫ. nuda aut̄ potētia t̄ nautica popularis oio.

Punc quidē igit̄ vbi cū talis magna multitudo qū dissenserint agonīcant detersus: oportet autē ad hoc remedium accipere a ducibus exercitus bellicis qui cōbinat ad equestrē potētā t̄ armātiā cāq̄ cōgruit nudoz: has aut̄ p̄euālēt in disfensionib⁹ diuitiib⁹ populares, nudi enī existentes t̄ ad equestrē t̄ armatiā agonīcant facile. Et his quidē igit̄ consisterē hanc potentia sibi ipsa est p̄st̄nuere: oportet autē diuīsa etate t̄ his quidē existētib⁹ seniorib⁹ his aut̄ iuuenib⁹ adhuc existentes iuuenes ipsoz filios doceri leues t̄ nudas opatiōes: sequestrates aut̄ ex puris atletas esse ipsoz operū: appositionū autē fieri multitudinē politematis vñ quēadmodū dictū est prius his qui honorabilitatē habet: vel sicut thebanis abstinentib⁹ p̄ tēpus aliqd̄ a banaulis operib⁹: vel sicut in misalia discretionē faciētes dignoꝝ qui in politeumate t̄ eoꝝ qui extra ciuitatē: adhuc aut̄ t̄ p̄ncipatibus precipuis quos op̄z eos qui in politia optimere op̄ est apponere oblatōes ut voluntarius populus nō participet t̄ cōpassiōne habeat ad p̄ncipes tāq̄ preciōs multū dātes p̄ncipatus. Cōgruit aut̄ sacrificia imitentes facere magnifica t̄ preparare aliquid coiuꝝ ut his que circa ciuitatōes p̄ncipās populi t̄ ciuitatē vidēt ordinatā: h̄ qd̄ surū suspeſis: hec aut̄ edificijs gaudens videat manentem politiā: accidet aut̄ t̄ insignib⁹ esse memoriā expensaꝝ: sed hoc nūc qui circa oligarchias nō faciūt sed trātrū: acceptōes enī querūt nō min⁹ qz honoꝝ: ppter qd̄ quidē bñ habz dicere has esse democratiās paruas. Quo quidē igit̄ op̄ firmare democratiās t̄ oligarchias determinatū sit hoc modo.

Onſequēs autē dicit̄ est diuīdere bene que circa p̄ncipatus quot t̄ qui t̄ qꝝ: sicut dictū ē t̄ prius sine necessariis qd̄ enī p̄ncipatibus impossible est esse ciuitatē sine his aut̄ qui ad bonū ordinē t̄ ornatū ipossible habitarī bene: adhuc aut̄t necessariū in paruia quidē paucioꝝ es̄e p̄ncipatus: in magnis aut̄ plures sicut extit̄ prius dictū. Quales igit̄ congruit simul ducere t̄ quales separe oportet non laterē: primo quidē igit̄ circa necessariōꝝ que circa sōꝝ cui oportet quendā p̄ncipatū p̄ſſe alpi ciente circa tractus t̄ bonū ornatū: sere enī ne cessariū omnib⁹ ciuitatibus h̄ quidē emere: h̄ aut̄ vēdere ad eā que ad inuiē necessariā oppor tunitate: t̄ hoc ē accommodatissimū ad antarchēiam: ppter quā vident̄ in vñ politiā cōuenisse: altera aut̄ circa huic habita t̄ p̄pinq̄ua que eoꝝ que circa municipiū publicoꝝ t̄ proprieꝝ q̄li bonus ornatus sit t̄ cadentū edificiōꝝ t̄ viarū ſalutatio t̄ directio t̄ confiniū ad inuiē qualiter sine querela ſe habeant t̄ cure alia quecuꝝ his similiſ modi: vocat aut̄ plurimi aſtinomātā talē p̄ncipatū: habz aut̄ partes plures numero qꝝ ad alias alias iſtituit̄ in ciuitatib⁹ magis popu loſis velut muroꝝ factores t̄ ſontiū curatores t̄ portus custodes: alia aut̄ necessaria ſimil huic. De eisdē qd̄ enī ſed circa regionē ē t̄ de eo qd̄ extra opidū: vocat aut̄ p̄ncipes hos: hi quidē agoronomos: hi aut̄ hylozoos: he quidē igit̄ cure hoꝝ ſunt tres: alius aut̄ p̄ncipatus ad quē rediut̄ coiuꝝ referunt̄ a gbus custodiētibus p̄tūt ad vñāquāq̄ dispelatōnē: vocat aut̄ receptores

hos t̄ camerarios, alius autē p̄ncipal⁹ ad quē reſcribi oportet, p̄prios cōtractus ut iudicia ex p̄tōrijs: apud eisdē aut̄ ſlos t̄ ſcripturas ſenītiaꝝ hieri oportet t̄ inducōes: aliquid quidē igit̄ partūt h̄ būc in plures: eſt aut̄ vñus p̄ncipatū ſoꝝ ſiuz: vocat aut̄ hieronimones t̄ p̄ſides t̄ memorēs t̄ alijs his noib⁹ propinquis: poſt hunc aut̄ conſequētū quidē necellariſſim⁹ aut̄ ſe re t̄ maxime diſſicilis p̄ncipatū eſt qui circa actōes condēnatōꝝ t̄ ſim inscriptōes t̄ circa cuſtodiās corpoꝝ: graui⁹ quidē igit̄ eſt, ppter mul tā habere inimiciū ita ut vbi non eſt magna lu crari neq̄ p̄ncipari ſuſtinet ipſoꝝ: neq̄ qui ſuſtinent nolunt agere ſim leges, neceſſarius autē eſt qz nullus pſectus eſt fieri quidē ſhiſas diuīſis: has aut̄ non accipere ſine: quare ſi non factis cōmunicare inuiēt impossible t̄ execuſiōib⁹ non faciō: ppter qd̄ melius non vñū eſt hunc p̄ncipatū fed alios ex alijs p̄tōrijs t̄ circa p̄pōnes eoꝝ que ſcripta ſunt eodē modo tetare diuīdere Adhuc aut̄ quedā agere t̄ ipoꝝ p̄ncipatū ali olsz t̄ nouoꝝ magis nouos t̄ eos qui inſtantū qui alter condēnauerit aliez eſte exequēt̄ velut aſtinomos: eos aut̄ qui agoronomon: eos autē qui ab his alios, quanto enī vniq̄ minor inimiciū inſuerit exequētib⁹ tāto magis accipient ſinē execuſoꝝ: eſt ſed quidē igit̄ eſte p̄denantes t̄ exequētib⁹ inimiciū habet duplē: de oib⁹ aut̄ eſt ſed aduersarios oib⁹ in multis aut̄ locis diuīſiſ ſunt: qui cuſtodiſt ad eū qui exequiſt̄: velut athenis vocatoꝝ vndecim⁹ propter qd̄ melius t̄ habet separare t̄ ſophiſma querere etiāz circa hunc neceſſariū quidē enī eſt non minus dicto Accidit aut̄ epieikes quidē fugere maxime būc p̄ncipatū p̄auos aut̄ non ſeuꝝ facere dīos: ipſi enī inidiget cuſtodia alioꝝ magis qz poſſint alios cuſtodiſt, ppter qd̄ oportet non vñū reponitū p̄ncipatū eſt apud ipſos neq̄ cōtinue eodem ſi iuueni vbi alioꝝ ephēboꝝ vel cuſtodi arū eſt ordo t̄ p̄ncipatū oportet ſim ptes facere curāt̄ alios: hos quidē igit̄ p̄ncipatū tanq̄ neceſſariſſim⁹ ponendū eſte p̄moꝝ: poſt hos aut̄ neceſſarios quidē nihil minus: in maiori aut̄ ſemate ordinatos eteni experientia t̄ ſide inidiget multa: tales aut̄ erunt vniq̄ qui circa cuſtodia ciuitatis t̄ quicunq̄ ſeſtūt̄ ad bellicas oppor tunates: oportet aut̄ t̄ in pace t̄ in bello portarū t̄ muroꝝ cuſtodiſt: ſimiliſ curatores t̄ exquifitōnis t̄ coordinationis ciuitū: h̄ quidē igit̄ in oib⁹ his p̄ncipatū plures ſunt: hic aut̄ pauciores velut in partis ciuitatibus vñus de oib⁹: vo cant aut̄ duces exercitus t̄ p̄ncipes bellī tales adhuc aut̄ ſi ſint equites aut̄ nudi aut̄ sagittarii aut̄ naūtici t̄ ſup hoꝝ vñūqđq̄ aliqui cuſtodi unē p̄ncipatū vocati nauarchie t̄ equiarchie t̄ ordinis archie: t̄ particulariter autē q̄ ſub his triēarchie t̄ infidiaz dispōnes t̄ ſylarchie t̄ q̄cūq̄ partes hoꝝ: q̄ aut̄ omne vna quedā hoꝝ eſt ſpēs cure bellīcoꝝ circa būc quidē igit̄ p̄ncipatū habz hoc mō. Om̄ aut̄ quidā p̄ncipatū t̄ ſi non omnes tractat multa coiuꝝ: neceſſariuz aliū eſte ſumēt̄ rationē t̄ emendantē iploꝝ nihil aliud tractantē: vocat aut̄ hos hi qd̄ correctoreſ: hi aut̄ rōnatoꝝ: hi aut̄ exquifitoꝝ: hi vō ſymgoras: preter omnes autē hos p̄ncipatū qui maxime diuīſo ſiuz eſt: idē enī ſepe bz ſinez

et cōficiām quā p̄ficit multitudinē vbi dīans ē populus. oportet enī esse cōgregans qđ dīans politiē: vocat autē hic quidez p̄ consules ppter p̄consiliari: vbi autē multitudo est consilii magis. politici quidez igit̄ principatuū tot quidā sūt alia aut̄ spēa cure que circa deos velut sacerdōtes et curatores eoz que circa sacra ut saluentur exiūta et erigant̄ deciderit edificioꝝ et alioꝝ que cūq̄ ordinata sūt ad deos. accedit aut̄ curā hāc alicubi quidez esse vna velut in paruis ciuitanibꝫ alicubi aut̄ multas et sepatas sanctitatibꝫ: puta sa croꝝ factoriꝝ et temploꝝ custodes et camerarios sacrarū pecuniarū: habitus autē huic qui determinatus ad imolatiōes cōes om̄s quascūq̄ nō assignat lex sacerdotibꝫ sed a cōi mensa habet honorē: vocat autē hī quidez p̄incipes hos: hi autē reges ibi vō p̄ytaneſ. necessarie quidez igit̄ cure sunt de his ut est dicere summatis: circa ar- nomā. i. fortunā et bellicā et circa redditū et ea q̄ expendunt et circa foꝝ et circa municipiū et por- tuꝝ et regionē. adhuc que circa p̄toria et cōmu- tationū scripturas et executōes et custodias et circa ratiocinatiōes et exquisitiōes et correcciōes p̄nci- pantiuꝝ et finaliter qui circa p̄filiās sunt cōiūz. p̄ p̄iū aut̄ ciuitatibus que magis vacant et magis gaudent. adhuc aut̄ solliciti de bono om̄atu de gynēconomia de custodia legū de lege puerorū de principatu exercitioꝝ. Adhuc aut̄ cura circa agones gymnasios et dionysiales et vnoꝝ siq̄ tales alterae accedit sicut theorizas. hosq; aut̄ ma- nifeste quidā sunt non demoſtiū p̄incipatuū puta geneconomia et pedonomia: egenis enī necesse vii mulieribus et pueris p̄sequētibus ppter inser- uitatē. Tribus autē exiūtibus p̄incipatiū fini quos eligunt quidā p̄incipiatū p̄incipales. s. custodibus legū consilibus cōsilio: qui quidez legū custodes aristocraticū: oligarchicū autem qui p̄consules: consilii vō demoſtiū. De princi- paibus quidē igit̄ ut in typō sere dicūt̄ est de omnibꝫ.

Vnde enim ad unam divisionem nullus dubitat neque
vniq[ue] q[ui]n tribus existentibus p[ro]positis eorum q[ui] exer-
citus: et eorum que in corpore: et eorum que in anima: oia
h[ab]ere existere beatum oporteat. Nullus enim utique dicet
beatum eum qui nullam partes habet fortitudinis:
neque tristitia: neque iusticia: neque prudenter: sed for-
midante quidem volantes muscas. abstinentem autem a
nullo extremo si appetat comedere vel bibere
gra aut quadratis pimente amicissimos amicos
similiter autem et que circa prudentiam se habent: neque
enim beatificat sic imprudentem et medace sicut quidam
puerulus insensatus: sed h[ab]et quidem dicta ut omnes
utique cocedent. Differunt autem in quanto et excessibus:
virtus quidem enim quadruplices habere suffici-
ens esse putatur: diuina et pecunia et potencia
et gloria et iuri talium in infinitum querit excessus:
nos autem ipsi dicimus quod facile quidem de his est per
opera: puenire fidem: videtes quod acquiritur et coleretur
non virtutes extrinsecis sed illa bis: et vivendo se
liciter sive in gaudere est sive in virtute entibus
sive in ambabus: quod magis existit ordinatis mo-
ribus quidem et intellectu ad excessus: circa extrin-
seca autem possessione bonorum mediocribus: his q[ui]
illa quidem possident ampliora opportunitas: in his
autem deficit: quoniam et secundum rationes considerantibus
facile conspicibile est: que quidem enim extra habent
terminum sicut organum quoddam. Omne autem quod
vitale est eorum excessus aut nocere necessarius aut ni-
hil: p[ro]ficiunt esse habentibus: bonorum autem que circa
iam unumquemque quanto quidem utique excedit tanto
magis vitale esse si op[er]a: et in his dicere non solum
quod bonum sed et quod vitale totaliter eorum palam quod asse-
dicimus dispositionem optimam uniuscuiusque rei ad
inuicem sive excessus distantiā quia quidem sortita est:
quaz dicimus esse ipsas has dispones: quare si
quidem est alia p[ro]ficiens et possessione et corpore et sim-
pliciter et nobis necesse et dispositionem optimam
uniuscuiusque proportionalem habere. Adhuc
autem et tales gratia eligibilita nata sunt: et oportet os
eligere et binis prudentes sed non illo gratia anima et
ad quidem igit[ur] uniuscuius felicitatis adiacet tantum
quidem virtutis et prudentie et eius quod est agere
secundum confessum nobis teste deo intentibus
qui felix quidem est et beatus: propter nullum autem ex-
translato bonorum sed proprietate ipsius ipse et pro-
pterea quod qualis quis est est natura. Omnis et bona
fortuna a felicitate propter h[ab]et necessarium esse alteram
bonorum quidem enim que extra animam: causa casus et
fortuna. iustus autem nullus neque tristitia fortuna
neque propter fortunam est habitus aut est et eiusdem robi-
bus opportunitas et ciuitatis felicem esse eaque optima
et agentem bene. impossibile autem bene agentem his
qui non bona agit: nullum autem bonum opus neque
viri neque ciuitatis sine virtute et prudentia. fortu-
tudo autem ciuitatis et iusticia et prudentia candide
habet potentiam et formam quibus p[ro]p[ter]ciplans unius-
quisque bonum de iustitia et prudenter et iustus: sed h[ab]et
quidem intime sicut penitentia dicitur sermones neque
enim non attingere ipsa possibile: neque omnis p[ro]uenientes
rationes contingat ediscere: alterius enim studij
opus sunt hec. Vnde autem supponamus tunc q[ui] vita
quidem optimam et seorsim uniuscuiusque et plenarie
ciuitatis que cum virtute redundante intime ut sic
p[ro]p[ter]ciplare his que secundum virtutem actionibus: ad dubi-
tates autem dimittentes in presenti methodo cōsiderare
ratus posterius sigis dictis existit non perius

Incipit liber Septimus Politicorum Aristotelis.

Epólitia optima facturūz
cōuenientē inquisitionē ne-
cessē determinare prius q̄ su-
eligibilissima vita. Imma-
nisciēt enim existēre hoc tōp
tūmā politiā necessariū esse
imaniſtū. Optime. n. agē
puenit eos qui optime po-
liticāt ex exhibiſiōnib⁹ sibi nūli aliqd fuit p̄ter rōnem:
pp̄ter qđ oportet primo ſeſiūz eſſe que sit que
oibus ut eſt dicere eligibilissima vita. poſth aut
vix cōſter t̄ ſeoſum eadē vel altera. putatēs igil
ſufficiēter multa dicere t̄ eoꝝ qui extinſecis fer-
monib⁹ de optima vita t̄ huc vtendū ipſis: ut

Trum aut felicitate eandem esse dicendum
vniuersitatem hominum ciuitatis vel non
eandem reliquum est dicere. Manifestum aut
est enim eni virtus consistit boni eandem esse. Qui
cujus enim in diuitiis vivere bene ponunt in uno:
isti et civitate tota si fuerit diues beatificantur: qui
cujus tyrannica vita maxime apprreciantur: isti et ci
uitate plurimis principantur felicissimum esse dicit
virtus. Si etiam aliquis rati propter virtutem recipit: et
ciuitate felicitate dicetur eaque studioz. sed iam duo
h sunt que indigent considerationem quidem: virtus
eligibilior vita que per similitudinem politice et coicare
ciuitate: vel magis que pegrina et a politica coio
ne absoluta. Adhuc autem quam politiam ponendum et
qualiter dispositionem ciuitatis optimam sine omnibus
eligibili coicare ciuitate sive et quibusdam quod non
plurimis aut. Quoniam autem politici intellectus et theorie
hoc est opus sed non quod circa vniuersitatem eligi
bile: nos autem nunc hanc eligimus speculationem: il
lud quidem accessoriu virtus erit: hoc autem opus me
tribodi huius. Quod quidem igit necessestiu esse politiam
hanc secundum ordinem et quocunq; virtus optime ager
et vivere beate: manifestum est. Huiusmodi autem ab ipsis
qui continent vitam cum virtute esse eligibilissima: vir
politicus et actiuia vita eligibilis vel magis abso
luta ad oibus exterioribus velut contemplativa
quedam quam sola quidam autem est philosophica: vere
enim has duas vias huius honoratissimi ad vir
tutem videlicet peligentes et prior et eorum qui nunc
dico duas: politicu et philosophicu. Differet
autem non modicum utrum modo se habeat veritas:
necessitate enim bene prudenter ad meliora coordinare
intentionem et huius vniuersitatem et ceteri politie: putat
autem huiusmodi primis principiis despotice quod
factum est iniusta esse maxima: politicus autem quod q
de iniusti non habere: impedimentum autem habere
ei quod circa seipsum iocunditatibus: his autem sicut ex co
trario: alii existunt opinatores: viri enim sola actiuia
vita esse et politiam. In unaquaque enim virtute non
esse actiones magis sollicitari: sed quis coia
agunt et politicibus: hi quidem igit sic existimant
huiusmodi despotici et tyrannici modum politie aiunt
iste legum et politie terminus: quatenus desponent
vicini: propter quod et plurimorum legalium dispersis ut
est dicere positorum apud plurimos tamen si aliebus ali
quid ad vnu leges respiciunt ut sperent pecturam
omnes sicut in lacedemonia et creta aduersarios co
ordinata sunt sive disciplina et legum multitudine.
Adhuc autem in gentibus oibus potentibus sup
gredi talis potentia honorata est velut inter schyz
tas et peritas et thraetas et sceltoas. In aliquibus enim
et leges quedam sunt: puocates ad virtutem hanc: si
cui in chatedone autem ornatum ex illius accipere
quotcumque militum militauerint. Erat autem aliqui et
circa macedonię lex: cui qui intellectu occidit sive
lumicorum virum circuicungi capistro. Inter schytas
autem non licet bibere in festo quodam cyphum cir
cuporatum ei qui nullum inimici occidisset: inter
byketos autem qui sunt geno bellicosi totuero nu
merantes comassant circa sepulchrum quot virtus
pereminent inimicorum: et alia multa virtus apud
alios sunt talia: huiusmodi legibus comprehensa: h
autem studiis: Quoniam videlicet virtus valde
incouueniens esse forte volentibus considerare si huius
opus politici posse speculari qualiter principi et
despoti et vicini: et volentibus et non volentibus

Qualiter enim virtus erit huiusmodi aut lege scribi
le quod neque legale est: non legale autem non iuste solu
sed et iniuste principi: imperare autem est et non iuste
neque enim medici neque gubernatoris opus est
suaistic aut sanasse: huiusmodi eos qui curant
huiusmodi nautas: sed videlicet multi despoticus pur
tare esse politica: et quod quidem singuli sibi non autem
esse iuste neque expedienter non verecundantur
ad alios studentes: ipsi quidem enim apud se iuste
principi queruntur: ad alios autem nihil curantur iusto
incouueniens autem si non natura huiusmodi despotic
ans est: huiusmodi non opus oibus iuste despoticare
sed despoticibus sicut neque venari ad salutem vel
hostia hoies sive ad id quod est ad hoc venabile:
est autem venabile quodcumque silvestre fuerit esibile
sive non erit virtus et huiusmodi seipsum yna ciuitas
felix que politi:at videlicet bene: sicut contingit
ciuitate habitanti alicubi sive ipsorum legibus vici
studiosis eius coordinatio politie non ad bellum
neque ad imperandum erit aduersari: nihil enim ext
stat tale: palam ergo quia omnes que ad bellum
curas bona quidem ponendii: non autem rati fine
omnis summa sive illius gratia has: studiosi autem legis
latores est considerare ciuitatem et genus hominum et
omni alia coionez vita bona qualiter principiabit
et contingit sibi felicitate. Differet tamen statutorum
quedam legalium: et huiusmodi latine est videlicet si aliqui
extiterint vicini aliquam ad quales studendus: aut
qualiter deuenientibus ad quocumque videntur: sive huiusmodi
quidem posterius virtus sorbet congrua consideratio
ad quem finem opus optimam politiam edere. Ad eos
autem qui continent quidem vitam que cum virtute esse eli
gilissima: differentes autem de vnu ipsius dicendum
nobis ad utrumque ipsos: hi quidem enim reprobant
politicos principatus putantes vitam liberi alteras
quandam esse a politica et omnis eligibilissima: hi
autem hanc optimam. Impossibile enim nihil agentem
agere bene: bona autem actionem et felicitatem esse idem
quia huiusmodi virtus dicitur recte huiusmodi autem non recte: hi
quidem quod liberi vita melior est despotica hoc enim
verum: neque enim seruo inquantu seruus vnius venerabilis.
Iussio enim que de necessariis: nullo principi
bonorum: putare vero omnium principiatur esse despo
tica non rectum: non enim minus distat liberorum prin
cipatus ab eo qui seruo est rursus quod natura li
berum a natura seruo determinatum est autem de ipsis
sufficienter in primis sermonibus: magis autem lau
dare sine actione esse quod agere non verum: felicitas
enim actione est. Adhuc autem multo et pulchro et sine
habet que iusto et patro et actiones: et quidem forte
virtus existimabit aliquis his ita determinatis quod
domini esse omnis optimus: sic enim virtus plurimorum
et pulcherrimorum dicitur erit actionum: quare non opus
ponentem principi parere proximo sed magis au
ferre: et neque patrem puerorum: neque pueros patrem:
neque totaliter amicum: amicum nullum reputare neque
ad huiusmodi curare. Quod enim optimam eligibilissimam bene
autem agere optimum: huiusmodi igit vere dicunt forte
siquidem existit priuantibus et vim inferentibus quod
enim eligibilissimum: sive forte non est possibile existere
sed supponitur huiusmodi. Non enim adhuc bonas actiones
contingit esse ei qui non differt tamquam viri a mul
tere: aut pater a natu aut despotus a seruo: que
qui transgredit nihil virtus tamquam dirigit posterius
quantum iam transgressus est virtute: similiter enim

bonū et iustum in parte: sed enim equale et simile non equale aut in equalibus et non simile siibus preter naturā nullū aut eoz que preter naturā bonū: ppter qd si aliquis alii fuerit melior sicut virtute et similitudine actiua optimus huic bonū assequi et huic obedire iustum. oportet autē nō solū virtutē sed et potentia existere sicut quā erit actiua sed si h̄ dicunt bene et felicitatē bona operationē ponendū cōtiter et omnia ciuitatis viqz erit et similitudine vnuquo dīz optima vita que actiua: sed actiua non necessariū esse ad alteros sicut putār quidaqz neqz meditatioz solas has esse actiua cas que eueniuntū gratia sunt ex agere: sed multo magis eas que p se perfecte et eas que ipsaruz grāta theorias et mediationes: bona enī actio finis: qd actione aliqua: maxime autē agere dicimus et dīos extrinsecarū actōnū architectōriaz intellectibū. At dō neqz sine actōe necessariū esse ciuitates s̄ se locatas et ita rūtere eligentes: contingit enī s̄ partes et h̄ accidere multe enī cōcātōes ad iniūcē partibus ciuitatis sunt: sūlter autē et h̄ existit circa vnuquodqz boiuz: vacatiōi enī viqz deus habebit bene et totus mundus quibus non sunt extrinsece actiōes ppter pprias que ipsoz. Qd quidē igit̄ eandē vitā necessariā esse optimam vniuersitātē hominū: et cōtiter ciuitatibus et boibus manifestum est.

Oniam autē p̄ennialiter dicta sunt que nūc dicta sunt de ipsis: et circa alias politias nobis considerandū est prius p̄cipiū reliquaꝝ dicere: primo quales suppōnes esse de futura consistere ad ciuitates: non enī possibile est politiā soze optimā sine modera ta abundantia. ppter qd oportet multa p̄supponi quēadmodū optantes: esse tñ nibil h̄ impos sibile. dico autē puta de multitudine ciuitū et regionū: sicut enī et alijs cōditōribus: puta texox et nauifco oportet materiā existere idoneā existēre ad operationē. quanto enī viqz h̄ exenterit preparata melius necesse et qd sit ab arte eē melius ita et politico et legislatori oportet cōuenientem materiā existere idonee se habentē. Est autē politici successus p̄imū multitudino boiuz quos q̄ et quales quodā existere oportet natura: et s̄ regionē sūlter quandā esse et qualē quandā banc p̄iūt quidē igit̄ plurimi congruere magnaz esse felicem ciuitatē: si autem h̄ verū ignorant qualis magna et q̄lis p̄ia ciuitas. Scđm n̄t̄ri enī multitudinē inhabitantū iudicant magnā: op̄z autē magis non ad multitudinē sed ad potentia aspirare: est enī quoddā et ciuitatis op̄z: quare potente mariae h̄ efficerē hanc esse maxima velut hippocratē nō homiez sed medicū. Dicet viqz alijs esse maiorē diffrerentia similitudinem corporis non solū sed et si op̄z iudicare respiciētes ad multitudinē non similitudinē multitudinē h̄ putandū: necessariū enī sorte existere in ciuitatibus et multoꝝ seruoꝝ numerū et adueniaz et extraneoꝝ: sed quicunqz sunt pare ciuitatis: et ex quibus constat ciuitas. ppter partibus: h̄oꝝ enī excessus multitudinis magne ciuitatis signū ex qua autē banalis quidē multi numero egrediuntur: armoz autē viri pauci: hanc impossibile esse magnā: nō enī idē magna ciuitas et membroz multoꝝ boiuz non solū sed et h̄ ex operib⁹ manū festū quia difficile: sorte autē impossibile bene legi

bus regi eam que valde multoꝝ boiuz: eaz enī que vident̄ politiācare bene nullā vidēmus existē te remissaz ad multitudinē: hoc autē palaz et p̄sua sionē rationū. lex enī ordo quidaꝝ est et bonā legislationē necessariā bonā ordinationē esse: valde autē excedens numerus non p̄t participare ordine: diuitie enī viqz potentie opus hoc que et h̄ omne cōtinet. Qm quidē bonū in multitudine et magnitudine p̄suerū fieri ppter qd et ciuitatē cuīs cū magnitudine dictus nūerus existit hāc esse optimā necessariā: sed et magnitudis ciuitatis quedā mēsura sicut et alioꝝ oīuꝝ aīaliū plantaz organoz: etenī h̄oꝝ vnuquodqz neqz valde paruu neqz similitudine excedes habebit suā potentia: sed alioꝝ quidē totaliter erit p̄iūtū natura: alioꝝ autē p̄raue habēs: puta nūis palmi quidē nō erit nauis oīo: neqz duorum stadioꝝ: ad alioꝝ autē magnitudine veniens: qñqz quidē ppter paruitatē p̄raue faciet nauigationē: qñqz autē ppter excessu. Similiter autē et ciuitas que quidē ex paucis valde non sufficiēt: que autē ex multis valde in necessariis quidē p̄ se sufficiēt sicut gens sed nō ciuitas: politiā enī non facile existere. Quis enī dux exercitus erit valde excedens multitudinis: aut q̄ preco nō magne vocis: ppter qd p̄imā quidē ciuitatē necessariā esse eā que ex tanta multitudine q̄ p̄ma multitudiō p̄ se sufficiens est ad videndū bñ similitudinē coīonē. Contingit autē et eā que excedit bñ multitudinē esse maiorē ciuitatē: sed h̄ nō est sicut dixim⁹ infinitū. Quis autē sit excessus terri ex operibus videre facile est: sunt enī actōes ciuitatis h̄oꝝ quidē principiū h̄oꝝ autē subditōz: principiū autē opus est iussio et indicū. Ad iudicandū de iustū autē et ad distribuendū principiū similitudinē necessariā cognoscere inuicē ciuitates quidē sunt tanquam vbi h̄ accidit fieri p̄raue necessarie fieri que circa p̄incipiū et iudicia circa vtraqz enī non iustū ppter ipse agere q̄ quidē in ea que valde multoꝝ existit manifeste. Adhuc autē extraneoꝝ et adueniē facile trāssū mere politiā: nō enī difficile latere ppter excessū multitudinis: palā igit̄ q̄ iste est ciuitatis termin⁹ optimū multitudinis maxim⁹ excessus ad aīarchiā iure facile cōspicabil. De magnitudine quidē igit̄ ciuitatis determinatū sit h̄ mō.

Onsimiliter autē et que de regionē habet de eo quidē enī q̄ est quale quandā p̄lam: q̄ per se sufficientissimā: omnis q̄ cunqz laudabit viqz talē autē necessariā esse oīa serenitē: omnia enī existere et nullo indigere: antarēs: multitudine autē et magnitudine tantā ut possim habētēs vūtere vacātes libere: libere simul et t̄pate: hūn autē tm̄ si bene vel non bene dicim⁹ considerandū posterius diligētius q̄ totaliter de possessione et de ea que circa substātā abundātia accider facere mentionē qualiter op̄z habere et quo ip̄sam ad vīū. Qm ulte enī circa considerationē hanc lunt dubitatores ppter trābentes ad vīū excessu vite: hos qui ad tenacitatē: hos autē ad delitias: speciē autē regionis nō difficile dicere: oportet autē quedā suaderi et ab his que circa ducatū exercitus sunt experti: q̄ op̄z quidē aduersariis esse difficile adibilē: ipsiā autē facile exhibibilē. Adhuc autē sicut multitudinē hominū dixim⁹ oportere facile cōspicabilē eē ita et regionē

Qd autē facile cōspicabile est regionē esse facile auxiliabile: ciuitatis autē positionē si opz facere ad notū ad mare suenit ponī bene et ad regionē vnuis quidē qui dictus termin⁹ opoz enī ad eē locoz oīuz: reliqu⁹ autē ad delationē fructuū q nascunt: adhuc autē eius que circa ligna manere et vtiqz siquā alia operationē tāle regio existat possidens facile deportabile. De cōicationē autē ad mare vtrum p̄ficiā sit bene legibus rectis ciuitatibus: aut nociua multa ex illis dubitantes: aduenire enī aliquos in alijs nutritos legibus i conferens autē esse ad bonā legislationē et boīuz multitudinē: sieri quidē enī ex vnu maris emittentes et suscipiētis negotiator⁹ multitudine: straria autē esse ad politiçare bene. Qd quidē igit bene si h̄ non accident melius et ad securitate et abundantiā necessarioz et regionez participare mari nō imanischiū. etenī ad scaliū ferre aduersarios facile auxiliabiles: opz enī sm ambo saluādos et per terrā et per mare et ad ledendū inuadentes: si non sm ambo possibile: sm sm alterā existit magis p̄incipiantibus ambob⁹. Quicqz autē non extiterit apud ipsoz entia suscipe h̄ et supflua naſcentiū emittere sunt necessarioz: sibi autē negotiatiū sed nō alij opz esse ciuitate: qui autē exhibent seipsoz forū oīibus acquisitionis ḡa h̄ agūt quā autē ciuitatē non opz tali participare sup acq sitōne neqz negotiatoriū opz habere tale. Qm autē et nunc videmus multis exīs et regionib⁹ et ciuitatibus suburbia et portus bene apte iacentia ad ciuitatē ut neqz occupet ipsuz mūicipiū neqz sit longe valde sed optimis muris et talibus alijs firmaculis manifestū q̄ siquidē bonuz aliquo accederit fieri ppter cōicationē ipsoz existet ciuitati h̄ bonū: si autē aliquod nociū caueri legibus facile differentes et determinātes quos non opz et quos opz miseri ad inuicē. De nautica autē potentia qd optimū existere vtiqz ad aliquā multitudinē non manifestū: non enī solū ab ipsiū sed et vicinoz aliquibus opz et terribiles esse et posse auxiliari sicut p̄ terrā et mare. De multitudine autē iam et magnitudine potentie huī apisciendū ad vitā ciuitatis: siquidē enī ducati et politica iuvat vita necessariū et banc potentia existere ad actōnes cōmensurātā: multitudinē autē bonuz que circa nauticā turbā non necessariā existere ciuitatibus: neqz enī ipsoz opz esse partē ciuitatis. Qd quidē enī supgressiū liberū et pedestriū ē quod dñans est et obtinet nauigium: multitudine autē existente vernaculoz et regionis agricolaz copiaz necessariā esse et nautari. videmus autem hoc et nūc existens quibuldā puta ciuitati heracleotarū: multas enī replent res edificata ciuitate: magnitudine alijs contradicōt. De regione qdē igit et portubus et ciuitatibus et mari et de nautica potentia sint determinata hoc modo: de ciuiti autē multitudine quem quidē terminū opz existere prius diximus.

Gales autē quodā natura opz esse nūc dicamus: sere itaqz depbendet vtiqz q̄ h̄ respicēt ad ciuitates approbatas ḡe copz et ad totū orbē terre ut occupatus est genib⁹. Que quidē enī in frigidis locis gentes et q̄ circa europā sunt quedā plene animositate: intellectu autē et arte magis deficiētis: ppter quod libere quidē perseverat magis: nō politiçate autem et

viciis p̄cipiari non potentes. Que autē circa aliaz intellectus quidē et artificiosē sm aliaz: sine aiostate autē ppter qd subiecte quidē et seruientes p̄seuerant: genus autē grecoz sicut mediatis loca ita ambobus p̄cipiat: etenī aioluz et intellectuū ē: ppter qd quidē liberū p̄seuerat et maxic politicas et potens p̄ncipari oīibus vna sortiens politia: candē autē differentiā et grecoz gētes ad inuicē: he quidē enī habet rē nouocholā: he autē bene mixte sunt ad viralqz potentias has: manifestū igit q̄ opz intellectuos esse et aiulos natura eos qui debent esse euagogi legislatoruz ad virtutē: quod quidē enī aiunt quidā oportere existere custodibus: I. amatiuof quidē esse nocturnū: ad ignotos autē silvestres aius est qui facit qd amatiuof: enī est aie potentia qua diligimus: signū autē ad cōsuetos enī et amicos animus accōlis magis q̄ ad ignotos parvpendi putās: ppter qd et archilocus cōuenienter amicis querelam disputat ad aiuz: non enī ab amicis a lanceis p̄foratoz et q̄ p̄ncipās autē et q̄ liberū a potētia hac existit omib⁹: p̄ncipatiū enī et iuincible animus: non bñ autē habet dicere graues esse ad ignotos: ad nullū enī opz esse tale: neqz sunt qui magnanimi natura agresti nisi ad iniusta agētes h̄ autē magis adhuc ad consuetos patiunt. Qd quidē dictū est prius si iniuste pati putent: et h̄ accedit sm rōez: apud quos enī deberi beneficētiā putant cu nōumento: et hanc priuari putant vnde dictū est seni: inimici enī factū: et h̄ quidē vltima diligeōt: bi autē et vltima odiūt. De politiçatibus quidē igit quot opz existere et quales quodā natura: adhuc autē regionē quātā quādā et quales quādā determinatū est sere: non enim eandem certitudines oportet querere p̄ rōnes et eoz que sunt per sensum.

Oloniā autē sicut alioz sm naturā cōstātiū non h̄ sunt p̄es totius cōsistētū sine quibus totū non erit vtiqz: palā q̄ neqz ciuitatis p̄es ponendā quascūqz ciuitatibus nec essariā existere neqz alterius colonis nullius ex qua vnu aliquid generi: vnu enī aliquid et cōe oportet esse et h̄ cōcāntibus sive equale sive inē quale transmutant veluti sive alimento: h̄ est sive regiōis multitudi sive aliud aliqd talū est. Qm autē huerit h̄ quidē huīs gratia h̄ autē cuius ḡa neqz in his cōe sed vlti huic quidē sacere huic autē accipere: dico autē puta organo oīuz ad id qd sit opus et p̄dentibus domus enī ad edificaōrē nihil est qd sit cōe: sed est domus ḡa edificaōrē p̄s: ppter qd opus est possessiō ciuitatib⁹ possesso autē nulla pars est ciuitatis: multa autē aiata sunt partes possessionis: ciuitas autē cōitas quedā est similiū: ḡa autē vite cōtingētis opie. Qm autē et felicitas qd optimū: h̄ autē operatio virtutis et p̄fus quidē pfectus: accidit autē sic ut h̄o quidē attingat participare ipsa: hos autē modicū autē nihil palaz q̄ h̄ causa: quare fiant ciuitatis spēs et differentie et politie plures: alio enī mō et per alia singuli h̄ venātes vias alteras faciūt et politias. Lōsiderandū autē et q̄ sūt h̄ sine quibus ciuitas non erit vtiqz: etenī que dicimus esse p̄es ciuitatis: in his vtiqz erūt ppter ea q̄ ne cessariā existere. Sumendū igit opes nūterū ex his enī erit palaz: p̄mo quidē igit oportet existere alimentū: deinde artes: multis enī orgāis indigz

id qd est vivere: tertio aut arma: cōscantes enim necessariū t in ipsis habere arma ad pncipatus inobedientiū grā t ad conates iniusta inserre ex trinsecus; adhuc pecuniaꝝ aliquā abundantiaꝝ quaterius habeat t ad opportunitates que s̄z se ipsoꝝ t ad bellicas: quinto autē t precipue ea q̄ circa diuinū curā qua vocant sacerdotiū: extum q̄t numero t oīz necessariissimū iudicū de cōserentibus t iustis ad iniūcē. Opera quides igit̄ hec sunt quibus indiget oīs ciuitas ut est dicere. Ciuitas enī multitudo est non eūq̄ sed ad vitā per se sufficiens: ut dicimus: si aut̄ aliqd hocꝝ cōtingat deficeri impossibile similiꝝ p̄ se sufficienze cōioneꝝ hanc esse necesse igit̄ fm̄ opat̄nes has consistere ciuitatē. Oportet ergo agricolariū esse multitudinē que preparat alimenū t artifices t qd pugnar t qd opul̄ntū: t sacerdores t iudec̄s necessarioꝝ t cōserentū.

Eterminatis autem his reliquo considerare
utrum oibus considerandū sit hoc. Contingit
enī certe omnes esse et agricultores et arti-
fices et cōsiliarios et iudicantes: aut sim rūnūq; opus
opus dictorum alios supponendū: aut hoc quidē p-
pria: hoc autē cōcīa: hoc ex necessitate sunt: non in
vīz autē politia: sicut enī diximus cōtingit et
omnes cōcīare oibus et non oes oibus sed qīdā
qīdā qīdā: enī et faciūt politias alteras. In demo-
cratia enī pīcipiat oēs oibus: in oligarchia autē
ecōtrario. Qui autē existimus considerantes de opti-
ma politia: hoc autē sim quā ciuitas vīz erit maxi-
me felix: felicitate autē qīdā sine virtute impossibile ē
existere dictū est prius. Manifestū qīdā in optimā
politicā ciuitate et habēte iustos viros simplices
sed nō ad suppositionē neq; banausū vīta neq;
forensēs oportet querere ciues: vīlis enī talis vita
et ad virtutē subcōtraria: neq; oportet agricultores
et cōpīa est enī vacatōe et ad virtutē generati-
onē et ad actōe politicas. Qui autē qīdā bellicū et
qīdā cōsiliarii de cōserētibus et iudicās de iudicis
in ciuitate: et videntī maxie esse pīces ciuitatis: vīz
altera et hec ponendū autē eisdem dandū ambo:
manifestū vīz et hoc qīdā mō qīdā aliquo eidē: mō
autē aliquo et alteris: qua quidē enī alterius etatis
vīz operū: et hoc quidē indiget prudētia: hoc autē
potēcia alteria: qua autē impossibiliū est potēs vīo
lenter agere et prohibere hos sufferre subiectos
semper bac cosēt. Qui enī armōz dñi et manēdi
et noī manēdi politiā sunt dñi: relinquit igit̄ esēdes
quidē vīrūq; dare politiā hanc: non autē simul hī
sicut apītu natū est potentia quidē in iunioribus
prudētia autē in senioribus est: igit̄ sic ambobus
distribui expedit et iustū esse iudicet: habet. n. hī
di-
uisio qīdā mō dignitatem. At vīo et possessiones op̄
esse circa hos: necessariū enī abūdantia existere
ciuibus: ciues autē isti. Quidē enī banausū nō pīci-
pat ciuitate neq; alia nulla pars quē nō virtutis
conditiua est: hoc autē palā ex suppōne: felicitari
quidē enī necessariū existere cū virtute: felicē autē
ciuitatē non ad pīce aliquā ipsius recipiētes op̄
dicere sed ad omnes ciues. Manifestū autē et qīdā
op̄ possessiones esse hoc: siquidē necessarium
agricolas esse seruos aut barbaros aut vernacu-
los. Reliquū autē ex dinumeratioē et sacerdotū
genē: manifestū autē et hoc ordo: neq; enī agri-
colā neq; banausū sacerdotē cōstituētū: a ciui-
bus enī decet honorare deos. Qui autē diuīsum

est id quod ciuite in duas ptes: h est in id qd armoz in cossiliatn: decet aut cultui exhibere dijs et requie habere circa ipsos eos qui ppter ipsus abdicati sunt: hos assignadu rtiqz eru sanctifica tibus: sine quibus quidē igit ciuitas non consistit: et quot ptes ciuitatis dicunt est agricolas quemadmodum eni et artilices et omne qd mercenariū necessariū existere ciuitatis: ptes aut ciuitatis id qd armoz et cossiliatn et separatis ē viuqz horz vnuqdqz: h quidē semp h autē sūm parte. Videat aut non nūc neqz recenter h esse nouū bis qui de politia phisicant q opz diuisam esse seorsum sūm genera ciuitate: et q bellicū alterii esse: et q terre ciuitū: in egypto eni habet hoc mō: adh aut et nūc que circa creta. Qd quidē igit circa egyptū serioris: ut autē ita lege statuit: meno aut que circa cretam: aliqua autē videt esse et cōuiuioz istituto: que quidē circa cretam facta circa regnū menonis. Que autē circa italiā multo antiquorā bis: aiunt eni historie inhabitatū ibi italiū quidē fuisse regē omotriē a quo nomē trāssumētes italos: p omotriti vocatos esse: et orā hanc europe itale nomē accepisse quecumqz extitit intra sinū scyllentū et lameticū. Vistat autē ab innīcez itinere medie diei. hūc itaqz italiū dicut omotriōs: pastoreos existētes secissile agricolas et leges ipsiā alias posuisse et cōuiuia instituisse pmo: ppter qd et nūc cognitatiōe ausones. Adhuc eoꝝ que ab illo quidē rūnū ciuitatis et quibusdā legū habitabant autē q quidē apud tytēmā oxtū et prius nūc vocati cognitiōniē ausones. Qd autē ad iapigā et ionī chones vocalē syrcen: erant aut et chones othōri genere. Conuiuioz quidē igit institutio huic facta fuit primo: separatō autē que sūm genus ciuilis m̄lititudinis ex egypto multū eni excedit tibus regnū menonis seoste rīo: sere quidē igit et alia opz putare inuenia fuisse sepe in multo pte: magis autē infinites: necesse fariū quidē eni opportunitatē opz perissimē do cere: que autē ad bonā aptitudinē et circūstantiaz existētibus sā bis sonabile accipere incrementū quare et circa politias opz putare eodē mō h̄e. q aut oia antiqua signū que circa egyptū sunt: illi eni antiquissimi quidē vident esse: leges autē lorūt fuerū et ordinē politici: ppter qd opz dīcis quidē sufficienter vlt: permittat autē tetare q̄rere. Qd quidē igit opz regionē esse arma possidētū et participantū militia dictū est p̄us: et q agricolae opoz esse alteros ab ipsos: et quantā quandā et quale oportet esse regionē.

De distribuōe aut̄ de agricultis q̄s t̄ q̄les eē op̄s dicendū p̄mo. Qm̄ neq̄ cōes dīcim⁹ oportere esse possessionē sicut⁹ ḡ dā dixerūt; sed vīni amicabiliter factā cōez; neq̄ egere alimētō aliquē ciuit̄. De cōiuīscis simul vide⁹ opportunit̄ esse oībus ciuitatib⁹ bñ insitūtis existere; ppter quā aut̄ cām sīl' videt⁹ t̄ nobis posterius dicemus. Oportet aut̄ his cōicare om̄s ciues nō facile aut̄ egenos a p̄prijs afferre qđ statutū t̄ gubernare alia domū. Adhuc aut̄ qđ ad deos expēlē sunt cōes toti ciuitati; necessariā iiḡt̄ in duas p̄tes diuisaz esse regionē; t̄ banc quidē esse cōez; hāc aut̄ p̄priā t̄ h̄az vtrāq̄z diuisaz esse dupl̄i oībus. Lōis quidē altera p̄ ad oblatōes ad deos; altera aut̄ ad expēlēas cōiuīoz; eius aut̄ qđ singulariū altera p̄ ad proprias

necessitates: altera autem ad ciuitatem ut duabus soribus vnicuique distributis vtrisque locis oes prici-
pant: qd enim equale sic hz et qd iustum et ad munici-
pales vicinos aduersarios magis colementaneum:
vbi enim non habet hunc modum: hi quidem pueri
denti iniuriam ad vicinos: hi autem nimis curant:
et preter id qd bonum: ppter qd quibusdam lex est
vicinates cum terminis non coparticipare honorem
eoz que ad ipsos plioz facit: ppter ppriz non
rurique potest sustinari bene: Regionem quidem igit
necessitate diuidi hoc modo: ppter predictas casas terram aut
culturom maxime quidem si opus ad notum seruos esse
neqz oibus eiusdem tribus neqz alios: sic enim virtus
ad operacionem crux riles et ad nibil insolencere se-
curi: et secundum autem barbaros vernaculae pssiles di-
ctis sum natura: horum autem pprios quidem in ppris
esse possidentium subiectos: eos autem qui in eis terra
coes: quo autem modo opus est seruus: et qd melius
omnibus seruis premiu proponi libertatem po-
sterius dicemus.

Instante autem qd opus est eis aride et
maris et regionis oibus siliter ex ptingebit:
dictum est plus ipsius autem ad seipsum si ad
notum opus adipiscitur potentia: quatuor virtus respici-
entes: primum quidem tanquam necessarium ad sanitatem
qd enim ad ortum declinationem habent et ad ventos
flatus ab oriente saniores: secundum autem ad boream: recen-
tiores enim he magis: reliquoqz autem ad politicas
actores et ad bellicas bni habere: ad bellicas qd
igit ipsius boni exitus opus est: aduersariis autem
difficile adibile et difficile copernibile: Aquarum
autem et iuxta maxime quidem existere multitudinem co-
uenientiem autem non habent invenientem est pparatione fusce
ptaculoz aquaz imbriz copiosoqz et magnorum
ut nunc deficit phibus a regio ppter multitudi-
nem: Quid autem opus de sanitate ibitantur sollici-
tari: h autem est iponi locum in tali et ad talis bni: secundum
autem aliquoqz sanis vti et huius curam habere non access-
sorie: quibus enim plurimis virtutis ad corpus et se-
pissime h plurimum coferunt ad sanitatem: qd autem
et spuma natura hanc habet naturam: ppter qd qd
in bene sapientibus ciuitatibus opus distingui si non
oibus siles neqz copiose sicut talium qd seorsim eas
que ad alimentum aquas et eas que ad aliam op-
porunitatem.

De locis autem munitis non oibus politis
siliter habet qd expediens putat arti oli-
garchicu et monarchicu: democraticus
autem equalitas aristocraticus autem neutru: sed magi-
stria loca plura: Videlicet autem familiariter habita-
tionum delectabilior: putat et virtuor ad alias acti-
ones si bni penetrabili: ita si h modum viuoz et do-
minium equoz: ad bellicas autem securitates econ-
trario ut habeat sum antiquum modum: difficultas enim
exitus illa extraneis et difficile pscrutabilis in qua-
dribus ppter qd opus vtrisque his principare: Con-
tingit enim siqz ita pparauerit sicut inter agricultoras
quos vocat quida vincitur systodas et tota qd
ciuitate non sacre facile penetrabile: sum ptes autem
et loca: sic enim et ad securitatem et ad ornatum bni ha-
bebit: De muris autem non dicentes bni bre opotere
virtutem contrastas ciuitates valde antiquum existimat
et h videtis ope redargutas eas que illo modo de-
corat: et autem ad siles quidem non multum differentes
multitudine non bonum tetare saluari p murosum
munitionem: Quid autem et accidit et ptingit maiores

excessu fieri insurgentium qd sit virtus humana et ea
que in paucis sed oportet saluari et non patiri a
le neqz iniurias sustinere firmissima munitiones
muroz existimandu est bellisissima: aliter qd
et nunc inuenit his qd circa sagittas et machinas
ad certitudinem ad istum. simile enim velle muros
non circuonere ciuitatibus et regione facile in-
gressibile querere circuollere montana loca: si
militer autem et ppris habitatibus non circu-
ponere muros tanquam non virilibus futuris babi-
tatoribus. At vero neqz habet latere qd circu-
ponentibus qd muros circa ciuitatem licet viros
modo uti ciuitatibus: et tanquam habentibus muros et
tanquam non habentibus: hic autem qd non habent non
licet si virtus habet modo non qd muri soli circu-
ponend: sed et de his curandum quatenus et ad or-
natum habeat ciuitati deceter: et ad bellicas oppor-
tunitates et ad alias et ad nunc adiumentas: sicut
enim in iuuentibus cura est per quos modos sup-
grediantur sic h quidem inuenta sunt h autem querer
opus et philosophari custodiates: a principio enim
neqz conant inuadere bni pparatos.

Contra autem oportet multitudinem ciuitatum in
ciuitatibus distributam esse: muros autem di-
stinctos esse obseruatorios et turribus et
locis opportunitatis: et h quidem virtus hoc modo dispo-
net aliquis. Eas autem que diuinis appropriat ha-
bitatibus et principalissima antiquorum ciuitatibus con-
gruit locum idoneum habere et eundem quectum non
sacrosqz lex determinauit seorsim vel aliqd oraculum
aliud a politiis responsuum: erit autem virtus talis lo-
cus qui apparentia haberet virtutis positionem
sufficientem et ad vicinas ptes ciuitatis eminenter
Decet autem sub h quidem loco talis quidem fori esse
pparationem qualiter et circa thectaliam nominat quia
liber vocat: h autem est qd oportet purum esse a re-
nalibus oibus: et neqz banauis neqz agricultor
neqz a iuu aliisque tale appropinquare non voca-
tur a principibus: erit autem virtus bene gratiosus
locus si gymnasium seniorum habeat ordinem hic: Decet
etiam enim diuisum esse bni cates et hunc ornatum et
apud iuniores quidem principes aliquos demorari:
matronas autem apud principes: que enim i oculis
presentis principi maxime efficit verace verecun-
dia et eu qui liberum timore: venatum autem formam
oportet esse aliud adhuc et seorsim habens locum
eiusynagogu his que a mari mitunt et his que a
regione oibus. Quid autem multitudo ciuitatis di-
uidit in sacerdotibus: in principes: decet et sacerdo-
tum ciuitatibus habere ordinem circa edes sacras: pri-
patum autem qd circa contractus faciunt curas
et circa scripturas sententiarum et vocatores et alias
taliter dispensationem. Adhuc autem circa agoranomiam
et ea que vocat astinomiam apud fori quidem opus
et in fori quodam eis astinuit: talis autem qui circa
necessarium fori locus est: in vacante enim est id:
qd superius ponimur: h ad necessarias actores: di-
stributa autem opus esse dicto ordine et que circa re-
gionem: etenim ibi principibus quos vocat: hi qd
ylozo: hi autem agronomos et fuitoria et cetera
ad custodiendam necessariam existere: est autem sacra p re-
gionem esse distributa: h quidem dicitur: h quidem heroi-
bus: sed imorari nunc diligent exquirentes et dicen-
tes de talibus inutile est. Non enim difficile est talia
intelligere sed sacre magis dicere quidem enim noti
opus est: evenire autem fortunae: propter quod de

talibus quidē q̄d quidē ad plus dimittat nūc.
Et ipsa autē polis et quibus et qualib⁹
Pop⁹ cōsistere ciuitate que deb⁹ esse beata
et politiçare bene dicēdū. Quid autē duo
sum in quibus sit bene oībus: hoc autē est vnu⁹
quidē in eo q̄ intentionē et finē actionū poni re
cre vnu⁹ autē inuenire actōes serētes ad finē. Qd
tingit enī h̄t dissonare ab inuicē et cōsonare: ali
qñ enī intēto quidē latet bona. In agere autē us
adipiscāt ipsa peccāt: aliqui autē oīa qđ ad finē
adipiscunt sed sine posuerūt prauū: aliqui autē in
vnu⁹ peccant velut circa medicinā: neq̄ qđ
qd op̄z esse q̄ p̄ualecīt corp⁹ iudicāt: aliqui bene
neq̄ ad suppositū ipsius terminū adipiscunt fa
ciūa: op̄z autē in artib⁹ et scīentib⁹ h̄ ambo obti
nēti finē ut eas que in finē actionē. Qd quidē
igī bene vivere et felicitatē appetūt om̄s manife
stū: s. d. h̄ adipiscēdi his quidē potestas: his autē
non ppter fortunā quandā aut naturā: indiget
enī et successu aliquo vivere bene: huius autē mi
nor quidē qui melius dispositi: ampliori autē q̄
deterius: hi autē mor⁹ non recte querūt felicitates
potestate exīte. Qm̄ autē p̄positū est optimā po
litia videre: h̄ autē est fm̄ quā optime vnu⁹ poli
ticab⁹ ciuitas. Oīime autē vnu⁹ politiçab⁹ fm̄
quā felicitari marie p̄tinget ciuitatē: palā q̄ felici
tate quid sit oportet non latere. Dicimus autē
et determinauim̄ in ethicis: si rōnū illaz vtilitas
est operationē esse et vsum virtutis pfectū: et hāc
non ex suppōne sed simpli: dico autē ex suppōne
que necessaria: sumptū autē qđ bene: pūta q̄ quidē
circa iustas actionē sentītē supplicia punitōnes
a virtute quidē sunt et necessaria autē et qđ bene
necessario habent: eligibilius quidē enī nūlō ra
liū indigere: neq̄ vnu⁹ neq̄ ciuitatē. Que autē ad
honořes et abundātias simpli sunt op̄se electō
ne: alter⁹ quidē enī mali ciuīdā electio: et tales
autē actionē ecōtrario: p̄paratiōe enī honořes sūt
et generatōes. Vt̄ autē vnu⁹ studiosus vir et pau
peritate et egritudine et alij prauis fortunis bene
led qđ beatū in cōtrarijs est. Etenī h̄ determinauim̄
est fm̄ morales sermones q̄ talis est qui studio
sus cui ppter virtutē bona sunt que similiter bo
na: palā autē et q̄ necessariū vsum bos studiosos
et honos esse simpli: ppter qđ et pūta hōes felici
tatis causalē ex intrinseca bonoř est: sicut eius
qđ est catharicā pulchrit̄e et bene: p̄ causa habet
lyra magis qđ ars. necessariū igī ex dicti: h̄ qđē
existere h̄ autē p̄parare legislatoř: ppter qđ
ad vnu⁹ optimā ciuitatis cōstituentā quoiz
fortuna dñā. dominā enī existere ponim̄. Studio
sam autē esse ciuitatē: non adhuc fortune opus ē
sed scīentē et electōis. At v̄o studiosa ciuitas esti
cives p̄ticipantes politia studiosos esse: nobis
autē om̄es cives p̄ticipant politia: hoc ergo
considerandū qualiter vir si studiosos. Etenī si
om̄es cōungit studiosos esse non s̄ vnuquēq̄
autē ciuīs sic eligibilius: assequit̄ enī ei qđ s̄ vnu
quēq̄: et id qđ om̄es. At v̄o boni et studiosi si
uni p̄ tria: tria autē h̄c sunt: natura: cōsuetudo:
ratio. etenī nasci oportet primū: pūta hōes s̄ nō
alioř aliquā aīslū: sic et qualē quandā fm̄ corp⁹
et fm̄ aiām̄: quedā autē nulla vtilitas nasci. Qd
suetudines enim transmutari faciunt: quedā enī
sunt per naturā et ad vnuq̄ se habentia p̄ con
suetudines ad deterius et ad melius: alia quides

igit aīslū marie quidē natura h̄iū: parua et
quedā et consuetudinibus. homo autē et rōnū et
solū enī habet rationē: quare op̄erū h̄c cōso
nare inuenit. multa enim p̄ter consuetudinē et
et naturā agunt propter rationē: si persū adeat et
aliter habere meli. Qd quidē etiā naturā cōs
esse oportet futuroe facile ducibiles a legiſtā
ribus determinauimus prius: rēlquā tam op̄us
discipline: h̄ quidē enī assuefactū addiscunt̄ h̄
autem audientes.

Vlonia autē om̄ia politica cōitas

stat ex principiantib⁹ et subiectib⁹.

Considerandū si alios oportet cōsiderare p̄

cipantes et subiectos aut eosde per rūas: p̄tē et
enī q̄ consequi oportebit̄ et disciplinas fm̄ cu
tissione hanc. Siquidē igitur suerint t̄m differen
tes alteri ab alteris q̄zū deos et heros estū et
mus ab homib⁹ differre. Confecti p̄mo fm̄
corpus multā habentes excellētū: deinde fm̄
aiām̄ ut indubitatā sit et manifesta excellētū p̄t
cipiantū respectu subiectoz: palaz quia melius
semper cosdez: h̄o quidē p̄ncipalib⁹ autē
subiecti fm̄ semel. Qm̄ autē h̄ non facile acc̄pere
neq̄ est sicut inter indos autē stylar̄ esse reges et
diferentes a subiectis. Manifstū q̄ ppter mul
tas causas necessariū om̄nes s̄ militēr cōicarcē
q̄ est fm̄ partē p̄ncipari et subiecti: qđ et i equale
idem similibus et difficile manere polua cōfara
tā preter id qđ iustū. Lūz subditū enī et iūtū
om̄nes volētes inuolēscere qui p̄ regētē: t̄m
militudine esse eos qui in polueumate uincit̄ et
lentiores h̄s omnibus: vnu⁹ aliquā imposib⁹.
est. At v̄o q̄ oportet p̄ncipiantes distin̄tē et
dīfīo indubitatū est: qualiter igit̄ h̄ erunt et quā
liter participabunt oportet cōsiderare legiſtā
rem. dictum est autē prius de ipso. Menira etiā
dedit electionē faciens idem generi: hoc quidē
iūtū hoc autē seniū: quorū bos quidē libet̄ et
decet: bos autē p̄ncipari. Indignat autē om̄nes
fm̄ etatem subditū neq̄ putāt̄ esse rātē et
alter⁹ et futurus suscipere talēs honořes q̄s
soritus fuerit adueniente etate. est quidē etiā
ut eosdem p̄ncipari et subiecti dicendū est etiā
ut alteros: quare et disciplinā est ut cōcēdāt̄ neq̄
sario: est autē ut alterā etiā futuri enī bene p̄tē
cipari subditū fuisse p̄mo autē oportere. Et
autem p̄ncipiantes sicut in p̄mū dictū est et
monib⁹: hic quidē p̄ncipiantis grātia: h̄aēt̄
subditū: h̄o autē bunc quidē de p̄tē etiā
dicim̄: bunc autē liberoz. Differunt̄ sūt̄ etiā
quēdam p̄ceptioř et non operibus sed eo q̄ s̄
cūiūs gratia: p̄ oportet quod multa cōsūtū que
dēntur esse ministerialia opera et iūtē liberoz
bonelūs ministrare. ad bonelūs et non bo
nestūs sic differunt̄ actiones fm̄ leis et eo
q̄ cūiūs gratia.

Vloniam autē cūiūs et p̄ncipiantis
grandē virtutē esse dicimus et op̄am̄ vna
eundem autē subditū prius oportere
fieri et p̄ncipiantem posterius: hoc rātē etiā
legiſtā tractandum qualiter viri boni sunt et
per quas adiuueniunt̄: et quid q̄ s̄ iūtē ope
rare v̄te. Dūsile sunt autē due partes anime:
quarū h̄ quidē habet rationē finēs autē nō dī
quidē h̄s. Rōni autē obediē p̄t̄ q̄z dicentes
virtutes esse fm̄ quas vir bon⁹ dīcūt̄ autē qualib⁹.

haz aut in qua magis qd finis diuidentibz qd sic ut nos dicim non imanifestu qualiter dicendu semper eni qd deters melioris gratia est: et h manifsttu similiter in his que snt artez et in his que snt naturam: melius autem qd ratione habet. Diversuz est aut dupliciter snt modu quo pueri mus diuidere h quidem: h quidem eni practica rō est hec aut speculativa: codē ergo mō necesse et hac pte diuina esse videlicet et actiones pproposita alter dice mus b̄z: et opz natura melioris eligibilitez eē potētibus sortiri aut' dibus aut duabz: semper eni vniuersitibz h marie eligibile qd sortiri ē sumi. Divisa est aut et tota vita in nō vacationē: et vacationē et bellū et pacē: et agibilius hec qdē in necessaria et utilia: h aut in bona de qbus necesse eandē electionē esse: et de pribus aie et actionibus ipsaz: bellū quidem pacis ḡa: non vacationē aut vacatō: nec essaria aut et utilia bonoz ḡa: ad oia qdē iūt̄ aspiciēt̄ politico leges serendū et s̄z ptes aie: et snt actionibus ipsaz: magis aut et meliora et fines: codē aut mō et circa ritas et rex diuinitates. Opz eni posse nō vacare et bellare: magis autes pacē ducere et vacare et necessaria et utilia agere: magis aut opz bona: quare ad has intētōnes et pueros adhuc exītēs erudiendū et alias estates qdū idigēt̄ erudiōe: qui aut nūc optime vidēt̄ politiāre grecoz et legislatoz qui has instituerūt̄ politias neqz ad optimū sine vidēt̄ ordiassē que circa politias: neqz ad virtutes leges et eruditōne grātia et declinauerūt ad eas qdē vidēt̄ esse utilies: et supgressiuas. Cōsūt̄ aut̄ his et qdaz eoz q posterī scripserūt̄ ppterūt̄ eandē opinione: laudāt̄ eni lacedemonioz politiā: laudāt̄ legislatoris intentiōes qd̄ oia ad impare et ad bellū legis statuta fecerūt qd̄ snt rōez sui facile arguibilita et opibz sunt redarguta. Sicut eni pli hoiz celat multo dñari qd̄ multo successu sunt euosatu nioz: sic et tymbrion videt̄ laudāt̄ lacedemonioz legislatoz: et alioz vnuqloz scriberūt̄ de politia iploz: qd̄ ppter ea qd̄ exercitatiūt̄ fuerunt ad pcula multis pncipabant̄ qdū palā: qd̄ qm̄ nūc qdē nō adhuc inest lacedemoneibz pncipari nō felices neqz legislatoroz bonoz. adhuc aut̄ h ridiculū si manentes in legibz iploz et nullo ipedite ne pterent legibz: abiecerūt̄ riucre bene: nō recte aut existimat̄ neqz de pncipatu quē opz videri bonoz tē legislatorē: eo eni qd̄ est despotice pncipari libez pncipoz meliorz et magis cū virtute. Adhuc aut̄ nō ppter h opz ciuitatē felice putare et legislatores laudare qd̄ pualere potuit ad pncipari sup vnicno: h eni magnū habet noctumētū: palā eni qd̄ et ciuiti potēt̄ hoc tētandū pseq qualit possit ppter ciuitati pncipari. De quo qdē accusant lacedemones pauparia regē et qdē habetē tātū honore: neqz itaqz talū regū et rationū politica nulla neqz pspicua neqz vera ē: hec eni optia et siglatiz et cōsiter legislatorē efficerē opz h in aiabus hoiz: idqz qd̄ hoiz et qd̄ aduferarioz studiuz non hui ḡa opz meditari ut seruitūtibz iubijciant indignos: h ut pmo ipso nō seruant alios: deinde ut celer pslidat̄ ḡa vilitatis subditoz s̄z nō ḡa despoticōi: tertio aut despoticā dignis fure. Qd̄ aut̄ opz legislatorē magis studere ḡa ordines et pacis testant̄ ea qd̄ sunt rōibus: plime eni talū ciuitati bellāt̄ quidem saluāt̄: postqz autes obtinuerūt̄ pncipatū pereūt̄: rubiginē eni phunt

sicut seruū pacē ducēt̄: cā aut̄ legislatoz nō eru diēs posse vacare. Qm̄ aut̄ idē finis esse videat et cōsiter et sigla hoiibus et eundē terminū necessaria rūt̄ esse opio viro et opis politicā manifestum qd̄ opz eas qd̄ ad vacationē virtutes existere: finis. n. sicut dicta ē lepe par quidē belli: vacatio aut̄ nō vacationē: villes aut̄ virtutes ad vacationē et deductione sunt: quarū in vacatōe est opus et qd̄ in nō vacatōe: opz eni multa necessarioz existet ut deinceps vaces ppter qd̄ spata esse ciuitatez puenit et fortē et pueritā: snt pueribz eni: nō est seruū vacatio: qui aut̄ non possit periclitari viriliſſerūt̄ inuadēt̄ sunt: fortitudine quidē iūt̄ et pueritā opus est ad nō vacationē p̄fia aut̄ ad vacationē: p̄pantia aut̄ et iusticia in virtutibz tpi bus et magis pacē ducentibz et vacatibus: bellū quidē eni cogit iustos esse et separe agere: fructu aut̄ bone fortune et vacare cū pace iniuritoroz facit magis: multa iūt̄ indigēt̄ iusticia et multa tē perātia qui optime vidēt̄ agere et oibz beatis frui: velut siquā sūt̄ (sic ut poete aut̄) in beatoz insulis: marie eni bi indigebūt̄ p̄fia et p̄pantia et iusticia: quātū magis vacat in abundatiā talū bonoz. Qd̄ quidē iūt̄ futurā felicitati et studiōt̄ futurā ciuitatē opz his virtutibus participare manifstum. Qui enim sūt̄ turpe non posse vi bonis: adhuc magis nō posse in vacatōe vti: sed nō vacates quidē et bellāt̄ videri bonos: pacē aut̄ ducēt̄ et vacatē villes: ppter qd̄ opz nō sicut lacedemonioz ciuitas virtuti studere illi quidē eni nō bac differunt̄ ab aliis i nō putare eadē alijs maria bonoz: h i fieri h magis qd̄ vnitē. Qm̄ autē maiora bona qd̄ q bellū: et fruūtē: boz aut̄ eā qd̄ vntū et qd̄ ppter ipsaz manifestū ex his. Galiter aut̄ et p qd̄ erit hoc vniqz specula dū. Divisim̄ itaqz p̄us qd̄ natura et cōsuetudine et rōe opus est: boz aut̄ qd̄les quidā quodā esse opz natura: determinatū ē p̄a? Reliqui aut̄ cōsiderare virtū instrūtē rōne p̄us vniqz et rōne: h eni opz ad inuicē psonare et sonatia opia: contingit eni peccare et rōez ab optima suppoē et p̄silia duci: manifestū vniqz h. pmo quidē sicut i alijs qd̄ generatio a pncipio ē et sūt̄ nisi ab aliq pncipio alteri finis: rō autē nobis et intellectus nature finis: quare ad h generationē et p̄suetudinē studiū opz p̄pare: deinde sicut corpus et aia duo sūt̄: ita et aie videm̄ duas ptes: qd̄ irrōabile et rōez h̄s: et habet̄ boz duos s̄z nūc rū: quox h̄ quidē ē appetitus h̄ quidē intellectus: sicut aut̄ corpus p̄us generatioē qd̄ aia: ita et qd̄ irrōabile qd̄ rōez h̄s. Manisellū aut̄ et h̄: al̄ eni et voluntas: adhuc aut̄ cōcupiscēt̄ et moris natūrā existit̄ pueris: ratōcinatio aut̄ et intellectus p̄ce dētibus nata sunt in fieri: ppter qd̄ pmo quidē corporis curā necessariā esse ptores qd̄ eā que aic̄: deinde eā qd̄ appetitus: gratia vō intellectus eā qd̄ appetitus: h̄ aut̄ eoz qd̄ aic̄. Si quidē iūt̄ a pncipio legislatorē videri opz qualit corpora optima sūt̄ eo qd̄ educant̄ pmo quidē curādū circa cōiugii qn̄ et qualea quodā exītēs opz sacere nuptiale collocutōe: opz aut̄ leges ferre circa hāc cōiicationē aspiciēt̄ ad ipsos et ad ipsos viuēdi ut cōueniat etiāt̄ ad idē ipsos et nō diffonēt̄ potēt̄ie hoc qdē adhuc potēt̄ generare: hac aut̄ non potēt̄ie: aut̄ hac quidem: viro autem non: hec eni faciūt̄ et diffensiones ad inuicē et diuerstites.

deinde et ad puerorum successionem. opus enim nec subdeficeret pueros erantibus patru: sive enim pse eti senioribus quidem gratia que a pueris: qd aut a patribus auxiliis pueris neque relinde. ppter esse multa enim habet displeasantia verendum qd min exsistit talibus tanqz coetaneis: et circa dipefatione querulosu qd ppter. Adhuc autem unde incipietas hoc deuenimus quaten corpora natorum existat ad legislatoz volutatem: sive itaqz omnia accidentum sive vna cura. Qm enim determinatus est finis generatōnis ut ad plurimū est dicere viris quidem numerus septuaginta annoz ultimus: qnq ginta aut mulieribz oportet principiū pugnatōnis sive etate ad tēpā h descendente. Est autem iuueni vel iuniorum coetus prauus ad puerorum pcreationē in oibus enim aialibus impsecti iuueni setus et se melle coka magis et parui sive formā quare necessariū h ipius et in oibus accidere: argumentū autem. In quibuscumqz enim ciuitatū laran iuuenes coniugati et iuenculas impsecti et parui corporibus sunt. Adhuc autem in partibus quedam dolent magis et perimunt plures: ppter qd et oraculus quidam aut faciūt huius ppter talem cam p encēnius tanqz multis pereuntibus ppter nubere magis iuuecalas et non ad fructū pductionem. Ad huc autem et ad ipsam expedit coetus sacere senioribus: intropatioz enim vidēnt iuuecalas que vse fuerint coibus: et masculoz corpora ledit vidēnt ad augmentū si adhuc corpore crescentē fecerunt coitu. Eteni huius quoddam ipsa determinatū est qd non excedit multū adhuc: ppter qd has quidem congruit circa etate decē et octo annoz pugari: hos autem circa trigintaep̄te aut parui. In tanto enim pfectio corporibus pugatio erit et ad pfectū puerorum pcreationē oportet ipsibus opporitur. Adhuc autem successio puerorum his quidem erit inchoante achines si sive sive rōem mox generatio his autem resoluta iam etate ad numerus septuaginta annoz: de eo quidem igit qd est qd oportet fieri coniugū diciū ē. His autem qd circa temporanitatis tibz opus vti quibus multi vnt bene etiamē determinantes hyeme fieri cōmorationē hanc: oportet autem et ipsos speculari ad puerorum pcreationē et qd a medicis dicunt et que a philosophis medicis enim tēpā corporum dicunt sufficienter et de spiritibus phisi bozales australibus laudates magis. Quilibet autem quibusdam corporibus existibz maxime utilitas erit his qui generant: sciebus quidem magis dicendū in his que de disciplina: typo aut sufficiens dicere et nunc neque enim qd atble taxz opportunitus habitus ad politiā bonā habitudine neque ad euechiā neque ad sanitatem et puerū pcreationē: neque qui curis indigēs et male habens valde sed mediis horoz. Oportet quidem igit habere habitum labores paſſuz: paſſu autem labores non violentos neque adhuc solū sicut atletaz habitus sive ad actōes liberoz: silitur autem opus idē existere et viris et mulieribus. Oportet autem et pugnates curare de corporibus non desidia torpeles neque subtili cibo vītētes: hoc autem facile legislatū sacer p̄cipiti quotidie aliquod iter facere et ad deoz reuerentia his que sorte sunt eum qui de generatōne honore intellectū vō ecōcratio corporibus pugnus cogruit deducere: que enim generant vident absumenta ab ea que habet sicut naſcentia a terra. De referatōne autem et alimento

genitorum sit lex: nullū orbatū nutritre: ppter mulitudinē autē puerorum ordo gentium ppter nihil referari genitorum: oportet enim determinatū esse multitudinem puerorum pcreationē: si autem aliquibz sicut ppter h cōbinans anteqz sensus insit et vita fieri oportet ab osum: quod enim scīt et qd non determinatū sensu et ipso vivere erit. Qm autem principiū quidem etatis viro et mulieri determinatū ē: qd oportet incipere pugnationē et quāto tpe defervire congruit ad puerorum pcreationē sit determinatū. Seniorum enim fetus sicut et iuniorum imperfēcti et corporibus intellectibus: qui aut deceptoꝝ debilea ppter qd sive intellectū akinē: h autem et in plurimis quidem poetarū aliqui dixerunt mensurātes hebdomadibus etatē circa ipsa qnq ginta annoz: ut quatuor aut quinqz annis excedētē etatē hāc dimittere oportet eā que ad manifestū generatōne. Qd autem reliquā sanitatis grā aut alicuius alterius talis cāe opus videri faciebat collocutionē: de ea autem que ad aliā et ad aliū sit quidem simplē non bonū tangentē ludere nullatē nū nullo modo quid fieri et appellat̄ cōhuius circa ipsa autem puerorum pcreationē si quis apparat̄ tale quid agens dāmificetur in honoratione decenti ad peccatum.

Atis autem pueris magnā putari esse diffrentia ad corporum potentia alimentum.

Qualē quoddam vīz sit: apparet autem et p alia aialia cōsiderantibz et pgentes: quibus cura est inducere bellicū habitū lactis abundas alimentū: maxime familiare corporibus: magis autem sine vino ppter eruditines. Adhuc autem et morū quoctūqz stungū facere tantillos: expedīt ad nō defluere aut membra ppter teneritudinē vītū et nunc quedam gentiū instrumētū quibusdā mechanicis quid faciūt ipsibz corpus tantū. Expedīt autem morū et ad frigora p̄fuerere ex paruis pueris: h enim et ad sanitatē et ad bellicas actōes maxime pfectū: ppter qd apud multos barbaroz est p̄fuerudo: his quidē in fluitū frigidū ablucere natos: his autem in volucrū parū circuponere pūta keltis. Qd enim quecūqz possibile p̄fuerere morū inchoantibus melius quidē assūescere: gratiatim autem assūescere bene apta autem puerorum habitudido ppter caliditatē ad frigidoꝝ exercitū. Circa primā quidē igit expedīt facere curā tales et huic pfectū: habitū autem huic etatē vīz ad qnqz annos in qua nondū neque ad eruditōne aliquā bene habet adducere neqz ad necessarios labores ut non impediāt incrementū oportet tanto lozī rīmotū ut diffingant inertia corporum que opus instaurare et p alia actōes et per ludū. Opus autem et ludos esse neque illiberales neque suplaboriosos neque remissios: et de sermonibz aut et fabulis qles quoddam audire opus tantillos cura sit p̄ncipibus quos vocat̄ pedonomos: oia enim talia opus p̄fūa facere ad posteriores cōversatiōes: ppter qd ludos plures opus esse mutatiōes posterius studēdoꝝ: cōbūtōes autem puerorum iplozatibus nō recte detestat̄ qd p̄bīt̄ in legibz. Cōserūt enim ad incrementū: sit enim quodāmō exercitatio corporibus: detentio enim spūs facit robur laborantibz qd accidit et pueris qd cōbīt̄. Cōsiderandū autem pedonomos horū deductionē et aliā et quoqz qmīnime cum seruis erunt: hanc enim etatē et vīz ad sepiem annos necessariū domū alimentū habere.

Rationabile igitur absumere illiberalitatem ab auctoribus et visis et tantillis existentes. Totaliter quidem igitur turpiloquii ex ciuitate sicut aliquid aliud opus legislatorum exterminare ex dicere non de facili quodcumque turpius sit et ipsum facere prope. Maxime quidem igitur ex iuuenibus quatenus neque dicant neque audiant nihil tale. si quis autem apparuerit aliquid dicens aut agens vetatu: liberum quidem non dum autem dignificari demersione in coniunctis de honestatibus punire et verberibus seniorum autem etate hac in hono ratoibus illiberalibus visitatis gratia: quod autem dicere aliquid talium exterminamus: manifestum quod et videre aut picturas aut sermones imbonitos. Lura quidem igitur est principibus nihil neque sculpturam nec picturam esse talium actionum: imitatione nisi apud aliquos deos tales quibus et lasciviam attribuit lex. Adhuc autem dimittit lex eos qui habent etate amplius pueretam et per ipsas et pueris cultu honorare deos: iuniores autem neque iam horum neque comedie spectatores ponendam anteque etate accipiunt in qua existet coicere famam demersione et ab ebrietate et ab eo quod sit a talibus nocimento omnes impossibili facit disciplina. Num quidem igitur in transcur suorum fecimus sermonem: posterius autem insisteremus oportet determinare magis: siue non oportet primo siue oportet dubitantes: et qualiter oportet secundum presens autem tempus meminimus tanquam necessario: forte autem non bene dicebat quod tale chorus tragedie testiculatorum nulli enim vniuersitatem primit ante se inducere neque viliu[m] hypocritay tanquam appropriatis theatris primis auditibus: accidit autem idem hoc et ad hoius collocutiones et ad eas que rerum. Omnia enim amamus prima magis propter quod oportet iuuenibus sacre omnia extranea que prava. Maxime autem quecumque homines habent infectionem aut infestationem transactis autem quinque annis duobus usque ad septem oportet speculatorum fieri disciplinarum quas oportet adspicere ipsos. Due autem sunt etates ad quas necessaria diuidi disciplinam: post eam que septem annis usque ad pubescenciam: et iterum post eam que a pubescencia usque ad annos virginum et vnu: qui autem septennis diuidunt etates ut ad multum dicunt non bene: oportet autem diuisione nature consequi omnis enim ars et disciplina quod deficit nature vult supplerre. primo quidem igitur considerandum si est faciendum ordinem aliquem circa pueros deinde virtutem expedire communiter facere curam ipsorum: vel secundum proprium modum: quod sit et nunc in plurimis ciuitatibus: tertio autem qualeque quamdam oportet esse banc.

Incipit liber Octauus Politicorum Aristotelis.

Uero quidem igitur legislatori marie negotiandu[m] circa iuuenum disciplinam nullum utique dubitabit. Etenim in ciuitatibus non factum hoc ledit potius: oportet autem ad unam quaque politiam: mos enim politie vniuersitatemque qui coenientes et seruare colectum politiam: et institutum a principio: puta qui quodque democratica: democracia: qui autem oligarchicus oligarchia: semper autem optimus mos melioris causa politie. Adhuc autem ad officia potestas et artes sunt que oportet perudiri et praesertim ad singularum operacionem: quare palam quod et ad actores virtutis. Quoniam autem unus finis ciuitatis omnis manifestum quod et disciplinam unam et eandem necessariam esse oportet: et huius cura esse coelum et non seorsum: quo vniuersitatemque nunc curat de suis pueris seorsumque et disciplina propria quacumque videbit docenda: opus autem omnium coe facere et studiosum. Similiter autem neque opus putare cuiuslibet ipsorum aliquem sibi esse sed omnis ciuitates: cura autem vniuersitatis pietate nata est respicere ad ea: quod totius cura laudabiliter autem utique aliquis et in hoc lacedemonios: etenim plurimum faciunt studium circa pueros et hoc coeterum. Quod quidem igitur leges serende de disciplina et hoc coeterum manifestum. que autem sit disciplina et qualiter opus eruditum opus non latere nunc autem dubitat per opera: non enim eadem omnis existimat et portere addiscere iuuenies: neque ad virtutem neque ad vitam optimam: neque manifestum utrum ad intellectum opus magis aut ad aie more: et ex ea que ad actuam vitam disciplina turbat et plena considerationem: et nulli palam virtutem studere oportet circa opportuna ad vitam vel circa tendetia ad virtutes vel circa superflua: omnia enim hoc acceperunt iudi catio quosdam: et de his que ad virtutem nihil est concordatum: etenim virtutem non eandem morum omnes hominum: quare rationabiliter diversificantur et ad suum ipsum. Quod quidem igitur necessaria utilium doceri non manifestum. Quod autem non omnia diuisis liberalibus operibus et illiberalibus manifestum quod talibus oportet participare: quicunque utilium facient participantem non banaulorum: banaulorum enim opus oportet putare esse hoc et artem hanc et doctrinam quecumque ad virtutem et actores virtutis efficiunt inutiliter liberos corpus: aut animam aut intellectum: propter quod tales artes quecumque faciunt corpus deteriorius disponi banaulas vocamus et mercenari as operationes: non vacante enim faciunt mentes et depressam. Est autem et liberalibus sciatis aliquibus usque ad aliquid participare non illiberalis assiduare: valde autem ad pfectio[n]em obnoxium dictis documentis: habet autem multas differentias et quod cuius gratia agit quis aut addiscit: ipsius quidem enim gratia agit aut amicos aut propter virtute non illiberalis. Qui autem id ipsum agit sepe propter alios mercenarii: et seruile utique videbitur agere premissae quidem igitur nunc eruditones sicut dictum est prius ad virtutem libet se habent. Sunt autem quatuor sere que addiscere consueverunt litteras et lucrativam et musicam: et quartum quidem practicam tanquam miles ad vitam existentes et valde bonas: lucrativam autem facilius coferent ad fortitudinem. De musica autem dubitabit utique quis: nunc quidem enim ut delectatibus gratia plurimi participat ipsa:

aliis aut a principio instituerit in disciplina propter naturam ipsas querere quod quidem sepe dictum est: non soluz non vacare recte sed et vacare posse bene: sed enim principium oius ut et iterum dicamus de ipsa. Si enim ambo quidem oportet magis aut eligibile vacare quam non vacatio: et finaliter quendam quod facientes oportet vacare non itaque ludentes: sine enim necessariu esse vite nobis ludum. Si autem habimur sibile et magis in non vacatioibus intendit ludus: laborans enim indiget requie: ludus autem gratia requie est: non vacare aut accedit cum labore et fatigatio propter quod oportet ludos introducere obseruante tamen ad vires tanquam ad ducentem pharmacie gratia remissio enim talis motus ait et propter delectationes requies: vacare autem ipsorum: videt ipsorum habere delectationem et felicitatem et vivere beate: sed autem non existit non vacatioibus sed vacatioibus: non vacans quidem enim non vacat gratia alicui finis tanquam non existentis: felicitas autem finis est quam non cum tristitia sed cum delectatione putatur esse omnino: hanc vero delectationem non adhuc candide ponunt his scilicet vniuersitatis quodamque et finibus optimam et eum qui ab opiniis: quare manifestum est oportet et ad eas que in deductione vacationem addiscere quidam et eruditum: et has eruditiones et has disciplinas esse suipsoz gratia: eas autem que ad non vacationem ut necessarias et alioz gratia: propter quod et musicam priores in eruditioez ordinauerunt non ut necessariu: nihil enim habet talis neque ut virile sicut littere ad pecuniationem et ad economiam et ad doctrinam et ad multas actiones politicas. videat autem et practicatas viriles esse ad iudicandum artis cum opera melius: neque rursum sicut lucrativa ad sanitatem et robur. neutr. n. boz videmus fieri ex musica. reliqua est ergo ad deductionem que in vacatione ad quod quidem et videntur producetes ipsa: quia enim prius deductioem putatur esse liberorum: in hac ordinatur propter quod quidem homerus ita politi auit: his est quidem velut ad epistolam vocari cōgaudere: et ita dices alteros quoddam quod vocat cantativa naturam tanquam delectantem omnes: et in aliis autem ait viriles hanc optimam esse deductionem quam gaudentibus hominibus cōpulantes si audiant cantilenas residentes continuo. Quod quidem igitur est disciplina quedam quam non sicut virile erudiendu filios neque ut necessaria sed ut liberaler et honesta manifesta est: virilium autem vnam numero vel plures et que bene et qualiter posteriori dicendum de ipsis. Hunc autem in nobis esse premiu factum est: quod ab antiquis habemus quoddam testimoniū de premissu eruditibus: musica enim hoc facit evidens. Adiuvant autem quod oportet virilius quedam erudiendi pueros: non solu propter id quod virile putat litteraz eruditioem sed et propter per ipsas contingit fieri multas eruditiones alias: similiter autem et practicata non ut in ipsis venialibus non peccent sed sunt infelicitates ad eam que vasorum emptionem et venditionem aut magis quod facit speculatiuum eius que circa corpora pulchritudines: querere autem vbiq; quod virile minime cogruit magnanimitas et liberis. Omnis autem manifesta virilis eruditioib; erudiendu vel rōne et circa corpus prius aut circa intellectu: pala et his quod tradendu pueros luctatius et pedomice: haec enim habet quidem qualiter quandam facit habitum corporis: et autem opera. Hunc quidem igitur que maxime videntur ciuitatum curare de pueris: hec quidem atque

ticum habbitum ipsumunt tollentes et spem et incrementum corporoz lacedemonij autem habet quidem peccato pecauerunt: serales autem efficiunt laboribus tanquam ad fortitudinem maxime sit coherēs: quibus sicut dictum est sepe neque ad vnam neque ad hanc maxime respiacente faciendu curā: sicque ad hanc neque habet adueniū: neque enim in alijs aialibus: neque in gentibus videmus fortitudine asequentē siluestrisimis his magis mitioribus et senioribus moribus. Alii autem sunt gentium que ad interficiendū et ad comedendū hostes prompte se habent: sicut egypti que circa pontū aches et ethiopis et grecis gentium non marinari: hec quidem similiter habent: hec autem magis que latrocinatus quidem sunt: fortitudine autem non participant. Adhuc ipsis lacedemonios scimus quod dum quidem ipsi assiduebant labores preualentes alijs. Hunc autem et lucratius agoribus et bellicis deficientes ab alijs: non enim eo quod iuvenes exercitabant isto modo differebant sed eo solum quod ad eos qui non studuerant conabantur. Quare quod bonū sed non quod serale oportet protagonizare neque enim lupus neque aliarū ferarū aliqua agonī caret ratiōne aliquod bonum periculū sed magis vir bonus. Qui autem valde ad habent remittunt pueros et qui sine pedagogo necessarioz faciunt: banauos efficiunt et finis veritatem ad vnum solum opus: vitiles politice facientes et ad habent deterius alijs ut ait sermo. Oportet autem non ex prioribus operibus iudicare sed ex his que nunc contra agoniantes enim discipline nunc habent: prius autem non habebant. Quod quidem igitur intendit lucrativam: et qualiter intendit confitit est: vñq; ad pubescētiā enim leuius et exercitia auferendū violētis alimento: et eos qui ad labores reiuentes ut nullū impedimentū sit ad incrementū. Signum enim non parvū quod possunt habere. In olim oīcīis n. quidam vir duos vel tres inueniat eosdem viciisse viros et pueros: propter iuvenes inuoluntarios auferre potentiam a necessariis exercitiis. Enī autem a pubescētiā annis tribus ad alias eruditioes sunt tunc cōgruit et laboribus et licias alimenti submittente sequentiē etatē: simul enim intellectu et corpori laborare non oportet: contrarium enim efficere natū est viris laborum impediens: qui quidem corporis labor intellectus: qui autem huius corporis. De musica autem quedam quidem dubitamus ratione et prius bene autem habet et nūc resumentes ipsa producere ut sicut adiutus fiat rationibus quas viris aliquis dicet eūcias de ipsa. Neque enim quam potentiam habet facile de ipsa dilectuere: neque enim gratia oportet participare ipsa virilis ludi gratia et requie sicut sono et ebrietate. H enim finis se quidem neque studiosoz sunt sed delectabilia similiterque sollicitudinē cessare faciunt ut ait Euripides: proper quod et ordinant ipsam et vntur his omnibus. Similiter vino et ebrietate et musica: ponunt autem et saluatōnem in his autem magis ad virtutem tandem finis aliquod efficiendū musicam tanquam potentem sicut exercitatiua quale aliquod corpus efficere et musicā modum qualē aliquem facere assūcientem gaude re recte: ad deductionem autem aliquid consert et ad prudentiam: etenim hoc tertium ponendum dicitur. Quod quidem igitur oportet iuvenes non ludi gratia erudire non imanicestum: non enim ludū addiscenes: cum tristitia enim addiscere.

At vero neq; deductione pueris et talibus etatib; coguit attribuere neq; eni imperfectio conuenit finis sed forte vtiq; videb; puerorum studiū ludibriū esse viris factis et pfectis: sed si h; est tale cuius vtiq; gratia oportet addiscere ipsos sed non sicut reges per se et medoꝝ per alias facientes ipsum transmovere delectatione et eruditōne. Et eni necesse fariū melius efficere opus eos qui hoc ipsū fecerunt et artē: his qui tanto tpe curauerūt q̄ntū ad addiscere solū. si aut̄ talia oportet elaborar̄ ipsos et circa negocium pulmentoꝝ ipsos oportebit preparare sed inconuenies. eadē aut̄ dubitationem habet et si potest mores meliores facere: h; enim quid oportet addiscere ipsos si non alios audiētes recteq; gaudere et posse iudicare sicut lacede moniū. illi eni nō addiscētes si possunt iudicare recte ut aut̄ bonas et nō bonas melodias. eadē aut̄ ratio vtiq; et si ad bonā diurnationē et deductionē liberalē intendū ipsa qd̄ oportet addiscere ipsos sed non alijs ventubus frui. considerare aut̄ licet estimationē quā habemus de diis. Nō eni iupiter ipse cātāt et citharic̄ poetis: sed et banatos vocamus tales et agere non viri non inebrati aut̄ ludentes: sed forte de his quidē posterius considerandū. Prima autē questio est vtiꝝ non ponendū in disciplinā musica viuiscā aut̄ ponendū: et quid potest dubitatoꝝ triū: vtrū disciplinā aut̄ ludū aut̄ deductionē rationabiliter autē in omnia ordinat et videt participare. Ludus eni gratia requiri est: requiri autē necessaria delectabilē esse: cūtis eni que per labores tristis medicina quedā est: et deductionē confesse oportet nō solū babere qd̄ bonū h; et delectationē felicitatis eni ex ambobus his est: musica aut̄ om̄is esse dicimus delectabilissimoꝝ et nudam existentem et cū melodia. At eni et museus esse hoib; delectabilissimū cantare: ppter qd̄ in conuenientib; et deductiones rōnabiliter assumūt ipsas tanquā potenter leñificare: quare et huic existimabit vtiꝝ aliquis oportere ipsam eruditū iunctioꝝ. quecumq; eniū innocta delectabilū non solū congruit ad finē sed ad requiē. Qm̄ aut̄ in fine quidē accidit hominibus raro fieri sepe aut̄ requiescūt et vivunt ludis: non quantū ad plus sed et ppter delectationē: vtiꝝ erit regescere in delectationib; que ab ipsa accidit aut̄ hoib; sacre ludos sine habet eni forte delectationē quandā et finis h; nō qualitūcūnq; querētes hanc accipit ut hanc illā ppter ea actionē habet similitudinē quandā finis eni illius gratia futuroꝝ ē eligibilis: et tales delectationū nullū gratia futuroꝝ sunt: h; factioꝝ laboꝝ et tristis: ppter quā quidē igī causaz querunt felicitatē fieri per hās delectationēs: hāc merito vtiꝝ quis existimabit cām. H̄e eo aut̄ qd̄ est cōicare musica nō ppter banc solū sed ppter ea qd̄ vtilis est ad requie ut videt non solū sed quēredū ne forte h; quidē accidat: honorabilior aut̄ est nā ipsius qd̄ fm̄ dictā opportunitatē: et oportet non solū cōi delectationē participare ab ipsa cuius habet sensu omnēs habet eni musica delectationē naturalē: ppter qd̄ omnib; etatibus et omnibus morib; vniū ipsius est amicus. H; videre oportet siqua ad moꝝ conserit et ad aiām h; aut̄ vtiꝝ erit palam si quales quidē morib; sumus per ipsā. At vero qd̄ efficiantur quales qd̄ manifestū per multa quidē et altera non minime

aut̄ et per melodias olympi: he eni confessē faciunt animas raptas: raptus autem eius qui circa alias moris passio ē. Adhuc aut̄ accidit considerādū qd̄ imitationū sūt oēs cōpatētes et sine musicis et rythmis et melodiis ipsi. Qm̄ aut̄ accidit musicā esse delectabilū: virtutē aut̄ circa gaude-re recte et amare et odire: palā qd̄ oportet addiscere et assuefieri nūl̄ ita ut iudicare recte et gaudere epiekeis morib; et bonis actōnibus. sunt autē similitudines maxime penes veras naturas in rythmis et melodiis ire et mansuetudinis. Adhuc aut̄ fortitudinis et pantie et diuꝝ cōtrarioꝝ bis et alioꝝ moralib; palam aut̄ ex operibus: trā mutantr eni sūt alias audiētes talia. Assuetudo autē in similib; et qd̄ est tristari et gaudere. ppe est eo qd̄ ad veritatem codē habeat modo: puta si quis gaudens imaginē aliculus videns nō propter aliam cām sed propter formā ipsaz necessaria sūt huic illā visionē cuius videt imaginē h; se et delectabilē. accidit autē sensibiliū in alijs quidē nullā exilere similitudinē ad moꝝ: puta in tangibiliib; et gustabiliib; sed in visibiliib; debū liter. figura eni sunt tales h; ad modicū: et omnes tali sensu cōcānt. Adhuc aut̄ non sunt h; similitudines morū sed signa magis facete figure et colores moꝝ: et hoc est a corpore in passiōnibus nō solū sed quantū differt et circa hoꝝ speculationē non oportet que pausionis cōtemplari iuuenies sed que polygnoti et si quis alijs pictoꝝ aut sculptoꝝ ē moralis. In melodiis autē ipsis sunt imitatōnes morū et hoc est manifestū. Hox eni armoniarū distat natura: ut audiētes aliter disponant sed non eodē modo se habeat ad vtrāq; ipsarū sed ad quādā quidē planciue et cōtrarie magis velut ad eam que vocat mixolidiste. ad has autē mollius mēte puta ad remissas: medio autē mō et constanter maxime ad alteraz quale videt facere que coriste sola armoniarū: raptos autē que frigide: h; eni bene dicitur qui circa ludū hunc philosophati sunt: accipiūt eni telumonia rationē ex ipsis operibus. codē autē mō habet et que circa rythmos: h; quidē eni habet more stabilitatē: h; autē motuū: et hoꝝ quidaꝝ bonorosiores habent motus: h; autem liberiōres. Ex his quidē igī manifestū qd̄ potest moꝝ anime qualem quandā musica facere: si autē h; potest facere palam qd̄ adducendū et erudiendū in ipsa iuuenies. Est aut̄ congrua ad naturā tantillā doctrina musicē. iuuenies quidē eni ppter etatez indelectabile nibil suffert volētes: musica autē nature delectabilū est: et quidē videt cognatō armoniū et rythmis ē: ppter qd̄ mulū aut̄ sapientū: h; quidē armoniā ē animā: h; aut̄ h̄e armoniā: vtiꝝ autē oportet addiscere eoldem cantantes et manu operantea: aut nō sicut dubitātū est prius vō dicendū. Nō imansfestū autē qd̄ multā habet differentiā id fieri quales qd̄dāz si quis ipē cōcēt operibus. vnu eni aliquid ipsib; aut̄ difficultū ē eos qui nō cōcauerūt operibus iudices fieri studiolos. simul autē et oportet pueros habere quidā occupationē et archy te plantagē putare fieri bene quam dant pueris quatenus videntes hac nibil destruat eoz que in domo: nō eni potest quidē iuuenie quiescere. hic quidē igitur est congruens parvulis ludorum: disciplina autem plantagē maioribus iuuenium.

Quod quidem igitur erudiendum musicam ita ut coicetur omnibus: manifestū ex talibus. decens autem et non pecunia etate non difficile determinare et soluere ad dicentes banausā esse curam: primo quidē enī qm̄ gratia iudicior̄ opoz̄ partcipare operib⁹: propter h̄ oport̄ iuuenes quidē enim existēt vñ operib⁹: senio: res autē factos opera quidem dimittere: posse aut bona iudicat et gaudere recte propter eruditōnē factam in iuuentute. De increpatione autē facta qua quidē increpat tanquā faciēt musica banausos nō disfice soluere cōsideratēt vñq; ad quantū operib⁹ cōicandū his qui politican ad virtutē politicaz et qualib⁹ melodijz et qlib⁹ rhythmis cōicandū. Adhuc autem in qualib⁹ organis eruditōnē faciēndū. etenī verisimile h̄ diffire: in his enī solutio est increpatōnī: nihil enī probet modos quidā operari musicē qd̄ dictum est: manus ictū igī q̄ oportet eruditōnē ipsius neq; impēdire ad posteriores actiones: nego corpus sacre banausos et inutile ad bellica et politica exercitia ad vñs quidē iam: ad eruditōes autē posterius. Accidit autem vñq; circa eruditōnē si neq; qui tendunt ad agones tekincos elaborauerint: neq; qui mirabilia et superflua operū que nunc venerunt ad agones. Ex agoni⁹ autē ad eruditōnē sed talia quoq; vñq; possunt gaudere bonis melodijz et rhythmis: et non solū eo q̄ cōē musicē sicut et alioz quedaz aīaliū: adhuc autē emulitudo misiū et pueroz.

Olam autem ex his in qualib⁹ organis vñtendū: neq; enī fistulas ad disciplinaz ad dicendū: neq; aliud aliquod tekincū organū: puta citharam: et siquid tale alterz est sed quocūq; facient ipsoz auditores bonos aut musici iudi aut alterius. Adhuc autē nō est id ipsi sciz fistula moralez magis ire exercitiū: quā ad tālā tempora ipsa vñtendū in quibus speculatio potest purificationem magis q̄ eruditōnes. Apponamus autē qd̄ accidit ipsi contrariū ad disciplinā et prohibere vñ ratione fistulacionem: propter qd̄ bene reprobauerunt priorez ipsius vñlū et iuuenib⁹ et liberis qñuis primo vñ fistulā sent ipsa: magis cñs vacantes faciēt propter abundātias et magnanimiores ad virtutes. Adhuc prius et post modica sapientē faciēt ex operib⁹ omne lequebanē eruditōnes nihil discernentes sed superinquirētēs: propter qd̄ et fistulatiā ad durerunt ad eruditōnes. Etenī in lacedemonia quidam choz ductor fistulauit chozo: et circa arbenas ita deuenit: quare fere pli liberoz partcipant ipsa: palam autē ex circulo quem statuit chrysippus clifantide qñ chozo duxisse: posteriorius autē reprobata est per experientiā ipsaz melius potentibus iudicare q̄ ad virtutē et q̄ non ad virtutē intēdit. similiter autē et multa organoz antiquoz puta pierides: et barbito et que ad oleationē faciunt audientibus vñtentiū. septigona et trigona et iambi et omnia que īdīgent manuā scientia: ratōnabiliter autē habet et qd̄ de alijs ab antiquis in fabulis dictum est. autē enim pallade quā in iuueniſet fistulas abiecte: non male enī habet dicere et propter inhonestatē faciēt h̄ seſſe contristante deam non solū: sed magis verisimile quā ad intellectū nibil est eruditō fistulationis: palladi autē scientiaz attribūm⁹ et arte

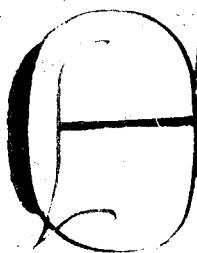
Qm̄ autē organoz et operationes reprobamus tekincū ludum. Tekincū autē dicimus cum qui ad agones: in h̄ enim agens non gratia virtutis suimet operat: sed gratia delectatōis audientiuz et huius onerole: propriet qd̄ non liberorū iudi camus et operationē sed seruilioz et banausos vñq; accidit fieri: mala enī intentio ad quā facit ut finis: speculator enī onerolus existens trās mutare consuevit musicaz: quare et artifices qui ad ipsum cogitant facit iplos quales quosdam: et corpora propter motus.

Onſiderandum autem circa armonias adhuc et rhythmos et ad eruditōnē: vñrū armonijs omnibus vñtendū et omnibus rhythmis: aut obviendū: deinde his qui ad eruditōnē labozant: vñrū eandē determinationē ponimus: aut oportet tertiam aliquā alias. **Q**m̄ musicaz videmus per melodiaruz factionē et rhythmos existentes: hoc autem vñrū quodq; non oportet latē quā potentia habeat ad disciplinā: et vñrū eligendū magis bene melodiatā musicam: aut bene rhythmizatā. putantibus igī multa benedicere de his quodq; modoz musicoz et eoz qui ex philosophia qui eoz existunt et parte habentes in disciplina que circa musicaz cam quidem que per singula descriptionē cōmitemus querere volētibus ab illis: nunc autē legaliter diuidimus modos solū dicentes de ipsis. **Q**m̄ autē divisionē acceptam melodiarū ut diuidunt quodq; eoz qui in phia bas quidez morales: bas autem practicas: bas quidez raptus: facticias ponentes et armoniaruz naturā ad singula horū conuenientē: aliam ad aliam partē ponūt. dicimus autē non vñrū vñrū latitatis gratia eportere vñrū musica sed pluriū grā. Etenī ludi gratia et putrefactionē: quid autē dicimus putrefactionē: nunc quidē simpliciter: iterum autē in his qui de poetica dicemus manifistū: tertio autē ad deductionē remissionēq; et ad discensionē requiri: manifestū q̄ vñtendum quidē oībus armonijs: sed ad disciplinā quodq; maxime moralibus: ad auditū autem alioz manulaborantū et practicas et practicas: que enim circa qualidā aīas accidit passio soniter et in omnibus existit: differt autē in eo q̄ minus et magis velut misericordia et timor: adhuc autē raptus. Etenī ab hoc motu detenti quidā sunt: ex sacris autē melodias videmus hos q̄ vñtuerint melodie de irascibentibus animā restitutas: sicut meditina sortitas et purificatione. idem autē hoc necessariū pati et misericordes et timidos et totalitē passiuos: alios autē quātū talis adiacet vñcūq; et omnibus fieri quandā purificationē et alleluia cum delectatiōe. Similiter autē et melodie purificatione exhibent innocuā regionē hominib⁹ propter qd̄ talibus quidem armonijs et talibus melodijz ponendū musicam tractates agonizatores. **Q**m̄ autē speculator duplex: hic quidez liber et eruditōs: hic autē onerolus ex banausos et mercenarijs et alijs talibus cōpositus assignādū agones et speculations et talibus ad requie. Sunt autē sicut ipsoz anime distorte ab eo qui sim naturā habitu: sic et armoniarū transgressiones sunt et melodiarū rigide et discepte. facit autem delectationē singulis qd̄ conuenientē sim naturā: ppiter qd̄ dādū porclatē agonicātibus

ad spec atorem talem talis aliquo genere musicē
vii. Aditū autē sicut dicitū est moralibus me
lodiārū viendum: et armoniis talibus: talis autē
qui doristi sicut diximus prius. Suscipere autē
opozet siquā nobis aliam probauerint cōican
tes eo qui in philosophia exercitio et disciplina
que circa musicaz. In politia autē socrates non
bene frigistē solam admittit cuz ea que doristi: et
h̄ reprobās organoꝝ fistulam: habet enī candē
potentia frigista armoniarū quā quidem fistula
inter organa: ambo enī irām prouocātā et passi
onē illatiua: manifestat autē poesis. omnis enī
peculantia et omnis talis motus maxime autē
organoꝝ est in fistulis: armoniarū autē in melo
diis frigisti. accipiunt autē hoc qd̄ decens puta
de tyrranibus confessē videt esse frigus: et huiꝝ
exempla multa dicunt que circa sensuꝝ habent:
aliaqꝝ: et quia filo xeuꝝ conatus in dorista facere
dityrambū fabulas non fuit potens sed ab ipsa
natura decidiū in frigistā conuenientē armoniā
iteꝝ. De dorista autē omnes confitent̄ tanquam
stabilissima existente et maxime habente mores
virilem. Adhuc autē qm̄ mediū quidē supabū
dantiarū laudamus et dicimus p̄equi onorare
Dorista autem hanc habet naturā ad alias ar
monias: manifestū q̄ dorias melodias oportet
erudiri magis iuniores: sunt autem due conside
ratōes qd̄ possibile et qd̄ decens. Etēni que pos
sibilia oportet tractare magis et que decet singu
los. Sunt autē et h̄ determinata etatibus velut ab
dicatis per tempus non facile cantare rigidas ar
monias: sed remissas natura inīst talibus: ppter
quod bene increpat et h̄ aduersus socratē qdam
eorum qui circa musicam q̄ remissas armonias
reprobaverit ad disciplinā tanquam inebriatūas
accipiendo ipsas non s̄m potentiam ebrietatis pe
culantia: impetuosuz enī ebrietas facit magis lz
abdicatas: quare ad futuram etatem senioꝝ opz
tales armonias tangere et melodias tales. Ad
huc autē siqua est talis armoniarū: aut decet pu
eroꝝ etatem: propterea q̄ potest ornatum habe
re simul et intellectuum que lydista videtur pati
maxime armoniaꝝ: palam quia tres has facien
dum ad disciplinas qd̄ mediuz et qd̄ possibile et
qd̄ decens. Reliqua huius operis in greco non
dum inueni.

Polonicus summi philosophi Aristotelis ex
Stragyra grecie oppido artis medicine profes
soris Nicomachii filii: fauente deo finis feliciter
impositus est.
Zaus deo.

Incipit liber primus Economicorum Aristotelis.

Economica et politica differunt non soli tamquam genitores et ciuitas: hec quidem non subiecta sunt eiis. Vix enim est quod politica quidem ex multis principiis est: economica vero monarchia. Alioquin quidem igitur artium sunt distinctiones non esse cuiusdam facere videntur eo quod factum est: utputa lyra et fistula. politice autem est et ciuitate ab initio constitutae et existente vix bene per se etiam economica sit et dominum acquirere et vix ea. Liuinas quidem igitur domorum est pluralitas et possessorum et possessionum abundantia ad bene vivendum: parvulus enim est quod non nequeat hoc habere dissolui et coicatio: amplius autem huius gratia pervenire: cuius autem gratia vniuersaliter est et factum est et substantia eius est ipsius existens: quare parvus et economica prior et politica est: etenim opus eius parvus enim ciuitatis est dominus.

Idem ergo est de economica et quidem opus eius: partes autem dominus homo quidem et animal questus et possessio est. Quoniam autem primo in minimis natura cuiuslibet rei reperiatur et domo quidem similiter habet, unde enim Eliodus: oportet utrumque esse domum quidem prius et uxores et boues: arante: hoc quidem enim nutrimentum gratia prius: illud autem liberorum. Quare oportet utrumque ea que de coniunctione uxoris tractanda sunt bene disponere: hoc autem est qualem oportet esse instruire.

Possessionis prima cura ea que sunt natura: sicut autem natura georgica prior: sed quaequecumque de terra ut metallica et quaeunque alia humanae: georgica autem maxime quoniam iusta non enim impie et violenter sicut bellice, insuper et ea que sunt naturam: naturaliter enim a matre nutrimentum est omnibus quare et hominibus et terra. Adhuc autem et ad fortitudinem prodest maxime: non enim sicut fabriles corpora inutilia faciunt vel debilitia verum potentia foras pergere et laborare. Amplius autem et potentia periclitare aduersus hostes: horum enim solo ratione res extra habitationem sunt.

Omnibus enim de coniuge prima cura. Cœatio namque naturaliter femine et masculi est precipue: dictum quidem enim est a nobis et aliis quoniam multa talia natura operari affectat sicut et alicuius vniuersaliter: impossibile tamen semina sine malculo et maleculo absque semina hoc efficere: propter quod de necessitate ipsis ratione cœatio consistit. In aliis quidem igitur alicuius irrationaliter id existit: et quod diu natura percipiat tacitum et

prolissimam gratiam in domesticis et prudenteribus autem directius magis: apparent enim magis auxilia facta et amicitiae et cooperatores inuicem in homine tam maxime quoniam non soli essendi verum etiam et bene essendi cooperatores sibi inuicem semina et masculus sunt. Et filiorum natura non propter ministerium nature soli verum etiam propter utilitatem: que enim potentes imponentibus fecerunt ea iterum reportant a potentibus in senio sponte effecti. Similiter autem et natura replet hac periodo semper esse quoniam per numerum nequeant per species tamē sic preordinata fuit a deo utrumque natura masculi et semina ad coitacionem. Assumpta enim ad hec omnia sunt utile habere virtutem: sed quedam ad contraria quidem ad idem tamē cooperativa aliud quidem enim fortius: aliud vero debilius fecit ut illud quidem magis custodiat pre timore: illud autem magis rursum pre fortitudine: et aliud quidem querat ea que defensione sunt: aliud autem solvet quae sunt intus. Et ad operationem illud quidem potest et robustum esse: illud vero ad exteriora negotia debilitate: illud quoque ad quietem deterius ad motus autem salubritus. Et de similibus generatione quidem propriam: utilitatem vero communem: et horum quidem enim nutritio: horum autem est castigare.

Rimo quidem igitur leges ad uxores non iniurias sacre: nec enim utrumque nec ipse iniuriam patitur: hoc docet etiam lex cois: licet pythagorici dicunt tantum famulam de lare ductas nequaquam decet iniurias facere. Injusticia autem viri coitus qui fornicatio sunt: de coitu vero nec sic ut egeant nec sic etiam ut absentibus nequeat abstinere sed taliter ut quod sufficiens habeant patitur et non presente. Bene etiam habet et aliud quod Elio dicit: Operari puellas ducere ut doceat bonos mores: dissimilitudines enim morum nequaquam amabile.

Eornatus etiam autem sicut nec mores decet elatos ad iniurias appropinquare sic nec etiam corpora.

Oppositionib[us] autem primis quidem ac magis necessariis est quod optimi et principaliissimi: hoc autem homo: propter quod decet seruos studiosos ordinare. Seruorum tamē species due: prepositus et laborator. Qui autem videamus quod discipline quales quosdam faciat iuuenies necesse est et preparandum nutrire quibus liberis operatio prohibetur. Colloquii autem ad seruos ut nec iniuriari nec laxare. Et liberalioribus quidem honore: operatoribus vero plurimatate prestare ciborum. Et quoniam vini potatio iniuriosus est: et liberos facit: et multe gêtes abstinent etiam liberos ut chalcedoni exercitu: manifestum quod buiis aut parvum aut nihil est dampnum. Tribus autem existentibus opere et pena et victu non quidem punire nec operari: victu vero habere iniuriam facit operas quidem habere et penas: cibum autem non violent et debilitant facit: restat ergo operas dare et victu sufficientem: nam sine mercede impossibile dñari: seruo autem merces vicius. Sicut autem et in aliis quoniam non sunt melioribus melius nec merita virtutis et malicie efficiunt peiores sic et circa seruos: propter quod delibetare oportet et tribuere etiam et relaxare singula condigne et victu et in dumentu et ocium et penas verbo et opere imitantes medico et virtute in ratio pharmacie respiciunt.

q; cib' nō ē pharmacia, ppter p̄tinuitatem. Gene
ra yō sūt ad opas optima: que nec tūmida nec nī
mis forta. Ultraq; enī ledit: etenī nūmis meti
culos nō patiunt: t̄ tractūdī nō bene subiectūt
Oporet etiā finē iponere oībus: iustū enīz t̄ mo
derati spōnere meriti. Volūt enīz labōtare q̄
meriti eis t̄ tēp' diffinitū. Decet etiā forēles, p̄
creations liberorū: nec etiā h̄re mltos eiusdē ge
neriosie t̄ iūtūtibus t̄ sacrificia t̄ volūptatis
maritimae, ppter fuos fieri t̄ nō liberos: plura. n.
bñt hi cui' grā hui'mōi statutū sūt. Sp̄es aut̄ eco
nomi quatuor quas h̄re debet circa res: etenim
q̄rere possiblē oporet eē: t̄ custodire: sin yō nū
lla ē vūlitas acqrēdi. Exhauritē enīz iūtū: hoc ē t̄
lagena q̄ d̄rupta. Amplius aut̄ eē ornatū t̄ cry
sticū: h̄oꝝ aut̄ enī grā illis egemus. Distinguī iū
op̄ singla t̄ plura fructifera q̄z ifructifera ee: t̄ sic
op̄ distribui vt nō parisi p̄clēt oīb'. Ad custo
diā aut̄ t̄ p̄faniā laconicis licet rti: t̄ attica dispē
latō vīlis, vēdētes enīemūt t̄ horrei etiā positio
nō ēi paruorib' dispositiōnib'. Parinaria aut̄
erat oīa ordīnare t̄ oīa uidere ipsū. Et dion dīce
bat de dionysio: Nemo, n. alīea vt, p̄p̄a sīlī curat
vīlī q̄i quot p̄uenit, p̄ se fieri optet t̄ curā. Et p̄la
ni t̄ libiū puerbiū h̄i b̄z. Aliud qdē enī interrogat'
qd magis equū ip̄ingiat: oculus dñi inq̄t: Libi'
aut̄ interrogat' q̄le ster' optimū: Uestigia dñi s̄q̄t.

Quod sūt diūtū ergo alia quidē ipsū alia yō
rrorū t̄ utruq; distinguī op̄ dispositiō
nis: t̄ hoc faciēdū: i paruis quidē ordī
nibus raro distinguī: in his que sub cura sūt
s̄: pe. Nō enī possiblē ēnō bñ ostendēt bñ eco
nomicari nec i alijs nec i cura. Impossiblē enī ē
nō sollicitū dñis sollicitos ē p̄positos. Qū aut̄
hec t̄ ad veritatē bona t̄ ad dispositiōnem vīlia
oporet p̄us seruū dñis surgere: t̄ dormire vītū
mo: et nunq; sc̄uoditam domū ē sicut t̄ ciuita
tem: et quecūq; oporet facere nec nocte nec die
omittere. Surgere enim de nocte hoc quoq; ad
sanitatē t̄ economicā t̄ ad p̄bliam vīle. In mo
dictis quidē igis rebus atticus modus ordinatio
nis vītualū vīlis: in magnis aut̄ diūtū t̄ his
que ad annū t̄ p̄mēsem p̄sumuntur. Similiter eti
am t̄ de vīsū que quotidie t̄ i his que raro hoc
tradēdū p̄positis. Insup t̄ visitationē eoz p̄ tem
pus aliquod faciēdū vt non lateat qd saluū est t̄
qd deest. Bonū etiā ad res respiciēt p̄struendū
t̄ ad sanitatē t̄ ad p̄seruationē carū. Dico aut̄ re
bus quidē puta vītualibus t̄ idūtū qualis
expedit: t̄ vītualū qualis sc̄ca t̄ qualis humi
da: t̄ alijs qualis animatis t̄ seruū t̄ liberis t̄
mulieribus t̄ viris t̄ extrancis t̄ ciuibus: t̄ ad eō
seruationē t̄ ad sanitatē oporet eē: eriplū quidē
estate: erulū hyeme. Sit etiā hui'mōi vīlus bor
reā existēt t̄ nō eq̄liter lata. Videf etiā t̄ magnis
economicis vīlis esse ostiariis q̄ alijs op̄ibus sit
futilis ad salutē eoz que imittuntur. Id bonū eti
am vīloꝝ vīlī laconicū: oporet enim vīlūq; i
loco suo ponī: sic enī paratū exīstēt nō queritur.

Enī qui dispēsare d̄ aliquid sūt ordinē
locoꝝ circa que negotiāt nō iexpte h̄re
t̄ nō īgeniosū nō ēi electione laborio
sum t̄ iūstū. Quicq; aut̄ desit harū partū mul
tū peccauerit q̄d exēct. Economic aut̄ sunt q̄
tuor: et iūp̄ diūtū: alia enim ad hec incidentia
viderintur: regale: satrapica: politica t̄ idiouca

harū autem marīma quidē t̄ simplicissima: re
galis variabilissima: t̄ facilis politica: minima au
tem t̄ variabilissima idiouca. Lōicare quidē
multa necessariū ē inuicē. Quocūq; aut̄ maxime
pp̄rie p̄ se culibet accidit hoc p̄siderandū est no
bis. Prīmū quidē igis regalē videamus: est autē
ipsa potē vīlī: sp̄es aut̄ habens quatuor: circa
numū circa exitus circa iroitus circa sūptue: ho
rū aut̄ singulū id qd circa numū dīco quale t̄
q̄i preciōtū t̄ euonū faciēdū. Circa aut̄ exitus
t̄ iroitus quales t̄ q̄i p̄ magnates recipiēt regi
vīlitate facere. Circa aut̄ sumptus qualia decidē
dūt t̄ quādū: vīrū numū dādū i sūptue aut̄
p̄ numū merce. Secūdo aut̄ satrapica: sūt au
tem species iroitus de terra: de his que in terra
pp̄ioꝝ factoz: de mercimonijs: de censibus: de
pascuis t̄ ab alijs t̄. Ispoꝝ aut̄ h̄oꝝ prima q̄
dem t̄ potior que de terra: ipsa aut̄ est quā alijs
ess̄rī: alijs aut̄ decimā appellant. Secūda aut̄
qui a pp̄ijs sit: alibi quidē auz: t̄ alibi autem ar
gentū: alibi aut̄ es: alibi aut̄ quecūq; possit sic
ri. Tertiā aut̄ sūt qui a mercemonijs. Quarta t̄ is
qui sit a cēlibis qui sūt de terra. Quīta aut̄ q̄ sūt
a numīs t̄ vīlūtūs: t̄ decimā vocat. Sexta
aut̄ q̄ ab alijs. Tertiū aut̄ politica: h̄uꝝ modi au
te potior quidē igitur iroitus qui a pp̄ijs i ter
ra facit: dcīde a mercemonijs t̄ qui ab alijs.
Quarto aut̄ t̄ vīlīmo idiouca: h̄ aut̄ ē anomō
la quidē co q̄ deceat nō ad vīlā intentionē dispo
nere. Minima aut̄ co q̄ iroitus t̄ sumptus bre
ues fieri. Ipsū aut̄ hui'mōi potior quidē iroitus
qui a terra sit. Secūdū ē qui ab alijs. Tertiū aut̄
qui a denario. Sine his aut̄ q̄ oībus cōicāt eco
nomijs: et oporet cōsiderare nō extra op̄us ma
xime aut̄ hīne sūptue nō magis iroitus fieri.
Quoniam īgūr divisiones dīcūtūs p̄ter hoc iro
tū intelligendū nobis satrapicā cōtra quā nego
ciātūr vīlū potēs sit omnia habere aut̄ maxi
ma h̄oꝝ aut̄ nō: sed hoc omittendum.

Dicitū īgitur que circa econometricā t̄ par
tes ip̄az dīcūtūs. Quotquot aut̄ qui
dā p̄zīoꝝ fecerūt ad questū rex: aut̄ arī
sīcialiter aliquid ordinātūt que arbitrantur necel
saria eoz ē collegimus. Nec enim h̄ic histoiā
inutile esse arbitramur. Est enī ierūdū q̄ his ap
tabit quis q̄ ipse tractat.

Epsellus corinthius vīlū iouī si dñs ci
uita: is factū fūrit bona corinthiorū
oīa obtulit: factū aut̄ p̄cepit eos
describūt: his aut̄ describētūbū decimā partē a
singulis recepit: residuo aut̄ p̄cepit op̄ari: elā
plo aut̄ anno idē hoc fecit: ppter qd cōtigebat
in decē annis illū habere oīa que obtulit: corin
thios aut̄ alia acquiret.

Idamēa naxiū expellēs fugītūos quz
res eoz nemo voluerit nisi breui p̄cīo
enīcē cīdē fugītūi vēdit. Sacra t̄ quot
quot erat eoz: aut̄ i quibūdā apotheclis sempī
na opera posita vēdetab exilibus t̄ alijs volenti
bus ita q̄ scriberef emētū nomen.

Istanti loca venaliū in ḡbus quis quid
vēdetab t̄ mari capturā t̄ salinari vē
ditione t̄ operātū mirabilis t̄ diūtū
rum vēdētū pharmacias t̄ alijs p̄ hīne modū
quid facientū tertū partē operātis reddere ordi
nātūt t̄ nūmōz excābūm assignarūt vīi cāpso-

ri: nulli autem alii, nec assignari alii nec emi ab alio
sui autem pinatio et pena erat: hoc enim fecerunt indi-
gentia rerum amplius existente lege non esse ciue que non
ex ciuitate est: reges rebus diffinierunt enim quod ab uno
existente ciuitate soluere maias tritigatae esse ciue.

Prius atheniensis excedentia superiorum ad
vias publicas et scalas et profragmata et
et portarum quae aperiebant ex vnde debet. Eme-
bat ergo hic quoque bona erat et congregabat pecuniam
sic multam. Numus etiam quod atheniensibus erat re-
probatur: securus ad precium: precipiebat ad se re-
portari. Lovenicibus autem ad cedentem characterem
dedit eundem numerum. Quicunque autem etiam navium pri-
cipatum haberet aut tributum aut chorearum aut ad
aliud quoddam ministerium columere precium taxas
moderantur precipiebat quod uoluerit soluere hoc scri-
bi in his quod ministerium propulerunt. Insuper sacerdo-
ti palladis precipit ut per quolibet deficitum portaret
modum ordei et modum frumenti et obulum unum: et per
quolibet pueru nato illud idem.

On Hippolis athenensis ciuitate rebus egere
te atque eisdem consueverunt sacerdos: Hippo
nisi festum quo aitalia multa etiam summa
batur ab initio anni operante sacrificia multa: elas-
tico autem termino huius festi iduxit eos Dionysio
quod uouere in futuro anno dare duplum: hec autem co-
gregates ad propinquas ciuitates uendere. Logre-
gabat eis rea non modicas ad viam.

Anasici expectantes vala ad eos multa
venire: existente modio farine tetradrachmo
preciperunt videntibus vnde exadra
drachmo: et ibus olei existentib[us] drachmis quatuor et tri-
bus denariis et vino et alijs similis. Antiquum igit
quod precium recipiebat idiota: superfluum autem ciuitas
et inde locupletes effecti sunt.

Draciote mitentes naues quadrigita ad
tyranos vasporum non existentes soluedo a
mercatoribus simul emerunt totum frumentum
et dinum et oleum et alia mercimonia tempore statu-
to debebant dare precium: mercatoribus autem bene
erat si in minuto sibi ipsum mercimonia uendere. Illi
etiam datus semel amplius de cetero mercede non
poterant: sed emptione considerantes vero erant de-
putauerunt super singulis nauibus: priscicentibus autem
ad praestitum locu[m] emebant ab his stipendiariis oia
et argenti prius congregati dabant proprieatem ite[m] pro
mercede: ita quod continebat idem argentum dari quo-
usque ad propria reverentiam sunt.

Ecclae monij samiis rogantibus pecu-
nia eis in reuersione dare statuerunt unam
die et se et seruos et aitalia ciuinare: quod
autem columebat unusquisque ad hoc dare samius.
Oblicliniis etiam ad iuncte aduersans ob-
tinuit populus: et diuitibus captis debet
pecunia stipendiariis statuerunt non licet
sicer captiosi sibi pecunia datus expellere.

Illi etiam existente lege eis describi debita
i publico egentibus pecunia statuerunt
debitores quod dare ciuitati debita: cui
late uero de stritoribus visuras creditoribus solvi
quousque ad capitale soluere possint.

Ausolus carie tyranus mittente rege ad
eum per tributo congregas diuites terre dice-
bat quod rex petit tributum: ipse vero non exol-
uedo: ppauit autem sibi viri ei promiscebant quod obti-
lerit glibet: his autem hoc ageribus alia uero timet-

tes m[is]to istorum promiserunt et obtulerunt. Itex egentes
pecunia congregas milanensis dixit quod inter
polis existentes ciuitas sua sine muris est: rex autem su-
per eum militat: p[ro]cepit autem milanensis deferre
vniqueque multam pecuniam: dicens eis et ea quod nunc
oblata sunt et cetera saluare: oblati autem multis pe-
cuniis quod habebat: mutuus autem ait deum non presenti
edicare.

Ondulus mausoli recto quando visita-
uit, puincia offerebat quodam ei ouie aut por-
cum aut uillu[m] describendo datus et tempus
ducet ad domum precipiebat nutritre quousque re-
uerat. Quando uero uidebatur ei tempus sufficiens
esse ipsum quodam datum et ususfructu[m] propulsando petebat:
Arborum excedentia autem cadentia ad vias publicas
uendebat ususfructus. Stipendiarioz etiam si quis
mouebat uidebat drachma corporis et ex hoc
recipiebat denarii: necnon mestabili non abscon-
debatur quando mortuus erat alius stipendiarioz.
Uidens etiam lycos diligenter comam postare: ait ut
terras uenire a rege capillos muttere: hoc autem ini-
uicto sibi per mausoliu[m] fondre eos. Inquit igitur si
uoluerit certu[m] quod sibi dare transmittere de grecia
capillos: qui libenter dederunt quod petebat: et colle-
git pecuniam multam a populo multo.

Aistoriles rhodius princeps solice egentes
pecunia et videlicet duas partes solioz ex-
istentes: locutus est alteri parti in secreto di-
cens sibi altera parte uelle dare pecuniam ut eis regi
me dare: ipse autem magis vult ab eis recipere quod
regime ciuitatis dare: audientes autem hoc statim pe-
cuniis plentes defulerunt quatuor et tres. At ille aliis
ite[m] ostendit quod recuperat ab altera parte. Illi autem se
dixerunt non minus dare. Recipies autem ab utrisque
pacificauit eos ad iuicem. Uidelicet autem ciues ha-
bentes cauas multas et magnas logo tempore et i
usticias propter guerram quae inciderat iudicium statuens
reditus quocunque non litigauerit eo tempore quo proposit
nullatenus eet de prioribus criminibus iudicium:
tunc autem multis offerentibus pecuniam propter bre-
uitatem ipsius et obitumq[ue] iusticia: multam autem ut pl[an]o
gar et ipsi singulis congregabat pecuniam.

Lacomenij frumento egentes et pecunia l
digentes statuerunt ut siquicunq[ue] p[ro]p[ri]etate
beret oleum mutuaret ciuitati sub visuris
sit aut multus fructus iste in ciuitate: quod mutua-
ribus producet[ur] uasa miserunt ad mercatum Macedonie
unde uenit frumentum habitu pacto de p[ro]p[ri]etate olei.
Insuper debet stipendiariis dare per stipendi-
diis viginti talentum: et nequeentes dare visuras decu-
lerunt mestabili quatuor talentum anni. Quod autem de
capitali nihil deesset semper quoque frustra sume-
bat: cuiderunt monetam de seruo loco argenti xx. ta-
leoz: deinde datus diuitibus ciuitatis cuiuslibet
ordinatus argenti ab illis recipiebant utique equa-
le. idiota igit[ur] habebant ad quotidianos vius exp[er]-
fas et ciuitas est a debito liberata.

Obliclini pecunia egentes et legem existente
eis frumentum exiit non esse facta quod fama
illis per frumento ueteri existente statuerunt
idiotas ciuitati dare frumentum statuto p[ro]p[ri]o retene-
to: per vita cuiuslibet anni: decide exiit dedecit role-
tibus p[ro]p[ri]o statuere: et videbatur bene habere eis.

Poblicli egentes pecunia legem posuerunt
mulieres autem non portare: quantum uero
nunc habent mutuare ciuitati: columaz etiam

q̄ i tēplo erant statuerūt bēnariū soluere: t̄ scribi
nomē datis ac si obtulisset.

Ionyssus syracusanus uolēdo pecunia

recollegere aggregationē p̄pli faciente*et*
ix uidisse demenā t̄ p̄cipe mulier̄ orna-
tū ad t̄p̄lū portare: ipse qd̄ iſḡ ornatū nūl eru-
q̄ apud eū erat obvolutū t̄ hoc facere alios hor-
baſe non aliqua tra a dea fieret: etiā q̄ hoc nō fe-
cerit reū eē ſacrī egis: offert̄ib⁹ oib⁹ q̄ hēbat t̄
pp̄ dēa t̄ ſtū mactans dee abſtuit ornatū quāli
mutuauā a dea. *E*lapſo aut̄ t̄ p̄cipe mulicrib⁹ iterū
iducēb⁹ p̄cepit q̄uq̄ voluerit aurū deportare
ſtatutū qd̄ ad t̄p̄lū offere. *V*oleb⁹ etiā t̄ nau-
giū facere ſciēs q̄ idigebat pecūia pp̄līz p̄grega-
uit: t̄ dirū quāda ciuitatē ſibi portar̄ duol ſtateret
ſingulob⁹. *A* illi dñuleſt. *D*oſt tridū vō laudā
eos q̄a hoc nō potuit obnīre: dedit cuilib⁹ qd̄
detulerat: hoc aut̄ facies placauit ſibi cœus: dein
de iterū arbitrā accipere ciuitatē detulerūt. *A* illi
recipiēs hēbat ad nauigū. *E*gens etiā pecū-
nia cudit monetā de ſtagno t̄ p̄gregauit populu-
num pecunia laudā. *A* illi cōfirmariū volens
quēlib⁹ hēre tāq̄ argenti t̄ nō ſtagnū. *I*tez egel
pecunia rogapab⁹ cuel dare ei. *A* illi dixerūt ei n̄
hēre: extra hēre ergo vala q̄ apud eū erat vendē-
bat q̄s pro indigēta hoc faciēt. *E*lēmūb⁹ vero ſy-
raculanis deſcribebat qd̄ vniuſq̄ emerat: quā
aut̄ p̄cūi pſoluiſſent: p̄cepit vas qd̄ q̄libet emerat
reporat̄. *C*uib⁹ etiā pp̄ cēſū nō nutrientibus
aialia dixit q̄ ſufficiēta erat ſibi t̄ pp̄ hoc h̄ntes
ſine redditu eē. *M*ltis aut̄ cito acqrenib⁹ aialia
multa q̄i deccetero nibil pſoluerint: eſtimare p̄cī-
piēs ipoſut cēſū. *L*ines ergo deſignāt̄ ſup̄ de-
cepiōe occidētes rēdebat. *A* illi ad hoc ſtanit
q̄zta oī occidi i die: illi aut̄ itez diſi mactari facie-
bat: *A* illi phibū ſemina mactare. *I*tez iſḡ eti-
az egel pecunia p̄cepit deſcribi bona pupilloz: t̄
q̄ illa hērent: q̄ pacto abuteban̄ bonis pupi-
loz quāq̄ q̄libz pueniret ad etasē. *R*egiū etiā ca-
piēs p̄gregā pp̄lin dixit q̄ iuſte qd̄ p̄ eū capti-
ſūrū nūc qd̄ ea q̄ ad exercitū ſūp̄ bens t̄ pro
q̄libz trea matas dimittere eos. *R*egiū uero quā
q̄ erat eīl abſtola māfesta faciebat: etiā paup̄is
a diuīnib⁹ t̄ extraneis mutuo recipiētes fecerūt
pecunia quā p̄cepit: quā corpora nibi
lominus redim̄i p̄cepit: bona aut̄ eoz oia re-
pit. *R*ecipiēs etiā mutuo a ciuib⁹ pecunia vt red-
deret cū repereret ab eo: p̄cepit apporat̄ q̄ztyz
bz aliq̄ de argento: ſin aut̄ ſtanit mox̄i esse pe-
na: argento aut̄ apporat̄ eudit alii charactere
dādo drachmā valēt̄ dual: t̄ qd̄ debebat habu-
it penes ſe. *A* eremā etiā trāſſretādo cēſū nau-
bus accepit de tēplo leuocida aux̄ t̄ argēnū mul-
tū t̄ alia ornatā nō modica ſciēs vō q̄ t̄ nau-
te multa hēnt bādiri fecit medietatē eoz q̄ q̄libet
hēt apporat̄ ad iōz: alia uero medietatē hēre ac
e p̄cītē: ei aut̄ q̄ nō apporat̄ erit morē ſtatuſ pe-
na. *C*reditea aut̄ naute apporat̄ ſed medietatē re-
liquā hēre ſperat̄ ſecure apporat̄. *A* illi q̄

Quia recipit pcpit appositorare nec illa medierale.
Ende ea q̄ a porubus & alijs reddintb;
eis a greedantur riebanſ ad regimen ci-
uitat̄: de redditib; bus aut q̄ a terra & do-
mib; nil op̄at̄: t̄z dſcribent̄ hēc: qū v̄o ege-
rent pecunia dabāt debitorē: lucrabantur ergo

tempus tractum sine usuris viates pecunia. **D**igna es autem ad olynthios et egeos pecunia existentibus eius seruis statuerit ut reliqui ciab' mare et feminis alios mutuo darent ciuitati.

Imotheus atheniensis pugnans aduersus
olympios et egens argento crudendo es da-
bat stipendiario: indigentibus autem stipendia-
riis inquit eis vendentes et temetes oem similiter ven-
derere et emere: mercatoribus autem pdicit: quoniamque
aceperit iste hoc et emat ea quae in loco venduntur: et spo-
lia etiam quae ducuntur: et siquid est eis remanserit appor-
tate mihi recipientes argentum. Lirca cherlura cui
am pugnata et non esse soluedo stipendiariis petenti-
bus stipendia et iobedientibus ei et ad innumeris di-
cetibus ire populi congregando autem non posse per hys-
tem venire argenti quem tanta est apud eum abunda-
tiapcenie quod donatores ferri triu[m] m[is]eri quae dede-
rat eis gratis habent. At illi suspicantes timotheum
id eis non dedisse nisi pecunia abnudaret: et nisi
in ueritate pecuniam expectaret erga eum pacifice age-
bat donec ille obtinuit quod volebat. Sannium et
obsidens fructua: et quod super agros erat vendidit ipsius
sufficiens ita quod obtinuit pecuniam ad mercede stu-
pendiariorum.

DAndalus p̄sianus habēc stipendiarios
quidem exp̄cas de spolijs eis dabant
pecunia vō nō h̄is dare petebat ei stipendiarius
stipendia: sic i genio se p̄cessit p̄gregādo po-
pulu dixit: ne credatis me pecunia idigere limo
in loco qdā habeo multā dīces rbi erat. Ac ille
ide feedes ibat illuc: quā aut iuxta locū cēt p̄cedēt
ad locū d̄ his q̄ erat i tēp̄! q̄cūq̄ ibi crāt vasa ar-
gēta p̄gregabat: dcide ppando mulos q̄si de te
rētes argētum demōstrari ipsa faciēs p̄cedebat
vidētes aut̄ stipendiarius & putabat argētu esse oīa
q̄ portabant gauſiū sūt q̄ habebūt mercedē. At
illic dixit: os ad v̄midū vniētē solutio[n]e recipere.
Erat aut̄ v̄lq̄ illuc via multoꝝ dieꝝ & hymalif
hoc aut̄ tpe abutebat exercitu necessaria solu-
dando.

Abias atheniensis egyptiorum regi thac
militari et egredi pecunia sustinebat clero
rum et clericorum multitudinem dicere sacer
dotibus oī subtrahere per expēsas: audientes aut
sacerdotes et sacerdotium apud eos singuli ee vo
lētes qlibet p se pecunia sibi dabat: quā aut ab oi
bus receperit pcepit eis de expēsis q̄e p̄us i tem
plo faciebat decimā partē dare donec plū ipse
tur. A qlibet aut domo pcepit r̄niūs portare
statuē certi qd et a copte similis. A frumento etiā
qd vēdebat dare pter p̄ciū vēdēte et emētē p mo
dio oboliū. A nauib aut vel ergasteris et aliam
quandā opationem hæbentibus decimam par
tem pro opere dare. Q̄d litigare etiam ei debenti
de terra si quis aliquid argenti aut auri haberet
non signati pcepit apportare: offrentibus
autem pluribus hoc quidem ille r̄tebatur. Cre
ditores autem misit ad officiales ut de redditibus
eis redderent.

Africata atheniensi congregante militiae
choicus fecit eum habere pecuniam nul-
tam hoc modo: precepit hominibus q'
b' dñiabat seminarie sibi tres modios frumenti:
vero pacto congregauit multitudinem frumenti
quā mercatoribus vendena obtinuit pecuniam

Hoc trax a pincis mutuo petebat pecunia ad exercitū p̄gregandū: pincis vō nō dabat ei: rogauit eos dare viros ciues custodes quo rūda castroꝝ. At illi id cito fecerūt arbitratē dños et castrorꝝ: chocis aut̄ illos mis̄os i carcere detineri fecerūt: p̄cipiendo dare sibi pecuniam quā ab eis mutuo petebat habere.

Lēnchor herimiaz capiēs t̄ terrā t̄ officiales locoꝝ dimisit q ab herimia fuerāt depūtati. Quz aut̄ oēs assūcurati ecēt quicq̄ erat ab eis absconditū secuz habebant: qui capiēs oēs eos absulit que habebant.

Enōn p̄nceps lapsaci egēs pecunia scripsit diutib⁹ eoz multitudinē argēti dare sibi mutuo q ab alijs ciuib⁹ reddi eis dixit. Quā aut̄ t̄ alij ciueſ optulisseſ: p̄cepit t̄ h̄ enī qz sibi mutuo dari: dicēs p̄cessu t̄pis eis redderē. Itērū etiā egēs pecunia rogauit eos appozitare q̄o habebat d̄ redditib⁹. At illi attulerūt arbitratēs q̄ cito eis redderet. Quz aut̄ solutiones redditū adeēt ait eis etiā egere: illis vō postmodū reddet cū vñris. Stipēdarioꝝ etiā q̄ erāt cū eo austerebat stipēdīa dieq̄: quibus in anno vacabat: dicēs his diebus nullā eis custodiā: nec spēſas facere quos exceptos eē dicebat. Habat etiā stipēdīaria ſecludo calendarꝝ ſolutionē: p̄mo qui dem mēſe preterib⁹ t̄res dies: veniēt autē quicq̄ hoc vō modo p̄cedebat vñq̄ ad trīginta: furabatur igitur ab anno mēſem.

Charidimus oris habēs quasdam terrā colide militātē cōtra eu arabāo egebat pecunia: p̄mo quidē igitur obtuleſerūt sibi t̄ postmodū ſe nō habere dixerūt: Charidimus vō terrā quā opulentā putabat eē p̄cepeſ: q̄ siq̄ pecunie habebat aut aliud qdāz vñp̄ciolū in alia terrā mittere comitūa eis dare. In ſup aut̄ t̄ ipse de rebus ſuis hoc facē manifestus erat: obedietib⁹ vō hoib⁹ postq̄ extra terraz fuerūt: t̄ inguiuit que habebat: t̄ accepit quotq̄ i digebar illos uex ad terrā rediuit. Bandū etiā ponēs i ciuitatibus qbus dñabatur neminem: arma habere i domo: in aut̄ dare argētu qd̄ bandierat. Neglexit autē hoc t̄ nullā curaz faciebat hoib⁹ aut̄ arbitratib⁹ bandū ſibi fruſtra ſerit habebat ſinguli arma que p̄us habuerat. At ille iugitionē ſubito faciēs i domib⁹ apud quas inuenit aliqua arma exigebat penam.

Phyloſenus macedo carie p̄nceps egēs pecunia magnū ſefta dionylii celebrari dicebat: t̄ prepoſitorꝝ p̄c̄ripit d̄ curia diuīſimōs: t̄ p̄cipiebat eis que decebat p̄parare. Videlis aut̄ eos moleſtatos miſit aliquos: t̄ i terrogabat qd̄ volūt dare t̄ a minifero liberari. At illi multo plus qz putabat cōlumiere dare dixerūt vt nō moleſtetur t̄ p̄p̄iſ ſomib⁹ abſint. Ille vō recipiēs ab eis qd̄ dederant alios deferebat donec reſepebit ab eis qd̄ voletabat.

Cleses syrus p̄nceps egypti diſcedē rōtēbus his qui ſub eo erāt ſentīa vocauit eos ad regalia t̄ oēs ſuſpēdit: ſuis au tem p̄cepit dicere q̄ in carcere ſit. Quilib⁹ ergo planguineoꝝ p̄ ſuo tractabat: t̄ pecunia emebat captiuos: t̄ ille pecunia recipiēs aſſignauit culib⁹ mortuum ſuum.

Leōmenes alexandrīnus p̄nceps egypti ſame iudita i alijs quidē partibus val-

de: in egypto aut̄ moderate extitum ſrumētū clauſit: monarchia aut̄ dicētibus nō poſſe tributa da re nō ſrumēta extraherēt: extitū quidē ſecu. deci mā aut̄ multā ſrumēto ipſuſit: ita q̄ cōtingebat ei multā decimā recipere: monarchas etiā cessa re ab occaſione. Trāſtante etiā ipsoꝝ nōmūz cum eſt dēus trōcodiculus raptus ſuit quis feruitorꝝ eius. Vocās iſig sacerdotes dixit p̄imū ſinuā paſſus vleſci in crocodilos: t̄ p̄cipit ve nari eos t̄ extrahbi crocodiculū ſerpente ex ags. Sacerdotes aut̄ v̄ deū nō p̄tinnat p̄gregantea quātū poterāt aurū dederūt: t̄ ſic cefauit. Ale xandro etiā rege mādāte i deomini ſibi p̄truere ciuitatē vñſu pharū t̄ ſuſicū qd̄ p̄us erat i cana po tranſtretas ad canopū: ſacerdotes t̄ bona illic habebat ad hoc dixi ſuere: vt trāſferat i colatū ſuū: ſacerdotes aut̄ t̄ habilitates deſerentes pecunia dederūt: vt p̄mittat in terrā eoz fundicā. At ille recipiēs tūc quidē receſſit: tranſtretas qūt quin cēt ſibi paraſa ea que ad edificationem ne cefaria erat: p̄tebat eis pecunia exceedēt multi tudinē: hanc enim differētā cēt v̄ ſundicus ibidē eet t̄ nō illic. Qum aut̄ dicerēt dare nō poſſe trā ſtulit eos: mittenſ etiā aliquos ad mercimonia: t̄ ſentīea q̄ bene emerāt: ſibi aut̄ debētes appre cia ſu computare: ad notos eoz dicebat: q̄ audierat mercimonia eos ſup p̄ciuū eniſe quā ipſe p̄ce perat: ſtatiz ſtūtīcia eoz deridebat cū ira ſimulata. At illi hoc audiebat: dixerūt nō decet crede re eū dicētibus cōtra iplum: donec ipli veniant t̄ rationē ponat. Veniētibus vō emp̄t ſubus reci tabat eis ea que cleomenes dicerat. Illi aut̄ vo lētis illis ostendere que cleomeni reſtulerunt p̄cia quibus emerant.

Phēliaſ olyntias depuſas curatorez ſup p̄ſcuis attritide: q̄ veniſſent ad eū monarche huius loci: dixerūt velle plus multo ipſi dare: curatorem vō q̄ nunc extitū ordi natū mutare rogauit eos ſi po terat dare que p̄mittit: dixerūt q̄ ſic. Curatorez vō i offiſio ſuo d̄iuiſit: tributa autē p̄miſſa exigi p̄cipiebat que ipſi p̄miſerūt: ergo nec curatorem quē ſtatuīt vñperare nō videbat: nec illos ma ſra ſtributa quā ipſi ſtaterat ſoluere.

Tilpius mīſenſis debēs mercedē ſtipen diario: p̄gregauit cōmeſtabulos t̄ dixit eis: Idiotis quidē ſe nō egere: p̄ ſprep sitis: vnde mercedē quā illis dare debebat cōme ſtabulos p̄niſit p̄cipiebat culibet eoz remittere ſuos: qd̄ quis ſecerūt: p̄cessu autē ipſi illoſ mercedem petētibus: nec ſtūtatorē ſine chorea: nec cōmeſtabulos ſine idiotio ad ſubilū dixit vñles eſſe p̄cepit ergo t̄ eos recedere.

Fonylius ſacra diſcurſes ſi videt eis qd̄ ſi menſa poſta aurea aut argentea: p̄cipiebat omneſe habere quoq̄ autem alga matā phialā habet aliquā dicēs qd̄ recipio au ferri p̄cipiebat. Indumenta etiā aurea t̄ coronas etiā aureas auſerebat algamātū dicens ſe leuiora t̄ ſua iora dñe: poſtmodū idumēta quidē alba coronas aut̄ albas circūponebat.

Incipit liber. ii. economicorū Aristotelis

Onā autē mulierē his
q̄ itus sunt decet dñari
oibus curatē de singu
lis sc̄bz scriptas leges n̄
pmitteatē igredi vltū ni
si vir p̄cepit: tūtē p̄ci
pue uerba forētū muli
erū ad correctionē aie
Et ea q̄ p̄sigūtū ut sci
at sola: et sigd sinistri si
at ab igrediēb̄ vir bz cām: dñaz existētē sūptu
uz t expēlārū ad festiuitates q̄s vir pm̄kīt: sūptu
b̄ t veste t ornati vīte minori q̄s etiā leges ci
uitatis p̄cipiūt: cōsideratē q̄ nec vestū q̄stus dis
serit pulchritudine: nec auri m̄studo tāt̄ ad mu
lierū virtutē q̄zī moderatāt̄ i oī t̄ desideriūz
honeste t bñ oīdiate vite. Eteni iūdilosus oī aie
huiusmōi ornat̄: t m̄ltō firmor ad senectutē iū
stas laudes sibi filiūq̄s retribūedo: huiusmōi q̄dēz
ip̄a igit se iānimez ornare virilis dñari. Dificile
enī viro scire q̄ il̄ sūt. In ceteri aut̄ oīb̄ viro pa
rē itēdat: nec q̄c̄z ciūlū audiēt: nec aliqd etiā d
nuptijs suoū voles pagere: q̄ ip̄s assuerit sili
os silius foras tradere aut recipere: tūt̄ aut̄ audi
at qdē virū i oīb̄ t secū deliberet t obediat etiā
s eo qd̄ ip̄s p̄cepit arbitras sic viros turpe eē co
tūt̄ q̄ itus sūt aliqd agere: sic mulieri ea q̄ foris sūt
pq̄re. Sz arbitrii decet vere p̄positā mulierez
mores viri vite sue leges ip̄oni: sibi adeo cū nup
tūt̄ t fortuna p̄iūctos: quos qdē si patienter serat:
si q̄t nō: difficile.

Rop̄t̄ q̄ decet nō solū q̄ū p̄tigit vīz opu
lētu eē reb̄ t alia gloria t prudētā sun̄
lielligere ac fz volūtate seruire: vīz etiā
t adūtūtib̄: enī defectū patiē rez: aut ad egrī
tudinē corporis aut ignozantia aie dicat qdē s̄p
optia. Obsc̄t̄ aut̄ decētā p̄ter q̄ agat aliqd
turpe aut idignū: sibi aut̄ ip̄i recordet sigd vir aie
passione ad ipsā delinq̄t: nec de aliquo p̄qrat q̄s
t̄le hoc p̄geget: s̄z hec oīa egritudis t ignozatiae
ponere t accidētū delictoz. Quāto enī q̄s i his
diligētū obſēt̄ rāto maiore gr̄az bēbit q̄ cura
tūt̄ exūt cū ad egritudine fuerit liberal. Et sigd
enī paruerit iubet̄ eoq̄ q̄ nō bene h̄sit mulier
multo maḡ sc̄t̄ ille sanaz: pp qd̄ op̄z huiusmo
di tūt̄: in aliis autez multo diligētū obseq̄ q̄z
si emp̄ta uenissz ad domū: nā maximī p̄s̄ ep̄ta ē
Societas nāq̄s vīte t pl̄o generatōis q̄b̄ n̄bil
maiul nec fāctiūs fit. Adhuc ilup̄ sigde cu felici vī
ro vīzisst̄ nō quoq; s̄l̄ suissz manifesta. Et qdē
nō modicū ēi p̄spitare vīt̄ bene t nō humili: vīz
tūt̄ aduersitatē sūfserre bene m̄ltō maḡ merito ho
norat. Nā i dolorib̄ t iūrisz t tribulatiōib̄ eri

stētē n̄l turpe p̄mittere magni animi ē. Orare q
dē igit decet i aduersitate vīz nō puenire: stautē
qd̄ sinistri p̄tigerit arbitrii sibi hoc maximā lau
dē eē honeste mulieris: cogitatē q̄ nec alcēt̄ tā
ta sibi gloriā q̄sūt̄ nec penelope tot t tantas
laudē meruisse si vīzisst̄ cū felicibus vīt̄: nec vō
amiti t vīxīs aduersitas: p̄parauerūt̄ eis memo
riā imortatē: facie enī i malis fidēlos t iuste vīris
bonorat: nec i merito sūt̄ a dij̄: p̄speritatis qdē
enī facile p̄ticipatē iūnire: aduersitas aut̄ nōlūt̄
cōicare nō optime muliez: pp q̄ oīa decet multo
maḡ honorare vīz t i verecūdia nō bēre: t̄l nō
p̄sequāt̄ sīm op̄bēt̄ mētis sanitas sacra t dītū
tiē aiositatis filius. M̄ulierē qdē igit i quodā ta
lī typō legū t mox oportet se custodire.

Ir aut̄ leges a similib̄ adīnueniat vīo
ri i vīt̄: qm̄ tāz̄ socia vīte t filioz: sicut
ab exētitatē dēpēator ad domū viri de
uenit: reliquias filios genitorz vīri t sui nomina
habituros qb̄ qd̄ sanctius heret: aut̄ circa quid
maḡ vir sane mētis studebit q̄z ex optūna t p̄cio
sūltina multere filios p̄creare. Senectutis pasto
res q̄s̄ optimos t prudētissimos patris t matris
custodes t totius domus p̄seruatores: qm̄ edu
cati qdē recte a p̄re t matre sācte t iuste eis vīt̄
b̄ q̄li merito boni sīent̄: hoc aut̄ nō obtinētes
patientē defecit. Utile enī exēpla filiū n̄lī p̄parau
rit genitorz excusabilitē t purā causā ad iūcē ha
bere poterit: timoz ne p̄tepi a filiō q̄ nō bene
vīueret ad iterūt̄ cīs erit. Prop̄t̄ q̄ enī n̄bil oī
omittere curatē ad doctrinā vīzīs seip̄sū ut iū
xta posse q̄s̄ ex optūnis liberos valeat p̄creare.
Eteni agricola n̄bil omittit studebito vt ad op̄t̄
mātērā t maxime bene cultā semē p̄sumere ex
pectās sic sibi fructū optimū fieri. Et eligit p̄ea
vt nō seceit pugnādo cu hostib̄: t sic cōtigerit
mox: et huiusmodi mōs maxie honorat. Ubi
aut̄ tāta sit cura: p̄ corporis nutrimentō t multo
maḡis p̄ filiōs t matre t nutritice ad quā aie semē
p̄sumit̄ oī studiū ē faciēdū: hoc enī solo mortale
oī sep̄ sacri imortatitē participat: et oīs orāt̄
ones t petitōes diuine p̄manēt paternoz. Ubi q̄
hoc p̄cepit̄ deos vdc̄ neglīgere: pp deos iāqz
cora qb̄ lacra mactauit̄ vīzō duxit: t multo ma
gi se post p̄aret̄ vīzō tradidit ad honorē. Ma
ximus aut̄ ē honor honeste mulieri si recipit vī
rū sūt̄ caſtū eē in cā t de nulla alia mulier curā
tez: sed p̄ ceteris alioz p̄paz t amicā t fidēlē pu
tet eē: tanto vō maḡ studebit se talē esse circa cu
vīzō si cognouerit fideliū t iuste amabilē vīz et
ga se eē p̄ ip̄a ē: nec p̄retū q̄ sui honore sūt: nec
q̄ vīzō t filioz p̄pīz t decētēs t tribuēs singul
q̄ lūa sūt iustus t fāctus sīat. Multo etenī maḡ
grauis fert vīnusq; suo honore p̄iūar: t nec si
alioz valde multa q̄s̄ dederit p̄pā auferendo li
bēter suscipiet. N̄bil ergo ē p̄pīs nec mai⁹ vīzō
ad virū q̄s̄ societas honorabilē t fidēlē: pp q̄ n̄
decet hominem sane mētis vīt̄ vīcūnqz conti
gerit ponere sc̄nen suum ad qualēcūnqz ac
cesserit prop̄iūm immittere semen: vt non de ille
gitimis uīlbus t iniquis generib̄s similia li
berie legūt̄ sīat. Et quidem vīzō honore suo
priuet̄: filiōs autez obprobriūz adiugatur. De
his quidem ergo omnibus attendendum est
viro.

Appropinquare autem decet virorum ordinis et modestia et pudore. Verba enim amarum et cedicationem tribucent ei quod bene habent ac licet opio et honesti multa mansuetudine et similitude uterum. Eorum autem que non sponte et parvoz peccatorum indulgentiam tribuent: si quid autem per ignorantiam deliquerit monendum: nec timorem invenientem sine verecundia et pudore nec solutam sevitiam neque voluntatem huiusmodi enim passio meretrice est ad amandum: cum pudore autem et verecundia equaliter diligere et similiter timere libere mulierem ad proprium virum. Tertius enim timor est species: alia quidem cum pudore et verecundia facta qua ruit ad parcerem sibi subiecti et cives et positi ad benignos rectorum et alios vero species cuius inimicitia et odio sunt serui ad dominos et cives ad tyrannos iniuriosos et iniquos. Ex his igitur oibus eligere meliora et virorum sibi concordem et fidem et propria facere debet et ut presenti viro: et non viratur nihilominus ac si pessum est ut de certis curat et debet: et ut nullus vir deanim nec sibi melior nec pudicit: esse nec magis proprium viro suo. Et ostendet vir hec quidem in principio ad communem bonum respiciens semper quis nominis suis talibus: et principia talia ipsi sibi maxime dominet: opimus enim totius vite rector existet et virorum talibus ut docebit. Sicut et hominem ait: Decet habere viuum. Non enim nec amicorum nec virorum als timore nequaquam sine pudore honorum hominem: sed et biisque diligere precipiu cum modestia et pudore.

Inter autem sicut helena ait timere primum sic dicens: Utredus atque utredus es mihi ac terribilis o amansum socer: nol aliud dices quod ipsis quidem cum timore et pudore et igerem amandum terribile dicit. Et rursus vivere ad nauicam dicit hoc: Te mulier velde miror et timo. Arbitratur enim homerus sic ad inuidem virum et virorum habere prius ambos bene fieri taliter se habentes. Nemo enim diligit unquam per virum: nec miras nec timet etiam cum pudore. Sed huius modi passiones pertingunt ad inuidem melioribus et natura benigniori minoribus tamen scitius ad se maiorem. Hunc habitum fecit vir: sed ad penopolis habens et in absentia nol deliquerit. Agamenon autem propter chrysoidem ad eum virorum peccatum in ecclesia dicens: Omnes viri captiuos et non bona in me dico barbarum in nullo desideri virtutibus ad chrysostoma. Non bene quidem igitur liberos habentes ex ea: nec iuste puella multe vivit et. Qualiter enim iuste quodque feret illa qualiter fieri sita se nup p violentiam datur. Vixit autem precare ipsi ablatum filia cohabitare secum et punitio immortalis facere et beatum omnium tempore: nec ut in mortalibus fieret prode re presumpit virum sue amicinam affectum et fidem manum sibi penitus arbitrans fieri si malus existens immoraliitate punitur habere: nec etiam cum circice coire voluerit nisi propter amicos salutem immo respodit ei: quod nihil dulius patria sua videre possit quoniam aspera existente: et orant magis mortale virorum et filii videlicet mortificum inter virorum fidem suam seruabat: propter quod econverso virorum sibi similiter faciebat.

Dicitus est etiam et poeta in virilia oratio: One a I nauicam: sed non: re maxime virum et virorum cum cedicatione. Quoniam enim deos

sibi dare virum et domum et humanitatem optata ad virum et non quamquam sed opum. Videlicet enim hoc maius bonum inquit et in hominibus quod quod con cordis et voluntatibus sunt. Iterum manifestus potest: quod non de malis obsecquo inuidem per cordam laudat: sed ea que cum pudicit et intellectu uite coniuncta est: quod enim dicit voluntatibus et con cordia illud significat. Et iterum dicit: quod si amicitia talis sit: multe quidem tristitia in inicio fuit in ipsa amicitia vero gaudia multa. Maxime autem audiebant eum et vera dicente: Concordantibus enim viro et virorum circa optima necesse et amicos et risus letari: deinde fortis existentes esse terribiles inuidem: suis autem viris: his autem scordantibus operari amicos discordes esse: deinde autem debiles esse: maxime autem sentire huiusmodi eos. In his autem manifeste precipit poeta tu: pia quidem et pudica dissuadere ad inuidem: et autem que iuria posse cordes sunt et iusta sunt cum sollicitudine ligari ad inuidem obsequi indifferenter. Inuidates se puto quidem parentum eorum curam habere. Ut et quidem eorum que sunt virorum nil minus quam virorum vero etiam similiter qui sunt viri: id deinde filiorum amicorum et regum et totius domus tangentes eis curam habent. Colligentes autem inuidem et plurimum bonorum virorum fratrum ad communem causam ridetur: quod et mercium et etiam melior et eorum patrum: dimittentes quidem superbia: reges autem recte et habentes mansuetos et domesticos mores: ut quod ad inuidem puerentur liberari a beneficis et cura multa: videlicet que interdui in iuuementi te sunt habeant inuidem et filios respondere ut eorum plurimum bonorum eorum que domini sunt facinus est: et statim scire autem propter fortunam malum aut propter virtutem bonum: in quibus qui vicecum maritum quidem inuidem a deo pmeretur: et aut pindanum: Dulce enim sibi eorum et species mortalium variam voluntatem gubernat. Sed etiam a filio et senecta pauci felicitate propter que opores et specialiter et eis ita iuste cogitantes ad onines eos et homines viventes et malum ad virorum suorum et filios et parentes.

Economice summi philosophi Aristotelis et Stratagetae grecie et proposito artis medicinae pfectoris Nicomachi filij: auente deo fatus feliciter empositus est.

Laus deo.

Registrum chartarum libri politici et economico.

A
Incipit lib. ethi.

Ritus autem
rum operum

B
bitur autem
ut pre alijs
testata

C
neqz incontinens
enim aliqualiter
lusc:gnomon

D
non delectabile
facientes vitari
Incipit lib. nonius
ipsis propter

E
Incipit cōd. Aut.
qz in honorato
crementi et

F
Septimū ca.
Deteriatio huius. t. 5.
rno modo

G
ad rem honestam
et a studiosis
ad eo qz acqui-

H
Et quā iusticia
rerum que sunt
sensus et non

I
firmare super
sunt masculis
vicerint eum

J
et non est
ab operationibus
In omnibus

K
Deteriatio b' t. x.
sunt per
alteram ab

L
Incipit lib. poli.
igitur natura
est finis

M
manifestū qz
tionibus quas
et quis sit

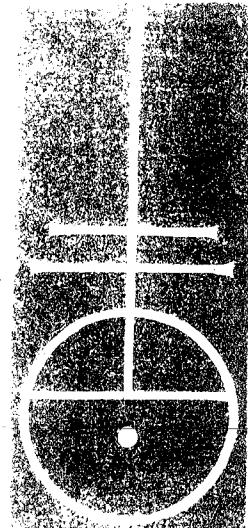
N
existente
ipsas quare
nalter et

O
Seditiones autem
In aristocratijs
sive diuitiis

P
et eloīam
bonum et
id quod est

Q
Quod quidem
Incipit lib. econo.
ri nulli

Finis.

Explicit registrum chartarum voluminis continet
tis libros decē ethicoz Aristotelis cuius cōtentio
maximi peripateticī Auerole: et octo politi-
coz: duosqz economicoz sine eiusdē Auerole
cōmento summa diligētia emendatos p eximū
virū dñm Ricardū artū liberaliū ac medicinae
professorem in Patavino gymnasio legentem
Genitū impēdīo idūstriaue Andree de asula
Bartholomeiqz Alexandrini socioz regnante
Joanne mocenigo venetorum inclito p̄ncipe
impresso: Anno MDcccc. lxxiiij. iii. nonao se-
bruarias. Laus deo.